Digitized by Google

~~229 / D11~~
0G63-235

Digitized by Google

185.

01 1890 3855 UB AMSTERDAM

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

emi in auctione
Cl: Praeceptoris mei
Joh: Wesselii

Digitized by Google

V. CL.

JOANNIS SELDENI

De

SYNEDRIIS

&

Præfecturis Juridicis

VETERUM EBRÆORUM

LIBRI TRES.

Digitized by Google

Digitized by Google

V. CL.

JOANNIS SELDENI

De

SYNEDRIIS

&

Præfecturis Juridicis

VETERUM EBRÆORUM

Libri Tres.

Editio ultima priori correctior.

AMSTELÆDAMI,

Ex Officina Viduæ JOANNIS à SOMEREN, & HENRICI & THEODORI BOOM. 1679.

BIBLIOPOLÆ
ad
LECTOREM.

PRodit nunc in lucem publicam, Lector Benevole, curâ noſtrâ ſecunda editio nunquam ſatis laudati operis de Synedriis Viri Celeberrimi JOANNIS SELDENI, p. m. quam hortatu virorum eruditorum ſuſcepimus & feliciter ad umbilicum perduximus. Ut autem ſcias, quid hoc labore præſtiterimus, monemus nos non ſolùm mendas typographicas prioris editionis in hac expurgâſſe, ſed & adhibitâ operâ complurium variarum linguarum (quarum in hoc opere vel viginti occurrunt) peritorum Correctorum ſedulò caviſſe, ne novæ irreperent.

rent. Præterea Addenda in fine prioris editionis adjecta ſingula ſuis locis inſeruimus, quo ipſo non parum ad hujus editionis commendationem nos contuliſſe merito arbitramur. Neque verò nos hîc ſubſtituros putes, ſed & alia Viri hujus opera iterato prælo impreſſuros firmiter perſuaſum habeas, inprimis ſi viderimus tibi labores noſtros, quos in Præſens opus impendimus, non eſſe ingratos. Intereà vale, Lector Benevole, noſque tuâ benevolentiâ & favore proſequere.

Digitized by Google

DE
SYNEDRIIS
Veterum Ebræorum
Liber Primus.

PRUDENTIUS.

Parvorum Speculo non intellecta notamus.

Et datur Occultum per Proxima quærere Verum.

Digitized by Google

PRÆFATIO
ſeu Breviuſculum
OPERIS
RATIONARIUM.

Duodecimus jam ampliùs agitur annus, quum primò abſolveram Libros, Unum & Alterum, *De Synedrio* ſeu *Conſeſſu Magno Ebræorum*, à parte nobiliori ita tunc denominatos; quos etiam typis, ſed non illibentèr interim cunctando, diu eſt quòd ſum pollicitus. In Priore, non modò Senatûs ac Tribunalis illius celeberrimi *illuſtriſſimíque* Inſtitutio, Principes, Collegæ, Sedes, Migratio, Duratio, id genus reliqua explicabantur, ſed prætereà etiam Synedria ac Præfecturæ Juridicæ quæ apud eos fuere ſive ante ſive poſt Legem in Sinai datam aliæ. Harum enim cognitio, ſicut ad Regiminis totius publici tam circa Sacra quàm Profana in Judaiſmo Veteri (cujus, ut Parentis Divini, Chriſtianiſmus, maximè Primitivus, Legitima & Prophetica Proles eſt ac Propago unica, nec in paucis Imitator) rationem ritè capiendam perquam egregiè conducit, ita ad Synedrii illius Magni Naturam & Amplitudinem perſpicaciùs intelligendam apprimè eſt & accommodiſſimè prævia. Poſterior, ſingulare Conſeſſûs illius Magni Imperium ſummámque Juriſdictionis Prærogativam duntaxat complexus eſt. Schedas autem Prioris ex Adverſariis, & cogitationibus, ut in ſcriptis hujuſmodi fieri aſſolet, ſecundis iteratíſque ſæpiùs inter recenſendum auctas indéque plus juſto tumeſcentes dum revolvi-

 mus,

mus, meritò viſum eſt illum, utpote Poſteriorem ſic mole nimis ſuperantem, in Binos diſſecare; atque adjecto dein, ut antè, Poſteriore illo, Tres, ſub Titulo etiam ſic immutato *De Synedriis & Præfecturis Iuridicis Veterum Ebræorum*, in lucem emittere. Horum Primus jam ſeorſim prodiens (Secundo & Tertio, ſi Deus volet, propediem ſimul ſecuturis) ex inſtituto primario, juxta capite deſignata primo, Intervallum Temporis occupat, quod Legis dationem antevertit. Atque ex eo etiam, opinor, haudquaquam difficile elicere dijudicaréque, qualíſnam in univerſum obtineret tam circa Sacra quàm Profana, Imperii ac Juriſdictionis Forenſis ratio per Bis Mille Quingentos, paulò minùs magisve à rerum conditu annos (totidem enim ad Legis dationem à creatione effluunt) adeóque tam apud alios Ebræorum nomine antiquiores Dei populos Eccleſiáſve, quam apud Ebræos ipſos. Cæterùm interſeruntur heic itidem quandoque Acceſſiones aliquot Diſquiſitionéſque rei, quæ primariò tractatur, ſatis è natura ſui cognatæ connexæque, licet tempore aliáſque haud parùm disjunctæ, eæque ex ſeculis recentioribus, etiam ex eis interdum quæ in noſtra excurrunt, deſumtæ; nec ferme aliter ac ſi quis de Epochis ſive Aſtronomicis ſive Chronologicis vetuſtiſſimis ex inſtituto primario diſſerens, earum inſuper ſive uſum ſive inſequentem, ſeu quomodo mutatæ fuerint perperámve poſtmodùm intellectæ, ſimul nec intempeſtivè, commonſtraret, aut de Aquarum fontibus ſive veris ſive creditis diſquirens, de Amnium etiam Fluentis, Rivulis, Ripis etiam eorum & Alveis, ut de rebus admodùm congeneribus verba itidem faceret. Quale ſanè apud ſcriptores nec infrequens, nec inutile, præſertim apud eos qui Hexaemeron primum aut Rerum Principia ex inſtituto tractantes in citeriora ſæpiùs & recentiſſima inde pendentia ſe ſatis appoſitè diffundunt, tum Philoſophi, tum Theologi. Ejuſmodi quid

Digitized by Google

maximè heic cernitur ubi de Juriſdictionis omnimodæ ac Judiciorum forenſium tam circa Sacra quàm Profana, per Intervallum jam dictum, Effectibus agentes, uſitatiſſimam illam *Excommunicationis Forenſis* ſeu *Conſiſtorianæ ac Interdictionis Sacrorum*, apud Eccleſiaſticos, *Pœnam* fuſiùs tractatum imus, velut eam cujus Origo ex eodem item Intervallo, quaſi ab Jure ſive Naturalis ſive etiam tunc Divini Præcepto aut inſtituto aliquo ſingulari, tam à Romanenſibus aliquot quàm à Reformatorum nonnullis enixiſſimè peti ſolet, perinde fermè ac ſi Originem illam in Primorum parentum creationi velut Coæquævis recenſendam velint. Nimirùm ejus Hiſtoriam, Jus, Species, Originem veram, Effectus, tum veros tum creditos, cæteráſque appendices ex Antiquitate intimâ etiam in Tempora noſtra ita amplitèr ex re nata contexuimus ut è Sedecim *quæ ſunt Libri* hujus Capitibus, Septem integra eáque reliquis *prolixiora*, *etiam* & *Paginarum* Beſſem implentia, in eam ſolummodò inſumantur. Id quod potiſſimùm ideo heic præſtitum eſt, ut Anteriorum Seculorum Scita, Sententiæ, ac Vera Rationum Momenta circa eam diverſimodè recepta adhiberique ſolita, diligentiùs ac modo hactenus, opinor, intentato, unico quaſi in ſchemate aut ut tabulâ ſimul in unicâ exhiberentur, adeóque Lux inde genuina, defæcatior, clariórque affulgeret Quæſtioni illi Illuſtri Graviſſimæque de Jure ipſo quod fundetur Excommunicandi Poteſtas illa ac Interdictio Forenſis ſeu Conſiſtoriana, cum ſolennibus illis, in Satisfactionem, Pegmatis, Scenis, aliiſque pro libitu admodùm variantibus ſpectaculis Publicæ Pœnitentiæ, quæ interim num Vera fuerit an prorſus Simulata, Mortalium nemo potis eſt magis dignoſcere quàm Cordis penetralia ſcire. Alii *Iure Divino etiamnum olimque obtinente* (id eſt Juris illius Præceptis ſeu Inſtitutis aliquibus ſingularibus) Poteſtatem *illam fundari* pluribus

contendunt, munúſque eſſe ſingulare, in gubernandis eis quæ ſunt in *Ordine ad Sacra* & *Spiritualia*, cœlitùs Ordini Eccleſiaſtico ejúſve partibus aliquot tributum. Regni ſcilicet Chriſti, Cœlorum, Dei, in Terris, eam eſſe Gladium Spiritualem ſic Forenſem ſeu ſummum Coercendi inſtrumentum volunt, Ordiníque illi ſic vicariam competere, ſed à Deo ipſo derivatam, Poteſtatem eodem, in Foro ſeu Conſiſtorio ſuo, pro libitu utendi; tametſi interim Regni illius, in Federe novo toties memorati Notiones aliæ omninò ſint & à Forenſis poteſtatis ſeu Gladii ejuſmodi uſu longiſſimè diſſitæ; ídque ex teſtimoniis expreſſiſſimis omníque exceptione majoribus, tam S. ipſius Lucæ[a] in Oratione Dominicâ (juxta exemplaria ejus quæ circa annos abhinc mille trecentos in Eccleſia reciperentur, utcunque poſtmodum ex Matthæo mutata fuerint) quàm Patrum vetuſtiſsimorum qui Primarii ſunt et Maximi Chriſtianæ Excommunicandi poteſtatis & Teſtes & Aſſertores[b], ut alios prætercam. Sententia verò jam dicta *de Iure Divino* autores habet non paucos tum Romanenſium & Epiſcopalium nec Romanenſium, tum Presbyteralium, qui præ reliquis multò adſeverantiùs acriúſque in rem ſuam heic pertendere ſolent, in poteſtatem hac de re Papalem Epiſcopalémque in uſu variatim, ut plurimum, receptam arrogatámque pariter pro more invecti, ſed interim Utranque tum quaſi Fruſtulatim ſibi ſuíſve erciſcundam providè concîdentes tum immane quantum, juxta ea quæ Ordini ſuo fidentiùs ſic attribuunt, planè exſuperantes. Neque illud neſcire poteſt quiſquam niſi cui poteſtas iſta utraque horúmque ſcita ignorantur. Ita iſti, ex quolibet dictorum genere, circa alia plerunque impenſiùs invicem diſſidentes, pro Ordinis quique ſui veluti Diana ſeu quaſi Lapide, inſtar toties pertentati Philoſophici, Theologico, eadem ipſa Sermonis Sacri vocabula pariter in rem ſuam torquentes concertant, & dum

a *Vide Luc.* 11. 2. *apud Gregor. Nyſſen. in Orat. Dominic. Luc.* 17. 21. *Euthymium in Panoplia tit.* 2. & 11.

b *Tertullian. de Oratione cap.* 5. *Cyprian. Serm. Oratione, Chryſoſtom. Theophylact. &c. ad Matth.* 6.

Regnum

Regnum Seculi Futuri, quod ſperamus omnes, tam aliis quàm ſibi indulgentiùs ſpondent, Præſentis interea ſeculi Regnum Conſiſtorianum, veluti διοπετὴς ſeu *divinitus* ſibi ſuiſve ſolùm *elapſum*, in anteceſſum ſatagendo præſtruunt; ne ſcilicet ullibi, aut ſaltem in Terris, Regno careant ipſi ſuíve. Alii autem ex adverſo ſunt, in quolibet dictorum genere, qui licet ſummâ cum reverentiâ Functionem Ordinis illius ſimplicem ſeu quæ Juriſdictione careat, ut Sacram, tuendam venerandámque exiſtiment, Pœnam nihilominùs illam Forenſem Interdictionémque quæ cum Imperio ac Juriſdictione ſic exerceri ſolita eſt, *non Iure* ſic *Divino*, ſed *Invento* tantùm *Humano* ſubniti, nec Origine aliâ, exiſtimant. Id eſt reverà non aliter primò introductam eſſe atque Exilium, Aquæ & Ignis interdictionem, Deportationem, Carcerem, Flagella, aliáſve Pœnas ejuſmodi Forenſes aut quæ Forenſium ſint imitatrices, quas, pro arbitrio undiquaque Humano, præſtitui, retineri, aboleri, revocari, temperari, augeri, minuíve, in more eſt ſempérque fuit erítque; Uſum intereà ejuſdem ſæpiùs in Regimine Chriſtiano variatim perſalubrem eſſe utilémque neutiquam denegantes. Jam verò, Gladius ille, ut orbis ſeu circulus maximus minores, Cenſuras univerſas eccleſiaſticas dici ſolitas reliquas Ordiníſque illius imperii rationem integram intra ſui vim continet, quemadmodum item Gladius Temporalis, ſic dici ſolitus, univerſa ad Principes Poteſtatéſque ſummas alias ſpectantia coercendi genera, intra vim ſui. Inermis enim & evanida eſt Juriſdictio quælibet ſine Gladio alióve aliquo imperii inſtrumento illum ſupplente quo Juri inobſequentes coerceantur. Si igitur Sententia Prior heic ſit amplexanda, planè citra controverſiam, Ordinis Eccleſiaſtici, quale dictum eſt, Regnum Vicarium *circa Sacra* ſeu *in Ordine ad Spiritualia* (cujus immenſitatis artificioſæ terminus fortè nullibi cernitur) ubicunque viget Chriſtianiſmus, ultrò

ſubeundum eſt, ídque tam à Principibus Summíſque aliis Poteſtatibus quàm Subditis. Adeóque Duplex ſic erit ſeu Bifurcatum ubilibet in Chriſtianiſmo Regnum ſeu Imperium agnoſcendum; *Politicum* ſeu *Magiſtratuum*, ut appellitari amat, & *Eccleſiaſticum* ab illo prorſus ſic diſtinctum, quaſi Binos quis fingeret Soles, quorum alter Dierum Luci Calori & Umbræ, alter Horis & Minutiis præeſſet, aut plures in eodem corpore humano admitteret Animas, quod ab aliquibus receptum; ab aliis pro Hæreſi fugienda habitum. Sed & Imperii illius Duplicis Caput ſeu Cornu alterum ut alteri haud parùm antiſtet neceſſe eſt, non alitèr atque alia, quæ ex Jure ſic naſci Divino creduntur, potiora, nec immeritò; habentur eis quæ ex Humano, cui nefas eſt, Divino ullatenus reluctari; unde etiam Summum eſſe deſinet quod ſic fiet Inferius. Nam etiam ſunt qui Eccleſiaſticum heic Soli, Politicum Lunæ comparandum inculcant. Et ſanè habebitur ita Imperium ſeu *Ius Majeſtatis* (ut ſuum heic vocari volunt aliqui) Alterum cui, ii, qui in Divinum ſe ſic evectos prædicant, inſiſtentes, Alterum illud ſeu Politicum faciliùs concutere & loco pro re nata dimovere queant; quale, in Archimedeo illo, dictum olim de Tellure. Cæterùm ſi Sententia Poſterior, ut vera, obtinere debeat, quæ certè vetuſtiſſima eſt atque in Chriſtianis rebuſpublicis regundis haud parum recepta (ut inferiùs oſtenditur) nec ſine temeritate & ignorantiâ ſummâ, aut ſaltem diſſimulatione nimiâ, ne quid gravius dicam, V.Cl. doctiſſimóque *Thomæ Eraſto* velut autori ejus primo atque ut novitia à nonnullis tribuitur; certè manifeſtò ſatis inde conſecuturum videtur, tum perquam impium eſſe Prioris obtentum (nam velut Majeſtatis Divinæ crimen eſt, Deo ut legiſlatori ea quæ excogitantur ab Hominibus ſic aſſignare) tum Unicum aut eſſe aut Jure optimo, nec obſtante Divino, eſſe

 poſſe

poſſe ubique in Chriſtianiſmo Imperii & Juriſdictionis tam circa Sacra quàm Profana Genus, quod velut ab unico Fonte, Angulo, Origine, id eſt Humano, eorum qui in Regimine publico diverſimodè rebus præfuerint, Inſtituto manarit, adeóque Gladium Unicum (qui tam Capulo etiam & Vaginâ quàm Acie & Mûcrone coercere in cauſis poſſit omnimodis) nec cum Eccleſiaſtico alióve aliter implicandum quàm Principibus ſummíſque Poteſtatibus ex Jure quo gubernant Humano in *Ordine ad Pacem Chriſtianiſmi ſui publicam*, & ſicut in Rebus Civilibus, Militaribus, Nauticis, Mercatoriis, ita in Eccleſiaſticis ſic dictis, quantum ad Juriſdictionem à ſe derivandam, viſum fuerit. Demto enim aut non admiſſo Jure illo Gladii Spiritualis Forenſis Divino, univerſa Imperii ac Juriſdictionis inde obtenſæ vis, ut ſimul corruat, neceſſum eſt,

> Ut[a] *Medium ſi quis vellat de fornice Saxum*
> *Incumbunt cui cuncta ſimul, devexa ſequentur*
> *Cætera, communémque trahent è vertice lapſum*,

[a] *Auſonius de ratione Libra.*

ſeu ut Vara ſequitur Vibiam. E monimentis igitur, Scitis, Diſciplinâ, Uſu, Veterum Recentiorúmque, præter Sacrum Sermonem ipſum, tam *Karæorum* quàm *Talmudicorum* (unde item dijudicari facilè poſſit de Excommunicationis in Synedriis, quæ libris in ſequentibus tractantur, Judaicis alitérque in Judaiſmo adhibitæ, Uſu ac Jure, à quo in Chriſtianiſmum illa primò recepta eſt) uti & per omnia ſecula *Chriſtianorum*, maximè ex eorum Profeſſione in rebus Eccleſiaſticis gerundis Publicâ, Ea quæ ad Rem, tanti in Chriſtianiſmi Regimine momenti, dilucidandam definiendámque ſunt apprimè conducibilia, operoſiùs heic, nec planè extra ſuum locum, congeſſimus. Conſequentia ac Concomitantia aliquot, non contemnenda, haud ita diſſimiliter, licet multò breviùs, ſubinde interſperſa ſunt, quæ intuenti obvia ſatis habentur

bentur in Capitum Lemmatis ſatis etiam Indicis heic vicem ſupplentibus. Omnia liberrimè præſtitimus, haud omninò Partium, nedum Novandi, Studiis ducti, ſed ex amore ſyncero Vetuſtatem, quæ huc ſpectet, Simpliciorem ac Veritatem de hiſce Originariam & Genuinam ſolicitiùs indagandi, faciéſque earum ſæpe nimis fucatas hallucinationibúſque fœdè inquinatas nudandi detergendíque. Chriſtianis, quotquot execrandâ Hypocriſis larvâ, pernicioſo Ambitionis ſuæ & procacis faſtuoſíque aliorum Magiſterii Faſcino, ac demùm ſegni Oſcitantium Stupore feliciùs cordatiúſque vacaverint, judicio ſuo liberè utentes; Operam integram ſatis gratam fore, non ſperare nequimus. De Reliquis, aut nihil morandum, aut ab illis ad iſtos erit jure ſemper appellandum.

Ex ædibus Carmeliticis, Londini,
Octobris Juliani 16.
1650.

DE SYNEDRIIS ET PRÆFECTURIS JURIDICIS Veterum Ebræorum.

LIBER PRIMUS.

Cap. I.

Summaria Operis Deſignatio. De Synedriis *ſeu Præfecturis* Juridicis *Veterum* Ebræorum, *quoties* ſui *ſatis eſſent* juris, *ante Legis in Sinai dationem, conſideratio generalis.*

TRibunalia veterum Ebræorum & quæ fuere ipſis Præfecturæ juridicæ, Cauſis Rebúſque tam Publicis quàm Privatis, tam Sacris quàm Profanis, id eſt, omnimodis, diſcutiendis definiendiſque præſtitutæ (quæ univerſæ, ſive ex Collegarum ſive ex Conſiliariorum Miniſtrorúmve aliorum adſeſſura aut conventu, SYNEDRIORUM ſeu Conſeſſuum ac Conſiſtoriorum nomine aut indigitari ſolent aut ritè ſatis ſignificantur) Intervallo conſiderantur in Duplici. Alterum eſt quod Legis ſacræ in Sinai dationem antevertit. Alterum quod eam ſubſequitur. Populus item ipſe bifariam conſiderandus. Aut quà ſui juris interdum ita fuit manſítque ut aliud præter Ebraicum Suique generis ac perſuaſionis Hominum non agnoſceret ſibi imperium, aut quà imperio ejuſmodi ſubinde etiam ſuberat. Prioris heic populi notionis Intervallo in priori (quo de primò agendum) exempla habentur in Abrahæ & Loti regnis [a] & quæ fuerint ejuſmodi Ebræorum aliis ante migrationem in Ægyptum, uti etiam in tempore illo quinquaginta dierum poſt Egreſſum ſeu exutam Pharaonis tyrannidem. Nam ſub id tempus [b] Lex data eſt in Sinai. Notionis populi poſterioris ſunt exempla hoc itidem per intervallum in peregrinationibus eorum Ægyptiacis aliiſque aliquot in alienas terras migrationibus præeuntibus. Dum ſui tunc juris ita erant, pauciſſima ſane in ſacris literis expreſſim habentur unde particularis aliqua Judiciorum, Tribunalium, Synedriorum eorum Ratio aut Fórmula ſatis elici poſſit. Nonnulla tamen illuc facientia inibi ſuperſunt. Judæ ſententia vivicomburii [c] in Thamarem

[a] *Geneſ.* 13. & 14.
[b] *Exod.* 19. 1. Seder olam Rabba *cap.* 5. *Hieronymus Epiſt.* 127. *ad Fabiolam manſione* 12. *Auguſtin. lib.* 2. *ſuper Exod. quæſt.* 70.
[c] *Gen.* 38. 24.

marem huc ſpectat. Et juridica Moſis præfectura poſt egreſſum ex Ægypto, atque ante legem datam in Sinai, manifeſtò ſatis intelligitur ex ejuſdem imperio forenſi aliquandiu ſingulari ſoloque continuato poſt legis dationem, qua de re uti de aliis huc particulatim attinentibus plura inferius. Utrum autem Præfecturæ fuerint illis tunc temporis Juridicæ, tametſi nulla omnino reſtarent earundem in ſacris literis alibive veſtigia, non magis eſſet dubitandum, quàm utrùm in ſocietatem vitæ Civilem coaleſcerent tunc ipſi atque animalia, ut genus humanum reliquum, eſſent politica, rectéque ac honeſtè, pro ſeculi perſuaſione, vivendi rationem omnino inirent, atque ut Dubia, Lites, Controverſiæ cum effectu civili, id eſt judiciorum executione dirimerentur, ſcelera ac delicta cohiberentur, adeoque in officiis contineretur quiſque ſuis curarent. Et fruſtra planè ratio ejuſmodi ubique in politiis habetur, fruſtra jam dicta curatum itur niſi præfecturæ inſtituantur juridicæ, ſive plures, ſive unica, è quarum tum judicio ac deciſione, tum imperio ac regimine controverſia quælibet, lis, & actio ita pendeat ut vocatione in jus adhibitâ, ſententiâ latâ, ſuo cuique tributo, aut ſaltem diſtributione atque aſſignatione ejuſmodi per injuſtitiam juris facie, ut fieri nimis amat, indutam obtenſa, inobedientes coerceantur. Nec coercitio ejuſmodi legitime abhibita aliud ferme eſt quam ſuprema ac potentiſſima velut animæ Regiminis tum in Pace tum in Bello facultatis operatio, citra quam nihil extra ſingularum Conſcientiarum utcunque depravatarum ſcrinia habetur, unde ad officia præſtanda adeoque ſocietatem initam tuendam invicem homines inter ſe adigantur. Et fruſtra planè in ratione civili adhiberetur Numerus, Menſura, Pondus (quæ jura ipſa in contractibus imitantur) niſi etiam præſtituerentur qui de controverſiis, litibus, dubiis circa ea oriri ſolitis cum imperio cognoſcerent. Eouſque quidem interdum ſive prætermitti omnino ſive interturbari officia regimenque ſcimus, ut nec Rex habeatur nec Magiſtratus qui coerceat aut cum imperio judicet, adeoque illud quiſque faciat quod ſibi [d] oculiſve ſuis ſeorſim rectum videatur. Sed hæc calamitas eſt ingens ſocietatis legitimæ ſive plane neglectæ ſive miſere nimis ſolutæ. Atque extra ejuſmodi infortunium per omnia ſecula, omnes per gentes, præfecturæ adhibitæ ſunt juridicæ ſeu Perſonæ aliquot conſtitutæ admiſſæque, à quibus id quod pro jure receptum fuerit rite adminiſtraretur. Accedit etiam, juxta avitas Ebræorum ipſorum ſententias, eaſque receptiſſimas inter juris Naturalis ſeu Divini (quod ut [e] primordiale primis parentibus inditum ad eorum poſteros naturaliter, id eſt ab ſummo ipſo Naturæ autore, tranſmiſſum eſt cordibuſque eorum inſcriptum) capitula haberi unum de Regimine publico [f] ſeu על הדינים *de Judiciis*, id eſt, de Judicibus præfecturiſve forenſibus, ubicunque Societas hominum ſui ſatis juris coalucrit, conſtituendis, quæ de reliquis juris ejuſdem ejuſque ex Humano appendicibus ſententiam etiam cum imperio exequendam quoties opus eſſet pronuntiarent. De Capitulis illis Juris Naturalis nos fuſe ex Ebræorum commentariis egimus in libris de Jure Naturali ac Gentium. Alii non pauci item obiter. Et de eis quà huc ſummatim ſpectant ſtatim plura dicemus. Ebræis autem ſuis heic plane conſonus eſt Paulus in notiſſimo illo effato, [g] *Non eſt* ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν *Poteſtas niſi*

d *Iudic.* 17. 6. & 18. 1.
e *Tertullian. adverſ. Iudæos cap.* 2.
f *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 56. a. *Maimonid. titulo* Melakim *cap.* 9. & *videſis lib.* 1. *cap.* 10. & *lib.* 7. *de Iure Nat.* & *Gent. juxta diſciplinam Ebræorum.*
g *Rom.* 13. 1. &c. *adde* 1 *Tim.* 2. 1. &c. 1 *Pet.* 2. 13. *Ioan.* 19. 11. *Vide præter ſcriptores obvios ad Rom.* 13. *Hugonem Grotium ibid.* & *lib.* 1. *de Iure Belli cap.* 1. § 7.

niſi à Deo. Quæ autem ſunt Poteſtates, à Deo ordinatæ ſunt, unde ipſam poteſtatem τῶν ἀρχόντων ſeu *Principum, præfectorum* ac *Magiſtratuum* adeoque Judicum expreſſim appellat τὴν τοῦ Θεοῦ διαταγὴν, *Dei Ordinationem* ſeu *Conſtitutionem*, ipſoſque Διακόνους καὶ Λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ *Diaconos* & *Miniſtros Dei*; quæ omnia & de Jure gladii ſeu poteſtate ſuprema regendi ibi reliqua tam ad generis humani ſeu gentium (nam ad Romanos ſcribit) quam Ebræorum regimen attinentia indicant mentem Apoſtoli fuiſſe etiam ex præcepto univerſali ſeu naturali generique humano communi à numine dato τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας *principatus, Poteſtates, præfecturas* Juridicas conſtituendas, eiſque obedientiam deberi; nec interim *perſonas* ipſas quæ præficiebantur, ut undiquaque legitimas ac juſtas ſemper à numine ſeu divinitus eſſe præfectas. Quis enim tantundem de Claudio aut Nerone ſub id tempus Romanos, ad quos ſcribit Paulus, gubernantibus numeroſaque magiſtratuum congenerum ſub eis cohorte ut alios [h] prætercam, aſſerendum putaverit? Ipſa autem in eis poteſtas, quà ex ea ſubditorum regimen ſecundùm jura Naturalia ac Divina aliaque his neutiquam adverſantia, utcunque invicem non rarò diverſa, pependit, ex Divini, Naturalis, adeoque Univerſalis præcepti de Judiciis, Judicibus, Præfectis ſive uno ſive pluribus (nam de numero hoc vel illo non præcipitur) conſtituendis vi manavit. Adeoque illinc etiam ipſi Regentes ſeu Tutores ſtatus publici, quà regimine ejuſmodi fuerint uſi, à Deo ſubinde electi ac conſtituti [i] dicuntur. Huc ſpectat & illud [k] *Per me reges regnant & legum conditores juſta decernunt*, ſeu ut Chaldæus אנא משחא בצדקותא *ego ungo eos Juſtitia, Per me principes imperant & potentes decernunt juſtitiam*, ut vulgata; ubi Ebraica ſunt ונדיבים כל שופטי ארץ *& principes ſunt univerſi Judices terræ* ſeu *munifici ſunt* &c. aut *Benefactores, id eſt* Εὐεργέται quo nomine Reges præfectoſque Gentium ſignantius deſignari ſolitos tam ex [l] ſacris quam [m] profanis ſcriptoribus ſacris etiam coævis ſcimus. Græci ibidem καὶ τύραννοι δι' ἐμοῦ κρατοῦσι τῆς γῆς *& tyranni per me tenent terram*. Aquila & Theodotion ἑκουσιαζόμενοι ſubſtituêre pro נדיבים id eſt *ſponte munifici* qui ſuum cuique ſive pœnam ſive præmium ſeu jus in præfecturis tribuentes verum τῶν Εὐεργετῶν nomen merentur. Ex cauſa antedicta etiam Divini nominis præ aliis participes fiunt Principes [n] ejuſmodi Præfecti ac Judices, utpote quorum officium inter homines ad regimen publicum ex ſingulari Numinis in juris Naturalis Divinique capitibus juſſu eſt ſemperque fuit neceſſariò adhibendum. Et obvia paſſim ſunt innumera quæ hæc firment explicentque tum in ſacris tum profanis veterum monimentis. Ne verò expreſſior etiam ex illo quod jam tractamus intervallo de Præfecturis juridicis deſit heic mentio, advertendum imprimis illud de Abraha in convalle Mamre regente à Numine ipſo dictum; *Scio* [o] *quod precepturus ſit filiis ſuis & domui ſuæ poſt ſe ut cuſtodiant* (ſeu potius *& cuſtodient*; & Græci καὶ φυλάξουσι) *viam Domini & faciant Juſtitiam & Judicium.* Eum ipſum ſic item quà potuit feciſſe non eſt dubitandum; id eſt juris Naturalis Divinique quod tunc receptum fuerat obſervantiſſimum [p] fuiſſe, & juſtitiam & *judicium* feciſſe; quod dum ſui erant ipſe ſuique (quantum ad alienum ſpectat imperium) juris ſine præfecturis juridicis aut pluribus aut unica ſaltem,

[h] *Vide Hoſeam cap.* 8. 4.

[i] *Tertull. Apolog. cap.* 33. *Irenæus lib.* 5. *cap.* 24.

[k] *Prov.* 8. 15

[l] *Luc.* 22. 25.

[m] *Dio Chryſoſtom. Orat.* 1. & 30. *ſeu Rhodiaca.* & 47. *Addeſis Hugonis Grotii not. in Mat.* 20. 25. & *Luc.* 22. 25.

[n] *Exod.* 21. 6. & 22. 28. & *Pſal.* 82. 1.

[o] *Geneſ.* 18. 19.

[p] *Vide Philon. lib. de Abraha*

juxta præceptum illud de Judiciis, conſtitutis fieri quiviſſe ne quidem eſt concipiendum. Opus autem quod præ manibus eſt Tres in Libros tribuendos duximus. Primus erit de Synedriis & Præfecturis juridicis veterum Ebræorum ante Legis in Sinai dationem, aliorum item ab ipſo rerum conditu populorum Dei quorum heic cum Ebræis parilis ſatis ratio. Secundus, de Synedriis ac Præfecturis juridicis atque Inſtitutis Moribuſque forenſibus ex Lege in Sinai data introductis ac poſt receptiſſimis, exceptâ Singulari illa atque Ampliſſima Synedrii Magni Juriſdictione quæ Libro deſtinatur Tertio. Reliqua fere ejuſdem, veluti Inſtitutio, Collegarum Qualitas, Sedes, alia aliquot libro heic Secundo cum Synedriorum ac præfecturarum minorum Juriſdictione, tam circa Sacra quam Profana, tradentur.

CAP. II.

De Jure *ejuſque Capitibus ſecundum quæ Præfecturæ tum* veterum, *in ſeculis jam dictis*, Ebræorum, *tum Aliorum* Jus Naturale *ſervantium, ſive coævorum ſive vetuſtiorum, judicarent aut judicare ſaltem deberent.*

UT qualeſnam fuerint Præfecturæ illæ Juridicæ prioris intervalli ſeu ante Legis in Sinai dationem, dum ſcilicet & quoties ſui ita erant juris Ebræi, quales item aliorum populorum Dei, etiam ab ipſo rerum conditu primævorum (quorum non adeo diſpar heic cauſa eſt) rectius dignoſcatur; Septem maximè ſunt ineundæ Diſquiſitiones. Prima eſt, De Jure ipſo in ipſis Præfecturis tunc adhibendo, ſeu juxta quod judicabatur; Secunda, de Perſonarum, quæ juri ejuſmodi præfecturiſque ſubditæ, diſcrimine; Tertia, de Agendi in eis, Excipiendi & Judicandi Ratione Modoque generali; Quarta, de Effectu Actionum & Judiciorum quæ in eis habita; Quinta, de Judicum ſeu qui Juriſdictioni in eis præeſſent Qualitate & Dignitatis titulo ſingulari; Sexta, de Judicum Numero; Et demum Septima, de Eorum Conſtitutione & Poteſtate indè pendente. Ex hiſce enim eorumque appendicibus non ita obſcurè liquebit qualeſnam Præfecturæ illæ & qualis illarum juriſdictionis, tam circa Sacra quam Profana, Natura, Vis & Amplitudo. Intervallo autem hoc in primo contineri heic voluimus etiam præfecturas illas à
a *Exod.* 18. Moſe, ex Jethronis ſoceri, Midianitarum Principis, conſilio[a] poſt migrationem
b *Lib.* 3. *cap.* 3. ex Ægypto conſtitutas; tum quia in ſacris literis uti etiam apud Joſephum[b] locum expreſſius habent illæ ante Legis in Sinai dationem, tum quia ſic locum obtinere eas revera debere etiam contendunt viri doctiſſimi aliquot, utcunque alii nec ſine rationibus ſane graviſſimis ad tempus Legis dationem aliquantulo ſubſequens eas ſpectare voluerint, & per anticipationem locum illum in hiſtoria ſacra ſortitas eſſe. Ea autem de re, quà Chronologica eſt, plura dicentur ſub initium libri ſecundi. Et tametſi intra intervallum hoc primum revera non conſtituerentur illæ, nihilominus etiam quoniam in ipſis, juxta opinionem quam diximus, proximi intervalli initiis ſeu anno ejuſdem ſive primo ſive ſecundo, atque ex conſilio Principis vicini ac affinis tunc dato moribuſque ac uſu proculdubio per intervallum

quod

quod jam tractamus ſeu alibi ante recepto ſic ortæ fuerint, ideo non ita incommode velut ad intervallum hoc ſpectantes ſeu lucem ei præbentes heic eas admittimus. Integra autem earum hiſtoria inferius ſeorſim traditur ubi de Numero Judicum agitur, cum interim ex earum conſtitutione nonnulla ſubinde in reliquis juxta inſtitutum præſens conſiderationibus neceſſariò interſerere viſum fuerit. Quod ad Diſquiſitionem Primam attinet, receptiſſimum eſt Ebræis [c] illud de juris Naturalis capitibus Sex primis Parentibus à numine datis & per univerſum genus humanum propagatis.

על עבודה זרה	1	*De Cultu extraneo.*
על ברכת השם	2	*De Blaſpemia in Deum.*
על שפיכות דמים	3	*De ſanguinis effuſione.*
על גילוי ערוה	4	*De Inceſtu* ſeu *turpitudinum revelatione.*
על הגזל	5	*De raptu* ſeu *Furto.*
על הדינים	6	*De Judiciis.*

Horum Primo tum Idololatria interdicitur tum Numinis veri cultus imperari intelligitur, ut in Decalogo, per illud *non habebis deos alios præter me.* Pro עבודה זרה *cultu extraneo* in Maimonidis editis aliquot libris aliorúmque ſæpiùs occurrit עכו״ם id eſt עבודת כוכבים ומזלות *Cultus aſtrorum & Planetarum*; cujus interdictionis ſic expreſſæ vi, Superioris ſeu ipſorum Creatoris cultum ſatis præcipi intelligunt. Secundo, *jubetur nec Maledicendum* nomini Numinis ſanctiſſimi ſeu *Blaſphemandum*, ſed Benedicendum. Tertio, Homicidium vetatur, cujus patrati nomine timebat Cain fratricida [d] ne quis ipſum talione ut merentem puniret. Et eleganter ad illud Ambroſius [e] ut de præcepto hoc ſeu jure tunc obtinente. *Sed à quo timebat occidi qui ſolos parentes haberet in terris? Potuit quidem & incurſus beſtiarum timere qui legis divinæ Jura violaverat: nec præſumere de ſubjectis animalibus cæteris qui hominem docuerat occidi. Potuit & Parentes timere qui docuerat parricidium poſſe committi. Potuerunt enim & parentes de filio diſcere quod didicerunt poſteri de parente.* Temperamentum autem hujus præcepti ſimul habetur receptiſſimum; ſcilicet, ſub ratione Pœnæ aut quaſi veluti in bello juſto ac ſui tutela inculpata, cædem humanam permiſſam eſſe [f]. Ita autem innocentis vetitam, atque ei cui pœnam capitalem aut quaſi inferendi poteſtas non fuerit legitima. Quarto dictorum interdicitur Adulterium & Inceſtus. Qualia verò inceſtûs genera eo ſint prohibita, juxta eorum diſciplinam, alibi [g] oſtendimus. Quinto, non Furtum ſolum ſic vulgo dictum ſed etiam omnimoda rei alienæ contrectatio non legitima, omnigena alieni juris uſurpatio adeoque fidei rite interpoſitæ ac pactorum violatio & quæ ex hiſce pendent aut comitantur, ut fraudes, doli mali, interdicuntur; quæ omnia manifeſtò Furti nomine rite intellecti veniunt. Et Sexto demùm, quod de Judiciis eſt, jubetur Judices ſeu Præfecturas juridicas in qualibet urbe, oppido, pago, id eſt prout diſtinctarum hominum ſocietatum Civilium ratio varia exegerit ſeu poſtulaverit, variatim conſtitui, quarum autoritate ac imperio de prioribus Quinque ita judicari poſſit ut homines

[c] Bereſith Rabba paraſch. 34. fol. 37. col. 3. *Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap. 7. fol.* 56 a. *ad tit.* Ioma *cap. 6. fol.* 67. b. Seder olam Rabba *cap. 5. Salom. Iarch. ad Exod.* 24. 3. *Maimonides tit.* Melakim *cap. 9. Moſes Mikotzi Præcept. affirm.* 122. Sepher Juchaſin *fol.* 8 a. Sepher *haccareo part. 3.* § 73 *fol.* 193 a. *R. Bechai in* Biur hatorah *fol.* 37. *col.* 4. *Abarbinel in* Piruſh hatorah, *fol.* 167. *col.* 3. *Salomon Ben Wirga in* Shebet Jehuda, *fol.* 14 a. *vide lib.* 1. *de Jure Nat. & Gent. cap.* 10.

[d] *Geneſ.* 4. 14.

[e] *De Abel & Cain lib.* 2. *cap.* 4.

[f] *Auguſtin. de Civit. Dei lib.* 1. *cap.* 21. *Hugo Grotius de Iure Belli lib.* 1. *cap.* 2. § 5. & *lib.* 2. *cap.* 20. & *Not. in Matth.* 5. *pag.* 121. *Nos de Iure Nat. & Gent. lib.* 4. *cap.* 1. &c.

[g] *De Iure Nat. & Gent. lib.* 5. & *de cæteris vide præcedentes & ſubſequentes ibi libros.*

mines ad ea ſervanda commode adigantur pœniſque coerceantur inviti. Nam Pœnarum rationem in præcepto de Judiciis cunctaſque & imperii & obedientiæ civilis appendices & circumſtantias contineri meritò paſſim agnoſcitur, id eſt totam ſervandi jus publicum rationem[h]. Qua de re item plura mox. Hiſce poſt Diluvium acceſſiſſe docent Magiſtri Septimum de membro animalis viventis non comedendo quod in mandato ſeu interdicto divino[i] de Sanguine non comedendo intelligunt, dato ſcilicet Noachidis ſeu לבני נח *Filiis Noachi*, quo nomine paſſim genus univerſum humanum per intervalla citra diluvium denotare ſolent. Et כן היה הדבר בכל העולם עד אברהם inquit Maimonides[k], *ita ſe habuit res per univerſum mundum* ſeu *apud genus humanum univerſum uſque ad Abrahamum*. Subdit dein, בא אברהם נצטוה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית[l] *Abrahæ datum eſt inſuper præceptum Circumciſionis.*[m] *Introduxit etiam ille orationem Matutinam. Et Iſaac Decimæ partis diviſionem, qui adjecit etiam aliam orationem pro tempore pomeridiano* (quæ dicitur תפילת מנחה *oratio Mincha*) *uti & Jacob adjecit illud de non comedendo*[n] *nervo diſſipato* ſeu *contuſo & orationem Veſpertinam*. Quod verò Iſaacum heic facit Maimonides, idque ex mente planè veterum, Decimarum ſeu legis decimandi primum autorem; in animadverſionibus ad eum Abraham Ben David, qui ſæpius ei quàm par eſt iniquiorem ſe præbet, potius dicendum eſſe inquit & ſcribendum puto innuit, והוא התפלל שחרית והפריש מעשר ויצחק הוסיף תפלה אחרת וגו׳ *Introduxit etiam ille* (Abraham) *orationem matutinam & Decimarum diviſionem & Iſaac adjecit orationem aliam &c.* Sed tum codices Maimonidis impreſſi tum optimus penes me & vetuſtus ejuſdem manuſcriptus reclamant & Decimas veluti inſtitutori, ut in allatis, Iſaaco tribuunt. Neque aliter locum è Maimonide citat Abraham Zacuthius in *Juchaſin*. Obvia eſt Abrahæ Davididis heic ratio. Quoniam ſcilicet Abraham decimas dedit[o] Melchiſedeco. Quod tamen non ita intelligunt Rabbini quaſi ex debito, lege, aut inſtitutione tunc factum; ſed ex eo quod ſponte tantum & pro re nata munere ejuſmodi honorari voluit Abraham Dei altiſſimi ſacerdotem etiam לפי כהן היה *quoniam* (ut ait Jarchius) *ſacerdos erat*[p] à quo munera ipſe antè gratiſſima præter Benedictionem acceperat. Et R. Joſua Ben Charcha, Abraham, inquit[q], התחיל ראשון לעשר בעולם לקח את כל מעשר סדום ועמורה וכל מעשר לוט בן אחיו ונתן לשם בן נח שנ׳ ויתן לו מעשר מכל *primus incepit decimare in mundo. Accepit omnes decimas Sodomæ & Gomorrhæ atque Loti ex fratre nepotis & dedit Semo filio Noachi, ſecundum illud, & dedit ei decimam ex omnibus.* Sic ille. Quod verò Iſaaco de Decimis heic tribuitur, haberi volunt, idque è Maimonidis aliorúmque mente, ex illo de Iſaaco in Palæſtina; *Seminavit*[r] *Iſaac in terra illa & invenit in illo anno* מאה שערים ויברכהו יהוה *centum modios* ſeu *centuplum juxta menſuram & benedixit ei dominus.* Cauſam, cur iſta menſura adhibita, fuiſſe ajunt ut pars Decima ita in ſacros aliquot erogaretur uſus, idque juxta inſtitutum tunc primùm, Iſaaco autore, ea de re natum. Gloſſa ibi ordinaria רבותינו אמרו אומד זה למעשרות היה *Rabbini noſtri dicunt menſuram hanc adhibitam ut Decimæ cognoſcerentur.* Et Joſeph Karo in *Ceſeph Miſna*, Abraham, inquit, de-

h *Vide Monſter. ad Levitic.* 23. *Genebrard. Chronolog. lib.* 1. *A. M.* 1658. *Bolduc. in Iob. cap.* 23. 12. *& lib. de Eccleſia poſt legem cap.* 8.

i *Gen.* 9. 4.

k *Tit. Melakim cap.* 9. & vide Sepher Juchaſin *fol.* 8 a & b.

l *M* 8. לפנות ערב

m *Gen.* 17. 10.

n *Ibid.* 32. 32.

o *Geneſ.* 14. 20.

p *Videſis* Nachmanidem in Piruſh torah *fol.* 25 b.

q Pirke *R. Eliezer cap.* 27.

r *Geneſ.* 26. 12.

dedit decimas לא כהורת מעשר אלא לפי שכבדו מלכי צדק בהוצאה לחם ויין וברכו רצה לתת לו מעשר השלל אבל יצחק הוא הראשון שעישר ממנו לשם מעשר כפי דרשה חכמים ז"ל ויזרע יצחק בארץ וגו' *non velut ex inſtituto aliquo decimandi ſed quoniam honorarat eum Melchiſedok proferendo ei panem & vinum & ei benedicendo, ideo voluit ei dare Decimas ſpoliorum* ſeu *præda. Sed Iſaac primus erat qui decimavit* ſeu *Decimas ſolvit nomine decimarum* (ſeu velut ex inſtituto, ſeu exemplo à ſuis ſequendo; quod ipſius eſſe volunt) *juxta interpretationem Sapientum piæ memoriæ ad textum illum, ſeminavit Iſaac in terra &c.* Sequitur apud Maimonidem in editis ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו *Atque in Ægypto alia inſuper præcepta data ſunt Amramo, uſque dum venit Moſes per quem lex abſoluta eſt.* De Amramo Moſis patre intelligitur heic locus Abrahæ Zacuthio[f] Maimonidis verbis utenti & ſic עמרם legenti; quod & in editionibus Maimonidis impreſſis habetur. At verò in codice ejuſdem meo Ms. non עמרם *Amram* ſed נצטוו עמם legitur, quaſi dixiſſet, *& cum his alia ſunt in Ægypto plura imperata &c.* quod forſan rationi magis conſonum. In Ægypto certè nemo neſcit Paſcha inſtitutum[t] ac azymorum feſtum. Acceſſit etiam poſt egreſſum & ante ipſam legis dationem ex inſtituto divino Baptiſmus, ut legis receptioni prævius, ſecundùm receptiſſimam Magiſtrorum diſciplinam qua de nos olim alibi & mox fuſius expreſſiuſque. Plura aliquot ſive Primi ſive Secundi generis velut minorum ſæpius gentium præcepta pro varia hominum opinione ſeculis illis legem in Sinai anteverentibus tribuuntur, de quibus etiam nos in libris de Jure Naturali affatim egimus. Scilicet Bina eſſe eorum quæ jam memoravimus genera nemo non videt. Alterum Juris Divini ſeu quod à Numine expreſſim præſtitutum interdictumve. Humani alterum ſeu ab Hominibus introductum. Divinum item duplex tunc erat, aut quod Naturale ac univerſale nec rerum conditu recentius, aut poſtea à Numine adjectum, ut de membri animalis viventis ſeu Sanguinis eſu, Circumciſione, Paſchate, Azymis, Sabbato, aliis aliquot in ſtatione Mara, juxta Magiſtros[u], divinitus datis, uti etiam, ut dictum eſt, de Baptiſmo. Unde ad illud de Moſe ſtatim poſt legis dationem in Sinai[x] ויקח ספר הברית וגו' *& cepit librum fœderis* ſeu *volumen fœderis & legit audiente populo &c.* Magiſtri veteres ibi[y] innui volunt מצוות שנצטווה אדם הראשון ומצוות שנצטוו בני נח ומצוות שנצטוו במצרים ובמרה ושאר כל המצוות כלן *præcepta data Adæ parenti primo, & præcepta data Noachidis, & præcepta data in Ægypto & in Mara & reliqua omnia præcepta*; in quibus etiam illud de primogenitis[z] ſanctificandis redimendiſque, jus item belli ſingulare[a] contra Amalekitas. Humanum jus tunc obtinens cernitur in eo quod habetur de Decimis, nervo diſſipato ſeu contuſo, precum tempore, quibus pro re nata alia acceſſerunt. Et ſtupri pœnam vivicomburii quam irrogaturus erat Juda Thamaræ, ajunt Magiſtrorum aliqui[b], iique pervetuſti, in poſteros manaſſe à בית דינו של שם *Præfectura juridica Semi* Patriarchæ, qua de re item nos[c] alibi. Hiſce connumeranda eſt juramenti formula[d] quâ Abrahæ juravit ſervus ſeu domus ſuæ præfectus manum ſub femore ponendo, quod משפט בימים ההם *morem* qui inoleverat ut juris humani pars *in diebus illis* rectè nuncupat Abenezra. Ita etiam Jacobo[e] Joſephus juravit. Et ſolennem Circumciſionis fœderis

f Juchaſin fol. 8 a.

t Exod. 12.

u Vide Sal. Jar. ad Exod. 15. 25. & 24. 4.

x Exod. 24. 7.

y In Mechilta fol. 24. col. 2. & vide Salom. Jarch. ad Exod. 24. 7.

z Exod. 13. 2. 12, 13.

a Exod. 17. 14.

b Simeon Ben Jochai in Gem. Babylon. ad tit. Abodazara cap. 2. fol. 36 b. Sepher Juchaſin fol. 8 a.

c De Jure Nat. & Gent. lib. 7. cap. 5.

d Gen. 24. 2.

e Geneſ. 47. 29. & 31.

deris memoriam ſic habitam ſeu indicatam, locum qui poſtea datus eſt Scriptæ Legi in jurando tunc præſtitiſſe aiunt Ebræi; cum Chriſtiani patres [a] juramentum ſic præſtitum aiunt in ſemine Abrahæ, id eſt Chriſto qui ex illo femore tandem naſciturus erat. Cum hiſce cenſeas licet etiam jus illud fratri defuncto ſemen ex [b] fratria ſuſcitandi. Jus item primogenituræ, quæ, ante præceptum aliquod divinitus expreſſim de eo datum, tum dignitatis Patriarchalis [c] tum Sacerdotii in familia primarii (de quo plura inferius) prærogativa præter eam quæ eſt in ſedendo, diſcumbendo, eundo loci [d] ex ea pependerit. Nec Pacis ſolùm tunc ſic ab hominibus jura introducta, verùm etiam Belli ut juſtæ inde acquiſitionis jura atque alia quorum expreſſiſſima teſtimonia in ſacro [e] ſermone. Alia compluria circa contrahendi, conducendi, locandi, emendi, vendendi, ſuccedendi rationem etiam tunc pro re nata admiſſa inſtitutáque eſſe nemo puto dubitat. Atque id genus aliquot ſatis disertè in ſacris literis memorantur [f]. Adde heic etiam in Jobi hiſtoria [g] quæ huic intervallo tribuitur, tum dicti juris Naturalis capitum tum ejus ex humano adjecto appendicum teſtimonia haberi manifeſtiſſima; de quibus alibi etiam nos expreſſiùs [h]. De Noachi item teſtamento quo diſtributus eſt orbis terrarum tunc cognitus hiſtoria apud Orientales [i] recepta eſt. Et jura de agrorum terminis, ponderibus, menſuris etiam à primævis mundi ſeculis [k] præſtituta & ad poſteros tranſmiſſa memorat Joſephus. Traditur item apud Orientales quòd Sethus Patriarcha, qui ſedes ſibi ſuiſque in monte ſancto fixerat paulò ante obitum,

استحلف اولاده بدم هابيل ان لا ينزل احد منهم من هذا الجبل المقدس ولا يتركون احد من اولادهم ينزل الي اولاد قايين اللعين, *adjuravit liberos ſuos per ſanguinem Abelis* (formulam illam tunc aiunt apud Sethianos jurandi fuiſſe perquàm ſolennem) *neminem eorum deſcenſurum è monte hoc Sancto nec permiſſurum quenquam ex eorum liberis poſteriſve deſcendere ad Caini maledicti liberos poſteróſve.* Sic Eutychius Patriarcha Alexandrinus ex veterum in Oriente monimentis. Alia habet ille ſatis in hanc rem ſingularia. Jam verò quod attinet ad Magiſtrorum receptiſſimum effatum tam de primorum ſeculorum ſeu ante diluvium genere humano, cui divinitus Sex jam dicta præcepta imperata eſſe volunt, quam de Noachi poſteris, id eſt genere univerſo humano poſt Diluvium (quibus eadem ipſa erat juris ac præceptorum Divinorum ratio quæ antè; adjecto quod de Sanguine tunc acceſſit) obligatos ſcilicet eos fuiſſe præcepto illo ſeptimo להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו ולהזהיר את העם *ad conſtituendos Judices & præfectos juridicos per oppida, Urbes, pagos* (ſive unicum ſive plures pro varia ſocietatis publicæ initæ ratione) *qui judicia ferrent de ſex illis reliquis populúmque de illis monerent*, quod univerſim dictum ad gentes ita omnimodas quæ ſui ſatis eſſent juris tam ante quàm poſt diluvium adeóque ad ipſos Ebræos in intervallo quod jam tractamus ſpectat; id ita planè capiendum eſt ut judices ejuſmodi, ex ipſo de Judiciis conſtituendis præcepto primario, de cauſis quibuſcunque ſive

Sacris

a *Auguſtinus Quæſt. in Geneſ. 62. Eucherius, alii.*

b *Geneſ. 38. 8. Vide ibi R. Menahem Recanatenſ.*

c *Geneſ. 25. 31. & 48. 14. & 18. vide Iſidor. Peluſiotam lib. 1. Epiſt. 47.*

d *Geneſ. 43. 33. Philo lib. de Ioſeph.*

e *Geneſ. 14. 16. & 48. 22.*

f *Geneſ. 23. 9. cap. 47. &c.*

g *Cap. 31.*

h *De Iure Nat. & Gent. lib. 7. cap. 11.*

i *Euſeb. Gr. in Theſ. Temp. pag. 10. Cedrenus, Cigalas, alii.*

k *Ioſeph. Orig. 1. cap. 3.*

Sacris ſive Profanis poſt rerum conditum, cui coæva faciunt Sex illa prima quorum hoc unum eſt, legitimè exorientibus pariter cognoſcerent. Etenim in Binis prioribus, quæ maximè ad Cultum ſpectant (maximè inquam; nam & cujuſlibet obſervationi debitæ etiam cultus aliquis ineſt) plenè continetur non ſolùm quicquid ab ipſo rerum primordio, uſque ad aucta à Numine de ſacris jura, in examen forenſe, Sacri nomine, venire quiret, verùm etiam quicquid de cultu ante legem poſtmodùm in Sinai datam adjecerit Numen, ut de Circumciſione, Paſchate, Azymis, Sabbato, *Baptiſmo*, ut introducta ab hominibus de cultu, quorum antè mentio, *heic præteream.* Et in Præcepto Quarto, quod eſt de Raptu ſeu omnimoda *illegitima* rei alienæ contrectatione ſeu uſurpatione, alienívе juris violatione, continentur paritèr jura quæcunque humana reliqua ad rerum perſonarúmque dominium adeóque Donationes, Contractus, Pacta, & quæ ſunt id genus cætera, adeóque ad fidem ſervandam (cujus ritè datæ violatione alienum jus etiam violari regulariter certum eſt) ſpectantia & poſtmodùm pro vario hominum uſu è conſenſu diverſimodè ſive in Pace ſive in Bello accedentia. Cum enim Objectum præcepti de Raptu ſit omne quod eſt alienum, ſenſus eſt ejuſdem, tum ut ſuum cuique tribuatur, tum ut alienum non auferatur, & ut fides data ſervetur, qua de re nos etiam alibi [q] fuſiús. Atque ut de Inceſtu, Homicidio, & poſt Diluvium de Membri animalis viventis eſu præfecturæ illæ juridicæ ſeu Synedria per hoc intervallum cognoſcebant, *ita pariter* de reliquis in judicium poſtmodùm ex Jure ſive Divino ſive Humano deducendis. *Adeòque tum Jus Divinum* quod à primo rerum *conditu Naturale* eſt, tum Divinum quod adjectitium ante legem in Sinai datam *habebatur*, atque inſuper Humanum ſeu quod ex variò hominum conſenſu, juxta antè dicta, acceſſit, id eſt omnimodum (neque enim juris genera ſumma alia reperiuntur) erant illa Jura ſecundùm quæ cognoſcebant dirimebántque controverſias Synedria illa qualiacunque ſeu præfecturæ Juridicæ veterum Ebræorum per intervallum de quo loquimur. Unde itidem manifeſtò liquet qualia jura eſſent illa ſecundùm quæ Synedria ſeu præfecturæ Juridicæ etiam in primis Societatibus hominum civilibus ſeu primis Civitatibus reliquiſque ante Diluvium & Ebræorum nomen natum, & ſi qui fuerint populi alii Jus Naturale utcunque ſervantes in ſeculis quæ jam tractamus, judicarent aut ſaltem judicare deberent. Id eſt, qualèſnam illi *πατρῷοι ἐθισμοὶ patria inſtituta* ſeu conſuetudines à quibus degenerabant plerique paulò ante Diluvium *μήτε τὰς νενομισμένας τιμὰς ἐπὶ τῷ θεῷ παρέχοντες, μήτε τοῦ πρὸς ἀνθρώπους δικαίου ποιούμενοι λόγον neque cultum Numini debitum exhibentes, neque juris quod erga Homines erat ſervandum rationem habentes*, ut ait Flavius Joſephus [r]. Adde heic quæ de legibus Naturæ ſeu intervalli quod jam primariò tractatur, ſimul atque ejus quod à rerum conditu effluit, habet Philo [s] perquàm conſona aliíque [t]. Et ſanè quicquid fermè in Decalogo habetur etiam in jam dictis univerſalibus Humani generis juribus contineri videmus. Atque hæc quæ diximus Jura ad præfecturas illas juridicas attinuere quæ Patriarcharum, inter rerum conditum & legis in Sinai dationem, nomine, Magiſtris non raró memorantur, velut ex quæ, ubi Societas eſſet civilis & principatus, nequaquam eſſe

q *De Jure Nat. & Gent. lib. 6. cap. 1. &c.*

r *Lib. 1. cap. 4.*

s *Lib. de Abrahamo.*

t *Athanaſ. in Epiſt. de Synod. Nicænæ decretis Tom. 1. pag. 252. Auguſtin. in Exod. quæſt. 67. Scot. in Sent. 3. diſt. 37. quæſt. unic. alii ibidem citati.*

u *Abarbinel in* Piruſh hatorah *fol.* 167. *col.* 4. *alii obiter.* nequirent. Scilicet ejuſmodi fuere בית דינו של עבר בית דינו של מתושלח *Domus* [u] *Iudicii* ſeu *præfectura juridica Eber*, *Domus Iudicii Methuſala*, id genus aliæ ut antè mentio fit בית דינו של שם *domus judicii Semi.* Quoniam autem quicquid Divino Humani juris ritè acceſſerit, ex eo vim id ſortitum eſt, quòd nec Divino adverſum eſſet, nec præcepti de fide ſervanda in illo de Furto interdicto ſatis comprehenſi vi careret, indéque homines ſive expreſſim per ſe ſive tacitè per alios, quorum arbitrio ſe permiſerint, conſentientes obligaret, ideo etiam Juris Divini, quo ſic fundantur Jura omnimoda Humana, nomine, tam Humanum quàm Divinum ex participationis ratione, rectè interdum veniebat. Hinc ubi in Jethronis Me-
x *Exod.* 18.20. dianitæ conſilio Moſi de Judiciis [x] dato (quod de Jure Naturali ac Divino ſimul cum Humano ritè fundato ante legem in Sinai dationem ſumendum eſt eis qui non per anticipationem hiſtoriolam illam ibi collocatam volunt; qua de re infrà) dicitur Moſem oſtenſurum populo את החוקים ואת התורה (quod vertit vulgata *ceremonias & ritum colendi*; ſed planè ſonat *ſtatuta & legem*; ſcilicet quicquid legis ſeu juris cujuſcunque generis nomine reverà tunc contineretur) Græci habent τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ *præcepta Dei & legem ejus*, quemadmodum pau-
y *Comm.* 16. lò antè [y] expreſſim Moſes ipſe loquitur ubi ait è populo ligitantes aut diſceptantes ad eum veniſſe ut oſtenderet את חוקי האלהים ואת תורותיו *præcepta Dei & leges ejus*, ut
z *Demoſthen. orat. in Ariſtogit. Marcianus l.* 2. *D. tit. de legibus.* rectè ibi etiam vulgata. Indè etiam paganis [z] πᾶς νόμος εὕρημα καὶ δῶρον Θεοῦ *omnis lex inventum & donum Dei nuncupatur.* Obligationis ſcilicet quæ in Humana agnoſcitur origo fundamentum in præcepto Divino de ſuo cuique tribuendo nec fidem fallendo habetur.

Cap. III.

De Perſonarum *qui ſecundum jura jam dicta, per intervallum heic tractatum, regerentur* Diſcrimine; Ebræorum *Originariorum*, Proſelytorum domicilii, *ac* Proſelytorum Juſtitiæ. *Et tam de* Baptiſmo *quàm* Circumciſione *tum ad* Originarios *tum ad peregrinos ſeu* Proſelytos *in fœdus receptos, ut Initiationis Iuribus ſeu Sacramentis, tunc attinentibus. Quomodo item Binis hiſce acceſſerit demum Tertium, velut* Confirmationis. *Et de* Baptiſmo in Nube & Mari *apud Apoſtolum ad Corinthios.*

QUod ad Perſonarum heic attinet diſcrimen, nemo non videt, poſtquam, ſicut dictum eſt, acceſſerant Juris Divini capita aliqua Ebræis aliiſque in eorum fœdus receptis recipiendiſque peculiaria, veluti de Circumciſione, Paſchate, Azymis, Sabbato ac de Baptiſmo etiam ut ſtatim ex Magiſtrorum placitis exhibebitur, neceſſe fuiſſe ut Juris hinc in deciſionibus forenſibus adhibendi ratio alia eſſet qua Peregrinum nondum in fœdus receptum ſeu גר תושב *Proſelytum domicilii* necdum ſcilicet circumciſum nec niſi ſponte circumcidendum
a *Gen.* 17. 12. & 23. (qualis erat unuſquiſque è gentibus aliis, exceptis ſervis [a] circumciſorum) intra præfecturarum ditionem ſpectavit, alia qua ſive Originarium Ebræum, ſive in

fœ-

fœdus receptum è gentibus aliis quem גר הצדק *Proſelytum juſtitiæ* ſeu *juſtum* nuncupant. Veteri enim ſeu primario illo Noachidarum jure Divino utebantur Proſelyti illi domicilii & ſecundum illud ab eis & in eos agendum erat juxta ea quæ capite exhibentur proximo. Et ſane expreſſa ſatis Civium Ebræorum & Proſelytorum ſeu Peregrinorum ejuſmodi hac in re habetur diſtinctio apud Moſem ubi de præfecturis illis ex Jethronis conſilio juxta ſeculorum illorum morem inſtitutis verba faciens, *Præcepique*, inquit [b], *Iudicibus veſtris in tempore illo dicens, audite cauſas fratrum veſtrorum & judicate juſtum inter virum & fratrem ejus* ובין גרו & inter *Proſelytum* ſeu *peregrinum* ejus. Atque diſcriminis hujus rationem in actionibus ac judiciis etiam hujus intervalli nunquam non obtinuiſſe ex ipſa rei natura ſatis palam eſt. Simile etiam poſt legem datam in uſu, quo de ſuo in loco. Et de Peregrinis ſeu qui in Iſraelitarum ritus nondum tranſierant non paucis inter Iſraelitas cum ex Ægypto migrarent, expreſſa eſt in ſacro ſermone mentio. In ipſo egreſſu [c], Ebræorum numero ſeorſum memorato adjicitur וגם ערב רב עלה אתם *promiſcuum vulgus plurimum aſcendit cum illis*, adeoque inter eos per aliquot menſes in diſerto habebatur dum ſui juris erant ante legis in Sinai dationem ſeu hoc per intervallum. Nec vero ſatis rationi conſonum videtur ut cum doctiſſimis aliquot viris [d] de Proſelytis juſtitiæ tantum ſeu eis qui in Judaiſmi fœdus ex aliis gentibus recepti fuiſſent promiſcuum vulgus ibi capiamus, ſed de Peregrinis etiam nondum circumciſis nec invito circumcidendis. Chaldæi habent ibi נוכראין סגיאין *extraneos* ſeu *peregrinos plurimos*, & paraphraſis Hieroſolymitana לחוד ערבונין *ſeorſim mixtos*, quaſi inter ſe non cum ipſis Iſraelitis. Gloſſa ordinaria תערובת אומות של גרים *mixtura populorum ex peregrinis*. Atque in his Philo [e] alios ait fuiſſe ab Ebræis è fœminis Ægyptiacis ſuſceptos καὶ τῷ πατρῴῳ γένει προσνεμηθέντας & *generi patrio ita adjectos* (qui tamen quantum video revera Ebræi Originarii tunc erant ratione ſanguinis paterni, juxta jura tunc obtinentia) alios τὸ θεοφιλὲς ἀγαμένους *pietatis gentis admirantes* factos fuiſſe ἐπηλύτας *advenas* ſeu ſe adjunxiſſe ac commiſcuiſſe, quos ſane pro Proſelytis aut Epelytis necdum Circumciſis, ſed interim jura jam dicta Naturalia amplexantibus, exiſtimo ſumendos. Promiſcui autem hujus vulgi quotquot circumciſi adeoque in fœdus recepti fuerint, & Paſchatis & Azymorum & quæ acceſſerant peculiaria ejuſmodi Ebræis, præceptorum jure utebantur. Id eſt quantum ad forenſe in eos regimen, velut Ebræi habebantur. Reliquis vero Juris ejuſmodi uſus, ut in exemplo [f] Paſchatis, interdictus. Atque ita תורה אחת *una lex eademque* erat (ut Numinis verba ſunt) pergrieno ſeu Proſelyto & Indigenæ. Peregrino ſcilicet in fœdus recepto ſeu Proſelyto Juſtitiæ, non Proſelyto tantum domicilii ſeu peregrino qui nondum civis factus aut rite initiatus, peregrinitatis jure ut Noachides, non fœderis, quaſi Abrahamides, utebatur. Ita (præter Liberorum & Servorum diſcrimen) Tria erant Perſonarum genera quorum cujuſque ſingularis erat in judiciis ita ratio habenda ut legitime invicem diſtingui dignoſcique quirent. Originarii Ebræi ſeu ex origine Abrahamidæ, Proſelyti Juſtitiæ ſeu in Ebraiſmum Abrahæve fœdus adſcititii ac recepti, & Proſelyti domicilii ſeu incircumciſi nec invitò circumcidendi. De gene-

[b] Deut. 1. 16.

[c] Exod. 12. 38.

[d] Lyranus, Munſterus & alii.

[e] De vita Moſis lib. 1.

[f] Exod. 12. 48.

genere Primo palam conſtat. De Tertio alibi [g] ſatis diximus. Neque heic operæ foret pretium de eo utpote cuilibet etiam opinor ſatis ad hanc rem noto plura adjicere. De Secundo etiam non pauca olim [h] tradidimus. Sed vero, quoniam heic illud intuemur quà de Proſelytorum juſtitiæ ſimul ac Originariorum jure ab eo quod erat Proſelytorum domicilii prorſus diſcriminato cognoſcerent præfecturæ tunc juridicæ, adeoque de Perſonarum qualitate decernerent, & tam utrum è ſimplici Noachidarum ſtatu in Ebraiſmum ſeu Abrahæ fœdus legitime tranſiiſſet quiſquam pro Juſtitiæ Proſelyto ſe gerens, an revera in ſtatu illo ut Proſelytus tantum domicilii maneret, quam utrum rite ſatis obſervarent tam Originarii quam Proſelyti ejuſmodi ſingularia ad eorum ab aliis perſonis diſcriminandi rationem jura divinitus aliterve introducta, ex officio dijudicarent; ideo diſciplinam de Proſelytis juſtitiæ, adeoque de ſingularibus aliquot Originariorum juribus, juxta quæ Proſelyti ejuſmodi fierent, paulo altius fuſiuſque & expreſſius duximus heic repetendam explicandamque. Tempora heic animadvertenda ſunt Bina. Illud quod ab inito divinitus cum Abraha Circumciſionis fœdere excurrit uſque ad tempus Triduo aut circiter legis dationem in Sinai antevertens; atque illud quod dein ſequitur. Ex fœdere cum Abraha inito [i] Circumciſio maſculorum ſola ut jus ſingulare ſeu Sacramentum tam Originarios ſeu ejuſdem poſteros quam adſcititios ex aliis gentibus, id eſt Proſelytos juſtitiæ, ab incircumciſis diſcriminabat [k]. Qualis autem juriſdictio in præfecturis quas tractamus circa Sacramentum hoc tunc exerceretur aut exerceri deberet; cum aliis aliquot ad idem pertinentibus, infra oſtendimus ubi de pœna כרת ſeu *Exciſionis* incircumciſo tunc præſtituta agitur. Et circumciſos univerſos qui ex Ægypto exierant teſtatur Joſua [l]. Jam vero Triduo aut circiter ante legis in Sinai dationem aiunt Magiſtri, divinitus inſtitutum Jus ſeu Sacramentum aliud quod Baptiſmi erat; id eſt, ut univerſus populus adeoque ſexus uterque tum Originariorum tum Proſelytorum juſtitiæ antea admiſſorum ſe ſanctificaret atque aqua ſeu Baptiſmo mundaret. Adeoque volunt Circumciſionis Sacramento ante inſtituto ita jus alterum ſeu Sacramentum aliud Baptiſmi tunc acceſſiſſe, ut tam hoc utpote divinitus acceptum, quam illud ante, omnino neceſſarium dein fuiſſe decernant; ſcilicet illis ipſis neceſſarium qui in Receptionem Legis ſacræ futuram ita tunc ſanctificandi erant, ſed non (ut Sacramentum alterum illud ſeu Circumciſionis) poſteris eorum; quos univerſos בקדושה *in ſanctitate* ob parentum ſcilicet ſanctitatem, natos docere ſolent. Nempe Baptiſmum unicum illum & Baptizatis & eorum utriuſque ſexus poſteris in perpetuum ſuffeciſſe. Etenim ut Sacramentum Initiationis fœderi Abrahæ Circumciſio erat, ita intelligunt Sacramentum Initiationis לקבל תורה *receptioni legis* ſacræ in Sinai pariter fuiſſe Baptiſmum. Sed ut Priore, fœderi Abrahæ initiabatur quiſque maſculus atque ita etiam initiandus erat quiſque è poſteris Circumciſorum, ex aperta ſacri ipſius ſermonis vi, ſic item Receptioni legis ſacræ (quæ fœdus Abrahæ in ſe etiam continet) utriuſque ſexus quemque Baptiſmo quidem initiatum aiunt atque initiandum idque ex inſtituto (quod ſtatim, juxta receptiſſimam illis opinionem, oſtenditur) divino, ſed ita ut ex parentum Baptiſmo rite peracto poſteri univerſi pro initiatis, quan-

[g] *De Iure Nat. & Gent. lib 1. cap. 3. & lib 7 cap. 6.*

[h] *Ibid. lib. 2. cap. 2. &c. & lib. de Succeſſionibus in Bona Defunct. cap. 26. videſis Io. Buxtorf. in Lexico Chaldaico pag. 407.*

[i] *Geneſ. 17.*

[k] *Vide Geneſ. 34. 14, 15. 22.*

[l] *Cap. 5. 5. & videſis Gemar. Babylon. ad tit.* Cerithoth *cap. 2. fol. 9 a. & Pirk: R. Eliezer cap. 29.*

quantum ad Baptiſmum ſolum, ſatis haberentur, nec Baptiſmus, ut Circumciſio, eſſet in poſteris repetendus. Neque enim quid de poſterorum Baptiſmo, ut de eorum Circumciſione, habetur in lege huc juxta eorum diſciplinam attinente. Circa triduum ſcilicet ante legis in Sinai dationem ad montis radices enarratur à Numine privilegium illud Ebræis ſingulare, Moſe internuncio [m]; cuſtodiendum ſcilicet pactum ejus à populo, illúmque fore ei סגולה מכל העמים *peculium dilectum præ cunctis populis* ſeu λαὸν περιούσιον ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν *populum peculiarem ex omnibus gentibus*, ſeu ut Judæi Hiſpanienſes *theſoro mas que todos los pueblos*; etiam ממלכת כהנים וגוי קדוש *regnum ſacerdotum* ſeu *regnum ſacerdotale* ut vulgata, aut *βασίλειον ἱεράτευμα regale ſacerdotium* (ut Græci ibi, & illinc Petrus Apoſtolus [n]) *& gens ſancta*; ubi paraphraſis Hieroſolymitana habet מלכין וכהנין *Reges & ſacerdotes* uti & verſio Syriaca מלכותא וכהנא tantundem denotans ceu *regnum & ſacerdotium*; Jonathanis paraphraſis ſic dicta מלכין קטירי כלילא וכהנין משמשין *Reges diademate* ſeu *corona redimiti & ſacerdotes miniſtrantes*; Onkelos in pleriſque editionibus ſubſtituit מלכין כהנין *Reges Sacerdotes* ſeu *& Sacerdotes* [o]; Garianâ autem editione legitur מלכות כהנין *regnum ſacerdotum*; ſed in codice veteri penes me Ms. מלכין כהניא quod allatis pariter conſonum; quæ omnia ſingularem Gentis & ſimul totius & Dignitatem & Sanctitatem tunc ipſi publicandam denotant. Auditis autem quæ Moſes ſic dixerat, reſpondent cuncti *ſe facturos quicquid Deus præceperat.* Statim verò *ait dominus ad Moſem, vade* אל העם *ad populum & ſanctifica eos hodiè & cras* וכבסו שמלותם *& Lavent veſtimenta ſua.* Et ſtatim poſt ibidem, *deſcendit itaque Moſes de monte ad populum & ſanctificavit populum Laveruntque veſtimenta ſua.* Ablutione ſeu Baptiſmo veſtimentorum recipitur illis deſignari heic [p] ipſius corporis totius Baptiſmum, qui ſic in receptionem privilegii ſingularis illius legiſque ab univerſis adhibitus. Certè ex ipſa lege poſtmodùm erant Baptiſmi iique notiſſimi alii; Baptiſmi ſcilicet Luſtrationis ſeu in immunditiem contractam eluendam, qui, quantum ad finem ac vim, generis fuere perquàm diverſi ab hoc quem jam tractamus. Illi enim Luſtrationis ſeu Purificationis erant tantùm temporalis ſæpéque pro re nata repetendi. Hic verò Initiationis ſacræ ejúſque tam Baptizato quàm poſteris perpetuæ ac unicæ Baptiſmus habitus eſt. Initiationis ejuſmodi Baptiſmus erat Aharoni [q] & filiis ſuis ſacerdotii receptioni prævius, nec eo nomine iterandus; licet ille non aliter atque alii pro re nata poſtmodùm eſſent aliis Baptiſmis Luſtrandi. Etiam talis quidem Baptiſmorum ſeu ablutionum ſolennium diſtinctio in Paganorum ſacris perquàm eſt obvia. Jam verò quantum ad Corporis ablutionem pro ea quæ eſt Veſtium intelligendam heic attinet; advertere oportet verba quibus Baptiſmi etiam Luſtrationis aliqui inſtituti. Qui reptilium cadaver portaverit [r] יכבס בגדיו *lavabit veſtimenta ſua & immundus erit uſque ad veſperam.* Paulò pòſt [s] tantundem eiſdem verbis ipſiſſimis aliquoties iteratur de immunditie parili aliunde contracta. De Leproſo item emundando [t], וכבס בגדיו *& lavabit veſtimenta ſua.* Et de eo [u] qui in Leproſi ædibus dormierat וכבס את בגדיו *lavabit veſtimenta ſua.* In ſacrificio item vaccæ rufæ [x], qui cineres colligeret יכבס בגדיו *lavabit veſtimenta ſua*; quod

m *Exod.* 19.5. *&c.*

n *Epiſt.* 1. *cap.* 2. 9. *Philo lib.* περὶ τῶν ἱερέων Nãe *habet etiam* βασίλειον καὶ ἱεράτευμα Regum & ſacerdotium.

o *Vide Apocal.* 1. 6. & 5. 10.

p Mechilta *fol.* 24. *col.* 3. *Nachmanid.* in Pirushtora *fol.* 123 a. *Bechai fol.* 92. *col.* 3. *Maimonid tit.* Iſur: bia *cap.* 13. *tit.* Mikwaoth *cap.* 1. *Moſes Mikotzi præcept. Negativ.* 116. *fol.* 4c. *col.* 2.

q *Exod.* 29. 4. & 40. 12.

r *Levit.* 11. 25.

s *Ibid. Comma* 28 40.

t *Levit.* 14. 8.

u *Ibid.* 47.

quod itidem dictum de eo qui aſpergeret aquam ſeparationis inde factum. Atque huc ſpectat illud Eleazaris Pontificis ſummi ad milites [y] כבסתם בגדיכם *lavate veſtimenta veſtra in die ſeptimo & eritis mundi.* De mundandis Levitis [z] tantundem legitur. Nec in his de corporis ipſius Baptiſmo alitèr mentio fit, cum interim in horum unoquoque ipſum Corpus integrum ablui, id eſt corporis totius Baptiſmum in Luſtrationem ſeu emundationem adhiberi debuiſſe conſentiant Magiſtri. Id quidem verum eſt, in Luſtrationibus immundorum aliquot expreſſam haberi tam Corporis ſeu ſui immundi quàm Veſtimentorum Baptiſmi mentionem. Sic de immundo facto ab eo qui fluxum ſeminis pateretur [a] יכבס בגדו ורחץ במים *lavet veſtimenta ſua & Lotus ſit aqua.* Atque ſimilia ſunt alia [b] nonnulla. Interdum tantùm [c] ורחץ במים *lavet aquâ.* Sed verò hujuſmodi locos univerſos in lege paritèr capiunt Magiſtri maximi pro eo quod eſt Corporis ipſius ſeu Carnis cutiſve integræ Lavacrum ſeu Baptiſmus. Nec ſanè volunt id de corpore aut immundo ipſo ſeu carne, veſtimentorum (de quorum item nitore & albedine ipſo Baptiſmo initiationis לקבל פני שכינה *ad recipiendam divinæ Majeſtatis præſentiam* loquuntur[d]) ablutioni ſubindè adjectum diverſum quid denotare à ſenſu præcepti de ſimplici veſtium ablutione dati, ſed tantùm illud ſic explicare, ut loca univerſa jam indicata, quantum ad Baptiſmi ſeu ablutionis actum & formulam, idem ſatis ſignificent. Neque enim nudos ſolùm ſed & veſtitos ritè Baptizari potuiſſe admittunt. De veſtitis aiunt [e] כל הטמאין שנטבלו בבגדיהן עלתה להן טבילה מפני שהמים באין בהן ואין חוצצין *Immundis univerſis qui veſtiti Lavantur prodeſt ſatis Baptiſmus quoniam ſcilicet & quoties per veſtes tranſeunt aquæ nec inter eas ac cutem corporis quid obſtruens Baptiſmum intercedat.* Id enim in omnigenis Baptiſmis accuratiùs obſervandum volunt, ne aliter ipſe Baptiſmi actus irritus indè redderetur. Atque è corporis Talmudici *Seder* ſeu ordine ſexto qui de טהרות *purificationibus* eſt, in univerſum pronuntiant Magiſtri [f] כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאה אינו אלא טבילה כל הגוף במקוה ומה שנאמר בזב וידיו לא שטף במים כלומר שיטבול כל גופו והוא הדין לשאר הטמאין ואם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו *Ubicunque occurrit in lege Baptiſmus* ſeu *ablutio carnis & ablutio veſtimentorum* (ſcilicet ſive hæc ſive illa) *ob immunditiem, nihil aliud innuitur præter ablutionem* ſeu *Baptiſmum totius corporis in aquarum conceptaculo. Atque illud quod dicitur de fluxum ſeminis patiente, Et manus* [g] *non immerſit in aquas, intelligitur quaſi dictum fuiſſet ſe ita totum corpus lavare debuiſſe*, ſeu, & ipſum ſe in aquas non immerſit. *Atque ejuſmodi erat judicium de reliquis immundis; ut, ſi quis eorum ſe totum Lavaret excepta digiti minimi extremitate, immundities ejus ut antè nihilominus maneret.* Etiam & afferunt illud [h] de vaſe immnndo במים יובא וטמא עד הערב וטהר *traduci debet per aquam εἰς ὕδωρ βαφήσε*) *tingetur* ſeu *immittetur in aquas eritque immundum uſque ad Veſperam & tunc mundus erit*, velut id quod volunt haberi בנין אב לכל הטמאין שבואו במים *indicationem univerſalem pro immundis omnibus quibus aqua ineunda eſt.* De aqua item quâ munditics reſtituenda eſt, aiunt כל הטמאין בין אדם בין כלים בין שנטמאו טומאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטומאה של דבריהן אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע *Quicquid immundum fuerit, ſive homo illud* fue-

x Num. 19. 10. & 21.
y Num. 31. 24.
z Num. 8. 7. & 21.
a Levit. 15. 5. 6, 7. &c.
b Levit. 16. 26. & 18. 17. 15. 22. 6. Numer. 19. 7. 8. & 19.
c Deut. 23. 12.
d Vide Gloſſ. ad Gem. Babylon. tit. Iabimoth cap. 4. fol. 46 b.
e Maimonid. tit. Mikwaoth, cap. 1. Moſes. Mikotzi Præc. Affirm. 248. Levi Barcinonenſis in Sepher Hakinuch præc. 175. Sepher Colbo cap. 86.
f Vide Gemar. Babylon. tit. Iabimoth cap. 4. fol. 46 b. & Maimonid. More Nebochim part. 3. cap. 33.
g Levit. 15. 11.
h Levit. 11. 32.

fuerit ſive vas, ſive per immunditiem graviorem in lege ſacra memoratam ſive per immunditiem à Scitis Scribarum ſeu ***majorum introductam, mundum fit niſi Baptiſmo in aquis in fundo*** ſeu ***tellure congregatis.*** Scilicet in fonte, puteo, ſtagno, lacu. Quod pariter de Initiationis Baptiſmo prædicant. Congregationem item ejuſmodi ſeu Conceptaculum aquarum in quo Baptiſmus legitimè fieret haud minus eſſe ſtatuebant quàm quadraginta Satorum [i], ſeu modiorum aut circitèr ſexaginta, menſuram. Unde pro eo quod eſt ורחצת אותם במים *& lavabis eos aqua* ſeu *aquis* [k], paraphraſis Chaldaica Jonathanis dicta habet ותטבול יתהון בארבעין סאוין דמיין חיין *& ablues illos in quadraginta Satis aqua viva.* Tantundem aliquoties alibi [l] in eadem paraphraſi velut ex receptiſſimo circa Baptiſmi aquarum Conceptaculum more traductum. Hujus menſuram item fuiſſe aliter aiunt ut minus non legitimè adhiberetur quàm id [m] quod haberet Cubitorum ſaltem Trium altitudinem, & Unius tum longitudinem tum latitudinem aut quantitatem aliàs parilem. Quod verò habent viri alioquin doctiſſimi Aſperſione aquæ ſeparationis [n] ex vaccæ rufæ ſacrificio factæ munditiem legitimè reſtitutam fuiſſe eámque etiam innui per veſtium ablutionem, id Theologiæ & Juriſprudentiæ Ebræorum omninò refragatur. Etenim aquæ illius [o] ſeparationis aſperſæ uſus ejuſmodi erat ut ſacrificiis Expiatoriis atque Comeſſationibus ſacris idonei redderentur, etiam aliàs non immundi; qualis in Eccleſia Romana aquæ Sanctæ ſeu benedictæ uſus. Expreſſim verba ſacra חטאת הוא *in Expiationem eſt peccati.* Summa eſt, Veſtimentorum ablutionem pro corporis Baptiſmo, ita ut dictum eſt, ſumtam eſſe ídque ut in Luſtrationis Baptiſmis *quales memoravimus* ita in Initiationis illius Baptiſmo quem diximus; quo ſcilicet privilegii jam dicti ac legis ſacræ in Sinai receptioni adeóque iterato fœderi cum Abraha inito univerſum tunc populum Ebræum, tam adſcititios quàm Originarios, atque in eis ſimul etiam eorum poſteros ut Sacramento initiatos fuiſſe tradunt credúntque Magiſtri, ita tamen ut poſterorum maſculis Circumciſio ſemper repetenda eſſet, Baptiſmus verò Initiationis ejuſmodi, ſexui poſterorum neutri. Atque non magis Circumciſionem, quàm Baptiſmum, minoribus etiam ſeu parvulis tunc debitam præſtitámque volunt ut ex mox dicendis de Proſelytis manifeſtum fit. Certè & Gloſſa vetus Chriſtianorum ad illud *veſtimenta Lavent* in Exodo, ſeu locum ubi Baptiſmi ſedes eſt, habet *Corpora quibus anima veſtiuntur*, quo planè Baptiſmus corporis ibi etiam intelligitur. Alii etiam ipſos tunc biduo lotos eſſe intelligunt expreſſimque dicunt [p] dum Hieronymi verba de veſtimentorum ablutione ſummatim tradunt. Et Origenes [q]; *Lota ſunt ſemel Veſtimenta tua, cum veniſti ad gratiam Baptiſmatis, purificatus es corpore, mundatus es ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.* Etiam in vetuſtioribus Chriſtianiſmi ſeculis primarius & ſolennis habebatur Veſtium Lotarum ac candidarum ſimul cum Baptiſmo uſus, de quibus ampliſſimè Joſephus Vicecomes [r]. Quinimò in Paganorum linguâ, ni fallor, ſimplici munditiei veſtium, circa ſacra, mentione innui ſolebat ipſa etiam totius corporis ex ablutione mundities velut neceſſariò concomitans. Etenim Deos adprecaturos Sacrificaturóſque cutem corporáque integra lavare eos ſolitos, ídque ex ritu Theologico, palàm eſt. Arno-

i *De Sati menſura vide Ioſeph. Origin lib. 9. cap. 1. Waſer de Menſuris Ebr. lib. 2. cap. 4. Georg. Agric. de externis menſuris lib. 1. &c.*

k *Exod.* 29. 4.

l *Levit.* 11. 32. *cap.* 15. 3. 6. & 7. & *cap.* 16. 28. &c. & *vide* Sepher Colbo, *fol.* 150. *col.* 3.

m *Teſoro de Preceptos part.* 1. 109.

n *Numer.* 19. 9. & 21.

o *Maimonid. tit.* Pera adoma *cap.* 11, 12 &c. & More Nebochim *part.* 3. *cap.* 47.

p *Genebrard. A. M.* 2670.

q *Homil.* 11 *in Exodum.*

r *Obſervat. Eccleſiaſtic. lib.* 5. *cap.* 6.

nobius [s]; *Deorum Templa cum adire diſponitis, ab omni vos labe puros, lautos, caſtiſſimóſque præſtatis.* Et Lactantius [t]; *flagitiis omnibus inquinati veniunt ad precandum, & ſe piè ſacrificâſſe opinantur ſi cutem laverint, tanquam libidines intra pectus incluſas ulla amnis abluat aut ulla maria purificent.* Tertullianus item de ſpiritalibus munditiis [u]; *Hæ ſunt veræ munditiæ, non quas plerique ſuperſtitione curant, ad omnem orationem etiam cum Lavacro totius corporis aquam ſumentes.* Alia huc faciunt apud Scriptores Paganos [x] ſatis obvia. Jam verò ita lotos eſſe ipſos & mundatos ſatis deſcribi intellexiſſe priſci videntur *Puræ* in eis *veſtis* nomine, id eſt emaculati nec ſordibus aliiſve illegitimis omninò inquinati amictus; qualis eſſe puto non admittebatur niſi & is qui induerat integer fuiſſet, aliter veſtem, quæ adeò pura eſſet atque lota, ſordibus cutis illotæ inquinaturus. Ut enim veſtis non pura corpus purum, ita corpus impurum veſtem puram maculâſſe exiſtimabatur. Et pars munditiei ſic memorata totam ſeu reliquam neceſſario (ſi omnia ritè fierent) concomitantem ſatis deſignabat. Virgilius [y]

——— Puráque in Veſte ſacerdos
Setigeræ fœtum ſuis, intonſámque bidentem
Attulit ———

Tibullus etiam in frugum Luſtrationem vicinos accerſens

——— Pura, inquit [z], *cum veſte venite*
Et manibus puris ſumite fontis aquam.

Alibíque ipſe [a], *Hunc pura cum Veſte ſequar* de ſacrificiis verba faciens. *Impolluta autem & pura dicitur veſtis* (ſic Servius [b]) *quæ feſtis diebus uti conſueverant ſacra celebraturi; ut neque funeſta ſit, neque fulgurita, neque maculam habeat.* & Feſtus [c]; *Pura veſtimenta ſacerdotes populi Romani, cum ſacrificabant, habere ſoliti erant, id eſt non obſita,* (eis qui legendum volunt *obſtita* nondum adſentio) *non fulgurita, non funeſta, non maculata,* id eſt planè diligentiſſimè lota. At interim, cauſâ jam dictâ, etiam ſic purè veſtitos ipſos pariter lotos eſſe & corpore, ut ritus exigebat, inde puros factos præſumebant & Virgilius & Tibullus & ſi qui alii ſic ſcripſere; per Synecdochen, ita parte munditiei expreſſim memoratâ, integram, quæ ſimiliter neceſſaria erat, ut ſanè ex ſacro de lavandis veſtibus ſermone heic Magiſtri, innuentes. Non ita diſpari modo capitis immerſio pro totius corporis ablutione ſumitur.

Hæc ſanctè ut poſcas, Tyberino in gurgite mergis
Mane Caput bis térque, & noctem flumine purgas.

Sic Perſius [d]; ubi Corporis denotatur lavacrum, quemadmodum etiam non rarò ubi mentio *purarum manuum* quæ, niſi corpore ipſo abluto, non habitæ ſatis puræ. Sed hoc obiter ad locutíonis illius de veſtimentis abluendis ſenſum fortè explicandum. Tertium verò adjiciunt Ebræi veluti legis ſacræ Receptioni ſtatim ſubſequens Sacramentum ídque ut Confirmationis ſeu plenariæ Initiationis teſtimonium (quod heic memorare liceat tametſi legis datione ſit paulò poſterius; quoniam nem-

s *Adverſ. Gent. lib. 7.*
t *De Juſtitia ſeu lib. 5. cap. 20.*
u *Lib. de oratione cap. 11. & vide lib. de Baptiſmo cap. 5.*
x *Apul. Metamorph. lib. 11. &c.*
y *Æneid. 11.*
z *Lib. 2. Eleg. 1*
a *Lib. 1. Eleg. ult.*
b *In Æneid. 12.*
c *In Pura.*
d *Satyr. 1.*

nempè ſic tota Initiationis materies, juxta Magiſtros, ſimul comparebit, & quod jam adjicimus ex ipſo eſt confinio intervallorum quæ tractamus ſeu intra paucos, poſt ipſum initium poſterioris, dies) nimirùm קרבן *Oblationem* ſeu הזאת דמים *inſperſionem ſanguinum* ſacrificii. Id autem ex eo habent quod legis dationem proximè ſequitur [c]; *Venit Moſes & narravit populo omnia verba Domini & omnia judicia, reſponditque cunctus populus* (antè & Circumciſione & Baptiſmo, juxta jam dicta, ritè initiatus) *una voce & dixerunt, omnia verba quæ locutus eſt dominus faciemus. Et ſcripſit Moſes omnia verba domini; ſurgénſque manè ædificavit altare ſub Monte & duodecim Titulos ſecundùm duodecim tribus Iſrael. Miſitque juvenes de filiis Iſrael qui adduxerunt holocauſta & ſacrificaverunt ſacrificia pacifica domino, nempè boves. Et accepit Moſes partem ſanguinis & poſuit in crateris & partem ſuper altare: Et accipiens librum fœderis legit in auribus populi qui dixerunt, cuncta quæ loquutus eſt dominus faciemus & obediemus. Tulit quoque Moſes ſanguinem & ſparſit ſuper populum dicens, en ſanguis fœderis quod pepigit dominus vobiſcum ſuper cunctis hiſce verbis.* Uniuſcujuſque heic nomine ſacrificatum volunt & ſanguinem inſperſum, unde plenaria fieret Initiationis tam Originariorum quàm Proſelytorum juſtitiæ Confirmatio. Nec defuere ſanè qui ſanguinis aſperſioni [f] huic, Baptiſmi Initiationis originem tribuerint. Sed obtinuit ſententia quam ante tradidimus. Et certè, quod ad Perſonarum hoc per intervallum Diſcrimen attinet; tam è gentilibus in fœdus tunc receptos fuiſſe Proſelytos quàm poſtea, ſatis cernitur in hiſtoria Sichemitarum [g], & tum Chriſtianis ſcriptoribus tum Ebræis agnoſcitur. Chriſtianis, qui commixtum in ipſo egreſſu ex Ægypto populum pro ejuſmodi ſumi volunt [h] Proſelytis. Ebræis autem, maximè in Jethronis Moſis ſoceri ſub hæc tempora ſuorúmque Proſelytiſmo juſtitiæ [i] quem tamen Chriſtiani aliqui [k] non admittunt. Etenim Gloſſa ad illud *& Moſes dimiſit* [l] *ſocerum ſuum & abiit in terram ſuam*, adnotat לגייר בני משפחתו *ut Proſelytos faceret* etiam *filios familiæ ſuæ* ſeu *familiares*. Sed interim utrique ſic tam Chriſtiani quàm Ebræi Proſelytos juſtitiæ tunc factos aliquot conſentiunt. Atque nemo non videt juxta ſcita jam dicta, Proſelytis ante legis receptionem Circumciſis, quotquot non etiam Baptiſmo à Moſe ex juſſu Numinis præſtituto in tempore illo initiati fuiſſent, uti etiam fœminis, tam ex Originariis quam Proſelytis Circumciſis, ſi quæ nondum eſſent Baptizatæ, neceſſarium fuiſſe ut pariter atque ipſi tunc Baptizati in legis receptionem Baptizarentur. Nam ſine ejuſmodi Baptiſmo haud nactos illos aiunt locum תחת כנפי שכינה *ſub alis divinæ majeſtatis*, nec Juris Iſraelitici ſatis participes factos. Atque ex hiſce ita in majorum ſuorum aliorúmque jam dicti temporis initiatione ritè peractis eliciunt, quemadmodum antè ſolâ Circumciſione in fœdus recipiebantur & Gentiles & Originarii mares (unde etiam ſimul per conſequens recepta tunc ſequioris ſexus poſteritas) & nunc in legis Receptionem univerſis etiam Baptiſmus accedebat tam fœminis quàm maribus, præter ſacramentum quod diximus Confirmationis, ita poſtmodùm univerſos è Gentilibus recipiendos parili modo fuiſſe initiandos nomine Proſelytorum juſtitiæ. Nimirum maſculos ritu ſeu ſacramento Triplici, Circumciſione, Baptiſmo & Sacri-

c Exod. 24. 3.

f Gemar. Babylon. tit. Cerithoth cap. 1 fol. 9 a.

g Geneſ. 34. 14. 15. 22.

h Ad Exod. 12. 38. & vide de Lyran. ad Joſ. 5. 4. & Euſeb. Hiſt. Eccleſ. 1. cap. 7.

i Gemar. Babylon tit. Zebachim cap. 14. fol. 116 a. Shemoth Robba paraſh. 27 fol. 143. col. 3. Tanchuma fol. 31. col. 1. Jarchi ad Exod. 18. 1. Bechai in Biur fol. 91. col. 4. alii.

k Abulenſ. in Exod 18. quæſt. 4 &c.

l Exod. 18. 27.

crificio ſeu Oblatione Cruenta quamdiu Sacrificiorum ejuſmodi uſus. Fœminas, poſterioribus binis tantùm. Templo autem diruto, ut unico tantùm eorum ſeu Baptiſmo, Fœminæ, ſic binis prioribus Mares fieri ſoliti. Ita tamen ut quamvis nec Circumciſio ſine Baptiſmo neque hic ſine illo Proſelytum ejuſmodi marem faciebat, (ea enim de re ſatis unanimes conſentiunt) nihilominus ſine ſacrificio etiam dum legitimus ejuſdem erat uſus, Proſelytum quidem prioribus binis omninò factum eſſe velint, uti & Baptiſmo Proſelytam. Confirmationis autem Tertium illud hoc tantùm effeciſſe, ut Proſelytus ejuſmodi ſacris ex lege comeſſationibus aliquot dein, nec antè, haberetur idoneus. Quemadmodum autem Baptiſmo illi ad montis radices ſeu primo prævia erat, ut in citatis antè ex Exodo liquet, profeſſio populi de pacti adeóque legis recipiendæ obſervatione, ita etiam quoties poſteà Proſelytus juſtitiæ factus eſt, ſolennis erat ab eo profeſſio ejuſmodi inter Batizandum præſtanda. Scilicet ipſe Baptiſmus actus in ſeculis legis dationem ſequentibus habebatur forenſis ſeu Conſiſtorii Triumvirorum, ſive publicè ſive ex eorum quorum intererat arbitrio, pro more conſtitutorum. Adeóque par eſt ut exiſtimetur fuiſſe etiam in deſerto atque intervallo quod tractamus, actus forenſis, id eſt à præfecturis præſtandus juridicis quæ fuerint, ſive Moſis ipſius ſive aliorum ex Jethronis conſilio conſtitutæ; modò eas legis dationem antevertiſſe admiſeris. Nam Triumvirorum forum (quod poſtmodùm in uſu; & de quo plura libro ſecundo) ex compromiſſo ſeu eorum quorum intererat arbitrio ſelectorum locum tunc habuiſſe ullum non liquet. Potiùs nullum habuiſſe, quà tale, ſtatuendum eſt ex eo quòd præter Moſem ipſum & ab eo ex Jethronis conſilio conſtitutos judices ſub id tempus reperiantur omninò nulli. Sed verò בית דין *domum judicii*, quod utriuſque intervalli præfecturas qualeſcunque ſatis denotat, Baptiſmo præfuiſſe aiunt. Præfecturæ igitur juridicæ quæ Baptiſmo præerat profitebatur Proſelytus ipſe majorennis (maſculus qui annum decimum tertium, fœmina quæ duodecimum ſuperaverat) legem Moſaicam ſe ſervaturum. Minorum verò nomine, idem ipſum profitebatur præfectura ipſa, uti in Chriſtianiſmo ſuſceptores minorennium ſeu parvulorum; ſaltem ſi nec parentes adeſſent qui idem præſtare poſſent. Etiam Regeneratum dixere [m] & Renatum quemque Proſelytum ſic factum כקטן שנולד דמי *velut infantem recens natum*, omnémque ejus cognationem priſtinam in ipſo Baptiſmo evanuiſſe ſeu deſiiſſe. Gravidæ item ritè Baptizatæ proli Baptiſmo opus non fuiſſe. Ut verò hæc quæ ex Origine hac Baptiſmi propagata docent Magiſtri adeóque ipſam juxta illos Originem apertiùs intelligamus, teſtimonia aliquot eorum ipſa ea de re illuſtriora exhibere viſum eſt. Gemara Babylonia [n] ad illud [o] ככם כגר יהיה *ut vobis ſic & Proſelyto ſit*, ככם כאבותיכם מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים *UT VOBIS idem denotat quod ut patribus veſtris* ſeu *ut majoribus veſtris. Quid verò Patres* ſeu *majores veſtri? Certè illi non intrarunt in fœdus ſine Circumciſione, Baptiſmo & Aſperſione ſanguinis, ideóque nec Proſelyti intrant in fœdus ſine Circumciſione & Aſperſione ſanguinum.* Gemara eadem alibi [p] de Gentili; לעולם אין גר עד שימול ויטבול ותין

m R. Joſe Gemar. Babylon. tit. Jabimoth cap. 4. fol. 48 b.

n Ad tit. Cerithoth cap. 2. fol. 9. a.

o Numer. 15. 15.

p Tit. Jabimoth cap. 4 fol. 46 a.

וכיון דלא טבל גוי הוא *Perpetuò Proſelyti jure caret niſi tam Baptizatus ſit quàm Circumciſus. Et ſi Baptizatus non ſit, Gentilis ſeu Paganus manet.* Paulò item pòſt; ת״ר גר שמל ולא טבל רבי אליעזר אומר הרי הזה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל רבי יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו וחכמים אומ׳ טבל ולא מל מל ולא טבל אין גר עד שימול ויטבול *Tradunt Rabbini, de eo qui Circumciſus fuerit, nec Baptizatus, dixiſſe Rabbi Eliezer eum Proſelytum fuiſſe quoniam invenimus ſic de Patribus noſtris, eos ſcilicet Circumciſos eſſe nec Baptizatos; de Baptizato autem nec Circumciſo dixiſſe Rabbi Joſuam, Proſelytum eum fuiſſe quia ſic invenimus de Matribus* (noſtris) *quæ Baptizatæ ſunt nec Circumciſæ. Sed ſapientes pronuntiarunt, ſi quis Baptizatus fuerit nec Circumciſus, aut Circumciſus nec Baptizatus, eum Proſelytum non eſſe uſque dum fuerit tam Baptizatus quàm Circumciſus.* Et conciliantur Rabbini Eliezer & Jehoſua, per temporum & ſexuum diſtinctionem. Scilicet nec fœminas ſeu Matres eorum, nec mares ſeu Patres ſine Baptiſmo poſt ejuſdem jam dictam Originem ſatis Initiatos; antè vero Circumciſione ſolùm mares eóſque ſolos, fœminas autem poſteà ſolo Baptiſmo. Unde etiam legem illam Moſaicam [q] de Captiva Gentili (qua de nos alibi [r]) à milite ducenda ita interpretantur ut ducenda non fuerit niſi Proſelyta facta fuiſſet & Baptizata. Maimonides [s]; אחרי שיבעלנה ביאה ראשונה והיא בגיותה אם קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטבילה לשם גרות מ״ד ואם לא קבלה תשב בביתו ל׳ יום וגו׳ *poſt primum concubitum* (de cujus jure vide quod loco citato ex Magiſtris diximus) *dum ipſa Gentilis manebat, ſi vellet illa intrare ſub alas divinæ majeſtatis* (id eſt Judaiſmo nomen, juxta eos, dare) *Baptizanda erat ſtatim in nomen Proſelytæ. Sed ſi nollet, manebat in domo per dies triginta &c.* Sed mirum eſt quod habet Petrus Galatinus [t] ex illorum Rabbi Jehoſuæ verborum perperam interim ab illo allatorum ſenſu. *Qui Baptizatur & non circumciditur* (ita nomine Jehoſuæ hujus loquitur) *ecce ipſe eſt gher, id eſt converſus de gentilitate ad veram fidem, ſic enim invenimus in matribus. Scilicèt in Sara & Rebecca, in Rachele & Lia, quæ fuerunt Baptizatæ & non Circumciſæ.* Et *ſummoperè notandum eſt hoc dictum*, inquit, *ad ſciendum quod Baptiſmus Circumciſionem evacuare debebat.* Tantundem etiam Victoria Porchetus [u]; *Sic etiam*, inquit, *invenimus in matribus* i. *in Sara & Rebecca & cæteris quæ Baptizabantur & non circumcidebantur.* Sed verò in argumento hujuſmodi egregiè aut fallitur uterque aut fallit. Nec enim in dicto illo Rabbi Jehoſuæ quid de Sara aut Rebecca continetur nec aliud præter id quod eſt, matres ſeu fœminas poſt Originem jam dictam Baptiſmi, ſine Circumciſione eò initiatas eſſe; quod ad Saram, Rebeccam reliquáſque ibi diu antè mortuas attinere nequibat. Neque enim illæ in matribus quas Gemara memorat, ſed tantùm eæ quæ tempore Originis jam dictæ Baptiſmi & poſteà vixerunt. Et de Baptiſmate hoc initiandis fœminis ſeu ſexus illius Proſelytis faciendis ac in pactum Abrahæ ſic recipiendis expreſſim etiam mentio habetur apud Gulielmum Pariſienſem [x]. Quod verò ad parvulorum Baptiſmum attinet, legitur etiam in Miſna Babylonia [y]; הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג׳ שנים ויום אחד כתובתן מאתים

[q] Deut. 21.10.
[r] De jure Nat. & Gent. lib. 5. cap. 13.
[s] Tit. Melakim cap. 8. Moſis Mikotzi Præcept. affirmat. 112.
[t] De Arcanis Catholicæ verit. lib. 10. cap. 2.
[u] Ad verſ. Hebræos part. 2. cap. 15.
[x] Lib. de Legibus cap. 2.
[y] Tit. Cethuboth cap. 1. fol. 11a.

ויש להן טענת בתולין *Proſelytæ, Captivæ, Ancillæ quæ Proſelyta facta eſt, redempta, manumiſſa ante trimatum, adjecto etiam die ætatis unico, dos ducenti Zuzi*[y]; *& adverſus eas agi potuit de virginitate prærepta.* Hieroſolymitana autem ibi Miſna, quam heic ſequitur editio nupera Amſtelodamenſis, habet יתירות על שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים *poſt trimatum, adjecto etiam die unico, dos eſt Mina* ſeu *centum Zuzi, nec in eas agitur de prærepta virginitate.* Scilicet quæ poſt trimatum & diem inſuper unicum è gentiliſmo, ſervitute, captivitate reciperentur, eas præſumebatur virgines inter eos quibuſcum antè vixerant eſſe deſiiſſe. Adeòque virginum jura eis non competebant, qui ſenſus eſt Miſnæ heic Hieroſolymitanæ. Contrarium vero erat, ubi ante trimatum; quod vult Babylonia. In utraque autem planè admittitur Proſelytam minorennem qualemcunque ritè factam, id eſt Baptiſmo Initiatam. Gemara Babylonia ibi, גר קטן מטבילין אותו על דעת ב״ד מאי קמ״ל דזכות הוא לו *Proſelytum minorennem Baptizare ſolent ex ſententia* ſeu *profeſſione domus judicii. Itane? Etiam. Nam hoc ei ſatis proficit* ſeu *in commodum ejus cedit*, ubi Gloſſa exceptionem addit de parentibus ſi præſentes eſſent. Et dein מטבילין דאין לך גר בלא מילה וטבילה על דעת ב״ד שלשה יהו בטבילתו כדין כל טבילות גר שצריכים שלשה והן נעשין לו אב והרי הוא גר על ידיהן וגו׳ *Baptizare ſolent; quia non fit Proſelytus ſine Circumciſione & Baptiſmo. Ex ſententia domus judicii* ſeu *fori. Scilicet Triumviri Baptiſmo ejus præſunt, ſecundùm jus ad omnimodum Proſelytorum Baptiſmum attinens, cui neceſſarii habiti ſunt Triumviri quia ita fiunt ei Pater. Atque is per eos fit Proſelytus &c.* Ex mente ita veterum Moſes Maimonides[x]: בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן מילה היתה במצרים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו כל אותם משה רבינו שכולם בטלו ברית מילה במצרים חוץ משבט לוי ועל זה נאמר ובריתך ינצורו וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנ׳ וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם וקרבן שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות על ידי כל ישראל הקריבום וכן לדורות כשירצה הגוי ליכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן ואם נקבה היא טבילה וקרבן שנאמר ככם כגר מה אתם במילה וטבילה והרצאת קרבן אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן ומה קרבן הגר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהן עולה ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן: גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול וצריך לטבול בפני שלשה והואיל והדבר צריך בית דין אין מטבילין אותו בשבת ולא ביום טוב ולא בלילה ואם הטבילוהו הרי זה גר: גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין שזכות היא לו: מעוברת שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה: טבל בנו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפני שנים אינו גר בא ואמר נתגיירתי בבית דין של פלוני והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל עד יביא עדים היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים ואמר נתגיירתי בינו לבין עצמו נאמן לפסול את עצמו ואינו נאמן לפסול את הבנים וחוזר וטובל בבית דין *Triplici ritu intrarunt in fœdus Iſraelitæ; Circumciſione, Baptiſmo & Oblatione* (malè in Editorum nonnullis legitur קרבן pro ובקרבן quod etiam habetur in Ms. meo) *Circumciſionis uſus erat in Ægypto, juxta quod dicitur*[z], *nemo incircumciſus de eo comedet. Circumcidit eos omnes Moſes magi-*

[y] Videſis Uxorem Ebraicam lib. 2. cap. 9. & li. 3. cap. 1. & 2.

[x] Tit. Iſuri bia cap. 13.

[z] Exod. 12. 48.

magiſter noſter. Nam *neglexerant univerſi* aut *prætermiſerant fœdus Circumciſionis in Ægypto, excepta tribu Levi. Ideóque dicitur*[b] *de eis, & obſervabant fœdus tuum. Baptiſmus autem erat in deſerto ante legis dationem, de quo* ſeu *de cujus Origine dicitur*[c], *ſanctificabis eos hodiè & cras & Lavent Veſtimenta ſua. Oblatio autem* ſeu *ſacrificium huc ex illo*[d] *ſpectat, & miſit* (Moſes) *juvenes de filiis Iſrael qui obtulerunt holocauſta. Pro univerſo ſcilicet Iſraelitarum cœtu, republicâ* ſeu *eccleſia, offerebant illa. Atque ſimili modo per omnia poſtmodùm ſecula, quoties gentilis* ſeu *ethnicus voluerit intrare in fœdus illud recipi atque ſub alis majeſtatis divinæ colligi jugúmque legis in ſe ſuſcipere, neceſſe fuit ut ei Circumciſio & Baptiſmus adhiberetur præter ſparſionem ſacrificii* (הרצאת דמים pro eadem re interpretatur gloſſa Talmudica[e]; זריקת דמים על המזבח *ſparſionem ſanguinum ſuper altare.*) *Et ſi fœmina fuerit, Baptiſmus & Sacrificium. Nam & dicitur*[f] *ut vobis ſic & Proſelyto. Quid vobis factum? in fœdus intraveritis Circumciſione, ſacrificii, ideo etiam Proſelytus pariter Circumciſione, Baptiſmo & Sparſione ſacrificii per omnia ſecula ſequentia.*[ⁱ] *Quid verò Sacrificium Proſelyti? Holocauſtum ex pecore, aut bini turtures, aut bini columbarum pulli, utrique in holocauſtum. Atque ſeculis in hiſce quibus ſacrificium non habetur neceſſe eſt ut jam dicta adhibeantur Circumciſio & Baptiſmus. Et quando inſtaurabitur Templum Hieroſolymitanum, ſacrificium erit hoc nomine offerendum. Proſelytus Circumciſus nec Baptizatus, Baptizatus nec Circumciſus, reverà Proſelytus non fit ut uſque dum tum Baptizatus fuerit tum Circumciſus. Baptizari autem debet coram Triumviris. Et cum ſic res forenſis ſit* ſeu *ad domum judicii ſpectet, non ſolent Baptizare quenquam in Sabbato nec die feſto, neque noctè, licet ſi quis temporibus illis Baptizatus fuerit, Proſelytiſmum ipſe interim nactus fuerit, Proſelytum minorennem Baptizare ſolent ex ſententia* ſeu *profeſſione domus judicii* ſeu *fori, quod ita ſatis ipſi proficit. Gravida, ſi facta ſit Proſelyta Baptiſmo opus non eſt. Si quis clam Baptizatus fuerit & Proſelytus ſic clàm fuerit factus, etiam ſi coram duobus, pro Proſelyto tamen reverà non cenſetur. Si dixerit, ſe Proſelytum factum eſſe in domo judicii ſeu foro N. ab eóque ſe Baptizatum, fides ei non ita habetur, ut inde in congregationem* ſeu *Civitatem rempublicam* aut *eccleſiam* Iſraelitarum *admittatur antequam attulerit ea de re teſtes. Si Connubio ſive Iſraelitidi junctus fuerit ſive Proſelytæ, unde liberos habet, & dixerit ſe clàm* ſeu *ſecretò per ſe Proſelytum eſſe factum, euſque fides ei habetur ut inde ipſe pro non legitimo Proſelyto cenſeatur, unde tamen liberorum juri nihil derogatur. Ipſe verò ablegatur ad forum quo ritè eſt Baptizandus.* Hæc aliáque ejuſmodi huc ſpectantia habet idem autor aliíque[g] Magiſtrorum, quos præterimus. Sed nec defuere ex Judæis Chriſtiani[h] aliquot qui Baptiſmum hunc toties à Magiſtris memoratum non à Moſaico inſtituto manaſſe nec adeò fuiſſe vetuſtum aſſeruerint, ſed Chriſti exemplo etiam inter eos introductum,[ᵏ] nec antè fuiſſe in uſu. Sed ſi ita res habuiſſet, proculdubiò de ea non reticuiſſent primitivi temporis patres Chriſtiani. In Chriſtianiſmum ita Baptiſmus Judaicus fuiſſet velut tranſitio quædam ſeu tranſitionis umbra non ſilenda. Nec ſanè Judæos, in re adeò inſigni ac publica atque in ipſo Initiationis ritu, mores

b *Deut.* 33. 6.
c *Exod.* 19. 10.
d *Exod.* 24. 5.
e *Ad tit.* Cerithoth *cap.* 1. *fol.* 9 a.
f *Numer.* 15. 15.
ⁱ +
g *Moſes Mikotzi præcept. Negat.* 116. *Jacob Ben Aſher in* Arba Turim *tit.* Jore Dea *cap.* 268 *ubi titulus integer de* גרים *ſeu* Proſelytis, *ubi etiam apud Joſeph Karo in* Shulcan Aruch *eiſdem* capite & titulo.
h *Pet. Alfunſus Dialog. tit.* 12.

eorum, quos tanto ſemper odio proſequuti ſunt, imitatos eſſe, nec à majoribus ante Chriſtum, ut oſtenſum eſt, Baptiſmum accepiſſe, mihi omninò eſt veriſimile. Et mecum ſenſiſſe videntur tum ex Judæis Chriſtiani alii, tum Chriſtiani Originarii iique viri hujus ſeculi doctiſſimi qui Baptiſmum ejuſmodi Judaiſmo proprium memorârunt nec interim de eo dubitantes aut antiquitati ejus obtenſæ omninò reclamantes. Atque ut ſic ipſorum poſteris non omninò repetendum voluere Baptiſmum, ita nec Proſelytorum, quorum, ſimulac facti fuerint, liberos *in ſanctitate* ut diximus natos aiunt maſculóſque, uti & Originariorum, circuncidendos; ſexum autem utrunque ex parentis qui primò Proſelytus factus eſt, Baptiſmo ſanctificatum. Ita Circumciſione & Baptiſmo receptus è gentium populis ſeu Proſelytis domicilii יצא מכלל הגוים *è gentium univerſitate inde eximebatur* & civitate donabatur ſic Iſraelitica. Item velut infans recens natus ſeu regeneratus ut antè dictum eſt habebatur, unde & cognatio ei priſtina omnis exuta, quod etiam alibi ex Talmude & *Zohar* aliiſque Ebræorum Commentariis uberiùs oſtendimus[i]. Quod verò habet vir doctiſſimus *Willielmus Schickardus*[k], ubi de Proſelytorum per Circumciſionem admiſſione loquitur; Judæos ſcilicet, *ad differentiam Samaritanorum, addidiſſe Baptiſmum quendam de quo Raſ Alphes* cujus verba ibi affert; quaſi Baptiſmus eorum heic non ex Origine antè oſtenſa manâſſet ſed ex neſciò qua obſcura atque ad Proſelytos ſuos ab eis qui in Samaritanorum ſectam tranſirent diſcriminandos recentiùs inventus fuiſſet; fateor me nondum illud aut ea de re quidquam alibi legiſſe. Nec quod ex Alpheſio (qui Talmudis Babylonii heic ut in aliis pertinaciter ſequax eſt) affert, ejuſmodi quid omninò ſapit. Et ſanè apud Alpheſium[l] ipſum & in Commentariis ei adjectis compluria ſunt jam antè oſtenſis undiquaque conſona. At verò ex hiſce nemo non videt multiplices fuiſſe Perſonarum heic diſcriminum rationes; alias à Circumciſione, à Baptiſmo & Regeneratione alias, ab utriuſque ritu ſive legitimè ſive non peracto alitérque alias ad diſtinctionis ſuprà dictæ triplicis jus conſervandum, deducendas; de quibus neceſſe erat ut Præfecturæ Juridicæ omninò cognoſcerent, ídque tam ante quam poſt Legis dationem. Jam verò, cum adeò recepta fuerit apud Ebræos veteres de Initiationis Baptiſmo patrum ſeu majorum ſuorum ante legis in Sinai dationem, juxta ſuperiùs oſtenſa, ſententia; viderint perſpicaciores utrùm ejuſmodi quid denotatum fuerit à Paulo Apoſtolo ubi de Baptiſmo patrum eorum diſertè ſanè loquitur. *Nolo autem vos* (ad Corinthios ſcribit) *ignorare fratres*[m] ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες &c. *quod patres noſtri omnes ſub nube fuerunt*, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, *& omnes per mare tranſierunt*, *& omnes in Moſem* (Syrus ביד מושא *per manum Moſis*, *ſeu per Moſem*; Arabs item Erpenianus علي يدي موسي tantundem ſignificans, & editionis nuperæ Pariſienſis بموسي idem aut *in Moſe* denotans) *Baptizati ſunt in nube & in mari*. Id quidem verum eſt locum de Columna Nubis & Mari Rubro adeóque de figura Baptiſmi ſumi[n] ſolere, & *quaſi Baptizatos* pro Baptizatis heic intelligi. Il-

i *De Jure Nat. & Gent. lib. 2 cap. 4. & de Succeſſ. one in Bona defuncti cap. 26.*

k *In Iure Regio Hebræorum cap. 5. Theorem. 17. pag. 127.*

l *Tom. 2. pag. 419 &c.*

m *1. Ad Corinth. 10. 1.*

n *Cyprian. Epiſt. 76. ad Magnum. Auguſtin. Tract. 11. in Joannem. Hieronym. Epiſt. 127 ad Fabiolam. alii alibi.*

Illinc etiam ſubſtituunt aliqui הלכו ביבשה בתוך הים *tranſierunt in arida per mare*, juxta Moſis in Exodo [o] verba, nonnullis item vertentibus [p], *ſub illa nube* & *illud* [o] Cap. 14. 16. 29.
mare & *illo mari* velut ex articulorum in Græco vi mare rubrum quod tranſirent Iſraelitæ, ut interdum [q] quidem; indicante. Unde & in verſione ſuperioris ſeculi [p] Beza. [q] Pſal. 66. 6.
Anglicana illinc deſumta-**under that cloud, and all paſſed through that ſea, and were all baptized unto** Moſes **in that cloud and in that ſea.** Sed verſiones noſtræ & priores & quâ nunc utimur uti & aliorum tam veterum quàm recentiorum, articuli ibi vim ejuſmodi non agnoſcunt; ſed *in nube & in mari habent* quod **in the cloud and in the ſea**, ſeu **in a cloud and in a ſea** ſonat. Jam verò ſi Apoſtolus dixiſſet ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῷ ὕδατι, *in nube & in aqua*, eóſque ſub nube fuiſſe & tranſiiſſe *per aquam* ſeu *aquas*, non adeò iniquum forſan fuiſſet exiſtimare etiam Baptiſmum Initiationis ab Ebræis veteribus ſic in deſerto אבותינו *patribus noſtris*, quemadmodum & loquitur Paulus, etiam ex inſtituto divino tributum, ibi intelligendum. Nam qui ſic in conceptaculis, ut diximus aquarum, Baptizatus eſt, juxta eos planè tranſibat per, ſeu totum corpus ejus διῆλθε *tranſibat* per aquas. Certè לבוא במים [r] *ingredi* ſeu *traduci per aquas*, ſeu *aquis immergi*, quod primariam in ſe habere & maximè univerſalem in Perſonarum Rerumque ex lege ſacra Baptiſmis, ut monitum eſt, ſignificationis indicationem volunt, redditur *aquis tingi & Baptizari*. Et certè quicquid immergitur in aquas atque lotum eximitur, rectè ſatis dicitur eas pertranſire [s] tametſi à ripa aut litore ad ripam aut litus non tranſeat. Nonne verò θαλάσσης nomen ſeu ים quod plerunque quidem totum Mare aliquod, ut Terræ nomen orbem terrarum denotat, ſumitur etiam maximè in ſacris literis pro eodem ipſo quod eſt ὕδωρ מים ſeu *aqua* atque aliis & minoribus ac ab ipſo mari vulgò accepto plurimum diſcrepantibus aquarum conceptaculis, quemadmodum & Terra pro Provinciola etiam & glebula? Notiſſimum eſt illud de הים המוצק *mari fuſili* [t] in Templo pro eo quod erat conceptaculum aquarum, cui peripheria cubitorum triginta. Etiam illud de bobus æneis ſubter iſthoc mare [u], קפים את הים quod ſonat *circumſcribebant mare illud*, in Græcis exemplaribus pleriſque redditur *circumſcribebant* τὸν λουτῆρα ſeu *Labrum*, *Lavacrum*, *Pelvim* aut vas ablutioni præparatum; quaſi λουτὴρ *Labrum*, *Pelvis*, *Lavacrum*, *mare*, ים, θάλασσα (quæ vox in exemplaribus nonnullis ibi habetur) in Synonymis fuiſſent cenſita. Quinetiam באתי במעמקי מים [x] quod *ingreſſus ſum profunditates aquarum* ſonat, in exemplaribus omnibus vertitur etiam ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, *profunda maris*, ſeu ut vulgata item *in profunditatem maris*. Illud etiam de Tyro [y] *& pulverem tuum ponent* בתוך המים *in medio aquarum* Græci vertunt εἰς μέσον τῆς θαλάσσης *in medium maris*. Atque ut מים quod *aqua* eſt per *mare* vertitur, ita etiam ſubinde ים quod eſt *mare* per ὕδωρ ſeu *aquam* [z], quaſi indiſcriminatim vocabula in ratione ſignificandi converterentur. Etiam in eodem interdum commate & mare ſimul & aqua redditur ים ים. Et binorum ſatorum capax rivulus ſeu aquæductus תעלה dictus, à Græcis [a] θάλασσα χωροῦσα δύο μετρητὰς σπέρματος *mare continens duas menſuras ſpermatis* redditur; licet exiſtiment aliqui corruptam eſſe vocem à θααλὰ quæ ipſa Ebræa eſt.

Porrò

[r] Vide Levit. 11. 32. adde Pſalm. 66. 11.
[s] Vide Num. 31. 23.
[t] 1 Reg. 7. 23.
[u] 2 Paral. 4. 3.
[x] Pſal. 69. 3.
[y] Ezekiel 26. 12.
[z] Græci Exod. 14. 27. Ezekiel 47. 9. Nahum 3. 8.
[a] 3. Reg. 18. 32. 33. 38.

Porrò in Evangeliis, Tiberiadis *Lacus* ut veteribus ſic Lucæ dictus, cæteris Evangeliſtis nuncupatur *mare.* Summa heic eſt, nomina illa Mare, θάλασσαν, Fluvium, Stagnum, Lacum, Aquarum Congregationes congeries ac συςήματα qualiacunque ita pro Synonymis non raro ſumi, ut non adeò mirum videatur ſi etiam apud Apoſtolum ad Corinthios ſcribentem, Baptiſmus in τῇ θαλάσσῃ pro Baptiſmo *in aquis* ſimpliciter ſeu in conceptaculis qualia diximus intelligatur. Et de promiſcuo nominum jam dictorum uſu, nos etiam aliam in rem alibi [b] fuſiùs. At verò quid ita de Nubis mentione heic ſentiendum erit? Sub nubis columnæ in deſerto protectione diurna ut ſub columnæ ignis nocturnâ fuiſſe Iſraelitas ſcimus [c]. Etiam Ebræi ſignantiùs de nubibus divinæ Majeſtatis & expreſſiùs loquuntur ubi locum Baptiſmi hujus ſeu ſtationem illam in deſerto Sinai memorant. Seder Olam Rabba [d], *progreſſi ſunt ad deſertum Sinai* ומצאו עליו ענני כבוד *& repererunt in eo Nubes Gloriæ* ſeu *divinæ Majeſtatis.* Cæterùm ad nubem [e] in qua locutus eſt Moſi dominus ſpectare potiùs hoc videtur. Sed dein ait Paulus *in nube & mari* ſeu aquis Baptizatos eos eſſe in Moſem, ſeu in Moſaicam legem, ut viri docti heic, quod apprimè conſonum eſt notioni Ebræorum quâ in receptionem legis Baptiſmum illum adhibitum, ut oſtenſum eſt, tradidere. Et certè ſingularem fuiſſe etiam in Baptiſmis eorum illis in ſeculis columnæ Nubis rationem (idque quatenus à columna ignis heic non memorata, qua nocte ducebantur, diſcrepat) teſtimonium habetur apud veteres expreſſiſſimum. Rabbi Zachariah [f] כובב עמוד הענן את מחנה ישראל כעיר מוקפת חומה ולא היה יכול צר ואויב ליגע בהם אלא כל מי שהיה צריך טבילה היה הענן מפליטו חוץ מכחנה שהיה קדוש שנ׳ והיה מחנך קדוש *Columna nubis circumambiebat caſtra Iſraelitarum, ut murus urbem cingit. Neque potuit hoſtis* ſeu *inimicus ad eos pervenire. Sed verò cuicunque opus erat Baptiſmo, ſe eum nubes conſervabat etiam extra caſtra quæ ſancta erant, juxta id quod dicitur* [g], *Caſtra tua ſancta erunt.* Vir doctiſſimus [h] ibi ſumit Baptiſmum heic pro eo quod pollutionibus legalibus inſerviebat; *Unde patet,* inquit, *quomodo Apoſtolus dicat* 1 Cor. 10. 2. *Iſraelitas* in nube *Baptizatos eſſe, ut nimirùm Baptiſmo purgaturi beneficio nubis tuti eſſent ab inſidiis atque incurſionibus hoſtium.* Cæterùm, juxta diſciplinam ab Ebræis de Baptiſmo Initiationis eorum in legis dationem adhibito, etiam de eo ſatis appoſitè ſumi heic Baptiſmum à R. Zacharia memoratum poſſe, nemo puto non videt. Certè ſi de mari rubro locus, ut vulgò capiendus eſſet, mirum eſt Paulum dixiſſe ſe nolle eos ἀγνοεῖν *ignorare* illud. Locutio eſt non quaſi de re expreſſim, nec ſemel, in ſacris literis (quas proculdubio legebant aut lectas audiebant frequenter Corinthii) apertè memorata, ſed quaſi de eo quod recepta interpretatione majorum tantùm, compluribus tamen ignoratum, niteretur. Quale prorſus eſt quod de Patrum Baptiſmo oſtenſum. Vir maximus ibi ἀγνοεῖν pro *immemores eſſe* capi vult. Sed nec definio, nec contendam; nec Theologum heic ago ſed Hiſtoricum. Hoc interim advertere etiam liceat, Baptiſmi, in Chriſtianiſmi ſeu legis Evangelicæ initiis, ritum ſeu Sacramentum, ſive ab Joanne [i] ſive ab Apoſtolis adhibitum, non ut actum novum ac anteà, quà actus etiam erat religionis, inauditum, eſſe introductum, ſed ut Ebræis ſatis etiam, quatenus

b *In Mari Clauſo lib.* 1. *cap.* 21.

c Exod. 13. 21.

d *Cap.* 5.

e Exod. 19. 9. & 16.

f *In Pirke R. Eliezer cap.* 41. *fol.* 40. *col.* 2.

g Deut. 23. 14.

h *Guil. Vorſtius ad Pirke Eliezer pag.* 240.

i *Videſis Euſebium apud Photium cod.* 280. *Cyril. Hieroſolym. Catecheſ.* 3.

tenus erat Initiationis ritus, ex majorum ſeu patrum uſu ac diſciplina, cognitum ac cum Circumciſione, ita ut oſtenſum eſt, conjunctum. Unde item Regenerationis per aquas, etiam in Baptiſmo illo Ebræorum veteri, juxta antè dicta, intellectæ ignorantiam meritò exprobrat Chriſtus Nicodemo [k], quod, cum is princeps & doctor eſſet inter Judæos, mirabatur, velut antè inauditum, quid regeneratio ejuſmodi ſeu novi natales ſignificare quirent. Certè etiam Baptiſmum Initiationis ut ſibi anterioribúſque in Eccleſia ſeu Republica illa ſatis notum planè admiſiſſe videntur veteres *illi* [l] qui tum Circumciſionem tum Baptiſmum Proſelytis è gentibus in *Chriſtianiſ*mum adſcitis adhibendum vellent; ut etiam & Cerinthiani [m] *poſtmodùm* & Ebionitæ [n] aliique [o] itidem ſeculorum recentiorum. Scilicet uterque, *juxta* antè dicta, in Gentilibus Judaiſmo (undè Chriſtianiſmus, cui univerſi Judæi Baptiſmo novo initiari debuiſſent, natus eſt) admittendis in uſu. Etiam de Circumciſione ſine manibus ſuppleta cum Baptiſmo loquitur Paulus [p], qui inſuper tunc (necdum nimirùm legalium apud Judæos ipſos uſu prorſus ceſſante) Timotheum matre Ebræa genitum tam Circumciſione [q] quàm Baptiſmo in Chriſtianiſmum, qui planè Judaiſmus erat verè reformatus, recipi voluit, ne rei aliter novitate Judæos ſuos offenderet, licèt Titum [r], utpote gentilem tantùm Baptiſmo [s]. Veruntamen Patribus Chriſtianis, tum priſcis tum recentioribus, paſſim eſt receptiſſimum, Baptiſmum Chriſtianiſmi in Circumciſionis locum ſucceſſiſſe adeóque inſtar *ejuſdem* in poſteris repeti debere, cui eſt adquieſcendum. Sed hæc obitèr. Et de Perſonarum *heic diſcrimine* ſeu Originariis ſimul & genere Proſelytorum *duplici per intervallum* quod tractamus, hactenus; quibus præterea notiſſimam *etiam tunc temporis* Liberorum & Servorum diſtinctionem ſic brevitèr adjicimus, ut etiam ea in memoriam in ſequentibus pro re nata ſubinde, ut oportebit, revocetur.

[k] *Joan.* 3. 4. & 10.
[l] *Act. Apoſt.* 15. 1. & 24 *ad Galat.* 5. 2.
[m] *Auguſtin. de Hæreſ. cap.* 8.
[n] *Epiphan. Hæreſ.* 30. 2.
[o] *Vide Fortalit. Fidei lib.* 2. *cap. quod Chriſtiani qui utuntur Circumciſione &c.*
[p] *Ad Coloſſ.* 2. 11.
[q] *Act. Apoſt* 16. 3.
[r] *Ad Galat.* 2. 3.

CAP. IV.

De Ratione & Modo Agendi, Excipiendi, Judicandi, *in Præfecturis hujus intervalli*, Generali; *maximè quà tum* Divini *tum* Humani *Iuris tum* Perſonarum Diſcriminis *Scientiæ in negotio quolibet forenſi uſus eſſet neceſſarius.*

JUris ſimul & Perſonarum, præcipuè Originariorum & Proſelytorum, Qualitate ac Diſcrimine, in ſuperioribus, ita hactenus oſtenſo, ſequitur, ex inſtituto, ut de Ratione Modóque Agendi, Excipiendi, Judicandi, in Synedriis ſeu præfecturis hujus intervalli juridicis Generali videamus. Agendi voce heic ita utor ut non ſolùm omnimodæ Condictiones & Vendicationes ſeu quæ in Perſonam & in Rem inter privatos Actiones dici ſolent earúmque ex parte Actoris appendices, verùm etiam univerſæ Perſecutiones, Accuſationes, Inquiſitiones & quæ Publicis itidem Judiciis circa ſive Sacra ſive Profana ferendis prævii fuerint actus legitimi, eâ, ut planè etiam verbum ipſum fert, innuantur. Excipiendi autem & Judicandi vocibus innuo Actus in jus quomodolibetcunque vocatorum in

ſui defenſionem forenſes & Judicia tandem & ſententias, cauſis probè ventilatis, diſcuſſis & ritè cognitis, ferendas. Rationem, intelligo eam quæ erat Acturorum ſeu Agentium, Excipientium, id eſt Principia ſeu Fundamenta quibus ipſi in deliberando niterentur. Modum voco, Formulam, juxta quam principia ac fundamenta ejuſmodi in foro adhibita, Judiciúmque, ſecundum tum Juris tum Perſonarum diſcrimen oſtenſum, peractum. At verò & Rationem & Modum dixi Generalem. Nam Particulares formulas actionum quales apud Pontificum collegium aut Cneium Flavium in vetori Roma olim repertæ ſunt, aut in Formulariis forenſibus recentiorum nomine Libellorum, Articulorum, Poſitionum habentur, aliáve inde ſequentia ut foro ac judiciis particulatim ſolennia, per hoc intervallum, nemo opinor expectabit, cum nec uſpiam omninò compareant, nec rudioribus illis in ſeculis forſan eſſent in uſu. Cæterùm de Ratione ac Modo Generali ſeu de Actionum, Exceptionum Actuúmque has conſequi ſolitorum adeóque Judiciorum Principiis ac Fundamentis generalibus, difficilius non eſt ex antè allatis definire, quàm de Effectu generali aut conſequenti, ex cauſis adeò ſufficientibus ut illum non producere illæ nequeant, ſtatuere. Scilicet in neminem planè actio qualiſcunque aut perſecutio legitimè inſtitui poteſt, nec quis in jus ſine injuria vocari, aut judicio cogi, niſi Obligatio aliqua ſeu vinculum alicujus juris præeat quo reus ad hoc vel illud dandum, faciendum, præſtandum, exhibendum, evitandum, ſubeundum, teneatur. Contrarium non magis concipitur, quàm prolem legitimam naſci ſine parente. Neque obſtat quod ex Dominio ſeu quaſi aut poſſeſſione naſci dicantur [a] actiones in Rem, ſed ex Obligatione in Perſonam. Nam manifeſtum eſt, ex dominio ac poſſeſſione item Obligationem ſeu juris Vinculum etiam perſonale naſci quo pariter vocandi in jus facultas ſubnititur. Nec ſenſus eſſe poteſt alius Juriſconſultorum ad titulos de Actionibus & Obligationibus. In Obligationis autem hujuſmodi vi, Ratio, Principia ac Fundamenta jam dicta ſedes ſuas habuere habéntque. Dein verò quod ad Modum perſequendi judicandique attinet; quemadmodum ex Lege hac vel illa, Edicto, Senatus conſulto, Conſtitutione, Canone, More, alióve Juris præeuntis capite aut expreſſo aut tacitè admiſſo agunt, perſequuntur, excipiunt, judicant nunc univerſi, ita, ſeculis in illis, ut ex Jure, quod tunc obtinuit receptúmque eſt, tantundem fieret, res ipſa ex ſui natura apertè poſtulat. Nam neceſſe eſt ut Actio ac Perſequutio omnimoda forenſis in ſe contineat vim Syllogiſmi, cujus in majori propoſitione aut expreſſim aut tacitâ admiſſione jus hoc vel illud ita obtinere adſeratur, ut quiſquis (admiſſo ſemper Perſonarum, ut res variatim exegerit diſcrimine, quâ de re etiam plura mox) illud violaverit, in jus legitimè poſſit eo nomine vocari atque ad Officium aut Pœnam cogi; in aſſumptione autem ſeu Minore, Titium aut Seium, Simeonem aut Reubenum jus illud violaſſe, ideóque ita cogi debere; ſicut etiam Exceptio quælibet perpetua & peremptoria (nam de dilatoriis heic non loquimur) & quæ ad Rei, ex jure illo, defenſionem ſpectant reliqua, aut Majorem ſeu jus ſe ita habere, aut Minorem, ſeu in jus vocatum illud violaſſe, negat, aut demùm violationem qualemcunque etiam aut ex jure illo ejúſve appendice aliqua, aut ex cauſa aliqua ſub-

[a] *L. Unic. C. tit de Alienatione judicii mutandi cauſa facta. Mynſinger. ad rubric. Inſtit. tit. de Actionibus num. 7. alii.*

ſubſequenti eſſe dilutam affirmat. Et ſecundùm hæc ſic in judicium deducta & ritè diſcuſſa, ſententiam fert quiſquis judicio præficitur. Neque aliter ſe rem habere unquam potuiſſe eſt excogitandum. His ita prælibatis, quantum ad Juris uſum heic attinet, ſtatuendum eſt, ita apud veteres Ebræos alióſque hujus intervalli populos Dei, in præfecturis Juridicis, inſtituendas tractandáſque Actiones omnimodas, ſive res Sacras ſive Profanas ſpectarent, atque Modum talem generalem eſſe adhibitum, ut Jure fundarentur aut fundari intelligerentur ſemper tam *Divino* quàm Humano, licèt diverſimodè, ut ſtatim dicetur. Etenim *jus univerſum*, quo uſi ſunt homines, eſt ſempérque fuit aut Divi*num aut Humanum*. Neque enim Naturale quod Hominibus inditum eſt, aliud habendum planè quàm Divinum ſeu à Numine datum, ut alibi oſtenſum. Et quicquid poſteà acceſſerit, ex Numinis juſſu, Divini item nomine venire nemo dubitat. Cùm autem Divinum Ius ſit ſempérque fuerit duplex; aut Præceptivum (ut in Iuſſis atque Interdictis) aut Permiſſivum, ut quod circa res actúſque humano arbitrio relictos verſatur (id eſt, aut illud quo jubet expreſſim vetátve quid fieri Numen, aut illud quo Hominibus aut nondum aut ante[b] vetita permittuntur) adeóque eis, penes quos legumlationis ex humana Conſtitutione poteſtas eſt, jura inſuper alia pro libitu (modò Præceptivi Juris *Divini* capitibus non adverſentur) permittatur à Numine introducendi ſtatuendíque facultas *libera*; indè ex Permiſſivo illo Jure Divino, ſeu libertate à Numine ſic *hominibus concesſa ſeu relicta*, Facultas, per intervallum jam *tractatum*, *ut ſemper*, habebatur, humana *jura*, utì antè dictum eſt, ſuperinducendi. Nempè pro multiplici ſocietatum ſeu Corporum Civilium in quæ ritè coaluerint homines diſcrimine ac uſu. Id genus Jura nullibi non reperiuntur. Atque hinc actus humani univerſi qui circa jus verſantur, aut illud quod Magiſtri paſſim vocant אסור *ligatum* ſeu *obligatum*, ſeu præcepti Obligatione ſtabilitum, aut quod pariter מותר *ſolutum* ſeu *liberum* ac *permiſſum* appellitant, adeóque aut Obligationem aliquam aut Abſolutionem & Libertatem reſpiciunt. Et de vocabulis illis binis, ſeu *Ligato* & *Soluto* atque eo quod erat *Ligare & Solvere* in Eccleſia ſeu Republica Ebraica, inferius & libro proximo. Jam verò Obligationis vis quæ juribus ejuſmodi Humanis quomodocunque introductis ineſt, Jure Divino Præceptivo (utì & antè monitum eſt) fundatur atque primariò eo nititur; quo ſcilicet Fides, Pacta, Conventiones reliquáque omnia, cum conditionibus ac temperamentis ſuis legitimis, ſunt ſervanda, quibus Meum, Tuum, Suum, Alienum, ſive Res ſive Jura intelligas, ab hominibus ritè diſtribuuntur, atque ut plurimùm ſemper diſtributa ſunt. Ut plurimùm inquam. Nam etiam ex Jure Naturali primitúſve Divino fuere jura hominibus ſingulis ut ſua, citra conſenſum humanum prævium, permiſſa; veluti Poteſtas ſui ac Libertas, ſui Tutela, Victûs ratio ac veſtitus libera (quam tamen haud pauci tam Ebræi quàm Chriſtiani Scriptores, Liberam, quantum ad Carnis eſum, fuiſſe nolunt ante diluvium) alia aliquot non minùs atque Spirandi jus, quorum tamen cuncta tum ex inſequuto in adverſum conſenſu, tum ex judiciorum ratione (ut mox oſten-

[b] *Vide Geneſ.* 9.3. & *Joſephum Albo* in Sepher Ikarim *lib.* 3. *cap.* 14. & 15.

oſtenditur) legitimè & minui & mutari, ex permiſſu parili, potuiſſe atque etiam minuta eſſe mutatáque, palàm eſt. Quælibet autem Lex Humana novum introducens circa Res aut Perſonas qualecunque Jus, aut dat aut adimit aût temperat ſive Libertatem ſive Jura alia Priſtina quibus fruebantur ii in quos illud introducitur. Atque ad Legem ejuſmodi ritè introductam admittendam obſervandámque ii, in quos introducitur, ob conſenſum ſive expreſſim ſive tacitè aut civilitèr in eam datum, Obligantur, ídque tum ex Divino de Furto ſeu Alieni raptu interdicto (quo item fidei datæ ſervandæ continetur præceptum) tum ex eo quod de Judiciis eſt quo Pœnas ac Perſecutiones forenſes præſtitui etiam ad invitos coercendos juberi intelligitur, quâ de re ſtatim plura. Et manifeſtum eſt, poſt legem ſic latam novúmque jus, ad modum quo oportet, introductum, adeò tum Reipublicæ ſeu Civilis in quam introducitur ſocietatis tum in ea ſingulorum intereſſe ut admittatur obſervetúrque, ut quiſquis violaverit, is aut jus alienum planè invaſerit aut, quod in idem recidit, alios ſuo frui omninò impediverit; quod Divino illi de Raptu ſeu Furto interdicto reluctatur. Nec ſolùm in Juribus ſic publicè introductis Obligatio habetur ex Jure Divino illo Præceptivo, verùm etiam in Pactis ac Conventionibus ſingulorum contractibúſque omnigenis aliíſque negotiis quibus, ex Jure Numinis Permiſſivo, ſe mutuò per commercia homines commiſcent aut Obligationes contrahere dicuntur. Ideò ſcilicet, quia per conſenſum ſive Perſonalem ſeu Naturalem ſive Civilem data fides, ſervanda eſt ex eo quod in interdicto toties memorato eâ de re ſupponitur; utì & rurſus liberanda, aut pro liberata habenda (juxta temperamenta ac conditiones in ejuſdem datione ſive expreſſas ſive tacitas) ne alienum injuſtè uſurpetur. Et reverà, quemadmodum Veritatis Concluſionis cujuſque vis ex Præmiſſis ſyllogiſmi habetur eíſque omninò fundatur, ſeu ut Numerus ex Unitatibus, ita Juris Humani Obligatio ex præmiſſis illis Juris Divini de Fide ſervanda nec alieno temerando naſcitur; temperamentis ſemper admiſſis, quibus Juris Mei, Tui, Sui, Alieni mutationes tranſlationéſque legitimè ſeu ex Jure Divino permiſſivo, non Furti aut injuriæ nomine, fieri inde aſſolent. Atque de Obligatione illa ex Jure Divino ſic in Humana jura neceſſariò deſumenda, nos plura alibi [c]. Hæc cum ita ſe habeant, nemo non videt, Actiones ſeu Accuſationes de Idololatria, Blaſphemia, Homicidio, Inceſtu, Adulterio, Membri animalis viventis eſu, Circumciſione aut Paſchate indebitè prætermiſſo, Incircumciſo aut Fermento in Paſchalem celebrationem admiſſo, in præfecturis illis criminalitèr inſtitutas, utì etiam Actiones Furti ob libertàtem aliquam ex Jure Naturali primitúſque Divino cuiquam ut ſuam permiſſam necdum ex ſuperinducto jure aliquo ea de re humano ademptam aut minutam, ſive civilitèr ſive criminalitèr editas, omninò, quantum ad Obligationem quâ reus teneretur, Jure ſive expreſſim ſive tacitè fundatas eſſe Divino, quemadmodum & Præfecturas ipſas. Id eſt, Præceptis divinis ſive שבין אדם למקום *quæ Hominem & Deum* primariò *reſpiciunt* ſive שבין אדם לחבירו *quæ Homines inter ſeipſos* primariò *ſpectant*, ut Magiſtrorum [d] diſtinctio eſt. Nam ex Humano ſimplicitèr aliquo jure, citra Obligationem ex Divino, ut dictum eſt prævio, reatus ipſe circa hæc primarius nullatenus pendere potuit.

c *De Jure Nat. & Gent. lib. 1. cap. 2.*

d Maimonid. in More Nebochim part. 3. cap. 35.

tuit. At verò, quà hæc vel illa in jus Vocandi, Agendi, Excipendi, Judicandi Formula particularis adhiberetur, aut quà hæc vel illa ſive Pœna ſive Coercitio forenſis Reo eſſet ſubeunda, Humano ſemper Jure (exceptis heic Pœnis apud homines forenſibus aliquot quæ fuerint á Numine expreſſim præſtitutæ; quâ de re plura capite proximo) totum judicium ejúſque appendices ut fundarentur neceſſum eſt. Particulares enim Pœnæ, præter ſic exceptas, reliquæ, ex Humano jure ſunt introductæ; licèt intereà ex Præcepto על הדינין *de Judiciis* ſeu præfecturis Juridicis Divino, tum Pænas generatim ſceleribus irrogandas, tum invitos ad juris officia perimplenda coercendos eſſe intelligeretur. Ita de jam dictis tam ex Divino *quàm ex Humano* Jure, id eſt utroque agi judicaríque oportuit & proculdubiò *agebatur judicabatúrque.* Quod paritèr aſſerendum de Actionibus judiciíſque aliis, Furti, Injuriarum, Condictionibus, Vendicationibus & quæ fuere neceſſariò reliqua ad multiplicia Rerum & Perſonarum Jura variatim ex humano primitùs conſenſu attinentia. Materies enim in illis Obligationis ex Humano, ipſa autem Forma ac vis Obligationis ex Divino jure ſemper nata eſt, ut oſtenſum. Ideóque ex utroque neceſſariò erat agendum, aut ſcilicet expreſſim aut tacitè. Etenim qui jam nunc in foro ſolent agere ex Edicto, ex Canone, ex Conſtitutione, ex Senatuſconſulto, ex hac vel illa Lege ſingulari, expreſſim quidem ſic agunt ex Jure Humano. Sed tacitè inſuper ex Divino etiam & Naturali, quod, apud eos quibus recipitur, perpetuò *in omnimodis* Actionibus Juribúſque ac Judiciis fori legitimis neceſſe eſt ut prævium ſupponatur, *non alitèr ferè atque eis*, quibus Radiorum Solarium *eorundémve Reflexionis conſideratio initur* proxima ac immediata, aut *conſideratur* item aut ſupponitur ipſe Sol, unde ut ab origine ac fonte illi manant: aut ſanè quemadmodum Mathematum Poſtulata & Petitiones in Theorematum, Problematum, & Propoſitionum demonſtrationibus intrinſecùs habentur, in quibus tamen illa raró exprimuntur ſed tacitè ſupponuntur admittuntúrque pro expreſſis. Quale non minùs dicendum, quoties nec Humanum jus nec Divinum (ut ſæpiſſimè in Libellis tam priſcis quàm recentoribus iíſque & Paganorum & Judæorum & Chriſtianorum) aliter memoratur atque ex ipſo, cujus nomine reus in jus vocatur facto poſſit à Juriſconſulto ſeu Judice elici. Præſumitur enim, eis qui juriſdictioni præſunt neutrum jus eatenus ignoratum. Et interdum jus utrunque ſatis expreſſim innuitur; ut in Libellis aliquot apud nos accuſatoriis, nunc de crimine læſæ Majeſtatis, nunc de atrociori homicidio aliíſque aliquot ejuſmodi, dicitur reum, *Deum præ oculis ſuis non habentem ſed inſtigatione diabolica ſeductum* (quod jus Divinum planè innuit) crimen perpetrâſſe *contra pacem Domini Regis, Coronam & Dignitatem ſuam, nec non* (ut ſubinde) *contra formam diverſorum ſtatutorum in hujuſmodi caſu editorum & proviſorum.* At ſanè quoties *injuſtè* aut *nequiter* aut quod æquivalet in actionibus accuſationibúſve adhibetur, utriuſque juris vis ritè perpendenti eſt inde intelligenda, velut ea quæ ſic breviſſimè denotatur. Hiſce ſanè conſonum eſt & appoſitiſſimum illud Auguſtini de Judiciis & modo agendi per intervallum quod tractamus. *Moſes*, inquit[e], *Socero ſuo dixit; Quia venit ad me populus inquirere judicium à Deo cum eis contigerit diſceptatio, & cum venerint*

e *Quaſt. in Exod. 67. vide ſis Theodoret. ad Geneſ. Quaſt. 55.*

rint ad me judico unumquemque & moneo eos præcepta Dei & legem ejus. Quæri poteſt quomodo iſta Moyſes dixerit, cum lex Dei adhuc nulla conſcripta eſſet, niſi quia lex Dei ſempiterna eſt, quam conſulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent ſecundùm quod illâ incommutabili veritate perceperint. Nunquid enim Moyſes, quamvis cum illo Deus loqueretur, per ſingula credendum eſt quod conſulere ſoleret Deum ſi quid eſſet in diſceptationibus tantæ multitudinis quæ illum in hoc judicandi negotio a mane uſque ad veſperam detinebat. Et tamen niſi ſuæ menti præſidentem Dominum conſuleret, legémque ejus æternam ſapientèr attenderet, quid juſtiſſimum judicare inter diſceptantes poſſet, non inveniret. Tantundem aſſerunt ſexcenties Philoſophi. Et egregium eſt illud apud Ciceronem[f]; *A pueris didicimus, SI IN JUS VOCET, ATQUE EAT ejuſmodi alias leges nominare. Sed verè intelligi ſic oportet & hæc & alia juſta ac vetita Populorum vim habere ad rectè facta vocandi & à peccatis avocandi; quæ vis non modo ſenior eſt quàm ætas populorum & civitatum, ſed æqualis illius cœlum atque terras tuentis & regentis Dei.* Obvia ſunt apud Scriptores de Legibus veteres recentioréſque ejuſmodi quamplurima. Atque hinc ſanè definita olim eſt Juriſprudentia (unde norma agendi ac judicandi omnimoda) *Divinarum*[g] *atque Humanarum rerum notitia, juſti ac injuſti ſcientia.* Ideóque conjuncta[h] antiquitus Divini juris ac Humani quantum ad uſum forenſem, cognitio. Nam Principia quibus Humani Obligationis vis niteretur etiam Gentes univerſæ, quarum Philoſophi aut Theologi ſecundùm Naturam, id eſt ſecundum Deum ejuſdem autorem hujúſque præcepta vivendum docerent (nec paucæ fuere illæ) ex Divino, juxta illud jam è Cicerone allatum, aut petebant aut velut populariter inde admiſſa ſupponebant. Qualis quidem petitionis, admiſſionis ac ſuppoſitionis uſus in hujus intervalli Judiciis forenſibus omnimodis. Unde etiam, quod inprimis hanc in rem obſervandum, Populus, id eſt tam Rei quam Actores, ad ipſum Moſem Judicem acceſſiſſe dicuntur לדרוש אלהים *ad quærendum Deum*[i] ſeu *ſententiam Dei* (quâ de locutionis Formulâ, vide quæ infrà, ubi de Jethronis conſilio & præfecturis indè conſtitutis agitur, è verſionibus aliquot afferuntur; nam etiam ſcimus *Quærere Deum* aliud itidem in ſacro ſermone[k] ſubinde denotare) & Judicium ſeu ſententia à præfecturis ſic inſtitutis lata משפט לאלהים *Judicium Dei* vocatur[l]. Idque ſive ex capite aliquo Juris Divini ageretur, ſive ex Humani, quippe quòd univerſa etiam Humani Obligationis vis aut Divino niteretur fundamento, aut, quantum ſcilicet ad intrinſecam Juſtitiæ ſeu boni & iniqui rationem attinet, planè nullo. Nam de Utilis & Inutilis, Commodi & Incommodi, Damni aut Indemnitatis, quà ſimplicitèr talia ſunt, ratione non omninò heic loquimur, utpote ab inſtituto & ratione Juſti & Injuſti prorſus alienâ. Huc ſpectat etiam quòd Leges ſuas Priſci Numini huic vel illi acceptas, utcunque per Legiſlatorum manus traditas, ferebant, quo apud Scriptores tralatitium magis nihil eſt. Et Ebræi veteres omnimodum jus, cujus in regimine humano uſus, in primariis illis præceptis Septem quæ diximus divinis contineri ac fundari aiunt ante juris ipſis peculiaris acceſſionem, quod liquet tum ex antè citatis, tum ex illo in Commentario eorum celeberrimo

f *De Legibus lib. 2. videſis Dionem Chryſoſtom. orat. 79.*

g *L. 10. D. tit. de Juſt. & Iure. & Inſtit. eod.*

h *Di. Gothofred. ibid. & Briſſon. Select. ex Jure Civili lib. 3. cap. 16.*

i *Exod. 18. 15.*

k *Deut. 4. 29. Jer. 29. 13. &c.*

l *Deut. 1. 17.*

berrimo ac vetuſtiſſimo *Zohar* dicto, ad locum Geneſis [m] ubi Noacho & filiis ſeu humano tunc generi renovatur imperium in terris. והכא יהב לון קב״ה שבע פקודי אוריתא לון ולכל דאתו אבתרייהו עד דקיימו ישראל בטורא דסיני אתיהיבו לון כל פקודי אוריתא כחדא *Atque heic dedit* [n] *illis Sanctus benedictus illi* ſeu *Deus Opt. Max. Septem Præcepta legis tum ipſis tum univerſis eorum poſteris; Et poſtmodum Iſraelitis in monte Sinai data ſunt univerſa legis præcepta ſimul.* Atque ex hiſce variatim pependit Obligationis vis omnimoda Originaria & intrinſeca. Cauſis igitur jam dictis, tam Divino, eóque primariò, quàm Humano reverà ac neceſſariò fundatas per hoc intervallum actiones cunctas fuiſſe liquet, atque ex utroque, quanquam diverſimodè, tractatas, diſcuſſas, diremtas. Ex eiſdem verò heic juris generibus quibus Actiones fundatæ ſunt, Exceptiones, Replicationes & quæ ſequuntur uſque in Sententiam judiciariam reliqua, non manare ac pendere debuiſſe haud magis eſt concipiendum, quàm ex alio ſcientiæ aut artis genere objectionem, ex alio reſponſionem ac ſolutionem ritè fieri. Atque hiſce quidem conſonum eſt illud de Patriarchis vetuſtioribus qui Moſem præceſſerunt [o]; החכמים אומרים במי שקדמוהו מן הנביאים בית דינו של עבר בית דינו של מתושלח מדרשו של מתושלח כלם ע״ה אע״פ שהיו נביאים ולמדו בני אדם על תכונת דורשים ומלמדים ומישרים לא שיאמרו ואמר יהוה אלי דבר אל פלוני כן היה הענין קודם משה רבינו ע״ה *Dicunt ſapientes de Prophetis qui anteceſſerunt illum; Domus Iudicii* ſeu *præfectura juridica Eberi, domus judicii Methuſalæ, Schola Methuſalæ, licet omnes, piæ memoriæ, prophetæ eſſent, docebant homines ad morem Concionatorum, Doctorum, & Præceptorum. Nec tamen dixerunt, & dominus deus dixit ad me, loquere ad N. Atque ita ſe res habuit ante Moſem.* Nimirùm non, ut Moſes, legis alicujus novæ nuncios ſe exhibuere, ſed ut Naturalis ac Divini ante recepti uti & Humani interpretes, monitores, & præceptores. Quale pariter dicendum de Abraha, Iſaaco, Jacobo reliquis à Maimonide loco citato memoratis; modò excipias Circumciſionis jus Abrahæ ſuiſque divinitùs præſcriptum, quod eis ad quos illud pertineret, quatenus divinitus acceptum, oſtenderetur promulgareturque puto neceſſum erat; tametſi, quantum video, Maimonides, qui & heic habet ex ſuis ſequaces, ipſum Abrahamum filios & ſervos ex juſſu divino tantùm, ut patrem & dominum, Circumcidiſſe, nec intereà jus ipſum, velut à Numine ſibi datum, promulgâſſe, poſteróſque ejus ea in re eum eſſe imitatos, quod fateor me ſatis intelligere nequire. Quemadmodum verò de Jure utroque ejúſque in foro uſu ſic vidimus, ita de Perſonarum ad quas jura illa attinerent, quantum ad Actiones & Judicia, diſcrimine advertendum; Servorum, utpote qui in aliena poteſtate, conditionem circa actiones & judicia aliam neceſſario tunc fuiſſe, aliam Liberorum, quam diſtinctionem ejúſque ſenſum nemo puto non agnoſcit ſatíſque heic intelligit. Proſelytorum item Domicilii atque Originariorum Proſelytorúmque Juſtitiæ, ſeu qui in Ebraiſmum è gentibus ritè tranſierant, ejuſmodi erat circa hæc diſcrimen ut ex nullo Juris ſimpliciter Divini capite in Proſelytum Domicilii (modò ſervus non eſſet) agi circa ſive Sacra ſive Profana potuiſſet, præter capita quæ Naturalia aut Noachidarum antè dicta. Cæteris enim is non obligabatur. At verò ſi Servus eſſet,

m *Cap.* 9. 2.

n *Zohar in* Bereſith, *fol.* 72 b. *Edit. Mantuan.*

o *Maimonides in* More Nebochim *part.* 2. *cap.* 39. *& Videſis Abarbinel in* Pirush Torah *fol.* 167. *col.* 3. *&* 4.

eſſet, Circumciſionis nomine in invitum potuiſſe agi dubitari nequit, ſecundùm quod inferiùs dicetur. Proſelytos item ejuſmodi ex jure ſuo, id eſt Naturali ſeu Noachidarum, agere pariter tam circa Sacra, veluti in Blaſphemum, quàm Profana potuiſſe, non minus in Originarios Proſelytóſque Juſtitiæ quàm in ſui generis homines, non eſt quod ambigamus. At verò quicquid Humani juris apud populum Ebraicum tunc introductum eſt, utrunque pariter Proſelytorum genus obligabat, niſi aut expreſſim aut ex natura rei tacitè exciperentur, unde in utrunque genus actiones ritè potuere, pariter atque in Originarios, inſtitui. Et de Judiciis quà Proſelytos domicilii, poſt legem datam, ſeorſim ſpectârunt, nos fuſiùs alibi [p]; unde quidem de eis quæ per hoc intervallum in uſu haud difficile eſt conjectare. Inter Originarios autem atque Proſelytos juſtitiæ (qui ſimul קהל ſeu עדת ישראל id eſt *Synagogam*, *Congregationem*, *Eccleſiam*, *Rempublicam*, *Populum Iſraeliticum* faciebant; nam hi, ut in Vulgatâ alicubi dicitur [q], in Ebræorum *coloniam tranſierant* ſeu civitate fuerant donati) parilis invicem tunc omnimodarum ex Jure Naturali ac primitùs Divino, utì & ex eo quod acceſſerat ſive Divino ſive Humano, Actionum uſus. Cum verò per hoc intervallum nullibi Præfecturas juridicas ex Perſonarum qualitate omninò diſcriminatas reperiamus, etiam & Moſem aliquamdiu unicum fuiſſe & ſolum univerſis Judicem liqueat, par omninò eſt ut credamus, eaſdem ipſas Præfecturas, tam poſt eas ex Jethronis conſilio inſtitutas quàm antè, Proſelytorum domicilii cauſas ſive inter ſe ſuíque generis homines ſive inter ſe atque Originarios Proſelytóſve juſtitiæ ortas cognoviſſe ac diremiſſe, nec, ut poſt legem datam (quod loco citato oſtendimus) ſingulares fuiſſe Proſelytis domicilii Præfecturas non ita diſſimiles Præfecturæ Prætoris Peregrini in veteri Roma[r], qui Peregrinis & inter Peregrinos & Cives jus dicebat, ut Urbanus Prætor Civibus. Atque ex jam dictis, ſatis eſt etiam apertum, non modò de juris Naturalis ac Divini Humaníque juxta antè tradita, violatione actiones tunc inſtitutas, verùm etiam neceſſariò actiones de Perſonarum Qualitate & Statu reliquis illis prævias ſeu Præjudiciales (ut in Jure vocantur Cæſareo [ſ]) quales ſunt per quas quærebatur utrùm quis Servus an Liber, Proſelytus Domicilii ſeu Gentilis an Proſelytus Juſtitiæ ſeu in Ebraiſmum ritè, ſive ex Circumciſione, ſive Natalibus, ſive Baptiſmo adſcitur.

p *Lib. 7. de Iure Nat. & Gent. cap. 6.*

q *Exod. 12. 48.*

r *L. 2. § 27. D. tit. de Orig. Iuris & Videſis Marquard. Freher. Parerg. lib. 2. cap. 17.*

ſ *§ Præjudiciales Inſtit. tit. de Actionibus.*

C a p. V.

De Actionum & Judiciorum *in Præfecturis Intervalli jam dicti juridicis*, Effecto, *adeóque de* Pœnis forenſibus *ad facinoroſos atque inobedientes coercendos, tam* Divinitùs *præſtitutis quam* ab Hominibus *indroductis. Et de* Jure Gladii.

Quod ad Actionum & Judiciorum Effectum attinet; quemadmodum interdicta illa Divina ac Naturalia de Idololatria & Blaſphemia ſupponunt verum amplexandum exercendúmque eſſe cultum, utì & illud de Inceſtu & Adulte-

terio, Cognationis legitimæ & Connubiorum jura, atque illud de Raptu & Furto dominium ſupponit ſingulare ejúſque & acquiſitionis & alienationis jura varia, Fidémque datam, ſecundùm quod data eſt, innuit ſervandam, quâ quidem immediatè ex vi hujus præcepti Divini ut prævii, jura omnimoda tam publica quàm privata circa res ſive Sacras ſive Profanas ab hominibus ritè introducta, id eſt *πάσαις ἀνθρωπίναις κτίσεσι universæ humanæ in politia diſponenda ordinationes* (quibus ſubjecti eſſe, ex Petri [c] Apoſtoli mente, debemus) adeóque univerſa etiam Gentibus diverſis jura Intervenientia nituntur; ita illud על הדינים ſeu *de Judiciis* planè ſupponit & ex ſua vi admittit latæ ſententiæ executionem adhibendam quâ ſive cuique ſuum tribuatur reddatúrque etiam ab invitis, ut in actionibus Civilibus, ſive ſcelesti puniantur, ut in Criminalibus, & demùm inobſequentes in utriſque eouſque coerceantur ut aut Officium Debitúmque præſtent aut, pro cauſæ diſcrimine, Pœnas, adeoque Sententiæ vim, ídque etiam ut ex Exemplo emendentur aut moneantur alii, ſubeant. Atque ejuſmodi ut Effectus eſſet Actionum & Judiciorum per intervallum quod tractamus, fuiſſe neceſſarium, neminem puto non agniturum. Is nempe aut in forenſi ſui cuique Diſtributione, aut in Animadverſione in facinoroſos & inobedientes cernebatur. Nam ſententiam ferri, judicari aut juriſdictionem exerceri citra imperii meri miſtive vim alicubi collocatam, quâ executio ſubſequatur, in regiminis ratione res eſt planè fruſtranea & nihili. Atque ut ex Animadverſionibus, Retributio fiebat reo aliqua, ita & Medela & emendatio ſæpè ipſi, uti ſemper forſan aliquot ſaltem aliis. Sicut autem *Jus omnimodum* aut Divinum erat, uti ſemper eſt, aut Humanum; ita omnimoda Pœna legitima (quæ ſcilicet eſt Malum Paſſionis ob Malum Actionis) erat, uti & eſt, aut divinitùs ſeu à Numine ipſo velut Juri ſuo appendix adjecta, aut ab Hominibus parili modo, ne ſcelera ac delicta non punirentur, introducta. Prioris generis Pœnarum ſpecies ſunt binæ. Altera quæ non ſolùm à Numine ſolo præſtituta eſt, verùm etiam ab ipſo ſolùm ſive hac in vita ſive in futura irrogatur, nec quid habet cum negotiis hominum forenſibus commune; Altera, quæ ab Humano foro ex eo quod à Numine præſtitueretur, irroganda. Species Prior, quà talis, ad juridicas heic præfecturas noſtras ſeu בית דין שלמטה *domum judicii inferiorem* ſeu *terreſtrem* non omninò ſpectat, ſed ad בית דין שלמעלה ſeu *ſuperius forum* aut forum poli, ut vocant, ſeu cœleſte. Cæterùm de Speciei illius unicâ quam perperam, nec ſine magno errore, nonnulli ad forum humanum attinere volunt, ſeorſim inferiùs agetur. De Secundâ autem ſpecie primò videbimus, & dein etiam breviter de Pœnis ex Humano tunc jure præſtitutis infligendiſque. Bis occurrit Pœna mortis in Numinis edictis ante legiſlationem in Sinai. Atque ea indè, juxta inferiùs dicenda, à præfecturis quas tractamus erat irroganda. Primò ubi de Homicidii pœna agitur; Dein ubi morte plectendus quiſquis è populo tranſgreſſus terminos montem Sinai, ante tubæ clangorem, cum Lex recipienda erat, tetigiſſet. Quod ad priorem locum attinet; *ſanguinem veſtrum* לנפשותיכם (inquit [d] Numen ad Noachidas ſtatim poſt diluvium) *animarum veſtrarum* ſeu *vitarum veſtrarum requiram; de manu cuncti animalis requiram eum & de manu hominis, de manu*

[c] 1 Pet. 2. 13.

[d] Geneſ. 9. 5.

 viri

viri fratris ſui ſeu *cujuſlibet homicidæ requiram animam hominis* ſeu *hominem* שפך דם האדם באדם דמו ישפך *Qui effuderit ſanguinem Hominis, in homine* ſeu *per hominem ſanguis ejus effundetur. Quoniam in imagine Dei fecit hominem.* Atque jam allata ſic interpretari ſolent Magiſtri ut priora verba quibus ſe requiſiturum ait Numen ſanguinem, intelligant de vindictâ divinâ ſeu pœna divinitùs tantum ob homicidium expectandâ, poſteriora verò de homicidio [x] etiam in juridicâ apud homines præfectura morte puniendo; quod tamen non de homicidio capiunt omnimodo, ſeu caſu aut errore aut non בעצמו ſeu *ſua ipſius manu* aut non dolo aut data operâ aut non ex animo perpetrato, nedùm de eo quod ſub ratione pœnæ, juris belli, aut inculpatæ tutelæ fit, ſed quod σὺν ἀδικίᾳ *injuria* [y] ſeu ſub ratione indebiti, uti & Chriſtiani Patres [z] paſſim. Et qui vocabulum illud באדם *in homine* aut *per hominem* ad priora hujus periochæ retrahunt (quemadmodum retrahitur tum in verſionibus Latinis Syriacæ & Arabicæ verſionum in bibliis Jaianis, tum in Gallicanis aliiſque aliquot) legunt atque interpungunt quaſi dictum fuiſſet *qui effuderit ſanguinem humanum in homine* ſeu *qui eſt in homine* [a] ſeu *per hominem, ſanguis effundetur.* Et inter Ebræos viri maximi ibi באדם intelligunt [b] pro *per hominem* בעצמו ſeu *ſui ipſius hominis manu*, aliâ necis cauſâ non interveniente. Qui verò ita verba diſtinguunt ut באדם *per hominem* ad poſteriora referant, intelligunt quaſi ſuiſſet dictum aut *Qui effuderit ſanguinem hominis, pro homine ſanguis ejus effundetur*, ut Latina verſio eſt Samaritanæ, aut *Qui effuderit ſanguinem humanum* ſeu *reus fuerit Homicidii, ejus per hominem ſanguis effundetur*, ſeu ſupplicio ultimo mortéve punietur apud homines, ſeu judicio hominum forenſi. Et Joſephus [c] eâ de re velut ex Dei voce Noacho ejúſque filiis tum datâ; παραινῶ μέντοι σφαγῆς ἀνθρωπίνης ἀπέχεσθαι καὶ καθαρεύειν φόνου τοὺς (ſic pro καὶ, quod in impreſſis malè habetur, legendum didici ex Iſaaci Caſauboni è Ms. in Joſephum ſuum annotatis) δεδιόντας τι τοιοῦτον κολάζοντας, *Moneo* ſeu *edico ut à cæde humana abſtineatis, & ab homicidio puri ſitis, & tale quid committentes puniatis*; ubi Ruffinus vertit, *facientes quippe tale aliquid puniturus ſum*, quod Græcis non omninò reſpondet. Et gloſſema puto eſt exſcriptoris qui in Ms. legerat quod emendare voluit. Nam in codice Ms. Bibliothecæ ad S. Jacobi Regia legitur *facientes quippe tale aliquid perituros.* Poſtremum vocabulum in *puniturus ſum* fortè infeliciter nimis tranſiit. Scilicet de Pœna homicidii, eáque apud homines forenſi ſumendus locus ille. Jarchius in Gloſſa באדם דמו ישפך אם יש עדים המיתהו אתם *per hominem ſanguis ejus effundetur innuit, ſi teſtes ſint cædis ab ipſis Noachidis morte eum plectendum. Et Chiskuni* ibi והורג בגלוי ב״ד יפרעו ממנו *Homicida apertè reus à domo judicii, Synedrio* ſeu *foro puniendus.* Atque huic ſenſui ſunt expreſſim conſonæ verſiones aliquot tum Judæorum tum aliorum & veterum & recentiorum. Vulgata ſe heic quidem habet (uti & adnotârunt viri docti [d]) quaſi illud באדם *per hominem* non omninò legiſſet ejuſdem autor. *Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius.* Sic ille. Et ſequax heic aut conſonus eſt verſionis Arabicæ autor Romæ nuper editæ. Hiſpanienſes Judæi ſine interpunctione legunt vertúntque — *ſangre del hombre en el hombre ſu ſangre ſera vertido.* Germanienſes autem — En des

[x] *Hac de re plura lib. 4 de Jure Nat. & Gent. cap. 1.*

[y] *Philo lib. de ſpec. legibus; præc. 6. & 7. & lib. 1. de vita Moſis.*

[z] *Auguſtin. lib. 1. de Libero arbitrio. Et Epiſt. 154. ad Publicolam. De Civitate Dei lib. 1. cap. 17 &c.*

[a] *Vide Hugon. Grot. de Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 2. § 5.*

[b] *Maimonid tit.* Rotzach *cap. 2. Moſes Mikotzi Præcept. Negativ. 163.*

[c] *Archæolog. 1. cap. 4.*

[d] *Sixtinus ab Amama in Cenſura vulgata &c.*

Zel=

zelbwigen menſchen zſijt Blut ſol wurden vorgoſſen. Hiſpanicis verò jam allatis conſonant Judæi Græcienſes ſeu verſio illa Pentateuchi Græcobarbara ſimul cùm Onkeliana Paraphraſi, Jarchii Gloſſa, & verſione item illa Hiſpanica, Conſtantinopoli anno ש״ז ſeu 5307 id eſt Chriſti 1547, typis Ebraicis mandata. Nam quod Theodorus Zygomalas Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Protonotarius ad Martinum Cruſium [e] ſcribit anno 1575, libros linguæ vulgaris ſeu Græcobarbaræ ibi extitiſſe nullos, nedum alterutrius Teſtamenti in lingua illa partem aliquam, intelligendum eſt de verſione Græcis literis typiſve atque inter Chriſtianos eorúmve in uſum reperta nulla; non de verſione planè nulla, cùm manifeſtum hinc ſit annis circa triginta antè in linguam Græcobarbaram ab Judæis & in ſuorum qui Orientem illum incolunt uſum Pentateuchum tranſlatum eſſe editúmque, licèt Ebraicis tantùm typis mandatum; quemadmodum etiam ibi editæ ſunt Arabica & Perſica, præter Hiſpanicam, verſiones. Græci verò veteres tum apud Chryſoſtomum [f] tum in editione Complutenſi cujus ſequaces ſunt aliæ aliquot: ἀντὶ τοῦ αἵματος ἀνθρώπου, τὸ αὐτοῦ ἐκχυθήσεται *pro ſanguine hominis, ejus* (homicidæ) *ſanguis effundetur*, unde Hieronymus [g] ex Latina veteri, *qui effuderit ſanguinem hominis, pro ſanguine ejus effundetur ſanguis illius*, utì & Ambroſius [h], *qui effuderit ſanguinem hominis, pro ſanguine hominis, ejus effundetur.* Sed Græca biblia [i] alia habent tantùm ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται *pro ſanguine ejus effundetur*, quibus ſunt conſoni codices Mss. Bibliothecæ ad S. Jacobi Regiæ, Oxonienſis publicæ, & Cottonianæ. At verò expreſſim de Judicio ſeu ſententia in Homicidam forenſi locus capitur à paraphraſtibus Chaldæis. Onkelos *Qui effuderit ſanguinem humanum* בסהדין על מימר דיניא דמיה יתשד *cum teſtibus* ſeu *per teſtes, juxta ſententiam Judicum, ſanguis ejus effundetur.* Recentior autem ille alter Uzielides vulgò dictus דישוד דמא דאנשא בסהדין דיינא מחייבין ליה קטול ודישוד בלא סהדין מרי עלמא עתיד לאתפרעא מניה ליום דינא רבא *Qui effuderit ſanguinem hominis cum teſtibus*, ſeu *quoties ſceleris ejuſmodi teſtes fuerint, Judicibus* ſeu *præfectis juridicis ex officio incumbit ut & ipſe vitâ privetur. Cæterùm ſi deſint teſtes* (quo nomine reliquæ probationis heic veniunt) *Dominus Mundi vindictam ab eo ſumet in die Judicii Magni.* Onkelo conſentiunt heic Judæi Mauritanienſes; في قول الانسان دمه يسفك *ex ſententia* ſeu *voce hominis ſanguis ejus fundetur.* Saadiæ item verſio بالانسان مثله دمه يسفك *per hominem ſimiliter fundetur ejus ſanguis*, quibus conſonant Tawaſii Perſica. Arabs etiam vetuſtus penes me Ms. ومن اهرق دم الانسان فالانسان عوضه يهرق دمه *Qui effuderit ſanguinem hominis etiam homo velut vicem rependens* ſeu *viciſſim effundet ſanguinem ejus*: Alter item Ms. cum Pentateucho, ſed mutilo, Samaritano, literis Samaritanis من الانسان دمه يسفك *ab homine ſanguis ejus effundetur.* Nec aliter fermè verſiones Germanica, Belgica, Italica, Anglica, aliæ aliquot. Et rectè vir ſummus in Annotatis nuperis, Ebræorum interpretationem heic eſſe ejuſ-

[e] *Turcogræc. pag.* 431.

[f] *In Geneſ. Serm.* 27.

[g] *Comment. in Sophoniam cap.* 1.

[h] *Lib. de Noe & Arca cap.* 26.

[i] *Edit. Baſil. Rom. Francofort. Pariſ.* 1628.

ejuſmodi ait, *ut ſenſus ſit ex teſtium teſtimonio, judicum pronunciato, mortem Homicidæ inferendam, ut in Commentariis eorum obviis eſt videre.* Quod verò adjicit. *At cùm lex hæc lata eſt nondum conſtituta erant judicia*; Nondum quidem ſingularia conſtituta fuiſſe poſt diluvium hactenus Tribunalia ſeu Præfecturas aliquas Juridicas, cùm tantillus erat hominum numerus, facilè concedi poteſt. Cæterùm ad Præceptum illud univerſale de Judiciis adeóque præfecturis ejuſmodi in ſocietatibus civilibus conſtituendis, quod tam ante quàm poſt diluvium juxta antè dicta obtinuit, hoc itidem de Pœnâ Homicidii in præfecturis illis poſtmodùm adhibendâ expreſſiùs attinuiſſe, haud difficiliùs concipitur. Alii [x] heic; *Hebræi addunt in homine—Humanum ſanguinem in homine fundetur ſanguis illius, id eſt in conſpectu omnium & publicè, aut in homine pro, ſi adfuerint teſtes, teſtificantibus hominibus. Ita Chaldæus paraphraſtes* (quod ex antè citatis liquet) *ac tum ſingulare pro plurali ſumetur more Hebraico. Quidam referunt ad ſequentia, in homine fundetur ſanguis ejus. Quaſi dicat, propterea quod hominem occiderit fundetur ſanguis illius, juſſu ſcilicet & mandato ipſius Magiſtratus. Ita videtur innuere poteſtatem Magiſtratus. Non deſunt qui vertunt, per hominem fundetur ſanguis illius*, ut antè etiam oſtenſum. Nec præterire heic viſum eſt quod hac de re occurrit in Arabis Anonymi, ſed Chriſtiani, Commentario in locum jam tractatum Ms. quem mecum, ut aſſolet alia, pro ſummâ ſuâ humanitate communicavit præſtantiſſimus vir, Jacobus Uſſerius præſul Armachanus. Locum integrum primò capit Arabs ille de Homicidio بمعرفة ſeu *voluntario*, non de eo quod eſſet بغير معرفة *involuntarium* aut caſu aut ſub ratione indebiti. Dein autem ſic pergit وفي هذا الموضع اوضح ايضا العذاب الخالد بعد الموت الذي هو عدم الحياة المؤبدة لانه قال ان كل من اهرق دم الانسان دمه يهرق عوضه *Atque hoc in loco oſtenditur etiam pœna poſt mortem æterna, quæ nempe eſt privatio vitæ æternæ. Idcirco dicit ſcriptura quiſquis effuderit ſanguinem hominis, ſanguis ejus viciſſim effundetur*, quod ſanè ab Arabicis antè allatis aliquantulò diſſonat. Tum ſubdit وقد يرى كثيرين يقتلوا الناس ولا يهرق لهم دم اعلمنا الرب بهذا ان لهم بعد الموت عذاب يعدموا به حيات تلك الدار كما يعدم حياة هذا الدار من يهرق دمه فيها *Sed vero quamplurimi principes & poteſtates homicidii rei ſunt, nec tamen ſanguis eorum effunditur. Atqui docet nos heic Dominus, pœnam debere eis poſt mortem, nimirum privari eos vitâ ſeculi futuri quemadmodum hujus ſeculi vitâ privabatur is cujus ſanguis in eo eſt effuſus.* Ita Arabs hic; qui ſic vocabula poſteriora illa etiam ad futuri ſeculi pœnas trahit & effuſionem ſanguinis pro vitæ æternæ in eo privatione ſumit. Sed verò tametſi ex antè dictis liqueat, edictum illud de Pœna capitali Homicidii divinum ſic intellectum eſſe

[x] *Rob. Stephan. Annot. in Geneſ. 9. ubi vide etiam Vatablum.*

ut ad forum humanum etiam ſpectaret, quaſi perſecutio ejuſdem ibi atque executio indè perpetua imperaretur, nihilominùs ita illud interpretatæ ſunt Reſpublicæ ac Eccleſiæ Chriſtianæ quaſi non velut ex Præcepto ſtrictè ac ſemper, ne quidem in atrocioribus homicidiis, obſervando Pœnam illam Talionis præſtitutam à Numine ibi accepiſſent. Sed pro ejuſmodi potiùs permiſſu ac monito divino, cujus autoritate, pœnæ illius irrogatæ, quoties irrogaretur, juſtitia apertior & clarior tantùm redderetur. Atque ita, ut pro Perſonarum Reatúſque, utcunque atrociſſimi, diſcrimine vario, homines, qui ſummæ rerum præſint, ex ſui arbitrio, velut loco ex illo divinitùs permiſſo, nunc ſeveriùs capite plectant reos, nunc autem non ſolùm mitigent pœnam illam inque alias mutent, verùm etiam crimen ipſum ejúſque perſecutionem aboleant condonéntque. Aquinas ibi; *fundetur ſanguis illius, id eſt, morte punietur; ſcilicet vel in hac vita vel in altera, niſi, ſupple, per mortem pœnitentia ſatisfecerit.* Illic ſanè mitigatio etiam & abolitio pœnitenti permittitur. Et Marcianus in Juſtinianum receptus [l]; *Legis Corneliæ de Sicariis & veneficis pœna, inſulæ deportatio eſt & omnium bonorum ademtio. Sed ſolent hodie capite puniri niſi honeſtiori loco poſiti fuerint, ut pœnam legis ſuſtineant. Humiliores enim ſolent vel beſtiis ſubjici; altiores verò deportantur in inſulam.* Indè in Baſilicis ſeu Imperatorum Orientalium recentiorum Juris corpore [m] *pœna in Sicarios honeſtiores eſt deportatio, in humiliores, gladio & beſtiis ſubjici.* Et tum mitigatio tum converſio capitalis ſupplicii, in hoc ſcelere puniendo, in aliud apud Chriſtianos cernitur paſſim in pœnâ pecuniariâ ſeu mulctâ quam Weregild ſeu *capitis æſtimationem* vocant, homicidio antiquitùs variatim præſcriptâ, ſecundùm illud quod in Germanorum etiam aliquot moribus habet Tacitus, *Lui homicidium certo armentorum & pecudum numero; reciperéque ſic ſatisfactionem univerſam domum.* Obvia eſt ejuſmodi pœnæ pecuniariæ, quà homicidium ſpectat, in legibus vetuſtis mentio; Saliorum, Alemanorum, Boiorum, Ripuariorum, Angloſaxonum etiam apud nos, Gothorum & Suecorum aliorúmque. Quin & in Canones Pontificios admiſſa eſt [n] nomine *interfecti compoſitionis* uti & Weregildi. Et de Pœna ejuſmodi homicidii, conſulas doctiſſimum Covaruviam [o], ut alios prætercam. Omittimus heic Aſyli jus quo ſacræ ædes diù ut plurimùm ita gaviſæ ſunt ut etiam atrociſſimi homicidii, non tantùm caſualis, rei indè in pœnam mortis eripi nequirent [p]. Eâde re obitèr, qui ad titulos *de Immunitate Eccleſiarum & de his qui confugiunt ad Eccleſiam* ſcribunt. Atque ejuſmodi jus olim apud nos etiam religioſiſſimè plerunque obſervabatur, quod Henrico octavo regnante, lege in ordinum comitiis latâ, eſt abrogatum. Eccleſiaſtici etiam ſeu ordinis hieratici homines cædis humanæ rei è cognitorum capitalium poteſtate, eripi in pœnam leviorem ſolebant. Imò etiam apud Gratianum (qui in hanc rem complurià congerit) legitur [q], velut ex Gregorio Papâ neſcio quo, *Reos ſanguinis defendat Eccleſia, ne effuſionis ſanguinis particeps fiat.* Atque ita recipitur & intelligitur ab Juriſconſultis Decreto Gratianeo utentibus. Cæterùm tum Burchardus [r] tum Ivo [s] velut ex Auguſtini dictis, totidem afferunt verba, ſed interjectâ negatione, *Reos ſanguinis non defendat Eccleſia, ne effuſionis ſanguinis par-*

[l] L. 3. § 5. D. tit. ad legem Corneliam de Sicariis.

[m] Lib. 60. tit. 39 & videſis Harmenopulum Prochir. lib. 6. tit. 6. & Theod. Balſamon. in S. Baſilii Canonem 8. & in Photii Nomocan. tit. 9. cap. 6.

[n] Concil. Triburienſ. anno 895. cap. 3. & 4. Cauſ. 17. quæſt. 4. cap. 26. omnes presbyteri, editionis Gregorianæ, Extr. tit. de Pœnis cap. 2. Burchard. Decret. lib. 6. cap. 11. Ivo part. 10. cap. 140. Adde Anton. Auguſt. in Pœnitent. Roman. Tit. 4. cap. 17.

[o] Variar. Reſolut. lib. 2. cap. 9.

[p] C. 17 quæſt. 4. cap. 9. Reum Extr. tit. de Immunitate Eccleſiarum.

[q] Cauſ. 23. quæſt. 5. cap. 7.

[r] Decret. lib. 19. cap. 109.

[s] Decret. part. 15. cap. 121.

ticeps fiat. Quod ſanè adverſum eſt omninò juri Aſylorum apud Chriſtianos olim receptiſſimo. Sed verò & illud ita temperavit conſtitutione ſuâ Gregorius decimus quartus [t], ut atrocioris homicidii reos in Eccleſiis non ita protegi debere voluerit. Et remiſſio etiam criminis hujus ſeu condonatio & abolitio apud Principes Chriſtianos adeò rara [u] non eſt; unde item de ſenſu ſacri in Geneſi ſermonis quo mors Homicidæ præſcribitur (nam quicquid ibi ſic præſcribitur Noachidis ad totum genus humanum ſpectat) Chriſtianis publicè recepto eſt dijudicandum. Atque Theologi & Juriſconſulti hac de re paſſim; ut prætercam Canones Pœnitentiales, in quibus annorum aliquot pœnitentia ejúſque circumſtantiæ humanum circà hanc pœnam arbitrium apertè oſtendunt. Diſtinctio quidem habetur de Jure Pontificio heic & Cæſareo; hoc nimirùm reverà κολάζειν [x] ſeu *punire*, nunc deportatione, nunc gladio, illius autem ἐπιτίμια οὐκ εἶναι κολαστικὰ ἀλλὰ ἁγιαστικὰ καὶ ἰατρευτικὰ *correctiones non reverà punire ſed ſanctificare & mederi.* Atqui intereà in neutro admittitur Mortis pœnam ex effato hoc divino, velut ex ſimplici præcepto, Homicidio neceſſariò deberi. Etiam apud Gentiles vetuſtiſſimos jure Naturali utentes & heroúm tempore, nunc Morte nunc Exilio aliiſve citra mortem pœnis Homicidium luebatur, ut videre eſt in legibus Græcorum [y], & Romanorum, aliorúmque antè memoratorum, & Celtarum [z], atque apud Apollodorum [a]. Et de pœnâ humano in foro Homicidio ſive ex edicto & juſſu ſive ex permiſſu expreſſo & monito ante legem in Sinaï datam divino, velut talionis, irrogandâ, hactenus. Altera Pœna Mortis tunc divinitùs præſtituta, Temporaria tantùm erat & Localis. Deus ad Moſem diebus aliquot ante legis in Sinai monte dationem; *Conſtitues* [b] *terminos populo per circuitum & dices ad eos, Cavete ne aſcendatis in montem nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur.* לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה quod quidem ad Magiſtrorum maximorum juriſconſultos agentium mentem verſum ſic ſonaret, *Non tanget eum manus. Sed lapidando lapidabitur* ſeu *lapidibus obruetur aut projiciendo projicietur*, ſeu *jacietur*, aut *dejiciendo dejicietur ſive beſtia fuerit ſive homo, non vivet.* De horum heic ſenſu plura ſtatim. Sed verò vulgata, *lapidibus obruetur aut confŏdietur.* Græci, ἐν γὰρ λίθοις λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται *lapidibus enim obruetur aut jaculo* ſeu *ſagittâ ex arcu emiſſâ transfigetur* [c]. Conſonus eſt Arabs cum vulgatâ editus. Hieroſolymitana paraphraſis או גירי דאשא יתקשטון ביה *aut ſagittas ignitas jaculabuntur in eum.* Jonathanis item dicta, או גירין דאשא ידרקון ביה *aut jacula ignita projicient in eum.* Onkelos או אשתראה ישתדי *aut jaculis confodietur*, ut vertitur. Syrus ibi ܘܒܓܐܪܐ ܢܬܫܕܐ quod *& jaculis petetur* redditur. Samaritani או חוו יחוי aut *projiciendo projicietur*, aut *injiciendo injicietur.* Nam verbo חוו pro ירה projicere utuntur illi. Judæi Mauritanienſes او نشبا ينشب & Saadias او ينشب في نشبا *vel jaculo confodietur.* Hiſpanienſes Judæi; *apedrear ſera apedreado, o aſſaetear ſera aſſaeteado*; id eſt, lapidando lapi-

[t] *Anno* 1591. *Conſtit.* 7. *In Bullarii Tom.* 2. *in quam videſis Petrum Gambacarts de Immunitate Eccle. lib.* 5. *cap.* 4. § 16. *& Antonin. Dianam tract. ejuſdem tituli reſol.* 4. *adde Ludovicum à Peguera Deciſ.* 53.

[u] *Videſis Guil. Bakel. de publicis judiciis diſquiſit.* 6. § 1, *&c.*

[x] *Theod. Balſamon in S. Baſil. Canon.* 43.

[y] *Vide Sam. Petit. leg. Attic. lib.* 7. *tit.* 1.

[z] *Nicolaus apud Stobæum Serm.* 165.

[a] *Bibliothec. lib.* 2. *& videſis Hugon. Grot. in Sparſione Flor. pag.* 202.

[b] *Exod.* 19. 12.

[c] *Vide Notas Nobilium Exod.* 19. *h.*

lapidabitur, aut ſagittando ſagittabitur. Nec differunt Judæi Germanienſes, — oder der Werpen zul werden der Werpen. Atque illud *aut confodietur* ſeu *transfigetur* aut *ferietur jaculis* aut *ſagittis* recipitur in verſionibus nuperis. Lutherus habet, oder mit geſchoſs erſchoſſen werden. Belgæ; ofte ſchuerlick doorſchoten werden. Galli, *ou tiré des fleſches*. Itali, *O ſaettato*. Angli olim or ſtricken through with darts; nunc or ſhot through. Ainſworthius, or ſhot through with a ſhot. Arias, & Vatablus, *aut jaculando jaculabitur*. Tremellius, *aut jaculando conficitor*. Sed in margine libri *Hebr. jaculando jaculantor*. Etiam in Græcis Epiſtolæ ad Ebræos exemplaribus aliquot, ipſa heic ex verſione Græcâ veteri verba de hac pœnâ adducuntur. *Non enim*[d] *ſuſtinebant quod edicebatur, etiamſi beſtia tetigerit montem lapidibus obruetur* (ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται) aut *jaculo* ſeu *ſagitta ex arcu emiſſo transfigetur*, quod quidem Angli, Galli, Belgæ, Germani, alii in verſionibus ſuis ejuſdem Epiſtolæ è Græco admittunt. Atque ita legitur in editionibus Eraſmiana, Baſilienſi, Stephani, quarum nec paucæ ſequaces. Sed verò nec vulgatæ autor Græca illa de jaculo aut ſagitta, ibi legebat, nec in ea quid illis reſpondet. Quale itidem de verſionibus Syriacâ & Arabicâ dicendum. Carent etiam verbis illis Editiones aliquot Græcæ, ut Fabriciana, uti etiam quæ cum Chryſoſtomi, Theodoreti & Theophylacti Commentariis prodiêre, atque Pariſienſis nupera ſeu Jaiana. Quoſdam tantùm codices Græcos illa habere notârat Eraſmus, unde in ſuos inſeruit. In Claromontano codice non extare monet Beza. Nec ſanè habetur in Codice Ms. Bibliothecæ ad D. Jacobi apud nos Regiæ. Jam verò *locum ita capiunt* etiam Ebræorum aliqui perinde ac ſi de jaculis aut ſagittis in reum immittendis juxta verſionem illam Græcorum eſſet intelligendus. Aben Ezra ibi, lapidandum fuiſſe ait ſi propior eſſet ואם רחוק יורה בחצים *è longinquo autem* (fugeret, aut commodè per diſtantiam lapidari nequiret, aut ita temerè montem ipſum teneret, ut inde in pœnam eum nemo[e] imponè eripere quiret) *injiciant in eum jacula* aut *ſagittas*. Atque aliis aliquot non diſplicet hæc ſententia. Etiam Lyranus ad illud vulgatæ heic, *confodietur jaculis*, *In Hebræo*, inquit, *habetur Sagittis* (quod tamen ibi non eſt; nec nomen aliquod omninò ſed verbum tantùm illic uſurpatur) *taliter enim interficitur homo à longè, & per talem mortem deſignatur, quod non debuerant appropinquare ſed de longè ſe tenere.* Sic ille. Hinc hallucinatus Abulenſis, *in Ebræo*, inquit, *dicitur confodietur ſagittis.* Sed alia omninò loci mens juxta Talmudicos & juriſperitos maximos Ebræorum, quibus non admittitur quid de Sagittis aut Jaculis in eo contineri, nec aliud quàm quod forenſem Lapidationis pœnam deſignaret. Quemadmodum enim in conſtitutâ poſt legem in Sinai datam Republicâ Ebraicâ, Lapidationis pœna forenſis Duplex habebatur, aut ſaltem dupliciter irrogari ſolebat; Altera, quâ reus[f] מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות *ex domo* ſeu *Loco Lapidationis qui altus erat binas hominis ſtaturas* ſeu circa pedes duodecim, ita pronus in terram Lapidibus ſtratam præcipitabatur, ut mors ejus indè expectaretur (Hanc דחייה appellabant ſeu *impulſionem*) Altera סקילה magis propriè ſeu *Lapidatio* dicta, quâ lapidum jactu, teſtibus præeuntibus, obrueretur; quod etiam factum quoties ex præcipitatione

[d] Ad Ebræos cap. 12, 20.

[e] Videns Abarbinel in Pirush hatora fol. 169. col. 4. Chiskuni fol. 101 a.

[f] Miſna tit. Sanhedrin cap. 6. Talm. Babylon. fol. 45 a.

tione aut impulſione illiuſmodi non moreretur; Sic etiam volunt Magiſtri maximi Moſem hæc de Lapidationis ante legem in Sinai datam pœna ſcribentem ita ſecundum morem etiam pòſt uſitatum, & ex eo qui ante in Lapidatione obtinuerat aut obtinere debuerat manantem, rem expreſſiſſe atque intellexiſſe, perinde ac ſi dictum fuiſſet *aut lapidibus petitis obruatur* (ex ſententiâ forenſi; nam id adjiciunt) *aut ita praeceps in terram è ſublimi detur, detrudatur, projiciatur, ut ſic vitâ privetur.* Adeóque manu non tangendus erat, aut ut ex judicio aut pœna eriperetur, aut ut illato manu vulnere occideretur (licèt aliqui etiam illud de manus tactu non ad reum ſed ad montem referant) ſed aut *lapidando lapidandus*, id eſt *lapidibus obruendus*, או ירה יירה *aut projiciendo projiciendus*; ſeu *præcipitando præcipitandus* ſenſu jam dicto. Inde Jarchii ibi gloſſa מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות *Hinc innuitur quod ad lapidandos attinet. Nam illi deorſum detrudebantur ex domo ſeu loco Lapidationis qui altus erat binas hominis ſtaturas.* Et יירה interpretatur per

g Cap. 15. 4.

יושלך למטה לארץ *deorſum mittatur in terram*; ſimili ſenſu quo adhibetur paulò antè in Exodo [g], *Currus Pharaonis & exercitum ejus* ירה בים *projecit in mare.* Atque ita verbum illud ſignificare, id eſt ῥίπτειν, *jacere, projicere, ejaculari, præcipitare,* nemo dubitat. Adeóque *projiciendo* ſeu *præcipitando projiciatur* ſeu *præcipitetur* aut *è ſublimi detrudatur*, ſic rectè locum reddit. Ita etiam Jarchius in Gloſſa Talmudica ubi in Gemara [h] de Lapidatione quam diximus duplici verba ſic ſiunt; תנו ſic ibi, תנו רבנן מנין שבדחייה ת"ל ירה ומנין שבסקילה ת"ל סקל ומנין שבסקילה ובדחייה ת"ל או סקול יסקל או ירה יירה ומנין שאם מת בדחייה יצא ת"ל או ירה יירה ומנין שאף לדורות כן ת"ל סקול יסקל *Tradunt Rabbini noſtri, id quod de Impulſione* ſeu *Præcipitatione* (in Miſna) *habetur deſignari in illo apud Moſem de projiciendo, & quod de Lapidatione, in eo quod dicitur Lapidando, & quod de Lapidatione & de Impulſione, in eo quod dicitur aut Lapidando Lapidabitur aut Projiciendo Projicietur; illud autem* (itidem in Miſna) *ſi mortuus ſic fuerit reus ex impulſione ejuſmodi, ſatisfactum eſſe legi, pendere ex illo disjunctivo aut projiciendo projicietur. Etiam per omnia ſecula morem illum obtinuiſſe, ex eo quod dicitur lapidando lapidabitur*, quo fundatur jus illud Projectionis ſeu Impulſionis. Affertur etiam in pervetuſto illo ad Exodum Commentario *Mechilta* dicto locus heic è Gemara Babylonia, ubi item adjicitur ומנין לכל הנסקלים כן ת"ל או סקול יסקל או ירה יירה *Et ratio quod in omnibus Lapidationis pœnis jus ejuſmodi obtinet in eo habetur,* aut *lapidando* (ſcilicet in hoc quem tractamus loco) *lapidabitur*, aut *projiciendo projicietur*. In Gemara item Hieroſolymitana [i] מנין שטעון סקילה של סקול יסקל ומנין שטעון דחייה שנאמר ירה יירה *Undenam* in pœna Lapidationis *ipſa lapidum projectio, ex eo deſumta eſt quod dicitur, Lapidando Lapidabitur; & undenam impulſio illa* ſeu *lapidandi dejectio* aut *projectio; ex eo deſumta eſt quod dicitur projiciendo projicietur*, in loco ſcilicet hoc Exodi. Accedat heic Levi Ben Gerſom [k] מי שלא ישמר מזה יהיה נסקל על י בית דין או יהיה מושלך ממקום גבוה *qui non obſervaverit interdictum de montis tactu lapidandus erat ex juſſu* ſeu *ſententia Domus Judicii* ſeu *præfectura juridica,* aut

h Tit. Sanhedrin cap. 6. fol. 45 a.

i Ad tit. Sanhedrin cap. 6. hal. 7. fol. 23. col. 3.

k In Pirush ail hatorah fol. 74. col. 3.

aut ex loco ſublimi præcipitandus. Atque illud *non vives*, quod heic in ſacro ſermone tam de homine quam beſtia dictum, interpretatur ille per אבל יהיה נסקל על פי בית דין *ſed lapidabitur ex ſententia domus Judicii* ſeu *præfecturæ juridicæ*. Etiam locum hunc primam facit ſedem diſtinctionis illius ſeu Duplicis Lapidationis quam diximus, שני פנים illi, ſeu *modum duplicem*, uti aliis, vocatam. Nempè אם שיזרקו האבנים וישליכום על המוכה או שישליכו אותו עליהם או על מה שיהיה כמוהם *ſive projiciant & immittant lapides in ipſum qui ſic percutiendus eſt, ſive ipſum projiciant* ſeu *detrudant in lapides aut aliud quid eis ſatis reſpondens*. Ita etiam Maimonides [l], alii. Et certè verſiones aliquot Orientales ſuprà allatæ quæ ita Latinè ab editoribus vertuntur ut *jaculorum* expreſsìm in ſe nomen habeant, commodè ſatis poſſunt juxta Talmudicos jam dictos intelligi & pro *projiciendo* itidem *projicietur* reddi, ut intuenti palàm eſt. Præcipitationis hujuſmodi pœna

——— *ſceleriſque luela*

Carcer & horribilis de ſaxo jactu' deorſum,

qualem etiam inter inferorum pœnas fingi facit Lucretius [m], apud veteres Romanos (ut de Saxo Tarpeio ac de Robore) in uſu fuit antiquitùs frequentiſſimo, quod ſcimus ex Livio, Plutarcho, Halicarnaſſensi, Tacito, Feſto, Gellio, aliis rerum Romanarum ſcriptoribus. Gentibus item aliis ſubinde adhibitam, adnotârunt viri docti ad illud Modeſtini in Juris Cæſarei Pandectas [n] receptum; *non poteſt quis ſic damnari ut de ſaxo præcipitetur*, unde inter pœnas ejuſdem juris ſatis multiplices hanc locum habere deſiiſſe olim, docemur adeóque diu ante S. Auguſtinum in deſuetudinem abiiſſe. Is autem aliquoties in Donatiſtas de Marculi & Donati præcipitatione, ut exiſtimatum eſt, ſpontanea verba faciens *inſolitum* illud *Romanis ſupplicium* vocat [o] & *Romanis legibus nimis inſolitum* [p] etiam & *poteſtates Romanas nunquam talibus ſuppliciis uſas eſſe ait* [q]; quæ planè ita intelligenda, ut inſolitum fuiſſe nec à poteſtatibus Romanis illo in ſeculo aut ſuperiorum proximioribus, ſontibus irrogatum hoc pœnæ genus, utpote cujus uſus diu antè evanuerat, eum tantùm aſſerere admittas, non quaſi Romanos pœnâ hujuſmodi nunquam uſos fuiſſe innuiſſet. Contrario enim ex Scriptoribus priſcis certius nihil eſt. Atque illud Modeſtini, de pœnæ hujus uſu ſublato, ſcriptum eſt circa centum quinquaginta ante Auguſtinum annos ſeu ſub Alexandro Severo aut ſucceſſore aliquo ejus proximiori. Adeóque diu ante Chriſtianiſmum à Cæſaribus Romanis receptum, abrogata eſt. Etiam de Republica & Principibus Romanorum vetuſtioribus, quantum ad hoc ſupplicii genus, bene Lipſius [r]; *Veteri magis republicâ quam principum imperio receptum. Tamen neque tunc omninò deſitum Tacitus docet in P. Pituanio* [ſ] *Mathematico & Sexto Mario inceſti damnato; quorum uterque ſaxo dejectus.* Sed hoc obiter. Porrò ſub Amazia Rege Judæ Schiritas captivos hujuſmodi affectos eſſe ſupplicio liquet [t]. Nempè captos eos Judæi duxerunt לראש הסלע וישליכום מראש הסלע וכולם נבקעו *in verticem rupis & projecerunt eos è vertice rupis, unde omnes diſrumpebantur.* Et illuſtre faciunt Magiſtri hujus

l Ad Miſn. tit. Sanhedrin cap. 14. adde ſepher Siphri ſol. 162.

m Lib. 3.

n L. 25. § ult. D. tit. de Pœnis, ubi vide Dionyſ. Gothofredum & Sigon. de Judiciis lib. 3. cap. 16. & Pet. Fabrum ſemeſt. 1. cap. 18. pag. 177.

o Contra Petilianum lib. 2. cap. 20.

p Contra Creſconium lib. 3. cap. 49.

q Tract. 11. in Joann. cap. 3.

r Ad Senec. de Ira lib. 1. cap. 16 § 138.

ſ Annal. 2.

t 2 Paralip. 25. 5, 12.

F

gene-

u 1 Regum cap. 9. 33. generis ſupplicii exemplum [u] in Jezabelâ Reginâ, è feneſtra juſſu Jehu Regis dejectâ. Levi Gerſomides, intelligendum eſt, inquit, corpus ejus ita dejectum eſſe, כדי שיפילוהו לארץ וזהו סקילה כמו שסוקל נבות כי הסקילה היא אם בשליכת אבנים על הנסקל או בידייה הנסקל על האבן כאמרו כי סקול יסקל או ירה יירה והנה הנה זה מדה כנגד מדה *ut in terram dejiceretur. Atque hæc Lapidatio erat, quemadmodum etiam Lapida-*
x 1 Regum 21. 13. *tus eſt Naboth* [x]. *Nam Lapidatio erat aut per Immiſſionem ſeu projectionem Lapidum in Lapidandum, aut per Projectionem ſeu detruſionem ipſius Lapidandi in ſaxum* (aut quod æquivaleret) *juxta illud quod dicitur* (loco Exodi jam citato) *quoniam Lapidando Lapidabitur aut projiciendo projicietur. Atque heic planè talio erat.* Sic ille. Et David Kimchius, *ſcriptura heic reſpicit Nabothum* שצותה לשום אותו לסקלו כן צוה הוא לשמטה דין סקילה היה לה כי מתה בנבלה והכסורה *quem illa dejici præceperat & lapidari. Sic jam ille* (Rex) *præcepit eam dejici, quoniam judicium Lapidationis in eam exequendum erat, ut nempe ex caſu moreretur & ſic eam occiderent.* Et de Pœnis apud homines Forenſibus divinitùs tunc expreſsìm, ut antè dictum eſt, præſtitutis, hactenus. Neceſſe autem erat ut ex Humano jure variatim itidem Pœnæ introducerentur. Etiam introductas tunc eſſe palàm eſt.
y Geneſ. 38. 24. & vide lib. 7. de Jure Nat. & Gent. cap. 5. & 6. Inde Vivicomburii pœna ab Juda [y] principe, aut aliter pro more ſeculi populíque, etiam innuptarum coitui præſcripta. In pœnis autem ſic tunc præſtituendis receptiſſima Binorum illorum de Homicidio & alieni Raptu interdictorum interpretatio, eáque velut divinitùs tradita, ſingularis apertè cernitur. Horum ſcilicet utrunque ita ex ipſo eorum conditu temperari ut ſub ratione nihilominus Pœnæ ſeu Quaſi (ut in juſto Bello alitérque) ritè ex Jure Humano introdu-
z Vide Hugon. Grot. de Jure Belli lib. 1. cap. 2. §. 1. ctæ [z] tum Bona aliena tum Vita adimi quiret, atque alia ſic delinquentibus inferri incommoda quæ citra Pœnæ ſeu quaſi rationem ſine injuria inferri nequirent. Atque inde eſt quòd Ebræi, dum de pœnis Noachidarum ſeu quæ ante legis Moſaicæ dationem in uſu fuere agunt, etiam Jus ſeu Poteſtatem Gladii ita admittant ut בסייף id eſt *Gladio* ſeu morte omnimodam Præceptorum quæ diximus Naturalium ac generis Humani communium violationem puniri (pro arbitrio eorum penes quos Legiſlationis & Judiciorum ſumma poteſtas eſſet) jure potuiſſe velint. Potuiſſe inquam. Neque enim velle eos eam ſic puniri ex præcepto aliquo Noachidis divinitus accepto debere comperio, licèt ab Viro Maximo id, ſaltem de Idololatria, Inceſtu & Adulterio & Furto, aſſeri videatur. Certè & Furtum ſcimus mulctâ, non pœnâ capitali ex lege Moſaicâ luendum. Et non ſatis commodè videtur admittendum, ut quidquam de pœnis univerſo generi humano, in mandatis ita antè acceptum, apud Ebræos, qui generis illius pars, ita mutaretur laxaretúrve in leviores quàm ex univerſali ejuſmodi præcepto primitùs eſſe debuiſſent. Et ex-
a Tit. Melachim cap. 9. preſſim Maimonides [a] de cultu extraneo; כל שיש בית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח נהרג עליה וכל שאין בית דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח נהרג עליה ואע״פ שאינו נהרג אסור בכל *Ubicunque cultus extranei nomine Tribunal Iſraeliticum pœnam mortis irrogat, punitur etiam Noachides Gladio. Ubi verò non punitur in foro Iſrae-*

Iſraelitico cultus extraneus (quibus vocabulis tam appendices ſolum aliquæ quàm ipſe cultus continentur) *morte, ibi nec Gladio punitur Noachides. Licèt autem ſic morte non puniatur, tamen omnimodus cultus extraneus ei interdicitur*; ideóque aliter ex jure in eo eſt puniendus. Atque in Gemara Babylonia [b], ſic legitur de Noachide; על שבע מצות בני נח נהרג גלי רחמנא בחדא והוא הדין לכולהו *morte plectitur ob violationem alicujus Septem præceptorum ad Noachidas attinentium. De unico apertè effatus eſt Deus ipſe; Atque parile jus eſt de cunctis.* Id eſt, de Homicidii pœna, ut ſuperiùs oſtenſum, capitali effatus eſt Deus, unde parile jus pœnale ad reliqua ſpectat. Sed hinc nihil aliud innuitur præter Pœnas Capitales infligendi jus Permiſſivum & morem *ab ipſis* regulariter receptum Noachidas inde gladio puniendi; non omninò *in Præceptis* divinis traditum eſſe, ut neceſſariò ſic punirentur Noachidæ. Verba etiam inſequentia apud Maimonidem ſunt בן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסייף *Noachides, qui præceptorum jam dictorum ſeptem aliquod* (ſed in Ms. meo legitur אחת מן מצות אלו *præceptorum jam dictorum aliquod) violat, gladio occiditur.* Vult ſcilicet juxta mores receptiſſimos ſeu diſciplinam Ebræorum veterem, Noachidem violationis ejuſmodi reum tam poſt legem Moſaicam acceptam quàm antè ultimo ſupplicio puniri. Quod quidem ſupplicium Noachidis ſeu Proſelytis Domicilii qui necdum in Judaiſmum tranſierant, ob delicta quæcunque quibus in ditione *Iſraeliticâ* interdicerentur, ex more erat plerunque irrogandum, quâ de re item alibi. Sed illud ita *intelligendum*, ut tum pro Ebræorum qui ſummæ rerum præeſſent libitu *Pœnæ etiam heic Leviores* poſt legem Moſaicam datam, *Noachidarum eſſe potuerint*, tum etiam antè ſeu in hoc Juris Naturalis intervallo in Pecuniarias aut citra Mortem Corporales (modò Præcepto alicui divino non refragarentur) ritè potuiſſent mutari; niſi atrocioris Homicidii pœnam juxta aliquorum ſententiam (quâ de re ſuprà) excipias. Sed verò jam dictis adjicitur à Maimonide ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו *Atque ideo univerſi Sichemitæ mortem meruere, quoniam ſcilicet Sichem ipſe* [c] *Raptûs* (Dinæ Jacobi filiæ) *reus erat, quod & viderant iſti & cognoverant, nec tamen de eo Judicium ferebant*, ſeu in jus ob raptum ita patratum vocabant; quaſi etiam obligatus fuiſſet Noachides unuſquiſque ſeu Jure tantùm Naturali utens, ut de Simeone & Levi heic ſupponitur, pœnam adeóque mortem inferre eis qui præceptorum illorum Septem aliquod violarent. Adſtipulari heic videtur Joſephus Albo [d]. Sed alii [e] heic aliter, atque rem totam ad Belli referunt jus ultionémque injuriæ vi in Dinam illatæ. Alii etiam non omninò admittunt præcepti de Judiciis ſenſum ejuſmodi eſſe ut qui non judicarent aut præfecturas juridicas non conſtituerent à quovis alio, ut Sichemitæ à Simeone & Levi, plecterentur, ſed ut ex eo Numinis juſſu obligarentur quique in civilem ſocietatem coaleſcentes, nec alieno juri ſubditi ſed ſuo potientes, præfecturas ejuſmodi conſtituere quarum juriſdictione ac imperio ad reliquorum præceptorum obſervationem homines adigerentur. Quod ſi non facerent, præcepti divini violati quidem reos eſſe, nec interim à quovis alio hoc nomine plectendos. Sed huc ſpectant diſputationes virorum magnorum [f] de eo quod eſt utrum ob vio-

b *Ad tit. Sanhedrin cap.* 7. *fol.* 57 a.

c *Geneſ.* 34. 1. & 25. *Vide librum de Jure Nat. & Gent. pag.* 812. *lin.* 17. *typos ibi ſic corrige*; Atque שכם בעלי ſeu *Sichemitas* non leviori quam ipſum flagitii in Dina autorem pœnâ dignos cenſuere aliqui.

d *Sepher Ikarim lib.* 3. *cap.* 14.

e *Vide Abarbinel in Piruſh fol.* 99. *col.* 2. *Nachmanidem in Piruſh fol.* 61 a.

f *Hugo Grotius de Jure Belli lib.* 2. *cap.* 20. § 40. *alii ibi citati.*

lationem juris Naturalis bellum etiam in quemcunque inferre fas ſit. Non omninò autem volunt Ebræi præceptum hoc de Judiciis (quo omnimoda adminiſtrationis civilis ac publicæ ratio continetur) ad alios (quantum ad præfecturarum conſtitutionem) attinere quam qui ſui juris & ditionis ſuæ eſſent nec alieno eatenus imperio ſubditi. Etenim quotcunque Proſelyti Domicilii in territorio haberentur Iſraelitico, id eſt quotcunque Noachidæ necdum in Judaiſmum recepti, ſed utcunque Præceptis illis Naturalibus ſeptem obſtricti; ad ipſos non omninò attinuit ſibi judices aut præfecturas juridicas ibi conſtituere, ſed conſtitutis ex autoritate publica eorum qui rerum ſummæ in republica Iſraeliticâ præerant ſubeſſe & parere, quâ de re loco paulò antè citato etiam nos fuſiùs.

CAP. VI.

Pœnam Cerith *ſeu* Exciſionem *aut* Exterminium, **cutting off** *nobis vulgò appellatam, quæ in Edictis Divinis de* Circumciſione *&* *de* Fermento *intra hebdomadem Paſchalem* non comedendo, *in hoc quod tractatur intervallo, præſcripta eſt,* Forenſem apud Homines *non fuiſſe nec in* Judiciorum Humanorum Effectu *obtinuiſſe locum, unanimes tradunt Ebræi eámque ſolummodò divinitùs fuiſſe exſpectandam. Obiter de* Juriſdictione *Præfecturarum Iuridicarum circa* Circumciſionem *aliáque tunc* Sacra.

CUm de Pœnis hujus quod tractamus intervalli capite ſuperiore egerimus (in quibus ſane Effectus Actionum & Judiciorum forenſis maximus cernitur) haud intempeſtivum fore duximus ſi, priuſquam juxta inſtitutum ad reliqua progrediamur, de Binis Pœnarum Generibus viderimus, quorum Alterum in ſacro hujus intervalli ſermone expreſſim à Numine præſcribitur, & à nonnullis, neque paucis iis, pro ea quæ erat apud homines forenſis ſumitur, Alterum autem etiam huic intervallo argumentis etiam è ſacro ſermone utcunque petitis, à viris magnis tribuitur. Prius heic Pœnæ genus eſt illud quod כרת *Exciſio* ſeu *Exterminium* dictum, tum in Præcepto de Circumciſione Abrahæ [a] dato tum in illo de Fermento intra hebdomadem Paſchalem [b] non comedendo continetur, uti etiam in compluribus poſt legis in Sinai dationem interdictis quæ ad intervallum hoc, quà talia, non ſpectant. Hæc autem Præcepta Bina quibus adnectitur illa pœna, legis dationem in Sinai antevertunt. Alterum Pœnæ heic genus eſt *Excommunicatio* de qua inferiùs. Præceptum accepit Abraham familiæ ſuæ poſteríſque obſervandum de maſculo quolibet octo dierum circumcidendo; ſive filius eſſet ſive ſervus vernaculus aut emtitius. Adjicitur וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר *Et præputiatus maſculus qui non circumciderit carnem præputii ſui* (juxta Græcos & vulgatæ autorem verti ſolet, *cui præputium carnis non Circumciſum fuerit*, quâ de re ſtatim plura) *excidetur, delebitur* (ut vulgata) ἐξολοθρευθήσεται καὶ ἀφανισθήσεται *deſtruetur, auferetur, exſcindetur* ſeu *exterminabitur anima illa* (Onkelos אנשא ההוא *homo* ſeu *vir ille* & Saadias ذلك الرجل quod idem ſonat) *de populis ſuis. Pactum meum diſſolvit* ſeu vio-

a Gen. 17. 11.
b Exod. 12. 15. 19.

violavit. Et de Fermento in Hebdomade Paſchali comedendo; כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל *qui comederit Fermentum eradicabitur ſeu excidetur*, ſeu *peribit* (ut vulgata) *anima illa, perſona illa ex Iſrael*, ſeu *ex cœtu Iſrael*, *tam de advenis quam de indigenis terræ*, id eſt tam de Originariis quam de Proſelytis Juſtitiæ. Judæi Hiſpanienſes, utroque in loco, uti & alibi in ſequentibus Pentateuchi legibus quibus ejuſmodi adjecta pœna, *ſera taiada la alma eſſa* quod *ſcindetur* ſonat uti & ينقطع ibi Judæis Mauritanienſibus & Saadiæ. Germanienſes item Judæi er ſul worden vorſchniten der leiba der ſelfig *ipſius vita exſcindetur*. Græcienſes ibi נלותרית γλωθρέϊτ) ἡ ψυχὴ ἐκείνη, quod nondum ſatis intelligo. Et ſecundùm verſiones jam dictas quibus *anima illa* erat *exſcindenda*, ſuas fecere Galli qui *ſera retranché* ſubſtituunt. Sic item Itali *ſarà reciſa* (pro quo vetuſtiores habuere *eſterminata*, etiam & *ſcanzellata*) & Angli recentiores, that perſon aut that ſoul ſhall be cut off. Alii heic *eradicabitur* vertunt, ut Lutherus des Seele ſol außgerottet werden aus ſeinem Volck / cui conſonæ ſatis ſunt verſiones Belgicæ, & nupera & vetuſtior, uti & Anglicanæ vetuſtiores. Olim ſeu ante Elizabethæ Reginæ tempora (quibus ad Ebraicam veritatem interpretes primò apud nos ſuam accuratiùs exigi volebant) ſubſtituebatur, ut è vulgata, that ſoul ſhall periſh from his people, & that ſoul ſhall be plucked out from Iſrael. Et Syrus ܬܐܒܕ & ܬܐܒܕ ܢܦܫܐ ܗܝ *perdetur, deſtruetur anima illa.* Et tempore ſic futuro, ut oportet, ſeu ut à Numine comminatoriè dictum, reddi plerunque ſolet; non Modo Imperativo (quem tamen non deſunt qui heic adhibent) ſeu quaſi ad alios præter Numen ipſum, ſeu ad tribunalia aliqua Humana, irrogatio pœnæ hujuſmodi ſpectaret; quâ de re ſtatim plura. Quod ad Priorem, ſeu quæ de Circumciſione eſt, locum attinet; Codex ibi Samaritanus habet אשר לא ימול את בשר ערלתו ביום השמיני *cui non fuerit Circumciſa* (nam verum eſt ita poſſe etiam reddi ימול & cum adjicitur dies ipſi actui octavus, neceſſe eſt ut ſic reddatur) *caro præputii ſui in die octavo &c.* quemadmodum etiam Septuaginta atque verſio Samaritana uti & Arabica Ms. ex Samaritano-Ebræa. Chryſoſtomus; qui non fuerit Circumciſus τῇ ἡμέρᾳ τῇ διατεταγμένῃ ἐξολοθρευθήσεται) *die conſtituto* ſeu octavo, *peribit* ſeu *exterminabitur.* Atque Auguſtinus [c], *Ad hoc reſponde ſi potes, cur ipſe Iſaac niſi Baptiſmatis Chriſti ſignò Circumciſus die octavo fuiſſet, periſſet anima ejus de populo ſuo. Explica ſi potes, tantâ pœnâ quo merito plecteretur, niſi ab hac illo Sacramento liberaretur.* Alibi [d] ipſe tantundem. Et Græca ſic interdum vertuntur interpunguntúrque ut dies octavus ſit ipſum Exciſionis tempus, perinde ac ſi fuiſſet dictum *Incircumciſus die octavo peribit* ſeu *octavo die interibit anima illa* [e] ut verſio Græcorum latina Sixti Quinti auſpiciis edita. Cum autem *Anima* heic *illa* ſeu *homo* aut *vir ille* de eo cujus præputium non eſt Circumciſum, omninò ab Ebræis aliiſque intelligatur, locum, in hac de Incircumciſo ipſo periocha, habere non debuit illud de die octavo quod forſan à Doſitheo [f] aliove Samaritani codicis interpolatore è Græcis eſt tranſſumtum. Neque enim

[c] *Contra Julian. Pelag. lib. 3. cap. 18.*
[d] *De Civit. Dei lib. 16. cap. 27. lib. 2. contra Pelagium & Caleſtium lib. 2. cap. 30. lib. 2. de Nuptiis & Concupiſcentia cap. 11.*
[e] *Vide Bedam ad Geneſ. 17.*
[f] *Vide Eulogium apud Photium Biblioth. cod. 230. ſub finem. Et Huetium Grotium in Levit. 17. 4.*

enim ut infanti octiduano ſe non Circumcidenti pœna eo nomine qualiſcunque in Edicto de Circumciſione Abrahæ dato præſcriberetur, ſenſum fuiſſe omninò admittunt Ebræi. Et mirum etiam, pœnam, velut ordinariam, ei irrogandam ex eo tantùm quod pater aut dominus non circumciderit aut quod non circumcideretur ab alio cum nec ipſe quiret. Quod Theologi heic habent de Peccato Originali obvium cuique eſt neque tangimus nos. Sed Aben Ezra etiam heic aliíque Ebræorum expreſsim ימול activè ſumendum ſeu pro futuro in *Kal* monent, ſeu pro eo quod eſt *qui non præputium ſuum circumciderit*, quod de puerulo octiduano non intelligitur, nedum de Parentibus aut curatoribus quod nonnullis [g] placet, ſed de incircumciſo cum adultus eſſet, ut ſtatim dicetur. Onkelos item ודלא יגזר *qui non circumciderit.* Et Diodorus Tarſenſis [h]; *Quid infans incircumciſus peribit? Eſt enim parentum ut octavo die circumſecetur. Codex igitur apud Syros ita ſe habet, Quicunque non circumcidit, peribit.* Et Procopius Gazæus. *Quid peccat vel deliquit octo dierum infans ſi non Circumciſioni admoveatur? Aut relatio itaque ad parentes facienda eſt qui ſic puniuntur ubi neglexerint Circumciſionem, aut hyperbolicôs de infante hæc dicta ſunt* (ſed neutrum horum admittunt Ebræi) *ut appareat quam indignè ferat, ſi infantes non Circumcidantur, vel ut cognoſcamus eum inexorabilem fore adultis, ſi Circumciſionem aſpernati fuerint. Syrus non habet paſſivè circumcidetur ſed ſic legit, Omnis qui non circumcidit. Hebræus ſic habet, omnis non circumcidens.* Ita ille Diodoro conſonus. Et certè in Codice priſco verſionis Syræ Ms. Reverendiſſimi antiſtitis Jacobi Uſſerii, Primatis Hyberniæ, uti etiam nunc in editione Syrâ Pariſienſi legitur ܘܥܘܪܠܐ ܕܟܪܐ ܕܠܐ ܓܙܪ ܒܣܪܐ ܕܥܘܪܠܘܬܗ ועורלא דכרא דלא יגזר בשרא דעורלותה *Et præputiatus maſculus qui non circumciderit carnem præputii ſui &c.* licèt in verſione ibi legatur *cui præputii caro minimè circumcideretur.* Res igitur juxta magiſtros ita ſe habuit. Ex ipſo de Circumciſione præcepto tunc dato, Abrahamus poſteríque ejus ſervíque circumcidendi quidem erant, uti & circumcidebatur ipſe totáque ejus familia maſcula; & maſculus quilibet octavo à partu die paritèr erat circumcidendus ſive à patre ſive à domino eorúmve procuratione quorum utrunque aiunt Ebræi præcepto quidem teneri, nec tamen omninò pœnæ Exciſionis (quam כרת *Cerith* vocant) heic ſingulari ſubjici quod tamen perperam volunt aut oſcitanter admittunt viri aliqui docti etiam diſciplinæ Rabbinicæ perquam ſanè aſſueti. Pœnam hanc ſcilicet docent Ebræi ad ipſum maſculum incircumciſum duntaxat attinere, uti & ipſe ſacer ſatis indicat ſermo. Et Magiſtri heic אין הכרת תלוי אלא בערל עצמו *pœna Exciſionis heic ſpectat tantum ad ipſum incircumciſum.* Scilicet aut intra octiduum à partu aut ſtatim poſtea circumcidere Filios Servóſque debuit Pater & Dominus, aut ſimul ac utcunque potuerint, quoties in ipſo die octavo aut ſtatim poſteà res peragi nequiret. Ipſum Abrahæ familiæque ejus Circumciſionis exemplum planè oſtendit ita ſe rem habuiſſe ubi diu antè variatim prætererat partus octiduum. Alia tantundem in ſacris literis [i] ſequentia. Et pater dominúſve Circumciſionem ſic

præ-

[g] Benedict. Perer. in Geneſ. 17. quæſt. 6. Lyranus, Dionyſius Carthuſianus, alii.

[h] In Catena in Geneſin Colon. 1572.

[i] Joſuæ 5. 3.

prætermittens ב׳טל מצות עשה ואינו ח״ב כרת *rem erat præcepti affirmativi violationis, neutiquam vero Exciſionis pœnæ ſubjiciebatur* [k]. Neque obſtat quod legitur de Moſe (ſaltèm ſi de Moſe ipſo res capienda fuerit) *Factum eſt* [l] *in ipſo itinere, in ipſo hoſpitio, ut occurreret ei dominus* (lxx heic ἄγγελος habent quaſi angelus mortis, & Targum Hieroſolymitanum מחבלא *perdentem* ſeu Angelum perdentem id eſt שטן ſeu *Satan*) *& quæreret occidere eum. Et tulit Zippora Petram & amputavit præputium filii ſui applicuitque &c. Tunc ille dimiſit eum &c.* quaſi heic Exciſionis pœnam ob Circumciſionem ſive Gerſomi ſive Eleazari (ſed de hoc potiùs capiunt Magiſtri) prætermiſſam patri irrogaturus fuiſſet heic angelus *mortis* ſeu devaſtator ídque juxta præſcriptæ circa Circumciſionem *pœnæ rationem.* Etenim res planè erat extraordinaria neque ex Circumciſionis lege antè data ſic intelligenda ſed ex Divino tunc placito. Nec ſanè ab omnibus intelligitur comminatio illa velut ob Circumciſionem prætermiſſam facta. Videſis ibi Abrahamum Hiſpanum uti & Munſterum & in Chaldaicam loci paraphraſin Fagium. Quid quod etiam in Arabicâ Saadiæ verſione & quæ in Jaianis Bibliis habetur, locus ipſe non de Moſe ſed de filio ejus, utpote Eleazaro, diſertè capitur. Sic enim ibi *cumque eſſet in itinere in diverſorio* فاجا ولدة ملاك الله *irruit in filium ejus Angelus Dei voluitque occidere illum.* Et Judæus Proſelytus apud Tertullianum [m], *Filius Moſi tum ab angelo præfocatus fuiſſet ſi non Seſſora mater ejus calculo præputium infantis circumcidiſſet*, quod & ſatis admittit Auguſtinus [n], uti ante è Judæorum diſciplina Origenes [o]. Et Rabbi Simeon Ben Gamaliel [p] לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו התינוק *non Moſem Magiſtrum noſtrum quæſivit Satan* (Angelus mortis) *occidere, ſed ipſum puerulum.* Atque res ipſa, quæ ita planè etiam extraordinaria erat, ad incircumciſum ſic ipſum non ad patrem attinuit. Sed conſulas eâ de re recentiores paſſim obvios. Et mirum ſanè eſt quod habet heic Lyranus [q] ex Judæo Chriſtianus, nempe *patrem pueri vel ejus tutorem ſi pater eſſet mortuus* (ſi ultra octo à partu dies omitteretur Circumciſio) *morte debuiſſe puniri* ídque velut ex lege hac ſacra. Reclamat ſchola integra unde prodiit ille. Nec in ſacro ſermone quid ejuſmodi repertum. Nec verò legem illam de Exciſione ad incircumciſum ipſum attinere volunt antequam adoleviſſet ſeu ætatem attigiſſet quâ ipſe ſatis ſciens rem potuiſſet peragere, quod tempus regulariter de anno ætatis decimo tertio completo præter diem inſuper unicum, capiunt. Maimonides de annis ita majore, הוא חייב למול את עצמו וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה *Ipſe tenebatur circumcidere ſeipſum & quolibet die vitæ ſuæ poſtquam adoleviſſet ſeu major eſſet, quamdiu ſe non circumcidiſſet, violabat præceptum de Circumciſione affirmativum.* Quod verò ad pœnam Exciſionis etiam heic ſpectat, ſtatim ſubjicit ערל במזיד אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא *Cæterum nec ipſe Incircumciſus reus erat Exciſionis uſque dum moreretur atque eſſet ſponte ſeu ex animi ſententia incircumciſus*, id eſt, non ex ignorantia, caſu, vi, errore. Unde nec במזיד ſeu *ſponte reus* habebatur abſque התראה ſeu *præmonitione*, id eſt niſi ex eorum qui ſcirent diſci-

k Maimonides Tract. Milla cap. 1. Moses Mikotzi in Præcept. affirm. 29. Arba Turim in Jore Deah cap. 260. & 261. Vide Hugon. Grotium in Adnotatis ad Geneſ. 17.

l Exod. 4. 24.

m Adverſus Judæos cap. 3.

n In Exod. lib. 2. quæſt. 11.

o In Celſum lib. 3. pag. 171.

p Gemar. Babylon. ad tit. Nidarim cap. 3. fol. 32. a. Videſis Bened. Pererium in Exod. 4. diſp. 5.

q Ad Geneſ. 17.

plina

ſplina legém ipſam ad Circumciſionem attinentem didiciſſet; quemadmodum de reliquis in ſacro ſermone Exciſione puniendis docent paſſim Magiſtri. Ita enim de Circumciſione pœniſque ad illius aliorúmque præceptorum jus ſpectantibus, quæ ad Abrahæ familiam poſteróſque ſic attinere ſtatuebant. Cæterùm de Noachidis, id eſt genere humano univerſo reliquo quod præceptis tantùm naturalibus diviníſque primariis teneretur (ut ſuprà oſtenditur) aliter ſe res juxta eos habuit. Nimirum ad præceptorum illorum interdictorúmque obſervationem obligatos fuiſſe Noachidas alios cunctos adeóque pœnis tam cœlitùs infligendis quam humanis בלא התראה *ſine præmonitione* juſtè ſubjiciendos. Id eſt non ex juris ignorantia, utpote cuique ex genere humano paritèr dato inditóque, ullatenus excuſandos. Jam verò ex illo ipſo quod de tempore ſeu momento mortis è Maimonide antè affertur, palàm ſatis fit (ſi alia non extarent teſtimonia) juxta Ebræorum ſententiam quam tradit ille, Exciſionem heic pœnam non omninò fuiſſe apud homines forenſem ſeu ex judicio humano aliquo pependiſſe ſed tantummodo cœlitùs ſeu divinitùs ſeu ut ipſi loquuntur ביד שמים *manu dei* atque ex ejuſdem ſolius placito infligendam, quemadmodum planè in primo verbi כרת in Geneſi [s] uſu etiam intelligitur. *Statuam*, inquit Numen, *pactum meum vobiſcum* ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול *& nequaquam poſthàc excidetur omnis caro per aquas diluvii*, quæ pœna erat divinitùs hominibus irrogata. Et cum in legibus Moſaicis non raró Exciſionis ſub nomine כרת pœna occurrat integérque ſit in corpore Talmudico titulus כריתות ſeu *de Exciſionibus*, receptiſſimum eſt Magiſtris pœnâ illâ nullam omninò apud homines forenſem ſignificari ſed tantummodò divinam, quâ de re nos etiam alibi [r]. Atque ex Triplici illa ibi oſtenſa, juxta Magiſtrorum ſaltem aliquorum mentem, Exciſionum triginta ſex (toties enim in Pentateucho præſtituitur hæc pœna) diſtinctione, ſcilicet Corporis, ob peccata aliqua, ſolummodò, ſolummodo item ob aliqua Animæ & demum ob alia tam Corporis quàm Animæ, haud difficile fuerit intelligere quod heic tradit Maimonides de Exciſionis pœnâ in ipſo mortis momento irrogandâ. Nam in Exciſionum triginta ſex quæ habetur ex ſacris literis recenſione duodecim occurrunt quibus Anima ſolùm non Corpus exciditur juxta aliquorum diſciplinam. Atque Duodecima illarum eſt Exciſio Maſculi incircumciſi. Senſus igitur Maimonidis aliorúmque ejuſdem aut congeneris ſententiæ neceſſe videtur ut ſit, in ipſo mortis momento nec antè reum illum fieri Exciſionis quæ tam ad Animam quàm ad Corpus pertinere ſic potuit. Et disertè Maimonides alibi [t] loquitur de Exciſione ut pœna qua נכרתת מחיי העולם הבא *vita futuri ſeculi præripitur* ſeu *exciditur*. Et perire ait eum cui irrogatur hæc pœna כבהמה *velut beſtiam*. Etiam de ψυχαῖς μετὰ τὴν γένεσιν καθαιρουμέναις ſeu *animabus poſt generationem ſublatis* ſeu *Exciſis* mentionem fieri apud Philoſophos [u] interdum videmus quorum placita ſæpe imbiberant magiſtri. Intellexere igitur, quaſi dictum fuiſſet, Maſculus qui adoleverit quiſque circumcidere ſe tenetur; quod ſi adeò ſponte neglexerit ut ante mortem neutiquam circumcidatur, tunc à Numine excidetur. Nam octidui terminus & ætas minorennis incircumciſi ad Patres Dominóſque ſpectat, non omninò ad eum (juxta hanc ſententiam) qui ſe circum-

[s] Cap. 9. 11.

[r] De Iure Nat. & Gent. lib. 7. cap. 9.

[t] Tract. Theſuba cap. 8.

[u] Proclus in Theolog. Plat. lib. 6. cap. 10. & vide Lipſ. Stoic. Phyſiolog. lib. 3. cap. 11.

cumcidere major debuit. Sed in ſtatuendo qualiſnam fuerit pœna illa Exciſionis unanimes non ſunt Magiſtri. Diſcrepat heic Salomon Iarchius qui verba illa, *excidetur anima illa* ſeu vir ille ſeu *perſona*, interpretatur הולך ערירי ומת קודם זמנו *è vita excedet improles & immaturè morietur*, aut *non dimidiabit dies ſuos*. Quale dictum in Pſalmis de viris doloſis & ſanguinum; deducendos eos à Numine in puteum [c] interitûs nec dies ſuos ſibi fore dimidiatos; ubi R. David Kimchius, כלומר inquit לגהינם שיאבד נפשם במות גופם וגם מיתת גופם תהיה כרת שלא יגיעו לחצי ימיהם *quaſi dictum fuiſſet deducendos eos in gehennam unde periret anima eorum in morte corporum eorum, atque etiam mors corporum ejuſmodi eſſet Exciſio* ſeu *Cerith ut non attingerent dimidium dierum ſuorum* [d]. Quinetiam Aben Ezra de re totâ heic expreſſim אם היה בר מצוה ולא ימול את בשר ערלתו יש עליו כרת כי מצות הנער הקטן על האב ואם אביו לא מלהו נמול עצמו ברשותו וכרת ביד שמים תו' *quando eſt filius præcepti* (ſeu majorennis) *ſi non circumciderit carnem præputii ſui impendet ei Exciſio. Quoniam præceptum quidem de parvulo datur Patri. Sed ſi pater eum non circumciderit, ipſe ſe circumcidet. Et Exciſionis pœna eſt ab ipſo Deo. Atque in errore verſantur illi qui exiſtimant adoleſcentem qui mortuus fuerit nec Circumciſus neutiquam habere* חלק לעולם הבא *partem* ſeu *ſortem ſuam in ſeculo futuro* ſeu *vita æterna*. Neque enim admittit ille opinionem de Animabus excidendis. *Et vox* נפש *heic* (ſic pergit Aben Ezra) *non ſignificat quod illi volunt* (ſeu Animam à corpore diſtinctam) *ſed pro* איש ſeu *homine adhibetur &c. ſignificat corpus in quo eſt anima, ut in illo* [e] Anima cum peccaverit. *Et ſunt qui dicant per Exciſionem heic intelligi cum quis moritur ante annum quinquageſimum ſecundum, alii cum exciditur nomen ejus per mortem ſeminis ſeu poſteritatis ejus. Ideò dicit ſcriptura heic* de populis ſuis. *Nam is cui liberi ſunt* ſeu *nepotes eſt quaſi in vivis & nomen ejus non exciditur.* Alii de morte ante ſexageſimum ſeu inter quinquageſimum & ſexageſimum ſumunt, aliíque [f] alitèr. Attamen conſentiunt interim univerſi ex Numinis ſolius placito infligendam eſſe hanc pœnam ſeu ביד שמים *manu Dei*, quæ locutio eſt generalis de pœnis inde hominibus irrogandis etiam Exciſione, nec tamen citra mortem, levioribus. Unde Maimonides [g], המיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת לפי שחייבי כרת ישאר העונש עליו אחר המיתה *Mors ſimpliciter à manu Dei inflicta, levior eſt* ſeu *pœna minor quàm Exciſio, quoniam reus Exciſionis etiam poſt mortem punitur.* Atque adjicit ומחויב מיתה בידי שמים תתכפר לו במיתה *Reus autem mortis tantùm corporalis à manu Dei infligendæ, ex ipſa morte ſic illatâ expiatur.* Qui plura velit de Exciſionis pœnâ juxta Talmudicos, conſulat cum primis Iſaacum Abarbinelem [h] in Numeros qui octo quidem tradit inter eos diſcrepantes circa apices aliquot eâ in re ſententias. Neque verò apud Talmudicos ſolùm ſeu Traditionalium ſectam (quam plerunque ſequuntur qui Rabbinica ſeu veteres Ebræorum mores ſuam in rem trahere ſolent) ſed etiam apud Karæos ſeu Scripturarios Judæos qui Talmudicis ſæpiùs libentiſſimè adverſantur, receptiſſima eſt atque ut juris exploratiſſimi indubitatique ſententia illa, Pœnam *Cerith* ſeu Exciſionem בידי שמים *divinitùs* ſolùm ſeu *à manibus Dei* non hominis omnino aut à poteſtate fori humani infli-

c Pſal. 55. 23. & de animabus etiam Videſis Kimchium ad Pſal. 115. 17.

d Videſis Iſaiæ 38. 10.

e Levit. 4. 2.

f Videſis Gemar. Babylon. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 28 a. Adde Joann. Druſ. ad difficiliora loca Geneſ. cap. 24. Sixtin. ab Amama in Antibarbaro lib. 3. pag. 919 &c. Conſtantin. l'Empereur in Notis ad Bertram. pag. 351. I. Buxtorf. in Lexico Chald. verb. כרת

g Ad Miſnam tit. Sanhedrin cap. 9. § 6.

h Ad Num. 15. 30. in Piruſh Tora fol. 297. col. 2.

gendam. Rabbi Eliah Ben Moſeh, Karæus, ſcriptor Ms. ſanè doctiſſimus graviſſimúſque quo etiam alibi [i] uſi ſumus, in Tractatu de Sabbato (cujus violationi in ſacro ſermone [k] Exciſio in pœnam præſtituitur) caput [l] habet במשפט מחלל השבת *De Jure quod attinet ad eum qui Sabbatum profanaverit*, ubi ad hunc modum & appoſitiſſimè ad rem quæ præ manibus heic, ille. Et locus integer etiam non cauſam ob unicam advertendus. Ita autem ſe habet;

[i] Tract. de Anno Civili Iudæorum cap. 2. Uxore Ebraica lib. 1. cap. 36.
[k] Exod. 31. 14.
[l] Cap. 12.

העובר במצוה אחת ממצות לאוין שבתורה הוא על שני חלקים בנסתר והוא על הרוב ובנגלה הוה על המעט אלא אם יהיה רשע מרשעי ישראל והוא הנקרא משומד להכעיס והנה על העובר בנסתר יעד לו הכתוב כרת והוא כרת בידי שמים ככתוב כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה וכן כל כרת שבתורה הוא כרת בידי שמים בין בגופו בין בנפשו וכן בעריות חייב הכתוב כרת בעבור שהביאה על האשה היא בסתר כמו שביארנו וטעם הכרת הוא כדמות הסעיף הנכרת מן האילן כי יכרת בזה העולם זולת זמנו הטבעי ותכרת נפשו ג״כ בעולם הבא כי אז היא נפרדת ממקומה ולכן מצות לא תעשה רובן בכרת מפני שהן יותר חמורות ממצות עשה אמנם העושה מלאכה בגלוי ע״י עדים והתראה חייב סקילה על פי בית דין כאשר נאמ׳ במקושש עצים ורגמו אותו אבן ואם עשה מלאכה בשגגה בין בסתר בין בגלוי חייב חטאת אמנם העובר על דברי החכמים במצות שבת אשר הוציאו מכח דברי תורה חייב מכת מרדות על פי גזרת בית דין ואמנם במקום שאין בית דין ישראל עומד בדיני נפשות והוא בזמן הגלות כל העובר ומחלל שבת חייב מידי שמים בין בסתר בין בגלוי *Quiſquis præceptum aliquod Negativum ex eis quæ in lege reperiuntur violaverit, is aut clàm peccat, quod frequentius fit, aut in aperto, quod fieri ſolet rariùs, niſi ubi quis ex hominum genere fuerit profligatiſſimo, quos apoſtatas vocitant. Jam verò clàm violanti Sabbatum præſtituit ſcriptura* Cerith *ſeu Exciſionem quæ eſt pœna manibus Dei* ſeu *per Deum infligenda, ſecundum id quod ſcriptum eſt* [m], *Quicunque in eo opus aliquod fecerit, excidetur. Atque ſimiliter Omnis Exciſio in lege memorata eſt per manus Dei infligenda, aut in pœnam Corporis aut in pœnam Animæ. Atque ita in legibus de Inceſtu & illicito concubitu* [n] *præſtituitur Exciſionis pœna, quoniam concubitus cum fœmina clàm fieri ſolet, quemadmodum alibi explicamus* (Nam etiam ſcripſit ille tractatum בעריות *De Inceſtu & coitu illicito* unde nos nonnulla in Uxore Ebraicâ decerpſimus) *Ratio autem ac ſenſus Exciſionis hujuſmodi eſt; ut Ramus ab arbore exciditur in hoc mundo antequam perficitur ei tempus ſuum creſcendi naturale, ita etiam Anima peccatoris jam dicti exciditur in mundo* ſeu *ſeculo futuro, quoniam ſeparatur ab* aut *non fruetur loco ſuo. Atque ideo præcepta compluria Negativa conjunctam habent pœnam Exciſionis quoniam gravioris ſunt momenti quam Affirmativa. Cæterùm qui opus fecerit in Sabbato apertè, adeóque ut nec Teſtes defuerint nec præmonitio* (Ita de Præmonitione, de qua paulò antè è Talmudicis diximus, conſentiunt etiam Karæi) *Lapidationis pœna ei ſubeunda eſt ex ſententia Synedrii* ſeu *Præfecturæ Juridicæ juxta id quod dicitur de eo qui ligna in Sabbato collegit, & lapidabunt* [o] *eum lapidibus. Si autem ex errore opus fecerit, ſive id clam factum fuerit ſive in aperto, ſacrificium ob peccatum adducere debet. Atqui ſi peccaverit contra verba* ſeu *dictata ſapientum circa Sabbatum, velùti præcepta quæ argumentando ex ipſo ſacro ſermone eliciunt illi, verberibus, ut contumax, eſt plectendus, idque ex ſententia Forenſi*

[m] Exod. 31. 14.
[n] Levit. 18. 29.
[o] Num. 15. 35.

ſeu

ſeu *Synedrii. Si verò locus ſit in quo nullum Iſraelitarum Synedrium cui poteſtas ſit judiciorum capitalium conſtituitur (quemadmodum in Captivitatis tempore) tunc tranſgreſſor ejuſmodi quiſque & violator Sabbati manibus Dei* ſeu *à Numine puniendus eſt, ſive clàm peccaverit ſive apertè.* Sic Karæus ille. Adeóque demum, quicquid de ſingulari Pœnæ Exciſionis qualitate aut ſenſu, quà ſive ſeculum præſens ſive futurum ſive Corpus ſive Animam ſpectat, ex diſcrepantibus, ut antè, ſententiis ſtatuendum fuerit; manifeſtius interim certiúſve nihil eſt quàm eam nec ab Talmudicis nec à Karæis inter humanas aut apud homines forenſes pœnas omninò cenſeri, ſed pro divinâ ſeu divinitùs tantùm infligendâ utcunque diverſimodè, *ut jam dictum eſt*, accipi. Unde reverà ad Præfecturæ Juridicæ poteſtatem aut *juriſdictionem* quam jam tractamus non omninò attinuit. Ut verò quod ad Circumciſionem contra jus prætermiſſam ejúſque in foro humano ſub Abraha poſteriſque ejus, quoties ſui eſſent nec alieni juris, cognitionem attinet, ritè etiam intelligatur, advertendus eſt præfecturarum apud Ebræos juridicarum poſt legis in Sinai dationem circa eandem uſus, unde difficile non fuerit de eo qui antè obtinuit (cum idem jus ipſum circa eam antè obtinuerit quod poſt) dijudicare. Nimirum ſi pater aut dominus, juxta præceptum, non circumcideret, Synedrium ſeu præfectura cui ſuberat incircumciſus juridica (quando nempe ac quoties ita ſui juris eſſent ad quos Circumciſionis præceptum attinuit ut præfecturas juridicas ſibi potuerint conſtituere) eum circumcidere ex officio tenebatur, adeóque cogendi ad Circumciſionem *fruebatur juriſdictione.* Ita ſcilicet ſi Talmudicis fides. *Gemara Babylonia*[p] de Circumciſione ex primario inſtituto verba faciens; והיכא דלא מהליה אבוה מחייבי בי דינא למימהליה דכתיב המול לכם כל זכר והיכא דלא מהליה בי דינא מחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא ימו *ſi modò filium non Circumcidiſſet pater tenebatur illud facere Domus Judicii, præfectura Juridica,* ſeu *Synedrium, ſecundùm quod ſcriptum eſt*[q] *Circumcidatur vobis omnis maſculus* (ſcilicet quod ita fieri generatim ex pacto divino tunc inter Numen ſanctiſſimum atque Abrahamum poſteróſque ejus icto præſtituebatur, id, quoties prætermitteretur ab eis à quibus juxta præceptum erat præſtandum, ut ritè præſtaretur proſpicere debebant, ídque ex præcepti ſenſu, Judices ſeu præfecturæ juridicæ intra pacti illius vim comprehenſæ quarum poteſtati ſuberant ii à quibus erat præſtandum, quemadmodum Chriſtianis principibus incubuiſſe volunt nonnulli[r], Judæorum parvulos intra ditionem ſuam Baptiſmo, ex imperio, donare) *At verò licet Synedrium non Circumcideret eum, ipſe tamen* (modò adultus eſſet ſeu annorum tredecim præter diem unicum) *ſeipſum tenebatur circumcidere, quoniam ſcriptum eſt, & incircumciſus qui non Circumciderit carnis ſuæ præputium ſuum, anima illa excidetur è populis ſuis.* Hinc Magiſtri celeberrimi[s] בית דין מצוין למול את הבן או עבד כזמנו ולא יניחו ערל בישראל ולא בעבדיהן *Synedrium* ſeu *Domus Judicii jubetur Circumcidere filium ſeu ſervum ejuſmodi tempore ſuo ne relinquant incircumciſum in Iſraeliticâ republica aut in ſervis ejuſdem.* Adjiciunt אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם כן עבר ונמנע למולו שבית דין מלין אותו בעל כרחו ולא מלו אותו כשיגדל הוא חייב ומו

[p] *Ad tit. Kidoſchin cap. 1. fol. 29 a.*

[q] *Gen. 17. 10.*

[r] *Scot. ad ſent. 4. diſt. 4. quæſt. 9. alii ibid. Fortalic. Fidei lib. 3. cap.* utrum liceat Judæos ad Baptiſmum compellere, *Ferdinand. de Loazes* Tract. ſuper nova paganorum regni Valentiæ converſione ibi.

[s] *Maimonides tit. Milla cap. 1. & c. reliqui ſupercitati.*

filium alterius nemo Circumcidere debebat niſi ex animi ejus ſententiâ ſeu conſenſu, excepto tantùm, ſi transgreſſus eſſet atque ita prætermitteretur Circumciſio ut præfe-ctura Juridica eam fieri cogeret. Si verò res ignota eſſet præfecturæ juridicæ adeóque ea neutiquam eum Circumcideret, ipſe ſimul ac majorennis eſſet tenebatur juxta ſu-

t Maimonides tit. Milla cap. 3. R. Perez apud autorem Sepher Colbo col. 84. col. 4. alii.

periùs eâ de re dicta. Alia habent Magiſtri[t] de Benedictionibus Circumciſionis actui ſolennibus à Patre ſi adeſſet & à Præfectura juridica aut publica aut privatim eam in rem è Triumviris conſtituenda adhibendis. Atque ita poſt incircumciſi octi-duum primò incepit Synedrii officium heic exequendum, quoties pater aut domi-nus ſuum negligerent, & quantum video uſque ad mortem incircumciſi duravit. Nam ex eo quod ipſe majorennis tenebatur, non omninò ſequitur deſiiſſe Syne-drii ſeu præfecturæ juridicæ officium ſi ipſe ſuum non præſtitiſſet. Atque ſicut ex Talmudico præcepti de Circumciſione ſenſu liquet, præfecturis quas tractamus juriſdictionem ejuſmodi fuiſſe ut incircumciſum circumciderent invitum adeóque pœnam renitenti irrogarent, ideo ſcilicet quia juſſu divino præſcriptum erat ut Cir-cumcideretur quilibet maſculus (ſic enim ratio in Gemara Babylonia redditur) ita de reliquis præceptis judicandum; parilem ſcilicet eis fuiſſe juriſdictionem cum im-perio conjunctam quâ in eorum obſervationem homines ſuæ ditionis legitimè co-gere potuerint, adeóque proſpicere ne Numinis mandata violarentur. Unde etiam Effectus Actionum, Judiciorum ac Juriſdictionis quæ tunc exercenda haud parùm dignoſcitur tam circa Sacra quàm Profana. De Profanis nemo dubitat. Et quin Præfecturæ (quibus non modò juriſdictio cum imperio conjuncta exerceba-tur in incircumciſos quotquot præcepto tenebantur, idque quatenus tales, verùm etiam autoritas & poteſtas inerat Circumcidendi, id eſt Sacramentum Circumci-ſionis etiam invitis adminiſtrandi) tam de aliis Sacris veluti poſteà de Paſchate ac Azymis quàm ſic de ſacramento Circumciſionis cognoſcere & ſtatuere ritè ac legi-timè potuerint, ambiget puto nullus. Ita enim Judicibus præfecturarum illarum

u Geneſ. 18. 19.

incubuit *cuſtodire viam*[u] *Domini & facere Juſtitiam & judicium* tam de Sacris, veluti Cultu ejúſque appendicibus quàm de Profanis, ne ſcilicet juſſa Divina ac Naturalia non ſervarentur, aut violarentur ejuſmodi interdicta. Sed eâ de re plura inferiùs. Et de Pœna illa Exciſionis quæ Circumciſionis prætermiſſæ appendix erat nec apud homines omninò forenſis, uti etiam obiter de Juriſdictione apud ho-mines circa Circumciſionem forenſi, hactenus. Idem ipſum de pœna כרת ſeu *Ex-ciſionis* ei qui in Paſchali hebdomade per hoc intervallum fermentum comederat præſcripta dicendum. Forenſis ea apud homines nullatenus erat, utcunque à præ-fecturis Juridicis ſic reus ſive mulctis ſive verberibus, ut mos Ebræis uſitatiſſimus,

x 1 Cor. 11. 30.

aliterve puniri potuiſſet. Unde etiam ad Pauli[x] illud, *qui manducat & bibit in-dignè, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini; ideò inter vos multi infirmi & imbecilles* (κ̀ κοιμῶνται) *ἱκανοὶ & multi dormiunt*, vir ſummi judicii Hugo Grotius, *morte*, inquit, dormiunt *immaturâ quæ in lege ſignifica-tur per* כרת *ἐξολοθρευθήσεται) quod habes Exodi* XII. 15. 19. *de his qui Paſcha ce-lebrant cum fermento. Cum dicit κοιμῶνται) oſtendit ſe loqui de iis qui pœnitentia tacti moriebantur. Nimirùm Deus jus habet etiam pœnitentes afficiendi hujus vitæ damno.*

damno. Atque ſimili in ſenſu ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ [y] *excidetur de populo* seu *exterminabitur de plebe* uſurpatur in Novo Teſtamento, ubi reſpondet verbis illis Dei in veteri [z] אדרש מעמו *requiram ab eo* ſeu ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ, id eſt, *ego ultor exiſtam,* ut vulgata. Inde etiam Ὀλοθρευτὴς [a] & ὀλοθρεύων [b] pro *Angelo mortis* ſeu *Exterminatore* per quem judicia ſua exequitur Deus, occurrit in Epiſtolis, quarum ad locum priorem conſule Hugonem Grotium. Scio non paucos inter ſcriptores Chriſtianos eſſe qui forenſe apud homines judicium idque capitale ſeu ejuſmodi aliud per כרת ſeu *Exciſionem* locis in hiſce aliiſque in legis Moſaicæ ſimilibus intelligi velint, uti etiam qui de æterna damnatione rem [c] cepêre. Et Abulenſis quidem ad illud de Circumciſione; *Doctores Sancti & omnes Catholici dicunt quod accipitur anima propriè ut ſignificat partem & eſt ſenſus, quod illa anima peribit de populo ſuo, id eſt poſt mortem non aggregabitur ad populos ſuos, id eſt populos ſanctorum, ſic enim dicitur de quolibet viro juſto quando moritur, congregatus ad populum ſuum. Et ſi arguas de Iſmaele quod dicitur de eo infra 25. c. aggregatus eſt ad populum ſuum. Reſpondetur quòd Iſmael ſecundùm Hebræos in fine vitæ ſuæ pœnitentiam egit de peccatis; ideo inter ſanctos computatus eſt;* qui tamen ad locum alterum de Fermento in Paſchali hebdomade non comedendo, *Peribit anima illa de Iſrael, id eſt,* inquit, *occidetur mandato judicis ſi conſtiterit, ſicut de illo qui ſanguinem comederet ut habetur Levit.* 17. & *Deut.* 1. & *Levit.* 7. *Cum autem non conſtaret; Deus exterminabit animam illam vel occidendo illum virum aut infligendo magnas pœnas niſi de commiſſo doleret proponens talia deinceps non committere.* Perquam obvii ſunt interpretes alii tam Pontificii quàm ex Reformatis qui ita rem explicandam volunt. Etiam Lyranus ipſe, ex Judæis, *ipſe puer veniens ad ætatem adulſam ſi negligeret Circumciſionem accipere puniendus erat morte,* quod de Judicio apud homines forenſi accipitur [d]. Quin verò de Excommunicatione forenſi capiendam volunt non pauci; quâ de re inferiùs plura. Sed inauditum eſt apud Ebræos, morte, aliove judicio apud homines forenſi plexum eſſe aliquem ſive ob Circumciſionem prætermiſſam ſive ob fermentum in Paſchate comeſtum, ſive ob aliud facinus eo nomine tantùm quod pœna כרת ſeu *Exciſio* patranti præſtitueretur. Interdicta ejuſmodi divina violata (ſi mortis pœna non adjiceretur, quæ aliquoties in lege Moſaica poſtmodum Exciſioni etiam adjuncta eſt) verberibus, mulctis, aliterve ex judicio forenſi luenda voluere, nunquam ſupplicio aliquo capitali. Neque Exciſionem aliunde quàm divinitùs expectandam admitti. Et ad illud Lyrani jam adductum rectè Paulus Burgenſis [e] (quem Rabbi Paulum appellat Dionyſius Carthuſianus Lyrani ſententiam perperam amplectens). *Omittens Circumciſionem* (quod de reliquis reis quà ſolum Exciſioni obnoxii fuerint pariter capiendum) *non erat morte corporali puniendus, etiam ſecundùm Hebræos. Non enim dicitur hic morte moriatur, ſicut in aliis criminibus in quibus lex vetus mandabat puniri morte corporali. Sed dicitur hic delebitur anima ipſius, id eſt, non computabitur inter ſanctos ſecundùm Gloſſam. Cujus ratio eſt; quia talis anima remanebat obligata originali peccato in cujus remedium Circumciſio fuit data, ut in 4. Diſt.* 1. De ratione conſulas Scholaſticos ad citatum ſenten-

[y] *Act. Apoſt.* 3. 23.
[z] *Deut.* 18. 19.
[a] 1 *Cor.* 10. 10.
[b] *Ad Ebræos* 11. 28.
[c] *Auguſtin. lib.* 2 *contra Pelagium & Celeſtium cap.* 30.
[d] *Vide Dionyſ. Carthuſian. ad Geneſ.* 17.
[e] *In additionibus ad Lyranum.*

tiarum locum. Sed verò accedat heic etiam, pœnam hanc aliquoties à numine ſic perſonâ primâ (veluti *ponam faciem meam in eum* והכרתי *excidam ego* [f], *ſuccidam, interficiam de medio populi ſui, diſperdam, ἀπολῶ*) præſcribi ut etiam inde ex divino non humano aliquo judicio meritò pependiſſe credendum ſit. Advertendum inſuper, facinora & delicta alia, ex lege in Sinai data, tum Exciſione (quoties ſponte commiſſa eſſent) tum Morte forenſi expreſſim luenda (ſemper adjicias de Exciſione, niſi pœnitentiam egerit & Numini ſe reconciliârit, adeóque ſe pœnâ ſic liberârit reus, quod tum Chriſtiani heic tum Ebræi adjiciendum admittendúmve volunt) alia, Exciſione ſine Mortis ejuſmodi adjectione, etiam & alia, morte, quæ forenſis erat, nec tamen Exciſione expreſſâ. Primi generis ſunt, Sabbati profanatio [g], Adulterium, & inceſtûs aliquot genera, Blaſphemia, Idololatria. Secundi generis, tum Circumciſionis prætermiſſio, tum fermenti in paſchate & Sanguinis & Adipis comeſtio, aliáque aliquot maximè circa ſacra in Levitico & Numeris obvia. Generis tertii, filii in parentes contumacia [h] atrocior & Furtum ſimul & venditio Iſraelitæ [i], etiam Homicidium, alia aliquot. Nam quòd poſt leges ſacras de errore & ignorantia præſcriptas legitur in Numeris [k] *Anima quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit ſive civis ſit ille ſive peregrinus (quoniam adverſus dominum rebellis fuit) peribit de populo ſuo; verbum enim domini contempſit & præceptum illius fecit irritum; idcirco delebitur & portabit iniquitatem ſuam*, ut vulgata ibi habet, ſecundum quod etiam alii locum illum verterunt retinentes ✝ *aliquid* quaſi in Ebræo eſſet, aliis charactere in typis alio id illic non haberi rectè monentibus (nam Ebræa ſonant *qui elata manu fecerit ſive civis &c.*) id ſumunt Ebræi ut dictum ſolùm de Blaſphemo & Idololatrâ. Scilicet de eo qui adeò elata manu, per ſuperbiam aut contemtum numinis ei rebellis fuerit, (ut aut negaverit poteſtatem ejus & jubendi jus atque præcepti quod violaret vim) quod in blaſphemiam recidit) aut aliud quid pro Numine ut idololatra coleret; quaſi dictum fuiſſet qui adeò elata manu facit ut etiam probris ipſum numen faciendo afficiat, maledicat ſeu blaſphemet aut majeſtatem neget, is excidetur. Neque illis in verbis aliud contineri volunt præter Blaſphemi & Idololatræ deſcriptionem pœnámque Exciſionis utrique adjectam, non autem omnigenos aut aliquos alios, concupiſcentiæ ſuæ cauſâ, aut propter malitiam ſuam etiam ſponte in aliis reos illic denotari, ſed tantum hoſce qui manu elatâ ſeu contradicendi legi ac Creatori adeóque eum velut abnegandi ſtudio ut planè מומרים ſeu *apoſtatæ* quid perpetrarent, quâ de re etiam nos fuſiùs [l] alibi. Hugo Grotius ibi; *Manu elatâ, intellige de eo qui præfractè negat eſſe deum aut legem à deo datam. Eodem nomine* etiam inquit *appellatur qui monitus in legem committere pergit.* Mors autem ex forenſi apud homines judicio etiam ad hujuſmodi reum attinuit ſi probationibus legitimis cauſa non careret, ſed non legis hujus de Exciſione vi ſed ex aliis [m] ea de re expreſſim latis. Et Lyranus ibi ejúſque ſequaces qui judicium apud homines capitale ex illo loco deducunt, ſcholæ Ebræorum planè refragantur. Quoties autem mors ſic nullibi non adjiceretur, delictum Exciſione expreſſim in ſacris literis puniendum, verberibus plerunque apud homines luebatur. Unde R. E-

pho-

f Levit. 17. 10. & 20. 3. & 6. 23, 30.

g Exod. 31. 14. Num. 15. 35.

h Deut. 21. 21. Exod. 21. 16.

i Deut. 24. 7.

k Cap. 15. 30, 31.

l Lib. 2. de Iure Nat. & Gent. cap. 11.

m Deut. 13. 13. & vide ib. 17. 12.

phodæus[n] כל עובר על כרת חי״ב מלקות וזולת עונש כרת שיש עליו *quiſquis in legem aliquam commiſerit quæ Exciſionis pœnam in ſe continuerit verberibus etiam plectendus præter pœnam Exciſionis illi impendentem.* Alii idem obitèr. Et paſſim occurrunt apud Talmudicos diſtinctiones reatuum[o] שאין בהם כרת ולא מיתת ב״ד *ad quos nec Exciſio expreſſa ſpectat nec mors forenſis* & שבהם כרת ומיתת בית דין *ad quos & Exciſio & mors forenſis ſpectat*, & ad quos neque hæc neque ex ſacri ſermonis verbis expreſſis illa. Nam etiam præter illa peccata graviora quibus Exciſio expreſſim adjuncta eſt, aliis paritèr gravioribus aiunt impendere pœnas ביד שמים *manu Numinis* infligendas. Summa demum eſt, ad judicium inter homines forenſe pœnam illam Exciſionis neutiquam omninò attinuiſſe nec inter eorum actus fuiſſe, ſed ex Numinis voluntate ac arbitrio perpetuò pependiſſe, adeóque in Judiciorum heic Effectu locum obtinuiſſe nullum, ſi Talmudicis & Karæis, id eſt Sectarum Ebræorum pari illuſtriſſimo fides; quibus heic refragari idem videtur quod in Jure Cæſareo tam Sabinianis Caſſianiſque quàm Proculianis etiam Ulpianis, Paulis, Papinianis, ejuſmodi reliquis interpretando, ex novis ingenii commentis, novo verborum ſenſu, audaciùs adverſari; utcunque tot tam Pontificii quàm Reformati iique ſanè viri alioquin doctiſſimi, contrarium atque quod eſt omninò tum Talmudicis tum Karæis diſſonum, ſed ſanè velut temerè nimis aut nimis oſcitanter, tradiderint. Ideo autem toties de Judicio apud homines forenſi, ut per diſtinctionem, loquimur, quoniam etiam judicia & placita Numinis ſeu apud Deum forenſia Ebræi nuncupare ſolent; unde ſæpiùs tam בית דין שלמעלה ſeu העליון *Domum Judicii ſuperiorem* ſeu *cœleſtem* & דיני שמים *Judicia Divina* ſeu *Cœli* memorant quàm בית דין שלמטה & התחתון *Domum Judicii* ſeu *præfecturam Juridicam inferiorem* ſeu *Terreſtrem*, id eſt Hominum; unde etiam Philo de Moſe Numen ſanctiſſimum conſulente de pœna ejus qui lignatione Sabbatum violârat, ἀφικνεῖται, inquit[p], πρὸς τὸ ἀόρατον ἀοράτῳ ψυχῇ δικαστήριον &c. *inviſibili animo ad inviſibile Tribunal* ſeu *forum ſe contulit.* Et ejuſmodi ſunt non pauca obvia. Sed de Exciſionis Pœnâ haƈtenus.

n *Ad* More Nebochim *part. 3. cap. 41.*

o *Maimonides ibid. & Tit.* Theſuba *cap. 1. Tit.* Sanhedrin *paſſim, tit.* Iſſuri bia *cap. 1.*

p *De vita Moſis lib. 3.*

Cap. VII.

Ut Excommunicationis Pœna, *quatenus ejuſdem Origo etiam ab hujus intervalli Iure à nonnullis peti ſolet, ritè ſatis dignoſcatur, præmittitur de ejuſdem, apud* Ebræos *veteres*, Effectibus, Formulis, Speciebus *ſeu* Gradibus, Jure, Uſu, *ac* Abſolutione, *Synopſis hiſtorica, nec ſolum è* Talmudicis *ſed & partim è* Karæis *deſumta. De* Excommunicatione *apud eos* per Inſomnium. *Item de vocibus* Excommunicat *&* Excommunicat thing *in verſionibus ſuperioris ſeculi apud nos publicis utriuſque teſtamenti uſurpatis aliiſque congeneribus. Et utrum juxta* Ebræorum *morem* Excommunicato, Templi ingreſſu *&* ſacrificiorum uſu *interdiceretur.*

SEquitur ut Pœnæ illud genus perpendamus alterum ſub Capitis ſuperioris frontem memoratum, cujus Origo huic quod tractamus intervallo ac Tempori legis Naturæ, quaſi apud homines tunc etiam forenſe fuiſſet ac Judiciale, à nonnullis iiſque magni nominis viris ita tribuitur ut etiam à Præcepto aliquo ſeu inſtituto tunc Divino aut ſaltem ab Exemplis juxta rectam ævi illius rationem iiſque itidem Divinis & nunquam non neceſſariò ſequendis derivatum velint. Vocitatur hoc genus Pœnæ, *Excommunicatio.* Ea autem eſt Juris alicujus quod in Communione ſeu Communicatione aliqua Perſonali &, quà apud homines uſurpatur, viſibili, ſive circa Sacra ſolùm ſive circa Profana ſive circa Utraque ſimul, conſiſtit, per Peccantis aut pro Peccante habiti qui ejuſmodi jure frueretur ex decreto ſeu ſententia Humana, velut eo nomine execrandi deteſtandique Separationem aliquam; Privatio, adeóque capitis quædam ejuſdem apud ſuos deminutio, ſed cum expectatione reditûs ad mentem meliorem atque Abſolutionem, & citra ultimi quod mortis eſt aliúſve corporalis ſupplicii, veluti deportationis, exilii, carceris, aut alterius alicujus reis infligi ſoliti (niſi Diras concomitari ſolitas, quarum per ſe vim ſatis neſcimus homines, exceptas velis) ex ſolo ſententiæ Excommunicationis ejuſmodi pronunciatæ ſenſu, ſecundùm inferiùs dicenda, irrogationem; utcunque ex accidenti aliquid præter eam, velut in graviorem pœnam eámque ſive corporalem ſive pecuniariam, ſubinde forſan accederet. Generalem hujuſmodi Deſcriptionem ideo adhibendam voluimus, ut tum Ebræorum tum Chriſtianorum Excommunicationis & Jura & Species ſeu Gradus, adeóque quod eſt extra Synagogam fieri, Anathema quà huc ſpectat, & Sacrorum & Commercii interdictionem, id genus reliqua ita ſatis complecteremur. Etenim ſuus fuit utriſque, tam Ebræis quàm Chriſtianis, Excommunicationis hujuſmodi Uſus iſque antiquiſſimus. Atque ab illis hos uſum ſuum in Chriſtianiſmi ſeculis primitivis, ut ab eis è quibus & à quorum diſciplina orti ſunt & propagati, accepiſſe par eſt ut ſentiamus, utcunque nec Modus nec

Effe-

Effectus ejuſmodi uſûs utriſque idem haberetur, ut infrà liquebit. Ex ſimplici quidem vocabuli vi, dici non immeritò poſſet omnimodam & vitæ ſocietatis & indemnitatis amiſſionem adeóque etiam ipſum ultimum ſupplicium, deportationem, carcerem, id genus alia eſſe communionis priſtinæ privationem atque ita Excommunicationem. Sed non ex ipſa vocis vi grammaticâ heic, ſed ex uſu tum apud Judæos tum apud Chriſtianos ſingulari intelligitur tractatúrque. Atque ex deſcriptione jam allata, quà pœna eſt ſingularis & propriè ſumitur, palàm diſcriminatur Primò à Maledictione ſimplici ſeu ritu ſimplici execrandi deteſtandíque qualis ille in Monte Ebal [a], iterato ſæpiùs ארור ſeu *Maledictus* qui hoc vel illud patraverit; Secundò à Præcluſione ſeu Admiſſionis in jus ſeu communionem nondum adquiſitum Negatione, ut cum incircumciſus in Paſchatis [b] celebrationem non admittebatur, aut nunc nondum Baptizato negatur ſacræ intereſſe Synaxi. Heic enim nullum eſt jus priſtinum, communio nulla quâ privatur qui ſic excluditur, adeóque excommunicari non dicitur nec omninò puniri. Neque ex Maledictione ſimplici aut Præcluſione ejuſmodi ulla ſequitur ſtatûs ſeu capitis Maledicti ſeu Præcluſi inter ſuos mutatio. Eandem ob cauſam Tertiò ſic diſtinguitur ab Admonitione quâ conſilium præbetur ut quiſquis hujus vel illius criminis reus fuerit, communione qualicunque priſtinâ ſe abſtineat. Neque enim ex Admonitione ejuſmodi, ſive generali ſive particulari, ulla capitis ſeu perſonæ ſic admonitæ inter ſuos oritur mutatio aut nova conditio, qualem ex ſententiæ Excommunicationis *legitimè pronuntiatæ* aut vi aut ſenſu mentéque naſci credi ſolet. *Quartò ex eo quod dicitur in deſcriptione* ***ex decreto ſeu ſententia Humana***, diſtinguitur, ut oportet, à communionis alicujus privatione ex decreto ſeu ſententia Divina irrogata; velut in ea quæ *Cerith* eſt ſeu Exciſio, in capite proximè ſuperiori tractata, aliis בידי שמים *per manus Dei* inflictis. Nimirùm de Excommunicatione apud homines, quà humanus eſt ſive in Foro aut Conſiſtorio alibíve actus, non omninò de ea quæ ex beneplacito divino ſolùm pendet heic diſquiritur. Neque igitur habetur omninò Excommunicatio, juxta receptam ſuam notionem, in aliquorum, immunditiei corporalis nomine, ex inſtituto Numinis in lege ſacra [c] expreſſo, ſeparatione temporaria, aut in id genus aliis divinis ſententiis jam apertè latis. Ibi enim ſingularis à Deo in lege lata de ejuſmodi privatione communionis priſtina ab hominibus quidem per ſententiam forenſem (ſi ita res poſtularet) erat exequenda. Atqui privatio ipſa ſeu ſtatus mutatio ex lege ſolùm eáque ſingulari divina orta eſt, & diris omnimodis, quæ in Excommunicatione vulgari ſemper ſolennes fuere, caruit. Etiam ejuſmodi Separati per Ablutiones & Sacrificia Deo ſoli reconciliabantur, quæ in Abſolutionibus ab Excommunicatione apud homines nunquam in uſu. Quâ de re etiam ideò heic præmonetur, quoniam ſeparationes illæ corpore Immundorum Moſaicæ toties afferri ſolent ad Peccatorum Excommunicationis forenſis ſeu Conſiſtorianæ jus divinum adſtruendum, tametſi reverà nullum eſſet peccatum morale cujus nomine quis ex lege ſacra erat ita ſeparandus. Jam verò, quum Pœnæ omnimodæ forenſes & quæ legitimè irrogari ſolent apud Chriſtianos reliquæ (ſive

a *Deut.* 27. 15.

b *Exo.* 12. 48.

c *Numer.* 5. 2, 12. 14. *Levit.* 13. 3. 15. 2. 21. 1.

Perſonales illæ ſive Pecuniariæ fuerint; ni forſan atrocioris homicidii, ob rationes aliquorum antè indicatas, unicam, velut talionis, excipi velis) jure & arbitrio, quà hæ vel illæ ſunt, ita ſubnitantur fundentúrque humano, ut pro vario ejuſmodi, penes eos qui rerum ſummæ cum legumlationis autoritate præſint, arbitrio immutari, prætermitti, abrogari, rejici, legitimè eas poſſe à nemine ut opinor non concedatur, id eſt earum, quà ſingularitèr tales ſunt rationem ac vim non ex inſtituto aliquo Divino ſeu Jure Divino Præceptivo ſed ex Humano tantùm juxta ſuperiùs oſtenſa pendere; & quum Excommunicationis ejúſque appendicum juris, quà in Pœnam ejuſmodi adhiberi ſolita eſt, Origo non ſolùm Intervallo huic quod tractamus atque ipſis ferme primorum hominum initiis, ſed etiam inſtituto divino (qua de re mox particulariùs) velut immutabili ita ut diximus, tribuatur, atque æquum demùm ſit & ſanè neceſſarium ut Res ipſa quæ hoc nomine venit & de quâ & heic agitur & in libro proximo iterum pro re natâ agetur, ſatis exhibeatur Lectori, pleniúſque intelligatur; Ideo viſum eſt, Primò de Ebræorum Excommunicationis Formulis, Speciebus ſeu Gradibus, Effectibus, Jure, Uſu, ac Abſolutione, Synopſin hiſtoricam præmittere; Secundò tantundem de ea quæ Chriſtianorum fuit atque eſt; Tertiò, Rationes atque Argumenta eorum qui ex hoc intervallo ſeu Jure Divino ac Naturali quod tunc obtinuit, ejuſdem jus ac originem deductam velint, exhibere; & Quartò demum, de Rationum & Argumentorum illorum atque ſententiæ illiuſmodi tum vi ac pondere tum per anteriora ſecula tam inter Chriſtianos quàm in Synagoga Judaica exiſtimatione accuratiùs diſpicere, ut ita ſatis omnia ſimul perpendenti commodè dignoſcatur utrùm Origini ejuſmodi tribui aut ab inſtituto quale ſic obtenditur deduci, adeóque in Judiciorum hujus Intervalli Effectibus locum habere Excommunicationis Pœnæ irrogatio mereatur. Quod ad Primum attinet; olim quidem haud pauca de Ebræorum Excommunicatione ex eorum Commentariis, ſed aliam in rem, in libris de Jure Naturali & Gentium tradidimus. Ea conſulat qui volet. Heic autem ex illis aliqua ſunt neceſſariò iteranda. Sed ſummatim id fiet. Alia in hanc rem ſcitu forſan digniſſima, nec ibi reperta, fuſiùs heic ſubjungimus. Diſtinctio illa receptiſſima in Minorem & Majorem ſeu Leviorem & Graviorem, aut eundem in ſenſum, apud Ebræos quidem olim ſatis obtinuit. Minor aut בסתם *ſimpliciter* ſeu generalitèr pronuntiabatur id eſt לכל אדם (ut dici ſolebat) *reſpectu omnium hominum* Cœtûs, Univerſitatis, Eccleſiæ, Synagogæ, Reipublicæ cujus pars eſſet is in quem ſententia lata eſt, aut expreſſim לחצאין *ex parte* ſeu reſpectu aliquot tantùm hominum jam dictæ conditionis. Ejuſmodi autem erat ſtatûs ejus in quem Simpliciter ſeu Generaliter ſic pronuntiabatur, mutatio, ut regulariter intra Cubitorum Quatuor ſpatium [d] alteri ex Eccleſia ſeu Synagoga ſua præter uxorem ac liberos adſidere ei non licuerit. Adeóque *ἀτιμίας* ejuſmodi ſeu infamiæ ob facinus aliquod commiſſum notâ laborabat, uſque dum pœnitentiâ ad bonam mentem rediens abſolveretur, priſtinóque reſtitueretur juri. Neque pars interim habebatur is ſolennioris numeri hominum denarii qui apud Ebræos in rebus agendis varius erat,

d *Maimonides tract.* Talmud Tora *cap.* 6. & 7. *Moſes Mikotzi Præcept. Negat.* 208. Arba Turim *in* Jore Dea *cap.* 334. Shulcan Aruch *eod. tit.* & *capite*, Hilcoth *Gedaloth fol.* 104. *col.* 4. *Gemar. Hieroſolym. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 8. *col.* 4. *Gemar. Babylon. ibid. fol.* 16. &c. *quibus adjicias locos alios ad caput* 8. *libri* 4. *de Jure Nat. & Gentium citatos.*

erat, ſed in eo pro nemine cenſebatur. Neque convivii aut cibi potúſve cum aliis particeps eſſe legitimè quibat. Alia ejuſmodi aliquot neque ita graviora incommoda apud homines ſeu externè Pœnam hanc variatim comitabantur, de quibus mox. Cauſæ fuere quamplurimæ ob quas ritè quis hac pœnâ irretitus. Viginti quatuor vulgò recenſentur; In quibus unica erat, ſi quis immeritò alium excommunicâſſet. Acceſſerunt etiam plures. Cunctæ fuere delicta graviora aut in legem Sacram aut in bonos receptóſque Mores. De univerſis VV. CL. Joannes Cochius [e] & Buxtorfius filius [f], uti & nos loco indicato. Sententia breviuſcula erat פלוני יהיה בנדוי *ſit N. in Niddui*, *ſit N.* בשמתא *in Shamatha*, quorum utrunque idem denotat atque *in ἀφορισμῷ ſeparatione*, & *in Excommunicatione* ſignificat. Tantundem, פלוני יהיה מנודה *N. ſit Excommunicatus, Separatus*, אנו משמתין פלוני & אנו מנדין פלוני *Nos in Niddui ponimus N.* & *nos in Shamatha ponimus N.* Id genus aliæ fuere Formulæ pro loquentium in eundem ſenſum arbitrio. Sententia autem Excommunicationis qualem diximus aut à Vigilantibus, ut plerunque, ferebatur, aut per Inſomnium. Sententiæ genus prius aut Forenſe erat ſeu Conſiſtorianum adeóque publicè Judiciale aut perſonarum qualiumcunque extra Forum ſingularium. Temerè autem nolebant ſententiam à quopiam in quemquam ferri. Ideóque præcedere volebant נזיפה *Increpationem* ſeu *objurgationem* (quando commodè fieri potuit) unde ſi qui pœnam hanc aliàs ſatis forſan mereretur, ſic monitus, humilem ſe & pudore ſuffuſum velut reſipiſcentem per ſeptiduum inter ſuos ſe exhiberet, Excommunicatione erat increpanti abſtinendum. *Hujus Sententia quæ in Foro ferebatur ad reos ibi ut pœnæ aliæ attinuit, facilliméque intelligitur cuique juriſdictionis Forenſis non omninò ignaro.* Quæ Perſonarum, extra Forum, ſingularium fuit, aut ab alio in alium ut à Simeone in Rubenum, aut à quopiam etiam in ſeipſum ferebatur. Quilibet enim alium in quotidianis confabulationibus, conviviis aliíſve ſocietatis humanæ negotiis ritè, ſi cauſa juxta receptam apud eos diſciplinam ſubeſſet, ſententiam pronuntiando in Excommunicati ſtatum redigebat. Et parili modo ſi in ſeipſum quis ſententiam ſimilem ferret. Excommunicationis apud eos ſententia בחלום ſeu *per inſomnium* locum habuit quoties quis per Inſomnium viderat ſe ſententiâ ſive forenſi ſive perſonæ alicujus ſingularis extra forum Excommunicari, quod ſatis mirum videatur. Sed verò inſomniorum autoritatem Ebræis fuiſſe maximam tum ex Lege [g] ſcimus tum ex Prophetis [h] & Euangelio [i], utcunque habeant interim ipſi [k] quo ſomnia veluti proverbio parvi aut potiùs nihili facere videantur ut דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין *verba ſeu res ſomniorum, neque proſunt neque nocent.* Cæterùm horum rationem apud eos magnam fuiſſe palàm eſt, nec duntaxat in re, ut plerunque, Prophetica, verum etiam in aliis actibus ſubinde dijudicandis quibus & ſomnians ſe viderat obligari. Teſtimonia de Excommunicatione ejuſmodi aliáque ad eam attinentia mox dabimus ubi de Abſolutione agitur. Ideo autem vim ſuam habere in ſomniantem Excommunicationem ejuſmodi voluere, ídque ſive ſomnians Excommunicantem cognoviſſet ſive ignoraſſet, לפי שאפשר שבשלוחות המקום נתנדה *quoniam* [l] *fieri potuit ut ex mandato Numinis aut per internuntium à Numine miſſum*

[e] In excerpt. ad Gemar. tit. Sanhedrin pag. 147.
[f] In Lexic. Chaldaico pag. 1304.
[g] Num. 12. 6.
[h] Jerem. 23. 25 &c. & vide More Nebochim part. 2. cap. 36.
[i] Matth. 1. 20.
[k] Gem. Babylon. ad tit Gittin cap. 5. fol. 52 a.
[l] Gloss. Talmud. tit. Nidarim cap. 1. fol. 8 a.

Excommunicaretur, id eſt ut inſomnium ipſum θεόπεμπτον ſeu *à Deo immiſſum eſſet*, adeóque ex autoritate penderet divina actus ipſe qui ita viſus eſt humanus. Neque rarum eſt aut ſolùm Judaicum, Inſomnia pro divinitùs acceptis haberi, quod ſatìs liquet tum ex Joſephi in Ægypto Patriarchæ apud Moſem hiſtoria tum ex Hippocrate, Ariſtotele (licèt ſententia hæc ipſi diſpliceat) Syneſio, Artemidoro, aliis priſcorum ut Nicephorum Gregoram, Cardanum, Peucerum reliquoſque recentiores de inſomniis ſcribentes mittamus. Et Philo Judæus in Joſepho ſuo, uti & in tractatu περὶ τοῦ θεοπέμπτους εἶναι ὀνείρους *de eo, quòd à Deo mittantur ſomnia*, habet quæ huc ſpectant ſingularia. Atque ab Ebræis ὀνειροκριτικὴν ſeu artem de inſomniis judiciariam didiciſſe Pythagoram teſtatur Porphyrius. Simul ac autem quis ſic ex ſententia ſive Forenſi ſive Perſonæ alicujus Singularis extra Inſomnium ſive per Inſomnium, ut dictum eſt, Excommunicatus erat, ſtatus ac capitis ejus conditio externa & inter ſuos ita mutabatur ut priſtinâ ſecundum ea quæ jam memorantur libertate inde uſque ad Abſolutionem apud ſuos careret, aut pro eo qui careret cenſeretur. Neque Excommunicationis per Inſomnium Effectus alius erat, quantum ad ſimplicem ſtatûs Excommunicati mutationem, ab effectu ejus quæ ſive Forenſis eſſet ſive Singularis alicujus extra Inſomnium Perſonæ; tametſi quantum ad Abſolutionem, haud exiguum haberetur diſcrimen, ut mox oſtenditur. Dubitantèr quidem ſubinde loquuntur Talmudici de Effectibus Excommunicationis ſuæ ita oſtenſæ aliis aliquot quàm memoravimus. Atque eos alii plures, alii pauciores eſſe voluere. Nec quidem ſalutandum Excommunicatum voluere aliqui. Et ſanè pro arbitrio fori, Communionis privatio nunc latior nunc anguſtior erat, ídque pro cauſæ Excommunicationis diſcrimine. Quod verò ad Excommunicationem partiariam, ſeu לחצאין *ex parte* tantùm, id eſt ita ut quis aliis pro Excommunicato habendus eſſet ſed non itidem aliis ídque pro ſententiæ pronuntiatæ diſcrimine, attinet; Gemara Babylonia [m] מנודה לרב מנודה לתלמיד מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב מנודה לעירו מנודה לעיר אחרת מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל מנודה לכל ישראל אינו מנודה לנשיא *Qui Excommunicatus eſt à Magiſtro* (ita ſcilicet ut ab illius convictu priſtino, non omnium, ſententiâ ſeparetur) *Excommunicatus etiam eſt diſcipulo. Sed Excommunicatus ſic à Diſcipulo, non ut Excommunicatus ideo habetur Magiſtro. Qui urbi ſuæ ſic Excommunicatus eſt, etiam alia in urbe eſt pro Excommunicato habendus. Non item urbi ſuæ, quia Excommunicatus eſt urbi alienæ. Principi Excommunicatus, Eccleſiæ* ſeu *Reipublicæ Iſrael pro Excommunicato habendus. Non item Principi, is qui Excommunicatus eſt toti Eccleſiæ*, ſeu *Reipublicæ Iſraeliticæ*. Hæc itidem atque id genus alia aliquot habes in Gemara Hieroſolymitana[n]. Et de eo qui ſic *ex parte* tantùm Excommunicatus eſt & non לכל אדם *omni homini* ſeu סתם *ſimpliciter*, aiunt כיון שאינו מנודה לכל אינו אסור בכל דין המנודה אלא שבני אדם מרחיקין אותו כדי לביישו *quoniam univerſis non eſt Excommunicatus ideo omnia Excommunicationis incommoda ad eum non attinent, licèt intereà mos ſit ut homines eum à ſe arceant, ut ſcilicet pudore eum ſuffundant.* Jam verò ſi quis ſic, ut præfertur, Excommunicatus adeò bonis

[m] *Ad tit.* Moed Katon *cap. 3. fol. 16. a. Jacob Ben Aſher in* Iore Dea *cap. 334.*

[n] *Ad dict. tit. fol. 81. col. 4.*

bonis & receptis moribus inobſequens perſtitiſſet ut Abſolutionem ſeu Reſtitutionem atque ſolennem ejuſdem nanciſcendæ formulam per triginta dies ſeu menſem integrum negligeret, iteratâ interdum Excommunicationis ipſius qualem hactenùs diximus ſeu Minoris ſententiâ, aliorum triginta dierum expectatio ſequebatur, intra quorum terminum niſi abſolutionem impetraret, Majoris Excommunicationis חרם *cherem* plerunque dici ſolitæ ſententia à Foro ſeu eis qui inſtar Fori rebus præeſſent in eum ferebatur. Ita ſcilicet plerunque factum. Sed ex Fori heic arbitrio mitiùs ſubinde agebatur. Atque hæc ſententia Majoris Excommunicationis propriè & quoties non ſine executione legitima proferebatur, Forenſis erat, tametſi etiam in *Singularium* perſonarum forenſes formulas pro libitu imitantium diris & devotamentis (juxta inferiùs dicenda) ſubinde paritèr reperiretur. Ea ſcilicet diris horrendis refertiſſima erat, atque ad hunc modum aut in hujuſmodi ſenſum concipi ſolita פלוני מחרם וארור בו אלה בו שבועה בו נדוי *N. Damnatus* ſeu *devotus ſit, ac anathema, atque execrandus habeatur, Diræ ac imprecationes in eum, Juramentum* (ſeu perjurii pœnæ) *in eum, atque ſic remaneat Excommunicatus* ſeu *ſeparatus,* ſeu *Excommunicatio Niddui* quâ ante innodatus eſt *in Majorem hanc tranſeat.* Hinc non intra diſtantiam ſolùm quatuor Cubitorum adſeſſura ejus eſt admiſſa, atque ipſe ut antè conſortii quo priùs frueretur familiari ſemotus eſt incommodíſque aliquot in convictu circa Ablutionem & Tonſionem manſit punitus, ſed etiam commercio aliorum omnimodo interdictus eſt niſi in quantum duntaxat ut alimenta ab aliquibus ei *præſtarentur.* Etiam qui aliter cum eo commercium ante Abſolutionem *habere auderet*, eâdem ſeu ſimili ſententiâ, ſed pro arbitrio & poteſtate *Fori*, *implicandus* erat. Acceſſit item interdum τῷ Cherem, Bonorum ſeu ſubſtantiæ ſic Excommunicati in ſacros uſus ablatio juxta ea quæ inferiùs oſtenduntur. Atque ſine Minore ut prævia, ob facinoris gravitatem, interdum ab Majori in Foro cœptum; ídque tam in reos ſingulares judicialitèr quàm in eos qui hoc vel illud in poſterum facerent aut prætermitterent comminatoriè & generalitèr, qualem uſum etiam Excommunicationis apud Chriſtianos receptum nemo neſcit. Etiam ut apud hos Campanarum ſonitus in uſu, ſic apud Ebræos Tubarum clangor. Si autem citra Abſolutionem contumax diem obiiſſet Excommunicatus ſive Majoris ſive Minoris ſententiâ, luctu plangendus non erat. In ignominiam autem & pœnæ figuram tumulus ejus erat aut lapidum acervo aut ſaxo grandi, ídque ex ſententia forenſi, notandus. Atque ob priſtini Juris ſeu communionis ejuſmodi privationem dicebatur tam qui Minori quàm qui Majori feriretur מובדל מן הציבור ſeu מן הקהל id eſt *ſeparatus* ſeu *diviſus* à *Cœtu*, *Synagoga*, *Eccleſia*, *Univerſitate* ſeu *Republica* ſuorum, id eſt ἀποσυνάγωγος, ſeu *extra Synagogam factus*, licèt ſeparatio ipſa ac diviſio Majoris multò gravior eſſet & diſſimilis ab ea quæ fuit Minoris. Ut ſcilicet in lege ſacra לבוא לקהל יהוה *ingredi*° *in* ° D.m. 23:2 &c. *Eccleſiam* ſeu *Rempublicam* aut *Univerſitatem Domini* ſingularem habet ſignificationem ejus quod eſt Ebræam originariam ſeu Iſraelitidem quæ ex peculiari Deo populo fuerit in uxorem ducere (quod ex Talmudicis alibi oſtendimus) ita ſingularis eſt heic ſignificatio ejus quod eſt *dividi*, *ſeparari* à קהל *Eccleſia* ſeu *Univerſi-*

verſitate, id eſt, non perſonalitèr ex populi habitationis loco, velut exilio aut deportatione, ejici, ſed ita ut præfertur libertate Societatis priſtinæ privari. Qui enim Majoris ſententia feriebatur, ſtatum ſubibat qualem fermè in veteri Roma aqua & igni inter ſuos interdictus. Et ſanè tam is qui Minore Excommunicatione per quatuor cubitorum in conſortio & convictu ſuorum diſtantiam atque alia aliquot incommoda jam dicta, quæ in priſtinæ communionis privatione conſtitere, ſemovebatur quàm qui Majore, conſortio ita interdicebatur tantùm non omnimodo, pro ſeparato reverà habendus erat ſeu diviſo à Cœtu, Synagoga, Univerſitate, Eccleſia ſuorum, quoniàm ita priſtina quâ cum ſuis juris libertate frueretur, ita privabatur, tametſi inter eos & degeret & alia ſeu pro expreſſim interdictis non habita, quæ diſtantia ejuſmodi & ſeparatio permitteret, pro arbitrio exercere ei fas eſſet. Nam etiam ita diſtans & tradere alteri & ab altero recipere idque manu utriuſque juncta ſatis potuit. Sic *penitus toto diviſos orbe Britannos* vocat Virgilius ob ſitum in Oceano ſingularem, & à continenti diſtantiam, licèt & orbis partem ſemper eos manere nemo interim dubitaverit. Binas autem tantùm Species ſeu Gradus apud Ebræos Excommunicationis facio, utì & olim feci. Quantum ſcilicet ad naturam ipſius dico attinet; non quantum ad Perſonas nunc plures nunc pauciores quibus quis pro Excommunicato eſſet habendus. Nam ita plures ſunt Gradus quàm bini. Necdum omninò mihi perſuaſum eſt *Shamatha* tertiam Excommunicationis ſpeciem ſeu gradum (quatenus ea apud homines in uſu) conſtituere atque τῷ חרם graviorem, utcunque à viris aliquot doctiſſimis [p] iiſque literis Ebraicis ac Talmudicis perquam adſuetis, illud affirmetur, adeò etiam ut in Tertio hoc gradu ipſam Mortis pœnam ſimul contineri velint nonnulli. Id quidem verum eſt, τὸ שמתא interdum in locis aliquot [q] paraphraſis Pentateuchi Chaldaicæ Uzielidi tribui ſolitæ occurrere pro eo planè quod eſt Mortis pœna, aut cum ea quatenus ſententia ſeu decretum Mortis divinum ſignificet conjungi. Ut in locorum deſignatorum poſteriori pro eo quod eſt ויכהו ישראל לפי חרב *& percuſſerunt eum* (Sihon) *Iſrael in ore gladii* ומחוהי ישראל בשמתא דיי דקטלא בפתגם דחרב *& percuſſit eum Iſrael in Shamatha Domini qui occidit eum in ore gladii*. Alibi item in eadem Paraphraſi [r] legitur *inierunt prælium contra Amalek* ותברו יתה וית עמה בשמתא דיי דקטלא ותבירא בפתגם דחרב *& confregerunt illum & populum ejus in Shamatha Domini qui occidit & contrivit eos in ore gladii*, ubi malè in bibliis regiis vertitur *in Nomine Domini*. Nec melius David de Pomis [s] qui loco illo citato, per *Excommunicationem* τὸ *Shamatha* reddit, niſi Excommunicationem dici vellet omnimodam pœnam quæ communione aliqua quenquam privaverit. Nam & ita quidem mortis genus quodlibet eſt Excommunicatio. Atque ita tam pœna mortis divinitùs irrogata aut decreta quàm humanitùs idem merebitur nomen. Sed certiſſimum eſt, *Shamatha* locis in hiſce uſurpari non omninò pro Excommunicatione, quà illa Pœna ſingularis apud homines eſt habita, ſed pro eo quod eſt ipſum deperditionis aut mortis decretum, quemadmodum ſcimus etiam τὸ חרם *cherem* (qua voce altera ſpecies ſeu gradus Excommunicationis etiam

[p] *Vide Bertram. in Polit. Jud. cap. 7. & ibi Conſtantin. l'Empereur pag. 372. Schindler. in Lexic. rad.* שמת *Buxtorf. pat. in Epi. Inſtit. cap. 6. & Abbrev. in* שמ״ת, *Filium in Lexic. Chald. pag. 2463. &c. Georg. Gentium in verſione Can. Ethic. Maimonidis cap. 2. § 3. Bezam ad Ioan. 9. 22. Ibi Ludovic. Capell. & in diatriba de Voto Iephthæ pag. 174. Druſ. ad loc. citat. in quæſt. & reſp. lib. 1. q. 9. Aloyſ. Novarin. Schediaſm. Sacro-prophana lib. 7. cap. 10. alios.*

[q] *Geneſ. 42. 37. Numer. 21. 25. & vide Buxtorf Lexic. Chaldaic. col. 2467.*

[r] *Cantic. 2. 16.*

[s] *Lexic. pag. 226. col. 2.*

etiam deſignari ſolet) ejúſque verbum, uti & *anathema* & *anathema fieri* (quibus verti ſolent illa) ſignificari interdum donaria ſacra fieri anathemata [t], interdum tam Perſonas quam res deſtructioni omninò ut execrandas devoveri & deſtrui [u], interdum etiam res in ſacros maximè uſus confiſcari quâ de re plura mox [x]. Notionum autem harum nulla Excommunicationem quam tractamus ſeu quæ, ut pœna ſingularis, ſolet à reliquis diſtingui, deſignat, uti nec illa τοῦ *Shamatha* (quod interdum etiam pro ipſo חרם *Cherem* notionum jam dictarum ſecunda uſurpatur [y]) quoties mortis irrogationem denotat. Atque ut Anathema, Interdictum, Suſpenſio, ex ſua vi generali, aliter atque aliter apud Latinos ſignificant, & nihilominus reſtrictas habent certáſque notiſſimáſque in ipſa Excommunicationis re & praxi forenſi ſignificationes (quale dicendum alias circa res de vocibus compluribus aliis, ut de *Pœna capitali*, *capitis deminutione*, id genus reliquis quæ Jure Cæſareo adeò varios habent gradus & ſignificationes) ita & *Shamatha* et *Cherem* aliter atque aliter quidem uſurpata reperimus. Sed quatenus Excommunicationis à reliquis pœnis ſignantiùs diſtinctæ inter homines pœnam utræque voces denotant, ſpecies ejuſdem vel gradus binos, ut ſuprà exhibetur, faciunt, ita tamen interim ut *Niddui* idem cum *Shamatha* maneat, & interdum etiam *Cherem* tam has ſeu Minorem Excommunicationem quam Majorem ſeu generaliter Excommunicationem denotet adeóque etiam velut τοῦ *Shamatha* pro locorum diſcrimine Synonymum [z] habeatur; quod tum ex alibi à nobis oſtenſis tum ex ſtatim *afferendis liquet*. Neque ita obſtat quod in Epiſtolarum Ebræorum *ſuperſcriptionibus* (*juxta* τοῦ Rabbi Gerſomi principis in Gallia *ſub anno Chriſti* 1070 captivitatis inſtitutum) legitur [a] interdum חרם לור בנחש ורג quæ abbreviaturæ ſunt pro בנדוי חרם שמתא דרבי גרשום *in anathema devoveatur* ſeu *Excommunicati ſtatum ſubeat alienus* (id eſt alius quicunque præter ipſum ad quem ſcribitur Epiſtola, eam reſignans) *per Niddui*, *per Cherem*, *Shamatha Rabbi Gerſom.* Sumuntur heic quidem à nonnullis Voces hæ pro tribus Excommunicationis ſpeciebus. Sed frequentiùs ſuperſcribitur ſolùm חולתו אמור בחרם דרג וגו *Nemo alius reſignet ſub pœna Excommunicationis Rabbi Gerſom* &c. ubi nec *Niddui* nec *Shamatha* memoratur ſed ſolùm *Cherem.* Atque videtur ſanè, ea vocabula, tametſi Synonyma ſint, interdum per ſiglas ſuas ſic, ut dictum eſt, inſeri tum ut horrore pleniorem induat ſententia, in reſignantem, ſenſum (nec rarum eſt multiplici verborum etiam Synonymorum cumulo [b] ejuſmodi quid fieri) tum fortè ut literæ נחש non ſolùm idem ſic ſeorſim indicarent, ut ſiglæ, verùm etiam parili modo denotarent vocabulum quod ſimul faciunt in illo Eccleſiaſtis [c] *qui diruit ſepem* ישכנו נחש *eum mordebit ſerpens*, quod velut pro parænesi accommoda ad alium Epiſtolam reſignaturum ibi ſic innui exiſtimarunt aliqui. Sed ea de re videſis doctiſſimum Buxtorſium [d] patrem. Neque magis adverſatur quod ex Salomonis Jarchii in Gemaram Babyloniam Gloſſa aſſertur [e] ככהלכל מאן דמשמתינן ליה דלא נפקא מיניה לעולם *in totum conſumitur is quem per Shamatha Excommunicant quia non evadet in æternum*, quaſi exiſtimaſſet Jarchius

[t] *Exod.* 22.20. *Levit.* 27.21. & 28.29. *Num.* 18.14.
[u] *Num.* 21.2. & 3. *Deut.* 2.34. &c. 13.16. & 7.26. *Joſua* 6. & 7. &c.
[x] *Ezra* 10.8.
[y] *Paraphr. Chal. Jonath.* dicta *Deut.* 7.2.
[z] *Vide Philip. Aquin.* in שמתא & *Eliam in Tisbite.*
[a] *Apud I. Buxtorf. Epiſt. Inſtit. cap.* 6. *pag.* 50.
[b] *Vide* Sepher Colbo *fol.* 144. & *lib.* 4. *de Iure Nat.* & *Gen. p.* 506.
[c] *Cap.* 10.8.
[d] *In Abbrev.* חל & בנחש & *in Epiſt. Inſtit. cap.* 6.
[e] *ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 17.*a.*

chius à *Shamatha* ejuſmodi neminem potuiſſe abſolvi cum à *Nidduí* & *Cherem* abſolutio habeatur in receptiſſimis paſsímque obviis. Verba ejus planè nihil aliud denotant quàm Excommunicatum per *Nidduí* aut *Shamatha* aut *Cherem* nunquam ex ſententiæ illius vi evadere poſſe ſed tandem conſumtum iri ac periturum niſi abſolutionem adſecutus fuerit, juxta mox dicenda. Nam inauditum eſt puto apud Ebræos Excommunicationis ſpeciem aut gradum aliquem inter homines forenſem uſitatum fuiſſe, à quo nulla fieri poſſet abſolutio. Opinio autem illa de Triplici ſpecie ſeu gradu Excommunicationis & de eo quod eſt *Shamatha* per ſe fuiſſe graviſſimam nec ſine mortis adjectione, nata eſt apud ſcriptores maximè ex illo Eliæ Levitæ in Thisbite ubi tres ſpecies expreſſim facit חרמות *Chermoth* ſeu *Excommunicationum* adeóque τῷ *Cherem* pro Excommunicatione generatim uſurpat. שלשה, inquit, מיני חרמות הן נדוי חרם ושמתא ונדוי הוא הרחוק ע״ין בשרשו ואם לא היה שב מחרימין אותו ונקרא חרם שנכנס ברמ״ח אבריו ואם לא היה שב היו משמתין אותו ופי׳ שמתא שם מיתה ב״מ quod vertit Paulus Fagius *Tres ſunt ſpecies anathematum ſive Excommunicationum, Nidduí, Cherem & Shamatha. Nidduí profligationem ſignificat. vide in Radice ſua. Ubi verò quis non reſipiſcit, hunc anathematizant, quod vocatur Cherem ab eo quod penetrat in 248 membra ejus. Quod ſi adhuc non pœnitentiam agit reum mortis judicant, ut ſit ſenſus* שמתא, *id eſt ibi mors eſt, quæ abſit à nobis.* At verò Scholam Talmudicam ſpecies has Trinas ſic agnoſcere nullibi reperio. Etiam in ſecunda editione Thisbitis, quæ Ebræolatina eſt, neſcio quare prætermiſſa eſt vox hæc in ordine ſuo atque in calcem libri rejecta, quaſi non ſatis legitimè antè tractata & ſeorſim ibi recognoſcenda fuiſſet. Id quidem verum eſt, iterari ſæpiùs ſolitam (ut ſuprà monitum) Excommunicationem primam poſt menſem elapſum, nec ante menſem elapſum ſecundum, Majorem ſæpiùs acceſſiſſe, atque ita quodammodo dici poſſe Tres fuiſſe Excommunicationes. Sed Binæ tantùm revera fuere & Species & Gradus, quoniam Prima & Secunda ejuſdem ipſius ſpeciei & gradus. Et ſi de iterata ſic prima locutus fuiſſet Elias atque ita Tres feciſſet, ſatis Talmudicè dixerat. Sed planè diſtinctam facit Secundam à Prima adeóque manifeſtò Tres. Quod verò adjicitur de *Shamatha* & Morte benè ſatis poteſt intelligi, quatenus facinoroſo non reſipiſcenti mors imminet aut æterna aut cœlitùs heic infligenda. Nec quidem aliud ſonant verba Eliæ quàm ubi per *Shamatha* Excommunicatur quis, ibi mortem ſic imminere. Sed non omninò (ut vertit Fagius) eum *reum mortis eſſe judicandum* quaſi ipſa Excommunicationis hujus ſententia forenſis, etiam Mortis in ſe continuiſſet. Nihil ejuſmodi in uſu eis erat. Nemo etiam neſcit complures fuiſſe Excommunicandi cauſas, ad quas pœna mortis non omninò attinuit. Neque autem novum eſt, ſed Talmudicum illud de שם מיתה[e] *ſham Mitha, ibi mors* velut pro τῷ *Shamatha* explicatione etymologica. Sed ea planè ex ſyllabarum nata eſt alluſione (uti & ejuſdem vocis aliæ) nec omninò indicat forenſem aliquam apud homines pœnam ſed tantùm aut divinitùs citra abſolutionem mortem infligendam, aut pro mortuis habendos ejuſmodi peccatores contumaces, non ita diſſimili ſenſu ab eo quo Pythagoræorum Schola eos quos

e *Gemar. Babylon, ad tit.* Moed Katon *cap.3.fol.17.a* & Baal Aruch *in* שמת.

quos *ἐκ τῦ ὁμακοΐυ ex publico ſuo auditorio* meritò ejiciendos exiſtimaret, pro mortuis [f] adeò habebat ut etiam monimenta ſeu *κενοτάφια* ut mortuis eis erigeret. Et quod habet Elias heic de membris 248 (tot enim homini aſſignant) in quæ penetrat *Cherem*, Talmudicum item eſt ex numerandi apud eos ratione artificioſa quam *Gematriam* nuncupant ortum. Scilicet חרם *Cherem* in numeris (nam numerant illi literis, ut Græci) facit 248, unde penetrare dixerunt, ut heic aliqui, membra illa cuncta vim *τῦ Cherem*, uti etiam per Abſolutionem ſeu רחם *Rachem*, *miſericordiam* (quæ vox eaſdem habet literas adeóque eundem facit numerum) eadem membra liberari. Ita Riſh Lakiſh loco indicato. Atque ejuſmodi nugæ apud eorum aliquos infrequentes non ſunt. Cæterùm licèt ex Eliâ, ut opinor, maximè error ille de Speciebus Tribus ortus fuerit, haud tamen ſolus ille inter Ebræos Tres Gradus ſeu Species fecit. Nam & totidem, licet ordine diverſo, R. Abraham Ben David eſſe voluit qui Maimonidem, ut ſolet, reprehendit, quòd Excommunicationem primam fieri ſcripſerit hâc formulâ פלוני יהא בשמתא *N. ſit in Shamatha* atque eandem eſſe ipſam cum *Niddui*, & facit *Shamatha* Gradum ſeu Speciem Secundam, non, ut Elias, Tertiam; אין inquit [g] אומרים בשמתא יהא שהוא חמור יותר מן נדוי אלא אומר בנדוי יהא ונראה לבית דין להחמיר עליו מפני גודל חטאו אומרים ארור והיבה שמתא שיש בו נדוי וקללה *Non dicunt* aut *dicere debent ſit in Shamatha* (cùm ſcilicet prima Excommunicationis fertur ſententia) *quoniam hæc gravior multo eſt quàm Niddui. Sed dicendum, in Niddui ſit. Et ſi viſum fuerit Synedrio* ſeu *Præfectura juridica ob peccati ejus magnitudinem, graviorem inferre ſententiam, dicunt tunc, Maledictus ſit, & faciunt eum reum Shamatha in qua habetur & Niddui & Maledictio.* Ita ille *Shamatha* Secundam facit Speciem, quoniam accedit maledictio. Sed verò aut expreſſim aut tacitè in omnimoda Excommunicatione Maledictio ſeu Diræ aliquæ habebantur, licèt in Majori graviores multo præter ſtatus inter ſuos mutationem etiam graviorem. Adeóque ſimplex Maledictio adjecta nec Speciem nec Gradum reverà mutavit, quod ſanè non ſolùm ex Maimonide, Moſe Cotzenſe, Jacobo Ben Aſher, aliis antè citatis id genus, ſed etiam ex ipſis Gemaræ verbis, quorum nonnulla etiam in hanc rem mox dabimus, manifeſtum ſatis videtur. Sed verò quicquid demùm de Speciebus Gradibúſve Excommunicationis jam tractatæ ſtatuendum fuerit, id intereà manifeſtum eſt, JUS ipſius neque ex Pœnis in lege ſacra ſeu à Numine præſtitutis, neque ex moribus antè legis dationem in Sinai, uſitatis, apud Ebræos peti aut derivari, ſed tantùm ex ſibi poſtmodùm pro arbitrio ſuperinductis. Adeóque Morem hunc ex humani Juris ſeu Majorum inſtitutorum capitum numero, non omninò ex Præceptis Divinis ſeu cœlitùs acceptis eſſe volunt. Et ubi Pœnarum ex ipſa lege Sacra מעלות ſeu *Gradus* faciunt [h] Quatuor, nimirum Ultimum Supplicium ex ſententia apud homines Forenſi, Exciſionem ſeu *Cerith* (de qua ſuprà) divinitùs tantùm infligendam (cui conjungas reliquas בידי שמים *per manus Dei* irrogandas). Verbera & denique pœnam ſine verberibus ex lege præ-

[f] *Jamblich. in Vita Pythagoræ cap.* 17.

[g] *Apud Jacob Ben Aſher in* Jore Dea *cap.* 334.

[h] *Maimonides* in More Nebochim *part.* 3. *cap.* 41.

ſcriptis לכל לאו שאין בו מעשה *ad Præceptum Negativum quodlibet* (excepto uno & altero) *in cujus violatione nulla continebatur actio* ſpectantem; non omninò obtenditur Excommunicationis eorum pœnam in illis quæ in lege ſacra præſtituuntur aut Locum habuiſſe ullum aut originem, nedum in recepto apud eos jure ante legis in Sinai dationem; quod etiam videre eſt in Juris tunc obtinentis

[i] *R. Levi Barcinonenſis in* Sepher hachinuch *& in Se.* Abodeth *ha* Levi.

capitibus[i] ab eorum nonnullis ſeorſim ac per ſe nec inter ea quæ ſecuta ſunt recenſitis. Frequentiſſimum autem eſſe apud Talmudicos morum ſuorum ſuperinductorum atque in legis ſacræ, ut ajunt, ſepem ſeu munimentum humanitùs receptorum rationes è ſacri ſermonis contextu aliquo verbíſque, non velut ex inſtituto ſed exemplo aut analogia aliqua, petere, nemo eis paulò aſſuetior ignorat. Idque ſæpe ita fit ut audaciùs multò quàm par eſt verba ipſa in ejuſmodi morum confirmationem in longè alium præter genuinum periochæ ſacræ ſenſum diſtorqueantur. Quale utinam quidem Chriſtiani ſæpe nimis non faceremus. Jam verò Excommunicationum ſuarum Rationem ac Jus maximè petunt ex Maledictionis formulâ quâ uſi ſunt in Meroz Debora & Barakus in Cantico illo Eu-

[k] *Judic.* 5.23.

chariſtico,[k] poſtquam Siſera devictus eſt & cæſus. Quum enim in Excommunicatione unaquaque aut expreſſim aut tacitè tum Maledictiones aliquot ſeu Diræ velut in Perſonam ob facinus perpetratum perpetrandúmve execrandam ac deteſtandam contineantur, tum communionis inter ſuos priſtinæ pars inſignis etiam & interdum ferè omnimoda (ut in antè dictis liquet) denegetur, non ex Maledictionibus ſimplicibus in Monte Ebal aut id genus aliis morem hunc ſuum firmari voluere, ſed ex dirarum illa formula in Meroz. Atque rationem heic ita derivant, ut diſertis verbis docere conentur ſingularia quæ habentur in Excommunicationibus ſuis, in Maledictionis illius formula velut deſignari. Verba ſacra ſunt אורו מרוז אמר מלאך יהוה ארו ארור ישביה כי לא באו לעזרת יהוה לעזרת יהוה בגבורים *Maledicite Meroz, dicit Angelus Domini, maledicendo maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium domini, in auxilium domini cum fortibus.* Sic quidem locus benè vertitur. Et Judæi Hiſpanienſes *Maledizid Meroz dixo Angel de A. maledizid malediziendo ſus moradores: que no vinieron ayuda de A. ayuda de A. con barraganes.* Accipitur heic plerunque Meroz (quod Syro eſt ܡܪܘܙ utì & Arabi مروز id eſt *Merod* & in Græcis aliquot codicibus Μαζώρ) pro urbe aut territorio loco belli tunc geſti proximè adjacente, ídque tam ab Ebræis quàm Chriſtianis. Vulgata expreſſim *Maledicite terræ Meroz.* Et pro Civitate ſeu territorio accipi Græcis, Syro & Arabi interpretibus palàm eſt. Etiam ישביה κατοικοῦντας αὐτὴν ſeu ἔνοικοι αὐτῆς, *habitatores ejus* fœmininè urbem ſeu terram ſatìs indicare videtur. Nec deſunt qui pro Angelo Cananæorum ſumant, etiam & pro Sydere quod Syſeram è cœlo adjuvaret. Sed verò intelligit Jarchius ſeu gloſſator ordinarius de viro ibi potiùs potente aliquo שסמוך למקום המלחמה ולא באו *qui vicinus erat loco belli geſti nec venit* in auxilium, quaſi ſic ipſe per territorium ſeu urbem ſibi cognominem denotaretur. Et dein ſic locum explicat:

plicat: אמר מלאך [k] אמר ברק בשליחותו של הקב״ה יושביה היושבים בארבע אמות שלו בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז *Dicit Angelus Domini, id eſt dicit Barak velut nuntius miſſus à Domino Sancto & Benedicto. Per illud autem* יושביה (quod tametſi *habitatoribus* & ἐνοίκοις *ejus* fœmininè ſonet, nihilominus *qui ſedes habent prope eam* aut *adſeſſores* ſeu *conſeſſores* ejus aut *ſedentes cum ea* ex ipſa ſui vi ſatis potuerit denotare; urbis interim ſeu territorii nomine ipſomet, juxta Jarchii heic ſenſum, per Meroz ejuſdem Principem indicato) *intelligendi ii qui ſedent intra Quatuor cubitos ab eo. Et in Shamatha poſuit* ſeu *Excommunicavit Meroz Barak cum quadringentarum tubarum clangore.* Sic Jarchius qui Meroz ita Perſonam fuiſſe tunc Excommunicatam planè intelligit; idque ſatis Talmudicè. Sic enim in Gemara Babylonia[l] legitur מנלן דמשמתינן דכתיב אורו מרוז והכי סברה דגברא רבא דכתיב אמר מלאך ה׳ ומנלן דמחרמינן דכתיב ארו ארור ואכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות דידיה דכתיב יושביה ומנלן דפרטינן חטאיה בציבורא דכתיב כי לא באו לעזרת ה׳: אמר עולא בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז איכא דאמרי גברא רבא הוה ואיכא דאמרי כוכבא הוה שנאמר מן השמים נלחמו הכוכבים וגו׳ *Undenam eſt quod in Shamatha quenquam ponimus* aut *Excommunicamus? Ex eo quod ſcribitur Maledicite Meroz. Nam & obtinet opinio illum fuiſſe virum potentem, de quo, ut ſcriptum eſt, dixit Angelus Domini. At undenam in Cherem quenquam ponimus? Ex eo quod ibi etiam ſcriptum habetur, Maledicendo maledicite. Nec cum ejuſmodi homine cibus aut potus ſumendus. Et quod habemus de Quatuor Cubitorum diſtantia, in illo indicatur, Conſeſſores ejus. Undenam verò eſt quod in Excommunicando recenſemus peccata Excommunicati in publico? Ex eo quod adjicitur, quoniam non venerunt in auxilium Domini. Et dicitur Barakum publicaſſe Excommunicationem Meroz cum buccinis quadringentis. Eum autem alii exiſtimant fuiſſe virum potentem. Alii fuiſſe Sydus, quoniam etiam dicitur* [m], *de Cœlo dimicatum eſt. Stellæ manentis in ordine & curſu ſuo adverſus Siſeram pugnaverunt.* Heic idem habes è Gemara quod adnotat in gloſſa Jarchius. Et conſoni planè ſunt inde idem deſumentes Talmudici alii[n]. Etiam & Lyranus. *Maledicite habitatoribus, id eſt exercitui domini, qui erat exercitus Iſrael; ſed magis venerunt ad nocendum. Sic ergò exponunt communiter doctores Catholici. Hebræi autem aliter exponunt dicentes, quòd angelus domini hèic intelligitur ipſe Barac miſſus à Deo ad pugnam prædictam &c. Meroz autem nomen hominis potentis qui habitabat prope locum ubi fuit bellum, & ideo magis fuit reprehenſibilis eo quòd noluit venire quò alii qui erant longè. Propter quod Barac dixit ei maledicendum & hominibus ſub ejus poteſtate conſtitutis. Et hæc expoſitio magis videtur concordare literæ.* Ita pro perſona maledicta Meroz heic ſumit etiam ille. Atque ad hunc modum ſe habet commentum de Excommunicationis apud Ebræos Juris ſive Origine ſive Adprobatione juxta Talmudicos. Memini etiam alicubi illud huc per alluſionem duci quod de Corah, Dathan & Abiram ſociiſque eorum cœlitùs devotis occurrit [o], *Separamini de medio congregationis hujus ut eos repentè diſperdam, & præcipe univerſo populo ut ſeparetur à tabernaculis Corah, & Dathan & Abi-*

[l] Ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 16 a.

[m] Judic. 5. 20.

[n] Moſes Mikotzi præcept. Negat. 208. Jacob Ben Aſher in Arbe Turim tit. Joredeah cap. 334. Hilcoth gedaloth fol. 104. col. 4. Alphæſius Par. 1. tit. Moed Katon fol. 388 b.

[o] Num. 16. 21. 23. 26. 27.

Abiram, & recedite quaſo à tabernaculis virorum impiorum iſtorum, & nolite tangere quicquam quod eorum eſt ne fortè conſumamini in omni peccato illorum. Quod indè factum eſt. Sed quicquid ſic actum reperimus ad Excommunicationis propriè ſumtum Jus ſeu Morem, quo nemo cæſus, nemo telluris ore abſorptus (ut illi) alitérve è medio ſublatus eſt, non magis attinet, quàm pœna aliqua alia ſive divinitùs ſive humanitùs irrogata quæ capitalis eſt. Adeóque reverà huc non omninò ſpectat. At verò in Baraki illo pronuntiato, de Diris ſeu Maledictione res manifeſta eſt. Aliquid item de adſidentibus ſeu conſeſſoribus ibi (quorum ſingularis in Excommunicatione ratio habita) ibi repertum volunt dum ישביה *conſeſſoribus ejus*, fœmininè ſumunt ibi pro ישביו maſculinè & velut reſpectu viri illius potentis quem Meroz dictum faciunt urbi cognominem. Conſeſſores autem indè fecere intra diſtantiam Cubitorum quatuor quæ ſtaturam æquat, ut vulgò ipſis admittitur, humanam adſidentes; quaſi conſeſſor aut adſeſſor non eſſet habendus ſpatio ejuſmodi ſeparatus. Et verum quidem eſt, etiam adſeſſores intra ſpatium illud interdum, non ſemper pariter apud eos eo nomine Excommunicationem ſubiiſſe. Atque ita quidem tam *Shamatha* ſeu *Niddui* quam *Cherem* ex Baraki actu illo in Moroz derivari aut potiùs per ſimilitudinem aliquam aut alluſionem, quæ ſæpe nimis Originationis velut locum obtinet, peti volunt. Neque enim nomen *Shamatha* aut verbum unde ſit in bibliis habetur Ebraicis. E Sermone Chaldæo, ut ex oſtenſis liquet, deſumtum eſt; licet intereà per Syllabarum & ſonorum, ut apud eos fieri amat, luſus ex Ebraico ſuo libentiùs deducere aut conentur aut ſimulent. Unde ex שם מיתה *ſhem mitha, ibi mors* vocem, ut dictum eſt, componunt alii, * aliis inde facientibus quod שממה יהי *ſhemama* ſeu *deſolatio fuerit* [p]. Atque hoc forſan faciliùs admiſſum ex ſacri ſermonis ſono in illo Jeremiæ [q] והחרמתים ושמתים לשמה *Wehacheremthim weſhamathem leſhamma* id eſt *& depopulabor* ſeu *deſtruam eas & ponam eos in deſolationem.* Ubi ut expreſſus verbi *Cherem* uſus, ita etiam quaſi τῷ *Shamatha* ſubjunctus ſignificatione jam dictâ ſonus, tametſi certum ſit nec *Cherem* ibi alibíve in veteri fœdere (quâ de re plura ſtatim) nec verba illa quibus ita quaſi reſonat *Shamatha*, ad Excommunicationis eorum actum omninò attinere. Aliis autem שמתא *Shamatha* ſit ſaltem per alluſionem ex שם אתא *Dominus venit* [r], quâ de re capite proximo ubi de *Maranatha* agitur. Certè pœnam cœlitùs ſeu divinitùs ſeu à Domino expectandam ſive mortem ſive aliam dum in Excommunicatione uſurpabatur ſignificaſſe certum eſt. Sed verò *Niddui* palàm à verbo נדה ſit quod ſæpiùs in veteri fœdere pro *ſeparare* ac *amovere* occurrit. Et quamvis inter ea quæ ſacra habet Scriptura tum diu antè tum poſt illud de Baraki in Meroz actu allatum, non rarò comperitur & Verbum & Nomen חרם *Cherem*, nihilominùs ex ejus ibi Uſu Actúſque eo ſignificati exemplo, Excommunicationis ſuæ actum ipſum nec derivant nec derivare quivêre. Sed tametſi Actus ipſe ſic derivari, ut ſtatim oſtendetur, nequeat, dubitandum nihilominùs non eſt quin Nomen illud gravioris Excommunicationis, *Cherem*, uti & Verbum à quo ſit, ex ſcripturæ ejuſce uſu per tranſlationem quandam ſeu ſignificationis par-

* *Vide Gemar. Babylon. ad tit. Nidarim cap. 1. fol. 7 b.*
[p] *Gemar. Babylon. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 17 a*
[q] *Cap. 25. 9.*
[r] *Druſ. Quæſt. & Reſp. lib. 1. cap. 9. alii.*

partiariæ atque anguſtioris aſſumtionem, eámque rationi ſatis conſonam ortum ſuum naſtum fuerit. Nimirùm τȣ̃ *Cherem* ſignificationem in ſacris literis ejuſmodi eſſe palàm eſt (quod & antè obiter monitum) ut præter ſacrorum donariorum devotionem [s] atque bonorum ablationem & in ſacros uſus confiſcationem [t], tum Devotio ſeu deſtinatio, nec ſine diris & maledictione, internecioni, deperditioni, exterminio, deſtructioni tam Perſonarum quam Rerum Urbiúmque, etiam executioni nunc ab Hominibus, nunc à Numine ipſo, nunc jure belli, nunc pacis mandandæ, uti etiam & ipſe internecionis deſtructioniſque Actus eo denotetur. Loca eâ de re ſunt perſpicua in Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, Joſuæ, aliis prophetarum inſequentium. Adeóque deſtructionem ſeu funditùs delendi, diſperdendi, auferendi actum cum devotatione prævia nec ſine execratione indicabat *Cherem*. Inde Helleniſtis ἐξολοθρεύειν, ἀφανίζειν, φονεύειν, ἀναθεματίζειν, *deſtruere*, *delere*, *occidere*, *anathematizare*, alia ejuſmodi pro Verbo חרם & Nomina cognata pro nomine inde ſubſtituuntur, ut ἐξολόθρευσις, ἀφανισμὸς, ἀνάθεμα, id genus alia. Atque *Anathema* in Bibliorum Latina veteri etiam ſubinde retinetur. Primus vocabuli uſus eſt in Exodo [u]. *Qui immolat diis, præterquam domino ſoli*, יחרם (ſeu ut Samaritani elegantiùs ſacrificans diis אחרים חרם) ἐξολοθρευθήσεται) יתקטיל ناحم قتلا يقتل فيتلف *è medio auferetur*, *morte plectetur*, *& occidetur*, ut vulgata, ubi editio Romana habet θανάτῳ ἐξολοθρευθήσεται) *morte deſtruetur* & Scholiaſtes ἀναθεματισθήσεται) *anathematizabitur*, quod de Judicio Forenſi capitali ſic uſurpatur. Paraphraſis Uzielidis dicta יתקטל בסייפא ונכסוי יתגמרין *occidetur gladio & deſtruentur* ſeu *confiſcabuntur bona ejus*. Judæi Hiſpanienſes *ſera deſtruido*, quibus conſoni eorum alii, uti & Angli he ſhall be utterly deſtroyed. Sed Germani der ſey verbannet & Belgæ die ſal verbannen worden, quæ potiùs exilium indicant. Et Galli ibi *ſera deſtruit à la façon de l'interdit*, cum planè de mortis pœna etiam ex judicio forenſi locus capiendus ſit. Ejuſdem in Levitico [x] vocis uſus eſt ſingularis, quo de nos olim [y] fuſiùs. Atque in Numeris [z] legitur כל חרם בי׳ *omne Cherem Iſrael, tuum erit.* Πᾶν ἀνατεθεματισμένον: *omne quod ex voto reddiderint filii Iſrael* ut vulgata; ubi alibíque Syrus & Onkelos כל חרמא habent, ſed Chaldæus alter כל דמגמר *quicquid deſtructum fuerit* ſeu *deſtructioni damnatum*, Saadias كل صواف *omnis oblatio Spontanea*, *Judæi Mauritanienſes* كل تلوقة *omne anathema Communibus uſu exemptum*, atque ita reſpectu aliorum bonorum hominibus deperditum ſeu abdicatum; Germanienſes Al Ban *omne abdicatum*, Hiſpanienſes *Toda apartadura*, *omnis res ſeparata*. Atque in verſionibus heic alibique aliis ſubſtituitur *Interdit*, *coſa interdetta*, verbannete / verbannene, thing ſeparate from common uſe, devoted, damned, dedicated, conſecrated,

[s] Exod. 22. 20. Levitic. 27. 21. &c.
[t] Ezra 10. 8.
[u] Cap. 22. 19.
[x] Levit. 27; 28 &c.
[y] De Jure Nat. & Gent. lib. 4. cap. 10. 11.
[z] Cap. 18. 14.

ſeu *ſeparatum*, *devotum*, *damnatum*, *dedicatum*, *conſecratum*, id genus alia pro *Cherem* & Anathemate. Hugo Grotius heic pro eo *quod in bello fit* ſumit [a] *Cherem*, id eſt pro ſpoliis devictorum, hoſtibus ipſis, militiæ deſertoribus. Alio autem Numerorum loco [b] adhibetur planè pro eo quod ex voto funditus deſtruere Res, Perſonas, Urbes. Verba ſunt. *Et vovit Iſrael votum Domino, dicens, Si tradendo tradideris populum iſtum in manum meam* והחרמתי את עריהם *etiam deſtruam, delebo urbes ejus. Et exaudiens dominus Iſrael tradidit ei Chananæum* ויחרם אותם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה ſeu *qui deſtruxit, delevit eos & urbes eorum & vocavit nomen loci Chorma*, à *Cherem*, id eſt *Deſtructio*, ubi LXX ἀναθεματιῶ αὐτὸν καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ *anathematizabo eum & urbes ejus, &* ἀναθεμάτισεν αὐτὸν καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ καὶ ἐπεκάλεσαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Ἀνάθεμα *& anathematizabit eum & urbes ejus & vocarunt nomen ejus loci Anathema*, ubi Vulgata *delebo urbes*, & dein *quem ille interfecit ſubverſis urbibus ejus, & vocavit nomen loci illius Horma, id eſt, Anathema* [c]. Ita pro *devovere* & ſimul *deſtruere* adhibetur verbum חרם. *Horma* autem & *Chorma* idem ſunt pro diſcrimine pronuntiationis τοῦ ח notiſſimo. Atque ita verbum illud *deſtruere* ſive cæde ſive obſidione ſive incendio, id eſt funditùs diſperdere, ſignificat etiam Chaldæis paraphraſtibus qui verbo גמר ibi utuntur pro eo quod eſt *Conſumere*, uti & Judæis Hiſpanienſibus, Germanienſibus, aliiſque recentiorum. Parili item in ſenſu ſumitur Judæis Mauritanienſibus qui habent واتلف بلادهم *& perdam civitates eorum* وتلفهم *& perdidit* ſeu *deſtruxit illos*. Saadias autem Gaon جعلت قراهم صوافي *faciam urbes eorum* vota *ſpontanea* [d] & جعلوهم وقراهم صوافي *fecerunt eos & urbes eorum* vota *ſpontanea* ſeu devovebantur arbitrio victoris ſeu expugnatoris. Talis ejuſdem notio in Deuteronomio ubi legitur [e] *cepimus omnes civitates ejus in tempore illo* ונחרם καὶ ἐξωλοθρεύσαμεν *deſtruximus civitates omnes virorum &c.* Et de urbe in idololatriam lapſa [f]; *Percutiendo percuties habitatores Civitatis illius in ore gladii & omnia quæ in eo ſunt* החרם אותה ונו׳ ἀναθέματι ἀναθεματιεῖτε αὐτὴν *anathemate anathematizabitis eam*, ubi Vulgata *delebis eam*, quod conſonum eſt notioni vocis ibi adhibitæ. Atque *Anathematis* nomine ſeu τοῦ *Cherem* expreſsim venit ibi quicquid ſic deſtructioni deſtinatur. Alii in eundem ſenſum ſunt loci obvii. Sed præ reliquis inſignis eſt ille de Hierichunte urbe quam cum in poteſtatem Iſraelitarum tradidiſſet Dominus, והיתה, inquit Joſua [g], העיר חרם *& ſit urbs Cherem, anathema*, היא וכל אשר בה ליהוה *ipſa & omnia in illa Domino* (exceptis quæ ibi excipiuntur) ורק אתם שמרו מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם ושמתם את מחנה ישראל לחרם ועכרתם אותו *ſed vos cavete* ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος (ſic lxx *ab Anathemate*) *ne fortè cogitantes vos accipiatis* ἀπὸ τοῦ ἀναθέματος (*de Anathemate*) *& faciatis caſtra filiorum Iſraël Anathema & turbetis ea*, ubi Vulgata *ſitque Civitas hæc Anathema & omnia quæ in ea ſunt &c.* Sed dein,

vos

[a] Et vide eum ad Levit. 28. 21. & 29. & ad Joſ. 11. 14.
[b] Cap. 21. 2. & 3.
[c] Videſis Judic. 1. 17.
[d] Vide eum Levit. 27. 29.
[e] Cap. 2. 34. vide cap. 7. 2. & 26.
[f] Deut. 13. 16.
[g] Cap. 6. 17.

vos autem cavete ne de his quæ præcepta ſunt quippiam contingatis & ſitis prævaricationis rei & omnia caſtra Iſrael ſub peccato ſint atque turbentur. Sequitur paulò poſt [h] ויחרימו את כל וגו׳ *& poſuerunt in Cherem*, id eſt, *ἀναθεμάτισαν anathematizaverunt, deſtruxerunt, omnia quæ erant in Civitate à viro uſque ad mulierem, à puero uſque ad ſenem & uſque ad bovem, pecus & aſinum in ore gladii.* Et איש חרמי *homo anathematis mei* uſurpatur [i] pro *neci deſtinato*. Atque de deſtructione, maximè ex voto aut præcepto exequutioni mandanda ſic capienda eſt vox *Cherem* illic alibíque in Joſuâ, aliíſque ſacræ ſcripturæ locis ſequentibus, tametſi etiam iſtic altera illa *conſecrandi* aut *in ſacros uſus ſeparandi* notio ſimul concurrat, ex eo quòd omne [k] argentum atque aurum, vaſa ænea atque ferrea in ſpoliis domino conſecrabantur, cum nihilominus etiam ut reliqua nomine *Cherem* deſignarentur. Sed prior notio multo frequentior eſt apud prophetas inſequentes & fermè ſola; juxta illud Zachariæ [l] *Et habitabunt in ea* וחרם לא יהיה עוד *& Cherem* ſeu *Anathema* (ſic Græca & Latina vetus; atque aliquot recentiorum *Anathema* tam in latinis quàm vernaculis ibi retinent) id eſt, *deſtructio* aut *everſio totalis amplius non erit* ſeu קטלא *occiſio* ut Chaldæus ibi. De occiſione ejuſmodi atque everſione intelligunt Rabbini aliíque in Commentariis doctiſſimi Judæi Hiſpanienſis ibi *y deſtruction no ſera mas*, quibus alii aliquot conſoni, ut Angli nuperi (qui **utter deſtruction** habent) licet ſint, qui *l'enterdit* uti & **Bann** & **verbannete** / perperam nimis ſubſtituerint, uti & Angli ævi ſuperioris qui **and there ſhall be no more curſing** vertunt, nec ſine patrum veterum quidem autoritate. Nam Hieronymus ibi per *Maledictionem* & *abominationem anathema* interpretatur quemadmodum etiam alii aliquot. Sed ſenſus prior heic locum habet uti etiam in illo Malachiæ ubi Deus ipſe, *ne forte veniam*, inquit [m] והכתי הארץ חרם *& percutiam terram Anathemate* id eſt *funditus deſtruam* ſeu ut Græci μὴ ἐλθὼν πατάξω τ̃ γῆν ἄρδην *veniam & percutiam terram penitus*, quale pariter ſignificat ἀναθεματίζω cum locis Scripturæ vetuſtioribus tum in illo de filiis Bean à Juda Maccabæo anathematizatis. *Concluſi ſunt* [n] *ab eo in turribus & applicuit ad eos*, ϗ ἀνεθεμάτισεν αὐτοὺς *anathematizavit eos*, id eſt ויחרימם *internecione delevit illos & incendit turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant*, ubi Syrus habet ܘܚܪܡܘܢ à *Cherem*, ſenſu jam oſtenſo. Angli autem Duacenſes ibi **and anathematized them**, quod de Anathemate quod deſtructionem ſignificat planè capiendum. Sed de *Anathematis* & τοῦ *Cherem* ſignificatione & uſu veteri juxta jam memorata & quæ hiſce cognata prorſus ſunt, præter ſcriptores tum veteres tum recentiores aut ex librorum titulis aut ex locis utriúſque Teſtamenti ad quæ notas adjiciunt ſatis cuique obvios, conſúlas, ſi placet, quæ viris aliquot doctiſſimis [o] nuper eâ de re obiter & velut aliud agendo conſcripta ſunt; uti etiam quæ nos loco antè indicato de variis Anathematis generibus congeſſimus. Jam verò cum ex oſtenſis palàm liqueat, voce *Cherem* atque *Anathematis* (diſtinguunt aliqui inter ἀνάθημα & ἀνάθεμα; quàm benè viderint ipſi. neque locus hic eſt eâ de re plura dicendi) compluria deſignari ac contineri,

veluti

[h] Comm. 21.

[i] 1 Regum 20. 42.

[k] Comm. 19.

[l] Cap. 14. 11.

[m] Malach. 4. 6.

[n] 1 Maccab. 5. 5.

[o] Claud. Salmaſius in Exercit. Plinianis pag. 1089. Ludovicus Capellus in tract. de Voto Jephthæ, Dionyſ. Petavius Miſcel. Exercitat. cap. 14 & 15.

veluti Conſecrationem, Separationem, Maledictionem, Dirarum Imprecationem, Devotationem, Pœnæ deſtinationem, Abdicationem ſeu ablationem, in ſacros uſus Confiſcationem, Interdictionem, Cædem, Incendium, Exitium atque deſtructionem, arbitrariam corporis læſionem, eámque ſive à Numine ipſo pro libitu cœlitùs ac per Angelos ſeu miniſtros pœnarum ſive ab Hominibus ex Jure ſive Pacis ſive Belli, eóque ſive Præceptivo ſive Permiſſivo, tum in Perſonas tum in Res variatim exequendam, ſed ita demùm ut binæ illæ Conſecrationis & Deſtructionis in eámque Devotationis ſeu Maledictionis notiones pro locorum quibus vox ipſa uſurpatur diſcrimine reliquas ſatis complectantur (quod etiam ab Ebræorum doctiſſimis aliiſque agnoſci ſolet) nec ullibi apud prophetas veteres pro ipſo Excommunicationis (quâ pœna ea habebatur ſingularis, ac forenſis ſeu Conſiſtoriana, aut ſaltem forenſis inſtar, ſeu à pœnis reliquis erat ſignantiùs diſcriminata) Actu adhibeatur; manifeſtum inde ſatis fit, ipſum, ut diximus, Excommunicationis *Cherem* nuncupatæ Actum neutiquam ex vocis hujus in fœdere veteri uſu Actúſque ea ſignificati exemplo derivari poſſe, quippe qui nullibi ſub eo nomine aut ſenſu in illo reperitur. Nam licet & Separatio & Maledictio & Devotatio, Dirarúmque ſeu vindictæ divinæ imprecatio voce illâ ut præviæ innuerentur (quæ quidem habentur etiam in Excommunicationis Ebræorum actu) nihilominus ipſe actus præcipuus eâ denotatus, quatenus Pœnam aut Perſonarum Rerúmve læſionem in Scriptura ſignificat, eſt exterminium & deſtructio & ablatio ejuſmodi quæ effectui Excommunicationis eo nomine dictæ prorſus eſt diſſona & diſſimilis. Aliud eſt ſeparari tantùm aut diris onerari; aliud tum hæc pati tum occidi ac deſtrui. Et ſæpenumerò nimis ſanè anguſtæ nec ſatis explicativæ ſunt verſiones & Latinæ & vernaculæ vocis hujus uti & Anathematis, quà pro Pœnæ & Deſtinatione & Executione in veteri inſtrumento uſurpantur. Nam Execrationem ſolùm illæ nunc ſubſtituunt, nunc ſolùm Separationem, nunc Damnationem, nunc Interdictum, nunc Abominationem, id genus alia, quæ ſunt citra cædem ſeu deſtructionem (quam tamen interdum, ut debent, exprimunt) id eſt citra actum præcipuum & maximum voce ipſa ſignificatum. Sed æquè impropria ac infelix heic nulla cum ſuperioris ſeculi verſione [p] Anglicana etiam publicâ autoritate paſſim uſurpanda, quâ in loco illo de *Cherem* apud Joſuam illuſtriori, ſeu Hierichuntis excidio, ipſum vocabulum **Excommunicat** & **Excommunicat thing** adhibetur, quaſi reverà tunc *Cherem* ibi Excommunicationem ſignificaſſet, quà pœna ſive apud Ebræos ſive apud Chriſtianos ſingularis eo nomine ſolet denotari. Illa ſcilicet Joſuæ ſupra citata in Urbem ſententia ſic ibi [q] ex Ebræo & Græco (nam Vulgatæ non omninò reſpondet) vertitur, **The city ſhall be damned, both it and all that are therein, to the Lord &c. And in any wiſe be pe ware of the Excommunicate things, leſt you make your ſelves excommunicate, and take of the excommunicate things, and make the Hoſt of Iſrael excommunicate and trouble it.** Et poſtea [r] pro eo quod eſt *Pravaricati autem ſunt filii Iſrael pravaricatione* בחרם *Cherem* ſeu *anathemate & accepit*

p *Edit. An.* 1540. 1541. 1564. *Londini.*

q *Ioſue* 6. 17.

r *Cap.* 7. 1.

cepit Achan &c. כן החרם *de Cherem* ſeu *de Anathemate*, in verſione illa legitur in the excommunicate things & of the excommunicate things *in & de rebus excommunicatis.* Item[f] — for they have taken of the excommunicate things. Et in illo *terga vertent in conſpectu inimicorum ſuorum* כי היו לחרם *ὅτι ἐγενήθησαν ἀνάθεμα quoniam facti ſunt Anathema, nec ego addam ut ſim amplius vobiſcum ſi non extirpaveritis* החרם *Anathema de medio veſtri*, ſubſtituêre verſionis illius autores illi becauſe they be excommunicate & except you root out the excommunicate from among you. Et pro eo quod eſt והיה הנלכד בחרם ישרף באש *& qui * deprehenſus fuerit in Anathemate, igne comburetur*, habent illi and he that is found in the excommunication ſhall bee burnt with Fire. Sed interea quod heic pro *Excommunicato* ſic capiunt alibi tantùm accurſed, & execrable (uti etiam & hoc in capite) & utterly deſtroyed, atque[t] id genus alia, ex vi verbi חרם *ἀναθεματίζειν*, cum aliis vertunt. In Wiclefianâ, quæ compluribus annis præceſſit, utcunque in uſum publicum non receptâ, corſe ſeu curſe & curſed & accurſed, alia ſimilia, pro eodem ſubſtitui ſolent. In recognita autem ſub Elizabetha Regina atque emendata illa Epiſcoporum dicta, locus ille de Hierichunte devovenda in capite Joſuæ ſexto ita mutatur ut pro excommunicate legatur execrable, tametſi in capite ſeptimo vox excommunicate aliquoties retineatur ut in verſione illa vetuſtiori. Atque antè citata paulò mutant, ut Neither will I be with you any more, except ye deſtroy the excommunicate from among you, & And he that is taken with the excommunicate thing ſhall be burnt &c. adeóque pro excommunication ibi excommunicat thing ſubſtituitur. Atque hæc uſque ad bibliorum interpretationis recognitionem ſub Jacobo Rege (ſeu ſub annum Chriſti 1612.) nuperam, quæ inde obtinuit & jamnunc apud nos in uſu publico, retinebantur. In hac autem expuncto apud Joſuam *τῷ* excommunicat ponitur accurſed. Sed verò compluribus antè annis Cambriobritanni auſpiciis Parliamentariis ſub Elizabetha Regina[u] ſuam in linguam biblia uſum in publicum vertentes, retineri heic noluêre quid quod *excommunicati* in Anglicanis vocabulo tunc reſponderet, diofrydd & diofrydd-beth *abdicatum* & *rem abdicatam* ſubſtituentes, nec Anglicanam, quæ tunc obtinuit, ſequentes quos certè illius veſtigia premere & debuiſſe & voluiſſe ambigendum non eſt, niſi ubi optima diverſum ratio exegiſſet. Nec ipſam quidem *Excommunicati* aut *Excommunicationis* vocem aut quæ in linguis ſive provincialibus ſive aliis ab origine illa Latina fit, in verſionibus uſquam extra biblia illa Anglicana comperio ita uſurpatam. Neque ſanè alicubi in ſacris literis Actum ejuſdem innuit *Cherem* nec omninò intra cancellos Maledictionis aut Interdicti (quæ voces ſæpiùs pro eo ſubſtituuntur) continebatur, utpote Exitium & Deſtructionem totalem, quoties de Pœna perſonali uſurpatur, denotans. Atque ita puto ſatis cuique conſtabit, ipſum Excommunicationis Actum, quà ut pœna ſingularis erat apud Ebræos in uſu, nullibi in veteri federe *τῷ Cherem* reſpondere, cum interim pariter ſit fatendum ex ſignificationibus ibi ejuſdem ſeu earum circumſtantiis ac appen-

[f] Ibid. 11, 12, 15.

* Cap. 7. 15.

[t] 1 Sam. 15. 3. &c. 1 Maccab. 5. 7.

[u] In Archivis Parlamentariis anni 5 Elizabethæ.

appendicibus aliquot natum fuiſſe ac adſumtum Nomen quo tum ſingularis illa Excommunicationis gravioris ſpecies tum ipſum Excommunicationis, juxta antè dicta, genus intelligeretur. Nimirum Maledictio, ſeu Devotatio Dirarúmque imprecatio ejuſmodi ut Exitium à Vindicta divina pœnarúmque cœlitùs ſeu à Numine peccatoribus inflictarum miniſtris, inde exoptaretur exſpectaretúrque (qualis tum Maledictio tum Pœna in ipſo actu τȢ *Cherem* ſeu *Anathematis* ſeu in deſtruendæ ſive Perſonæ ſive Rei devotatione veteri in fœdere expreſſim, ut antè liquet, reperitur) cum priſtinæ libertatis, juxta ſuperiùs oſtenſa, per Separationem, diminutione, ipſum Excommunicationis Actum quà legitimus ſeu forenſis habebatur, complebat. Atque Actus hic ideo nomen *Cherem* induit, quia ut in *Cherem*, quà in ſcriptura pro pœna uſurpatur, & Maledictio & Exitium ipſum continetur, ita in altero ejuſdem hoc uſu & Maledictio ſeu cum diris Imprecatio Exitii ejúſque à vindicta divina inferendi, præter Separationem hujuſmodi, velut in Exitium habebatur, licet citra Exitii ſeu Deſtructionis perſonalis Actum aliquem humanum, qui in vetuſtiori illo vocabuli uſu frequens, res tota peragereтur. Atque demum ut præter vetuſtiorem illam ſeu ſcripturariam ſignificationem ampliorémque, anguſtiorem, quam diximus ſeu partiariam ex uſu jam indicato etiam induit vox illa *Cherem* priſtinâ nihilominus ſimul retentâ (& ejuſmodi vocum aliarum ſive degenerationes, ſive mutationes, ſive ſignificationes novas pro ſeculorum & perſuaſionum diſcrimine, non rarò in omni Scientiarum, Artium, Rerum uſu fieri quis neſcit?) ita etiam ex ipſa rei natura exigebatur, ſaltem neceſſariò evenire videtur, ut ſignificatio quam ita per ejuſmodi uſum ſeu mutationem nacta eſt vox illa vetuſtiori anguſtior, etiam in ſuâ quatenus totum Excommunicationis actum denotaret, rurſus anguſtiorem ſubinde tranſmigraret. Quoties ſcilicet ipſe ejuſdem Actus quà tam Maledicendo diráſque imprecando quàm Separando ſeu ſecludendo legitimè exerceri potuit, id eſt quà actus Excommunicationis integer, juxta ſuperiùs memorata, quibat exerceri ſuíque ita juris aut manerent aut permitterentur Judæi ut liberè ſaltem hoc pœnæ genus, quicquid de aliis pro vario eorum ſtatus diſcrimine dicendum fuerit, adhibere poſſent, actus ille totus *Cherem* dictus eſt, & rectè juxta jam aperta. At verò quoties Judæi, quibus, ut cuilibet mortalium, liberum erat diris imprecari, deteſtari, abominari, ac vindictam divinam quam expectabant invocare, nec tamen actum aliquem forenſem ſeu humanum exercere quo perſonam cui maledicendo imprecabantur ipſi legitimè punirent (quâ de re plura ſtatim) etiam ipſa ſimplex Maledictio, Abominatio, Deteſtatio *Cherem* dicebatur, idque ex ratione ac origine jam antè tradita. Tantundem de *Anathemate* dicendum. Id pariter atque *Cherem*, quod per *Anathema* Helleniſtis & per *anathematizare* (ſenſu jam dicto) redditur, ſignificatum ſuum mutavit. Atque inde factum eſt quòd Patres Chriſtiani Primitivi[a] *Anathema*, & *anathemare*, & *anathematizare*, & *anathematiſmum* ita intelligant de Maledictione, Execratione, Deteſtatione, Abominatione, idque ex Judaico, ſed recentiori, uſu (cujus verbum eſſe Anathema proprium ait Hieronymus) quatenus nimirùm aut præ-

[a] *Auguſtin. ſuper. Numer. lib. 4. cap. 40. & 41. Hieronym. in Epiſt. ad Galat. cap. 1. &c.*

pravię Excommunicationi quæ nomen *Cherem* & apud Helleniſtas *Anathema* ſic induerat, fuerint Diræ, quoties ipſa Excommunicatio integra legitimè exerceri potuerit, & ſubſequens deſtructionis ſeu libertatis amiſſionis gradus acceſſerit, aut quatenus ſimpliciter etiam ſine coercendi ſeu aliam per ſeparationem alitérve pœnam infligendi poteſtate Diræ (quarum ſimplex etiam uſus apud Græcos & Romanos veteres, inſtar cumuli earum apud Ovidium in Ibin notiſſimi, ídque genus aliarum, perquam frequens) ſeu vindictæ divinæ imprecatio nominibus illis innueretur. Inde etiam pro *Anathemate*, *Maledictum* abſque alia adjectione in fœderis Novi Vulgata [y], ut ſæpenumerò aliàs, reperitur. Atque inde ſanè, nec ſatis benè, in verſionibus recentioribus, **accurſed**, **exec**. &c. *id* genus alia & **excommunicat** ut ante dictum eſt, ſubſtituuntur in veteri inſtrumento pro *Cherem* ſeu eo quod planè aut funditùs deſtructum aut ſaltem deſtruendum, ídque ab hominibus, ſine vindictæ divinæ expectatione, ſignificat. Anguſtior nempe ſenſus tranſlatione redditur, ídque ex recentiori jam dicto ſenſu, quàm in origine erat reverà. Summa eſt, rectiſſimè dixiſſe Heſychium Ἀνάθεμα ſignificare tum ἐπικατάρατον tum ἀκοινώνητον, id eſt & *maledictum*, & *communione privatum*. Hoc quoties Excommunicationis pœna integra adhiberetur. Illud quoties ſine ſeparatione aut excluſione, id eſt Juriſdictionis actu in perſonam, legitimo exoptando ſeu imprecando pronunciaretur. Atque illud Heſychii de Perſona Anathematis nomine denotata capiendum, non de Rei; atque de recentiori ſignificatu, *non illo vetuſtiori*. Reddere quidem amant viri docti nonnulli *Cherem*, quà Excommunicationem Judæis ſignificat, per Exterminium, quod planè vitio non caret ſanè animadvertendo, Si modò Exterminium intelligunt pro eo quod eſt ἐξολόθρευσις aut ἀφανισμὸς ſeu *deſtructio* totalis aut *perditio*, juxta quod ſimul cum verbo *exterminare* multoties uſurpatur in Vulgata. Et in Gloſſario veteri per ἀφανισμὸν rectè redditur. Verum eſſe agnoſcere interim oportet ipſam vocem *exterminare*, unde *exterminium* fit, ex compoſitionis ſeu partium forma denotare communionis ſeu terminorum anteà poſſeſſorum privationem, ſeu exilium, utì etiam alia vocabula analoga. Sic Cicero [z] *ex urbe aliquem, ac autoritatem aliquorum è civitate & ex hominum communitate exterminare*, id genus alia uſurpat. Sed verò *exterminare*, *exterminator*, *exterminium* in Vulgata pro eo adhibetur quod eſt aut idem cum כרת ſeu *Exciſione*, aut ex manu dei perſonalis deſtructio ſeu perditio, juxta capite ſuperiori dicta, aut pro eo quod eſt *Cherem* in ſenſu illo vetuſtiori ſuperiùs oſtenſo, quorum neutrius actus ipſe, præter Maledictionem, quid propriè habet cum Excommunicatione Ebræorum commune. Etiam apud veteres [a] Aries vocabatur *inſtrumentum exterminatorium*, quia ſignum perdendæ, deſtruendæ urbis. Atque in ſenſu illo *exterminandi* quo ſummoveri quempiam innuitur juris ſui ſeu communionis priſtinæ terminis nec tamen neceſſariò deſtrui, vox ἀφορίζειν, ἀφορισμὸς & ſimilia (parili compoſitione) Judæorum Helleniſtis adeóque poſteà Chriſtianis in uſu; de quibus etiam propriè ſatis intra terminos certos contineri nec omnibus privari, ſignificantibus (quod Excommunicationem ſic probè denotat) plura inferiùs. Atque

[y] *Apocalypſ.* 22. 3.

[z] *In Catilin. Orat.* 3. *Orat. pro Corn. Balbo. Orat. pro Provinciis Conſular. De Officiis lib.* 3. *Philippic.* 13. *&c.*

[a] *Paul. Diac. lib.* 17.

ut *Shamatha* ex uſu Chaldaico mortem ſeu exitium denotans, Excommunicationis citra mortem, ut antè oſtenſum eſt, induit, ita planè in Captivitatis temporibus (ut mox docebitur) *Cherem* & *Anathema*, quando de perſonis dicebantur. Nam ubi de Rebus, confiſcationem aut ablationem, id eſt dominii jus reo peremtum ſignificabant. Atque hæc omnia ex Uſu Excommunicationis apud Judæos maniſeſtiora fiunt. Quod ad USUM ejuſdem apud eos attinet; quanquam rationem quâ eam niti volunt velut originariâ, petunt, juxta antè memorata, ex illo Baraki in Meroz pronuntiato, in quo etiam ipſam Excommunicationis pœnam contineri expreſſim volunt, attamen illo recentiorem multò non dubitandum videtur fuiſſe originem ipſius Uſus, ut recepti, Excommunicationis legitimæ ac forenſis ſeu inſtar forenſis habitæ, qualis ſuprà oſtenſa eſt. Nec ſanè Captivitatis, poſt inſtitutam divinitùs eorum rempublicam, primæ temporibus vetuſtiorem ipſos eam ſic agnoſcere mihi ſatis compertum eſt. Nam tametſi tum Maledictionem ſimplicem ſeu Dirarum Uſum ſolennem ac frequentem in peccatores vetuſtiſſimum fuiſſe palàm ſit, tum etiam in convictu ac conſuetudine familiari ac privato delectum ejuſmodi, ut apud alios paſſim, ita & apud Ebræos veteres viguiſſe (quâ de re in Prophetis teſtimonia [b] ſunt expreſſiſſima) ut alii alios in communi vitæ ratione adeò ſæpiùs odio haberent ac deteſtarentur, ut ſemotos à ſe vellent nec in convictum aut ſocietatem libentèr admitti, nihilominùs inde nihil omninò ad legitimæ ac forenſis ſeu inter eos qui inſtar fori (juxta infrà oſtenſa) ſe gererent Excommunicationis formulam ſeu perſonæ ſic ſemotæ ſtatûs inter ſuos mutationem aliquam legitimam, quæ heic ſemper neceſſaria, attinens eliciendum. Et poſt tempora jam dicta natum fuiſſe inter Judæos & Samaritanos odium illud inteſtinum notiſſimúmque certiſſimum eſt; quo ſcilicet invicem alteri alteros velut pro perpetuò Excommunicatis [c] ſeu à commercio omnimodo ſemotos habebant, juxta illud mulieris Samaritanæ [d] *quomodo tu Judæus cum ſis, bibere à me poſcis quæ ſum mulier Samaritana?* οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις *non enim coutuntur Judæi Samaritanis.* De averſatione autem illa inter eos mutua quæ Excommunicatio dici potuerit, licet diverſa eſſet ab Ebræorum quam oſtendimus forenſi, ſeu ea quam inter ſuos ipſi exercere ſolebant, commentum eſt Mahumedanum quod fas ſit heic memorare, originem eam habuiſſe ab ipſo Moſe. Legitur in Alcorano verſionis Retinenſis [e], ubi de Aſcemeli (falsò ſic ibi etiam juxta vetuſtiſſimos codices verſionis ejuſdem manuſcriptos vocatur) ut aurei vituli artifice agitur *injunxiſſe Moyſem ut quamdiu viveret Aſcemeli peregrinaretur nec cujuſquam communione potiretur.* Exilium quidem heic atque Excommunicatio. Legendum autem pro *Aſcemeli*, *Alſameri*, ſeu السامري (ut in Arabico [f]) cui peregrinationem ibi Moſes injunxiſſe dicitur atque ita priſtina hominum communione privaſſe ut quemcunque videret ei diceret لا مساس *tactus ſit nullus, noli me tangere*, ubi Mahumed Ben Achmed وكان يهيم في البرية واذا مس احدا او مسه احد حما جميعا

& pe-

b *Pſal.* 1. 1. & 26. 4. *Iſa.* 66. 5. &c.

c *Vide* Pirki *R. Eliezer cap.* 38. *Sepher* Tanchuma *fol.* 16. *col.* 1. *Buxtorf. Lexic. Chald. col.* 2464. *I. Druſ. de tribus ſectis c.* 2. & *lib. noſt.* 4. *de Jure Nat. pag.* 304.

d *Joann. cap.* 4. 9. & *vide Luc.* 9. 53.

e *Azoar.* 30.

f *Surata* 20.

& peregrinabatur in deſerto, & quoties tangeret is quempiam aut quiſpiam illum tangeret, totum ſe abluebat. Atque ab hoc Sameri deſcendiſſe gentem Judæorum Samaritanam quæ inſulam maris rubri cognominem incolit, adeóque etiam ipſam aliorum hominum averſationem jam dictam, tradit Aldriſius autor Geographiæ Nubienſis, inquit [g] ومنها جزيرة السامري سكنها قوم (g Part. 5. Clim. 2.)
يهود سامرية وعلامتهم ان يقول احدهم اذا لقي انسانا لا
مساس وبهذه اللفظة يعرف انهم من اليهود المنسوبين
الي السامري صاحب العجل في زمن موسي عليه السلم
Inter has (maris rubri inſulas) *eſt inſula Sameri cujus incolæ gens Judaica Samaritana, qui inde dignoſcuntur quod ſi quis eorum hominem* (non ſui generis) *obvium habuerit ei dicat Ne attingas. Atque ex hac dictione deprehenduntur eſſe ex Judæis qui deſcendunt ex Sameri autore Vituli tempore Moſis cui ſit pax.* Ita ille, locum Alcorani memoratum planè reſpiciens, de quo etiam nos alibi [h]. Sed nugis his aliiſque ſi quæ ſunt ejuſmodi de tam vetuſto Excommunicationis apud Judæos ſolennis ac forenſis uſu miſſis, ad hunc modum, ſi quid video, de Uſûs ejuſdem apud eos publicè recepti Origine, ſtatuendum. In lege ipſa aut in hiſtoria ſacra ante Captivitatis primæ jam dictæ tempora, Uſum hunc nullibi comparere. Neque neceſſarium eis viſum eſt ut adhiberetur Excommunicatio, quamdiu ſui erant juris ac penes Synedria & præfecturas juridicas ſuas poteſtas manebat, ut ante Captivitatem, legitima liberáque, omnimoda delicta, juxta leges ſacras ac mores ſuperinductos, aliàs coercendi, ídque ſive Morte ſive Plagis ſive Mulctis pro multiplici facinoroſorum diſcrimine. Adeóque nec in legis præceptis nec ſub Templo primo aut ante Captivitatis tempora, Uſus ipſe reperitur, nec ſanè verba aut nomina illa notiſſima Tria quibus deſignari ſolet (juxta antè oſtenſa) pro ea ullibi in ſacris Judæorum literis uſurpantur, aut ante Captivitatem ita ſignificabant. In Captivitate autem Poteſtas eorum in ſuos publica, nunc planè adeo deminuebatur ut in nihilum omninò redigeretur, ut devictorum ſolet, nunc ex indultu principum quibus captivi erant ad gradus aliquot, citra capitalia Judicia, eadem permiſſa. Etiam & quandoque ut pœnas omnimodas adeóque capitis in ſuos exercere poſſent, impetrarunt Ethnarchæ & principes Captivitatis, ut videre eſt in hiſtoria ſacra, apud Joſephum, alibíque. Ipſi autem legum ſacrarum ſibíque peculiarium & morum avitorum libentiſſimè, etiam avidiſſimè, tenaces, quamvis pœnarum forenſium executione, quâ gaviſi anteà fuerant, alienis in terris plerunque carebant, ſummoperè tamen inter ſe ad ſingularem exiſtimationem ſuam inter Gentes ſuſtinendam patrióſque ritus moreſque conſervandos agebant, adeóque ex Pacto inter ſe Convento ſeu Compromiſſo facinoroſos ac contumaces ex ſuis quos nec capitalibus nec pecuniariis aliiſve vulgò uſitatis perſonalibus ſeu apud ſe forenſibus pœnis jam coercere ob poteſtatis defectum quirent, Maledictione atque vindictæ Divinæ Imprecatione cum Separationis ſeu priſtinæ in convictu ac conſortio libertatis deminutionis qualem diximus,

h De Diis Syris Synt. 1. cap. 4.

 igno-

ignominia puniri volebant, id eſt Excommunicatione, ut ita puniti vindictæ divinæ metuentes & pudore inter ſuos ſuffuſi in bonam redirent mentem & per Abſolutionem ſeu Reſtitutionem velut purgati reciperentur. Atque ita ea utebantur tum homines ſingulares (ut oſtenſum eſt) tum Captivitatis cœtus ſeu principes, inſtar fori inter ſuos ex ejuſmodi pacto ſæpiùs ſe gerentes. Inſtar fori dico. Nam ubi alienis in terris atque alienæ omnino poteſtati ſubditi ac ſui juris libertate prorſus carentes degebant, ne concipi quidem cum ratione poteſt, ex pacto aliquo ſolùm inter ſe inito, neque à Principibus cui ſuberant firmato aut legitimè permiſſo, reverà Forum circa hanc rem eos habuiſſe, aut Juriſdictionem aliquam propriam, ſed actum tantùm juriſdictionem ex convento & reverentia comitante imitantem aut ſimulantem exercuiſſe. Nec Privatorum conſenſus judicem legitimum facit eum qui nulli præeſt [i] juriſdictioni, tametſi interim per omnia ſecula certiſſimum fuerit, privatos, etiam in ſodalitia pacto contractos & per compromiſſa conjunctos, ex mutua ſui reverentia ſponte ſæpiùs obſecundare perinde ac ſi legitima in eos exerceretur cum imperio juriſdictio. At verò ſi Separationi illi ſolenni perſonali adverſata fuiſſet Poteſtas aliqua publica loci illius in quo ſic quis Excommunicatus eſt aut eam impediiſſet, planè pro nihilo ea ex jure ibi habenda, quoniam actus erat contra ejuſmodi Poteſtatis libitum ſuo in territorio ſuóſque in ſubditos (qualis in Captivitate ipſi Judæi) non exercendus. Unde etiam evenire potuit ut Maledictio ſola ſeu divinæ vindictæ imprecatio, qui actus eſt non minùs ubique liber quàm ipſe fandi, nec impediri ſolitus, Effectum per ſe aliquem heic in Excommunicatum haberet, utcunque cum Separationis aliunde forſan impeditæ aut vetitæ pronuntiato conjungeretur. Atque hujus rei ratio ſingularis heic ſemper habenda eſt, quoties loquimur de Excommunicatione ab Ebræis quibus juriſdictio propriè dicta, alienis in terris, eam in rem non permittebatur, pronunciata; quemadmodum in Epiſtolari illa ac ſolenni Gerſomi nomen præ ſe ferre ſolita, de qua antè dictum eſt, & ſimilibus. Et Effectu illo Separationis perſonalis, ut careret Excommunicatio neceſſe erat, quoties eorum quis in Captivitate Excommunicatus adeò contumax eſſet ut ſententiam in ſe qualitercunque latam ſpernens, libertatem in convictu priſtinam nihilominùs retinere vellet, niſi ſummarum poteſtatum Indultus aut Permiſſio acceſſiſſet; cujus rei exemplum habetur in tabulis hujus regni publicis ubi ſub Henrico noſtro Rege tertio impetrarunt ab eo Judæi Londonienſes licentiam *quod* [k] *Magiſtri legis eorundem in Civitate London promulgare poſſint ſententiam Excommunicationis in omnes illos Judæos qui ſubſidium aliquod promiſerint ad cœmeterium ſuum London ſuſtinendum & illud non ſolverint.* Id genus alia ſeculorum vetuſtiorum, mox dabuntur. Sed proculdubiò boni mores, pudor, atque inter ſuos exiſtimationis integræ conſervationis deſiderium, ſæpe ſatis in cauſa erant, ut recepto Excommunicandi uſui ſponte alienis in terris ſe ſubmitterent. Illud autem ſic, ut dictum eſt, in Captivitate cœptum ita poſtmodum variatim duravit ac retentum eſt, ut non modò ubi juriſdictionem etiam peramplam inter ſuos, citra capitalem, exercere alienis in terris atque in Diſperſionibus

[i] *L. 3. C. tit. de Juriſdict. omnium Judicum.*

[k] *Rot. Pat. 34. Hen 3. memb. 3. ſeu anno Christi 1251.*

bus

bus ex indultu Principum [l] eis licuerit, verùm etiam, ubi capitalia cum reli- quis judicia eis permitterentur atque eſſent in uſu ſive alienis in terris ſive in ipſa terra ſancta ac Hieroſolymis, Excommunicatione jam oſtenſa uterentur, adhibitis etiam quandoque prout potuerint ſimul ac voluerint, pœnis præter eam inſuper aliis atque ſatis heterogeneis. Sed ab exemplis & teſtimoniis ſe- quentibus manifeſtiora hæc fient. Præ aliis Excommunicationis etiam forenſis Uſus apud eos teſtimonia illuſtriora ſunt & quantum video reverà in ſacris li- teris prima ſub Ezræ ethnarchæ & Nehemiæ tempora. Ita ſcilicet in edicto illo comminatorio Ezræ [m], cum ſuis è Captivitate reducis, legitur *quicun- que non adfuerit intra triduum juxta decretum Principum & Presbyterorum* יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה ἀναθεματισθήσεται πᾶσα ὕπαρξις αὐτοῦ καὶ αὐτὸς διαστελήσεται ἀπὸ ἐκκλησίας τῆς ἀποικίας *auferetur, anathema fiet* ſeu *ana- thematizabitur* (ſecundùm vetuſtiorem Anathematis & τοῦ *Cherem*, ut antè di- ctum eſt, quantum ad Res, non Perſonas ipſas, ſignificationem; ſeu *deſtruetur ei perimetúrque dominium ejus in rebus ſuis*; ſed aliqui etiam capiunt de bonorum per incendium, ut in Joſuæ hiſtoria Hierichuntina, deſtructione) *& ipſe abjicietur* ſeu *ſeparabitur à cœtu* ſeu *Eccleſia transſmigrationis* ſeu *Captivitatis*. Syrus ibi ܘܗܘ ܢܬܦܪܫ ܡܢ ܥܡܐ ܕܐܝܣܪܝܠ והו נתפרש מן עמא דאיסראיל *& ipſe ſeparabitur à populo Iſrael.* Arabs autem فليلعن وجميع ماله يفرز من كنيسة السبي *anathema eſto*, id eſt *Maledictus, & omnes facultates ejus ſeparantor ab eccleſia captivitatis*, ſeu uſibus communibus exi- muntor. Judæi Hiſpanienſes, *fueſſe deſtruyda toda ſu ganancia: y el fueſſe apartado de congregacion del captiverio.* In Apocryphis autem Ezræ [n] legitur κατὰ τὸ κρίμα τῶν προκαθημένων πρεσβυτέρων ἀνιερωθήσονται τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ αὐτὸς ἀλλοτριω- θήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους τῆς αἰχμαλωσίας *ſecundùm judicium aſſidentium ſeniorum tollentur in ſacros uſus facultates eorum, atque eorum quilibet alienus judicabitur à multitudine captivitatis*, ſeu legitimè ſeparatus. Joſephus [o] paritèr recitans edictum ὡς τῶν ἐν δυσὶν ἢ τρισὶν ἡμέραις οὐκ ἀπαντησάντων, ἀπαλλοτριωθησομένων τοῦ πλή- θους καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν κατὰ τὴν τῶν πρεσβυτέρων κρίσιν ἀφιερωθησομένης *& hos qui ante biduum aut tres dies non occurriſſent alienari à multitudine & ſubſtantias eorum auferri* (in ſacros uſus) *decernens ſecundùm judicium ſeniorum*, ut Ruffi- nus. Sed Gelenius ibi benè, *& quiſquis per contemtum non adfuerit intra præ- ſcriptum tempus, ut Excommunicetur bonáque ejus ſacro ærario addicantur.* A- deóque expreſſim pro Excommunicatione Alienationem illam ſeu Separationem ſumit, uti etiam Ebræi ipſi dum eandem ipſam locutionis formulam quæ heic pro ſeparatione à cœtu ſeu Eccleſia, ut antè liquet, uſurpatur, pro Excom- municatione adhibent. Et Chriſtiani heic patres aliquot [p], *Ecce Excommunica- tionis forma*; licet vir præſtantiſſimus Hugo Grotius de Exilio potiùs, quatenus illud ab Excommunicatione diſterminatur, ſumere videatur. Heic enim ille, *Exilium non erat inter pœnas legis. Sed licebat Senatui novis decretis novas pœnas adde-*

l *Videſis Joſeph. Archæolog. lib. 14. & Ruffin. ibi & David de Pomis, de Medico Hebræo.*

m Cap. 10. 8.

n Lib. 3. cap. 9.

o *Archæolog.* lib. 11. cap. 5.

p Io. Marian. alii.

addere. Et verum quidem eſt, tunc legitimam fuiſſe penes Ezram reliquóſque Judæorum præfectos juriſdictionem circa pœnas omnimodas adeóque Excommunicationem pro libitu mulctáſque infligendas. Nam ab Artaxerxe Perſarum rege, cui captivi manſerant, expreſſim indulta eſt Ezræ poteſtas judices conſtituendi, idque eò uſque ut *qui*[q] *non fecerit legem Dei ejus & legem Regis diligenter, judicium faciendum de eo eſſet ſive in mortem*, הן לשרשו הן לענש נכסין ולאסורין *ſive in eradicationem* ſeu *exilium*, *ſive in condemnationem ſubſtantiæ ejus*, *vel etiam in carcerem.* Hinc poteſtatem & juriſdictionem legitimam nactus Ezra cæteríque tunc Ebræorum præfecti pœnas omnimodas adeóque has hoc loco memoratas ex jure in ſuos exercere quibant pleniſſimo. Huc ſpectat etiam illud Nehemiæ[r] ובאים באלה ובשבועה וגו' & *veniebant* ſeu *aſſociabant ſe per Diras & juramentum, ut ambularent in lege Dei*, id eſt comminatoriam Excommunicationis ſententiam in facinoroſos pronunciabant. Et Nehemias[s] ipſe, de Judæis qui uxores alienigenas per nefas acceperant, ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם וגו' & *objurgavi eos & execratus ſum eos & percuſſi viros quoſdam ex eis depilavique eos &c.* ubi Excommunicatio cum pœnis aliis; ut paulò poſt ſola Excommunicatio. Scilicet *De filiis* inquit[t] *Jojadæ filii Eliazib ſacerdotis magni quidam erat gener Sanballat Horonitæ* ואבריחהו מעלי & *fugavi eum à me* juxta decretum eâ de re in Ezræ edicto. Et ſingularis habetur in utroque Talmude[u] Edicti illius uſus ubi Excommunicatio ejúſque appendices deſcribuntur. Etiam Abenezra illud Nehemiæ ואקללם *execratus ſum eos* expreſſim interpretatur pro binis Excommunicationis generibus illis *Cherem* & *Niddui* antè oſtenſis. *Sed ea crediderim* (inquit Hugo Grotius) *in Exilio* ſeu tempore Captivitatis *uſurpata cum ius vitæ neciſque penes Perſas eſſet, atque iterùm cum capitalia Judicia ad Romanos deveniſſent. Nam in lege nulla earum pœnarum mentio, neque in veteri hiſtoria populi illius. Verius ergo eſt, Nehemiam gravibus verbis etiam cum ira divinæ comminatione uſum in iſtos legirupas.* Sic ille; ubi natum Excommunicationis uſum in Captivitatis ſeculis optimè admittit, quam etiam jam inde reduces, ſuppliciis capitalibus uti (licet ex permiſſu regio potuiſſent) nolentes adhiberi heic voluere. Apud Danielem[x] item ſumit Grotius illud *multi &c. evigilabunt*, *hi ad vitam æternam* ואלה לחרפות ולדראון עולם *in opprobria & Abjectionem perpetuam*, pro eo quod eſt, *erunt alii in Niddui*, *alii in Cherem.* Neque ſolùm apud Thalmudicos ſeu Traditionales Judæos Uſus quem diximus receptior ac forenſis (quicquid de Baraki actu illo interea loquantur) in Captivitatis temporibus illis vetuſtis aliíſque ſequentibus, velut primus, ſicut præfertur, agnoſcitur, verumetiam ab altera illa Secta quam Karæos ſeu Scripturarios vocant, qui ſanè ipſam uſûs ejuſdem originem temporibus jam dictis expreſſiùs etiam aſſignant. In allatis capite ſuperiori[y] ex Eliæ Ben Moſe Karæo liquet pœnam à Manu Dei ſeu Numinis per angelum exterminatorem aliáſve vindictam in facinora ex lege gra-

q Ezra cap. 7. 26.

r Cap. 10. 29.

s Cap. 13. 25.

t Ibid. 28.

u Hieroſolymit. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 81. col. 4. Babylon. ad eund. tit. fol. 16. a.

x Dan. 12. 2. & Videſis H. Grotium Not. in Luc. 6. 22.

y Pag. 93.

graviora, ídque ex profeſſo inter eos ita expectari ſolere ut aliunde non expectaretur vindicta, quoties ſcilicet judiciorum capitalium aliorúmque quibus facinoroſi inter homines coerceri ſolent, exercitio, id eſt juriſdictio cum imperio, eis deeſſet, aut, ut ibi exponitur, Tempore Captivitatis ſeu juris ſui ejuſmodi deminutionis, ſive extra terram ſanctam ſive intra, ut eo liberè in juſtitia juxta leges ſuas adminiſtranda uti nequirent. Inde ad vindictam divinam invocandam ſe accingebant maledicendo peccantibus atque ita ſeparando eos ut convictûs familiaris, ut antè eſt oſtenſum, libertate priſtinâ carerent. Proximè poſt verba illa Eliæ Ben Moſeh, ſequitur apud ipſum אמר ר׳ בנימין בן משה כי מי שנרשע במשפטי מומים או בשאר דינים שלא דנים בגלות ישוב ויפיס ויקבל עליו ואם לא יקבל עליו משפט שדי נחרים אתו ונבדיל אותו ממנו שכתוב יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה *& tradit Rabbi Benjamin ben Moſeh, quod ſi quis vitiis inquinatus fuerit gravioribus circa quæ in Captivitatis tempore judicia nobis exerceri nequeunt, oportet ut ad bonam mentem pœnitentiâ redeat, ſe reconciliet & melius vitæ inſtitutum futurum. in ſe recipiat, quod ſi non fecerit leges divinas obſervando, ponimus eum in Cherem & ſeparamus eum à nobis ſecundùm quod ſcriptum eſt* [z]. *Auferetur* aut *ei deſtruetur tota* [z Ezra 10. 8.] *ejus ſubſtantia & ipſe ſeparabitur ab Univerſitate* ſeu *Eccleſia Captivitatis*, quibus ipſe Elias Ben Moſch ſtatim ſubjungit וכן הוא ראוי בזמן הגלות שכל מי שלא קבל דברי תורה ודברי החכמים היוצאים מכח התורה להחרימו ולנדותו ולהבדילו מעדת ישראל על פי החכמים אשר בב״ד הנמצאים בזמן ההוא וכל הקהל ימשכו אחרי גזרת החכמים הנמצאים בזמן ההוא דור דור *Atque ita conveniens erat ac neceſſarium in Tempore Captivitatis ut ſi quis in ſe non reciperet verba legis aut verba ſapientum quæ eliciuntur ex ipſa legis vi, eum ponere in Cherem & in Niddui & ſeparare eum ab Eccleſia* ſeu *Univerſitate Iſraël ex decreto Sapientum qui præfectura qualicunque juridicæ tunc præfuere. Et Eccleſia* ſeu *Cœtus univerſus ſequebantur* ſeu *libenter recipiebant decretum Sapientum in tempore ejuſmodi per omnia ſecula.* Adeóque introducti Excommunicationis apud eos uſûs ſive forenſis ac Conſiſtoriani ſive ejus qui talem ſimulabat aut (quantum ex convento ac reverentia Sapientibus, ſeu qui vice præfectorum inter ipſos quoties ſui juris non eſſent admiſſi ſunt, præſtita fieri potuit) imitabatur, Cauſa præcipua & velut ſola agnoſcitur publicæ Judiciorum exercendorum ac Juriſdictionis veræ qua toties carebant, poteſtatis defectus, tametſi poſtquam introductus eſt, tam in præfecturis quibus juriſdictio revera habita quàm aliter locum illum habere voluerint. Et licet Cauſæ Uſûs hujus legitimæ maximè Viginti Quatuor memorentur in utroque Talmude alibíque apud Rabbinos, nihilominùs variabant illæ & in plures pauciorésve pro eorum penes quos exercebantur hæc pœna ſæpius mutabant. Multiplicem autem ac portentoſum Dirarum cumulum quo ſolenni ſibi ritu onerabant facinoroſos ac in legem contumaces, Excommunicatos eos pronuntiando, videre eſt in נוסח החרם *formula Anathematis* alibi [a] à nobis ex *Sepher Colbo* exhibita ubi אנו מחרימין ומשביעין [a De Jure Nat. & Gent. lib. 4. cap. 7.] ומשמתין ומקללין ומארירין *Nos in Cherem ponimus, & adjuramus, & ponimus in Niddui, & in Shamatha & Maledicimus &c.* uſurpantur, id eſt unica in

 denun-

denuntiatione omnia illa ſimul vocabula, adeóque *Shamatha* ſeu *Niddui* ac *Cherem* ſimul adhibentur. Adeo item varius habitus eſt & variatim temperatus Pœnæ hujus uſus, ut non deeſſent qui, quoties ſententiam in alium ferrent ipſi, ſe priùs (quod mirum) Excommunicarent, id eſt vindictam in ſe etiam divinam imprecarentur ſtatúmque ſuum parili ſententia apud ſuos minuerent, ſed ita ut Reſtitutionis ſeu Abſolutionis ſui poteſtas penes ipſos pro libitu maneret. Interdum etiam pro vario locorum & ſeculorum diſcrimine, verberibus aliiſque pœnis (quando ſcilicet vera juriſdictio eis competebat) viros ſtudio legis illuſtriores coerceri volebant, non Excommunicatione, quâ tamen tunc in obſcuriores utebantur. De eo quod eſt Excommunicantem priùs ipſum ſe Excommunicaſſe, teſtimonium habetur in Gemara Babylonia [b], ubi de Mar Zutra ſeipſum primò ſemper Excommunicante agitur. מר זוטרא חסידא כי מחייב צורבא מרבנן שמתא ברישא משמית נפשיה והדר משמת לדידיה כי הוה עייל באושפיזיה שרי לידיה לנפשיה והדר שרי ליה לדידיה אמר ר׳ גידל אמר רב תלמיד חכם מנדה לעצמו ומיפר לעצמו *Mar Zutra Sanctus, quoties inſignior quiſquam è ſapientibus in* Shamatha *ex peccati merito ponendus erat, ipſum ſe primò in* Shamatha *poſuit & poſtmodum illum. Revertens dein in ædes ſuas abſolvit ſeipſum & dein illum abſolvit. Nam & R. Gidel dixit, Diſcipulus Sapientis ſeu Juris publicè ſtudioſus Excommunicare poteſt ſeipſum & ſeipſum etiam abſolvere.* De Mar Zutra idem ut ſingulare inde notat item Abraham Zacuthius [c]. Floruit quidem Mar Zutra hic in Centuria ab Excidio Templi ſecundi quinta [d]. Mores autem quibus tunc ille uſus eſt, ex vetuſtiorum diſciplina manâſſe dubitari nequit. Scilicet Æchmalotarcha erat in Captivitate ſeu Diſperſione tunc Babylonica & Juriſconſultus perilluſtris. De diſcrimine autem Illuſtriorum ejuſmodi ſeu legis ſtudio eminentiorum atque Obſcuriorum eo nomine (licet aliàs fortè illuſtriores eſſent) teſtatur etiam eadem Gemara; ſcilicet Rab Papa dixiſſe תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן מעולם אלא כי קא מחייב מרבנן שמתא והכי עביד כי הא דמערבא מנגו אנגדא דצורבא דרבנן ולא מנדו אשמתא *utinam mihi nunquam contingeret Excommunicare* ſeu *in* Shamatha *ponere Sapientem illuſtriorem. At verò ſi objiciatur, quid fiet cùm* Shamatha *promeruerit Sapiens ejuſmodi. Certè benè factum foret, ſi idem quod faciunt in Occidente* (Palæſtina ſeu terra ſancta quæ ſedibus Judæorum Babylonicis Occidentalis) *ubi flagris adjudicantur ejuſmodi Sapientes rei, & non damnantur Excommunicationi.* Tantundem alibi Gemara eadem [e]. Nimirum diverſimodè minutâ, interdum etiam prorſus ſublatâ, tùm intra terram ſanctam tum extra, Ebræorum libertate judicia forenſia exercendi, quæ tamen pro vario Principum indultu aliter atque aliter ſæpius intermortua revixit, in Babylonia ſeu Oriente, maximè cum pœnas reis ex lege infligere, per defectum Juriſdictionis nequirent, tam Illuſtriores quàm Obſcuriores juxta antè dicta Excommunicare ſolebant. Sic præſtabant ſcilicet quantum inter ſe potuere ad continendos omnigenos ſuos in officio, cum aliter punire nequirent. At verò in Occidente ſeu Palæſtina, quando Cæſarum indultu Juriſdictio cum imperio eis compet-

b *Ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 17 a. *& tit.* Nidarim *cap.* 1. *fol.* 7 b.

c *Sepher* Juchaſin *fol.* 90 b.

d *V. de* Seder olam Zota *ſub finem & Sepher* Iuchaſin *fol.* 117 b.

e *Ad tit.* Peſachim *cap.* 4. *fol.* 52 a.

petebat, adeóque flagellationis pœnam apud eos (ut apud Orientalium alios) legitimam uſitatiſſimámque infligere liberum erat, malebant flagellatione quàm Excommunicatione in Illuſtriores quales diximus ſeu ſtudiis eminentiores animadvertere, cujus ignominia multò minor apud eos habebatur quàm Excommunicationis [f] adeò dirarum plenæ & tum Vindictæ Divinæ tum Separationi & Pœnitentiæ reliquiſque Abſolutionis Incommodis reum exponentis; maximè cum clam, nec in publico, flagellandi eſſent. Certè Maimonides [g] hac de re loquitur quaſi nullibi extra idololatriæ, illiúſque apertiſſimæ ac inſtar Jeroboamianæ, cauſam publicè Excommunicandus fuiſſet aut Princeps aut Pater Synedrii aut quales diximus illuſtriorum quiſquam, ſed flagris potiùs ſic puniendus, ubi fieri id quibat. Alios item habet ſequaces. Sed de Terra ſancta videtur id maximè capiendum juxta jam memorata, uti & rectè monet præſtantiſſimus vir Buxtorfius [h] filius qui intelligit illud de Occidente, quaſi dictum fuiſſet, inſolitum fuiſſe Hieroſolymis & in Terra ſancta perſonas ejuſmodi Excommunicare. Ibi tamen tum Flagellationis tum Excommunicationis omnimodorum, pro libitu eorum qui rebus præerant, uſus erat. Et pro vario temporum, locorum, ac ſectarum etiam diſcrimine, nunc paritèr univerſis, tam illuſtrioribus quàm aliis, etiam Hieroſolymis infligebatur Excommunicatio (quod ſatis eſt elicere ex inferiùs de Eſſenis dicendis) nunc illuſtrioribus potiùs ut dictum eſt flagellatio. Et Chriſtus ibi ad diſcipulos ſuos, *Tradent* [i] *vos in Synedria & in Conventibus* ſeu *Synagogis ſuis flagellabunt vos.* Atque de flagellationis ejuſmodi pœna obvia ſunt in fœdere Novo [k] alia. Et licet nec Chriſtum ipſum nec diſcipulorum quemquam ibi expreſſim Excommunicatum reperiamus, tamen expreſſiſſimum habetur ibi teſtimonium de συνθήκῃ *conventione* ſeu *pacto* inter Judæos inito de quolibet Jeſum Chriſtum eſſe confitente Excommunicando. ἤδη [l] γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστὸν ἀποσυνάγωγος γένηται, *Jam enim conſpiraverant* ſeu *convenerant* Judæi *ut ſi quis eum confiteretur Chriſtum, extra Synagogam fieret.* Inde cæci oculis reſtituti parentes, pactum hoc adeò timuiſſe liquet ut reſponſum de filii cæcitate dare detrectarent ne fortè pro Chriſtum agnoſcentibus ſic inde deprehenſi Excommunicarentur ipſi ut poſtmodum filius. Atque extra Synagogam facere heic idem ipſum eſt quod Excommunicare ſeu להבדיל מן הקהל *ſeparare* ab *Eccleſia* ſeu *cœtu* juxta ſuperiùs dicta. Idem ipſum ibi dicitur ἐκβάλλειν ἔξω *ejicere foras.* De cæco illo, καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω [m] *& ejecerunt eum foras*, & audivit Jeſus quod ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω *ejecerunt eum foras.* Et quicquid plerunque atque ut ſolitum hac de re ibi fuerit in uſu, pro libitu proculdubio eorum qui rebus præeſſent tam Flagellatio quàm Excommunicatio ibi adhibebatur, etiam in omnigenos, utcunque pro variis rationum contingentium ac temporum momentis alios hac potiùs alios illa pœnâ juxta jam dicta coerceri voluerint. Dominus ipſe poſt pactum illud de Excommunicando initum, ad diſcipulos, [n] ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς *extra Synagogam facient* ſeu *ponent vos.* Nec benè vulgata ibi, *abſque Synagogis*, ſi de Synagogis quæ Proſeuchæ erant locus ſic capiatur, ſeu de Synagogarum illarum interdictione. Synagoga in compoſito illo pro ipſa

[f] *Vide Baal Aruch in* נגד 2.

[g] *Tit.* Talmud. Tora cap. 6.

[h] *In Lexic. Chal. p* 2465.

[i] *Mat.* 10. 17.

[k] 2 *Cor.* 6. 5. 11. 23. 24.

[l] *Ioan.* 9. 22.

[m] *Ibid.* 33. & 34.

[n] *Joan.* 16. 2.

Eccleſia ſeu Univerſitate & familiaris eorum convictûs cœtibus ſumenda, quâ de re etiam alibi plura. Etiam & poſt pactum illud ſeu decretum multi ἐκ τῶ ἀρχόντων ° *ex principibus crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur,* ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται) *ne extra Synagogam fierent* ſeu ne de Synagoga ejicerentur. Alibi item ad diſcipulos Dominus ᵖ *Beati eritis cum vos oderint homines* καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι καὶ ἐκβάλωσι &c. *cum ſeparaverint vos atque exprobraverint & ejecerint nomen veſtrum tanquam malum propter filium hominis*, qui locus de Excommunicatione eorum pariter capiendus. Atque quod heic ἀφορίζειν eſt ſeu *ſeparare*, idem eſt quod extra Synagogam facere atque ἐκβάλλειν ἔξω ſeu *ejicere foras.* Hugo Grotius ad illud de Judæorum decreto, *Excluderetur à Synagogis & familiari convictu. Nempe per* נדוי *Niddui quod propriè vertitur* ἀφορισμὸς *Lucæ 6. 22. Nam* חרם *Cherem, Anathema, qui ſecundus eſt gradus, in Jeſu ſectatores decerni demum cœpit poſt reſurrectionem.* Sic ille; quem & vide præ aliis ad loca reliqua citata, in quorum aliquot tam benè interpretes ſuperioris ſeculi Anglicani vocem **Excommunicat** ſubſtituêre quam malè in Hiſtoria illa Hierichuntina de qua ſuprà. Satis enim rectè pro *extra Synagogam facere* & pro *ejicere extra* apud Joannem, **to excommunicat** adhibebant. Si quis confiteretur eum Chriſtum, **he ſhould be excommunicat out of the Synagogue** / *Excommunicaretur è Synagoga*, & **leſt they ſhould bee excommunicat** / & **they ſhall excommunicat you** / & **Jeſus heard that they had excommunicat him** / ſcilicet cæcum illum. Neque ſanè cum ratione impugnarunt verſionem hanc (quam etiam amplexi ſunt Cambrobritanni heic meritò; licet *Excommunicationis* vox in Joſua, ut antè oſtenſum, illis meritò pariter diſplicuerit) Rhemenſes Angli aliique Romanenſes; quaſi recepto Excommunicationis in Chriſtianiſmo juri officeret. Nam ut ſuam habent Chriſtiani ſic item ſuam tunc habuere Judæi, eámque propriè ſatis eâdem voce denotandam, utcunque pro vario perſuaſionis morúmque receptorum etiam diſcrimine ſatis diverſam. Sed verò in editionibus aliquot Anglicanis vox illa alio charactere, quaſi in ſacro ſermone non eſſet, pingitur, in aliis etiam in oram libri ut varia lectio rejicitur. Atque recentiores apud nos ſub Jacobo Rege interpretes vocem illam prorſus expunxerunt & **be caſt out** / & **be put out of the Synagogue** atque ſimilia, ut in verſionibus recentioribus, uti etiam alii, ſubſtituentes, nec in Veteri nec in Novo Teſtamento, juxta ſuperioris ævi verſionem, τὸ **excommunicat** omninò retinentes. Neque hactenus obſervavi in verſione aliqua nupera, præter Anglicanam vetuſtiorem & Cambrobritannicam, ipſum *Excommunicationis* verbum aliúdve juxta nunc vulgi ſenſum, tantundem denotans; in locis jam indicatis Teſtamenti Novi eſſe adhibitum. Atqui ut cauſa erat multiplex curnam in Veteri, juxta antè oſtenſa, expungeretur, ita ſanè cur heic in Novo, non ſatis video, cum planè vox illa rem reverà apud Judæos ſignificatam denotet. Nec verò ex autoritate publica ſolùm ſeu decreto populi Judaici aut eorum qui rerum ſummæ præeſſent, verumetiam ex privatorum ac ſingularium ſectarum conſenſu inter ſe Excommunicatio ſubinde exerceba-

o Ioan. 11. 42.

p Luc. 6. 22.

cebatur; cujus jus proculdubio nitebatur eo quod erat, etiam ſingulares homines tum ſe tum alios potuiſſe Excommunicare (ut antè memoratur) nec juriſdictionem forenſem aut præſidum ſemper huic rei fuiſſe neceſſariam. Atque ita ex conventione & mutua reverentia tam τοῦ *Cherem* interdum effectus quam *Niddui* locum habebat inter privatos, utcunque ex jure ſtricto, ni fallor, τὸ *Cherem*, ut à *Niddui* diſtinctum erat, propriè ad juriſdictionem publicam ſeu forenſem non ad privatorum compromiſſa aliqua ſpectaret. Teſtimonia hac de re habentur tum in fœdere Novo tum apud Joſephum. Ποιήσαντες[q] τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀποκτείνωσιν τὸν Παῦλον *collegerunt ſe quidam ex Judæis* ſeu *conjurarunt & anathematizarunt ſe, dicentes neque manducaturos neque bibituros, donec occiderent Paulum.* Hi pluſquam quadraginta erant. Atque ita heic Excommunicatio habetur comminatoria quæ ex Maledictione ſeu Imprecatione vindictæ divinæ ac Separatione futura ſolenni conſtabat juxta recentiorem & tunc antè receptam anguſtiorem ſeu citra, apud homines ſeu ex actu aliquo humano, deſtructionem anathematiſmi ſeu τοῦ *Cherem*, ſecundum quæ paulò antè diximus, ſignificationem. Unde ſi quis eorum anathematis hujus vim violaſſet, pro Excommunicato ſaltem apud conjurationis hujuſmodi ſocios habendus erat. Expreſsìm etiam Grotius ibi de Cherem locum capit. Nam quod inde aiunt[r], ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, *anathemate anathematizavimus nos,* vertit ille בחרם החרמנו *per* Cherem *noſmet devovimus*; juxta quod etiam Syrus ibi אחרמו עליהון *anathemate τῷ Cherem, devoverunt ſe* & בחרמא אחרמן עלין *Devotione* ſeu *anathematiſmo, Cherem dicto, devovimus nos.* Non malè ibi Galli *ſerment & vœu avec execration*, & benè Angli **bound themſelves with a curſe** quod ipſa eſt Excommunicatio Comminatoria in fidem ſeu pactum violantes, id eſt *execratione* ſeu *anathemate ſe obligarunt* quod ſi quis eorum violaret vindictæ divinæ relinquendus erat atque è ſuis juxta antè dicta ſemovendus. Sed expreſſius multò eſt in Eſſenorum ſecta ſeu ſodalitio Judaico illo celeberrimo, hac de re teſtimonium. Apud illos mos erat ut in ſuos admitterentur ſoli qui vitæ puritate, religione, juriſque tum Divini tum Humani apicum obſervatione ſe conſpicuos idque accuratiùs exhiberent, & ſodalitii rituum ac morum tandem ſe tenaciſſimos fore profiterentur, ſed interim non ſine juramentis ſeu execrationibus ab admittendis præſtitis (ὅρκους φρικώδεις *juramenta horrenda* nuncupat Joſephus) id eſt vindictæ divinæ imprecationibus ſolennibus unà cum Separationis comminatione, id eſt Excommunicatione comminatoria, ſi in præmiſſa committerent. Inde inquit ille[ſ] τοὺς ἐπ' ἀξιοχρέοις ἁμαρτήμασι ἁλόντας ἐκβάλλουσι τοῦ τάγματος *qui deprehenſi fuerint peccatis gravioribus* (nec enim de peccatis omnimodis ſeu ſimplicitèr ut Ruffinus qui in *peccatis* vertit, loquitur Joſephus) *eos ex ordine ſuo* ſeu *congregatione ejiciunt*, quod ipſa erat apud Judæos, ut oſtenſum eſt, Excommunicatio. Pergit Joſephus; ὁ δ' ἐκκριθεὶς οἰκτίστῳ πολλάκις μόρῳ διαφθείρεται. Τοῖς γὰρ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσι ἐνδεδεμένος οὐδὲ τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύναται μεταλαμβάνειν. Ποηφαγῶν δὲ καὶ λιμῷ τὸ σῶμα τηκόμενος διαφθείρεται· διὸ δὴ πολλοὺς ἐλεήσαντες

[q] Act. 23. 12.

[r] Comm. 14.

[ſ] Haloſios lib. 2. cap. 12. Gr. 7. Lat.

ἐν τ̃ ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ἀνέλαβον, ἱκανὴν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν τ̃ μέχρι θανάτου βάσανον ἡγούμενοι. Περὶ δὲ τὰς κρίσεις ἀκριβέστατοι καὶ δίκαιοι. καὶ δικάζουσι μὲν οὐκ ἐλάττους τ̃ ἑκατὸν συνελθόντες. Το δὲ ὁρισθὲν ὑπ᾽ αὐτῶν ἀκίνητον. Σέβας δὲ μέγιστον παρ᾽ αὐτοῖς μετὰ τ̃ θεὸν τὸ ὄνομα τοῦ νομοθέτου, κἂν βλασφημήσῃ τις εἰς τοῦτον, κολάζεσθαι θανάτῳ, id eſt, interprete Ruffino, *Et qui taliter fuerit condemnatus miſerabili plerunque morte conſumitur. Illis quidem ſacramentis ac ritibus obligatus neque capere ab aliis oblatum cibum poteſt. Herbas verò pecudum more decerpens & fame exeſus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerunque miſerati extremum agentes ſpiritum receperunt, ſufficientem pro peccatis eorum quæ uſque ad mortem adduxerit pœnam fuiſſe cenſentes. In judiciis verò ſunt diligentiſſimi atque juſtiſſimi. Diſceptant autem* (id eſt *dijudicant*) *non minùs quàm centum in unum coacti. Quod autem his decretum fuerit, immobile manet. Veneratio quoque apud eos poſt Deum magna legiſlatoris eſt, ita ut ſi quis eum blaſphemaverit morte damnetur.* Locum exſcribere integrum viſum eſt, ut Excommunicationis Eſſenorum & naturæ & circumſtantiæ commodiùs lectori inde dignoſcerentur. Eadem ferme verba, idem prorſus ſenſus de eis habetur apud Porphyrium [t] unde ſua de eis deſumſit Euſebius [u]. Porphyrius quidem heic *οἱ ἐκβληθέντες κακῷ μόρῳ φθείρονται* *Ejecti* ſeu *Excommunicati malo fato pereunt*, quod apud Joſephum ita temperatur ut *πολλάκις* tantùm ſeu *ſæpè* id factum eſſe aut non ſimplicitèr aut ſemper aut plerunque, ut vertit Ruffinus. Idem habet cum Joſepho Porphyrius de cibo ab eis non capiendo, & herbarum eſu. *Καὶ λιμῷ*, inquit, *τὸ σῶμα διαφθειρόμενοι ἀπόλλυνται*. *Et ſic fame corpora eorum confecta pereunt.* Abraham item Zacuthius [x] de eis

בבואם לשפוט ביניהם מתקבצים מאה אנשים ואשר ימצאו ביניהם אשמים ורשעים מגרשים אותם מביניהם ומי שיעביר על מנהגם מאכילים אותם עשבים רעים עד יתרקק גופו וימות ברעב ולפעמים כאשר רואים אותם קרובים אל המות מכפרים להם וכל אשר יכנס במנהג הזה אינו רשאי לאכול מידי זולתם ומעקרי מנהגם שאחר כבוד האל יתברך מחשבים אל משה רבינו ע״ה עד שאם ידבר אחד מהם דבור הקל נגד משה ענוש יענש למיתה ואין לו כפרה

Quoties ad judicia inter ſe congregabantur, conveniebant Centumviri. Et qui inter eos rei ac improbi reperti ſunt, eos ejiciebant à cœtu ſeu *ſodalitio ſuo. Et qui ritus eorum* ſeu *mores receptos violarent, eos malis herbis cibabant donec attenuaretur corpus eorum & fame morerentur. Sed interdum quando videbant eos moribundos*, ſeu *morti vicinos*, *abſolvebant eos* ſeu *in gratiam recipiebant. Nefas autem erat ei qui ſectæ huic ſe addixerat, cibum ex aliorum manu capere*, quod ſatis etiam ex Joſepho & Philone liquet. *In capitibus verò rituum* ſeu *morum habebatur, poſt honorem Deo O. M. tribuendum, tribui debere etiam Moſi Magiſtro noſtro cui ſit pax, adeo ut ſi quis eorum verbum in Moſem contumelioſum protuliſſet, puniendus eſſet etiam morte, nec in gratiam omninò recipiendus.* Jam verò æquum eſt ut exiſtimemus tam apud Eſſenos quàm reliquos Judæorum uſum fuiſſe receptum Duplicis Excommunicationis Speciei antè oſtenſæ, ſeu τοῦ *Shamatha* ſeu *Niddui* & *Cherem*. Hac autem Specie ſeu Anathemate graviori, graviora inter ſuos peccata puniri volebant, idque ex ſententia Centumvirali. Neque enim

t *De Abſtinentia Animal. lib. 4.*

u *Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 3.*

x *Sepher* Juchaſin *fol.* 139. b.

enim apud ipſos paucioribus judicia omninò ulla forenſia exercere licuit, ut expreſſim Joſephus atque ex eo alii. Quæ verò jam dicta ſunt de Excommunicato ſic fame confecto indéque moribundo aut moriente ſatis ſunt ſimilia eis quæ ſuprà è Talmudicis memorantur tum de perſuaſione eorum qui vim τ̃ *Cherem* ſingula membra Excommunicati penetrare dixerunt, uti & τὸ *Shamatha* quaſi שם מיתה *Shem mitha*, *ibi mortem eſſe*, dictum alludendo voluere. Sed opinor non alia heic Mors intelligenda quàm planè voluntaria atque ex inedia Spontanea, ſive Excommunicationem ſive judicia Centumvirorum ſpectes. Nimirùm ob horrendas illas vindictæ divinæ Imprecationes quibus adeò territi ſunt qui ſectæ hujus fiebant participes, atque ex ſuperſtitioſiſſima inde morum rituúmque receptorum quibus paritèr obligabantur obſervatione promiſſa, ab aliis cibum capere contra mores rituſque illos, quibus ita ſe implicuerat Excommunicatus, noluit ipſe. Illi, herbæ tantùm, quas præbebant ex ſectariis aliqui, comedendæ, unde neceſſe erat ut mors, tabes, macies (quæ in idem heic recidunt) citra reſtitutionem in gratiam ſeu abſolutionem ſequeretur. Id ſcilicet eſt quod habet Joſephus uti & Porphyrius, τοῖς γὰρ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσι &c. *Illis quidem ſacramentis ac ritibus* (Ms. Ruffini vetus[y] *juramentis acribus*) *obligatus capere ab aliis cibum oblatum non poteſt*. Obligatio nempè, ex promiſſo & Juramentis atque morum rituúmque ſectæ obſervationis futuræ profeſſione orta, in cauſa erat, ut ab aliis capere juris tum Divini tum inter ſuos Humani obſervantiſſimus ritè nequiret adeóque nollet. Nec οὐ δύναται μεταλαμβάνειν *capere non poteſt* aliud heic indicat. Nam vindictam aut pœnam divinam illi ſic irrogatam eſſe ut planè etiam ſi voluiſſet capere non potuiſſet, haud puto cuiquam credibile videtur. Neque ſanè Mortis pœna in judicio illo Centumvirali pro alia, ſi quid video, accipienda quàm pro eodem ipſo mortis genere quod in voluntaria illa Excommunicationis appendice jam dicta habebatur. Scilicet ita reus, & ſententia centumvirali Ejectus ut antè dictum eſt, Mortis illius voluntariæ aut apparatûs in eam ex inedia prævii pœnam non tam ex imperio centumvirorum exequendam quàm ex ipſius conſcientiæ ac principiorum in vita inſtituenda receptorum ratione ultro ſubibat. Ex mutua nimirùm inter eos reverentia & fidei interpoſitæ non ſine juramentis cum appendicibus horrendis præſtitis religione, Bonorum inter ſe communionem, Abſtinentiam uſque ad ſummam inediam, ſeu mortem, Silentium inter ſe mirum, alia apud jam citatos quamplurima (de quibus conſulas etiam Nicolaum Serrarium, Joannem Druſium & Joſephum Scaligerum) quiſque obſervabat. Atque illud heic maximè; ut ab alia quam ſuorum alicujus manu cibum capere nollet damnatus, antequam in gratiam reciperetur. Atque inde ſenſus ille eliciendus proculdubiò vocum illarum, ὅρκοις καὶ ἔθεσι ἐνδεδεμένος quæ ſonant *Juramentis & moribus* ſeu *ritibus* ſeu *conſuetudinibus obligatus* ſeu *& jurejurando moribusque conſtrictus*, ut in Euſebii verſione latinè loquitur Porphyrius; aut, ut apud Bernardum Felicianum, optimum Porphyrii interpretem, *juramentis & conſuetudinibus obnoxius*. Nupera enim verſio *nam qui in ſtatutis de moribus vinciuntur &c.* frivola nimis eſt

[y] *In Bibliotheca Regia ad D. Jacobi.*

eſt nec rem ſatis explicat, ſed interim ſatis quampluribus aliis in verſione illa ſimilis. In Trapezuntii autem Porphyrii apud Euſebium loci verſione habetur; juramentum ſolenne violantes *illicò expelli & omnes ferè cum ad aliam diatam & vitam veniunt mori*, quæ Græcis ſatis diſſona ſunt, in eo etiam manca quòd nihil in eis reſpondet verbis illis de Juramentorum & Rituum obligatione. Adeóque Excommunicationis heic Eſſenianæ actus ex compromiſſo inter ipſos & conſenſu privato qui ſic juramentis moribúſque receptis firmabatur, nixus eſt atque inde ſolùm obedientia, inde etiam id quod Juriſdictionem & Imperium heic imitabatur, utì aliis in locis ac ſeculis vidimus Philoſophorum (quales hi apud Judæos) Sectas ac Sodalitia ſimili modo ſponte coeuntia, utì & paſſim hodiéque non pauca, ſtrictiùs inter ſe obſervare quæ ſolummodo conſenſu ſuo privato pactiſque citra autoritatem publicam ſeu ſummarum poteſtatum aut eorum qui regimini præſunt initis ſubnituntur. At ſi fortè in Civitatibus ullis (nam in compluribus vixere, teſtibus tum Philone[z] tum Joſepho) aut indultu ſummarum poteſtatum gauderent aut permiſſu publico (quâ de re teſtimonia ſatis expreſſa non habemus) tunc ibi etiam ſingulare heic judiciorum centumviralium exercitium adeóque ipſius Anathematis, quale oſtenſum eſt, ſententia eorum ſolennis nec Juriſdictione nec imperio legitimo carebat. Etenim abſque ejuſmodi indultu aut permiſſu revera Juriſdictio cum Imperio legitima nullibi exercetur. Nec quiſquam puto Joſephum loqui vult de ordinaria poteſtate vitæ ac necis, ubi Centumviros memorat, quaſi liberum eis fuiſſet aut receptum, pœnam mortis inter ſe pro libitu invitis irrogare, niſi etiam indultus aut permiſſus ejuſmodi acceſſiſſet. Et Judæorum planè & Romanorum leges ac jus publicum (quod etiam ipſos ſuperſtitioſiùs paſſim obſervaſſe ſcimus ex eo quòd principibus obſequentiſſimos ſe exhiberent) ſic nimium violaſſent. Nec ſane Judæis, adeóque nec hiſce tunc temporis Capitalia judicia permiſſa eſſe ulla, plerunque admittitur. Et ſi mores eorum ritè capio, etiam à ſuorum nece aliter atque dictum eſt, in judiciis, licet Capitalia eis permiſſa fuiſſent, abſtinendum volebant. In Syria & Palæſtina ævo in illo circa quatuor eorum millia fuere, ut Philo. Atque, ut ille in Apologia pro Judæis apud Euſebium[a], ὀυχ ἰδιῶται μόνον ἀλλὰ καὶ μεγάλοι βασιλεῖς ἀγάμενοι τοὺς ἄνδρας τεθήπασι καὶ τὸ σεμνὸν αὐτῶν ἀποδοχαῖς καὶ τιμαῖς ἔτι μᾶλλον σεμνοποιοῦσι *non privati modò ſed maximi quoque reges id hominum genus vehementer admirati ſunt & ad reverendam inſtituti dignitatem tum eos excipiendo tum honorando ampliùs evexerunt.* Forſan igitur eis reſpublica ſeu regimen ſingulare à principibus alicubi indultum ſeu publicè permiſſum eſt. Ubicunque autem id non fieret, manifeſtum eſt, nec quid manifeſtius eſſe poteſt, in leges de vi publica & privata eos commiſiſſe earúmque fuiſſe pœnis obnoxios ſi invitos ex ſententia aliqua, forenſem utcunque imitante, ſive ad pœnam mortis ſive ad inediam alitérve coegiſſent. Et ſanè de eis expreſſim loquitur apud Euſebium Philo quaſi ſolùm in vita moribúſque ſic inſtituendis ἑκούσιοι planè invicem *Spontanei*, διὰ ζῆλον ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας ἵμερον *ob virtutis amorem ſingularem & humanitatis ſtudium* conveniſ-

[z] *Lib. Quod omnis probus liber.*

[a] *Lib. 9. de Praparat. Evang. cap. 11.*

veniſſent, adeóque juriſdictionem ex pacto & compromiſſo, in quantum permittebant aut non adverſabantur principes quorum in ditione vivebant, imitati fuiſſent, nec eam imperio legitimo in invitos exercuiſſent. Ex ſingulari cujuſque conſcientia, ab obligatione ita juramentis contractæ neutiquam recedentis, pendebat illa etiam uſque ad mortem per inediam ultroneam obedientia. Et mirum tandem non eſt, apud ſectam adeò ſingularem, etiam in moribus ac appendicibus Excommunicationis, ſingulares, atque ab aliorum diverſas fuiſſe formulas, in idem tamen aut tantundem (ut aliis in rebus fieri ſolet) ſatis recidentes. Et proculdubiò Temporum, Sectarum, Locorum varietas in cauſa erat, ut aliter atque aliter ſæpius ſe haberent Excommunicationis Formulæ, Appendices & Effectus aliqui, licet generatim ſeu velut ex communi jure ita ſe haberent ut eſt ſuperiùs è Talmudicis oſtenſum. Ejuſdem Uſûs in ſequentibus, ſed item vetuſtioribus, ſeculis habentur manifeſta itidem in Judaicis rebus veſtigia jam dictis undiquaque conſona. Nimirùm ſeculis Chriſtianiſmi primitivis, pro vario Principum ſive indulto ſive permiſſu; ipſorúmque inter ſe compromiſſo extra Synagogam ſuos ejiciebant in Diſperſionibus ſuis Judæi & Anathematiſmis ſeu Maledictionibus cum Separatione aut legitima aut in morem, ídque per obedientiam ex mutua reverentia ortam præſtitámque, recepta conjunctis coercebant. Athana- b Tom. 2. pag.
ſius[b] de Judæo Berytienſi cujus in ædibus reperta eſt D. N. Chriſti imago, ait ἀπο- 628. Edit. Pariſ. 16.8.
συνάγωγον ἤλασαν *extra Synagogam facientes expulerunt* ſeu *ejecerunt*, quod ibi & in Synod.
generatim de ἀρχιερεῦσι καὶ πρεσβυτέροις *ſummis Sacerdotibus & Presbyteris* Ju- Nican. 2. act. 4. in Tom.
dæorum Berytienſibus dictum. Verſio Latina vetus[c] habet, *irruerunt in eum* Concil. 3. part.
multiſque contumeliis ac variis cruciatibus affectum extra Synagogam ſemivivum 3. Sect. 1. pag. 149. Edit.
projecerunt. Nimirùm Excommunicationi aliæ, pro eorum qui rebus præeſſent 1618.
libitu ſimul ac jure vario, adjectæ ſubinde ſunt pœnæ, uti & ſolennis libræ mul- c Tom. Ead.
cta quoties quis à Conſiſtorio Excommunicaretur ob contumeliam Presbytero ſeu pag. 634.
Sapientis diſcipulo, id eſt Juriſconſulto ſimul ac Theologo, apud eos illatam; quâ de re Maimonides[d], aliíque. Poſtmodum item ſub Juſtiniano de Archiphe- d Tit. Tal-
recitarum, Presbyterorum & Magiſtrorum inter Judæos Excommunicationum, mud. Tora
nomine Anathematiſmorum & Perinoiarum, Uſu, teſtimonia occurrunt ex- cap. 6.
preſſa. In Authenticis[e] ſcilicet ejus ubi licentia Ebræis, ſcripturam ſuam Græ- e Conſtit. 146.
cè vel alia lingua publicè legendi indulgetur adjectum eſt, οὐδὲ ἄδειαν ἕξουσιν οἱ παρ' αὐτοῖς ἀρχιφερεκῖται ἢ Πρεσβύτεροι τυχὸν ἢ Διδάσκαλοι προσαγορευόμενοι Περινοίαις τισὶν ἢ Αναθεματισμοῖς τοῦτο κωλύειν, ubi verſio vetuſtior. *Neque licentiam habebunt hi qui ab eis majores omnibus Archipherecitæ aut Presbyteri forſan vel Magiſtri appellantur Perinœis aliquibus aut Anathematiſmis hoc prohibere*; pœnis & corporis & facultatum adjectis. Adnotavit de interprete Ludovicus Charondas, ad τὸ *Perinœis*, *retinuit verbum Græcum, i. animadverſionibus, cenſuris.* Haloander autem, *Neque qui Archipherecitæ aut Seniores interim aut etiam Magiſtri appellantur licentiam habebunt, ut vafris quibuſdam commentis aut Anathematiſmis id prohibeant.* Certè περινοίαις ibi ſignificari animadverſiones ac cenſuras ſeu pœnas qualeſ-

 cun-

cunque tunc Judæis inter ſe ex permiſſu Cæſareo in uſu, mihi ſatis eſt perſuaſum. Sed quomodo ex Græco ſermone, ſi inde ſignificatio ejuſmodi petatur, illud denotet, mihi compertum non eſt. Intelligentia ſingularis, plena mentis comprehenſio, adeóque etiam, in pejorem partem, vafrum commentum, ſeu, ut in Gloſſario veteri, tam cogitatio quàm ſuperbia atque ut apud Heſychium μηχανὴ & τέχνη παρείνοια quidem ſignificantur. Sed verò undenam, pro cenſura aliqua aut animadverſione, propriè ſumenda fuerit hæc vox, nondum didici. Inde ſanè ſuſpicio me olim invaſit, etiam originem vocabuli eſſe Ebraicam ſeu Rabbinicam. Nam quemadmodum in *Archipericitarum* ſeu *Archiphericitarum* nomine heic habetur Rabbiniſmi ſeu Ebraicæ locutionis pars dimidia dum-*pherecita* ex eo quod eſt פרק *Pherek* formatur quod τῷ ἀρχι- è Græco deſumto ſic conjungitur (non aliter atque τὸ ארכי ἀρχὴ atque ἀρχὴ pro *principe* tum ſimplicitèr tum in compoſitione & conſtructione apud Rabbinos adhibetur, nec ſolùm in vocabulis merè Græcis, velut in *Archiſtrategus*, *Architecton*, *Archileſtes*, aliis quæ in linguam ſuam & characteres à Græcis mutuò accipiunt, verumetiam in ſemigræcis ut in ארכי הדיינים[f] *Archi hadiinim* pro *principe Judicum* quem & ארכי ידקן[g] *Archijudicem*, ſecunda voce è Latinis ſumta, nuncupant, quemadmodum etiam *Archigubernus*[h] Latinis veteribus, *Archidux* recentioribus, ut voces planè hybrides aliæ ejuſmodi, uſurpantur) atque ut, in *Anathematiſmi* heic uſu, propriæ Rabbinorum, quâ Helleniſtæ fuerint, locutionis veſtigium planè compareat, ita ſanè id quod παρεινοίας heic ſcribitur & cautè ſatis ab interprete vetere inter Latina ſua retinetur, forſan depravatum eſt ex Judæorum ipſorum פרעניות[i] *pernoios* (nam ita ſonare potuit pro varia τῦ Ajin pronuntiatione) quod *vindictas* ſeu *ultiones* id eſt pœnas ſeu cenſuras forenſes aliáſque ſignificans in παρεινοίαις ποι Græcè ſe exprimenti, id eſt in tam vocem quàm ſonum Græcum, facilè ſic mutari potuit. Conjectura eſt ſeu dubium cujus nomine non contendo. Sed viderint doctiores. Fateor in eadem Conſtitutione paulò ante haberi εὕρεσιν *commentum* ſeu *inventum* pro eo quod eſt traditionum Talmudicarum inter ſuos Rabbinorum obtruſio. Fortè etiam heic παρείνοια tantundem ut planè Græcum & ſatis εὑρέσει ſynonymum interpretatur. Unde etiam *commentis quibuſdam* vertunt viri doctiſſimi. Sed obviæ ſunt conjecturæ aliorum noſtrâ heic non probabiliores.[k] Archipherecitarum autem voce, Primates eorum in Synagogis atque lectionibus publicis ſive ſacræ ipſius ſcripturæ ſive corporis Talmudici, plerunque viris magnis[k] intelliguntur. פרקים ſcilicet *Pherekim*, unde ſecunda ſoni pars habetur, Capita ejuſmodi denotant ſeu ſectiones, quâ de re conſulas quos in paginæ ora citamus Alii autem Archiphericitam non aliud eſſe volunt quàm ריש פרקא in illo de Mar Zutra ſub finem *Seder olam Zota*. *Mar Zutra Aichmalotarcha profectus eſt in terram Iſraelis* ועילוה בריש פירקא *& evectus eſt in dignitatem Capitis ſeu Principis*, ut vertebat primò Genebrardus, *Concionatorum*, poſteà vere *archididaſcalum*, ubi mavult Samuel Petitus[l] planè *Archiſynagogum* intelligi, adeoque Archiſynagogos in illo Juſtiniani. Et ſanè *Archiſynagogi* nunc proſeucharum

præ-

f Bereſith Rabba paraſh. 50. fol. 56. col. 1.

g Baal Aruch. in ידקן.

h *Javolenus* l. *Sejus* 46. tit. ad S. C. Trebellianum.

i *Deut.* 32. 42. *Judic.* 5. 2.

k Hugo Grotius in *Sparſione Florum* pag. 339. *Io. Gerard. Voſſius de Vitiis Sermonis* lib. 1. cap. 16. pag. 66. *Nic. Serarius in Rabbino Priore* cap. 17. *Dion. Gothofred.* ad *Nov.* 146.

l *Variarum Lect.* lib. 2. cap. 10.

præſides, nunc Synedriorum ſeu præfecturarum juridicarum, ſignificant. Et Mar Zutra Juſtiniani ſeculo ſatis eſt coævus. Certè Primates, Hieri, Patres Synagogarum, Archiſynagogi, Majores, Patriarchæ, qui & nunc Illuſtrium nunc Spectabilium adjectione honeſtantur, Presbyteri, Apoſtoli Judæorum etiam & Synedria eorum, tum in Palæſtina, tum alibi, occurrunt in titulis *de Judæis* &c. utriuſque Codicis atque in ipſorum Commentariis. Etiam inde ſanè atque ex obſervatione accuratiori eorum per varia ſecula & loca tam in alienis quàm ſuis terris ſtatûs aliter atque aliter ſe habentis, haud difficile fuerit decernere qualiſnam eſſet & quouſque ſe extenderit aut extendi potuerit olim Excommunicationis *Judaicæ vis* ſive legitima jure publico ſubnixa ſive ea quæ legitimam ex *mutuo inter ipſos* pacto ſeu reverentia mutua naſceretur. Nec enim dubitandum eſt, quin quoties & quouſque ſui eſſent aut permitterentur eſſe juris poſt Captivitatem Babylonicam in qua Uſûs hujus publici reverà habetur origo, in cauſis, quarum cognitionem liberè haberent, ſive ad Sacra pertinentibus ſive ad Profana, pro libitu pœnam hanc aut adhiberent aut omitterent. Legitur verbi gratiâ, ex Strabone apud Joſephum [m], per Ægyptum & Cyrenem aliáſque regiones, nec paucas eas, etiam diu ante Templi ſecundi excidium, συντάγματα fuiſſe ſeu *Sodalitia* aut *Univerſitates* Judæorum χρώμενα τοῖς πατρίοις νόμοις *utentes patriis legibus*. Et de Ægyptienſibus, maximè Alexandrinis, Judæis, καθίσταται δὲ καὶ, inquit Strabo, ἐθνάρχης αὐτῶν, ὃς διοικεῖ τε τὸ ἔθνος καὶ διαιτᾷ κρίσεις, καὶ συμβολαίων ἐπιμελεῖται καὶ προσταγμάτων ὡσὰν πολιτείας ἄρχων αὐτοτελοῦς, *ordinatur* ſeu *conſtituitur Ethnarcha eorum* ſeu *Magiſtratus aut Princeps proprius qui gentis ſuæ res adminiſtret & controverſias ex jure dirimat & contractus atque imperata inter eos curet non aliter atque liberæ* ſeu *ſui juris reipublicæ princeps.* Neque ibi ſolùm ſed & alibi ſeculis illis priſcis ex amicitia ac indultu principum, tam alienis in terris quàm ſuis, principatu ejuſmodi ac imperio juxtà mores ritúſque ſuos gaudebant, quod ſatis ſcimus tum ex Joſephi aliis ibi * in hanc rem, etiam è tabulis gentium aliquot publicis, memoratis, tum ex eis quæ de ראשי ישבות *Capitibus* ſeu *Principibus Conſeſſuum* ac סנהדרות *Synedriorum* & ראשי גלות *principibus communitatis* & גלות *Captivitatis* & præſidibus Surianis, Pombodithanis, Neherdianis, id genus aliis, tum in corpore Talmudico tum apud Benjaminum Tudelenſem in Itinerario, Abrahamum Zacuthium [n], Salomonem Ben Wirga [o], alibi occurrunt. Et conſulas virum doctiſſimum Conſtantinum l'Empereur ad Benjaminum [p]. Jam verò, cum in notiſſimis cauſis illis viginti quatuor Excommunicationis Judaicæ, primariæ fuerint ex contumelia [q] aut contumacia in Præſides, Presbyteros, Synedria ſeu præfecturas juridicas earùmque miniſtros, veluti cum quis in jus circa ſive Sacra ſive Profana vocatus ſe neutiquam ritè ſiſteret, miniſtrum forenſem contumelia afficeret, aut ſententiæ forenſi parere recuſaret, nemo inde non videt pro amplitudine juriſdictionis aut imperii eis ſic indulti aut permiſſi, id eſt pro cauſarum, quarum cognitio erat eis legitima, numero, paritèr amplam fuiſſe Excommunicationis, quæ ita Judiciis forenſibus apud eos inſerviret, exercendæ poteſtatem eámque adeò

m *Lib.* 14. 12.

* *Et vide eum lib.* 19. *cap.* 4. *& initium capitis infrà octavi.*

n *Sepher* Juchaſin *fol.* 120 *&c.*

o *In Shebet Jehuda fol.* 36. b. *unde hæc de re nonnulla I. Buxtorfius ad finem Theſ. Gram. pag.* 341.

p *In Præfat. & in Notis pag.* 193 *&c.*

q *Videſis lib.* 4 *de Jure Nat. & Gent. cap.* 8.

adeò legitimam ut etiam ſine pacis alienis in terris ſeu imperio ſub alieno publicæ violatione, pro eorum arbitrio, etiam uſque ad perſonalem Separationem & Coercitionem inde, juxta ſuperius dicta, ſequentem, omninò adhiberi poſſet. Temperatâ autem ſeu deminutâ ejuſmodi Juriſdictionis, Imperii ac Cognitionis amplitudine, pro vario locorum, ſive in terra ſancta ſive alibi, ac ſeculorum diſcrimine, ut temperaretur itidem & deminueretur Excommunicandi ejuſmodi eorum poteſtas, neceſſum erat. Neque planè ultra ejusmodi Temperamenta & Deminutiones, aut extra harum Cancellos exerceri quibat legitimè aut citra pacis publicæ violationem aut ſine vi publica aut privata, in eos ſcilicet qui non ſponte obſecundarent; quos tuebantur, quantum ad Separationem ſeu perſonalis ſtatus mutationem aliquam, leges locorum publicæ quibus refragari Judæi ſic variatim coerciti nequibant. Etenim qui ex ſententia Excommunicationis Separatum ſeu Ejectum in cauſa, cujus cognitio legitima Judæorum foro moribúſve non permitteretur, pulſaſſet aut invitum inde coercere ſub Cæſaribus auſus fuiſſet, in legem Juliam de vi ſive publica ſive privata commiſiſſet, adeóque aut aquæ & ignis interdictione [r] ſeu deportatione puniendus, aut tertiâ bonorum parte fuiſſet multandus. Et certè quoties & in quantum Forenſis ſeu Conſiſtoriana ſeu præſidum apud eos Excommunicandi poteſtas variatìm coercebatur, toties nec minùs ipſum Effectum Excommunicationis ſingularium perſonarum per *Shamatha* (qua de ſuprà) ejúſque uſum ſatis coerceri palam eſt. Nam nec credibile videtur ſingulares perſonas poteſtatem ſibi arrogare voluiſſe aut tutò potuiſſe, qualis præſidibus ſuis ſeu Conſiſtoriis publicis eſſet negata; maximè etiam cum Excommunicationem mereretur ipſe qui alium immeritò in *Shamatha* poneret. Nec ejuſmodi Excommunicatio in invitum, Effectum per Separationem perſonalem habere quibat, quoties deeſſet, in foro ſeu apud præſides, Gravioris Excommunicationis ſeu τȣ̃ *Cherem* pœnæ in invitum ejuſmodi, juxta antè dicta, cum Effectu pronuntiandæ poteſtas. Expreſſiſſimum ejuſce rei eſt in jam allatis è Juſtiniano exemplum. Anathematiſmos eorum tunc utì & antè in uſu fuiſſe palam eſt; ſed ita ſolùm in uſu, inde liquet, ut pro indultu Principum ſub quibus degerent adhiberi poſſent neque aliter atque Conſtitutiones Principales permitterent. Antè ſcilicet (dum hanc ſolùm intuemur) cohibere Anathematiſmis potuere eos qui vetus inſtrumentum Græcè in Synagogis legerent. Hoc verò jam prohibitum. Et perquam ſingularis eſt hujuſce rei explicatio è Conſtitutione illa Arcadii & Honorii [s] quæ licet ad annum Chriſti 398 attineat, adeóque ad ſecula Excidio Urbis Templique ſecundi ita recentiora, nihilominùs euſque Judaici ex avitis & vetuſtiſſimis moribus uſûs circa hanc rem recepti ſpecimen eſt egregium, ut inde ſanè tam de vetuſtioribus & Babylonicæ captivitatis temporibus, quàm de recentioribus dijudicare non fuerit difficile. Verba ſunt; *Judæi Romano & communi Jure [t] viventes, de [u] his cauſis quæ non tam ad ſuperſtitionem eorum quàm ad Forum & leges ac jura pertinent, adeant ſolenni jure [x] Judicia omnéſque Romanis legibus inferant & excipiant actiones. Poſtremò ſub legibus noſtris ſint. Sanè ſi qui per compromiſſum, ad ſimilitudinem arbitrorum apud Judæos [y] vel Patriarchas, ex conſenſu partium, in civili duntaxat negotio putaverint* litigan-

[r] *L. 10. D. ad leg. Jul. de vi public. & l. 1. tit. de vi privata.*

[s] *Theodoſ. lib. 2 tit. 1. L. 10.*

[t] *Ms.* More.

[u] *Ms.* in.

[x] *Ms.* More.

[y] *Ms.* Judices.

litigandum, ſortiri eorum judicium jure publico non vetentur, eorum etiam ſententias Provinciarum Judices exæquantur tanquam ex ſententia Cognitoris arbitri fuerint attributi. Ubi Ms. *tanquam ex ſententia Cognitoris arbitrio fuerint attributa.* Senſus erat, Judæos per Imperium Romanum, quantum ad religionem & ritus ſuos inter ſe ſervandos, apud religionis ſuæ Majores agere potuiſſe *ita ut inter ſe* (ut expreſſim vetus in Codicem Theodoſianum ibi Gloſſa) *quæ ſunt Hebræis legibus ſtatuta cuſtodiant.* Quantum autem ad alia negotia ſeu quæ ad religionem eorum rituſve ſacros non attinerent, ut alii Imperio Romano ſubditi, agere & coerceri, id eſt juxta leges tantùm Cæſareas, inde debuere; excepto quod ſi Compromiſſarios ſibi in negotiis civilibus tantùm, non criminalibus, judices ex ſuis facerent (juxta morem ſcilicet Triumvirorum ad די׳ ממונות *cauſas pecuniarias* ſeu *civiles* terminandas ex jure Talmudico [z] conſtituendorum) eorum ſententia perinde valeret ac ſi à Provinciarum judicibus, id eſt Cæſareis, lata fuiſſet. Certè & in Commentariis [a] eorum legitur קומפרומיסין *Compromiſſi* ſeu *Compromiſſarii* & קומפרומיסאות *Compromiſſaoth* [b] pro ipſis compromiſſis ejuſmodi. Atque ut heic indultus eſt à Cæſaribus judiciorum ſingularium hujuſmodi inter Judæos uſus liber, ita ſubinde, ut ſub centum antè annos (ſeu Chriſti 293) à Diocletiano & Maximiano [c] eis denegata videtur. Suadet Auguſtorum horum edicti titulus, qui eſt *iidem A A. Judææ*; ubi judicum privato conſenſu conſtitutorum, quibus antè nulla ex jure publico juriſdictio, autoritas pro nihilo habetur. Et ad Præſidem Judææ miſſum eſſe adeóque Judaicum, circa Compromiſſarios quos diximus, morem reſpexiſſe edictum illud dubitari puto nequit. Sed interim qualiſcunque eſſet Judæis circa cauſas inter ſe ſive Profanas ſive Sacras in ſeculis vetuſtioribus atque ante Honorium & Arcadium variatim ſive denegata ſive permiſſa ſive ampliata pro variis Principum placitis juriſdictio; ſatis quidem conſtat ex Auguſtorum horum Conſtitutione hac, juriſdictionem illam ita jam per imperium Romanum temperatum fuiſſe ut Præſides, Primates, Archiſynagogi ac Synedria eorum de Cauſis nullis præter eas tantùm quæ ad Superſtitionem eorum ſeu Religionem Judaicam attinuerint, id eſt merè Sacras ſeu quæ ex errore Theologico aut cultûs divini vitio (uti in exemplo illo Judæorum Berytienſium antè ex Athanaſio, ſeu Conſtantini ſeculo, allato) naſcerentur, legitimè cognoſcere quirent, adeóque nec è ſuis quenquam nomine reatûs alicujus ex legibus Cæſareis puniendi, veluti Furti, homicidii, adulterii, raptûs, id genus reliquorum in jus vocare, nedum nomine ejuſmodi Excommunicare. Nam fruſtrà à foro ſeu Conſiſtorio aut Præſide aliquo Excommunicatus fuiſſet quis ob cauſam cujus ad Conſiſtorium, forum ſeu præſidem eundem cognitio neutiquam omninò (ut heic nullæ præter merè Sacras) attinuiſſet. Et neceſſe eſt ut, juriſdictione ſeu cognitione legitima ſic denegatâ ſeu temperatâ, denegaretur ſeu temperaretur pariter & ſimili modo ipſa Excommunicandi poteſtas forenſis quæ adeò ipſius cognitionis pars eſſet ſeu eidem, more Judaico, inſerviret. Atque obſervandum, ut Judæorum cognitiones ab Auguſtis jam dictis anno illo 398. ſeu Honorio Aug. 4.

z *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

a *Rabbi Jochanan in Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol* 82. *col.* 1. *lin.* 3.

b Vaicra Rabba *paraſch.* 6.

c *L.* 3. *C. de Iuriſdict. omnium Iudicum.*

& Eutychiano Conſulibus, intra cancellos cauſarum merè ſibi ſacratum reſtrictæ ſunt, ita etiam ab eiſdem anno proximo ſeu 399, Manlio Theodoro & Eutropio Conſulibus, tantundem de Epiſcoporum Chriſtianorum cognitionibus [d] expreſſim decretum eſſe, quâ de re in ſequentibus mox plura. Recipitur quidem Conſtitutio illa Honoriana de Judæorum Juriſdictione in Codicem Juſtiniani [e]; ſed non ſine ſingulari ſenſûs mutatione. Nam ibi in omnimodis cauſis *quæ tam ad ſuperſtitionem eorum* (ita vox negativa rejicitur, quæ in Codice Theodoſiano cauſarum tantùm Sacrarum cognitionem eis permiſſam innuebat) *quàm ad forum & leges ac jura pertinent*, *Jure communi Romano* eis agendum excipiendúmque eſt, licet Arcadii & Honorii nominibus Conſtitutio ipſa, quaſi etiam ipſi ſic edixiſſent, ibi inſeratur. Nec aliter interpretes legem illam capiunt. Atque ita in Baſilica [f] ſine cauſarum diſtinctione illa recepta eſt. Sed fides heic codici plane habenda eſt Theodoſiano, qui ante Juſtinianum tam per Orientem quàm Occidentem obtinuit uti & poſt eum per ſecula multa in Occidente. Atque per annos ſaltem 130 aut circiter, Conſtitutionis Honorianæ ſenſus erat qualem è codice Theodoſiano exhibuimus, ac ita paſſim receptus, quo ritè, juxta antè oſtenſa, cum illa Juſtiniani, ut ſpecimine perquam egregio, intellecto, ſatis etiam intelligitur qualiſnam tum in ſeculis anterioribus etiam & ſtante Templo ſecundo, tum in ſequentibus apud Judæos, in terris ſive ſuis ſive alienis, legitimus Excommunicationis, ſeu quæ effectu legitimo non careret, Uſus ſive haberetur ſive potuerit haberi. Nec prætermittendum, ad utrunque pariter ſexum Excommunicationis pœnam ritè attinuiſſe, ut expreſſim Talmudici [g]. Quod ad Judaicæ Excommunicationis *ABSOLUTIONEM* quam הפרה nuncupant, attinet, de qua proximè juxta inſtitutum eſt dicendum; ejuſdem jura erant aut Communia aut Singularia, quemadmodum etiam pro vario Conſiſtoriorum, Sodalitiorum, Præſidum, Cauſarum ac Juriſdictionis diſcrimine, Excommunicationis itidem jura fuiſſe ex antè oſtenſis liquet. Atque uſque ad Abſolutionem ſeu ſolennem reſtitutionem ſtatûs perſonalis in integrum, pro Excommunicato habebatur quilibet ſententiâ ejuſdem percuſſus, juxta antè dicta. Sed quidem de Abſolutione hac, mentio expreſſa nullibi quantum video in ſacra ſcriptura occurrit, quæ tamen Excommunicationis veſtigia, ut oſtenſum eſt, clariſſima exhibet. Formula ejuſdem, utì & Excommunicationis antè memorata, breviuſcula erat. Præſenti שרוי לך ומחול לך *Abſolutio tibi eſt & res remittitur.* Abſenti פלוני שרוי לו ומחול לו *Abſolvitur N. & res ei remittitur*, aut verba alia tantundem ſonantia. Abſolutionis autem Jus ſuas habuit, ut Jura alia, Regulas, Temperamenta ſua atque Exceptiones quas breviter exhibemus. Primò, quicunque, ſive unus ſeu ut perſona ſingularis, ſive plures, iique ſive in hominum vulgo ſeu conſuetudine familiari ſive in Synedrio ſeu præfectura Juridica, alium quenquam alterutrâ ſententiæ ſpecie (non per Inſomnium nec honoris Diſcipuli ſapientis læſi nomine) Excommunicaſſent, iidem ipſi ritè [h] abſolvere eum potuere ſeu in priſtinum reſtituere ſtatum inter ſuos perſonalem quod non ritè fiebat עד שיחזור בתשובה מדבר שנדוהו בשבילו *uſque dum pœnitentia ductus in bonam rediret*

d *Cod. Theodoſ. lib.* 16. *tit.* 11.

e *Tit. de Iudæis lib.* 8.

f *Eclog. Baſilic.* 2. *tit. de Iudæis & Baſilic. l.* 1. § 3.

g *Maimonid. tit.* Talmud Tora *cap.* 6. § 14.

h *Gemar. Bab. ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 16. & 17. *Maimonides tit.* Talmud Tora *cap.* 6. & 7. *Moſ. Mikotzi Præcept. Neg.* 208. Arba Turim, *tit. Iore Dea cap.* 334 &c.

diret mentem circa cauſam cujus nomine Excommunicatus fuiſſet, id eſt, in fugiendis & vitandis profiteretur ex animo, præteriti ſe pœnitere nec in poſterum ſimilitèr peccaturum; in præſtandis, rem ipſam præſtaret, inque poſterum præſtiturum ſe promitteret. Et Pœnitentia talis atque Profeſſio prævia erat Abſolutioni cuilibet. Atque huc ſpectat illud Talmudicorum כל מי שמנדה בידו להתיר *qui Excommunicat ei licet abſolvere.* Secundò, eodem ipſo temporis momento ſatis legitimum erat, in cauſis civilibus, non in peccatis gravioribus, & Excommunicare & Abſolvere, accedente qualis dicta eſt Pœnitentia & Profeſſione. Unde & illud R. Samuelis [i] טוט אסר וטוט שרי *flatus cornu ligat & flatus cornu ſolvit*; eodem ſcilicet flatu utrunque fieri potuit. Nam quemadmodum antè adnotatur, ut buccinarum ſeu cornuum uſus erat in Excommunicatione, ita etiam in Abſolutione. Et Maimonides מנדין ומתירין ברגע אחר כשיחזור המנודה למוטב *Excommunicant & Abſolvunt eodem temporis momento quoties ſic ad bonam mentem redit Excommunicatus*, qui ſi contumax perſiſteret, Abſolutio deneganda, uti etiam in peccatis gravioribus, uſque ad diem triceſimum. Sed verò, Abſolutionis, Pœnitentiæ ac Profeſſionis jam dictæ ratio ejuſmodi erat proculdubiò ſemper habenda, ut ſi innocentem ſe eis qui Abſolutionis actui præeſſent, id eſt non omninò facinoris, cujus nomine Excommunicatus eſſet, reum exhiberet, abſolvendus eſſet. Nam & tunc Excommunicandus erat qui immerentem ſic Excommunicaſſet. Tertiò [k], מי שנדוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו נידוהו שלא בפניו מתירין לו בפניו ושלא בפניו *Qui præſens Excommunicatus fuiſſet, oportuit ut is etiam abſolveretur Præſens, ſed qui Abſens, tam Abſens quàm Præſens potuit abſolvi.* Quartò, Excommunicatus ſive à perſona ſingulari (ſed non à ſeipſo) ſive à Synedrio aut præfectura juridica aliqua (ubi cauſa non eſſet ob contumeliam in תלמיד חכם *Diſcipulum Sapientis* ſeu Juris ac Theologiæ ſtudioſum illatam) abſolvi potuit tum à Triumviris in hanc rem ab eo, judicum vice, ſelectis quibus de Pœnitentia & Profeſſione qualem diximus ſatis conſtaret, tum ab aliquo alio judice unico qui publicè Triumvirorum poteſtatem (ut in cauſis civilibus, id eſt non criminalibus) ſæpiùs ſuſtineret cui itidem tantundem conſtaret, idque in utraque Excommunicationis ſpecie. Maimonides; בכמה מתירין הנדוי או החרם? בשלשה אפילו הדיוטות ויחיד מומחה מתיר הנדוי או החרם לבדו *Qualis eſt numerus eorum qui abſolvere poſſunt Niddui aut Cherem? Tres-viri, etiam privati ſeu è vulgo. Etiam & unicus publicè judicis conſtitutus tam hanc quàm illam Excommunicationis ſpeciem ritè abſolvit ſolus.* Quintò, מי שאינו תלמיד חכם אינו יכול להתיר לעצמו *Qui non erat diſcipulus ſapientis ſeu eminentior in Theologia ac Juriſprudentiæ ſtudiis, non potuit abſolvere ſeipſum* (à ſeipſo Excommunicatum) ſed oportuit, ſaltem juxta aliquorum ſententiam, ut Denarius hominum numerus loco Triumvirorum accederet, ut in Abſolutione Excommunicationis per Inſomnium, de qua ſtatim. Sed ratio heic non habita aliorum quàm è vulgo, quæ res ſe aliter habuit in ſomniante. Sextò, Sapientis Diſcipulum ſeu publicè legis ſtudioſum,

[i] *Gemarâ citata.*

[k] *Gemar. Babylon. ad tit.* Moed Katon *c. 3. fol. 17.a.*

Digitized by Google

uti & Rabbinum quemque ſeu Doctorem, ſe Excommunicantem (ſine juramento quo ſe ita manſurum obligaſſet דרך שבועה ſeu *per viam juramenti* ut vocant) etiam ſe abſolvere potuiſſe aiunt; etiam & diſcipulum vicem Magiſtri ſui hac in re, quoties ad Magiſtrum ſingulare aliquod munus abſolvendi attineret, ſupplere, quod tunc maximè obtinuit cum Juriſconſultus ejuſmodi לכבודו *honoris ſui contumeliâ læſi cauſâ* ולא לשם שמים *& non in nomine domini* ſeu ob præcepti alicujus violationem quemquam Excommunicâſſet. Atque id genus Excommunicatio erat quam Partiariam ſuprà[l] diximus. Neque ibi dicta de Excommunicatione alia quàm quæ honoris læſi cauſâ ſic fiebat, ſumenda. Eam autem rariùs cautiúſque adhibendam monent, nec niſi publicè in Magiſtrum aut Diſcipulum hujuſmodi contumelia fieret. Septimò, qui honoris cauſâ ſic læſi nomine ſive ab ipſo quem offenderat ſive à Synedrio aliquo Excommunicatus eſt, abſolvendus non omninò erat, niſi etiam illum quem ſic læſerat pœnitentiâ ſibi reconciliaſſet, id eſt non illo invito. Neque ibi Triumvirorum aut Synedriorum aliorum jus ordinarium. Illo tamen mortuo, Triumviris aliiſque quibus jus Abſolvendi competeret, ut Synedrii principi etiam & judici publicè conſtituto unico, reum abſolvere licuit. Octavò, נידוי על תנאי אפילו על פי עצמו צריך הפרה *Excommunicationi conditionali etiamſi item latæ ab aliquo in ſeipſum, abſolutio erat neceſſaria.* Nonò, Excommunicatus, non per Inſomnium, ab ignoto, à Principe Synedrii, ex jure communi, abſolvendus erat. Decimò, per Inſomnium Excommunicato (de quo antè[m] fit mentio) ſive ab ignoto ſive à noto, jus erat Abſolutionis perquam ſingulare. Neque enim à Synedrio aliquo aut Præfectura juridica aut Principe aut Triumviris (quà tales erant) extra temperamentum ſtatim oſtenſum, is abſolvi potuit. Sed ſingularis heic Decemvirorum uſus, nec quorumlibet ſed eorum qui in legis ac doctrinæ Talmudicæ ſtudio præcellerent ſi commodè haberi potuiſſent. Gemara Babylonia[n] נדוהו בחלום וגו׳ צריך עשרה בני אדם להתיר לו *ſi quis per inſomnium poſitus ſit in Niddui, &c. oportet is abſolvatur à Decemviris*, quorum qualitas ibi deſignatur. Atque inde à Maimonide[o] ſic explicatur res integra מי שנדוהו בחלום אפילו ידע מי שנדהו צריך עשרה בני אדם ששונין הלכות להתירו מנדויו ואם לא מצא טורח אחריהם עד פרסה לא מצא מתירין לו עשרה שיודעים לקרות בתורה לא מצא מתירין לו אפילו עשרה שאינן יודעין לקרות לא מצא במקומו עשרה מתירין לו אפילו ג׳ *Quando per inſomnium quis Excommunicatur, etiamſi notus ei eſſet qui Excommunicare viſus eſſet, oportet ut Decemviri aliqui Talmudicæ doctrinæ periti eum Abſolvant, quos ſi non facilè repererit, laborandum eſt ei ut reperiat Decemviros ejuſmodi, per ſpatium* aut *circuitum* Paraſhæ, *id eſt* 4000 *paſſus, quos ſi nec ſic repererit, abſolvi poterit à totidem in Pentateucho legendi peritis, quos ſi nec repererit Abſolvi poterit à quibuſvis aliis Decem etiamſi legendi fuerint ignari; At demùm ſi ita nec Decem potuerit nanciſci, legitimè à Triumviris,* juxta antè dicta, *abſolvitur.* Nimirùm ob Inſomnii quod à Deo miſſum eſſe ſeu θεόπεμπτον aut credebant aut ſuſpicabantur, atque ob divinæ Majeſtatis reverentiam Abſolutionem heic ordinariam admitti noluere, nec, ſi fieri potuiſſet,

juxta

l *Pag.* 112.

m *Pag.* 110.

n *Ad tit.* Nidarim *cap.* 1. *fol.* 8 a.

o *Tit.* Talmud Tora *cap.* 7. *ubi vide* Ceſeph Miſna *de lectione varia.*

juxta jam oſtenſa, ſine cœtu Decemvirali quem numerum hominum cenſebant præ aliis minoribus, pro eo cui ש׳ שכינה *Majeſtas divina adeſſet*, adeóque pro eo qui maximè par erat Abſolutioni ejus quem per nuntium ſic, ut præfertur juxta eorum ſententiam, Excommunicaſſet ipſa eadem Majeſtas. Hic autem numerus ſi commodè haberi nequiret, recurrebatur ad jus Triumvirorum ordinarium. Ad hunc modum obtinuit apud eos dogma; è quo, ut in Gemara Babylonia traditur, hoc (ut antè promiſimus) non prætereundum, de nomine *Niddui* & *Shamatha.* Nimirùm ex ſententia ibi perquàm manifeſta idem ipſum utrunque ſignificare, nec duas Excommunicationis ſpecies facere. Incipit enim hanc in rem Gemara ab jam dictis de Decemviris, quibus apertè idem quod *Niddui* eſt ſolùm innui vides. Et de *Cherem* ſolo, quod forenſe erat, res ipſa per inſomnium cum ratione ulla capi nequit, cum etiam de ſingulari aliqua perſona ſive nota ſive ignota per inſomnium Excommunicante, ut palàm eſt, agatur. Jam verò eâdem Gemaræ periochâ quaſi non omninò dubitatum fuiſſet quin *Shamatha* & *Niddui* idem ipſum regulariter & juxta receptam ſatis ſententiam ſignificaſſent, poſtquam de *Niddui* ſic dictum eſt, ſequitur ex ore Rabini ad Rab Aſhi, ידע מאן שמתה מאי ולישרוה ליה: *cognoſcit is qui eum in Shamatha poſuit* (id eſt שליח השמים *nuncius à Numine miſſus*) *quomodo ſit abſolvendus*; cui reſpondet Rab Aſhi לשמתיה שרוה שליח למשרי ליה לא שוה שליח *Qui miſſus eſt* (per Inſomnium, ſeu Excommunicare, ut nuntius Dei, viſus eſt) *poteſtatem habuit Excommunicandi eum per* Shamatha, *non item ille* (ſed decemviri tantùm quales diximus, aliive) *abſolvendi.* Atque in aliis ibi expreſſim, præter gloſſas & interpretamenta Talmudica ibi alibique, vocibus iiſdem ſignificatio tribuitur eadem ipſiſſima. Quinetiam ut Excommunicationis per inſomnium ratio apud eos ſic habita eſt, ita etiam, ſed non tam unanimi conſenſu, Votorum per inſomnium, quâ de re videſis Gemaram citatam & Gloſſam adjectam. Atque inde forſan eſt (fas ſit ſuſpicari) quod Piſcator apud Theocritum [p] Ægyptius, (& Ægyptios, mores Judaicos imbibiſſe eíſque adſuetiores fuiſſe nemo neſcit; etiam & pro Judæis Ægyptios veteres ſubinde ſumunt viri docti[q]) ex eo quòd per Inſomnium viſus ſibi eſt aureum piſcem hamo cepiſſe, ideóque ita ditatum, Votum etiam in ſomnis nuncupaſſe ſeu juraſſe ſe nunquam mari ampliùs uſurum, voto hujuſmodi adeò ſe obligatum exiſtimaret ut piſcatui operam dein dare timeret, unde inquit

——— ὅρκον γὰρ ἐγὼ τὸν ἐπώμοσα ταρβῶ,

Juramentum quod ſic juravi timeo, qualis etiam Judæis timor diſciplinam jam dictam amplexantibus. Sed hoſpes quocum piſcator ibi loquitur, cum meritò ludens, nec piſcem aureum ait alicubi eſſe adeóque nec votum ſeu juramentum ejuſmodi inde natum ſupra nihilum habendum, etiam & ἴσας ψεύδεσι ὄψεις eſſe monet, *viſionem ejuſmodi mendaciis* ſeu *fallaciis* eſſe æquales, nec meliores; quod planè Abſolutionis vicem conſulenti præſtitiſſe videtur. Undecimò, ſingulare Eſſenorum (uti & Sodalitiorum fortè aliorum) jus aut morem hac in re fuiſſe videtur. Nam licet Eſſenorum pauciores quàm Centum

p *Idyll.* 22.

q *Vide Alberic. Gentil. de Nuptiis lib.* 4. *cap.* 9. *de l.* 8. *C. tit. de Inceſtis, & ibi Cujacium.*

non judicarent (quod de τῷ *Cherem* juxta ſuperiùs notata ſumimus) attamen ejuſmodi erat apud eos, ni fallor, manſuetudo, humanitas & miſericordia ut nemini non liceret, qui inter eos excommunicatum meritò abſolvendum cenſeret, eum abſolvere. Scilicet Joſephus[r] ubi de communione & ritibus eorum accuratiùs agit, τῶν μὲν οὖν ἄλλων, inquit, οὐκ ἔστιν ὅτι μὴ τῶν ἐπιμελητῶν προσταξάντων ἐνεργοῦσι. Δύο δὲ ταῦτα παρ' αὐτοῖς αὐτεξούσια. Ἐπικουρία καὶ Ἔλεος. Βοηθεῖν γὰρ τοῖς ἀξίοις ὁπόταν δέωνται, ἐκ καὶ αὐτοὺς ἀφίεται καὶ τροφὰς ἀπορουμένοις ὀρέγειν *quamvis aliarum rerum nihil ſine præcepto faciunt Curatorum* (ſeu eorum qui à ſodalitio ipſis præficerentur) *tamen in his duobus, hoc eſt Juvando & Miſerendo ſui juris ſunt. Nam & ſubvenire dignis cum opus eſt, ſuo arbitrio cuique licet & indigentibus alimenta porrigere.* Ni conjectura me fallat, hinc colligere eſt cuique apud eos poteſtatem fuiſſe Abſolvendi. Nam quæ heic memorantur, ut actus ſingularium ſemper liberi, ſatis innuere videntur Excommunicatum inter eos quemlibet à quolibet potuiſſe Abſolvi. Juvare enim & Miſereri idem erat quod Abſolvere. Et ſi quis indignum abſolviſſet, etiam ipſe Excommunicatione puniendus erat. Sed viderint heic acutiores. At verò de peccante in Moſis ſeu Legiſlatoris honorem loquitur Zacuthius quaſi nulla illius fuiſſet Abſolutio. Quod inde manâſſe puto quoniam Joſephus (unde ille ſua habuit) morti addicendum peccatorem ejuſmodi dixerat. Sed mortem illam haud aliam fuiſſe exiſtimandum videtur, ut monuimus, quàm quæ per ſententiam Excommunicationis & ſummam erga eam, ut antè dictum eſt, inter eos reverentiam, indéque cibi abſtinentiam ſeu inediam, eveniret aut evenire poſſet unde ritè liberandus per Abſolutionem ab eorum quolibet erat quilibet inter eos Excommunicatus. Summa eſt, tum Abſolutionis tum Excommunicationis Judaicæ pro vario Seculorum, Locorum, Perſuaſionum diſcrimine jura aliter atque aliter ſe habuiſſe. Subtilitates alias habent de Abſolutione Magiſtri. Præcipuas autem & maximè advertendas ſic dedimus. Atque ex illis de rei natura apud eos ſatis eſt dijudicandum. Cum autem tam vindictæ ob peccatum divinæ, ex Imprecatione Excommunicationi ſemper aut expreſſim aut tacitè prævià, expectatio eſſet, quàm in convictu familiari Separatio ſeu priſtinæ libertatis quædam, juxta antè oſtenſa, deminutio, nondum intelligere potui quin quotannis, ſtante Templo ſecundo (ſub quo in uſu erat) per ſolennem in *die Expiationum*, quem יום הכפורים nuncupant & ſacræ literæ diei decimo Tiſri[ſ] aſſignant, peccatorum pœnitentiam univerſorum quicquid vindictam divinam hinc reſpiceret planè dilueretur, adeóque inde, quantum ad eam ſeorſim rem, Abſolutio haberetur, excepto tantùm eo qui nomen[t] Dei profanaverat. Etenim per hirci apopompæi ritum tradunt, peccatores ejuſmodi alios tunc univerſos purgatos eſſe, reſpectu Numinis, ab omnimoda labe peccati ſive Gravioris ſive Levioris præteriti[u], unde & effectum qualemcunque vindictæ divinæ, ex Imprecatione per Excommunicationem priſtina expectatæ, evanuiſſe etiam puto creditum eſſe. Neque enim Sacris illius diei aliorúmve aut ſacrorum aliorum beneficio interdicebatur Excommunicato, quà talis erat, utcunque ſic in convictu familiari ſeparatus eſſet.

r *Haloſeos lib.* 2. *cap.* 12. *Gr.* 7. *Lat.*

ſ *Lev.* 16.29.

t *Ea de re vide lib.* 2. *de Iure Nat. & Gen. cap.* 10. & 11.

u *Maimonides tit.* Theſuba *cap.* 1.

eſſet. Sacra enim Judæorum quantum ad hanc rem dupliciter conſideranda. Alia fuere quæ ſtante Templo ibi peragenda. Alia quæ extra Templum ſive in Terra ſancta ſive alibi, ut in Proſeuchis, Synagogis, alitérve, pro vario ſeculorum, locorum, perſonarum more. Quæ in Templo peragenda, alia Imperativa[x] fuere atque ſtatis temporibus neceſſariò ſervanda, ut præter ea quæ fuere Paſchatis, Pentecoſtes, ſeu Primitiarum, Scenopegiarum, Expiationum, alia non pauca, tum publica tum hominum privatorum, in Pentateucho obvia. Alia Spontanea erant ibi, quorum dies ab offerentibus aut peragentibus pro arbitrio ſeligendi. In Proſeuchis autem & Synagogis Spontanea dici poſſunt cuncta, quæ in Precibus, Hymnis, Lectionibus ſacris, Concionibus conſiſtebant. Jam verò neque ab his neque ab illis eo nomine omninò arceri Excommunicatum (quatenus ſolùm Excommunicatus eſt) comperio, ſed libertatis priſtinæ uſum, quo ſicut oſtendimus, interdictus eſt, convictum familiarem ſeu vulgarem ſuorum ſocietatem duntaxat reſpexiſſe. De Synagogæ heic notione in ἀποσυνάγωγον ſeu *extra Synagogam* fieri, antè alibíque ſatis monuimus. Nimirùm vocem illam non Proſeucham ſeu ad ſacra peragenda conventum aliquem ſingularem aut localem illic denotare, ſed propriè τὸ קהל ſeu *populi* Iſraelitici *Univerſitatem* cujus reſpectu ſic ab ea ſeparatus erat ſeu diviſus. Et quicquid in Proſeuchis illis ſeu Synagogis ſingularibus, in Sacrorum obſervationem præſtitutis, obtinuerit, par eſt ut interim credamus talia ibi eſſe permiſſa ex ratione Sacrorum (quorum *Synagogæ illæ* capaces) qualia in Templo ipſo cujus hac in re proculdubiò *Synagogæ illæ*, quà potuerint & res ipſa tulerit, imitatrices fuère. Quod verò ad Templi ipſius Sacra quæ diximus, attinet, expreſſiora habemus teſtimonia tum de eis qui Imperativis intereſſe obligabantur tum de eis qui Spontanea pro arbitrio adhibebant, etiam tam de Non obligatis, quam de Arcendis; unde facile eſt elicere, ſolo Excommunicati nomine, apud Ebræos veteres, neminem Sacris ullis Publicis (nam de eis ſolùm heic loquimur; atque hoc nomine complector publicè peragenda omnia) interdictum eſſe. Diſcrimen quidem erat multiplex. Exempla ſunt varia. Unum & alterum memorabimus. Paſchatis præceptum & ſtatum tempus eſt notiſſimum. Obligabatur quiſque illud quotannis obſervare הוא לא טמא ולא בדרך רחוקה *qui non*[y] *eſſet immundus* (immunditie aliqua corporali illarum ad quas Excommunicationis cauſæ ne relationem quidem habuere ullam) *aut itinere longinquo impeditus*; idque ſi בזדון *ſponte* violatio fuerit, ſub pœna *Cerith* ſeu *Excisionis*, quâ de capite ſuperiori. Excommunicatus, eo nomine, heic non excuſabatur, nedum arcebatur. Adeóque aut per ſe aut per alium, ut procuratorem, Sacrorum feſti illius pro more, particeps eſſe cum cæteris debebat. Nec quidem Peccata, quà peccata, ſive quæ in ſingularibus Excommunicationis Cauſis continerentur, ſive alia utcunque atrociſſima, in Cauſa ſatis fuère ut quiſquam Paſchali, ab alio quopiam, ut indignus interdiceretur communione; quod manifeſtum ex Judæ Iſcariotæ exemplo qui tametſi κλέπτης ſeu *fur* palam[z] apud homines, etiam inter Diſcipulos ipſos, agnoſceretur, & ſceleſtiſſimum fuiſſe eum

x *Numer.* 28. & 29.

y *Maimonid. tit.* Korban Peſach *cap.* 1. *Numer.* 9. 13. & *Miſna tit.* Peſachim.

z *Ioan.* 12. 6.

Chriſtus, id eſt proditionem ſui machinantem, certò (ut omnia) ſciret, etiam & Diabolum eum eſſe (ſed tacito quidem nomine) ante celebrationem apertè aſſereret, nihilominus à Diſcipulis ipſóque Chriſto[c] in communionem illam ſanctiſſimam, utpote qui legitimè ejuſdem, ſicut alii, particeps haberetur, admiſſus eſt. Et nemo puto de ejuſmodi admiſſionis aut participationis jure dubitabit. Imò Diſcipuli feſtum celebraturi, licet ex eis quæ expreſſim à Domino acceperant, eſſe inter ipſos unum qui diaboli nomen mereretur, certò ſcirent, attamen inde non omninò ſolliciti erant ut pateſieret ipſis quiſnam is eſſet, quod proculdubio feciſſent ſi hominem ejuſmodi à communione Paſchali jure aliquo arcendum exiſtimaſſent. Quinetiam ex illo quod adjicitur in lege ſacra[d] de illuſtriori illa feſtorum triga, Azymorum, Primitiarum & Scenopegiarum, *Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram domino Deo tuo*, generatim ſcribunt, quemlibet marem regulariter fuiſſe חייב בראיה *obligatum ad comparendum* in feſtorum illorum quolibet, quæ comparitio ejuſmodi erat שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג *ut perſonam ſuam* ſeu *faciem quiſque exhiberet in Atrio templi die primo feſti*, ac ſecum afferret quæ, juxta ſermonem ſacrum & Magiſtrorum placita, offerenda. At verò exceptiones heic habent. Ut fœminæ in præcepto planè non continentur, ita nec volunt hermaphroditum aut genitalibus obſtructum quem טומטום nuncupant contineri. Servos item parili heic cum fœminis conditione cenſent. Ideóque ipſa Miſna[e], tum de his tum de aliis excipiendis הכל חייבין בראיה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס נשים ועבדים שאינן משוחררים החגר והסומא והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו *Omnes ad apparitionem obligantur exceptis Surdis, Fatuis, Minorennibus, genitalibus obſtructis, hermaphroditis, fœminis, ſervis qui nondum manumiſſi, Claudis, Cæcis, Ægrotis, ſenio confectis, & qui ſe non poſſunt ad pedibus incedendum erigere.* In Gemara & Magiſtris adjiciuntur alii. Maimonides[f] inde, נשים ועבדים פטורין מן הראיה וכל האנשים חייבין בראיה חוץ מחרש ואלם ושוטה וקטן וסומא וחגר וטמא וערל וכן הזקן והחולה והרך והענוג מאד שאינן יכולין לעלות על רגליהם ... כל האנשים חייבין בראיה *Fœminæ & ſervi immunes ſunt ab apparitione. Sed viri univerſi ad eam ſervandam obligantur, excepto Surdo & Muto, & Fatuo, & Minorenni, & Cæco, & Claudo, & Immundo, & Incircumciſo, & ſenio confecto, & Ægroto, & Valetudinario, & qui in pedes ſe erigere nequit. Omnes hi undecim immunes ſunt*, ſeu *in præcepto non continentur. Reliqui Virorum Univerſi* (quorum in numero hermaphroditos & genitalibus obſtructos, ob ſexus incertum, non recenſent) *ad comparendum obligantur.* Inter eos qui etiam obligati ad comparendum Excommunicati planè manent. Adeòque ſacrorum participes cum reliquis, etiam ex officio non prætermittendo, fuere. Lex inſuper eſt ſacra, de Anno Remiſſionis ſeu ſeptimo ejúſque tabernaculorum ſolennitate *convenientibus*[g] *cunctis ex Iſrael ut appareant in conſpectu domini &c. tam viris quàm mulieribus, parvulis & Advenis qui ſunt intra portas tuas, ut audientes diſcant &c.* Aliud heic apparitionis genus, de quo docent[h] כל הפטורין מן הראיה פטור במצות הקהל חוץ

[b] Ibid. 6. 70 & 71.
[c] Matth. 26. 23. &c.
[d] Exod. 17. 23.
[e] Tit. Chagiga cap. 1. in Talm. Babyl.
[f] Ead. tit. cap. 2.
[g] Deut. 31. 11
[h] Maimonid. tit. Chagiga cap. 3.

חוץ הנשים והטף והערל *Univerſi illi qui ab apparitionis* (antè memoratæ) *jure immunes ſunt, immunes etiam ſunt ab hujus præcepti, de populi Univerſitate, obligatione, exceptis tantùm Fœminis, Parvulis & Incircumciſis*; quod de Incircumciſis, ſi qui fortè eſſent, ex ipſo Iſraelitarum aut proſelytorum Juſtitiæ genere, nec aliis, intelligo. Sed nihil heic de Excommunicato. Tantundem dici poteſt de Sanctitatis[i] Urbis, Montis Templi, Atriorum, diſcrimine, quod in hoc maximè cernebatur, quod in Urbe ſedes habere compluribus fas erat, quibus neſas pedem in Monte Templi ponere, etiam Montem Templi aſcendere fas itidem eis quibus חיל seu *Antemurale* vetitum, huic admiſſis aliquot, in Atria tamen ingredi neſas. Nec Atriorum idem circa hæc jus. At verò nec in his, nec in aliis id genus diſtinctionibus (quarum quidem circa Sacra eorumque appendices, meſſis eſt uberrima apud Talmudicos in titulis cuique ſatis obviis qui Cultum ſacrum ſpectant) repertum mihi eſt unquam Excommunicationis nomine quemquam aut Arceri aut Excuſari. Adeòque pœna illa in ſe Sacrorum publicorum uſûs interdictionem non omninò continuit, unde nec Sacrorum ejuſmodi Convivalium aut Epularium; tametſi accederet communis cibi & potus interdictio illa, qua minuebatur in convictu familiari, non in Templo alibíve, ubi ſacra id genus convivalia, Libertas priſtina. Nec quid in adverſum hactenus legi. Expreſſim autem locus ille tituli Talmudici *Middoth*[k] docet Excommunicatis paritèr atque aliis Templi ingreſſum, tametſi non eodem undiquaque modo, licitum. *Scilicet* alii נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאים דרך שמאל *intrabant via dextra & inde circumeuntes viâ exibant ſiniſtra*. At verò Lugentes & Excommunicati via ſiniſtra intrabant & ſic circumeuntes exibant via dextra, quâ de re vide Doctiſſimum virum ad citatum titulum, Conſtantinum l'Empereur. Hinc, ſi ita introeunti dixerat quis מה לך מקיף לשמאל *curnam in ſiniſtram te vertis*, atque is reſpondiſſet, שאני מנודה *quoniam ego Excommunicatus ſum* ſeu *in* Nidduì *poſitus*, ex ſententia Rabbi Meir reſpondendum erat השוכן בבית הזה יתן בלבך ויקרבוך *Is qui ædem hanc inhabitat ſoletur te* ſeu *cordi tuo indet quod eſt neceſſarium*, *& recipiant te*. Sed Rabbi Joſe ad eum עשיתן כאלו עברו עליו את הדין אלא השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבירך ויקרבוך *De eis loqueris ac ſi tranſgreſſi fuerint ſuper eum jus*, ſeu *non legitimè Excommunicaſſent. Reſpondendum autem, Qui hanc ædem inhabitat indet cordi tuo ut auſcultes verbis ſociorum tuorum & recipiant te*. Et utinam doctiſſimus interpres ibi non vertiſſet שאני מנודה *quia ego contaminatus rejicior*, quaſi de Immundo aliquo, cui ingreſſus in templum negatus, verba fierent. Nam planiſſimè non aliud ſonant quàm *quia ego Excommunicatus*, utì & Magiſtri ibi ſumunt. Et Obadias Bartenorius ibi הלכה כר׳ יוסי *Halacha* ſeu *recepta ſententia heic eſt juxta R. Joſe*. Memoratur item porta Lugentium in Pirke R. Eliæzer ubi legitur נכנס בשער האבלים ולא היה שפמו מכוסה או היו יודעים שהוא מנודה *ſi quis ingreſſus fuerit per portam lugentium non obvelato myſtace* ſeu *labro ſuperiore*

[i] *Idem tit. Bith habichira cap. 7.*

[k] *Cap. 2. ſect. 2. & vide ſis Buxtorf. Lex. Chaldaic. col.* 1306.

riori (nam obvelare ſolebant lugentes[l]) *inde cognoſcebant eum eſſe Excommunicatum* & verbis illis antè è Talmude allatis ad eum utebantur. Idem habet inde R. Jehuda Ben Celetz[m]. Atque tum apud eum tum in Pirke R. Elizer habetur, Salomonem in Templo feciſſe portam hanc Lugentibus & למנודים *Excommunicatis* propriam quaſi etiam Salomonis ævo hujus pœnæ uſus inoleviſſet. Sed hoc ut de Salomonis tempore dictum pro hyperbola aut commento Judaico ſumendum opinor. Utcunque autem, ſufficiunt hæc ad rem quam tractamus probandam. Afferunt quidam viri magni illud de immundis[n] Paſchati non admiſſis ſub Ezechia quaſi inde Excommunicatis Sacrorum Uſus denegandus. Sed illud planiſſimè adeò non ad Excommunicationis apud eos ritum attinet ut nihil minùs. Spectat enim hiſtoria illa ad immunditiem illam legalem quæ corporalis erat cujus nomine Templo ſacriſque complures arcendi. Sed ut nemo Excommunicabatur (eo ſenſu qui Judæis in uſu) ob immunditiem ejuſmodi aliquam, ita nemo velut immundus cenſitus eſt quia Excommunicatus. Summa eſt, non ſolùm Sacrorum Publicorum pariter fuiſſe Excommunicatum cum aliis capacem, id eſt à Templo non omninò, nedum à Proſeuchis ſeu Synagogis Publicis eo nomine ſic arcendum ut Sacrorum beneficio illic careret, verùm etiam ad Imperativa ſervanda non minùs aliis obligatum. Atque perperam heic nimis viri aliquot docti[o] celebreſque aſſerunt *Judæis in obſervatione fuiſſe ut cum quis immane aliquod perpetraſſet ſcelus, non à Templo tantùm ſed à Synagogis dimoveretur*; ſecundum quod etiam ἀποσυνάγωγον apud Joannem interpretantur. Seorſim quidem nec cum vulgo reliquo apud Templum Sacrificabant nonnulli, quibus nempe ſingulares & ſanctiores habebantur aliquot ritus, ut Eſſeni[p], qui δι' αὐτὸ εἰργόμενοι τοῦ κοινοῦ τεμενίσματος, ἐφ' αὑτῶν τὰς θυσίας ἐπιτελοῦσι *ideò excluſi à communi fano ſeorſim ſacrificant*, ut Gelenius, ſed Ruffinus *& meritò ſe à communi congregatione diſcernunt remotim ſacrificia facientes*. At verò nec eorum aliquis aut alius quiſquam, quòd Excommunicatus eſſet, ſacris ibi, quaſi inde eorum legitimè capax non fuiſſet, arcebatur ullis. Et quod alibi[q] diximus Tertulliani[r] de Excommunicatis in Chriſtianiſmo primitivo verbis utentes, per *Cherem* apud Judæis devotum *à communicatione orationis & conventus & omnis ſancti commercii relegatum eſſe*, id ita capiendum, quantum ad Judaiſmi mores, ut non ad Sacra ſpectet Publica (utcunque à ſciolis aliquot, in ſcriptis ſuis de Juriſdictione ſibi circa ſacra, ex Jure Divino, aſſerendâ, Anglicanis, aliorſum trahatur) ſed Privata tantùm & graviorem convictûs ſamiliaris privationem diráſque graviores juxta ſuprà locóque citato allata. In eundem enim ſenſum Magiſtri[ſ] dum ajunt אין נושאין ונותנין עמו ואין מתעסקין עמו *non commercium cum eo nec negotium aliquod habent*, quod tamen ritè ad diſtantiam toties memoratam habebatur cum eo qui Priori Specie ſeu Gradu id eſt *Niddui* puniebatur. Sic igitur ſtatuendum; ex ſententia *Cherem* ſimplici poſt diem ſexageſimum in contumacem lata, non omninò minùs, ex qualitate ſui capacem Sacrorum Publicorum uſûs fuiſſe ſic Excommunicatum quàm antè, utcun-

m *In* Sepher Muſar. *cap.* 9. *pag.* 93 *a.* *unde & Druſius ad Ioan.* 9. 22.
n 2 *Paralip.* 30. 17.
o *Baronius Tom.* 1. *an.* 57. § 12. *Henr. Spondanus in Cœmeteriis Sacris lib.* 4. *part.* 1. *cap.* 2. § 6. *Anaſtaſius Germonius de Sacrorum Immunitatibus lib.* 3. *cap.* 14. *Sigonius, alii. Et Videſis Bezam de Excom. & Preſbyterio, Scriptores ad Ioan.* 9. 22. *alios ſatis obvios.*
p *Ioſeph. lib.* 18. *cap.* 2.
q *Lib.* 4. *de Jure Natur. cap.* 9. *p.* 522.
r *Apologetic. cap.* 39.
ſ *Maimonid. tit.* Talmud. Tora *cap.* 7.

utcunque ignominiâ inter ſuos majori laboraret & priſtinâ familiaris convictûs libertate magis jam careret. Nam præter horrendas illas imprecationes in eum toties iteratas; nec docere ei licuit ut Magiſtro, nec diſcere ab alio, ut Diſcipulo, nec conducere nec conduci aliúdve commercium cum aliis ut dictum eſt habere; quæ tamen non magis eum quàm Excommunicatum per *Nidduì* à Sacris Publicis arcebant ſed ad communem inter ſuos vitæ rationem duntaxat attinebant. Cuſtodia autem illa in tuguriolo cui interdum ob contumaciam etiam mancipabatur non magis in cauſa erat ut ſacrorum ejuſmodi capax eſſe deſineret quàm Carcer ſimplex, cujus nomine nemo noxium ei traditum Sacrorum *uſûs haud legitimè* capacem eſſe puto dixerit. Et reverà *Cherem* ejuſdem *erat, licet* intenſioris, naturæ, cum *Nidduì* ſeu *Shamatha*, unde & generali nomine apud Ebræorum doctiſſimos tam hæc quàm illa Excommunicatio ſic pariter appellari ſolet, licet, ob gradum, juxta jam dicta, intenſiorem, ſpeciei nomen illa etiam induerit. Sed non magis Sacrorum, ex ſui natura, Publicorum interdictionem Spectabat quàm *Nidduì* aut *Shamatha*; quod puto etiam tam de Eſſenorum quàm de aliorum Excommunicatis intelligendum. Et traditio illa in cuſtodiam ſeu tuguriolum ubi ſeorſim aleretur (quod pro arbitrio fori aut fiebat aut prætermittebatur) ſicut Mulcta aliáve præter Excommunicationem iteratam pœna atque ut diverſa acceſſit potiùs quam ut ipſius pars Excommunicationis. Atque ex jam dictis demùm liquet, nec ad Sacra publica, nec ad Sacerdotum (quorum *in hiſce ratio ſingularis* nulla erat) juriſdictionem pœnam quam *hactenus tractavimus* Judaicam Excommunicationis magis attinuiſſe quàm *aliam* qualemcunque ſive Pecuniariam ſive Capitalem ſive Corporalem. Etiam tam à Singularibus ſeu Privatis quomodocunque convenientibus, atque à Singulari quopiam irrogari ſolitam (juxta antè dicta) quàm à cœtu Conſiſtoriano (qui, jure ordinario, erat aut Triumvirale forum aut Vigintitriumvirale aut Septuagintauniuſvirale, juxta oſtendenda libro proximo, atque extraordinario jure aliter atque aliter ſe ſæpiùs habebat) idque tam in Cauſis Sacris quàm Profanis ab eiſdem præſidibus ac judicibus iiſdémque Conſiſtoriis quæ pariter utriſque, pro poteſtatis amplitudinis diſcrimine, præerant. Neque enim aliud apud illos unquam Conſiſtorium ſeu forum ad Sacra attinens, aliud ad Profana, ut aut falſi aut fallentes non admittunt ſolùm ſed & adſeverantiùs obtrudunt viri aliquot doctiſſimi, aliis [t] interim ſummo cum judicio parilíque doctrina, meritò refragantibus, Atque ea de re etiam plura libro proximo. Et maximè heic id tandem advertendum, qualiſcunque fuerit hujus pœnæ apud Judæos origo, ex Jure aliquo divino Præceptivo non omninò ſed Traditione ſeu Invento tantùm Humano in eorum politia pependiſſe. Neque velut Excommunicatum aut ſeparatum à Deo quemquam inter ſe ſic Excommunicatum cenſebant, ſed ab hominum conſortio, utcunque in eum vindictæ divinæ, cujus beneplacitum expectabant, imprecationibus uterentur. Et ſingularia aliquot ſuo more enumerant quorum ob cauſam homines aliquot pro מנודים לשמים *Excommunicatis apud Deum* ſeu *cœlitùs* ac *divinitùs* ſumunt. Gema-

[t] *Vid. Hug. Grotium ad Matth. 5. 22. & lib. de ſummarum poteſtatum imperio circa ſacra cui conſoni heic paſſim Talmudici.*

u *Ad tit. Peſachim cap. 10. fol. 113. b.* Gemara Babylonia[u]; שבעה כמנודין לשמים אלו הן מי שאין לו אשה ומי שיש לו אשה ואין לו בנים ומי שיש לו בנים ואין מגדלן לתלמוד תורה ומי שאין לו תפלין בראשו ותפלין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו והמונע מנעלים מרגליו ויש אומרים אף מי שאין מסב בחבורה של מצוה *Septem ſunt quaſi Excommunicati* aut *Separati à Deo, qui nempe uxorem non habet, qui habet uxorem nec verò liberos, qui liberos habet quos non educat in legis diſciplina, qui non habet phylacteria*[x] *in capite, & brachio, & peniculamentum in veſte ſua*[y], *& poſtes oſtio ſuo*[z], *& qui calceamentis pedes ſuos munitos non vult; ſunt etiam qui dicant, quiſquis non legitimo conjugio copulatus eſt.* Quàm benè hæc dicta non diſputo. Sed ideo attuli ut inde ſciatur Excommunicationis genus quo à Deo quiſquam apud eos ſeparari exiſtimatus, aliud omninò eſſe ab eo quo inter ſe pœna illa variatim, juxta antè dicta, adhiberetur. Atque ut nec Sacerdotalis hominum generis ejúſve partis alicujus præ aliis poteſtas aliqua ſingularis, nec Sacrorum Publicorum interdictio in Excommunicationis illius Judaicæ vi ac Effectu locum habuit, juxta jam oſtenſa, omninò ullum, ita nec Pœnitentia heic futuríve præſtandi officii (cujus antè violati nomine quis Excommunicabatur) Profeſſio, nec reliquorum ad Abſolutionem Excommunicati ſuperiùs memoratam attinentium quidquam, nedum Abſolutionis hujus actus ipſe, ad Sacerdotale genus illud ejúſve partem aliquam præ aliis, aut ad Sacrorum Publicorum ſive Rationem ſive Effectum, aut ad Pœnitentiam aut Abſolutionem illorum aliqua comitari ſolitam, ullatenus ſpectavit; quod heic maximè animadvertendum. Etenim Pœnitentia, quantum ad hanc rem, apud eos habebatur duplex. Alia Sacramentalis ſeu Sacramentaliter Expiationibus prævia, quæ ſanctiſſimo Numini ad Peccatorum Remiſſionem ſeu Abſolutionem ab eo impetrandam, in ſacris Expiatoriis peragendis, ex lege neceſſario cum Confeſſione ritè[a] & tam Corde quàm Ore tenus præſtanda. Alia Civilitèr tantùm ſeu populariter Pœnalis, cujus generis dicendum fuiſſe tum quæ Excommunicationis Abſolutioni, juxta ſuperiùs oſtenſa, prævia fuit, tum quæ variatìm, ut mox dicetur, à facinoroſis citra ſive Excommunicationis jam dictæ ſive Sacrorum rationem aliquam, & exigi & in emendationis vitæ futuræ teſtimonium publicè inter eos præſtari ſolita. Ex genere priori, Confeſſione à Pœnitente variatìm cum Sacris Solennibus ipſo, maximè in feſto *Cippurim* ſeu Expiationum annuo (quo item populi totius nomine confitebatur Pontifex ſummus[b] ſuper hircum apopompæum) ut decuit ac ritè præſtita, Numini reconciliabatur, juxta legis ſacræ ſenſum, Pœnitens expiabatúrque, ita tamen ut neceſſarium haberetur Spontaneam peccati in Proximum Compenſationem priùs fieri. Neque aliter Abſolutionem inde apud Deum impetratam eſſe, credebatur. Confeſſio autem illa quæ Pœnitentiam illam Sacramentalem ſic comitari ſolebat, ſeu potiùs pars ejus primaria erat, à Peccatore fiebat aut ſoli Numini, aut Hominibus etiam aliquot ſeu ברבים *coram plurali aliquo hominum numero.* Peccata שבין אדם לחבירו *in proximum*, etiam ברבים ſeu *coram pluribus* (non hoc vel illo cœtu certo, ſed coram Pluribus cujuſcunque ex populo illo generis) à Pœnitentiam ritè ſatis præſtante erant confitenda. Saltem

x *Deut. 6. 8.*
y *Num. 15. 38.*
z *Deut. 22. 12.*
a *Levit. 26. 40. Num. 5. 6. &c.*
b *Levit. 16. 21. vide Miſn. & Gemar. tit. Joma cap. 8.*

tem שבח גדול לשב *perquam laudabile fuiſſe pœnitenti* ajunt, ſi id genus peccata ſic confiteretur. Peccata autem שבין אדם למקום *in Deum*, veluti tabulæ primæ violationes, אינו צריך (inquit, juxta veteres [c], Maimonides[d]) לפרסם עצמו ועזות פנים הוא לו אם גלה אלא שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם *neceſſe non erat ut peccator ea* (nondum aliis cognita) *ipſe propalaret*; *Etiam impudentia quadam in eo fuiſſet, ſi ea revelaſſet. Sed Pœnitendum erat coram Deo Benedicto, & coram eo ſingula ſua recenſenda ejuſmodi peccata; coram Pluribus autem confitenda ea verbis generalibus*[e]. Atque Pœnitentiæ hujus maximè ſolennis ac continuus uſus erat per ימי התשובה; *Decem dies illos Pœnitentiales* qui Expiationem illam annuam per hircum apopompæum factam præcedebant. Sed verò quemadmodum per dies illos, nonnullis ſaltem in locis, אין נוהגין חרם *Excommunicationem aliquam adhiberi in more non erat*[f] (utpote Sacris ejuſmodi, ad quæ uti nec ad alia Publica ſpectaret, non omninò intermiſcendam) ita nec Pœnitentia tunc alióve quovis tempore Sacramentalis ejuſmodi erat ut Excommunicationis ſententiæ ante latæ vim, aut notam inde contractam inter homines, omninò aboleret. Nam & Mulctæ ſcilicet & Flagellationes aliáque ſuppliciorum genera ejuſmodi inter homines ibi uſitata ſubibantur, & manebant, idque undiquaque legitima, adeóque etiam Excommunicatio, non obſtante Pœnitentia ejuſmodi Sacramentali quæ in Numinis reconciliationem præſtabatur, non in pœnarum apud homines ſeu civilitèr debitarum abolitionem. Accedere etiam hujuſmodi Pœnitentiæ ſacramentali volebant יסורין ſeu *Caſtigationes* ſui ultrò *ſubeundæ*, unde, exempli gratiâ, in ſolenni annuæ populi Expiationis feſto illo, ad veteris diſciplinæ Judaicæ ſenſum, ait Rabbi Jacob Ben Aſher[g] נוהגין באשכנז שכל הקהל לוקין מלקות ארבעים בבית הכנסת אחר תפלה המנחה שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו *mos eſt* (aut olim fuit) *in Germania*, ſeu *Judæos Germanienſes*, *univerſum populum* ſeu *cœtum plagis quadraginta flagellari in Synagoga poſt Orationem Veſpertinam*, *ut inde atque ita demum caſtigatus etiam corde tenus reſipiſceret & à peccatis ſuis recederet*. Et Caſtigationes ejuſmodi paritèr Sacramentales, utpote quæ in Abſolutionem à Numine impetrandam ſubirentur, dicendæ; quemadmodum etiam in Chriſtianiſmi Pœnitentia ſolenni ſubinde non ita diſſimiles habentur. Quod autem ad Pœnitentiæ apud Ebræos genus illud Alterum ſeu eam quæ Civilitèr ac popularitèr erat Pœnalis, attinet, ſpecies ejuſdem Prior ſeu quæ Excommunicationis Abſolutioni neceſſariò prævia fuit, aut Triumviris aut Judici alicui publicè Conſtituto atque in Abſolutionis ritum adhibito (quem ממונה vocitant) aut Decemviris aut Conſiſtorio alicui ſeu Synedrio, juxta ſuperiùs memorata, non autem ſoli Numini ipſi aut generatim ברבים *Pluribus* ut Sacramentalis Proximum ſpectans, nedum ſacerdotalis generis præ aliis cuipiam, erat præſtanda. Nec actus ipſe inde Abſolvendi circa peccata alia præter ea ſola quorum nomine ſententia illata fuerat omninò verſabatur. Neque ſanè quid ita commune erat cum Pœnitentia ac Abſolutione Civili ac populari huc ſpectante, cum illa quæ Sacramentalis erat, ut,

[c] *Tract.* Theſchuba *cap.* 2. *vide* Arba Turim *tit.* Orach Chaijim § 607.

[d] *Miſna & Gemar. tit.* Ioma *cap.* 8. *Babylon. fol.* 87 a. *tit.* Beracoth *cap.* 5 *fol.* 31 a.

[e] *V. de Miſnam tit.* Sanhedrin *cap.* 6. § 2.

[f] *In notatis ad* Shulcan Aruch *tit.* Orach Chaijim § 602. *& videſis I. Buxtorf. in Synagoga cap.* 20.

[g] *Tract.* Orach. Chaijim § 667.

ex reconciliatione erga Deum per hanc impetratâ, Excommunicatus quiſquam, apud homines, inde, citra pœnitentiam modo quo dictum eſt civilitèr præſtandam abſolveretur. Manebat is in Excommunicati apud homines ſtatu, etiamſi univerſa per ſacra Expiatoria eorúmque appendices apud Deum diluerentur ejus peccata, donec etiam per Pœnitentiam quam diximus Civilem, Abſolutionem etiam Excommunicationi ſingularem apud homines nanciſceretur. Quod itidem planè pronuntiandum de pœnis aliis quibus, inter homines, quis ex Sacramentali pœnitentia apud Deum abſolutus legitimè ſuberat. Uti & vice verſa, Excommunicatione ritè abſolutus, per abſolutionem ejuſmodi aut Pœnitentiam civilem ei præviam, nec à ſacris Expiatoriis nec à Pœnitentia criminis, cujus nomine ſententia in eum lata, Sacramentali, quæ Deum reſpexit, liberabatur. Et tantundem planè dicendum de Altera generis hujus ſecundi ſpecie quæ Civiliter tantùm ſeu Populariter, & citra ſive Excommunicationis aut Sacrorum rationem, pro more & arbitrio Synagogarum ac ſeculorum variantium diverſo, Pœnalis erat atque etiamnum inter eos, ex diſciplina veteri, eſt in uſu. Ea nimirùm cernitur in ultrò ac palàm ſubeundo Caſtigationes civiles popularéſque eàſque graviſſimas atque diutinas quæ, ob capitalium aliorúmve pœnalium judiciorum poteſtatem adeò variatim eis aut negatam aut minutam, facinoroſis, citra Excommunicationis aut Sacrorum rationem, Civiliter & Populariter irrogari, ſed & ultrò ſubiri, ſolitæ; tametſi interim dubitandum non fuerit, Excommunicationem ſubinde & pro hominum libitu ſive præceſſiſſe eas ſive eſſe ſequutam. Atqui neque tunc Caſtigationes illæ ab ejuſdem ratione aliqua pependere. Sed adjectitiæ tantùm fuere pœnæ illæ; qualis illa Bonorum ablatio in Exemplo illo Ezræ ſuperiùs memorato, Excommunicationi ejus Comminatoriæ adjuncta, uti & Mulcta, Flagellatio, ſimiles aliæ. In Caſtigationibus hiſce[h] cenſenda, tempore hyberno in aqua frigida nudum aliquamdiù ſedere, æſtivo itidem in acervo formicarum, per Apum examina prædenſa aliquoties percurrere, diutina jejunia, &, pro criminis atrocitate, per annos complures frequentiùs iterata aliáque vitæ ejuſmodi incommoda ſceleſtis in reſipiſcentiæ apud Homines & futuræ vitæ emendationis teſtimonium ſubeunda. Atque huc etiam ſpectat Confeſſio illa atque Pœnitentia generalis capitale judicium ſubiturorum, ad exemplum Achanis[i] ab Joſua eâ de re moniti. Reo ſcilicet, quando decem cubita aberat à loco in quo neci tradendus eſſet, publicè dicendum erat[k] תהא מיתתי כפרה על כל עונותי *ſit mors mea Expiationi pro omnibus peccatis meis*, aut in eundem ſenſum. Cum Sacramentali autem neque hæc ſecundi generis ſpecies commune quid ita habuit ut altera alterius effectum omninò ſortiretur. Deo ſanctiſſimo ac corde tenus, quod cognoſcere aut introſpicere is, utpote *καρδιογνώστης*, ſolus poteſt, atque ex lege ejus ſacra in ejuſdem reconciliationem Sacramentalis peragebatur. In Civilem autem Pœnam ac Pudorem tantùm præſtituta eſt ſpecies hæc ſecundi generis altera, quæ ut pœnæ ejuſmodi aliæ civiles, placita ſpectabat hominum, quibus nota tantùm Oris non omninò Cordis profeſſio Pœnitentialis. Adeóque etiam poſt ſolennem per diem

h *R. Samuel* in Sepher Chaſidim § 167. Reſhith Chocma minor in Shaar betheſuba cap. 7. *Buxtorſ. in Synagoga cap.* 34.

i *Joſ.* 7. 19.

k *Miſna tit.* Sanhedrin cap. 6.

diem *Cippurim* apud Deum Expiationem qualemcunque peccatorum omnimodorum, Caſtigationibus jam dictis civilibus & Pœnitentiæ per eas apud homines Civili, pro re nata, & per annos interdum complures, locus manſit, ut antè, integer. Quod & ſatis conſonum eſt eis quæ in Chriſtianiſmo alibíque, pro morum diſcrimine in rebus hujuſmodi obtinent. Atque hinc ritè intelligendum quod habent Talmudici de Excommunicatione ejúſque vi ac effectu apud homines omnimodo per complures annos, pro arbitrio ſcilicet fori ſeu Conſiſtorii cui ſuberat Excommunicatus, durante. Maimonides [l] אם ראו בית דין להניח זה בנדוי כמה שנים מניחין כפי רשעו *Si viſum fuerit Conſiſtorio* ſeu *Synedrio in Excommunicatione quemquam relinquere per complures annos, relinquunt ſic eum ſecundum malitiam ejus*, ſeu prout criminis aut contumaciæ atrocitas meruerit. Ita etiam Gemara Babylonia[m], alii. Nimirùm qualiſcunque apud Deum fieret quotannis, ex Sacris Diei Expiationum Solennibus, Reconciliatio ac Abſolutio Sacramentalis, Civilem nihilominùs ſeu quæ Excommunicationis atque apud Homines erat, nemo Excommunicatus aut eodem, aut ſecundo inde alióve anno, nedum per ſacrificia alia Expiatoria nactus eſt, antequam juxta ritus Excommunicati abſolvendi, ſuprà memoratos, eam legitimè adquiſiviſſet. Atque tempore illo toto, aut iterata in eum imprecatione vindictæ divinæ aut eâdem vindictâ expectatâ, ut Capite quadamtenus deminutus, id eſt, priſtinâ convictus familiaris libertate inter ſuos Privatus, Separatus, ac Infamiæ notis aliquot onuſtus ut antè oſtenſum; ſed non ut è קהל *Republica*, *Eccleſia* ſeu *Synagoga*, cujus pars erat, Expulſus ſeu Exul aut deportandi inſtar; tametſi viri doctiſſimi[n] ſubinde Excommunicationem Ebræorum per *Expulſionem* & *Ejectionem è Republica* ſeu *Eccleſia* ac *Abſciſſionem* generatim, quaſi Exilium & maximam capitis deminutionem ſonaret, denotent. Neque quidem id omninò admittit ejuſdem Sacrorum Publicorum participatio nec reliqua de Excommunicati ſtatu quæ antè oſtendimus. Sed immane quantum (quod & adnotare fas ſit) à receptiſſimis ſcholæ Talmudicæ ſententiis diſcrepat viri doctiſſimi in Prælectionibus de Eccleſia opinio nupera quâ *Nidduì ſit Separatio quæ convenit leproſis & contaminatis ſecundum legem Ceremonialem Moſis*, Herem verò (idem quod nos Cherem diximus) *eorum eſt qui ſunt obnoxii morti juxta Moſis legem Politicam* ſeu *eorum qui eam culpam contraxerunt quæ non niſi morte lui poſſit*, & demum *Shammatha* ſeu *Maranatha* (de quo item capite proximo) *Segregatio à cœtu piorum in vita futura*; quod ultimum quidem dubitantèr ab eo dictum. Atqui certiſſimum eſt, nihil ad vitam futuram in Judæorum *Shammatha* aliáve aliqua inter eos Excommunicatione attinuiſſe, nedum Ceremonialia de immundis interdicta ꝟ *Niddui* fuiſſe omninò objecta, nec ꝟ *Cherem* peccata tantum capite luenda, quæ perquam opinor ex antè traditis manifeſta fiunt. Quod verò ad Sacra Privata attinet ſeu Domeſtica; tam Excommunicati, opinor, quam alii, ſed non minùs hi quàm illi, pro arbitrio eorum quorum ea privatim ſeu domeſticatim celebrare intererat, uti in Privatis aliis ſeu domeſticis fieri ſolitum, aut Admittendi erant aut Arcendi; ratione, quoties Admiſſio ejuſmodi fieret, Qua-

[l] *Tit.* Talmud. Tora *cap.* 7.

[m] *Ad tit.* Moed Katon *cap.* 3. *fol.* 17 a.

[n] *Vidiſis* Ioſeph. Scalig. de Emendat. Temporum *lib.* 5. *pag.* 552. *Ludovic.* Capell. *ad* Ioann. 9. 22. *alios ibi alibique obvios.*

tuor Cubitorum diſtantiæ illius ſolennis, uti & interdictionum Extraordinariarum & Adjectitiarum quæ pro vario Synedriorum placito ſubinde ut antè heic alibíque [o] oſtenſum eſt, accederent, ſemper habitâ. Ita enim res ipſa ex natura ſui neceſſario poſtulabat. Nam ſicut Privatis quibuſlibet, ex varia eorum regiminis ratione, ſua ſunt, citra interdictionem publicam, Jura certa ac domeſtica, ita ex interdictionum illiuſmodi interventu, ut juris omnimodi Privati vis & Effectus, adeóque etiam Admiſſionis jam memoratæ, aut ceſſaret aut temperaretur neceſſe eſt. Quæ verò de Sacris heic Publicis ſuprà dicta ſunt, ex eo ſatis etiam firmantur, quòd, quanquam ſtatuerant Judæi quemlibet qui Jeſum eſſe Chriſtum ſeu Meſſiam verum confiteretur, Excommunicandum * fore, quod decretum etiam viri ibi Principes [p] non pauci adeò timebant ut, tametſi crederent in eum, fidem tamen profiteri, ne Excommunicarentur, non auderent, unde, uti etiam ex Chriſti ipſius hac de re monito [q], quemadmodum cæco illi oculis reſtituto [r] ita aliis Evangelio nomina dantibus ſaltem non paucis, ſi non univerſis; æquum eſt ut exiſtimemus pœnam hanc ſeu infamiæ notam pro re nata aut à perſonis ſingularibus (juxta morem) aut à præfecturis juridicis irrogatam, nihilominùs expreſſiſſima habentur in Apoſtolorum Actis [ſ] teſtimonia de libero Templi ac Synagogarum, quantum ad Sacra publica, uſu tam Chriſti Diſcipulis ac Credentibus qui fidem palàm profiterentur etiam ſimul univerſis, quàm Judæis reliquis ſeu non Credentibus permiſſo. Neque eâ de re accuſatio, lis, aut controverſia ab eis qui alioquin undiquaque Credentibus atque pervicaciſſimè adverſarentur, omninò intenditur in quempiam ulla. Quod factum non fuiſſe perquàm mirum videtur nec ex natura ſui credibile, ſi, ex Jure tunc in uſu ac recepto, à Templo aut Synagogis (de cujus vocabuli notionibus heic advertendis, ſuprà) ſacríſve ibi peragendis publicis arcendus fuiſſet Excommunicatus. Hallucinati igitur nimis (quod obiter adnotare etiam liceat) Patres qui Cæci illius Excommunicationem ſic exprimunt, ut è Templo ejectum ſine dubio admittant. Ἐξέβαλον, inquit Chryſoſtomus [t], *αὐτὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εὗρεν αὐτὸν ὁ δεσπότης τοῦ ἱεροῦ. Ejiciebant eum è Templo Judæi & invenit eum Templi dominus.* Sic item Theophylactus. Et conſonus eſt Nonnus Panopolita in Joannis Paraphraſi qui pro eo quod eſt *ἀποσυνάγωγον* ſeu *extra Synagogam* fieri ea ſubſtituit quibus intelligi vult è Templo aut Synagogis in publica ſacra conſtitutis ejici. In decreto jam dicto Judæorum, ille

Μὴ ζαθέου ψαύσειε θεοκλήτοιο μελάθρου

Non divinam attingat in qua Deus invocatur domum. Et de cæco illo ejecto

——— ἀπήλασαν ἔκτοθι νηοῦ

Expulerunt eum è Templo. Atque illud Chriſti *extra Synagogam vos facient*, reddit ille

Ὑμέας ἐξελάσουσι θεοκλήτοιο μελάθρου

Vos expellent divina è domo. Quaſi apud Judæos Excommunicatio fuiſſet Expulſio è ſacris ædibus, cujus contrarium ex antè oſtenſis ſatis opinor manifeſtum.

Sed

[o] Ex Maimonide cit. Talmud Tora cap. 7. & Shulcan Aruch lib. Jore Dea cap. 334. § 2. & 7. & lib. 4. de Jure Nat. & Gent. cap. 8.

* Ioann. 9. 22.

[p] Ibid. 16. 2.

[q] Ibid. 15. 2.

[r] Ibid. 9. 34.

[ſ] Cap. 2. 46. 25. 21. 21. 26. &c.

[t] Homil. in Joan. 59.

Sed verò, de his ſatis ſupérque. Et de Judaica ſeu Veterum Ebræorum Excommunicatione, ut ſcilicet de Judiciorum per hoc quod tractamus ante Legem Intervallum Effectibus, in quibus locum habuiſſe volunt aliqui etiam viri magni Excommunicationem, commodiùs & pleniùs mox dijudicari poſſit, hactenus.

Cap. VIII.

De Excommunicationis (*cujus origo Intervallo huic Legis in Sinai dationem antevertenti, ut dictum eſt, tribuitur*) Uſu, Jure, Effectu, *reliquiſque appendicibus*, *in* Chriſtianiſmo Primitivo *per* Apoſtolorum *tempora. Illam haud omninò diverſam videri ab ea quæ* Judæis *tunc aliis atque antè* (*juxta ſuperiori in Capite deſcripta*) *in* Uſu; *ratione* Cauſarum, *pro perſuaſionum diſcrimine, ſingulari ſemper habitâ. Tam ex* Jure Cæſareo, *ſubinde ſaltem, quam* Judaico *fuiſſe tunc publicè legitimam. Tum* Juris *tum* Nominis Judæorum *&* Chriſtianorum *per tempus illud* Communio. *De* Chriſtiani *nominis ortu.* Claudii *Auguſti edictum* Apoſtolis *coævum, quo* Utriſque, *ſub nomine* Judæorum, *moribus Judaicis, adeóque* Excommunicatione, *per Orbem Romanum uti indultum eſt. De Chriſtianorum tunc* confœderata *inter ſe* diſciplina, *tempore* Perſecutionum. Anathema, Maranatha, Traditio Satanæ. *Alia in Epiſtolis Canonicis de* Excommunicatione *ſumi ſolita. Num à* Sacris Chriſtianis *Excommunicatus tunc* arcendus. Judas *proditor, in ipſa* Cœnæ dominicæ inſtitutione, *ejuſdem particeps; ſaltem* Communione *non* interdictus.

Judaiſmi veteris Excommunicatione atque ejuſdem Speciebus ſeu Gradibus, Uſu, Jure, Effectu, Abſolutione, etiam & Pœnitentia Civili ac Populari, quà à Sacramentali diſcrepat; reliquiſque ejus appendicibus Superiori in Capite explicatis (de quibus etiam conſule Claudii Auguſti, de Juris Morúmque Judaicorum uſu libero per orbem Romanum permiſſo, Edictum quod mox heic cum aliis aliquot etiam illuc ſpectantibus, ſed aliam in rem, affertur) De ea quæ variatim in Chriſtianiſmo obtinuit pariter eſt, juxta inſtitutum, videndum, ut inde etiam commodiùs tandem & faciliùs dijudicari poſſit de quæſtione, an Pœnæ hujus Origo intervallo legis in Sinai dationem antevertenti fuerit, ut volunt aliqui iique doctiſſimi & percelebres viri, tribuenda, adeóque inter Effectus judiciorum per intervallum illud, locum habuerit. Chriſtianiſmi Excommunicatio Tempore heic in Triplici conſideranda, Primò per Apoſtolorum Tempora, ſeu uſque in annum à Verbo incarnato centeſimum aut circiter. Secundò, per Tempora quæ ſequuntur Primitiva, uſque in Conſtantinum magnum Auguſtum, id eſt quamdiu Chriſtianiſmus cum imperio ſeu

poteſtate in Regimine ſumma non omninò eſt conjunctus, ſeu uſque in annum à Verbo incarnato trecenteſimum viceſimum aut circitèr. Tertiò, à Chriſtianiſmi Conſtantini initiis etiam in tempora noſtra. Ultrò quidem ab viris eruditis, iiſque tam è Pontificiis[a] quàm Reformatis[b], admittitur, Chriſtianiſmi Excommunicationem fuiſſe ejus quæ in Judaiſmo erat propaginem ſeu imitatricem, licet interim de Origine, Uſu ac Effectibus ejus in Judaiſmo non ſatis ſint ipſi inter ſe concordes. Sed diſcordia illa inde maximè evenit quòd aut Talmudicam hac de re doctrinam ſeu veros Judæorum mores ac ritus inde ediſcendos non ſatis habuerint eorum aliqui perſpectos, aut ipſos diſſimulârint. Ad firmandam autem ſententiam illam etiam, inter cætera, palàm conducit Uſus in primitivis Chriſtianiſmi ſeculis eorundem vocabulorum pro Excommunicandi apud Chriſtianos actu, quibus uſi fuerant antè Judæi Græcienſes pro Excommunicationis actu apud ſuos. Scilicet non ſolum ἐκβάλλειν[c] *ejicere*, ἀφορίζειν[d] *ſeparare* ac *Anathema*[e] quenquam pronuntiare (quod idem eſt cum חרם *Cherem*) atque ἀναθεματίζειν, verùm etiam Ἀποσυνάγωγον ſeu *extra Synagogam* facere Chriſtianis tunc pro Excommunicandi actu apud ſuos adhibebantur, quæ nemò neſcit, Judæis ſuam pariter denotaſſe ante Excommunicationem, utì etiam ex Capite ſuperiori manifeſtum eſt. Rariùs quidem ἀποσυνάγωγος in patrum Chriſtianorum ſcriptis ſic occurrit, ſed verò à ſeculorum primitivorum Chriſtianis videmus adhibitum illud (cujus ſenſûs initia nemo dubitat quin ſint merè Judaica) nunc pro Excommunicato ab Judæis ipſis nunc paritèr pro Excommunicato inter Chriſtianos. Priori ſenſu, in illo Athanaſii capite in ſuperiori allato de Judæo Berytienſi alibíque. Poſteriori, in ipſis Synodi Nicænæ primæ Canonibus[f], ubi de Excommunicatis in Eccleſiis Chriſtianis dicitur inquirendum eſſe an ſimultate contentione aut aliquo alio Epiſcopi vitio ἀποσυνάγωγοι γένωνται) *Apoſynagogi* ſeu *extra Synagogam fierent*, ſeu, ut Dionyſius Exiguus, *à Congregatione ſecluſi*, pro quo benè ſubſtituunt alii *Excommunicati ſint*. Et nemo neſcit τὸ קהל Ebræorum tam *Synagogam** (unde ἀποσυνάγωγος) quàm *Eccleſiam*, nec minùs hanc quàm illam, in Helleniſtarum bibliis, denotare. Atque appoſitè quidem hac de re Hugo Grotius[g], *Apparet*, inquit, de Excommunicationis Judæorum ſpeciebus agens, *ex his quæ diximus in diſciplina cuſtodia, ſecutos Chriſtianos Exemplum Judæorum, ſed Eſſenorum præſertim* (quorum Excommunicationem ac Abſolutionem capite in ſuperiori tradidimus) *ut qui eſſent merè privati ſine ullo imperio quemadmodum & Chriſtiani.* Conſule quæ ibi apud eum ſequuntur. Atque verum proculdubio eſt, Chriſtianos primitivos ſuam voluiſſe adhibere Excommunicationem ad facinoroſos, & qui Chriſtianiſmi jura turbarent, quà potuerint, coercendos ut Judæi ſeu nondum credentes ex Judæis ad ſuos coercendos habebant ſuam. Sed ita diſtinguenda ſunt tempora illa primitiva ut non admittamus Excommunicationis Chriſtianæ uſum, per Apoſtolorum tempora, ſimilem omninò fuiſſe ei, qui poſtmodum in ſeculis etiam proximè ſequentibus apud Chriſtianos inolevit. Ab Judaica enim haud parum diſpar hæc erat. Sed ita ſanè Rivuli, Scaturigines, Propagines,

a *Baron. Tom.* 1. *an.* 57. § 12. *Janſenius in Harmonia cap.* 78. *Henric. Spondan. in Cœmiteriis Sacris lib.* 4. *part.* 1. *cap.* 2. § 6. *Anaſtaſius Germonius de Sacrorum immunitatibus lib.* 3. *cap.* 14. *alii.*

b *Bertram. de Politia Judaica cap.* 7. *Beza, Druſius, Grotius, alii ad loca N. T. quæ huc ſpectant obvia vide Buxtorf. in Lexic. Chaldaic. col.* 828.

c *Epiſt. Joann.* 3. 10.

d *Canon. Apoſtol.* 6, 11. &c.

e 1 *Corinth.* 16. 22. *Galat.* 1. 8. & 9. & *in Patrum Canonibus paſſim.*

f *Can.* 5.

* *Vide Iſaac. Caſaubon Exercit.* 16. *cap.* 42. *ſed & Jo. Cameron. in Epiſt. Jacob. cap.* 2. 2.

g *Ad Luc.* 6. 22.

nes,

nes, non rarò aliter ac aliter ab Originibus ſuis ac Fontibus atque à cauſarum primariarum ſatiſque indubitatarum ratione paritèr evadunt diverſæ & degenerant, qualitatibus nihilominùs & naturæ primariæ reliquiis aliquot ac veſtigiis ſemper ſervatis. Quà de re plura Capite proximo. Quod verò, ad Apoſtolorum tempora attinet (quæ primò heic tractanda) profectò credendum non omninò videtur in Chriſtianiſmo tunc alias fuiſſe Excommunicationis Species ſeu Gradus quàm qualis ipſius Judaiſmi tunc temporis atque antè; id eſt *Niddui* & *Cherem* ſeu *Separationem* & *Anathema*, quo nomine utraque ſpecies ſeu gradus interdum deſignatur, juxta ſuperiùs oſtenſa. Apoſtolòs enim ipſos reliquóſque Diſcipulos qui aut, *dum* Chriſtus in terris, aut per aliquot annos poſt Aſcenſionem ejus acceſſere, ex Judæis fuiſſe omnes, adeóque Judæos, palàm eſt, ritibúſque Judaicis ſeu avitis innutritos adſuetóſque. Atque in eo quod habet Joſephus [h] de Chri- h *Lib.* 18.
ſto πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους πολλοὺς δὲ καὶ Ἑλληνικοὺς, ſeu, ut Euſebio [i] lectum eſt uti *cap.* 4. i *Hiſt. Eccleſ.*
& Ruffino, πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο *lib.* 1. *cap.* 10.
Multos Judæorum, ac multos etiam ex Gentibus ſeu *genere Græcanico Sectatores habuit* ſeu *ſibi adjunxit*, ſi de Chriſti ipſius in terris tempore capiatur aut de tradita ejuſdem per annos aliquot poſt aſcenſionem diſciplina ac numeroſa Diſcipulorum tunc acceſſione, Græcanici generis nomen ſeu Gentium eos ſolos ſignificare potuit qui ex Gentibus Judaiſmum plenè, ut Proſelyti juſtitiæ, tunc induerant, & quales Helleniſtarum (qui Judæi religione) nomine in Actis [k] ſimul cum Ori- k *Act.* 6. 1. 9. 29. 11. 20.
gine Ebræis memorantur, *non omninò* Gentiles Baptiſmo ſolo in Chriſti diſciplinam *citra Circumciſionem* tranſeuntes, quales quidem nec admittendos in Chriſti diſciplinam ſeu Euangelii beneficium per annos aliquot poſt Aſcenſionem vulgò exiſtimatum eſt [l]. Nec ejuſmodi aliqui tunc habebantur. Adeóque Diſci- l *Vide Act.* 11. 1.
puli tunc univerſi reverà & plenè Judæi. Et qui annis proximiùs ſequentibus è Gentilibus, ſine Judaiſmi proſelytiſmo, Chriſti diſciplinam amplexati ſunt, Judæorum nihilominùs nomine ita ſimul cum reliquis Judæis pariter veniebant eorúmque diu juribus aliis non paucis ita utebantur, ut non videatur omninò dubitandum quin, inter Jura illa, etiam hoc de Excommunicatione Judaica, quantum ad Species ejus ſeu Gradus (nam quantum ad Cauſas, neceſſum erat ut alitèr ſe res haberet, quod nemo non videt) paritèr à cunctis ut antè pro re nata adhiberetur. Sed de Nominis Juríſque Judaici ejuſmodi tunc Communione inter Judæos Credentes ſeu qui Judaiſmum Reformatum ſeu verum, quem induere debebant Judæi univerſi, id eſt Chriſtianos, & non Credentes, plura mox. Expreſſa autem ſunt Excommunicationis ejuſmodi USUS veſtigia in Epiſtolis Apoſtolorum Canonicis, maximè Pauli. Comminatorium vibrat ille Anathema tum in Chriſtianos ſeu Euangelizandi in ſe Officium recipientes qui Euangelium aliud præter id quod acceptum fuerat obtenderent [m], tum in Judæos qualeſcunque Je- m *Ad Galat.* 1. 8. & 9.
ſum Chriſtum [n] non admittentes ut Meſſiam verum, quemadmodum fieri ſolitum n 1 *Corinth.* 16. 22.
apud Judæos non credentes, in eos qui inſtitutis Moſaicis Majorúmque ſcitis atque autoritati moroſiùs ac contumaciùs refragarentur. *Licet nos* inquit *aut Angelus de cælo Euangelizet vobis præterquam quod Euangelizavimus vobis*, Ἀνάθεμα ἔστω *Ana-*

Anathema ſit. Et ſicut prædiximus & nunc iterum dico, ſi quis vobis Euangelizaverit præter id quod accepiſtis, Ἀνάθεμα ἔστω *Anathema ſit.* Syrus ibi ܢܗܘܐ ܡܚܪܡܐ נהוא חרם *ſit Cherem*, Ebraicè יהי חרם ſeu הוא חרם *habeatur in ſtatu ejus in quem ſententia* Cherem *ſeu Excommunicatio ſic dicta lata eſt.* Conſonus eſt Arabs Erpenianus فليكن محروما *ſit per Cherem Excommunicatus* quemadmodum habet codex penes me Ms. In bibliis autem Jaianis Arabs فليكن مفروزا *ſit Segregatus* ſeu *Separatus* id eſt ſimpliciter Excommunicatus. Priori quidem in Periocha etiam Angelus de cœlo per hyperbolen continetur, quaſi, in ſummam Euangelizantium ejuſmodi deteſtationem, dixiſſet etiam in Angelum de cœlo ſic peccantem (ſi fieri poſſet) vindictam divinam imprecandam quæ pars altera eſt Excommunicationis. Poſteriori autem in periocha nomen Angeli prætermittitur, quaſi iteratio illa ad homines tantùm ſpectaret, etiam ad ſeipſum, ſi ita peccaret; quod & ritibus tunc Judaicis juxta quos ſeipſum cuique Excommunicare, ut ſuprà oſtenſum, licuit, eſt conſonum. Latini interpretes, tum veteres tum recentiores, uti in vernaculis ſuis Itali aliqui & Hiſpani atque Angli Duacenſes, ipſam vocem *Anathema* heic ut alibi apud Paulum retinent, quæ, ut dictum eſt, tam Execrationem ſeu vindictæ divinæ Imprecationem quàm Separationem (nunc etiam in minori nunc in majori Excommunicationis genere) apud homines ſignificabat. Hujus autem ſignificationis partem priorem tantùm alii aliquot heic vernaculis ſuis ſubſtituunt, ut Germani der ſey verflucht, *execrandus habeatur*, quibus conſoni Belgæ. Et Galli *qu'il ſoit execration.* Angli Reformati let him be accurſed, & Wicleſius, be he accurſed. Ita etiam Hieronymus aliique interpretantur per *Abominabilis vobis ſit.* Sed verò, ut in ſeculis Chriſtianiſmi proximè ſequentibus & apud Judæos tum antè tum hoc ipſo quo ſcripſit Paulus tempore, Excommunicationem integram apud homines illud ſignificabat, ita dubitandum non videtur quin præter Abominationem cum Execratione etiam Separationem tunc ſolennem heic innueret, id eſt, ut tam ἀποσυνάγωγος & ἀκοινώνητος ſeu *priſtinâ Communionis vitæ* (ſed juxta ſuperiùs oſtenſa tantùm) *libertate privatus quàm* ἐπάρατος ſeu *execrabilis*, ut apud Heſychium, eo denotaretur. Rectè igitur Gallicana heic vetus [o] *Il ſoit Eſcommeniez*, ſit Excommunicatus. Et ad locum hunc Hugo Grotius; Ἀνάθεμα ἔστω יהי חרם *id eſt, cum eo nihil nobis ſit commercii, non magis quàm cum iis quos Synagoga aut Eccleſia penitùs abſcidit*, id eſt, planè Excommunicavit. Neque enim ita penitùs per Anathema abſcindebat Synagoga Excommunicatum ut pars ſuorum omninò eſſe deſineret, ſed, ut juxta temperamenta ſuperiùs memorata, priſtinâ convictûs inter ſuos libertate tantùm privaretur. Atque eandem ipſam formulam pro Excommunicatione Comminatoria in Chriſtianiſmo primitivo receptam eſſe nemo neſcit. Idem etiam Apoſtolus [p], *ſi quis non amat dominum noſtrum Jeſum Chriſtum* ἔστω ſeu ἤτω Ἀνάθεμα Μαρὰν ἀθά. *ſit Anathema Maran atha.* Ita in editionibus receptioribus. Sed in nonnullis ſcribitur Μαραναθά ut vox unica, quemadmodum in Vulgata aliiſque non paucis [q]. Hinc Anathemate apud Corinthios percutiendos ſeu

o *Ms.*

p 1 *Corinth.* 16. 22.

q *Tertul. de Pudicitia cap.* 14. *&c.*

ſeu Excommunicandos voluit Paulus tam Judæos quàm Chriſtianos ſuos *πάντας ἁπλῶς τοὺς παρ' αὐτοῖς ἔξω τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας καὶ παραδόσεως διάγοντας* *omnimodos ſimplicitèr qui apud eos extra ipſius inſtitutionem & traditionem agebant*, ut Theophylactus ibi. Nam ad Gentiles nondum credentes Anathema aut Excommunicationem ſive Chriſtianam ſive Judaicam attinuiſſe, admittendum non eſt. Syrus ibi ܢܗܘܐ ܚܪܡ ܡܪܢ ܐܬܐ נהוא חרם מרן אתא *ſit* Cherem ſeu *devotus ut Excommunicatus*, *Dominus venit*. Arabs Erpenianus فليكن محروما من رجا الرب *ſit in Cherem* ſeu *devotus à ſpe domini*. Nec quid aliud *τῷ Maran atha* ibi reſpondet. Atqui in Jaianis فليكن مفروزا * مارن اتا لي الرب قد جا *ſit ſeparatus* ſeu *ſegregatus*; *Maran atha*, *hoc eſt Dominus jam venit*, ſeu *adventus ejus præteriit*. Ms. penes me non ita recens, ſed verſionis, non dubito, antiquæ فليكن محروما * سيدنا قد جا *ſit in Cherem* ſeu *devotus*, *jam venit dominus noſter*. Verſionibus linguarum provincialium plerunque *Anathema*, *Maranatha* retinetur uti etiam tam in Anglicana quâ nunc utimur quam in eis quæ ſub Henrico octavo primò prodierunt. Wicleſiana autem mea, Be he curſed, Maranatha, adjecto in ora libri Maranatha, that is, in the coming of the Lord. Sed Gallicana vetus, *il ſoit Eſcommeines & diſſeures des autres*. Et verſio quæ ſub Elizabetha Regina obtinuit, quam Epiſcoporum nuncupant, nunc habet, let him be had in execration, yea, excommunicated to death, nunc tantùm let him bee had in execration to death, *execrandus habeatur*, *etiam Excommunicatus uſque ad mortem*. Sed ut mors in hac pœna in invitum, locum nullibi apud homines habuit nec ejuſdem habebatur in vulgari Excommunicatione ratio ulla aliter atque in Vindicta divina, quam imprecabantur Excommunicantes, contineretur, ita illud de morte heic adjectum prodiit ex lectione diverſa Lutherana, quæ ſequaces ſibi nacta eſt. In eâ enim non *Maranatha*, ſed *Moharam motha* (quaſi Apoſtolus dixiſſet מחרם מותה) ibi legitur, quod pro eo quod eſt *Excommunicatus ad mortem*, ſed infeliciſſimè illuc, depulſo *Maran atha* quæ vera eſt lectio, adductum eſt. Ita pariter verſio Danica. Belgæ verò die zy een verbloeckinge, Maranatha, in *Execratione*, ſeu *pro execrando habeatur*, &c. quemadmodum etiam Anathema alibi vertunt. Anathema autem Excommunicationem heic ut alibi in antè allatis ex Epiſtola ad Galatas denotare ſatis nunc ut olim [t] etiam, viris doctiſſimis recipitur, tametſi veterum aliquot id non adeò apertè agnoſcere videantur dum tantùm *condemnatum* & *abominandum* intelligere videntur, & *à Chriſto abominandum* & ſimilia tam hoc in loco quàm alibi ad fœdus novum; niſi dicendum, etiam, ut hodie, atque antiquitùs apud alios, nomine *Maledictionis* ſeu *Execrationis* atque *Abominationis* ſimplici, ſine eo quod Separationem expreſſiùs innueret, Excommunicationem reverà integram, velut per ſynecdochen intelligi eos voluiſſe. Et quidem videmus veterum

[t] *Auguſtin. Epiſt. 178. Hieronym. heic & Epiſt. 137. Ambroſius heic &c.*

P alios,

alios, ut maximè Arabem ex editione Jaiana, Separationem expreſſim tantùm in verſione indicaſſe, quemadmodum alios etiam recentiorum tantùm Maledictionem ſeu Execrationem, dum tamen utrique puto cum diris Excommunicationem, id eſt utranque, ſeu ſingularem incommodorum in ea bigam, volebant intelligi. Et Chryſoſtomus [s] *Anathema ſit* heic interpretatur per κεχωρίσθω πάντων, ἀλλότριος ἔστω πάντων, *ſeparatus ſit ab omnibus, alienus ſit ab omnibus*: ubi Theodoretus ἀλλότριος ἔστω κοινοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας *alienus ſit à communi corpore congregationis* ſeu *Eccleſia*. Sic item alii patrum veterum; quibus planè pro Excommunicato Anathema ibi ſumitur; licet non tam in ſenſu Judaico quo uſus eſt Paulus, quàm in illo qui poſt Apoſtolorum tempora in Chriſtianiſmo inolevit, ut capite videbitur proximo. Atque de Anathemate heic ſic ſtatuendum. Quod verò ad *Maran atha* huic à Paulo adjectum attinet, variæ quidem ſunt tum veterum tum recentiorum de vocibus illis ſententiæ. Hieronymus, Ambroſius, alii interpretantur *Dominus noſter venit* uti & Chryſoſtomus ὁ κύριος ἡμῶν ἦλθε. Alii ὁ κύριος ἦλθε *Dominus venit*, ut Theodoretus, Theophylactus, Græcorum alii, & benè. Sic enim Syriacè ſonat מרן אתא. Auguſtinus [t], *donec dominus redeat*. Hieronymo [u] autem ſenſus eſt, *ſi quis non amat dominum Jeſum Chriſtum, Anathema ſit, & illo completo, deinceps inferatur, Dominus noſter venit, quod ſuperfluum ſit adverſum eum odiis contendere quem veniſſe jam conſtet*. Sedulius, *Maranatha Syrum eſt & interpretatur Deus noſter venit; quaſi ergo apertè Apoſtolus diceret, qui non amat dominum ſit perditio, id eſt pereat in adventu domini*. Alii ad locutionem illam *Dominus venit &c.* veluti proverbialem in Epiſtola Judæ [x] referunt. Atque aliter alii [y]. Et plerunque accipitur pro eo quod ita ibi disjungitur (uti etiam in interpunctione) ab Anathemate ut aut Epiphonematis [z], aut Admonitionis comminationi huic Anathematiſmi ſubjunctæ vicem ſuppleat, nec ut Synonymum aut Anathematis naturam ibi deſignans locum habeat. Sed verò ſunt viri doctiſſimi qui etiam Anathemati volunt id eſſe ibi Synonymum uti alii qui pro explicativo ſumunt. Joannes Mariana [a], *utraque vox*, inquit, *Excommunicatum ſignificat. Prior Anathema, linguâ Græcâ; Ex Maranatha facta eſt vox Marranus*. Atque alibi [b] ipſe, de diplomate Valpueſtæ ædi D. Mariæ anno primo Silonis Regis ſeu 774 Chriſti conceſſo (quo nullum ait extare in tabulariis Hiſpaniæ antiquius) *eſt*, inquit, *ad memoriam in ſignis iis in literis contenta Execratio, qua ejus donationum violator jubetur eſſe Anathema, Marrano* (ſeu Marranus) *& Excommunicatus; unde intelligitur, Marrani vocem vulgarem non à Mauris quaſi Maurani, ut quidam ſuſpicantur, factam in Italia Frederici Ænobarbi tempore quo Mauri plurimi fidem Chriſto datam in Baptiſmo paſſim ejuratam, quam ſuſceperant, religione violarunt, ſed potius ex Syriaca voce Maranatha deductam qua Anathematis ignominia execratióque in divinis literis continetur*. Sic ille velut Synonymum faciens *Maranatha* Anathemati. Sic item alii [c]. Sunt autem viri doctiſſimi qui non ſolùm Anathematis nomine Excommunicationem eo in loco deſignari paritèr admittunt, verum etiam adjectum *Maranatha* intelligunt quaſi quânam Anathema notione ibi capiendum eſſet inde explicaretur. Cum enim ut

s *Homil. 16. in Epiſt. ad Rom. cap 9. 3.*

t *Epiſt. 178.*

u *Epiſt. 137.*

x *Comm. 14.*

y *Vide Baron. Tom. 1. ann. 57. num. 171. & ſcriptores heic obvios.*

z *Vide Daniel. Heinſ. exercit. ſacr. ad Ioann. 21. & 1 Cor. 16.*

a *Ad 1 Corinth. 16.*

b *De Rebus Hiſpaniæ lib. 7. cap. 6.*

c *Jacobus Simanca De Catholic. Inſtit. tit. 27. § 8.*

Che-

Cherem, ſic *Anathema* ei reſpondens, interdum pro genere (juxta ſuperiori Capite oſtenſa) adeóque tam pro *Niddui* ſeu *Shamatha* ſeu ſpecie aut Gradu primo, quàm pro ſpecie ſeu Gradu ſecundo *Cherem* itidem ſignantiùs dicto, interdum etiam ſolùm pro ſpecie illa ſeu Gradu ſecundo hoc nomine ſic ſeorſim denotato accipiatur; ita adjectum exiſtimant illi ut *Maranatha* ipſum *Shamatha* (quod itidem ſubinde pro *Cherem* viciſſim uſurpatur) eo ibi deſignetur, quaſi Apoſtolus dixiſſet, eâ percutiatur Anathematis Specie ſeu Gradu qui *Shamatha* dicitur, &, utì Judæis mos erat (quod ex antè traditis liquet) per alluſionem ad vocis ſonum ſimul & ſignificationem, admiſiſſet *Shamatha* fieri à שם אתא *Shem atha, dominus venit*, adeóque idem ipſum ſic per *Maran atha* ſatis indicari. Ita ſanè *Beza*, Druſius[d], alii. Quin verò Druſius ipſum Moſem Mikotzium[e] citat quaſi is ex Judæorum uſu vocem *Maranatha* in Excommunicationis Speciebus deſignandis adhibuiſſet. Atque pro eo quod eſt שמתא *Shamatha* in Mikotzio expreſſim *Maranatha* ſubſtituit[f] quaſi ſcripſiſſet etiam ille מרן אתא. Sed nondum vocabulum illud Ebræorum ſcriptoribus uſurpatum comperi, niſi exceptionem heic admitti velis ex eo quod habet Nicolaus ille Flamelius[g] circa annos abhinc 150, de libro, neſcio quo, Chymico ab Abraha Judæo in Galliis ad gentem ſuam ibi conſcripto, cui præfixum eſſe ait execrationum & maledictionum farraginem in univerſos qui introſpicerent, præter ſacerdotes ac ſcribas; adjectâ, ut carmen ſatis videretur horrendum, voce *Maranatha*, quam etiam ait ſæpiùs eſſe ibi repetitam. Grotius[h] etiam de graviori Anathematis genere verba faciens, *Id*, inquit, *Hebræi vocant* שם אתא *Shamatha, Deus venit. Nam* שם, *id eſt nomen, pro Deo dicunt. Paulus dicit* Ἀνάθεμα μαραναθὰ מרן אתא *eodem ſignificatu. Nam* מרן *eſt Dominus. Ea voce oratur Deus, ut quamprimum talem maleficum & ſeductorem tollat ex hominum numero.* Atque idem heic, *Anathema Maranatha eſt graviſſimum* חרם Cherem, *additâ precatione ut Deus quamprimùm in eum vindicet.* Ad hunc modum item Anathema apud Paulum ad Romanos, poſt Druſium interpretatur ille. Optabam[i] ego ipſe Ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ *Anathema* (Syrus ܡܚܪܡܐ ſeu *Cherem*; utì & Arabs Erpenianus محروما eodem ſenſu; ſed editionis Jaianæ مفروزا *ſeparatus* utì & Galli *Separé*, Noſtri verò accurſed, utì & alii) *eſſe à Chriſto pro fratribus meis qui ſunt cognati mihi ſecundùm carnem*, id eſt Judæis, ſeu gente Iſraelitica. Alii de æterno exitio, de morte ſibi optata alii locum ſumunt. Et veterum ſunt aliqui & recentiorum qui ſic explicant. Sed Druſius, *Anathema eſſe, hoc eſt Excommunicatus eſſe.* Et rectè ibi Grotius; *Hoc dicit, velim non modò carere honore Apoſtolatûs, verum etiam contemtiſſimus eſſe inter Chriſtianos quales ſunt qui Excommunicati ſunt.* Quaſi Paulus dixiſſet, cum fratres illi mei univerſi Chriſtianiſmum induere debeant, & à Chriſtianis eorúmque Eccleſiis eo quod Chriſtum non, ut debent, amplectantur, aut Excommunicentur, aut pœnam illam, juxta morem, ſatis mereantur, adeóque vindictæ divinæ imprecationibus ac ignominiæ per eas ſimul atque perſonalem ſeparationem (ſecundùm Capite

d *Quem vide item ad Ioann.* 9. 22. *Quæſt. & Reſp. lib.* 1. *cap.* 9. *ad Rom.* 9. 3. *& ad voces Ebraic. N. T. verb.* Maranatha; *& vide Io. Cameronem in Prælect. de Eccleſia pag.* 380. *& ad Matth.* 18. 17.

e *Præcept. Negat.* 219. *fol.* 67. *col.* 4. *Vide lib.* 4. *de Jure Nat. & Gent. cap.* 9. *p.* 555.

f *Ad Ioann.* 9. 22.

g *In Figuris Hieroglyphicis pag.* 51. *Pariſiis* 1612. *in* 4.

h *Ad Luc.* 6. 22.

i *Rom.* 9. 3.

ſuperiori oſtenſa) perquam gravi ſint obnoxii, atque antè Abſolutionem, Pœnitentiam & bonæ mentis Profeſſionem ſolennem ſubire debeant, utinam ego ipſe hæc, pro illis omnibus ſeu eorum vice, incommoda paterer, ſi modò ſic redimi & Chriſtiani fieri poſſent. Atque *Anathema à Chriſto* ſic ſumendum, ſeu pro Excommunicato ſeu more ſolenni, id eſt, juxta antè dicta (Judaicum tunc uſum ſingularem) Separato ab Eccleſia Chriſti; quæ ſcilicet Chriſti nomine ſic aliàs [k] ſubinde intelligitur, id eſt priſtinâ Commercii inter ſuos libertate, non omnimodâ, ſed quadamtenus, ut dictum eſt, privato. Inde etiam ad illud [l] *nemo in Spiritu Dei loquens* λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν (ſeu ut in Ms. aliquibus Ἰησοῦς) *dicit Jeſum eſſe anathema* (ubi Syrus vocem ܚܪܡܐ *Cherem* habet; Arabes autem مفروزا *ſeparatum*, Galli *malediction*, noſtri olim **defieth Jeſus**, poſteà **calleth Jeſus execrable**, nunc **accurſed**, quibus & alii conſoni) adnotat Druſius, ſibi aliiſque heic Rabbinicè & ritè intuentibus concors; *ut Phariſæi, qui eos, qui Jeſum dicebant eſſe Meſſiam, Excommunicabant per genus quoddam Excommunicationis, ut quidam volunt, quod peculiariter Anathema vocant: ſi ergo illi erant Anathema qui Jeſum eſſe Chriſtum dicebant, quanto magis ipſe Jeſus*, adeóque ipſius Eccleſia & ſectatores, ex ejuſdem nomine deſignati) *Tales non loquebantur per Spiritum Dei, ſed Spiritum Diaboli.* Aliæ ſunt de periocha hac ſententiæ ſatis obviæ, ſed hoc reliquis de Anathemate jam dictis omninò conſonum. Adjicit Grotius in Notis [m] ad Evangelia, etiam in Epiſtola ad Galatas exemplum haberi Excommunicationis quam diximus ita Comminatoriæ. Ὄφελον καὶ, inquit Apoſtolus [n], ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς *utinam & abſcindantur qui vos conturbant.* Quod etiam de Excommunicatione intelligi poſſe voluit Beza. Atque alii aliquot, tum in Commentariis tum in Verſionibus idem admittunt. Sed ut patres veteres [o] locum de totius membri pudendi exciſione, velut Circumciſioni, de quâ loquitur ibi Apoſtolus, in pœnam tunc meritò adjicienda ſumunt, ita etiam Grotius ipſe in Annotationibus ad Epiſtolas. Sed de Exſciſſionis ejuſmodi jure ſeu recepta de ea apud Ebræos ſententia, vide quæ nos alibi [p]. Illud autem de inceſtuoſo Corinthio [q] ſeu qui novercam ſibi in uxorem ſumſerat, ita intelligit Grotius ut cum eo nomine ex lege Moſaica [r], morte id eſt, ut ſtatuunt heic Talmudici [s], lapidatione, eſſet plectendus, Capitalibus interim Judiciis nec Chriſtianis nec Judæis liberè permiſſis, Excommunicandus ſaltem is eſſet (ut in aliis libertatis minutæ ſeculis) quod quia non factum corripiens Corinthios Paulus, *& vos* inquit *inflati eſtis & non magis luctum habuiſtis ut tollatur de medio veſtri qui hoc opus fecit.* Ubi, *inflati eſtis*, annotat ille, *majoris cujuſdam Sapientiæ opinione, quæ talia cenſet* ἀδιάφορα. *Ita enim cenſebant & Cynici & Stoici* &c. *Et non magis luctum habuiſtis; eſt Metonymia adjuncti. Nam quia Eccleſia cum aliquem eſſet à ſuo conſortio excluſura lugentium ſumebat habitum, eò factum ut lugere dicatur pro Excommunicare &c. Ut tollatur de medio veſtri qui hoc opus fecit, Non per mortem ut videtur intellexiſſe Tertullianus* [t], *ſed per* נדוי Niddui. *Nam omnia laudabilia Synagogæ inſtituta retinuere Apoſtoli. Et ſi quis quæ Hebræi de eâ re ſcripſere cum moribus antiquæ Eccleſiæ comparet miram inveniet congruentiam.*

Ex-

k 1 Corinth. 12. 12. Ad Galat. 3. 27.
l 1 Cor. 12. 3.
m Ad Lucæ 6. 22.
n Ad Galat. 5. 12.
o Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, &c.
p De Jure Nat. & Gent. lib. 7. cap. 3.
q 1 Corinth. 5.
r Levit. 20. 11.
ſ Maimonid. Tit. Iſuri bia cap. 1.
t De Pudicitia cap. 14.

Ἐξαίρειν ἐκ μέσου eſt ex Eccleſia excludere, quomodo loquitur Cyprianus. Oraſſe debueratis Deum ut tota Eccleſia conſentiens tales Excommunicaret. Sic ille, qui etiam ad illud [r] *μὴ συναναμίγνυσθαι non commiſceri ac μὴ συνεσθίειν non comedere* ſeu *communes non habere Epulas* aut *cibum non ſumere* cum peccatoribus ibi memoratis, adnotat, *Hebræis morem fuiſſe cibum communem non ſumere cum eo qui erat in* נדוי ſeu *Excommunicato* etiam minore apud Ebræos ſententiâ (juxta ſuperiùs oſtenſa) quaſi etiam monitum illud ad Excommunicationem attinuiſſet. Sed *cibum cum ejuſmodi non capere, non commiſceri*, uti & *hæreticum vitare* [s] & id genus alia in Novo Teſtamento monita non magis mihi videntur Excommunicationem quò trahi ſæpiùs ſolent innuere aut ſpectare, quàm in veteri *beatus vir* [t] *qui non abiit in conſilio impiorum* &c. aut *Non ſedi* [u] *cum concilio vanitatis & cum iniqua gerentibus non introibo*, id genus compluria. Neque enim in his nec in illis quid continetur quo ſtatus perſonæ alicujus ut in Excommunicatione per Separationem, mutandus, ſed tantùm peculiaris vitæ inſtitutio ſeu conſilium illi qui ſic non commiſceretur, cibum non ſumeret, hæreticum vitaret, in concilio ejuſmodi non ſederet, nec ſic introiret. Sed verò poſtrema capitis verba *καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν Auferte malum*, ſeu *malum illum è vobis*, ad Excommunicandum illum inceſtuoſum ſpectare quidem poteſt; ſi ita interim legendum. Nam codices priſci [x] optimíque habent *τὸ πονηρόν*, ſeu neutrum, quod perſonam non denotat, quemadmodum & à patribus vetuſtis obitérque ab aliis obſervatum. Et verba ipſa, quaſi formula *ſolennis*, ſunt in Pentateucho [y] ſæpiùs iterata, ſed ita ut interdum *maſculinum* interdum *neutrum* Græcè in ea adhibeatur, pro eo quod eſt ובערת הרע מקרבך *& eliminabis* aut *elimina malum è medio veſtri*, quod in codicibus Græcis etiam nunc pluraliter nunc ſingulariter prolatum, à capitalibus judiciis in pœnam Excommunicationis, quæ ita ex humano in eorum locum invento juxta antè dicta ſucceſſit, transferri potuit. Volunt item non pauci tam veterum quàm recentiorum id quod eſt ibi *παραδοῦναι τῷ Σατανᾷ tradere Satanæ* ipſum Excommunicationis actum ibi ſignificare. Certè in Græco [z] dicit Paulus ſe ſtatuiſſe eum, *in nomine domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, tradere Satanæ in interitum carnis* &c. quaſi traditionis actus hic Pauli ſolius fuiſſet, uti & in illo [a] *ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ ut diſcant non baſphemare.* Syrus autem & Arabes iſthic habent *ut tradatis*, quaſi ſaltem conſortes in ipſa traditione Corinthios fore indicaſſet Apoſtolus. Et quidem ſi *tradere Satanæ* intelligatur pro vindictæ divinæ imprecatione qua Excommunicans precatur Deum ut reum tradat in poteſtatem Satanæ ſeu [b] τοῦ ὀλοθρευτοῦ id eſt ut per eum, velut *ſummum pœnarum miniſtrum*, morbis aliiſve incommodis vexetur [c], tunc traditio hujuſmodi ſic dicta eſt tantùm pars illa Excommunicationis altera cum Separatione conjuncta. Seorſim autem facta, tantùm maledictio ſimplex ſeu vindictæ per Satanæ miniſterium divinæ imprecatio. De ſingulari poteſtate divina ſeu virga Apoſtolica, qua tum morbos tum mortem impiis inferre potuerint Apoſtoli ipſi (ut Petrus Ananiæ & Sapphiræ [d] & Paulus

r 1 Corinth. 5. 11.

s Ad Titum 3. 10. & vide 2. Ioann. 10.

t Pſal. 1. 1.

u Ibid. 26. 4.

x Theodor. ibi, Theophylactus, & alii.

y Deut. 17. 7. 19. 19. 21. 21. 22. 21. 24. 7.

z 1 Cor. 5. 5.

a 1 Tim. 1. 20.

b Vide hic H. Grotium & ad Luc. 6. 22.

c Vid. 2 Cor. 12. 7.

d Act. 5. 5.

lus Elymæ [e]) meritò ſumunt alii, tam veterum [f] quàm recentiorum. Alii etiam eadem notione cum Excommunicatione conjungunt. Franciſcus de Mayronis [g]; *Nota quod in primitiva Eccleſia ſecundum aliquos, ut oſtenderet quàm timenda eſſet pœna illa Excommunicationis, ſtatim Excommunicatus accipiebatur & rapiebatur à Dæmone.* Atque obvia ſunt quæ hac de re ſcriptores; de qua ante alios conſulendus eſt vir doctiſſimus Petrus Molinæus [h] qui ad Excommunicationem Traditionem illam Satanæ non omnino illic ſpectaſſe feliciter ſanè adſtruit. Et rectè Ludovicus Capellus [i] de *Niddui* & *Cherem* verba faciens, *Traditio*, inquit, *Satanæ* (*de qua Apoſtolus*) *longè aliud fuit & veteribus Judæis omninò ignota.* Scilicet ex ſingulari Apoſtolis conceſſa divinitus poteſtate pependit. Jam dictis autem de Paulino Excommunicationis Judaicæ Uſu accedat quod in eruditiſſimi viri Joannis Croii Sacrarum & Hiſtoricarum Obſervationum nondum puto typis mandatarum occurrit de Anathematis uſu in illo antè memorato [k]. *Optabam ego ipſe Anathema eſſe à Chriſto. A ritu & formula*, inquit, *Excommunicationis tracta eſt hæc loquendi formula. Duo autem Excommunicationis genera apud Judæos erant*, Niddui *ſive* Schammatha *quo quis per* 30 *dies ligabatur*, & Herem *cum maledictionis & dirarum obnuntiatione. Græci utranque hanc Excommunicationem vocarunt Anathema. Ita enim exponenda ſunt hæc Heſychii grammaticorum doctiſſimi*, Ἀνάθεμα, ἐπάρατος, ἀκοινώνητος. *Utrâque Excommunicationis formulâ utitur D. Paulus variis in locis. Cum optat fieri* ἀνάθεμα *à Chriſto, ſpectat ad Priorem Excommunicationis formulam. Et Anathema hoc in loco nihil aliud eſt quàm* Niddui. *Hujus quoque ſpeciei meminit*, 1 Cor. 16. 22. *Ad alteram verò Excommunicationis ſpeciem ſpectat*, 1 Cor. 5. *cum eum qui inceſto flagitio Chriſti fidem & religionem polluerat Chriſtianam, Excommunicat his verbis* Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σώματι &c. Sic ille. Locum deſcripſit mihi vir eximius Patricius Junius. Alia ſunt in Epiſtolis Canonicis atque Actis quæ ad Excommunicationem ex diſciplina ejuſmodi Apoſtolica attinere pariter volunt alii. Quinetiam ſub Apoſtolicorum temporum finem ſeu ab Joanne Apoſtolo memoratur Diotrephes [l] *qui nec ipſe ſuſcipit fratres, & eos qui ſuſcipiunt prohibet*, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει *& ex Eccleſia ejicit*, eoque nomine ibi reprehenditur. Ἐκβάλλειν autem ſeu *ejicere* vocem fuiſſe notiſſimam tunc temporis pro *Excommunicare* ſeu *extra Synagogam facere*, juxta antè dicta, liquet ex Joannis Euangelio, ut capite ſuperiori fuſiùs oſtenditur. Et mirum ſatis eſt eos interim ipſos qui in Euangelio τὸ ἐκβάλλειν de Judæis dictum *Excommunicare* (ut Angli noſtri ſeculi ſuperioris expreſſim verterant) non eâdem etiam heic verſione eſſe uſos ſed tantum, **thruſteth them out of the congregation**/ ſubſtituiſſe, id eſt *è congregatione extrudit*, niſi planè Synonyma hæc eſſe exiſtimâſſent. Obvia etiam ſunt in Canonibus Apoſtolorum ac Conſtitutionibus Apoſtolicis ſic dictis ſeu Clementinis paſſim proſtantibus, quæ Excommunicationis, velut illo in ævo, uſum aſſerunt ampliſſimum. Quibus adjicere liceat tum Arabicam quæ Petro Apo-

e *Act.* 13. 11.
f *Vide Tertul. de Pudicitia cap.* 14.
g *Ad Sent.* 4. *diſt.* 19. *quæſt.* 3.
h *In Vate ſeu de Præcognitione futurorum lib.* 1. *cap.* 11.
i *Ad Ioann.* 9. 22.
k *Rom.* 9. 3.
l *Epiſt.* 3.

Apoſtolo tribuitur in Simoniacos comminatoriam, tum Apoſtolicam traditionem de Præſide qui immerentem Excommunicaret, Excommunicando (quæ item comminatoria eſt) atque inſuper in Aquilam, priſcum illum Veteris Teſtamenti interpretem, judiciariam ſeu perſonalem tunc Excommunicationem memoratam. Comperio in Codicibus Canonum veterum Arabicis MSS[m]. Clementem Papam primùm teſtari ſe accepiſſe à Petro Apoſtolo in mandatis ne quis mercedis aut pacti cauſâ ad ſacrum Lavacrum aut Miniſterium ſacrum admittteretur. Si quis autem ſic admiſſus fuerit وهو محروم وملعون من فمي انا بطرس صغير التلميذ و حظه يكون مع سيمون الساحر ويهودا المارق *ponatur in Cherem* ſeu *Excommunicetur & maledicatur ex ore meo qui ſum Petrus parvus diſcipulus, & portio ejus ſit cum Simone Mago & Juda Apoſtata* & qui acceperit illo nomine mercedem ولا كهنوت له وهو محروم مني انا بطرس بالحرم الذي احرمت به سيمن الساحر وحظه يكون مع يهودا المارق الخانق نفسا *haud ſacerdotio* ſeu *Miniſterio ſacro fruatur ipſe, & ſit Excommunicatus per* Cherem *eodem modo quo Excommunicabam ego Petrus Simonem Magum*[n], *& portio ejus ſit cum Juda Apoſtata qui ſuſpendebat ſeipſum.* Ita codex ille Ms. cui ſatis conſonus heic Canon trigeſimus illorum qui Apoſtolis tribuuntur. *Sed ibi pro* هو محروم *ſit poſitus in Cherem*, Græca ſunt *ἐκκοπτέσθω τῆς κοινωνίας παντάπασιν ὡς Σίμων ὁ Μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου Exſcindatur penitus à communione ut Simon Magus à me Petro*; quæ formula, in Excommunicatione deſignanda, recentioris eſt commatis nec Apoſtolis coæva utcunque ſic illis tributa. Sed de Canonum illorum vetuſtate, autoritate, interpolatione, utì & Conſtitutionum cognominum, etiam de hoc ipſo in illis, de Petro loco, conſulas præ aliis virum eximium Jacobum Uſſerium Armachanum in Prolegomenis[o] ad Polycarpi & Ignatii Epiſtolas. In Arabica autem Canonum Apoſtolorum Paraphraſi[p] habetur, ſi quis circa hanc rem contrà pertenderet وهو مقطو محروم ملعون ويجتنب كلامه وخلطته كما تجتنبت انا بطرس خلطه سيمن الساحر ونفيته من كنيسه الله بامر من الروح القدس *abſcindatur, ponatur in* Cherem, ſeu *Excommunicetur, Execrandus habeatur, & effugiatur colloquium ejus & commercium, ſicut ego Petrus effugi commercium Simonis Magi & expuli eum congregatione Dei juxta decretum Spiritus Sancti.* Atque in eodem volumine quo paraphraſis illa habetur ſimul cum Canonibus Synodorum Arabicè vetuſtiſſimarum idque ex verſione priſca inprimis Eccleſiæ Alexandrinæ in Ægypto inſerviente, occurrit titulus[q] هذه السنن التي علموهم الرسل القديسين *Hæ ſunt traditiones acceptæ ab Apoſtolis Sanctis*; Præmiſſis ibi compluribus de diebus feſtis, Jejuniis aliiſque Chri-

m In Reverend. Iacobi Uſſerii Armachani bibliotheca & in Conciliorum Syntagmate Arabico in publica Oxonienſi fol. 273 a.

n Act. 8. 20.

o Cap. 6.

p In Syntagmate jam citato fol. 57 a.

q Fol. 49. a.

Chriſtianorum ritibus quorum pleraque etiam habemus in Conſtitutionibus Apoſtolicis dictis, interſeritur [r] قانون الحرم *Canon* ſingularis *de Cherem* ſeu *Excommunicatione* à Præſide in regimine qualicunque tunc Chriſtiano illata, ejúſque uſu temperanda, ubi præcipitur ولا يحرم من غير حق يوجب الحرم به *ñe quempiam immerentem Excommunicaret*, quod ſi faceret وليكن هو المربوط المحروم *ipſe ligandus erat per* Cherem *&* *Excommunicatione* ſeu *Anathemate feriendus*. De Aquila verò illo traditur ex Syriaco codice [s] Jeſudadi Epiſcopi Hadrenſis, Meſopotamæi, ſexcentis abhinc fermè annis conſcripto, eum fidem Chriſtianam amplexatum eſſe & ab Apoſtolis baptizatum. *Quoniam verò gentilium ſuperſtitiónibus adhuc inhæreret, Aſtronomiæ ſcilicet, Aſtrologiæ & ſortibus deditus, plurimi eum ex Apoſtolis monuerunt, qui cum non reſipuiſſet, Excommunicatus eſt.* Sed verò, ut de Aquila hoc recentioris multò ævi commentum eſſe videtur, ita etiam Arabica jam allata aliáque in Canonibus & Conſtitutionibus Apoſtolicis dictis quæ Græcè & Latinè extant, ſive ad hanc rem ſive ad alias attinentia, ſeculorum Apoſtolis recentiorum eſſe, utcunque ſanè antiquorum etiam & primitivorum, proculdubio exiſtimandum eſt. De certo autem Excommunicationis per Apoſtolorum tempora Uſu, ex aliis antè memoratis ſatis liquet. Nam etiam ex præſcripto de Anathemate Apoſtolico, illud pro re nata in merentes adhibitum eſſe, ambigendum non videtur. JUS autem quod ad Excommunicationis tunc actum atque obedientiam ei præſtandam attinet, Duplex erat. Aut Judaicum, aut Cæſareum. Expectat forſan heic lector ut Jus etiam adjicerem Euangelicum quo fundari volunt, velut Præceptivo, non pauci Excommunicationem Chriſtianiſmi. Illuc enim ſpectare contendunt verba Chriſti in Euangelio [t] *ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus* & quæ ſequuntur *de ligando & ſolvendo*, uti & *Claves regni cœlorum*. Sed quoniam in ſeculis ſequentibus verba illa in ejuſmodi ſenſum ab eis qui Excommunicandi in Chriſtianiſmo juriſdictionem ſibi ut divinitùs datam adſtruere perquam enixè ſtuduerunt, primò tracta eſſe nec reverà Excommunicationis ſive actum ſive præceptum aliquod in ſe continere ab aliis iiſque viris magnis exiſtimatum eſt, ideo etiam in ſecula illa (de quibus mox) ea ſimul cum breviuſculo juris ejuſmodi inde obtenſi examine referre viſum eſt. Quod ad Judaicum heic Jus illorum temporum attinet; de eo quidem non ita obſcurè liquet in antè adductis de Excommunicationis tunc Uſu, maximè cum à viris doctiſſimis tam *Niddui* quàm *Cherem* Judæorum in Anathemate & Excommunicatione primitivi illius Chriſtianiſmi ſeu Apoſtolica, cousque, ut eſt oſtenſum, agnoſcatur. Qualénam illud fuerit capite ſuperiori demonſtratur. Atque eodem ipſo jure ſubnixam eſſe & ad ejuſdem ritus & formulas, Apoſtolorum tempore, Excommunicationem adhibitam, firmat etiam tum Nominis tum Juris Judaici tunc Communio inter Judæos reliquos atque eos qui Chriſti diſciplinam amplexati eſſent, ſeu Apoſtolos & diſcipulos. Neque enim eorum quiſquam erat per annos aliquot ab Aſcenſu Domini, uti & antè tetigimus,

r Fol. 51. a.

s Apud Guidonem Michaelem le Jaye, in præfatione ad Biblia ſua heptaglotta.

t Matth. 18. 17. & 18. & 16. 19.

mus, qui non aut origine atque undiquaque Judæus, ſeu Ebræus ex Ebræis, aut è Gentibus, ut Proſelytus Juſtitiæ, ita adſcitus, ut inde pro Judæo etiam omninò cenſeretur, adeóque pars undiquaque eſſet Synagogæ ſeu Eccleſiæ Univerſalis primò Judaicæ, atque eo nomine Chriſtianiſmum induens, ejuſdem nihilominus Synagogæ ſeu Eccleſiæ juribus, atque inter ea hoc quod tractamus, ut antè uteretur. Non aliter atque is qui Civis Romani aliuſve Reipublicæ ſeu Sodalitii alicujus Socius jura priſtina retinet, utcunque in perſuaſionem aliquam inter ſuos ſingularem pro libitu tranſeat. De Paulo ipſo, Ebræo ex Ebræis, adeóque moribus Judaicis accuratiùs innutrito [u], cui in Epiſtolis ſingularis ille Anathematis uſus, res palàm eſt. Neque enim quaſi quidquam circa illud innovandum vellet, vocem adhibet, ſed ut in antè recepto ſuorum ſenſu. Tantundem cum ratione parili planè dicendum de reliquis tunc credentibus, id eſt antequam inter Diſcipulos apertiùs admitterentur ut Gentiles, necdum Proſelyti Juſtitiæ in Judaiſmo facti, ſeu ſine Circumciſione, Euangelii beneficio fruerentur. Neque enim ob Chriſti diſciplinam acceptam exuebant eorum quiquam Judæorum ſive nomen ſive Jus quod antè ſic poſſidebant. Nec diſciplina illa apud eos alia quàm Judaiſmus verè reformatus ſeu cum fide in Meſſiam ſeu Chriſtum ritè conjunctus. Unde Judæi omnimodi quantum ad hanc rem, in πιςεύοντας ſeu τῇ πίςει ὑπακούοντας *Credentes* & μὴ πιςεύοντας *non Credentes* tribui ſolebant. Idque tam ante [x] Chriſtiani nominis ortum quàm poſt [y]. Et tam Credentes ex eis quàm non Credentes, *Judæi tunc ſic meritò dicti* [z], utpote Originem, Statum ac Jus Judaicum, ut antè retinentes. Hinc Myriades complures Ἰουδαίων τῶν πεπιςευκότων *Judæorum Credentium* memorantur [a], de quibus item adjicitur, quod πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου *omnes æmulatores legis* ſeu *legi addictiſſimi* eſſent, tametſi Crederent. Quo nomine ſe illis prædicat etiam Paulus in Vulgata. *Ego æmulator legis, ſicut vos omnes eſtis hodie*, ubi Græcè legitur ζηλωτὴς τοῦ Θεοῦ *Zelotes Dei* *. Et ſanè addictos adeò legi, etiam placitis moribuſque avitis לסיג התורה *in legis ſepem*, ut dicere ipſi ſolebant, introductis (in quibus Excommunicationem eorum fuiſſe certum eſt) non fuiſſe pariter addictos cum ratione haud eſt ſentiendum. Quonam autem primùm tempore Euangelium ſeu Credentium diſciplina Gentilium alicui necdum in Judaiſmum integrum antè recepto, communicata fuerit (quod nec fieri debuiſſe per annos aliquot à Judæis vulgò [b] exiſtimatum eſt) non unanimes ſtatuunt Scriptores. Alii, tam veterum quàm recentiorum, in Candaces Æthiopum Reginæ Eunuchi [c] à Philippo baptizato id haberi volunt [d], aliis Eunuchum illum pro Proſelyto Juſtitiæ adeóque Judæo Circumciſo, ídque & rectè puto, ſumentibus [e], & Cornelium Centurionem [f] qui cum ſuis à Petro Baptizatus eſt Primitias Gentilium, citra Circumciſionem, in Chriſti Diſciplinam receptorum facientibus, Eunuchi illius Baptiſmus ad biennium aut circiter ab Aſcenſu ſeu Chriſti 35 ſpectat. Cornelii, ad ſeptennium inde aut circiter ſeu Chriſti 41 juxta Chronologiam Baronii quam heic ſequimur, diſcrepantes de ipſis annis ſcriptorum opiniones libenter prætereuntes. Biennio poſt aut circiter ſeu ſub initia Clau-

u *Act.* 23. 3. 26. 5.

x *Act.* 2. 44. 4. 32. 5. 14. 6. 7. *Videſis Athanaſ. Quæſt. ad Antiochum* 45.

y *Act.* 15. 5. 16. 1. 19. 33. 21. 20. *Rom.* 1. 16. 3. 3. &c.

z *Act.* 16. 20. 21. 20. *Galat.* 2. 15. &c.

a *Ibid.* 21. 20.

* *Ibid.* 22. 3.

b *Vide Act.* 11. 1.

c *Act.* 8. 38.

d *Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 1. (*ſed & vide eum cap.* 2.) *alii à Lorino in Act.* 8. 27. *citati.*

e *Lyranus ibi, Baron. Tom.* 1. *ann.* 35. § 27. & 41. § 2. *Bellarmin. de Romano Pontifice lib.* 1. *cap.* 22. *Grotius ad Act.* 8. 27. *Vide Origen. contra Cel. lib.* 2.

f *Act.* 10. 48. & *vide Bezam ad Act.* 8. 4. *Cameron. in Myrothec. Euangel. ad Mat.* 16. 18. &c.

dii Auguſti collocat ille [g] Chriſtiani nominis, inter Diſcipulos, Antiochiæ [h] ortum in Actis memoratum, qui à Suida [i] tribuitur ipſi tempori quo Euodius Antiochiæ creatus eſt à Petro Epiſcopus, id eſt juxta Hieronymum, anno tertio Claudii Auguſti & æræ Chriſti vulgari 44, aliis aliter de tempore illo [k] ſentientibus. Certè ut Suidas, ita Joannes Antiochenus [l] in Chronologicis ſuis nondum editis cum Euodii illic Epiſcopatu Chriſtiani nominis Antiochiæ ortum conjungit, quem poſt decennium ab Aſcenſu domini eveniſſe ſcribit ſeu ſub Claudii initia. Etiam & Nominis autorem ibi Euodium illum facit. Verba ſunt, Ἐν ᾗ τῆς ἀρχαῖς τῆς Βασιλείας τοῦ αὐτοῦ Κλαυδίου Καίσαρος, μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, μετὰ ἔτη δέκα πρῶτος μετὰ τὸν ἅγιον Πέτρον τὸν ἀπόστολον τὴν χειροτονίαν τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς Ἀντιοχείων μεγάλης πόλεως τῆς Συρίας ἔλαβεν Εὐόδιος γενόμενος Πατριάρχης. Καὶ ἐπὶ αὐτοῦ Χριστιανοὶ ὠνομάσθησαν, τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐοδίου προσομιλήσαντος αὐτοῖς καὶ ἐπιθήσαντος αὐτοῖς τὸ ὄνομα τοῦτο. Πρώην γὰρ Ναζωραῖοι ἐκαλοῦντο καὶ Γαλιλαῖοι ἐκαλοῦντο οἱ Χριστιανοὶ, *ſub initia imperii Claudii Cæſaris, poſt Aſcenſum Domini noſtri ac Dei Jeſu Chriſti, Decennio tranſacto, Primus poſt S. Petrum Apoſtolum creatus eſt Antiochiæ magnæ Syriæ Vrbis Epiſcopus Euodius, factus item Patriarcha. Et tempore ejus nominabantur Chriſtiani, converſante cum eis Epiſcopo Euodio & nomen illud eis imponente. Priùs enim Nazaræi vocabantur & Galilæi, Chriſtiani.* Atque hinc puto ſuum hauſit hæc de re Suidas. Alii de anno aliter [m] ſtatuunt. Sed planè prolepſis eſt Patrum aliquot qui de nomine ipſo loquuntur [n] quaſi Tiberii Auguſti tempore in uſu aliquo fuiſſet. Certè ſub Claudii initia natum ex ipſis Actorum [o] de Claudio verbis ſtatim ſequentibus elicere fas eſt. Sed ita demum qui anteà *Galilæi* & *Nazaræi* uti & πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν *Credentes in Chriſtum* ſive ex Judæis ac Circumciſione eſſent ſive Incircumciſis, *Chriſtiani* jam nuncupari cœpere, ut ſolent alii ab eo cujus diſciplinæ ſequaces fuerint. Quod quidem nomen ſic inditum à nonnullis tam Veterum quàm recentiorum ſumitur pro eo quod eſt *Nomen Novum* [p] quo apud Prophetas vocandi erant Judæi. Sed verò tametſi ita ibi cœptum hoc nomen, uſus nihilominùs ejuſdem non ita frequens videtur inter Apoſtolos ipſos aut in eorum lingua per annos aliquot ſequentes. Nam præter locum illum quo memoratur in Actis *primùm tunc vocatos Antiochiæ Diſcipulos Chriſtianos*, bis tantùm in N. T. occurrit. Agrippa Rex ad Paulum [q], *Ferè me ſuades Chriſtianum fieri.* Et Petrus [r] ad Diſperſiones Judæorum, *Si autem ut Chriſtianus patiatur, non erubeſcat &c.* Sed nec ulla Epiſtola Apoſtolica alia *Chriſtiani* expreſſim nominis memor eſt, nedum eos quibus dirigitur Chriſtianos expreſſiùs univerſos nuncupat. Sed fermè aut *Sanctos*, aut *Fideles*, aut *Eccleſias*, adjectis ſive loci ſive Jeſu Chriſti ſive Dei nomine, aut ejuſmodi quid, aut planè Judæos, ut Jacobi & Petri, quælibet alloquitur. Per ſeptennium igitur ab Aſcenſu Chriſti aut circiter, ut antè, nemo in Credentibus, qui poſteà Chriſtiani dicti, præter Judæos ſive Originarios ſive Proſelytiſmi jure integro adſcitos. Nec proculdubio ante id tempus cla-

g *Tom. 1. ann.* 43. § 10.
h *Act.* 11. 26. *Vide Nicephorum Calliſt. lib. 2. cap. 7.*
i *In* Χριστιανοί.
k *Vide Baron. Tom. 1. ann.* 39. § 8. *&c.*
l *In Bibliotheca publica Oxonienſi lib.* 10. *pag.* 149.
m *Vide Genebrard. Chron. part.* 1. *anno Chriſti* 49.
n *Tertullian. Apologetic. cap.* 5. *Hieronymus in Chronico num.* 2051.
o *Cap.* 11. 26. *&* 28.
p *Iſa.* 62. 2. 65. 15. *ubi conſulas Ignatium ad Magneſios & Com. Leonis Caſtri.*
q *Act.* 26. 28.
r *Ep.* 4. 16.

elapſum, illud Chriſti [ſ] ad Apoſtolos *Euntes docete omnes gentes Baptizantes eos* &c. de aliis gentibus aliter omninò, diſcipulorum ſaltem vulgo, intellectum eſt quàm de Proſelytis qui Judaiſmum plenum induerent in diſciplinam Euangelicam per Baptiſmum adſciſcendis [t]. Etiam poſt reſeratum, ut jam oſtenſum eſt, Gentibus ſine Judaiſmo ejuſmodi pleno Euangelium, non pauci Judæorum Credentium exiſtimabant [u] Legis Moſaicæ obſervationem integram Gentilium Baptiſmo accedere debuiſſe, quâ de re habetur Deciſio Apoſtolica [x], qua neceſſariam illam Gentibus non eſſe decernitur; Atque manebant interim Judæi Originarii eorumque Proſelyti, quotquot crederent, etiam uſque in Excidium Templi, Zelotæ legis Moſaicæ [y], adeoque Judaiſmum ſuum ſimul cum Chriſtianiſmo retinebant; quâ de re affatim ſcriptores qui de Ceſſatione legalium agunt & de eo quod eſt, Legem Mortuam reverà fuiſſe tunc ſed non Mortiferam. Chriſtus etiam ipſe pronuntiaverat [z] *Salutem eſſe ex Judæis*. Huc ſpectat item Timothei Circumciſio [a] Paulina, atque alia ejuſmodi obvia. Nec dubitandum quin quamplurimi tunc temporis ex Gentilibus Chriſto nomina dantes ſimul Proſelyti Juſtitiæ ſeu pleno jure Judæi itidem fieri vellent factique eſſent tam poſt Cornelii Baptiſmum quàm antè. Neque enim id tunc prohibitum, ſed non habitum neceſſarium. Chriſtianis etiam Chriſtianiſmum & Judaiſmum velut corporis unius bina membra conjuncta videmus in hæreſibus [b] Cerinthiorum, Nazaræorum, Ebionæorum. Atque ut in Judaicam diſciplinam Veterem per Baptiſmum, *Circumciſionem*, & Oblationem ut antè oſtenditur, cooptabantur *Proſelyti Juſtitiæ*, ita in Chriſtianiſmum per Baptiſmum & Euchariſtiam [c]. Ex miſtura autem ejuſmodi Judaiſmi ac Chriſtianiſmi tunc non ſolùm in Judæis Originariis ſed etiam in eis qui è Gentibus Eccleſiis Chriſtianis accederent, atque ex eo quod ipſe Chriſtianiſmus ex Judaica diſciplina ortus erat eâque omninò fundatus & reverà Judaiſmus erat reformatus, in quem per Baptiſmum, qui etiam ritus fuerat antè Judaicus, reciperentur Credentes qualeſcunque ut Proſelyti, evenit ut Chriſtiani univerſi tunc temporis etiam nomine Judæorum venirent, atque ut Judæorum ſecta, non minùs quàm Phariſæi, Sadducæi, Eſſeni & ſi qui fuerint ejuſmodi alii, haberentur, tametſi annis proximiùs ſequentibus ſeu poſt graviores, ex tumultibus ac factionibus Judæorum non credentium impellentibus, Chriſtianorum perſecutiones obortas, velut invicem oppoſita apud Scriptores [d] adhiberentur nomina ſæpiùs Judaiſmi (ut veterem ſcilicet ſolùm ſignificantis) & Chriſtianiſmi in quo ita Judaiſmus novus ſeu reformatus. Templum item Hieroſolymitanum [e] tam Credentibus quàm non Credentibus commune tunc erat, uti & cultûs Juriſque Judaici reliqua non pauca, etiam & Synagogæ [f] & Proſeuchæ idque ut Judæorum cœtui, licet perſuaſione de Meſſia adeò partes in diverſas diſtraherentur. Etiam & Judæis non Credentibus aliiſque tum ſeculorum Veterum [g] tum recentiorum, Chriſtianus quilibet ſive ex Judæis Originariis ſive Gentibus adſcitus נצרי uti & ab Arabibus ناصري ſeu *Nazaræus* aut *Nazarenus* vocitatus, quemad-

ſ *Matth.* 28. 19.

t *Vide Act.* 11.

u *Act.* 15. 1.

x *Ibid.* 28.

y *Act.* 21. 20.

z *Ioann.* 4. 22.

a *Act.* 16. 3. *& vide Grot. ad Act.* 10. 48.

b *Epiphan. hæreſ.* 28, 29, 30.

c *Iuſtin. pro Chriſtianis Apolog.* 2.

d *Vide Ignatium in Epiſt. ad Magneſios &c.*

e *Act.* 2. 46. 3. 1. 5. 20. 21. 26.

f *Act.* 9. 20. 13. 5. & 14. 15. 21. 17. 10. &c.

g *Act.* 24. 5.

modum & Chriſtus ipſe in Euangeliis & Actis ſæpius & Chriſtiani primi; quo planè non Judaica ſolùm Origo, ſed ipſum Judæi nomen diffuſius in denominationem à *Nazareth* urbe Galilææ in tribu Zabulon contractum Chriſtianis, ex more illo vetuſto, tribuitur. Et Hieronymus [h] de Judæis ſui temporis, majorum lingua utentibus; *uſque hodie perſeverant in blaſphemiis & ter per ſingulos dies in omnibus Synagogis ſub Nomine Nazarenorum Anathematizant vocabulum Chriſtianum.* Sed verò quod ad tempora ipſa quæ tractamus heic ſpectat, ſatis conſentiunt viri non pauci doctiſſimi tum in Actis Apoſtolorum tum apud Suetonium, Judæorum nomine ita Chriſtianos qualiſcunque generis eſſe comprehenſos, ut non minùs hi quàm illi eo nomine tunc innuerentur. Legitur in Actis [i] Paulum Corinthi *inveniſſe quendam Judæum nomine Aquilam Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam uxorem ejus* (διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον) *eò quòd præcepiſſet Claudius* (Auguſtus) *diſcedere* (πάντας τοὺς Ἰουδαίους) *omnes Judæos à Roma.* Hoc itidem edictum memorat Suetonius in Claudio [k]; *Judæos impulſore Chreſto* (pro *Chriſto*) *aſſiduè tumultuantes Româ expulit.* Joſepho etiam idem traditum ſcribunt veterum nonnulli, cùm ejuſmodi quid apud eum non omninò reperiatur. Sed Claudii in anno nono ſeu Chriſti æræ vulgatæ 49. à Chronologis plerunque collocatur [l] expulſio hæc, Onuphrio [m] eam anno Claudii ſexto perperam & ſeptimo tribuente. Utcunque autem, annis ita aliquot poſt Chriſtiani nominis ortum, emiſſum eſſe edictum illud liquet. Attamen Judæorum nomine illic Chriſtianos pariter contineri meritò ſentiunt eruditi. Dubitanter quidem Oroſius, ad illud Suetonii, *utrum contra Chriſtum tumultuantes Judæos coerceri & comprimi juſſerit, an etiam Chriſtianos ſimul, velut cognatæ religionis homines voluerit expelli.* At verò clariùs de re ipſa ex Actorum verbis conſtat; Aquilam ſcilicet & Priſcillam ideò Romam reliquiſſe inde docemur, quia Judæos Claudius univerſos diſcedere juſſerat. Sed pro Chriſtianis accipiuntur illi, qui & inter alios tunc Credentes à Paulo, eo nomine, ſalutantur [n]. Nec edictum eos attigerat, niſi etiam Judæorum nomine generali, ad ſeculi morem, contenti fuiſſent tunc Chriſtiani. Et Euſebius [o], *Claudius Judæos Roma prorſus ejecit, quo quidem tempore Aquila & Priſcilla cum aliis Judæis Româ decedentes, in Aſiam navigarunt; Illic autem cum Apoſtolo fundamenta Eccleſiarum paulò antè ibidem jacta conſtabiliente, commorati ſunt.* Cum reliquis Judæis utrunque, licet Chriſtiani eſſent, expreſſim cenſet ille. Atque ad hunc modum locum illum interpretantur complures tum in Acta ſcribentes tum aliàs edictum illud Claudianum [p] memorantes, quorum nonnulli etiam Petrum ex edicti illius vi Româ tunc pulſum volunt. Rectè Mariana [q] ad illud Suetonii, *quòd tumultus concitarent* (Judæi) *nempe de Chriſto cum Chriſtianis diſputantes, quos Judæorum nomine comprehenſos & unà cum illis pulſos Aquila & Priſcilla monſtrant.* Onuphrius [r] item, *Nullus adhuc inter Judæos & Chriſtianos diſcrimen noſcebatur.* Et Alphonſus Ciaconius [ſ], *Claudius publico edicto non ſolum Judæos omnes ſed & Chriſtianos pariter qui congeneres & comproſeſſores ejuſdem religio-*

h *In Iſaiam cap.* 5. *comm.* 28.

i *Cap.* 18. 2.

k *Cap.* 25.

l *Oroſius lib.* 7. *cap.* 6. *Beda de ſex ætatibus mundi. Odericus Vitalis lib.* 1. *Friſingenſis lib.* 2. *cap.* 15. *Hermannus Contractus, Ado, Marianus Scotus, Baron. Tom.* 1. *ann.* 51. *ſ.* 1. *Lorinus ad Act.* 18. 2. *alii ibi. Alphonſ. Ciaconius in Petri vita anno Chriſti* 46.

m *In Faſtis & ad Petrum Platinæ.*

n *Rom.* 16. 3.

o *Hiſt. Eccleſ.* 2. *cap.* 17.

p *Baron. Tom.* 1. *ann.* 51. 1 1. & 2. & *ann.* 58. 151. *Genebrard. Chron. lib.* 2. *ann. Chriſti* 49. & *lib.* 3. *anno M.* 4121. *Dionyſ. Petavius de doctrina Temp. lib.* 13. *A.M.* 4032. *Adolph. Occo de Nummis pag.* 108. *alii.*

q *Ad Act.* 18. 2.

r *In Annot. in Platinæ Petrum.*

ſ *In vita Petri.*

ligionis Gentilibus cenſebantur, urbe expulit ob frequentes tumultus & diſsidia quæ Judæi adverſus Chriſtianos quotidie concitabant. Tantundem alii ſatis obvii. Etiam tunc temporis & poſteà etiam aliquamdiu Chriſtianas Eccleſias ob cognatam Judæorum veterum religionem, unde natæ ſunt primò univerſæ, Judaizaſſe id eſt Judaicos ritus ac Jura retinuiſſe, eliciendum eſt tum ex eis quæ de Paſchatis obſervatione Chriſtiana obvia ſunt, tum ex illo apud Hieronymum [t] de Philone Judæo qui *videns Alexandriæ Eccleſiam adhuc Judaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ, librum ſuper eorum converſatione ſcripſit.* Inde etiam Celſus Epicureus in Judæos ſimul atque Chriſtianos invectivam ſuam etiam ſub Hadriano, ſeu ſub initia ſeculorum quæ heic proxime tractamus, componens, utroſque ut congeneres conjungit, & Chriſtianiſmi βάρβαρον aiebat [u] *ἄνωθεν ἐστὶ τὸ δόγμα, δηλονότι τὸν Ἰουδαϊσμὸν, οὗ Χριστιανισμὸς ἤρτηται*) *Sectam* ſeu *Opinionem barbaram ex origine eſſe, id eſt Judaiſmum quocum Chriſtianiſmus conjunctus eſt.* Etiam eoſdem facit Celſus ſeu ex eodem Sodalitio utrioſque quaſi de umbra Aſini (ſic impius ille [x]) circa Meſſiæ ſui adventum tantum diſcrepantes. Accedat etiam hinc uſque in Origenis tempora ſeu annum Chriſti 200 aut circiter creditum eſſe Judæos Originarios qui Chriſto nomina dederant non omninò deſciviſſe à patriis legibus moribúsve, ſed eis ut in Judaiſmo ſimplici adhiberi ſolebant eſſe ſimùl uſos. Scilicet Origenes [y] Celſum illum coarguit quòd non animadverteret *ὅτι οἱ ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς τὸν Ἰησοῦν πιστεύοντες οὐ καταλελοίπασι τὸν πάτριον νόμον, βιοῦσι γὰρ κατ' αὐτὸν, &c. quod Judæi qui in Jeſum crediderunt non deſciverunt à Patriis legibus; vivunt enim juxta eas, &c.* Alia huc ſpectantia habet ibi ille Hinc etiam rationi conſonum fit ut ſentiamus legem illam Antonini Pii ſub initia temporis Apoſtolorum temporum finem inſequentis, qua Judæis permiſſum filios ſuos tantùm Circumcidere, tam Chriſtianos (quorum non pauci tunc etiam Circumciſi) quàm Judæos non Credentes complecti. Conſulas de ea lege Modeſtinum [z], Paulum Juriſconſultum [a] & Origenem [b]. Quinetiam viris ſanè doctiſſimis [c] admittitur, ídque meritò, non ſolùm per Chriſtiani nominis hæc initia ſed diù poſtea, uſurpari ſimplex Judæorum nomen pro eo quod tam Chriſtianos ſeu Credentes omnimodos quàm Judæos non Credentes, ut genus ſpecies ſuas, contineret. Quòd etiam non defuerint Juriſconſulti magni qui *Judaicam* apud Ulpianum [d] *ſuperſtitionem* pro religione Chriſtiana, ut à Judaiſmo tunc diſtincta ſumerent? Eâ de re conſulas Alciatum [e] (qui etiam compluria habet de nominis Judaici & Chriſtiani tunc communione) ſed & dein Antonium Auguſtinum [f], utì & Samuelem Petitum [g] præter eos qui ad legem citatam obiter ſcripſerint. Certè etiamnum Mahumedanorum nomine & Chriſtianorum generali venire complures qui in perſuaſionum inter ſibi cognomines diverſiſſimarum ſectas multiplices diſtrahuntur, nemo non videt. Jam verò, cum adeo manifeſta fuerit tunc temporis, maximè ſub Apoſtolorum Actorum initia, Judæorum Credentium & non Credentium (quæ primaria erat eorum diſtinctio) non modò in Nomine generaliori ac Religionis Cultuſque & Sacrorum tum Ortu tum Uſu, verùm etiam in Regimine

t *De Scriptoribus, in Marco.*
u *Apud Orig. adverſ. Celſ. lib. 1. & Videſis Baron. Tom. 2. Ann. 132. § 17.*
x *Apud Orig. cont. Celſ. lib. 3*
y *Contra Celſ. lib. 2. & vide illum lib. 5.*
z *l. 11. Circumcidere D. tit. ad legem Corneliam de Sicariis.*
a *Sent. lib. 5. tit. 3.*
b *In Celſ. l. 2.*
c *Petr. Pithœus Anim. adverſ. 2. cap. 3. Lipſ. ad Tacit. Annal. 15. 83. Dionyſ. Petavius ad Themiſt. Orat. 12. & ad Epiph. hæreſ. 29. num. 5. Barthius ad Rutilii Itin. 395. J. Druſ. ad Sulpitium Sever. lib. 2. &c.*
d *l. 3 § 3. D. tit. de Decurionibus.*
e *Diſpunct. lib. 3. cap. 8. & ad l. quidam ignavia C. tit. de Decur.*
f *Ad Modeſtinum pag. 331.*
g *Diatrib. de Jure, Principum edictis Eccleſiæ quæſito cap. 6. & vide Modeſtinum l. 15. D. tit. de Excuſationibus § 6.*

mine ac receptis ex utrorumque Majorum ſcitis ac moribus (de quibus etiam diligentiùs in Republica ſeu Eccleſia illa ſervandis tam ipſos diſcipulos ſeu Apoſtolos quàm populum reliquum expreſſiùs monuit [h] Chriſtus ipſe) haud concipiendum videtur, Apoſtolos, utpote ipſos undiquaque Judæos alioſve ab eis tunc Judaiſmo vero ac Reformato, id eſt Chriſtianiſmo imbutos & per Baptiſmum in Judaiſmum illum verum quem univerſi amplecti debebant, admiſſos, inter ſe non Jure Judaico in Excommunicationis ſuæ pœnis exercendis, uti in rebus ad Conſortium vitæ ſpectantibus inter ſe ejuſmodi aliis, uſos eſſe, idque omnimodò ut Judæi tunc faciebant reliqui. Loquitur ad Corinthios & Galatas Paulus de *Cherem* ſeu *Anathemate*, & Corinthiis ſic de *Maranatha*, ut de vocibus ac rebus ex diſciplina Judæis adeóque inde ipſis ſatis cognitis atque in terris exteris, ex more Judaico, liberè uſurpandis, utcunque cauſæ, de quibus monet, ſingulares fuerint atque Chriſtianiſmo propriæ. Sic variatim Reformati inter Chriſtianos quorum plerique Excommunicationem licet diverſimodè adhibent, veteres plerunque ejuſdem (quantum ad ſui ipſius naturam) Formulas ac Jus ab eis ſcilicet à quibus defecere ſeu Romanenſibus acceptum aut juxta eorum exemplum rationibus qualibuſcunque aſſertum, retinent, utcunque & Cauſarum & Objectorum etiam & Rituum aliquot diſcrimen pro perſuaſionum diverſitate aliud atque aliud inter ipſos fuerit. Neque puto quis dixerit ex Gentiliſmo ſive *Anathematis* ſive τοῦ *Maranatha* ſenſum notum omninò fuiſſe iis ad quos Paulus ſic ſcripſit, ſed ex Judaiſmi diſciplina cui cum Chriſtianiſmo junctæ adeò adſueti fuiſſent. Atque juxta antè dicta, tam illi, quanquam à Corintho & Galatia, ob ſedes quas ibi habebant, denominantur, quàm Romani, Epheſii reliquique ejuſmodi ad quos uti ad Chriſtianas tunc temporis Eccleſias alias ſcripſit Apoſtolus, pariter denominati, reverà dici poterant & proculdubiò dicebantur Judæi Credentes. De Origine Judæis aut vulgaris tunc Judaiſmi, & dein Chriſtianiſmi, Proſelytis, qui inter illos, nemo dubitare poteſt. Nec de reliquis qui ut Proſelyti per Judaiſmi veri diſciplinam Chriſtianiſmo è Gentiliſmo acceſſerant, minùs clara res videtur. Quod ideò libentiùs ſic atque inſtantiùs fateor animadverſum ut quod de Jure Cæſareo heic diximus explicatius inde redditum ritè intelligatur. Nimirùm, tametſi ſub initia Claudii Cæſaris, Judæorum (tam Credentium quàm non Credentium) conventus Romæ (ſoli ſcilicet conventus nec mores alii rituſve) interdicerentur [i] etiam poſtmodùm, ut antè dictum, fuerint, inde pulſi, idem tamen Cæſar Paulo Apoſtolo Epiſtoliſque ad Corinthios & Galatas ſcriptis coævus tum Alexandrinis Judæis tum reliquis (id eſt univerſis eo nomine tunc ſignificatis, tam Credentibus quàm non Credentibus) impetrantibus Agrippa & Herode regibus, Morum ſuorum ſeu Patriorum uſum in quibus planè, ut oſtendimus, Excommunicatio, liberiùs indulſit. Alexandrinis [k] etiam antè conceſſerat Octavius Ethnarchæ ſuo ſubeſſe, ἑκάστους ἐμμένοντας τοῖς ἰδίοις ἔθεσι καὶ μὴ παραβαίνειν ἀναγκαζομένους τὴν πάτριον θρησκείαν *ac ſuis in moribus ſeu diſciplina manere eorum quemque nec cogi patriam Religionem transgredi.*

Sed

h *Matt.* 23.

i *Dio lib.* 60.

k *Joſeph. lib.* 19. *cap.* 4. *Baron. Tom.* 1. *ann.* 43. § 4. & 5.

Sed Claudius jam Imperator ſimul ac Pontifex Maximus, id eſt Religionis omnimodæ, quatenus permiſſio ejuſdem in Orbe Romano publica admitteretur, arbiter ſummus [l] poſt jura eorum ibi & libertatem à Caligula inſigniter minutam, ſub imperii ſui initiis, ſeu Conſulatu ſecundo, id eſt Chriſti æræ vulgatæ 41, eos in integrum reſtituit, jubens ut τὰ πρότερον δικαιώματα *priſtina jura illa* dein haberent, & τοῖς Ἰουδαίων ἔθεσι *Judæorum* ſeu ſuis *moribus* & diſciplina fruerentur. Quod ad reliquos autem per τὴν ἄλλην Οἰκουμένην *reliquum Orbem* Romanum Judæos attinet, edictum etiam tunc hujuſmodi [m] emiſit ille.

[l] *Vide Ioſeph. lib. 20. cap. 1.*

[m] *Ioſeph. lib. 19. cap. 4.*

Τιβέριος, Κλαύδιος, Καῖσαρ, Σεβαστὸς, Γερμανικὸς, Ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ὕπατος χειροτονηθεὶς τὸ δεύτερον λέγει· αἰτησαμένων με βασιλέως Ἀγρίππου καὶ Ἡρώδου τῶν φιλτάτων μοι ὅπως συγχωρήσαιμι τὰ αὐτὰ δίκαια καὶ τοῖς ἐν πάσῃ τῇ ὑπὸ Ῥωμαίοις ἡγεμονίᾳ Ἰουδαίοις φυλάσσεσθαι καθὰ καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἥδιστα συγχώρησα οὐ μόνον τοῦτο τοῖς αἰτησαμένοις με χαριζόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ ὧν παρεκλήθην ἀξίους κρίνας διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν καὶ φιλίαν. μάλιστα δὲ δίκαιον κρίνων μηδεμίαν μηδὲ Ἑλληνίδα πόλιν τῶν δικαίων τούτων ἀποτυγχάνειν, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τοῦ θείου Σεβαστοῦ αὐτοῖς ἦν τετηρημένα. Καλῶς οὖν ἔχειν καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐν παντὶ τῷ ἐφ' ἡμᾶς κόσμῳ τὰ πάτρια ἔθη ἀνεπικωλύτως φυλάσσειν, οἷς καὶ αὐτοῖς ἤδη νῦν παραγγέλλω μου ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ ἐπιεικέστερον χρῆσθαι, καὶ μὴ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν δεισιδαιμονίας ἐξουθενίζειν, τοὺς ἰδίους δὲ νόμους φυλάσσειν. Τοῦτο μου τὸ διάταγμα τοὺς ἄρχοντας τῶν πόλεων καὶ τῶν κολωνειῶν καὶ μουνικιπίων τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῶν ἐκτὸς, βασιλεῖς τε καὶ δυνάστας διὰ τῶν ἰδίων πρεσβευτῶν ἐγγράψασθαι βούλομαι, ἐκκείμενόν τε ἔχειν, οὐκ ἔλαττον ἡμερῶν τριάκοντα ὅθεν ἐξ ἐπιπέδου καλῶς ἀναγνωσθῆναι δύνα]), quæ ita ſonant,

Tiberius, Claudius, Cæſar, Auguſtus, Germanicus, Pontifex Maximus, Tribunitia poteſtatis, Conſul Creatus (Ruffinus, *Ordinarius*) *ſecundò, edicit; Petentibus à me Agrippa & Herode regibus mihi amiciſſimis, ut permitterem etiam Judæis in imperio Romano toto degentibus jura eadem ſervare & habere quæ Alexandrinis conceſſa, libentèr precibus eorum annui, nec ſolùm iis qui à me rogarunt hoc indulſi, verùm etiam ipſos pro quibus rogatus ſum dignos judicavi propter fidem & amicitiam Romanis præſtitam; Juſtiſſimum verò cenſens, nullam ne Græcarum quidem urbem privandam juribus illis, quandoquidem & ſub Divo Auguſto eis erant ſervata* (ubi malè Ruffinus, *ut neque Græcorum ulla Civitas eorum jure privetur, quoniam ad Dei culturam hæc facere* ſeu, ut meliùs in Ms. *ſervare* uti & citat David de Pomis [n] *noſcuntur*, quæ Græcis Joſephi omninò diſſona depravatiſſimáque; quaſi Θεῖος Σεβαστὸς quod *Divinus Auguſtus* eſt pro Deo vero ſeu à Judæis culto ibi ſumendum fuiſſet, aut ἐπὶ Θεοῦ σεβασμοῦ apud Joſephum legiſſet ille) *Optimum igitur decerno etiam Judæos per univerſum noſtrum imperium patrios mores ſine impedimento aliquo ſervare* (Ruffinus, *paternas ſolennitates ſine prohibitione celebrare*) *quos etiam nunc moneo ut hac noſtrâ gratiâ contenti modeſtiùs ſe gerant nec Religiones* ſeu *Superſtitiones aliarum Gentium vilipendant* (Ruffinus, *adnibilare pertentent*) *proprias*

[n] *In Medico Hebræo, 62.*

autem ſibi leges ſervent (Ruffinus, *ſed ſuas leges obſervent*; Gelenius, *ſuis autem ſuo arbitratu vivant legibus.*) *Atque hoc meum edictum ut Judices* ſeu *Gubernatores Civitatum atque Coloniarum & Municipiorum tam intra Italiam quàm extra* (ſeu Provincialium) *uti etiam Reges & Principes per miniſtros ſuos tranſcribant volo, atque non minùs quàm per triginta dies ita publicè illud exhibere ut ab omnibus humi ſtantibus poſſit perlegi* (ut Gelenius) ſeu, ut Ruffinus *unde ex humili ab omnibus legi poſſit.* Sed planè vertendum *Unde de Plano rectè legi poſſit.* Quæ Formula Romano in Imperio, ut notiſſima, edictis ejuſmodi ſubſcribi ſolebat literis ſuis tantùm initialibus ad hunc modum, U. D. P. R. L. P. Summatim autem ita ſe res heic habet. Judæis omnimodis, qualiſcunque eſſent ſectæ ſeu quocunque alio noti nomine, tam ex Julii [o] quàm Auguſti [p] Cæſarum, ut alios & vetuſtiorum & coævorum prætercam, indultu non ſolùm in Judæa ſua ſeu Palæſtina ſed in alienis per orbem Romanum terris ſuo in cultu ſervanda moribúſque convictûs ſibi ſingularibus ſeu *νόμοις τοῖς πατρίοις* retinendis (de Capitalibus Judiciis non loquimur; de quibus tamen diſcrimen erat inter Palæſtinam aliáſque Regiones [q] in quibus degerent) permiſſa eſt libertas ampliſſima, quâ itidem ſæpius fruebantur, utcunque ſæpius item per tumultus & adverſantes, etiam non rarò per obortas inter ſe factiones haud parum turbarentur [r]. Et ſingularis ita erat eis paſſim dignitas, & ſingulare perſæpe ſaltem inter ſuos, ubicunque ſedes haberent, imperium, adeò etiam ut ſingularitas illa à ſeculorum de quibus jam loquimur ſcriptoribus graviſſimis [ſ] velut mirandum quid ſignantiùs prædicetur. Libertas hujuſmodi à Caio Caligula Auguſto interturbata, in integrum Judæis per orbem Romanum omnimodis reſtituitur, ut ex edicto oſtenſo liquet, à Claudio, eouſque etiam ut non ſolùm *ἰδίοις ἔθεσι χρῆσθαι propriis moribus uti* eis inde permitteretur, verùm etiam *συμπολιτεύεσθαι parile obtinere Civitatis jus cum Græcis cohabitantibus*, ut explicat edictum illud in literis ad Doritas qui illud violaverant Petronius Syriæ Præſes [t]. Quod quidem intelligendum tam de Judæis Credentibus, ſeu qui Chriſto nomina dederant nec Chriſtianorum nomen utì id quod Judæorum erat oppoſitum aut velut cum eo non ſatis tunc conſiſtens hactenus induerant, quàm non Credentibus, quorum ſectæ variæ ut Phariſæi, Sadducæi, Eſſeni qui eâdem ipſâ nec majori omninò ratione in edicto continebantur quàm Credentes, ſeu Judæi veri ac ita Reformati ut alia Judæorum ſecta reverà eſſe tunc non debuiſſet, id eſt Chriſtiani. Et de Judaico nomine Chriſtianis paritèr tunc etiam neceſſariò communicato, ſatis antè dictum. Quin & Eſſenos, Judæos paſſim dictos, Chriſtianos fuiſſe contendunt viri aliquot doctiſſimi de Trihæreſio ſcribentes. Etiam tempore hujus edicti inter Diſcipulos perpaucos & certè nuperrime antè inter eorum nullos palàm admiſſum eſt, quenquam Chriſti diſciplinæ ſeu Euangelicæ adſciſcendum præter Judæos ſive Origine ipſos ſive integro Proſelytiſmo ſeu tam Circumciſione quàm Baptiſmo cooptatos, ut ex antè memoratis liquet. Atque maximè advertendum heic tempus antè adnotatum de Judæorum Româ Expulſione per Edictum Claudii. Satis recipitur, emiſſum illud anno ejuſdem nono.

Sal-

o *Ioſeph. l. 14. cap. 17.*
p *Idem l. 16. cap. 10.*
q *Videſis Petrum Cunæum de Rep. Hebræorum lib 1. c. 9.*
r *Ioſeph. lib. 16. cap. 4. lib. 18. cap. 12. de Bello Iudaico lib. 2. cap. 34. Act. Apoſt. ſæpius 2. ad Corinth. 11. 24. Euſeb. Hiſt. 2. cap. 8. & 9.*
ſ *Strabo apud Ioſeph. lib. 14. cap. 12. Seneca apud Auguſtinum de Civitate Dei lib. 6. cap. 11.*
t *Ioſeph. lib. 19. cap. 6.*

Saltem annis ab initio Claudii compluribus emiſſum eſſe adeo eſt in confeſſo ut nihil magis. Et ſententia quæ neutiquam nono collocat rejicitur. Privilegia verò in Edicto jam allato conceſſa ſunt generatim Judæis anno ejuſdem Auguſti primo. Scilicet Claudio ſecundùm Conſule. De Conſulatu ejus, adeóque de anno liquet ex edicti ipſius verbis. Jam verò anni noni edicto, Judæorum nomine paritèr Chriſtianos contineri (utcunque ſingulare Chriſtianorum nomen per annos aliquot antè in uſu tunc fuiſſet) fatentur Sriptores eximii iique non pauci etiam ex ipſis Actorum [u] de Aquila & Priſcilla verbis perſuaſi, ut antè monſtratum. Quânam igitur ratione admitti omninò poteſt, ut in Edicto hoc anni primi, *quo tempore aut nondum natum aut ſaltem noviſſimum erat Chriſtianorum nomen*, vocabulum Judæorum Chriſtianos haud paritèr complecteretur? ídque *ex ipſa* Auguſti ac Juriſconſultorum qui tunc floruere, mente. Neque enim de Credentium & non Credentium Judæorum nominibus, ut ipſos diſcriminantibus, ſolliciti proculdubiò erant Romani quibus ob Credulitatem expreſſim Judæos univerſos, præ aliis, tunc notatos fuiſſe, eliciendum eſt ex eo quod etiam paulò ante Chriſti natales Horatio [x] de eo qui perſuadere cupiebat ſine flamma limine ſacro thura liqueſcere, inſtar proverbii uſitatioris excidit,

—— Credat Judæus apella

Non ego——

Quaſi pro nimiùm Credentibus univerſa gens ejuſque ſecta quælibet paritèr vulgari locutione tunc haberetur. *Æquanimum illis* erat ſive illud credulitatis objectum apud *Judæos eſſet.* Quis dubitat quin cum Mahumedes per generale nomen النصارى *Nazarenorum* univerſos Chriſtianos in fidem ſuam & amicitiam acciperet [y], tam ſectarios quoſcunque بدين النصرانية *in Chriſtianiſmo* quàm Orthodoxos id eſt univerſos quomodolibetcunque eo nomine venientes contineret? Si Princeps aut Reſpublica jam aliquâ Mahumedanis aut Philoſophis, Medicis, Mathematicis, aut demum Chriſtianis indiſcriminatim & ſine perſuaſionum diſtinctione, morum ſuorum & diſciplinæ libertatem intra ditiones ſuas concederet; nonne ſectæ paritèr variæ Mahumedanorum, reliquorum, uti & Chriſtianorum qualeſcunque conceſſionis ejuſmodi beneficio, ídque jure optimo, frui deberent? donec ſcilicet jus ita conceſſum poſteriori ſuperinducto aliquo mutaretur temperaretúrve, utcunque ipſi quibus ſic conceſſum fuerit diverſimodè inter ſe diſſiderent. Quale dicendum tum de Indultis tum de Interdictis ad Judæos generatim attinentibus in titulis *de Judæis & cœlicolis* in Codice utroque. Tam Karæi quam Talmudici & ſi quæ fuerint eorum ſectæ aliæ eis continebantur, quemadmodum etiam in recentioribus de eis Principum ac Rerumpublicarum edictis. Atque ita ſanè Claudii Auguſti edicto illo tam Chriſtiani illorum temporum quàm Judæi reliqui. Ex hiſce igitur ſequitur tandem idque neceſſariò, ἔθη ϗ δίκαια τὰ πάτρια. *Mores ac Jura patria* Judæis tunc à Claudio Auguſto ita reſtituta ac conceſſa paritèr ad Chriſtianos tunc attinuiſſe. Et cùm in moribus ac Juribus illis, Excommunicationis Judaicæ uſus locum ad diſciplinam interſe tuendam haberet, ut ſuperiùs oſtenſum, perquam

u *Act.* 18. 2.

x *Serm.* 1. *Satyr.* 5.

y *Georg. Elmacin. lib.* 1 & *Teſtamentum & Pact. inter Mahumedem & Chriſtianos Pariſ.* 1630.

quam eximium, ſequitur itidem eandem ejuſque Uſum inter Chriſtianos non minùs atque inter Judæos reliquos, tam Jure tunc (nimirùm ſub Claudio Auguſto ſeu eodem tempore quo ad Corinthios & Galatas de Anathemate ſcripſit Paulus) Cæſareo quàm Judaico ſubnixum eſſe indéque fuiſſe legitimum, utì & antè pariter inter Judæos reliquos, poſtquam à Cæſaribus qui præceſſerant, ejuſmodi eis jura indulta fuerant. Atque inde ſanè in Hieroſolymitana, Alexandrina, Antiochena, Cæſarienſi, Romana, reliquis quæ tunc inceptæ in orbe Romano Chriſtianorum Eccleſiis ſeu Cœtibus, ínque præfecturis illarum (ſive Presbyteria vocaveris ſive alio quocunque ad Judaiſmi tunc obtinentis ritum nomine) Uſus Excommunicationis, juxta ſuperiùs tradita, undiquaque in ſe Legitimus Effectum ſuum ex utroque Jure obtinere potuit. Et Claudii tempore toto etiam & uſque in Perſecutionem Chriſtianorum Neronianam ſeu per annos 24. aut circitèr, ita duraviſſe videtur jus hoc Cæſareum tam Credentibus ſeu Chriſtianis quàm non Credentibus Judæis, ut, quantum ad ipſum attinuit, pariter utriſque reverà competeret, tametſi tum inter Credentes & non Credentes ipſos tumultus quandoque ſuborti tum ſeditiones aliquot in Romanos Judaicæ, in cauſa interim ſubinde eſſent ut libertas jure ejuſmodi potiundi inter utriuſque generis aliquos plurimùm impediretur; quemadmodum fieri in ſimilibus, paſſim videmus. Atque hinc ſanè Separatio in Excommunicatione *ſolennis* tam Chriſtianorum tunc quàm reliquorum Judæorum nomine ſic venientium, utì & reliquà illuc, juxta ſuperiùs oſtenſa, ſpectantia, adeò in tunc legitimis ex Jure Cæſareo habenda, ut nihil in eis contra leges Julias de vi Publica aut Privata aliáſve (modò Judaicè ſatis fierent) committi potuiſſe ſit exiſtimandum. Ex Neronis autem aliorúmque dein tunc Cæſarum, ut Domitiani ac Trajani, in Chriſtianos ex profeſſo ſævitia (unde magis diſcriminari ídque vulgò apud Romanos cœpit Judæorum reliquorum & Chriſtianorum & Nomen & Profeſſio; quod etiam ex Tacito[z], Plinio[a], Luciano[b] coævis, aliíſque ſatis ſcimus; ſed diſcriminari ſanè ut Genus & Speciem) haud parùm mutatum minutúmque fuiſſe, quantum ad Chriſtianos, jus illud Claudianum, nemo non videt. Nam & Chriſtianiſmus quatenus ipſe & ſpecies tunc Judaiſmi erat, ſed ſola quæ vera, jam nuncupabatur (Judæis reliquis infamiam nomini ſanctiſſimo cumulantibus) *Nova generi humano ſuperſtitio inculcata*, ut in marmore Neroni eo nomine dicato quod Latronibus ſimul atque illis qui eam inculcaſſent provinciam purgaſſet (ita nempe ſi fides inſcriptioni veteri apud Luſitanos[c] alibíve nunc in Hiſpaniis, tempori illi tributæ habenda ſit) atque *Superſtitio exitiabilis*, ut Tacito, qui etiam *per flagitia inviſos*, ut proculdubio illius ſeculi Gentiles alii, ejuſdem ſequaces appellat. Et conviciis ejuſmodi paſſim in orbe Romano, pro perſuaſionum diſcrimine, Chriſtiana tunc impetitos eſſe adeóque jus eis ante conceſſum inde eſſe mutatum dubitari nequit. Sed verò ex juris jam dicta mutatione, profeſſio tantùm Chriſtianà interdicta pœníſque atrociſſimis ſubdita eſt, intactis intereà inde juribus quibuſlibet aliis ſeu quæ Judæis reliquis ac Chriſtianis, ſub nomine uno, tunc communia erant; adeò ut non minùs his quàm illis inter ſuos eiſdem,

etiam

z *Annal.* 15.
a *Lib.* 10. *Epiſt.* 97. & 98.
b *Lib. de Morte Peregrini.*

c *Adolph. Occo in Inſcript. Hiſpan. pag.* 26. 8. & *Gruter. in Theſauro pag.* 238. 9. & *vide Ioſeph. Scalig. de Emendat. Temp. lib.* 5. *pag.* 492.

etiam in Perſecutionis temporibus illis, frui liceret. Atque inter Jura illa tunc Excommunicationis, ſecundùm morem Judaicum, Uſum fuiſſe non eſt quod dubitemus. Unde item ſequitur, extra Chriſtianæ ipſius profeſſionis ſimplicis cauſas, à Chriſtianis tunc etiam Jure Cæſareo, ubicunque inde Judæis conſervata ſua jura, legitimè adhiberi eam potuiſſe. A Nerone quidem uſque in Apoſtolicorum temporum finem uti & poſteà diu Chriſtianos ut Judæorum ſectam non tolerandam perſequebantur plerunque quidem Cæſares Romani; ita tamen ut extra ipſius profeſſionis eorum limites, reliqua cum Judæis reliquis haberent ex Jure tunc Cæſareo communia. Quantum verò ex Jure Cæſareo ſeu Publico eis ſic *negatum* aut non conceſſum, non dubito quin inter ſe ſupplerent ipſi ex Jure Privato ſeu Pactis ac Conventis, etiam juramento firmatis, quæ ad Diſciplinam ſuam ſingularem tuendam inirent, quemadmodum vetuſtiores item alibi Judæi, juxta capite ſuperiori oſtenſa. Certè veſtigia pactorum ejuſmodi inter ſe ſub eadem ipſa tempora habemus non ita obſcura in Plinii ſecundi[d] Epiſtola ad Trajanum ſub quo item Perſecutio erat graviſſima. *Se Sacramento* tunc *obſtringere* ſolere inde liquet Chriſtianos conviventes, *ne Furta, ne Latrocinia, ne Adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent.* Sic, ab illis ipſis edoctus, Plinius. Sed ambigere nequeo quin & reliqua inter ſe ex diſciplina quam amplexabantur obſervanda, in parili ſeu eodem Sacramenti vinculo atque in mutua inter ipſos reverentia bonorúmque ſibi morum ſtudio, uti & apud Eſſenos (de quibus antè) continerentur. Adeóque, ut à vitiis *abſtinendi*, ita etiam *convivendi*, parendi, pœnáſque inter ſe uſitatas atque inter eas Excommunicationis ultrò ſubeundi jura eodem aut parili Sacramento firmabantur. Et ſanè caput illud Sacramenti eorum de *fidem non fallendo*, ea in quorum obſervationem quis in Chriſtianiſmum tunc admiſſus, circa ſui inter ipſos regimen promiſerat, palàm complectitur univerſa; quæ quidem erant Judaiſmi in Regimine ſui mores, ut dictum eſt, receptiſſimi cum Chriſtianiſmo conjuncti. Etiam Chriſtiani hac de re ex Plinio ſcriptores veteres criminibus ac delictis ab eo memoratis reliqua ita adjiciunt, ut planè de Diſciplina ad vivendum inter ſe juxta jura ad ſe ſpectantia omnimoda, Confederata locum intelligant. Sic primò Tertullianus[e] Plinium ait Trajano allegâſſe, *præter obſtinationem ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacramentis* (ita enim ex MS. olim emendavit vir Clariſſimus Deſiderius Heraldus & nunc ita legitur in Rigaltianis; aliis codicibus ibi *Sacris* malè habentibus) *eorum comperiſſe quàm cœtus antelucanos ad canendum Chriſto & Deo & ad Confederandam Diſciplinam, Homicidium, Adulterium, fraudem, perfidiam & cætera ſcelera prohibentes.* Tantundem inde habent Euſebius[f] & Hieronymus[g]. Atque juxta ejuſmodi συνθήκας *pacta* ac inter ſe *conventa* eorúmque itidem jura degebant Chriſtiani poſteà ac ante Conſtantinum, quâ de re item Capite proximo. Hæc ſi ita ſe haberent (nec aliter ſanè ſe habuiſſe videtur mihi concipiendum) adeòque tam Jure Cæſareo quàm Judaico Excommunicatio Chriſtianiſmi illius Primitivi præter mutuam invicem reverentiam, pacta inter ſe inita, ac Diſciplinam Confederatam, ſic ſubnite-

d *Lib.* 10. *Epiſt.* 97.

e *Apologetic. cap.* 2.

f *Hiſt. Eccleſ. lib* 3. *cap.* 33.

g *In Chronico num.* 2123.

R 2

niteretur fundaretúrque, difficile non erit de ejuſdem tunc Effectu ſtatuere. Ut idem fuerit ſic neceſſe eſt qui Judaiſmi in More ac Ritibus antè oſtenſis repertus. In Vindictæ igitur divinæ per Imprecationem expectatione, ſeparatione ad diſtantiam notiſſimam quatuor Cubitorum, ignominiâ ſeu infamiæ notâ inter congeneres inde contractâ ita cernitur. Qui quidem Effectus ſic erat tam ex ſingularis alicujus perſonæ ſententia in merentem pronuntiata, quàm ex judicio Conſiſtoriano ſeu Forenſi aliquo. Ex forenſi autem hac in re judicio, gravior illa Excommunicatio ſeu Major, juxta capite ſuperiori item oſtenſa, accedere jure parili, id eſt tam Judaico, ac ſic hinc ſimul Chriſtiano, quàm Cæſareo potuit. Atque Fora ſanè, Præfecturæ, Conſiſtoria, ſeu Presbyteria tam Chriſtianis illis, ubicunque Judæorum nomine, maximè tempore Claudii Auguſti adeòque Petri ac Pauli Apoſtolorum, numeroſiores ſimul degerent, nec à factione aliqua adverſa impedirentur, quàm Judæis tunc reliquis ex utroque jure erant aut eſſe potuerunt. Atque etiam fuiſſe non ita infrequentia ultrò conceditur à viris doctis qui toties Epiſcopatus ac Presbyteria Chriſtiana temporis illius memorare amant. Si verò Effectus ſic idem cum Judaico tunc erat, quiſnam dubitabit quin Abſolutionis itidem jus tunc idem fuerit quod in Judaiſmo reliquo ut antè oſtenſum. Ita à Synedriis majoribus aut Triumviratu electo, aut judice publicè conſtituto unico, præeunte pœnitentiâ illâ (quam diximus Civili) ritè Abſolvendus erat[h] Excommunicatus. Cæterùm quid heic de ſacrorum Conventuum & Sacramentorum interdictione ſtatuendum? Nihil ejuſmodi quid in Judæorum ſuprà oſtenſæ Excommunicationis Effectibus. Neque igitur, ſi idem eſſet ejuſdem jus in Chriſtianiſmo hoc Primitivo, apud Chriſtianos tunc interdictio aliqua ejuſmodi locum habuit. Nec omninò ementes & vendentes è Templo[i] à Domino ejecti huc ſpectant, utpote ex Zelotarum jure[k] inter Judæos admiſſo legitimè ſic puniti. Certè, quod ad ſacros Chriſtianorum Conventus tunc attinet, eorumque interdictionem, Paulus[l] ubi monet ne quis dein cœnam Domini caperet *ἀναξίως indignè* (ſeu ut Syrus ܘܠܐ ܫܘܐ ܠܗ *non exiſtens ea dignus* ac ܟܕ ܠܐ ܫܘܐ ܗܘ *quando non eſt dignus*; ubi Arabs Erpenianus & Ms. apud me codex vetus وليس باهل له *non exiſtens dignus eâ &* وهو لا يستاهلهما *exiſtens non dignus illis*, ſcilicet pane & calice; Jaiana autem editio بغير استحقاق & بلا استحقاق *ſine merito*) neminem reprehendit quòd non arcuiſſet à cœna quenquam ſic reum, ſed tantùm δοκιμαζέτω δὲ inquit ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως &c. *probet autem homo* (quilibet) *ſeipſum atque ita* (ſeu ſecundùm probationem illam atque conſcientiæ examen cujus teſtis ſufficiens eſſe poteſt ſolùm Deus) *de pane illo comedat & de calice illo bibat*. Et graviter quidem antè[m] increpat ipſos qui indignè aut ut non decuit ad cœnam accederent, nihil omninò interim de Excommunicandis ejuſmodi hominibus aut de Juriſdictione ſeu poteſtate ulla humana in ipſos, unde perſonæ aliqua ſtatûs mutatio ſequeretur, ideò exercenda ad-

h *Vide 2 Corinth. 2.6. atque ibi Grotium.*

i *Matth. 21, 12. &c.*

k *Videſis lib. 4. de Iure Nat. & Gent. cap. 5.*

l *1 Cor. 11. 27. & 29.*

m *Comm. 21. &c.*

adjiciens. De pœnis quidem divinitùs ideo illatis expreſſim; ſed de eis tantùm, loquitur. *Διὰ τοῦτο*, inquit, *propter hoc* ſeu eò quod indignè cœnam ſæpius ſumitis *inter vos multi infirmi & imbecilles & κοιμῶνται ἱκανοὶ dormiunt multi*, ſeu per *Cerith*, quæ Exciſio eſt divinitùs illata[n], morte abripiuntur. Accedat heic etiam & ſeriò perpendatur, Judam ipſum, Furem, Proditorem, Sceleſtiſ- n V. de H. Grotium ibidem.
ſimum, híſque nominibus ſatis notum & publicè peccantem in ipſa inſtitutione cum reliquis undecim, Sacramenti Euchariſtiæ, juxta pleroſque & Veterum & Recentiorum, participem fuiſſe nec omninò ea interdictum. Sacrificii Paſchalis celebrationi eum pariter cum reliquis interfuiſſe in ſententiis eſt receptiſſimis atque in Euangeliis ſatis manifeſtum, licet non defuerint qui etiam illud temerè nimis auſi ſint in controverſiam vocare. Sed de Jure ejuſdem admiſſionis res palàm eſt, utì etiam capite ſuperiori monitum. Certè ut in cœnæ Paſchalis ita etiam in Euchariſtiæ Sacramenti communionem admiſſum Judam fuiſſe, ſatis teſtari videtur Euangeliſtarum etiam quiſque ritè intellectus, tametſi non omnes æquè apertè ac clarè. Matthæus expreſſim facit Judam & Chriſtum ſimul cum reliquis diſcumbentes & colloquentes[o] in verbis proximè antecedentibus ipſam o Cap. 26. 23,
Euchariſtiæ inſtitutionem. Etiam proximè poſtquam Judæ dixerat illum eſſe ſui 24, 25, 27.
proditorem. Et diſertè ait ibi Chriſtus *bibite de eo omnes*. Ita Marcus[p], *ac-* p Marc. 14.
cepto inquit *calice gratias agens, dedit eis & biberunt ex illo omnes*. Et Lu- 18. uſque in
cas[q] inſtitutionem enarrans ex ore ipſius domini verba hæc facit continua, *hic Ca-* 23. q Cap. 22. 20,
lix Novum Teſtamentum qui pro vobis funditur. Veruntamen ecce manus traden- 21.
tis me, mecum eſt in menſa. Si quidem ex trium horum teſtimoniis perpenſis res definienda eſſet, nemo puto ullatenus dubitaret quin non minùs Judas quàm aliquis alius Apoſtolorum præſens in ipſa inſtitutione & particeps eſſet. Nihil in hiſce de abſentia aut exitu ejus, nedum de interdictione. Sed verò Joannes qui inſtitutionis hiſtoriæ particularia, ~~utpote à tribus qui antè~~ ſcripſerant enarrata prætermittit, ſubobſcuriùs tamen ac breviuſculè eam tangit, dum de Chriſto poſt pedum lotionem iterum diſcumbente[r] (id eſt, ad Euchariſtiam inſtituendam ſe r Cap. 13. 12.
accingente, peractâ antè cœnâ Paſchali) atque etiam de eo qui tunc manducaret cum eo panem[s], id eſt Juda, loquitur, is inquam adjicit, Chriſtum rogatum quiſ- s Ib. 18.
nam ex illis eſſet qui eum traderet, reſpondiſſe, *Ille eſt cui ego βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω intinctum panem porrexero*[t]. *Et cum intinxiſſet panem dedit Juda* t Ib. 26.
Simonis Iſcariota. Et poſt buccellam tunc introivit in eum Satanas &c. *λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος εὐθέως ἐξῆλθε Cum ergo accepiſſet ille buccellam* ſeu *offam exivit continuò.* Interpretantur aliqui ejus heic exitum, quaſi ante Euchariſtiæ inſtitutionem exiviſſet, quâ de re nihil omninò in Euangelio expreſſum. Imò potiùs innui palàm ibi videtur poſt cœnam dominicam prorſùs finitam adeóque poſt Euchariſtiæ inſtitutionem eum exiiſſe atque ita præſentem antè cum reliquis & participem fuiſſe, ídque ſive Unicam, ut alii, in partes diviſam, ſive Duplicem, ut alii, tunc Cœnam, ſive Triplicem, ut item alii, facias. Et ita viguit hæc ſententia antiquitùs tam in Oriente quàm Occidente ut pro maximè admiſſa habita fuerit. Eam ut ſic receptam per Orientem tradunt patres ejuſdem

celeberrimi ac primarii, Origenes [u], Victor Antiochenus [x], Cyrillus Hieroſolymitanus [y], item Alexandrinus [z], Chryſoſtomus [a], Theodoretus [b]. Velut indubitata & receptiſſima ab eis expreſſim interſeritur. Neque ut opinionem adverſus alios diſputantes id afferunt, ſed plane ut neutiquam dubitantes. Et quantam autoritatem, idque velut univerſim ſeculis in priſcis per Orientem tunc obtinens ſententia illa ſortiretur, elicere inprimis eſt ex illo Juſtiniani in edicto de fide Chriſtiana, quod ut Joanni Papæ ſecundo miſſum habetur in editionibus aliquot [c] Conciliorum, unde & ita citari ſolet, ſed ad Vigilii Papæ tempora [d] reverà ſpectat. *Judas*, inquit ibi Juſtinianus, *cum putaſſet latere eum qui occulta hominum cognoſcit Sacramentis communicavit cum Apoſtolis. Sed tamen nihil ei profuit, quòd cum dolo communicavit.* Quin id quod ſic in edicto ejuſmodi Cæſariano velut indubitatum inſeritur, in ſententiis ſeculorum illorum receptiſſimis fuerit, haud ambigendum. Et ut receptam in Oriente hanc ſententiam etiam poſtmodùm memorat Nicephorus Calliſtus [e]. Atque Cyrus Theodorus Prodromus in tetraſtichis in Matthæum, Chriſtum alloquens, ut Sacrificium & Cœnam,

Ὁ δ᾽, inquit, *σὲ προδώσων ἐσθίει σε μὴ τρέμων*

Qui autem te traditurus eſt ſine timore te comedit, Mitto Nonnum Panopolitam qui in Paraphraſi in Joannem, ipſam offam Judæ porrectam *θέσκελον ἄρτον divinum panem* nuncupat. Nam etiam offam ipſam exiſtimabant non pauci veterum fuiſſe Sacramenti Euchariſtici partem. Apud Veteres in Occidente itidem jam dictam ſententiam obtinuiſſe liquet ex Cypriano [f], Auguſtino [g], Hieronymo [h], Leone Magno [i], Petro Abelardo [k], Petro Lombardo [l] & Sholaſticis [m], Lyrano [n], aliis item ſatis obviis; ſed maximè, quantum ad receptiſſimæ olim per Occidentem hujus ſententiæ teſtimonium attinet, ex hymnis in Ritualibus publicis, repertis. In altero de Chriſto canitur.

In ſupremæ nocte cœnæ
Recumbens cum fratribus
Obſervatâ lege plenè
Cibis in legalibus;
Cibum turbæ Duodenæ
Se dat ſuis manibus.

Turbæ Duodenæ Judas planè pars erat. In altero

Poſt agnum typicum expletis epulis
Corpus dominicum datum diſcipulis
(Sic totum omnibus quod totum ſingulis)
Ejus fatemur manibus.

Ubi explicat Judocus Clichtoveus *quoniam ſinguli duodecim diſcipulorum acceperunt totum Chriſti & integrum corpus &c.* Hymnos hoſce autorem habuiſſe aiunt Thomam Aquinatem *qui † ad petitionem Urbani quarti ſummi Pontificis totum officium Eccleſiaſticum de Sanctiſſimo corporis Chriſti Sacramento elegan-*

ter

u *Homil.* 35. *in Matth.*
x *In Marc.* 14.
y *Catecheſ.* 13.
z *Ad Ioann. cap.* 13. *lib.* 9.
a *Homil.* 83. *in Matth.*
b *Ad* 2 *Corinth* 11. 23.
c *Edit. Crabbiana pag.* 575. b.
d *Vide Baronium Tom.* 7. *ann.* 534. § 21. *& ann.* 546. § 10.
e *Hiſt. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 14.
f *Tract. de cœna Domini.*
g *Tract.* 62. *in Ioann. lib.* 2. *contra lit. Petiliani cap.* 22. *lib.* 5. *de Baptiſmo cap.* 8. *Epiſt.* 163.
h *Lib.* 2. *contra Iovin. cap.* 14.
i *Serm.* 3. *de Paßione Domini.*
k *Sermone de Paßione Domini pag.* 832.
l *Lib.* 4. *ſent. diſt.* 11.
m *Alenſis part.* 4. *quæſt.* 11. *Thom. ſent.* 4. *diſt.* 11. *artic.* 2. *Summ. part.* 3. *quæſt.* 81. *art.* 2. *Dominicus Soto ad ſent.* 4. *diſt.* 12. *q.* 2. *Art.* 2. *alii.*
n *Ad Ioann.* 13.
† *Iodocus Clichtoveus in Elucidatorio lib.* 1. *fol.* 44. b.

ter & luculenter compoſuit, in quo & hic hymnus. Et communius tunc tentam hanc ſententiam ait ipſe Thomas [o]. Eandem amplexati ſunt ſeculorum recentiorum ſcriptores non pauci, velut communem, quo nomine eam item appellitant. Unde etiam de ea *dubitare non licere* ait Dominicus Soto [p], *nec ſolùm tanquam Doctorum ſed etiam tanquam Euangelii eam eſſe ſuſcipiendam.* Atque ad tuendam eam complurima afferunt Baronius [q], Suarezius [r], Fabritius Paulutius [s], alii. Etiam in Chriſti vita Alphonſus Ciaconius Romæ pridem editus, *cum duodecim Apoſtolis ſuis*, inquit, *tum cœna legali quoad eſum agni Paſchalis celebrata, tum uſuali in qua ſanctiſſimum corporis & ſanguinis ſui ſacramentum inſtituit & Apoſtolos omnes etiam Judam proditorem in eorum communionem impertiit, ſacerdotes etiam conſecravit &c.* De re velut indubitabili ac omninò recipienda loquitur ille. Qui hujus fuere olim ſententiæ alii tam Græci quàm Latini, ipſam offam Judæ porrectam, Sacramenti Euchariſtici partem fuiſſe opinabantur, quâ de re etiam in Canonibus Eccleſiaſticis [t] legitur, ubi de intincta pro complemento Euchariſtiæ uſitato agitur. Et de Intinctæ etiam per Orientis Regiones pleraſque, velut Sacramenti partis, uſu, videſis quæ tradidit nuper Leo Allatius [u], & ante eum Petrus Arcudius [x]. Sed opinio illa quam etiam pleriſque placuiſſe ſcribit Abelardus [y], in Occidente, exploſa eſt, & plerunque receptum quod ſcribit Petrus Lombardus [z], *Tunc non accepit Judas Corpus Chriſti ſed tantùm panem, Corpus verò & ſanguinem Chriſti antè cum aliis diſcipulis perceperat.* Atque hoc apud Pontificios plerunque admiſſum. Et Salmeron [a], *longum eſſet percenſere omnes qui hos priores patres ſequuntur. Nam conſtanter ac densè hoc Judæ tribuunt.* Etiam Reformatorum non pauci, maximè Lutherani [b], idem ſenſere. Quin & fuerunt [c] qui Iſcariotarum nomine in hæreticis cenſuere eos qui ſententiam adverſam tuerentur. Nec ſanè aliam recipiendam voluiſſe videtur Eccleſia Anglicana cujus in libro Rituali ſeu Communium precum, autoritate Parlamentaria ſtabilito, monitum ad facinoroſos menſæ dominicæ ſe indignè ingerentes legitur, *ut ad ſacram menſam non veniant, ne poſt ſumptum illud ſanctum ſacramentum Diabolus introiret in eos, ut intravit in Judam*; quaſi non dubitaſſet Eccleſia tunc illa quin Judas etiam utcunque indigniſſimus, Sacramenti illius particeps fuiſſet. Confeſſio item Belgica [d] *Judas & Simon Magus acceperunt quidem uterque ſacramentum &c.* At verò adverſa etiam ſententia vetuſta eſt, & reperitur in Conſtitutionibus [e] Apoſtolicis dictis. Et eandem aliquos in Oriente amplexos eſſe tempore Victoris Antiocheni [f] uti & Theophylacti [g], ex ipſis liquet. In Occidente item ſectatores habuit Hilarium [h], Rupertum Tuitienſem [i], Innocentium Papam Tertium [k] qui annos circa ſexaginta ſcripſit ante hymnos illos Thomæ Aquinatis juſſu Urbani quarti compoſitos in uſum Eccleſiæ publicum. De quibus obiter monere heic liceat, in eorum priori in Ritualem Librum hymnorum juxta uſum Sariſburienſem apud Anglos olim recepto [l], hexaſtichon

o *Ad ſent. 4. diſt. 14. art. 2.*
p *Ad ſent. 4. diſt. 12. q. 2. art. 2.*
q *Tom. 1. Ann. Chriſti 34. §. 62.*
r *Diſp. in 3. part. Thom. tom. 3. quæſt. 73. diſp. 41. ſect. 3.*
s *In Comment. in Euang. cap. 140. Rom. 1619. vide Tolet. in Ioann. 13. annot. 28.*
t *Concil. Bracarenſ. 3. c. 1. & 2. Iulius Papa in Epiſtola ad Epiſcopos per Ægyptum diſt. 2. de Conſecratione c. 7. cum omne, Burcard. Decret. 5. cap. 1. Ivo part. 2. cap. 11.*
u *In diſſert. 1. de libris Græcorum Eccleſiaſticis &*
x *De Concordia Eccleſ. Occid. & Oriental. lib. 3. cap. 56.*
y *Serm. de Paſſione pag. 832.*
z *Sent. 4. diſt. 11. & vide Lyran. ad Ioann. 13.*
a *Tom. 9. Tract. 11. & vide Bellarmin. de Euchariſtiæ Sacramento lib. 1. cap 13 &c.*
b *Vid. Io. Gerhard. .. Theolo. Tom. 5. tract. de ſacra cœna cap. 22. 8.*
c *Vide Gabriel. Prateol. in Elench. Hæreſ. lib. 9. § num. 30.*
d *Art. 35.*
e *Lib. 5. cap. 13.*
f *Ad Marc. 14.*
g *Ad Matth. 26.*
h *Can. 30. in Matth.*
i *In Ioann. lib. 11. & in Matth. lib. 12.*
k *De ſacro Altaris myſterio lib. 4. cap. 13.*
l *Impreſſum Badii Aſcenſii Explanat. Pariſiis 1502.*

ſtichon antè allatum omninò prætermiſſum, licet tetraſtichon alterius hymni idem ſatis diſertè innuens etiam in libro illo cum ejuſdem reliquis retineatur. Atque tempore ipſo hymnorum illorum ſcriptionis ita invaluerat ut antè, ſententia illa prior, ut *à pleriſque concederetur* adeóque pro communi haberetur, quod ſcimus ex Durando [m] Thomæ Aquinati coævo. Afferri ſolent ad ſententiam illam qua negatur Judæ Communio apud veteres adſtruendam Dionyſius Areopagita [n] & Maximus & Pachymeres qui in eum ſcribunt. Item Tatianus Alexandrinus, Ammonius, Zacharias Chryſopolitanus, ejuſmodi alii qui Cœnam Euchariſticam poſt exitum Judæ in Harmoniis ſuis collocant. Sed verò olim intellectus [o] eſt ibi & verſus Dionyſius quaſi Prioris ſententiæ fuiſſet ipſe anteſignanus. Et obſcura nimis ſunt tum ejus eâ de re vocabula tum quæ afferunt Maximus ibi & Pachymeres de Myſtici panis & calicis (cujus participem fuiſſe Judam admittunt) & Myſteriorum ſumptionis diſcrimine [p]. Et quod ad Harmoniarum ſcriptores illos heic attinet, certè illi non tam rerum geſtarum tempora ubique deſignant, quàm res congeneres in capait conjiciunt. Neque mihi heic omninò pro hac ſententia faciunt. Atqui eam ex recentioribus tuentur, in Pontificiis, Franciſcus Turrianus [q], Salmeron [r], Sebaſtianus Barradius [ſ], J. Walterius Viringus [t], alii aliquot; in Reformatis olim Willielmus Klebitius [u] in *Demonſtratione* (ſic vocat) *erroris Heſbuſiani de præſentia Judæ in Cœna Domini, juxta deciſionem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ*, Muſculus [x], Zanchius [y], Beza [z], præter Anglicanos [a] aliquot ſcriptores qui enixiſſimè nuper hac de re contenderunt. Et quantum ad illud quod ex Rituali Anglicano antè citatur (unde ſanè Eccleſiæ Anglicanæ opinio ſatis elicienda) Keblitius ille pro reſponſo affert, *Reverendiſſimus Archiepiſcopus Cantuarienſis D. Matthæus* (Parkerus ſcilicet) *hanc partem libri correxit. Nam ipſius dignitatis conſilio & conſenſu in linguam Anglicanam tranſlati ſunt loci communes Muſculi in quibus deſtruitur præſentia Judæ. Et illi loci conſenſu Reginæ Majeſtatis excuſi ſunt Londini ab ornatiſſimo viro Reynoldo Wolfio anno 62.* Quaſi ideo liber ille Ritualis inde tunc corrigi dicendus, quoniam loci illi Communes in quibus autor Judæ præſentiæ refragatur, heic non ſine autoritate publicâ excuſi. Nihil ejuſmodi omninò ſequitur. Nec unquam locus huc ſpectans in Rituali illo correctus eſt. Sed res in dubio relinquere malunt etiam aliqui [b] quàm alterutram opinionem amplecti. Diſtinctiones quas habent & veteres & recentiores de Juda ſumente cœnam Corporaliter aut etiam Sacramentaliter ſed non Spiritualiter, aut Panem Domini ſed non Panem Dominum (uti diſtinguit Auguſtinus) aut Sacramentum non Virtutem Sacramenti atque id genus reliqua huc non ſpectant. Eæ enim ad Effectum ſacramenti non ad ipſam ejuſdem Communionem corporalem, de qua tantùm loquimur, attinent. Indignè ſumſiſſe, ſi ſumſit, nemo puto dubitavit. Sed quæſtio ſolùm eſt utrum omninò ſumſerit, id eſt ſacrorum communioni illi utcunque interfuerit. Certè mirum mihi eſt, exitum ejus ab Joanne indicatum pro tam cogente argumento heic ſumi ſolere tametſi exitus ille ante cœnæ Euchariſticæ inſtitutionem fuiſſet. Anne ex egreſſu alicujus ne-

m *In Rationali lib. 4 cap. 41. § 37.*
n *De Eccleſ. hierarch. cap. 3.*
o *Thom. in ſent. 4. diſt. 11. art. 2. & ſumm. part. 3. quæſt. 81. art. 2.*
p *Videſis I. Cæſar Bullinger. in Exercit. Caſaub. Diatrib. 3. ad cap. 32. Exercit. 16.*
q *Ad Conſtit. Apoſtol. lib. 5. cap. 13.*
r *Tom. 9. Tract. 11.*
ſ *Concord. Euangeliſt. tom. 4. lib. 3. cap. 3.*
t *De Triplici cœna Chriſti, cœna 3. cap 8. & 9.*
u *Loſannæ 1565.*
x *Loc. commun. tit. de Cœna domini.*
y *Tom. 2. in præcept. 4. l. 1. pag. 762.*
z *In Ioann. 13. 30.*
a *Edward. Kelletus in Tricœnio pag. 336. Lond. 1641. Georg. Gilleſpius in Virga Aaronis lib. 3. cap. 8. &c.*
b *Mariana in Diario vitæ Chriſti anno 33. num. 8 &c.*

neceſſariò ſequitur eum poſteà non regreſſum? De regreſſu quidem nihil reperimus; ſed nec quid quod contrarium ſatis probet. At de præſentia Euangeliſtæ tres alii affatim dixiſſe videntur. Nec quartus negat. Sed verba ejus cum reliquorum periochis hac de re comparata, à veterum paucis, nec à recentiorum multis, in ſenſum ejuſmodi diſtorquentur ut abſentia ejus inde inferatur; Præſentiâ interim ejus tum à veteribus tum recentioribus pleriſque, ampliter aſſertâ. Sed demum concedatur, abſentem eum fuiſſe, aut ita exiiſſe ut myſteriorum communionis inſtitutioni non intereſſet. Certè ipſi laudi fuiſſet ſi ultrò ideo exiiſſet quòd adeò indignus eſſet. Sed anne arcebatur aut velut ex juriſdictionis alicujus actu aut formula interdicebatur ſacris illis? Minimè omninò. Nec quid ejuſmodi in verbis ſive Chriſti ſive diſcipulorum reliquorum, dum de eo variatim loquuntur, repertum. Offâ quidem porrectâ pro proditore palàm eſt deſignatus; unde etiam veteres [e] (ut & adnotat vir ſummus Daniel Heinſius in Ariſtarcho ſacro) dixere Dominum eum ἀποσχίσαι, ἀφορίσαι, ἀπομερίσαι τοῦ ἁγίου χοροῦ, καὶ παραδειγματίσαι *abſcidiſſe, ſeparaſſe, diviſiſſe à ſacro choro, traduxiſſe* denique, & in poteſtatem diaboli dediſſe Judam proditorem ſuum; quibus vocabulis quidem ſimpliciter uſurpatis etiam Excommunicatio aut actus ejuſmodi aliquis ab eis qui ea heic adhibent ſolet indicari. Sed verò qui abſciſſum eum ſic dixerint aut ſeparatum per Offam porrectam poſt Euchariſtiæ communionem, admittunt interim eum priùs communicaſſe. Et ſi ſeparationem illam ſeu abſciſſionem pro Excommunicatione Judaica ſumſerint qualis tunc, *ut antè oſtenſum*, ibi in uſu, advertendum eſt eum ſacrorum communionis interdictione, eam nihil habere potuiſſe commune. Si verò qui Separationem hanc Euchariſticum Sacramentum præceſſiſſe volunt, per Separationem ejuſmodi Excommunicationem tunc in uſu intelligant, neque ipſi quid ad ſacræ communionis interdictionem attinens ſic afferunt, quoniam ſcilicet in ipſo Excommunicationis tunc actu nulla ejuſmodi interdictio continebatur. Sed tandem quicquid aut quomodocunque intelligunt ſive hi ſive illi heic ſeparationem aut abſciſſionem ejus, ea reverà nihil aliud erat præter apertam perſonæ à qua prodendus eſſet Dominus deſignationem, unde etiam Separatio ultronea ſequeretur. Neque enim verba quibus Excommunicatio peragi tunc ſolita adhibentur aliqua, nec quidquam à Domino de Separatione, qualis inter homines ſtatus perſonæ, ut per Excommunicationem, mutaretur, eſt pronuntiatum. Tantùm ait ille, *quod facis fac citò*. Et ſtatim exiit Judas. Ultrò exiit, non ex præcepto Separatus aut Interdictus. Et de tempore Apoſtolorum hæc ſufficiant.

[e] Chryſoſtom. Theophylact. alii ad Ioann. 13.

Cap. IX.

Excommunicationis, *poſt Apoſtolorum tempora*, *in* Chriſtianiſmo *nondum cum ſummo, in Regimine, imperio conjuncto, ſeu ante* Conſtantinum *Magnum, per* Orientem *&* Occidentem, Uſus, Effectus; Jus. *Quomodo & quando tum* Effectus *tum* Uſus, *ab eo qui* Judaicæ *erat*,

diſcrepare atque variatim alius eſſe inciperet. Gladius ſpiritualis *unde dictus.* Pœnitentia *&* Abſolutio. Veſtigia, *per* Tertulliani *&* Cypriani *tempora*, Uſus Judaici, *quo cuilibet alium* Excommunicare *fas erat, & Triumviris quibuſcunque adſcitis*, Abſolvere. Martyrum Pax *Excommunicatis data.* Claves Regni Cœlorum, Dic Eccleſiæ, Sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, Ligandi *&* Solvendi *Poteſtas ad Excommunicandi jus firmandum jam trahi cœperunt. De eis* conſideratio breviuſcula. Confederata *etiam per illa tempora* Chriſtianorum diſciplina *quâ Excommunicandi jus ſubnixum. An* Excommunicatio *tunc eſſet* actus imperii *ſeu* Juriſdictionis.

QUalis ac quanta fuerit per Apoſtolorum tempora, maximè priora, ſeu ſub Claudio Auguſto & ante Perſecutionem Chriſtianorum primam ſeu Neronianam, tum Nominis tum Jurium adeòque ejus inter alia quod Excommunicationis erat, inter Judæos non Credentes ac Credentes Judæos ſic tunc dictos ſeu Chriſtianos, Communio, & Parilitas, capite oſtenſum eſt priori. Unde Utrorumque parilem invicem fuiſſe, nec quantum ad Effectum, diverſam tunc Excommunicationem, juxta antè dicta, eliciendum; utcunque Cauſas, ut annotatum eſt, perquam diſpares fuiſſe neceſſe fuerit. Sed verò qualiſcunque ea eſſet, temporibus illis prioribus, Communio heic ſeu Parilitas, graſſante atrocitèr dein Perſecutione illa, exciſo paulò poſt Templo Hieroſolymitano, ubi velut unico religionis, licet ſecundùm notiones de Meſſia adverſas, vinculo conſtricti convenire ſoliti tam Chriſtiani quàm Judæi reliqui, & tum Nominis Chriſtiani & Judaici diſcrimine tum Judæorum in Chriſtianos odio horúmque in illos deteſtatione admodum gliſcente, aliíſque demum obortis, ut ſub Domitiano & Trajano, perſecutionibus, ac non minùs permiſſâ Judæis quàm denegatâ Chriſtianis Jurium ſuorum morúmqe libertate priſtinâ, calumniis etiam eíſque graviſſimis de Infanticidio [a], Spurcitie inceſtuoſiſſima, id genus aliis in Chriſtianiſmum à Judæis malitioſiſſimè coacervatis; facile inde evenit ídque neceſſariò tum ut Communio illa Parilitáſque Jurium priſtina haud parùm minueretur tum ut Regiminis ac Diſciplinæ formulas pars inter ſe utraque pro re nata inque rem ſuam variatim ut fieri aſſolet, retineret, immutaret, augeret, temperaret. Inde Uſus quidem Excommunicationis inter Chriſtianos, ad facinoroſos & contumaces, quà fieri potuit coercendos. duravit & propagatus eſt. Effectus autem ejus ab Judaicæ Effectu, perquam diverſus jam erat (ſaltem apud eos qui jam Chriſtianiſmum ita amplexabantur ut Judaiſmum priſtinum rejicerent, nec, velut Cerinthiani, Nazaræi, Ebionæi, utrumque adeòque ipſiſſimos undiquaque Judaiſmi hac in re mores retineri vellent) licet etiam in Effectu illo & Uſu Judaicæ veſtigia aliquot ſemper remanerent. Quale itidem tum de Perſonis quibus jam Excommunicandi in Chri-

[a] *Origen. in Celſum lib. 6.*

Chriſtianiſmo poteſtas, tùm de Abſolutione dicendum. Jure etiam Divino eóque Præceptivo eam niti exiſtimatum jam eſt. De ſingulis hiſce per tempora Chriſtianiſmi & ſummæ in Regimine poteſtatis conjunctionem, ſeu Conſtantinum Magnum antevertentia, juxta inſtitutum heic breviter videndum. Tempora illa ducenti aut circitèr ſunt anni ab Apoſtolorum temporum, quæ ante tractata, fine. Uſus Excommunicationis Chriſtianæ tunc reperitur tum in Oriente tum in Occidente, iſque non infrequens. Per Orientem teſtimonia ſunt obvia ex vocibus illis quibus in Patribus & Canonibus illorum ſeculorum, id quod eſt *Excommunicari* denotari ſolet, veluti ἐκβάλλεσθαι, ἀφορίζεσθαι, ἀποκηρύττεσθαι, ἀποκόπτεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἀκοινώνητον γίνεσθαι, ἔξω ἀποβληθῆναι, ἀπελαύνεσθαι τοῦ κοινοῦ, Ανάθεμα εἶναι, *ejici, ſeparari, abdicari, abſcindi ab Eccleſia, Communione privari, extra projici, à Communi abigi, Anathema eſſe* ſeu *Anathematizari* atque id genus aliis, quibus addas etiam ἀποσυνάγωγον γίνεσθαι ſeu ποιεῖσθαι *extra Synagogam fieri*, quo, ut ſuperiùs è Synodo Nicæna prima monitum, atque item è Conſtitutionibus [b] Apoſtolicis dictis liquet, ex ſeculorum illorum & Judaiſmi veteris uſu *Excommunicari* etiam Chriſtianis ſignificabatur. Sed magis obvia ſunt vocabula illa alia, quorum aliqua in Novo ſedere Excommunicationem Judaicam, ut oſtenſum eſt, denotant. Occurrunt illa in Canonibus & Conſtitutionibus Apoſtolicis [c] ſic dictis, quæ ſeculis his tribui ſolent, uti etiam in Nicæna prima, Gangrenſi, Antiochena Synodis aliiſque circa aut prope finem ſeculorum horum habitis ac loquendi formulis antè receptiſſimis utentibus, quibus, è patribus coævis, adjungas Origenem [d], Gregorium Neocæſarienſem [e], Dionyſium [f] & Petrum [g] Alexandrinos. Accedat heic quod habet autor Anonymus libelli, cui titulus Prædeſtinatus ante annos 1200 conſcriptus, de Euphranone Epiſcopo Rhodio Severianos per hæc tempora Communione privante, id genus etiam ibi aliis. Arabes autem Chriſtiani in Oriente, quibus in vernaculam ſuam verſi ſunt Synodorum jam dictarum aliarumque Veterum Canones, habent quidem pro Excommunicationis actu deſignando vocabula quæ *expulſionem ex Eccleſia* ut نفي من الكنيسة item quæ *Execrationem* ut لعن atque id genus alia Græcorum unde ſua tranſtulêre vocibus circa hanc rem uſitatis reſpondentia. Sed advertendum eſt, ut apud Syros Chriſtianos ita etiam apud Arabas illos vocem חרם *Cherem* ex Judaico uſu (quâ de re nonnihil etiam capite in ſuperiori) pro Excommunicatione in formas ſuas, ídque frequentiſſimè & per omnia inde hucuſque ſecula, receptam retentámque; quod ſanè non obſcurè, ſi argumenta alia deeſſent, oſtendit, Judaicam Excommunicationem eâ ita denotari ſolitam pro Origine ſeu fonte Chriſtianæ ab eis palàm agnoſci. Sed verò etiam ſexcenties in Canonum veterum verſionibus الحرم حرم ومحروم pro *Excommunicatione, Excommunicare, & Excommunicato* inde occurrunt. Unde & in Gangrenſi Synodo cujus viginti Canonum ſinguli habent ſubjunctum Ανάθεμα ἔςω *ſit Anathema* verſio Arabica [h] ſubſtituit وليكن محروم *ſit in Cherem*

b *Lib.* 2. *cap.* 43.

c *Can.* 5. 8. 9. 10. 12. *&* *Conſtit. lib.* 2. *cap.* 9. *&c.*

d *Homil.* 7. *in Ioſuam &* 2. *in Iudices & adverſ. Celſum lib.* 3. *Philocaliæ cap.* 18.

e *In duodecim Anathematiſmis.*

f *In Canonibus.*

g *Pariſiis* 1643 *Hæreſ.* 24 *&c.*

h *MS. in Bibliotheca publica Oxonienſi fol.* 159. *&c.*

rem quod ex Judaiſmi veteri uſu Anathemati atque Excommunicationi ſic reſpondet. Tantundem ex *Apoſynagogi* vocis per hæc quæ tractamus hanc in rem tempora, ut monitum eſt, aliarúmque ejuſmodi Apoſtolorum ævo ab Judæis adhibitarum in Oriente uſu, obſervandum. In Occidente itidem per ſecula hæc Chriſtianiſmi & ſummæ in Regimine poteſtatis conjunctionem antevertentia, perquam obvia & numeroſa ſunt Excommunicationis Uſûs teſtimonia tum in Patribus tum in Conciliis coævis. Sexageſimo aut circiter anno ab Apoſtolorum temporum fine ſeu ſub Eleutherio Pontifice Romano annum circa 180 Chriſti, Marcion & Valentinus hæretici *ſemel & iterum* ſunt [i] *ejecti*. Et paulo poſt Victor ejus ſucceſſor totius Aſiæ Eccleſias integras Excommunicandas cenſuit [k] eò quod Paſchatis in Luna decimaquarta cum Judæis celebrationem retinendam voluere, quæ quidem cauſa non paucis etiam Epiſcoporum diſplicuit. Et Irenæus tunc præſes Lugdunenſis aliique Victorem adhortabantur ne ob cauſas ejuſmodi diſſidia ſic in Chriſtianiſmo faceret. Etiam expreſſim inquiunt οὐδέ ποτε διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπεβλήθησάν τινες *ad hunc modum non Ejecti ſunt unquam aliqui*, utcunque circa celebrationis tempus aut id genus alia diſſidentes. Sed interim Excommunicationis Uſus qualiſcunque ut ab anterioribus ſeculis illuc propagatus utrinque paritèr tunc admittitur. Poſtmodùm item per hæc tempora apud Tertullianum [l] & Cyprianum [m] Africanos luculentiſſima ſunt per Occidentem pœnæ hujus Uſus teſtimonia in vocibus illis eam apud eos obitèr denotantibus, *arceri* ſeu *Ejici ab Eccleſia* aut *à fraternitatis communione*, *relegari*, *ſubmoveri à limine & omni tecto Eccleſiæ*, *Sacramento benedictionis exauctorari*, *communione interdici*, *abſtineri*, *depelli*, aliis ejuſmodi tum in Commentariis ad eos tum alibi [n] ſimul etiam congeri ſolitis. Ampliſſima item ſunt & expreſſiſſima Uſûs hujuſmodi tunc per Occidentem teſtimonia in Concilio Eliberitano quod, juxta aliquos [o], eóſque viros magni nominis, ad tempora Conſtantii & Galerii ſpectat adeóque Conſtantinum præcedit; Aliis [p] interim ſub Conſtantino, etiam poſtquam Chriſto nomen dederat illud collocantibus; quod quidem mihi veriſimilius videtur, ex Canone ejuſdem Concilii apud Burchardum [q] & Ivonem [r] in ejuſdem corpore non reperto, ubi Epiſcopis libera *Colonos flagellandi* poteſtas admiſſa, quæ quandiu Chriſtianiſmus cum ſumma in Regimine poteſtate conjunctus non erat, locum puto cum ratione habere non potuit ullum. Sed ſive ſub Conſtantio ſive ſub Conſtantino habitum fuerit, luculenter ſatis Uſum tunc teſtatur, utpote antè receptas Chriſtianiſmi formulas ac ritus in Canonibus adhibens. Sunt item Canones Pio primo [s], Soteri [t], Calixto [u] & Urbano [x] primis & Fabiano [y] Pontificibus, hiſce in ſeculis Romanis tributi qui Uſum hunc ſatis teſtantur eis qui ſuppoſititios illos eſſe non crediderint. Et de ſimplici per hæc tempora Uſu ſatis ſupérque. Quod autem ad Effectum Excommunicationis illis in ſeculis attinet; cernitur is partim in eis quæ tunc retenta ſunt velut Reliquiæ Judaicæ quæ præceſſerat Excommunicationis, partim in Additionibus ſeu pœnis ei adjectitiis quæ ut congeneres, Excommunicationis ſeu vocis alicujus alîus tunc idem denotan-

tis

i Tertullian. præſcript. adverſ. hæretic. cap. 30.
k Euſeb. hiſt. Eccleſ. 5. cap. 25. Baron. tom. 2. ann. 198.
l De Idololatria cap. 11. lib. 2. ad Uxorem cap. 3. De Pudicitia cap. 4. Apologetic. cap. 39. &c.
m Epiſt. 38. 39. 41. 61. &c.
n Baron. Tom. 2. ann. 57. § 14. Henric. Spondan. in Cœmeteriis ſacris lib. 4. part. 1. cap. 8.
o Baron. Tom. 3. anno 305. § 40. & 43. Bellarmin. de Reliquiis & Imag. Sanct. lib. 2. cap. 9. Binius, Longus à Coriolano &c.
p Edit. vet. Garſias, Chriſtophorus Roſiniacus de re ſacerdotali lib. 2. cap. 3. alii.
q Lib. 11. cap. 67.
r Part. 14. cap. 115.
ſ Cauſ. 12. q. 1. C. 9. & cauſ. 33. q. 2. c. 7.
t Binius Tom. 1. pag. 7.
u Epiſt. 2. Cauſ. 11. q. 3. c. 17.
x Epiſt. cap. 5. Cauſ. 11. q. 3. c. 27.
y Cauſ. 11. quæſt. 3. c. 10.

tis ejúſve partium in Chriſtianiſmo nomen induebant. Quæ Prioris ſunt generis habentur in Separatione ejuſmodi, ut inde Excommunicato conſortium [z] *z Videſis Gabriel. Albaſpin. Obſervat. lib. 1. cap. 1, 2. &c.*
apud ſuos in convictu familiari omnimodum, nec ſolùm intra Quatuor Cubitorum, ut in Judaiſmo, diſtantiam, ſubinde eſſet interdictum, in Excommunicatione ejus qui Excommunicatum reciperet [a] (id enim quandoque etiam in Judaiſmi veteris moribus, pro præfectorum Juridicorum arbitrio juxta ſuperiùs *a Canon. Apoſtol. 12. Cyprian. Epiſt. 28.*
oſtenſa) in Diris ſeu Anathematiſmis, in pœna hac etiam in alias urbes ac loca [b] *b Synod. Antioch. 6. Nican. 1. 5.*
extendenda præter ea quibus aut præeſſent ii qui Excommunicarent aut quorum incola Excommunicatus, in eo quod erat ἐπιτείνεσθαι τὸν ἀφορισμὸν [c] *intendi Excommunicationem*, quod Arabes [d] vocant ليطول نفي *continuari* ſeu *prolongari Separationem*, ex nova ſcilicet ſententia, aucto etiam pœnæ tempore, etiam & ipſa interdum pœna, quemadmodum item apud Judæos in uſu; in aliis item aliquot ex eis quæ capite ſeptimo traduntur obitèr advertendis. *c Canon. Apoſt. 13.* *d In paraphraſ. Arabic. Canon. Apoſt. Ms. in Biblioth. Oxon. fol. 56. a.*
Quæ Poſterioris generis in Effectu heic locum habent, cernuntur potiſſimùm in expreſſa Euchariſtiæ ac conventuum ſacrorum interdictione. Atque ut Judæis adeóque per Apoſtolorum tempora Chriſtianis erat Major & Minor Excommunicatio ſecundùm ea quæ de *Cherem* & *Shammatha* ſeu *Niddui* ſuperiùs traduntur, ita etiam Chriſtianis temporum horum proximè ſequentium; ſed adeò interim diverſimodè, ut Minor eis *jam* eſſet ſola Sacrarum ædium aut Euchariſtiæ communionis interdictio, quæ ſic ſubinde item temperata, ut quoad loca aut Sodalitia Sanctiora aliquot tantùm [e] vim obtineret. *In Majori* autem tum hæc tum Conſortii Chriſtiani interdictio continebatur quæ ut plurimùm etiam Anathema dictum. Synopſis tum Uſûs tum Effectûs hujuſmodi in Chriſtianiſmo illorum temporum egregia exhibetur in illa Tertulliani [f] de ſacris tunc conventibus loquentis. *Ibidem exhortationes, caſtigationes & cenſura divina. Nam & judicatur Magno cum pondere, ut apud certos de Dei conſpectu, ſummúmque futuri judicii præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit ut à communicatione Orationis & Conventus & omnis ſancti commercii relegetur. Præſident privati quique ſeniores &c.* *e Vide Gabr. Albaſpin. Obſervat. lib. 1. cap. 3.* *f Apologetic. cap. 33.*
In eandem aut ſatis conſonam ſententiam Origenes ac Cyprianus locis ſuperiùs indicatis. Quandonam primò diſcrepantia ejuſmodi inter Chriſtianæ & Judaicæ ſeu vetuſtioris Excommunicationis Effectus inciperet, non quidem ſatis liquet. Sed ante Origenis ac Tertulliani etiam & Irenæi tempora, juxta jam dicta, Effectum quoad ſacrorum communionis negationem, inoleviſſe non dubitandum. Ignatiana quæ extant & reliqua Irenæo (qui ſub Annum Chriſti 170 floruit) vetuſtiora aut pro vetuſtioribus credita non habent unde ſatis heic doceamur. Occurrit quidem apud Juſtinum Martyrem Irenæo paulò antiquiorem in Apologia ejus ſecunda locus, quo dicitur, ut tunc receptiſſimum, alios quàm qui juxta Chriſti diſciplinam crederent ac viverent, participes fieri non debere Euchariſtiæ. Verba ſunt, ubi de ſacra ſynaxi agit, ἡ τροφὴ αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν Εὐχαριστία· ἧς οὐδενὶ ἄλλῳ μετασχεῖν ἐξόν ἐστιν ἢ τῷ πιστεύοντι ἀληθῆ εἶναι τὰ δεδιδαγμένα ἐφ' ἡμῶν καὶ λουσαμένῳ τὸ ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ἀναγέννησιν λουτρὸν, καὶ οὕτως βιοῦντι ὡς ὁ Χριστὸς παρέδωκεν *Alimentum hoc apud nos vocatur Euchariſtia, quod nulli*

alii participare licet, quàm veram eſſe noſtram doctrinam Credenti & lavacro propter remiſſionem peccatorum & regenerationem abluto & ita ut Chriſtus tradidit viventi. Poſſunt hæc ſanè intelligi de ſacra Synaxis interdictione qualis in Excommunicatione poſtmodùm planè reperta ſeu quæ juriſdictionem cum imperio imitaretur. Sed verò & cum ratione intelligi queunt ut haud aliud innuentia, quàm impium eſſe neque ex diſciplina Chriſtiana de indignè ſumentibus (juxta Paulum) quenquam alium participare debere; quod ſic facile conceptu ut monitum graviſſimum ſine aliquo Excommunicandi juriſdictionis ſeu poteſtatis alicujus juriſdictionis imitatricis actu in aliquem tunc exercendo. Et quamplurima illicita ſunt, quorum tamen interdictionis poteſtas ejuſmodi nemini mortalium licita. Certè Juſtinus ibi expreſsìm loquitur non ſolùm de baptizatis verùm pariter de non baptizatis ad quos Excommunicatio revera apud Chriſtianos non magis attinuit quàm apud Judæos ad Gentiles necdum Circumciſos. Et quod ſequitur apud eum de Diaconis unicuique præſentium diſtribuentibus, & ad Abſentes perferentibus, haud ſonare videtur quaſi de ſacrorum per Excommunicationem interdictione omninò ibi loquutus fuiſſet. Patres autem jam antè dicti illi, alii etiam, Traditos Satanæ (de quibus & dictum capite ſuperiori) ſic ex Eccleſia projectos ſeu Excommunicatos nuncupabant, quo nomine ſi intelligas per diras & vindictæ divinæ imprecationes in Excommunicatione ſolennes, Angelo pœnarum miniſtro relictos, locutio illa non erit uſui Judaico diſſona. Sed tradere Satanæ, ut Paulus inceſtuoſum Corinthium & Hymenæum & Alexandrum tradidit in interitum carnis ſeu virgâ Apoſtolicâ, juxta facultatem divinitùs ei conceſſam, cruciavit, nemo puto admittet potuiſſe Præſidentes temporis de quo loquimur, alióſve citra privilegium itidem, quale Paulus habuit, cœlitùs conceſſum. Pœnâ hac ſive in Majori ſpecie extenſa ſive in Minori temperata ſeu contracta coercebantur, ut ſtatus rerum tunc tulit, inter Chriſtianos non modò graviorum facinorum rei, velut maximè Idololatræ, Homicidæ, Adulteri, Hæretici, verùm etiam contumaces in eorum qui rebus inter eos præeſſent imperata omnimodi. Unde tametſi eſſent ex Diſciplina Confœderata pœnæ inter eos citra pacis publicæ violationem aliæ, veluti, quoad miniſtros ſacrorum, Gradûs ſive Privatio ſive Suſpenſio atque id genus aliquot in alios aliæ, nihilominus Excommunicatio Major inſtrumentum erat in omnimoda coercitione adhibenda, quoties opus eſſet, ſupplicii apud eos inſtar ultimi, ita ut qui Minori Gradus Privationi aut Suſpenſioni ídque genus decretis aliis non obtemperaret aut refragaretur, hoc, velut Gladio jam perimente, coerceretur. Et quemadmodum in civilis adminiſtrationis poteſtate ſuprema deſignanda, Gladii nomen adhiberi eſt ſolitum velut inſtrumenti coercitionis maximi atque eminentiſſimi adeóque jus vitæ necíſque & ſummum imperium ſatis ſignificantis, ita etiam in Regimine qualicunque hujus quod tractamus temporis Chriſtianorum inter ſe, Gladii nomen induit eorum Excommunicatio, qui ut ab eo qui in adminiſtratione civili in uſu erat diſtingueretur, *Gladius* dici cœpit ſub Cypriani tempora (floruit ille ſub annum Chriſti 250) *Spiritalis* qui etiam poſtea *Spiritualis*

tualis quemadmodum etiam in tempora noſtra dictus. Occurrit quidem apud Paulum [g] μάχαιρα τοῦ πνεύματος *Gladius ſpiritus*, ſed alio omninò in ſenſu. Singularis eſt hac de re apud Cyprianum in Epiſtola [h] ad Pomponium de Virginibus locus, ubi de abſtentis aliquot & ejectis agens, *Nec putent*, inquit, *ſibi vitæ aut ſalutis conſtare rationem ſi Epiſcopis & ſacerdotibus obtemperare noluerint, cum in Deuteronomio* [i] *Deus dicat, Et homo quicunque fecerit in ſuperbia ut non exaudiat ſacerdotem aut judicem quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit timebit & non agent impiè etiam nunc. Interfici Deus juſſit ſacerdotibus ſuis non obtemperantes, judicibus à ſe ad tempus conſtitutis non obedientes; & tunc quidem* Gladio *occidebantur quando adhuc & Circumciſio carnalis manebat. Nunc autem quia Circumciſio Spiritalis eſſe ad fideles ſervos Dei cœpit,* Spiritali Gladio *ſuperbi & contumaces necantur, dum de Eccleſia ejiciuntur. Neque enim vivere foris poſſunt cum Domus Dei una ſit & nemini ſalus eſſe, niſi in Eccleſia, poſſit. Indiſciplinatos autem perire, dum non audiunt nec obtemperant ſalubribus præceptis, teſtatur Scriptura divina quæ dicit* [k], *Non diligit indiſciplinatus caſtigantem ſe. Qui autem oderunt correptiones conſumentur turpiter.* Ita ille. Et de Effectu Excommunicationis Chriſtianæ tunc in Uſu, hactenus. Quemadmodum autem Effectus ejus ita diverſus erat à Judaicæ unde nata eſt, ita etiam non eiſdem demum, ut antè in Judaiſmo, Perſonis permiſſa eſt Excommunicandi poteſtas. In Judaiſmo, ut oſtenſum eſt, quilibet etiam è vulgo alium ritè Excommunicabat; nec ſolùm præfecturæ *juridicæ*. Quo tempore ceſſaverit mos heic in Chriſtianiſmo, quatenus ei cum Judaiſmo per Apoſtolorum tempora & aliquandiu pòſt in Juris morúmque Uſu tanta erat communio, compertum mihi ſatis non eſt. Sed ſub Irenæi & dein Tertulliani & Origenis tempora ſeu in poſteriore ſecundæ Centuriæ parte, in Uſu fuiſſe ut plurimùm ſaltem receptum liquet, ut Eccleſiarum Præſides ex eis qui ſacrorum eſſent miniſtri, veluti Epiſcopi, Preſbyteri, Seniores aut cœtus cum his conſidentes nec alii quenquam apud Chriſtianos ritè Excommunicarent. Atque ſingulorum, qualis apud Judæos primóſque inter eos Chriſtianos erat, hac in re, poteſtas tandem evanuit. Et quemadmodum itidem apud Judæos à præfecturis juridicis atque ab eorum præſidibus irrogari ſolita hæc pœna, ita apud ſe voluere nunc Chriſtiani ut à cœtibus ſuis præfecturarum ejuſmodi figuram ſaltem induentibus aut ab eis qui eiſdem præſiderent, nec aliter, irrogaretur. Ut plurimùm ſaltem dixi hoc receptum; quod ex Patrum jam dictorum locis antè citatis eſt ſatis manifeſtum. Sed videtur ſanè haud defuiſſe viros tunc etiam & per annos aliquot poſt in ſanctiſſimis cenſitos, qui priſtinum Judaiſmi in extrajudicialiter Excommunicando morem retinendum voluerint, quod ex eis quæ mox dicemus de Abſolutione videtur eliciendum. Quod ad Abſolutionem ſeu Excommunicati hiſce quæ tractamus ſeculis in integrum reſtitutionem attinet, certè mira erat tunc & perquam varia circa eam ſeveritas. Ita negabatur interdum Poſtliminium ſeu Pax hæc (nam ita etiam vocabantur) ut atrocioribus quibuſdam ſceleribus [l], veluti Idololatriæ, Homicidio, Adulterio, non omninò admitteretur.

Quo-

g *Ad Epheſ.* 6. 17.

h *Epiſt.* 62. *& videſis Epiſt.* 40, 55. *&* 65.

i *Deut.* 17. 12.

k *Proverb.* 15. 10.

l *Vide Tertull. de Pudicitia cap.* 5. *&* 12. *& Epiphan. in Hæreſi* 59. *ſeu Novatianorum.*

Quoties autem conceſſa eſſet ſive his ſive aliis peccatis Pax quæſita, inoleverat ut non ſolùm εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίαν *in nullam dignitatem* ſeu *præfecturam* Eccleſiæ dein allegerentur rei [m], verùm etiam ut Abſolutionem longa, præter Confeſſionem ſolennem, Pœnitentiæ publicæ tempora, complures ſæpè anni, neceſſariò præcederent, loca item varia aſſignarentur per quæ gradatim pœnitens reſipiſcentiam ſuam teſtandi cauſâ tandem in communionem reciperetur. Πρόσκλαυσις [n] ſeu *Fletus* ejus erat extra portam Oratorii, ubi pœnitens ingredientes exorabat ut pro ſe precarentur. Ἀκρόασις ſeu *Auditio* intra portam ſed poſt Catechumenos. Ὑπόπτωσις, inter eos *ſubſtratio*, unde pari velut jure ibi cum Catechumenis manendò, exeundo, frueretur. Σύστασις ſeu *Conſiſtentia* aut *Conſortium* inter Fideles ſeu cœtum Chriſtianum, adeò ut cum Catechumenis exeundum ei non eſſet. Hiſce & reliquis ad Pœnitentiam plenam & ſolennem tunc diverſimodè attinentibus peractis, ſequebatur ἡ μέθεξις τῶν ἁγιασμάτων *participatio Sacramentorum* in qua ſita eſt ipſa Reconciliatio ſeu Poſtliminium Eccleſiæ jam dictum. Obvia ſunt id genus alia in Canonibus priſcis. Atque de eis ante alios conſulas Dionyſii Petavii Diatribam [o] de Pœnitentiæ vetere in Eccleſia ratione & Gabrielem Albaſpinum in Obſervationibus [p]. Adeóque jam mirum erat inter Abſolutionem Judaiſmi veteris & eam quæ apud Chriſtianos ita inoleverat diſcrimen, ídque ſive Perſonas quibus abſolvendi poteſtas competeret, ſive Pœnitentiæ ſolennia ſpectes. Triumviri ſcilicet ab Excommunicato ipſo, etiam è vulgo electi aut Judex unicus publicè conſtitutus, atque id genus alii aliquot, juxta ſuperiùs oſtenſa, ritè abſolvebant in Judaiſmo. At verò in Chriſtianiſmi hoc more nemo præter eos penes quos, ut præſides, ac præfectos, ſecundùm antè dicta, Excommunicandi poteſtas, aut quibus, ut Vicariis, ab illis abſolvendi permiſſa. Ex ſimplici item breviſſimáque Confeſſione, ac Pœnitentiæ profeſſione, ritè ſtatim adquirebatur plerunque in Judaiſmo Abſolutio, quæ non ſine ingenti ſæpius ſeveritate, id eſt, incommodis pœníſque, & tum perquam diuturnis tum, præter Confeſſionem & Contritionem, graviſſimis publicè ſubeundis jam in Chriſtianiſmo, impetrabatur; quâ de re apud veteres paſſim liquet. Sed verò Abſolutionis illius Judaicæ ac priſtinæ, quantum ſive ad Perſonarum qui abſolverent qualitatem ſive ad breviuſculum nec ita publicum Pœnitendi modum ſpectat, veſtigia ſeculis in his, maximè ſub Tertulliani & Cypriani tempora, ita apud aliquos ſanctitatis nomine etiam tunc celebres ſupererant, ut inde ſanè jure exiſtimandum videatur etiam Excommunicationis priſtinæ ſeu quæ in Judaiſmo & Apoſtolorum temporum Chriſtianiſmo adhiberi ſolita, quoad perſonas (Excommunicandi facultatem habentes) uſum illos retinendum voluiſſe. Nam qui Abſolutionis morem priſtinum ſic retinere volebant, non eſt quòd non exiſtimemus quin Excommunicationis itidem priſtinum voluerint ſic retinendum; utcunque Epiſcopis, Præſidibus, aliíſque tunc novam & à priſtina adeò diverſam Regiminis inter ſe ſuóſque formam introducentibus aliter placuerit. Veſtigia quæ diximus habentur tam apud Tertullianum quàm Cyprianum, teſtes exceptione omni majores atque horum temporum in Occidente maxi-

m *Origen. contra Celſ. lib. 3. & in Philocalia cap. 18.*

n *Gregor. Neocæſar. Epiſt. Canonic. Can.* 11.

o *Ad Epiphan. Hæreſ.* 59.

p *Lib.* 2.

maximos. Lapſis in Idololatriam aliterve, qui ideò Communione ab Epiſcopo pulſi ſunt, Pacem ſeu Poſtliminium id eſt Abſolutionem dederunt Presbyteri & Diaconi quibus ſatis pœnitentes viſi ſunt ejuſmodi lapſi, & cum illis communicabant Euchariſtiam, non expectatis Pœnitentiæ gravioris ſolennibus aut Epiſcopi ſententia ac manuum (quæ in Uſu item nunc erat quoties Abſolutio ab eo præſtaretur) impoſitione. Martyres item deſignati & Confeſſores Communione ſic pulſorum Abſolutioni, ſi pœniterent, ſe impares tunc non credidere. Pacem & poſtliminium ipſi ſoli eis reddebant libelliſque eâ de re ad Epiſcopos cum fiducia datis eos in Communionem admittendos judicabant quos ſic abſolverant. Libellis autem nunc nomina abſolutorum ſingula inſerebant, nunc totas familias patrum tantùm familiarum nominibus adjectis; *Ut Communicet talis cum ſuis*[p]; quaſi non omninò dubitaſſent quin Abſolvendi ipſis jus jam competeret quale Triumviris illis aliiſve cœtibus aut Judici publicè conſtituto unico in Judaiſmo & vetuſtiore inter Chriſtianos Abſolvendi more, de quo antè toties dictum eſt. Luculentiſſima ſunt apud Cyprianum & compluria hac de re teſtimonia[q] in quibus eminet illud de familiarum integrarum abſolutione uti & hoc Univerſorum Confeſſorum ad Cyprianum alióſque Epiſcopos. *Scias nos univerſis de quibus apud te ratio conſtiterit, quid poſt commiſſum egerint, dediſſe pacem, & hanc formam per te & aliis Epiſcopis innoteſcere volumus.* Verum quidem eſt hoc Cypriano aliiſque Diſciplinam, ut vocarunt, tunc in Hierarchia uſitatiorem enixè ſibi tuentibus mirum in modum diſplicuiſſe, quod ex integris Epiſtolis ab eo eâ de re ſcriptis ſatis conſtat. At verò tempore illo novum hoc non erat. Nam etiam apud Tertullianum ſeu ſub annum Chriſti 200 reperitur velut in morem haud parum etiam ex antiquitate tunc priſtina receptum. Poſtquam pacem à Martyribus impetrarant facinoroſi qualeſcunque, *inde Communicatores*, inquit illic[r], *revertuntur.* Et alibi[s] *Pacem quidam in Eccleſia non habentes à Martyribus in Carcere exorare conſueverunt.* Ita in conſuetudinem etiam tunc abiverat. Et conſulas quæ hac de re Baronius[t] habet & Gabriel Albaſpinus[u] præter eos qui ad Tertullianum & Cyprianum. Sed invaluit tandem Epiſcoporum heic, Presbyterorum, Præſidúmque atque id genus aliorum in Conſiſtoriis ſuis ſingularis ac ſola poteſtas & Juriſdictio, ſeu facultas Juriſdictionis imitatrix ut Excommunicandi ſic etiam Abſolvendi, exoleſcente illâ nec ulteriùs admiſſâ quæ penes Martyres alioſque jam dictos, velut moris tum Judaici tum Chriſtiani vetuſtioris reliquiarum pars, reperta. JUS autem ejuſmodi poteſtatis ſingularis ab illis, ita, nec aliis, exercendæ ex Utroque Fœdere à Scriptoribus coævis, eíſque percelebribus, jam peti cœpit. E fœdere veteri huc adductum eſt quod è Deuteronomii verbis de Judiciis Capitalibus in Gladium Spiritalem jam converſum ex Cypriano paulò antè memoratur. Gladium ſic jam dictum Spiritalem in Corporalis ſeu ut poſteà vocatus eſt Temporalis, locum jure ſucceſſiſſe jam voluere in Chriſtianis aliqui, quorum ſententiæ ſequax etiam haud exigua poſteritatis pars. Certè etiam Excommunicationem ſuam Judæi, tam Karæi quàm

p *Cyprian. Epiſt.* 11.

q *Idem Epiſt.* 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 27, 28, 29, 38, &c.

r *De Pudicitia cap.* 22.

s *Lib. Ad Martyras cap.* 1.

t *Tom.* 2. *Ann.* 253. § 58. &c. & 262. 30.

u *Lib.* 2. *Obſervat.* 19.

Talmudici, in Capitalium Judiciorum quorum eis aut ademta aut nimis minuta poteſtas, locum ſucceſſiſſe, juxta ſuperiùs oſtenſa, voluere. Et paritèr Chriſtianis jam nec Capitalium judiciorum nec aliorum inter ſe publicè permiſſa poteſtas. Imò nec ipſi, ut videtur [x], Capitalia exercere ſibi licuiſſe exiſtimarunt, ideóque Spiritalem tunc, ut vocabant, Gladium adhibendum cenſuere. E Novo autem fœdere, præter obvia ex Epiſtolis Canonicis teſtimonia huc trahi ſolita de quibus capite ſuperiori egimus, illud ex Euangelio de *Clavibus Regni cælorum* Petro datis [y], uti &, *tanquam Ethnicum & Publicanum* habendum fratrem [z] qui peccâſſet, nec ritè commonitus *Eccleſiam* audiſſet, *Poteſtas item ligandi & ſolvendi* Petro Apoſtoliſque reliquis conceſſa, velut Juris heic Fundamenta, jam afferebantur [a]. Quid de Fundamentis illis huc ſic tunc adſumtis ac Ratione eis ſubnixâ, per ſecula inſequentia uſque in noſtrum, & quomodo ſenſerint, admiſerint, rejecerint, impugnaverint, defenderint poſteri, ex eis quæ in capitibus ſequentibus indicabuntur dignoſcendum. Sed verò etiam heic in Tranſitu, nobis liceat priuſquam ulteriùs hiſtoricè progrediamur, obiter Fundamenta illa ſeu velut nova tunc Principia quæ ad Excommunicationis Chriſtianæ jus firmandum à viris tunc aliquot magnis ita adſumi cœperunt, perpendere; non diſſertationem expanſiorem adhibendo aut illa omnia diſcutiendo quæ apud recentiores variatim ex eis crevere & congeſta ſunt, ſed ex Judaicis qui paulò antè in uſu ritibus ac ſimpliciore, vetere, genuinóque vocum in Fundamentis illis repertarum ſenſu conſiderationem breviuſculam maximè ineundo; pauculis, nihilominùs, ut neceſſe erit, etiam ex recentiori ævo ſubinde in eandem rem interjectis. Quod ad illud è Deuteronomio de judiciis Capitalibus ita aſſumtum attinet; certè Mortis pœnam ibi Excommunicationem ipſam Forenſem, quatenus ab aliis pœnis diſtinguitur, reverà unquam ſpectaſſe aut ullatenus innuiſſe, nemo puto mortalium unquam opinatus eſt. Et Gladium Spiritalem per temporum Chriſtianorum, quæ jam tractamus, alluſionem tantùm inde hauſtum eſſe adeo palàm eſt ut nihil manifeſtius. Adeòque argumenti, quo firmari poſſit jus Excommunicationis, vis nulla omninò ibi reperta. Neque ex Alluſionibus jura haurienda. Quod autem ad Claves Regni cœlorum apud Matthæum [b] ſpectat; certè qualiſcunque fuerit ſive Docendi ſive in Chriſtianiſmi cœtum ac regnum cœlorum Admittendi, id eſt Scientiæ, Doctrinæ, Admiſſionis aliáve ejuſmodi poteſtas, per vocabula illa deſignata, permirum interim videtur Claves ibi ſumi pro Excommunicandi facultate. Neque enim per Excommunicationem tunc temporis Regno Cœlorum quis ejiciebatur, aut Sacrorum interdicebatur uſu, ut oſtenſum eſt. Nec quis è vulgo Judaico erat cui non facultas, pro more, qui tunc obtinuit, Judaico alium Excommunicandi, ut è Talmudicis ſuperiùs liquet. Qualiſnam igitur ſic Petro inde prærogativa? quale donum ſic ſingulare cujus tum ipſe tum quilibet alius & antè & pòſt, juxta illum ſenſum, æquè particeps eſſet? Chriſtianiſmi Excommunicationem Judaicæ propaginem eſſe utcunque tandem adeò diſcrepantem, antè ſatis demonſtratur. Si igitur Excommunicationis poteſtatem denotent ibi Cla-

[x] *Vide Tertullian. de Idololatria cap. 17. & 19. Origen. in Celſ. lib. 8. prope finem. Minutii Felicis Octavium & Paganiu. Gaudentium in Salebris Tertullianeis cap. 36. & 37. & de Vita Chriſtianorum ante Conſtantin. cap. 56.*

[y] *Matth.* 16. 19.

[z] *Ibid.* 18. 17. & 18.

[a] *Origen. in Ioſ. hom. 7. & in Iudic. hom. 2. Tertullian. de Pudicitia cap. 13, 14, 15. lib. 2. ad Uxorem cap. 2. Conſtit. Apoſtolic. lib. 2. c. 16. 33. 39. Cyprian. Epiſt. 27. 54. 55. 73. 75. & lib. de Unitate Eccleſiæ Catholicæ.*

[b] *Cap.* 16. 19.

Claves, Judaicam quæ tunc & diu pòſt apud Chriſtianos in uſu ut denotarent neceſſe videtur, nec illam quæ poſtmodum in Chriſtianiſmum introducta nondum tunc nata eſſet. Sed ut Judaica innueretur rationes jam dictæ mihi non omninò pati videntur. Et ſanè ex metaphoris ejuſmodi, Jura nequaquam perſpicuè expreſſiùs ac apertè, in eis, idque ex ſui natura, comprehenſa, elicere, res incerta eſt, lubrica & ſæpè nimis periculoſa. De Clavibus hiſce ubique habentur virorum doctorum complurium, tam ex Reformatis quàm Pontificiis, Commentarii obvii, qui capite proximo etiam breviter indicati, in quibus Excommunicationis Chriſtianæ poteſtatem ſeu Juriſdictionem circa eam forenſem, earum metaphorâ heic deſignari contenditur; aliis interim etiam renitentibus. Certè Clavium nomine (uti etiam ex veteri Indorum, Perſarum, Ægyptiorum, aliorum diſciplina, Annulorum [c] quibus etiam Claves ſæpiùs in Uſum commodiorem conjungi ſolitæ) Poteſtatem peramplam innui in ſacris literis liquet ex illo de *Clave domus David* apud Iſaiam [d] ubi Græci habent δόξαν *gloriam* unde & Arabes مجد idem ſignificans, & Chaldæus מפתח בית מקדשא ושלטן בית דוד *Clavem Templi & dominium* ſeu *imperium Domus David*; de qua item in Apocalypſi [e], ubi memorantur etiam *Claves inferni & mortis* [f] *& Claves Abyſſi* [g], uti & apud Lucam [h] *Clavis ſcientiæ*. Et in Clavium harum qualibet poteſtas planè & expreſſim denotatur tum Aperiendi (quemadmodum in ipſa voce Ebraica מפתח, quæ in eundem ſenſum in formas ſuas à Chaldæis & Arabibus ſumta *Aperiendi inſtrumentum* ex origine ſua planè ſignificat) tum Claudendi ut in voce Græca κλεὶς (unde & Syri & Talmudici ſuum habent קלידא) & Latina *Clavis* à κλεῖν & *claudere*. Atque illinc occurrunt apud Talmudicos Quatuor Claves, Deo ſoli reſervatæ [i]; Clavis Pluviæ, Clavis Suſtentationis ſeu vitæ, Clavis Sepulchri & Clavis Sterilitatis. Et vox quidem ſic per metaphoram ubique adhibita ita Claudendi & Aperiendi poteſtatem ex natura ſua induit ut etiam in ampliſſimam, pro vario ejuſdem uſu, expandi poſſit & expandatur. Etiam in Clavibus Regni Cœlorum, ut Aperiendi per Doctrinam, Scientiam, Sacramenta, adeòque in Eccleſiam ejúſque miniſteria ſingularia Admittendi Nondum Admiſſos, ita & Claudendi ſeu Præcludendi eis, ut nondum idoneis, atque ut τοῖς ἔξω [k] *qui extra ſunt*, aditum, etiam & Admiſſos ſeu τοὺς ἔσω *qui intra* ſunt Retinendi, poteſtas indicari videtur apertiſſimè; quam in eis quæ nunc Ordinis ſeu Functionis Sacræ dicuntur conſiſtere volunt Theologi, unde Clavem habent Ordinis notiſſimam. Sed verò cum, quantum ad ea quæ Juriſdictionis ac Imperii ſunt, non id genus omnimoda heic dari omninò prætendatur, ſed illud tantùm ſingulare quod intra Excommunicationis Cancellos, Aream, Naturam ac Appendices continetur, quaſi ex ſimpliciori ac anguſtiori Clavium ſeu Aperiendi ac Claudendi heic ſenſu illud tantùm eſſet eliciendum quod Clavis Juriſdictionis nomine induitur; ſeriò ab eis qui liberè diſquirunt perpendatur, utrùm ex ſimpliciori ejuſmodi atque anguſtiori ſenſu, Poteſtas Antè Admiſſos Extrà Pellendi, Abigendi ſeu Extra Trudendi, qualis eſt actus ipſe Excommunicandi, ſignificari heic cum ratione potuerit ulla. Neque enim

[c] *Achmet.* *Onirocritic.* cap. 259. & 260.
[d] Cap. 22. 22.
[e] Cap. 3. 7.
[f] Cap. 1. 18.
[g] Cap. 9. 1.
[h] Cap. 11. 52.
[i] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11 *fol.* 113. & Bereſith Rabba *paraſh.* 73. *fol.* 82. *Col.* 1. *Targum Hieroſolymit.* Geneſ. 30. 22.
[k] 1 *Corinth.* 5. 12. *Apocal.* 22. 15.

Claviſ eſt Extrà Pellendi inſtrumentum ex uſûs ſui natura magis atque furca aut flagellum, quo abigimus, eſt ultrò admittendi. Inde etiam apud Veteres in Onirocriticis [l] Clavis habebatur ἀποκλεισμοῦ καὶ κατοχῆς σημαντικὴ *Excluſionis* (eorum qui extra ſunt) & *retentionis* eorum qui intùs, ſed non omninò horum expulſionis, *ſignificativa*. Quantum autem ad illud de correptioni amicabiliori non obtemperante, ubi tunc, inquit, dominus Εἰπὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης, *Dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit*, ſeu *Eccleſiæ non obtemperaverit, ſit tibi velut Ethnicus & Publicanus*; Si ad Excommunicationem omninò attinuerint verba illa, quânam admittendum ratione, ut non etiam ad eam ſolam attinerent quæ tunc temporis & diu pòſt apud Chriſtianos, juxta antè dicta, in uſu ſeu Judaicam, ſed ad aliam illam quæ diu poſtmodum introducta? Atque ſi ita ea, quæ tunc in uſu, intelligatur, nihil novi aut ſingulare Apoſtolis eiſve qui in locum illorum ſe ſucceſſiſſe volunt, datur, cum facultas tunc Excommunicandi omnibus Judæis communis & par eſſet, ut ex antè etiam allatis conſtat. Diſputatur à viris doctis quidnam *Eccleſiæ* nomine ibi ſignificetur. Alii Synedrium ſeu Presbyterium aliquod Eccleſiaſticum innui volunt, quaſi ejuſmodi quid apud Judæos in eorum politia fuiſſet; alii utcunque Synedrium aut Presbyterium Judæorum aliquod; alii Presbyterium Chriſtianorum tunc nondum natum, ſed per prolepſin heic indicatum; alii etiam Principem Eccleſiæ (ut vocant) ſeu Pontificem ſummum; alii רבים ſeu *plures* tantum id eſt Cœtum ſeu Conventum aliquem in publico, ſine judicii alicujus figura; alii aliter. Dixerat quidem antè Jeſus ſe ædificaturum [m] *Suam Eccleſiam* ſuper Petram illam, ubi primus eſt in Fœdere Novo Eccleſiæ nominis uſus. Nec pro alia ibi ſumendam eſſe quàm Chriſtiana ſeu Credentium, ex verbis illis μου τὴν Ἐκκλησίαν *meam Eccleſiam*, palam fit. Heic autem ſimpliciter ἡ Ἐκκλησία nominatur, nec alibi in Euangeliis vox occurrit. Et locutio eſt de præſenti. Syrus utroque in loco habet ܥܕܬܐ עדתא ab Ebraico עדה quod Helleniſtis eſt *Synagoga* ſeu *cœtus* ac *congregatio hominum*. Et Chriſtum Syriacè locutum, creditur. Sed Magiſtris in veteri inſtrumento tum עדה tum קהל quod Helleniſtis eſt ſæpiſſimè etiam *Eccleſia*, pro Synedrio [n] ſive Magno ſive Minori aliquo interdum ſumuntur juxta locorum in quibus uſurpantur diſcrimen. Sic item Eccleſiæ nomen Græcis veteribus [o] pro comitiis aliiſque curiis legitimis ſæpius adhibetur. עדה etiam adeoque Eccleſia Magiſtris eſt aliquando certus hominum, extra judicii figuram, numerus aliquis, veluti denarius [p]; Arabum heic alii habent الجماعة alii البيعة *cœtum, conventum hominum* paritèr denotantia, licet poſterius potiùs de fidelium conventu intelligendum. In Matthæi Ebraico legimus heic מקהל id eſt *cœtum* ſeu *commune hominum* adeóque *Eccleſiam* in ſignificatu veteri, quemadmodum item vertit Munſterus. Sed verſio vetuſtior [q] habet ibi, *quòd ſi non audierit eos, in cœtu dic ei, ſi autem renuat Eccleſiam audire &c.* Ut vulgata, ſic Latinorum nuperorum fermè omnes Eccleſiæ vocem

[l] *Artemidor.* lib. 3. cap. 54.

[m] *Matth.* 16. 18.

[n] *Levit.* 4. 13, 14, 15. *Numer.* 35. 24, 25. *Miſna & Gemara* tit. Horaioth cap. 1. & 2. tit. Sanhedrin cap. 1. *Maimonides* tit. Shagagoth cap. 12. & 13. & Maisha Korbanoth cap. 1. *Moſes Mikotzi Præc. Affirm.* cap. 217. &c.

[o] *Ariſtophan.* in *Acharnanenſibus*, *Thucydides*, *alii*.

[p] *Vide Miſn.* tit. Sanhedrin cap. 1.

[q] *Pariſiis.* 1555.

cem ibi retinent. Provincialium linguarum tralationes vocem eandem in eas deformatam, veluti *eſgliſe*, *chieſa*, *ygleſa* uſurpant. Germani autem Gemeine & Belgæ Gemeinte ſubſtituunt quæ *hominum commmune*, *cœtum populi* aut *congregationem* publicam ſonant, utì etiam Angli Reformati olim ante verſionem Epiſcopalem dictam, priori in Matthæi loco, I will build my congregation/ & heic Tell it unto the congregation. If he hear not the congregation &c. quæ vox pro Eccleſia Anglis alibi etiam in Novo fœdere ſæpius uſurpata. Tandem etiam vocabulum Chirch & Church pro *Eccleſia* adhibitum; quod Scotis & Septentrionalibus noſtris atque in idiomate noſtro vetuſtiori eſt Kirk uti & Germanis & Belgis Kerke & Angloſaxonibus Cẏꞃic ⁊ Cẏꞃicean parili ex uſu, ſignificatione licet diverſâ ab primario *Eccleſiæ* ſenſu & Origine. Senſu enim primario illam *Concionem*, hominum *Conventum* ſeu *Congregationem* ſolùm ſignificaſſe nemo dubitat, nec quid aliud; unde ut *Eccleſia Domini*, *Eccleſia Iſrael*, id genus alia in veteri fœdere, ita etiam *Eccleſia malignantium*[r] & ſimilia, uti etiam paſſim apud ſcriptores in Paganiſmo Græcos, & in fœdere Novo[ſ]. Et Juſtinus Martyr[t], multos eſſe ait (de veteribus verba faciens) quibus δῆμ☉-, *populus*, & Εκκλησία pro eodem ipſo ſumuntur. Nec defuit qui *dic Reipublicæ* verterit[u] inter Chriſtianos. Cæterum tandem alias atque alias per temporis decurſum induit ſignificationes, ſibi ſoli & ſine adjectione peculiares; ut Fidelium cœtûs, nunc Univerſalis, nunc Particularis, Eorum qui variatim cœtibus ejuſmodi præeſſent velut horum perſonas ſuſtinentes, Clericalis hominum per ſe generis (unde etiam nunc inoleverat *Ordinis*[x] *Eccleſiaſtici* nomen ut à Plebe diſtinctum) Ædium item ſacrarum; quod paritèr dicendum de vocibus in linguis provincialibus ab ea factis. Kirke autem Kerk & Church ſenſu primario ſeu ex ipſa Origine ſignificant *Cyriacam* ſeu *Dominicam* domum, juxta illud Walafridi Strabonis[y] *Sicut domus Dei Baſilica, id eſt, Regia à Rege, ſic etiam Kyriaca* (Κυριακή) *id eſt Dominica à Domino nuncupatur, quia domino dominantium & Regi Regum in illa ſervitur.* Atque ex hujuſmodi Origine primò ſumta eaſdem nihilominus, maximè apud Anglos & Scotos, nacta ſunt ſignificationes quas per decurſum inter Chriſtianos temporis Eccleſiæ vocem obtinuiſſe diximus. Sed interim adeò contractior & anguſtior eſt tum ex Origine hac tum ex uſu, eorum ſignificatio, ut alium præter Fidelium ſeu Chriſtianorum cœtum Concionem aut Conſiſtorium, quoties de Perſonis intelliguntur, denotare nequeant. Unde dum vertitur tel it to the Church / ſeu tel the Church (ut Angli Rhemenſes) veluti citra controverſiam admittitur, cœtum aliquem ſive juridicum ſive alium Chriſtianorum ibi innui, quùm, Eccleſiæ nomine ejúſque derivativis retentis, atque Originario vocis ſenſu ſimul introſpecto, integrum ſit ſive Chriſtianum ſive Judaicum cœtum de tempore quo locutus eſt Chriſtus intelligere. Wicleſius noſtras utroque Matthæi loco Chirche habet Sed Angloſaxonica verſio in priori oꝼeꞃ þyꞅne ꞅꞇan ic ᵹeꞇimbꞃiᵹe mine Cẏꞃicean *ſuper hanc Petram ædificabo Cyriacam meam*, in poſteriori verò ꞅæᵹe hẏꞇ ᵹeꝼeꞃꞃæꝺene *dic hominum cœtui* ſeu *concilio*, quaſi utroque in loco eadem vocis notio non

r Pſal. 25. 5.
ſ Act. 19. 32. & 39.
t Dialogo cum Tryphone. ſic.
u Caſtalio.
x Tertul. in exhortat. Caſtit. cap. 7.
y D. Rebus Eccleſiaſticis cap. 7.

non fuiſſet admittenda. Certè etiam Anglicanæ ſuperioris ævi aliquot priori in loco **Congregation** habent, poſteriori **Church.** Jam verò, quod ad Eccleſiæ ſignificationes in *Dic Eccleſiæ* illas antè memoratas attinet; Eccleſiaſticum ſeu ad Sacra aut Sacrorum cognitionem ſeorſim tunc attinens Synedrium quod, velut apud Judæos tunc in uſu, ab nonnullis pro Eccleſiæ ibi ſignificatu ſic obtenditur, nullibi planè apud illos unquam extitit, quod libris palàm fiet ſequentibus & à viris doctiſſimis [z] pridem optimè etiam apertum. Et quod ad Synedria ſeu Preſbyteria Judæorum tunc in uſu attinet alia; verum quidem eſt, eorum cuilibet poteſtatem fuiſſe, ad morem Judaicum ſuprà oſtenſum, Excommunicandi inter alios etiam eos qui in Synedros contumaces eſſent ſeu eos, ut decuit, non audirent. Sed interea de Synedrii aut Presbyterii (ſi concederetur ejuſmodi quid heic per Eccleſiam omninò denotari) poteſtate planè nihil adjicitur. Tantùm, poſt admonitionem & correptionem fraternam & coram duobus aut tribus amicabiliorem, ſi nec officium præſtaret nec dein Eccleſiæ cui res ſic dicenda eſſet obtemperaret in fratrem heic reus, ab ipſo in quem peccatum eſt habendus erat tanquam Ethnicus & Publicanus. Ne γρῦ quidem heic de Juriſdictione aliqua forenſi in eum exercenda. Scilicet juriſdictio illa aliàs notiſſima erat. Monet tantùm Dominus eximiè Charitatis ſimul &, in vita inſtituenda, prudentiæ ſive Præcepta ſive Conſilia tradens, quomodo ſe gereret Actor in Reum qui Synedris non obediret; admiſſo nempè, ut dictum, Synedrium ſeu Presbyterium aliquod ibi ſignificari. Qui verò prolepſi ſeu ſignificationis anticipatione ita ibi uſum eſſe Dominum volunt ut res nondum tunc nata aut audita, id eſt Presbyterium ſeu Conſiſtorium qualecunque poſtmodum in Chriſtianiſmum introductum, fuerit per Eccleſiam heic ita, id eſt ſimpliciter ſemel tantùm nec omninò à cæteris Euangeliſtis memoratam, intelligendum, viderint ipſi qua cum ratione id aſſerant. Quaſi Dominus Apoſtolos de re adeò familiari & ad vitæ ſolùm ſocietatem & mutua officia attinente alloquentem verbo ejuſmodi uteretur ea notione quam nemo mortalium tunc ſciret, nedum quis an poſteà notionem aliquam talem nanciſceretur, omninò didiciſſet. Nec ſanè in Novo Teſtamento ullibi ſatis conſtat, ipſam Presbyterii vocem, ſemel etiam tantùm [a], ut Chriſtianorum erat, ibi, idque à Paulo nec tempore Chriſti in terris, memoratam, Chriſtianiſmi aliquod Conſiſtorium innuiſſe, quâ de re plura inferiùs heic & libro proximo ubi de ſolenni Presbyterorum apud Judæos unde etiam in Chriſtianiſmum recepti ſunt Creatione agitur. Atqui ſi daretur ejuſmodi Presbyterium ibi innui, non magis Excommunicandi jus inde ejuſdem Presbyteris petendum eſſet quàm Synedris Judaicis ſi de Synedrio ſeu Presbyterio Judaico, tempore ipſo locutionis illius in uſu, intelligeretur; de quo jam dictum eſt. Nihil enim de Imperio aut Juriſdictione Eccleſiæ qualicunque notione ſumtæ, ullatenus adjicitur, ſed id tantùm quod Actorem ipſum in Reum ex officio deceat. Si Imperatorium haberetur reſcriptum; Actionem apud Prætorem aut Provinciæ Præſidem inſtitue, cujus ſententiæ ſi non obtemperaverit reus, habeatur is tibi velut alienigena, ſocietatis & amicitiæ tuæ exſors ac vilis; anne ex reſcripto ejuſmodi quid Prætoris aut Præ-

[z] *Hugo Grotius ad Matthæi 5 22. & in libello de ſummarum Poteſtatum Imperio circa ſacra.*

[a] *1 Tim.4.13.*

ſidis juriſdictioni novum accederet? Eandem quæ antè illam ſine augmento aliquo manere, puto manifeſtum eſt. Idem Prætori ac Præſidi coercitionis quod antè jus, nec omninò aliud. Cum autem τῇ ἐκκλησίᾳ tum ex Judæorum Helleniſtarum etiam & Paganorum Chriſtianiſmi initiis vetuſtiorum, tum initiis illis ſatis coævorum, veluti Plutarchi, Luciani, Dionis Chryſoſtomi, aliorum uſu, etiam & perquam expreſſim in hiſtoria Actorum [b] de fabro illo Epheſi argentario, Demetrio, cœtum hominum qualemcunque ſive evocatum ſive utcumque congregatum, ſed, pro vario locorum in quibus adhibetur diſcrimine, aliter atque aliter ſumptum, denotari ſit certiſſimum, nec tempore quo Chriſtus hæc loquebatur, Eccleſia ſimpliciter dicta omninò Chriſtianum aliquem cœtum ſatis ſignificaret, par ſanè videtur ut exiſtimemus in notione aliqua tunc vulgò cognita eam ibi accipiendam, quam certè non illibenter admitterem eſſe illam de רבים ſeu *pluribus* ſeu *in publico* aut *publicè*. Diſciplina nempè erat tunc Veterum Judæorum lege illa ſacrâ [c], הוכח תוכיח את עמיתך וגו *corripiendo corripies* aut *arguendo argues proximum tuum* peccantem, fundata, quâ in communis vitæ ratione ſi quis בדברים שבין אדם לחבירו *in rebus quæ inter hominem & proximum ſuum*, ſeu circa conſortium humanum peccaret, corripiendus à proximo ſuo erat ſemel, bis [d] ac vice, ſi res poſtularet, tertiâ, ſed citra acerbitatem nec ita ut ברבים *publicè* pudefieret. Cæterùm ſi peccatum fuiſſet בדברי שמים *in rebus Divinis* ſeu circa religionem, privatas, ut in Euangelio heic, voluerunt adhiberi primùm correptiones, quæ ſi nihil proficerent, *publicè* ſeu ברבים *faciendæ* erant, ut ita ſcilicet ad bonam mentem is pudore ductus rediret. Neque aliter [e] per correptiones pudefieri aut publicè coargui à proximo peccatorem aliquem deberi ſtatuerunt, quò trahunt Magiſtri illud legi jam allatæ ſubjunctum ולא תשא עליו חטא *& non feras ſuper eum peccatum*, ubi gloſſa ordinaria לא תלבין את פניו ברבים *non pudefacies vultum ejus publicè*. Unde etiam habent Talmudici [f] המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק בעולם הבא *Pudefacienti proximum ſuum publicè deerit ſors in ſeculo futuro*. Id genus apud eos occurrunt alia [g]. Quin & illud inter eos reperitur, לא חרב ירושלם אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה *Non exciſa fuiſſent Hieroſolyma niſi quoniam alter alterum non coarguebat*. Ita ſcilicet Rabbi Chanina [h] rationem urbis excidendæ ſuam affert ut alii aliter ſuas. Atque ex hiſce forſan non ſine ratione conjiciendum, ad morem illum corripiendi peccatores lege illa ſacra fundatum ac tunc aut nimis prætermiſſum aut non rectè ſatis adhibitum tum heic tum alibi [i] reſpexiſſe Dominum; quod etiam in Annotationibus admitti ſolet. Et ſi ita ſe res habuerit, certè procul omninò illinc aberit quod de Imperio Eccleſiaſtico ac Conſiſtoriana circa Excommunicationem juriſdictione inde peti ſolitum. Vulgata quidem in illo Levitici habet *Publicè argue eum*. Sed nec in Origine nec in Verſione aliqua alia vetuſtiori quid reſpondet ibi τῷ *publicè*. Nec vocis ejuſdem ſenſus Talmudicæ concors eſt ibi doctrinæ. Saltem ſi aut de correptione circa humanum commercium ulla, aut de Prima circa res divinas ſumatur, juxta ea quæ jam diximus. *Arguendo argues* planè & ſolùm ſonat Origo uti & verſiones illæ omnes. Et irre-

b *Cap.* 19. 32. 39, 40.

c *Levit.* 19. 17.

d *Et vide Ep. ad Tit.* 3. 10.

e *Gemar. Babylon. ad tit.* Erakin *cap.* 3. *fol.* 16 b. *Maimonides tit.* Daioth *cap.* 6. *Moſes Mikotzi Præcept. affirm.* 11. *& Videſis Io. Buxtorf. in Florileg. Hebraico pag.* 297.

f *Gem. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 107. a.

g *Gemar. Babylon. ad tit.* Berachoth *cap.* 6. *fol.* 43 b. *& tit.* Cethuboth *cap.* 6. *fol.* 67 b.

h *In Gemar. Babylon. ad tit.* Shabbath *cap.* 16. *fol.* 119 b.

i *Luc.* 17. 3.

irrepſiſſe dubito heic *publicè* ex eo quòd, antè tempus vulgatæ verſionis, opinio (ut mox conſtabit) inoleverat de Juriſdictione quam Eccleſiaſticam nuncupant legitimâ, eâque ut jure Euangelico fundata, quâ publicè in jus vocando peccatores, citra Commonitionum temperamenta præſcripta, eos pudore ſuffundentes coarguebant. Et locum illum Levitici, Matthæi jam dicto congenerem eſſe meritò agnoſcunt Scriptores. Ex vulgata Wiclefius **openliche undernyme hym.** Anglicanæ quæ apud Reformatos ſecutæ ſunt aliquæ, in quibus etiam & ea quæ jam obtinet, **thou ſhalt in any wiſe rebuke thy neighbour**/ *quoquo modo argues proximum tuum.* Sed Epiſcopalis dicta meliùs; **thou ſhalt plainly rebuke thy neighbour**/ *planè* ſeu *expreſſâ voce* (ut *publicè* etiam in vulgata interpretatur Lyranus) *coargues proximum tuum.* Angli Duacenſes **controule him openly.** Galli *Tu redargueras ſoigneuſement ton prochain.* Alii meliùs tantùm id quod correptionem ſimplicem denotat ſubſtituunt. Hac autem notione Eccleſia ibi ſumpta tam Judæos tunc nondum Credentes, qui fratrum nomine planè veniebant, quàm Credentes aut ex Eccleſia Chriſti, ritè complectebatur: quemadmodum etiam agnoſcant illi neceſſe eſt qui de Synedrio aut Preſbyterio aliquo tunc Judaico locum capi voluerint. Atque idem dicendum de duobus aut tribus teſtibus advocandis ubi prior correptio inter ſolos nihil proficeret. Neque enim tunc puto Credentes neceſſariò fuiſſe illos quis dixerit, ſed ex Iudæis qualibuſcunque. Et de Eccleſiæ nomine apud Matthæum heic, hactenus. Sed verò quacunque in notione illa ibi accipiatur, quid in vocibus illis Sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, quod omninò Excommunicationem ſapiat? Certè ſi in eis Excommunicati ſtatus reperiretur, tunc ſatis ſequeretur voluiſſe Dominum ut actor ipſe ſic reum ob contumaciam Excommunicaret, quemadmodum mos erat etiam tunc Judaicus ut alter alterum indiſcriminatim, ob cauſas ejuſmodi, tam Excommuninaret quàm coargueret. Atque ita ſanè nihil novi præſcriptum fuiſſet præter moris antè receptiſſimi obſervationem. Sed verò neque Ethnicus omninò neque Publicanus, quà tales, unquam in Excommunicati ſtatu, unde neque verba hæc Excommunicationis pœnam ſpectare poſſe videntur. Syrus ibi habet *ſit tibi* ܐܝܟ ܡܟܣܐ ܘܐܝܟ ܚܢܦܐ איך מכסא ואיך חנפא *ſicut Publicanus & ſicut Ethnicus.* Arabes فيكون عندك كوثني وعشار *& ſit tibi velut Ethnicus & decimator* (ita illi τελώνην paſſim vertunt) id eſt qui decimam nomine vectigalis (utì in more erat maximè apud Orientales) extorſerit ſeu acceperit, ut publicani faciebant. Ebraica Matthæi יהי לך כמוגוי ובעל עברה *ſit tibi tanquam Ethnicus & tranſgreſſor* (ſeu peccator) ut rectè verſio vetuſtior [k] ubi Munſterus ſubſtituit *Publicanus.* Certè ita etiam tralatio Anglo-ſaxonica ſy he þe ſƿa ſƿa hæþen ⁊ manfull. Lutherus **als einen Heiden und Zöllner**/ Belgæ **als de Heiden ende de Tollenaer**, Galli *qu' il te ſoit comme les payens & peagers*; Italorum alii *come pagano e publicano*, alii *come il pagano o' l publicano.* Wiclefius **Bee hee as an hearhen man and puplican to the.** Sub Reformationis An-

[k] Pariſiis 1555.

Anglicanæ initiis, verſio altera [l] **if hee heare not the Congregation, take him as a heathen man, and as a publican,** altera [m] **if he hear not the Congregation, let him be unto thee as an heathen man and as a publican,** quæ publicè ante Epiſcopalem dictam obtinuit. In ea autem, **If he refuſe to hear the Church alſo, let him be unto thee as an heathen man and a Publican;** atque in nupera quæ jam in uſu publico, **If he neglect to hear the Church, let him** &c. Angli Rhemenſes, **if he wil not hear the Church, let him bee to thee as the heathen and the publican.** Beza; *ſit tibi velut Ethnicus & publicanus quiſpiam.* Etiam in Clementinis, quæ Apoſtolicæ dictæ [n] atque ad hæc quæ jam tractantur Chriſtianorum ſecula ſpectant velut ex ore Matthæi apud quem ſolum habentur verba Domini jam allata, reperitur Pœnitentiæ quædam formula tanquam Excommunicationis juri inſerviens, qua ipſe cum Publicanus eſſet uſus fuiſſet. Nec Ethnicorum ſalutem inde deſperatam ait, ſi pœnituerint & incredulitatem abjecerint. Ὡς τελώνην οὖν, inquit, ἢ Ἐθνικὸν, ἔχε τὸν ἐπὶ κακῷ ἔργῳ ἐλεγχθέντα καὶ μὴ μεταγινώσκοντα, *velut Publicanum igitur aut Ethnicum habe qui convictus eſt in maleficio nec pœnituerit.* Veruntamen ſi ſeriò advertantur nominum illorum binorum vis & ſignificatio tempore ac loco quo, & apud perſonas quibus ita eis uſus eſt Dominus, nihil ibi, omninò, ut diximus, ad Excommunicationem attinere poſſe videbitur. Quantum ad Ethnicum; nemo neſcit τὰ ἔθνη *Gentes* ſeu *Nationes* (id eſt הגוים) ſæpiſſimè in fœdere utroque uſurpatum, pro gentibus ſumi qui Judæi non eſſent. Loca ſunt adeò obvia ut adnotare eſſet ſupervacaneum. Nam tametſi Judæi ipſi etiam ἔθνος ſeu *gens* per ſe erant, nihilominùs quemadmodum Romani, quos itidem gentem fuiſſe per ſe, nemo dubitat, nomine Gentium indigitabant exteros ſeu cives non Romanos, id eſt hoc nomine eos appellabant quo quidem ipſi, quà ex humano eſſent genere, etiam continebantur (ut in notiſſima illa locutionis formula de Jure Gentium) ſed non quà cives Romani, ita Judæi nomine illo denotabant univerſos qui nec ex Origine Judæi nec Proſelyti Juſtitiæ facti ſeu in Judaiſmum ſuum id eſt in peculiarem tunc Dei populum cooptati, unde ut Gentilis à Gente in Latio, ita in Græciſmo illorum ab ἔθνει Ἐθνικὸς factum idem ſignificans. Ἕλλην item ſeu Græcus in fœdere Novo uſurpatur pro eodem ipſo, adeò ut Ethnicus, Gentilis, Hellen, Græcus tunc temporis apud Judæos ſumeretur pro non Judæo ſeu pro eo qui per Circumciſionem & Baptiſmum in Judaiſmum nondum ritè receptus eſſet. Inde ζῆν ἐθνικῶς [o] *vivere more gentilium* erat vivere non juxta mores ritúſque Judaicos ſeu Judaicè Circumciſorum. Ethnicorum autem ſeu Gentilium ejuſmodi Judæis genera erant Bina. Alterum ex eis qui idola colerent, nec verum Deum unicumque ac Juris Naturalis ſeu Noachidarum Capita Septem quæ ſuprà memoravimus agnoſcerent: Alterum ex eis qui Capita illa eorúmque obſervationem in ſe aut receperant aut recepiſſe crederentur, adeóque idololatriæ renunciârant & Proſelyti domicilii ſeu גרים התושבים ſi inter Judæos viverent, dicerentur. De utriſque fuſiùs egimus in libris ſecundo & tertio de Jure Naturali

[l] *Londini* 1539.
[m] *Ibidem* 1541.
[n] *Lib.* 2. *cap.* 39.
[o] *Ep. ad Galat.* 2. 14.

rali & Gentium. Tantum autem aberat ut poſteriori notione Ethnicus, inſtar Excommunicati tunc eſſet, aut Excommunicatus velut Ethnicus, ut, cùm infamia quadam ſub invocatione, ob peccatum ſingulare, vindictæ divinæ præter diſtantiæ certæ Separationem à ſuis, laboraret, ut ſuprà oſtenſum eſt, Excommunicatus, Huic præter ſedes & habitationem, ſi Proſelytus eſſet domicilii, in terra ſancta permiſſam fama maneret integra, atque ejuſmodi exiſtimatio ut in חסדי האומות *Piis ex Gentibus*, & tantùm non Judæus, ſed ſine omnimoda ignominia, cenſeretur. Etiam cultus Hieroſolymis in montis Templi parte ſingulari, ſeu Atrio Gentium, Ethnico ejuſmodi permiſſus. Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocauſtis aliiſque Oblationibus planè ſpontaneis ac Votis, citra juris ac Ebraicorum, ſeu qui populo Judaico peculiaria eſſent, commiſtionem, ibi uti ei licuit; quod tum ex utroque Teſtamento tum è Talmudicis aliiſque affatim alibi demonſtravimus [p]. Familiariori quidem & conjunctiori convictu ac converſatione cum eo à Judæis, ob morum diſcrimen multiplex, abſtinebatur [q], nedum in Templi atria [r] interiora ingreſſus ei ritè permiſſus eſt. Sed interim legitima illis cum eo converſatio quæ Judaiſmo non officeret [s], utcunque non qualis cum Judæo fratris nomine ita conjuncto; utì & legitimus, ut diximus, ſuo in loco etiam Hieroſolymis, ſacrorum uſus. Alterum autem genus, ſeu Ethnicus notionis prioris, id eſt Idololatra, eo quidem nomine odio habebatur & pro recepto Belli Paciſque, dum ſua ſatis libertate regiminis gaudebant Judæi, jure aliter aliterque puniendus erat. Sed convictu & converſatione ejus abſtinebatur, ex eo quòd in peccatorum Facinoroſiorum cenſebatur numero, cujus conſortio familiariori ſi quis eorum uſus fuiſſet, vitio ei vertebatur, quod ex Euangelii locis liquet ubi reprehenditur à Phariſæis Chriſtus [t] cum Peccatoribus ejuſmodi comedens eoſve in amicitiam recipiens. Atque hoc nomine impiorum alii tam Judæi quàm Ethnici qualeſcunque cenſebantur pro eis quorum Conſortium in conſuetudine familiariori fugienda eſſet, quâ de re etiam in fœdere veteri occurrunt teſtimonia antè memorata. Signantiùs autem alterum illud nomen Publicani ſeu qui vectigalibus publicis ſive ut conductor ſive ut exactor præeſſet, velut pro eo quod Peccatori ſynonymum eſſet, uſurpatum liquet ex locis Euangelii jam adnotatis. Scilicet Publicanorum ſive ex Gentilibus eſſent ſive ex Judæis (nimirùm quod voluit Tertullianus [u], publicanos ibi omnes fuiſſe Gentiles ſeu Ethnicos ab Hieronymo [x] primùm & à recentioribus etiam ſcriptoribus [y], ut error non omninò admittendus, meritò rejicitur; Nam & Matthæum & Zachæum Judæos Publicanos fuiſſe nemo neſcit) Publicanorum inquam nomen Judæis erat perquam inviſum etiam & infame non ſolùm quoniam vectigalia exigendo libertatis ibi avitæ minuendæ inſtrumenta ſe inde apertiùs profitebantur, verùm etiam quia munus illud non ſine fraudibus, raptu ac concuſſione plerunque præſtabant [y]. Inde toties cum Peccatoribus, velut ex Proverbio, conjuncti. Etiam velut Ethnici quantum ad familiarium itidem converſationem, habiti; quod proculdubio exiſtimatum eſt vulgatæ authori qui pro πλῶναι Matthæum [a], unico in

p *Lib. 3. de Iure Nat. & Gent. cap. 3, 4, 5. &c.*
q *Vide ep. ad Galat. 2. 12.*
r *Act. 21. 29.*
s *Vide Marc. 7. 26.*
t *Matth. 9. 11. 11. 19. Marc. 2. 16. Luc. 5. 30. 7. 34. 15. 2. 19. 7.*
u *De Pudicitia cap 9.*
x *Epiſt. 146. ad Damaſum.*
y *Baron. tom. I. Ann. 31. § 71. Iſ. Caſaubon. Exercitat. 13. cap. 36. alii.*
z *Vide Luc. 3. 12. Suid. in τελώνης. Maimonid. tract.* Aidoth *cap. 10. Buxtorf. Talmudic. verb.* מכס *Hugon. Grot. ad Matth. 5. 46.*
a *Cap. 5. 47.*

in loco Latinè *Ethnici* ſubſtituit. Hæc cum ita ſe planè habeant, anne pars aliqua, num aliquod veſtigium, ſimilitudo aut umbra Excommunicationis reperiri poteſt in eo quod eſt haberi velut Ethnicum & Publicanum? Si Judaicam heic, ut inprimis oportet, conſideremus, certè neque Ethnicus, nondum Judæus per Circumciſionem tunc factus, nec Publicanus qui etiam ſic Ethnicus eſſet, unquam Excommunicabatur, aut velut Excommunicatus habebatur, utpote cui nulla cum Judæis ejuſmodi communio priſtina aut conjunctio ut inde per ſolennem inter ſe pœnam illam ex ſententia aliqua ſeparari potuiſſet. Excommunicatio enim illa planè inter ſe ſolos obtinuit non omninò ad Ethnicos ſpectavit qui in *communionem* illam qua quis per Excommunicationem privaretur, nunquam admiſſi. Ideóque Excommunicari nequibant. Sonabant igitur ita de Ethnico verba; *ſit tibi, qui Judæus es, tanquam Incircumciſus* ſeu *non ex Circumciſis*; *ſit tibi is perinde ac ſi Judæus* ſeu *religionis Judaicæ non eſſet*, quantum ſcilicet ad conſuetudinem & converſationem familiariorem amicitiámque conjunctiorem ac fraternam, atque in eum non minùs liberè age quàm in Ethnicum aut Publicanum ejuſmodi qui te offendiſſet agere voluiſſes; ejuſmodi ſcilicet apud te poſteà fruatur nec alia exiſtimatione; ſeu *eſto tibi Socius vilis* ut ex Ebræis etiam notatur viris doctis. Nulla heic perſonæ conditionis ex ſententia aliqua forenſi mutatio præſcribitur. Nihil omninò quod pœnam Excommunicationis tunc in uſu ſeu priſtinæ libertatis, juxta ſuperiùs dicta, per Excommunicationem, diminutionem *ullatenus redoleat.* Quale pariter dicendum de Publicani notione quà *Judæum etiam aliquem ibi denotaret.* Sit tanquam Peccator, ſit tanquam ex genere *illo* peccatorum inſigni ſeu Publicanis qui Judæi ſunt. Nec Publicanus nec Peccator alius eo nomine velut Excommunicatus habebatur, quia Publicanus aut Peccator, niſi etiam ſententia Excommunicationis ſolennis ob peccatum, cujus nomine ſententia ferri ſolebat, accederet. Viliores proculdubio atque exiſtimationis inquinatæ habebantur Peccatores inſigniores & Publicani, quod ex Euangelii locis antè adnotatis conſtat. Sed nec ut Excommunicatos eos habitos aut quorum converſatio non legitima, utcunque ex more ac vulgo reprehenſibilis, manifeſtò liquet ex eiſdem locis. Nec Abſolutionis ſolennia eorumve pars aliqua ſeu veſtigium magis quàm Excommunicationis Judaicæ ad Ethnicos aut Publicanos ullatenus attinuit. Summa eſt, ad Locum, Gentem, & Tempus quo verba illa à domino prolata ſunt, rem ita omninò ſpectare, ut nemo præter non Judæum (ſenſu quo tunc Judæus pro Judaicè Circumciſo aut eo qui ex Circumciſis eſſet tantùm ſumebatur) Ethnici voce, nec Publicani nomine quiſquam præter hominum tunc & ibi, ex ita prava muneris illius obeundi ratione, genus inviſiſſimum contineretur. Neque enim ſimpliciter Publicanus ubique inviſus aut cum facinoroſis conjunctus; quod ſatis ſcimus ex Cicerone[b] cui Publicani inter Romanos munus, quatenus ipſum, toties laudatur ac ſingulari afficitur honore. Nec quis hodie puto Publicani, quà talis eſt, munus infame aut inhoneſtum exiſtimat eſſe, utpote in regimine tam Chriſtiano quam quocunque alio adeò neceſſarium, fidéque publica ac legiti-

[b] *Epiſt. Famil. lib. 13. ep. 10. Epiſt. ad Quint. Fratr. lib. 1. ep. 1. Oratione pro Cn. Plancio.*

gitimo hominum conſenſu undiquaque fundatum. Atque hinc demùm perpende quânam cum ratione ad Excommunicationis Chriſtianæ, quæ, ut præfertur, Judaicæ propago, jus firmandum dictum hoc Domini ritè trahi potuerit. Quicquid enim illud tunc cum prolatum eſt ſignificabat, idem ipſum etiamnum reverà ſignificat. Certè Chriſtiani ipſi univerſi qui ex Gentilibus citra Circumciſionem eo in ſeculo Chriſto nomina dabant, Ethnici, juxta vocis tunc uſum, ſeu Gentiles planè ac reapſe erant, id eſt non ex Circumciſis Judæi, utcunque, ex eo quòd Chriſtianiſmus ex Judaiſmo ortus eſt, nomen Judæorum, juxta ſuperiùs allata, ut Judæis Circumciſis ita illis velut commune primùm tribueretur. Ipſi autem, Judæos partim imitantes, tandem incipiebant univerſos, qui nec Judæi Circumciſi nec Chriſtiani, Ethnicos ſeu Gentiles & Paganos vocare (ut ex Patribus & Jure Cæſareo paſſim liquet) quemadmodum etiamnum vocitantur; ubi Ethnici notio nova & in aliam mutata ab ea qua ſolùm non Judæum ex Circumciſis, ut in verbis Domini, ſignificabat. Anne verò rationi omninò conſonum, ut ſecundùm notionem hanc novam nec locutionis Dominicæ tempore ullibi cognitam, vocabulum illud in locutionis illius Formula explicanda ſumeretur. Sed admittatur ita ibi ſumi poſſe, quid inde ad Excommunicandi jus, velut divinitùs præſcriptum, magis in Chriſtianiſmo quàm in Judaiſmo (de quo dictum eſt) ſtabiliendum? Si ad Judaiſmi Excommunicationem, quæ ſola tunc in uſu, non attinerent verba illa, curnam ad eam quæ in Chriſtianiſmum ex illa emanâſſe adeò agnoſcitur firmandam ita petita ſunt? Acceſſit autem tandem Chriſtianiſmi Excommunicationi, Euchariſtiæ aliorumque ſacrorum interdictio ejuſmodi ut nec ſacrorum ſatis capax haberetur ante Abſolutionem Excommunicatus. Verùm Ethnicis in Judaiſmo liber & tempore quo locutus eſt hæc Dominus & ſemper erat in Monte Templi ſeu Atrio Gentium (ut antè memoratur) ſacrorum ſuorum uſus. Quale pariter de Publicanis dicendum, quos non Templo adeòque nec ſacris interdictos eſſe liquet ex Euangelio [c]. Ubinam igitur inter Ethnicum & Publicanum, atque in Chriſtianiſmo tunc uti & poſteà Excommunicatum ſimilitudo aliqua? Sed verò, ut quod res ipſa erat dicamus, minùs ſanè mirum videbitur Cyprianum alióſque aliquot tum Pœnos tum ex Oriente, Juriſdictionis tunc circa Excommunicationem excercendæ aſſertores ſtudioſiſſimos vocabula illa de Ethnico huc traxiſſe, ſi ſatis animadvertatur ſententia quæ tunc haud parùm inter eos, ſed variatim, obtinuerat, de Lapſis non recipiendis & Pœnitentia omninò deneganda, quâ de re haud pauca apud Tertullianum maximè & Cyprianum ac ſcriptores ad eos obvios. Nam qui nullo pacto recipiendus, ſed pro eo qui Chriſtianiſmo ac Baptiſmi Effectu per Lapſum juxta ſententiam illam exciderat, in Ethnici ſeu non Chriſtiani (ut notio tunc vocis hujus erat) ſtatum redactus cenſebatur. Adeòque is Excommunicatus, ut Ethnicus eis, juxta ipſorum principia & ſententiam receptam, commodè ſatis eſt exiſtimatus. Sed quantum ad Publicani intereà nomen ſic attinet; Alia jam exiſtimatio, alia cauſa Publicanorum (uti hodièque eſt) ab ea quæ tempore & loco quo ſic locutus

c Luc. 18. 10.

locutus eſt de eis Dominus. Genti Judaicæ in terra ſancta quam ſibi liberam manere debere nec alieno imperio ſubjiciendam exiſtimavit, inviſiſſimum erat nomen illud, utpote imperii ibi alieni quotidianorum inſtrumentorum, atque inde etiam pro injuſtis exactoribus habitorum. Cæterùm apud Chriſtianos poſtmodum in Africa alibíve extra terram ſanctam ſive in Oriente ſive in Occidente ſub Gentilium imperio degentes, Publicanorum ſimpliciter dictorum, ut hodie *Gabellariorum*, *Datiariorum*, *Cuſtumariorum* id genus aliorum nomen, nihil in ſe infamiæ aut ignominiæ continebat; adeóque uſus ejuſdem quemadmodum & Ethnici, in dicto illo Domini Temporis & Loci quo ſic adhibebatur cancellis eſt coercendum. Atque ut Ethnici & Publicani nomen ſeu ſimilitudinem ibi non ad Excommunicationem ſive Judaicam ſive Chriſtianam ſpectare ex antè dictis puto non obſcurè conſtat, ita ſanè nec illud de Ligando & Solvendo quod proximè ibi ſequitur magis illuc attinuiſſe videtur. Verba ſunt [d] ad Diſcipulos qui tunc Apoſtoli, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσαι δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσαι λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis ſuper terram erunt ligata & in cælo; & quæcunque ſolveritis ſuper terram erunt ſoluta & in cælo.* Tantundem etiam Petro [e] antè dictum. In quantum hæc ſic dicta, quicquid omninò ſignificaverint, ad alios præter Apoſtolos ipſos reverà ſpectaverint, non erit hîc diſquirendi locus. Sed tantùm, an Excommunicandi poteſtas ſic omninò tradita fuerit aut firmata. Dupliciter heic conſideramus voces illas Δεῖν καὶ λύειν *ligare & ſolvere.* Aut quà Græcis & Latinis tum ex Origine ſui tum ex Tralatione (ſicut etiam voces aliæ, hiſce in linguis, illis aliiſque reſpondentes) in uſu multiplici habitæ fuerint, aut quà diverſum ac ſingulare quid heic ex Ebraica diſciplina moribúſque denotarint. Originarius vocum uſus eſt in eo quòd corporum qualiumcunque invicem Ligationem per faſces, catenas, funiculos, carceres, id genus alia ſic ligandi inſtrumenta atque inde Solutionem ſignificat. Illinc tralatio variatim facta eſt. In Jure quidem, ita transfertur etiam ad actus hominum univerſos qui aut præſtari aut obſervari, ſive faciendo ſive abſtinendo, aut ſubiri debeant, atque etiam ad univerſa Juris ſive Divini ſive Humani capita, ut quicquid inter homines ſive in debitione qualicunque officii continetur ſive in ritè imperantis vetantíſve præcepto, aut Alligatio ſeu Ligatio, & Obligatio (quæ planè ſatis Synonyma) vocitetur, aut ex Obligatione aliqua pendere rectè dicatur, adeóque vocabulis Teneri, Ligari, Alligari, Obligari, Vinciri lege, pacto, voto, juramento, nexu, naturaliter, civiliter, id genus aliis denotetur. Etiam tam Res quàm Perſonæ ligari ſeu obligari, ut pignora ac hypothecæ, dicuntur. Hinc vinculum Juris, vinculum conjugii, id genus reliqua. Et Obligationes fiunt aut ex contractu, aut quaſi ex contractu, aut ex maleficio aut quaſi ex maleficio; modique obligandi ex hiſce multiplices, qui obvii ſunt in libris Juris Cæſarei ſub titulis de Obligationibus & congeneribus non paucis. Et μητέρες τῶν ἀγωγῶν αἱ ἐνοχαὶ [f] *Matres ſunt actionum* (reverà in foro omnimodarum) *Obligationes.*

[d] Matth. 18. 18.

[e] Matth. 16. 19.

[f] Theophil. Antecess. Instit. lib. 3. tit. 13.

Et jam dicta apud Juriſconſultos veteres alióſque ſcriptores perquam ſunt obvia. In eundem ſenſum habemus etiam apud Matthæum in verbis Domini [g], talis ac talis ἔνοχος ἔσαι τῇ κρίσει *reus erit judicio*, id eſt judicio ſeu ſententiâ judiciariâ obligatus, ſeu alligatus, & ἔνοχος τῷ συνεδρίῳ *reus erit concilio* ſeu ab ſubeundum Concilii ſeu Synedrii ſententiam obligatus; quod itidem de gehenna ignis ibi uſurpatur. Quin & *interdicere* ac *prohibere* (ut apud Homerum [h]) atque etiam *legem ferre* Δεῖν ſeu *ligare* ſignificat, ut in veteri Inſcriptione Iſidi Nyſæ in Arabia olim dicata; quæ reperitur apud Diodorum Siculum [i] ὅσα ἐγὼ δήσω οὐδεὶς δύναται λῦσαι *Quacunque ego ligavero, nemo poterit ſolvere*, ubi exemplaria aliquot habent pro δήσω *ligavero* ἐνομοθέτησα *lege lata precepero*. Ex adverſo autem Obligationibus reſpondent æquè multiplices *Solutiones* & *Liberationes* de quibus etiam notiſſimus eſt in Pandectis titulus. Et *Liberationis* [k] *verbum eandem vim habet quam Solutionis*. Et Solutiones & Liberationes matres pariter ſunt Exceptionum quibus perimuntur Actiones univerſæ. Tranſlatus eſt etiam vocum harum uſus in Aſtrologiam judiciariam, unde habent συνδέσμους *ligamina*, *colligationes* ſeu nodos (alios omninò ab notiſſimis illis binis qui in motu lunari) atque earum λύσεις *Solutiones* & τὸν συνδέσμους λύειν *ſolvere colligationes* Syderum, ut videre eſt in Paulo Alexandrino [l], Vettio Valente [m], Albumazare [n], aliis. Parili item tralatione recipitur earundem vocum uſus etiam in Medicinam, uti, ex hoc loco aliiſque in Novo fœdere obviis, alios in ſenſus in Theologiam. Et apud ſubtiliores ſuperiorum ſeculorum Dialecticos *Ars Obligatoria* vocitabatur modus diſputandi quo incautè reſpondentem velut captum teneret opponens, unde habemus *Obligationes Strodi* [o], acutiſſimi ſcilicet ac celeberrimi Philoſophi illius Radulphi Strodi in Oxonio Mertonenſis ſub Edwardo tertio libellum ſatis ſubtilem ſic dictum. Alii habentur vocum illarum ex tralationibus ejuſmodi in ſcientiis aliis alibíque perquam variatim uſus. Diverſa autem & ſingularis eſt in diſciplina moribúſque Ebræorum illarum ſignificatio, qua ipſa doctrina ſecundùm quam, quid אסור *interdictum* ſeu ex lege *ligatum* aut *vetitum*, & quid היתר *permiſſum*, *liberum* ſeu ex lege *ſolutum* eſſet à legis ſtudioſis & profeſſoribus docebatur. Hæc à viris doctiſſimis [p] quidem tangitur in Commentariis ad Matthæum. Et libro proximò, ubi de Presbyterorum Judaicorum creatione, uberiùs de ea agemus nos. Hac in notione, τὸ *ligare* & *ſolvere* & vocum eis cognatarum frequens apud Ebræos tunc uſus. Nec alius earum forſan ſenſus Joſepho ubi de ampliſſima Phariſæorum, tempore Alexandræ principis, in rebus digerendis poteſtate loquens [q], διοικηταὶ τῶν ὅλων, inquit, ἐγίνοντο διώκειν τε καὶ κατάγειν οὓς ἐθέλοιεν, λύειν τε καὶ δεῖν, *Rebus omnibus præerant ut adminiſtratores, ſummovendo & deponendo quos vellent, Solvendo item & ligando*, quod de arbitraria eorum legis, juxta jam dicta, interpretatione ſumi poteſt. Et ſimilem ſanè in ſenſum uti videtur ipſe Dominus voce δεσμεύειν, quod τῷ δεῖν ſynonymum eſt & *ligare* pariter ſignificat, idque apud Matthæum etiam (penes quem ſolum habetur hoc de Ligandi & Solvendi poteſtate, quicquid illud fuerit) ubi de Scribarum & Phariſæorum

g *Matth.* 5. 21.
h *Iliad.* α & *ibi Didym.* & *Euſtath.*
i *Lib.* 1.
k *Paulus* l. 46. D. *tit. de verbo ſignif.*
l *In Iſagoge in Apoteleſmatic. cap.* περὶ τοῦ τῆς συνδέσμου.
m *Antholog. lib.* 4. *Ms.*
n *Introductor. lib.* 4. *cap.* 2. & 5.
o *Venetiis* 1511 *in* 4.
p *Grotius, Camer.* &c.
q *Halſ. lib.* 1. *cap.* 4.

ſæorum doctrina & legis ſacræ interpretamentis cathedraticis verba faciens tam ad populum reliquum quàm ad diſcipulos, *δεσμεύουσι*, inquit [r], *Φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά, alligant onera gravia & importabilia & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea movere.* Quod ſanè idem ipſum innuitur apud Lucam [s]; *Et vobis Legiſperitis vαὶ ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα* &c. *quia oneratis homines oneribus quæ portare non poſſunt* &c. Scilicet hoc vel illud velut ex ſacræ legis ſenſu, utcunque ab eis depravato, imperando ſeu præcipiendo. Eodem fermè modo Philoſophi, ſecundùm ſectarum ſuarum varietatem, dicebantur Præcipere & Vetare dum Præcepta philoſophiæ docebant, unde etiam *Philoſophia præceptiva* [t] dicta. Et philoſophia ipſa ſeu vera hominis libertas dicebatur *ἐπιστήμη τῶν ἐφιεμένων καὶ τῶν κεκωλυμένων, ἡ δὲ δουλεία ἄγνοια ὧν τε ἔξεστι καὶ ὧν μή* (ut Dionis Pruſæi [u] verba ſunt) *ſcientia rerum permiſſarum* (ſeu ſolutarum, jam dicto ſenſu) *& prohibitarum* ſeu *ligatarum, ac ſervitus ignoratio licitorum & illicitorum.* Hæc cùm ſe ita habeant, par eſt ut exiſtimemus aut Priori ac univerſaliori illa Ligandi ac Solvendi notione (quantum ad jura ac officia hominum eorúmque appendices; nam tralationes aliæ huc non ſpectant) aut Poſteriori atque anguſtiore illa atque Ebræis adeò peculiari voces illas à Domino ſic apud Matthæum prolatas, eſſe ſumendas. Certè ſi Poſteriori, nihil omninò cum Excommunicationis ac Abſolutionis actu habent commune, ſic ad doctrinam & interpretationem magiſtralem tantùm attinentes, ut palàm eſt; neque aliter fere atque Caſuum quos vocamus Conſcientiæ ſive in Concionibus ſive in Commentariis aut Scholis vulgares determinationes. Et quidem Syrus ibi verbum אסר quo *interdicere* quid aut *vetare* juxta jam dicta Ebræis ſignificatur, in formam ſuam ex Ebraico uſu ſumſit; unde inquit ܟܠ ܡܐ ܕܬܐܣܪܘܢ דכל מא דתאסרון *quicquid ligaveritis* ſeu *prohibueritis* &c. & pro *quicquid ſolveritis* ܡܕܡ ܕܬܫܪܘܢ מדם דתשרון quicquid *ſolveritis* ſeu *permiſeritis.* Eodem item verbo utitur Syrus pro *δεσμεύειν* in loco illo altero è Matthæo paulò antè allato. Atque ita ad imperata ex legis interpretatione, res controverſas definiendas, quæſtionéſque ſolvendas, non ad perſonarum obligationem, adeóque nec ad Excommunicationem locus ex ejus ſenſu attineret. Et quidem tum in verbis ad Petrum tum in eis ad omnes ſimul neutrum ὃ & *ὅσα quicquid* & *quæcunque*, non ὃν & *ὅσους quemcunque* & *quoſcunque* ligaveritis uſurpatur. Sed verum quidem eſt, neutro genere poſſe etiam Perſonas contineri. Nec tamen heic, ob jam dicta, contineri videntur, utì nec in illo Petro ipſi tributo quo Clementi poteſtatem ſuam ligandi & ſolvendi confert; Αὐτῷ, inquit [x], *μεταδίδωμι τῆς ἐξουσίας τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν. δήσει γὰρ ὃ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσει πάντως ὃ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς Ἐκκλησίας κανόνα καλῶς εἰδώς. αὐτοῦ οὖν ἀκούσατε* &c. *Ei ligandi & ſolvendi poteſtatis participem facio. Ligabit enim quod ligandum eſt, ſolvètque omninò quod eſt ſolvendum, quippe qui Eccleſiæ canonem probè cognitum habeat.*

Eum

[r] Matth. 23. 4.
[s] Cap. 11. 46.
[t] Senec. Epiſt. 94. & 95.
[u] Orat. 14.
[x] In Clementis Epiſt. ad Jacobum de geſtis Petri.

Eum igitur audite &c. Et in Ruffini verſione, *ipſi trado à Domino mihi traditam poteſtatem ligandi & ſolvendi ut de omnibus quibuſcunque decreveris in terris hoc decretum ſit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & ſolvet quod expedit ſolvi, tanquam qui ad liquidum Eccleſiæ regulam noverit. Ipſum ergo audite* &c. Ita igitur ac in notione poſteriori ad Res tantùm licitas & illicitas, non ad Perſonas, nedum ad Excommunicandi jus, voces ibi attinuere. Si verò notione ſumantur Priori, quæ adeò ampla eſt & ad omnimodum ſive Res ſive Perſonas Obligandi ac Solvendi apud homines, id eſt Prohibendi, Permittendi, Imperandi, adeóque Pœnas irrogandi, Remittendi, ídque ex jure ſive Divino ſive Humano, id eſt univerſo, morem receptum, juxta naturam ſui, extenditur, permirum videbitur undenam ſenſus verborum adeò latæ ac diffuſæ ſignificationis eouſque coanguſtaretur, ut tantillam ſolummodo ſui partem ita retineret. Quaſi Oceani nomine, guttulam unam & alteram, aut Talenti uncias pauculas, aut Univerſi, aliquot tantùm atomos denotari admitteremus. Tantillam heic partem voco ipſum Excommunicandi & Abſolvendi jus & Actum ejúſque qualeſcunque appendices. Etenim ut Solutionis & Res & Vox erat in Excommunicationis Judaicæ Abſolutione, ita etiam reverà fuit in ipſa Excommunicatione Obligatio, quemadmodum in reliquis ſive Divini ſive Humanî Præceptivi capitibus univerſis. Scilicet cum Binæ reverà eſſent Excommunicationis illius Partes; altera, Execratio ſeu Vindictæ divinæ Imprecatio; altera Perſonalis, juxta antè oſtenſa, Separatio, cujus jure ligabatur Excommunicatus, ut juris capitibus aliis innumeris alii, rectè ſatis Pars Secunda ſeu Separatio ejuſmodi, ut pœnæ alîus alicujus irrogatio, Obligatio ſeu Ligatio dici potuit. Neque enim Pars Prior ſeu Vindictæ divinæ in alium Imprecatio ullo loquendi genere proprio Obligationis ſeu Ligationis nomine contineri tunc potuiſſe videtur ex eis quæ de Imperandi ac Prohibendi, id eſt Ligandi jure jam dicta ſunt, quæ ex ſui natura adeò ab Imprecandi actu diſcrepant. Neque enim tunc puto quis Imprecationem Ligationis nomine venire exiſtimabat. Accedit, ipſam Excommunicandi facultatem cuilibet inter Judæos, etiam ex vulgo, juxta oſtenſa, tunc fuiſſe legitimam. Unde non exiſtimandum ipſam facultatem ſimpliciter Apoſtolis jam donatam, utpote cum reliquis omnibus antè paritèr communem. At verò, dixerit quis facultatem illorum ita jam firmatam, ut etiam Excommunicatio ſeu Ligatio ab ipſis illata in terris, rata eſſet etiam in cœlis ſeu apud Deum: de qua locutionis formula, plura etiam in hanc rem libro ſecundo. Certè Ligatio ſic in terris ſeu apud homines tantùm erat Separatio illa Perſonalis in Excommunicatione uſitata, quam & ſolvere quibant Triumviri ſelecti aliive ut ſuprà oſtenſum. Et quantilla ſic res eſt, ſenſum verborum eſſe, ratam fore apud Deum illorum Excommunicationem? Proculdubio ita exiſtimari tunc aliàs ſolitum de Excommunicatione uniuſcujuſque ritè atque ex more patrio illata. Unde viderint illi qui tam anguſtis cancellis verba illa Domini coerceri velint. Et ſanè ſi ſic capienda eſſent, ad Excommunicationem tantùm tunc notam, id eſt Judaicam in qua Sacrorum Interdictio nulla, non ad

tunc

tunc ignotam, ſeu cui poſt Apoſtolorum tempora interdictio Sacrorum acceſſit, deberent intelligi. Quid quòd expreſſo Obligationis ſeu Ligationis nomine ipſe Excommunicandi actus nullibi, quantum obſervavi, apud Ebræos veteres deſignatur ſed aliis, ut antè monſtratum, vocibus receptiſſimis. Utcunque interim fatendum in ipſa eorum Excommunicatione reverà fuiſſe Ligationem, quemadmodum in omnimodis aliis juris præceptivi capitibus. Nec ſanè in fœdere Novo, ubi tum Judæorum non credentium tum Apoſtolica ſunt Excommunicationis exempla expreſſiſſima ſuperiùs oſtenſa, id eſt, nec in coævis Domini de Ligando locutioni ſcriptis ſacris quibus Excommmunicatio memoratur, *veſtigium* aliquod habetur uſus vocis Ligandi pro eo quod erat *tunc Excommunicare.* Præterea anne ſatis rationi conſonum videretur, ſi *Principis alicujus* edicto poteſtas univerſa decernendi, permittendi, remittendi, præcipiendi, pœnas omnimodas irrogandi (quæ etiam cum id genus aliis in priore notione de jure Ligandi & Solvendi continentur) præſidi ſeu legato conceſſa, pro unicæ tantùm pœnæ ſeu unici pœnæ generis, veluti Aquæ & Ignis interdictione aut paucularum tantùm aliquot irrogatione ſumeretur? Et certè pauci ſatis, ut vides, ſunt qui in ſeculis illis Apoſtolica propiùs inſequentibus verba Euangelica jam memorata ad Excommunicationem attinere ſcripſerint. Nec ſatis de ſeculorum *illorum* recepta tunc paſſim opinione omninò conſtat. Sed qualiſnam de Excommunicationis jure ſic petito ſententia in Chriſtianiſmo generaliter ſeu apud Eccleſias integras poſtmodum *recepta fuerit* (utcunque etiam tunc Scriptores non pauci reperti *qui ad jus illud* aſſerendum Euangelica jam antè memorata libentiùs *traxerint*) ex eis ediſcendum quæ mox traduntur de ſeculis quibus Chriſtianiſmus cum ſummo imperio eſt conjunctus. Qualiſcunque autem argumentorum ex ſacro Sermone ſic adductorum vis, ante ejuſmodi conjunctionem, in Excommunicationis jure firmando apud Scriptores illos pauculos haberetur, id interim manifeſtum eſt, ex Confederata, qualem inter Chriſtianos etiam temporum Apoſtolicorum fuiſſe capite Superiori oſtendimus, diſciplinâ jus Excommunicationis uti & alia inter eos recepta potiſſimùm etiam tunc pependiſſe. Propagata eſt ejuſmodi Confederatio ex Apoſtolicis illis temporibus in hæc quæ jam tractamus. Nimirùm in Coitionibus & Cœtibus ſeu Eccleſiis Chriſtianorum Curiæ [y] formam induentibus, quibus tempore hoc, quo Chriſtianiſmus nondum cum ſumma poteſtate ullibi conjunctus; nec juriſdictio Chriſtianis publicè ulla permiſſa eſt, ex Pactis inter ſe, ut antè, initis Fideíque ſervandæ Profeſſione invicem factâ, tum Imperium qualecunque ac Juriſdictio (ſeu potiùs quod & Imperii & Juriſdictionis figuram imitaretur) & Obedientia præſtabatur; adeóque inde Excommunicationi, ſecundùm Pactorum ac Profeſſionis ejuſmodi vim ac ſenſum, parebatur, ac Pœnitentiæ in Abſolutionem incommoda jam etiam graviſſima ſubibantur. De pactis ejuſmodi ad diſciplinam Chriſtianam inter ſe tuendam tunc iniri ſolitis, luculentum eſt & egregium apud Origenem ex Celſo teſtimonium. Πρῶτον, inquit ille [z], τῷ Κέλσῳ κεφάλαιόν ἐστι διαβαλεῖν Χριστιανισμὸν ὡς συνθήκας κρύβδην πρὸς ἀλλή-

[y] Tertullian. Apologetic. cap. 39.

[z] In Celſum lib. 1. pag. 4.

λους ποιουμένων Χριστιανῶν· παρὰ τὰ νενομισμένα· ὅτι τῶν συνθηκῶν αἱ μέν εἰσι φανεραί, ὅσαι κατὰ νόμους γίγνονται, αἱ δὲ ἀφανεῖς ὅσαι παρὰ τὰ νενομισμένα συντελοῦνται, καὶ βούλεται διαβαλεῖν τὴν καλουμένην Ἀγάπην Χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους ἀπὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου ὑφισταμένην, καὶ δυναμένην ὑπερόρκια (ubi pro voce hac nihili legendum dum putabam ὑπὲρ ὅρκια, conſulentem me monuit vir doctiſſimus Patricius Junius ὑπὲρ ὄργια ſubſtituendum) Ait Origenes; *Primum criminationis caput Celſo eſt in Chriſtianiſmum, Pacta Clancularia, eáque legibus* (nempe Romanis) *diſſona ab eis invicem iniri. Nam pactorum alia fiunt in aperto, quæ legibus nimirum ſunt conſona, alia occultè quæ legibus diſſona contrahuntur. Atque in animo ei eſt calumniari Agapen Chriſtianorum ſic inter ipſos dictam, velut quæ ob commune periculum inſtituta etiam ipſa ſuperaret Bacchanalia.* Ita vertendum cenſeo. Neque ſanè Origeni conſoni ſunt interpretes heic Latini, nedum Scriptores [a] qui, cum συνθήκας verterint illi, ibi *Conventus* (qua voce nemo neſcit tam hominum cœtus, veluti Curias, Comitia, Conſiſtoria, Synedria, Synodos, quàm Pacta, & Conventa denotari) inde Priori ſenſu Origenem ac Celſum intellexêre, quaſi de Clanculariis ipſis Coitionibus ſeu Conventiculis locuti fuiſſent non de Conventibus ea notione qua Pacta aut Confederationes vocabulo illo denotantur. Tam quæ ſequuntur ibi quàm τῶν συνθηκῶν notiſſima ſignificatio facit manifeſtum, de Pactis ipſis ac Confederationibus in Agapis, non de Agapis ipſis aut cœtibus in quibus pacta ejuſmodi inita, ſumendas ibi συνθήκας adeóque *Conventus.* Celſi quidem illud ſcriptum eſt circa Adrianum Auguſtum, aut Chriſti annum 130. Origenis verò circa annum 200, qui dum Chriſtianorum ejuſmodi inter ſe tunc Pacta ac Confederationes tuetur, ſatis etiam oſtendit eas tunc temporis ut antè in uſu fuiſſe. Nec quin uſque in Conſtantini tempora, paritèr duraverit earum uſus, dubitandum videtur. Ita ſanè Judæorum ſocietates ſingulares, ita Philoſophorum veterum Sectæ & Sodalitia ſua habuere Pacta & Conventa ſecundùm quæ inter ſe Imperium quoddam erat & Obedientia ultronea, juxta capite Septimo fuſiùs memorata. Et inter Chriſtianos illorum temporum facilius exiſtimandum eſt & legitimo propius fuit id quod circa Excommunicationem, qua forenſis inſtar erat, exercebant, quoties ex indultu Cæſareo liberiùs ſui religione uti eis permitteretur; ut ſub Alexandro Severo qui *Judæis privilegia ſua reſervavit, Chriſtianos eſſe paſſus eſt*; quod ait Lampridius. Quæſitum autem eſt [b] An Excommunicatio Chriſtianiſmi ſeculis de quibus loquimur, ſeu ante Conſtantinum, eſſet actus Imperii ſeu ex Juriſdictione legitima. Quæſtio ſanè illa definienda eſt ex ratione capite Septimo allata de Judæorum alienis in terris Juriſdictione ac imperio, nunc verò & publicè legitimo (ex indultu ſcilicet ac permiſſu Principum; ſed variatim temperato) nunc, ex Pacto ac Confederata inter ſe diſciplina, verum ac legitimum tantùm imitante. Sub Claudii nempè tempora ex ejuſdem permiſſu, & quamdiu edicti ejus vis duravit, Excommunicatio inter reliqua jura Judaica tam à Chriſtianis quàm Judæis, ut capite proximè ſuperiori oſtenditur, legitimè exercebatur. Adeòque etiam inobedientium coercitio, juxta

[a] *Vide Paganin. Gaudentium de Vita Chriſtianorum ante Conſtantin. cap. 35. & in Addendis cap. 1. Adeas etiam Deſider. Herald. in Tertullian. Apologetic. cap. 39.*

[b] *Paganinus Gaudentius de vita Chriſtianorum ante Conſtantin. cap. 56.*

juxta morem Judaicum, utriſque legitima, quemadmodum aliis cui juriſdictio aliqua aut imperium permiſſum. Perſecutionum autem temporibus, aliiſque quibus nullus ejuſmodi Chriſtianis indultus aut permiſſio publica, ex mutua ſui Reverentia ac Pactis inter ſe initis parebatur. Nec diſciplinam quam ſic exercebant reverà in ſe Juriſdictionem aut Imperium habuiſſe dicendum (utpote quæ autoritate carebat publicâ) ſed tantùm ex Pactis illis ac Reverentia qualem diximus, juriſdictionis ac imperii imitationem privatam. Nec enim inobſequentem alitèr coercere quibant citra legum de Vi ſive Publica ſive Privata violationem, quod itidem rectè obſervavit Paganinus Gaudentius ſcriptor percelebris, Theologus ſimul ac Juriſconſultus.

CAP. X.

Uſus Excommunicationis (*cujus* Juris initia *intervallo Legiſlationem in Sinai antevertenti à nonnullis, ut dictum eſt, tribuuntur*) *in* Chriſtianiſmo *poſtquam is cum* ſumma *in Regimine publico* poteſtate *ſeu* Majeſtate Imperatoria *conjunctus eſt.* Formulæ, Subjecta *ejuſdem*, & Perſonæ *Excommunicantes. Hæ olim non* ſolùm ordinis Eccleſiaſtici. Effectus *tum Verus tum Creditus. De* Jure *quo fundari eam volunt Scriptores, Alii* Divino, *alii* Humano. *Ampliſſima juriſdictio, adeóque* pœnæ hujus *inter alias* adhibendæ poteſtas libera, *Epiſcopis indulta à* Conſtantino Magno, *quæ poſtmodùm* variatim ab Imperatoribus temperata. Pontificis Maximi *in* Conſtantino *reliquiſque, uſque in* Gratianum, *Imperatoribus* Chriſtianis *Titulus & Dignitas.* Jus *huc ſpectans* Cæſareum & *vetus & Recentius*; aliorum *item* Regnorum & Rerumpublicarum Chriſtianorum *ſeu* Eccleſiarum (*quà* Cœtus fidelium, *publico Iure Conſtituti, eo nomine denotantur*) integrarum; *in quibus pro* ſummarum Poteſtatum arbitrio, Excommunicationis & Uſus & Effectus *admiſſus. Excommunicatus ad* Principis ſummi communionem *ſeu* menſam *ab ipſo admiſſus, pro rite ſatis* Abſoluto *olim habitus. Sententiæ de Pœnæ hujus* Jure & initiis *variæ. Etiam è veteri* Paganiſmi uſu *petunt nonnulli, iique doctiſſimi. De* Thomæ Eraſti *hac de re Theſium editione.*

Quod ad Chriſtianiſmi Excommunicationis Uſum, Effectum, ſive Verum ſive Creditum, cum ejuſdem Appendicibus Primariis ſeu Conſequentibus ac Jus attinet, poſtquam ſcilicet Religio Chriſtiana & Summa in Regimine publico Poteſtas primò in Conſtantino Magno Auguſto & deinde in ſucceſſoribus ejus cæteriſque per Orbem Chriſtianum ſive Principibus ſingulis ſive Rebuſpublicis ſeu ſui Juris Eccleſiis uſque in noſtra tempora con-

junctæ ſunt; De Uſu per ea tempora tam Majoris, quam Minoris velut propaginum ejuſdem Uſûs qui in ſeculis proximè antecedentibus & ſuperiori in capite tractatis admiſſus, ita conſtat in Synodorum Actis ac Canonibus, Hiſtoriis ac Annalibus Eccleſiaſticis, Canonum collectionibus variis, obviis, notiſſimis, Juris Canonici Corporum titulis hac de re ſingularibus, Juriſconſultorum Pontificiorum Commentariis aliorúmque ſcriptis tam per Orientem quàm Occidentem multiplicibus, ac Ritualibus tum Vetuſtis tum Recentioribus, Actiſque Forenſibus, ut nihil inter legendum magis occurrat familiare. Et pro varia Regiminis Eccleſiaſtici Conſtitutione, alius atque alius ejuſdem reperitur Uſus. In eo autem Tria inprimis ſunt animadvertenda. Excommunicandi Formulæ Solenniores, Subjectum Excommunicationis, & Perſonæ quarum autoritate irrogata hæc pœna. Formulæ ſunt aut Majoris aut Minoris, eæque aut Comminatoriæ aut Judiciariæ aut tantùm Denunciatoriæ. Comminatorias nuncupamus quibus in Synodis earúmque Canonibus alibíve ubi poteſtas Excommunicandi, quiſquis hoc vel illud impoſterum fecerit, commiſerit, Anathema ſit, Communione privatur, Excommunicatur, Anathematizatur, ut in Majori, aut à Sacris tantùm arcetur ut in Minori, quæ ejuſmodi etiam interdum fuit ut eorum communione in locis tantùm aliquot aut aliquot tantùm cœtibus arceretur [c]. Judiciarias vocamus tum quibus generatim, verbi gratia, homicidæ, raptores, piratæ, alii facinoroſi, ſive ab Jure ſive ab Homine, ſeu latâ ſententiâ, more ſolenni, ut quotannis in Bulla Pontificia *Cœnæ Domini*, alitérve, citra in jus vocationem, Excommunicantur, tum quibus quiſquam in jus antè vocatus ac ſolenniter monitus indéque aut contumax aut reus peractus, in eandem pœnam ex ſententia forenſi ſeu Hominis incidit. Denunciatoriæ Formulæ ſunt quibus tantùm denunciari ſolet cauſa ipſeque actus Excommunicationis promulgari. Et ſpecies tam Judiciaria quàm Comminatoria, ex more Orientalium, in Formula habetur ſingulari & peregregia illa, ſive vetuſtatem ſpectes ſive ſenſum expreſſiorem, quâ ſub octogeſimum paulò ampliùs annum à Conſtantini morte ſeu Chriſti, juxta Baronium, 411, Honorio & Theodoſio Auguſtis, à patribus Eccleſiæ Ptolemaidis Excommunicati ſunt Andronicus Beronicenſis, Pentapolis in Ægypto præfectus. Thoas aliíſque aliquot ob facinora quidem in Chriſtianam Religionem ejúſque ibi profeſſores graviſſima [d] ab eis commiſſa. Ea ita ſe habet, ſatis quidem imperioſa & cothurnata, Ἐπὶ τούτοις [e] ἡ Πτολεμαΐδος ἐκκλησία τάδε πρὸς τὰς ἁπανταχοῦ γῆς ἑαυτῆς ἀδελφὰς διατάττεται. Ἀνδρονίκῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ, Θόαντι καὶ τοῖς αὐτοῦ μηδὲν ἀνοιγνύσθω τέμενος τοῦ Θεοῦ. ἅπας αὐτοῖς ἱερὸς ἀποκλειέσθω, καὶ σηκὸς καὶ περίβολος. Οὐκ ἔστι τῷ διαβόλῳ μέρος ἐν παραδείσῳ, ὃς κἂν λάθῃ διαδὺς, ἐξελαύνεται. παραινῶ μὲν οὖν καὶ ἰδιώτῃ παντὶ καὶ ἄρχοντι μήτε ὁμορόφιον αὐτοῖς μήτε ὁμοτράπεζον γίνεσθαι. ἱερεῦσι δὲ διαφερόντως, οἳ μήτε ζῶντας αὐτοὺς προσαγορεύσουσι, μήτε τελευτήσαντας συμπροπέμψουσιν. Εἰ δέ τις ὡς μικροπολίτιν ἀποσκυβαλίσει τὴν ἐκκλησίαν, καὶ δέξεται τοὺς ἀποκηρύκτους αὐτῆς, ὡς οὐκ ἀνάγκη τῇ πένητι πείθεσθαι· ἴστω σχίσας τὴν ἐκκλησίαν, ἣν μίαν ὁ Χριστὸς εἶναι βούλεται. Ὁ δὲ τοιοῦτος,

c *Vide Synod. Carthagin. Can. 79. & ibi Balſamon. Gabriel. Albaſpin. in Obſervat. lib. 1. cap. 2. & 3.*

d *Syneſ. Epiſt. 79.*

e *Syneſius Epiſt. 58. & Videſis Baronium tom. 5. Ann. 411. § 53. &c.*

εἴτε

εἴτε Λευΐτης ἐστιν, εἴτε Πρεσβύτερος, εἴτε Ἐπίσκοπος, παρ' ἡμῖν ἐν Ἀνδρονίκου μοίρᾳ τετάξεται, καὶ οὔτε ἐμβαλοῦμεν αὐτῷ δεξιὰν οὔτε ἀπὸ τῆς αὐτῆς ποτε σιτησόμεθα. Πολλοῦ δὴ δεήσομεν κοινωνῆσαι τῆς ἀπορρήτου τελετῆς τοῖς ἐθελήσασιν ἔχειν μερίδα μετὰ Ἀνδρονίκου καὶ Θόαντος. *Ob hæc, Ptolemaidis Eccleſia, hæc ad omnes ubique terrarum ſorores ſuas præcipit. Andronico & ſuis, Thoanti & ſuis nullum Dei ſanum aperiatur. Omnis illis religioſa ædes & ſepta claudantur. Nulla Diabolo in Paradiſo pars eſt, qui ſi clàm irrepſerit, expellatur. Admoneo igitur & Privatum quemque & Principem* (hoc ſcilicet Syneſii Ptolemaidis Eccleſiæ Epiſcopi nomine dicitur) *ut neque ſub eodem tecto ipſe habitet* [f] *neque eâdem cum illis menſâ utatur; maximè verò ſacerdotes, ut neque viventes illos alloquantur, neque mortuos pompa funebri deducant. Sin quisquam velut anguſta urbis Eccleſiam comtemſerit & ab ea ſic damnatos exceperit, quaſi pauperi parere nihil eſſet neceſſe. noveritis ſectam à ſe Eccleſiam quam unam eſſe vult Chriſtus. Atque hic ſive Levita fuerit, ſive Presbyter, ſive Epiſcopus, apud nos in Andronici loco reputabitur, neque cum eo dextram jungemus nec eadem ex menſa veſcemur unquam. Tantum abeſt ut arcana cum eis myſteria communicemus qui cum Andronico & Thoante partem aliquam habere voluerint.* Videmus heic non ſolùm Andronicum & Thoantem ipſos, verum etiam σὺν αὐτῷ *qui ipſorum erant* ſimul Excommunicatos, unde ſub initium Epiſtolæ citatæ de Andronico legitur πάσης ἐκκλησίας ἀπεληλάσθω πανοίκιος *omni Eccleſia cum univerſa familia extrudatur.* Qualis quidem Excommunicationis, ſcilicet totius familiæ alicujus, ob ſui facinora, veluti correorum nomine, Auxilium Epiſcopum juvenem objurgat Auguſtinus [g]. Neque enim modo unico tantum aut ſibi ſatis conformi aliquo adhibita eſt ſemper ſeculis illis priſcis Excommunicatio. Et memineris heic totam familiam ſeu *N. cum ſuis*, quod & antè ex Cypriano notatur, communioni generatim ſubinde ex aliquorum, ſeculis in vetuſtioribus, diſciplina reſtituendos, id eſt familiam integram reſtituendam ſeu abſolvendam, uti in jam allatis, familias integras Excommunicatas. Recentior Formula Orientis infrà memoratur ubi de Effectu etiam apud mortuos, ut ibi creditur, loquimur. Mitioris autem, inter Occidentis per hæc tempora vetuſtiores, ſeu Minoris Formulam habes ubi Arcadium & Eudoxiam Auguſtos Excommunicat [i] Innocentius Pontifex Romanus ob injurias in Chryſoſtomum illatas. *Ego minimus & peccator cui thronus magni Apoſtoli Petri creditus eſt ſegrego & rejicio te & illam à perceptione immaculatorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri.* Sed verò etiam Formulas ſubinde ſuas habuere & Veteres & Recentiores in Occidente, per tempora jam tractata, in quibus non ſolùm ipſe qui ſceleris Reus, ſed Fautores, Complices, Communicatores univerſi expreſſim Anathemate plexi. Atque hiſce aliiſque id genus è libro lectis acceſſere Candelæ & Lampades ac Nolarum ſonitus uti apud Judæos (ut antè memoratum) Buccinarum ſeu Tubarum (præter alia ſolennia) unde to be curſed with Bell, Book and Candle, *maledici nola, libro & candela* in ore vulgi apud nos alibíque. Apud Burchardum [k] & Ivonem

f *Vide ſis Baſil. Epiſt.* 47.

g *Epiſt.* 75. *vide Gratian. Cauſ.* 24. *quaſt.* 3. & *Auguſtin. Epiſt.* 187. *ad Bonifacium c.* 17. *quaſt.* 4. *c.* 8. *Miror.*

h *Epiſt.* 11.

i *Michael Glycas in Annal. part.* 3. *Baron. è Cod. Vatican. Tom.* 5. *ann.* 407. § 23.

k *Decret. lib.* 11. *cap.* 2 & c.

nem [l] ex Concilio Rhotomagenſi, habetur *Epiſcopum cum Excommunicare vel Anathematizare aliquem pro certis & manifeſtis ſceleribus diſpoſitum habet poſt lectionem Euangelii clerum & plebem ita debere alloqui. Noverit charitas veſtra, fratres mei, quod quidam vir nomine N. diabolo ſuadente &c.* Interjecta dein de ſcelere ipſo, de Commonitoriis ad eum miſſis, de ejus contumacia ſive in non comparendo ſive in ſatisfactionem denegando, narratione, uti etiam ex Euangelio illis de fratre corripiendo, de eo quod eſt, ſi Eccleſiam non audiverit ſit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, de Ligando & Solvendo, aliíſque eam in rem ex Epiſtolis Paulinis memoratis, *Dominica*, inquit, *atque Apoſtolica præcepta adimplentes, membrum putridum & inſanabile quod medicinam non recipit, ferro Excommunicationis à corpore Eccleſiæ abſcindamus, ne tam peſtifero morbo reliqua membra corporis, veluti veneno, inficiantur. Igitur quia monita noſtra & crebras Exhortationes contemnit, quia tertiò ſecundùm dominicum præceptum vocatus ad emendationem & pœnitentiam venire deſpexit, quia culpam ſuam necdum cognovit, nec confeſſus eſt; nec miſſa nobis legatione, qui cauſam ipſius exquirimus; quia noſter parochianus eſt, veniam poſtulavit; quia in cœpta malitia, diabolo cor ejus indurante perſeverat & juxta quod Apoſtolus* [m] *dicit ſecundùm duritiam ſuam & cor impœnitens theſaurizat ſibi iram in die iræ, idcirco nos eum cum univerſis complicibus & communicatoribus fautoribúſque ſuis, judicio Dei omnipotentis, Patris & filii & ſpiritus ſancti, & beati Petri Principis Apoſtolorum & omnium ſanctorum nec non & noſtræ mediocritatis authoritate & poteſtate nobis divinitùs collatâ Ligandi & Solvendi in cœlo & in terris, à precioſi corporis & ſanguinis Domini perceptione & à ſocietate omnium Chriſtianorum ſeparamus, & à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ in cœlo & in terra excludimus & Excommunicatum & Anathematizatum eſſe decernimus & damnatum cum diabolo & angelis ejus & omnibus reprobis in igne æterno judicamus, niſi fortè à diaboli laqueis reſipiſcat & ad emendationem & pœnitentiam redeat & Eccleſiæ Dei quam læſit ſatisfaciat. Et reſpondeant omnes tertiò Amen aut Fiat, fiat, aut Anathema ſit. Debent enim 12 ſacerdotes Epiſcopum circumſtare & Lucernas* [n] *ardentes in manibus tenere, quas in concluſione Anathematis vel Excommunicationis projicere debent in terram & conculcare pedibus. Poſt hæc Epiſcopus plebi ipſam Excommunicationem communibus verbis debet explanare, ut omnes intelligant quàm terribiliter damnatus ſit &c.* Alias cjuſmodi habes apud autores veteres jam citatos, inter quas ſingularis etiam eſt & diris ſeu maledictionibus ac carminibus horrendis pleniſſima, illa ex Concilio aliquo Turonenſi ab eis allata; *Canonica inſtituta & ſanctorum patrum exempla ſequentes Eccleſiarum Dei violatores, videlicet raptores, deprædatores, & homicidas N. in nomine Patris & Filii & virtute Spiritus ſancti, nec non autoritate Epiſcopis per Petrum principem Apoſtolorum divinitùs collata, à ſanctæ matris Eccleſiæ gremio ſegregamus ac perpetuæ maledictionis Anathemate condemnamus. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro, maledictum horreum eorum, & maledicta reliquiæ eorum, maledictus fructus ventris eorum*

rum

l *Decret. lib. 14. cap. 75. &c.*

m *Rom. 2. 5.*

n *C. 106. debent Cauſ. 1. quæſt. 3. &c. Videſis Theophil. Rainaud. de Monitoriis Eccleſiaſticis part. 2. cap. 7. § 4 &c.*

rum & fructus terræ illorum. Maledicti ſint ingredientes, & maledicti ſint egredientes. Sintque in domo maledicti, in agro profugi, veniántque ſuper eos omnes illæ maledictiones quas Dominus per Moſem in populum divinæ legis prævaricatorem ſe eſſe miſſurum intentavit, ſintque Anathema Maranatha, id eſt pereant in ſecundo adventu Domini. Nullus eis Chriſtianus Ave dicat. Nullus Presbyter Miſſam cum eis celebrare præſumat vel ſanctam Communionem dare. Sepultura aſini ſepeliantur & in ſterquilinium ſint ſuper faciem terræ. Et ſicut hæ Lucernæ de manibus noſtris projectæ hodie extinguuntur, ſic eorum lucerna in æternum extinguatur, niſi fortè reſipuerint, & Eccleſiæ Dei quam læſerunt, per emendationem & condignam pœnitentiam ſatisfecerint. Ejuſmodi aliæ, nunc prolixiores nunc breviores, tum Comminatoriæ tum Judiciariæ, Formulæ ſunt obviæ, quarum maxima & eminentiſſima illa Bullæ *Cœnæ Domini* quæ paſſim occurrit. Etiam in pervetuſtis veterum Cambro-Britannorum monimentis legitur [o] Sententiam ab Epiſcopis Landavenſibus, in Synodo *depoſitis crucibus ad terram ſimul & reliquiis Sanctorum cum Cymbalis*, pronuntiari ſolitam. Etenim tum apud Britannos illos tum Anglo-ſaxonas Veteres, Excommunicationis, pro more ſeculorum vario, uſus erat, quod ex jam citatis atque è Theodori Archiepiſcopi ſub annum Chriſti 670 Cantuarienſis Canonibus [p] aliiſque in hiſtoria ſeculorum illorum Eccleſiaſtica [q] occurrentibus ſcimus. Angloſaxones eam ſuo vocabant idiomate Amanſumnunʒe & Excommunicatum Amanſumiʒe & Excommunicare Amanſum (ut ex locis jam memoratis liquet) unde in lingua Anglicana Veteri To Manſe & Manſing idem denotantia à Roberto Glouceſtrenſi [r] qui ſub Edwardo primo ſcripſit aliiſque uſurpatur. Denunciatoriæ autem quas diximus Formulæ, ſeu quæ vim habent in ſe tantum Denunciandi id quod ex Jure aut Homine jam antè circa hanc rem more ſolenni factum eſt, cernuntur in Excommunicationum denuntiationibus quæ ſive ab Antiſtitibus ſuperioribus ſive à plebium miniſtris ſacris fieri ſolitæ, ídque non modò ex præſcripto Canonum ſed etiam interdum Legum publicarum. Atque hujus quidem generis habebatur, ut alibi paſſim in Orbe Chriſtiano non ita diſſimilis, apud noſtrates olim ante Reformationem ſub Henrico octavo cœptam, formula ſolennis cum primis obſervanda, quâ quotannis per Epiſcopos bis [s], quater autem in ſingulis Eccleſiis Parochialibus à Miniſtris ſacris per Provinciam Cantuarienſem [t], Excommunicati erant denunciandi. In Rituali quod *Manuale* vocatur *ſecundùm Vſum Sacrum* [u] ſolennia Officia & Ordines à Miniſtris ſacris per Provinciam illam præſtandos continens, leguntur *Articuli Majoris Excommunicationis* quam The great curſe & *Anathema* vocitabant. Alloquebatur plebem ſuam Miniſter ſacer in ſolennibus diebus huic rei conſtitutis, tum diſtinctionem Majoris & Minoris explicando tum ſtatum miſerrimum eorum qui alterutram incurrerent, niſi reſipiſcerent & Eccleſiæ ſe reconciliarent, ſuo more inculcando, & dein ad denuntiationem ſe accingens dicebat, We denounce accurſed all *Maledictos denuntiamus univerſos* qui Ecle-

[o] *Synod. Landavenſ. apud Henric. Spelman. in Concil. Brit. pag. 384, 385 &c.*

[p] *Ms. Latino-Saxon. in Collegio Benedictino apud Cantabrigienſes cap. 31.*

[q] *Beda Hiſt. Eccleſ. 3. cap. 22.*

[r] *Ms. in Bibliotheca Cottoniana & videſis Notas in Eadmerum pag. 169.*

[s] *Confirmat. Chart. cap. 4.*

[t] *Conſtit. Provinc. tit. de Sent. Excomm. Cap. Præcipimus.*

[u] *Pariſiis 1530. fol. 145.*

cleſiaſticos aliquos bonis ſuis juribúſve fraudaverint; compluribus itidem aliis inſequentibus, tum qui juxta ſive Canones univerſales ſive Anglicanos jure Excommunicandi, tum ſanè omnimodos Juris Anglicani ſeu *Libertatum*, ut vocant, violatores. Hiſce enumeratis & interdum Canonibus ipſis, quibus præſcripta Excommunicatio, adnotatis, ſubjungebat denunciator.

By authority of our Lord God Almighty and our Lady Seint Mary / and of all heaven / of Angels and Archangels / Patriarkes and Prophets / Apoſtles and Evangeliſts / Martyrs / Confeſſors and Virgins / and alſo by the power of all holy Chirch that our Lord Jeſu Chriſt gave unto Seint Peter / we denounce all them openly accurſed / that we have reckoned unto you and all that maintain them in their ſins or give them to help or counſell / ſo that they be departed from God and all holy Chirch / and that they have no part of the Paſſion of our Lord Jeſu Chriſt ne of no ſacrament that is in holy Chirch / ne part of the prayer among Chriſtian folk / but that they been accurſed of God and holy Chirch from the ſole of the foot unto the crown of the head / ſleeping and waking / ſitting and ſtanding and in all their words and works; and but if they have grace of God for to amend them here by their lives / for to dwell in the paines of hell for ever without end. Fiat, Fiat, Amen.

Adjicitur in Rituali illo, omnes ejuſmodi *in hac generali Excommunicatione ipſo facto & jure Excommunicatos*, & pro denuntiatoris arbitrio, Crucem erectam, Nolarum clangorem, Candelas accenſas earúmque projectionem & extinctionem ſolennem fuiſſe adhibendas. Tantundem fieri ſolebat ter quotannis in ſingulis Eccleſiis Parochialibus per Provinciam alteram ſeu Eboracenſem, quod liquet ex ejuſdem Provinciæ Manuali [x]. Atque velut in denuntiationis hujuſmodi locum ſucceſſit in Liturgia noſtra quam *Communium precum librum* vocitamus Comminatio tantùm maledictoria illa ex Deuteronomio [y] plerunque ſumta. Ideò autem maximè Formulam illam noſtratem ſatis horrendam heic adjecimus quoniam ut Ritualium jam dictorum ſeu Manualium pleraque periere ipſa, ita etiam in pauciſſimis eorum quæ ſuperſunt reperitur illa formula. Quamplurima quidem nec ſemel excuſa ſunt olim, alia Pariſiis, Rothomagi alia, etiam & alia Londini. Sed ſtatim poſt Reformationem illam ita cœptam, tum prætermiſſum plerunque in Editionibus quicquid ad Articulos Excommunicationis, utpote ita jure Pontificio maximè ibi fundatæ, ſpectavit, tum è codicibus in quibus id excuſum fuerat non raro exciſum dilaceratúmve. Subjectum Excommunicationis vocamus tum quicquid Excommunicatur aut in quod Sententia ejuſdem vibratur aut vim retinere creditur, tum Cauſas ob quas Sententia ſive Comminatoria ſive Judiciaria fertur indéque Denunciatoria poſtmodum adhibetur. In Subjectis heic non ſolùm Perſonæ ſed & Res habitæ. Nec Perſonæ ſolùm vivæ ſeu homines Chriſtiani viatores, ſed etiam Mortuæ. Nec Privatæ ſolùm ſed Principes, ut in exemplis Imperii Romani, & Angliæ & Galliarum Regnorum aliorumque notiſſimis. Res autem non animatæ

x Londini 1509.

y Cap. 27.

tæ ſolùm ſed etiam inanimatæ ſubinde Anathematizatæ ſunt, ut Dæmonas prætereamus in quos etiam interdum Anathema pronuntiatum. De illis uti & de Rebus animatis, veluti muribus, ſoricibus, locuſtis, aliis beſtiolis frugiperdis, etiam avibus, veluti picis, monedulis, quæ annulos ſeu id genus aliud ſurripuerant, teſtantur [t] ſcriptores graviſſimi, & de proceſſu in eas ſolenniter per monitoria inſtituto indéque ſententia velut in reos aut contumaces lata. Et res inanimatas etiam memorat Rogerius Bachonius ut Excommunicatas in illo de libris aliquot Ariſtotelis ab Arabum Pari illo celebri, Avicenna & Averroe expoſitis. *Scimus*, inquit [u], *quòd temporibus noſtris diu fuit Pariſiis contradictum Naturali Philoſophiæ & Metaphyſicæ Ariſtotelis per Avicennam & Averroem expoſita, & ob denſam ignorantiam fuerunt libri eorum Excommunicati & utentes eis pro tempore longo.* Certè & Epiſtola Ibæ ad Marin Perſam Anathematizata & Anathematizanda dicitur in Edicto Juſtiniani [x] de Fide. Sed quantum ad Aves & Beſtias; adeò ſuperſtitioſæ & ridiculæ habentur à viris cordatis in eas ſententiæ utcunque latæ & ſimilitudinariæ Excommunicationis ſubinde nomen induentes, ut de his plura dicere ſupervacaneum nimis eſſet. Nec ſanè in Rebus inanimatis qualibuſcunque Excommunicandis rationem haberi ullam ſanæ menti admittendum, niſi ubi per metonymiam, ut in Libris, Epiſtolis & Hæreſibus Anathematizandis, ipſi autores, aſſertores, fautores intelliguntur. Et quantum ad Perſonas Mortuas, poſtquam è vivis exceſſerint, Excommunicatas; utcunque tam apud veteres quàm recentiores ejuſmodi ſententiæ reperiantur [y] etiam & mortuorum Abſolutiones, quoniam tamen nulla inde perſonæ, ut viatoris, ſeu viſibilis mutatio habetur, nec ſanè cordatioribus ullum obtinere effectum ſententiæ tales (ni forſan ſuffragiorum privationem admitti volueris) exiſtimantur, ideo etiam de eis plura dicere ſuperſedemus. Qualem autem Effectum ſententiam in viatorem latam habere etiam poſt mortem à nonnullis creditum fuerit, mox memorabitur. Cauſæ ob quas Perſonis pœnam hanc irrogatam eſſe aut irrogari poſſe admiſſum eſt, multiplices non minùs ſunt quàm ipſi Reatus qualeſcunque Humani tam quidem circa Sacra quàm Profana. Canones veteres recentioréſque Cauſis ejuſmodi pleniſſimi. Etiam numeroſiſſimæ ſunt ob quas *Ipſo facto* incurritur, ut ex Scriptoribus de Excommunicatione obviis, Bulla *Cœnæ Domini*, id genus aliis quibus *Bullarium* turget cuiquam liquet. Sed auctæ mirum in modum Cauſæ iſtiuſmodi ex uſu Pontificum gliſcente ſub ſecula undecimum & duodecimum & deinceps. Tum enim non ſolùm in *Ordine ad Spiritualia* (quo carminis genere aut ejuſdem ſenſu inaurari ſolet ac larvari Excommunicatio quælibet, quemadmodum & Interdictum & Suſpenſio quæ Excommunicationi ſunt omnimodò farinæ congeneris) verùm etiam expreſſim ad Jura publica inter Principes ac Subditos ac inter Subditos invicem privata, adeóque, pro perſuaſionum diſcrimine, univerſa tuenda, reformanda, interdum etiam deſtruenda fulmen hoc adhiberi cœptum. Et Cauſæ planè tam Temporales quàm Spirituales paſſim ſatis innumeræ. Id genus in Cauſis locum apud noſtrates habuere olim primarium violationes qualeſcunque *Li-*

[t] *Chaſſanæus Conſil. 1. Navarr. lib. 5. Conſil. 57. tit. de Sent. Excommunicationis, Theophilus Rainaudus de Monitoriis Eccleſiaſticis part. 2. cap. 12. Marius Alterius De Excom. Diſp. 10. lib. 3. cap. 2. alii qui de Cenſuris.*

[u] *De Impedimentis Sapientiæ diſt. 1. cap. 9. Ms.*

[x] *Ad finem Crabbianæ edit. Concil. & Baron. Tom. 7. ann. 546. § 28.*

[y] *Vide jam citatum editum, de Theodoro &c. & ſcriptores de Excommunicatione & Cenſuris obvios, Albaſpin. Obſervat. lib. 1. cap. 2. & 10. Marian. ad 1 Corinth. 5. 4. & ibi citata. Cauſ. 24. quæſt. 2. Theophil. Rainaud. de Monitoriis part. 2. cap. 3. & ibi citata, Marium Alterium &c.*

 ber-

bertatum Angliæ, in *Chartis Magna* & *de Foreſta* contentarum, ac *Jurium aut pacis Regni*, nec ſolùm Eccleſiæ, cujus nomine ſubinde aliorum jura, utcunque legitimè introducta, obſervantes etiam pœnâ hac ex ſolenni pronuntiatione, implexi. Sub Stephano Rege in Synodo Wintonienſi Excommunicati omnes *qui*[z] *aratra in campis cum ipſis agricolis talem pacem in agris qualem haberent in cœmeteriis* (quorum privilegia eâdem Synodo etiam firmata) *ſi extitiſſent*, non permitterent. Poſtea ſub Joanne Rege[a] ortis inter eum & ſubditos ſuos de *Libertatibus* diſſidiis, Innocentius Papa tertius Excommunicavit univerſos qui Libertates illas impetratas vellent, ut regni perturbatores. Sub Henrico tertio Stephanus Antiſtes Cantuarienſis in Concilio Oxonienſi[b] non ſolùm Jurium Eccleſiæ violatores ſed etiam univerſos qui *pacem & tranquillitatem Domini Regis & Regni injurioſè perturbare præſumerent & qui jura Domini Regis injuſtè detinere contenderent*, alios item, ob cauſas in quibus Spiritualis character reverà nullus. Tempore autem jam dicti Concilii atque ſæpius in ſequentibus, inter Henricum tertium ac Proceres populúmque, uti antè etiam ſub Joanne Rege, *de Libertatibus* quas diximus ſummas eſſe natas diſcordias nemo neſcit. Confirmatæ quidem ſunt juramentis alitérque ab utroque rege & ab Henrico ſæpiùs, ſed fruſtrà nimis, cum nihil magis in votis eis reſtaret quàm contrà rurſus ire nec juribus ejuſmodi, quæ proceribus populóque avita erant, ipſos frui permittere. Eò igitur tandem ſub Henrico deventum eſt ut ex horrendo Excommunicationis generalis carmine (qualiſcunque ejuſdem vis aut eſſet aut haberetur) roboris aliquod expreſſiùs ac publicè Jura illa acciperent. Inde ſub Edmundo Præſule Cantuarienſi[c] in Synodo Weſtmonaſterii habita, Rege ipſo præſente, Candelis accenſis, projectis ac extinctis, *Chartam libertatum violantes vel ſiniſtrè interpretantes* Excommunicantur. Annis autem aliquot poſteà ſeu Henrici illius 37 ac Chriſti 1253 in comitiis etiam ut videtur Parlamentariis aula in Weſtmonaſterienſi habitis, Bonifacio tunc antiſtite Cantuarienſi, iteratur Excommunicationis ejuſmodi ſententia in illos[d] qui *Eccleſiaſticas libertates vel antiquas regni conſuetudines in Chartis Communium libertatum & de Foreſta conceſſas, quacunque arte vel ingenio violaverint, infringerint ſeu diminuerint vel mutaverint clam vel palàm, facto, verbo vel conſilio contra illas vel illarum aliquam in quocunque articulo temerè veniendo, item in omnes illos qui contra eas vel earum aliquam ſtatuta ediderint vel edita ſervaverint, conſuetudines introduxerint, vel ſervaverint introductas, ſcriptores ſtatutorum nec non Conſiliarios & Executores qui contra prædicta præſumpſerint judicare.* Scilicet hinc ipſo facto incurri hanc pœnam pronuntiabant. Et tanti apud noſtrates erat promulgatio illa ut in veterum Statutorum Angliæ codicibus tum impreſſis tum Mss. integra inſeri ſoleret, nomine *Sententiæ latæ ſuper Chartas*. Hinc etiam in comitiis Edwardi primi Parlamentariis binis[e] præſtituitur, ut bis quotannis per Eccleſias ejuſmodi Excommunicatio denuntiaretur, uti etiam in Synodo Radingenſi[f] ſub eodem Rege ab Joanne Peckhamo Antiſtite Cantuarienſi, ut quater quotannis in Eccleſiis publicè idem fieret. Atque

[z] *Matth. Paris anno* 1142.

[a] *Idem anno* 1215.

[b] *Conſtit. Provinc. tit. de Sent. Excomm. &* autoritate *Anno* 1222.

[c] *Circa ann.* 1240. *vide Matth. Pariſ. pag.* 161. *Edit.* 1640. *Londini.*

[d] *Fleta lib.* 2. *cap.* 42. *Matthæi Paris & Weſtmonaſt. anno* 1253. *& vide Dorſ. Clauſ.* 37. *Hen.* 3 *membr.* 9. *in arce Londin. & Additament. ad Matth. Paris pag.* 187. *de Bonifacii Arch. Cantuarienſ. in violatores proceſſu.*

[e] *Confirmat. Chart. cap.* 4. 25. *Ed.* 1. *ſtat. de Tallagio non Conced. cap.* 3. *ſeu* 34 *Ed.* 1.

[f] *Conſtit. Provinc. tit. de ſent. Excomm. c. præcipimus & vide Io. de Burgo in Pupilla Oculi part.* 6. *cap.* 22.

que

que *in* Eboracenſi Provincia obtinuit ut ter[g] minimùm per ſingulas Eccleſias eſſet itidem denuntianda. Jam verò *Libertates* in Chartis illis contentæ ſunt Jura quamplurima & primaria eorum quæ Angliæ, ut vocant, municipalia ſunt ſeu propria, veluti Feudalia noſtra, Dotalia, Pupillaria, Forenſia, de Cuſtodiæ traditis, Poſſeſſione deturbatis, Nemoribus, Feris, & quæ ſunt cynegetica, id genus alia non pauca ad Religionem aut Sacra non omninò aliter atque quæcunque ſunt alia merè humana, attinentia. Aliæ fuere ejuſmodi Excommunicationis Cauſæ apud nos etiam poſtmodum introductæ admiſſæque, ut videre eſt apud Guilielmum Lindwodum in titulo *de ſententia Excommunicationis*, cum quibus obſervetur illud Edwardi tertii[h] reſcriptum ad Epiſcopos quo Excommunicatione cohibendos voluit univerſos in jura publica regni reos. Id in Breviariis aliquot ſtatutorum noſtrorum vetuſtis reperitur & in Raſtalli, quod vulgò teritur, ſub titulo de Excommunicatione memoratur, & planè idem eſt quod innuit Joannes Stratfordus Archiepiſcopus Cantuarienſis in Conſtitutione circa eam rem ſua Synodali[i] jam dictis perquam cogenere. Et de Reſcripto illo, plura mox. Id genus alia paſſim occurrunt, etiam apud gentes alias. Quod ad Perſonas attinet quarum aut autoritate aut effato qualitercunque ferri, per hæc tempora, ſolita Excommunicationis ſententia ſive Comminatoria ſive Judiciaria; nemo neſcit utranque & olim per ſecula omnia & hodie frequentiſſimam reperiri in actis tum Synodalibus tum Forenſibus Ordinis Eccleſiaſtici, ſive is Pontificius fuerit ac Romanenſis, ſive Pontificius nec Romanenſis, ſive Presbyterialis. *Interdum* etiam Pontifex Romanus ſibi ſoli reſervat in cauſis aliquot Excommunicandi poteſtatem, atque aliis pro libitu delegat. Et notiſſima eſt cuique circa hanc rem Ordinariæ & Delegatæ & Reſervatæ Juriſdictionis in Eccleſia maximè Romanenſi diſtinctio. Etiam Comminatoria non rarò citra Synodi aut Fori rationem ab ordinis illius hominibus adhibita, ut in Donationum Formulis paſſim occurrentibus quibus Eccleſiarum Proventus ipſi augent. Adjicere ſolent Anathematizatum & Excommunicatum eſſe qui jus inde adquiſitum violaverit. Id tralatitium eſt. Etiam in codicibus ſuis ſolenne fuit ipſis adnotare domini nomen, Anathema illi qui ſurriperet pronuntiando. In Occidentalium uſu id frequentiſſimum. Et habetur in bibliotheca Cottoniana exemplar Ms. pervetuſtum Saidi Ben Batric ſeu Eutychii Patriarchæ Alexandrini in quo nomen ſuum adnotavit Michael Patriarcha Antiochenus ut ejuſdem dominus, adjiciens inſuper, ſi quis codicem ſurripuerit يكون محروم من الله *ſit Anathematizatus à Deo.* Imò invaluit apud nonnullos, idque non rarò ſententia, quemlibet ordinis Eccleſiaſtici Excommunicandi habuiſſe etiam ſine figura judicii forenſis, poteſtatem, quemadmodum è vulgo quemlibet apud Judæos quâ de re ſuperiùs monitum. Inde Theodoſium Juniorem Excommunicavit Monachus[k] quidam. Nec ſe ſolutione non egere exiſtimavit Imperator, utcunque Excommunicationem ejuſmodi nihili fuiſſe ei aſſereret Epiſcopus Conſtantinopolitanus qui etiam cum ſolutum pronun-

g *Mand. juxta uſum Eccleſ. Eborac.*

h *Anno* 8 *Ed.* 3.

i *C. ſuperno in Conſtit. Provinc. tit. de ſent. Excomm.*

k *Theodoret. hiſt. lib.* 5. *cap.* 36. *Niceph. lib.* 13. *cap.* 3. *Baron. tom.* 5. *ann.* 425. § 16.

nun-

nuntiabat. Sed Solutione ejuſmodi non contentus Imperator, ab Epiſcopo impetravit ut poteſtas Solvendi ab eo, Monacho fieret, qui magno cum labore conquiſitus tandem eum abſolvit. Cæterùm non modò in ordinis Eccleſiaſtici ejuſmodi actis verùm etiam in legibus Principum in Ordine illo non recenſitorum, maximè veterum, occurrit non raró irrogatio hujus pœnæ non aliter atque aliarum qualiumcunque, nec ut Comminatoriæ ſolùm ſed generatim etiam ut in reos Judiciariæ. Edicto Gratiani, Valentiniani & Theodoſii ad Heſperium Præfectum Prætorio, Eucherio Conſule ſeu A. Chr. 381, Hæretici, præſertim qui Nicænam fidem non reciperent, *ab omnium ſummoti Eccleſiarum limine arceantur*[l]. Ejuſmodi alii *nec in Eccleſiam ullam convenire* permittuntur ex eorundem Auguſtorum edictis[m], item *omnium bonorum conſpiratione pelluntur*[n], nec *à mænibus urbium* ſolùm ſed etiam *à congreſſibus bonorum, & honeſtorum & communione Sanctorum*[o] *inhibentur.* Ut *huic hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus ſit commune cum cæteris*[p] *& perpetuâ inuſti infamiâ à cœtibus honeſtis & à conventu publico ſegregandis*[q]. Item *Fœminæ quæ crinem ſuum contra divinas humanáſque leges inſtinctu perſuaſæ profeſſionis abſciderint, ab Eccleſiæ foribus arceantur. Non illis fas ſit ſacrata adire myſteria, neque ullis ſupplicationibus mereantur veneranda omnibus altaria frequentare, adeò quidem ut Epiſcopus tonſo capite fœminam ſi introire permiſerit, dejectus loco etiam ipſe cum hujuſmodi contuberniis arceatur*[r]. Sic Valentinianus, Theodoſius & Arcadius A A A. ad Tatianum Præfectum Prætorio, ubi etiam Comminatoriam vides in Epiſcopum qualemcunque ſic reum Excommunicationem vibrari. Accedat illud Arcadii & Honorii A A. ad Eutychianum Præfectum Prætorio, quo ii qui *ab Arſacii, Theophili, Porfyrii eminentiſſimorum ſacræ legis antiſtitum Communione diſſentiunt, ab Eccleſiis proculdubio repellendi*[ſ]. Id genus alia habentur tam in Juſtinianeo[t] quam Theodoſiano codice, obvia. Etiam Juſtinianus ipſe ſæpiſſimè ſuo nomine *Anathematizamus*, & *Anathematizentur* & *ſub Excommunicatione fiet* in hæreticos adhibet & *Anathema ſit*, ut ex edictis[u] ejus liquet. Fortè etiam tantundem volebat ille in legibus ſuis Georgicis[x] ſeu de Agricultura, ubi partiarii Coloni & Domini qui fundum colendum dederit portiones aſſignans, ὁ δὲ, inquit ἐκτὸς τούτων μερ-ζόμενος, θεοκατάρατος, *ſi quis aliam inierit partium diviſionem, Deo execrandus habeatur.* Sic inter alias quamplurimas ibi pœnas alia ob delicta præſcriptas. Certè *notabiles atque execrandos haberi* Hæreticos edicto voluere Cæſares ante eum aliqui[y]. Et congeneres ſunt ejuſmodi in edictis principalibus locutiones aliæ. Sed & velut arbiter etiam Excommunicandi ſummus ipſe legem tulit Juſtinianus[z] de qua infrà. Et receptæ ſunt in Baſilica[a] & in Nomocanes[b] alióſque libros juridicos[c] Græcorum, Conſtitutionum jam memoratarum aliquæ velut, circa Cæſaream Excommunicandi poteſtatem, vim indubitantèr ac perpetuò obtinentes. De recentiorum in Occidente heic Imperatorum Jure

l L. 6. C. Theodoſ. lib. 16. tit. 5. & vide excerpta ex Ioanne Antiocheno edit. ab Henrico Valeſio pag. 840.
m Ibid. l. 10.
n Ibid. l. 11.
o Ibid. l. 13, 14.
p L. 40. ibidem & C. Iuſtin. tit. de Hæreticis l. 4.
q L. 53. C. Theodoſ. ibid.
r L. 27. C. Theod. lib. 16. tit. 2.
ſ C. Theodoſ. lib. 16. tit. 4. l. 6. & vidiſis Baron. tom. 5. ann. 404. § 56. & 57.
t Vide L. 3. C. tit. de Hæreticis & l. 3. C. de Apoſtatis & C. Th. lib. 16. tit. 7. l. 4. &c. & tit. de Epiſcopali Iudicio l. 2.
u L. 3. 5, 6 &c. C. tit. de ſumma Trinitate, Edict. de fide, Baron. tom. 7. ann. 533 § 9 &c. & ann. 546. § 18.
x Tit. 1. § 21. & Harmenop. ad finem lib. 6.
y L. 7. C. Theod. tit. 5. lib. 16.
z Novell. 123. cap. 11.
a Lib. 1. tit. de ſumma Trinit. & lib. 3. tit. de Epiſcopis.
b Photius in Nomocanon. tit. 9. cap. 9.
c Attaliata in Synopſi tit. 3. Leo & Conſtantinus A A. tit. 9. § 5.

re parili conſule Anſegiſum in Capitularibus [d]. Adde ſis heic Caroli Magni Edictum [e] de ſumma Trinitate quo *Anathematizamus* utitur ut in antè citatis Juſtinianus. Accedat etiam Conradi Imperatoris primi decretum, velut planè Excommunicationis, in Erchingerum & Bertholdum Duces Suevos alióſque aliquot latum. Id genus ſunt apud Veteres alia [f]. Etiam in legibus noſtratibus reperitur, conſtitutum à Rege & Ordinibus Parlamentariis (in quibus quidem tunc Epiſcopi; ſed Ordines reliqui etiam legis illius cum illis primarii autores) percutientes in Eccleſiis [g] aut Cœmeteriis ipſo facto *pro Excommunicatis habendos & excludendos à ſocietate & conſortio Eccleſiæ Chriſtianæ*. Simili modo ex lata à Rege eiſdémque Ordinibus lege expreſſim Excommunicantur Romano-Catholici quotquot Eccleſias ac preces publicas adire recuſaverint, indéque fuerint convicti [h]. Apud Scotos etiam lege haud ita diſſimili Parlamentaria [i] præcipitur, ut idem genus hominum intra certum tempus erroribus ſuis renuntient *ſub pœna Excommunicationis*. Etiam in ſolennioribus aliquot Excommunicationis pronuntiandæ ritibus, tam Principes aliique Laici circumſtantes quàm Ordo Eccleſiaſticus Candelas ab ipſis pariter extinguendas tenuere, ut in exemplo illo Henrici Anglorum Regis tertii [k] procerúmque adſtantium dum ſententia illa celebris antè dicta lata erat *ſuper chartas*. Nec quidem ita infrequens eſt in codicillis Donationum, quibus ditantur à Principibus aliiſve non ordinis Eccleſiaſtici, Eccleſiæ, ſubjici *Anathema fore* qui ſurripuerit, ſeu Eccleſiam deturbaverit. Codicillorum ejuſmodi ſpecimina occurrunt inter Edgari Regis Angliæ Chartas apud Ingulphum, item in Codice Donationum piarum Auberti Miræi, atque apud alios qui Donationes ejuſmodi ediderunt. Scilicet tam non Eccleſiaſtici quàm Eccleſiaſtici ordinis homines Clauſulam ejuſmodi uſurpare ſoliti. Sed verò diſtinguunt viri aliquot heic docti [l] inter ſententiam ſic ab ordinis Eccleſiaſtici præfectis latam & eam quæ ab hominibus qualibuſcunque ejuſdem non ordinis aut poteſtatis fertur. Scilicet hanc velut Executoriam, Applicatoriam aut Abjuratoriam intelligi qua innuatur aut ferentem libentèr velle ab ordine Eccleſiaſtico talem cum Effectu ſententiam itidem ferendam, aut eum aſſenſum præbere ſimul ab ordine illo antè latæ, aut demum ſe deteſtari ac in peſſimis habere tum Perſonas tum Doctrinam eo genere Anathematis contentam, quemadmodum Laici aliquot in Synodo Epheſina [n] *Anathematizabant* Quartadecimanos alióſque tunc hæreticos ſimul atque hæreſes eorum, uti etiam hodie faciunt in Eccleſiam Romanenſem ex eorum quos ea vocat hæreticos cœtu cooptatos. Adeóque Anathema proprium & Excommunicationem quamlibet genuinam tantummodo volunt ii illam cujus ſententia ab Ordine Eccleſiaſtico fertur. Effectus autem ejuſmodi Excommunicationis in homines Chriſtianos dum in vivis fuerint ac viatores (nam de eis ſolùm jam loquimur) aut in Minore cernitur aut in Majore. Minoris effectus habetur in Sacrorum Interdictione varia, ſive Abſoluta, ſive Locorum, Perſonarum, Temporum diſcrimine Temperata. Majoris ſeu gravioris atque Anathematis Uſitati Effectus per hæc tempora, alius conſiderandus qui in Theologorum non paucorum ac

d *Lib.* 5. *cap.* 42.

e *Apud Goldaſt. Conſtit. Imper. tom.* 2. *pag.* 1.

f *Apud eundem Conſtit. Imperat. tom.* 1. *pag.* 210. *Ann.* 916.

f *Vide Receſſionibus Regis legem in Concil. Hiſpan. pag.* 447. & *Ervigii pag.* 654. & *Egicæ pag.* 741. *Statutum Gunefurnſe apud Iacob. Prelusſium ſtat. Polon. lib.* 1. *cap.* 4. *fol.* 135. & *Ioan. Herbort. tit. Spiritualia fol.* 253.

g *Stat.* 4. & 5. *Ed.* 6. *cap.* 4.

h *Stat.* 3. *Iacobi cap.* 5.

i *Parl.* 3. *Iacobi* 6. *cap.* 45.

k *Matthæi Pariſ.* & *Weſtmonaſt. ann.* 1253.

l *Videſis Cardinal. Perron. in Replic. ad Regem Mag. Brit. lib.* 1. *diſp.* 27. *Henric. Spondanum Apamiarum Epiſcopum de Cœmeteriis ſacris lib.* 4. *parte* 1. *cap.* 2. § 5. *Baron. tom.* 7. *ann.* 528. § 11.

m *L.* 43. *C. tit. de Epiſcopis*, *Baron. tom.* 7. *ann.* 528. § 11.

n *Part.* 2. *act.* 6. *Tom. Concil.* 1. *part.* 2. *pag.* ... *Edit. Bin.* 1618.

Juris Pontificii peritorum plerorumque de ea Scriptis, uti etiam in Principatibus quorum Principes ſunt omnino ordinis ejuſdem, alius qui in Imperiorum, Regnorum ac Rerumpublicarum Chriſtianarum aliarum plerarunque ſi non omnium Uſu ac Moribus. Prioris generis Effectus ejuſmodi apud eos admitti ſolet ut tam ſeculum futurum quàm præſens indubitanter quodlibet eorum ritè illatum Anathema reſpiciat, atque ei qui ante Conſtantinum in uſu habeatur ſuppar. Et *hoc nunc agit* (inquit Auguſtinus [o]) *in Eccleſia Excommunicatio, quod agebat tunc* (de tempore Legis Moſaicæ loquitur) *interfectio*, quod ut antè ſic nunc & poſtmodum apud Scriptores recipi ſolitum. Damnatio in Effectu illo citra Reſipiſcentiam & Abſolutionem Æterna, Vindictæ Divinæ ex imprecatione Expectatio, Sacrorum & Commercii Chriſtiani Privatio, de qua expreſſiùs etiam Capitularia Karoli & Ludovici Imperatorum [p] & verſus illi apud Scholaſticos & Canoniſtas perquam obvii

o *Quæſt. ſuper Deuteron.* 39.

p *Anſegiſ. lib.* 5. *cap.* 42.

Si pro delicto Anathema quis efficiatur,
Os, Orare, Vale, Communio, Menſa negatur.

Etiam ſi ex ſententia particulatim judiciaria Excommunicetur quis (vulgò vocant *ab Homine*) cum eo communicans eandem incurrit pœnam. Regularitèr ſcilicet. Sed temperamenta heic habentur in alio diſticho apud eoſdem autores tralatitio

Utile, Lex, Humile, Res Ignorata, Neceſſe,
Hæc Anathema quidem faciunt ne poſſit obeſſe.

Ubi *Utile* denotat eos qui in ſalutem Excommunicati conſulantur, *Lex* Uxorem lege conjunctam, *Humile* liberos & ſervos, reliqua Ignorantiam & Neceſſitatem, de quibus totòque ampliter heic Effectu ac Pœnitentiæ ritu multiplici Abſolutioni prævio, ipſaque Abſolutione juxta ordinis Eccleſiaſtici receptiores in ſcriptis ſententias, aliíſque heic concomitantibus fuſè tractatur apud Gabrielem Albaſpinum, Theophilum Rainaudum, Marium Alterium, alios perquam obvios. Et ſanè in Cauſis fermè omnimodis adhiberi ſolet inter alias hæc pœna velut pariter in Temporalibus ut vocant atque Spiritualibus legitima, etiam ut Judicialis ac Forenſis, in territoriis quibus Ordo Eccleſiaſticus aut ex ordine illo quiſquam ſummo gaudet in univerſum ſibi imperio, ut Pontifex Romanus [q] in ditionibus ſuis, Pontifices ſubinde alii ac Prælati quibus Jura Imperialia & Regalia ſive conceſſa ſive uſurpata. Atque admitti ſolet à Theologis non paucis ac Juriſconſultis Pontificiis Rem hanc tractantibus, quamlibet ob Excommunicationis Cauſam in Canonibus decretíſque Pontificiis aliorúmve Pontificiam, ſibi ſub aliis nominibus, autoritatem adſumentium placitis repertam, poſſe, juxta decretorum placitorúmque hujuſmodi mentem, legitimè ita in jus ab ordinis Eccleſiaſtici præſidibus vocari reum, ut ſive Criminis ipſius ſive Contumaciæ damnatus ritè etiam ac jure poſſit Excommunicari, indèque ea omnia debeat ſubire quæ in Effectu jam dicto continentur. Eoúſque etiam extenditur à nonnullis paſſim obviis Effectus hic ut omnimodo

q *Videſis Anton. Maſſam in Formulario pag.* 76. *Romæ* 1561. *Concil. Trident. Seſſ* 25 *de Reformat. ione* 6 *p.* 3. *&c.*

modo jure inter Chriſtianos velint exui eos qui ſic Excommunicati, etiamſi fuerint Principes ſummi, de quibus exempla ſunt obvia & notiſſima. Eò ſpectat quod toties apud ſummos Effectûs hujus pœnæ aſſertores occurrit de eo quod eſt *in Ordine ad Spiritualia* quæ abyſſus eſt immanis qua Chriſtianorum *Temporalia* omnimoda omnéſque actus ac res humanas devoratum heic eunt. Mitto ſubortam inter veterum nonnullos opinionem illam, *hominem Anathematis Vinculo innodatum jam Solvi non poſſe quia inſolubile & perpetuum eſt vinculum Anathematis*, contra quam multa rationabiliter poſuiſſe dicitur Gelaſius Papa [r] ſub annum Chriſti 490, qui tamen quenquam in Excommunicatione mortuum poſſe abſolvi [s] noluit. In Oriente autem apud Græcos alióſque eorum ibi Chriſtianiſmum amplexantes receptiſſimum habetur, perquàm mirandum reperiri Effectum Excommunicationis in corpore ejus qui ante Abſolutionem mortuus fuerit. Nimirum illud in pulverem non diſſolvi [t] ſed tympani more extenſâ cute in figuram horrendam tumeſcere; poſt Abſolutionem verò ritè etiam tunc peractam, ut cadavera alia, diſſolvi. Atque exempla hac de re proferunt, qualia etiam in Occidentis hiſtoriis Eccleſiaſticis ſubinde reperta [u]. Credat qui ſatis credulus. Certè non vulgus ſolùm in Oriente ſed ipſi ex profeſſo ibi antiſtites opinionem illam tuentur atque etiam in publicis Excommunicationis inſtrumentis exprimunt. In Comminatorio nupero Cyrilli Patriarchæ Alexandrini, quo Excommunicandos voluit omnes qui conſulerent uxori Stamatii defuncti ut non ſervaret pacta cum mariti ſui fratribus Conſtante & Damaſceno, *ſive viri*, inquit [x], *ſive fœmina à Deo omnipotente ſint Excommunicati, maledicti & incondonati* ϗ μετὰ τὸν θάνατον ἄλυτοι ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ϗ ἐν τῷ μέλλοντι ϗ τυμπανικοὶ *& poſt mortem indiſſoluti, in præſenti ſeculo & in futuro, & tympani more turgidi.* Formulas item Abſolvendi poſt mortem in Oriente uſitatas habes apud Jacobum Goar in Notis ad Euchologium [y]. Qualiſnam autem Effectus heic fuerit ille Alter ſeu qui repertus in Moribus ac Uſu Regnorum & Rerumpublicarum Chriſtianarum aliarum ab eis quæ ab Ordinis Eccleſiaſtici aliqua parte, ut Principe ſummo, gubernantur, facilè ediſcetur ex eis quæ de Jure Moribúſque in illis circa Excommunicationem uſitatis probatiſque infra tradentur, unde ſimul liquebit qualiſnam integrarum Eccleſiarum ſeu ſtatuum Chriſtianorum ejuſmodi qui etiam tam ex Ordine Eccleſiaſtico quàm eo qui Laicus dici ſolet conflantur, Sententia & Judicium etiam & Praxis (quicquid Theologi & Juriſperiti aliquot in adverſum ſcriptitarint feceríntve) per ſecula anteriora uſque in noſtra tempora ſeriò obtinuerit. Quod autem attinet ad Jus in Univerſum quo Excommunicatio fundari per tempora jam tractata exiſtimatum eſt; Duplicem manifeſtum eſt fuiſſe atque etiamnum eſſe eâ de re Sententiam. Alteram eorum qui juxta patrum aliquot ſuperiori in capite Scita ac Rationes è ſacra ſcriptura ab eis adductas ibíque memoratas, Jus illud Divinum eſſe ac Euangelicum ita volunt, ut actum Excommunicandi eo niti Obedientiámque ab Excommunicato aliiſque Chriſtianis inde ut Divinitùs Præceptam debere præſtari enixiùs aſſerant. Alteram eorum.

r *Luitprandus in vita Gelaſii & vide Tomum de Anathematis vinculo Epiſtolis ejus ſubjunctum.*

s *Epiſt.* 4. & 11.

t *Hiſtor. Politic. Turco-Græciæ lib.* 1. *pag.* 27. & *lib.* 2. *pag.* 151. *Chriſtoph. Angel. de Inſtitutis Græcorum cap.* 23. *Nicetæ Nomocanon apud Leonem Allatium Epiſtola de quorundam Græcorum Opinationibus* § 14.

u *Vide Theophil. Rainaud. de Monitoriis part.* 2. *cap.* 11. & *Iacob. Goar in Euchologium pag.* 689.

x *Iacob Goar. ibidem. Et vide Synodum* 2. *ſubjunctam Confeſſioni Cyrili Patriarchæ pag.* 132.

y *Pag.* 686.

eorum qui Pœnam hanc Jure tantùm ac Invento Arbitrióque Humano fundari volunt, adeóque pro eodem Jure ac Arbitrio juxta varias Regiminum formas, poſſe & debere Temperari, Admitti, Omitti, Rejici, Revocari. Prior ſententia tum in Pontificiorum ſcriptis, tum in Reformatorum perquam obvia eſt. In Commentariis Pontificiorum ad Novum Teſtamentum, atque in excerptis è Patribus aliquot vetuſtis apud Petrum Lombardum [a] & in Scholaſticis ad eum perquam numeroſis ea traditur, in Synodis ac literis Pontificiis non rarò agnoſcitur inculcatúrque, maximè in Formulis Excommunicationis in Canonum collectionibus & Scriptoribus Pontificiam heic autoritatem tuentibus tum è Theologis tum è Juriſconſultis Pontificiis paſſim proſtantibus; qui ſcilicet de Cenſuris ex profeſſo agunt Eccleſiaſticis, aut earum, ſaltem hujus, jus nominatim obiter diſcutiunt, aut de *Politia Eccleſiaſtica*, *Poteſtate Papæ*, de eo quod eſt *Ligare & Solvere*, *Regno Chriſti*, *De Clavibus*, *De Clave David*, id genus aliis ſcribunt; Aliis ex eis nec ſanè paucis (ut mox oſtendetur) alitèr omninò ſentientibus. In Reformatis autem qui ex profeſſo & ſeorſim hac de re ſcripſerint anteſignanus eſt heic Theodorus Beza qui anno 1590. typis Genevæ primùm edidit adverſus Thomam Eraſtum Medicum Tractatum *De Vera Excommunicatione & Presbyterio*, in quo tum hoc tum illam Jure fundari Divino ac Divina Inſtitutione argumentis quamplurimis contendit. Sed vix aut ne vix quidem aliis pro Excommunicationis ejuſmodi jure utitur quàm quibus Pontificii ipſi dum eandem Pontificibus paritèr aſſerere conantur. Eorum autem pleraque & maxima ſi non omnia capitibus memorantur ſuperioribus. Conſonum habet ille Calvinum [b] & ſequaces quamplurimos inter Scriptores qui Regimen Presbyteriale qualecunque, ut ex Divina & Apoſtolica inſtitutione recipiendum, tuentur, maximè eos qui Regnum Dei Univerſale ſeu Paternum ita aliud ac diverſum expreſſiùs faciunt à Regno Mediatoris ſeu Filiali (quod & Oeconomicum vocant) ut in hoc Diſciplinam Excommunicationis, velut divinitus Ordini Eccleſiaſtico inſtitutam ſeorſim ab eo exercendam velint, quemadmodum in illo alias, quas, ad Civilem, ut loquuntur, Magiſtratum velut Regni Paterni tantùm Vicarium pœnas attinere aiunt. Scriptores ejuſmodi aliquot prodiere etiam nuper in Anglia, ſed plerunque Anglicè. Alii etiam Latinè apud Belgarum Reformatos aliquos, maximè Zelandos. Obvii ſatis ſunt omnes. Huc ſpectant etiam Confeſſiones Helvetica [c], Gallicana [d], Bohemica [e], aliæ aliquot. Et Belgica olim [f]. *Nos omnia humana inventa omnéſque leges rejicimus quæ ad Dei Cultum ſunt introducta ut iis Conſcientiæ ullo modo illaqueentur aut obſtringantur. Eaſque ſolas ſuſcipimus quæ idoneæ ſunt vel ad fovendam alendámque concordiam vel ad nos in Dei obedientia retinendos. Ad id verò inprimis neceſſaria eſt Excommunicatio ex præcepto Verbi Dei uſurpata & alia illi annexa diſciplinæ Eccleſiaſticæ appendices.* Etiam ab Epiſcopis noſtratibus ſub Elizabetha Regina in Synodo Forma ſententiæ denuntiandæ præſcribitur, in qua legitur [g] *Epiſcopum nomine atque autoritate Dei Optimi Maximi Excommunicaſſe N. ab omni ſocietate Eccleſiæ Dei*

a Sent. 4. diſt. 18. &c.
a Cauſ. 11. quæſt. 3. Cauſ. 24. quæſt. 2. &c. Decretal. tit. de ſententia Excommunicat. &c.
b Inſtit. lib. 4. cap. 11.
c Artic. 18.
d Artic. 14.
e Artic. 33.
f Artic. 32.
g Ad finem libri Canonum 1571.

Dei & tanquam membrum emortuum amputaſſe à Chriſti corpore. Et toties ſanè à Theologis nonnullis in Scriptis ſuis ac Concionibus inculcari ſolet ſententia hæc de Excommunicatione, velut de Singulari juriſdictionis Ordinis ſui Inſtrumento ac Diſciplinæ quam ſibi liberè exercendam volunt Nervo Strenuiſſimo, ut vulgò pro ea quæ eſt fuítque antiquitùs & eſſe debet, hac de re, unica plerunque accipiatur. Sententia autem Altera, quæ de Jure heic Humano eſt nec Inſtitutionem Divinam admittit, ut, ſecundum ea quæ ſuperius de Judaica & Apoſtolica Excommunicatione obſervantur, etiam jam dictâ vetuſtior eſt, ita etiam ritè animadverſa & perſpecta Autores habuit, per ſecula jam tractata, & Magnos & Numeroſiſſimos. Id optimè cernitur in Jure hac de re Cæſareo Seculorum Vetuſtiorum, in Regnorum & Rerumpublicarum Chriſtianarum tum vetuſtiorum, tum recentiorum, maximè ubi Principes ſummi non fuerint Ordinis Eccleſiaſtici, Uſu, & Moribus, ac demum in editis aliquot doctorum virorum Singularium Commentariis. Quod ad Seculorum Vetuſtiorum Jus Cæſareum heic ſpectat; legitur, tempore quo primùm Chriſtianiſmus cum Regimine Publico conjunctus eſt, tanto favore Ordinem Eccleſiaſticum exceptum fuiſſe à Conſtantino Magno ut poteſtatem Epiſcopis ampliſſimam cauſas omnimodas *quæ vel prætorio jure vel civili tractandæ* eſſent cognoſcendi dijudicandique induſſerit, ſententiáſque eorum, præ aliis cunctis, ratas ac firmas haberi voluerit. Extat ea de re edictum ejus ad Ablavium Præfectum Prætorio, ad finem libri decimi ſexti Codicis Theodoſiani ſub titulo *de Epiſcopali judicio*, velut Extravagans. Sed in Ms. meo locum habet edi-ctum illud, utì & bina proximè ibi ſequentia, in titulo *de Epiſcopis, Eccleſiis & Clericis* [h], quâ de re alibi [i] plura. Cæterùm Conſtantini reverà fuiſſe certiſſimum eſt. Tribuitur à Baronio [k] anno ejuſdem 9. ſeu Chriſti 314. Et quidem ſummatim memorari videtur tum ab Euſebio [l] tum à Sozomeno [m]. Ex hujuſmodi indultu concipiendum quidem non videtur quin liberrimo Excommunicationis Uſu fruerentur Epiſcopi, adeóque etiam Humano ejuſdem jure jam gauderent, quicquid de Divino ab eorum aliquibus ſit inſuper Exiſtimatum Scriptúmve. Cum enim Juriſdictionis ac Coercitionis quam ante Conſtantinum juxta Confœderatam inter ſe Diſciplinam antè oſtenſam alitérve inter ſe exercebant Chriſtiani, Inſtrumentum Solum eſſet aut ſaltem Primarium Excommunicatio, dubitari nequit quin permiſſâ Epiſcopis ex indultu Cæſareo tantâ in omnimodis cauſis juriſdictione, eâdem etiam tunc illi uterentur inter alias pœnas forenſes, quas ſibi licitas ſcilicet autumarent. Nam vetus ſententia illa de Capitalibus pœnis Chriſtianis non licitis, hactenus complurium, ſi non omnium, animis inhæſiſſe videtur ex ſcommate illo Juliani Apoſtatæ, qui cum eos, ut ipſi inviſiſſimos, magiſtratibus & judiciis publicis exercendis arceret, rationem reddidit ex eo quòd Lex Chriſtiana Gladii pœnâ uti vetaret. Et ſanè per omnia abinde etiam in noſtra ſecula, Ordinis Eccleſiaſtici Præſides plerique, ſi non omnes, quibus talis conceſſa aut uſurpata poteſtas, Excommunicationis uſum liberiorem adhibere ſoliti. Quemadmodum igitur ſub Claudio Auguſto qui tam ut Pontifex Maximus quàm Summus

h *C. Theod. lib. 16. tit. 2.*
i *Diſſert. ad Fletam cap. 5. § 6. & de eo vide Capitular. lib. 6. cap. 28. Cauſ. 11. quæſt. 1. c. 37. Ivonem Decret. part. 16. cap. 312. Panormiæ lib. 5. cap. 22. Concil. Gallican. Iacobi Sirmond. tom 3. pag. 106. Concil. General. tom. 3. part. 2. pag. 394. Edit. 1618. Append. Codicis Theodoſ. Sirmondi l. 1.*
k *Tom. 3. ann. 314. num. 38.*
l *De vita Conſtantin. lib. 4. cap. 27.*
m *Lib. 1. cap. 9.*

orbis Romani Imperator Judæis omnimodis, adeóque tunc tam Chriſtianis quàm non Credentibus (ut capite oſtenditur ſeptimo) moribus ſuis ad religionem ſuam ac ſacra attinentibus, etiam & forenſi inter ſe coercitione non capitali, adeòque Excommunicatione ſua liberè uti indulſit, tam Cæſareo quàm Judaico Jure fundabatur ejuſdem Uſus, ita ex indulgentiſſima hac Conſtantini Magni conceſſione, tam Cæſareo Jure planè quàm ullo alio, qualecunque ſive receptum ſive obtenſum antè aut pòſt eſſet, palàm quidem videtur, ex ipſis edicti verbis, fundatum eſſe ut aliarum pœnarum ac multiplicis poteſtatis forenſis quæ Epiſcopalis tunc erat, ita etiam Excommunicationis Chriſtianæ tunc Uſum, qui ſic ab eo, inter Juriſdictionis ac Imperii alia, conceſſus, tam ut à Pontifice Maximo ſeu Summo, in ſacrorum per Orbem Romanum Regimine ac Juriſdictione, Arbitro, quàm ut ab Imperatore. Utrunque enim munus & titulum etiam in Chriſtianiſmo illo geſſit Conſtantinus ipſe ut deceſſores ejus in Paganiſmo antè univerſi. Scilicet penes Pontificum collegium erat antiquitùs Rerum Sacrarum & de Religione, ex jure ordinario, omnimoda in Imperio Romano Cognitio, Poteſtas & Judicium legitimum. Atque Collegio illi præfuit Pontifex Maximus, ut ſummus Religionis [n] ac Sacrorum Judex ac Curator. Hæc verò dignitas Imperatoriæ primò in Julio Cæſare & dein (mortuo Lepido tunc Pontifice Maximo) in Auguſto & poſtmodum perpetuò in Paganiſmo Imperatorum, velut maximum Imperii firmamentum, conjuncta eſt. Et uſitatiſſimum apud veteres erat, ut Sacerdotium ſummum [o], ſummúmque in regimine Imperium conjungerentur. Quum autem partes eſſent Pontificatus binæ, altera Juriſdictio circa Sacra cum Imperio, altera Sacra in cultu Functio; hæc collegio' reliquíſque Sacerdotibus ab Imperatoribus plerunque relicta eſt, ſic tamen ut horum interim arbitrio etiam pars ea ſubeſſet. Poteſtas autem Pontificatùs Maximi illa altera, ſeu Juriſdictio & Imperium ad illum attinens, cum Imperatoria Majeſtate conjunctum ita in Imperatoribus ipſis invaluit (quod ſanè aliter fieri nequibat) ut pro ſolo eorum arbitrio, quicquid Collegium in adverſum ſentiret, omnia in Regimine illuc ſpectantia fierent. Inde illud Julii Cæſaris de augendo Pontificum, Augurum & Quindecim-virorum Collegio [p]; illud item Auguſti [q] de libris Fatidicis, Sibyllinis, Sacerdotum numero, Veſtalibus, ſimulac Pontificatum maximum ſuſceperat. Id genus eſt quod de Vitellio habet Tacitus [r]; *apud Civitatem cuncta interpretantem, funeſti ominis loco acceptum eſt quòd Maximum Pontificatum adeptus Vitellius de cæremoniis publicis XV Kal. Auguſti edixiſſet, antiquitùs infauſto die Cremerenſi Allienſique cladibus*; quod ipſum eſt quod Suetonius [s] memorat ubi eodem die ait illum *Pontificatum Maximum cepiſſe.* Hiſce conjunge illud Domitiani, qui jure Pontificis maximi, utcunque non ſine immanitate etiam tyranni, Corneliam Veſtalium Maximam ſeu ut codices habent aliqui Maximillam, inceſti damnabat [t]. Atque huc ſpectat quod Spartianus habet de Hadriano; *Sacra Romana diligentiſſimè curavit; peregrina contemſit. Pontificis maximi officium peregit.* E quo loco miror ſanè adeò à viris aliquot doctiſſimis [u] admiſſum, priores

n *Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. Feſt. in Maximus & Ordo.*
o *Vide Syneſ. Epiſt. 121. Iſaac. Caſaubon. ad Sueton. lib. 2. cap. 31. &c.*
p *Dio lib. 42. alii.*
q *Sueton. lib. 2. cap. 31.*
r *Hiſtor. 2.*
s *In Vitellio. cap. 7.*
t *Plin. lib. 4. Epiſt. 11. ad Minutianum.*
u *Vide Iſaac. Caſaubon. ad Spartian. Iacob. Gutber. de Vet. Iure Pontificio lib. 1. cap. 15. Ioh. Bullinger. de Imperatore lib. 1. cap. 13.*

res Hadriano imperatores titulo contentos rem neglexiſſe. Neque enim jam memorati rem negligebant. Nec forſan reliqui. Alexander item Severus *Pontificibus tantum detulit & Quindecimviris atque Auguribus ut quaſdam cauſas ſacrorum à ſe finitas iterari & aliter diſtingui pateretur.* Sic Lampridius. Ubi expreſſiſſimum teſtimonium Juriſdictionis ac Imperii circa ſacra ab Auguſtis tunc liberè & pro arbitrio ſuo per ſe exercendi, uti etiam aliis, pro libitu ſuo, permittendi. Propagata hæc dignitas in Auguſtis per annos 360 aut circiter, ad Conſtantinum Magnum pari li jure tandem devenit. Atque is eam ſibi tribuit in edicto illo primo quod in Chriſtianorum gratiam ipſe cum Galerio emiſit [x]. Uterque ſe Ἀρχιερέα μέγιστον *Pontificem maximum* disertè inter titulos reliquos nuncupat. Nam quicquid ſtatuendum fuerit de eo quod obſervatum eſt ex nummis aliquot Auguſtorum anteriorum, ut Divorum fratrum, Caracallæ & Getæ, etiam & Diocletiani & Maximiani, ſi duo ſcilicet vel tres eſſent Imperatores, illorum unum Pontificatum maximum geſſiſſe [y], ac cæteros pontifices tantùm fuiſſe dictos ſine Maximi titulo, ſeu Majores tantùm; id palàm eſt, ex edicto illo Galerii & Conſtantini, uti etiam ex aliis ſtatim allatis teſtimoniis, jam tandem inoleviſſe ut plures ſimul Imperatores Pontificatus Maximi titulo ac dignitate paritèr gauderent ac uterentur. In Edictis quidem, Numiſmatis ac Inſcriptionibus eorum maximè qui propiùs præceſſerant non ſemper, ſed ſatis infrequentèr, repertus eſt titulus hic, nec in Conſtantini nec in deceſſorum aliquot ejus, uti nec in ſucceſſorum (præter Julianum) alicujus Nummis puto omninò. Sed manſit utcunque in eo Dignitas & Titulus hic etiam poſtquam Antiſtites Chriſtianos tanto receperat, ut diximus, favore & Chriſto etiam nomen dederat ipſe. Unde illud de Epiſcopatu ejus nuper ita à doctis aliquot controverſum. Rebus enim compluribus circa ſacra Chriſtiana, juxta ejus imperium & voluntatem, ritè peractis, inde ait autor [z] Vitæ ejus eveniſſe ut cum Epiſcopos nonnullos convivio exciperet ipſe etiam ſe Epiſcopum appellaret; Scilicet inquit, ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ θεοῦ καθεσταμένος ἐπίσκοπος ἂν εἴην *Vos quidem eorum qui intra Eccleſiam ſunt, ego autem eorum qui extra à Deo conſtitutus ſum Epiſcopus.* Quod proculdubio dictum non ſine alluſione ad illud Pauli [a] *nonne de eis qui intus ſunt* (τοὺς ἔσω) *vos judicatis?* τοὺς δὲ ἔξω *eos qui extra ſunt Deus judicat*, ubi palàm judex eorum qui extra, ſeu Deus, eſt etiam eorum judex qui intra, quorum judicium, juxta ſenſum Apoſtoli & ſeculi illius rationem, Eccleſiis à Deo, ut Judice omnium ſummo, tunc permiſſum. Et ſingularis eſt locutio illa Conſtantini inter alias quibus uſus eſt, poſtquam Chriſtianiſmo nomen dederat, in Deliberationibus de dignitate illa Pontificatus Maximi retinenda. De locutionibus illiuſmodi conſulas quæ nuper diligentiſſimè congeſſit Franciſcus Archiepiſcopus Rothomagenſis [b]. Dignitatis hujus titulus ei tribuitur in Marmore hoc veteri ſub ipſum Nicæni Concilii primi tempus ei dicato [c].

[u] *Vide Iſaac. Caſaubon. ad Spartian. Iacob. Guther. de Vet. Iure Pontificio lib. 1. cap. 15. Iul. Bullinger. de Imperatore lib. 1. cap. 13.*

[x] *Euſeb. hiſt. Eccleſ. 8. cap. 29. Græce, Nicephor. lib. 7. cap. 23. De anno ejuſdem vide Baron. Tom. 3. ann. 311. § 32. & Samuel. Petit. in Diatrib. de Iure, Principis Edictis Eccleſiæ quæſitis. cap. 7. Malè* Conſtantius *pro* Conſtantino *ibi legitur apud Ruffinum uti etiam in verſione Chriſtophorſoni.*

[y] *Iac. Guther. de Veteri Iure Pontif. lib. 1, cap. 15.*

[z] *Lib. 4. cap. 24.*

[a] *1 Corinth. 5. 12.*

[b] *De Rebus Eccleſiæ lib. 1. cap. 3.*

[c] *Mart. Smetius in Inſcript. fol. 156. 12. Hub. Goltzius in Theſauro pag. 80. Gruter. fol. 159. 6.*

D. N. IMP. CAES.
CONSTANTINO. P. F.
VICTORI. AVG. PONT.
MAXIMO. TRIBVN.
POTESTAT. XXIIII. IMP.
XXII. COS. VII. P.P.
PRO. COS.
RERVM. VMANARVM.
OPTIMO. PRINCIPI.
DIVI. CONSTANTI. FILIO.
B. R. P. NATO.

Extare dicitur Parmæ, uti & ei ſimile, ut gemellum, Patavii[d] apud Contarenos. Aliæ etiam occurrunt in quibus eodem titulo indigitatur[e], ſed nullius planè hanc in rem autoritatis. Nec ſolùm ille ſed ſucceſſores ejus Chriſtiani (ut de Juliani. Apoſtata nihil dicam quem titulo & dignitate hac uſum eſſe in Paganiſmo ſuo velut ad Imperatoriam Majeſtatem ſemper nunc attinente, manifeſtum eſt[f]) in Gratianum cuncti Dignitatem hanc geſſerunt. Romæ viſitur baſis marmorea[g] effoſſa ad radices montis Palatini, Valenti Auguſto, Principi Chriſtiano, ſic inſcripta.

IMP. CAES. FL.
VALENTI.
PIO. FELICI. VICTORI.
AC. TRIVMPHATORI.
SEMPER. AVGVSTO.
PONT. MAX.
TRIB. POT. III. IMP. IV.
COS. II. P. P.
COH. III. . . . . P. R. . . . .
D. N. M. . . . . .

Ac ejuſdem temporis habetur Inſcriptio alia Romæ in ponte Ceſtio, inſulæ Tiberinæ juncto, quem Sancti Bartholomæi à vicino templo nunc appellant, ubi & Valentinianus, & Valens, & Gratianus AAA tres ſimul Imperatores Chriſtiani, nomine Pontificis Maximi inter alios eorum titulos inſigniuntur, idque ob opus publicum ſeu pontem in Uſum Senatus ac Populi Romani ab eis con-

d *Gruter. fol.* 283. 3.
e *Smetius Inſcript. fol.* 7. 3. 58. 1. *Gruter. pag.* 283. *Goltzius in Theſauro pag.* 79. *& Videſis Baron. tom.* 3. *Ann.* 312. § 94. *&* 95. *& compara Inſcriptionem Diocletiano apud Ald. Manutium in Orthographiæ Ratione pag.* 457.
f *Sozomen. lib.* 5. *cap.* 1. *Julian. Epiſt.* 62. *Gruter. Inſcript. fol.* 285. 1 *&c.*
g *Gruter. fol.* 286. 3.

conſtitutum dedicatúmque. Hanc quidem habet Baronius [h] uti & Boiſſardus [i]; ſed diverſo uterque linearum ordine ab eo quo apud Smetium qui exſcripſiſſe dicitur legimus & ex eo apud Gruterum [k]. Partes item ejuſdem cuilibet ſeorſim, nec corpore in uno, tributas habet Goltzius [l]. Ex ipſo autem marmore faciem ejus ita exhibet Smetius ut in lineas octo diſponatur; qualibet earum vocabula, juxta numeros heic appoſitos, in ſe continente. Scilicet ita Secunda, Quarta & Sexta Pontificis Maximi titulo clauditur.

h *Tom. 3. ann.* 382. § 95.
i *Part. 3. fol.* 114.
k *Theſ. pag.* 160, 4.
l *In Theſauro pag.* 82. & 83.
m *Inſcript. fol.* 3, 2.

1 DOMINI. NOSTRI. IMPERATORES. CAESARES.

2 FL. VALENTINIANVS. PIVS. FELIX. MAXIMVS. VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIF. MAXIMVS.

3 GERMANIC. MAX. ALAMANN. FRANC. MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. VII. IMP. VI. CONS. II. P.P.P. ET.

4 FL. VALENS. PIVS. FELIX. MAX. VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIF. MAXIMVS.

5 GERMANIC. MAX. ALAMANN. MAX. FRANC. MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. VII. IMP. VI. CONS. II. P.P.P. ET.

6 FL. GRATIANVS. PIVS. FELIX. MAX. VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIF. MAXIMVS.

7 GERMANIC. MAX. ALAMANN. MAX. FRANC. MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. III. IMP. II. CONS. RIMVM. PPP.

8 PONTEM. FELICIS. NOMINIS. GRATIANI. IN. VSVM. SENATVS. AC. POPVLI. ROM. CONSTITVI. DEDICARIQVE. JVSSERVNT.

Addit Boiſſardus; *in interiore parte Pontis S. Bartholomæi utrinque duæ inſcriptiones leguntur ejuſmodi.* Omnes autem qui Inſcriptionem hanc edidere, eadem exhibent vocabula, utcunque in linearum ordine diſcrepantes. At verò ex marmoris hujus verbis facile eſt elicere non ſine Senatus Populíque Romani etiam & ipſorum Trium Auguſtorum Autoritate ac Placito ſingulari, cuilibet adjectum eſſe Pontificatus Maximi titulum, velut illum quo ut Imperatorio tamdiu, atque in deceſſoribus ab initio Imperii Cæſariani cunctis tam Chriſtianis quàm aliis conjuncto, legitimè fruerentur. Eandem ob cauſam Gratianus ita etiam nuncupatur in Inſcriptione publica autoritate ei Emeritæ in Luſitania, ut traditur, concepta ob opus aliquod publicum, forte viam à Cappara ad Emeritam reſtitutam, cujus reſtitutæ nomine extat ibi etiam Veſpaſiano columna inſcripta [n]. Illa autem Gratiano ita è Schotti ſchedis exhibetur [o].

n *Gruter. fol.* 154, 3 *Paul. Merula Coſmograph. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 25.
o *Gruter. pag.* 159, 7.

IMP. CAES. GRATIANVS.
PIVS. FELIX. MAX. VICT.
AC. TRIVMPH. SEMP. AVG.
PONT. MAX. GERM. MAX.
ALAMANVS. MAX. FRANC.
MAX. GOTH. M. TR. P. III.
IMP. II. COS. IIII. PRIM. P.P.P.
RESTITVIT.
C. XI.

Ubi legendum proculdubio COS. PRIM. & delenda illa quaternarii numeri nota. Similis item Romæ hæc haberi dicitur [p].

p *Idem fol.* 1082, 13.

FL. GRATIANVS. PIVS. FELIX. MAXIMVS.
VICTOR. AC. TRIVMPH. SEMPER. AVG. PONT.
MAX. GERMANIC. MAX. ALAMAN. MAX.
FRANC. MAX. GOTHICVS. MAX. TRIB. POT. VI.
IMP. II. COS. PRIMVM. P. P. P.

Sed legendum TRIB. POT. III. Ita ſub initia heic Gratiani (Tribunitiæ ſcilicet poteſtatis annus Imperii annum denotat) ſeu circa Annum Chriſti vulgarem 370, ex receptiſſimo dignitatis illius ut ad Auguſtos etiam Chriſtianos attinentis jure, & vocabantur, ut Conſtantinus aliíque antè, & vocari volebant & eſſe ipſi Auguſti Pontifices Maximi; quo in nomine circa tam Perſonarum quàm Rerum Sacrarum Regimen Juriſdictionem ac Imperium tanta ſemper autoritas. Etiam & Gratiano Auguſto, ſub decennium pòſt, non alitèr atque tituli Imperatorii reliqui, tribuitur hæc dignitas ab Auſonio poeta illo celeberrimo

rimo (qui & Chriſtianus erat ipſe) in Gratiarum Actione pro Conſulatu. Nempè Conſul erat ille ſub annum Chriſti 380 cum Olybrio ſeu ſub quadriennium ante Gratiani obitum. *Unus*, inquit ille, *in ore omnium Gratianus, poteſtate Imperator, virtute victor, Auguſtus Sanctitate, Pontifex religione, indulgentiâ pater, ætate filius, pietate utrumque ſuperat.* Et inferiùs de comitiis Conſulatus ſui in urbe Sirmio, velut dubitans an Tributa, an Centuriata, an Pontificalia dicenda eſſent, *ſic potiùs*, ait, *ſic vocentur quæ tu Pontifex Maximus Deo participatus habuiſti.* Sanè cum de Valentiniano, Valente, Gratiano, etiam & de Conſtantino Magno, res ita conſtet, cur nam Conſtantem ac Conſtantium & Jovianum qui reliqui ſunt inter Conſtantinum & Gratianum Principes Chriſtiani, parili uſos eſſe jure non crederemus, adeóque & ipſos itidem fuiſſe Pontifices Maximos. Eccleſiaſtici ſcriptores veteres quidem heic ſilent, nec ejuſmodi rei veſtigium aliquod reliquere. Sed præter Inſcriptiones jam allatas ampliſſimum ea de re teſtimonium præbet Zoſimus, in quem, utpote non Chriſtianum, haud parùm ob cauſas aliquot invehuntur Euagrius, Photius, Nicephorus, alii de quibus conſulas heic ſi vis Leunclavii pro eo Apologiam. Cæterùm ille de Pontificatus Maximi & ſummi imperii in Regibus ac Auguſtis vetuſtioribus ſingulis conjunctione, in Gratiani & Theodoſii rebus verba faciens ἅμα, inquit· τῷ παραλαβεῖν ἕκαστον τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν, ἡ ἱερατικὴ στολὴ παρὰ τῶν Ποντιφίκων αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ παραχρῆμα Ποντίφιξ Μάξιμος ἀνεγράφετο, ὅπερ ἐστὶν Ἀρχιερεὺς μέγιστος *ſimul atque ſummum imperium quiſque conſequebatur, amictus ei ſeu ſtola ſacerdotalis offerebatur à Pontificibus & continuè Pontifex Maximus in actis inſcribebatur.* Pergit dein καὶ οἱ μὲν ἄλλο πάντες αὐτοκράτορες ἀσμενέστατα φαίνονται δεξάμενοι τὴν τιμὴν, καὶ τῇ ἐπιγραφῇ χρησάμενοι ταύτῃ· ἐπειδὴ εἰς Κωνσταντῖνον (ubi locum depravatum ita ſupplet Sylburgius, καὶ δὴ καὶ Κωνσταντῖνος ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν) ἦλθεν ἡ βασιλεία καὶ ταύτης τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὰ θεῖα τραπεὶς καὶ τὴν χριστιανῶν ἑλόμενος πίστιν. καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον ἑξῆς οἱ ἄλλοι καὶ Οὐαλεντινιανός τε καὶ Οὐάλης *Ac cæteri quidem Pontifices univerſi libentiſſimis animis hunc honorem accepiſſe & hoc uſi titulo videntur, adeóque Conſtantinus etiam potitus imperio, licet is à recta ſacris in rebus via deflexerit & fidem Chriſtianorum amplexus ſit; itémque poſt illum reliqui ordine ſequuti, & Valentinianus & Valens.* Ita de Conſtantino expreſſim ac ſucceſſoribus ejus uſque in Valentem qui cum Gratiano etiam imperavit. Jam verò de Gratiano ſtatim apud eum ſequitur τῶν οὖν ποντιφίκων, κατὰ τὸ σύνηθες, προσαγαγόντων Γρατιανῷ τὴν στολὴν ἀπεσείσατο τὴν αἴτησιν ἀθέμιτον εἶναι χριστιανῷ τὸ σχῆμα νομίσας. τοῖς τε ἱερεῦσι τῆς στολῆς ἀναδοθείσης φασὶ τὸν πρῶτον ἐν αὐτοῖς τεταγμένον εἰπεῖν· Εἰ μὴ βούλεται Γοντίφιξ ὁ Βασιλεὺς ὀνομάζεσθαι, τάχιστα γενήσεται Ποντίφιξ Μάξιμος *Quum ergo Pontifices, ex more talem Gratiano amictum* ſeu *ſtolam Pontificiam adtuliſſent, averſatus eſt id quod petebant; ratus non eſſe fas illiuſmodi habitu Chriſtianum uti. Cúmque ſtola ſacerdotibus illis reddita fuiſſet, aiunt eum qui dignitate Princeps inter eos erat, dixiſſe; ſi Imperator non vult dici Pontifex, admodum brevi Pontifex fiet Maximus.* Quod dicterium Maximum reſpe-

q Hiſt. 4.

pexiſſe creditum eſt[r]. Illum ſcilicet ex Hiſpania oriundum & Conſtantinianâ ſtirpe prognatum, qui ægrè ferens Theodoſium primum à Gratiano Auguſtum declaratum, in Occidente ſummo conatu ſibi imperium nanciſci tentans Gratianum ipſum demum occîdit. At Maximus ille inclareſcere ita cœpit ſub exitum Gratiani qui circa annos XVI imperavit. Neque igitur antè ſtola Pontificia ſic ei oblata videtur. Nec ante Pontificiam dignitatem reſpuiſſe ſic videtur Gratianus, utcunque jam ſtola ipſâ à Paganicæ ſuperſtitionis Pontificibus allata adeò ei diſpliceret. Quod igitur dictum à Zoſimo de ſtola ejuſmodi Auguſtis offerri ſolita ſimul ac imperio potiebantur, de eo quod ut plurimùm fieret & quod commodè ex temporis locique ratione fieri poſſet neceſſariò capiendum. Etenim ex more per quadringentos ampliùs jam retrò annos uſitato, Imperatores, etiam Pontificatus Maximi dignitatem geſſerant ex jure quo per annos tot conjuncti ſunt aut velut in unam coaluerant tituli illi ſic perſonam. Et quanquam ſub Cæſariani Imperii initia aut tempora vetuſtiora, teſtimonia aliquot (ſed ſanè pauciſſima) habeantur de tempore certo Imperatoris, poſt imperii initium[s], in Pontificiam hanc dignitatem creandi, attamen æquum eſt ut credamus invaluiſſe tandem (quod & res ipſa facillimè tulit) ſingularem heic in Pontificiam dignitatem creationem aut Induendæ ſtolæ Pontificiæ ritum non adeò neceſſarium fuiſſe ut ſine eo Pontifex Maximus non haberetur Imperator ſimul atque creatus eſſet. Nam antè liquet & Valentinianum & Valentem & Gratianum ſimul Pontifices Maximos dictos ſub ipſius Gratiani initia, ad quæ illud Zoſimi de eo ſub ipſum ejus exitum & inter res Maximi memoratum, non omninò videtur poſſe ſpectare. Multò minùs ad dignitatem hanc Imperatoribus firmandam neceſſarium erat omninò eorum cuiquam uſitatum ſacrificium illud horrendum & taurino ſanguine conſpurcatum quod ut ſummo ſacerdoti proprium à Prudentio[t] deſcribitur.

Summus ſacerdos nempe, ſub terram Scrobe
Actâ, in profundam conſecrandus mergitur,
Mirè infulatus &c.

Hoc enim Pontificibus ſeu ſummis Romæ ſacerdotibus cunctis creandis antiquitùs regularitèr adhibitum. Nam Pontifex ibi quilibet, ſummus ſacerdos id eſt ἀρχιερεὺς nominatus; unde etiam Archieroſynæ aliæ dictæ[u] non paucæ. Et Pontifices erant tam Majores & Minores quàm Maximus (quod nemo neſcit antiquitatibus Romanis inaſſuetus) Etiam & plures Maximi cum ſimul Imperatores plures, ut dictum eſt. Sed Pontifici Maximo ſeu Ἀρχιερεῖ Μεγίστῳ modus ille ſeu ritus creationis peculiaris[x] nequaquam videtur tempore ullo peculiaris, nedum illi unquam Pontifici Maximo qui ſimul Imperator erat & Pontifex Maximus adeóque omnigeni juris ipſe arbiter; licet Julianum non ſine ſacrificio illo in dignitatem hanc creatum ſentiat quidem Baronius[y], quod mihi non ita probabile. Adeóque ſine ſacrificio illo, etiam & ſubinde ſaltem abſque ſtola illa Pontificia (utcunque pro more illa, ut inſigne ſacrum, afferri ſoleret atque indui) Titulus & Dignitas Pontificis Maximi hucuſque in Auguſtorum quolibet

r *Baron. Tom. 4. ann. 383. § 6.*

s *Vide Iac. Gutherr. de veteri Iure Pontif. lib. 1. cap. 15.*

t *Hymn. 14. de Romano Martyre; ubi videſis Georgium Fabricium ad verſ.* 1010.

u *L. 112. C. Theodoſ. lib. 12. tit. 1.*

x *Vide Iul. Bullinger. de Imperio Rom. lib. 1. cap. 13.*

y *Tom. 4. Ann.* 361. § 4.

bet tam Chriſtianorum quàm reliquorum manſit. Nec dignitatem ipſam reſpuiſſe Gratianum legimus, ſed ſtolam induere noluiſſe, *ἀθεμιτον illicitum* ſcilicet exiſtimantem Chriſtiano ejuſmodi uti Schemate ſeu habitu, id eſt ſuperſtitioſo & à Paganici ritûs Pontificibus ideo allato ut ſacris illorum ſe quadamtenus ſic immiſcere videretur. Sed verò hinc plerunque jam recipitur [z], tunc primùm deſiſſe in Imperatoribus Chriſtianis dignitatem hanc; nec, poſtquam ſic reſpuerat ſtolam Gratianus, Imperatorum alicui tributum fuiſſe Pontificis Maximi nomen, etiam & munus ejuſdem circa Sacrorum Paganicorum Regimen in Præfecturam Urbis, ſub id tempus, ab Auguſtis [a] rejectam. Sed verò vir doctiſſimus Jacobus Gutherius *Pontificis nomen*, inquit [b] *Imperatores Chriſtianos poſt Gratianum etiam retinuiſſe ex edicto Valentiniani & Marciani ſcimus, quod in actione 3 Concilii Chalcedonenſis inſertum eſt, in qua Valentinianus & Marcianus Pontifices inclyti nominantur; neuter tamen eorum Pontifex Maximus.* Atque ita quidem legitur in editionibus aliquot [c] Concilii illius Latinis. Verùm in codicibus Græcis nihil quod Pontificis nomini reſpondeat repertum. Et ſuppoſititium fuiſſe illic titulum illum olim rectè puto monuit Baronius [d]. Sed verò etiam Servius Honoratus de ſuo tempore ad illud Virgilii [e] *Rex Anius, Rex idem hominum Phœbique ſacerdos; Sane majorum*, inquit, *hæc erat conſuetudo ut Rex eſſet etiam ſacerdos vel Pontifex. Unde hodiéque Imperatores dicimus Pontifices.* Hoc quidem Servii heic nihili eſſet ſi Adriano Auguſto coævum eam admitteremus, quemadmodum faciunt Nicolaus Vignierus & ejus ſequaces, Gualtherius, Gordonius, alii in Chronicis. Tunc enim ut diù ante & poſt, nemo dubitat Pontificatum Maximum in Imperatoribus fuiſſe. Sed verò Servius in Virgilium ille cujus heic *hodiéque* ad ipſius ævum planè attinet, etiam Gratiani Auguſti ſucceſſoribus nec proximis erat coætaneus. Multò Adriano recentiorem fuiſſe ſatis liquet ex eo quod in Donatum Grammaticum ſcripſit, etiam & eundem in Commentariis ſuis Virgilianis ſubinde [f] citat. Et Donatus tempori Conſtantis & Conſtantii Augg. tribuitur. Cæterùm haud alium fuiſſe hunc quàm Servium illum qui in colloquio Macrobiano aliquoties [g] laudatur, etiam & ſimul cum Cæcina Albino cui inſcripſit Artem de Centum metris, memoratur puto; in confeſſo erit, id eſt qui Macrobio coævus. Macrobium autem ſub Honorio & Theodoſio minore floruiſſe diſcimus ex eorundem Auguſtorum conſtitutione *de Præpoſitis Sacri cubiculi* [h] ubi expreſſim nominatur Honorio XIII & Theodoſio X Conſulibus, id eſt A. Chriſti 422 ſeu ſub annum quadrageſimum à Gratiani morte. Adeóque etiam tunc Imperatores nuncupari ex veteri more ſolitos Pontifices Maximos, ex Servii jam allatis edocemur. Sunt autem qui dignitatem illam nec Conſtantini poſterorum quenquam, nec ipſum Conſtantinum poſtquam Chriſtianiſmo nomen dederat geſſiſſe volunt. Atque in eis olim erat Baronius qui in notis ad Martyrologium [i], *inſigniter heic mentitum* Zoſimum auſus eſt ſcribere. Sed ex ſecundis cogitationibus & Inſcriptionum quas tunc ignorabat, autoritate aliter poſteà perſuaſus, in Annalibus [k] retractavit ſententiam illam. Et fidem heic Zoſimo

z *Roſinus Antiq. Rom. lib. 3. cap. 22. Baron. Tom. 3. Ann. 312. § 95. Tom. 4. Ann. 383. § 6. Tom. 6. ann. 452. § 1. Iſaac. Caſaubon. ad Sueton. lib. 2. cap. 31. Henric. Savilius in Notis ad Taciti vitam Agricolæ, Cæſar Bullinger de Imperatore Romano lib. 1. cap. 3. &c.*

a *Baron. Tom. 4. ann. 384. § 6. & ann. 394. § 78. & vide Symmach. lib. 9. Epiſt. 1 : 9.*

b *De Officiis Domus Auguſtæ lib. 1. cap. 39.*

c *Crabbiani fol. 467 b, aliis.*

d *Tom. 6. ann. 452. §. 1.*

e *Æneid. 3.*

f *In Bucolic. 1. &c.*

g *Saturnal. lib. 1. cap. 2. & 24.*

h *Cod. Theodoſ. lib. 6. tit. 8.*

i *Ad Auguſti 22.*

k *Tom. 3. ann. 312. § 95.*

ſimo adſtruit etiam Joannes Morinus[l]. Prodiit autem nuper Genevæ[m] Epiſtola ad V. Cl. Andream Rivetum, J. Pacidii nomine (in quo latere audio & credo virum ibi juriſprudentiâ inprimis politioríque literarum genere reliquo percelebrem) de Interdicta Chriſtianorum cum Gentilibus communione & de eo quod eſt *num Pontificatum Maximum Chriſtiani Imperatores aliquando geſſerint*, ubi ſpretâ Inſcriptionum, etiam quæ veræ heic & genuinæ, ut ab aliis, nec ab ipſis Imperatoribus, factarum, uti & Zoſimi veluti iniquioris quàm par erat in Principes Chriſtianos autoritate, nec Auſonii jam allatis aliter atque eis quæ per alluſionem de Pontificatu Maximo dicuntur ſumtis, alias etiam ob rationes, contenditur titulum illum, poſt Chriſtianiſmum cum ſummo Regimine, conjunctum reverà à nemine Imperatorum, præter Julianum Apoſtatam, geſtum eſſe. Videantur ibi rationes illæ. Noſtras de Inſcriptionum autoritate obiter ſuprà adjecimus. Et ſanè non minùs expreſſim videtur mihi Auſonius Pontificem Gratianum quàm Imperatorem appellare. Et quantum ad Zoſimum qui vir ſanè illuſtris erat, utpote Comes & Exadvocatus Fiſci, atque ipſis temporibus quibus Chriſtiani illi Principes dignitate illa uſos eſſe dicitur, ſatis vicinus; non videtur eſſe quòd minus ei fidem habeamus quàm Hiſtoricis ejuſmodi reliquis res ab aliis acceptas diligentiùs tradentibus. Nec ſanè videtur tantum à Zoſimo ea quæ de Pontificatu affert ille ſcripta eſſe, ſed ab Eunapio Sardiano etiam illo qui Philoſophorum vitas contexuit ac rei quæ heic tractatur planè erat coævus. Photius enim qui tam Zoſimum quàm Eunapium legerat εἴποι ἢ ἄν τις, inquit[n] οὐ γράψαι αὐτὸν ἱστορίαν ἀλλὰ μεταγράψαι τὴν Εὐναπίου τῷ συντόμῳ μόνον διαφέρουσαν καὶ ὅτι οὐχ, ὥσπερ ἐκεῖνος, οὕτω καὶ οὗτος Στιλίχωνα διασύρει. *Dixerit autem aliquis hunc non ſuam hiſtoriam ſcripſiſſe ſed Eunapianam deſcripſiſſe, & brevitate duntaxat ab illa differre, & eo quòd nón hic, ut ille, Stilichonem conviтiis proſcindit.* Hadrianus Junius qui primo Eunapii vitas & Græcè & Latinè edidit[o] & Elizabethæ Reginæ noſtræ dicavit, in ejuſdem quam etiam conſcripſit ipſe vita, ait Chronologiam ejus ſive annales, id eſt Hiſtoriam illam, ſe intelligere aſſervari in Veneta Bibliotheca. Alii etiam de libris Eunapii 14 Hiſtoriarum loquuntur[p] Græcè exſtantibus tum in Vaticana Bibliotheca tum Venetiis; quod utinam verum eſſet. Cum eis potius opinor ego, qui interiiſſe arbitrantur[q]. Quicquid autem de Titulo Pontificatus Maximi in Imperatoribus tunc Chriſtianis aliàs ſtatuendum hinc fuerit; id certum videtur, partem eam quæ Superſtitioſa erat tantùm ac Paganica, reſpuiſſe Gratianum, atque illum alióſque eorum qui præceſſerant Chriſtiani adeóque etiam Conſtantinum ipſum, ita de Juriſdictione circa Sacras & Perſonas & Res in Chriſtianiſmo illorum temporum, qualiſcunque ea tunc eſſet, & Leges tuliſſe & Judicaſſe ut quæ attinerent ad eam omnia ex ipſorum, veluti Pontificum Maximorum, circa Juriſdictionem ejuſmodi ipſam (quæ Maximi Pontificatus pars præcipua) nutu ac Placito pependiſſe etiam videantur; Functione interim ſacrâ ſeu iis quæ Ordinis dici ſolent, ex diſciplina etiam tunc receptiſſima, Ordini Eccleſiaſtico cui propria ſunt, omninò relictis. Lex ejuſmodi habetur in Ampliſſimo Conſtantini

l *Eccleſia liberata part.* 1. *cap.* 14.
m *Anno* 1645.
n *Bibliothec. cod.* 98.
o *Antwerpiæ* 1568.
p *Geſner. in Bibliotheca.*
q *Iacob. Gaddius de Scriptoribus non Eccleſiaſticis pag.* 172.

ſtantini edicto illo quod ſupra memoravimus, ut aliæ in aliis ejuſdem, Conſtantii, & Conſtantis, aliorum, qui Pontificis Maximi munus illud tunc gerebant, circa Sacras tam Res quàm Perſonas, edictis in utroque Codice ſub titulis *de Eccleſiis*, *Epiſcopis*, *Epiſcopali Audientia*, id genus aliis ſatis obviis. Aliquid etiam hùc ſpectans occurrit in Comminatoriis illis Valentiniani aliorúmque tunc Auguſtorum Excommunicationibus quarum ſuperiùs mentio. Sed in hiſce maximè eminet Valentis, Gratiani & Valentiniani Auguſtorum & Pontificum Maximorum Conſtitutio illa Artemio, Euridico, Appio, Geraſino & cæteris Epiſcopis data [s] quæ edicto illi Conſtantiniano mirum in modum adverſatur. *Qui mos eſt*, inquiunt, *Cauſarum Civilium, idem in negotiis Eccleſiaſticis obtinendus eſt* (ſic Ms. meus codex uti & Baronius [r]; ubi editi habent *obtinendi*) *ut ſi qua ſunt ex quibuſdam diſſenſionibus levibúſque delictis ad Religionis obſervantiam pertinentibus, locis ſuis & à ſuæ diœceſeos Synodis audiantur, Exceptis quæ actio criminalis ac ordinariis extraordinariiſque Judicibus aut inluſtribus poteſtatibus audienda* (ſic Ms. ubi editi *Audientia*) *conſtituit. Dat. XVI Kal. Jun. Triv. Valente V & Valentiniano AA. Conſſ.* id eſt anno Chriſti 376 ſeu circa octennium ante Gratiani obitum. Vetus ibi interpres *Quoties ex qualibet re ad Religionem pertinente, inter Clericos fuerit nata contentio id ſpecialiter obſervetur,, ut Convocatis ab Epiſcopo diœceſanis Presbyteris quæ in contentionem venerint judicio terminentur. Sanè ſi quid opponitur criminale, ad notitiam judicis in civitate qua agitur deducatur, ut ipſius ſententia vindicetur quod probatur criminalitèr fuiſſe commiſſum.* Ita igitur reſtrictum hinc Epiſcopalis ſeu Ordinis Eccleſiaſtici in judiciis poteſtas quæ anteà ex conceſſione Conſtantiniana adeò ampla fuerat, ut non criminalis cauſæ alicujus quæ ad fora ordinaria ex legibus ſpectarent, ſed tantùm diſſenſionum leviúmque delictorum ad religionis obſervantiam pertinentium cognitio ei permitterertur. Certè ſi cognitio adeóque in jus vocatio ſic Ordini Eccleſiaſtico in cauſis illiuſmodi eſt negata, neceſſariò ſequitur neć Excommunicationem cui ab Homine ut vocant factæ ſeu forenſi prævia eſſe ſemper debet in jus vocatio legitima, in cauſis illis, veluti Homicidii, Adulterii, Furti, id genus aliis, ei permiſſam eſſe. Atque ita edicto imperatorio in anguſtias haſce coercita eſt Juriſdictionis Epiſcopalis atque Excommunicandi proculdubio ad eam attinentis poteſtatis libertas priſtina. Etiam & Excommunicati Abſolutio Conſtantino ipſi tribuitur ab Eutychio Patriarcha Alexandrino de Euſebio Nicomedienſi & Theogni Nicæno antiſtitibus verba faciente. Eorum Uterque quidem & Excommunicatus & Exul erat ob hæreſin Arianam, utì & poſteà Abſolutus Reſtitutúſque tempore Conſtantini; quod ſcimus ex Sozomeno [t], Nicephoro [u], aliis [x]. Sedem item Conſtantinopolitanam nactum eſſe Euſebium. Sed ita rem breviter enarrat Eutychius quaſi Excommunicatos à Synodo Nicæna planè abſolviſſet Conſtantinus ipſe. Verba ejus ſunt proximè poſt Alexandri Patriarchæ Conſtantinopolitani mortem [y]

فجا اوسابيوس اسقف نيقوميديه وصاحبه اللذان لعنوهما الثلثمايه
وثمانيه

[s] L. 23. Cod. Theodoſ. lib. 16. tit. 2.
[r] Tom. 4. ann. 376.
[t] Lib. 2. cap. 15. & lib. 3. cap. 4.
[u] Lib. 9. cap. 4.
[x] Baron. tom. 3. ann. 33c. § 57.
[y] Penes me pag. 194. in bibliotheca Cottoniana fol. 91 a.

وثمانيه عشر مع اريوس الي قسطنطين الملك فاستغاثا اليه وسالاه ان يقبلهما ويهدر اللعن عنهما وانهما يلعنان اريوس ومن يقول بمقالته وان امانتهما علي امانة الثلثمايه وثمانيه عشر وقبلهما الملك وهدر عنهما اللعن و اخذ اوسابيوس اسقف نيقوميديه فصيره بطريرك علي القسطنطينيه *Et venerunt Euſebius Epiſcopus Nicomedienſis & ſocius ejus* (Theognis Nicænus) *quos Patres trecenti octodecim* (Nicæni Patres) *Excommunicârant, ad Conſtantinum Imperatorem opem ejus implorantes deſiderantéſque ut eos reciperet ipſe atque Excommunicatione* ſeu *Anathemate ipſe eos ſolveret, profitentes inſuper ſe in maledictis* ſeu *Excommunicatis habere Arrium & doctrinam ejus & fidem patrum* 318 *amplexari. Inde recepit eos Imperator & ſolvit eos Excommunicatione* (pro eo quod heic legitur وهدر عنهما اللعن & *ſolvit eos Excommunicatione*, in codice Cottoniano habetur ونفا عنهم اللعن & *depulit ab eis* ſeu *rejecit ab eis Excommunicationem* (ubi tamen هدر *abſolvit* priore in loco etiam uſurpatur) *Et cepit Euſebium Epiſcopum Nicomediæ & conſtituit eum Patriarcham Conſtantinopolitanum.* Hæc circa Excommunicationem ac juriſdictionem tunc, qualiſcunque ea fuerit, Eccleſiaſticam, dum Pontificis Maximi, id eſt ſummum circa omnimoda per Orbem Romanum Sacra imperium ac juriſdictionem obtinentis & titulum & dignitatem gerebant Imperatores. Poſtquam autem titulum hunc ſeu potius inſigne ejuſdem ſeu ſtolam Pontificiam, quoniam à Paganicæ Superſtitionis ſacerdotibus offerebatur, repudiaverat Gratianus (id eſt poſt elapſos à Conſtantini Chriſtianiſmo annos ampliùs quinquaginta) nullibi in monimentis publicis reperitur ſucceſſorum quenquam eundem geſſiſſe. Nec ſanè opinor jam permiſiſſe ulteriùs Imperatores tunc Chriſtianos quenquam Titulum illum aut Alloquendo aut Scribendo ullatenus eis tribuere, utpote ex ſui natura Sacrorum Paganicorum quæ jam, qua fieri potuerit, in deſuetudinem ut deteſtanda abigebantur, cauſâ primitùs inſtitutum. Cujus rei haud leve mihi eſt argumentum Libanii Sophiſtæ Oratio ὑπὲρ τῶν ἱερῶν *Pro templis* Paganorum non exſcindendis ad Theodoſium M. ſub hoc ipſum tempus conſcripta, quam pridem edidit vir eximius Jacobus Gothofredus. Nullibi in ea Libanius ipſe, Superſtitionis Paganicæ tenaciſſimus, Pontificem maximum eum nominat, qui tamen titulus ex jure Cæſareo priſtino & Paganico per quadringentos aut circiter annos in Imperatoribus firmatus, ad eum pariter, ut ad deceſſores, attinuerat. Et res ipſa quidem, juxta diſciplinam Paganorum Pontificiam, frequentem Tituli ſimul ac Muneris mentionem popoſciſſet, ſi ea uti Libanio licuiſſet. Sed ut à Gratiano Stolam ſeu inſigne Pontificatus illius ſic repudiatum apud Zoſimum legimus, ita exiſtimandum etiam à Theodoſio reliquíſque ſuccedentibus ipſum Titulum cauſam ob eandem penitùs adeò rejectum ut nec cuiquam fas maneret Imperatoribus illum, ob Paganicæ Superſtitionis in

in eo commiſtionem, tribuere. At verò etſi Titulum ipſum non gerebant, idem ipſum tamen cum deceſſoribus pro arbitrio præſtabant circa Juriſdictionem Eccleſiaſticam, adeóque circa poteſtatem Excommunicandi, quod juriſdictioni illi inſerviens & potentiſſimum eſt inſtrumentum, ampliandam, permittendam, reſtringendam, temperandam. Circa biennium poſt Gratiani mortem ea de re habetur Valentiniani ſecundi, Theodoſii primi & Arcadii Auguſtorum edictum ſingulare ad Optatum Præfectum Auguſtalem Ægypti, depravatè nimis hactenus editum[z] quod è Ms. meo codice Theodoſiano ſic emendatius dare viſum eſt. *Impp. Valentinianus, Theodoſius & Arcadius* AAA. *ad Optatum Præfectum Auguſtalem. Graviter admodum mota eſt noſtra clementia, lectis in Conſiſtorio precibus quibus Epiſcopalis pietas aliquid poſtulans refragatur; quædam ab his, qui Epiſcoporum ſibi nomina vindicant, perpetrata & contra leges non minùs Divinas quàm Humanas improba temeritate commiſſa, vexatos nonnullos Orthodoxorum Clericos quorum ætas & ſacerdotium huic injuriæ repugnabat, fatigatos itineribus, quæſtionariis deditos; atque hæc omnia per eos commiſſa qui ad tegumenta furoris Sacerdotalis nominis titulos præferebant; Atque idcirco perpetua lege Sancimus ut nemo Epiſcoporum vel eorum qui Eccleſiæ neceſſitatibus ſerviunt, ad judicia ſive Ordinariorum ſive Extraordinariorum Judicum pertrahantur. Habent illi judices ſuos. Nec quicquam his commune cum legibus, quantum tamen ad cauſas Eccleſiaſticas pertinet, quas decet Epiſcopali autoritate decidi. Quibuſcunque igitur mota fuerit quæſtio quæ ad Chriſtianam pertineat ſanctitatem, eos decebit ſub eo judice litigare qui præſul legis ejus fuerit, Optate cariſſime ac jucundiſſime. Quare laudabilis auctoritas tua, arbitrio temperato, quicquid negotiorum talium incidet, omnium ſacerdotum judicio terminabit, habituro Pontificium ſacræ diſceptationis Timotheo Epiſcopo, quem ſibi omnes per Ægypti diæceſim, etiam ſuo Judicio prætulere. Eſt enim vir cum omnium ſacerdotum ſuſceptione venerandus, tum & noſtro judicio jam probatus. Dat.* II. *Non. Feb. Conſtantinopoli.* Qui edictum hoc ſic exhibitum cum editis comparaverit, facilè puto agnoſcet operæ fuiſſe pretium huc tranſtuliſſe. De anno non liquet. Sed Chriſti 385 recentius non fuiſſe conſtat ex eo quod Timotheus tunc antiſtes Alexandrinus in illo memoratur. Mortuus ſcilicet eſt ille [a] Arcadio & Bautone Conſulibus qui anno eidem reſpondent. In Ms. autem meo ubi proximè, uti etiam in editis, præcedit edictum Arcadii, Honorii & Theodoſii, titulus huic eſt *Iidem Auguſti ad Optatum &c.* quod planè admitti nequit. Nam palam eſt præcedens illud ad Theodoſii minoris tempora attinere nec Timotheo antiſtiti Alexandrino coævum eſſe potuiſſe. Senſus hujus edicti haud adeò eſt diſpar ei qui habetur in illo Valentis, Gratiani, & Valentiniani antè allato. Scilicet cauſas, ſed tantùm Eccleſiaſticas ſeu de Religione Epiſcopales, coram Epiſcopis & Ordine Eccleſiaſtico eſſe decernendas. Annis aliquot poſteà omnimoda negotia civilia, nec alia, judicio ordinis Eccleſiaſtici ab Arcadio & Honorio A A [b]. Permiſſa ſunt, quoties ſcilicet ex conſenſu litigantium illuc ut Arbitris deferrentur, nec alitèr; quemadmodum de Judæorum judiciis; juxta uſum Judaicum, ejuſmodi, iidem

z *Ad finem Codicis Theodoſ. l. 3. Append. Cod. Theodoſiani à Sirmondo editi Num. 3. Baron. tom. 4. ann. 385. § 31. & videſis Franciſ. Rothomag. Archiep. de Rebus Eccleſiæ lib. 2. cap. 5.*

a *Socrates lib. 5. cap. 12.*

b *L. 8 & 9. Cod. Inſt. tit. de Epiſcopali Audientia.*

Imperatores [e], ut & antè oſtenſum eſt, conſtituerant. Hoc ad annum ſpectat Chriſti 398 ſeu quo Conſules Honorius quartùm & Eutychianus. Ipſo autem proximo anno novum acceſſit eorundem Imperatorum hac de re temperamentum ac Prohibitio quâ Juriſdictio Eccleſiaſticorum ad actiones tantùm de Religione reſtricta eſt, cauſæque aliæ univerſæ ad ordinarios cognitores deferendæ. Adeóque tunc ábrogatum eſt quod de Judicio compromiſſario antè ſic indultum, licet poſtmodum etiam hoc in codice Juſtinianeo vim novam ſortita fuerit. Id quod diximus habetur in Edicto Imperatorum eorundem ad Apollodorum Proconſulem Africæ; *Quotiens* [d] *de Religione agitur, Epiſcopos convenit agitare; cateras verò cauſas quæ ad ordinarios cognitores vel ad uſum publici juris pertinent, legibus oportet audiri. Dat.* XIV. *Kal. Septemb. Patavi, Theodoro* V. C. *Conſule*, id eſt anno Chriſti 399. Sed licet ex legum harum vi in tam anguſtos redigeretur tunc Juriſdictio Eccleſiaſtica cancellos, attamen antiſtites aliquot, veluti Romanus atque Alexandrinus [e], paulò poſt extra ſacerdotii fines egreſſi etiam poteſtatem regendi omnimodam ſibi nacti ſunt, adeòque liberam in juriſdictione exercenda Excommunicandi etiam facultatem. Et memineris heic illud è Syneſio Ptolemaidis Epiſcopo ſuperiùs allatum quod etiam erat legibus hiſce annis aliquot recentius. Quicquid autem contra ſubinde niterentur Epiſcopi, leges quas diximus omnes (præter unicam illam de judiciis ex vinculo compromiſſi) in Codicem Theodoſianum poſteà conjectæ ſunt, à Theodoſio ſcilicet Juniore anno Chriſti 438. Malè enim ab aliis aſſignatur editio codicis illius anno 435, ut alibi [f] oſtendimus. Atque ita vis nova eis inſtaurata eſt, quemadmodum etiam ſub Valentiniano tertio XIII. Kal. Maii Herculano Conſule, id eſt anno 452, cum diverſorum ſæpe cauſatio erat de Epiſcopali tunc Judicio velut eo quod legitimos ſuos fines nimis egredi, ut fieri ama, ſoleret. *Imp. Valentinianus* [g] *A. Firmino Præf. Præt. & Patricio. De Epiſcopali judicio diverſorum ſæpe cauſatio eſt. Ne ulterius querela procedat, neceſſe eſt præſenti lege ſanciri. Itaque cum inter Clericos jurgium vertitur & ipſis litigatoribus convenit, habeat Epiſcopus licentiam judicandi, praeunte tamen vinculo compromiſſi. Quod & de Laicis ſi conſentiant, autoritas noſtra permittit. Aliter eos judices eſſe non patimur, niſi voluntas jurgantium interpoſita, ſicut dictum eſt, conditione pracedat. Quoniam conſtat Epiſcopos & Presbyteros forum legibus non habere, nec de aliis cauſis ſecundum Arcadii & Honorii Divalia conſtituta quæ Theodoſianum corpus* (unde jam antè memorantur) *oſtendit, præter Religionem poſſe cognoſcere. Si ambo ejuſdem officii litigatores nolint, vel alteruter, agant* (ſic Ms.) *publicis legibus & Jure communi &c.* Interpres ibi vetus ait, de Clericis quod dictum eſt, ut niſi per compromiſſi vinculum judicium Epiſcopale non adeant, poſteriori lege Majoriani abrogatum eſſe. Habetur quidem Majoriani etiam Novella [h] de Epiſcopali judicio, ſed imperfecta, in qua, eâ de re nihil reperio. Atqui ita ſummatim habet Valentinianus tertius quæ in paulò vetuſtioribus legibus hac de re ante allatis continentur. Ut tunc obtinuere leges illæ in Imperio Romano, ita in Occidente,

per

c *L.* 10. *C. Theodoſ. lib.* 2. *tit.* 1.

d *C. Theodoſ. lib.* 16. *tit.* 11. *& videſis Petrum Suavem in hiſt. Concilii Tridentini lib.* 4. *pag.* 265.

e *Socrates lib.* 7. *cap.* 7. *&* 11. *ſub annum* 412.

f *Diſſert. ad Fletam cap.* 5. 2.

g *Novell. Valentin.* 3. *tit.* 12. *videſis Iacob. Guther. de vetere Iure Pontif. lib.* 2. *cap.* 1.

h *Tit.* 2.

per multa ſecula, haud aliud in uſum forenſem admiſſum Jus Cæſareum quam quod in codice Theodoſiano ac appendicibus ſuis & Novellis aliquot aliiſque ſubjunctis repertum; Juſtinianei juris ſeu librorum ejuſdem uſu haud ante ſeculi duodecimi medium aut circiter in Occidente recepto, quâ de re item alibi [i] fuſiùs. Ex oſtenſis puto ſequitur, in quantum Temperata, Reſtricta, Coanguſtata eſt cognoſcendi ac judicandi poteſtas Eccleſiaſticorum, in tantum etiam Excommunicationis forenſis actum (qui citra ſolennem in jus vocationem & cognoſcendi poteſtatem eſſe nequibat legitimus) Temperatum, etiam Reſtrictum, Coanguſtatum finibúſque ſuis, ex Jure Cæſareo, terminatum. Forenſem dixi; unde perſonæ etiam invitæ ſtatus inter ſuos mutatio legitima ſequeretur. Nam nec generales Anathematis qualiſcunque aut Excommunicationis pronuntiationes, unde nondum ſtatus cujuſpiam omninò inter ſuos mutatur, utcunque diris onuſtus fuerit, huc ſpectant, utpote ſatis ex ſui natura paſſim arbitrariæ; uti nec arbitraria, ſine cognitione Solenni, Sacri commercii interdictio, quoties etiam pronior parendi voluntas; ut in decantatiſſimo illo de Theodoſio Seniore & S. Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi illum ab Eccleſia arcente [k] ob cædem Theſſalonicenſem, atque in illo de Arcadio & Eudoxia Auguſtis ab Innocentio Papa, ob injuriam Chryſoſtomo illatam [l], Excommunicatis, atque id genus aliquot reliquis. Neque enim ad Juriſdictionem forenſem aut legitimam cauſæ cognitionem de qua heic loquimur actus ejuſmodi omninò ſpectant. Juſtinianus quidem poſtea haud indulgentior heic erat ordini Eccleſiaſtico, quod ex libro Codicis ejus primo & Novellis obviam ſcitur. Verum quidem eſt, etiam antè memoratarum hac de re legum, quæ in Theodoſiano ſunt, aliquam in Juſtinianeum non eſſe receptam. Sed etiam & ille in ſuum [m] recipit leges aliquot anteriores alias de Judicio Epiſcopali ex compromiſſo, eáſque pro libitu temperat, paríléſque Theodoſianis illis de ſuis [n] adjicit. Imò expreſſim de Excommunicatione legem tulit qua ordini Eccleſiaſtico ejuſdem uſus alitèr atque ab eo præſcriptus eſt planè interdicitur. *Omnibus*, inquit [o], *Epiſcopis & Presbyteris interdicimus ſegregare aliquem à ſacra communione antequam cauſa monſtretur propter quam ſancta regulæ* (Canones Eccleſiaſtici; Generalium quatuor Conciliorum quos ipſe etiam confirmaverat) *hoc fieri jubent. Si quis autem præter hoc à Sancta communione quemquam ſegregaverit, ille quidem qui injuſtè à communione ſegregatus eſt, ſolutus Excommunicatione à majore ſacerdote, ſanctam mereatur communionem. Qui verò aliquem à ſancta communione ſegregare præſumſerit, modis omnibus à ſacerdote ſuo ſub quo conſtitutus eſt, ſeparabitur à communione, quanto tempore ille perſpexerit; ut quod injuſtè fecit, juſtè ſuſtineat.* Titulus apud Julianum Anteceſſorem [p] eſt *De his qui ſine cauſa Excommunicant.* Aliquæ editiones habent, *Ne quis ante cauſæ exitum Excommunicetur.* Ita ipſum Excommunicandi actum Imperatorio arbitrio temperari voluit Juſtinianus. Atque Novella hæc ejus per Orientem, cum ejuſdem reliquis, obtinuit & ab Imperatoribus ſequentibus recepta eſt & firmata, quod ſcimus tum ex Baſilicis [q] ac Photii Nomocanone [r] tum ex ecloga Leonis & Conſtan-

i *Differt. ad Fletam cap.* 5. § 5.

k *Theodoret. lib.* 5. *cap.* 17. *Hiſt. Tripartit. lib.* 9. *cap.* 30. *Baron. Tom.* 4. *ann.* 390. § 2.

l *Glycas Annal. part.* 3. & *è codice Vaticano Baronius tom.* 5. *ann.* 407. § 23. *Diſt.* 96. *c.* 10. *Duo ſunt quippe.*

m *C. Tit. de Epiſcopis. l.* 25. & *tit. de Epiſcopali audientia l.* 7, 8 & 13.

n *L. Sancimus ut nemo* 29 *C. tit. de Epiſcopali Audientia.*

o *Novell.* 123. *cap.* 11. *Collat.* 9. *tit.* 15. *cap.* 11.

p *Cap.* 442.

q *Lib.* 3. *tit* 1. § 20.

r *Tit.* 9. *cap.* 9.

ſtantini AA.[s] & Michaele Attaliata[t] qui in compendio Juris ad Michaelem Ducam Imperatorem Orientis ſub annum 1071 è Baſilicis anterioribúſque Imperii illius codicibus deprompto, etiam & hanc legem habet, τοὺς ἐπισκόπους ἀπαγορεύομεν μὴ ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ κοινωνίας, ἄνευ τοῦ δειχθῆναι αἰτίαν εὔλογον. ὁ δὲ ἀναποδείκτως ἀφορίζων κωλύεται τῆς ἁγίας κοινωνίας ἐπὶ χρόνον, *Epiſcopis interdicimus ne quem à Sacroſancta Eccleſia ſeu Communione ſegregent, niſi juſta cauſa probata ſit. Qui verò citra probationem hanc ſegregat, à Sacra Communione quoddam ad tempus arcetor.* Atque hæc quidem in editione Codicis Gothofrediana[u] locum occupat, quaſi Leo ille Thrax qui cum Anthemio imperavit & Juſtinianum pluribus annis præceſſit ejuſdem autor fuiſſet (nam proximè antè habetur Leonis illius & Anthemii conſtitutio) cum manifeſtum ſit ex Attaliata, Leonis Philoſophi eam fuiſſe qui Baſilicôn autor ſub trecentis ampliùs ab Juſtiniano annis ſeu circa Chriſti 890, quod etiam vir ipſe doctiſſimus in adnotatis ſatis agnoſcere videtur. Nec omninò inde in Juſtinianeis ſedes ei debetur aut rectè permittenda. Atque ut ex Jure tum Juſtinianeo aliorúmque per Orientem olim, tum Theodoſiano & Juſtinianeo tandem per Occidentem, præſcripti ſunt, juxta antè oſtenſa, Excommunicationis Limites ac Modi, ita etiam in Occidente ex aliis Principum Chriſtianorum Conſtitutionibus inſequentibus. Obvia ſunt eâ de re teſtimonia in Capitularibus[x] Karoli & Ludovici Imperatorum. Atque ut mores alii, ita & Excommunicandi & Pœnitentiam agendi mos qui ab uſu receſſerat ab Imperatoribus[y] revocatur. Mitto articulos illos Comitiorum Imperialium de confirmandâ libertate Germanica & Gallicana contra Lotharii Cæſaris & Gregorii IV. Papæ machinationes in Ludovicum Pium Imperatorem, ubi apertiſſimè Principibus Excommunicandi arbitrium[z] aſſumitur, utcunque fuerint in ordine Eccleſiaſtico qui refragarentur. Sub annum Chriſti hoc erat 835. Nec diſſimile habetur in Capitulis Spartanis Caroli Calvi, anno Chriſti[a] 846. Sed quantum ad Imperii Jura ac mores etiam alibi in Occidente illa ſub ſecula ſpectat, Receſſus ille inprimis obſervandus Comitiorum Confluentanorum anno 860, de pace publica ſtabilita[b] inter Ludovicum II. Germaniarum & Sclavoniarum, Carolum II. Regem Galliarum, Ludovicum Imperatorem Romanorum & Regem Longobardorum, Lotharium Regem Lotharingiæ & Carolum Regem Burgundiæ ac Provinciæ, præſentibus etiam Epiſcopis decem (in quibus Hincmarus ille celeberrimus doctiſſimúſque) ac Abbatibus binis præter Conſiliarios Laicos non paucos. Articulus in eo habetur quo planè omnimoda Ordinis Eccleſiaſtici Excommunicandi poteſtas ita temperatur ut exerceri legitimè nequiret niſi reus ritè admonitus ad correctionem Magiſtratus, ut vocant, priùs Civilis perduci nollet. Nec alio in caſu pœna hæc irroganda. Verba ſunt[c] *Ut nemo Epiſcoporum hominem peccantem ab Eccleſia Chriſtiana alienet, donec illum ſecundùm Euangelicum præceptum, ut ad emendationem & pœnitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccans ſi commonitus inobediens & incorrigibilis permanſerit & ad emendationem redire noluerit, regiam & Reipu-*

blica

s *Tit.* 9. § 5.
t *Synopſ. tit.* 3.
u *Tit. de Epiſcopis L.* 30.
x *Anſegiſ. lib.* 1. *cap.* 142. & *lib.* 5. *cap.* 42.
y *Add.* 1. *Ludovici* 3. *cap.* 23. & 35.
z *Agobard. Epiſt. de comparat. utriuſque regiminis, Synopſis Papyrii Maſſoni ad finem Agobardi* & *Goldaſt. Conſtit. Imperial. tom.* 1. *pag.* 188.
a *Goldaſt. Conſtit. Imper. tom.* 3. *pag.* 272. *art.* 7.
b *Goldaſt. ibid. pag.* 192.
c *Artic.* 6.

blica poteſtatem per ſe ipſos & per miniſtros ſuos adeant ut conſtringatur & ad emendationem & pœnitentiam peccator redeat. Qui etiam ſi ita ad correctionem perduci nequiverit, tunc ſecundùm leges Eccleſiaſticas (nec antè) *medicinali ſeparatione communionis Eccleſiaſticæ ſegregetur.* Sic ibi. Idem ipſum jus ſibi aſſeruerunt Principes Germaniæ in gravaminibus [d] illis Centum in Comitiis publicis Norimbergæ anno Chriſti 1522 propoſitis. Etiam in Ordinatione Judicii Cameræ Imperialis à Carolo quinto, anno 1548, edita, in graviorem partium contumacium & victarum aut ſuccumbentium in judicio Camerali pœnam, pro Victoris arbitrio nec alitèr, impetranda [e] eſt Excommunicatio Eccleſiaſtica. Et per Eccleſias in Imperio Germanico alibíque, maximè Lutheranas, temperamenta Excommunicationis ex humano jure variatìm introducta admitti notiſſimum eſt. Quid quòd velut ex Capitularibus Imperatoriis habet Ivo Epiſcopus Carnotenſis [f], Excommunicatum in gratiam apud Regem receptum aut regiæ menſæ participem factum inde Abſolutionem undiquaque legitimam ſtatim nanciſci? Titulus quidem apud eum eſt, *ut quos regia poteſtas in gratiam receperit his etiam minores poteſtates communicent.* Sed lex ipſa *ſi quos culpatorum regia poteſtas aut in gratiam benignitatis receperit aut menſæ ſuæ participes effecerit, hos etiam & ſacerdotum & populorum conventus ſuſcipere in Eccleſiaſtica communione debebit, ut quod principalis pietas recipit nec à ſacerdotibus Dei extraneum habeatur.* Alibi [g] etiam eandem legem velut in Gallias olim receptam memorat ille. Etiam non ſemel ad Epiſcopos alios inde ſe excuſat [h] quia in Communionem Excommunicatos receperat aliquot qui regii ita favoris poſt ſententiam admitterentur ut participes. *Pro regia*, inquit, *honorificentia hoc feci fretus auctoritate legis jam allatæ.* Culpatorum autem nomine Excommunicatos ibi intelligi in confeſſo eſt. In Capitularibus quidem excuſis non habetur hæc lex, unde in Obſervationibus putavit Franciſcus Juretus Codicibus eorum amplioribus uſum fuiſſe Ivonem. Atque hinc rectè obſervat ille *majoribus viſum fuiſſe nihil officere ſecuritati conſcientiæ, ſi quis Communicaret.* Sed verò compluribus annis, etiam ſeculis aliquot, ante Capitularia illa nata, idem ipſum habetur in Sanctionibus etiam Ordinis Eccleſiaſtici Synodalibus Hiſpanorum. Concilio Toletano duodecimo, ſeu quod celebratum ſub Ervigio Rege circa annum Chriſti 680. interdum decimum tertium vocatur, ſubſcripſerunt Epiſcopi 35, Abbates quatuor, alii Epiſcoporum Vicarii. Canon ibi tertius eſt; *De Culpatorum receptione vel Communione apud Eccleſiam.* Verba ſunt; *Vidimus quoſdam & flevimus ex numero Culpatorum receptos in gratiam principum Extorres extitiſſe à Collegio ſacerdotum &c. Et ideò quia remiſſio talium qui contra Regem, Gentem, vel Patriam agunt, per definitiones Canonum antiquorum* [i], *in poteſtate ſolùm regia ponitur cui & peccaſſe noſcuntur, adeò nulla ſe deinceps à talibus abſtinebit ſacerdotum Communio* (ſeu ut editiones aliæ *ab eis nulla ſe deinceps abſtinebit ſacerdotum Communio*) *ſed quos Regia poteſtas aut in gratiam benignitatis receperit aut participes menſa ſuæ effecerit, hos etiam ſacerdotum & populorum conventus ſuſcipere in* Eccle-

[d] *Goldaſt. tom.* 1. *Imperial. Conſtit. pag.* 465. *cap.* 23, 24. & 41.

[e] *Imperial. Iudicii Cameræ part.* 3. *tit.* 48. & *vide Pacis Publicæ Conſt. Carol.* 5. *tit.* 7.

[f] *Decret. part.* 17. *cap.* 344. & *Epiſt.* 171. *Vide Hugonem Grotium in Lucam cap.* 6. *pag.* 681.

[g] *Epiſt.* 61. & *videſis les Preuves des Libertez de l'Eſgliſe Gallicane pag.* 26.

[h] *Ibid.* & *Epiſt.* 171.

[i] *Vide Notas Garſia Loaiſa. edit. ſua pag.* 676. *apud Binium tom.* 3. *part.* 1. *pag.* 280. *edit.* 1618.

Eccleſiaſticam Communionem debebit ut quod principalis pietas &c. juxta idem ipſum quod ante ex Ivone velut è Capitularibus affertur. Etiam in Toletano quod ſub quadriennium ſecutum eſt ſeu decimotertio [k] confirmantur Canones in duodecimo editi & expreſſim hic de Culpatis ſub titulo jam memorato, nec ſine pœna Excommunicationis in eos qui non obſervarent. Titulus autem apud Epitomatores [l] eſt, *ut quos regia admittit poteſtas clerus non evitet.* Interfuerunt huic Pontifices 48, Abbates 8, Vicarii Epiſcoporum 27. Ita per Imperium Germanicum & Francicum & Hiſpaniarum Regnum obtinuit mos ille, ut pro ſatis ritè Abſolutis haberentur Excommunicati qui Regii favoris ac amicitiæ ſic fierent participes; ídque ex apertâ Ordinis Eccleſiaſtici profeſſione. Idem in more apud Anglos viguiſſe obſervatur [m] à Franciſco Jureto ex Anſelmi Archiepiſcopi Cantuarienſis ſub Henrico primo Rege ea de re Epiſtola [n], quam ſi vis conſulas. Forſan hoc jure nixus eſt Sigebertus Orientalium Saxonum Rex cum Ceddus Epiſcopus Londonienſis ob illicitum conjugium nobilem quendam *excommunicaverat* [o], *atque omnibus qui ſe audire vellent præceperat ne domum ejus intrarent neque de cibis illius acciperent, contemſit hoc præceptum & rogatus ab eo intravit epulaturus domum ejus* utcunque poſtmodum ab Epiſcopo increpatus; ſed non Excommunicatus, veniam reatus ſui poſtularet. Evenit hoc ſub annum Chriſti 638, adeóque diu ante Concilium Toletanum jam memoratum. Sed ex ipſo Concilii illius Canone elicere fas eſt jus ejuſmodi regium etiam diu ante in mores receptum fuiſſe, unde forte Rex hic Anglo-Saxonicus, qui *Euangelica præcepta devoto corde* aliàs *ſervaſſe* dicitur [p], à ſuis edoctus, Communione Excommunicati neceſſariò abſtinendum non exiſtimabat. Certè in Paganiſmo veteri Græcorum tum Europæorum tum Aſiaticorum receptum erat, ut Homicidii reus (qui non à Sacrorum ſolùm ſed convictus communis conſortio eo nomine, uſque dum expiationem ſeu purgationem ſolennem nanciſceretur, arceri ſolebat [q], quemadmodum etiam alii aliquot facinoroſi, quâ de re mox plura) expiatus ſeu purgatus, id eſt Abſolutus ut oportuit, tunc demum maximè habebatur, ſi à Rege quopiam hoſpitio exceptus purgaretur. Neque enim opinor ex ipſo hoſpitio ſeu ad menſam admiſſione regia ſola, citra ſolennes Purgationis ritus adhibitos, purgatum eum fuiſſe (quod tamen velle videntur viri aliquot doctiſſimi) ſed ex ipſis *καθαρσίων* ſeu *purgationum* ritibus dum hoſpitio eam in rem excipiebatur. Illuſtre præ aliis eſt hujuſce rei teſtimonium apud Herodotum [r] ubi Adraſtum à Crœſo Rege hoſpitio exceptum & purgatum memorat [ſ]. Alii tantundem de Hercule à Deiphobo Rege Arcadum & de Peleo ab Actore Phthiæ Theſſaliæ Regionis Rege, purgato. Alia huc ſpectantia alii. Atqui intereà ſatis mirum videtur Regium illud jus tam facilè Abſolvendi adeò per ſecula & Regna jam dicta obtinuiſſe, etiam & ab Eccleſiaſtici Ordinis non paucis neque ex obſcurioribus palàm agnitum eſſe, eodem ipſo tempore ſeu ævo quo ipſos Reges Excommunicare audebant Pontifices Romani, quorum item adſeclæ pro Excommunicatis ejuſmodi Reges habebant, nec ſolùm alii verùm etiam inter eos cum

pri-

[k] *Can. 9. & vide ibi Can. 12.*

[l] *Barth. Caranza, & Franciſcus Longus à Coriolano.*

[m] *Obſervat. ad Ivonem Epiſt. 62.*

[n] *Lib. 3. Epiſt. 90.*

[o] *Beda Eccleſ. hiſt. 3. cap. 22.*

[p] *Beda, ibidem.*

[q] *Sophocles in Oedipo Tyranno, Euripides in Oreſte, Schol. ad Ariſtophanis Veſpas &c.*

[r] *In Clio.*

[ſ] *Didymus ad Homer. Iliad. ι & ζ & ω Diodorus Siculus lib. 4. cap. 3. & 74. & videſis Iſmael. Bullialdum in Notis ad Theonis Smyrnæi Mathematica pag. 216.*

primis Ivo ille qui juris hujus perinſignis aliàs eſt autor. Vide eum de Philippo primo Galliarum Rege ab Urbano II. Excommunicato [t]. Res ipſa in Annalibus, Hiſtoriis & Scriptoribus de autoritate Pontificia perquam obvia eſt. Nec defuere qui euſque Excommunicationem illam in Philippum (adeóque pariter, in Reges alios, aliàs pariles) invaluiſſe voluerint ut Regni planè jure inde abdicatum eum indéque natam eſſe crederent Formulam illam Actis publicis adjectam REGNANTE CHRISTO, quaſi character ea fuiſſet Juris ſingularis ac Imperii Eccleſiaſticorum qui Chriſti in publici Regiminis ratione Vicarios ſe diverſimodè venditare ſoliti ſunt; quod ſanè commentum doctiſſimè & diligentiſſimè pridem confutavit David Blondellus in libro *de Formula* Regnante Chriſto *in veterum monumentis uſu*. Sed verò, quod ad jus illud circa Excommunicationem attinet; an Reges ipſi ita ejuſdem legibus Soluti habiti (juxta antè oſtenſa) ut alios quoſcunque Excommunicatos in Abſolutorum ſtatum per in ſui Gratiam aut Menſam admiſſionem legitimè ſatis redigerent, ipſis interea aliàs adeo Excommunicationi obnoxiis ut inde nec ſe Abſolvere poſſent nec Regna retinere? Qui horum alterum tunc ſentiebat, ut is alterum item crederet, ſatis concoquere quidem nequeo. Certè pro vario, interdum erga Pontifices Romanos, interdum erga Reges obſequio ſententiæ ejuſmodi pullularunt mutabántque velut eæ quæ arbitrio humano, uti mores reliqui legéſque humanæ, omninò penderent. Quinimò etiam per celeberrima illa regna utraque, Gallicum & Hiſpanicum (quorum alterum Chriſtianiſſimum, alterum Catholicum ſignantiùs vocitatur) obtinuit à ſeculis vetuſtis atque etiamnum obtinet, ut Excommunicationis Modi, ſive Cauſas ſpectes ſive Reos ipſos, ab ipſis Regibus eorúmque Tribunalibus, ſecundùm mores variatim receptos, præſcribantur, admittantur, temperentur, etiam & imperentur Abſolutiones, nec aliter omninò ſive à Pontifice Romano ſive ab Ordine Eccleſiaſtico legitimè in illis juriſdictio huc attinens exerceatur. De Gallico ampliſſima ſunt ex Archivis ejuſdem regni atque aliunde teſtimonia in voluminibus illis binis ante decennium aut circiter Pariſiis Gallicè editis quorum alteri titulus eſt *Traité des droits & libertez de l' Eſgliſe Gallicane*, in quo congeruntur Petri Pithœi, Jacobi Capelli, Nicolai Brulartii, Joannis Tilleti, aliorum complurium, de Regia poteſtate ibi, ſcripta: alteri, *Preuues des libertez de l' eſgliſe Gallicane*, in quo teſtimonia ex hiſtoriis, Archivis, aliis veterum monimentis copioſiùs adducuntur. Expreſſim inde liquet [u] Chriſtianiſſimi illius Regni, Morem ac Jus per anteacta ſecula fuiſſe ac eſſe ut Conſiliariorum aliorúmve miniſtrorum regiorum nemo, citra Regis aut Seneſchalli ſui arbitrium, Excommunicandus fuerit; Etiam ut ex Imperio Forenſi Regio, Abſolvendi fuerint Excommunicati qualeſcunque quibus, contra jura patria, pœna illa irrogata. Alia ſimilia ibi occurrunt. Atque huc ſpectat notiſſima illa apud Gallos praxis forenſis, quæ in Deciſionum eorum libris aliíſque juridicis perquam obvia eſt *des Appelles comme d' abus*, ſeu *de Appellationibus ut de Abuſu* ad forum Regium, quoties ſcilicet quis in jus ab Eccleſiaſticis vocatur

[t] *Epiſt.* 46. & *videſis Baron. tom.* 11. *ann.* 1094. & 1095.

[u] *Vol* 2. *cap.* 4. 6, 7, 8, 9. &c.

adeóque Excommunicationem timet ob rem quampiam cujus cognitio illis ex jure patrio, ordinis Eccleſiaſtici Canonibus ſæpe diſſono, neutiquam permiſſa. Id quidem verum eſt, jam dicta volumina ſtatim poſt editionem, ex cenſura graviſſima Præſulum novemdecim tunc Pariſiis agentium in Epiſtola ad Clerum Gallicanum & Latinè & Gallicè conſcriptâ damnata eſſe[x] velut Pontifici Romano, Regi Chriſtianiſſimo, Eccleſiaſtico Ordini ipſíque adeò Gallicanæ Eccleſiæ injurioſa & periculoſiſſimo ſcandalo plena. Et periiſſe audio eorum quamplurima, unde rarò jam nimis comperiuntur. Sed quantum ad hanc rem, id quod tradunt adeò certum eſt ut ex Gallorum monimentis aliis librîſque paſſim proſtantibus[y] nihil omninò ſit certius. Simulac edita ſunt, Nobiliſſimus Heros Robertus Comes Leyceſtriæ tunc in Galliis Regis Magnæ Britanniæ legatus dono mihi ea miſit, quod libentiſſimè ut beneficium eximium ſemper agnoſco. Perſimile jus Regibus Hiſpaniarum ex Jure omnimodo, moribus patriis, avitis ac receptis fuſiſſimè aſſeritur in opere illo Toleti apud Didacum Rodriguez typographum Regium anno 1618 edito cui titulus *Tractatus de Cognitione per viam violentiæ in cauſis Eccleſiaſticis &c.* autore Hieronymo de Cevallos Juriſconſulto Toletano, quod non ſine cenſura tam complurium in utroque jure ibi eminentiſſimorum quàm Supremi Senatus omninò adprobante, typis mandatum. Licentiatus Joannes Delgado y Aguera, Eccleſiæ Complutenſis Scholaſticus & Inquiſitor & Vicarius generalis Toletani Archiepiſcopatus, *ex Supremi*, inquit, *Philippi tertii Hiſpaniarum Regis Senatus commiſſione vidi, legi, & viris doctis legendum commiſi, in quo nihil eſt fidei Catholicæ diſſonum, aut bonis moribus repugnans, quin potius opus iſtud religioni Chriſtianæ conveniens & publicæ utilitati maximè neceſſarium, &[z] in omnium juriſperitorum manus verſetur, prælo committi oportere cenſeo. Toleti 17. Martii* 1615. Alii Juriſconſulti in eundem ſenſum. Nec temerè aut citra deliberationem, factam editionem vides, ſed triennio aut circiter poſtquam, cenſuris illiuſmodi præeuntibus, facultas edendi typographo ſic conceſſa eſt. Aſſerit ille, *non ſolùm*[a] *Laicum verùm etiam Eccleſiaſticum ſine Epiſcopi ſententia gravatum* (maximè Excommunicationis) *poſſe immediatè per viam violentiæ ad Regium tribunal advolare, non expectato judicio Metropolitani aut Nuncii Apoſtolici &c.* Et ad Regem[b], *Ex his jam prajactis hoc ſupereſt, licitum eſſe tuæ Majeſtati, cum ſis pater communis omnium* (nam inter alia fundamentum hoc ſibi præſtruit ſingulare, ad Regiam poteſtatem, juxta jura patria, ſupremam in cauſis omnimodis ibi attinere juriſdictionem) *perſcrutari, deprehendere ac detinere quaſcunque literas Judicis Eccleſiaſtici adhuc etiam & diplomata Apoſtolica quando ex ſiniſtra relatione fuerint expedita aut in manifeſtam pacis publicæ deturbationem, patronatuum ſecularium abrogationem, ac denique in tertii præjudicium.* Tantundem etiam habetur apud celeberrimos alios Hiſpaniarum Juriſconſultos, Didacum Covaruviam, Caſtillum[c] de Bovadilla[d], alios ab autore jam dicto etiam citatos. Et qui Eccleſiaſticorum regii fori juriſdictioni ac mandatis heic non obtemperarent, eos & poſſeſſionibus & regno deturbandos

ex

x *Epiſt. Cardinalium Archiepiſc. &c. Pariſiis agentium Pariſiis* 1639.

y *Conſule Laurent. Bochellum in Decretis Eccleſiæ Gallicanæ lib.* 2. *tit.* 14. *cap.* 146. *& tit.* 16. *Eſtienne Paſquier* aux Recerches de la France liv 3. *cap.* 33. *& Pierre de Broſſes* au Code des deciſions forenſes livre 7. *tit.* 2. *librum* de l'egliſe Gallicane *in* 4. *Pariſiis* 1609. *Servin Tom.* 1. *Playd.* 1. *&c.*

z *Ut.*

a *Prolog.* § 144.

b *Ibid.* § 151. *& gloſſ.* 6. § 62.

c *Practic. quæſt. cap.* 35.

d *De la Politica lib.* 2. *cap.* 18. *caſ.* 102. *&* 103 *ſeu* 6. 207. *&* 208.

ex moribus juréque recepto adjiciunt[e]. Sed verò Tractatus quem diximus Hieronymi de Cevallos, ſimulac in lucem prodiit, inviſiſſimus fuit Ordini Eccleſiaſtico, unde etiam perierunt exemplaria, ut audio, pleraque eorum qui Toleti impreſſa, quorum unicum tunc ego, ſed ægrè quidem, nactus ſum. Sed editio altera eſt Colonienſis, ſaltem ſic dicta, cujus exemplaria paſſim proſtant. Etiam poſtmodum in eundem fermè ſenſum, ſed Ordini Eccleſiaſtico aliquanto indulgentior, Franciſcus Salgado de Somoza Juris utriuſque Anteceſſor & Senatu Galleciæ advocatus Tractatum ſuum edidit[f] *De Regia Protectione vi oppreſſorum appellantium à cauſis & Iudicibus Eccleſiaſticis.* Etiam Modi Excommunicationis, Suſpenſionis & Interdicti horúmque Jura univerſa in legibus Hiſpanorum vetuſtis Alphonſinis[g] regio planè nomine traduntur perinde ac ſi ex Jure loci publico ac Regio, nec alio, omninò penderent, quod & recentiori[h] ibi juri conſonum eſt. Congeneres planè jam dictis ſunt libri illi virorum doctiſſimorum non pauci pro Venetorum reipublicæ, circa Excommunicationem & interdictum, jure olim tempore Pauli quinti Papæ, editi ac jam civilis doctrinæ ſtudioſorum manibus paſſim triti. Etiam in veteribus Hungariæ Regni legibus habetur, *Excommunicationis aut Interdicti ſententiam in Nobiles Epiſcopi non ferant, ſine ſcitu Regis, occaſione litium ipſis cum illis habitarum.* Ita è Decreto Ludovici Regis ſub annum 1350 Nicolaus Telegdinus in Enchiridio Juris Hungarici[i] ab Joanne Sambuco edito. Præſcriptas item cauſas Excommunicationis & terminis ſuis coercitas apud Polonos[k] habes ex ſtatuto Provinciæ Gneſnenſis. Nec ultrà ibi permittitur. *Similia* fuere hac de re jura regni Anglicani tam ante Reformationem ſub Henrico octavo inchoatam ſeu exutum Pontificis Romani heic quaſecunque imperium, quàm poſtea. De Tempore priore ampliſſima ſunt in Hiſtoriis & Annalibus noſtris teſtimonia. Guilielmus primus, ut neminem pro Pontifice Romano in Anglia agnoſcendum voluit citra præviam ejus adprobationem & præceptum, nec in Synodis ab Epiſcopis quidquam ſtatuendum aut prohibendum *niſi quæ ſuæ voluntati accommoda & à ſe primò eſſent ordinata* (id eſt ordinata juxta ſeculi illius morem cum ordinum conſenſu) ita etiam *nulli Epiſcoporum ſuorum conceſſum iri permittebat, ut aliquem de Baronibus ſuis* ſeu *Miniſtris ſive inceſto, ſive adulterio, ſive aliquo Capitali crimine denotatum, publicè niſi ejus precepto implacitaret aut Excommunicaret, aut ulla Eccleſiaſtici rigoris pœna conſtringeret,* quæ verba ſunt Eadmeri[l] monachi Cantuarienſis ſatis coævi & ad annum ſpectant 1070 aut circiter. Idem ipſum circa Excommunicationem in Anglia uti & alia de Juriſdictione Eccleſiaſtica perquam conſona ſub annum poſtmodùm ampliùs nonageſimum ſeu 1163 in comitiis Clarendonenſibus ſub Henrico ſecundo rege, velut avita & certiſſima, per retrò acta tempora, regni jura aſſeruntur. Intererant præter Regem, *Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones & Proceres Regni,* à quibus univerſis ibi *facta eſt recognitio ſive recordatio cujuſdam partis Conſuetudinum & Libertatum anteceſſorum Regis, videlicet Henrici avi ſui & aliorum quæ obſervari debebant in regno & ab omnibus teneri.* Earum capita fuere

e *Vide Cevallos Gloſſ.* 6. § 63. *Bovadilla de la politica lib.* 2. *cap.* 18. § 62. *&c.*

f *Lugduni* 1626. *vide cum part.* 1. *cap.* 2. § 1 *&c.*

g *Primera Partida tit.* 9. de las deſcommuniones.

h *Vide Alphonſ. de Azevedo in Regias conſtit. lib.* 8. *tit.* 5. de los deſcomulgados.

i *Pag.* 33. *b.*

k *Iacobus Priluſius ſtat. Polon. lib.* 1. *cap.* 4. *fol.* 135. *& Ioann. Herbert. tit. Spiritualia fol.* 255.

l *Hiſt. Novorum lib.* 1. *pag.* 6.

fuere ſedecim; quorum ſeptimum eſt *Nullus qui de rege teneat in capite nec aliquis dominicorum miniſtrorum ejus Excommunicetur, nec terræ alicujus illorum ſub interdicto ponantur, niſi prius dominus Rex, ſi in terra fuerit, conveniatur, vel Juſtitia*[m] *ejus, ſi extra regnum fuerit, ut rectum de ipſo faciat, & ita ut quod pertinebit ad Curiam Regiam ibidem terminetur, & de eo quod ſpectabit ad Eccleſiaſticam curiam ad eandem mittatur ut ibidem tractetur.* Ab Archiepiſcopo item ad Regium tribunal præſcribuntur appellationes in cauſis omnimodis, ſive Excommunicationis ſive aliis. Atque ut in Capitulo illo ſeptimo Modus in jus vocandi, adeóque Excommunicandi Clientes fiduciarios Regis nobiliores ac miniſtros aulicos, ordini Eccleſiaſtico præſtituitur, ita in decimo habetur modus ad ignobiliores attinens. Scilicet, *qui de Civitate vel Caſtello vel Burgo vel dominico Manerio domini Regis fuerit ſi ab Archidiacono vel Epiſcopo de aliquo delicto citatus fuerit unde debeat eis reſpondere & ad citationes eorum noluerit ſatisfacere, benè licet eum ſub interdicto ponere. Sed non debet Excommunicari priuſquam capitalis miniſter Regis villa illius conveniatur, ut juſticiet eum ad ſatisfactionem venire. Et ſi miniſter inde defecerit ipſe erit in miſericordia domini regis, & exinde poterit Epiſcopus ipſum accuſatum Eccleſiaſtica juſtitia coercere.* Summatim autem ad hunc modum hæc memorat Joannes Sariſburienſis[n]. *Quòd non liceat Epiſcopo Excommunicare aliquem qui de Rege teneat ſine licentia ipſius.* Ac totidem quidem verbis Thomas tunc Cantuarienſis Antiſtes in literis[o] ſuis ad Suffraganeos. Capitula hæc cum reliquis à ſcriptoribus compluribus exhibentur. Sed depravatiſſimè in qualibet Matthæi Pariſii Editione ut intuenti facilè conſtabit. Manuſcripti autem ejus codices uti & Rogerii Wendoverii à quo ille, ut Wendoverius à Gervaſio Dorobornienſi, hæc & alia tranſcripſit, jam allatis ſunt conſoni, quemadmodum item Quadrilogus[p], & Codex Vaticanus, unde habuit Baronius[q], ut alios[r] apud quos occurrunt prætereamus. Graviſſimas quidem & paci publicæ infeſtiſſimas inde per Angliam turbas exortas nemo neſcit ex hiſtoriis illius ſeculi. Mirum etiam in modum Pontificibus Romanis eorúmque adſeclis comitiorum illam Recognitionem diſplicuiſſe. Etiam tametſi Thomas ille Archiepiſcopus Cantuarienſis ac Ordinis Eccleſiaſtici reliqui primò aſſenſum palàm præbuerant, poſteà nihilominùs tum ipſe tum præſulum plerique ſententiam mutantes enixiùs refragabantur, partim minis Papalibus territi, partim ſummo juriſdictionis Ordinis ſui tuendæ ampliandæque (ut fieri amat) ſtudio ducti. Etiam eò res paulò pòſt devenit ut, graſſante nimium hac de re diſſidio, Cantuarienſis antiſtes, áutoritate etiam Papali fretus, Excommunicatione Majori in eos qui regias heic partes tuerentur audaciſſimè uteretur, *unde fere* (inquit Quadrilogus[s]) *quotquot in aula erant aut nominatim Excommunicati erant aut Excommunicatis participando quos evitare nec poterant nec licebat; adeò ut vix in capella Regi eſſet qui in Miſſa Pacis illud oſculum Sacramentale Regi offerret niſi Excommunicatus ex nomine vel ex participio.* Et in Conſuetudines illas Anglicanas ſeu Jura Regis avita ut Ordini Eccleſiaſtico perniciosiſſima acritèr

invehi

m *Juſtitia ius.*

n *Epiſt.* 159.

o *Quadrilogo lib.* 5.

p *Ibidem.*

q *Tom.* 12. *ann.* 1164. § 37.

r *Goldaſt. Conſtit. Imperial. tom.* 3. *pag.* 348. *Claud. Rangolius in* 1 *Regum cap.* 4. *pag.* 618. *vita Thom. Cant. Anglicè pag.* 60. & *videſis Notas ad Eadmerum pag.* 169. & *Fox hiſt. Eccleſiaſt. tom.* 1. *pag.* 259.

s *Lib.* 2. *cap.* 27.

invehi paſſim ſolent Scriptores Pontificii Romanenſes; Quâ de re maximè Baronius loco jam citato. Atqui interim pro receptiſſimo, in Anglorum Chriſtianiſmo, jure id quod diximus habitum eſt per ante acta retrò ab comitiis illis Clarendonenſibus, ſeu per nonagita ſaltem amplius annos adeóque per tempora Guilielmi primi & ſecundi, Henrici primi, Stephani Regum & priores ſaltem Henrici ſecundi annos ídque generatim & ex profeſſo tam apud Ordinis heic Eccleſiaſtici primores quàm Eccleſiæ, Regni, ſeu Reipublicæ Anglicanæ reliquos, utcunque in Ordine illo non defuerint qui ſcriptis alitérve ſæpiùs, ut fieri aſſolet pleriſque in rebus hujuſmodi, reniterentur. Id quidem verum eſt, ex controverſia illa, hac de re inter Regios & factionem Romanenſem, ſub Henrico ſecundo, orta, ex minis quæ inſecutæ ſunt papalibus, id genus cæteris in hiſtoriis noſtris perquam obviis, ex conceſſione tandem Parlamentaria Joannis Regis qui Henrico ſecundo ſucceſſit aliorúmque regum inſequentium illa notiſſimâ *quod Eccleſia Anglicana libera ſit & habeat omnia jura ſua integra & libertates ſuas illæſas*, ita demùm mutatio aliqua juris illius priſtini invaluit ut quantum ad Perſonas antè, juxta jam dicta, exemptas idem undiquaque jus exerceri non ſoleret. Neque enim univerſos clientes fiduciarios ac miniſtros regios ſeculis ſequentibus ſic Exceptos eſſe comperitur. Atqui intereà clariſſima ſunt vetuſtioris illius juris etiam de Perſonis veſtigia in ſequentium temporum uſu, cujus ſpecimina aliquot mox ſubjungimus. Sed de Cauſis res eſt multò apertior. Scilicet neminem omninò Cauſas ob alias, præter paucas illas Ordini Eccleſiaſtico ex Juris Anglicani indulgentia permiſſas, aut in jus ab Epiſcopis aliíſve ejuſdem Ordinis, quà tales erant, vocari nedum juriſdictione aliqua forenſi Excommunicari, ex jure heic receptiſſimo, ritè ac legitimè potuiſſe. Cauſæ illæ fuere Hæreſis, Blaſphemiæ, Apoſtaſiæ, Decimarum, aliorum aliquot proventuum ſacrorum, in Eccleſiis Inſtitutionum, inſtitutorum Deprivationum, Teſtamentorum, Bonorum Inteſtati, Matrimonii, adeóque Divortii, Adulterii, Inceſtûs, Fornicationis; aliæ aliquot aut ex hiſce dependentes aut neceſſariò congeneres. Neque enim ob crimen Læſæ Majeſtatis, Homicidium, Furtum, Raptum, Vim aliàs qualemcunque ſive Publicam ſive Privatam, Dolum aliáve delicta perquam in vita humana varia, numeroſa, graviſſima, quenquam juriſdictione forenſi Epiſcopus aliúſve autoritate Epiſcopali fretus legitimè Excommunicare quibat; præeunte ſcilicet ita in jus vocatione ut in eum qui deliquiſſet Nominatim ſive ob Contumaciam ſive ob Delictum ſententia Excommunicationis cum Effectu legitimo pronuntiaretur. Nimirùm ſicut ex multiplici illa ſeu univerſa Civilis, id eſt omnímodi humani heic regiminis materie, cognitio Cauſarum Nauticarum ſeu quæ ex Maris uſu oriuntur & complurium Mercatoriarum ex jure receptiſſimo permiſſa eſt & conceſſa Foro Marino ſeu *Admiralitatis*, & Cauſarum per Terram Militarium, veluti Captivorum in bello, eorum Redemtionis, Poſtliminii, aliarúmque rerum ibi bellicarum, Foro Militari (quod the Court of Knighthood dici ſolebat) ſeu, ut in utroque, Juris Cæſarei morúmque cum illo uſitatorum deciſioni aſſignatur,

ita, nec aliter, apud majores noſtros permiſſa eſt Cauſarum jam dictarum cognitio Ordinis Eccleſiaſtici Foro & Canonum Deciſioni, atque adeò ut non minùs in his quàm in illis ſuprema decernendi poteſtas penes tribunalia Regia integra omninò maneret, ut ſcilicet ibi tandem dijudicaretur an extra Permiſſionis illius Cancellos evagarentur Cauſarum illarum ſive Actores ſive Judices. Neque omninò obſtat, quòd, etiam ex Comitiorum Parlamentariorum autoritate, lata fuerit ſententia Excommunicationis Comminatoria generalis quæ quotannis item non ſemel erat iteranda, in univerſos qui *Libertates* & jura ſanè Regni ulla, juxta antè oſtenſa, violarent. Quâ de re ſatis liquet ex antè dictis non ſolùm de tempore Henrici tertii ac Edwardi primi Regum ſed etiam Edwardi tertii in reſcripto illo jam ſuprà memorato, eoque autoritate Parlamentaria fundato, ad Epiſcopos, quo in publicæ pacis violatores univerſos Excommunicationis ſententia ab eis erat promulganda, ubi adjectum eſt quòd *contra eos procederetur juxta Canonicas Sanctiones*, quod quidem reſcriptum integrum ad Epiſcopum Londinenſem in Statutorum noſtrorum collectionibus aliquot typis non editis ſub titulo *Sententia lata contra communes malefactores edita apud Glouceſtriam anno* VIII. occurrit inter ſtatuta Edwardi tertii & in Breviariis aliquot vetuſtioribus typis editis[t] vocatur *Ordinatio per ſe*, in aliis item nono ejuſdem regis anno, in aliis octavo illic tributum. Et tantundem in tabulis habetur Parlamentariis[u] anni ſexti ejuſdem Regis. Simile item in tabulis ejuſmodi Richardi ſecundi[x] occurrit. Hæc inquam ritè intellecta non obſtant nec unquam jam dictorum ſenſui obſtitere. Cum enim Exommunicationis ejuſmodi ſententiæ cujuſlibet Maledictio ac Dirarum cumulus Pars habeatur altera, Altera autem ſtatus Perſonæ inter ſuos mutatio viſibilis quæ aliter atque Nominatim & citra in jus vocationem legitimè atque ex juriſdictione forenſi ritè induci nequiſſet, certiſſimum eſt ſenſum Comitiorum à quibus ſententiæ illæ latæ ita etiam ſæpiùs juſſæ ſunt, non alium fuiſſe, quantum ad Cauſas alias præter jam dictas Ordinis Eccleſiaſtici juriſdictioni heic permiſſas, quàm ut ſic Anathemate generatim maledicerentur facinoroſi id que cum ſolennibus illis, Candelarum exſtinctione, Nolarum ſonitu, ac id genus reliquis (quæ per *juxta Canonicas ſanctiones procedi* innuuntur in reſcripto illo Edwardi tertii) ut inde ſi fieri poſſet ex Conſcientiæ ſuæ, dum Excommunicatos ſe credebant, ſtimulo corrigerentur & à peccando deterrerentur (quemadmodum item ſenſus eſt Comminationis illius publicæ quæ in Anathematis iſtius in Liturgiis noſtris locum, ut diximus, ſucceſſit) non omninò autem ut ob cauſam aliquam extra Cancellos illos in jus quiſquam eorum Nominatim ab Ordinis Eccleſiaſtici aliquo vocaretur, nedum ſententiam Excommunicationis inde Nominatim ita ut ſtatus perſonæ viſibilis fieret aliqua mutatio pateretur, quod clarius ſtatim fiet. Et ſanè Præſulum audaciorum aliquot facta juri heic tam recepto non omninò derogat, cum etiam ipſi ut jurium regni hujus Chriſtiani eo nomine violatores meritò ſubinde & graviſſimè punirentur. Et non ſolùm prohibebatur Excommunicatio, ſed etiam imperabatur Abſolutio, quoties quis in jus, aliter

[t] *Londini in* 8. 1507 *&c.*

[u] *Rot. Parl. anni* 6 *Ed.* 3. *in arce Londinenſi.*

[x] *Rot. Parl.* 21. *Rich.* 2. *num.* 48.

aliter atque juxta jam dicta debuerat, vocatus fori regii ſubſidium poſtularet. Idem jus ut ante ſententiæ illius ex Comitiorum Parlamentariorum autoritate latæ uſum, ita & poſt heic obtinuit. Excommunicabat ſub Henrico tertio Rege Epiſcopus Herefordenſis *Conſtabularium de S. Brianello* alióſque ob bona aliquot Abbatis de Flaxley in agro Gloceſtrenſi capta, etiam *& partes illorum interdicto ſuppoſuit.* Reſtitui jubet Rex quæ ſic capta erant, & ſimul *mandatum eſt eidem Epiſcopo quòd ſententiam occaſione prædicta latam relaxet*[y]. Eodem item ſub Rege[z], in complures Excommunicationis ſententiam Canonibus ſimplicitèr Eccleſiaſticis ſatis conſonam pronuntiârat Epiſcopus Coventrienſis & Lichfeldienſis, ob vim in Eccleſiam S. Michaelis *de* Coventre, ſed non ſine Regio eóque legitimo mandato illatam. Quale à Rege inde atque Jure circa hanc rem Chriſtianiſmi Anglicano tunc obtinente Excommunicati ſublevamen nacti fuerint, optimè oſtendent Regia ad Vicecomitem Warwicenſem & Epiſcopum Lincolnienſem Reſcripta quæ obſervatu quidem digniſſima ad hunc modum in Archivis reperiuntur.

y Rot. Clauſ. 18 Hen. 3 (ſive anno 1234) membran. 37. in arce Londinenſi.

z Dorſ. Clauſ. 30. Hen. 3. memb. 5 ibidem & videſis ibi Clauſ. 15. H. 3. memb. 4. Pro Thoma Corbet. & Clauſ. 48. H. 3. membran. 2. in dorſo.

Rex Vicecomiti Warwici Salutem. Cum ratione noſtri Regiminis, Eccleſiarum & libertatum ipſarum, dati ſimus à divina clementia ex debito Defenſores, injurias violentas à quibuſcunque perſonis occaſione quacumque illatas eiſdem habemus cum induſtria propulſare & juſtitia rationabili vindicare; Hinc eſt quod cum aliàs tibi præceperimus ut vim laicam inventam in Eccleſia Sancti Michaelis de Coventre *in ipſius præjudicium & dilecti Clerici noſtri* R. de Leyceſtria *quem ad prædictam Eccleſiam Sancti Michaelis præſentavimus & quem in poſſeſſionem ejuſdem à Domino Papa delegati Judices induxerunt, ne Eccleſia illa formam Caſtri aſſumeret, amoveres, tanquam in perniciem libertatis Eccleſiaſticæ introductam, ut vim laicam inventam non valens aliter amovere niſi ſpecialiter per ingreſſum, qui tibi clauſis Eccleſiæ hoſtiis non patebat, pro ingreſſu fractionem hoſtii quam feciſti (cujus forſan occaſione fractionis & ingreſſus præter intentionem noſtram & tuam aliqui læſi fuerunt) ut noſtro pareres mandato ratam coram* Coventrienſi *&* Lichfeldenſi *Epiſcopo habuimus & habemus plurimum & acceptam tanquam noſtro nomine regaliter expeditam. Quia vero occaſione hujuſmodi fractionis & ingreſſus dicto R. Rectori Eccleſiæ prædictæ nihil de jure ab aliquo poteſt vel poterit imputari, quia dictum factum non ſuum ſed noſtrum fuiſſe penitus proteſtamur, & quia dictus Epiſcopus tam dictum R. & ſuos quam omnes illos qui ſecum fuerunt, tunc temporis nominati de facto Excommunicationis ſententia innodavit, videntes ipſam in præjudicium Regiæ dignitatis, verum potius Eccleſiaſticæ libertatis, latam fuiſſe; Tibi præcipimus quod monitis & precibus inducas Epiſcopum diligenter ut dictam ſententiam quam toties ſtudeat revocare. Quod ſi noluerit facere, ſciat ipſe & hoc ſibi dicas quod ad ipſius Baroniam manum noſtram, quam cito nos ſuper hoc certificaveris, extendemus. Ratione namque Baroniæ juramento de conſervandis terrenis honoribus dignitatis Regiæ eſt aſtrictus. Quia magis offendere vel vituperare non poſſet quàm per ſuas Excommunicationes ſubtrahendo ſubditos fideles noſtros à noſtro-*

rum præceptorum executione, cum aliàs noſtra juriſdictio non valeat explicari niſi ſint qui noſtris mandatis pareant, ut tenentur. Super tranſgreſſione verò juramenti altiſſimum ultorem poterit expectare. Taliter hoc præceptum noſtrum adimpleas, quod Regia dignitati pro defectu tui nihil debeat deperire propter quod reputemus merito nos offenſos. Teſte me ipſo apud Woodſtock *XXVI die Auguſti Anno Regni noſtri triceſimo.*

Per eadem verba mutatis competenter mutandis ſcriptum fuit Epiſcopo Lincolnienſi *uſque ad hoc verbum* ſtudeat revocare; *Et poſtea per hæc verba. Hoc autem vobis ſignificamus ut, illius facti intellecta pleniùs veritate, ſi forſitan dictus Epiſcopus vobis denunciaverit dictum R. Clericum noſtrum Excommunicationis ſententiâ innodatum; ei propter hoc nullam moleſtiam inferatis nec publicari illam ſententiam faciatis, præſertim cum minus juſtè ſit lata & non de jure licet de facto contra defenſionem libertatis Eccleſiaſticæ, quod ex præmiſſis apparet, & etiam in præjudicium Regiæ dignitatis. T. ut ſupra.*

Ejuſmodi ſunt alia in Regis illius Archivis. Atque huc ſanè inprimis ſpectat Joannis Peckami Antiſtitis ſub Edwardo primo Rege Cantuarienſis publica in Comitiis Parlamentariis Retractatio ſententiarum ſuarum Excommunicationis aliquot generalium quas in Synodo ſua Radingenſi anno Chriſti 1279 [a] ſeu ſeptimo jam dicti Edwardi habitâ ipſe promulgârat juxta Canones ejus eâ de re admodum quidem audaces, imperioſos & Juri heic publico adverſiſſimos, qui habentur in Guilielmi Lindwodi [b] Conſtitutionibus Provincialibus, ubi etiam leguntur & Commentario illuſtrantur quaſi nulla ſecuta fuiſſet ejuſmodi Retractatio, quæ in Archivis Regiis ad tempus Synodum proximè inſequens, id eſt ad Parlamentum quo ſtatutum *de Religioſis* apud nos celeberrimum editum eſt, ſpectantibus [c] hiſce legitur verbis.

Memorandum quod venerabilis pater J. *Cantuarienſis Archiepiſcopus venit coram Rege & Conſilio ſuo in Parlamento Regis S. Michaëlis anno regni Regis ſeptimo apud Weſtmonaſterium & confitebatur & conceſſit quòd de ſtatutis Proviſionibus & Declarationibus eorum quæ per ipſum promulgata fuerunt apud* Rading*wenſe Auguſto anno eodem inter quaſdam ſententias Excommunicationis quas idem Archiepiſcopus ibidem promulgavit; Primò deleantur & pro non promulgatis habeantur illa clauſula in prima ſententia Excommunicationis quæ facit mentionem* DE IMPERANTIBVS LITERAS REGIAS AD IMPEDIENDVM PROCESSVM IN CAVSIS QVÆ PER SACROS CANONES AD FORVM ECCLESIASTICVM PERTINERE NOSCVNTVR. *Secundò quod* NON EXCOMMVNICENTVR MINISTRI REGIS LICET IPSI NON PAREANT MANDATO REGIS IN NON CAPIENDO EXCOMMVNICATOS. *Tertiò de Illis* QVI INVADVNT MANERIA CLERICORVM, *ut ibi ſufficiat pœna per legem poſita. Quartò quòd non interdicat vendere victualia Eboracenſi Archiepiſcopo & aut alii venienti ad Regem. Quintò quòd tollatur Magna Charta de foribus*

[a] *Regiſt. MS. I. Pekhami fol. 10.*

[b] *C. Cum malum tit. de ſententia Excommunicationis.*

[c] *Dorſ. Clauſ. 7. Ed. 1. memb. 3. in arce Londinenſi. Conſulas item Dorſ. Clauſ. 21. Ed. 1. rot. 8. & Cod. Parlam. fol. 49. ibidem de Archiepiſcopo Eboracenſi Dunelmenſem Epiſcopum* contra debitam Regi reverentiam *Excommunicante.*

ribus Eccleſiarum. Confitebatur & conceſſit etiam quòd nec Regi nec hæredibus ſuis nec Regno ſuo Angliæ RATIONE ALIORVM IN CONCILIO RADING CONTENTORVM NVLLVM PRÆJVDICIVM GENERETVR IN FVTVRVM.

Nimirum velut ex deceſſorum Canonibus aliſque congeneribus, ſeu ut eorum interpres, Excommunicationes ſic promulgandas in Concilio illo ſtatuerat Peckamus; ubi adjecit etiam *Ipſam Cartam Domini Regis ſuper libertatibus Eccleſiæ atque Regni à Regibus conceſſis benè & apertè conſcriptam infra ſingulas Eccleſias Cathedrales ſeu Collegiatas in publico jubemus affigi ut omnium tranſeuntium oculis ſe palàm exhibeat. Et in fine anni in vigilia Paſchæ* ſeu *Pentecoſtes monetur ut ſublata veteri nova recénſque reſtituatur.* Id ſcilicet ex eo quod antè memoratur de ſolennitèr Excommunicandis Chartæ illius violatoribus ortum, quod ita cum cæteris Concilii ſcitis illis Regi & Ordinibus Parlamentariis diſplicuit. Sed mirum interea mihi eſt in Conſtitutionum Provincialium Collectionibus tam editis quam Mss. quas mihi videre contigit, ipſos quos heic ita retractavit Archiepiſcopus ille de Excommunicatione Canones non aliter reperiri quàm ſi ejuſmodi nihil ipſe feciſſet. Satis forſan habebatur, quòd fruſtranei ex Jure Anglicano ita cenſendi eſſent & cenſerentur ut nemo ex eorum vi legitimè quid pati aut impunè in foro aliquo agere quiret. Quod paritèr dicendum de aliis Canonibus in Provincialium collectione repertis ſive hiſce vetuſtioribus, ut Stephani, Bonifacii, Ottonis, Ottoboni, ſive recentioribus quotquot Juri Regio & heic publico ita diſſoni eſſent. Ex eodem item jure, velut heic receptiſſimo, ſub eodem Rege, cum Joannes Archiepiſcopus Eboracenſis *veniſſet* [d], *praviâ* (ex Archivis loquimur fiſcalibus) *cruce ſuâ, die Sabbati proximo poſt feſtum S. Martini anno regni regis Edwardi viceſimo finiente & ſalutaſſet Theſaurarium & Barones & alios domini regis fideles ibidem* (in Scaccario ſeu foro fiſcali) *exiſtentes, proſiliens ſtatim Magiſter Robertus de* **Picumbe** *Clericus Epiſcopi Dunelmenſis* (Antonii *de Bec*) *denunciavit prædictum Archiepiſcopum Excommunicatum & omnes cum eo Communicantes denunciavit Excommunicatos. Et inhibuit eidem Theſaurario & Baronibus & aliis ne aliquam reverentiam facerent Archiepiſcopo prædicto ſub pœna Excommunicationis. Et quia prædictus Magiſter Robertus fecit denunciationem prædictam in Scaccario prædicto & infra Palatium Regis infra quod denunciationes ejuſmodi vel aliquæ denunciationes ſententiarum Excommunicationis ſive Interdicti ſeu Excommunicationes aliquæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes fieri non debent, ideò Magiſter Robertus ſtatim arreſtatus fuit per Theſaurarium & Barones pro tranſgreſſione prædicta priſonæ liberandus.* Arci Londinenſi tandem in cuſtodiam traditur, unde ex mandato regio reductus eſt, & *recordatâ coram Theſaurario & Baronibus in præſentia ejuſdem Magiſtri Roberti tranſgreſſione prædicta, idem Magiſter Robertus in pleno Scaccario eodem die abjuravit regnum ſecundum formam mandati prædicti.* Ita exilio multatus, qui Excommunicationis ſententiâ contra recepta juris Anglicani inſtituta uti procaciùs auderet. Poſtmodùm item ſub eodem Rege Robertus Winchelſeius Archiepiſcopus Cantuarienſis in Priorem & Canonicos liberæ Capellæ Regiæ

[d] *Communia Hillar. 31. Ed. 1. rot. 6. in dorſo, in Scaccario.*

[e] *Placit. coram Rege Hillarii 35. Ed. 1. rot. 52. apud Camerarios Scaccarii; anno 1306.*

Regiæ Oſwaldi in Glóceſtria, inter viſitandum, atque in alios etiam *Excommunicationis ſententias fulminare ac alia gravamina eis inferre præſumſit &* (ut in mandato de Abſolvendo ſeu potius de ſententiis ipſis revocandis loquitur Rex in literis eâ de re ad Cuſtodem Spiritualitatis Archiepiſcopatus id eſt Decanum & Capitulum Cantuarienſe, dum Archiepiſcopus ipſe exulabat) *quæ omnia & ſingula manifeſtè redundant in exhæredationem coronæ noſtræ dignitatiſque regiæ læſionem & in enervationem juris liberæ Capellæ noſtræ prædictæ propter quod per nos ſibi injunctum fuit quod ſententias Excommunicationis prædictas ſine dilatione revocaret, & de quo idem Archiepiſcopus nihil adhuc fecit prout ex gravi querela ipſorum Prioris & Canonicorum accepimus, vobis mandamus quod ſententias prædictas in præfatos Priorem & Canonicos per prædictum Archiepiſcopum & ſuos ea occaſione latas ut prædictum eſt publicè & ſolempniter in ſingulis locis ubi latæ fuerint integre & de plano revocari faciatis irritas & inanes pronuntiantes eaſdem. Et quod inde poteritis nobis à die S. Hillarii in XV. dies, ubicunque tunc fuerimus in Anglia, diſtinctè & apertè conſtare faciatis, remittentes tunc nobis hoc Breve, Ad quem diem idem Cuſtos retornavit quod præſens mandatum Regis in omnibus eſt executus.* Egregium tum Imperii ac juriſdictionis circa Excommunicationem tunc Regiæ, uti etiam Ordinis Eccleſiaſtici & obedientiæ & juris regii agnitionis apertiſſimæ exemplum. Sub Rege item proximo ſeu Edwardo ſecundo, inhibentur Willielmi Archiepiſcopi Eboracenſis [f] Excommunicationes aliquot etiam in cauſis ad forum Eccleſiaſticum planè ſpectantes; à rege ſcilicet, ejúſque Tribunali, ut ſupremo, ex Jure regni, in hiſce Judice. Titulus eſt, *de Oppreſſionibus populo per citationes &c. non inferendo.* Sed & ipſas inhibitionis literas ex origine, ut reliquas antè, damus integras.

[f] *In Ventre, Clauſ. 12. Ed. 2. membran. 20. in arce Londinenſi Anno 1318.*

Edwardus Dei Gratia &c. Rex venerabili in Chriſto patri W. eadem gratia Archiepiſcopo Eboracenſi Angliæ Primati Salutem. Ex parte Communitatis Comitatus Eborum nobis & Conſilio noſtro exhibitam conquerendo monſtratum, quòd aliqui de Comitatu prædicto vicinos ſuos gravare, ac expenſis & laboribus fatigare multipliciter machinantes, ipſos coram Ordinariis locorum ad reſpondendum coram eis ſuper Adulterio vel Fornicatione ſeu conſimilibus delictis, ſuper quibus per Prohibitionem noſtram non poterunt ſe juvare, malicioſè citari procurant, quamvis ipſi ſuper gravaminibus hujuſmodi, per viſitationem ſeu alio modo prius non fuerint diffamati, & ſi forte hujuſmodi citati ad primum diem non venerint, ſtatim contra eos Excommunicationis ſententia fulminatur, & licet ad diem citationis veniant, & ſuper delictis ſibi impoſitis Canonicam purgationem faciant, ſicut decet, nihilominus, poſt lapſum octo dierum vel circiter per falſam & malicioſam procurationem æmulorum ſuorum ſuper dictis criminibus ipſis ut præmittitur impoſitis non obſtante quòd inde legitimè ſe purgarunt, iterato citantur, ſicque expenſis & laboribus indies fatigantur propter quod Nobis eſt cum inſtantia ſupplicatum ut ipſis velimus ſuper præmiſſis de remedio providere. Et quia populum nobis commiſſum nolumus indebitè ſic vexari, vobis mandamus quod hujuſmodi oppreſſiones & gravamina indebita ponderantes, Miniſtros veſtros

ab oppreſſionibus & gravaminibus hujuſmodi aliquibus vel alicui de Comitatu prædicto de cætero inferendo, prout ad vos pertinet, deſiſtere faciatis; Taliter in hac parte vos habentes quod per veſtri defectum querela inde ad nos non perveniat iterata. T. Rege apud Eborum 28 die Novembris.

Per Petitionem de Conſilio.

Sub idem ipſum tempus Radulphus de Kunnetebile monachus vagabundus, ex regio mandato captus eſt ab Hugone le Deſpenſer, quem eo nomine Excommunicavit [g] Walterus Reynoldus Archiepiſcopus Cantuarienſis. Sed ex jure regio, atque Anglicani Chriſtianiſmi moribus patriis reſcripto ſuo ei præcepit Rex ut eum abſolveret *ſine dilatione, nolentes quòd aliquis de dominio noſtro ſuper hiis quæ ad mandatum noſtrum ritè fecerit occaſionetur ſeu inquietetur quovis modo.* Sub Edwardo item tertio, *Willielmus Epiſcopus* [h] *Norwicenſis attachiatus fuit ad reſpondendum tam domino Regi quàm Richardo* Frepſell *quare cum dominus Rex nuper quoddam Breve ſuum de Prohibitione unà cum alio Brevi ipſius Domini Regis ſub privato ſigillo ejuſdem domini Regis præfato Richardo feciſſet liberari, eidem Epiſcopo deferendum, & idem Richardus Brevia illa de mandato Regis præfato Epiſcopo liberaſſet* (Brevia illa Juriſdictionem inhibuêre quam Epiſcopus ille uſque in Excommunicationem exercere voluit in Abbatem Edmundoburienſem quem, intra præcinctum utpote Diœceſis Norwicenſis, privilegia Regia diù antè ab Epiſcopali juriſdictione omnimoda [i] exemerant) *prædictus Epiſcopus ipſum Richardum cauſa liberationis Brevium prædictorum Excommunicavit apud* Thetford &c. (fiducia puto temerè & inſolentiùs fretus Canonis illius Peckhamiani ante memorati de Impetrantibus literas Regias ad impediendum proceſſum in Cauſis Eccleſiaſticis cujus vis heic ex Jure Anglicano in nihilum antè redierat ut oſtenſum eſt) *in ipſius domini Regis contemptum & ipſius Richardi damnum —— Et Epiſcopus reſpondet per hæc verba, & dicit quòd actio tam pro domino Rege quàm prædicto Richardo in hac parte aſſumpta de eo quod idem Epiſcopus dictum Richardum Excommunicaſſe debuiſſet eo quòd idem Richardus dicta Brevia domini Regis præfato Epiſcopo ex parte domini Regis liberavit fundata exiſtit, quæ quidem cauſa Excommunicationis ita Spiritualis factumque judicis Eccleſiaſtici omninò cenſetur, quod in Curia Regis de dicta cauſa Excommunicationis cognoſci nec inde diſcuſſio aliqualiter fieri debet. Petit judicium ſi iſta Curia in iſta actione ſuper dicta cauſa Excommunicationis fundata cognoſcere velit aut debeat aut dominus Rex & prædictus Richardus hic inde in Curia iſta reſponderi.* Sic exceptio Epiſcopi heic declinatoria. Ad quam *Johannes de Lincolnia Attornatus Regis dicit quod Actio pro domino Rege & dicto Richardo in hac parte tam de contemptu Domino Regi quàm de damno dicto Richardo per Excommunicationem in prædictum Richardum ex cauſa prædicta pronuntiatum factis fundatur, & ſecundum legem & Conſuetudinem Regni Angliæ dominus Rex vel progenitores ſui nec aliquis alius de Contemptu domino Regi infra Regnum ſuum Angliæ facto in alia Curia quàm Curia ipſius Regis aliquam actionem proſequi debeant aut conſueverunt, maximè cum dictus Rex de aliquo contemptu ſibi illato*

g *Clauſ. ibid. membran.* 10.

h *Trin.* 21. *Ed* 3. *coram Rege Rot.* 189. *apud Camerarios Scaccarii.*

i 21 *Ed* 3. *fol.* 60 a.

alium Judicem in regno ſuo quàm in Curia ſua habere non debeat. Petit judicium ut prius.

Et quia videtur Curiæ quòd Curia iſta in placito iſto, non obſtante exceptione per prædictum Epiſcopum allegata cognoſcere debet, dictum eſt eidem Epiſcopo (à præfectis ſcilicet Curiæ) *quod ulterius reſpondeat ſi &c.*

Noluit Epiſcopus aliud quid reſpondere; unde tam ex querela, nomine regio, exhibita, quàm exceptione illa declinatoria, ſtatu quæſtionis inde ſatis manifeſtæ facilè elicito, Judicium ſeu Sententia ejuſque rationes in hunc modum feruntur, quas integras adjiciendas eſſe ex Archivis (ut reliqua heic) meritò duximus; exemplum ſanè perquam etiam illuſtre & obſervatu digniſſimum Juris in Chriſtianiſmo Anglicano, de Excommunicatione ſeu Ordinis Eccleſiaſtici juriſdictione, ex anterioribus ſeculis receptiſſimi Geniíque hanc circa rem Chriſtiani tunc temporis apud nos obtinentis. Verba ſunt.

Et quia ad actionem domini Regis in hac parte aſſumptam &c. idem Epiſcopus, licet ſæpiùs quæſitus fuerit, poſtquam pluries ei dictum fuerit à Curia, ut præmittitur, quòd ulterius reſponderet ſi &c. minimè reſpondere curavit, per quod omnia quæ in narratione domini Regis & prædicti Richardi ſuperiùs exprimuntur ab ipſo Epiſcopo ſecundum legem & conſuetudinem Regni Angliæ ut non dedicta & quaſi conceſſa teneri debeant, in qua quidem narratione continetur quòd dictus Epiſcopus ipſum Richardum eo quòd dictus Richardus Brevia domini Regis eidem Epiſcopo directa ex parte & de mandato domini Regis præfato Epiſcopo in Conſervationem Juris Regii, ut prædictum eſt, liberavit, Excommunicavit, & ipſum Richardum Excommunicatum fore publicè denuntiavit &c. Ac idem Epiſcopus in Curia Regis heic placitando allegavit quod de prædicta actione domini Regis & prædicti Richardi, eò quod ipſa actio ſuper cauſam Excommunicationis in ipſum Richardum, cauſâ liberationis prædictorum Brevium promulgatæ, fundata exiſtit, nullo modo Curia domini Regis cognoſcere deberet, nec de facto ſuo prædicto diſcuſſio aliqualitèr ibidem fieri, ſicque jus Regium ſive autoritatem domini Regis in hac parte quibus dominus Rex & progenitores ſui ſemper hactenus uti conſueverunt, ut ſic factum ſuum impunitum remaneret, perſequitur graviùs impugnando, quæ quidem ſententia Excommunicationis in ipſum Richardum ex cauſa prædicta promulgata & quæ per ipſum Epiſcopum in hac parte attemptata exiſtunt ad Inobedientiam & Diminutionem Dominii & Poteſtatis Regiæ, Autoritatis ſuæ Læſionem & Coronæ ſuæ Exhæredationem manifeſtam, & etiam contra ſubjectionem Fidelitatis qua idem Epiſcopus præſtito Sacramento eidem domino Regi tenetur, contemptuoſè & temerè fuerunt & perpetrantur, cum idem Epiſcopus ut ligeus ipſius Domini Regis & dicto Domino Regi ex Fidelitate prædicta ſubjectus mandatis Domini Regis & maximè eis quæ à Latere ipſius Regis & pro Conſervatione Juris Coronæ ſuæ & tuitione ejuſdem emanantur, obedienter parere, ipſorúmque mandatorum latores ſive nuncios qui ut miniſtri Domini Regis ſic mandata Regia exequendo quaſi ipſam perſonam Domini Regis & Majeſtatem ſuam repreſentant in hac parte, abſque damno aliquo ſive gravamine ex cauſa prædicta eis inferendo admittere & revereri, &

nulla-

nullatenus Jura Coronæ Domini Regis impugnare; imò, pro viribus ſuis, illæſa conſervare ſpecialitèr teneatur; Habitâ modò deliberatione pleniori, videtur Curiæ quòd idem Epiſcopus ex præmiſſis per ipſum, ut præmittitur, temerè in contemptum Domini Regis & injurioſe multipliciter factis & perpetratis ut Juris Coronæ Domini Regis, Autoritatis, Dominii ſive Poteſtatis ſuæ Regiæ Illicitus impugnator, Culpabilis eſt. Et ideo Conſideratum eſt quod omnia Temporalia ejuſdem Epiſcopi Epiſcopatus prædicti pro quibus etiam idem Epiſcopus dicto Domino Regi dictam Fidelitatem fecerit quam per præmiſſa indebite per ipſum Epiſcopum facta & attemptata malitioſe committendo contra Majeſtatem & Dignitatem Domini Regis in Juris ſui Læſionem, ut prædictum eſt, perperam violavit, in manus Domini Regis, pro contemptu prædicto Domino Regi in hac parte facto, ſeiſiantur ſive capiantur, ita quòd de exitibus eorundem Domino Regi reſpondeatur, Et quod idem Epiſcopus DICTAM SENTENTIAM EXCOMMUNICATIONIS *in ipſum Richardum occaſione liberationis brevium prædictorum eidem Epiſcopo, pro Conſervatione Juris Regii, ut prædictum eſt in contemptum Domini Regis & ad inobedientiam Dominii ſui Regii INOBEDIENTER LATAM ET PRONUNTIATAM REVOCET ET RELAXET,* dictumque Richardum *INDE ABSOLVAT. Et quod dicta Temporalia dicti Epiſcopi Epiſcopatus prædicti, quouſque idem Epiſcopus Domino Regi pro contemptu & offenſis prædictis ſatisfecerit &c. & SENTENTIAM EXCOMMUNICATIONIS in ipſum Richardum ex cauſa prædicta latam & pronuntiatam REVOCAVERIT* & ipſum *Richardum INDE ABSOLVERIT, in manibus Domini Regis remaneant, & quod idem Richardus recuperet damna ſua &c.*

Adjicitur item id quod ſatis indicat quale certiſſimum antè & uſitatum fuiſſet in cauſis conſimilibus jus. Statim enim ſequitur.

Et licet in cauſis conſimilibus tam Archiepiſcopi quàm Epiſcopi cæterique prælati Ordinarii quotiens convicti fuerint per judicium Curiæ Domini Regis temporibus retroactis conſideratum fuiſſet quod caperentur, tamen certis de cauſis judicium inde de capiendo dictum Epiſcopum reſpectuatur &c. Et ſuper hoc dies datus eſt qui venit & damna aſſeſſata ſunt dicto Richardo ad Decem mille librarum prout prius narravit. Etiam judicium hoc per *Breve de Errore* in controverſiam denuò ab Epiſcopo actore vocatum, ſumma deliberatione habita, pro juſto ſecundum jus heic receptiſſimum aſſeritur. Tantundem [k] item actum eſt in Priorem de Kerſey Epiſcopi Commiſſarium. Et Richardo jam dicto ſic ab eo etiam Excommunicato adjudicantur mille libræ nomine Damnorum ſeu pro injuriæ per Excommunicationem illatæ compenſatione. Atque (quod maxime etiam advertendum) acta ſunt hæc per ſecula illa [l] quibus pauci ſatis fuere in præfecturis noſtris Juridicis ſive Judices ſive Miniſtri ex alio Ordine quam Eccleſiaſtico, cujus ita coryphæi ipſi aut neutiquam aliud fuiſſe jus Anglicani Chriſtianiſmi indubitanter ſic aſſeruere aut vafrè nimis diſſimularunt dum ita jus Regium heic & merè Humanum in Excommunicationis cauſa, exceptionis de Spiritualibus Epiſcopalis ratione habitâ nullâ, tuebantur atque

k *Trin. 55. Ed. 3. Rot. 66. Coram Rege apud Camerar. Scaccarii.*

l *Videſis J. Stowum in Annalibus anno 1365. Regiſt. Ms. Simonis Langhami Arch. Cant. fol. 6. &c. & Epiſtolam dedicatoriam Henrici Spelmanni Conciliis Britannicis præfixam.*

ut

ut undiquaque exploratiſſimum agnoſcebant. Hæc quidem uti etiam id genus innumera alia * in Archivis noſtris; ubi etiam ſæpius occurrunt literæ Regiæ jure receptiſſimo hujus Regni fundatæ, quibus Ordo Eccleſiaſticus in Synodum legitimè, ſeculis etiam in vetuſtioribus, convocatus non ſine Comminationibus graviſſimis inhibetur [m], ne quid attentet, nedum ſtatuat quidquam in *Dignitatis Regiæ* ſeu *Coronæ Angliæ jurium* aut Conſuetudinum patriarum *præjudicium*. Adeóque inde nec Excommunicare quenquam contra ejuſmodi jura quibat Ordo ille, nec Canonem aliquem impunè edere cujus vi aliquis foret Excommunicandus. Et ſi quid contrà tentaret Synodus ejuſdem Ordinis aliqua, pro fruſtraneo planè in regimine heic publico [n] habebatur. Adeo etiam interdum jure ac reſcripto regio temperatur juriſdictio Eccleſiaſtica, ut inhibeantur Epiſcopi ne Laicum quenquam in jus vocent ad Sacramentum [o] aliquod præſtandum ſine quo ſanè juriſdictio ſatis imbellis. Et ſi quid contrà factum, *contra Coronam & Dignitatem Regiam, & debitam reverentiam*, id eſt contra jus in Anglicano Chriſtianiſmo receptum fieri dicebatur. Sed verò adeò vulgo recondita huc trahere neceſſe non eſt. Nam Receptiſſimum habetur etiam in libris juris noſtri editis omniúmque ejuſdem ſtudioſorum manibus tritiſſimis, Excommunicari Nominatim atque ita ut ſtatus inde inter ſuos mutatio viſibilis ſequeretur, neminem debuiſſe in Cauſis ullis quæ ex jure regni cognitioni Ordinis Eccleſiaſtici non permitterentur ſeu *quibus poſſit inveniri lædi per Excommunicationem Regiam libertatem* ut Statuti *Articulorum Cleri* [p] verba ſunt; quibus conſona ſunt literæ *totius Communitatis* Angliæ ad Bonifacium octavum Papam ſub Edwardo Rege primo [q] miſſis, quo profitetur Pontificum juriſdictionem non omninò ſe immiſcere heic debere illis quæ ex moribus patriis juris eſſent Regii. Nec minùs receptum eſt, de Cauſarum Permiſſione illiuſmodi decernendum fuiſſe ab eis qui tribunalibus regiis præeſſent; Literis item prohibitoriis, Mulctis etiam & pœnâ graviſſimâ quæ *Præmunire* vocitata, coercendos Epiſcopos alióſque omnimodos autoritatem Epiſcopalem exercentes, quoties de re aliqua extra Cancellos Juriſdictionis eis ſic permiſſæ cognoſcere adeóque Excommunicare tentarent; uti & illud item, Imperandam etiam à Rege ejúſque tribunalibus Abſolutionem, velut Excommunicationis omninò non legitimæ, ſi quis extra Cancellos illos Excommunicaretur; utcunque actio ipſa *in Salutem animæ* aliáſve eò tendens, ut aſſolet, inſtitueretur. Accedat etiam, ipſa Pœnitentiæ ſolennia mulctâ pecuniariâ legitimè potuiſſe redimi [r], unde & Abſolutio undiquaque ſequeretur legitima. Quod ſanè juri Divino Imperativo, quo fundari tam Pœnitentiæ ſolennia quàm Excommunicationem à compluribus admitti ſolet, eſt perquam diſſentaneum. Nec illud omninò novum ſeu commatis recentioris, ſed ante annos abhinc mille ducentos aut circiter alibi in Chriſtianiſmo uſitatum apud *ſanctos atque inſignes viros qui ſparſis redimebant crimina nummis*, quod ex Salviano [s], qui tunc floruit, ſcimus.

Hæc

* *Videſis Rot. Pat. 23 Ed. 1. membran. 12. Rot. Clauſ. 30 Ed. 1. membran. 13. dorſ. & 33 Ed. 1 membran. 15. dorſ. Rot. Clauſ. 15 Ed. 3. membran. 29. dorſ. Rot. Parl part. 1. 25 Ed. 3. num. 31, 32, &c. in Arce Londinenſi.*

m *In Rot. Pat. 8. Joannis Regis membran. 13. Rot. Pat. 26 Hen. 3. membran. 13. in Arce Londinenſi, & vide Pat. 29. Hen. 3. membran. 5. ibi & 9. Ed 1. in Regiſtro Io. Peckami Archiepiſcopi Cant. fol. 101.*

n *Videſis Lindwod. in Conſtit. Provinc. tit. de foro competenti c. 1. ſub initium &c.*

o *Rot. Clauſ. 35. Hen. 3. membran. 6. in dorſo & 44. Hen. 3 part. 1. membran. 11. in dorſo, in Arce Londinenſi.*

p *Cap. 7.*

q *Thom. Walſingham. Anno 373. Matth. Weſtmonaſt. Anno 1302. &c.*

r *Artic. Cleri cap. 3. & 4. ubi vide Cokum. Bracton. lib. 5. tit. de Exceptionibus cap. 2 &c. & 23. §. 2. &c. Fleta lib. 6. cap. 37. & 38. & Specul. Juſtit. cap. 5. ſect. 6. Regiſtrum & Natura Brevium in tit. de* Prohibitione *&* Præmunire, *Breviaria ſtatutorum tit. eiſdem &* Excommengement *Fitzherbert & Brook tit. eiſdem &* Attachment ſur prohibition. *Stat. de circumſpecte agatis 13. Ed. 1. & Artic. Cleri 9. Ed. 2. cum Commentariis Ed. Coke Inſt t. 2. pag 487 & 599, maximè pag. 623. Conſtit. Provincial. & ibi Lindwod. tit. de Foro competenti &c.*

s *De Gubernatione Dei lib. 7.*

Hæc atque alia congeneria, juris Exploratiſſimi fuere etiam ante Reformationem incœptam apud Anglos noſtros, ut ex locis librorum noſtrorum juridicorum paſſim proſtantium adnotatis perſpicuè liquet. Atque appoſitiſſimum eſt quod habet hac de re vir Juris Anglicani conſultiſſimus, Gilbertus Thorntonius *Capitalis* Edwardo Regi primo *Juſtitiarius* Ms. qui Henrici Bractonii libros in Summam, ut alibi[t] oſtendimus, redegit. Scripſerat Bractonius[u]; ídque juxta receptam in jure Pontificio ſententiam, *Cum Excommunicato nec orare nec loqui nec palàm nec abſconditè nec veſci licet, exceptis quibuſdam perſonis.* Perſonæ illæ ſuperiùs heic memorantur. Thorntonius[x] autem ſic; *Pro Excommunicato nec orare nec loqui palam nec abſconſe niſi ad emendationem ſuam ulli licet, exceptis Magiſtratibus.* Prætermiſſis reliquis, ut notiſsimis, receptiſsimum hoc in Anglorum Chriſtianiſmo jus ſic denotare voluit, ut Magiſtratus ſeu qui tribunalibus regiis præeſſent ritè ab Excommunicato adiri poſſent, ut inde impetraretur ſublevamen ſi contra jus illud quiſquam Excommunicaretur. Ex hiſce ſatis opinor liquet quale Excommunicandi jus in Anglorum Chriſtianiſmo fuerit ante Reformationem incœptam affectatámve. Certè etiam poſteà par erat mansítque. Id ignoratur nemini qui juri noſtro ac praxi forenſi alienus planè non ſit. Notius etiam eſt nihil aut frequentius quàm ab omnimodis Supremarum Ordinis Eccleſiaſtici, id eſt Archiepiſcopalium Curiarum ſententiis ſive Excommunicationis ſive aliis ídque in Cauſis qualibuſcunque Ordini illi aliàs permiſsis, tam ex Jure antiquiſsimo (ut è Conſtitutionibus Clarendonenſibus liquet) quam ſub Reformationis initia[y] inſtaurato, ad Delegatos Regios apud nos appellari non aliter ſanè atque à *Curia Militari* aut *Admiralitatis ad Regem in Cancellaria ſua*, ut ſtylus forenſis eſt. Nam Formula eadem in hiſce omnibus uſurpari ſolita. Atque hoc etiam poſt Reformationis initia ſemper obtinuit, velut ex Jure Exploratiſſimo, Avito, Receptiſſimóque; quali quidem de Provocandi jure graviſſima orta eſt ante annos aliquot contentio apud Belgas Reformatos in Provocatione illa Poppii Boorſmæ à Synodo Eccleſiaſtica ad Ordinum Curiam in Friſia. Conſule ſi placet Apologeticam Reſcriptionem eâ de re Petri Cabeliavii. Sed vero etiam apud Anglos noſtros ex condonatione[z] facinorum & pœnarum ſive Parlamentaria ſive Regia ſola, ita evanuit agendi poteſtas Eccleſiaſtica etiam in cauſis alitèr ordini illi permiſſis univerſis, ut ad pœnam ſubeundam ab ordinis illius aliquo in jus vocatus exceptione illa ſe ritè potuerit tueri, etiam & antè Excommunicatus inde liberatus fuerit & in Abſoluti ſtatum legitimè tranſierit. Accedant heic leges de *Supremo Capite Eccleſiæ* * & *Supremo Gubernatore in omnibus cauſis tam Eccleſiaſticis quàm Temporalibus*[a] qui Regum noſtrorum tituli. Mitto heic in liturgiis publicis autoritate Parlamentaria, Edwardo ſexto & Elizabetha regnantibus, ſtabilitis, peculiares de ſacrorum interdictione clauſulas nonullas interſeri, è quibus is cui interdicitur ſine ſtatûs perſonæ mutatione ulla publica, ſaltem ſine Excommunicationis forenſis alicujus ſententiæ in eum latæ aut figura aut umbra, ex commonitione privata Cœnâ

[t] Diſſertat. ad Fletam cap. 2.
[u] Lib. 5. tit. de Exception. cap. 23. § 1.
[x] Lib. 7. cap. 12.
[y] Stat. 25 Hen. 8. cap. 19.
[z] Coke part. 5. fol. 51. & vide part. 8. fol. 69. a
* Stat. 25 Hen. 8. cap. 1.
[a] Stat. 1. Elizab. cap. 1.

Domini in tempus aliquod caret. Summa eſt, ut, ſub conjunctionis Chriſtianiſmi ac ſummi in Cæſaribus regiminis initia, variatim ex Jure Cæſareo & laxabatur & temperabatur Ordinis Eccleſiaſtici juriſdictio, adeóque poteſtas Excommunicationis ipſa (juxta ſuperiùs oſtenſa de Conſtantino, Valente, Gratiano, Valentiniano, Arcadio, Honorio) ita etiam ex Jure Anglicano, uti ex Juribus aliorum Regnorum ac Rerumpublicarum antè memoratarum, perquam variatim temperata eſt ac laxata eadem juriſdictio ac poteſtas. Neque alitèr quàm juxta jam dicta intelligenda ſunt (dum jus apud nos per omnia ſecula Chriſtianiſmi, etiam in noſtrum, receptum conſideramus) ea quæ de *Excommunicatis* & de eo *qui per publicam Eccleſiæ denunciationem ritè ab unitate Eccleſiæ præciſus eſt & Excommunicatus*, in Articulis [b] Religionis noſtris occurrunt, aut quæ in Canonibus poſterioribus [c] de Criminibus ac Scandalis generatim ab æditui foro Eccleſiaſtico denuntiandis. Quicquid enim ſic generatim ab Ordine heic Eccleſiaſtico ſcriptum eſt, id ita ſemper à Jure Anglicano civili temperatum eſt & reſtrictum ut inde planè Modos ſuos & Limites perpetuò receperit. Quod itidem nuperrimè factum ab Ordinibus Parlamentariis dum Excommunicationi Presbyterali Retinacula & Repagula, quæ egredi ritè ea nequiret, diverſimodè & prudenter aſſignabant, ſecundum id quod Regiminis publici bono conducibilius dijudicarent ipſi, utcunque ſanè enixiùs Dogmatis & Argumentis ſuis in contrarium, ſed fruſtrà, nec ſemel contenderet Ordinis heic Eccleſiaſtici cœtus qui eâ de re publicè conſulebatur. Et ſanè qui ut Adverſarii ſubinde ſcriptis inſurgunt non omninò evincunt aut evincere contendunt Jus quale diximus apud Anglos, non receptiſſimum fuiſſe aut non tam ab Ordine heic ipſo Eccleſiaſtico quàm Laico publicè agnitum, utcunque ipſi (ſed pro vario interim de Perſonis ac Titulis ad quos juriſdictionem ejuſmodi attinere velint perſuaſionum diſcrimine) ſuam in rem, Eccleſiaſticorum jus, velut ſummo Regimini Coordinatum nec omninò Subordinatum, Cancellis, in *Ordine* ſaltem ut aiunt *ad Spiritualia*, coercendum fore nullis acerrimè concertare ſoleant. Certè etiam in Eccleſiis ſeu Rebuſpublicis aliquot quæ non Pontificium ſolum Romanenſe ſed & Epiſcopale Regimen ſub Reformationis initia excutientes, Conſiſtoria introduxerunt Presbyteralia, eoúſque vigere videtur Summarum in Regimine publico Poteſtatum autoritas ut tum, juxta illarum decreta, juriſdictio Eccleſiaſtica adeóque Excommunicationis facultas ibi formata ſit, tum nihil omninò contra quam autoritas illa admiſerit, ſit hanc circa rem ibi tentandum. Animadverte Ordinationes ipſas Eccleſiæ Genevenſis [d]. Verùm de Jure per Regna & Reſpublicas Chriſtianas integras, hac de re à vetuſtiſſimis ſeculis etiam in noſtrum obtinente, hactenus. Quod ad Singularium virorum doctorum Commentarios heic attinet (de quibus juxta inſtitutum proximè dicendum) certè eorum etiam vicem præter aliquot ſuprà obitèr citatos, impenſiſſimè heic ſupplent Leges ipſæ, Acta publica ac Uſus antè oſtenſus qui adeò variatim pro Arbitrio Humano, ſecundum jam dicta, temperatus. Nam nemo non videt per ante-

b *Artic. Relig. 1562. art. 33.*
c *Anni 1603. can. 109.*
d *Anni 1560. & vulg. edit. 1562. pag. 61. & 1577. art. 1. & 97. A Genev.*

anteacta Chriſtianiſmi cum ſummo in Regimine publico conjuncti Secula, Imperia, Regna ac Reſpublicas, Jus hanc circa rem Humanum ita publicè viguiſſe ut non modò è Laicis eiſque primarii paſſim Ordinis, verùm etiam ex ipſis Eccleſiaſticis numeroſiſſimos fuiſſe ſatis conſtet eóſque illuſtriores, qui tantundem, in Legibus illis, Actis Publicis ac Uſu, palàm agnoverint adeóque quaſi ſcripſerint ipſi ac conſignarint. Sæpiſſimè enim in Legibus illis ferendis; Actis publicis conficiendis, ac Uſu illo exercendo Partes etiam & Dignitates tenuere primarias Eccleſiaſtici Ordinis viri perquam conſpicui qui & docti ſatis & ſimul cordati ita rem hanc ſe habere ultrò admiſerint, quod ex Annalibus & Hiſtoriis notiſſimum. Ita ſcilicet manifeſtum eſt illos exiſtimâſſe Jure Divino quod Præceptivum eſt (nam de eo tantùm heic loquendum) ſeu inſtituto ſive ex Euangelio ſive aliunde divinitùs accepto ſingulari (cui mortalium cuiquam ullatenùs derogare nefas) non ſubniti Pœnæ hujus alitèr atque alicujus alius ex humano arbitrio pendentis Uſum, ſed tantùm ex Divino vim, inter ejuſmodi alias, ſortiri, quemadmodum mediatè ſortitur pœnarum jus omnimodum, juxta ſuperiùs capite quinto oſtenſa, ab hominibus, pro arbitrio ſuo, præſcriptum. Dum enim ita Temperamenta ac Modos, pro hominum, in Jure Humano condendo, libitu, in Excommunicationis ipſius, quoad Cauſas, Objecta, Perſonas reliquáſque ejus appendices, naturâ ipſâ admittendos eſſe illi qui ſic, dum rebus agendis præerant, profitebantur, fieri nequit quin ſimul admiſerint & profeſſi ſint ipſi omnimodam ejuſdem Partem eidem juri eſſe obnoxiam atque inde planè pendere. Sed verò ſunt etiam Commentarii & Veterum & Recentiorum ſingulares aliuſmodi unde expreſſiùs itidem ſententiæ huc facientes ediſcendæ. Atque in eis primarium quidem locum mereri videtur illa patris illius celeberrimi S. Chryſoſtomi Oratio [e] *περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνεῶτας quod non debet quis vel vivos vel mortuos anathematizare* aut *anathema in eorum quempiam pronuntiare*. In Anathematis uſum ſui ſeculi (floruit ſub Theodoſio Majore ſeu annum Chriſti 390) invehitur, velut illius unde Chriſtiani ludibrio apud alios haberentur & invicem malefici. De eo loquitur quaſi Apoſtolis tantùm non aliis competierat. Et Paulum ait duobus tantùm in locis (id eſt in Priore ad Gorinthios [f] & in Epiſtola ad Galatas [g]) vocem ut in alios à ſe pronuntiatam adhibuiſſe. Sed οὐχ' ὡρισμένῳ, inquit, *προσώπῳ ταύτην ἐπήγαγεν nec tamen certa & determinata perſona illam intentat*. *Cur igitur*, inquit, *quod nullus eorum qui poteſtatem acceperunt vel facere vel declarare auſus fuit, tu facere audes planè adverſarius mortis dominicæ præoccupans judicium Regis?* Addit, etiam ſanctum quendam qui Apoſtolorum temporibus martyrium meruit, adſeverâſſe, *eum qui hominem facit Anathema Eccleſiæ, abducere ſeipſum in extremam perniciem uſurpando dignitatem filii Dei*; quaſi nemini præter Deum ipſum hujuſmodi ſententiæ pronuntiatio competeret. Reliqua ibi vide. Sanctus ille heic ita Chryſoſtomo conſonus quiſnam fuerit ignoratur. Exiſtimant aliqui fuiſſe Ignatium, è cujus Epiſtola ad Smyrnæos afferunt aliquid quaſi jam dictis conſentaneum, quod

e Edit. Baſil. tom. 3. pag. 724. Antverp. in 8. 1553. pag. 252. Latin. Ducæana tom. 5. homil. pag. 591. Gr. & Latin. tom. 1. homil. 76. pag. 907. Saviliana tom. 6. homil. 37. pag. 439.

f 1. Corinth. 16. 22.

g Cap. 1. 8. & 9.

quod quidem ad rem non omninò, ſi quid video, attinet. Id quidem verum eſt, Chryſoſtomum alibi, idque ſæpius[h] (ut faciunt itidem Patres reliqui illius ſeculi) agnoſcere & planè admittere Excommunicationis Uſum, unde haud parùm dubitatum eſt, quid ſibi heic velit, dum Anathema nec in vivos nec in mortuos admittendum, tam acritèr inſtat. Alii[i] igitur de temerario ejuſdem Uſu tantùm eum loqui volunt, alii de ejuſdem Uſu tumultuario apud Antiochenos, alii aliter. Nec defuere qui Orationem illam, Chryſoſtomi eſſe negaverint[k]. Sed ejuſdem fuiſſe, utcunque forſan interpolatam; conſentiunt plerunque tum Pontificii tum Reformati, nonnullis[l] interim modeſtè dubitantibus, ſed omnibus autoris pervetuſti alicujus fuiſſe conſentientibus. Et quantum ad Orationis illius ſenſum attinet, cum in Excommunicatione Majori illius ſeculi, uti & antè & pòſt, binæ haberentur partes, Anathema ipſum ſeu Devotio ac Diræ in deſtructionem Excommunicati, & Separatio atque privatio priſtinæ inter ſuos communionis (juxta ſuperiùs memorata) haud aliter forſan Exiſtimandum quàm Partem illam Priorem[m], ob rationes Oratione illa apertè ſatis & expreſſiùs allatas, omninò autori illius, quicunque fuerit, diſplicuiſſe (utcunque in uſu fuiſſet tunc receptiſſimo) Partem autem Poſteriorem, ut pœnam inter homines ipſos viſibilem & ſatis notam nihilominùs adhibendam. Atque ita fortè concilianda quæ heic de Anathemate habet cum eis quæ alibi de Excommunicatione, cujus pars illa altera facilè intelligitur ſine Anathematiſmi diris. Et forſan, cum jam Chriſtianiſmus & Summum in Regimine publico Imperium ſimul ita conjungebantur (floruit Chryſoſtomus circa ſexaginta à conjunctionis ejuſdem initiis annos) exiſtimavit Pater ille præſtantiſſimus in juriſdictione qualicunque exercenda non fore apud Chriſtianos Dirarum illarum terriculamenta ampliùs addibenda, quemadmodum antè quamdiu Regiminis Publici uſus Chriſtianiſmo defuerat, adhiberi, ex Judaiſmi moribus, ſolebat, ſed ſufficere ipſam tantùm Separationem ſeu Interdictionem quæ inoleverat perſonalem. Sed verò quicquid ſenſerit heic Pater ille, ex vetuſtatis autoritate duravit varius Anathematis etiam uſus, juxta ſuperiùs oſtenſa; ita tamen ut, in Oriente, ex ſumma erga Orationem illam ut Chryſoſtomianam reverentia Novellæ cujuſdam ſeu Canonum de Anathematis pœna irroganda, tam ab Imperatore quàm à Patriarcha etiam in Synodo editorum, uti & aliorum ejuſmodi aliquot vis ac uſus in deſuetudinem velut non tolerandus abiret & eſſe deſineret. Nimirum à Conſtantino Pophyrogenneto Imperatore & Alexio Patriarcha in Synodo anno juxta Græcorum æram Mundi 6534. qui Chriſti eſt 1026, habita, pronuntiandum decernitur Anathema[n] in omnes qui rebelliones aut tumultus excitarent, eorúmque participes & conſiliarios, etiam & in eos qui per pœnitentiam illos reciperent antequam ipſius defectionis eos pœniteret eámque ipſi deſererent. Similis item adjectio aliis in Synodis ac Canonibus Chryſoſtomo tum recentioribus tum vetuſtioribus in Oriente occurrunt[o]. Atque de Conſtantini illius & Alexii conſtitutione illa ſeu Canone de Anathemate obſervatur à Theodoro Balſamone Patriarcha Antioche-

h *Homil.* 18. *in cap.* 8. 2. *ad Corinth. Homil.* 4. *in Epiſt. ad Ebræos. Homil.* 70. *ad populum Antiochenum, libro de Babyla Martyre, alibi.*

i *Vide Sixtum Senenſ. Bibliothec. lib.* 6. *Annot.* 267. *Baron. tom.* 4. *ann.* 382. § 55 *&c. Theophil. Rainaud. De Monitoriis Eccleſiaſticis part.* 2. *cap.* 8. § 1.

k *Dom. Soto in ſent.* 4. *diſt.* 22. *quæſt.* 1. *art.* 1. *vide Catalog. Hæſchilian. in Not. ad tom.* 5. *Edit. Saviliana pag.* 708.

l *Vide Notas in Edit. Savilianæ* 6. *tom. col.* 802. *& Front. Duc. edit Græco-lat. tom.* 1. *in Notis pag.* 131.

m *Vide Hug. Grot. in Evangel. pag.* 682. *ſed & Chryſoſtom. in Epiſt. ad Rom. cap.* 9. 3.

n *Ius Græco-Rom. part.* 1. *pag.* 118. *& Theodor. Balſamon in Synod. Gangren. can.* 3.

o *Videſis Harmenopulum Epit. Canon. tit.* 5

ocheno [p], qui floruit circa annum Chriſti 1200, illum exoleviſſe ſeu planè *ἀπηχανεῖν* propter doctrinam illam ſic de Anathemate à Chryſoſtomo traditam ac in Oriente ita receptam. Inde etiam diù pòſt, cum Conſtantinus Harmenopulus Judex Theſſalonicenſis tum Canonum tum Juris Cæſarei Epitomen ſcripſerat, expreſſim reprehenſus eſt à Philotheo [q] Patriarcha Conſtantinopolitano eò quòd ſcriptis ſuis non adjeciſſet *ὅτι διὰ τοὺς χρυσοῦς καὶ ἁγίους νόμους τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρος Ἰωάννου τοῦ τὴν γλῶτταν χρυσοῦ περὶ τοῦ μὴ δεῖν Χριστιανοὺς ἀναθεματίζεσθαι ἕως ἂν δηλονότι τῆς ὀρθῆς ἔχωνται περὶ θεοῦ δόξης, ἠργήκασιν οἱ τόμοι, οἱ τοὺς προστατοῦντας καὶ ἐπανισταμένους τοῖς βασιλεῦσιν ἀναθεματίζοντες quòd propter aureas & ſanctas leges illius magni luminis Eccleſiæ Ioannis Chryſoſtomi quibus prohibentur Anathemati ſubjici* ſeu *Anathematizari Chriſtiani, quamdiù recta de Deo ſententia adhærent eſſe deſierint in uſu illi Tomi* (ſic Novellas ejuſmodi & Conſtitutiones vocitabant) *qui defectionum autores & imperatoribus perduelles Anathematizarunt.* Scilicet de jam dicta Conſtantini & Alexii conſtitutione loquitur Philotheus. Et ſubjungit item illud Balſamonis, unde nec ſolùm hanc ſed nec alias, de Anathematis uſu conſimiles, alteram Emanuelis Comneni alteram Palæologi vim habere ullam admittit, atque libentèr aſſenſum præbet *τῷ κοινῷ πατρὶ Χρυσοστόμῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις διδασκάλοις πείθεσθαι δεῖν τὰ αὐτὰ καὶ φρονοῦσιν ἐκείνῳ καὶ διδάσκουσι καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ μεγίστῃ φιλανθρωπίᾳ συνηγοροῦσιν communi patri Chryſoſtomo & aliis Doctoribus obſequendum eſſe, qui eadem cum illo ſentiunt ac docent maximaque Chriſti Clementiæ potiùs patrocinantur.* Etiam titulus ſcripti Philotheani eſt *Ἀνατροπὴ τῶν γεγραμμένων παρὰ τοῦ Ἀρμενοπούλου Ἀναθεματισμῶν refutatio ſcriptorum apud Harmenopulum Anathematiſmorum*; quaſi de aliis itidem non paucis Anathematiſmis, nec ſolùm de eis in Tomis illis occurrentibus, tantundem exiſtimaſſet. Certè forſan inter cauſas reprehenſionis illius Philotheanæ alias, haud minima erat, quòd in perquam turbido illo tunc rerum in Oriente ſtatu, Calliſtus qui Philotheo velut Antipatriarcha erat Anathematiſmos ſuos adeo procaciter [r] in eos qui ſibi diſplicuerant ejaculabatur. Sed demùm quid ita de Anathematiſmorum Uſu (notione quam diximus) ſenſerint Chryſoſtomus, Balſamon, Philotheus Patriarchæ (quorum priores bini perquam celebres fuere & cuique ſatis noti; nec incelebris Philotheus qui *non modò vir ſingularis & ob Sanctimoniam venerabilis ſed etiam externarum & noſtrarum diſciplinarum peritiſſimus* habitus eſt aliiſque ſummis laudibus inſignitur apud Joannem Cantacuzenum [ſ] ei coævum) quid ipſi inquam ſenſerint jam dicta ſatis docent Nec ſanè eos ſolos ita ſenſiſſe aut alios etiam viros doctiſſimos, ſibi tanto in faſtigio poſitis conſonos non habuiſſe, credibile eſt; quod de Chryſoſtomo diſertè ſatis affirmat Philotheus. Vixit Philotheus hic, antè Heracleenſium Metropolitanus, ſub Joanne illo Cantacuzeno & Joanne Palæologo Orientis Imperatoribus, & circa annum Chriſti 1360 floruit, unde etiam videtur de Harmenopuli ætate aliter omninò decernendum quàm viris doctis eſt hactenus receptum. Eum collocant circa A. Chr.

p *In præfat. ad Comm. in Synod. Gangren.*

q *Ius Græco-Rom. pa. 1. l. pag. 238.*

r *Ioann. Cantacuzenus lib. 4. cap. 37. & 47.*

ſ *Hiſtor. lib. 4. cap. 19. 32. 37. & 50. ubi vide Pontanum.*

Chr. 1150 ſeu ſub Emanuelem Comnenum. Sic Marquardus Freherus in Chronologia Juri Græco-Romano præfixa. Sic Joſephus Maria Suareſius in Baſilicorum Notitia. Sic alii. Atque horum ego [t] olim ſequax. Sed verò cum ea quæ memoravimus de Anathematis Uſu ad Harmenopulum ipſum tunc florentem à Philotheo conſcripta videantur (nam incipit *Ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφὸς, σέβαστε νομοφύλαξ καὶ καθολικὲ κριτὰ Ἀρμενόπουλε, πῶς οὐ κἀκεῖνο τοῖς γεγραμμένοις προσέθηκας &c. cum peritus ſis hujuſmodi rerum, venerabilis Nomophylax & judex generalis Harmenopule, cur non hoc quoque ſcriptis adjeciſti &c.*) cur non planè ſtatuendum Philotheo coævum fuiſſe Harmenopulum adeóque ducentis ampliùs annis recentiorem quàm exiſtimari ſolitum? Quicquid autem de ſententia ac Oratione illa Chryſoſtomi ejúſve qui fuerint heic ſequacibus ſit ſtatuendum, certè creberrimum poſtmodum in Chriſtianiſmo tam Orientis quàm Occidentis, fuiſſe Anathematis, juxta ſuperiùs oſtenſa, Uſum, eſt certiſſimum. Adeòque non ex natura ſui illicitum eſſe, plerunque eſt admitti ſolitum. Cæterùm quamvis adeò frequens occurreret apud Scriptores Eccleſiaſticos in Synodis aliíſque Commentariis ſuis Juris Divini heic Præceptivi, ut in antè memoratis etiam habetur, id eſt Euangelici & Apoſtolici inſtituti Aſſertio, ídque nomine Eccleſiaſticæ Libertatis, tum apud Reformatos tum apud Romanenſes (quæ ſeculis quidem in vetuſtioribus facilè ac ultrò multò magis admiſſa quàm accuratiùs diſcuſſa eſt) nihilominus de eo quod è contrà eſt, non Divino ſcilicet Inſtituto Singulari Excommunicationis ſeu Anathematis Uſum aut Jus immediatè fundari, ſed Humano omninò, ut Pœnas alias introduci ſolitas, Invento ſubniti, Sententias habemus nec paucas nec obſcuras tum in Romanenſium tum in Reformatorum eorúmque Prodromorum ſcriptis. In Romanenſibus, ſimulac Scholaſticè Aſſertiones anteriores Theologicas ſubtiliùs ventilari inoleverat, fuere etiam qui Aſſertionem illam de Jure Divino etiam & de licito Excommunicationis Uſu in controverſiam vocarent, ut plurima alia oſcitantiùs quàm par erat recipi ſolita. Id liquet ex Alexandro Halenſe [u] diſputatoribus Scholaſticis anteſignano eximio aliíſque id genus [x] ſequentibus. Sed verò Romanenſium qui Inſtitutum Divinum ita heic nolunt admitti, Genus habetur Triplex. Primum eorum qui Cenſuras Eccleſiaſticas nullas, quà tales, adeóque nec Excommunicationem, ſingulari aliquo jure Præceptivo Divino immediatè ſubniti volunt ſed tantùm Inſtituto Humano. Secundum eorum qui Hæreſin exceptam heic volunt, quaſi ex Novi Teſtamenti Præcepto ſignantiùs de crimine illo præ aliis etiam in Excommunicationem, ſed non in crimina aut facinora alia, ex Præcepto eſſet ejuſmodi agendum. Tertium eſt, quod cum primo non ſolùm ſentit, ſed etiam aut è Paganiſmi morum rituúmque imitatione aut ex Judaiſmi moribus ſuperinductis, in Chriſtianiſmum veterem adſumtum Excommunicationis Uſum opinatur. Qui Primi ſunt generis, aiunt quidem *Clavium* & *Ligandi* & *Solvendi* nominibus Poteſtatem ampliſſimam & multipliciter Imperativam Coactivámque Ordini Eccleſiaſtico à Chri-

ſto

[t] *In Uxore Ebraica lib. 3. cap. 29. pag. 582.*

[u] *Part. 4. quæſt. 22.*

[x] *Script. ad Sent. 4. diſt. 18. &c.*

ſto datam (cujus rei Diſputatio ad diſquirendi genus aliud attinet & fusè tractatur in libris non paucis de ejuſmodi Poteſtate à Romanenſibus editis aliíſque in adverſum emiſſis) atque ex generalis illius poteſtatis amplitudinis vi conſtitutam eſſe introductámque ab Hominibus Eccleſiaſticis Pœnam hanc Excommunicationis reliquáſque congeneres Cenſuras, idque Jure ſic Poſitivo & ex ſingulari Eccleſiæ ſeu Hominum Eccleſiaſticorum Determinatione, haud alitèr atque Sacramentalia ſeu Sacramentorum appendices ritúſque & ceremonias pro hominum arbitrio ac prudentia natas eſſe agnoſcitur, non omninò ex inſtituto aliquo immediatè Divino. Hanc ſententiam amplexantur tuentúrque viri celeberrimi rem more Scholaſtico ſubtiliùs diſcutientes, Dominicus Soto [y], Ferdinandus Velloſillus [z] Epiſcopus Lucenſis, Gregorius Sayrus [a], Franciſcus Suarezius * quo Excommunicationis Pontificiæ Poteſtatis & Effectûs, etiam in Principes ſummos, aſſertor [b] non reperitur acrior ullus. Alii ſunt conſoni, iique numeroſi, licet non omnes pariter expreſſim. Et communior dicitur opinio hæc & Theologis pluſquam Juriſconſultis Pontificiis plerunque recepta. Atque ejuſdem ſenſus ſanè ſatis videtur manifeſtus ut in moribus legibúſque antè oſtenſis ita in Excommunicationis apud Romanenſes Uſu & Veteri & Recentiori, in ſingularibus caſuum Reſervationibus, Exemptionibus ab Epiſcopali juriſdictione, id eſt etiam ab Excommunicatione Epiſcopali, eiſque tam Regiis (nam Guilielmus noſter primus Abbatiæ de Bello ab ipſo in agro Suſſexienſi fundatæ conceſſit *quòd ſit libera & quieta ab omni ſubjectione Epiſcoporum* [c]; & aliæ [d] ſunt illiuſmodi conceſſiones Regiæ) quàm Papalibus, in Opinionibus Romanenſium qui etiam Laicorum tum Excommunicationes [e] tum Abſolutiones [f] in caſibus quibuſdam pariter admittunt, in eorum item ſententia qui in Monitoria Eccleſiaſticorum Excommunicationi prævia aliquot, eáque etiam ex inſignioribus, illa planè improbantes, conſcripſere [g], in Excommunicatione Monaſtica [h], atque demum in id genus aliis, quibus juriſdictionem, hanc circa rem, pro arbitrio Humano, perquam variatim nunc coerceri rite poſſe nunc laxari, haud parùm affirmari videtur. Secundi Generis heic ſunt Jacobus Almain [i], Joannes Driedo [k], Eckius [l], alii aliquot expreſſiori Hæreticorum in Epiſtolicis Canonicis mentione ducti. Quod ad ſententiam heic attinet Tertiam; E paganorum veterum ſcriptis moribúſque conſtat perquam variam apud eos fuiſſe Sacrorum, ut in Excommunicatione Chriſtianorum Minore, etiam & interdum vitæ communionis ſeu ſocietatis priſtinæ, ut in Majori, interdictionem. Sacris arcebantur apud eos alii, ut, ex Inſtitutione aliqua ſingulari & Myſtica, aut non omninò aut nondum unquam legitimè capaces, quod cernitur paſſim apud Scriptores ſatis obvios; qui Eleuſinia, Mithriaca, Iſiaca, Bacchanalia, id genus reliqua Myſtica memorant. Non ita

y *Sent. 4. diſt. 22. quæſt. 2. art. 1 § 13.*
z *In Advertentiis Theologicis in Tom. 4 Chryſoſt. ad quæſitum 15.*
a *Theſaur. Caſ. Conſcientiæ lib. 1 cap. 4. § 8.*
* *De Cenſuris Diſp. . . ſect. 1. & lib. de triplici veritate Theologica tract. 1. diſp. 21. ſect. 1.*
b *Adverſus ſectæ Anglicanæ Errores lib. 3. cap. 3 &c.*
c *Apud autorem libri De vera differentia poteſtatis Regiæ & Eccleſiaſticæ Londini 1533. fol. 5. & in Archivis.*
d *21 Ed. 3 fol. 60 a Mich. 19 Ed. 3. Coram Rege Rot. 14. &c.*
e *Laurent. Bochellus in Biblioth. Iuris Gallicani verb.* Monitio *& videſis Theophili Rainaud. de Monitoriis part. 1. cap. 1. quæſit. 11.*
f *Gl. in cap. Paſtoralis extr. de Officio Ordinarii Panormitan. ibid. & vide Rainaud. part. 1. cap. 4. quæſit. 1. & Philibertum Marchantium in Belli Divini part. 3. cap. 12. § 3.*
g *Laur Bochell. loco citato & vide Rainaud. de Monitoriis lib. 1. cap. 1. quæſit. 3.*
h [illegible] *Rainaud. part. 2 cap. 1. § 5. Marium Alterium de Excomm. part. 3. diſp. 7. cap. 1. alios hiſce citatos.*
i *In Sent. 4. diſt. 18. quæſt. 1.*
k *De Libertate Chriſtiana lib. 2 cap. 8.*
l *In Enchiridio cap. 27. & videſis Henriquez in ſumma lib. 13, cap. 2. alios ibi citatos.*

diſ-

diſſimilis eſt apud Chriſtianos Paganorum ſeu nondum Baptiſmo initiatorum ab Euchariſtia aliiſve ſacris præcluſio quæ Excommunicationi ſeu priſtinæ communionis qualiſcunque privationi neutiquam omninò reſpondet, quoniam ad nondum unquam admiſſos tantùm attinet. Cum enim civitates per Ioniam reliquæ præter duodecim illas quibus peculiaria Sacra, Panionica dicta [m], inſtituta ſunt, illorum capaces ex ipſa inſtitutione non eſſent adeóque inde arcerentur, communionis priſtinæ privatione, quæ Excommunicatio ſemper eſt, non omninò puniebantur; quale pariter de aliis ejuſmodi dicendum. Et Solennem ad Sacra ejuſmodi Myſtica Admiſſionem præviam per Quinque Gradus, breviter indicatam habes apud Theonem Smyrnæum [n]. Primus erat καθαρμὸς ſeu *Purgatio*, & Ablutiones, Secundus ἡ τῆς τελετῆς παράδοσις *Sacrorum traditio* ſeu explicatio, Tertia ἐποπτεία *Inſpectio*, Quarta στεμμάτων ἐπίθεσις *Coronarum impoſitio*, quà capax initiatus reddebatur reddendi aliis eadem ſacra ſeu alios ſeu ſimiles creandi, Quintus κατὰ τὸ θεοφιλὲς ſeu *ipſi Numini* cui initiatus eſt *charum fieri* & beatitudine Myſtica frui. Hos omnes optimè explicavit vir præſtantiſſimus Iſmael Bulliadus in notis ad Theonem. Et juxta hos præcludebantur à Sacris Myſticis initiationis candidati, ſeu nondum plenè admiſſi. Sed eâ in re, ut dictum eſt, nihil habebatur quod Excommunicationis Chriſtianæ magis ſimile erat quàm in arcendis ab Euchariſtia Paganis ſeu necdum baptizatis, ubi priſtinæ communionis juris privatio planè nulla. Alii autem apud Paganos, uti etiam & ipſi ſic, ut jam monitum eſt, admiſſi, Nequitiæ alicujus, Sceleris, aut Immunditiei nomine, aliàs ac antè & ſatis capaces & inter admiſſos recenſiti, arcebantur, ídque Interdictione Duplici; Alterâ quæ, ex diſciplina ſacra, erat in Sacris omnimodis Parænetica ſeu Commonitoria tantùm, Altera quæ, ex Lege aliqua Pœnali nata, etiam Compulſoria erat & à ſacris Publicis ſic arcebat; quæ ſanè Excommunicationi Chriſtianæ ſatis erat ſimilis. Quod ad Commonitoriam attinet; Homicidis atque aliis facinoroſis ἔξιθι νηοῦ *egredere è templo* aut ejuſmodi quid ab Apolline pronuntiari ſolebat [o] juxta illud Lucani [p].

——Pæan ſolitus templis arcere nocentes.

Et in Proſerpinæ ſacris apud Virgilium [q]

——procul ô, procul eſte Profani,
Conclamat vates, totóque abſiſtite luco.

quemadmodum & Græcis erant uſitatiſsima illa ἑκὰς ἑκὰς ἐστε βέβηλοι, & θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις & ἑκὰς ἑκὰς ὅστις ἀλιτρὸς quæ tantundem apud Orpheum [r], Callimachum [s], alios ſonant. Et ſacros hymnos recitaturis τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους ἐξιέναι θυρᾶζε κελεύειν [t] *& nondum initiatos & profanos*, ſeu ſacris ex labe aliqua contracta non idoneos ſeu impuros *forâs exire jubere*, in more erat. Nec ſolùm Patrati ſceleris ſed etiam Affectati aut cogitati reus hujuſmodi continebatur ſubinde commonitione. Sacerdos in Vulcani Ætnæi Sacris, apud Gratium Faliſcum [u], inclamat

——Procul hinc extorribus ire,
Edico, præſente Deo, præſentibus aris,

m *Herodotus in Clio.*

n *In Mathematic. 1 cap. 1.*

o *Plutarch. lib. de ſera Num. vindicta.*

p *Lib. 5.*

q *Æneid. 6.*

r *In Hymnis.*

s *Hymn. 2.*

t *Sozomen. hiſt. Eccleſ. lib. 6. cap. 25.*

u *In Cynegetico.*

Queis

Queis ſcelus aut manibus ſumtum aut in pectore motum eſt.

Etiam qui impuri accederent à canibus Ætnæis arcebantur[y]. Heſterna item Venere inquinati Sacris haud idonei, adeóque pro impuris heic habiti juxta commonitionem illam Tibulli[z] Ambarvalia celebraturi

Vos quoque abeſſe procul jubeo, diſcedite ab aris
Queis tulit heſterna gaudia nocte Venus.

Lucius item Atillius in oratiuncula ad Samothracas apud Livium[a] diſertè velut pro indubitato ſumit: *omnem præfationem Sacrorum eos quibus non ſunt puræ manus, Sacris arcere.* Et in Eleuſiniis ſolennis erat præmonitio, *Nemo ingrediatur niſi qui ſe innocentem novit*, ut Lampridius[b]. Ejuſmodi ſunt teſtimonia alia ſatis obvia[c]. Sed verò impuritatis heic, quantum ad diſciplinam Sacram & commonitionis inde ſenſum, labes qualiſcunque dilui ac ſatis purgari plerunque credebatur ex corporis in aqua viva ablutione, unde ſacris (ſi lex aliqua alia non adverſaretur) ſatis idonei habebantur ſic abluti, non alitèr ferme ac templa Romanenſium introeuntes ſolenni Aquæ Benedictæ aſpergine. Inde illud Æneæ apud Virgilium[d].

Tu genitor cape ſacra manu patrióſque Penates.
Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Et alibi[e] Dido diis inferis Sacra inſtituens, ad Barcen vetulam,

Annam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem,
Dic corpus properet fluviali ſpargere lympha,
Et pecudes ſecum & monſtrata piacula ducat.

Alia id genus habet Virgilius aliíque Veterum ex more apud eos Purgandi ſeu Luſtrandi Sacrificaturos ſeu qui ſacrorum participes eſſe cuperent eíſve adeſſe. Atque inde Tertullianus, Arnobius, Lactantius, ejuſmodi alii Paganis hoc exprobrant (ut ſuprà oſtendimus[f], ubi ad hanc rem alia) quaſi ex ablutione ejuſmodi ſe antè flagitiis inquinatiſſimos ſatis mundatos exiſtimarent. Certè etiam Hercules ipſe ſibi tantundem objicit apud Senecam[g] ubi poſt uxoris liberorumque cædem,

——— *Arctoum licet*, inquit,
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus,
Hærebit altum facinus ———

Sed receptiſſima erat in ſacrorum diſciplina perſuaſio illa de impuritatis omnimoda purgatione per Ablutiones & ſui & veſtium (ut loco citato diximus) quibus anteacti ſceleris redargutio, increpatio & liberatio adeóque Pœnitentia ejúſque effectus etiam ſignificabatur uti ex Artemidori[h] itidem & Achmete[i] expreſſius ediſci poteſt. Et ſanè ad Commonitoriæ jam dictæ interdictionis ſenſum inprimis ſpectat illud apud Suidam[k] Οἱ σπένδοντες, inquit, ἔλεγον ΤΙΣ ΤΗΔΕ; ἀντὶ τοῦ ΤΙΣ ΠΑΡΕΣΤΙΝ. Εἶτα οἱ παρόντες εὐφημιζόμενοι ἔλεγον ΠΟΛ-

y Ælian. de Animalibus lib. 11. cap. 3. & 20.
z Lib. 2. Eleg. 1.
a Decad. 5. lib. 5. cap. 5.
b In Alex. Severo.
c Vide ſis Briſſon. Formul. 1.
d Æneid. 2.
e Æneid. 4. & vide Macrob. Saturnal. 3. cap. 1.
f Cap. 3. pag. 29.
g In Hercule Furente Act. 5.
h Onirocritic. lib. 2. cap. 4.
i Onirocritic. cap. 231. & 232.
k In τίς τῇδε.

ΛΟΙ ΚΑΓΑΘΟΙ. Τοῦτο δ' ἐποίουν οἱ σπένδοντες ἵνα οἱ συνειδότες τι ἑαυτοῖς ἄτοπον ἐκχωροῖεν τῶν σπονδῶν *Sacrificantes dicere ſolebant QVISNAM IBI? pro eo quod eſt QVISNAM ADEST? Tunc autem qui aderant linguis ſaventes dicebant MVLTI ET BONI VIRI. Hoc autem à ſacrificantibus factitatum ideò ut quotquot ſibi impuritatis alicujus conſcii eſſent à ſacris ſe ſubducerent* ſeu ita commoniti abirent, quotquot ſcilicet prævia Corporis aut Manuum ſaltem & Capitis ablutione alióve ſuppari luſtramento non eſſent purgati. Nam juxta perſuaſionem Paganicam pro puris ſatis (niſi lex aliqua aut mos ſingularis obeſſet) habebantur ſic, ut dictum eſt, abluti. Hinc etiam Manuum ablutio ſolennis apud Veteres [l] εἰς κάθαρσιν τοῦ μιάσματος *in Purgationem Sceleris.* Inde etiam Thoas apud Euripidem [m]

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά

Mare abluit omnia hominum mala. Inde vetus illa parænesis apud Catonem [n], Ruſtico ſacrificaturo, *Manus interluito.* At verò non tantùm Aquâ ſed aliis ritibus luſtralibus purgabantur ex Commonitione jam dicta ſacrificaturi. *In ſacris omnibus* (inquit Servius Honoratus [o]) *tres ſunt purgationes. Nam aut teda purgantur, & ſulphure, aut Aqua abluuntur aut aere ventilantur.* Et Arrianus de Sacrificio Dianæ à Venatoribus, in Galliis olim, peragendo, χρὴ τῇ θεῷ γε inquit [p], ἀποκαθαίρειν τοὺς κύνας καὶ τοὺς κυνηγέτας κατὰ τὰ πάτρια, ὡς νόμος *oportet tum canes tum venatores ipſos Deæ huic luſtrare juxta ritum patrium, ut lex eſt.* Purgationes ejuſmodi καθάρσεις τοῦ ψυχικοῦ σώματος *purgationes* ſeu *luſtrationes animalis corporis*, vocabant, quas unumquemque ποιήσασθαι δεῖ τοῖς ἱεροῖς ἑπόμενον θεσμοῖς καὶ ταῖς ἱεραῖς τέχναις *decet facere juxta ſacras leges artéſque ſacras* ut ait Hierocles [q]. Animæ autem ipſius erga Deos purgationes aliæ erant, quæ non ex more publico ut hi corporales ſed ex interiore contemplatione & conſcientia fiebant, de quibus Platonici obitèr ac affatim. Et de Commonitoria heic Interdictione ejúſque Effectu & Obſervatione Solennì, hactenus. Altera autem illa quæ ex Lege Pœnali ita Compulſoria erat, adeóque ſtatum perſonæ inter ſuos mutavit, ut niſi etiam legis ejuſmodi vis ex eorum qui ferebant ſive autoritate ſive modo præſcripto laxaretur, ſacris publicis quiſquam, utcunque Ablutus, alitérve pro vario perſuaſionum & inſtitutionum ſacrarum diſcrimine Purgatus, interdicebatur, palam cernitur in Veterum Græcorum, Romanorum, Gallorum (atque ut par eſt credere Britannorum) Germanorum aliorùmque Gentilium Legibus Moribúſque; in quibus Modus ejuſdem habetur Duplex. Interdum enim ſub omnimodæ vitæ inter ſuos Communionis (citra tamen Soli mutationem ſeu exilium: ut fieri ſolet in Excommunicatione Majori) ademtæ ſive nomine ſive ſenſu, Sacrorum item Communium, ſed non alitèr expreſſa, interdictio venit. Interdum etiam expreſſo nomine Sacra ſic nunc ſola nunc cum aliis vitæ commodis interdicuntur. Generalis illa interdictio habetur apud Græcos in graviori Ἀτιμίας ſeu *infamiæ* illa pœna Attica marito adulteram damnatam retinenti, parentes pulſanti aut non alenti, aliis aliquot flagitioſis ac delinquentibus irrogari ſolita,

l *Scholiaſt. Sophoclis in Aiacem Maſtigophorum.*
m *Iphigenia in Tauris.*
n *De Re Ruſtica cap.* 133.
o *Ad Æneid.* 6. *& videſis Dionem Pruſæum Orat.* 48. *ad finem & Theophraſt. in* περὶ Δεισιδαιμονίας.
p *In Cynegetico cap.* 33.
q *In Carm. Pythagorica.*

ta, cujus obvia mentio apud Demoſthenem[r], Andocidem[ſ], Plutarchum[t], Libanium[u], Harpocrationem[x], alios Græcorum Veteres atque apud Scriptores Recentiores qui illorum res ejuſmodi congerunt. Habebatur ſcilicet apud eos Infamiæ ſeu *ἀτιμίας* ejuſmodi pœna ſingularis (neque enim unica aut ſibi ſemper naturâ, aut gradu, aut nomine ſimilis hæc pœna) quæ conſiſtebat in *τῷ εἴργεσθαι τῶν νομίμων jure patrio ejúſque beneficio exui.* Adcóque quotquot illam ſubibant, quæ Gravior erat, non ſolùm tum à Magiſtratibus arcebantur tum à Sacris Communibus, verùm etiam euſque priſtinæ vitæ commercio privabantur ut planè tum quaſi exules in patria haberentur, tum impunè etiam occidi poſſent. Alibi item apud Græcos ſimilis pœna in uſu. Electra apud Euripidem[y] de ſe, Pylade ac Oreſte, *Decretum*, inquit, *eſt Argis*

> ——*μήθ' ἡμᾶς στέγαις*
> *Μὴ πυρὶ δέχεσθαι μήτε προσφωνεῖν τινὰ*
> *Μητροκτονοῦντας*——

Nemini fas eſſe nos matricidas aut tecto aut igne aut alloquio excipere. Ita Ariſtodemum Lacedæmone ob militiam deſertam ignominæ notâ punitum nemo aut igni aut alloquio inde dignatus eſt[z]. Et de Taprobanes inſulæ Rege Plinius[a], *Regem ſi quid delinquat, morte multari nullo interimente, ſed averſantibus cunctis & commercia etiam ſermonis negantibus.* Ejuſmodi ſunt obvia alia quibus conſonum ſatis eſt illud Romanorum notiſſimum de Aquæ & Ignis interdictione Veteri ſeu Exilio domeſtico, cujus in locum ſucceſſit[b] Deportationis pœna. Hinc enim etiam Sacrorum Communium privatio ſimùl ſequuta. Nimirum interdictio illa, citra ſoli mutationem, in eo habebatur quod eſt *μηδένα κοινωνεῖν πυρὸς καὶ ὕδατος ἢ στέγης à nemine* ſic interdicto *communicandam Aquam & ignem* (quorum uterque tam ſacrificiis quàm vivendi rationi inprimis neceſſarius) *aut tectum* ut Appianus[c] loquitur de Metello ſic interdicto. Etiam lege Julia de vi privata tenebatur *qui eum cui Aqua & Igni interdictum eſt receperit, celaverit, tenuerit*, quod ait Paulus[d]. Talis habebatur in patria qualis, ex Anglorum jure vetuſto, qui Homicidii, latrocinii alîuſve gravioris criminis reus judicio ſe non ſiſteret ſolenni more vocatus. Ex contumacia enim illa ſententia in eum pronuntiari ſolita quâ *Vtlagatus* factus, id eſt legis beneficio privatus quem & **Frendleſman** *hominem amicum non habentem & **Laughleſman** hominem legis protectione carentem vocitabant.* Bractonius[e] expreſſim; ſi quis talem *poſt Vtlagariam & expulſionem ſcientèr paverit receptaverit vel cum eo ſcientèr communicaverit aliquo modo vel occultaverit, eâdem pœnâ puniri debet quâ puniretur Vtlagatus.* Infamia autem qua apud Romanos notati aliqui multo levior erat eâ quam Græcorum diximus, quod ex titulo eâ de re in Digeſtis ſatis dignoſcitur. Sed verò etiam expreſſo Sacrorum nomine interdictio facinoroſis perquam erat frequens maximè apud Græcos. Ea dicebatur *εἴργεσθαι* ſeu *ἀποστέρεσθαι πάντων καὶ ὁσίων καὶ ἱερῶν Omnibus quæ aut publica erant aut Sacra privari* ſeu *arceri.* Draco, inquit Demoſthenes[f], ut à cæde mutua deterrerentur homines, legem tulit, homicidam *εἴργεσθαι σπονδῶν,*

r In Timocratem & in Midianam, alibíque.
ſ Orat. 1.
t In Solone.
u Declam. pro Halirrothio.
x In Αντιμ☉.
y In Oreſte.
z Herodotus in Polymnia ſeu lib. 7.
a Hiſt. 6. cap. 22.
b L. 2. § 1. D. tit. de Penis. & L. 3. tit. ad legem Iul. peculatus. Lactant. lib. 2. cap. 10. Videſis Franc. Hotoman. lib. 5. Obſervat. 2. & Barnab. Briſſon. Select. ex Iure Civili lib. 3. cap. 5.
c De Bello Civili lib. 1.
d Sent. 5. cap. 16.
e Lib. 3. tit. de Corona cap. 13. & 11.
f Orat. contra Leptinem.

κρατήρων, ἱερῶν, ἀγορᾶς &c. *arcendum eſſe à Libationibus, crateribus, templis ſeu ſacris, foro* &c. Id genus alias memorat ille[g], uti & Æſchines[h], Lyſias[i], Antipho[k], Andocides[l], id genus alii obiter. Adulteræ ſcilicet, Maſculo corpus ſuum in libidinem proſtituenti, militiam detrectanti, Ordinem deſerenti, aliis aliquot, præter pœnas alias uſitatiores, interdicebatur ex legibus moribúſque εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ δημοτελῆ *ingredi in templa publica.* Et in officiis erat Regis Sacrorum qui in Areopago Synedrus erat & judiciis cum reliquis præfuit, προσαγορεύειν τοῖς ἐναντίοις ἀπέχεσθαι μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων νομίμων *contumacibus interdicere ne ad myſteria accederent, nec aliis moris patrii beneficiis ſe immiſcerent*, ut ſcribit Pollux[m]. Plato item in legibus ſuis[n], parentes pulſantem voluit exulem urbe fieri & πάντων ἱερῶν εἴργεσθαι *arcendum à cunctis templis* ſeu *ſacris* communibus etiam & ab ingenuorum non ſolùm conſortio ſed etiam contactu, pœnâ inſuper in ingenuum qui cum ſonte comederit, biberit aut τινὰ ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ *alia aliqua communione cum illo communicaverit* aut ſpontè tetigerit, adjectâ etiam hujuſmodi μήτε εἰς ἱερὸν ἐλθεῖν μηδὲν μήτ' εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὅλως πρότερον ἢ καθήρῃ) *neque templum aliquod ingredi ei fas eſſe nec in forùm nec in urbem omninò priuſquam legitimè purgatus fuerit.* Oedipus item apud Sophoclem, velut ex jure Thebanorum vicinorúmque notiſſimo receptiſſimóque, atque etiam ex Oraculi Delphici ſenſu de parricida, inquit,

Τὸν ἄνδρ' ἀπαυδῶ τοῦτον ὅστις ἐστὶ γῆς
Τῆς δ' ἧς ἐγὼ κράτη τε καὶ θρόνους νέμω,
Μήτ' εἰσδέχεσθαι μήτε προσφωνεῖν τινὰ
Μήτ' ἐν θεῶν εὐχαῖσι μήτε θύμασι
Κοινὸν ποιεῖσθαι, μήτε χέρνιβας νέμειν.
Ὠθεῖν δ' ἀπ' οἴκων πάντας ὡς μιάσματος
Τοῦ δ' ἡμῖν ὄντος——

Eum ego edico virum, quicunque eſt, ne quis in terra hac cujus ego Rex ſum, hoſpitio excipiat, aut alloquatur aut in Divinis ſupplicationibus aut ſacrificiis ut ſocium admittat, aut ſolennium ablutionum participem faciat, cum ab omnibus expellendus ſit velut patriæ inquinamentum. Accedat heic exemplum Halicarnaſſenſis Civitatis quam totam quinque Civitates Lindos, Jalyſſus, Camirus, Cos atque Cnidus ἐξεκλήισαν τῆς μετοχῆς (ut inquit Herodotus[p]) *à participatione* ſeu *communione* Sacrorum Apollinis Triopii *ſummoverunt*, id eſt planè Excommunicarunt, ob Agaſiclis Halicarnaſſenſis delictum in tripodibus æreis qui præmii loco victoribus in ludis ejus erant, domum ſecum deferendis, cum, ex lege, Numini ipſi ab ipſo ſacrandi eſſent, pœnâ expreſſim adjectâ de Communicationis ejuſmodi privatione. Quod ad Romanorum hac in re jus attinet, poſt celebrem illam conjuratorum apud eos cædem, Dionyſius Halicarnaſſenſis[q] Senatuſconſulto ait decretum καθαρθῆναι σὺν πολίτας ἅπαντας, ὅτι

g Orat. in Neæram, & in Androtionem & contra Timocratem. & Ariſtocratem.
h In Timocrat. & Cteſiphontem.
i Orat. 5. ſeu contra Andocidem & 12 ſeu contra Agoratum.
k Orat. 16. ſeu περὶ τοῦ χορευτοῦ.
l Orat. 1. & videſis Samuel. Petit. in legibus Atticis, pag. 472 & 557.
m Onomaſtic. 8. cap. 9.
n Lib. 9.
o In Oedipo Tyranno.
p In Clio.
q Lib. 5. ab V. C. 254.

ὅτι πολιτικοῦ φόνου γνώμας ἐπηναγκάσθησαν ἀποδεῖξαι ὡς οὐ θέμιτον αὐτοῖς ἐφ' ἱερὰ παρεῖναι καὶ θυσιῶν κατάρχειν πρὶν ἀφοσιώσασθαι τὸ μίασμα &c. *univerſos luſtrandos* ſeu *purgandos eſſe Cives, quod neceſſitate coacti eſſent cædis Civilis auctores fieri cum nefas eſſet ad ſacra accedere & victimas immolare antequam facinus expiatum eſſet* &c. Et luſtratio inde ex lege illa ſequuta eſt. Alia id genus apud Scriptores rerum Romanarum ſunt obvia. Etiam ex Pontificum judicio pependiſſe videtur quiſnam pro contumacia in collegium illorum alióve facinore Sacris eſſet arcendus. Nam lites ſacras omnimodas judicabant illi * & ſi quos animadverterent μὴ πειθομένους ἐπιταγαῖς αὐτῶν ἐζημίουν πρὸς ἕκαστον χρῆμα ὁρῶντες *in præſcripta ſua contumaces puniebant delicti qualitatem perſpicientes.* Neque enim de Mulcta tantùm, magis propriè ſic dicta, cum viris aliquot doctiſſimis locum illum capio, ſed de pœnis itidem aliis τῇ ζημίᾳ ſignificari ſolitis, in quibus locus ſanè accommodus interdictioni ſacrorum, uti etiam in judiciis Regis ſacrorum Athenis, ut antè memoratur.' Atque ut in poſſeſſionum diſtributione præfecti Juridici alii Interdictis utebantur, ita in Sacris Pontifices. Interdictionum autem harum eis quæ graviores eſſent tum apud Græcos tum Romanos conjungi ſæpiùs ſolebant Ἀραὶ ſeu Diræ ac Maledictiones ſeu Anathemata quibus diis inferis & in perniciem ſui ſummúmque infortunium devovebantur & Sacri fiebant facinoroſi. De Diris ejuſmodi apud Græcos teſtimonia ſunt obvia. Solonis in legibus in violatores uſurpatæ ſunt †. Alcibiades[r] ob ſacra inter compotandum laſciviùs evulgata Diris per omnium ſacerdotum religiones devotus eſt. Atque alibi non raro Diræ ejuſmodi apud Græcos. Romanis item Dirarum ejuſmodi Uſus publicus ab antiquitate ipſorum intima receptiſſimus erat, unde Sacri homines & ἐξάγιστοι dicti qui illis devoti[s]. Atque hiſce tam in mortuos quàm vivos (quemadmodum itidem in Excommunicationis ſententiis, Chriſtiani aliquot) etiam & privati utebantur quarum item vim haud exiguam fuiſſe credebatur obſervabatúrque[t]. Singulare tum communionis vitæ interdictæ tum exſecrationis ſolennis exemplum eſt illud Acarnanum apud Livium in conjuratione adverſus Scopam Ætolorum prætorem eos tunc invaſurum. *Ab quindecim*[u] *ad ſexaginta annos conjurant niſi victores ſe non redituros. Qui victus acie exceſſiſſet, eum ne quis urbe, tecto, menſa, lare exciperet; diram execrationem in populares, obteſtationem quam ſanctiſſimam potuerunt, adverſus hoſpites compoſuerunt.* Mitto τὸ Ἱερὸν Ἀρᾶς *Devotionis templum* Athenis, quod Heſychio memoratum[x]. & τὰς τραγικὰς ſeu ἐκ τῆς τραγῳδίας ἀρὰς *Execrationes* ſeu *Diras* ac *Maledictiones tragicas*, quo nomine, ut ex Diogenis de ſe dicto liquet, nuncupari ſolitæ & Diræ uſitatiſſimæ ipſæ & vitæ incommoda Devotorum reliqua. Nimirùm aiebat ille execrationes ſe impleſſe & tuliſſe tragicas, in quibus illæ maximè, quod ἄπολις, ἄοικος, πατρίδος ἐστερημένος *civitatis juribus, domo, patria*, ut execrabilis *careret*. Sic Laertius[y] & Ælianus[z]. Obviæ ſunt ejuſmodi Diræ apud Tragœdos Veteres, maximè in illa Sophoclis de Oedipo Tyranno, ubi paullo poſt verſus inde jam antè citatos, Oedipus

* Dionyſ. Halic. lib. 2.

† Dio Pruſæus Orat. 80. Plutarch. in Solone.

r Juſtinus hiſt. 5. Plutarch. & Æmilius Probus in Alcibiade. videſis Eraſmum Chiliad. 1. cent. 6. 55 & Epit. ejus tit. Execrandi. Meibomium in Juramentum Hippocratis &c.

s Feſtus in Sacer Mons, Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. & 6. Plutarchus in Craſſo. Videſis Iacob. Gutber. de vet. Iure Pontif. lib. 4. cap. 22. & de Iure Manium lib. 2. cap. 15.

t Vide Livium Decad. 4. lib. 1. cap. 44. & lib. 10. cap. 5. &c.

u Liv. Decad. 3. lib. 6. cap. 25.

x In Ἀρᾶς.

y In Diogene.

z Var. hiſt. 3. cap. 29.

Καταὔχομαι δὲ, inquit, τὸν δεδρακότ' εἴτε τις
Εἷς ὢν λέληθεν, εἴτε πλειόνων μετὰ
Κακὸν κακῶς νιν ἄμοιρον ἐκτρῖψαι βίον.

Execror autem cædis autorem, ſive is unus cum eſſet latuit, ſive à pluribus adjutus eſt ut malus malè Excommunicatus (ita expreſſim vertit ibi Vitus Winſemius) *vitam tranſigat.* Et ſanè τῷ ἄμοιρον ſenſus *Excommunicati* ibi bene ſatis reſpondet (quod ipſum intereà vocabulum haud ante poſteriora ſeculorum Chriſtianiſmi primitivorum natum eſt) juxta etiam id quod Scholiaſtes ibi habet ἤτοι κακόμοιρον ἢ μηδενὸς τῶν νενομισμένων μετειληφότα id eſt *infortunio multatum* ſeu *vitæ communione inter ſuos exutum.* Et quanti haberentur Diræ ejuſmodi etiam apud Orientaliores populos diſcere eſt ex illo quod traditur de more التحية الملك *Regiæ* apud Yamanenſes, populum Arabicum celeberrimum, *Salutationis* quæ fuit ابيت اللعن *abnuas Maledictionem* id eſt ita te geras ut Diris ſeu Maledictionibus obnoxius non fueris. Atque brevi hâc formulâ omnia proſpera Regi precari ſe exiſtimabant, nec alios præter Regem ipſum ita ſalutabant, quâ de re videſis plura apud virum præſtantiſſimum Edwardum Pocockium in Notis [a] ad libellum de Arabum moribus ante Mohamedem, ubi item ex vetuſtis Arabum Scriptoribus legitur Yaarabum Eberi ex Joctano filio nepotem, Yamanenſium regem primum fuiſſe qui Arabicè locutus eſt & primum qui ſalutatione illa excipiebatur. De pœnali autem lege in interdictione ſacrorem apud Paganos Compulſoria, teſtimonium etiam eſt eminentiſſimum notiſſimúmque apud Julium Cæſarem ubi de Druidum diſciplina forenſi agens (illi ſcilicet & Philoſophorum & Theologorum & Sacerdotum ſummorum à ſeculis antiquiſſimis [b], etiam & ſummarum poteſtatum partes inter ſuos agebant) *ſi quis*, inquit [c], *privatus aut populus* (ita Codices plerique, id eſt, Civitas aliqua aut cœtus hominum in corpus civile coalitum; aliis habentibus ibi *aut publicus*, quibus conſona Græca verſio ubi legitur ἢ δημότης) *eorum decreto non ſtetit, ſacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos eſt graviſſima. Quibus ita eſt interdictum, ii numero impiorum & ſceleratorum habentur. Iis omnes decedunt, aditum eorum ſermonémque defugiunt, ne quid, ex contagione, incommodi accipiant. Neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur.* Quæ ſic ſimul dicta ipſiſſimam Excommunicationis apud Chriſtianos & Faciem & Uſum ſatis exhibent. Atque idem ſanè credendum videtur obtinuiſſe in Britannorum noſtrorum veterum moribus. Nam Julii Cæſaris tempore, ipſo teſte, exiſtimatum eſt Druidum diſciplinam in Britannia repertam eſſe atque inde in Galliam tranſlatam. Atque in ipſa Britannia eorum paritèr mentio obvia [d], unde & regimen quod dictum eſt eorum ibi obtinuiſſe non iniquum eſt exiſtimare. In Germanorum item moribus Tacitus, *Scutum reliquiſſe præcipuum flagitium. Nec aut Sacris adeſſe aut Concilium inire ignominioſo fas; multique ſuperſtites bellorum, infamiam laqueo finie-*

a Pag. 55.

b *Ariſtoteles in Magico apud Laertium in proœmio.*

c *De bello Gallico lib. 6. & videſis Anton. Goſſelin. hiſt. vet. Galiorum cap.* 20.

d *Tacitus Annal.* 14. *& videſis Guil. Camden. in Brit. pag.* 540. *&* 546.

finierunt. Etiam Germanis Druidum diſciplinam, adeóque illam de ſacrorum & communionis vitæ ſacrorum interdictione viguiſſe[e] autumandum. Et ſanè ſi Dioni Chryſoſtomo[f] fidēs, non privati ſolùm ſed etiam Reges decretis eorum illiusmodi ſuberant, ὥστε τὸ μὲν ἀληθὲς ἐκείνους ἄρχειν τοὺς δὲ βασιλέας αὐτῶν ὑπηρέτας καὶ διακόνους γίγνεσθαι &c. *ut ita, ſi quis verum dicat, ipſi regnent, Reges autem eorum ſententiæ ſint miniſtri licet in thronis aureis ſedeant magnáſque domos habitent & ſumtuosè conviventur.* De Celtis generatim loquitur ille, quo nomine certè Occidentales contineri ſoliti, utcunque ab Julio Cæſare[g] Germanos Druidas non habuiſſe traditum ſit. Quod de tempore ſuo aut de notioribus apud Romanos Germanorum tunc rebus accipiendum, ut ex Lampridio[h] aliiſque eliciendum. Et expreſſim Ariſtoteles Celtis & Gallis, quaſi Occidentalibus univerſis, eos in diſciplina tradenda autores fuiſſe primarios teſtis eſt, ut ex Laertii procemio liquet. Certè facilius ideo fuit apud populum ut poteſtas ejuſmodi ſacris interdicendi illis admitteretur, cum non ſolùm immanem illam hominum immolationem (quæ maximè apud eos celebris erat & præ reliquis publica) ſed nec alia ſacra peragere ſine Druide cuiquam fas eſſet, quod ſcimus ex Julio Cæſare[i] eíque coævo Diodoro Siculo[k]. Expreſſim Diodorus, qui Saronidas eoſdem vocat; ἔθος αὐτοῖς ἐστὶ μηδένα θυσίας ποιεῖν ἄνευ φιλοσόφου *Mos eſt illis, neminem ſacra facere abſque philoſopho*, id eſt Druide. Quale itidem de Magis apud Perſas[l] veteres & Sophiſtas apud Indos[m] traditur. Neque enim ſine illorum opera adminiculante ſatis accepta eſſe Diis ſacrificia, creditum. Accedat illud ex Stobæo[n], Nicolai puto Damaſceni, de Cercetis (populo juxta Pontum, ſeu propè Caucaſum, ut collocat Strabo, Ptolemæus, Dionyſius, alii, non Indiæ populo ut ad Stobæum perperàm adnotatur) τοὺς ἀδικήσαντας τῶν ἱερῶν ἀπείργουσι *qui injuſtè ſe gererent eos ſacris interdicunt.* Nec prætereundum heic Chriſtianos ipſos, quà tales, needum Chriſto renuntiantes, à Paganis nunc ſacris ſuis nunc etiam reliqua vitæ communione inter facinoroſos atque impuros interdici ſolitos; quod ediſcere eſt tum ex Luciani Pſeudomante, ubi ex ritu Athenis in uſu, cum Impiis & Epicureis, Chriſtiani myſteriis arcentur, tum ex locis aliquot de Juliano Apoſtata. Huc enim ſpectat ejus edictum illud quod inter Epiſtolas[o] illius legitur & malè à nonnullis[p] pro Epiſtola tertia, ad Iamblichum ſumitur, ubi Chriſtianos aliquot, ſed tacito nomine, alióſve Chriſtianiſmum ſaltem ſimulantes qui inter Gentiles docebant perſtringens ideóque coarguens quòd aliud docerent aliud de Diis ſentirent, *eant*, inquit, *in Galilæorum Eccleſias ibique Matthæum & Lucam interpretentur* οἷς πεισθέντες ἱερείων ὑμεῖς ἀπέχεσθαι νομοθετεῖτε *quibus vos obtemperantes, à Sacrificiis abſtinere jubetis.* Ex Gregorio item Nazianzeno[q], Sozomeno[r], aliis liquet eundem conſtituiſſe Chriſtianos πάσης παῤῥησίας ἀποστερεῖσθαι, πάντων δὲ εἴργεσθαι συλλόγων, ἀγορῶν, πανηγύρεων, τῶν δικαστηρίων αὐτῶν *Omni libertate ſpoliare, ita ut ab omnibus arcerentur Conventibus, Foris, publicis cœtibus, ipſiſque adeo tribunalibus.* Ubi planè ipſiſſimam Excommunicationem, qua priſtini juris privatio erat, in Chriſti-

e *Videſis Philipp. Cluver. in Germ. Illuſtrata lib. 1. cap. 24. &c. Et Eliam Schedium de Diis Germ. lib. 2. cap. 9. &c.*

f *Orat. 49.*

g *De bello Gallico lib. 6. cap. 21.*

h *In vita Alexandr. Severi.*

i *De bello Gallico lib. 6.*

k *Lib. 4.*

l *Herodotus in Clio.*

m *Arrianus de Geſtis Alexandri lib. 8.*

n *Serm. 165.*

o *Num. 42.*

p *In præfixis vitæ Pythagoræ Iamblichi, alibíque. Vide Baronium Tom. 4. Ann. 362. §286.*

q *Orat. 3. ſeu Invect. 1. in Julian.*

r *Hiſt. 5. cap. 17 Nicephor. Calliſt. lib. 10. cap. 24.*

Chriſtianos prolatam habemus, ídque ab Apoſtata ex Uſu Paganico, quamquam doctis aliquot * placere interim video, illum potius hanc, cum aliis non paucis ex Chriſtianiſmi quem ante imbiberat, imitatione hauſiſſe ideóque in ejuſdem profeſſores jam exercuiſſe. Ex indicata ſic Gentilium ſeu Paganorum interdictione tum Comminatoria tum ex lege pœnali Compulſoria (ubi advertendum, quoties Comminatoriæ tantùm uſus eſſet, quæ maximè ad conſcientiam eorum qui commonerentur, ut ex oſtenſis liquet, attinuit, ſi quis commonitionem impurus negligeret, vindictam expectandam fuiſſe Divinam ſolùm nec coercitionem Humanam ſeu Compulſorium aliquem ab hominibus actum acceſſiſſe, ut plerunque, ſi non ſemper, apud veteres in Perjuriis, quibus annexæ ſemper jurantium ipſorum Diræ graviſſimæ, quæ etiam in Commonitoria interdictione intelligebantur, quamvis non expreſſæ) ex Interdictione inquam illa ejúſve partibus aliquot exiſtimarunt viri doctiſſimi deſumtum fuiſſe in Chriſtianiſmum Primitivum Excommunicationis adeóque ſacrorum Baptizatis interdictionis, per imitationem, Uſum. Sunt quidem non pauci inter Romanenſes Theologi Juriſconſultíque qui diſciplinam illam Veterum Paganorum jam antè oſtenſam animadvertentes *Umbram* ibi fuiſſe ſeu *Veſtigium Excommunicationis*, ac *adumbratam Excommunicationem* Chriſtianiſmi & ejuſdem vivam imaginem agnoſcunt, nonnulla etiam eorum quæ memoravimus uti item alia interdum eam in rem congerentes [s]. Sed verò eorum aliqui, maximè Juriſconſulti, inde ortum diſertè aſſerunt ipſum Excommunicationis Chriſtianæ Uſum. Andreas Tiraquellus, regius circa annum 1560 in Curia Pariſienſi Senator celeberrimus, expreſsìm, *Excommunicationem quam vocamus* [t] *ab antiquorum & Græcorum & aliorum Ritibus legibúſque ortum habuiſſe videri poteſt, non à Divo Paulo ut Canoniſtæ & Theologi opinantur.* Adductis ex Veterum Paganorum monimentis de Interdictione, qualem diximus, teſtimoniis aliquot, *Ideo*, inquit, *cum Excommunicatio non ſit juris Canonici inventum non mirum videri debet ſi & in foro quoque ſeculari, nedum Eccleſiaſtico ſive Canonico, ea proponi & allegari poſſit &c.* Leander item Galganettus, civis Romanus ac Judex olim Appellationum nullitatum Urbis Romæ & Romani Populi Capitaneus (ut appellatur in Statutis Urbis Romæ cum ejuſdem Gloſſis A. 1611. editis) *ortum*, inquit [u], *habuit ab antiquorum Græcorum Latinorum & aliorum ritibus atque legibus, non à D. Paulo ut Canoniſtæ & Theologi opinantur, ut luculenter probat Tiraquellus.* Conſonus heic Nicolaus Gravatius Juriſconſultus, in Annotationibus ad Octaviani Veſtrii Introductionem etiam Romæ editis [x], *cum Excommunicationis ſermo*, ait ille, *inciderit ſciendum eſt haudquaquam Chriſtianorum fuiſſe inventum ut Theologi Pontificiique juris interpretes autumant.* Etiam Stephanus Forcatulus [y] Tholoſæ legum profeſſor olim longè doctiſſimus, de Excommunicationis jure inter Feudorum jura obitèr agens tantùm non expreſſiùs ex Druidarum illo more Originem ejus petere videtur. Locum enim illum Cæſaris de Druidibus recitat quaſi vetuſtum ſibi primariúmque ejuſdem Uſûs teſtimonium ac fundamentum. Et ſanè his præiverat vir ille

* *Iacob. Gothofred. in Orat. 2. ſeu Iuliano.*

s *Baron. tom. 1. An. 57. § 13. Spondan. in Cœmeteriis ſacris lib. 4. part. 1. cap. 2. § 6. Covarruvias Var. Reſolut. lib. 1. cap. 9. & ad c. Alma mater tit. de ſent. Excomm. Theophilus Raynaudus De Virtutibus & Vitiis lib. 4. § 302. & de Monitoriis part. 2. cap. 17. § 6. &c. Marius Alterius de Cenſuris Diſp. 3. lib. 1. cap. 1. &c. alii ibi citati.*

t *Tom. 4. tract.* de Retraict lignagier § 1. gl. 9. § 176 & 185.

u *De Iure publico lib. 1. tit. 35. § 1. Venetiis 1623.*

x *Romæ 1579. ad lib. 2. cap. 4.*

y *In Feudorum jura cap. 10. § 14.*

ille ſummus Guilielmus Budæus qui ubi interdictionis Aquæ & ignis pœnam tractat & locum Cæſaris eundem affert & verba illa *His omnes decedunt* græco more dicta ait τȣ́τȣς ἐκτρέπονται πάντες οἱ ἀπαντῶντες (id eſt *eos obvios factos cuncti averſantur*, ſeu *aliò ſe vertunt*) ſtatim adjicit [z], *Hi apud Hebræos Apoſynagogi dicebantur, quaſi Synagoga exacti & extorres, quod ut opinor ab ignis interdictione torriſque communione ductum eſt vocabulum potius quam à terra etiamſi exul à ſolo eſt. Livius; Extorrem urbe, domo, penatibus, foro, congreſſu æqualium. Hos nunc Excommunicatos vocamus quibus ſcilicet Humanitatis jura viciſſitudinémque officiorum vetamur exhibere. At quos majore execratione mulctandos Eccleſiaſtica autoritas cenſuit, Anathemata appellat, ex eo quòd in cippis expoſita eſt eorum deteſtatio & proſcripta. Antiqui ſacros homines ſic vocitabant, quaſi execrandos & deteſtandos, unde ſacra fames Virgilio & ſacer atque inteſtabilis Horatio* &c. Sic ille. Quinimò ſunt qui [a] morem illum congenerem veteris Eccleſiæ, de Communione Peregrina, quâ nonnulli multabantur, ex Romanorum moribus Eccleſiam mutuaſſe, id eſt ex ipſa jurium Civitatis, velut ex aquæ & ignis interdictione, privatione ſolita, quâ ſic privatus in Peregrinorum numerum redigebatur. Sed verò hæc Juriſconſultorum qui è Romanenſibus fuêre ſententia Theologis etiam & Juriſconſultis aliquot [b] eorum admodum diſplicet, utpote illis maximè qui aut ex vetuſtis Judaiſmi inſtitutis aut ex ipſa Euangelica ſeu Apoſtolica diſciplina, juxta ſuperiùs memorata, derivandam Cenſuram hanc velint. In his expreſſiùs heic adverſatur Anaſtaſius Germonius [c] Juriſconſultus, ſed & Archiepiſcopus & Comes Tarantaſienſis, uti & Theophilus Rainaudus [d], quos vide. Id interim certum eſt ſub tempora quibus Chriſtianorum Excommunicatio primùm in Uſu, ſeu ſecula Chriſtianiſmi maximè primitiva, Sacrorum illas quas diximus Interdictiones apud Græcos, Romanos, aliáſque gentes inter quas degebant Chriſtiani, viguiſſe, licet verum ſit Ignis & Aquæ interdictionem illam in Deportationis pœnam paulò poſt Cæſarei Imperii initia mutatam eſſe [e], adeóque deſiiſſe aliter atque in Deportatione contineretur. *Druidarum* item *religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantùm civibus ſub Auguſto interdictam penitùs aboleviſſe* Claudium Cæſarem, qui temporibus Apoſtolicis coævus eſt, ſcribit Suetonius [f]. Sed de humanis apud eos hoſtiis potius accipiendum videtur illud quàm de Diſciplina ipſorum reliqua quæ etiam poſt Claudium in Uſu, adeóque exemplo heic eſſe potuiſſet. Certè nihil in Paganorum moribus adeò expreſſam habet Excommunicationis Chriſtianæ, etiam quà in ſummas poteſtates vim ſuam habere obtenditur, imaginem atque mos ille Druidarum de quorum regimine Dio Pruſæus planè loquitur ut de eo quod ſuo in ævo nondum omninò evanuerat, utcunque de religione eorum ſeu dira illa in hoſtiis immanitate ſic antè ſtatuiſſet Claudius. Floruit autem Dio ille ſub Trajano [g]. Et conſule ſi vis, quæ de Druidibus poſteà vigentibus habent viri docti [h]. Certè ſub Veſpaſiano, ſeu annis poſt Claudium quaſi 20, Druidarum diſciplinam floruiſſe, in Galliis & Britanniis manifeſtum videtur etiam è Plinio [i].

z *In Notis poſterioribus ad Pandectas ad l. 2. tit. de Pœn.*

a *Emundus Merillus apud Gabriel. Albaſpin. lib. 1. Obſervat. 3. & Albaſpin. ipſe. Sed & videſis Anton. Dominicum de Communione peregrina pag. 46.*

b *Videſis Covarruvium in c. alma mater. tit. de Excommunic. & Anton. Dominic. loco citato.*

c *De Immunitatibus ſacrorum lib. 3. cap. 14. § 35.*

d *De Monitoriis part. 2. &c.*

e *Videſis Briſſon. Select. ex Iure Civili lib. 3. cap. 5.*

f *Lib. 5. cap. 25. ſed & vide Plin. Hiſt. Nat. lib. 30. cap. 1.*

g *Suidas in Dione.*

h *Steph. Forcatulus de Gallorum imperio lib. 1. Paul. Merul. Coſmograph. part. 2. lib. 3. cap. 11. Lipſ. ad Tacit. Annal. 12. num. 98. Cl. Salmaſ. in Lampridium pag. 237. Anton. Goſſelino Hiſt. vet. Gall. cap 15. aliique de rebus Gallicis, Germanicis, Britannicis.*

 nio

nio [i] utcunque *Tiberii principatum ſuſtuliſſe Druidas Gallorum & hoc genus Vatum medicorúmque* ſcripſerit etiam ipſe, quod de Urbe Romana ac viciniorībus forſan provinciis non de Gallis aut Britannis, etiam ex ipſius verbis videtur omninò ſumendum. Sed quicquid de Paganorum imitatione heic fuerit ſtatuendum, in Romanenſibus etiam ſunt perplurimi & perquam obvii qui ex Uſu Judaico deductam velint Excommunicationem ſuam, ut ex ſupra citatis & tralatitiis de Apoſynagogis, Anathemate, Maranatha, atque id genus inter Judæos Veteres aliis, commentariis liquidò conſtat. Quod certè dum ſentiunt ex inſtituto humano palàm vim ejus admittunt deducendam. Et Polydorus Virgilius Romani Pontificis heic quæſtor. *Quod noſtri*, inquit [k], *Pontifices ſolent contumaces hoc eſt ſuperbos ac idcirco juris contemtores minimèque obedientes, aut delictum aliquod delinquentes, Excommunicare, ut vulgò dicunt, illiſque ſimul interdicere ſacris, hoc ex Judæis ſumptum eſt, quorum moris fuit eos ignominiæ cauſa extra Synagogam id eſt congregationem ejicere, qui dicto minus audientes contra legem vel pontificum vel populi mandatum, aliquid feciſſent, quod perinde erat atque apud nos interdicere Sacris.* Ita ille. Etiam Baronius [l], *non quidem à Paulo* ait *eſſe primitùs inſtitutam. Nam Judæis in obſervatione erat* &c. Et ſecundùm hæc ſanè benè intelligi poteſt Gregorius Nyſſenus [m] ubi de τῷ ἀφορισμῷ ſeu Excommunicatione ſui temporis loquens μὴ ἐπισκοπικῆς αὐθαδείας εἶναι τὸν ἀφορισμὸν νομίσῃς. πατρῷος ὁ νόμος, παλαιὸς τῆς ἐκκλησίας κανών, ἀπὸ τοῦ νόμου ἀρξάμενος καὶ κρατυνθεὶς ἐν τῇ χάριτι. *Ne Excommunicationem arbitreris eſſe ab Epiſcoporum audacia; Paterna lex eſt, antiqua Eccleſiæ regula quæ à lege* (ſeu Uſu ſub Lege Judaico; nam eâ de re ne veſtigium quidem in ipſa lege) *traxit originem & in Gratia obtinuit.* Cæterùm ut priſtinæ in Communione vitæ libertatis diminutio erat ſingularis in Excommunicatione Judaica, ita ſanè Sacrorum (ut antè oſtenſum eſt) interdictio illic nulla. Hanc in Chriſtianiſmo primitivo ex Diſciplina Confederata (uti & antè demonſtratur) Excommunicationi Judaicæ cujus Uſum amplexati etiam erant cum Judæis Chriſtiani primitivi, aut ex ſimilibus Gentilium moribus aut ex accommoda, è re inter ipſos nata, ratione, acceſſiſſe, rationi eſt admodum conſonum. Certè quamplurima alia tam è Paganiſmo quàm Judaiſmo in Ritus Sacra, ac Mores Chriſtianiſmi antiquitùs, ſive Nomina, ſive Feſta, ſive Perſonarum habitus, id genus alia ſpectes, deſumta fatentur paſſim ſcriptores [n]. Illa apud eos perquam obvia ſunt. Conſoni habentur heic, quantum ad derivationem ex Paganiſmi moribus in Reformatis nonnulli. Certè etiam, ex eorum prodromis, Deſiderius Eraſmus nonnullis Romanenſium memoratur, quaſi eandem amplexatus fuiſſet ille ſententiam, ídque ex eo quòd in Chiliadibus ſcripſit [o]; *Erant antiquitùs etiam publicæ quædam deteſtationes, velut apud Athenienſes* (quas antè tetigimus) *in eum qui viam non monſtraſſet erranti, in quarum locum Chriſtianis ſucceſſit ea quam vocant Excommunicationem.* Cæterùm non ait Excommunicationem à Paganis deductam aut receptam, quaſi inde Uſus ejus in Chriſtianiſmo traxiſſet originem, ſed tantùm eam

i *Hiſt. Nat. lib.* 16. *cap.* 4. & *lib.* 30. *cap.* 1.

k *De Inventoribus Rerum lib.* 4. *cap.* 12.

l *Tom.* 1. *Ann.* 57. § 12.

m *Orat. de Caſtigatione.*

n *Conſule Ioann. Kileſac. in ſelectorum lib.* 2. *tit. Ceremoniæ, alios ſatis obvios, qui de ritibus.*

o *Chiliad.* 1. *Cent.* 2. *num.* 84.

eam in Dirarum Paganicarum locum Chriſtianis ſucceſſiſſe. Alio item in loco [p] de Traditione Satanæ Paulina verba faciens diſertè ait *in cujus rei locum nunc ſucceſſit Excommunicatio.* De derivatione non minùs heic quàm illîc loquitur; utrobique tamen de ſucceſſione. At verò Philippus Melanchthon, ex Reformatorum primariis *ſatisfactionum exempla* ac *ſpectacula* (quæ Excommunicationi adeò ſunt annexa, ut ſine illis velut enervis, quâ forenſis eſt, planè appareat) earúmque *ritus* expreſsìm ait [q] *à vetuſtate ethnica receptos eſſe*, ubi nonnulla, de Paganorum hac in re uſu, antè memorata etiam ſubjicit. Nec prætermittendus heic ſcriptor nuperus perdoctus quidem, Elias Schedius, qui de Druidarum Græcorúmque ſacris interdicendi atque vitæ communione privandi more locutus, *Horum* inquit, [r], *Exemplo poſteris temporibus depravatum ſeculum etiam immixtum fuit; & Excommunicatos dixit illos quibus nefas erat religionem adire aut quicquam de hac agere.* Etiam partìm è Paganiſmi ritibus partìm ex Judaiſmo, maximè Eſſenorum moribus ſuperinductis ſcriptores alii aliquot ex Reformatis derivant [ſ], qui nec in illo Servatoris, de Ethnico & Publicano apud Matthæum, de Excommunicatione omninò agi admittunt. Huc ſpectant alia ſuperiùs de Judaico in Chriſtianiſmum uſu accepto è Reformatis occurrentia. Sed quantum ad Divini Juris, quod Præceptivum ſit inter eos Negationem attinet, recolantur, heic egregii illius Reformationis prodromi, Joannis Wiclefi noſtratis, Articuli [t] in quibus habetur *Prælatus Excommunicans Clericum qui appellavit ad Regem vel ad Concilium regni, eo ipſo traditor eſt Regis & Regni:* item [u] *Omnes Cenſuræ Antichriſti non ſunt niſi falſæ umbræ, à via Domini timidos exterrentes. Et loquitur de Cenſuris Eccleſiæ. Unum ſolatium eſt Eccleſiæ fideli, quòd Excommunicatio & Suſpenſio & omnes tales Cenſuræ, mendacitèr & fictæ, non ſunt in Chriſti lege fundatæ ſed ab Antichriſto callidè machinatæ.* Sequaces habuit ille Joannem Huſſum Bohemum alióſque non paucos. Sanè etiam hiſce Lutherus ipſe accenſetur; unde Wiclefiſtæ, Huſſitæ & Lutherani, pro eis qui poteſtatem hanc velut ex Numinis præſcripto homini cuiquam arrogatam impugnant, ſimul à Romanenſibus [y] numerari ſolent. Accedant heic viri ſummi graviſſimíque qui Epiſcopalem Audientiam, Juriſdictionem & Judicium, adeóque quicquid forenſe aut forenſis heic inſtar penes eos fuerit, ex Principum ac ſummarum in regimine publico poteſtatum indultu, arbitrio ac moderamine pependiſſe indéque manaſſe nec aliter atque ex ejuſmodi indultûs norma exerceri debere pluribus aſſerunt; poſteà quam nempè Chriſtianiſmi & Summarum ejuſmodi poteſtatum conjunctio, ut in Conſtantino Magno, facta eſt. Eâ de re ſane copioſe actum eſt à Marſilio Patavino [z] Guilielmo Ockhamo, Philotheo Achillino, [a] Jacobo Almain [b], Petro de Cugneriis [c], aliiſque id genus ſeculorum ſuperiorum à Melchiore Goldaſto, in *Monarchiæ* ejus *S. Romani imperii* tomis tribus, congeſtis

p *Epiſt. ad Erardum Ep. Leodienſem præfix. Notis in 1 ad Corinthios & lib. 29. Epiſt. 73. Edit. Londinenſi 1642.*

q *Part. 1. art. Bavaric. 10. & part. 2. tract. de Pœnitentia tit. de ſatisfactione.*

r *De Diis Germanis ſyngramm. 2. cap. 14.*

ſ *Hugo Grotius Annot. ad Luc. 6. 22. & Matth. 18. 17.*

t *Subjuncti concilio Conſtantienſi, art. 12.*

u *Faſcicul. rerum expetendarum fol. 136. & vide Thomam Walſinghamum in hiſt. ann. 1378. & Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 8. Io. Cochlæum hiſt. Huſſitarum lib. 1.*

x *Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 15.*

y *Alfonſ. de Caſtro Adverſ. Hæreſ. lib. 6. verb. Excommunicatio. alii. Sed & vide Joannem Cochlæum in Luthero Septicipitè cap. 44. Caſper Ulenbergium in vita Lutheri pag. 535, &c. Lutherum ipſum in Gen. cap. 4. &c.*

z *In Defenſore pacis part. 2. cap. 5, 6, 7, 8, 9, 10.*

a *Somnii Viridarii lib. 1. cap. 14. 65, &c.*

b *De ſuprema Pot. Eccl. & Laica Quæſt. 3. cap. 2. &c.*

c *Diſp. adverſ. Bertrandum.*

geſtis alibíque ante editis quos ut Reformationis etiam prodromos conſulat heic lector ſtudioſus. Maxime autem inter illos præclariſſimum illum Philoſophum & Theologum Guilielmum quem diximus Ockhamum, Nominalium familiæ Patrem ſub annum Chriſti 1330. In Diſputatione ſua compendioſa *de poteſtate prælatis Eccleſiæ atque Principibus terrarum commiſſa*, ad verba illa Domini[d], *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terris*, de duobus temporibus Chriſti in terris diſtinguendo loquens, altero Humilitatis, ſeu ante Reſurrectionem, altero Poteſtatis, Majeſtatis ſeu Gloriæ quod inſecutum eſt, *Petrus*, inquit, *conſtitutus eſt Chriſti Vicarius* (quod ſanè ut de Juriſdictione omnimoda Eccleſiaſtica ſic dici ſolita & ad Clerum derivata, juxta ſenſum ejus, dictum) *pro ſtatu Humilitatis non pro ſtatu Gloriæ & Majeſtatis. Nec enim factus eſt Vicarius ad quæ Chriſtus nunc agit in gloria, ſed ad ea imitanda quæ Chriſtus egit Humilis in terra quia illa nobis neceſſaria ſunt.* Addit, in ſtatu illo quo Vicarius Chriſti factus eſt Petrus, Chriſtum Juriſdictionem aut poteſtatem apud homines coactivam aut judiciariam ſibi non ſolùm non tribuiſſe ullam ſed & omnigenam rejeciſſe[e]. Quod itidem ipſum totidem fermè verbis monetur à Philotheo Achillino[f]. Cum primis etiam conſulantur quæſtiones ejuſdem Ockhami octo de Poteſtate Papæ, ſed præcipuè Dialogus ejus ille amplior inter Magiſtrum & Diſcipulum eadem de re & legitima Hæreſis cognitione. More quidem ſuo non tam dogmaticè aſſerit quàm diſputat; quod genus ſcribendi, licet tutius videretur, haud nihilominùs inde Excommunicationem papalem evaſit ipſe. Sed verò ex Dialogo illo liquet, verbi gratia, de quæſtione illa *utrum ad Theologos vel Canoniſtas ſpectat definire quæ aſſertiones hæreticæ & quæ Catholicæ ſint habendæ*, Opinionem complurium admittit obtinuiſſe non ad Theologos, quà tales, ſed, principaliter ſaltem, ad Canoniſtas, & Definitionem & Cognitionem earum quà ſive hæc illa judiciaria eſſet ſeu forenſis, ſpectare; ſcilicet ad eos qui Canonum humanorum periti juriſdictioni præeſſent[g]. Et juxta opinionem hanc (cui in Opere illo habet ille haud pauca perquam conſona & ad rem de quâ loquimur admodum accommoda, dum tamen in partem ut ſolet utranque diſputat) tota illa Juriſdictio etiam de Hæreſis cognitione, quæ Theologis maximè propria ab aliis ſit, ex inſtituto Humano non minùs planè pendet, quàm ipſorum Canonum ſeu Juris Canonici & demum Canoniſtarum & Juriſdictionis arbitrariò conſtituendæ origo & vis qualiſcunque. Quæ huc faciunt habet ille ibi alibíque compluria. Dialogus ille (opus & ingenioſiſſimum & doctiſſimum nec ſanè unquam ſatis laudatum, quod & forſan inter ea quæ de Poteſtate Eccleſiaſtica ſeculis ſuperioribus conſcripta ſunt primas tenet) ſimplici illo nomine editum habemus Lugduni 1494 à Badio Aſcenſio, cum aliis aliquot ejuſdem ſcriptis unde in Monarchiam ſuam[h] deſumſit Goldaſtus, qui non ſine difficultate tandem exemplar nactus eſt. Unde ejus editionem, opus fuiſſe nimis rarum paſſim, exiſtimandum. Apud eos autem qui catalogos operum Ockhami exhibent, nominari ſolet *de Fautoribus Hæreticorum* libri 7. cum reverà titulus ille ſit libri ſolius ſeptimi Dialogi illius

d *Matth.* 28. 18.

e *Luc.* 12. 14. *Joann.* 8. 15. 23. 12. 47. 21. 35.

f *Somn. Viridarii lib.* 1. *cap.* 12.

g *Videſis Arnald. Albertin de agnoſcendis aſſertionibus Catholicis. Quæſt.* 30. *alios ibi citatos.*

h *Tom.* 1. *pag.* 398.

illius partis prioris. Inſcriptum autem eſſe ab Ockhamo *De Hæreticis* vix dubitare poſſum, inde perſuaſus quod Henricus de Zoemeren Theologiæ Profeſſor & Decanus Antwerpienſis, Cardinalis Beſſarionis juſſu diffuſiorem in Dialogo diſputandi modum ſummo ſane ut mihi videtur cum judicio in methodum contrahens lectioni multò accommodiorem, in Epiſtola ſua ad Cardinalem expreſſim titulum illum velut ab ipſo Ockhamo donatum memoravit. Typis edita eſt Henrici illius Epitome annis abhinc amplius centum. Ut opinor, Pariſiis. Nec enim codex meus, aliquantulùm in ipſa fronte mutilus, ſatis heic eâ de re docet. Diu eſt quòd Indicibus expurgatoriis prohibita ſunt opera Ockhami ejuſmodi, quod mirum puto videtur nemini. Atqui etiam hac de re ſæpius inſurgunt in eum Romanenſes aliquot non ſolùm Theologi ſed & Juriſconſulti, in quibus conſulas ſi placet Henricum Caniſium [i] qui tum illius tum Marſilii Patavini nonnulla quæ huc pariter tendunt alia refutare conatur. Sed palàm eſt, ex eis reliquiſque ante memoratis, in ſuperiorum ſeculorum ſententiis, non paucas fuiſſe, juriſdictionem heic ſic propriè dictam atque Excommunicationis uſu armatam, quà talem, ex Humano inſtituto, nec Præcepto Divino manaſſe atque exerceri ſolere. Adeas item, ut ex recentioribus juridicè tantundum diſcas Matthiam Stephani [k] & Tobiam Paurmeiſterum [l] celeberrimos per Germaniam Juriſconſultos. *Epiſcopi*, inquit Matthias Stephani, *forum, tribunal & Juriſdictionem non habuere, ſed tantùm Epiſcopalem audientiam in Clericos & Monachos in cauſa religionis vel negotio Eccleſiaſtico, non in alio vel in aliis cauſis niſi inter conſentientes* (ubi teſtem etiam adfert Cujacium in Paratitlis) *Proceſſit autem hæc audientia à Juriſdictione imperatoris qui ſuam cognitionem Epiſcopis delegavit ut ipſi cognoſcerent. unde non fuerunt ipſo jure magiſtratus Ordinarii* (ſeu quibus aliqua ſive circa Sacra ſive Profana juriſdictio competeret) *ſed delegati ab Imperatore.* Et paulo poſt, *Illud autem hoc loco ſciendum eſt Jura illa Epiſcopalia* (qualiacunque forenſia ſeu in quibus vis aliqua ſive directè ſive indirectè coactiva) *quæ aliàs Ordinariis Epiſcopis competunt hodiè etiam ad Status Imperii ex decreto Paſſovienſi pertinere, ut ita jurium Epiſcopalium hodie etiam principes ſeculares habiles ſint; in quem finem conſiſtoria partim ex Theologis partim ex Jureconſultis conſcripta ordinarunt, itémque ſuperintendentes ſuos conſtituerunt, ut nimirum in Conſiſtoriis ea quæ ſunt juriſdictionis itémque legis Diœceſanæ expediantur: at quæ ſunt Ordinis ut & pleraque quæ ſunt legis Diœceſanæ per ſuperintendentes loco Epiſcoporum procurentur. Eſtque hæc juriſdictio Epiſcopalis, quoad ſeculares ſtatus imperii, juſtiſſimo titulo non ſolùm acquiſita ſed & per pacem publicam religionis in Imperio Romano factam rata habita, quod & ipſi Ingolſtadienſes Juriſconſulti Pontificiæ religioni addicti haud obſcurè fatentur tom. 4. conſil. 2. inter Concil. 2. Germaniæ.* Etiam lectorem ablegat ad librum ſuum tertium de Juriſdictione ubi hac de re in eundem ſenſum alia. Et qui ad Codicis titulum de Epiſcopali audientia ſcripſere conſulendi ſunt heic alii. Certè etiam in Confeſſione Auguſtana [m] à tot Principibus aliiſque viris illius ſeculi ſummis Carolo quinto,

i *Refutatio trium Tractatuum &c. Ingolſtadii* 1600.

k *Interpret. ad Cod. lib.* 1. *tit.* 4.

l *De Juriſdictione Imp. Rom. lib.* 2. *cap.* 7. § 27.

m *Artic.* 16. *ſeu de Pot. Eccleſiaſtica* 1540.

quinto, nec ſemel, exhibita, Functionem ſeu miniſterium ad Epiſcopos quidem attinere agnoſcitur: ſed demum adjicitur, *ſecundum Evangelium* ſeu *ut loquuntur de Jure Divino, nulla Juriſdictio competit Epiſcopis ut Epiſcopis* (id eſt ut Ordinis ſunt qualiſcunque Eccleſiaſtici) *hoc eſt his quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & ſacramentorum, niſi remittere peccata, item cognoſcere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio diſſentientem rejicere & impios quorum nota eſt impietas excludere à communione Eccleſiæ, ſine Vi Humana, ſed Verbo. Hic neceſſariò & de Iure Divino debent Eccleſiæ preſtare obedientiam juxta illud Qui vos audit me audit.* Sane cognitio ejuſmodi ſeu juriſdictio Verbo ſolo, & μὴ ἀναγκαςῶς [o] *non coercitive*, ſeu nec omninò Vi Humana, adeóque nec in jus vocatione aliiſve forenſi uſui ſemper neceſſariis exercenda, perquam impropriè aut potiùs non omninò Juriſdictio aut cognitio vocanda, cum in Prædicatione, Exhortatione, Comminationibus id genus aliis Verbi ſoli miniſterii ſeu Functionis ſimplicis partibus ſolùm ea conſiſtat, nec Conſiſtorianæ aut Forenſis naturam ſapere videatur. Porrò ad hæc ritè dijudicanda, conſulat heic veritatis indagator æquus Walonem Meſſalinum [p] Scriptorem diſquiſitionis liberrimæ & doctiſſimum, qui diſertè oſtendit Juriſdictionem nullam habuiſſe antiquæ Eccleſiæ Epiſcopos eoſdémque Presbyteros, ſed natam eorum Juriſdictionem ex Ordinis Presbyteralis & Epiſcopalis diſtinctione & Principum Chriſtianorum indulgentia. Sic ille ubi egregiè defendit quæ vir maximus & eruditionis immenſæ princeps Claudius Salmaſius [q] de *Epiſcopali* ſcripſerat *Curatione*; quo nomine ut Functione ſacra, nec Imperii aut juriſdictionis forenſis ſeu Conſiſtorianæ appendice aliqua, inſignito, Epiſcoporum officium illud vetus & genuinum denotari vult. Contra eum ſcripſit quidem, etiam hac de re, notiſſimus ejus è Romanenſibus adverſarius [r]. Qui æquanimes ſunt argumenta utrinque perpendant, ſed ſimul etiam ea quæ Salmaſius regerendo adjecit in libro primo de Primatu [ſ] Papæ ejúſque Apparatu [t]. Unde [u] quidem ad Conſiſtorianam ſuam forenſem Juriſdictionem ex jure divino aſſerendam nonnulla afferunt aliqui Anglicè hac de re nuperrimè ſcribentes. Sed quam appoſitè viderint ipſi aliique. Atque id interim animadvertat lector etiam ex ipſis Romanenſibus eſſe viros doctiſſimos quibus ingenuè agnoſcitur reverà & proprie dictam nullam in ſeculis primitivis fuiſſe Epiſcopis ſeu Ordinis Eccleſiaſtici aliquibus aliis Juriſdictionem citra Imperatorum favorem & indultum [x], atque inde eam quæ nacti ſunt natam eſſe ac perquam variatim, juxta etiam quæ ſuperius hac de re diximus nos, cum Modis ac Temperamentis propagatam permiſſamque. Ita ſcilicet rem ſe de Facto habuiſſe fatentur, licet inter hoſce intereà ſint qui dum Juris Divini Præceptivi heic etiam tenaciores ſe exhibere velint, de Jure illo audaciùs pronuntiant, pro more eorum qui contra vera ſeculorum antiquorum dogmata, quæ ſcilicet ex uſu & profeſſione Chriſtianorum tunc publicâ ſunt elicienda, Pontificiam poteſtatem aliámve ejuſdem, ſub aliis nominibus, imitatricem ſtabilire ſcriptis ſuis nimiùm ſatagunt, atque poteſtatem illam Excommunicandi forenſem è locis Scripturæ eruere enixiſſime, ſed nimìs infeliciter ſæpe, conantur. Accedant heic Commenta-

n 1 *Pet.* 5. 2.

o 1 *Pet.* 5. 2.

p *De Epiſcopis & Presbyteris cap.* 6.

q *In lib. de fœnore Trapezitico pag.* 529.

r *Dionyſ. Petavius Theologic. Dogmat. de Eccleſiaſtica Hierarchia lib.* 3. *cap.* 12. *&c.*

ſ *Cap.* 1. *&c.*

t *Pag.* 156 *&c.*

u *Pag.* 298.

x *Videſis Iacob. Gother. de Jure Vet. Pontificio lib.* 2. *cap.* 1. *Paganin. Gaudentium de Vita Chriſtianorum ante Conſtantinum, cap.* 56. *Petr. Suavem hiſt. Concil. Tridentini lib.* 4. *pag.* 169. *Antonium Dominic. lib. de Communione Peregrina pag.* 92. *Adde heic Fr. Duarenum de ſacris Eccleſ. Miniſterii lib.* 1. *cap.* 3. *&c. & in Defenſione libertatis Eccleſiæ Gallicanæ.*

mentarii ſatis numeroſi Virorum è Gallis Clariſſimorum de Poteſtate Regia & Eccleſiaſtica conſcripti quos habes ad Edictum Henrici ſecundi, & in Tomis illis binis de libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ dudum editis, alibique ſatis obvios. Et quantum ad Anglos noſtros; ut de Moribus & Jure recepto eóque tam ab Eccleſiaſticis heic quàm Laicis publice agnito circa Excommunicationis tam inter Reformatos quàm alios Uſum in Anglia ex ante allatis palam conſtat, ita etiam, de ſingularium Scriptorum doctiſſimorum ſententiis omninò conſonis, ex ipſorum monimentis paſſim proſtantibus; quibus Jus illud Supremarum Poteſtatum moderamine, prout regiminis publici ratio poſtulaverit, temperandum laxandúmve fuſiùs aſſeritur. In hiſce, *Cenſura Academiarum noſtrarum*, *Opus eximium de Vera differentia Regiæ poteſtatis & quæ ſit ipſa veritas & virtus utriuſque* ſub Henrico octavo ſeu anno 1534 typis primò editum, Stephani item Gardineri Epiſcopi Wintonienſis *De Vera Obedientia* Oratio, Joannis Bekinſau *de Supremo & abſoluto Regis imperio*, ſimilia alia aliquot, inprimis recenſenda, quorum pleraque cum congeneribus nonnullis ſub initia Jacobi Regis [y] autoritate publica ſimul proditura erant. Sed apud typographum regium incœpta neſcio quo fato abſoluta neutiquam fuerint. Etiam in ſchedis vetuſtis comperio ſub Henrico octavo [z] Reformationem meditante inter alios articulos quæſitum eſſe *utrum Epiſcopus aut Presbyter poſſit excommunicare, & ob quanam delicta, & utrum ii ſoli poſſint ex jure divino.* In varias quidem diſtracti erant opiniones tunc Theologi magni ea de re conſulti. Sed Epiſcopus Herefordenſis, Menevenſis, Weſtmonaſterienſis, Daius, Curwenus, Laightonus Coxus, Symonides, **Say that Lay men may excommunicat / if they be appointed by the high Ruler /** id eſt, *dicunt Laicos poſſe excommunicare ſi conſtituantur* (vel delegentur) *à poteſtate ſumma*, ſeu quæ Principis vices gerit. Haud pauca huc ſpectantia occurrunt in libris de *Primatu Regio* & de *Poteſtate Papæ & Regia* adverſus Bellarminos, Tortos, Becanos, Eudæmon-Joannes, Suarezios, id genus cæteris ſub Jacobo maximè Rege, etiam ab ipſo nonnullis conſcriptis & paſſim proſtantibus [a], in quibus fuſè & nervoſiſſimè aſſeritur Juriſdictionem Eccleſiaſticam dictam, adeóque Excommunicationem inde pendentem, pro moribus legibúſque Regni Angliæ aliter atque aliter per ſecula ſe habentibus & juxta Regis moderamina ex lege Regia nec alio modo legitimè exercendam. Nec ipſam quidem Clavium poteſtatem nec Actum excommunicandi, Regi tribuunt, ſed ut Caput & Moderatorem & Gubernatorem, juxta Regni leges, Eccleſiaſticæ Juriſdictionis forenſis (nam de Privatis heic actibus hoc nomine interdum venientibus, qui Ordinis ſunt ſeu Functionis, non loquimur) cum ſatis agnoſcunt. Et juxta leges illas earúmque uſum Humano arbitrio, adeóque invento, niti cenſuras forenſes indéque temperari, reſtringi, aboleri ex ſuperiùs dictis manifeſtò liquet. Quid quòd etiam ab doctiſſimo illo ac reverà reverendiſſimo præſtantiſſimóque viro, Lanceloto Andreide Epiſcopo primò Ciceſtrenſi, dein Elienſi & poſtmodum Wintonienſi, ad illud Bellarmini in Apologia de ſententia Primatus in hiſce ejuſmodi Regii velut ante

[y] Londini 1608.

[z] Anno 1540. in Bibliotheca Cottoniana. quæſt. 16.

[a] Videſis Torturam Torti à Lanceloto Ciceſtrenſi Antiſtite conſcriptam pag. 370. &c. & ad Bellarmini Apolog. Reſp. cap. 1. Samuel. Collilinum in Increpatione Eudæmonis Ioannis part. 3. cap. 16. &c. Ioannem Roffenſem De Poteſtate Papæ li. 2. cap. 2. & 4. Londini 1614.

ante annos paucos nata atque anguſtiſſimis limitibus contenta, expreſſim aſſeritur [b] *quocunque loco Religio Reformata eſt, penes eoſdem Poteſtatem hanc qui ſummæ rerum præſunt, eandem hanc, quæ penes Regem.* Et dein *quis in Regno ſuo idem non facit per omnia quod Rex in noſtro? De voce non laborant, quid opus? At rem tenent. Non ergo vel nova vel particularis: ſed Catholica. id eſt vetus opinio hæc quæ ab initio ſic fuit, Et quàm latè patet ejuſdem Religionis profeſſio, tam latè diffuſa.* Sic ille. Etiam apud Belgas Reformatos dudum conſcriptus eſt libellus ille perquam egregius *de Imperio Summarum Poteſtatum circa Sacra* ab viro illo tum Doctrina omnigena longè ac undiquaque inſtructiſſimo, tum Judicii ſummi nominiſque paſſim meritiſſimo illuſtris, Hugone Grotio, quo compluribus demonſtratur, Diſciplinæ, ut vocant, inſtituta adeóque Excommunicationis forenſis ac Pœnitentiæ publicæ ſpectaculorum uſum neque antiquitus fuiſſe juri Divino attributa neque alium revera eſſe quam qui ex placitis & arbitrio humano variatim pro locorum & temporum diſcrimine ſe habente introductus eſt, & temperari, mutari, ac coerceri ſolitus. Nec Imperium aut Juriſdictionem magis ad Eccleſiaſticos, quà tales, attinuiſſe quàm ad Medicos, Architectos, id genus alios. Typis neutiquam eſt editus libellus ille ante autoris obitum, ſed intra biennium pòſt [c]. Mortuus eſt Roſtochii die Lunæ, 18 Auguſti 1645. ſtylo Juliano. Recognitum ab ipſo eſſe ait typographus exemplar, unde excuſus eſt, decennio ante editionem. At verò conſcripſit libellum illum Grotius, triginta amplius abhinc annis aut circitèr. Ipſum autographum, ſaltem exemplar ab ipſo diligentiſſimè recognitum is circa id tempus Londini agens reliquit apud eximium illum quem jam memoravimus antiſtitem tunc puto Elienſem, qui poſtmodum autori petenti reſtituit. Sed non antequam exemplaria heic aliquot ab accuratiùs diſquirentibus fuiſſent deſumta. Opuſculum ſanè totum, quantum ad Excommunicationis, adeóque Juriſdictionis forenſis circa eam qualiſcunque poteſtatem ac uſum, Anglicanis moribus, juxta antè oſtenſa, receptiſſimis eſt omninò conſonum. Nec verò prætereundum heic eſt, quòd in Confeſſionis Belgicæ recognitione, quæ in in Synodo tam Exterorum quàm Provincialium anno 1619 Dordrechti eſt celebrata, huc ſpectans habetur. In Confeſſione illa ante legebatur, uti etiam in editione Feſti Hommii [d] in uſum Synodi illius tunc adornata; *Ad id* (ad conſervandam ſcilicet unitatem & Concordiam omnéſque in Dei obedientia retinendos) *inprimis neceſſaria eſt Excommunicatio ex Præcepto Verbi Dei uſurpata, & aliæ illi annexæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ appendices,* uti etiam ſuperiùs adnotavimus. In Synodo autem illa ex Ordinum juſſu Confeſſio illa, ex more in Synodis Nationalibus uſitato, præſentibus Theologis exteris relegenda erat atque in examen revocanda, ſed non ſine Monito [e] tunc dato, *Articulum trigeſimum primum & ſecundum* (qui ipſe eſt in quo Excommunicatio ſic memoratur) *non eſſe examinandum, quia in utroque de Ordine Eccleſiaſtico quem exteri nonnulli à noſtro diverſum habent ageretur.* Inter recognoſcendum autem atque approbandum Confeſſionem illam Synodus haud pauca quidem in locutionum maximè formulis

b *Ad Card. Bellarm. Apolog. reſp. cap. 1. pag. 30.*

c *Lutetiæ (ut dicitur) Pariſ.* 1647.

d *Lugd. Bat.* 1618.

e *Act. Synodi Dordrecht. pag.* 297.

mulis mutavit, nec, utcunque interveniente Monito jam dicto, ab Articulorum illorum examine ſe abſtinuit. Legebatur autem antè in trigeſimo, *ſint quoque Seniores & Diaconi qui Eccleſiæ ſenatum conſtituant.* Hoc mutatum eſt in—*quaſi Senatum conſtituant.* Et quod ſequitur—*veluti fræno quodam diſciplinæ cohiberi* planè deletur, &—*ſpiritualiter corripiantur & refrænentur* ſubſtituitur. Temperamenta ſanè ſunt hæc obſervatu non indigna. Atqui in Articulo trigeſimo ſecundo expreſſior & amplior mutatio, de ipſo Excommunicationis antè ſic admiſſo jure Divino. Deleri voluit Synodus illud *Neceſſaria eſt* uti & illud *ex Præcepto*, item illud, *& aliæ illi annexæ Diſciplinæ eccleſiaſticæ appendices*, & ad hunc modum Articulum emendavit, *Ad id verò inprimis requiritur Excommunicatio juxta verbum Dei cum reliquis eius appendicibus uſurpata.* Quid ſibi vellent patres Synodi, definire non eſt meum. Sed noluiſſe eos retineri aut non diſpungi *ex præcepto* palam eſt; quod inſtitutum & Jus Divinum vulgò heic obtenſum denotat. Et nemo neſcit *juxta*, κατὰ, *ſecundùm*, tam Permiſſionem, Proportionem, Similitudinem, Exemplum, Rationem ſimplicem (quam pro Loci, Temporis, Regiminis Chriſtiani publici, id genus reliquorum diverſitate multiplici nunc ſequendam nunc pariter prætermittendam aut temperandam ex judicio tantùm humano eſſe nemo puto cordatus non agnoſcit) quàm Præceptionem, pro vário Vocis, Rei ac Materiæ cui adjiciuntur diſcrimine, ſignificare. Cæterùm, cùm Binæ ſint verſiones ſeu metaphraſes Confeſſionis illius Græcæ, altera Jacobi Revii diù poſt Synodum Dordrechtanam ſimul cum Synodi Recognitione & emendationibus edita [f], altera Hierothei Archimandritæ qui in linguam Græcam vulgarem eam nuperrimè tranſtulit [g], neſcio qua ratione quóve fato evenerit ut in utraque locus ille de Excommunicatione non aliter reddatur quàm ſi verba illa *ex præcepto* etiam nunc ibi eſſent retinenda. Prior enim in Articulo illo 32 ſe ſic habet; *ὧν ἐστιν ἡ θεοπαράδοτος ἀφόρισις ἤτοι Ἀναθεματισμὸς καὶ τὰ τούτου ἐχόμενα, è quibus* (illis ſcilicèt quæ idonea ibi habentur ad conſervandam unitatem & erga Dei Obedientiam) *eſt Excommunicatio à Deo tradita ſeu Anathematiſmus cum ejuſdem appendicibus.* Græca autem vulgaris, Εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ Ἀφορισμὸς ἤγουν ὁ Ἀναθεματισμὸς παραδομένος καὶ προσταγμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν μετὰ ἐπίλοιπα ὅπου περιέχει, *Id genus eſt Excommunicatio tradita & imperata à Deo, id eſt, Anathematiſmus & reliqua in eo contineri ſolita.* Adnotantur item probationes ex notiſſimis illis locis de Ethnico & Publicano & de Traditione Satanæ. Alibi etiam in verſionibus illis Græcis retinentur quæ in Synodo expuncta aut mutata. Sed demùm autor omninò nullus æquè circa hanc rem in ore hominum verſatur atque Thomas Eraſtus, profeſſione quidem Medicus ſed *in ſacris literis diligenter verſatus & qui egregiam operam ad Heidelbergenſis Eccleſiæ* ſub Frederico III Principe Electore Palatino, *inſtaurationem navavit*, ut expreſſim de eo Theodorus Beza [h], dum ut adverſarius ſatis irritatus in eum ſcribit. Etiam Philoſophum ſanè eum fuiſſe perinſignem ſatis dignoſcitur

f *Lugd. Bat.* 1623.

g *Ibid.* 1648.

h *In Epiſt. præfixa Tractatui de Excomm. & Presbyteriis.*

ex ſcriptis ejus de Aſtrologia, Cometis, Metallis, Putredine, Magia, in Medicinam Paracelſicam aliis non paucis dum vixit emiſſis. Illius autem habetur Liber cui titulus *Explicatio Graviſſimæ Quæſtionis, utrum Excommmunicatio, quatenus Religionem intelligentes & amplexantes à Sacramentorum Vſu, propter admiſſum facinus arcet, Mandato nitatur Divino, an excogitata ſit ab hominibus*; in qua totum illum Excommunicandi forenſem ſeu Conſiſtorianum uſum Humano invento nec Præcepto aliquo Euangelico aliόve Præcepto aut Inſtituto Divino niti doctiſſimè ſanè contendit. Primò in Theſibus 75, quibus appendicem ſeu corollarium ſubjicit, quo ex anteriorum ſeculorum etiam per Germaniam exemplo uno ac altero oſtendi vult ſe non fuiſſe primum qui iſtæc moveret. Nempè à Principibus & Proceribus Imperii Romani in Comitiis illis Norimbergenſibus[i], ſub initia Caroli quinti Cæſaris, inter centum gravamina[k] Oratori Pontificio exhibita, illud de Excommunicatione non exiguum eſt, in quo diſertè aſſerunt[l] *neminem niſi ob convictum hæreſeos crimen Excommunicationis gladio feriendum, aut pro ſecluſo à Chriſtiana Catholicáque Eccleſia, ſacris literis teſtantibus, reputandum eſſe.* Certè qui præter hæreſin cauſam nullam ex ſacrarum literarum autoritate ſufficere aiunt, alias ſaltem, velut ob delicta, contumaciam, id genus reliqua Jure Divino præceptivo non ſubniti palàm cum ipſo Eraſto profitentur. Affert etiam ibi illud Sacerdotum per Sueviam circa annum 1245[m] (cum adverſus Fredericum II & filium ejus Conradum, Papæ inſtinctu Henricus Landgravius Turingiæ & poſt ejus mortem Willielmus Comes Hollandiæ electi fuiſſent) palàm docentium; *Nemini mortalium ſub hoc ſole poteſtatem conceſſam eſſe Chriſtianis ſpiritualia officia cultúmque Dei prohibendi*, & juxta doctrinam illam, non obſtante Papali interdicto facientium; quale nuper in Republica ſeu Eccleſia Veneta viri tam ex ordine Eccleſiaſtico clariſſimi, ſub Paulo quinto, ob rationes graviſſimas in libellis non paucis editas, quam Politici ſeu Laici fieri etiam voluere. Certè Sacerdotes illi Reformationis heic prodromis (quales ante memoravimus) non immeritò accenſendi. Circumvolitabant tunc Theſium Eraſtianarum (ſub annum ſcilicèt 1568) exemplaria manuſcripta, & contradictores ſuos aliquot habuere, tempore nimirùm illo quo de Diſciplina ſeu Politia Eccleſiaſtica adeóque de Excommunicatione & Presbyterio non leves nec generis unici controverſiæ doctorum virorum calamos diverſimodè exercebant. Maximè eorum qui Presbyterium illud atque Excommunicandi generatim Poteſtatem & Juriſdictionem forenſem etiam Summis Poteſtatibus coordinatam nec eis, quantum ad Juriſdictionem ejuſmodi Presbyteralem ſeu Conſiſtorianam, Inferiorem, imò etiam interdum Superiorem, ſibi arrogare perquam ſedulò certarent. Ea de re & de ejus origine & progreſſu narrationem hiſtoricam optimè exhibet eruditiſſimus ille Thomas Bilſonus, tunc Collegii Wintonienſis Cuſtos & poſtmodum Epiſcopus Wintonienſis in *Synopſi Sacræ quæ prætenditur Diſciplinæ*[n], quem conſulat heic & ſeriò advertat, quiſquis ingenuè fuerit rerum hujuſmodi ſtudioſus. Occaſionem autem proximam unde, ut videtur, ortæ ſunt Theſes illæ,

i *Anno* 1522.
k *Habentur in Goldaſt. Imp. Conſtit. tom.* 1. *pag.* 457. &c.
l *Cap.* 22.
m *Jo. Stumpfius in Chron. Helvet. lib.* 2. *cap.* 29.
n *Londini* 1593.

illæ, nactus eſt Eraſtus ex diſputatione Heidelbergæ habita, præſide D. Petro Boquino, reſpondente pro Gradu Doctorali M. Georgio Withero Anglo [o] anno 1568, 10 Junii, in qua de Diſciplina hac ſeu excommunicatione controvertebatur. In has nondum typis vulgatas, dum vixit Eraſtus, ſcripſere aliquot, inter quos coryphæus erat vir quidem præſtantiſſimus Theodorus Beza, cujus, uti & reliquorum ſcripta necdum tunc edita, poſtquam nactus eſt Eraſtus, ut Theſes ſuas ita impugnatas omninò tueretur, earum inſuper compoſuit proximo in anno Confirmationem libris ſex comprehenſam. Sed nec Theſes nec earum Confirmatio (quampluribus digniſſimis lectu argumentis tum ex utroque Fœdere tum ex Hiſtoria Eccleſiaſtica petitis, iiſque perquam appoſitis & ſtrenuis, quorum quidem pleraque uti & alia aliunde non pauca eò ſpectantia ſuperiùs hiſtoricè aut indicantur aut ſatis tanguntur, refertiſſima) luce typographica dum vixit autor, donata eſt, licèt curioſorum complurium manibus pro variis partium hac in re ſtudiis manuſcriptæ utræque exciperentur tererentúrque. Tandem verò non ſolùm illæ ſed clariſſimorum aliquot Theologorum epiſtolæ, partim ad ipſum autorem ſcriptæ, partim ad alios quibus ſuum rogati hac de re judicium ac ſententiam proferunt, typis editæ ſunt. Subjunguntur hæ poſt Theſium Confirmationem. Paſtor ille Eccleſiæ Tigurinæ, Theologus eximius & maximi apud Reformatos nominis, ſcriptor celebris, Heinrychus Bullingerus ibi ſcripta ea de re Eraſti ſibi placere ait, & *Eccleſiam veram eſſe poſſe & dici Eccleſiam quæ excommunicatione hac careat. Rurſus tamen contendimus diſciplinam eſſe debere in Eccleſia, ac ſatis eſſe ſi ea adminiſtretur à Magiſtratu.* Dein idem; *prudentiſſimus & piiſſimus Elector pro religioſo ſuo animo, curabit ut ſcelerati puniantur & diſciplina ſit moderata in populo ſuo. At ut Excommunicationem inſtituat talem, qualem* * *quidem volunt, videt haud dubiè non admodùm facere ad incrementum & conſervationem Eccleſiæ. Sed ſi nos id obtinere poſſemus, ut magiſtratus peccata ſeriò puniret & ſcandala auferret, abundè nobis ſatisfactum eſſet. Non cupimus nova judicia neque majore fungi poteſtate, & miſeros homines exagitare & ex abalienatis longè magis alienatos reddere &c.* Alia in epiſtola ibi ad eum idem. *Probamus ſcriptum tuum* (Theſes illas de Excommunicatione) *tanquam ſalutare & Eccleſiis utile veritatique conſentaneum.* In alia [p] item ad Petrum Dathenum in Palatinatu concionatorem aulicum qui mirum in modum Eraſto ob Theſes illas ſuccenſuerat (quo nomine certè non levitèr eum increpat Bullingerus.) *Hæc ſanè* inquit *non debet tibi, mi frater, nova videri opinio, nupera nobis inventa, cum in ſuperiori Germania, inter Eccleſias Re-formatas, Tigurina quæ ſemper ſic ſenſit, facilè fuerit & ſit omnium prima ut quæ anno* 19 *ſupra* 1500 *plantari cœpit.* Et de Eccleſia illa Tigurina, *noſtra eccleſia nunquam diſciplinæ Eccleſiaſticæ immiſcuit cœnam Domini myſticam. Neque ea de cauſa ab ullo unquam, quod ſciam, impietatis eſt accuſata. Neque habuimus unquam Presbyterium vel talem Senatum Eccleſiaſticum qui examinaverit communicaturos & ad communionem admiſerit aut ab ea excluſerit peccatores &c. & exiſtima-*

o *Zacharias Urſinus in Append. ad Catachetic. explicationes part. 2. quæſt.* 85.

* fortè *quidam.*

p *Tiguri 1 Junii* 1570.

ſtimamus & credimus Cœnam dominicam à Domino eſſe inſtitutam non ut ſit ventilabrum aut cribrum quo cribrentur aut diſpergantur ab invicem homines, ſed Synaxim id eſt coagmentationem &c. Et paulò pòſt, inter alia in eandem mentem ex ſcriptis quæ antè ediderat adducta, *videant qui hodiè cupiunt Eccleſiaſticam diſciplinam reductam ne nimiùm ſeveri ſint & imprudenti zelo & ipſam Domini cœnam omnibus reddant inviſam & Euangelii curſum plus impediant quàm promoveant. Adde, ne dum certos aliquot excommunicare pergunt non modò hos non ſanent, verùm etiam totam Communionem, maximo cum bonorum detrimento & luctu, diſſolvant.* Adjicit ab his nihil variare quæ in ſermonibus ſuis[q] antea ipſe expoſuerat. Diſputatum item eſſe ait in urbe Bernenſi, Aprilis 19, 1531, hac de re ubi ipſe Zuinglius rogatus quodnam reſponſum daretur Anabaptiſtis quibuſdam vehementiùs Excommunicationem urgentibus, ad hunc modum illud formari voluit. *Apoſtoli ſub Ethnico magiſtratu vixerunt, qui tamen ſcelera non puniverunt, à quibus quiſque Chriſtianus abhorrere debet. Sed ut & Eccleſia pœnam ſcelerum aliquam haberet, Admonitionem aſſumſit & Excluſionem, quia gladio, quòd ipſis minimè committebatur, punire non poterant. Et hæc quidem cauſa apud eos Excommunicationis erat. Quia verò jam Chriſtianus Magiſtratus ſcelera ipſa ipſemet ſuppliciis coherceт, ideo Excommunicatio non ampliùs neceſſaria eſt.* Poſteà item in diſputatione Zofingæ, quod municipium vel oppidum eſt Bernatum in Argonia, menſe Julio 1532 concluſum eſt, *poſſe etiam aliam pœnam & coercitionem in Eccleſia Dei eſſe quàm haberi pro Ethnico & Publicano. Quia Chriſtus nihil aliud vult quàm ut ſcelera puniantur atque adeò non perperàm fiet ſi, & hoc quoque tempore, aliud pœnæ genus conſtituatur, ut ea nempè Magiſtratui committatur.* Hæc ſcilicet ex Actis publicis ibi refert. Et *accedat his,* inquit, *illud quoque quod Baſileæ annno 1536 menſe Februario, in Comitia publica vocati, coiere præcipui omnes Helveticarum Eccleſiarum miniſtri qui cum præſentibus etiam beatæ memoriæ D. Capitone & Bucero Argentoratenſis Eccleſiæ miniſtris & Legatis Neocomenſis Eccleſiæ &c. inter ſe diù & multùm & diligentèr de omnibus Chriſtianæ fidei dogmatibus, etiam de Excommunicatione contuliſſent, in hanc tandem ſententiam conſpiravere omnes, quæ & noſtra Confeſſione ultima, cujus & antè meminimus, eſt expoſita. Quid quòd nulla unquam fuit concertatio de Excommunicatione inter noſtram Tigurinam & Genevenſem eccleſiam nobis prædilectam?* Sub idem tempus Bezam etiam fraternè per epiſtolas hortatus eſt Bullingerus ut non publicaret quæ in Eraſtum hac de re ſcripſerat, ne tam infelix certamen & pernicioſa tum in Eccleſiarum pacem tum in Magiſtratuum & Principum Chriſtianorum jura altercatio diffuſiùs propagaretur. Etiam Bezæ ſcriptum in Eraſtum quod legendum ab eo acceperat, necdum tunc typis editum, ad eum remittens, cum per ægritudinem ſcribere ipſe nequibat, operâ uſus eſt manus amici Rodulphi Gualtherii paſtoris item Eccleſiæ Tigurinæ primarii. Sed ita ut tam ſuo quàm Bullingeri nomine eiſdem in literis[r] hac de re Beza moneretur. Atque in eis quid de Excommunicatione & Presbyterio in Republica Chriſtiana ſentiat uterque, juxta Bullingeriana antè memorata, bre-

[q] *Decad 5. Serm. 10.*

[r] *Tiguri 3 Aug. 1570.*

breviuſculè oſtenditur. Alios habuit nec paucos heic tunc ſuffragatores Eraſtus. Sed in exemplaribus manu tantùm ſcriptis diu circumlata ſunt tam quæ Beza quàm quæ ille hac de re ſcripſerat. Nec ante decennium aut circitèr à ſcriptione elapſum aut hujus aut illius ſcripta illa publicata. Obiit Eraſtus anno 1583 & circa ſexennium pòſt facta eſt editio illa & Theſium & earum Confirmationis ſimul cum epiſtolis jam memoratis. Alias ejuſmodi etiam ne volumen exceſceret, ſe prætermiſiſſe monet Typographus, qui & Theſes *à viris & doctis & piis, atque partium ſtudiis alienis, mirum in modum probatas* aſſerit, & *quòd à quamplurimis aliis eruditis viris & veritatis amantibus, hoc ſcriptum ſummis extollebatur laudibus.* Quiſnam Typographus ille aut quânam ex officina tunc prodiret opus illud (& ſemel tantùm hactenus typis prodiiſſe exiſtimo, niſi Amſtelodami, ut nunc audio, jam nuperrimè ſit recuſum) non cuique conſtat. In fronte legitur, *Peſclavii, apud Baocium Sultaceterum anno M D LXXXIX.* Nominum, ſive locum ſpectes ſive hominem, portenta! Neque curnam ſic efficta operæ pretium eſt aut diſquirere aut ariolari. Sunt quorum indices editionem illam memorant[s] quaſi *Peſolavii* aut *Poſolavii* facta fuiſſet anno 1591, nec loci nomen primò fictum ſed aliud pariter nihili, nec verum annum exhibentes. Alii[t], quaſi *Peſelavium* nomen loci fuiſſet. Sed verò certiſſimum eſt *Peſclavium* ibi ſuppoſitum pro Londino; ſaltem Londini codicem larvato illo loci nomine prodiiſſe. Nec reverà, ni fallor nimium, Baocius Sultaceterus ibi alius eſt quàm Joannes Wolfius Latinis, Græcis & Ebraicis literis Elizabethæ Reginæ tunc Typographus. Ab Eraſti vidua aut à Caſtelvetro[u] cui nupta illa eſt, autographum impetrarant viri aliquot ex ordine Eccleſiaſtico in Anglia ſummi qui etiam in regimine publico partes tunc agebant heic primarias. Atque eorum auſpiciis juſſúque typis eſt mandatum. Placuit quidem illis ut non ſine fictorum loci & typographi nominum larva prodiret, quale pro hominum arbitrio ſæpiùs fit. Sed verò non ita furtim aut clanculùm exiit quin in acta Typographorum & bibliopolarum Londinenſium ſocietatis illius temporis publica, expreſſim relatum fuerit, nec ſine auſpiciis Antiſtitis ſummi, qui ante alios librorum heic cenſuræ tunc præfuit, ejúſque de eo judicii teſtimonio. In Actis illis legitur 20. **Junii** 1589. **John Wolf. enterd for his Copy a Treatiſe of Thomas Eraſtus** *de Excommunicatione,* **reported by M. Forteſcue to be allowed by the Archbiſhop of Canterbury,** Id eſt, *Joannes Wolfius. In acta heic recipitur, ut liber ad eum ſpectans, Tractatus Thomæ Eraſti de Excommunicatione, quem retulit D. Forteſcutius approbatum eſſe ſeu typis permiſſum ab Archiepiſcopo Cantuarienſi.*. Is tunc erat Joannes Whitgiftus, ſeu qui Hugoni Broughtono in ſcriptis ſuis eſt Leucodorus, vir ſanè ob pietatem, doctrinam, prudentiam morúmque probitatem inſignem perquam tunc celebris. Certè rarum ſatis erat, librum aliquem typis ab ipſo Archiepiſcopo (cui uti & Epiſcopo Londinenſi librorum Cenſura heic demandata) permiſſum eſſe & approbatum. Ab iis qui antiſtitibus erant à ſacellis id fieri aſſolebat. Nequaquam igitur eſt exiſtimandum editionis

[s] *Georg. Draudius in libris Theologicis tit. Excommunicatíon. Anton. Zapata in Indice Expurgatorio pag. 902.*

[t] *Catalog. lib. in Bibliotheca Bodleiana, in* Eraſto.

[u] *Epiſt. Bezæ ante tract. de Excomm. & Presbyt. Melchior Adam in Medicorum vitis.*

ditionis hujus Eraſtianæ non ſingularem habuiſſe rationem Archiepiſcopum illum, nec ipſum ſolùm ſed alios viros pios & doctos, quorum ut copiâ quidem tunc abundabat Anglia, ita præſentiâ frequentiſſimâ proculdubio fruebatur ille, libentiùs editioni faviſſe, utpote quæ adeò conſona paſſim exhiberet eis, quæ in uſu heic eſſent receptiſſimo, tum quoad Presbyterialis ſeu Conſiſtorianæ juriſdictionis aliúſve, Eccleſiaſticæ nomine, quæ non ad Juris Anglicani normas, id eſt ad Jus heic prorſùs Humanum exerceretur, Negationem, tum quoad Regium ſeu Regiminis publici (quod Magiſtratûs vocant) jus tuendum quod in Anglia paſſim juxta ſuperiùs oſtenſa, per anteacta ſecula obtinuiſſet. Nec puto, cum editio ad hunc modum facta fuerit, opinabitur quiſquam monita Typographi nomine ſive in fronte ſive in calce data tam ipſius reverà fuiſſe quàm ſive Archiepiſcopi jam dicti ſive alterius qui non ſolùm ex ſuo ſed aliorum virorum graviſſimorum, qui luce digniſſimum opus cenſerent, ore & judicio loqueretur. Memini me in bibliotheca Lambethana, quæ dudùm Cantabrigiam tranſlata eſt, vidiſſe codicem hunc, ſic typis emiſſum, in corio flavo nitidiùs compactum cum inſcriptione hac utrinque aurea, intra ſertum itidem aureum inſerta, *Intus quàm extra formoſior.* Atque ipſum fuiſſe opinor codicem quem Arciepiſcopo illi qui editionem ſic commendaverat, ut moris eſt, donaverat typographus. Mirabitur, puto, nemo in Romanenſium Indicibus expurgatoriis [x] opus hoc inter Eraſti alia aliquot expreſſim perpetuò prohiberi damnaríque. Certè quoniam ita impugnat liber hic Excommunicationis, id eſt Juriſdictionis Eccleſiaſticæ dici ſolitæ uſum, qui ſcilicet velut divinitùs receptus ſic à compluribus obtenditur, ideò etiam inter Eccleſiaſtici ordinis Reformatorum non paucos ſatis habetur inviſus & veluti tantùm non publicè prohibetur. Proximo poſt editionem illam Londinenſem anno Beza, qui hactenùs etiam ſua in Eraſtum ſcripta evulgari noluit, Genevæ apud Joannem le Preux *Tractatum* edidit qui *Pius* dicitur *& moderatus, de vera Excommunicatione & Chriſtiano presbyterio, jam pridem pacis conciliandæ cauſâ, Cl. v. Joan. Eraſti* (ita codices impreſſi; quorum in nonnullis *Th.* in chartula τῷ *Joan.* glutine ſuperimponitur) *D. Medici centum Manuſcriptis Theſibus* (editarum Eraſti numerus eſt 75) *oppoſitus & nunc primum, cogente neceſſitate, editus.* Præfatio item adjicitur quæ de editione Eraſtiana ita larvata haud parùm conqueritur. Certè Opus ipſum Argumenta ex Utroque fœdere ſumi heic ſolita, bene habet congeſta diſpoſitáque uti & Reſponſiones, qualeſcunque ſint, ad Eraſtiana. Diligenter utroſque ſcriptores illos perpendat veritatis ingenuè amantior quiſquis fuerit, uti etiam alios in Germania [y], Belgio [z], Anglia [a] libros aut in Eraſtum nominatim aut ejus heic doctrinam, editis, quorum plerique nuperi. Sed utinam intereà Eraſtus cùm adverſariis ſuis æquè apud bibliopolas proſtaret. Quod nondum factum, ex editione quam expectamus, ſtudioſioribus ſperandum. Qui liberè item heic diſquirit, non omninò prætermittat *Grallas* illas [b] doctiſſimè & ingenioſiſſimè nuper in Guilielmum Apollonii ſcriptas, etiam & Anglicè verſas, uti nec opuſcula inde nata & pendentia

[x] *Franciſc. Magdalenus in Elench. lib. prohibit. Anton. Zatrapa in Ind. exp. pag.* 902.

[y] *Zacharias Urſinus Tom.* 3. *pag.* 803. *Gaſpar. Brochmand. in Syſtem. Theolog. Tom.* 2. *cap.* 5. *tit. de Diſcip. Eccleſiaſtica*

[z] *Guil. Apollonii, alii Autores obvii qui nuper de Iure Majeſtatis circa ſacra, libertate Eccleſ. Epiſcopatu Conſtantini, id genus aliis ibi ſcripſere.*

[a] *Georg. Gilleſpius* in Aaronis Virga *Anglicè, & Samuel Rutterfordius. lib.* de Jure Divino Regiminis Eccleſiaſtici *Anglicè item, Londini* 1646. *alii ſatis numeroſi, nuper idem libenter inculcantes.*

[b] *Franekeræ* 1646.

dentia alia, quæ ſatis obvia, nec libellum omninò illum Hugonis Grotii; ut de viris apud nos doctis aliquot qui Eraſto apprimè favent in libris ſuis de diſciplina Eccleſiaſtica paſſim proſtantibus, taceam. Plurima etiam hanc in rem ex eis quæ de Excommunicatione Judaica & publica Antiquitatis, etiam per anteriora Chriſtianiſmi ſecula cuncta, Profeſſione, Praxi & moribus ſupra oſtenduntur, ſeriò ponderanda. Cum primis illud, Sacrorum interdictionem forenſem apud Judæos ſeu in Excommunicationis illorum uſu (unde defluxiſſe Chriſtianum plerunque admittitur) reperiri nullam, ut ſatis antè monſtratum. Accedet autem Libro in Secundo, de Sententia illa quam crebrò nimis apud viros alioquin etiam longè doctiſſimos receptam video, de Juriſdictionis circa Sacra & circa Profana ſeu non Sacra, quaſi Eccleſiaſticæ & Politicæ (ut vulgò penes Chriſtianos diſcriminatur) apud Judæos diſtinctione, adeóque de Tribunalium ſeu Synedriorum ſub notionibus illis genere ibi duplici, Diſquiſitio accuratior & Determinatio. Alia huc ſpectantia occurrunt in ſequentibus.

Cap. XI.

Rationes *atque* Argumenta *quibus* Excommunicationis *Forenſis* Jus *ex ipſo* Juris Naturalis, *ſeu, ante legem in Sinai datam*, Divini *fonte à ſcriptoribus aliquot elici ſolet, perpenduntur. In Hæreſim* Adamitarum, *ſpurcam illam quidem ſed pervetuſtam, receptum eſſe* Excommunicationis uſum, *velut in* Paradiſo *inſtitutum. Inde etiam in aliorum aliquot ſententias. De* Excommunicatione Adæ *&* Pœnitentia *ejus per annos* 130, *apud Talmudicos. De* Caino *qui ob fratricidium dicitur* Excommunicatus. *Traditio Rabbinica de* חרם *ſeu* Anathemate *à* Joſephi *fratribus, cum illum vendidiſſent, in ſeipſos, ne quod fecerant*, Jacobo *indicaretur, denuntiato. Commenta* Mahumedanorum *de Tempore per quod manſit* Adam *in Paradiſo & de Loco in quem ejectus eſt, ſeu Monte ac Inſula Indica* Sarandib *dicta. Nec in Adæ expulſione, nec in Caini exilio nec in* Anathematiſmis *Intervallo, quod heic primariò tractatur, tributis aliquot (licet etiam ipſi fidem mererentur)* Excommunicationis *propriè ſumtæ vel Figura vel Proportio reperitur.* Cerith *ſeu* Exſciſſionem *Incircumciſi aliorúmque poſtmodum ſub Lege*, Excommunicationem, *quæ de quæritur, non ullatenus fuiſſe. Et demùm, tametſi in vetuſtioribus illis exemplis ipſa Pœna hæc omninò haberetur, nihil inde ſequi quod ad* Jus *heic adſtruendum, quale volunt aut ſaltem libentiſſimè obtendunt non pauci*, Divinum *ullatenùs conducat.*

Diffuſiùs per Capita proximè ſuperiora Quatuor egimus de Jure ac Uſu Excommunicationis reliquiſque ejus Appendicibus & Circumſtantiis quæ ad retrò actorum temporum Sententias, de ejuſdem Jure,

re, ritè eruendas perſpiciendáſque diverſimodè attineant; quatenus nimirùm ſive apud Judæos ſub Lege ſive inde ſive (ut nonnullis placet) aliunde in Chriſtianiſmo recepta ac uſurpata eſt. Quod ideò quidem fecimus ut commodiùs & apertiùs dignoſceretur, Quæ & Qualiſnam per anteriora illa uſque in noſtrum ſecula, cenſita & quàm variatim & quomodo adhibita, temperata, admiſſa, omiſſa, rejecta, revocata, controverſa fuerit Pœna illa (ſeu, ut malunt alii, Morum ac Pietatis Medicina; quale planè, quà forenſis hæc eſt, nec ſine publicis Juriſdictionis ſpectaculis atque ſtatûs perſonæ inter ſuos mutatione viſibili, de Pœna dici ſatis rectè poteſt omnimoda; quùm nulla apud homines Pœna reverà non ſit tam Medicinalitèr erga aliquos quàm Sonti ipſi etiam, partim ſaltem, Retributivè irrogata) Pœna, inquam, illa cujus Juris Originem haud ſcriptorum pauci ex Intervallo Libro huic aſſignato petere ſolent. Abſque enim hoc non ſatis undiquaque conſtaret heic de re ipſa de qua diſquiritur, ſcilicet, tum Utrum in Pœnis forenſibus hujus Intervalli ſeu in Judiciorum ac Juriſdictionis ejuſdem Effectibus revera locum ſive ex Jure Naturali ſive ex Divino aliter ſortiretur illa ullum, tum Quid ea de re ſenſerit Antiquitas maximè tam Judaica quàm Chriſtiana; quorum utrunque ut neceſſariò ac penitiùs heic animadvertendum, puto nemini non viſum iri. Sequitur autem ut, juxta inſtitutum ſuperiùs propoſitum, Rationes & Argumenta quæ afferri ſolent ab eis qui ex intervallo hoc Legis in Sinai dationem antevertente Juris heic originem deducendam velint, introſpiciamus perpendamúſque. Qui pertinaciùs ex Jure Divino, eóque Præceptivo, vim Pœnæ hujus originariam pendere contendunt: etiam ab ipſo rerum conditu eam petunt. Marius Alterius[a] *Uſque adeò vetus & antiqua exiſtimanda eſt Excommunicationis cenſura cujus uſus divinitus ad nos perveniſſe certa fide habetur, ut minimè recens ſicut falsò & temerè Hæretici mentiuntur* (ſic ille; ſic id genus alii aliquot, ſed ſatis quidem temerè ipſi, ne quid graviùs dicam) *Sed priſca potius priſcarúmque vetuſtiſſima rerum merito dicenda ſit, ut quæ à primæva Orbis origine ortum habuerit.* Tantundem, quantum ad originis heic vetuſtatem aſſerendam, habent alii tam ex Reformatis[b] quàm Romanenſibus[c]. Atque in patribus vetuſtis nonnulla, ut ſtatim dicetur, occurrunt aliquantulùm conſona. Quinimò ne origini heic quid omninò deeſſet quod ex intima vetuſtate obtendi poſſet, etiam Satanæ & Angelorum ejus extra communionem paradiſi ſeu ſanctorum à Numine poſitorum ſeu cadentium adeóque Anathemate percuſſorum, in ipſo orbis initio, exemplum, *principium dediſſe excommunicationi* aiunt recentiorum aliqui[d], adjicientes *nec* ſolum principium ſic dediſſe Satanam ſed *ſententiam quandam ipſum effectum in quam retruduntur quotquot ſunt excommunicati. Traduntur enim Satanæ Excommunicationis vinculo percuſſi.* Et velut Anathematis & Excommunicationis primæ imaginem in illo Satanæ ac Angelorum ſuorum caſu collocant ſuperiorum ſeculorum ſcriptores aliquot celebres, ut Honorius Auguſtodunenſis[e], Petrus Bleſenſis[f], Robertus Arborienſis[g]. Alii verò ſunt qui ad rem non omninò hoc trahunt; etiam qui inter

excom-

a *De Excomm. Diſp. 2. lib. 1. cap. 6.*

b *Conrad. Bertram. de Politia Judaica cap. 2. Beza de Presbyterio Arg. 1. pro Excommunicatione.*

c *Io. Caſalius de vett. Chriſtianorum Ritibus cap. 22. Antonius Serpenſis in Chronologia Eucharistica Enarrat. 20. pag. 597. Theophilus Rainaudus de Monitoriis part. 2. cap. 9. &c.*

d *Mar. Alterius lib. 1. diſp. 2. cap. 6. & Caſalius loco citato.*

e *De antiquo ritu Miſſæ, ſ. in Gemma Animæ lib. 3. cap. 78.*

f *Sermone 29.*

g *De utroque Gladio Tom. 2. Theorem. 7.*

excommunicationis, quâ forenſis eſt & Abſolutione tollitur, typos recenſeri meritò non admittunt [h]. Primarium autem ſive Typum, ſive Adumbrationem ſive Imaginem (his enim vocibus utiamant) ſive Argumentum ſumi heic ſolet ex illa Adæ & Evæ, cognitâ à Numine cauſâ, ob prævaricationem & mandati Divini violationem ejectione è Paradiſo [i]. וישלחהו יהוה אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם ויגרש את האדם וגו׳ *Et emiſit eum Dominus Deus è Paradiſo ut coleret terram è qua ſumtus eſt; & expulit Adam* &c. Atque inde ſanè primò Excommunicationis non Exemplum ſolum ſed velut Inſtitutum à poſteris ſequendum recepere Hæretici priſci Adamiani ſeu Adamitæ dicti, qui à Prodico [k] autore ſuo ſuaſi, nuditatem primorum parentum in paradiſo imitabantur, & eccleſiam ſuam Paradiſum [l] inde nuncupantes, ex ea ideò, ſub ipſo etiam Adami nomine, ejiciendum voluere ſi quis deliquiſſet. Epiphanius [m]; Εἰ δὲ δόξειε, τινὰ, ὡς καὶ τοῦτο λέγουσιν, ἐν παραπτώμασι γενέσθαι, οὐκέτι τοῦτον συνάγουσιν. Φάσκουσι γὰρ αὐτὸν τὸν Ἀδὰμ τὸν βεβρωκότα ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ κρίνουσι ἐξεῶσθαι, ὡς ἀπὸ τοῦ Παραδείσου, τουτέστι τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας. ἡγοῦνται γὰρ τὴν ἑαυτῶν Ἐκκλησίαν εἶναι τὸν παράδεισον, καὶ αὐτοὺς εἶναι τοὺς περὶ Ἀδὰμ καὶ Εὔαν, *quod ſi quis, ut dicere etiam ſolent, in culpam lapſus eſſe videatur, hunc in conventum ſuum minimè recipiunt. Adamum enim illum eſſe dicunt, qui de ligno comederit, atque è Paradiſo hoc eſt Eccleſia ſua exterminandum judicant. Nam Eccleſiam ſuam Paradiſum eſſe ſtatuunt; ſeipſos verò Adamum & Evam.* Etiam à patribus primariis memoratur expulſio Adæ ut excommunicationis in eccleſia exercendæ Adumbratio & Exemplum. Inde Auguſtinus [n]; à ſacramento viſibili *alienandus utique fuerat vel jam moriturus, vel etiam tanquam Excommunicatus; ſicut etiam in hoc paradiſo, id eſt Eccleſia, ſolent à Sacramentis altaris viſibilibus homines diſciplina eccleſiaſtica removeri.* Et Hieronymus de Excommunicatis ſui temporis [o], *prævaricati ſunt pactum Dei in Eccleſia, ſicut Adam prævaricatus eſt in Paradiſo, & imitatores ſe antiqui parentis oſtendunt, ut quomodo ille de Paradiſo, ſic iſti ejiciantur de Eccleſia.* Quid quòd Honorius Auguſtodunenſis à Domino, in illo de Satanæ caſu & in Adæ expulſione, Eccleſiam formam Excommunicationis accepiſſe disertè tradit [p]? *Quod Eccleſia,* inquit, *peccantes de Eccleſia ejicit, ſuperbos autem & rebelles Excommunicat & non pœnitentes indignos ſepultura judicat, iterum à Domino formam accepit qui peccantem hominem de paradiſo expulit, ſed pœnitenti cœlum aperuit, Diabolum vero ſuperbientem & rebellem excommunicavit & de cœlo & cœleſti Eccleſia ſegregavit, & quia pœnitentiâ non flectitur nunquam recipitur. Igitur pœnitentes per gratiam ſalvantur, Excommunicati ſuperbientes Diabolo incorporantur.* Sic Honorius ille. Atque obvium eſt apud ſcriptores ante indicatos aliόſque tam è Reformatis quàm Romanenſibus hinc veluti ex Origine primaria Excommunicationis & Uſum & Jus deduci. Etiam ipſe Beza in Tractatu ſuo adverſus Eraſtum inter Argumenta ſua hoc ut primum collocat. Quin verò Ebræos etiam ipſos Expulſionis ſeu Separationis Adæ nomine נדוי *Niddui*, id eſt ipſius apud eos *Ex-*

h *Theophil. Raynaud. de Monitoriis Part. 2. cap. 9.*

i *Geneſ.* 3. 23.

k *Theodoret. Hæretic. Fabul. lib.* 1. *cap.* 6.

l *Auguſtin. de Hæreſibus ad Quodvult deum cap.* 31.

m *Hæreſ.* 52. *ſeu* 52. § 2.

n *In Geneſ. ad literam lib.* 11. *cap.* 40.

o *In Oſeæ lib.* 2. *cap.* 6.

p *In Gemmâ Animæ* ſeu de *Antiquo ritu Miſſæ lib.* 3. *cap.* 78.

communicationis, habetur, Rabbi Jeremiah Ben Eliezer [q] in Talmude, כל אותן השנים שהיה אדם הראשון בנידוי הוליד רוחין ושידין ולילין שנאמר ויחי אדם שלשים ומאה שנה ויולד בדמותו כצלמו. מכלל דעד האידנא לאו כצלמו אוליד: *Omnibus iſtis annis quibus fuit Adam, homo primus, in Excommunicatione* (ſeu *Niddui*) *genuit Spiritus, Dæmones & Lamias, ſicut dicitur*, & vixit Adam triginta & centum annos genuitque ad ſimilitudinem ſuam juxta imaginem ſuam. Non omninò uſque ad tempus illud genuit quenquam in ſimilitudine ſua.* Scilicet; antequam genuerat Sethum. Idem inde citat Abarbinel [r] cui neſcio quare Rabbi Eliezer Ben Azariah ejuſdem autor ſit. Fabula quidem illa de Dæmonibus, Spiritibus, & Lamiis per tempora ab illinc anteriora ab Ada ex neſcio quibus ſuccubis ſuſceptis atque etiam parilis de Evæ per id tempus prole, apud ſcriptores Judæorum alios (nam Chriſtianos qui inde interdum uſurpant prætermitto) non rarò habetur [ſ] uti & illud de generatione hac prima juxta ſimilitudinem ſuam ſine [t] fabulæ iſtius aſſumento. Quod verò ad Excommunicationem ſeu *Niddui* Adæ ſic dictam heic attinet; ea capienda eſt, de ſtatu ejus, uti & Evæ, juxta eos qui hoc tradiderint ſingulari per tempus illud centum & triginta annorum (undecunque aut quomodocunque numeratorum; neque enim ea de re aut diſſonis etiam veterum circa eam ſententiis heic plura dicere eſt operæ pretium) in quo ab invicem, velut in Pœnitentiam & Caſtigationem diutinam, ſeparati ſunt. Neque aliter ad expulſionem è Paradiſo juxta eos ſpectat. Inde Gloſſa Talmudica [u] ait in *Niddui* ſeu *Excommunicatione* Adamum manſiſſe per annos 130 ex eo quòd à Numine de fructus interdicti comeſtione adeò fuiſſet increpatus [x]. Et Jarchius ad locum illum Geneſeos de generatione ad ſimilitudinem ſuam anno 130, עד כאן פרש מן האשה *uſque ad tempus illud ſeparatus eſt* ſeu *abſtinuit ſe ab uxore.* Alii tantundem ibi. Etiam de Pœnitentia ejus & caſtigatione per id tempus ſui, diſertè Rabbi Meir [y]; אדם הראשון חסיד גדול היה כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו ישב בתענית מאה ושלשים שנה ופירש מן האשה מאה ושלשים שנה והעלה זרזי תאנים על בשרו מאה ושלשים שנה *Adam, primus homo, valdè erat pius, adeo ut poſtquam viderat ſe morti obnoxium eſſe, in Jejunio manſerit per annos 130, ab Uxore item ſeparatus fuerit annos 130 & per totidem annos aptaret cingula ficulnea ſuper carnem ſuam.* Legitur item in Rabbinis [z], באחד בשבת נכנס אדם במי גיחון העליון עד שהגיעו המים עד צואריו ונתענה שבעה שבתות ימים עד שנעשה גופו כמין כברה אמר אדם לפני הקב״ה רבון כל העולמים העבר נא חטאתי מעלי וקבל את תשובתי וילמדו הדורות שיש תשובה ואתה מקבל תשובת שבים מה עשה הקב״ה פשט ידו והעביר את חטאתו מעליו וקבל את תשובתו שנ׳ חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי סלה מן העולם הזה וסלה מן העולם הבא *Septimanæ feria prima ingreſſus eſt Adam aquas Gihon ſuperioris donec pertingerent aquæ ad collum ejus & afflixit ſe ſeu jejunavit ſeptem hebdomadibus uſque dum factum eſt corpus ejus inſtar cribri. Dixit Adam coram Deo Optimo Maximo, Domine univerſi mundi, tranſeat quæſo peccatum meum à me, & recipe Pœnitentiam meam, ut diſcant omnes ætates* (tota poſteritas) *quòd ſit Reſipiſcentia & quod ſuſcipias*

q In Gloſſa Talmudica ad tit. Erubin. c. 2. fol. 18. b. partim citatur I. Buxtorfio in Lexic. Chald. Thalm. col. 1306.

* Geneſ. 5. 3.

r In Piruſh Tora fol. 38. col. 4.

ſ Bereſith Rabba paraſ. 24. Midraſh apud Maimonidem in More Nebochim part. 1. cap. 7. Elias in Tiſb. verbo לילית Zohar ad Bereſith fol. 45. col. 177. edit. Cremon. Ajin Iſrael part. 1. fol. 80. col. 3. Praga &c.

t Targum Jonathan Geneſ. 5. 3. Rabbi Moſes Bar Nachman ibidem. Pirki R. Eliezer cap. 22. &c.

u Babylon. ad tit. Erubin c. 2. fol. 18. b.

x Gen. 3. 11.

y Talmud. Babylon. loco antè citato.

z Pirki R. Eliezer cap. 20. unde R. Abraham Zacuth in Juchaſin fol. 5. a.

tu reſipiſcentiam convertentium ſe. Tunc autem Deus O. M. extendit dexteram ſuam atque removit ab illo peccatum ejus, & recepit converſionem ejus juxta illud[a], *Peccatum meum tibi notum feci, & iniquitatem meam te non celavi, Selah ex hoc ſeculo & Selah è ſeculo futuro.* Etiam in *Midraſh* ſcribunt[b] quod Adam annos centum & triginta priuſquam Sethum genuiſſet in Aqua ſederit uſque ad Nares, ob peccatum illud quod de arbore vitæ comedendo commiſiſſet, unde etiam hodieque in facinoroſorum Pœnitentiis Judæorum Afflictiones variæ quas memorat loco citato Buxtorfius pater. Affertur etiam hanc in rem Maledictio Numinis in Cainum[c] ob fratricidium, & ejectio ejuſdem ut exulis & profugi. נע ונד תהיה בארץ *exul* ſeu *vagus & profugus eris in terra.* Et de ſe-ipſo Cain הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר quod verti ſolet *ejicis me nunc à facie terræ & à facie tua abſcondar*, ſecundum quem ſenſum, neque aliter intelligitur in Paraphraſis Chaldaicæ, quæ Onkeliana eſt, exemplaribus aliquot quæ habent ומן קדמך אהא מטמר *& à facie* ſeu *præſentia tua ero abſconditus.* Ita ſcilicet ea cujus verſionem non ſine Leonis X. auſpiciis ante centum ampliùs annos edidit Nicolaus Corvinus[d]; uti etiam quæ in Bibliis habetur tum Regiis tum Jaianis. Atqui in codicibus Bombergianis, Conſtantinopolitanis binis (quorum Perſicam ſimul habet altera verſionem, altera Græco-barbaram & Hiſpanicam) Garianis, Buxtorfianis, aliis qui conjunctam habent paraphraſin hanc, uti etiam in pervetuſto ejuſdem penes me MS. legitur ומן קדמך לית איפשר לאטמר *& à conſpectu* ſeu *facie tua non eſt poſſibile abſcondi.* Neque aliud exemplar ſecutus eſt Paulus Fagius. Et quaſi idem interrogativè habet R. Saadias adeóque Arabica in Jaianis; وان طردتني اليوم الوجه الارض هل استتر من بين يديك *Quod ſi expellas me hodie de facie Terræ numquid abſcondar à præſentia tua?* cui non ita diſſona eſt Chaldaica Jonathanis dicta. Sequitur pòſt ויצא קין מלפני יהוה וישב בארץ נוד קדמת עדן *Et exivit Cain è facie* ſeu *præſentia Domini & habitavit in Terra Nod ex Orientali plaga Eden*, ſeu, ut vulgata, *profugus in terra ad Orientalem plagam Eden.* Atque in pœna Caini hac Excommunicationem expreſſim fuiſſe non ſemel ait Lutherus ipſe[e], qui toties pro pœnæ hujuſmodi, ut adhiberi ſolet inter Chriſtianos, adverſario apud Romanenſes memoratur. Alii tantundem; ídque tam ex Reformatis[f] quam Romanenſibus[g]. Et Beza, *Fuit igitur ante legem Moſis, ipſo Deo auctore, uſurpata Excommunicatio, quam poſteà exercuiſſe Adamum cum ſuis liquet ex illa filiorum Dei à filiis hominum diſtinctione quæ ſub Enos Adami nepote manifeſtò in uſu cœpit.* Quinetiam illud de Incircumciſi pœna, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה[h] *exterminabitur* ſeu *excidetur anima* ſeu *perſona illa è populis ſuis*, huc ſpectare neceſſe eſt ut exiſtimetur ab illis qui pro Pœna illa כרת *Cerith* ſeu *Exciſione* totiès poſtmodum in lege etiam adhibita, disertè Excommunicationis vocem ſubſtituunt, quemadmodum fecit dudum interpres Cantabrigienſis Canonum Pœnitentialium[i] Mai-

a *Pſal.* 52. 5.

b *Apud J. Buxtorf. in Synagoga Iudaica cap.* 34.

c *Gen.* 4. 12. *&c.*

d *Antwerpiæ in* 16 *anno* 1535.

e *Ad Gen.* 4.

f *Beza De Preſbyterio & excommun. Arg.* 8.

g *Mar. Alterius Diſſ.* 1. *lib.* 1. *cap.* 6. *Caſalius de veteribus Chriſtian. ritibus cap.* 22. *Theophilus Rainaud. loco antè citato &c.*

h *Gen.* 17. 14.

i *Cantabrigiæ* 1631. *in* 4.

Maimonidis. Scilicèt prò Maimonidis illo[k] de Peccatorum in Graviora & Leviora diſtinctione, אלו הן הקלות ואלו הן החמורות והחמורות הן שחייבין עליהן מיתת ב״ד או כרת ושבועת שוא ושקר אף על פי שאין בהן כרת הרי הן מן החמורות ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם הקלות ſubſtituit ille, *Quæ leviora ſunt? quæ Gravia ſunt unde Homines reatum incurrunt mortis à Conſiſtorio inferendæ vel Excommunicationis; & quamvis Juramentis vanis & falſis non impendet excommunicatio, ſunt etiam illa è Gravioribus. Quæ contra reliqua præcepta Negativa committuntur & contra Affirmativa de quibus non eſt Excommunicatio, Leviora ſunt.* Quaſi כרת *Cerith* (de quo fuſiùs agitur capite ſexto) ipſam ſignificaret Excommunicationem, quatenus notione in ſua recepta uſurpari ſolet, nec ſolùm in legibus poſtmodùm datis ſed etiam in illa de Circumciſione, ad quam primò ſpectat, adeóque ad tempus Legis in Sinai dationem antevertens. Aliis item in verſionis illius locis, quoties occurrit, ſic redditur. Nec deſunt alii viri quidem docti qui huic כרת *Cerith* ſignificatui ſunt conſoni. Illuſtris item vir Anaſtaſius Germonius Archiepiſcopus & Comes Tarantaſienſis, de Excommunicationis origine agens; *Potiùs*, inquit, [l]*crederem Gentes ab Hebræis, quemadmodum alia multa, hanc è ſacris ejectionem mutuatas fuiſſe. Nam Hebræos Excommunicationem habuiſſe auctor eſt Eliezer Rabbi*[m] *qui ait Joſephi fratres ſub anathematis pœna præcepiſſe ne quis Joſephi venditionem revelare patri auderet. Et ſubjungit, vultis excommunicationis vim & efficaciam videre? videte in Joſuâ*[n] *& in libris Regum*[o]. Sic ille; quaſi etiam in Joſephi ævo ſeu diu ante Legis in Sinai dationem, adeóque per Intervallum quod tractamus, receptus fuiſſet apud Ebræos Excommunicationis uſus. Et legitur quidem in *Pirki* R. Eliæzer, loco citato[p], hiſtoriola ſacra de Joſepho à fratribus vendito, cui adjicitur אמרו נחרים בינינו שאין אחד ממנו מגיד הדבר ליעקב אבינו עד שיהיה ברשות כלנו אמר להם יהודה ראובן אינו כאן ואין החרם בתקים אלא בעשרה מה עשו שתפו למקום עמהם והחרימו *Dixerunt, Anathema* ſeu *Cherem denunciemus inter nos ne quis noſtrum rem indicet Jacobo Patri noſtro antequam licentia à quolibet noſtrum detur. Dixit illis Jehuda; Ruben non eſt heic; & Anathema* ſeu *Cherem ritè ſatis non fit*, aut *non ſatis eſt validum niſi adſint Decem. Tunc igitur ſociarunt ſibi Deum* (ut ita Decem adeſſent) *atque Anathema denuntiarunt.* Cum autem noctu adeſſet Ruben הגידו לו הדבר שעשו ואת החרם שהחרימו ושמע ראובן את החרם ושתק וגם הקב״ה שתק ומפני החרם לא הגיד הדבר ליעקב *narrarunt ei rem quam fecerant uti etiam Anathematis denuntiationem. Ruben autem cum Anathema audiſſet, tacuit, atque etiam tacuit Deus O.M. & propter Anathema non indicavit hanc rem Jacobo.* Dein paulò pòſt addit quòd fratres Joſephi, cum eum ſuperſtitem ac incolumem eſſe in Ægypto comperirent, התירו את החרם *ſolverunt Anathema.* Atque ad illud de *Jacobi ſpiritu reviviſcente*[q], cum Joſephum ſuperſtitem eſſe audiret, וכי מתה היתה רוחו של יעקב שחיתה: אלא מפני החרם נסתלקה רוח הקדש מעליו וכיון שהתירו את החרם שרתה עליו רוח הקדש כבתחלה

Et

k Halach. Theſuba cap. 1.

l De Sacrorum Immunitatibus lib. 3. cap. 14.

m Cap. 38.

n Cap. 5. & 7.

o Reg. 1. & 4. cap. 2.

p Fol. 34. Col. 1.

q Gen. 45. 27.

Et quomodo mortuus erat ſpiritus Jacobi qui revixit alitèr quàm ex eo quod propter Anathema ablatus fuit ab eo ſpiritus Sanctus. Et poſtquam ſolverant Anathema habitavit ſuper eum ſpiritus Sanctus ſicut anteà. Heic planè teſtimonium habetur qualecunque tum de Anathematis ſeu ḡ *Cherem* Uſu ut in moribus tunc receptiſſimo, tum de ejuſdem Solutione. Idem ipſum totidem fermè verbis legitur in *Sepher Tanchuma* ſeu *Jelmadenu*[1]. Atque hæc ſunt Argumenta ſeu Rationes ex Intervallo ipſo quod heic primariò tractatur, ad Excommunicationis inſtitutionem, quaſi ex ipſo Jure Naturali ſeu Divino nata fuiſſet, aſſerendam adductæ. Subjungi ſolent alia ex Maledictionibus ſolennibus ſub lege quaſi ex Intervallo hoc priore in poſteritatem propagatis, uti etiam ex eo quod corpore Immundi uſque dum in munditiem ejuſdem reſtituerentur, Templo Sacríſque, ex peculiaribus legibus, arcerentur, id genus alia aliquot, de quibus capite ſeptimo ita monitum eſt, ut quid ea de re iterare heic ſupervacaneum foret. Dum verò jam dicta ut ritè perpendantur introſpicimus, Duo maximè ſunt conſideranda. Primum, utrum reverà in eorum aliquo Excommunicationis, qualis in controverſia hac intelligitur, Uſus aut Exemplum reperiatur. Secundum, num tametſi concederetur ita ſe rem habere de Uſu & Exemplo, Argumentum inde aliquod aut Ratio ad Juris Præceptivi alicujus heic caput aut Inſtitutum adſtruendum ritè poſſet adduci. Quod ad primum ſpectat, adeóque ad illud primò de Luciferi & miniſtrorum ejus è Cœlo dejectione; in eo planè præter perpetuum ex omni Beatitudine exterminium, nec Pœnitentia aut Abſolutione aliqua unquam diluendum, nihil omninò continetur; unde item, velut ea qua cum & Excommunicatione Eccleſiaſtica proportio neutiquam ulla ſatis intervenit, nequidem inter typos & adumbrationes heic à nonnullis qui intereà Juris circa hanc rem Divini ſunt aſſertores acerrimi, admittitur, ut jam antè monitum; quanquam alii qui nihil omninò non corradi & congeri heic velint quod Excommunicationis partem aliquam ſeu figuræ qualemcunque umbram præ ſe ferat, eam ut primarium heic Juris ſive Teſtimonium ſive Argumentum ſive Exemplum uſurpant. Sed ſanè, ſi ideò pro Excommunicatione ſumenda fuerit, quoniam in ea communicationis priſtinæ privatio qualiſcunque erat, ſequetur pœnam omnimodam ſive à Numine ſive ab Hominibus irrogatam hoc nomine paritèr venire. Neque enim ulla eſt Pœna ſiue Pecuniaria, ſive Corporalis, in qua non continetur, ſub notione aliqua, priſtinæ communionis privatio aut deminutio; ut in Exilio, Morte, Membrorum mutilatione, Carcere, Mulcta, reliquis. Nam ante pœnam irrogatam commune erat tam ipſius ſic puniti, quàm aliorum, inter ſuos, ea libertate frui, quæ, accedente pœnâ, tollitur aut minuitur. Adeóque non minùs ultimum qualecunque ſupplicium quam Luciferi ſuorumque è cœlo dejectio, notione ejuſmodi, communicationis privatio adeòque Excommunicatio dici poſſet. Sed ita ad rem ac notionem de qua agitur ſingularem non omninò attinebit, utpote in qua nec ulla loci priſtini retentio, nec ſpiritualis nec alia ſive Pœna ſive Medicina in correctionem, aut Abſolutionis per pœnitentiam eámque publicam expectationem, habetur quemadmodum in Excommunica-

[1] Vermaſi. 15. col. 4.

tione qua de loquuntur ipſi qui ejectionem illam huc trahunt. Tantundem certè etiam de Adæ ſeu primorum parentum è Paradiſo terreſtri expulſione dicendum. Pœna illa planè exilium perpetuum erat ſeu deportatio è Paradiſo in alias terras. Et tam Judæi & Mahumedani quàm Chriſtiani de exilio è loco illo in alium expreſſim, juxta ea quæ ſatis aperte etiam videntur tradi in Geneſi, ſumere ſolent: licet non defuerint qui Allegorice omninò rem explicandam velint. Ubinam Paradiſus ille fuerit, quamdiù duraverit, uti etiam quanto in eo manſerint primi parentes tempore ante expulſionem illam, diſputari ſolet ab eis qui in Geneſim commentarios ediderint aliiſque in Chronicis & Annalibus. Et perquàm diverſæ hiſce de rebus ſententiæ occurrunt. Atqui unanimes interim ſatis ſunt ſcriptores de eo quod eſt pœnam illam fuiſſe Soli mutationem nec ab eis redimendam. Ex horto *εἰς ἕτερον τόπον in aliam regionem* ejectos, ait Joſephus. In Montem Moriah (ubi poſteà Templum exſtructum) alii [s]. *In noſtram, velut exules, terram ejectos*, Sulpitius Severus. Alii paſſim in eandem ſententiam. Eutychius item Patriarcha Alexandrinus اخرجهما من الجنة في تسعة ساعات من يوم الجمعة علي جبل من جبال الهند *Ejecit eos ex horto hora feriæ ſextæ nona* [t] (ac eiſdem die & hora poſtmodum ait eum obiiſſe) *in montem ex montibus Indiæ.* Montem illum, ſeu locum in quem ejectus eſt, nuncupant Mahumedani plerunque سرنديب *Sarandib*, interdum autem الرهون *Rahon* qui eſt in Sarandib. Abu Mahumed Muſtaphi Ben Alſhid Haſen, in Hiſtoria univerſali, ubi à nonnullis tradi ait creatum eſſe Adamum die 28 Menſis Adar, adeóque tempore verno, aſcendente Tauro, & Evam Cancro aſcendente, ejectum illum eſſe adjicit à Numine [u] علي جبل سرنديب في شرقي ارض الهند *In Montem Sarandib in Orientali India plaga.* Ab aliis memorari ait idem, Adamum tunicâ ſuâ ficulneâ amictum illuc perveniſſe, ibíque folia è quibus ea compoſita eſt, vento & calore areſacta, indeque in pulverem redacta, diſperſa fuiſſe vento, atque ex pulvere illo ortam fuiſſe plantarum per Indiam odoriferarum copiam. Etiam tum eum tum Evam, ut Pœnitentes in luctu fuiſſe continuo per centum annos, ſeu ut alii per 300, atque ex luctûs illius lachrymis natum eſſe, Deo ſic volente, Lignum aloes, Zingiber, Caryophylla, id genus aromata alia. Hujuſmodi fovere commenta amant Mahumedani. Atque apud ejuſmodi alium [x] Abu Walid Ben Elſhecina, legitur quod Adæ in Paradiſo collocato كانت مدة اقامته فيها نصف يوم خمس مايه عام في عدد اهل الدنيا *Erat tempus quo ibi manſit dimidium diei, ſpacium ſcilicet annorum 500 juxta computum hominum vulgarem* [y], & quod ipſe, Eva, Diabolus & Serpens (tempore & ex occaſione Expulſionis illius) هبطوا جميعا ونزلوا في بلاد متفرقة ادم بالهند وقيل بسرنديب *Deſcendentes ſe tranſtulerunt omnes in regiones diverſas, Adam in Indiam, & dicitur in Sarandib*, Diabolus in Ægyptum, Eva & Serpens ſua in loca

[s] *Paraphr. Chald. Ionathanis dicta, Geneſ. 3. 23. alii.*

[t] *Videſis hac de re Cæſarium Quæſt. 60. Pirki R. Eliezer ca. 11. Tornielli Annales in Prima Mundi hebdomada* §. 21. *Alcoran. Azoar.* 17. *Matthæum Cigalam in Synopſ. Hiſtor. pag.* 9. *Dorotheum Monembaſienſem in Synopſ. hiſt. pag.* 16. &c.

[u] *MS. inter libros Guil. Laudi Arch. Cant. in Bibliotheca Bodleiana.*

[x] *MS. penes me.*

[y] *Vid. Pſalm* 90. 4.

loca ſingularia. Quantum ad locum idem ait Abu Elchaſen Hali Ben Elchaſin Ben Hali Ben Aibdallah[z], nempe tranſlatum eſſe Adamum علي جبل سرنديب *In montem Sarandib.* At verò quantum ad tempus quo in Paradiſo eum ante expulſionem ſtetiſſe ibi admittitur, وكان inquit ſcriptor hic

اذم في الجنه مع حوا ثلاث ساعات مقدار مايتين وخمسين سنه
من ايام الدنيا وهو ربع يوم من ايام الاخره الذي هو الف سنه

Atque manſit Adam in Horto cum Eva tribus horis, quæ non minoris ſunt quantitatis quàm 250 *annorum juxta vulgarem computum. Nimirum hæc quarta pars eſt alterius illius diei qui ex annis mille conſtat.* Ita Mahumedani jam dicti. Inſula quidem maris Indici هركند *Harchend* dicti celeberrima memoratur ab Aldriſio Geographo Arabe[a] Sarandib nuncupata & in eadem الرهون *Rahon* mons ille altiſſimus. Atque Iſmael Abul Feda[b], geographus percelebris, in montium Orientalium recenſione جبل inquit الرهون وهو جبل عال جدا في جزيره سرنديب علي خط الاستوا حيث لاعرض ويقول انه هو الجبل الذي هبط عليه ادم من الجنه *Mons Rahon, qui mons eſt valde fructuoſus in Inſula Sarandib ſub lineam Æquinoctialem, quantum ad latitudinem. Et dicitur in montem hunc tranſlatum eſſe Adamum è Paradiſo.* Fluvius item Sarandib memoratur (uti & alibi[c] tetigimus) ubi etiam pro Medio ſeu Umbilico Telluris inſula Mahumedanis reputatur. Neque alia videtur ab ea quæ Tapobrana & Sumatra aliiſque nominibus tam vetuſtis quàm recentioribus vocitari ſolet & primaria orbis terrarum inſula cenſeri. Atque ex adeò recepto illo de Adæ in Indiæ regionem expulſione commento pendet illud quod apud Joſephum Ben Gorion[d] atque ex eo in *Sepher Juchaſin*[e] occurrit de ſepultura Adæ in India. Sed hæc obiter. Exul igitur Adam; exul Eva, ſeu ut deportati utrique; neuter autem in Excommunicati, propriè & vulgo ſic dicti, ſtatum redactus, id eſt nec maledictus, nec Sacerdotio ille nec Sacramentorum dein uſurpandorum uſu interdictus alteruter. Poſt exilium illud utrique manſit ejuſmodi uſus integer. Nec ullibi tunc reperta Eccleſia aut cœtus hominum in quem jure aliquo reſtitui poſſent, ut ſemper in Excommunicatione. Et ſanè tametſi Judæorum commentum jam dictum de Ada per tempus illud annorum 130 בנדוי *in Niddui* ſeu ſeparatione (qua voce utuntur illi pro ipſa Excommunicatione) admitteretur, ſingularis plane τ̃ *Niddui* ita foret notio neque Excommunicationi illis poſtmodùm receptæ omninò ſimilis ſive Abſolutionem expectandam, ſive liberum Synagogæ communionis priſtinæ uſum interdictum, ſive conjunctas Maledictionis aliáſve Excommunicationis eorum propriè dictæ ſive partes ſive circumſtantias ſpectes. Ita enim in duas primò diſſecta invicem partes fuiſſet Synagoga ſeu Eccleſia illius temporis ex hominibus duntaxat binis tunc conſtans, nec è Synagoga vel Eccleſia ſive hic ſive illa ejiciebatur. Et non ita eſt diſſimile vero quin, niſi ſuam hanc, ut oſtenſum eſt, primò adeò expreſſim petiiſſent Excommunicationem Hæretici illi priſci, Adamitæ dicti, nulla

fuiſſet

[z] MS. penes me.

[a] Part. 8. Climatis 1.

[b] MS. in Biblioth. public. Cantabrigienſi pag. 43.

[c] De Jure Nat. & Gent. lib. 3. cap. 11. pag. 342.

[d] Lib. 1. cap. 11.

[e] Fol. 6. b.

fuiſſet inde Excommunicationis aut uſûs aut proportionis in veteri Chriſtianiſmo deductio. Nec cum ratione omninò agere videntur qui in Chriſtianiſmo recentiori ſuam inde velint deductam. Haud ita abſimilis illius quod de Caino affertur conſideratio eſt ineunda. Quid enim ibi præter Exilium & Soli

f Lib. 1. cap. 3. mutationem maledictioni conjunctam? Joſephus[f] ϰαὶ τῆς γῆς ἐκείνης αὐτὸν ἐκβάλλει σὺν τῇ γυναικὶ *& ex regione illa extorrem unà cum uxore fecit*, ſeu exilio plane multavit. Neque acceſſit omninò aut Sacerdotii ejus aut Sacramentorum uſus interdictio ſimplex. Sed tantùm in loco illo quo ante ei cum Ada & Abele & qui fuere tunc reliquis uti licuit. Mons ſanctus is vulgò ſcriptoribus dicitur, id eſt locus in quo Adam & proles reliqua ſe erga Deum piè gerentes manſerunt, dum Cainus ejúſque parenti ſimilis plerunque poſteritas, poſt ſententiam pœnæ illius ſic à Numine irrogatæ, exulabat vagabatúrque. Aben Ezra ad Geneſis locum illum ויצטרך ללכת אל ארץ רחוקה ממקום אדם אביו שהוא קרוב אל הגן *Et coactus eſt abire in regionem longè diſſitam à loco Adæ patris ſui qui Paradiſo vicinus erat.* Nec verò tanquam Excommunicati (aliter atque exules plane omnes ſic ſenſu laxiori dici poſſunt) inde habiti ſunt Cain & poſteri ejus (ut volunt heic nonnulli qui Binarum invicem diſtinctarum ho-

g De Civitate Dei lib. 15. cap. 1. minum ex Sethianis & Cainitis civitatum initium ex Auguſtino[g] hanc in rem, hinc ſumunt) apud Sethianos ipſos, ſaltem eorum illos qui ſub filiorum Dei nomine (ut vulgò accipitur) è monte illo ſancto in Cainitarum convalles de-

h Geneſ. 6. 3. ſcendiſſe memorantur[h] ut uxores ſibi caperent ex filiabus hominum ſeu poſteritatis illius Cainiticæ. Neque enim ſibi interdictas illas aut parentum fratrúmve earum conſortium neceſſariò vitandum exiſtimabant. Aliud eſt per exilium habitationis priſtinæ libertate ac uſu privari, aliud commercii & ſocietatis hominium priſtinæ in loco in quem quis exulat libertate ac uſu, ut in Excommunicatione, interdici. Exulibus ibi manet libertas poſterior hæc, licet altera ſeu prior fuerit ademta quæ nec Excommunicationis propriè dictæ pars eſt. Tantum abeſt ut in Caini exilio hoc Excommunicatio propriè dicta ejúſve ſimilitudo aut proportio reperiatur! Quid quòd creditum eſt Orientalibus, teſte Eutychio Patriarcha Alexandrino MS. non ita obfuiſſe per vitæ Adæ ſpatium (vixit is 930 annos) exilium illud quin, utcunque pœna illa Caino & ſuis localis eſſet, commercium nihilominùs & ſocietas inter eum ac ſuos reliquóſque Adæ poſteros in locis ubi exulabat, liberè ac legitimè haberetur. Diſertè enim ille primam Cainitarum & Sethianorum diſterminationem collocat ſtatim poſt Adæ mortem. Verba ſunt ومن بعد موت ادم افترقت قبيلة شيت من قبيلة قاين اللعين واخذ شيت ابنه انوش بكره وقينان ابن انوش *Et poſt mortem Adæ diſterminata eſt* ſeu *diviſa familia Sethianorum à familia Cainitarum, & cepit Seth filium ſuum primogenitum Enoſh* & Cainan filium Enoſh & Mahaliel filium Cainan & uxores eorum prolémque واصعدهم الي الجبل الي العليه حيث دفن ادم فاما قاين وكل اولاده فبقوا اسفل في البقعه حيث

حبث قتل هابيل وكانوا بنو شيث في ذلك الجبل علي الطهارة واقدس وكانوا يسمعوا اصوات الملايكه لانهم كانوا بالقرب منهم وكانوا يمجدون ويهللون مع الملايكه وسموا ابنا الله هم فنساهم وابناهم *& aſcendere eos fecit in cacumen montis ubi ſepultus eſt Adam, Caino interim & prole ejus in convallibus, id eſt in campo, ubi occiſus eſt Abel, remanente. Studebat autem Sethi proles ſanctitati & puritati, atque obedientes erant Mandatis Angelorum quos ſibi vicinos habuere. Et cantibus & laudibus cum Angelis utebantur & dicti ſunt filii ſeu proles Dei tam ipſi quàm uxores ac progenies ipſorum.* Collocat autem ille cædem Abelis in anno trecenteſimo Enoſhi. Natus eſt Enoſhus anno Mundi adeóque Adæ 235 [i]. Annus igitur ſic Mundi 535 ſeu Adæ aſſignandus cædi illi. Atque ita juxta receptam illam in Oriente ſententiam de Commercio Cainitarum & Sethianorum, utcunque locis per Caini exilium invicem diſſitorum, dum vixit Adam, ſequitur, commercium mutuum illud, nec omninò ut Excommunicatione impeditum, per annos 395 duraſſe. Anni nempè illi 535 & hi 395 annos complent vitæ Adæ, poſt cujus mortem, non ex ſententia Divina exilii, cœpiſſe commercii illius interdictionem ait, velut ex ſententiis apud ſuos receptis, Eutychius. Atqui etiam is ex tradita Orientalium diſciplina adjicit Anathematis cujuſdam uſum apud Sethum, poſteróſque ejus in monte illo ſancto, quo adjurati ſeu dirarum (ut in juramentis) nexu obligati ſunt ne è monte illo in convalles Cainitarum deſcenderent. De Setho ait, واما قرب موت شيث استحلف اولده بدم هبيل ان لا ينزل احد منهم من هذا الجبل المقدس ولا يتركون احد من اولدهم ينزل الي اولد قاين العين *Appropinquante obitu Sethi adjuravit ille poſteros ſuos per ſanguinem Abelis* (quod ſolenne fuiſſe ait Eutychius Sethianorum jusjurandum, uti & alibi oſtendimus) *ne deſcenderet eorum quiſquam è monte Sancto nec quenquam ex poſteris ſuis deſcendere permitterent ipſi ad poſteros Caini maledicti.* Cainanum item moriturum, accerſito Mahaliele filio, & Mahalielum moriturum, accerſito Jaredo filio, totidem verbis & Anathemate ſimili eos adjuraſſe ſcribit idem autor. Poſtmodùm autem ait, Centum ex Sethianis, quos pariter cum aliis ſic adjuraſſet Jaredus, Cainiticæ prolis vitæ ac morum (de quibus audierant) utcunque improbiſſimorum amore ductos è monte deſcendiſſe alióſque etiam dein ſecutos; de quibus, in Orientalium aliorum [k] traditionibus itidem legitur eos in Monte Hermon [l] (cujus mentio in veteri fœdere non infrequens, nomine חרמון) juramento ſolennitèr adhibito conveniſſe invicémque ſe obligaſſe ad uxores ſibi capiendas ex progenie Cainitica, etiam & monti nomen illud inde inditum quod *ὤμοσαν ϗ ἀναθεμάτισαν ἀλλήλους ἐν αὐτῷ in eo conjuraſſent ſeque diris* ſeu *anathematiſmis* (qui חרמים dicti ſeu *Hermim*) *obſtrinxiſſent.* Atque ita quidem (ſi hiſce ſcilicet fides) per hujus quod tractatur heic intervalli ſecula vetuſtiſſima habebatur

i *Gen. 5. 3. & 6.*

k *Apud Cedrenum pag. 8.*

l *Joſue 12. 1. &c.*

Anathematis cujuſdam uſus,[m] quemadmodum item traditur de Noachi adjuratione qua filios ſuos in Orbis terrarum diſtributione obſtrinxit, neminem illorum fratris ſortem invaſurum; τὸν δὲ ὑπερβαίνοντα τὴν τοῦ ὅρκου διαταγὴν, ἐξολοθρευθήσεσθαι ἐν τῷ ὅρκῳ καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ, *Eum verò qui jusjurandum hoc violaret tota cum ſtirpe ſua miſerrimè periturum.* Sed verò neque in Caini exilio, rationibus jam dictis, nec in maledictione ejus, nec in Anathematiſmis illis (licet fidem mererentur ipſi) Excommunicationis ſimilitudo reperitur. Nec ſanè in Anathematiſmis illis Sethianorum (modò daretur eos non fuiſſe fictos) aliud omninò quàm Juramenti vis ſimplex Dirarum in violantem ultionem imprecans, quæ ſatis ab Excommunicatione, in qua Separatio perſonalis & Sacrorum Interdictio ſolennis, diverſa. Se quidem non communicaturos cum Cainitis (in quantum ſaltem in monte illo perpetua habitatio communionem illam impedire poſſet) profeſſi ſunt, nec interim aut in alios aut in ſeipſos ſive Separationis ſive Sacrorum interdictionis Sententiam aliquam vel pronuntiantes vel innuentes. Quod ſimilitèr planè dicendum de fabula illa impia (ut rectè vocatur à doctiſſimo Buxtorfio filio[n]) quæ affertur ex Rabbi Eliæzere de Anathemate Patriarcharum circa Joſephum fratrem. Nihil enim ibi habetur (tametſi pro vera hiſtoria acciperetur) præter dirarum, ultionis divinæ, & deſtructionis, ſecundum τοῦ חרם *Cherem* in Joſua alibíque in vetuſtioribus Prophetis ſignificatum, imprecationem, quod & ſatis teſtatur ibi Rabbi Aquiba, quem ſi vis conſule.. Neque enim in eo τοῦ *Cherem* ſignificatu, Excommunicationis aut Species aliqua aut Gradus, ut ſuprà oſtenſum. Et temerè nimis vir ſanè doctiſſimus ille & illuſtris illud Eliæzeris adduxit velut argumentum ad tantam Excommunicationis uſûs vetuſtatem ejúſque juris quaſi Divini aut etiam Naturalis vim adſtruendam. Nec demùm reverà in exemplorum antè allatorum ullo figura aliqua aut proportio Excommunicationis occurrere videtur. Quantum verò ad illud de Pœna, hoc in intervallo, *Cerith*, pro qua *Excommunicatio* à nonnullis ſubſtituitur; id perperam nimis factum Ebræorúmque Scholæ (quorum vox eſt) univerſæ eſſe adverſiſſimum fusè ſatis oſtenditur capite ſexto uti etiam aliam omninò ab Excommunicatione Pœnam illam fuiſſe & divinitùs tantùm non ex ſententia aliqua Conſiſtoriana aliáve Humana irrogandam. Ideóque heic ea de re plura dicere nimis foret ſupervacaneum. Et de Conſideratione heic Priore hactenus. Conſideratio heic altera eſt, num, ſi modò concederetur Excommunicationis propriè undiquaque dictæ Uſum & Exempla in jam memoratis reperiri, omninò ſequeretur inde debere quempiam aut poſſe, cum ratione, elicere Jus neceſſariò imitandum aut Præceptum ſeu Inſtitutum aliquod velut Divinum aut Naturale quod poſteritatem ejúſve Ordinem aliquem ſingularem ad ſimilem facinoroſis quibuſcunque pœnam irrogandam alióſve ad eam ex Regiminis forenſis formulæ alicujùs poteſtate ſubeundam obliget. Quum enim Actus in antè memoratis univerſi fuerint aut Divini aut Humani, omnéque Jus reverà tribuendum ſit in id quod aut Divinum eſt (cujus ſpecies eſt Jus Naturale, ut alibi fuſiùs[o] oſtendimus) aut Humanum; ſicut nemo puto non fatebitur,

[m] Epiphanius in Ancorato §. 116.

[n] Lexic. Talmudic. col. 828.

[o] Lib. 1. de Jure Nat. & Gent.

tur, actus illos ſingulares Humanos nihil omninò, qualiſcunque accederet conſenſus, facere poſſe ad rem de qua quæritur, ita ſanè nec Actuum Divinorum heic ullus (utpote in quorum nullo Præceptum humano generi datum ullum aut inſtituti neceſſariò ſequendi umbra reperta, ſed tantùm Divini in ſingularibus aliquot Arbitrii Exempla & Placita) juris Divini quod Præceptivum eſt (nam de eo tantùm heic loquendum) vim ullatenùs aliquam aut comprobat aut ad comprobandum tendit. Etenim quid ſi reverà in exemplis Primorum Parentum uti & Caini, ipſiſſima Excommunicatio, quatenùs forenſis nunc habetur, undiquaque comperta eſſet velut à Numine ſanctiſſimo tunc paritèr in illos, ut ab aliis nunc ſimilis in alios pœna, irrogata? Ideóne omninò ſequeretur, in generis Humani cultum divinum ritè amplexantis regimine eam ſimiliter uſurpari debere? Hoc ex Præcepto pendet, non ex ſingulari aliquo Exemplo aut Actibus ſingularibus Præcepto ac Inſtituto planè carentibus. Certè nec in Lamechum è Caini poſteris, homicidii paritèr reum, ejuſmodi pœnæ ſententia aliqua à Numine alióve pronuntiata eſt. Et perpendat heic æquus rerum æſtimator, utrum non ita diſſimili ratiocinatione probare quis poſſet, Submerſionis pœnam ob graviora facinora ideò à poſteritate irrogari debere quoniam Deus O. M. Diluvio [p] facinoroſiſſimos illius ſeculi punivit. Sanè ſi ab Exem- p Geneſ. 6.
plo jus Præceptivum petendum ſit, rationabilius videtur ab Exemplo adeò & 7.
Univerſali quàm ab ita contractiorum illorum quæ afferri ſolent aliquo, argumentari. Sed futile nimis eſt ab alterutro rationem huc ejuſmodi aliquam deducere, nec majoris quidem momenti quàm ſi quis Sodomitas pariliſque ſceleris reos ex ſententia aliqua hominum Conſiſtoriana, jure Divino, excæcandos eſſe aut igne ac ſulphure puniendos aſſereret, quoniam ſic à Numine olim [q] q Geneſ. 19.
puniti illi. Et ſuppar ſanè fuiſſet ratiocinatio ſi quis in Paganiſmo veteri ex Siſy- 11. & 24.
phi ſaxo, Ixionis rota, Danaidum dolio pertuſo, id genus aliis apud inferos pœnis, aut ex fulmine quo exuſtus eſt Lycaon aut ex Serpentibus à quibus occiſi ſunt Laocoon filiíque ejus ſeu ejuſmodi in Theologia, de pœnis à Diis ipſis irrogatis, Paganica aliis receptis, ſimiles pœnas in forenſi uſu ab hominibus, ex jure ſuo Divino, adhibendas contendiſſet. Habetur quidem in illo de Incircumciſi pœna, *Cerith* ſeu *Exſciſſione*, primò in fœdere Veteri memorato, Præceptum plenariè traditum quod latiùs ac diffuſiùs ſe multò extendit quàm Exemplum aliquod aut Actus ſingularis. Atqui, ſi modò daretur, Excommunicationem juxta vulgarem ſenſum, ibi innui (quod omninò negant Talmudiſtæ & Rabbini uti etiam Karaitæ, qui de eo loquuntur; utcunque verſionum aliquot autores contrarium ſuggeri perperàm velint) quidnam inde ad alia, præter Circumciſionis omiſſionem, quantum ad Præcepti vim, cum ratione trahi poſſet? Perpendant ipſi, qui ſic hanc in rem inde argumentandum velint, utrum ſimili omnino ratione quis probare non queat, ex eis quæ hoc in intervallo, ſeu ante legis in Sinai dationem, occurrunt (nam de eis tantùm heic loquimur) non ſolùm pœnam Mortis facinoribus univerſis infligendam, ſed etiam Pœnæ illius ſpeciem neceſſariò eſſe debere per Lapidationem ſeu Proje-

ctionem ſingularem illam de qua fuſiùs agitur ſuprà capite quinto. Hæc enim pœna non unico alicui ſed omnibus qui aſcenderent in montem aut fines ejus tangerent tempore Legis dationem proximè antevertente præſcripta eſt [t]. Accedat hiſce, nullum omninò Perſonarum per hoc intervallum diſcrimen repertum ejuſmodi ut pœnarum jam dictarum (in quibus nunc Excommunicationem ipſam nunc Adumbrationes ac Imagines ejuſdem haberi volunt qui pro Jure divino heic aſſerendo adeò contendunt) alicujus irrogatio ad Singularem aliquem hominum Ordinem, veluti Sacerdotalem, Sacrum aut Eccleſiaſticum aliquem, præ aliis, omninò attineret; quod tamen de Excommunicatione Chriſtiana hinc qualitercunque deducta, ab eiſdem nullatenus admittitur. Sed de hiſce hactenus.

t Exod. 19. 12.

Cap. XII.

Præcipuorum aliquot ex eis quæ Capite Septimo de Excommunicatione Judaica *dicta ſunt* Recenſio breviuſcula, *non ſine* Obſervationibus *nonnullis* congeneribus *adjectis. Inde (juxta methodum ibi propoſitam) Summatìm oſtenditur*, Eccleſiæ, *ſeu* Synagogæ *totius* Judaicæ Judicium *ſemper fuiſſe Inſtituto aliquo Divino*, *nec* ſub Lege *nec* ante ejuſdem in Sinai dationem, Excommunicationis Jus *aut* Uſum *fundari.* Confeſſionis *ſolennis & annuæ ac* Precum *ad* Remiſſionem *à Numine impetrandam ſpecimen*, *ex* Iudæorum *Ritualibus tum editis tum MS. perinſigne*, *in quo*, Pœnis *quæ ex Lege ſacra ſeu* Jure *aliquo* Divino inſtituuntur, *enumeratis*, *inter eas locum nunquam habuit* Excommunicatio *ullum.* Excommunicati *apud eos* nomine *interdicebatur* Sacrorum Publicorum uſu *nemo*; *licet* Apoſtatæ *ex Legis Sacræ ſenſu*, *non* Excommunicationis *alicujus forenſis vi*, Paſchate *arcerentur. De* Confeſſionis *&* Pœnitentiæ *coram* Hominum *aliquo* Ordine, *Spectaculis (quæ in Effectibus Excommunicationis)* Mahumedanæ *Theologiæ ſcita.*

DIſpoſitis ita per anteriora ac perpenſis Argumentis illis qualibuſcunque quæ ſive ex Intervallo hoc ſeu ſeculis Legis in Sinai dationem antevertentibus, ſive aliunde afferri ſolent ad Jus Excommunicationis forenſis ſeu Conſiſtorianæ Divinum aſſerendum adſtruendúmque, ídque quaſi ab ipſo rerum conditu adeóque Juris hujus Intervalli ſenſu ita ſe res habuiſſet; Reſtat demùm ut, juxta inſtitutum ſub initium capitis ſeptimi indicatum, de Exiſtimatione & Judicio quod hanc circa rem tum in Synagoga Judaica tum in Eccleſiis Chriſtianis per ſuperiora ſecula Maximè ſimul & Publicè obtinuit (quicquid ſcriptores Chriſtiani aliquot in adverſum ſæpiùs congeſſerint) Summatim, ſed

& Ac-

& Accuratiùs interim, diſpiciamus. Id quidem intenſiùs ea quæ antè fuſiùs traduntur legenti elicere forſan non eſt difficile. Sed operæ pretium viſum eſt ut ex Præcipuorum aliquot eorum quæ antè hac de re dicta ſunt compendioſa Recenſione Recognitionéque exhibita, res facilior & ſtudioſo cuique apertior reddatur, non alitèr fermè atque imago in tabula interdum fuſiùs projecta difformitérque ſparſa in ſpeculo cylindrocide idve genus alio contractior & manifeſtior oculo ſibíque inde ex primo intuitu ſimilior ſolet oſtendi. Etiam Recenſioni Recognitioníque illi accedent ſubinde Congeneres aliquot jam dictis Obſervationes aliæ, è quibus univerſis puto ſatis conſtabit, tam ex Judæorum ſcitis quàm Chriſtianorum diſciplina, quæ Maximè ſimul & Publicè ac plerunque olim recepta eſt, hodiéque etiam recipitur, nec Jus ejuſdem Divinum, quod Præceptivum fuerit (nam de eo tantùm quæritur) nec ejuſmodi Inſtitutum illius aliquod agnoſci, nedum petendum eſſe ex Intervallo hoc quaſi in Effectibus Judiciorum ejuſdem forenſium locum, ex Jure ſive Divino ſive Naturali, ea habuiſſet ullum; tametſi interim tam apud Judæos quàm Chriſtianos, ſed perquam diverſimodè, in Uſu eam inter pœnas alias fuiſſe eóque antiquiſſimo ſit omninò manifeſtum. Quod ad Synagogæ Judaicæ ac Scholæ tam Karaiticæ quàm Talmudicæ heic Judicium attinet, manifeſtum eſt, ex eis quæ capite oſtenduntur ſeptimo, ſcholam utramque Ebræorum illam, aliis interea in rebus non parùm invicem diſſidentem, initium Uſûs Excommunicationis ſuæ Captivitatum & Locorum, in quibus ſui Juris ſatis non eſſent, moribus pro arbitrio Humano ſuperinductis tribuere, nec ab Inſtituto aliquo Divino deducere, quanquam juxta morem in aliis ſuum, ex Joſua notiſſimum illud de Merozo execrando velut Exemplum ſingulare quo, quatenus tale eſt; ſubnitantur afferant. Inde enim utcunque Diras ſuas & Separationes, è quibus conſiſtit Excommunicatio, ſatis eſſe legitimas eliciunt, nihil omninò aut aliunde de inſtituto ejuſdem Divino adjicientes. Atque ex illis neceſſariò ſequitur, Synagogam Judaicam pœnæ hujus jus neque ex Legis Moſaicæ capite aliquo manaſſe neque vel ex Præceptivo aliquo Jure vel Exemplo ante Legis in Sinai dationem ſeu per Intervallum quod primariò heic tractatur habito pependiſſe. Quid quòd dum Juris, quod per intervallum illud univerſim obtinuiſſe ex intima antiquitate edocti Ebræi volunt, capita notiſſima, idque tam ut Naturalia quàm Divina, enumerant, nihil omninò in illis fuiſſe admittunt quod Excommunicationem ullatenùs innuere queat aliter atque ſub Capitis de דינין ſeu *Judiciis* nomine generali concipi quidem ea poſſit, quemadmodum pœnæ forenſes omnigenæ aliæ, pro arbitrio Humano, adinventæ ſub eo nomine poſſunt concipi aut illùc paritèr referri. Capita illa Septem dico quæ Noachidarum aut generis Humani univerſi ab eis nuncupantur, de quibus Capite primo. Sed verò neque Excommunicationis poſteà receptæ Uſum nec Juris ejuſdem aliquid in Capite illo de Judiciis, quà Præceptivi nomine per intervallum illud aut poſteà viguit, nedum in Capite aliquo jam dicti Juris alio aut in Uſu hujus intervalli repertum eſſe omninò agnoſcunt. De Jure res apertiſſima eſt ex eis

quæ de Pœnis Intervalli ejuſdem ſuprà adducuntur. Et de Uſu tunc temporis nihil magis reverà occurrit, niſi in nugis illis nugaciſſimis de *Niddui* Adæ ſeu ejuſdem ab Evæ ſeparatione, & de fratrum Joſephi Anathematis in ſe invicem pronuntiatione, capite proximè ſuperiori memoratis ſeu id genus aliis Uſum aliquem innui velis. Et ſanè tametſi fabulæ illæ pro veris admitterentur, parùm aut non omninò facerent ad forenſem Excommunicationis uſum ullatenùs adſtruendum, utpote quibus nec ſimilitudinis ſatis nec cognationis ineſt. Qualiſcunque autem in eis aliiſve per id tempus uſus ejuſmodi concipiatur, id interim certiſſimum eſt, Præceptum aut Inſtitutum aliquod, quo, ad Pœnam hanc neceſſariò ſive exercendam ſeu irrogandam ſive ſubeundam ſeu obtemperandam, quis tunc obligaretur, in Ebræorum ſcitis & diſciplina, nullatenùs admitti, adeóque ex ſententia Synagogæ totius Judaicæ ſeu ſelectiſſimi olim Populi Dei receptiſſima atque in poſteros tranſmiſſa, per annos à Mundi conditu 2460 aut circitèr (numerus enim ille eis proximat qui effluxere à rerum initiis uſque ad Legis in Sinai dationem) Divinum heic de Excommunicatione inſtitutum haberi planè nullum. Tantundem paritèr undiquaque dicendum de tempore quod inde ſub Lege ſecutum eſt. Aliquo enim Legis Moſaicæ capite fundari Excommunicationem ſuam ne ſomniavit quidem Synagoga illa ſeu Eccleſia Judaica; ſed ab ipſa inventam eſſe planiſſimè in eis quæ ſuperiùs diximus ſemper profeſſa eſt; veluti in Origine ejus ex Captivitatis temporibus ab ipſis deducta, in legitimâ facinoroſorum ac manifeſtò delinquentium ad ſacra admiſſione, in ſingulari ejuſdem, circa ſingularia tantùm aliquot, tam ex ſingulorum, quàm ex Juriſdictione forenſi, uſu, ídque genus reliquis velut è דברי סופרים ſeu *ſcitis ſcribarum* (ut loqui amant) non ex inſtituto Divino aliquo petitis quæ ibi fuſiùs memorantur. Atque illis accedat heic, quod in eandem rem obſervatu non indignum ubi in Ritualibus Judæorum ex avita diſciplina publicè uſurpatis Preces ſolenniùs pridie Diei Expiationum ſeu *Reconciliationis*, quem *Jom hacippurim* vocitant, funduntur ut à Numine ſanctiſſimo peccatorum omnimodorum, juxta ſacram ea de re apud Moſem [r] inſtitutionem, remiſſionem impetrent, Peccatorum ac facinorum univerſorum quæ ex Legis interdictis pendent, ſpecies ita ordine continuo ſimul in ipſis precibus enumerari, ut, demum per Pœnarum ex Inſtituto Divino præſcriptarum omnium diverſitatem, etiam omnia compendioſè deſignentur. In deſignatione autem illa, quam planè pœnas univerſas in Lege repertas ſeu eâ velut ex inſtituto Divino fundatas innui ac contineri volunt, non omninò Excommunicationis Speciem aut Gradum aliquem memorant, quod proculdubiò feciſſent ſi ex Inſtituto ejuſmodi aliquo ipſam, ut Pœnas cæteras, manâſſe aut ortum habuiſſe exiſtimâſſent. Nam etiam ob peccata in Legem aliqua, Excommunicatio, licèt non ex Legis inſtituto, irrogari apud illos ſolita. Habetur quod diximus in Ritualibus Judæorum Hiſpanienſium [s], Germanienſium [u], aliorum typis editis, ſed non ſemper eiſdem verbis aut ordine eodem ipſo. Et penes me eſt codex Ritualis MS. pervetuſtus & pulcherrimus (quem ſuſpicor Judæorum fuiſſe

[r] Levit. 23. &c.

[s] ערבית לילה כפור Fol. 315. Edit. Venet. ann. 358. לפ״ק & fol. 238. ibi ann. 358.

[u] Machzor. part. 2. ערבית ליל כפור fol. 147. a.

fuiſſe heic Anglienſium, dum ſeculis in ſuperioribus eis permiſſus eſt in Anglia incolatus) in quo Deſignatio illa occurrit, ſed aliquantulo ſubinde ab eis quæ in aliis illis leguntur, licèt non quantum ad rem ipſam de qua loquimur, diſcrepans. Inde igitur tranſcribere eam viſum eſt, tam ut cum eis quæ in aliis illis habentur, curioſioribus comparetur, quàm ut tum Confeſſionis tum Remiſſionis petendæ formulæ, juxta Veterem Judæorum diſciplinam, pars tam inſignis ita obitèr exhibeatur, quæ ſanè ſpecimen fortè fuerit peregregium & præ aliis advertendum, Βαττολογίας illius & πολυλογίας[u] in precibus, tum Judæorum tum Paganorum veterum quæ adeo improbata à Domino eſt in Euangelio[x]. Et utinam apud Chriſtianos tam Reformatos quàm alios non ita diſſimiles formulæ interdum tam in precibus ex tempore funditari ſolitis quàm in Ritualibus uſurparentur, dum etiam ſimpliciorem vereque divinam & à ſuperſtitione alienam precandi formulam à Domino præſcriptam nimiùm pretermittunt. Simul autem in MS. meo præviæ, ut in aliis illis editis, habentur quamplurimæ Confeſſiones generales, id genus alia, ſenſu eodem ſæpiſſime quaſi ad ſurdum aut non ſatis intelligentem loquerentur repetita. Et demùm ſequitur,

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתמחול לנו על כל עונותינו ותסלח לנו על כל פשעינו ותכפר לנו על כל חטאתינו, *Placeat tibi, ô Domine Deus noſter, & Deus Patrum noſtrorum ut condones nobis Iniquitates noſtras omnes & remittas nobis univerſas Prævaricationes noſtras & expies nos ab omnibus Peccatis noſtris.* Hiſce ſtatim ſubjungitur Deſignatio illa, quam diximus, hunc in modum & figuram

על	חט'	שחטנו	לפניך	באונס
ועל	חט'	שחטנו	לפניך	ברצון
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בבלי דעת
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בגלוי עריות
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בגלוי
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בדעת ובמרמה
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בדיבור פה
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בהרהור הלב
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בועידת זנות
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בזדון
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בחילול השם
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בחוזק יד
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בטיפשות פה
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בטומאת שפתים
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	ביצר הרע
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	ביודעים
ועל	חט'	שחטאנו	לפניך	בלא יודעים

u *Videſis Iſ. Caſaubon. Exercit. in Baronium 14. §. 8. & Ludovic. Capell. Vindiciarum lib. 2. cap. 11.*

x *Matth. 6. 7.*

Id eſt,

Peccata quæ in te commiſimus per vim coacti, & *Peccata quæ in te commiſimus ſponte* (ubi per ברצון lineâ traductâ, adjicitur in ora codicis, manu perantiqua, באמוץ הלב *corde* ſeu *animo obſirmato*, quod inter edita etiam legitur) *Peccata quæ commiſimus in te ex ignorantia,* & *Peccata quæ commiſimus in te per revelationem Turpitudinum, Peccata quæ commiſimus in te apertè* (adjici ſolet בסתר, & *ſecretò*) & *Peccata quæ commiſimus in te ſcienter & fraudulentèr, Peccata quæ commiſimus in te per loquelam oris,* & *Peccata quæ commiſimus in te per cogitationes cordis, Peccata quæ commiſimus in te per congreſſus laſcivos* & *Peccata quæ commiſimus in te præſumtuosè* (adjicitur manu aliâ ſed perantiquâ בשגגה ex errrore) *Peccata quæ commiſimus in te per Profanationem nominis tui* & *Peccata quæ commiſimus in te manu forti, Peccata quæ commiſimus in te ex ſtultitia oris* & *Peccata quæ commiſimus in te ex immunditie Labiorum, Peccata quæ commiſimus in te ex cogitationibus malis,* & *Peccata quæ commiſimus in te ſcientibus aliis* & *Peccata quæ inſcientibus aliis commiſimus in te.*

Remitte nobis, Condona nobis, Expia nobis.

Peccata quæ in te commiſimus per acceptionem munerum & *Peccata quæ in te commiſimus per fallacias* & *mendacia, Peccata quæ in te commiſimus linguâ malâ* & *Peccata quæ commiſimus in te deridendo ac ludificando, Peccata quæ commiſimus in te negotia inter nos tranſigendo,* & *Peccata quæ in te commiſimus ex oculi viſu, Peccata quæ in te commiſimus per Extorſionem* & *Vſuram,* & *Peccata quæ in te commiſimus ex inclinatione gutturis, Peccata quæ commiſimus in te ex meditatione etiam in labiis noſtris* & *Peccata quæ in te commiſimus ex oculo fucato, Peccata quæ in te commiſimus per oculos nimis elatos* & *Peccata quæ in te commiſimus fronte obduratâ, Peccata quæ commiſimus in te per Jugi rejectionem* (juxtà adjicitur aliâ manu עוש בפלילות *Peccata quæ commiſimus in te in Judiciis*, quod & codices editi, ut pleraque heic alia, habent) & *Peccata quæ commiſimus in te ex induſtria mala* (adjicitur ובצרות עין & *ex oculi induſtria*, quod item in editis) *Peccata quæ in te commiſimus ex levitate* ſeu *elatione capitis* & *Peccata quæ in te commiſimus manum occludendo* (adjicitur בקשיות עורף *per duritiem cervicis* ut etiam in editis) *Peccata quæ commiſimus in te per pedum curſum in malum* (adjicitur aliâ manu על חטא שחטאנו ברכילות *Peccata quæ commiſimus in te mercaturam exercendo*) & *Peccata quæ commiſimus in te per improbitatem* (ubi linea per ברשע traducitur) *Peccata quæ commiſimus in te ex errore* (ubi linea item per בשגגה traducta ſubſtituitur בשבועת שוא *per juramentum vanum*, ut in editis) & *Peccata quæ commiſimus in te cum odio aliquem immeritò habuerimus, Peccata quæ commiſimus in te per poſitionem manûs* [y] (quæ de commercio aut ſocietate per manuum conjunctionem iniri ſolita ſumitur; Judæi Hiſpanienſes *en depoſito de mano* reddunt)

[y] *Levit. 6. 2. ſeu (ut in codd. aliquot) 5. 21.*

Remitte nobis, Condona nobis, Expia nobis.

Peccata quorum nomine debemus nos hoſtiam pro reatu, Peccata quorum nomine obla-

oblationem debemus nos pro Peccato, Peccata quorum nomine debemus nos oblationem holocauſti, Peccata quorum nomine debemus nos oblationem Holocauſti & quæ citra holocauſtum eſt, Peccata quorum nomine debetur nobis Pœna Cerith ſeu *Exſciſſionis, Peccata quorum nomine debetur nobis pœna per manus Dei* ſeu *divinitùs, Peccata quorum nomine debetur nobis pœna*[a] *Quadraginta plagarum, Peccata quorum nomine debentur nobis Plagæ ob contumaciam,*

a Deuter. 25. 3.

Et Univerſa hæc Remitte nobis, Condona nobis, Expia nobis.

Sed linea per petitionem hanc in MS. traducitur. *Peccata quorum nomine debentur nobis ultimi ſupplicii forenſis genera illa Quatuor, Lapidatio, Occiſio* per gladium, *Combuſtio, Strangulatio, ſive præcepta in quæ commiſſa ſunt Affirmativa fuerint* ſeu *imperativa* ſive *Negativa* ſeu *Prohibitoria* &c.

Idem aliàs totidem verbis in Rituali ad feſtum illud attinente ſæpiùs itidem recitatur[b], cum Verſiculis חזן צ״ר *Epiſcopi* ſeu *Synagogæ inſpectoris* & Populi ſeu קהל *Synagogæ* Reſponſionibus multiplicibus & πολυλογίᾳ refertiſſimis uti etiam in editis. Sed iterata ſic in MS. meo varias lectiones illas ſeu emendationes neutiquam habent. Jam verò Generatim heic, Singulatim, Variatim (ut vides) peccata omnimoda quatenus ex præcepto ſeu interdictione divina pendent, confitentes, remiſſionem eorum more ſolenni petunt. Dein deſcendunt ad ſummariam etiam ipſorum deſignationem per Pœnarum enumerationem quarum aliæ in ſacrificiis expiatoriis, aliæ in iis quæ divinitùs irrogandæ (ut כרית ſeu *Exſciſſio* & quæ reliquæ ad Numinis placitum בידי שמים *per manum Dei* infligendæ ad humanam Juriſdictionem aliquam neutiquàm omninò attinent) aliæ demùm in ultimi Supplicii & Plagarum ex Lege præſcriptarum generibus variis conſiſtunt. Atqui in hiſce toties in Feſti illius ritibus memoratis atque Numini ſic exhibitis ne γρῦ quidem de Excommunicatione, uti nec de pœnis aliis, in pœnitentiæ plenitudinem, ex ſcitis apud eos humanis ſæpius & variatim juxta Diſciplinam etiam apud ipſos Confederatam, irrogari & ſubiri ſolitis, de quibus conſule, ſi vis, Joannem Buxtorfium patrem[c]. Altum de pœnis ejuſmodi, utcunque ex inſtituto apud illos humano tantùm in uſu eſſent, ſilentium. Ad Numen ita funduntur hæc omnia, ut de iis duntaxat quæ ex ejuſdem mandato obſervanda ſubeundáque fuerint, in πολυλογίᾳ illa verba fiant. Anne dubitandum videtur, quin, ſi Excommunicationem ſuam ex mandato aut inſtituto ejuſmodi aliquo pependiſſe exiſtimaſſent Ritualis conditores, ſeu Synagoga aut Eccleſia illa (nam Synagogæ totius vicem geſſiſſe conditores illos ſentiendum) etiam adjici voluiſſent, על חטאין נדוי *Peccata ob quæ puniri debemus per Niddui*, & על חטאין חרם *Peccata ob quæ puniri debemus per Cherem*, id eſt, per Excommunicationis antè fuſiùs oſtenſas Species ſeu Gradus? Ipſa autem, ac Species illæ ſeu Gradus conſultò adeóque meritò prætermittuntur veluti ad ea quæ lege ſacra fundarentur, nullatenùs, qua præceptum aut inſtitutum divinum conſideratur, ſpectantes; tametſi intereà ob peccata aliqua antè enumerata, ex moribus ſuis ſibi pro arbitrio ſuperinductis nec divinitùs præſcriptis, reos excommunicare Specie utraque ſeu utroque Gradu ſolerent, ut

b Machzor Germ. part. 2. fol. 152. b. & 166, 200, 205, 232, 247.

c In Synagoga Iudaica cap. 20. & 34.

ut ſuprà oſtenſum eſt. Obſervationi huic ex Rituali illo conſoni ſunt omninò Talmudici paſſim ubi ſive de Excommunicatione ſua agunt ſive de Pœnis forenſibus divinitùs præſcriptis. Has, non ut illam omninò habentes ſecum commiſtam aut veluti naturæ congeneris, enumerant, nec ullatenùs ſive ante legem Moſaicam ſive poſt à Numine ſeu ex inſtituti alicujus Divini vi præſtitutam illam eſſe agnoſcunt. Quiſquis titulos Talmudicos *Sanhedrin* & *Maccoth* atque Rabbinos illos qui inde Juriſdictionem forenſem commentariis ſuis unà cum Excommunicatione (ſed diverſimodè) explicant, ut Maimonidem, Mikotzium, Jacob Ben Aſher, conſuluerit locis ſuperiùs indicatis, aſſenſum heic puto facilè præbuerit. Monent quidem Magiſtri aliquot, ut quiſque Confeſſionem & Pœnitentiam initurus יפשפש *ſcrutetur* ſe, inter alia, אם עבר על א׳ מכ״ר דברים שמנדין עליהם שכתב הרמב״ם בה׳ ת״ת *an reus fuerit culpæ alicujus* viginti quatuor illarum *ob quas excommunicandus quis eſſet ſecundum ea quæ ſcripſit Rabbi Moſes Ben Maimon in Tractatu de Diſciplina Legis tradenda diſcendáque.* Sic legitur in ס׳ *Sepher Reſhith Chochma* [d] compendio ubi enumerantur ex Maimonide 24 illæ culpæ ſeu cauſæ de quibus antè alibique nos. Et Cauſæ illæ, qua Culpæ ſunt, ex Jure quidem pendent Divino, licet non itidem pœna Excommunicationis. Adjicitur inſuper in libro illo, Angelos eſſe quatuor ad Templum quoddam cœleſte attinentes השם מנדים למטנפים פיהם *qui excommunicant eos etiam qui os ſuum* (mendaciis, fallaciis, calumniis, verbis obſcœnis, garrulitate) *inquinent.* Et לכן inquit autor צריך לפשפש במעשיו אם חטא בא׳ מהדברים *ideo* ſeu *multò magis oportet hominem tunc ſcrutari ſe an reus fuerit alicujus rerum* ſeu *cauſarum illarum.* Atque teſtis hac de re ibi memoratur liber ille percelebris *Zohar* qui quidem de Angelis illis ad hunc modum [e]; אלין אינון ארבע קיימין ואחיפו ומנדין לכל דאינון אפיקו מפומיהו מלה דלא אצטריכא ומטנפי פומיהו ואלו מנדין לון וקיימי ארבעין יומין ולא אשתמע צלותהון ולא עאלין לפרגודא וקיימן נזופין לבר *Hi quatuor ſtantes increpant & excommunicant univerſos illos qui emittunt ex ore ſuo verbum quod loqui non oportet &. quo os ſuum contaminant. Et hi ſic excommunicant eos, & per dies quadraginta ita circa hoc negotium occupari ſolent, ut preces eorum non audiantur, nec ipſi admittantur intra Velum* (Templi) *ſed reos increpantes extra maneant.* Ita in *Zohar.* Sed dum commenta ejuſmodi etiam de Excommunicatione Angelica ſcribunt, nihil omninò adjiciunt de Inſtituto aliquo divino quo forenſis apud homines Excommunicationis uſus ſubnitatur. Et obſervatu forſan non indignum eſt quòd ubi Maimonides in titulo illo *Thalmud Thora* [f] ſeu de *diſciplina Legis tradenda & diſcenda* univerſam Excommunicationis materiem è re nata congerit, Legéſque ſeu Inſtituta Divina ad titulum illum ejúſque materiem attinentia, pro more paſſim ſuo, ſub initium enumerat præfigitque, bina tantummodò illuc ſpectantia Præcepta, eáque Affirmativa ſic adponit; ſcilicet I ללמוד תורה *diſcere legem* II לכבד מלמדיה ויודעיה *honorare* ſeu *revereri eos qui eam docuerint* ejuſ-

[d] *Porta Pœnitentiæ cap. 7 fol. 21. Baſileæ in 8.*

[e] *Ad* Elle Semoth *fol. 249. edit. Mantuanæ.*

[f] *Cap. 6. & 7.*

ejúſve ſcientes eſſent. Sic ille. Et alii ejus heic ſequaces, ut ille Talmudicorum paritèr vetuſtiorum. Nihil interim eorum quiſquam de Inſtituto huc attinente, ullo in tempore, Divino. Sed verò nec prætermittere heic obitèr viſum eſt, in Rituali alio penes me MS. ſanè etiam pervetuſto, &, ni fallor, etiam Judæorum olim Anglienſium, haberi formulas ſolennes, ad feſtum illud Reconciliationis attinentes quæ, ut in aliis, auſpicantur à prævio illo carmine quod quotannis à præcentore in Synagoga ter repetitur, in quo Excommunicationem expreſſim innui autumârunt aliqui. Carmen illud in codice illo meo ita ſe habet; כל נדרי ואסרי וקונמי ואחרמי ואקדישי ושבועות *omnia vota, & interdicta, & prohibita,* & *Cheremi*; id eſt *devotamenta,* & *conſecrata* ſeu *ſanctificata,* & *Juramenta* דנדרנא ודאשתבענא ודאקנימנא ודאקדישנא נפשתנא ודאסרנא על *quæ vovimus, quæ juravimus, quæ* (per *Cherem*) *devotavimus* ſeu *Anathemata, quæ noſmet prohibuimus, quæ conſecravimus & demum quibus nobis ipſis quid interdiximus,* מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא עלינו לטובה כלהון איחרטנא בהון כלהון יהון שרן שביקין ושביתין בטלין ומבטלין לא שרירין ולא קיימין וחשובין כחרס הנשבר שאין לו תקנה נדרנא לא נדרי ואסרנא לא אסרי וקונמנא לא קונמי וחרמנא לא חרמי ואקדישנא לא אקדישי ושבועתנא לא שבועות *ab hoc die Reconciliationis* (qui annuus eſt in Tiſri ſeu Septembre) *uſque in diem Reconciliationis proximè futurum, in bonum nobis cedant. De univerſis iſtis reſipiſcimus. Omnia ſint ſoluta, ceſſent, in nihilum redigantur & planè irrita ſint. Vim tineant nullam aut firmitudinem aliquam, atque cenſeantur velut teſta dirupta quæ refici nequeat. Quod vovimus pro eo quod non vovimus habeatur, quod interdiximus nobis pro non interdicto, prohibitum pro non prohibito, quod per Cherem devotavimus pro non devotato, quod conſecravimus pro non conſecrato & demum Juramenta noſtra pro eo quod Juramentum non eſt.* Et ſuccinitur ſtatim ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה *Et condonetur univerſa Synagoga* ſeu *Eccleſia Filiorum Iſrael, & Proſelyto qui inquilinus eſt apud eos, quoniam in omnibus populus erravit.* Diſcrepat quidem codex hic ab editis quos vidi. Atqui in eo quod attinet ad tempus per quod hæc aliàs adeò obligatoria tunc ſolvi ſic exiſtimantur; Judæorum Germanenſium Rituale[g] conſonum eſt; ſcilicet *ab die inſtante uſque in proximè futurum.* Neque aliter viris doctiſſimis tum ex Judæis[h] tum aliis[i] rem intellectam video. Alii autem codices habent מיום הכפורים שעבר עד יום הכפורים הזה שבא עלינו לשלום *à die Reconciliationis qui præteritus eſt* ſeu *ultimo uſque in diem Reconciliationis hunc qui jam venturus eſt* (hæc enim pridie feſti initii dici ſolenne eſt) *nobis non officiant.* Sic ſanè in Judæorum Hiſpanienſium Rituali[k], aliis etiam aliquot. Et MS. meus codex, perpulcher ille & pervetuſtus, unde Peccatorum deſignationem illam ſuprà exhibui, formulæ quâ tempus à die præterito ad jam proximè venturum deducitur, omnino conſonus eſt, carmine illo integro literis majuſculis accuratiùs deſcripto. At verò manus ibi antiqua,

g Machzor part. 2. fol. 144. a.

h Hieronymus à ſancta fide lib. 2. cap. 3.

i I. Buxtorfius Synagoga Judaica cap. 11.

k Edit. Venet. Ann. 306 fol. 234. a. & ibid. 358. fol. 100. b.

ſed codice ipſo recentior, traductâ per שעבר *qui præteritus eſt* lineâ, ſuperimpoſuit הזה pro eo quod eſt *dies jam præſens*, & הזה ſeu *diem præſentem* ſeu *hunc*, qui ſequitur, deleto, tempus fecit מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא *à die Reconciliationis inſtante, ad diem Reconciliationis proximè futurum.* Id quod obitèr monitu fortè non indignum, utcunque extra callem. Mirum ſanè, utrovis modo intelligatur, diſciplinæ genus! ſed quo omnia jam dicta pro ſolutis ac irritis haberi volunt, qua de re videſis Hieronymum à Sancta Fide & Buxtorfium locis heic antè citatis. Jam verò in codice hoc meo, unde carmen illud deſcripſi, gloſſulæ aliquot manu perantiquâ & Latinè & Gallicè ſubinde adjiciuntur. Atque ad vocem illam ואחרמי *& Cheremi* adnotatur *Herem* (idem quod *Cherem* nuncupamus) *Excommunicatio*, & Gallicè *Eſcomenatiuns* pro eodem, quaſi ibi de Excommunicatione egiſſent Ritualis conditores. Sed ſcioli alicujus adnotationem illam fuiſſe, dubitandum non eſt. Non omninò enim ad *Cherem*, quà *Excommunicatio*, ſive forenſis ſive ſingularum apud eos perſonarum, eo innuitur, res ſpectat, ſed ad חרם *Cherem* ſeu *Anathema* ac *devotamentum* notionis perquam diverſæ, quæ item notiſſima eſt ex diſertis Legis ſacræ [l] verbis, attinet, quemadmodum item ſanctificata [m] aliáque ante in Rituali enumerata. Et in MS. meo illo altero per חרם סתם *Cherem ſimplex* eodem ſenſu explicatur. De illis à Talmudicis agitur in titulis *Nidarim* & *Nidarim Wechermim*, ſeu de *Votis* & *Anathematis* ejuſmodi ex lege illa conſecratis. Nec ullatenùs ad Excommunicationis Speciem aut Gradum apud eos aliquem ſpectant. Recolatur heic, ut ſuperiùs oſtenſum eſt, maximam illam Excommunicationis partem quâ Sacrorum Publicorum uſu interdici ſolet, non ſolùm ex intervallo hoc ante Legis dationem, juxta Judæorum veterum diſciplinam, non omninò admiſſam, ſed nec in Judaico ſub Lege uſu locum ullum habuiſſe. Corpore immundos à templo ex Lege arceri, ad eam nullatenùs, ut antè monitum eſt, attinuit, utpote quod interdicto ſacro ſubjiciebatur quo plagis, aliiſve ſuppliciis erant puniendi illud violantes, nec omninò forenſi ex Lege aliqua ſacra inde excommunicandi. Tantundem paritèr dicendum de Apoſtatis Judæis, ſcilicet in Paganiſmum, Chriſtianiſmum, Mahumediſmum tranſeuntibus, Paſchate arcendis. De Paſchate illo, ſub Joſia Rege, celeberrimo (de quo dicitur [n], *nec factum eſt Paſcha tale à diebus Judicum qui judicaverunt Iſrael nec in diebus cunctis Regum Iſrael aut Regum Juda* &c.) verba faciens Rabbi Levi Ben Gerſom, temporibus illis ait prioribus cœtum Iſraelitarum ſeu Judæorum univerſum nunquam ita celebrâſſe Paſcha utpote in Idololatras ſeu Apoſtatas & Orthodoxos plerunque diſtractum, אך בימי inquit לפי או הנעשה הפסח זכר והנה ייי אל ישראל כל שבו השנה בזאת יאשיהו שבתנאי הפסח שלא יאכל ממנו ישראל משומד וירמה שבזאת השנה לבד היה לב כל ישראל רשׁי וגו *Sed in diebus Joſiæ hoc ſcilicet in anno* (illius decimo octavo) *reverſi ſunt univerſi Iſraelitæ ad Dominum. Unde memoratur Paſcha hoc jam ſic factum quia ex conditionibus* ſeu *appendicibus Paſchatis erat ne quiſquam Iſraelita qui Apoſta-*

[l] *Levit.* 27. 28
[m] *Ibid.* 14. &c.
[n] 2. *Reg.* 23. 22.

poſtata eſſet de eo comederet. Sed videtur quòd hoc anno ſolùm univerſi Iſraelita ad Dominum benedictum ſe converterant, etiam qui antè Apoſtatæ. Illud autem de Apoſtata heic habent ex ſenſu ſibi recepto Legis ſacræ in qua legitur de Paſchate° *Hæc eſt lex* ſeu (ut vulgata) *Religio Paſchatis* כל בן נכר לא יאכל בו *nullus extraneus filius comedat ex eo*, ubi Alienigena plerunque ſubſtituitur, & *filius extranei*, & *hijo de eſtrannedad* Judæis Hiſpanienſibus. Scilicet ibi Paraphraſis Onkeli Chaldaica כל בר ישראל דאשתמד לא ייכול ביה *nullus filius Iſrael qui fuerit Apoſtata comedat ex eo*. Sic Regii, Bombergiani, Buxtorfiani, alii codices, uti & MS. codex perpulcher & vetuſtus Bibliothecæ Weſtmonaſterienſis. Sed Garianus pro דאשתמד habet eundem in ſenſum דאסתלק ſeu *qui Judæus profeſſione eſſe deſinit*. Et in altera illa Chaldaica Jonathanis dicta כל בר עממין או בר ישראל דאיסתלק ולא הדר לא ייכול ביה *nullus populorum filius nec filius Iſrael qui Apoſtata fuerit nec Apoſtaſia renuntiaverit comedat de eo*. Unde etiam Jarchius in gloſſa *filium extraneum* interpretatur per שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ואחד גוי ואחד ישראל משומד במשמע *qui extraneus fit per ſui ipſius opera contra patrem ſuum qui in cœlis. Diſcrimen enim heic non eſt inter Paganum* ſeu *Gentilem & Iſraelitam qui fuerit Apoſtata*. Et Lyranus, ab eo edoctus; *vocatur heic alienigena omnis qui eſt extra ritum Judæorum ſive ſit Gentilis ſive Judæus baptizatus*. Conſona ſunt Gemaræ Babyloniæ loca aliquot [p], ubi lex illa explicatur. Hinc quidem arcendum Paſchate voluere Apoſtatam, ſeu ei non licuiſſe de eo comedere. Neque enim ſimplici peccatorum utcunque facinoroſiſſimorum nomine quiquam arcebantur, ut ſatis eſt ſuperiùs oſtenſum, ſed qui Judaiſmo renuntiâſſent, cultum alienum induentes. At eis etiam duntaxat uſque dum cultui ejuſmodi itidem renuntiantes in priſtinos ritus redirent. Sic ad Excommunicationem forenſem res hæc non omninò attinuit. Paſchatis comeſtio ex Lege ſacra pro interdicto Apoſtatæ habebatur, non ex ſententia aliqua forenſi. Non quia Apoſtata erat, præeuntibus in jus ob Apoſtaſiam vocatione, contumaciâ, aut probationibus ex ſententia aliqua, inſtar Excommunicationis uſurpari ſolitæ, arcebatur, ſed, ob violationem Legis ſacræ ſi de eo comederet, tum divinitùs tum ex ſententia forenſi verberum ſeu id genus aliâ, quatenus cognitio haberetur tranſgreſſionis forenſis, pro more puniendus erat. Ita planè de eo qui, apud Paganos, legem aliquam ex eis quæ ſuprà memorantur pœnalem de arcendis apud eos facinoroſis aliquot Templo, Foro, Societate priſtinâ, violaſſet, neutiquam omninò dicendum eſt ex Juriſdictione aliqua forenſi, juxta quam rei in jus vocari ſolent, interdictionem illam eum perpeſſum eſſe, ſed ex lege ipſa lata prohibitum & ob ejuſdem violationem reum, adeóque pro moribus locorum & ſeculorum variis, eo ſolùm nomine in jus vocandum puniendúmque. In ſacris Romanorum quibuſdam, Reſolutoriis, ut exiſtimatum eſt, dictis, lictor clamitare ſolebat [q] *Hoſtis, Vinctus, Mulier, Virgo exeſto, ſcilicet intereſſe prohibebantur*. Certè ſi ſacris hiſce intereſſent horum aquis mulctâ alitérve, ritè cognitâ cauſâ, puniendus is erat ex Pontificum, qui rebus

° Exod. 12. 43.

p Ad tit. Sabbath cap. 9. fol. 87. a. & tit. Peſachim cap. 9. fol. 96. a. & tit. Jabimoth cap. 6. fol. 62. a.

q Feſtus in exeſto & ibi Joſ. Scaliger.

rebus ejuſmodi præfuere, ſententia. Nec inde nata eſt juriſdictio aliqua forenſis prohibendi, ſed ex lege prohibitos puniendi. Sic ubi Mahumedes ait [t] de religionis ſuæ Infidelibus, profanis, immundis لا تقربوا المسجد الحرام بعد عامهم هذا *non accedant ad* ſeu *non ingrediantur Templum Mecanum poſt hunc annum* (id eſt عام تسع من الهجرة *annum nonum Hegiræ*, ut gloſſa ibi Mahumedis Ben Achmed) manifeſtum eſt non omninò innui Excommunicationis forenſis alicujus, quâ quis in jus vocatus arceatur, uſum. Sed qui ita interdicitur, ſi contrà deliquerit, ex ſententia forenſi ſive mulctâ ſive aliâ ejuſmodi pœnâ eſſe afficiendum. Alitèr multò Canonum Chriſtianorum conditores quibus adeò frequentia ſunt generalia illa de delictis futuris, *Anathema ſit*, *ſegregetur*, *excommunicetur*, id genus alia. Inde enim in jus vocatus qui deliquerit, nominatìm excommunicatur, &, per ſententiam ejuſmodi, Templo, Sacris reliquíſve quibus per pœnam illam inter ſuos privari ſolent homines arcetur, quemadmodum ſemper ii qui ab Homine ſeu ſententia forenſi excommunicantur. Qui autem non ſic ab Homine ſed ex Jure (juxta diſtinctionem vulgarem) ſeu lata ſententia generatim excommunicantur, etiam in jus nominatim vocati iteratâ ejuſdem pœnæ ſententiâ puniri ſolent, nec ſine Confeſſionis ac Pœnitentiæ ſolennibus abſolvuntur. Quod autem ad Confeſſionis, Pœnitentiæ ac Abſolutionis ſolennia illa attinet quibus hac in re Eccleſiaſtici ordinis aliquibus neceſſariò ſatisfieri volunt Excommunicationis juris divini aſſertores; ingratum heic opinor non fuerit ſi obiter adjecero etiam ex Mahumedanorum (qui forſan hac in re animalia ſe velut rationalia præbent) Theologia ſententiam, unde quid etiam illi de Chriſtianorum Excommunicationis & Confeſſionis ſive Privatæ aut Auricularis ſive Publicæ, & Pœnitentiæ comitantis & ſubſervientis, ſacrorum inſtar ſpectaculorum, præſtandæ coram ordinis Eccleſiaſtici aliquibus, uſu, & demùm de inſequente Abſolutione, ſenſerint, haud difficile erit elicere. Sub annos abhinc fermè quadraginta Mauricius Princeps Auraicus & Emanuel Portugalliæ Princeps in menſa impetratum voluere à viro ſanè doctiſſimo Achmet Benaudala (Ben-Abdalla) natione Cantabro, ſed Mahumedano ac Regis Maurorum apud federatos Belgii ordines tunc, opinor, legato, ut ſenſum ſuorum de Religione Chriſtiana eis explicaret. Id non illibenter ad Regem ſuum reverſus, Marochii præſtitit, unde anno Hegiræ 1021, id eſt Chriſti 1612, opuſculum ea de re ſcriptum ad Principes illos miſit. In eo poſt alia Chriſtianiſmi ſcita graviora, Mahumediſmo perquam diſſona, ingenioſè ſanè diſcuſſa, tandem devenit ad illud de Confeſſione & Abſolutione (in quibus quidem maximè terminatur excommunicationis Chriſtianæ Uſus) quatenus, in his, ordinis apud nos Eccleſiaſtici aliquibus poteſtas tribui variatìm ſolet. Verba ipſius è codice penes me Latinè MS. apponere viſum eſt. Et Latinè puto ab ipſo conſcriptus eſt. De ordine Eccleſiaſtico, *Prætereà*, inquit, *iſti volunt eſſe conſcii peccatorum hominum in Confeſſione, & quilibet iſtorum religioſorum ſive monachus ſit ſive preſbyter clericus*, ha-

[t] *Alcoran. Surat. 9. Arabicè 19. Lat. & Vidiſis Guil. Reginaldum in Calvino-Turciſmo lib. 2. cap. 17. & lib. 4. cap. 2. & Gabriel. & Ioan. Maronitas de nonnullis Orientalium Urbibus &c. cap. 15.*

habet poteſtatem ignoſcendi cuilibet peccanti. Si genu flexo fateatur peccata ſua, etſi graviſſima, ſive ſit Homicida ſive Mœchus &c. tandem poſt Confeſſionem abſolvitur à Sacerdote ab omnibus peccatis qui dicit jam remiſſa eſſe ei omnia peccata; nec poſſe alitèr veniam peccatorum impartiri à Deo niſi per Confeſſionem, & quemlibet morientem inconfeſſum damnari. Itaque auferentes Deo poteſtatem ignoſcendi peccata, tribuunt eam hominibus per Confeſſionem. Ignoſcere tamen peccata proprium eſt Dei & nullius alterius diverſis de cauſis,

I *Quia ignoſcere ſitum eſt in ſola libera voluntate & miſericordia Dei, nec tenetur ignoſcere ſi nolit, nec poteſt cogi eò à quotquot ſunt in cœlo ſive in terra, & potentiâ ſuâ abſolutâ, ſi ipſi lubeat, poteſt damnare totam orbis machinam. Nam quiſquis ſibi uſurpat jus alienum, & in eo jure ſi aliquid facit aut deſtruit, ſanè injuſtè agit. Sed qui proprio ſibi jure & in re propria aliquid facit, aut deſtruit, nullis legibus talis impediri poteſt, nec cenſeri injuſtus. Si igitur Deus ignoſcit, id facit ſolâ miſericordiâ motus, quæ eſt proprium attributum ejus & nullius alterius præter ipſum. Si Homo ignoſcat qui eum affecit injuria aliqua &c. hoc poteſt in cauſa propria non verò in aliena ſive Dei.*

II *Præterea quî ſcit ſacerdos Deum ſententiam ab ipſo latam approbaturum, & quicquid ipſe abſolvit abſoluturum & remiſſurum? Et in qua lege (quæſo) Scripturæ aut ex Prophetis præteritis, hujuſmodi quicquam inventum aut auditum eſt?*

III *Præterea, ſi quilibet Sacerdos eget alio qui eum abſolvat, quî poteſt alios abſolvere qui ſeipſum non poteſt?*

IV *Deinde diverſæ ſunt circumſtantiæ peccati. Aliud eſt peccare contra Deum quâdam negligentiâ cordis; Aliud ex ſententia & cognitione inverecunda, audaci, & perfricta fronte peccare. Aliud quando quis vincitur ab affectu & appetitu naturali, intùs verò pœnitet facti & pudet comparere coram Deo, & pudet ſimul ſui ipſius, cum videat ſe peccaſſe contra tantum Deum, itaque mille modis ex circumſtantiis poſſunt variari peccata, quanquam actus ipſe ſit unus in ſe & externè. Si igitur tanta diverſitas inter circumſtantias & actum vel opus ipſum externum peccati vel culpæ, poterit unum & idem peccatum externè eſſe dignum veniâ, & aliud dignum pœnâ perpetuâ & Gehennâ, juxta gravitatem culpæ ſeu circumſtantiæ internæ, quam tamen menſuram novit ſolus Deus, & ſibi ipſi ſervat. Quomodo igitur Sacerdos cognoſcet aut poterit ſe penetrare in arcana & abdita illa quæ ſoli Deo ſunt nota?*

V *Præterea multi homines credunt in Deum & ejus amore faciunt eleemoſynas & alia opera bona, vincuntur tamen ab affectu & appetitu naturali. Iſti tales ſanè non longè diſtant à miſericordia Dei dummodo ipſos facti pœniteat, & alii avari amoris Dei negligentes, nulla virtute præditi, cum nulla ſit in eis memoria aut recordatio peccatorum ſuorum, ii tales longè ſunt à miſericordia Dei. Si iſti duo committunt unum & idem peccatum, Sacerdos eodem & pari modo abſolvit utrumque. Sed quæ juſtificatio eſt hæc?*

VI *Præterea, unum & idem peccatum eſt in ſe pejus altero & gravius ob jam dicta*

dictas circumſtantias & alias infinitas, quarum cauſâ unum verò dignum veniâ erit: aliud autem non; & Sacerdos ignarus horum ſecretorum Dei, eâdem menſurâ metitur bonum & malum, qui error ſane nunquam in Deo reperietur.

VII *Homines non ſunt ita conſtantes, ſed potius ita varii ut aliquando præ lætitia & hilaritate facilè & leviter ignoſcant cuilibet, etſi quis eis intulerit graviſſimam injuriam; aliquando ita triſtes & melancholici ut minima quâque cauſâ & occaſione ſint paratiſſimi ad occidendum quemcunque & exercendum omne genus crudelitatis: Et rara eſt temperantia in homine. Ita iſte Sacerdos aut erit hilaris; & ſic non caſtigabit peccatorem, ut meritus, aut erit triſtis & melancholicus & ſic cruciabit hominem ſupra debitum culpæ ad deſperationem uſque. Aliquid hujuſmodi non eſt in Deo, qui ſemper permanet in Unum eſſe, cujus ſolius eſt Judicare Animas & non alterius.*

VIII *Præterea, ſi ſola ejuſmodi confeſſio ſufficiat homini, non indigebit venia Dei, cum ſacerdotis venia ſufficiat. Si verò æquè benè in Judicii die judicandus talis homo ſit à Deo, certè hæc confeſſio nulla eſt.*

IX *Præterea, aliquis homo habuit rem cum uxore alterius, quam vi coegit. Sacerdos verò abſolvit adulterium; Inquiro, quando maritus hoc reſciverit in die Judicii, poteritne petere à Deo Judicium & Juſtitiam, an non? Si dicant non; igitur Deus non eſt juſtus propter Confeſſionem ſolam Sacerdotis. Si dicant poſſe, igitur Sacerdotis confeſſio nulla eſt. Pari modo calumniæ, teſtimonia & injuriæ quibus falsò accuſantur ſæpiùs honeſtæ virgines & probi homines, & quorum honor & dignitas turbatur hujuſmodi calumniis, inquiro, ſi calumniator abſolutus fuerit a ſacerdote, poteritne altera pars petere à Deo Judicium an non? Si dicant ita, igitur confeſſio eſt nulla. Si non, igitur Deus injuſtus erit & neſcit dare cuique quod ſuum eſt, & hâc ſolâ cauſâ & reſpectu confeſſionis, cum potiùs ſit juſtiſſimus.*

X *Præterea, ſacerdos imponit ſemper pœnas quaſdam peccantibus: ut ſi quis ſit adulter; jubet ut ſeipſum cædat flagris, vel ut portet ſupra humeros crucem aliquam &c. Cum tamen hoc totum nihil ſit reſpectu peccati, & tamen in arbitrio Sacerdotis ſitum ſit imponere pœnas ad libitum. Dicat quæſo quâ ulnâ metitur aut pondere ponderat aut pendit, aut ſciat quid vel quantum pœnæ imponendum ſit unicuique pro culpa? Ex quibus omnibus evidenter apparet abuſus & error Confeſſionis; unde etiam cognoſcitur Deum ſolum eſſe Judicem Animarum & non alium, qui ſolus novit gravitatem culpæ & quâ pœnâ ſit quælibet digna. Poteſt (ut abſolutè dominus) ignoſcere abſque aliquâ pœnâ, cui ipſi libuerit; cui laus ſit in ſecula, à quo etiam petimus, velit nobis peccatoribus ignoſcere pro immenſa & infinita miſericordia ejus.*

Ita ut Theologus Mahumedanus de Confeſſionis ſolennis ac Pœnitentiæ ſpectaculis in Chriſtianiſmo uſurpatis Achmet ille. Subjungit ſtatim de ſuorum id eſt Mahumedanorum hanc circa rem Religionem.

Mauri verò aliter confitentur peccata ſua. Confiteri enim eſt pœnitere aliquem ipſum ſolum ſui peccati, coram Deo ſolo, & ſe vertere ad Deum pium,

 miſe-

miſericordem ex puro corde. Neque Deus aliud vult quàm ut pœniteat hominem facti. Dicunt prætereà hoc pœnitere fore validum cum Dei voluntate, qui ignoſcit peccatori cum iis Quatuor conditionibus vel circumſtantiis.

I *Ut pœniteat Peccatorem ex puro corde & ſincero, peccati commiſſi.*

II *Ut promittat ſe non amplius peccaturum.*

III *Ut ſatisfaciat partibus, ut eſt reddere & reſtituere bona aliena, reſtaurare honorem proximo quem ipſius cauſâ perdiderat cum aliis ejuſmodi.*

IV *Ut hoc pœnitere ſit ſolo amore Dei, qui gradus altior & perfectior eſt quàm ſi timore Inferni vel præmia Gloriæ pœniteret.*

Peccata enim Maurorum ſunt triplicis generis,

I *Inter Deum & Hominem, ut eſt non ſervare id quod Deus præcepit ſive prohibuit, quod peccatum vel ignoſcit Deus vel caſtigat.*

II *Inter Hominem & ejus proximum, ut qui aliena arripit ſeu uſurpat vel calumnia turbat Honorem alterius &c. in damnum proximi; quæ omnia ut in plurimum ſunt judicanda quouſque ſatisfiat partibus vel Deus ipſe parti offenſæ ſatisfaciat.*

* qui ipſi.

III *Quod nunquam ignoſcet (& ſic præcepit) cuicunque * ipſi fecerit Deo Secundum, Æqualem, vel Similitudinem, ſive in Cœlo ſive in Terra.*

Hoc ſanè egebat majori explicatione. Sed quia reſponſio mea fuit aliquantùm prolixior, nunc hæc ſufficiant quouſque mihi conſtet aliquem eſſe vel qui adverſùs jam dicta ſuperiùs reſpondeat, vel qui velit majorem & clariorem explicationem datam. Tunc autem

Rediens, inquit, *iterum ad illud Pœnitere, dico quisquis moritur pœnitendo eum facti, talem fruiturum Dei favore & ejus gloria, quamvis commiſerit tot peccata quot ſunt arenæ in mari & ſtellæ in cœlo, nec indigebit ſanè Sacerdote de Confeſſione, cum omnia ſint Deo nota & ſciat quem ex corde & ſincerè pœniteat vel non. Hæc enim cauſa eſt ſola inter Deum & creaturam, & ita non eget aliquis aperire cuiquam mortalium ſua peccata & defectus, niſi illi ſoli quem nihil latet, ſive id ſit in cogitatione ſive in imaginatione Creaturarum ſuarum, cui laus ſit ſemper, Amen.*

Hinc ſanè quid Secta etiam illa, utcunque aliàs impuriſſima, de Excommunicationis ejúſque appendicum & comitantium ex Confeſſione & Pœnitentia & Abſolutione publica ſpectaculorum uſurpari apud Chriſtianos ſolitorum Jure exiſtimaverit, conjectare facillimum eſt. Neque quidem autumandum Achmetem hunc aut oſcitantèr aut temerè Diſſertationem illam ſuam ad Principes illos Chriſtianos ſic rogatum conſcripſiſſe, ſed potiùs ſumma cum deliberatione ac aliorum è ſuis ope & conſilio graviſſimo eam adornâſſe. Quàm autem diverſa heic ſint Theologiæ Romanenſis ſcita, facilè ex eorum ritibus cernitur uti etiam obviis Theologorum ſcriptis, maxime quæ ad Diſtinctionem 18 Sententiarum Quarti; quibus adjice quæ habet Anaſtaſius tum Sinaita, patriarcha Antiochenus[ſ], tum Epiſcopus Nicænus[t] de eo quod eſt *Sitne bonum confiteri peccata viris ſpiritualibus*, qualia paſſim occurrunt alia. At ſane qui Auricularem illam ſingu-

ſ Quæſt. & Reſponſ. 6.
t Quæſt. in ſcripturam 6. Bibliothec. patrum Binii Tom. 6. edit. 1575.

ſingularium peccatorum confeſſionem rejiciunt (ut Reformatorum plerique) aut publicam qualem volunt ſeveriores excommunicationis, uſque in Abſolutionem per Confeſſionem, aſſertores, non exigunt, haud ſane adeò diſſoni ſunt eis quæ ex Achmete illo attulimus; quantum ad Confeſſionis uſum. Nam in tertio Peccatorum genere ab eo memorato, blaſphemia Mahumedanorum in Chriſti deitatem & S. Trinitatem eis uſitatiſſima continetur. Sed verò ex ſuperiùs ſic oſtenſis affatim liquere opinor Judæos quorum heic ratio primò, dum ſeriò diſquiritur, habenda, tum Veteres tum Recentiores exiſtimâſſe neque Divino aliquo Jure ſeu Inſtituto quod obtinuit ante legem ſuam in Sinai datam, nec alio aliquo ejuſmodi jure ſub ipſa Lege, ſed tantùm moribus pro arbitrio Humano atque è re nata ubi ſui ſatis juris eſſe deſinerent, ſuperinductis, ut pœnas alias ab hominibus in rem ſuam adinvenire ſolitas, fundari Excommunicationis ſuæ Uſum, idque per omnia ſecula quæ à tempore quo primùm inolevit uſque in noſtrum effluxerint, neque eam exercendi Jus ad ſuorum Ordinem ſingularem aliquem, veluti Sacerdotalem, præ aliis omninò attinuiſſe, nec comitantia illa, quæ uſurpantur in Chriſtianiſmi Excommunicationis effectibus, Pœnitentiæ Sacramentalis ac Abſolutionis inde Publicæ ſpectacula in eorum hujus Uſu locum ullatenùs habuiſſe. Fuiſſe quidem in eorum diſciplina atque ex majorum moribus hactenus manere יסורין *Caſtigationes* facinoroſorum adeò certum eſt ut nihil certius notiúſve, eáſque tum Confitentibus & Pœnitentibus privatas & voluntarias tum in pœnis irrogandis publicas & coactas. Sed verò in Excommunicationis eorum appendicibus neque hæ neque illæ omninò cenſendæ. *Illa* ſcilicet aliter omninò ſolvenda erat juxta ea quæ ſuperius capite jam dicto ſeptimo oſtenduntur. Quod verò ad Apoſtatas ex Judæis attinet (de quibus paulò ante dictum) ſententiâ Expommunicationis etiam illi, ubi capitalium Judiciorum poteſtas genti deerat, pro arbitrio eorum quæ præerant feriebantur, cujus rei exemplum egregium pervetuſtúmque in Judæis Alexandrinis aliíſque Ægyptienſibus illis qui ſub Ptolemæi Philopatoris tyrannide ſeu circa annos ante Chriſtum 200, rituum ſuorum tenaciores, eos qui regiarum minarum metu in apoſtaſiam tranſierant ſe paganiſmi Sacrificiis immiſcentes; & Execrabantur & priſtino vitæ conſortio, quatenùs ſcilicet potuere, per Excommunicationem privabant etiam & velut hoſtes gentis cenſebant. In tertio nempè Maccabæorum de eis legitur, Τοὺς ἀποχωροῦντας ἐξ αὐτῶν ἐβδελύσσοντο καὶ ὡς πολεμίους τοῦ ἔθνους ἔκρινον καὶ τῆς κοινῆς συναναστροφῆς καὶ χρησίας ἐστέρουν, *Qui ex ipſis ſic defecerant Diris eos devovebant & veluti gentis hoſtes cenſebant & communi ſuorum conſuetudine & amicorum uſu privabant.* Ubi vir præſtantiſſimus Hugo Grotius, *Multis verbis id circumſcribit quod Hebræi* נדוי *Niddui dicebant, Helleniſtæ* ἀφορίζειν, *aut* Ἀποσυνάγωγον ποιεῖν. Sed non adhiberi ſolùm heic *Niddui* videtur ſed etiam ipſe *Cherem.* Nec Forenſis reverà eſt, cum in jus vocatione prævia, excommunicatio, eis quidem uſitatiſſima, ſed publica Apoſtaſiæ Apoſtatarúmque, ut Cuthæorum aliorúmque in aliis formulis, quas & alibi è Rabbinis [u] oſtendimus, Deteſtatio & Anathematiſmus, ut fermè in Bulla *Cœnæ domini* Pontificum Romanorum idque genus inter Chriſtianos aliis.

[u] *De Jure Nat. & Gent. lib. 4. cap. 7.*

Cap. XIII.

Præcipuorum item aliquot per Capita Octavum, Nonum & Decimum de Excommunicatione *inter* Chriſtianos *fuſiùs congeſtorum* Recenſio breviuſcula, *cum congeneribus aliquot adjectis; unde Quid per anteriora ſecula etiam* ab *ipſis* temporibus Apoſtolicis, *uſque in* noſtra, *de* Jure *ſeu* Inſtituto *circa hanc rem* Divino Maximè *&* Publicè *à Chriſtianis Exiſtimatum fuerit Receptúmque, juxta methodum ſuperiùs initam, faciliùs dignoſci queat. Primò, per* Centuriam Chriſtianiſmi primam *aut circiter, in qua* Aquilam Ponticum à diſcipulis *excommunicatum eſſe traditur. Secundò, per* ſecula *quæ ſequuntur* uſque in Conſtantinum Magnum, *ubi de Acceſſione variâ Excommunicationi* Judaicæ, *tunc pro Humano arbitrio, facta inter* Chriſtianos. Paulus Samoſatenſis *etiam ab* Aureliano Auguſto, *ſeu* Imperatore non Chriſtiano, *ex Epiſcoporum perſuaſione, planè excommunicabatur. Tertiò, per ſecula à* Conſtantino Magno *uſque in hæc* noſtra. *Et demùm utrum Sententia illa* Excommunicationem forenſem *ſeu* Conſiſtorianam Humanum eſſe inventum, nec jure Præceptivo *ſeu* Inſtituto Divino ſubniti, *nomine* Erroris *ſeu* Dogmatis Eraſtiani, *ſeu ut interdum etiam* Hæreſis Eraſtianæ *cum ratione ac merito indigitetur; & num in* Anglia Dogma *illud his temporibus* repullulaſſe, *ut à ſcriptoribus aliquot, rectè dicatur.*

TEmpora, quantum ad rem tractatam, Chriſtianiſmi trifariam in antè dictis tribuuntur, quorum Prima ſunt quæ Apoſtolorum fuere, in quibus Chriſtus ipſe in terris, & uſque in Primæ à natalibus ejus Centuriæ finem aut circiter extenduntur; Secunda, quæ ſequuntur, Primitivorum nomine, uſque in Conſtantinum Magnum, ſeu primam ſummi Regiminis ac Chriſtianiſmi conjunctionem; & Tertia demùm quæ à Conſtantino in noſtra durarunt ſecula. Quod ad PRIMA attinet (de quibus capite octavo) Excommunicationis in eis Uſum fuiſſe ipſius Judaicæ, ibi manifeſtum ſatis fit, penes, inquam, Chriſtianos ipſos, Diſcipulos ac Apoſtolos, ut liquet ex *Anathemate*, & *Maranatha* apud S. Paulum aliiſque ibi citatis. Etiam id quod ibi occurrit de Apoſtolis Aquilam Ponticum excommunicantibus ſub centuriæ jam dictæ exitum (ſi modò fides hiſtoriæ habenda) de ipſiſſima Excommunicatione Judaica capiendum videtur. Et quod Jeſudadus ibi Apoſtolis, Epiphanius quidem, ſine eorum nomine, Diſcipulis & Doctoribus temporum illorum tribuit, & ἐλεγχόμενός τι inquit[a] ὑπὸ τῶν Διδασκάλων καὶ ἐπιτιμώμενος.

[a] *De Menſuris & Ponderibus* N. 15. *Baron. tom.* 1. *Ann.* 56. §41.

μενος ἕνεκα τούτου, μὴ διορθούμενος δὲ &c. ἐξεώσθη πάλιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀχρήστος πρὸς σωτηρίαν, *Cum à Magiſtris objurgatus eſſet, nec emendari vellet, ejectus eſt rurſus ex Eccleſia, velut ad ſalutem minimè idoneus.* Idem inde habent Michael Glycas[b] & Theodorus Metochites[c] qui οἱ οὖν ἱερεῖς, inquit, τῶν Χριστιανῶν ὡς ἑώρων αὐτὸν μετὰ πολλὰς παραινέσεις τοῦ ἀστρονομεῖσθαι μὴ παραιτούμενον παύσασθαι, τῆς ἐκκλησίας πόρρω που βάλλουσι, τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτὸν διορθωθῆσαι νομίζοντες; *Sacerdotes igitur Chriſtianorum, cum viderent eum ſæpiùs monitum Aſtronomiam* (judiciariam illam ſeu Apoteleſmaticam Aſtrologiam) *omittere nolle, eccleſiam eum ſuâ ejiciunt, exiſtimantes eum per caſtigationes ejuſmodi emendatum iri.* Interpres Glycæ ait *à cœtu ſacro prohibent.* Jam verò, cum Apoſtoli ipſi Judæi ex origine fuerint, reliquíque, ſive ex Judæis ſive ex Gentilibus Chriſto nomina tunc dantes, Judæorum interim, id eſt Judæorum tunc Reformatorum ſeu Credentium nomen induerint & planè undiquaque profiterentur Judaiſmíque veteris ejúſque ſcitorum receptiſſimorum (exceptis rebus illis quibus à Judæis non Credentibus neceſſariò atque ex Diſciplina Chriſtiana ſingulari divinitùs præſcripta diſcriminarentur) ex profeſſo eſſent tenaces, non eſt quòd dubitemus quin Excommunicationes ab ipſis tunc adhibitæ, ſive per ἐκβάλλειν *ejicere* ſive per ἀφορίζειν *ſeparare* aliáve ejuſmodi tunc Synonyma ſive per Anathematiſmos exprimerentur, idem ipſum ſignificarent quod *Apoſynagogum facere*, aut Ponere in *Niddui* aut in *Shamatha* aut *Cherem* (pro formularum diſcrimine) id eſt more Judaico, ut oſtenſum eſt, nec alio, excommunicare. Adhibere has tunc licuit tum ut fundatas moribus avitis, quorum initia Captivitatis tempori tribuuntur, tum ex diſerto Juris Cæſarei permiſſu, ut ex edicto Claudiano de libero morum Judaicorum uſu ante allato pleniùs liquet. Quemadmodum igitur Judæorum vetuſtiorum recentiorúmque non credentium adeóque tum Talmudicorum tum Karaitarum (ut antè oſtenditur) judicium heic fuit de Jure quo fundata eſt Excommunicatio, illud non ex Præcepto ſeu Inſtituto aliquo Divino, ſed moribus majorum ſuperinductis tantùm ſubniti, ita planè æquum eſt ut paritèr autumemus de Judicio atque hanc circa rem Exiſtimatione Judæorum tunc credentium id eſt Chriſtianorum; ſcilicet horum fuiſſe ſententiam ab illorum non diverſam adeóque eos non admiſiſſe Inſtitutum aliquod Divinum ſive ante ſive poſt legem datam locum heic habuiſſe ullum. Verum quidem eſt, Chriſtum ac Apoſtolos expreſsìm quædam alia docuiſſe ac imperâſſe in quibus fundamenta totius religionis Chriſtianæ collocantur, horúmque nonnulla (verbi gratiâ, Baptiſmi Sacramentum) ex anterioribus Judaiſmi moribus ſumta ac in ipſis retenta ſic in Chriſtianiſmi uſum formaſſe ac novaſſe, ut novatum inde Inſtitutum Divinum planè acceſſiſſe inde ſit dicendum. Sed ejuſmodi quid de Excommunicationis tunc uſu aut Jure nec in Euangeliis nec in Epiſtolis Canonicis omninò habetur. Scilicet nihil circa eam novatur, niſi quis contendere non deſierit illud, *Dic Eccleſiæ, &, ſit tibi ut Ethnicus & Publicanus*, cum eis quæ de *Clavibus* præcedunt & de *Ligando & Solvendo & Peccatorum Remiſſione & Retentione & Traditione*

b *Annal.* Part. 3.

c *In Hiſt. Romana* pag. 92.

Satanæ ſequuntur (in quibus ne vocula quidem tunc Excommunicationem aut ſignificans aut innuens) inſtitutum in ſe continere Divinum Excommunicationis, quâ de re ſuperiùs capite nono indicata conſulas. Quinimò ſi illud de Ligandi & Solvendi poteſtate, toties, ut huc primariò ſpectans à nonnullis inculcari ſolitum, non ex Ebraiſmi illius in אסור מותר *ligato* ſeu *prohibito* & *ſoluto* ſeu *permiſſo* (quâ de re plura libro ſecundo, & mox heic nonnulla) ſed potiùs ex Græci ſermonis uſu, ut volunt aliqui, ritè intelligendum ſit, certè æquum puto videbitur ut potiùs ex ſermone illo Græco qui planè coætaneus erat Euangeliſtis, quàm ex ſeculorum aliorum lingua, id fiat. Atque ita ſanè cum primis obſervatu fuerit heic non indignum quod περὶ δεσμῶν *de vinculis* ſeu *ligaminibus* ac multiplicibus eorum ſpeciebus, quatenus & Actus & Affectus & Impulſus Humanos quaſi omnimodos vox ea etiam ex antiquitate intima tunc apud Græcos complexa eſt, legitur apud Dionem Pruſæum [d] in poſterioribus Apoſtolorum temporibus Philoſophum ſimul & Oratorem percelebrem, quem lector heic curioſior introſpiciat. Sed multùm etiam ita aberit, ut quis inde jus aliquod excommunicandi peculiare voce ea denotatum eſſe cum ratione elicere poſſit. Præterea, anne in locis jam memoratis Euangelii unde toties jus heic Divinum petitur, veſtigium quæſo ullum ipſius Anathematis aut Execrationis, quæ pars Excommunicationis perinſignis & dimidia eſt, reperitur? Quin verò tametſi concederetur, in illis Excommunicationem ſignificari, num inde ſequeretur aliam innui quàm quæ Judaica & tunc in moribus gentis notiſſima? Finge Synagogam, Eccleſiam ſeu Rempublicam Judæorum integram, aut ſaltem ejuſdem partem non minorem nec aliam quàm quæ Regiminis publici, qualecunque tunc haberent, poteſtate frueretur, Chriſtianiſmum tunc fuiſſe amplexam (ut planè debebant univerſi) adeò ut tum Tribunalium ac Synedriorum præſides ſic inde Chriſtiani, tum ſingulares ejuſmodi perſonæ, ſententias Excommunicationis liberè potuiſſent, ut antè pronuntiare. Si ita ſe res habuiſſet, quidnam quæſo in Novo fœdere occurrit quod aut forenſe heic aut Privatorum circa hanc rem jus novaret, mutarétve? Quidnam ibi, quo minùs tum Regimen, circa tam ſacra Chriſtiana quàm profana, Publicum, tum ipſa Excommunicatio, ut antè (cauſis tantùm aliquot novis pro perſuaſionis diſcrimine introductis) utpotè inter mores Judaicos illibata, undiquaque ab illis exerceri, nec alitèr, debuiſſet? Id eſt exerceri pro more hac in re Judaico cujus, ut aliorum, adeò diù tenaces fuere Apoſtoli Diſcipulique Temporibus in his Primis, de quibus heic loquimur. Profectò, ſi S. Paulus Anathematiſmis ſuis ſeu alia quæ pro Excommunicatione illius temporis apud eum ſumuntur, illorum jam ex Euangelio Matthæi memoratorum aliquo fundari exiſtimaſſet aut eorum inde jus aliquod in id quod poſtea inolevit mutatum fuiſſe, permirum ſanè videbitur eum non expreſſius illud, in poſteritatis gratiam tantundem alicubi, innuiſſe, utpote quod ſic ejuſmodi fuiſſet ut Gubernationis quaſi totius Chriſtianæ cardo in eo (juxta admiſſas poſtmodùm ſententias aliquot) verſaretur. Quid item in Novo fœdere ſatis expreſſim reperitur quo minùs

[d] Orat. περὶ ἐλευθερίας ſeu 80.

nùs idem ipſum Jus quo Pœnam hanc fundari voluère unanimes Judæi veteres & reliqui tunc non credentes (juxta antè oſtenſa) nec aliud omninò, ſeu Divinum aliquod, à Judæis tunc credentibus ſeu Chriſtianis admiſſum fuiſſe exiſtimaremus? Quid ibi demùm, quo, ad Ordinem aliquem hominum ſingularem, ratione ipſius Ordinis aut ejus nomine præ aliis ſpectaſſe ejuſdem juriſdictionem opinatos illos eſſe tunc perſuadendum ſit? aut Pœnitentiæ publicæ & Abſolutionis inde ſolennia (qualia in Chriſtianiſmo inſequente) locum tunc in ejus effectibus eſſe ſortita? Unde ſatis æquanimi lectori facile puto dijudicari poſſe quodnam fuerit circa hanc rem Chriſtianorum illorum primitivorum, ipſorúmque adeò Apoſtolorum & Diſcipulorum Judicium, & qualiſnam circa Jus de quo quæritur Exiſtimatio ſit apud eos tunc recepta. Atque recolatur inprimis heic illud; ut apud Judæos tunc temporis non credentes nemo Sacris Publicis Excommunicationis forenſis vi arcebatur (quod capite oſtenditur ſeptimo & duodecimo) adeóque nec illis Peccatorum nomine prohibebantur, ita nec apud credentes ſeu Chriſtianos tunc quidpiam ejuſmodi factum, quod capite octavo etiam oſtenditur, non obſcurè eliciendum eſſe etiamſi alia deeſſent teſtimonia) ex illo de Juda Fure & Proditore notiſſimo tam ad Paſchatis quàm Euchariſtiæ communionem admiſſo, etiam ipſo D. N. Jeſu Chriſto judice. Certè, ſi novatum ita tunc antè fuiſſet per illa *Dic Eccleſiæ* & reliqua id genus huc trahi ſolita circa excommunicationem quidquam; ut ſacrorum publicorum ex illius vi interdictio introducta fuiſſet, aut ſi ſimplici Peccatorum aut Facinoroſorum nomine inhibendi homines Sacris ejuſmodi inde fuiſſent (ut in Chriſtianiſmi moribus pòſt inſequentibus) mirum nimis videbitur, ſceleſtiſſimum illum furem & etiam proditorem, eíſque nominibus planè ſatis manifeſtum, in ipſa inſtitutione Cœnæ Domini à Domino ipſo celebrata, ſic fuiſſe, ut participem legitimum, admiſſum. Rem quidem eam in controverſo eſſe fatendum eſt. Et diſtracti ſunt ſententiis circa eam Scriptores aliquot doctiſſimi, quod & loco memorato indicatum. Eis addas Joannnis Ribitti diſputationem ex de re ſingularem Baſileæ abhinc diù impreſſam, quâ Negativam heic ſententiam omninò tuetur. Sed ut ex Lucæ verbis jam antè allatis pars Affirmativæ manifeſta ſatis videtur, ita etiam autores habet ſatis numeroſos, uti & ibi notatum; quibus accedat ex Orientalibus Theodorus Metochites[e], atque ex Occidentalibus Guilielmus Ockamus[f] præter eos qui numeroſiùs apud Theophilum Rainaudum[g] pridem ſimul recenſentur. Quod ad Tempora heic ſpectat SECUNDA ſeu quæ ab Apoſtolorum exitu aut circitèr ad Conſtantini Magni Chriſtianiſmum effluunt, & Caput occupant Nonum; quanquam ex Confederata Chriſtianorum tunc temporis inter ſe Diſciplina ibi memorata (quamdiù ſcilicet Regimen publicum & Chriſtianiſmus haud conjungerentur) id eſt ex Jure Eccleſiaſtico ſeu Humano mutuò inter ipſos & ſponte admiſſo, accederet jam Excommunicationi Judaicæ tum Sacrorum ac Cœtuum Publicorum totiúſque Eccleſiæ interdictio tum, ut plerunque obtinuit, jus peculiare quaſi ad ordinis Eccleſiaſtici Epiſcopos, Presbyteros,

e *Hiſtor. Rom. pag.* 30.

f *In Dialogo de Hæreticis, & ejuſdem compendio Henrici de* Zoemeren *lib.* 7. *quæſt.* 16.

g *In Optimæ Vitæ fine peſſimo ſeu Metamorphoſi latronis part.* 2. *cap.* 19. § 30.

ros, Præſides ſolùm, in ea exercenda attinens; nihilominùs originariam ipſi u Excommunicationis ex Judaica manâſſe naturam inter Chriſtianos etiam tunc exiſtimatum eſſe, ſatis quidem inde liquet, ſi rationes deeſſent aliæ, quòd idem ipſum nomen Græcum quod Judæis antè & Chriſtianis ex Judæis pro Excommunicato, in uſu erat ſingulari nec alibi tunc repertum, ſcilicet *Ἀποσυνάγωγος* (ut ſcimus ex Euangelio Joannis; & à nemine non agnoſcitur) à Patribus Chriſtianis illo in tempore pro eodem ipſo apud ſeipſos paritèr uſurparetur, ut capitibus jam dictis Octavo & Nono ex Concilii Niceni primi & Conſtitutionum quas Apoſtolicas vocant lingua, quæ aliis proculdubiò ſeculis in illis uſitata, oſtenditur. Et tunc temporis ſic in uſu fuiſſe vocem illam aliàs ab interpretibus & ſcriptoribus nuperis admitti, ſatis ex jam dictis liquet. Undenam igitur ſeriò cuiquam perpendenti, ſententiam priſtinam de Jure heic Originario, id eſt Humano tantùm, tunc exoleviſſe videbitur? Sunt quidem viri doctiſſimi qui, Judaicis utpote hujuſmodi originationibus moroſiùs, quàm par eſt, ſæpiùs inimiciores, non rarò malunt exiſtimandum eſſe, Judæos Chriſto recentiores, peculiares Chriſtianorum ritus eorúmque verborum in illis ſenſum imitatos fuiſſe, & gravioris nonnulla momenti ex moribus majorum ſuorum & origine Judaica ſua petere ac edocere, quorum interim initia Chriſtianiſmo, unde ſumpſerint ipſi, debeantur. Sed quicquid ea de re in aliis fuerit ſtatuendum, maniſeſtius nihil eſt quàm vocis illius Ἀποσυναγώγου uſum fuiſſe primò & ante Chriſtianiſmum ſolùm Judaicum, ut ex Euangelio Joannis jam antè de Apoſynagogis eorum citato palàm liquet, atque inde eundem in ſenſum in Chriſtianiſmum, ut alia non pauca ſimilitèr receptum. Quid igitur obſtat quo minùs Apoſynagogos faciendi apud Chriſtianos id eſt excommunicandi jus ab eodem fonte ſenſiſſe illorum ſeculorum Chriſtianos, ſi non omnes, ſaltem non paucos petendum à quo apud Judæos antè & ſemper id eſt ex moribus Majorum pro arbitrio Humano ſuperinductis, petitum fuiſſe unà cum ſingulari illo vocabulo didicerant. Quantum verò ſpectat ad Sacrorum & Cœtuum Publicorum per Excommunicationem interdictionem quæ in primitivis hiſce Secundis temporibus Judaicæ formulæ acceſſit ut capitibus jam dictis oſtenditur, certè ſi ita ſe res haberet (nec aliter ſe habuiſſe facilè concipiendum eſt) manifeſtum inde cuique facile erit Humanum heic inventum, & manifeſta primariæ illius Excommunicationis Chriſtianæ partis origo ex ejuſdem tunc in Diſciplinam Eccleſiæ Confederatam, ſecundùm Hominum qui præeſſent arbitrium, receptione. Et quod illos ſic palam agnovit autores, ut id ab Jure ſeu Inſtituto aliquo Divino ipſi deducendum cenſerent, mirum ſatis foret. Certè quotquot è Paganiſmi temporum de quibus loquimur moribus ſeu ex eorum imitatione aliqua Chriſtianos nactos eſſe Excommunicationis totius formulam voluerint (de quibus capite decimo) neceſſum eſt ut ultrò concederent illi, Chriſtianos, qui tunc ſic inde eam nacti ſunt, Divino aliquo præcepto ſive ante legem ſive poſt dato fundatam eam fuiſſe non omninò exiſtimâſſe. Non quidem deerat ex præſcripto Apoſtolico comminatoria Euchariſtiæ interdictio

qua

qua quiſque[h] monitus eſt ut ipſum ſe intùs examinaret nec ἀναξίως *indignè* myſteria ſumeret. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν, *probet, examinet, purget, expiet ſeipſum*, inquit Apoſtolus, ubi Theodoretus, σὺ σαυτοῦ γενοῦ κριτὴς καὶ τῶν βεβιωμένων ἀκριβὴς δικαστὴς, ἐρεύνα τὸ συνειδὸς καὶ τότε δέχου τὸ δῶρον, *Tui ipſius judex ipſe eſto actuúmque tuorum exactus arbiter, conſcientiam ſcrutare ac tunc donum ſuſcipe.* Et Theophylactus οὐχ᾽ ἕτερον δικαστὴν ἐφιστῶ σοι ἀλλ᾽ ἑαυτὸν σαυτῷ. Δίκαζον οὖν τῷ συνειδότι σου &c. *haud alium judicem tibi præficio, verùm teipſum tibi ipſi. Judica igitur & explora conſcientiam tuam &c.* Alii veterum[i] in eundem ſenſum. Sed verò Excommunicationi cum interdictione ſeu monitu ejuſmodi nihil erat omninò commune quod nemini, opinor, non palam eſt. Et tam quidem ad Paganorum quàm Chriſtianorum etiam & Judæorum ſacra, Monitoria ejuſmodi, ut conſilia tempeſtiva ac prævia, attinebant. Scilicet, ne quis ſceleris affectati aut cogitati (quod cognitionis forenſis aut alterius alicujus objectum eſſe nequiret) nedum aperti conſcius, citra purgationem ſui & erga Numen reconciliationem, ſacris adeſſet. Ita quantum ad Paganos etiam, fuiſſe liquet ex eo quod capite decimo afferimus è Gratio Faliſco, cui conſonus eſt Hetruſcus apud Statium Papinium[k] in Parentalium prologo,

——————*Adeſte*
Dii homineſque: ſacris procul hinc procul ite nocentes,
Si cui corde nefas tacitum, feßique ſenectus
Longa patris, ſi quis pulſatæ conſcius unquam
Matris & inferna rigidum timet Æacum urna.
Inſontes caſtóſque voco——————

Sed qui è Paganiſmo deſumptum à Chriſtianis tunc Excommunicationis fuiſſe uſum volunt, ex Interdictionibus non ſimpliciter commonitoriis, ſed, ex Lege pœnali compulſoriis, quibus tam cœtibus quàm locis ſacris facinoroſiores aliquot inter Paganos (ut fuſiùs ſuprà oſtenſum[l]) arcerentur, eam manaſſe contendunt; quod dum faciunt, non profiteri nequeunt exiſtimare ſe ſententiam tunc Chriſtianorum de Excommunicationis ſuæ ejuſmodi origine non aliam fuiſſe, quàm eam omnino Humano invento, nec Præcepto alicui Divino tribuendam. Mitto heic veſtigia illa capite nono indicata, apud aliquos Uſûs priſtini in Abſolvendo excommunicatos Judaici, quod planè ex Humano manavit apud Judæos inſtituto, utcunque Cypriano aliiſque id genus qui præeſſent aliquot adeò diſpliceret. Quid quòd per hæc tempora adeò, pro hominum qui ex diſciplina illa Confederata regerent, libitu, Modi & Temperamenta varia, eáque non pauca, tam Pœnitentiæ ſolennis ac Abſolutionis quàm Excommunicationis Uſui ita acceſſêre (quod ex Canonibus & Scriptis temporum illorum Eccleſiaſticis nemo neſcit) ut inde etiam eliciendum non obſcurè videatur, apertè ſatis ac maximè admiſſum apud eos fuiſſe, rem integram ex Humano inſtituto pependiſſe. Modorum enim & Temperamentorum ejuſmodi ex arbitrio Humano acceſſione ut id quod eſſet Inſtitutum aliquod Divi-

Mm num

h 1 Cor. 11. 28.

i *Anaſtaſius Nicænus Quæſt. & Reſp. 7. & Sinaita eod. numero &c.*

k *Sylvarum lib. 5. in Hetruſci lacrymis.*

l *Et videſis Anaſtaſium Germanum de communitatibus ſacrorum lib. 1. cap. 12.*

num novaretur aut ullatenùs mutaretur, nunquam ritè permiſſum eſt, quod itidem in hanc rem optimè obſervatur à viro Maximo, Hugone Grotio, in libro illo aureo de Summarum Poteſtatum imperio circa Sacra. Etiam in Excommunicatione exercenda, quando ex diſciplina illa confederata paritum non eſt ab eis in quos lata eſſet ejuſdem ſententia, opem ſubinde implorabant Principum, qui planè Pagani erant, atque ab èis impetrabant ut etiam ipſi autoritate ac imperio ſuo idem ipſum facerent quod erat reum in Excommunicati ſtatum redigere, quaſi pœna hæc (quantum ex ſui natura) tam ab aliis quàm à ſeipſis aut ſuorum aliquo ordine, utpote ex humano pendens arbitrio, legitimè & rite ſatis potuiſſet irrogari. Qua de re exemplum habetur inſigne in Paulo Samoſatenſi Epiſcopo Antiocheno Synodo in Antiochena ſub Aureliano Auguſto ſeu anno Chriſti 270 excommunicato ſeu ut Euſebii[m] verba ſunt, τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυττομένῳ. *à Catholica Eccleſia quæ ſub cœlo eſt abdicato*, de quo item Eutychius Alexandrinus, واوجبوا عليه اللعن ولعنوا من يقول بمقالته *Et anathema in eum pronuntiarunt & anathematizarunt etiam quod in doctrina* ſeu *Hæreſi ejus repertum.* Parêre heic noluit Paulus nec Eccleſiam Antiochenam Domno ſucceſſori ejus deſtinatam relinquere. Cum igitur coercendi poteſtas tunc nulla alia eſſet eis qui eum ſic excommunicârant, ab Aureliano Auguſto impetrârunt ipſi ut is eum Eccleſiâ abigeret. Id eſt planè ut is ſententiam Excommunicationis, quantum ad Perſonam hominis, itidem ferret atque exequutioni coercendo mandaret. Atque ita ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐξελαύνεται τῆς ἐκκλησίας, *ſecularis imperii autoritate* (ſed non ſine ea implorata ab Epiſcopis quibus obedire nolebat Paulus) *ab Eccleſia extruditur*, & planè, quà ab autoritate illâ fieri potuit, ſuadentibus illis, excommunicatur, quod apertiùs conſtat è Theodoreti hac de re verbis[n]; πείθουσιν ἐξελάσαι τῆς ἐκκλησίας. Καὶ γὰρ τῇ τῶν εἰδώλων θεραπείᾳ δεδουλωμένος, ὑπέλαβε δίκαιον τὸν τῇ ὁμοπίστων ἀντιλέγοντα ψήφῳ τῆς ἐκείνων ἀποτμηθῆναι συμμορίας, *Perſuaſerunt ut ex Eccleſia illum expelleret. Idolorum enim etiam cultui deditus æquum exiſtimavit, eum qui fidei ſuæ hominum ſententia non acquieſceret, ab eorum Conſortio reſecari.* Reſecari igitur voluit Aurelianus eum à ſuorum conſortio, quod planè erat tunc excommunicari, nec ſolùm ex ipſa Eccleſia Antiochena ejici. Ita antiſtites Chriſtiani etiam ab eo qui è Nutritiis Eccleſiæ, quales dicuntur Principes Chriſtiani, non omninò erat, id eſt à Pagano, impetratum volebant, ut quod ipſi cum effectu facere nequirent ab iſto præſtaretur, quod ſanè non ita ſpirat quaſi actum illum ex Jure aliquo Divino ordini ſuo peculiari pependiſſe exiſtimaſſent, ſed ex Confederata inter ipſos Diſciplina Humano tantùm ſeu Eccleſiaſtico ac Canonico ab ipſis inter alia, ut dictum eſt, ſuperinducto & pro ipſorum libitu aliis, nec generis ſui, è re nata communicando adeóque ex Jure etiam tunc Cæſareo exercendo. Id quidem verum eſt, occurrere apud Origenem, Tertullianum, & Cyprianum, alios aliquot, nec tamen multos, temporum illorum ſcriptores ea quæ Judicium

[m] Hiſt. Eccleſiaſt. 7. cap. 29. & Nicephor. lib. 6. cap. 29.

[n] Hæretic. Fabul. 8. 2. de ſti Baron. Annal. 2. Ann. 272. §. 18.

cium & Exiſtimationem quandam de Jure heic Divino ſeu Euangelico præ ſe rhetoricè dicta ferre videantur. Sed quid ſenſerint illius ævi plerique aut pars eorum ſanè multò numeroſior, ex jam dictis & capite nono memoratis, difficile non eſt conjectare. Vocatur quidem à Tertulliano [o] *Cenſura* illa Excommunicationis *Divina*, unde Divinum ſtatim à nonnullis (qui in rebus aliis Tertulliano, Origeni, & Cypriano ſatis refragantur) inculcari ſolet, ex ejuſdem ſententia, circa hanc rem inſtitutum. Sed *Divini* nomine nemo ſcriptoribus non alienus neſcit, quamplurima etiam tunc temporis uti & aliàs per ſecula cuncta aliiſque in linguis dicta eſſe quæ non ideo Dei inſtitutum omninò innuant, ſed aut præſtantiam ſingularem aut Dei rerúmve Divinarum reſpectum tantùm denotent, quamvis ex humano omninò jure originem trahant. Unde in Jure Cæſareo, Res Divinæ [p] tunc dicebantur quæ Pontificiæ erant, veluti ſacra & ceremoniæ ex Humano inſtituto introductæ & pro eorum libitu formatæ. Etiam Imperatorum veterum Aures, Leges, Uxores, Beneficia, Divina nuncupantur ſæpius in Digeſtis & Codice utroque. Illinc etiam de Chriſtianis principibus, uſurpantur [q] *Diva* & *Divina memoria* & *recordatio divina*, *Divinus parens*, id genus alia, ut vocis uſum congenerem apud ſcriptores vetuſtiores non infrequentem prætermittamus. Et Tertullianus rationem planè reddit cur Divinam Cenſuram illam dixerat. *Nam &*, inquit, *judicatur magno cum pondere ut apud certos de Dei conſpectu* &c. Ex Dei conſpectûs & vindictæ ita fiducia Humana, Divinam ibi eſſe dixit, non ex inſtituto aliquo (de quo tantùm diſquiritur) cujus autor ipſe Deus. Et *extra Eccleſiam projicere* tunc in *Præſidentis* tantùm *officio* alibi collocat ipſe [r]. Ad TERTIA demùm heic Tempora devenimus ſeu quæ intervallum à Conſtantino Magno adeóque publici Regiminis ac Imperii ſimùl ac Chriſtianiſmi conjunctione prima in noſtra uſque ſecula inſequens attinet, occuparunt & Capite tractantur Decimo. In hiſce manifeſtius ex ibi oſtenſis nihil videtur quàm ita Modos & Temperamenta tum ab Eccleſiaſticis ipſis dum à Principibus per omnia intervalli iſtius ſecula variatim adhibita, ut ne concipiendum quidem videatur Publicè & Maximè aliam hac de re ſententiam viguiſſe & admiſſam eſſe præter eam quæ à Jure merè Humano nec ab inſtituto Divino, quod ex ſui natura Modorum & Temperamentorum ejuſmodi planè impatiens eſt, Excommunicandi Uſum deducendum voluerit; utcunque Scriptores aliquot etiam & Synodi interdum aliter ſentirent. Certè, quantum ad tempora hæc Tertia, PRIMO, etiam in illa paritèr duravit atque etiamnum obtinet illud de Excommunicationis ex uſu Judaico, cujus originem planè Humanam fuiſſe oſtenſum eſt, in Chriſtianiſmum deductione (qua de re ſatis monitum) unde etiam ut in Conſtitutionibus Apoſtolicis & Synodi Nicenæ Canonibus antè citatis juxta ſuperiorum tunc temporum morem, eadem ipſa vox qua Judæi Helleniſticè ſeu Græcè Excommunicatum, denotabant, id eſt *Apoſynagogus* (quæ adeò Judæis antè propria erat ut ab aliis nullibi uſurparetur) à Chriſtianis itidem nunc pro eodem ipſo apud ſe adhibebatur. Teſtimonium ea de re jam dictis ſingulare accedat ex

o *Apologetic. cap. 39.*

p *Ulpian. l. 10. D. de Juſtit. & Jure, & vide ibi Dionyſ. Gothofredum.*

q *L. 17. & 18. tit. de Prætoribus C. Theod. l. 24. C. tit. Mandati vel contra. l. 7. ibid. tit. de liberis Naturalibus &c.*

r *De Pudicitia cap. 14.*

Alexandri Epiſcopi Alexandrini ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum Epiſtola[s] ſub initium temporum quæ Tertia heic vocamus, conſcripta, ubi de Paulo Samoſateno ἀποκηρυχθέντος τῆς ἐκκλησίας *abdicato ab eccleſia* ſeu Excommunicato (ut antè dictum eſt) verba faciens ſtatim ſubdit, ὃν διαδεξάμενος Λουκιανὸς, Ἀποσυνάγωγος ἔμεινε τριῶν ἐπισκόπων πολυετεῖς χρόνους, quod Chriſtophorſonus reddit, *Cujus perverſæ doctrinæ Lucianus ſucceſſor factus, multorum annorum ſpatio, hoc eſt tantiſper dum tres Epiſcopi, alius poſt alium, Eccleſiam illam rexere, excluſus ab Eccleſia manſit.* Et editio Sirmondiana[t], *Cuique ſuccedens Lucianus diuturno trium Epiſcoporum tempore excluſus ab Eccleſia manſit.* Ita, citra dubium, vocabulum Ἀποσυνάγωγος Judæis adeo ſingulare, ut Excommunicationi planè ſeu Excluſioni ab Eccleſia Chriſtiana, cujus inde origo tunc facilè cernebatur, ſynonymum, adhibitum eſt. Caſſiodorus autem preſſiùs & originariam τοῦ Ἀποσυναγώγου vim retinens vertit[u] *Cui ſuccedens Lucianus extra Synagogas manſit trium Epiſcoporum plurimo tempore.* Adeóque *eſſe extra Synagogam* (quæ locutio planè Judaica originem etiam Judaicam agnoſcit) Caſſiodorus pro excommunicari apud Chriſtianos, nec ſolus ille proculdubiò, ſumſit. SECUNDO, ex Conſtitutionibus Cæſareis iiſque ex utroque Codice vetuſtiſſimis, uti & ex legibus moribúſque Regnorum & Rerumpublicarum dein Chriſtianarum, ita pro re nata & Regiminis publici commodo diverſimodè coercitum permiſſúmve Pœnæ hujus uſum in dicto capite fuſiſſimè cernitur, ut nunc ſtrictior nunc laxior ejuſdem Eccleſiaſticis uſus, perquam variatim fieret ab eis qui in Regimine publico rebus præeſſent; idque tam publicè adſentientibus Eccleſiaſticis ipſis quàm aliorum ordinum aliis. Et ubi quis Inſulæ alicujus, Areæ aut Fundi, Jugerum, exempli gratiâ, mille ita Dominus admittitur, ut nunc plura nunc pauciora in emphyteuſin pro libitu, alitérve aſſignare aut adjudicare numerúmque integrum & quamlibet ejus partem pro arbitrio minuere poſſit; num in cauſa ejuſmodi ambigi queat, quin planè integrum Univerſorum ſimul ſeu totius Inſulæ, Areæ ſeu Fundi illius is Dominus ac Arbiter ultrò agnoſcatur ab emphyteutis aliiſve quibus ſic ejuſmodi quid, ex ipſorum impetratu, in aſſignatione aut adjudicatione ejuſmodi conceditur? *Nec enim fieri poterat* (ut de Controverſiis agrorum, in re non ita diſſimili, quantum ad aſſignationem, rectè Aggenus Urbicus) *ut ſolum illud quod nemini erat adſignatum, alterius eſſe poſſet quàm qui poterat adſignare.* Tale quidem pariter dicendum, de ſimilibus aliis, & cum primis de publica Principum rerum adminiſtratione, per tempora heic tractata univerſa, in Limitibus ac Repagulis Juriſdictioni Eccleſiaſticæ dici ſolitæ, ſeu illi quæ in Excommunicatione quaſi omninò terminatur, aſſignandis ac poteſtate nunc ampliori permittenda nunc anguſtiori, idque ex ordinum omnimodorum conſenſu, adeóque etiam non ſine conſilio ſæpius ac ſuffragiis Eccleſiaſticorum, præſtituenda. Quibus Inſtituti in re aliqua Divini vim locum habere creditur, quis credat ipſos, qualiſcunque fuerint aliàs perſuaſionis, arbitrariis ſuis temperamentis & mode-

s *Theodoret. Hiſt. Eccleſ. lib. 1. cap. 4.*

t *Tom. 4. pag. 531.*

u *Hiſtor. Tripartit. lib. 1. cap. 14. & videſis Innocentium Cyronium Paratit. Decret. lib. 5. tit. 39. pag. 465.*

deramine inſtitutum illud mutare, minuere aut interpolare ita voluiſſe? Adeò ut quid ſenſerint ipſi publice, inde eliciendum. Nec Opiniones aliquot in adverſum in ſcriptis Privatorum aut etiam in Synodorum interdum canonibus repertæ obſtant, quo minùs, Publicè ac Maximè in hominum ſententiis obtinuiſſe illam de Jure tantùm heic Humano crederemus. Verſari quidem paſſim circa Divina, quæ agnoſci publice ſolent, Inſtituta nemo neſcit Jura Humana, ut ſcilicet eorum obſervationem commodiùs tueantur & idem præſtent quod Rabbini dicere amant facere סיג לתורה *ſepem legi.* Sed ubicunque quidquam ita fit, illibatam intactámque vim Inſtituti Divini (juxta integrum ſui ſenſum & irrefragabilem, in quantum eam obtinet, obligationem) manere palàm ac publice agnoſcitur. Non ita ubi Humano ſeu eorum, qui publico regimini præſunt, arbitrio, juxta jam dicta, res undiquaque geritur variaturque. Et quicquid ſenſerint tunc Theologi aliquot, res plane ad hunc modum ſe habuit proceſsítque. Reos quidem alios Gladio quem Secularem vocant, id eſt ſummâ in Regimine publico Principum & Magiſtratuum poteſtate coerceri voluit Antiquitas, quos ſcilicet ſine ea ſatis coerceri nequire videret; alios autem altero illo Spirituali dicto, cujus vi, citra Gladii Temporalis ſeu mortis aut corporalem aliam aut pecuniariam pœnam, communione priſtina tantùm deprivati, ex libertatis inter ſuos, quâ inde carerent, amore & delicti conſcientiâ ducti ad meliorem mentem redigi poſſent. Ita in Roma vetere quamdiu civis nec capite nec flagris ex moribus receptis plectendus erat, Aquæ & ignis interdictio illa, inſtar ferme Excommunicationis, in uſu erat. *Adhuc enim videbatur nefas*, ut Lactantius[x], *quamvis malos, tamen homines ſupplicio capitis afficere.* Quaſi gladium incruentum illum adhiberi potiùs volebant. Atque ita ſanè voluere cauſis in nonnullis Reſpublicæ & Eccleſiæ Chriſtianæ in quibus uſus Excommunicationis forenſis ex ſui natura, ut Exilii, Deportationis, aliarum ejuſmodi pœnarum incruentarum ſaluberrimus ſæpe ac meritò habitus eſt, ſed juxta Summarum Poteſtatum arbitrium & moderamen perquam variatim ſemper temperatus. Et circa Res & Perſonas Sacras, Hæreſes, cauſas Matrimoniales, Teſtamentarias, Decimas, alias ejuſmodi aliquot pauculas, plerunque verſatus eſt, neque aliter ac Poteſtatibus illis ex Jure ſuo Humano viſum fuerit. Et memini Rogerum Bachonum celeberrimum illum apud noſtros ante annos abhinc 360 Philoſophum, Mathematicum ac Theologum, ubi de Lumine ſapientiæ agere inſtituit, expreſſiùs innuere, ſe voluiſſe ut pœnarum cruentarum locum incruentæ illæ, velut Excommunicatio & Exilium, in Regimine publico occuparent, unde ſcilicet ſanguis Chriſtianus minùs effunderetur. *Per lumen ſapientiæ*, inquit[y], *ordinatur Eccleſia Dei, Reſpublica fidelium diſponitur, infidelium Converſio procuratur, & illi qui in malitia obſtinati ſunt valent per virtutem ſapientiæ reprimi ut melius à finibus Eccleſiæ longiùs pellantur quàm per effuſionem ſanguinis Chriſtiani. Omnia verò quæ indigent regimine ſapientiæ ad hæc Quatuor reducuntur; Nec pluribus poteſt comparari* &c. Diſplicuit ſcilicet illi, ut aliis non paucis, per-

x *De Origine erroris ſ.u lib.* 2. *cap.* 10. *& videſis Barnab. Briſſon. ſelecta ex Jure Civili Antiquit. lib.* 2. *cap.* 5.

y *MS. De Impedimentis ſapientiæ parte.* 1. *cap.* 1.

per omnia ſecula, Pœnarum Capitalium, quotquot Mortis ſunt, uſus, ſaltem major quàm pro regiminis publici ratione conſtituenda fuerit neceſſarius. Sed Pœnarum genera adeóque Excommunicationis, pro vario Humani Juris arbitrio, ut dictum eſt, aliter alitérque ſe ſemper habuiſſe manifeſtum eſt. TERTIO, anne illis quibus Pontificis Maximi titulum ad Chriſtianos Imperatores attinere receptum eſt, id eſt Juriſdictionem ac imperium omnimodum ſummúmque tam circa Sacra quàm Profana eis competere, exiſtimare ſimul quibant ad Ordinem Eccleſiaſticum Jus Excommunicationis forenſe, ſeu imperii ac juriſdictionis partem illam, velut ex inſtituto Divino, ſpectare? Planè hæc invicem nimiùm adverſa. Certè uſque in Gratianum Auguſtum à Conſtantino Magno duràſſe titulum illum in Imperatoribus Chriſtianis ſuprà oſtendi ſatis videtur, utcunque doctiſſimis aliquot reclamantibus. Etiam poſt Gratianum Imperatoribus nonnullis, ut Valentiniano tertio, Marciano, Anaſtaſio, Juſtino tributum eſſe contendunt aliqui[z]. Et gloſſa ad Jus Canonicum[a] Imperatoribus plane Chriſtianis generatim, *Imperatores*, inquit, *olim Pontifices appellabantur*, quòd ex Iſidoro ibi ſumtum ad eos apertè attinet qui diù poſt Gratianum imperarunt. Sed verò quicquid de tituli uſu aut hiſtoriâ illâ de Gratiano titulum ſeu ſtolam Pontificiam renuente, fuerit ſtatuendum, id intereà certiſſimum eſt ipſum Gratianum ſimul cum Valentiniano II & Theodoſio primo, poſtquam annos duodecim imperaverat, actus præſtitiſſe planè ad Pontificatus Maximi inter Gentiles dignitatem ſpectantes, quorum exemplum egregium eſt in Sanctione eorum illa ad Florentium Præfectum Auguſtalem, de ſummo per Ægyptum Sacerdotio ſeu Archieroſyna ibi Paganica. *In conſequenda*, inquiunt[b], *Archieroſyna ille ſit potior qui patriæ plura præſtiterit, nec tamen à templorum cultu, obſervatione Chriſtianitatis abſceſſerit. Quippe indecorum eſt, imò (ut veriùs dicamus) inlicitum ad eorum curam templa & templorum ſolennia pertinere quorum conſcientiam vera ratio Divinæ religionis imbuerit, & quos ipſos decebat tale munus etiamſi non prohiberentur effugere; Emiſſa XVI Kal. Jul. Conſt. p. Honor. N. P. & Euodio CONSS.* id eſt Chriſti anno vulgari 386 ſeu Gratiani 12. Heic planè ſummi Pontificatus actus à tribus illis Auguſtis in Paganiſmo præſtatur. Et, quantum ad Chriſtianiſmum; Temperamenta illa & Modi, quibus pro ſummi Regiminis ratione variâ, Ordinis Eccleſiaſtici juriſdictionem velut ejuſdem domini & arbitri (nec ſine Procerum ipſiúſque Ordinis Eccleſiaſtici primoribus aliquot proculdubiò conſilio) coercebant laxabántve illorum (ut oſtenſum eſt) ſucceſſores, affatim teſtantur ſententiam illam de Jure heic Humano adeóque ſuo, nec Eccleſiaſtici ordinis aliquibus, velut ex Divino aliquo, proprio (quod ſic coerceri nequibat) publicè & maximè viguiſſe, licet ipſum titulum Pontificis Maximi intereà non illi, ut ſuperiores iſti, geſtarent. Et de poteſtate heic Pontificia ejuſmodi in Imperatoribus Orientis agnita conſulas item Theodorum Balſamonem Patriarcham Antiochenum in commentariis ad Canones veteres[c] & Demetrium Chomatenum Bulgariæ Archiepiſcopum in reſponſo ad Conſtantinum Dyrra-

z *Videſis Melchiorem Goldaſtum in Epiſt. dedicatoria ad Jacobum Mag. Brit. Regem Tom. 3. Receſſuum &c. Imperatorum, quo de loco item conſulas Jacob. Gretſerum Refectione Impoſturæ Calviniſticæ cap. 3.*

a *Diſt. 10. c. 9. ubi vide Adnotat. in edit. Gregoriana.*

b *L. 112. Cod. Theodoſ. tit. de Decurionibus ſeu lib. 12. tit. 1.*

c *Ad Synod. Chalced. can. 17. & ad Synod. Carthaginenſ. can. 15. & 16.*

Dyrrachii Archiepiſcopum. Accedat illud Socratis [d]; Συνεχῶς δὲ καὶ τοὺς βασιλεῖς τῇ ἱστορίᾳ περιλαμβάνομεν διότι ἀφ' οὗ χριστιανίζειν ἤρξαντο, τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα ἤρτητο ἐξ αὐτῶν, καὶ αἱ μέγισται σύνοδοι τῇ αὐτῶν γνώμῃ γεγόνασί τε καὶ γίνονται, *Paſſimque in Hiſtoria Imperatorum mentionem propterea fecimus, quod ex quo Chriſtiani eſſe cæperunt* (ſeu à Conſtantino; ſcripſit ille ſub Theodoſio II ſeu circa annum 430) *Eccleſiæ Negotia ex illorum nutu pependêre, atque adeo maxima Concilia de eorundem ſententia convocata ſunt & adhuc convocantur.* Negotia ſcilicet circa quæ Juriſdictio aliqua aut Imperium verſarentur. Nam de Functione ipſa ſeu quæ Ordinis dicuntur non loquitur [e] in quibus ſcilicet reverà ἡ ἱερωσύνη *Sacerdotium* ſeu *Miniſterium Sacrum* ſeorſim cernitur, conſiſtit & terminatur; cui, inquit quidem Syneſius [f], πολιτικὴν ἀρετὴν συνάπτειν, τὸ κλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα *adminiſtrationem civilem*, id eſt *imperium & Juriſdictionem conjungere, eſt ea nere quæ nendo connecti nequeant.* Sed illud etiam aliter alitérque ſe per ſecula anteriora habuit ut nemo neſcit, ipſéque Syneſius fatetur. Mores item Occidentis hac de re per Imperium Romanum & Germanicum & Regna Anglicanum, Gallicum, Hiſpanicum, alibi per Tempora hæc Tertia uſque in noſtrum receptos dicto jam Capite decimo memoravimus. Atque ex illis palàm liquet, quantum ad Juriſdictionem adeóque Excommunicationis uſum, ſive Perſonas, ſive Delicta ſpectes, arbitrium eorum, qui ſummo in Regimine, qualicunque nomine, præfuerint, ut aliis planè in rebus, maximè & publicè ita obtinuiſſe, ut nulla cum ratione admitti poſſe videatur; eos qui tam facilè ſe arbitros heic ita legitimos exiſtimarent (quí certè etiam ex omnigeno ordine fuere numeroſiſſimi) Divino inſtituto fundari aut ad ordinem Eccleſiaſticum ex ejuſmodi inſtituto attinere crederent quidquam quod ita pro re nata ac varia publici commodi ratione, ut alia qualiacunque Humana, inhiberent, moderarentur ac pro libitu planè laxarent reſtringeréntque. Dictis ibi de Uſu Gallico adde quæ Renatus Choppinus [g] de Provocatione Abuſus ergò hanc circa rem doctiſſimè congeſſit.

QUARTO, adhibere ſolitus eſt ipſius Excommunicationis uſus tam à Principibus ipſis ac Poteſtatibus Summis in legibus ſuis ferendis, quàm in Canonibus conficiendis ab Antiſtitibus quibus ab illis in foro ſeu Conſiſtoriis ſuis ita variatim permiſſus eſt. Ea de re vide plura apud Anaſtaſium Germonium [h], cui ſatis diſplicet ejuſmodi uſus; ſi pro ipſa Excommunicatione fuerit intellectus. Atque eis quæ de Juſtiniano ante ea de re dicta ſunt, accedat illud quod habet Procopius de Diris quibus Provinciales ſuos Magiſtratus devovit ſi à rapinis & munerum ſordibus ſe puros non præſtarent. Ἀράς τε, inquit [i], πάσας ἐπιβάλλειν ὅσαι πρὸς τῶν παλαιοτάτων ὠνομασμέναι εἰσίν. *Diris omnibus, quæ antiquitùs in uſu, eos devovebat.* Heic planè Excommunicationis pars altera ab Imperatore adhibita. Certè etiam Pœna illa quam **Premunire** nomine vocamus Angli, ſcilicet qua, per annos retroactos CCC aut circiter veluti gladio incruento omnia quæ citra mortem aut mutilationem ac exilium ſunt infligenda, coerceri ſoliti ſunt tam Eccleſiaſtici ordinis quiquequàm alii qui in Jus

d Prolog. ad Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 5.

e Videſis Leon. Allatium de Eccleſ. Occidentalis & Orient. concordia lib. 1. cap. 15. &c.

f Epiſt. 57. unde videſis Suidam in πολιτικὴ.

g De ſacra Politia lib. 2. tit. 3. § 3. &c.

h De ſacrorum Immunitatibus lib. 2. cap. 14.

i Arcana Hiſtoria pag. 93.

circa Juriſdictionem exercendam etiam & Excommunicationis illegitimæ ſæpius procacitatem inhibendam Regium, actiones aliquas inſtituendo fovendóve, delinquunt, pœna inquam illa, demtis Execratione Solenni & ſacrorum Interdictione (quarum utranque ſibi propriam fuiſſe obtendere ſolent Eccleſiaſtici) reverà Excommunicationis ſimplicioris formam præ ſe fert, ut ferè altera illa quæ *Utlagatio* dicta capitis eſt notiſſima deminutio. Etiam quæ de Summarum Poteſtatum ſeu Principum ſeculi jure ſic dicta ſunt, haud parùm firmari, velut ex antiquiſſimis temporum priſtinorum ſententiis, videntur ab Iſidoro Hiſpalenſe Epiſcopo qui ante mille abhinc annos mortuus eſt, & benè nôrat poteſtatem hanc circa rem ex Jure Humano Imperatoriam ac Regiam quæ paſſim in uſu præceſſerat. *Intra Eccleſiam*, inquit[k], *Poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi ut quod non prævalet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, Poteſtas hoc impleat* (legunt alii *imperet*, ut Burchardus etiam & Ivo[l]) *per Diſciplinæ terrorem.* Alia habet ibi in eandem ſententiam; quaſi Diſciplinam illam in Eccleſia coercitivam, qualiſcunque eſſet, ad Poteſtates ſummas attinere jure & poſſe & debere (idque Diſciplinæ Principum nomine, quo ibi nuncupatur) ut Functionem Eccleſiaſticorum tantùm eſſe planè exiſtimâſſet. Et locus Iſidori ille etiam in Canonum collectiones receptus eſt, adeóque & ipſius Juris Canonici apud Gratianum[n] pars eſt. QUINTO, per Regna & Reſpublicas Chriſtianas paſſim fermè videmus, ſingularia aliquot ad Templa aliáque loca religioſa, Perſonas Sacras, Proventus Eccleſiaſticos, Res Teſtamentarias Inteſtatorúmque, atque id genus alia aliquot attinentia, ita Pontificibus aliiſque Ordinis Eccleſiaſtici ex indultu Principum Summarúmque Poteſtatum permitti, ut in illis planè veſtigia apertiſſima compareant veteris illius Iuris quod Principibus nomine Pontificis Maximi in Pontificibus Minoribus juriſdictione ac imperio donandis competebat. Nam etiam quæ id genus, dum in Paganiſmo fruebantur Imperatores titulo illo, ut oſtenſum eſt, fuere, præ aliis ad Pontificalem ſpectarunt autoritatem, ſed primariò ad Imperium Principis unde illa pendebat, ut ſcimus ex Papiniano[o] ac Ulpiano[p], qui diù ante Chriſtianiſmum cum Regimine Principali conjunctum floruere. Et de rebus ejuſmodi conſulas Iacobi Gutherii librum ſecundum de vetere Iure Pontificio. Id genus autem rerum præ aliis cognitio ab Principibus Chriſtianis, Epiſcopis ſuis paſſim fermè conceſſa, unde jus, non obtemperantes ſeu contumaces excommunicandi, pendere neceſſe eſt ut exiſtimarent ipſi, aut nefariè ſimularent, qui conceſſiones ejuſmodi impetrarent ac juxta eas tantum juriſdictionem exercerent, neque exercere aliter auderent. SEXTO, recolatur illud in dicto capite de Excommunicato ad Menſam ſeu præſentiam Regiam admiſſo, ex ipſa admiſſionis ejuſmodi vi legitimè ac ritè ſatis olim Abſoluto. Quidquámne in forenſi ejuſdem uſu Divini inſtituti agnoſcere potuerint ii quibus illud de Abſolutione ejuſmodi receptum? Id ſimile faciunt aliqui[q] manumiſſioni in Jure Cæſareo veteri *per Menſam*[r] ſeu *convivii*[s] (ut loquitur Caius) *adhibitione* quaſi inde deductum. Sed rectiùs forſan illi[t] qui non honorem menſæ ſervo à domino

mino

k Sententiarum lib. 3. cap. 53.
l Decretorum lib. 15. cap. 43. in Part. 16. cap. 44.
n C. 23. quæſt. 5. c. 20.
o L. 50. D. tit. de Hæreditatis petitione.
p L. 8. D. tit. de Religioſis & l. 5. tit. de Mortuo inferendo.
q Innoc. Cyronius Paratit. Decret. lib. 5. tit. 39. pag. 466.
r Theophilus antecessor Inſtit. 1. tit. 5.
s Inſtit. lib. 1.
t Carol. Anibrot. in Notis ad Theophilum.

mino collatum ex vi ſua manumiſiſſe eum opinantur; verùm, ut *in Eccleſia*[u] ſeu apud Concilium id eſt ἐν Συνεδρίῳ & *inter amicos*, ac *ante Conſulem* formulæ fuere aliæ (quod ex Caio item aliiſque ſcimus) ita ad Menſam etiam verba idonea, animo manumittendi à Domino prolata, nec aliter, ſatis legitimam feciſſe manumiſſionem. At verò Formula ad Menſam manumittendi Græcis adeò ex Romano jure nota fuit ut eam voce unica nominarint Περμένσαμ *Permenſam* quod ex Theophilo Anteceſſore aliiſque ſcimus. Et Gloſſæ veteres περμένσαμ ἐλευθερία ὅταν συνεσθιασθῆναί μοι κελεύσω τὸν δοῦλόν μου, *Permenſam ſpecies eſt libertatis* ſeu *manumiſſionis quando jubeo ſervum meum ut mecum epuletur.* Sed hoc obitèr. SEPTIMO, antiquitùs hodiéque Abbatibus[x], aliiſque Cœnobiorum Senioribus, etiam & Academiarum Cancellariis (qui ſæpius, ut apud nos in Academia utraque, ex eis qui non fuerint ex ordine Eccleſiaſtico conſtitui ſoliti ſúnt) horúmque inde vicem gerentibus rite communicari excommunicandi poteſtatem paſſim agnoſcitur, eámque ab eis legitimè exerceri. Et de Abbatibus eorúmque Prioribus heic conſulas exemplum egregium in Statutis Henrici I. Abbatis Cluniacenſis ſub annum 1310[y]. Accedat item, ex privilegiis Prioribus Ordinis illius ampliſſimi Cartuſienſis à Clemente tertio, Gregorio nono, Alexandro quarto aliiſque Pontificibus Romanis olim, velut ex jure de Excommunicatione omnia, juxta arbitrium humanum, ſtatuendi liberrimo, conceſſis, tum Excommunicandi tum Abſolvendi poteſtatem & competiiſſe & eis exerceri ſolitam, ídque quatenus tales fuerint, ut in privilegiorum ejuſmodi Bullis habetur à Gregorio Priore Domus S. Joannis B. prope Friburgum Provinciæ Rheni ante annos CXL editis[z]. Quale itidem ad Priores, Generales & Provinciales Regularium generatim non ſolùm ex Privilegio ſed ex jure communi à Theologis Juriſconſultiſque Romanenſibus attinere fuſiùs aſſeritur[a]; Reſervatis aliquot, ut fieri amat, caſibus exceptis qui rationem hinc deducendam non omninò minuunt. Etiam viri doctiſſimi volunt aliqui[b] tantundem paritèr jure exerceri poſſe à ſexu ſequiore, ut Abbatiſſis ac Prioriſſis. Et rarum non eſt, non Principes ſolùm ſed etiam tam alios quoſcunque quàm eos qui Ordinis fuerint Eccleſiaſtici, in Donationum codicillis audactèr Anathema pronuntiare in eos qui jus ab ipſis collatum ullatenus violarent, ut antè oſtenſum. Et penes me eſt exemplar MS. pervetuſtum pulchrúmque Geographiæ Ptolemæi, ad monaſterium in Chalce Propontidis inſula olim ſpectans, cujus ad finem charactere vetuſto legitur † ἡ βίβλος αὕτη πέφυκε τῆς παντουργοῦ τριάδος τῆς ἐν νήσῳ χάλκῃ μονῆς τε τοῦ Ἐσόπτρου. Καὶ εἴ τις βουλήθη ποτὲ ταύτην ἀποστερῆσαι κεχωρισμένος ἔσται τριάδος τῆς ἁγίας ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ καὶ τῷ ἐλευσομένῳ, *Codex hic ad Trinitatem omnipotentem in Chalce Inſula & ad monaſterium* (illi ibi dicatum) *Eſoptri. Et ſi quis attentaverit eum ſurripere, ſeparatus erit ille à Sancta Trinitate tum in hoc ſeculo tum in futuro.* Subſcribitur autem eâdem manu, Οἱ πατέρες μέμνησθε τοῦ Μητροφάνους, *O Patres mementote Metrophanis.* Metrophanes

[u] *Caius Inſtit. 1. l. 27. Dig. tit. de Manumiſſis Teſtamento, & Baſilic. lib. 48. tit. 3. § 28. Adde Tertullian. de Reſurrect. Carnis cap. 57.*

[x] *Regul. S. Benedicti cap. 23 &c. & videſis Aſcanium Tamburinium de Iure Abbatum tom. 2. Diſp. 14. Quæſt. 1. Navarr. Manual. cap. 27. § 5.*

[y] *Biblioth. Cluniacenſ. pag. 1576. A. &c.*

[z] *Baſileæ 1510. fol. 3, 7, 16, 17, &c.*

[a] *Conſulas Emanuel. Roderic. Quæſt. Regular. & Canonic. tom. 2. quæſt. 50. & Alphonſ. de Caſtrabius & Hieronym. à Sorbo in compendio Privileg. Fratrum tit.* Abſolutio extraord. & *tit.* Excommunicatio.

[b] *Vide Aſcan. Tamburin. de Iure Abbatiſſarum Diſp. 32. quæſit. 4. Paulum Laymannum in Theologia Morali lib. 1. tract. 5. part. 1. cap. 3. Emanuel. Rodéric. Quæſt. Regular. tom. 2. quæſt. 108. Fr. à Victoria Relect. de Pot. Eccleſ. Georg. Polachum de poteſt. Prælat. Regularium num. 182. ab hiſce citatos*

nes aliquis, puto, Archimandrita aut Monachus aut libri Donator ſic adſcripſit, ut totam, quantum video, Anathematis vim præ ſe ferret. Et ejuſmodi ſunt in codicibus vetuſtioribus MS. tam Orientis quàm Occidentis alia innumera. Certè haud concipi videtur poſſe eos qui, cujuſcunque eſſent ordinis, Anathema adeò indiſcriminatim adhiberent ac frequentèr, nec ſub nomine Epiſcopi, aut Presbyteri nedum Synodi aut Claſſis alicujus, uſum ejuſdem ex Inſtituto aliquo Divino ordinis Epiſcoporum ſeu Presbyterorum Eccleſiaſtico tantùm proprium eſſe aut ex Inſtituto pependiſſe ejuſmodi ſenſiſſe. OCTAVO, etiam qui Epiſcopalem Ordinem ſeu Dignitatem, quantum ad juriſdictionem, Presbyterali ita præcellere volunt, ut ad illam non ad hanc Juriſdictionem heic forenſem attinere ſtatuant, paſſim intereà admittunt, ſimulac Electus quiſquam in Epiſcopum aut Poſtulatus ac Confirmatus eſt, ante ſcilicet Conſecrationem ſeu characterem Ordinis ſeu Dignitatis Epiſcopalis indutum, Juriſdictionem, adeóque Excommunicandi poteſtatem legitimam poſſe illum exercere ut reliqua quæ Juriſdictionis dicuntur; ſed non eorum quidquam quæ dicuntur Ordinis Epiſcopalis. Et vice etiam velut verſâ, Epiſcoporum genus à ſeculis vetuſtis nemo neſcit eſſe qui Ordinis ſeu Dignitatis charactere inſigniti ea poſſint cuncta præſtare quæ Ordinis ejuſdem dicuntur (quales olim apud nos Suffraganei dicti) nec tamen omninò Juriſdictioni inde ſe ritè immiſcere. Nonne hæc planè de Juris Humani heic arbitrio, ſententiam quam diximus velut publicè receptam, nec Divinum, quantum ad Perſonas aut ipſum Juriſdictionis de qua loquimur actum, aliquod inſtitutum reſipiunt? NONO, haud ſolùm Rei aut contumaces qui in jus vocari poſſint, Objecta fieri ſoliti ſunt tam in Oriente quàm Occidente, Excommunicationis, verùm etiam ipſæ Beſtiæ, Mortui, Res inanimatæ, ut Scripta & Codices, ac Opiniones, ut ſuprà oſtenſum eſt. Et ea de re jam adjicere liceat illud Humberti Epiſcopi Candidæ Caſæ & Petri Amalphitanorum Archiepiſcopi [c] qui ſcriptum Michaelis Patriachæ de Sabbato, Nuptiis Sacerdotum, aliis aliquot, anathematizarunt uti & illud de Opinionibus aliquot Thomæ Aquinatis ipſo vivente tum ab Academia Pariſienſi tum ab Archiepiſcopis aliquot Cantuarienſibus *damnatis & Excommunicatis* [d]. Atque in Indice libri qui Ὁδηγὸς ſeu *Dux viæ* dicitur, autore Anaſtaſio Sinaitâ Patriarchâ Antiocheno, ubi Decimi Capitis in quo de Natura & Hypoſtaſi Divinis, in Hæreticos aliquot diſputatur, ſumma exhibetur, adjectum habemus Scholion, *in hoc capite reperiri capitula*, ἅπερ χρὴ προαναθεματίζειν ἡμᾶς ἡνίκα τοῖς αἱρετικοῖς διαλεγόμεθα, *quæ praanathematizare* ſeu *Anathemate ante damnare debemus priuſquam cum Hæreticis diſputemus.* Et ſanè pro libitu & permiſſu quo fruerentur qui Excommunicationem exercere ſoliti, nulla in re non adhibuere eorum non pauci eam velut uſus in omnes, citra Religionis cauſas, quæſitam. Quin nec defuêre in Hiſpania Eccleſiæ aliquot qui arcendos ſtatuerunt adeóque excommunicandos omnes qui [e] ex Ebræis nati Chriſto nomina dederant, utcunque culpæ alicujus neutiquam reos. Et in Eccleſias illas opus magnum conſcripſit olim Joannes de

c *Biblioth. Patrum Pariſ. 1624. tom. 4. parte 2. pag. 250.*

d *Guil. Ockamus Dialog. de Hæreſ. part. 1. lib. 2. cap. 15. & Henric. de Zoemeren in Compend. ejuſdem lib. 2. quæſt. 5.*

e *Antonius Senenſis apud Ant. Poſſevinum in Apparatu ſacro verb. Io. de Turrecremata.*

de Turrecremata. At verò quodnam, quæſo, exiſtimare reverà potuerint illi, qui ſententias hujuſmodi pronuntiarint, Divinum fuiſſe ſic pronuntiandi ſibi inſtitutum? DECIMO, nonne apertè innui videtur receptam ejuſmodi Publicè ac reverà fuiſſe opinionem, etiam ex eo quòd non ſolùm ipſi ſimpliciori actui Excommunicationis Majoris tot apud Pontificios actus alii velut partes ejuſdem neceſſariæ, ut Nolarum clangor & Lampadum extinctio, præter tot & tam horrenda Execrationis carmina toties iterata, uti & tam Majori & Minori tot Reſervationes, Exemptiones, Appellationes, Effectúſque harum perquam multiplices acceſſerint, verùm etiam Abſolutioni ſequenti ac Pœnitentiæ prævïæ tot támque varia pro arbitrio humano & multiplici locorum & ſeculorum diſcrimine pœnarum ſubeundarum (cujus rei etiam ſuperiùs mentio fit) genera, quorum in Divino aliquo inſtituto veſtigia ullibi reperiri ne quidem obtenſum? Flagris etiam Abſolvendi cæſi ex diſciplina nunc à Presbyteris aliquot muneri illi præfectis, nunc à Pœnitentiariis, ut ex Ritualibus [f] eorum ſcimus. Inolevit etiam diſcrimen notiſſimum, alios in articulo mortis tantum, alios quovis alio tempore poſſe abſolvere. Etiam mortui ipſi [g] formulâ ſolenni abſolvi ſoliti. An Divinum hiſce de rebus ullibi inſtitutum haberi creditum, cordatus quiſquam exiſtimaverit? Parile dicendum de aliis & Excommunicationis & Publicæ pœnitentiæ & Abſolutionis ſcenis illis vetuſtis ſolennibus annuiſque ante plurima abhinc ſecula à Patribus Occidentis præſtitutis & in Eccleſiaſticas ejuſdem Canonum Collectiones receptis [h]. In capite ſcilicet Quadrageſimæ quotannis Peccatoribus publicam pœnitentiam ſuſcepturis, nudis pedibus, cilicio indutis ac cinere inſperſis, denuntiandum erat ab Epiſcopo *quod ſicut Adam projectus eſt ex paradiſo* (quaſi etiam Adamitas, de quibus ſuprà, heic imitandos eſſe voluerit) *ita ipſi pro peccatis ab Eccleſia abjiciuntur. Poſt hæc jubeat miniſtris ut eos extra januas Eccleſiæ expellant &c. In ſacra autem Domini cœna rurſus ab eorum decanis & eorum presbyteris Eccleſiæ liminibus repræſententur.* Scena autem hujuſmodi ad Laicorum tantùm, non omninò ad Clericorum pœnitentiam attinuit. Inter Canones datos ſub Edgaro Angliæ Rege legitur [i] morem hunc obtinuiſſe beȝeonðan Sæ *in partibus tranſmarinis*, quaſi in Anglia nondum fuiſſet admiſſus. Ejuſdem autem uſum hodiè *exoleviſſe* ſcripſit Alciatus [k] *niſi quòd Saxones urbe Halberſtadenſi ejus imaginem ſervant. Ibi* (inquit ille) *ſingulis annis ex plebe aliquis eligitur quem gravioribus noxis inquinatum putant. Hunc ferali habitu & obvoluto capite cineralium Die in Templo ſtatuunt & peractis ſacris ejiciunt, donec XL. Dies per urbis compita vagus & mendicans erraverit. Interim divinas ædes eum ingredi fas non eſt. Qualemcunque cibum ſibi vel ab æditius vel aliunde oblatum non aſpernatur, Neminem alloquitur, non indulget ſomno niſi poſt concubiam noctem, idque in media via. Die Jovis qua dominica Cœna dicata eſt ad Templum reducitur. Ibi à ſacerdote ſolennibus quibuſdam ceremoniis abſolvitur, & à confluente illuc populo ſtipem accipit. Adamum hunc vocant* (Adamitas ſic etiam imitantes) *& omni crimine expiatum credunt, quem*

f *Andreas Piſcara Caſtaldus, Prax. Cæremon. l. 2. ſect. 14. cap. 6. &c.*

g *Ritual. Roman.*

h *Burchard. lib. 19. cap. 26. Ivo part. 15. cap. 17. Gratian. Diſt. 50. c. 64. ex concilio Agathenſi celebrato A. 506. &c. videſis Dionyſ. Petavium in Diatriba de Vetere Pœnitentia ad Epiphanii Hæreſin 59.*

i *Apud Henric. Spelman. in concil. Brit. pag. 464.*

k *Parergon lib. 9. cap. 22.*

ritum mirabilem Pius Pontifex, inſtitutum inauditum Raphael Volaterranus appellant. Ego olim vulgarem & ex veterum decretis acceptum ſcio. Sic enim publica pœnitentia (ſimul cum Excommunicationis illa ſcena) *peragi ſolebat; videnturque mihi ſacroſancti illi Patres hac in re veterum Græcorum* (Paganorum) *ſacrificia quadamtenus imitari*, ea ſcilicet quibus ſingularium aliquot è ſuis capita pœnis acerbiſſimis devovendo civitates & populos integros (ut Halberſtadenſes heic Adamo ſuo) expiare ſolebant; qua de re is ibi plura ex Iſaacio Tzetze in Lycophronem, Philoſtrato, aliis. Quiſquámne verò opinatur receptam fuiſſe publicè de ſolennibus ejuſmodi aliíſque in Canonibus priſcis ab uſu recentiori diverſiſſimis ſententiam, ea ex Divino inſtituto obſervata eſſe aut obſervanda? Humani arbitrii, Ingenii, Commenti veſtigia in eis multiplicia apertiſſimáque videmus nec inſtituti Divini quidquam. Remiſſiones item & Relaxationes Peccatorum publicas, unde Indulgentiarum varietas orta[l], quatenus Excommunicationem ſæpiùs præeuntem reſpiciunt, Jure fundari Eccleſiaſtico ſeu Humano omninò à viris doctiſſimis conceditur. Etiam mos videtur fuiſſe in Oriente in Excommunicati ſtatum quempiam apud Catholicum ibi & Epiſcopos redigi per Cinguli diſſectionem ſeu qualemcunque ejuſdem Spoliationem execrationi ſeu Anathematis ipſiúſve *Cherem* pronuntiationi, ritu ſolenni, adjiciendam. Scilicet Honain Ben Iſaac ille qui, circa tempora Motwaccelli Chaliphæ ſeu annum Hegiræ 240 aut Chriſti 850, codices aliquot claſſicos, maximè coryphæorum illorum in arte Medica Hippocratis & Galeni, è Græco in Arabicum tranſtulit, contumelioſiùs in tabulam in qua Chriſtus & diſcipuli pingerentur, imaginum ejuſmodi nempe oſor, conſpuerat; quod cum impenſe diſpliceret Tiphurio cuidam qui aderat, is apud Chalipham gratiâ pollens, & pariter Chriſtianus, impetravit ut Honain juriſdictioni ſeu diſciplinæ Catholici & Epiſcoporum prorſùs permitteretur. In jus vocatur ille & Catholicus & Epiſcopi Anathemate eum damnandum cenſuere; فحرم وقطع زنارة *& per Cherem* ſeu *Anathema damnatus eſt, diſſecto inſuper cingulo.* Obſervavit mihi, nuper hoc ex Gregorio Abu-lFarai ſcriptore Orientis Chriſtiano celeberrimo vir eruditiſſimus Edwardus Pocockius in Academia Oxonienſi tum Ebraicæ tum Arabicæ Linguæ Profeſſor publicus longéque digniſſimus, cujus ſummæ humanitati ſimul & Doctrinæ me plurimum debere libentiſſimè agnoſco. Voluere Patres illi tam Cingulo (quod notiſſimum dignitatis erat apud veteres Inſigne uti ex Jure Cæſareo ſcimus) ſpoliari velut pœna ex ſui natura congenere quàm Diris onerari excommunicandum. Pœnam ſcilicet ex Humano ſeu Eccleſiaſtico arbitrio variari, minui, augeri ritè poſſe, ut alii, exiſtimantes. UNDECIMO, viri ex Pontificiis doctiſſimi jus heic haud aliud quàm Eccleſiaſticum (ut oſtenſum eſt) admittunt planéque Humanum quantum ad ipſum actum ſingularem formámque Excommunicationis, quà talis eſt, utcunque interim ex Eccleſiæ ſuæ poteſtatis plenitudine, eam non ſine prævia Divini juris autoritate generali, primò introductam aſſerant, quemadmo-

[l] *Bellarmin. de Indulgentiis lib. 1. cap. 3. & 9. & vide Dominic. Soto ad ſent. 4. diſt. 21. Quæſ. 1. artic. 3. Petrum Taffinum in Chronolog. nova Ludorum ſecularium cap. 15. Et de varia hac, pro humano arbitrio, Excommunicandi poteſtate videſis Auguſtin. Triumph. De Poteſtate Eccleſiaſtic. Quæſt. 27. &c.*

admodum etiam autoritatem Canonum condendorum, ídque genus alia. Sed ita non minùs manet ut Jure Humano tantùm nec Divino aliquo, quà tale eſt, fundatum, quam Pœnæ quæcunque aliæ ab Hominibus, qui ritè ſummæ rerum aut præſint pro libitu aut ita præeſſe credantur, adinventæ. Autoritas autem illa quæ ſic obtendi ſolet à Romanenſibus ex Jure Divino generalis ad aliud prorſùs diſquirendi genus pertinet. Illinc item Antonius Ricciullus [m] J. C. celebris, *Excommunicationes ſpeciales etiam in cauſa hæreſis eſſe de Jure Eccleſiaſtico poſitivo*, id eſt planè Humano, *cenſuiſſe* rectè ait Theologos complures quos ſimul memorat, ubi adjicit *& hæc ſicuti eſt receptior ita eſt verior*. Et ſanè quamvis jam per ſecula, de quibus heic loquimur, inoleverat apud complures opinio illa de inſtituto Divino ſeu Euangelico, cujus, ut obtendi ſolet, haud exigua pars in eo quod eſt poteſtas Clavium & Ligandi & Solvendi collocatur, nihilominùs, ſi quæ Patrum veterum aliquot percelebres de poteſtate ejuſmodi ad Euangelicum illud ſcripſerint animadvertamus certè, quaſi forenſis Poteſtatis ſeu Juriſdictionis inde inſtitutum, in eorum ibi dictis admiſiſſent nullum, expreſſim ſatis loqui videbuntur. Οὐ περὶ τῶν προέδρων τῆς ἐκκλησίας (inquit Anaſtaſius Sinaita Patriarcha Antiochenus [n], ídque ex Chryſoſtomo) εἴρηκε, ὅσα ἂν δήσητε ἔσται δεδεμένα, ἀλλὰ περὶ τοῦ προσκαλεσαμένου τὸν ἁμαρτήσαντα πρὸς τὸ διαλλαγῆναι. *Non dixit de Præſidibus Eccleſiæ illud, quæcunque ligaveritis, erunt ligata; ſed de eo qui provocavit peccatorem* (juxta ea de fratre correpto ibi memorata) *ad reconciliationem*. Eadem ipſa apud Anaſtaſium Epiſcopum Nicænum [o], ut Sinaitæ pleraque alia, leguntur. Tantùndem veterum alii. Anne igitur illis de quibus dictum fuiſſe hoc non conceſſerint, donatam inde exiſtimarunt, dum hæc ſcripſere, ligandi juriſdictionem aliquam forenſem? Et Hieronymus [p] ad locum de Clavibus & Ligandi & Solvendi Poteſtate Petro datis, *iſtum textum*, inquit, *Epiſcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur; cum apud Deum non ſententia Sacerdotum ſed reorum vita quæratur*. Lege ibi reliqua. Certè, dum is hæc ſcripſit & miniſtrorum tunc Chriſtianorum officium inde haud diſſimile eſſe expreſſim ait ab eo quod Sacerdotum Leviticorum erat in munditie ſeu immunditie leproſorum ſpontaneis ipſis indicanda, procul ſatis abfuiſſe tunc videtur ab ea ſententia quæ inde juriſdictionem aliquam forenſem inſtitutam eſſe doceat. Et ab errore illo, quem heic coarguit, Epiſcoporum & Presbyterorum & ſui temporis & præcedentis, ſententia quidem ejuſmodi nata videtur. Anne item inſtitutum Divinum, aut non potiùs omninò arbitrium hac in re humanum ſapit illud quod Syneſius Ptolemaidis Epiſcopus ille ſanè doctiſſimus atque Iuriſdictionis excommunicandi ſatis amans inque ea exercitatus [q] habet [r], de Lampaniano excommunicato, ſcilicet ſi mors immineret, planè a Presbytero quocunque jure poſſe in communionem recipi. *Sin convaluerit*, inquit, πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὑπόδικος ἔστω, *rurſus eiſdem vinculis teneatur*. Et Μηδεὶς γὰρ (idem) ἀποθάνοι δεδεμένος ἐμοί, *Nullus quantum in me erit vinculis* (excommunicationis) *obſtrictus morietur*. Diſciplinæ

[m] *Tract. de Perſonis extra gremium Eccleſiæ exiſtentibus lib. 5. cap. 13. § 7.*

[n] *Quæſt. & Reſp. 61. & videſis Chryſoſtom. homil. 60. in Matthæum.*

[o] *Quæſt. in Script. 74. Biblioth. Patrum tom. 6. edit. Binii 1575.*

[p] *Ad Matth. lib. 3. cap. 16.*

[q] *Epiſt. 57. 58. 60. 67. 72.*

[r] *Epiſt. 67.*

ejuſmodi temperamentorum in Canonibus vetuſtis haud infrequens eſt. Sed interea quid aliud innuit, quantum ad jus ipſum, quàm Humanum tantùm agnoſci? Hiſce accedat, quòd, licet maxima inter homines pars Excommunicationis in eo conſiſtere credi ſoleat, ut aliorum commercio eâ ſint arcendi quomodocunque excommunicati atque ut Ethnici & Publicani, ſenſu vulgari, habendi, ídque, ut olim, tam à Jure ſeu latâ generatim ſententiâ quàm ab Homine nominatim excommunicati, nihilominus in Eccleſia Romana hoc ita temperatum eſt & mutatum circa annos abhinc 230 à Martino Quinto Papa ut interdictum hujuſmodi locum non habeat, *Si illa talis ſententia &c. non fuerit promulgata aut denuntiata ſpecialiter & expreſſè à judice contra certam aliquam perſonam &c.* quæ verba ſunt Bullæ ejuſdem à Conciliis aliquot generalibus ut Baſileenſi[s] & Lateranenſi[t] ſub Leone decimo & in Concordatis inter eum & Franciſcum Galliarum regem primum renovatæ firmatæque. Atque hac de re obiter Juriſconſulti[u] qui jus vetus & ſic novatum hoc memorant uti etiam Scholaſtici aliique Theologi ubi de Excommunicatione locis notiſſimis diſceptant. Certè mutatio priſtini juris heic non exigua & perquàm arbitraria, nec qualis ab eis qui reverà inſtituto fundari Divino ſimplicem pœnæ illius irrogationem cenſuiſſent, ratione cum ulla contra ejuſmodi inſtitutum introducenda fuiſſet. Atque hinc, cum in Miſſionarii à ſacra Congregatione de propaganda fide inſtructi Quæſitis contineatur, *num liceat Catholicis habere commercium & quale commercium cum Hæreticis Anathemate laqueatis, reſponſum tulere à Congregationis illius patribus, quòd Hæretici manifeſti, cum ſint Excommunicati, licet non Jure Divino, ſed Canonico, nempe in Bulla Cœna Domini, omninò ſunt evitandi. Sed in Germania & Gallia, in Vngaria & Tranſilvania, in Polonia & Suetia, in Dania & Anglia, in Saxonia & Norwegia ac cæteris aliis partibus ubi graſſantur Hæreſes Lutherana & Calviniana, ſicut etiam ſchiſmatici, cum quibus Catholici ſunt mixti, poteſt haberi commercium cum ipſis juxta Conſtitutionem Martini V Pontificis in Concilio Conſtantienſi* nam & illuc referunt nonnulli[x]) *& Lateranenſi recepta, non obſtante quòd dicti hæretici ſint manifeſti & publicè Excommunicati tanquam membra abſciſſa à S. Romana Eccleſia.* Neque templis aut ſacris Hæreticorum ejuſmodi neceſſariò oportere ibi dicitur abſtinere Catholicos, niſi *individualiter* fuerint illi denuntiati. Ita legitur in Miſſionario Apoſtolico Andreæ de Caſtellana[y], qui & ipſe Miſſionariorum præfectus. Quanta heic effectuum vulgò creditorum Excommunicationis pars demta ídque arbitrio planè Humano, velut illo è quo pendêre illius vim omninò ſit publicè exiſtimatum, utcunque ſcriptores aliquot perſuaſionis etiam Romanenſis in adverſum adeò contendere ſæpiùs non deſinant? Neque adeò novum eſt hujuſmodi temperamenta pœnæ hujus effectibus pro humano arbitrio ſic adhiberi, ut quantum ad perſonarum aliquot genera alia, communicatio planè cum illis licita ſit habita, non obſtante excommunicatione quæ præcederet. Nam & circa annum 1230 Gregorius nonus conceſſit Fratribus Minoribus *in terra Virgianorum & paganorum*[z] *proficiſcentibus &c.*

s *Seſſ.* 20.
t *Seſſ.* 21.

u *Covarruvias ad c. Alma mater part.* 1. §. 2. *num.* 7. *Navarr. in Manuali cap.* 27. §. 35. *Caiet. ſumma lib.* 3. *tit* 23. *& videſis Antoninum Ricciullum Tract. de Perſonis extra Eccleſiæ gremium exiſtentibus lib.* 4. *ca.* 42. *&c.*

x *Vide Covarruviam loco indicato.*

y *Bononiæ* 1644. *Part.* 4. *Quæſit.* 1. *&* 2.

z *Emmanuel Rodericus in Collect. Privileg. Apoſt. Regular. in Greg.* 9. *Bulla* 6.

ut in terris illis vobis ſit licitum cum excommunicatis communicare in his quæ ad ſalutem pertinent animarum. Id genus alia[a] in actis Pontificum veterum occurrunt. De ſubditis etiam Principis excommunicati Raymundus Barcinonenſis (qui Gregorio nono capellanus & pœnitentiarius Decretalium volumen congeſſit circa annum 1230 & poſtmodùm à Clemente octavo in Sanctorum numerum eſt relatus) verba faciens in Summula è Summa ejus extracta & metris ſatis barbaris plurimis abhinc annis edita,

——Princeps, inquit, *vel Rex populorum*
In Banno ſi ſit, ſua gens communicet illi;
Iſtos corrigere licet ut faciant ſatis atque
Et ſtudeant quod ſolvantur quocunque modo ſit.

Bannum ſemper ibi pro excommunicatione uſurpatur. Et gloſſa adjicitur conſona, *ſubditi propter hoc ſequuntur Dominum, quia bona & dona à domino recipiunt ut ipſi ſerviant. Ergo optimum eſt ut ipſi adhæreant, ſed cum tali conditione quòd ipſi ſemper debent inducere principem ſeu dominum ut ſatisfaciat & abſolvatur ab excommunicatione.* Anne veſtigium in Jure Divino diſtinctionis hujuſmodi? Jure illo, aut ad Omnes excommunicatos, adeóque ad Reges ac Principes, pariter attinet aut ad Nullos. Et de Regibus ſuíſque clientibus ac miniſtris heic proximioribus ſuperiùs allata ſunt ſatis conſona, quibus adjicias de Regibus Galliarum id quod palàm item profitetur vir eximius, Ordinis Minimorum, Marinus Merſenius[c], eos *ab ipſorum Epiſcoporum poteſtate exemptos eſſe in ordine ad Excommunicationem*, quod ex Joannis Feralti de Privilegiis Liliorum libro atque ex actis publicis demonſtrans, in his monet inter Privilegia à ſummis Pontificibus Regibus Franciæ indulta, etiam legi, *Nullum in perſonas Domini Regis, uxorum & filiorum ſuorum excommunicationis ſententiam promulgare valere, aut eiſdem ingreſſum Eccleſiæ interdicere. Literas Domini Regis & Dominæ Reginæ excommunicari vel interdici non poſſe. Dominum Regem pro participatione cum excommunicatis non incurrere ſententiam, quod de Regina & ejus familia poſteà confirmatur.* Hujuſmodi alia pro vario ſeculorum more alibi ſatis ſunt obvia quæ de jure heic planè Humano ſententiam ſpirant. Et Temperamenta etiam illa & Modi qui in diſticho illo *Utile, lex, Humile,*[d] &c. continentur & ab Eccleſiaſticis ipſis paſſim admittuntur uti & illa de Judice qui habetur ſuſpectus, ideóque legitimè idque ex ſententia Concilii Lateranenſis generalis ſub Innocentio tertio in Excommunicationis cauſa[e], recuſandus, Appellationes, Cauſarum de Reſtitutionibus & Revelationibus, hanc circa rem, Reſtrictiones variæ[f], Ordinum exemptiones, id genus reliqua non pauca huc ſpectantia & antè ſubinde tacta, anne aliunde acceſſere quàm ex eò quòd fundamentum eorum ipſum, ex introducentium ſententia, Jure tantùm niteretur Humano, uti item Excommunicationum S. Eleutherii dictarum quas *in diverſis mundi partibus exortas* ut illegitimas vetuit Paulus tertius[g]. Ejuſmodi enim

Tem-

a *Videſis omnino in Q. 9. Regular. tom. 2. quæſt. 62.*

b *Coloniæ 1588. & pag. 120. & Pariſiis 1512. pag. 115.*

c *Quæſt. & Com. in Geneſ. cap. 1. pag. 666.*

d *Supra pa. 322. & videſis Anton. Auguſtin. Epit. lib. 37. tit. 8. cap. 2. &c.*

e *Concil. Lat. 3. ſub Innoc. 3. cap. 49. Extr. tit. de Appellationibus c. 61.*

f *Concil. Trid. ſeſſ. 25. de Reformat. cap. 3. & Declarationes ibidem. Michael de Caſtro in Conſtit. Archiepiſcopal. Oliſſiponenſis tit. 30. Act. Eccleſ. Mediolanenſis Concil. Provinc. 4. pag. 188. & Concil. 5. pag. 282. &c.*

g *Bullar. tom. 1. pag. 541.*

Temperamentorum Juris Divini inſtitutum ſeu quod ita eſſe obtenditur, quà tale eſt, capax habetur nemini. Nec quis heic temerè objiciat, Modos & Temperamenta quamplurima etiam reperiri apud Ebræos veteres in Talmudica doctrina, è quibus aliter atque aliter nec ſemper juxta ipſa verba ſacra præcepta obſervari voluerint, veluti de Sabbati obſervatione, de Bello in ſeptem populos & Amalekitas inferendo, de ciborum delectu, id genus aliis (uti etiam ex Novo fœdere ſcimus) & quoties quidem quid Ligatum quid Solutum eſſet docerent; cum interim nemo dubitet quin ipſi Præcepta de rebus ejuſmodi data fuiſſe ex origine Divina Divinámque ſemper retinuiſſe vim exiſtimarint. Aut enim Modi ac Temperamenta illa fuere לסיג התורה *in ſepem Legis* (ut antè dictum eſt) pro arbitrio humano introducta, id eſt ad accuratiorem ipſius legis ſecundùm quod tradita eſt obſervationem inventa, aut ex Traditionibus Moſaicis è Sinai lege in ſacra non ſcriptis ſed eam divinitùs (ut volunt illi) explicantibus, è quibus Legem Oralem natam docent, aut demùm ex interpretationibus Legum ſacrarum variis. In unoquoque plane heic genere admittitur & apertè expreſſimque ſupponitur tota ac integra vis præcepti, quà Divinum eſt. Neque eam ex ejuſmodi Modis ac Temperamentis omninò minui aut variari, nedum ceſſare aut aboleri. Sed aut ex Traditione ſacra aut ex Interpretatione verbis itidem ſacris ſubnixa, vis præcepti, quà Divinum eſt, utcunque aliter atque aliter intellecti, urgetur retinetúrque. Sed verò in Chriſtianiſmo multipliciter, ut oſtenſum eſt, ipſam intrinſecam Excommunicationis vim juxta varium Morum, Locorum, Seculorum diſcrimen, non ſolùm minui, ſed & ceſſare & evaneſcere etiam ab Eccleſiaſticis ipſis per anteriora ſecula admiſſum eſt, ídque ex arbitrio planè Humano. Nec Divina ab illis aliqua inſtituta (præter autoritatem illam quam interdum ſibi arrogant univerſalem, non magis huc quàm ad aliud aliquod juris Eccleſiaſtici caput attinentem) quibus Modi ac Temperamenta ſua jam dicta fundentur, obtendi hactenus video, quemadmodum in jam memoratis ab Ebræis. Adeóque perquam diverſa eſt horum ab illorum heic ratio; his Jus ſemper Divinum in jam dictis palam profitentibus tametſi Modos ejuſmodi ac Temperamenta, ſed ex eodem jure, adhibuerint, illis ex arbitrio Humano non ſolùm circumſtantias ſed & vim ipſam inſtituti liberè & perquam variè diſponentibus; quod cum ſententia de inſtituto Divino conſiſtere omninò nequit. DUODECIMO, ex oſtenſis capite in decimo liquet, viros etiam doctiſſimos è Paganiſmo Excommunicationis uſum in Chriſtianiſmum, ut alia non pauca olim, aſſumtum eſſe autumâſſe, quæ quidem opinio aliis diſplicet. Sed etiam eorum quibus ita diſplicet nonnullis *valdè ſpecioſa videtur*, quæ verba ſunt Antonii Ricciulli J. C. ubi[h] huc ſpectantia alia habet obſervatu ſatis digna. Atque advertas quod paulo antè ex Alciato adductum eſt. Ita, ex Judaiſmi moribus ſuperinductis alii, etiam & plerique, ut oſtenſum eſt, illum derivant, unde etiam, in ſeculis, de quibus jam loquimur, Chriſtianiſmi & ſummi Regiminis Publici conjunctione citerioribus, præter alia illuc facientia, tam *Maranatha*, juxta exemplum Pauli Judaicum, quàm *Ana-*

[h] *Tract. de Jure Perſonarum extra Eccleſiæ gremium exiſtentium lib. 4. cap. 41. & de Paganorum excommun. conſil. ex Anaſtaſ. Germonium de Immunitate eccleſiaſtica lib. 1. cap. 12.*

Anathema in Conciliis[i] alibíque uſurpatum, de cujus uſu quidem cautè monet & cordatè Nicolaus Laurentius Arctander, Superintendens Viburgenſis in Dania. *Hoc extremo*, inquit[k], *Anathemate Concilia & Patres videntur uſi eſſe contra Arium, Manichæum aliósque Hæreticos, quos deplorata ſalutis eſſe intelligebant. Habuit enim antiquitus Eccleſia donum probandi ſpiritus, unde quinam deſperati eſſent, fortaſſe agnoſcebatur. Sed hodie cùm id non habeamus compertum, non abs re fuerit ſi in hoc caſu ſequamur ſententiam Chryſoſtomi qui in ſua Homilia de Anathemate* (de qua dictum eſt ſuprà capite decimo) *oſtendit neque vives neque mortuos hoc genere ſupplicii plectendos. Nam de vivis perpetuò eſt bene ſperandum. Mortui verò jam ad Tribunal Dei ſiſtuntur, ideóque ait Dogmata non homines licet anathematizare.* Certè is *Anathema Maranatha* ex inſtituto Divino adhibendum ab ordine Eccleſiaſtico ſeu ejuſdem aliqua parte, ex jam dictis non exiſtimaſſe liquet, quemadmodum juxta ſequentia in Tractatu citato, in anguſtias ſtrictiores, quàm quæ vulgò à ſcriptoribus admittuntur, Excommunicationis qualiſcunque uſum forenſem eſſe coercendum. Ex Canonico Chriſtianorum jure ac diſciplina confederata Alii Pœnæ hujus originem nec ex inſtituto aliquo Divino deduxere iíque ſatis numeroſi. Et in rebus ad eam ſpectantibus publicè gerendis adminiſtrandíſque uſus manifeſtiſſimus & liberrimus, ut demonſtratum eſt, per anteriora Chriſtianiſmi ſecula univerſa habitus eſt arbitrii ſeu Juris tantùm Humani quod, ut Divinum (ſi aliquod heic eſſet) coercere nequibat, ita pro vario Regnorum, Rerumpublicarúmque more, non aliter ac reliqua ex Jure Humano tantùm pendentia, coerceri temperaríque publice ſolebat ſolétque. Et quicquid ſcriptores aliquot in adverſum congeſſerint, Quæſtio certe hæc fatum ſortita eſt non diſſimile ei, exempli gratiâ, quæ de Decimarum Jure agitari ſolet. Decimas Ordini Eccleſiaſtico ex Inſtituto Divino, eóque tam Legis in Sinai Dationem antevertente quàm ſequente etiam in Chriſtianiſmo deberi haud pauci ſunt qui acerrime etiam contenderint. Et Rationes & Reſponſiones eam circa rem paſſim circumvolitant. Atqui ſi quis ea quæ de Decimis per anteriora Chriſtianiſmi ſecula ídque tam ab Ordine Eccleſiaſtico quàm Laico publice ultroque admiſſa ſunt, ritè & æquanimus perpenderit, næ fieri non poterit, quin is fateatur, in Regnis ac Rebuſpublicis Chriſtianis aut ſententiam de Jure ſeu inſtituto, poſt Legalium, ut vocant, Ceſſationem, tantùm Humano ex profeſſo ac publice viguiſſe, aut Chriſtianas Eccleſias paſſim inter ſe alteram illam de Jure Divino mirum in modum diſſimulantes contra conſcientiam ſuam libentiſſime res peregiſſe; quod opinor crediderit nemo. De Quota parte loquimur quæ vere ſola Decima eſt, non de Decimæ Subſtantia quæ ſæpius pro operarii mercede ſumitur qualicunque. Et qui Quotam negant jure Divino debitam (ſubſtantiam ſic, ut in ſcholis frequentiſſime, ita deberi interim aſſerentes) Jus planè divinum omninò de re ipſa qua de quæritur pariter eſſe ſatis negant. Conſequens autem jam dictum apertè videtur eliciendum ex Decimarum Conceſſionibus paſſim Arbitrariis, Infeudationibus quæ Laicis factæ, Appropriationibus, Exemptionibus, Ab-

[i] *Tolet. 6. cap. 5. & vide Leonem Allatium de libris Eccleſ. Græcis diſſert. 15. pag. 168.*

[k] *Tract. de Excommunicatione Membr. 1.*

lationibus, Modis Decimandi adhiberi & publice & à vetuſtiſſimis ſeculis admitti ſolitis, ídque genus aliis tam ab Ordine Eccleſiaſtico quàm Laico ex Jure Humano introductis (qua de re opuſculum non ſine ſciolorum atque moroſiorum aliquot invidia ſumma olim Anglicè edidimus) quæ planè cum ſententia illa altera de Jure earum ſeu Inſtituto Divino non magis conſtare queunt, quàm arbitraria ac ultronea Homicidia, Adulteria, Furta, non dico à ſceleſtis obiter patrata, ſed jure publico atque hominum ſententiis ex profeſſo permiſſa, cum opinione, quòd in Juris Divini ſeu Decalogi capitibus notiſſimis facinora illa prohibentur. Tantundem ſanè de ſententia ejuſmodi circa Excommunicationis jus, ſecundùm antè memorata, eſt planè dicendum. Actus illi, qui nullibi non comparent, ex Jure publico circa eam, quà forenſis eſt, tam variè ac pro arbitrio Humano introducti admiſsíque ſententiam illam de Inſtituto ejuſdem Divino haud publicè admiſſam eſſe, imò illam de Humano maximè ac reverà viguiſſe, apertiſſimè comprobant. Hæc cum ſe ita habeant, viderint ſcriptores aliqui aliique hac de re ſatis temerè pronuntiare ſoliti (maximè ex Reformatis) quàm immeritò ipſi Opinionem illam de Excommunicatione ex Invento Humano introducta ita V. C L. Thomæ Eraſto (de cujus ſcriptis hac de re dictum eſt capite decimo) velut planè hanc circa rem Novatori attribuant, quaſi ante annos abhinc octoginta aut circitèr, id eſt cum is Theſes ſuas ſcribebat, orta ea fuiſſet. Quæ contrarium oſtendunt affatìm habet quidem ipſe. Et ſententiam, quam ei ſic tribuunt, publicè & maximè per anteriora ſecula animis hominum inſediſſe viguiſſéque (niſi etiam publicè & maximè tam Eccleſiaſticum quàm Laicum Ordinem paſſim diſſimulaſſe ac contra quam ſentirent ipſi palàm ac ex profeſſo egiſſe autumemus) ex ſuperiùs adductis opinor fit perquam manifeſtum. Etiam ſic Eraſto à nonnullis affigi ſolet ſententia illa ut Eraſtiani ſignantiùs vocitentur qui eam amplexantur, quaſi ab Eraſto tantùm edocti ejúſque ſcitorum tantùm ſequaces & autoritate ejus ac rationibus ducti aſſenſum heic præbuiſſent illi, nec conſoni alio nomine quiquam antè reperirentur. Nonnulli item ex ejuſdem ſequacium aliquot virorum quidem doctorum ſententia congenere, ut novitatem ejus ſpecioſiùs etiam obtendant, tam *Colemannianos*[1] nuncupari volunt qui hanc amplexantur quàm *Eraſtianos*, nimirùm à Thoma Colemanno Theologo Cantabrigienſi, viro quidem doctiſſimo, etiam & Rabbinicè callentiſſimo, & Synodi Theologorum aliorúmque Weſtmonaſterienſis nuperæ ſocio ſanè dum vixit digniſſimo, qui ante pauculos abhinc annos heic tum in ſcriptis tum in concionibus alibíque Juriſdictionem illam Excommunicationis forenſem ſeu Conſiſtorianam ex inſtituto aliquo divino Ordini Eccleſiaſtico competere planè negabat, Sacramque ad Ordinem illum Docendi, Explicandi, Sacramenta adminiſtrandi, atque id genus faciendi alia Functionem ſolummodò ſic attinere, atque ea quæ Juriſdictionis circa Sacra eſſent in muneribus Regiminis publici ſeu Magiſtratus, ut dici amat, omninò adeóque ex Jure Humano contineri. Sed quàm iniquum interim fuerit nominum hujuſmodi anguſtiis Opinionis hujus ſectatores

1 *Honor. Reggius de ſtatu Eccleſiæ Brit. pag.* 118. i Georgius Hornius.

res coerceri, cuique dijudicare facile eſt ex eo quòd non modò vetuſtiſſimam fuiſſe ampliſſimíſque rationibus fundatam ſententiam illam ac publicè receptam juxta antè allata, ſit certiſſimum, verùm alios etiam eſſe, ſuperiorum proximè ſeculorum uti & noſtri, non paucos aliis nominibus ac profeſſione aliàs ſatis diverſâ celebres, veluti Socinianos ac Arminianos qui, utcunque non paucis aliàs nomina ſint inviſiſſima, quantum ad hanc rem tantundem docent, nec Divinum inſtitutum ullibi huc, ſcilicet ad Excommunicationem forenſem aliquam aut Conſiſtorianam, ſpectare admittunt, quod in eorum ſcriptis eſt obvium. Et ſanè ita fermè cum Eraſto circa opinionem illam ſuam à compluribus actum eſt ut cum Copernico, Mathematico illo ſummo, circa ſententiam ſuam de annuo & diurno Telluris motu circulari, Cœli quiete, Solis in centro mundi loco, reliquíſque in diſciplina ejuſmodi doceri ſolitis. Copernicana paſſim vocitatur illa; quaſi ante eum haud nata fuiſſet, nedum inter doctos recepta. Et ſub illius nomine à Cardinalium congregatione Librorum Cenſuræ præfecta, non ſemel [m] ut veritati ac Scripturæ ſacræ adverſiſſima damnatur, uti etiam obiter in indicibus Expurgatoriis. A ſcriptoribus itidem ſæpiùs eodem nomine impugnatur, unde etiam prodiit nuperrimè *Anticopernicus Catholicus* [n] Georgio Polacco Veneto autore. Scripta ejuſmodi ſunt alia non infrequentia. At verò non ſolùm ex vetuſtiſſimis philoſophis iíſque celeberrimis fuere qui eandem aut ſatis conſonam docuere, quam Copernicus, ſententiam, ut Ariſtarchus Samius [o], Philolaus, Heraclides Ponticus, Ecphantus [p], Nicetas Syracuſanus [q], alii, & generatim οἱ Πυθαγορικοὶ [r] *Pythagoricorum ſecta* ſeu ſchola (è qua iſti jam dicti & inſignior philoſophiæ omnimodæ, quæ ſecuta eſt, progenies) quibus etiam accenſetur heic Plato à nonnullis [s] ipſe, uti & Hippocrates cui Aer nuncupatur τῆς γῆς ὄχημα *vehiculum Telluris*, verùm etiam recentiorum Mathematicorum ac philoſophorum heroes illi, Gilbertus, Mœſtlinus, Origanus, Rothmannus, Keplerus, Galilæus, Bullialdus, Lansbergius, alii non pauci, nec ſine Theologorum etiam Romanenſium aliquot inſignium è recentioribus ut Didaci à Stunica [u], & Chriſtophori Scheineri [x] adſenſu, nec ſine aliis quàm quibus Copernicus uſus eſt rationibus. Etiam annis aliquot poſt decreta illa Cardinalium Scheinerus ille è ſocietate Jeſu, Mathematicus perinſignis, Roſam Urſinam Bracciani edidit, in qua Copernicanam ſententiam ut vetuſtati etiam perquam conſonam aſſerit. Opus illud anno 1626 incœptum in 1630 eſt abſolutum. Etiam Keplerus *hodierno tempore*, inquit [y]; *præſtantiſſimi quique philoſophorum & Aſtronomorum Copernico aſtipulantur. Secta eſt hæc glacies, vincimus ſuffragiis melioribus. Cæteris pæne ſola obſtat ſuperſtitio aut metus à Cleanthibus.* Certè & præſtantiſſimus ille Galilæus etiam in Eccleſiæ Romanæ Scitis, utcunque non ita vulgò animadverſis, delituiſſe eandem ipſam ſententiam obſervavit in Diatriba ad Chriſtinam Magnam Ducem Hetruriæ ea de re, ex ipſius rogatu, conſcriptam; nimirùm in Hymno illo Ambroſiano ad feriam quartam & Luminarium creationem in Ritualibus [z] ſpectante

m *Decreto* 5. *Martii* 1616. *& Monitum de eo in Decreto* 1624. *Romæ editis à Franciſco Magdaleno.*

n *Venetiis* 1644.

o *Archimedes in* Ψαμμίτῃ, *Simplicius in Ariſt.* 2. *de Cælo com.* 30. (*quem & vide comm.* 47.) *alii.*

p *Laertius in Philolao, Plutarch. de Placitis Philoſoph. lib.* 3. *cap.* 13.

q *Theophraſtus apud Ciceronem Academ. quæſt.* 4.

r *Plutarch. in Numa. Ariſtot.* 2. *de cælo text.* 73.

ſ *Ariſtot. de Cælo lib.* 2. *text.* 75. *& Cicero loco citato. Lipſ. Phyſiolog. lib.* 2. *c.* 13.

t *Libro de Flatibus.*

u *In Jobum cap.* 9. *comm.* 6.

x *In Roſa Urſina part.* 2. *&c.*

y *Epit. Aſtron. lib.* 1. *& præf. ad lib. de ſtella Martis.*

z *Breviar. Romanum.*

Cæli Deus ſanctiſſime
Qui lucidum centrum Poli
Candore pingis igneo,
Augens decoro lumine;
Quarto die, qui flammmeam
Solis Rotam conſtituens
Lunæ miniſtras ordinem
Vagóſque curſus Syderum.

Niſi *Centrum* & *Polus* & *Rota* etiam alitèr omninò heic ſumantur (ut quidem volunt aliqui [a] hymnum hunc explicantes) quam ſive Phyſicè ſive Mathematicè ſive Theologicè aliáſve ſignificare ſolent, expreſſim ſatis collocari heic videtur, etiam in publicis Eccleſiæ cultûs formulis, Sol rotans in Mundi Centro, quod primarium eſt eorum fundamentum quibus Tellus circumvolvi creditur. Adactus quidem eſt paulò poſt Dialogi de Syſtemate mundi editionem, ad ſententiæ ſuæ Retractationem * Galilæus, à Cardinalibus ſcilicet Inquiſitioni Romanæ præfectis. Id factum 22 Junii 1633. quo ipſo anno Melchioris Inchofer Jeſuitæ in ejuſdem ſententiam hanc Tractatus Romæ editus eſt. Sed apud alios qui extra jactum illum ſunt viget ſatis viguítque & opinor vigebit illa, quæ cum adeò antiqua ſit & à tantis philoſophis olim aſſerta, adeóque ab aliis ſummarum artium anteſignanis recepta, Copernicani nominis (utcunque illuſtriſſimi) anguſtiis immeritò coercetur. Similitudinem hanc ex doctrina quam Copernicanam vocitant petitam, præ aliis, ut maximè heic, ſi quæ ſit alia, idoneam ideo certè adhibuimus quoniam ſicut, juxta diſcrimen illud ingens inter ſententiam illam de Corporum Cœleſtium motu ac Telluris quiete ut centrum occupantis Ptolemaicam ſeu vulgarem, atque alteram illam de Motu Telluris, Sole centrum tenente, & quæ inde pendent reliquis, Machina mundi Naturalis ejúſque Syſtema adeò ſibi invicem inverſum concipitur ac fit ut Superiora illinc Inferioribus, Inferiora Superioribus, Summa Imis, Ima Summis planè commutentur (ut cuique etiam manifeſtum ex Sphæris ac Deſcriptionibus tam huic quam illi ſententiæ accommodatis) ita ſanè in Chriſtiani Regiminis ſeu Juriſdictionis forenſis Conſtitutione ac Ratione haud adeò diſſimilis habetur commutatio, ſecundum ſententiarum illarum de Invento heic Humano ac Inſtituto Divino circa forenſem Eccleſiaſticorum Juriſdictionem ſeu Excommunicandi poteſtatem, diſcrimen. Juxta alteram enim, Summis in Regimine Politico Poteſtatibus Chriſtianis, ſecundum ſuorum jurium rationes (quoties de ſingulari excommunicandi, ut heic, jure tantùm agitur) Juriſdictionem tam circa Sacra quàm Profana omnimodam quæ forenſis eſt & permittere & cohibere ritè competit. At, juxta alteram, Ordini Eccleſiaſtico ſeu ejuſdem partibus aliquot aſſignatur abyſſus illa admodum immenſa quæ quicquid *in Ordine* eſſe dici.

[a] *Judocus Clichtoveus in Elucidatorio.*

* *Georg. Polacens in Anticopernico Num. 123.*

dici ſolet *ad ſpiritualia* continet, aut potiùs pro vario hominum ambitioſorum ingenio vix aut ne vix quidem quicquam quod forenſe eſt non aut Directè aut Obliquè complecti obtenditur; ídque ex Inſtituto ſingularis hujus pœnæ Divino, unde etiam Poteſtates illæ in Regimine Politico Summæ, Summæ reverà non admittuntur, ſed in numerum rediguntur Inferiorum, quibus ex Jure illo Divino eatenùs præeſſe volunt qui ſic ſibi hac in re illud adſtruere ſatagunt. Sed ut illa de ſyſtemate Mundi immeritò Copernicani nominis, ut diximus, anguſtiis coerceri ſolet, ita ſanè multo magis ſententia, quam diximus, de Excommunicatione, anguſtiis Eraſtiani, quaſi is *primus Conditor* fuiſſet, ut interdum appellatur; quæ ſcilicet Sententia in Publico Regimine tam ab Eccleſiaſticis ipſis quàm ab aliis reverà, juxta antè fuſiùs oſtenſa, per anteriora omnia ſecula admiſſa eſt, licet ſcriptores Eccleſiaſtici non pauci ſubinde, ad poteſtatis Eccleſiaſticæ per ſe Regimen ſupremum generi ſuo pro more adſtruendum, haud parùm, ſed fruſtrà ſatis, reniti ſolerent. Atque ex ſuperiùs etiam oſtenſis demùm eſt dignoſcendum quàm immeritò ſcriptores aliqui quidem ceteroquin eruditi, de dogmate, uti vocant, Eraſtiano loquuntur [b], velut de eo quod *mone Angliam exercet*, quaſi nec antè exercuiſſet, & *nunc in Anglia repullulat*, quaſi illic antè non omninò aut parum fuiſſet admiſſum, & à *Colemanno* etiam, quem ante memoravimus, jam nunc in animos hominum revocatum fuiſſet. Quiſquis à Republica Anglicana ejúſve Libris Juridicis moribúſve per anteriora Chriſtianiſmi ejuſdem ſecula tam Ordini illic Eccleſiaſtico quàm Laico in Regimine publico receptiſſimis (de quibus amplitèr capite decimo) alienus non ſit, næ ut is ultrò fateatur neceſſe erit, Rempublicam hanc & Eccleſiam Chriſtianam (ſicut & alias antè indicatas) palàm ſemper in iis quæ ut jure ac uſu Chriſtianiſmi Publico heic ſubnixa adhiberentur (nam de Privatorum aliquot ſeu ordinis Eccleſiaſtici factionis ſubinde alicujus in contrarium ſcriptis ſententiiſve quarum vis, ea quæ publicè recepta ſunt nullatenus minuere quibat, non loquimur) profeſſam eſſe, Jure ac arbitrio Humano ita ſemper potuiſſe Juriſdictionem illam forenſem, quæ adeò in Excommunicationis uſu terminatur, temperari, cohiberi, minui, mutari, prorſus interdum, ut reverà in cauſis gravioribus compluribus, negari, aboleri, nec omninò admitti, atque ita etiam temperatam, cohibitam, minutam, mutatam & prorſùs interdum in cauſis ejuſmodi negatam, abolitam nec omninò admiſſam, ut ne magis concipi quidem poſſit eos qui ſic profiterentur, ſimul item Jus Divinum id eſt Divinum inſtitutum de obtenſa à nonnullis Juriſdictionis atque excommunicandi poteſtatis amplitudine locum aliquem habuiſſe exiſtimaſſe, quàm contradictoria ſimul eos ſenſiſſe ac profeſſos eſſe. Nemo enim puto mortalium cujuſcunque fuerit aliàs perſuaſionis, Divini inſtituti, quà tale eſt, & obligationem in ſe retinet, Vim Humano jure ſeu arbitrio ſic coerceri, variari, mutari, rejici poſſe unquam eſt profeſſus. Igitur Humanum fuiſſe inventum eos etiam exiſtimaſſe, meritiſſimè cenſendum. Et de Profeſſione apud noſtrates ejuſmodi heic Publica, quamplurima ſuperiùs dicta ſunt, & ampliſſima occurrunt alia teſtimonia non ſolùm in Archivis heic publicis, id eſt juris

[b] *Henricus Reggius* (*ſeu Georgius Hornius*) *de ſtatu Eccleſiarum in Anglia* pag. 116. *Samuel Mareſius Quæſt. Theolog. Deciſ. Academ. Quæſt.* 1. §. 9.

Morumque noſtrorum ſcriniis reconditioribus, verùm etiam in Statutis, ac Commentariis juridicis paſſim proſtantibus, uti inſuper in hiſtoriis; ſed maxime in formulis illis forenſibus, ac vetuſtiſſimis, quæ *Prohibitiones*, *Brevia de Ad Jura Regia*, *Præmunire*, vocitantur, ne Dupondiorum noſtratium cuiquam omninò ignoratæ. Harum nulla eſt quæ non pro arbitrio Supremarum apud nos Poteſtatum, ac pro temporum diſcrimine, juriſdictionem Eccleſiaſticam adeóque Excommunicationem coercere eſt ſolita; qua de re plura cuiquam rerum noſtrarum inſcio dicere ſupervacaneum eſt. Earum autem ſcientibus aut non ab eis alienis, ſunt quæ diximus perquam familiaria; certe omnibus ubique facilè comparanda. Nec omninò Nova ſunt Jura noſtratia indè pendentia, nec ſeculis nuperis ſeu ſub Reformationis initiis, aut ejuſdem reſpectu apud nos orta. Et quantum ad ſecula libris quos terere ſolent Juris noſtri ſtudioſi vetuſtiora; advertat heic æquus lector Canuti Regis ſub annum abhinc 620 [c] Anglorum Regis Diploma quo, ex conſilio etiam tam Eccleſiaſticorum univerſorum quàm Optimatum aliorum, Abbates Glaſtonienſes intra Inſulam ſuam quæ Avalonia dicta latifundium eſt in agro Somerſetenſi opulentiſſimum; regia autoritate non tam eximuntur ab omnimoda Epiſcopali ídque genus alia quacunque, tam circa Sacra quàm Profana, Juriſdictione, quàm ex Jure Vetere ab aliis qui præceſſerant regibus conceſſo eximendi declarantur. Verba ſunt cum primis obſervanda & quæ ſeculorum illorum, circa rem quam tractamus, Genium maximè illuſtrant. Poſt Præfatiunculam tralatitiam & introductoriam, inquit [d], *Ego Cnut Rex Anglorum ceterarúmque Gentium in circuitu perſiſtentium Gubernator & Rector, cum conſilio & decreto Archipræſulis noſtri Edelnothi* (id eſt; Archiepiſcopi tunc Cantuarienſis, & antè Abbatis Glaſtonienſis, qui Agelnothus, Egelnotus, Athelnothus & Æthelnothus à ſcriptoribus dici ſolitus, genere, virtute & pietate clariſſimus erat) *ſimúlque cunctorum Dei ſacerdotum & conſenſu Optimatum meorum ob amorem cæleſtis regni & indulgentiam criminum meorum & relaxationem peccaminum fratris mei Regis Edmundi* (eo enim nomine eum compellare ſolebat Canutus, quod monet Malmeſburienſis) *concedo Eccleſiæ Sanctæ Dei Genitricis Mariæ Glaſtoniæ jura & conſuetudines in omni regno meo & omnes foriſfacturas omnium terrarum ſuarum, & ſint terræ ejus ſibi liberæ & ſolutæ ab omni calumnia & inquietatione, ſicuti meæ mihi habentur. Verùm illud præcipuè ex Omnipotentis Patris & Filii & Spiritus S. autoritate & perpetuæ Virginis interdictione prohibeo & univerſis Regni mei Præpoſitis & Primatibus ſuper ſuam ſalutem præcipio, ut nullus omninò illam Inſulam intrare audeat, cujuſcunque Ordinis aut Dignitatis ſit*, ſed OMNIA TAM IN ECCLESIASTICIS QUAM IN SECULARIBUS CAUSIS TANTUMMODO ABBATIS JUDICIUM ET CONVENTUS EXPECTENT. Nec de novo hoc factum. Sed ſtatim ſubjicitur quod avitum ei circa hanc rem jus firmat; *Sicuti prædeceſſores mei ſanxerunt & privilegiis confirmaverunt Cenwines, Ines, Cuthredus, Ailredus, Alfredus, Edwardus, Ailſtanus, & glorioſiſſimus Edmun-*

[c] *Ann. Chr.* 1032.

[d] *Apud Guil. Malmeſbur. de Geſtis Regum lib. 2. cap. 11. & H. Spelman. de Conciliis Brit. pag.* 537.

mundus & incomparabilis Edgarus. Etiam ab ipſo planè excommunicatio quædam comminatoria adjicitur. Si quis conceſſa ſic ab eo deceſſoribúſque violaverit—*ſit à conſortio piorum ultimi examinis ventilabro diſpertitus.* Quomodo clariùs quid dici potuerit de Regio ſeu ſummæ poteſtatis tunc gubernantis circa rem quæ tractatur jure ſatis arbitrario? Nec Canuti tantum ac ſuorum placitum hoc erat ſed deceſſorum ejus complurium qui per annos ampliùs 350 antè regnarant & ex ſimili Ordinum conſilio idem cœnobio illi autoritate ſua indulſerant. Nam *Cenwines* heic eſt *Kentwinus* Rex ille Saxonum Occidentalium qui circa annum 680 aut annos abhinc 970 imperavit. Id genus alia adducere ex ſeculis illis vetuſtioribus ſeu Anglo-Saxonicis non eſt difficile. Et ſimulac ad Normannica devenimus, ſi, verbi gratia, quæreretur qualiſnam Lanfranci (viri quidem Juris Divini & Humani ſuo in ævo ſcientiſſimi, ac undiquaque doctiſſimi, qui velut tertius è cœlo Cato, Monacho Malmesburienſi [e] dicitur & Archiepiſcopus erat ſub Willielmo primo ſeu prope ſexcentos abhinc annos Cantuarienſis) eſſet hac de re ſententia, quatenus ex publica ejus profeſſione ea dignoſci quiret, certè non obſcurè eliciendum mihi videretur ex eis quæ in vita ejus traduntur, ipſiſſimam opinionem quæ Eraſtiana, quantum ad Inventi Juriſque ſolius heic Humani aſſertionem eum eſſe profeſſum. Scilicet è ſuperius ex Eadmero Monacho adductis liquet, juxta leges quæ tunc obtinerent, neminem Baronum aut Miniſtrorum regiorum ob peccatum aliquod, ſaltem eorum quæ graviſſima ſunt, ut Inceſtum, Adulterium, Homicidium, id genus reliqua, in jus ab Epiſcopo aliquo alióve qui Epiſcopalem exerceret excommunicandi juriſdictionem vocari nedum excommunicari aliâve cenſurâ eccleſiaſticâ puniri, citra Regium præceptum aut permiſſum, legitimè potuiſſe. Et ſi quæ contrà fierent (uti etiam de ſimilibus, ab exercentibus poſteà ejuſmodi Juriſdictionem factis, dici in formulis forenſibus ſolet) ea *contra coronam & dignitatem & jus regni* adeóque planè contra Pacem Publicam fieri dicebantur. At verò à Milone Criſpino [f] Lanfranco coævo traditur, *quando Glorioſus Rex Willielmus morabatur in Normannia, Lanfrancum fuiſſe principem & cuſtodem Angliæ, ſubjectis ſibi omnibus principibus & juvantibus in his quæ ad defenſionem & diſpoſitionem vel pacem pertinebant Regni, ſecundùm Leges Patriæ.* Planè tunc *ſecundùm leges patriæ* pacem & diſpoſitionem regni moderari, continet in ſe, inter alia, conſervationem etiam ſingularis illius Regni juris de Baronibus & Miniſtris regiis haud aliter atque dictum eſt excommunicandis, quod niſi tueretur, etiam dum regni Cuſtos erat, Lanfrancus, cum juxta leges patriæ id eſt ſecundùm jura ſic tum Regi tum Subditis hac in re competentia gubernâſſe ſcribere non debuerat Milo ille. Et ſi leges & jura tunc patria ſic tuebatur ille, neceſſariò ſequitur eum inde palàm profeſſum fuiſſe, Regium heic jus ſeu Anglicanum, id eſt Humanum, nec Divinum, quod regio aliquo ſeu Humano haudquaquam minui poteſt, inſtitutum, excommunicandi poteſtati limites & repagula legitime poſuiſſe. Quale quidem pronuntiandum de Antiſtitibus, ordiniſque Eccleſiaſtici aliis qui, juxta

[e] *De Geſtis Regum Angliæ lib. 3.*

[f] *Vita Lanfranci cap. 15.*

ta ſuperiùs in capite decimo tradita, frequentiſſimè & numeroſiſſimi poſtmodùm in Anglia Tribunalibus regiis præficerentur, & juxta jura & leges Regni præfecturas ſuas adminiſtrantes non aliter Excommunicationem forenſem aliquam admitterent atque Jura ac leges illæ Humanæ ac Formulæ quas memoravimus forenſes ſinerent. Nec ſanè manifeſtius quidquam eſt quàm eos qui ſub tempora Eraſti in Diſciplinam Eccleſiæ Anglicanæ calamos ſtringentes, Divinum inſtitutum heic inculcarunt ac in Mulctas pecuniarias aliáque juxta leges Anglicanas circa excommunicationem adhiberi ſolita acriter invecti ſunt, vetuſtam interim & pro ea quæ per Angliam publicè viguit olim ſententiam palàm agnoviſſe eam quæ Jus tantùm Humanum circa forenſem heic poteſtatem admittit. Et præter formulas apud nos forenſes jam dictas, eáſque vetuſtas ac uſitatiſſimas, cum primis eſt obſervandum illud de arbitraria Regis heic condonatione ſeu abolitione facinorum qualiumcunque, ob quæ ab Eccleſiaſtici ordinis præſidibus heic quiſquam, *pro ſalute* (ut vocant) *animæ* vel *Reformatione Morum* in jus vocari potuiſſet, adeóque, ſi contumax aut reus perageretur, Excommunicari. Scilicet ex ejuſmodi condonatione ſeu abolitione uti ex Parlamentaria, citra etiam aliquem Ordinis Eccleſiaſtici aſſenſum expreſſum, facinora illa, uti & alia quorum ad alia tribunalia cognitio ſpectârit, ita evanuêre, ut cauſâ ejuſmodi omninò in nullâ poſtmodùm in quempiam ut, eo nomine reum, ſive Actor aliquis ſingularis ſive ipſi Præſides, velut Epiſcopi, ex officio agere legitimè quiverint. Ipſáque etiam excommunicatio, ex ſimili condonatione eſſe deſiit. Quod quidem paraſangis innumeris diſtat ab eo quod de Divino heic Jure Epiſcopis ſeu ordinis Eccleſiaſtici cuipiam competente ab aliis maximè ab Epiſcopis ſubinde Synodiſque Eccleſiaſticis ipſis, fruſtra ſatis obtendi ſolitum; cum planè Jus Anglicanum ſolummodò obtinere in hoc aperte aſſertum videamus. Hoc autem de abolitione ejuſmodi ſeu condonatione Regia, juxta jura, maximè poſt Reformationem heic incœptam, Regia anteriora, à Judicibus Tribunalis quod *Communium Placitorum* vocitamus deciſum habetur & typis editum quadraginta ampliùs abhinc annis. Et idem antè, idem poſteà jus apud nos viguiſſe publicè admiſſum eſt, & pro re nata adjudicatum. Haud diſſimile etiam de Privilegio ſingulari apud nos nunquam non obtinuit Parlamentariorum. Illorum ſcilicèt neminem rite in jus vocandum nedum excommunicandum ab ordinis Eccleſiaſtici aliquo, quamdiu comitia Parlamentaria ipſa aliáque adjectitia ex more recepto tempora aliquot duraverint, actioneſque in illos ut alias non paucas ita in excommunicationem tendentes vetitas plane eſſe nec impune proſequendas. Id quod ſæpiùs deciſum eſt in ipſis Comitiis Parlamentariis, ut ex jure vetuſtiſſimo certiſſimóque; licet interim Eccleſiaſtici apud nos ordinis non pauci[h], etiam poſt Reformationem, *autoritate Dei* Epiſcopos Excommunicâſſe obtenderint. Mitto Exemptiones Regias id eſt jure Anglicano tantùm fundatas, quibus ut antiquitùs (juxta ſuperiùs oſtenſa) ita etiam poſt exutam Pontificis Romani heic poteſtatem, omnimoda cognitio forenſis adeóque ſententia

[g] *Trin. 2. Jacobi ſeu 1604. apud Ed. Coke part. 5. fol. 51. a. qui in tract. de Jure Regis Eccleſiaſtico plura habet huc ſpectantia.*

[h] *Forma ſent. excomm. ſubjunct. lib. Canonum 1571.*

tentia

tentia inde quælibet conſequens, in Perſonas & Loca aliquot Epiſcopis ac Ordinariis prorſus denegatur. Exemplum eſt illuſtre in Fundationis Ptochodochii Suttoniani juxta Londinum inſtrumento ſub Jacobo Rege [i], ubi continetur quòd Præſes ejuſdem, quem Magiſtrum vocant, ipſe etiam verbi Divini ibi Prædicator, puerorum Didaſcalus, Hypodidaſcalus, numeroſus Pauperum ibi collocatorum cœtus qui Octoginta ſunt, & pueri in Grammaticis ibi inſtituendi qui ſunt Quadraginta, atque univerſi denique ibi conſtituti miniſtri, **ſhall be for ever hereafter exempted and freed of and from all viſitation/ puniſhment and correction to be had/ uſed or exerciſed in or upon them or any of them by the Ordinary of the Dioceſe for the time being / or by any other perſon or perſons whatſoever /** *Exempti erunt & immunes ab omni Viſitatione, Pœna, ac Correctione habenda, uſurpanda, vel exercenda in aut ſuper eos eorúmve aliquem per Ordinarium Dioceſis qui pro tempore fuerit aut aliam perſonam qualemcunque*, præter Fundatorem ipſum aut Gubernatorum ibi ab ipſo conſtitutorum corpus. Neque hoc ac ejuſmodi alia Regi ipſi ac Conſiliariis ejuſdem Laicis ſeu juris patrii peritis ſolum, ſed paritèr Ordinis Eccleſiaſtici Coryphæis, ídque etiam in decretis hac de re Parlamentariis non ſemel placuere [k]. Ex eodem jure annis abhinc centum aut circiter in comitiis Parlamentariis [l] recognitum eſt, actiones omnimodas illas quæ in Excommunicationem tendant, Regias reverà fuiſſe nominéque Regio, non Epiſcopali nedum Divino aliquo jure inſtituendas. Tantundem planè cernitur in Juramento illo ſolenni *Supremat*û*s* dicto, ſub initiis Elizabethæ Reginæ in Comitiis Parlamentariis [m] præſtituto. Anne igitur nunc ſeu intra decennium præteritum, repullulaſſe in Anglia ſententiam illam de Humano ſive Invento ſive Jure, rectè dictum putet quiſquam? Quin fortè non indignum eſt quod ex ſeculis vetuſtioribus advertatur in hanc rem id quod in Arbitrio illo publico, quod *Dictum de* **Kenilworth** [n] nuncupatum annis abhinc ampliùs 380 ſub Henrico Rege tertio ad diſſidia inter eum & ſubditos graviſſima antè orta ſopienda editum eſt. Nempè circa [o] annos antè tunc tredecim (ut antè adnotatur) non ſine comitiorum Parlamentariorum adſenſu excommunicabantur & poſtmodum excommunicandi Generatim [p] erant cuncti qui jura Regni publica ullatenùs violarent. Violationes autem eorundem ſecutæ ſunt, præliis aliquot inter Regem & ſubditos commiſſis graviſſimis, unde perduelles tum Cenſuris Eccleſiaſticis tum pœnis aliis proditoribus irrogari ſolitis obnoxii habiti. Pœnarum autem illarum & Regiâ & Ordinum autoritate electi fuere arbitri Epiſcopi aliquot, & Comites ac Barones. Ii autem rem ita deciſam voluêre ut mulctis pro patrimoniorum ac opum rata beatiores ita redimerentur ut nec capitalem perduellionis nec cenſurarum (quantum video) Eccleſiaſticarum pœnam ullam ſubirent, ſed pro omninò reconciliatis haberentur. *Qui vero nihil habuerint veniant* (ſic illi) *& jurent ad ſancta Dei Euangelia & inveniant fidejuſſores competentes quod à modo pacem ſervabunt, & ſubeant ſatisfactionem & pænitentiam ſecundum judicium Eccleſiæ, exceptis bannitis quibus ſolus Rex poteſt re-*

[i] 22 *Junii* 9 *Iacobi R. Ed. Coke part.* 10. *fol.* 13.

[k] *Act. Parl.* 7. *Iacobi. Coke part.* 10. *pag.* 5. & 3 *Caroli R. num.* 72. *in Capella Rotulorum.*

[l] *Stat.* 5. *Edwardi* 6. *cap.*

[m] *Stat.* 1 *Eliz. cap.* 1.

[n] *Prid. Kal. Nov.* 1266. *ſeu* 51 *Hen.* 3.

[o] *An.* 1253. *vide ſuperius pag.* 315.

[p] *Formulas Anglicanas, quales ſuperius è vetuſtis Ritualibus memorantur habes alias in Thomæ Beconi tract. de Reliquiis Romæ fol.* 376 &c.

mittere. Ita excommunicationis antè tunc adhibitæ effectus ac jura qualiacunque ab arbitris hiſce partim Eccleſiaſticis partim Laicis, juxta publici regiminis rationem legibus Regni accommodam prorſus temperantur, quæ ſi inſtituto divino, quale obtendi ſolet, publicè ſubniti tunc exiſtimatum fuiſſet, temperamentis ejuſmodi proculdubiò locus datus fuiſſet nullus. Anne etiam illi alitèr ſentire quibant qui excommunicationem mulctis ídque ex conſuetudine pecuniariis, ut alibi [q], ita heic [r], redimi ritè potuiſſe profiterentur? Summa tandem eſt, tantum abeſſe, ſententiam illam de Humano heic invento (quoad forenſem ſeu Conſiſtorianam aliquam excommunicandi poteſtatem) ſeu, ut vocant, Eraſtianam jam de novo apud nos ortam eſſe aut repullulâſſe quaſi antè aut non repertam, aut extinctam, ut nunquam omninò in publico Chriſtianiſmi noſtri regimine reverà juxta jam dicta non obtinuerit; ídque tam quamdiù Pontificia Romanenſium religio heic in uſu, quàm poſt Reformationis inceptæ tempora uſque in hæc noſtra. Nam neque poſt altercationes ea de re haud paucas in jam nuperis Ordinum comitiis ac Theologorum conſeſſu variatim habitas, publicè ſeu publicis in actis hactenus admiſſus omninò eſt alius excommunicationis uſus quàm is qui pro Ordinum ſeu Humano arbitrio & publici regiminis Chriſtiani ratione, ut ſemper heic antè, maximè idoneus viſus eſt, nec ut inſtituto aut præcepto ullatenus Divino ſubnixus. Et demùm Antieraſtianus heic Novatoris nomen non Eraſtianus omninò meretur. Aliæ non pauca huc ſpectantia ſatis ſunt obvia apud eos qui Principum & Summarum Poteſtatum imperium, contra Eccleſiaſticos aliquot Divinum jus heic ſibi arrogantes, ſcriptis ſuis copioſiùs tuentur. Sed demùm de Effectibus Actionum ac Judiciorum ſeu Pœnis per Intervallum Legis in Sinai dationem antevertens, & maximè de Excommunicationis forenſis Origine, Jure ac Uſu inde peti ſolito, Hominúmque, per anteriora tum Judaiſmi tum Chriſtianiſmi ſecula, circa eam Judicio & Exiſtimatione, ſatis ſupérque. ſequitur, ut de Judicum ſeu qui Juriſdictioni in Actionibus ac Judiciis illis præeſſent, Qualitate & Dignitatis titulo, juxta primò propoſitum, videamus.

[q] *Vide Concil. Lateran. ſub Innoc. 3. cap. 49. & Antiq. Can. Collect. 4. lib. 5. tit. 15. cap. 6. Anton. Auguſtin. Epit. Iuris Pontif. lib. 37. tit. 1. cap. 5.*

[r] *Stat. 9 Ed. 2. Articul. Cleri cap. 2.*

Cap. XIV.

De Judicum *per intervallum illud Legis in Sinai dationem antevertens,* Qualitate *&* Dignitatis titulo ſingulari. *Ex more* Fœminas *Iudicus non fuiſſe præficiendas. Ea de re* Jura Cæſarea, Canonica, *alia. De Nomine ac Titulo* τῷ זקנים *ſeu* Presbyterorum *&* Seniorum *tunc eminentioribus, adeóque Præfectis Iuridicis, tributo. Ejuſdem Tituli éique omninò aliis in linguis Synonymorum* Conſideratio *&* Narratio Hiſtorica *heic inchoata adumbratáque quæ libro Secundo, ut loco magis idoneo, abſolvitur.* Γερουσία, Presbyterium, Synedrium. Presbyterorum *&* Presbyterii *nominum, uti &* Manuum Impoſitionis, *in*

Chri-

Chriſtianiſmum, è Iudaiſmo Veteri, Eccleſiaſticum deductio. Quidnam Χειροτονεῖν *in Novi federis lingua. Ampliſſimus, diffuſiſſimus, vetuſtiſſimus,* Presbyteri *& Synonymorum ejus apud pleraſque, ſi non omnes, gentes uſus ad* Dignitates *ac* munera conſpicua *perquam variatim & multipliciter in* Paganiſmo, *etiam* Mahumediſmo, *&* Chriſtianiſmo Politico *deſignanda. De* Senioribus *&* Suffetibus Pœnorum *Veterum qui è* Phœnicia *in* Africam *migrarunt.* Perſarum Πρεσβύτεροι. *Item* δημογέροντες, Archigerontes, Γέροντες, الشيوخ *eodem ſenſu apud alios* Orientis *populos, ut in Occidente* **Aldermen**, Seniores, Seigneurs, *ac ſimiles inde propagatæ voces reliquæ.*

QUod ad Judicum, per intervallum heic tractatum, Qualitatem & Dignitatis Titulum attinet; expreſſa quidem de eis habemus teſtimonia aliquot, ſed quæ non tam Præcepta in ſe univerſalia continent quàm Mores etiam tunc uti & à poſteris inde admiſſos exhibent. Et moribus apud Noachidas receptis habent Magiſtri, ſequiorem ſexum Judiciis neutiquam præficiendum, ſed Viros tantùm. Maimonides de eis corúmque jure verba faciens [a] ולא inquit אשה להם תרין *& fœmina judiciis eorum non ritè præeſt.* Atque ad illud Jethronis & Moſis de judicibus eligendis (nempè illi ſunt Judicum per hoc intervallum exemplum præ aliis illuſtriſſimum) ex אנשים ſcilicet ſeu *Viris*, Gloſſa Jarchii [b], אנשים וכי תעלה על דעתך נשים מה תל אנשים *Viros; ne de ſexu altero rem dictam ſentias expreſſim viri nominantur.* Alii tantundem. Et regulariter Magiſtris dictum eſt שאשה פסולה לדין *fœminam judiciis exercendis imparem ſeu haud idoneam eſſe* [c], nec illis admittendam; dum nihilominus Deboræ præfecturam ſatis legitimam fuiſſe concedunt, quoniam à populo ita recepta eſt. Certè etiam & Jure Cæſareo & Mulieres & Servi moribus impediuntur ne Judices fiant, *non quia* (ut ait Paulus [d]) *non habent Judicium* (ſeu non *Naturâ, ut ſurdus, mutus, & perpetuò furioſus & impubes quia judicio carent*, quod ipſe etiam ſcripſit) *ſed quia receptum* eſt *ut civilibus officiis non fungantur.* Et Ulpianus [e], *Fœminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ ſunt, & ideò nec judices eſſe poſſunt nec magiſtratum gerere, nec poſtulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores exiſtere.* Juſtinianus item eos voluit *ab omni* [f] *judiciali agmine ſeparari.* Atque tam in Orientis [g] quàm Occidentis Jure Cæſareo hoc obtinuit. Idem de Jure Canonico ſeu Pontificio dicendum. Ex Auguſtino [h] recipitur in Gratianum [i] ut ante in Ivonem [k] (licet nomen Ambroſii ibi, uti etiam in editionibus vetuſtioribus Gratiani perperàm ſubſtituatur) *Mulierem conſtat ſubjectam dominio viri eſſe & nullam autoritatem habere. Nec docere enim poteſt, neque fidem dare, nec Judicare; quanto magis non poteſt imperare* Auguſtini ipſius verba ſunt, de creatione primorum paren-

a *Tract.* Melakim Wemalchamatam de Regibus & Bello. *cap.* 9.

b *Deut.* 1. 13. *& vide Exod.* 18. 21. & 25.

c *R. Gedaliah. Ben Jechai in* Shalsheleth *fol.* 14. a. *alii obiter.*

d *L.* 12. *cum Prætor.* §. 2. *D. tit. de Judiciis.*

e *L.* 2. *D. tit. de Regulis Juris.*

f *L.* 6. *C. tit. de Receptis Arbitris.*

g *Baſilicon lib.* 7. *tit.* 5. § 12

h *Quæſt. Veteris Teſtamenti* 45.

i *Cauſ.* 33. *q.* 5. *c.* 17.

k *Panormia lib.* 7. *cap.* 49.

parentum loquentis, *quomodo poteſt de muliere dici quia imago dei eſt, quam conſtat dominio viri ſubjectam & nullam autoritatem habere? Nec docere enim poteſt &c.* Et conſona ſunt quæ de re occurrunt tum apud juris Canonici in Oriente autores[l], tum in legibus Hiſpanicis[m] aliiſque è Cæſareis deſumptis. Et ubi leges adeò expreſſim ea de re non habentur, mores plerunque, velut ex intervallo hoc vetuſtiſſimo derivati, inolevere ut judiciis non præficiantur fœminæ. Non tamen eo quòd Jus ſive Divinum ſive Naturale (ut volunt aliqui) hujuſmodi quid præcipiat, ſeu ob intellectûs defectum, ſed ob earum *honeſtatis privilegium*, ſeu, ut in Alphonſinis [n] legitur, *porque non ſeria coſa guiſada que eſtovieſſe muger entre la muchedumbre de los omes, librando los pleytos*, indecorum nimis foret eas litibus forenſibus, inter viros, commiſceri. Sed verò mos heic perquam variatim temperatus eſt per omnia ſecula, gentes omnes. Etiam Cæſareis ſæpiùs reſcriptis[o] pro re nata aliter atque aliter ſe res habuit. Et *Patrimonii munera* (qualiacunque, inter quæ etiam Judicandi haud rarò reperitur) *neceſſe eſt fœminis in locis quibus poſſident ſuſtinere.* Verba ſunt Philippi Imperatoris. Et de more adverſo, ſcilicet de Fœminis & Conſultationibus & Publicis Judiciis, pariter atque Maribus, admiſſis tam apud veteres Græcos, Gallos, Germanos, Britannos, alios, quàm Recentiores, apud quos dignitatibus etiam regiis aliiſque inde effluere ſolitis exornari eas frequentiſſimum eſt, conſule, ſi vis, præ aliis Andræam Tiraquellum ad leges Connubiales [p] fuſiſſimè rem ex veteribus tractantem. Adeas item Alphonſum de Azevedo[q], Benedictum Ægidium[r], id genus alios ſatis obvios. Quod verò ad Viros apud Noachidas adeóque per jam tractatum intervallum Judiciis præficiendos ſpectat; Qualitas eorum partim in Præſtantia qua eminebant, partim in Nomine ſeu Titulo Dignitatis quem, ut nobis ſanè ſatis perſuaſum eſt, præter illum qui eſt *Judicis*, ſignantiùs gerebant, cernitur. Quantum ad Præſtantiam illam; certè ſi teſtimonia abeſſent expreſſiora, dubitandum puto nemo exiſtimat quin Scientiores Peritioréſque Juris Naturalis ac Divini, uti & quod tunc acceſſerat Humani, juxta quæ, ut ſuperiùs eſt oſtenſum, erat judicandum, Judicum loco præfici ſolerent. Id planè non minus concedendum quàm Geometriæ, Arithmeticæ, Architecturæ, Medicinæ peritiores, ſeu qui peritiores exiſtimentur (quod idem heic eſt) neceſſariò, quantum fieri potuerit, adhibendos ſempérque ac paſſim adhibitos, ubi accuratiorem Menſurarum, Numerorum, Ædium conſtruendarum, Medicinæ rationem quiquam commodiùs ac cordatiùs inierint. Et quamvis cuique Mortalium Juris Naturalis, per hoc intervallum, quà etiam Divinum erat, Capita eorundémque Appendices ſimul cum adſcititio etiam Humano in juſtam vitæ diſciplinam, quadamtenùs ſaltem, ediſci debebant, nihilominus alios aliis in eis ediſcendis eminentiores fuiſſe, ut per omnia in ſimilibus ſecula, nemo opinor ambigit, nec quin juxta ſingularem inde exiſtimationem cum ejuſmodi virtute ac prudentia quæ juriſdictioni exercendæ magis idonea eſſet, conjunctam ſeligerentur conſtituerentúrque tunc Judices. Quod ſatis etiam firmatur ex Conſilio Jethro-

l Balſamon in Synod. 6. in Trullo Can. 7. &c.
m Partid. 3. tit. 4. L. 4. & Recopilat. lib. 3. tit. 9. l. 7.
n Loc. citato.
o L. unic. C. tit. de Mulieribus, & vide ſis Decium ad l. 2. tit. de Regulis Juris.
p Ad leg. 11. Connubialem Gloſſ. 1. part. 11.
q Ad Recopilat. 3. tit. 9. § 20.
r De Jure & Privilegiis Honeſtatis Artic. 2.

Jethronis Moſi genero dato ipſáque Judicum Qualitatis tunc deſignatione qualem aliis in locis etiam aliiſque antè in ſeculis obtinere ſolitum fuiſſe par eſt ut exiſtimemus. Ut ſcilicet eſſent *viri Potentes*[s], *Timentes Deum*, *Veraces*, *non Avari*, *Sapientes*, *Scientes*. Et hinc דיינים ac שופטים *Diinim* & *Shophtim* id eſt *Judices* eos ex ipſa muneris natura nuncupatos, dubitat nemo. Sed verò, præter nomen illud ita, ex ipſa re, neceſſariò natum, Singularis Dignitatis Titulus, quo etiam ipſi fruebantur, ut nobis exiſtimatur, erat זקן *Zaken* id eſt *Presbyter* ſeu *Senior*; non quòd ii ſolùm ſic nominati, ſed quòd eorum nullus eſſet qui aut antè, utpote è Presbyterorum cœtu, aut ex ipſa cooptatione ſeu conſtitutione in præfecturam Juridicam, titulo eodem non frueretur. Sic apud exteras nobis gentes uti & apud nos in præfecturis aliquot, ii qui Judiciis præficiuntur Doctoris plerunque Juris nomine & gradu fruuntur, & qui tribunalium ſuperiorum trium apud nos Judices fiunt *Servientis ad legem* gradu tum ut prævio tum ut qui etiam ſemper retinetur, gaudent. Hoc nomine ישׂ׳ זקנים ſeu *Presbyterorum* in Conſulatione illa Jethronea reliquíſve inde in fœdere Veteri ſequentibus ſatis expreſſim eos dictos, non quidem compertum. Sed dum PRIMO, circumſtantias aliquot Temporis eos eligendi conſtituendíque, ac Populi cui eligerentur Mores coævos & vetuſtiores conſidero; SECUNDO, Mores ſtatim poſteà tunc, anteriorum velut ex ſeculorum uſu, receptos ſub lege circa ישׂ׳ זקנים ſeu *Presbyterorum*, apud Judæos ipſos Creationem ac Denominationem; ac TERTIO, antiquiſſimum Nominis, apud Alios Populos, in Præſtantia tum præfectorum tum aliorum qui in eminentiorum numero fuerint, deſignanda uſum, eúmque, velut ex Intervallo hoc deſumtum, per omnia ſecula uſque in hoc noſtrum & ubique fermè gentium adeò amplum, ut Titulus ſeu Nomen aliud Dignitatis haudquaquam omninò reperiatur æquè priſcum ſimul ac diffuſum & tam diverſimodè ad dignitates ejuſmodi indicandas adhibitum, dum hæc inquam conſidero, abſtinere nequeo quin exiſtimem etiam tunc temporis ſeu Intervallo in hoc, eodem Titulo & Nomine gaviſos etiam eſſe Judices Ebræorum, uti & alios antè, atque, ex vetuſtiſſimis illis ſeculis, in poſteritatem vocis uſum, ad præſtantiæ genera varia atque inter ſe diſcriminata (de quibus mox plura) deſignanda emanâſſe. Et de hiſce adeóque de *Presbyteri* Titulo & Dignitate varia, Hiſtoricam heic inchoabimus Narrationem quæ libro ſecundo, ut loco Presbyteriis & Synedriis Ebræorum ſingularibus magis idoneo, abſolvitur. Quod ad Circumſtantias, quas diximus, Temporis Judices heic conſtituendi Moréſque tum coævos tum vetuſtiores (quod PRIMO heic conſideratur) attinet; palàm eſt ex ſermone ſacro, per intervallum heic tractatum atque ante Moſaica quæ ſecuta ſunt, ex Jethronis circa Judices conſilio, inſtituta, velut ex more tunc à majoribus receptiſſimo, nomen *Presbyterorum Iſrael* ad præſtantiores & eminentiores innuendos, uſurpari. *Vade*, inquit Numen[t], ad Moſem in Ægypto, *& congrega* את זקני *Seniores* ſeu *Presbyteros Iſrael & dices ad eos* &c. Et paulò poſt[u] *Moſes & Aaron venerunt ſimul & congregaverunt*

[s] Exod. 18.21.

[t] Exod. 3.16. & 18.

[u] Ib. 4.29.

את כל זקני *cunctos Presbyteros filiorum Iſrael*, quorum item mentio parilis aliquoties poſt obvia, ſed & ante [x] Legis dationem. Eos nuncupat Philo [y] δημογέροντας τȣ̃ ἔθνȣς *Presbyteros* ſeu *Seniores gentis*. Et die ipſo pridiano ante conſilium illud de Judicibus inſtituendis Jethroneum, congregatos eſſe liquet כל זקני *cunctos Presbyteros* Iſrael quos convivio excepit Jethro [z]. Uſurpatur ſcilicet ut notiſſimum tunc dignitatis generalis nomen *Presbyter*, cujus antiquioris etiam inter Ebræos ipſos ejuſmodi uſûs veſtigia ſunt etiam alia aliqua apud Moſem. *Dixit*, inquit [a], *Abraham* אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו *ad ſervum Presbyterum* ſeu *ſeniorem domus ſuæ qui præerat omnibus quæ illi erant*, ubi Græci τῷ παιδὶ αὐτȣ̃ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς οἰκίας αὐτȣ̃, τῷ ἄρχοντι πάντων τῶν αὐτȣ̃, *Puero* ſeu *miniſtro Presbytero* ſeu *Seniori domus ſuæ, qui gubernabat omnia quæ illius erant*. Is qui heic Presbyteri voce ſic deſignatur pro eodem ſumitur [b] de quo ante Abraham locutus eſt; בן משק inquit [c], בתי הוא דמשק אליעזר *filius adminiſtrationis* ſeu *gubernationis domus meæ qui eſt Eliazer Damaſcenus*. Et *conſtitui ſuper domum* [d] Principis, ſeculis etiam in illis erat velut in Præfecturam Prætorii evehi adeóque etiam Judiciis [e], inter alia munera obeunda, præfici. Inde etiam Targum Hieroſolymitanum pro *ſervo ſuo Presbytero* &c [f]. in loco priori habet עבדיה שליטא דהוה שליט בכל מה דידיה *ſervo ſuo principali qui omnibus qui ei erant præficiebatur ut gubernator* ſeu *dominus*. ubi pro ipſa voce זקן ſeu *Presbytero* ſubſtituitur שליטא *præfectus* ſeu *gubernator*, quaſi ideo Presbyter vocatus fuiſſet, aut quoniam eo nomine Domui ſeu Prætorio præfectus fuiſſet, aut quia ex eis qui in eadem familia aut comitatu ob ſingularem exiſtimationem variatim ita vocarentur, in munus ejuſmodi eminentius à domino ſuo fuiſſet evectus. Sunt quidem qui de ætate ſeniore locum capiunt [g]. Et ſi quis contenderit ita tantum nec de Dignitatis nomine capiendum, certè neceſſe puto nihilominùs erit ut ipſe fateatur diù ante tempora illa Moſaica & Jethronea & diù ante Moſem natum, nomen τȣ̃ זקן ſeu *Presbyteri* inter Ebræos ipſos pro dignitatis apud populos alios, veluti Ægyptios, adeóque veriſimiliter ſatis, apud ſeipſos titulo uſurpatum fuiſſe. Legitur de Joſepho [h], *aſcendiſſe eum ad ſepeliendum patrem ſuum*, ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים *& aſcenderunt cum eo omnes ſervi Pharaonis*, *Presbyteri* ſeu *Seniores domus ejus*, *& cuncti Presbyteri Terræ Ægypti*. Scripſit quidem hæc Moſes, ſed ut ad vetuſtiora ſecula attinentia, & eâdem linguâ & notione quæ tempori Joſephi convenit, id eſt quæ annis erat in uſu centum ac viginti aut circiter ante Moſem natum, ídque ex uſu etiam tunc antiquiſſimo & à majoribus receptiſſimo. Quod autem SECUNDO heic conſideratur, de Moribus circa hunc titulum ſub Lege dein perpetuò uſitatis, id quidem apertè cernitur in eo quòd Ebræi etiam poſt Legem perpetuò circa τῶν זקנים *Presbyterorum* Creationem [i] per Manuum Impoſitionem quam סמיכה *Semica* vocitant, obſervabant. Alios ſcilicet in Dignitatem Docendi ac *Ligandi* ſeu *Inhibendi & Solvendi* ſeu *Permittendi*, id eſt Caſus Conſcientiæ & Dubia Sacra definiendi, ſeu velut Doctoratûs Theologiæ univerſæ, creabant. Alios, in Theologiæ capitum aliquot

tan-

x Ibid. 12. 21. & 17. 5. & 6.

y De Vita Moſis lib. 1.

z Ib. 18. 12.

a Geneſ. 24. 2.

b Targum Jonath. dict. Gen. 24. 2. &c.

c Geneſ. 15. 2.

d Geneſ. 41. 40.

e Vid. Gen. 18. 19.

f Geneſ. 24. 2.

g Vide Ambroſ. de Abraha lib. 1. cap. 9. Pererium, alios ad dictum Geneſis locum.

h Geneſ. 50. 6.

i Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 4. & 5 &c.

tantùm particularium explicandorum, quæ דברי יחידים vocitata, facultatem creabant, velut in Doctoratûs Theologiæ limitibus ſingularibus circumſcripti dignitatem. Alios (quod frequentiſſimum erat) Poteſtate, Licentia ſeu potiùs Capacitate Cauſas qualeſcunque cognoſcendi donabant, Doctores ſic Juris ſimul ac Theologiæ ſuæ creantes; Aliis denique, Cauſis aliquot tantùm, veluti Pecuniariis ſed non Capitalibus permiſſis. Non tamen ut ita ex ipſa ejuſmodi Creatione Judiciariam inde ſibi quis nanciſceretur aliquam Poteſtatem quam ex ipſa ejuſmodi Creatione Judiciariam inde ſibi quis nanciſceretur aliquam Poteſtatem quam ex ipſa Creatione ſola actu exercere poſſet, ſed ut ex Creatione ejuſmodi tantùm capax fieret præfecturarum juridicarum, atque ut inde in Judicum collegia ac Synedria ſive Magnum ſive Minora potuiſſet, nec alitèr ritè, cooptari. Qua de re ſummatim & optimè Maimonides [k] ad vetuſtiorum mentem, אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה כל אחד מהן סמוך מפי הסמוך ומשה רבינו סמך יהושע ביד שנאמר ויסמוך ידיו עליו ויצוהו וכן השבעים זקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהן שכינה ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבינו ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי אחד מן הסמוכין אפילו לא היה אותו סמוך בסנהדרין מעולם *Parile jus ſpectat ad Synedrium Magnum & ad Synedrium quodlibet minus & ad Forum Triumvirale* (de quibus in libris ſequentibus nos fuſiùs) *in hoc ſcilicet, ut oporteat quemlibet eorum qui in illa cooptantur creari per Manûs Impoſitionem ab alio qui ſic antè creatus fuerit* (regulariter ſic; nam etiam per Epiſtolam ſeu codicillos creari abſentes ritè potuere. Præſentibus verò, ut ipſi tactu certò deſignarentur, dum quis antè creatus verba creationis eis proferebat, Manuum Impoſitio, ut in ſimilibus etiam aliis adhiberi ſolebat, quæ tamen non ita prorſus neceſſaria habita eſt, quin [l] בדבור בלבד *verbis conceptis tantùm*, ubi de perſona certò ſatis conſtaret, ut אני סומך אותך *ego te creo* aut תהיה סמוך *ſis creatus*, legitimè etiam creari potuiſſent. Sed mutilus in codicibus editis eſt locus hic, ubi legitur צריך שיהיה אחד מהן סמוך *ut oporteat unum* aut *aliquem eorum ſic creari*. Res ipſa planè poſtulat ut legatur כל אחד, & in Codice MS. penes me pervetuſto expreſſim legitur שיהיה כל אחד מהן סמוך *ut unuſquiſque eorum ſit creatus* &c.) *& Moſes Magiſter noſter ita creavit Jehoſuam juxta id quod ſcriptum eſt* [m] *& manus ſuas ei impoſuit, & præcepit ei* (quod interpretantur [n] etiam per עשהו רב *fecit eum Rabbinum* ſeu doctorem) *Atque ita Septuaginta Presbyteros creavit Moſes, & reſedit ſuper eos Majeſtas Divina* (quam *Spiritum Domini* & רוח הקודש *Spiritum Sanctum* appellitant etiam illi [o]; cui conſonum eſt illud de Jehoſua [p] מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו *& plenus erat ſpiritu ſapientiæ quia Moſes poſuit ſuper eum manus ſuas*) *& Presbyteri illi* (ſic pergit Maimonides) *alios ſimiliter creabant, aliique alios. Et compertum eſt ſic creatum fuiſſe alium ab alio uſque in tempora Domus Judicii Moſis. Et parile jus eſt ſive quis à Principe Synedrii fuerit ſic creatus, ſive ab aliquo ſic antè creatorum alio, etiamſi is non omninò eſſet in Synedrio aliquo ſic creatus.* Atque hac de re nos etiam alibi [q] nonnulla quæ conſulat lector. Ex recepta autem tum ante tum poſt legis in Sinai dationem Presbyteri

k Tract. Sanhedrin cap. 4.

l Sepher Juchaſin fol. 60. a Ioſ. Scalig. in Elench. Trihæreſ. cap. 10 & videſis Comment. in Eutychii Origines pag. 20.

m Numer. 27. 23.

n Elias in סמך

o Elias in שכן & alii paſſim. & videſis Maimon. in More Nebochim part. 2. cap. 45. & Hieronym. Epiſt. 65. de Origene & Lactantio & in Eſaiam lib. 11. cap. 46.

p Deuter. 34. 9. & vide Num. 11. 25.

q Vxore Ebraica lib. 1. cap. 15. & in Eutychii Origines pa. 17. &c.

teri notione pro eo qui variatìm inter ſuos Sapientia & Dignitate præcellentior
r Exod. 19. 7. eſſet, illud Moſis [r] *& venit Moſes & convocavit* לזקני העם *Presbyteros populi*, vertitur in Paraphraſi Hieroſolymitana לחכימיא דישראל *Sapientes Iſrael.* Et quamplurima ſunt in Pentateucho juxta ſenſum illum, uti & alibi in Federe veteri, poſt Judices ſic ex conſilio Jethroneo conſtitutos, de Presbyteris teſtimo-
s Levit. 19. 32. nia. Illa autem cum primis eſt heic advertenda Lex ubi זקן ſeu *Presbyter* ſignantiùs [s] pro eo qui Sapientia & Dignitate eminentior eſſet, qualiſcunque interim eſſet ætatis, idque ex uſu vocabuli legis datione proculdubiò vetuſtiori, occurrit. Verba ſunt מפני שיבה תקום והדרת פני זקן *Coram canitie conſurge*, *& honora perſonam* ſeu *vultum ſenioris* ſeu *Presbyteri.* Syrus quidem ibi habet *honora eum* דקשיש מנך *qui ſenior te eſt*, uti & Arabs pridem Romæ cum Vulgata editus واكرم من اكبر منك *& honora eum qui eſt te præſtantior* aut *potentior*, quaſi non tam ſimplicitèr de præſtantiore ac inter ſuos eminentiore aut ſeniore legis pars illa lata fuiſſet quam de eo qui præſtantior aut ſenior eſſet eo cui illum honorare ibi præcipitur. Sed Onkelos ibi expreſſius & ad Talmudicorum, ut ſtatim oſtendetur, mentem מן קדם דסבר באורייתא תקום ותהדר אפי סבא *Coram eo qui doctus eſt in lege ſurgas & honora faciem Pres-*
t Lib. de ſacrificiis Abelis & Caini. *byteri.* Et conſona eſt heic paraphraſis illa altera Uzielidi tributa, excepto quod pro סבא *Presbytero* ſubſtituit ille חכימא *Sapientem* ſeu *Juriſperitum.*
u Tit. περὶ τοῦ ἐξένηψε Νωέ. Suis conſonus etiam Philo [t] Presbyterum ibi ſignificare ait, τὸν τιμῆς καὶ γέρως καὶ πρεσβείων ἐπάξιον ὄντα, *Eum qui honore, præmio ac dignitate præfertur aliis.*
x Ibi & lib. περὶ γεωργίας & lib. περὶ ἀποικίας. Alibi [u] idem Moſes, ait, in Legiſlatione ſua ſolet καὶ τοὺς ἡλικίᾳ προβεβηκότας νέους καὶ τοὺς μηδέπω γεγηρακότας ἔμπαλιν ὀνομάζειν Πρεσβυτέρους οὐκ εἰς πολυετίας ἀφορῶν, ἢ βραχὺν καὶ μήκιστον χρόνον, ἀλλ' εἰς ψυχῆς δυνάμεις κινουμένης εὖ τε καὶ χεῖρον, *& provectos ætate appellare juvenes, & eos qui non-*
y Eccleſiaſt. 12. 16. *dum ſenuerunt, Presbyteros* ſeu *Seniores; non reſpiciens annorum numerum aut*
z In Eſaia cap. 3. *tempus breve longumve ſed in potentias animæ quæ movet meliùs aut deteriùs.* In eandem ipſam mentem expreſſiùs etiam habet ille [x] alia. Et juxta veterem hunc
a Vide Gemaram Hieroſolymitanam ad tit. Bicurim fol. 65. col. 3. Babylon. tit. Kidoſhin ca. 1. fol. 32. b. Maimonidem tit. Talmud Tora cap. 6. Moſim Mikotzi Præcept. affirmat. 13. præter commentarios ad legem obvios. Ebræorum ſenſum Hieronymus ad illud [y] Salomonis, *Væ tibi terra, ſi rex tuus fuerit* נער *juvenis; talis*, inquit [z], *fuit Rex Juvenis Roboam filius Salomonis qui ſecutus eſt juvenum conſilia; non quòd ætate eſſet juvenis ſed ſapientia; alioqui quadraginta & ampliùs annorum regnum accepiſſe narratur. Et è contrario duodecim annorum erat Salomon quando ſuſcepit imperium, & quia habebat ſapientiam propterea non eſt appellatus juvenis.* Legem autem illam de Presbytero jam antè memoratam vocitant Talmudici [a] מצות כיבוד חכמים *præceptum de honore Sapientibus exhibendo* adeóque זקן ז׳ in ea pro *Sapiente* & *ob ſcientiam eminentiore* ſumunt, ſeu pro eo שקנה חכמה *qui acquiſivit Sapientiam*; cui ſubinde adjiciunt אפילו ינוק וחכים *etiamſi juvenilior ſit, modò ſapiens.* Atque velut ex receptiſſimo ab intima tunc antiquitate uſu notio Presbyteri habetur in loco illo illuſtri de Synedrii Magni inſtitutione (qua de re plura libris in ſequentibus) ubi

Deus

Deus Moſi ait [b] *congrega mihi ſeptuaginta viros* מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם *e ſenioribus* ſeu *presbyteris Iſrael quos noveris ipſe eſſe Seniores* ſeu *Presbyteros populi*, quod itidem à Moſe factum legitur. Et ותנח עליהם הרוח *& quievit ſuper eos ſpiritus* inquit Moſes; de quibus Philo, οὐδὲ πρεσβυτέρους ἐνέστι γενέσθαι πρὸς ἀλήθειαν μὴ μεταλαβοῦσι τοῦ πανσόφου πνεύματος ἐκείνου, *qui revera non fiebant Presbyteri* (ritè non creabantur in munus ei deſignatum) *ſine participatione ſpiritus ſapientiſſimi illius*, qualis Moſis erat qui eos adſcivit creavitque. Unde etiam tam Synedrium שובעין חכימיא 70 *Sapientum* quam Presbyterorum dicti ſunt [c]. Etiam, ut ex notiſſimo vetuſtiſſimóque notionis illius Presbyteri uſu, traditur [d] eam in Abraha inchoâſſe. Idem certè Philo [e] obſervat, ubi Abraham dicitur πρεσβύτερος προβεβηκὼς ἡμερῶν [f] *Presbyter ætatis provecta*, & ſtatim ſubjungitur *& Dominus benedixit Abraha* κατὰ πάντα *in omnibus*. Is ſubjunctum hoc de Benedictione pro ratione capit cur Abraham Presbyter ſit ibi dictus. Εὐφροσύνη γὰρ, inquit, θεοῦ τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς μέρος ὅταν εὖ διατεθῇ καὶ μὴ καθ' ἓν εἶδος ἀλλὰ κατὰ πάσας τὰς ἐπιβολὰς εὐλογῆται, πρεσβυτέρᾳ γνώμῃ χρώμενον, καὶ αὐτὸ δήπου πρεσβύτερόν ἐστιν, *Cum ex benignitate ac prudentia Divina rectè diſponitur pars animæ rationalis, nec unam modo ſed omnes benedictionis ſpecies accipit, Seniorum moribus & diſciplina utitur, atque ita ipſa fit Senior.* Et demum cum complures ante Abrahamum diutiùs multò vixiſſe ex ſcriptura ſit manifeſtum, neminem eorum advertit ille dictum fuiſſe זקן ſeu *Presbyterum*, hunc autem eo nomine ſignanter ſic & causâ jam dictâ donatum. Philonem heic ſecuti ſunt Chriſtiani aliquot ſcriptores. In Epiſtola ſecunda Anacleto Papæ tributa; *In Proverbiis* [g] *dicitur, Gloria ſenum canities. Hac vero canities ſapientiam deſignat, de qua ſcriptum eſt, Canities hominum prudentia eſt. Cumque nongentos & amplius annos ab Adam uſque ad Abraham vixiſſe homines legerimus, nullus alius prius appellatus eſt Presbyter id eſt ſenior* [h] *niſi Abraham qui multo paucioribus vixiſſe annis convincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem ſed propter ſapientiam Presbyteri nominantur.* Et recipitur hoc in Canonum Collectiones veteres [k] ipſúmque Juris Canonici corpus [l] & legitur etiam apud Iſidorum Hiſpalenſem [m], ubi Presbyteros inde ait *Merito & Sapientia dici, non Ætate.* Quod rectè ſatis dictum, Sed quod inibi is habet, *Presbyterorum Ordinem exordium ſumſiſſe à filiis Aaron*, ſeu ut paulò ante, *Presbyterorum illos figuram præmonſtraſſe*, ſicut etiam in Anacleti Epiſtola illa, cujus pars magna inde ſurrepta eſt alibíque interdum etiam apud Veteres [n] legitur, id planè temerè nimis (ne quid gravius dicam) ſcriptum eſt. Ordinem enim ſeu Qualitatem ac Dignitatem Presbyterorum Aarone vetuſtiorem ac ante eum notiſſimam fuiſſe ex Scripturæ locis quos adduximus palàm liquet, nec quà talis fuit, ad Aaronis filios (qui Sacerdotes fuere, quà tales) magis atque ad alios quoſcunque Iſraelitas omninò attinuiſſe. Pro Corporibus autem ac Cœtibus in ſeculis quæ tractamus heic Presbyterorum ſeu Seniorum Græci ſubſtituunt tum quater ante [o] tum multoties [p] poſt legem datam Γερουσία *Senatus*, ubi ſcilicet vox זקנים id eſt γέροντες, ſeu *Senes* aut *Seniores*, nec aliter voca-

b *Numer.* 11. 16. 24. 25.

c *Targ. Hieroſolymit. Num.* 21. 19.

d *Lib.* περὶ Γιγάντων.

e *Lib.* περὶ τοῦ ἐξένηψε Νῶε.

f *Geneſ.* 24. 1.

g *Vide Hierom. ad Eſaia c.* 3.

h *Prov.* 20. 29. *& vide Sapient.* 4. 8. *& Hieronym. in Eſaiam lib.* 8. *cap.* 24. *ad finem.*

i *Gen.* 24. 1.

k *Burchard. Decret. lib.* 2. *cap.* 5. *Ivo Part.* 6. *cap.* 23. *& vide Hieron. loco citato.*

l *Gratian. Diſt.* 84. *c.* 6. *Porro.*

m *De Officiis Eccleſ. lib.* 2. *c.* 7.

n *Leo Mag. Epiſt.* 88. *Ivo part.* 6. *cap.* 72. *Theodulphus ad Presbyteros Aurelianenſes cap.* 1. *&c.*

o *Exod.* 3. 16. *&* 18. 4. 29. 12. 21.

p *Levit.* 9. 1. *Num.* 22. 4. *&c.*

vocabulo γερουσίας reſpondens, habetur in Sermone Sacro; pro Senibus ac Senioribus, Senatum ut Synonymum ſic uſurpantes. Etiam בני ישראל [q] *filii Iſrael* ad quos Moſi ex præcepto Dei loquendum erat interdum Γερουσία ἰσραὴλ vertitur, quaſi cœtum ad quem ſic loquendum erat, è Senioribus aut Presbyteris conſtitiſſe non dubitaſſent interpretes illi. Et quidem vox γέροντες *ſenes* Poſitivè dicta (unde γερουσία formata) & πρεσβύτεροι ſeu *Senes* זקנים expreſſius ſonant quàm *Presbyteri*, quæ vox eſt Comparativa, ut *Seniores*. Sed Poſitivus heic gradus & Comparativus pro eodem indiſcriminatim habetur tum interpretibus illis aliiſque vetuſtis qui, pro זקנים, סבו & الشيوخ atque id genus alia ſubſtituunt, tum recentioribus quorum aliqui Poſitivum adhibent ut **die Alten**, **de Ouden**, **Auncients**, *viejos*, *vecchij*, *antiani*, *les anciens* & ſimilia, aliqui eodem ipſo ſenſu **Elders**, **Oudermannen**, **Ouderlingen**; etiam & **Oulſte** & **Elteſten** quæ à poſitivo ſe ita deflectunt. Bene quidem ſatis Iſidorus ubi ait [r], *Senex apud Græcos non Presbyter ſed γέρων dicitur*, ſi ſtrictè Comparativi in voce altera ſonum, in altera Poſitivi ſpectes. Sed manifeſtum interea eſt, terminationem heic Comparativam (ut in *Presbytero*, *Seniore*, **Ouder**, **Elder** & ſimilibus) *non habere ſignificationem qua magis ſive minus à poſitivo ſignificet*, ut de voce *grandior* loquitur Donatus [s] ubi exemplum item de Seniore affert ex illo Virgilii [t] de Charonte

Jam Senior; ſed cruda Deo viridiſque ſenectus.

& Quintilianus [u], *utimur & vulgò comparativis pro abſolutis, ut cum ſe quis infirmiorem dixerit.* Quinimò etiam in ætatis apud veteres ratione (unde notio quam diximus *Presbyteri* ac *Senioris* ſumitur) ii quibus corpus ſeneſcere incipiebant, *Seniores* vocitati ſunt, ab anno ſcilicet XLV. Idémque nomen retinuere aduſque LX. Atque inde uſque ad finem vitæ *Senes* (ſeu nomine poſitivo) nominabantur, quod ea ætate corpus jam ſenio laboraret. Sic Varro atque ex eo Cenſorinus [x]. Atque in jure Cæſareo, ut viginti quinque annis juniores [y] ita qui quinquageſimum quintum exceſſerint, velut qui *Seniores* tunc eſſe deſierant & in ſimplicem *Senum* ſeu grandium natu conditionem tranſierant, Decuriones fieri prohibentur. Et ſicut, ob ætatis diſcrimina ſic nominabantur diſtinguebantúrque *Juniores* & *Seniores*, ita ſecundariò, quoad Mores, Ingenium, Scientiam, Sapientiam, Dignitatéſque inde variatim collatas *Seniores* ac *Presbyteri* dicti, annorum ætatis ratione non habitâ, quam ſcilicet in appellatione hujuſmodi ſupplebat Morum, Scientiæ, Dignitatis præcellentia. Unde Heſychius πρεσβύτερος, μείζων. φρονιμώτερος, *Presbyter, major, ſapientior*. Et ſimilia de vocabulo illo alia occurrunt. Adeóque *Presbyteri, Seniores, Senes*, etiam *Senatores* [z] heic plane ſynonyma. Hinc in ſacro ſermone obvii ſunt Presbyteri Iſrael, Presbyteri Populi, Presbyteri Urbis, Presbyteri Terræ, Presbyteri etiam Sacerdotum. Et vox Presbyteri maximè præ aliis τὸ זקן ſignificantibus, interpretibus Græcis uſurpatur, ut Vulgatæ *Senex* & *Senior*, in qua Presbyteri vox extra libros aliquot Apocryphos & Novum Teſtamentum non reperitur. Verſio autem

q Levit. 9. 3.

r Originum 11. cap. 2.

s Ad Terentii Phorm. Act. 2. Scen. 3.

t Æneid. 6.

u Inſtit. 9. cap. 3.

x De Die Natali cap. 14. & vide Taberonem apud A. Gellium lib. 10. cap. 28.

y L. 11. D. tit. de Decurionibus.

z Vulgata. Proverb. 31. 23.

autem Angloſaxonica pro *Senioribus* heic habet ealꝺꞃaſ & elꝺꞃen & ealꝺoꞃmannum; uti & Wicleſiana **Eldermen**, quod idem eſt ipſum cum **Aldermen**. Rhemenſes & Duacenſes Angli **Anciens** plerunque vertunt. A Presbyteri autem uſu Judaico etiam vocabulum πρεσβυτέριον *Presbyterium* natum eſt & notione duplici adhiberi ſolitum. Altera eſt, qua Dignitas ipſa ſeu ἡ τιμὴ τοῦ πρεσβυτέρου ſeu πρεσβυτερίου *honor Presbyteri* ſeu *Presbyterii* ſignificatur, id eſt ipſe Presbyteratus ſeu Presbyteri Officium ac Dignitas quæ perquam varia, juxta exiſtimationem & creationem variam, habebatur in ſingulis perſonis ea fruentibus; unde de Daniele legitur in Suſannæ hiſtoria[a], *reverſus eſt populus cum feſtinatione & dixerunt ei* πρεσβύτεροι ſeu *Seniores, veni & ſede in medio noſtrum* (ſcilicet in τῇ γερουσίᾳ ſeu *Senatu* qui præfectura ibi juridica fuit) *& indica nobis*, ὅτι σοὶ δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸ πρεσβυτέριον, *quia tibi Deus dedit Presbyterium*, ſeu *Presbyterii dignitatem*, ubi *Honorem ſenectutis* habet vulgata; **the honor of old age**, ut Duacenſes ibi, aliique. Sed Angli olim noſtri **as great honor as an Elder**, poſtea **the office of an Elder** & demùm **the honor of an Elder**. Galli *l' eſtat des Anciens*; Lutherus & Belgæ **Richtersampt** quod *officium judicis* ſonat ac in loco hoc propriè ſatis ſubſtituitur. Non quòd Presbyterii nomen judiciariam aliquam poteſtatem in ſe ex natura ſui complectatur. Sed quia illic de præfecturæ Juridicæ Senioribus expreſſim agitur. Hac notione item habetur in illo Joſephi[b], παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου τιμὴν ἔχειν τοὺς νέους *ab juvenibus honorem exhibendum ubicunque Seniorum dignitas reperitur*. Inde itidem in Chriſtianiſmum primitivum eadem vox ac notio (ſimul cum vocis Presbyteri uſu frequentiſſimo, ut ex fœdere Novo liquet) ſumta eſt[c], adeóque *Presbyterii honor*, & *manus imponere* εἰς πρεσβυτέριον[d] *ut Presbyterio quis fungeretur*. Et *in Presbyterio filios generare*, eſt[e] poſtquam Presbyter quis creatus fuerit. Alia id genus ſunt ſatis obvia. Notio altera eſt qua eadem vox Presbyterorum Ordinem, Cœtum ſeu Conſeſſum, Congregationem aut Collegium qualecunque denotat; ut in Euangelio[f] συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ *congregatum eſt Presbyterium populi & Principes Sacerdotum & ſcribæ, & duxerunt illum* εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν *in Synedrium* ſeu *Conſeſſum ſuum*. Ubi vulgata *convenerunt Seniores plebis*. Et in Actis[g] Paulus, *Princeps ſacerdotum mihi teſtimonium reddit*, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον *& totum* ſeu *univerſum Presbyterium*, ubi vulgata *& omnes majores natu*. Ità binis in locis illis Novi fœderis pro Ordine ſeu Conſeſſu Presbyterorum, juxta morem Judaicum, ex intima antiquitate in ſecula illa deductum, Presbyterium uſurpatur. Priori in loco Syrus habet tantùm קשישא *Presbyteri*, nec, quid *plebi* aut *populo* reſpondens; poſteriori, ובלהון קשישא *& omnes Presbyteri*. In utroque Arabs مشايخ *Presbyteri*. Alii[h] *Seniores plebis*, quibus tamen pro Ordine Seniorum ſeu Presbyterorum expreſſim ſumitur. Lutherus loco priori **die Elteſten des Volckes** *Presbyteri plebis*, poſteriori **der gantze Hauffe der Elteſten**, *totus cœtus Presbyterorum*. Belgæ in utroque olim **Ouderlingen**; ſed nuperi in poſteriori **den geheelen Raedt der Ouderlingen**

a Comm. 50.

b Adverſ. Appionem lib. 2.

c Synod. Ancyrana can. 18. in Cod. Eccleſ. Univerſ. 38.

d Euſeb. hiſt. Eccleſ. 6. cap. 7. &c. & videſis Bilſonum lib. de perpetua Eccleſiæ Chriſti Gubernatione cap. 7.

e Innocent. 1o in Decretis cap. 33.

f Luc. 22, 66.

g Cap. 22. 5.

h Eraſmus, Henric. Stephanus, alii.

totum concilium Presbyterorum. Angli noſtri in priori the Elders of the people, in poſteriori all the ſtate of the Elders, *Ordo totus Presbyterorum,* & interdum the Company of the Elders. Angli Rhemenſes, the Ancients &c. & all the Ancients. Galli *les Anciens du peuple & toute l'aſſemblée des Anciens.* Atque ex ejuſmodi uſu Judaico (neque enim alibi ante Chriſtianiſmum *Presbyterii* nomen reperitur) ortum eſt, quod in Chriſtianiſmum etiam Primitivum, eſt receptum, Presbyterii, etiam hac notione, Nomen, quòd ex Conſtitutionibus Apoſtolicis [i] dictis, & Synodo Ancyrana jam citata liquet (ubi eodem in canone notio habetur planè utraque) atque ex epiſtolis Ignatio tributis [k], Cypriano [l], aliiſque ſcriptis tam inter veteres quàm recentiores ſatis obviis; pro Presbyterorum nempe conſeſſu Epiſcopo adſiſtente. Vocem autem *Pres byterium* neque hac in notione neque in priori illa, ullibi in Helleniſtica verſione τ̃ Septuaginta reperimus; tametſi Lucifer Epiſcopus Calaritanus [m] è Deuteronomio eorum locum transferat quaſi ibi pro וזקנים *Presbyteri* ſubſtituiſſent Græci πρεσβυτέρια. Legitur [n] ſcilicet; *Et ſcripſit Moſes verba legis hujus in libro & dedit eum ſacerdotibus & Levitis qui tollunt Arcam teſtamenti Domini* ואל כל זקני ישראל id eſt, *& univerſis Presbyteris Iſrael*, ſeu ut vulgata, *cunctis ſenioribus Iſrael*, ubi Græci ϰ̀ τοῖς πρεσβυτέροις υἱῶν Ἰσραὴλ, *& Presbyteris Iſrael.* Sed Lucifer habet *& Presbyteriis Iſrael*, quaſi legiſſet ipſe ibi ϰ̀ τοῖς πρεσβυτερίοις. Idem ipſum verò innuunt in Veteri Teſtamento Græci dum pro Presbyteris ſæpiſſimè ſubſtituunt illic Γερουσίαν *Senatum*, quæ vox eſt in Græco item Paganiſmi ſermone uſitata pro *Seniorum* ſeu *Senatorum conſeſſu* ac ſemel tantum in Novo Teſtamento; ubi [o] convocatam legimus *πᾶσαν τ̃ γερουσίαν Ἰσραὴλ, totum Senatum Iſrael,* quod Syro, Vulgatæ, Arabi, *omnes Presbyteri* ſeu *ſeniores* vertitur. Adeóque tam *Presbyterium* quam *Geruſia* ut prorſus ſynonyma Helleniſtis in uſu; licet nullibi habeatur illud apud Septuaginta interpretes, nedum in Paganiſmi ſermone ullibi ſive Græco ſive Latino. Presbyterium item non rarò *Senatus* vertitur, cui tamen ſi ſtrictiùs loquendum, potiùs *Senioratus* reſponderet. Conſeſſus etiam Presbyterorum שיבה & Συνέδριον dictus eſt, unde in fœdere utroque *Synedrii* vocabulum obvium, juxta illud Salomonis [p] de Muliere forti, *Nobilis in portis eſt vir ejus* בשבתו עם זקני ארץ ubi Græci *ἡνίκα ἂν καθίσῃ ἐν Συνεδρίῳ μετὰ τ̃ γερόντων κατοικούντων τ̃ γῆς, quando ſederit in Synedrio cum Presbyteris qui terram inhabitant.* Vulgata, *quando ſederit cum Senatoribus terræ.* עדה item ſæpius, aliáque ſynonyma pro eodem uſurpantur. Atque ut è Paganiſmi Græco vocem Synedrii quæ ibi frequentior eſt, ſumſere Septuaginta, ita Judæorum Helleniſtis aliis uſitatior ea eſt, ex Joſepho [q] & Philone [r] ac Euangeliis [ſ] ſed maximè ex Actis [t] notiſſimum eſt; unde etiam τὸ סנהדרין *Sanhedrin* in Ebraiſmo formatum, Conſeſſum apud Ebræos juridicum ſeu Synedrium ſignificat. Et Synedrium pariter in Chriſtianiſmi uſum inde receptum, pro Concilio ſeu Conſiſtorio qualicunque [u] etiam Chriſtiano. Quod verò dictum eſt ſupra de Presbyteris ita ſolenniter creatis (de quibus plura libro ſecundo) ita tempe-

i *Lib. 8. cap. 36.*
k *Ad Trallianos & ad Philadelphenſes. & vide Nic. Vedelium ibi cap. 14.*
l *Lib. 3. epiſt. 11. ſeu epiſt. 46.*
m *Lib. 1. ad Conſtantium Aug. pro Athanaſio.*
n *Deut. 31. 9.*
o *Act. 5. 21.*
p *Prov. 31. 23.*
q *In vita ſua.*
r *De vita Moſis lib. 3. & lib. περὶ μισθῶν.*
ſ *Matth 5. 22. 10. 17. 26. 59. Luc. 22. 66. Ioan. 11. 47.*
t *Cap. 4. 15. 5. 21. &c. 6. 12. &c. & videſis Grot. ad Matt. 26. 21.*
u *Ignatius Epiſt ad Trallianos. Syneſius Epiſt. 57. &c.*

temperandum eſt, ut non intelligatur quaſi nunquam aliqui alii, Presbyteri
etiam civili hac notione ac ipſius γερουσίας nomine venirent. Fuere enim in-
terdum qui ſic dicti etiam ex eo tantum quod negotiis aliquot forenſibus aut
quaſi (ut Leviri Renuntiationi) lege ſacra præſtitutis, haud impares reperi-
rentur, quod alibi [x] oſtendimus. Sed ut plurimum ita ſe res habuit ut *x Uxore E-*
Presbyterorum nomine, ſolenniter creati ac juxta morem conſtituti, ſive *braic. lib. 1.*
in Synedria cooptarentur & Judices fierent ſive Judiciariæ poteſtatis ca- *cap. 1.*
paces tantùm redderentur, ſive Theologiæ aut partis ejuſdem alicujus ſin-
gularis Doctores (hujuſmodi enim diſcrimen erat) ordinarentur, ſoli,
nec alii cenſeri ſolerent. Hinc duravit per Judaiſmum *Seniorum Judæorum* [y] *y C. tit. de*
mentio uti & *Synedriorum utriuſque Palæſtinæ* & *Presbyteriorum* [z] pro primati- *Iudais l. 15.*
bus aliiſque præfectis, qui utroque occurrunt in Codice. Ex vetuſtiſſimo illo *z C. Theodoſ. lib. 16. tit. 8.*
Presbyteri & *Presbyterii* apud Ebræos vocum uſu & conſtitutione ſolenni uſur- *l. 2. 13. 14.*
pantur itidem utræque in Judaiſmo Apoſtolorum Reformato ſeu Chriſtianiſmo *29.*
ex Judaiſmo ſub illis naſcente. Nimirum ut Ebræis non Credentibus ſui,
ita Credentibus ſeu Chriſtianis ſui Presbyteri jam creabantur [a] qui etiam *Eccle-* *a Act. 11. 30.*
ſiæ [b] *Presbyteri* dicti, ut in fœdere liquet novo. Prima mentio eorum in Ec- *14. 23. Tit.*
cleſia Chriſtiana ut ad eam ſpectantium habetur in illo capitis undecimi Acto- *1. 5. &c.*
rum, *Diſcipuli prout quis habebat propoſuerunt ſinguli eorum in miniſterium mit-* *b Act. 20.*
tere habitantibus in Judæa fratribus; quod & fecerunt mittentes πρὸς τοὺς πρε- *17. Ep. Iaco-*
σϐυτέρους, *ad Presbyteros per manus Barnabæ & Sauli.* Dein eorum itidem men- *bi 5. 14.*
tio in Actis & Epiſtolis non infrequens. Sed verò nulla comparet inſtitutio
Presbyterorum in Chriſtianiſmi illis incunabulis nova ſeu ſingularis. Juxta
morem Judaicum qui etiam tunc Chriſtianus & erat & ſic dicebatur, creati
ſunt; quod obſervatu fortè digniſſimum heic veritatis amantioribus. Et Gro-
tius ibi [c]; *Totum regimen Eccleſiarum Chriſti conformatum fuit ad Synagogarum* *c Et vide eum*
exemplar. Qualemnam autem ex Compromiſſo ſeu Diſciplina Confœderata *ad Act. 13.*
Chriſtiani tunc Presbyteri Juriſdictionem exercere ritè potuiſſent, tum ex ſu- *1. 20. 7. 18.*
periùs de Excommunicationis tunc uſu dictis intelligi poteſt, tum ex eis quæ *8. &c.*
libro proximo de Synedriis & Præfecturis Ebræorum juridicis traduntur. Quan-
tum verò ad *Geruſiæ* ſeu *Senatus* nomen; id in fœdere Novo ſemel habetur pro
Seniorum, in Politia Judaica, Ordine ſeu Cœtu (ut ſæpiùs in Fœdere vetere)
ſed non omninò in Novo ut ad Chriſtianiſmum attinens. Presbyterium autem
in Veteris exemplaribus nullibi habetur, ſi Suſannæ hiſtoriæ locum memora-
tum excipias. Nec ſanè, ut ad Chriſtianiſmum attinens, habetur in Novo vox
Presbyterium extra unicum illum Epiſtolæ prioris ad Timotheum [d] locum, *Noli* *d Cap. 4. 14.*
negligere gratiam χάρισμα ſeu *Donum quod in te eſt quæ data eſt tibi per pro-*
phetiam, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου, *cum impoſitione manuum Pres-*
byterii. Ita ſcilicet exemplaria Græca quæ reperta ſunt habent. Ita etiam lege-
bant Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius. Etiam &
Vulgatæ codices complures, iique vetuſti, *Presbyterii* illic exhibent. Sed ve-
rò in codicibus Vulgatæ non paucis tam antiquitus MS. quàm typis editis le-

Qq 3 gitur

gitur ibi *Preſbyteri*, quaſi in Græcis, unde illa deſumta eſſet non πρεσβυτερίου ſed πρεσβυτέρου lectum fuiſſet. Eraſmus in Annotationibus ſic legebat in codice quo uſus eſt Vulgatæ. Sed adjicit, *Sic quidam habent codices. Verùm antiqui conſentiunt cum Græcis apud quos eſt* πρεσβυτερίου *id eſt Preſbyterii, non Preſbyteri. Et ita legit Ambroſius.* Certè & ita Sedulius, Ambroſio ſatis coævus. Et dubitandum non eſt quin ita legerint quamplurimi alii ſcriptorum veterum, ut Beda, aliique. Codex item MS. in bibliotheca Weſtmonaſterienſi pervetuſtus, non alitèr; uti nec aliter Codices MS. in Oxonienſium publica alibique complures. Ceterùm etiam inter veteres non pauci *Preſbyteri* ibi retinendum voluere. Ita ſcilicet Primaſius Uticenſis Epiſcopus, qui floruit ſub annum 500 adeóque Sedulio eſt paulò recentior, atque huic coævus Remigius Epiſcopus Rhemenſis ut liquet in Annotationibus ejus in Epiſtola Pauli typis editis[e], quarum exemplar MS. perpulchrum & pervetuſtum, quod olim erat Cœnobii Chertesienſis, ſervatur in Bibliotheca Weſtmonaſterienſi, ubi expreſſa lectio etiam *Preſbyteri*. Et ambiget opinor nemo hoſce, viros tantos, ſuos & tunc ac poſtea habuiſſe ſequaces; alterum in Africa ſua, ut in Gallia ſua alterum; etiam & autores habuiſſe vetuſtiores qui ipſis heic præiviſſent. Ita ſcilicet, ſi reverà Annotationes illæ fuerint Remigii, qua de re codicis pervetuſti fide ſubnixus J. Baptiſta Villalpandus qui illius ſub nomine eas edidit[f], haud dubitare videtur. Sed totidem fermè verbis, quamplurimis antè annis, Haymonis Halberſtadenſis Epiſcopi nomine[g] eædem prodiere. Nec ſanè MS. quem diximus codex, autoris nomen præ ſe fert; ſed titulum habet manu recentiori *Epiſtolæ Pauli gloſſatæ*. Sed verò etiam in Haymonis editis legitur heic *Preſbyteri*. Nec inter Germanos ſuos minùs is celebris ſub annum 840 quàm inter Gallos ſuos Remigius. Et in Codd. Vulgatæ MS. qui admodum numeroſi ſunt in Bibliotheca Oxonienſium publica[i], pauciores ſunt qui habent *Preſbyterii* quàm qui *Preſbyteri*. Prioris generis ſunt circa duodecim, poſterioris circa ſexdecim quibus conſoni MS. alii bibliothecis in aliis. *Preſbyteri* item legebat Hugo Cardinalis, Thomas Aquinas, aliique id genus, & proculdubio Petrus Lombardus; tametſi in Commentario ejus *Preſbyterii* habeatur. Quod enim legimus in eo, *Preſbyterii, pro Preſbyterorum. Singulare pro plurali poſuit*, manifeſtè indicat ſcripſiſſe illum adeóque ibi legiſſe *Preſbyteri*. Neque enim dixerit quis, *Preſbyterii* plurale eſſe *Preſbyterorum*. Sed quidem rectè agnoſcit item ille uti etiam Hugo Cardinalis, aliam literam fuiſſe tunc *Preſbyterii*. Ita variabant ſcilicet codices. Editio item cum gloſſa Ordinaria & Lyrani commentariis *Preſbyteri* illic habet, licet Lyranus ipſe, ni fallor, *Preſbyterii* legendum voluerit. Nec aliter editio illa, pro more ſeculi, elegantior Lugdunenſis, annnis fermè[h] abhinc 130 à Jacobo Mareſcallo adornata quæ in calce dicitur, *ſtudioſiſſimè reviſa, correcta & emendata, & ad inſtar correctiſſimorum exemplarium tam antiquorum quàm novorum incontrata, comparata, & collata.* Præiverat ejuſdem alia * heic concors. Atque haſce aliæ non paucæ dein ſecutæ ſunt. Inde in verſione Italica Nicolai de Malermi Abbatis S. Michaelis

quam-

[e] Moguntiæ 1614.

[f] Moguntiæ 1614.

[g] Argentinæ 1519. Pariſiis 1556. &c.

[i] [illegible]

[h] ...m. 1523. in folio.

* In 8. An. 1514.

quampluribus abhinc annis edita legitur, *Con imprimento della mano del Presbytero.* Inde etiam in Anglicana quadam, ſub initia[i] Reformationis, **With laying on the hands of an Elder.** Et præſtantiſſimus ille vir Thomas Morus ubi acriùs quidem in Guilielmum Tindallum invehitur eò quòd, in verſione ſua ſub annum 1530[k] emiſſa, pro Presbyteris **Elders** ſubſtituiſſet, expreſſim[l] lectionem *Presbyteri* pro vera ſumit ac recepta, & reddendum locum vult, **With the impoſition of hands of a Prieſt;** quam vocem pro Presbytero paſſim Anglicè adhibendam eſſe pluribus contendit. Et verſio Gallicana annis abhinc amplius 130 typis edita[m] habet *avec l'impoſition de main de Preſtre.* Etiam in editionibus recentioribus aliquot[n] Reformatorum *Presbyteri* heic legitur tum in vulgata tum in nova ſibi facta. Sed perrara eſt in eorum bibliis illa lectio. Quantum verò ad Romanenſes nuperos; eorum ſuperioris ſeculi editiones celebriores habent heic *Presbyterii*, ut Complutenſis, Iſidori Clarii, Lovanienſis, aliæque. Et ita legerant Bellarminus[o], Baronius[p], id genus apud eos alii. Quinetiam in celeberrima & recentiore illa utriuſque Teſtamenti verſionis vulgatæ editione, Sixti Quinti anno 1590, & dein Clementis octavi 1592. juſſu Romæ primùm ex compluribus & vetuſtioribus MS. typis mandata (quam nimirum tantæ autoritatis haberi voluit Clemens ille[q] ut, *Si quis typographus alias ederet vel evulgaret, ultra amiſſionem omnium librorum & alias arbitrio noſtro infligendas pœnas temporales, etiam majoris Excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrat, à qua niſi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo abſolvi non poſſit*) *Presbyterii* legitur, cui conſonæ ſunt editiones complurimæ aliæ. Nec ſanè qui parendum ſeriò exiſtimarint decreto illi hac de re Pontificio, editionem aliquam in vocula aliqua diſcrepantem debuerunt admittere. Ceterùm, qualiſcunque decreti illius vis fuerit habita, etiam ubi Pontificum viguit vigétque in hiſce imperium, edita ſunt, nec ſemel nec furtim ſed autoritate & cenſura publica, Biblia nomine vulgatæ editionis Sixti quinti & Clementis octavi juſſu recognitæ, in quibus etiam operâ ut videtur datâ, vox *Presbyteri* hoc loco fit redux. Ita ſcilicet in editione Moguntina 1609. ad Archiepiſcopum Moguntinum à Typographo dicata & à Stephano Webero Suffraganeo Moguntino, Cenſore tunc ibi, typis permiſſa. Ita etiam in editione Veneta è typographia Salicata anno 1616. ubi præfigitur etiam illa Clementis bulla integra quæ adeò comminatoria eſt eis qui ab exemplari Vaticano illo deviarent. Hujuſmodi ſunt Editiones item aliæ. Verum quidem eſt[r], in veterum ſcriptione literam I. maximè longiuſculam ſeu productam, ſed etiam non rarò nec productam, unicam æquiparare ſe duabus ut in DI, DIS[s], GENIS[s], MANUBIS[t], pro *Dii*, *Diis*, *Geniis*, *Manubiis*. Etiam Virgilius[u], *urbem Patavi* ſcripſit pro *Patavii*. Id genus ſunt alia. Atque inde forſan quis dixerit *Presbyteri* heic & *Presbyterii* ne quidem lectiones eſſe adeo diverſas; ſed utriuſque pariter elementa poſſe *Presbyterii* exprimere. Atqui in Bibliis puto ſcriptionis illiuſmodi ratio non habita. Nec pro eadem voce ſumſere omninò illi qui ſcriptionem diverſam olim animadverterunt. Syrus

i *Ano.* 1539.

k *Balæus Cent.* 8. *ſcript.* 72.

l *In Confutat. Tindalli Anglicè, Londini* 1532.

m *Lugduni* 1518. *per Iacobum Saccenium.*

n *Hamburgi Davidis Wolderi* 1599.

o *Lib. de Effectu Sacramentorum cap.* 24. *de Sacramento Confirmationis cap.* 12. *De Sacram. Ordinis cap.* 2.

p *Tom.* 1. *Ann.* 44. *num.* 75.

q *Bulla ejus* 9. *Novemb.* 1592. *editioni illi præfixa.*

r *Paſſim in Vet. Inſcript.*

s *Gruter. pag.* 105. 6.

t *Smetius fol.* 6. 6. & *Videſis Lipſium de Recta Pronuntiatione linguæ Lat. cap.* 8.

u *Æneid.* 1.

rus

rus ibi *quæ data eſt tibi* בנביותא ובסימיא דקשישותא *per Prophetiam & per impoſitionem manuum* (ubi inſtar χειροθεσίας compoſitum ſit Syriacum) *Presbyterii* cui conſonus eſt Arabs Erpenianus & MS. meus, بالنبوة ووضع يد القسيسيه *per Prophetiam & impoſitionem manus Presbyterii*; ubi editio Jaiana بنبوة بوضع ايدي القسوسيه *per Prophetiam per impoſitionem manuum Presbyterii*. Apertiſſimè autem juxta morem, dictum eſt, tunc obtinentem atque ex intima vetuſtate apud Ebræos adeóque Chriſtianos ex ipſis tunc factos notiſſimum
x Act. 6. 6. de ſolenni Manuum, ut diximus, Impoſitione, ut in aliis itidem [x] aliquot, ita in Presbyteris creandis, adhibita quæ inde in ſequentem Chriſtianiſmum propagata. Quânam verò notione in epiſtola illa ad Timotheum, *Presbyterium* uſurpatum ſit, non dubitant illi qui adeò fidenter pro Conſeſſu, Collegio aut Cœtu tunc Presbyterorum Chriſtiano accipiunt, ut non pauci quidem, iíque viri ſummi ex Reformatis locum illum explicantes quemadmodum alii, ídque
y Chryſoſtom. Theophylact. &c. ibi. ex veteribus [y], pro Epiſcoporum aliquo cœtu Timotheum in Epiſcopum creante. Et Theodoretus ibi vocari ait Presbyterium, τοὺς τῆς Ἀποστολικῆς χάριτος ἠξιωμένους *eos qui Apoſtolicam gratiam acceperant.* Atque adjicit, οὕτω καὶ τοὺς ἐντίμους τοῦ Ἰσραὴλ προσηγόρευσεν ἡ θεία γραφὴ Γερουσίαν, *Ita etiam Honoratos in Iſrael Divina ſcriptura vocavit Senatum.* Cæterùm, cum Presbyterorum creatio eſſet per Manuum Impoſitionem, & tam Dignitas in quam quis ita crearetur ſeu Presbyteratûs Honor, quàm Presbyterorum Cœtus, Presbyterii nomine tunc denotari (ut oſtenſum eſt) ſoleret, non abſonum eſt potiùs vocem ibi illam de ipſa Dignitate ſeu Officio Presbyterii non de Presbyterorum Cœtu aliquo capere, quaſi dictum fuiſſet *quæ tibi data eſt per Prophetiam cum manuum impoſitione quâ creatus es Presbyter*; perinde ac ſi quis diceret per impoſitionem manuum Doctoratûs, Nuptiarum, Baptiſmi, Confirmationis, aut בסמיכת הזקנים *per impoſitionem manuum qua Presbyteri creari ſoliti.* Maximè ſane, cum Paulus ipſe, alibi de eadem gratia ſeu dono in Ti-
z Epiſt. 2. c. 1. 6. & vide ibi Chryſoſtomum & Theophylactum & Hug. Grotium ad 1. Tim. 4. 14. motheo loquens [z], aiat expreſſim, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου, *quod eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, quod quidem ſonat quaſi Paulus ipſe eum creaſſet, non Presbyterorum cœtus aliquis ſeu conſeſſus Presbyterii nomine ſignantiùs inter Chriſtianos tunc notus. Nam Presbyterum unicum alium creare potuiſſe ex more Ebræorum qui tunc viguit vetuſto, receptiſſimum erat. Certè etiam Paulum ipſum tam in Presbyterii, quà dignitas erat id ex more vetere Judaico juxta ante dicta, quam Apoſtolatûs Chriſtiani honorem jam antè evectum fuiſſe, non videtur dubitandum. Nam nu-
a Act. 22. 3. tritum eum Hieroſolymis [a] ſcimus παρὰ τοὺς πόδας *ad pedes* Gamalielis ut Diſcipulum ejus, atque inde eruditum fuiſſe κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, *juxta exactiorem patriæ legis ſcientiam.* Nec Gamaliel ille alius viris doctiſſi-
b I. Buxtorf. in Abbreviaturis ר. mis [b] ſumitur ab illo qui eo nomine, utpote Hillelis è Symeone F. nepos, Synedrii Magni illo erat in ſeculo Princeps, nominiſque illius primus. Jam verò

rò tradunt Talmudici [c], Magiſtrum qui Presbyter eſſet, Diſcipulos ſuos ſive Judæos origine ſive Proſelytos, in eandem dignitatem variatim creare ſolitum (ut libro fuſiùs oſtenditur ſecundo) ídque antiquitus omnino pro arbitrio ſuo eſſe factum; modò tum intra terram ſanctam creatio fieret tum bini alii, ſive antè creati ſive non, creationis actui ſimul intereſſent; quam libertatem creandi poſtmodum ita ſub Chriſtianiſmi initia ſeu tempore Hillelis ſenioris, Principis Synedrii Magni, temperatam eſſe aiunt, ut ſine licentia principis Synedrii creandus inde eſſet nemo nec ab ipſo principe ſine præſentia Patris Synedrii (qui Principi ſecundus erat) nec à Patre ſine Principis præſentia. Haud igitur dubitandum videtur, quin Gamaliel ille Paulum in Presbyterii Judaici dignitatem dum diſcipulus ejus erat, id eſt, nondum Chriſtianus, creaſſet. Poſtmodum autem is, Apoſtolatus Chriſtiani munere donatus, quoniam non ad terram ſanctam magis atque alias Gentilium terras verus Judaiſmus, id eſt Chriſtianiſmus inde ortus atque numinis juſſu tam Gentibus quam Judæis communicandus, jam ſpectabat, tum extra [d] terram ſanctam, ut in Aſia minori, Creta, alibi, Chriſtianiſmi Presbyterorum creationem eſſe legitimam cenſuit, ad diſciplinam Euangelicam prædicandam, docendam, explicandam, tum ſeipſum alióſque Apoſtolorum, quibus parilis poteſtas, uti & ab ipſis creatos, ſuperinducto illo de Principis licentia temperamento ſeu lege nova ſolutos eſſe planéque liberos. Quemadmodum etiam ſine circumciſione (contra quam Judaiſmi tunc veteris ſeu Judæorum non credentium diſciplina admittebat) ritè baptizatos tam Gentiles quam Judæos in verum Judaiſmum, id eſt Chriſtianiſmum, recipiendos. Adeóque jam etiam in Presbyteris Chriſtianis ad Euangelium propagandum creandis obtinuit velut in libertatem Chriſtianam redux mos ille (ſaltem ſi ante Pauli tempora, ut dicitur, mutatus eſt; nam ea de re mihi nondum aperte ſatis liquet) ut כל מי שנסמך סומך לתלמידו *quiſque ritè creatus diſcipulus ſuos rite poſſet creare*, quem בראשונה ſeu ſeculis vetuſtioribus & ex avito jure ibi viguiſſe ante Hillelem aiunt Talmudici [e]. Hinc de Paulo ipſo & Barnaba dicitur, χειροτονήσαντες αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν &c. *cum creaſſent illis Preſbyteros* ſeu *conſtituiſſent per Eccleſias &c.* in locis ſcilicet aliquot Aſiæ minoris [f]. Hinc Paulus ad Titum [g] in Presbyterii dignitatem antè creatum, *reliqui te Creta ut ea quæ deſunt corrigas* καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους *& conſtituas per urbes Presbyteros.* Hinc item Paulus ad Timotheum [h], χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, *Manus cito* ſeu *temere nemini impone.* Qui nimirum hoc nomine ad Capita maxime illa ſingularia Judaicæ Theologiæ veræ ſeu Chriſtianiſmi jam naſcentis propaganda, conſtituendi erant, ita ex more Judaico creabantur. Atque inolevit poſteà ut, Presbyteris ab Epiſcopis dignitate diſcriminatis, Presbyteros creare Epiſcopo quidem liceret unico, ſed ut Epiſcopi creationi plures etiam Epiſcopi neceſſariò [i] intereſſe deberent. Quoquo autem modo eos rite *creare* ſeu *conſtituere* tunc ſignificabat χειροτονεῖν illud in Novo Teſtamento uſurpatum. Non *per ſuffragia eligere* ut voluere viri magni aliquot. Eraſmus χειροτονήσαντες τοῖς &c. de Paulo

c *Maimonides in Tract.* Sanhedrin cap. 4.

d *Act.* 14.23; *Tit.* 1.6.

e *Maimonid. Tract.* Sanhedrin cap. 4.

f *Act.* 14.23.

g *Tit.* 1.6.

h 1. *Tim.* 5. 22.

i *Can. Apoſt.* 1. & 2. & Synod. Nic. Can. 4.

k Act.14.23. & Barnaba [k] dictum vertit *cum ſuffragiis creaſſent illis per ſingulas Eccleſias Presbyteros.* Etiam & verſio Anglorum publica, quæ ab initio Reformationis uſque in Epiſcopalem, ſic dictam, bibliorum recognitionem emendationémque obtinuit; **When they had ordained them Elders by election in every Congregation.** Et in recognitione etiam illa Epiſcopali eadem retinentur vocabula, excepto quod **Church** pro **Congregation** inſeratur. Tigurini ſimiliter, *cum ſuffragiis creaſſent.* Beza item ibi habet *per ſuffragia.* verſio Gallicana *apres que par l' advis des aſſemblées ils eurent eſtabli des Anciens &c.* Italæ nuperæ *poi che per l' aviſo de la congregatione hebbero conſtituti lor de Senieri &c.* & *dopo c' hebbero loro per ciaſcuna chieſa ordinati per voti communi*
l Ed. 1637. *degli Antiani.* Etiam & nupera Belgica [l] Synodi Dordrechtanæ auſpiciis recognita, **Ende als ſy haer in elcke Gemeynte met opſteken der handen Ouderlingen verkoren hadden,** *& cum in Eccleſia qualibet, protenſione ſeu porrectione manuum, Presbyteros elegiſſent.* Aliæ aliquot ſunt conſonæ; quaſi ſenſus fuiſſet, aut initis plebis quæ aderat ſuffragiis (ut expreſſim verſionum jam memoratarum aliquæ) aut ſaltem ipſo porrigendi manus actu quomodocunque ad ſuffragia indicanda adhibito ordinationem illam nec aliter, ab Apoſtolis illis binis, eſſe peractam; quoniam ſcilicet verbum χειροτονεῖν *manus* ad aſſenſum aperte præbendum indicandúmque *protendere* ſeu *porrigere* Græcis ſignificat. Et verum quidem eſt, illud primariò atque ex origine ſua id ſignificare, unde etiam χειροτονία pro ipſa *ſuffragiorum per manus porrectas*
m In Eccleſiazuſis. *latione* ſatis eſt illis obvia, qua de re clarè liquet ex Ariſtophane [m], Demoſthe-
n Philippic. 1. & in Timocratem. ne [n], Thucydide [o], aliis Græcorum vetuſtiorum. Sed verò etiam in Scriptorum illorum ſeculis tot annorum ſpatiis Novi federis Scriptionem antevertentibus,
o Lib. 3. non ſolùm *manum* ſic *porrigere*, verùm etiam ſimpliciter *decernere*, *conſtituere*, *ordinare*, *creare*, *eligere*, ſignificâſſe χειροτονεῖν palàm eſt, quoniam ſcilicet per ejuſmodi manuum uſum tum conſtitui ſolebant ac decerni Leges, tum
p In Eccleſiazuſis. Magiſtratus creari. Inde Chorus mulierum, apud Ariſtophanem [p],

——— ὡς ἂν χειροτονῶμεν
Ἅπανθ' ὁπόσ' ἂν δέῃ ———

ut decernamus omnia quæ fieri oportet, ùbi vertunt aliqui alitèr, etiam & alitèr, ſed perperàm, interpungunt. Et Demoſtheni χειροτονεῖν ταξιάρχους καὶ στρατηγοὺς καὶ φυλάρχους καὶ ἱππάρχους pro *centuriones*, *duces*, *tribunos*,
q Philip. 1. *Magiſtros equitum* ſimpliciter *creare* uſurpatur [q]. Et ἃ ἂν ὑμῖν ἀρέσκῃ, inquit, χειροτονήσατε, *ea quæ vobis probata fuerint, decernite.* Alibi item de legum
r Orat. Adverſ. Timocratem. apud Athenienſes ferendarum ratione, ὁπότερον δ' (inquit [r], νόμον) ἂν χειροτονήσωσιν οἱ νομοθέται, τοῦτον κύριον εἶναι, *Utram verò legem Nomothetæ retinendam decreverint, ea rata habetor.* Inde etiam ἐπιχειροτονεῖν erat *diſquirere quid* de legibus aut re alia controverſa, eſſet publicè ſtatuendum, uti & ἀποχειροτονεῖν ſimpliciter *improbare* ſeu *condemnare.* Aliæ etiam inde voces ſenſum in non diſſimilem formatæ; qua de re, maximè in Timocratea Demo-

ſthenis

ſthenis & Ulpiani ibi annotationibus, apertè ſatis conſtat. Adeóque planè, etiam tunc quidem, χειροτονεῖν in ſermone receptiſſimo ſignificabat ψηφίζειν, νομοθετεῖν, διατάττειν, *decernere*, *legem ferre*, *conſtituere*, id genus alia, diſcriminis Rerum ac Perſonarum de quibus verba fierent, ratione ſemper neceſſariò habita. Jam verò ſive ipſam originariam vocis naturam ſive qualemcunque ejuſdem ſignificationem intueamur, id perquam eſt manifeſtum, nunquam eam ſignificaſſe aliam Manuum Porrectionem, aut alia Suffragia aliúmve adſenſum præberi, quàm eorum tantùm ipſorum de quibus expreſſim dicitur. Uſurpabatur quidem tam ὁ δῆμος χειροτονεῖ *populus per ſuffragia conſtituit*, quàm Socratem, Platonem, Coriſcum χειροτονεῖν, ut heic de Barnaba & Paulo. Et ubi ſententiam ſuam ſingularis quiſquam, aut ſic bini tantùm, præbere voluerint, manum ex more invicem inter ſe ſicut & aliis in aſſenſûs ſignum, uti & in contractibus mutuò ineundis, porrigere ſatis tralatitium. At verò ullane cum ratione concipi poteſt, ſi quis diceret τὸν δῆμον χειροτονεῖν *populum decernere* aut ſi vis, porrectis in ſuffragiorum ſigna manibus, decernere leges aut magiſtratus Reipublicæ (ut heic Chriſtianis Eccleſiarum memoratarum Presbyteros ἐχειροτόνησαν Paulus & Barnabas) aut idem facere Socratem & Coriſcum, ullane inquam concipi poteſt cum ratione aliorum aliquorum ſuffragia, aliorum manus ſic intelligi præterquàm eorum ipſorum de quibus locutio ſic fieret? non magis ſanè quàm ſi cum dicatur, Seium ac Titium, Voce, Tabella, Diſceſſione ſententiam tuliſſe, intelligeretur inde alios itidem cunctos quibus ſententiam ſic ferrent pariter ſententiam cum illis tuliſſe; quod planè nimis foret abſurdum. Adeóque, ſi concederetur, vocabulum ex primaria origine ſua in Actis heic intelligendum, nec de ſimplici ſolùm conſtitutione ſeu ordinatione, ſequeretur tantùm, porrectis manibus Paulum & Barnabam Presbyteros elegiſſe & conſtituiſſe nec quoſquam alios actûs illius fuiſſe ſocios. Sed inſolens nimis de Duobus tantùm locutio illa, *per ſuffragia* ſeu *per electionem conſtituerunt*, cum conſtitutio ejuſmodi ſit propriè denotanda tantùm quoties ex plurium majoris numeri ſuffragiis ſeu electione, quiſquam conſtituitur. Vertendum autem eſt ſimpliciter *cum ordinaſſent*, *conſtituiſſent*, ſeu *elegiſſent* (nam quiſquis ordinat aut conſtituit, ex animi ſententia ordinatum etiam eligere nemo dubitat) *eis Presbyteros*, ídque non ſolùm ex vetuſtiori quem diximus vocis χειροτονεῖν uſu, ſed etiam ex eo qui Apoſtolorum tempore maximè obtinuit. Nimirum ut χειραγωγεῖν ſeu *manuducere*, & οἰκοδομεῖν ſeu *ædificare*, alia aliquot ejuſmodi compoſita, ſimplicem ex uſu induerunt *dirigendi*, *ſtruendi*, aliorum id genus ſignificationem, ratione vocum ipſorum è quibus componuntur habita nullâ (quod apud ſcriptores eſt perquam obvium; unde compluriès *ædificare* & *ædificatio* & οἰκοδομεῖν & οἰκοδομὴ in Novo Fœdere pro eo quod nec ædes nec τὸν οἶκον propriè ex origine vocis omninò ſpectat) ita tum antè tum eodem ſeculo quo ſcripſit Acta S. Lucas, & dein perpetuò induta eſt vox χειροτονεῖν ſignificatione illa ſimplici *ordinandi*, *conſtituendi*, *eligendi*; ſed non aliâ electione denotatâ, præter eam qua uſi ſunt ipſi qui ordinarint, conſtituerint ſeu elegerint. Inde in

verſione veteri è Septuaginta, qui[t] pro שלח אצבע quod *extenſum digitum* denotat, habent χειροτονίαν, ſubſtituitur tantùm *Ordinatio*. Inde Græcis ſcriptoribus tam ipſis Apoſtolis coævis aut quaſi, quam aliis, qui de ferendis apud Romanos legibus & creandis magiſtratibus aliiſve in dignitatem evehendis, uſurpari ſolent χειροτονεῖν & χειροτονία pro eo quod ſimpliciter eſt *conſtituere*, *creare*, aut *conſtitutio* ac *creatio*. Apud Appianum[u] qui ſub Apoſtolorum exitum ſcripſit, vocis ejuſmodi uſus eſt frequentiſſimus, ut in χειροτονία τῶν νόμων pro *conſtitutione* ſeu *latione legum*, δημάρχων χειροτονία *creatione Tribunorum plebis*, ὑπάτων χειροτονία, id genus aliis. Neque obſtat quod per ſuffragia hæc fierent apud Romanos. Nam per ſuffragia in comitiis alibive quid facere, manibus porrectis, aut modo eo qui per χειροτονεῖν, ex origine ſua primaria, denotatur, Romanis non ſolùm nunquam receptum eſt, ſed maximè etiam quà Græci id faciebant, improbatum, ut expreſſim ſcimus ex Cicerone[w], unde inſuper non iniquum eſt ut exiſtimemus poſt devictam ab eis Græciam (id eſt, diu ante Acta Apoſtolorum ſcripta) legéſque & mores Romanos illuc introductos, deſiiſſe etiam atque ut abrogatum evanuiſſe apud Græcos ipſos manuum ſic porrigendarum ritum; manente nihilominus vocis χειροτονεῖν ſignificatione illa ſimpliciori qua *ordinare*, *conſtituere*, *creare*, id genus alia ſignificaret. Hinc etiam Philo Apoſtolis ipſis planè coævus de Joſepho[x], ὅτι βασιλέως ὕπαρχος ἐχειροτονεῖτο, *quando Regis* (Ægypti) *Vicarius eſt conſtitutus*. Et de Moſe[y], ἡγεμὼν ἐχειροτονεῖτο &c. *Dux conſtitutus eſt* &c. θεοῦ γέρας ἄξιον αὐτῷ παρασχόντος, *Deo honorem tantum ei præbente*. Paulò item poſt *ipſe lex animata rationaliſque factus eſt per Dei providentiam*, ἥτις ἀγνοοῦντα αὐτὸν εἰς νομοθέτην ἐχειροτόνησε, *quæ neſcientem illum in legiſlatorem creavit*. Alibi item Moſes ei dicitur[z], ὑπὸ Θεοῦ χειροτονηθεὶς, ἑκουσίῳ γνώμῃ τῶν ἀρχομένων, *creatus* ſeu *conſtitutus à Deo Rex*, *ſubditis volentibus & conſentientibus*. Et ubi Aaronem ab eo conſtitutum ait Pontificem maximum, adjicit[a], *ejuſdem verò filios*, ἱερεῖς ἐχειροτόνει, *Sacerdotes creavit*. Apertiſſimè heic nulla ſuffragiorum aliorum ratio habita aut ferendorum uſus; unde etiam idem ſcriptor[b] Judices diſtinguit in λαχόντας ἢ χειροτονηθέντας, *ſorte electos* aut ſine ſorte *quomodocunque creatos* aut *electos*. Et Moſes, inquit[c], κληρώσεως μὲν ἀρχῆς οὐδὲ μέμνηται, τὰς δὲ χειροτονητὰς διενοήθη εἰσηγεῖσθαι, *nuſquam meminit principatus quæſiti ſortibus*; *ſed eligi* aut *creari* ſeu *per electionem* aut *conſtitutionem* aut *ordinationem voluit introduci*, idque ſive per ſuffragia ſive alitèr. Quid enim ibi per χειροτονητὰς intelligit, ſatis oſtendit ipſe dum ſtatim exemplum affert illud[d] καταστήσεις ἐπὶ σαυτὸν ἄρχοντα, *conſtitues ſuper te Principem* &c. pro eodem ipſo καθιστᾶν *conſtituere* & χειροτονεῖν cum aliis ſic uſurpans. Alibi[e] eodem ille ſenſu de Eſſenis; *quicquid ſinguli ex tanta operum varietate pretii acceperint*, ἑνὶ διδόασι τῷ χειροτονηθέντι ταμίᾳ, *id uni in Quæſtorem creato tradunt*. Vertitur quidem ibi *ſuffragiis creato*, quod aliis ſimilitèr aliquot in locis verſioni ejus perperam adjicitur, cum planè pro ſimplici aut qualicunque creatione χειροτονεῖν ille paſſim intelligat. De Eſſenorum item procuratoribus Jo-

ſe-

t *Iſaiæ cap.* 58.9. *ubi vide Hieronymum*

u Ἐμφυλίων *lib.* 1. & 2.

w *In Orat. pro Flacco.*

x *Lib.* περὶ Ἰωσήφ.

y *Lib.* 1. *de vita Moſis.*

z *Lib. de Præmiis & Pœnis.*

a *De vita Moſis lib.* 3.

b *Lib.* περὶ δικαστοῦ *ubi videſis Rolandum Petreium.*

c *Lib.* περὶ καθισταμένου ἄρχοντος.

d *Deut.* 17. 15.

e *In apologia apud Euſeb. Præparat. Evangelic lib.* 8. *cap.* 11. & *vide apud eum lib.* 2. *de Monarchia* οἱ δοκιμώτατοι χειροτονοῦνται &c. & *lib de Charitate* οὐδ' ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου χειροτονηθείς.

ſephus [f], itidem Actorum ſcriptioni coævus, *χειροτονητοὶ οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμεληταί.* Id rectè vertit Ruffinus, *Deſignati communium rerum procuratores*, quod tamen ex originaria vocis *χειροτονητοὶ* ſignificatione, non ſine ſuffragiorum electione ab aliis, ut ab interpretibus ejuſdem loci apud Porphyrium [g], malè vertitur. Et Claudius Cæſar, ſub quo Apoſtoli ipſi vixerunt, dicitur in edicto ſuo ex Joſepho ſuperius [h] allato, adeoque juxta vocis ſignificationem tunc indubitatam, *Conſul χειροτονηθεὶς τὸ δεύτερον creatus ſecundo*, nulla porrectionis manuum habitâ omninò ratione. Jam dicto item ſenſu Lucianus Apoſtolis ſatis coævus, velut ex receptiſſimo uſu, vocem adhibet ubi ait [i] Alexandrum magnum magnificentiæ Hephæſtionis funeri additum voluiſſe, *καὶ θεὸν χειροτονῆσαι τὸν τετελευτηκότα, ut mortuum etiam Deum crearet*, ſeu *in Deorum numerum referret.* In hiſce demùm, qui ita Apoſtolorum ſeculo ſynchroni ſunt, tres habentur, Philo ſcilicet Judæus ipſe & Helleniſta, & Lucas qui Acta conſcripſit & Lucianus, præter Appianum, & Joſephum (ut omittamus vetuſtiores, quos memoravimus, ſatis conſonos) qui planiſſimè de Creatione ſeu Ordinatione ſimplici eáque unici alicujus, non ſuffragiorum ferendorum ratione habitâ ulla, vocem, ut vides, uſurpabant. Atque ſi lectio illa de Democriti libro apud Vitruvium [k] cui titulus *χειροτονητῶν* vera ſit, certè ibi non obſcurum habebitur veſtigium de τοῦ *χειροτονεῖν*, in ſeculo Apoſtolorum & jam dictorum tempora proximè antevertente, ſeu Auguſti ævo, notione qualem diximus recepta. Admiſſâ ſcilicet interpretatione Philandri, Budæi, Danielis Barbari, qui ſumunt pro commentario *ſelectarum comprobatarúmque rerum*, ſeu *Electorum*, ut alii, id eſt rerum à Democrito ipſo ac ſolo electarum, non ſuffragiis aut manuum porrectione quæſitarum. Cæterùm quum alia forſan fuerit vocis ibi notio eáque ad mechanicam rerum manu extendendarum rationem aliquam attinens, & cum ipſa lectio adeò controvertatur, atque etiam ab Ampliſſimo præſtantiſſimóque viro Claudio Salmaſio [l] hæc omninò rejiciatur, repoſito ibi *χειροκμήτων*, *rerum manu elaboratarum*, non eſt quod ei ultra inſiſtamus. Aliorum item ſeculorum paganos eadem in notione voce uſos eſſe palam eſt. Mecœnas ubi apud Dionem Auguſtum monet ne divinos honores reciperet, *ἀρετὴ μὲν γὰρ*, inquit [m], *ἰσοθέους ποιεῖ· χειροτονητὸς δ' οὐδεὶς πώποτε θεὸς ἐγένετο*, *Virtus quidem multos diis æquat, ſed per creationem* aut *electionem* ſeu *arbitrium hominis nemo factus eſt Deus.* Neque enim Manuum porrigendarum mos apud Romanos, adeóque nec τοῦ *χειροτονεῖν* uſus pro *ſuffragiis ferre.* Et Dioni [n] eidem uti & aliis, *προχειρίζεσθαι* ſimili ſenſu pro *creare* ſæpiùs uſurpatur. Sic Pæanius, qui ſub Diocletiano vixit, in Eutropii Metaphraſi ſæpius [o] Conſules *χειροτονηθέντας* memorat, planè pro *creatis.* Et de Cinna, cum inquit [p] *ὕπατον ὁ Σύλλας ἐχειροτόνησεν Conſulem Sylla creavit.* Quin ubi Eutropius habet *Cæſar vacuam urbem ingreſſus Dictatorem ſe fecit, inde Hiſpaniam petiit*, Pæanius ὁ Καῖσαρ ἔρημον τὴν πόλιν εὑρὼν δικτάτορα τε ἑαυτὸν χειροτονήσας καὶ Σπανίας ἐχώρησε. Pro *ſe facere* id eſt ſimpliciter creare apertiſſimè ita uſurpatur; quemadmodum & alibi [r], Conſtantius *δύο Καίσαρας ἐχειροτόνησε Cæſares duos creavit.*

f Haloſeos lib. 2. cap. 12.
g περὶ ἀποχῆς lib. 4.
h Cap. 8. pag. 235.
i Lib. περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν διαβολῇ. vide ſis Dionem Pruſaeum Orat. 33. pag. 405.
k Architect. lib. 9. cap. 3.
l In lectiom. Plinianis pag. 1160.
m Hiſtor. 52.
n Hiſt. 36, 41, &c.
o Lib. 3. & 4, 5. 9.
p Lib. 5.
q Lib. 6.
r Idem lib. 10.

Et de Galerio & Conſtantio locutus, χειροτονοῦνται παρ' αὐτῶν Καίσαρες δύο, *Creati ſunt ab eis Cæſares bini.* Conſonus heic Olympiodorus, ſub Theo-
ſ Apud Photium, in Bibliotheca Cod. 80. doſio ſecundo hiſtoricus non incelebris. Conſtantino, inquit[ſ], filii erant duo, Conſtans & Julianus. Cæſarem χειροτονεῖ &c. καὶ τὸν Ἰουλιανὸν Νωβελίσσιμον *creavit & Julianum Nobiliſſimum.* Et de eodem Conſtante, ὃς πρότερον μὲν Καῖσαρ, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς ἐκεχειροτόνητο, *primò Cæſar, poſtmodum Imperator creatus fuerat. Jovinus* item, inquit, *fratrem Sebaſtianum* βασιλέα χειροτονήσας *cum Imperatorem creaſſet.* Quantum verò ad uſum vocis in Chriſtianiſmo; præter locum ſuprà memoratum, Simplex habetur ſemel tantùm in Novo fœdere, ubi memoratur [t] frater χειροτονηθεὶς ὑπὸ
t 2 Corinth. 8. 18. τῶν ἐκκλησιῶν, comes peregrinationis Paulinæ, quod rectè quidem vertitur *ordinatus eſt*, aut *electus ab Eccleſiis*, id eſt ab ipſis planè quomodocunque creatus. Quid quòd etiam luce clarius videtur ex ipſo eodem autore qui χειροτονήσαντες uſus eſt de Paulo & Barnaba in Actis, vocem ibi ſumtam in Compoſitione pro ſimplici ordinatione ſeu creatione, nullâ ſuffragiorum ineundorum habita
u Act. 10. 40. & 41. ratione? Nam idem ipſe autor paulò ante [u] verba faciens de Chriſto tertia die reſurgente, *dedit*, inquit, *cum* Deus *manifeſtum fieri non omni populo ſed* μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, *teſtibus praeordinatis à Deo, nobis, qui manducavimus & bibimus cum eo &c.* Manifeſtius nihil eſt quàm vocem ea notione heic uſurpari qua *conſtitutionem* aut *ordinationem* aut *electionem* ſimpliciter ordinantis denotat, nulla ſuffragiorum aliorum ratione omninò habitâ, uti & *conſtitutionem, ordinationem* ſeu *electionem* aliis. Adeóque concors planè eſt heic vocis notio cum ea quam diximus eſſe in loco illo, de Paulo & Barnaba, altero quem
x Ἐμφυλίων lib. 2. apertiſſimè videtur hic explicare. Et Appianus [x] item habet, οὔτι προκεχειροτονημένου ἄρχοντος pro *nullo magiſtratu præordinante.* Inde etiam Syrus pro χειροτονήσαντες illic habet ſolùm ואקימו *& conſtituerunt eis Presbyteros*, & Arabs Erpenianus uti & codex penes me MS. وانهما صنعا لهم قسيسين *cum conſtituiſſent* ſeu *feciſſent Presbyteros.* Huic conſona eſt vulgata quæ habet *conſtituiſſent.*
y Dordrecht. 1617. Inde etiam Lutherus *ordinaſſent.* Et Belgæ heic olim [y] **als ſy hadden Ouderlingen gekoren** / *cum elegiſſent eis Presbyteros.* Inde item, in Anglicana ſub Jacobo Rege repurgata, expuncto by election (quaſi aliorum fuiſſet, præter ipſos, per ſuffragia electio) legitur, **and when they had ordained them Elders in every Church.** Heſychius etiam χειροτονεῖν interpretatur tam per καθιστᾶν (qua voce Apoſtolus utitur ad Titum de Ordinatione Presbyterorum)
z Cann. Apoſtol. 1. & 2. Synod. Nicæn. C. 4. Chalcedon. Can. 2. 6. &c. id eſt ſimpliciter *conſtituere* quàm per ψηφίζειν *ſuffragio decernere* (ſuffragio ſcilicet tantum decernentis) & χειροτονίαν per ἐκλογὴν *electionem* ſeu *delectum.* Atque apud patres Græcos in Synodorum canonibus [z] alibíque perquam obvius eſt uſus Χειροτονίας pro eo planè quale eſt ipſa ſimpliciter *ordinatio* ſive
a MS. in Bibliothec. publ. Oxonienſi. pag. 54. &c. Epiſcopi, ſive Presbyteri, ſive Diaconi, nullâ ſuffragiorum præter ipſorum qui ordinant habita ex vi vocis ratione. Ideò etiam Arabes verbum صير *conſtituere* & *efficere* in Canonum verſionibus ſuis [a] ſubſtituunt. Atque inde Gloſ-

ſarium

ſarium vetus, χειροτονητὴς *creator* & χειροτονία *creatio*, *procreatio*, *creatura*, & *Ordinatio* χειροτονία; ubi *ordinare* dicitur διατάξαι, adeóque διάταξις & χειροτονία fiunt ſynonyma. Aliud item, χειροτονέω *eligo*, *conſtituo*, & χειροτονητὸς, *electus*, *creatus*, *deſignatus*, ubi etiam elevationem Manuum & populi conſenſum eadem voce indicari admittitur, quod rectè ex diverſo ſeculorum uſu & prima vocis notione eſt intelligendum. Hinc Græco-barbari [b] ſeu Græci recentiores χειροτονῶ reddunt *Initio* & *ſacros ordines impertior*. Et Matthæus Cigala Cyprius, Moſes, ait [c] manus Joſuæ imponens ἐχειροτόνησεν τὸν πρόεδρον *creavit eum principem* populi Iſrael. Idémque vocabulum eodem ſenſu ſæpiſſimè inde occurrit in Ritualibus Græcorum ubi χειροτονεῖν & προχειρίζειν ſynonyma habentur, qua de re videſis Petrum Arcudium [d], J. Baptiſtam Catumſyritum [e], Iſacium Habertum [f], Jacobum Goar [g]. De varia item ſignificatione τῆς χειροτονίας fuſius Habertus [h] ille, uti & antè & doctiſſimè viri Magni, Thomas Bilſonus Epiſcopus Wintonienſis [i] & Hugo Grotius [k], apud quos veterum ea de re, maximè Chriſtianorum, teſtimonia amplitèr indicantur. Alii ſunt qui leviori brachio rem tangunt non pauci quorum aliqui vix aliter atque nos vocem interpretantur [l], aliqui autem ex plebium poſteà ſuffragiorum uſu ordinationibus adventante, etiam ejuſmodi Pauli tempore uſum fuiſſe, ſed infeliciter ſatis, quantum video [m] contendunt. Sunt verò etiam in jam memoratis viri celebres qui de Manuum impoſitione χειροτονίαν Pauli & Barnabæ capiunt. Et verum quidem eſt, vix fieri poſſe ut quis manum imponat niſi etiam extendat ac porrigat. Nec minus verum, χειροτονίαν Presbyterorum ſeu *creationem* ſolennem perfici tunc non ſolere ſeu rariſſimè ſine Manuum impoſitione. Inde forſan Arabs ibi Jaianus وساموا بايديهم لهم في كل كنيسة قسوسا *& deſignarunt manibus ſuis in ſingulis Eccleſiis Presbyteros*, ſcilicet Paulus & Barnabas. Et Theophylactus ad locum illum [n] de Pauli manibus Timotheo impoſitis, *gratia*, inquit, *quam accepiſti cum imponerem ego tibi manus*, ὅτι σε ἐχειροτόνουν ἐπίσκοπον, *quando Epiſcopum te conſtitui* ſeu *conſecrabam*, quaſi in ipſa χειροτονίας voce etiam manuum impoſitio contineretur; quod quidem etiam recentiorum compluribus placet. Sed illud nondum ſatis didici ego aliter eſſe admittendum quam ſi dicas ipſum Ordinationis actum integrum τῇ χειροτονίᾳ denotari adeóque ex accidente item Manuum impoſitionem. Neque enim ipſum actum χειροθεσίας ſingularem ac per ſe ſic veteribus denotatum, ullibi mihi compertum. Ut verò ad locum illum Paulinum de impoſitione Manuum Presbyteri ſeu Presbyterii redeamus, certè non adeo rarum eſt in commentariis Latinorum, veluti Hugonis Cardinalis, Dionyſii Carthuſiani, Caietani, aliorum item vetuſtorum, ipſam dignitatem ſeu officium Presbyteri ibi intelligi. Quam in ſententiam ſanè inclinavit primo Calvinus [o] ipſe & poſtmodum [p] eam omnino eſt amplexus, ubi non Seniorum collegium ſed ipſam ordinationem ab Apoſtolo innui expreſſim ait. Et Eraſmus ibi; *illud dicit, habes non ſolum Prophetiæ donum verum etiam efficaciam impoſita manu, dandi ſpiritum & aliis* (memineris heic

b Simon Portius in Lexico Græco-barbaro.
c In Synopſi Hiſtor. pag. 67.
d De Concordia Eccleſiæ Occ. & Or. lib. 6. cap. 8.
e In vera utriuſque Eccleſiæ ſacramentorum concordia cap. 121. &c.
f In Archieratico.
g Ad Euchologium.
h In Archieratico, ad Ritum Electionum Obſervat. 20.
i De perpetua Eccleſiæ gubernatione cap. 7.
k De imperio ſummar. Poteſtatum circa ſacra. cap. 10.
l Bellarm. lib. De Clericis cap. 7. & de Sacramento Ordinis cap. 1. Lorinus, Mariana, alii ad Actor. 4. 23. & vide Theodor. Balſamon. ad Can. Apoſt. 1.
m Zonaras ad Can. Apoſt. 1. Carol. Juſtell. ad Cod. Univerſ. Eccleſi. can. 108. Nic. Vedelius Exerc. 12. in Ignatium, ſive in Ep. ad Heronem. cap. 4. alibi ſatis obvii ad locum illum.
n 2 Tim. 1. 6
o Ad 1 Tim. 4. 14.
p Inſtit. 4. cap. 3.

heic quæ Talmudici, juxta ſuperiùs allata, habent de Spiritu ſancto ſuper creatum quieſcente, eis quæ Chriſtiani patres ea de re loquuntur, verbotenus ſatis conſona) *idque ex officio Presbyterii tui, nimirum Epiſcopus.* Certè tum Syrus, tum Arabs Erpenianus & Codex meus MS. eiſdem ipſis vocibus in eadem epiſtola utuntur pro ipſo officio Presbyteri ſeu Epiſcopi, quibus heic pro Pres-
q 1. Tim. 3. 1. byterio. Sic enim paulò antè vertunt [q] ἐπισκοπὴν *Epiſcopatum*, quod de Conſiſtorio aliquo ſanus ſumendum exiſtimabit nemo. Adeóque id quod ex eis de Presbyterio jam ante heic vertimus, notione intelligendum eſt illa qua officium tantùm ſeu dignitas, non cœtus, deſignetur. Unde non malè vertunt illic qui *Presbyteratum* ſubſtituunt. Sed Jaianus heic Arabs habet اسقفية *Epiſcopatum* ut à Presbyterio diſcriminandum. Wicleſius noſtras in loco jam dicto, **With putting on of the hondes of Preiſthode**, quaſi vulgò diceres, *per impoſitionem manuum Sacerdotii*, unde etiam illum *Presbyterii* legiſſe dubitandum non eſt. Ita etiam Rhemenſes, **With impoſition of the hands of Prieſthood**, ubi honor Presbyterii, non cœtus aliquis ſeu Collegium Presbyterorum omninò innuitur. Nam vocem noſtram **Preiſt**, & Teutonum Belgarúmque **Prieſter**, uti & Gallorum *Prebſtre*, & *Preſtre*, & Italorum *Preti* à Presbytero deformatam nemo puto non concedit. Et ubi, in Vulgata Novi federis, *Presbyterorum* Chriſtianorum mentio fit (nam *Seniorum* nomine vertuntur *Presbyteri* ibi & *Presbyteria* Judaica, quà non credentium erant) ſubſtituit ſemper Wicleſius uti & Rhemenſes **Prieſts**, uti Itali aliquot vetuſtiores *Sacerdoti*, aliíque *Preti*, uti etiam Sanctus Marmochinus, ordinis Prædicatorum, qui locum tamen illum de Timotheo vertit *con la impoſitione de le main del Presbyterato*, quod officium ſeu honorem datum non cœtum aliquem indicat. Lovanienſium verſio Gallica *avec l' impoſition des mains de Preiſtriſe.* Etiam verſio ex Syriaco in Bibliis Regiis, *cum impoſitione manus dignitatis Presbyterii.* Sed verò Reformati Galli ibi *par l' impoſition des mains de la compaigne des Anciens.* Itali recentiores, *del collegio de Seniori & del collegio degli Antiani.* Hiſpani *de las manos de l' Ancianía.* Lutherus **mit hand aufflegung der Elteſten.** Belgæ re-
r Dordrechti 1617. formati olim [r] **met oplegginghe der handen des Prieſterſchaps**, licet alibi pro Presbyteris tam Chriſtianis quàm aliis habeant **Ouderlingen**, quem-
s Leidæ 1637. admodum itidem in verſione nupera [s], quæ tamen hoc loco *Presbyterium* vertit **Ouderlingſchaps**, quod in Notis explicat per **der Vergaderinge der Ouderlingen ofte Opſienders der Gemeinte**, *Collegium Presbyterorum, aut inſpectorum* ſeu *Epiſcoporum Eccleſiæ.* Angli noſtri qui poſt Reformationem publicè incœptam ſcripturas vernacule interpretati ſunt, **Elders** pro Presbyteris tam Judæorum qui non ex credentibus quam qui ex credentibus uſurpant omnes. Neque aliud pro *Presbyterio*, ubi de non credentium Synedriis loquuntur, adhibetur. At verò locus hic Epiſtolæ de Timotheo, in verſio-
t Londini 1550. &c. ne quæ autoritate publica diu apud nos olim obtinuit [t] redditur, **with the laying on the hands up the auctoritie of Preſthode**, ſeu *autoritate Sacerdotii*; ubi nihil planè de Cœtu aut Conſiſtorio ſupponi videtur. Vertit Latine

Eraſmus

Eraſmus primò ni fallor *autoritate Sacerdotii* quod in verſionibus aliis etiam, ut Tigurina, habetur. Cæterùm ea quæ apud nos, Epiſcoporum dicta, ſub Elizabetha Regina prodiit & publicè demum recepta eſt, ibi habet, **With the laying on of the handes of the company of the Eldership**, ubi Presbyterorum cœtus ut ſignantius tunc ita dictus, ut intelligatur neceſſe eſt, juxta ſcilicet Bezæ ibi mentem qui habet *Ordinis Seniorum*, ſeu ut Caſtalio *cum tibi manus impoſuiſſet Senatus*. Tandem verò ſub Jacobo Rege recognitâ ac emendatâ à viris aliquot doctiſſimis in publicum uſum verſione illa, vox quidem **Elders** pro Presbyteris paſſim, ut antè, aliis in locis retinetur. Heic verò *Presbyterii* vocabulum civitate Anglicanâ ab eis primò donatum eſt, ſubſtituto **With the laying on of the hands of the Presbytery**, diſpuncto ſic quod ante habebatur de cœtu aut conſiſtorio aliquo; ita ut tam de honore Presbyterii quam de cœtu indiſcriminatim, quantum ad verſionem, capi poſſet. Ex hoc autem loco Novi federis unico (tùm Lectionis tum Senſus, ut vides, adeò incerti) in quo Græcè ac Latinè Presbyterii Chriſtiani, quomodocunque intelligendi, nomen habere creditur, atque ex aliis aliquot ibi de Presbyteris Chriſtianis & ex eis quæ ad Excommunicationis jus divinum aſſerendum (juxta illa quæ ſuperiùs traduntur) afferri ſolent, mira formantur & varia ab aliquibus de Juriſdictione Presbyterii Chriſtiani velut Inſtituto Divino etiam tunc fundata. Imo in hac inſula paſſim hinc in ore vulgi nuperrimè habentur, ut voces Anglicanæ, **Presbyter** & **Presbyterie**, quum Reformati reliqui in vernaculis ſuis linguis vernacula vocum nomina ſolùm uſurpent ut **Ouderlingen**, *Anciens*, & ſimilia. Quinetiam apud nos, neſcio quo fato, quave prudentiâ, dudum inolevit ut *Presbyteri* ab **Elders**, velut ex Novi federis ſenſu, non in vulgi ſolùm ſed & doctorum lingua & ſcriptis, licet non omninò in verſione ipſa, cautiùs diſtinguantur; ídque dum ſolùm Græca Novi federis reſpicimus ubi πρεσβύτεροι perpetuò tam pro *Senioribus* quam pro *Presbyteris* in Vulgata uſurpatur. Nam diſtinctio ejuſmodi apud Wicleſium alióſve ex Vulgata transferentes rationi non ita adverſa eſt, quoniam tam antè receptum erat, per *Presbyteros*, in Latino, **Preists**, notione ἱερέων ſeu *Sacerdotum*, intelligere quàm per *Seniores* **Eldermen** (qua voce pro Senioribus ſemper, ut dictum eſt, utitur Wicleſius) **Ancients**, aut *Anciens*, aut **Seniours** quod pro Senioribus ab Anglis Rhemenſibus [u] etiam interdum retinetur. Sed & diſtinctio iſta admiſſa eſt, quaſi alii etiam tunc fuiſſent hi, alii illi, & ſanè quaſi in *Presbyteri* ſyllabis civitate nunc Anglicana ſic donatis virtus lateret ſingularis aliqua & occultior; cum nec pueruli neſciant voces iſtas, *Seniorem*, **Priest**, *Presbyterum*, **Elder**, ex ſui tam natura uſúque primario & ſignificatione àpertiſſima non magis differre quam ὕπατον & *Conſulem*, Ἄρχοντα & *Principem*, Βασιλέα & *Regem*, aut quæ alia ſic invicem omninò eadem ſunt. Cum autem **Preist**, *Preiſtre*, *Preſtre*, id genus alia à Presbytero Latino in Novo federe formata pro Sacerdote ſumi hic olim ſolerent, non minus ridiculum fuiſſet ubique vocem illam ibi ſic vertiſſe. Nam ita Presbyteri Judæorum ſæpius cum Sacerdoti-

[u] *Ioan. Epiſt.* 2. v. 1. & 3. v. 1.

dotibus, ut aliud hominum genus, conjuncti *Sacerdotes* itidem (quod ſanus, puto, nemo admitteret) dicendi fuiſſent. Certè in Ritualibus Anglicanis noſtris Prieſts & Miniſters pro Presbyteris olim ſemper uſurpata. Nec in Lege, Canone, aut ſcripto aliquo publicâ autoritate heic edito unquam, quantum ſcio, vox Presbyter, ut Anglicana, adhibita eſt ante Liturgiam publicam Anglicanam ad Scotos in uſum publicum anno 1637 infeliciſſimè miſſam, in qua pro eo quod antè Prieſt aut Miniſter erat, Presbyter ubique ſubſtituitur; ſperantibus proculdubiò, ſed fruſtra, qui editionem illam adornarant, vocabulum illud *Presbyterialis* diſciplinæ (ut vocant) ac Conſiſtorianæ ibi amantioribus admodum placiturum adeóque ipſam editionem gratiorem inde fore. Et de Seniorum nominis in Chriſtianiſmo Eccleſiaſtico uſu ſingulari & vetuſto, conſulas, ſi placet, viri celeberrimi doctiſſimique Davidis Blondelli libellum de Jure Plebis in Regimine Eccleſiaſtico. Sed verò de Presbyteris ac Presbyteriis ex intima Ebræorum antiquitate ſeu ſeculis quæ tractamus Legis in Sinai dationem antevertentibus, ita per Judaiſmum in Chriſtianiſmum, velut per adumbrationem, hactenus deductis, plura & explicatiora dicentur libro ſecundo, ubi de eorum in Judaiſmo veteri, unde eos recepit Chriſtianiſmus primitivus, Creatione aliiſque tam ad Juriſdictionem quâ in Synedriis aliqui fruebantur quàm reliqua eorum officia, unde item de Chriſtiano Presbyterio quis faciliùs dijudicare queat, & fuſiùs & accuratiùs agetur. Quod ad TERTIUM eorum quæ heic conſiderantur, ut antè propoſuimus, attinet; unde ſcilicet tam apud alios quàm Judæos ac Chriſtianos ampliſſimus, diffuſiſſimus, vetuſtiſſimúſque, præ aliis omnibus Titulis, ad præfectos alióſque eminentiores multiplicitèr deſignandos, uſus vocis Presbyteri aut ei ex ſui natura Synonymi alicujus, iſque velut ab intervallo quod tractamus mirè propagatus, cerni poſſit; teſtimonia ſunt admodùm varia tam per Orientem quàm per Occidentem. Quod ad Orientem ſpectat, præter illa quæ jam antè de Ægyptiis hanc in rem tacta ſunt, ex ipſa ſcriptura etiam liquet ſub ipſa dationis Legis tempora aut apud populos vicinos nomen & titulum illum paritèr receptum fuiſſe aut ſaltem aliorum populorum primoribus ab Ebræis tunc, vulgari ſermone, tributum. Inde enim expreſſè nominantur à Moſe [x] זקני מדין *Presbyteri Midianitarum* & זקני מואב *Presbyteri Moabitarum* in hiſtoria ſacra de Balako & Bileamo, ubi item *Presbyteri Moabitarum*, qui legati ad Bileamum, vocantur שרי מואב *Principes Moab.* Hiſtoria item eſt notiſſima eorum qui Joſuæ tempore, quo Cananæi fugati ſunt non pauci, è Phœniciâ [y] in Africam migrantes ibi ſedes fixere. Illi ut linguam ita & mores ſuorum avitóſque ſecum illuc portantes ad poſteros tranſmiſerunt. Apud eos autem ſcimus diù poſtmodum uſurpari ſolitum ipſum זקנים *Presbyterorum* ſeu Seniorum nomen pro eorum, qui rebus, ut regentes in Conſiſtorio, ſeu Senatu, præerant, cœtu ſeu Collegio. Quod ſanè aliunde quàm ex majorum, in Phœnicia cujus veluti colonia fuere Africani hi, moribus intervallo etiam quod primariò heic tractamus, ſatis coævis manâſſe, neutiquam eſt ut omninò exiſtimemus. Unde etiam dum de Orien-

[x] *Numer.* 22. 4, 7, 8.

[y] *Procopius Vandalic. lib.* 2.

Orientalibus loquimur, Africanorum inde ita prodeuntium uſum memoramus. Expreſſa nimirùm hinc, Carthaginienſium *γερόντων* ſeu *Seniorum* mentio apud Ariſtotelem [z] quorum tamen in numerum diſertè ait adſcitos *αἱρετοὺς μᾶλλον ἢ καθ' ἡλικίαν, qui eligi ob virtutem mererentur magis quàm qui ætate eſſent ſeniores.* Hinc etiam ejuſdem Γερουσία erat ſeu *Senatus*, ut ipſe idem ibi & Livius [a]. Ejuſdem item collegas *Seniores* nuncupatos eſſe (id eſt planè ipſis זקנים) teſtis eſt tum in rebus Annibalis Livius [b] ipſe tum apud eum Ariſto Tyrius qui profugus in tabellis ſupra ſedem quotidianam magiſtratûs ſuſpenſis ſcripſerat ſe *privatim ad neminem, publicè ad Seniores* mandata habuiſſe. Ubi Livius *ad Seniores, ita Senatum,* inquit *vocabant*; quemadmodum τὸ זקנים *Seniores* in fœdere veteri *Γερουσίαν Senatum* ſæpiſſimè dici ſcimus. Idem proculdubio alias apud civitates eo in tractu ex origine Orientali obtinuiſſe ſentiendum. Atque ex Senioribus hiſce ſeligebantur *Suffetes* illi qui apud Pœnos tum ut Conſules præeſſent, ſupremúmque ſic gererent magiſtratum, tum de litibus & controverſiiis omnimodis ut Judices cognoſcerent. Adeóque Judices etiam ſeu Suffetes illis juxta vetuſtum ex Oriente illuc allatum morem *Seniores* reverà erant & dicebantur, ſicut & Romæ Conſules è Senatoribus ſelecti Senatorum etiam nomine, cui illud Conſulis velut innitebatur, gaudebant. Suffetes (ut obitèr de voce illa moneamus) Livio Plurale eſt. De Magone *ad colloquium*, inquit [c], *Suffetes, qui ſummus Pœnis eſt magiſtratus, cum quæſtore elicuit.* Alibi [d], *poſtero die quum Suffetes ad jus dicendum conſediſſent* &c. Et [e] *Senatum itaque Suffetes quod velut conſulare imperium apud eos* (Carthaginienſes) *erat vocaverunt.* Et viri doctiſſimi nomen ſic fieri volunt ex Ebraico ſeu Punico שופטים *Sophetim* quod *Judices* ſignificat. Horum etiam ego ſententiam olim ſum amplexus. Et ſanè, quantum ad rem ipſam ſignificatam, commodè ſatis illo nomine deſignari potuiſſent qui tam ſummæ rerum in republica adminiſtranda quàm in Judiciis apud Pœnos præeſſent. Nam eo ipſo vocantur ii quorum regimini per tempora aliquot ſuberant Ebræi, ut liquet ex libro cui in Bibliis ſacris titulus eſt ex eodem nomine, ſcilicet שופטים *Judicum*, utcunque præfectura juridica veluti dignitatis pars minor ut haberetur neceſſe fuerit. Etiam Anglo-Saxones noſtri *Præſidem* Provinciæ ðeman vocitabant id eſt *Judicem* ut ex Euangeliis Angloſaxonicis [f] ſæpius liquet. At verò dum video vocem *Sufes* aliis eſſe heic ſingulare, idque tam Africanis ipſis quàm Romanis, non illibentèr quidem admitterem Joſephi Scaligeri [g] Etymon illud à צופה *Tzuffe* ſeu *Suffe* quod *Speculator* eſt, *Ephorus*, *Epiſcopus*, *Epoptes*, ſeu, ut Græci ſacrarum literarum interpretes [h] habent, *σκοπὸς ſpeculator* tantundem denotans, id eſt in Senioribus ibi Princeps ſeu Præſes. Sequax heic etiam Joannes Druſius [i], *Sufe*, inquit, *Sufes, ut Mamre Mamres: Hauſe, Hauſes: Jamre Jamres. Græci enim nominibus in* a, e, *aut* u *deſinentibus addunt σίγμα. Nihil certius.* Sic ille. Hujus plurale eſt צופים *Suffim.* Sed nemo non videt facillimum fuiſſe ex *Suffe* Punico in Romanæ terminationis ratione *Suffes* fieri atque illinc etiam pro declinandi voces ſic terminatas more apud Latinos vario,

z *Politic.* 2. *cap.* 9.
a *Lib.* 30. *cap.* 7.
b *Lib.* 34. *cap.* 60.
c *Lib.* 28. *cap.* 37.
d *Lib.* 34. *cap.* 60.
e *Lib.* 30. *cap.* 7.
f *Matth.* 10. 18. 27. 2. &c.
g *In Feſti verb.* Sufes.
h 1 *Sam.* 14. 16. 2 *Sam.* 13. 34. &c.
i *Animadverſ. lib.* 2. *cap.* 24.

in plurali *Suffetes* fieri ut ex *Magnes Magnetes*. Suffes autem à שפט *Suphet* ſeu plurali שפטים *Suphetim* nimis incommodè factum fuiſſet, prætermiſſo in vocabulo ſingulari *Teth*. Nam per *Sigma* ea non exprimitur licet *Tau* ſic exprimi ſit frequentiſſimum. Jam verò ſingulare fuiſſe in caſu recto *Suffes* ſeu *Sufes*, teſtes ſunt inter Romanos veteres Seneca & Feſtus. Ille de Tranquillitate animi[k], *Non vis niſi conſul, aut Prytanes, aut Ceryx, aut Sufes adminiſtrare rempublicam.* Feſtus autem; *Sufes dictus Pœnorum magiſtratus.* Et Paulus ibi, *Sufes Conſul Lingua Pœnorum* ubi ex Calidio in teſtimonium habent *Senatus cenſuit* (de Carthaginienſi videtur dictum) *referentibus Sufetis*, quaſi ꝙ *Sufes* in ſingulari *Sufetis* caſus in plurali ſextus fuiſſet, quod quidem mirum, non dubitaſſent. Etenim ex analogia vulgari *Suffetibus* dicendum erat. Africanorum autem ipſorum teſtimonia heic voco Inſcriptiones illas æneas veteres ſub Chriſti nati tempora conceptas, quibus *Suffetum* nomina aliquot cum adjecta ipſa dignitate ita occurrunt ut *Suffes* caſu recto non ſemel legatur, ídque ipſis, ut par eſt credere, Suffetibus aut dictantibus aut recognoſcentibus. Nimirum tres extant alicubi in Italia, nunc aut nuper apud V. Cl. Guilielmum Bargianum, ejuſmodi inſcriptiones in quibus patronatus & clientelæ jura invicem contrahuntur inter C. Silium C. F. Fab. Aviolam Præfectum fabrorum & civitatem Thememtram, & Senatum populúmque Timiligenſem, & civitatem Apiſam ſeu Apiſiam in Africa.

k Cap. 3.

Primæ ſubſcribitur

EGERUNT
BANNO HIMILIS F. SUFFES
AZDRUBAL BAISILLEGIS F. LEG.
IDDIBAL BOHARIS F.

Secundæ

AZDRUBAL SUFFES ANNOBA
LIS F. AGDIBIL &c.

Tertiæ, cum aliis

CHINISDO SUFFES.

Ita ſcilicet in Octavii Roſſii monumentis Brixianis[l]; ubi inſcriptiones hæ ex autographis ipſis exhibentur, cum antè apud Gruterum[m] huic tertiæ ſubſcriberetur *Chiniſda Suffetes*. Habetur etiam cum his quarta[n] inter eundem præfectum Fabrorum & Senatum populúmque Siagitanum in Africa, qua neceſſitudo qualis jam dicta eſt invicem contrahitur. Huic ſubſcriptum eſt *Agente Celere Imilchonis Guiliſa F. Suffete*, unde quidem (ſi alia deeſſent teſtimonia) non ſatis liqueret utrum *Suffes* an *Suffetes* rectus eſſet caſus Africanis Latino-

l *Le Memorie Breſciane pag.* 183.
m *Pag.* 470 1.
n *Ibidem apud utrunque & videſis de nomine hoc Bernard. Aldretium in Antiq. Hiſp. lib.* 2. *cap.* 2. *& Samuel. B c'art. Geograph. Sacr. lib.* 1. *cap.* 24. *pag.* 516. *&* 517.

ſerꝫ

ſermone utentibus. Sed ex tribus illis antè allatis quibus *Suffes* adeò manifeſta eſt pro ſingulari vox, non eſt quod dubitemus etiam quin *Suffete* heic à *Suffes* in caſu recto, non à *Suffetes*, rationibus etiam jam dictis ſit factum. Utcunque autem ſe hæc res habuerit, id ſatis liquet tum, ex veterrimo Orientalium ritu, Collegium ſeu Conſiſtorium quod rebus præerat in poſteris eorum qui è Phœnicia in Africam fugerunt, *Seniorum* ſeu *Presbyterorum* ſeu זקנים nomine indigitari ſolitum, tum ex iis primarios aliquot ſelectos fuiſſe velut Conſules ac reverà Judices. Adeóque ex Seniorum ſignantiùs dictorum numero Judices ibi conſtitui ſolitos. Unde itidem majorum eorum mores hac in re id eſt Phœnicum in Oriente diſcendi. Parilis item apud Perſas vetuſtiſſimos notio ac Uſus Presbyteri ſeu Senióris quem Γεραίτερον nuncupat Xenophon [o]. Ante ætatem quidem annorum quinquaginta nemo titulum illum ſortiebatur. Ἐξέρχονται γὰρ, inquit ille, *τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους*, *Tunc autem in eorum abeunt numerum qui & ſunt & appellantur Seniores.* Addit autem quòd eorum ſoli qui *ἀνεπίληπτοι* eſſent id eſt *vitio carerent*, in numerum illum cooptabantur. Eâdem ita uſus eſt voce ipſa Apoſtolus [p] ubi oportere ait, *ἐπίσκοπον εἶναι ἀνεπίληπτον Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem*, quod Syrus vertit, *ut ſit* קשישא *Presbyter talis ut* מומא לא משתכח בה *macula non reperiatur in eo.* Sic item Arabs cui alius non eſt ibi Epiſcopus præter القسيس *Presbyterum.* Xenophon etiam dein, *ὅταν μὲν δὴ οἱ Γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται*, *Atque ita Seniores alleguntur* ſeu *in dignitatem illam cooptantur ii qui omnis iter honeſti confecerunt.* In Pentateuchi verſione Tawaſiana ſeu Perſica, Presbyteri appellantur פירן & פירני *Siran* & *Siranai*, ſeu پیران & پیرني Forſan eadem voce, Xenophontis tempore, pro Γεραιτέροις ejus uſurpabant Perſæ. Singulare eſt پیر *Pir.* Vox item Γέροντες *Seniores*, ut in ſeculis vetuſtiſſimis per Orientem ad ἐντίμους ac *ἀριστῆας Optimates* deſignandos uſitatiſſima, Homero adhiberi ſolet; ut in Achillis Scuto [q],

——— οἱ δὲ Γέροντες

Εἵατ' ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοις ἱερῷ ἐνὶ κύκλῳ.

Seniores ſedebant in politis lapidibus ſacro in circulo, atque alibi ſæpiùs. Et Γέροντάς φασιν, inquit Euſtathius [r], *οἱ παλαιοὶ παρ' Ὁμήρῳ τοὺς ἐντίμους λέγεσθαι*, *Seniores Homero dici aiunt veteres eos qui honoratiores eſſent.* ubi obſervat etiam in eis apud Homerum alibi cenſitos Diomedem & Ajaces qui *χρόνον μὲν οὐκ ἦσαν* Γέροντες. *ἄλλως μέντοι ὡς ἔντιμοι μετὰ τῶν* Γερόντων *κατελέγοντο*. Ὅτι *μέντοι ὁ ποιητὴς* Γέροντα *ἑνικῶς εἴπῃ τότε δὴ τὸν χρόνῳ πεπαλαιωμένον δηλοῖ*, *Qui tempore ſeu ætate non erant Seniores; ſed quoniam ex honoratioribus eſſent cum Senioribus recenſentur. Cum autem poeta voce* Γέροντα *ſingulariter utitur ætate provectum innuit.* Tantundem in Homerum ille alibi, nec ſemel. Parili ſenſu ab Homero uſurpatur *δημογέροντες*.

Εἵατο [ſ] δημογέροντες ἐπὶ Σκαιῇσι πύλῃσι,

o Cyroped. 1. Briſſon. de Regno Perſico lib. 2.

p 1 Tim. 3. 2.

q Iliad. σ & β & γ.

r Ad Iliad. β. pag. 167. & videſis Dion. Chryſoſtom. Orat. 56.

ſ Iliad. γ.

Sedebant populi Seniores in Scæis portis, Populi nempe Troiani Optimates. Eâdem inde utitur voce Ariſtoteles [t]. Suidæ ſunt illi οἱ τοῦ δήμου ἐντιμότατοι *qui in Populo honoratiſſimi*, Euſtathio ἡγήτορες Τρώων *Duces* ſeu *Primates Troianorum*, Regi proximi. Hinc item Homero [u] γερούσιος οἶνος *vinum Senatorium* & δαὶς γερούσιος *Senatorum convivium*, ſeu virorum quales diximus principum. Γερόντων Lacedæmoniorum meminit Ariſtoteles [x] & Plutarchus [y]. Et apud Joſephum [z] titulus Epiſtolæ eſt, *Jonathan Pontifex Judæorum* καὶ ἡ γερουσία *&* *populus Judæorum, Ephoris Lacedæmoniorum* καὶ γερουσίᾳ καὶ δήμῳ τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. Eandem vocat γερωχίαν Ariſtophanes [a]. Et Plutarchus [b] Τὴν ἐν Λακεδαίμονι παραζευχθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεῦσι ὁ Πύθιος πρεσβυγενέας, ὁ δὲ Λυκοῦργος ἄντικρυς Γερουσίαν ὠνόμασεν, *Optimates in Sparta Regibus adjunctos Apollo Presbygeneas dixit, ſed Lycurgus diſertè Geruſiam* ſeu *Senatum*. De *Geruſia* illa item Demoſthenes [c] aliique. Cicero *Senum* nomine, id eſt planè γερόντων eam nuncupat. *Senibus* inquit [d] (*ſic enim conſilium Publicum appellant*) *augurem intereſſe voluerunt Lacedæmonii.* Cretenſium item Seniores habet Ariſtoteles [e], ut & Crotoniatarum Malchus ſeu Porphyrius [f]. Nam Græcos veteres univerſos in Orientis cenſu collocamus, utcunque Europæos. Samiorum etiam πρεσβύτεροι notione ejuſmodi memorari videntur Iamblicho [g]. Et Γερουσία Nicæna haberi exiſtimatur inſcriptione in veteri [h] inter ſchedas Busbequianas reperta. Ex priſco inſuper Alexandrinorum in Ægypto uſu, atque aliorum ibi ut par eſt credere, Ἀρχιγέροντες *Archigerontes* vocabantur, ut volunt aliqui, γερόντων *Senatorum* ſeu *Seniorum* qui præerant *primarii* ſeu Alexandrini populi, principi inſervientes, primates; Ita Alciatus [i]. Alii de Senatoribus ibi generatim primariis capiunt ut Dionyſius Gothofredus. Nam Senatores etiam id eſt planè Seniores civitatis Alexandrinæ ſeu γερουσιαστὰς fuiſſe ex Codice ſatis ſcimus Theodoſiano [k]. Perquam autem ridiculè Accurſius Archigerontes de Archipresbyteris capit ſeu Majoribus Senioribus Sacerdotibus. Vox habetur in conſtitutione ab Arcadio & Honorio Auguſtis ad Gennadium Præfectum Auguſtalem miſſa. Ea in Codice Theodoſiano [l] ſic legitur, *Archigerontes & diæcetæ ergaſiotanorum numero deligantur quod officium tuum ſollicitis obſervet excubiis*, ſub titulo ſcilicet *De Alexandrinæ plebis primatibus.* Hæc autem ipſa in Juſtinianeum codicem [m] recipitur, eorundem Auguſtorum nomine eiſdémque die & conſulibus, ſed non ſine interpolatione hujuſmodi; *Archigerontes diæcetæque ergaſiotanorum non niſi Chriſtiani dirigantur quod officium tuum ſollicitis obſervet excubiis.* Nonnulli aliter vocem illam legendam heic volunt ſcilicet *Archigetontes*, qua de re vide Fr. Hotomanum [n] & Lexicographos juris qui verba ejus heic plerunque tranſcribunt. Alii etiam & *ergaſiotanos* ſpurium eſſe volunt, *ergaſiotas* reponentes. Diœcetas item ſynonymum heic eſſe Archigerontibus & Alexandriæ Corporatorum præſides ſignificare contendunt, ídque ex Græcis Juris Cæſarei Paratitlis ubi ſic lex hæc concipitur [o], Μηδεὶς αἱρετικὸς ἀρχιγέρων ἢ διοικητὴς σωματείου ἢ τῶν ἐργασιωτῶν

ἐν

t Nicomach. 2. cap. 9.

u Iliad. δ. & Odyſſ. ν. & vide Plutarch. lib. εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, & Dion. Pruſæum Orat. 56.

x Politic. lib. 2. cap. 7.

y In Lyſandro.

z Antiquit. 13. cap. 9.

a In Lyſiſtrato.

b Lib. Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον.

c Orat. in Leptinem.

d De Divinat. lib. 1.

e Polit. 2. cap. 8.

f In vita Pythagoræ.

g De vita Pythagoræ lib. 1. cap. 5.

h Apud Gruter. in Theſ. pag. 1096. 5.

i Diſpunctionum lib. 3. cap. 18.

k L. 19. c. Theod. lib. 10. tit. 10.

l C. Theod. lib. 14. tit. 27. l. 1.

m Tit. de Epiſcopali audientia l. 5.

n Comment. verborum Juris.

o Leuncl. in Notatis ad Paratit. lib. 1. pag. 194. videſis l. 56. tit. de Decurionibus.

ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινέσθω, ἀλλὰ πάντως χριστιανὸς προνοίᾳ τοῦ Αὐγουσταλίου καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως. Nullus hæreticus in Alexandria fiat Archigeron ſeu collegii ſeu ergaſiotarum adminiſtrator. Sed omnino ſit Chriſtianus, interveniente cura Auguſtalis & parentis illi officii. Atque hinc Leunclavius; *eſſe nomen hoc paret eorum qui Alexandria corporatorum collegiis præerant* (Maſters or Wardens of Companies) *ſicut eos deinde vocant Græci διοικητὰς σωματείου adminiſtratores collegii putà Fabrorum vel aliorum operariorum in publicis & aliis principum ædificiis.* Quinetiam vetuſtum atque ut ex antiquitate notiſſimum *γερόντων Seniorum* ſeu *Presbyterorum* corúmque Synedrii apud Græcos nominis uſum habemus in marmore priſco Smyrna pridem in Angliam allato ubi, aſſignatis neſcio cui (nam nunc mutilum eſt) poſteríſque ejus ab Artemidoro quodam fundi aliquot partibus in uſum ſepulchralem, adjicitur

ΕΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΤΟΛΜΗΣΕΙ
ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΑΙ ΤΙ ΕΞ
ΑΥΤΩΝ ΩΔΗΠΟΤΕ ΤΡΟΠΩ
ΑΠΟΤΙΣΕΙ ΤΩ ΣΕΜΝΟ-
ΤΑΤΩ ΣΥΝΕΔΡΙΩ
ΤΩΝ ΕΝ ΣΜΥΡΝΑ ΓΕ-
ΡΟΝΤΩΝ ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΔΗΝΑΡΙΑ ΔΙΣΧΙΛΙΑ ΠΕΝ-
ΤΑΚΟΣΙΑ

Si quis verò auſus fuerit ex illis quidquam alienare ullo modo, ſolvet ille honoratiſſimo Synedrio Senatorum Seniorum ſeu *Presbyterorum qui Smyrnæ ſunt Argenti Denarios bis mille quingentos.* Viſitur nunc apud Bilegh in agro Eſſexiano. Concors eſt Marmor unum & alterum Arundellianorum, quæ expreſſim memorant [p] τὴν *Γερουσίαν Senatum* ſeu *Presbyterium Smyrnæorum.* Ex uſu autem hujuſmodi *Seniorum γερόντων* ac *Presbyterorum* in Oriente frequentiſſimo adeóque vetuſto natum planè eſt illud Ægyptii apud Platonem [q], *O Solon, Solon, vos Græci ἀεὶ παῖδές ἐστε. Γέρων δὲ Ἕλλην οὐκ ἔστιν. Νέοι ἐστὲ τὰς ψυχὰς πάντες. οὐδεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε δι' ἀρχαίαν ἀκοὴν, παλαιὰν δόξαν, οὐδὲ μάθημα χρόνῳ πολιὸν οὐδέν, Semper pueri eſtis. Senex* ſeu *Senior Græcus eſt nullus. Iuvenes animis eſtis omnes. Nullam enim habetis in illis ex traditione priſca opinionem, nec diſciplinam, tempore canam, ullam.* Quod à patribus Chriſtianis [r] appoſitè etiam citatur. Inde etiam notiſſimum illud in Schola Peripatetica [ſ] de Juvene ætate & Juvene moribus. Pariter enim tunc inde liquet fuiſſe apud Græcos, notum Presbyteri ſeu Senioris ætate & ejus qui è moribus aut diſciplina ſic dictus eſt diſcrimen. Etiam de Trochilo ave Ariſtoteles [t], *καλεῖται πρέσβυς καὶ βασιλεὺς, διὸ καὶ τὸν ἀετὸν αὐτῷ φασι πολεμεῖν, voca-*

p *Pag. 37. & 47. & Videſis Comment. in Origines Eutychii pag. 31.*
q *In Timæo*
r *Clem. Alexandrin. Strom. 1. & 2. &c.*
ſ *Ariſtot. Nicomach. 1. cap. 6.*
t *Hiſt. Animal. 9. cap. 11.*

vocatur Senior & Rex, unde & Aquilam cum eo pugnare referunt. Et Dionyſius Halicarnaſſenſis [u], καὶ γὰρ inquit, τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀρίστους γέροντας, εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ καλεῖν, *Priſci Preſbyteros & Optimates Senes* ſeu *Seniores appellare ſolebant.* Atque apud Lucianum [x] Jupiter, cum puerum admodum ſe eſſe dixerat & imprudentem Cupido, *an quia*, inquit, *neque barbam habes neque canos produxiſti, propterea etiam infans putari cupis* γέρων καὶ πανοῦργος ὤν, *cum ſenex* ſeu *ſenior revera ſis & verſutus.* Græcis etiam [y] οὐδὲν ἐστι πρεσβύτερον ἀντὶ τοῦ οὐδὲν τιμιώτερον uſurpatur, ut itidem Latinis *nihil antiquius* pro eo quod eſt nihil melius aut optatius. Hinc Marcianus Heracleotes Ptolemæum ait [z] fuiſſe, τῇ μὲν πείρᾳ καὶ ἀληθεῖ παιδείᾳ πρεσβύτερον, τοῖς δὲ χρόνοις Ἐρατοσθένους νεώτερον, *Experientia & vera diſciplina Seniorem, tempore vero juniorem Eratoſthene*; ubi receptiſſimus Presbyterorum ſeu Seniorum moralitèr dictorum uſus palàm habetur, uti etiam in illo Herodiani [a] ubi ait Septimium Severum Getam filium judiciis in Britannia præfeciſſe ac ei dediſſe Συνέδρους τῶν φίλων τοὺς πρεσβυτέρους *Synedros ſeu aſſeſſores ex Amicorum Presbyteris* ſeu *Senioribus.* Sicut autem adcò frequens erat per Orientis Paganiſmum Dignitatis nomen *Senioris* ſeu *Presbyteri*, ita etiam, pro vario loquendi more, Συνέδριον, βουλή, ἐκκλησία γερόντων *Conſeſſus* ſeu *Conſiſtorium*, *Concilium*, *Eccleſia Presbyterorum* eis in uſu. Et obvium eſt etiam in Arabum tam Orientalium quàm Africanorum (quorum mores & lingua ex Oriente traducti ſunt) ſcriptis nomen الشيخ *Alsheich*, ſeu *Xeque*, *Senioris* ſeu *Presbyteri* non ut religioſum (quod malè voluere aliqui viri doctiſſimi [b]) ſeu ſanctis ſolùm aut, ut alii, illuſtribus mediæ conditionis tribuendum, ſed tum ſcientioribus doctioribúſque moraliter, tum viris in republica principibus civilitèr. De morali ſic ejuſdem apud eos notione ſatis liquet è titulis codicum typis editorum, velut Mahumedis Ben David Grammatices, atque Eben Sinæ ſeu Avicennæ, medici illius celeberrimi, Canonis. Avicenna ſcilicet nominatur الشيخ الرئيس *Senior Princeps* ſeu *Senior & Princeps* ob ſingularem qua pollebat ſcientiam nec omninò ob ætatem provectam; quippe qui annum non ſuperavit quinquageſimum octavum. Atque in Synopſi propoſitorum Sapientiæ Arabum pridem edita [c] citatur is aliquoties nomine الشيخ الرئيس ابن سينا *Alsheich* ſeu *Senior & Princeps Eben Sina.* Mahumedes autem ille Ben David in *Giarumia* fronte vocatur الشيخ الامام *Senior* ſeu *Presbyter conſpicuus* ſeu *ſpectabilis* (id eſt *Doctor Primarius* [d]) qui titulus eſt perquam frequens apud Arabas in codicibus eorum MS. Hinc etiam inter autores Chymicos habetur *Senior Zadith* filius Hamuelis ex Arabico olim traductus qui & ſimpliciter *Senioris* nomine indigitari ſolet. Inſcribitur liber ejus *Senior de Chemia*, in quo etiam *Ordinis Seniorum* per metaphoram, & *Seniorum* hac notione mentio. Eundem videtur ſcientiſſimus Galfredus Chaucerus noſtras hoc nomine innuere ubi Platonis diſcipulum & Chymiæ arcana ſimul memorans ait [e],

u *Antiq. Rom. lib.* 3.
x *In Dialogo Iovis & Cupidinis.*
y *Pollux lib.* 2. *cap.* 2. *&c.*
z *In Periplo pag.* 36.
a *Lib.* 3.
b *Leunclav. Pandect. Turc. cap.* 81. *& in Onomaſtico.*
c *Pariſiis* 1614. *propoſ.* 2. *&* 20.
d *Videſis Edward Pocockium in Authorum Nomenclat. pag.* 364.
e *In famuli Canonici fabula pag.* 58. *a.*

As

As in his boke Senior wol beare witneſſe, ubi in editionibus ante 1602 cunctis **Seinor** & in MS. aliquot **Somer** perperam legitur. Notio autem *Alſheich* ſeu *Xeque* pro Seniore Civilis cernitur non rarò in hiſtoriis Arabum, quò ſpectat Tyriorum ille ſupremus magiſtratus quem *Senem* [f] *tantùm, ſpretis aliarum dignitatum hominibus, appellitatum eſſe ait Antoninus.* Alibíque legimus [g], in Phœnicia quoſdam *præficere ſibi Capitaneum, non ſucceſſione hæreditaria, ſed prærogativa meritorum quem ipſi Veterem ſeu Senem* (id eſt الشيخ) *non tam provectæ ætatis ratione quàm prudentia & Dignitatis præeminentia.* Et in utroque fœdere hinc Presbyteri Judæorum ſæpiſſimè الشيوخ aliiſve vocabulis ab eodem factis deſignantur. Etiam Antonius Giggæus [h], الشيخ *eſt epithetum ſeu titulus quò graviores viri, & præcipuè literatiores inſigniuntur, & reſpondet Græcorum Presbytero.* Et Petrus Kirſtenius [i] obſervaſſe ſe ait de *quolibet cujuſcunque ordinis Senioribus ſeu præſtantiſſimis, non verò mediæ conditionis, dici.* Alii tantundem. Quod ad Occidentem ſeu quos Latinos vocitamus attinet; notius nihil eſt quam illud de Senatoribus ac Senatu Romanorum (ordine etiam ſacro dicto [k] nec extra locum ſacrum [l], ut plurimum ſeu more receptiore, conveniendo) à Romulo [m] inſtitutis ex eis qui conſilio, prudentia, virtute pollerent, ideóque ſic dicti, unde Ciceronis illud [n], *Conſilium, ratio & ſcientia niſi eſſent in Senibus, non ſummum conſilium majores noſtri Senatum appellaſſent.* Et Senatores non vocabantur ibi *antequam in Senioribus ſunt cenſi*, ut expreſſim Feſtus, unde apud Virgilium [o] aliquoties *Senior* ob reverentiam, præſtantiam & dignitatem, non ætatem adeò provectam uſurpatum. Et de Seniorum nomine Romæ vide item Livium [p]. Etiam & *Senatus* pro optimatum concilio ante Romulum, veluti vox paſſim ea notione & ſenſu ex intima antiquitate recepta, apud Virgilium [q]. Tantùm autem aberat ut ex ætate provectiori nomen illud inderetur, ut annus quo quis in dignitatem illam legitimè adſciſci quiret, ſeu ætas Senatoria, aliis vigeſimusquintus [r], etiam aliis vigeſimus ſit habitus. Atque inde Decuriones municipiorum etiam Senatores dicti & Senatus Minor, Ampliſſimi & Maximi [s] nomine Romano & Conſtantinopolitano ſignantiùs tribui ſolito; unde *Senatores etiam Provinciales* [t] dicti. Et rogabat Spurius Carvilius *ut ex ſingulis populis Latinorum* (ſic Livius [u]) *binis Senatoribus, ſi patres Romani cenſuiſſent, civitas daretur, atque in demortuorum* (Senatorum in bello Punico) *locum in Senatum legerentur.* Etiam in edicto Athalarici [x] ad Curiales, *non incaſſum vobis Curiam conceſſit Antiquitas, non inaniter appellavit Minorem Senatum, nervos quoque vocitans & viſcera civitatum.* Atque ex ita communicato vocis uſu, Senatus apud Veteres Nolanus, Neapolitanus, Saguntinus, alii ejuſmodi in Marmoribus alibíque occurrunt. Hinc etiam conventus matronalis ab Heliogabalo inſtitutus Mulierum Senatus [y] dictus, etiam & *Senatores utriuſque Sexus* [z] & Se-

f *Antoninus hiſt. part. 2. tit. 17. cap. 9. §. 7.*
g *Fortalit. Fidei lib. 4. cap. de Diverſitate paganorum.*
h *Theſaur. Vol. 2. col. 1237.*
i *Gramm. Arab. lib. 3. pag. 10.*
Caßiodor. Var. lib. 3. form. 33.
l *Sueton. in Auguſt. cap. 35. ubi vide Marcellum Donatum, & Servius ad Æneid. 7. & 11.*
m *Livius lib. 1. Plutarch. in Romulo. Dionyſ. Halicarn. lib. 2.*
n *In Catone Majore.*
o *Æneid. 5. 6. 8. ubi vide Servium.*
p *Lib. 26. cap. 22.*
q *Æneid. 1. & 8.*
r *Videſis Sigonium de Antiquo Iure Civ. Rom. lib. 2. cap. 2. Lipſ. in Tacit. Annal. num. 51. & de Vet. Magiſtr. Rom. cap. 3. & Roſin. Antiq. Rom. lib. 7. cap. 5.*
s *L. 66. C. tit. de Decurionibus.*
t *Orat. Claudii in Inſcript. apud Gruter. pag. 502.*
u *Lib. 23. cap. 22.*
x *Caßiodorus Var. 9. form. 2. Vide Briſſon. de Verb. ſignif. lib. 17. in* Senatus duplex.
y *Lampridius in Heliogabalo & Vopiſcus in Aureliano. Auguſt. de Morib. Eccleſ. Catholicæ cap. ult.*

Senatrices[a] memorantur; quemadmodum olim in Chriſtianiſmo Presbyteræ[b], quas & πρεσβυτίδας & προκαθημένας ſeu *Præſidentes* (ſed non Presbyteriſſas[c]) appellabant, ordinabantur, etiam & Presbyterorum uxores ſic dictæ ſunt. Sed ordinationes ejuſmodi expreſſim prohibitæ. *Senatores item Deorum*, in concilio cœleſti, *qui Penates ferebantur Tonantis ipſius* habentur apud Martianum Capellam[d]. Adeóque Romanis *Optimates*, *Summates*, *Proceres*, *Patres*, *Optimi Nobilium*, etiam per excellentiam *Nobilitas* dicebantur[e] Senatores ac Senatus, ob dignitatem & præſtantiam ſingularem, ætatis ſeu primariæ vocis ſignificationis ratione habita nullâ. Inde etiam Areopagus aliæque Athenienſium Curiæ ac Βουλαὶ *Senatus*, Græcorum interpretibus aliiſque Scriptoribus[f] dici ſolitæ; quemadmodum etiam curiæ aliarum rerumpublicarum ac civitatum[g] frequentiſſimè. Atque ut Romanis Ordo Senatorum ſeu Seniorum ampliſſimus Senatus dictus eſt, ita proximus huic ſeu equeſtris, Juventus, quod notiſſimum. Quod ad Senioris autem vocem; apud Statium[h] legitur *Senior mitiſſime* & *Senior placidiſſime*[i], unde etiam in Chriſtianiſmo inclinantis imperii *Seniores noſtri* uſurpatum[k] pro *Majores noſtri*. Et Corippus[l],

Tantus amor Senioris erat —— &
Quid noſter Senior potuit pater, inſcie diſce.

Et demum, tùm ob adeò frequentem *Seniorum* & *Majorum natu* id eſt זקנים & *Presbyterorum*, ætate ſcilicet Sapientiæ ſeu Dignitatis majorum, in bibliorum vulgata ad eminentiam variatim inter Judæos denotandum, uſum, tum ob tributum ita multipliciter (citra annorum rationem habitam) nomini illi apud veterum alios honorem, invaluit ab anterioribus uſque in noſtra ſecula per Europam Occidentalem, ut *Seniorum* nomen voceſque ab eo diverſimodè formatæ, pro eis qui Imperio, Dignitate, Honore variatim præcellant & barbaro-latinè & in linguis provincialibus veluti Italica, Gallica, Hiſpanica, aliíſque aliquot voces illas ab harum aliqua mutuò ſumentibus adhiberi ſint ſolitæ. De uſu *Senioris* barbaro-latino eóque veteri pro eo qui eſt *Dominus*, quà vox hæc Beneficiarium ſeu Vaſallum in jure feudali reſpicit, perquam obvia ſunt & clariſſima teſtimonia in priſcis Wiſigothorum† Longobardorúmque[m] legibus & Capitularibus Caroli & Ludovici Auguſtorum[n], & in Marculpho[o]; maximè autem in Caroli Calvi Capitulis[p], ubi & *Seniores Presbyterorum*, eorum ſcilicet qui ex Eccleſiaſtico ordine ſic dicti, pro *Patronis* ſeu *Dominis* eorum uſurpatur. Ibi etiam[q], *Et volumus ut unuſquiſque liber homo in noſtro regno Seniorem qualem voluerit in nobis & noſtris fidelibus accipiat*, unde axioma Tranſligeritanorum deducit Antonius Dominicus[r] illud *Nulle terre ſans Seigneur*; Quod etiam de univerſa Francia[s] dicitur. Et *Domnus & Senior noſter* pro ipſo Rege[t] tunc adhiberi ſolitum, unde & *Seniorale*[u] pro poteſtate Regia & *Senioratus*[x] pro ipſo clientelæ jure. Et *Senioris mei*, *Senioris illius* [illegible] uſus

a *In Vita S. Deſiderii apud Anton. Dominicum de Prærogativa Allodiorum pag. 62.*
b *Synod. Laodicen. can. 11. Diſt. 32 c. 18. & 19. Scotus in Sent. 4. diſt. 25. quæſt. 2.*
c *Epiphanius Hæreſ. 79. § 4. Colyridianorum. & vide Claud. Eſpencæum Digreſſion. 1. cap. 17.*
d *De Nuptiis. Philolog. lib. 1.*
e *Vide Claud. Salmaſium in Capitolinum pag. 93.*
f *Sigon. de Rep. Athenienſ. lib. 2. cap. 3. I. Saresbur. in Policratico lib. 5. cap. 9 &c.*
g *Et vide Vulgatam Dan. 6. 7.*
h *Sylvarum lib. 3. in Lacrymis Hetruſci.*
i *Cod. Florentin. apud Fred. Gronovium in Statium cap. 33.*
k *Apollinaris Sidonius lib. 1. Epiſt. 2.*
l *Lib. 1 & 3.*
† *Lib. 8. tit. 5. § 6.*
m *Lib. 3. tit. 4. § 3.*
n *Anſegiſus lib 2. tit. 15. lib. 3. tit. 8. App. 2. tit. 35. lib. 5. tit. 15. 151, 171.*

o *Formul. cap. 7.* p *Apud Piſas ann. 869. cap. 8 & 9. & apud Tuſiacum cap. 11.* q *Cap. Caroli Calvi pag. 69. & vide pag. 74, 75.* r *De Prærog. Allodiorum cap. 13. §. 6.* s *Gallant. du Francaleu chap. 7.* t *Cap. Caroli Calvi in Synod. apud Wermeriam cap. 2. & videſis pag. 8. 135. & 429.* u *Ibid pag. 13.* x *Ibid. pag. 135. 141. 329.*

uſus ſeculis in illis admodum frequens apud Scriptores alios[y]. Inde in formulis vetuſtis Confeſſariorum[z], *occidiſti Seniorem tuum, vel in conſilio fuiſti ut occideretur.* Et in Jure Canonico[a] *Seniores* pro Dominis ac eis à quibus jure beneficiario poſſidet quis prædia, ut vox receptiſſima, occurrit. Nam etiam Excommunicationis formulæ vetuſtiſſimæ ſubjicitur[b] *Seniori ejus ipſa Excommunicatio debet nota fieri.* Hinc Mariana, *tum in monimentis*, inquit[c], *Hiſpaniæ tum in Conciliorum actis præſertim quæ Caroli magni ætate in Gallia habita ſunt Domini & Principes Seniores nuncupari cœperunt.* Sic quidem tunc nuncupatos ſcimus. Tunc cœptum, ut ſic nuncuparentur, nullibi comparet. Imo diu antè, notionis hujus vocabuli receptæ teſtes ſunt leges Wiſigothorum jam memoratæ. Jam verò ex barbaro-latino antè dicto uſu, Linguæ per Italiam, Gallias & Hiſpanias, provinciales cepere hactenuſque retinuere ſua *Signior*, *Senior*, *Seigneur*, etiam *Sieur* & *Sire*[d] ex illo contracta pro *Domino*, & *Signioria*, *Signoraggio*, *Signoreggiamento*, *Sennorio*, & *Seigneurie* pro *dominatu*, *imperio* & *principatu* præter alia non pauca inde deflexa quæ dum dominatum ac principatum diverſimodè (ut maximè in legibus Feudalibus) denotant, originem ſuam ex eo quod *Seniorem* ſeu *Presbyterum* ſignificat ſimul agnoſcunt, unde etiam *Ancianus* ab *Antiano* quod *Seniorem* ſic interpretatur, apud juriſconſultos[e] interdum occurrit. Aliter quidem ſtatuerunt viri aliquot docti de nominis *Senioris* ſic in linguas provinciales recepti origine. Fidentèr nimis Joannes Garſias Juriſconſultus[f] vult *Signior vocem Germanicam fuiſſe primum quâ dominus ſignificatur, deinde ad Italos, Gallos & Hiſpanos tranſlatam & uſu acceptam, non vero ab ætate hoc eſt à Senio deductam quaſi Seniores dominos appellemus. Longe enim*, inquit, *petita iſthac acceptio eſt, præſertim cum videamus minorem viginti quinque annis feudalem patronum eſſe poſſe dato & conceſſo feudo viris ſenioribus, &c.* Ea de re etiam antè egerat ſed modeſtiùs Franciſcus Hotomanus[g] & dubitanter, quoniam toties apud hiſtoricos atque in feudali jure quaſi ipſum quod dominus eſt ſimplicitèr imò quaſi primariò ipſum ſignificaret. Sed ubinam in Germanorum veterum, ut vult Garſias ille, ſeu Septentrionalium lingua reperta fuerit hac notione *Signor* nemini puto conſtat. Et quod ad rationem illam ejus quam & habet dubitando Hotomanus, ætate Juniores etiam minores viginti quinque annis Seniores dici & eo nomine Feuda concedere natu Majoribus qui interim non dicti Seniores, ideoque ab vocabulo latino *Senior* quod primariò ætatem provectiorem indicat in Linguas provinciales neutiquam manaſſe; certè quantum video ea planè perquam frivola eſt & nihili. Quis dubitat quin dignitas illa ſacra Presbyteri nomine notiſſima, id eſt planè *Senioris*, ſæpiſſimè reperiatur in ætate minore eis quibus nomen hoc negatur, ſive Diaconos reliquoſque ordinis Eccleſiaſtici gradus inferiores reliquos ſive plebes ſpectes? Atque ex illa Garſiæ ratione Presbyter neque heic originem haberet à vocabulo ætatem primariò & dein per tranſlationem dignitatem ſignificante, ſed ab alio medium inter Epiſcopum & Diaconum locum ex origine ſui denotante, quod affirmare nimis

y *Hincmarus tom. 2 pag. 834. Aimoinus lib. 4. cap. 31. lib. 5. cap. 4. &c.*

z *Burchard. Decret. lib. 19. cap. 5.*

a *Extr. c. 1. tit. de Cenſibus & DD. ibidem.*

b *Burchardus Decret. 11. cap. 3.*

c *De Reb. Hiſpaniæ lib. 5. cap. 11. & videſis Renat. Choppin. de Feudis Andegavis lib. 2. tit. 2. §. 4.*

d *Paſquier des Recherches de la France liv. 8. chap. 5.*

e *Bald. ad Pacem Conſtantiæ. Zaſius de Feudis.*

f *Lib. de Expenſis & meliorationibus cap. 12. §. 29. Sed hac de re conſulas Carolum* L'oyſeau Des Seigneuries *cap. 1. Bodin. de Repub. lib. 3. cap. 1.*

g *Diſput. 3. de Feudis.*

eſſet ridiculum. Papa, Abbas, Pater, ut dignitatis nomina tribui ſolent eis qui ætate minores ſæpe eis ſunt quibus ſic indigitati præſunt, licet interea majorem Seniorum ætatem ex origine ſui indicent. Tantundem de Senatoribus ſeu Senioribus Romanis aliiſque dicendum qui non raro juniores ætate fuerint eorum non paucis qui in ordine Equeſtri ſeu ſecundo. Ex variante norma ac uſu loquendi vim ſuam obtinent vocabula. Conjectura eſt Andreæ Tiraquelli[h], Juriſconſulti eximii, *ex eo fortaſſe fieri ut Seniores interdum pro Dominis uſurpentur*, quoniam, in loco uno & altero Orientis, ſingularis quædam maximi natu, ut familiæ reliquorum Domini, prærogativa apud veteres reperta. Nempe in Aromatifera Arabiæ regione, narrante Strabone[i], *κοινὴ κτῆσις ἅπασι τοῖς συγγενέσι, κύριος δὲ ὁ πρεσβύτατος*, *Bona cunctis conſanguineis communia; ſed natu grandior* aut *omnium Senior Dominus eſt*. Et in Tapobrana, teſte Diodoro Siculo[k], *ἑκάστου συστήματος ὁ πρεσβύτερος ἀεὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καθάπερ τις βασιλεύς, καὶ τούτῳ πάντες πείθονται*, *in quolibet Sodalitio qui Senior eſt ſemper imperium obtinet, veluti Rex, eique univerſi obedientiam præſtant*. Et *μετὰ τοῦτον ὁ πρεσβύτατος διαδέχεται*, *& poſt eum qui natu eſt maximus ſuccedit*, qualis planè Hiberniæ locis in aliquot mos ille quem **Taniſtrie** vocitamus. Sed longè nimis puto atque ex origine nimis anguſta ſic petitur *Senioris* notio qua Domini ſignificationem induit. Id interim manifeſtum eſt, nec *Seniorem* nec quæ inde fiunt in linguis provincialibus ex origine ſui *dominum* omninò denotare, ſed ex uſu recepto quo tum ſummis Principibus dignitatibúſque tum minoribus, nec civilibus ſolùm ſed & tam Academicis aliquot (ut cum nomine *Sir* inde facto artium baccalaurei noſtri compellantur) quam Eccleſiaſticis diverſimodè tributa ſunt, in vocem *domini*, præcellentiam itidem ſed perquam varie ſignificantem, Latinè migraſſe. Unde etiam tam Deum ipſum *Signior*, *Seigneur*, *Sennor*, vocant Itali, Galli, Hiſpani ut prænomine in *Domine Deus*, quam itidem Reges, Principes, alios præcellentiores, ut in uſu *Seigneur*, *Sieur*, *Sire* & cognatorum multiplici. Parilis vocis apud Anglos uſus ex lingua Normannica, quâ Rex *noſtre Seigneur le roy*, & Proceres Magnates & Prælati *les Seigneurs ſpirituaulx & temporaulx*, id eſt, *Seniores ſpirituales & temporales*, locutionibus in ſolennioribus & actis publicis ſæpiſſime occurrentibus vocitati. Etiam in Jure Feudali noſtro paſſim Dominus feudalis lingua illa *Seigneur* appellatur, tametſi non ſit ex Proceribus ſeu Nobilitate quam vocitamus Majorem. Atque ex Noſtratium uſu veteri argumentum habetur non leve, Seniorum proculdubio vocem in Dignitatis nomen ex ipſa origine ſui quà ætatem denotat & quà cum Presbyteris idem eſt tranſiiſſe, quòd *Seniores* ſeu *Senatores* dignitate Latinè ſic dicti Ealdormannum **Eldermen** ſeu **Aldermen** vocarentur, id eſt planè nec aliud quàm **Elders** ſeu Seniores ut ex ætate vox illa primariò ſignificat. In legibus vetuſtis Anglicanis, ubi de Comitibus & Conſulibus provinciarum agitur, *apud*[l] *Anglos antiquitus vocabantur* **Aldermen** *quaſi Seniores, non*

propter

h *De Iure Primigeniorum. in præfat.* §. 214. & *videſis ibi* §. 75. &c.

i *Geograph.* 16.

k *Bibliothec. lib.* 2.

l *Apud Rog. de Hoveden Annal. part.* 2. *pag.* 607.

propter ſenectutem, cum quidam adoleſcentes eſſent, ſed propter ſapientiam. Hinc Duces, Comites, Reguli, principes, ac primates provinciarum, urbium, oppidorum, variatim apud Majores noſtros ſic dicti, quod liquet maximè ex Annalibus aliiſque ſcriptis Angloſaxonicis cum Latinis Bedæ, Florentii, Huntingdonienſis, Hovedenii, ejuſmodi aliorum annalibus collatis. Hundred Ealdor[m] erat *Centurio* ſeu *Centuriæ præfectus*, Suþſeaxna Ealdorman *Comes Auſtralium Saxonum.* Item Ealdorburh *metropolis*, ut Græca ealdorburh *Conſtantinopolis.* Et cum Georgius Cappadox qui ſancti nomine fruitur, Comes Cappadociæ apud veteres nuncupetur, Alfricus[n] in ejus vita Angloſaxonica Ealdorman on þære ſcyre Cappadocia eum vocat. Hinc Alfwinus ſub Eadgaro Rege *Aldermannus*[o] *Angliæ* dictus ſeu Principis locum per Angliam ſuſtinens. Nam & ubi Beda habet[p] anno 640 de Earconberto Cantuariorum Rege, eum idola deſtrui & jejunium quadrageſimalè obſervari per totum regnum ſuum *Principali autoritate* præcepiſſe, Angloſaxonica verſione ſubſtituitur mid his Ealdorlicneſſe quaſi diceres *Senioralis*, ſeu *Senioratus ſui* autoritate. Atque ut yldran yldrum in Euangeliis Saxonicis ita etiam & Ealdrum & Ealdras pariter & Ealdormannum pro Senioribus & Viris principibus ex uſu jam oſtenſo, adhibita eſſe palam eſt. *Seniores, Scribæ & Principes Sacerdotum* apud Matthæum vertuntur[q] yldrum and bocerum and ealdormannum þæra ſacerda. Et *Principes Sacerdotum*[r] *& Seniores populi* þæra ſacerda ealdras and þæs folces ealdras ſæpiùs; ubi Seniores & Principes planè velut ſynonyma. Etiam in eodem capite[ſ] non ſemel pro *Principibus Sacerdotum & Senioribus* Angloſaxo þæra ſacerda Ealdras and þa hlafordas ubi pro Senioribus *lhafordas* quod poſtmodum in **Laverds** & dein in **Lords** pro *Senioribus* ſeu *Seigneurs* aut *Dominis* expreſſim ſubſtitutum. Alibi autem in eadem verſione[t] heah ſacerdum pro *principibus Sacerdotum* & Ealdormannum pro *Senioribus*. In Luca autem ubi dicitur *quia*[u] *oportet filium hominis multa pati & reprobari à Senioribus & principibus Sacerdotum & ſcribis* Ealdrum pro *Senioribus* & Ealdormannum pro *Principibus Sacerdotum* adhibetur, uti etiam alibi[x] in ejuſdem Euangelio ubi pro *ad Principes Sacerdotum magiſtratus templi & Seniores* habetur to þam ealdormannum and to þam ƿitum and þæs temples ealdrum. *Seniores* heic ƿitum redduntur ſeu *ſapientes* & magiſtratus etiam ealdrum ſeu *Seniores.* Paulo poſt etiam ibi[y] & folces yldran pro *Senioribus populi*, & ſacerda ealdermenn pro *Principibus Sacerdotum*; quemadmodum etiam in ſacro ſermone זקני הכהנים *Seniores de Sacerdotibus* pro primariis ſeu principibus Sacerdotum ſubinde[z] uſurpatur. Tranſit poſtmodum

 Saxo-

m *Norllus in lexic. Saxonico MS. & Henric. Spelman. in Gloſſario.*
n *MS. de vitis Sanctorum tit. 3. & videſis Tit. Honor. par. 2. cap. 5. §. 2.*
o *Hiſt. Rameſeienſis apud Camden Brit. pag. 368.*
p *Hiſt. Angl. 3. cap. 8.*
q *Matth. 16. 21.*
r *Ibid. 27. 1. & 3. Marc. 10. 33.*
ſ *Comm. 12. & 20.*
t *Marc. 8. 31. 11. 27. 14. 43.*
u *Cap. 9. 22.*
x *Cap. 22. 52.*
y *Ib. comm. 66.*
z *2. Reg. 19. 2. Iſaia 37. 2. Ierem. 19. 1.*

Saxonum Ealdoꞃmam (quà Comitem denotavit ſeu provinciæ præſidem) in Danicum Eoꞃle ſeu **Earle**; retenta interim eâdem etiam hactenus voce in muneribus primariis Civitatum, ut Decurionibus Londini, Eboraci, aliarum plerarunque etiam & villularum aliquot, quod nemo apud nos neſcit, deſignandis. Summa demum eſt, ex jam dictis palam cerni, Vetuſtiſſimum, Diffuſiſſimum & perquam variatim Ampliſſimum atque admodum Multiplicem per ſecula anteriora & gentes Orientis Occidentíſque velut univerſas, fuiſſe uſum vocum Presbyterorum & Seniorum aliarúmve ejuſdem prorſus ſignificationis; & uſum ſanè ejuſmodi ut nullum omninò Dignitatis nomen aliud, quantum ad Diffuſionis Amplitudinem hiſce fuerit æquiparandum. Cùm autem utraque idem ipſum ex origine ſui denotent, Altera ſeu Prior ſyllabas ſuas retinens, ſub quartum Chriſtianiſmi ſeculum (ut viris doctiſſimis dudùm eſt appoſitiſſime animadverſum) Sacerdotis ſeu *ἱερέως* notione apud Eccleſiaſticos induta eſt; unde quidem evenit ut, quoties in Vulgata, quæ tunc etiam nata eſt, Presbyteri vox, in Novo fœdere, è Græco retenta eſt, pro Sacerdote ea fuerit dein vulgò intellecta, *Senioris* ibi vocabulo pro *aliis antiquioribus & autoritate præcellentibus*, nec Sacerdotibus ſumto, quale diſcrimen viri aliquot docti[q] ex verſione Vulgata obſervari etiam volunt ubi capite in eodem ac eadem rerum periocha, *Apoſtoli & Presbyteri* ſemel & *Apoſtoli & Seniores* aliquoties eandem circa rem memorantur, cum in Græco Πρεσβύτεροι indiſcriminatim ubique illic habeatur. Sed viderint ipſi qui ejuſmodi diſcrimen tueri certant, uti & alii qui tale quidem aut quod magis mirum videatur faciunt, haud Vulgatæ omninò ſequaces, qui ſemper πρεσβυτέρους in N. T. vertunt *Anciens*, **Elders**, **Ouderlingen** (adeóque pro eiſdem ſumunt ibi, ut debent, *Presbyteros & Seniores*; quantum ad vocum ſignificationem) quos tamen ipſi in miniſtros ſacros ſeu reverà Sacerdotes & eos qui ejuſmodi non fuerint pro libitu diſtinguunt, adeóque tam dignitatis (ut vocant) Laicæ quàm miniſterii Sacri Presbyteros faciunt; quorum hos volunt aliqui etiam in vernaculis ſuis linguis Presbyteros (nomine Græco ſic retento) nuncupari, illos autem, quod meritò ſanè mirere, tantùm Seniores ſeu **Elders**; cum intereà in loco ipſo notiſſimo illo, unde[r] diſtinctio illa elici ſolet; pariter non Græcè ſolum ſed & in Vulgatæ latina expreſſim dicantur *Presbyteri* quotquot ſive in horum ſive in illorum Seniorum ibi numero fuerint cenſendi. Sed ut *Presbyteri* vox, ita jus natalium ſuorum primigenium ſeculo jam dicto, in Chriſtianiſmo Eccleſiaſtico, exuere cœpit, ita Altera illa *Senioris* & barbaro-latine & per linguas Provinciales, in Chriſtianiſmo Politico, *Domini* ſignificationem, ut oſtendimus, à temporibus vetuſtiſſimis nacta eſt. Sed de ſingulari illo Judicum apud Ebræos, per ſecula illa Legis dationem antevertentia, Nomine & Dignitatis in poſteritatem variatim transmiſſo titulo, nec tamen illis ita proprio ut ex Nominis ſeu Dignitatis ipſius vi quiſquam Judex, ſine creatione in præfecturam juridicam expreſſa, haberetur (qua de re etiam plura capite proximo) hæc dicta ſunto.

q *Lorinus ad Act.* 15. 4. *vide comm.* 2. 4. 22. 23. 41.

r 1. *Tim.* 5. 17.

Cap. XV.

Judicem unicum, *ex Iure Noachidarum, ſuffeciſſe. De Judicum* Sodomæ *Numero, cui præfuiſſe* Lotum, *habetur in Traditionibus Ebraicis. Numerus eorum à quibus ex* Jethronis *Moſis ſoceri conſilio populus regeretur. De* שוטרים Shoterim (*qui* Γραμματοεισαγωγεῖς *Græcis dicti*) *in* Judicum *illorum* miniſterium *conſtitutis.* Kinitæ. *Temerè nimis à nonnullis* Judices *forenſes, eorúmque numerum* Septuagenarium *tempori quo in* Ægypto *&* *in* Deſerto *ante legis dationem agebant* Ebræi, *aſſignatum. Ex ſolo* Presbyteri *ſeu* Presbyterii *nomine, nec* Singulari *cuiquam nec* Conſiſtorio *alicui* Iuriſdictionem *aliquam* forenſem, *apud Ebræos, unquam competiiſſe.*

SEquitur ut, juxta inſtitutum ſuperius, de Judicum Numero per intervallum quod primariò præ manibus eſt, videamus. Receptum eſt apud Talmudicos, ex jure Noachidarum, adeóque eo quod per Intervallum hoc obtinuit, ſuffeciſſe in præfecturis Juridicis ſingulis דין אחד [a] *Judicem unicum*, contrà quàm regulariter poſteà, ex more ſub Lege Ebraico, in terra Sancta, admiſſum eſt, ut libro ampliùs oſtenditur proximo. Adeóque in Præfecturis ejuſmodi omnimodis Judex unicus juriſdictionem tam circa Sacra quàm Profana, aliúſve Judicum numerus, pro vario conſtituentium arbitrio, omnigenam rite, id eſt ex Jure obtinente receptóque Naturali & Divino, exercere potuit. Rara quidem eſt Judicum illorum per tempora illa mentio expreſſa. Sed ad illud [b] *& Lot ſedebat in porta Sodomæ* (quando angeli ad eum veniebant) adnotant ex Cabala ſeu traditione veteri Magiſtri [c] אותו היום מנוהו שופט עליהם *Eodem die conſtituerunt eum ſibi judicem.* Etiam aiunt Lotum ſummum Sodomæ & principalem fuiſſe Judicem eóque nomine Quinque aliis quos primarios item nuncupabant Sodomitæ, præfuiſſe. Scilicet in *Bereſith rabba* [d] legitur, אותו היום מינוהו ארכי דיינים חמשה ראשי דיינים היו בסדום קץ שקר ורב שקר רב מסטירן רב גבל וקלא פנדר לוט היה ארכי הדיינים שבכולן בשעה שהיה אומר להם דברים שהם ערבים להם הן אומרין לו גש הלאת סק לעיל ובשעה שהיה אומר להם דברים שאין ערבים להם היו אומרין לו האחד בא לגור וישפט שפוט *Eodem die conſtituerunt eum Principem Judicum. Quinque nimirùm fuere in Sodoma Judices primarii,* ſeu *etiam judicibus aliis præminentes, Katz-ſhaker* (legunt aliqui קו שקר *Kau-ſhaker*) *& Rab-ſhakar, Rab-Miſterin, Rab-Gabal, & Kala-Pindar. Locus autem erat ſummus* ſeu *Princeps Judicum ibi univerſorum* (Iſachar Ben Nepthali interpretatur הראש ואדון *Caput & Dominus*) *Quoties diceret ille ea quæ eis placerent, dicebant ad eum illi, ſecede illuc* [e] *id eſt, aſcende in ſuggeſtum* (ſeu ut Iſachar ille ibi, עלה ושב למעלה *aſcende & ſede loco in ſuperiori*) *quoties autem quæ eis diſplicerent proferret, dicebant ad eum illi, hic unicus* [f] *huc advenit ut apud nos peregrina-*

a *Gemar. Hieroſolym. ad tit.* Kidoſchin *cap. 1. fol 58. col. 3. Maimon. tract.* Melakim *cap. 9. & videſis lib. 7. de Jure Nat. & Gent. cap. 6. pag. 813.*

b *Geneſ. 19.1.*

c *Iarchius ibid.*

d *Paraſch. fol. 56. col. 1.*

e *Geneſ. 19.9.*

f *Ibidem.*

grinaretur & jam juriſdictionem exercet. Quicquid autem de aliis fuerit ſive locis ſive perſonis per hæc tempora hanc circa rem ſtatuendum, illud interim palàm eſt, apud Ebræos Moſem ipſum poſt migrationem ex Ægypto, aliquandiù ex veteri illo, de Judice unico, Jure, ſolum [g] in hoc intervallo judiciis præfuiſſe omnimodis adeóque juriſdictionem tam circa Sacra quàm Profana legitimam exercuiſſe; id eſt uſque ad inſtitutas illas ex Jethronis conſilio præfecturas numeroſas, de quibus heic maximè agendum. *Factúmque eſt*, inquit Moſes ipſe [h], *in craſtino* (in capite ſcilicet hæc tradit Exodi decimo octavo, quod primam legis Moſaicæ dationem proximè [i] antevertit) *ut ſederet Moſes ad judicandum populum; ſtabátque populus juxta Moſem à mane uſque ad Veſperam. Et videns ſocer Moſis omnia quæ ille faciebat populo, ait, quænam hæc res quam tu facis populo? quare ſedes* (לבדך) *ſolus & cunctus populus ſtat juxta te à mane uſque ad Veſperam? Et reſpondit Moſes ſocero ſuo, quoniam venit populus ad me* (לדרוש אלהים) *ad quærendum deum* (Græci ἐκζητῆσαι κρίσιν παρὰ τοῦ θεοῦ *quærere judicium à Deo*, Vulgata *quærens ſententiam Dei*, Chaldæus uterque למתבע אלפן מן קדם יהוה *ut quærat doctrinam à facie Domini*, ſeu *à Domino*; Judæi Mauritanienſes, ان يطلبوا علما من عند الله *ut quærant ſcientiam à Deo*; Saadias Gaon ut يطلبون امر الله *quærant decretum* ſeu *negotium Dei*; uti etiam Arabica Editionis Jaianæ, quæ plerunque Saadiæ Conſtantinopoli olim editæ conſona, heic pro Jethro ſemper habet شايب *Soaib*, nomen apud Mahumedanos Jethroni tribui ſolitum; Hiſpanienſes Judæi *por requirer al Dio*; Syrus למשאל מלתא מן אלהא *ut poſtulent verbum à Deo* aut *Dei placitum*; Verſio penes me MS. لسمعوا القول من الله *ut audiant vocem à Deo*, Gloſſa ordinaria *ad quærendum* תלמוד כפי הגבורה *doctrinam ab ore Dei*) *Cum fuerit illis cauſa aliqua, venit ad me & ego judicium decerno inter virum & proximum ſuum atque oſtendo ſtatuta Dei & leges ejus. Et ait ſocer Moſis ad illum; non eſt bona res quam tu facis. Laſſitudine fatigaris tam tu quàm populus iſte qui tecum eſt. Nam gravior eſt hæc res quàm quod tu ſolus eam perficere poſſis. Nunc igitur audi vocem meam & ego conſilium tibi dabo & erit Deus tecum. Adeſto tu populo* מול האלהים *in his quæ ad Deum pertinent* ſeu *reſpectu Dei ut referas cauſas ad Deum. Docebíſque eos ſtatuta & leges* (vulgata, *ceremonias & ritum colendi*, pro eo quod eſt את החוקים ואת התורות *ſtatuta & legem*) *& oſtendes illis viam in qua ambulent atque opus quod faciant. Providebis igitur ex omni populo viros potentes & timentes deum, viros veraces,* שנאי בצע *odientes avaritiam* ſeu *quæſtum* (Chaldæus uterque דסנן לקבלא ממון *qui oderint accipere pecuniam*; Syrus, וסנין שוחדא ונכל *& odientes munus & fraudem*) *ponéſque ſuper illos* שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות *Principes mille, Principes centum, Principes quinquaginta, & Principes decem* (Græci heic, *Chiliarchos, Hecatontarchos, Pentecontarchos, & Decarchos,* ſeu

g Exod. 18. 14.

h Ibidem.

i Exod. 19. 1.

ſeu *Decadarchos*; Vulgata *tribunos*, *centuriones*, *quinquagenarios & Decanos*, quæ verſio eſt apud Chriſtianos receptiſſima. Syrus, Chaldæi, Arabes, Perſa, ita vertunt ut, quemadmodum in Ebræo, non ſatis liqueat utrum obliquo an recto caſu numeri qui שרי *Principes* heic ſequuntur ſint ſumendi, nempè utrum Principes ipſi eſſent milleni, centeni, quinquageni, decem, an millenis, centenis, quinquagenis, decem, princeps quilibet præeſſet. Etiam Saadias Gaon, رووسا الاف ومبين وخمسين وعشرات *Principes mille, centum, quinquaginta, decem*; Judæi Hiſpanienſes, *y pornas ſobrellos Mayorales de milles, mayorales de cientos* &c. Græcienſium Judæorum verſio Græco-barbara, ἄρχυς χιλιάδρυς, ἄρχυς ἑκατόδρυς, ἄρχυς πλωίδρυς καὶ ἄρχυς δεκάρυς. Germanienſes Judæi, Heeren toueſandt / Heeren hundred / Heeren funffzig / und Heeren zehen / quaſi de principibus ſeu præfectis ipſis, non de eis qui ſuberant, numeros ibi ſumerent, quâ de re plura ſtatim. Certè & Arabs penes me vetuſtus MS. in Deuteronomio (ubi de his rurſus agitur) *& conſtitui* رويسا عليكم رويسا علي الالوف ورويسا علي المبات *Principes ſuper vos, Principes ſuper mille, Principes ſuper centum*, adjectis quinquaginta & Decem ſine علي ſeu *ſuper*) *Et judicent illi* (pergit ſacer ſermo) *populum omni tempore, & omnem rem magnam* (id eſt כל הדבר הגדל ubi Græci τὸ ἢ ῥῆμα τὸ ὑπέρογκον, *verbum quod gravius fuerit*) *ad te referent. Ipſi verò judicabunt* כל הדבר הקטן (τὰ βραχέα τῶν κριμάτων, *leviora quæ in judicium deducta fuerint* univerſa) ſeu *rem omnimodam levioris momenti*; *& ſic levius erit tibi portabúntque illi tecum. Si verbum hoc feceris* וצוך אלהים *& Deus tibi præceperit* (Vulgata *implebis imperium Dei*) *poteris ſuſtinere*; *& nihilominus populus ille ad locum ſuum veniet in pace. Obedivit itaque Moſes voci ſoceri ſui & fecit omnia quæ ille dixerat. Et elegit Moſes viros potentes ex omni Iſrael & poſuit eos capita* ſeu *principes ſuper populum, Principes mille, Principes centum, Principes quinquaginta, & Principes decem. Et illi judicaverunt populum omni tempore. Sed* הדבר הקשה *cauſam difficilem referebant ſeu afferebant ad Moſem, & cunctam rem parvi momenti ipſi judicabant.* Græci autem codices poſt decadarchos aliqui, etiam & pervetuſtus ille in bibliotheca heic regia, ſubjiciunt utroque in loco, ϗ γραμματοεισαγωγεῖς, de quibus nihil heic in Ebræis. Sed de eis mox plura. Samaritani autem Pentateuchi heic inſertam habent velut in Exodo etiam à Moſe ſcriptam hujuſce rei narrationem quæ in Principio Deuteronomii[k] occurrit. *Obedivit itaque Moſes voci ſoceri ſui, fecitque omne quod dixerat. Dixit igitur Moſes populo, non potero ego ſolus ferre vos. Dominus deus veſter multiplicavit vos. Nam ecce vos eſtis hodie ſicut ſtellæ cœli præ multitudine. Dominus Deus patrum veſtrorum addat vobis, ſicut vos, mille vicibus & benedicat vobis, ſicut locutus eſt vobis*; איכה אשא לבדי טרחכם משאכם וריבכם *quomodo feram ſolus laborem veſtrum, onus veſtrum & litem veſtram? Date ex vobis* ſeu *date vobis viros ſapientes, intelligentes & prudentes ſecundum tribus veſtras* (Vulgata *quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris*) *& ponam eos in capita veſtra* ſeu *vobis principes* aut *duces veſtros* ויענו ויאמרו *& responderunt*

[k] Deut. 1. 9.

runt & dixerunt (male pro ותענו אתי ותאמרו *& reſpondiſtis mihi & dixiſtis*, ut in Deuteronomio etiam Samaritano) *bona res eſt quam propoſuiſti faciendam. Tum accepit capita tribuum* (ita perſona in tertiam mutatur) *viros ſapientes & intelligentes & conſtituit eos capita ſuper eos, principes* ſeu *præfectos mille, principes centum, principes quinquaginta & principes decem,* ושוטרים לשבטכם *& miniſtros, apparitores, lictores ſecundum tribus illorum* ויצו את שופטיהם (ſic codex heic Samaritanus) *Præcepit quoque judicibus eorum* (pro ואצוה את שופטיכם *& præcepi judicibus veſtris) dicens ; audite inter fratres veſtros & judicabitis juſtitiam inter virum & inter fratrem ejus,* ובין גרו *& inter eum qui ei eſt alienigena* ſeu *hoſpitem ſuum*, aut *peregrinum. Non cognoſcetis facies in judicio. Parvum ſicut magnum audietis. Non timebitis à facie viri quoniam judicium Domini eſt iſtud. Rem autem vobis difficilem deferetis ad me & audiam eam & præcepi vobis omnia quæ facienda erant. Et judicabant populum omni tempore, Rem quamlibet difficilem referentes ad Moſem. Sed omnem rem parvam judicabant illi.* Ita Samaritani codices ex primo Deuteronomii capite, ubi hiſtoriolam hanc repetit Moſes, Exodi decimum octavum ſui ſeu periocham illam in qua rès integra continetur in-

l *Lib. 3 cap. 3.* terpolarunt, vera quidem tradentes ſed malè collocantes. Joſephus [l] autem Jethronem, monuiſſe Moſem ait, inter Ebræos fuiſſe alios judiciis ſatis idoneos, φροντίσαι δὲ τοσούτων μυριάδων σωτηρίας οὐκ ἄλλόν τινα δύνασθαι μὴ Μωυσῆν γινόμενον, *Curam verò tot millium ſalutis ſuſtinere poſſe neminem præter Moſem ipſum aut ſui ſimilem.* Tibi ipſe igitur parcens, inquit, alios litibus, actionibus, controverſiis dirimendis præfice. Tu verò μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ, *Solo Numinis cultui* deditus eſto, ſeu ut Ruffinus *ad ſolum Dei miniſterium retine temetipſum* quo faciliùs populum è præſenti neceſſitate eximas. Meis ergo conſiliis utere & στρατὸν *exercitum* ſeu copias diſtribuens, per dena millia, per millia, per quingentos, per centum, per quinquaginta, per triginta, per viginti & demum per decem, numero horum cuilibet ἄρχοντας *principes* ſeu ut Ruffinus *Judices* conſtitues, ἔσω δέ τις ἐπὶ τούτοις εἷς τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ τῶν ἀρχομένων ἀριθμοῦ λαμβάνων, *Sit verò aliquis ſuper iſtos unus qui nomen à numero eorum qui ei ſubditi fuerant accipiat.* Jam verò ex ipſis locutionis Sacræ verbis non palàm omninò liquet utrum Principes ſeu præfecti plures an unicus tantùm cuique præfecturæ qualiſcunque ea aliàs eſſet, conſtitueretur. Nam pluraliter, ut vides, Principes dicuntur, qui ſic in quolibet numero plures eſſe potuiſſent, rum ut plures in una præfectura Conſules, Suffetes, Ephori, id genus alii. Nec quidem ſatis ex ſacro ſermone conſtat utrum Præfectorum numerus an Subditorum deſignetur. Scilicet utrum per millenos, centenos, quinquagenos, denarios, populus diſtributus ſuos ſibi ſeorſim haberet præfectos, ut tribunos ſeu chiliarchas, centuriones, quinquagenarios & decanos ita ex ſubditorum numero de-

m *Videſis 2. Paralip. 25, 5.* nominandos [m] (quod à Joſepho ac paſſim in verſionibus Chriſtianorum admittitur) an totidem principes ſeu præfecti per præfecturas ita diſpoſiti fuerint ut Mille viri alia, centumviri alia, alia quinquagintaviri & demùm alia decemviri collegia juridica ſic conficerent. Neque enim dicitur in ſcriptura *Principes ſuper mille*,

Prin-

Principes ſuper centum, ſed *pones ſuper illos*, *Principes mille*, *Principes centum* &c. quæ in origine, ut in Latinis his, diverſam etiam habent ſignificationem. De verſionibus Orientalium & in Occidente Judæorum ſuprà monuimus. Et certè quantum ad Græcos ſeu Septuaginta interpretationem attinet, verba ipſa ut juxta Secundum heic ſenſum capi poſſint non ita eſt abſonum. Nam verbi gratia *δεκάδαρχος* non ſolùm eſt *Decanus* ſeu qui decem aliis præeſt, verùm etiam *Decemvir* ſeu unus è collegio è decem conflato, ut ſcimus ex ejuſdem vocabuli apud Plutarchum alióſque uſu. Adeóque etiam de reliquis præfecturis à numero ibi denominatis tantundem non immeritò dici poteſt. Sed verò vetuſtiſſimus & præ aliis longè receptiſſimus eſt Ebræis ipſis ſenſus heic Prior, ſeu is quo eorum qui præfectis ſeu principibus jam dictis ſubderentur numerus in cauſa omninò nominis cuilibet eſſet præfecto ſeu principi. Nec minùs recepta eſt ſententia de unico ac ſingulari in præfectura unaquaque Judice ſecundum illud quod è Joſepho adnotavimus. Ampliſſimum item hinc Judicum faciunt numerum ac mirandum Talmudici, quod ut ritè intelligatur, res paulò altiùs repetenda. Exierant ex Ægypto adeóque in deſerto hoc tempore fuere [n] כשש מאת אלף רגלי הגברים לבד מטף *quaſi* ſeu *circitèr ſexcenta millia virorum peditum abſque parvulis*, ubi in vulgatæ codicibus aliquot adjicitur *atque mulieribus*. הגברים *viros* exponit ibi gloſſa non ſine ſacri ſermonis [o] autoritate per מבן עשרים ומעלה *viginti aut plures annos natos*. Hoc numero virorum per millenos, centenos, quinquagenos & decem tributo, cuique millenario numero unicum præfuiſſe judicem aiunt, cúmque Principem millium in textu dici, ſic centenario cuique centurionem, quinquagenario pentecontarchon & denario decanum ſeu decurionem; ita ut intereà quilibet judex numeri quo denominaretur ipſe pars eſſet; quâ tamen de re dubitarunt aliqui [p] numerum egredientium ex Ægypto ita augentes ut ſenes ſexagenarios quamplurimos, non magis in rotundo illo 600000 numero atque parvulos (ſic illi) cenſitos, ſimul egreſſos eſſe velint, & diſtributis per numeros ſic viris peditibus jam dictis eſſe præfectos. Adeóque ſic ſine judice ipſo qui præficeretur, integer foret ubique numerus denominans. Et Philo [q] *Exeuntium*, inquit, *οἱ μὲν ἄνδρες ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ ἑξήκοντα μυριάδας ἦσαν· ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος πρεσβυτέρων, παίδων, γυναικῶν οὐ ῥᾳδίως ἀριθμηθῆναι*, *Ii qui virili erant ætate, fuere ſupra* 600000. *Reliqua turba, ſenum, puerorum, mulierum facilè iniri non poterat numerus*. Proſelytos, item ſervos, alios id genus adjicit. Sed verò rotundus ille (quem adeo intuentur heic Talmudici) numerus ſexcentorum millium per chiliadas, hecatontadas, pentecontadas & decadas diſtributus, cœtus reddit ſingulares adeóque Principes ſeu Præfectos inde denominandos ſeptuagies octies mille & ſexcentos, ad hunc modum.

In numero	600000
Chiliades ſunt,	600
Hecatontades	6000
Pentecontades	12000
Decades	60000

n *Exod.* 12. 37. *Num.* 11. 21.

o *Num.* 1. 3.

p *Vide* Chiskuni *fol.* 99. b. & Toſiphoth *in Talmud. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. a. *item Gemar. Babylon. ad tit.* Baba Bathra *cap.* 8. *fol.* 121. b. *conſulas item Numer.* 1. 46.

q *De vita Moſis lib.* 1. & *vide Exod.* 12. 38.

Ita Præfectorum ſumma fit 78600. Tam in numeris quàm in ſumma, ſive librarii ſive typothetarum incuriâ, error fit in illuſtriſſimi Hugonis Grotii editis [r] ſatis craſſus ſed facillimè in ſchema hujuſmodi quod planè voluit ipſe corrigendus. Recenſionis hujus judicum teſtimonia habentur in Gemara utraque expreſſiſſima. Hieroſolymitana [s]; כמה הן שופטי ישראל שבע רבוא ושמונת אלפים שש מאות שרי נ׳ י״ב אלף שרי עשרת ששים אלף נמצאו שופטי ישראל ז׳ ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות *Quotnam fuerint Judices Iſrael* (ex inſtituto illo conſilio Jethronis fundato) *ſeptuagies octies mille & ſexcenti. Principes mille ſeu Chiliarchæ fuere 600, Centuriones 6000, Pentecontarchi* 12000 *& Decani 60000. Ita conficitur numerus Judicum Iſrael* 78600. Idem ipſum occurrit in Babylonia Gemara [t], præfixo ſolenni illo תנו רבנן *Tradunt Rabbini.* Atque ad hunc modum numerari heic non raro ſolitum eſt. De Numero hoc mentio eſt apud Abenezram ad locum quem tractamus Exodi ubi legitur, ſi juxta receptiorem ſententiam enumeres, מספרם יתר מע׳ אלף וט׳ אלפים *numerus eorum ſupra* 79000, quod pariter in Bombergianis habetur ac Buxtorfianis. Sed pro וט׳ reſtituendum proculdubio וח׳ id eſt 8000 pro 9000. Nam ſupra 78000 excrevit numerus, juxta ante oſtenſa. Minor tamen erat quàm 79000 quadringentis. In Abarbinelis etiam editis malè excuditur primò מח׳ אלף ותר׳ 48600 pro עח׳ ותו׳ 78600 & paulo pòſt עא׳ אלף 71000 pro עח׳ 78000, ubi de numero hoc judicum agitur. Diſplicuit autem numerus hic maximè Abenezræ qui, tum ex eo quod habetur de Principibus apud Salomonem [u] *propter iniquitatem terræ ſunt multi principes ejus*, tum quoniam tam inuſitatus ac prodigioſus ſic fit numerus judicum, vetuſtam illam ac Talmudicam non libentèr admittit ſententiam, nec ita ſacra vult verba accipienda. Sed quaſi conſuluiſſet Jethro & ſtatuiſſet Moſes, ex eis qui variatim primores ac præ aliis conſpicui eſſent ſive millium, ſive centum, ſive quinquaginta, ſive decem in familiis ſuis ſervorum, miniſtrorum, aliorum domini, ſeligendos eſſe judices, nec rationem integri eorum qui exierant ex Ægypto numeri, ut ſuperiùs, omninò in recenſione habendam. Alii (quibus illud Solomonis de Principum numero intelligitur de terra cui Principes pari poteſtate imperant numeroſiores, non ubi diſpari ac ſubordinatâ) numerum in ſermone ſacro nolunt intelligi quaſi cuilibet exeuntium ſummæ unicus fuiſſet præfectus, ut in utroque Talmude ſententia traditur, ſed pro Synedriis ſingularibus ſumi, veluti millevirorum, centumvirorum, quinquaginta virorum, decemvirorum collegiis (qualia in urbibus provinciiſque Chriſtianorum non raròo, aliorúmque vetuſtiorum) iiſque per ſingulas tribus collocatis. Abarbinelis verba ſunt [x] אין ספק אצלי שעל זה נאמר כאן שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות רוצה לומר שרי אלפים שיהיו אלף איש שרים נכנסים בעצה ההיא ושרי מאות נכנסים בעצה אחרת ושרי חמשים בעצה אחרת ושרי עשרות בעצה אחרת וזה בכל שבט ושבט כי לא היה המספר הזה מיוחס לנשפטים אלא לשופטים וגו׳ *Mihi eſt perſuaſiſſimum ideo dici heic præfectos ſeu principes mille & præ-*

r Ad Exod. 18.

s Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

t Ad tit. Sanhedrin cap. 1. in verbis poſtremis. Vide Jarchii gloſſam in Exod. 18. 21. & Deut. 1. 16. Chiskuni fol. 99. b. Mechiltha fol. 23. col. 1. R. Jacob Bar Selomoh in Ein Iſrael part. 2. fol. 99. col. 3. Abarbinel in Pirush Tora fol. 165. col. 1. 166. col. 2. Abenezra in Exod. 18. 21. Levi Ben Gerſom in Pirush fol. 73. col. 2. Iſaac Ben Amera in Akada Iſaac fol. 141. col. 4. Lyran. ad Exod. 18. &c.

u Proverb. 28. 2.

x In Pirush Tora fol. 166. col. 3.

& præfectos centum & præfectos quinquaginta & præfectos decem quoniam fuere præfecti principes ſeu Judices mille è quibus conficiebatur concilium unicum, uti & centum è quibus centumvirorum concilium aliud, & quinquaginta virorum aliud atque aliud demum decemvirorum idque per tribus ſingulas (unde ſingulis ſua conflarentur tum Synedria) *nec omnino pependiſſe numerum ex eis qui præfecturis juridicis ſuberant ſed ex ipſis qui judiciis præficerentur &c.* quod ſanè verſionibus aliquot ſupra memoratis eſt ſatis conſonum. Et ſanè quod ad tribuum heic rationem attinet; vetus eſt Rabbinorum aliquot[y] ſententia inſtitutionem illam ideo fuiſſe שיהו שם שנים עשר סנהדריות של שנים עשר שבטים ומשה על גביהן *ut ibi forent duodecim Synedria, tribubus duodecim, quibus interim cunctis Moſes ipſe præeſſet ut ſupremus.* Atque etiam Moſes inſtitutionis ordinem enarrans, *Et tuli*, inquit[z], ראשי שבטיכם *capita tribuum veſtrarum &c. & poſui* אתם *eos ſuper vos, principes mille, & principes centum, & principes quinquaginta & principes decem* ושוטרים לשבטיכם *& Shoterim tribubus veſtris* ſeu *juxta tribus veſtras.* De eis plura ſtatim. Sed prætereundum non eſt Judæos Mauritanienſes dum pro שרי *principes* ſubſtituunt heic رووسا idem denotans, non aliud vocabulum adhibent pro שוטרים ſed expreſſim ſic pergunt ورووسا لاسباطكم *& principes tribubus veſtris*, quaſi omnia ibi dicta tribuum diſtributionem primariò reſpexiſſe voluerint. Etiam in Arabicis Romæ editis legitur & *poſui* ſeu *feci* eos رووسا اسباط ورووس الوف ورووس مئين *principes tribuum, principes mille, principes centum &c.* Nec defuere qui Synedria vigintitriumviralia, qualia poſt legem datam in uſu (ut libro oſtenditur proximo) ex principibus ſeu primoribus illis tum inſtituta eſſe ſunt opinati. Sic R. Nehemias[a], Quicquid autem de ingenti illo Judicum numero Talmudico ſtatuendum fuerit, longè quidem illum excedit calculus juxta Joſephum initus. Numeris enim, qui in Pentateucho habentur, ille quatuor alios paritèr intermiſcens, ſcilicet Myriades, Quingentos, Triginta, & Viginti (ut ſuperiùs oſtenditur) judices ita facit octingentos ſexaginta ſupra centies vigeſies novies millia, id eſt ducentos ſexaginta ſupra quinquaginta unum mille plures quàm habentur in numero Talmudico. Ad hunc modum;

E numero 600000,

Myriarchæ	60
Chiliarchæ	600
Pentacoſiarchæ	1200
Centuriones	6000
Pentecontarchi	12000
Triacontarchi	20000
Icoſiarchi	30000
Decani	60000
Summa eſt	129860

[y] *Gemar. Hieroſolymit. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.*

[z] *Deut. 1. 15. & vide ibi 13. & 23. & Levi Ben Gerſom in Pirush Tora fol. 73. col. 3.*

[a] *In Gem. Hieroſolym. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.*

Chriſtiani ſcriptores aliquot[b] numero Talmudico ut ſacro ſermone ſatis nitenti aſſenſum præbuere. Sed apud eos receptior eſt ſententia, non juxta numerum illum rotundum egredientium ex Ægypto neque ex collegarum (juxta Abarbinelem) ſed ex familiarum, ſodalitiorum ſeu *Φρατριῶν*, in quas populus & antè[c] & in ipſo egreſſu eſt tributus, numero denominatos eſſe chiliarchas illos reliquóſque. *Communicationes œconomicas* appellat Abulenſis[d], cujus heic rationibus meritò ſanè conſoni ſunt non pauci. Et illam opinionem ſic admittunt verſiones Chriſtianæ quæ *principes* ſeu *præfectos ſuper mille, ſuper centum* &c. habere ſolent, nec perſonas nec familias exprimentes. Et cum tot fuerint præter 600000 illos partim Iſraelitæ partim etiam peregrini qui præfecturis hiſce ſubeſſent, non ita rationi videtur conſonum ut ex illius numeri diſtributione Talmudicus, juxta jam dicta, Judicum numerus eliceretur. Jam verò quod ad adjectum illud in Moſis enarratione ושוטרים לשבטיכם *& Shoterim juxta tribus veſtras* attinet; ii, ut antè monitum eſt, Judæis Mauritanienſibus æquè atque שרי in Ebræo رووس ſeu *principes* nominantur, quaſi ejuſdem fuiſſent & dignitatis & generis. Sed certiſſimum eſt receptiſſimúmque[e], hoſce fuiſſe præfecturis juridicis miniſtros ſeu judiciorum & præjudiciorum ſolennium executores, ſine quibus fruſtrà exerceri juriſdictionem nemo non videt. Atque ideo eos Judicibus adjunxiſſe ſe ait in Deuteronomio Moſes utpote undiquaque & perpetuo neceſſarios, tametſi in Jethronis ipſius de judicibus hiſtoriola eorum in Ebræo mentio fiat nulla. Inde Judæi Hiſpanienſes vertunt *Alguaziles* & Germanienſes Buttel pro lictoribus ſeu *Bedellis*, quibus & conſoni Græcienſes qui habent רברפורוש ῥαβδοφόρους pro eo quod Græcè eſt ῥαβδούχους ſeu *lictores*, *apparitores*, id genus alios foro officia præſtantes, tam lites, controverſias, actiones ritè introducendo tractandóque quàm judicia poſtmodum exequendo. Atque illinc ſanè Græcis dicti ſunt γραμματεισαγωγεῖς ſeu *introductores* ac diſpoſitores *ſcriptarum* litium, actionum, poſtulationum, & quæ id genus judiciis aut neceſſaria aut pro re nata magis idonea; uti apud Athenienſes[f] fuere *εἰσαγωγεῖς* qui actiones ad Judices introducebant. Γραμματεῖς ſæpius item dicuntur, ſeu *Scribæ*. Et hallucinati[g] ſunt proculdubio qui de literarum docendarum munere vocem ſumſere Græcam. Id certum eſt שטרא Chaldæis & שטר Rabbinis *ſcriptum* ſeu *γράμμα* legitimum, maximè quod ad contractus & obligationem hominum mutuam ſpectat, adeóque ad res forenſes, ſignificare; etiam & commentaria & codicillos qualeſcunque negotiorum ſive præſtitorum ſive præſtandorum. Indéque puto factam heic vocem Græcam quæ etiam Scribas ſeu actuarios denotat. Inde τῶν *γραμματέων* ſignarunt nomine Græci שוטרים *Shoterim* Pharaonis[h], qui *exactores* in Iſraelitas præfecti. Nec aliundè ſubſtituit heic Syrus וספרא *& Scribas pro tribubus veſtris*, & Arabs penes me MS. poſt enumeratos quatuor judicum ordines وصيرت كتابا لاسباطكم *& conſtitui ſcribas tribubus veſtris*. Vulgata heic nihil habet quod Ebræis verbotenus reſpon-

b *Lyran. ad Exod.* 18.

c *Joſeph. lib.* 2. *cap.* 5. *Exod.* 11. 3.

d *Quæſt.* 7. *in Exod.* 18. *vide Bertram. cap.* 6. *Salianum in Annalibus A. M.* 2245. *num.* 738. *nuperos in Exod.* 18. *Steph. Menochium de Rep. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 6. §. 10.

e *Maimonides tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Magiſtri ad Deut.* 1. 16. *Conſtantin. L'empereur ad Bertram cap.* 5. *vide Grot. ad Joſuæ cap.* 8. 33.

f *Jul. Pollux lib.* 8. *cap.* 9. §. 6.

g *Vide Auguſtin. Quæſt.* 69. *in Exod. & lib.* 18. *de Civitate Dei cap.* 39. *& Carol. Sigon. de Rep. Hebræor. lib.* 7. *cap.* 7.

h *Exod.* 5, 6. 10. *&c.*

reſpondeat. Ait enim— *ac Decanos, qui docerent vos ſingula.* R. Sadias وعرفا علي اسباطكم *& præfectos* ſeu *peritos ſuper tribus veſtras.* Qualis verſio ſatis admittenda quia tam miniſteriis præficiuntur etiam peritiores in iis quæ ad functionem ſuam pertinent & ſelectiores, quàm judiciis ipſis. Tantundem Chaldæi, alii etiam, idem ſic innuentes, tam veterum quàm recentiorum. Gallica heic benè *& prevoſts ſelon vos tribus*, & Italica nupera *Vfficiali* multò melius quàm quod antè erat *Preſidenti.* Marmochinus habet *prafetti.* Lutherus Amptleute & Belgæ Ampt-liedeu in eandem ſententiam cum Italica illa nupera uti & Anglica cui Officers rectè dicuntur. Quod ideò magis advertendum, quoniam non deſunt qui etiam ipſos judices fuiſſe perperam velint. Græci verò etiam judicibus miniſtros hos fuiſſe expreſſim aiunt. Γραμματοεισαγωγεῖς τοῖς κριταῖς ὑμῶν, *grammatoiſagogos judicibus veſtris*, unde dubitari nequit quin pro לשבטיכם *tribubus veſtris* legerint illi לשופטיכם ſeu לשפטיכם, elementorum figurâ adeò invicem cognatâ. Hoc interim heic adnotare obiter liceat, à Jethrone, cujus conſilio præfecturæ jam dictæ inſtitutæ, apud Ebræos deductas eſſe familias ſcribarum quas item משפחות סופרים nuncupant, ſeu *cognationes ſcribarum*, & קנים ſeu *Kinitas* ſic à Jethrone denominatos. Scilicet compluria habet ille nomina etiam in ſacrâ origine[i]. Inter alia autem expreſſim nuncupatus eſt[k] קני *Kini*, unde ad illud[l], *Et familiæ* ſeu *cognationes Scribarum inhabitabant Jabbez, ſcilicet Thirathai, Simathai, Suchathai: hi ſunt* קינים *Kinitæ* ſeu *Kinæi, venientes ab Hammath patre domus Rechab*, David Kimchius[m] אמרו רבותינו ז״ל שהיו מבני קני חותן של משה ונתערבו במשפחת יהודה ונתיחסו עמם *Rabbini noſtri piæ memoriæ tradunt eos* (ſcilicet Kinæos) *fuiſſe è poſteris Kini ſoceri Moſis, qui commixti fuerunt familiæ Juda & in genealogia ejuſdem recenſiti.* Nempè in Judaiſmum eorum majores ritè aiunt tranſiiſſe, adeòque etiam & poſteros hoſce Proſelytos Juſtitiæ fuiſſe. Ex iis autem quæ ſuprà de Numero Judicum dicta ſunt palam etiam liquet receptiſſimum fuiſſe tam Unicum tum in præfecturis ſupremis tum in minoribus quàm Plures tunc ſuffeciſſe. In diverſas quidem ſententias à Rabbinis itur de eo quod eſt utrum in præfecturis ſingulis ex Jethronis conſilio ſic conſtitutis unicus eſſet an plures, juxta antè memorata. Sed tam Unicum quàm Plures, qualemcunque ſcilicet numerum, ritè judiciis omnimodis tunc ſic præeſſe potuiſſe non admittere inter eos video neminem, uti etiam Unicum ex Jure Noachidarum illo Naturali ac Divino (quemadmodum antè memoratum eſt) ut ſummum reliquis præfuiſſe. Sed verò mirum mihi videtur, exiſtimaſſe viros quidem doctiſſimos aliquot[n], *Seniores* זקנים ſeu *Presbyteros* quos in Ægypto ſub tyrannide illa ex juſſu divino convocarunt[o] Moſes & Aharon ut de exitu verba domini audirent, fuiſſe judiciis aut regimini ex politia Ebraica alicui præfectos etiam & שוטרים ſeu *Miniſtros*, qui præerant operibus filiorum Iſrael, ſeniorum illorum decretorum ſeu rerum judicatarum fuiſſe executores. Cujus rei ne veſtigium quidem aliquod in ſacris mihi videtur literis. Presbyterorum quidem dignitatem tunc etiam, ut antè oſtenſum eſt, fuiſſe

i *Vide Salom. Iarch. in Exod.* 18. 1.

k *Judic.* 1. 16.

l 1 *Paralip.* 2. 55.

m *Et vide eum ad loc. Judic. citatum. &* Genebrard. *in Chronolog. A. M.* 2727. *Adde Pirke Rabbi Eliezer cap.* 94.

n *Bertram. cap.* 5. *&c.*

o *Exod.* 3. 16. *&* 4. 29.

fuiſſe ſcimus eximiam ſive moraliter ſive civiliter ſumtam. Atque illi, nomine illo, ob prudentiam aut ſcientiam ſingularem alitérve in conſilium, ad deliberandum & res in ſervitute illa commodiùs gerendas, convocari ſoliti. Etiam conventus eorum Γερȣσία ſeu *Senatus* à Græcis dictus. Sed nihil hoc ad Judiciorum, Juriſdictionis, ſeu Præfecturæ cum Imperio tunc rationem. Aben-ezra ibi, הזקנים הם היועצים בכל דור ודור כי לא יוכלו לדבר עם שש מאות אלף איש רק הזקנים ידברו להם *Seniores* ſeu *Presbyteri ſunt qui in conſilium adhiberi per omnia ſecula ſolent. Nec potuere* Moſes & Aharon *loqui cum ſexcentis millibus. Duntaxat igitur Preſbyteros ipſi alloquebantur.* Etiam Jarchius interpretatur מיוחדים לישיבם *quorum mos* aut *munus erat ſingulare*, *conſeſſum habere* aut conventum. Nec enim de Preſbyteris in tanto hominum numero univerſis capi vult. Sed neque hoc quid de Synedrio Juridico neceſſariò innuit. Nam conſeſſus habent tam conſiliarii rebus prudenter gerendis, enarrandis, docendis, ut heic, audiendis convocati quàm Judices ſeu præfecti juridici. Similis poſteà ſub id tem-

p Exod. 19. 7. pus *Presbyterorum populi*[p] mentio, atque occaſio ſimilis, nec forſan aliter hi quàm illi intelligendi, licet tunc admitti poſſit etiam præfecturas fuiſſe Presbyterorum & conſeſſus juridicos aut ſaltem judicum qui ex Jethronis conſilio conſtituti. Sed credibile non videtur, Presbyteros illos, priori in loco, ut Judices fuiſſe ac Juriſdictionem aliquam in Ægypto exercuiſſe, quibus poſtmodum ſtatim in deſerto competiit planè nulla. Nam ita ſe rem habuiſſe ſatis ſcimus ex unica

q Exod. 3. 16. Moſis ibi ante Jethronis conſilium præfectura. Lyranus autem heic[q], *Non intelligitur de omnibus Senibus populi &c. Sed per Seniores heic intelliguntur Ju-*

r Ad Exod. 4. 29. *dices qui habent populum regere*, quos alibi[r] *populi judices* nuncupat. quod ideo puto dixit quia Jarchius quem toties ſequitur habuiſſe eos ישיבה ſeu *Conſeſſum* ſcripſerat! Et ſuos habet heic ſatis ſequaces. Quaſi verò Conſeſſus quiſque, etiamſi legitimus, judicum ſeu juridicus fuerit. Et quod de miniſtris illis ſeu *Shoterim* affertur, nihil omninò in ſe ad juridicam præfecturam attinens continet, ſed ſolùm exactorum in operibus munus deſignat. Et planè ſervilis erat tunc illorum ibi conditio ac ſtatus, quando ſcilicet paulò ante exitum erant ut vir Dei

ſ 1 Sam. 2. 27. vide Bouldue. de Eccleſ. ante legem lib. 3. cap. 11. dixit ad Heli[ſ] in Ægypto לבית פרעה *in domo Pharaonis*; quod tum à Chaldæo tum à Græcis ſumitur pro *ſervientibus Pharaoni*. Sed Arabs ibi في ارض فرعون *in terra Pharaonis*. Utcunque verò, ſi quis contenderit etiam tunc ſuos ipſos habuiſſe in terra Goſhen judices, ſeu præfecturas juridicas, Conſtitutio eorum etiam ſic non ex ipſorum jure ſeu autoritate originaria ſed ex Pharaonis pendebat indultu, niſi Confœderatam aliquam etiam inter eos ut inter Chriſtianos primitivos ſeu qui ante Chriſtianiſmi & ſummi regiminis conjunctionem aliquam vixerant (qua de re ſuprà) etiam heic admitti velis. Quin verò vir doctiſſimus qui Judices Ebræis nomine Presbyterorum in Ægypto paulò ante Exodum ſic

t Bertram. cap. 5. aſſignat, etiam de numero eorum conjecturam affert. *De numero*, inquit[t], *horum Seniorum & Præfectorum non ita conſtat. Sed ſi conjectura valere poteſt, videntur ſeptuaginta fuiſſe quaſi ſeptuagenarius Seniorum numerus quem Deus in*

lege

lege[u] *ſancivit non tam ab eo tum inſtitutus quàm continuatus fuerit* &c. Certè etiam ex traditione veteri, innui ſeptuagenarium Preſbyterorum, veluti tunc ſatis notum, numerum, intelligitur per ſeptuaginta palmas in ſtatione Elim, paulo poſt exitum, ſeu Sexta memoratas. *Venerunt*[x] *in Elim ubi duodecim erant fontes aquarum & ſeptuaginta palmæ*, ubi Targum Hieroſolymitanum, *duodecim fontes aquarum*, כל קביל תרתי עשרי שבטיא דישראל ושבעין דקלין כל קביל שובעין סביא סנהדרין דישראל quod vertit Cevallerius (puto, Antonius) *ex adverſo duodecim tribuum Iſrael, & ſeptuaginta palmæ ex adverſo ſeptuaginta Seniorum Sanhedrin Iſrael.* Et Paraphraſis Jonathanis dicta, ואתו לאלים ובאלים תרתיסרי עינון דמיין עינא לכל שבטא ושובעין דקלין כל קביל שובעין סביא דישראל Quod idem vertit *venerunt in Elim ubi erant duodecim fontes aquæ, fons pro unaquaque tribu & ſeptuaginta palmæ è regione ſeptuaginta Seniorum Iſrael.* Scilicet verſionem Cevallerii tam Hieroſolymitanæ quàm Jonathanis ſic dictæ paraphraſis mecum nuperrimè ſeu poſt doctiſſimam Franciſci Tayleri verſionem typis editam communicavit vir eruditiſſimus optimúſque Mericus Caſaubonus, ex ſupellectile ſcilicet Patris libraria in qua delituerat. Taylerus autem Hieroſolymitanam heic vertit, *Ibi fuere duodecim fontes aquarum juxta numerum duodecim tribuum Iſraelis, & ſeptuaginta palmæ juxta numerum ſeptuaginta Seniorum Synedrii magni Iſraelitici.* Idem habet Paraphraſis utraque ad Numeros[y], ubi ſtatio illa ſic memorata; excepto quòd in Jonathanis ibi *Septuaginta* חכימיא *ſapientes* pro סביא *ſenioribus* legitur. Etiam Rabbi Eliæzer Modæus כיון שברא inquit[z], הקב״ה עולמו ברא שנים עשר מבועין כנגד שנים עשר שבטי יעקב ושבעים תמרין כנגד שבעין זקנים *Cum creârat Deus ille ſanctus ac benedictus mundum ſuum, creavit etiam duodecim ſcaturigines* ſeu *fontes reſpectu duodecim tribuum Jacob & ſeptuaginta palmas reſpectu ſeptuaginta Presbyterorum.* Atque ab aliis[a] etiam adjicitur, וספר הכתוב זה כי חנו עליהם כל שבט על מבועו והזקנים ישבו בצלם לשבח האל עליהם שהכין להם כן בארץ ציה *Ideo hoc narrat ſcriptura quoniam caſtrametati ſunt ad eos, nempe tribus unaquaque ad fontem ſuum* (quale quidem voluere aliqui factum cum mare rubrum tranſibant Ebræi, nempe diviſum[b] fuiſſe mare duodecim ſectionibus, atque inde quamlibet tribum ſeorſim tranſiiſſe, ut heic ad fontes illos ſeorſim caſtrametatam eſſe) *& Presbyteri conſederunt in umbra palmarum ut laudibus celebrarent Deum ob ejuſmodi beneficia accepta jam in terra arida*, ſeu extra mare quod paulò antè evaſerant. Jarchius item ibi *duodecim*, inquit, *fontes aquarum* כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם *reſpectu duodecim tribuum quæ ibi convenerant*, & *ſeptuaginta Palmæ* כנגד ע׳ זקנים *reſpectu 70 Presbyterorum.* Atque ita ſanè non minùs ſeptuagenarium Presbyterorum numerum, etiam tunc temporis, ſeu ante Legem, de Synedrio illius numeri ſeu Magno, in Numeris datam, ex conſtituto locum habuiſſe admittitur quàm tribubus numerum certum notiſſimúmque fuiſſe ſuum; & non minùs numerum illum quàm hunc

[u] Num. 11. 16.

[x] Exod. 15. 27.

[y] Cap. 33. 9.

[z] In Mechiltha fol. 18. col. 4. & vide R. Bechai in Biur fol. 87. col. 4.

[a] Moſes Bar Nachman in Piruſh fol. 116. b.

[b] Vide Theodoret. Quæſt. in Exod. 25.

ibi ſedes, ad fontes illum, ſub palmis hunc, habuiſſe. Etiam & Hugo Grotius heic Rabbinorum jam dictorum ſequax, *duodecim fontes*, inquit, *pro numero tribuum, ſeptuaginta palmæ pro numero Seniorum.* Quinimò exactores illos qui operibus Iſraeliticis ſub tyrannide Pharaonica præerant (nomine שוטרים [c] ex ipſis à Pharaone ſelecti & pro libitu puniti) volunt aliqui [d] ipſos fuiſſe ſeptuaginta è quibus poſtmodum Synedrium Magnum conflatum eſt, quaſi etiam in Ægypto & poſtmodum numerus eorum ille fuerit ſatis cognitus. Alii [e] Fontes illos & Palmas nec de Tribuum nec de Seniorum numero, ſed Angelorum, capiunt. Alii aliter. Etiam in patribus Chriſtianis ſunt quibus [f] *nec dubium quin de duodecim apoſtolis* (ibi) *ſermo ſit, de quorum fontibus derivata aquæ totius mundi ſiccitatem rigant. Et juxta has aquas*, inquiunt, *ſeptuaginta creverunt palmæ quos & ipſos ſecundi ordinis intelligimus præceptores, Luca Euangeliſta [g] teſtante.* Sed verò quomodocunque Fontium heic & Palmarum numeri (pro commentorum ejuſmodi diſcrimine, ſint intelligendi, id interim rationi non omninò conſonum videtur, pro Judicibus, Septuaginta Seniores, licet ibi reverà reperti eſſent, ſumere, uti nec, pro Judicibus præfecturarum qualiumcunque juridicarum ſeu forenſium præſidibus, Presbyteros illius temporis reliquos [h]. Conſeſſus ſeu ישיבות & Synedria ut dictum eſt, ad deliberandum, audiendum, docendum, & è re nata, quà fieri potuit, de rebus gerendis ſtatuendum, Presbyterorum tunc ſubinde fuiſſe, citra ſcilicet Juriſdictionem forenſem, non dubitandum, quod ſatis liquet ex ſacra hiſtoria. Cæterùm cum in ſervitute illa Ægyptiaca haud concipi poſſit, præfecturas Ebræis fuiſſe ejuſmodi aliquas niſi aut ex Pharaonis indultu aut ex Confederata, ut monitum eſt, aliqua inter ipſos diſciplina juriſdictionis imitatrice (quibus de rebus nihil ſatis clarum) cum etiam Moſem unicum fuiſſe Judicem ſolúmque per Deſertum, ſeu poſtquam tyrannide Ægyptiaca liberati juris ſui eſſent, & uſque ad præfecturas illas ex Jethronis conſilio inſtitutas, palàm conſtet, ídque tum eo ipſo tempore [i] quo conventus Presbyterorum Iſrael expreſſim memoratur tum in Elim ubi Palmæ illæ, reliquiſque quæ præceſſerant ac ſequutæ ſunt Manſionibus, uſque ad inſtitutionem illam; cum inquam hæc ſe ita habuerint, quânam cedò cum ratione admittitur collegium aliquod aut conventum Judicum tunc fuiſſe in Deſerto, nedum in Ægypto, nomine Presbyterorum ſeu Senatus Iſraelitici? Certè ex traditione veteri de Janne & Jamre, qui Magorum in Ægypto principes erant, ulceribus punitis, ac matre utriuſque morte plexa, res integra ut Moſi ſoli tribuitur [k], nec Presbyterorum præfecturæ alicui. Nec quidem id feciſſe Moſem ipſum credi poteſt ut Judicem ab hominibus legitimè ibi conſtitutum; ſed ut divina, uſque ad miracula, virtute præditum; uti etiam in Traditione Satanæ [l], Paulus, & in Ananiæ & Sapphiræ ſupplicio, Petrus [m] Apoſtoli fecerunt. Accedat illud item, aliquoties antè etiam tactum, quo nihil reverà manifeſtius ex ſola nempè nominis ſeu Dignitatis Presbyteri ſeu Senioris vi, qualicunque in notione acceperis, apud Ebræos (è quorum uſu in Chriſtianiſmum & Nomen & Dignitatem propaga-

tam

c *Exod.* 5. 14. &c.
d *Iarchius ad citatum Exodi locum.*
e *Vide R. Bechai in* Biur *fol.* 87. *col.* 4.
f *Hieronym. Epiſt. ad Fabiolam* 127. *Manſ.* 6.
g *Cap.* 10. 1. & 17.
h *Vide ſupra pag.* 550.
i *Exod.* 18. 12.
k *Philoſtorgius Hiſt. Eccleſiaſt. lib.* 9. § 2. *ubi vide Jacobum Gothofredum.*
l 1. *Cor.* 5. 5. 1 *Tim.* 1, 20.
m *Act.* 5. 5, & 10.

tam eſſe dubitari nequit) nullum omninò ſive ſingulis ſive Conſiſtorio alicui ex ipſis Presbyteris, quà tales ſolummodo eſſent, conflato, Juriſdictionem circa ſive Sacra ſive Profana unquam competiiſſe, haud magis ſanè atque apud nos, Juris Prolytæ aut Doctori ſeu Anteceſſori aut *Servienti ad legem*, aut Theologiæ ſeu Medicinæ Doctori aliíve id genus alicui poteſtas aliqua judiciaria ſimul ex nominis ſeu Dignitatis vi confertur. Neque planè Presbyteri Nomini ac Dignitati acceſſit Juriſdictio aliqua forenſis, alitèr atque voluerint illi penes quos, in regiminis civilis ſummi ratione, poteſtas ac arbitrium erat Synedria ac præfecturas juridicas, ex illis ut plurimum, alitérve, tam circa Sacra quàm Profana conſtituendi; quæ tamen ex ſingulari ejuſmodi conſtitutione, per excellentiam & reſpectu judiciorum ad quæ variatim exercenda ſic conſtituerentur, *Presbyteriorum* & Γερουσιῶν etiam & *Presbyteratuum* nomina interdum induebant. Nam & inde præfectura cui ſuberant olim Judæi Anglienſes *Presbyteratus omnium Judæorum totius Angliæ* [n] nuncupabatur, qui ſcilicet à Rege Presbytero alicui inter eos eminentiori concedi ſolitus. Poſt legem datam memorantur quidem ſeptuaginta Presbyteri à Moſe [o] ex juſſu divino in cultum ſingularem ſelecti. Sed numerum ejuſmodi Judiciis præfuiſſe ante Synedrium Magnum ex Moſe ut Principe & Septuaginta aliis, juſſu itidem divino, conflatum [p], nondum didici. Certè prima numeri illius Presbyterorum mentio in loco indicato habetur, ſed planè non ut antè conſtituti, ſed ut tunc primo ſeligendi. Neque enim vocantur ibi ſeptuaginta זקנים *Presbyteri*, quaſi tunc notus fuiſſet ejuſmodi numerus. Sed præcipitur Moſi ut aſcenderet ipſe, aliíque aliquot ושבעים מזקני ישראל *& ſeptuaginta è Senioribus*, planè per ipſum tunc ſeligendi è Seniorum, qui tunc aderat cœtu. Patres aliquot [q] Chriſtiani numerum illic ſeptenarium decuplatum *pertinere* volunt *ad ſignificandum ſpiritum ſanctum*. Sed verò de Septuaginta uniuſviralis Synedrii Juridici (quod Magnum dici ſolet, ac nondum per intervallum hoc natum erat) uti & de Presbyterii & Presbyterorum apud Ebræos dignitate varia, unde in Chriſtianiſmum propagata eſt, plura Libro Secundo.

[n] Rot. Cart. 1. Joan. R. part. 1. memb. 28. cart. 171.
[o] Exod. 14. 1. & 9.
[p] Num. 11. 16.
[q] Auguſt. quæſt. in Exod. 161.

Cap. XVI.

De Conſtitutione Judicum, *per intervallum jam tractatum*, *&* Poteſtate *eorum* indèpendente; *maximè* Præfecturarum juridicarum *ex* Jethronis *conſilio à* Moſe *inſtitutarum*. *Quomodo* cauſæ difficiliores, *& qualeſnam illæ, ad* Moſem *deducendæ*. *Et de* jure *tunc* Appellandi. *Utrum tunc temporis* Imperium *aut* Juriſdictio, circa Sacra, *aliqua apud* Ebræos *exerceretur*, autoritate *aliqua* Sacerdotali, *ut, à* Regia, *ſeu* Politica, *diſtincta*. *De* Sacerdotii, Primogenituræ, Patriarcharum, Regum, *quantum ad eam rem, per intervallum illud* Jure.

QUod ad Conſtitutionem & Poteſtatem Judicum, quos diximus, indè pendentem ſpectat; (qua de re, juxta inſtitutum libri hujus, Septima & Poſtrema heic Diſquiſitio jam ineunda) conſtitutos per intervallum hoc fuiſſe, dubitandum non eſt, ſummos ac ſupremos Principes ac Judices ab eis qui humanâ ſocietate initâ politias & regimina qualiacunque primò variatìm condidere; etiam à Numine ipſo, reipublicæ Iſraeliticæ ut ſibi ſingularis conditore, Moſem Principem & Judicem factum. Minores verò ſeu ſubordinatos, ab eis qui rerum ſummæ præeſſent, ſive ut prìncipes ſingulares atque unici, ſive ut plures, pro variis regiminum illorum & politiarum formulis, &, pro varietate illa, aliter atque aliter. Atque ex eorum maximè numero qui in Senioribus ſeu Presbyteris, juxta antè oſtenſa, cenſerentur, ſelecti ſunt hi ordinatique. Monuit Jethro Midianitarum princeps (qui ſi non proſelytus Juſtitiæ factus tunc fuerat, ut volunt Ebræi, cultor tamen Dei veri erat, atque ita habetur ab eis [a] qui proſelytum eum fuiſſe non admittunt) monuit inquam Moſem generum ut ipſe ſummus atque hactenùs unicus Iſraeliticæ reipublicæ Princeps ac judex chiliarchas & reliquos provideret [b] conſtitueretque, unde de Conſtitutione Judicum apud ipſum Jethronem alióſque populos ſeu cultores Dei necdum in Abrahamidum fedus recepti tunc uſitata dijudicandum. Ipſe autem Moſes id quidem fecit, ſed non ſine Populi & conſilio & autoritate. Rem enim ipſe poſtmodum enarrans populo, dixi, inquit, הבו לכם [c] *Date vobis viros ſapientes & intelligentes* &c. *ut ſtatuam eos principes ſuper vos*, Placuit res quam propoſui, ואקח את ראשי שבטיכם *& tuli capita tribuum veſtrarum* &c. ואתן *& conſtitui eos chiliarchas* &c. Adeóque ita tantùm conſilium ſoceri ſequutus eſt Moſes ut res ipſa præſtaretur, nec interim ſine populo, cujus judicium in ſeligendis adhiberi voluit. Vulgata, *Date ex vobis*. Alii tantundem. Sed Ebræa ſonant *Date vobis* ut expreſſim etiam Græci, *δότε ἑαυτοῖς date vobis ipſis*. Chaldæus Uzielides dictus זמנו לכון *Convocate, præparate vobis*. Syrus גבו לכון *Eligite vobis*. Arabs penes me MS. اختاروا لكم idem ſonans; atque editionis Romanæ اختاروا منكم *Eligite ex vobis*. Judæi Hiſpanienſes *Dada vos varones* &c. Saadias ايتوا برجال *afferte viros* &c. cui conſonæ ſatis verſiones Chriſtianorum, quæ habent *prenez-vous* Neempt u/ Bring you, Take you, & ſimilia. Gloſſa Jarchii הזמינו עצמכם לדבר *præparate, accingite voſmet rei propoſitæ*. Unde ad illud *& tuli* &c. Lyranus *per electionem & conſenſum veſtrum*. Alii tum Magiſtrorum tum aliorum ibi tantundem. Et Joſepho [d] dicuntur, *οἱ δοκιμασθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους πάντως εἶναι ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι*, *A populo adprobati pro viris virtute & juſtitiâ præſtantibus*. Summa eſt, Moſem, etiam à Deo ipſo primum peculiari illi populo Principem conſtitutum, conſtituiſſe Judices illos ſive ut à populo adductos ídque ex Presbyteris ſeu Senioribus ibi memoratis [e], cunctos, ſive ut ex ſic adductis ſelectos. Sic à Moſe Conſtitutorum *Poteſtas* ipſa conſtitutione ſubnixa, elicienda eſt ex Conſtitutionis ipſius formula; quâ, poteſtate variatim delegatâ, reſervatur interim ampliſſima

a Abulenſ. quæſt. 7. in Exod. 18.
b Exod. 18. 21.
c Deut. 1. 13.
d Orig. Iudaic. lib. 3. cap. 3.
e Exod. 18. 25.

ma Moſi ipſi ſoli. Atque hoc ritè intellecto, perinſigne ſpecimen cernitur Poteſtatis juridicæ tam Principis judicíſque ſupremi quàm Minorum judicum. Nam quicquid juriſdictionis his non eſt permiſſum, id univerſum penes Moſem manſit ſolum. Omnimodas, ante conſtitutionem hanc, cauſas ſive Sacras ſive Profanas, ſive Graviores ſive Leviores, ſive Faciles ſive Difficiles, ritè cognoviſſe Moſem manifeſtum eſt, ut judicem unicum, ſimul ac principem ſummum. Ita verò novis hiſce judicibus poteſtas eſt tributa forenſis ut de דברים הקטנים *rebus minoribus* ſeu quæ קשים *difficiliorum* nomine ſeu גדולים *majorum* non venirent, ipſi judicarent; Difficiliores verò Majoréſque ad Moſem ipſum referrent. Sic expreſſim utrobique ſacer ſermo & Joſephus. Cauſa difficilior & major cenſebatur, ob dubia in ea juris quod ſubinde etiam ab ipſo Numine tunc auctum Moſique explicatum. Difficilior autem non erat ſeu extra Minorum numerum ac cenſum (Minorum ſcilicet, reſpectu Difficiliorum ejuſmodi atque Majorum) ulla puto, ſive Capitalis, ſive Pecuniaria, ſive alia, ſive Sacra ſive Profana, cujus jus ſatis ſelectis illis judicibus exploratum cognitúmque. Moſes ipſe [f] illis; והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו *& ſi difficile vobis aliquid viſum fuerit, afferte ad me & audiam ipſe illud.* Et ad illud in Jethronis conſilio *rem omnem magnam* [g] *afferant* ſeu *referant tibi*, Levi Ben Gerſom [h] כל inquit, הדבר הגדול שלא ידע משפטו יביאו אליך ואתה תודיע להם משפטו *omnem rem, negotium, cauſam majorem cujus jus ſcilicet neſciunt illi, ad te referant ut ejuſdem jus* ſeu *quomodo judicari* ſeu *decidi debeat, eos doceas.* Receptius quidem video viris doctiſſimis Chriſtianorum, cauſas graviores fuiſſe adeò Moſi ſoli reſervatas, ut ad præfecturas illas minores non omninò attinerent. Atque earum genera partim ex ſcriptura ut aiunt, partim ex ratiocinatione colligunt. Ea Quatuor faciunt [i]. Primum cauſarum Sacrarum ſeu quæ ad Deum & res Sacras ſpectarunt, quod eliciunt ex illo [k], *Eſto tu populo in eis quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum.* Secundum, cauſarum in quibus ἐπιεικείᾳ & benigna interpretatione, citra rigorem juris, utendum. Tertium, judicia capitalia. Quartum, quæ à chiliarchis ad eum per appellationem delatæ. Scilicet ita ordinatas fuiſſe volunt præfecturas illas ut in tribu qualibet à majoribus numeris heic denominatæ, eis qui à minoribus dictæ ſunt præeſſent, immediatè autem Moſi ſoli ſubeſſent ſolùm chiliarchæ. Verbi gratia; Tribus ſumatur cui tria millia familiarum ſeu communicationum ut vocant œconomicarum. Trini heic juxta eos chiliarchæ, quorum ſingulorum præfecturâ in centurias tributâ, decem Centuriæ ſingulis chiliarchis ſuberant. Harum quâlibet in pentecontades diviſa, pentecontarchi ſingulis Centuriis ſuberant duo. Atque eodem modo pentecontarchorum ſingulis, Decani quinque. Etiam pro numeri amplitudinis in denominationibus hujuſmodi diſcrimine poteſtatem ampliorem præfectis fuiſſe; adeò ut cauſæ tantùm aliquot leviores ad Decanos, aliæ etiam ſed graviores ad Pentecontarchos, & ſimili ad Centuriones & Chiliarchas ratione aliæ ſpectarent. Etiam à Decanis ad Pentecontarchos, inde ad Centuriones, ab his ad Chiliarchas,

f Deut. 1. 17.
g Exod. 18. 22.
h Pirush. fol. 73. col. 2.
i Abulenſ. in Exod. 18. quæſt. 13. Salianus Annal. ann. M. 2544. §. 740. &c. vide Petr. Comeſtor. in hiſt. Scholaſtic. lib. 2. cap. 37.
k Exod. 18. 26.

chas, & ab eis ad Moſem, appellandum. Atque hinc etiam & deducitur & firmatur Judiciorum ordo in Eccleſia Romana, ab Archidiaconis uſque ad Papam per Epiſcopos reliquóſque ejuſdem ſyntagmatis. Ego verò nondum omninò didiciſſe me fateor unde heic aſſenſum præbeam, ſive de Cauſis Moſi ſoli reſervatis ſive de Judiciorum ordine ac Appellationibus quas tamen etiam admiſiſſe Talmudicos de ampliſſimo illo & ſubordinato Judicum numero verba ut antè facientes videtur concedendum. Etiam Magiſtri alii quibus nec Numerus ille placet[l], Appellationes & poteſtatis ſeu juriſdictionis, quantum ad cauſas, in præfecturis illis diſcrimen fuiſſe non exiguum volunt. Cæterùm, cum Cauſæ omnimodæ forenſes, aut ejuſmodi eſſent ut intra præfecturarum ſingularum ditionem ortæ ex ſui natura in eis commodè ſatis cognoſci potuiſſent, aut ejuſmodi ut, ex eo quòd ad plures Tribus aut Præfecturas plures, attinerent, ex ſui natura, in ſingulari harum aliqua definiri commodè nequirent; æquum quidem eſt, ut exiſtimemus, Secundi generis Cauſarum cognitionem Moſi neceſſariò ſoli reſervatam; quemadmodum ſcimus etiam Synedrio Magno poſteà inſtituto, cujus Moſes ipſe princeps, reſervatam ejuſmodi Cauſarum cognitionem. Neque aliter ſe res cum ratione habere quibat. Et de ſingulari illa Synedrii Magni juriſdictione fuſè libro Tertio. Quantum verò ad Cauſas prioris generis attinet, non omninò video cauſam ejuſmodi aliquam, ſive ſacram ſive profanam, ſive capitalem ſive pecuniariam ſeu quocunque nomine alio dictam ita Moſi reſervatam ut apud eum ſolum agi judicaríve neceſſariò deberet. Univerſæ judicibus illis ſeu præfecturis permiſſæ. Nec quòd aut ſacra aut capitalis eſſet alióve ejuſmodi nomine diceretur, ideo deferenda erat ad Moſem cauſa aliqua ejuſmodi, ſed tantùm ob difficultatem quæ accideret in jure explicando, ſive ipſa juris capita ſpectes ſive pœnarum diſcrimina ex eodem jure introducta. Inde enim conſulendum ipſum per Moſem Numen, ídque à judicibus hiſce, quibus indiſcriminatim Moſes in ipſa eorum conſtitutione, *Audite*[m] *inter fratres veſtros & quod juſtum eſt judicate, &c. Et ſi difficile aliquid vobis viſum fuerit, afferte ad me* (ubi Græci illud מכם תקרבון אלי vertunt ἀνοίσετε αὐτὸ ἐπ' ἐμὲ ἀφ' ὑμῶν, *afferte illud ad me à vobis*) *& audiam illud.* Non dixit populo aut agentibus ſeu litigatoribus, ſed judicibus ipſis, *afferte ad me cauſam*, qualiſcunque vobis, ad vos ſcilicet primò allata, difficilior viſa fuerit nec ſatis explorata aut intellecta. Et expreſſim in ſacra hiſtoria[n] ipſi qui judicabant, non alii (ex judicum ſcilicet conſtitutione) omnem rem difficilem ad Moſem afferebant; quem etiam tunc ראש הסנהדרין *Caput Sanhedrin* ſeu *Synedrii* ſeu judicum aliorum omnimodorum inde appellatum aiunt Magiſtri[o]. Lis igitur ſeu actio prioris generis omnimoda ritè incipi potuit in præfecturis illis etiam & decidi ac definiri ſi difficultas nimia abeſſet. Et de ipſa difficultate judicabant judices ſic conſtituti, quâ ſi extricare ſe nequirent ipſi ad Moſem velut ad oraculum ex ipſa eorum conſtitutionis formula afferebant. Quod interim ſic intelligendum temperandúmque, ut actio etiam qualiſcunque ob eximiam difficultatem in Moſis ipſius præfectura ſeu apud ipſum ut antè atque ex jure priſtino, non ex præfecturarum harum conſtitutione,

l *Vide Abarbinel in* Piruſh Tora *fol.* 166. *col.* 3.

m *in Deut.* 1. 16.

n *Exod.* 18. 26.

o *Abarbinel in* Piruſh Tora *fol.* 168. *col.* 1.

ne, ritè potuiſſet ab actoribus primò inſtitui, quod maximè ex hiſtoria de blaſphemo[p], & de ligna colligente[q] in Sabbato, eliciendum. Nam etiam præfecturas haſce ex Conſilio Jethroneo inſtituta æquum eſt ut duraſſe admittamus dum in deſerto de jam dictis ſententia ferebatur. Nec obſtat heic quod adducitur de *rebus ad Deum pertinentibus*. Certè quicquid in judicium ita deductum eſt ut judicandum eſſet, *res* erat *ad Deum pertinens* utpote jure ab ipſō dato permiſſóve fundata. Judicibus hiſce ait Moſes, *ipſorum judicium* etiam *eſſe Dei* qualia ſunt alia alibi in Sacris literis[r] dicta. Nec quid aliud ſingulare memoratur heic in judiciis ut ad Moſem ſpectans, quà præfecturas illas inſtituit, quàm quod ad Deum referret ipſe, quoties ob difficultatem ita referendum quid ſive circa Sacra, ſive Profana, erat. Nec ad cauſarum ex ſui natura diſcrimen aliud, attinere id omninò videtur quàm ad illud tantùm quod ex difficultate ortum. Quod verò ad judiciorum inter præfectos ordinem & Appellationes attinet; ad Moſem quidem jure priſtino, necdum tunc abrogato, appellari potuiſſe, utpote divinitùs in ſalutem populi præfectum totiéſque edoctum, par eſt ut credamus. Sed in ipſa conſtitutione præfecturarum nihil video quo minùs earum unamquamque parilem habuiſſe poteſtatem (quantum ad juriſdictionis naturam & amplitudinem diverſam) exiſtimemus nec à majori numero denominatæ, ullatenus denominatam à minore ſubfuiſſe, ſed univerſas pariter Moſi nec ab altera ad alteram fuiſſe appellandum. Univerſi enim præfecturarum judices paribus ac eiſdem in ſacro Sermone peritiæ, virtutis, pietatis elogiis inſigniuntur. Nec in Moſis alloquiis nec in Jethronis conſilio eorum alicujus diſparis conditionis aut dignitatis veſtigium habetur. Neque omninò obſtat quod à numero denominante ſic diſcriminantur. Scilicet pro varia tribuum familiarúmque diſpoſitione, quis non videt etiam Decanum, quem detur familiis decem præfuiſſe, non pauciores perſonas nec cauſas pauciores aut minùs graves ſua in præfectura ac ditione habere quiviſſe quàm chiliarcham? Quale de cæteris dicendum. Nec anguſtia nec amplitudo ditionis, provinciæ ſeu territorii, nec ſubditorum numerus, ſed conſtitutionis formula, quâ heic, quantum videmus, cuncti pares fuere, juriſdictionis, imperii ac poteſtatis vim ac naturam definit demonſtrátque. Quantum verò ad Judiciorum illorum ordinem, etiam advertendum eſt quod habet Joſephus[ſ], Κἂν ᾖ τι μεῖζον, ἐπὶ τοὺς ἐν ἀξιώματι τὸ περὶ τοῦ πράγματος δύσκολον, ἐπὶ σὲ δὲ τοῦτο ἀναπέμψουσιν, *Et ſi accidet Majus quicquam* (in ſe ſcilicet difficile) *eis qui ſic præfecti fuerint, ad te remittant ſeu referant*, ubi Ruffinus, *Et ſi quid eſt majus, ad potiores veniat dignitates. Quod vero etiam apud eos difficile fuerit, hoc deducetur ad te.* Ita Joſephus. Jam verò quæri ſubinde ſolet, utrum etiam per illa ſecula ab orbe condito uſque in Legis in Sinai dationem excurrentia, ita Bina haberentur Imperii ac Juriſdictionis Genera, ut aliud per ſe circa Sacra & Cultum, aliud per ſe circa Profana ſeu quæ hominum ſocietatem & commercia maximè ſpectant, exerceretur aut eſſet exercendum, atque ita etiam ut, aut aliæ de his ſeorſim Perſonæ ſacræ ſeu præfecturæ, aliæ de illis cognoſcerent, aut ſaltem, utrum ſi eædem perſonæ & præfecturæ juridi-

p *Levit.* 24. 11.

q *Numer.* 15. 33.

r 2 *Paral.* 19,6 & *videſis Hug. Grotium ad Mat. pag.* 82.

ſ *Orig. Judaic. lib.* 3. *cap.* 3.

cæ de utriſque pariter ac ſimul cognoſcerent, id ita fieret ut non ex Principatus in ſe unici generis, ſed diverſorum ac invicem ex natura ſui disjunctorum Principatuum generum eorúmque ſeorſim invicem ſummorum (quorum alteri Sacrorum, alteri Profanorum cura eſſet & Regimen) ex accidenti ſic in perſona ſeu præfectura unica conjunctorum poteſtate, ac imperio, cognitionis ejuſmodi jus oriretur ac penderet. Scilicet, an ex inſtituto aut more tunc obtinuerit ſimile quid Præfecturarum juridicarum ſeu Poteſtatum diſcrimini illi quo in Eccleſiaſticum & Politicum ſeu Eccleſiaſticum & Temporale, Regimina, apud Chriſtianos aliquot, Summa diſtingui ſolent; quaſi hujus illud nec omninò pars eſſet nec ei ſubordinatum, ſed circa Sacra ex ſui natura ſeorſim ſummum ut hoc circa Profana, adeóque inde huic, velut in alio ſolio Princeps, coordinatum, nec quidem in eadem perſona (quoties fortè concurrerit) magis cum hoc commixtum quàm in eadem phiala aqua & oleum. Certè, ex antè oſtenſis, extra controverſiam videtur & perquam manifeſtum (quâ de re etiam aliquoties monitum eſt) eaſdem ipſas perſonas, tam de Sacris quàm profanis pariter cognoviſſe aut cognoſcere ubi opus eſſet debuiſſe. Scilicet in ſeculis Intervalli hujus vetuſtioribus, ſic ſingulis Juris Naturalis ac Divini quod primordiale erat capitibus (in quibus Cultus primævus expreſſim continebatur adeóque Sacrificia, & Blaſphemiæ crimen) uti etiam poſteà tam de Circumciſione, Paſchatis obſervatione, Azymis, Baptiſmo, de Perſonarum, veluti Proſelytorum juſtitiæ, Originariorum, Proſelytorum domicilii ſeu חסידי אומות *è piis gentium* in ſedes aut commercium vitæ receptorum diſcrimine, id genus reliquis ad religionem ſpectantibus, quàm de Injuriis, Furto, Homicidio, Pactis cæteríſque ad ſocietatem humanam attinentibus & profanorum ſeu ſecularium nomine vulgò venientibus. Clariſſima ſunt hujuſce rei teſtimonia tum in præfectura Moſaica illa unica ante alias ex Jethronis ſoceri *ſui conſilio* inſtitutas, tum in illis ſic adjectis de quibus ſuprà. Cauſarum ejuſmodi diſcrimen ut ad illarum alias Sacræ alias Profanæ ſpectarent nullibi comparet. Ad Moſem ipſum ab ipſo Deo Principem factum univerſas paritèr antè ſpectaſſe nemo dubitat. Etiam & difficiles ad eum afferendas liquet ſive Sacræ ſive Profanæ eſſent. Quæ autem difficiles non eſſent, ſive hujus ſive illius generis, ad præfecturas reliquas ſeu minores illas paritèr attinuiſſe, ut antè oſtenſum, quarum item munus erat dijudicare difficilioréſne eſſent an non. Et quiſquis ritè perpenderit quæ habentur in Exodi decimo octavo & Deuteronomii primo ubi de præfecturarum illarum inſtitutione agitur, ei haud credibile, puto, videbitur, eos apud quos ex inſtitutione illa *Deus* ſeu *ſententia Dei quærenda erat*, quorum item judicium *Dei Judicium* ſignantiùs dicitur, atque in quos ſic diſtributum eſt Moſis in judicando onus, non tam Sacras quàm Profanas cauſas, eáſque omnimodas paritèr & è re nata tractaſſe ac definiiſſe. Atque æquum ſanè eſt ut de Patriarchis etiam anterioribus Ada, Setho, Noacho, Melchiſedeco, Abraha, aliis hujus intervalli Principibus ſummis eorúmque, quæ fuere, præfecturis minoribus tantundem admittamus. Huc maximè autem ſpe-

ctat

ctat etiam quod ſuprà [t] de modo & ratione agendi & judicandi adduximus in actionibus omnimodis. Certè quatenus tam præcepto divino aut immediatè aut mediatè, quàm jure humano nitebatur quælibet actio, ſive Publica ſive Privata, ſive Sacra, ſive Profana, eatenus de ea ita dijudicandum erat ut manifeſtam ſacrorum atque religionis, in forenſi tunc negotio quolibet, rationem habitam eſſe non agnoſcere nequeamus; id eſt imperium circa Sacra, quà Sacra, planè ſic exercitum eſſe. Atque ita Theologia & Juriſprudentia in eadem præfectura neceſſariò conjunctæ; ſeu potiùs quà forum ſpectarunt in unam eandémque reciderunt. Ac Sacræ itidem ac Profanæ cauſæ in eiſdem præfecturis ideò dirimebantur, quia nulla tam ſimpliciter profana eſſe potuit ut dum præceptorum divinorum vim ibi ſemper & in qualibet cauſa perpendendam conſiderabant judices, nihil Sacri in ſe commiſtum haberet. Sed verò non admittunt viri aliquot doctiſſimi Imperium ſeu Juriſdictionem circa Sacra præfecturis illis minoribus aut earum alicui à Moſe tributam, ſed illi integrè reſervatam, juxta quod ſuperiùs memoratur ubi eâ de re plura. Cæterùm concedatur (quod tamen haud ullibi conſtat; & contrarium ex verbis toties de judiciis ſine diſcrimine in ſacro hac de re ſermone prolatis eliciendum planè videtur) cognitionem rerum & cauſarum Sacrarum, ſcilicet earum quæ maximè ad Cultum & Religionem ſpectarent, Moſem ſibi ſoli reſervâſſe. Quæritur tunc, ſub cujuſnam Principatus aut Præfecturæ generis notione de eis cognoſceret ille. Duplicem ſcilicet in eo aiunt fuiſſe Principatum. Alterum Sacerdotalem, quaſi nunc diceres, ad vulgi ſenſum, Eccleſiaſticum, alterum Regium ſeu in regimine publico, ut diſtinguunt, ſummum. Adeóque ſub notione Principatus Sacerdotalis ſeu qui ad eum ex Sacerdotii munere pertinebat, cauſarum de Sacris cognitionem eum volunt habuiſſe, non omninò ſub notione Principatus politici ſeu nomine Regio, quale itidem aſſerunt de Sacerdotiis patriarcharum qui eis primogenituræ nomine fruebantur. Et nemo non videt facilè quidem concipi poſſe ut compluria in eadem perſona eſſe poſſint juriſdictionis ac imperii genera adeò ab invicem diſtincta ut licet eorum omnia ex unica autoritate conſtituentis (ut heic Moſis præfecturæ qualiſcunque ex autoritate Numinis) ſimul pendeant, alteri tamen cum altero ex conſtituti natura nihil habeatur commune. Id palam cernitur in eadem Perſona Præturâ Urbana & Peregrina, verbi gratia, donata, in plurium provinciarum ut invicem diſtinctarum, præſide, id genus aliis ſatis obviis. Etiam agnoſcitur quidem tum Moſem fuiſſe tam Sacerdotem quàm Regem, tum in primogeniti apud anteriores prærogativis Sacerdotium fuiſſe cum dignitate patriarchali conjunctum. De Moſis regno ſeu principatu ſummo ſatis teſtatur ipſe in geſtis ſuis paſſim, & expreſſiùs ubi in ſacro Sermone [u] ſic appellatur. Sacerdotem autem eum fuiſſe diſertè ait David [x]; *Moſes & Aaron in Sacerdotibus ejus.* Et de functione quadam ejuſdem Sacerdotali publica manifeſtò liquet ex ejus conſecratione [y] Aharonis & filiorum aliiſque circa inſtitutionem Sacerdotii Aharonici & tabernaculi præſtitis. Inde etiam Aben-ezræ [z] כהן הכהנים *Sacerdos Sacerdotum* nuncu-

t Cap. 4.
u Deuter. 33. 5.
x Pſalm. 99. 6.
y Exod. 29. 35.
z Ad Pſalm. citat.

cupatur, quemadmodum item Gregorio Nazianzeno [a], *ἱερεὺς ἱερέων*. Et de eo ac Aharone fratrè, *ἱερεῖς δ᾽ ὁμοίως ἀμφότεροι*, *Sacerdotes paritèr utrique.* Imò magiſtri veteres ſummum eum faciunt Sacerdotem per quadraginta illos annos quo Iſraelitæ in deſerto. Toto illo tempore aiunt aliqui [b] משה שמש בכהונה גדולה *Moſes miniſtravit in Sacerdotio magno.* Alii [c] לא נמנע מלשמש בכהונה גדולה *non excluſus eſt à functione ſummi Sacerdotii.* Alii demùm ſummum in eo Sacerdotium petunt [d] ex Conſecratione illa Aharonica ſeptidui, nec ultra titulum illum ei donant. Sed verò ἀρχιερεὺς itidem ſeu *Sacerdos ſummus* non ſemel dicitur Philoni [e] ut ſimul etiam *Rex ſummus*; item *Sacerdos*, Auguſtino [f], Leoni Magno [g], aliis. Quod verò de Primogenitorum Sacerdotio antè Aharonicum inſtitutum, ſeu per tempora quæ tractamus, dicitur, admitti quidem id ſolet tam à Chriſtianis quàm Ebræis. Et nos [h] ea de re aliquid alibi. Melchiſedecus Rex Salem dicitur Sacerdos dei altiſſimi & pro Semo, ut Noachi primogenito, plerunque accipitur. Et paulò ante legem in Sinai datam & Aharonicum inſtitutum Sacerdotium, ejuſdem cum Melchiſedeco ordinis Sacerdotes memorantur [i] nomine הכהנים הנגשים אל יהוה *Sacerdotum qui accedunt ad dominum*, id eſt *qui Sacrificia offerunt domino*, ut gloſſa Jarchii, ſeu *qui accedunt ad miniſtrandum coram Domino*, ut Chaldæus; ubi Græci οἱ ἐγγίζοντες τῷ κυρίῳ, *appropinquantes Domino.* Scilicet agebant hi tunc cum reliquo populo ad radices montis. Et dein, *& dixit Dominus ad eum* (Moſem) *vade, deſcende, & tunc aſcende, tu & Aharon tecum*; והכהנים *ſed Sacerdotes & populus non tranſgrediantur ut aſcendant ad dominum ne diſperdat eos.* Et Sacerdotes heic Ebræis ſumuntur [k] pro הבכורות שהעבודה בהם *primogenitis, quoniam cultus divinus ab eis peragi ſolitus*, quemadmodum etiam in ſeculis tunc antè actis; licet Sacerdotum nomine per anticipationem Aharonis filios innui ibi velit Auguſtinus [l]. Etiam ad illud quod Jacobus dixit Rubeno filio ſuo primogenito, *Ruben [m] primogenitus meus tu virtus mea & principium roboris mei, excellentia dignitatis & excellentia fortitudinis*, Targum Hieroſolymitanum habet, *ad te attinet accipere*, תלתא חולקין יתיר על אחך בכורותא כהונתא מלכותא *Tres partes præter eas quas cum fratribus habes communes Primogenituram, Sacerdotium, Regnum.* Conſoni ſunt ibi Chaldæi utrique. Sed Jonathan habet רבות כהונתא *magnum* ſeu *ſummum Sacerdotium.* Addit Targum illud, *ſed quoniam peccaſti dabitur primogenitura Joſepho*, Regnum Judæ, וכהונתא רבתא לשבטא דלוי & *Sacerdotium ſummum tribui Levi.* Sic item Jonathan. Gemara item Babylonia [n], עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות ועבודה בבכורות והכל כשרין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין טהורין אבל לא טמאין והכל קרבו עולות ועולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט ונתוח *Antequam extructum eſt tabernaculum* (id eſt per intervallum jam tractatum) *altarium uſus paſſim erat licitus, & ſacrificium peragebatur à primogenitis. Et victima ſatis idonea erat ſive pecus, ſive fera, ſive avis, ſive maſculi ſive fœminei generis, ſive integra eſſent ſive mutila aut vitioſa ex animalibus mundis. Neque enim tunc immunda offerre licuit. Sacrificia item ejuſmodi omnimoda holocauſta erant. Et holocauſtum oblatum ab Iſraelitis in deſerto*

a *Orat.* 6. *ad Greg. Nyſſenum.*
b Shemoth Rabba *paraſh.* 37. *fol.* 153. *col.* 3.
c *Apud D. Kimchium in Pſalm.* 99. *ubi vide Genebrardum.*
d *Abarbinel in* Pirush *fol.* 168. *col.* 1.
e *De Vita Moſis lib.* 1. *&* 3.
f *In Levitic. quæſt.* 23. *& vide Quæſt. in vet. Teſt. cap.* 11.
g *Epiſt.* 88
h *De ſucceſſ. in Bona cap.* 5. *& in Pontific. lib.* 5. *cap.* 1.
i *Exod.* 19. 22. *&* 24.
k *Gloſſ. Jarch. ad locum Exodi citatum & cap.* 24. 5.
l *Quæſt.* 23. *in Leviticum.*
m *Geneſ.* 49. 3.
n *At tit.* Zebachim *cap.* 14. *fol.* 115 b.

ſerto excoriandum erat & diſſecandum. Atque obvium eſt paſsìm in prærogativis primogenituræ ab Eſau venditæ, Sacerdotium etiam fuiſſe eíque conjunctam dignitatem patriarchalem [o] atque inde προεδρίαν ſeu loci & ordinis excellentiam. Et ubi dicitur [p] Moſem ædificaſſe, ante tabernaculum conſtructum, altare ad radices montis & *miſiſſe juvenes de filiis Iſrael qui obtulerunt ac immolarunt victimas*, per נערים ſeu *juvenes* primogenitos intelligunt, atque ita expreſſim vertit Onkelus Chaldæus. Nec magis impropriè ſic primogeniti deſignati quàm *Pube præſente* [q] apud Romanos populus præſens, quoniam ſcilicet puberes Συνεκδοχικῶς omnem populum ſignificabant. Sed verò hoc adeò de Primogenitis receptum haud ita opinor ſumi debet, quaſi omnimodo Sacerdotio, id eſt ritè offerendi munere ſoli tunc fungerentur Primogeniti. Planè enim reclamat tam Abelis ſecundo geniti quàm Caini primogeniti ſacrificium. Uterque pariter Sacerdos erat. Etiam Moſes ipſe qui Amramo erat ſecundo genitus & Aharone fratre triennio minor [r] Sacerdos ab omnibus ut oſtenſum eſt agnoſcitur. Quod igitur de primogenitorum illa prærogativa ſic traditur, ad hunc modum ni fallor intelligi oportet; ut tum ſolennioribus, ſtatis ac imperativis uniuſcujuſque tribus, gentis, familiæ ſacris, tum eis quæ totius univerſitatis populi nomine obeunda erant, tribuum, gentium, familiarum, populi, univerſitatis (pro vario cœtuum diſcrimine) Primogeniti adhiberentur, ita tamen ut hi ſoli non Sacerdotes eſſent, ſed ſolùm primarii ſeu eminentiores; cùm reliquis pariter cujuſque tribus, gentis, familiæ ſeu ex populo cunctis ſuo etiam & ſuorum nomine pro libitu offerre ac immolare liceret adeóque Sacerdotis officio pariter [s] fungi. Sed magis publica illa & ſolenniora ad Primogenitos propter excellentiam dignitatis attinere voluere. Sic etiam poſt Sacerdotium Aharonicum inſtitutum, cui erant Sacra compluria adeò propria ut ab aliis peragi non deberent, fuere nihilominus ſacra alia, alia ſacerdotum munera, etiam tunc cuivis è populo relicta. Unde illud Philonis [t] de Paſchatis celebratione in qua οὐχ' οἱ μὲν ἰδιῶται προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμου προστάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερᾶται τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος, *Non homines è vulgò victimas adducunt ad altare ut mactent Sacerdotes, ſed jubente lege tota gens ſacrificat* ſeu *Sacerdotii munere fungitur dum pro ſe quiſque hoſtiam ſuam & adducit & mactat.* Alibi etiam idem τὸ ἔθνος ἱερᾶσθαι, *totam gentem Sacerdotio fungi* antè dixerat. Et ſcimus apud paganos priſcos qui ex vetuſtiſſimis hiſce ſeculis ritus ſuos utcunque per errorem miſerè depravatos hauſerunt, Sacerdotia publica fuiſſe & patrimonialia [u] atque hæreditate conjuncta, gentilia item & familiaria, etiam Sacris ac myſteriis ſingularibus ſumma cum ſuperſtitione variatim & particulatim conſtituta, & in eis etiam fuiſſe archieroſynas ſeu ſacerdotia ſumma ſeu primaria [x], Collegia item Sacerdotum & Patrum Sacrorum, & Filiorum Sacrorum, Flaminum, id genus aliorum nomina certis aliquot perſonis propria apud eos fuiſſe; cum interim ritè ſacrificare nihilominùs, immolare, adolere & quæ reliqua ſunt ſacerdotii ſimplicis numera cuivis è vulgo ſeu privatis pariter

o *Vide Iſidor. Peluſiot. lib.* 2. *epiſt.* 47. *Chryſoſtom. in Geneſ. ſerm.* 50. & 67.

p *Exod.* 24. 5.

q *Feſtus in Pube.*

r *Exo.* 6. 20. 7. 7.

ſ *Vide Job.* 42. 8.

t *De vita Moſis lib.* 3. & 1.

u *L.* 8. *C. tit. de Muneribus patrimoniorum l.* 32. §. 4. *D. tit. de receptis arbit.*

x *L.* 112. *C. Theodoſ. lib.* 12. *tit.* 1. & *Herodot. li.* 2. & *videſis Iacob. Gutherium de Vet. Iure Pontific. lib.* 1. *cap.* 3. 4. &c.

riter

riter fas eſſet præſtare, quod ſatis ſcimus ex Præmetii, Sacrimæ, Calparis, Struferti, Suovetaurilium, quæ ſacrificia fuere ruſtica & à colono ſeu mercede conductis pro libitu peragenda, aliorúmque ejuſmodi domeſticorum ac ſpontaneorum uſu, qui apud ſcriptores de re Ruſtica [y], Plautum [z], Tibullum [a], Feſtum [b], alios perquam obvios cuique occurrit. Atque ita ſe rem aut juxta illiuſmodi analogiam habuiſſe exiſtimo inter Primogenitos illos publicis Sacerdotii muneribus fungentes & reliquos illa natalium prærogativa non fruentes, nec tamen à ſacrificandi munere inde excluſos aut Sacerdotis carentes omninò aut Nomine aut Officio. Hinc etiam Primogeniti anteriores & qui pluribus ita, in publicis ſacris, præeſſent familiis ac cognationibus longævi, poſterioribus & junioribus, licèt primogenitis itidem, ſed, pauciorum reſpectu, nomine illo gaudentibus, *κρείττονες* ſeu præſtantiores meritò habiti. Quale quidem de Melchiſedeco expreſſim [c] dicitur, qui ſi Semus fuerit adeóque, ut vulgo ſumitur, Noacho primogenitus, abavus erat atavo Abrahæ, adeóque multò pluribus familiis erat ipſe primogenitus, unde benedictio ejus ut à præſtantiore eſt recepta, licet ipſe Abraham etiam apud ſuos primogenitus eſſet & pariter Sacerdos primarius atque etiam נשיא אלהים *princeps* [d] *Dei* habitus. Etiam & hoc inprimis heic advertendum; Primogenito unicuique Sacerdotii ſingularis ſeu primarii inter ſuos qui aut ætate minóres aut non primogeniti, jus competiiſſe. Sed puto nemo opinatur tale quid dicendum de dignitate patriarchali ſeu ea quâ imperabatur. Nimirum pro tribuum aliorúmve cœtuum numero vario ac diſtributione multiplici, Primogenitum natu majorem cœtûs cujuſque per ſe gubernandi reliquis etiam in eodem cœtu tam primogenitis quàm aliis ex dignitate patriarchali præfuiſſe neceſſe videtur ut exiſtimemus. Anne enim credibile eſt in qualibet familia quantumvis exigua Primogenitum quemlibet patriarchatum geſſiſſe ſeu imperium aliquod exercuiſſe? Itaque Abraham Iſaaco etiam primogenito & ſuis, Iſaac Eſavo & Jacobo, Jobus filiis ſuis & ex eis [e] nepotibus alii, ſic aliis patriarchæ fuere ſeu Principes. At Primogenitorum quantum video nullus non regulariter (nam Moſis ſecundo geniti heic functio ſemper excipienda) in Sacerdotibus erat primariis, utcunque alii aliis ob primogenituræ jus anterioribus naturalibus acquiſitum præſtantiores, ut dictum eſt, haberentur. Summa tunc eſt, Patriarcham ſeu Principem unumqemque intra patriarchatus ſui ſeu principatus ditionem, Sacerdotium item ſummum ſeu primarium ac præ cæteris excellentius geſſiſſe (quemadmodum certè apud veteres paganos non rarò, dum principatum ſpectamus, ſe res habuit) ídque velut ex perpetuo primogenituræ ejuſmodi jure ortum, adeóque ſive per ſe ſive per alios ſubſtitutos imperium & juriſdictionem exercuiſſe; alios autem primogenitos quoſvis Sacerdotii itidem primarii inter ſuos ſortitos eſſe prærogativam parilem, nec tamen patriarchalem ſeu principalem ſimul in regimine dignitatem ſeu Principatum aliquem ejuſmodi geſſiſſe aliter atque ſineret tribuum ac familiarum diſtributio conſtitutióque variatim pro diverſa locorum, temporum, perſonarum ratione admiſſa. Unde neceſſariò fiebat ut Primogenitorum ipſorum alii,

y *Cato cap.* 132, 133, 135, 140, 142.
z *In Aulularia.*
a *Lib. 2. Eleg.* 1.
b *In verbis* Sacrima, Calpar, *&c. & vide ibi Ioſeph. Scalig. & Iacob Guther. de vet. Iure Pontific. lib. 4. cap* 6.
c *Epiſt. ad Ebræos cap.* 7. 7.
d *Geneſ.* 23. 6.
e *Iob.* 42. 16.

etiam & plerique, regerentur, utpote in ditione primogeniti ſeu patriarchæ natu majoris, alii ſeu grandæviores in quolibet diſtributionis, quæ pro regiminis per ſe diverſi formula fieret, cœtu regerent; nemine eorum interim ſuam tempeſtivè regendi vicem ac jus, prout diſtributiones ejuſmodi aliter atque aliter ferebant, non meritò expectante. Jam verò ut Regiminis Patriarchalis ſeu Regii, ejúſque præfecturarum ſubſtitutarum Actus in imperando, coercendo, in jus vocando, ſententiam ferendo, exequutioni mandando reliquiſque imperii ac juriſdictionis appendicibus habebantur, ita Sacerdotii Actus in ipſis ſacris obeundis, cultu ſolenni, ritibúſque divinis ac benedictionibus præſtandis quæ עבודה [f] *miniſterii* nomine generali ſeu *Functionis* venire ſolent. Atque in ejuſmodi Functione erant Sacerdotes ראשי העם *capita, duces* ſeu *Principes populo* cujus nomine & gratia ſacra obibant. Principes ſcilicet in ſacris obeundis, ut in regimine & imperio Patriarchæ, Reges, corúmve præfecturæ, Principes erant. Et tametſi verum ſit, vocabulum כהן quo *Sacerdos* in ſacro ſermone deſignatur (unde etiam verbum כהן pro *Sacerdotio fungi* habetur) *Principem* etiam territorii ſubinde denotare & à nonnullis etiam antiquitùs ita verti, id tamen non inde accidiſſe videtur quaſi in ipſo Sacerdotio ſeu כהונה ex natura ſui imperium aliquód omninò aut principatus ut ſanè regiminis fuiſſet, ſed ex eo quod principes aliquot, plerique apud alios populos, ſummo (juxta antè dicta) apud ſuos Sacerdotio (ut & Cæſares Romani olim Pontificatu Maximo) fungentes, adjecto territorii ſui ſeu ſubditorum ſuorum nomine aliáve quæ tantundem suppleret circumſtantia, ritè ſatis etiam כהנים dicerentur, qua voce ex ejuſmodi adjectione etiam Principatus ſeu præfecturæ eorum non ex ſignificationis vi ſed per conſequens denotantur. Ita Jethro dicitur [g] כהן מדין *Sacerdos Midian* & Potipherah †, כהן און *Sacerdos On* in Ægypto quorum utrique ſuis etiam Principes fuere, ut in verſionibus aliquot rectè ſatis vocantur, tam vetuſtis quàm nuperis. רבא ſeu *Principem*, ubi de eis verba fiunt, ſubſtituunt Chaldæi. Judæi Mauritanienſes nunc شريف quod *Principem* ſonat nunc امام. Atque ita alii. Germanienſes Judæi Jethronem ideo vocant הער **Herr Midian.** Et Gloſſa Jarchii [h], כל לשון כהן משרת לאלהות הוא חוץ מאותן שהם לשון גדולה כגון כהן מדין כהן און *Vox* Cohen (quæ Sacerdotem ſignificat) *ſemper denotat miniſterium aliquod divinum* ſeu *functionem divinam* (nec quid aliud) *exceptis locis quibus uſurpatur cum nomine dignitatis* ſeu *principatus ſingularis adjecto, ut in* Cohen Midian *&* Cohen On. His ita prælibatis, videndum reſtat an admitti debeat quod volunt viri etiam maximi aliquot, dum Res Cauſáſque Sacras à Moſe, in tempore quod tractamus, contendunt fuiſſe cognitas definitáſque & Imperium circa eas ab eo exercitum eſſe, non velut à Principe Politico (ut diſtinguunt) ſed ut à Sacerdote ſeu Principe Eccleſiaſtico, ſeu Sacerdotii nomine non Regni ſeu dignitatis ejuſmodi alius verè ac univocè in regiminis ratione Principalis. Et ſanè quale de Moſis heic imperio & juriſdictione ſtatuendum, tale puto nemo dubitabit, quin, quantum ad hanc quæſtionem, de reliquorum, qui ſive anteriores fuere

[f] *Vide D. Kimchium in rad.* כהן.

[g] *Exod.* 2. 16. 3. 1. & 18. 1.

† *Gen.* 41. 45. & 46. 20.

[h] *Geneſ.* 47. 22. *vide ſis Iob.* 12. 19. 2. *Samuel.* 8. 18. & 20. 26.

ſive ei coævi, in ſacrorum regimine, imperio ac juriſdictione ſtatui debeat. Certè, ſi aut ipſam Rei Naturam, id eſt verum tunc inter Principatum regiminis, qui & Patriarchalis erat, ſeu Regnum, ac Imperatorius, & Sacerdotale munus, quà Sacerdotale, ſeu Functionem, diſcrimen, aut Expreſſiora ſacri ſermonis de imperio & juriſdictione Moſi tunc indultis Verba ritè perpendamus, ſatis manifeſtum opinor evadet, non omninò ratione aut reſpectu Sacerdotii ſui, ſed Principatûs ſolius ſive Patriarchalis ſive Regii (qui in eundem heic recident) omnimodum circa Sacra imperium & juriſdictionem eum exercuiſſe, unde etiam facilius erit dijudicare de ejuſmodi imperii delegatione, quâ de dictum eſt ubi de præfecturarum ex Jethronis conſilio inſtitutarum juriſdictione ſuperiùs agitur. Quod ad ipſam Rei Naturam, ſeu Diſcrimen quod diximus heic attinet, ex antè oſtenſis palam eſt, quamplurimos fuiſſe Sacerdotes, partim ejuſdem cum primariis ordinis, ut primogenitos omnes necdum in dignitatem patriarchalem ſeu regiminis principatum inter ſuos evectos aut admiſſos, partim reliquos qui primogenituræ prærogativâ carentes nihilominus revera Sacerdotes fuere. Atque horum nemini competiit jus aliquod de ſacris aliiſve cauſis pro tribunali aut in foro cognoſcendi. Ante Jethronis conſilium, Moſes ipſe ſolus qui Princeps & Rex erat ſimul & Sacerdos de cauſis cognoſcebat univerſis, atque inde poſtmodum univerſas modo antè oſtenſo delegavit. At verò ſi quà Sacerdos aut ex ipſa Sacerdotii natura aut dignitate, ejuſmodi ipſi cognoſcendi jus competiiſſet, undenam evenit Sacerdotum tunc nemini reliquorum juriſdictionem circa ſacra, inter ſuos ſaltem, aliquam itidem competiiſſe? Quicquid ſanè in individuo aliquo unico generis ſpecieive reperitur, quà tale eſt, idem etiam ut in reliquis habeatur eſt neceſſum. Si Archiatrorum aliquis ex indultu Principali, aut collegii alicujus Medicorum præſides, etiam Medici ipſi, tam circa Medicinam ejúſve profeſſores quàm alia imperium aliquod exerceant forenſe ſeu juriſdictionem, quiſquàm ne eos hoc circa Medicinam præſtare, cum ratione diceret, quà Medici ſunt? ſi quà tales, curnam & medicorum reliquis non idem inter ſuos jus? Verum eſt, ex eo quod medicinæ præ aliis peritiores haberentur, præſides illos ſeu præfectos in hoc exemplo ſic conſtitui, etiam ex ejuſmodi peritia eorum quæ ab eis imperata fuerint rationem manare. Sed nemo non videt, ipſum imperium ac juris circa rem medicam dicundi facultatem, ab eodem ipſo fonte eis derivari à quo reliquæ qualeſcunque oriuntur præfecturæ juridicæ, & ſub eadem ac unica notione imperii ac juriſdictionis à Principe delegatæ, non omninò artis aut functionis medicæ, præſtari. Tantundem de Arithmeticis, Geometris, Aſtronomis, Muſicis, Architectis, aliis id genus ſimili modo, ſi ita præficerentur, planè dicendum. Neque ſanè ampliſſimum illud circa ſacra imperium ac juriſdictio quæ ad Pontifices in Roma veteri [i] ſpectavit, ad eos primariò quà Sacerdotes fuere aut quà Sacris præerant functionibus (quarum actus cum imperio & juriſdictione nihil habent, quà tales, commune) ſed tantùm quatenus à Numa Rege Principúmque aliorum poſtea & populi conſenſu, rerum ſacrarum cognitionibus ibi habebantur illi maximè idonei, reliquis Sacerdotibus à cognitionibus ejuſmodi penitùs excluſis. Quà

[i] *Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 2. & videſis Jacob. Guther. de Iure Pontific. lib. 2. cap. 1, &c.*

Quà participes fiebant ſeu vicarii, in ſacris ritè conſtituendis ordinandiſque, imperii, ac ut judices ex conſtitutione ſingulari (quæ actus imperii erat) cognoſcebant, non quà Sacerdotali gaudebant functione, aut quia ex Sacerdotalis muneris natura cognitiones ejuſmodi ad eos attinebant. Atque inde qui ſummæ rerum præerant, poteſtatem eis indultam pro libitu augebant minuebántque. Simile etiam dicendum de imperio ipſo & Juriſdictione circa ſacra in ipſis juxta antè dicta Cæſaribus qui etiam Pontifices Maximi fuere. Non enim ratione functionis Sacerdotalis aut Pontificiæ, quà ſimplicitèr talis, ſeu quaſi ei ex ſui natura conjunctum fuiſſet imperium illud ſeu juriſdictio, poteſtas illa ſubnitebatur; ſed ut univerſalis in publico ac politico regimine imperii, non ut ipſius omninò Sacerdotii, pars ſingularis in Cæſares cum reliquo Imperandi júre tranſlata eſt. Etiam ſi Moſes ipſe, ut vult Diodorus[k], nec ſine ſequacibus, Sacerdotibus Judiciorum tunc forenſium omnimodorum poteſtatem delegaſſet, ideò ſequeretur ex Sacerdotii munere juriſdictionem ſic adquiſitam pependiſſe, ſed tantùm ex ſic delegantis, ut in regimine publico Principis, munere & beneficio. Si juxta leges Militares, Ruſticas, Nauticas, cauſarum cognitio concedatur (ut ſæpiùs fieri aſſolet) Militibus, Ruſticis, Nautis, aliíſve ſive Singulis ſive Corporatis, cognoſcunt illi non quà alio fruuntur nomine aut dignitate quàm ea quâ per conceſſionem ejuſmodi donantur. Ita nec qui de intricatarum aliquot ex lege Falcidia, Familiæ erciſcundæ, Jactûs, Damni, id genus aliorum partium Numero, aut de Alluvionibus Finibúſque Regundis, aut cauſis Medicinâ, Grammaticâ id genus aliis implicatis in foro cognoſcunt, id omninò faciunt quà Arithmetici, Geometræ, Medici, Grammatici, ſed tantùm qua ſingulari qua fruuntur juriſdictione cui præficiuntur. Et de imperio circa ſacra regio tantundem innuit Ariſtoteles[l] ubi de Regibus temporum Heroicorum ait, *κύριοι* inquit ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας καὶ τῶν θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί. Καὶ πρὸς τούτοις τὰς δίκας ἔκρινον, *Domini*, *Imperatores* ſeu *Moderatores erant* (quà Reges) *tum rei bellicæ*, *tum Sacrificiorum* ſeu *Sacrorum*, *exceptis eis quæ ad Sacerdotalem functionem attinerent* (quæ ſcilicet ad Sacerdotes, quà Sacerdotes, functionem ſine imperio tantùm præſtantes ſpectarent) *& de cauſis prætereà* univerſis *judicabant*. Et paulo pòſt de eiſdem temporibus, στρατηγὸς ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος, *Dux Belli & Judex erat Rex*, *uti etiam rerum Divinarum Moderator*; quoad imperium nempè circa eas juriſdictionem. Et quantum ad Moſem heic, haud mihi quidem ex ipſa natura rei, magis concipiendum videtur, eum, ut Sacerdotem ſeu ex munere Sacerdotali (quod in functione ſacra totum conſiſtebat) imperio ac juriſdictione circa ſacra eſſe tunc uſum quàm apud Lacones, exempli gratiâ, decretum, adverſus Timotheum Mileſium Muſicum[m] de ſuperfluis chordis è lyra reſcindendis, factum fuiſſe à Regibus ibi & Ephoris, ut à Muſicis ſeu arte Muſica utentibus, & non tantùm ut à Magiſtratibus principali autoritate pollentibus ſuorúmque moribus graviter, in univerſis tam Sacris quàm Profanis, proſpicientibus. Scilicet lyræ cui anteà ſeptem chordæ, tres alias adjecerat Timotheus, ſic Muſicæ ibi genus

k *Ecleg. lib. 40. apud Photium cod. 244.*

l *Politic. 3. cap. 10. & 11.*

m *Boetius de Muſica lib. 1.*

ante

ante virilius & robuſtius in id quod mollius erat & delicatius commutans, magno morum bonorum detrimento, niſi remedium ſic illi adhibuiſſent. Functio heic Muſica artiſque peritia in Timotheo, in Regibus item fortè & Ephoris, nec in paucis è populo. Sed nec populum imperaſſe, nec Reges aut Ephoros eum reprehendiſſe aut coegiſſe quid ad Muſicam ſpectans, quà Muſici ipſi eſſent, cum ratione exiſtimare poteſt quiſquam, ſed tantùm, quà imperio & juriſdictione gaudebant circa mores atque omnia quæ illos vitiare poſſent. Quale palam eſt dicendum, quoties imperium & juriſdictio aliqua circa functiones aliquas alias ex imperato præſtandas, veluti agriculturam, mercaturam, militiam, navigationem, id genus reliquas exercetur. Et de Functionibus ſub imperio ſic poſitis, maximè Sacris, in hanc rem peroptimè vir ſummus ille Hugo Grotius in præſtantiſſimo illo, quem ſuperiùs diximus, commentario *de Imperio ſummarum poteſtatum circa ſacra*; quo nihil eruditius, nihil ſolidius ad imperii circa ſacra jus rite aſſerendum collocandúmque legitur. Quod autem ad expreſſiora ſacri ſermonis de Moſis tunc imperio juriſdictione verba attinet; Deus ipſe eum populo præfecit, ut *ab illo ex Ægypto educerentur* [n], ut *vocem ejus audirent* nec inobedientes eſſent. *Et* ad eum inquit [o], *pone verba iſta in ore ejus* (Aharonis) *& ego ero in ore tuo & in ore illius, & oſtendam vobis quid agere debeatis. Et ipſe loquetur pro te ad populum & erit os tuum* ſeu *interpres* (ut, præter Hieroſolymitanam & Chaldaicas heic paraphraſes, Arabici & Hiſpanienſes Judæi ac Syrus) id eſt in ſermone ſacro הוא יהיה לך לפה *is erit tibi in os* ſeu *pro ore* ואתה ואתה תהיה לו לאלהים *tu autem* (ut vulgata) *eris ei in his quæ ad Deum pertinent*, ubi Græci, *σὺ ἢ αὐτῷ ἔσῃ τὰ πρὸς τ̃ Θεόν*, *tu verò illi eris quæ ad Deum*, Hieroſolymitanus, *& tu eris ei* כתבע אולפן מן קדם יהוה *ut qui quærat diſciplinam* ſeu *doctrinam ab ipſo Numine*, ſeu לרב *in dominum qui quærat* &c. ut Jonathan ibi. Verba ſonant *tu eris ei in Deum* aut *loco Dei*, ut verſiones habent complures nuperæ & Syrus. Onkelos, *& tu eris ei* לרב *in dominum*. Judæi Mauritanienſes ibi معلما *doctor* ſeu *Magiſter*. Græco-barbari ſeu Græcienſes Judæi *Μεγαλοσύνος* ſeu, *ut major*, *præfectus*. Hiſpanienſes Judæi *por mayoral*. Judæi Germanienſes אינם ריכתר **einem richter**, *Judex* ſeu *in rebus judicandis præfectus*. Codex Arabicus penes me MS. alter وانت تكون له الها ومدبرا *& tu eris illi Deus & gubernator*, alter charactere Samaritano تكون له سلطان *eris ei Sultanus* ſeu *dominus*. Jarchius לרב ולשר *in Dominum & Principem*. Arabs Romæ editus يكون له في امور الله *eris ei in negotiis* ſeu *rebus Dei*, quæ omnia ſatis in idem recidunt. Et Hugo Grotius, *Tu eris ipſi in Deum, id eſt*, inquit, *jus gladii habebis in ipſum & alios* [p]. *Nunquam enim hoc nomen hominibus datur niſi ad ſignificandum jus vitæ ac necis*. Nam אלהים quod *Deus* eſt etiam Principes & Judices in ſacro ſermone [q] non ſemel ſignificat, ut per participationem, tum quia Dei vice gerunt in rebus adminiſtrandis, dum juxta nec adverſus præcepta ejus judicant, tum ipſa eorum judicia res ſeu *negotia*

n Exod. 3. 10. 18.
o Exod. 4. 15.
p Vide Act. 7. 35.
q Exod. 21. 6. 22. 28. Pſalm. 82. 1.

tia Dei & *Judicia Dei* ſignantiùs vocari [r] ſolita ſunt, uti & alibi monitum. Cæterùm אלהים aut *Judices* non omninò dicti ſunt Sacerdotes, quà tales, ſed ex accidenti quoties etiam judices fiebant, quâ de re rectè monuit Joannes Druſius [s]. Moſes אלהים *Deus Pharaoni* etiam à Numine dictus eſt [t], utpote Dei in eum judicia velut in tribunali & per miraculum exercens. Sumunt aliqui vocem illam ibi pro *angelo* [u], uti etiam interdum ſignificat, ſed Onkelos רב *Dominus* ſubſtituit, & Saadias Gaon استادا في امر *Dominus in negotio* Pharaonis. Judæi Mauritanienſes مول *Dominus* ſeu *Princeps* Pharaoni. Et gloſſa Jarchii interpretatur per שופט ורודה בככות ויסורין *Judex & dominus ad dominatum in eum exercendum plagis & caſtigationibus.* Poſtmodum etiam, hiſtoriam de ſe Moſes ipſe conſcribens, Judicem ſe expreſſim aliquoties oſtendit [x], & judicandi munus quod ante illas ex Jethronis conſilio inſtitutas præfecturas obibat ſolus, pluribus explicat. Regem ſe item inde nominat [y], nullibi Sacerdotem. Et tametſi reverà fuerit, licet ſecundo genitus, Sacerdos atque etiam peculiari illi Aharonis ſuorúmque conſecrationi à Numine per dies aliquot præfectus, nihilominus haud omninò Sacerdotis nomine indigitatur ullibi in ſcriptura ante Davidis illud ſuprà citatum. Aharonis nomini inſuper, poſt natales eorum ratione primogenituræ [z] ita deſignatos ut antiſtet Aharon, tum ante tum poſt quàm ipſe in Pontificatum eveheretur ſummum, Moſes ſexcenties ut dignior præponitur, adeóque, ut etiam inde, non iniquum fuerit, uti etiam ex aliis jam allatis, elicere ac pro indubitato aſſerere, res illum omnimodas cum imperio adminiſtraſſe ac judicaſſe tam Sacras ſcilicet quàm Profanas, earúmque cognitionem delegaſſe, nomine & ſub notione Principatus quem geſſit ſeu Regni, non omninò Sacerdotii, quod reverà tam ante legem quàm poſtea in Aharone, non in Moſe, ratione Primogenituræ, erat primarium ſeu in familia illa Amramiana, juxta ſuperiùs oſtenſa, ſummum. Sed verò hac de re clariùs dijudicandum erit ex eis quæ libris in ſequentibus de Synedriis tam Magno quàm Minoribus ſub Lege ſeu in Terra Sancta, tradentur; è quibus manifeſtius multò fiet, Præfecturarum apud Ebræos Juridicarum diſcrimen ejuſmodi, ut aliæ circa Sacra, circa Prophana aliæ verſarentur, aut ut aliis Sacerdotes, aliis alii jure aliquo forenſi præeſſent, neque in Moſaica aliáve per intervallum hoc ante legem diſciplina haberi, neque in ea quæ dein propagata eſt, poſterorúmve uſu, ſaltem Ordinario ac legum Sacrarum regulis ſubnitente. Et de Primi illius Intervalli Synedriis & Præfecturis Juridicis Veterum Ebræorum, unde de aliis etiam, per tempora illa ante legem, Dei Populis, quantum ad Regiminis Sacrorum & Profanorum rationem, conjectare facilè licet, hactenus.

Libri Primi Finis.

Deo Servatori Gloria & Gratiæ.

r 2 *Paralip.* 19. 6 8. 11. & *vide Philonem* περὶ Δικαστ.
s *Ad difficil. loca Exodi cap.* 3. & 37.
t *Exod.* 7. 1.
u *Abenezra ibid.*
x *Exod.* 18. *Deuter.* 1.
y *Deuter.* 33. 5.
z *Exod.* 6. 20.

CAPITUM

LEMMATA.

CAP. I.

SUmmaria Operis Deſignatio. De Synedriis ſeu Præfecturis Juridicis Veterum Ebræorum, quoties ſui Satis eſſent juris, ante Legis in Sinai dationem, conſideratio generalis. Pag. 1

CAP. II.

De Jure ejúſque Capitibus ſecundum quæ Præfectura tum veterum, in ſeculis jam dictis, Ebræorum tum Aliorum Jus Naturale ſervantium, ſive coævorum ſive vetuſtiorum, judicarent aut judicare ſaltem deberent. p. 4

CAP. III.

De Perſonarum quæ ſecundum jura jam dicta, per intervallum heic tractatum, regerentur, Diſcrimine; Ebræorum Originariorum, Proſelytorum domicilii, ac Proſelytorum Juſtitiæ. Et tam de Baptiſmo quàm Circumciſione tum ad Originarios tum ad peregrinos ſeu Proſelytos in fœdus receptos, ut Initiationis Iuribus ſeu Sacramentis, tunc attinentibus. Quomodo item Binis hiſce acceſſerit demum Tertium, velut Confirmationis. Et de Baptiſmo in Nube & Mari apud Apoſtolum ad Corinthios. p. 10

CAP. IV.

De Ratione & Modo Agendi, Excipiendi, Judicandi, in Præfecturis hujus intervalli, Generali; maximè quà tum Divini tum Humani Iuris tum Perſonarum Diſcriminis Scientia in negotio quolibet forenſi uſus eſſet neceſſarius. p. 25.

CAP. V.

De Actionum & Judiciorum in Præfecturis Intervalli jam dicti juridicis, Effectu, adeóque de Pœnis forenſibus ad facinoroſos atque inobedien-

obedientes coercendos, tam Divinitùs præſtitutis quàm ab Hominibus introductis. Et de Iure Gladii. p. 32

C A P. VI.

Pœnam Cerith ſeu Exciſionem aut Exterminium, cutting off nobis vulgò appellatam, quæ in Edictis Divinis de Circumciſione & de Fermento intra hebdomadem Paſchalem non comedendo, in hoc quod tractatur intervallo, præſcripta eſt, Forenſem apud Homines nòn fuiſſe nec in Iudiciorum Humanorum Effectu obtinuiſſe locum, unanimes tradunt Ebræi, eamque ſolummodò divinitus fuiſſe expectandam. Obiter de Iuriſdictione Præfecturarum Iuridicarum circa Circumciſionem aliàque tunc Sacra. p. 44

C A P. VII.

Ut Excommunicationis Pœna, quatenus ejuſdem Origo etiam ab hujus intervalli Iure à nonnullis peti ſolet, ritè ſatis dignoſcatur, præmittitur de ejuſdem, apud Ebræos veteres, Effectibus, Formulis, Speciebus ſeu Gradibus, Iure, Uſu, ac Abſolutione, Synopſis hiſtorica, nec ſolum è Talmudicis ſed & partim è Karæis deſumta. De Excommunicatione apud eos per Inſomnium. Item de vocibus Excommunicat & Excommunicat thing in verſionibus ſuperioris ſeculi apud nos publicis utriuſque Teſtamenti uſurpatis aliiſque congeneribus. Et utrum juxta Ebræorum morem Excommunicato, Templi ingreſſu & ſacrificiorum uſu interdiceretur. p. 56

C A P. VIII.

De Excommunicationis (cujus origo Intervallo huic Legis in Sinai dationem antevertenti, ut dictum eſt, tribuitur) Uſu, Iure, Effectu, reliquiſque appendicibus, in Chriſtianiſmo Primitivo per Apoſtolorum tempora. Illam haud omninò diverſam videri ab ea quæ Iudæis tunc aliis atque ante (juxta ſuperiori in Capite deſcripta) in Uſu; ratione Cauſarum, pro perſuaſionum diſcrimine, ſingulari ſemper habitâ. Tam ex Iure Cæſareo, ſubinde ſaltem, quàm Iudaico fuiſſe tunc publicè legitimam. Tum Iuris tum Nominis Iudæorum & Chriſtianorum per tempus illud Communio. De Chriſtiani nominis ortu. Clau-

dii *Auguſti edictum* Apoſtolis *coævum*, *quo* Utriſque, *ſub nomine* Judæorum, *moribus Iudaicis*, *adeóque* Excommunicatione, *per Orbem Romanum uti indultum eſt.* *De Chriſtianorum tunc* confœderata *inter ſe* diſciplina, *tempore* Perſecutionum. Anathema, Maranatha, Traditio Satanæ. *Alia in Epiſtolis Canonicis de* Excommunicatione *ſumi ſoluta.* *Num à* Sacris Chriſtianis *Excommunicatus tunc* arcendus Iudas *proditor*, *in ipſa* Cœnæ Dominicæ inſtitutione, *ejuſdem particeps*; *ſaltem* Communione *non* interdictus. p. 109.

C a p. IX.

Excommunicationis, *poſt Apoſtolorum tempora*, *in* Chriſtianiſmo *nondum cum ſummo*, *in Regimine*, *imperio conjuncto*, *ſeu ante* Conſtantinum *Magnum*, *per* Orientem *&* Occidentem, Uſus, Effectus, Ius. *Quomodo & quando tum* Effectus *tum* Uſus, *ab eo qui* Iudaicæ *erat*, *diſcrepare atque variatim alius eſſe inciperet.* Gladius ſpiritualis *unde dictus.* Pœnitentia *&* Abſolutio. Veſtigia, *per* Tertulliani *&* Cypriani *tempora*, Uſus Iudaici, *quo cuilibet alium* Excommunicare *fas erat*, *& Triumviris quibuſcunque adſcitis*, Abſolvere. Martyrum Pax *Excommunicatis data.* Claves Regni Cœlorum, Dic Eccleſiæ, Sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus, Ligandi *&* Solvendi *Poteſtas ad Excommunicandi jus firmandum jam trahi cœperunt. De eis* conſideratio breviuſcula. Confederata *etiam per illa tempora* Chriſtianorum diſciplina *quâ Excommunicandi jus ſubnixum.* *An* Excommunicatio *tunc eſſet* actus imperii *ſeu* Iuriſdictionis. p. 137

C a p. X.

Uſus Excommunicationis (*cujus* Iuris initia *intervallo Legiſlationem in Sinai antevertente à nonnullis*, *ut dictum eſt*, *tribuuntur*) *in* Chriſtianiſmo *poſtquam is cum* ſumma *in Regimine publico* poteſtate *ſeu* Majeſtate Imperatoria *conjunctus eſt.* Formulæ, Subjecta *ejuſdem &* Perſonæ *Excommunicantes.* *Hæ olim non* ſolùm ordinis Eccleſiaſtici. Effectus *tum Verus tum Creditus.* *De* Iure *quo fundari eam volunt Scriptores.* *Alii* Divino, *alii* Humano. *Ampliſſima juriſdictio*, *adeóque* pœnæ hujus *inter alias* adhibendæ poteſtas libera, *Epiſcopis indulta à* Conſtantino Magno, *quæ poſtmodum* variatim ab Imperatori-

toribus temperata. Pontificis Maximi *in* Conſtantino *reliquíſque*, *uſque in* Gratianum, *Imperatoribus* Chriſtianis *Titulūs & Dignitas.* Jus *huc ſpectans* Cæſareum *& vetus & Recentius*; aliorum *item* Regnorum *&* Rerumpublicarum Chriſtianarum *ſeu* Eccleſiarum (*quà* Cœtus fidelium, *publico Iure Conſtituti, eo nomine denotantur*) integrarum; *in quibus pro* ſummarum Poteſtatum arbitrio, Excommunicationis *&* Uſus *&* Effectus *admiſſus. Excommunicatus ad* Principis ſummi communionem *ſeu* menſam *ab ipſo admiſſus, pro rite ſatis* Abſoluto *olim habitus. Sententiæ de Pœnæ hujus* Iure *&* initiis *variæ. Etiam è veteri* Paganiſmi uſu *petunt nonnulli, iíque doctiſſimi. De* Thomæ Eraſti *hac de re Theſium editione.* p. 163

Cap. XI.

Rationes *atque* Argumenta *quibus* Excommunicationis *Forenſis* Ius *ex ipſo* Iuris Naturalis, *ſeu, ante legem in Sinai datam*, Divini *fonte à ſcriptoribus aliquot elici ſolet, perpenduntur. In Hæreſim* Adamitarum, *ſpurcam illam quidem ſed pervetuſtam, receptum eſſe* Excommunicationis uſum, *velut in* Paradiſo *inſtitutum. Inde etiam in aliorum aliquot ſententias. De* Excommunicatione Adæ *&* Pœnitentia *ejus per annos* 130, *apud Talmudicos. De* Caino *qui ob fratricidium dicitur* Excommunicatus. *Traditio Rabbinica de* חרם *ſeu* Anathemate *à* Ioſephi *fratribus, cum illum vendidiſſent, in ſeipſos, ne quod fecerant*, Iacobo *indicaretur, denuntiato. Commenta* Mahumedanorum *de Tempore per quod manſit* Adam *in Paradiſo & de Loco in quem ejectus eſt, ſeu Monte ac Inſula Indica* Sarandib *dicta. Nec in Adæ expulſione, nec in Caini exilio nec in* Anathematiſmis *Intervallo, quod heic primariò tractatur, tributis aliquot* (*licet etiam ipſi fidem mererentur*) Excommunicationis *propriè ſumtæ vel Figura vel Proportio reperitur.* Cerith *ſeu* Exſciſſionem *Incircumciſi aliorúmve poſtmodum ſub Lege*, Excommunicationem, *quâ de quæritur, non ullatenùs fuiſſe. Et demùm, tametſi in vetuſtioribus illis exemplis ipſa Pœna hæc omninò haberetur, nihil inde ſequi quod ad* Ius *heic adſtruendum, quale volunt aut ſaltem libentiſſimè obtendunt non pauci,* Divinum *ullatenùs conducat.* p. 239

Cap. XII.

Præcipuorum aliquot ex eis quæ Capite Septimo de Excommunicatione Judaica *dicta ſunt* Recenſio breviuſcula, *non ſine* Obſervationibus *nonnullis* congeneribus *adjectis. Inde (juxta methodum ibi propoſitam) Summatim oſtenditur*, Eccleſiæ *ſeu* Synagogæ *totius* Iudaicæ Iudicium *ſemper fuiſſe, Inſtituto aliquo Divino, nec* ſub Lege *nec* ante ejuſdem in Sinai dationem, Excommunicationis Ius *aut* Uſum *fundari.* Confeſſionis *ſolennis & annuæ ac* Precum *ad* Remiſſionem *à Numine impetrandam ſpecimen, ex* Iudæorum *Ritualibus tum editis tum M S. perinſigne, in quo*, Pœnis *quæ ex Lege ſacra ſeu* Iure *aliquo* Divino inſtituuntur, *enumeratis, inter eas locum nunquam habuit* Excommunicatio *ullum.* Excommunicati *apud eos* nomine *interdicebatur* Sacrorum Publicorum uſu *nemo; licèt* Apoſtatæ *ex Legis Sacræ ſenſu, non* Excommunicationis *alicujus forenſis, vi*, Paſchate *arcerentur. De* Confeſſionis & Pœnitentiæ *coram* Hominum *aliquo* Ordine, *Spectaculis (quæ in Effectibus Excommunicationis)* Mahumedanæ *Theologiæ ſcita.* p. 252

Cap. XIII.

Præcipuorum item aliquot per Capita Octavum, Nonum & Decimum de Excommunicatione *inter* Chriſtianos *fuſiùs congeſtorum*, Recenſio breviuſcula, *cum congeneribus aliquot adjectis; unde Quid per anteriora ſecula etiam* ab *ipſis* temporibus Apoſtolicis, *uſque in* noſtra, *de* Iure *ſeu* Inſtituto *circa hanc rem* Divino Maximè & Publicè *à Chriſtianis Exiſtimatum fuerit Receptúmque, juxta methodum ſuperiùs initam, faciliùs dignoſci queat. Primò, per* Centuriam Chriſtianiſmi primam *aut circitèr, in qua* Aquilam Ponticum à Diſcipulis *excommunicatum eſſe traditur. Secundò, per* ſecula *quæ ſequuntur* uſque in Conſtantinum Magnum, *ubi de Acceſſione variâ Excommunicationi* Iudaicæ, *tunc pro Humano arbitrio, facta inter* Chriſtianos. Paulus Samoſatenſis *etiam ab* Aureliano Auguſto, *ſeu* Imperatore non Chriſtiano, *ex Epiſcoporum perſuaſione, planè excommunicabatur. Tertiò, per ſecula à* Conſtantino Magno *uſque in hæc* noſtra. *Et demùm utrum Sententia illa* Excommunicationem forenſem *ſeu* Conſiſtorianam Humanum eſſe inventum,

tum, nec Iure Præceptivo *ſeu* Inſtituto Divino ſubniti, *nomine* Erroris *ſeu* Dogmatis Eraſtiani, *ſeu ut interdum etiam* Hæreſis Eraſtianæ *cum ratione ac meritò indigitetur*; *& num in* Anglia Dogma *illud his temporibus* repullulaſſe, *ut à ſcriptoribus aliquot, rectè dicatur.*

Cap. XIV.

De Iudicum *per Intervallum illud Legis in Sinai dationem antevertens*, Qualitate *&* Dignitatis titulo ſingulari. *Ex more* Fœminas *Iudiciis non fuiſſe præficiendas. Ea de re* Iura Cæſarea, Canonica, *alia. De Nomine ac Titulo* זקנים *ſeu* Presbyterorum *&* Seniorum *tunc eminentioribus, adeóque Præfectis Iuridicis, tributo. Ejuſdem Tituli eique omnino aliis in linguis Synonymorum* Conſideratio *&* Narratio Hiſtorica *heic inchoata adumbratáque quæ libro Secundo, ut loco magis idoneo, abſolvitur.* Γερουσία, Presbyterium, Synedrium. Presbyterorum *&* Presbyterii *nominum, uti &* Manuum Impoſitionis, *in Chriſtianiſmum, è Iudaiſmo Veteri Eccleſiaſticum deductio. Quidnam* Χειροτονεῖν *in Novi federis lingua. Ampliſſimus, diffuſiſſimus, vetuſtiſſimus,* Presbyterii *& Synonymorum ejus apud pleraſque, ſi non omnes, gentes uſus ad* Dignitates *ac* munera conſpicua *perquam variatim & multipliciter in* Paganiſmo, *etiam* Mahumediſmo, *&* Chriſtianiſmo Politico *deſignanda. De* Senioribus *&* Suffetibus Pœnorum *Veterum qui è* Phœnicia *in* Africam *migrarunt.* Perſarum Γεραίτεροι. *Item* δημογέροντες, Archigerontes, Γέροντες, الشيوخ *eodem ſenſu apud alios* Orientis *populos, ut in Occidente* Aldermen, Seniores, Seigneurs, *ac ſimiles inde propagatæ voces reliquæ.* p. 298

Cap. XV.

Judicem unicum, *ex Iure Noachidarum, ſuffeciſſe. De Iudicum* Sodomæ *Numero, cui præfuiſſe* Lotum, *habetur in Traditionibus Ebraicis. Numerus eorum à quibus ex* Jethronis *Moſis ſoceri conſilio populus regeretur. De* שוטרים Shoterim (*qui* γραμματοεισαγωγεῖς *Græcis dicti*) *in* Iudicum *illorum* miniſterium *conſtitutis.* Kinitæ. *Temerè nimis à nonnullis* Iudices *forenſes, eorúmque numerum* Septuagenarium *tempori quo in* Ægypto *& in* Deſerto *ante legis dationem agebant* Ebræi, *aſſignatum. Ex ſolo* Presbyteri *ſeu* Presbyterii *nomine, nec* Singulari *cuiquam*

nec

nec Conſiſtorio *alicui* Iuriſdictionem *aliquam* forenſem, *apud Ebræos, unquam competiiſſe.* P. 335

Cap. XVI.

De Conſtitutione Iudicum, *per intervallum jam tractatum*, & Poteſtate *eorum* indè pendente; *maximè* Præfecturarum juridicarum *ex* Iethronis *conſilio à* Moſe *inſtitutarum. Quomodo* cauſæ difficiliores, & *qualeſnam illæ*, ad Moſem *deducendæ. Et de* jure *tunc* Appellandi. *Vtrum tunc temporis* Imperium *aut* Iuriſdictio. circa Sacra, *aliqua apud* Ebræos *exerceretur*, autoritate *aliqua* Sacerdotali, *ut*, *à* Regia, *ſeu* Politica, *diſtincta. De* Sacerdotii, Primogenituræ, Patriarcharum, Regum, *quantum ad eam rem*, *per intervallum illud* Iure. P. 347

DE
SYNEDRIIS
Veterum Ebræorum
Liber Secundus.

PRÆFATIO LIBRI SECUNDI.

TRiennium eſt & quod aliquantulo excurrit, cùm in *Libri Primi* Præfatione (quod Inſtituti Operiſque Totius eſt etiam Rationarium) pollicitus ſum *Secundum* & *Tertium*, ſi Deus vellet, propediè ſimul ſecuturos. Cæterùm ſolennes Operarum Cunctationes Intermiſſioneſque mihi (nam ut aſſiduus eſſem ipſe ſchedarum ſpeciminis cujuſque inſpector, neceſſum erat) inevitabiles, variatim interturbantes, in cauſa fuere ut ne *Secundo* citiùs finis dari potuerit. Deliberatum eſt aliquantiſper utrum Hic ſeorſim prodiret, an potiùs, apud Bibliopolam latens, *Tertii* editionem, dudùm etiam apud typos incœptam & brevì, uti ſpero, abſolvendam præſtolaretur; ut ita non ſine comite exiret promiſſo. Quoniam verò in juſtum Hic per ſe creverat volumen, & ab amicis aliquot aliiſque literarum hujuſmodi ſtudioſioribus deſiderari videbatur etiam incomitatus, facilè vicit Sententia, ut cenſuram ſic per ſe ſolus publicam quantocyùs ſubiret. Pollicitationis noſtræ fides ita ex eventuum fato, ſatis, opinor, liberatur. Ut è *Primo*, qualiſnam Imperii & Juriſdictionis Forenſis circa tam Sacra quàm Profana etiam à Rerum Conditu per annos circa MMD ſeu ad Legis Moſaicæ dationem, apud Ebræos majoréſque ſuos alióſque etiam Dei populos, obtineret ratio, haud difficultèr elici poteſt, ita *Secundus* hic exhibet ejuſmodi rationem, ex Jure Divino etiam ortam, quæ in Ebræorum, ſeu ſelecti Dei populi, diſciplinâ vigens, à Legis datione per annos ampliùs MD, ſeu uſque in Excidium Templi Reipublicæque Sacræ, pro legitima ſemper agnita eſt, &, quà fieri permitteret exterorum ſubinde dominantium libido, velut Moſaica ipſa in Synedriis, etiam divinitùs inſtitutis, habebatur in uſu; excepto quòd Singularia illa (uti *Caſus Reſervati*) quæ an Synedrium Magnum per ſecula jam, poſt Legem datam, dicta, ſpectarunt, *Librum* per ſe occupant *Tertium*. Ex hiſce ſimul, ſanè etiam ex Pri-

Primo & *Secundo* hoc ſatis, puto, conſtabit per annos ampliùs MMMM tam Sacrorum Regimen, quà Forenſe eſſet atque à Functione ſacra ritè diſtinctum, quàm Profanorum (ſive Res ſpectes ſive Perſonas) juxta jus etiam Divinum, ex Eccleſiæ Judaicæ populorúmque Dei anteriorum diſciplinâ perpetuâ ad eoſdem attinuiſſe Judices ſeu Magiſtratus, ejuſdem religionis, atque ad Synedria eadem, neutiquam omninò, ex juris iſtius inſtituto aliquo *Sacrorum & Profanorum*, inſtar *Eccleſiaſticorum* ſeu *Spiritualium* & *Laicorum* ſeu *Temporalium* (quæ in Chriſtianiſmi Linguam, ex *jure Humano*, quà forenſia ſpectant, eóque paſſim ſubnituntur variatímque temperantur, ritè ſatis ſunt recepta) nominibus ullatenùs diſcriminata. Licèt interim, exempla etiam velut ex Ebraico uſu, perperàm ea de re ſibi deductum iverint non Pauci, inter ſe nihilominùs aliàs haud parùm diſſidentes (tum ex Pontificiis tum Reformatis horúmque Propaginibus multiplicibus) qui nunc ſermonem ipſum ſacrum, nunc mores Ebræorum & diſciplinam Moſaicam Talmudicámque malè intelligendo intervertendóque, nunc ultrò depravando, in Chriſtianiſmum etiam inde derivare ſibi ſuiſque, ac velut *ex Iure Divino*, quod *Præceptivum* dicitur, aſſerere enixiſſimè conati ſunt Imperium & Juriſdictionem Forenſem ſacram, ab eâ quæ ad Sacra non attineat (quæ quidem Principibus ac Magiſtratibus Chriſtianis, ſed ſenſu etiam ſatis imperioſo & incerto ſuo relinquunt) diſtinguendam, eámque ampliſſimam ſeu potius reverà non minùs interminatam quàm Lineam ſeu Superficiem in infinitum fictam, licet in diagrammate præſenti terminari viſam. Quid enim aliud *in Ordine ad Sacra* ſeu *Spiritualia*? Loquendi genus in infinitum ductile, terminíque, pro eorum, qui jus ſibi ejuſmodi obtendant, arbitratu, neſcium. Sunt quidem viri doctiſſimi, iique tam è Pontificiis[a] quàm Reformatis[b], qui planè exploſum voluerint, ut debuere, commentum illud de Duplici aut Biſurcato apud Ebræos veteres Regimine forenſi, aliis interim ídque ex utroque genere, pertinaciùs mordicúſque illud, ut quod infelici in Chriſtianiſmo Hieraticorum aliquot ambitioni haud parùm inſerviat, retinentibus

[a] *Alphonſus Abulenſis ad 4. Regum cap. 12. quæſt. 8. cap. 23. quæſt. 17. alii.*

[b] *Hugo Grotius lib. de Summarum Poteſtatum circa Sacra & ad S. Matthæi cap. 5. alii.*

tibus

tibus inculcantibúſque. Verum quidem eſt, in Chriſtianiſmo (poſtquam cum Imperio ſummo conjunctus eſt) cognitionem de Sacris Forenſem, Eccleſiaſticam dictam, à Profanorum cognitione ejuſmodi, prudentèr per Tribunalia & Conſiſtoria invicem diſtincta & per Perſonas generis itidem diverſi, è Principum & Rerumpublicarum indulgentiâ, eſſe diviſam, uti & Profanorum in eam quæ Capitalis eſt, Civilis, Fiſcalis, Militaris, Maritima. Sed iſthoc de Sacris, jure Fundatum ſolùm Humano eſſe, volunt heic cordatiores, neque ex Præcepto aliquo, in Fœdere alterutro, Divino, aut Inſtitutò Apoſtolico manâſſe magis atque id quod in Profanarum cognitionum diſtributione ejuſmodi evenit. Qui contrà ſentire non deſinunt, etiam qui ſe non deſinere, in rem ſimulant ſuam, præter alia obitèr de rebus hiſce nuper diſputata, ſeriò & penitùs conſiderent, Num, ſi Chriſtianiſmum tempore Chriſti & Apoſtolorum amplexati, ut debuere, fuiſſent retinuiſſéntque Ebræi veteres, nec Excidio fuiſſet Reſpublica eorum deleta, Num, inquam, Synedria, ſcilicet Magnum & Minora, penes quæ parile, quantum ad Sacra ſimul atque Profana, paſſim Imperium erat & Juriſdictio (ut in ſequentibus demonſtratur) in Chriſtianiſmo illo Terræ ſanctæ, manere etiam non ſolùm Jure Potuiſſent, ſed etiam ut legitima illis & Moſaica, retineri Debuiſſent? etiam quoad Chriſtianiſmi ſacra in Aharonicorum, quæ tandem prorſùs evanuiſſent, vicem ſic tunc ſuccedentia? Id eſt, Utrum Leges Politicæ, ſeu *Ius* illic quod vocamus *Iudiciale*, circa univerſa quotquot Aharonici ſeu *Cæremonialis* nomine non abolerentur, eundem quem antè, juxta Regiminis priſtini analogiam, locum Hieroſolymis & per Judæam, id eſt Terram cujus Populo ſibi ſelecto Deus ipſe hæc in Regiminis formam præſcripſerat perpetuam, debuiſſet ſortiri? Nam ex jure illo Judiciali, adeóque ex Divino populo illi dato, eóque Præceptivo, orto, pendet quicquid de Synedriali Imperio & Juriſdictione poſſit concipi. Certè ſi ita ſe res habere voluiſſet, dubitari, puto, nequit quin fas fuerit Chriſtianis (dum rem ſaltem, ad jus quod Judæis adeóque Chriſtianis inter eos primitivis in uſu fuerit, exigendam velint) in reliquis politiis omnimodis idem

circa Forenſia omnia Imitari, tametſi non omninò ad illud fuerint Obligati. Obligari enim ad Judicialium Judaicorum obſervationem Chriſtianos reliquos ſeu qui etiam non ex Circumciſionis progenie orti ſint, licèt non defuerint, ut ſub Chriſtianiſmi initiis ita & ſeculis jam nuperis, qui enixiùs aſſererent, nihilominùs Sententia illa apud doctos ſimul & perſpicaces, etiam fermè, opinor, apud omnes, inter rejectaneas meritò habetur. Sed Suppoſitum quod memoravimus, pluribus expendetur ſub finem libri Tertii. In quo, Problema quidem eſt digniſſimum quod ſolvatur, nec interim ita Archimedéum ut de eo accuratiùs & ingenuè atque partium ſtudiis vacuo introſpicienti liquidò ſatis minimè conſtare poterit. Quùm verò Rectum ſit index Sui & Obliqui, Veterum Teſtimonia diligentiùs congeſſimus, ex Ebræis ipſis etiam & de Primitivi Chriſtianiſmi Presbyteriis & qualicunque Juriſdictionis, apud eos, facie, non contemnenda, pro re nata, interpoſuimus, à papyraceis cum ſcriptore quopiam digladiationibus & ſtridulâ contentionis perſonalis ſerrâ, libentiùs ſemper abſtinentiſſimi; adeóque etiam à craſſiſſimis ineptiis Theologi cujuſdam, in alios paritèr atque in me Seſquipetulci, qui nec Mea, nec Sua, nedum Rem ipſam, omninò intelligens, in ſcripta mea, de Ordinatione & Presbyterio veteri, libro ſuperiori alibíque interſperſa, ac in alia etiam de diſciplina Talmudica à me tradita, procaciùs involavit; Laureolas ſcilicet in Muſtaceis, ſed more Mandrabuli, apud vernaculos ſuos, inſolentiùs impotentiúſque quærendo. Sed quàm felicitèr, judicet lector non impar, ad quem ſolum provoco. Iſtum, honoris causâ, non nomino; ne quid graviùs dicam. Neque ea de re, pluribus heic locus. Commodior Lemmatum, quàm in *Primo*, adhibetur heic Ordo, cum numeris quibus Capitum etiam Sectiones reſpondent. Si quis Lectorem ſe deſtinaverit continuum aut ſerium, ab eo mihi impetretur, ut quæ, inter recognoſcendum, * Addenda ex Adverſariis ſubjunximus, locis ſuis, velut pro inſertis, adnotet, Typóſque corrigendos juxtà corrigat.

Ex ædibus, Londini, Carmeliticis,
Octobr. Iuliani 28. MDCLIII.

D E

* *Et omnia ſingulaque addenda in hac editione ſuis locis ſunt inſerta, & typographi errata correcta.*

DE SYNEDRIIS *ET* PRÆFECTURIS JURIDICIS Veterum Ebræorum.

LIBER SECUNDUS.

Cap. I.

I. *Libri hujus* Inſtitutum *&* Materies.

II. *Continuata in* Moſe Poteſtatis *Summa*, *tam circa* Sacra *quam* Profana, Forenſis, *poſt legis in Sinai dationem & Sacerdotium Aharonicum inſtitutum*, *Teſtimonia expreſſiora*. Judicium *ejus* Primum de Blaſphemo.

III. Secundum, *de* Immundorum Paſchate, *menſe ſecundo*, *celebrando*. *Singularia ea de re in diſciplina* Talmudicorum *qui legem de illis latam ad* Privatos, *non ad* Populum *ſeu* Eccleſiam *integram ejúſve* partem Majorem *aut* Dimidiam *aut* Sacerdotum cœtum *attinuiſſe volunt*.

IV. *De* Paſchate, *juxta eos*, *menſis ſecundi*, *ſub* Ezechia *Rege*.

V. *De* Caſtris, *ſeu locis*, *quibus* interdicti Immundi.

VI. *Ad* Excommunicationis Forenſis Jus, *quod obtendi ſolet*, Divinum *adſtruendum*, *haud omnino facere leges Sacras de* Interdictione Immundorum. *Obiter de* Paſchate *Patrifamiliæ* interdicto *ob* Circumciſionis *domeſtici alicujus in ſua poteſtate*, *uti &* Baptiſmi *Ancillarum*, omiſſione. *Et de* Pœnis *legum de* Immundis.

VII. Karæorum *de* Immundorum Paſchate, *& de illo* Ezechiæ, *diſciplina*.

VIII. Judicium *Moſis* Tertium *de* Sabbatum *in Deſerto* profanante.

IX. *De* Præmonitione *Iudicio illi prævia*. *Scita* Talmudicorum *ſingularia de* Tempore *Iudicii illius & de* Rei perſona.

X. Quartum *Moſis* Judicium *de initiatis Beelphegori ſuſpendendis*.

XI. Quin-

tiis & Conſequentiis (demtâ ſolùm Synedrii Magni Juriſdictione cui per ſe Liber deſtinatur Tertius) Libro hoc Secundo agendum.

II. Quod ad Singularem Moſis Poteſtatem Forenſem cum Imperio circa tam Sacra quàm Profana ampliſſimo, ex Intervallo ſuperiori ſeu Legis dationem præcedente in hoc quod ſequitur continuatam attinet (inde enim heic auſpicandum) ea quidem expreſſiùs & maximè cernitur in Judiciis aliquot ejus ſingularibus ab ipſo memoratis, veluti;

1 De Blaſphemo.
2 De Immundorum Paſchate.
3 De Sabbati in Deſerto violatore.
4 De Initiatis Beelphegori.
5 De familia erciſcunda.

Qualenam eſſet Cauſarum, quà Difficiles fuerint, quà Leviores ſeu Faciles, Diſcrimen, & quomodo hæ in præfecturis Jethroneis, illæ autem à Moſe, ut Moderatore ſummo (apud quem in Difficilioribus quibuſque quærendus erat Deus ſeu Judicium Juri placitóque divino conſonum impetrandum) eſſent definiendæ, oſtenditur libro in ſuperiore. Atque ob Difficultatem demùm allata eſt ad eum Cauſa de Blaſphemo quæ primum, juxta ordinem in Pentateucho[b] ſervatum, locum heic obtinet. Non autem ad eum ſeu in Prætorium ejus ſummum ideò allata eſt, quòd cuiquam difficile eſſet de gravitate per ſe culpæ dijudicare. Commiſſum enim erat facinus etiam in Juris Naturalis ac Divini quod primordiale eſt, caput expreſſiſſimum notiſſimúmque על ברכת השם *de Maledictione Numinis*[c]. Quin & ſenſus capitis illius non ita obſcurè contineri videbatur in Juris Divini Iſraelitici interdictis; qua de re ſtatim plura. Difficultas verò oriebatur circa Pœnæ Sceleri tanto irrogandæ Qualitatem. Atque hinc in jus ſic vocatus eſt Blaſphemus ille, filius Selomithæ filiæ Dibri Danitæ, adeóque planè Iſraelita, quem ex ea ſuſceperat quidam Ægyptius. Fuiſſe autem Ægyptium illum, recipitur plerunque apud Ebræos, eundem ipſum qui à Moſe occiſus eſt[d]. Aiunt enim ex traditionibus avitis (quod obiter adnotare liceat) Ægyptium illum fuiſſe ex Præfectis quibus operarum Iſraelitarum in lateribus conficiendis cura ſub Pharaone commiſſa eſt, eúmque noctu ad eas maritum Selomithæ è lecto conjugali imperioſè vocâſſe & clàm ita mox in lectum ſe contuliſſe ipſum ut, ſimulando ſe maritum eſſe, ultroneis gauderet Selomithæ amplexibus. Et חזר, ita aiunt, האיש לביתו והרגיש בדבר וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום *Domum reverſus maritus, ob facinus illud turbatus eſt, quod cum videret Ægyptius, is eum percutiebat & graviter die toto affligebat.* Hinc volunt[e] eum à Moſe in ſuorum vindictam cæſum. Atque hinc Blaſphemi hujus natales petunt. Sed paraphraſis heic Chaldaica[f] Uzielidi tribui ſolita, גבראא, inquit, חייבא מרוד באלה שמיא נפק ממצרים בר גברא מצראה דקטל גברא בר ישראל במצרים ועאל על אינתתיה ואתעברת וילידת בר בגו בני ישראל *Homo peccator ac rebellis in Deum cœlorum exiit ex Ægypto, filius nempe hominis Ægyptii*

b Levit. 24. 11.

c Videſis lib. 1. cap. 2.

d Exod. 2. 12.

e Shemoth Rabba paraſh. 1. fol. 118. col. 4. Midbar Rabba paraſh. 9. fol. 230. col. 2. Gloſſ. Iarchii ad Exod. 2. 12. Lyranus ibi.

f Ad Levitic. 24. 10.

qui occiderat virum ex filiis Iſrael in Ægypto, & ingreſſus eſt ad uxorem ejus quæ gravida inde facta peperit filium inter ſeu *in medio filiorum Iſrael.* A Moſe ipſo nempe dicitur, ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל *Et egreſſus eſt filius Iſraelitidis qui erat filius hominis Ægyptii inter Iſraelitas*, ſeu qui inter eos cenſitus, aut ut Græcis vocatur *filius Ægyptii*, ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, *in filiis Iſrael*, quoniam ex Selomitha matre Danitide ſeu Iſraelitide eſt natus. Quantum enim ad natales, nobilitatem, & ſanguinis exiſtimationem, partus apud eos, ut alibi non rarò, ſequebatur ventrem. Inde Jarchius ad verba illa *inter filios Iſrael*, מלמד שנתגייר *inde diſcendum eſt eum ut proſelytum Juſtitiæ habitum*, utcunque patrem habuiſſet Ægyptium. Et Abenezra מתיהד *in Judæorum numerum* ſeu *gentem receptus eſt*[g]. Sed verò, ut cædis illius Moſaicæ cauſam ſic tradunt, ita etiam adjiciunt heic Judicium Moſis forenſe in Selomithæ hunc filium aliud; unde, ut ex cauſa præeunte, irritatus in blaſphemiam eruperit; ídque ex eo quod legitur וינצו במחנה *& rixati ſunt* ſeu *certamen inierant in caſtris filius Iſraelitidis ille & homo Iſraelita.* Nimirum dum in deſerto ſub vexillis ſuis Iſraelitæ, adeóque inter eos, loco ſibi aſſignato, Danitæ, caſtrametabantur, Selomithæ filium, materni ſanguinis jure nixum, tentorium ſuum aiunt inter Danitas figere voluiſſe. Hoc facere cum neutiquam ab illis permitteretur ex eo quod non juxta maternam ſed paternam cognationem ſeu ſanguinem ita erat cuique caſtrametandum, nec ille ſanguine paterno Iſraelita erat ſed tantum materno, rem, actione injuriarum ab ipſo in judicium inſtitutâ, coram Moſe deductam fuiſſe atque ſic definitam, ut ſententiâ latâ, caſtrametationis Daniticæ area illi, utpote, quantum ad hanc rem, non ſatis Danitæ ſeu Iſraelitæ, prorſus intercluderetur. Lex quidem[h] de caſtrametatione ait, *unuſquiſque de filiis Iſrael caſtra ponet ſub vexillo ſuo*, ובאותות לבית אבותם *& ſub ſignis domus patrum ſuorum*, ſeu ut paraphraſis ibi jam dicta Chaldaica באתוון דמסתמנין על מקסיהון לבית אבהתון *ſub ſignis qua notata fuerint in vexillis eorum juxta domos patrum eorum.* Et Patrum, in verſionibus pleriſque expreſſa heic mentio, licet vulgata habeat *per ſigna atque vexilla & domos cognationum ſuarum.* Et tametſi lex illa ad annum ab exitu ſecundum attineat[i], adeóque recentiùs judicio hoc de blaſphemo, collocetur, nihilominùs heic uſurpatur velut tempore Judicii illius etiam obtinens. Hinc commentarius ille vetus *Vaicra Rabba*[k], יצא ובא ליטע אהלו במחנה דן אמרו לו מה לך ליטע אהלך במחנה דן אמר להם מבנות דן אני אמרו לו כתיב איש על דגלו באותות לבית אבותם ולא לבית אמותם נכנס לבית דינו של משה ויצא מחויב עמד וגדף *Exiit* ſeu *egreſſus eſt* (ut in textu ſacro) *qui tentorium ſuum figere in caſtris Danitarum certaret. Rogatus autem curnam hoc faceret, reſpondit ſe prognatum eſſe ex Danitide* ſeu *matre è tribu Dan. Regeſtum eſt ei, legem eſſe, quemque collocari deberi ſub vexillo ſuo & ſub ſignis domus patrum ſuorum, & non domus matrum ſuarum. Introivit igitur ille in conſiſtorium Moſis, ubi inſtitutâ hac de re querelâ, cauſâ, ut damnatus, excidit, unde exiit & ſe ſiſtens blaſphemavit*, ut irritatus judicio illo in eum ex verbis legiſlatoris ſanctiſſimi in quem blaſphemus erat, contra ſpem, quam ex cognatione ibi devoraverat, lato.

g *Videſis Nachmanidem in Pituſh Tora fol.* 213. b. & *Vaicra Rabba paraſh.* 32. *fol.* 202. *col.* 3. *Chiskuni fol.* 171. b. *R. Becbai in Piruſh fol.* 156. *col.* 4.

h *Numer.* 2. 8.

i *Ibid.* 1. 1.

k *Paraſh.* 32. *fol.* 202. *col.* 3.

lato. Idem ipſum legitur in *Sepher Siphra*[l], *Peſiktha Zotertha*[m], alibíque apud Magiſtros pro recepto ſæpius admittitur. Unanimes quidem undiquaque non ſunt heic illi de cauſa aut ſenſu exitus ejus. Sed planè receptiſſima eſt ſententia jam memorata; unde Salomon Jarchius[n] in gloſſa, מתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו איש על דגלו באותות לבית אבותם כתוב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף *Ex traditionibus recipitur exiiſſe eum è conſiſtorio* ſeu *Pratorio Moſaico ubi cauſâ exciderat. Cum enim contenderet tentorium ſuum figere in caſtris Danitarum, dixêre illi, Quid tibi cum hoc loco? Reſpondit, ex filiis Dan ego ſum: cui illi, ſcriptum eſt* (in lege ſacra habetur) *quemque ſub vexillo ſuo juxta ſigna domus patrum ſuorum, unde actionem inſtituit in Pratorio Moſaico. Illic autem cauſâ excidens exiit ſubſiſténſque blaſphemavit.* Quaſi certamen inter eum & Iſraelitam in ſermone ſacro memoratum haud aliud innueret quàm litem illam ſic deciſam de tentorii inter Danitas loco. Ita plerunque legem illam ſeu præceptum de caſtrametationis modo divinum, quod non ante ſecundum ab exitu annum in ſacro ſermone reperitur, hanc ad rem trahunt; tametſi etiam interdum, non ex lege illa ſic recentiore, ſed ex præcedente Jacobo patriarchæ deſignatione[o] filiis facta, jus parile tunc pependiſſe velint[p]. Sed & huc ſpectat id quo nihil apud Magiſtros frequentius, אין מוקדם ומאוחר בתורה *non eſt Prius & Poſterius in Lege.* Utcunque autem illa ſe res habuerit, commodè ſatis intelligi poteſt, Blaſphemiæ reum hunc eſſe ante in foro aliquo Jethroneo peractum, ac ob Pœnæ difficultatem tantùm inde juxta præfecturarum Jethronearum inſtitutionem) in Præfecturam Moſaicam ſic deductum fuiſſe. Dicitur enim *& blaſphemavit nomen* Domini *& maledixit; & adduxerunt eum ad Moſem, & poſuerunt eum in Cuſtodia* ſeu *miſerunt eum in carcerem,* לפרוש להם על פי יהוה *ut explicaretur eis interim* per Moſem *quid vellet heic fieri Dominus*; ubi Onkelos, עד שיתפריש להון על גזרת מימרא דיי *donec eis exponeretur res per ſententiam verbi Domini.* In eundem ſenſum alii. Vulgata, *donec noſſent quid juberet Dominus*, & Græci, διακρῖναι αὐτὸν διὰ προςτάγματος τοῦ Κυρίου, *ut in eum judicium ferretur ex juſſu Domini.* Scilicet veri eſt ſimillimum, an reus is eſſet jam non fuiſſe, apud Moſem, diſquiſitum. Cauſa ſatis facilis erat, quantum ad culpam ipſam ſeu reatum & probationes ritè, quà eis opus eſſet, admittendas. Adeóque ad peragendum eum, ex interdictis quibus nemo non obligabatur divinis, reum, omnia videntur in Jethronea aliqua præfectura, præceſſiſſe; ídque juxta leges ſacras antè acceptas. Id quidem ne exiſtimemus non omnino obſtare debet quod habent aliqui[q], nondum de Blaſphemia, ejuſmodi legem fuiſſe latam, quod neceſſe eſt, ut intelligant dum nondum ſcriptam aiunt. Nondum enim forſan, extra Tabulas binas ſeu Decalogum, ulla lex in ſcriptis ſacris quæ Moſi debemus habebatur. Certè etiam in Tabulis illis præceptum *de non aſſumendo nomen domini in vanum*, Blaſphemiam multò magis fugiendam innuit. Sed verò ut expreſſiùs ea de re in Noachidarum juris capitibus cautum eſt, ita etiam in Jure Iſraelitico antè

B 2 dato

l *Paraſh.* 14. *fol.* 53. *col.* 1.

m *Fol.* 53. *col* 2.

n *Ad Levitic.* 24. 10. *ubi videſis Lyranum. & Abulenſem quaſt.* 9. *Adde* Baal haturim *ibi*, & Chiskuni *fol.* 171. 1.

o *Geneſ.* 49.

p *Videſis* Chiskuni *fol.* 171. 2.

q *Theodoret. in Levit. quaſt.* 33.

dato ſatis habetur unde Blaſphemiæ interdictum itidem eliciendum. Qui pa-
r *Exod.* 21. 16. rentum alterutri maledixiſſet [r] morte multandus ante erat. Gravius ergo cri-
s *Ibid.* 22. 28. men maledictio Patris in Cœlis. Accedit illud אלהים לא תקלל *Dis* [s] ſeu *Deo*
(nam pariter hoc etiam ſonat) *non maledices* (quod in Chaldaicis, Syriaca,
t *R. Eliazer Ben Jacob in Talm. Bab. tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 66. 2. Jarchius ad Exod. 22. 28.* Arabicis aliiſque verſionibus aliquot de Judicibus ſumitur) diſertè apud Tal-
mudicos [t] accipi pro אזהרה לברכת השם *præmonitione* ſeu *interdicto Blaſphemiæ*
in Deum. Reus igitur, in jura jam dicta, in præfectura, ut videtur; Jethro-
nea aliqua [u] facilè peractus, quoniam non ita de pœna (utrum ſcilicet mulcta
eſſe ea deberet, an capitalis, an verberum, an cœlitus, ut כרת ſeu exciſio
u *Vide Peſiktha Zotertha fol. 31. col. 4. prope finem & Jarch. ad Levit. 24. 12.* aliáve ejuſmodi, expectanda) quemadmodum de culpa ipſa conſtabat, inde
ob difficultatem ad prætorium Moſaicum adducitur & cuſtodiæ, unde exhibe-
ri poſſit, traditur, tum ne pœnam qualemcunque imminentem fugeret, tum
ut interim de pœnæ genere Deus per Moſem quæreretur. *Peſiktha Zotertha* [x]
במקלל כתוב לפרוש להם על פי ה׳ שלא היו יודעין אם חייב מיתה הוא או דינו בידי שמים
x *Fol.* 31. *col.* 2. לכך נאמר לפרוש להם *De Blaſphemo ſcriptum eſt, ut explicaretur eis quid vellet*
heic fieri Dominus. Neutiquam enim ſciebant an mors ei ſubeunda eſſet (nec
y *Videſis Lyranum ad Levit.* 24. 12. enim pœna ejuſmodi ullibi in legibus antè datis ſceleri huic expreſſim [y] præ-
ſcripta eſt) *an judicium ejus per manus Numinis* ſeu *cœlitus*, quantum ad pœ-
nam, *eſſet expectandum.* Indè item Jarchius heic, שלא היו יודעים אם חייב מיתה
אם לאו *quoniam neſciebant utrum Mortis reus eſſet an non.* Et ſanè niſi ex Ju-
re ſive Naturali, quod Divinum eſt, ſive Iſraelitico quod tum Divinum tum
Humanum tunc erat, eum reum fuiſſe exiſtimatum fuiſſet, curnam in cuſto-
diam traditus eſt? Et de dubio circa Pœnæ genus idem quod tradit Jarchius
z *Ad tit. Sanhedrin cap. 9. 78. 2.* habet Gemara Babylonia [z]. Conſulto igitur Numine, pœnam capitalem, id
eſt Lapidationem, tum heic tum in cauſa conſimili ſemper irrogandam deciſum
eſt. *Educ*, inquit Deus ad Moſem, *blaſphemum extra caſtra & imponant*
omnes qui audierint manus ſuas ſuper caput ejus, lapidentque eum univerſus cœ-
tus. Sunt verò qui deducendi extra caſtra heic rei cauſam ſeu rationem ha-
beri volunt ex jure Excommunicandi, quaſi illud tunc obtinuiſſet. Ad verba
a *Moraliter in Lyranis.* nempe illa, *Educ blaſphemum extra caſtra* adnotatur [a], *Nam hæreticus excom-*
municandus eſt & ſeparandus ab eccleſia; & ſi permanſerit obſtinatus juſtitiæ
ſeculari debet tradi morte puniendus. Ideò ſubditur, & lapidet eum univerſus
populus: Quaſi eductio illa è caſtris aliud omninò fuiſſet quàm in commodio-
rem lapidationis locum! Cæterum planiſſimè haud magis hic Excommunica-
tus erat quàm alius quiſquam morte damnatus plexuſque. Neque omninò
Excommunicationis forenſis uſus tunc aliquis; quod pluribus libro ſuperiore
demonſtratum eſt. Et de Judicio Blaſphemi Moſaico, quod heic primum eſt,
hactenus.

III. Secundum legitur in hiſtoria ſacra de Paſchate primi menſis, anni ab
exitu ſecundi, celebrato. Scilicet ex lege, caſtris Iſraelitarum interdicti ſunt
b *Numer.* 5. qui immunditiem à demortuo contraxerant. היו אנשים ejuſmodi *fuere* [b] jam

qui-

quidam, eóque nomine, לא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא *non potuerunt facere Paſcha in die illo.* Scilicet Paſchatis ſanctitati impares eſſe eos exiſtimátum eſt. Querelam igitur inſtituentes [c] ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא *accedebant coram Moſe & coram Aharon eodem* ſcilicet Paſchatis notiſſimo *die* ſeu primi menſis, id eſt Niſan luna decimaquarta. *Dixerunt viri illi* אליו *ad illum* (id eſt planè ad Moſem ſolum, quemadmodum habent ibi ex Ebraica veritate Chaldæi ליה *ad illum* & Arabs Erpenianus وقالوا هولا الرجل له *& dixerunt viri illi ad eum*, & Græci codices óptimi, πρὸς αὐτὸν *ad eum*, aliíque veritatis illius ſequaces ſimiliter; licet interim exemplaribus in Græcis aliquot legatur πρὸς αὐτοὺς *ad eos*, uti & apud Syrum להון idem ſignificans, & in vulgata etiam *eis* ac in Arabe cum vulgata Romæ edito, لهما *ad utroſque*, quaſi non minus ad Aharonem quam ad Moſem velut apud prætores parili jure utentes, verba agendo feciſſent; Et Arabica Saadiæ Gaon habet tantum, وقالوا *& dixerunt, nos immundi &c.*) אנחנו טמאים לנפש אדם *Nos quidem immundi ſumus per demortuum*; ſed intereà למה נגרע לבלתי הקריב וגו׳ *quamobrem prohibemur ut non offeramus ſacrificium Domino in tempore ſuo inter filios Iſraël.* Quanquam Exciſionis pœnam Immundis qui ex oblationibus pacificis comederent præſcriptam eſſe [d] ſciebant illi, etiam immunditiei nomine caſtra ipſis nondum purificatis [e] eſſe utcunque interdicta, nihilominus, cum ex divino itidem Paſchatis inſtituto, juxta quod ipſi anno proximè ſuperiore illud celebraſſent, etiam die illo ſeu 14 Niſan anni ſecundi, cunctis videretur illis, idem eſſe denuò obſervandum neque expreſſim quenquam ab eo ex lege de immunditie arcendum, adjecto etiam eum qui legis ſenſum alterius ſervaret, ab alterius obſervatione ſæpiùs haberetur interim liber (quod apud Magiſtros eſt dictum ſolenne) his, inquam, & hujuſmodi aliis perpenſis, in caſtra, hanc in rem veniunt illi, utcunque immunditiei nomine antè ex lege aut ejecti à populo [f] aut extrà ultrò manentes, ut à Moſe diſcerent quando & quomodo & cur non die illo ipſi pariter cum aliis admitterentur. A Moſe ut Moderatore, Prætore ſummo, & in rebus hiſce ſingulari. Quod enim dicitur acceſſiſſe eos ad Moſem & Aharonem, ita intelligunt Magiſtri ut ad utroſque ſimul caſu conſidentes accederent, ſed ad Moſem ſolum ut Judicem ſummúmque & per ſe præſidem. Licet interdum etiam aiant ipſi, utroſque ſuper hanc rem ab immundis hiſce interrogatos. Inde Gloſſa ordinaria [g] ad illud *coram Moſe & Aharon*, כשעמדים יושבין בבית המדרש באו ושאלום ולא יתכן לומר זה אחר זה שאם משה לא היה יודע אהרן מנין לו *quoniam utrique conſederunt in Schola* ſeu *Auditorio* [h] (ubi tam Aharon quàm Moſes, ut viri conſultiſſimi, docebant exponebántque Legem nec Juriſdictionem ſimul exercentes) *illuc accedebant & rogabant eos*, *quod tamen non ita intelligendum quaſi rogaſſent* aut *rogare voluiſſent alterum poſt alterum. Nam ſi Moſes quid faciendum, ignoraret, Aharon per ſe non erat ulterius rogandus.* Quinam hi fuerint per mortuum immundi etiam diſputatum eſt inter Talmudicos. Alii ex eis fuiſſe autumarunt, qui corpus Joſe-

c *Lib.* 9. 6.

d *Levitic.* 20.

e *Videſis R. Abraham in* Zeror Hammor *fol.* 112. *col.* 2.

f *Num.* 5. 4.

g *Jarch. ad Num.* 9. 7. *& videſis Abarbinel. in* Pirush Tora *fol.* 285. *col.* 2. *&* 3. Feſiktha Zoter-tha *fol.* 43. *col.* 2.

h *Abba Chanan in* Peſiktha Zoter-tha *fol.* 43. *col* 3.

phi condiverant[i]. Ita R. Joſe Galilæus aliíque[k], Alii eos volunt qui cadavera Nadab & Abihu è caſtris aſportarunt, nempè Mishaelum[l] & Elzaphanum. Sic R. Akiba[m]. Alii aliter[n]. Sed verò rem adeò in dubio fuiſſe liquet ut nec Moſes ipſe, inconſulto Numine, eam explicare auderet aut poſſet. Quicunque autem fuerint illi, cauſam difficilem, prorſúſque novam hanc ad Moſem ſic afferunt, poſtquam tantæ, ut videtur, difficultati ſatis extricandæ, præfecturæ Jethroneæ planè impares ſe etiam agnoverant. Difficultatem ſtatim etiam agnoſcens Moſes, עמדו, inquit, ואשמעה יצוה יהוה לכם *State, & conſulam* ſeu *audiam quid praeceperit Dominus de vobis*. Dominus inde præſcribit legem de ſecundi menſis Paſchate immundis ejuſmodi, uti & loci diſtantia[o] impeditis, proprio. Diſtantiam illam quindecim milliaribus à muris Hieroſolymitanis terminant. Lex ad hunc modum concipitur, איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה וגו *Quiſquis immundus fuerit per mortuum aut diſtantia loci impeditus* tempore quo primi menſis Paſcha celebrandum, in menſis ſecundi, ſeu Jiar, decima quarta is celebrabit velut idem ipſum ſic inde transferendum feſtum. Et juxta præſcriptum hoc tum in cauſa hac adeò difficili ad Moſem ut prætorem ſummum & ſingularem allata, quantum ad Immundos illos, judicandum erat, & proculdubio judicatum, tum poſtmodum ſemper Paſcha obſervandum. De re tunc judicata atque exequutioni mandata *Seder Olam Rabba*†, בי״ד באייר שחטו טמאי נפש פסח שנ׳ ויהי אנשים וגו׳ *Die* 14 *menſis Jiar* (ſecundi anni illius ab exitu ſecundi) *immolarunt immundi per mortuum Paſcha juxta id quod dicitur*, *Et fuere viri aliquot* &c.

Quoniam autem ſcriptoribus nuperis aliquot, adeò Excommunicationis forenſis jus Divinum (de quo ampliter actum eſt libro ſuperiore) adſtruere ſatagentibus, velut haud leve trahi ſolet argumentum ex Immundorum ejuſmodi interdictione, quaſi in illa Excommunicationis ejuſmodi jus comperiretur; ideò obſervare heic liceat, quid de Interdictionis, hoc in loco, ſeu feſti Immundorum cauſâ in menſem ſecundum tranſlatione doceant Talmudici. Unanimes quidem eos eſſe non video, quantum ad perſonarum immundarum naturam; aliis ſcilicet aſſerentibus, ad Privatos tantùm ſeu viros ſingulares aliquot, ſaltem ℥ קהל *Eccleſiæ* ſeu *Synagogæ* partem minorem, cóſque qui Sacerdotalis ordinis non eſſent, tranſlationem ſeu interdictionem ob immunditiem ſive hanc per mortuum ſive aliud genus quodcunque, ex hoc Judicio & legis hujus ſenſu, attinere, non omnino ad Eccleſiam ſeu Synagogam integram, nec ad partem dimidiam; ſed interim ad Immundos reliquos æquè atque mortuo inquinatos, aliis tantundem pariter quantum ad perſonarum numeri & qualitatis diſcrimen, recipientibus, ſed rem ipſam ad immundos per mortuum ſolùm reſtringentibus. Sententia prior expreſſius in Miſna[p] legitur; נטמא קהל או רבו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשה בטומאה נטמא מיעוט הקהל הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני *Synagoga*, *Eccleſia*, *Univerſitas populi*, ſeu *ejuſdem pars pleraque ſi immunditiem contraxerit* qualem-

i *Geneſ.* 50. 26.
k *Gemara Babylonia ad tit.* Succa *cap.* 2. *fol.* 25. 1. Semoth Rabba *paraſh.* 20. *fol.* 138. *col.* Sepher Siphri *fol.* 10. *col.* 1.
l *Levitic.* 10. 4.
m *Gemara citata. Et videſis R. Abraham in* Zeror Hammor *fol.* 112. *col.* 1.
n *Videſis* Chiskuni *fol.* 172. 2. *&* *Abarbinelem loco citato.*
o *Miſna & Gemara Babylon. tit.* Peſachim *cap.* 9. *fol.* 93. 2. *Maimonid. tit.* Korban Peſach *cap.* 5.
† *Cap.* 8.
p *Tit.* Peſachim *cap.* 7.

lemcunque *aut ſi fuerint Sacerdotes immundi & Synagoga* ſeu *eccleſia Pura, celebrandum eſt eis Paſcha etiam in immunditie illa. At verò ſi fuerit pars minor Eccleſiæ* ſeu *Synagogæ Immunda; Mundis faciendum Paſcha primum & Immundis ſecundum.* Et Gemara Babylonia ibidem [q], תנו רבנן הרי שהיו ישראל טמאין וכהנים וכלי שרת טהורין או שהיו ישראל טהורין וכהנים וכלי שרת טמאין יעשה בטומאה שאין קרבן ציבור חלוק *Tradunt Rabbini noſtri, ſi Iſraelitæ immundi fuerint & Sacerdotes & inſtrumenta Miniſterii munda, aut ſi mundi fuerint Iſraelitæ & Sacerdotes & inſtrumenta miniſterii immunda, ritè ſatis celebrandum & Paſcha in Immunditie, quoniam per partes* (ejuſmodi) *non ſit ſacrificium Populi ſeu Eccleſiæ.* Firmatum hæc eunt ex eo quòd in ſacra hiſtoria heic dicitur ויהי אנשים *& fuere viri aliquot* immundi, & in lege ipſa tunc latâ איש איש *vir, vir, quilibet,* quaſi de privatis hæc intelligenda, non de populo, Eccleſia, Univerſitate, aut parte ejus ſive majore ſive dimidia (quæ velut pro majore heic habita) aut Sacerdotali genere. Inde habent [r], אחר עושה פסח שני ולא ציבור *Privati, Singuli, faciunt Paſcha ſecundum & non Populi univerſitas.* Item [s] איש איש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחין לפסח שני בטומאה אלא עבדו *Vir, vir, privati rejiciendi erant in Paſcha ſecundum, ſed non Populi univerſitas, quæ etiam in immunditie feſtum ritè celebrabat.* Alia [t] in eandem mentem ſæpiùs occurrunt. Sententiam poſteriorem velut recipiendam amplectitur Rab Chaſda Sacerdos, diſcipulus Rab Huna & Caput ſeu Princeps Synedrii in Jure celeberrimus [u]. Sic legitur in Gemara Babylonia [x]; ſequacéſque habet ille complures maximóſque. Inde Maimonides [y] (cui etiam alii [z] conſoni) רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון אם היו מיעוט הקהל הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים אבל אם היו רוב הקהל טמאי מת או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת אינן נדחין אלא יקרבו כולן הפסח בטומאה והטמאים עם הטהורין שנ' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם היחידים נדחים ואין הציבור נדחה ודבר זה בטומאת מת בלבד כמו שביארנו בביאת המקדש *Si complures in Paſchate primo eſſent per mortuum immundi, iique pars minor populi, Eccleſiæ* ſeu *Synagogæ, illi rejiciendi erant in Paſcha ſecundum, ut immundi reliqui. At verò ſi fuiſſet Populi* ſeu *Synagogæ* aut *Eccleſiæ pars major, vel Sacerdotes, vel miniſterii vaſa* ſeu *inſtrumenta Immunda per mortuum, non ſic ob immunditiem ejuſmodi transferendum Paſcha; ſed ab omnibus offerendum tunc in immunditie; ab immundis ſimul cum mundis. Nam juxta illud quod ſcriptum eſt, &* [a] *erant viri quidam qui immundi erant per mortuum &c. Privati* ſeu *ſinguli rejiciuntur, ſed Univerſitas Populi non ſic rejicitur. Atqui obtinet hoc ſolum ut jus ſingulare Immundorum per mortuum, quemadmodum explicavimus in Tractatu de Ingreſſu Templi* [b]. Ibi ſcilicet hac de itidem ampliúſque agens, כל קרבן, inquit, שאין קבוע לו זמן אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה שאם לא יקרב היום יקרב למחר ולמחר מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן בין קרבן ציבור בין קרבן יחיד דוחה את השבת ודוחה את הטומאה. ולא כל הטומאות הוא דוחה אלא טומאת המת לבדה כל קרבנות ציבור קבוע זמנים לפיכך כולן דוחין את השבת ואת טומאת המת: וכל קרבן כהן שקרב בטומאה אינו נאכל אלא מקטירין ממנו דברים הראוין להקטרה והשאר הראוי

q Fol. 79. 1.
r Chiskuni fol. 152. 2.
s Gemar Babylon. ad tit. Peſachim cap. 6. fol. 67. 1. Peſiktha Zotertha fol. 43. col. 3.
t Abarbinel in Pirush Tora fol. 285. col. 3.
u Juchaſin fol. 93. 1.
x Ad tit. Peſachim cap. 7. fol. 79. 1. & tit. Joma cap. 1. fol. 6. 2. Vide Gemar. Hieroſol. tit. Peſachim cap. 9. fol. 36. col 4.
y Tit. Korban Peſach cap. 7. & in Miſn. tit. Peſachim cap. 7. §. 6.
z Moſes Mikotze Præcept. affirmat. 223. fol. 229. col. 3. Obadias Bartenorius ad Miſnam tit. Peſachim cap. 7. §. 6.
a Numer. 9. 10.
b Tract. Biath Hamikdash cap. 4. §. 9.

הראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו. כיצד דוחה את הטומאה. הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת או שהיו הקהל טהורין והיו הכהנים המקריבין טמאין למת או שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאין למת הרי זה יעשה בטומאה ויתעסקו בו הטמאין והטהורין כאחד ויכנסו כולן לעזרה. אבל הטמאין בטומאה אחרת כגון זבים וזבות נדות וטמאי שרץ ונבילה וכיוצא בהן לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה ואף על פי שנעשית בטומאה ואם עברו ועשו או נכנסו לעזרה חייבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה שלא נדחית אלא טומאת המת בלבד *Sacrificium cujus tempus haud præſtituitur, nec Sabbatum pellit nec immunditiem* (id eſt, non inde obſervatio aliqua Sabbati minuenda, nec Immundities inde velut in ſuſpenſo ita æſtimanda ut, eâ non obſtante, id ritè offerri queat) *quoniam ſi hodie non offerat quis, aut die craſtino aut poſtmodum offerre pariter & tempeſtivè ei licebit. Sacrificium autem omne cui præſtituitur tempus, ſive id Populi fuerit univerſi ſeu Eccleſiæ, ſive Privati, pellit & Sabbatum & Immunditiem, quod tamen de Immunditie per mortuum ſolummodò capiendum. Omnibus Sacrificiis Populi, Synagogæ ſeu Eccleſiæ integra tempora præſtituuntur ſua, unde eorum quodlibet pellit & Sabbatum & Immunditiem per Mortuum. Ex eis autem nil quod offertur comeditur, ſed ſuffimentis idonea adolentur, & quæ comeſtioni aliàs ſint idonea comburuntur, ut ſanctorum reliqua immunditie inquinata. Quomodo pellit Sacrificium ejuſmodi immunditiem? Nimirum, ſi tempore ejuſdem, magna pars Populi ſeu Eccleſiæ à qua efferendum fuerit, immundi ſint per mortuum, aut ſi fuerit populus univerſim mundus, ſed Sacerdotes à quibus offerendum, immundi per mortuum, aut tam hi quam illi mundi, ſed vaſa ſeu inſtrumenta Miniſterii ſint immunda per mortuum, ſacrificium illud, non obſtante immunditie ejuſmodi, à mundis ſimul & immundis velut ab unico corpore præſtandum, atque univerſis Atrium ingrediendum. At vero de aliis* c Levitic. 22. *immunditiei generibus* c, *veluti ſeminis fluxu laborantium ſive marium ſive fœminarum & menſtruatarum* (exemplaria alia heic adjiciunt ויולדות & *puerperarum*) *& à reptilibus ſeu cadavere à beſtia rapto contractis & ſimilibus, aliter ſtatuendum. Qui enim eorum ulla contraxerint, ſe ſacrificiis immiſcere non debent, nec Atrium ingredi, tametſi facere inceperint in immunditie. Et ſi tranſ*- d Levitic. 7. 21. *greſſi fuerint & fecerint & ingreſſi ſint in Atrium, Rei ſunt Exciſionis* d *ob ingreſſum & Mortis* (cœlitùs tantum expectandæ e ſeu בידי שמים *ob hujuſmodi* e Ex Levitic. 22. 2. & 9. videſis Maimonid. Tract. Biath Hamikdash cap. 4. ſub initium. *cultum quoniam non pellitur Immundities, in Sacrificiis ejuſmodi, alia præter eam ſolam quæ à mortuo contrahitur.* Et paulò poſt, ומנין שטומאת מת הותרה בציבור. שנ' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כן למדו מפי השמועה שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים. אבל ציבור שהיו טמאי מת אינן נדחין אלא הטומאה תדחה ויעשו פסח בטומאה והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן כבפסח שהוא דוחה את הטומאה

Cauſa autem cur, juxta ſententiam receptam, immundities per mortuum pro impedimento nullo ſic habeatur in Eccleſia, Populo ſeu Univerſitate, elicitur ex illo, & erant viri quidam ſeu *aliquot qui immundi erant per mortuum. Inde Doctrina manavit ex veterum traditione, Privatos* ſeu *viros aliquot ſingulos fuiſſe* (ex lege inde data) *qui in Paſcha ſecundum eſſent rejiciendi. Sed verò quo*-

quoties Eccleſia ſeu *Univerſitas fuerit immunda per mortuum, non ſic ea rejicienda. Sed faciunt* ſeu *ſacrificant in immunditie. Atque hujuſmodi jus obtinet circa omnimodum ſacrificium cui tempus ſingulare præſtitutum eſt in Paſchate cujus celebrationi immunditiês impedimento non fuerit.* De parte dimidia etiam idem[f]; היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאים מת כולן עושין בראשון והטהורים עושין לעצמן בטהרה והטמאים עושין לעצמן בטומאה ואוכלים אותו בטומאה ואם היו טמאי מת עודפין על הטהורים אפילו אחד יעשו כולן בטומאה *Detur fuiſſe partem Eccleſiæ* ſeu *Synagogæ dimidiam mundam, & partem alteram immundam per mortuum; univerſis faciendum erat in Paſchate primo, Mundis ſcilicet per ſe & in Munditie, & Immundis per ſe & in Immunditie. Et comedebant ſic paſcha in immunditie* (Nam על מחצה כרובו ומחצה[g] *partis dimidiæ ſic, ut alteram reſpicit, ratio non eſt alia quàm velut partis majoris*) *At ſi immundi per mortuum immiſcerent ſe mundis, etiamſi unicus tantum, univerſi in immunditie faciebant.* Adjicit Maimonides, uti reliqui, heic ſatis conſoni; detur, Virorum partem tunc dimidiam fuiſſe mundam, & dimidiam per mortuum immundam, atque in recenſione numeri Fœminarum ſimul cum viris, reperiri majorem partem mundam. Parti Mundæ tunc Paſcha faciendum erat Primum. Sed verò immundæ nec Primum nec Secundum. Non primum מפני שהן מיעוט *quoniam ea*, in recenſione illa, *minor* ſeu *non dimidia* erat. Non ſecundum, מפני שהנשים בשני רשות ונמצא הטמאים כתצה מול מחצה עושין את השני *quoniam fœminæ immunes ſunt à ſecundo, adeoque recidunt immundi in partem* (virorum) *dimidiam, ad quam paſcha ſecundum non ſpectat.* Nimirùm, ex recepta Talmudicorum doctrina ad Paſchatis Primi celebrationem, ſexus uterque pariter obligabatur. Expreſſim aiunt[h], אחד האיש ואחד האשה חייבין במצוה זו *Ad præcepti de Paſchate obſervationem* (de primo dictum) *tam fœminæ quàm mares obligabantur.* Quod vero ad Paſcha Secundum attinet, ab illo non arcendas aiunt fuiſſe fœminas, nec interim ad illud obligatas, ſed pro ipſarum arbitrio tantùm rem ſive peragendam ſive prætermittendam. Maimonides[i]; נשים שנדחו לשני בין בפני האונס ושגגה בין בפני הטומאה ודרך רחוקה הרי פסח שני להם רשות רצו שוחטין רצו אין שוחטין *Si fœminæ ſive per errorem, ſive ob itineris diſtantiam rejiciantur in Paſcha ſecundum, integrum eſt eis ſive illud obſervent ſive non. Si velint, mactent, ſi nolint, non mactent.* Idem; Si pars populi pleraque immunda eſſet per lepram, fluxum, ejuſmodi alia, & pars minor per mortuum, immundis per mortuum faciendum non erat Primum Paſcha quoniam pars erant minor, nec ſecundum, שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון וכאן הואיל ולא עשו רוב הקהל בראשון לא יעשו מיעוט הטמאים לטת ארת השני *quoniam privatis non faciendum Secundum niſi etiam univerſitas populi* (modo jam dicto intellecta) *faceret Primum. Et hoc in caſu, quoniam univerſitas non fecerat primum, ideo parti minori, immundorum nempe per mortuum cœtui, haud faciendum ſecundum.* Si pars populi ſeu Eccleſiæ pleraque immunda eſſet per mortuum, & pars minor per lepram, fluxum ac ſimilia, immundis per mortuum faciendum Paſcha primum, velut

f *Tract.* Korban Peſach *cap.* 7.

g Mikotzi *Præc. affirmat.* 224. *fol.* 229. *col.* 3.

h *Maimonides tit.* Korban Peſach *cap.* 1. *qua dere*, *vide item Gemar. Babylon. tit.* Peſachim *cap.* 8. *fol.* 71. 2. & Ceſeph Miſna *ad Maimonidem tit. dicto cap.* 1. §. 8.

i *Tit. jam dicto cap.* 5. §. 8.

iis qui Univerſitatis ſeu Eccleſiæ nomen heic induiſſent, reliquis vero immundis nec primum faciendum nec ſecundum. Haud primum, שאין נדחית בציבור אלא מטמאת המת בלבד *quoniam immunditiei impedimentum in populo illic non removetur extra cauſam immunditiei per mortuum*; haud ſecundum, שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה אבל אם נעשה הראשון בטומאה אין שם פסח שני *quoniam locus non erat Paſchati ſecundo, niſi præceſſiſſet Primum in Munditie. Sed ſi primum factum eſſet in Immunditie, tunc Secundum erat nullum.* De Eccleſia item ſeu populo trifariam diviſo, aiunt, היו שליש הקהל טהורים ושליש זבים ושליש טמאי מת אותן טמאי מת אין עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון שהרי הן מועטים לגבי טהורים עם הזבים ובשני לא יעשו שהרי מיעוט עשו בראשון *Si pars Tertia Eccleſiæ* ſeu *Synagogæ fuerit munda, Tertia immunda è fluxu aliáve id genus immunditie, & demum Tertia pars immunda per mortuum. Immundis heic per mortuum nec Primum faciendum Paſcha nec Secundum. Non primum, quia Pars ſunt Minor reſpectu immundorum per fluxum & ſimul mundorum,* (qui duas faciunt partes tertias) *non ſecundum, quia ad Partem minorem* (nec majorem partem populi; ſed ad mundos illos tantùm) *attinuit ita facere Primum.* Nec locus Secundo niſi ubi pars major fecerit in Primo, ut ſuperius oſtenſum. Addunt item Modum, Tempus ac Locum ita dividendi, ut ritè dignoſcatur quænam qualíſve fuerit heic pars Dimidia, adeóque Tertia, aliáve: כיצד משערים הפסח לידע אם היו הקהל טמאים או טהורים אין משערים בכל האוכלים שאפשר שיהו עשרים נמנין על פסח אחד וכשלוחין אותו ביד אחד לשחוט עליהם אלא משערים בכל הנכנסים לעזרה ועד שהן מבחוץ קודם שתכנס כת הראשונה משערין אותן; *Quod ad modum attinet, menſuram* ſeu *numerum Paſchatis ineundi, quo dignoſceretur utrum populus* ſeu *Eccleſia eſſet Munda an Immunda; non numerandi erant cœtus eorum qui comederent. Nam fieri potuit ut viginti, qui ſimul participes Paſchatis eſſent unici, mitterent illud per manum unicam quæ illud eorum nomine mactaret. Sed numerandi erant univerſi illi qui atrium ingreſſuri eſſent*
[k] Gemar. Hieroſolymit. tit. Peſachim cap. 4. fol. 34. col. 3. *idque antequam claſſis prima ingrederetur.* Compluria hac de re traduntur [k] alia. Et quamplurimas habent hujuſmodi alias, ut de familiis & tribubus integris immundis ídque genus aliis, ſubtilitates hanc circa rem, quibus etiam Miſna & Gemara utraque tituli Talmudici *Peſachim* refertæ.

IV. Nec quid omnino in adverſum volunt, ſive prioris ſive poſterioris ſententiæ tenaces, haberi ex hiſtoria ſacra de Immundis, & Secundi menſis
[l] Tract. Biath Hamikdash cap. 4. Paſchate ſub Hezekia rege celebrato. Etiam Maimonides ipſe [l]; והרי הדבר מפורש בכתובים שנאמר שם כי רבת בקהל אשר לא התקדשו והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור להקדיש לה׳ כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו ומה זה שנאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב מפני שעברו אותה השנה מפני הטומאה שנאמר ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלם לעשות הפסח בחדש השני כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי וכבר בארנו בקידוש החודש שאין מעברין את השנה לכתחלה מפני הטומאה. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה שעיבר חזקיה המלך את השנה
ביים

ביום שלושים של אדר שראוי להיות ראש חדש ניסן ועשה אותו החודש אדר שני ולא הודו
לו חכמים שאין מעברין ביום זה כמו שבארנו בקידוש החודש ומפני דברים אלו שעשה שלא
כהלכה נאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו
על מעשיו שנאמר ויתפלל חזקיהו עליהם לאמר ה הטוב יכפר בעד ונאמר וישמע אל חזקיה
וירפא את העם הזה שנרצה קרבנם *Et quantum ad rem in hagiographis* (in hiſtoria Paſchatis Hezekiæ) *narratam, ubi dicitur* [m], *Multi namque in Populo erant, qui non fuere ſanctificati* ſeu *munditiei redditi, & Levitæ mactationi Paſchatis incumbebant pro unoquoque qui non advenerat ſanctificatus domino; multi namque è populo & plurimi de Ephraim & Manaſſe & Iſacar & Zabulon non fuerunt purificati; & ad id quod innuitur per illud quod ibi ſequitur, & tamen comederunt Paſcha contra præſcriptam legem; Scilicet hoc inde factum quod intercalaſſent annum hunc ob immunditiem populi, ſecundum id quod dicitur, & iniit* [n] *rex conſilium cum principibus ſuis atque univerſa multitudine in Jeruſalem ut facerent Paſcha in menſe ſecundo, quoniam non potuere facere illud tempore illo* ſeu *præſtituto, eo quod Sacerdotes non erant ſatis purificati. Et jam antè oſtendimus in Tractatu de Novilunio, Annum non omninò eſſe intercalandum immunditiei cauſa* [o]. *Inſuper etiam aliud accidit hoc in anno. Nimirum Hezekias Rex intercalabat annum* (id eſt menſem adjecit, ſeu Adarem ſecundum) *triceſimo die Adar qui debuerat eſſe principium menſis Niſan, ſed fecit menſem illum Adar ſecundum. Sed diſſenſerunt ab eo Sapientes, quoniam* (ex recepta diſciplina) *haud intercalandum erat die illo, ut etiam oſtendimus in tractatu de Novilunio. Atque eo quòd ad hunc modum contra receptam diſciplinam peccavit, dicitur illud, quòd comederunt paſcha contra præſcriptum legis; unde etiam miſericordiam ſeu veniam ſibi petiit & ſapientibus quotquot ei adſenſerant, juxta id quod dicitur, & oravit Hezekias pro eis dicens* [p], *Dominus qui bonus eſt propitietur eis &c. Atque adjicitur, & audivit dominus Hezekiam & ſanavit populum hunc, quoniam accepta ſunt ſacrificia eorum.* Conſoni ſunt heic alii [q]. Adeóque non ex immunditie pependiſſe rem volunt, nec contra præſcriptum legis jam dictæ Paſcha illud eſſe celebratum ab eis qui majorem partem populi conficerent, quæ, licet immunda eſſet, nihilominus menſe primo ſeu Niſan, ſine intercalatione Paſcha mactare debuiſſet. Sed ideo neutiquam ritè celebratum docent, quoniam tempus legitimum ſic contra diſciplinam per intercalationem illegitimam in menſem alium qui primi locum ſic teneret transferebatur. Quod quidem maximè priori favet ſententiæ quâ legitimè in menſe primo Paſcha primum, Eccleſiæ, Synagogæ integræ ſeu majori ejus parti ac Sacerdotibus immundis, juxta antè dicta erat, non obſtante immunditie, celebrandum. Atque huc ſpectat illud quod in corpore Talmudicor non ſemel habetur, res ab Hezekia Rege (adeò interim laudato [r]) geſtas Tres à Sapientibus fuiſſe improbatas. על שלש, inquiunt, דברים לא הודו לו קיצץ דלתות
של היכל ושיגרן למלך אשור ולא הודו לו סתם מי גיחון העליון ולא הודו לו עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו
Circa tria diſſenſere ab Hezekia Rege Sapientes, ſeu eorum quamlibet improbarunt; *quòd truncavit valvas templi* (auri ſcilicet quo obductæ ſunt laminis ſpoliavit, ſeu *decorticavit*; ſic enim intelligunt Rabbini [u]; & expreſſim habetur

m 2 *Paralip.* 30. 17.
n *Ibid.* 2.
o *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 12. b.
p 2 *Paral* 30. 18.
q Peſiktha Zoterttha *fol.* 43. *col.* 3. *Abarbinel* Pirush Tora *fol.* 283. *col.* 3. & *videſis Aben Ezram ad Exod.* 12. Ceſeph Miſna *ad Maimonidis tit.* Korban Peſach *cap.* 1. §. 1.
r *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Peſachim. *cap.* 9. *fol.* 36. *col.* 4. *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. *col.* 4. *Babylonia ad tit.* Beracoth *cap.* 1. *fol.* 10. 2. *ad tit.* Peſachim *cap* 4. *fol* 56. & *in editione Miſna cum commentariis Maimonidis & Bartenoræ ad finem dicti capitis.* & *vide edit. Miſna à Menaſſe Ben Iſrael fol.* 49. 1.
ſ 2 *Regum* 18. 3.
t *Ibidem* 16.
u *Jarchius ibi & David Kimchi.*

 idem

idem in verſione Arabica, قشر حزقيا فضة وذهب ابواب بيت الرب *Evulſit laminas auri & argenti valvarum domûs domini*, cui conſonæ ſunt Anglica, Belgica, Gallica, aliæ; quod etiam ipſum ex ſacro ſermone ſatis elicitur) *& eas miſit ad regem Aſſyriæ, quòd occluſit aquas*[z] *Gihon ſuperioris, & quòd intercalavit Niſan in Niſan:* id eſt, contra diſciplinam menſem qui debuerat eſſe Niſan, in Adar ſecundum convertit. Idque velut immunditiei publicæ cauſâ, cujus nomine nec annus intercalandus erat, nec Paſchatis feſtum è primo in ſecundum menſem transferendum. Eandem rem etiam nos alibi tetigimus[y]. Et de Karæorum heic ſententia vide comma hujus capitis VII.

[z] *2 Paralip. 32. 4.*

[y] *De anni Civili Vet. Ebræorum cap. 9.*

V. Quod ad Caſtra attinet è quibus emittebantur ſeu emittendi erant juxta legem divinam[a], immundi, illa Talmudici interpretantur de Atrii Iſraelitarum ſive in Tabernaculo ſive in Templo introitu & locis introitu illo interioribus. Maimonides[a]; מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש וזה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים *Præcipitur ex lege ut emittantur omnes immundi de templo, juxta id quod ſcriptum eſt, ut emittant è caſtris omnem leproſum & omnem fluxu immundum & immundum per mortuum. Caſtra autem ibi memorata ſunt caſtra Domini, id eſt quod ab oſtio Atrii Iſraelitarum* (ſic dici ſoliti) *& interius habetur.* Etenim Caſtra ſibi recenſent Triplicia, מחנה שכינה *caſtra Domini* (quæ aiunt fuiſſe à porta Orientali interiora) מחנה לויה *caſtra Levitarum*, ab introitu nempe, ſeu radicibus montis templi uſque in portam illam, & מחנה ישראל *caſtra Iſraelitarum* ab introitu urbis Hieroſolymitanæ uſque ad introitum ſeu radices Montis Templi. Et ejuſmodi Caſtrorum diſtinctionem Triplicem in Tabernaculo & circa illud, ante extructum Templum, faciunt analogam. Primis autem Caſtris ex lege ſacra aiunt interdictos fuiſſe immundos omnimodos, dicti ſcilicet generis ſeu corporali & externa immunditie inquinatos & ſecundum antè memorata in caſtra non admittendos. Nam etiam in immunditie illuc ritè admiſſi quamplurimi, quoties ceſſavit juxta jam antè dicta immunditiei in ſacris obeundis effectus. Tam Secundis Caſtris quàm Primis etiam univerſos ejuſmodi immundos interdictos præter mortuo pollutos, qui intra montem Templi ſeu caſtra Secunda legitimè admiſſi. Tertiis demum uti &, cum reliquis, Primis & Secundis interdictos fuiſſe, quemadmodum & locis aliis non paucis, Leproſos.

[a] *Num. 5. 3.*

[a] *Tit.* Biath Hamikdash *cap. 3. & ibi* Ceſeph Miſna. *Moſes Mikotzi præcept. Negat. 304. & Affirm. 174. & videſis Gemar. Babylon. ad tit.* Peſachim *cap. 6. fol. 67. 1.*

VI. Jam verò cum ad hunc modum ſe res hæc habuerit, viderint illi qui argumenta undiquaque ad Excommunicationis, ut uſurpari ſolet, Forenſis, tam Majoris quam Minoris, jus adſtruendum tam ſollicitè corrogare ſolent, utrum appoſitè omninò illuc trahant ſive Leges ſive Diſciplinam Ebræorum de Immundis ejuſmodi, ſacris ac hominum communione arcendis; quaſi etiam immundities illa externa (cujus in Pentateucho mentio tam crebra) velut peccatorum, ſeu ſcandalorum, quorum nomine quis ab eis qui excommunicandi juriſdictione utuntur, in jus vocatur, typus hanc in rem habendus eſſet, velut juriſdictio-

ctionem ejuſmodi deſignans. Etenim ex jam allatis conſtat ne quidem Caſtris Domini ſeu ſanctiſſimis receſſibus, in ſacris Primi menſis Paſchalibus ob immunditiem, velut ob vitium ſeu impedimentum, ex ſui natura, ubicunque reperiretur, quoſlibet immundos juxta diſciplinam Talmudicam interdictos ſed tantùm aliquos ex ſingulari Legis ſenſu ad Privatos, ut dictum eſt, variatim reſtricto. Nam ſi ob intrinſecam immunditiei vim ſimpliciter interdicendi fuiſſent, non Privati ſolùm ſed paritèr Eccleſia ſeu populus integer ejuſdémque pars pleraque ac Sacerdotum cœtus immundus illinc arcendi fuiſſent; quos legitimè admittendos in immunditie ſua, ídque ex ipſa legis ſacræ mente, receptum eſt. Atque ut immunditiei ipſius ratio nulla, quantum ad ſacra illa omnimodámque in eis communionem, habita eſt extra caſus quales memoravimus ſingularium aliquot ſingulares, ita nec Peccatorum utcunque atrociorum (exceptis duntaxat iis quorum nomine expreſſim in lege arcebantur aliqui, ut Incircumciſi[b] ac id genus aliquot alii) habita eſt in ſacris qualibuſcunque ulla ejuſmodi ratio ut inde ſive Populus ſeu Eccleſia ipſa ſive pars ejus aliqua Privatúſve quiſquam inde arceretur; tametſi etiam ſub טומאה *immunditiei* nomine velut internæ, adeóque diverſo ab externa illa ſenſu, Peccata ſeu Præceptorum violationes contineri, ſed non omninò ut interdictio inde ſequeretur, itidem velint[c]. At verò, quicquid de Interdictionibus, quales memoravimus, aliíſve dicendum fuerit, id inprimis ad hanc rem advertendum eſt, haud, per Juriſdictionem aut Sententiam aliquam Forenſem ſeu Conſiſtorianam, præeunte in jus vocatione cauſæque ſolenni examine, latam, ſeu Excommunicationis inſtar, ſacris aut communione aliqua interdictum eſſe quempiam immundum, ſive juxta id quod factum eſt populariter[d] ſtatim poſt legem de Immundorum emiſſione datam, ſive cum aliter[e] immunditiei cauſâ ejectus quis excluſúſve, nec quemquam aliam Sacris ex lege diſertè prohibitum, nedum ſimplicis Peccati aut Scandali nomine utcunque atrociſſimi, ſic fuiſſe ex judicio Forenſi interdictum ſeu Excommunicatum. Sed ſimulac Leges ſacræ de hiſce aliíſve id genus latæ ſunt, Immundi aliíque ſic interdicti juxta legum earum mentem receptam ita inde interdictis abſtinere debebant, ut ſi non ultrò abſtinerent ipſi, ſaltem præmoniti, ſed in Caſtra ſeu Sacra ſibi ſic prohibita ſe ingererent legéſve aliter violarent, aut ſingulari juri zelotarum qui incurrerent puniréntque (de quibus alibi[f] fuſiùs diximus) aut pœnis forenſibus, veluti Capitalibus, Verberum, Mulctarum, aut cœlitùs expectandis ut Exciſioni (quam כרת vocitant) aliíſve בידי שמים *manu Divina* infligendis, aut demum, ut res poſtulavit, generi jam dicto triplici obnoxii erant uti legum ſacrarum violatores; nec ob violationem omninò Excommunicandi. Neque enim pœna illa ex lege erat ſacra aliqua, nec Moſis ævo nata, ſed poſt Captivitatis tempora ex invento tantum humano introducta, ut libro fuſiùs oſtenditur ſuperiore. Verbi cauſâ, ut res ipſa in exemplo uno & altero clariùs cernatur. Lex habetur ſacra[g] quâ univerſis præter circumciſos inhibetur Paſcha, adjecto[h] inſuper, וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו *Si advenerit ad te*

b *Exod.* 12. 43. &c.

c Maimonides More Nebochim *part.* 3. *cap.* 47.

d *Num.* 5. 4.

e *Num.* 12. 14.

f *De Jure Naturali lib.* 4. *cap.* 4. & *vide Hugon. Grotium ad Numer.* 15. 30. & *Philonem lib. de Monarchia.*

g *Exod.* 12. 43.

h *Ibi* 48.

Proſelytus (ut Septuaginta) *ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam* (ut vulgata ſeu ut Onkelos, ארי יתגיר עמכון גיורא quod rectè vertit Cardinalis Toletanus, *quando tranſierit ad veſtram religionem aliquis proſelytus*) *& fecerit* ſeu *facere voluerit Paſcha Domini, circumcidatur ei omnis maſculus* ſeu *circumcidat omnem maſculum ſuum* (Græci ibi, περιτεμεῖς αὐτοῦ πᾶν ἀρσενικὸν, *circumcides ejus omne maſculinum*, quaſi המול legiſſent, & tam ſecundam perſonam heic quàm paulo antè commate 44, agnoſcendam voluiſſent, ubi tamen Vulgata habet *circumcidetur*; etiam & Fagiana Onkeli verſio ibi *circumcidas eum quicquid maſculinum fuerit*, ubi exemplarium aliquot[i] Chaldaica ſunt, יגזר ליה כל דכורא *circumcidetur omnis maſculus ejus*, ſeu *circumcidat*, aliorum[k] autem, ותגזר ליה *& circumcides ei*, quibus conſoni Græci & Fagius; Syrus autem לכא יגזר כל דכרא *poſtquam circumciſus fuerit omnis maſculus*, Arabs R. Saadiæ, فليختتن كل ذكر في ناحيته *circumcidatur omnis maſculus in parte ejus* ſeu *apud eum*, ubi editio Jaiana habet, كل رجل *omnis vir* pro ذكر *maſculus*; Judæi Mauritanienſes, اختتن له كل ذكر *circumcidatur ei omnis mas*, & Hiſpanienſes, *Sea circumcido a el todo macho*; vulgata, *circumcidatur prius omne maſculinum ejus*) *& tum demùm accedito ad faciendum ipſum*, ſeu *tunc ritè celebrabit*, ut vulgata. Ex hujus legis ſenſu eliciunt neminem ritè Paſchali ſacrificio admittendum fuiſſe, niſi priùs non ſolùm ipſe circumciſus eſſet, ſive proſelytus Juſtitiæ ſive originarius, ſed etiam mares omnes in poteſtate ejus, veluti filii minores & ſervi tam majores quàm minores pariter circumciderentur. Atque ſimile habebatur, ex Cabala ſeu traditione jus, de Ancillis nondum baptiſmo, juxta libro in ſuperiore[l] memorata in religionem Ebraicam receptis. Inde Gemara Babylonia[m], מילת זכריו ועבדיו מעכבת מפסח *Circumciſio maſculorum ſuorum & ſervorum ſuorum* (prætermiſſa) *impedimento eſt, ne quis Paſcha ritè celebret.* Et Maimonides[n], כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו שנ׳ המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו ואם שחט קודם שימול אותם הפסח פסול *Quemadmodum circumciſio alicujus* (prætermiſſa) *impedimento erat, ne quis Paſcha ritè celebraret, ita etiam circumciſio filiorum ſuorum minorum & ſervorum ſuorum ſive minorum ſive majorum* (nam utrique in ejus poteſtate) *impedimento erat ne id faceret ipſe; juxta illud quod ſcriptum eſt*[o], *circumcidatur illi quilibet mas & tunc accedat* (nec antè) *ad faciendum illud. Atque ſi prius immolaret quàm circumcideret* (aut circumciderentur utcunque illi) *Paſcha ab illo celebratum profanum erat.* Subjungit, וכן טבילת אמהותיו לשם עבדים מעכבתו ובכבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים *Idem dicendum de Baptiſmo Ancillarum ejus* (gentilium, quales item ſervi jam dicti) *nomine ſervitutis*, prætermiſſo. *Parile etiam illud eſt impedimentum; quod è Cabala* ſeu Traditione *recipitur. Nam Baptiſmus Ancillarum eſt ut Circumciſio Servorum.* De majoribus ſcilicet patribusfamiliarum hoc dictum,

[i] *Editionis Regiæ, Joannis de Gara, Jaianæ.*
[k] *Conſtantinopolit. Bomberg. Buxtorf. alia.*
[l] *Cap. 3.*
[m] *Ad tit. Jabimoth cap. 8. fol. 70. 2.*
[n] *Tract. Korban. Peſach cap. 5. & vide Iarchium, Lyranum, alios ad genus ad Exod. 12. 44. &c. Mechilta fol. 7. col. 3. Moſem Mikotzi Præcept. affirm. 224. Chiskuni fol. 192. 2.*
[o] *Exod. 12. 48.*

ctum, quantum ad ſervos & ancillas. Nam de Minoribus, ait idem; הקטן אין מלת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח שנ' וכל עבד איש להוציא את הקטן *Minori* (anno duodecimo & die unico) *circumciſio ſervorum ſuorum & Ancillarum baptiſmus* prætermiſſus *non obſtabat quò minus Paſchati celebrando ritè intereſſet, ſecundum id quod ſcriptum eſt*[p], *& quilibet ſervus viri* (ubi vulgata *omnis ſervus*, uti & verſiones nuperæ, Gallica, Italica, Germanica, aliæ; nec vocis *viri*, qua ſive ætatem, ſive ſexum denotat, ratio habita ulla in Græcis; Tremellius *omnis ſervus cujuſque*; Sed Arabicæ, Syriaca, Chaldaicæ, رجل habent & גבר quæ τῷ איש quidem reſpondent quà *Virum*, ſeu *non minorem* ſignificant, & Judæi Hiſpanienſes, *todo ſiervo de Varon*; Et Anglica, **Every mans ſervant**) *ut minor ſic excluderetur.* Idem etiam de impedimento ex circumciſionis domeſticorum maſculorum omiſſione memorat Maimonides in *More Nebochim*[q], ubi ex Sapientum diſciplina veteri refert, intermiſiſſe Ebræos in Ægypto circumciſionem ut Ægyptiis ſimiles fierent, וכאשר צוה אתנו במצות הפסח והתנה בו שלא ישחט אלא אחר מילת עצמו ובניו ובני ביתו ואז יקרב לעשותו *& cum injunctum fuit nobis præceptum paſchatis, hanc ei conditionem annexuiſſe* (Deum) *ut à nemine mactaretur niſi poſtquam circumcideretur tum ipſe tum filii ejus & filii familiæ* ſeu *domûs ejus* (id eſt omnes ſervi domeſtici) *& tunc demum, nec ante, cuilibet patrifamiliæ accedendum ad Paſcha faciendum.* Ita Ebraica Rabbi Samuel Ben Tybbon, qui ex Arabicis autoris tranſtulit[r]. Et ex hujus Ebraicis tum vetus verſio tum recentior ſeu Buxtorfiana ſumta eſt. Codex ibi Arabicus MS. (cujus exemplar vetuſtum literis Judaicis ſcriptum vir præſtantiſſimus amiciſſimúſque Edwardus Pocockius mecum communicavit) ad hunc modum heic, uti & alibi non raró dum ſive textus ſacros ſive Rabbinorum ſuorum ſcita ſingularia inſerit autor, habet Arabica cum Ebraicis commiſta[ſ], פלמא שרח אלפסח ואשתרט פיה אן לא ידבח אלא בעד מילת עצמו ובניו ובני ביתו, והניד יקרב לעשותו, id eſt, ولما شرح الفسح واشترط فيه ان لا يذبح الا بعد מילת עצמו ובניו ובני ביתו وحينئذ יקרב לעשותו quod idem cum jam dictis ſonat.

Aliæ fuere cauſæ non paucæ unde Sacrorum aliqui ritè capaces non fuere, alioquin & antè ſatis capaces. Item de Immundis ſacro cultui in templo ſe contra legis ſenſum immiſcentibus, idem Maimonides[t], טמא שעבד במקדש חלל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו אף על פי שלא שהה שם שנאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי הרי זו אזהרה לעובד בטומאה ולהלן הוא אומר ומתו בו כי יחללוהו מה חלול האמור שם חייב מיתה בידי שמים אף כאן מיתה בידי שמים וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים לוקין עליו אף על פי שאם עבר בטומאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות ואחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו וזו מסתין עליהן בכך *Immundus ſe cultui in templo ſacro ſe immiſcens profanabat miniſterium ſuum, & reus inde erat mortis cœlitùs infligendæ, idque tametſi non moraretur ibi; ſecundum illud quod dictum eſt*[u] (ad ſacerdotes) *ut ſeparent ſe à rebus ſanctis filiorum Iſrael* (dum ſcilicet erant immmudi) *ut non profanent*

p *Exod.* 12.44.

q *Part.* 3 *cap.* 46.

r *Videſis Ioſeph. Scalig. Epiſt.* 62. *quo reſpondetur Iſaaci Caſauboni Epiſt.* 438.

ſ *Part.* 3. *cap.* 48.

t *Tract.* Biath Hammikdaſh *cap.* 4. *Moſes Mikotzi Præcept. Negat.* 306.

u *Levit.* 22.2.

nent nomen ſanctum meum. Scilicet monitum hoc erat de eo quod eſt in immunditie Sacris non operandum. Et paulò poſt dicitur [x], *ac ideò moriantur quia profanaverint illud*, ſtatutum ſcilicet de Immunditie. *Ut Profanans heic rem erat mortis cœlitùs inſtigendæ, ita etiam profanans illic. Atque quoties præceptum habetur negativum ad quod mortis pœna cœlitùs inſtigenda ſpectet, flagellatio* ſeu *verberum pœna irrogari ſolebat. Cæterùm tametſi ſacra obiiſſet ſic ſacerdos in immunditie, ex ſententia aliqua forenſi reus fiebat tantum pœna verberum* (capitalis enim illa cœlitùs tantùm expectanda) *ſed ſacerdotes reliqui*, ſeu *fratres ejus haud eum in forum ſeu præfecturam juridicam aliquam deducere ſoliti. Sed extrà eum protrahentes cerebrum ejus fuſtibus elidebant* (ut zelotarum jure utentes) *Neque prohiberi ſolebant quò minùs hoc liberè facere poſſent.* Miſna [y] hac de re, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבר אלא פרחי כהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציען את מוחו בגזרין *Fratres ejus Sacerdotes haud eum in jus vocabant* ſeu *in forum aliquod deducebant, ſed juvenes Sacerdotum eum extra atrium protrahebant ac fuſtibus cerebrum ejus elidebant.* Adjicitur ibi, זר ששימש במקדש רבי עקיבא אומר בחנק וחכמים אומרים בידי שמים *Extraneus* [z] ſeu *qui non ex genere eſſet Levitico miniſteria in templo obiens ſacra ex ſententia Rabbi Aquiba ſtrangulandus erat. Sapientes autem eum pœna cœlitùs inſligendâ* ſeu *inde expectanda pronuntiarunt.* Hæc ſcilicet, ut ex Legis Sacræ mente, ſcitu obitèr etiam per ſe non indigna, uti & alia ſimilia innumera, apud Talmudicos occurrunt. Id eſt, ex eorum diſciplina, quicquid ex jure Divino vetitum erat, idem, ex eodem jure, ſive Exciſione ſive pœna aliâ cœlitùs expectanda ſive forenſium dictorum, ob interdicti violationem, aliquo aut, ut interdum, ex Jure, velut in vi publica utentes recepto zelotarum luendum. Nec quiſquam eo nomine ſententiâ, ſeu judicio forenſi, ex Jure divino aliquo omninò Excommunicandus erat ſeu Interdicendus ſacris aliiſve actibus quibuſcunque. Sed ob violationem interdicti divini, quo reddebatur haud ritè participationis aut communionis alicujus capax, ſupplicio ut dictum eſt, variatim alitèr afficiendus erat. Arcebatur ex lege ſacra reus, non ex ſententia aliqua humana in foro ferenda. Et pœna tantum ſic ei ſubeunda quoties ſe eis contra diſciplinam legalem immiſceret à quibus Jure divino abſtinendum eſſet. Nec in Judicio hoc de Paſchate ſecundo interdictio erat ſeu excommunicatio forenſis, ſed in menſem ſecundum rejectio. Interdictio enim præceſſerat ex ipſa de Immundis lege, quam ſi violaſſent illi qui tunc quærerentur, alitèr puniendi fuiſſent. Ita nimirùm ex lege ipſa ſacrâ; utcunque poſtmodum, ut oſtenſum eſt libro ſuperiore, ab Ebræis ipſis, nullatenus Jure divino, ſed plane Humano, ſuperinductus fuerit Excommunicationis & forenſis & Privatorum uſus qui pœnas alias, quas haud commodè (ut in Captivitate & dum aliàs Juris ſui non ſatis erant) irrogare quibant, aliquatenus ſuppleret, ut ibi etiam oſtenſum; ubi etiam excommunicationem illam aliam omninò fuiſſe ab ea quæ poſtmodum inter Chriſtianos inolevit eámque diſſimillimam, fuſiùs eſt demonſtratum. Ita demùm nemo puto non videt à diſciplina Temporis Moſaici illâ circa immundos verſante & ſic Jure ſimplicitèr Divino primo

[x] Ibid. 9.

[y] Tit. Sanhedrin cap. 9. ubi vide Gemar. Babylon. fol. 81, 82. &c.

[z] Vide Num. 1. 51. Levit. 22. 9 & ibid. Iarchium &c.

primò ſubnixa, obtenſam argumentorum vim inde ad Excommunicandi uſum forenſem, velut ex Jure Divino Præceptivo, adſtruendum, inculcari toties ſolitam, immane quantum diſſidere. Neutiquam ſanè minùs ſequeretur, quaſlibet in Pentateucho interdictiones alias Eccleſiæ ſeu Reipublicæ Judaicæ à Numine præſcriptas, earúmve Exempla aut Analogias ita in Chriſtianarum Eccleſiarum Cœtus Forenſes ac Conſiſtoria paritèr introducendas eſſe ac velut ex Jure ſimili Divino uſurpandas. Quid quod ob facinora atrociora (qualium cognitio, ut in Excommunicatione terminetur, à cœtibus illis ſeu Conſiſtoriis, aliíſque ſibi ſolet arrogari) nemo tempore Moſaico aut Sacris aut Communione ulla aliâ interdicebatur alitèr atque cuſtodiæ traditi aut morte plexi per conſequens, ut ubique, interdicuntur? Et ſanè licet admitteretur forenſem tunc fuiſſe in uſu Immundorum, quales in Lege Sacra deſcribuntur, præeunte in jus vocatione Excommunicationem eámque Jure ſubnixam Divino, ideóne omninò ſequeretur ex jure parili, uſum ejuſmodi forenſem pro libitu etiam in aliis quenquam ſibi poſſe derivare? Id certè legem eſſet ſeu jus Divinum audaciùs condendi poteſtatem uſurpare, non judicio forenſi, quod intra legumlationis è qua pendet cancellos eſt ſemper retinendum, uti. Sed verò nec Excommunicatio ulla apud Ebræos unquam in uſu, aut Sacris aut Hominum, inſtar Excommunicationis in Chriſtianiſmo uſitatæ, Communione interdixit, ut alibi explicatum. Et de Judicio Moſis inter ſingularia ejuſdem in Pentateucho memorata, ſecundo, ejúſque circumſtantiis præcipuis, juxta Talmudicorum Scita, quæ paſſim proſtant, ſatis ſupérque.

VII. Cum verò etiam apud Karæos ſeu חכמי המקרא *Sapientes Scripturarios* à Talmudicis non raró diſſidere ſolitos, Scita ſint, tum de Immundorum tum de illo Hezekiæ Regis Paſchate, ſingularia, nullibi, quantum ſcio, typis hactenus edita, operæ pretium eſſe duximus ex Eliæ Ben Moſe Karæi MS. tractatu de Paſchate heic illa adnotare. Nam etiam ad Judicii hujus Moſaici legíſque ſimul inde latæ. Senſum juxta iſtorum mentem explicandum, haud parum conducunt. Elias ille[a], poſt triplicem illam Paſchatis diviſionem in פסח מצרים *Paſcha Ægyptium*, פסח הדורות *Paſcha ſeculorum inde ſequentium ordinarium*, & פסח שני *Paſcha ſecundum* quod immundorum erat, juxta quam unumquodque ſeorſim tractat. (Nec enim Karæi aut Talmudici futile illud de Iſaaci Paſchate commentum[b] agnoſcere ſolent) De ſecundo inquit, בפסח שני כתו' איש איש * איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם ועשה פסח ליהוה ככל חוקת הפסח יעשו אותו ואמ' ולא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו אמנם לא הורה הכתוב על אכילת מצה שבעת ימים ומקרא קדש בראשון ובשביעי כי כבר עשו אותם בחדש הראשון מפני שהכתוב לא אסר לטמא לאכול מצה כמו שאסר באכילת הפסח *Quantum ad Paſcha ſecundum*, *ſcribitur*[c], *Vir, Vir, Vir qui fuerit immundus ſuper anima* (id eſt heic) *per mortuum, aut in itinere longinquo inter vos aut per ſecula veſtra & fecerit* ſeu *facere voluerit*, ſeu *faciat Paſcha Domino &c. Secundum omnes ritus Paſchatis illud faciat*, & *dicitur*, *non relinquant quid*

[a] Cap. ב

[b] Pirke Eliezer cap. 32.

* Sic in MS. ille locus heic citatur qui alibi apud eundem conſonus eſt textui ſacro.

[c] Numer. 9. 10.

ex eo uſque ad mane nec os ejuſdem confringent. At verò nihil definit heic lex de azymorum comeſtione per ſeptem dies & lectione ſacra in primo & ſeptimo, quoniam jam ante fecerant illa in menſe primo. Neque enim immundo interdicit lex comeſtione azymi ſicut interdicit comeſtione Paſchatis ſeu *victimæ paſchalis*[e]. Nec adverſum heic eſſe ait hiſtoriam de Ezechiæ[f] paſchate illo ſecundi menſis. Sed ſeptidui ibi celebrationem aut arbitrariam fuiſſe ſpontaneámque eis qui menſe primo eam ante obſervaſſent (nam azymorum feſtum & lectionem cum eo ſacram per ſe præſtari potuiſſe facilè ab illo concipitur, tametſi Templum, quo Paſcha ipſum erat immolandum, immundum eſſet adeóque immolatio deeſſet, & expreſſim, inquit, יושבי ירושלים אפשר שעשו בחדש הראשון מקרא קדש ושבעת ימי מצה כי הכתו׳ לא הורה לנו שלא עשו *forte quidem ita evenit ut Hieroſolymitani primo in menſe fecerint lectionem ſacram & ſeptidui azymorum celebrationem. Neque enim aſſerit ſcriptura eos non feciſſe*) aut velut ex lege peractam eis qui, quoniam menſe primo non obſervarant, obſervationem ſuam tunc debitam nunc in menſe ſecundo velut in primum converſo ſic ſupplendam voluerint. Adjicit ille, וקצת מן החכמים אמרו שלא עשו בחדש הראשון מקרא קדש ושבעת ימי מצה כי אם בחדש השני שהיו כל ישראל כאחד מפני שהעם לא עלו מפני טומאת המקדש *Et ſunt ex ſapientibus qui admittunt* Judæos aut Iſraelitas in Ezechiæ hiſtoria *obſervaſſe ſacram lectionem & ſeptiduum azymorum, ſed tantum in menſe ſecundo quando totus Iſraelitarum cœtus ſimul congregatus eſt. Nec enim ob templi pollutionem aſcendiſſe populum.* Haud præterit autem illud Talmudicorum de Ezechia, שעבר ניסן בניסן ולא הודו לו *eum intercalaſſe Niſan in Niſan* (id eſt alterum feciſſe ex menſe ſecundo Niſan, ut monitum eſt adeóque Paſcha ipſum velut pro Primi menſis feſto habitum) *ſed diſſentientibus circa eam rem nec ut legitimam admittentibus aliis.* Pergit idem, סוף דבר מרבית החכמים פסקו שבפסח שני אין עליו אכלת שבעת ימי מצה מפני שהטמא מותר עליו לאכול מצה ולעשות מקרא קדש *Summa eſt, plerunque definitum eſſe à ſapientibus, Paſchatis ſecundi celebrationis partem neutiquam fuiſſe comeſtionem illam Azymorum per ſeptiduum & lectionem ſacram, quoniam ſcilicet licuit* ex lege *Immundo illa obſervare*[g], menſe primo. Poſteà, in capite[h], מי הוא ראוי להקרבת הפסח *quinam fuerint ii ad quos oblatio Paſchatis ſpectaret*, ſuorum id eſt Karæorum ſententiam eſſe ait, ſolos הזכרים הבוגרים *maſculos plenæ ætatis*, nec Fœminas nec Minores lege Paſchali contineri. Atque affert ipſa[i] legis verba de Maſculis quà feſta ſolennia illa tria ſpectant. Adjicit autem de Talmudicis; juxta illorum ſententiam pariter obligatas eſſe fœminas. Scilicet, ut illi, הנשים בהקרבתו אבל אם נדחו בפסח שני הם ברשות ר״ל הדבר תלוי ברצונן וראוי לתכות בזה כי למה נתחייבו בראשון ולא בשני והנה בחיוב הפסח אין הפרש בין פסח ראשון לפסח שני *Fœminæ etiam tenebantur lege offerendi Paſcha, ita tamen ut ſi in Paſcha ſecundum rejicerentur res in ipſarum maneret poteſtate, id eſt in arbitrio earum poneretur utrum offerrent necne*; qua de re è Maimonide aliquid ſupra notatum. *Sed mirum eſt ſanè eas obligari ad offerendum in primo, & non in ſecundo. Nam in debito illo* ſeu *obligatione*

Pa-

[e] Videſis Stephanum Morinum de Rep. Ebræorum lib. 3. cap. 3. §. 5.
[f] 2. Paralip. 30.22. & 23.
[g] Sic item Eſias hic cap. 10.
[h] Cap. 5.
[i] Exod. 23. 17. 34. 23. Deut. 16. 16.

Paſchali diſcrimen erat nullum (quantum ad ipſius per ſe Paſchatis oblationem) *inter Paſcha Primum & Secundum.* Quibus ſubdit, סוף דבר חכמינו ע״ה פסקו ואמרו שזה אינו חיוב אלא לזכרים הבוגרים *Summa eſt, ſapientes noſtros, ſectam Karaorum, definire & pronuntiare neminem ad Paſchatis celebrationem obligatum eſſe præter maſculos eóſque puberes* ſeu *majores.* Capite proximo quod eſt מי הוא ראוי באכילתו *Cuinam ritè de Paſchali agno comedere liceret*, ד״ע, inquit, שמי שראוי בהקרבתו הוא הראוי באכילתו שהם הזכרים הבגרים *Sciendum eſt, quiſquis erat oblationi ipſi idoneus eum etiam comeſtioni idoneum fuiſſe. Sed ejuſmodi habebatur nemo præter maſculos majores*, adeóque etiam ait, מי שהוא הראוי באכילתו הוא ראוי בהקרבתו *eum qui comeſtioni eſſet idoneus, etiam idoneum oblationi fuiſſe*, nec alios; quam in rem citat illud[k] de Joſiæ paſchate. Sed exceptionem addit de Paſchate Ægypti. אמנם inquit, נתחייבו בפסח מצרים באכילה אנשים ונשים שנ׳ במכסת נפשות תכוסו על השה *at verò in Paſchate Ægypti obligabantur tam mulieres quàm maſculi juxta id quod dicitur*[l], *ſecundum numerum animarum* ſeu *perſonarum quæ ſufficere poſſint agno*, ubi prætermittit interpoſitum illud in textu ſacro איש לפי אכלו *vir, homo, ſinguli pro eſu ſuo.* Et pluribus in rebus diſcrepaſſe Paſcha Ægypti à ſeculorum ſequentium Paſchate receptum eſt Talmudicis Karæíſque[m]. Sed de Paſchate ſeculorum ſequentium, סוף דבר inquit, המתחייב בהקרבתו יתחייב באכילתו והמתחייב באכילתו יתחייב בהקרבתו *Summa eſt; quiſquis offerre teneretur eum etiam ad comedendum obligatum eſſe, uti etiam quiſquis ad comedendum obligaretur pariter ad offerendum obligatum.* Ex Rabbi Aharone item affert, שכל חכמי הקראים הרחיקו מצות הפסח מכלל הנשים *apud omnes Karaos receptum eſſe, arcendas ab obſervatione Paſchali fœminas univerſas.* Eadem ferme ex ſuis habet quæ ſuperiùs è Talmudicis adduximus de Paſchate arcendis patribusfamiliarum quibus ſervi aliive in poteſtate ſua, juxta legem, circumciſi nondum eſſent. Item, reliquas immunditiei ſpecies lege illa de Paſchate immundorum per mortuum contineri. Maximè ex illo, quòd licet immundities ibi nulla præter ſingularem illam, cujus cauſâ quæſtio orta eſt, expreſſim memoretur, nihilominus, in lege ferenda[n] de admittendis, vox טהר *mundus* ſimpliciter uſurpetur velut antitheton immundis omnibus. Inde & omnes immundos in Paſcha rejiciendos ſecundum. Alios autem qui primi Paſchatis obſervationem, præter immundos aut itinere impeditos, omiſerant, ſecundi eſſe participes negat debuiſſe. Et puniendos vult, ob ſacra ita neglecta, tum civiliter tum Exciſionis pœnâ cœlitùs. Sed de diſcrimine illo inter Privatos & Univerſitatem ſeu partem majorem & dimidiam, nihil apud Karæum hunc comperio, præter illud, ואפשר שיבאו גכ״ בטומאה אם ימצא ברוב הקהל טומאת מת *& fieri potuit* (loquitur de Paſchate primo) *ut ritè offerrent etiam in Immunditie, quoties nimirum major pars populi, Synagoga* ſeu *Eccleſia eſſet immunda mortui cauſâ*, quod legitur capite decimo ac poſtremo cui lemma,

[k] 2 Paral. 35. 13.

[l] Exod. 12. 4.

[m] Elias Ben-Moſeh tract. de Paſchate cap. 9. MS.

[n] Num. 9. 13.

במבדלים שיש בין פסח ראשון ופסח שני ובמשותפים כ״ש בינהם *de differentiis quæ reperiuntur inter Paſcha primum & Paſcha ſecundum & eis quæ utrique ſunt communia*, ubi inquit, כבר ביארנו בפרק הראשון שאין בפסח שני לא אכילת שבעת ימי מצה ולא מקרא קדש מפני שלא נמנע מהפסח הראשון אלא מפני שהטמא אסור עליו לאוכלו אמנם מקק ואכילת שבעת ימי מצה אינם באסור אל הטמא לכן לא נתחייב בהם בשני אחר שהוא מותר עליו לעשותם בראשון ואמרו החכמים שאין בין פסח ראשון ופסח שני אלא מה שלא יוכל לעשותו כגון הפסח והנה הפסח הוא נשחט והחמץ יהיה נמצא תוך בפסח הראשון ככתוב לא תשחט על חמץ דם זבחי *Superius explicavimus capite primo, Paſchate in ſecundo non eſſe comeſtionem Azymorum per Septiduum nec lectionem ſacram, quoniam non impediebatur* ſeu *arcebatur à Paſchate primo aliam ob cauſam* (immundus) *quam quia interdicta eſt immundo ejus comeſtio.* (Hanc nempe cum oblatione ipſa ita conjungit ut qui alterius capax eſſet, item eſſet pariter utri-
o Cap. 6. uſque; atque alibi [o] ante dixerat, הטמא בכלל אסור עליו לעשות הפסח מפני שהמקריב הפסח צריך ללכת במקדש והטמא אינו נכנס ב׳ *Immundo univerſim*, qualis ſcilicet in lege contineri exiſtimatur, *interdictum eſt facere Paſcha, quoniam qui offerret Paſcha neceſſe erat, ut iret in Templum*, ſeu Tabernaculum ante Templum extructum, *& Immundo illuc introire nefas erat.*) *Cæterum ſacra lectio & Azymorum per Septiduum comeſtio neutiquam immundo interdicebantur, unde ſequitur eum illarum obſervatione in Paſchate ſecundo non teneri, quoniam integrum licitumque erat eas obſervare in Primo. Et ſapientes dicunt, nihilo differre Paſcha Primum à Secundo niſi in eo quòd hoc fieri reverà nequibat inſtar Paſchatis* (id eſt circumſtantiarum omnium Paſchatis, in quibus lectio illa & Azymorum comeſtio, obſervatio ad hoc non attinuit) *Accedit quod Paſcha hoc immolabatur, etiam nec exterminato fermento, quod non omnino admittendum*
p Exod. 34. 25. *in Paſchate primo, juxta illud quod ſcriptum eſt* [p], *non immolabis ſacrificia mea cum fermento &c.* Adeóque licet Paſcha ipſum Secundum, ut Primum, cum
q Num. 9. 11. azymis comedendum eſſet ex lege diſertè ea de re lata [q], tamen ſolennis ac ſollicita, in dies ſequentes Paſcha Niſan, exterminatio fermenti non acceſſit, eo quod ſeptidui illa celebratio cum azymis, ut dictum eſt, in Paſchate Jiar deerat. Adeóque illud de כל חקת הפסח *omnem ritum Paſchatis* Niſan, juxta quem
r Ibid. 12. Paſcha Jiar obſervandum [r] præcipitur, de ritibus Paſchali agno propriis ſeu immolationi & comeſtioni ſingularibus ſumebatur non de Azymorum diebus ſequentibus cum Paſchate, ut feſtis, continuis. Certè conſona eſt heic Jonathanis dicta paraphraſis ad locum citatum. *Juxta id totum*, inquit, *quod de Paſchate Niſan præcipitur facient ipſum*, ברם בפסחא דניסן הנון יכלון פטירי וקורבן פסחא לא יעבדון כמל דמסאבותון בהון ובפסחא דאייר ידכון ויקרבון יתיה *Sed in Paſchate Niſan* (id eſt per ſeptiduum Paſchati illi continuum) *comedent Azyma. Atqui oblationem Paſchatis non facient eo quòd polluti ſint, & in Paſchate Jiar purificati offerent ipſum.* Sed demum ex jam allatis tam Karæorum quam Talmudicorum ſcitis (ſi illorum interpretationis ratio habenda) liquet planè nullam

lam eſſe Argumenti vim, in rejiciendis immundis ejuſmodi ex lege in Paſcha ſecundi menſis, ad aſtruendum, adeò à nonnullis deſideratum Excommunicationis Chriſtianæ jus Divinum; cum nec à ſacris omnibus, omníve ſuorum conſortio arcerentur inde eorum quiquam, nec ſacris aliis locis quàm Tabernaculo aut Templo ipſo interdicti eſſent, nec quidem ſic interdicti ulli, immunditiei nomine, præter privatos ſeu partem Synagogæ ſeu Eccleſiæ minorem, ut oſtenſum eſt, nec in Judicio de quo loquuti ſumus, per in jus vocationem forenſem, velut ob crimen commiſſum, ſed ex conſultatione tantùm primò cum Moſe habita interdicti ſint, uti etiam in poſterum ſimiles, nec tam ob immunditiem ullatenus arcendi quàm, ſi interdicti legem violarent, aliter puniendi, juxta ea quæ libro etiam ſuperiore dicta ſunt. Quod verò ad Paſcha attinet illud Ezechiæ cui in Argumentis etiam de Excommunicatione afferri ſolitis locus non deeſt, certè, quantum video ſcriptores alii vetuſtiorum ſeculorum ut Joſephus[s], Sulpitius Severus[t], Theodoretus[u], id genus alii loqui de eo videntur, quaſi de Paſchate primo ſimplici, nec alio nomine denotando, ac juſſu ſic regio utcunque celebrato hiſtoriam in Paralipomenis de eo ſumſiſſent; quemadmodum item Eutychius Patriarcha Alexandrinus cui breviter ſic res narratur, وبعث الــــي جماعة بني اسرائيل المقيمين بالسامريه وارض يهودا ان يجتمعوا باورشليم ليعبدوا الفصح فاجتمعوا وعبدوا الفصح *Et miſit* (Ezechias) *ad omnes filios Iſrael qui in Samaria degerent & in terra Jehudæ, ut ſe congregarent Hieroſolymis ad celebrandum Paſcha. Et congregabant ſe & Paſcha celebrabant.* Cæterùm Chriſtiani recentiores, nec pauci, tam in commentariis ad Paralipomena quam in Annalibus ſacris[x] alibique ſatis indubitanter ſumere ſolent de Paſchate in menſem ſecundum, ex lege illa in Numeris lata de ſecundi menſis Paſchate, detruſo, & ſeptidui Azymorum feſtum ibi celebratum ex eadem deducunt lege, quod nec receptiori Talmudicorum nec Karæorum diſciplinæ, ut monſtravimus, conſonum eſt. Id interim obſervare forſan non indignum, Paſchatis Secundi menſis ſeu Jiar, ut ab Judæis obſervati, rariſſimam eſſe mentionem, & certè poſt tempus Legis de eo latæ, in Bibliis ſacris nullam, ſi Hezekiæ nempe paſcha illud velut pro primi Menſis ſeu Niſan male ut dictum eſt in anno diſpoſiti Paſchate adeóque primo cum Talmudicis ſumatur. Et ſanè vero non eſt adeo diſſimile, uſum ejus inde exoleviſſe, quod ipſe populus ſeu Eccleſia majórve ejus pars Immunditie frequentius inquinari ſoleret, unde immunditiei ejuſmodi quæ Paſcha ſecundi menſis faceret, locus nullus haberetur. Neque enim, juxta diſciplinam antè oſtenſam, alia immundities erat ejuſmodi, quàm quæ ſingulorum aliquot & minoris Populi ſeu Eccleſiæ partis eſſet. Ita ſane pollutum & Templum & Populum ipſum majorémve ejus partem fuiſſe in Paſchate primo, quod obſervaſſe legitur Dominus noſter ipſe, videtur eliciendum ex Euangelio[y]. Atque ita forſan de aliis ſine ſecundo memoratis, ſtatuendum. Adeo etiam exoleverat Secundum illud Paſcha, ut, cum ſeculis Chriſtianiſmi primitivis, in quibus

[s] *Archæolog. lib. 9. cap. 13.*
[t] *Sacra Hiſt. lib. 1.*
[u] *Quæſt. in 2. Paralip.*
[x] *V. de ſis Torniellum A. M. 3315. §. 4. &c. Salianum A. M. 3309. §. 15. Spondanum A. M. 3308. §. 3. Iacobum Armachanum A. M. 3278.*
[y] *Ioan. 2. 13. 14 &c.*

acerrimæ ortæ ſunt per orbem Chriſtianum, de annua Paſchatis Niſan ſeu Primi obſervatione quà Judaicâ quà Chriſtianâ, Controverſiæ, quibus Canones, Conſtitutiones, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ veteres refertiſſimæ ſunt, nihil omninò de Paſchate Jiar ſeu ſecundo aut feſto aliquo huic tunc analogo occurrat; nedum ex immundis à Primo in Secundum rejiciendis, Excommunicationis mos qui tunc ex Judaiſmi moribus in Chriſtianiſmum inoleverat ſeculis in illis petitus eſt, utpote planè aliunde ut libro primo demonſtratum eſt, nec ex lege aliqua divina, ortus; utcunque apud Nuperos aliquot immane quantum ſollicite argumenta de Excommunicationis jure, corrogare ſolitos, etiam & hoc ipſum de Paſchatis Secundi immundis locum obtineat primarium. Sed de Judicio illo Moſis ſecundo ejúſque appendicibus primariis, hactenus.

VIII. Tertium ejuſdem heic Judicium eſt illud de ligna in Sabbato colli-
[a] Cap. 15. 32. gente, in Numeris[a] inſertum. *Cum eſſent filii Iſrael in Deſerto, invenerunt quendam* מקשש עצים *colligentem* ſeu *conquirentem ligna*, id eſt, *lignantem in die Sabbati, & invenientes eum colligentem ligna adduxerunt eum ad Moſem & Aharonem & totum cœtum & poſuerunt eum in cuſtodia* ſeu *carcere*; כי לא פורש מה יעשה לו *quoniam nondum fuit declaratum quid faciendum eſſet ei. Et dixit Dominus ad Moſem, morte moriatur homo iſte; obruite eum lapidibus totus cœtus extra caſtra. Et eduxerunt eum totus cœtus extra caſtra & obruerunt eum lapidibus & mortuus eſt*, ſeu *morte ſic punitus*, כאשר צוה יהוה את משה *ſecundum quod præceperat dominus Moſi.* Adductum quidem heic eſſe reum dicitur tam ad Aharonem & reliquam ſynagogam quàm ad Moſem. Et Talmudici[a], בבית המדרש היו ובאו ועמדו לפניהם *in ſchola, auditorio*, ſeu *loco concionandi, ubi legem exponebant, erant, & venerunt illi & ſteterunt coram eis.* Ad Moſem ſolum innuitur eos veniſſe, ut ad præfectum Juridicum Summum ſingularémque, juxta ea quæ ſuperioribus in judiciis memorantur, niſi admitti velis Septuagintauniuſvirale Tribunal item conſediſſe tunc cui Princeps erat Moſes. Nempe capite undecimo Numerorum, ſeu antequam memoratur hoc judicium, inſtitutum eſt Tribunal illud, de quo plura inferiùs. Sed verò haud ex inſtitutione illa privabatur Moſes ſingulari ſua poteſtate juridica priſtina, ſed adjectos tantum habuit in levamen ſui Synedros. Et certè ad Moſem ſolum loquitur heic Dominus. Etiam punitus dicitur *ſecundum quod præceperat Dominus Moſi*, qui à Domino edoctus ſententiam heic capitalem tulit; licet in vulgata legatur tantùm, *ſicut præceperat Dominus*, quaſi prærogativa heic Moſaica ſic reticenda fuiſſet. Sed *Peſiktha Zotertha* etiam ibi, מגיד שמנה משה שומרים ומצאו איש מקשש *Innuitur Moſem conſtituiſſe*, nec alium, *qui obſervarent* quid fieret, ſeu *miniſtros qui, velut lictores, reos in judicium de rebus hujuſmodi deducerent. Et ii invenerunt hunc colligentem.* Sic *Sepher Siphri, Chiskuni*, alii. Philo heic ait[b] Reum adductum Ἐπὶ τὸν ἄρχοντα ᾧ συνήδρευον μετ᾽ ἱερεῖς, παρειστήκει δὲ σύμπασα ἡ πλῆθος πρὸς ἀκρόασιν, *ad Principem quo cum conſederunt Sacerdotes & adſtitit univerſus populus, ut auditores eſſent.* Hi quidem velut in

[a] Sepher Siphri *fol.* 17. *col.* 1. Peſiktha Zotertha *fol.* 30. *col.* 1.

[b] *De vita Moſis lib.* 3.

בית המדרש ſeu *ſchola* aut *auditorio* affuere ſecundum morem Judæorum etiam poſtmodum ea de re uſitatiſſimum, ut Philo etiam ibi. Moſes autem ſolus ut Princeps ſeu præfectus juridicus memoratur. Et malè ibi vertitur Philo, *ad Principem & Sacerdotum conſiſtorium, confluente ad rem cognoſcendam univerſo populo*, quaſi Moſes ut Princeps tantum in conſiſtorio ſediſſet ſacerdotum, veluti in Judiciis, cum poteſtate juridica, adſeſſorum. Innuit planè Philo adfuiſſe tum Sacerdotes tum populum reliquum πρὸς ἀκρόασιν ut *doctrina* tunc & ibi, ut aliàs, *auditores eſſent*. Res integra, ut judiciaria erat, ad Moſem ſolum ſpectavit. Quod verò dicitur, *nondum fuiſſe declaratum quid faciendum eſſet ei*, intelligunt de ſpecie non de genere Pœnæ. Nimirùm ultimum expreſſim ſupplicium in lege[c] præſcriptum eſt Sabbatum profananti. Quæſtio igitur neutiquam erat de Pœnæ genere, ſed qualinam morte plectendus eſſet. Et diſcrimen obſervant inter illud quod antè de Blaſphemo legitur[d] & quod heic de violatore Sabbati. Illic ſcilicet dubitatum utrum pœnâ omninò forenſi puniendus eſſet, an cœlitùs expectandâ. Heic de mortis ſpecie tantùm quæſitum. Gemara Babylonia[e], מקושש בר קטלא הוא ומשה לא הוה ידע קטליה *Ligna colligens reus erat mortis. Sed neſcivit etiam Moſes quanam mortis ſpecie eſſet is afficiendus.* Et יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנ׳ מחלליה מות יומת אלא לא היה ידע באיזו מיתה שנ׳ כי לא פורש וגו׳ *Scivit Moſes Magiſter noſter* (uti & reliqui) *eum qui ligna collegerat* (in ſabbato) *reum eſſe mortis juxta id quod dicitur*[f], *qui illud profanaverit morte morietur. Sed neſcivit quali morte tollendus eſſet, unde ſcriptum eſt, quoniam nondum fuit declaratum &c.* Ita alii[g]. Sunt etiam qui[h] quæſitum heic fuiſſe volunt num mors ei ex legis ſacræ ſenſu בידי שמים *cœlitùs* expectanda an ex forenſi ſententia eſſet infligenda. Id verò quod dicitur מקושש עצים & vertitur plerunque συλλέγοντα τὰ ξύλα, *colligentem ligna*, intelligunt Magiſtri[i] de תולש מן הקרקע *evellente ex ſolo* ſeu *radicitus*, juxta uſum verbi קשש ubi dicitur diſperſum fuiſſe in Ægypto populum, לקשש קש לתבן *ad colligendum ſtipulas*, id eſt, è ſolo evellendas, *pro paleis*.

IX. Adjiciunt etiam Talmudici ex avita traditione, ſingularia quædam de Præmonitione ut neceſſariò heic & in aliis Judiciis capitalibus præeunte, uti etiam de ipſo criminis adeóque Judicii Tempore, & de Rei Perſona. Præmonitionem adhibitam aiunt, id eſt התראה qua monitus erat reus ligna colligens ſe contra mandatum de Sabbato divinum facinus patrare. Inde autem lignatione non abſtinentem, ut contumacem in præmonitionem, in judicium deductum. Id eliciunt ex eo quod dicitur *invenerunt eum lignantem*, & dein *& adduxerunt eum invenientes eum lignantem*, quaſi primò invenientes præmonuiſſent & poſtmodum videntes eum opere non abſtinuiſſe in jus deduxiſſent. Jarchius ad illud *invenientes eum lignantem*, שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו התרו בו *Scilicet eum præmonuerant nec tamen lignatione abſtinuit poſtquam invenerant eum primò & de ea præmonuiſſent eum.* Sic alii[k]. Et Gemara Babylonia[l], לא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד *Præmonitionis uſus haud alius erat*

c Exod. 31. 14.
d Levitic. 24. 12.
e Ad tit. Sanhedrin cap. 9. fol. 78. 2.
f Exod. 31. 14.
g Chiskuni fol. 220. 1. Jarch. ad Levit. 24. 12. Peſiktha Zotertha fol. 50. col. 1.
h Abarbinel Pirush Tora fol. 298. col. 4.
i Gemar. Babylon. ad tit. Sabbath cap. 11. fol. 96. 2. Sepher Siphri fol. 17. col. 1. Peſiktha Zotertha fol. 50. col. 1.
k Sepher Siphri fol. 17. col 1. Peſiktha Zotertha fol. 50. col. 1. & Iarch. & Abenezra ad Num. 15. Maimonid. tract. Sabbath cap. 1. Paraph. Ionathanis Num. 15. 33.
l Ad tit. Sanhedrin cap. 5. fol. 41. 1.

quam

quàm ut ritè diſtinctio fieret inter peccantem ex juris ignorantia & eum qui ſponte aut manu elata peccaret. Neque hanc ad alia pertinuiſſe peccata voluere, adeóque nec neceſſariò judiciis capitalibus præiviſſe aliis quàm quæ ex jure eſſent Iſraelitis proprio; neutiquam ex Noachidarum jure nemini ignorando. Atque hac de re nos libro ſuperiore[m] plura tam è Karæorum etiam quàm Talmudicorum diſciplina, ubi tam ad Pœnam *Cerith* Exciſionis ſeu cœlitùs infligendæ quàm forenſis capitalis ſpectaſſe Præmonitionem liquet[n]. Quod ad Tempus Criminis adeóque Judicii attinet; tametſi in Numeris ita collocetur utrunque ut diu poſt initium anni ab exitu ſecundi[o] ſequi videatur, nihilominus Magiſtri pro hiſtoriola rei utcunque alicubi in Deſerto poſt exitum geſtæ (etiam ex ejuſdem principio quo indefinitè dicitur, *Cum eſſent filii Iſrael in Ægypto*) ſumunt nec ad tempus quod habetur in ſerie libri volunt referendum. Sed etiam ad priora anni ab exitu primi tempora ſeu quæ Exodi librum occupant retrò trahunt, ſeu ad menſis anno in illo ſecundi finem, id eſt ad Sabbatum quod vocant, שבת השניה *Sabbatum eorum ſecundum.* In diſciplina enim de Inſtitutione & prima celebratione Sabbati ſeu ſeptimi in dierum à rerum conditu periodis diei, præceptum primum ea de re datum aiunt in ſtatione Mara[p]. Primam autem ex præcepto illo obſervationem ſecutam eſſe in ſtatione Aluſha[q] quæ decima erat in Deſerto. Sic pro dierum calculi diſcrimine, quod occurrit inter Magiſtros, Sabbatum primum (quod שבת ראשונה vocitant) cadit aut in XXI aut in XXII menſis ſecundi ſeu Jiar, quibus reſpondere admittitur Maii Juliani XXIII & XXIV. Sed XII Jiar receptior eſt. Menſem hunc tunc cavum fuiſſe aiunt, id eſt dierum XXIX. Unde fit ut aut dies ultimus aut penultimus ſeu XXVIII aut XXIX, id eſt aut XXX aut XXXI Maii Juliani Sabbatum illud fuerit ſecundum. Atque hac de re nos tum è Judaicis tum è Chriſtianis ſcriptoribus fuſiùs alibi[r]. Hoc ipſo autem Sabbato ſecundo peccatum eſſe à lignante aiunt. Sepher Siphri[s] ad illud *& erant filii Iſrael in Deſerto*, ut ſine temporis charactere alio quàm qui à loco ſic ſimplicitèr denotaretur, ſcriptum; בגנות ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ושניה חללוה *In opprobrium Iſraelitarum hoc ſcriptum eſt. Etenim haud ritè obſervârant præter unicum* ſeu *Primum Sabbatum. Et Secundum profanarunt.* Scilicet à lignante hoc profanatum eſt. Jarchius ibi, בגנותן של ישראל דבר הכתוב שלא שמרו אלא ראשונה ובשניה בא זה וחללה *In opprobrium Iſraelitarum hoc ſcriptum eſt. Nam haud ritè obſervarant præter Sabbatum Primum. Et in Secundo venit hic* (qui lignatum tunc ibat) *& illud profanavit.* Atque hac de re ſic alii[t]; quod dum faciunt, Judicium hoc Moſaicum de Lignante in Sabbato uti & alterum illud de Blaſphemo ſuperiùs adductum (nam utrunque etiam בפרק אחד *tempore in eodem* collocatur[u]) in tempus Legis in Sinai dationem diebus aliquot antevertens rejiciunt. Legis enim datio[x] illa diei V aut VI menſis ab exitu tertii, ſeu Sivan, tribui ſolet, id eſt VI aut VII Junii Juliani. Atque ita quidem ad ſuperioris libri tempora attinet judicium hoc & proculdubio ad ſingularem Moſis ſine ſynedro præfecturam. Etiam & Patres Chriſtiani Reum[y] heic primum

m Cap. 6. pag. 89. &c.

n Et videſis Lyran. ad Num. 15. verb. peribit.

o Num. 9. 1.

p Exod. 15. 23. & 25. Num. 33. 9.

q Num. 33. 13. & comparâ cum Exod. 16. 1. & 17.

r De Jure Naturali lib. 3. cap. 9. 10, 11.

s Fol. 17. col. 1.

t Videſis Chiskuni fol. 171. 2. & 210. 1.

u Jarch. ad Leviti. 24. 12.

x Exod. 19. 1.

y Theodoret. in Numer. Interrog. 30.

mum Legis de Sabbato violatorem fuiſſe admittunt. Sed juxta ſeriem in Pentateucho apertiùs repertam, nec aliter, utcunque viſum eſt nobis illud enarrare, id eſt velut latum poſt Synedrii Magni (de quo plura inferiùs) inſtitutionem. Et de tempore heic conſulas Annalium ſacrorum Scriptores obvios. De Perſona heic Rei, alii[z] eum fuiſſe generatim dicunt מן המעפלין *ex eis qui pertinacitèr contenderint*[a] aſcendere in montem interdictum, Alii expreſſim, fuiſſe Zelophchadum[b], Salphaad vulgò dictum, filium Hepheri, de cujus familia, quantum ad ſucceſſionem, erciſcunda quæſtio habebatur illa illuſtris. Gemara Babylonia[c], תנו רבנן מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו׳ ולהלן הוא אומר אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא *Habetur in diſciplina Rabbinorum noſtrorum lignantem illum fuiſſe Zelophchadum. Dicitur ſcilicet heic, & erant filii Iſraelin Deſerto & invenerunt hominem &c. Et in loco illo altero de Zelophchado, Pater noſter mortuus eſt in deſerto. Ut altero in loco planè Zelophchadus innuitur, ita & in hoc de lignante. Ita ſcilicet dixit R. Aquiba.* Alii idem memorant[d]. Neque innuitur alius quàm Zelophchadus in paraphraſi heic Chaldaica Jonathani tributa, quæ ait eum fuiſſe ex domo Joſeph. Zelophchado enim tritavus erat Joſeph. Verba paraphraſis ſunt, והוו בני ישראל שריין במדברא גזרת שבתא אשתמודע להון ברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון קם גברא מדבית יוסף אמר במימריה איזיל ואתלוש קיסין ביומא דשבתא ויחמון ית סהדיא ויתנון למשה ומשה יתבע אולפן מן קדם יי׳ וידון יתי ובכן אשתמודע קנסא לכל בית ישראל ואשכחו סהדיא ית גברא כד תליש ועקר קיסין ביומא דשבתא *Et erant filii Iſrael caſtrametati in deſerto; & Præceptum ſeu decretum de Sabbato ſatis eis erat notum. Sed violati Sabbati pœna ignota erat. Surrexit quidam ex domo Joſeph & dixit apud ſe, ibo & evellam ligna in die Sabbati, & oſtendent teſtibus qui indicabunt Moſi, & Moſes quæret doctrinam à domino & judicabit me. Atque ſic innoteſcet pœna univerſæ domui Iſrael. Ita demum invenerunt hominem hunc evellentem & eradicantem ligna in die Sabbati.* Illud autem, quà ſic à R. Aquiba dictum, heic de Zelophchado ita diſplicuit R. Jehudæ Ben Bethirah ut is eum ad hunc modum hoc nomine reprehenderet[e], עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כיסתו ואתה מגלהו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק *Aquiba utcunque ſe res habuerit temere tu fers judicium. Tametſi verum ſit quod dixeris, celavit interim illud lex & tu retegis. Sin vero, ignominiâ ſane afficis Juſtum illum.* Etiam & illud de Zelophchado, *in peccato*[f] *ſuo eum mortuum fuiſſe*, ſumitur à nonnullis quaſi reatum ejus hunc denotaſſet. Atque ita, de Judicii Moſis heic Tertii circumſtantiis aliquot ſingularibus, Talmudici.

z R. Jehuda Ben Bethirah in Peſiktha Zotertha fol. 5c. col. 1. Sepher Siphri fol. 17. col. 1.
a Num. 14. 44.
b Num. 27.
c Ad. tit. Sabbath cap. 11. fol. 96. 2.
d Sepher Siphri fol. 17. col. 1.
e Locis citatis.
f Num. 27. 3. vide Munſter. ibidem. & Abulenſem in Num. 15. quæſt. 45.

X. Quartum eſt heic Judicium illud, cui Moſes ut ſummus, annuente Numine, Judex ac arbiter præfuit, de Iſraelitis qui Midianitibus ſe commiſcuerant, Beelphegoris Midianitarum Idoli myſteriis initiati. *Et ait*[g] *dominus ad Moſem*, קח את כל ראשי העם והוקע אותם ליהוה נגד השמש *accipe omnes principes*

g Num. 25. 4.

populi & ſuſpende eos ante dominum in conſpectu ſolis, ubi Græci, Vulgatus, alii aliquot ſic vertere ſolent, ut, juxta ſeriem verborum, ipſi Principes populi (ſaltem tunc rei) ſuſpendendi fuiſſent. Et Symmachus[h], οἱ ἄρχοντες ἐκρεμάσθησαν, *Principes ſuſpendebantur*. Angli noſtri, uti & alii, Take all the heads of the people and hang them up before the Lord againſt the ſunne. Sed verò tum verſiones aliæ veteres tum Magiſtri inſignes, aliíque rectius rem ibi narratam intuentes, de Præfectis Juridicis à Moſe ut Principe ſummo, ex Numinis juſſu, ad tantum facinus puniendum convocandis diſtribuendiſque locum intelligunt, nec alios fuiſſe ſic ſuſpendendos aut per אותם *eos* ibi deſignatos quam ipſos qui, qualeſcunque forent, idololatria illa ſe ita polluiſſent. Certè Codex ibi Samaritanus expreſſim, *& dixit Dominus ad Moſem*, אמר והרגו את האנשים הנצמדים לבעל פעור *Dic* ſeu *præcipe ut occidant* ſeu *morte multent viros initiatos Beelphegori*, ubi de principibus populi expreſſa mentio, ut in codicibus Judaicis nulla. Onkelos item Chaldæus, *& dixit Dominus ad Moſem*, דבר ית כל רישי עמא ודון וקטול דחייב קטול קדם יי לקביל שמשא *Tolle* ſeu *accipe omnes principes populi & judica & morte punito eum qui mortis reus fuerit, coram Domino contra ſolem.* Alter autem Chaldæus ille, Uzielides dictus סב ית כל רישי עמא ומני יתהון דיינין ודונון דינין דקטלין ית עמא דטעו בתר פעור ותצלוב יתהון קדם מימרא דיי על קיסא קבל שמשא בקריצתא ועם מטמוע שמשא תחית יתהון ותקברינון ויתוב תקוף רוגזא דיי מישראל *Accipe omnes principes populi & conſtitue eos judices & judicia pronuncient capitalia in eos populi qui errarunt poſt Peor. Et ſuſpendes eos coram verbo Domini in ligno contra ſolem in aurora & in occaſu ſolis deſcendere facies & ſepelies eos; & avertetur furor iræ Domini ab Iſrael.* Paraphraſis item Hieroſolymitana, ואמר מימרא דיי למשה סב ית כל רישא עמא ואוקים יתהון סנהדרין קדם יי ויהוון צלבין כל מן דמתחייב לאתקטלא ועם מעלי שמשא יחתון נבלתיה וקברין בכן יחזור תקוף רוגזא דיי מן ישראל *Et dixit verbum Domini, accipe omnes principes populi & conſtitue eos Synedros* (ſeu *ex eis Synedria facias*) *coram domino & ſuſpendant omnes qui morte digni fuerint, & in occaſu ſolis demittantur cadavera eorum & ſepeliantur, & ſic avertetur furor iræ Domini ab Iſrael.* Arabica Saadiæ Gaon, خذ معك روسا القوم واصلبهم الله حذا السمس *Accipe tecum principes populi & ſuſpende* ſeu *crucifige eos Deo ante ſolem.* Et Pagninus, *fac ut ipſi ſuſpendant eos.* Atque ita illud *ſuſpende eos* de facinoroſis antè memoratis non de principibus populi ſumendum. Conſoni ſunt Talmudici, quibus חלקה בתי דינים verbis illis intelligitur[i], id eſt *partitio* ſeu *diſtributio tribunalium* ad tantum facinus puniendum, ubi gloſſa, חלק להם בתי דינין והכי קאמר קח את כל ראשי העם והולך אותם לבתי דינין הרבה וידונו את עובדי העבירה והוקע אותם את המתחייבין מפני שצמדו לבעל פעור ועובר עז בסקילה וכל הנסקלין נתלין כדאמרינן בארבע מיתות *diſtribuit eis Synedria* ſeu *præfecturas juridicas*

h *Apud Theodoret. in Numer. Interrog.* 44. *& vide Auguſtin. ibid. quæſt.* 52.

i *Gemar. Babylonia ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 35. I.

cas, & ſic dicitur accipe omnes principes populi, & fac ut conveniant in Synedria frequentes & judicium ferant in eos qui tranſgreſſi ſint, & ſuſpendant eos qui damnati fuerint ex eo quod initiati ſint Beelphegori. Idololatra ſcilicet lapidatione puniendus eſt, & univerſi lapidati ſuſpendendi ſunt, ut docetur in capite cujus initium Quatuor mortes[k]. Alibi item eadem gloſſa[l], חלק להם בתי דינין לדונם דיני נפשות על עון פעור *diſtribuit eis Synedria qua judicarent capitaliter de flagitio illo quod circa Phegorem commiſerant.* Inde etiam gloſſæ ejuſdem autor in textum hac de re ſacrum, *accipe omnes principes populi,* העובדים לפעור לשפוט את *ut judicent eos qui ſacrificaverant Phegori.* Reliqua habet ibi de Lapidatis ſuſpendendis. Concordes ſunt Talmudicorum alii[m]. Quin etiam de Karæis, inquit, Abarbinel[n], חכמי הקראים אמרו קח את כל ראשי העם שיקח עמו הראשים כדי לעשות משפט בנצמדים ופרשו והוקע אותם מוסב לנצמדים *Sapientes ſectæ Karaticæ aiunt, illud accipe omnes principes populi, denotare accipiendos ſibi principes ut de initiatis ibi judicarent, illud verò & ſuſpende eos, ad initiatos attinere.* Joſephus[o] heic, Moſes, ait, *veritus ne quid gravius accideret*, συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν τ̃ λαὸν, οὐδενὸς μὲν κατηγόρει πρὸς ὄνομα, *convocavit in Eccleſiam* ſeu *concionem populum, nec quenquam nominatim accuſavit.* Vide ibi reliqua. An verò illud de ſuſpendio fuerit impletum ſcripturam narrare deſtitiſſe advertit Auguſtinus[p]. Sequitur verò *& Moſes dixit,* אל שפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור *Judicibus Iſrael, occidite quiſque* ſeu *morte punite homines ſuos quotquot initiati ſint Beelphegori*; Ubi Jonathanis paraphraſis dicta, ואמר משה לדייני ישראל קטלו אינש גבר שבטיה דאדבקו בטעות פעור *Et dixit Moſes Judicibus Iſrael, interficite unuſquiſque viros Tribus ſuæ qui adhæſerunt idololatriæ Phegoris*, Hieroſolymitana autem *& dixit Moſes,* לסרכיא דישראל קטולו גבר ית אנשי ביתה וגו׳ *Principibus* ſeu *gubernatoribus Iſrael, interficite unuſquiſque viros domus ſuæ qui Phegori ſint initiati.* Græci ibi, & *dixit Moſes* ταῖς φυλαῖς Ἰσραὴλ, ἀποκτείνατε ἕκαστος τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ τὸν τετελεσμένον τῷ Βεελφεγώρ, *Tribubus Iſrael* (proculdubio pro שפטי legebant illi שבטי) *& interficiat quiſque proximum ſuum qui initiatus eſt Beelphegori.* Quod ſequitur de Phinees & reis ab eo cæſis, ſingulari zelotarum juri, non forenſi alicui rationi aut præfecturæ juridicæ tribui ſolet, tametſi[q] Philo etiam illud aiat factum προστάξαντος Μωυσέως, *jubente Moſe.* Certè in Paraphraſi illa Jonathanis dicta, ad illud[r], *quod cum vidiſſet* Phinees &c. וקם מתוך העדה (ἀνέστη ἐκ μέσου τ̃ συναγωγῆς, *ſurrexit è medio Synagogæ* ſeu מגו כנישתא, ut Chaldæus & Syrus, *è medio congregationis*, quemadmodum etiam alii, ſeu *de entre la companna* ut Judæi Hiſpanienſes, & vulgata *è medio multitudinis*) *& arripuit haſtam* &c. ſubſtituitur quod אדכר הלכתא *in mentem revocabat receptam* (de Zelotis) *diſciplinam*, adeóque nequitiâ illâ Iſraelitarum ſpurciſſimâ mirè commotus exclamabat, מאן דיקטול וקטיל האן אינון אריוותא דשבט יהודה כיון דחמנון שתקון קם מגו סנדרי דיליה ונסיב רומחא בידיה *Qui interficere* ſeu *morte punire debet morte puniat. Ubi ſunt leones tribus Jehudæ. Poſtquam viderunt quieſcunt.*

k Tit. Sanhedrin cap. 7.

l Ad tit. Sanhedrin cap. 9. fol. 82. 1.

m Sepher Siphri fol. 23. col. 89. Peſiktha Zotertha fol. 58. col. 4.

n In Iirush hatora fol. 310. col. 3.

o Lib. 4. cap. 6.

p Ad Numer. quæſt. 52. videſis Paulum Fagium & Lorinum ad Num. 25.

q De vita Moſis lib. 1.

r Num. 25.7.

 Tunt

Tunc ſurrexit è medio Synedrii ſui & arripuit haſtam in manu ſuam. Ita admittitur ibi tum principem alicujus Synedrii eum tunc fuiſſe, inde autem zelo concitatum in ſanctitatis Iſraeliticæ ejuſmodi violatores irruiſſe. Sed utcunque, juxta jam allata, Principes Populi antè memorati & Judices ad quos heic loquitur Moſes, ut Prætor ſummus, iidem fuerint. Et de Judicibus Jethroneis commodè ſatis capiendi ſunt. Levi Ben Gerſom[f] ibi ad illud, *accipe omnes principes populi*, והם, inquit, השופטים שהיו שרי אלפים ושרי מאות ושרי עשרות שיעשו אלו המשפטים וגו׳ *& fuere hi Judices illi qui erant Principes mille, & Principes centum & Principes quinquaginta & Principes decem, ad quos munus hoc pertinuit judicandi.* Inde etiam Hugo Grotius, *aſſume tibi Chiliarchos, Centuriones ac cæteros.*

f In Tiruth hatorah fol. 197. col. 4.

XI. Judicium Moſis heic Quintum eſt illud de filiarum quinque Zelophchadi in bona patris defuncti ſucceſſione. *Acceſſere*[t] *filiæ Zelophchadi &c. Stantes verò ante Moſem & ante Eleazar Sacerdotem* (qui in Aharonis locum jam antè ſucceſſerat) *atque ante Principes eorum & univerſum cœtum, juxta oſtium tabernaculi teſtimonii dicebant, Pater noſter mortuus eſt in Deſerto & ipſe non fuit in conciliabulo eorum qui convenerunt adverſus Dominum in conventiculo Corah ſed in peccato ſuo mortuus eſt, nec habuit filios. Quare igitur aufertur nomen patris noſtri de medio cognationis ſuæ eo quod non habuit filium? Da igitur nobis poſſeſſionem in medio fratrum patris noſtri.* Velut libellus Petitionis hæreditatis integer & ſatis artificioſus verbis earum continetur. Et Moſes ut in ſuperiori de Sabbato judicio, aut Judex heic ſolus[u], aut ut Synedrii Magni Princeps judicabat. Nec enim Eleazar aliúſve quis præter Moſem ut judex heic memoratur. Itaque ſubjicitur, *Adduxit* ſeu *retulit cauſam illarum ante dominum.* Et loquutus eſt dominus ad *Moſem dicens* (non ad alium quemquam) *Ut loquutæ ſunt filiæ Zelophchadi ſic dando dabis illis poſſeſſionem hæreditatis in medio fratrum patris earum & transferes hæreditatem patris earum ad eas.* Hinc inſtructus Moſes ſententiam pro actricibus tulit, de qua uti etiam de lege quæ de Hæreditatibus ſtatim ibi inſuper lata eſt, amplitèr egimus in libro de Succeſſionibus in bona Defuncti.

t Num. 27.1.

u Videſis Abulenſem ad Numer. 15. quæſt. 47.

XII. Judiciorum iſtorum Moſaicorum jam memoratorum, Primum, Secundum, Tertium & Quintum numero ſignantius Quaternario denotantur tum à Philone[x] tum à Paraphraſtis Hieroſolymitano & Chaldaico qui Uzielides nuncupatur. Etiam & ea diſtinguunt in דיני ממונות *judicia Pecuniaria* ſeu quæ ad communem vitæ ſocietatem ſive ſacram ſive profanam ſine capitali aut corporali pœna attinent & in דיני נפשות *judicia Capitalia.* Prioris generis ſunt illud de Paſchate ſecundi menſis immundis præſcripto & alterum de ſucceſſione filiarum Zelophchadi. Poſterioris generis, illud de Blaſphemo & alterum de Sabbatum violante. Monent item nec ſemel paraphraſtæ illi in prioribus binis, utpote Pecuniariis, feſtinaſſe aut celerem juſtitiam exhibuiſſe Moſem, in poſteri-

x De vita Moſis lib. 3.

ſterioribus, utpote Capitalibus, tardiorem fuiſſe, ut inde diſcerent principes Synedriorum aliique judices inſequentes ſimilitèr ſe in judiciis pro cauſarum diſcrimine gerere. Paraphraſis Hieroſolymitana ad illud de Blaſphemo [y], *Et poſuerunt eum in cuſtodia*, דין חד מארבע דינין דיעלו לקדם משה רבן בתרין מנהון הוה משה מתון ובתרין מנהון הוה משה זריז במתפרא וחריף שמא קדישא בגידופין ובמקוששא דחליל שבתא בזדנו הוה משה מתון מן בגלל דהוא דינהון דיני נפשן ובמסאבין דלא יכלו למעבד פסחא בזמניה ובגין בנת צלפחד הוה משה זריז מן בגלל דהוה דיניהון דיני ממון ובאילין אמר לא שמעית למלפא דייני דעתידין לביקם בתר משה למיהוון מתונין בדיני נפשן וזריזין בדיני ממון דלא יבהתון למימר לא שמעינן ברם משה רבן אמר לא שמעית ואצניען במטרא יתיה קדם עד לא יתפרש להון מן קדם יי באילין דינייה יתעביד ביה *Hoc eſt unum è Quatuor Judiciis quæ venerunt coram Moſe magiſtro noſtro. In Binis eorum tardus fuit Moſes. Et in eorum binis, fuit celer. In Blaſphemi cauſa, qui nomen Sanctum blaſphemiis profanavit & illius qui ligna colligendo Sabbatum manu elatâ violavit, erat Moſes tardus, eo quod fuere Judicia illa Judicia Capitalia. In cauſa autem immundorum qui à Paſchate tempore ſuo faciendo impediti ſunt & filiarum Zelophchadi erat Moſes, celer*, ſeu *properavit, eo quod fuere judicia eorum Pecuniaria. Et in iſtis dixit, Non audivi, nondum didici, ut ita doceret Judices poſt Moſem futuros tardos eſſe in judiciis Capitalibus & celeres in judiciis Pecuniariis ut non erubeſcerent dicere. Non audivi* ſeu *maturè deliberare, cum etiam ſic dixerit Moſes magiſter noſter. Et in cuſtodia eum detinuere uſque dum explicaretur quid faciendum eſſet in judiciis ejuſmodi.* Totidem fermè verba habentur in eadem paraphraſi ad judicium illud de Immundorum Paſchate. Etiam in ea breviuſculè memoratur, ad Judicium de ligna colligente in Sabbato, & ad illud de Zelophchadi filiabus. Et utrunque horum generatim ibi dicitur דין חד מן ארבע דינין *Judicium unum ex Quatuor judiciis*, & ſe refert paraphraſtes ad illud quod antè ad Blaſphemi judicium adnotarat. Paraphraſis autem illa ad Immundorum Paſcha, in editione Buxtorfiana, habet באילין ובאילין אמר לא שמעית *Tam in his quam in illis dixit non audivi.* Sed etiam in Buxtorfiana ipſa, uti & alibi, ad illud de Blaſphemo legitur tantùm באילין *In illis*, ſeu *iſtis* [z], uti etiam utrobique in editione Gariana & Hanoviana. Periocha ejuſmodi itidem nec verbis fermè diſcrepantibus habetur in illa Jonathani tributa, ubi dicitur Moſem cauſas illas quatuor judicaſſe, על פום מימרא & על פום מימרא דלעיל דקודשא *juxta præſcriptum verbi ſupremi* ſeu *ſanctiſſimi Numinis.* Et ad primam legitur, ובאלין ובאלין אמר משה לא שמעית מן בגלל למילפא רישא סנהדרייתא דישראל דעתידין לביקם מן בתריה *Et tam in his quam in illis dixit Moſes non audivi ut doceret Principes Synedriorum venturos poſt eum &c.* Ita etiam ad ſecundam, tertiam & quartam. Nec dubitandum videtur quin paraphraſis hujus autor exemplarium veterum Hieroſolymitanæ ſequax fuerit. Et ſane tam de Judicio illo de Immundorum Paſchate quàm de reliquis Moſem reſpondiſſe, לא שמעתי *nondum audivi, nondum didici* (quod & ſatis innuit Scriptura) expreſſim aiunt Magiſtri [a]. Memoratur

[y] Levit. 24. 12.

[z] Videſis J. Druſium ad Difficil. loca Num. cap. 36. & Franciſc. Tayler. in verſione Paraphraſ. Hieroſolym. ad Num. 9.

[a] Peſikta Zoterta fol. 43. col. 3.

Digitized by Google

ratur item (quod obiter adnotare liceat) à Paraphraſte, Uzielide dicto, Moſem Decem res circa diſcrimen Judiciorum Criminalium & Pecuniariorum præcepiſſe. Scilicet pro illo, quod habetur in Deuteronomio[b] in oratione Moſis de præceptis & monitis cum Jethronearum præfecturarum inſtitutione ab ipſo datis, *Et præcepi vobis eodem tempore res omnes quas facere deberetis*, ſubſtituitur in paraphraſte illo, ופקידית יתכון בעידנא ההוא ית כל עשרא פתגמיא דתעבדון בין דיני ממונא לדיני נפשתא *& præcepi vobis in tempore illo omnes Decem res quas obſervare deberetis inter Judicia Pecuniaria & Judicia Criminalia.*

b cap. 1. 18.

Cap. II.

I. Generaliora *Poteſtatis* circa Sacra *Judiciaria in* Moſe, veſtigia.

II. Regem *reverà fuiſſe* Moſem.

III. Imperium *ac* Juriſdictionem *tam circa* Sacra *quàm* Profana *exercuiſſe* Moſem *ut* Regem *ſeu Populi* Principem Summum. *De Sacerdotio ejus ac munere* Prophetico. Mahumedanorum *ſcita de* Prophetico *in Regiminis ratione* munere.

IV. *De* Præfecturis Jethroneis *poſt legem datam. Et utrum earum* inſtitutio *eam reverà anteceſſerit.* Modus, *juxta Talmudicos*, expoſitionis Legis, *primò velut in* Schola *ſeu* Auditorio *adhibitus.*

EX jam oſtenſis adeò liquet ut nihil ſupra, tam Sacras quàm Prophanas cauſas cognoviſſe, ídque ex inſtituto Numinis, Moſem ut Judicem ſummum ſolúmque, etiam poſt legem in Sinai datam, & Pontificatus Aharonici originem, de quo tempore paritèr ſumenda ſunt omnia illa Quinque ſic jam antè enarrata Judicia; ſi modò juxta ſeriem locóſque eorum in Pentateucho nec alitèr ea intelligamus. Atque ita etiam, ante Synedrii Magni inſtitutionem, dum ſolus erat in cauſis difficilioribus Judex Moſes, Priora Tria patet eveniſſe. Nec enim ante Numerorum undecimum inſtitutio illa. Si verò Magiſtrorum qui illud de Blaſphemo & alterum de Lignante in Sabbato, in anni ab exitu primi ferme initium retro trahunt, ſcita amplexamur, tunc quidem ad Principatum & Pontificatum Moſis Sacerdotio Aharonico Legíſque in Sinai datione anteriorem (ut ſuperiùs monitum eſt) eorum utrunque attinebit. Chronologorum Chriſtianorum de Judiciorum jam memoratorum tempore ſententias, utpote & varias & obvias, prætermittimus. Atqui interim manifeſtum eſt, nihil magis inter cauſas Sacras numerandum quam illud de Immundorum Paſchate quod in annum ab exitu Secundum, id eſt poſt Sacerdotium Aharonicum inſtitutum & legem datam, in judicium deductum eſſe palàm eſt[c]. Atque ita de ſingularibus ſtatuendum eſt hiſce Quinque, unde Poteſtas circa tam Sacra quam Profana Moſis juridica, facilè dignoſcitur, quà nimi-

c Num. 9. 1.

mirùm è tempore legis dationem antevertente in poſteriora continuata eſt. Hiſce adjici poſſet quod de Vitulo aureo[b] ejúſque combuſtione & potatione ex Judicio Moſis traditur. Alia etiam aliquot Particularia ſed minùs illuſtria. Sed verò ſunt etiam Generaliora quæ tantundem heic præſtant. Ea maximè quidem cernuntur in onere illo gubernationis publicæ adeóque officii judiciarii Moſi graviori quam quod, etiam in cauſis difficilioribus ſeu ſibi veluti reſervatis, ferre ſolus[c] potuerit, uti etiam in illis quæ de Paſchatis & Circumciſionis in deſerto prætermiſſione occurrunt. Utrunque proculdubio Moſe, ut à Numine etiam in hiſce conſtituto inſtructóque, arbitro & לפי שעה *pro ratione temporis* & loci, impunè compluribus annis prætermiſſum eſt. Scilicet in Deſerto per annos ab exitu XL unicum tantum Paſcha factum eſt quod ſub initium anni ab exitu ſecundi memoratur[d]. Unde Magiſtri ad Paſchatis illius hiſtoriam, בגנות inquiunt[e] ישראל הכתוב מדבר שלא עשו במדבר אלא פסח זה בלבד *in ignominiam Iſraelitarum ſcriptum eſt, quoniam non fecere Paſcha in Deſerto aliud præter hoc unicum.* Sæpiùs tantundem illi, licet non deſint inter Scriptores Chriſtianos qui velut etiam ex Ebræis ipſis tradant Paſcha celebratum paulò ante finem peregrinationis in Deſerto, ſeu menſe illo primo quo mortua eſt Miriam[f]. Proximum autem in ſacris literis poſt ſecundum illud anni exitus ſecundi Paſcha, circa quadraginta inde annos nec ante memoratur[g]. Prætermiſſi autem ſic in Deſerto Paſchatis rationem adjiciunt Talmudici ex eo quod adeò prætermiſſa per tot annos ab exitu Circumciſio. Certè de Circumciſione tunc & tamdiu prætermiſſa, res palam eſt ex ipſa Scriptura. Poſtquam enim in terram promiſſam venerant, *dixit*[h] *dominus ad Joſuam fac tibi cultros acutos* (ſeu *petrinos*) ושוב מל את בני ישראל שנית *& reverſus circumcide filios Iſrael ſecundo* (Septuaginta ibi κὴ καθίσας περίτεμε *& ſedens circumcide*, Judæi Hiſpanienſes, *y torno circumcida*, Arabs وغدا اختن *& cras circumcide*) *Fecit itaque Joſua ſibi cultros acutos & circumcidit filios Iſrael in colle præputiorum. Et hæc eſt cauſa quod Joſua circumcidit* (vulgata ibi, *Hæc autem eſt cauſa ſecundæ Circumciſionis*[i]) *Populus ille qui exierant ex Ægypto mares, omnes viri ad bellum apti, mortui erant in Deſerto, in ipſo itinere poſtquam exiiſſent ex Ægypto. Quum autem circumciſi fuiſſent totus ille populus qui exierant; totus tamen populus qui nati fuerant in Deſerto in ipſo itinere cum exiiſſent ex Ægypto non circumcidebatur. Quadraginta enim annis iverant filii Iſrael per deſertum; donec conſumeretur tota gens illa, viri apti ad bellum egreſſi ex Ægypto, qui non auſcultaverant voci Domini, eo quod juraſſet Dominus ſe non permiſſurum eis ut viderent terram quam juramento promiſerat Dominus majoribus eorum ſe daturum nobis, terram affluentem lacte & melle. Horum ergo filios ſtatuens loco ipſorum, hos circumcidit Joſua, quia præputiati erant ac non circumciderant eos in itinere.* De ratione unde Circumciſio hæc ſignantèr Secunda dicta fuerit alitérque ſtatuunt & Judæi & Chriſtiani Scriptores[k]. Sed non omninò capienda eſt de iterata, quaſi ante circumciſi jam denuò circumciderentur, unde-

b *Exod.* 32. 20.

c *Numer.* 11. 11.

d *Ibidem* 9. 1.

e Sepher Siphri *fol.* 10. *col.* 1. & Peſiktha Zotertha *fol.* 43. *col.* 3. Chiſkani *fol.* 192. 2. R. Bechai *in* Biurail hatorah *fol.* 169. *col.* 1. *Jarchius ibi & D. Kimchi ad Amos* 5. 25.

f *Adiſis Jo. Druſ. ad Diff. loca Numerorum cap.* 35. *Ioan. Hamſtenus in Elench. Chronologico A. M.* 2491.

g *Joſua* 5. 10.

h *Ibid.* 5. 2.

i *Videſis Septuag. heic & lectiones varias.*

k *Vide Theodoret. ad Joſ. interrog.* 3. *Abulenſ. in Joſ.* 5. *quæſt.* 11. *Andream Maſium ibidem & Lyranum, præter Rabbinos ibi.*

de argumentum perperam aliqui olim traxere ad Baptiſmi iterationem adſtruendam. Et de prætermiſſa ea in Deſerto heic planè conſtat. Etiam & prætermiſſionis cauſæ aliæ atque aliæ afferri ſolent. At verò inde neceſſario ſatis pependit Paſchatis omiſſio parilis. Juxta enim ſuperiùs obiter oſtenſum, qui non circumciſus ipſe erat aut maſculum in poteſtate ſua ſive filium ſive ſervum haberet incircumciſum, Paſcha ritè facere nequibat. Inde ſequebatur, natorum circumciſione ſic omiſſâ, nec Paſcha potuiſſe legitimè celebrari. Ea de re loquuntur Magiſtri quaſi anno ab exitu primo ſeu eo qui Paſcha illud eorum Secundum [l] præcedit, circumciſio ſatis, ut antè Primum in Ægypto, in uſu fuiſſet; poſtmodum verò intermiſſa in Deſerto. R. Joſe [m], לא עשו ישראל פסח במדבר אלא אותו בלבד הטעם לפי שבאותה שנה היו התנים במקום אחד ויכולין היו למול הזכרים הילודים להם כדי שלא תעכבם מילתם מלאכול בפסח אבל מכאן ואילך שהלכו במדבר ולא מלו הילודים להם משום חולשא דאורחא וסכנת המול שיניעו בדרך כדכתיב וכל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם מצרים לא מלו ומילת זכריו מעכבתו לאכול בפסח כדכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו לפי לא עשו פסח *Haud fecerunt Iſraelitæ Paſcha in Deſerto aliud præter hoc unicum. Ratio erat, quoniam anno in illo* (qui exitui proximus Paſcha illud præceſſit) *caſtrametabantur ſimul ubi facultas eis erat circumcidendi maſculos ſibi paulò antè natos, ne ſcilicet omiſſa eorum circumciſio impediret legitimam Paſchatis comeſtionem. At verò tempore ſequente quo per deſertum vagati ſunt, maſculos ſibi natos, tum ob itineris incommoda tum ob circumcidendi in via periculum, haud circumciderunt* (*ſecundum id quod ſcriptum eſt* [n], *totus populus qui nati fuerant in Deſerto in ipſo itinere cum exiiſſent ex Ægypto non circumcidebatur*) *& omiſſa maſculorum circumciſio cuique impedimento erat ne ritè comederet Paſcha* (*ſecundum id quod ſcriptum eſt* [o], *circumcidat ſibi cunctum maſculum & tunc accedat & faciat illud*) *ideò non fecerunt Paſcha.* Alia etiam Sacra imperata tunc prætermiſſa ſunt; quo ſpectat & à Magiſtris [p] afferri ſolet illud Amoſii [q], הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל *Nunquid hoſtias & ſacrificium obtuliſtis mihi in Deſerto per annos 40, Domus Iſrael?* Atque inde etiam illud [r] de initiis Joſuæ, באותה שעה נתחייבו ישראל בחלה ובערלה ובחדש *Eodem tempore Iſraelitæ cœperunt obligari & aſtringi* (ſic vertit Genebrardus; ſcilicet ex præceptis priſtinis jam iteratis) *ad præcepta de Polenta* ſeu *placenta* [ſ] *& de Præputio, & de Neomenia*, quaſi antè neglecta ſeu prætermiſſa per deſertum illa uti & alia præcepta fuiſſent. Præceptorum ejuſmodi de Sacris per tot annos intermiſſio, utcunque per ſe pœnis graviſſimis obnoxia, nullibi in Pentateucho alibíve expreſſim reprehenditur; unde etiam ex ſingulari Numinis indulgentia per Moſem ut rectorem tam in Sacris quam Profanis ſummum patefacta, adeóque ex illius Judicio eam pependiſſe æquum eſt ut exiſtimemus; quod itidem docent Scriptores doctiſſimi [t]. Et Bartholomæus Epiſcopus Exonienſis, quem Iſcanum vocant, vir ſuo in ævo meritiſſimò celeberrimus [u], in dialogo ſub annum Chriſti 1180 contra Judæos conſcripto [x], *Conſtat*, inquit, *circumciſionem arctiſſimè fuiſſe præceptam dicente domino* [y], *Maſculus cujus* præ-

l *Num.* 9. 1.
m *In* Chiskuni *fol.* 19. 2.
n *Ioſ.* 5. 5.
o *Exod.* 12. 48.
p Sepher Siphri *fol.* 10. *col.* 1. Pelikta Zotertha *fol.* 43. *col.* 3. *R. Bechai in* Biur ail hatora *fol.* 169. *col.* 1. *videſis* Seder Olam Rabba *cap.* 7.
q *Cap.* 5. 25.
r Seder Olam Rabba *cap.* 11.
ſ *Numer.* 15. 20.
t *Abulenſis in Ioſuam cap.* 5. *quæſt* 17. *alii.*
u *Balæus cent.* 3. *ſcript.* 24.
x *MS. in bibliotheca Regia ad D. Iacobi.*
y *Geneſ.* 17.

præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo. Moyſes tamen Deo circumciſionem nuſquam prohibente, omnem populum qui per quadraginta annos natus eſt in Deſerto reliquit incircumciſum; cum tamen unuſquiſque die octava deberet circumcidi, unde legitur in Joſue[z], *Populus qui natus eſt in deſerto per quadraginta annos latiſſimæ ſolitudinis incircumciſus fuit donec conſumerentur qui non audierant vocem Domini. Non eſt tamen credendum Moyſem peccaſſe in hoc; ſed potiùs aliquam rationabilem conſiderationem vel ſecretum Dei conſilium ſuper hoc habuiſſe.* Sic ille. Adeóque ſicut autor erat ipſe ac Judex ſingularis ſummúſque peragendæ circumciſionis illius ſub ipſum etiam ex Ægypto[a] exitum, ita etiam nunc in Deſerto prætermittendæ. Quæ huc ſpectant alia clara ſatis ſunt tum in rebus ad Sacerdotium Aharonicum à Moſe digerendis[b] tum in rebellium illorum Cora & ſociorum in jus vocatione[c] & horrendo illo in eos judicio.

y *Geneſ.* 17.
z *Cap.* 5. 5.
a *Maimonides tit.* Iſuri bia *cap.* 13. & *videſis lib.* 1. *cap.* 3.
b *Exod.* 18. & *vide Ioſeph. lib.* 3. *Archæolog.* 3. *cap.* 10.

II. Accedat, Regem fuiſſe Moſem reverà ſeu Principem Iſraelitarum, juxta Divinum tunc inſtitutum, Summum, adeóque imperium tam circa Sacra omnimoda quam Profana, ex dignitatis illius ac præfecturæ jure, exercuiſſe. Etiam Regis nomine eum expreſſim in Benedictionibus ſuis dictum à compluribus exiſtimatum eſt. Legitur enim, *Legem*[d] *præcepit nobis Moſes hæreditatem Synagogæ Jacob*, ויהי בישורון מלך & *erit* (quod per Enallagen pariter & *fuit* ſignificat) *in Jeſurun Rex* (Chaldæi, Syrus, Tawaſius Perſa, *in Iſrael*, ibi habent; & Judæi Mauritanienſes وكان في اليهود سلطان & *erat in Judæis Rex*, & in MS. penes me veteri, ويكون في بني اسرايل ملكا & *erat in filiis Iſrael Rex*; Hiſpanienſes itidem, *Y fue en Yſrael Rey*, quibus etiam Germanienſes conſoni, quemadmodum ab eiſdem aliiſque intelligitur vertitúrque *Jeſurun* paulo antè in Moſis Cantico[e], ubi Mauritanienſes itidem, وسمن اليهودي *impinguata eſt gens Judaica*; & tantundem heic paſſim Magiſtri, uti etiam ad Iſaiam[f] ubi *Jeſurun* vocatur Iſrael, nec aliter à Chaldæo Syróque vertitur) *cum colligerentur capita populi ſimúlque tribus Iſrael.* Atque hoc quidem, ut de Moſe dictum ſumunt non pauci. Retinetur interdum à Judæis in verſionibus ſuis *Jeſurun*, ut in Græco-barbara, Iſraele puto ſubaudito, uti etiam apud Hiſpanienſes in loco illo Iſaiæ, *Yeſurum.* Sed & aliter etiam ſubinde tum ab Judæis tum à Chriſtianis etiam vetuſtiſſimis transfertur. Septuaginta ſubſtituunt, καὶ ἔσται ἐν τῷ ἠγαπημένῳ ἄρχων, & *erit in Dilecto Princeps*, alteróque Deuteronomii loco eadem voce utuntur, unde & *dilectus* ibi apud Tertullianum[g] Hieroſolymitana paraphraſis, & *ſurget* ſeu *ſurrexit Rex*, מרבית יעקב *è domo Jacob in congregatione populi.* Arabs Saadiæ Gaon, & *erat Rex* في الموصف *in Laudabili.* Vulgata priori Deuteronomii loco habet *Dilectus*, poſteriori, uti apud Iſaiam, *Rectiſſimus* (*erit apud rectiſſi-*

c *Numer.* 16. 12. &c. *vide Ioſeph. lib.* 4. *cap.* 2.
d *Deut.* 33. 4.
e *Deut.* 32. 15.
f *Cap.* 44. 2.
g *De Ieiuniis adverſ. Pſychicos cap.* 6.

rectiſſimum Rex) unde volunt aliqui potiùs in priori legendum *Directus*. De vocabuli quidem etymo ſententiæ variant. Sed ſi à ישר *Rectus*[b] deducatur, Rectiſſimus in vulgata ſatis ei reſpondet. Certè Samaritana verſio ibi habet, ויהי בכשירה מלך *& erat in rectitudine Rex.* Retinent autem recentiorum aliquæ Chriſtianæ τὸ *Jeſurun*, ut Tremelliana, Anglicana nupera ſeu quæ ſub Jacobo Rege prodiit, Belgica nupera, & Italica Deodati (nam quæ præceſſere Italicæ *in Iſrael* habent) aliæque aliquot. Et Anglicana vetuſtior, quæ ex Ebræo ſub Henrico octavo facta eſt, loco Deuteronomii priore habet **upright** *Rectus*, poſteriori, **And he was in Iſrael King**, atque in Iſaia **righteous** *juſtus*. Quæ ſecuta eſt & Epiſcopalis apud nos dici ſolet, **upright** & **he was among the righteous** *people as* **King**, & in Iſaia, ut vetuſtior. Pagninus *fuitque in Iſrael* tanquam *Rex*. Galli, priori Deuteronomii loco, uti & in Iſaia, *le Droiturier*; poſteriori *Et a eſte roy entre les droits*. Lutherus, **Und er verwaltet das Ampt eines Königes**/ *Et munus geſſit quale Regium eſt* ſeu *Regis*, cui conſona eſt Belgica vetuſtior. Nupera autem **Ende hy was Coninck in Jeſchurun**, quod etiam in altero Deuteronomii loco & in Iſaia ibi retinetur. Concordes autem ſunt tam Judæi quam Chriſtiani τῷ *Jeſurun* Iſraeliticum populum heic denotari. Sed non item de eo quod eſt, Moſem ipſum ibi dici Regem in *Jeſurun*. Alii enim de Domino Deo ipſo[i], paulo antè ibi memorato, capiunt; Alii ut futurum[k], de Saule regibúſque eo nomine poſtmodum apertiùs indicatis. Atque obvia ſunt quæ huc ſpectant in commentariis etiam Chriſtianorum ad locum illum de Rege in *Jeſurun*. Alii verò tum Judæi tum Chriſtiani, de Moſe ipſo ſumunt. In *Rabboth*[l] legitur, משה מלך שנ׳ ויהי בישורן מלך *Moſes Rex erat quo ſpectat illud & erat in Jeſurun Rex.* Chizkuni[m] item, ויהי משה בישרן מלך *Et erat Moſes in Jeſurun Rex.* Sic Abenezra; ſic alii[n] Magiſtrorum. Inde etiam Maimonides[o], ומשה רבינו מלך הוא *Et Moſes Magiſter noſter Rex erat*, quo nomine item à Philone[p] inſignitur, atque etiam à ſcriptoribus Chriſtianis tum vetuſtis[q] tum ad locum hunc nuperis. Etiam Nazianzeno[r] vocatur, ἄρχων ἀρχόντων, *Princeps Principum* ſeu ſummus. Sed verò non intelligendum de Regia ejuſmodi dignitate qualis innuitur ſive in Deuteronomio[ſ] antè ſive poſteà in Samuele[t], ubi Regum futurorum Synedrio Magno & ejuſdem Principi (de quibus infra) adjiciendorum ex novo Iſraelitarum voto ac juxta morem aliarum gentium mentio. Neque enim ejuſmodi erat undiquaque Rex Moſes. Sed interim planè Rex, ſummóque ut Rex imperio gaviſus eſt. Inde etiam Rabbini ipſi interdum כמלך *ſicut Rex* adjiciunt, quemadmodum itidem Chriſtiani aliquot interpretes. Et Hugo Grotius ibi, ut ſolet, appoſitè, *Non quidem nomine & pompa, ſed Jure Regio populum gubernavit.* Sed & Ezechielem tragœdum vide in ſomnio Moſaico ac ejuſdem Jethronis interpretatione[u]. Sunt autem qui[x] *non ut Regem & Imperatorem ſed ut merum miniſtrum & interpretem*, difficilioribus cauſis explicandis cum præfuiſſe volunt, quo & trahitur illud[y], *Ego ſequeſter & medius fui inter dominum & vos tempore illo ut nunciarem vobis verba ejus*, quaſi miniſtri & inter-

b *Videſis* Schindler. Lexic. col. 1832.

i *Gemar. Babylonia ad tit.* Roſh haſhena *cap. 4. fol.* 32. b *Jarchius, Nachmanides fol.* 339. 1. *Bechai fol.* 239. *col.* 4. *& videſis Theodoret. ad Deut. quæſt.* 44.

k *Levi Gerſonides in* Piruſh hatora *fol.* 245 *col.* 3.

l Semoth Rabba *paraſh.* 48. *fol.* 156. *col.* 1. *& paraſh.* 52. *fol.* 164. 1.

m *Fol.* 276. 1.

n Peſiktha Zotertha *fol.* 91. *col.* 1. R. *Abraham in* Zerror Hammor *fol.* 161. *col.* 2.

o *Tract.* Beth habechira *cap.* 6. § 11.

p *De vita Moſis lib.* 2 *&* 3.

q *Conſtitut. Apoſtolic. lib.* 2. *cap.* 29.

r *Orat.* 6.

ſ *Cap.* 17.

t *Lib.* 1. *cap* 8.

u *Apud Euſeb. præpar. Evang. lib* 9. *cap.* 29.

x *Anton. de Dominis Spalat. lib.* 1. *de Rep. Eccleſ. c.* 12. § 37. *&c.*

y *Deut.* 5. 5.

ter-

terpretis officium ac munus in Regio ejus ac Imperatorio haud ſatis fuiſſet comprehenſum.

III. Erat quidem Moſes, ut & à Philone [a] aliquoties appellatur, & Legiſlator & Propheta & Ἀρχιερεὺς, *Summus Sacrorum antiſtes*, & Rex ſeu Princeps ſimplicitèr inter ſuos ſummus, quod & Scripturæ conſonum. De Sacerdotio ejus dictum eſt libro ſuperiore [a]; quod & paſſim agnoſcitur ex illo Pſalmi [b], *Moſes & Aharon in ſacerdotibus.* Unde Appollinarius ibi Metaphraſtes.

z *De vita Moſis lib.* 2. *&* 3.
a *Cap.* 16.
b *Pſalm.* 99. 6. *Vide ibi Genebrard. & Symeonem de Muys.*

> *Μωσῆς ἀμφ' ἱερεῦσι μέγας καὶ ἀοίδιμος Ἀαρών,*
> *Moſes in ſacerdotibus magnus & celebris Aaron.*

Gregorius item Nazianzenus [c] *ἱερεῖς δὲ ὁμοίως ἀμφότεροι ambo autem æquè ſacerdotes.* Et Arabs ibi لانه جعل *quia ipſe* (Deus) *conſtituit Moſem & Aharon inter ſacerdotes ſuos.* Nimirum, Moſes, ante ſingulare ſibi ad Aharonem conſecrandum munus à Numine collatum, Sacerdos erat, juxta ſuperiùs oſtenſa, & poſtmodum tum ex munere illo ſingulari tum ex aliis actibus merè ſacris præſtitis & cum officiis propheticis conjunctis, Sacerdos item erat ſingularis ſummúſque, unde etiam *ἱερεὺς ἱερέων*, *Sacerdos Sacerdotum* Patri jam dicto nuncupatus eſt. Nec tamen omninò ejuſdem cum Aharone generis. Haud enim ipſa officia Aharonis ſacra magis obire licuit Moſi, quàm Moſis Aharoni. Et de Moſis heic etiam in Sacerdotio prærogativa, conſulas quæ obiter habent Patres Chriſtiani [d]. Advertas etiam quæ afferunt aliqui [e] de Sacerdotii Melchiſedeciani, etiam poſt Aharonici inſtitutionem, in Judæis continuatione. Sunt autem, nec pauci illi, nec minorum gentium, ſed diverſæ ſatis invicem aliàs perſuaſionis, qui ex ſacerdotali Moſis munere regimen quoddam ac Imperium inſtar ejus quod Eccleſiaſtici nomine à Temporali apud Chriſtianos diſtingui ſolet, ab eo uſurpatum eſſe eliciunt, adeóque judicia ejus circa Sacra fuiſſe velut quæ à facultate in eo Sacerdotali manarint, non à Regia aut Principali. Rex quidem erat ſimul & Sacerdos, iſque, juxta inſtitutum tunc ſingulare divinum, ſummus, quemadmodum etiam ſcimus apud alias gentes per omnia quidem ſecula fuiſſe quoſdam qui Principes undiquaque ſimul & Sacerdotes. Sed diſtinctio illa Functionis ſimplicis & Imperii ac Juriſdictionis aliquoties libro ſuperiore memorata, heic recolenda. Et utriuſque ſane naturâ rite perſpectâ, non obſcurè liquere videtur poteſtatem judiciariam ſeu juriſdictionem ejus circa Sacra haud magis Functionis in ſacris ipſis obeundis (in quibus Sacerdotii vera natura conſiſtit) partem fuiſſe aut ex ipſa pependiſſe, quam ipſum ſacrificandi qualemcunque actum, quà talis eſt, fuiſſe per ſe Juriſdictionis ac Imperii partem. Nec quidem in ipſo Sacerdotio ſive Moſis ſive Aharonis poſterorúmve ejus Imperii ac Juriſdictionis aliquid habebatur ſed tantùm Functio. Quod à Moſe imperabatur aut in eo judiciarium fuit, ipſius erat, ut Regis ſeu Princi-

c *Orat.* 6.
d *Nazianzen. ibid. &* 26. *Auguſtin. in Levit. quæſt.* 23. *& in Pſalm.* 98. *ubi alii, Thomas in Expoſit. text. ſent.* 4. *diſt.* 19.
e *Jacob Bouldue de Eccleſia ante legem lib.* 1. *cap.* 17.

pis, non ut Sacerdotis; niſi ſanè Coriſcum Geometram & Muſicum canentem quis dixerit ut Geometram non ut Muſicum canere, ſeu ut Muſicum non ut Geometram circuli ſeu trianguli aream dimetiri. Actus ſcilicet ipſi hujuſmodi quà tales, planè deſignant quibus ſub nominibus Artis, Muneris, Facultatis præſtentur. Certè huc bene ſpectat illud gloſſæ ad citatum [f] velut ex Anacleto Pſalmi locum de Moſis & Aharonis Sacerdotio, *id eſt, primi inter eos fuerunt. Licet Moſes & Aaron* (ſic gloſſa illa) *primi & ſummi dicti ſint Sacerdotes, tamen Moſes fuit major quàm Aaron in adminiſtratione non quoad conſecrationem Sacerdotalem.* In hac enim ambo pares fuere quantum ad Functiones eis obeundas diverſas earúmque effectus diſſimiles. Sed ex Adminiſtrandi ſeu Gubernandi Judicandique munere major erat Moſes, id eſt Aaroni Princeps ſeu לו לאלהים *ei velut Deus*, ut verba ſunt ipſa Domini [g] ſuperiùs item allata; ſeu ut Nazianzenus [h], Χρώμενος μὲν οὖν γλώσσῃ τῷ Ἀαρὼν, αὐτὸς δὲ, πρὸς Θεὸν ἐκείνῳ γινόμενος, *Aarone pro lingua utens, ipſique viciſſim in iis rebus operam navans quæ ad Deum pertinebant*, ut Judex, ut Rex. Ubi etiam Moſi ſecundus fit, ut oportet, Aaron. Et Juriſconſultis & Theologis [i] Chriſtianis idem quod gloſſa jam dicta habet, ut indubitatum recipitur. Atque quicquid ſanè ex Regiminis tunc Iſraelitici ratione, de Eccleſiaſtici ſeu Spiritualis, id eſt, circa Sacra ſeorſim imperii ac Juriſdictionis à Temporali diſtinctione non tam eruere quàm fidentius inculcare conentur qui tantundem obtrudere ſolent, illud interim adeo manifeſtum videtur, ut nil ampliùs, nec in Moſis ipſius Regimine Imperium ejuſmodi aut Juriſdictionem ita diſtinctam omninò reperiri, nedum in Aharone ſuíſve Eccleſiaſtici ſic vulgò dicti imperii quid ſimile, utpote quibus, quà Sacerdotes erant, nullum omnino competiit Imperium aut Juriſdictio, ſed tantùm in ſacris obeundis Functio, לכהנו לי [k] (id eſt לשמשא קדמי ut Chaldæi, in eundémque ſenſum alii) *ut Sacerdotio fungantur mihi* tunc præſcripto, non omninò ut Imperii, quà tales, participes eſſent ullius ſeu poteſtatis judiciariæ. Quòd ad propheticum autem Moſis heic munus ſpectat, Ἐπειδὴ, inquit Philo [l], μυρία καὶ βασιλεῖ καὶ νομοθέτῃ καὶ ἀρχιερεῖ τῶν ἀνθρωπείων καὶ θείων ἄδηλα &c. ἀναγκαίως καὶ προφητείας ἔτυχεν ἵν᾽ ὅσα λογισμῷ μὴ δύνηται καταλαμβάνειν ταῦτα προνοίᾳ Θεοῦ εὕροι, *Quoniam innumera vel Regi, vel Legiſlatori, vel etiam Pontifici Humana Divináque ſunt incognita &c. neceſſariò Propheticum inſuper ſortitus eſt munus; ut ſcilicet quicquid ratione nequiret percipere, id ex Dei providentia compararet.* Obvia ſatis ſunt quæ de Prophetia ut ad gubernandi rationem ſpectante ſcribunt tum Judæi alii [m] tum pro perſuaſionis diſcrimine Chriſtiani. Sed & fortè non injucundum erit heic etiam advertere Mahumedanorum ea de re ſcita haud paritèr opinor obvia. Algazel Intellectûs agentis, quem Intelligentiam in ordine Angelorum infimam faciunt id genus philoſophi, officia & operationes exequens [n], decimam inde adjecit conſiderationem eſſe *quod neceſſe eſt* (ut vertit eum ex Arabico, quem nondum vidi, Dominicus Archidiaconus Segobienſis) *prophetam eſſe & quod debet credi ipſum eſſe. Mundus enim non gubernatur niſi ſecundum regulam quæ communis eſt omnibus creaturis, ut per eam juſtè judicetur.*

Aliter

f C. 1. *Sacroſancta diſt.* 22.

g Exod. 4. 16.

h *Orat.* 6. & 26.

i *Jo. à Capiſtrano de autoritate papæ partis* 1. *part.* 1. § 10. *Bzerius de Ordine graduum utriuſque ſori.* § 17. *alii obſer.*

k Exod. 28. 1.

l *De Vita Moſis lib.* 2.

m *Maimonides in* More Nebochim *part.* 2. *cap.* 38. *alibi eodem in opere, alibique.*

n *De Philoſophia lib.* 2. *tract.* 5. *cap.* 11.

Aliter interficerent ſe homines & periret mundus. Et quia neceſſaria eſt pluvia ad gubernationem mundi idcirco providentia divina non deſtitit attribuere cælo naturam dandi pluviam. Igitur gubernatio mundi omnino eget homine qui facit ſcire modum quo aptentur homines huic mundo & alteri. Non poteſt autem hoc implere omnis homo. Sed hoc gubernatio eſt in mundo. Igitur cauſa gubernationis eſt. Et id etiam quod eſt cauſa gubernationis eſt. Id verò quod eſt cauſa gubernationis in hoc eſt creatura Dei in terra ejus quâ mediante venit creatura ad animadvertendum aptitudinem hujus mundi & alterius. Et propter hoc quod dicitur, Deus indidit rebus animadvertendi naturam, quia ſicut dedit omni rei rationem ſuam ſic & ſenſum animadvertendi. Igitur Angelus (ille qui Intellectus agentis officium præſtat) *eſt medius inter Deum & Prophetam, & Propheta eſt medius inter Angelum & Sapientes, & Sapientes ſunt medii inter Prophetam & Vulgus. Sapiens igitur proximus eſt Propheta, & Propheta proximus eſt Angelo & Angelus proximus Deo. Dein differunt gradus Angelorum & Prophetarum & Sapientum ſecundum ordinem differentiarum & propinquitatis & elongationis, quarum non eſt numerus.* Tantundem habet Aben-Sina Avicenna vulgo dictus [o] cujus Arabica Latinis ſatis reſpondentia habentur in compendii ejus Metaphyſicæ Romæ cum Logicæ ac Phyſicæ item compendio & Canone ejus Medicinæ olim typis editi parte ſecunda, capite في اثبات النبوة *de fundamento Prophetiæ.* De ſummo autem illo Moſis Sacerdotio & legum lationis facultate, Philo loquitur ut de qualitatibus binis, *ὡς ἁρμοττούσαις μάλιστα βασιλείᾳ, ut Regiæ poteſtati maximè convenientibus*,. uti etiam de munere ejus prophetico. Sed nomine ejuſmodi Sacerdotii ejus, functionem aliquam Aharonicam contineri, nemo puto admittet. Aharonico igitur Sacerdotio ſeorſim ſtabilito, tum ex priori ſeu quod legem in Sinai datam antevertit Sacerdotio tum ex ipſa Aharonis conſecratione Moſaica aliiſque ejuſmodi ſingularibus tunc actibus, Moſi tributum eſt nomen illud ſummi itidem, ſed diſpari [p] ab eo qui habetur in Sacerdotio Aharonico ſenſu, Sacerdotis; unde quidem ad eum ſpectabat, *μὴ μόνον τὰ ἀνθρώπεια ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα διέπειν, non Humanas modò res ſed etiam Divinas adminiſtrare*, ut bene quidem inquit Philo. Sed ex Sacerdotalis officii functione quam ſic geſſit divinitùs inſtitutus, res non alias ſive Humanas ſive Divinas, præter eas quæ in ſacris obeundis illis ſibi ſingularibus conſiſterent, adminiſtrabat ille, ubi nec de aliis rebus eſt intelligendus Philo, niſi omnes tam Divinas quàm Humanas, ut Sacerdotem eum peregiſſe exiſtimaſſe Philonem velis. Neque enim magis Sacerdotii per ſe nomine ullatenus imperabat, quàm ubi ſive de Sacris ſive de Profanis judicio uteretur forenſi, Judicis ſeu Principis nomine ſacrificabat. Dixit quidem de Jethrone Moſis ſocero Sepphora, iſtius filia, apud Ezechielem tragœdum [q],

———— Ἄρχων δ᾽ ἐστὶ γῆς
Εἷς καὶ τύραννος καὶ στρατηλάτης μόνος,
Ἄρχει δὲ πόλεως τῆσδε, καὶ κρίνει βροτοὺς
Ἱερεὺς ὃς ἐστ᾽ ἐμοῦ καὶ τούτων πατήρ.

o *Metaphyſic. tract. 10. cap. 2.*

p *Videſis Spondan. A. M. 2544. §. 8.*

q *Apud Euſeb. Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 8.*

Telluris hujus (Libyæ) *imperator eſt unicus Rex & rerum bellicarum præſes, & civitatem hanc gubernat, & judicat homines Sacerdos* id eſt planè, cum etiam ſit Sacerdos) *qui meus eſt & iſtorum* (ſuorum aſtantium) *pater*. Anne heic bene concipiendum Jethronem ibi ut Sacerdotem ſeu ex munere Sacerdotali ſimpliciter ſumto judicaſſe. Judicium planè forenſe ex ſui ipſius natura aut pars eſt Imperii aut ab eo effluens, non omnino, quà tale, Sacerdotii. Atque ita demùm per intervallum à Legis datione uſque in mortem Moſis continuatum eſt ei ex Intervallo antecedente Imperium quale dictum eſt & Juriſdictio illa ſingularis ac ſumma tam circa Sacra quàm Profana. Quid acceſſerit per inſtitutionem Synedrii Magni, cujus ille Princeps itidem primus, ſuo loco inferiùs oſtendetur. Sed mirum quidem eſt adeò aſſeveranter à viris doctiſſimis, perſuaſionis [r] interim aliàs diverſiſſimæ, tradi ſolere, Moſi velut binos habuiſſe, vaginis in ſingulis, gladios Eccleſiaſticum & Temporalem; quaſi diſtinctio illa tunc locum habuiſſet in Eccleſia ſeu Republica Ebraica, & munus gubernationis tam Eccleſiaſticæ ſeu Spiritualis quàm Civilis ſeu Temporalis (ut vocant) ſimul is ſuſtinuiſſet, velut id quod *temporarium eſſet donec res meliùs componerentur. Ubi autem certa forma à domino præſcribitur, civilis gubernatio ei relinquitur; Sacerdotium jubetur fratri reſignare.* Quaſi ex Sacerdotalis functionis Aharonicæ inſtitutione Moſis Principatui rerúmque, quantum ad Juriſdictionem ac Imperium, omnimodarum arbitrio forenſi quid detractum minutúmve fuiſſet. Neque enim erat in Aharonico Sacerdotio magis gubernatio aliqua, quàm in Moſaico principatu Sacerdotii pars aliqua Aharonici. Nec quidem Civilis ſeu Temporalis & Spiritualis ſeu ejus quod inſtar eſſet Eccleſiaſtici vulgò dicti, Imperii aut Juriſdictionis diſcriminis tunc veſtigia ulla, nec Reipublicæ ſeu Populi Ebraici diſtinctio ulla ab aliqua re quæ, in regiminis ratione, velut Eccleſiæ, ut diſtingui apud Chriſtianos ea ſolet à Regno ſeu Civili, ut nuncupant, imperio, reſponderet. Et populus totus, velut corpus unicum, nec vocibus ejuſmodi omninò diſcriminatum dicebatur קהל עדה ציבור aliiſque ejuſmodi nominibus, *Synagogam*, *Eccleſiam*, *Cœtum* integrum ac unicum denotantibus, quemadmodum item, pro re nata, paritèr ſingulares aliquot conventus interdum, comitia, & tribunalia; ſed non omninò ſic, ut aut hiſce aut aliis nominibus aliquibus ſive corpus aliquod ſingulare populi illius ſive poteſtas ſingularis qualiſcunque, in regiminis ratione, pro Spirituali aut Eccleſiaſtico (notione jam recepta) ſumeretur. Idem ipſe Gladius, idem Imperium, Forum, ſaltem idem poteſtatis genus, utcunque diſtributum, quo Profana gubernabantur, pariter etiam gubernabat tunc Sacra, & quo reliqui, ſimilitèr genus totum Sacerdotale. Nec ſanè aliter ſe res habuit per ſecula in Republica illa ſequentia ut inferiùs fiet manifeſtius; ubi etiam quæ adverſari videantur diligentiùs expendentur. Idem jus itidem per alias gentes ut receptiſſimum viguit. Ex auſpiciis & imperio Principum ac Populorum gubernantium, quà tales erant, non ex arbitrio generis Sacerdotalis aliter atque à Principibus ac populis illis permiſſum eſt, univerſa, circa tam Sacra quàm Profana, juriſdictio paſſim apud eas pependit. Penitiùs Leges Atticas,

[r] *Bellarmin. de Pontifice Romano lib.* 5. *cap* 9. &c. *Calvin Inſtit.* 4. *cap.* 11. &c.

cas, Romanas, reliquas intuenti res palam erit. Nec diverſum ullibi inolevit antequam quidam è Sacerdotali genere Eccleſiæ nomen ſibi ut peculiare ſæpiùs ſuam in rem arrogantes, in Chriſtianiſmum diſcriminis decantati illius Juriſdictionis ſedulò atque ambitioſiùs introduxêre perſuaſionem; ſed quæ tantùm pro Locorum, Seculorum, Perſonarum diverſitate multiplici, recepta eſt, rejecta, temperata.

IV. Sicut ex intervallo, libro in primo, tractato, continuata poſt Legem datam eſt, per Deſertum, Moſis Præfectura juridica illa ſingularis & ſumma (utpote cujus etiam ad Deum ipſum, in rebus diſponendis tum Sacris tum Prophanis, proxima, ſingularis, & ſola admiſſio [s] erat) ita etiam Præfecturæ illæ Minores adeóque numeroſæ, quas Jethroneas dictas libro in ſuperiore fuſiùs explicavimus, per intervallum hoc in Deſerto ſaltem ſunt inde itidem continuatæ; nimirùm ſi earum inſtitutio Legis dationem anteverteret, qua de re juxta promiſſum ſuperiùs, jam agendum. Veſtigia præfecturarum illarum obſcura non ſunt in crebra Seniorum ac Judicum mentione poſt Legem datam, quò expreſſiùs etiam ſpectant nonnulla antè memorata [t] de Judicibus quibus Moſes præcepit ut morte punirent initiatos Beelphegori. Quin & in illo [u], *Et omnis Iſrael & Presbyteri*, ſeu *Seniores ejus*, זקניו ושוטריו ושפטיו *& præfecti* ſeu *miniſtri publici & Judices ſtabant hinc & hinc circa arcam*, in hiſtoria ſcilicet ſacra de publicis illis Benedictionibus & Maledictionibus ſub Joſua, nomine Judicum præfecturas illas etiam tunc denotari volunt viri docti [x]. Quod verò ad earum Inſtitutionis Tempus verum attinet; tametſi in ordine qui in Exodi ſcriptione ſervatur, Legis in Sinai dationem illa planè antevertat (caput enim decimum octavum occupat, & à menſe ab exitu tertio incipit decimum nonum quo primus memoratur ibi in Sinai adventus quem Legis dationem anteceſſiſſe nemo dubitat) nec quidem deſint magni autores [y] qui inde ſolùm perſuaſi eam, in temporis ratione, locum habere admittunt ante Legis dationem, nihilominùs hiſtoriolam illam totam de Jethrone, ſeu caput illud integrum ibi per anticipationem collocatum revera ad tempora Legis in Sinai dationem inſequentia ſpectare, tum ab Ebræis tum à Chriſtianis non immeritò contenditur, id eſt non ad ſtationem ab exitu undecimam quæ in Raphidim erat, ſeu proxima ante eam quæ in Sinai ubi lex data (ut per anticipationem ponitur) rem attinere ſed ad tempus quo ſtatio erat in Sinai, adeóque poſt legis illic divinitùs acceptionem. Nec ſanè ſententiam aliam omninò amplexandam ſentio. Et conjecturis nudis prætermiſſis, videtur ſane teſtimonium adeo expreſſum eam in rem apud ipſum Moſem alibi, ut clarius nihil eſſe queat. Ipſe enim verba faciens [z] de Horeb monte (qui pro eodem ipſo cum Sinai aut ejuſdem jugo accipi extra controverſiam [a] ſolet) & de Iſraelitarum inde tranſitu, *& dixi* inquit, *vobis* בעת ההוא *in tempore illo, non poſſum ſolus ferre vos* &c. *date ex vobis viros ſapientes & prudentes* &c. reliqua dein narrans quæ ad inſtitutionem præfecturarum Jethronearum ſpectant. Alia item in Numeris [b] tantundem pro-

s *Vide Exod.* 19. 23. & 24. 3. &c.

t *Cap.* 1. §. 10.

u *Joſua* 8. 33.

x *Hugo Grotius ibi.*

y *Joſeph. lib.* 3. *cap.* 3. *Auguſtin. in Exod. Quæſt.* 56. & 57. *Hieronymus Epiſt.* 2. 9. *ad Fabiolam Manſ.* 11.

z *Deut.* 1. 6, 9. &c.

a *Hieronym. in locis Ebraicis verb.* Choreb.

b *Cap.* 10. 9.

probant. Scilicet poſt ſtationem in Raphidim[c], adeóque in Sinai tranſitum ubi lex data, rem factam. Quid quod etiam in ipſa narratione libri Exodi diſertè dicitur Jethronem veniſſe ad Moſem ubi caſtrametatus eſt in *Monte Domini*, quo nomine *Horeb* & *Sinai* denominari[e] ſoliti? Sic ex Loco Tempus planè ediſcendum quod legis dationem ita manifeſtò ſequitur. Et quidem cum ex lege data tam multiplicibus capitibus conſtante, quæſtiones quæ in foro antè pauciores multò eſſent, numeroſiſſimæ ut orirentur neceſſe eſſet, tempeſtivum erat atque è re nata ſoceri ejus hanc circa rem conſilium quod ita ſecutus eſt. Nec ſolum de Tempore heic ad hunc modum legis dationem inſequente generatim ſtatuitur, ſed etiam de ipſo menſe in tempore illo, etiam & ſubinde de die menſis quo conſilium illud datum eſt acceptúmque. Controverſia quidem vetus eſt illa etiam inter Ebræos de Jethronis heic adventûs & conſilii dati acceptíque tempore. Sed ea maximè inter eos[f] obtinuit ſententia quæ generatim præfecturarum inſtitutionem adeóque adventum illum legis in Sinai dationem inſecutum eſſe aſſerit, nec locum in Exodo ante menſem ab exitu tertium in quo data eſt lex, aliter atque per prolepſin, ut ut alia interdum, habuiſſe. Alii etiam dein in annum exitûs primum, alii in ſecundum rejiciunt. Atque inolevit quidem antiquitus inter eos opinio, ipſum diem quo conſilium Jethroneum datum eſt fuiſſe undecimum menſis Tiſri ſeu ſeptimi, id eſt à legis datione prima menſibus amplius tribus ſeu ſimulac Moſes ſecundas tabulas acceperat. Quod enim legitur in ſacra hiſtoria[g], poſt Moſis, Aharonis, ſeniorum ſimul & Jethronis ſacra epuláſque, ויהי ממחרת וגו׳ *& evenit ut die craſtino ſederet Moſes ad judicandum populum* (unde occaſio conſilii Jethronei ſumta) acceptum eſt quaſi dies ille fuiſſet craſtinus feſto Expiationum quod ad decimum menſis Tiſri attinet. Sic *Sepher Mechilta* loco citato, ſic inde alii. Sic item paraphraſis Jonathani tributa. Illic ſcilicet pro eo quod legitur[h], *Et dixit* (Jethro) *ad Moſem, ego ſocer tuus venio ad te & uxor tua & bini ejus filii. Et egreſſus eſt Moſes in occurſum ſoceri ſui &* וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה quod verti ſolet *& adoravit* ſeu *adoravit eum*, etiam *incurvavit ſe*, & did obeiſance (ubi Arabes habent tantùm وسجد uti & Onkelos וסגיד, id eſt *& adoravit* ſeu *incurvavit ſe*) *& oſculatus eſt eum, & ſalutaverunt ſe mutuò verbis pacificis & venerunt in tentorium* (codex Samaritanus ibi וישתחוי למשה *& incurvavit ſe Moſi*, & Samaritana verſio וסגד למשה *& incurvavit ſe Moſi*) ſubſtituitur, *Et dixit Moſi ego ſocer tuus Jethro venio ad te*, להתגיירא ואין לא תקביל יתי בגיני תקביל בגין אנתתך ותרין בנהא דעמה *ut Proſelytus fiam* (Juſtitiæ; atque ut legi Sacræ nomen meum dem) *& ſi tu nolis me, mei gratia, recipere, recipias me propter uxorem & duos filios qui cum ipſa ſunt. Et egreſſus erat Moſes* מתחות ענני יקרא *de ſub nube gloriæ in occurſum ſoceri ſui & incurvavit ſe & oſculatus eſt eum*, וגייריה ושאילו גבר לחבריה לשלם ואתו למשכן בית אולפנא *& proſelytum eum fecit* (qua de re ſcriptores heic Chriſtiani aliter atque aliter ſentiunt) *cúmque mutuò ſe ſalutaſſent, venerunt in tabernaculum domus*

c Exod. 19. 2.
d Cap. 15. 5.
e Exod. 3. 1. 4. 27.
f *Videſis* Mechilta *fol.* 22. *col.* 4. *R. Bechai in* Pirush hatorah *fol.* 91. *col.* 1. Chiskuni *fol.* 100. 1. *Ramban in* Pirush hatorah *fol.* 121. 2 *Iſaac Ben Amera in Akadath* Iſaac *fol.* 140. *col.* 2 & 4. *Lyran. ad* Exod. 18.
g Exod. 18, 14.
h Exod. 18. 6. & 7.

domus doctrinæ. Dein verò pro eo quod paulò poſt ſequitur, *Et evenit ut die craſtino ſederet Moſes ad judicandum populum &c.* unde occaſio à conſilii à ſocero ei dati nata eſt, legitur in paraphraſi illa, והוא כיומא דבתר יומא דכיפורי ויתב משה וגו׳ *Et factum eſt ut die illo qui craſtinus eſſet Dieī Expiationum* (decimo diei Tiſri reſpondenti) *ſederet Moſes* &c. Et demùm in fine periochæ illius, illud de Jethrone *& abiit in terram ſuam* heic redditur, ואזל ליה לגיירא כל בני ארעיה *& abiit ad faciendum proſelytos omnes filios* ſeu *liberos terræ ſuæ.* Ita planè, juxta receptiorem rationíque magis conſonam ſententiam Ebræorum, admittitur illic poſt legem datam Moſem & Jethronem conveniſſe, adeóque juridicas illas præfecturas inſtitutas fuiſſe. Data enim lex eſt ſub menſis Sivan ſeu tertii[i] initia, anno nempe ab exitu primo, id eſt ſub initia æſtatis, tempus autem heic aſſignatum ad autumnum inſequens attinet. Adjicit heic è traditionibus Ebraicis paraphraſtes ille, Jethronem cum Moſe in בית אולפנא *Domum doctrinæ*, quæ & בית מדרש *Domus expoſitionis*, ſchola, auditorium dici ſolet, ante conſilium illud de præfecturis datum veniſſe, id eſt legem jam datam exponentem Moſem ibi audiviſſe juxta illud quod in Exodo[k] ea de re narratur; quò quidem ſpectat quod de סדר משנה *ordine expoſitionis legis* ſeu de eo quod eſt כיצד למדו ישראל תורה שבעל פה *quomodo didicerint Iſraelitæ tunc legem oralem*, à Talmudicis[l] traditur, ת״ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו נסתלק אהרן וישב לשמאל משה נכנסו בניו ושנה להן משה פירקן נסתלקו בניו אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן רבי יהודה אומר לעולם אהרן לימין משה חוזר נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקן נסתלקו זקנים נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקן נמצאו ביד אהרן ארבעה וביד בניו שלשה וביד הזקנים שנים וביד כל העם אחד נסתלק משה ושנה להן אהרן פירקו נסתלק אהרן שנו להם בניו פירקן נסתלקו בניו שנו להם זקנים פירקן נמצא ביד הכל ארבעה *Modus ſecundum quem lex* (primò) *expoſita eſt hujuſmodi erat juxta traditionem Rabbinicam.. Cum didicerat eam Moſes à Deo O. M. ingreſſus eſt Aharon* (in Auditorium Moſis) *ubi ei expoſuit Moſes id quod ei exponendum erat. Receſſit à loco ſuo Aharon & ſedit ad ſiniſtram Moſis. Intrabant Aharonis filii, quibus expoſuit Moſes quod eis erat exponendum* (id eſt idem ipſum quod Aharon antea expoſuerat, ut ibi gloſſa Talmudica) *Receſſit à locis ſuis eorum uterque. Et ſedit Eleazar ad dextram Moſis & Ithamar ad ſiniſtram Aharonis. Sed ait Rabbi Jehuda, Aharonem omninò ad dexteram Moſis ſe contuliſſe. Ingreſſi ſunt Seniores* ſeu *Presbyteri. Atque eis etiam quod exponendum erat pariter expoſuit Moſes. Recedentibus Senioribus, introivit univerſus populus, cui itidem expoſuit Moſes quod erat illi exponendum. Ita Aharoni Quater, Filiis ejus Ter, Senioribus Bis, & Populo univerſo Semel expoſita eſt. Receſſit Moſes, & expoſuit eis Aharon quod erat eis exponendum. Recedente Aharone, expoſuere filii ejus quod ſic exponendum erat. Recedentibus filiis ejus expoſuere illis pariter Seniores, unde ita populo univerſo Quater itidem expoſita eſt.* Sic illi; unde etiam de exponenda diſcipulis lege monita quædam habent & præcepta. Sed interim ex mente Paraphraſtæ lati expreſſa, præ-

[i] Exod. 19. 1. & videſis de Iure Nat. & Gent. l. 3. cap. 7.

[k] Cap. 34 31, 32.

[l] Gemar. Babylon. ad tit. Erubin cap. 5. fol. 54. 2. unde etiam Sol. Iarchi. ad Exod. 34, 32.

ceſſit hæc expoſitio inſtitutionem præfecturarum Jethronearum, ipſéque Jethro Auditor erat legis ſic expoſitæ & recens tunc datæ, ſeu antequam conſilium illud de præfecturis genero dedit, quod ad diem ſic attinet craſtinum. Atqui haud quidem facile fuerit illud de ipſo die, quà refertur ad feſtum expiationis, ſatis concoquere, quod & ab Ebræorum nonnullis rejicitur; qui tamen ipſi pariter de tempore legis dationem utcunque inſequente rem capiendam volunt. Id quod etiam haud parum ſuadet mentio illa [m] חוקי האלהים ואת תורתיו
m *Exod.* 18. 16. *ſtatutorum Dei & legum ejus* in colloquio illo Moſis & Jethronis. Fuſiùs autem rem tractant multíſque adductis rationibus tantundem probant Scriptores Christiani tum ad Exodi caput illud tum in Annalibus Sacris. Videſis maxi-
n *In Exod.* 18. *quæſt.* 1. mè Abulenſem [n], Torniellum [o], Salianum [p], Spondanum [q]. Sed verò aliter
o *A. M.* 2545. §. 47. 48 *&c.* alitérque tempus ipſum (de cujus apicibus, die, menſe aut anno ultra diſputandi locus hic non eſt) collocant illi aliíque [r], ſatis interim unanimes, Præ-
p *A. M.* 2544 §. 721. *&c.* fecturarum Jethronearum inſtitutionem legis dationem haud antevertiſſe. Pro varietate autem ſententiarum de ipſo ejuſdem tempore & de tempore itidem
q *A. M.* 2555. §. 24. Judiciorum ſuperiùs memoratorum, neceſſe eſt ut aliter atque aliter, quod nemo non videt, ſtatuatur admittatúrve de illarum circa ea uſu aliquo. Et de Præ-
r *Vide Iacob. Uſſer. Armach.* *A. M.* 2514. *pag.* 27. fecturis Juridicis tam ex intervallo ſuperiori in hoc quod legis dationem inſequitur continuatis quam pro continuatis inde à nonnullis creditis, hactenus.

Cap. III.

I. Præfecturæ Juridicæ *in territoriis Iſraeliticis per ſe conſtitutæ, ad forenſe regimen* Peregrinorum *ſeu* Proſelytorum Domicilii.

II. *Illarum Iuriſdictio & Imperium. Locus, in* amplioribus Maimonidis editionibus, *de* Proſelytiſmo Iuſtitiæ *ab puella annis minore in Iudaiſmum recepta, poſtmodum* renuntiato, *emendatus.*

III. Græcis *&* Romanis *Priſcis, parilis tribunalium Singularium in* Peregrinorum *regimen uſus.* Prætor Peregrinus. *Quando uſus ejus* Romæ deſierit. *Obiter de Conſtitutionis, de* Civitate cunctis in Orbe Romano donatis; *ab Ulpiano in Digeſtis memoratæ, Autore ac Tempore.*

IV. Peregrinorum *ſeu Exterarum aliquot gentium ad* Circumciſionem *&* Iudaiſmum *recipiendum Obligatio. De Poſteris* Abrahæ *ex* Iſmaele, Ketura, Eſau. *Res iſta ex ſententia, ut videtur,* Præfecturæ peregrinæ, *in* territorio Iſraelitico, *dum ſui id juris erat, pependit.*

V. *Inter Objecta* Præfecturæ *ejuſmodi* peregrinæ *erat* ſtatus exterorum, *de quibus dubium an ex ſemine* Abrahæ *eſſent.* Lacedæmonios *inde trognatos publicè olim agnoſcebant tum ipſi tum* Iudæi. *Alia ad Iuriſ-*

riſdictionem ejuſmodi ſpectantia tam Sacra *quàm* Profana. Ioſephi *locus ex* Ruffini *verſione ſibi reſtitutus.*

VI. *Commentum Græculi cujuſdam veteris de* Romanorum *origine è tribu* Benjaminitica *deducenda pridem editum; de quo judicare ad* Peregrinam *attinuit itidem* præfecturam, *ſi controverſum in territorio Iſraelitico fuiſſet.*

SEquitur ut de Præfecturis juridicis, juxta inſtitutum ſuperius, quarum poſt Legis dationem initia fuere, videamus. In earum Ordinariis primum, in ſuperiore Inſtituti heic deſignatione, locum obtinent, quæ jure vetuſtiori & ſimpliciori, tam circa Sacra quàm Profana, ſeu tum Imperativo tum Interveniente Gentium, uſæ, conſtitutæ ſunt in regimen ד̈ גרים התושבים *Proſelytorum domicilii*, ſeu Peregrinorum qui nondum in Judaiſmum ſeu Proſelytiſmum Juſtitiæ tranſierant, nec alio quàm Noachidarum, id eſt Gentium Jure illo gubernandi eſſent intra territoria Iſraelitica. Nam tametſi Imperium & Juriſdictio ad illos ſeorſim attinens etiam in Præfecturis Jethroneis [a], alibíque ante illas adeóque, juxta ſuperiùs in libro primo admiſſa, ante legis dationem, exerceretur (quod quidem erat perneceſſarium ob frequentem Ebræorum & Noachidarum intermixtionem & jurium ſecundum quæ & degendum & dijudicandum erat diſcrimen) nihilominus haud ante ſecula legis dationem inſequentia, nec ante ingreſſum in Terram ſanctam, mihi compertum, aliud fuiſſe Proſelytorum ejuſmodi per ſe forum, aliud Ebræorum. Idem forum, eadem præfectura, tum Proſelytorum Domicilii ſeu peregrinorum illiuſmodi, tum Originariorum ac Proſelytorum Juſtitiæ cauſas ſimul cognoſcebat, licet horum jus ab illorum etiam tunc haud parum eodem in foro diſcreparet; ut fere in Imperio olim Occidentali in eiſdem Tribunalibus dirimebantur cauſæ tum eorum qui ſecundum Jus [b] Romanum vitam profiterentur, tum eorum qui Gothicum & Longobardicum jus eligerent; ſeu ut alibi non rarò tam Peregrinorum juxta jura ſua ſingularia cauſæ quam Originariorum juxta ſua eodem in foro cognoſcuntur. Atque ita ante legem & aliquandiu pòſt perſonæ eædem ex eis quarum juriſdictionem diximus in ſecula hæc legis dationem ſequentia continuatam, utroque Juriſdictionis & Imperii genere, ipſo eodem in foro, tam circa Sacra quàm Profana & tam in Proſelytorum ejuſmodi quàm Originariorum ac Proſelytorum Juſtitiæ regimine judiciario utebantur. Cum autem Singularia illa Noachidarum Juris ſeu Gentium Imperativi capita Septem; præter aliquot notæ minoris atque accedentia capita etiam Juris Gentium intervenientis, quantum ad Delictorum, Pœnarum Perſonarum ſtatûs, Teſtium, id genus aliorum, ſimul cum diſcrimine illo quod in Cultus ac Sacrorum Judiciis erat ingens (de quo alibi [c] quamplurima diximus quæ iterare heic ſupervacaneum nimis foret) quaſi faciem integram amplámque per ſe conficerent forenſem ab ea quæ Originarios ac Proſelytos Juſtitiæ ſpectaret, perquam diſſidentem, inde tandem non immeritò inolevit ut Judices Pe-

[a] *Deut.* 1, 16. & *vide lib.* 1. *cap.* 4.

[b] *Sigon. de regno Italiæ lib.* 5. & 8.

[c] *De Jure Nat. & Gent. lib.* 2. *cap.* 2. & 3. & *lib.* 7. *cap.* 6, 7. & 8. *aliisque paſſim capite in illo. Et videſis ſupra lib.* 1. *cap.* 2. & 4.

regrinis illis ſive ex ipſis ſive ex Originariis Proſelytíſve Juſtitiæ, ſive plures ſive unicus, ab eis qui præfecturis in Ebraicis judicarent, pro temporis locique ratione varia, eſſent ex jure moribúſque receptis, ubi ſcilicet ſui ſatis erant Ebræi juris, publicè, ut Prætores Peregrini, conſtituendi. Atque inde illud Maimonides.[d] חייבין בית דין ישראל לעשות שופטים לאלו הגרים התושבים לדון להן על פי המשפטים האלו כדי שלא ישחת העולם *Ex officio debebant illi qui tribunalibus Iuridicis Iſraeliticis praeſſent, Iudices præficere* (quique intra ditionem ſuam tum intra terram ſanctam tum alienis in terris bello alitérve Ebræis jure adquiſitis) *in Regimen Proſelytorum ejuſmodi ut eis judicia redderent ſecundum Jura illa Noachidarum, ne ſcilicet aliter corrumperetur* aut *detrimentum nimium caperet humana ſocietas.* Adjicit item, אם ראו בית דין שלא היעמידו שופטים כהן מעמידין ואם ראו שיעמידו להן מישראל מעמידין *Si ita videbitur tribunali Iſraelitico* (intra cujus ditionem Peregrini ejuſmodi habiti fuerint) *conſtituant judices Proſelytis illis ex genere ipſorum, ſin verò ita viſum fuerit, conſtituant judices illos ex Iſraelitis,* ſive Originariis ſive Proſelytis Juſtitiæ.

[d] Tract. Melakim Wemalchemoth cap. 10.

II. Jam verò nemo non videt ad cognitionem Judicum horum ſeorſim ſic conſtitutorum neceſſe fuiſſe ut attineret quicquid ad Cultum Proſelytorum ejuſmodi Divinum quà Interdicto Idololatriæ obligarentur ſpectaret, uti etiam Blaſphemiæ in eis crimen, adeóque tam Sacra quàm Profana in Præceptis illis Noachidarum qualiacunque jura Peregrinitatis contenta &, Proſelytorum ejuſmodi cauſâ, in judicium inde deducenda, atque etiam alia quæ ſive circa Sacra ſive Profana, peculiari juris Iſraelitici reſpectu ab iſtis ſive commiſſa eſſent ſive petita, horum per ſe imperio ac juriſdictioni ſubfuiſſe. Et tam de Sacris illis quam Profanis, quà in judicium deduci legitimè potuiſſent ampliter olim egimus locis paulò ante citatis. De Proſelytorum autem ejuſmodi juris capite ſingulari, quod circa Proſelytiſmi juſtitiæ renuntiationem & in Domicilii Proſelytiſmum reditu verſabatur, atque ad præfecturas haſce, quantum video, ſi lis inde oriretur, pertineret, obiter heic adnotare liceat, locum haberi in Maimonidis editionibus[e] amplioribus emendatione non indignum. Docet ibi ille Proſelytum Domicilii annis majorem in Judaiſmum tranſeuntem ſeu Proſelytum Juſtitiæ factum ſtatum illum ſuum ſub pœna capitali exuere ſeu in Proſelytiſmum Domicilii redire nequiviſſe. Nimirum Proſelytus erat juſtitiæ ſeu quaſi Ebræus, nec ſtatum priſtinum reſumere ei licuit. Adeóque in præfecturis quæ juxta Jura Iſraelitica judicarent, tum inſtituendæ ei erant tum excipiendæ actiones univerſæ. Sed pergens dein inquit ille, ואם היה קטן כשהטבילוהו בית דין יכול למחות בשעה שיגדיל ויהיה גר תושב בלבד וכיון שלא מיחה בשעתו שוב אינו מוחה אלא הרי הוא גר צדק *At vero ſi modo eſſet ille Minor quando à Foro* ſeu *domo Iudicii baptizatus eſt* (id eſt in Proſelytiſmum Juſtitiæ ritè eſt receptus) *potuit quidem renuntiare ſimul ac majorem attigiſſet ætatem* (annorum tredecim & diei unici in maribus; duodecim cum die itidem unico in fœminis) *& rurſus fieri Proſelytus ſolùm domicilii. Cæterùm ſi tempore ſic præſcripto neutiquam re-*

[e] Tract. Melachim Wemalchemoth cap. 10.

nuntiaret, poſtmodum renuntiare ei non licuit, ſed manſit Proſelytus Iuſtitiæ. Ac ſtatim, in editionibus illis amplioribus, ſequitur, לפיכך אם בא על קטנה שהטבילוה בית דין כסף כתובתה או קנס אונס או מפתה הכל תחת יד ב״ד עד שתגדיל ולא תמחה בגירות שבא תטול ותגדיל ותמחה ונמצאת זו אוכלת מינות שאין לה זכות בהן אלא בדיני ישראל quod ſonat *Ideo ſi concumberet cum Minore quam baptizaverat,* ſeu Proſelytam Iuſtitiæ fecerat, *Forum aliquod, pretium Dotis ejus, ſive ex vi illata ſive ex illecebris adhibitis debitum* (ex legibus ſcilicet in Pentateucho ſingularibus) *totum manebat in cuſtodia ſeu poteſtate Fori, quoad majorem ætatem attigiſſet, nec Proſelytiſmo juſtitiæ* (ut Minori licuit) *renuntiaſſet, ne ſcilicet aliter ipſa illud acciperet &c. dein majorem attingens ætatem renuntiaret atque ita eveniret ut ipſa bona conſumeret quæ ad illam non ſpectarent alio jure quàm Iſraelitico,* cujus ob renuntiationem ejuſmodi particeps eſſe nequiret. Adeóque quod ita ſubjunctum eſt, de fœmina minore, non aliter ſonat quàm ſi Maimonides voluiſſet, ita ſtatuendum, אם בא גר צדק *ſi concumberet cum minore ejuſmodi Proſelytus juſtitiæ,* aut qualis proximè antè verbis ibi deſcribitur. Certe nec aliter legitur in Codice penes me MS. pervetuſto. Sed poſcit tum res ipſa tum locus unde ſumtus eſt Talmudicus [f] (uti etiam habetur in editione Veneta minori cui adjungitur Joſephi Karo *Ceſeph Miſna*) ut legatur, לפיכך אם בא ישראל על קטנה וגו׳ *ſi concumberet cum Minore Iſraelita* ſeu quis alius eodem cum Iſraelita jure utens. Etiam in editione hac legitur, ונמצאת זאת אוכלת בכתובתה בגיות *atque ita eveniret ut ipſa in gentiliſmo ſuo* (in quem per renuntiationem redierat) *bona conſumeret &c.*

III. Ex ratione, ab ea qua ſubnixum eſt præfecturarum apud Ebræos jam dictum diſcrimen, non diſpari, apud veteres tam Græcos quàm Romanos Peregrinorum fuere Præfecturæ per ſe juridicæ aliæ ab eis quæ fuere Civium. Teſtatur ſatis de Græcis Ariſtoteles [g], qui etiam Athenis ait * Magiſtratum ſingularem Polemarchum dictum, ex archontibus decem unum, Μετοίκων *Peregrinorum* ibi cauſas omnimodas ſeorſim cognoviſſe (ut Collegas ejus Civium cauſas) ſed non ſine adſeſſoribus binis quorum uſus illic etiam magiſtratibus aliis ſolennis. Et de Peregrinitati juriſdictione ſic ibi propria, ſcriptores Græci alii [h] obiter & affatim. Lacedæmoniis quidem Peregrinorum ejuſmodi forum non erat, utpote inter quos viguit illud περὶ ξενηλασίας ſeu *de Peregrinis non admittendis* decretum [i]; quale ſubinde etiam Romæ, ut legibus Petronia & Papia factum, quod inhumani nomine à Cicerone [k] inuritur. Nimirùm non ſic admittendis Lacedæmone ut inter cives pro libitu commorarentur ne moribus ſuis adverſis Rempublicam inquinarent. Sed verò quoniam ex legationibus & feſtorum celebratione aliáſque aliquot ob cauſas eveniebat ut interdum Peregrinorum cœtus aliqui adeſſent, conſtitui ſolebant à Regibus [l] πρόξενοι qui προστάται [m] eſſent κ. τ. ξενίας ἐπιμελούμενοι, *Præſides curam hoſpitum præſtantes,* idque non modò pro re nata eos excipiendo ſed etiam de eorum mora, vitæ ratione,

f *Gemar. Babylon. ad tit.* Cethuboth *cap. 1. fol. 11. 1. &c.*

g *Polit. 3. cap. 1.*

* *Apud Harpocrationem in* Ἀπροστασίου *&* Πολέμαρχος.

h *Demoſth. orat. in Stephanum, Scholiaſt. in Ariſtophanis Veſpas. Pollux li. 8. cap 4. Suidas in* Πολέμαρχος. *& videſis Sigonium de Rep. Athen. lib. 3. cap. 3. Samuel. Petit. ad leg. Attic. lib. 1. tit. 5. Ubb. Emmium in Deſcript. Reſp. Athen. pag. 49.*

i *Xenophon de Repub. Lacedæm. Plutarch. in Lycurgo.*

k *Offic. 3. videſis Coraſ. & Miſcell. 2. cap. 23. §. 8.*

l *Herodot. in Erato.*

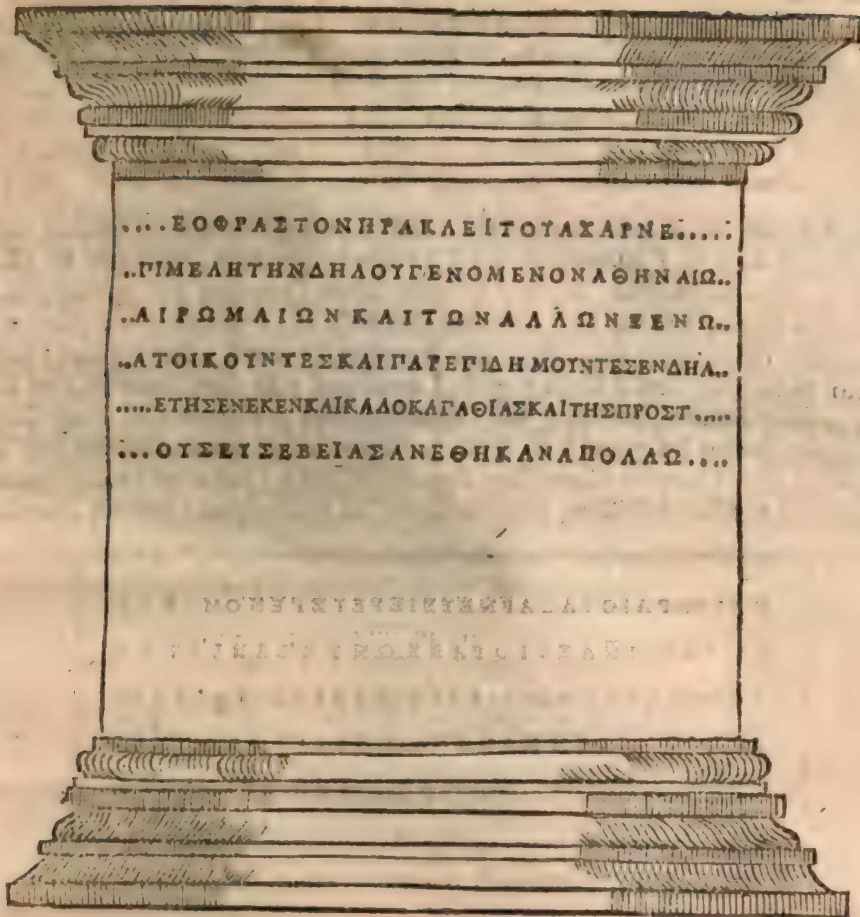
m *Heſychius in* πρόξενοι *&* προστάται *Videſis Nic. Cragium de Rep. Lacedæm. lib. 2. cap. 10. & lib. 3. cap. 3.*

tione,

tione, diſceſſu ejuſmodi reliquis, ut videtur, cognoſcendo. De Proxeno item ſeu *Peregrinorum* præſide Athenis, conſulas Dionyſium Halicarnaſſenſem in Dinarcho. Imperium & Juriſdictio ejuſmodi circa Peregrinos ſingularis in animo erat Luciano, ubi in Θεῶν Ἐκκλησίᾳ *Deorum Eccleſia* ſeu *Concilio* (ita enim nomen illud pro conventu qualicunque antiquitus in uſu uſurpatur) Mercurius inter Deos τοὺς τελείους *perfectos*, optimo jure cœli cives, & τοὺς μετοίκους καὶ ξένους *advenas & peregrinos* diſtinguens, quis præco, inquit, Deorum veterum ac natalium integrorum, quibus licet loqui, in Eccleſia loquetur. Ἡ δὲ σκέψις περὶ τῶν μετοίκων καὶ ξένων, *Deliberatio autem*, ſeu res in judicium jam deducenda, *eſt de Diis advenis & peregrinis.* Inde Momus, primas ibi agens Συνέδρια *Synedria* Deorum ut diis peregrinis inquinata memorans, decretum, tandem, ut Eccleſiæ Scriba, Jovis juſſu, concipit, in quo præſtituitur, Eccleſiam Deorum ſolſtitio proximo hyberno, in Olympo, celebrandam, Judices item ſeu ἐπιγνώμονας *cognitores* ſeligendos, ex Diis natalium indubitatorum, Septem (quorum Jupiter unus eſſe debuerit) univerſos item ὅσοι ἀξιοῦσι ξυντελεῖν εἰς τὸ Συνέδριον, *quotquot in Synedrium admitti poſtulent*, Mercurii præconio convocandos, de quibus uti & de teſtimoniis natalium, adeóque de Peregrinitate eorum, cognoſcendum erat à Judicibus illis, qui, cunctos quos neutiquam inter τελείους *Perfectos* cenſendos eſſe, ſed Peregrinos, comperirent, ἐπὶ τὰ σφέτερα ἠρία καὶ τὰς θήκας τὰς προγονικὰς, *ad ſua ſepulchra & majorum monimenta*, ablegare deberent; adcò etiam ut ſi eorum quis ſic ablegatorum poſtmodùm in Deorum Eccleſiam aut Synedrium introire auſus eſſet, in Tartarum, ut Peregrinum contumacem, eſſet dejiciendus. Hoc totum ad priſca Peregrinitatis apud Græcos jura & cognitionem attinet. Singularem autem Peregrinorum fuiſſe veteribus, etiam præ aliis apud ſe curam, teſtatur ſatis Plato ubi in Magnetica ſua futura republica vult[n], uti ex recepto paſſim jure, πρὸς τοὺς ξένους ὡς ἁγιώτατα ξυμβόλαια, *erga Peregrinos fœdera ſanctiſſima* eſſe debere. Et σχεδὸν γὰρ inquit, πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ξένων καὶ εἰς τοὺς ξένους ἁμαρτήματα παρὰ τῶν πολιτῶν εἰς Θεὸν ἀνηρτημένα τιμωρὸν μᾶλλον. Ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος ἑταίρων τε καὶ ξυγγενῶν ἐλεεινότερος ἀνθρώποις καὶ Θεοῖς, *Fermè enim omnia Peregrinorum & contra Peregrinos peccata præ illis quæ inter cives committuntur ultori Deo curæ ſunt. Nam cum Peregrinus amicis cognatiſque careat, majorem & apud Deos & apud homines meretur miſericordiam.* Accedat heic Theophraſtus Heracliti filius, Acharnenſis, ἐπιμελητὴς *Curator* ſeu *Præſes* apud Delios veteres Athenienſium, Romanorum aliorúmque illic Peregrinorum. De eo, teſtimonium eſt egregium, in Ara marmorea priſca è Delo ante aliquot annos in Britanniam allata, quæ Apollini ſacra & in hortis ad S. Jacobi nuper cum aliis non paucis diſpoſita, viſitur jam in Albæ Aulæ horto, ubi Veneri, cum Cupidinibus aliquot, fit ſuppedaneum. Ejus forma & Inſcriptio aliquanto tila ita ſe exhibet.

[n] *De Legibus lib. 4.*

Quod

Quod proculdubio legendum ut, literis etiam miniatis lacunas ſupplens, legit *ὁ μακαρίτης* Patricius Junius[o],

Θεόφραστον Ηρακλείτου Αχαρνέα
Επιμελητὴν Δήλου γενόμενον Αθηναίων
Καὶ Ρωμαίων καὶ τῶν ἄλλων ξένων.
Κατοικοῦντες καὶ παρεπιδημοῦντες ἐν Δήλῳ
Αρετῆς ἕνεκεν καὶ καλοκαγαθίας καὶ τῆς πρὸς τοὺς
Θεοὺς Ευσεβείας ἀνέθηκαν Απόλλωνι.

[o] *In Notis ad Clementis Epiſtolam ad Corinthios*

Id eſt,

Theophraſtum Heracliti Acharnenſem
Curatorem ſeu *Præſidem, in Delo, Athenienſium*
Et Romanorum, aliorúmque Peregrinorum.
Inquilini atque peregrini in Delo
Virtutis Cauſâ & Probitatis & erga
Deos Pietatis, conſecrarunt Apollini.

Theophraſtum illum Athenienſem eſſe conſtat, utpote ex tribu Oineidis illic Acharnenſi dicta[p]. Ejuſmodi autem Græcorum mos erat, uti etiam in aliis needum editis marmoribus liquet, quando ὑπὲρ σωτηρίας ſeu ὑγιείας, pro cujuſpiam ſalute, aut felicitate votum numini alicui, ſive unico ſive pluribus, ſolvebant, illum quem ſic, ſalutis ejus procurandæ cauſâ, honorabant, caſu quarto (ſubaudito verbo illum regente) nominare; & dein, eam in rem aut Diis conſecrationem, ut heic, ſive ſubjungere ſive prætermittere. Forte illuc, ut cognata ſpectat inſcriptio Iſidi vetus hæc quam ex id genus cimeliis aliis illuſtriſſimi Viri Franciſci Mauroceni Venetiis viſendis, anno 1637 deſcriptam mecum uti & alias amiciſſimè communicavit vir eruditiſſimus Joannes Pricæus.

[p] Stephanus περὶ πόλεων in Ἀχάρναι.

ΓΑΙΟΣΓΑΙΟΥΑΧΑΡΝΕΥΣΙΕΡΕΥΣΓΕΝΟΜΕΝΟΣ
ΕΝΤΩΕΠΙΝΑΥΣΙΟΥΑΡΧΟΝΤΟΣΕΝΙΑΥΤΩ
ΚΑΙΟΙΜΕΛΑΝΗΦΟΡΟΙΚΑΙΟΙΘΕΡΑΠΕΥΤΑΙΥΠΕΡ
ΤΟΥΔΗΜΟΥΤΩΝΑΘΗΝΑΙΩΝΚΑΙΤΟΥΔΗΜΟΥ
ΤΩΝΡΩΜΑΙΩΝΙΣΙΔΙΔΙΚΑΙΟΣ..ΥΝΗΙΔΡΥΣΑΝΤΟ.

Gaius Gaii F. Acharnenſis Sacerdos factus
In Nauſii Archontis anno,
Et Melanephori & Miniſtri pro
Populo Athenienſium & populo
Romanorum Iſidi Juſtitiæ dedicarunt.

Civium & Peregrinorum ſimul heic ratio habita, quà ſic miſcentur, ſingularis. In lineæ poſtremæ vocabulo δικαιοσύνη deſcriptio inter σ & υ velut lacunulam pra ſe ita fert, quam exſcriptor fidus præterire noluit. Sed puto Δικαιοσύνῃ omninò legendum. Diis Deabúſque ſcimus plerunque tribui cognomina adjectivè uſurpata, quod ſatis liquet ex hymnis Orphei dictis ſcriptíſque obviis aliis uti & marmoribus. Atqui interdùm iis adhibentur etiam ſubſtantiva ſingularia. Sic Minerva ſeu Pallas Ὑγιεία *Salus*, Νίκη *Victoria*, Παρθένος *Virgo*, alitérque ſimili modo Athenis culta. Quemadmodum etiam dixit Homerus,

Ἰκε-

Ἵκετο δ' εἰς Πυθῶνα καὶ ἐς Ἀθηνᾶν προνοίην,

Venit ad Pythonem & ad Minervam Providentiam. Ita ſcilicet Julianus [q] ex Homero citat, unde tamen tranſcripſit Euſtathíus [r], — καὶ ἐς γλαυκῶπιν προνοίην. Sed & alibi [ſ] Julianus meminit, τῆς προνοίας Ἀθηνᾶς, nec ſemel. Etiam apud Delphos fuiſſe templum Ἀθηνᾶς προνοίας *Minervæ Providentiæ*, teſtatur Pauſanias [t]. Ejuſmodii Diis Deabúſque aliis tributa ſunt epitheta, ut Jovi, Σωτῆρος, Fortunæ, Reducis nomen, aliáque id genus aliquot. Unde heic Iſis, quæ planè quicquid erat Dearum in ſe continet, ut Deorum quicquid erat, Oſiris, Dicaioſyne ſeu *Juſtitia* dicta, quæ itidem ut Δίκη per ſe Dea eſt in Orphei hymnis alibíque. Nec quid ei magis proprium; utpote quæ *Theſmophora* dici ſolita, & cujus poteſtas erat τὸ δεῖν καὶ λύειν, *ligare & ſolvere* legibus, quod in veteri illa, in Arabia, ei inſcriptione Libro ſuperiore è Diodoro Siculo memorata liquet. Etiam Hermopolitanis eam Dicaioſynen dictam eſſe expreſſim memoratur apud Plutarchum [u]. Quiſnam autem Gaius hic aut quando vixerit, haud magis hinc compertum, quàm tantundem de Theophraſto ex inſcriptione priore. Nec cujuſnam numinis fuerit Sacerdos hinc liquet, niſi Iſidis ſit exiſtimandus. Neque cujuſnam temporis fuerit Nauſius Archon, conſtat. Nauſigenem & Nauſiclem legimus in Athenarum Archontibus; nullibi Nauſium. Sed habetur, è Velſeri apud Gruterum Schedis, ſaxum quod obiter cum Mauroceniano hoc meritò conferendum. Apud eum ita legitur [x].

[q] *Orat. 4. in Regem Solem pag. 279.*
[r] *Ad Iliad. α. pag. 83.*
[ſ] *Orat. 5. pag. 337. & 7. pag. 409. & 427.*
[t] *In Phocicis.*
[u] *Lib. de Iſide & Oſiride.*
[x] *Theſaur. pag. 319, 19.*

ΓΑΙΟΣΓΑΙΟΥ	*Gaius Gaii F*
ΑΧΑΡΝΕΥΣΙΕ	*Acharnenſis Sa-*
ΡΕΥΣΓΕΝΟΜΕ	*cerdos fa-*
ΝΟΣΘΕΩΝΜΕ	*ctus Deorum Ma-*
ΓΑΛΩΝΔΙΟΣ	*gnorum Dio-*
ΚΟΡΩΝΚΑΒΕΙΡΩΝ	*ſcurorum, Cabirorum,*
ΕΝΤΩΕΠΙΔΙΟ	*in eo qui fuit Dio-*
ΝΥΣΙΟΥΤΟΥΜΕ	*nyſii, qui erat poſt*
ΤΑΛΥΚΙΣΚΟΝΑΡ	*Lyciſcum, Ar-*
ΧΟΝΤΟΣΕΝΙΑΥ	*chontis an-*
ΤΩΙΔΡΥΣΑΤΟ.	*no dedicavit.*

Dioſcuros ſeu Caſtores, Magnorum Deorum nomine (quod itidem ſonat Cabiri vox) apud Græcos [y] celebratiſſimos ſcimus. Gaius heic Gaii filius (forſan idem ipſe qui in Mauroceniano marmore) Sacerdos eſt Dioſcurorum, quibus & Cabirorum nomen, ut diis aliis aliquot, tributum. Characteres ſunt heic

[y] *Pauſanias in Atticis.*

temporis quidem expreſſiores, ſed non ita intellectu faciles. Dionyſii in Archontum Athenarum cenſu continuo mentio nulla. Habetur autem Lyciſcus [z], Eubuli ſucceſſor, anno Olympiadis 109 primo ſeu ſub Philippo Macedone Alexandri M. patre, Archon; cui non ſuccedit Dionyſius, ſed Pythodorus Diodoro dictus, ſeu Pythodotus, ut Dionyſio Halicarnaſſenſi [a], unde Dionyſium hunc rectè collocat Joannes Meurſius [b] inter eos quorum tempora neſciuntur. Certè illo in ævo, quo Lyciſcus Ebuli ſucceſſor fuit, facilè admittendum non fuerit, in tribu Acharnenſi nomen Gaii ſeu Caii Romanum ſic uſurpatum. Adeóque recentioris commatis videtur inſcriptio quàm ut Lyciſco illi coæva ſit cenſenda. Fortè etiam non ad Athenas ipſas aut earum attinet Archontas ſed ad Deliorum, Pariorum aut ejuſmodi aliorum. Quid itidem in priore Gaii ſaxo ſignificet *Melanephori*, nondum ſatis didici. Sed munus aliquod puto erat ad ſacra Iſidis, Serapidis, aliorum aliquot ex Ægypto maximè Deorum ſpectans. Legitur inſcriptio Græca in epiſtolis Italicis Petri Bembi [c] ad Joannem Baptiſtam Rhannuſium, ubi Theophilus Theophili F. Antiochenus dicitur Μελανηφόρος Serapidis, Iſidis, Anubidis, Harpocratis, Seleuco Andronici Rhamnuſii filio Sacerdote. Inde quidem tranſcripſiſſe ſe ait Gruterus [d], apud quem Theophilus ille dicitur ΑΝΤΙΧΕΤΕΥΣ *Anyechetem*. Quoniam, quæ habetur apud Bembum, negligentiùs etiam in aliis exhibita eſt in Grutero, è Bembo non ita obvio, ſubjuncta cum verſione, eam heic damus.

ΘΕΟΦΙΛΟΣΘΕΟΦΙΛΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΕΥΣΜΕΛΑΝΗ
ΦΟΡΟΣΤΗΝΚΟΝΙΑΣΙΙΝ
ΤΟΥΠΑΣΤΟΦΟΡΙΟΥ
ΚΑΙΤΗΝΓΡΑΦΗΝΤΩΝ
ΤΕΤΟΙΧΩΝΚΑΙΤΗΣ
ΟΡΟΦΗΣΚΑΙΤΗΝ
ΕΚΑΤΣΙΝΤΩΝΘΥΡΩΝ
ΚΑΙΤΟΥΣΠΡΟΜΟΧΘΟΥΣ
ΤΟΥΣΕΝΤΟΙΣΤΟΙΧΟΙΣ
ΚΑΙΤΑΣΕΠΑΥΤΟΙΣΣΑΝΙΔΑΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝΣΑΡΑΠΙΔΙΙΣΙΔΙ
ΑΝΟΥΒΙΔΙΑΡΠΟΚΡΑΤΕΙ
ΕΠΙΙΕΡΕΩΣΣΕΛΕΥΚΟΥ
ΤΟΥΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ
ΡΑΜΝΟΥΣΙΟΥ.

z *Diodorus Siculus Biblioth.* 16.
a *In Epiſt. ad Ammæum* pag. 123.
b *Archontib. Athen. lib.* 4. cap. 20. & *deſit illic* cap. 10.
c *Volum.* 2. pag. 55. *Venetiis* 1552.
d *Theſauro* pag. 84, 3.

Ver-

Verſio apud Bembum eſt,

Theophilus Theophili Antiochenus Melanephorus, Fani hujus tectorium parietúmque ac Tecti picturam & Hoſtiorum valvas necnon Mutilos qui in parietibus ſunt & iis impoſitas tabulas ſacravit Sarapidi, Iſidi, Anubidi, Harpocrati Sacerdote Seleuco Andronici Rhamnuſio. Gruterianam cum hac, ut cum origine, comparet qui velit. Ut è Bembo heic damus, ex ipſo poſtmodum etiam Saxo Græcè dedit Laurentius Pignorius [e]. Fanum in verſione, eſt παστοφόριον *Paſtophorium*, nomen primariæ Fani, maximè apud Ægyptios in Numinum horum delubris, partis, unde ipſum per ſynecdochen Fanum ſic dictum. Sæpius quidem legitur *Paſtophoria* in Græcis federis veteris [f], maximè pro לשכות *conclavibus* ſacris Levitarum Sacerdotúmque, ubi vulgata habet *gazophylacia* uti & Aquila; Symmachus ἐξέδρας [g]. Hieronymo thalami. Idem interdum eſt חסכן habitaculum, unde etiam ille [h], *Sochen aut tabernaculum interpretatur aut Paſtophorion, hoc eſt thalamus in quo habitat præpoſitus templi.* Syrus & Arabs pro gradibus in Ezechielis loco indicato capiunt. Sed etiam in Maccabaicis [i] Græcè & Latinè uſurpatur *Paſtophoria* pro conclavibus ejuſmodi. Ubi Syrus, pro καὶ τὰ Παστοφόρια καθῃρημένα, *& Paſtophoria* (è templo) *ſublata ſunt*; ſubſtituit [illegible] *omnia ornamenta deſtructa ſunt*; uti & poſtmodum paſtophoria interpretatur. Gallus ibi *les aſſiettes pur manger*, Lutherus der Prieſter cellen, noſtri the Prieſts chambers, & chambers, uti & Duacenſes. Paſtophoria ibi interpretatur Hugo Grotius, הלשכות *id eſt conclavia illa ad Templi latera in quibus ſervabantur veſtes Sacerdotales, inſtrumenta templi, copia aromatum & ſimilia* & ſe refert ad citata antè ex Ezekiele & Paralipomenis loca. Atque ita ſumi ſolere liquet ex Vocabulario, Catholico dicto. Etiam in Eccleſiis Chriſtianis Paſtophoria fuere. In Conſtitutionibus Apoſtolicis dictis, ubi de Eccleſiæ diſpoſitione agitur [k], ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τὰ Παστοφόρια πρὸς ἀνατολὴν, *Utrinque ſint Paſtophoria verſus Orientem.* Et de eis, videſis plura apud Durantum [l] & Joannem Voſſium [m]. Vox autem planè ex ſacris apud Paganos locorum nominibus ſumta. Heſychius παστοφόριον τὸ τὸν παστὸν φέρον, ἡ οἰκονομία, ἡ συναγωγὴ, ἡ ναὸς διαθήκης. Et Suidas, Παστοφορεῖον τὸ φέρον τὸν παστόν. Ita fanum ipſum tum quà ornabatur, tum quà Velum ei oppanſum denotabat. Claudius Salmaſius [n], *Sed & παστὸς velum ſignificat variegatum plumario opere, quod thalami vel oeci foribus prætendebatur. Inde παστοφόρια templorum atria, in quibus ejuſmodi vela prætenta eſſent, vel quòd is locus deſtinatus eſſet manſionibus τῶν παστοφόρων. Quod verius. In templo Iſidis & aliarum ſi forte Dearum, ut Deæ Syriæ & Matris Deûm certus cœtus fuit Sacratorum hominum qui παστοφόροι dicebantur, à παστῷ quod erat velum linteum variegatum thalami foribus vel Sacræ Calybæ oppandi ſolitum.* Ita ille. De Paſtis autem, Paſtophoris, ac Paſtophoriis Ægyptiis optimè Clemens Alexandrinus ubi [o] de inſigni Ægyptiorum fanorum ſplendore verba faciens, τὰ δὲ ἄδυτα χρυσοπάστοις ἐπισκιάζεται πέπλοις· ἀλλ' ἣν παρεισ-

[e] Expoſit. Menſæ Iſiacæ pag. 32.
[f] Ezechiel. 40. 17 & 38. 1 Paralip. 9. 2. & 33, 23, 12 &c.
[g] Hieronymus ad Ezechiel. cap. 40.
[h] Idem ad Ieſai. 22, 15.
[i] Lib. 1. cap. 4. 38. & 57.
[k] Lib. 2. cap. 57.
[l] De Ritibus Eccleſiæ lib. 1. cap. 16. §. 8.
[m] De Vitiis Sermonis lib. 3. cap. 33.
[n] In Plinianis pag. 1217.
[o] Pædagogi lib. 3.

ἔλθῃς τὸ βάθος τοῦ περιβόλου, σπεύδων ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ κρείττονος, ζητήσεις τὸ ἄγαλμα τὸ ἔνοικον τοῦ νεώ. Παστοφόρος δὲ ἤ τις ἄλλος τῶν ἱεροποιούντων περὶ τὸ τέμενος σεμνὸν δεδορκὼς, παιᾶνα τῇ Αἰγυπτίων ᾄδων γλώσσῃ, ὀλίγον ἐπαναστείλας τοῦ καταπετάσματος, ὡς δείξων τὸν Θεὸν, πλατὺν ἡμῖν ἐνδίδωσι γέλωτα τοῦ σεβάσματος. Paſtophori ſcilicet, ſignantiùs ſic dicti, aut ſacrificulorum alii, levato παςῷ ſeu *velo* quo Numen Ægyptium tegebatur, illud advenis oſtendebat. Hinc & Paſtophorii & Paſtophori in Ægypto nomen. Et de Paſtophororum doctrina in re medica ſingulari ſeu Hermetica, Clemens etiam alibi [p]. Et, *cœtum Paſtophororum, quod Sacroſancti collegii nomen eſt*, memorat in ſacris Iſiacis Apuleius [q]. Deos autem invicem ſociales fuiſſe illos ſimul in marmore memoratos ſcimus ex Ovidio [r], aliis. Sed rarum ſatis eſt vocabulum *Melanephorus*, neque ullibi extra inſcriptiones haſce mihi obſervatum. Officium Melanephororum circa ſacra verſatum eſſe, non dubitandum. Sonat vox quaſi *Nigrigeruli*. Et in pompis ſacris, Numinum ornamentis geſtandis præſtitutos fuiſſe indéque denominatos miniſtros, facile concedendum. Sic Hierophori, Thyrſophori, id genus alii. In Iſidis autem ornamentis erat, *quæ longè longéque* (ut Apuleius [s]) *etiam meum confutabat obtutum, Palla nigerrima, ſpendeſcens, atro nitore, quæ circumcirca remeans &c.* Unde Laurentius Pignorius in Iſiacis [t], *Et quidem in Tabula univerſa nigror hic maximè conſpicitur argento fere ſemper diſcretus, qua mente Apuleius eidem* (Iſidi) *prætextam diſcolorem, & Pallam nigerrimam adſignavit.* Hinc eliciendum, quid Melanophorus, me docuit, ut compluria ſolet, vir præſtantiſſimus Gerardus Langbainius, Collegii, apud Oxonienſes, Reginalis Præſes. Scilicet Theophilum heic fuiſſe ex Melanephororum ſodalitio, cujus munus erat *pallam* illam *nigerrimam* geſtandi. Quò proculdubiò ſpectat illud Plutarchi [u] de Iſide; eam pro Luna ſumi, & cornua imaginis ejus pro illuminationibus falcatis; τοῖς δὲ μελανοστόλοις ἐμφαίνουσι τὰς κρύψεις καὶ τοὺς περισκιασμοὺς ἐν οἷς διώκει πόθῳ τὸν Ἥλιον *nigris autem veſtibus occultationes ejus & obumbrationes deſignant, quibus ſolem deſiderans ſectatur.* Quod ad Peregrinorum autem Jus forenſe ſpectat; in veteri item Roma, quamdiu unicus erat Prætor, is tam Peregrinorum quam Civium cauſas (uti ante Prætorem creatum Conſules) ſed juxta jura iſtorum diverſa cognoſcebat aut Judices dabat. Cum verò primò bini creati ſunt, ſub annum ab urbe condita DX [x], alter eorum factus eſt Peregrinus (ſic enim nuncupabant Prætorem qui Peregrinorum cauſas ſeorſim cognoſcebat) alter Urbanus. Atque ut hic, juxta jura Civilia, de Civibus decrevit, ita ille juxta jura Gentium de Peregrinis. Pomponius in Enchiridio [y], *poſt aliquot deinde annos, non ſufficiente eo Prætore* (Urbano ſcilicet ſeu unico antè creato) *quòd multa turba etiam Peregrinorum in Civitatem veniret creatus eſt & alius Prætor qui Peregrinus appellatus eſt ab eo quòd plerunque inter Peregrinos jus* ... *dice-*

p Stromat. 6.
q Mileſiarum lib. 11.
r Metamorph. 9.
s Mileſ. 11.
t Pag. 10.
u Lib. de Iſide & Oſiride.
x Florus in Epit. Livii Dec. 2. lib. 9.
y L. 2. §. 29. D. tit. de Origine Juris. vide D D. ibid. & Feneſtellam de Magiſtrat. lib. 2 cap. 19.

Lipſ. ad Taciti Annal. 1. §. 77. & Alexand. ab Alexand. Gen. Dierum lib. 2. cap. 15. Roſſin. lib. 7. cap. 11. Valentinum Forſter. Hiſt. Juris Romani lib. 1. cap. de Prætorum edictis. Aymar. Rivall. Hiſt. Juris Civilis lib. 3. Marquard. Freher. Parerg. 2. cap. 17. Georg. Eberlin. de Orig. Juris cap. 23. §. 12.

dicebat. Scilicet inter Peregrinos plerunque agentes & excipientes, uti etiam aliàs inter Cives & Peregrinos, ubi juxta jura Peregrinitatis actionibus locus. Theophilus item anteceſſor [z], Prætorum alium dictum eſſe ait Οὐρβανὸν *civilem*, *alium* περεγρῖνον, quoniam jura dicebat, τοῖς ξένοις τε καὶ ἐπήλυσι, *peregrinis & advenis.* De ſortitione Prætorum Urbanorum, Peregrinorum, Provincialium frequens apud Livium, Dionem, Appianum alibíque mentio. Peregrinum item Minorem aut ſecundarium appellatum, uti Urbanum Majorem notavit Cælius Rhodiginus [*], aliíque. Prætor hic Peregrinus ut in hiſtoriis [†] obitèr, ita & in legibus vetuſtis & Inſcriptionibus occurrit. In legis Serviliæ fragmentis adeo variatim [a] editis nuncupatur PR. QUEI INTER PEREGRINOS IOUS DEICET, ubi de munere ejus ſingulari vide Sigonium. Marmor autem vetus Romæ, Priſcum Licinium pro Prætorem, ſub Adriano Auguſto, Britanniæ noſtræ, aliiſque dignitatibus cumulatiſſimum, exhibet, inter reliquas, nomine PR. (prætoris) INTER CIVES ET PEREGRINOS [c], qua nominis formulâ, ut ſolenni, ſæpius apud Livium [d] memoratur ille Peregrinus Prætor. Et Tacito [e] dicitur *Cui juriſdictio inter Cives & Peregrinos evenit.* Auximi item in agro Piceno viſitur inſcriptio Caio Oppio [f], cujus inter honores memoratur PR. PEREGR. quæ ad Adriani tempora palàm ſpectat. Quidam etiam cujus nomen ævi injuria obliteravit PRÆTOR PEREGRINUS nuncupatur in marmore vetere ſub Antonino Pio [g] Auguſto ſeu proximo Adriani ſucceſſore. Quinetiam memoratur in Pandectis liber trigeſimus Antiſtii Labeonis [h] celeberrimi ſub Octavio Auguſto juriſconſulti *Prætoris Peregrini* ſeu ad edictum Prætoris ejuſmodi, ut ipſius aliorúmque, ad edicta Prætorum Urbanorum, ibidem alii. Poſtrema autem, quantum video, quod obiter adnotare liceat, in monimentis Romanorum Prætoris Peregrini, ipſius muneri coæva, mentio ſic reperitur ſub Antonino Pio. Certè poſt eum uſus eſſe quibat præturæ peregrinæ vix ullus, ſaltem exiguus, nec qualis in ſeculis antecedentibus, ſi nempe is autor fuerit Conſtitutionis ab Ulpiano memoratæ de civitate Romana cunctis in Orbe Romano donanda. Ulpianus lib. XXII. ad edictum [i], *In Orbe Romano qui ſunt, ex conſtitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti ſunt.* Legebatur olim ab Accurſiis, Bartolis, Baldis, *In Urbe Roma qui ſunt* [k], nec aliter antequam è Pandectis Florentinis locus eſt emendatus & lectio illa, *In Orbe Romano* inde reſtituta. Sed etiam editiones aliquot ſplendidiores *In Urbe Roma* retinent, tametſi è Pandectis illis emendatas eſſe obtendant editores. Cum autem Orbis Romanus tam τὴν οἰκουμένην ſeu homines univerſos, quàm Imperii Romani ſubditos incoláſve ſubinde [l], ſed nimis adulatoriè, ſignificet, ſentiendum eſt uti & docet ipſe Juſtinianus [m] non priori ſed poſteriori ſenſu verba heic accipienda adeò ut inde Peregrinitatis jura ad eos qui Romæ Peregrini ejuſmodi eſſent ſingularia ante ſpectantia haud diutiùs manerent, ſed in Civilia, ut ipſi Peregrini in Cives, converterentur, unde & Prætoris Peregrini uſus ut haud parùm minueretur, fieri nequibat. Rutilius [n] de Roma ipſa, *Urbem feciſti quod prius Orbis erat.*

z *Inſtitut. tit. de Jure Nat. §. 7. ἐυρήκαμεν.*
* *Antiq. lect. 12. cap. 8.*
† *Videſis Petr. Tholoſanum ſyntag. Juris Univerſi lib. 47. cap. 30. §. 7. & 8.*
a *A Fulvio Urſino; 8. Sigonio de Iudiciis lib. 2. cap. 27. Lipſio in Auctario pag. 10. Grutero Inſcript. pag. 506.*
b *Guil. Camden. Brit. pag. 46.*
c *Smetius pag. 66. 1. Gruter. in Theſauro pag. 491. 1.*
d *Lib. 33, 39, 42, 45. & videſis Io. Coraſium ad tit. De Origine Iuris l. 2. §. poſt aliquot.*
e *Annal. 1.*
f *Smetius pag. 97. 13. Gruter. p. 446. 4.*
g *Gruter. pag. 399. 6.*
h *L. 9. D. tit. de Dolo malo § Et ſi ſervum.*
i *L. 9. D. tit. de ſtatu Hominum.*
k *Videſis Alciat. Diſpunct. lib. 2. cap. 21.*
l *Videſis Claud. Salmaſ. ad Trebell. Pollionem pag. 306.*
m *In Novell. 78. cap. 5.*
n *Itinerar. lib. 1.*

Gloſſæ Juris veteris explicant Περεγρίνους per ἔξωθεν τῆς Ῥώμης οἰκοῦντας. *Λατῖνοι γὰρ τὴν Ῥώμην οἰκοῦντες, extra Romam* (quod de territorio ſeu Orbe Romano, non urbe ipſa, capiendum) *degentes. In Roma enim qui degunt ſeu domicilia habent, Latini dicti.* Et planè quo plures etiam à principibus anterioribus civitates civitate Romana donatæ, eo magis magiſque deminutam Prætoris Peregrini jurisdictionem nemo non videt. Conſtitutionem autem illam univerſos in Orbe Romano ingenuos ſeu conditionis planè liberæ complexam eſſe, concedi ſolet, nec ſervos aut qui ex jure libertinitatis [o] ſingulari nondum jus Quiritium aſſecuti eſſent. Sed ii licet cives non eſſent, inter peregrinos tamen neutiquam cenſebantur. Illam indubitanter Antonino Pio tribuunt viri doctiſſimi aliquot ad locum illum ſcribentes uti etiam alii [p] alibi. Alii obiter rem tractant ut ex Antonini conſtitutione pendentem, nec interim ſive huic Antonino ſive reliquorum alicui expreſſim tribuentes. Qui vero ſic Pium heic intelligunt autorem habent maximum, Juſtinianum ipſum qui disertè conſtitutionem hanc illi tribuit [q], ubi & Pii cognomen ſibi ab illo ſimul petit. Nec quidem videtur mihi recepta diu ante eum ſeu Chryſoſtomi ævo ſententia diſſona. Pater enim ille ſanctus de Paulo Apoſtolo [r] Romani civis nomine ſe apud Centurionem defendente agens, *neque enim*, inquit [ſ], cunctis *is tunc honor* aut *dignitas*, ἀπὸ γὰρ Ἀδριανοῦ φασι, πάντας Ῥωμαίους ὀνομάζεσθαι. Τὸ δὲ παλαιὸν οὐχ οὕτως ἦν, *Ab Adriano enim ferunt*, ſeu *recipitur*, *univerſos Romanos denominari*, ſeu *Civium Romanorum in numero haberi. Antiquitùs autem* ſeu Pauli tempore, *ſe res haud ita habuit.* Ubi *Ab Adriano* non intelligo cum viris aliquibus doctiſſimis quaſi Adrianum omninò autorem eſſe conſtitutionis alicujus de civitate ſic univerſim communicanda inde à Chryſoſtomo innueretur (licet eum *Latium multis civitatibus dediſſe* ſciamus ex Spartiano) ſed adverbium ἀπὸ *ab* idem ibi denotare quod *Poſt*; poſt ſcilicet Adrianum ſeu ſub Cæſaribus poſt Adrianum imperantibus communicatum fuiſſe civis Romani nomen univerſis in Orbe Romano. Atque hoc ſane benè quadrat cum eo quod eſt, Antoninum Pium Adriani ſucceſſorem proximum autorem conſtitutionis illius fuiſſe. At verò ſunt itidem viri eruditiſſimi, qui admitti nolint Pium heic intelligi. Certe apud Aurelium Victorem [t] legitur ſub Marco Aurelio Antonino Philoſopho, Pii ſucceſſore proximo, *civitatem cunctis promiſcuè datam.* Sed etiam Antonino hoc recentiorem faciunt illi conſtitutionem jam dictam eámque tribui volunt [u] aut Antonino Baſſiano Caracallæ dicto, D. Severi filio, qui cœpit imperare ſub annum à morte Antonini Pii quinquageſimum, aut Heliogabalo illum ſequenti qui Antoninus etiam dictus. Argumenta maximè ſumunt ex eo quod etiam poſt Antoninum Pium & ab Caracalla ipſo civitates, municipia, & coloniæ non paucæ factæ ſint juris Italici quod ſcimus ex Ulpiano, Paulo [x], aliis ſub Caracallæ ipſius tempora florentibus. Et quorſum, inquiunt, Jus Italicum ſic datum ſi ii, quibus datum eſt, antè fruerentur jure Romanæ Civitatis ſeu Quiritium quod Jure Italico majus eſt? Adjiciunt etiam ſub Antonino Philoſopho diſtinctionem in Gallis apertam à Præſide fieri inter Civem Romanum & qui

o *Caius Inſtit. tit.* 1. & 6. *Ulpian de Reg. tit. de Libertis Inſt.* & *D. tit. de libertinis.*

p *Barnab. Briſſon. de Verb. ſignific. in Antonius Aug. I. Savaro ad Sidonii Apollinaris lib.* 1. *epiſt.* 6. *ibidem Iacobus Sirmondus.*

q *Novell.* 78. *cap.* 5.

r *Act.* 22. 25.

ſ *Homil.* 48. *in Acta.*

t *In Cæſaribus cap* 16.

u *Matth. Weſenbech. in Paratit. tit. de ſtatu Hominum* & *tit. de Cenſibus, alii ibid. Samuel Petitus Ad legg. Attic. lib.* 2. *tit.* 2. *pag.* 136. *Alii ad l.* 17. *D. tit. de ſtatu Hominum.*

x *L.* 6. & 8. *D. tit. de Cenſibus.* & *vide Ulpian. de Regulis, tit. de Latinis.*

& qui Cives non eſſent, atque juxta illam diſtinctionem pœnas diverſas ab eo irrogatas martyribus aliquot ut legitur apud Euſebium[y]; quaſi diſtinctio illa fuiſſet inter Cives & Peregrinos in Orbe Romano domicilia habentes. Adeóque exiſtimant aliqui ſententiam hanc amplexantes, Ulpianum illud de Antonino, velut Principe ſub quo ſcripſit ipſe, ſeu Caracalla, in libris ad edictum ſcripſiſſe poſtquam de Cenſibus ſeu Jure Italico ſcripta ſua ediderat; quaſi poſt hæc edita, conſtitutionem illam de civitate univerſis donanda promulgaverat Antoninus ille ſeu Caracalla. Sed verò in illo ex Euſebio adducto, nihil comparet de peregrinitate in liberæ conditionis hominibus, qui Orbis Romani incolæ, ſed tantum diſcrimen inter Cives Romanos & non Cives, quo nomine non ſolùm Peregrini reverà & barbari, id eſt territorii Romani non incolæ, veniebant, ſed itidem ſervi & libertinitatis tantum jure utentes. Adeóque tam hi quàm illi tunc in Galliis eſſe potuere nec ibi pro Civibus haberi. Unde profectò nulla in ratione inde petita heic vis. Quantum autem ad illud de Jure Italico poſt Antoninum Pium ſic dato (de cujus ſenſu præ aliis ad titulos citatos obviis, conſulas Cuiacium[z]) ſanè ſi exinde argumentum hac de re ſumendum, non video cur non pariter ſequeretur ne quidem annis CCXX ab Antonino Pio ſeu CLX etiam poſt Caracallam, civitatem Romani Orbis incolis univerſim ſic datam eſſe. Nam habetur expreſſim in Codice Theodoſiano[a] edictum Valentiniani, Valentis, & Gratiani Auguſtorum ad Clearchum Præfectum Urbis Conſtantinopolitanæ (quod temporibus jam deſignatis reſpondet) ubi *Italici juris auxilium arbitra æquitate* Conſtantinopolitanis *renovatur* & conceditur *publicis ut actibus intimetur, & inciſa tabulis debita ſolennitate permaneat.* Heic planè Juris Italici tunc Conſtantinopolis particeps, ut civitates itidem ac municipia etiam tunc alia. Certè variatim eſt intellecta Conſtitutio illa, à quocunque facta fuerit. Sed demum ejuſmodi nacta eſt effectum, ut rectè eam ſuſpiciens dixerit Sidonius Apollinaris[b] de Roma, *unicam eam eſſe totius Orbis civitatem in qua ſoli barbari* (id eſt Orbis Romani non incolæ) *& ſervi peregrinantur.* Quod tamen ſic & verè ſatis dictum (ſive Civitatis ipſius aut Quiritum, ſive Libertinitatis, ſive Latinitatis Peregrinitatíſve jura aut jus ipſum Italicum ſpectes) ita temperandum eſt ut conſiſtere admittantur quæ ex veſtigiis hanc circa rem apud veteres juridicis, conſtitutione Antoniniana ipſa cujus verba non aliter habemus atque ſic breviuſcule memoratur obiter Ulpiano, recentioribus neceſſariò ſint eliciendа diſcendáque. Conſulas ſi placet ſcriptores ea de re obvios ad citatum in Digeſtis ex Ulpiano locum & ad illud Modeſtini[c] *Roma communis patria eſt*, uti etiam alios[d] qui diverſimode conſtitutionem illam interpretantes, ea interdum inde conſequi volunt quæ planè momenti ſint in civili doctrina graviſſimi & cum primis animadvertenda. Inſcriptione autem illa in Theophraſti Acharnenſis, Peregrinorum Præſidis, honorem apud Delios concepta (quam ſuprà attulimus) conſtitutione illam Antonini de orbe Romano civitate donato, puto, antiquior eſt. Nam poſteà ejuſmodi Romanorum, Athenienſium, Deliorum, ad jus Civitatis diſtinguendum, diſcrimen haud videtur uſurpatum. Sed verò in ſeculis recentioribus ſimi-

[y] *Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 5. cap. 1. & apud Baronium Tom. 2. ann. 179. §. 17. & 18.*

[z] *Obſervat. 10. cap. 39.*

[a] *Lib. 14. tit. 13.*

[b] *Lib. 1. Epiſt. 6.*

[c] *L. 33. D. tit. ad Municipalem.*

[d] *Alciat. Diſpunct. lib. 2. cap. 21. Mynſinger. ad Inſtit. tit. de Patria Poteſtate §. jus autem, Hugo Grotius de Iure belli ac Pacis lib. 2. cap. 19. §. 11. Bodin. de Repub. 1. cap. 6. J. Savaro & Jacob. Sirmondus ad Sidon. Apollinar. in lib. 1. epiſt. 6. Fr. Iuret. ad Symmachum lib. 5. epiſt. 92. & ſpec. Barthius ad Rutil. Itinerar. lib. 1. Zoannettus de Imperio Romano §. 105. &c.*

ſimile quid præfectis illis ſeu Judicibus Peregrinitatis ſubinde repertum. Id genus ſatis erant apud Anglos noſtros circa annos abhinc trecentos *Juſtitiarii* (ſeorſim) *ad Cuſtodiam Judæorum aſſignati.* Scilicet heic complures eorum per urbes noſtras ſparſi ita gubernabantur, ut jure non omninò civibus Anglicanis cum illis communi, ſed ipſis peculiari regerentur, uti etiam qui commerciis eorum Angli aliúve immiſcerentur. Etiam Mercatoribus exteris ſeu Peregrinis domeſticiſque, eò quòd cum illis hi commiſceri ſolebant, jura fuere ſingularia, quæ olim in Cancellaria, velut Peregrinorum aliorúmque Mercatorum omnium Tribunalis ordinarii ſummi perſonam ſæpiùs ſuſtinente, atque in conſiſtoriis aliquot è re natâ inde, parili nomine, variatim ſolitis delegari, velut jura per ſe, Gentium ac Naturæ, apud nos in uſu [x], lex Mercatoria, **ley Merchant**, & **ley de Nature** in libris noſtris juridicis dicta. In quantum autem maritimæ eorum cauſæ fuerint, inolevit tandem ut ad Curiam Marinam ſeu Admiralitatis, jure itidem ſingulari ejuſmodi ſpectarent, quemadmodum olim interdum ad Auditores hinc inde deputatos, qui judicii ordinarii formulas non ſequentes, Peregrinorum invicem cauſas ex æquo & bono tantùm dirimerent. Inter libellos ſupplices [y] Parlamenti anni Edwardi, apud nos, Regis ſecundi, habetur ſchedula cui titulus *Articuli ad formam Querelarum faciendam*, ortarum nempe inter Anglos, Gallóſque circa ſpolia maritima atque alia ejuſmodi evenire ſolita. Recenſitis tunc compluribus inquirendi articulis ſubjungitur, *Quia Auditores hinc inde deputati ſecundum ſolitum ordinem judiciorum non procedunt in præmiſſis, nec Jura localia unius vel alterius regni imitantur, ſed ſecundùm quandam æquitatem ſinceram & modos inter ipſos concordatos viam ſummarii proceſſus tenent, eo quòd hujuſmodi negotia ſunt inter duo Regna, ne inter ea, ſicut alias ex defectu celeris juſtitiæ diſcordiæ emergerent generales, alia ſunt inquirenda, quæ propter hujuſmodi ordinationum diverſitatem & factorum infinitatem exprimi non poſſunt nec per aliquem excogitari ſine examinatione & notitia totius Regiſtri, cuilibet actioni ſecundum ſui naturam ordinatio competens opponatur.* Sed hæc forſan nimis extra callem videantur, in quem redimus.

x *Regiſt. Original. fol. 136, 1. Fitzherb. Nat. Brev. fol. 117. D. & vide 3. Edwardi 3. fol. 72. placito 26. 5 Ed. 3. fol. 182. plac. 39. 13. Edw. 4. fol. 9, 2.*

y *In arce Londinenſi.*

IV. Inter jura Peregrinis apud Ebræos ſeu Proſelytis Domicilii, ubi ſui ſcilicet juris eſſent Ebræi ipſi, eorúmque regimini propria, adeóque in Præfecturis illis quibus ſuberant per ſe iſti juridicis, juxta quæ ſuperius heic alibique ea de re diximus, exercenda, Illud de ſingularibus Gentium aliquot, quantum ad Judaiſmum, & diſcrepantibus invicem juribus hactenus prætermiſſum aut non ſatis explicatum, obſervatu eſt heic forſan non indignum, velut id quod ad Præfecturarum illarum Peregrinarum juriſdictionis partem ſingularem eámque, circa Sacra Proſelytorum Domicilii ex Gentibus illis ſingularia, præſtandam attineret. Pari jure utebantur omnes, ſcilicet Noachidarum, Proſelyti Domicilii ſeu Peregrini ſimpliciter ita dicti, quà tales. Sed fuere ex Gentibus ſeu Peregrinis ejuſmodi, quorum ſtatus & jura, etiam citra Judaiſmum rece-

receptum, erant diverſimodè ſingularia. Scimus nempè ex Sacra hiſtoria, Circumciſionem generatim primò imperatam eſſe Abrahæ[e] ſuíſque maſculis & pariter poſteris, atque ex illo ejúſque poſteris plurimas gentes ortas præter Iſraelitas ſeu Jacobi progeniem, quæ ſola Ebræorum nomine venire ſolet; ut ex Iſmaële, filiis Keturæ, Eſau. Magiſtri magni heic negant ad alios Abrahæ poſteros quam ex Jacobo oriundos, Circumciſionem ſimul cum divini Federis benedictionibus ſpectaſſe, exceptâ ſolùm Keturæ progenie. Inde Maimonides[f]; המילה נצטווה בה אברהם וזרעו בלבד שנאמר אתה וזרעך אחריך יצא זרעו של ישמעאל שנ״ כי ביצחק יקרא לך זרע ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה והם מחויבין במילה

Imperata eſt Abrahæ & ſemini ſuo ſolùm Circumciſio, juxta quod ſcriptum eſt[g], *te & ſemen tuum poſt te. Excipitur autem Iſmael quoniam de Iſaac ſcriptum eſt*[h] *in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Et excipitur Eſau. Nam Iſaac ait*[i] *ad Iacob, & det benedictionem Abrahæ tibi & ſemini tuo, adeò ut in univerſum, ſemen Abrahæ tantùm diſciplinam ejus viámque rectam amplexans obligatum fuerit ad Circumciſionem.* Subjungit verò tunc de filiis ſeu poſteris maſculis Keturæ; אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבאו אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה והואיל ונתערבו היום בני ישראל בבני קטורה ותחייבו הכל במילה בשמיני ואין נהרגין עליה

Dicunt ſapientes, filios Keturæ, qui fuerint ex ſemine Abrahæ poſt Iſmaelem & Iſaac, obligari ad circumciſionem, ſeu *juris circumciſionis fuiſſe participes. Et cum filii Iſrael hodie* (ſeu in poſterum) *commixti ſint cum filiis Keturæ, omnes ſimul* (tam hi quàm illi) *ad circumciſionem obligantur quæ die Natalium octavo præſtanda. Sed verò morte non plectendi*, ob prætermiſſum ritum illum; cum ſcilicet ultimum ſupplicium Gentibus ſeu non Iſraelitis utcunque reis irrogari plerunque deberet ex Jure apud Ebræos, in præfecturis, de quibus loquimur, uſitato; quod Gentium Intervenientis pars erat. Pœna igitur alia erat ex jure eodem Interveniente moribúſque circa eam rem receptis. De filiis hiſce Keturæ expreſſior eſt in ſermone ſacro[k] mentio. Et magiſtrorum quidem plerique (aliis nunc reclamantibus, nunc dubitantibus) Keturam heic non aliam volunt fuiſſe ab ipſa Hagar. Certè אשה vocatur in Geneſi quod tam *fœminam* quàm *uxorem* ſignificat, ſed פלגש in Paralipomenis id eſt *concubina* qualis Hagar erat. Et paraphraſis Hierofolymitana, היא הוה הגר דהות אסירא ליה מן שירויה *Ea fuit Hagar quæ ei anteà ligata erat.* Altera autem Jonathani tributa, quaſi etiam nomen Keturæ ab ligatione illa ortum fuiſſet, מן שירויא היא הגר דקטירה ליה *Hæc fuit Hagar* quæ ſic dicta *eo quod ligata erat ei.* Ubi Keturæ nomen, quaſi àppellativum à קטר *Keter, ligare*, deducitur, id eſt ut *ligare* denotatur in *occludere* ſeu *tuto ſervare.* A tempore enim quo ejecta eſt[l] Hagar, eam ita ſe occluſiſſe aiunt, ut conſortii virilis particeps eſſe nolit antequam ab Abraha ſic revocata eſſet. Alia habent heic commenta. Et Jarchius, זו הגר ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם

Ipſa Hagar erat, quæ dicta Keturah, quoniam opera ejus pulchra erant

e Geneſ. 17. 9.

f Tract. Melakim Wemalchemothihem, cap. 10.

g Geneſ. 17. 10.

h Ibid. 21. 12. & vide Epiſt. ad Rom. 9. 7.

i Geneſ. 28. 4.

k Geneſ. 25. 1. & 1. Paralip. 1. 32. & deinde Ceſeph Miſna ad Maimonidis tit. Melakim Wemalchem, cap. 10. §. 8.

l Geneſ. 21. 10.

ut τῆς *Ketoreth*, id eſt *ſuffitûs* (unde quaſi *thurificatam* ab Ebræis dictam ait Lyranus) *& quia occluſit oſtium ita ut viro nulli conſociaretur poſtquam ab Abraha ſeparata erat.* Quæcunque autem ea fuerit, ex ipſius prole amplam numeroſámque fuiſſe Gentium propaginem liquet. Compluria ex ea ראשי אמים *Capita* ſeu *Principes Gentium* recenſentur à Moſe; Zimran, Jokshan, Medan, Midian, Ishbak & Shuah; ut Keturæ nati. Nepotes verò ex Jokshan, Sheba & Dedan, atque ex Dedan, Ashurim, Letushim & Leummim. Ex Midian, Epha & Epher, aliíque. Atque huc ſpectat ſingularis ille Cleodemi Prophetæ (qui & Malchus dictus) apud Alexandrum Polyhiſtorem, ut ab Joſepho [m] & Euſebio [n] citatur hic locus, ubi ex hiſce Aſſyrios ſimul & Afros, gentes ampliſſimas, deducit. Contexuit nempe Cleodemus ille, τὰ περὶ Ἰουδαίων *Res Judaicas* καθὼς καὶ Μωϋσῆς ἱστόρησε, *ſecundum ea quæ Moſes narraverat*, & ex Ketura Abrahæ, inquit, ἐγένοντο παῖδες ἱκανοὶ *nati ſunt liberi non pauci.* Atque ex eis tres nominatim recenſens, Ἀφέραν, Σουρείμ, Ἰάφραν (ut apud Joſephum legitur) ſeu Ἀφὲρ, Ἀσοὺρ, Ἀφρὰν (ut apud Euſebium) ἀπὸ Σουρεὶμ ait ſeu Ἀσοὺρ μὲν τὴν Ἀσσυρίαν κεκλῆσθαι, ἀπὸ δὲ τῶν δύο Ἀφρᾶ τε καὶ Ἰάφερου (ſeu καὶ Ἀφὲρ) πόλιν τε Ἄφραν καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὰ ὀνομασθῆναι, *à Surim*, ſeu *Aſur* (אשורים Moſi) *Aſſyriam nuncupatam eſſe, & à duobus illis Aphra & Apher* (עפר *Epher* expreſſim habetur in ſacro Sermone, quod in codice Samaritano tam MS. quàm impreſſo legitur אפר; & forte ex *Epha* altero illo in ſacro Sermone Midianita factus eſt Cleodemo heic *Afra*; & habent quidem ibi Græci Γεφὰρ καὶ Ἀφείρ) *urbem Afram & regionem Africam denominatam.* Tralatitium autem eſt nepotes inter liberos, ut heic, recenſeri. Res Herculis in Libya aliquot cum hiſce miſcet Cleodemus. Sed ita Aſſyrii & Afri inter poſteros Keturæ. Sabæos item ſeu Homeritas Arabiæque Magnæ & Felicis incolas ex ejuſdem poſteris fuiſſe ſcribit Philoſtorgius [o], eóſque circumcidi die octavo tametſi Soli & Lunæ & Diis aliis patriis ſacrificarent. Quamplures apud populos alios Judaicum Circumciſionis ritum ſive die octavo, ſive anno decimo tertio, ad Iſmaelis exemplum, ſive alitèr eſſe repertum, notiſſimum eſt ex Herodoto [p], Strabone [q], Diodoro [r], Joſepho [ſ], Philone [t], Epiphanio [u], Ambroſio [x], Hieronymo [y], aliis, qua de re etiam, præ aliis, conſulas Virum ſummum Hugonem Grotium [z]. Adde doctiſſimum Edwardum Pocockium [a] ad Gregorium Abulfaraium de Arabum moribus. Ægyptii ita, Æthiopes, Colchi, Arabes, Aſſyrii, Edomitæ, Midianitæ, alii, aut ut Edomi ſeu Eſaui aut ut Iſmaelis, aut ut Keturæ poſteri, ſuam habuere circumciſionem velut ab præcepto ea de re Abrahæ dato obſervatóque derivatam, licet aiat quidem Epiphanius, τούτων οἱ πλείους οὐ διὰ νόμον, τοῦτο ποιοῦσιν ἀλλὰ ἀλόγῳ τινὶ συνηθείᾳ, *Horum plerique non aliqua lege ſed conſuetudine quadam citra rationem, eam obſervant.* Juxta igitur jam è Maimonide, de obligatione aliarum gentium ad Circumciſionem, citatum, poſteri ſolum Keturæ, qui planè, ut etiam ex nominibus eorum perſpicere eſt, fuere ampliſſimi, ad eam obligabantur; reliquos obligatione ejuſmodi, juxta ſententiam ab eo traditam, neutiquam complectente;

m *Lib.* 1. *cap.* 16.
n *Præparat. Evangelic. lib.* 9. *cap.* 20.
o *Hiſt. Eccleſ. lib.* 3. § 4.
p *In Euterpe cap.* 36. & 104.
q *Lib.* 16.
r *Biblioth.* 1.
ſ *Lib.* 1. *cap.* 13. & *lib.* 8. *cap.* 10.
t *Lib. de Circumciſione.*
u *Hæreſ.* 30. *ſeu in Ebionæis.* §. 30.
x *Annot. in Exod.* 12. *ad Conſtantium.*
y *In Hieremiam cap.* 9. *ut alii ibi.*
z *In notis ad lib.* 1. *de Veritate Relig. Chriſtianæ.*
a *Pag.* 319.

te; utcunque itidem ipſi apud ſe obſervarent. Cum igitur ex Gentibus ſeu Proſelytis domicilii, alii ſic eſſent ad circumciſionem Judaicam obligati, alii verò non, nec permiſerint, ut alibi oſtenſum eſt, Judæi gentilium ſeu proſelytorum ejuſmodi quemquam ritu aliquo Judaico, antequam in proſelytiſmum Juſtitiæ tranſiret, pro libitu in terra ſancta uti, neceſſariò inde ſequitur ad Præfecturam quam diximus, apud eos Peregrinam ſeu Proſelytorum Domicilii forum attinuiſſe tum de Proſelytorum ejuſmodi ſeu planè Peregrinorum è Keturæ poſteris oriündorum tum de aliorum quos lege ea non obligari vellent utcunque ex Abraha ortos, Circumciſione legitime cognoſcere, adeóque hos utpote in fedus ſacrum, non, ex natalibus, admittendos Circumciſione in terra ſancta ut ſibi arbitraria arcere, illos, ut obligatos, ad eadem cogere. Quacum ni fallor conjunctus erat Baptiſmus (de quo egimus libro primo) & quicquid integrum faceret Proſelytum juſtitiæ [b]. Neque enim Iſraelitarum ſeu Jacobi poſterorum baptiſmus illis prodeſſe potuit. Nec circumciſionis ſuæ effectu ſine ejuſmodi Baptiſmo, juxta Magiſtrorum ſcita, frui illi omninò quivere. Unde itidem juxta diſciplinam Talmudicam, ſtatuendum videtur, ſexum ſequiorem è Gentibus ad Circumciſionem in territorio Iſraelitico ſic obligatis, paritèr ad Baptiſmum, quo ſolo ſexus ille in Judaiſmum recipiendus erat, obligatum. Huc ſpectat illud viri ſummi de Jure Circumciſionis ad exteros aliquos attinente, eóſque quos Talmudici, quantum video, haud ad ritum illum obligari velint. De legis Moſaicæ & de circumciſionis obligatione verba faciens, *Hoc tantum*, inquit [c], *intereſt, quod lege Moſis, Iſraelitæ ſoli tenebantur, circumciſionis autem lege tota Abrahami poſteritas; unde Idumæos à Judæis coactos Circumciſionem ſuſcipere in hiſtoriis Hebræorum & Græcorum legimus. Quare qui populi extra Iſraelitas circumciſi ſunt (ſunt autem complures quorum Herodotus, Strabo, Philo, Juſtinus, Origenes, Clemens Alexandrinus, Epiphanius, Hieronymus, meminerunt) eos credibile eſt, ab Iſmaele aut ab Eſauo, aut ex Cethuræ poſteris veniſſe.* De Idumæis certè ad Circumciſionem ab Hyrcano coactis expreſſim Joſephus [d] & Ptolemæus apud Ammonium [e], aliíque. Atque eadem de re ſanè pauló ampliùs Arabica Maccabaicorum [f] ubi legitur de Hyrcano, وسار الي بلد ادوم وهي جبال السراة واستامنوا اليه فوافقهم علي ان يختتنوا ويدخلوا في دين التوره وانهم اجابوه الي ذلك واختتنوا وتهودوا وثبتوا لذلك الي ان خرب البيت الثاني *Et profectus eſt in regionem Edom, quæ eſt ex adverſo Sarah, & ſeſe illi dederunt, conventúmque eſt ut circumciderentur & ingrederentur* ſeu *in ſe ſuſciperent religionem legis* Moſaicæ. *Atque huc adacti circumciſi ſunt & Judæi facti & in hujuſmodi manſerunt conditione uſque ad excidium Templi ſecundi.* Ita à victore factum eſt, velut id ad quod, juxta diſciplinam Judaicam, obligarentur Idumæi, quia è poſteris Abrahæ, unde pro Judæis, licet non originariis poſtmodum cenſiti, Præfecturis Judæorum ipſorum, ſeu ad regimen juxta leges

 Mo-

b *Vide ſis Epiſt. ad Galat.* 5. 3.

c *Hugo Grotius de Jure Belli ac Pacis lib.* 1. *cap.* 1. §. 16. *& vide eum ad Huetenium cap.* 9. 27. *& Annotata ad de Veritate Chriſtianæ Relig. lib.* 1.

d *Origin. lib.* 13. *cap.* 17.

e *Verb. Idumæi.*

f *lib.* 2. *cap.* 21. *in Bibliis Londinensibus.*

Moſaicas inſtitutis pariter cum Judæis reliquis ſuberant. Sed verò de Jure Peregrinorum ſeu exterorum (quales Idumæi ante Circumciſionem illam) quà obligatione hujuſmodi apud Ebræos ſive eximendi eſſent ſive tenendi, judicare, ex officio pendebat proculdubio, jure ordinario, Fori quod diximus alicujus ad Peregrinos ſeorſim ſpectantis.

V. Inter objecta ita Imperii ac Juriſdictionis Fori Peregrini, Perſonæ fuere regularitèr Peregrini qualeſcunque, nondum in Judaiſmum recepti, eorúmque ſtatus, quà Judæos variatim ſpectabant, adeóque cognationis exterorum Jus; quale etiam illud ſingulare Spartiatarum ſeu Laconum, quo non ſolùm amici ac fratres appellantur Judæorum, ſed etiam de genere Abraham adeóque eis *ϛυγγενεῖς* ſeu *cognati* eſſe dicuntur. Spartiatarum ſcilicet Rex Arius in literis ad Oniam pontificem Judæorum[g], *Εὑρέθη ἐν γραφῇ περί τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἰουδαίων ὅτι εἰσὶν ἀδελφοὶ καὶ ὅτι εἰσὶν ἐκ γένους Ἀβραάμ*, *Repertum eſt in Scriptura de Spartiatis & Judæis* (ubi verſio Syriaca habet, בכתבא לות כפרטיא *in ſcripto apud Spartiatas* de Judæis) *eos eſſe fratres atque eſſe etiam ex genere Abraham*, ubi Syrus מן זרעה דאברהם *ex ſemine Abraham.* Apud Joſephum[h] autem ait Rex, *ἐντυχόντες γραφῇ τινὶ εὕρομεν ὡς ἐξ ἑνὸς εἶεν γένους Ἰουδαῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι ἐκ τῆς πρὸς Ἀβραὰμ οἰκειότητος*, quod vertit Ruffinus, *Legentes Scripturam antiquam invenimus ex uno genere Judæos & Lacedæmonios extitiſſe & familiaritatem cum Abraham ſocialiter habuiſſe.* Gelenius verò, *Incidimus in quandam Scripturam antiquam, in qua invenimus cognationem interceſſiſſe inter noſtras origines, & noſtrum quoque genus non eſſe alienum à poſteris Abrahæ.* Neque ſolum ſic à Spartiatis tunc ſcriptum eſt, atque ab Onia Pontifice libenter acceptum, ſed etiam tantundem à Jonatha poſtmodum Pontifice & Senatu Populóque Judæorum agnoſcitur, ubi ipſi in reſponſo ad Lacedæmonios de Arii Regis literis adeóque de teſtimonio illo ex Spartiatarum libris de cognatione Judæorum & Spartiatarum allato apud Joſephum[i] loquentes, ſe eſſe expreſſim aiunt *οὐ δεομένους τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως διὰ τὸ ἐκ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πεπιστεῦσθαι γραφῶν*, *non egentes hujus rei approbatione* (ut Ruffinus) *quia per ſacras noſtras literas hoc eſſe credidimus*; Gelenius, *jam ante hoc non ignorabamus nimirum docti è ſacris noſtris Scripturis.* Conſonum eſt illud in ipſis Maccabaicis[k], *Καὶ ἡμεῖς οὖν ἀπροσδεεῖς τούτων ὄντες παράκλησιν ἔχοντες τὰ βιβλία τὰ ἅγια τὰ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν* &c. *Nos cum nullo horum indigeremus (habentes ſolatio ſanctos libros qui ſunt in manibus noſtris* (potiùs fortè, *ſatis invitati, ad tantundem credendum, à libris ſanctis qui in manibus noſtris verſantur*) *voluimus ad vos mittere &c.* Syrus autem, quod advertendum, pro *ἀπροσδεεῖς non indigentes* heic adeóque pro *οὐ δεόμενοι* apud Joſephum idem ſignificante, לא תכילין *non confiſi*, ut vertitur, ſubſtituit. *Nos autem his rebus minime confiſi (nam conſolationi ſunt nobis libri ſacri quos præ manibus habemus) propterea voluimus &c.* Certè לא תכילין על uſu Chaldaico, adeóque Syriaco, ſignificare poteſt illic *non carentes, non deſtituti.* Sed manifeſtum eſt interea gentem utranque cognationem

g 1. Maccab. 12. comm. 21.

h Lib. 12. cap. 5.

i Ibid. lib. 13. cap. 9.

k Lib. 1. cap. 12. 9.

onem hanc ſic agnoviſſe, quaſi etiam ex ſacra Scriptura deduci potuiſſet. Aquinas ad Maccabaica; *Quomodo hoc fuerit non eſt certum niſi quia fortè deſcenderunt* (Spartiatæ) *de aliquo filio Agar vel Cethura.* Lyranus autem; *Non dicitur hic nec etiam in Joſepho quæ ſit illa Scriptura. Sed dici poteſt probabiliter quod ſit Scriptura Geneſis in qua ſit mentio de Abraham & ejus genere & dicunt aliqui quod Spartiatæ deſcenderunt de filiis ejus ex Cethura natis qui ponuntur Geneſis* 25. Mavult ille cognationem illam fuiſſe ex eo quod è Nachor fratre Abrahæ deſcenderant. Alii alitèr. Sed verò qui rem ipſam pro vero admittunt, de Cethuræ poſteris plerunque ſumunt[l], unde aiunt è Pelaſgis ſeu Doribus inde natis Spartiatas genitos. Sunt etiam qui, de cognatione illa ipſi non dubitantes neque eam ſic deducentes, in monimentis interim tum Spartiatarum tum Romanorum revera eam repertam eſſe ſecurè ſatis credunt. Gaſpar Sanctius, ad illud jam antè ex Joſepho citatum[m], *His verbis*, inquit, *planè Joſephus indicat nihil ex Spartiatarum literis Judæos didiciſſe novi cum jam ex genealogiis in templo privatiſque domibus accuratè ſervatis cognoviſſent, Spartiatis ac Judæis genus eſſe commune, ab Abrahamo nempe illuſtri parente derivatum. Scripturæ verò ſunt aut liber Paralipomenon, aut illi ex quibus liber ille Familiarum genealogias digeſſit, Sed illud hanc cogitationem aut diluit aut infirmat, quòd illi libri ſancti Judæis dicuntur eſſe ſolatio. Quare de aliis libris quam de Paralipomenon videtur eſſe ſermo. Et plurale illud*, nihil horum *aliud indicat quam quod in Scriptura de genealogia continetur quod unum eſt.* Sic ille. Alii autem rem ipſam potius ut utrinque fictam intuentur[n], atque velut vix imparem commento quod viciſſim traditum reperitur à Claudio Iolao[o] de Judæo quodam Spartone velut gentis ipſius Judaicæ conditore, unde cognatio parilis licet Judæis haud adeò grata à Spartiatis deduci potuiſſet. Sed niſi teſtimoniis ſive ſcriptis ſive traditis horum ab Abraha tunc deductio ſatis nixa eſſet, mirum nimis eſt, tam Judæos ipſos publicè ultróque eam ſic profiteri quàm Spartiatis ſic antè meminiſſe. Neque enim ut de re controverſa ſed certiſſima receptiſſimáque loquuntur utrique, quemadmodum itidem accipitur ab Jaſone[p] ad Lacedæmonios fugiente. Siqua autem controverſia circa ſingularia hujuſmodi Spartiatarum ídve genus aliorum Peregrinitatis jura in Territorio Judaico orta fuiſſet ad Præfecturas quas diximus Peregrinas, ejuſdem deciſio ex natura ſui ſpectaſſe planè videtur. Ut nimirùm inde ſimul dignoſceretur, an pro Peregrinis ſimplicitèr ſic dictis, an pro ſingulari poſterorum Abrahæ jure apud Judæos utentibus nec tamen Judæis, ſumendi eſſent, & quibuſnam ex ejuſmodi poſteris prognati, unde tam de Sacris quàm de Profanis ad eoſdem attinentibus, pro ſtatus diverſitate, potuiſſet decerni. Exempli etiam cauſâ, ſi de ſtatu Izatis Regis Adiabenorum[q] quæſtio orta fuiſſet, utrum ſcilicet Judæus ſatis ac revera fuiſſet aut eſſe potuiſſet, tametſi nondum circumciſus ſed diſciplina interim Judaica imbutus (ut Ananias præceptor ejus primus voluit) an citra Circumciſionem, ac Baptiſmum, utcunque inſtitutis ac diſciplina alias ſic præditus, inter Proſelytos Domicilii ſeu Peregrinos planè cenſendus,

l *Vide Nicolaum Serrarium in* 1. *Maccab.* 12. *et ibidem Hugonem Grotium et Tornellum Annal. A.M.* 1931. §. 55. & 3868. §. 5.

m *In* 1 *Maccab.* 12. 9.

n *Reineccius de Regno Spartan. pag.* 355. *et vide Ioannem Rainoldum de libris Apocryphis prælect.* 104. *Ioſeph. Scaliger. Canon. Iſagogic.* 3. *pag.* 332. *Samuel. Bochartum in* Phaleg *lib.* 1. *cap.* 22.

o *Apud Stephanum de Urbibus verb.* ἰȣδαία. & *vide eum in verbo* Ἄζωτος.

p 2. *Maccab.* 5, 9.

q *Ioſeph. lib.* 20. *cap.* 2.

ſendus, uti & de rebus ejus aliis, ad dictas attinuiſſet præfecturas decernere. Ita ſcilicet ſi ipſe ex Judæorum genere non fuerit. Sunt autem in Magiſtris[e] qui Monobazum patrem & Helenam matrem ejus (fratrem ſcilicet & ſororem) fuiſſe aſſerant מזרע חשמונאי *ex ſemine Haſmonæorum* adeóque Sacerdotali, unde & ipſum originarium ſic Judæum fuiſſe neceſſe eſt, licet Mamzerem. Si ita ſe res habuerit, tunc non ad Præfecturas haſce de ſtatu ejus uti nec id genus aliorum judicare ſpectaſſet, ſed ad eas quæ jure Iſraelitico ſeu Originariis proſelytiſque Juſtitiæ communi uterentur. Sed verò R. Azariah Edomæus hiſtoriam illam de Helena. Izate & Monobazo diligenter enarrans, expendénſque[f], rejiciendam prorſus cenſet ſententiam illam, nec in genealogiis Ebræorum reperiri quo omninò nitatur. Admiſſos etiam ad ſacrificia Hieroſolymis fuiſſe Peregrinos, ut Pios è Gentibus, in monte templi, ſeu Atrio Gentium, alibi[t] oſtendimus, id eſt ad Holocauſta ac Spontanea ſacrificia ibi, ſine cultu Judæis peculiari intermixto, nec alia, offerenda. Si quid verò contra Juris Gentium ſingularis, quo hoc ibi facerent, Intervenientis mentem tentarent Peregrini aliqui, cognoſcebant, dum viguere, proculdubio Præfecturæ jam dictæ Peregrinæ. Cognitioni ejuſmodi locus fortè erat, planè commodiſſimè eſſe potuiſſet, in eo quod memorat Joſephus[u] de Peregrinis qui ex regionibus ultra Euphratem, quatuor menſium iter emenſi, templum ad ſacrificandum inviſebant, ubi θύοντες οὐκ ἴσχυσαν ἱερείων μεταλαβεῖν, Μωϋσέως ἀπηγορευκότος ἐπί τινι τῶν οὐ νενομιζομένων, οὐδ᾽ ἐκ τῶν πατρίων ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς συντυχόντος, *Sacrificantes, non valuerunt immolatione participari, interdicente hoc Moſe quibuſlibet qui non ſint noſtris legibus eruditi neque nobis ex paterna traditione conjuncti* ut nempè vertit Ruffinus, unde pro ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς συντυχόντος in Joſephi editis, reſtituendum videtur ἡμῖν αὐτοῖς τῶν συντυχόντων. Atque arcendos Peregrinos ejuſmodi ſeu Proſelytos domicilii à Sacrorum in templo participatione, utpote quæ ex lege Moſaica ad Iſraelitas & Proſelytos Juſtitiæ tantùm attineret, non ſemel in Pentateucho ſtatuitur; licet interea illorum Orationum, Benedictionum, Holocauſtorum, ut Piorum ſeu Religioſorum è Gentibus uſus ibi, ex lege pariter recepta, eſſet permiſſus. Sequitur apud Joſephum, quod cum, ſic ut expectabant ipſi, Sacrorum ibi participes eſſe nequirent, ἀπίασιν ὑπακούειν τοῖς Μωϋσέως προστάγμασι μᾶλλον ἢ ποιεῖν τὰ κατὰ βούλησιν τὴν ἑαυτῶν προτιμῶντες καὶ τὸν ἐλέγξοντα περὶ τούτων αὐτοὺς οὐ δεδιότες, ἀλλὰ μόνον τὸ συνειδὸς ὑφορώμενοι, *Diſceſſerunt* (ſic Ruffinus) *obedire Moſeos præceptis potius quam ſuam voluntatem facere præponentes, & cum prohibentem ſe de talibus non metuerent, ſolam tamen conſcientiam formidantes.* Gelenius ibi, *redierunt malentes Moſis legibus quam ſuo propoſito obſequi; idque nemine redarguente niſi propria conſcientia;* quaſi nemo redarguiſſet participationem eis neutiquam permittendam deſiderantes, quod non ait omninò Joſephus. Certè qui redarguerent ac impedirent eos, fuiſſe, res ipſa ſatis loquitur, & expreſſim Joſephus, τὸν ἐξελέγξοντα *redarguentem* ſeu *impedientem* memorat; quales planè, ex ſui officio, Præfecturæ quas diximus Peregrinæ, utpote Peregrinitatis jura tam circa Sacra quam Profana ibi in univerſum cognoſcentes. VI. Præ-

e Thoſiphta & Iarchius in gloſſ. ad tit. Baba Bathra cap. 1.

f In Meor Enaiim part. 3. cap. 51. & 52. fol. 61. 2. & 167. 1

t De Iure Nat. & Gent. lib. 3. cap. 6. & 8.

u Orig. lib. 3. cap ult.

VI. Prætermittere heic viſum non eſt commentum Græculi neſcio cujus ſed pervetuſti, de cognatione, Spartiatarum illâ multò conjunctiore, inter Judæos & Romanos veteres. Etiam hos planè non ſolùm ex Abrahæ ſed ex Jacobi ſemine, id eſt tribu Benjaminitica propagatos vult quos citra ejuſmodi cognationem, haud aliter atque alios Proſelytos Domicilii ſeu Peregrinos ſimplices in territorio Iſraelitico præfecturis Peregrinis ſubfuiſſe nemo non videt. Etiam in litem ſi cognatio ejuſmodi deducta fuiſſet, ad Præfecturas eaſdem, ex ratione dubii Peregrinitatis ſtatus, eam ſpectaſſe. Scilicet ex autore illo priſco traditur apud Photium [x] Patriarcham Conſtantinopolitanum, ὡς ἡ τοῦ Βενιαμὶν φυλὴ ἐν Παλαιστίνῃ ῥιζωθεῖσα μέχρι τῶν τῆς Ἰταλίας μερῶν τὰς βλάστας ὑπεξέτεινεν, αὐτῷ γένει Ῥωμαίων καὶ αὐτῇ Ῥώμῃ χαριζομένη ἀρχήν τε καὶ ὄνομα, *Quod Tribus Benjamin in Palæſtina radicata uſque ad partes Italiæ ſe diffuderit, & genti Romanorum & Romæ originem & nomen impertiens*; Et quod in illis ex tribu ea ſe illuc diffundentibus erat ἀνήρ τις ὄνομα Ῥῶς, *vir quidam nomine Rôs qui in partes Italiæ profectus cum multos de ſemine ſuo procreaſſet & magnam exiſtimationem potentiámque conſecutus eſſet*, Ῥώμην τε τὴν ἐπωνυμίαν ἕλκειν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὸ Ῥωμαίων γένος, *Romam ab eo nomen ſuum ſortitam eſſe uti & gentem Romanam.* Rem puto ſatis alibi inauditam; quæ tamen tanti habetur Photio ut etiam inde probari velle videtur Paulum Apoſtolum, utpote ex tribu Benjaminitica, Romanum fuiſſe, Notarum ad Photium autor ineptiſſimum vocat & inſulſiſſimum hoc Rabbinorum commentum. Sed Græculi alicujus omninò fuiſſe autumo. Apud Rabbinos enim nullibi puto reperiri veſtigia τοῦ Rôs illius velut Romæ gentiſve conditoris. De Romanis quidem dum verba faciunt, ſolenne eis eſt nomine Edom, veluti Eſaui poſteros, eos vocare; quod & in eorum ſcriptis eſt perquam obvium & à Chriſtianis autoribus, ſcriptis illis aſſuetis [y], fuſiùs adnotatum. Atque ita ſanè ſi quæſtio inde forenſis orta fuiſſet, ad Peregrinas quas diximus Præfecturas tam quantum ad Sacra quam Profana, illa ſpectaſſet. Sed de Romæ conditu variatim aliàs [z] loquuntur Ebræorum vetuſtiſſimi, & expreſſim interdum de Romulo & Remo. Gemara Hieroſolymitana [a], יום שהעמיד ירבעם שני עגלי זהב באו רומוס ורומילוס ובנו שני צריפים ברומי *Die quo conſtituit Jeroboam duos vitulos aureos venerunt Remus & Romulus & ædificarunt duo tuguria Romæ*, quod itidem, quantum ad eorum nomina & tuguria extructa, legitur in *Midraſh* [b] Eſther, alibíque apud illorum vetuſtiores, ut receptiſſimum. Etiam in זכרון דברי רומי *hiſtoriola rerum Romanarum* Cabalæ R. Abrahæ Ben Dior ſubjuncta legitur, כרך גדול של רומי בנאוהו שני שלישים אחים הגדול שמו רומולוש והשני ראמלוש בנאוהו בשנת שש להזקיהו מלך יהודה *Urbem celebrem Romæ condidere viri principes bini, qui fratres fuere. Horum majori nomen erat Romulus & minori Ramlus* (pro *Remus.*) *Condebant eam anno Hezekiæ Regis Judæ ſexto.* Non quidem de tempore, ſed de autore nominis gentiſque Romulo, ſatis conveniunt, nec Roſum, juxta illud apud Photium, aliquem agnoſcunt. Habetur quidem apud Ezekielem [d], ubi de Gog & Magog verba

x *Epiſt.* 102.

y *Raymundus Martini in Pugione fidei part.* 2. *cap.* 10. §. 8. *Petr. Galatin. de Arcanis lib.* 4. *cap.* 28. *Buxtorf. in Lexic. Chald. Talmud. pag.* 30, *alii obiter.*

z *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 21. 2. Midraſh *Cantic.* 1. 6.

a *Ad tit.* Aboda zara *cap.* 1. *fol* 39. *col.* 3.

b *Ad cap.* 1. 9. *fol.* 121. *col.* 1. & *videſis Buxtorf. lex. Talmudic. col.* 2230. & *R. David Ganz Initio millenarii quarti.*

c *Baſileæ typis Frobenianis in* 8. *anno* לפק׳ 540.

d *Cap.* 38, 1. & 39, 1.

verba ſiunt, נשיא ראש משך ותובל *Princeps* (Roſh) *ſummus Meſech & Tubal*, quod Chaldæo eſt, רב ריש ונו׳ *Magnus princeps &c.* Syro ܪܝܫܐ ܘܪܫܐ *rector ac Princeps*, Arabi رئيس روس *Princeps Principum*, Judæis Hiſpanienſibus *mayoral de cabecera de Meſec y Tubel.* Et Rabbini[e] נשיא ראש ibi velut pro binis vocabulis unicum in ſenſum duplicatum conjunctis, ſumunt. Et vulgata *princeps Capitis Moſoch, &c.* unde & Aquilæ ibi ראש *Ros* eſt κεφαλὴ, uti & Theodoreto, aliiſque tam priſcis quàm recentioribus. Atqui interim non defuêre inter Rabbinos qui neſcio unde, memorant ראש ut gentem primi climatis Auſtraliorem. Ita R. Abraham Ben Chaija[f], ubi de climate primo, כל משכנות ראש וחם אשר בפאת דרום נכנסת בכל אקלים הזה, inquit, *omnes habitationes Ros & Cham quæ ſunt in Auſtro connumerantur ad hoc clima.* Sed ad Romanos aut Ebræos non omninò ſic attinebit Ros, uti nec, ſi in Scythicis ſeu Septentrionalibus collocetur (ut aliis) fabulæ illi, de nomine in gentem, ut fieri amat, migrante, Photianæ opem afferet. In Græcis autem Ezekielis legitur, ἐπὶ τὴν γῆν τοῦ Μαγὼγ ἄρχοντα, Ῥὼς, Μοσὸχ καὶ Θοβὲλ, *ſuper Terram Magog principem, Ros, Moſoch & Thobel*, uti & verterant tam Septuaginta quàm Symmachus & Theodotion[g]. Etiam in Hieronymianis habetur *principem Capitis, ſive Ros.* Ita *Ros*, pro gente Aquilonari illic ſumtum. Inde etiam apud Scriptores Græcorum recentiores, Zonaram, Cedrenum, alios, οἱ Ῥὼς & ἔθνος τὸ & τῶν Ῥὼς, ὁ τῶν Ῥὼς στόλος, & στόλος Ῥώσικος, & ἄρχων Ῥωσίας occurrunt. Cedrenus in Michaele Theophili filio, circa annum 850, Τὸ δὲ ἐντὸς Εὐξείνου καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παραλίαν ὁ τῶν Ῥὼς ἐπόρθη καὶ κατέτρεχε στόλος. Ἔθνος δὲ οἱ Ῥὼς Σκυθικὸν πρὸς τὸν Ἀρκτῷον ταῦρον κατῳκημένον, ἀνήμερόν τε καὶ ἄγριον, *Quod eſt intra Euxinum Pontum, & totam maritimam regionem claſſis eorum qui Ros* (ſeu *Rhos*) *dicuntur* (*Roſica claſſis* vertitur) *incurſionibus vexabat atque vexabat. Gens autem eſt Ros Scythica ad Taurum Aquilonarem ſita, fera & agreſtis.* Idem legitur illic apud Joannem Curopalatem. Unde Ortelius, *Rhos gens Scythica ad Arctoum Taurum habitans.* Pro eiſdem ſumuntur qui Ptolemæo in Sarmatia Europæ Roxolani dicuntur, & recentioribus Ruſſi ac Rutheni. Joannes Tzetzes caput habet[h], περὶ τοῦ, τέταρτον οὐ Ῥὼς, ἀλλὰ τῷ γένει Μυσὸς, *De eo quod eſt, Quarto non Rhos, ſed genere Myſus eſt.* Et plurima ibi more ſuo de Myſia & Myſis congerit; nihil autem de Ros; tametſi paulò antè[i] Tauros, populum Scythicum, eoſdem faciat cum Ros.

Σαφέστερον ἐδήλωσα ταύρους τοὺς Ῥῶς καλεῖσθαι,

Clarius indicavi Tauros Ros nuncupari. Sed ex hiſce nomen cum Romanis commune quid habere nemo puto exiſtimaverit. Hieronymus de illo, veluti gentis autoris vocamine in Græcis illis Ezekielis verſionibus, *Primam gentem*, inquit, *illam Ros Aquila interpretatur Caput, quem & nos ſequuti ſumus, ut ſit ſenſus,*

[e] David Kimchi ad Ezek. 38, 1.
[f] In Sphæra Mundi cap. 6.
[g] Apud Hieronym. ad Ezek. cap. 38, 1.
[h] Chiliad. 11. cap. 396.
[i] Ibid. cap. 393.

ſenſu, Principis Moſoch & Thubal. Et reverà nec in Geneſi nec in alio Scripturæ loco, nec in Joſepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina hanc gentem potuimus invenire. Ex quo manifeſtum eſt Ros non gentem ſignificare ſed caput. Atqui apud Arabas etiam inter Gentes ex Diſperſione ac Noachidarum propagine habetur natas الروس *Al-Ros.* Eutychius Patriarcha Alexandrinus de poſteris Japheti agens, eorum quindecim fuiſſe ait[k] qui habitarent à Tigri, الي اقصي الشمال *uſque ad extremas ſeptentrionis partes.* Et dein præter gentes complures alias, Græcis, Romanis, Byzantinis memoratis ſubjungit, والروس والديلم والبلغر والصقالبة *& Al-Ros, & Al Dilam, & Bulgari & Sclavi.* Quod verò ad cognationem illam Romanorum qualemcunque & Judæos veteres, attinet, Hiſtoricus penes me Mahumedanus, Mahumed Ben Al-ſhechina, populorum propagines recenſens, adeóque de الروم *Romanis* loquutus, originem eorum à *Rom* filio Eſau, Jacobi fratre, petit. Verba ſunt, وهو روم ابن العيص ابن اسحق وكانوا علي دين الصابية الي ان اتنصر قسطنطين وحملهم علي دين النصرانية *Atque erat Rom filius Eſau, filii Iſaac. Et fuere Romani religione idololatræ donec Conſtantinus Chriſtianus factus eos etiam in Chriſtianiſmum redegit.* Quod ſatis conſonum eſt ſententiæ Judaicæ receptiſſimæ, de nomine Edom, id eſt Eſau (à cujus filio *Romo* ſic deducuntur Romani) illis, tum quà Romanis tum quà Chriſtianis, tribuendo. Hæc obitèr. Sed ad Præfecturas demùm quales diximus Quæſtio nupera de Americanis velut ex Sanguine Judaico ortis, ſed interim pro exteris tam ſanguine quam ſolo plerunque habitis, planè ſpectaſſet, ſi in ſecula quibus viguit earum Juriſdictio incidiſſet. Videſis ea de re Relationem Antonii Montezini apud Menaſſeh Ben Iſrael in *Spe Iſraelis*, uti & ſcriptum Anglicanum pridem editum[l] quo cognationem ejuſmodi probabilem eſſe oſtendere conatur autor. Et de Præfecturis apud Ebræos veteres Peregrinis, variiſque earum Imperii & Juriſdictionis tam circa Sacra quàm Profana objectis, hæc dicta ſunto. In quibus interim, quicquid allatum eſt de exterarum gentium, veluti Idumæorum, Spartiatarum, Romanorum, aliorum ſtatu, quà cognatio, qualis dicta eſt amicitiáve Ebræorum indéve conſequentiæ aliquæ illas reſpicerent, ita eſt intelligendum (qua de re monere heic ſatis eſt tempeſtivum) ut rite tantùm de Peregrinitatis ejuſmodi juribus cognoſcerent jam dictæ Præfecturæ, quoties pars aut utraque aut ſaltem, ut in actione publica, rea è Privatis eſſet. Nam res tam Pacis quàm Belli inter Peregrinorum corpora civilia ſeu Gentes alias integras atque Judæos invicem gerendæ, ut Belli denunciatio, Federa, Deditiones, id genus reliquæ, pro varia temporum ratione aut ad Imperium Regium aut ad illud quod Synedrii Magni erat ſpectarunt, qua de re alibi[m], uti & inferiùs, agimus.

k *In Annalibus pag.* 54.

l *Londini* 1650. *in* 4. Jews in America *Aut. Tho. Thorowgood.*

m *De Iure Nat. & Gentium lib.* 6. *cap.* 13, 14. *&c.*

C A P. I V.

I. *De vocibus* Sanhedrin, Sanedrin, *&* Sanedrioth, *è Græcorum Συνέδροι, Συνεδρεία, & Συνέδριον pro Judicibus conſidentibus &* Synedriis *Iuridicis apud Ebræos deſumtis.*

II. Synedrii Magni Inſtitutio, *ejúſque* Occaſio, *ex ſacris literis. De* Prophetico *primò* Conſcriptorum munere. *Emendatus ea de re locus* Gloſſæ Jarchianæ *editionis* Garaianæ. *Alius item animadverſus in* Maimonidis *Præfatione ad* More Nebochim.

III. Eldad *&* Medad *in* Conſcriptis *nominatim ſolùm memorati, quinam fuerint. Singulare eorum* munus Propheticum.

IV. Spiritus *Conſcriptis communicati, quà* Sanctus *Magiſtris dicitur,* Notio *illis recepta.*

V. *De* Perſonarum *in Synedrium Magnum* primò Conſcriptarum *Qualitate.*

VI. *De* Modo *Talmudicis recepto primò* Conſcriptos *in Synedrium illud* per ſortes ſeligendi.

VII. *An* Eldad *&* Medad *collegæ fuerint Synedrii tunc inſtituti, ſeu inter* Septuaginta *adſciſcendos connumerandi?*

VIII. *De vero* Synedrii Magni *in prima inſtitutione Collegarum* Numero, *id eſt* Septuaginta *Moſi, ut* Principi, *adſcitis. Viros aliquot Magnos, 72, ex hallucinatione, maluiſſe. De lectione apud D. Lucam de* Septuaginta *ſeu ut codices aliqui* Septuaginta duobus, *à Domino miſſis.* Cardinales *in Eccleſia* Romana *cum* Septuaginta *illis comparari ſoliti.*

IX. *Teſtimonium adjicitur è* Canonibus *Concilii primi Nicæni ex* Arabico *verſis & ab Alphonſo Piſano, & Franciſco Turriano editis, de Numero heic* Septuagenario. *Obiter de* Numero *Canonum illorum aliíſque aliquot in eis non ſpernendis, è Codice MS. Arabico Oxonienſi.*

X. *De* Septuaginta duobus *Presbyteris non ſemel in* Miſnaioth *memoratis, qui R.* Elixzer Ben Azariah *in cathedra collocarunt.*

XI. Singularis Tribuum *omnium in Synedrio illo Septuagintauniuſvirali* Unio.

XII. *De* Loco *Inſtitutionis ejuſdem &* Tempore.

CONtinuatâ, ex intervallo Legis dationem antevertente, Moſaicâ illâ Præfecturâ ſummâ &, in cauſis Difficilioribus, tam Sacris quàm Profanis, Singulari, Jethronearum Inſtitutionis Tempore, atque, ex Ordina-

dinariis Præfecturis ejuſmodi inſequentibus, illis quæ ad Peregrinorum qui in Judaiſmum nondum recepti erant ſeu Proſelytorum Domicilii regimen attinebant, ita tandem abſolutis; ſequitur ut de Ordinariis itidem quibus, ex ſui natura, ſuberant Judæi tum Originarii tum Proſelyti Juſtitiæ ſeu in Judaiſmum ritè recepti eorúmque poſteri, videamus. Fuere hæ בתי דינים *Domus Iudiciorum* ſic dictæ illæ quarum Eminentiores nomine plurali סנהדריות (interdum etiam סנהדראות) סנהדרים & סנהדרין *Sanedraoth*, *Sanhedrioth*, *Sanhedrim* & *Sanhedrin*, ſingulari etiam סנהדרין *Sanhedri* denotari ſolent, interdum [a] etiam voce סנהדרין & סנדרי, ה prætermiſſâ; Obſcuriores autem בתי דינים של שלשה *domus Iudiciorum Triumvirales* nuncupari. Sed verò tam hæ quàm illæ aliæque paritèr ejuſmodi, non ita vulgò eis dictæ, [a] סנהדרי nomen æquè merebantur. Domus enim Judicii quælibet cujus collegæ eſſent plures iíque, ut in judiciis fit, conſidentes, revera pariter erat *Sanhedrin*, id eſt *conſeſſus*, ſic dictus à Græcis vocabulis[b] Συνέδρα, Συνεδρεία, Σύνεδρος & Συνέδριον, in Rabbiniſmum adeòque Ebraiſmum cum plurimis ejuſmodi aliis antiquitùs[c] receptis deformatíſque; *υ* ſcilicet in Συν̀, in *α* mutato, ut itidem in סניגור *Sanigor* à Συνήγορος pro *advocato* atque ſimilibus aliquot aliis. Uſitatiſſimum autem fuiſſe Græcis vocabulis Συνέδριον, atque eadem in notione, ſatis elicitur etiam è Scævola[d], ut alia heic præteream, ubi obiter è Municipali aliqua lege id, ut nomen receptiſſimum, memoratur. Et Συνέδριον ἐν Σμύρνα γερόντων habetur in Marmore veteri quod ſuperiùs[e] exhibuimus. Similia alibi obvia. Et benè Elias Levita והוא לשון יון *Eſtque planè Græcum vocabulum*, quod & vox illa סנהדרין magis exprimit. Addit ille, ut in verſione, *Nec invenitur in ſingulari numero*, quod non de *Sanhedrin* intelligendum ſed de vocabulo סנהדר quod regulariter foret, ſed non agnoſcitur, ſingulare τοῖς *Sanhedrim* & *Sanhedrin*, quorum utrunque, maximè prius, ipſos etiam collegas Synedrii ſeu συνέδρους ſignificat, poſterius verò etiam pro Synedra, Synedria ſeu Synedrio ipſo, ídque ſingulariter, uſurpatur. Hinc titulus Talmudicus *Sanhedrin*, nuncupatus eſt olim, ut nomine familiari etiam inter Scholaſticos[f] *Liber Judicum Ordinariorum*, qui eodem ſenſu vocatur Paulo Riccio *Codex Senatorum*. Et de Synedris in templo Iſidorus[g], *in Synedris ſedebant auditores in conſiſtorio. Et dicebantur Synedræ quaſi conſeſſus*. Id genus ſunt alia obvia. Et mirum eſt non deeſſe viros doctiſſimos[h] qui τὸ סנהדרין ipſos tantum collegas ſeu Presbyteros cum Principe conſidentes à Magiſtris denotari velint nec omnino ipſum Synedrium. Palam eſt, ubique utraque in notione vocem uſurpari. Commentitias autem ac nimis nugaces Magiſtrorum aliqui obtendunt vocis hujus originationes ex Ebraiſmo, ut in *Peſiktha Zotertha*[i], ומה לשון סנהדרין כין זה תורה שניתנה מהר סיני הדרין שמהדרין התורה במדרשה ומיפים ומישרין הכתיב זה עם זה *Quod ad originationem vocis* Sanhedrin *attinet*, San *denotat legem*, *utpote quæ data eſt in Sinai* (quaſi סנ in dictionis initio ex סיני factum fuiſſet) *hedrin autem ex eo quod repetebant* (id ſcilicet voce *hedrin* innui poteſt) *legem*, *eam interpretando pulchréque explicando Scripturæ locum alterum cum altero*. Alii, סנהדרין שם הדיינים ונקראים סנהדרין ששונאים הדרת פנים בדין

a Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol 14.
a Jonath. Targ. Numer. 25. 7.
b Videſis Eliam in סנהדר Angel. Caninium in Locis N. T. ca. 7. J. Druſ. ad difficil. loca Numerorum cap. 48. Serrarium in Rabbin. priore cap. 18. & Buxtorf. Lexic. Talm. col. 1509. & 1513 &c.
c Conſulas David Cohen de Lara, lib. de Convenientia vocabulorum Rabbinicorum cum Græcis Amſtelodami 1638.
d L. ult. D. tit. de Decretis ab Ordine faciendis.
e Lib. 1. pag. 503.
f Jo. Bachon ad ſentent. 3. diſt. 20. quæſt. 3. art. 1.
g Petr. Comeſt. in Hiſt. Eccleſ. Regum 3. cap. 15.
h J. Druſ. Præterit. 5. ad Act. 22. 5.
i Fol. 45. col. 3.

Sanhedrin nomen eſt Judicum. Et ideo dicuntur Sanhedrin, quoniam odio habent acceptationem vultus ſeu *perſonarum in Judicio.* Sic Obadias Bartenorius[k], Sed originationes ejuſmodi adeo ſunt frivolæ, atque Ebraiſmi aliarúmque Orientalium linguarum genio tam diſſonæ, ut planiſſimè ſint prorſus rejiciendæ. Nullibi in federis veteris Ebraicis vocem *Sanhedrin* reperiri mirum non eſt, utpote recentiùs ortam ac ut dictum eſt in Ebraiſmum è Græciſmo receptam. Aliis interim vocabulis illic deſignari eam idque variatim ſatiſque liquebit ex inſequentibus. In Græcis autem, maximè in Proverbiis[l], *Synedrii* nomen pro eo ipſo quod erat *Sanhedrin*, aliquoties occurrit. Interdum itidem, Συνέδρια[m] parili notione pro *Conſeſſu* Magiſtratuum, & Συνεδρεύειν[n] & Συνεδριάζειν[o] pro *Conſidere* quæ ſunt voces alibi etiam apud Græcos ſatis uſitatæ. A Targumiſtis ſimiliter *Sanhedrin* ſubinde[p] uſurpatur. Et in corpore Talmudico ea quæ inprimis ad forenſem & judiciariam rerum rationem ſpectant Titulo illo *Sanhedrin* continentur, unde vocabuli uſus in Magiſtrorum commentariis frequentiſſimus. In Euangeliis & Actis Apoſtolorum perquam obvium habetur Συνέδριον[q] quo idem ipſum innuitur quod eſt *Sanhedrin* Ebræis. Latinè Concilium, Conſeſſus, id genus alia ſubſtituuntur, Syriacè בית דינא *domus Judicii*, Arabicè محفل tantundem denotans. Atque hinc etiam in Codice[r] utroque memorantur, ut umbræ ſeu Reliquiæ quædam veterum illorum Synedriorum apud Ebræos in ævo recentiore, *Iudæorum Primates qui in utriuſque Palaſtinæ Synedriis dominantur.* Alciatus[s], *Synedria Iudæorum in conſtitutionibus interpretare Synagogas & conciliabula.* Συνέδριον *enim id denotat.* Etiam eodem vocabulo Patres Chriſtiani Concilia[t] ſua ſeu Synodos interdum denotaſſe liquet. Id verò quod à conſidendo ita *Synedrium* dictum eſt, à qualitate perſonarum cooptandarum, id eſt ſenectute civili ſeu dignitate Presbyteri quo cooptandi, inſigniebantur (ut infrà oſtenditur) Γερουσία ſeu *Senatus* itidem vocitabatur, ut cum è Scriptoribus aliis tum è Luca in Actis, Philone, Joſepho liquet. Idem interdum etiam עדה & קהל aliiſque ejuſmodi nominibus, uti & ἡ Ἐκκλησία vocitari ſolet. Item Πρεσβυτέριον *Presbyterium*[u] uti & Ἀκροατήριον *auditorium*[x] dicitur quod Syrus vertit בית דינא *Domus Iudicii* & Arabs القضا idem ſignificans. Sed hac de re non pauca inferiùs ſe obiter inter legendum præbebunt.

II. Eminentiores Præfecturæ illæ juridicæ, Synedriorum nomine ſeu סנהדרין *Sanhedrin* vulgò venientes, fuere סנהדרי גדולה *Synedrium Magnum* ſeu בית דין הגדול *Domus Iudicii Magna* illa unica & illuſtriſſima, & compluria Synedria Minora ſeu סנהדרות הקטנות quod nomen ſortiebantur reſpectu Synedrii illius Magni per excellentiam ſic dicti. Synedrii hujus Magni Origo & Inſtitutio ejúſque Occaſio ſatis apertè cerni videtur in hiſtoria ſacra ubi Moſes gubernationis in rebus difficilioribus ſummæ illius ſoliúſque antè oſtenſæ onus, tum ob pervicaciam populi eximiam tum ob juris jam nuper inducti quæſtiones multiplices.

k *Ad tit.* Sota *cap.* 9. §. 11.
l *Cap.* 20. 22. 22. 10. 24. 8. 26. 26. 27. 22.
m *Iudith* 6. 4. & 19. 11. 9.
n *Syracides* 11. 9, 23. 15. 42. 18.
o *Proverb.* 3. 32.
p *Hieroſolymit. Exod.* 15. *ult.* & *vide Buxtorf. Lexic. Talm. Col.* 1514.
q *Matth.* 10. 17. 26. 59. *Marc.* 13. 9. &c. *Act.* 5. 21, 27. &c.
r *C. Inſt. tit. de Iudæis l.* 17. *C. Theod. lib.* 16. *tit.* 8. *l.* 29.
s *Prætermiſſorum lib.* 1. & *vide Cujac. Obſervat.* 7. *cap.* 30.
t *Syneſius Epiſt.* 57. *ad finem.*
u *Vide Uxor. Ebraicam lib.* 1. *cap.* 15.
x *Act.* 25. 23.

plices, ſibi grave nimis ſentiens, לא אוכל אנוכי inquit[y] ad Dominum, אנכי לבדי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני וגו׳ *Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum quia gravis eſt mihi*, ſeu *gravior quàm qui à me ſic ferri poteſt. Si ſic mecum ſit agendum, obſecrò ut interficias me, ſi inveni gratiam in oculis tuis, ut non videam malum meum*, ſeu ut vulgata *ne tantis afficiar malis*; quibus ſtatim ſubjungitur; *Et dixit Dominus ad Moſem*, אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך וגו׳ *Congrega mihi Septuaginta viros de Presbyteris* ſeu *Senioribus Iſrael quos tu noſti eſſe Seniores* ſeu *Presbyteros populi & præfectos* ſeu *Magiſtros* (Græcis heic ut alibi γραμματεῖς nuncupantur שוטרים) *eorum, & duces eos ad tabernaculum teſtimonii* (vulgata, *ad oſtium tabernaculi*) *faciéſque ibi ſtare tecum*, aut *ut ſtent ibi tecum, ut deſcendam & loquar tibi*, ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם & ἀφελῶ, *Separabo, accipiam de Spiritu qui ſuper te eſt*, ſeu *tuo, & ponam ſuper eos ut ſuſtentent tecum onus populi*, ולא תשא אתה לבדך *nec tu ſolus ferre cogaris*. Illud autem אספה לי *congrega mihi* à Numine dictum aiunt Magiſtri[z], שתהא סנהדרין לשמי *ut ſit mihi* ſeu *nomini meo Synedrium*, mihi ſcilicet ſanctum, perpetuum, atque in Republica quam inſtitui per omnia ſecula duraturum. Sic enim interpretandum volunt לי *mihi*, שבכל מקום שנ׳ לי קיים לעולם ולעולמי עולמים *ubicunque ſic dicitur Mihi, res ſtabilita habetur in perpetuum & in ſecula ſeculorum*. Exempla afferunt, *ut fungantur Sacerdotio* לי ſeu *Mihi*[a], de Aharone & filiis dictum, & *erunt Mihi Levitæ*[b], item *Mihi filii Iſrael ſervi*[c]. Simile de Primogenitis[d], de Sanctuario[e], de Altari[f], de Oleo Sacro[g], de Regno Davidico[h], & de Oblationibus[i], ex ſacra loquendi formula obſervant. Sequitur autem paulò poſt apud Moſem inſtitutionem de qua loquimur exequentem, *venit itaque Moſes*[k] *& narravit populo verba Domini*, ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבות האהל *& congregavit Septuaginta viros è Presbyteris* ſeu *Senioribus populi & ſtatuit eos circa Tabernaculum*. Et dein ſequitur, *& deſcendit Dominus per nubem & locutus eſt ad eum*, ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו *& accepit de Spiritu qui ſuper eum, & dedit τοῖς Septuaginta viris qui Presbyteri eſſent. Et factum eſt ut, cum requieſceret ſuper eos Spiritus, prophetarent, nec ceſſarent*. Ita nempè ולא יספו transferri ſæpiùs ſolet, juxta paraphraſtas Chaldæos, quibus ſubſtituitur ולא פסקן tantundem denotans. Et vulgata, *nec ultra ceſſaverunt*, neither ceaſed they any more, ſeu and did not ceaſe, ut Angli noſtri. Conſonæ ſunt verſiones aliquot nuperæ aliæ ex Ebræo Lutheranam & Tigurinam ſequentes. Aliis verò magis placet verſio Græca, καὶ οὐκ ἔτι προσέθεντο. *nec ultra adjecerunt* (quod vox Ebraica etiam ſatis fert) quaſi tunc prophetâſſent illi ſeu munere functi fuiſſent prophetico nec omninò poſtea, ſed inde deſiiſſent. Ita Talmudici[l] qui illud ולא יספו (quod in Codice Samaritano edito legitur etiam ולא יסבו uti itidem in MS. Cottoniano) interpretantur per פסקו *non adjecerunt* ſeu *ceſſarunt*. Et gloſſa Jarchii ad locum citatum,

y Numer. 11. 14.
z Sepher Siphri *fol.* 13. *col.* 3. Peſiktha Zotertha *fol.* 45. *col.* 3.
a Exod. 28. 41.
b Numer. 3. 12.
c Levit. 25. 55.
d Numer. 3. 13.
e Exod. 25. 18.
f Ibid. 20. 24.
g Ibid. 30. 31.
h Sam. 16. 1.
i Numer. 28. 2.
k Numer. 11. 24.
l Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 17. 1.

כל אותן שבעים זקנים נתנבאו אותה שעה ראשונה לבדה כנוח עליהם הרוח סביבות האהל ופסקו *Omnes iſti Septuaginta Presbyteri prophetabant tempore illo primo ſolum quando quieſcebat ſuper eos ſpiritus circa tabernaculum & tunc ceſſabant*,
m Fol. 13. col. 4. ſeu *non poſtmodum prophetabant. Sepher* item *Siphri* m לא יספו explicat ibi per
n Fol. 45. col. 4. נתנבאו לפי שעה *prophetabant pro tempore tantùm. Peſiktha* etiam *Zotertha* n לא יכפו שנתפסקה נבואתם *non adjecerunt ſignificat prophetiam eorum tunc deſiiſſe.*
o Parash. 16. fol. 265. col. 2. Tantundem legitur in *Midbar Rabba* o.. Jarchius item heic אלא אותו היום לבדו לא נתנבא *non prophetabant niſi illo tantùm die* & autorem ſibi facit *Siphri.* Adjicitur apud eum in editione Joannis de Gara, ואם תאמר ולא פסקן שלא פסקה נבואה מהם *Sed ſi dixeris* aut *ſubſtitui volueris non ceſſarunt, innuit illud non ceſſaſſe ab eis probetiam*, quaſi Jarchius de ſententiæ Talmudicæ & receptioris, quam in gloſſa amplexatur ipſe, ſenſu heic ſaltem dubitaſſet. Cæterùm planè pro ואם תאמר ibi legendum ואנקלוס תרגם ולא פסקן *ſed Onkelos interpretatur, non ceſſarunt, unde innuit ille non ceſſaſſe ab eis prophetiam.* Ita enim in Gloſſæ ejus biblicæ editionibus Venetis aliis, quæ ſatis ſunt numeroſæ, in Conſtantinopolitana, Buxtorfiana, Amſtelodamenſi legitur, ut planè debet. Neque proculdubiò aliunde evenit ibi illud ואם האמר, quàm ex eo quod abbreviatura ſolennis וא׳ת, paritèr lectionis illius alterius vocibus inſerviens, à librario aliquo typis Garaianis operas præſtante in ואם תאמר temerè ſit mutata. Ex jam dicto loci ſenſu quem amplectuntur plerunque Magiſtri afferentes etiam exem-
p Deuter. 5. 22. plum ex illo p קול גדול ולא יסף *voce magna, nihilque adjecit* ſeu καὶ οὐ προσέθηκε. Syrus habet ולא אוספו quod vertitur *& non perrexerunt*, ubi Samaritana verſio ולא אכנשו in eundem ſenſum. Arabica Saadiæ Gaon, ولم يحتاجوا الي عودة quod vertitur, *& non eguerunt iterationis.* Potiùs *non uſi ſunt iteratione* ſeu לא יספו פעם שנית *non adjecerunt vicem ſecundam*, ut interdum Magiſtri. Sed Judæi Mauritanienſes ولازادوا *& non adjecerunt* uti & MS. penes me Pentateuchi verſio vetus ولم يزيدوا *non appoſuerunt* prophetiam aliam. Hiſpanienſes Judæi *Y non anandieron.* Tremellius, *ut tum prophetarent & non ampliùs.* Galli, *mais ils ne continuerent pas.* Alii aliquot ſimiliter. De Prophetiæ autem Gradibus agens Maimonides, hunc quo donati ſunt Septuaginta illi, facit Secundum. Scilicet, in Præfatione ad *More Nebochim*, de Myſteriorum Divinorum ſcientia varia, verba faciens, *Noli*, inquit, *exiſtimare illa perfectè & ad amuſſim ulli Homini eſſe cognita. Nequaquam. Verùm, quondóque veritas nobis lucere & ſplendere videtur inſtar Lucis vel Diei, poſteà verò iterum occultatur vel à Natura vel à Conſuetudine ita ut ad priores noſtras tenebras ferè revertamur & ſimiles ſimus iis quos in denſiſſima noctis caligine fulgura ſubinde irradiant. Hoc pacto quibuſdam ita crebrò coruſcare & ſeſe invicem ſolent conſequi ut nullum quaſi animadvertere poſſint interſtitium ſibique in continua luce verſari videantur & nox illis ſit inſtar diei* وهذه درجة عظيم النبيين الذي

الذي قيل له ſeu וזאת היא מדרגת גרול הנביאים אשר נאמר לו *Atque hic eſt gradus magnus Prophetarum de quo dicitur*[q], ſeu ut verſio vetuſtior, *& iſte fuit gradus eximii prophetarum cui dictum eſt, Tu autem ſta heic mecum*, Item[r] *quia radiavit lux faciei ejus.* Et ſequitur heic in verſione R. Samuelis Aben Tybbon, ויש מי שיהיה לו בין ברק וברק הפרש רב והיא מדרגת רוב הנביאים unde in Buxtorfianæ Latinis, *Aliis ita coruſcare ſolent fulgura ut longum ſit inter unum & alterum ſpacium ac intervallum. Et talis eſt communis gradus majoris partis prophetarum.* Sed in Arabico Codice MS. literis Judaicis exarato, quem antè memoravimus (cui titulus in origine eſt אלדלאלה id eſt الدلالة *Directorium*) totum hoc deeſt, uti etiam in verſione Latina veteri. Et ſtatim poſt ſcripturam illam de Luce faciei Moſis, Arabicè legitur, ומנהם מן ברק לה מרה ואחדה פי לילתה כלמא והי דרגה מן קיל פיהם ויתנבאו ולא יספו id eſt, ومنهم من برق له مرة واحدة في ليلته كلها وهي درجة من قيل فيهم ויתנבאו ולא יספו quod rectè vertit Aben Tybbon, מהם מי שיברק לו פעם אחת בלילה כלו והיא מדרגת מי שנאמר בהם וגו׳ *Et ex illis* (prophetiæ munere donatis) *reperitur cui apparet coruſcatio in tota nocte, & gradus hic eſt de quo dicitur*[s] *& prophetaverunt & non addiderunt*, quod de Septuaginta adlectis ſic dictum. Poſteà autem idem Maimonides[t] مراتب النبوة *Ordines* ſeu *Gradus* (utitur heic etiam Aben Tybbon voce בדרגות) prophetiæ accuratiùs tractans, Primum Gradum facit, *cum quis auxilio divino ita inſtructus eſt & præditus ut eo moveatur & animetur ad magnum aliquod Facinus Perpetrandum*, ut, ad *liberandum* جماعة فضلا من جماعة شرار (ubi Aben Tybbon, קהל חשוב מן קהל רעים) *populum excellentem à populo malo aut ad liberandum virum aliquem excellentem aut ad multis hominibus benefaciendum*, ubi verſio vetus, *ut evadant boni homines de manibus impiorum vel ut evadat bonus homo honoratus vel ad inducendum bonum ſuper multos.* Buxtorfiana autem *ad Eccleſiam totam vel inſignem aliquem hominem à vi & tyrannide improborum liberandum, illúmque motum in ſe ſentit & animadvertit.* Donum hoc ei vocatur *Spiritus Domini*[u], qualem fuiſſe ait in Judicibus aliiſque heroibus Iſraeliticis. Pro eo autem quod habetur ibi in Ebraicis, וזו גם כן מדרגת יועצי ישראל החשובים כלם והתבאר וגו׳ *Eſt gradus hic etiam præſtantiſſimorum conſiliariorum Iſraelis omnium, ſicuti id ſpeciatim in Regibus & Judicibus quibuſdam declaratur, ut fuit*[x] *ſuper Jepthacum Spiritus Domini &c.* legitur in Codice Arabico, והדא הי איצא הי דרגה משיח ישראל אלפצלא כלהם ותבין דלך בתנציץ פי בעץ אל שופטים ואל מלכים ותהי על יפתח רוח יהוה וגו׳ ſeu وهذا هي ايضا هي درجة משיח ישראל الفضلا كلهم وتبيين ذلك بتنصيص

[q] Deut. 5. 31.
[r] Exod. 34. 29.
[s] Numer. 11. 25.
[t] More Nebochim part. 2. cap. 45. Arab. 46.
[u] 1 Sam. 10. 6. Judic. 6. 34. Iſai. 11. 2. & 29.
[x] Judic. 11. 29.

الشوفطים والملכים ותהי על יפתח רוח יהוה וגו׳ بترضيض في بعـــض id eſt, *Atque hic etiam Gradus eſt Meßiæ Iſrael qui omnibus præcellit. Atque hoc ſpeciatim declaratur in quibuſdam Judicibus & Regibus ut, & erat ſuper Jephtha Spiritus Domini &c.* Adeóque de Meſſia illud, in Verſionibus Ebraica & Latinis prætermittitur aut potius expunctum eſt. Primi hujus Gradus Spiritus, ut *Spiritus Domini*, ſic etiam *Spiritus Sanctus* ei ibi nuncupatur, quo Moſem ait præditum fuiſſe à tempore quo virilem ætatem eſt aſſequutus. Secundus ei heic Gradus eſt, *cum homo in ſe ſentit rem vel facultatem quampiam exoriri & ſuper ſe quieſcere quæ eum impellit ad Loquendum, ita ut Loquatur vel de ſcientiis & artibus vel Pſalmos & Hymnos, vel utilia & ſalutifera rectè vivendi præcepta, vel res Politicas & Civiles, vel denique Divinas,* והדא כלה

وهذا كله في حال id eſt, פי חאל אליקטה ותצרף לחואס עלי מעתאדהא

البقظه وتصرف الحواس علي معتادها quod vertit Aben Tybbon, וזה כלו

בעת היקיצה והשתמש החושים על מנהגם id eſt, *& totum hoc fit inter vigilandum & in vigore ſenſuum ordinario.* Pergit Maimonides; وهذا هو الذي يقال

عنـــه מדבר ברוח הקדש *Et hic eſt de quo dicitur* ſeu *dici ſolet, qui loquatur per Spiritum Sanctum.* Davidem, Salomonem, alios Sacræ Scripturæ autores verba feciſſe ac ſcripſiſſe ait, ut per Spiritum Sanctum impulſos, المقول

فيهم ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו ومن هذا الطبقه كانوا שבעים זקנים

& ex hoc genere fuere Septuaginta Presbyteri de quibus dictum eſt[y] *& factum eſt ut cum quieſcebat ſuper eos Spiritus prophetarent & non addiderint.* Utrobique vertit apud eum rectè Buxtorfius *& non addiderunt.* Vetus verſio in præfatione quidem ſic etiam; ſed in loco ſecundo expreſſim *& non ceſſarunt,* juxta Vulgatam. Et ſtatim, وكذلك كـــل כהן גדול הנשאל באורים ותומים

هو من هذه الطبقه اعني انه كمـــا שכינה שורה עליו ומדבר ברוח הקדש

Et ſecundum hunc gradum loquutus eſt quilibet Sacerdos maximus à quo reſponſa petebantur per Urim & Thummim, id eſt, juxta id quod dici ſolet, Gloria ſeu *Majeſtas divina habitat ſuper eum, & loquitur per Spiritum Sanctum* ſeu *eum Spiritu Sancto.* Compluria alia ibi habet Maimonides de variis Prophetiæ Gradibus, eáque ſatis intricata & verè perplexa[z]. Jam verò ex Maimonidis hiſce ſunt ex Magiſtris eminentiſſimi qui tum alium ab ſuperiùs dictis loci ſenſum eliciant tum verſiones illas quæ adeo diverſæ ſunt etiam ſatis conciliandas, ſaltem utraſque non immerito admittendas, velint. Spiritum Moſis Septuaginta illis ſic, ut è ſacra liquet hiſtoria, communicatum (quem à Moſe ſeu Spiritu ejus non aliter aiunt ablatum atque paſſim Magiſtri uti & Chriſtiani[a] à candela altera lumen alteri accenſum, unde non omninò imminuitur lu-

y *Numer.* 11, 25.

z *Videſis eum in More part.* 2. *cap.* 36. *&* *Tract.* Jeſudi Tora *cap.* 7.

a *Videſis Auguſtin. quæſt. ſuper Numeros* 18. *Tertullian. de Anima cap.* 35. *Ambroſ. in Symbol. Apoſtolorum cap.* 7. *Philo Iud. lib. de Gigantibus, Abulenſem in Numer.* 11. *quæſt.* 40, 41, &c.

lumen prius quo acccenditur; & in verſione Saadiæ Gaon pro Spiritu ſubſtituitur النور *Lux* ſeu *ſplendor*) ita intelligunt illi, ut non ex ejuſdem undequaque cum eo quod Moſaicum integrum erat, genere à Numine communicatum velint. Fuiſſe ſcilicet illi tam primum Prophetiæ ſeu Summum Gradum quàm Secundum jam dictum. Cum autem ex re ipſa & occaſione, unde Inſtitutio illa τῶν Septuaginta orta eſt, viri Collegio ſeu Conſeſſui Juridico & Deliberationibus in populo gubernando multiplicibus apti adſciſcendi eſſent, Spiritum illis communicatum prophetiæ quidem fuiſſe volunt, ſed non נבואה הגמורה *Prophetiæ ſummæ* ſeu perfectiſſimæ, qualis etiam in Moſe, ſed רוח עצה *Spiritum Conſilii*, & רוח לעשות משפט וצדקה *Spiritum ad faciendum Judicium & Juſtitiam.* Adjiciunt, והוא הנקרא גבורה *& Spiritus hic eſt qui vocari ſolet Potentia*, à Numine ſcilicet communicata. Atque interpretantur illud & *non addiderunt*, quaſi dictum fuiſſet, Prophetiæ Gradum illum Secundum habentes juxta illum prophetabant, nec inſuper ex Primo quid addiderunt. Ita ſanè Iſaac Abarbinel [b], ubi citato è *More Nebochim* loco jam allato, ad illud ויתנבאו ולא יספו ut ibi affertur à Maimonide, adjicit, ר״ל ויתנבאו ברוח הקדש שלבש אותם וגו׳ ולא יספו מדרגה יותר מזה בנבואה שאחר שניתן להם הכח הזה לא היה צורך שיתנבאו עוד *Senſus eſt, & prophetabant per Spiritum Sanctum qui veſtivit eos &c. & non adjecerunt gradum*, aut *adjectum ſibi non habuere gradum Prophetiæ hoc ſuperiorem quoniam poſtquam datus eſt eis poteſtas* ſeu *facultas illa* Gradus Secundi, *non opus erat ut ultrà* (id eſt gradu ulteriore) *prophetarent.* Statim verò de verſione illa Targumiſtarum *& non ceſſarunt*, velut non omninò contemnenda, ſubjungit, ואם תרצה לפרש ולא יספו ולא פסקו כתרגומו אמור מעתה שלא פסקו ולא סרו מהיותם מלובשים בכח ההוא מרוח הקודש אשר זכרתי *Sed ſi malueris interpretari illud* ולא יספו *per, & non ceſſarunt, juxta id quod in Targumis habetur, tunc dicendum eos non ceſſaſſe* aut *non defeciſſe* aut *deſiiſſe eſſe veſtitos poteſtate illa Spiritus Sancti quam jam memoravi.* Sic ille, ut verſionis utriuſque tum interpres tum patronus. Qui verò ſemel tantùm eos prophetaſſe aiunt, eorum prophetiam alii fuiſſe volunt de Coturnicibus proximè in Caſtra venturis [c], alii aliter. Hugo Grotius heic ſententiam de prophetiæ in eis ceſſatione illa & verſiones conſonas amplexus, *Poſt id tempus*, inquit, *non habuere Spiritum propheticum quem ſemel tantùm illis Deus dederat ut auctoritatem novæ poteſtati* (judicandi gubernandíque) *neceſſariam ipſis adderet. Vide ſimile* 1. *Samuelis X.* 10. (de Saule) *Nimirùm, ut notat Maimonides, alii plerunque habuere Spiritum propheticum, alii ex longis intervallis, alii ſemel.* Sic ille. Anne verò ſive ille ſive Abarbinel heic aſſecutus ſit mentem Maimonidis, viderint perſpicaciores. Mihi fateor hactenus eſſe eam nimis inacceſſam. Theodoretus [d] ad quæſtionem, undenam eveniret Septuaginta, ſtatim ut præfecti ſunt, prophetaſſe, poſtea verò minimè (juxta Græcam ſcilicet verſionem) reſpondet, ὅτι οὐ προφητείας χάριν, ἀλλ' οἰκονομίας αὐτοὺς προὐβάλετο· τὸ γὰρ τοῦ πνεύματος χαρισμάτων καὶ τοῦτο. *Quia non*

b Piruſh hatora fol. 189. col. 4.

c Peſiktha Zotertha fol. 45. col. 4. Gemara Babylon. ad tit Sanhedrin cap. 1. fol. 17. 1. alibi.

d In Numer. Quaſt. 20.

Vaticinandi ſed Gubernandi cauſa eos promoverat Deus, quod munus etiam in-
e 1 Corinth. 12. 28. *ter chariſmata Spiritus cenſetur*, unde affert illud Pauli cui[e] inter alia Chriſtianorum munera divinitùs accepta numerantur ἀντιλήψεις καὶ κυβερνήσεις, *Opitulationes & gubernationes*, ſeu opitulandi & gubernandi, in Confederata Chriſtianiſmi naſcentis Diſciplina, facultates. *Hoc autem* ſeu gubernationis judicandíque *munere*, inquit Theodoretus, *ornati ſunt Septuaginta illi, & ut conſtaret populo divinum munus illos eſſe conſecutos, quædam ſtatim prædixerunt.* Quod quidem receptiori Magiſtrorum ſenſui perquam eſt conſonum. Et videſis heic Lyranum, cæteros noſtrorum obvios.

f Numer. 11. 26. III. Sequitur in textu Sacro[f], *Remanſerant autem in caſtris Duo Viri, quorum unus vocabotur Eldad, alter autem Medad,* ותנח עליהם הרוח *& quievit ſuper eos Spiritus.* Onkelos & Jonathan dictus, רוח נבואה *Spiritus prophetiæ.* Hieroſolymitanus, רוח קדשא *Spiritus Sanctus.* והמה בכתובים וגו׳ *Et hi fuerunt ex Conſcriptis nec exierunt ad tabernaculum ſed prohpetaverunt in caſtris. Et*
g R. Bechai in Biur ail hatora fol. 173. col. 3. alii. *currens puer nuntiavit Moſi dicens* (Gerſomum filium Moſis puerum hunc[g] fuiſſe aiunt) *Eldad & Medad prophetant in caſtris. Et reſpondit Iehoſua filius Nun, miniſter Moſi, unus ex juvenibus ejus, & ait mi domine Moſes prohibe eos, & reſpondit ei Moſes, nunquid æmularis pro me? Et quis tribuat ut* ſeu *utinam totus populus Domini eſſent prophetæ,* כי יתן יהוה את רוחו עליהם *ut Dominus det Spiritum ſuum ſuper eos. Ingreſſus eſt itaque Moſes in caſtra, ipſe & Presbyteri Iſrael.* Nomina alia jam Conſcriptorum non memorantur. Nec quinam Duo hi, ſic nominati, fuerint, aliunde aut aliter in Scriptura ſatis liquet. Sed verò apud Magiſtros aliquos obtinuit, fuiſſe eos fratres Moſi uterinos, utpote, בני דאליצפן בר פרנך דילידת ליה יוכבד ברת לוי בזמן דפטרה עמרם גברה ואתנסבת ליה עד דלא ילידת ית משה *Filios Elizaphani* (principis tribus Zabulon, inter reliquos,
h Numer. 34. 25. ad terram promiſſam dividendam deſignati[h]) *filii Pharnac quos peperit ei Iocabed filia Levi quæ repudiata ab Amram marito ſuo illi etiam deſponſata eſt antequam pareret Moſem.* Sic Paraphraſtes Chaldæus Jonathan dictus. Atqui è traditionibus Ebraicis Hieronymus (tantundem itidem, quoad fraternitatem, ſed
i 1 Cap. 4. 17. Vide & in Hiſtor. Scholaſtic. in Numer. cap. 34. & Abulenſem in Numer. 11. quæſt. 72. non uterinam enarrans) ad illud Paralipomenon[i], *Filii Ezra, Iether, & Mered & Epher & Jalon,* עזרא *Ezra,* inquit, *interpretatur auxilium, ipſum enim dicunt Amram patrem Moſi & Aaron.* יתר *Iether interpretatur Reſiduum. Ipſe eſt Aaron.* מרד *Mared rebellans. Ipſe eſt Moſes.* עפר *Eſſer pulvis. Ipſe eſt Eldad.* ילון *Ialon, Ilex. Ipſe eſt Medad, iidem duo qui prophetabant. Traditur enim Moyſem poſt acceptam legem in eremo patri injunxiſſe ut matrem dimitteret, eo quod illius amita eſſet. Filia enim fuit Levi; poſt cujus diſſidium, duxiſſe aliam uxorem Amram, ex qua ſuſcepit duos filios Eldad & Medad.* Sic ille.
k Numer. 34. 21. Alii Eldad illum fuiſſe volunt qui Elidad filius Ciſlon dicitur[k]; Medad verò
l Ibidem 24. qui Kemuel filius Shiphtan[l]; quorum uterque etiam in principibus ad Terræ diſtributionem deſignatis; hic tribui Ephraim, ille tribui Benjamin. Sic itèm habetur

betur in *Midbar Rabba* [m]. Sed incerta nimis hæc & è genio Rabbinico illo notiſſimo orta, uti pariter alia aliquot quæ de ſingularibus Binorum horum propheтiis earúmque circumſtantiis traduntur. Manifeſtum interim videtur ex hiſtoria Sacra, Binos hoſce ſic expreſſim nominatos in circuitum tabernaculi cum Septuaginta antè generatim memoratis non veniſſe ſed in caſtris manſiſſe & prophetaſſe, qua de re etiam plura mox. Adjiciunt autem Magiſtri, etiam ii qui τ Septuaginta prophetiam non ultra, juxta antè dicta, durâſſe volunt (quocunque in ſenſu id ſumendum) Eldadum & Medadum prophetico munere uſque ad mortem functos eſſe; Habitualitèr, ut dici ſolet, licet non Actualitèr. Quod ad Spiritus Prophetiæ Genus ſeu Gradum attinet; magnus ille Maimonides [n] eundem ait eos ſortitos eſſe Gradum quem Septuaginta illis ipſe attribuit, id eſt per Spiritum Sanctum. Et Nachmanides [o] ad illud Jehoſuæ [p], *Domine mi Moſes, inhibe eos*, בתרגום, inquit, ירושלמי ראיתי שאמר בכלאם מנע מנהון רוח קודשא וגו׳ *In Targum Hieroſolymitano vidi illud inhibe eos* (de Eldado & Medado dictum) *expoſitum per inhibe ab eis Spiritum Sanctum, &c.* quod in Targumi illius editis non comperio. Etiam quibus diſtinctio illa prophetandi graduum non expreſſim adhibetur, dono illo eos uſque ad mortem non caruiſſe aiunt. Remanſiſſe ſcilicet ex humilitate in caſtris nec in circuitum tabernaculi inde acceſſiſſe; unde etiam addunt eos colloquium quoddam habuiſſe cum Numine (quale non raró alibi adhibent quoties ea quæ dictu aut cogitatu ſibi veriſimilia eſſent perſonis introductis enarrare ſatagunt) de Dignitate ad ſe inde ventura. Dixiſſe ſcilicet eos [q] אין אנו ראוין לאותה גדולה *Nos impares ſumus tantæ dignitati*, ut nempè in numero jam ſeligendorum, circa Tabernaculum ſanctum, locum haberemus. Atque illinc dixiſſe eis Dominum, הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה על גדולתכם *Quoniam vos ipſi vos ſic minuitis* ſeu indignos vos eſſe profitemini, *ego dignitatem dignitati veſtræ addam.* Additio illa ſtatim ſubjicitur; ומה גדולה הוסיף להם ? שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו והם נתנבאו ולא פסקו *Dignitas illa adjecta* ſeu Prærogativa ſingularis binis hiſce data, *erat ut cum Prophetæ omnes cæteri vaticinari deſinerent, hi non omninò deſinerent*, והיו מתנבאים עד יום מותם *atque* [r] *munere uſi ſint prophetico uſque ad tempus mortis eorum.* In prophetiis eorum quibus tunc uſi ſunt, habent etiam alii [s] illam de Coturnicibus in caſtra venturis, alii illas de Moſis morte & Jehoſuæ in terram Sanctam ingreſſu, alii de Gog & Magog, alii haſce pariter cunctas. Etiam ubi in Ezekielis prophetia de Gog & Magog, legitur [u], *Anne tu is es de quo loquutus ſum in diebus antiquis per ſervos meos prophetas Iſrael*, הנבאים בימים ההם שנים quod verti ſolet, *prophetas in diebus illis annorum*, ſeu *diebus illorum temporum*, haud legendum volunt שנים *Shanim* quod ſignificat *annos* ſeu *tempora*, ſed *Shenaim* id eſt *binos* atque ita denotari ibi Eldadum & Medadum, *per Prophetas in diebus illis binos.* Sic Gemara Babylonia jam ante citata. Sic Salomon Jarchius locum illum etiam de prophetis aliquot recentioribus cum aliis ſumens,

m Paraſh 16. *fol.* 265. *col.* 2.

n More Nebochim *part.* 2. *cap.* 45. *Arab.* 46.

o *In* Piruſh Tora *fol.* 142. 2.

p *Numer.* 11. 28.

q *Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.

r *Vide Theodoret. in Numer. quæſt.* 21.

ſ Sepher Siphri *fol.* 13. *col.* 4.

t *Loci citati & inde Magiſtri ad Numer.* 11. *& Targum ibi tam Jonathanis dictum tum Hieroſolymitanum.* Zohar *edit. Mantuana ad* Bemidbar *fol.* 155. 2. Midbar Rabba *paraſh.* 16. *fol.* 265. *col.* 1. Chiskuni *in Num. fol.* 196. 2. *Rambam in* Piruſh Tora *fol.* 242. 2. Peſiktha Zotertha *fol.* 46. *col.* 1.

u *Cap.* 38. 17.

mens, adjicit, ורבותנו אמרו אלדד ומידד הם נתנבאו עליו וזהו שנים האמור כאן אל תקרי שנים אלא שנים שני נביאים נתנבאו נבואה אחת כפרק אחד *Sed dicunt* (plerunque) *Rabbini noſtri Eldadum & Medadum fuiſſe eos qui prophetarunt de eo* (nimirùm de Gog ibi memorato) *& quod habetur heic non de* שנים *accipiendum pro Binis. Nec legendum Shanim* (pro annis) *ſed Shenaim. Bini ſcilicet prophetæ illi prophetiam unicam prophetabant tempore uno* ſeu *ſimul.* Sic etiam ipſe in Gloſſa Talmudica [x]. Ita etiam ibi David Kimchius, ita *Chizkuni* [y], *Peſiktha Zotertha* [z], alii. Sed vide Abarbinelem [a] in dictum Ezechielis locum. Et de Prophetico Conſcriptorum munere videſis quæ fuſiùs diſputat Abulenſis [b]. Binos autem jam dictos, in caſtris ſic manentes nec in circuitum tabernaculi cum reliquis venientes, alii ex numero illo Septuaginta fuiſſe volunt, negantibus aliis, qua de re inferiùs plura.

IV. Monendum autem eſſe duximus lectorem, ſi quis ſcriptis Rabbinicis ac Talmudicis forſan inaſſuetior fuerit, Nomen רוח הקודש *Spiritus Sancti* ſic in ſpiritus Moſaici communicatione ſuperiùs memorati notione accipi illa quâ tantùm שפע מן יהוה *influentiam à Domino* ſeu Numinis ſanctiſſimi afflatum hominibus communicatum ſignificat, non omninò quâ Perſonam Divinitatis Tertiam ut in Chriſtianiſmo denotat. Sic aiunt [c] Eberum magnum fuiſſe prophetam שקרא שם בנו פלג ברוח הקודש *quoniam appellavit filium ſuum Phaleg* (quo nomine Telluris diſtributio futura deſignaretur) *per Spiritum Sanctum.* Genebrardus vertit *afflatu Spiritus Sancti.* Maimonides item alibi [d] Sextuplam explicans Spiritus apud ſuos Notionem, Primam Aeris, Secundam Venti, Tertiam Vitalis, Quartam ipſius Animæ Rationalis immortaliſque facit. Et de Quinta, وهو ايضا اسم الفيض العقلي الالاهي الذي يفيض علي النبيين והוא גם כן השפע השכלי האלהי אשר ישפיע על הנביאים *Et nomen eſt itidem Influentia intellectualis Divina, quæ influit in Prophetas*, quando prophetant. Atque exemplum Notionis hujus affert ex Numerorum loco toties citato. Et de Sexta, inquit, nomen etiam eſt الغرض والارادة ſeu הכונה והרצון *Propoſiti ac Voluntatis* tam in Homine quàm Deo. Atque hinc ſubjicit animadvertendum eſſe, ככל רוח מנשובה ללה הי בחסב אלמעני אלכאמס וביעצהא בחסב מעני אלדי הו אלאראדה ſcilicet ككل روح منسوبة لله هي بحسب المعني الخامس وبعضها بحسب معني الذي هو الارادة *Spiritum ubicunque tribuitur Deo ſumendum aut in notione Quinta, aut, ut interdum, pro eo quod eſt voluntas* ut in Sexta. Utrâque autem in Notione *Spiritus Sanctus* ei dicitur. Atque alibi apud eum Magiſtróſque [e] alios Spiritus Sancti notio eſt ejuſmodi frequens. Illinc vetuſtis Patribus Chriſtianis dicitur Error Judaicus, quo Subſtantia Spiritus Sancti Divina illa ac Perſonalis, non Nomen, alteris in illis notionibus negatur. Seculis

x *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.
y *Ad Numeror. fol.* 196. 2.
z *Fol.* 46. *col.* 1.
a *In prophetas fol.* 206. *col.* 2.
b *Ad Numer.* 11. *quaſt.* 54, 57, 58, 59, 60, 64, 65. *&c.*
c Seder Olam Rabba *cap.* 1.
d More Nebochim *part.* 1. *cap.* 40.
e *Videſis* Sepher Cozri *part.* 5. §. 12. *pag.* 269. *Rabbinos ad Geneſ.* 1, 2. *&c.*

culis in primitivis ea de re diſputationes accerrimæ inter etiam Chriſtianos. Quæ Macedoniani aliique ejuſmodi hæretici ea de re voluerint, in hiſtoriis obvia ſunt. Atque Errorem illum ſic Judaicum dictum amplexum fuiſſe etiam Lactantium, autorem Divinarum inſtitutionum celeberrimum, notat Hieronymus[f]. *Lactantius*, inquit ille, *in libris ſuis, & maximè in epiſtolis ad Demetrianum, Spiritus Sancti omninò negat ſubſtantiam, & errore Judaico eum vel ad patrem referri vel ad filium, & ſanctificationem utriuſque Perſonæ ſub ejus nomine demonſtrari.* Error ibi Judaicus habetur in eo quod de Spiritus Sancti ſubſtantia negata dicitur, non itidem in ſubjuncto de ſanctificatione utriuſque Perſonæ, quaſi Judæi non in Chriſtianiſmum Reformati, binas admiſiſſent, ut Chriſtiani, Perſonas, ſeu Patris & Filii; licet interim fatendum ſit, eos, præter Patrem, ut Spiritum Sanctum ita etiam & Filium Dei, & מימרא די׳ *Verbum Domini* & λόγον ejus, ut nomina ſatis ſibi nota memorare; eáque ſic intelligi à ſcriptoribus aliquot Chriſtianis, iiſque doctiſſimis, quaſi vetuſtiores Judæi eiſdem nominibus Trinitatem Chriſtianiſmi divinam deſignari voluiſſent. Ea de re, præ aliis qui in Judæos ex profeſſo diligentiùs, ídque ex ipſorum commentariis conſcripſerint, conſulas Raymundum Martini[g] & Petrum Galatinum[h], atque, in Raymundum, obſervationes nuperas. Apud illos ipſa hiſce de nominibus Magiſtrorum veterum verba maximè animadvertenda occurrunt. Adde quæ Chriſtophorus Helvicus de מימרא די׳ *verbo Domini* è Targumicis pridem obſervavit. Illud interim præ aliis hac de re obſervandum; ubi in loco illo celeberrimo[i] dicitur יהוה *Dominus pluiſſe ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem* מאת יהוה *à Domino de cælo*, unde Patris & Filii in eodem commate deſignatio elici ſolet, & eam in rem paraphraſis afferri Hieroſolymitana quæ habet primo pro יהוה *Domino* מימריה די׳ *verbum Domini* & in ſecundo מן קדם יי *à præſentia* ſeu *à Domino de cælo*, Paraphraſin Jonathanis dictam utroque in loco pariter מימרא די׳ *verbum Domini* uſurpare; quaſi idem ipſum priori יהוה nomine quod poſteriori omninò denotandum. Et verum quidem eſt מימרא די׳ *verbum Domini*, Chaldæis pro ipſo ſimpliciter Deo, ut Agente, ſæpius adhiberi. Syrus loco illo de Sodoma priore habet מריא dominus, poſteriore מן קדם מריא *à conſpectu* ſeu *præſentia Domini de cælo*. Arabs Saadiæ Gaon priore الله *Deus*, poſteriore من عنده *à ſeipſo* de cœlo. Utroque in loco Judæi Mauritanienſes الله *Deum* habent, uti & verſio Perſica خودا *Goda*, *Deum*. In eundem ſimpliciter ſenſum alii. Sed verò de Angelo nomine יהוה interdum deſignato, videſis, præter veteres aliquot obvios, viri ſummi Hugonis Grotii[k] adnotata. Philo autem Judæus ille Alexandrinus, ut de Spiritu Domini, juxta ſuperiùs ex eo allata, adeóque Sancto loquitur, ita etiam de Filio ejus & Verbo, etiam Primogenito. Scilicet agens[l] de Dei Filii nomine quà hominibus illud ſubinde communicatum, κἂν μηδέπω μέντοι, inquit, τυγχάνῃ τις ἀξιόχρεως ὢν υἱὸς

[f] *Epiſt.* 65. *ad Pammachium & Oceanum.*

[g] *Part.* 3. *diſt.* 1. *cap.* 4. 8. §. 3. & 4. &c. & *cap.* 11.

[h] *De Arcanis lib.* 2. *cap.* 5. & 6.

[i] *Geneſ.* 19. 24.

[k] *Ad Geneſ.* 1. 8. 22. 19. 24. & *Mat.* 6. 5.

[l] *Lib. de Confuſione Linguarum.*

Θεοῦ προσαγορεύεσθαι, σπουδαζέτω κοσμεῖσθαι κατὰ τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ λόγον, τὸν ἄγγελον πρεσβύτατον, ὡς ἀρχάγγελον πολυώνυμον ὑπάρχοντα. Καὶ γὰρ ἀρχὴ, καὶ ὄνομα Θεοῦ, καὶ λόγος, καὶ ὁ κατ' εἰκόνα ἄνθρωπος, καὶ ὁρῶν Ἰσραὴλ προσαγορεύεται), *Quod ſi nondum quiſquam eſt dignus ut Dei Filius appelletur, tu tamen da operam ut ornatus ſis ſicut Verbum ejus Primogenitum, Angelus Antiquiſſimus, qui velut appellationum multiplicium Archangelus eſt. Etenim Principium, & Nomen Dei, & Verbum, & Homo ad imaginem Dei, & Videns Iſrael nuncupatur.* Et ſtatim ſubjungit, καὶ γὰρ εἰ μήπω ἱκανοὶ Θεοῦ παῖδες νομίζεσθαι γεγόναμεν, ἀλλά τοι τῆς ἀϊδίου εἰκόνος αὐτοῦ, λόγου τοῦ ἱερωτάτου. Θεοῦ γὰρ εἰκὼν λόγος ὁ πρεσβύτατος, *Nam ſi nondum idonei ſumus ut nominemur Dei Filii, ſimus ſaltem ſempiternæ ejus Imaginis*, id eſt, *Sermonis* ſeu *Verbi illius Sacratiſſimi. Dei enim imago eſt Verbum illud antiquiſſimum.* Cum Platonicis & Chriſtianis dogmatibus hac de re vetuſtis comparet hæc obiter allata qui velit. Certè etiam ad Ebræos ſuos Paulus [m] Apoſtolus ſive quis alius Epiſtolæ ad Ebræos autor fidentiùs loquitur atque ut de re ipſis receptiſſima, ubi etiam in Epiſtolæ initio verba facit de Filio ut χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ, *Charactere ſeu figura ſubſtantiæ Dei.* Sed verò *Spiritus Sancti* haud diſſimilis eſt apud Mahumedanos etiam notio, tam Philoſophos quàm Theologos, ubi loquuntur de النبوة *prophetia* & de قوة قدسية *facultate ſeu potentia Sanctimoniæ*. Eas ſcilicet ad homines aliquot ſive per Angelum ſive per الروح القدس *Spiritum Sanctum* devenire aiunt. Ea de re expreſſim certè Avicenna [n]. Et conſulas, ſi vis, quæ de Intelligentiis huc etiam ſpectantia, obiter tradunt Averroes, Algazel, Alpharabius, id genus alii. Etiam in Alcorano legitur [o], ولقد اتينا موسي الكتاب وقفينا من بعده بالرسل واتينا عيسي ابن مريم البينات وايدناه قوينا بروح القدس *Et Moſi jam miſimus librum*) ubi verſio Retinenſis edita Moſem prætermittit, qui in MS. meo, eidem coævo, ut debet, ibi memoratur) *& miſimus poſtea Prophetas & miſimus Jeſu Filio Mariæ Declarationes ſcientiæ* (ubi paraphraſtes penes me, المعجزات كاحيا الموت وابرا الاكمه والابرص *facultates miracula faciendi (veluti mortuos vitâ donandi, cæcos & leproſos ſanandi) & teſtimonium ei præbuimus corroboravimúſque eum per Spiritum Sanctum.* Scilicet Deum ſanctiſſimum loqui fingitur. Retinenſis ibi *Spiritum Divinum*. Id genus ſunt in Alcorano [p] alia, quæ plerunque quidem per Angelum Gabrielem ſanctitatis Spiritum interpretantur Doctores Mahumedani. Paraphraſtes jam dictus ad illud, بروح القدس *per Spiritum Sanctum*, اي الروح المقدسة جبريل لطهارته يسير معه حيث سار ولم يستقبلوا id eſt, *Spiritum Sanctitatis Gabriel qui in manifeſtationem ejus miſſus eſt ut comes quocunque iret. Nec tamen* (beneficiis hiſce divinis; ita ſenſus paraphraſis

m *Ad Ebræos cap.* 1. 3.

n *Arabicè in compend. & rebus Metaphyſicis part.* 2. *pag.* 84. *Latinè de Philoſophia prima Tract.* 10. *cap.* 2. *Lib. de Anima cap.* 8. *& De Diviſione ſcientiarum pag.* 144.

o *Azoar.* 1.

p *Azoar.* 4. 15, *&c. & videſis Philip. Guadagnoli Apolog. pro Chriſtiana Religione tract.* 3. *cap.* 8, 9, 10, *&c.*

phraſis eſt) *ad rectam mentem* ſeu *veri cultus rationem reduci potuere.* Ita Poteſtatem, Archangelum, Intelligentiam, Influentiam faciunt illi Spiritum. Et videſis quæ de munere apud eos prophetico obiter dicta ſuperiùs [q] ſunt. Habeo autem penes me Theologum & Philoſophum in Mahumedanis eximium MS. الشيخ علي بن عبدالكريم *Alſhiech Hali Ben Aibdalcharim*, qui in opere cui titulum fecit كتاب الانسان الكامل *liber Viri Perfecti* ſeu *Perfectionis Humanæ*, apud Mahumedanos Africanos conſcripto, capita habet De Deo ejúſque Eſſentia & Unitate, id genus aliis, integra, & demum [r], في روح القدس *De Spiritu Sancto*, ubi, اعلم inquit, ان روح القدس هو روح الارواح وهو المنزه عن الانحول تحت حيطة كن ولا يحول ان يقال فيه انه مخلوق لانه وجه خاص من وجوه الحق قام الوجود بذلك الوجه وهو روح لا كالارواح لانه روح الله وهو المنفوخ منه في ادم فاليه الاشارة بقوله ونفخت فيه من روحي وروح ادم مخلوق وروح الله ليس مخلوق وهو روح القدس اي انه الروح المقدس كن المقايص الكونية *Sciendum eſt Spiritum Sanctum eſſe Spiritum* (per excellentiam) *Spirituum, & oblectatur tranſitu* ſeu *deſcenſu infra amplitudinem ſuam. Nec omnino de eo dici debet, eum eſſe Creaturam, cum Modus ſingularis* ſeu *productio ſibi propria, vera adeóque unica ſit. Atque Spiritus eſt non inſtar Spirituum aliorum, quia Spiritus eſt Dei, qui afflatur ab eo in Homine & ad eum, & verſatur in verbis ejus. Et ſpiritualiter ei afflatur. Spiritus autem Hominis Creatura eſt; ſed Spiritus Dei non eſt Creatura. Atque hic eſt Spiritus Sanctus, quoniam ſcilicet eſt ſanctificatus abſque deficientia aliqua eſſentiæ.* Alia ſubjungit ille in eundem ſenſum, uti Mahumedani alii, qui in Trinitatem Chriſtianiſmi Divinam diſputantes notionibus illis in ſuis, quæ itidem ſatis Rabbinicæ ſunt, Spiritum Sanctum duntaxat agnoſci volunt. In eis primas tenent Achmed Ben Zin Perſa contra quem ſcripſit Philippus Guadagnolus Apologiam Chriſtianam, & Achmed Ben Abdalla Africanus in Diſſertatione ejus illâ, MS. ſuperius [s] memorata, ubi *Veteres*, inquit, *Chriſtiani aliter explicabant Trinitatem quam Moderni. Dicebant enim ex eis Tribus, Eſſentia, Sapientia, Vita eam componi; Eſſentiam Patrem, Sapientiam Filium & Vitam Spiritum Sanctum eſſe affirmantes; omnes verò tres ſimul Unum Deum eſſe. Modernorum ſententia jam ſuperiùs explicata eſt* (de Patre, Verbo, Spiritu Sancto) *& ex utriuſque inter ſe pugna & diſſenſione, apparet ambas eſſe falſas. Si verò Moderni dixerint, ſententiam veterum veram eſſe, ſibi ipſis ſanè contradicunt; quia Moderni dicunt Filium eſſe Verbum, & Spiritum Sanctum mutuum Amorem Patris erga Filium & Filii erga Patrem; veteres tamen Filium eſſe Sapientiam & Spiritum Sanctum Vitam vel Spiritum.* Et de Perſonarum Trium

q Cap. 2. §. 2.

r MS. Cap. 50.

s Lib. 1. cap. 12. pag. 481.

Trium nomine verba faciens, *Ex iis tribus*, inquit, *faciunt Unum ſolum Deum, & ita ſimul dant duas contradictiones in eodem ſubjecto, dicentes, idem eſſe Unum & Tres quod omninò impoſſibile eſt, quia quod eſt Unum non eſt Tres, nec quod Tres eſt Unum. Secundò, errant facientes Eſſentiam Dei compoſitam ex Tribus rebus quæ non habent eſſe ni in ſola imaginatione & intellectu, cum ſint attributa ſubſtantiarum, & non ſubſtantiæ; quia ſapientia non datur ſine ſapiente, Eſſentia ſine eo quod eſt, Et Spiritus ſeu Vita ſine vivente. Itaque ex ſolis attributis faciunt perſonas vel ſubſtantias quod nullus intellectus poteſt capere. Et ad confirmandam hanc ſuam opinionem, addunt Chriſtiani, creationem non poſſe dari ſine iis Tribus rebus è quibus componant Deum; Quibus reſpondetur Creationem unà cum iis Tribus indigere præterea duobus aliis Potentia & Voluntate. Dicunt igitur eſſe Quinque potius.* Et poſtea, *Mauri dicimus animam Chriſti eſſe Spiritum Sanctum & Spiritum Dei, ſicut & Adami, & quia miraculo fuit creatus ſine Patre, ideo vocamus eum Spiritum Sanctum & Spiritum Dei & Prophetam & Nuntium Dei.* Sic Ben Abdalla ille, noſtri ſeculi ſcriptor, & Mahumediſmi ſui aſſertor quidem, ſaltem Chriſtianiſmi impugnator, perquam ingenioſus.

t *Cap.* 36. *MS.* Hali autem jam dictus, in capite[t] في التورية *De Lege*, ubi de Moſe, Tabulſque Legis, & Mahumedis diſciplina agit, uti etiam de Chriſtiana, verba generatim faciens de Jeſu Chriſti Miraculis, Sectatoribus, & Diſcipulis, de hiſce ſubjicit (quod obiter adnotare liceat) وقالوا انه ثالث ثلاثة وهو الاب والابن والام وسموا ذلك بالاقانيم الثلاثة *dixerunt illi* ſeu *doctrinam profeſſi ſunt quod Trini ſint qui Trinitatem conficiunt; Pater ſcilicet, & Filius, & Mater. Atque hoſce nominant Tres* ὑποστάσεις ſeu *Perſonas*; quaſi receptiorem exiſtimaſſet ille cum ſuis ſententiam *hanc* fuiſſe in Chriſtianiſmo de Trinitate, nec ejuſdem Perſonam Tertiam Spiritum Sanctum illic dicendam. Neque rarum eſt homines de aliorum religione loquentes, cum nec libris eorum moribúſve ac diſciplinæ ſatis adſueti ſint, opprobria ejuſmodi & hallucinat ones temerè effutire. Sed interim verum eſt, mulieres aliquot olim è Thracia in Arabiam, ante Mahumedem, migrantes dogma de Divinitate cultúque Divino Mariæ Virginis commentas eſſe & propagâſſe, ut legimus apud Epiphanium[u], quod ſanè cum cultu qualicunque ei apud aliquos exhibito collatum, facilè in cauſa eſſe potuit ut Mahumedani aliquot, haud aliunde edocti, eam pro Tertia Perſona ita perperam ſumerent. Prætereo quod à nonnullis tribuitur etiam Macedonio ejúſque ſectæ de Spiritus Sancti proceſſione à Matre & Filio; qua de re conſulas Alphonſum de Caſtro[x]. Hali etiam ille de variis Chriſtianorum ſententiis hanc circa rem ibi plura ſcribens, alios eorum eſſe ait, quibus Pater ipſe Spiritus Sanctus eſt in Trinitate, Maria Virgo Mater, & Jeſus Filius. Id genus habet alia ille ſatis portentoſa. Quæ tamen Bogomilorum[y], aliorúmque ejuſmodi hac de re commenta neutiquam omninò excedunt. Quinetiam in Alcorano ipſo habetur com-

u *Hæreſ.* 78. *ſeu in Antidicomarianitis* §. 23.

x *Lib.* 5. *adverſ. Hæreſ. verb.* Deus; *hæreſ.* 10.

y *Euthymius Panopl. part.* 2. *tit.* 23.

commentum impium ſimul & ridiculum de Dei ad Chriſtum allocutione quâ velut tentando eum aut interrogando, illud de Divinitate tam Matris quàm ſui ſupponitur, perinde ac ſi impoſtori illi fuiſſet Trinitatis Chriſtianæ fundamen. Verba ſunt[z], ان قال الله يا عيسي بن مريم انت قلت للناس اتخذوني وامي الهين من دون الله قال سبحانك ما يكون لي ان اقول ما ليس لي بحق ان كنت قلته فقد علمته تعلم ما في نفسي ولا اعلم ما في نفسك انك انت علام الغيوب ما قلت لهم الا ما امرتني ان اعبدوا الله ربي وربكم وكنت عليهم شهيدا quod à Retinenſe vertitur[a], *Ipſi iterum Deo dicenti, O Jeſu Mariæ Fili tu perſuades hominibus ut Dei loco te Matrémque tuam Duos Deos habeant & venerentur, reſpondet Ieſus; nolit Deus ut ego quid præter verum dicam. Et ſi ego protuli, tu noſti. Quia tu omnium ſecreta cordium noſcens, mei cordis arcanum penetras, ego vero nequaquam tui. Tu ſcis itaque me nihil hominibus niſi mandata tua dixiſſe, ſcilicet quod te Deum meum atque ſuum invocent & adorent, quorum quamdiu tibi placuit teſtis aſſui.* Guiliemus Poſtellus[b], *Et quando dixit Deus, ô Ieſu fili Mariæ tu dixiſti hominibus, recipite Me & Matrem meam Duos Deos, præter Deum: dixit, laus ſit tibi Domine, id eſt abſit ne fiat hoc mihi, ut hoc dicam quod in me non eſt verum &c.* Dionyſius autem Carthuſianus[c], *O Ieſu Mariæ fili perſuade hominibus ne Dei loco te Matrémque tuam Duos Deos habeant & venerentur. Reſpondet Ieſus; nolit Deus ut ego quid præter verum dicam &c.* Quaſi expreſſim ibi Deum voluiſſet Mahumedes juſſiſſe ut Divinitatem tam ſuam quam Matris Jeſus denegaret. Rierus autem in verſione nupera, *Il dira au jour du Iugement, O Ieſus Fils de Marie as tu ordonné au peuple d'adorer toy & ta Mere comme deux Dieux? Ieſus reſpondra, loüé ſoit ton nom, je me garderay de dire ce que n'eſt pas, tu ſçais ſi je l'ay dit &c.* Ita quaſi in die Judicii ſic dicendum admittit ille, atque interrogativè. Quemadmodum autem ex recepta de Chriſtianiſmi Trinitate fide inque ejuſdem ſolennem in ſacris profeſſionem, antiquitùs nata eſt Doxologia illa uſitatiſſima, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto &c.* ſæpiùs etiam in eiſdem ſacris ſubjungi ſubcinique ſolita, ita non minùs velut in adverſum atque ut Doxologiæ illi Antilogia ſolennis paritèr habetur & frequentiſſima apud Mahumedanos formula illa, لا الله الا الله احد *non eſt Deus niſi Deus unicus* (& Trinitatem ſic ſatis negare ſibi videntur; quemadmodum etiam Chriſtiani aliquot veteres[d] verba eadem ex Sacra itidem Scriptura ſumta, eodem cum Judæis & Mahumedanis modo intellexere) quod in Alcorano, Commentariis, Precibus eorum tam Privatis quam Publicis Acclamationibúſque perquam eſt obvium, uti & illud, لا الله الا الله وحده لا شريك له *non eſt Deus niſi unicus, neque eſt ei ſocius ſeu conſors.*

z *Arab. Azoar.* 5.

a *Azoar.* 13.

b *De Orbis Concordia lib.* 2. *pag.* 187.

c *In ſectam Machomet. lib.* 2. *art.* 24.

d *Videſis Euſebium contra Marcellum de Eccleſiaſtica Theologia lib.* 2. *cap.* 19 *&c.*

Illinc etiam Numiſmata habent illi ad hunc modum inſcripta quorum ſunt apud me vetera Quatuor, ſingulari juvenis eximii, Franciſci Vaughani, Interioris Templi ſocii, humanitate, cum Romanis compluribus, mecum communicata.

Tria priorem exhibent figuram. Quartum poſteriorem; omnibus adjectis utrinque vocibus aliis, quarum literæ detritæ & mihi nimis ignorabiles. Figura prior ait, *Non eſt Deus niſi Unicus*; ſecunda, *In Nomine Dei, non eſt Deus niſi Deus Unicus.* Quibus ſæpiùs alibi ſolet adjici ومحمد رسوله *Et Mahumed eſt propheta ejus.* Etiam crebrò ſubjunctam video formulam, eandem in rem, ſolennem,

ࠋࠉࠕ• ࠀࠋࠄ ࠀࠋࠀ• ࠀࠇࠃ•

ſcilicet לית אלה אלא אחד *non eſt Deus niſi unicus*, ſacris Samaritanorum lectionibus aliquot MS. in bibliotheca Reverendiſſimi & Præſtantiſſimi viri Jacobi Uſſerii Armachani, ubi etiam habentur Preces ſolennes Samaritico-Arabicæ, literis interim utræque Samaritanis, quarum per intervalla quibus diſjunguntur, ſæpiſſimè ad hunc modum ſubditur,

ࠋࠉࠕ• ࠀࠋࠄ• ࠋࠉࠕ• ࠀࠋࠄ•
ࠀࠋࠀ• ࠀࠇࠃ• ࠀࠋࠀ• ࠀࠇࠃ•

id eſt,

ليس اله & לית אלה
الا واحد אלא אחד

idem ſignificantia. Quod verò attinet ad Spiritus Sancti in Chriſtianiſmi Trinitate notionem è ſacris literis, maximè è fœdere novo, ritè eliciendam (qua de re commentarii ampliſſimi multipliceſque paſſim occurrunt) intempeſtivum forſan non fuerit, Monitum heic adjicere, diſquiſitionem liberiùs ineuntibus certe non ignorandum, nec puto cuiquam librorum ſaltem ſive copiâ ſive notitiâ ampliori minùs inſtructo ingratum, de loco illo celeberrimo, ex S. Joannis Epiſtolæ primæ capitis quinti commate ſeptimo ad Trinitatem adeóque perſonalem Spiritus Sancti Deitatem aſſerendam præ aliis, ut afferri ita & controverti ſolito, Ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι, ſeu ut ſæpius legitur,

καὶ οὗτοι

ϰ̀ ὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι, quoniam Tres ſunt qui teſtimonium dant ſeu *teſtantur in Cœlo, Pater, Verbum & Spiritus Sanctus, & hi tres Unum ſunt.* Scilicet, tametſi in codicibus vetuſtiorum ſeculorum Græcis MSS. quibuſdam, ſeu non paucis, ut aiunt alii [e], & certè in pleriſque & quaſi tantùm non cunctis, ut aliis [f], qui diligentiùs ſcrutati ſunt, innuitur, defuerit omninò comma hoc, uti etiam in celebratiſſimo illo vetuſtiſſimóque utriuſque federis exemplari ex Oriente à Cyrillo Patriarcha Conſtantinopolitano ad Carolum nuper Regem Angliæ dono miſſum, quod S. Theclæ temerè nimis vocitatum eſt (ubi poſt illa in commate 6. ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, ſequitur tantùm, ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ ϰ̀ τὸ αἷμα, ϰ̀ οἱ τρεῖς τὸ ἕν εἰσιν. Εἰ τὴν μαρτυρίαν &c.) nec in MSS. binis Bibliothecæ Oxonienſis publicæ habeatur, nec quidem in Græcis aliquot editionibus Novi Teſtamenti, veluti Aldinâ [g], Wolfii Cephalæi [h], Simonis Colinæi [i], Contextu Oecumenii, nec in verſione Latina vetuſtiore, nec in codicibus MSS. miræ vetuſtatis editionis evulgatæ, quod aſſerit Eraſmus, quos conſuluit ille in bibliotheca Brugis Divi Donatiani, uti nec in Latinis aliquot Oxonienſis bibliothecæ, nec in nonnullis unde Lovanienſes [k] ediderunt Epiſtolam hanc; verúmque etiam ſit, in codicibus priſcæ verſionis Syriacæ è MSS. vetuſtis fideliter editis, eiſque tam Pontificiorum quam Reformatorum (qui nec pauci ſunt) illud non omninò legi, quaſi locus ei illic nullatenus deberetur, extra quam ubi ex ſuo nonuulli, ſive in ipſo contextu [l] ſive in margine, interſertum volunt, uti nec in MS. Syriaco bibliothecæ Oxonienſis publicæ (quod ab eruditiſſimo viro, Georgio Langbainio, Collegii Reginalis illic Præpoſito, didici, ut alia ſoleo non pauca) neque ut credere par eſt in MS. aliquo alio Syriaco, nec haberi in Arabicis ſive Erpenianæ ſive Jaianæ editionis, quarum neutra de Tribus ibi habet quidquam præter, والشهود ثلثة الروح والما والدم وهي الثلثة واحد 8 *Et tres ſunt teſtes, Spiritus & Aqua & Sanguis, & hi tres Unum ſunt*, ut Erpeniana, ſeu ut Jaiana, والثلثة هم في واحد *Et Tres hi in Unum* ſeu *in Uno ſunt*, quod Syro eſt magis conſonum qui habet ܒܚܕ *in Uno* ſeu *in Unum*, ut codices itidem Græci aliquot, εἰς τὸ ἕν εἰσι; quod in nonnullis commati huic 8 omninò deeſt; illo *in Tellure*, nec in Arabicis nec Syriacis lecto, uti nec, ut oſtenſum eſt, in exemplari illo Orientis MS. quod diximus antiquiſſimo nec in aliis aliquot vetuſtiſſimis, quod etiam ex Auguſtino [m], Ambroſio [n], aliiſque veterum liquet; Quanquam etiam dubitandum non videtur quin exemplaria Græca diligentiùs comparare in verſiones ſuas voluerit tam Syrus quam Arabs (qui & Syriacis proculdubio uſus eſt) qualia ſibi optima, correctiora, & præ aliis ſeligenda viderentur, ut in conatibus ejuſmodi fieri aſſolet, nec receptæ, à ſeculis vetuſtis uſque in noſtra, in Eccleſiis Syrorum & Arabum Chriſtianis, capitis illius lectiones publicæ (ſolennis enim eſt Syris ejuſdem lectio publica in ܥܐܕܐ ܕܕܢܚܐ *Feſto* [o] *Luminum*, quod

[e] *Mariana, Lucas Brugenſis, Iacobus Tirinus, ad* 1 *Ioan.* 5. 7.

[f] *Eraſmus ibid.*

[g] *Venetiis* 1518.

[h] *Argentorati* 1524.

[i] *Pariſiis* 1534.

[k] *Vide edit. eorum Lugduni* 1569. & *epiſt. Io. Hantenii præfixam.*

[l] *Vide Tremellium ad* 1. *Ioan. Syriac.* 5. 7. & *Eliam Hutteri Syriaca ibi.*

[m] *Contra Maximinum Arianorum Epiſc. lib.* 3. *cap.* 22.

[n] *De Spiritu Sancto lib.* 3. *cap.* 11.

[o] *Syr. Teſt. edit. Widmanſtadii, Raphalengii, Bedirian:* &c.

quod illis eſt Epiphania, atque Arabibus in الخميس من الجمعة الخامسة وثلاثين *feria quinta*† *hebdomadis trigeſimæ quintæ*, poſt Paſcha ſcilicet putatæ; juxta morem Eccleſiarum Græcanicarum, de quo ſtatim) aliter omninò ſe habuerint, adeóque apud illos autoritate publicâ locus commati illi neutiquam admiſſus ſit ullus; Tametſi inſuper in verſione Lutherana, ſeu tam Danica quàm Germanica, olim omnino, ut apud Syrum & Arabem, prætermittatur, atque etiam in recentioribus ejuſdem editionibus, velut id de quo meritò dubitandum ſit, variatim interponatur, ac in verſionibus Reformationis Anglicanæ ſub Henrico Rege octavo variis, aliíſque [p] aliquot, nunc charactere minore aut monito aliquo aut nota ſingulari ſignetur, quaſi nondum ſatis deciſum haberetur utrum legitimum ſibi locum illic nactum fuiſſet; Unde quidem in Bibliis etiam Publicæ lectionis apud Reformatos noſtros ita ſe res ſemper habuit uſque ad verſionem illam Epiſcopalem dici ſolitam quæ ſub Elizabetha Regina emiſſa eſt; Etſi etiam à Patribus Græcis, ubi adverſus Arianos & de Trinitate diſputant proximáque apud Joannem verba afferunt, minimè lectum fuerit agnitúmve comma illud, utpote codicibus qui eo carerent uſis, veluti à Cyrillo [q], Nazianzeno [r], Oecumenio, aliis, uti nec Latinis magni nominis, veluti Auguſtino [s], Ambroſio [t], Leone Magno [u], veterum aliis, qui proculdubio, ſi ab eis lectum fuiſſet agnitúmve illud, in Arianos, in quos toties diſputant, ultrò & cum primis adhibuiſſent; tametſi etiam nec Bedæ [x] noſtro, qui ſub annum floruit 730, lectum fuerit, adeóque tam in Occidente quam Oriente (atque advertendum, Leonem Magnum fuiſſe Pontificem Romanum) pro legitima contextûs ſacri parte neutiquam antiquitùs à viris magnis haberetur, & demum tam è Pontificiis [y] reperiantur quàm è Reformatis qui haud parùm de eo dubitent; Licet inquam hæc ita ſe omnia habuerint, nihilominus manifeſtò liquet ex Hieronymo (ſi modo is autor ſit genuinus prologi nomen ejus præ ſe ferentis in Epiſtolas Canonicas) ſuo in ævo, ſaltem à ſe codices tam Græcos quàm Latinos pro corruptis habitos, quibus deeſſet comma hoc. Nimirùm interpretes aliquot incuſat quod Epiſtolas illas non ſatis fideliter redderent; *Illo*, ſic ait, *præcipuè loco ubi de unitate Trinitatis in prima Joannis Epiſtola poſitum legimus, in qua etiam ab infidelibus tranſlatoribus multum erratum eſſe à fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula hoc eſt, Aquæ, Sanguinis & Spiritûs in ipſa ſua editione ponentibus, & Patris Verbique ac Spiritûs teſtimonium omittentibus, in quo maximè & fides Catholica roboratur & Patris & Filii & Spiritus Sancti una Divinitatis ſubſtantia comprobatur*, quo de loco vide heic Eraſmum. Atque hiſce tantùm Hieronymi verbis Jacobus Lopis Stunica [z] ſubnitens, fidenter, *Sciendum eſt*, inquit, *hoc loco Græcorum codices apertiſſimè eſſe corruptos; noſtros verò veritatem ipſam, ut à prima origine traducti ſunt, continere.* Nec dubitare ſolent ſcriptores utrum prologum illum ſcripſerit Hieronymus. Et expreſſim quidem in MSS. compluribus atque editionibus vetuſtioribus [a] aliíſque aliquot vulgatæ,

† Edit. Arab. Iaiana.

p Videſis Eliæ Hutteri edit. in 12 linguis.

q De Theſauro lib. 14. cap. 5.

r Orat. de Theologia 5. ſiu Orat. 37. tom. 1. pag. 603.

s Contra Maximin. Arianorum Epiſc. lib. 3. cap. 22.

t De Spiritu Sancto cap. 6. & lib. 3. cap. 11. & lib. De Initiandis cap. 4.

u Epiſt. Decretalis 10. cap. 5.

x Ad 1. Ioan 5. & vide Georgium Blandratam, apud Bellarmin. lib. 1. de Chriſto cap. 6

y Caietanus &c.

z Annot. contra Eraſmum ad 1 Ioan. 5. Compluti 1519.

a Lugduni 1527. per Iacobum Marechal. &c.

c gatæ,

gatæ, Hieronymo is tribuitur; aliis interim tum MSS. tum editis codicibus Hieronymi nomen haud ibi habentibus, uti nec Regiis, nec aliis compluribus. Neque aliter legebat, aut legi voluit, titulum prologi illius Joannes Wicleſius in verſione ſua. Ille ibi; **Here begynneth a Prologue on the piſtlis of Chriſten feith that ben ſeven in ordre**, quali quidem alibi non rarò utitur locutione, ſed nec Hieronymi nomen ſemper prætermittens. At verò quamplurimæ ſunt vulgatæ editiones quæ prologo illo prorſus carent, etiam dum alios Hieronymi habent. Neque inter Hieronymi opera prologo illi locus. Cæterùm utut ſe res ea habuerit, diu ante Hieronymum reliquóſque ſuperiùs memoratos patres Græcos Latinóſque, citatur (quod cum primis heic advertendum) ut indubitatæ lectionis comma illud Cypriano, qui floruit ſub annum 250, ſeu 140 aut circiter ante Hieronymum, *Et iterum*, inquit[b], *de Patre & Filio & Spiritu Sancto, ſcriptum eſt, Et hi tres unum ſunt*, quod lectionem ibi ejuſmodi, ut illi receptam, planè deſignat. Legitur item in Athanaſii Archiepiſcopi Alexandrini libello[c] ad Theophilum de Unita Deitate Trinitatis. Floruit ille in Concilio Nicæno primo ſeu ſub annum Chriſti 325. Etiam in Occidente ſcriptores paulò recentiores, nec obſcuri nominis, idem ut genuinam Joannis Epiſtolæ illius partem memorant. Idacius Clarus, Epiſcopus in Hiſpaniis Lemocenſis, ſub annum 380, *Item*, inquit[d], *ipſe Joannes ad Parthos* (illo enim titulo epiſtolam illam ſignabant veteres[e]) *Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in Terra, Aqua, Sanguis & Caro. Et Tres in nobis ſunt. Et Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in Cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus. Et ii Tres unum ſunt.* Sic aliter quidem quam in codicibus aliis diſpoſitum comma ſeptimum hic legit, aliiſque octavum, quod ſic præcedit, vocibus effert. Eugenius etiam Carthaginenſis Epiſcopus, qui floruit ſub annum 480, idem ipſum ut ſeculo ſuo ſuiſque agnitum citat[f], quemadmodum itidem Fulgentius[g], Ruſpenſis in Africa ſub annum 500 Epiſcopus. Et ſanè tam in codice MS. Britannico (de quo Eraſmus, quem item de illo conſulas in Reſponſione ad Annotationes Edwardi Lei novas[h]) quam in editionibus pleriſque Græcis, veluti antiquis illis, Hervagiana[i], Complutenſi, Pagniniana[k], Stephanianis, aliiſque ſequacibus innumeris, uti pariter in Latinis, etiam & in Eraſmi ipſius editione Græca utrâque, comma illud habetur. Sed eo nomine graviter reprehendit eum Edwardus Leus[l], quod ſcilicet in Annotationibus, editionibus ſui ipſius eouſque adverſatur ipſe, qua de re ampliter actum eſt ab Eraſmo in Reſponſione ejus ad Leum jam citatâ. Accedat, veluti indubitatum antiquitus afferri ex Joanne ſive ab Hygino[m] Papa (qui ſedere cœpit circa annum Chriſti 154.) ſive potius ab illo, quicunque is fuerit, qui Epiſtolas ejus ejuſmodi, ut illo non indignas, finxit. Item in lectionibus Dominicæ in Albis ſeu Dominicæ Paſcha proximè ſequentis, reliquiſque uſque ad Feſtum Aſcenſionis, ſolenne fuit[n] antiquitùs ut hodiéque pro Epiſtola diei inter alias propria legere partem capitis jam dictæ Joannis Epiſtolæ quinti, atque in lectione illa publica & receptiſſima velut omninò genuinum agnoſci jam dictum com-

b *Lib. de Unitate Eccleſiæ.*
c *Tom. 2. pag. 553. ſed & vide ejus Diſp. in Arium. Tom. 1. pag. 147.*
d *Lib. adverſus Varimadum Arian. Biblioth. Patrum Bin. tom. 4. part. 1. pag. 266. edit. Pariſ. 1624.*
e *Auguſtin. 2. Quæſt. Evangelic. 39. videſis Baron. Tom. 8. Ann. 99. §. 10.*
f *Lib. de Catholica fide, in Moniment. Patrum Orthodox. tom. 2. pag. 1628.*
g *Reſp. Contra Arianos propè finem.*
h *Pag. 281. Baſil. 1520.*
i *Baſileæ 1541.*
k *Coloniæ 1541.*
l *In Novis annotat. in 1. Joan. 5. pag. 200. Baſil. 1520.*
m *Epiſt. Decretal. 2.*
n *V. de Guil. Durand. Rationali. lib. 6. cap. 97.*

comma, quemadmodum itidem in verſionis Latinæ codicibus pleriſque Manuſcriptis, ac in Joannis Wicleſi noſtratis Anglicana. Quid quod etiam tametſi ut comma de quo ſaltem dubitandum eſſet, poſt Reformationem heic ſub Henrico octavo Rege inceptam, & ante verſionem apud Anglos Epiſcopalem dictam ſeu tempora Elizabethæ Reginæ, haberetur, ut antè memoratum eſt, ſemper in bibliis Anglicanis variatim editis, velut pro haud parum ſuſpecto, attamen etiam ſub Henrico octavo, in Epiſtolis poſt Reformationem ſic inceptam ſolennibus & ſub Edwardo ſexto in Liturgia Anglicana publica, ut poſtmodum ſimilitèr perpetuò ſub Elizabetha Regina deincépſque legebatur, ut alibi, ut pars capitis quinti Epiſtolæ primæ Joannis, Dominicæ proximè Paſcha ſequenti propriæ? Certè etiam in Ritualibus Eccleſiæ Græcorum Orientalis, velut ab antiquis ſeculis, recepta eſt ejuſdem in Epiſtola illa lectio publica quotannis in τῇ ε τῆς λε ἑβδομάδος, *quinta feria Hebdomadis* 35, id eſt hebdomadis à Paſchate trigeſimæ quintæ, ut liquet ex eorum Codice cui titulus Ἀπόστολος[o]. Et in Occidente S. Bernardus[p] idem non alitèr legebat, qui floruit ſub annum 1120. Atque expreſſiùs Petrus Lombardus Epiſcopus Pariſienſis (ſub annum 1150) de Trinitate diſputans, *Joannes quoque*, inquit[q], *in Epiſtola Canonica ait, Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in Cœlo, Pater, Verbum & Spiritus Sanctus; & hi Tres Unum ſunt:* perinde ac ſi de lectione illa non omninò fuiſſet tunc dubitandum. Neque aliter legendum planè cenſuit Guilielmus Durandus, Epiſcopus ſub annum 1260 Mimatenſis, Theologus ſanè & Juriſconſultus præſtantiſſimus, ubi de lectionibus publicis Dominicæ primæ à Paſchate agens, Epiſtolæ hujus caput quintum memorat ut ad diem illam ſpectans, *& oſtendit*, inquit[r], *fidem per teſtimonium in Cœlo & in Terra & in Conſcientia* &c. *Tres perhibent teſtimonium in cœlo, Pater in voce, Verbum in carne, & Spiritus in columba, & hi Tres unum ſunt de teſtimonio conſcientiæ.* Hinc eliciendum ſatis, receptiſſimam antiquitus fuiſſe in Occidente lectionem illam, quod & ex Thoma Aquinate[s], aliíſque Scholaſticis[t], & codice Lyrano ídque genus aliis eſt manifeſtum. Quinetiam in Concilio Lateranenſi Generali ſub Innocentio Papa III annno 1215 habito, cui intererant Patres ampliùs bis Mille, quorum pars inſignis fuere[u] Patriarchæ etiam, præter alios antiſtites Orientis, per ſe Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus, atque per Vicarios ſeu Procuratores Antiochenus & Alexandrinus, citantur[x] quidem S. Joannis heic commata 7 & 8 ſicut vulgo leguntur, ſed tantùm ut ab Abbate Joachim, inter alia, in opere ſuo adverſus Petri Lombardi verba aliquot de Trinitate allata, ídque ad hunc modum, *Quemadmodum in Canonica Joannis Epiſtola legitur; Quia Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater & Verbum & Spiritus Sanctus, & hi Tres Unum ſunt, ſtatimque ſubjungitur, Et Tres ſunt qui teſtimonium dant in Terra, Spiritus, Aqua & Sanguis, & hi Tres unum ſunt, ſicut in codicibus quibuſdam invenitur.* Nimirum ut ita attulerat commata illa in ſcripto ſuo Joachim, ſic ex eo in Canonem ſuum De Trinitate tranſcribi voluere Patres illic tam Orientis quàm Occidentis. Quo au-

o *Venetiis* 1602.
p *In Parvis ſermonibus num.* 16.
q *Sent.* 1. *diſt.* 2. *H.*
r *Rationali lib.* 6. *cap.* 97.
s *Summ. part.* 1, *quæſt.* 30. *art.* 2. *ſerm. Dominical. in Octav. Paſch. & in Comm. in* 1 *Joann.* 5.
t *Scot. in ſent.* 1. *diſt.* 2. *quæſt.* 5. *Anton. Andreas in* 1. *ſent. diſt.* 2. *quæſt.* 5. *alii.*
u *Urſpergenſ. & Matth. Paris ann.* 1215.
x *Concil. Lateranenſ. ſub Innocent.* 3. *cap.* 2. *& Extr. tit. de Summa Trinitate cap.* 2. *Damnamus.*

autem ſpectet aut quid innuat illud, *ſicut in codicibus quibuſdam invenitur*, non undiquaque ſatis inde conſtare videtur. An ad verba aliquot in commate poſteriore, an ad integrum utriuſque ſimul conjuncti commatis locum, qui in codicibus quibuſdam, etiam & quamplurimis, ut oſtenſum eſt, commate ſeptimo carebat. Sed verò Thomas Aquinas [y] illud de poſtremis illic verbis capiendum haud dubitat, ſeu de *Et hi Tres Unum ſunt* ſubjuncto commati octavo. *Joachim*, inquit, *perverſe trahere volens* (illud de Perſonarum Trinitate) *ad unitatem Charitatis & conſenſûs, inducebat conſequentem autoritatem. Nam ſubditur ibidem, Et Tres ſunt qui teſtimonium dant in Terra, ſcilicet Spiritus, Aqua & Sanguis. In quibuſdam libris attenditur, Et hi Tres unum ſunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur, ſed in quibuſdam libris dicitur eſſe appoſitum ab Hæreticis Arianis, ad pervertendum intellectum ſanum autoritatis præmiſſæ de Unitate Eſſentiali trium perſonarum.* Et quidem in MS. exemplaribus multis Latinis [z] Græcíſque, etiam in editionibus aliquot Græcis, ut Complutenſi ejúſque ſequacibus, Regiis, ac Jaianis, tam in Latinis ſeu Vulgatis quàm Græcis omittitur illud de Unitate Spiritûs, Aquæ & Sanguinis, quod tamen in pleriſque tam Latinis quàm Græcis editionibus retinetur, uti etiam in verſionibus nuperis; quarum aliæ Unitatem eorum generatim illic exhibent, eiſdem quæ priore uſurpantur commate verbis, ut Rhemenſis aliæque, aliæ unitatem Conſenſûs & Qualitatis, non Eſſentiæ ut in priore. Inde Lutherana, **und die drey ſind beyſammen**, J. Piſcatoris [a], **und dieſe drey ſtimmen überains**, Gallica, *& ces trois-la ſe rapportent en un*; Sancti Marmochini Italica [b], *& queſti tre convengono in uno*, Deodati, *& queſti tre ſi riferiſcono* [c] *a quella una coſa*; Belgica, **ende die drij zijn tot een**; Anglica, **and theſe three agree in one.** Sed viri aliquot magni, veterum exemplarium autoritate ducti, verbis illis locum ibi deberi nolunt, qua de re conſulas heic Hugonem Grotium. Quantum verò ad comma illud ſeptimum de Trinitate ſumma; retineri illud debere plerunque conſentiunt tam hujus ævi Reformati quàm à ſeculis vetuſtis Pontificii. Inde etiam in Vulgatis Pontificia autoritate editis ſemper legitur; quod & à Concilio Tridentino ſatis juſſum exiſtimat Jacobus Tirinus [d] ex eo quòd Epiſtolæ Joannis ut aliæ Canonicæ Scripturæ partes ita recipi legíque illic [e] jubentur *prout in Eccleſia catholica legi conſueverunt & in veteri vulgata editione habentur.* Etiam ille verſum illum ut ipſius Concilii Lateranenſis jam dicti, adeóque tam Orientalium illic quàm Occidentalium patrum lectionis ſumit. Atque hac de re vide inſuper, præ aliis, quæ congeſſit Abraham Calovius in Critico Sacro [f]. Quid quod etiam apud Ebræorum Magiſtros veteres, locutiones de Trinitate fermè ejuſmodi habeantur? Legitur in *Sepher* ראשית חכמה *Principio Sapientiæ* [g] (cujus autor eſt R. Elias Ben-Moſis ר׳ ויראש *de Vidas* [h] ſed pro ד illic legit Plantavitzius [i] ר unde autorem vocat *R. Eliam Ben-Moſis Veraſii*) ubi de Pœnitentia & caſtigationibus comitantibus agitur, טעם למה שלשה מתנות שנתן הקב״ה לישראל שהם תורה וא״י ועה״ב לא נתנן אלא ע״י יסורין לפי שהם נרמזים בג׳ אלהים מפני שיש ג׳ אלהים.

y *Expoſ. ad ſecundam Decretalem ſ. in Opuſc.* 4.

z *Lucas Brugenſis Notat. in Sacra Biblia* 613. *vide Eraſmum ibi, & Hug. Grotium.*

a *Herbornæ* 1604.

b *Venetiis* 1539.

c *Joann.* 9. 8, 17, 18.

d *Int. Joann.* 5.

e *Seſſione* 4. *tit. de Canonicis Scripturis.*

f *Tit. de Puritate Fontium* §. 131. *pag.* 479.

g *Porta Pœnitentiæ cap.* 3. *fol.* 157, 2 *& in ejuſdem compendio, pag.* 11, 1.

h *Venetiis, in* 4. *anno* 356.

i *Bibliotheca Rabbinic. num.* 635. *& vide Buxtorf. bibliothec. in* ר.

וז״ל בזהר כרפ׳ אלהים *Cauſa quare Tria illa munera quæ Iſraelitis dedit Deus Benedictus, videlicet, Lex, Terra ſancta, & ſeculum Futurum* (de tribus enim hiſce ut Iſraelitis ſingularibus loqui[k] ſolenne eſt Magiſtris) *non data fuerint ſine caſtigationibus, in eo habetur quod deſignentur in Trino Deo,* ſeu *Tribus* Elohim. *Nam Trinus Deus* ſeu *Tres Elohim ſunt ut explicatur in Zohar felicis memoriæ.* Verba autem Zohar[l], qui Codex habetur vetuſtiſſimus, hujuſmodi ſunt
א״ר יוסי האי דכתיב אשר לו אלהים קרובים אליו קרובים קרוב מבעי ליה אלא אלהים עילאה אלהים דפחד יצחק אלהים בתראה בגיני כך קרובים וגבורות סגיאין אנון דנפקין מחד וכלהו חד
Dixit Rabbi Joſe, quis ſenſus illius quod ſcriptum eſt[m], *Cui ſunt Dii* ſeu *Elohim propinqui? potius dicendum videtur Propinquus, quàm Propinqui. Sed eſt Deus ſupremus, Deus Timoris Iſaac*[n], *Deus Poſtremus. Sic Propinqui dicendum. Et Fortitudines* ſeu *Majeſtates aut Potentiæ ſunt multa quæ procedunt ex Uno. Et hi omnes Unum ſunt.* Sed facit ibi Elias ille Ben-Moſis Deum ſupremum ibi dictum, datorem Seculi Futuri, Timoris Iſaac, datorem Legis, & demùm Poſtremum datorem Terræ Sanctæ. Ejuſmodi generis ſunt alia ex Ebræorum ſcriptis & diſciplina olim ad Trinitatem Perſonarum Chriſtianam illinc aſſerendam allata à Petro Alphunſo[o], Raimundo Martini[p], in Commentariis ad *Sepher Jetſira*, Paulo Burgenſi[q], Victoria Porcheto[r], Petro Galatino[s], Joanne Reuchlino[t], Hugone Grotio[u], aliis. Certè ſi Galatino fides habenda foret de libro quem citat nomine גלי רזיא *Gale Razeia* ſeu *Revelator arcanorum* & Rabbino vetuſtiſſimo illi, *Rabbenu hacadosh*, ſeu R. Judæ qui τῶ Miſnaioth ſyntagmatis ſit autor, tribuit, manifeſtiſſimum facilè eſſet, ipſam Chriſtianorum Trinitatem in Ebræorum veterum diſciplina expreſſim repertam eſſe. Nam disertè illic (ut verba Galatino citantur) è literis Nominum 42 literarum & 12 literarum Cabaliſticorum, eliciuntur, אב אלהים בן אלהים רוח הקדש אלהים שלשה באחד אחד בשלשה *Pater Deus, Filius Deus, Spiritus Sanctus Deus, Tres in Uno, Unus in Tribus.* Sed apud Judæos non omnino reperiri librum illum, dicitur, prorſúſque eſſe ignotum[x], & velut à Galatino alióve qui ei impoſuerit, eſſe fictum. Neque enim eo uſus eſt Raimundus aut Porchetus, è quibus reliqua ferè ſibi compilavit Galatinus. Habetur autem liber גלי רזיא ſeu *Occultorum detectio* itidem dictus quem in Germania annos abhinc circa 40 edidit[y] & Chriſtiano II Duci Saxoniæ inſcripſit Julius Conradus Otto ex-Judæus, in quo aſſeruntur aliquot è Talmudicis ad Trinitatem Chriſtianam aſſerendam eaque in lingua Talmudica & Latinè & Germanicè verſa. Sed verſiones ejus Talmudica ipſa haud parùm ſuperant. Certè & Philoſophis priſcis cognitam fuiſſe Perſonarum Divinarum Trinitatem aiunt Scholaſticorum aliqui[z], *per appropriata* ut loquuntur, licet non *per propria*. Et de multiplici in Divinis Trinitate apud Platonicos, conſulas inprimis Proclum de Theologia Platonica. Sed hæc obitèr & fortè nimis extra callem, in quem tandem redimus.

k Videſis Plantavitzium Florileg. Rabbinic. num. 1895.
l Edit. Mantuanæ part. 1. fol. 31. 2. in Bereſith.
m Deut. 7. 4.
n Vide Geneſ. 31. 42. Paul. Fag. in Chald. Paraphraſ. ibidem, alioſ.
o Dialog. tit. 6.
p Pug. Fidei part. 3. diſt. 1. cap. 4.
q Scrutin. Scripturarum Diſt. 9. cap. 5.
r Part. 2. cap. 5.
s De Arcanis Cath. veritatis lib. 2. cap. 4, 10, & 12.
t De Verbo Mirifico lib. 3. cap. 4.
u De Veritate Chriſtianæ Religionis lib. 5. §. 21.
x Buxtorf. & Plantavitzius in Biblioth. Rabbinica num. 113. Morinus Exercit. Biblic. lib. 1. Exerc. 3. cap. 2.
y Stetini 1613. typis Joannis Duberi.
z Thom. in Sent. 1. diſt. 3. quæſt. 2. & 1. 11. quæſt. 32. art. 1.

V. Quæ paulò ſuperiùs afferuntur generaliùs è contextu Sacro, & animadverſionibus nonnullis tum Rabbinorum tum aliorum aliquot de Inſtitutione ac Origine Synedrii Magni ejúſque ibi circumſtantiis, ſic prælibatis, ſequitur ut particulariùs de Presbyterorum, Patrum, ſeu Perſonarum in illud ſic conſcriptarum Qualitate, de Modo, Talmudicis receptiore, eos tunc Seligendi ſeu Conſcribendi, item de vero eorum Numero, & demùm de Loco ac Tempore Inſtitutionis videamus. Quod ad Perſonas conſcriptas attinet; de hiſce non eſt omnium eadem ſententia. Ad illud præcepti de Inſtitutione [a], *Congrega mihi Septuaginta viros de Presbyteris Iſrael, quos tu noſti quod* (זקני העם ושוטריו) *Presbyteri populi & Præfecti ejus ſint &c.* volunt aliqui Presbyteros ibi illos innui qui, ex Iſraelitis, antè Præfecti lateritiis operibus populi in Ægypto ſub tyrannide Pharaonica inſtituti. Tunc [b] enim & ante [c], Presbyterorum dignitas, ut notiſſima, apud eos memoratur. Hinc paraphraſis Jonathanis dicta habet illic, סבי עמא וסרכוי במצרים *Presbyteri populi & Præfecti ejus in Ægypto.* Ita in *Midbar Rabba* [d]. Et Salomon Jarchius ibi, אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שנ׳ ויכו שוטרי בני ישראל עתה נתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן *Eos quos noſti tu præfectos illis fuiſſe in Ægypto in opere illo adeo ſævitèr eis injuncto, & eorum miſerebantur eorumque cauſâ vapulabant, juxta id quod dictum eſt* [e], *& vapulabant Præfecti filiorum Iſrael. Tunc ſcilicet conſtituti ſunt in Dignitate ſua* (Presbyteratûs qualiſcunque) *utpote qui ſic miſeriis populi ita ſuccurrerent.* Alibi [f] idem de Præfectis illis in Ægypto corúmque ibi erga ſuos humanitate in præfecturis illis ſingulari loquens, ſubjicit, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריו *inde evenit ut munere judiciario digni haberentur* ſeu *qui in Synedrium cooptarentur; & ſeparatus eſt Spiritus qui erat ſuper Moſem & poſitus eſt ſuper eos; ſecundum illud quod dictum eſt, Congrega mihi Septuaginta viros ex Presbyteris Iſrael; ex eis ſcilicet quorum tu noſti operam bonam quam præſtiterunt in Ægypto quando erant Presbyteri populi & Præfecti ejus.* Ita Magiſtrorum alii. Et recolas heic quæ libro primo [g] diximus de ſeptuaginta palmis etiam ante legem datam in Elim, Septuaginta presbyteris, juxta Magiſtros, reſpondentibus. R. Bechai [h] autem ונראה איננו שהזכיר עתה אספה לי כבר היו עם ישראל במצרים שבעים זקנים כי כאשר מיום שירדו למצרים שבעים נפש ונשתלחה הברכה בזרעם מנו עליהם שבעים זקנים להנהגם וללמדם חקים ומשפטים צדיקים כי היו חכמים גדולים מקובלי האבות ויודעים כי שבעים נפש היו דוגמא ולכך מנו עליהם במצרים שבעים זקנים והוא שכתוב לך ואספת את זקני ישראל והיו שבעים והם היו במתן תורה׃ הוא שכתוב ויעל משה ואהרן נדב ואביהו ושבעים מזקני ישראל ומה שהזכיר כאן אספה לי שבעים איש היו אחרים שנבחרו עתה מחדש כי אותן שבעים זקנים של מתן תורה מתו בתבערה כי היו ראוין לשליחות יד מסיני ולכך הוצרך לומר שיאסוף אותם מחדש ואסף אותן על ידי פתקין כמו שהזכירו רז״ל ומה שאמר אשר ידעת כי הם זקני העם כלומר שיהו מכללם אותם השוטרים שהיו במצרים שהיו לוקין על הציבור ומיום שירדו למצרים שבעים נפש לא חדל המספר הזה מישראל לא במדבר ולא בבית ראשון ושני *Et videtur ſanè, tametſi nunc*

[a] Numer. 11. 16.

[b] Exod. 5. 14. &c.

[c] Ibid. 3. 16.

[d] Paraſh. 16. fol. 265. col. 2. & 3.

[e] Exod. 5. 14.

[f] Ad citatum Exodi locum.

[g] Cap. 15. pag. 616. & 617.

[h] In Biur fol. 171 col. 2.

(in loco Numerorum toties memorato) *dicatur Congrega mihi* (quaſi tunc prima Septuagenarii illius collegii inſtitutio orta fuiſſet) *nihilominùs fuiſſe apud Iſraelitas etiam in Ægypto Septuaginta Presbyteros. Etenim à tempore quo de-*
i Geneſ. 46. 27. Exod. 1. 5. Deuter. 10. 22. *ſcenderunt in Ægyptum Septuaginta*[i] *Animæ* ſeu *perſonæ*, *& multiplicata eſt, juxta benedictionem divinam, earum poſteritas, conſtituerant ſuper ſe Septuaginta Presbyteros, qui ſe docerent & legibus moribúſque juſtis aſſuefacerent, ex eo quòd eſſent illi ſumma ſapientia præditi, patriarúmque traditionum callentiſſimi, ſcientes itidem Septuaginta illas animas ſeu Perſonas veluti prototypon fuiſſe numeri hujuſmodi. Atque hinc erat quòd in Ægypto Septuaginta presbyteros ſi-*
k Exod. 3. 16. *bi ſic præficerent, de quibus ſcriptum eſt*[k], *vade & congrega Presbyteros Iſrael. Hi nempe Septuaginta erant & in legis datione ſupererant, juxta quod ſcriptum eſt*[l] *& aſcendebat Moſes & Aharon, Nadab & Abihu & Septuaginta è*
l Exod. 24. 9. *Presbyteris Iſrael. Quod verò heic dicitur, Congrega mihi ſeptuaginta viros &c. intelligendum eſt de aliis nunc recens ſelectis. Nam Septuaginta iſti Presbyteri*
m Numer. 11. 3. *qui tempore legis datæ ſupererant paulò antè mortui ſunt in Tabera*[m] *ubi ultionem divinam meriti ſunt. Inde ſequitur neceſſe eſſe ut dicamus hoſce jam denuò & recens conſtitutos* ſeu *congregatos. Congregavit autem eos per Schedulas, ſecundum id quod Rabbini noſtri p.m. memorare ſolent* (qua de re plura mox, ubi de Modo in eis ſeligendis tunc adhibito agimus.) *Quod verò dicitur, quos noſti tu eſſe Presbyteros populi, intelligendum eſt quaſi dictum fuiſſet, quos noſti tu*
n Exod. 5. 14. *eſſe ex numero illo qui dum Præfecti erant in Ægypto populi causâ vapulabant*[n]. *Adeóque à tempore quo deſcenderunt in Ægyptum ſeptuaginta illæ Perſonæ, non deſiit inter Iſraelitas numerus hic; nec quidem in Deſerto nec ſub Templo Primo,*
o Azoar. Lat. 17. Arab. 7. *nec ſub Secundo.* Memoratur item in Nugis Alcoranicis[o], quod in colloquio Dei & Moſis de Vituli aurei cultu (qui legis dationem in Sinai adeóque inſtitutionem qua de loquimur præceſſit) اختار موسي قومه سبعين رجلا *Selegit Moſes è gente* ſeu *populo ſuo, ſuorum hominum, Septuaginta viros* qui cultum illum renuiſſent. Ita illic expoſitores Mahumedani. Et Mahumed Ben Achmed ibi ممن لم تعبدوا العجل بامره تعلي *ex illis qui Vitulum non coluiſſent, juxta præceptum Dei.* Sequitur in Latina verſione *quibus peſſundatis, inquit, O Deus* &c. Arabica ſunt فلما اخذتهم الرجفه قال موسي رب *& cum plurimum conturbati eſſent illi, dixit Moſes, O Domine* &c. Rectè Ryerius ibi *qui furent ſurpriſes d'un tremblement de terre & du tonnerre.* Nam etiam terræ motum & tonitru ibi intelligunt doctores Mahumedani. Etiam ſcriptores aliquot graviſſimi Chriſtianorum, Septuaginta heic non tam primò inſtitutos cenſent, quàm eundem numerum velut antè inſtitutum ſeu in uſu habitum heic inſtaurari ſeu denuò inſtitui. Ita Cornelius Bertramus, verba nempè faciens de Presbyteris & Præfectis ante legem datam in Sinai à Moſe memoratis, quaſi etiam tunc illi, ut cognitores, cauſis

præfuiſſent judiciariis, *de numero*, inquit [p], *horum Seniorum & Præfectorum non ita conſtat. Sed ſi conjectura valere poteſt, videntur ſeptuaginta fuiſſe, quaſi ſeptuagenarius Seniorum numerus quem Deus in lege* (è Numeris antè allata) *ſancivit, non tam ab eo tum inſtitutus quàm continuatus fuerit. Sicut & alia quamplurima apud Patres uſitata Deus ad montem Sinai potius confirmavit quàm innovavit.* Originem autem numeri hujus velut natam etiam vult ille, ut alii non pauci, ex illo quod occurrit [q], & jam antè memoratur, de Septuaginta animabus ſeu perſonis quæ deſcenderunt in Ægyptum juxta quidem veritatem Ebraicam, ubi expreſſim legitur שבעים *Septuaginta*, quemadmodum etiam in Codice Samaritano, paraphraſibus Chaldaicis, verſionibus Syriaca & Arabicis ex Ebræo, uti etiam apud Joſephum [r]. Sed interpretes Græci habent πέντε καὶ ἑβδομήκοντα *Septuaginta quinque*; licet in loco Deuteronomii indicato codices aliquot habeant tantùm ἑβδομήκοντα. At verò etiam Stephanus Martyr in oratione ſua apologetica, dum in judicio ſiſtebatur, accerſitum ait [ſ] Jacobum expreſſim, juxta Græcam verſionem, ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς, *in animabus ſeptuaginta quinque*, quam lectionem ibi veterem planè eſſe tum ex codicibus priſcis atque MS. eximio illo in Britanniam noſtram pridem allato, tum ex Latina, Syriaca, & Arabica verſionibus liquet. Atque ut videtur ſanè genuina etiam eſt, utpote ex verſione Pentateuchi Græca quæ tunc publicè recepta fuerat, ſumta; tametſi vir ſummus [t] ex errore illuc irrepſiſſe exiſtimet. Et de numero conſulas ſi plura velis quæ habent Hieronymus [u] & Auguſtinus [x], & quæ nuper obſervavit in Critico ſacro Abraham Calovius [y]. Sed autumat Bertramus ex illorum ſeptuaginta familiâ quaque poſtmodum propagatâ, fuiſſe unicum qui qualicunque modo ſuis præeſſet; adeóque inde, juxta familiarum numerum, natum Septuaginta tunc ſeniorum cœtum. *Atque* inquit, *quod Dominus Exod 24. 1. jubet ſeptuaginta ex ſenioribus ad ſe Iſraelis unà cum Moſe accedere, neque exprimit quomodo Moſes eos eligat, videatur de re nota agere, quod & ex eo ſatis arguitur quòd illi ſeptuaginta verſ. 11. ejuſdem capitis noto quodam nomine & proprio appellantur* אצילי בני ישראל *Magnates* ſeu *optimates filiorum Iſrael. Ita enim omnes interpretes Hebræi exponunt vocem illam* אצילי *per* גדולי. *Huc denique eodem prorſus modo accommodari poteſt quod Dominus ſeptuagenarium hunc numerum planè confirmaturus his verbis utitur Num. 11. 16. Aggrega mihi ſeptuaginta viros ex ſenioribus Iſrael, quos noſti quòd ipſi* (ſint videlicet vel fuerint jamdudum) *Seniores populi & præfecti ejus, quaſi ad hoc Seniorum & Judicum munus evehat eos qui aliquando eo functi fuerant.* Alii ei heic conſoni. Atque ita ſanè Inſtitutio hæc ſeu Congregatio, ex Domini præcepto, Septuaginta virorum, potiùs pro Inſtauratione Conſilii, Tribunalis, ſeu Collegii Judiciarii anteà ſtabiliti, utcunque ſic nunc renovati, ſumitur. Sed verò quicquid de Numero illo Septuaginta antè in Exodo memorato fuerit ſtatuendum, manifeſtum interim, re benè perpenſa, ſatis videtur, etiam ipſius Inſtitutionis, quà collegium hoc judiciarium jam factum eſt, Originem & Principium in congregatione illa in Numeris præceptâ

p *De Repub. Judæorum cap. 5.*

q *Geneſ. 46. 27. Exod. 1. 5. Deuteron. 10. 22.*

r *Origin. lib. 2. cap. 4.*

ſ *Act. Apoſt. 7. 14.*

t *Hugo Grotius ad Act. 7. 13.*

u *Quæſt. & Trad. in Geneſin.*

x *De Civitate Dei lib. 16. cap. 40.*

y *Tit. de Verſione Græca §. 197. pag. 741.*

præſtitâque, agnoſcendum. Certè ita volunt plerunque Talmudici [z]. Nec ita refragantur qui de Præfectis iſtis in Ægypto loquuntur. Neque enim iſtis Juriſdictio fuerat antè aut Imperium forenſe aliquod quale jam datum acceptúmque. Unde à doctioribus [a] meritò negatur ה שוטרים *Præfectorum* in Ægypto aliàsve nomen, Judiciarios præfectos denotaſſe, ſed eos qui Monitores, Lictores, ac mandatorum forenſium, pro ſubjecti diſcrimine, variatim exequutores eſſent ſeu **under Officers**, qui Magiſtris [b] dici ſolent, בעלי מקל ורצועה *Magiſtri baculorum & flagellorum.* Unde etiam vir ſummus Hugo Grotius [c], *Inſpectionem quandam in populum jam in Ægypto habuerant* (Præfecti ſcilicet illi & Presbyteri) *Exod.* XXIV. 1, 9. *collatis locis Exod.* I. 11. V. 6. *Placuerat is numerus quod totidem Jacobi liberi in Ægyptum veniſſent, ex eóque exſtitit etiam apud exſules Hebræorum Ægypto & alibi paris numeri collegium.* Et demùm ſubjicit, *Hi autem de quibus hoc loco agitur,* LXX *Conſilio hactenus præerant non Judicandi poteſtate, quam mox accipiunt, fiuntque* אלהים, *id eſt, Dii.* Quin *& ſecundum alios,* inquit Lyranus, *fuerant iidem ſenes qui prius regebant populum in Temporalibus; & tunc, cum hæc impoſita eſt eis cura, in Spiritualibus propter quod receperunt de Novo ſpiritum prophetiæ.* Mirum ſanè & audax eſt iſtorum commentum de Regiminis publici tunc diſtinctione in illud quod Temporalium vocitatur & quod Spiritualium. Planè Regimen Imperium ſeu Juriſdictio eis antè nulla. Neque in Gentis illius ſacræ Republica, diſtinctio illa, quantum ad Regimen, Imperium, & Juriſdictionem, unquam reperta. Quod verò ad miniſtros illos in Ægypto attinet; ut non raró contingit etiam eos qui miniſteriis ejuſmodi fungi ſolent, ſcientia etiam & judicio miniſteriis ſuis ipſis ſuperiore pollere, ita etiam heic rectè aiunt Magiſtri [d] ſeligendos ſelectóſque ex jam dictis fuiſſe שבעים איש שהיו בעלי חכמה בעלי גבורה ותיקים וכשופים *Septuaginta viros qui eſſent Magiſtri ſapientiæ, Magiſtri poteſtatis* (qui poteſtate ſibi commiſſâ rectè uti dignoſcerent) *Probi & judicandi periti.* Scilicet [e] אין זקן אלא חכם *Presbyter cenſendus non eſt alius quàm qui ſapiens*, quod tam ad priſca illa quàm recentiora tempora ſpectat. Additur interdum [f] etiam hos fuiſſe ex eis qui erant דסנהדראות קטנות שנאמרו ביתרו *ex Synedriis illis Minoribus* (quantum ad poteſtatis amplitudinem) *quæ ex Jethronis monitu inſtituta.* Philo, textum illum *congrega mihi ſeptuaginta viros quos noſti tu* &c. citans, optimè ſubjungit [g], οὐκοῦν τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων γέροντας νομιζομένους ὡς ἱεροφάντας, ἀλλ' οὓς ὁ σοφὸς οἶδε μόνος τῆς τῶν Πρεσβυτέρων ἠξίωσε προσρήσεως, *Non igitur eos quos vulgus Presbyteros exiſtimare ſolet, velut Hierophantas* [h], ſeu *Sacrificulos, ſed quos ſolus ſapiens noverit, Presbyterorum appellatione dignatus eſt.* Neque enim Tribûs in hiſce cooptandis alius præ aliâ ratio habita omninò ulla, nec magis tribus Levi aut Judæ quam reliquarum alicujus, qua de re plura ubi de Continuatione Tribunalis illuſtriſſimi tunc inſtituti inferiùs agitur. Sed & de Qualitate ſelectorum, ex eis quæ ſtatim de Modo ſeligendi afferuntur, plura licet elicere.

z *Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin. *cap.* 1. *fol.* 2, 1. 3, 2. 17, 1. *& Magiſtri ad Numer.* 11. 16. *Vide Gem. Bab. ad tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 28. 2.
a *Andreas Maſius ad Joſuæ cap* 1. 10. *Paul. Fagius ad Numer.* 11. 16. *Conſtantin. Lempereur ad Bertram. pag.* 361. *&c.*
b *Maimonid. tract.* Sanhedrin *cap.* 1.
c *Ad Numer.* 11. *quem item vide in Matthæi cap.* 5. 22. *& in Lucæ cap.* 10 *& Paulum Fagium in Numer.* 11. 16.
d Sepher Siphri *fol.* 13. *col* 3. Peſiktha Zotertha *fol* 45. *col.* 3. *alii paſſim.*
e *Gemar. Babylon. ad tit.* Kidoshim *cap.* 1. *fol.* 32. 2.
f *Gemara & Gloſſa Talmudica tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.
g *Lib. de his verbis* reſipuit Noe.
h *Videſis Lorinum ad Numer.* 11. quos tu noſti.

VI. Quod

VI. Quod ad Modum in ſeligendis jam dictis à Moſe adhibitum, qualeſcunque illi fuerint, attinet, textus Talmudicus traditiones ſuas avitas per perſonas, pro diſciplinæ gentis more, indutas explicando, בשעה inquit [i], שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד אעשה אברור ששה מכל שבט נמצאו שנים יתירים אברור חמשה חמשה מכל שבט ושבט נמצאו עשרה חסרים אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה הריני מטיל קנאה בין השבטים מה עשה בירר ששה ששה והביא שבעים ושנים פיתקין על שבעים כתב זקן ושנים הניח חלק בללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו וטלו פיתקיכם כל מי שעלה בידו זקן אמר כבר קידשך שמים מי שעלה בידו חלק אמר המקום לא חפץ בך אני מה אעשה לך *Tempore quo dixit Deus O.M. Moſi Congrega mihi ſeptuaginta viros è Presbyteris* ſeu *Senioribus Iſrael, dixit ſibi Moſes* ſeu *ſecum cogitavit, quomodo hoc faciam? ſi ex qualibet tribu ſelegero Sex, numerum imperatum ſuperabit is numerus binis* (erunt enim 72.) *At ſi ſelegero ex qualibet tribu Quinque, deerunt numero imperato Decem* (ita enim fient 60.) *& demum ſi tribu altera Quinos atque ex altera Senos ſelegero, inter tribus conflabo invidiam. Quid igitur fecit? Selegit ex Tribubus ſingulis Sex, & adhibitis Septuaginta duabus ſchedulis, in ſeptuagenarum qualibet inſcripſit vocem* זקן ſeu *PRESBYTER* aut *SENIOR, reliquis binis inſcriptione ejuſmodi carentibus. Haſce commixtas in Pyxidem ſeu urnam indidit* (ſcilicet ſortium in urnam aut pyxidem ſive ligneam ſive aureamſeu id genus materiæ conjiciendarum uſus tunc, uti & poſteà ſemper, ſtante Templo, apud eos habebatur; etiam in Hircorum binorum à ſortibus illis, quotannis ex lege in feſto Expiationum [k] adhibendis, alibique, ut ſtatim dicetur) *& tunc dixit illis venite & tollite ſchedulam ſibi quiſque ſuam. Qui manu ſua extraxit ſchedulam inſcriptam nomine PRESBYTERI, ei dixit Moſes jampridem Sanctificavit te Deus; qui extraxit ita manu ſua Schedulam puram, ei dixit Deus te non vult. Quid faciam ego tibi?* Subjicitur item [l] ſtatim ejuſmodi ſortium uſus paulò antè Moſaicus alius in re non ita diſſimili; כיוצא בדבר אתה אומר ולקחת חמשת חמשת שקלים לגולגולת אמר משה כיצד אעשה להן לישראל אם אומר לו תן פדיונך וצא יאמר לי כבר פדאני בן לוי מה עשה הביא עשרים ושנים אלפים פיתקין וכתב עליהן בן לוי ועל שלשה ושבעים ומאתים כתב עליהן חמשת שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להן טלו פיתקיכם מי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר פדאך בן לוי מי שעלה בידו חמשת שקלים אמר לו תן פדיונך וצא *Simile factum eſt circa illud, & accipies* [m] *quinque ſiclos pro unoquoque capite* (ubi ſcilicet Iſraelitarum reliquorum primogeniti per Levitas erant redimendi, exceptis 273. qui numerus ſuperabat illum Levitarum & quinque ſiclis à ſingulis dandis erat redimendus) *dixit Moſes quomodo* aut *qua ratione hoc faciam Iſraelitis? Si cuiquam dixero, da pretium tuum, reſpondebit mihi, jam redemit me filius Levi* (numero ſcilicet illo inter cæteros confuſo) *Quid igitur fecit Moſes? attulit 22000 ſchedulas, quibus inſcripſit* FILIUS LEVI, *& ſuper 273 ſcripſit* QUINQUE SICLI. *Haſce confuſas conjecit in Pyxidem. Tunc juſſit, ut extraheret quiſque Schedulam ſuam. Qui manu ſua extraheret* FILIUS LEVI, *illi dixit Moſes, redemit te*

i *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 17. 1.*

k *Levit.* 16. 8. *in paraphraſi Jonathanis dicta & Tit. Talmudico Joma cap. 4. Babylon. fol.* 39. 1.

l *Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol.* 17. 1.

m *Numer.* 3. 47.

Filius Levi. Qui verò manu ſua extraheret Quinque Siclos, dixit ei, Pretium tuum ſolve. Sortes ejuſmodi non raró apud eos adhibitæ. Et Modus iſte Septuaginta per ſchedulas ſic ſortéſque ſeligendi conſcribendíque habetur etiam in *Midbar Rabba* [n], *Sepher Siphri* [o], *Sepher Tanchuma* [p], Salomone Jarchio [q], *Chiskuni* [r], Abarbinele [ſ], *Aiin Iſrael* [t], *Peſiktha Zotertha* [u], alibíque crebrò apud Magiſtros. Sed à Chriſtianis aliquot ſcriptoribus [x] haud concedendus habetur Modus jam dictus.

VII. Hiſce de Modo Talmudico Conſcriptos ſeligendi præmiſſis, ſequitur ut de eo quod quæri ſolet circa Eldad & Medad in Conſcriptione illa videamus. Ait quidem textus Sacer [y], Moſem conſtituiſſe ſeu collocaſſe Septuaginta illos circa Tabernaculum, dominúmque deſcendiſſe, ſpiritúque Prophetico eos donaſſe, indéque eos ſtatim Prophetaſſe. Quibus proximè ſubjungitur, remanſiſſe ſeu relictos eſſe in Caſtris Duos, ſcilicet Eldad & Medad, qui expreſſim dicuntur fuiſſe בכתובים καταγεγραμμένων *ex conſcriptis*, ſed ad Tabernaculum non veniſſe. Quid igitur? Illi non inter eos qui circa tabernaculum diſpoſiti; id eſt non inter ibi collocatos. Nam in Caſtris manſiſſe nec illuc veniſſe dicuntur. Et à nonnullis planè admiſſum eſt eos ex Septuaginta neutiquam fuiſſe, tametſi in Conſcriptis, id eſt in numero è Tribubus parili conſcribendo, ſed ſortibus ut rotundus fieret numerus demeretúrque binarius diſtinguendo, locum haberent. Nam nihil adeò quidem obſtat quo minus ſumi poſſit *Conſcripti* tam pro Septuaginta duobus, ſcilicet tributim ſex ſelectis, quam pro Septuaginta ex eis quomodocunque conſcriptis. Atque Theodoretus quærit [z], Eldad & Medad τί δήποτε προεφήτευσαν μὴ συναριθμηθέντες τοῖς ἑβδομήκοντα, *cur vaticinati ſunt cum non eſſent de numero Septuaginta*, ipſéque reſpondet veriſimile eſſe eos fuiſſe ἴσως ἀξίαν τοῖς ἑβδομήκοντα, *dignitate pari fuiſſe cum Septuaginta*, atque inde donum illud prophetandi, de quo ſuprà, accepiſſe. Certè & Maimonides [a] Septuagenarium reliquorum numerum ita ſeorſim memorat, & per ſe Eldad & Medad, ut videatur eos ex Septuaginta fuiſſe haud ſentire. Scilicet poſt verba illa ſuperiùs [b] ex eo allata de Spiritu Sancto requieſcente ſuper Septuaginta, ſtatim ſubjungit, וכדלך אלדד ומידד וכדלך כל כהן גדול הנשאל באורים ותומים id eſt, هو من هذه الطبقة الدد وميدد وكذلك كل כהן גדול וגו׳ ſeu ut verſio Ebraica וכן אלדד ומידד וכן כל כהן גדול וגו׳ *Atque tales* ſeu *ejuſdem generis fuere Eldad & Medad; & quilibet Pontifex Maximus interrogatus per Urim & Thummim, ex eodem erat cenſu*, ſeu *genere*. Tantundem à Magiſtris aliquot [c] aliis etiam admittitur, quaſi bini illi fuiſſent qui è 72 ſelectis ſortibúſque, ut oſtenſum eſt, diſtinctis demti numerum relinquerent, juxta præceptum, Septuagenarium, adeóque Schedulas ſortiti eſſent illas ex urna binas puras. *Peſichtha* [d] item, enarrato illo, quem diximus, ſeligendi per Schedulas Modo, de Eldad & Medad inquit, לכך נאמר והמה בכתובים שהיו בתוך הקלפי בין הכתובים זקן ועלה בידם נייר חלק כי לא אמר והמה כתובים

n Parash. 16. fol. 265. col. 2.
o Fol. 13. col. 3.
p Fol. 71. col. 4.
q Ad Numer. 11. 16.
r Fol. 196. col. 3.
ſ Pituſh hatora fol. 289. col. 4.
t Part. 2. fol. 99. col. 1.
u Fol. 45. col. 4.
x Abulenſ. in Numer. 11. quæſt. 56. &c.
y Numer. 11. 24.
z Quæſt. in Numer. 21.
a More Nebochim part. 2. cap. 45.
b Pag. 115.
c Siphri apud Levi Ben Gerſom in Pituſh ail hatora fol. 184. col. 3. Chiskuni fol. 196. col. 3. & videſis Aiin Iſrael part. 2. fol. 59. col. 2.
d Fol. 46. col. 1.

כתובים אלא והמה בכתובים *ideóque dicitur, & ii fuerunt in Conſcriptis*, ſeu *inter. Conſcriptos, quoniam nempè erant in Urna* (ſortes eorum ſeu Schedulæ) *inter eos* (ſortes ſeu Schedulas) *quibus PRESBYTER inſcriptum eſt. In manus autem eorum aſcenderunt Schedulæ puræ, ideóque non dicitur fuiſſe eos Conſcriptos, ſed inter Conſcriptos.* Alii autem, quorum ſententia multò eſt receptior, textum ſacrum de Septuaginta circa tabernaculum diſpoſitis atque binis hiſce non illuc venientibus ſed in caſtris manentibus, non aliter intelligunt quàm ſi dictum fuiſſet, Septuaginta Conſcriptos omnes, à Moſe quidem juſſos ad tabernaculi circuitum venire ut ibi conſiſterent munúſque à Numine præſcriptum acciperent, illuc veniſſe ibíque conſtitiſſe, exceptis illis Binis Eldad & Medad; neque hos Schedulas ſortitos eſſe illas binas puras, quibus bini, ex 72, ut inutiles, ſeponendi erant, ſed, ut reliqui, Presbyteri nomine inſcriptas. Targum Hieroſolymitanum[e] expreſſim, ואנין הוו משובעתי חכמיא ולא נפקו שובעתי חכמיא מן משכנא עד אלדד ומידד מתנבן במשריתא *Atque hi fuere ex Septuaginta ſapientibus. Neque diſceſſerunt à tabernabulo Septuaginta ſapientes quamdiu prophetabant in caſtris Eldad & Medad.* Alterum item Jonathanis dictum[f], בתוכיא ולא נפקו והינון הוון מן סביא דסליק בפטקיא למשכנא דאיטמרו למערק מן רבנותא ואתנביו במשריתא *Atque erant hi ex Presbyteris qui ſcripti erant in Schedis in medio* (ut vertit Cevalerius) id eſt, *quorum Schedulæ Presbyteri nomine inſcriptæ erant. Sed non venerunt ad Tabernaculum, quia caverant ſibi* (qua potuere) *ut fugerent principatum, & prophetarunt in Caſtris.* Levi item Ben Gerſom[g], לפי הפשט נלאה שאלדד ומידד היו מן שבעים זקנים ושארו במחנה על צד הענוה שהיו בורחים מן השררה *Ex ipſo textu eliciendum videtur, Eldad & Medad fuiſſe ex 70 Presbyteris. Sed relicti ſunt* ſeu *manebant in caſtris*, nec ad tabernaculum, tunc veniebant, *ex animi humilitate fugientes* ſeu *averſantes principatum* ſeu *munus judiciarium.* Et de averſatione illa obiter Magiſtri. Etiam ad illud *relicti ſunt duo viri in caſtris* Gemara Babylonia[h], תנו רבנן יש אומרים בקלפי *Obtinuit etiam ſententia, relictos eos eſſe in pyxide* ſeu *urna*, id eſt, ni fallor, poſtquam Septuaginta è 62 extraxerant Schedulas ſuas, in quibus Sexaginta octo erant nomine Presbyteri inſcriptæ & binæ puræ, Eldadum & Medadum, qui nondum ſuas extraxerant, inde cognoviſſe, binas illas quæ reſtarent in urna paritèr inſcriptas eſſe, adeóque illos, quantum potuerint, caventes ne poteſtati Judiciariæ ſeu principatui ſe, ut dictum eſt, immiſcerent, Schedulas illas, jam revera ſic ſuas, in pyxide reliquiſſe. Nam & gloſſa ibi Talmudica, שנים מאותן שבעים שהלכו ליטול עלה בידן חלק ונשתיירו שני פתקין שהיו כתובין בקלפי שהיו של אלדד ומידד שלא הלכו ליטול שנתיראו שלא יעלה בידן חלק *Bini ex Septuaginta illis qui adibant ut ſortes tollerent, ſuſtulere manibus ſuis Schedulas puras, & relictæ ſunt Schedulæ binæ inſcriptæ in pyxide. Illæ autem ad Eldad & Medad ſpectarunt, qui non adfuere ut ſortes tollerent, timentes nimirum ne ſibi non obtingerent puræ*, quas humilitatis cauſâ adeo affectabant. Totidem hac de re verba leguntur in *Aiin Iſrael*[i] ubi ſtatim ſubjicitur, והיינו דכתיב וישארו שני אנשים והמה בכתובים בקלפי כלומר פתקי

---

e *Ad Numer.* 11. 26.

f *Ibidem.*

g *In* Pirush ail hatora *fol.* 184. *col.* 3. *vide Abarbinel in* Pirush hatora *fol.* 289. *col.* 4.

h *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1.

i *Part.* 2. *fol.* 99. *col.* 2.

פתק׳ כתובים הוו להם בקלפי ולא הלכו ליטלם *atque hoc eſt quod Scriptum reperitur, & relicti ſunt viri bini qui erant è conſcriptis; quaſi diceres inſcriptæ Schedulæ* (binæ) *ad eos in pyxide ſpectarunt, ſed non adveniebant ut inde ſibi eas tollerent.* Hieronymus[k] item, *Eliguntur Septuaginta Presbyteri, vadunt ad oſtium tabernaculi. Duo remanent, Heldad & Medad, non imperii negligentes ſed humilitate ſubmiſſi dum ſe honore arbitrantur indignos.* Adeóque inter conſcriptos in Synedrium tunc temporis ejuſdémque collegas eſſe Eldad & Medad connumerandos (quod & non rarò à ſcriptoribus recentioribus admittitur) plerunque receptum. Hoc verò ſubinde apud ſcriptores Chriſtianos controvertitur. Quæ ad dubium hocce extricandum conducerent, forſan haberemus plura, nec ita contemnenda, ſi reperiretur codex ille apocryphus inter veteres Ελδὰδ καὶ Μωδὰδ (ſic enim in verſionibus Græcis *Medad* exarari ſolet) inſcriptus, in quo, ut par eſt credere, diſciplina de eis recepta, datâ operâ & fuſiùs tradita eſt. Memoratur codex ille inter apocryphos S. Athanaſio[l], ubi diſtinguit Scripta aliquot Veteris Teſtamenti in τὰ ἀντιλεγόμενα *quæ contradicuntur* & τὰ ἀπόκρυφα. Recenſetur item idem liber ad finem Chronologiæ Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani quæ Græcè à Joſepho Scaligero[m] edita eſt. Sed verò in editis illis mendum circa hanc rem ingens eſt, de quo obiter monere heic liceat. Poſt ſcripta ibi Canonica ſeu ἐκκλησιαζόμενα utriuſque federis cum ςίχων ſeu *Verſuum* numero recenſita, titulus ſequitur καὶ ὅσαι ἀντιλέγονται, αὗται εἰσὶ τῆς παλαιᾶς (ubi codex pervetuſtus ac optimæ notæ MS. in bibliotheca Collegii Sionenſis Londini, habet ‡ ὅσαι τῆς παλαιᾶς ἀντιλέγονται καὶ οὐκ ἐκκλησιάζονται, αὗται εἰσὶ) & Maccabaicis, Solomonis Sapientiâ, id genus reliquis cum ςίχων itidem ſeu Verſuum numero ſubjunctis, proximè adjicitur titulus, Καὶ ὅσα τῆς νέας ἀντιλέγονται, *Et quænam ſcripta federis Novi contradicuntur.* Inter ea habetur ibi, numero ſeptimo, liber dictus Ελδὰδ καὶ Μωδὰδ, quaſi inter libros Novi federis, ſed Contradictos, is eſſet enumerandus. Neque aliter ſanè deſcriptum video locum illum à viro doctiſſimo[n] qui etiam codicibus Nicephori MSS. ſe uſum eſſe profitetur. Sed verò prætermittuntur ibi libri omnes ad titulum illum ſpectantes, qui in Codice quem dixi MS. ad hunc modum ſequuntur,

α	Αποκάλυψις Ιωάννου[o]	ςίχων ͵α υ.
β	Πατριάρχαι	ςίχων ͵δ α.
γ	Προσευχὴ Ιωσὴφ	ςίχων ͵ ε.
δ	Διαθήκη Μωϋσέως	ςίχων ͵α ε.

Atque

k Epiſt. 127. ad Fabiolam, Manſ. 13.

l In Synopſi ſacra Script. tom. 2. pag. 154.

m In Theſauro Temporum.

n Is. Croius Sacrar. Obſervat. part. priori cap. 1.

o De Apocalypſi videſis Sixtum Senenſ. Biblioth. Sanct. lib. 1. &c.

Atque alia manu, inferiori in paginæ parte, ſubjicitur.

Γ

Τρ .... στίχων ͵ατε.

Δ

Εὐαγγέλιον κατὰ Ἑβραίους στιχ. ͵βσ.

Ac dein ſequuntur,

	Ὅσα ἀπόκρυφα τῆς παλαιᾶς	
α	Ἐνὼχ	στίχων ͵αυ.
β	Πατριάρχαι	στίχων ͵δω.
γ	Προσευχὴ Ἰωσὴφ	στίχων ͵ερ.
δ	Διαθήκη Μωϋσέως	στίχων ͵αρ.
ε	Ἀνάληψις Μωϋσέως	στίχων ͵δρ.
ϛ	Ἀβραὰμ	στίχων τ.
ζ	Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ	στίχων υ.

uti & reliqua nomina ſub titulo illo dein in editis occurrentia, quibus iidem στίχων numeri adjecti; tametſi in anterioribus haud exigua ſit numerorum, ut alibi in recenſione illa, diſcrepantia. Atque inde ſtatim

	† Ὅσα τῆς νέας εἰσὶν Ἀπόκρυφα	
α	Περίοδος Παύλου	στίχων ͵αχ.
β	Περίοδος Πέτρου	στίχων ͵βψ.
γ	Περίοδος Ἰωάννου	στίχων ͵βφ.

quibus ſic tum Verſuum numero tum Nominibus ab editis diſcrepantibus, ſubjiciuntur eadem ipſa quæ editionem Scaligerianam claudunt. Adeóque non in Novi Teſtamenti libris Contradictis ſed in Veteris Apocryphis cenſendus ille *Eldad & Modad* inſcriptus. Certè nec Canon Græcus Scripturarum Nicephorianus è codice Carpenſi apud Petrum Pithœum [p], aliter collocat librum illum quàm editio Scaligeri. Edita quidem eſt plurimis abhinc annis, nec ſemel, verſio Joachimi Camerarii Latina [q] Nicephori illius, etiam interdum velut

p *In Miſcellaneis pag.* 17. & 18.

q *Baſileæ* 1651. *Biblioth. Patrum Pariſ.* 1610. *tom.* 7. *In Hiſtoria Miſcella à P. Pithœo edita Baſil.* 1569 &c.

lut Anaſtaſii bibliothecarii nomine, ut in Antonii Contii titulo ei præfixo in Bibliotheca Patrum alibique. Sed nec verſio illa, ut in Bibliothecam Patrum recepta eſt, nec ut Camerarii edita, quidquam habet ſubjunctum de libris illis. In Patriarchis enim Antiochenis deſinit. Atqui in editione Anaſtaſii Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ juxta exemplaria Caſſinenſe & Vaticanum nuperâ Caroli Fabroti[r] (ubi à Græcis & verſuum numeri heic & nomina haud parum diſcrepant) titulus eorum qui Novi fœderis contradicuntur, ſub ſe habet Apocalypſin Joannis, Apocalypſin Petri, Barnabæ epiſtolam & Euangelium ſecundum Ebræos, & dein ſub titulo, *Et quæ ſunt Apocrifa veteris*, loco itidem ſeptimo, *Elab & Modad*, planè pro *Eldad & Modad*. Ita etiam in Canone Nicephoriano illo ex Anaſtaſio à Petro Pithœo[ſ] edito, ubi malè *Elad* pro *Eldad*. Sed ita in claſſe ſua rectè ibi retinetur liber ille, uti etiam in editione Goariana * cum Georgio Syncello. Titulus MS. jam dicti ac initium eſt, Τοῦ ἐν ἁγίοις Νικηφόρου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ὁμολογητοῦ χρονογραφία σύντομος.

r *Pariſ. 1649. pag. 190.*
ſ *In Miſcellaneis pag. 19.*
* *Pag. 420.*

Ἀδὰμ γενόμενος &c.

Ita heic etiam ab editis, ut in quamplurimis aliis, ſive Reges ſive Epiſcopos ſpectes, diverſus eſt codex ille. Verſuum etiam ſeu στίχων numerus heic Scriptorum Veteris Teſtamenti Canonicorum, ſæpius haud parum diſcrepant ab editis. Sed Euangeliorum heic verſuum numeri iidem ſunt in editis, uti & in priori Euangeliorum codice in Prolegomenis in Solinum Salmaſianis memorato. Reliquorum item Novi Teſtamenti librorum canonicorum verſuum iidem ſunt cum editis heic numeri, adjecto Epiſtolis canonicis ſimul Septem στίχων ατ. quod in editis tum Scaligerianis tum Pithœanis ac Goarianis Græcis deſideratum habetur in Anaſtaſii verſione editionis Fabrotianæ & apud Pithœum. De Verſibus heic, quorum nomen de veterum ſcriptis adeo frequens, conſulas, ſi plura velis, Iſaacum Caſaubonum[t], Claudium Salmaſium, & Joannem Croium, locis ante citatis. An verò Chronographiæ illius aſſumentum illud heterogeneum Scripturis Sacris, Apocryphis, Contradictis, ipſius Nicephori etiam fuerit, meritò ambigi poterit. Nec ſolùm ex eo quod in codicibus nonnullis, etiam vetuſtis, tam ipſius Nicephori quam Anaſtaſii, omninò defuerit (ut ſcimus tum è verſione Cameraria tum ex Antonii Contii ejuſdem recenſione[u]) ſed etiam quoniam compluria Chronologiæ illi poſt autoris obitum acceſſiſſe alia planiſſimè conſtat. Mortuum nempe eſſe eum recipitur[x] anno 828 ſeu ſub Michaelis Balbi imperatoris exitum. Nec quidem dubitandum videtur quin is ipſe fuerit qui locum in Chronologiæ illius Græcis à Scaligero editis ſeptuageſimum octavum, in Latinis 77, in Marquardi Freheri catalogo[y] 54, in nuper edito à Philippo Labbæo[z] ex MS. ſuo 75, inter Patriarchas Byzantinos occupans, Zonaræ, Cedreno, Glycæ, aliis obiter memoratur; uti etiam in Eccleſiâ utrâque[a] inter Sanctos recenſetur. Neque enim alter eſt ejuſdem nominis in Patriarchis illis ante eum. Nec puto, alterutrum ex Nicephoris[b] qui Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſub Theodoro Duca & Michaele Palæologo,

t *Animadverſ. in Athen. lib. 6. cap. 10*
u *Biblioth. Patrum Pariſ. 1610. tom. 7.*
x *Theophanes apud Baron. tom. 9. ann. 828. §. 35.*
y *Juri Græco-Romano præfixo.*
z *Corp. Hiſt. Byzant. pag. 37.*
a *Orientali, in Menæo 2 Junii, Occidentali in Martyrolog. Romano Martii 13.*
b *Videſis Niceph. Calliſt. lib. 14. cap. 39. Marq. Freher. in Chronol. Juris Græco-Rom. ann. 1255 &c.*

go, circa annum 1260 præfuere, autorem Chronologiæ hujus vetuſtæ fuiſſe, quenquam exiſtimaturum. Adeóque is ipſe Nicephorus qui autor eſt Breviarii Hiſtorici de rebus ab obitu Mauricii geſtis à Dionyſio Petavio editi [c], etiam & Chronologiam hanc primò conſcripſit; tametſi Petavio in præfatione ad Lectorem illud haud admittendum videatur. Jam verò Nicephori hujus nomen in Patriarcharum illorum recenſione Chronographiæ hujus Latina, ſequuntur Quinque ejuſdem ſucceſſores, Theodotus, Antonius, Joannes, Methodius, Ignatius, qui annos ibi conficiunt pluſquam quinquaginta poſt obitum Nicephori. In Græcis autem editis adjicitur item Photius qui Breviarium illud ejus ut ſibi lectum in Bibliotheca [d] memorat. Et in Codice MS. ubi Nicephorus numerum occupat 79, adeóque Joannes 82, ſuccedit Joanni,

c *Pariſ.* 1616.

d *Codice* 66.

πγ Θεοδόσιος ὁ ἀληθινὸς ὀρθόδοξος καὶ ὁμολογητὴς ἔτη δ μ γ.
πδ Ιγνάτιος ὁ νέος θεοφόρος τὸ πρῶτον ἔτη ια μ ε καὶ ἐξωρίσθη.
πε Φώτιος ἔτη καὶ ἐξωρίσθη
Ιγνάτιος, πάλιν τὸ δεύτερον, ἔτη
Φώτιος, πάλιν τὸ δεύτερον, ἔτη καὶ
ἐξωρίσθη.

Heic nemo non videt Patriarchas adjectos, qui Nicephori ſucceſſores fuere complures, uſque etiam in Baſilii Macedonis Imperatoris ac Photii Patriarchæ tempora. Alii ſunt characteres illic ejuſmodi poſt mortem ejus acceſſionum. Adeóque rectè ei ipſa Chronographia à viris doctis [e] tribuitur, intellectâ interim atque agnitâ continuatorum in nonnullis operâ variâ. Et ſanè appoſitus eſt titulus quem exhibet editio Scaligeriana, Νικηφόρου πατριάρχου Χρονογραφία σύντομος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι χρόνων Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ, ἔχουσα ἔτως, id eſt, quà Nicephori dicenda, ad tempora Michaelis Balbi & Theophili filii Imperatorum, ſeu ad ipſa Nicephori tempora eam deductam eſſe. Quod velut de aſſutis eſt monitum tempeſtivum, & de Nicephorianis ipſis intra cancellos ſuos coercendis. In catalogo autem Epiſcoporum Byzantinorum codicis jam dicti MS. Stachys, qui ſecundus eſt, annos habet tantum ϛ, Polycarpus, qui quartus eſt, ιη; & dein ſequitur,

e *Andreas Schottus ad Phot. cod.* 66. *Baron. ad Martyrolog. Rom. Mart.* 13. *Philippus Labbæus in Corp. Hiſt. Byzantin. pag.* 47 *& c. præter editores.*

ε	Πλουτάρχος	ἔτη	ιϛ.
ϛ	Σεδεκίων	ἔτη	θ.
ζ	Διογένης	ἔτη	ιε.
η	Ελευθέριος	ἔτη	ζ.
θ	Φῆλιξ	ἔτη	ε.

ι	Πολύκαρπος	ἔτη	ιζ.
ια	Ἀθηνόδωρος	ἔτη	δ.

Οὗτος ἕτερον οἶκον κτίσας ἐν τῷ πεδίῳ τῷ λεγομένῳ Ἐλαίῳ, ἐκεῖ τὰς συνάξεις ἐποιεῖτο.

Atque ita Græcis reſtituuntur Epiſcopi quatuor, quibus editio Scaligeriana caret; emendatâ etiam de Athenodoro ibi lectione, unde Euzoius eſt duodecimus ut in Græcis editis Latiníſque. Annorum numeri ſubinde, ut in aliis, heic itidem in MS. ſubinde variant. Et in Eutychio, Epiſcopo 54, pro ὑπὸ Ἰουσίνου legendum ex eo, ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, ut rectè verſio Latina. Pyrrhus, poſt Paulum Epiſcopum 60, cui reſtitutus conjungitur in Latinis, facit per ſe numerum in MS. ut in Scaligerianis, Sexageſimum primum, unde fit, ut poſtmodum in Græcis quilibet, unitate ampliorem ſortiatur quàm in Latinis numerum. Sed miſſis hiſce ad Numerum in Synedrium Magnum Principi adſcitorum devenimus.

VIII. Numerus in munus judiciarium Synedrii Magni, ita dici ſoliti, Conſcriptorum nec major erat nec minor quàm Septuaginta; quibus Moſes Princeps omnium, ſeu cui, ex præcepto illi adſciti ſunt divino, adjectus, Septuagintauniuſvirale Conſiſtorium ſeu בית דין של ע״א *Domum Judicii Septuaginta unius*
f Tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 2. 1. virorum confecit. Miſna Babylonia[f], סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וגו׳ ומנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן *Synedrium Magnum conſtabat ex Septuaginta uno &c. Atque undenam nu-*
g Numer. 11. *merus ille Septuaginta unius? ex eo quod dicitur*[g] *Congrega mihi Septuaginta viros è Presbyteris Iſrael. Et Moſes erat* (ut Princeps) *ſuper eos* ſeu *cum eis con-*
h Tit. Sanhedrin cap. 1. §. 6. *junctus*; ubi Miſna Hieroſolymitana[h], eiſdem ipſis uſa verbis addit הרי שבעים ואחד *Ecce* ſeu *illic fundatur Numerus Septuaginta unius*, quemadmodum etiam aliæ
i Tit. Sanhedrin cap. 1. §. 3. aliquot τῶν *Miſnaioth* editiones. Maimonides[i] inde etiam, ומשה על גביהן. שנ׳ והתיצבו שם עמך הרי ע״א *Et Moſes cum* ſeu *ſuper eos, ſecundum quod dictum eſt,*
k Precept. affirm. 97. fol. 186. col. 2. *ut ſtent ibi tecum. Ecce Septuaginta unus ſiunt.* Sic itidem Mikotſi[k]. Et Rabbi
l In Midbar cap. 11. Menahem Recanatenſis[l], קבלו רז״ל כי כל סנהדרי גדולה היושבת בבית ה׳ במקום אשר יבחר לשכנו כן יהיה מנינם שבעים ונשיא על גבן כמשה רבינו ע״ה והנה הם ע״א
Accepere per traditionem Rabbini noſtri piæ memoriæ, quòd omne Synedrium Ma-
m Deut. 17. 9. *gnum conſidens in domo Domini in loco quem ipſe*[m] *ad habitandum elegerit, conſtare debuerit ex Septuaginta quibus præficiendus Princeps, quemadmodum Moſes Magiſter noſter ſuper quem ſit pax. Atque ita fiebant ſeptuaginta unus.* Tantundem quantum ad Numerum, ſexcenties in Talmude Utroque ac apud Magiſtros reliquos occurrit. Et tam in Karæorum quàm Talmudicorum diſciplina eſt receptiſſimum & ſacræ Inſtitutionis hiſtoriæ undiquaque conſonum. Sed verò non defuere viri etiam Maximi qui Conſiſtorii hujus collegas Moſi ſic adſcitos ex ipſa inſtitu-

ſtitutione fuiſſe 71, juxta parilem ex unaquaque tribu numerum, id eſt Senarium, ſelectum. Cæſar Baronius[n]; *Erat quidem apud Judæos ex Senioribus atque Magiſtris conflatum Collegium quod ab illis Synedrin*[o] *dicebatur, conſtabátque ex Septuaginta Duobus viris. Hujus originem à Deo per Moyſem inſtitutam habes in libro Numeri*[p] *quando Deus Moyſi præcepit ut Septuaginta viros deligeret quos ſenes & Magiſtros Populi eſſe noſſet. Hoc Seniorum collegium, junctis duobus aliis qui Heldad & Medad perſonas agerent (qui licet remanſiſſent in caſtris, eodem tamen afflati ſpiritu prophetarunt) numerus Septuaginta duorum ſemper perſeveravit in poſteris.* Idem de Numero, ut indubitatum, ille alibi[q]. Tantundem Henricus Spondanus ejus epitomator[r], quaſi res citra controverſiam planè foret admittenda. Ita etiam alii aliquot, maximè ex Pontificiis[ſ]. Certè velut de 72 loqui videtur autor vetuſtus de Mirabilibus ſacræ Scripturæ[t] ubi ait *in præfiguratione 72 diſcipulorum ipſe ſpiritus Moyſis in ſeptuaginta Seniores diſtribuitur, & aliis duobus qui in caſtris reſederant, Heldad videlicet & Medad, ejus Spiritus prophetiæ donum condonatur.* Nicolaus autem Serrarius, ſcriptis etiam Talmudicis minimè inaſſuetus, de Numero dubitanter nimis loquitur ubi *illa*, inquit[u], *conſtabat initio 70, 71; vel 72. capitibus. De hoc enim aliqua controverſia.* Septuaginta duos, item & quatuor, Ricardus Montacutius[x] heic habet, commenta ſua præferens Talmudicorum diſciplinæ quam paſſim, ut ejuſdem nimis neſcius, vilipendit. Et Joannes Quiſtorpius[y] *Septuaginta* interpretatur heic *per Sex ex ſingulis tribubus*, quaſi de numero Septuaginta duorum cooptatorum locum intelligeret. Alii heic hæſitantiùs. Sunt autem viri ſanè doctiſſimi, tam Veterum quam Recentiorum, iique nec pauci, qui numerum adſcitorum eundem cum Talmudicis, id eſt Septuagenarium fidentèr recipiunt, iique tam Pontificii quàm Reformati, de quibus plura mox. Sed verò habentur, etiam in Reformatis alii, viri ſanè magni, qui aliter ſenſere. Joannes Druſius[z] Ebraicè apprimè & Rabbinicè doctus, numerum Collegarum fuiſſe 72 haud dubitare videtur, tametſi, ut rotundus fiat, 70 tantum ſoleant memorari. Vir item ſummus Hugo Grotius non ſemel[a] potius 72 quàm 70 fuiſſe vult. Nec ſequacibus heic aut conſonis hi carent. Anſa ſententiæ hujus maximè ſumta eſt ex loco illo D. Lucæ[b] celebri, *Poſt hæc autem deſignavit Dominus*, καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ &c. *& alios Septuaginta* (Syrus addit ܡܢ ܬܠܡܝܕܘܗܝ *ex diſcipulis ſuis* uti & codex vetuſtus μαθητὰς) *& miſit eos per binos* ſeu *in paria diſtinctos ante faciem ſuam* &c. quemadmodum in codicibus optimis & vetuſtiſſimis, & ferè omnibus Græcis MS. tam illic quàm commate 17 legitur, uti etiam in editis. Atque ita legiſſe videtur Origenes, ubi de fontibus duodecim & 70 palmis[c] in Elim loquens, & demum de Apoſtolicis fontibus velut illis comparandis, *ibi etiam*, inquit[d], *arbores reperientur 70 palmarum. Non enim ſolùm duodecim Apoſtoli fidem Chriſti prædicaverunt, ſed & alii Septuaginta miſſi ad prædicandum verbum Dei referuntur, per quos palmas victoriæ Chriſti mundus agnoſceret.* Tam Septuaginta ſolùm à Chriſto miſſos fuiſſe quàm ipſas fuiſſe palmas 70, innue-

n *Tom. 1. ann.* 31. §. 10.
o al. *Sanhedrim*
p *Numer.* 11.
q *Tom. 1 ann.* 32. §. 11. & 33. §. 39.
r *Tom. 1. ann.* 31. §. 5. 32. §. 4. & 33. §. 13. *Sed & vide eum in Annalib. à Creatione ann.* 2545. §. 26 &c.
ſ *Vide Lorinum ad Num.* 11. & *Act.* 4. 5 &c.
t *Inter Auguſtini Opera Tom. 3. lib. 1. cap.* 9.
u *Rabbino priore cap.* 18.
x *Analect. Eccleſiaſtic. Exercit.* 6. *pag.* 228 &c.
y *Annot. Biblic. in Num.* 11. 16.
z *Præterit.* 3. *in Luc.* 10. 1. & *vide eum ad Difficil. loca Numer. cap.* 48.
a *In Matth.* 22. & *Luc.* 10.
b *Cap.* 10. 1.
c *Exod.* 15. 27.
d *Homil.* 7. *in Exodum.*

re videtur; tametſi alibi [e] de Septuaginta duobus heic loquatur ille velut ex Euangelio inter diſputandum recitato. MEGETHIUS, *Cura ut recitetur Euangelium & deprehendes ibi nullum iſtorum nominum* (diſcipulorum aliquot) *mentionem ſcriptu eſſe proditam.* EUTROPIUS, *recitetur.* ADAMANTIUS, *Apoſtolorum nomina duodecim recitata ſunt non etiam Septuaginta duo*. (ubi in editionibus nuperis aſteriſcus neſcio quare injicitur; ſed in verſionis illius quæ Laurentii Humfredi eſt, editione vetuſtiore [f], adjicitur ex Græco in margine οβ, ut inde ſciret lector certam numeri lectionem) EUTROPIUS, *quot habuit Chriſtus Apoſtolos?* ADAMANTIUS, *primum amandavit duodecim, poſt Septuaginta duo, ut Euangelium annunciarent.* Sic ibi; quaſi in codice Euangelii tunc prolato οβ planè lectum fuiſſet. Sed dubitatur quidem ab viris eruditis [g], utrum Dialogus ille de recta in Deum fide ſit Origenis. Utcunque interea, autorem ejuſdem vetuſtiſſimum eſſe, nondum puto dubitatum. Sed verò & Euſebius [h] Septuaginta tantùm legiſſe videtur, quod planè fecêre è Græcis Theophylactus & Euthymius. Nam & numerum miſſorum eundem fuiſſe cum Palmarum in Elim numero in commentariis ſuis illic non dubitant. Et Tertullianus [i], *adlegit & alios Septuaginta Apoſtolos ſuper duodecim. Quò enim XII ſecundum totidem fontes in Elim, ſi non & Septuaginta, ſecundum totidem arbuſta Palmarum?* Idem illic numerus eſt apud Syrum. Eundem etiam habet Arabs, editionis tum Erpenianæ tum Jaianæ, uti etiam verſio Arabica MS. [k] in Ægypto, in monaſterio Siafrani, anno Hegiræ 727 ſeu Chriſti 1327 conſcripta, quæ Bibliothecæ eſt Arundellianæ. Scilicet سبعين اخر *Septuaginta alios.* Atque verſio itidem penes me Arabica, alìas ab editione & Erpeniana & Jaiana ſæpe diſcrepans, habet heic [l], سبعين اخرين idem ſignificans. Unde adnotatur in margine, السبعون الذين ارسلهم مثني قدامه الي كل مدينة *Septuaginta illi quos miſit ante eum in quamlibet urbem.* Idem in MSS Græcis ſeptem bibliothecæ Oxonienſis, atque in pervetuſto illo codice MS. ex Oriente pridem in Britanniam miſſo, uti etiam in MSS. penes me, optimæ ſanè notæ, binis, quorum in utroque etiam habetur, ϗ ἀπέϛειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Et titulus vetuſtus ſectionis Græcæ 34 Lucæ (in qua miſſionis illius hiſtoria) in MSS. hiſce aliiſque, uti etiam in editionibus præſtantioribus eſt, περὶ τῶν ἀναδειχθέντων ό, ſeu ἑβδομήκοντα, *de deſignatis Septuaginta.* Synodus item Neocæſarienſis [m], *Chorepiſcopi ſunt εἰς τόπον τῶν ἑβδομήκοντα in figura eorum qui Septuaginta fuere*, quem numerum Zonaras & Balſamon pro indubitato ſumunt. Atque in Ritualibus Eccleſiæ Græcorum [n], ſeu lectionibus autoritate ibi publicâ receptis, tantùm ἑβδομήκοντα agnoſcuntur, ubi Lucas ipſe εἷς τῶν ἑβδομήκοντα *unus ex Septuaginta*, juxta veterum Græcorum traditionem [o], nuncupatur [p], quemadmodum Ariſtobulus à Paulo [q] memoratus, quem Barnabæ fratrem & Britannorum Epiſcopum faciunt. Certè etiam in Synopſi illa Dorotheo Epiſcopo, ſub annum 360, Tyrio tributa, ubi deſignatorum nomina ſigillatim recen-

e In Marcioniſtas Dialog. 1. ſeu de Recta in Deum fide.

f Baſileæ 1571.

g Andreas Rivetus in Critico Sacro lib. 2. cap. 13 &c.

h Hiſt. Eccleſ. lib. 1. cap. 12.

i Adverſ. Marcionem lib. 4. cap. 24.

k Sect. 34.

l Sect. 35.

m Can. 14.

n Menæo Martii 15. in Ariſtobulo, & Anthologio

o Iob. 18, Maximus Cytherenſis in Metaphraſi vitarum Sanctorum, ex Synaxariis Mart. 15.

o Epiphan. adverſ. hæreſ. lib. 1. De Incarnatione §. 4. & in Anacephalæoſi §. 115.

p Antholog. 18. Octobris Romæ 1598.

q Ad Rom. 16. 10.

cenſentur, numerus eorum titulúſque præciſè eſt tantùm Septuaginta, licet citetur interdum, quaſi 72 feciſſet [r] atque eis accenſuiſſet Eunuchum à Philippo converſum, quod planè non facit. Athanaſius item in Synopſi [s] ἀνέδειξεν ἑβδομήκοντα μαθητὰς, *deſignat Septuaginta diſcipulos*, quemadmodum alibi item loquitur ipſe ſimul cum Epiſcopis Ægypti [t] reliquis. Sic in Occidente itidem legebat Irenæus [u], Hieronymus [x], Ambroſius [y] qui etiam Latinam verſionem numerum illum tantùm retinentem expoſuit. Nec alium fuiſſe miſſorum heic numerum quàm qui Palmarum in Elim erat, expreſſim etiam, ut patres illi antiquiores, velut receptiſſimum tradit Petrus Damianus Cardinalis Epiſcopus ſub annum 1050 Oſtienſis [z]. Etiam Codices Vulgatæ aliqui numerum habent eundem. Sic MS. Atrebatenſis Collegii quem memorat, ſed non ſine admiratione, Franciſcus Lucas [a]. Uti etiam editio, centum ampliùs abhinc annis, nomine Vulgatæ, Iſidori Clarii [b] Abbatis Caſſinenſis & dein Epiſcopi Fulginatis. Italica item verſio Sanctii Marmochini [c] ex ordine Prædicatorum, ante Iſidorum, eundem habuit numerum (*Et altri Settanta*) Græcorum codicum ſequax; quemadmodum etiam verſio Lutherana, Belgica, Gallica, Reformatorum aliæ, tum veteres, tum nuperæ. Et in Anglicanis noſtris ſub Reformationis initia tempore Henrici octavi editis, nunc tantùm *Septuaginta* [d] habentur, nunc *Septuaginta*, adjecto [e], ſed minore, unde moneretur lector, charactere *& Duobus*. Inde evenit, ut in ſolennibus Euangeliorum lectionibus publicis quæ in Reformationis Ritualibus noſtris Anglicanis diebus feſtis propriæ ſunt, primò etiam *Septuaginta* ſolùm reperiantur [f], poſtmodum autem ſub Edwardo ſexto *Septuaginta* (*& duo*) qualis lectio, in Ritualibus illis, tandem etiam ſine parentheſis nota, uſque in noſtra tempora duravit, tametſi verſio publica Bibliorum, Epiſcopalis apud nos dicta, quæ edita eſt ſub Elizabetha Regina, & altera illa ſub Jacobo Rege recognita & emendata *Septuaginta* ſemper habuerint; cum interim etiam in Rituali illo, annno 1637 infeliciſſimè in Scotiam miſſo, juxta bibliorum verſiones jam dictas, *Septuaginta* tantùm insereretur. Certè per Eccleſiam etiam Occidentalem numerus Septuagenarius tantùm, non rarò, heic agnitus eſt, ut ex Epiſtolis Pontificiis Canonibúſque [g] liquet, tametſi, pro exemplarium aliquot diverſitate ſubinde itidem 72 reperiatur. Obvia enim horum mentio ubi de Chorepiſcopis agitur. Cæterùm in vulgatæ codicibus tam MSS. priſcis quàm editis, quaſi tantum non univerſis, *Septuaginta Duo* eſt heic, uti & commate ejuſdem capitis 17, numerus [h]. Etiam in codicibus aliquot Græcis MSS. etiamnum extantibus, ſaltem in codice Vaticano, ἑβδομήκοντα δύο, ſeu eadem lectio. Sed illos ad Latinorum exemplaria emendatos ſuſpicatur Eraſmus. Quin & in Harmoniis vetuſtis Græcis Tatiani [i] & Ammonii [k] Alexandrinorum leguntur *Septuaginta Duo*. Sic igitur in exemplaribus unde Harmonias ſuas confecere legerunt. Idem in Dialogo de Recta in Deum fide vetuſtiſſimo qui Origeni tribuitur haberi, antè notatum. Arabica item verſio Romæ anno 1591 edita habet ibi ثني وسبعين *Duos & Septuaginta*. Et Epiphanius, qui floruit ſub annum 380, codicibus uſus

r *Poſſevinus in Apparatu.*
s *Tom.* 2. *pag.* 129.
t *Epiſt. ad Marcum Papam pro exemplaribus Nicæni Concilii Tom.* 2. *pag.* 623.
u *Lib.* 3. *cap.* 13.
x *Epiſt.* 127. *Manſ.* 6.
y *Ad Luc.* 10.
z *Lib.* 2. *Epiſt.* 10.
a *Ad Luc.* 10. 1.
b *Venetiis* 1542.
c *Venetiis* 1538.
d *Londini* 1535.
e *Ibid.* 1541 *&c.*
f *Euangel. divi S. Lucæ.*
g *Anaclet. Epiſt.* 3. *Burchard. Decret.* 1. *cap.* 4. *Ivo Part.* 5. *cap.* 58. (*ſed & vide cap.* 98.) *Damaſ. epiſt.* 4. *Leo Epiſt.* 88. *Ivo part.* 6. *cap.* 72. *Gratian. Diſt.* 68. *Can.* 4. *&* 5. *Durand. Rational. lib.* 2. *cap.* 10.
h *Videſis Eraſmum heic. Bezam, Marianam, & Franciſc. Lucam. Notat. in Biblia* 473.
i *Cap.* 67.
k *Cap.* 117.

prophetas ex Ebraica in linguam Græcam. Simile habetur in rotundo Centumvirorum, Romæ veteris, & Centumviralium Judiciorum & Cauſarum nomine uſitatiſſimo apud Ciceronem [x], Quintilianum [y] alióſque ſatis obvios tam Juriſconſultos [z] quam hiſtoricos [a]. Et ad Cottam Ovidius [b] qui etiam ipſe Centumvir fuiſſet.

Utque fui ſolitus, ſediſſem forſitan unus
De Centum judex in tua verba viris.

Lucanus item ad Piſonem,

Et firmare jubet Centeno judice cauſam. Græcis pariter illi Ἑκατὸν ἄνδρες *Centum Viri* [c] dicti. Atqui intereà agnoſcitur numerum Centumvirorum ſic dictorum, primò verum fuiſſe Centum & quinque. Sextus Pompeius [d]; *Cum eſſent Romæ triginta & quinque Tribus, Terni ex ſingulis Tribubus ſunt electi ad judicandum, qui Centumviri appellati ſunt, & licet quinque ampliùs quàm Centum fuerint, tamen quo faciliùs nominarentur Centumviri ſunt dicti.* Quid quod etiam numerus ille poſtmodum uſque ad Centum octoginta excreſcens (ut legitur apud Plinium [e]) rotundi illius numeri nihilominùs ſemper retinuit nomen quo & ipſe non ſemel utitur [f]? Etiam de Centuria in finibus regundis, Varro [g]; *Centuria primò à centum jugeribus dicta, poſt duplicata retinuit nomen; ut tribus multiplicata idem tenent nomen*, quaſi à Tribus partibus ſeu parte Tertia, Tribus primò dicta & ſemper retenta, in ſignificationem, quâ numerum ſpectat perquam diſcrepantem poſteà transmigraſſet. Nemo itidem neſcit rotundo Decimæ nomine nunc partem majorem, nunc minorem, ex uſu loquendi, ſeu tam Subſtantiam, ut loquuntur in Scholis, quàm Quotam venire ſolere. Id genus ſunt alia. Ex uſu ac libertate hujuſmodi loquendi, exiſtimatum eſt, tum deſignatos illos à Domino Diſcipulos tum Synedrii Magni Patres ex ipſa inſtitutione fuiſſe quidem 72, ſed utroſque dictos numero rotundo 70, velut idem ipſum ſeu 72 ſatis innuente. Druſius, loco antè citato [h], *Similiter obſervatum Ebræis, Judices Synedrii Majoris fuiſſe numero Septuaginta duos, licet abſolutè vocentur judices Sanhedrin Septuaginta, corúmque conſeſſus dicatur domus judicii* של שבעים *hoc eſt Septuaginta judicum. Pheſictha 46, 1. ſcripſit Moſes Septuaginta duos ſenes, ſex è ſingulis tribubus. Alibi lectum domus Judicii Septuaginta & unius.* Grotius autem, *Sed & Synedrium quod à Moſe conſtitutum eſt, ad cujus exemplum hos Chriſtus elegit, quomodo Apoſtolos ad exemplum Phylarcharum, fuiſſe capitum LXXII, Judæi nonnulli prodiderunt, quos inter ſcriptor Pheſicthæ.* Cæterum, quemadmodum in hiſtoria Synedrii hujus Inſtitutionis ſacra nullum numeri adſcitorum ſeptuagenario majoris veſtigium expreſſum habetur (ut ſcilicet numerus verus cum Principe fieret Septuaginta unus) ita omninò reclamat Schola Talmudica, paſſim (ut tum ex antè allatis tum ex ſequentibus obiter & luculentiùs conſtat) Septuaginta adſcitos agnoſcens, hóſque cum Principe Septuaginta unum appellitans. Et rectè quidem Druſius ibi lectorem ablegat ad Levi Gerſomidem, qui loco ab ipſo indicato optimè & ad Talmudicorum ſuorum men-

x *De Orat.* 1. *Orat. pro Cecinna &c.*
y *Lib.* 4. *cap.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *lib.* 11. *cap.* 1.
z *D. tit. de de inofficioſo teſtam. l.* 17. *C. de liberis præteritis l. ult. Paul. ſent.* 5. *tit.* 16.
a *Valer. Maxim. lib.* 7. *cap.* 7. 1.
b *De Ponto lib.* 3. *eleg.* 5.
c *Dio lib.* 54 *&c.*
d *In* Centumviralia Judicia.
e *Lib.* 6. *epiſt.* 33.
f *Lib.* 1. *epiſt.* 5.
g *De Lingua Lat.* 4.
h *Ad Luc.* 10. 1.

i Piruſh ail hatora fol. 255. col. 1. tem de Septuaginta Principi adſcitis loquitur. Verba ſunt [i], סנהדרי גדולה היתה
מספר שבעים איש ככו שמצאנו במשה שאמר לו השם יתעלה אספה לי שבעים איש מזקני
ישראל אשר ידעת וגו׳ והוא היה מופלא שבבית דין והיו שבעים ואחד *Numerus Synedrii Magni erat virorum Septuaginta, juxta id quod reperimus apud Moſem; dixiſſe ad eum Deum O. M. Congrega mihi Septuaginta viros è ſenioribus Iſrael quos tu noſti &c. Atque ille erat Conſiſtorii Princeps, adeóque fuere Septuaginta & unus.*

k Fol 183. col. 3. Tantundem idem alibi [k], uti & Magiſtri reliqui ſæpiſſime. Et quod adfertur à viris ſummis antè citatis è *Pheſictha*, tantorum manium pace dictum ſit, non ſine hallucinatione aut incuria nimia adjectum eſt. Innuitur ſcilicet codex qui *Peſiktha Zotertha* dicitur, quingentis & quinquaginta fermè

l R. Gedaliah in Shalsheleth fol. 33. b. abhinc annis [l] ab Anonymo, ſed Talmudicè doctiſſimo, Judæo conſcriptus, atque in ſuperioribus ſæpius laudatus. Habet autor ille quæ de Modo collegas ex præcepto divino ſortibus adſciſcendi tradidere ex ſuis veteres, & ad illud

m Numer. 11. 26. de Eldad & Medad [m], *fuere illi in conſcriptis*, expreſſim quidem ait, מלמד שכתב משה שמות שבעים ושנים זקנים ששה מכל שבט *Sciendum eſt*, aut *inde diſcendum*, *Moſem conſcripſiſſe nomina Septuaginta & duorum Presbyterorum, ſex ſcilicet ex qualibet tribu*, adeóque Eldad & Medad fuiſſe inter ſic conſcriptos; juxta ſuperiùs oſtenſa. Et Conſcriptos duplici notione & poſſe & debere ſumi palam eſt; nimirùm, aut de primò Conſcriptis 72 unde 70 ſeligerentur, aut de Conſcriptis, per nominis PRESBYTERI ſortes, in ſchedulis tantum 70. ſic inſcriptis. Cæterùm reverà nihil omninò in *Peſiktha* reperitur quod innuere poteſt collegas plures fuiſſe quàm Septuaginta, ſed tantùm Septuaginta duos conſcriptos è quibus Septuaginta, ſecundum ſuperiùs allata, ſeligerentur. Ali-

n Deut. 33. 5. bi item expreſſim autor idem ad illud de Moſe [n], *Rex erat in Ieſurun, cum col-*

o Fol. 92. col. 2. *ligerentur capita populi ſimúlque tribus Iſrael*, מגיד inquit [o], הכתוב כשישראל
יושבים ישיבת זקנים מלמטה מלכות שמים מתקיימת מלמעלה בהתאסף ראשי עם אלו שבעים זקנים
Indicat Scriptura hæc, quamdiù Iſraelitæ Synedrium ſeu *conſeſſum Presbyterorum infra* ſeu *in terris obſervant* ſeu *adhibuerint*, *Regnum Cœlorum* (ſeu futuri ſeculi beatitudinem) *deſuper ſtabiliri*, id eſt nutu ſanctiſſimi numinis. *Atque id quoque de congregandis populi capitibus ibi adjicitur, ſignificat Septuaginta*

p Fol. 61. col. 1. *Presbyteros illos.* Tantundem legitur in *Sepher Siphri* [p], alibíque. Nec de alio omnino Collegarum numero, utcunque primo confecto, loqui ſolent id genus ſcriptores. Accedat heic, Philonem, Judæum antiquiſſimum, certo numerorum diſcrimini accuratiùs paſſim præ aliis addictiorem, de Septuagin-

q Lib. de Gigantibus. ta heic collegis etiam, nec pluribus, ſæpiùs loqui. De Spiritu Dei verba faciens [q]; Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ Μωϋσέως πνεῦμα ὃ ἐπιφοιτᾷ τοῖς ἑβδομήκοντα Πρεσβυτέροις &c. *Talis eſt etiam Moſis Spiritus, qui ingreditur* aut *occupat* (interpres ibi *qui viſitare ſolet*) *illos Septuaginta Presbyteros* &c. Alibi item de

r Lib. de Migratione Abraha. numero Septuagenario, quà præciſè talis eſt, agens, οὗτός ἐστιν, inquit [r], ὁ ἀριθμὸς Μωϋσέως τοῦ σοφοῦ γνώριμος. τοὺς γὰρ ἀριστίνδην ἐκ παντὸς τοῦ πλήθους ἐπιλελεγμένους, ἑβδομήκοντα εἶναι συμβέβηκε. *Numerus hic eſt Moſi ſapienti illi fami-*

familiaris. Nam Optimates ex omni numero ſelecti Septuaginta fuere, ubi planè pro rotundo numero 72 innuente, Septuaginta ſumi nequit. Nam haud aliter numerum illum ibi intelligere ſe profitetur quàm Siclorum numerum Septuagenarium illum quo uſi ſunt tribuum Principes in phialis tabernaculo[s] conſecrandis. Illum autem tantum Septuaginta ſignificare nemo dubitabit. *Laudat etiam*, inquit Philo[t], *Moſes* καὶ τὴν δεκάδι πολυπλασιαζομένην ἑβδομάδα, νυνὶ μὲν ἑβδομήκοντα φοίνικας παρὰ τὰς πηγὰς εἶναι λέγων· ἐν ἑτέροις δὲ πρεσβυτέρους μόνους ἑβδομήκοντα &c. *Septenarium numerum denario multiplicatum, nunc Septuaginta palmas ad fontes memorans, nunc Septuaginta ſolos Presbyteros quibus datus eſt Spiritus Dei propheticus.* Quiſquámne illam heic de alio quàm ipſo ad amuſſim Septuagenario eorum numero loqui exiſtimare queat? Atque eandem in rem emaculandæ ſunt Philonis editiones Græcæ quæ habent omnes alio in loco, ubi[u] de Presbyteri nomine loquitur, numerum Septuagenarium ſeptimum. Ita enim legitur, Οὕτω καὶ τοὺς Συνέδρους τοῦ θεοφιλοῦς λαοῦ ἑνδέκα ἑβδομάδων ἀριθμὸν εἰληφότας Πρεσβυτέρους ὀνομάζειν ἔθος. λέγεται γὰρ, συνάγαγέ μοι ἑβδομήκοντα ἄνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων Ισραὴλ &c. quod planè ſonat, *Ita etiam Synedros cari Deo populi ex undecies ſepteno numero conſiſtentes Presbyteros vocare mos eſt; juxta quod dicitur, Congrega mihi Septuaginta viros è Presbyteris Iſrael* &c. Nemo non videt pro ἑνδέκα legendum, aut ut vult Lorinus[x] ἐκ δέκα aut ſimpliciter δέκα, ne numerus ab ipſo intellectus nimis ſic excreſcat. Adeóque non omninò de præciſo Septuagenario adſcitorum numero dubitavit Philo, uti nec Judæorum, quantum video, reliqui. Patres item Chriſtiani vetuſti ut Theodoretus[y], Hieronymus[z], Ambroſius[a], Hilarius[b], Nazianzenus[c], Beda[d], de Septuaginta tantùm Presbyteris illic, ut numero certiſſimo loquuntur. Id tamen prætereundum non eſt, Hilarium, ubi[e] à Moſe ait *inſtitutum in omni Synagoga* (non in Synagoga ſeu proſeucha qualibet, ſeu quolibet auditorio Sacro, quod Synagogæ nomine venit, ſed in tota illa Ebræorum ſeu univerſa Synagoga ſeu Eccleſia) *Septuaginta eſſe Doctores*, ſubjicere paulò poſt, eoſdem Seniores (ut inſtitutorum heic ſucceſſores) fuiſſe Legis celebratiſſimos in ſermonem Græcum interpretes illos. Atque ita quos Septuaginta vocamus, & Septuaginta Duos fuiſſe recipimus, ille quidem pro eiſdem vult accipi. Sed demùm de Numero heic adſcitorum Septuagenario ut præciſè definito, & Septuaginta unius, adjuncto Moſe ſeu Principe, loquuntur obitèr viri eruditiſſimi tam è Pontificiis quàm Reformatis, ídque in Commentariis ad Numerorum caput undecimum, Matthæi quintum, De Republica Ebræorum, alitérve conſcriptis. Ita ſanè Raymundus Martini[f], Victoria Porchetus[g], Petrus Galatinus[h], Petrus Brutus[i], uti & Joannes Picus Mirandulanus[k], Petrus Bongus[l], Petrus Crinitus[m], Theodorus Beza[n], Angelus Caninius[o], Cornelius Bertramus[p], Carolus Sigonius[q], Gilbertus Genebrardus[r], Alphonſus Abulenſis[s], Franciſcus

s *Numer.* 7. 13. 19 &c.
t *Lib. de Profugis.*
u *Lib. de his verbis*, Reſipuit Noe.
x *Numer.* 11. Quæs tu 10-ſti.
y *Quæſt. in Numer.* 20. & 21.
z *Epiſt.* 127. *ad Fabiolam Manſ.* 11. & 13.
a *In Manſione* 15.
b *Ad Pſalm.* 2.
c *Orat.* 16.
d *Quæſt. in Numer. cap.* 9.
e *Enarrat. in Pſalm.* 2.
f *Pugione Fidei Diſt.* 3. *cap.* 22.
g *Contra Ebræos part.* 1. *cap.* 2.
h *De Arcanis Catholic. Verit. lib.* 4. *cap.* 5.
i *Lib. adverſus Ebræos.*
k *In Apologia Concluſ.* 5.
l *De Numerorum myſtica ſignificatione part.* 2. *fol.* 117.
m *De honeſta diſciplina lib.* 25. *c.* 3.
n *Ad Matth.* 5. 22.
o *In locis N. T. cap.* 7.
p *Polit. Jud. c.* 5.
q *De Rep. Hebræorum lib.* 6. *ca.* 7.
r *A. M.* 4054. & 4103.
ſ *Ad Numer.* 11. *Quæſt.* 62, 63. &c. & *Deut.* 17. *quæſt.* 7. &c.

Turrianus[t], Cornelius à Lapide, Petrus Cunæus[u], Guilielmus Schikartus[x], Joannes Cochius[y], Conſtantinus L'Empereur[z], Stephanus Menochius[a], Jacobus Salianus[b], Jacobus Uſſerius[c] Armachanus, commentator in Raymundum, alii, nec pauci, recentiorum, quod nec lectorem imparem fugere poteſt. Quin verò accedat etiam illud in Sixti Quinti Conſtitutione de Septuagenario Cardinalium ſuorum numero quem parilem facit Moſaico illi indéque vult in Eccleſia Romana imitandum. *Ut veteris*, inquit[d], *Synagogæ figuræ ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ veritati reſpondeat, ſequi cupientes mandatum Domini factum ad Moyſen de congregandis Septuaginta viris de ſenibus Iſrael quos noſſet ſenes populi eſſe & Magiſtros, ut ſecum onus populi ſuſtentarent & non ipſe ſolus gravaretur, ſuper quos ad oſtium tabernaculi ductos, loquente Domino, Spiritus requievit, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio perpetuo ſtatuimus & ordinamus ut in poſterum connumeratis omnibus cujuſque ordinis Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis Cardinalibus, qui nunc ſunt, quique in futurum creabuntur, cuncti ſimul numerum Septuaginta nullo unquam tempore excedant, ac talis numerus quovis prætextu, occaſione vel cauſâ etiam urgentiſſimâ minimè augeatur.* Ita quidem ille uti & Cardinales ſui, quorum conſilium ſequitur, ſecuri, ut debuere, de Numero heic Presbyterorum illorum Moſaicorum, in Synedrii Magni inſtitutione, Septuagenario, unde fit exemplum parili Cardinalium numero. Etiam diu ante Sixtum Quintum, Joannes Papa VIII. ad Cardinales ſuos ſcribens de Cauſis litibúſque definiendis, *Quippe cum*, inquit, *ſicut noſtram manſuetudinem Moyſi ita & veſtram fraternitatem Septuaginta Seniorum, qui ſub eodem cauſarum negotia dijudicabant, viciſſitudinem gerere certum habeamus.* Habetur[e] è Codice vetuſto bibliothecæ Vaticanæ. De numero Cardinalium heic quæſtio non fit; quem voluere aliqui[f] eſſe 72, non illum in Moſaicis hiſce ſed in Diſcipulis Domini 72 in vulgata miſſis numerum reſpicientes, cum interim agnoſcant pro arbitrio Papæ ſive plures ſive pauciores ritè ſatis inſtituendos. Sed demùm haud omninò dubitandum videtur quin ille fuerit verus cooptatorum à Moſe Presbyterorum numerus adeóque ipſum Synedrium è Septuaginta uno (numerato ſimul Moſe) conſtiterit. Et ſatis eſt quidem rarum, hac de re dubitari. Imò apud Talmudicos paſſim tam recipitur hoc quàm apud Chriſtianos, Quatuor fuiſſe Euangeliſtas, Duodecim Apoſtolos, id genus alios numeros. Permira autem videtur in diverſum argumentandi illa ratio de numero rotundo pro ampliori uſurpari ſolito. Siquidem, quoties de ampliori certi ſunt ſcriptores, ut de recepto illo 72 interpretum, ſeu, dum lectionem Euangelicam illam apud Lucam de 72 diſcipulis tuendam volunt aliqui, atque inde ſibi videntur eſſe de illo numero certi ſecuríque, aliíſque de ejuſmodi numeris, etiam in vulgari loquendi paſſim formula, tralatitium eſt, juxta antè oſtenſa, rotundos numeros minores, brevitatis cauſâ, adhiberi, quibus quod excurrit ſatis intelligatur. Sed ullâne in ratione ejuſmodi vis, unde ſequatur etiam numerum aliquem rotundum, ipſáque in prima inſtitutione ſic expreſſum, definitumque, pro ampliore capiendum, ex loquen-

di

t *Apud Lorinum Num.* 11. 16.

u *De Rep. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 12.

x *lib. de Jure Regio cap.* 1 *theor.* 2 *&c.*

y *Verſione tit.* Sanhedrin.

z *Tit* Middoth *cap.* 5. §. 3.

a *De Republ. Hebr. lib.* 1. *cap.* 5. §. 6.

b *Annal. Vet. T. ann.* 2514. *num.* 713. & 744.

c *Annal. V.T. ann.* 2514.

d *Conſtitut. ann.* 1586. *Bullar. Cherubini tom.* 2. *in Sixto Quinto Conſt.* 50.

e *Baronius Tom.* 10. *ann.* 882. §. 8. *Binius Concil. Tom.* 3. *part.* 1. 3. *p.* 94. *edit.* 1618. *Antonius Auguſtinus epitom. Juris Pontificii lib.* 1. *part.* 4. *cap.* 5. *alii.*

f *Alberic. de Roſate in Rubr. D. tit. de ſtatu Hominum, Martinus Laudenſis de Cardinalibus part.* 2 *quæſt.* 2. *alii.*

di illa formula quæ ad notiſſimos numeros ampliores tantummodo ſpectat. Dixeritne quis per 70 judices in Tapobrana, ut refert Plinius[g], qui de Rege poſt appellationem à 30 Rectoribus cognoſcerent, 72 intelligendos quia alicubi is numerus pro 72 ſumitur? Certè non majori cum ratione quam ſi 30 ibi 32 ſignificare autumaret. Atque illi qui 72 collegas Moſi heic inde adſcitos volunt, Synedrium Magnum è 73 conſtare neceſſe eſt ut concedant. Sed ut numerus ille Synedrorum Ebræis eſt inauditus, ita alter ille 71 eſt paſſim, ut diximus, pro Synedrio Magno receptiſſimus.

g *Hiſt. Nat.* 6. *cap.* 22.

IX. Ita etiam indubitantèr ſenſêre Patres Nicæni, ſi fides habenda canonibus Nicænæ Synodi Arabicis quos Alexandriâ è Patriarchæ ibi codice MS. deſcriptos Baptiſta Romanus presbyter è Societate Jeſu, illuc à Pio Quarto miſſus ad invitandum Patriarcham ad Concilium Tridentinum, ſecum Romam attulit redux & non ſine Joannis Senati Mercatoris Alexandrini, linguam Arabicam probè callentis ope, Latine vertit, & tam Alphonſo Piſano quàm Franciſco Turriano (nec tamen eiſdem ſemper verbis) typis edendos communicavit. Habentur etiam ex illorum editionibus in Conciliis à Nicolino, Binio, aliiſque collectis. Legitùr autem ibi[h]; *Similitèr ſtatuimus ut omnes Archiepiſcopi ſemel per annum apud Patriarcham ſuum conveniant, & in eo concilio faciant ad eundem modum* (canone præcedente præſcriptum) *in omnibus rebus & in peccatis quæ in locis eorum contingunt, faciántque hoc ne in judicio eorum ſit fraus, ſed potiùs tale ſit quale erat judicium Septuaginta Seniorum cum filiis Iſrael qui cauſas ſuas Moyſi proponebant. Sic etiam Epiſcopi apud Patriarcham facere debent & diſpertiatur Benedictio Patriarchæ ſecundum vires omni Provinciæ & omni loco magno vel parvo, quæ ſub poteſtate ejus ſunt; mittatúrque ei ſingulis annis ut inde vivat & alatur; carétque excommunicatione hic Canon.* Sic Latina edita. Codex Arabicus habet, وان يجتمعوا المطرنه الي بطريركهم مرة واحده في كل سنه ولا يتاخرون عن ذلك ويفعلون مثل ذلك في جميع الامور والحوادث التي تحدث في بلدانهم لئلا يكون في القضا جور ولا محاباه حسبما كانوا قضاه بني اسرايل السبعون يرفعون الي موسي النبي جميع قضاياهم وكذلك فلتفعل الاساقفه ايضا ببطريركهم وليفرض علي كل مدينه وبلدة كبيرة كانت او صغيرة تكون تحت يدي البطريرك بركه تكون له بكل سنه بقدر احتمال ذلك الموضع ويبعث بها اليه في كل عام ليستعين بذلك علي اموره وهذا الباب بغير حرم لان هذه الرسوم باسم البركه تكون Reſpondent ferè hiſce Latinis ſuperiùs allata. Sed pro *Similiter ſtatuimus* ſub-

h *Cap.* 41. *apud Nicolinum Concil. tom.* 1. *pag.* 554. & 584. *apud Binium Concil. tom.* 1. *pag.* 336. & 358. *edit.* 1618. *in Caranza propè finem Summæ Concil. &c.*

audiendum eſt heic, ut in reliquis, quod primo capiti & nonnullis aliis præfigitur, ut ſequentibus inſerviens, امرنا *ſtatuimus* ſeu *edicimus*, & pro *in peccatis* ſubſtituendum *eventibus*, *pro re nata*, aut quid ejuſmodi, quod الحوادث eſt. Nec quid τῶ *Seniorum* reſpondet in Arabico. Tantùm Septuaginta memorantur. Legendum etiam *qui attulere cauſas eorum omnes ad Moſem prophetam*. Et in fine adjiciendum, *quoniam conſtitutio hac Benedictionem attinet*. Subjungitur in editione Alphonſina, *habes in hoc canone fundamentum antiquiſſimum Annatarum quas vocant*. Nec à Canone ipſo hoc ita diſtinguitur, ut pars eſſe non videatur. Sed planè interpretis aut editoris eſt illud aſſumentum. De numero Epiſcoporum nihil heic definitum. Sed Moſis collegas fuiſſe Septuaginta, autores Canonis illius ſenſiſſe manifeſtum eſt, adeóque ubi Patriarchalis amplitudo réſque aliæ permitterent, eundem numerum ex imitatione adhibendum. Certè etiam Conſiſtorii, in Occidentali Chriſtianiſmo vetere, Epiſcopalis ejuſdem ipſius, atque, ut veri eſt ſatis ſimile, inde nati numeri mentio in Jure Cæſareo occurrit. Valentiniani, Valentis & Gratiani Auguſtorum edictum hujuſmodi habetur[i] ad Claudium Præfectum Urbis, *Quoniam Chronopius ex antiſtite idem fuit in tuo qui fuerat in Septuaginta Epiſcoporum antè judicio & eam ſententiam provocatione ſuſpendit à qua non oportuit provocare, argentariam multam* (quinquaginta ſcilicet librarum argenti) *quam hujuſmodi facto Sanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autem non fiſco noſtro volumus accedere ſed his qui indigent fideliter erogari. Dat. VIII Id. Jul. Valentiniano NB. P. & Victore Conſulibus.* id eſt anno Chriſti 360. Atque hinc quidem eſt interpolata illa de clerico ante definitivam ſententiam appellante lex in codice Juſtinianeo[k], nullâ judicii ejuſmodi Septuagintaviralis aut de Chronopio hoc mentione habitâ. Quæ ſuprà attulimus Arabica habemus è codice amplo ac vetuſto Canonum Orientalium MS[l]. quem ex Oriente allatum Bibliothecæ publicæ Oxonienſi vir nobiliſſimus Thomas *Roe*, eques auratus, ex legatione à Magnæ Britanniæ Rege ad Turcarum Imperatorem redux dicavit[m]. Illic autem jam memoratus canon eſt 46 qui in Latinis eſt 41. Et certè quoniam alius forſan opportunior non erit locus, per digreſſiunculam heic viſum eſt de Canonibus illis ex MS. jam dicto quædam adnotare quæ curioſioribus in diſciplina veterum Eccleſiaſtica, maximè circa Patriarcharum & Epiſcoporum dignitatem, ingrata aut injucunda fore exiſtimare nequivi; utcunque intereà de auctoritate Canonum illorum ſenſerint. Poſt canones Apoſtolicos alióſque aliquot, atque alia nonnulla de diſciplina concilii congregandi, ſequitur[n], كتاب قوانين المجمع الثلثماية وثمانية عشر وهو الاول من الكبار وكان اجتماعهم علي اريوس في نيقية علي عهد الملك قسطنطين بحضور سلفسطرس بطريرك رومية والاسكندروس بطريرك الاسكندرية *Liber Canonum Concilii* *Tre-*

[i] C. Theodoſ. lib. 11. tit. 36. ſeu Quorum appellationes non recipiantur. l. 19. in aliis 20. Baron. tom. 4. anno 369. §. 40.

[k] Tit. de Epiſcopali Audientia l. 2.

[l] Fol. 108. 2. cap. 46.

[m] Anno 1628.

[n] Fol. 91.

Trecentorum & octodecim, quod primùm erat Generalium ſeu Magnorum. Congregatum autem erat in Arium Nicææ, juſſu Conſtantini Imperatoris, præſentibus ibi Silveſtro Patriarchâ Romano & Alexandro Patriarchâ Alexandriæ. Præfatio dein habetur de ſententia Excommunicationis lata in Arium ejuſque Dogma, & de Symbolo fidei quale legimus apud Gelaſium Cyzicenum[o]. Tres autem prætereà fuiſſe etiam heic dicitur Actorum illius Concilii libros; Primum quamplurimorum Canonum, Secundum Canonum viginti, Tertium de literis aliiſque rebus Imperatoris ad concilium illud ſpectantibus. Proximè vero ſubjunguntur Canones viginti Græcis illis & Latinis notiſſimis, ſatis conſoni. In ultimo autem horum Canone, qui eſt de genuflexione diebus Dominicis & Pentecoſtes, legitur eum expreſſim latum in eos qui يسجدون في ايام الاحاد ومن الفصح الي عيد يوم الخمسين اي الفنتيكوستي *genibus flexis adorarent in feriis primis* (ſeu Dominicis) *& à Paſchate ad Feſtum quinquaginta dierum, id eſt Pentecoſtes.* Subſcribitur etiam ibi finis viginti Canonum illorum ut Nicænorum. Adjicitur ſtatim, eſſe inſuper octoginta quatuor Canones ejuſdem Concilii, ſed ita ut priores illorum viginti non multùm à viginti ſeorſim antè ſcriptis diſcrepent, ſed interim diſcrepent. Decimuſquartus autem in Arabico eſt quod in Latinis velut prioris ſeu decimitertii epitome aut pars habetur. Inde decimuſquintus in Arabico eſt in Latinis 14, decimusſextus 15, & decimusſeptimus 16, ubi emendandum illud in Turriani editione (ut habetur, tum in Binio tum in Nicolino) *Diaconus non debet excommunicare priuſquam Epiſcopus* &c. Arabica ſunt ولا يتقرب الشماس قبل القسيس لان درجه الشماس دون درجه القس ودرجه القس دون درجه الاسقف *& non debet Diaconus offerre*[p] ſeu *communicare* (ut rectè in Alphonſinis legitur) *ante Presbyterum, quia gradus Diaconi inferior eſt Presbytero, & gradus Presbyteri inferior Epiſcopo.* In Latinis decimuſſeptimus continet 18 & 19 Arabicorum; adeóque in illis canon 18 eſt Arabicè 20, 19, 21; 20, 22; ſimiliſque dein ordo habetur uſque ad 26 in Latinis & 28, in Arabicis. Vigeſimus nonus Arabicè eſt, de mulieribus immundis ab Eccleſia & Euchariſtia arcendis, qui in Latinis prætermittitur; adeóque 27 in Latinis eſt 30 in Arabicis, 28, 31; 29, 32; 30, 33; 31, 34; ubi pro *Si quis ad fidem orthodoxam convertatur recipiendus eſt in Eccleſiam per manus Epiſcopi vel Presbyteri, qui præcipere debet ut Anathematizet cunctos qui contra fidem orthodoxam faciunt* &c. Arabica ſunt وانا من يرجع الي الايمان من الاريوسيين وليقبله الاسقف وايضا القسيس بين يده في الكنيسه المقدسه ويامره ان يحرم جميع المخالفين *Et ſi quis ad fidem revertatur ex ſecta Ariana, recipiat eum in Eccleſiam ſanctam Epiſcopus uti etiam Presbyter eique præcipiat ut anathematizet omnes Hæreticos* &c. In ſequentibus Canon

[o] Part. 2. cap. 27, & 3. cap. 36.

[p] Vide Can. 18. in Græcis.

non Latinus 32 eſt in Arabico 35. ubi pro *ſed qui fuerunt ex ſecta Caguadanorum aut Cabariorum aut Tamiamorum*, ut in Turriani editione, ſeu *ex hereſi Cudanorum, aut Cabazorum aut Talmanorum*, ut in Alphonſinis, legitur واما ملة القودانيه والقباديه والطيمانيه *Sed qui fuerint ex ſecta Cudaniorum aut Cabadiorum aut Timaniorum* &c. Sectio autem ejuſdem in Latinis, *Sic agendum eſt* & deinceps in Arabicis eſt canon 36. Latinus autem 33. qui ſic reſponderet Arabico 37 ibi non habetur, ſed alius omninò, de Quatuor Patriarchatibus per totum orbem nec pluribus admittendis; ſcilicet وان كانوا البطاركه في جميع الدنيا اربعه لا غيرهم مثل كتبه الانجيل الاربعه والانهار الفردوسيه الاربعه *Sint Patriarchatus in toto orbe Quatuor, nec Plures; inſtar Quatuor Euangeliſtarum & quatuor fluviorum Paradiſi*, adjectis aliis ſimilibus de numero quaternario rerum quibus fundatur ſeu ſuſtinetur orbis univerſus. Dein الريس منهم *Princeps eorum* ſit Romanus, ut à Petro ex inſtitutione Apoſtolica deductus, ſecundus Alexandrinus, ut à Marco Euangeliſta, Tertius Epheſinus, ut à Joanne Euangeliſta, Quartus Antiochenus, ut itidem à Petro الرسول ايضا راس الحواريون *Apoſtolo atque principe Apoſtolorum.* Accedunt illic alia de Patriarcharum & Epiſcoporum gubernatione. Atqui intereà Hieroſolymitanus Epiſcopus habetur etiam Patriarcha in Canone heic Arabicorum decimo, alias etiam eiſdem in Canonibus, nec ſemel, Epiſcopus tantùm vocatus. Ita etiam Conſtantinopolitanus in eorundem 41. Arabicus autem 38. de ſingulari eſt honore Patriarchæ Epheſini, nominéque الكثوليكس *Catholicus* ei tribuendo كما رسمه ديونيسيوس المعلم *juxta quod de eo conſtituit Dionyſius Doctor*, de honore item اسقف *Epiſcopi* Hieroſolymitani. Dein etiam de dignitate ſingulari Epiſcopi Theſſalonicenſis & Seleucienſis, cui etiam Catholici[q] nomen præbetur. Adeóque pars poſterior hujus habetur in Latinorum trigeſimo tertio. Latinus dein 34 ſatis reſpondet Arabico 39, excepto quod pro eo quod ibi dicitur de Patriarcha Epheſino, *& ſedes ejus debet eſſe ſexta poſt Epiſcopum Hieroſolymitanum*, Arabica ſunt ويصير مجلسه في الرتبه السابعه بعد اسقف اورشليم واسقف الحبش *& ſit ſedes ejus in Concilio ſeptima poſt Epiſcopum Hieroſolymitanum & Epiſcopum Æthiopum.* Et dein ſequitur quod in Canonibus illis aliiſque ſolenne eſt فكل من خالف هذه السنه فجماعة السينودس تحرمه *Et quiſquis hanc conſtitutionem violaverit, tota Synodus eum anathemate ferit.* Trigeſimus quintus in Latinis eſt 40 in Arabicis, ubi pro eo quod eſt in Turriani editione, de prælato ab Epiſcopis Perſidis ibi locum Patriarchæ obtinente, *tamen non licet immittere ſe ad conſtituendum ordinem Eccleſiæ, ſed potius in omnibus*

[q] Vide Jo. Morinum lib. 1. exercit. Eccleſiaſtic. 3. pag. 32.

bus ſint Metropolitanis & Patriarchæ obedientes, & qui contradixerit, Synodus eum excommunicat; & in Alphonſina, *ne liceat iſtis in ſtatutis & legibus eccleſiæ quicquam ſolvere aut ligare quin potius in omnibus obediant Metropolitanis & cunctis Patriarchis*; Arabica ſunt فليس لهم ان يحلوا ولا يربطوا في سنن الكنيسة او يزيدوا فيها او ينقصوا منها براي انفسهم ولكن يكونوا في كل شي خاضعين لبطرك انطاكية واجامعة الرووسا id eſt, *nec liceat eis in conſtitutionibus Eccleſiæ ſolvere quid aut ligare, nec addere quid illis nec ab illis quid auferre ex ſui ſententia, ſed in omnibus rebus ſint ſubjecti Patriarchæ Antiocheno & Conſiſtorio Prælatorum.* Et adjicitur Anathematis illud carmen ſolenne quod in Piſaniana deeſt. Quadrageſimum primum in Arabicis Latina verſio non habet, وبعد هذا المجلس صيرت بطريركية صاحب افاسس ايضا لصاحب القسطنطينية وصير ثانيا في الدرجة وصير صاحب الاسكندرية ثالثا *Et poſt ſedem hanc* (Antiochenam, canone proximè ſuperiore memoratam) *ſit Patriarchatus Epheſinus, uti etiam Conſtantinopolitanus ſit gradu ſecundus & Alexandrinus tertius.* Verſionis canon trigeſimus ſextus Arabicè eſt 42, ubi pro verbis illis de Catholico Æthiopum, *Et ſi acciderit ut Concilium in Græcia habeatur fueritque hic talis Patriarcha Æthiopum, habeat ſeptimum locum poſt prælatum Seleuciæ, quæ eſt in provincia Babyloniæ in regno Zabur*, legitur وان عرض امر تجتمع فيه سينودس بارض الروم وحضرهم ولبجلس في المجلس الذي هو دون السابع اعني الثامن بعد صاحب سلق التي هي المداين بابل والعرق *Si contigerit quidquam unde congregata fuerit in Græcorum territorio Synodus, & præſens ibi fuerit* (Catholicus ille Æthiopum; neque enim ut in Latinis) Patriarcha vocatur) *Sedem ſeu locum habeat qui ſeptimo eſt inferior, id eſt octavum poſt ſedem Antiſtitis Seleuciæ quæ ex urbibus conſtat, Babylonia & Airek.* Alibi itidem ubi Seleucia in hiſce memoratur adjectum eſt [r] وهي المداين *quæ binarum eſt urbium*, ubi ſubſtituit interpres *Civitatulæ*. Trigeſimus ſeptimus Latinè, eſt Arabicus 43 cui pars eſt Latinus 38, adeóque 39 Latinè eſt in Arabico 44; 40, 45; idémque ſervatur ordo uſque ad 44 qui eſt Arabicè 49. Latini dein 45 & 46 Arabicorum 50 reſpondent, atque inde 47, 51; 48, 52; qualis dein ordo uſque ad 59 in Arabicis qui Latinè eſt 55. Latinus 56 eſt in Arabicis 60 & 61, adeóque 57 eſt in Arabico 62; 58, 63; 59, 64; 60, 65; 61 & 62, 66; 63, 67; unde ſimilis ordo ſervatur uſque ad 80, qui eſt in Arabicis 84. Atque numerus ille ſubſcribitur etiam in Arabicis ut omnium Canonum Patrum 318, quo nomine ſimplice Concilium illud illic uti & alibi ſolet denotari. Sunt quidem in hiſce quæ meritò mirere. Viri inſuper Magni, etiam perſuaſionis Pontificiæ, unde primo Latinè prodiere, de eis nec immerito dubitant[s]. Adjicitur autem in notis ad Gratianum juſſu Gregorii XIII editum [t], *Tuneti & Alexandriæ inventi ſunt octoginta canones Arabicè ſcripti ſub nomine hujus Concilii* (Nicæni) *qui Romæ in Arabica & Armenica lingua ſcripti penes Cardinalem Sirletum ſunt, & nuper etiam in Latinam linguam converſi*

[r] *Canon. Arab.* 38 & 39 & *vide Latin.* 33 & 34.

[s] *Baronius Tom.* 3. *Ann.* 32. §. 1:0. *ead. anno Spondanus* §. 42. *alii.*

[t] *Diſt.* 16. *c.* 12.

ſunt & impreſſi. Et de octogenario numero, Patres aliquos [u] Concilio illi coævos loquutos eſſe, à nonnullis receptum eſt. Hac de re diſputandi hic non eſt locus. Nec diutiùs digredimur, ad Synedrium Magnum aliáque etiam ad ejuſdem Numerum è canonibus jam dictis qualitercunque firmatum, ſpectantia revertentes.

X. Adverſum receptiſſimam illam de Numero collegarum Septuagenario ſententiam adductum eſt, ídque à viris aliquot ſummis, illud de Septuaginta duobus Presbyteris à Rabbi Simeone Ben Aizai non ſemel in corpore Talmudico memoratis; quaſi inde etiam ipſe Inſtitutionis Moſaicæ numerus verus eſſet eliciendus. Legitur quidem in *Miſnaioth* tituli *Jadim* [x] ſeu *de manibus* Lavandis,

אמר שמעון בן עזאי מקובלני מפי שבעים ושנים זקנים ביום שהושיבו את רבי אליעזר בישיבה שכל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים משום חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת ולא הוסיף בן עזאי אלא העולה ולא הודו לו חכמים

Dixit Simeon Ben Aizai accepiſſe ſe à Septuaginta duobus Presbyteris ſeu *Senioribus tempore quo collocarunt Rabbi Eliazer in Conſeſſu* ſeu *Cathedra ſua, omnes victimas comeſas, etiamſi nomine ſuo haud ritè immolarentur, legitimas quidem eſſe, ſed dominis ſuis* ſeu *immolantibus neutiquam prodeſſe, eo quòd nomine ſuo ritè immolari debuiſſent, exceptis tamen Paſchate & Hoſtiâ pro peccato. Nec adjecit Ben Aizai quid ultra præter Holocauſtum. Sed Sapientes aſſenſum ei non præbuere.* Idem habetur etiam in *Miſnaioth* Tituli *Zebachim* [y]. Sed pro שבעים ושנים זקנים ibi legitur שבעים ושנים זקן quaſi diceres *à Septuaginta duobus Presbytero*, uſurpato nimirùm illic ſignantèr numero illo ſingulari, ut unanimis Septuaginta duorum ibi memoratorum conſenſus, velut hominis unici, pleniùs indicaretur. Gemara ibi, דכולהו בחדא שיטתא הוו קיימי *quoniam omnes unico ordine diſpoſiti erant*. Et gloſſa illic, בחדא בישיבה אחת היו יושבין וכולן כאיש אחד *Simul erant, ſcilicet in conſeſſu unico conſidebant & omnes velut homo unicus*. Bartenorius autem, numerum ſingularem adhibitum ait eo quòd inde diſceremus quòd כלן הורו כאיש אחד *cuncti ſententiam proferebant ut homo unicus*. Heic item Rabbi ille Eliæzer, ſic iſtic ſimpliciter nominatus, dicitur בן עזריה *Ben Azariah*, qui floruit [z] poſt excidium Templi ſecundi. At verò, re bene ſatis perpenſâ, mentio ejuſmodi Septuaginta duorum Presbyterorum qui collocarent R. Eliæzerum illum in cathedra, nil facit omninò ad probandum Synedrii magni collegarum numerum, dum ſui juris erant Judæi manebátque politia à Moſe inſtituta, ex Septuaginta duobus velut ex inſtitutis alitérve conſtitiſſe. Acciſis enim, ſeculis in illis, Ebræorum ſub Imperio Romano rebus, & evaneſcente aut minuta cum eorundem politia veteri etiam priſtina Synedrii illius continuatione & uſu (ut mox oſtenditur ubi de ejuſdem duratione agitur) habuere quidem tam extra Terram Sanctam quàm intra, velut umbras quaſdam tribunalium priſtinorum (qualia Synedria illa Judæorum in utraque Palæſtina in Codice utroque [a] pro collegiis & coitionibus illorum qualibuſcunque memorata) ſed interim inſtitutas non tam regiminis ſeu Imperii aut Juriſdictionis cau-

[u] *Athanaſ. Epiſt. ad Marcum Papam pro exemplaribus Concilii Nicæni Tom. 2. pag. 63. Vide Ivon. Decret. part. 4. cap. 108. Gratian. diſt. 16 c. 12.*

[x] *Cap. 4. §. 2. fol. 157. 2. in Talm. Babylonio.*

[y] *Cap. 1. fol. 12. 1. in Talm. Babylonio.*

[z] *Vide* Sepher Juchaſin *fol.* 38. 2. & 51. 1.

[a] *L. 29. C. Theodoſ. lib. 16. tit. 8. & l. 17. C. Juſtin. tit. de Judæis. videſis Cujacium lib. 7. Obſervat. 30.*

cauſâ ſeu ut tribunalia vera, quàm Doctrinæ tradendæ gratiâ ut Scholas ſeu Auditoria. Neque enim tunc permiſſum eſt Imperium ejuſmodi eis ut liberè inde poſſent in ſuos illud cum juriſdictione exercere. Attamen quoad permiſſum eſt à Principibus ſub quibus degerent, etiam in Scholis illis ex ſumma erga doctores reverentia & confederata inter ſe, quemadmodum etiam ſuperioribus Captivitatis ſeculis, diſciplina, imitatio quædam erat Imperii ac Juriſdictionis civiliſque obedientiæ, quæ potiùs Scholaſtica erat quàm Forenſis; ſed interim mixta. Quinetiam conſeſſus ejuſmodi doctorum illorum non ſolùm ישיבות *Cathedræ* ſed & ipſo nomine *Sanhedrin* ſeu Synedriorum poſteà appellitabantur, quod ſcimus tum ex citatis è codice utroque locis tum ex eis quæ ea de re juxta veterum diſciplinam affatim conſcripſere Abraham Zacuthius in *Juchaſin* & Benjaminus Tudelenſis in Itinerario (ad quem videndus item Conſtantinus L' Empereur) & Salomon Ben Wirga in שבט יהודה *Tribu Jehuda*, qui verba faciens, de Principibus Ebræorum in Babylone & Perſide vetuſtis, inquit[b], מצאתי בתשובת גאונים ראשונים ז״ל בשעה שישראל היו מבקשים להקים עליהם נשיא והוא נקרא נשיא ונקרא ראש הגולה היו מתקבצים כל ראשי ישיבות וראשי עם נדיבים וזקנים ושופטים אשר במלכות והיו באים לבבל ומיחדים שם בית גדול מעוטרת משש ורקמה ומושיבין כסאות לכל ראשי הישיבות ולכל החכמים והזקנים ושם כסא להושיב הנשיא וב׳ כסאות מימינו ומשמאלו לראש ישיבת סורא ולראש ישיבת פומבדיתא וגו׳ *Comperi in Doctorum celebriorum vetuſtorúmque, piæ memoriæ, reſponſis, Tempore quo Iſraelitæ quærerent ſibi conſtituere Principem (quem Naſi vocant & Caput exilii) congregatos cunctos Academiarum rectores, & ultroneos populi rectores & Presbyteros, & Judices qui in regno eſſent* (ſuos ſcilicet ex inſtituto & Principum indulto, heic, illic, collocatis) *Babylonem iviſſe, ibique ædibus magnis aulæis alitérque ornatis, exceptos eſſe. Illic ſedes cuilibet Academiarum rectorum & cunctis Sapientibus & Presbyteris, & ſedes ſplendida in qua collocandus Princeps, & binæ ſedes à dextra ejus & ſiniſtra, Rectori Academiæ Suræ & Rectori Academiæ Pomboditha &c.* Atque inde ſolennem, ſed non ſine numero adſiſtentium ſeu adſeſſorum incertiſſimo, Principis, quem ex Tribu Juda tandem facit, electionem enarrat. Atque ita extra Terram Sanctam revera fuere, ut nemo non videt, Synedria, quoad vocis vim ſimplicem, tametſi non tam Forenſia Synedria quàm Scholaſtica, ut diximus. Jam verò ſeculis illis, id eſt Eliæzeri Ben Azariah qui ſic collocatus in cathedra à Presbyteris Septuaginta duobus, temporéque ſequente, incerti erant Collegarum ejuſmodi Scholarum numeri, nec juxta priſtinam Terræ ſanctæ & quæ in uſu dum ſui erant juris diſciplinam omninò obſervati. Adeóque in celebrioribus Scholis velut Pombodithæ, Suræ, Nehardeæ alibique, tam intra quàm extra Palæſtinam, nec Septuagenarius nec aliquis alius certus habebatur, velut ex Moſaico inſtituto numerus. Sed is pro re nata (utcunque forſan ſæpius affectatus) pro varia Temporis Locique ac Perſonarum ratione alius aliúſque fuit. Non alitèr atque in politia permiſſa apud Anglos noſtros olim Judæis, quibus inter ſe præerat heic è ſuis *Presbyter* interdum etiam *Epiſcopus* dictus (unde Digni-

b *Fol.* 36, 2. Adrianopoli.

tas illa perampla *Presbyteratus omnium Judæorum totius Angliæ*[c]) interdum etiam *Magiſtri Legis*[d] ex Principum indultu, numero interim Magiſtrorum qui cum eo præeſſent ſatis, ut in ſimilibus, incerto. Quale pariter, ut exemplo veterum nixum, dicendum de Judæorum Synagogis hodiernis tum in Oriente tum in Occidente, veluti Venetâ, Piſanâ, Pragenſi, Amſtelodamenſi, id genus aliis. Certè ejuſmodi fuiſſe forſan exiſtimandum eſt Synagogam illam, in Joacimi ædibus Babylone, ubi Suſanna[e] accuſata, uti & סנהדרי גדולה *Synedrium magnum* in Abſolutionis moribundi formula quæ occurrit in libello צרי לנפש *Opobalſamo Animæ* dicto[f]; qui Viſitationis Ægrotorum ritus ſolennes hodiéque in Germania, Italia, alibíque inter Judæos adhiberi ſolitos continet. Poſt ægroti Confeſſionem, is qui viſitationis officium præſtat & qui interſunt reliqui יתיר לו קללות בסדר הזה *ſolvet ei diras* ſeu execrationes qualeſcunque, *ad hunc modum* ברשות בית דין של מעלה וברשות בית דין של מטה וברשות תורתנו הקדושה וברשות סנהדרי גדולה וברשות הקהל הקדוש הזה מותרים יהיו כל קללות אלות שמתות חרמים ארורים נדוים בטוים כשופים וכל דברים רעים וחלומות רעים שחושמו בבית שום יהודי או יהודית ובפרט אותם שהושמו על רבי פלוני או פלונית החולה הזה וגו׳ *Poteſtate* ſeu auctoritate *Domus Judicii ſuperioris* (Cœleſtis) *& poteſtate Domus Judicii Inferioris* (Terreſtris) *& Poteſtate Legis noſtræ ſanctæ, & Poteſtate Synedrii Magni, & Poteſtate conventus eorum qui jam interſunt, ſoluta ſint univerſæ Execrationes, Juramenta, excommunicationes per Schematha, excommunicationes per Cherem, Diræ, excommunicationes per Niddui, effata futilia, ignominioſa, & omnia verba mala, & ſomnia mala, quæ evenerunt in domo alicujus Judæi aut Judææ, maxime ea quæ evenere Rabbi huic N. aut Fœminæ huic N. ægrotanti &c.* Haud alia puto heic Synedrii Magni notio, quàm illa quâ Synedria pro loci, ſeculorúmque diſcrimine extra terram ſanctam, in numero alitérque perquàm variatim ſe haberent. Id genus ſunt alia. Quin ſanè fieri non poſſe videtur ut alia in notione locos illos è *Miſnaioth* de Septuaginta duobus allatos intelligant Magiſtri. Aliàs enim indubitanter paſſim, ubi de ipſo Synedrio Magno loquuntur, Septuaginta tantùm faciunt Principi collegas, ut dictum eſt, cui ſententiæ adeò receptæ ſi derogaſſent, aut derogaſſe eis viſum fuiſſet, dictum illud R. Simeonis Ben Aizai, proculdubio tantundem adnotare voluiſſent. Et verba quidem in commentariis, uti etiam in Gemara, ut vides, ſignantiùs animadvertunt, nihil omnino de Numero aut dubitantes aut ad verum Synedrii Magni numerum illum ullatenus attinere exiſtimantes. Et demùm temerè nimis inde aliundéve pronuntiarunt Viri alioquin doctiſſimi de numero heic Septuaginta duorum, ut, inter alios, etiam Guilielmus Poſtellus[g], *Septuaginta duorum Auditorum Moſis Senatum* pro hiſce fidentiſſimè memorans. Accedat, ſi de Synedrio ipſo Magno ſumeretur (quod opinor non omninò admittendum) nihil adeò obſtare quo minus ex abundante præter 70, bini alii ipſi R. Eliæzeri in cathedra collocationi, honoris cauſâ, non, ut reliqui, collegii jure, adeſſe potuiſſent. Neque R. Simeonis dictum ad aliud ſpectat quàm ad unanimem tot ſimul utcunque coeuntium Presbyterorum de ſacrificiis illis

con-

c Rot. Cart. 1. Regis Joannis part. 1. membrana 18. cart. 171.

d Rot. Pat. 33 Hen. 3. membrana 3.

e Hiſt. Suſannæ comm. 28.

f Venetiis anno 399. לפק pag. 8, 2.

g Lib. de Fœnicum Literis.

conſenſum. Certè etiam, verbi gratiâ, legitur in ſeditione illa Core, Dathan & Abiram, *ſurrexiſſe*[h] *etiam in Deſerto viros de filiis Iſrael ducentos quinquaginta*, נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ἀρχηγὰς (ſic Græci) ſυναγωγῆς, συγκλήτȣς βȣλῆς, καὶ ἄνδρας ὀνομαςȣ̀ς *Principes Synagogæ, Senatores conſilii*, ſeu *qui convocari ſolerent in conſilium & viros nomine celebres*, ſeu, ut Vulgata, *proceres Synagogæ qui tempore concilii per nomina vocabantur*, uti expreſſim verſio in Regiis Onkelianæ Latina, & Fagius, *qui vocabantur tempore concilii, viri nominati*, ubi Chaldæa ſunt מערעי זמן אנשי דשמא *qui vocabantur ad tempus* ſeu *tempore* ſuo, *viri nomine celebres*, & Jonathan dictus, אמרכלי כנישתא מערעי זמן למיטל ולמישרי מפרשין בשמהן quod Cevalerius vertit *gubernatores congregationis occaſionem captantes injiciendi & incipiendi ſectas de nominibus ſuis*, Judæi Hiſpanienſes מיורליש די קונפנייא לימדוש די פלאזו וארוניש די פאמה *Mayorales de compannia, llamados de plazo, Varones de fama*; Angli noſtri **Princes of the Aſſembly, famous in the congregation, men of renown.** Sed, ut in veteribus illis, קריאי מועד quod heic, ut alibi[i], קריאי העדה, noſtris, **famous** ſeu **renowned in the congregation**, redditur, pro eis qui in conſilium vocari ſolerent (maximè puto, ſi non ſolùm, deliberandi causâ) ſumuntur, unde Lutherus vertit **Rathsherren**, Belgæ **de geroepene der t'ſamenkomſte**; Galli *qu'on appeloit pour tenir le conſeil*; Sanctius Marmochinus *maggiori del conſiglio*; Italus nuperus, *che ſi ſolevano chiamare alla raunata del popolo*. Quiſquámne autem hinc Synedrium aliquod ſeu Concilium tunc temporis ex Ducentis illis & Quinquaginta viris conſtans, in uſu fuiſſe autumat? Pro re nata illic numerus ille ut alibi ſimiles alii. Neque aliter, quantum ad numerum ſe res habuit in hiſtoriola illa de R. Eliezeris in cathedra collocatione à Septuaginta duobus præſtitis. Et de Synedriorum ejuſmodi extra terram Sanctam uſu, vide plura ſectione prima capitis proximi.

h Numer. 16. 2.

i Numer. 1. 16. & 26. 9. & vide Fag. ad Numer. 16. 2.

XI. Adjicitur autem à Magiſtris ſummis vetuſtiſque ratio perquam ſingularis de Tribuum cunctarum, in ſeligendi cooptandos Modo jam dicto, ac Numero illo Septuagenario ſic definiendo; quoad regimen publicum, Unione, quam, niſi ſic firmata fuiſſet, laxiorem quàm oportuit periculoſiorémque fuiſſe exiſtimare videntur. Autor *Sepher Siphri*, ad illud[k] *Et erat in Iſrael Rex*, בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל συναχθέντων ἀρχόντων λαῶν ἅμα φυλαῖς Ἰσραήλ, *cum colligerentur* ſeu *congregarentur capita populi ſimul cum Tribubus Iſrael*, איכה, inquit[l], בהתאסף ראשי עם ואין אסיפה אלא זקנים שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל יחד שבטי ישראל כשהם עשוים אגודה אחת ולא כשהם עשוים אגודות אגודות וכן הוא אומר הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה *Quomodo intelligendum illud? Colligendo* ſeu *congregando Capita populi. Neque alios præter Presbyteros congregavit, juxta id quod ſcriptum eſt*[m], *Congrega mihi Septuaginta viros è Presbyteris Iſrael. Illud autem, ſimul cum Tribubus Iſrael, innuit eos ita coadunatos cum Tribubus ut facerent Faſciculum* ſeu *Manipulum Unicum, nec fierent* ſeu *eſſent ut Faſciculi invicem Diverſi. Atque ita dictum eſt à Propheta*[n],

k Deuter. 33. 5.

l Fol. 61. col. 1.

m Numer. 11. 16.

n Amos. 9. 6.

 qui

qui ædificat in Cælis aſcenſiones ſuas & Faſciculum ſuum ſuper terram fundavit. Græci in loco hoc Amoſi vertunt אגודתו τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ *promiſſionem ſuam* uti etiam Syrus & Arabs. Chaldæus כנשתיה *Synagogam*, ſeu *congregationem ſuam*; Judæi Hiſpanienſes *Su ayuntiamento.* Sed Lutherus ſeine Hütten, & Belgica olim ſijn Hutte (*tabernaculum ſuum*) cui conſona Anglicana ſub Reformationis initium recepta. Belgica nupera ſijne bende, *turmam* ſeu *exercitum ſuum*, uti & Gallica *ſes batailons* & Anglica ſub Jacobo Rege inſtaurata his troup, Duacenſes his bundel; quemadmodum Nicolaus Malhermius *il faſcicol ſuo.* Deodatus, *la ſua fabrica.* Sanctius Marmochinus; *colui che edifica nel cielo le ſpere de quello & ha fondato i tre elementi de quello ſopra la terra.* Verſio autem Epiſcopalis dicta & quæ ſub Elizabetha & Jacobo Regibus in uſu publico, he buildeth his ſpheres in the heaven, and hath laid the foundation of his globe of elements in the earth. Quod ſanè de Elementis tribus, Igne ſcilicet, Aere, Aqua, Telluri ut quarto circundatis ſumtum eſt è Magiſtris aliquot[o] qui diſertè ita locum explicant, aliis pro קבוצת בריותיו *manipulo* ſeu *faſciculo Creaturarum*, ſumentibus[p], aliis pro קבוצת הצדיקים *manipulo Juſtorum.* Sed verò Abarbinel prophetam ibi non uſque adeò philoſophari exiſtimat. Mavult ille ſelectum & unitum faſciculum Iſraelitarum illic tantùm intelligi. ואגודתו, inquit[q], על כלל השבטים בהיותם באגודה אחת יחד & *faſciculum ſuum ibi denotat univerſitatem Tribuum ex eo quod fuerint in faſciculo* ſeu *congregatione unica ſimul conjuncta.* Qualicunque autem ſenſu locus ille fuerit capiendus, manifeſtum ſatis eſt, autorem τοῦ *Siphri* τὸ אגודתו *faſciculum* ſeu *manipulum ſuum*, ſuam in rem ita ex Amoſo trahere, ut Unionem Tribuum cunctarum in Septuagintauniuſviralis Synedrii inſtitutione ſingularem ibi innui aut intelligi poſſe voluerit. Non illarum, quaſi per ſingularum procuratores, Synodum ſeu compoſitionem, qualem habuiſſent ſi אגודות אגודות *faſciculi invicem diverſi*, ſeu è qualibet Tribu Bini congregati fuiſſent, adeò ut cujuſlibet Tribûs procuratorum par, Tribûs ſuæ ſeorſim quaſi perſonam, nec aliam omninò, palàm ſuſtinere videretur, quemadmodum ſæpiùs in conventibus politicis fieri ſolet. Exemplum illuſtriſſimum erat in Amphictyonico illo Græcorum concilio nunc Thermopylis in Theſſalia, nunc Delphis in Phocide alibíque haberi ſolito, ad quod à populis ſingulis ejuſdem participibus, bis quotannis, initio Veris & Autumni, mittebantur[r] deſignati, terni, bini, aut ſinguli, ut eorum qui eos deſignarent ibi perſonas ſeu univerſitatem per ſe ſuſtinerent, ita tamen ut inde commune Græciæ concilium conflaretur. Ita in Comitiis Tributis, Curiatis, Centuriatis veteris Romæ, alibíque obiter. Atque ſi Synedrii Magni numerus fuiſſet 72, ſive Principi adjunctus ſive præter Principem, tunc parium ejuſmodi quodlibet è Tribubus ſingulis ſelectum, velut Tribûs ſuæ univerſitatem ſeu perſonam ſeorſim ſuſtinere viſum, Unionem illam nimis impedierat quæ autori τοῦ *Siphri* habetur in אגודה אחת *faſciculo uno*, ſeu Numero qui in partes aliquotas quibus Tribus ſeorſim ſingulæ quomodocunque diſtributæ reſpondere quirent, diviſilibus non erat, ſeu Numerus erat

Pri-

o *David Kimchi ibid.*

p *Vide R. Solomonem ibid.*

q *In Amos fol. 233. col. 2.*

r *Pauſanias in Phocicis. ſive lib. 10. Strabo lib. 9.*

Primus, quem, ut id genus reliquos, Unitas ſolummodò metitur. Id eſt Septuaginta unus; in quo ipſo toto, quà talis erat, ut Tribuum Unio, ita nulla ejuſmodi Diviſio eſſe potuit, ut è partibus ejus ſic unitis, Tribus ulla per ſe ſuam ſibi quiret vendicare. Nam quomodocunque reſpectu Tribuum alitérve primò cooptati fuerint Septuaginta, ex ipſa cooptatione ſtatim factum eſt, ut eorum Univerſi pariter & Singuli, ſingulis & univerſis Tribubus in Concilio hoc, quà ſic uniti, præeſſent earúmque perſonas ſeu univerſitatem, haud habitâ Tribuum ſingularum unde cooptabantur, ratione ulla, ibi ſimul cum Principe ſuſtinerent. Corpus ita erat politicum velut Spiritu unico, quà Tribus cunctas reſpexit, contentum, *ἡνωμένον unitum*, ſeu *ἕν τι σῶμα συνεστηκὸς ἐκ διαφόρων κεφαλῶν συνηνωμένων*, *Unicum quoddam corpus ex diverſis capitibus* ſeu *unitatibus coadunitis conſiſtens*; qualia Juriſconſulti Cæſarei [f] de corporibus aliquot loquuntur; ſeu, ut corpus, juxta Peripateticos, ex elementis mixtum quæ illic, quà elementa, non actu ſed potentiâ tantùm manent, & inter ſe medium quoddam, ſeu unione mixtum faciunt, juxta illud Ariſtotelis [t] variatim intelligi ſolitum, *ἡ μίξις τῶν μικτῶν ἀλλοιωθέντων ἕνωσις*, *Mixtio eſt miſcibilium alteratorum Unio.* Quæ omnia dicta ſunt ad autoris τοῦ *Siphri* mentem explicatiorem reddendam. Certè eam Vero ſatis conſonam fuiſſe, manifeſtum omninò fiet ex eis quæ de collegis in Synedrium hoc, Tribuum ratione ſive ſingularum ſive aliarum, ex prærogativa aliqua, præ aliis, habitâ nullâ, poſtmodum adſciſcendis inferiùs ſequuntur.

[f] *Paulus D. de Rei vindicatione l.* 23. §. 5. *Pomponius D. de Uſurpationibus l.* 30. *Theophilus Inſtit. tit. de legatis* §. 18.

[t] *De Generat. & Corrupt. lib.* 1. *text.* 90.

XII. Quod ad Synedrii Magni Inſtitutionis hactenus narratæ Tempus attinet; id tribuendum videtur diebus aliquot poſterioribus Menſis ſecundi, ſeu Jiar, anni ſecundi ab Exitu ex Ægypto putati. Legitur enim in capite Numerorum [u] proximè ea quæ ſuperiùs de Inſtitutione afferuntur præcedente, *Factum eſt autem in Anno ſecundo, Menſe ſecundo, in vigeſima menſis; & ſublata eſt nubes à tabernaculo teſtimonii. Profectique ſunt filii Iſrael per turmas ſuas de deſerto Sinai, & reſedit nubes in deſerto Pharan.* Et paulò ibi inferiùs; *Profecti itaque ſunt de monte Domini, itinere tridui &c. ut inveſtigarent ſibi locum quietis.* Dein ſequente ſtatim in capite inſtituitur, juxta antè oſtenſa, Synedrium illud Magnum. Adeóque Tempori quod vigeſimum ſaltem ſecundum Menſis ſecundi ſeu Jiar illius ſequitur aſſignandum ut ſit, eſſe videtur neceſſe; quâ de re mox plura. Locum autem, Stationem ſeu Manſionem Inſtitutionis apertè ex textu liquet ſacro fuiſſe in Deſerto Pharan & quaſi medium itineris recti à Mari Rubro ad Terram promiſſam occupaſſe. Nomina ſortitus eſt ille bina. Primò dictus eſt תבערה *Taberah* [x], *ἐμπυρισμός*, *Incenſio, eo quod* בערה *incenſus fuiſſet* ibi contra *eos ignis Domini.* Dein verò קברות התאוה *Chibroth Hattaavah* [y], *Μνήματα τῆς ἐπιθυμίας*, *Monimenta* ſeu *ſepulchra concupiſcentiæ, quoniam* קברו *ſepelierunt ibi* plagâ divinitùs percuſſum את העם המתאוים *populum concupiſcentiâ* carnis ſeu ciborum Ægyptiacorum *flagrantem.* Mannæ ſcilicet pertæſum, divinitùs antè acceptæ. In vetuſtis nec ſatis

[u] *Numer.* 10, 11. & 33.

[x] *Numer.* 11. 3.

[y] *Ibidem* 34. & *cap.* 33. 16.

ſatis correctis Vulgatæ codicibus (quod tum ex ipſis tum ex Petro Comeſtore, Lyrano, aliis ſcimus) legitur expreſſim, commate 4, *flagravit deſiderio carnium* & commate 34 *populum qui deſideraverat carnes*, ubi in origine *Carnium* non ejuſmodi adjectio aut mentio. Atqui ſanè perquam eſt id conſonum verbis commata 4 & 18 claudentibus, *quis dabit nobis ad veſcendum carnes?* quæ itidem in origine. Joſepho [z] locus vocatur ex Ebraicarum dictionum conjunctione depravata Καβρωθαβα, uti etiam, neſcio quare, Εισερημωθ, quod apud eum pro *Aſeroth* [a] quæ ſtatio aut manſio eſt Iſraelitarum 14 ſeu proxima, ſumitur ab Adrichomio. Manſio ſcilicet erat locus ille decima tertia, ut rectè in Manſione illa Hieronymus [b]; *Eliguntur Septuaginta Presbyteri.* Atque in eâdem Ambroſius, *Moyſes mandato Dei Septuaginta viros Seniores ex populo delegit qui ad regendam plebem ei adjutores forent.* Ad nomen hoc loci ſecundum ſpectat illud apud Magiſtros aliquot [c] de בשר תאוה *Carne concupiſcentiæ* in Deſerto à Numine Iſraelitis interdictâ, nec omninò interdictâ alibi. Scilicet, epulari ſeu veſci ibi eis non licuiſſe carnibus ullis, non ſingulariter ac divinitùs illic ſive juſſis [d] ſive indultis [e], extra quam quà Sacrificiorum pacificorum (nec enim aliorum in Deſerto fuiſſe uſum [f]) participes ad tabernaculum fierent. Poſtmodum verò carnium eſum eis, etiam citra ſacrificium, liberum fuiſſe in terra promiſſa, expreſſim nempe à Domino [g] conceſſum; modò ſanguine, uti etiam in ſacris, abſtinerent; qui ut in ſacris ſuper altare ſpargendus, ita in mactatione communi *ſuper terram*, *inſtar aquæ*, *effundendus*. Locus quidem ille variatim intelligitur. Sed נהי inquit Maimonides [h], ען אלאגתמאע חולה ואלאכל הנאך קאל לא תאכלו

نهي عن الاجتماع حوله والاكل هناك قال لا تأكلو على الدم על הדם id eſt לא תאכלו על ה׳ם

Probibuit (Deus) *congregationes circa ſanguinem ejuſque ibi eſum, in eo* quod *dixit* [i] *non comedetis ad vel apud ſanguinem.* Interpres Ebræus ibi, הזהיר מלהתקבץ סביבו ולאכול שם אמר ולא תאכלו וגו׳ *prohibuit convenire circa ſanguinem & ibi comedere, dicendo & non comedetis* &c. Et ſtatim, *Quoniam verò*, inquit Maimonides, *in rebellione & contumacia ſua perrexerunt & in eo, in quo educati fuerunt, continuè progreſſi ſunt*, ut Buxtorfius, atque ut verſio vetus, *cum verò multiplicatæ ſunt iniquitates eorum & ambulaverunt in ritibus gentium, inter quas educati fuerant*, מן מואכאה אלגן באלאכל חול אלדם אמר ת׳ע׳לי באן לא יוכל בשר

من مواخاة الجن بالاكل حول الدم seu תאוה במדבר בוגה בל יכון אלשלמים

امر تعلي بان לא יוכל בשר האוה במדבר بوجه بل يكون שלמים

ob præſentiam ſeu *ſocietatem Diaboli, in comedendo*, ſeu *commeſſando circa ſanguinem, præcepit Dominus ut non comederent Carnem concupiſcentiæ* (victu carnis communi non uterentur) *in Deſerto omnino* ſeu *ullo modo*, *ſed interim ſacrificia haberentur pacifica.* Ebræus ibi interpres, ולהתחבר אל השדים באכלם סביב הדם צוה יתעלה שלא יאכל בשר תאוה במדבר כלל אבל יהיה הכל שלמים, ubi verſio vetus, *in comedendo circa ſanguinem ut conjungerentur Dæmonibus; prohibuit nobis*

z *Archæolog.* 3. *cap.* 12.
a *Num.* 11. 35. & 33,17.
b *Epiſt. ad Fabiolam* 127. *manſ.* 13.
c *Maimonid.* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 46.
d *Numer* 9. 5.
e *Exod.* 16. 12.
f *Vide Amos* 5. 25. & *Act.* 7. 42.
g *Deut.* 12. 15 & 16. *ubi vide Iarchium* &c, *Fagium, Munſterum, Abulenſem ad Numer. cap.* 11. *quæſt.* 81. &c.
h More Nebochim *part.* 3. *cap.* 46. MS.
i *Levit.* 19. 26.

nobis ne comederemus carnem concupiſcentiæ in Deſerto; ſed quod omnia eſſent Pacifica. Buxtorfius autem, *Socioſque ſe Dæmonibus præbuerunt circa ſanguinem comedendo, ideo præcepit Deus, ut non comedamus Carnem Deſiderii in Deſerto, ſed ut omnia ſacrificia ſint Pacifica.* Et nonnullis de frequenti etiam Iſraelitarum[k] aliorúmque Dæmonum per Hoſtias animales & ſacrificia ſanguinis cultu, interjectis, ואעלם, inquit Maimonides, אנה לם יחרם בשר תאוה גיר במדבר פקט واعلم انه لم يحرم בשר תאוה غير במדבר فقط *Et ſcito non prohibitam eſſe Carnem concupiſcentiæ niſi tantummodò in Deſerto*; ratione additâ, quod opinio invaluerat, Dæmones maximè in Deſertis habitare, loqui, apparere; nequaquam ita in Urbibus & locis habitatis conſpici, adeóque loca Deſerta Sacrificiis illis ac hoſtiis animalibus Dæmonibus illic mactari ſolitis, ex ſe idonea euſque fuiſſe, ut inde etiam animalibus ipſis, extra Pacificorum uſum legitimum, in Deſerto eſſet ex præcepto abſtinendum, quorum in Terra promiſſa locíſque ibi habitatis uſus pariter eſt, juxta id quod antè citatur è Deuteronomio, permiſſus. Unde ſubjungit idem Maimonides, פכדלך אביח בשר תאוה בער דכול אלבלאד nempè فكذلك ابيح בשר תאוה بعد دخول البلاد ſeu, ut Ebræus interpres, ולזה הותר בשר תאוה אחר שנכנסו לארץ *Hinc ſeu ex hac ratione, licita fuit Caro concupiſcentiæ poſt ingreſſum Terræ* promiſſæ. Accedit apud eum, velut impoſſibile fuiſſe, ut univerſi carnes comedere deſiderantes Hieroſolyma, ſeu ad ſacrificiorum locum, venirent, ideóque ait ille, לחדה אלאסבאב לם יחרם בשר תאוה עד במדבר ſeu لهذه الاسباب لم يحرم בשר תאוה غير במדבר ubi interpres Ebræus, מפני אלו הטעמים לא אסר בשר תאוה אלא במדבר *Ob has rationes interdicta non eſt Caro Concupiſcentiæ alibi quàm in Deſerto.* Et conſulas nunc diſtinctionem quam habent viri docti, ad Numerorum undecimum, de Eſu tum Carnium concupiſcentiæ, ſeu coturnicum tunc miſſorum, & ipſâ carnium per ſe concupiſcentiâ præviâ[l]; non in ipſo eſu, utpote à Numine indulto, ſed in flagrante carnium, cum Manna quadraginta illi annorum cibo[m] divinitus præparato contenti eſſe debuiſſent, deſiderio peccatum eorum collocantes. Sed habentur in Magiſtris, eíſque vetuſtis, qui exiſtimarint concupiſcentiam Carnis ibi non ſignificaſſe deſiderium eſûs בשר אלא שאר בשר *Carnis, ſed illicitum coitus inceſti*, ſeu *propinquarum carnis* ſuæ[n] in coitum; deſideratum ſcilicet inter murmurandum eſſe, ut leges de Inceſtu in Levitico latæ abrogarentur, licitúſque redderetur coitus quilibet inceſtus ibi interdictus. Legitur nempe in *Midbar Rabba*[o]; ובכו ובקשו בשר אם נאמר בשר כל מה שבקשו נעשה להם הכן לתוך פיהם שנ׳ ויתן להם שאלתם ותאותם יביא להם ואם נאמר שלא היה להם שור ובהמה והלא כבר נאמר וגם ערב עלה אתם וצאן ובקר אם נאמר אכלום במדבר והלא כתיב ומקנה רב היה לבני ראובן מכאן אמר רבי שמעון לא נתאוו בשר אלא שאר בשר שכן הוא אומר ומטר כעפר שאר. ואין שאר אלא עריות שנ׳ איש איש אל כל שאר בשרו. הוי שכן בקשו להם להתיר את העריות וכן הוא אומר וישמע משה את העם.

k Vide Deuter. 32. 17.

l Et vide Iacob. Salian. Anno 2545. §. 169 &c.

m Exod. 16. 35. Deuter. 8. 3.

n Levitic. 18. 6.

o Paraſch. 16. fol. 265. col. 2.

העם בוכה למשפחותיו כשבקשו בן לכך ויחר אף ה׳ מאד ובעיני משה רע *Si ſumatur illud, fleviſſe eos & carnem deſideraſſe, de animalium carne, certè quicquid deſiderabant factum eſt eis idque abundanter in ore eorum juxta illud quod ſcriptum eſt* [p], *& dedit eis quod deſiderabant, &* [q], *attulit ad eos deſiderium eorum. Quod ſi dicatur defuiſſe eis Boves & Pecora, adverte quòd antè* [r] *dictum eſt, ſed & promiſcuum vulgus plurimum aſcendit cum eis, Oves quoque & Boves* (ubi etiam adjicitur מקנה כבד מאד *grex valde magnus,* ϗ κτήνη πολλὰ σφόδρα, *& animantia diverſi generis multa nimis,* ut ibi vulgata) *& demum ſi dicatur hæc ab eis jam comeſa fuiſſe in deſerto* (adeóque abſumptis animalibus quæ habuerant, alia deſideraſſe) *adverte quòd poſteà ſcriptum eſt* [ſ], *Et pecora multa fuere filiis Ruben* (ubi adjicitur etiam, *& filiis Gad,* עצום מאד *grex magnus.*) *Hinc igitur, ex ſententia Rabbi Simeonis non aliam tunc Carnem eos concupiviſſe quàm Propinquos Carnis. Adque ita dictum eſt* [t], *& pluit, ut pulverem, Propinquas* (ita ſcilicet interpretatur R. Simeon ibi שאר quod tam Propinquas quàm Carnes, ut reddi ibi ſolet, ſignificat.) *Haud autem verbum illud notione in illa aliud quid ſignificat quàm Revelationes Turpitudinis ſeu coitus inceſtos, juxta id quod dicitur* [u], *Nullus ad Propinquum Carnis ſuæ accedat. Sine planctu dicendum non eſt, deſideraſſe ſic eos ut ſolverentur legibus Inceſtûs. Juxta quod dictum eſt illud* [x], *& audivit Moſes populum flentem per* ſeu *ob familias ſuas* (*dum ita invicem petebant*) *unde irata eſt facies Domini vehementer, ſed & Moſi malè viſum fuit;* ubi etiam illud למשפחותיו *per* ſeu *ob familias ſuas* intelligitur in Gemara Babylonia [y] על עסקי משפחותיו *de rebus* ſeu *negotio familiarum ſuarum circa* עריות *inceſtûs genera* ſibi prohibita. Unde gloſſa ibi Talmudica שנאסר להם קרובות *eo quod interdicta ſunt illis propinqua* carnis ſui. Etiam Jarchius ad textum ſacrum, בוכים לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם *Flebant ut inde apertiùs publicarent murmurandi ſuam cauſam. Et Rabbini noſtri dicunt per* vel *ob familias ſuas ibi denotare familiarum negotium* ſeu *deſiderium circa Inceſtûs genera ſibi prohibita.* Quod interim non tam de Ebræis ipſis, quàm de האספסופים, qui per האספסוף memorantur in textu ſacro [z], id eſt *adgregatis* illis in exitu ex Ægypto ſeu ex aliarum gentium proſelytis, intelligunt. Unde & huc ſpectat illud in paraphraſi Uzielidis dicta [a], ושמע משה ית עמא בכן על קריבתא דמתאסרן להון *Audivit Moſes populum flentem ob propinquas ſuas ſibi interdictas.* Et paulò antè [b], וגיורייא דאתכנשו ביניהון שאלו שאלתא ותבו ובכו ברם בני ישראל ואמרו מאן יכלינא בישרא *Et Proſelyti qui in eorum congregatione erant petitionem petebant* (quaſi petitio illorum fuiſſet de Inceſtûs legibus abrogandis) *verùm Iſraelitæ dixerunt, quis dabit nobis ad edendum carnes?* Atque *adgregati illi* pariter in *Peſiktha Zotertha* [c] Proſelyti dicuntur; אלו הגרים המוספין ממקומות אחרות *hi fuere Proſelyti adgregati ex locis aliis.* Alii fletum ibi inde ortum volunt, quòd Moſes illicitas inter illud genus hominum conjunctiones (veluti fratrem & ſororem, nepotem & amitam ſeu materteram, ſententiâ ſuâ diremerat [d], atque ita interpretantur ibi למשפחותיו. Sed demùm miſſis hiſce, è jam dictis ex hiſtoria ſacra de Tempore & Loco Inſti-

p Pſalm. 106. 15.
q Ibid. 78. 29.
r Exod. 12. 38.
ſ Numer. 32. 1.
t Pſalm. 78. 27.
u Levitic. 18. 6.
x Numer. 11. 10.
y Ad tit. Sabbath cap. 18 fol. 130. 1. & vide R. Nephthali ad Bemidbar Rabba fol. 265. 2.
z Numer. 11. 4.
a Numer. 11. 10.
b Ibi Comm. 4.
c Fol. 45. col. 2.
d In Siphri col. 50. & Peſiktha Zotertha fol. 45. col. 2.

ſtitutionis Synedrii Magni, ſatis liquet de anno in annis Exitûs ex Ægypto; eum ſcilicet fuiſſe planè Secundum, quem in annis Mundi, pro multiplici Chronologorum ſententiarum varietate, aliter atque aliter ſe habere neceſſe eſt. Hinc apud Davidem Gantzium [c], qui diſcrepantes etiam è Judæis ſuis Chronologos ſimul memorat, legitur *in anno ſecundo ab exitu Ægypti, qui fuit* 449 (ſupra 2000) *erectum fuit tabernaculum, & omnia quæ ad legem Sacerdotum* (quæ in Levitico) *attinent*, ורוב הסיפורים של חומש הפקודים מני ישראל עשיית פסח שני ענייני מתאוננים קברות התאוה מרגלים קרח הכל היה בשנה השנית ליציאת ממצרים quod vertitur ſed infeliciter nimis, à perdocto quidem ejus interprete, *& pleraque hiſtoria Pentateuchi, Viſitationes, numerationes Iſraelis, celebratio Paſchatis ſecundi, ritus Lugentium mortuos, Limitationes ſepulchrorum, Korach, hæc inquam omnia acciderunt anno ſecundo ab exitu Ægyptiaco.* verti autem debuit, *& compluria quæ in Pentatencho habentur præcepta, numerationes Iſrael, celebratio Paſchatis ſecundi, negotium* ſeu *hiſtoriola lugentium* ſeu *quiritantium* (de quibus legitur in verſu primo capitis undecimi Numerorum quod & inſtitutionem habet Synedrii hujus) *Sepulchra concupiſcentiæ, Korach &c.* Chriſtianis autem Scriptoribus, in Annis Mundi, perquam variatim collocatur Annus Inſtitutionis, ſeu Exitûs ſecundus,

In	2709	Gilberto Genebrardo.
In	2545	Auguſtino Torniello [f], Jacobo Saliano [g], Henrico Spondano [h].
In	2455	Chriſtiano Maſſæo, Joanni Lucido, Henrico Buntingo, Petro Opmeero, etiam & Joſepho [i] Scaligero.
In	2454	Setho Calviſio, Chriſtophoro Helvico, Guilielmo Perkinſo.
In	2504	Jacobo Capello.
In	2516	Laurentio Codomanno.
In	2511	Joanni Temporario.
In	2514	Jacobo Uſſerio Armachano [k],

ſeu Periodi Julianæ 3224. Et Calviſio in anno Mundi heic concors eſt Dionyſius Petavius [l] cui collocantur res tunc geſtæ, in Periodi Julianæ 3184, & ante Chriſtum 1530. Calviſio autem in 1494 ante Chriſtum, Saliano in 1508, Capello in 1496. Armachano in 1490. Minorum gentium Chronologi heic aliter alitérque. Sed ut incertum nimis eſt cuinam in annis Mundi anno Inſtitutio hæc ſit tribuenda, quemadmodum in aliis vetuſtiorum ſeculorum ob notiſſima dubia & principia varia quæ in illorum ratione notanda occurrere ſolent accidit, ita nihil certius eſt quàm eam, ut è ſcriptura diximus, anno Exitûs ſecundo tribuendam. Quod ad Menſem autem Ebraicum & Diem attinet; in Deſertum Pharan [m] ibíque ad *Taberah* ſeu *Sepulchra Concupiſcentiæ*, qui locus Inſtitutionis, triduano itinere emenſo, quod inceptum eſſe videtur vigeſimo die menſis ſecundi ſeu Jiar, eos à Sinai veniſſe expreſſim ait ſcriptura. Eo enim

c Tzemach David Mill. 3. ann. 449.
f Eod. ann. §. 55.
g Eod. ann. §. 140.
h Eod. ann. §. 29.
i Emend. Temp. lib. 5. pag. 350.
k Annal. V. T. pag. 27.
l De Doctrina Temporum lib. 13. pag. 516.
m Numer. 10. 11. & 12.

die, elevata eſt nubes à Tabernaculo. Et quandocunque elevata eſt nubes, ſive interdiu ſive noctu, proficiſcebantur, ut itidem ſcriptura[n] diſertè. *Et profecti ſunt à monte domini* ſeu Sinai, דרך שלשת ימים *itinere* ſeu *via* trium dierum, *& præcedebat eos Arca teſtamenti domini, itinere trium dierum, ut inveſtigarent ſibi locum quietis*, quem adepti ſunt in Pharan, ſeu loco Deſerti illo binomine jam memorato. Certè ſi iter triduanum hoc, ſic inceptum, pro diebus tribus itineris ſumas, neceſſe eſt ut admittatur eos in Locum hunc non veniſſe ante diem ſive XXIII ſive XXII ejuſdem menſis, ejúſque etiam finem. Nec verò liquidò ſatis conſtat, quo tempore diei viceſimi, veſperi an manè alitérve, proficiſci cœperint. Sed ex elevatione Nubis eodem in die, æquum eſt ut intelligamus iter tunc quomodocunque cœptum eſſe. Atqui non deſunt inter Magiſtros qui iter illud aliàs triduanum, atque ita ex ſpatii amplitudine æſtimatum, pro diei tantùm unici itinere feſtinatione ab eis tunc emenſo, ſumant. Salomon Jarchius ibi, מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב״ה חפץ להכניסם לארץ מיד *Spatium* ſeu *Iter triduanum* (aliàs ſic æſtimatum) *peragrabant die unico, quoniam voluntas Domini Dei Benedicti erat ut cito in Terram* (promiſſam) *ingrederentur*. Atque ita quidem ad finem ſive ipſius viceſimi ſive viceſimi primi menſis illius ſecundi ad locum quo inſtitutum Synedrium hoc, ventum eſſe ſtatuendum foret. Munſterus autem heic ad verbum כמתאננים (*ſicut quiritantes*[o], unde hiſtoriæ de loco Inſtitutionis hujus periocha incipit) quod quidem in Pentateucho Coſtantinopoli edito cum verſione Græco-barbara & Hiſpanica, in editione cum commentariis Moſis Nachmanidis, bibliis formæ majoris Bombergianis, Buxtorfianis, Jaianis, ſcribitur כמתאננים, priore Nun ſic inverſo, *Et ſcribuntur hic*, inquit, *in quibuſdam Hebraicis exemplaribus duo inverſa Nun, quæ dicuntur ſignificare averſionem populi quando deſiderabat redire in Ægyptum. Secundum alios ſignificant hæc inverſa Nun hiſtoriam illam hic propriè non habere locum*. Ita loquitur; ex eo quòd in vocabulo illo, duo inverſa Nun in codicibus aliquot haberentur, nonnullis denotari exiſtimans locum heic non ſuum obtinere periocham illam. Certe qui de loco heic periochæ hujus proprio dubitat, neceſſe eſt ut is etiam incertus inde ſit de Inſtitutionis hujus Tempore quod ex ea ſic in Numeris collocata eliciendum fuerit. Adeóque juxta ejuſmodi ſententiam de Loco aliunde quærendum foret, ut de Tempore itidem certiores redderemur. Sed verò illud de inverſis Nun (quantum ad locum) non omninò ad vocem hanc ſpectat, in qua unicum tantùm Nun inverti ſolet, quemadmodum etiam in Bombergianis & Buxtorfianis paulò antè ſcribitur ויהי בנסע הארון וגו *Factúmque eſt cum proficiſceretur Arca*[p] *&c.* ubi Nun inverſum itidem habetur. Commata autem illa bina ad finem capitis decimi, de Profectione Arcæ & ſolenni Moſis ad profectionem & quietem ejus carmine, duobus Nun majoribus invicem inverſis (מנוזרים & נונין הפוכים vocitant) interdum ad hunc modum [ ] ut in bibliis Gariänis & Hanovianis, interdum ad hunc [[ut in *Peſiktha Zotertha*[q], bibliis minoris formæ Bombergianis, Pentateucho Ebræo-Chaldæo-Arabico-Perſico Conſtantinopolitano,

n Numer. 9.1.

o Numer. 11.

p Numer. 10. 35.

q Fol. 44. col. 4.

no, alibi in editis, atque in MS. V.T. pervetuſto bibliothecæ Weſtmonaſterienſis, includi ſolent, & velut parasha ſingularis ac unica ex literis octoginta quinque[r] conſtans per ſe haberi. Atque ita quidem parasha בהעלותך quæ incipit Numerorum capite octavo in tres parashas, antecedentem heic, inſequentem, & hanc dividitur. Adjectum habes in margine Garianorum & Hanovianorum, מפני לנתין הפוכים לומר שאין זה מקומה *Ideo inverſa illa Nun heic habentur, quoniam locus hic non eſt hujus paraſhæ.* Ad priora ſcilicet eam attinere. Tantundem de eadem admonetur in *Siphri*[s], gloſſâ Jarchianâ, *Tzerror Hammor*[t], R. Bechai[u], Iſaac Ben Amara[x] & *Peſiktha Zotertha*[y] ubi legitur, מסומן מלמעלה מלמטה נונ״ן הפוכין שהן דומין לכ״ף ולרי״ש *in Signum adjiciuntur ſupra & infra Nun inverſa inſtar Caph & Reſh*, cum interim quæ ibi viſuntur nec *Caph* omninò nec *Reſh* imitentur, ſed majuſculas & rudiores τ̃ Nun figuras. De Nunis hiſce itidem, ad hanc rem, legitur in *Zohar*[z]. Et demùm Gemara Babylonia[a], תנו רבנן ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב״ה סמניות מלמעלה ומלמטה לומר שאין זה מקומה *Traditum eſt à Rabbinis noſtris, Paraſcha illi, factumque eſt cum proficiſceretur Arca, ut diceret Moſes &c. feciſſe Deum Benedictum ſigna ſuperiùs & inferiùs, ad ſignificandum locum illum non eſſe ei proprium*, ſed alium inter priora quæ in Numeris[b] habentur. Sed alii hac de re aliter, quâ de inprimis conſulas *Tzerror Hammor* & R. Bechai in jam citatis. Ex hiſce ſatis liquet, juxta diſciplinam Ebræorum, id quod de loco heic apud Munſterum indebito dicitur, non omninò ſpectare ad כמתאוננים ſeu hiſtoriam quæ ſequitur in Capite undecimo, ubi inſtituitur Synedrium Magnum, ſed ſolummodo ad commata illa bina poſtrema capitis decimi. Adeóque de Menſe & Die ampliùs ac ſecurè, quatenus heic collocatur, videndum. Recipitur ab Ebræis in ſtatione illa *Kibbroth hataavah* ſeu *Taberah* (ubi inſtitutio hæc) hæſiſſe majores ſuos per Menſem integrum. In quo quidem admittunt, die primo poſt adventum eorum & concupiſcentiam & promiſſionem Carnis eſſe tranſactam. Scilicet legitur[c], *Dabit igitur Dominus vobis Carnes & comedetis. Non uno die comedetis, nec duobus, ſed neque quinque diebus nec decem, neque viginti diebus;* עד חדש ימים *uſque ad menſem dierum, donec exeat per nares veſtros, & fiat vobis in nauſeam &c.* Hinc in *Seder Olam Rabba*[d], נסעו ממדבר סיני ובאו להם לקברות התאוה ועשו שם שלשים יום שנ׳ לא יום אחד וגו׳ *Profecti ſunt è Deſerto Sinai & venerunt ad Sepulchra Concupiſcentiæ ubi hæſerunt diebus triginta, juxta id quod dicitur, non uno die comedetis &c.* Atque jam dictum de Menſe quaſi ſtatim ſequitur poſt divinum, de Inſtituendo Synedrio hoc, præceptum. Et dein ipſa mox ſequitur Inſtitutio ſeu τ̃ Septuaginta collectio Moſaica; quæ ita ad primum poſt adventum eorum ad *Taberah* diem, id eſt ad diem ſive XXIII ſive XXIV menſis ſecundi ſeu *Jiar* ſpectare poſſit, modo triduanum iter ſumatur ut vulgo, non pro die unico ut Jarchio ſuprà. Etiam Rabbi Chama Bar Chanina in Gemara Babylonia[e], Menſem dierum, quo in Manſione hac coturnices edebant, claudi vult כ״ב *die* עשרין ותרתין בסיון Menſis tertii ſeu *Sivan*. Adeóque inter vigeſi-

r Gemar. Babylon. ad tit. Sabbath cap. 16. fol. 115. 2.

s Col. 45.

t Fol. 112. col. 4.

u Pirush al hatora fol. 180. col. 1.

x In Akada Iſaac, porta 74. fol. 249. col. 4.

y Fol. 44. col. 4.

z In Bemidbar col. 295. editionis Cremonenſis, fol. 195. edit. Mantuanæ.

a Ad tit. Sabbath cap. 16. fol. 115. 2.

b Cap. 2. 17 &c.

c Numer. 11. 18.

d Cap. 8.

e Ad tit. Thainith cap. 4. fol. 29, 1.

geſimum ſecundum aut tertium *Jiar* & 22 aut 23 *Sivan* Inſtitutio hæc inde ex hiſce collocanda, ſeu potius ſub primum adventum in ſtationem hanc decimam tertiam, ut videri poſſit ex rebus ſtatim poſt adventum ibi geſtis. Sed Torniellus[f]; *In hac tertia decima manſione neceſſe eſt populum plus uno menſe moratum eſſe. Nam & per menſem integrum comedit carnes, ut patet Numer. cap. 11. verſ. 20. & paulo ante in eodem loco murmuraverat pro labore itineris & propterea incendio percuſſus fuerat, & deinde iterùm murmuravit pro carnibus, & ferè biduo coturnices congregavit & poſt eſum illarum denuo majori plaga punitus fuit; unde videtur ibidem ad minus manſiſſe diebus quatuor ſupra menſem unum, hoc eſt, in ſumma, diebus circitèr triginta tribus*, quorum non tam primo quam priorum alicui Inſtitutionem hanc ſic ut tribuat ille neceſſe eſt. Salianus[g] autem, *Quoniam Triduo ad Sepulchra perventum fuiſſe conſtat*[h], *ponimus incendium ſub finem Tridui accidiſſe, puta 23 die ſecundi Menſis ad cujus veſperam ventum fuerit ad ſepulchra Concupiſcentiæ; ubi fatigati ſolatium cibi delicatioris optaverint; poſtridiéque quarta ſcilicet ac 20 die communicatis inter ſe collatiſque ſtudiis, carnes cum fletu à Moſe poſtularint; corúmque vota poſtmodum ad Dominum legiſlator cum ſua querela retulerit, reſponſumque acceperit, eodémque die ad populum retulerit*[i]. *Die deinde quinta & vigeſima totum negotium Septuaginta virorum confectum fuerit. Vigeſima autem ſexta, Coturnicum adventus atque aucupium conviviumque cœperit.* Nec ante initium menſis quarti ſeu *Tammuz* eos ſtationem mutâſſe is autumat, quemadmodum etiam Henricus Buntingus[k], alii. Uſque ad diem circiter vigeſimam ſextam menſis tertii ſeu *Sivan* eos in ſtatione illa manſiſſe alii[l] volunt. In illo verò quod legitur in Annalibus præſtantiſſimi viri Jacobi Uſſerii Armachani, *continuo tridui itinere pervenerunt in Deſertum Paranis, ubi dies 23 conſederunt in ſtatione Kibbroth-Hataavah*, mendum eſt typographi qui 23 *dies* pro 23 *die* (menſis ſcilicet ſecundi) perperam ſubſtituit, qua de re me monuit ipſe. Salianus item alibi[m], de Menſe illo ſecundo, ejuſdémque hebdomadibus & feriis,

Feria 3, 24.	*Vigeſima quarta ineunte, perventum eſt ad ſepulchra Concupiſcentiæ, ubi murmuratur deſiderio carnium.*
Feria 4, 25.	*Septuaginta viri conſtituuntur divinitus & ſpiritu Prophetico donantur ad ſubſidium Moſis.*
Feria 5, 26.	*Coturnicum adventus atque aucupium &c.*

Henrico Buntingo caſtrametationis in Sepulchris Concupiſcentiæ dies primus eſt itidem 24 *Jiar*, ſed feria 4, cui aſſignat Johannes Hainlinus[n] 72 *Seniorum* (cum aliis aliquot in numero errans) inſtitutionem. Et de feriis heic haud parùm diſcrepant Chronologi, uti in adeò incertis neceſſum eſt. Nec minor diſcrepantia, quà tempora Menſium Ebraicorum aptantur anni Juliani menſibus. Per multiplicem ſupputandi varietatem, controverſam anni Judaici tunc for-

f A. M. 2541. §. 57.
g A. M. 2545. § 180.
h Numer. 10. 33.
i Numer. 11. 24.
k Chronolog. fol. 36.
l Spondanus Ann. V. T. 2545. §. 29.
m A. M. 2541. §. 319.
n Elench. Chronologic. pag. 101.

ſormulam, diverſam menſium quantitatem & incertam ſive plenorum ſive cavorum collocationem, Sabbati primi & intercalandi rationem, id genus in re Chronologica occurrentia alia, fieri nequivit quin diverſæ nimis eſſent tum de Feriis heic tum de menſibus Julianis eorúmque diebus Ebraicis reſpondentibus ſententiæ. Neomenia ſcilicet ſeu initium menſis, in anno exitûs ſecundo, ſecundi à cujus 20 die, & triduo inſequente, ratio heic temporis pendet, perquam diverſimodè collocatur, adeóque aliter atque aliter dies ille vigeſimus quartus in quo ſeu circa quem Inſtitutio Synedrii Magni. Ponit diem illum vigeſimum quartum Chriſtianus Maſſæus in Maii Juliani 19, Buntingus in 4 Junii ac die Mercurii, Calviſius in Maii 15 & die Sabbati, uti & Jacobus Capellus, Jacobus Armachanus in 13 Junii & feria prima, alii aliter alitérque. Sed demùm, ex anni ab exitu primi cujus ſub tempus vernum (viri magni [o] de ipſo die, in menſibus Julianis, 15 Aprilis utpote χαρακτηρισικῶς demonſtrando, ne dubitandum quidem voluere) exitum eſt, initio, adeóque è tempore quo incepit annus recurrens proximus ſeu ſecundus, id eſt paritèr verno; atque tandem ex eo quod eſt, Menſe ſecundi illius anni ſecundo, inſtitutum eſſe juxta antè dicta Synedrium hoc, ídque haud diu ante ejuſdem finem, apertè ſatis ſequitur ut, feriarum & Neomeniarum ſcrupulis ſepoſitis, inſtitutionem illam ſive in Majo ſive in Junio illius anni Juliano collocandam eſſe concedendum ſit, qua de re heic non eſt quod amplius ſollicitiores ſimus. Notatu minimè indignum heic exiſtimarunt aliqui, *ſub hoc idem tempus, quo hi Septuaginta Judices Hebraeorum conſtituti ſunt, inſtitutos eſſe, apud Graecos, Judices Areopagitas qui cauſas tum criminales tum civiles judicabant. Areopagum enim inſtitutum eſſe quinto anno ab egreſſu Hebraeorum ex Ægypto, docet Euſebius in Chronico.* Ita Cornelius à Lapide [p]; quaſi tribunal heic alterum ab alterius fuiſſet exemplo. Alii [q] eodem utcunque anno Areopagiticæ curiæ etiam initium collocant; illius nempè quam πάντων εἰκότως διενεγκεῖν τ ἐν τοῖς ἕλλησι Συνεδρίων, *univerſis totius Graecia Synedriis meritò antecelluiſſe* dixere veteres [r]. Et quidem ad tempora, apud Gentes, mythica, partim hæc partim ſequentia, celeberrima aliquot judicia Areopagitica attinere ſatis liquet ex judiciis ipſorum Deorum Neptuni & Martis, circa necem Hallirothii Neptuni filii, Oreſtis, aliorúmque aliquot ibi habitis apud Demoſthenem [ſ], Æſchylum [t], Euripidem [u], Servium [x], Apollodorum [y], Pauſaniam [z], Auguſtinum [a], ex Varrone, alios ſatis obvios. Adjicit quidem Euſebius numero ſuo ꝺ ſeu anno Cecropis Athenienſium Primi quadrageſimo, *Hoc tempore Areopagus, nomen Judicii, conſtitutus*, quod ſic ad annum non quintum ab egreſſu ex Ægypto, ſed ad totidem ante egreſſum, attinet, quod ex ipſo liquet Euſebio. Cæterum *Hoc tempore* illic non tam annum cui adjungitur denotare videtur quàm *tempore Cecropis*, ut ſatis admittitur ibi etiam Joſepho Scaligero; unde Auguſtinus [b] *eduxit ergo Moyſes ex Ægypto populum Dei noviſſimo tempore Cecropis Athenienſium regis.* Et in Euſebii Græcis [c] quæ ἀπροσδιόν Cecropi, qui annos regnávit 50, ſubjiciuntur, id eſt eis quæ non anno hoc vel illo, ſed viciná temporis latitudine deſignantur, legitur Ἄρειος πάγος

[o] *Ioſeph. Scaliger. de Emendat. Temporum lib. 5. pag. 351. & 747. & ad Euſebii numerum 505.*

[p] *Ad Numer. 11. 16.*

[q] *Torniellus A. M. 2548. §. 1.*

[r] *Iſocrates in Areopagitico.*

[ſ] *Orat. Contra Ariſtocratem.*

[t] *In Eumenidibus.*

[u] *In Electra & Oreſte.*

[x] *In Georgic. 1.*

[y] *Biblioth. lib. 3.*

[z] *In Atticis.*

[a] *De Civitate Dei lib. 18. cap. 10.*

[b] *De Civitate Dei lib. 18. cap. 11. & videſis Baronium Tom. 1. Ann. 52. § 3.*

[c] *Pag. 26. 38.*

πάγος ἐκλήθη καὶ δικαστήριον κατέστη, *Areopagus nomen ſortitum eſt & Judiciorum locus*, ſeu *Tribunal* illic *conſtitutum*. Videſis hac de re Joſephum Scaligerum[d] & Jacobum Salianum[e]. Alii nominis Areopagi & curiæ illic inſtitutionem aſſignant anno, juxta calculum ſuum, Mundi 2398 adeóque in quinquageſimo ſexto anno ante Synedrii Magni inſtitutionem collocant. Sic Calviſius. Petavius autem, velut ex Euſebio, inſtitutum ait[f] Areopagi Judicium A. M. 2475 & Periodi Julianæ 3205, adeóque illi viginti ampliùs annis ab Inſtitutionis Synedrii Magni tempore. Jacobus Capellus de anno M. agens 2487 ſeu Euſebii illi numero 507, *per id quoque tempus*, inquit, *in pago Martis dicto, conſtitutum eſt Synedrium cauſarum capitalium quod à loco, Areopagitarum conſilium ſive* δικαστήριον *dictum eſt.* Atque ita Areopagiticam curiam facit[g] Synedrii Magni inſtitutionem annis quaſi ſeptemdecim antevertiſſe. In marmore autem Arundelliano illo Chronologico vetuſtiſſimo, Areopagi initium tribuitur Cranaï Regis, qui Cecropi ſucceſſor erat, tempori. Verba ſuut Ἀφ' οὗ δίκη Ἀθήνησιν ἐγένετο Ἄρει καὶ Ποσειδῶνι ὑπὲρ Ἁλιρροθίου τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ὁ τόπος ἐκλήθη Ἄρειος πάγος, ἔτη ΧΗΗ𐅄ΔΠΙΙΙ, βασιλεύοντος Ἀθηνῶν Κραναοῦ, *Ex quo Mars & Neptunus judicio egerunt de Halirrhothio Neptuni filio & locus nuncupatus eſt Areopagus, Anni ſunt* MCCLXVIII, *regnante Athenis Cranao.* Atque ita annus illic deſignatus ut in notis ad marmoris epochas & Canone ibi Chronico liquet, reſpondet anno Periodi Julianæ 3182, ſeu trigeſimo tertio aut circitèr ante exitum ex Ægypto; quemadmodum Amphictyonici Concilii illius apud Græcos longè celeberrimi ac juriſdictionis ampliſſimæ ſub Amphictyone Cranao ſuccedente, initia ſequuntur ibi decennio poſt Areopagum, ſeu ante exitum annis viginti tribus. Nec minore quidem cum ratione notandi ſunt heic, quaſi huc omninò ſpectarent, Amphictyonici quàm Areopagitici concilii natales, quum idem quod Synedrii magni inſtitutio ſeculum ſeu tempus utcunque vicinum, ut recipi ſolet, habeant utrique. Juxta autem, ut Marmor Arundellianum, Marianus etiam Scotus, Cranai Regis Athenienſium tempori, annóque ejus quinto ſeu qui ipſi eſt Exitûs Ebræorum decimus ac Mundi 2692, Areopagi aſſignat initia. Tunc *Areopagus*, inquit, *nomen Judicio conſtitutum eſt*, atque hujus illic ſequax Florentius Wigornienſis, *Areopagus nomen judicii conſtructum eſt.* Sunt quidem autores maximi qui & Nomen & Tribunal illic conſtitutum multò recentius faciunt. Nomen à Sacrificiis Amazonum Marti illic, Theſeo circa annos à Cecrope illo trecentos regnante, peractis impoſitum ait apud Æſchylum[h] Minerva quæ etiam velut judiciorum illic initia in Oreſtis cauſâ illâ celebratiſſimâ, collocat, ut expreſſim itidem ibi Scholiaſtes. Oreſtes autem judicabatur ſub Demophonte Rege[i] id eſt circa Sexaginta à Theſeo annos. Immò Cicero[k], Plutarchus[l], & Julius Pollux[m] ipſos Tribunalis Areopagitici natales tribuere videntur Soloni, adeóque è tempore illo Mythico in Hiſtoricum deducere, ſeu Olympiadem 47 aut circiter, quâ floruit Athenis Solon[n], id eſt circa Templi primi excidium ſeu à Cecrope primo & Moſis tempore ſeu Inſtitutione Synedrii apud Ebræos Magni, annos

d *Ad numerum Euſebian.* 501.
e *A. M.* 2558. §. 4.
f *De Doctrina Temporum lib.* 13. *pag.* 527.
g *Vide eum ann. M.* 2487. & 2504.
h *In Eumenidibus. & videſis Philipp. Manſſacum in Harpocrationem, verb.* Ἀμαζόνιον *pag.* 32.
i *Euſeb. Chron. num.* 841. & *vide Marmor. Arundell. pag.* 9. & 96.
k *De Officiis*, 1.
l *In Solone.*
m *Onomaſtic.* 8 *cap.* 10.
n *Euſeb. numer.* 1420.

nos

nos mille nongentos. Atque hoc quidem ſatis admitti videtur ſcriptoribus aliquot, ut Alexandro ab Alexandro [n], Polydoro Virgilio [o], Guilielmo Budæo [p], Guilielmo Poſſardo [q], aliis. Sed meritò refragantur heic alii, tum Ariſtotelis [r] Atticarum rerum, id eſt ſuarum, ſcientiſſimi autoritate, ubi obiter aſſerere videtur Areopagiticam curiam ante Solonem fuiſſe, ducti, tum ex eo quòd Solone multò vetuſtiora judicia illic habita apud veteres recenſentur. Hac de re conſulas Carolum Sigonium [ſ], Ludovicum Nonium [t], Ubbonem Emmium [u], Samuelem Petitum [x]; Sed præ aliis Joannem Meurſium [y]. Quin verò Petitus & Meurſius, rem ita inter Ariſtotelem heic, ante Solonem Areopagiticam curiam fuiſſe aſſerentem, & Ciceronem, Plutarchum, Pollucem Soloni initia ejus tribuentes, conciliando ſic dirimunt, ut exploratum ſatis quidem velint eſſe. Solone antiquiorem multo ipſam fuiſſe, licèt interim originis nimis incertæ, ſed adeò novatam eſſe ab illo, ſive eos qui in eandem ex ejus inſtituto adſciſcerentur ſive priſtinam Ephetarum ibi autoritatem ſpectes, ut inde illi velut inſtauratori, etiam inſtitutoris nomen, uti ſubinde aliàs fit, induenti, ea aſſignata ſic ab veteribus illis fuerit. Quandocunque verò orta ſit Curia illa, non omninò ſanè eſt quòd exiſtimet quis à Synedrii Ebræorum magni exemplo deductam. Nam ita etiam ipſe collegarum numerus inprimis fuiſſet ſequendus. Sed verò de 70 aut 71 numero in Areopago nullibi legimus. De 31, in tempore Mythico, collegis Scholiaſtes Æſchyli [z] loquitur, ubi non λ̄ καὶ εἷς ſeu 31 ſed ν̄ καὶ εἷς ſeu 51 legendum volunt aliqui [a], dum tamen rectè agnoſcunt non Areopagitarum ſed Ephetarum Areopagitis adjectorum fuiſſe numerum illum. Sed etiam numerum novenarium illis tribuit Androtion (id eſt novem archontum, qui quidem, poſt Solonem, in curiam hanc, dictâ ſcilicet priùs de exacto magiſtratu cauſâ abſoluti, cooptari ſoliti) ut legitur apud Maximum [b], qui poſtmodum ex numero illo 51 eos conſtitiſſe affirmat. Et de novenario illo numero etiam alii [c], ut de Centenis aliquot interdum, alii [d]. Atque habetur quidem apud Raphaelem Volaterranum [e] Inſcriptio quæ viſebatur ad columnam in arce Athenarum, ante Templum Palladis, ubi Trecentorum mentio. Sic enim apud eum legitur, Τῷ λαμπροτάτῳ ἀνθυπάτῳ τῆς Ἑλλάδος Ῥούφῳ Φαίστῳ καὶ Ἀρεοπαγίτῃ, ἡ ἐξ Ἀρεοπάγου βουλὴ τῶν τριακοσίων καὶ ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων εὐνοίας καὶ εὐεργεσίας ἕνεκα, id eſt, *Splendidiſſimo Proconſuli Græciæ Rufo Feſto & Areopagitæ, Senatus Areopagi Trecentorum & Populus Athenienſis benevolentiæ ac beneficentiæ gratiâ.* Atque ita inde citat Samuel Petitus inſcriptionem hanc ad firmandum, numerum Areopagitarum nunc contractiorem nunc ampliorem fuiſſe & perquam ἀόριστον incertumque, quod veriſſimum eſt [f]. Sed verò apud alios aliter multò exhibetur Inſcriptio illa. Apud Petrum Apianum qui Raimundi Fuggeri Inſcriptiones [g] anno 1534 Ingolſtadii typis edidit, ad hunc modum legitur, è quodam lapide Athenis ante Palladis templum, unde idem ipſum quod memorat Volaterranus Saxum etiam heic innui, manifeſtiſſimum eſt.

n *Genial. Dierum lib.* 4. *cap.* 11.
o *De Inventoribus Rer. lib.* 2. *cap.* 2.
p *Annotat. prior in Pandectas.*
q *De Magiſtratibus Athenienſium cap.* 4.
r *Politic.* 2. *cap. ultimo.*
ſ *De Rep. Athen. lib.* 1 *cap.* 3.
t *Comment. in Goltzii Græciam pag.* 83.
u *Deſcript. Reip. Athen. pag.* 19.
x *Ad leg. Atticas pag.* 242.
y *In Areopago cap.* 10. & 3.
z *Ad Eumenides.*
a *Sam. Petitus ad leges Atticas pag.* 242.
b *In Dionyſ. Areopagitam.*
c *Nicephorus Calliſt. lib.* 2. *cap.* 20. *Pachymerius ad Dionyſium Areopagitam.*
d *Vide Meurſ. in Areopago cap.* 5. & *Petit. ad leg. Atticas, loco citato*
e *Lib.* 8. *in fine.*
f *Argument. ad Demoſthenis in Androtionem &c.*
g *Fol.* 499. *I*-

ΤΟΝ ΛΑΟΠΡΩΤΑΤΟΝ
ΑΝΤΥΠΑΤΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΡΟΥΦΙΟΝ ΦΗΣΤΟΝ ΚΑΙ ΑΡΕ
ΟΠΑΓΕΙΤΗΝΕΣ ΑΡΕΟΠΑΓΟΝ
ΚΑΙ ΒΟΥΛΥ ΚΑΙ ΗΒΟΥΛΝ
ΤΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΙΩΝ ΚΑΙ Ο
ΔΗΜΟΣ Ο ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΥΝΟ
ΙΑΣ ΕΝΕΙΚΑ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕ
ΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ ΠΡΟΝΟΙΟΣ
ΦΛΑΒΙΟΥ ΠΡΥΔΑΔΟΥ
ΑΛΟΥ ΔΙΑΣΕΜΝΟ ΤΑΤΟΥ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ.

Quæ ab Jano Grutero [h] correctiùs ſic tranſcribitur,

h *Inſcript. fol.* 464, 7.

ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΝ
ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ. ΤΗΣ. ΕΛΛΑΔΟΣ
ΡΟΥΦΙΟΝ. ΦΗCΤΟΝ. ΚΑΙ. ΑΡΕ
ΟΠΑΓΕΙΤΗΝ. Η. ΕΞ. ΑΡΕΟ
ΠΑΓΟΥ. ΒΟΥΛΗ. ΚΑΙ. Η. ΒΟΥΛΗ.
ΤωΝ. ΤΡΙΑΚΟΣΙωΝ. ΚΑΙ. Ο
ΔΗΜΟΣ. Ο. ΑΘΗΝΑΙωΝ. ΕΥΝΟ
ΙΑΣ. ΕΝΕΚΑ. ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕ
ΣΙΑΣ. ΤΗΣ. ΠΕΡΙ ΤΗΝ. ΠΟΛΙΝ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ. ΠΡΟΝΟΥΝΤΟΣ
ΦΛΑΒΙΟΥ. ΠΡΥΛΛΑΔΟΥ
‡ Λ.ΥΟΥ ‡ ΛΛΘΥ ΔΙΑ. ΣΕΜΝΟΤΑΤΟΥ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ.

Et velut ex Appiano ſic exhibet. Neque aliter legit eam Joannes Meurſius [i] (excepto quod ΠΡΟ ΝΟΟΥΝΤΟΣ, ut ſcribi debet, illic habet) ubi etiam Romanos, ut heic Rufium Feſtum, in collegium Areopagiticum, adſciri ſolitos oſtendit. Cæterùm illa ἡ ἐξ Ἀρεοπάγου βουλὴ καὶ ἡ βουλὴ τῶν τριακοσίων &c. ſeu *Senatus Areopagiticus & Senatus Trecentorum* &c. nihil omninò aſſerunt de Trecentorum in Areopago numero, ut lectio illa altera apud Volaterranum. Sed intereà quiſnam Senatus heic Trecentorum, non ſatis intelligo. Nec ſanè cur Bodinus [k] Solonem dixerit *Areopagitarum concilium ex civibus ſexaginta ſelegiſſe.* Utcunque verò, Curiam hanc nec Synedrii apud Ebræos Magni numerum nec certum aliquem ſibi habuiſſe, concedendum. Quod verò attinet ad Imperii & Juriſdictionis ejuſdem amplitudinem; certè ea apud Athenienſes quaſi par ſatis erat illi quam penes Synedrium illud Magnum fuiſſe libro

i *In Areopago cap.* 5.

k *De Republica lib.* 3. *cap.* 1.

bro proximo oſtenditur; ſive Profana ſpectes, maximè ſummum reipublicæ regimen, crimina atrociora, morúmque cenſuram eorúmque εὐταξίαν & εὐκοσμίαν[l], ſive Sacra[m]. Inde illuc adductum eſſe, ac, velut Religionis, Philoſophiæ, Morum novatorem, in jus vocatum S. Paulum admitti ſolet[n] ex illo in Actis[o], *& apprehenſum eum ad Areopagum duxerunt.* Atque inde Syrus ibi vertit ܠܒܝܬ ܕܝܢܐ ܕܡܬܩܪܐ ܐܪܝܘܣ ܦܓܘܣ *ad Domum Judicii qui vocatur Arius pagus*; & commate 34 pro Dionyſio Areopagita ſubſtituit *Dionyſium* ܡܢ ܕܝܢܐ *ex judicibus* Areopagi. Arabs etiam Erpenianus, الي بيت القضا الذي يدعي اريوس فاغوس quod idemipſum cum Syro ſonat. Et de Dionyſio, ديونسيوس احد قضاة اريوس فاغوس *Dionyſius unus ex judicibus Areopagi.* Sed editionis Jaianæ Arabs وجاووا به الي فقيه العلما وقضيبهم *& duxerunt eum ad Antiſtitem Doctorum & judicem eorum.* Et paulò pòſt, pro eo quod eſt, Paulum *ſtetiſſe in medio Areopagi* (nec aliud habet codex Erpenianus) Jaianus ſubſtituit, ولما وقف بلوص في وسط مجلس قضاة العلما *& cum ſteterat Paulus in medio conſeſſûs Judicum doctiſſimorum.* Dionyſius demùm dicitur illic pro *Areopagites* قاضي العلما *judex Doctorum.* Et primarium quidem Areopagitarum ſeu velut Præſidem fuiſſe Dionyſium vult Michael Sincellus[p], uti & Simeon Metaphraſtes in vita ejus. Et Hilduinus Abbas[q] de eo, *Curia Areopagi Præſidens, omnium negotiorum civilium publicè & privatim, ut nobilior nobiliſſimis moderamina diſponebat, atque inter primos primus ſophiſtica & ſyllogiſtica univerſalium doctrinarum acumina & ſtrophas, infulatus toga philoſophica, civibus ac undique confluentibus profundebat.* Æthiops autem in Actis de Paulo *deduxerunt eum in domum Dei ſui*[r], id eſt Martis. Et Tacito locus ipſe, quâ Judicia ſpectabat, nuncupatur *Arèum Judicium*[s] uti & *Martium Judicium* Apuleio[t], & *Curia Martis* Juvenali[u]. Wiclefus Anglicanum facit heic **Ariopage** quemadmodum Galli Gallicanum. Verſiones quæ poſt Reformationis noſtræ initia apud Anglos obtinuere ante Jacobi Regis tempora habent **Marte ſtreet** & **Mars ſtreet** ſeu *vicum Martium.* Et Cambrobritannis inde, **Heol Mars** quæ in margine explicatur per **Yſtryt Mawrth** idem denotans. Atque aliis aliquot Areopagus, nec quidem bene, ſic vertitur. Recognita verſio ſub Jacobo Rege priore in loco *Areopagus* retinet. Poſteriore verò, **Paul ſtood in the midſt of Mars-hill,** *ſtetit Paulus in medio collis Martii*[x]; nec malè. Nicolaus Malhermius, *ad quella contrata que ſi chiama Ariopago, perche ivi ſe adorava el Dio Marte.* Sanctius Marmochinus *al borgo Martio*; Cantabrica verſio, *cezatèn Marſen Karricara.* Lutherus, **auff den Richtplatz /** unde Dionyſium

l *Iſocrates in Areopagit. c.* & *vide Quintil. lib. 5. cap. 9.*
m *Demoſthenes Orat. in Neæram, & De Corona.*
n *Chryſoſtom. in Act. homil. 33.* & *vide illic Bezam, alios.*
o *Cap. 17. 19.*
p *In Encomio Dionyſii.*
q *De S. Dionyſio apud Surium Octob. 9.*
r *V. deſis Ludovic. de Dieu Act. 17. 19.*
s *Annal. 2.*
t *Mileſiarum 10.*
u *Satyr. 9.*
x *Vide Joſeph. Scaliger. ad Euſeb. num. 501.*

nyſium vocat, pro Areopagita, Dionyſius einer auß dem Rath. Belgica vetuſtior, op de Richters plaetſe; ubi locus generalitèr ſeu per excellentiam judiciarius denotatur. Recentior Belgica, ipſum retinet Areopagum, ut loci nomen, quemadmodum alii aliquot obvii. Verùm *non ad Judicium, ſed quòd ibi multi ſolerent eſſe homines eruditi, oratores, & alii*, Paulum in Areopagum adductum volunt nonnulli [y]. Dum verò heic ſudant typi, prodit [z] Georgius Syncellus cui haud parùm diſſidens ab Euſebio eſt veterum Græcorum adeóque Cecropis Moſiſque Synchroniſmus, unde & Areopagi inſtitutio Cecropi tributa quamplurimis annis à Moſis tempore adeóque Synedrii Magni inſtitutione, de qua hactenus actum eſt, diſtabit.

[y] *Hugo Grotius ad Act.* 17. 19.
[z] *Pariſiis* 1652. *pag.* 68. & 153.

Cap. V.

I. *Iuſſa Divina de* Judicibus & Miniſtris *adeóque* Tribunalibus *ſeu* Synedriis Minoribus *conſtituendis in Terra Sancta*, *&* Magiſtrorum *celebriorum de eis ſenſus generalior.* Extra Terram *etiam Tribunalia, habebant Ebræi.* Maimonides *non ſemel emendatus.*

II. *Synedria* Vigintitriumviralia *&* Triumviralia. Imparis *Iudicum* Numeri *uſus, ut neceſſarii, receptiſſimus. Quomodo Magiſtris illud deductum. In capitali cauſâ nemo condemnatus, niſi ſententiæ* condemnatoriæ Binis *ſuperarent* Abſolutorias.

III. Triumviralium *Uſus, Diſpoſitio, Sedes.* Synedrii Magni *&* Binorum Vigintitriumviralium *Hieroſolymis, ad Templum, collocatio.*

IV. Vigintitriumviralium *Diſpoſitio, per alias* Urbes. *Qualeſnam* Urbes Synedriis *ejuſmodi idoneæ haberentur; & qualeſnam Urbes, Oppida, Pagi* Triumviralibus *idonei.*

ORdinaria alia, poſt legem datam, apud Ebræos Synedria, quæ קבועין *fixa* dici ſolita, ad Originariorum ac Juſtitiæ Proſelytorum regimen conſtituebantur, fuere Minora ſic reſpectu Magni illius ſeu Maximi dicta, quorum ut receptiſſimum eſt, origo habetur ex Præcepto illo Divino, caput illud antiquius Juris Noachidarum *De Judiciis* (de quo jam actum eſt libro primo alibíque) inſtitutis in Moſaicis, generatim inſtaurante, quod ad hunc modum legitur [a]; שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק וגו׳ *Judices & Miniſtros* ſeu *Officiales executioni præficiendos Judices & Miniſtros* ſeu *Officiales executioni præficiendos* (Græci pro miniſtris hiſce, ut alibi, γραμματοεισαγωγεῖς, Vulgata *Magiſtros*, Chaldæi, פרעין *vindices* & סרכין, uti & Hieroſolymitani, tantundem denotans; Jonathan ודינין קשיטין וסרכין אלימין *Judices veraces & exactores* ſeu *vindices potentes.* Syrus

[a] *Deut.* 16. 18.

rus ܘܣܦܪ̈ܐ *& Scribas*, Arabs Erpenianus حكما وروسا *Judices & Præfectos*, Jaianus, ſeu Saadias Gaon, وعرفا *& Peritos*, Manuſcripti Pocockianus & meus قضاة وكتبا *Judices & Scribas* (ex Græco) uti & Arabs cum Vulgata Romæ editus; Samaritanus ࠐࠔࠓࠉࠌ ࠅࠎࠐࠓࠉࠌ פשרים וספרים *qui diſcordias dirimant & ſcribas*, Tawaſius Perſa حكمان فرهنگان Judæi Hiſpanienſes גואידים אי אלגואזילים *Juezes y alguaziles*, Græcienſium Græcobarbara קריטוש קי רבדושורוש pro קריטוש קי רבדופורוש Κριτὰς καὶ Ῥαβδοφόρους, Germanienſes Judæi ריכטר אונ בוטלן Richter unde Büttelen / *Judices & mandatorum exequutores* ſeu *Bedellos*; Lutherus, Richter und Amptleut / eundem in ſenſum, Belgæ Richters ende Amptlieden / Galli *des Juges & des Prevoſts*, Angli Judges and Officers, Rhemenſes, vulgatam ſecuti, ut alii aliquot, Judges and maiſters; ſed ſumuntur heic alibique שוטרים Talmudicis, pro mandatorum forenſium exequutoribus tametſi varias multiplicéſque illorum interpretationes alias afferant ſcriptores aliqui Chriſtiani [b]) *Conſtitues tibi, in omnibus Portis tuis* (ita ſcilicet verba primariò ſonant; neque alitèr Vulgata verſionéſque aliquot nuperæ; ut Judæorum Germanenſium אין דיינן טארן ein theinen Thoren quemadmodum etiam Lutherus, & Anglica ſub Jacobo Rege recognita, ac nunc etiamnum in uſu, in all thy gates; Belgæ in alle uwe Poorten; Tawaſii Perſica, در همه شهرهای تو *in omnibus Portis tuis*, & Arabica Romæ cum Vulgata edita, في جميع ابوابك idem ſignificans; ſed Græci ibi ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου, *in omnibus civitatibus tuis*; alibíque itidem non raro שער *civitatem* ſeu *urbem* reddunt; Onkelos item בכל קירון idem denotans, & Jonathan בכל קירויכון *in omnibus civitatibus veſtris*, Syrus ܒܟܠܗܘܢ ܩܘܪܝܐ בכלהון קוריא *in omnibus urbibus*, uti & Samaritanus ࠁࠊࠋ ࠒࠅࠓࠉࠌ בכל קורים idem ſignificans; Arabs, & Erpenianus & Jaianus, في جميع محالك *in omnibus manſionibus* ſeu *habitaculis tuis*, Manuſcripti jam dicti في قراك *in urbibus tuis*; Judæi Hiſpanienſes in editione Conſtantinopolitana אין טודאש טוש ציבדדיש *en todas tus cividades*, in altera illa, ut puto, Ferrarienſi, *en todas tus villas*, Græcienſes in Græcobarbara ſua, איש אולו טא קשטריש εἰς ὅλω τὰ Καςρίοι, *in omnibus urbibus*, Angli noſtri ævi ſuperioris, in all thy cities, Galli *en toutes les villes*, Italus *in tutte le tue citta*, uti etiam Munſterus, aliíque; portâ per Synecdochen pro ipſa urbe ſumptâ, quemadmodum heic etiam in ipſo expreſſim Talmude [c]) *quas dominus deus tuus dat tibi ſecundum tribus tuas qui judicabunt populum judicio juſto* &c. Sedem Præcepti de Judiciis & Tribunalibus conſtituendis primarii heic faciunt Magiſtri. Ad illud Miſnæ [d] סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ *Synedriorum uſus tum in Terra Promiſſa tum extra eam*, Gemara

S 3 Hiero-

b *Jacob. Bonfrerius ad Exod.* 18. 25. *Abulenſis ad Paralip.* 23 4. *Stephan. Menochius de Republica Hebræorum lib.* 2. *cap.* 2. §. 16.

c *Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 26, 2. *Alibique.*

d *Tit.* Maccoth *cap.* 1. §. 7.

e Ibid. fol. 31. col. 2. §. 17. Hieroſolymitana [e], דכתיב והיו אלה לכם לחוקת משפט לדרתיכם בכל מושבותיכם ומה תלכוד לומר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך בערי ארץ ישראל אלא שבערי ישראל מושיבין דיינים בכל עיר ועיר ובחוצה לארץ מושיבין אותן בלכים פלכים *Nam ſcri-*
f Numer. 35. 29. *ptum eſt* [f], *& hæc ſint vobis præcepta judicialia pro generationibus veſtris, per cunctas habitationes veſtras* (quod inſeritur, ubi judicii ordo in Homicidii, vindicis Sanguinis, Aſyli cauſâ præſcribitur, & Tribunalium & Judiciorum conſtitutionem ex ipſis verbis expreſſim ſatis ſupponit; unde Onkelos ibi ויהון אלין לכון לגזירת דין לדריכון בכל מותבניכון *& ſint hæc vobis in Decretum Judicii, per generationes veſtras, in cunctis habitationibus veſtris*, uti & Samaritanus, & Jonathan ויהון אלין אחוויתא לכון לגזירת דינין *& ſint hæ indicationes vobis in Decretum judiciorum* &c. Græci itidem *εἰς δικαίωμα κρίματος*, aliíque non pauci ſunt conſoni; ubi vulgata, *Hæc ſempiterna erunt & legitima in cunctis habitationibus veſtris*, uti & Arabica cum ea Romæ edita; quibus concors Syrus apud quem legitur *& hæc ſint vobis* ܢܡܘܣܐ ܠܥܠܡ נמוסא עלם *legi ſem-*
g Deut. 16. 18. *piterna*) *& præterea docemur, Judices* [g] *& miniſtros tibi conſtituendos in omnibus portis tuis, quaſi in civitatibus* ſeu *Urbibus Iſraeliticis. Senſus autem eſt, ut conſtituant Judices in urbibus Iſraeliticis quibuſlibet, atque extra terram Iſraeliticam in qualibet Provincia, Pago* ſeu *Tractu*, quatenus ſcilicet fuerint quo-
h Fol. 7. 1. modocunque Juris Iſraelitici. Atque ad eundem Miſnæ locum Babylonii [h], מנא תני מילי דתנן רבנו והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם לכדע לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ אם כן מה תלמוד לומר בשעריך בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ובח״ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר
i Numer. 35. 29. *Hoc inde natum eſt, quòd Rabbini noſtri tradiderint, illud, & Hæc* [i] *ſint vobis in præceptum Judicii per generationes veſtras, docere nos, quantum ad Synedria, eorum uſum eſſe debere tam extra quàm intra Terram. Quod ſi ita accipiendum,*
k Deuter. 16. 18. *quid illud* [k] *in Portis tuis? In Portis tuis* (ſeu intra terram) *conſtitues Domos Judiciorum in omni Provincia, Tractu* ſeu *Pago* (In Gloſſa ibi פלך interpretatur per הפרכיא Ἐπαρχία) *& in qualibet urbe, extra verò Terram, conſtitues in Provincia* ſeu *Tractu quolibet, ubi neceſſe non eſt ut in qualibet urbe eos conſtituas.* Atque hinc R. Salomon, ad locum jam dictum Numerorum, *in omnibus habitationibus veſtris*, למד, inquit, שתהא סנהדרין נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל *ita diſcendum, Synedriorum uſum fuiſſe* ſeu *eſſe debuiſſe etiam extra Terram, toto illo tempore quo uſus eorum fuerit intra Terram.* Et Se-
l Col. 110. *pher Siphri* [l] שינהוג הדבר לדורות בכל משבותיכם בארץ ובחוצה לארץ *ut uſus fiat rei*
m Fol. 64. col. 1. *jam dictæ* (adeóque Tribunalium ad quæ ſpectat) *in omnibus habitationibus ve-*
n Fol. 268. *ſtris tam extra quàm intra Terram.* Totidémque verbis *Peſiktha Zotertha* [m].
o Edit. Mantuana fol. 274. 2. Cremonenſis fol. 1;1, 1. Tantundem ibi alii. Et in loco illo Deuteronomii Præceptum primarium de Tribunalibus miniſtríſque eis inſervientibus haberi, conſenſus eſt, uti in illo Numerorum, alibíque in Pentateucho obiter, continuationis ſeu durationis deſignationem. Concordant heic *Rabba Dabarim* [n] & *Zohar* [o], Moſes Kotzen-
p Præcept. Affirmat. 77. ſis [p] (unde habet Rabbinica ſua de Judicibus ad Deuteronomii locum Paulus Fagius)

Fagius) alii. Et Maimonides [q] item; מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ובכל ומדינה פלך ופלך שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך שופטים אלו הדיינים שהם קבועים בבית דין ובעלי דינין באים לפניהם שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם לומדין לפני הדיינין המסבבין בשוקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם על פי הדיינים וכל שיראו בו ערות דבר מביאין אותו לב״ד ודנין אותו כפי רשעו: אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד אבל בח״ל אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך שנ׳ תתן לך בכל שעריך אשר ה׳ אלהיך נותן לך לשבטיך *Præceptum legis eſt Affirmativum, ut conſtituant Judices & Miniſtros* ſeu *Præfectos, in qualibet Urbe & in qualibet Provincia* ſeu *Tractu, ex eo quod ſcriptum eſt* [r] *Judices & Miniſtros conſtitues tibi in omnibus portis tuis. Judices hi ſunt qui collocantur in Domo Judicii, ubi Litigantes coram eis ſe ſiſtunt. Miniſtri hi ſunt qui baculo utuntur & flagello, & ſtant coram Judicibus & circumſtipant in plateis & vicis, & præficiuntur ut locorum in quibus Judicum conſeſſus, portas & menſuras ordinent, & ad verberandum cunctos iniquè agentes* (ולהכות ולתקן *ad redigendum in Ordinem*) *juxta ſententiam Judicum. Et in quocunque viderint Turpitudinem rei* (in editionibus aliquot heic אות דבר, in aliis אות דבר, ſed in ea quæ cum *Ceſeph Miſna* habetur, uti etiam in Codicibus MSS. de quibus ſtatim, legitur ערות דבר juxta quod vertimus) *eum afferunt in Domum judicii, quæ judicet eum juxta delictum ſuum. Haud verò obligamur nos conſtituere Domos Judicii in qualibet Provincia* ſeu *Tractu & qualibet Urbe niſi in Terra Sancta ſolummodo. Cæterum extra Terram illam, non itidem obligamur conſtituere Domum Judicii in qualibet provincia, juxta quod dicitur, conſtitues tibi in omnibus portis quas Dominus Deus tuus dederit tibi juxta tribus tuas.* Sic in editis cunctis. Sed in MSS. apud me binis, altero mei ipſius, bibliothecæ Arundellianæ altero, utriſque quidem pervetuſtis, legitur, ואין אנו חייבין להעמיד בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד שנ׳ תתן לך בשעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך ולא בחוצה לארץ *Obligamur nos conſtituere Domos Judicii in quolibet Pago & in qualibet Urbe. Sed hoc ex obligatione præſtandum tantùm in Terra Iſraelitica, juxta id quod dicitur conſtitues in Portis tuis quas tibi dederit Dominus Deus tuus, haud verò extra Terram.* Adeóque ſi ſic, ut oportere videtur, legas, voluit Maimonides eos obligatos tantùm ad Synedria juridica conſtituenda in Terra Iſraelitica, nec omninò, ne quidem in Pagis ſeu extra urbes ullibíve in aliis quomodocunque ſive Juris ſive incolatûs Iſraelitici territoriis (quod ſanè Talmudicæ doctrinæ interim nimis adverſum vult lectio illa ante è typis allata) ſed extra Terram parilem haud undiquaque fuiſſe obligationem, utpote quæ Pagos tantùm, Provincias ſeu Eparchias illas, non Urbes ſingulas, reſpexit. Certè de lectione hac etiam monuit Joſephus Karo in *Ceſeph Miſna*, qui commentarius eſt ad Maimonidis *Jad Chazeka*, ubi ad locum citatum agens, & quod in Talmudicis corporibus ea de re occurrit afferens [ſ], inquit, ואם נסחא זאת היתה לרבינו כן צריך לגרוס בדבריו אבל בח״ל אין אנו חייבין

[q] *Tit. ſuo Sanhedrin cap. 1. & vide eum in Præcept. Affirm. 176 &c.*

[r] Deut. 16. 18.

[ſ] Ceſeph Miſna *ad Maimonidis tit.* Sanhedrin *cap. 1. § 1.*

חייבין להעמיד ב״ד אלא בכל פלך ופלך או נסחא אחרת נזדמנה לו בגמרא ופירוש פלך הפרכיה *Etiam ſi ejuſmodi fuerit* aut *ad hunc modum ſe habuerit exemplar* (Talmudis) *Magiſtri noſtri* (Maimonidis) *legendum eſt, ut ſuum, Sed extra Terram non obligamur conſtituere Domum Judicii niſi per Pagos* ſeu *Provincias* (non per urbes ut intra terram, juxta antè allata) *Neque habetur in Gemara lectio diſſona. Pelek verò heic* ſeu *Pagus exponitur per Eparchiam.* Sic ille. Et palàm quidem, ſi verba reliqua ſunt in Maimonide heic retinenda, ſatis videtur, prætermiſſam in editis conjunctionem אלא *niſi* poſt ב״ד reſtituendam, quæ ſic inſerta Maimonidis & Talmudis, uti & Talmudicorum reliquorum ſenſum omninò conciliat. Summa eſt, ex antè allatis de Synedrii Magni ſeu Septuagintauniuſviralis Inſtitutione atque iſtis in ſacro ſermone de Judicibus & Miniſtris conſtituendis *in Portis tuis*, obligatos Iſraelitas eſſe ad obedientiam Civilem & Forenſem, adeóque ad Tribunalia & Fora ſibi collocanda. Tam Initium autem ſui, quàm Præceptum ſortiebatur in Deſerto, ut oſtenſum eſt, Synedrium Magnum; Sed Præceptum tantùm in Deſerto, ac Initium in Terra ſancta, Minora illa.

II. Ex Præcepto illo Deuteronomii, veluti primario, ſic naſci volunt Magiſtri סנהדריות הקטנות *Synedria illa Minora*, Originariorum Proſelytorúmque juſtitiæ regimini Ordinaria, quæ reverà Duplicia fuere; Vigintitriumviralia ſeu בתי דינים של עשרים ושלשה, & Triumviralia ſeu בתי דינין של שלשה quæ tametſi, haud paritèr ac vigintitriumviralia *Sanhedrioth* aut Synedria dici ſoleant, nihilominus pariter omninò Synedria fuêre. Horum quidem Minorum Numerus nullibi exprimitur in Scriptura, ut ille Synedrii Magni. Sed verò in *Miſna* Talmudica ubi juxta ſuperiùs allata, & Numerus Synedrii Magni & ejuſdem ratio ex ipſis Domini Verbis expreſſim exhibetur, ſequitur [t], קטנה של עשרים ושלשה Et Synedrium *Minus* (quod celebrius eſt) *conſtat ex viginti tribus.* Et dein primò, quantum ad Viginti in Vigintitriumviralibus, ratio affertur, hujuſmodi ſatis mira, ſed interim quæ ut indubitatum fuiſſe atque receptiſſimum numerum jam dictum indicat. מנין, inquit *Miſna*, לקטנה שהיתה של עשרים ושלשה שנאמר ושפטו העדה שדה שופטת ועדה מצלת הרי כאן עשרים ומנין לעדה שהיא עשרה שנה עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב *Undenam verò cauſa* aut *ratio, undenam evenit,* ut *Minus Synedrium eſſet ex Viginti tribus? Scriptum eſt* [y], *& Judicabunt Synagoga, cœtus,* ſeu *congregatio* (in cauſa ſcilicet homicidæ ex caſu, privilegio urbis refugii ſe tuentis) *& liberabunt congregatio* homicidam &c. *Congregatio Iudicii & Congregatio Liberationis* (congregationes hæ binæ; velut altera condemnantium, abſolventium altera) *faciunt heic Viginti. Atque unde Eda,* ſeu *congregationem ibi denotare Decem colligitur? Scriptum eſt* [z] *alibi; Uſque quò Congregatio iſta mala murmurat adverſum me? ubi excipiuntur Joſuah & Caleb:* Id eſt, *Congregatio* ſeu *Eda* ibi ſumitur pro Decem reliquis exploratorum Terræ cum Joſua & Calebo miſſorum [u], qui adeò Terram infamârant & populum etiam in animum in Ægyptum redeundi

t Tit Sanhedrin cap. 1. §.6.

y Numer. 35. 24. & 25.

z Numer. 14. 27.

u Ibid. cap. 13.

redeundi deterruerant. Exceptis ita Binis illis, reſtat *Eda* ſeu *Congregatio* ibi Decem. Gemara Hieroſolymitana illic[z], רבי בא רבי יסא בשם רבי יוחנן נאמר כאן עדה ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה האמורה להלן עשרה אף כאן עשרה *Rabbi Ba & Rabbi Iſa* (id eſt Rabbi Abba & Rabbi Aſi, Hieroſolymitani[a]) *nomine Rabbi Jochanan; heic dicitur Congregatio & illic dicitur, uſque quo Congregatio iſta mala &c. Ut illic Decem ſunt Congregatio, ita & heic Decem.* Et עדה *Eda Congregationem* illic alibique pro Judicum conſeſſu ſumi eſt perquam ſolenne, quod in ſequentibus obiter clarius fiet. Jam dictis hiſce de Vicenario numero præmiſſis, pergit *Miſna*, ut ratio eliciatur quamobrem inſuper accederent Tres ut Vigintitriumviri in Synedrio hujuſmodi perpetuò haberentur. ומנין, inquit, להביא עוד שלשה ממשמע שנ' לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שאהיה עמהם לטובה ואם כן למה נאמר אחרי רבים להטות לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך לטובה על פי עד אחד ולרעה על פי שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן אחד הרי כאן כג *Undenam fit ut Tres inſuper adjiciantur? Eliciendum eſt ex illo*[b], *Ne ſequaris plures ad Malum. Subaudio ego, eſſe mihi hos ſequendos ad Bonum* (Miſna Hieroſolymitana ibi, שומע אני שאמר הוה עמהן לטובה *ſubaudio ego, velut dictum, ſequendos eſſe eos ad Bonum*, & illud de Bono ibi adjicitur etiam in Targum Hieroſolymitano, Jonathane, *Mechilta*[c], alibi paſſim) *Si vero ita eſt, quare amplius accedit ibi, Poſt plures inclinando*, ſeu *propendendo?* (in illo ſcilicet ibidem להטות אחרי רבים להטות *poſt plures inclinando* aut *propendendo, ut inclinationem illam augeas* in judicio, & inde ſententia feratur) *Non ſimilis eſſe debet inclinatio tua in Bonum inclinationi tuæ in Malum. Inclinatio tua in Bonum licita ex ore* ſeu *ſententia Unius* (Hieroſolymitana Miſna ibi, על פי עד אחד *ex ore Unius teſtis*) *& in Malum, ex ore duorum* (vicenario jam dicto numero ſic addendorum) *Haudquaquam verò debet eſſe domus Judicii* ſeu *Synedrium* (aliquod ex compluribus conſtans) *æquâ lance libratum* (ita ſcilicet ut collegarum numerus par maneat) *Addunt igitur illis inſuper Unum, ecce heic* (כאן *heic* abeſt in Hieroſolymitana) *Viginti tres.* Ita quidem ſatis obſcurè & intricatiùs, dum numerus inde elicitur. *Bonum* autem illic, pro Abſolutoria ſententia in judicio adeóque Malum pro Condemnatoria ſeu Malo Pœnæ Magiſtris ſumitur, & locum illum *de non inclinando* ad ſententiarum, maximè capitalium, Vigintitriumviralibus in Synedriis ferendarum rationem, attinere[d]. Alterum verò illum Exodi, in cujus origine, nulla Judicum, Judiciorum, nedum Synedriorum, mentio, ad Judiciorum in Synedriis primariò ſpectare rationem agnoſcunt expreſſiùs verſiones paraphraſéſque veteres, ut Hieroſolymitana, Chaldæa, Græca, Vulgata, tametſi invicem ſatis diſcordes. Onkelos ibi, ולא תתמנע כלאלפא מה דבעינך על דינא בתר סגיא שלם דינא *neque intermittas docere quod tibi videtur in Judicio. Secundum Plures perfice judicium*, ſeu, ut Fagius, *ſequere multitudinem* (partem ſuffragiis ſuperantem) *in Judicio.* Et Saadias Gaon, بل مل الي ورا الأكثر *ſed inclina poſt Plures.* Græci, οὐ προστεθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι μετὰ τῶν πλειόνων (quæ tria verba in Complutenſi abſunt)

z *Fol.* 19. *col.* 3.

a Juchaſin *fol.* 85, 1. & 96, 1.

b *Exod.* 23. 2.

c *Fol.* 35. *col.* 2.

d *Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. 1. Mechilta *fol.* 35. *col.* 2. &c.

ὥστε ἐκκλῖναι κρίσιν· *non apponeris cum multitudine, inclinare cum pluribus ut declines judicium*, uti & legebat (ſi vocem ἐκκλῖναι demas) Auguſtinus[e]. Vulgata, *Nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ ut à vero devies*, cujus quidem ſenſum ſatis amplexantur interpretes nuperi. Jonathan autem, ולא יתמנע חד מנכון למלפא זכו על חבריה בדינא למימר הא בתר סגיאי דינא סטי *Neque prohibetur unus (aliquis) è vobis docere juſtam eſſe cauſam pro proximo ſuo in judicio dicendo, ecce poſt plures Judicium deflectitur*, ſeu, *mea ſententia plures ſunt*, ubi Hieroſolymitanus ולא תימרון בליבכון בתר סגיא דינא סטי *neque corde veſtro loquemini, juxta plures judicium deflectitur.* Atque ex textus illius verbis, de Plurali numero, velut de Judicibus, maximè, ſi non ſolùm, Capitalibus, intelligendis docent Magiſtri[f], niſi Condemnatoriæ ſententiæ binis minimùm ſuperent Abſolutorias, reum abſolvendum eſſe; unde adnotatur, ad præceptum illud, in Pentateucho Garaiano, velut compendium ejus aliis veſtitum vocibus, שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות בשביל אחד *non inclinare poſt Plures aut Plurium ſententias ſequi in Judicibus Capitalibus, eo quod unicâ tantùm ſuperent* condemnatoriæ. Jam verò, ex Plurium heic ſic iteratorum in judiciis, ut Abſolventium & Damnantium, mentione ejuſmodi Numerum Judicum conſtitutorum aut judicantium ejuſmodi eſſe debuiſſe exiſtimârunt, ut, ſi diſſenſio foret, pars altera unico minimùm prævaleret. Inde rectè gloſſa Talmudica, ad illud אין בית דין שקול *Synedrium non debet eſſe ut paritèr libratum*, ואין, inquit, עשין בית דין שקול דצריך לקים בו אחרי רבים להטות ואם יתחלקו לחצאין אין כאן רבים *Non faciunt*, ſeu *non conſtituendum eſt Synedrium ex numeris paribus, quoniam in eo debet illud ritè obſervari, Poſt Plures inclinando. Sed verò, ſi partes dimidiæ ac æquales* (ut in Numeris paribus fit) *invicem diſſentirent, non haberetur in diſſenſione illa pars Plurium.* Et de loco illo in Numeris & Miſna, unde adeò eruendum voluerunt numerum jam dictum, Maimonides[g], עדה שופטת ועדה מצלת רוצח לומר עדה תאמר וכאו והיא המצלת אותו ועדה תאמר הייב והיא השופטת ולא יתחייב עד שיהו המחייבים יותר על המזכין שנים ולפיכך צריך להוסף עוד שנים כדי שיהיו עדה שופטת ועדה מצלת ושנים שופטים כלומר מחייבין אין בית דין שקול מוסיפין עוד אחד הרי שלשה מוסף על השתי עדות *Congregatio* ſeu *cœtus Iudicii & Congregatio Liberationis*; id eſt, *detur cœtum alterum abſolvere ſeu liberare Reum, & alterum condemnare eum ſeu judicare. Iam vero condemnandus non erat* (in Judicio capitali) *antequam condemnantes binis plures eſſent Abſolventibus. Adeóque neceſſe erat adjicere inſuper Binos, ut ita fieret cœtus Iudicii, & cœtus Liberationis, & Bini præterea quaſi condemnantes. Cum verò Synedrium non deberet eſſe numeri paris, adjiciebant inſuper Unum; Ita Tres adjecti, præter binos Teſtes.* Sic ille. Adeóque, ut ſententia capitalis in neminem ferenda erat ex lege[h] ipſa niſi teſtes, qui de Facto pronuntiarent, unico plures eſſent, ita nec ferenda erat à Judicibus, qui pronuntiabant de Jure, niſi etiam pars Condemnatoria pluſquàm unico Abſolutoriam ſuperaret. Quod autem ad Numeri Vigintitrium deductionem heic ſpectat; perquam ſolenne eſt Magiſtris, juris

e *Ad Exodum quæſt.* 88.

f Miſna *tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *ad finem, & Gemara ibi; ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 3, 17, 1. Mechilta *fol.* 35. *col.* 2. *Moſes Mikotzi Precept. Negativ.* 195. *& Affirmat.* 98. Chiskuni *fol.* 109, 1 *&c.*

g *Ad* Miſnam *tit.* Sanhedrin *cap.* 1. §. 6.

h *Numer.* 35. 30. *Deut.* 17. 6.

juris aliàs exploratiſſimi atque è Majorum inſtitutis receptiſſimi rationes ex verbis ſacris, ita ſuum in ſenſum utcunque diſtortis, enixiùs eruere conari. Apertior autem ſenſus eſt ille, receptius nihil eis fuiſſe quàm Synedria cuncta Ordinaria jam dicta ex impari numero conſtare debuiſſe, ne ſcilicet partes in ferendis ſententiis dimidiatæ eſſent & ſic fierent æquales. Unde ſexcenties occurrit illud, ubi de numero binario alióve pari Judicum mentio fit, אין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד *Synedrium non debet eſſe æqua lance libratum, ideóque adjiciendus Unus*, ut numerus fiat impar; quemadmodum etiam in Septuagintauniusvirali illo ſeu Magno. Eadem ad Triumviralia Synedria ſpectant, de quibus plura mox. Atque ad illud Exodi[i], de Duplo à Fure qui depoſitum ſurripuerat reddendo, *& ſi fur non fuerit inventus* ונקרב בעל הבית אל האלהים *applicabitur* ſeu *afferetur dominus domus ad Judices* (ita, ut alibi ſæpius, *Elohim* ibi vertendum; ita Chaldæi heic לקדם דיינא *coram Judicibus*, & Syrus ܠܘܬ ܕܝܢܐ *ad Iudicem*, Arabes Erpenianus & Jaianus الي الحاكم uti & Arabs Romæ cum Vulgata editus الي القاضي idem denotans; Judæi Hiſpanienſes *a los Juezes*; ita alii plerique; ſed Græci ibi *ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ Coram Deo*, Vulgata *ad Deos*, unde & Duacenſes **to the Goddes**, Judices in margine intelligi rectè monentes) & dein, *ad* אלהים *Judices perveniat cauſa utriuſque, & quem damnaverint* אלהים *Judices is reddat duplum proximo ſuo*. (ubi pariter אלהים diverſimodè redditur, ut antè) Numerus Ternarius Judicum, ſeu Impar, ex triplici ibi mentione Judicum, quaſi, אלהים ibi ſingulariter pro Judice ſumendum, more Rabbinico elicitur[k], nonnullis interim ita ſumentibus, ut אלהים in commate 9 bis memoratum, ut plurale, denotet loco priore ſaltem Binos, uti & poſteriori totidem, adeóque Quatuor inde verbo tenus indicentur, cui ſententiæ ſtatim ſubjunctum, אין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה *Synedrium haud æquâ debet eſſe lance libratum, ideóque hiſce adjiciendus inſuper Unus, & fiunt ſic Quinque.* Atque ad illud, de cadavere occiſi in campis reperto, *Egredientur*[l] *Seniores tui & Iudices tui & metientur uſque ad Civitates &c.* תנו רבנן ויצאו זקניך ושופטיך זקניך שנים שופטיך שנים אין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה דברי ר׳ יהודה רבי שמעון אומר זקניך שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה *Tradunt Rabbini noſtri illud, Presbyteri tui & Iudices tui, denotare verbo tenus duos minimùm Presbyteros tuos, & totidem Iudices tuos. Haud vero debet Synedrium* ſeu *Domus Iudicii eſſe numeri paris. Ideo adjiciendus unus. Et ſic fiunt heic Quinque: ſic pronuntiavit Rabbi Iehuda* (& Quinque ibi aliàs facit Jonathan, ויפקון מבי דינא רבא תרי מן חכימיך ותלת מן דיינך *& exibunt ex Synedrio Magno; Duo Sapientum tuorum, & Tres Iudicum tuorum*) *Rabbi Simeon autem, Presbyteros tuos denotare vult verbo tenus Binos. Sed domus Iudicii non debet eſſe numeri paris; Ergo adjiciendus Unus. Ita fiunt heic Tres.* Etiam, in commento illo dicam an ſomnio, de numero tam Synedrii Magni quàm vigintitrium-

[i] *Cap.* 22. 8. *&* 9.

[k] *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 3, 2.

[l] *Deut.* 21. 2. in *Gemara Babylonia ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 14, 1. *& ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 44. 2.

viralium quaſi duplicando, quod habuit Rabbi Abihu [n], id ita fieri voluit ille ut non admitteretur præciſa duplicatio; unde ſcilicet ex Synedrio magno conflarentur 142 & ex Vigintitriumvirali 46. Ita enim Par redderetur collegarum Numerus. Sed מיתה, inquit, תהא סנהדרי גדולה צריכה מאה וארבעים ואחד כדי שיגמר הדין בשבעים ואחד ותתוסף סנהדרי קטנה צריכה מ״ה כדי שיגמר הדין בשלשה ועשרים *Poſtquam ortum eſt Synedrium Magnum, oportuit quidem ut adhiberentur* 141 (demptâ ſic duplicationis unitate, ut impar etiam in quaſi duplicatione illa retineretur numerus) *in executionem Iudicii per* 71, *& poſtquam ortum eſt Synedrium Minus, opus erat ut adhiberentur* 45 (ut numerus etiam ibi Impar retineretur, nec præciſa admitteretur Duplicatio) *in executionem Iudicii per viginti tres.* Bene autem ex Talmudicis doctiſſimus Buxtorfius filius [o], *Hinc & Minimum conſiſtorium conſtat ex Tribus, Medium ex Viginti Tribus, Maximum ex Septuaginta & Uno. Id neceſſitas poſtulabat. Nam ſi Duorum unus diceret Iuſtus eſt, alter diceret, reus eſt, requirebatur Tertius qui Unius ſententiam augeret & lancem deprimeret.* Atque hiſce conſona ſunt innumera apud Talmudicos. Advertendum autem, numeros Judicum alios præter 71, 23 & 3, ut Quinque aut Septem, id genus reliquos, apud Magiſtros, velut ad judicia ſpectantes, ſubinde, ut antè, memoratos, denotare tantum, etiam numerum legitimum eorum qui ex Synedrio ſive Magno ſive Vigintitriumvirali aliquo conſidentes, ſelecti aut emiſſi ad judiciarium quidquam, Tribunalis integri nomine præſtandum imparem eſſe, rationem ob jam dictam, debere; non omninò Forum aliquod ordinariè, ut dictum eſt, conſtitutum ex ejuſmodi numero conſtitiſſe.

[n] Gemara Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 3, 2.

[o] Lexic. Chald. Talm. col. 2513.

III. Synedria Vigintitriumviralia illa per Urbes, ex Præceptis antè memoratis, conſtituebantur. Triumviralium, Alia ex autoritate publica, in locis pagorum idoneis, habebantur; etiam in Urbibus quibus Vigintriumviralia neutiquam (juxta inferiùs dicenda) conſtituenda erant. Pro re natâ eligebantur eorum Alia, partim Compromiſſo ſeu *communi* litigantium *pactione ad ſimilitudinem arbitrorum*, ut loquuntur Arcadius & Honorius Auguſti [p], de recentiori Judæorum, ex more majorum, in Juriſdictione contentioſâ, uſu continuato; partim ex unici alicujus arbitrio, ubi actus aliquot Juriſdictionis tantùm voluntariæ exercendi. Quod ad litis causâ electos ſpectat; Miſna [q] de eis, זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד דברי ר׳ מאיר וחכמים אומרים שני דיינין בוררין להן עוד אחד *Litigantium pars altera ſibi eligit unum, & unum altera, & utrique illi eligunt ſibi Unum ſeu Tertium: Ita Rabbi Meir. Et ſapientes dicunt, Bini judices* (ſic electi) *eligunt ſibi unum ſeu tertium.* Atque hoc à nonnullis [r] ita intellectum ut pars altera eligeret ſibi collegium Triumvirale unum, altera etiam ſibi unum, velut alterius collegium reſpuens, & demum utræque ſimul tertium, unde Triumvirale collegium unicum in quo acquieſcerent utræque, conflaretur. Sed de Tribus, ut in Miſna legitur, electis opinio eſt receptior. Triumviralium

[p] L. 8. C. tit. de Judæis. & vide Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 5, 1 de Arbitris.

[q] Tit. Sanhedrin cap. 3. §. 1.

[r] Vide Gemaram & gloſſam Talm. Babylon. eod. tit. fol. 23, 1.

lium ex arbitrio unici, ubi actus aliquot tantùm voluntariæ juriſdictionis exercendi, electionis exempla ſunt, in Renuntiatione, Excommunicationis Abſolutione, Presbyterorum creatione, de quibus nos ſuis in locis [s]. Sed verò de Triumviralibus juriſdictionis contentioſæ univerſis monitum habet, ex diſciplina Talmudica, Maimonides [t] ſingulare; ea quidem legitima fuiſſe fora, etiamſi Tres tantùm intereſſent, ſed laudatiorem fuiſſe rem & honeſtiorem ſi plures velut cauſæ ventilandæ & judicii futuri teſtes & inſpectores adhiberentur, quorum item per ſuffragia ſententia alterutra, pro re nata, præponderaretur. Ideóque etiam ſic adſcitos complures debere fuiſſe, atque tot ut impar inter eos etiam uſque ad undecim litem (ſi diſſenſus oriretur) deciderent. Ita, ſi verba hæc ejus intelligo, quæ codicibus MSS. etiam conſona, אף על פי שב״ד של שלשה בית דין שלם הוא כל זמן שיתן רבים הרי זה משובח ומוטב שיהיה הדין בא׳ יותר מעשרה (MS. Arundellianus ibi באחד עשר) וצריכין שיהיו הישבין כולם שם בבית דין תלמידי חכמים וראוין *Etiamſi forum Triumvirale* (ex ejuſmodi numero conſtans) *perfectum fuerit* ſeu *legitimum, quoties nihilominus plures fuerint, laudabilius erat. Et ſanè conveniens habebatur, ut decideretur Ius per Vndecim ſupra Decem* (adeo ut minimum intereſſent 18 præter Triumviros, qui ſic 21 complerent) *Et oportebat ut cuncti illic conſidentes in foro eſſent Diſcipuli Sapientum* ſeu *Sapientiæ ac Presbyteratûs candidati, & judiciis idonei.* Fortè tamen capi poteſt, בא׳ יותר מעשרה pro *per undecim* id eſt *numerum ſupra decem* (qui par aliis in actibus ſolennis erat) *imparem.* Nam affertur illud ex ſenſu ejus quod de Rab Hona in Gemara Babylonia [u] legitur, רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מכניף ומייתי עשרה רבנן מבי ונו׳ *Rab Hona quando adductum eſt ad eum judicium* (Triumvirale) *congregavit & venire fecit Decem Rabbinos ex ædibus &c.* Ubi quidem, cum Rab Hona, undecim, ſeu numerum Triumvirorum legitimum ſic augentes. Sed ex jure hoc ordinario neutiquam obtinuit. Laudi habebatur, ſi Triumviri ejuſmodi ſibi adſciſcerent Conſeſſores veluti & Teſtes Judicii & Adjutores. Quod ad Vigintitriumviralium per Urbes diſpoſitionem & Synedrii Magni Hieroſolymis (florente republicâ illâ) ſedem attinet, Maimonides [x]; כמה בתי דינין קבועין יהיו בישראל וכמה יהיה מנינן *Quot Synedria conſtituta ſunt* ſeu *fixa in Iſrael, & quales eorum numeri?* Primò igitur de Synedrio Magno ibi, וקובעים בתחלה בית דין הגדול במקדש והוא נקרא סנהדרין גדולה ומניינן אחד ושבעים שנ׳ אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן שנ׳ והתיצבו שם עמך הרי ע״א *Collocabant primò Domum Iudicii Magnam in Templo. Ea autem vocabatur Synedrium Magnum, cujus Numerus erat 71, ſecundum illud quod dictum eſt, Congrega mihi Septuaginta Viros è Presbyteris Iſrael* [y]. *Et Moſes eis Primarius erat; ſecundum illud, ut ſtent ibi tecum. Ecce ſic fiunt 71.* Paulò poſt de Vigintitriumviralibus binis Hieroſolymitanis; ועוד מעמידין שני בתי דינין של כג כג אחד על פתח העזרה ואחד על פתח הר הבית (*conſtitui ſolebant* Hieroſolymis) *Synedria inſuper Bina; Alterum ad introitum Atrii, alterum ad introitum Montis Templi.* Conſonum hoc eſt Miſnæ [z], ubi legitur de Templo, שלשה בתי דינין היו שם אחד יושב על פתח הר

[s] In Uxore Ebraica lib. 1. cap. 15. De Synedriis lib. 1. cap. 7. Ad Eutychii Origines pag. 10. & inferiùs huic cap. 7. §. 1.

[t] Halach. Sanhedrin cap. 2. §. 13.

[u] Tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 7, 2.

[x] Halach. Sanhedrin cap. 1. §. 3.

[y] Numer. 11. 16.

[z] Tit. Sanhedrin cap. 10. Babylon. fol. 86. 2. & videſis Hieroſolymitan. ad tit. eundem fol. 19. col. 3.

הר הבית ואחד ישב על פתח העזרה ואחד ישב בלשכת הגזית *Synedria Tria ibi fuere; Unum collocatum ad introitum Montis Templi, Unum ad introitum Atrii, & Unum in Liskat hagazith, Conclavi Saxeo*, ſeu cæſi lapidis, loco ibi Synedrii Magni conſeſſui proprio ſignantiùs ſic dici ſolito. Et Gemara Babylonia[a] בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית ושני בתי דינין של עשרים ושלשה אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה *Synedrium Septuagintaunius virale conſidebat in Conclavi ſaxeo, & Binorum illic Synedriorum Vigintitriumviralium, alterum ſedebat ad introitum Montis Templi, & alterum ad introitum Atrii.* De Conclavi illo Saxeo, ut ſede Synedrio Magno in Templo ſolenni ac proprio, paſſim Talmudici. Etiam explicatis, in *Maſſeceth Middoth*[b] aliis Templi Conclavibus, adjicitur, לשכת הגזית שם היתה סנהדרין גדולה של ישראל *In Conclavi lapideo conſidebat Synedrium Magnum Iſraelis.* Et de Conclavis illius ſeu Seſſionis loco, plurimis doctiſſimè à Conſtantino *L'Empereur* è Talmudicis præmiſſis ventilatiſque, *Sic*, inquit ille[c], *habendum eſt, hoc Conclave* גזית *ſive cæſi lapidis, ubi Senatores ſupremæ Curiæ, ut plurimùm conſidebant, in latere Atrii Sacerdotum Meridionali fuiſſe; id eſt ſi Atrium latiori ſuâ ſignificatione accipias pro Iſraelis & Sacerdotum Atrio, ad Meridionale quidem Atrii latus, ſed magis Occidentem verſùs eſſe extructum.* In ſorte ſcilicet Tribus Judæ, & partim in Sacro, partim in Profano, qua de re & de binis Synedrii ejuſdem oſtiis vide apud eum plura. Et de binorum illic Minorum ſimul & Synedrii Magni locis illis, Obadias Bartenorius[d], אחד יושב על פתח הר הבית הוא שער מזרחי שלפנים מן החיל לפני עזרת נשים ואחד יושב למעלה הימנו כשעברו עזרת נשים ובאים לפתח עזרת ישראל ואחד לשכת הגזית שהיתה בנויה בתוך העזרה חציה בקדש וחציה בחול *Alterum* (Minorum) *ſedebat ad introitum Templi, quæ eſt porta Orientalis interior, ab Antemurali, ante Atrium Fæminarum. Alterum ſedebat ſuperius ad dextram ubi tranſeundo per Atrium Fæminarum itur ad introitum Atrii Iſrael. Et demum Alterum* (id eſt Synedrium Magnum) *in conclavi ſaxeo cujus pars dimidia eſt in Sacro & dimidia in Profano.*

IV. Pergit autem Gemara jam memorata, ad Vigintitriumviralium aliorum ſedes, ושאר, inquit, בתי דינין של עשרים ושלשה יושבין בכל עיירות ישראל *Et reliqua Synedria Triumviralium ſederunt in cunctis urbibus Iſraelis.* Quod intelligendum, non quaſi quælibet omninò urbs, qualiſcunque eſſet, ſuum haberet ſibi Synedrium Vigintitriumvirale, ſed in cunctis urbibus ejuſmodi Synedriis, juxta doctrinam Talmudicam, idoneis; id eſt quibus incolæ minimùm (patres familiâs, puto) Centum Viginti, adjectis etiam aliquot aliis, quæ infra dicentur, temperamentis. Etenim Miſna Babylonia[e], וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים ר' נחמיה אומר מאתים ושלשים כנגד שרי עשרות ſeu, ut Hieroſolymitana, *Et quotnam ſunt qui faciunt urbem Synedrio dignam? Centum viginti. At Rabbi Nehemias dixit, Ducenti triginta; ut principes imitarentur Decuriarum*, quales erant in tribunalibus Jethroneis[f] minimi. Ita enim Decuriæ

a Ibidem fol. 88, 2.

b Cap. 5. ſect. 3.

c Ibid. pag. 185.

d Ad Miſn. pit. Sanhedrin cap. ult. §. 2.

e Tit. Sanhedrin cap. 1. §. ult.

f Exod. 18.

riæ viginti tres. Atqui ibi Gemara Babylonia [g], ad illud R. Nehemiæ, תניא רבי אומר מאתים שבעים ושבעה ותניא רבי אומר מאתים שבעים ושמונה לא קשיא הא ר׳ יהודה הא רבנן *Juxta diſciplinam Rabbi*, 277; *Etiam ex diſciplina Rabbi*, 278. *Difficultas* (in numeri diſcrimine hoc) *non eſt*. *Et ſententiæ huic* (ubi commodiùs res haberi poſſet) *tam acceſſerunt Rabbini noſtri*, *quàm Rabbi Jehuda*. Ad Miſnam autem jam dictam Gloſſa, מאתים ושלשים דהינו כ״ג עשיריות שיהא כל בית דין שר על עשרה דבציר מעשרה לא אשכחן שררה *Ducenti & triginta*, *qui faciunt* 23 *Decurias*, *quoniam qualibet Domus Judicii* (veterum illarum Jethronearum, quas ita reſpexit heic R. Nehemias) *principatum habuit*, *minimùm ſuper Decem*. *Neque invenimus ibi principatum Decuriali minorem*. Ad Gemaram verò jam allatam, eadem gloſſa; מאתים ושבעים ושבעה מאתים ושלשים כרבי נחמיה ועוד מ״ז שאם יתחלקו בית דין י״א מזכין וי״א מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו מאילו מ״ז עד שבעים כדאמרינן בהז בודקין שמוסיפין שנים על כ״ג אם זכו שניהם הרי י״ג מזכין וי״א מחייבין זכאי ואם יחייבוהו חייב דאיכא הטייה לרעה על פי שנים ואם יחלקו צריך עוד להוסיף שנים וכן לעולם עד שיהיו שבעים לרבי יהודה ושבעים ואחד לרבנן *Ducenti Septuaginta ſeptem*; *At Numerus heic eſt* 230 *Rabbi Nehemiæ*. *Sed accedunt inſuper* 47, *quoniam ſi ſententiis diſcrepet Synedrium*, *undecim abſolventibus* (de judiciis capitalibus loquitur) *& totidem condemnantibus*, *& unico*, *Non liquere ſibi pronuntiante*, *adjiciendi alii ex illis* 47 *uſque dum compleatur numerus Septuaginta*, *quemadmodum docemur in cap. Examinare ſolebant*, (id eſt, quinto Miſnæ, tit. Sanhedrin [h] ubi quidem habetur מוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד *adjiciunt binos binos*, dyades ſingulas, *uſque ad* 71) *adjiciendos Binos Vigintitriumviris*. *Et ſi abſolvant illi ſic adjecti*, *tunc Abſolventium numerus ſit* 13 *& condemnantium manet* 11, *unde abſolvendus eſt reus*. *Si illi condemnent reum*, *planè damnandus is eſt*. *Hoc enim eſt inclinatio ad malum Pœna* (juxta ſuperiùs [i] dicta) *ex ſententia duorum* præponderantium. *Si verò hi ſic compoſiti diſſentiunt* (id eſt, non condemnant; in codicibus aliquot legitur אם יסלקו *ſi ſe ſubducant*) *oportet inſuper Binos adjicere*, *atque eodem modo perpetuo*, *uſque ad numerum* 70 (id eſt totum quadraginta ſeptem numerum qui cum 23 facit Septuaginta) *juxta Rabbi Jehuda*, ſeu *uſque ad* 71 *ſecundum Rabbinos noſtros*. Rabbi Jehuda numerum Synedrii Magni Septuaginta vocitabat, omiſſo Principe; alii, ut Rabbini heic, 71 cum Principe; adeóque res in idem ſatis recidit. Et juxta hæc, Synedrium quodlibet Minus, modo jam dicto diſſentiens, ubi fieri poſſet, in numerum Septuagenarium & unum ampliandum erat; quaſi etiam Minora hæc, pro hominum placitis, numeris ſuis definita, quoad fieri poſſet, etiam Magni numerum Divinitùs præſcriptum, quoties diſſenſus ejuſmodi contingeret, imitari tandem & eodem claudi deberet. Modus autem plures ſic adſciſcendi, & unde adſciſcerentur, clarius liquebit infrà ubi de [k] Ordinibus Diſcipulorum in foro ſedentium agitur. Ratio certè hinc ſententiarum ferendarum perquam mira, de qua etiam, plura locis ſuis inferiùs. Sed verò utcunque augendi fuerint heic numeri diſſentientium, receptus incolarum, qua-

[g] *Fol.* 18, 1.

[h] *Talm. Babylon. eod. tit. fol.* 40, 1.

[i] §. 1.

[k] *Cap.* 6. §. 2.

les diximus numerus ad Urbem Vigintitriumvirali Synedrio dignam reddendam, fuit ille 120. Et expreſſim Magiſtri ibi [l] אין הלכה כר' נחמיה *Sententia* R. *Nehemiæ heic neutiquam recepta eſt*, nedum R. Jehudæ qui plures vellet. Maimonides [m] itidem, ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה קכ״ או יותר סנהדרין קטנה ויושבת בשער העיר שנ' והציגו בשער משפט וכמה יהיה מנינם כ״ג *Et in Urbe qualibet Iſraelitica in qua haberentur Centum viginti aut Plures, conſtituebant Synedrium minus, cujus ſedes in Porta urbis, juxta id quod ſcriptum eſt* [n], *conſtituit* [o] *in Porta Judicium. Numerus autem Synedrorum erat* 23. Tantundem Moſes Kotzenſis, alii paſſim. Et de Triumviralibus in Urbibus quibus deeſſet ejuſmodi numerus, idem illic Kotzenſis, uti & antè Maimonides aliíque,

l *Maimonides & Bartenorius ad Miſn. tit. Sanhedrin cap.* 5. §. ult.
m *Tit. Sanhedrin cap.* 1. §. 3.
n *Amos.* 5. 15.
o *Precept. Aſſirm.* 97. *fol.* 186 &c.

עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידים להם ג' דיינים שאין בית דין פחות משלשה כדי שיהא בה רוב ומיעוט אם היתה ביניהם מחלוקת *In Urbe cui deeſt incolarum* 120 *numerus; conſtituebant Tres Judices; quoniam Domus Judicii nulla* (Synedrium nullum, ordinarium) *è paucioribus conſtitit quàm Tribus, ut ſcilicet haberet plus minuſque* (impare conſtaret numero) *quoties inter collegas diſſenſus eveniret.* Quod etiam doctrinæ Talmudicæ paſſim conſonum. Atque ita per Urbes, præter Hieroſolyma, alias, pagóſque ac oppida, Synedria Minora collocabant, ex præcepto illo in Deuteronomio [p], de Judicibus & Miniſtris conſtituendis quod factum, ut rectè ait R. Menachem Recanati, ne aliàs quilibet, litis causâ, Synedrium Magnum Hieroſolymis conſidens adire cogeretur. In codice nimirùm ſuo (vixit ille ſub annum Chriſti 1290) quem טעמי מצות *Rationes Præceptorum* inſcripſit, inter ea recenſens illud de Judicibus, מצות, inquit [q], למנות שופטים ושוטרים בכל קהל וקהל כדי שלא יצטרכו לעלות לבית דין הגדול *Præceptum habetur, de conſtituendis Judicibus & Miniſtris in qualibet congregatione ſeu populi ſynagoga* (oppido, urbe, pago) *ne incolæ* (aliàs Terræ Sanctæ univerſi) *cogerentur aſcendere ad Synedrium Magnum.* Et de Synedriis hiſce juxta jam dicta, nonnulla deflorarunt Munſterus & Fagius [r] ex Kotzenſi. Atque hic quidem Ebraicarum Kotzenſis dedit verſionem, quam verbatim integram tranſcriptam, velut ex Ebræis, habet Laurentius Bochellus inter interpretamenta ſua quæ adjecit legibus Politicis ex Sacræ Scripturæ libris collectis à Franciſco Raguello [ſ], Ut verò Urbs cui deerant incolæ 120, Synedrio vigintitriumvirali indigna habebatur, ita etiam, præter Numeri defectum hujuſmodi, Temperamenta erant alia juxta quæ denegabatur concedebatúrve Urbibus, Synedrii ejuſmodi dignitas. Gemara Babylonia [t] ad illud Miſnæ, de numero 120, מאי עבידתיהו עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה ושלש שורות של עשרים ושלשה הרי תשעים ותרתי ועשרה בטלנין של בית הכנסת הרי מאה ותרי ושני סופרים ושני חזנין ושני בעלי דינין ושני עדים ושני זוממין ושני זוממי זוממין הרי מאה וארבסר ותניא כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה בית דין מכין ועונשין וקופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה ובית הכנסת ובית המרחץ ובית הכסא רופא ואומן ולבלר ומלמד תינוקות משום ר' עקיבא אמרו אף מיני פירא מפני שמיני פירא מאירין את העינים

p *Cap.* 16. 18.
q *Fol.* 22, 2.
r *Ad Deuteron.* 16. 18.
ſ *Tit.* 7.
t *Ad tit. Sanhedrin cap.* 1. *fol.* 17, 2.

Qualiſ-

Qualiſnam heic ejuſmodi numeri uſus? Viginti tres qui faciant Synedrium Minus, & tres Ordines vigintitriumvirales (coram Synedris conſidentes, de quibus infra, ubi de conſidendi & agendi formulis agitur) *ſic fiunt* 92. *Et Decem qui Domui Synagogæ, ſeu conventûs publici Sacri,* vacent (gloſſa ibi, עשרה בני אדם בטלין מכל מלאכה להיות מזומנין לבית הכנסת שחרית וערבית *Decem filii hominis vacantes ab omni opere ut parati ſint domui Synagogæ* ſeu ſacris ejuſdem, *veſperi & mane*, atque adjicit, כל כרך שאין בו עשרה בטלנין נידון ככפר הלכך אי ליתנהו לא חזיא לסנהדרין *qualibet urbs, etiam ſi munita ſit*, ſeu *muris cincta, cui deſunt Decem ejuſmodi Vacantes, cenſetur ut Villa* ſeu *oppidum, adeóque Synedrio ejuſmodi indigna habetur*) *ſic fiunt* 102; *& Duo Scribæ, & Duo Inſpectores* ſeu *Lictores* (שמשי בית דין להלקות את החייב ולהזמין בעלי דינים לדין *miniſtri Synedrii in reis verberandis & litigantibus citandis*, ut explicat gloſſa) *& Duo Litigatores, & Duo Teſtes* (qui veraces eſſe poſſint) *& Duo* (qui poſſint eſſe) *ut teſtes falſarii, & Duo qui eos convincere poſſint* [a]. *Ecce centum & quatuordecim* (nec plura ibi de Numeri reſiduo) *Receptum etiam eſt, Urbem qualemcunque* (adeóque oppidum, villam) *cui deeſſent hæ Decem res, habitationem habere illicitum fuiſſe Diſcipulo Sapientis* (adeóque dignitate Judiciariâ quæ Presbyteralis erat, utcunque prædito) *Synedrium judicum* (ſive Vigintitriumvirale ſive Triumvirale) *lictores & pœnarum miniſtri, Arca eleemoſynæ, à duobus collecta & à tribus eroganda, & Domus Synagogæ* (proſeucha publica) *Domus ad lavandum*, ſeu *balneum, Latrina, Medicus* (gloſſa, למול תינוקות *ad circumcidendum puerulos*) *artifex* ſeu *chirurgus* (gloſſa, מקיז דם *venæ ſector*) *Libellarius* (gloſſa, לכתוב ספרים *ad libros ſcribendos*, quorum uſus incolis neceſſarius; atque munera hæc tria unicum ſatis ſuſtinere ritè, quantum ad hanc rem, potuiſſe ibi monetur) *Lanio, pædagogus. Etiam ex ſententia R. Akiba fructuum copia; quoniam fructus oculorum lumini proſunt.* Adeóque ubi nondum Synedrium aliquod conſtitutum, atque deeſſet horum aliquod, locus ille, ſive Urbs, ſive oppidum, ſive villa Synedrio omninò tam Triumvirali quàm Vigintitriumvirali inidoneus haberi videtur. Nam ubi Diſcipulus Sapientis, id eſt Theologus & Juriſconſultus publicâ autoritate (juxta inferiùs dicenda) creatus, habitare jure nequibat, ibi neutrum genus Synedriorum illorum ritè quibat haberi. Etiam Rab Jehuda, paulò antè in Gemara memorata, כל עיר שאין בה שנים לדבר ואחד לשמוע אין מושיבין בה סנהדרין ובביתר היו שלשה וביבנה ארבעה רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמעון התימני דן לפניהם בקרקע מיתיבי שלישית חכמה רביעית אין למעלה הימנה הוא דאמר כי האי תנא דתניא שנייה חכמה שלישית אין למעלה הימנה *In urbe nulla quæ non habet Duos ad loquendum & unum ad audiendum* (gloſſa, שנים לדבר בשבעים לשון ואחד לשמוע שיהא מבין בשבעים לשון אע״פ שאינו יודע להשיב *Duos ad loquendum Septuaginta Linguas, & Unum ad audiendum, qui etiam linguarum illarum non ignarus eſſet tametſi non ſatis ſciens ut reſponderet*; & de Scientia illa Linguarum plura inferiùs [x]) *collocabant Synedria* (Vigintitriumviralia) *& in Bither erant Tres & in Iabne Quatuor, Rabbi Eliazer, R. Iehoſua, R. Akiba & Simeon Themanites*

[a] Vide Miſnam tit. Maccoth. cap. 1.

[x] Cap. 9. §. 1.

gatores, & Duo Teſtes, & Duo qui poſſent eſſe falſarii, & Duo qui hoſce poſſent convincere, & Duo Eleemoſynæ collectores præter Unum inſuper qui cum eis eam erogaret, & Medicus, & Chirurgus, & Libellarius & Pædagogus. Ecce ita fiunt Centum viginti. Atque ita tam MSS. quàm editi codices. Sed interea 121 enumerantur, ſi in jam dictorum numero locum habere admittatur Unus ille qui ut Tertius addendus Eleemoſynæ erogationi. Ideò ne rotundus heic 120 numerus augeatur, Tertius ille in re eleemoſynaria ſumitur pro aliquo ex reliquis qui binis collectoribus aſſumtus officium illud juxta morem erogandi præſtare poſſet. Moſes igitur Kotzenſis eadem ipſa, cum aliis, ex Maimonide maximè afferens ושני, inquit [b], גבאי צדקה וכשיגיעו לחלק נטלים אחר מן העם מכנ׳ — b *Præcept. Affirmat.* 97.
שהצדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה *& Duo collectores Eleemoſynæ, qui ſibi, cum erogatum eant, aliquem ex populo aſſumant, quoniam Eleemoſyna ut à Duobus colligenda ita à Tribus eroganda.* Atque ita Maimonidem interpretatur ibi Joſeph Karo in *Ceſeph Miſna.* Accedat heic quod adjiciunt Talmudici de Judicibus univerſis qualicunque in foro conſidentibus. Maimonides [c]; אסור לאדם — c *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 14.
חכם שישב בדין עד שידע עם מי ישב שמא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים ונמצא בכלל
קשר בוגדים ולא בכלל בית דין *Illicitum erat viro Sapienti conſidere in Judicio antequam ſatis cognoſceret quibuſcum conſideret, ne ſcilicet aliàs commiſceretur hominibus inhoneſtis, adeoque deveniret pars Prævaricatorum,* ſeu *Iudicum injuſtorum, non* reverà *collegii forenſis* legitimi. Advertendum item quod refert R. Samuel Bar Nachmani [d], velut à R. Jonathane acceptum; כל דיין שדן דין אמת לאמיתו — d *Gemar. Babylon ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 7. 1.

משרה שכינה בישראל שנאמר אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט: וכל דיין שאינו דן
דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנ׳ משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום
אמר ה׳ וגו׳ ואמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין הקב״ה
נוטל ממנו נפשו שנ׳ אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה׳ יריב ריבם וקבע את
קובעיהם נפש: ואמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב
מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנ׳ הנה מטתו של שלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי
ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות מפחד של גיהנם שדומה ללילה

Quilibet Judex qui judicium fert verax juxta veritatem ejus, habitare facit, ſeu *quieſcere Majeſtatem Divinam ſuper Iſrael, ſecundum id quod dictum eſt* [e], *Deus ſtat in congregatione Dei. In Medio Deorum* (Judicum) *Judicem agit. Quilibet autem judex qui judicium minime verax ſecundum veritatem ſuam fert, in cauſa eſt ut Majeſtas Divina* (eatenus) *diſcedat ab Iſrael, juxta quod itidem dictum eſt* [f], *Propter deſolationem pauperum & propter gemitum inopum nunc exurgam, dicit Dominus &c. Et dixit R. Samuel Bar Nachman dixiſſe R. Ionathanem, quoties Iudex aliquis ab altero tollit & alteri tribuit, nec ſecundum judicium, Deus Sanctus, Benedictus, tollit animam ejus ab eo, ſecundum id quod dictum eſt* [g], *Ne diripias pauperem, quoniam pauper eſt, neque opprimas miſerum in Porta, quoniam dominus judicabit cauſam eorum & vim faciet illis qui animæ illorum vim intulerint. Et dixit R. Samuel Bar Nachmani, dixiſſe R. Ionathanem,*

e *Pſal.* 82. 1.
f *Pſal.* 12. 5.
g *Proverb.* 22. 22.

nem, Judicem perpetuò ſibi videri, veluti qui habeat Gladium circa latera ſeu *femora ſua & Gehennam patentem ſubter eum, ſecundum quod dicitur*[b]; *En lectum ipſius Salomonis, Sexaginta fortes per circuitum ejus ex fortibus Iſrael. Omnes tenent gladium, & ſunt exercitati ad prælium, & habet unuſquiſque gladium ſuum ſuper femur ſuum, ob pavorem in Noctibus, id eſt, ob timorem Gehennæ quæ ſimilis eſt Nocti.* Rabbiniſmus eſt ejuſmodi frequentiſſimus; ad confirmanda quæ ſatis ex ſe aliàs (ritè intellecta) vera & perſpicua ſunt, ſacri ſermonis partes aliquot, tam diſtorquere quàm ut ſæpiùs perquam appoſitè afferre.

b Cantic. 3.7.

Cap. VI.

I. *Synedrii Magni* Princeps *&* Pater. Vigintitriumviralium *item. Conſidendi* Figura *&* Formula Synedrii Magni, *cujus* numerus Vigintitribus *in conſeſſu ſolenni minor neutiquam legitimus.*

II. *De* Scribis *adſtantibus, &* Tribus *Dignitatis Presbyteralis candidatorum ſeu* Diſcipulorum Sapientum Ordinibus *coram Synedris* Vigintitriumviralibus *paſſim collocatis. Conſidendi* Figura *&* Formula Vigintitriumviralium.

III. *Modus* Cooptandi ſurrogandive *collegas in* Synedrium Magnum, *ex jam dictorum Sodalitiis.*

IV. *De* Septemviralibus *apud* Flavium Joſephum *per urbes Ebraicas Synedriis, velut à* Moſe *inſtitutis, quæ diſciplinæ Talmudicæ planè adverſiſſima. De nomine* Elohim *ſeu* Deorum *Judicibus tributo.*

V. *Sententia* Chriſtianorum *aliquot ſcriptorum, Inſtitutioni* Synedriorum *antè allatæ, nimis diſſonæ.*

UT in Synedrio Magno, ad exemplum illius quod ſub Moſe primò habitum, continuato *Princeps* erat ſeu *Præſes* quem נשיא, *Naſi* & מופלא & ראש vocitabant, ita etiam in Vigintitriumviralibus ſemper erat qui ſimili frueretur dignitate. Atque ut Princeps ille Primarius erat Collegarum, ita proxima ab eo Dignitas erat אב בית דין *Patris Synedrii* ſeu Principi Secundi. Reliqui ordine ſuo hiſce adſidebant. Maimonides, paucis, quæ ſuperiùs attulimus, de Synedriis tam Magno quàm Minoribus illis, generaliùs præmiſſis, הגדול, inquit[a], שבכולן בחכמה מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש ויושב מימינו והוא הנקרא אב בית דין ושאר השבעים יושבין לפני שניהם כפי מעלתם כל הגדול מחברו בחכמה יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו והם יושבין כחצי גרן בעיגול כדי שיהיו הנשיא עם אב בית דין רואין כולם *Qui Sapientiâ* (Theologiâ & Iuriſprudentiâ) *præſtabat, conſtituebant eum ſuper ſe Caput, adeòque is erat Conſeſſus* ſeu *Synedrii Caput,*

a In Jad tit. Sanhedrin cap. 1. §. 3.

Caput, atque idem quem Sapientes appellitant ubique Principem. Atque is conſtituebatur loco Moſis Magiſtri noſtri. Conſtituebant etiam virum in Septuaginta reliquis eminentiorem, Capiti ſecundum, cujus ſedes erat à dextera illius. Is vocitabatur Pater Synedrii. Reliqui verò ex Septuaginta ſedebant coram binis hiſce juxta dignitatem ſuam. Et quiſque ut ſocium ſuum Sapientiâ antecelluit, eo proximior erat Principi à ſiniſtra ejus. Sedebant autem velut in dimidiata area circulari, ita ut Princeps & Pater Synedrii cunctos poſſent contueri. Ita typis editi univerſi, excepto quòd in editione prima (quæ commentariis caret) malè legitur ויושבין לפניו כפי שנותם וכפי מעלתם Ita etiam MS. Arundellianus. Meus autem in ipſo Maimonidis textu non habet illud משמאלו *à ſiniſtra ejus*, quod tamen illic in margine, ut varians exemplarium lectio, adnotatur. Certè ſi retinendum id heic fuerit, ita intelligendus eſt Maimonides ut velit reliquos omnes præter Patrem Synedrii à ſiniſtra Principis conſediſſe, adeóque ipſum cum Patre ad ſemicirculi ſiniſtram intuenti partem Locum habuiſſe, cæteróſque ſemicirculi reſiduum ſecundum dignitatem ſuam occupâſſe. Atque ita ſanè conſeſſum Rabban Gamalielis Principis ſe habuiſſe in Jabne (illuc enim transferebatur tandem, ut infrà oſtendetur, Synedrium Magnum) reperitur in *Thoſiphtha*[b], ex narratione R. Eliæzeris è R. Zadok edocti; ſcilicet, כשהיה ר״ג יושב בב״ד ביבנה אבא יושב מימינו וזקנים משמאלו *quando ſedebat Rabban Gamaliel in Synedrio* (Magno) *in Jabne, Patrem ſediſſe ad dexteram ejus & Presbyteros reliquos ab ejus ſiniſtra.* Et in Gemara Hieroſolymitana[c], ut ab eodem R. Eliæzere, כשהיה רבן גמליאל יושב ביבנה היה אבא ואחד יושבין מימינו וזקנים משמאלו מפני כבוד הזקן *quando ſedebat Rabban Gamaliel in Jabne, Pater & frater ejus ſedebant à dextra ejus & Presbyteri reliqui ab ejus ſiniſtra, ob reverentiam ei exhibendam.* Atque hoc quidem refertur velut id quod pro more neutiquam uſitatum. Nam proximè antè ibi occurrit, סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהו רואין אותו ושומעין קולו *Synedrium erat inſtar ſemicirculi; & Princeps ſedebat in Medio, ut ita* commodiùs *poſſent eum intueri & vocem ejus audire.* Unde quidem ejuſmodi, ut in Jabne, Seſſionis formulam pro arbitrio legitimam ſatis fuiſſe exiſtimandum, nec mori ita adverſam ut non admittenda eſſet. Cæterùm receptior eſt ſententia de formula conſidendi uſitatiori ejuſmodi ut Princeps & Pater in Medio ſemicirculi ſederent, reliquíque à dextris & ſiniſtris juxta dignitates ſuas, nec ſine Scribis binis adſtantibus juxta inferiùs dicenda. Figuram integram ſeu ichnographiam Seſſionis ſtatim exhibemus. Et ſanè ſi prætermittatur vox illa משמאלו *à ſiniſtra ejus*, ut in Maimonide MS. meo, verbis ejus ſatis erit conſona Seſſionis hæc Figura. Sed verò etiam tum in amplioribus ejus editionibus tum in MS. jam dictis utriſque, annotatio heic habetur ex *Thoſiphtha* illa, שהנשיא יושב באמצע והזקנים מימינו ומשמאלו *Principis ſedem fuiſſe in Medio, ac Presbyterorum* ſeu Collegarum reliquorum, *à dextra ejus & ſiniſtra*; quod planè amplexandum etiam vult Moſes Kotzenſis[d]. Idem Maimonides ibi de Judicibus Vigintitriumviralibus, דין הגדול בחכמה שבכולן ראש עליהן

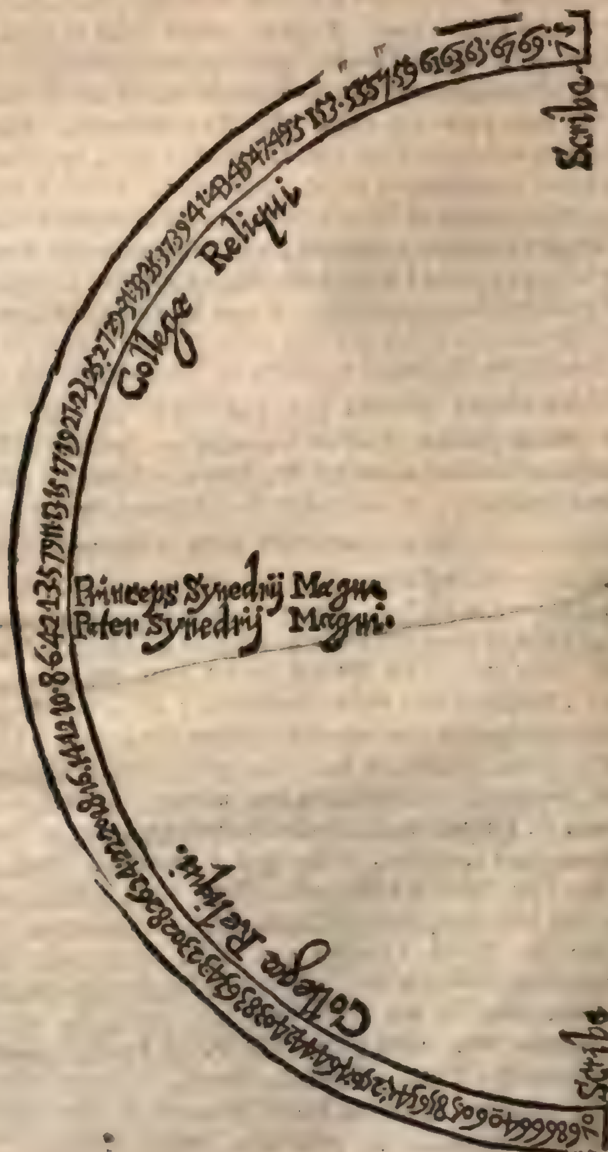
[b] *Ad cap.* 8. *tit.* Sanhedr. *&* *apud Joſeph Karo in* Ceſeph Miſna *ad tit.* Sanhedrin; *cap.* 1. §. 3.

[c] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 3.

[d] *Præcept. Affirmat.* 97.

והשאר יושבין בעיגול כמו חצי גורן כדי שיהא הראש רואה את כולן *Judex qui ſapientiâ reliquis præſtabat, Caput erat ſeu Princeps eorum. Reliqui autem ſedebant ut in area ſemicirculari, ita ut Princeps poſſet omnes contueri.* Ipſa etiam Miſna e,

e *Tit.* Sanhedr. in cap. 4. *Babylon. fol.* 36. 2.

סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה *Synedrium erat ut area ſemicircularis, ita ut alter alterum poſſet intueri.* De Figura autem hac Gemara ibi Babylonia[f]; מנא תני מילי אמר רבי אחא בר חנינא דאמר קרא שררך אגן הסהר אל יחסר המזג וגומר שררך זו סנהדרין ולמה נקרא שמה שררך שהיא יושבת בטיבורו של עולם אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו הסהר שהיא דומה לסהר אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד מהם לצאת רואין אם יש עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא בטנך ערמת חטים מה ערמת חטים הכל נהנין ממנה אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיהן · סוגה בשושנים שאפילו כסוגה של שושנים לא יפרצו בהם פרצות *quod ad verba illa* (de Figura Synedrii) *attinet, dixit Rabbi Acha Bar Chanina, eò ſpectare etiam ſcripturam illam, Umbilicus*[g] *tuus crater figuræ Lunaris qui nunquam deſtituitur Vino mixto* (Græci, κρατὴρ τορνευτὸς, μὴ ὑστερούμενος κράματος, Vulgata *crater tornatilis nunquam indigens poculis*; Judæi Hiſpanienſes, *vaſo redondo no faltar la templacion*; Syrus & Arabs paritèr; Et Ebræi interpretantur potum illum mixtum per שני חלקי מים ואחד יין *duas partes aquæ & unam Vini*) *Venter tuus acervus tritici; circumſeptus Liliis Umbilicus tuus ibi denotat Synedrium* (Magnum) *& cauſa cur ita docetur, eſt, quoniam ſedes ejus in Umbilico totius Orbis* (in Templo Hieroſolymitano) *Crater autem adjicitur, quoniam,* velut crater, *traditur Orbi univerſo; Figuræ Lunaris, quoniam ſimilis eſt* ſedes ejus *Lunæ* dimidiatæ; *qui nunquam deſtituitur potu mixto, quoniam ſi cui Synedrorum neceſſe fuerit exire* (gloſſa ibi לעסקיו חוץ ללשכה *negotiorum ſuorum cauſâ extra Conclave*, antè memoratum) *obſervandum erat, utrum remanerent* (præter eum) *viginti Tres, velut Synedrium Minus. Si ita, exeundi facultas ei conceſſa eſt, ſin minùs, exeundum ei non erat. Venter tuus, Acervus Tritici! Quid Acervus Tritici? Id è quo commoda quilibet percipit. Etiam ex Synedrio commoda quilibet percipit,* tametſi ita minus eſſet quàm integrum (id eſt, quaſi aut propè duabus partibus ſeu binis Synedrii Vigintitriumviralis numeris imminutum, Tertiâ ſe ſuſtinens, ut Vini pars tertia cum duabus Aquæ mixtis; ſic ibi gloſſa) *Circumſeptus Liliis; nimirum velut Liliorum tantùm* ſeu *tenui ſepto, tutum Synedrium à nemine perrumpebatur.* Et paraphraſis illic Chaldæa expreſſiùs de Principe ibi & collegis 70, & Figura conſeſſûs illa ſemirotunda, ſeu ſemicirculari; וריש, inquit, מתיבתך די בזכותיה מתפרנסין כל עלמא היכמה דעוברא מתפרנס מן פרתיה במעוי דאימיה נהיר באוריתא כאוונא דסיהרא במיתיה לדכאה ולסאבא לזכאה ולחיבא ולא חסרין פתגמי אוריתא מפומיה היכמה דלא חסרין מוי דנהרא רבא דנפק מעדן ושבעין חכמין מסחרין יתיה כאידר כגלגל ואוצריהון מליין מן מעשר קדשא ונדרא ונדבתא דסייגו להון עזרא כהנא וזרובבל וישוע ונחמיה ומרדכי בלשן אנשי כנשתא רבתא דמתילין לוורדין בגין די יהי להון חילא למעסק באוריתא יומם ולילא *Et princeps Synedrii tui per cujus meritum* (ſeu, cujus ſingulari bonitate) *gubernamur per omnia ſecula, ſicut fœtus enutritur per Umbilicum in utero matris ſuæ, ſplendidus eſt in lege* (*ſicut circulus Lunæ*) *quando venit ad pronuntiandum quid Mundum aut Immundum, & ad Abſolvendum & Condemnandum; & non deficiunt verba Legis unquam ab ore ejus, ſicut non deficiunt aquæ fluminis Magni, quando effluit è Paradiſo. Et Septuaginta ſapientes circumſtipant eum*

ſicut

[f] Ibid. fol. 37, 1.

[g] Cantic. Cantic. cap. 7, 2.

ſicut Area Rotunda (ſemicircularis) *& cellaria eorum plena ſunt Decimis ſanctificatis, & Votivis & ſpontaneis quas conſtituerunt eis Ezra Sacerdos, & Zorobabel, & Joſua, & Nehemias & Mardocaus & Bilſan, viri Synagoga Magna; Et comparantur illi Roſis* (שושנים accipitur tam pro *Roſis* quàm *Liliis*, atque ita vertunt in antè allatis ex Ebræo Judæi Hiſpanienſes aliique) *ut ſit eis virtus laborandi in Lege Die ac Nocte.* Hiſce ſatis conſona ſunt quæ leguntur apud Rabba Bar Nachmoni, in *Shir haſhirim Rabba*[h], שררך אגן הסהר אלו סנהדרין מה תינוק זה כל זמן שהוא במעי אמו אינו חי אלא מטבורו כך אין ישראל יכולין לעשות דבר חוץ מסנהדרין שלהם אגן הסהר. אדרא דאזהירה וגו אל יחסר המזג אל תחסר סנהדרין מעשרים ושלשה ראו אל יחסר המזג אל תחסר סנהדרין מופלא שלהם וגו *Umbilicus tuus crater figura Lunaris. Denotat hoc Synedrium* (Magnum) *Atque ut infans quamdiu eſt in viſceribus Matris non aliunde vivit quàm ex Umbilico ſuo, ita Iſraelita haud potuere quicquam facere* (in negotiis publicis & magis arduis) *citra poteſtatem* ſeu *decretum Synedrii ſui. Crater figura Lunaris*, ſeu *rotundus, Area Lunaris*, ſeu *ſplendida &c.* (ubi R. Iſachar Ben Nephthali, חדר שיצא ממנו אזהרה לכלל ישראל ודרש אגן על לשכת הגזית שהיתה כחדר עגול סביב כחצי גורן עגולה *Conclave, unde emanant vita Præſcripta in omnes Iſraelitas. Et Crater ſumitur heic pro Conclavi illo Saxeo, quod erat ſicut conclave circumcirca rotundum & inſtar dimidiata area rotunda*; ſedes nempè ſemicircularis erat; & Conclave ipſum vult ni fallor fuiſſe orbiculare) *Non deficiet vinum mixtum*, denotat, *non deficiet Sanhedrin ibi ex Viginti tribus* (juxta ſuperiùs dicta; & ſic interpretatur illic Iſachar Ben Nephthali) *& ſecundum alios, non deficiet vinum mixtum, innuit ibi, Synedrio non deficiet Princeps ſuus &c.* Ejuſmodi habentur alia in *Midbar Rabba*[i], eodem Bar Nachmoni autore, ubi etiam legitur, de Loco illo Canticorum, מדבר בסנהדרין שהיתה נתונה בלשכת הגזית והיא משולה בשרר ולמה היא משולה בשרר אלא מה השרר הזה נתון באמצע הגוף כך סנהדרין של ישראל נתונה באמצעו של בית המקדש *Dicitur de Synedrio qui ſedem habuit in Conclavi illo Saxeo. Et comparatur Umbilico, & quare comparatur Umbilico? etiam quia ut Umbilicus collocatur in medio corporis, ita Synedrium in medio Templi.* R. Obadias Bartenorius eadem de Umbilico habet ad Miſnam de Synedrii ſede, quæ è Gemara Babylonia jam adduximus, & ſedebant, inquit, בעגול כחצי ירח *circulariter in loco Luna dimidiata ſimili*, ובעגולה שלימה אין יושבים מפני שצריכים בעלי דינים והעדים ליכנס ולדבר לפני כלם *Sed non ſedebant in circulo integro eo quòd*, per aream extra diametrum, *neceſſe erat ut introirent Litigatores & Teſtes & ibi loquerentur coram omnibus.* Quinetiam ut in aliis Synedria Vigintriumviralia ſubinde imitabantur illud Magnum, ita etiam in hac conſidendi formula. Atque ad hunc modum jam dictum, illud Canticorum paſſim interpretantur Talmudici. Et quod ad numerum conſidentium in Synedrio Magno Vigintitrium minimùm legitimum, Gemara item Hieroſolymitana[k], סנהדרין שבלשכת הגזית אע״פ שהיתה של ע״א לא היו פותחין מכ״ג הצריך אחד מהן לצאת היה מסתכל אם יש שם כ״ג היה יוצא ואם לאו לא היה יוצא

Cum

[h] Fol. 34. col. 3.

[i] Fol. 209. col. 3.

[k] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

Cum Synedrium quod in conclavi lapideo illo (Magnum) *conſtaret ex* 71, *numerus ejus* (in conſeſſu legitimo), *minor eſſe non debuit quàm Viginti Tres. Et ſi neceſſe eſſet cuiquam eorum exire, perſpicere illum oportuit, utrum maneret numerus* 23. *Tunc enim exire licuit. Sin verò, non licuit ei exire.* Atque ad hæc Moſes Cotzenſis[l]; מכאן יש ללמוד שלא היו יושבין כולם תמיד ולא היו מתקבצין כל, השבעים אלא בעת הצורך (Synedros Synedrii Magni) *Et hinc diſcendum non conſediſſe omnes ſemper; nec congregatum fuiſſe numerum Septuagenarium integrum niſi tantum cum res neceſſario poſtularet.*

II. Miſna ſuperius memorata, ſimul ac ita tradiderat Formulam & Figuram Conſidendi, pergit de aliis Adſtantibus, aliis etiam, pro more, coram Synedris Vigintitriumviralibus intra aream illam conſidentibus. ושני inquit, סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין ר׳ יהודה אומר ג׳ אחד כותב דברי המזכין ואחד כותב דברי המחייבין והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין *Et Duo Judicum Scribæ adſtabant coram eis, alter à dextris, alter à ſiniſtris, qui ſcribebant verba abſolventium & verba condemnantium. R. Jehuda dixit, Tres, quorum unus Abſolventium, alter condemnantium, tertius tam abſolventium quàm condemnantium verba ſcribebat.* Hi ſcilicet ſunt Scribæ capite ſuperiori memorati. Sed illud Rabbi Iehudæ neutiquam receptum[m]. Sequitur dein, de Tribus Ordinibus Dignitatis Presbyteralis Candidatorum ſeu Diſcipulorum illuſtrium, ſingulis ex viginti tribus conſtantibus, coram Synedris, ſed tantùm Vigintitriumviralibus, Conſidentibus: ושלש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהן כל אחד ואחד מכיר את מקומו היו צריכים לסמוך סומכין מן הראשונה: אחד מן השניה בא לו לראשונה אחד מן השלישית בא לו לשניה בוררין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקום הראוי לו *Et Tres Ordines Diſcipulorum Sapientum*, ſeu Candidatorum quales diximus, *coram Synedris ſedebant. Et quiſque eorum ſuum novit locum. Si quem Ordinare neceſſitas exigeret* (ſi neceſſe eſſet ut fieret eorum quis, ex re præſenti, juxta ſuperiùs dicta & inferiùs dicenda, Presbyter, atque in judiciariam, manuum impoſitione, cooptaretur facultatem) *ex ordine is ſic ordinabatur Primo. Tum Primus Ordinis ſecundi aſcendebat in Primum. Et Primus Ordinis Tertii aſcendebat in Secundum. Dein ex Congregatione* ſeu *populo ſuo ſeligebant Unum qui collocandus in Tertio. Sed ei minime ſedendum erat in loco Prioris, ſed in loco ipſi idoneo.* Ordinum horum quemlibet ex viginti tribus conſtitiſſe receptum eſt, unde de numero 69. ſeu Tribus hujuſmodi Ordinibus præter Synedros 23, mentio ſuperiùs, ubi[n] de Numero incolarum Synedrii Vigintitriumviralis conſtitutioni idoneo. Et de Ordinibus hiſce, eorúmque numero locíſque, expreſſiùs Maimonides[o], בכל סנהדרי קטנה מושיבין לפניהם שלש שורות של תלמידי חכמים בכל שורה ושורה כג איש שורה ראשונה קרובה לסנהדרין ושורה שניה למטה הימנה ושלישית למטה הימנה וכל שורה ושורה יושבין בה לפי מעלתן בחכמה אם נחלקו הסנהדרין והוצרכו לסמוך אחד להוסיף על מנינן סומכין מן הראשונה גדול שבה הראשון שבשורה שניה בא ויושב בסוף שורה הראשונה כדי למלאות חסרונה והראשון שבשלישית בא ויושב בסוף שורה שניה ובוררין להן אחד משאר הקהל ומושיבין

[l] Præcept. Affirm. 97. fol. 186. col. 4.

[m] Maimonides ad dict. Miſnam & hilc. tit. Sanhedrin cap. 1. § 9.

[n] Cap. 5. § 3.

[o] Hilc. Sanhedrin cap. 1. § 7. & 8.

אתו בסוף שורה שלישית וכן אם צרכו לסמוך שני או שלישי על הסדר הזה הם עושים *In quolibet Synedrio Minore* (Vigintitriumvirali) *collocabant coram Synedris Tres Ordines Diſcipulorum Sapientum, ſingulos ex viginti tribus viris conſtantes. Ordo Primus, Proximus erat Synedrio ipſi. Secundus illo inferior. Tertius inferior illo. In quolibet autem Ordine conſidebant ſecundum Dignitatem ſuam in Sapientia. Si diſſenſus eſſet inter Synedros adeo ut neceſſe eſſet* (pro more, ubi diſſenſus haberetur) *eis quemquam ordinare, ad augendum ſuum numerum, ordinabant ex Primo, eum qui illic antecellebat. Et Primarius Ordinis ſecundi ſurgens ſedebat in loco infimo Primi, ut ita compleretur ejus defectus. Pariter Primarius Ordinis Tertii, ſurgens ſedebat in loco infimo ſecundi. Dein ſeligebant ex populo ſuo reliquo unum, & collocabant eum in Tertii loco infimo. Atque ad hunc modum ſe res habuit, ſi neceſſe eſſet* (ejuſmodi ex cauſâ) *Binos, aut Tres pluréſve Ordinare.* Totidem fermè verbis utitur ex veterum placitis Moſes Kotzenſis [p], Uſus autem Ordinum horum non modò in eo erat, ut inde ſic in Judicii Capitalis diſſenſu adſciſcerentur Vigintitriumviralibus Synedris ex eis, ſi res poſtularet, juxta ſuperiùs dicta [q], plures etiam uſque ad numerum 71 (ut ſic Magni imitatio quædam fieret) verùm etiam ad Synedrorum demortuorum locos ſupplendos. Atque oportuit ut in hiſce Ordinibus Minor numerus quàm 48 nunquam haberetur, ne ſcilicet, ſi in diſſenſu neceſſe eſſet ut compleretur tandem numerus 71 (qui ex 23 ſeu Synedrio ipſo ac 48 ſic adſciſcendi conficitur) deeſſent qui complerent. R. Obadias Bartenorius [r], Ordines illi Tres ſic collocabantur, שמא יחלקו הדיינים ויהיו רובן מחייבין ומיעוטן מזכין והטיה לרעה אינו על פי אחד כדכתיב לא תהיה אחרי רבים לרעות ׃ וצריך להוסיף בהם עד ע״א שלעולם אין מוסיפין על הדיינים יותר מע״א ׃ הילכך צריך להושיב לפניהם ארבעים ושמנה להשלמת שבעים ואחד *Ne aliter, ſi diſſentirent Synedri, & pars uno Major condemnaret, & Minor abſolveret, inclinatio ſeu propenſio inde in Malum* Pœnæ *fieret ex Unicâ* ſuperante *ſententiâ, quod admitti non debuit ex eo quod ſcriptum eſt* [ſ], *Non ſequêris plures* (ſimpliciter Plures) *ad Malum* Pœnæ inſligendum. *Et ne hoc fieret, opus, ſi res poſtularet, erat adjicere plures per Paria uſque ad* 71. *Nec unquam ultra* 71, *Judicibus adjiciendus quiſquam. Ideóque neceſſe erat ut coram præſto ſederent minimùm* 48 *qui numerum illum* 71 *complere poſſent.* Id eſt, tot quot Binorum integrorum Ordinum numerum ſeu 46 & Par inſuper unum conficerent. Hinc etiam obſervatu eſt dignum, quale etiam in id genus aliis obſervavimus, Synedria illa Vigintitriumviralia, in Synedrorum diſſenſionibus, quales diximus, judiciariis, Numerum ac Dignitatem Synedrii Magni ſeu Septuagintauniuſviralis à Deo O. M. ipſo inſtituto, veluti ſibi Prototypon & exemplar præſcriptum, ſummâ cum reverentiâ, ſuſpexiſſe. Figura, ex jam dictis, Seſſionis ad hunc modum ſe habuit tum Synedrii cujuſlibet Viginti-Triumviralis, Hieroſolymis quàm alibi collocati, tum Ordinum illorum Trium coram Synedris conſidentium. Et de Ordinibus illis Tribus intelligendus eſt Vir Magnus [t], ubi ait, *Ad pedes ſedebant diſcipuli, ut ipſo uſu jus addiſcerent, & in morientium aut decrepitorum locum ſurrogarentur.*

p *Præcept. Affirmat.* 97.

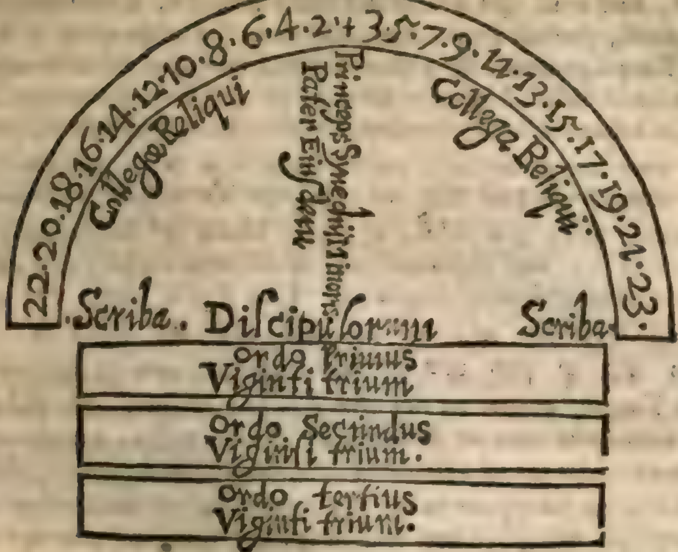
q *Cap.* 5. §. 2. & 4.

r *Ad Miſnam tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 4.

ſ *Exod.* 23. 2.

t *Hugo Grotius ad Deut.* 16. 18.

III. Ex

III. Ex Ordinibus illis & Synedriorum Vigintitriumviralium Synedris, ubi res turbidæ non præpedirent, cooptabantur ſurrogabantúrque Collegæ Synedrii Magni. Cooptatio autem ejuſmodi & ſurrogatio, pro ſeculorum diverſitate, dominantium libitu, cæteris quæ, ut fieri amat, in rebus civilibus mutant, alia atque alia proculdubiò erat. Primæ cooptationis rationem jam antè [u] è Talmudicis oſtendimus; quæ nunquam iterata. Seculorum inſequentium alia erat Ordinaria, alia extra Ordinem adhiberi ſolita. Ex Ordinaria ratione dubitari nequit quin è celebrioribus juriſconſultis in Facultatis Judiciariæ, modo inferiùs indicando, Dignitatem evectis Collegæ in Synedrium Magnum adſciſcerentur. Solennior autem & receptior etiam in ea mos erat, ut ex Synedrio Vigintitriumvirali ad Atrium templi poſito, velut è promtuario unde Magnum Synedrium ritu ordinario ſupplendum eſſet, ſucceſſores evocarentur. Evocabantur nempè, è Minoribus per Urbes & Provincias Synedriis, viri egregii in Synedrium illud alterum Hieroſolymis ad Montem Templi collocatum; demortuis ſcilicet aut ſummotis collegis. Illinc, ut ſucceſſores, in Synedrium quod ad Atrium Templi ſedes habuit, evecti. Adeo ut neminem præter ſpectatiſſimos, multóque rerum forenſium uſu eminentiſſimos, dum hunc morem in republica pacata ac florente obſervabant, adſcitos in Synedrium hoc Magnum fuiſſe ſit maniſeſtiſſimum. Hac de re Hieroſolymitani [x], verbis primò de Synedrio hoc factis,

u Cap. 4.

x Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

משם היו שולחין בכל עיירות שבארץ ישראל וכל שהיו מוצאין אותו חכם עניו שפוי עין טובה נפש שפלה רוח נמוכה לב טוב יצר טוב חלק טוב היו מושיבין אותו בבית דין שבהר הבית ואחר כך בבית דין שבחיל ואחר כך בבית דין הגדול שבלשכת הגזית *Inde mittebant in quamlibet urbem terræ ſanctæ, & quem comperiebant eſſe ſapientem, manſuetum,*

naturâ ſedatâ, boni oculi (ſeu *liberalem*) *animo ſubmiſſo, ſpiritu humili, corde bono, bono affectu, fortunâ bonâ, eum collocabant* ſeu *cooptabant in Synedrium ad Montem Templi poſitum, & poſtea in Synedrium quod ad Antemurale ſedes habuit* (idem quod aliàs *ad Atrium* dicitur) *& poſtea in Synedrium Magnum quod in Liskat hagazith,* ſeu *in Conclavi lapideo.* Babylonii item [x]; משם כותבין ושולחין בכל המקומות כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית משם לעזרה משם ללשכת הגזית *Inde ſcribebant mittebántque per omnia loca; Qui ſapiens eſt, genu humili & hominibus gratioſus, fiat Judex in urbe ſua. Inde evehebant eum ad Montem templi; inde ad Atrium; atque inde demum ad Conclave Lapideum.* Ubi gloſſa, משם מעלין אותו להיות דיין בהר הבית כשמת אחד מהם והשב שם על שבת אחר מעל עזרה ומעלין את זה שם וכולן יש בהם מעלה זה מזה *Inde evehebant eum in dignitatem Judicis in Monte Templi, quoties ex illo Synedrio quis obierat. Ibi ſedes habebat uſque, dum moriebatur quis ex Synedrio ad Atrium poſito, quo tunc etiam evectus eſt. Et univerſim ita ab Altero ad Alterum ſolebant evehi.* Maimonides item [z]; אמרו חכמים שמבית דין הגדול היו שולחין בכל ארץ ישראל ובודקין כל שמוצאוהו חכם וירא חטא ועניו ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה הימנו עושין אותו דיין בעירו ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית ומשם מעלין אותו לפתח העזרה ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול *Accepimus à ſapientibus, morem fuiſſe, ut è Synedrio Magno mitterent per univerſam terram ſanctam inquirerentque de quolibet qui ſapiens eſſet, timens peccatum, manſuetus, probatæ rebus in diſcriminandis indolis atque apud homines gratioſus. Virum ejuſmodi feciſſe in urbe illius Judicem, inde etiam eum ad introitum Montis Templi evexiſſe, inde itidem ad oſtium Atrii, atque inde demum ad Synedrium Magnum.* Sic alii *. Extra Ordinem, ſaltem non modo jam dicto qui ad tempora gentis pacatiora ſalvamque Rempublicam attinet, cooptati ſurrogatique ſunt Judices à Regibus aliiſve quibus ſumma rerum permiſſa fuit, cum Synedria poſt deliquium aliquod ſeu intermiſſionem inſtaurabantur. Exemplum habetur ejuſce rei in illo Joſaphati in Paralipomenis [a]. Huc ſpectat quod habetur apud Maimonidem [b] de Synedrio Magno conflando, quando unicus tantùm, in Terra Sancta, repertus fuerit ritè Ordinatus Presbyter. Quin tam Sorte, quàm Suffragiis interdum opinor cooptati ſunt, quod fortè innuit Philo ubi memorat [c] (de Judicibus Judæorum ſuorum inprimis locutus) τὰς λαχόντας ἢ χειροτονηθέντας δικάζειν, *eos quibus ſive Sorte ſive Suffragiis judicandi poteſtas obvenit.* Alia locis ſuis inferius tradita huc ſpectabunt.

> x Ad tit. Sanhedrin cap. 10. fol. 88. b.
>
> z Halach. Sanhedrin cap. 2.
>
> * Moſes Cotzenſ. præcept. aff. 97.
>
> a Lib. 2. cap. 19. 5.
>
> b Tit. Sanhedrin cap. 4. § 11.
>
> c Lib. de Judice ſive περὶ δικαστοῦ.

IV. Habetur autem apud Flavium Joſephum quod jam dictis ex Talmudicis, adeóque Talmudicis ipſis, eſt perquam, in Numero collegarum Synedriorum Minorum, eorúmque Miniſtris & Diſpoſitione, adverſum. Nimirum, inter Præſcripta Moſaica, facit ex eis ille καθ' ἑκάστην πόλιν, *in qualibet urbe* Synedrium ſeu Tribunal Septemvirale. Verba ejus ſunt [d], velut ex Moſis ore:

> d Originum lib. 4. cap. 8.

Ἀρχέ-

Αρχέσθωσαν δὲ καθ' ἑκάστην πόλιν ἄνδρες ἑπτὰ οἱ καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν περὶ τὸ δίκαιον σπουδὴν προησκηκότες. Εκάστῃ δὲ Αρχῇ Δύο ἄνδρες ὑπηρέται διδόσθωσαν ἐκ τῆς τῶν Λευιτῶν Φυλῆς. Εστωσαν δὲ οἱ δικάζειν λαχόντες ταῖς πόλεσι ἐν ἁπάσῃ τιμῇ, ὡς μήτε βλασφημεῖν ἐκείνων παρόντων μήτε θρασύνεσθαί τισιν ἐξεῖναι· τῆς πρὸς τοὺς ἐν ἀξιώματι τῶν ἀνθρώπων αἰδοῦς αὐτῶν εὐλαβεστέρους, ὥστε τοῦ Θεοῦ μὴ καταφρονεῖν ἀπεργαζομένης. *Qualibet in Urbe præſint, gubernent* ſeu *præficiantur Septem Viri, probatæ Virtutis & Iuſtitiæ cultores. Singulis vero Præfecturis tribuantur Duo Miniſtri ex Levitarum Tribu* (Quod nos heic *Præfecturis*, Gelenius vertit *Magiſtratibus* &, *à chaſcun Magiſtrat*, Genebrardus; unde etiam è Latino & Gallico Thomas Logius Anglicè. **let each one of theſe Magiſtrates** &c.) *Quibus vero judicandi ſors obtigerit, ſuis in urbibus ſummo in honore habeantur, adeòque ut præſentibus illis nec conviciari liceat nec contumaciùs* aut *inſolentiùs quid agere. Sic enim fiet, ut aſſueti homines revereri Magiſtratus, eorum religioſiores inde etiam à Numinis contemptu longiùs ſemoti fuerint.* Ruffinus vertit; *Principes autem ſint in unaquaque Civitate Viri ſeptem qui & virtute & juſtitiæ ſtudio ſint eximii. Unicuique verò Principatui Duo Viri miniſtri præbeantur ex tribu Levitarum. In omni autem honore qui Urbibus judicare conſtituti fuerint habeantur, ita ut illis præſentibus neque blaſphemare neque aſperè agere liceat aliquibus: ſic utique reſpicientibus pudorem dignorum hominum, tanquam ſi Deum in illis contemnere videantur.* Gallica inde vetus verſio [e], *Les Princes ſoyent en un chaſcune cite au nombre de Sept, qui ſoyent vertueux & ſtudieux en juſtice; & ſoyent bailles a chaſcun Principaulte deux hommes ſerviteurs & miniſtres du tribu des Levites.* Atque hoc apud Joſephum velut commentarius eſt ad Præceptum ipſum in Deuteronomio [f] de Judicibus conſtituendis, uti & rectè expreſſiúſque capitur à Petro Comeſtore [g] aliíſque. Etiam Ioſephus poſtmodùm, eodem in capite, de Depoſiti jure, Iudicibus, Iurejurando, agens ex eis quæ in Exodo [h] traduntur, Iudices ibi memoratos pro Septemviris hiſce diſertè ſumit quaſi citra dubium is fuiſſet numerus præſcriptus adeóque per urbes legitimus. De depoſitario qui depoſitum perdiderit loquens, ἀφικόμενος, inquit, ἐπὶ τοὺς ἑπτὰ κριτὰς ὀμνύτω τὸν Θεὸν &c. *accedens ad Septem Iudices Iuret* &c. Et dubitandum non eſt quin de Judicibus Urbium & Civitatum Ordinariis qui ex legibus Moſaicis inſtituendi eſſent, ibi locutus fuerit Ioſephus, quod itidem alia ex eo inferiùs adducenda facient manifeſtius. Sed hoc de Septemviris, ut Talmudicæ Doctrinæ eſt mirum in modum diſſonum, ita nec alibi puto, niſi ex Ioſepho autore, lectum auditúmve. Autore interim, qui audaciùs jactat ſe res Ebræorum per omnia ſecula ad ſuum diligentiſſimè & veraciſſimè perſcripſiſſe, & abſolutis libris illis τῆς ἀρχαιολογίας ſeu *Originum*, λέγω, inquit [i], θαρσήσας ἤδη διὰ τὴν τῶν προτεθέντων συντέλειαν ὅτι μηδεὶς ἂν ἕτερος ἠδυνήθη θελήσας, μήτε Ιουδαῖος, μήτε ἀλλόφυλος τὴν πραγματείαν ταύτην οὕτως ἀκριβῶς εἰς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν. Ἐγὼ γὰρ ὡμολογούμενος παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν πλεῖστον αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπιχώριον παιδείαν διαφέρειν, καὶ τῶν Ελληνικῶν γραμμάτων ἐσπούδασα μετασχεῖν &c. quod vertit Ruffinus, *Dico ſiquidem cum ſidu-*

e Apud Stephanum Cæſalerium Pariſiis 1539.

f Cap. 16. 18.

g Hiſtor. Scholaſtic. ad Deut. 6.

h Cap. 22. 7. &c.

i Lib. 20. cap. 9.

ſiducia, opere jam perfecto, quia nullus alter, licet voluntatem habuerit, neque Judæus neque Alienigena, potuit hoc negotium Græcis ita ſubtiliter explanare. Habens enim indubitanter à congentilibus meis maximam eruditionem noſtræ provinciæ, etiam Græcas ſtudui literas adipiſci &c. Quod verti debet, *Agnoſcunt enim Tribules mei, Diſciplinam me patriam egregiè præ cæteris callere. Etiam Literarum Græcarum ſtudioſus fui* &c. Et paulò pòſt, adeo raros Sapientes apud ſuos tunc facit, ut vix omninò quemquam præter ſe Sapientis, id eſt Theologi & Iuriſconſulti præclarioris, nomen meruiſſe exiſtimâſſe videatur. Certè quidnam in cauſa fuerit cur Ioſephus aut Septenarium heic Numerum aut illud de Tribus Leviticæ miniſtris ſic adjecerit, nondum ariolari quivi. Sed in Legum Sacrárum ejus enumeratione non pauca ſunt alia & textui Sacro & Talmudicæ diſciplinæ haud parùm diſſona. Et de erratis ejus vide præ aliis Antonium Poſſevinum[k] & Jacobum Salianum in Annalibus ſacris, qui diligentiùs ea congeſſerunt. Præſtantiſſimus autem Vir Hugo Grotius ad Chriſti[l] illud, Ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, *qui cædem patraverit, reus erit Iudicii*, non dubitans, quin locus ille ad juriſdictionem Judicum in lege præſcriptorum pœnáſque inde capitales[m] irrogandas ſpectârit (quâ de re plura inferiùs) *apparet*, inquit, *ut hoc ita in ſequenti commate* κρίσιν, *quod Matthæus dixit* דין, *non eſſe conſeſſum Triumvirorum ſive pedaneorum Iudicum, ſed Auditorium Iudicum qui in Portis cujuſque Civitatis jus ſuper cauſis majoribus reddebant & in homicidas etiam reddere ſolebant, de quibus agitur Deuteron. XVI. 18. XXI. 2. Quanquam enim capitalia judicia, jam eo tempore cum Chriſtus hæc diceret Iudæis erant ademta* (eâ de re etiam plura inferiùs) *erat tamen mos ille Iudiciorum notus omnibus & in recenti memoria. Cum autem conſeſſum iſtorum judicum Hebræi omnes dicant fuiſſe Viginti Trium, mirum multis videtur quòd Ioſephus quem patrii moris nihil latuit, Septem ſolos ſtatuere videtur.* Et allatis tunc Joſephi verbis, *Sed mihi*, ait, *ipſe Ioſephus hunc nodum ſolvere videtur, cum verbis ſequentibus dicit* ἑκάστῃ δὲ ἀρχῇ ἄνδρες δύο ὑπηρέται διδόσθωσαν ἐκ τῆς τῶν Λευϊτῶν φυλῆς. *Nam* ἀρχὴν *intelligit ſingulos magiſtratum gerentes, quibus ſingulis bini erant additi adſeſſores periti juris quos Ioſephus* ὑπηρέτας *vocat quod eſt Hebraicè* שוטרים. *Septem ergo municipes loci erant judices, præterea adſeſſores XIV qui ex Levitis maximè ſumebantur. His ſupernumerarii acceſſiſſe videntur unus & alter.* Sic ille; adeóque cum Gelenio vertit *ſingulis magiſtratibus* (pro perſonis ſumtis) *attribuantur duo miniſtri* &c. Atqui ita ex Joſepho ipſo fiunt tantùm viginti unus. Quod ad ſupernumerarios ſpectat, nihil omninò habet ille. Et nodus manet, ſi quid video, ut antè inſolutus, ſi non inſolubilis. Id quidem verum eſt, ἑκάστῃ ἀρχῇ ita, ex vocis vi, poſſe intelligi ut ſignificet, *unicuique eorum qui præficiuntur*. Et paulò poſt ibi ipſe Joſephus de Judicibus & Presbyteris agens, quibus exeundum erat[n] ad diſtantias urbium cadaver ita clam occiſi ut cædis nullibi index haberetur circumjacentium metiendas, αἱ ἀρχαὶ, inquit, τῶν πόλεων τῶν πλησίον τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ ὁ φόνος ἐπράχθη καὶ ἡ γερουσία συνελθόντες μετρεί-

k In Apparatu Sacro.

l S. Matth. Cap. 5. 21.

m Levitic. 24. 2. Numer. 35. 26 &c.

n Deuteron. 21. 2.

περίτωσαν, quod vertit Ruffinus, *Principes Civitatum vicinarum regionis illius, in qua cædes facta eſt & Seniores convenientes metiantur* &c. Et Gelenius *ibi Magiſtratus oppidorum vicinorum*, uti & Genebrardus, *les Magiſtrats* &c. Adeóque non ita malè exiſtimari quibat, non Præfecturam Septemviralem quamlibet, ſed præfecturæ ejuſmodi quemlibet collegam, nomine ἀρχῆς Joſepho heic venire. Sed verò ut Latinis *Magiſtratus*, qui benè reſpondet τῇ ἀρχῇ, uti & *Officium*[o] tum ipſum Magiſtratûs ac Officialium officium, tum ipſas Magiſtratum ſeu Officium ſuſtinentium perſonas pariter ſignificat, ita ἡ ἀρχὴ Græcis. Et ſæpius in Federe Novo ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι hoc ſenſu occurrit, id eſt in ipſo quo ſcripſit Joſephus tempore. Unde potius autumandum, Ioſephum in illo ἑκάστῃ τῇ ἀρχῇ Officium Magiſtratûs, Principatûs ſeu Præfecturæ in Septemviris ſuis, ſeu Septemvirale quodlibet collegium innuiſſe, quàm ſingulos ejuſdem collegas. In τῷ ἀρχιτωσαν ita ſimul conjunguntur, ut Principatus ſeu Præfectura eorum in collegio quod faciebant, non in ſingulis, Joſephi etiam ſenſu, haberetur. Ideóque etiam ἡ ἀρχὴ ἑκάστῃ ſtatim poſt adhibita ſingula ejuſmodi collegia videtur innuere. Et, ni fallor nimium, longè manebit Joſephi ſenſus ab eo qui Talmudicis receptiſſimus, tametſi ita, ut præfertur, numeru conflaretur Viginti Trium. Neque enim ὑπηρέται *Miniſtri*, nec שוטרים ſeu *Officiales*, ex numero Judicum unquam fuere. Neque inter Judices ſeu Collegas ipſos, quantum ad poteſtatem judiciariam, dignitas ullatenùs diſpar. Nec ſanè videtur alios per miniſtros illos binos innuiſſe Joſephum quàm Binos Scribas qui ſingulis Synedriis Vigintitriumviralibus, non omninò collegis ſingulis, erant, ut antè oſtenſum, ex diſciplina Talmudica neceſſarii. Lectionem hac de re Joſephi tentare fas non videtur. Codices veteres ἄνδρες Επτὰ *Septemviri* habuiſſe ſatis ſcitur ex Ruffino qui ita legebat. Sed non ſolùm mihi nondum numeri illius Joſephiani ratio ulla omninò comperta eſt, ſed nec quonam colore aut commento illuc is irrepſerit, τῷ ἄνδρες εἴκοσι τρεῖς *Vigintitriumviri* (juxta Talmudicos) locum reverà debitum mirè ſic occupans, conjectare omninò quivi. Habetur quidem de ſolenni menſium annorúmque intercalatione numeri Judicum ex Synedrio Magno Septenarii mentio velut qui ut commodior ſufficeret. Miſna[p]; *Rabbi Simeon Ben Gamaliel dixit* (de intercalatione verba faciens) בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרים בשבעה ואם גמרו בשלשה מעוברת *incipiunt Tres, Quinque autem de re diſputant, & rem perficiunt ſeptem; ſed ita, ut ſi Tres rem perficiant, rite ſatis perficiatur.* Id eſt, totidem ex Synedrio ſumti Magno, veluti Synedrii totius delegati, quorum numerus, aut alius ejuſmodi, (veluti in vitulæ decervicandæ judicio, de quo libro proximo) ad Synedria per urbes alias diſpoſita non omninò attinet. De illis autem jam ante dictis Synedris & Iudicibus aiunt Ebræi[q], אין קרוי אלהים אלא בית דין שנסמך בארץ ישראל בלבד והם האנשים החכמים הראוים לדון שבדקו אותן בית דין של ארץ ישראל ומנו אותם וסמכו אותם *Neutiquam tribuebatur nomen Elohim* (Deorum) *aliis quàm Synedris qui ordinarentur in terra Iſraelitica tantùm; qui ſcilicet fuere Viri Sapientes & Iudiciis idonei, quos conquirebant Synedri Ter-*

ra

o *L. 74. §. D. tit. De Evictionibus, L. 8. C. tit. de Præſcript. 30. vel 40. annorum.*

p *Tit,* Sanhedrin *cap. 1.*

q *Maimonides hilc.* Sanhedrin *cap. 4. §. 4.*

ra Iſraelitica & præficientes ordinabant Manuum Impoſitione, de qua plura capite proximo. Et conſonum de Nomine Deorum (de quo ut Iudicibus tributo, frequens in Scriptura mentio) habetur in Gemara Babylonia[r] ejuſque gloſſa, ubi ad Iudices in Synedriis Babylonis ſeu Captivitatis Iudaicis, nomen illud non attinuiſſe aſſeritur. Ratio ex eis quæ de Ordinatione extra Terram, capite traduntur proximo, petenda.

r *Ad tit.* Baba kama *cap.* 8 *fol.* 84. 2.

V. Sed verò non deſunt inter ſcriptores Chriſtianos Viri etiam magni nominis, qui Inſtitutionem qualem è Talmudicis oſtendimus, Synedriorum per Ebræorum Urbes neutiquam agnoſcentes, nec Magnum quidem nec Minora ullàve apud eos fuiſſe admittere videntur Synedria ante Pompeii tempora (quod ſatis mirêre) cum Hircanus regno exutus, Sacerdotio eſt reſtitutus, Gabinio tunc ibi Pompeii legato; ſeu anno ante Chriſtum 50 aut circitèr. Nimirum in controverſiâ illâ inter Ioſephum Scaligerum & Dionyſium Petavium de Neomeniis, adeoque omni menſtruorum annuorúmque temporum ratione à Synedrio Magno decernendis, agitata, in qua, Talmudicâ de Synedrio illo utitur doctrinâ Scaliger, in eum ſcribens Petavius, *Erant*, inquit[ſ], *apud Judæos in Palæſtina tota* συνέδρια *ſive Concilia plurima; quorum præcipuum erat Hieroſolymitanum, à quo cætera pendebant. Horum* Συνεδρίων *Origo ab Gabinio mihi manâſſe videtur qui Pompeii legatus, Hircano reſtituto, ut autor eſt Joſephus lib.* XIV. *cap.* X. *Populum in quinque partes diſtribuit totidémque* συνέδρια *conſtituit; unum Hieroſolymis, alterum Gadaris, tertium Amathunte, Quartum Hierichunte, quintum Samphoris, ex quo conjici poteſt non ita vetus illud eſſe, ut ex Synedrii decreto Neomeniæ publicarentur.* Et verum quidem eſt apud Joſephum illic legi de Gabinio illo, Πεντε δὲ συνέδρια καταςήσας εἰς ἴσας μοίρας διένειμε τὸ ἔθνος. καὶ ἐπολιτεύοντο οἱ μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις, οἱ δὲ ἐν Γαδάροις, οἱ δ' ἐν Ἀμαθοῦντι, τέταρτοι δὲ ἦσαν οἱ ἐν Ἱεριχοῦντι, καὶ τὸ πέμπτον ἐν Σαμφώροις τῆς Ἰουδαίας. καὶ οἱ μὲν ἀπηλλαγμένοι τῆς δυναςείας ἐν ἀριςοκρατίᾳ διῆγον. *Quinque curias conſtituens* (ſic Ruffinus) *æqualibus turmis gentem diviſit, quarum una in Hieroſolymis degebat, alia in Gadaris, tertia in Amathunte, quarta verò in Hierichunte, quinta in Sephoris Galileæ; qui regia poteſtate liberati ſub optimatum gubernatione vivebant. Synedria* heic ſic dicta Joſepho (quod ut nomen publicorum conventuum omnimodorum adhiberi ſolet) & *Curiæ* Ruffino, Gelenio ſunt *juridici conventus*, Genebrardo *ſieges judiciaux*; & Joſepho ſuo illic adnotabat vir maximus, Iſaacus Caſaubonus, συνέδρια *quæ hodie vocaremus Balliages, Præfecturæ.* Cæterum an velut ex Jure priſtino Judæorum, quoad regiminis formulam, ejúſve reliquiis ullis, an ex juris formula aliqua Romani, inſtituta hæc fuerint à Gabinio, haud ſatis liquet. Certè, ſi ex Judæorum jure ex Victoris arbitrio Victis qualitercunque permiſſo; tum æquum eſt ut exiſtimemus tum Septuagintauniuſvirale Hieroſolymis tum Vigintitriumviralia reliquis in locis collocata eſſe. Si ex Juris Romani formula aliqua; tunc, ut pro arbitrio Victoris, aut aliter alitérque ubique ſe haberent, aut parili ubique formulâ,

ſ De Doctrina Temporum lib. 2. cap. 27.

mulâ, ſed Ebraicæ diſſonâ, conſtituerentur neceſſum eſt. Atqui rationi alicui mihi non ita videtur conſonum, originem Synedriorum apud Ebræos inde manâſſe autumare; quod ſanè quid aliud eſt, quàm Ebræos per tot à Moſe ſecula conventibus Iuridicis ſeu ejuſmodi publicis omninò caruiſſe? Certè ſi Conſeſſibus ejuſmodi ſic caruiſſent, nec regimine aliquo in facinoroſis coercendis legitimo, per totum illud tempus, uti potuiſſent. Sunt etiam [t] qui nec Synedrii Magni Inſtitutionem ejuſmodi fuiſſe in Numeris, ſecundum antè inde dicta, ut in populo Ebræo permaneret, ſine dubio admittunt. Sed verò, tum eis quæ ſic per conjecturam de Synedriorum illic omnimodorum origine adeo recente emiſſa ſunt, tum dubio illi de Synedrio Magno ampliter cuique ſatisfactum fore credimus partim ex antè allatis, partim ex eis quæ inferiùs de Succeſſione & Duratione eorum, exhibebimus.

[t] *Benedictus Pererius ad Geneſ.* 49. §. 84.

CAP. VII.

I. Cooptandis *in Synedria* Juriſdictionis Contentioſæ, *intra Terram Sanctam publicè conſtituta omnimoda*, Dignitas Presbyteralis *neceſſariò prævia. Quomodo & à quibus collata.* Præſentibus, Abſentibus; *Ante* Hillelem *Seniorem*, *Poſt.* Manuum Impoſitio. Gemara Hieroſolymitana *emendata. Titulus* Rabbi. *Magiſtrorum ſententia*; *de* Presbyterorum *numero ampliſſimo à* Davide *Rege Ordinato.*

II. Presbyteri *in facultatem* Particularem *variatim* Ordinati. *Et de* Ligando & Solvendo, *ſeu* Licitum & Illicitum *pronuntiando.* Ligati & Soluti Arcanum.

III. Presbyteri *nomen etiam & Dignitas qualiſcunque itidem tributa* Privatis *aliquot* è vulgo, *nec ſolennitèr Ordinatis*, *qui tamen actibus aliquot forenſibus* juriſdictionis *non modò* Voluntariæ *ſed &*, *in Triumviralibus ex compromiſſo Iudiciis*, Contentioſæ *ſatis idonei.* Presbyteri Plateæ, *Idiotæ*, Privati; *ut* Laici.

IV. *Non ex* Jure Divino, *ſed moribus receptis ſuperinductiſque*, *ſcilicet* Jure *planè* Humano, *pependit apud Ebræos* Presbyterorum *omnigenorum* Ordinatio, *adeóque* Manuum Impoſitio.

V. Ordinationis Judiciariæ *actus* extra Terram *ſanctam ritè peragi nequibat. Et de* Conſtitutione & Juriſdictione Judicum *Ebraïcorum*, *in ſuos*, extra Terram, *nec tamen*, *ritu ſolenni* Ordinatorum *facultate præditorum.* Æchmalotarcharum *jus.*

VI. Rabbi Jehuda Ben Baba *ſub* Adriano *miſerè cæſus*, *eò quòd* intra Terram Sanctam, *contra edictum de* Ordinatione *Cæſareum*, Presby-

teros *aliquot*, *ne* legitima *impoſterum aliàs periret* Ordinatio Judiciaria, *ordinaſſet.* *De* Decem *Rabbinis à Romanis occiſis*, *eóque* nomine *&* numero *celebrari*, *præ aliis*, *ſolitis.* *Tota* Terra *Sancta Ebrais* interdicta. Longiùs *ab ea omnes* ſemoti. *Scriptorum aliquot veterum*, *ea de re*, *hallucinatio.* *Monitum de* Judæis גיפרי דק, *id eſt* Cypro *inſula*; *à* Trajano *Cæſare interdictis.* Presbyteri *ſeu* Primates *in Synedriis Palæſtinæ*, *in Codice Theodoſiano* Nominati; *& de lectione illa.*

VII. *Ut* intra Terram *tantùm Ordinatio in* facultatem Judiciariam *rite peragi potuit*, *ita*, tam intrà quàm extrà, *illa quæ erat in* facultatem Ligandi, Solvendi, Docendi, *qualis ab* Apoſtolis, extra Terram, *tunc data*; *nec* Judiciaria *ſeu* Forenſis *aliqua.*

VIII. *Haudquaquam obſtare quod habetur in epiſtola ad* Corinthios, *de* judicando *eos qui intus ſunt.* Judicia Secularia, Contemtibiles *in Eccleſia* Corinthiaca *judiciis præficiendi.* *An tunc illic* Presbyterium *aliquod* forenſe?

IX. *De* Presbyteris *corúmque cœtibus ſeu* Presbyteriis *inter* Chriſtianos, *tempore* Apoſtolorum.

X. *Ad Interdictum D. N.* Ieſu Chriſti, *de Nominibus* Rabbi *&* Patris *&* Principis.

XI. *De* Presbyterorum *&* Inunctionis *infirmorum mentione apud S. Iacobum*, *ac* Extremæ Unctionis *uſu inde tum in* Occidente *tum in* Oriente.

XII. *Monitum de* Morientium Inunctione *apud veteres* Ebræos, *unde forſan manavit illud* S. Iacobi.

XIII. *De* Loci *illius* ſenſu, *Conſideratio nova.*

QUi ritè in Synedria jam dicta ac regularitèr cooptandi aut non cooptandi fuere, plurifariam invicem diſcriminabantur. Dignitate Civili ſingulorum ritè cooptandorum, Præviâ; etiam Præſtantiâ qualicunque ſine Dignitate ejuſmodi; Natalibus; Vitæ genere; Scientiâ ac Corporis Animíque habitu aliiſque aliquot illi cognatis; Eminentiâ in Regimine illo, velut Regum, ſingulari. Dignitas, quam heic dicimus, Civilis eſt ſingularis illa Presbyteratûs, Manuum Impoſitione, quam סמיכת הזקנים *Ordinationem Presbyterorum* vocant, conferri ſolita; de qua tum alibi[a] tum libro ſuperiore[b] obitèr à nobis eſt dictum, uti &, de Presbyteri Nomine & Dignitate, illic fuſiùs. Atque ex illis jam ibi traditis reliquíſque libro hoc ſecundo & tertio de Synedriis ac Synedris, id eſt Presbyteriis & Presbyteris Ebræorum adjectis, facile cuique erit

[a] *Ad Origines Eutychii pag.* 29. *In Uxore Ebraica lib.* 1. *cap.* 15.
[b] *Cap.* 14. *pag.* 552.

erit ſibi ſatis formare *Hiſtoriam Presbyterorum* ac *Presbyteriorum* quam in citatis promiſimus. Monendum autem heic, juxta quod libro primo notavimus, Maimonidis locum illum in cunctis puto editionibus (Quinque penes me ſunt) אחר בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה אחר מהן סמוך מפי הסמוך *Parile jus ſpectabat ad Synedrium Magnum, Minus, ac Triumvirale, ita ſcilicet ut oporteret Unum ex illis eſſe Ordinatum Manuum Impoſitione ab alio ſic Ordinato*; corrigendum in כל אחד מהן *unumquemque ex illis eſſe Ordinatum* &c. Nec ſolùm ita habet MS. meus illic memoratus, ſed etiam pervetuſtus qui bibliothecæ eſt Arundellianæ. Et perquam mirum eſt tam inſigne mendum tot in editionibus, nec ſine commentariis diligentioribus, neutiquam fuiſſe correctum. Manuum impoſitionis ritu velut à Moſe derivato (quem ita creaſſe in Dignitatem hanc non modò Joſuam [c] ſed itidem antè Septuaginta illos ſibi in Synedrium Magnum adſcitos ajunt) in creandis Presbyteris utebantur, atque ita ut, uſque ad tempora regiminis ſui quaſi poſtrema, quoties quis in Facultatem Judiciariam id eſt in Dignitatem Presbyteratûs ejuſmodi, ut præfecturæ alicujus Judiciariæ aut Synedrii publicè in Juriſdictionem Contentioſam conſtituti ſatis fieret capax, creandus eſſet, is ſive à Triumviris ab ipſo hanc in rem ſelectis, quorum Unus minimùm eſſet antè ſic creatus, adeóque ſive à pluribus ſic electis, modò antè ſic creatus non deeſſet, ſive à Synedrio integro aut ejuſdem collega aliquo unico duos alios ſive creatos ſive non creatos ſibi adſciſcente, ritè ſatis crearetur. Atque mos heic univerſim ac regulariter obtinuit (modò intra Terram Sanctam quoad Judiciariam facultatem fieret) uſque ad Hillelis Principis Synedrii Magni tempora, quæ & ante & poſt finem Ebræorum Regiminis fuere, adeóque ſub excidium Templi ſecundi Urbíſque. Poſtmodùm autem Hillelis illius ſive rogatione ſive gratiâ, inolevit, ut nemo pro ritè Ordinato haberetur ſine Principis Synedrii autoritate (ut legendum monemus in Commentario noſtro [d] ad Eutychii Origines, diſpuncto quod ibi malè irrepſit *etiam demùm ut nec ſine Synedrii ipſius*, quâ de re etiam plura ſtatim) adeóque, ut nec ipſe extra præſentiam Patris Synedrii, nec Pater extra illius præſentiam, nec collega quiſquam ſine Principis Licentia ritè creare poſſet; Triumvirorum numero in creatione qualibet ſemper obſervando. Maimonides [e], אין סומכין סמיכה שהיא מנוי הזקנים לדיינות אלא בשלשה. והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים כמו שבארנו *Non autem ordinabant* (in dignitatem Presbyterii) *manuum impoſitione quemquam in facultatem Judiciariam citra Triumvirorum numerum, quorum unicus* (ſaltem) *fuiſſet ab aliis ordinatus, ut explicavimus.* Et quæ hac de re explicârat ille, in locis jam antè indicatis attulimus. Quod verò heic regulariter ſic dictum receptúmque de creatione per Manuum impoſitionem, ita intelligendum eſt de Præſentibus tantùm, ut Abſentes etiam, intra Terram Sanctam, per Epiſtolam ſeu Codicillo, etiam Nuntio ad creandos à creante, modò is etiam intra Terram eſſet, miſſo ritè creari ſeu ordinari poſſent, adhibitis in epiſtola & codicillo, verbis illis actûs creationis ſolennibus הרי אתה סמוך *Ecce ſis tu Ordinatus*; ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות *Et ſit tibi poteſtas judicandi etiam judicia pœnalia* אני סומך אותך *Ego ordino* te,

[c] *Numer.* 27. 23.

[d] *Pag.* 19. *lib.* 1. & 2.

[e] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 3. *Mikotzi Præcept. affirm.* 97, *alii tantundem. Et Miſna & Gemara tit.* Sanhedrin *ca.* 1.

te, ת היהסמון *ſis Ordinatus*; quæ pariter Manuum Impoſitioni adhiberi ſolita; ídque à ſeculis vetuſtiſſimis, nec omninò à Rabbi Jehuda Ben Baba (qui floruit paulò poſt excidium Urbis Templíque ſecundi, uſque in Adriani tempora) inſtituta, uti nec ab eo innovatum eſt circa Ordinationem quicquam, quod tamen voluére viri doctiſſimi [f] Abrahamum Zacuthium malè intelligentes, cujus verba ſunt [g], רבי יהודה בן בבא הסומך ישאלמלא הוא בטלו דיני קנסות מישראל וכן הסמיכה. וסמיכה לאו דוקא ביד כמו שעשה משה ליהושע אלא אפילו בדבור בלבד שאמר אני סומך אותך תהיה סמוך *R. Jehuda Ben Baba Ordinator* ſeu χειροθέτης (per excellentiam ſic dictus) *eo quod abſque eo fuiſſet perierant ex Iſrael Judicia Criminalia uti & Ordinatio. Ordinatio autem fit non ſolùm per Manuum* (ut præſentibus) *quemadmodum fecit Moſes Joſuæ, ſed etiam verbis tantùm* (ut abſentibus per epiſtolam, Codicillum, Nuntium; etiam & Præſentibus) *dicendo, ego te Ordino, ſis tu Ordinatus.* Sed ex hiſce temerè exiſtimavit vir ſummus, Joſephus Scaliger, inſtitutum ab eo fuiſſe carmen, ut vocat ille legitimum τῆς χειροθεσίας, malè ſic vertendo, *non fiebat per manum duntaxat, quomodo fecit Moſes Joſuæ, ſed & conceptis verbis, præter illud quod dici ſolet, ego tibi impono manum & manus impoſita tibi eſto.* Nec ferè aliter adverſarius ejus Serrarius. Utrique planè decepti ex eo quod verba Zacuthii velut de novo aliquo genere aut additamento aliquo Ordinationis ab Jehuda Ben Baba inſtituto capienda eſſe exiſtimarunt & לבד quod *tantùm* ibi ſignificat *præter* reddiderunt, cum manifeſtum ſit, Zacuthium loqui ibi de Ordinationis formulis tam Abſentibus, per Epiſtolam aut Nuntium, quam Præſentibus per Manûs impoſitionem aut ſolenni Ordinationis voce adhiberi ſolitis, quod & rectiſſimè animadvertit Petrus Cunæus [h]. Atque ita ſe res ferè habuit ut hodiéque, ubi Dignitates aliquot tam Civiles quàm Militares, veluti Equitis aurati, Doctoris, aliorum, quoties ritus ſolennior fuerit adhibitus, non ſine manuariis, pro locorum diverſitate, ceremoniis aliquot à Principibus aliíſve quibus eas creandi facultas eſt, conferri ſolent, quæ tamen interdum citra illas, verbis in Diplomate ſeu Codicillo conceptis, nec minùs legitimè, ſive Præſentibus ſive Abſentibus conferuntur. De Ordinatione ſine Impoſitione Manuum, legitur in Gemara Babylonia [i], dixiſſe Rab Acha Filium Rabba ad Rab Aſhi; בידא כמש סמכין ליה אל׳ סמכין ליה בשמא קרי ליה רבי ויהבי רשותא למידן דיני קנסות ליה *an ſimplici* ſeu *ſola Manu fit Ordinatio? illum reſpondiſſe, etiam Nomine & vocando Ordinatum Rabbi & dando ei facultatem judicandi Judicia Criminalia.* Sed de Rabbi Jehuda Ben Baba illo ac ratione nominis הסמך *Ordinatoris* ei tributo, uti & de eo quod eſt, abſque illo fuiſſet, periiſſe Ordinationem ex Iſrael, plura mox [k]. De abſentium autem creatione Magiſtri [l] היו שניהם בארץ סומכין אותו אע״פ שאינו ע הכוכבים במקום אחר אלא שולחין לו או כותבין לו שהוא סמוך ונותנין לו רשות לדון דיני קנסות הואיל ושניהם בארץ *Si utrique* (tam Ordinantes quàm Ordinandus ſeu Magiſtrandus) *eſſent in Terra Sancta, Ordinare ſolebant, etiamſi invicem præſentes uno in loco neutiquam eſſent.*

f *Nicolaus Serrarius in Rabbino priori cap.* 21. *Joſephus Scaliger in Elencho Trihæreſii cap.* 10.

g Juchaſin *fol.* 60, 1, & 101, 1. & 108, 1.

h *De Republic. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 12.

i *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 13, 2.

k §. 4.

l *Maimonides & Mikotzi &c. locis antè citatis.*

eſſent. Tunc enim ad eum ſive mittebant ſive ſcribebant, quod Ordinatus eſſet, dantes ei Facultatem judicandi Judicia Criminalia, quoniam ſcilicet utrique intra Terram Sanctam, quam ad hanc rem ita definiunt, וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה *Et tota Terra Iſraelitica quæ pertinuit ad eos qui aſcenderunt ex Ægypto ejuſmodi erat ut Ordinationi eſſet idonea.* De diſcrimine autem illo vetuſtioris & recentioris ritè Ordinandi facultate, Maimonides [m], בראשונה היה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו וחכמים חלקו כבוד להלל הזקן והתקינו שלא יהא אדם נסמך אלא ברשות הנשיא ושלא יהא הנשיא סומך אלא אם כן היה בית דין עמו ושלא יהיה אב בית דין סומך אלא אם כן היה הנשיא עמו אבל שאר החבורה יש לכל אחד מהם לסמוך ברשות הנשיא והוא שיהיו שנים עמו שאין סמיכה פחות משלשה *Antiquitùs* (ſeu temporibus Hillele vetuſtioribus) *quiſquis eſſet Ordinatus, ordinabat ipſe Diſcipulos ſuos. Sed Sapientes, ſingularem exhibentes reverentiam Hilleli Seniori, conſtituerunt ut nemo hominum ordinaretur ſine licentia Principis, nec Princeps ipſe quemquam ordinaret abſque præſentia Patris Synedrii, nec Pater quemquam ſine Principis præſentia. Cæterum quoad reliquos* (ejuſmodi ordinis ut potuiſſent ante Hillelem ritè ſatis ordinare) *unicuique eorum* [n] *licitum fore Ordinare, impetratâ Principis licentiâ, & adſcitis ſibi binis aliis, quoniam Ordinatio haud ritè ſine Tribus peragenda.* Ita codices editi. MS. verò tum meus tum Arundellianus, יש לכל אחד מהם לסמוך משום הנשיא *unicuique eorum licitum fore Ordinare per Principem* aut *ejus nomine*, quod in idem ſatis recidit. Locum autem hunc Maimonidis, de Principe & Patre Synedrii, firmat ex Gemara Hieroſolymitana [o] Joſeph Karo in *Ceſeph Miſna*; atque, ut videtur in exemplari MS. quo uſus eſt ille, eandem in mentem legerat. בראשונה, inquit, וכו׳ עד אלא אם כן היה הנשיא עמו בירושלמי פר׳ קמא דסנהדרין. *Antiquitus &c. uſque ad ſine Principis præſentia, in Talmudis Hieroſolymitani capite primo, tituli Sanhedrin.* Sed verò in Hieroſolymitana typis edita, tam Cracoviana quàm Veneta, ſe res multò aliter habet. Sic enim ibi [p], quantum ad hanc rem, legitur, אמר רבי בא בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן יוחנן בן זכאי מונה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע ורבי יהושע את רבי עקיבא ורבי עקיבא את רבי מאיר ואת רבי שמעון: אמר ישב רבי מאיר תחילה ונתכרכמו פני רבי שמעון אמר לו ר׳ עקיבא דייך שאנו ובוראך מכירין כחך חזרו וחלקו כבוד לבית הזה אמרו בית דין שמינה שלא לדעת הנשיא אין מינויו מינוי ונשיא שמינה שלא לדעת בית דין מנויו מינוי חזרו והתקינו שלא יהו ב״ד ממנין אלא מדעת הנשיא ושלא הנשיא ממנה אלא מדעת בית Quæ ita ſonant; *Dixit Rabbi Ba* (R. Abba bar Jonah [q]) *antiquitùs*, ſeu *temporibus vetuſtioribus, quilibet* (ex antè creatis) *creare ſolebat Diſcipulos ſuos; quemadmodum Raban Jochanan Ben Zacai creavit Rabbi Eliezer & Rabbi Jehoſuah, & R. Jehoſuah, Rabbi Akiba, & R. Akiba Rabbi Meir & Rabbi Simeon. Dixit inſuper, ſedentem R. Meir primo intuitu inſtar R. Simeonis comparuiſſe; cui R. Akiba, iſte ſatis diverſus eſt; & Creator tuus novit facultatem tuam. Rem innovantes* (Sapientes qui rebus præerant) *reverentiam exhibebant Domui ſeu familiæ huic, & decrevêre ut ſi Synedrium aliquod quempiam ordinaret ſine*

m *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 5.

n *Videſis* Hugonem Grotium ad Matth. 23. 7.

o *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

p *Fol.* 19. *col.* 1.

q Juchaſin *fol.* 85, 1. & *vide Gemaram Babylonicam ad tit.* Sanhedrin. *cap.* 1. *fol.* 5, 1.

Principis licentia, ordinatio illa irrita foret, ſed ſi Princeps quempiam ordinare ſine Licentia Synedrii, Ordinatio illa eſſet legitima. Rem item iterum innovantes conſtituêre, non licitum fore Synedrio Ordinare abſque licentia Principis, nec Principi Ordinare abſque licentia Synedrii; Quæ ſanè ab eis quæ tradidit Maimonides ſunt perquam diverſa. Nec quid heic de Hillele, aut de Patre Synedrii. Nec ſanè qui aliàs Maimonidem animadvertunt hac de re controverſiam movent. Unde par videtur, ut lectio Talmudis Hieroſolymitani hæc eidem quem habet Maimonides ſenſui reſtituatur. Quid ſi pro חלקו כבוד לבית הזה *reverentiam* ſeu *honorem exhibebant Domui huic*, legeris לבית הלל *Domui Hillel*? & poſtrema verba ſic correxeris, אלא מרשות אב בית דין *abſque licentia* ſeu *præſentia Patris Synedrii*? Ita ſanè Gemara illa & Maimonides, concordes fient. Et ſanè לבית הזה *Domui huic* ita ſonat, nullâ ſcilicet *Domûs* mentione præcedente, ut neceſſe ſatis videatur ut ita emendetur. Hillel hic Princeps erat Iſrael, id eſt Synedrii Magni, è tribu Benjamin ex parte patris, והוא, inquit R. Abraham Zacuthius[r] veteres ſecutus, ראש משפחת הנשיאים והיה מזרע שפטיה בן אביטל אשת דוד מצד אמו *Et is Princeps* ſeu *Caput erat Familiæ Principum* (illorum forenſium; de quibus plura inferiùs) *& ex poſteris Shephatiæ filii Abitalæ*[ſ] *uxoris David, ex parte matris ſuæ.* Tralatitium autem eſt, adjici de ritè Ordinatis univerſis, ושרתה עליהן שכינה *& quieſcebat ſuper eos Majeſtas Divina* ſeu *Spiritus Sanctus*; uti & illud perpetuò cum imponerent Manus Presbytero, in facultatem Judiciariam, קורין לו רבי *vocaſſe eum* ſeu *nominaſſe Rabbi*, eóque eum titulo ſolenni donaſſe; unde R. Joſuah Levita in *Hilcoth Olam*[t], כל רבי מארץ ישראל לפי שבארץ ישראל היו סומכין לדון דיני קנסות וקורין אותו רבי. *Omnis proprie dictus* (in Talmudibus) *Rabbi, ex Terra Iſraelis eſt* (ibi creatus) *quoniam ibi Ordinare ſolebant, ad judicanda etiam Judicia Criminalia* (adeóque reliqua) *& vocare Ordinatum Rabbi.* De nomine autem hoc dignitatis, & affinium apud Ebræos aliorum conſulas Nicolaum Serrarium in Rabbinis ſuis, Joſephi Scaligeri Elenchum Trihæreſii, Johannem Buxtorfium patrem in Abbreviaturis & filium in Lexico Chaldaïco, Talmudico & Rabbinico; alios ſatis obvios. Addit item Maimonides, יש לסומכים לסמוך אפילו מאה בפעם אחת ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום אחד *Qui ritè Ordinare poſſent, licuit eis Ordinare etiam Centum uno eodémque tempore; & David Rex Ordinabat unico in die triginta Millia.* Quod habuit ex Gemara Hieroſolymitana[u], ubi illud[x], *Et David rurſum congregavit ex omnibus ſelectis Iſrael triginta millia*, de Ordinatione Presbyterorum quidem, ut à Maimonide, ſumitur, ſed de numero etiam valdè ampliore ſeu Millibus nonaginta. Verba ſunt רבי ברכיה בשם ר׳ אבא בר כהנא תשעים אלף זקנים מנה דוד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עמהם הדא היא דכתיב ויסף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אלף ויסף תלתין עוד תלתין ופשטיה דקרייה הרי תשעין *Rabbi Barachiah nomine R. Abba Bar Cohena; nonaginta millia Presbyterorum Ordinavit David die in unico, ſed non Ordinavit cum eis Achitophelum* (qui antè ibi nuncupatur אדם גבור בתורה *Juriſconſultus & Theologus ſummus*) *Atque hoc eſt quod ſcriptum* (iſtic)

r Juchaſin fol. 42, 2.

ſ 2 Samuel. 3. 4.

t Tract. 1. cap. 3.

u Ad tit. Sanhedrin cap. 17. fol. 29. col. 1.

x 2 Samuel. 6. 1.

(iſtic) *habemus; Et David rurſum congregavit ex omnibus ſelectis Iſrael triginta millia. Et congregavit Triginta; rurſum triginta; & expreſſim textus Scripturæ habet Triginta. Ecce Nonaginta.* Mira numerandi ratio. Sed verò *rurſum* à Magiſtris aliis [y] ibi ſumitur pro eo quod eſt, primò ipſos in Hebrone, cum in regnum David evectus ibi erat, congregatos fuiſſe, & *rurſum* nunc ad Arcam afferendam.

[y] *Jarchius, D. Kimchi, Rabbena Jeſaiah, alii, ad 2 Samuel.* 6. 1.

II. Spectant quæ hactenus dicta ſunt de Ordinatione ad eam quæ Summa erat, ſeu quâ Judiciariæ facultatis omnimodæ, quæ Juriſdictionis Contentioſæ eſſet, ſive Criminalis ſive Civilis, capax fiebat ſic rite Ordinatus. Atque ſic Creati, plane erant Presbyteri Univerſales, ſeu munere tam Docendi in Jure Ebraico ac publicè Reſpondendi, quàm Judicandi univerſim, quoties ſcilicet ſufficiendi eſſent Judices ejuſmodi, donati. Nec enim illinc Judices fiebant magis atque Doctores Juris ex eo ſolùm titulo apud nos Iudices ſunt antequam Conſiſtoria eis aſſignantur. Cæterùm ut hi Univerſales ſeu optimo & plenario jure Presbyteri erant, ita fuere alii non modò Creati ſeu Ordinati, ſed etiam non Creati, qui Presbyterorum nomine etiam & Dignitate vulgari qualicunque fruebantur; ſed interim & Dignitate & Nomine uti & Facultate, & Univerſalibus illis & inter ſe, variatim impares. Creatorum hujuſmodi, quos Particulares vocari liceat, alii Iudiciariâ quidem Facultate, ſed quæ tantùm circa cauſas Civiles ſeu Pecuniarias verſaretur, in ipſa Creationis formulâ, donabantur; adeóque Synedriis fuere Triumviralibus ſolummodo inde idonei. Alii nulla omnino Facultate Iudiciariâ ſeu id genus Magiſterio, donabantur, ſed illo tantùm quod in Docendi & Explicandi Iuris Ebraici nodos ac dubia, per Reſponſa, quoties conſulerentur, ſeu Caſus Conſcientiæ extricandi munere publico conſiſtebat; quod itidem interdum erat Generale, ad caſus ejuſmodi omnigenos attinens, interdum etiam adeo Particulare, ut ad hæc vel illa ejuſmodi Caſuum ſingularia genera, pro Ordinantium arbitrio, reſtringeretur. Atque hoc idem erat quod רשות להורות באיסור והיתר *Poteſtas* ſeu *facultas decernendi circa Ligatùm & Solutum*, ſeu Vetitum & Licitum, id eſt *facultas Ligandi & Solvendi.* Etiam poteſtas hæc interdum negata, in ipſa Ordinatione, ei qui aliàs in plenariam facultatem Iudiciariam, quæ Forenſis erat, Ordinaretur. Quin etiam Tempore ſubinde Ordinatio circumſcribebatur. Sed nemo hujuſmodi Ordinationis Particularis capax erat qui non etiam Generali ſatis videretur idoneus. Ita quidem Maimonides velut ex Gemara utraque [z]. Sed in eo quod neceſſariò is qui Particulariter Ordinatus eſt, idoneus eſſe debuit ſeu ſatis doctus ad reliqua Ordinationis Univerſalia præſtanda, non comperio aſſenſum ita præberi Maimonidi. Verba ejus ſunt [a], ויש להן למנות כל מי שירצו לדברים יחידים והוא שיהיה ראוי לכל דברים כיצד חכם מופלא שראוי להורות לכל התורה כולה יש לבית דין לסמוך אותו וליתן לו רשות לדון ולא להורות באיסור והיתר או יתנו לו רשות באיסור והיתר ולא לדון דיני ממונות או יתנו רשות לדון ולהורה (ſic legendum juxta exemplaria optima tum edita

[z] *Ad Miſn. cap.* 1. *tit.* Sanhedrin.

[a] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 8. & 9.

edita tum manuſcripta; ubi in editione ejus prima uti & illa quæ cum *Ceſeph Miſna* prodiit ולוה deeſt, cujus in locum malè ſubſtitutum לדון contextum & ſenſum nimis perturbat) אבל לא: לדון דני קנסות או לדון דיני קנסות אבל לא להתיר בכורות במומין או יתנו רשות להתיר נדרים בלבד או לראות כתמים וכן כל כיוצא בהן וכן יש לסומכין ליתן רשות עד זמן ולומר לנסמך יש לך רשות לדון או להורות עד שיבא הנשיא לכאן או כל זמן שאין אתה עמנו במדינה וכן כל כיוצא בזה חכם מופלא שהוא סומא בעינו אחת אף על פי שהוא ראוי לדיני ממונות אין סומכין אותו לדיני ממונות מפני שאינו ראוי לכל דברים וכן כל כיוצא בזה *Fas erat* ſeu *in more poſitum, Ordinare quemcunque vellent ad res Particulares, modò interim ipſe rebus omnimodis* (id eſt, Ordinationi Generali) *eſſet idoneus. Sapientem præcellentem, qui idoneus ad Decernendum circa Legem univerſam, fas erat Synedrio* (pro temporum & morum introductorum diſcrimine jam antè indicato) *Ordinare, & dare ei facultatem Judiciariam* (forenſem omnigenam) *ita tamen ut neutiquam Ligandi & Solvendi*, ſeu *publicè in Caſibus Conſcientiæ Reſpondendi, facultati ſe immiſceret; aut dare ei facultatem ejuſmodi Ligandi & Solvendi* (ſimplicitèr & per ſe) *ſed minimè Judicandi ne quidem Judicia Civilia* ſeu *Pecuniaria; aut dare ei facultatem illam utranque, minimè tamen Judicia Criminalia judicandi; aut criminalia judicandi, nec tamen Solvendi* ſeu *reſponſa publicè dandi de Primogenitorum Maculis* ſeu *Vitiis; aut dare ei facultatem ſolvendi Vota tantummodo aut intuendi*, & ſic ſolvendo aut ligando *decernendi, de Maculis* (ſeu Vitiis corporis ſive brutorum ſive hominum) *aliiſve quibuſcunque ſimilibus. Atque ita fas erat Ordinantibus dare facultatem Tempore præfinitam, & dicere Ordinato, ſit tibi Facultas Judiciaria* (forenſis) *ſeu decretoria illa* (circa ſolvenda & liganda) *uſque dum huc venerit Princeps; aut toto tempore quo ipſe non fueris nobiſcum in Urbe. Atque ita, de omnibus ejuſmodi generis. Sapientem præcellentem, oculo uno cæcum, tametſi idoneus ſatis eſſet Judiciis Pecuniariis* (id eſt, qui ritè ſatis, non obſtante cæcitate illa, in Triumvirale etiam juriſdictionis contentioſæ Collegium ſine Ordinatione prævia, à privatis juxta antè memorata eligi potuit) *nihilominus non Ordinabant, ne quidem ad Judicia Pecuniaria, quoniam neutiquam erat rebus omnibus idoneus. Atque ita ſe res habuit in cunctis aliis ſimilibus.* Adeóque ſolennibus illis verbis in Ordinatione Univerſali adhibitis, ut אני סומך אותך *Ego te Ordino* & id genus reliquis antè oſtenſis, neceſſe erat ut in Ordinationibus hujuſmodi Particularibus ac ſic circumſcriptis accederent verba, pro Facultatis Circumſcriptæ diſcrimine, alia atque alia quibus facultas ſic conceſſa ſatis dignoſceretur. Illud de איסור והתר *Ligato & Soluto* hoc in ſenſu millies apud Talmudicos occurrit. Magiſter aut Schola altera אוסר *Ligat* id eſt, illicitum pronuntiat, altera מותר *Solvit*, aut pronuntiat licitum hoc vel illud circa ſanguinem, adipem, fructus, alia eſculenta, potulenta, corporis vitia, id genus innumera in ſacra lege occurrentia. Unde etiam libri quam plurimi eodem titulo fruuntur, qui planè Caſuum conſcientiæ volumina Judæis ſunt. Inde habentur איסור והתר *Solutum & Ligatum* Rabbi Jonæ, Rabbi Nathan, R. Iſaac Durenſis, & perplures ejuſmodi alii. Et titulus integer in Talmude utro-

utroque ſeu Miſna habetur הוריות *Horaijoth* ſeu *Decreta* aut *Canones* dictus, qui diſciplinam fuſiorem circa illuſtriora Synedriorum maximè Decreta de Caſibus Conſcientiæ, adeóque de Peccati ex Errore & Scientia diſcrimine inde pendente, continet, de quo plura libro Tertio. Scientia illa ſeu Facultas Ligandi & Solvendi à Magiſtris aliquot, ut ſanè juxta ipſorum principia meretur, סוד יסוד אסור והתר *Myſterium fundamentale Ligati & Soluti dicitur.* Sic enim R. Ioſeph Hyſſopæus in קערת כסף *ſcutella* ſeu *paropſide argentea* [b], quæ Virtutis & Pietatis ad Samuelem filium monita metricè continet,

[b] Pariſiis 1561. pag. 11.

עסוק פעם ברקדוק או בכפוק
אבל רוב ע—— סקן שית ב—— גמרא
לדעת סוד יסוד אסור והיתר
והבדילבכן נסולה ל—— כשרה וגו

Verſare interdum in Grammatica, aut in contextu Biblico. Sed magnam partem occupationis tuæ pone in Gemara, ut ſcias Arcanum Fundamenti, Vetitum ac Licitum, & diſtinctionem inter Vitiatum & Rectum. Ita vertit Joannes Mercerus, quod planè innuit & pariter verti poteſt, Arcanum ſeu *Myſterium fundamentale Ligandi & Solvendi*, quod quidem Theologiæ apud Ebræos & Juriſprudentiæ velut encyclopædia eſt. Præter ea quæ Libro primo [c] de Solvendi & Ligandi notionibus dicta ſunt, conſulas virum ſummum Iſaacum Caſaubonum in Baronianis [d]. Certè, tametſi tandem in Chriſtianiſmo, Ligandi & Solvendi poteſtatis illius in Euangelio ſenſus, & Excommunicationi forenſi & pœnis aliis canonicis irrogandis adeò conjunctus fuerit, ut quaſi in idem ipſum harum & illius actus recidere cenſerentur uti & poſtmodum cenſiti ſunt, atque licèt antiſtes ſacer ubique, eo nomine velut ὁ πιςευθεὶς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν καὶ δεσμεῖν [e], *is cui à Dei benignitate credita eſt* (eo in ſenſu) *Solvendi & Ligandi poteſtas*, pro arbitrio, ex jure Canonico, & laxare potuerit pœnam ejuſmodi & intendere, quale etiam ſibi arrogant jus Presbyteri & Miniſtri Euangelii illi qui in Conſiſtoriis ſuis parilem ſibi exercendam velint poteſtatem; nihilominùs antiquitùs atque ex origine primaria nihil omninò Forenſe videtur contineri in Ligatione illa & Solutione (aliter atque ſententia quælibet in foro quocunque, ubi illud vim obtinebat, lata, dicebatur ſive condemnatione obligare ſive abſolvere) Sed tantùm, ad Nodos, Quæſtiones ſeu ζητήματα, Difficultates, Controverſias, Objectiones, de Jure & Divino & Humano, ortas, Reſponſa (ut conſulentibus, Reſponſa prudentum) Explicationéſque Facultas dandi, adeò ut in reſponſis, ex autoritate reſpondentium tutiùs, acquieſcere poſſent qui, antequam ritè ſic edocti eſſent, dubitarent, id eſt, an obligati manerent ad hoc vel illud, de quo dubitatum eſſet, præſtandum, aut inde ſoluti cenſerentur. Quo planè ſenſu, Athanaſio [f] λύων αὐτῶν τὴν ἄγνοιαν, *ſolvens eorum ignorantiam* vocatur D. N. Jeſus Chriſtus, ubi [g] de cibis pro illicitis habitis & Phariſæorum circa eos doctrina ait, *Non quod intrat in os*

[c] Cap. 9. pag. 291.

[d] Exercit. 16. §. 139.

[e] S. Baſil. Epiſt. Canonic. Can. 74. & ibi Zonaras & Balſamon.

[f] In Canonic. Epiſt. ad Amunium monachum.

[g] Matth. 15, 11.

coinquinat hominem, &c. Id genus alia ex vetuſto occurrunt vocis uſu. Unde etiam erant apud Græcos, velut ſectæ nomine, Λυτικοὶ & Ἐπιλυτικοὶ *Solventes* nuncupati, quoniam griphos & obſcuriores ſcriptorum, maximè Poetarum, locos, quorum inſcitiâ alii velut obligarentur, diſſolvebant; aliis, qui ſolutionibus ejuſmodi refragarentur, Ἐνστατικοῖς dictis. Hinc Soſibius Lacon, dicitur Athenæo [h], ὁ Λυτικὸς & ὁ θαυμάσιος Λυτικὸς, & Suidæ [i], τῶν ἐπιλυτικῶν καλουμένων, *ex eis quibus ſolvendi facultas tribui ſolet.* Atque ejuſmodi credidit ſibi ſoli competere munus, adoleſcens ille apud Herodem Atticum [k] glorioſiſſimus. Et de procacioribus ingeniis qui religionem veram cavillando inſectarentur, Prudentius [l],

Statum laceſſunt Omnipotentis Dei
Calumnioſis litibus:
Iid em minutis diſſecant ambagibus
Ut quiſque eſt linguâ nequior.
Solvunt Ligántque quæſtionum vincula
Per ſyllogiſmos plectiles.

Syllogiſmus item extricandus λύσιμος *ſolubilis* Ariſtoteli [m], paſsímque dicitur. Et idem Prudentius,

Nodos tenaces recta rumpit regula
Infeſta diſſertantibus.

Atque ex ſuppari eſt notione, ſi quis δεσμόν τινα ἑαυτῷ ἐπιβάλλει [n] *vinculum aliquod* ſeu *Obligationem ſibi injicit*, veluti voto aut juramento, de abſtinentia ab hoc vel illo cibo, more, actu; inde ſcilicet, quantum in ſe eſt, ſe Ligando, illicitum hoc vel illud faciens, quod ex Solutione denuo licitum eſſe poſſit. Certè nec tranſlatio vocum illarum, in forenſes Excommunicationis uſus, veteribus ipſis cordatioribus omninò innuebat verè quemquam, ex ſententia ejuſmodi qualicunque forenſi lata, Ligatum aut ab Eccleſia ſegregatum, extrà quam ubi, haud præter Dei ſcopum, ſed juxta ſententiam in cœlo jam latam, quis ſententiâ ejuſmodi eſſet implicatus. Sanctus Nico [o] alias ſententias ab hieratico genere latas irritas plane, ipſiſque ferentibus pernicioſiſſimas eſſe aſſerens, *De Sacerdotio*, inquit, *dixit Dominus Petro, quæcunque ligaveris ſuper terram, erunt ea etiam ligata in cælis. Vide vim verbi, non dixit, quæcunque ligaveris ſuper terram erunt ligata in terra, ſed in cælis; ut qui excommunicat, vel deponit, vel prohibet, rem terribilem ducat, ut qui Deum ad unà ſecum ferendum ſententiam vocet, nempe qui ſub eius qui eſt in cælis teſtimonio hoc agat.* Id genus occurrunt alia etiam in Juris Pontificii ſcriptoribus. Adeoque niſi Excommunicans, de Numinis ſanctiſſimi mente in cauſa Excommunicati, juxta notionem illam Ligandi Solvendique, certus fuerit (quod ut fiat haud facile eſt) ne quidem ipſe ſententiam ſuam vim habere poterit exiſtimare.

Un-

h *Dipnoſoph. lib.* 11.

i In Σωσίβιος.

k *Aulus Gellius lib.* 1. *cap.* 2.

l *In Apotheoſi, hymn. in Infideles.*

m *Prior. Analytic. lib.* 2.

n *Zonar. in S. Baſil. Epiſt. Can.* 10.

o *Subjunctus Theodoro Balſamoni pag.* 1097.

Undenam ita fiat certus, quærat porrò ipſe, qui cum imperio, velut ex jure Divino, Ligare & Solvere, & notione inde ſatis, ſi vetuſtas ritè introſpiciatur, novâ, Excommunicare & Abſolvere ſe dicere ſoleat. Velut Provocatio eſt ipſe actus, ad Numen ſanctiſſimum; nec rarò, nimis temerarius. Reperi in Adverſariis viri præſtantiſſimi Iſaaci Caſauboni, quæ in Baronium inſtituta necdum edita mecum communicavit digniſſimus paternarum virtutum & eruditionis hæres, Mericus Caſaubonus, notam de Laicorum parili Ligandi & Solvendi poteſtate, ſeu de δεσμῷ ὑπὸ Λαϊκῶν δεθέντι, etiam ex jure divino in Eccleſia Orientali aſſerto. *Mirabar, inquit ille, quid hoc apud Zonaram epiſtola XV. Sed & ipſe explicat rectè, & poſtea locum Juſtini obſervavimus, qui explicat.* Οὐ μόνον, *inquit,* οἱ ἱερεῖς ἐσχήκασιν ἐξουσίαν παρὰ Θεοῦ, τοῦ δεσμεῖν τε καὶ λύειν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πρὸς τούτοις οἱ Λαϊκοί· καὶ γὰρ εἰ μὴ φθάσουσιν ὧδε διαλυθῆναι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀδικηθέντες ὁπωσδήποτε καὶ ἀδικήσαντες, λόγους ἐκεῖσε πάντως ὑφέξουσι καὶ μετ' ἀλλήλων κριθήσονται· Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ἡ Σοφία Σολομῶντος ἔλεγε, τότε ἐν πολλῇ παῤῥησίᾳ στήσεται ὁ δίκαιος κατὰ πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτόν· ἐνθέντος καὶ εἴποτε συμβαίνῃ γενέσθαι τινὰ διαμάχην ἀνὰ μέσον ἡμῶν, λυθῆναι τάχιον σπεύδομεν ἀπὸ δὴ τὸ τοῦ θανάτου δεδιότες μυστήριον &c. *Non ſolùm habuere Sacerdotes poteſtatem à Deo* (juxta receptam tandem in Chriſtianiſmo diſciplinam) *Ligandi & Solvendi, ſed etiam prætereà ipſi Laici. Cum enim invicem nequeunt rem controverſam heic dirimere* aut *diſſolvere injuriâ affecti & afficientes, tunc illic* (in vita futura) *omninò rationem reddent & ſimul judicabuntur. Atque hoc eſt quod dicit Sapientia Solomonis*[p]. *Tunc magnâ cum fiduciâ ſtabit Juſtus adverſus faciem eorum qui eum oppreſſerint; unde item, quoties evenerit inter nos controverſia, ut diſſolvatur conamur, metuentes ſcilicet Mortis* (incertæ) *myſterium &c.* Ita ille, ut ex Zonaræ epiſtolis; quas nondum vidi ego. Habuit ille, ut liquet, in Baronianis ſuis[q]; ſaltem uſus eſt, & citat ibi unicæ lemma. Planiſſimè in loco è Sapientia citato, uti & in capite illic præcedente, veſtigia ſunt Litigantium & invicem Adverſantium Provocationis ad Divinum judicium, juſtorum, injuſtorum, ſive in hoc ſeculo ſive in futuro, non obſcura. Quæ pro Ligatione heic accipiuntur; ut cùm partium ſive unus ſive uterque execrationibus pœníſque cœlitùs expectandis ſe onerat, ad innocentiam ſuam probandam rémque controverſam tandem elucidandam. Additur ibi locus ille, ut è vetuſtate cognatus, Juſtini Martyris[r]; Μέγας ὁ κίνδυνος παρὰ τοῖς ἡμέραν Κυρίου ἐπικαλεσαμένοις. ἢ πιστεύειν γὰρ δεῖ ὅπως φύγῃ τὴν κρίσιν ἢ καὶ τῷ πλησίον ἀφιέναι χάριν τοῦ καὶ αὐτοῦ παρὰ Θεοῦ γενέσθαι τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν. Οἱ δὲ τῇ προφορᾷ τῆς ὀργῆς δεσμεύουσιν καθ' ἑαυτῶν συναλλάγματα. Quem locum Joannes Langus ita vertit ſibique explicat, *Ingens penes eos eſt periculum qui Diem Domini appellant* [*ad tribunal Chriſti provocantes ſcilicet*] *aut enim non credere oportet, judicium ſe Dei effugituros eſſe; aut etiam ob id noxa proximo remittenda venit ut & ipſis à Domino contingat peccati condonandi gratia. Qui verò id ira correpti faciunt gravibus ſeipſos contractibus obligant.* Ad Dei judicium ſcilicet, in

p Sapient. cap. 5. 1.

q Exercitat. 16. §. 49.

r Epiſtola ad Zenam & Serenum pag. 393. edit. 1593.

pœnam pro rei diſcrimine, ſive ipſorum ſive adverſariorum, ſic provocantes. Subjicit hinc Iſaacus Caſaubonus, *Apparet, fuiſſe moris, ut ortâ inter privatos controverſiâ, ad Dei tribunal provocaretur, ut ibi ſons debitam condemnationis ſententiam acciperet. Hoc erat* διομόσαι. Illuc ſpectant quæ de Provocatione ad Divinum judicium, ſeu Judicium Dei in Valle Jehoſaphat pridem conſcripſit Chriſtianus

s *Norimbergæ 1624.* Heroldus[s] uti & Johannes Heringius[t]. Quæ habet Origenes, de Chriſtianorum

t *Bremæ 1652.* invicem Alligatione & Solutione, ad Matthæum[u] digniſſima ſunt quæ heic adver-

u *Homil. 6.* tantur, unde ſane elicere eſt, ſatis incertas & dubioſas fuiſſe tunc ſeu circa ducentos à Chriſto annos, Ligandi & Solvendi ex Euangelio notiones; ut pote non, ut poſtmodùm, pro actibus forenſibus ſumtas. Summa demùm eſt ex Ebraïco forenſi uſu, adeóque Chriſtiano verè primitivo, Ligandi & Solvendi phraſin ac notionem aliam omninò fuiſſe apud homines quàm Forenſem ſeu quæ Juriſdictionem contineret, aliter atque Sentententia de re qualibet Forenſis (ut innumera alia) obligaret ſolverétque. Et apud Ebræos (unde in Chriſtianiſmum planè voces illæ tranſiere) qui Ligabatur Solvebatúrve, ut antè oſtenſum eſt, id eſt Juriſconſultum Ordinatum conſulens, hoc vel illud aut ſibi interdictum manere aut ſolutum eſſe, didicerát, judicium quidem forenſe, ob ejuſmodi Ligationis Scholaſticæ velut autoritate publicâ aut publico reſponſo nixæ, violationem, ſubire potuerat; ipſo Ligandi aut Solvendi actu prævio ad judicium illud forenſe non omnino aliter attinente, quàm prout, in rerum uſu, familiaria Prudentum Reſponſa ad ſequentia judicia ſpectent. Qui invicem pactis, contractibus alitérve ſe Obligant, paritèr ſe Solvunt, etiam & Juris periti de obligatione Solutioneque ſeu Liberatione conſulti aut Obligatos aut Solutos eos eſſe reſpondent, nullâ omnino habitâ Juriſdictionis, in conſultorum actu, ratione. Atque in multiplici illa juris vocum illarum notione ac uſu, ut Verbis, Re, Literis conſenſu quis alteri Ligatur, ita & eiſdem ſeu eodem genere per Solutionem, Acceptilationem, Novationem, Delegatio-

x *L. 35. D. tit. de Reg. juris, & tit. de Solutionibus & Liberationibus.* nem, Confuſionem alitérque Solvi dicitur[x] ſine actu aliquo fori, ubi tamen, ſi actio inſtituatur, pronuntiandum de Ligatione illa ac Solutione antè ita factâ. Neque enim judex inducit obligationem, quâ actio nititur, ſed inductam ſibi à reo cogit perimpleri. Certe adeò amplus multipléxque, in hominum notione, uſus ab antiquo habitus eſt metaphoræ tum Civilis tum Naturalis, etiam & Theologicæ, à Ligando & Solvendo, & Vinculo & Solutione ſumtæ, ut rem intuenti, forſan metaphoræ alîus ejuſmodi uſum æque amplum, multiplicem, variúmque

y *In Menone.* haud reperiri, ſatis conſtiterit. Apud Platonem[y] Socrates, de ſimilitudine Dædali ſtatuarum adhibitâ, Scientiam diſtinguit ab Opinione etiamſi Rectâ, cujus notiones, inquit, haud multi ſunt pretii ſed ſolutæ, ἕως ἂν τις αὐτὰς

z *Apud Julianum in Cyrilli adverſus eum lib. 2.* δήσῃ αἰτίας λογισμῷ, *donec quis eas liget ratiocinatione à cauſâ ductâ*, ſeu ſcientiâ verâ. Alibi item ipſe de Ligatis & Solutis in mundi opificio, τὸ μὲν δὴ δεθὲν πᾶν λυτὸν, *omne ligatum eſt ſolubile.* In philoſophia etiam Porphyriana[a],

a *Apud Stobæum Sermone 217.* ὃ ἔδησεν ἡ φύσις τοῦτο φύσις λύει· καὶ ὃ ἔδησεν ἡ ψυχὴ, τοῦτο αὐτὴ λύει, *Quod natura ligavit id ſolvit natura; & quod anima Ligavit id ipſa Solvit.* Dæmonum

b *De Republica. 2.* item & Deorum τῶν Λυσίων *Solventium* meminit Plato[b]. Et nomen eſt Bacchi notiſſi-

notiſſimum *Λύσιος Solvens, Expiatorius, Redemptorius*, unde & *Λυτήρια*, aliæque voces cognatæ, in theologia Gentium, indicant Solutiones, Liberationes, Redemptiones, ab homicidio aliiſque ſceleribus. Apud Sophoclem [c], Electra ad Chryſithemidem ſororem de Clytemneſtræ ſacris Agamemnoni deſtinatis,

——— ἆρα μὴ δοκεῖς
Λυτήρι' αὐτῇ ταῦτα τοῦ φόνου φέρειν;

An igitur exiſtimas, hæc illam cæde ſolutura fore? Uſus τοῦ λύειν & cognatorum, notionibus ſimilibus, è metaphora illa, in utroque Fœdere etiam frequens. Et ubicunque λύεται quid ſeu Solvitur, ut idem antè, ſenſu analogo, Ligetur neceſſe eſt. Sed de vocibus illis, velut non forenſibus, ut fieri ſolent, hæc dicta ſunto.

III. Presbyteri autem illi, ſic vulgò, ut inter הדיוטות *Privatos*, proletarios, & capite cenſitos, ob Ætatem ſimul & qualemcunque rerum Scientiam, præ inſcientioribus, dicti agnitíque (ſed reliquis multò inferiores, nec ſolenniter omninò Ordinati) fuere quales cernebantur tum in Synedriis Triumviralibus, non Publicè per urbes pagóſve conſtitutis (nam Ordinati tantùm in illis locum habuere legitimum) ſed quæ à Privatis ſive per Compromiſſum, velut in arbitros, in cauſis etiam Juriſdictionis Contentioſæ civilibus eligebantur quidem ſed Juriſdictionis tantùm Voluntariæ, pro arbitrio eorum quorum intererat, adhibebantur; ut in ſolenni Leviri Renuntiatione, quæ, cum ex lege [d] coram *Presbyteris* loci expreſſim fieri deberet, ritè ſatis nihilominus præſtabatur [e] coram Triumviris quibuſcunque Privatis, nec Presbyteratûs dignitate ulla, juxta antè oſtenſa, ritu aliquo donatis (modò legendi Linguam Sanctam ſatis periti eſſent) ſed interim apud vulgus generali illo nomine ſeu dignitate vulgari Presbyteri, nullo ad Dignitatem, quæ ex Ordinatione pendebat, ſingularem habito reſpectu, fruentibus; de quibus alibi [f]; ubi etiam hanc in rem, ampliter egimus. Ejuſmodi Presbyteri Bini fuere illi, qui, non Ordinati ſed à Presbytero ritè Ordinato acciti, Triumvirale, ad Ordinationem, Synedrium, ſecundum ſuperiùs dicta complebant. Et tam de hujuſmodi Synedriis, quàm de Majoribus intelligenda ſunt illa quæ ex Maimonide de Synedrio Ordinante ſuprà afferuntur. Etiam Presbyterorum notio tam hujuſmodi quàm Ordinatorum aut Synedralium, admittitur in explicatione legis [g] de diſtantia circumjacentium urbium ab occiſo ubi homicida ignotus erat, & vitula inde decervicanda. Et Presbyteri hac notione vocitabantur זקני השוק *Presbyteri plateæ, vici, vulgares*, ſic à cæteris diſtincti. Inde gloſſa Talmudica ad illud legis jam memoratæ זקניך *Presbyteri tui*, זקני inquit [h], השוק אף על פי שאין סנהדרין *Etiam Presbyteri plateæ* ſeu *ex vulgo, tametſi non eſſent ex Synedrio aliquo* aut Ordinati; quos, eandem etiam in rem, nomine זקני השוק *Presbyterorum plateæ* memorat in ipſo Talmude [i] R.

Si-

c *In Electra.*

d *Deuter.* 25. 7. & 8.

e *Tit.* Jabimoth *cap.* 12.

f *In Uxore Ebraica lib.* 1. *cap.* 15.

g *Deuter.* 21. 2.

h *Ad tit.* Sotacap. 9. *fol.* 45. 2. & *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 13. 2.

i *Gemara Babylonia ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 13. 2. & 14. 1.

Simeon. Ejuſmodi fuere qui obvium in Excommunicationis Abſolutione Synedrium Triumvirale ſæpiùs faciebant, juxta ea quæ libro ſuperiore eâ de re oſtenduntur. Dicebantur etiam הדיוטות *Ἰδιῶται Privati*, cognatâ ſatis notione ei qua Presbyteros nonnullos *Laïcos* dici volunt aliqui. Atque, ad hunc modum, tralatitium apud Chriſtianos eſt, ubi Dignitatum nomina habentur, quæ nec ſine ſolennibus Creationis ſeu Ordinationis acquiruntur, veluti Militis ſeu Equitis aurati, Baronis, Comitis, Ducis, aliarum, ipſa nomina ſæpiùs, vulgari in ſermone, ſecundum ſubjectæ materiæ diſcrimen, uſurpari pro minoribus aliis non ita Creatis ſeu Ordinatis, ſed, proportione quadam & uſu, Creatos illos in actibus ſuis rebúſque gerundis imitantibus. Neque verò Presbyteri illi non Ordinati Dignitatem aliquam aut nomen Presbyteri ex actibus illis juriſdictionis ſive Voluntariæ, ſive Contentioſæ quibus pro re nata adhiberi ſolebant, ſibi nanciſcebantur, ſed ideo ſic vulgò dicti quia ejuſmodi actibus neutiquam haberentur vulgo inidonei.

IV. Ex jam dictis liquidò ſatis conſtat non ſolùm Ordinationis Presbyterorum Formulas; maximè quoad munus in ipſa Ordinatione collatum, multiplices fuiſſe, ſed etiam Presbyterorum nomen in legibus ſacris de rebus ſanè graviſſimi momenti ſubinde ſumi etiam de eis, qui, cùm ejuſmodi rebus aliàs non eſſent inidónei, neutiquam Ordinatione ullâ in Dignitatem illam evecti fuiſſent. Adeóque quicquid ad Creationem ſeu Ordinationem ſolennem Nominíſque Presbyteri notionem variam ipſámque Manuum Impoſitionem apud eos attinuit, ex More Majorum ſeu Jure inter ipſos Humano, pro eorum qui ſummæ rerum præerant arbitratu, introducto pendebat, non ex Jure quod eos ex præſcripto obligaret Divino aliquo, quaſi hoc vel illo modo Presbyteri jure Divino Ordinandi apud eos fuiſſent. Tam non omninò Ordinati, quàm Ordinati, tam Particulariter quàm Univerſalitèr Ordinati, ut vides, perquam variatim Nomine illo & Dignitate, ſenſui Legum Sacrarum ſatis reſpondente, fruebantur. Et tametſi Moſes ex præcepto Divino[k] Manus imponebat Joſuæ, adeóque cum in Presbyteratûs Dignitatem Univerſalem ita Ordinabat, nihilominùs non inde ſecutum eſt ut Presbyteri aliqui, quaſi jure illinc Divino ſic impoſterum ordinarentur. Neque enim actum ille ſingularem à Numine ſic imperatum, ritum, cui ſemper obligarentur, velut præceptum perpetuum, introduxiſſe volunt; quod ſatis liquet etiam ex eo quod ſuprà oſtenditur de Ordinatione per Epiſtolam aut Nuntium. Nec quidem admiſſum eſt ut neceſſariò, ſemper, ſeu aliter atque ex more, pro eorum qui rebus præeſſent arbitratu, legitimè mutando, temperando, corrigendo, Ordinatio perageretur ab antè Ordinato; quod tamen regulariter obtinuit, ut antè oſtenſum. Hinc Magiſtris aliquot Magnis rectè, puto, videtur, ſi ita aliquo rerum Ebraïcarum acciſarum tempore eveniſſet ut in Terra Sancta nemo antè Ordinatus nedum Synedrium aliquod ritè, juxta antè dicta, conſtitutum, reperiri quiviſſet; fas fuiſſe Univerſis illic qualibuſcunque Sapientibus, ſeu qui rebus præeſſe apud ſuos

k Numer. 27. 21, 23.

ſuos agnoſcerentur, ſe congregare ac ſuffragiis conſtituere quoquomodo Judices (ad quod Jure Divino expreſſim, ut oſtenſum eſt, obligabantur) eóſque rite Ordinare, adeóque eis Manus imponere, & ſic Ordinatis licitum dein fuiſſe ſolenni ritu alios Ordinare, licet ipſi neutiquam ab Ordinato aliquo, juxta antè de eis quæ in Ordinatione regularitèr obtinebant allata, creati fuiſſent. In hunc ſenſum intelligo Maimonidem[1], ſed aliquantulo interim dubitantem. Verba ejus ſunt, הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך אחד מושיב שנים בצדו וסומך שבעים כאחד או זה אחר זה ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין הגדול ויסמכו בתי דינים אחרים. נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להם לדון דיני קנסות ויש להם לסמוך לאחרים. אם כן למה היו החכמים מצטערין על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני קנסות מישראל לפי שישראל מפוזרין ואי אפשר שיסכימו כולן ואם היה שם סמוך מפי סמוך אינו צריך דעת כולן אלא דן דיני קנסות לכל שהרי נסמך מפי בית דין והדבר צריך הכרע *Si accideret ut neutiquam extaret in Terra Iſrael niſi Ordinatus unicus, ei lateri ſuo duos adſeſſores adſciſcenti* (ut fieret collegium Triumvirale illud Ordinationi regulariter neceſſarium) *fas foret Ordinare Septuaginta ſive ſimul ſive alterum poſt alterum. Et dein ex ſe ipſo & Septuaginta illis conſtitui Synedrium Magnum, quod alia itidem conſtitueret* (ordinando) *Synedria. Mihi autem res ſe ita habere videtur, ut, ſi conſentirent* (male per typorum trajectionem legitur heic in editione cum *Ceſeph Miſna* שאם הסמיכו *ut, ſi Ordinarent*, ubi tam in Codicibus MSS. quàm editis reliquis שאם הסכימו *ut ſi conſentirent*, quemadmodum & res ipſa poſtulat) *Univerſi Sapientes qui in Terra Iſrael* (cum ſcilicet antè Ordinatus nullus omnino illic inter eos extaret) *conſtituere Judices & Ordinare eos, legitimè ſatis etiam illos Ordinatos eſſe, faſque etiam eis fore judicare etiam Iudicia Criminalia, alióſque itidem Ordinare. At verò ſi ita, undenam tam ſolliciti fuere Sapientes noſtri, circa Ordinationem, ne perirent im Iſrael Iudicia Criminalia?* (qua de re mox plura) *Quoniam Iſraelitæ diſperſi fuere, nec poſſibile erat ut conſentirent omnes illi* (quorum intererat) *Sed ſi foret ibi Ordinatus ab antè Ordinato, opus non foret conſenſu Omnium illorum. Talis enim ſic judicaret judicia criminalia* (alios ſibi Ordinando) *univerſis, utpote Ordinatus antè à Synedrio* (Triumvirali illi negotio huic proprio) *Sed res hæc difficultate quidem non caret.* Sic ille. Alia hanc etiam in rem quoad judiciariam maxime facultatem, ſtatim ſequentur.

[1] *Hilc.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 11.

V. Quemadmodum Tempore & facultatibus variatim Ordinatorum particularibus, ſecundum jam oſtenſa, circumſcribebatur ſæpius Ordinatio, tam ea quæ in facultatem Judiciariam quemquam evexit quàm quæ in illam quæ erat ſolùm Docendi, Ligandi & Solvendi, ſeu Caſus Conſcientiæ publicè reſpondendo explicandi, ita etiam illa quâ Judiciaria facultas collata erat, Loco præterea ita ſemper definiebatur, ut extra Terram Sanctam peragi rite nequiret; id eſt, ut actus ipſe Ordinationis extra Terram illam peractus, quà talis, omni-

omninò quantum ad poteſtatem Judiciariam, irritus haberetur. Maimonides [m]; אין סומכין זקנים בחוצה לארץ ואף על פי שאלו הסומכין נסמכו בארץ ישראל אפילו היו הסומכין בארץ והנסמך חוצה לארץ אין סומכין ואין צריך לומר אם היו הסומכין בחוצה לארץ והנסמכין בארץ *Ordinare non ſolebant Presbyteros* (ordinandi illi neutiquam erant) *extra Terram, ne quidem ab Ordinantibus qui intra Terram ritè ſatis Ordinati fuiſſent. Etiam ſi Ordinantes in Terra eſſent, Ordinandus autem extra Terram, Ordinatio non admittenda, nedum, ſi Ordinantes extra Terram eſſent & Ordinandi intra Terram.* Atque ita Gemara Babylonia [n], אין סמיכה בחוצה לארץ *Ordinationis actus locum haud habet extra Terram.* Quod in eo poſitum maximè apud Talmudicos videtur ut facultas illa Judiciaria, de דיני קנסות *Judiciis criminalibus*, cujus collatione, quæ regulariter facultatem judicandi reliquam in ſe continebat, Ordinabantur Presbyteri illi optimi Juris, extra Terram conferri nequiret. Sed interim adjiciunt ritè ſic Ordinatos intra Terram, potuiſſe extra Terram in Synedros conſtitui, in locis ſcilicet non modò Juris ſed etiam incolatûs Iſraelitici, atque illic etiam Judicia in Iſraelitas (ut mox dicetur) ſecundum id quod à Principibus ſub quibus degebatur, permiſſum eſt, exercere. Maimonides [o] בית דין שנסמכו בארץ ישראל ויצאו חוצה לארץ הרי הם דנים דיני קנסות בחוצה לארץ כדרך שדנים בארץ שסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ והוא שיהיו סמוכים *Synedrium* (ſeu Synedri; adeóque in facultatem judiciariam ritè Ordinati) *intra Terram Iſrael Ordinatum, ſi exierant è Terra fas erat illis judicare Judicia Criminalia* (adeóque alia) *etiam extra Terram eodem modo quo judicandum eis erat intra Terram; quoniam legitimus Synedriorum uſus erat tam extra Terram quàm intra, modò Synedri ritè ordinarentur.* Et de conſtituendis Synedriis etiam extra Terram diximus è Talmudicis ſupra [p]. Sed de Juriſdictionis ejuſmodi Synedriorum extra Terram temperamento plura ſtatim. Quod verò ſic traditum eſt de Ordinatione extra Terram non admittenda, intelligi id volunt de סמיכה ממש *Ordinatione ipſa* ſeu *propriè ſumta illa*, ídque ſecundum diſciplinam receptiſſimam qualis antè oſtenditur, de Ordinatorum in Judiciis ferendis, ubi cooptandi uſus eſſet, aliiſque paritèr Ordinandis facultate, non de omnimoda Judicum extra Terram conſtitutione. Nam etiam Judiciariam facultatem (quam ab illa in Ordinatione ſolenni comprehenſa ſatis diverſam faciunt) extra Terram conferri potuiſſe à Capitibus ſeu Principibus eorum qui in Captivitate locíſve quibus extra Terram degebant, Regum inſtar, & nomine ראשי גליות *Principum exilii*, ſeu *Captivitatis*, ſeu Æchmalotarcharum, præeſſe ſolebant. Atque eorum quibus ſic collata facultas illa, juriſdictio, quoties in Synedria qualiacunque extra Terram cooptarentur, ejuſmodi inter eos habebatur ut etiam de Litibus, ritè cognoſcere potuiſſent & judicare, licèt non aliter quidquam executioni mandare, quàm variatim permiſſum eſſet à Principibus ſub quibus degerent. Et de ejuſmodi Synedriis & Principibus Captivitatis nonnulla ſuperiùs [q] etiam diximus. Maimonides [r]; כל דין הראוי לדון שנתן לו ראש גלות רשות לדון בכל העולם אעפ׳ שלא רצו בעלי דינין בין בארץ בין בחוצה לארץ אעפ׳ שאינו דן דיני קנסות וכל דין

הראוי

[m] *Hilc.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 6. *Moſes Mikotzi Præcept. Affirmat.* 97. *fol.* 186. *col.* 4.

[n] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 14, 1.

[o] *Hilc.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 12. & *vide eum ad tit.* Maccoth *cap.* 1. §. 10. & *ad tit.* Sanhedrin *ca.* 1.

[p] *Cap.* 5. §. 1.

[q] *Cap.* 4. §. 10.

[r] *Hilc.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 14. & *vide Gemar. Babylon. ad eund. tit. cap.* 1. *fol.* 5, 1.

הראוי לדון שנתנו לו בית דין שבארץ ישראל רשות לדון יש לו רשות לדון בכל ארץ ישראל ובעיירות העומדות על הגבולים אעפ״ שלא רצו בעלי דינים. אבל בחוצה לארץ אין רשותו מועלת לו לכוף את בעלי דינין אעפ״ שיש לו לדון דיני קנסות בחוצה לארץ אינו דן אלא מי שרוצה לדון אצלו אבל לכוף את בעלי דינין ולדון להם אין לו רשות עד שיטול רשות מראש גלות *Judex omnis judiciis non impar, cui dederit Princeps Captivitatis* (hoc nomine illos in Babylonia maximè intelligunt) *Facultatem judicandi, facultatem habebat judicandi* (Iſraelitas) *per univerſum Orbem, etiamſi litigantes fuerint inviti, adeóque tum intra Terram tum extra, licet non uti judiciis criminalibus. Et omnis Judex judiciis non impar, cui dederit Synedrium intra Terram facultatem judiciariam, habebat ille judicadi facultatem in omni terra Iſraelitica & in civitatibus limitaneis, etiam invitis Litigantibus* (quoties ſcilicet in Synedrium cooptaretur, idoneus erat etiam poteſtati coercendi in jure agentes reóſque.) *At verò extra Terram, Facultas ejuſmodi ei conceſſa haud tanta erat ut inde poſſent litigantes ibi coercere. Et tametſi habebat facultatem qualemcunque judicandi Criminalia extra Terram, nihilominùs ibi judicia ejuſmodi exercere in invitos nequibat. Nam litigantes,* ſeu *in jus quomodocunque deductos coercendi, & ſic in eos judicandi facultatem non habuit, uſque dum eam impetraverat à Principe Captivitatis.* Et de Judiciis Ebræorum extra Terram videſis plura apud R. Jacob Ben Aſher [s]. Accedit de Criminalibus capitalibúſque extra Terram Judiciis, ea tunc quomodocunque legitma tantùm, ex jure ſuo, fuiſſe Ebræis, quandiu ejuſmodi haberentur nec ceſſarent in Terra Iſrael. Maimonides [t], בזמן שדנין דיני נפשות בארץ ישראל כן דנין דיני נפשות בחוצה לא״י והוא שהיו הסנהדרין סמוכין בארץ· כמו שביארנו שהסנהדרין נהגת בארץ ובחוצה לארץ *Tempore quo judicia exercebantur Capitalia intra Terram Iſraelis* (florente, ſaltem quoad Judicia capitalia, Ebræorum ſtatu) *judicia capitalia extra Terram, modo Synedrium* (quod judicia illa exerceret) *ritè Ordinaretur intra Terram, ut antè explicavimus, quoniam uſus erat legitimus Synedriorum tam extra quàm intra Terram.* Tempus autem illud ſic definitum habent [u], ut tam Templum & Sacrificiorum illic uſus integer, id eſt Sacerdotii, maneret, quàm ipſum Synedrium Magnum, de cujus duratione plura inferiùs. De Principibus autem illis Captivitatis Gemara Babylonia [x], תניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים *Traditur, juxta illud* [y], *non recedet Sceptrum à Juda,* præfuiſſe *Æchmalotarchas* ſeu *Principes Capivitatis qui gubernarent Iſraelitas Sceptro; atque juxta illud ibi, Et legiſlator è medio pedum ejus, poſteros* ſeu *nepotes Hillelis qui legem publicè docerent.* Ubi gloſſa rectè, רודים את העם שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס *gubernant* ſeu *coercent populum, quatenùs ſcilicet facultas eis permiſſa eſt à Regibus Perſidis,* quibus ſuberant. Ut autem titulus Ordinati in Terra ſancta erat *Rabbi*, ita extra Terram, ex autoritate Æchmalotarchæ conſtituti erat [z] *Rab & Mar.*

[s] *In Arba Turim tit.* Sanhedrin *cap.* 2.

[t] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 14. § 14.

[u] Maimonides *ibid. & in Enumerat. Præcept.* §. 176. *& gloſſ. ad tit.* Aboda zara *cap.* 1, *fol.* 8. 2.

[x] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 5. 1. *&* Maimonides *Hilc.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 14.

[y] *Geneſ.* 49. 10. *& de eis vide in* Seder Olam Zota, *ubi de Mar Zutra agitur.*

[z] Hilcoth Olam *part.* 1. *cap.* 3.

VI; Ex eis quæ de Ordinationis judiciariæ ritu legitimo, tantùm intra Terram

ram peragendo, jam dicta ſunt ſatis intelligere poſſumus id quod habet in antè allatis Maimonides de Sapientibus adeò ſollicitis circa Ordinationes & facultatis Judiciariæ in criminalibus continuationem. Illud ex eo pendet quod legitur in Talmude† de R. Jehuda Ben Baba הסומך *Ordinatore* per excellentiam dicto, quod & ſuprà* memoratur; ſcilicet שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל *abſque eo fuiſſet oblivioni tradita fuiſſent* ſeu בטלו *in deſuetudinem planè abierant Criminalia Judicia.* Ratio adjicitur, unde diſcitur curnam cognomen הסומך *Ordinatoris* ſortitus fuerit. Verba ſunt, שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחומין שסומכין בהן יעקרו *Quoniam tempore quodam prodiit in Iſraelitas Imperii* ſeu *Regni improborum* (id eſt, Cæſarei) *edictum, quo quicunque Ordinaret alium capite plectendus erat, & quilibet itidem Ordinatus pariter puniendus, etiam & Urbes in qua Ordinatio perageretur, excidio periret, & Scholæ* ſeu *loci in quibus ordinabant aliqui, deſtruerentur.* Re ſe ita habente, Rabbi Jehuda Ben Baba, הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות ובין שני תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים *Profectus ſubſtitit inter duos montes magnos, & inter duas urbes magnas, & inter duo Sabbati itinera inter Oſam & Sepharam & ibi Quinque Preſbyteros Ordinabat.* Ita ſcilicet extra Urbem aliquam ſe collocabat, tum ut tutior Ordinationis ſic publicè Cæſarea edicto utcunque vetitæ actum præſtaret ipſe, tum ne in cauſa foret urbem aliquam excidendi. Presbyteri illi fuere Rabbi Meir, R. Jehudah, R. Simeon, R. Joſe & Rabbi Eliæzer, quibus adjicitur etiam R. Nehemias, & R. Jehuda Bar Elaiai [a]. Quod ſic fecerat Ben Baba palàm tandem facto, cæteris fugientibus, irruebant in eum Spiculatores, שנעצו בו שלש מאות לונביאות של ברזל ועשאוהו ככברה *qui perforabant eum trecentis Lanceis* ſeu *Spiculis ferreis & fecerunt eum inſtar cribri.* Ita legendum; non לונביאות ut in Gemara jam citata ad titulum *Sanhedrin*, uti etiam in alia [b] (ubi de Lanceis aut Spiculis mentio) nedum לולניאות ut in altera illa tituli *Aboda Zara.* Et mirum eſt, in gloſſa eandem lectionem atque ſic variatam malè retineri, licet cum interpretatione recta ſeu חניתות *Lanceis* ſeu *Spiculis.* לונכא enim & לונביא & migravit in Linguam Talmudicam è Græco λόγχη & Latino *Lancea.* Nec aliter quidem vox hæc Lanceis reſpondens ſumitur in *Baal Aruch,* Davide de Pomis, Philippo Aquinate, Buxtorfio. Unde Abraham Zacuthius in *Juchaſin* antè citato, ait quod Ben Baba, נהרג בג׳ מאות חצים בין אושא לשפרעם והוא מעשרה הרוגי מלכות *occiſus eſt trecentis Sagittis* ſeu *Spiculis inter Oſam & Sepharam, & erat ex decem* [c] *illis qui ob mortem eis à Cæſare illatam celebrantur.* De eodem item David Ganzius [d], ר׳ יהודה בן בבא על שסמך ה׳ זקנים בין אושא לשפרעם עשו כל גופו ככברה בשלש מאות חצים כדאיתא בפ׳ א׳ דסנהדרין *Rabbi Jehuda* (interemtus eſt) *eo quod Ordinaverat Quinque Presbyteros inter Oſam & Sephoram; & fecerunt corpus ejus inſtar cribri trecentis Sagittis* ſeu *Spiculis, ut dicitur in capite primo Tractatûs Sanhedrin.* Sed in loci hujus verſione nupera ſive hallucinatio, ſive oſcitantia, perquam mira eſt, *R. Iehuda fil. Bava, eo quod demiſerat Quinque ſenes infra pavimentum, ut ultionem de eis ſumerent,*

† *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap. 1. fol.* 13. & 14. & *ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8, 2.

* §. 1.

a Juchaſin *fol.* 41, 2. & 60, 1.

b *Gemar. Babylon. ad tit.* Sota *cap.* 1. *fol.* 8. 2.

c *Videſis* Juchaſin *fol.* 37, 1. *Davidem Ganzium in* Tzemach David *part.* 1. *Millen.* 4. *ann.* 828. *R. Gedaliah Ben Jechia in* Sſalſhelet *fol.* 31, 1 &c.

d Tzemach David *part.* 1. *Millenar.* 4. *ann.* 880.

merent, reddiderunt corpus ejus inſtar cribri 300 *fiſſuris perforatum* &c. Nemo non videt quomodo emendanda. Frequentiſſima autem apud Magiſtros ז״ל הרוגי מלכות mentio velut Rabbinorum qui ob excellentiam præ aliis à Romanis crudeliter ſub id tempus occiſi, & numero & nomine celebrari meruerunt. Benjamin Tudelenſis in Itinerario, eos vocat הצדיקים ז״ל עשרה הרוגי מלכות *juſti, piæ memoriæ, decem occiſi edicto* ſeu *juſſu Cæſareo*; quod vertit Arias, *decem juſti occiſi regni (delendi cauſâ)* Conſtantinus L'Empereur, *decem juſti, laudatæ memoriæ, qui ſub regno tyrannico occiſi ſunt*, atque Guilielmus Vorſtius in Davidis Ganzii verſione *occiſi à regno (Romano.)* Quod verò habet Benjamin ille, ſepultos fuiſſe decem illos omnes in crypta, בהר על שפת נהר טיברו *in monte ad ripam Tiberis*, vix omninò credendum videtur, tametſi videam viros doctiſſimos Lucam Holſtenium & Paulum Aringhum[e] libentiùs illud, velut ad augendam Romæ ſuæ famam, amplexari. Quomodo tam miſere occiſi in Palæſtina illuc omnes in ſepulturam deducerentur, ægrè nimis concoquitur. Sed ad Ben Baba revertimur. Continuari voluit ille, nec perire permittere Ordinationis Judiciariæ Criminalis uſum quem ex edicto illo evanuiſſe atque in deſuetudinem prorſus abiiſſe exiſtimarunt, niſi intra Terram illos, qui alios itidem ibi pro re nata dein ordinarent ſic ordinaſſet ille ſolus, ut videtur, Ordinatorum illic ſuperſtes. Inde cognomen illud הסמך *Ordinator* ei tributum, ut ferè Philoſophi, Poetæ, Oratoris, Platoni, Ariſtoteli, Homero, Virgilio, Demoſtheni, Ciceroni. Atque hoc ab eo illic præſtitum, quoniam extra Terram Ordinatio ejuſmodi irrita. Accidit puto hoc ſub Adriano Cæſare (illo enim in ævo floruit Ben Baba) cum ritus & mores priſtini, ſeu qui ante excidium Templi ſecundi, in uſu, quà apud Ebræos, maxime in Terra Sancta, fieri quiret, obtinuere & ſollicitius ab eis curabantur; non quod tunc, rebus eorum adeò exciſis, uſus eis eſſet Judiciorum Criminalium ullibi legitimus, ſed ideò quod Terram Sanctam adeóque Urbem Templúmque & Synedria ſibi reſtituta fore neutiquam deſperabant, juxta quod etiam indultum eis fuerat à Trajano[f]. Adriani autem edictum illud, in hiſtoriola illa Talmudica de Ordinatione ità interdicta, fuiſſe videtur non dubitandum. Apud Scriptores quidem ſive Græcos ſive Latinos edictum ita ſonans non legimus. Sed bis in Talmude, ut antè notatum. Et ſanè veri eſt ſimillimum, ipſum tempus fuiſſe circa decimum octavum Adriani annum ſeu Chriſti 134, cum, ex ſeditione illa Barchocebæ, Judaica tota fermè gens in Terra Sancta omninò deſtruebatur, cæſis illic[g] octo & quingentis millibus præter innumeros fame, igni, morbo tunc abſumtos, ac arcibus maximi momenti quinquaginta, viciſque celeberrimis & nobiliſſimis nongentis octoginta quinque funditùs everſis, ὥστε πᾶσαν ὀλίγου δεῖν τὴν Ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι, *ita ut omnis penè Judæa in deſertum redigeretur*, etiam Hieroſolymorum nomine in Æliam Capitolinam ad honorem Adriani; cujus Ælius prænomen, mutato, urbéque ita inſtaurata, ut nec gentem ſeu religionem priorem ſaperet. Ac de gentis clade illa, Ariſto pellæus, ſcriptor vetuſtiſſimus[h], Τὸ πᾶν ἔθνος ἐξ ἐκείνου καὶ τῆς περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα γῆς πάμ-

e *In Roma ſubterranea lib.* 2. *cap.* 11. §. 27. *Latinè Romæ edita.*

f Bereſith Rabba *paraſh.* 68. Juchaſin *fol.* 37, 2. Tzemach David *part.* 2. *Millen.* 4. *ann.* 880.

g *Dio Apud Xiphilinum in Adriano, ſeu lib.* 69. *Zonaras tom.* 2.

h *Apud Euſebium hiſt. Eccleſ.* 4. *cap.* 6 *& Nicephor. Calliſt. lib.* 3. *cap.* 24

πάμπαν ἐπιβαίνειν εἴργεται, νόμου δόγματι καὶ διατάξεσι Ἀδριανοῦ, ὡς ἂν μὴ δ' ἐξ ἀπόπτου θεωροῖεν τὸ πατρῷον ἔδαφος, ἐγκελευσαμένου. *Inde Univerſæ genti interdictum eſt, pedem in agrum Hieroſolyma circumjacentem ponere, Lege*, ſcilicet, *decreto ac conſtitutionibus Adriani jubentis, ne quidem ex aliquo proſpectu paternum ſolum introſpicerent.* De ἐξ ἀπόπτου plura mox. Ita quidem Græca ſonant; ubi Ruffinus, *omnis hac natio jam ex illo, ab omni regione finitima Hieroſolymorum penitùs arcebatur, cum ſanctione divinæ legis* (nam ita lex intelligi ſolet [i] ibi, pro prædictionibus divinis de futuro gentis excidio) *tum maximè conſtitutionibus & decretis Adriani, ita ut ne de excelſiore quidem proſpectu eminùs eis ſaltem paternum ſolum prophanis obtutibus liceret inſpicere.* Adeóque, ni fallor, paterni ſoli nomine, integram heic contineri Judæam ſeu Terram ſanctam, videtur ſatis manifeſtum; tametſi Scriptoribus etiam priſcis aliquot Chriſtianis hac de re verba fiant quaſi de interdictis ab Adriano Judæis tantùm Hieroſolymis, eiſque, etiam tunc temporis, Chriſtianis, qui Barchocebæ ſeditionis participes eſſe noluere, permiſſis (ut Oroſius [k], & Paulus Aquilegienſis [l], Freculphus [m], Otto Friſingenſis [n], alii; ſed hoc de Hieroſolymis Chriſtianis tunc permiſſis, vaniſſimum rectè puto ait Joſephus Scaliger [o]) rem totam intellexiſſent. Ita præter Sulpicium Severum autores jam dicti, aliique ejuſmodi alii, etiam & Euſebius ipſe disertè in Chronico. Sed verò, hujus edicti vis amplior multò erat, atque in tempora Tertulliani ſeu circa 60 ab Adriano annos, ut Cæſarea Terræ ſanctæ totius interdictio, duraſſe videtur. Is, ſcriptor graviſſimus, de Judæis ſui temporis expreſſim [p]; *Diſperſi, palabundi, & cæli & ſoli ſui extorres vagantur per orbem, ſine Homine, ſine Deo Rege, quibus nec advenarum jure Terram Patriam ſaltem veſtigio ſalutare conceditur.* Atque alibi [q]; *animadvertimus autem tunc neminem de genere Iſrael in Civitate Bethlehem remanſiſſe, & exinde quod interdictum eſt, ne in confinio ipſius regionis demoretur quiſquam Judæorum ut hoc quoque eſſet adimpletum per Prophetam* [r], *Terra veſtra deſerta, civitates veſtræ igni exuſtæ, id eſt quod belli tempore eis evenerit, regionem veſtram in conſpectu veſtro exteri comedent, & deſerta & ſubverſa erit à populis alienis.* Unde νόμου δόγμα, apud Ariſtonem Pellæum antè citatum, ſumitur pro *ſanctione legis divinæ*, ut vertit Ruffinus, & pro *Dei nutu ſicut Prophetæ vaticinati ſunt*, ab Euſebio in Chronico, ubi adjicitur *& deinde Romani interdictionibus* pro eo quod eſt apud Ariſtonem, καὶ διατάξεσι Ἀδριανοῦ. Et Deſiderius Heraldus [s], ad Tertulliani Apologeticum; *non ſolum igitur patriam ſuam adire ſed & è longinquo adſpicere prohibiti ſunt*; alii [t] patriâ tunc pulſos eos rectè aiunt. Atque in hanc mentem Hieronymus [u]; *ipſæ reliquiæ erunt in deprædationem, quando poſt annos ferme quinquaginta* (ab Excidio) *Hadrianus venerit & terram Judæam fuerit penitùs deprædatus, in tantum ut terebintho & quercui, quæ glandes amiſerint, comparetur. Denique poſt extremam vaſtitatem, etiam leges publicæ pependerunt: & prohibiti ſunt Judæi Terram, de qua ejecti ſunt, ingredi.* Quod planè de Tota terra ſumendum. Et conſonum hoc omninò eſt tum Ariſtonis Pellæi verbis tum Tertulliano

uti

i *Videſis Euſeb. in Chronic.* Numer. 2150.

k *Lib.* 7. *cap.* 13.

l *Hiſtor. lib* 10.

m *Tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 12.

n *Lib.* 3. *cap.* 22.

o *Ad Euſeb.* numer. 2150.

p *Apologetic. cap.* 21.

q *Adverſus Judæos cap.* 13.

r *Iſaiah* 1, 7. 33, 12 *&c.*

s *Ad Tertulliani Apologetic. cap.* 21.

t *Samuel. Petit. Eclog. Chronolog. lib.* 1. *cap.* 14.

u *Lib.* 3. *in Iſaiam cap.* 6.

uti etiam Juſtino Martyri [x] qui prophetias veteres illuc ſpectantes, paulò poſt Adrianum ſcribens, de Terra integra Iſraelitica non de Urbe ſolùm intelligit. Ariſtonem autem illum etiam ipſi ſub Adriano bello Judaico coævus dicitur [y], etiam & Chriſtianus. Sed interim video non deeſſe viros doctos nuperos, qui, veterum aliquot jam antè memoratorum ſecurè nimis ſequaces, hiſtoriam hanc de Adriano intelligi velint [z], tantùm de interdictione Hieroſolymorum, non Judææ integræ. Id verò, Ariſtonis Pellæi, Tertulliani, etiam & Juſtini teſtium ut omni exceptione majorum ita cæteris vetuſtiorum menti omnino adverſum. Et ſanè quod ab aliis ſic habetur de Urbe tantùm ab eo interdicta, id opinor manâſſe ex eo quod in ſeculis multo recentioribus ſeu etiam ſub Conſtantino, id eſt circa annos à Chriſto nato 350 atque antè & deinceps, ſed poſtquam reſixum erat ſeu evanuerat illud Adriani edictum de Tota Terra, interdictio Judæis haberetur Hieroſolymorum tantum ipſorum; qua de re expreſſim, ut ſeculis ſuis propriâ, loquuntur tum Hilarius [a] & Hieronymus [b], tum Chryſoſtomus [d]. Τὸ δὲ θαυμαστὸν, inquit ille, καὶ παράδοξον, ἡ μὲν οἰκουμένη πᾶσα ἀνεῖται τοῖς Ἰουδαίοις ἔνθα οὐκ ἔξεστι θύειν· μόνη δὲ ἡ Ἱερουσαλὴμ ἄβατος γέγονεν, ἔνθα μόνον θύειν ἐξῆν. *Mirum eſt & incredibile. Totus Terrarum orbis conceditur Judæis, ubi fas non eſt immolare. Hieroſolyma, ubi ſolùm fas erat Sacrificare, eis interim inacceſſa ſunt.* Et paulo ante, ὁ θεὸς τῶν θυσιῶν ἀπήγαγε, τὴν πόλιν αὐτῶν καθελὼν καὶ ποιήσας αὐτὴν ἄβατον πᾶσιν, *Deus à ſacrificiis eos abduxit, ipſam urbem ab eis auferens, & univerſis eorum inacceſſam faciens*, ita tamen ut die quotannis unico, id eſt 9 Menſis Ab, qui adeo eis fatalis, illic lamentari eis concederetur, ut ex citatis ex Hieronymo ad Sophoniam & Gregorio Nazianzeno [c] liquet. Sed verò etiam Hieronymus expreſſim de Adrianeo illo excidio, loquens, *Hieruſalem*, inquit [e], *omninò ſubverſa eſt, & Judæorum gens catervatim cæſa; ita ut Judææ quoque finibus pellerentur Judæi.* Idem alibi, de Adriano terram deprædante locutus, *denique*, inquit [f], *poſt extremam vaſtitatem, etiam leges publicæ pependerunt & prohibiti ſunt Judæi Terram, de qua ejecti fuerant, ingredi.* Cæterum quaſi Adrianus etiam nihil aliud eis, præter Hieroſolyma, interdixerat, rem perperam ſumſere autores ante memorati, quibuſcum conferas quæ hac de re habet Origenes [g]. Certè quod notari ſolet in Kalendario Judaico [h] ad fatalem illis diem illum, Nonum menſis Ab (qui circa Julium eſt noſtrum) de *Decreto contra Patres noſtros ne ingrederentur Judæam*, tam de hac Terræ interdictione Adrianea ſumitur, quàm de multò vetuſtioribus ejuſmodi interdictionibus aliquot; cunctis velut ad eundem diem attinentibus. Unde, in diei ejuſdem ritualibus, hymnus eſt in quo quidem Nebuchadnezar & Adrianus (אנדריינום ſcribunt) veluti miſeriarum ſimilium autores multoties memorantur; ſemel tantum in eodem Veſpaſiani & Titi nominibus adhibitis, ſed Adriani ut Nebuchadnezaris quaſi vicies, alternatim ad hunc modum [i];

x *Apologia* 2. *pro Chriſtianis.*
y *Chronic. Alexandrinum pag.* 601. *editionis Raderianæ.*
z *Jo. Druſius in Notis. ad Sulpicii Severi lib.* 2.
a *Ad Pſalm.* 58.
b *Ad Sophoniæ cap.* 1. & *videſis Ioſeph. Scaligerum ad Euſebii numerum* 2150.
c *Orat.* 2. κατὰ Ἰουδαίων *in edit. Hœſchelii pag.* 67. *Saviliana, tom.* 6. *pag.* 318.
d *Orat.* 12.
e *Ad Danielem cap.* 9. & *vide Hieremiam cap.* 9. & *Zachar. cap.* 9. & *Hieronymum ibidem.*
f *Ad Iſaiæ cap.* 6, 11.
g *Adverſus Celſum lib.* 2. *pag.* 63. & 113. & *lib.* 4. *pag.* 180. *edit. Hœſcheliana.*
h *Joſ. Scaliger. Canon. Iſagog. lib.* 1. *pag.* 44. *Dionyſ. Petavius de Doctrina Temporum lib.* 7. *cap.* 18. *pag.* 678. & *videſis lib. noſtrum de anno Civili cap.* 7. *pag.* 36.
i Machzor *part.* 1. *fol.* 189. *col.* 1.

זכור ה׳ מה היה לנו נבוכדנצר מענן כמו כשפים
מנחש כמו אשפים
קלקל בחצים ושאל בתרפים
זכור ה׳ מה היה לנו אדרואנוס נתחכם עצות אכזריות
ושאל בכמות נטוית
ויעל וישרוף ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות

Recordare Domine qualis fuerit nobis Nebuchadnezar; qui punivit nos ut Veneficos, ipſe auguriis uſus, præſtigiatorum inſtar, diſciplinâ extraneâ infatuatus, & conſulens Teraphim. Recordare Domine qualis fuerit nobis Andrianus (planè pro Adrianus) *crudelitatis conſilia amplexus conſuluit idola ſe pervertentia. Et ſuſtulit combuſſitque quadringentas & octoginta Synagogas.* Alia ejuſmodi ordine inſunt continuo, uti & memoria Principum illorum, à quorum utroque calamitates eodem die Judaicæ evenerant, in quibus, etiam è patriâ ſeu Palæſtina integra exilium. Et Joſephus Scaliger expreſſim, ad illud Calendarii de ingreſſu in terram Sanctam interdicto, *Sub Hadriano* inquit[k]; adjecto, *Judæi harum rerum memoriam retinent, quarum cauſas hodie penitus ignorant.* Numerus ille Synagogarum ab Adriano exuſtarum idem eſt ipſe qui non ſemel occurrit, de Synagogis Hieroſolymitanis ſub Veſpaſiano, veluti ab eo ſublatis, in Gemara Hieroſolymitana[l]. Etiam Quadringentas Synagogas in Urbe Bither memorat Babylonia Gemara[m]. Quod verò habet ſcriptor anonymus homiliæ Chryſoſtomo inter Latinas Græcè non extantes tributæ[n] (quam ipſius neutiquam fuiſſe ſatis demonſtrat Iſaacus Caſaubonus[o]) de Iudæis ſimul & Chriſtianis cunctis è provincia illa, ante Adrianum, ejectis, non omninò heic admittendum. *Poſt annos multos*, inquit, *uſque ad Hadrianum ſolitudo manſit. In iſta Provincia nullus Iudæorum, nullus Chriſtianorum fuit.* Et rectiſſimè ibi Caſaubonus, *Hic ſuam Eccleſiaſticæ hiſtoriæ imperitiam concionator prodit. Nam urbis quidem ſanctæ ſolum, poſtquam Ieroſolyma funditus erant diruta, deſerta & ſine habitationibus aliquamdiu manſiſſe verum eſt. Sed de Provincia quod iſte ait, falſiſſimum.* Quod etiam ſatis firmatur ex eo quòd Synedrium ipſum Magnum (ut alia prætermittamus) in Jabniam aliáſque urbes poſt excidium atque tempore illo Adrianum antevertente ſe tranſtulit, quâ de re plura inferiùs[p]. Jam verò fatendum eſt, apud ſcriptores ſive Græcos ſive Latinos alióſve, præter Talmudicos, nil reperiri de edicto Adriani Ordinationem intra Terram expreſſim inhibente. Sed palam eſt intereà in edicto illo de Ebræis univerſis Terrâ ſuâ interdictis ſatis contineri idem ipſum quod Talmudici ſic tradidere de Ordinationis ſuæ intra Terram interdictione, ut Minus etiam ejuſdem naturæ in Majore. Et dum de Ordinatione tantùm verba faciebant, nihil aliud ex edicto memorârunt præter id quod ad illius interdictionem ſolummodò attineret. Certè non adeò eſt diſſimile veri, edictum Adriani ipſum (cujus exemplari integro caremus) etiam Ordinationis illius Judiciariæ, quâ ſibi facultatem, ex Jure ſuo, Judicandi, Guber-

k *Can. Iſagogic.* lib. 3. pag. 219.
l *Ad tit.* Megilla cap. 3. fol. 73. col. 4. & ad tit. Cethuboth cap. 13. fol. 35. col. 3. ubi pro ששים legendum שמונים.
m *Ad tit.* Gittin cap. 6. fol. 58, 1.
n *Homil. in Epiſt. ad Rom.* 31.
o *Exercit.* in Baron. 2. §. 4.
p Cap. 15. §. 7.

Gubernandi adeóque majeſtatem Cæſaream minuendi ubique intra Terram Sanctam arrogabant, coercendæ ſeu abolendæ cauſâ potiſſimùm emanâſſe, fortè etiam verbis expreſſis Ordinationis intra Terram interdictum in eo locum habuiſſe; quo tamen haud ita opus erat, cùm ipſa Terra, in qua ſolùm legitimè peragi poſſet Ordinatio, genti ipſi interdicta fuerit. Nec objiciat quiſquam, Ordinationis ejuſmodi Actum & Senſum, Noménque Presbyteri inde creari ſoliti, velut inter ritus Ebraicos Romanis ſive incognitos ſive comtemptui habitos ſic tunc delituiſſe, ut veri non ſit ſimile Adrianum aut in edicto illo horum rationem habuiſſe, aut utrunque neutiquam ſatis cognoviſſe. Etenim Ordinationis illius vis ac Presbyteratûs dignitas Judiciaria inde pendens, ejuſmodi apud Ebræos, ut oſtenſum eſt, habebatur, ut, intra Terram, Juriſdictionem ſibi & Imperium inde ſemper ſibi præſtruerent, nec aliam ob cauſam magis de Ordinatione ſua ritè conſervandâ, tunc ſolliciti eſſent, quàm ne Juriſdictio illic etiam in Criminalibus ſeu ſumma, Urbe & Templo, quod ſperabant, reſtituto, juxta mores eadem in re avitos legitima eſſe deſineret. Et, cùm Ordinationis Bina eſſent, juxta ſuperiùs allata, apud eos Primaria Genera, ut tam Judiciariæ quàm illius quæ dicta eſt Ligandi & Solvendi, quæ tam inter Judæos quàm Chriſtianos, etiam extra Terram, tunc temporis & poſteà & antè (qua de re ſtatim plura) ritè ſatis peragebatur & Presbyteros itidem, licet non facultatis Judiciariæ, faciebat; quum item è Quadrati, Apoſtolorum diſcipuli & Epiſcopi Athenienſis, Ariſtidis, Sereni Grannii, aliorum ſcriptis, edoctus fuiſſet Adrianus [q] (princeps omnimodæ diſciplinæ cupientiſſimus erudtiſſimúſque) Judaiſmum tunc reformatum, id eſt Chriſtianiſmum, quà cum Judaiſmo veteri hactenùs planè, juxta oſtenſa libro in ſuperiore, is quomodocunque complicaretur; certè ex hiſce ſe ita habentibus, liquere videtur Adriani tempore, neque ipſi neque Romanis ſuis, necdum Judæis aut Chriſtianis, ignotum nomen Archiſynagogi aut Presbyteri, adeoque nec, ut videtur, Ordinationis qualiſcunque ſolennis, unde nomina illa ſenſu ſolenniori plerunque pendebant. Id manifeſtum fit ex Adriani ipſius epiſtola ad Servianum Conſulem quam exhibet è Phlegonte illius liberto Flavius Vopiſcus [r]. De Chriſtianis ſcilicet Judæis, aliíſque Ægypti incolis, verba faciens, *Nemo*, inquit, *illic Archiſynagogus, nemo Samarites, nemo Chriſtianorum Presbyter; non mathematicus, non aruſpex, non aliptes*, qui non etiam Serapidem colunt. Quiſquamne hæc legerit, nec interim Adriano Romaníſque ſuis dignitates haſce Ebræis ſeu Iudæis, adeoque eis tunc cognatis Chriſtianis, familiares, ſatis perſpectas exiſtimaverit? Certè Presbyteri, & Archiſynagogi & Patres Synagogarum Judaicarum, ut Synonyma habentur in Iure Cæſareo [ſ]. Accedit, ob rebellionem illic, & quia res novas in majeſtatem Cæſaream moliebantur, veterémque rerum ſtatum regiménque ſibi reſtituere, bellum illud & excidium ab Romanis illatum. Id quidem conſtat tum ex re ipſa ſeu Barchocebæ ſeditione, tum ex ἀποστασίας voce apud Ariſtonem Pellæum [t], ſcriptorem excidio illi coævum, aliíſque apud eum occurrentibus, atque ex Chryſoſtomo ubi, ritè edoctus, diſertè

[q] *Euſeb. hiſt. Eccleſ. lib.* 4. *cap.* 3. *& in Chronic. num.* 2143. *Georgius Syncellus pag.* 348. *Hieronymus Ep.* 84. *ad Magnum in Scriptorum Catalogo, Chronic. Alexandrin. pag.* 6[?]0. *Freculph. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 12.

[r] *In Saturnino.*

[ſ] *L.* 2, 4 & 14. *C. Theodoſ. lib.* 16. *tit.* 8 & *vide Hug. Grotium ad Act.* 11. 30.

[t] *Euſeb. hiſt.* 4. *cap.* 6. *Nicephor. lib.* 3. *cap.* 24.

ſerte ait, quòd Iudæi ſub Adriano [u] ἐσπούδαζον ἐπὶ τὴν προτέραν πολιτείαν ἐπανελθεῖν, *conati ſunt priſtinam rempublicam ſuam inſtaurare*, unde etiam bene Michael Glycas [x], Adriano regnante, *conjunctis viribus ad ſtatum Reipublicæ priorem reverti conabantur.* Adrianum igitur, æquum eſt ut ſentiamus, gentem non modò rebellem ſed priſtinum, quali, cùm ſui juris eſſent, ſive ipſi ſive majores ſui gaviſi fuiſſent, ſtatum animoſiùs vindicantem adeo in ordinem redigere ſategiſſe, ut nullam quà fieri poſſet, omninò rebellionis futuræ ſuique dein juris illic aviti inſtaurandi anſam aut obtentum relinqueret; unde, ut *genitalia mutilare* ſeu circumcidere eis interdixit [y], quod religionis ſignaculum erat primarium, ita etiam Ordinationem illam, intra Terram Judiciariam, è qua poteſtas judicandi illic, id eſt legitima Terræ regiminis ac Imperii ratio ordinaria pependit, ſub pœnis graviſſimis inhiberi voluit, etiam ipſos qui Ordinarent cum reliquis inde arcendo. Atque illud, juxta diſciplinam Ebraicam, cujus ille non ignarus, non aliud erat quàm Ordinationem Judiciariam ipſam funditùs abolere. Et forſan penitiùs per ſe intuendum illud Ariſtonis; interdictum nempe fuiſſe ab Adriano Judæis univerſis, ἐξ ἀπόπτου θεωρεῖν τὸ πατρῷον ἔδαφος quod quidem ſignificat *intueri*, *introſpicere paternum ſolum*, ut in Philone [z] eidem ævo ſcriptore vicino, ubi loquitur de oppanſo in Tabernaculo velo, ὡς μηδεὶς ἐξ ἀπόπτου δύναιτο τῶν μὴ ἱερωμένων καταθεάσασθαι τὰ ἅγια, *ne quis nondum ſacris initiatus ſancta introſpicere poſſet*, ἐξ ἀπόπτου tantundem ſignificat. Itaque non modò Terra ipſa integra eis, ſed & finitimæ qualeſcunque unde ſuam intueri quo quomodo poſſent, interdici videntur, adeóque ipſi longiùs etiam ſummoti. Nonne igitur ita etiam finibus Terræ totâque viciniâ, edicto arcebantur, ne ſi in agro proximo aut vicino manere permiſſi fuiſſent, inde greſſu celere clandeſtinóque, pro libitu, in Terram inſilientes, ritum illum ſic neceſſariò illic, nec alibi omninò, de facultate Judiciaria, legitimum præſtarent illi quibus inter eos Ordinandi facultas? Longius ſemotis id fieri, haud ita facile. Longiora ſcilicet itinera illuc ducentia teſtibus & delatoribus vix aut ne vix quidem caruiſſent, unde res palàm fieret. Poſtmodum autem eſſe porro deſiit edictum illud Adriani, Judæis Palæſtinâ utrâque ac Terrâ Sanctâ, ita permiſſâ ut intra eam Synedria ſua qualiacunque, pro arbitrio Cæſarum, haberent. Et quoniam ſumma Presbyteratûs dignitas ſeu facultas, juxta illorum dogmata, Judiciaria alibi quàm in Terra Sancta conferri nequibat, & quia Ordinationem Judiciariam quæ aviti eorum juris, quod ita ſperabant expectabántque, reſtitutioni commodiùs inſerviret, quoad poſſet, ſuſtinendam ampliandámque voluêre, ideò forſan illis *Nominati* [a] illic dicuntur ſeu in plenariam Presbyteratûs facultatem Ordinati *in utriuſque Palæſtinæ Synedriis Primates*, quo nomine, ut generaliori, veniunt non modò Archiſynagogi & Synagogarum patres ſed & Presbyteri; quaſi nec alibi ſeu extra Terram, ex uſu & ritu veteri Nominandi Ordinandíve. Et *in Synedriis* illic tum de integris qualibuſcunque illic Synedriis tum de Synedriis Triumviralibus Ordinationi, juxta antè oſtenſa, idoneis, tum de aliis illic qualibuſcunque ſumendum. Ita ſcili-

[u] Orat. κατὰ Ιουδαίων 3. edit. Hæſchel. pag. 125. Saviliana tom. 6. pag. 333.

[x] Annal. part. 3.

[y] Spartian. in Adriano.

[z] De vita Moſis lib. 3.

[a] L. 29. C. Theodoſ. lib. 16. tit. 8.

ſcilicet lectio eſt in omnibus Codicis Theodoſiani editionibus; *Judæorum Primates qui in utriuſque Palæſtinæ Synedriis Nominantur, vel in aliis provinciis degunt, quæcunque poſt exceſſum patriarcharum penſionis nomine ſuſcepere, cogantur exſolvere*; quod reſcriptum eſt Theodoſii Minoris & Valentiniani ad Joannem Comitem ſacrarum largitionum, Florentio & Dionyſio Conſulibus, ſeu anno Chriſti 429. ubi in Codicibus Juſtinianeis [a] editis pro *nominantur* legitur *dominantur*. Certè *Primates* ejuſmodi, in reſcripto Arcadii & Honorii ad Meſſalam Præfectum Prætorio ſub annum trigeſimum præcedentem circa eandem rem, expreſſim nuncupantur *Archiſynagogi ſive presbyteri Judæorum*, quorum nomine veniunt etiam *viri ſpectabiles* [b] *patriarchæ vel hi quos ipſi cæteris præpoſuerunt*. *Utraque* in reſcripto illo *Palæſtina*, Primam & Secundam denotat ſeu Terram Sanctam ſic in Provincias binas tunc diviſam; quibus nominibus poſtea acceſſit Tertia ſeu Salutaris, ut videre eſt in Notitia Orientis [c], ubi etiam Guido Pancirollus [d], *Cum populo opibuſque abundaret, primus ſub Juliano Apoſtata Conſularem habuit, deinde ſub Gratiano Proconſulem, quo tempore in duas Provincias diviſa fuit. Siquidem Theodoſius in Utraque Palæſtina Judæorum Synedria ſeu Seniorum ac Magiſtrorum* (id eſt, ibi ritè Ordinatorum) *collegia fuiſſe ſcribit.* In citato ſcilicet reſcripto. Sed verò, *dominantur* quod retineri ſolet in Juſtinianeis editis minimè locum ibi obtinere omninò legitimum videtur. Neque enim locutio eſt illa ſtylo Cæſareo ac imperatorio conſona, nec quidem in codicibus MSS. ſaltem aliquot, Juſtinianeis habetur. Atque in editione Contiana appoſitè adnotatur ibi, *legendum Nominantur ut in Codice Theodoſiano & veteribus Manuſcriptis*. *Nominare* autem in Jure Cæſareo & reſcriptis Principum [e] idem ſatis obitèr ſignificat quod *Creare*, *χειροτονεῖν*, *Ordinare*; unde & Creati in Magiſtratum, Decurionatum, Tutelam, aliáve munera, *Nominati* [f] dicti, & ipſe actus *Nominatio* [g], pro Creatione ſeu Ordinatione. Et Reſcriptum Alexandri Auguſti [h], *Si propter inimicitias ad munera Civilia creatus es, hanc tibi Nominationem non nocere; præſidis æquitas faciet*, ubi eodem in contextu Creatio & Nominatio idem habentur, uti etiam ex Rubrica ejuſdem expreſſiùs liquet. Etiam & *Nominatores* [i] nuncupati, qui ſic crearent, unde titulus in Codice eſt *De periculo Nominatorum* [k], qui & *Creatores* [l] vocati. Adeóque vox illa *Nominantur* in reſcripto illo de ſic Nominatis, Creatis, Ordinatis in Synedriis Terræ ſanctæ, ubi, nec alibi, plenaria Presbyteratûs Judiciarii, juxta diſciplinam Ebræorum, facultas rite conferri quibat, ſignantiùs locum habebit percommodum; quo itidem Nominati ſeu Creati illic ab eis qui alibi non ſine parili titulo degerent, nec ibi aut non plenariè creati fuerint, ut in Reſcripto ipſo, diſcriminarentur. Et de vocis *Nominandi* & *Vocandi*, in rebus hujuſmodi, plura mox [m]. Paulò ante Adrianum collocatur Magiſtris edictum aliud, de interdicta univerſis Judæis Cypro, de quo, quia perperam nimis illud, quoad loci nomen, apud Scriptores ſumitur, obiter monere viſum eſt. Cyprus heic eſt inſula illa notiſſima maris Ægæi, nec Cyprus Terræ ſanctæ, ſeu ὑπὲρ Ἱεριχοῦντος φρούριον [n], *Caſtellum ſuper Hierichunta* ab Herode in Judæa extru-

[a] L. 17. C. Juſtin. tit. de Judæis.

[b] L. 15. C. Theodoſ. lib. 16. tit. 8.

[c] In Comite Orientis & videſis Juſtinian. Novell. 103.

[d] Cap. 106.

[e] L. 14. §. 4. D. tit. de Muneribus & Honoribus, l. 11. §. 1. & l. 13. & l. 17. §. 15. D. tit. Ad legem Municipalem. l. 2. §. 7. D. tit. de Adminiſtratione rerum.

[f] L. 1. §. 4. D. tit. Quando appellandum ſit.

[g] L. 1. D. tit. ad Municipalem. l. 9. C. tit. de Decurionibus. l. 3. C. tit. Qui ætate, vel profeſſione ſe excuſant.

[h] L. unic. Cod. tit. Si propter inimicitias creatio facta ſit. adde l. 27. C. tit. de Appellationibus.

[i] L. 1. D. tit. de Magiſtratibus conveniendis. l. 1, 2 & 3. C. tit. Quo quiſque Ordine conveniatur.

[k] Lib. 11. tit. 33.

[l] L. 1. §. 7. D. tit. de Adminiſtratione rerum.

[m] §. 10.

[n] Joſephus Haloſεως lib. 1. cap. 16. & lib. 2. cap. 36. gr. 20. latinè.

extructum atque in matris ſuæ honorem ſic denominatum. Hac de re Abraham Zacuthius, Judæos ait [o] אשר בגיפרו (ita ſcribitur in editione tam Conſtantinopolitana quàm recentiore) *qui erant in Gipri* (pro Cypro) [p] felicium ſuorum in Ægypto alibique ſucceſſuum fiduciâ ductos, internecione deleviſſe ad unum omnes תגוים *Gentiles* qui in ditione illa; וכשמוע טראגאנוס הדבר הזה וישלח אדריאנוס עליהם ויכניעם וישימו דת ברומא שלא יכנס שום יהודי בגיפרי *quod cum audierat Trajanus, miſit in eos Adrianum & ſubjecit eos, atque edictum Romæ edidit, ne quis Judæus ingrederetur in Gipri.* Et Davidi Ganzio [q] vocantur illic Judæi (הוא ציפרין) אשר בגיפרי *qui in Gipri, quæ eſt Zipran.* Eandem proculdubio inſulam puto innuit, utcunque, pro more, literis Ebraicis adeo deformatum ſit nomen. Locum autem illum Zacuthii ita verſum habet Georgius Hornius [r], ut plane legiſſe eum liqueat ניפדי *Giphdi* pro גיפרי *Giphri*; unde & *Ægyptum* interpretatur, adeóque edictum fuiſſe ait, *ne quis Judæus intraret in Ægyptum*; quod totum quidem ſumitur ex Joannis Druſii notis ad Sulpitii Severi ſecundum. Sed lectioni ejuſmodi plane refragantur codices quos diximus Ebraici. Ganzii interpres, *Iudæi in Gophri (quæ eſt Tzepharan) internecione deleverunt omnes gentiles* &c. Sed doctiſſimus Buxtorfius [ſ] planè גיפר, ut res poſtulat, legit, nec de loco alio quàm Cypro, *Cypria* ei dicta, intelligit. Huc ſpectat illud Euſebii [t] ſub annum 19 ſeu poſtremum Trajani, Τοὺς ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου Ἕλληνας Ἰουδαῖοι ἀνελόντες τὴν πόλιν κατέσκαψαν, *Salaminam Cypri, interfectis in ea gentilibus, ſubverterunt Judæi.* Et de excidio eodem ſcriptor vetuſtus eruditúſque ad finem Hieronymi de locis Hebraicis (*Salamis, civitas in Cypro inſula, nunc Conſtantia dicta, quam Trajani Principis tempore, Judæi, interfectis omnibus accolis, deleverunt.* Atque tam de Interdicto illo quàm Excidio expreſſim loquitur Dio [u] apud Xiphilinum in Trajano. Judæi per Cyrenem, ait, Græcos & Romanos multos crudeliſſimè interfecerunt, ἔν τε Αἰγύπτῳ πολλὰ ἔδρασαν ὅμοια καὶ ἐν Κύπρῳ ἡγουμένου σφίσιν Ἀρτεμίωνος· καὶ ἀπώλοντο καὶ ἐκεῖ μυριάδες τέσσαρες καὶ εἴκοσι. καὶ διὰ τοῦτ᾽ οὐδὲν Ἰουδαίῳ ἐπιβῆναι αὐτῆς ἔξεστιν, ἀλλὰ κἂν ἀνέμῳ τις βιασθεὶς εἰς τὴν νῆσον ἐμπέσῃ, θανατοῦται, *atque in Ægypto conſimilia multa ab eis perpetrata ſunt, & in Cypro, duce illorum Artemione, ubi occiſæ ſunt myriades viginti quatuor. Ex hoc factum eſt ut Judæo in eam* (Cyprum) *venire non liceret, ac etiamſi tempeſtatis vi in inſulam appelleret, morte multandus eſſet.* Quod ad nomen autem attinet Cypri ſic exaratum, ſcimus quidem Joſephum [x] כתים *Cittim* [y], *Cethmium* ſeu *Cethimam*, in portione Ionum, pro Cypro ſumere. Κύπρος αὕτη, inquit νῦν καλεῖται, *Cyprus illa nunc dicitur.* Sed ita ut etiam reliquas Maris inſulas & loca maritima ſuis aiat inde nuncupari *Chethim.* Eum itidem ſequitur Euſtathius Antiochenus [z] ubi planè χεθεὶμ pro Ηθθιμ ex Joſepho legendum. Alios habuit in veteribus Joſephus heic ſequaces; aliis alitèr multò ſentientibus. Cretenſes ſeu Cretam fuiſſe *Cittim* volunt nonnulli [a], alii etiam de Græcis & Romanis generatim capiunt. Et de nomine illo conſulas quæ affatim de eo præbuit Samuel Bo-

o Juchaſin fol. 142, 2.
p Videſis Buxtorf. Lexic. Chald. Talmudic. col. 468.
q Part. 1. ann. 880. fol. 4, 1.
r Ad lib. 2. Sulpitii Severi pag. 380.
ſ Lexic. Talmudic. Chald. col. 468.
t In Chronico Canone pag. 196. & apud Hieronym. in Chronico ejus Num. 2132. Zonaras tom. 2. Georg. Syncellus pag. 348.
u Hiſtor. 68.
x Archæolog. 1. cap. 7.
y Geneſ. 10. 4.
z In Hexaemer. pag. 52. ubi vide Leonem Allatium.
a Arias Montanus Antiqu. Judaicarum 1. cap. 7.

Bochartus[b]. Sed verò, quocunque nomine Ebræis, Joſephi tempore, appellaretur Cyprus, ſcimus interim Syriacè dictam eam eſſe[c] ܩܘܦܪܘܣ קופרוס *Cyprus*. Atque ex jam allatis puto manifeſtum ſatis ſit, poſtmodum Magiſtris receptam pro ea fuiſſe vocem illam גיפרי *Gipri* ſeu *Cipri*, ut Arabibus[d] eſt قبرس *Kibrus*, quod etiam à R. Saadia Gaon ſubſtituitur in Geneſi[e] pro *Cittim*. Illis etiam interdum eſt قبرص. Scribendi autem ratio illa per ג perquam conſona eſt eis qui lignum גפר[f] (quod plerunque pro Cedrino ſumitur) exiſtimant fuiſſe Cypariſſum, vocemque illam à גפר factam. Parili modo à Cypro, גיפרי.

VII. Haud obſcurè ex antè oſtenſis liquet, Presbyterorum apud Ebræos veteres ita variatim ſumtum eſſe nomen, ut alii etiam ex vulgo paſſim haberentur ſine dignitatis ſeu facultatis alicujus ſolennis acceſſione ut זקני השוק *Presbyteri plateæ* ſeu ſatis obvii; alii in Solvendi & Ligandi ſeu publicè Docendi Explicandique ſeu de Jure Divino, cum autoritate, Reſpondendi munus Ordinati, alii demum in facultatem, ſed & variatim, Ordinati Judiciariam ſeu Forenſem (eámque, pro Creantium Arbitrio, Tempore, Loco, aliáſque circumſcriptam) & titulo *Rabbi* donati. Quorum quilibet generaliter Ordinare tum ſimilem ſibi, tum in facultatem Particularem, alium (juxta jam oſtenſa) ritè creare potuit. Et Ordinatus Particulariter itidem alium ſui generis, Jam verò, ut Ordinatio in facultatem illam Judiciariam intra Terram Sanctam ſolùm, nec alibi, legitima habebatur, ita extra controverſiam videtur, alteram illam Ligandi & Solvendi, tam extrà quàm intrà, potuiſſe juxta receptas apud Ebræos ſententias, ritè peragi. Res quidem ipſa ex ſui natura tantundem poſcere videtur. Nam tametſi intra Terram, pro variis Captivitatum & Exilii generibus variâque Principum ſub quibus degerent, de Judiciis apud eos inter ſe illic, ſive indulgentiâ ſive coercitione, aliter atque aliter ſe res ſemper ac neceſſariò habebat, nec Judiciis forenſibus, ex jure ſuo, ſive intra ſive extra terram aliter ſibi, quàm pro arbitrio Principum exterorum quibus ſuberant, uti fas erat[g], nihilominùs, quantum ad legis Sacræ (ſine immolationibus quæ extra Terram fieri nequibant, aliiſque aliquot Terræ propriis) rituúmque innumerorum, ad quos paſſim obligabantur tam extra quàm intra Terram, accuratiorem obſervationem, neceſſe ſemper erat ut univerſi Judæorum cœtus ubicunque locorum collocati, ſuos, quoad fieri poſſet, præſtò aut commodè adeundos haberent Licentiatos illos ſeu Presbyteros Ligandi, & Solvendi, Docendi, Explicandi munere ſatis imbutos. Atque ita, ut Ordinatio quæ facultatem Judiciariam ſpectaret, adeóque Regimini, Imperio, Juriſdictioni Iſraeliticæ eſſet prævia, ibi tantùm peragi ritè potuerit, ubi genti ipſi datum eſt inprimis à Numine imperium quod diverſimodè imminutum ſuſtinere illic & ſibi reſtituere enixiſſimè ſæpiùs, licet fruſtra ſatis, conabantur; id eſt intra Terram

b *Geographia Sacra lib. 3. cap. 5.*
c *Act. Apoſt.* 13. 4. 21, 16.
d *Adriſius in Geograph. Nubienſis part. 5. Citmates 4. Act. Ap. cap.* 13, 4. *Abulfeda Geograph. num.* 154.
e *Gen.* 14.
f *Nicol. Fuller. Miſcellan.* 4. *cap.* §. & *Samuel Bochart. Geographia Sacra lib.* §. *cap.* 14.
g *Vide Hugon. Grotium in epiſt. ad Rom. cap.* 13, §.

ſeu ditionem ſibi, ut exiſtimabant, etiam rebus ſuis ita accisis, ſemper debitam. Sed interim Ordinatio quæ ad Docendum, Ligandum, Solvendum, id eſt ad vitæ mores, quà hos juſſa ſpectarent Divina, dirigendos, ídque citra Imperii coercitionem, ſeu Judicii Forenſis poteſtatem facultatémve, qualem intra Terram ſibi vendicabant, idoneos ex ſuis redderet, extra Terram ut legitima haberetur, rationi ſimplici eſt perquam conſonum. Unde Philo Judæus, de Proſeuchis ſcholíſque apud ſuos per Orbem terrarum, etiam ævo quo ſcripſit ille (quod vicinum eſt excidio Templi ſecundi) adhiberi ſolitis, Τὰ γὰρ, inquit[g], κατὰ πόλεις προσευκτήρια τί ἕτερόν ἐστιν ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης εὐσεβείας τε καὶ κατορθοῦται τά τε ἀνθρώπεια καὶ θεῖα; *Nam deſtinata oppidatim ſacris precationibus loca, Proſeucteria dicta, quid aliud ſunt quàm Scholæ prudentiæ, fortitudinis, Temperantiæ, Juſtitiæ, pietatis & ſanctitatis, omniſque virtutis qua rectè intelliguntur dirigantúrque Humanæ res & Divinæ?* Forte enim qualibet in Civitate ac Republica, alia omninò dignitatum Magiſtratûs Gerendi officio neceſſariò & proximè præviarum ratio, alia earum quæ Scientiam tantùm, veluti Philoſophiæ, Juris, Theologiæ ſingularem denotent, advertenda. Quæ Prioris ſunt generis intra Civitatem ſeu Rempublicam, penes quam rerum regimen, quo primariò tendùnt ejuſmodi Dignitates (qualis Presbyteratus cum facultate Judiciaria erat apud Ebræos) ritè tantùm donari ſolent, utpote cui undiquaque inſerviant nec omnino ad exteros aut exteræ Terræ incolas attineant. Poſterioris generis autem, tam extra ubique quàm intra Civitatem aliquam conferri ſolent & pro legitimis plerunque agnoſci admittíque, utpote quarum uſus ubique parilis, dum nec aliò per ſe tendunt quàm (exempli cauſâ in Jure) ad *Boni & æqui notitiam profitendum, æquum ab iniquo ſeparandum, Licitum ab illicito* (Solutum à Ligato) *diſcernendum*[h], & ad rationes ac monita exhibendum cur Τὰ μὲν ἔξεστιν ἡμῖν ποιεῖν, τὰ δὲ κεκώλυται, *alia facere liceat, alia nobis interdicantur* (ut planè exprimit illud de אסר והתיר *Ligato & Soluto* Joſephus[i]) adeóque Veram nec Simulatam, circa vitæ rationem; Philoſophiam tractandum docendumque. Scilicet Secundi heic generis dignitate claret

Qui Juris Nodos legúmque ænigmata ſolvat,

ut eſt apud Juvenalem[k], uti & *Solutores* illi quos per *Lytarum* & *Prolytarum* in Digeſtorum procemio nonnulli intelligi voluere. Quaſi nomina illa Λυτῶν & Προλυτῶν apud Juſtinianum, pro quarti & quinti anni Juris ſtudioſis, uſurpata, ſenſu ſumenda eſſent ſimili ei quo apud veteres Λυτικοὶ & Ἐπιλυτικοὶ[l], pro eis qui nodos, griphos, ænigmata ſive Seria ſive Ludicra faciliùs ſolvere quirent. Ita Additio ad Gloſſam[m], *Lytas habet germana lectio* (legerat enim ibi Accurſius *hircos*, quod interpretatur per *Subtiliter videns*, dum vocem *hirquum* cogitabat) *quæ vox Solutores ſignificat, nempe eos qui civili Sapientiâ tantum promoverunt ut legum ænigmata poſſint ſubtiliter & accuratè diſſolvere. Quos au-*

tem

g *Lib. 3. de Vita Moſis*

h *Ulpian. l. 1. D. tit. de Juſtitia & Jure.*

i *Orig. lib. 20. cap. 9.*

k *Satyr. 8.*

l *Athenæus Dipnoſoph. 11. Suidas in* Σωσίβιος.

m *Ad Digeſtorum Proœmium.*

tem ſequenti reſponſo Προλύτας *appellat, poſſis interpretari eos qui* τῶν Λυτῶν *Antecessores ſunt.* Suffragatur heic Turnebus[n], Alciatus[o], alii. Cæterum ſunt viri doctiſſimi[p] qui ſenſum hunc prorſus ibi rejiciunt, nec pro *Solutoribus* ſumunt Lytas, ſed pro *Solubilibus* aut *Solutis* (annis illis exactis) ſeu *à certa illa & præſcripta ſtudiorum ratione Solvendis, & legendi libertate ac licentia donandis*, quales fermè hodiè Juris Licentiati dicuntur. Utcunque, fuere illi ſic in Facultatem Docendi Explicandíque inter Ebræos ſive intra ſive extra Terram Creati, Liciti ac Illiciti interpretes, Ordinationis ejuſmodi ritu ſignati, &, ut Rerum Cauſarúmque Profanarum, inter ſuos, interpretes, ita etiam velut, circa Sacra, eis ἐξηγηταὶ *expoſitores* quales veteribus Græcis apud Platonem[q] alióſque liquet fuiſſe per ſe citra Juriſdictionem aliquam publicos. Sed præterea, hanc in rem etiam Ordinationem, per ſe, extra Terram ritè fieri antiquitus apud Ebræos potuiſſe & factam eſſe (ut puto hodiéque paſſim apud ipſos, non raro fit) non obſcure probatur ex ipſo Novo teſtamento. Nimirùm, ex eis quæ, libro ſuperiore, ampliter tradita ſunt de Nominis ita & Status, tempore Apoſtolorum, Judæi & Chriſtiani Communione & Conſortio (ut dicitur Tertulliano[r] de ſuo etiam tempore) & de eo quod eſt Chriſtianiſmum, pro Judaiſmo planè & rectiſſimè, ex natura ſui, ſumtum eſſe, utcunque interdum ut Speciem à Genere ab eo diſcriminatum, & de Chriſtianis etiam tunc ipſis rituum Iudæorum è quibus orti ſunt tenacioribus obſervantioribúſque, atque ex eo etiam quòd τῶν ἁγίων *Sanctorum* nomen Chriſtianis, ut Ἰουδαίοις τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, *Judæis ſanctis in Christo Jeſu* tribuebatur[s]; ex hiſce, inquam, conſtat in Chriſtianiſmum receptum tunc fuiſſe ſeu illuc è Judaiſmo veteri propagatum Rerum, Rituum etiam & Regiminis[t] maximè intra Terram uſum qualis à majoribus acceptus nec Chriſtianæ doctrinæ, quâ Chriſtianis tunc temperabatur Judaiſmus, adverſaretur. Et uſus ejuſmodi tam Judæis quàm Chriſtianis, id eſt utriſque ſub nomine Judæorum, edicto Claudii Cæſaris, libro in ſuperiore[u] allato, eſt tunc paſſim permiſſus. Scimus etiam Paulum Apoſtolum[x] Hieroſolymis educatum inſtructúmque fuiſſe παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ *ad pedes Gamalielis* (qui pro Rabban Gamaliel illo celebri, Hillelis, ex Simeone Filio, nepote ſumitur[y]) id eſt auditorem ejus illum fuiſſe diligentiſſimum, atque ab eo fuiſſe πεπαιδευμένον κατ' ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, *edoctum juxta veritatem* (ut vulgata) ſeu *juxta accuratiorem rationem paternæ legis*, ejúſque[z] undiquaque, adeóque rituum quibus ſepiebatur illa, zelotem fuiſſe ardentem, ſed ſcientiſſimum. Tantundem ad Judæos ſuos Hieroſolymis palàm profitetur ipſe; *ſe zelotem eſſe legis, ſicut vos eſtis hodie.* Etiam myriades illæ adeò numeroſæ Credentium, ſeu Judæorum qui illic Chriſto nomina dederant, fuerunt pariter omnes[a] *zelotæ Legis* tunc ſervandæ. Qua ex ratione, diutina ſecuta eſt Legis Rituúmque Judaicorum, qui Chriſtianiſmo non adverſi, etiam inter Chriſtianos, uti & Fidei Judaicæ Reformatæ, obſervatio, utcunque, pro multiplici Hæreſium diſcrimine, aliter aliterque ſe habens. Eáque in ſecula ſequentia ita apud Chriſtianos duravit, pariliſque (ſed

n *Adverſar.* 8. *cap.* 19.
o *Parerg.* 6. *cap.* 10.
p *Schardius*, *alii Lexicographi Juris in Lytæ.*
q *De Legibus. lib.* 7, 8. *&c.*
r *Apologetic. cap.* 21.
s *Chryſoſtomus ad Philip.* 1, 1 *& Theophylactus.*
t *Vide Hugon. Grotium in epiſt. ad Romanos cap.* 13, 1.
u *Cap.* 8.
x *Act.* 22. 3.
y *Buxtorf. in Abbreviaturis lit.* ל.
z *Act.* 22. 3. *in vulgata ubi vide Bezam.*
a *Ibid.* 21. 20.

pro perſuaſionum itidem multiplici varietate) apud Mahumedanos, ut animadverti voluerit Albumaſar Mahumedanus omnes ſectas tum Chriſtianorum tum Mahumedanorum Judaicam amplecti ſeu ei jungi, ſed Iudæos ipſos nihil ampleos eſſe quod iſtorum fuerit. Commentum ejus hac de re Aſtrologicum en tibi integrum, ut non ita obvium, ita ſcitu forte non injucundum. *Cum Jupiter* [c], inquit, *per naturam ſignificet Fidem & diverſitates legum in temporibus ac vicibus atque ſectis, ex complexionibus* (conjunctionibus) *Saturni & ex complexionibus cæterorum Planetarum cum eo, ſcilicet Jove, neceſſe eſt ut aſpiciamus Jovem, qui fuerit in loco Fidei* (Domo Nona thematis Conjunctionis; quæ Religionis habetur) *ab aſcendente Conjunctionis, quæ ſignificabit mutationem, & Almuhtez, ſuper locum Fidei fuerit ei complexus, erit narratio in hoc ſecundum ipſum* (ob conjunctionem ejus illic cum Almuhtez, ſeu Thematis domino, omnia juxta naturam Jovialem ſuccedent) *Si fuerit complexus Saturno, ſignificabit quod Fides Civium ejuſdem* (eorum quibus jam imperat) *ſit Judaiſma* (ita ſcribitur) *quod congruit Planetæ Saturni, eo quod omnes Planetæ junguntur ei; & ipſe nemini illorum jungitur. Et ſimiliter Judaica Fides. Omnes Cives cæterarum* (Fide in Creatorem aliquem imbuti) *confitentur ei. Et ipſa nulli confitetur. Et erit magis exercitium eorum in hoc quod congruit huic Fidei & quod ſimile ei fuerit. Et ſi complexus ei fuerit ♂, ſignificat culturam igneam & fidem paganam. Et ſi complexus ei fuerit ☉, ſignificat culturam ſtellarum & idolorum. Et ſi complexa ei fuerit ♀, ſignificat Fidem Unitatis & mundam, ut Fidem Saracenorum & ei ſimilem. Et ſi complexus ei fuerit ☿ ſignificat Fidem Chriſtianam & omnem Fidem in qua fuerit occultatio & gravitas & labor. Et ſi complexa ei fuerit Luna, ſignificat dubitationem ac mutationem ac expoliationem à Fide: & hoc propter velocitatem corruptionis Lunæ* (diminutionis mutationíſque) & *celeritatem motûs ejus & paucitatem moræ ejus in ſigno.* Sic ille, more ſuorum. Presbyteratûs autem dignitate mantè dictam ab, Gamaliele accepiſſe Paulum antequam Chriſto nomen dederat, non videtur omninò dubitandum. Ille verò ſic ritibus moribúſque patriis imbutus, aliíque tunc Presbyteri Chriſtianiſmo, doctrinâ propagando, ſedulò incumbentes, Presbyteros in munus illud Docendi, Prædicandi, Explicandi, Solvendi, Ligandi, Precandi, etiam extra Terram palàm Ordinabant. Dico in munus illud Docendi &c. Nam in facultatem Judiciariam ſeu Forenſem aliquam quoſquam eos ſic Ordinaſſe credibile non eſt. Quoniam nempè Ordinatio tunc temporis, quæ inter Chriſtianos uſitata, eadem ipſiſſima proculdubiò erat, quantum ad facultatis donandæ ritum ſolennem quæ ante & tunc in uſu Judæis unde Chriſtiani ſic orti & quibuſcum ſic mixti necdum Judæorum nomen exuerant, aut exuere potuerant. Obvia & creberrima in Euangeliis & in Actis, Judaicorum, qui nomina nondum Chriſto dederant, Presbyterorum mentio. Poſtmodum autem in Actis [d] habetur Presbyterorum etiam Chriſtianorum Mentio expreſſim Prima, quæ fit planè abſque ulla à Presbyteris Judæorum toties antè ibi & in Euangeliis memoratis diſtinctione; quaſi nemini non notiſſimum tunc fuiſſet Nomen illud utriſ-

c Lib. de Magnis Conjunctionibus, Differentia 4.

d Act.11.30.

que commune, &, velut eiſdem, Facultatem etiam ex proportione undiquaque utriſque fuiſſe ſimilem. Atque ea quidem haud aliam præ ſe fert, hanc in rem, faciem, quàm tale genus, quoad Dignitatem ſeu Facultatem, Presbyterorum Chriſtianis fuiſſe ſeu ex Chriſti tunc ſectatoribus Ordinatum quale Judæis reliquis Ordinari ſoleret. Iſtos ſanè, ſeu eorum aliquos pro intra Terram Ordinatis, par eſt ut ſumamus. Etenim Presbyteri erant inter *habitantes in Judæa fratres*. Atque id genus forſan fuere qui ab Apoſtolis cum Manuum Impoſitione, id eſt ritu planè creandi tunc Judaico, & in Chriſtianiſmum dein, per omnia ſecula, derivato, antè[d] Hieroſolymis ordinarentur, uti etiam ipſi Diſcipuli duodecim Chriſti, quà facultas eis ab eo donata erat Ligandi & Solvendi[e] indéque peccata Remittendi Retinendique, id eſt, Declarandi & cum autoritate Docendi qualiter & quouſque quis peccatis ſive Ligatus eſſet ſive Solutus. Chriſtianæ item Ordinationis intra Terram exemplum affertur in Clementis epitome de Rebus geſtis S. Petri, ubi Manuum Impoſitione illum ſibi Cæſareæ Stratonis ſubſtituit, nec ſine precationis Ordinationi ſuæ inſervienti formula quam alibi[f] retulimus, ubi in Latinæ verſionis typis erratum habetur heic corrigendum. In Precatione illud σὺ διαφύλαξον τοῦτον ποιμαίνειν τὸν λαόν σου, ὃν ἐξελεξάμην, *cuſtodias hunc quem delegi ut paſtor ſit populo tuo.* Legendum erat *delegiſti.* Tametſi etiam Turnebus ibi interpres, *fac ut hic quem deligo populum tuum gubernet & regat.* Sed ut verbum ἐξελεξάμην ita & præcedentia *delegiſti* exigunt. Nam & præceſſerat oratio, ὅπως τὸν ὄντα ἄξιον ὁ θεὸς ἀναδείξῃ, *ut eum qui dignus ſit, Deus declaret.* Sed verò, etiam de Ordinatis tunc extra Terram, luculentiſſima nemo neſcit teſtimonia illa de Paulo & Barnaba in Lyſtra urbe Lycaoniæ[g], Iconio, Cappadociæ urbe[h] in Lycaoniæ præfectura, & Antiochia Cavæ Syriæ urbe celeberrima, procul à Judæa ſeu Terra intra quam legitima in facultatem Judiciariam Ordinatio fieri potuit, Presbyteros citra controverſiam quamplurimos ordinantibus[i]. Ad urbes ſcilicet illas & locos circumvicinos, illud de eorum tranſitu per urbes ipſas ſpectat, χειροτονήσαντες αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, *Ordinantes, creantes, eis per eccleſias ſingulas Presbyteros*, id eſt Conſtituentes ſeu Ordinantes modo tunc in uſu receptóque. Neque Suffragiorum Plebis ſeu circumſtantium præter ipſos Ordinatores, uſus Ordinationi tunc omnino neceſſarius. Et mirum eſt, ex male ſumtâ vocis χειροτονεῖν illic ſignificatione, ubi nihil aliud præter ipſum Ordinationis tunc, ut Judaicæ ita Chriſtianæ (quà itidem Judaica tunc fuit illa) ab antè Ordinato actum præſtitum eâ denotatur, viros doctiſſimos, in Plebis ſeu Eccleſiæ cujuſque integræ Suffragia, quorum tanta habita eſt in ſeculis etiam uſque in noſtra ſequentibus ambitio, propenſiores, negare ſine Suffragiis ejuſmodi Ordinatos illos fuiſſe. Sed ea de re ampliter actum eſt libro ſuperiore[k], ubi de χειροτονίας ſignificatione quæ tunc & poſtmodùm obtinuit, vidimus. Ibi allatis addeſis illud, apud Lucianum[l], Iovis qui, lecto Decreto, *Juſtiſſimum eſt*, inquit, *ô Mome Decretum*, καὶ ὅτῳ δοκεῖ ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα· μᾶλλον δὲ οὕτω γιγνέσθω· πλείους

d *Act.* 6. 6.
e *Matth.* 18. 23. *Ioann.* 20. 23.
f *Comment. ad Eutychii Origines pag.* 35.
g *Anonym. de locis Actuum Apoſt. ſubjunct. Hieronymo de locis Ebraicis.*
h *Ptolemaeus Geogr.* 5. *cap.* 6. *& vide Plinium Hiſt. Nat.* 5. *cap.* 27.
i *Act.* 14. 21.
k *Cap.* 14.
l *In Concilio ſeu Eccleſia Deorum.*

πλείους γὰρ οἶδ' ὅτι ἔσονται οἱ μὴ χειροτονήσαντες, *& qui ſuffragatur huic Manum Protendat. Melius autem, ut ſic fiat. Nam complures novi futuros qui Manus ſuas neutiquam extendere voluerint.* Ad vetuſtum χειροτονίας *manuum porrigendarum* in ſuffragiis plurium diſcernendis uſum reſpicit. Sed diù ante Luciani ævum, adeóque Apoſtolorum, χειροτονία & χειροτονεῖν (quod in Actis [n] uſurpatur) in *Creationis* ſeu *Ordinationis ſimplicis*, ſine ſuffragiorum plurium ratione ullatenus neceſſaria, ſignificationem, ut oſtenſum eſt, migraverat. Adverte etiam Platonis tempore, adeóque in Græcia vetuſtiori, χειροτονεῖν ſimplicem Nominationem ſeu Creationem ex ſui natura denotaſſe, nec magis plurium ſuffragia ſic neceſſariò indicaſſe, quam adnuere, nedùm plurium nutus ſingulares. Vocem illam ſæpius, ubi de magiſtratibus, in Magnetica quam formaturus erat Republica, creandis loquitur, adhibens Plato, χειροτονούντων, inquit [o], στρατηγοὺς μὲν καὶ ἱππάρχους, πάντες, *in Ducibus & Magiſtris equitum eligendis omnes ſuffragia ineant*, ſeu potiùs, pro libitu manus in creationem porrigant, atque ita creent aut eligant, ut numerus major ſuperet. Janus Cornarius optimè ibi vertit *eligantur* (electionis autem actus tam ad unum quàm plures æquè attinet) *Duces exercitus & Magiſtri equitum ab omnibus.* Plures heic ex accidenti, planè ſunt. Nec omnino de omnium manibus porrectis vox ſumitur. Sed de cujuſlibet poteſtate in creando ſeu nominando ſingulari. Inde ei πλείστη χειροτονία pro *majori parte creante* & διὰ χειροτονούμενος pro ita *creato*, etiam αἵρεσις electio pro ipſa χειροτονίᾳ. Et paulò poſt de Ædilibus, χειροτονείτω δὲ πᾶς πάντα, quod vertit Cornarius, *Eligat autem quivis quemlibet*, Ficinus, *Nominet autem quemlibet unuſquiſque.* Certè aliunde etiam manifeſtum eſt χειροτονεῖν Platonis ævo pro creatione ſimplici ſeu ἀποδεικνύειν eſſe uſurpatum, ſine ſuffragiorum plurium ratione habita ulla; aliter atque ex accidente, ſi fides epiſtolæ illic Alexandri magni ad Jonathanem apud Joſephum [p], ubi expreſſim inquit, χειροτονοῦμεν δὲ σε σήμερον ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων καὶ φίλον ἐμοῦ καλεῖσθαι, *& Ordinamus* (ut rectè Ruffinus) *te hodie principem Sacerdotum & amicum noſtrum vocari præcipimus.* Quiſquámne heic ſuffragiorum plurium rationem habitam ſanus exiſtimaverit? Malè ibi Gelenius, *& noſtro ſuffragio* (quaſi cum pluribus ea de re latis unicum fuiſſet) *hodiè te Pontificem Judæorum conſtituimus &c.* Optimè Genebrardus, *& dés aujourd' huy je t' eſly & ordonne pour eſtre ſouverain ſacrificateur &c.* Utcunque autem, juxta ſuperiùs oſtenſa, in lingua Græca Apoſtolis coæva, obtinuit, uti & poſtmodum, apud Platonicos alióſque Græcos, in primitivis Chriſtianiſmi ſeculis, ut ἀντιχειροτονεῖν pro eo quod eſt ſingularem aliquem ſeorſim, in Schola, Muſæo, alibicunque, *adverſum ſentire*, adeóque χειροτονία pro ipſa *creatione ſimplici* ſumta eſt. Unde Maximus Tyrius (qui ſub Commodo Auguſto ſeu Origeni coævus floruit) οἴει δὴ, inquit [q], τούτοις Πλάτωνα ἀντιχειροτονεῖν καὶ ἀντινομοθετεῖν, ἀλλ' οὐχ ὁμόφωνον εἶναι &c. *Platonem ergo, putas, diverſa ab his decernere, aut contrarias Leges ferre? & non conſonum eſſe &c.* Atque alibi [r] idem, Εἰ δέ πού τις οἷος δικαστοῦ χώραν ἔχειν μὴ κυάμῳ λαχόντος, ἀλλ'

[n] Cap. 14,22.
[o] De legibus lib. 6.
[p] Lib. 13. cap. 5.
[q] Diſſertat. 1.
[r] Diſſert. 6.

ἀλλ' (ἥπερ δὴ χειροτονία δικαστοῦ μόνη) αὐτῷ τῷ εἰδέναι, πρὸς τοῦτον οὐχ', ὡς ἀδικῶν οὐδ' ὡς φεύγων καθ' ἣν ἀπολογεῖται εἴτε Ἀναξαγόρας &c. *Si quis verò Judex fuerit, qui non fabâ dignitatem ſortitus eſt, ſed ſcientiâ (quæ ſola eſt Judicis* χειροτονία ſeu *Creatio) apud hunc, non ut noxius, cauſam ſuam aget ſive Anaxagoras &c.* Sed fieri nequiit quin ſententiam adverſam, ſeu quæ eſt de plurium ſuffragiorum, adeóque plebis in Apoſtolorum Actis in voce χειροτονεῖν ſignificatione, etiam efflictìm deperierint obtenderíntque ac mordicùs retinuerint non pauci. Atqui interim magis eſt illud mirum, quòd viri Maximi, judiciíque interim ſerenioris perſpicaciſſimíque, ita ſentientes, interim ſæpiùs profitentur [s], *totum regimen Eccleſiarum Chriſti conformatum tunc fuiſſe ad Synagogarum exemplar*, quod veriſſimum eſt. Syrus in loco illo, ܘܐܩܝܡܘ ܠܗܘܢ ܒܟܠ ܥܕܬܐ ܩܫܝܫܐ ואקימו להון בכל עדתא קשישא *& conſtituerunt eis in omni eccleſia Presbyteros.* Arabs Erpenianus, وانهما صنعا لهم قسيسين وصلوا باصوم *& cum feciſſent eis Presbyteros & oraſſent cum jejunationibus &c.* nihilo de ſingulis eccleſiis inſerto. Sed verò codex Jaianus, وساموا بايديهم لهم في كل كنسة قسوسا *Et deſignarunt (nominarunt, vocarunt) eis per Manus ſuas Presbyteros in ſingulis eccleſiis.* Ubi expreſſiſſima habetur Ordinationis per Manuum Impoſitionem, citra aſtantium Suffragia ulla, mentio; quæ mori tunc apud omnes ſive Judæorum ſive Chriſtianorum nomine ut communi, venientes, receptiſſimo eſt undiquaque conſona. Atque nomina Eccleſiæ & Synagogæ, idem planè antiquitùs, & tunc (licet poſtmodum invicem diſtincta) ut קהל & עדה ſignificabant. Utræque erant per urbes aliáque loca tam Chriſtianis quàm Judæis, necdum Chriſtianis, diſpoſitæ. Et pro Sectarum inter Judæos illos variatim tunc amplexandarum, in Judæa & extra eam diſcrimine, fuere qui in eis Docerent, Ligarent, Solverent, in facultatem ſcilicet ejuſmodi paſſim ordinati. Sed univerſi à ſuis, eodem modo pariter ritúque; quod itidem omninò apud Chriſtianos, ut ſingularem Judæorum ſpeciem, tunc factum. Imponuntur quidem Manus etiam Paulo & Barnabæ in Eccleſia Antiochena antè [t], Spiritu Sancto jubente. Sed opus illud videtur planè Extraordinarium ſeu in miniſterium illic ſingulare deſignatio, nec alterutrìus eorum in Presbyteratûs facultatem Ordinatio. Nam ut Paulus à Gamaliele antè ordinatus ita etiam Barnabam ab ipſo Chriſto, inter Diſcipulos duodecim in eandem dignitatem evectum eſſe æquum eſt ut ſentiamus. Simile dicendum de Simeone Nigro, Lucio Cyrenenſi, & Manaen [u] qui, educati ſub Paulo, προφῆται καὶ διδάσκαλοι, *Prophetæ & Doctores* pariter ibi cum ipſo & Barnaba nuncupantur. Adeóque tam Paulus quàm Barnabas, uti & reliqui, antè ſatis in Presbyteratum Ordinati. Miſſioni autem illi, ita ab Spiritu Sancto imperatæ, adhibita eſt quidem Manuum Impoſitio. Sed ritus ille, tametſi Ordinationi in Presbyteratum regulariter inſerviret, nihilominus in

s *Hugo Grotius ad Act.* 6, 3. 11, 30. *& vide eum ad cap.* 14, 12 *&* 20, 28. *& ad Epiſt. ad Titum cap.* 1, 5.

t *Act.* 13, 3.

u *Ibid.* 1.

ægris curandis [x], Benedictionibus aliiſque in rebus [y] non ita paucis, citra Ordinationis ejuſmodi ſolennis effectum, uti etiam, per omnia ſecula, apud Chriſtianos, ejuſdem uſus notiſſimus. Cæterum Ordinandi tunc Presbyteros extra Terram mos ſatis cernitur etiam in illo Pauli ad Titum [z] de presbyteris in Creta inſula ordinandis; *reliqui te in Creta, ut ea quæ deſunt dirigas* ϗ καταςήσῃς κατὰ πόλιν Πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην, *& conſtituas per Civitates* (Syrus ibi ܒܡܕܝܢܬܐ ܘܡܕܝܢܬܐ במדינא מדינא *in Civitate & Civitate*, ſeu ſingulis, ubi commodum erat; Arabs itidem Erpenianus في مدينة مدينة Syro conſonus, & Jaianus في كل مدينة *in omni Civitate*) *Presbyteros, ſicut ego tibi præceperam.* Conſtituere heic, eſt χειροτονεῖν ſeu *Ordinare*; unde Syrus ܬܩܝܡ *conſtitues*, & Arabs uterque تقيم quæ vox eadem idem ſignificat. Hoc autem, in Creta. Paulus ita vult extra Terram Ordinationem, ut rem paſſim receptam, fieri à Tito, antè, ut neceſſe erat, eodem titulo inſignito, ſive à Paulo, ſive ab alio quopiam Ordinato. Ubi appoſitè Hugo Grotius, ad vocem πρεσβυτέρους; זקנים *ſive* פרנסין *inter quos principem obtinebat locum* ὁ ἐν λόγῳ κοπιῶν, *ut eum vocat Paulus* [a], *qui per excellentiam* προεςὼς *Juſtino, ſicut, per ſimilem excellentiam* ὁ ἐπίσκοπος, *Angelus in Apocalypſi. Ejus erat Docere, aut etiam Poteſtatem Docendi idoneis ſive Presbyteris ſive Laicis dare, planè ut factum in Synagoga. Et nota* κατὰ πόλιν, *quia Titus toti Cretæ præpoſitus fuerat quæ ob urbium frequentiam olim dicta* ἑκατόμπολις. Et alibi [b]; *ſicut in Synagogis primus Senum* (Presbyterorum illic inſignior) *is erat qui docebat populum &* רבי *aut* מנהג *vocabatur, ita in Eccleſia Chriſtiana* τοῦ προεςῶτος *idem erat munus. Eidem ſunt* πρεσβύτεροι οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ 1 *Tim.* V. 17. Aliud enim erat Docere & Laborare in verbo & doctrina, aliud Docendi munus, adeóque titulum Presbyteri, negligentiùs ſuſtinere. Idem etiam alibi [c] ad illud de laborantibus in verbo & doctrina; *id eſt, Principes Presbyterorum, quorum propriè erat munus loqui ad populum & ſic eum Docere. Si per morbum aut ætatem non ſufficerent, aſſumebant ſibi alios, de presbyteris plerunque, rarò de Laicis. Sed notandum, olim in una urbe magna ſicut plures Synagogas, ita & plures fuiſſe Eccleſias, id eſt conventus Chriſtianorum. Et cuique Eccleſiæ fuiſſe ſuum Præſidem, qui populum Alloqueretur & Presbyteros Ordinaret*; ſive ipſe, ſive aliis, ex diſciplina Judaica illa de Principis licentia tunc Ordinandi impetranda, quæ ſuperiùs oſtenſa eſt, ſeu diſciplinam illam imitatus, idem præſtare permittendo. Atque ut Titus in Creta ex mente Pauli proculdubio Presbyteros tunc ordinabat, ita Timotheus Epheſi, quod ſatis eliciendum ex illo [d] Pauli ad eum, χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, *Manus cito ſeu temerè nemini imponas.* Mittimus heic hiſtorias eccleſiaſticas quæ Ordinationes Apoſtolorum tunc temporis alias, aliis in Terris extra Judæam, ut Marci in Alexandria, etiam Petri uti & Ariſtobuli à Petro Ordinati, in Britannia noſtra [e], aliorum alibi, affatim exhibent. Atque Presbyteros ejuſmodi non in Judicia-

riam

x *Matth.* 9, 18. 19, 13 & 15. *Marc.* 5, 23. 6, 5. 7, 32. 8, 23 & 25. 10, 16. 16, 18. *Luc.* 4, 40. 13, 3. *Act.* 8, 17. 28, 8.

y *Vide Hug. Grotium in Hebr.* 6, 2.

z *Cap.* 1, 5.

a 1 *Timoth.* 5, 17.

b *Ad Act.* 13, 1.

c *Ad* 1 *Timoth.* 5, 17.

d 1 *Tim.* 5, 22.

e *Simeon Metaphraſtes ad* 29 *Junii Menæum Græc. ad Mart.* 15. *Anonym. in notis Patricii Junii ad Clementis epiſtolam, Jacobus Uſſerius Armachanus in Britannic. Eccleſ. Primordiis cap.* 1. *pag.* 7 & 9. *Henric. Spelman. in Concil. Brit. pag.* 3.

riam ſeu Forenſem facultatem aliquam Ordinatos eſſe, ſed tantùm in alteram illam Docendi, Prophetandi, Ligandi, Solvendíque, non obſcurè liquet ex locis jam antè è Scriptura indicatis, ubi tum Ordinantium tum Ordinatorum munus indicatur; quod ſane in Epitomen optime redigitur à Paulo, ubi ad Timotheum Presbyterum Inſigniorem ſeu Epiſcopum Epheſi, ait [f] *ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ, Dum venio, attende Lectioni, Exhortationi, Doctrinæ.* Firmari poſſunt jam dicta ab exemplo Criſpi [g] Judæorum non credentium Corinthi Archiſynagogi, ſi, ut ex Nomine oportere videtur, credamus eum origine Judæum non fuiſſe, ſed Romanum aut Græcum (ut Juſtum etiam illic; qui in Vulgata, Syro, & Arabe Erpeniano, Titus dicitur &, in Jaiano, Titus يسطس بن *Filius Juſti*) adeóque Proſelytum Juſtitiæ. Nimirùm is Synagogæ illic præfuit, tametſi ſic Proſelytus; adeóque in Presbyteratum antè creatus. Cum verò Proſelytis, utcunque aut ubicunque Ordinatis, locus non omninò eſſet legitimus, ex diſciplina Judæorum, in Synedriis Forenſibus autoritate publicâ intra Terram conſtitutis, in quæ neutiquam cooptandi erant (qua de re capite proximo) non eſt quod ullatenus exiſtimemus Proſelytorum quemquam Ordinatum fuiſſe in facultatem Judiciariam ſeu Forenſem cujus eis, ex Ordinationis vi, uſus legitimus eſſe ullus nequibat. Jam verò cum Criſpus hic ſummam in Synagoga Corinthiaca qualemcunque præfecturam gereret ac, rationem ob allatam, in facultatem Judiciariam aliquam Ordinatum eum fuiſſe non ſit credendum, reſtat ut in facultatem illam alteram Juriſdictione ac Judicandi forenſi poteſtate penitùs carentem Ordinatum eum, ibi Ligando, Solvendo, Docendo, Dirigendo, præfuiſſe. Certè nec Juriſdictionem competiiſſe Archiſynagogo cuiquam, quà tali, ullam, eliciendum ſatis videtur ex eo quòd Archiſynagogus quidam iratus Ieſu Chriſto [h], quòd Sabbato fœminam infirmam ſanâſſet, Doceret quidem id contra fas factum, & à Chriſto graviter objurgaretur, nec tamen illum in jus eo nomine, utpote Juriſdictione carens, vocaret. Atque ex hiſce ſanè facultas eorum, qui Eccleſiis Chriſtianis tunc pariter & ex more Judaico *προεστῶτες præſides* dicebantur, rite eſt dignoſcenda. Et quale de Criſpo proſelyto ſic ordinato in Synagoga illa non Credentium dicendum (quantum ad facultatem Ordinatione collatam) tale omninò de Tito aliíſque ejuſmodi è Gentibus in Chriſtianiſmi Judaiſmum Proſelytis factis, pronuntiandum.

VIII. Neque omninò obſtat, Paulum ſcripſiſſe ad Corinthios [i], ubi monet eos de evitando ſceleratorum commercio. *Nonne de eis qui intus ſunt, vos judicatis?* quaſi Judicia inter eos Forenſia aliqua verbis illis deſignaſſet. Certè ſi ita, Judiciaria illa poteſtas, qualiſcunque eſſet, aut fuiſſe exiſtimata fuerit, ad totam Eccleſiam, tam Plebis quam Presbyterorum, nec ad quemquam ex vi Ordinationis attinuiſſet. Nam ad omnes pariter illud loquitur; omnigenos illic ſcilicet Chriſtianos, ad quos ſe ſcribere expreſſim dicit [k]. Unde S. Baſilius [l]

f *1 Tim. 4. 13.*

g *Act. 18. 8.*

h *Luc. 13. 14.*

i *Epiſt. 1. cap 5. 12.*

k *Cap. 1. 2.*

l *In proœmio ad Ethicos, ſeu περὶ κρίματος Θεοῦ. Tom. 2. pag. 401.*

Nonne qui apud Corinthios patris uxorem habebat &c. non ſolùm ipſe traditur Satanæ ad interitum carnis &c. ἀλλὰ καὶ πᾶσα ὁμοῦ ἡ ἐκκλησία. ἐπεὶ μὴ ἐπεξῆλθε τῷ ἁμαρτήματι, ἐκείνοις περιβάλλει τοῖς ἐγκλήμασι, *Sed ſimul Eccleſia itidem* (illic) *univerſa, quod in facinus illud* (pro temporis diſciplina) *non animadverterat, ejuſmodi ſe facit accuſationibus obnoxium?* Ii ſimul omnes fuere οἱ ἔσω *qui intus ſunt*, ut qui Chriſto nondum nomina dederant, οἱ ἔξω *qui extra ſunt.* Qualis expreſſim apud Philoſophos veteres, maximè Pythagoræos, diſtinctio inter diſcipulos admiſſionis interioris ſeu τοὺς ἔσω ſeu ἐντὸς σινδόνος *intra ſindonem*, & τοὺς ἔξω & ἐκτὸς αὐτῆς extra eam audientes [m]. Simili notione τὸ ἔνδον, *eorum qui intus ſunt*, ut receptiſſima, uſus eſt ad Arſacium Pontificem Galatiæ, Julianus [n], ubi monet, Præſides militéſque, adeóque alios ſimulac limen ingrediuntur delubri privatorum (quà ſacra reſpiciebant) perſonam induere. Et tunc, ἄρχεις γὰρ αὐτὸς, ὡς οἶσθα, τῶν ἔνδον ἐπεὶ καὶ ὁ θεοῖς ταῦτα ἀπαιτεῖ θεσμός, *Siquidem ipſe ut noſti his qui intùs ſunt praes, propterea quod hac in Deorum gratiam lex poſcit.* Ejuſmodi τῶν ἔσω καὶ τῶν ἐκτὸς notio in Orationcula illa celebri Conſtantini Magni [o] ad Epiſcopos, S. Baſilium [p], alios obvios. Certè ex eis qui ita intus erant omnibus ſimul, Presbyterium aliúdve ejuſmodi collegium forenſe conflatum eſſe, aut imperium ab eis cum juriſdictione reverà exercitum, nemo opinor exiſtimabit. Atque etiam ipſa res exigit ut *Judicare* ibi nil aliud ſignificet quàm ex animo advertente diſcernere quis ſceleratus aut commercio inidoneus, non omninò Forenſi aliquo Judicio nedum coercitione uti. Adeóque ibi *Judicare* denotat ut *Judicium* in illo Octavii Auguſti [q], *ſuum quemquam Judicium habere*, aut in illo, de eo, Suetonii [r], *amicorum ſuprema judicia moroſiſſimè penſitavit.* Ita *Judicium animi* eſt apud Paulum Juriſconſultum [s], alióſque veterum, & *Judicium* pro animi ſententia apud Ulpianum [t], tum in aliis negotiis tum in Teſtamentis faciendis, unde *Judicium defuncti* & *Judicium teſtatoris* [u], ſeu ut in illo Horatii [x] & *adhuc ſub Judice lis eſt.* Et nihil magis tralatitium quàm τὸ κρίνειν & *Judicare* ſenſu in illo uſurpari, quod etiam ex τῆς κριτικῆς & τῶν κριτικῶν nomine paſſim antiquitus hodiéque uſitatiſſimo pro eorum arte & judicio qui bonis literis recenſendis judicandiſque incumbunt, nemini non liquet. Nec quidquam familiarius quàm vocum *Judicii* & *Judicare* ejuſmodi uſus, íſque frequentiſſimus notiſſimúſque. Cæterùm, quantum ad controverſias litéſve aliquas forenſes cujuſcunque generis, Chriſtiani Corinthii Synedria ſeu Synedros judiciarios è Presbyteris aliquibus conſtitutos neutiquam omninò tunc ſibi, ne obtentu quidem aliquo, habuere. Paulus ſtatim poſteà, *Audet aliquis veſtrum habens negotium adverſus alterum* (κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων) *judicari apud iniquos & non apud Sanctos. An neſcitis, quòd Sancti* (τὸν κόσμον κρινοῦσι) *mundum Judicabunt? Et ſi mundus per vos judicabitur, an indigni* (inidonei) *qui judicetis de minimis? Neſcitis quòd Angelos judicabimus?* (μήτι γε βιωτικά;) *quanto*

m *Jamblich. de vita Pythagoræ cap. 17 & 18.*
n *Epiſt. 49.*
o *Apud Euſebium de Vita Conſtantini lib. 4. cap. 29.*
p *Homil. in Pſalm. 28.*
q *Sueton. in eo cap. 54.*
r *Ibid. cap. 66.*
ſ *L. 48. D. tit. de Regulis Juris. & l. 3. D. tit. de Divortiis.*
t *L. 22. D. tit. de Adoptionibus & frequentiſſimè in Digeſtis.*
u *L. 8. D. tit. de Inofficioſo teſtamento §. 10. & l. 13. §. 1. &c.*
x *In Poetica.*

quanto magis ea quæ ad Vitam ſpectant? ſeu *Vitalia*, ubi Syrus ܟܡܐ ܕܝܢ ܡܬܠ ܐܠܝܢ ܕܕܥܠܡܐ ܗܢܐ *quanto magis ea quæ ſunt mundi hujus?* Arabs Erpenianus فكم بالحري ما كان في هذه الدنيا eundem in ſenſum; Jaianus, فكم اولي بنا نحكم في امور عالمية & *quanto magis judicabimus de rebus mundanis?* Vulgata ibi, *quanto magis ſecularia?* & illinc Rhemenſes **how much more ſecular things?** Wicleſius, **how much more worldly things?** Lutherus, **die zeitliche Güter** *Bona Temporalia*; Angli ſub Reformationis initio optimè, **how much more may wee judge things that pertain to the life?** ubi βιωτικὰ exactè redditur. Epiſcopalis autem recognitio uti & illa ſub Jacobo Rege inſtaurata, quæ etiamnum nobis in uſu publico, **things that pertain to this life?** atque ita Galli, *choſes appertenants a ceſte vie?* quemadmodum etiam Belgæ nuperi, **hoe veel te meer de ſaken die dit leven aengaen?** aqud quos antè legebatur, **hoe veel te meer tijdelijcke dingen?** Sed & Italus nuperus, *dèlla coſa de queſta vita?* Pergit dein S. Paulus, Βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθίζετε, *De rebus Vitæ*, ſeu *Vitalibus*, *judicia* (ſeu controverſias) *ſi habueritis*, *eos etiam qui minima ſunt*, *in eccleſia exiſtimationis* (non Doctores ſeu Presbyteros munere docendi Donatos, nec in Judiciariam creatos facultatem) *ſedere facite* (ut Synedros, deſignate & collocate; in Synedria vobis qualiacunque ex Compromiſſo aut Confederata inter vos Diſciplina cooptate) ubi vulgata *contemtibiles qui ſunt in Eccleſia*, *eos conſtituite ad judicandum*; Arabs Jaianus, وان تكن لكم لذا مجالس قضا عالمية والمحقورون في الجماعة يجلسوهم قضاتها *Quod ſi, ut ſint vobis Subſellia judicii ad mundum pertinentis*, neceſſe fuerit, *etiam exiſtimationis minimæ viros ſedere faciant judices eorum.* Erpenianus autem, ولكن اذا كانت بينكم وبين احد من اهل الدنيا منازعة فاجلسوا ادني من في البيعة للقضا بينكم فيها *Et ſi fuerit inter vos & quenquam ex plebe mundi controverſia, in conſeſſum cooptentur etiam qualeſcunque fuerint* (οἱ τυχόντες) *in eccleſia, qui judicent inter ipſos de ea.* Certè dum de βιωτικοῖς *Vitalibus*, id eſt controverſiis rebúſque ad ſocietatem humanam attinentibus, quæ in juſdeduci poſſint, univerſis, ſeu quæ ſunt בין אדם לחברו *inter hominem & proximum ſuum*, verba ſic fiunt, increpantúrque Corinthii quòd coram injuſtis, id eſt Judicibus gentilium litigarent; & de in monentur ut quoſcunque è ſuis etiam obſcurioris aliàs notæ ſibi conſtituerent qui Lites eorum ejuſmodi, ut Arbitri, ſeu ex Confederata inter ſe Diſciplina (neque enim aliter id illic, aliena utpote in ditione, fieri quibat) inſtar Synedrorum, definirent, id eſt planè זקני השוק *Presbyteri plateæ* ſeu הדיוטות *plebeii*, *vulgares*, *vilioris*

vilioris exiſtimationis (nam vox illa מזוהמת optimè reſpondet τοῖς ἐξουθενημένοις in textu) dum hæc ſe ita habent, anne cuiquam admitti poterit, anteà fuiſſe in Eccleſia Corinthiaca forum aliquod è Presbyteris ſeu viris notæ in eccleſiæ eximioris conflatum quod Judiciariam illam quæ ullatenùs coactiva eſſet, poteſtatem exerceret? Hugo Grotius ibi (tametſi Presbyterium illic tunc formatum fuiſſe y Ad 1 Corinth. cap. 2. 6. exiſtimet[y] ille, qua de re plura mox) *Adeóne nemo eſt inter vos eruditus qui poſſit judicare, id eſt cui vacet. Fuerat hoc illorum potiſſimùm qui ſe Sapientiæ nomine* (quæ Presbyteris quidem ſignantiùs tribui ſolebat) *inter vos venditant. At ſi illi id defugiunt, vel ad imperitos iri oportuit.* Qui illic Ordinati fuerant, aut alibi extra Terram Ordinati illuc acceſſerant, in Ligandi, Solvendi, Docendi Facultatem tantùm, non in Judicandi, creati. Et tametſi intra Terram Ordinati fuiſſent, non omninò inde extra Terram, ſeu Corinthi, judiciis inter ſuos, Criminalibus ſeu דיני קנסות aliquibus idonei fiebant, neque eorum quiſquam exercere ea potuit aliter atque ex Diſciplina inter ſe Confederata illa, & pro arbitrio Principum quorum in ditionibus degerent, permiſſum eſſet; quod tum ex antè dictis, tum ex inferiùs ſequentibus eſt manifeſtum. Quid quod etiam ſtatim ſubjungit Paulus, *Ad verecundiam veſtram* (ut vos pudeat hujus rei) *dico*, οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; *Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam qui poſſit judicare inter fratrem ſuum?* ubi Syrus *inter fratrem & fratrem* qui verus eſt loci ſenſus. Atque ſic Arabs Erpenianus. Et Jaianus بين الرجل لاخيه *inter virum & fratrem ejus.*) *ſed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud Infideles.* Scilicet etiam ex Judæorum erat diſciplina, quod & in Chriſtianiſmum hinc propagatum[z], ne quis eorum libentèr apud Gentilium Judices litigaret, uti & z Conſtitut. Apoſtolic. lib. 2. cap. 46. rectè heic notat Hugo Grotius. Sed etiam ex hiſce ita ſubjunctis, nonne manifeſtum fit in Eccleſia tunc Corinthiaca, neutiquam omninò habitum Presbyterum ſeu Sapientem qui Judiciariam, quæ Forenſis eſſet, Facultatem, nedum Poteſtatem, ſibi collatam quidem ullatenùs obtenderet. Nec faceſſat cuiquam heic negotium, quod dici ſolet, *Secularia* ibi intelligi, juxta Vulgatum; nec de aliis Judiciis verba ibi fieri, adeóque non de Spiritualibus ſeu Eccleſiaſticis. Etenim nondum erat tunc nata diſtinctio illa Secularis ſeu Temporalis & Spiritualis ſeu Eccleſiaſticæ Juriſdictionis, quæ diu poſtmodùm inter Chriſtianos, per eorum Ambitionem qui inter ſuos ex Confederata Diſciplina in Eccleſiis, velut in Scholis, Synagogis, ac Proſeuchis, non ut in coactivæ juriſdictionis Synedriis, præeſſe, adeóque tantùm ut Archiſynagogi, corúmque collegæ, non ut Synedriorum Forenſium ſive Principes ſive adſeſſores, debuerant, ac per eorum quos docerent Obſequium & Reverentiam ſummam, tandémque per Principum Chriſtianorum Indulgentiam, ortum habuit. Inde Cenſus ſacri, Decimarum Proventus, Nuptiæ, Teſtamentorum apertura, Inteſtatorum bonorum adminiſtratio, id genus alia non pauca *Spiritualium* (quoniam à Principibus eorum cognitio forenſis permiſſa eſt eis qui

munus docendi quæ ad Spiritum ſpectent obtinuére) nomen ſortita ſunt; cum planè non minùs Secularia ſeu Vitalia ac *βιωτικὰ*, etiam ex ſui natura, fuerint illa univerſa, quàm Pactum, Conductio, Locatio, Mutui datio, Emptio, Venditio, & quæ id genus inter homines ſint cætera qualiacunque. Bene de *Temporalibus*, Gulielmus Occhamus [a]; *Omnia præter Perpetua* (æterna) *menſurantur Tempore; ideo vocantur Temporalia*; quod nomen ita rectè continet *βιωτικὰ* universa & hominum inter ſe Actiones omnimodas, tam Forenſes quàm alias etiam & Poſſeſſiones, uti itidem Juriſdictiones ac Imperia circa eas verſantia, qualiacunque fuerint, licet, ex Ambitione quam diximus, ac Præviis, ad eam amplitèr complendam ac utcunque acquirendam, Ductibus Diſtinctionibúſque, Subdiviſiones factæ fuerint & patientiùs, quàm par eſt, admiſſæ, in *Spiritualia*, *Eccleſiaſtica*, *Regularia*, quaſi quicquam in horum aliquo, quà Hominum, qualiſcunque fuerint, circa Sacra ſeu Profana, Perſuaſionis, Actiones inter ſe mutuas tantùm ſpectant, Genus ſeu Species eſſet, ab ea quæ reverà eſt inter Homines, quà ſe invicem reſpiciunt, *Secularis* ſeu *Temporalis* ac *Vitalis*, ex ſui naturâ, diſcriminanda. Verum quidem eſt, in Chriſtianiſmo veteri τὸ βίου (adeóque *βιωτικὰ* & *οἱ ἐν τῷ βίῳ*) *vitam ſecularem* denotaſſe, quà voce illa diſtinguebantur qui ſic vitam agebant, ab illis qui, ut aſcetici, vitam eligerent monachicam aut heremiticam; unde Chryſoſtomus [b], οὗτος δὲ μοι ὁ λόγος οὐ πρὸς τοὺς ἐν τῷ βίῳ ἐξεταζομένους μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι τὰς ἑαυτῶν καλύβας πηξαμένους. *Non ſolùm* ait, *ſermo ſit meus, ad eos qui ἐν τῷ βίῳ*, in Vita, ſeu *in hominum conſortio, reperti fuerint, ſed etiam ad eos qui in montibus tuguria ſibi* (ut heremitæ aut monachi) *fixerint*. Alia ejuſmodi habet ille. Nec quidem ad conjugatos (ut vult vir doctiſſimus [c]) deſignandos aliter attinet, quàm ex eo quòd conjugati, hominum fruantur, tam in Sacris quàm Profanis, conſortio, unde ſolùm lites in judicium qualecunque deducendæ oriuntur. Etiam Baſilius [d] ſermonem habet aſceticum ſeu commonitorium περὶ ἀποταγῆς βίου καὶ τελειώσεως πνευματικῆς, quod vertitur *de Abdicatione ſive renuntiatione ſeculi iſtius & Spirituali perfectione*, & *de Abdicatione rerum*, βίου *Vita*, ſeu commercii communis & conſuetudinis humanæ etiam in Chriſtianiſmo. Unde & Monachatus dici ſolet Mors civilis, licet interim βίος Ἀσκητικὸς & Μοναχικός. Ita, pro ſubjectæ materiæ varietate, aliter atque aliter adhiberi ſolitum τὸ βίος quo quidem, ex origine ſui & uſu receptiſſimo, ſtatus uniuſcujuſque omnigenus, tam quà Sacra quàm Profana adeóque qualiacunque forenſia reſpicit, deſignatur. Sed planè τὰ *βιωτικὰ Vitalia* notionem habet quæ τοῦ *βίου vita* non anguſtior eſt. Quaſi verò Biographis Actiones, Opiniones, Relationéſque omnimodæ tam Sacræ ſcribi non ſolerent quàm Profanæ ſeu quæ Seculares ſtrictiùs nominantur! Quid aliud in Plutarcho, Laertio, id genus reliquis aut in Dicæarchi [e] τῆς Ἑλλάδος βίῳ *Vita Græciæ* libris tribus conſcripta, aut in Varronis de *Vita Populi Romani*? Queis in verſamur, queis vivimus res, ea

a Phyſica part. 4. cap. 14.

b Homil. 7. περὶ μετανοίας Tom. 6. pag. 805. Editionis Savilianæ.

c Dionyſ. Petavius Miſcellan. Exercitat. cap. 7.

d Tom. 2. pag. 370.

e Suidas in Dicæarcho.

ea quæ ad Vitam, quà inter homines agitur, Humanam univerſa ſpectant, tam Sacra quàm Profana, continet, juxta illud Lucilii[f],

Virtus, Albine, eſt pretium perſolvere poſſe
Queis in verſamur, queis Vivimu' rebu' poteſſe.

ut legitur in accuratiore Franciſci Douzæ Lucilii editione. Reliquæ apud Lactantium habent *inverſamur* &, quas vidi, ſuperioris ſeculi complures *rebus adeſſe*, quemadmodum etiam nuperrima Joſephi Iſæi[g]. Idem alibi[h],

Cum Bulga cœnat, dormit, lavit; omnis in una
Spes hominis Bulga; hac devincta eſt cætera Vita.

Sic Vitâ uſus eſt Ennius[i] in illo,

Incertè errat animus, præter propter Vitam Vivitur.

Apertè eadem notio in familiariſſimo Horatii[k],

Integer Vitæ ſceleriſque purus.

Sic Seneca[l], *Vivere, Gallio frater, omnes beatè volunt.* Scholiaſtes ad Terentium[m], hominis *mores*, ait, *&* *actus*, *&* *Animam* ipſam præter *alimentum &* *ſpatium vivendi*, *&* *Fortunam accidentem Viventibus*, atque *expetenda optandáque*, Vitam ſignificare. Simili notione dixit S. Baſilius Apoſtolum Theſſalonicenſes alloqui, παντὶ νομοθετοῦντα τῷ βίῳ[n], *Legem univerſæ vitæ præſcribentem.* Item ὁδὸν τοῦ βίου eodem ſenſu ille aliíſque utuntur. Nec quidem alio adhibet βιωτικὰ, ubi loquitur[o], Περὶ τοῦ προσηλῶσθαι τοῖς βιωτικοῖς, *neutiquam adhærendum eſſe* (ſeu *nobis ipſis haud indulgendum eſſe in*) *Vitalibus.* Animam item pro *vita* uſurpari ſcimus à Plauto[p], Salluſtio[q], Cicerone[r], uti etiam in Jure Cæſareo[s] *animæ amiſſionem* pro pœna capitali, & περὶ τῆς ψυχῆς pro *capitaliter* judicare apud Xenophontem[t], alios. Ita ψυχὴ Vitam etiam in Euangeliis ſignificat, quatenus Perſonam integram, non partem ejus quæ corpus non eſt, denotat. Unde S. Paulo, ψυχικὸς ἄνθρωπος *homo animalis* dictus (quà vitâ humanâ præditus eſt cæteríſque quibus inter ſe frui ſolent homines, ſive Sacris ſive Profanis) ita diſcriminatur[u] à πνευματικῷ *Spirituali*, uti & τὰ πνευματικὰ *Spiritualia*, à ψυχικοῖς *Animalibus*, quæ in idem ſic recidunt cum βιωτικοῖς *Vitalibus.* Spiritualia autem, notione in illa, Doctrinam cœleſtem, Numini Adhæſionem, Gratiam internam, harúmque conſequentia tantùm dum indicant Juriſdictionis alicujus apud homines Forenſis objecta fieri quomodo queunt? Quo tamen nomine paſſim in Scriptis & Colloquiis, uti amarunt qui ſibi Juriſdictionem circa Sacra ardentiùs arrogarunt

f *In Satyris apud Lactantium lib. 6. cap. 5.*
g *Romæ* 1650.
h *Satyr.* 6. *apud Nonium in* Bulga.
i *Apud A. Gellium lib.* 19, 10.
k *Carmin.* 1. *od.* 22.
l *De Brevitate lib.* 1. *cap.* 1.
m *Ad Heautontim. act.* 5. *ſcen.* 2. *&* *Phormionem, act.* 1. *ſcen.* 3.
n Λογ. περὶ Εὐχαριστίας.
o *Homil.* 23. *pag.* 478.
p *In Amphitryone.*
q *In Catilina.*
r *Ad Heren.* 4.
s *Inſtitut. tit. de Judiciis publicis, §. ſunt præterea.*
t *Lib. de Republ. Lacedæmoniorum.*
u 1 *Corinth.* 2. 15 *&c.*

garunt

garunt ſingularem; adeòque etiam Juriſdictioni à Principibus & Rebuſpublicis circa Curam Animarum, id eſt Perſonarum, eis permiſſæ, & Proventibus ſuis, & Dignitatibus, aliiſque, quæ planiſſimè in τοῖς βιωτικοῖς, ſeu ad communem qualemcumque vitæ rationem cum aliis cenſenda ſunt, *Spiritualium* vocamen tribuêre. Quaſi titulus aliquis, Reditus aliquis ſacer, Munus ab hominibus ſimplicitèr impertitum, reverà atque in ſe eſſet πνευματικὸν ſeu *Spirituale*. Accedat occurrere in veteri fœdere חי ſimplex *vivere* pro eo quod eſt beatam, piam, etiam & ſempiternam ſeu futuri ſeculi adipiſci. *Cuſtodiatis*[y] *ſtatuta mea & judicia mea, quæ ſi fecerit homo* וחי בהם *vivet in eis* ſeu *per ea*. Alibi tantundem[z], unde etiam in Fœdus Novum aliquoties idem memoratum[a]. Paraphraſtæ Chaldæi loco citato, יחי בהון בחיי עלמא quod in Complutenſi, Regia, Fagiana verſionibus redditur *vivet in eis vitâ ſempiternâ*; ubi Judæi quidem Mauritanienſes ويعيش بهم *& vivet in eis*. Sed Saadiæ adeóque Jaiana Arabica, ان يحي الحياة الدايمة *ut vivat vitam æternam*. Cevalerius MS. in Verſione Jonathanis, *vivet in eis vitam ſeculi*, juxta quod notat etiam Fagius ad literam Chaldaica ſignificare; *unde poteſt*, inquit. Et *ad utrumque referri* ſeculum, *vivere in eis* ibi ſimpliciter dictum ſumi ſolet pro eo quod continetur in Vita Naturæ, Vita Gratiæ, Vita Gloriæ[b]. Βιωτικὰ ita omnimodum inter homines Commercium, Mores, Actus inter ſe tam Sacros quam Profanos, Relationéſque (quatenus horum aliquod omninò in jus vocari poſſit) comprehendunt. Adeóque Imperium ac Juriſdictio inter homines qualiſcunque ſit, eſt de Vitalibus, ſeu quæ ad ſocietatem Humanam, id eſt vitæ conſortium pertinent, ſive Sacra ſive Profana. Et in Species ſuas quidem, quoad Judicum qualitatem, diſtribuenda eſt, non omninò ex ſui natura, ſed ex arbitrio eorum qui Rerum ſummæ præfuerint; quod Judaico uſui veteri perquam conſonum eſſe tum ex ſuperiùs dictis tum ex ſequentibus, erit apertiſſimum. Neque planè alia eſſe potuit Juriſdictio illa quàm Arbitrorum, ſeu Judicum qualiumcunque electorum è Chriſtianis, inſtar Judaici moris tunc notiſſimi de Triumviris in judicia ſeligendis, de quibus affatim ſuprà. Accedat heic, ne quidem cum ratione ulla exiſtimari poſſe, Judæos, qui nondum Chriſto tunc nomina dederant, utpote Paulo reliquiſque Presbyteris Chriſtianiſmum tunc propagantibus Presbyteróſque ubique Ordinantibus infenſiſſimos, noluiſſe eos aut in jus apud ſuos ut Rituum Morúmque Patriorum Violatores manifeſtiſſimos vocare aut aliter acriùs incuſare, ſi Facultatem aliquam Judiciariam ſeu Forenſem, extra Terram Ordinando, Presbyteris, contra majorum ſcita receptiſſima, contuliſſent. Et quantum ad facultatem ſimplicitèr Ligandi, Solvendi, Docendi extra Terram, Ordinando ab eis donatam, tantundem dicendum. Scilicet, niſi Ordinationem illiuſmodi etiam tam extra Terram quàm intra, fas haberetur, apud Judæos veteres, adhiberi (quam à Paulo, Barnaba, aliis tunc extra Terram adhibitam, ut oſtenſum eſt, ſcimus) anne credibile eſt, eos etiam graviſſimas incuſationes ac convicia non perpeſſos fuiſſe, ob rem ſic contra morem majorum patratam? Forſan etiam obſervatu heic non indignum, Paulum ad Titum ſcribentem (quem presbyteros

y Levit. 18, 5.

z Deuter 4, 1. Ezekiel 20, 11.

a Rom. 10, 5. Galat. 3, 12.

b Videſis Lyranum ad Levitic. 5, 18.

per civitates in Creta conſtituere præceperat; & conſtituiſſe eum puto nemo du-
c *Tit.* 3, 12 & 13. bitat) ſub finem epiſtolæ[c], ubi Arteman & Tychicum ut comites ſuos ad Titum mittendos, adeóque in fide propaganda, ut credere par eſt, Presbyteros, memorat, & Zenam & Apollon à Tito, in itinere eorum ad Nicopolim, ſolicitè
d *Philemoni* 24, &c. deducendos neminem eorum alio ornat titulo, uti nec alibi Marcos[d], Ariſtarchos, Demades, alios, præter Zenam, quem *τ̀ νομικὸν Legis illum peritum* nuncupat, quod ſanè judiciariâ facultate ſeu forenſi eum ex Ordinatione imbutum innuere ibi videtur. Nam licet Presbyteros in alteram illam facultatem, ſine judiciaria, Ordinatos, peritos eſſe legis oportuit cunctos, eo ſenſu quo quid Licitum Illicitúmve eſſet, quid Ligatum, Solutum, docerent Fidémque propagarent, nihilominus abſonum non eſt, vocem illam *νομικὸν* ibi, nec alibi, per Epiſtolas, uſurpatam, ſignantiùs denotare, Judiciariâ etiam facultate illum præditum. Quorſum aliàs is ſolùm *ὁ νομικὸς* præ aliis dictus? Adeóque reliqui in Facultatem illam alteram, Ordinati ſunt; ſed Zenas, etiam origine, ut videtur, Ebræus, in Judiciariam, idque intra ipſam Judæam, extra quam ritè fieri nequibat Ordinatio ejuſmodi. Syrus ibi habet Zenam ܣܦܪܐ ספרא *Scribam* uti & Arabs Erpenianus الكاتب, idem ſignificans, quà eo nomine juriſperiti & judiciorum publicorum ritè capaces innui ſolebant. Jaianus الوكيل *præfectum* aut *procuratorem*. Conjecturæ venia detur. Nam & in Chriſtianiſmo recentiori, ut Theologiæ, ſic & Juris Canonici, Doctores dum habemus, ex hiſce Theologi in Doctrinam tantùm creantur, tametſi etiam Juris Canonici, quod cum Theologia apud Pontificios paſſim commiſtum, fuerint ad Docendum periti, Canoniſtæ autem, etiam Theologiæ, ut jure ſuo commiſtæ, ſcientes. Sed hi in facultatem Forenſem ſeu Judiciariam creantur, id eſt juriſdictionis fiunt capaces & ſignantiùs Juriſperiti nuncupantur; illi verò in Docendi tantùm munus ſummum; nec juris Canonici periti dici ſolent, utcunque ex ſtudiorum communione ejuſdem fuerint callentiores. Ita Paulus ſignantiùs vocat Zenam Juriſperitum (quo nomine in Epiſtolis nemo alius nuncupatur) dum alios extra terram Presbyteros[e] aut ſimpliciter ſine titulo aliquo memorat, aut *συνεργοὺς* ac *συστρατιώτας operis ſocios* & *commilitones* in Docendo, fidéque firmanda propagandáque, appellat. Certè forſan nec nomen *Rabbi* qui titulus erat Presbyterorum in Facultatem Forenſem integrámque Presbyteratûs dignitatem creatorum, ut dictum eſt, ſolennis, Presbyteris illis reliquis pariter, inter Chriſtianos ſaltem, quà tale, proprium fuit aut admiſſum. Aliud enim erat dici ſeu compellari *Rabbi* inter ſalutandum & officii, quod etiam multiplex heic erat, cauſâ quemadmodum *Adoni* ſæpiſſime in teſtamento Veteri uſurpatur, & *Rabbi* etiam, idem ſignificans, non rarò in Novo fœdere D. N. Jeſu Chriſto tum à Diſcipulis[f] tum ab aliis[g], eum compellando tribuitur; uti etiam aliis[h] quale itidem eſt illud Rabboni[i]; Aliud omninò, in ſingularem Presbyteratûs Dignitatem, per Impoſitionem, ut Manuum, ita & Nominis ſeu Tituli illius *Rabbi*, Creari. Ut quidem apud nos paſsímque, aliud eſt Doctorem, Magiſtrum, Comitem,

e *Vide Hugon. Grot. ad Philemonis* 1. *&c.*
f *Matth.* 26, 49. *Marc.* 9, 5, 11, 21. 14, 45. *Ioann.* 1, 31. 9, 2. 11, 8 *&c. in locis quamplurimis ubi* διδάσκαλε *adhibetur plane pro* Rabbi.
g *Ioann.* 1, 49. 3, 2. 6, 25.
h *Ibid.* 3, 26.
i *Marc.* 10, 51.

mitem, Ducem, Militem, Equitem juxta ſimpliciorem earum vocum & primariam ſignificationem, in adlocutionibus confabulationibúſque nuncupari; aliud in Dignitates nominibus illis ſignantiùs notiſſimas, pro more ac ſolenniùs evectos agnoſcere. Superius[k] dictum eſt de Presbyteris ſic vulgò dictis, qui neutiquam ritu ſolenni Ordinati. Eodem modo proculdubiò titulus *Rabbi* ſignantiùs ad ritè Ordinatos ſpectans, quàm plurimis etiam è vulgo ſeu è vulgo habitis tribuebatur. Et de *Rabbi vocari* tempore D. N. Jeſu Chriſti, plura mox[l].

k §. 3.

l §. 10.

IX. Ex ejuſmodi Presbyteratûs, in Facultatem non Judiciariam ſeu Forenſem aliquam, ſed Ligandi, Solvendi, Docendi, juxta morem Judaicum veterem inter Chriſtianos, etiam ut pariter ſuum, uſitatâ extra Terram Ordinatione, uti & intra, in Facultatem, pro re nata, ſive utranque ſive alterutram, habebantur tam extra quàm intra Judæam in Eccleſiis Chriſtianorum, per ipſa Apoſtolorum tempora, Presbyteri Chriſtiani munere Ligandi, Solvendi, Docendi, imbuti, adeóque Chriſtianiſmum ſic propagandi. Cæterùm eorum nullis, quà tales erant, Juriſdictio aliqua ſive intra ſive extra Judæam competiit, magis atque in Synagogis, Proſeuchis, Scholis Judæorum, quæ Conſeſſus non erant omninò ex ſui natura Forenſes aut Juriſdictionis. Et ſi qua fortè in eis Juriſdictio aliqua ſubinde exerceretur aut exerceri videretur, ea ex Diſciplina Confederata eorum qui ad Eccleſias ejuſmodi ſpectarent & Permiſſione Principum ſub quibus vivebatur, pendebat, non ex Presbyteratûs ejuſmodi Officio. In ſtatis intra Terram Synedriis forenſibus Ordinaria Juriſdictio, verè ſic dicta, tantùm reperiebatur & in Presbyteris in ea rite cooptatis. Extra verò Terram, ne Criminalia quidem ſaltem ulla, ex Ordinationis intra Terram vi, à conſeſſibus Judæorum, adeóque tunc nec Chriſtianorum ullis, judicari omninò potuere, nedùm judicia ulla Executioni mandari. Neque omninò obſtat quidquam de Excommunicatione temporis illius afferri ſolitum, de qua ampliter etiam hanc in rem actum eſt libro ſuperiore. Presbyteri igitur tunc erant in eccleſiis Chriſtianis, ut in Judæorum nondum credentium Synagogis, Proſeuchis, Scholis, ídque tam intra quàm extra Terram. Sed non aliam inde ſortiti juriſdictionem quàm qualis erat Criſpi illius Corinthiacæ præfecti Synagogæ[m]; quales, ut Judaicas, paſſim imitabantur Chriſtianæ eccleſiæ. Atque Presbyteri illi ſimul cum eis quibus docendo præerant, Eccleſias ſingulas faciebant, interdum unicus, duo, plures, pro locorum temporúmque diſcrimine. Sed verò per Eccleſias omnes neceſſariò fuiſſe Presbyteria ſeu Presbyterorum Collegia formata, non magis videtur admittendum quàm ejuſmodi fuiſſe in Synagogis, Proſeuchis ac Scholis non Credentium Judæorum, quorum mores, hujuſmodi in rebus, Chriſtianis Eccleſiis exemplo fuere. Verum quidem eſt, Synedria Forenſia Judæorum omnimoda, intra Judæam, Presbyterii (quà Presbyterorum Collegium illo denotatur) nomine rectè vocari potuiſſe, cum ſcilicet ex Presbyteris, eorúmque numero certo,

m *Vide ſuprà* §. 7. *in fine.*

juxta antè oſtenſa, conſtiterint illorum univerſa; non itidem Synagogas, Proſeuchas, Scholas, in quibus Collegia ejuſmodi neutiquam reperta. Cum igitur ſemel tantùm in Novo Teſtamento, idque non ſine lectione & ſenſu ſatis dubio (ut libro habetur ſuperiore [n]) occurrat vox *Presbyterii*, etiam & Presbyterorum Chriſtianorum mentio expreſſa illic perquàm rara ſit, dicendum potiùs videtur, Presbyterum aliquem unicum (qui velut Archiſynagogus eſſet) aut plures, ut res locúſque variatim poſtulavit, Doctrinæ cauſâ, per Eccleſias Chriſtianas tunc conſtitutos admiſſóſque, quàm Presbyterorum Collegia ſeu Presbyteria aliqua per ſe formata. Nec quidem aſſenſum aliter hactenùs præbere potui Viro Maximo, qui de Presbyteriis tunc temporis Chriſtianorum ſæpiùs loquitur, perinde ac ſi dubitandum non eſſet, quin Collegia ſua Presbyterorum ſtata, nec ſine Principibus ſeu Præſidibus ſuis ac Juriſdictione tam extra quàm intra Terram tunc habuiſſent, in Eccleſiis omnibus non nimis exiguis, Chriſtiani. De Corinthiorum ille [o] Presbyterio, ad illud de ἐπιτιμία ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων *objurgatione quæ fit à pluribus*, *Reſtitutum*, inquit, *jam erat Corinthi Presbyterium & cum eo diſciplina quæ per Schiſmatum diſtractiones ceſſaverant*. Etiam in epiſtolam ad Philippenſes (quam Paulus & Timotheus ſcripſere, *omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu qui ſunt Philippis* σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις *cum Epiſcopis & Diaconis*, ubi Syrus vertit ἐπισκόπους per ܩܫܝܫܐ קשישא *Presbyteros* uti etiam Arabs Erpenianus per القسوس idem ſignificans, ſed Jaianus per الاسقفة *Epiſcopos*; ubi Chryſoſtomus, Theophylactus, Græcorum alii legunt, contra quam Syrus, Arabs uterque & Vulgatus, præter codices aliquot Græcos, συνεπισκόποις καὶ διακόνοις *Coepiſcopis & Diaconis*; & τί τοῦτο; inquit Chryſoſtomus, μιᾶς πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; οὐδαμῶς· ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε. Τότε γὰρ τέως ἐκοινώνουν τοῖς ὀνόμασι, καὶ διάκονος ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο. *Quid hoc eſt? an unius Urbis plures epiſcopi? Minimè, Sed Presbyteros vocavit Epiſcopos. Hactenus enim utriſque nomina communia eadem. Etiam & Diaconus Epiſcopus nuncupabatur*; & Theophylactus οὔπω γὰρ ἦν διακεκριμένα τὰ ὀνόματα ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι ἐκαλοῦντο, *nondum enim erant diſtincta nomina; verùm ipſi Epiſcopi, Diaconi & Presbyteri vocabantur*) in epiſtolam, inquam, illam ibi Vir Maximus ille, *In novo Teſtamento, vocati ſic Presbyteri omnes, quia in gregem habebant inſpectionem, Act. XX. 28. quæ inſpectio* ἐπισκοπὴ *Act. I. 20. At is qui in eo ordine primas habebat, dicebatur per excellentiam* ὁ ἐπίσκοπος *unde factum ut id ei nomen proprio quodam jure manſerit, ſicut Senum nomen Epiſcoporum primus in Africa. Princeps autem hujus Presbyterii Philippenſis videtur fuiſſe ipſe Epaphroditus qui Philippis ad Paulum ivit* [p], *quem mox Paulus vocavit* συνεργὸν & συστρατιώτην [q]. Heic Presbyterium Philippis ſimul cum ejuſdem Principe. Item in Præfatione ad ſecundam ad Theſſalonicenſes ſeu Judæos ibi credentes, idem; *quia hæc ex Judæis Theſſalonicæ habitantibus Eccleſia exigua erat, ideóque Presbyterium*

n Cap. 14. pag. 561.

o Hug. Grotius ad 2 Corinth. 2, 6.

p Philipp. 4, 18.

q Ibid. 2, 25.

rium non habebat, ideoque ſi qui eorum non ex Chriſti regula viverent, jubentur vitari ab aliis, cum ſi Presbyterium ibi fuiſſet, excommunicandi illi eſſent, ut ille Corinthius. Et ubi [t] Paulus jubet illos vitare, nec commercio miſceri, cum eis qui *ambularent inordinatè, ſi Presbyterium,* inquit, *ibi fuiſſet, juſſiſſet eos Excommunicari. Nunc quia Presbyterium non erat, juſſit tales improbè viventes vitari, id eſt familiarem eorum conſuetudinem defugi, quod jus ſingulis Chriſtianis competit.* Quaſi ſingulis Judæis illis, qui illic Chriſto nomina dederant, ex more ſuo receptiſſimo, quenquam Excommunicare tunc non licuiſſet! quod diſciplinæ Talmudicæ, id eſt, Juri etiam tunc & ante Judaico eſt planè adverſiſſimum. Alibi item ad illud in Epiſtola ad Timotheum prima [s] de *impoſitione manuum Presbyterii* (de quo loco nos plura libro primo) *Ubi Apoſtoli,* ait, *aut Apoſtolorum adjutores non aderant, fiebat Ordinatio per Præſidem cœtus conſentiente Presbyterio. At ubi aderant Apoſtoli aut eorum adjutores, hic honor & ipſa Præſidentia ad illos pertinebat. Faciebant tamen hæc & talia una cum Presbyterio, ut hic videmus: ſic apud Hebræos judicibus electis manus pro Synedrio imponebat* נשיא *Princeps Synedrii.* Heic illi Presbyterium Epheſinum. Et de Jacobo Epiſtolæ Canonicæ autore, *Eſt is qui ab Apoſtolis conſtitutus fuit Princeps Presbyterii Hieroſolymitani, ut Apoſtolis huc illuc, ut fiebat, excurrentibus, haberet cœtus ille virum egregium & cui ob eximias virtutes δικαίȣ nomen adhæſit, à quo regeretur.* Alia eandem in rem ſubinde, pro more ſemper ſuo, doctiſſimè quidem interſerit; ſed quæ ad mores tunc receptos, accuratiùs, ſi quid video, exigenda. Jacobus ille primus quidem paſſim fit Epiſcopus Hieroſolymitanus, atque is eſt ad quem, fratrem Domini dictum, epiſtolam ſuam de rebus geſtis S. Petri, ſcripſit Clemens.

[t] 2 Ad Theſſalonic. 3, 6.

[s] Cap. 4, 14. & vide etiam ad cap. 5, 19.

X. Ex hactenùs oſtenſis lux forſan aliqua Interdicto illi Diſcipulis à D. N. Jeſu Chriſto pronuntiato de Nomine *Rabbi*, *Patris*, *Principis*. Verba ad Diſcipulos ſacra ſunt de Scribis & Phariſæis, qui Diſcipulorum tempore in dignitatibus maximè Presbyteratûs & Forenſibus, apud ſuos (quà ſui ſcilicet ipſi juris eſſe ſub Romanis permitterentur) ante alios vigerent; Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας, *In cathedra Moſis ſederunt Scribæ & Phariſæi* (Id eſt, juxta ſeu quaſi juxta Moſaica inſtituta Docuere & continuatam ab eo ſucceſſionem ſuſtinuére, Juriſdictionem etiam inde exercentes; quale quidem, quoad Diſciplinam, Galenus de Moſe ſimul & Chriſto & ſui temporis Chriſtianis (floruit ille ſub annum à Chriſto 140) dixit, ubi adverſùs ſophiſtas agens, qui temerè nimis de Pulſibus affirmarent negaréntque, nec Ratione appoſitâ, nedum Demonſtratione, interim uſi, præſtaret, inquit [x] hiſce uti, ἵνα μὴ τις εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ὡς εἰς Μωυσȣ̃ καὶ Χριςȣ̃ διατριβὴν ἀφιγμένος, νόμων ἀναποδείκτων ἀκȣ́ῃ, *ne quis initio ſtatim, quaſi in Moſis & Chriſti Scholam* ſeu *Sodalitium ingreſſus, leges audiat nullâ fultas ratiocinatione*; quale quidem, paulò ante Galenum, in Chriſtianos ſcripſerat impius ille Celſus [u]) Sed dein Dominus ad Diſcipulos; Πάντα ȣ̃ν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, *Omnia quæcunque dixerint vobis ſervare, ſervate ac facite* (ubi Vulgata habet *quæ dixerint vobis ſervate & facite*; quemadmodum & Syrus & Arabs legerunt) *Se-*

[x] De Differentia Pulſuum lib. 2. cap. 4.

[u] Apud Origenem in Celſum lib. 1.

x Matth. 23, 2 &c. *cendum*[x] *opera verò eorum nolite facere* (μὴ ποιεῖτε) *dicunt enim & non faciunt. Alligant onera gravia* &c. Et paulò poſt, *Amant autem* (τὴν πρωτοκλισίαν) *primos recubitus in cœnis* & πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς *primas cathedras* (conſeſſus primos) *in Synagogis* (conventibus ſive Sacris ſive Profanis, Forenſibus, Synedriis, aliíſque publicis) καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς *& ſalutationes in plateis*, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ῥαββί, Ῥαββί, *& vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi.* Et ſtatim ſubdit Servator ad Diſcipulos Interdictionis monitum; Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ Χριστός. Πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. *Vos autem nolite vocari* (ut vulgata; *nec vocemini*) *Rabbi. Unus enim eſt veſtrum Princeps* ſeu *Doctor, ipſe Chriſtus. Omnes autem vos Fratres eſtis.* Sic editi; ſed manuſcripti aliquot veteres habent, *Nam unus eſt vobis* ὁ διδάσκαλος; ut monent Eraſmus, Stephanus, Beza. Atque ita legitur in perpulchro & vetuſto penes me ex Oriente MS. qui, ex ornatu quidem, haud exigui pretii exiſtimationiſve aut vulgaris inter Græcos domini videtur fuiſſe. Optimè Hugo Grotius, *omninò* Διδάσκαλος *legendum; quomodo & Syrus legit. Nam vocem Rabbi & Rabboni ſcriptores noſtri ubique reddunt* Διδάσκαλος, *nuſpiam* καθηγητής. *Deinde* καθηγητοῦ *titulum à titulo Rabbi Chriſtus manifeſtè diſtinguit commate* 10; ut ſtatim videbimus. Illud רבי Rabbi quod à רבב *magnificari* & pronomine affixo formatum, Majeſtatem aliquam ac præeminentiam multipliciter, pro rei ſubjectæ diſcrimine, innuit, interpretatur S. Joannes † per

t Cap. 1, 38. Διδάσκαλον. Sed reverà eſt Διδάσκαλέ μου *Magiſter mi*; ut *Monſieur, Madame*, mijn Heer / rectè ſatis verti ſolent per *Dominum* & *Dominam* ſine pronomine adjecto. Et quidem Latinorum *Magiſter* propriè multò magis reſpondet τῷ Rabbi quàm Græcorum Διδάσκαλος. Hoc enim multò eſt anguſtius & docendi ſive munus ſive facultatem tantùm ſignat. Magiſtri autem, *non ſolùm doctores artium, ſed etiam pagorum, ſocietatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi magis cæteris poſſunt*, ut ait Feſtus[y]. Unde *Magiſtrare, Magiſterium*, aliæque voces cognatæ tam Græcis itidem recentioribus receptæ[z] quàm Latinis uſurpatæ, de quibus conſulas, ſi plura velis, commentarios doctiſſimos ad hiſtoriam Auguſtam. Syrus etiam qui ܪܒܝ *Rabbi* retinet, ibi legiſſe videtur ὑμῶν ὁ διδάσκαλος. Nam ſubſtituit ܪܒܟܘܢ *Rab* ſeu *Magiſter veſter*. Atque Arabes, Romanus, Erpenianus, Jaianus; وان يدعوهم الناس معلمين فاما انتم فلا تدعوا لكم معلما علي الارض فان معلمكم واحد هو المسيح *atque ut vocent eos homines Magiſtros. Vos autem haud vocetis vobis Magiſtrum ſuper Terram* ſeu *in Terra; quoniam Magiſter veſter unus eſt Chriſtus.* Nec aliter MS. Arundellianus[a]. Meus[b] verò, فاما انتم فلا تدعوهم معلمين وان المسيح معلمكم واحد هو *Sed vos non vocetis eos Magiſtros, cum Chriſtus ſit veſter Magiſter ſolus.* Euangelium etiam

y In Magiſtrare.
z J. Meurſ. in Gloſſario.
a Sect. 66.
b Sect. 56.

etiam heic Ebraicum, ואתם לא תקראו רבי כי אחד הוא רביכם המשיח *vos autem ne vocemini Rabbi, quia unus eſt Rabbi veſter Chriſtus.* Quomodo vulgatæ autor quantum ad Διδάσκαλος, legerit, incertum eſt, dum reddit heic, *nolite vocari Rabbi, unus eſt enim magiſter veſter* (nam illud ὁ Χριστὸς non legebat ille) & poſtmodum commate 10 καθηγητὴν itidem *Magiſtrum* vertit. Galli heic, *Mais vous ne ſoyes point appellés, Noſtre maiſtre. Car un ſeul eſt voſtre Docteur, aſſavoir Chriſt.* Sic interpretantur καθηγητής. Lutherus, Belgæ, Angli heic **Maiſter** non **Doctor** habent. Sed ut Juris[e] ita & Facultatum aliarum, revera *Doctor & Magiſter* idem eſt ipſum. Pergit autem ibi Chriſtus; Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, *Et ne vocetis Patrem veſtrum ſuper Terram* aut *in Terra. Nam unus eſt Pater veſter qui in cælis.* Vulgatus quaſi legiſſet ὑμῖν, *Et patrem nolite vocare vobis ſuper Terram.* Item Syrus ܘܐܒܐ ܠܐ ܬܩܪܘܢ ܠܟܘܢ ܒܐܪܥܐ *Et Abba* ſeu *Patrem ne vocetis vobis in Terra* &c. Arabes item editi & Codex Arundellianus ولا تدعوا لكم ابا علي الارض *& ne vocetis vobis Patrem ſuper Terram* ſeu *in Terra.* Meus autem ولا تسموا لكم ابا علي الارض *Neque nominetis vobis Patrem ſuper Terram.* Etiam licet codices plerique habeant illic ὑμῶν *veſtrum*, alii tamen, velut editionis Argentoratenſis[d], Eraſmianæ[e], Hervagianæ[f], harúmque ſequaces ὑμῖν *vobis* exhibent, quod veteribus illis ſic conſonum eſt, unde Rhemenſes, **And call none father to your ſelf upon earth**; & Wicleſius, **And nyle ye clepe to you a fader on erthe.** Lutherus, **Und ſolt niemandt Vatter heiſſen**; Belgæ, **Ende en ſult niemandt uwen vader noemen.** Beza, *Et Patrem veſtrum ne quenquam* aut *neminem vocate in terra.* Galli, *& n'appellez aucun en la terre voſtre pere*, quemadmodum itidem Angli; **And call no man your father upon the earth.** At Joannes Druſius heic, *in hoc ſermone pronomen* ὑμῖν *redundat.* Etiam Beza notat exemplar vetuſtum nec ὑμῶν nec ὑμῖν habere. Ebræus ibi גם אין תקראו לכם אב *Nec vocetis vobis Patrem.* Dein verò ait eis Chriſtus, μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς ὁ Χριστός, *Ne vocemini Duces* (Principes, Primates) *Unus enim eſt Dux* (Princeps, Primas) *veſter, Chriſtus.* Vulgata ibi, *Ne vocemini Magiſtri, quia Magiſter veſter unus eſt, Chriſtus.* Et vocem **Maiſter** ibi etiam habent Lutherus, Belgæ, Angli; adeóque καθηγητὴν heic à Rabbi ſeu Magiſtro antè per ſe memorato non diſcriminant. Et Ebræus heic *ne vocemini* מלמדים *Doctores*, quemadmodum etiam Beza, Galli, aliíque. Syrus autem, Ne vocemini ܡܕܒܪܢܐ *Duces, Principes, gubernatores.* Arabes omnes ولا تدعوا لكم مدبرا علي الارض *& ne vocetis vobis Gubernatorem* (Principem) *ſuper Terram* ſeu *in Terra.* Verum quidem eſt καθηγητὴν, uti & ἡγεμόνα eſſe *Magiſtrum* (qui aliis præeſt) & *Præceptorem* & *Do-*

e *Alciat. Parerg.* 8. *cap.* 10.
d *Apud Wolfium Cephalaeum* 1529.
e *Baſileæ* 1519.
f *Ibidem* 1545.

g Heſychius in Ηγμαι. & *Doctorem* & *viæ Ducem*[g]. Gloſſarium vetus, καθηγεμὼν *Dux*, καθηγητὴς, *Magiſter* (cujus in præfecturis ampliſſima ſignificatio) *Præceptor*, *Inſtitutor*. Jam verò cum alius eſſet ꝟ Rabbi in ſalutationibus compellationibúſque officioſis uſus, alius in ſolenni Rabbinatûs ſeu Presbyteratûs etiam Judiciarii creatione ac conditione inde exortâ, quemadmodum itidem evenit in vocibus id genus non paucis apud nos paſsimque, uti & ſuprà[h] monitum eſt; quidnam vetat quo minùs illud de Scribis & Phariſæis, *amant* καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ῥαββὶ, Ῥαββὶ, *vocari ab hominibus Rabbi*, *Rabbi*, capiendum fuerit de ambitione eorum in Dignitate Rabbinatûs, quà Forenſi ac Judiciariæ in Synedriis eminentiæ prævia ea erat, ſolicitiùs expetenda? Atque iteratio vocabuli ambitionis ejuſmodi frequentiam tunc obtinentem denotare poteſt. Certè de Salutationibus proximè ante per ſe, uti & alibi[i] mentio. Nihil magis me hanc in conjecturam inclinavit quam uſus ſolennis apud Ebræos vocis קרא καλεῖν *vocare*, pro eo etiam quod erat Nomen Dignitatis Presbyteralis Judiciariæ ſeu Rabbinatûs integri imponere. Expreſſim in ante allatis, juxta vetuſtiores, Maimonides, neminem Ordinatum eſſe[k] (plenariè ſaltem & univerſaliter) אלא שקורין לו רבי *quin vocarent eum Rabbi*. Ita καλεῖσθαι ſeu *vocari Rabbinum* & קריאה *vocatio Rabbini* voces fuerint quæ Creationem ac Ordinationem in Rabbinatum, nec ſimplicem ſalutationem compellationémve, hoc etiam Euangelii loco deſignarent. Atque ita *vocari* etiam ſignificabat *eſſe*, *fieri*, *creari*, quemadmodum itidem multoties in fœdere utroque קרא καλεῖν, *vocare* paſſivè uſurpantur, ad deſignandum quidnam res ipſa fuerit aut facta ſit per ejuſmodi vocationem. Etiam interdum expreſſim vertitur קרא, quatenus vocationem denotat, per *eſſe* & *fieri*. Græci illud, וקרא שם בבית לחם[l] (quod Chaldæus vertit ותהא קרי שמא בבית לחם *& ſit vocatum nomen ejus in Bethleem*) reddunt καὶ ἔςαι ὄνομα ἐν Βηθλεὲμ, *& erit nomen* &c. Et Munſterus, *& fias magni nominis in Bethleem*, ubi vulgata, *& habeat celebre nomen in Bethleem*. Syrus ܘܢܬܩܪܐ ܫܡܗ ܒܒܝܬ ܠܚܡ *& vocetur nomen ejus Bethleem*, uti & Arabs وىدعى اسمها بيت لحم idem ſignificans. Tremellius, *& fac prædicetur nomen* &c. Judæi Hiſpanienſes, *y llama nombradia* &c. In Novo item fœdere[m] *Beati pacifici*, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται, *quoniam illi filii Dei vocabuntur*, & paulò poſt[n], ἐλάχιςος κληθήσεται *minimus vocabitur*, & μέγας κληθήσεται *magnus vocabitur in regno cœlorum*, ubi ut alibi non ita rarò, *vocari* planè uſurpatur pro *inde eſſe* aut *fieri*. Huc ſanè ſpectat, quoad vocis uſum, illud *ecce*[o] *virgo impragnata pariet filium*, וקראת שמו עמנואל *& vocabis nomen ejus Emmanuel*, ubi Chaldæus ותקרי *& vocabit*, Syrus ܘܢܬܩܪܐ *& vocabitur nomen ejus Emmanuel*, Arabs editus ويدعون *& vocabunt*. MS. meus[p] ويدعى *& vocabitur*; ſed Græci καὶ καλέσεις; quod Euangelio citatum, pro exemplarium varietate, habet & καλέσεις & καλέ-

h §. 8.

Luc. 11, 43.

k Tit. Sanhedrin cap. 4. §. 2.

l Ruth 4. 11.

m Matth. 5. 9.

n Ibid. 19.

o Jeſai. 7. 14.

p Sect. 4.

καλέσουσι & *vocabitur*; ubi Syrus *vocabunt*; Arabs Erpenianus & Jaianus ويدعي *& vocabitur*; Romanus, وتدعي *& vocabis*; Perſa ونامش نهند *& nomen ei imponent.* Ut nomen ejus, ita & ipſe erit, ſic fiet, *Deus Nobiſcum.* Etiam apud Homerum[r] Juno ad Somnum,

——ἐγὼ δέ κέ τοι χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν
Πασιθέην ——

Ego tibi Gratiarum ætate florentium unam tibi in matrimonium dabo, atque ut vocetur Uxor tua, Paſithean. Planè ut ſit, fiat uxor tua. Euſtathius ibi, τὸ δὲ ὀπυιέμεναι καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν, τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἰσίν, *in matrimonium dari ſeu in coitum & Uxorem vocari, eundem habent ſenſum*, & alterum inquit eſt alterius interpretatio. Uxorem eſſe, fieri, vocari, ſic idem. Accedat ex Platone, Sophocle, aliis, animadvertere virum ſummum, Iſaacum Caſaubonum, καλεῖσθαι pro τῷ εἶναι adhibere, ad illud Delphidos Simathæ amaſii apud Theocritum[ſ]

———— καὶ γὰρ ἐλαφρὸς,
Καὶ καλὸς πάντεσσι μετ' ἠιθέοισι καλεῦμαι.

Nam celer & pulcher inter omnes juvenes vocor; ubi καλεῦμαι inquit ille[t] *hic ita accipio ut τὸ εἶναι potiùs quàm τὸ κατηγορεῖσθαι vel λέγεσθαι ſignificet*, qualia etiam alia tam apud Latinos & Ebræos quàm Græcos occurrere adnotat. Huc quidem ſpectare videntur illa[u], *Deum vocaſſe lucem Diem & Tenebras Noctem*, & *vocaſſe firmamentum Cælum*, & *Aridam Terram*, & *Collectionem Aquarum Maria*, etiam & voces κλητὸς & κλῆσις toties in epiſtolis Pauli occurrentes, uti item forſan illud Pythagoræ[x] πλήτωνι καλεῖσθαι τὸν Αἴδην. Et revera, quoties quicquam Nomine quod conceptui illud ejúſque naturam ſimul denotet, vocatur, τὸ eſſe ejuſdem, in quantum ſic fieri poteſt, illud indicat, velut seriò definiendo aut declarando; non ut voces in ſalutationibus obviiſque compellationibus officioſè temerè aut oſcitantiùs uſurpari ſolitæ, quaſi leviùs jocando. Faciliùs puto notionem hanc amplexabuntur, quotquot nobiliſſimæ Philoſophorum ſectæ, Nominalis dictæ, quæ ſcientiam Rerum in Vocum ipſarum Scientia tantum collocant, fuerint ſequaces. Etiam in Prædicabilium doctrina obvium eſt, *dici*, *vocari*, id genus alia pro *eſſe* uſurpari. Certè & ἀποφαίνειν, *Deſignare*, *Renuntiare* idem ſatis ſunt cum *Vocare*, & apud Juriſconſultos veteres, *vocari in locum ſubſtituti*[y], *vocari ad hæreditatem*[z], *ad Decurionatus honorem vocari*[a], *ad munera vel honores vocari*[b], id genus alia tum in Digeſtis tum in Codice etiam occurrunt, pro eo planè quod eſt *Nominari*, *fieri*, *eſſe*, *conſtitui*, unde etiam, atque ex Ebræorum, quem diximus, uſu, illud in Codice Theodoſiano de *Nominatis in Synedriis Palæſtinæ* Primatibus, de quibus ſuprà.[c]

q *Videſis Bezam ad Matth. 1. 23. & J. Druſium in Fragm. Vet. Teſtamenti ad Jeſaia 7.*

r *Iliad. ξ.*

ſ *In Pharmaceutria.*

t *Lect. Theocrit. cap. 3.*

u *Geneſ. 1.*

x *Apud Jamblichum in vita ejus cap. 27.*

y *L. 19. tit. de Injuſto, rupto &c. teſtamento*

z *L. 2. D. tit. unde cognati.*

a *L. 2. §. 8. D. tit. de Decurionibus.*

b *L. 3. §. 1. D. tit. de Muneribus & Honoribus.*

[c] §. 6.
[d] *Videſis Petrum Rebuffum lib. de Nominationibus.*

ſuprà.[c] Spectant huc quæ tantundem firmant etiam ex Jure Canonico.[d] Certè apud nos itidem Dignitates ſunt præcellentes aliquot ad quas qui evehuntur, more ſolenni ac ſignantiùs *vocati* **called** dicti; ut *Baronis* reſcripto regio in comitia Parlamentaria adſciti (unde revera *creatur* & *creari* dici ſolet; nam qui codicillo quem *Patentes* appellamus creatur, non ita nuncupantur *Vocatus*) *Servientis ad legem* (qui Juris noſtri Municipalis velut Doctor eſt) eorum qui in Juriſperitorum collegiis noſtris majoribus, Primarii, nuncupantur **Benchers**, *ἑδραῖοι Sedentarii*, *Conſidentes*, ac **Readers** *Lectores*, & demùm qui Secundarii illic **Barristers** dicti, ad repagula coram tum Judicibus Forenſibus tum & Conſidentibus & Lectoribus illis ad lites & Juris quæſtiones diſceptandas adſtare ſoliti. Vocari ad dignitates haſce planè denotat, in eas evehi & *Barones*, *Servientes*, *Conſidentes*, *Lectores*, *repagulis adſtantes*, fieri ſeu conſtitui. Perpendatur igitur hinc utrum illud de Phariſæis titulum *Rabbi* cóque vocari amantibus ambientibúſque, ad ſolennem eorum inter ſe in Dignitatem illam evectionem attinuerit, nec ad officioſas ſalutationes quæ per ſe itidem memorantur. Et ſi ita ſe res haberet, tunc nec interdictum Diſcipulis pronunciatum de titulo illo, *Vos autem vocemini Rabbi*, aliò ſpectabit. Alterum enim, ſeu Interdictum de Nomine diſcipulis datum ab altero, ſeu Phariſæorum heic ambitu, planè pendet. Si verò ad ſalutandi compellandíve tantum officia attinuiſſet titulus heic ille, quidnam eſt illud *μὴ κληθῆτε ὑμεῖς*, *ne vocemini vos*, aut *nolite vocari Rabbi*? Aliorum tantùm ſeu ſalutantium compellantiúmque, neutiquam ipſorum in poteſtate ſic fuiſſet, eos ita vocari. Atque ita interdictum fuerit intelligendum de re quidem vetita ſed qualem nullatenus potuerint ipſi præpedire aut non admittere. Si verò concedatur ſenſus quem jam tentavimus, ſcilicet *ne vocemini vos*, pro ne Ordinamini, ne Conſtituimini, ne Creamini in Rabbinatûs dignitatem, illam ſaltem plenariam ac Univerſalem, quæ moribus Phariſaicis adeo obnoxia erat, ſatis quidem res ipſa habebitur in ipſorum poteſtate. Id eſt, eam non ambire nec in titulum illum tunc adeo inter Phariſæos obtinentem & celebrem ſe evehi deſiderare aut ejuſdem Candidatos ſe facere. Atque ita quidem de Facultate per Ordinationem Judiciaria ſeu Univerſali concedi illic ſolita, & cui Rabbinatûs dignitas erat tum propria tum Præfecturis illic Forenſibus prævia, res videtur maximè intelligenda. Noluit ſic Dominus ut Diſcipuli ſui Præfecturas ejuſmodi aut Facultatem Judiciariam ſibi cum ſolenni illo titulo adipiſcerentur, quorum munus erat Diſciplinam ejus, utpote ab ea quæ tunc & in Synedriis & apud Rabbinos Præfecturarum candidatos viguit diverſiſſima & intaminata, amplexari, nec ſe aliàs dignitatibus Synedrialibus, quæ ipſis perquam tunc inidoneæ, immiſcere. Obvia ſunt quæ ſcriptores illic alium in ſenſum adnotant. Cæterùm, ſi vulgari ſenſu de ſalutando aut nomine Rabbi ſibi in compellationibus, ſive admittendo ſive arrogando locus ſumatur, quorſum ac unde S. Paulus ſeipſum vocat *τὸν διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν* Rabbi (nam ita *διδάσκαλον*, in N. Teſtamenti lingua ſignificare oſtenſum eſt) ſeu *Magiſtrum* aut *Doctorem Gentium* nuncupat? Quorſum

[e] 1. Tim. ch. 2. 7. 2. Timoth. 1. 11.

ſum item in Eccleſia tunc Chriſtiana Διδασκάλων, id eſt *Rabbinorum*, tantus nominis uſus [f], non forenſium, aut Judiciaria Facultate præditorum, ſed Docendi, Reſpondendi adeóque verè Ligandi & Solvendi munere tantùm, inter ſuos, eminentium. Rabbinatûs Judiciarii dignitas, tunc Judæorum more ſolenni conferri ſolita, reſpuenda illis erat; haud itidem ipſa Rabbini aut Διδασκάλȣ ſeu *Magiſtri*, quæ eadem ipſa ſunt nomina quà in vulgarem ſeu popularem uſum reciperentur, ex interdicto illo aſpernanda, ſed pro re nata, extra jam dictum ſenſum, accommodè adhibenda. Obſervatu dignum, etiam in ſcitis Magiſtrorum veterum, Chriſti ipſius tempori ſatis coævorum, reperiri de Rabbinatûs ambitione evitanda monitum expreſſiſſimum. Tribuitur Shemaiæ qui tempus circa idem floruit, Rabbinus ipſe, qui cum Abtalione in Catena Talmudica [g] inferiùs conjungitur. Scilicet, legitur in *Pirke Aboth* [h], שמעיה אמר אהב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל תתודע לרשות *Dixit* (dicere ſolebat) *Shemaiah*, *Dilige opus* (Operæ alicui unde vivas diligentiùs incumbe) *& odio habe Rabbinatum, & non ſis familiaris nimium cum potentioribus.* Ubi Magiſtri de dignitatis ambitione nimiâ & regiminis publici deſiderio, monitum ſumunt. Obadias Bartenorius, התרחק מלנהוג שררה על הציבור *procul abſis ab affectando imperium in Populum.* Paulus Fagius ibi; *non ambiendum eſſe Magiſterium, quod iſtud non careat etiam ſuis moleſtiis, curis & periculis, unde & D. Jacobus monet in ſua Canonica* (ad Judæos pariter ac Chriſtianos ſimul ex Circumciſione ſcripta) *Nolite* [i] *plures magiſtri* Διδάσκαλοι *fieri, fratres mei.* Hugo Grotius illic, *ne quivis ambiat munus Doctoris, id eſt epiſcopi ſic eminentèr dicti,* τȣ̃ προεστῶτος, τȣ̃ κοπιῶντος ἐν λόγοις. *Non quòd non præclara ea res ſit, ſed quòd pauci ſint pares.* Διδάσκαλοι, רבים *aut* מורים. Sic ille. Joannes Druſius [k] ad illud Shemaiæ, *Doctoratum odio habeto; vel Magiſtri aut Doctoris titulum ne ambito: imò ne accipito, etiamſi offeratur. Nam fere comitem habet faſtum & contemtionem aliorum. Erant autem hi gradus olim apud Judæos in frequenti uſu, tametſi longe maximum fateantur illum qui ſimplici nomine appellatur. Nam prudentiores ab his titulis adhorrebant, ſuis contenti nominibus.* Et expreſſim tunc ad Rabbinatûs dignitatem diſcipulis interdictam verba Chriſti attinere, ſubjungit. *Huc*, inquit, *facit illud Chriſti de Phariſæis, Amant vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi. Vos autem ne vocemini Rabbi. Unus enim eſt Doctor veſter, nempè Chriſtus. Matth.* 23, 7. Certè & Proxima ibi illa de Patre & Principe firmare quæ diximus videntur. Cum enim & אב & אבא *Patris* nomen tum eminentioribus Rabbinis, ob reverentiam ſingularem, à compluribus tribui ſoleret (quemadmodum expreſſiùs in titulo Talmudico illo generali פרקי אבות *Capitula Patrum*, qui ad Doctores vetuſtiores attinet, & in פרקי אבות דרבי נתן *Pirke Aboth Rabbi Nathan* qui corpori Talmudico Babylonio conjunctus eſt, in Capitula illa, Commentarius quaſi perpetuus) tum notiſſimum eſſet in Dignitate τȣ̃ אב בית דין *Patris Synedrii* cujuſlibet Vigntitriumviralis (juxta antè oſtenſa) uti & illius qui Synedrio præerat Magno; appoſité ſequi videtur, poſt Rabbinatûs dignita-

[f] *Act.* 13. 1. 1 *Corinth.* 12. 28. *Epheſ.* 4. 11.

[g] *Cap.* 16. §. 8.

[h] *Cap.* 1. §. 10.

[i] *Cap.* 3. 1.

[k] *In Apophthegmatis.*

dignitatem ſic interdictam, interdictio ejus quod veluti neceſſariò conſequens fuiſſet, niſi priorem obſervarent. Quaſi dictum fuiſſet, Rabbinis ejuſmodi, ſeu ſic Ordinatis uti & Rabbinatûs candidatis neceſſe eſt ut ſubjiciant ſe Patribus illis eóſque, utpote omnibus ſic Ordinatis eximios habitos ſuſpiciendóſque, pro more, revereantur; maximè in Ordinibus illic candidatorum in unoquoque Synedrio vigintitriumvirali Tribus, de quibus ſuprà; unde ſi vos Patrem quemquam ex illis vobis vocetis ſeu adſciſcatis (quod vix alitèr fieri quibit ſi ſic Ordinati fueritis) multò majus erit periculum ne à diſciplina mea, quam ſequi debetis, temerè divertamini, illorúmque imbibatis mores qui diſciplinam meam corruperint. Tantundem pariter de καθηγητῇ *Præſide*, *Primate*, *Principe* quem נשיא vocitabant. Ut Pater Synedrii in quolibet jam dictorum Synedriorum Secundus erat, ita נשיא *Princeps*, *Primas*, καθηγητής. Atque rationes eædem ob quas, de Patre ſibi non vocando aut adſciſcendo, ſic moniti fuerint, etiam in hoc de Principe locum habuerint parilem. Nec prætereundum, initia ipſa Sermonis ibi Domini verbis expreſſiſſimis ſpectare Scribas & Phariſæos in Cathedra Moſis ſedentes, id eſt Dignitate Rabbinos ſeu Plenariè Ordinatos & Synedros; unde etiam exiſtimandum, ea quæ de Rabbinatu illorum ad Diſcipulos ſequuntur, exinde interpretanda. Et ego, inquit Dominus, vobis Magiſter ſolus & Præſes ſeu Primas; uti Pater veſter, qui Pater meus in Cœlis. Quid quod etiam ut *Magiſtri*, *Doctoris* adeóque τὸ *Rabbi* ſeu Διδασκάλου ita & *Patris*, & *Abbatis*, *Primatis*, atque tituli id genus alii, extra cauſam heic in Euangelio memoratam, per omnia in Chriſtianiſmo ſecula fuerint paſſim uſitatiſſimi ac indubitantèr tributi aſſumptíque, non obſtante interdicto illo quod ita haud ad alias Terras, nec ad Rempublicam aliam, nec quidem ad alia ſecula ex receptis veterum recentiorúmque ſententiis attinere videatur. Et quantum ad nomen *Patris* (quod & Patroni cognatum munus, & dignitatem civilem, maximè apud Romanos veteres, denotaſſe neſcit nemo) uſus ejuſdem, non obſtante interdicto illo, in Chriſtianiſmum etiam primitivum, ut undiquaque licitus, receptus eſt ex diſciplina Platonica[1] in qua Theologi eminentiores & θεῶν παῖδες *filii Dei* & πατέρες τῆς περὶ αὐτῶν ἀληθείας, *Patres veritatis de ipſis tradita*. Nec pauca alia, ex eadem, in Chriſtianiſmum veterem ſumta. Certè niſi ad modum jam dictum locus intelligatur, quomodo licuit Patrem quenquam ſibi naturalem eo nomine compellare? Porrò, ad jam dictam rem, obſervatu forſan haud indignum eſt, tametſi in Græcis, Latinis, Syris, horúmque ſequacibus ἐπὶ τῆς γῆς *in Terra*, ſeu על הארץ idem denotans, ut in Ebræo, habeatur tantùm in interdicto intermedio de Patris nomine, veluti cui reſponderet quod ſequitur ἐν οὐρανοῖς, Arabes tamen omnes ut ſuprà oſtenſum eſt, cuilibet pariter interdicto علي الأرض *in Terra* inſerere, quaſi qui Arabicè Euangelium verterent exemplaribus uſi fuiſſent in quibus tam interdictum de nomine *Rabbi* & *Principis* ſeu *Primatis* quàm illud de Patre, ἐπὶ τῆς γῆς *in Terra*, in ſe continuiſſet. Nemo quidem neſcit τὸ γῆ *Terram*

1 *Philolaus apud Proclum in Platon. Theolog.* 1. *cap.* 5. & 6.

Terram ſumi ſolere pro orbe terrarum, ut Cœlum pro univerſo eo quod nomine illo appellatur. Etiam & *Terram Iſraelis* & τῆς Ἰουδαίας γῆν *Judææ Terram*, in ſacris literis alibíque pro Terra Ebræorum regimini ſubdita adhiberi. Atqui non minùs verum eſt, הארץ τὴν γῆν *Terram* ſimplicitèr dictum, ex receptiſſimo apud Ebræos loquendi uſu, ipſam eorum Terram ſeu Promiſſionis ac Iſraeliticam duntaxat ſignificare. Millies habent Talmudici בפני הארץ *intra Terram* & חוצה לארץ *extra Terram* ita ſimpliciter dictam, pro Terra tantùm Iſraelitica. Atque ita quidem & ex notione ejuſmodi *Terræ*, quæ frequentiſſima eſt, Arabum codices illic intelligi poſſint, quaſi interdictum illud Triplex de Nominibus ſeu Titulis illis intra Terram, illâ in Republicâ, uſurpandis, tribuendis, ſuſpiciendis, nec extra ſumendum fuiſſet. Neminem illic, in Terra illa, præter Chriſtum (nam è generali interdicto excipiuntur ille & Pater eorum in cœlis) pro *Rabbi* ſeu Magiſtro, aut Patre aut Principe, juxta ante dicta, agnoſcendum. Certè nec extra Terram Iſraeliticam ac mores tunc Ebræorum vigentes forenſéſque. Nominum ac Titulorum illorum uſus tunc ejuſmodi reperiebatur, ut quis ibi ſic eos, uti Ebræis proprios, conjunctos; ad alias Terras ſeu univerſas ſpectare cum ratione poſſit exiſtimare. Inde in primitivorum Chriſtianiſmi temporum vetuſtioribus, ſeu ſub ducenteſimum à Chriſti natalibus annum & deinceps, ídque tam in Oriente [m] quàm Occidente [n], *Præſidentium* & *Præſidum* & προεστώτων in Eccleſiaſticâ tunc temporis Chriſtianorum inter ſe politiâ quæ Diſciplinâ Confederatâ fundabatur, mentionem familiarem habemus, velut eorum, quorum Tituli Interdicto Servatoris minimè omninò comprehenſi. Planè illi tunc καθηγηταὶ erant. Etiam Chriſtianæ tunc Eccleſiæ, etiamſi pro cœtibus illo nomine nuncupandis haberentur itidem qui ibi Tribus plures non eſſent, juxta illa Tertulliani [o], *non potes diſcurrere per ſingulos? ſit tibi & in Tribus Eccleſia*, & [p], *ubi Eccleſiaſtici ordinis eſt conſeſſus, & offert & tinguit Sacerdos qui eſt ibi ſolus. Sed & ubi Tres, Eccleſia eſt; licèt Laici. Unuſquiſque enim de ſua fide vivit*; nihilominùs in formatis numeroſioribúſque Eccleſiis, Hominum ſolennis erat tunc uſus Ordinum qui καθηγηταὶ *Præſides* & *Magiſtri* reverà eſſent. Neque alitèr quidem conſiſtere poteſt illud, non ſolùm de Eccleſiis Dei generatim cum urbium paganorum eccleſiis, ex imitatione alterutrinque inter ſe regiminis qualiſcunque, comparatis apud Origenem [q], veluti Athenienſium, Corinthiorum, Alexandrinorum, aut illud de βουλαῖς τῶν ἐκκλησιῶν *Conſiliis* ſeu *Senatibus Eccleſiarum* Chriſtianarum & earum βουλευταῖς δήμοις earum ſic vulgo diſtinctarum, cum Senatibus Senatoribúſque urbium paganorum comparatione; quaſi dubitandum tunc plane non fuiſſet quin Præfecturarum & Regiminis Ordinum Tituli ac Nomina, pro ſubjecto rei locíque & temporis diſcrimine, quaſi ſimiles in utriſque ſatis fuiſſent. Addit item Origenes, οὕτω δὲ καὶ ἄρχοντα ἐκκλησίας ἑκάστης πόλεως ἄρχοντι τῷ ἐν τῇ πόλει συγκριτέον, *Præſes, Princeps, cujuſque per Civitates Eccleſiæ Præſidi, Principi urbano* (paganorum) *conferendus*; ubi interpres, *magiſtratibus conferendi.* Et eodem libro Origenes ait Lapſos, etſi ritè reconciliarentur, nihilominùs

m Origen. in Levitic. homil. 14.

n Tertullian. Apologetic. cap. 39. & lib. de Pudicitia cap. 14. Lib. de Jejuniis cap. 17. &c. Videſis Deſider. Herald. ad Tertul. Apologetic. cap. 39.

o De fuga in Perſecutione cap. 14.

p Exhortat. ad Caſtitatem cap. 7.

q Adverſ. Celſum lib. 3.

εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, *in nullum magiſtratum aut præſidatum Eccleſiæ Dei* fuiſſe dein admittendos. Ita tum extra Terram tum inter ſe paſſim Chriſtiani, tam Primitivi quàm Recentiores, diſciplinæ Apoſtolicæ ſequaces, Magiſtrorum, Principum, Præſidum titulos habuere, nec obſtare omninò Interdictum illud à Chriſto Triplex datum crediderunt; De quo, hactenus.

XI. Sed verò apud S. Jacobum, in epiſtola ejus, Presbyterorum mentio & quaſi Officium ſingulare occurrit quod heic non prætermittendum, Κακοπα-
r Cap. 5. 13. θεῖ[r] τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω· εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω (libri aliqui habent προσκαλεσάτω; & lectio prior MS° ad S. Jacobi conſona eſt) τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ, *Anne malis quiſquam in vobis affligitur* (corporis, animi, fortunæ malis; ubi Syrus ܐܢ ܐܢܫ ܡܢܟܘܢ ܢܗܘܐ ܒܐܘܠܨܢܐ
s Cap. 1. 27. & heic, 10. נהוא באולצנא *Si homo ſeu quiſquam ex vobis ſit in afflictione*, juxta quod ante[s] ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν *in afflictione ipſorum*, reddit itidem ܒܐܘܠܨܢܗܘܢ באולצניהון *in afflictionibus ipſorum*, Arabs Erpenianus, ſi quis veſtrum ſit في شدة *in afflictione*, Jaianus ان حصل احدكم في شقا وضر *ſi accidat ut veſtrum quis in afflictione ſit & calamitate*, Vulgata *Triſtatur aliquis veſtrum?* remiſſiùs nimis quàm oportuit; cùm *Triſtari* ſimpliciter præ eo quod eſt *Affli-*
t Comm. 10. *gi* leviculum eſſe nemo neſciat; & pauculis antè lineis ubi Jacobus[t] ipſe utitur κακοπαθείας, Vulgata etiam vertat *exitûs mali*, quod Triſtitiâ multo gravius eſt; Wiclefius ibi **of yvel goinge out**; Rhemenſes, velut ex Vulgata, **of labour**; Wiclefius heic, **if ony of you is ſoreufull**; Rhemenſes, **Is any of you in heavineſſe?** Lutherus, **Leidet iemand unter euch**, *quiſquamme veſtrum malum patitur?* Belgæ, **Is daer yemand onder u in lijden?** eundem in ſenſum; Galli, *Y a il quelcun qui ſouffre entre vous?* Angli benè verſiones nuperas ſecuti, **Is any among you afflicted?** ſic alii) *Oret. An quis tranquillitate animi gandet?* (Vulgata, *æquo animo eſt?* Syrus, *ſi* ܚܕܐ חדא, Arabs Erpenianus ſi فرح Jaianus ſi سر id eſt *lætetur*, Lutherus, **Iſt iemand guts muts?** Belgæ, **Is yemandt goets moets**? ut Anglis ſolenne eſt, **Is he in a good moode**; Galli heic optimè, *qui ſoit en repos d' eſprit*; non ita Angli dum, **Is any merry**, vertunt, uti & alii aliquot ſimplicitèr *Lætus*, *hilaris*, quales ſunt non raro quibus non εὐθυμία. Atque ſeculis quidem poſterioribus **Merry** apud nos ſignificavit ſimpliciter *Hilarem*, quod ſuperioribus

bus uſurpabatur pro eo qui ſtrenuo, forti, alacri animo, *Gaillard*, ſeu *cui pax & concordia animi, & magnitudo cum manſuetudine*[u] ut dixit Seneca. Quemadmodum & Democrito[x] εὐθυμίαν, ἀταραξίαν ſeu *animum terrore liberum*, habere, pro ſummo apud homines bono ſumtum eſt, ſeu cum *animus movetur placidè atque conſtanter*[y], non ſine εὐλόγῳ ἐπάρσει[z] ſeu *cum ratione elatione*, unde verum gaudium, ſeu εὐπάθεια, τῇ κακοπαθείᾳ heic contraria; ſed aliud eſt animi hilaritas vulgaris, aliud tranquillitas ejuſmodi, quam heic τῇ εὐθυμίᾳ denotari non eſt quod dubitemus) *Pſallat*. Deo gratias agat etiam cum cantu. Veteres Vulgatæ verſiones verſum hunc mire depravarant in *oret æquo animo & pſallat*, unde Wicleſius, preie he with paciens ſoule & ſeie he a ſalm. Dein Jacobus, *An quis in vobis æger viribus deficit*, quaſi moribundus etiam & animam citò expiraturus, is as if he were at the laſt gaſp, ſeu giving up the ghoſt (ita enim ἀσθενεῖν ex ſui ipſius tum natura tum uſu ſatis ſignificat; Syrus ܘܐܢ ܟܪܝܗ ܗܘ ואין בריה *& ſi ægrotet, infirmetur*, ut Vulgata *Infirmatur quis*, Arabs Erpenianus وان كان مريضا *& ſi ſit ægrotus* ſeu *languidus*, uti & Jaianus eundem in ſenſum وان تمرض Lutherus & Belgæ, iſt iemand kranck? alii *malade*, *infiermo*, ſick. Certè ægri, infirmi, ægroti, vulgo ſic ſimplicitèr dictorum, nomen, uti & the ſick, & ſimilium, apertè habetur in eis qui quomodocunque κακοπαθοῦσι, de quibus antè locutus eſt Jacobus, ſeu qui, cum afflictione, mala qualiacunque, etiam ut valetudinarii, perpetiuntur, in quorum levamen ait Orandum eſſe. Et cum ægritudinum genera ſint adeò numeroſa, leviora, gravia, atque ut aliqui volunt, nullibi non habeatur ægritudo niſi ubi perfecta corporis ſanitas eſt, nec ſtatus medius ſic ſit admittendus, æquum eſt ut exiſtimemus tum Ægros generaliter ſic dictos, tum Sanos in eis qui κακοπαθοῦσι & εὐθυμοῦσι antè comprehenſos, ἀσθενοῦντας verò ſumendos pro ἀσθενοῦσι παραπλήσιον[a] θανάτῳ *pro infirmatis uſque ad mortem*, ſeu ex ſummâ virium defectione extremóve morbi languore moribundis. Et Medium in corpore animantis ſtatum non dari, ſed aut ſanum quodque eſſe aut cum latitudine variâ ægrum & κακοπαθεῖν, autores ſunt Magni, Ariſtoteles[b], Avicenna[c], aliíque, licèt Galenus[d] & ſequaces ejus non pauci triplicem faciant ſtatum, adeóque Medium. Quin & Hippocrates[e], ὅ, τι γὰρ ἂν λυπῇ τὸν ἄνθρωπον τοῦτο καλεῖται νοῦσος, *quicquid homini moleſtiam adfert, id vocatur morbus.* Et Juriſconſulti, *Morbus eſt habitus cujuſque corporis contra naturam, qui uſum ejus facit deteriorem.* Sic Labeo[f] & Ulpianus[g]. Sed pergit Jacobus. *Accerſat Presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et Oratio Fidei ſalvum faciet laborantem* ſeu *ægrotum* (ut verti ſolet, qua de re mox plura) *& eum exſuſcitabit Dominus, & ſi qua peccata patraverit, remittetur ei.* Qui Presbyteri Eccleſiæ heic vocantur, & vertuntur *les Anciens de l' egliſe*, & the elders of the Church vocibúſque ſimilibus (quæ nomina in verſionibus ejuſmodi ſumi ſolent pro Chri-

[u] *De Vita Beata cap.* 3.
[x] *Apud Ciceronem lib.* 5. *de Finibus*
[y] *Idem lib.* 4. *Quæſt. Tuſculanarum.*
[z] *Laertius Diogenes lib.* 7. *ſeu in Zenone.*
[a] *Philip.* 2. 27.
[b] *In Categoriis, cap.* περὶ ἀντικειμένων.
[c] *Lib.* 1. *Canon. Fen.* 1. *Doct.* 1. *cap.* 1. *Lat.* 2. *Arab.*
[d] *De Sanitate tuenda lib.* 1. *cap.* 5 *&c.*
[e] *Lib.* περὶ φυσῶν.
[f] *Apud Agellium lib.* 4. *cap.* 2.
[g] *L.* 1 §. *Sed ſi ſciendum D. tit. de Ædilitio edicto.*

Chriſtianorum tantùm cœtuum Presbyteris) ſumendi videntur nec de Presbyteris ſolùm Chriſtianis, nec de ſolum Ordinatis, ſed etiam de Presbyteris ſive Chriſtianis ſive Judaicis qualibuſcunque, adeóque de זקני השוק (de quibus ſuperiùs dictum) *Presbyteris plateæ, privatis, vulgaribus, laicis*, juxta uſum vocis illius apud Ebræos tunc notiſſimum. Etenim epiſtola hæc catholica ſcribitur duodecim Tribubus ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ *quæ in diſperſione ſunt*, ubi Syrus ܕܡܙܕܪܥܝܢ ܒܥܡܡܐ דמזדרעין בעממא *quæ diſſeminantur inter gentes*; & Arabs Erpenianus المتفرقه في الشعوب in eundem ſenſum. Itaque ἐν ὑμῖν *in vobis* ſeu *inter vos* in allatis, ad univerſos Judæos ſic diſperſos, quos fratres indiſcriminatim paſſim vocat, tam nondum Credentes quàm Chriſtianos, quantum video, ſpectat; licet benè moneatur à viro doctiſſimo[h] in epiſtola illa eſſe, *quædam monita omnibus Iſraelitis* (tam non Credentibus quàm Credentibus) *communia, quædam propriè pertinentia ad eos qui jam in Chriſtum crediderant. Si*, inquit[i] *introierit* εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν *in Synagogam veſtram vir annulum aureum habens* &c. ubi vir ille Maximus appoſitè; *quantum uſus poſterior recepit, ut Synagoga de cœtu Judæorum, de cœtu verò Chriſtianorum Eccleſia dicatur, tamen & Eccleſiam ſæpiſſimè dici de cœtu Judæorum oſtendimus ad Matth. XVI. 18. & contra ita omninò ſumendam hanc vocem oſtendunt verba præcedentia.* Scilicet Chriſtianorum & Judæorum τῆς συναγωγῆς & ἐκκλησίας nominum tunc temporis erat communio. Vide eum locis citatis. Ad fratres igitur ſuos utriuſque generis, ſed univerſos qui diſperſi tunc erant, tam non Credentes quàm Credentes, ſcripſit hæc Jacobus, non Credentes interim invitans ad fidem. Presbyteri utriſque cujuſque ſpeciei inter eos, pro perſuaſionis diſcrimine, communes. Ex omnibus, inquit ibi Mariana, *aliqui erant Chriſtiani*. Sed adjicit; *Nam ad obſtinatos in Judaiſmo* (veteri) *ſcripſiſſe, non arbitror*. Monet igitur Jacobus Afflictos, ut Orarent; Bono autem animi adeóque corporis habitu ſtatúve fruentes, ut Pſallerent. Dein adjicit illud de Presbyteris accerſendis ἀσθενοῦντι ſeu *ei cui vires prorſus deficiunt*, quaſi Moribundo, quales etiam *Mortuos* vocat Raimundus Lullius, ubi loquitur[k] de *ſuſcitatione Mortuorum*, per Quintam ſuam eſſentiam, ſcilicet *illos de quibus*, ut ait ille, *ultimatè deſperatur, ita quòd à Medicis & à vitæ actibus ſunt derelicti in tantum, quòd etiam ſenſibus non utuntur.* Juxta quod etiam veteres dicere ſolebant eum qui contra omnium exſpectationem, convaluerat, ἐξ Ἅιδου *ab Inferis* rediiſſe, & nos hodiéque **He was at deaths doore.** Τῷ ἀσθενεῖν verò & ἀσθενείᾳ ſtatum ejuſmodi ſeu imbecillitatem ſummam, **no ſtrength**, denotari, facile etiam eſt elicere ex aliis epiſtolarum[l] locis, ubi δύναμις, *vis, robur, poteſtas*, τῇ ἀσθενείᾳ *impotentiæ, imbecillitati*, etiam ſummæ, opponitur. Et tales ibi innui & à veteribus intelligi quos Ebræi גוססין *vocarunt*, nec ſimplicitèr ægros ut diximus, qui illis חולין *vocitati*, haud parùm confirmatur ex eo quòd Extremæ Unctionis Sacramentum ſic dictum, & maximè loco hoc fundatum, talibus aut qui ſtatui ejuſ-

[h] Hugo Grotius ibidem.

[i] Cap. 2. 2.

[k] Lib. de Secretis Naturæ lib. 2. Canone 2.

[l] 1 Corinth. 15, 43. Rom. 5. 6. 8. 3. Ebræ. 7. 16. & 18.

ejuſmodi, utpote in Articulo Mortis, proximant, nec aliis ægris aut infirmis, in Occidentali eccleſia adhiberi ſoleat; unde Rituale Romanum de Sacramento Extremæ Unctionis, *Debet hoc Sacramentum infirmis præberi* (non univerſis, ſed) *qui cùm ad uſum rationis pervenerint, tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur, & eis qui præ ſenio deficiunt & in diem videntur morituri.* Certè igitur Infirmum in textu ſacro ſeu ἀσθενοῦντα, more recepto, ut nos, ſic interpretantur. Atque ex illa vocis heic notione evaneſcunt objectiones illæ [m], *quorſum non niſi moribundis, quod curationis cauſâ adhibeatur. Et Jacobus* [n] *omnes infirmos vult inungi; iſti* (Pontificii) *non infirmos ſed ſemimortua cadavera ſua pinguedine inficiunt, cum jamjam anima in primoribus labris laborat, vel, ut ipſi loquuntur, in extremis.* Apud Tertullianum quidem Proculus Torpacio Severum [o] Auguſtum *per oleum aliquando curaverat,* unde exiſtimant ibi aliqui Presbyterum eum fuiſſe; quaſi, quia Presbyter, oleo curâſſet Severum. Et de curationibus inter Chriſtianos ſeculis in illis vetuſtis per oleum plura ibi congerunt ſcriptores, alibíque [p] habent obvia. Etiam à Presbytero unico ſolo veluti pluralis numeri officium in ſe ſuſtinente, infirmum ejuſmodi, ſi plures deſint, ritè inungi pronuntiant [q]. In Oriente autem idem inungendi hinc ritus adhibitus, ſed plerunque non ſine Presbyteris ſeptem, & ſubinde etiam leviter ægris, imò & convaleſcentibus. Oleum ipſum Εὐχέλαιον vocant *Precatioleum*, ob preces unctioni jungendas. Atque de ejuſdem illic conſecratione, etiam & adminiſtratione, haud parùm ab Occidentis uſu diverſa, ſed interim hoc loco, atque Euangelico illo [r], de Apoſtolorum cum oleo curandi facultate, fundatâ, plurima occurrunt in Euchologio & Simeone Theſſalonicenſe aliiſque Græcis apud Petrum Arcudium [s], & Jacobum Goarum [t], quos ſi placet, conſulas. Et perquam obvia eſt ad S. Marcum & in tractatibus de Sacramentis, Olei hujus Sancti, utpote ab Epiſcopo, in Occidente, ſed tam ab Presbyteris quàm Epiſcopo, in Oriente, conſecrandi, ut neceſſarii, apud Pontificios, aſſertio, uti & apud Reformatos, improbatio non infrequens.

m *Beza ad Jacob.* 5. 14.
n *Calvin. Inſtitut. lib.* 4.
o *Ad Scapulam. cap.* 4.
p *Vide Baron. Tom.* 1. *Ann.* 63. §. 13 *&c.*
q *Cap.* 14. *Quæſivit, extr. tit. de Verb. ſignificat.*
r *Marc.* 6. 13.
ſ *De concordia Eccleſ. Orient. & Occident. lib.* 5.
t *In Euchologium pag.* 408 *&c.*

XII. Certè apud Ebræos ipſos veteres, nihil comperio de Oleo inungendis, ex ritu recepto, ægris, ſive moribundis ſive aliis niſi id quod ſtatim oſtendemus de Claudendis per Oleum Oculis illud ſpectare videatur. Jam Mortuos, in ſepulturam inungi, Familiare fuiſſe tam Judæis quàm Romanis Græciſque certum eſt. Cæterum Moribundo, ante ipſum animæ exitum, non tactu, nedum preſſurâ digitorum, utcunque leviuſculâ quidem, fas regulariter apud Ebræos erat, oculos claudere; ne inde qui ſic clauderet, adeò infirmo mortem fortè acceleraret. Mortuo claudi ab aſtantibus, maximè propinquis, oculos, etiam apud Græcos & Romanos fuiſſe in uſu, teſtimonia habentur ſatis obvia. Et forſan ex humanitate paſſim & ſemper in more eſt poſitum. Moribundis autem, ſeu adeò ægris ut animam eſſent quaſi jam exhalaturi, adeóque ante mortem, oculos claudi, non ita crebrò expreſſiùs apud illos occurrit. Viſum eſt nonnullis,

de uſu illo capiendum eſſe quod ex Varronis reliquiis habetur de Lege ſive Mænia ſive Mævia apud Nonium Marcellum. *Sugillare*, inquit, *obcludere*; Varro Geminis (Dramate ejus ſic dicto) *Contra lex Mænia eſt* (legunt aliqui *Mævia*) *in pietate, ne filii patribus luci claro ſugillent oculos*; ubi Antonius Auguſtinus[u], *Hoc eſt ne oculos clauderent, quod per tranſlationem fortaſſe dictum eſt videlicet ne mortem eorum maturarent.* Si ita, certè teſtimonium hoc eſt, antè etiam à filiis oculos parentum moribundorum claudi eſſe ſolitos, uti etiam, & poſtmodum & antè, ab aliis. Sed aliter[x] multò intelligitur lex illa; Joanne Kirchmanno interim cum Antonio Auguſtino conſentiente[y]. Sanè & quod Cynthiæ umbra, in Propertii ſomnio, illi dixit, juxta editiones vetuſtiores[z],

u *De Legibus & Senatuſconſultis pag. 107. & videſis J. Meurſium lib. de Funere cap. 3.*
x *Jacob. Gutherius de Jure Manium lib. 1. cap. 13.*
y *De Funeribus Romanis lib. 2. cap. 6.*
z *Lib. 4. Eleg. 7.*

At mihi non oculos quiſquam inclinavit euntes;
Unum impetraſſem, te revocante, diem.

morem illum ſapere videtur. *Oculi euntes*, ſunt animam exſpirantis, necdum mortui. Sed in recentioribus, ex Joſephi Scaligeri MS. legitur *inclamavit euntes*, ubi *tangit morem*, inquit ille, *claudendi oculos morientis cum inclamatione nominis illius.* At verò inclamationis ejuſmodi meminit Servius Honoratus[a] (unde à ſcriptoribus ſumi ſolet, quaſi univerſim veteribus in uſu) ut opinionibus tantùm quorundam; *eorum mortuorum nomina ter vocari qui in aliena terra dimittuntur*, juxta illud de Polydoro ibi,

a *Ad Æneid. 3.*

——animámque ſepulchro
Condimus, & magna ſupremum voce ciemus.

atque illud alibi[b],

b *Æneid. 6.*

Tunc egomet tumulum Rhæteo in littore inanem
Conſtitui & magnâ Manes ter voce vocavi.

Atque ita de jam Mortuis, nec interim omnibus, nec de Oculis, ut videtur, euntibus fuerit intelligendum. Sed ſi *inclinavit* apud Propertium retineatur, & advertatur pentameter, quo innui videtur, etiam oculos illo, euntes licèt, ad occluſionem, inclinante eámque revocante, unum ſaltem vitæ nihilominùs diem potuiſſe inſuper impetrari, haud ita diſſonum eſt ut de moribunda ſe (juxta morem) nondum mortua Cynthiam locutam eſſe arbitremur. Illud item huc ſpectat à Polynice, ex vulneribus moribundo, Jocaſtæ matri ſuæ dictum, ut nuncius apud Euripidem[c] refert,

c *In Phæniſſ. Act. 5.*

Συνάρμοσον δὲ βλέφαρά μου τῇ σῇ χερὶ
Μῆτερ (τίθησι δ᾽ αὐτὸς ὀμμάτων ἔπι)
Καὶ χαίρετ᾽· ἤδη γάρ με περιβάλλει σκότος.

Conde ſeu *compone palpebras meas tua manu Mater* (*Oculis autem ipſe impoſuit manum*) *Et valete; jam enim circumſtant me tenebræ.* Uti & illud Lucani[d] de Argo animam efflaturo,

d *Lib. 3.*

vox

——— vox fauces nulla ſolutas
Proſequitur: tacito tantùm petit Oſcula vultu,
Invitátque patris, claudenda ad lumina, dextram.

Quin & forſan Penelopes illud ad Ulyſſem[e], e *Ovid. Ep.* 1.

Reſpice Laertem; ut jam ſua lumina condas,
Extremum fati ſuſtinet ille diem.

Jam moribundo lumina condas. Accedat quod Valerius Maximus[f] narrat de f *Lib.* 2. *cap.* 6. ſummæ apud Ceienſes (Græciæ inſulanos) dignitatis fœmina quæ poſtquam §. 8. venenum cicutâ temperatum, mori expetens, hauſerat, *cum jam viſceribus rigorem & cordi imminere eſſet locuta; filiarum manus ad ſupremum opprimendorum oculorum officium advocavit.* Et antiquiſſimus idem mos eſt apud Homerum, ubi Agamemnon, inter mortuorum umbras, Ulyſſi cædem ſuam miſeram narrans & facinora Clytemneſtræ, impudentiſſima ſeceſſit, inquit[g], ipſa, g *Odyſſ.* Λ.

—— οὐδέ μοι ἔτλη ἰόντι περ εἰς ἀΐδαο
Χερσὶ κατ' ὀφθαλμοὺς ἑλέειν σύν τε στόμ' ἐρεῖσαι.

Nec quidem voluit mihi eunti ad inferos, manibus oculos includere atque os componere, ubi Euſtathius, Ἐχωρίσθη μου νόσφι γενομένη καὶ μὴ τὰ ὅσια ἐπ' ἐμοὶ τελέσασα, *Seceſſit à me nec juſta mihi* (ſic eunti) *peragens.* Etiam ipſe Deus O.M. ad Jacobum in Ægyptum deſcenſurum[h], *ego tecum in Ægyptum deſcendam* (unde Ebræis receptum[i], כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם *quotieſcunque in exilium acti fuerint* ſeu *migraverint Iſraelitæ, Majeſtas Divina eos comitatur* (*& ego te inde reducem faciam & Ioſeph* ישית ידו על עינך *ponet manum ſuam* (*manus ſuas*) *ſuper oculos tuos*; ubi in *Baal haturim* & in Bibliis Garaïanis adnotatur, יעצים עינך תבטיחו שלא ימות יוסף בחייו *claudet oculos tuos; unde fiduciam ei dedit, Joſephum non moriturum illo ſuperſtite.* Et Aben Ezra, *Et ponet manus ſuper oculos tuos*; id eſt, במותך כי כן מנהג החיים עם המתים *In morte tua. quoniam ita obtinuit mos inter vivos & mortuos.* Hugo Grotius; *quod ſugillare oculos dicunt Latini* (ut in antè notato è Nonio) *id officium parentibus morituris exhibebant liberi.* Videſis Joannem Druſium in Miſcellaneis[k]. Cæterum Ebræi de claudendis moribundi oculis ad hunc modum[l], אין מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש והמעצים עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים *Non claudunt Morientem* (neutiquam claudendi ſunt, morientium, ſcilicet moribundorum oculi) *nec Sabbato nec die aliquo profeſto* (non omninò) *tempore* ſeu *momento quo exhalaturus eſt animam*; ſeu potiùs *cum* aut *in exitu, diſceſſu, animæ. Et qui claudit in exitu animæ effundit iſ ſanguinem*, id eſt homicidii reus eſt. Tam Gemara quàm Miſna ibi idem habet cum תורה adjecto, ſeu *Rabbinorum eſt diſciplina.* Rationem addunt, שבמורח מועט מקרב מיתתו *quoniam motu leviculo acceleratur mors ejus.* Exemplum item habent, משל לנר שכבה והולכת אדם מנח אצבעו עליה מיד כבתה *inſtar candelæ extinguibundæ, in quam ſi quis manum ſuam impoſuerit, ſtatim ex-*

h *Geneſ.* 46, 4.
i *R. Menahem Recanatenſis ibidem, alii.*
k *Lib.* 2. *cap.* 1.
l *Miſna tit. Sabbath cap.* 23. *fol.* 151. 2. *Gemara & Gloſſa ibi.*

tinguitur. Atque in morientibus ſeu ægris uſque ad mortem, molliſſimè hanc in rem habendis, perquam erant ſolliciti; unde, juxta Talmudicos veteres, Maimonides[l], הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר אין קושרין לחייו ואין פוקקין נקביו וגו׳ *Jam expiraturus* ſeu qui in articulo *mortis eſt, cenſetur ut vivus undiquaque. Non colligant maxillas ejus* (ne hiatu oris deformis fiat) *excrementa ejus non ſiſtunt* &c. Nec quidquam ei tactu faciendum עד שעה שימות *uſque ad ipſum tempus quo mortuus eſt.* Addit etiam, הנוגע בו הרי זה שופך דמים *qui ipſum* (tunc) *tetigerit reus eſt homicidii.* Et dein, המאמץ עיניו עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים אלא ישהא מעט שמא נתעלף *Qui oculos ejus in ipſo exitu animæ clauſerit, reus eſt homicidii. Adeóque expectandum eſt paululùm, ne inde vita quæ etiam tunc qualiſcunque reliqua deficiat.* Eadem habentur in *Abel Rabthi*[m] qui vocatur *Maſſeceth Shemachoth*, & velut extravagans eſt in Talmude Babylonio. הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר וגו׳ *Qui jam expiraturus eſt habetur ut vivus, omnimodo in ſenſu* &c. Nec res quæpiam illi moleſtiam ullam inferat, nec quidem quis eum tangat, עד שעה שימות שנאמר עד אשר לא ירתק חבל הכסף *uſque dum mortuus fuerit, juxta id quod dicitur*[n], *antequam rumpitur funiculus argenteus.* Et paulo poſt, אין מעמצין את עיני הגוסס הנוגע בו ומזיזו הרי זה שופך דמים *nec oculos ejus* (claudendo) *figunt. Qui eum tetigerit & ullatenus commoverit, homicida eſt.* Ita Rabbi Jacob Ben Aſher in *Arba Turim*[o], ita alii. Receptior ſcilicet de moribundorum ſtatu & cura, ſententia ejuſmodi erat. Sed verò in Talmude Babylonio, ad Miſnam jam allatam, ubi Miſnæ quidem ſententia generalis de non claudendis ei, ante Spiritûs exitum, oculis expreſſim etiam in Gemara habetur, ſtatim ſequitur hoc, de Claudendis per Oleum Oculis, in nonnullis editis; ת נשב״א אומר הרוצה שיתעמצו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי אצבעותיו והן מתעמצין מאליהן *Legitur etiam* ſeu *Diſciplina habetur, Rabbi Rasham docuiſſe, ſi quis vellet oculos morientis claudere, inſufflandum illi vinum in nares ejus & imponendum Oleum* ſeu *unguentum inter palpebras oculorum ejus, atque digitos ejus prehendendos pollice ſuo utroque, indéque ſponte clauſos illos fore.* Ubi Gloſſa ואוחז בשני גודלי רגליו ועוצרן באצבעותיו *& prehendit binos pollices pedum ejus & claudit eos digitis ſuis.* Peſſimè heic habent editi aliquot עיני של כת pro מת של & גדולי pro גודלי. Et quiſnam hic *Raſchbam* (quod abbreviatura eſt ſive ר R. Simeon, ſive Samuel, ſive Solomon Ben Meir aut alicujus alius parentis ab M. incipientis) nondum ſatis didici. Forte Rabbi Simeon Ben Menſia, à Maimonide[p] inter Gemaricos memoratus. Sed in editionibus correctioribus legitur רשב״א & רבי שמעון בן אלעזר *Rabbi Simeon Ben Eliazer.* Utcunque autem, ex veteri diſciplina in Gemaram Babyloniam hoc receptum eſt. Dum verò loquitur heic tum Miſna tum Gemara de non claudendis oculis המת עם יציאת נפש *morienti in ipſo animæ exitu* (qui planè ſumendus pro eo qui גוסס *jamjam expiraturus* Magiſtris dici ſolet) proximè adjicitur illud ר Rashbam heic ſeu Simeon Ben Eliæzer, de מת *Moriente*, adeóque nec fortè de alio morientium genere capiendum

l Halach. Abel ſeu de Luctu cap. 4. §. 5.

m Cap. 1.

n Eccleſiaſt. 12. 6.

o Tit. Jore Deah cap. 339.

p In præfat. ad tit. Zeraim.

dum quàm quod Moribundorum nomine, id eſt hactenus vivorum, in Miſna & Gemara verbis illis proximante palàm venit. Atque ſi ita res capiatur, certè, ex diſciplina veteri circa Moribundos, quæ, pro locorum ſeculorúmque diſcrimine, uti alia non pauca, aliter alitérque ſe proculdubiò habuit, ſequetur ita, Oleum, & digitorum appoſitionem, in ipſo ſpiritus exitu, adhibere, fas etiam ex more fuiſſe. An de jam mortuis & veluti pollinctorum operâ, an de hactenùs vivis, adeóque clinicorum curâ, res hæc de oleo palpebris ſic inſtillando capienda fuerit, ex verbis ipſis palàm ſatis non eſt. Sed verò nemo neſcit, temporis eſſe crebrò latitudinem, ſeu, velut crepuſculum, vitam ac mortem in confinio utriuſque dubiam, ſub ipſum ſpiritûs exitum, eámque ejuſmodi, ut mortuúſne an adhuc vivus ſit æger dubitetur, ſed interim planè aut velut ſtatim moriturus, aut etiam pro mortuo, tametſi nondum diſceſſerit anima, meritò cenſeatur. Et veterem nemo neſcit quæſtionem illam, utrum τὸ Mori, Vitæ tunc diſcedenti, an Morti ſuccedenti tribuendum eſſet. Quâ in re Plato[q] nec Vitæ illud nec Morti aſſignavit, & τὸ ἐξαίφνης ſeu *momentaneum* quid per ſe, & τὴν ἐξαίφνης φύσιν *repentinam naturam*, nuncupari voluit. Et de inungendis quidem mortuorum, adeóque pro mortuis habitorum, cadaveribus, ut apud Græcos & Romanos obvia ſunt teſtimonia, ita etiam apud Ebræos[r]. De eo ſcilicet quod eſt μυρίζειν εἰς τὸν ἐνταφιασμὸν[ſ], *ungere in ſepulturam*. Anne verò ex Talmudicis hiſce, lucis quid haberi poſſit ad explicandum illud S. Jacobi de inunctione, viderint perſpicaciores. Cum autem extremæ Unctionis uſus, tam in Oriente quàm in Occidente, non ſolùm ex hoc S. Jacobi loco derivari ſoleat, verum etiam ex illo S. Marci[t] de duodecim Chriſti Diſcipulis, cui donum ſingulare, per quod ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀῤῥώστους καὶ ἐθεράπευον, *ungebant oleo multos ægros & ſanabant*; certè ut apud Jacobum ἀσθενεῖς ita apud Marcum ἄῤῥωστοι eodem ſenſu pro ægris uſurpantur, id eſt perquam imbecillibus & viribus quaſi omnimodis carentibus, nec pro qualitercunque morboſis ſeu ægrotis. Et ut ſynonyma ἀσθένεια & ἀῤῥωστία paſſim habentur, uti & ἀῤῥώστημα quemadmodum in horum oppoſitis ſunt εὐσθένεια & εὐρωστία pro virium integritate, robore corporis infracto, ſanitate, ut apud Heſychium. Et Suidas; Ἀῤῥώστημα νοσήματος διαφέρει. Ἀῤῥώστημα μὲν γάρ ἐστι νόσημα μετ' ἀσθενείας, τὸ δὲ νόσημα οἴησις σφόδρα δοκοῦντος αἱρετοῦ, *Imbecillitas à Morbo* (unde ægri fiunt) *differt. Etenim Imbecillitas eſt Morbus cum virium defectione. Morbus autem opinatio vehemens ejus rei quæ videtur expetenda*; quæ verba ut reliqua ibi ſequentia dicta ſunt, de Animi morbis ac imbecillitate, ex diſciplina Stoicorum qui eadem habent apud Laertium Diogenem[u]. Sed Cicero ex eâdem diſciplinâ; *Morbum*[x] *appellant totius corporis corruptionem*, *Ægrotationem* (ſic vertit ille ἀῤῥώστημα) *morbum cum imbecillitate.* Jam verò & Diſcipulorum Unctionem, uti hanc qualemcunque Presbyterorum, ſequitur unctorum ſanitas corporis; quaſi illuc omninò, non Mortem, niſi ut præveniendam, ſpectaret. Id quod perquam eſt diverſum ab Unctionis hujuſmodi uſu, maximè in Occidente

q *In Parmenide. & vide ſis Agellium 3. lib. 6. cap. 13.*

r *Maimonides halac* Abel *cap. 4 §. 1.*

ſ *Marc. 14. 8. Joann. 12. 7.*

t *Cap. 6. 13.*

u *Lib. 7. in Zenone.*

x *Tuſcul. quæſt lib. 4.*

dente, ſic inde derivato. Vix enim ſine Mortis, nec præveniendæ, expectatione, ſolet adhiberi.

XIII. Quomodo autem & Quando Donum illud ſingulare ſive Sanandi ſive Inungendi ægros, quales diximus, maximè quaſi ſpiritum per imbecillitatem & virium defectum jam exhalaturos, id eſt *ἀσθενοῦντας* [y] & *ἀῤῥώστους* (nam de omnigenis ægris haud omninò videtur juxta jam dicta, intelligendum; nec Marcus *ἀῤῥώστους ægros* ſeu *imbecilles* ſimpliciter, ſed *multos* dixit, eos nempè qui, cum medicinam aliam ſibi utilem neutiquam reperirent, de ſalute reſtituenda deſperantes, velut miraculo ſanarentur, ac quaſi in vitam reduces fierent) Quomodo inquam aut Quando Donum hoc ſibi nacti fuerint Presbyteri diſperſorum tempore Jacobi Credentium & non Credentium, conſideratu dignum. Quomodo autem Extremæ Unctionis in Chriſtianiſmo ab eis ſolùm qui & Presbyteri ordinati ſunt & Sacerdotes etiam vocari volunt, adhiberi ſolitæ uſus inde fundetur, ſcriptores paſſim Pontificii oſtendere conantur. Certè dum ait Jacobus *προσκαλεσάσθω accerſat* Presbyteros, Presbyteros videtur qualeſcunque, ſive Ordinatos, ſive Vulgares nec Ordinatos (juxta ſuperiùs dicta) intelligere, adeò ut Juniores, ſeu Vulgi viliores, necdum in ulla Presbyterorum claſſe cenſendos, ob ſingularem rei gravitatem ſeu vires adeò deficientes, id eſt *ἀσθένειαν*, ac diſceſſûs etiam animæ celeris expectationem, accerſendos noluerit. Et advertendum, ſtatim verba illa de Presbyteris, Oratione, ac inunctione facta apud S. Jacobum, ſequi *ἐξομολογεῖσθε* (codex MS. ille celeberrimus ex Oriente in Britanniam pridem allatus, *ἐξομολογεῖσθε οὖν*) *ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὔχεσθε* (MS. ille, *προσεύχεσθε* non *προσεύχεσθε* (ut viro Maximo inde notatum eſt) *ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη*; *Confitemini ergo* (ſic etiam Vulgatæ autor; quaſi *οὖν* heic legiſſet, & conſecutio ex præcedentibus pendens ſic fuiſſet adjecta) *vobis invicem* (Syrus ܚܕ ܠܚܕ לחד חד *unus uni*, ſeu *alius alii*, uti & Arabes بعضكم لبعض *alter veſtrum alteri*) *delicta* ſeu *errata* (Vulgata habet *peccata veſtra*; & *veſtra* heic legêre in Græco & Syrus & Arabes) *Et orate ſuper alterutros* (Syrus ܚܕ ܥܠ ܚܕ חד על חד *unus ſuper alterum*, & Arabes بعضكم علي بعض *alter veſtrum ſuper alterum*) ut *curemini* ſeu *ſanemini*. *Multum valet* (vulgata *multum enim valet*, uti & Syrus) *deprecatio juſti intenta, aſſidua, efficax*, ex animo profuſa. Ex eis quæ ſic præcedunt, de Presbyteris accerſendis, Oratione, & Inunctione, conſecutio hæc ſeu ratio de mutuo invicem orationis apud univerſos uſu (nihilo inſuper ſive de Presbyteris ſive de Inunctione iterato) præſcribere videtur, quaſi res tota in peccatorum confeſſione, eáque inter ſe ad invicem [z], & in Oratione efficaci, reverà conſiſtere voluiſſet. Accedat jam haud ita rationi diſſonum eſſe, contextum Jacobi

y Matth. 10. 8. Marc. 6. 13.

z Vide heic Eraſmum.

cobi aliter etiam quàm antè aut vulgò intelligendum vertendúmque. Nimirùm forſan illud de Presbyteris accerſendis, ſpectavit ad moribundo ſeu pro moriente habito uſitatum officium pollincturæ adhibendum, illud quod in inungendo cum orationibus ſub vitæ ejus exitum, ſive verum ſive creditum, habebatur. Nec Imperativè ſumendum fortè προσκαλεσάσθω *accerſat*, ſed Admiſſivè tantùm ſeu ut concedentis dictum. Etiamſi adeò ἀσθενὴς ſeu *imbecillis* fuerit ut Presbyteros, id eſt proximorum ac vicinorum qualeſcunque amicos graviores & primores aliquot, ad ſe accerſendos voluerit, ut ſecum nimirùm orarent & mortuum ex more pollincerent, adeóque etiam pro jam mortuo ſive oculos claudendo ſive alitèr illum inungerent, nihilominus ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως *Precatio fidei* σώσει τὸν κάμνοντα quod vulgo verſum, *ſalvum faciet* aut *ſalvabit infirmum*. Certè benè reddi poſſet *ſalvum faciet* ipſum etiam *Mortuum, pro mortuo* ſcilicet *habitum*, ſeu etiamſi de exitu animæ ejus neutiquam dubitaretur. Ejuſmodi uſus Imperativi haud ita rarus. Habetur in illo Chriſti apud Joannem [a], Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν, *Solvite, deſtruite, templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*, quod planè eſt *tametſi ſolveritis* &c. Ejuſmodi ſunt alia in Scriptura obvia [b]. Simile etiam in illis Eſto, Detur, Admittatur; Det, ut in illo Ovidii, *Vilia miretur Vulgus* &c. Martialis illo [c], de ſemicinctio,

Det tunicam dives, ego te præcingere poſſum,

In eo, *Ruat Cælum, fiat Juſtitia*, & innumeris aliis. τὸν καμόντα autem etiam *Mortuum* nec *infirmum* aut *ægrum* (ut vulgò) denotare poſſe palam eſt. Heſychius in Κάμνει, poſt vulgares de ægro ac morbo laborante ſignificationes, adjicit ἀποθνήσκει *moritur*. Et Suidas in Κάμνειν, λέγεται ἢ ἐπὶ τῶν ἀποθανόντων, *dicitur verò etiam de ipſis Mortuis*, quibus pro exemplo adjicit, εἴδωλα καμόντων, *umbræ mortuorum*. Ita Etymologicum Magnum, σημαίνει καὶ τοὺς τεθνεῶτας, ὡς εἴδωλα καμόντων, καὶ καμόντας ἀνθρώπους, ἀντὶ τοῦ τελευτήσαντας, ἀποθανόντας, *ſignificat etiam Mortuos, ut in illis Umbræ mortuorum, & homines* καμόντας *pro eis qui jam è vita diſceſſerant, & Mortuis*. Quod Suidas & Etymologicum, ſine autore adſcripto, habent de εἰδώλοις καμόντων *umbris mortuorum* ex Homero [d] ſumptum eſt. Apud eum Achilles Ulyſſem ad inferos ſeu Plutonis regna accedentem, cum hiſce excipit,

Σχέτλιε τίπτ' ἔτι μεῖζον ἐνὶ φρεσὶ μήσεαι ἔργον;
Πῶς ἔτλης ἄϊδος δε κατελθέμεν, ἔνθα τε νεκροὶ
Ἀφραδέες ναίουσι, βροτῶν εἴδωλα καμόντων;

Infœlix, quid majus in mente cogitaſti facinus? Undenam audes ad Inferos venire, ubi Mortui Imprudentes habitant, ſimulachra ſeu umbræ hominum καμόντων ſeu *mortuorum*? Alibi item [e] de Mercurii & comitum ad Inferos aditu,

ἷκον

a Cap. 2. 19.

b *Vide Martinum Martini Hypotypoſeon lib.* 5. *cap.* 4. *Salamantica* 1565.

c *Lib.* 14. *pag.* 153.

d *Odyſſ.* λ.

e *Odyſſ.* ω.

——— ἵκοντο κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα,
Ἔνθα τε ναίουσι ψυχαὶ, εἴδωλα καμόντων·

Pervenerunt in aſphodelorum pratum, ubi habitant Animæ, Umbræ Mortuo-
f *Iliad.* Ψ. *rum.* Etiam Patrocli ſimulachrum ad Achillem [f],

Τῆλέ με εἴργουσι ψυχαὶ, εἴδωλα καμόντων,

Procul me abigunt Animæ, Umbræ Mortuorum; ubi Didymus Scholiaſtes, καμόντων, τῶν τεθνηκότων, *Mortui voce illa denotantur.* Et Euſtathius ibi; ἑρμηνευτικόν ἐστι τοῦ ψυχαὶ τὸ εἴδωλα καμόντων, & ὡς ἐκ παραλλήλου ταῦτα κεῖται, τὸ ψυχαὶ καὶ τὸ εἴδωλα καμόντων, *Animas* (apud inferos) *interpretatur ſimulachra* καμόντων *mortuorum, & invicem ſibi pro eiſdem habentur.* Sed & mitioribus & magis vulgaribus etiam in ſignificationibus, uti aliis, uſurpatur eadem vox apud Homerum alibi, nec raro; ſed & in notione jam dicta
g *Ad Theſmophoriazouſas.* etiam alibi. Scholiaſtes item Ariſtophanis, ubi [g] *ægritudine laborare* κάμνειν interpretatur adjicit, λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποθανόντων, *dicitur vero etiam de*
h *Lib.* 3. *Mortuis*, exemplo illo εἴδωλα καμόντων adducto. Platæenſes etiam in oratione ſupplice ad Laconas, apud Thucydidem [h], ἱκέται γιγνόμεθα ὑμῶν τῶν πατρῴων τάφων καὶ ἐπικαλούμεθα τοὺς κεκμηῶτας (ut in olim editis; ſed depravate pro κεκμηκότας, quod etiam ex Scholiaſte ibi liquet, qui & ita legebat, nec aliter viri docti) *Per patrum ſepulchra ſupplicamus, etiam & invocamus ipſos mortuos.* Ubi Scholiaſtes, τοὺς κεκμηκότας, τοὺς νεκροὺς, (adeóque κάμνοντας) *ſignificare mortuos.* Rariſſimus vocabuli uſus in literis ſacris; nec fateor, illic alibi in hunc ſenſum. Sed & Ariſtoteli ſic, velut vox perquam familiaris ad
i *Ethic. Nicomach.* 1. *cap.* 11. mortem & mortuos denotandos, adhibetur, ubi [i] de Mortuis, quà felicitas ſive ipſorum ſive ſibi ſuperſtitum amicorum conſideranda erat, diſputat, & poſtquam τεθνεῶτα & τελευτήσαντα pro mortuo aliquoties uſurpaverat, pro eodem itidem κεκμηκότα ut ſynonymum adhibet. Συμβάλλεσθαι μὲν οὖν τι φαίνονται, inquit, τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φίλων· ὁμοίως καὶ αἱ δυσπραξίαι· *Conferre igitur quid Mortuis proſperi amicorum ſucceſſus videntur, uti pariter & infortunia.* Nec de ſignificatione hac vocis illic, unquam dubitatum eſt.
k *Part.* 1. *Pag.* 548. Et in Juliani Auguſti Fragmento [k],

l 1 *Regum* 17. 22. 2 *Regum* 4. 34. & 13. 21.
m *Dionyſ. Carthuſian. in ſectam Machomet. lib.* 4. *Artic.* 14. *alii obiter.*

Οὐδ' ὅσα νερτερίων ὑπεδέξατο φῦλα καμόντων
Τάρταρος. ———

Neque quotquot infimorum excepit gentes Mortuorum Tartarus. Aliis veterum ita eſt uſurpata. Certe inter prophetas veteres [l], uti & Chriſtianos primitivos [m] alióſque, Mortuos aliquot ſeu κάμνοντας, ſaltem eos qui viderentur mortui, in vitam & ſanitatem, oratione efficaci, etiam & aliter, reſtitutos legimus

mus; quemadmodum & à S. Petro Tabitham reſuſcitatam[n], uti & à S. Paulo[o] Eutychum; id eſt à Domino per eos reſuſcitatos. Et ſenſui huic ſanè favet illud S. Jacobi, *καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν* (ſeu *τὸν κάμνοντα*) *ὁ Κύριος*, *& reſuſcitabit eum Dominus.* Eadem enim vox *ἐγείρω expergefacere* & ejuſmodi alia per ſe ſignificans, non raró in Novo fœdere habetur pro *Mortuum reſuſcitare, excitare*, in vitam reducem facere. Unde Ἔγερσις in Gloſſario *reſurrectio.* Simul etiam cum Infirmorum Sanationis dono illo ſingulari, quo Diſcipulos ſuos Chriſtus dignatus eſt, conjungitur ab eo *νεκροὺς ἐγείρετε*[p] *Mortuos excitate*; & poſtmodum de reſurrectione Mortuorum, ſeu pro Mortuis habitorum, uſurpatur[q] in ſenſu quidem velut Scripturæ proprio. Et Heſychius *ἐγερεῖ*, *ἀναστήσει*, quod reſurrectionem à mortuis aut quaſi denotat. Ita *Oratione* heic *Fidei* etiam Mortuus aut pro Mortuo per virium defectum habitus reſuſcitandus. Certè qui in Presbyteros illos Tribuum (ut ex Jacobi epiſtola liquet) duodecim, aut ſingulares inter eos Chriſtianiſmi Presbyteros, Sanationis tunc ejuſmodi donum, adeóque in ſe, ex eo quòd Chriſti diſcipulis ita competiit (perinde acſi ex Luce Solari Lumina haud ei diſparia ſibi terreſtres vendicarent) derivare fidentiùs ſolent, pari, quantum video, jure etiam & Mortuorum Reſuſcitationis facultatem tum Presbyteris illis tum ſibi, velut ex præſtituto, tribuere poſſent. Et locutionis commutatio ejuſmodi, ut quem *ἀσθενοῦντα* adeò pauculis antè verbis, vocaſſet Jacobus, eundem jam (quaſi idem undiquaque ipſum nollet) *τὸν κάμνοντα* nuncupet, innuere videtur hoc aliud & gravius quidquam ſignificare, maximè cum articulus (de cujus vi diſputationes ſunt obviæ) adjiciatur; *ipſum etiam Mortuum* aut pro Mortuo & pollincendo planè habitum Sed nihil heic definimus. Ut perſpicaciùs, quæ attulimus, conſiderentur, tantùm proponimus, ingenioſioribus ea libenter ſubmittentes.

n *Act.* 9.40.
o *Ibid* 20.10.
p *Matth.* 10. 8.
q *Ibid.* 11. 5. 14. 2. 16. 21. 27. 52, 63 & 64. 28. 6 & 7. *Marc.* 6. 14. 12. 26. 16 16. *Luc.* 7. 22. 9. 7. 20. 37. 24. 6. *Act.* 3. 15. 4. 10. 5. 30. 13. 10. &c.

Cap. VIII.

I. *De* Natalibus *eorum qui ritè in Synedrium ſive* Magnum, *ſive* Vigintitriumvirale *cooptarentur.*

II. *Afferuntur nonnulla quæ ſuadere videantur*, tantùm Sacerdotali & Levitico generi *in* Synedriis *Locum fuiſſe legitimum.*

III. *Expenduntur illa & ad* Talmudicorum *mentem explicantur.*

IV. Uſus & Mores *Ebraici illam circa rem. De* Judicibus *à* Joſaphato *conſtitutis, & mira* Syri & Arabis *ab Origine reliquiſque verſionibus illic* diſcrepantia.

DE Dignitate Civili ſingularique in Synedria qualiacunque cooptandorum, id eſt Presbyteratûs, Gradu qualicunque, tam per Ordinationem ſolennem, eámque variam, conferri ſolito, quàm per Exiſtimationem & Præſtantiam aliquam apud vulgus, citra Ordinationem ejuſmodi adquiſi-

quiſito, adeóque de Ebræorum Presbyteris omnimodis, eorum Nomine diverſimodè tributo, & Creatione, capite ſuperiore actum eſt. Sequitur, ut, juxta inſtitutum, De eorum Natalibus, Vitæ genere, & de reliquis eos, ab aliis non admittendis, ritè diſcriminantibus videamus. Quod ad Natales eorum ſpectat; Cooptandi in Synedrium ſive Magnum ſive Vigintitriumvirale aliquod, debuere eſſe Sanguine puro, ſive Sacerdotes, ſive Levitæ, ſive è reliquis qui generali nomine Iſraelitarum venire ſolent, ad excludendos Proſelytos etiam Juſtitiæ, nedum Domicilii, Mamzeres, Prophanos, Libertinos, Servos, ac univerſos horum alicujus ſanguine inquinatos. Et quamvis initia ſua habuiſſe dicitur Synedrium Magnum per ſelectionem factam è ſingulis Tribubus (juxta ſuperiùs oſtenſa) nihilominus, ſequentibus in ſeculis, ſurrogandi in demortuorum ſemotorúmve locos, non ita è Tribubus, per Sortes aliquas ſucceſſionis alitérve, ſingulis neceſſariò ſelecti erant, ſed ex eis qui aliter idonei, puro, ut diximus, eſſent Sanguine, ſive Sacerdotes ſive Levitæ ſive è reliquis tribubus quiquam. Miſna de Judiciis Capitalibus agens [a] (id eſt eis quæ Synedriis jam dictis erant propria) אין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים לוים ישראלים והמשיאין לכהונה *Cuncti Judiciis Capitalibus idonei non ſunt. Illi tantùm idonei qui ſint Sacerdotes, Levitæ, Iſraelitæ, atque ex hiſce etiam ii qui adeo puro ſint ſanguine ut nuptiis Sacerdotalibus fuerint idonei.* Et de puritate heic Sanguinis, quà Sacerdotum nuptias reſpicit, fuſiùs alibi [b] diſſeruimus. Ex iſtis Maimonides [c], אין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לוים וישראלים המיוחסים הראוים להשא לכהונה שנאמר והתיצבו שם עמך בדומין לך בחכמה וביראה וביחס *Haud conſtituebant in Synedriis* (jam dictis) *alios præter Sacerdotes, Levitas, & Iſraelitas genere nobiliſſimo* ſeu *ſanguine puriſſimo, & quorum filiæ legitimè Sacerdotibus copulari poſſent, juxta id quod ſcriptum eſt, faciéſque eos ibi ſtare tecum* (verba ſunt [d] Numinis ad Moſem de Septuaginta collegis adſciſcendis) *ſcilicet in Sapientia, Timore, Genere, tibi ſimiles.* Alii illic [e] עמך *tecum* interpretantur per מיוחסין כמותך *genere nobiliſſimo qualis ipſe es.* Addit ibi Maimonides, ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולוים שנאמר ובאת אל הכהנים הלוים ואם לא מצאו אפילו הן כולם ישראל הרי זה מותר *Etiam in Præcepto habetur ut admittantur in Synedrium Magnum Sacerdotes & Levitæ, juxta id quod legitur* [f], *& accedes ad Sacerdotes Levitas* ſeu *Levitici generis* (quod ad Synedrium Magnum attinuiſſe inferiùs oſtendetur) *Sed tametſi ex illis nullus ibi fuerit, ſed univerſi collegæ ex Iſraelitis conſtarent reliquis, id ſatis legitimum habebatur.* Sequitur enim in textu illo ואל השופט *& ad Judicem* (qualemcunque ex Iſraelitis puris) unde *Sepher Siphri* ibi, ואל השופט זהו שאמרנו אף על פי שאין בו כהנים ולוים כשר *Et ad Judicem; Inde eſt quod dicimus, etiamſi deeſſent ibi Sacerdotes & Levitæ, Synedrium fuiſſe ſatis legitimum.* Summa demùm eſt, receptiſſimum apud Talmudicos haberi, non minùs univerſis, non optimo natalium puriorum jure conſpicuis, ſive Sacerdotali ſive Levitico ſive Iſraelitico genere, præcluſum eſſe in Synedrium tum Magnum tum Vigintitriumvirale quodlibet aditum, quàm Iſraeli-

a *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *Gemar. Babylon. ibi fol.* 32, 1. 36, 2. *& vide Alphesium Tom.* 3. *fol.* 283.

b *De Succeſſione in Pontificatum lib.* 1. *cap.* 2 *&* 3. *& in Uxore Ebraica lib.* 1. *cap.* 7.

c *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 1. *Mikotzi Præcept. affirmat.* 97.

d *Numer.* 11, 16.

e *Gloſſ. ad tit.* Kidoshin *cap.* 4. *fol.* 76, 2.

f *Deut.* 17, 9.

raelitis qualibuſcunque (quantum ad Natales, puris) ſi alia neutiquam obſtarent, inter eligendum & cooptandum patuiſſe.

II. Injici autem heic ſolet ſcrupulus; non dico adverſum illud quod de Proſelytis, Libertinis, Profanis, Mamzeribus reliquiſque haud puro ſanguine Iſraelitis præcludendis dictum eſt. Nam eam in rem, viget Talmudicorum expreſſior conſenſus, juxta jam allata. Neque omninò obſtat, quòd Semaiah & Abtalion, alter Princeps Synedrii, alter Pater (quod & inferiùs apertiùs oſtenditur) Senacheribi Proſelyti poſteris (ut creditum eſt) oriundi fuerint. Nam matre nati ſunt Iſraeliticâ adeóque ſanguine fuere ſatis, hanc ad rem, pro defæcato habito, nec inter Proſelytos cenſendi. Et de natalibus ejuſmodi nos affatim alibi. Abraham Zacuthius [g] Semaiah & Abtalion היתה אמם מישראל כדי שיכלו לדון *ex matre erant Iſraelitica, adeóque fas fuit eis* (in Synedriis) *judicare*. Sed quod ad illos ſpectat, temporis eſt haud parùm inclinantis apud Ebræos imperii. Etiam Temperamenta ſeu Exceptiones, pro Locorum ac Seculorum, in rebus hujuſmodi (quæ, pro arbitrio eorum qui rebus præeſſent, admittebantur, nec expreſſo juris Divini præcepto aliquo nixa, aliter atque aliter ſe habere potuere) Diſcrimine, non raró evenêre quæ regulis alitèr generatim receptis refragarentur. De illis autem Proſelyti poſteris, plura inferiùs ubi de Continuatione Sýnedriorum agitur. Quod autem parile omnimodorum tam Iſraelitarum, quales diximus, quàm Sacerdotum Levitarumque (perinde ac ſi diceres in reipublicæ Chriſtianæ idiotiſmo, tam Laicorum quàm Eccleſiaſticorum) admiſſionis jus ſpectat; occurrunt nonnulla quæ illud quidem impugnare videantur. Partim in ſacris literis, partim apud Talmudicos aliòſque Ebræos, ac partim demùm in Chriſtianorum ſcitis. Quod ad ſacras heic literas attinet; legitur illud in Deuteronomio [h]; *Si res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit* &c. *Surges & aſcendes ad locum quem elegerit dominus Deus tuus veniéſque* אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו׳ id eſt, *ad Sacerdotes Levitas & ad Judicem qui erit in diebus illis, & inquires, illíque indicabunt tibi verbum Judicii. Et tu agere debes juxta verbum illud quod annunciaverint tibi de loco illo* (Vulgata; *& facies quodcunque dixerint qui præſunt loco*) *quem elegerit dominus* &c. *Vir autem ille qui egerit procaciter nolueritque audire Sacerdotem, qui ſtat coram domino Deo tuo ut ibi miniſtret, aut Judicem, etiam morietur vir ille* &c. De Synedrio Magno heìc verba fieri paſſim ſumitur [i], ubi *Sacerdotes Levitæ* & *Judex* memorantur velut ii qui ſemper in eo locum haberent. Verba illa *ad Sacerdotes Levitas* ſeu ut Judæi Hiſpanienſes, *a los Sacerdotes los Levitas*, Ebræis ſonant [k] אל הכהנים שיצאו משבט לוי *ad Sacerdotes è Tribu Levi oriundos* ſeu *Sacerdotes Levitici generis* (ut habet Vulgata) quod & dictum volunt non aliter atque *Sacerdotes filii Levi* [l] atque ideò ut Sacerdotum quorum dignitas ex jure Primogenituræ nata paulò ante fuerat in uſu, ratio heic haberetur nulla. Sic intelligo Abenezram ubi ad hunc locum Sacerdotes ait fuiſſe etiam qui non

g Juchaſin *fol.* 18, 1. *& vide R. Gedaliah in* Shalshelech *fol.* 25, 2.

h *Cap.* 17, 8.

i *Abarbinel in* P.tulh Tora *fol.* 363. *b. &* 365. *b. Munſter. ibid. Petr. Galatinus. l.* 4. *cap.* 5. *& Magiſtri paſſim.*

k *Jarch. & Abenezra ad Deut.* 17, 8. *& paraph. Jonathani tributa.*

l *Deut.* 21, 5.

ex Tribu Levitica. *Quam vellem indicaſſet eos* ait J. Druſius [m]. Similis locutio alibi [n]; *non erit Sacerdotibus Levitis & toti Tribui Levitarum pars & hæreditas inter Iſrael.* Item de plaga Lepræ [o] *facietis juxta omnia quæ docuerint vos Sacerdotes Levitæ*, ſeu *Levitici generis*, ſeu τῶν Λευιτῶν *Levitarum*, (ſeu οἱ Λευῖται) quemadmodum Græci hiſce aliiſque in locis [p], vertunt. Syrus autem in loco illo priore de Sacerdotibus Levitis diſjunctivè transfert, ܠܘܬ ܟܗܢܐ ܐܘ ܠܘܬ ܠܘܝܐ *ad Sacerdotem aut ad Levitam.* Sed Arabs Erpenianus الي اللايمة اللوانيين *ad Sacerdotes Levitas* uti aliis in Locis ſimilibus; Jaianus ad Sacerdotes والي ابوانيين *& ad Levitas.* Etiam eodem in libro [q]; *Stabunt ambo homines illi inter quos eſt controverſia coram domino in conſpectu Sacerdotum atque Judicum qui fuerint in diebus illis.* Alibique [r], *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & Legem requirent ex ore ejus, quia angelus domini exercituum eſt.* Atque apud Ezekielem [s], de Sacerdotibus Levitis ſeu Levitici generis (ubi tamen vulgata habet *Sacerdotes & Levitæ*) legitur, *Et in controverſia ipſi ſtabunt ut judicent in judiciis meis, & judicabunt ipſam.* Quibus, de Sacerdotibus, dictis, id adjiciatur quod de tota ipſa Tribu Levitica habetur in benedictionibus illis Moſaicis [t], יורו משפטיך ליעקב ותורתך ישראל *Ipſi docebunt Jacob Judicia tua & Iſrael Legem tuam*, ubi in Vulgata prætermittitur יורו quod τῷ *docebunt* ſeu δηλώσουσι id eſt *manifeſtabunt* aut *aperient* reſpondet. Jam verò ad hunc locum obſervanda ſunt quæ tum interpretes Ebræi Chaldæique, tum Talmudici, velut ſacro ſermone ſatis indicata, adferunt. Paulò antè præcedunt ibi de Levi; *qui dixit patri ſuo & matri ſuæ, non vidi eum, & fratres ſuos non agnovit, neque filios ſuos cognovit, neque filios ſuos cognovit.* Onkelus ibi; *qui patris & matris ſuæ non eſt miſertus* כד חבו מן דינא *quando rei fuerunt judicii*, quod in paraphraſi Hieroſolymitana expreſſim refertur ad Judicium illud [u] de Thamaris ac Judæ concubitu. Non quòd aut hic pater aut illa mater Levi, qui planè Judæ frater fuit cui Thamar nurus. Sed perinde ac ſi eo in judicio Levi, veluti ante alios judiciis etiam tunc deſignatus, adeò prudenter atque animoſè ſe geſſiſſet, nullâ nempè perſonarum dignitate ab officio judicis recto deflexus, ut pro eo qui ob juſtitiæ amorem ſingularem, nec matris nec patris rationem habens, meritò Judiciis præficeretur. Quod adjicitur illîc de Fratribus, ad pœnam quâ vitulum aureum colentes à Levitis [x] afficiebantur; quod de Filiis, ad ſacram de Zimri & Cozbi, à Phineeſo ex eâ Tribu ac Sacerdote haſtâ transfixis, hiſtoriam trahunt etiam Hieroſolymitani. Quod ea de re habent alii [y], qui velit, conſulat. In pœna autem cultûs Vituli, Fratres intelligunt tantùm uterinos; qui ita non Levitæ. Nam totam aiunt tribum hanc à cultu illo abſtinuiſſe, quod & eliciunt è Sacro ſermone illo. Atque è receptis de Levitarum ejuſmodi ſub ipſis reipublicæ Ebraicæ initiis judicandi tum frequentia tum integritate, pro eo quod ſupra è Deuteronomio citatur יורו [illegible] *docebunt Judicia*

[m] *Ad difficiliora loca Deuteron. cap.* 77. *ſed & vide Abenezr. ad Deut.* 21, 5.
[n] *Deut.* 18, 1.
[o] *Ibid.* 24. 8.
[p] *Ezekiel.* 44, 15. *Joſue* 8, 33.
[q] *Deuter.* 19, 17.
[r] *Malach. cap.* 2, 7.
[s] *Cap.* 44, 15. & 24.
[t] *Deuter.* 33. 10.
[u] *Geneſ.* 38, 24 &c.
[x] *Exod.* 32, 26. &c.
[y] *Vide* Sepher Siphri *col.* 243. *Jarchium ad Deuter.* 33. *Abarbinel* Piruſh Tora *fol.* 414. Bechai *fol.* 240. *col.* 4. &c.

cia tua, ſubſtituitur apud Onkelum כשרין ואלין דילפין דינך ליעקב *Digni ſunt iſti*, ſeu *ante alios idonei*, *qui doceant judicia tua Jacob*, & in paraphraſi Hieroſolymitana, כשרין אינון דילפין סדרי דינך לדבית יעקב *Digni ſunt iſti qui doceant ordines judiciorum domus Jacob*, quemadmodum etiam in ea quæ Jonathani tribuitur.

Vetuſtus item autor[x] ibi, יורו משפטיך ליעקב ילמד שכל הוראות אינן יוצאות אלא מפיהם שנאמר ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ריב אלו ריבי פרה וריבי סוטה וריבי עגלה. נגע אלו נגעי אדם ונגעי בתים ונגעי בגדים *Verba illa docebunt judicia tua Jacob*, *denotant univerſa documenta* ſeu *dogmata non aliunde quàm ex eorum* (Levitarum) *ore manâſſe*; *juxta illud etiam quod ſcriptum eſt*, *juxta verbum* aut *os eorum* ſeu *in ore eorum* (quod de Sacerdotibus filiis Levi dicitur[a]) *erit omnis cauſa & omnis plaga* (id etiam in Vulgata vertitur; *ad verbum eorum omne negotium & quicquid mundum vel immundum eſt*, *judicetur*; à Græcis, πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἁφὴ, Chaldæis autem, *ad verbum eorum ſit* כל דין id eſt *omne judicium & omnis plaga Lepræ*. Sed ad Ebræa redimus) *Cauſa nomine intelligitur cauſa de Vacca Rufa*[b] *ſacrificio*, *cauſa de uxore à viro zelotypo in judicium deducta*[c], *cauſa de Vitula decervicanda*; *nomine autem Plaga*, *plaga hominis*, *plaga ædium*, *plaga veſtium*. Sic ille. Alius item[d]; יורו משפטיך שיהו כל ההוראות נתנות על פיהם כענין שנאמר ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט על פי התורה אשר יורוך והורתך לישראל על פי התורה אשר יורוך *Docebunt judicia tua*, *quoniam omnia dogmata* ſeu *documenta per eorum os tradita ſunt*, *veluti in eo quod dicitur*[e], *& venies ad Sacerdotes Levitici generis & ad Judicem &c. Juxta legem quam docebunt te. Etiam & per Legem tuam indicatur heic illud*, *juxta legem quam docebunt te*. Alibi etiam non rarò, ad dignitatem ſive Levitarum ſive Sacerdotum in judiciis ſingularem denotandam, verba illa benedictionis Moſaicæ à Talmudicis[f] afferuntur. Adducitur huc & illud de Conſiſtorio Sacerdotum ſic dicto apud Philonis[g] interpretem. Joſephus item adverſus Molonem[h], de Sacerdotibus, ídque velut ex Moſaica inſtitutione; Τούτοις δ' ἦν καὶ τοῦ νόμου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἀκριβὴς ἐπιμέλεια· καὶ γὰρ ἐπίσκοποι πάντων καὶ δικασταὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ κολασταὶ τῶν κατεγνωσμένων οἱ ἱερεῖς ἐτάχθησαν, *Apud hos autem & Legis & aliorum ſtudiorum cura fuit ſumma. Inſpectores enim rerum omnium*, *atque Judices dubiorum*, *& punitores damnatorum conſtituti ſunt Sacerdotes*. Atque ex hiſce proculdubio invaluit opinio illa Mahumedanorum, Septuaginta viros ſive ipſos qui primùm, ut ſuperiùs oſtenditur, Moſi ex numinis juſſu, adſciti ſunt, ſive qui ante cum eo in montem[i] aſcenderant, è Tribu Levitica fuiſſe univerſos. Hos an illos innuerit impoſtor ille Mahumedes ubi hiſtoriam Sacram de Vitulo aureo, pro more ſuo, res & tempora diſcriminanda perperam confundens, interpolat, non ſatis liquet. Atqui ait, Moſem è monte cum tabulis deſcendiſſe,

واختار موسى قومه سبعين رجلا *Et*[k] *elegit Moſes Septuaginta viros ex*

x Sephet Siphri col. 243.

a Deuter. 21. 5.

b Numer. 19, 2.

c Ibid. 5, 15.

d Peſiktha Zotertha fol. 91. col. 4.

e Deut. 17, 9. & 11.

f Vide Gemar. Babylon. ad tit. Joma cap. 2. fol. 26. a. Sepher Juchaſin fol. 24. a. &c.

g Lib. 3 de Vita Moſis. vide ſupra cap. 1. §. 8.

h Lib. 2. adverſ. Appionem.

i Exod. 24. 1. & 9.

k Azbar. 6, Lat. 17.

cætu ſuo, quod explicat paraphraſtes ille eximius Mahumedes Ben Achmet, فمن لم يعبدوا العجل بامرة تعالي *Et eis qui Vitulum non adorarant, ex numinis juſſu.* Id, ex orientalium traditionibus, eſt, ex Tribu Levitica; cujus neminem vitulino illo cultu pollutum eſſe ſcribunt etiam Ebræi[l]. Quin & Chriſtiani ſunt aliqui ſcriptores qui verba illa ſuperiùs hoc capite ex Miſna adducta, de eis quorum filiæ nuptiis Sacerdotalibus idoneæ fuere, ſeu de ritè in Synedria, ratione natalium, cooptandis, ad hunc modum vertunt, *Animarum judicia* (capitalia) *abſolvunt duntaxat Sacerdotes & Levitæ, nec non & Sacerdotum affines Iſraelitæ.* Ita Paulus Riccius in Epitome ſua de Talmudica doctrina. Id quod etiam legitur apud D. Matthæum, *qui dixerit fratri ſuo Raca*[m], ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ *reus erit Concilio* ſeu *Synedrio* (qui locus de Synedrio Vigintitriumvirali à nonullis ſumitur; qua de re plura inferiùs) Arabicè redditur, فقد وجب عليه ايمة الجماعة *reus erit Sacerdotibus Concilii* ſeu *Synedrii.* Atque ita tam Erpeniana & Kirſteniana quàm Romana editio; præterquam quòd Erpeniana habet لايمة, uti etiam perpulcher & vetuſtus Codex MS. Arundellianus. Jaianus autem Arabs tantùm وجب عليه الحكم *reus eſt judicii*, & pervetuſtus penes me MS. يكن مستحقا للحكم *dignus eſt qui judicetur.* Apud Chriſtianos etiam aliquot Scriptores, omnimodum fermè Imperium ac Juriſdictionem (quæ in Exempla ac Argumenta, ut fieri amat, è vetuſtate utcunque deſumta, ſive Pontifici Romano, ſive etiam Reformatis aliquot illum Poteſtatis Ambitione Omnimodæ, in *Ordine ad Spiritualia* duntaxat interim Utriſque obtenſæ, tantùm non ſuperantibus, inſerviat) Sacerdotali Ebræorum generi adſtruere ſatagentes, habentur alia non pauca, ſed paſſim ſatis obvia, quæ nunc Primarium ſeu Singularem nunc etiam ſolum in Synedrium Magnum Sacerdotibus Levitiſque permittunt aditum: Ea nec corrogamus nec ultrà deſignatum imus; jam antè allata, quæ promiſcuæ omnium, tam nempè Iſraelitarum, natalibus non inquinatis, quàm Levitarum aut Sacerdotum, in Synedria admiſſioni ita refragari videantur, præter Reipublicæ hac in re uſum, fuſiùs explicaturi.

[l] Jarch. ad Exod. 32, 26. & Deut. 33, 10. alii.

[m] Cap. 5. 22.

III. Ex ſuperiùs congeſtis liquet, tum ſignantiùs interdum *Sacerdotes Levitici generis* tum ipſam Tribum Leviticam interdum præ aliis memorari, veluti quibus Judicia, maximè difficiliora (quæ planè Synedrii, ex jure ordinario, erant Magni) eſſent peculiaria. Id verò certum eſt intereà, tam ex uſu & moribus Ebræorum quàm ex Talmudicorum qui hac de re ſeriò, nec alluſionibus aut locutionibus hyperbolicis implicati agunt, ſcitis, nulli Tribulium aditum heic eſſe præcluſum Natalium nomine, niſi, ut dictum eſt, Inquinatorum. Adeóque tam Iſraelitis puro ſanguine quibuſcunque quàm aut Sacerdotibus aut Levitis apertum. Quod ad locum illum è Deuteronomio[n] alla-

[n] Cap. 17, 8.

allatum attinet; priori periochæ parte tam Judex quàm Sacerdotes nominantur, uti & poſteriori tam Sacerdos quàm Judex, ídque disjunctivè. Scilicet expreſſim, —— *nolueritque audire* אל הכהן העמד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל השופט ומת האיש ההוא *Sacerdotem qui ſtat coram Domino Deo tuo, ut ibi miniſtret, aut Judicem, morietur vir ille.* Planiſſime *Sacerdotes* heic & *Sacerdos* idem videntur denotare; tametſi ſint qui de Pontifice ſummo locum capiant, qua de re plura inferiùs. Hinc & *Iudex*, ſingulariter uſurpatum, plures itidem Judices, qui non Sacerdotes, pariter deſignat; qui utrique etiam pluraliter paulò poſt in Deuteronomio [o] nominantur. Illud verò Vulgatæ quod pro citatis jam è Deuteronomio verbis ſubſtituitur, nempe, *nolens obedire ſacerdotis imperio qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto judicis* (ſeu, ut in nonnullis editionibus quæ ferè evanuere *ex decreto Iudicis*) *morietur* nihil habet in Ebraicis aliiſve verſionibus quod ſive *Imperio* ſive *τῷ ex Decreto* ſive *& decreto* reſpondeat. Aut Sacerdoti aut Judici obediendum dicit, aut moriendum; nec amplius, ſacer ſermo. Sic Græci, ſic cæteri; tametſi ſint viri clariſſimi, qui Patres Chriſtiani [p] ampliſſimam, inde Pontifici poteſtatem adſtructam velint, aliíque aliter, ſed perperam [q] nimis, dum illis etiam adverſantur, exponant. Verum ad periocham dictam, Jarchius, אל השופט אשר יהיה בימים ההם ואפלו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימיך *Verba illa ad Iudicem qui erit in diebus illis, innuunt, etiamſi non fuerit is inſtar Iudicum reliquorum qui eum anteverterant, oportere te tamen eum audire. Tibi ſufficit, quòd ſit judex in diebus tuis. Sepher Siphri* [r] autem, אל הכהנים הלוים מצות בית דין שיהיו בו כהנים ולוים יכול מצוה ואם אין בו יהא פסול תלמוד לומר ואל השופט אף על פי שאין בו כהנים ולוים כשר *Verba illa, ad Sacerdotes Levitas, oſtendunt eſſe quidem debuiſſe in Synedrio Sacerdotes & Levitas. Fortè ita eſſe debuit. At verò ſi deeſſent, ideóne Synedrium illegitimum? Nequaquam. Adjicitur, & ad Iudicem. Tametſi nec Sacerdotes nec Levitæ in eo locum haberent, nihilominus legitimum fuit.* Ita etiam legitur in *Peſiktha Zotertha* [s], alibíque apud Magiſtros, quemadmodum etiam ſuperiùs oſtendimus. Ubi intereà obſervandum eſt, *Sacerdotes Levitas* ſeu *Levitici generis*, non Levitas pariter ac Sacerdotes, nominari, cum tamen non minùs Levitas quàm Sacerdotes ibi intelligi uno velint ore Magiſtri. Signantiùs autem nominatos tum heic tum alibi, ubi de judiciis verba fiunt, Sacerdotes ac Levitas, ideo etiam docent fuiſſe quia ab occupationibus profanis, præ cæteris immunes, adeóque Legis ſacræ ſtudio maximè vacantes (unde & multò plures eorum quàm ex aliis tribulibus juris periti ſcientiſſimíque redderentur) in Synedria cooptari præ aliis ſolebant. Nec ſolùm in ipſis initiis reipublicæ Ebraicæ, ſed etiam poſtmodùm non raró, pleroſque Synedriorum collegas fuiſſe ſive Sacerdotes ſive Levitas. De Moſe, Aarone, Phineeſo ſub originem Synedriorum nemo neſcit. Seculis etiam inſequentibus aiunt inde eveniſſe, ut רוב הסנהדרין היו מהכהנים והלוים *pleraque Synedriorum pars maxima ex Sacerdotibus conſtiterit ac Levitis*; ſeu העיקר הם הכהנים *id quod in eis numero-*

ſius

o Deut. 19. 17.

p *Bellarmin. de Verbo Dei lib.* 3. *c.*4. & *de Romano Pontifice lib.*4. *c.*1. & *Colloq. Rainoldi & Harti cap.* 6. §. 2. &c.

q *Antonius Spalatenſis de Repub. Eccleſ. lib.* 1. *cap.*12. *Sed benè de hoc loco Sixtinus Amama in Antibarbaro Biblico lib.* 2. *pag.* 588. *Et de eo plura in ſequentibus.*

r *Fol.* 45. *col.* 178.

s *Fol.* 76. *col.* 2.

ſius erat ſeu *principale*[t], *Sacerdotes fuerint*. Sic expreſſim Maimonides[t], Abraham Zacuthius[u], Abarbinel[x], alii. Inde etiam interpretantur iidem illud *docebunt Judicia tua Jacob*, de Tribu Levitica tota dictum; Non perin de ac ſi Levitis ſolis, verbis illis judiciorum poteſtas tribueretur, ſed ideò in benedictionibus Moſaicis uſurpatum, quia tribus illa, ob dictas jam cauſas, judiciis erat omnimodis forétque præ aliis idonea. Neque ex jure aliquo quod, à Synedriis, Tribus cæteras excluderet ſed ex juris diſcendi opportunitate atque occupationum aliarum vacatione. Abarbinel[y] ad locum illum, ראוי הוא שיורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע *digna eſt Tribus Levitica quæ doceret judicia tua Jacob & Legem tuam Iſrael & ſecundum verbum ejus* ſeu *os ejus* ſeu *in ore ejus ſit omnis cauſa & omnis plaga*. Quæ verba poſteriora, ex ſacro Textu[z] antè citato ſumta, non ad omnimodam ſimpliciter cauſam ſeu litem Forenſem quà Forenſis erat, attinuiſſe plerunque volunt, ſed aut ad cauſas generatim, quà ſive Benedictionis ſive Maledictionis carmen ſive, ut interdum, Sacerdotis præſentia, ſive illius ac Levitarum in expiando officium (quo quidem cauſæ ferè omnimodæ opus erat) adhibebatur, aut potius ad tales qualis eſt illa in quâ verba ea uſurpantur, id eſt cauſâ vitulæ decervicandæ, veluti ad Vaccæ Rufæ ſacrificium, Examen uxoris ſuſpectæ per aquas amaras, Lepræ, alias aliquot. Neque in ipſo vitulæ decervicandæ ritu, aliud præter expiationis carmen à Sacerdotibus præſtandum erat, cæteris, Presbyteris & Synedris omninò relictis, ut libro oſtenditur tertio. Certè Abenezra interpretatur locum illum per ענש כל ריב וכל נגע *pœna* ſeu *condemnatio cujuſque cauſa & cujuſque plaga*; quod de Forenſi judicio ſumtum doctrinæ Talmudicæ omnimodò adverſatur. Neque ſanè ſi aliter ac dictum eſt verba illa intelligamus, ſine Sacerdotibus ac Levitis, imò nec ab aliis præter eos, decidi poterat cauſa, lis, ſeu controverſia qualiſcunque. Dignam igitur benedictionis elogio pronuntiavit tribum illam, id eſt ſuam, Moſes, è qua præ aliis, ſeligerentur qui judicia exercerent omnimoda, nulli tamen tribuum reliquarum in Synedria aditum præcludens. Unde & à Chaldæis & Hieroſolymitanis Levitæ ibi dicuntur כשרין *idonei* judiciis, id eſt, præ cæteris non pariter ſtudio Legis vacantes, idonei. Quin & Gemara Babylonia non ita diverſum eſſe ejuſdem loci ſenſum oſtendit, ubi ex aliis ſacri ſermonis locis, alias etiam cum hac Tribus commiſcet è quibus juriſperiti maximè eſſent expectandi. Verba ſunt[a]; אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר לוי דכתיב יורו משפטיך ליעקב יששכר דכתיב יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ואיכא יהודה נמי דכתיב יהודה מחוקקי *Dixit Rabba, neutiquam reperiri ſapientum alumnos qui rebus decernendis* (præ aliis) *idonei eſſent, niſi ex Tribu Levi, aut ex Tribu Iſſacar, quoniam ſcriptum eſt de Levi, docebunt*[b] *judicia tua Jacob, & de Iſſacar*[c], *habebant cognitionem & intelligentiam temporum, ut ſcirent* (ſeu ut Vulgata; *ad præcipiendum*) *quid faciendum eſſet Iſraeli. Quin & rectè adjicienda Tribus Juda, de qua ſcriptum eſt*[d], *Juda Legiſlator meus*. Ubi tam Vulgata quam Græca verſio, *Juda Rex meus*. Heic Tribus Judæ, Levi, Iſſacar, ſimul eodem juris ſcientiæ,

ex

t *Tract.* Sanhedrin *cap.* 2 *&c.*
u Sepher Juchaſin *fol.* 24. *b.*
x Pirush Tora *fol.* 306. *col.* 2. *vide* Maimonid. More Nebochim *part.* 3. *cap.* 39.
y Pirush Tora *fol.* 414 *col.* 2
z *Deut.* 21, 5.
a *Gem.* Babylon. *ad tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 26. *a.*
b *Deuteron.* 33, 10.
c 1 *Paralip.* 12. 33.
d *Pſalm.* 60, 9. & 108, 9.

ex ſacri Sermonis mente, ut vult Rabba, nomine conjunctas habemus. Et de Iſſacaritis D. Hieronymus [e] ab Ebræis edoctus; *ipſi*, inquit, *erant doctores, computatores & Magiſtri, ſive ad feſtivitates celebrandas ſive ad cætera.* Subjungitur demùm in jam dicta Gemara (ne ex jure nimirùm aliquo eis ſingulari quod tribueret autoritatem qua præ cæteris pollere viderentur, hoc dictum acciperetur) id eis, quatenus Tribules ſtudio juris promiſcuè incumbentes eſſe intelliguntur, ita competiiſſe, ut tantum juxta הלכתא *mores, ritus, ſancita prius recepta*, decernerent, nihil omninò ex autoritatis obtentu innovando. Seu, ut habent interpretes [f], להורות כהלכה וכרת *ad decernendum juxta ſententiam & morem receptum.* Adeo ut Magiſtri ex eis prodeuntes, utcunque numeroſiores aliis qui ex cæteris tribubus prodirent non ita frequentes, non magis autoritate aut prærogativâ aliquâ decernendi, Tribûs ratione, antecellerent quàm aut Sextus Papirius aut Cneius Flavius cæterarum Romæ tribuum juriſconſultis, quando aut hic Jus civile Flavianum [g] aut ille Jus civile Papirianum compoſuit. Neuter de ſuo quicquam aut adjecit aut adjicere ritè potuit. Papirius priſtinas leges, Flavius actiones legitimas congeſſit ediditque. Eæ non ab editorum autoritate, ſed à priſtino ſolùm more vim obtinuere; nulli tribulium tantundem præſtitiſſe non permiſſo. Quod verò è Philone de *Conſiſtorio Sacerdotum*, memoratum eſt, interpretis ejus cum Græcis conjuncti eſt vitium, qua de re etiam ſuprà [h] monuimus. Meliùs multo vertit Petrus Franciſcus Zinus [i], *Comprehenſum adducunt ad Principem cui Sacerdotes aſſidebant* &c. Joſephi (qui & ipſe Sacerdos) locus cum illis Deuteronomii de Sacerdotibus Levitici generis ſuperiùs memoratis atque ad Talmudicorum mentem explicatis comparatus, haud quidquam ab eis diverſum aſſerit. Et dubitari nequit, quin is temporis ſui Sacerdotibus, qui adeo tunc variatim, etiam per Romanos, præfuiſſent, etiam & ſibi Sacerdoti verbis in illis indulgentior fuerit. Verſio autem illa Pauli Riccii quæ *Sacerdotibus & Levitis & Sacerdotum affinibus Iſraelitis* tantùm permittit judicia capitalia adeóque locum in Synedrio, ſive Magno ſive Vigintitriumvirali aliquo, inſignis hallucinationis partus eſt, alibique, quantum ſcio, inauditus. Verum quidem eſt, verba illa Miſnæ [k] ſuperiùs [l] allata וישראלים המשיאין לכהונה verti poſſe *& Iſraelitis qui collocant filias ſuas in matrimonium Sacerdotibus*, ſeu *generi Sacerdotali.* Unde etiam illud quod habet Riccius de affinibus manavit. Sed non ſine ſumma ejus incogitantia. Temerè enim, non ſenſum aut vim vocabuli השיא hac in re apud juriſconſultos receptiſſimam ſed tantùm grammaticalem amplexus, de eis qui filiarum nuptiis affinitatem cum Sacerdotibus jam contraxerant, locum capiendum duxit; quum uno Magiſtri ore pronuntient, eos intelligi univerſos quorum, ob ſanguinis ſeu generis puritatem, filiæ rite Sacerdotibus poterant collocari, tametſi nullam hactenus cum eis ejuſmodi contraxiſſent affinitatem. Unde & gloſſa ibi Talmudica [m], וישראל המשיאין לכהונה המיוחסין וראוין להשיא בנותיו לכהנים *Verbis illis, & Iſraelitas qui collocant* ſeu *nuptui tradunt Sacerdotali generi, eos deſignant qui ſunt nobilitatis primariæ ac defæcatiſſimæ adeóque eos qui ritè collocare poſſunt*, ſeu

e *Tradit. Hebraic. ad 1 Paralip. 12.*

f *Gloſſ. ad Gem. citat. &* Aiin Iſrael *tom. 3. fol. 102. b. col. 3.*

g *L. 2. D. de origine Iuris.*

h *Cap. 1. §. 8.*

i *In Exemplis tribus, Natura Legis & Gratiæ.*

k *Tit. Sanhedrin Cap. 4.*

l *§. 1.*

m *Talmud. Babylon tit.* Sanhedrin *cap. 4. fol. 32. a.*

digni ſunt qui collocent filias ſuas Sacerdotibus. Atque vis eorum haud alia eſt quàm ut fieret בית דין מיוחסין *Synedrium ex viris ſtirpis nobiliſſima*, quemadmodum Obadias Bartenorius [n]. Idem Magiſtri paſſim. Quod ad Arabicam verſionem attinet, quà Synedrium in D. Matthæo nuncupatur *Sacerdotes Concilii* ſeu *Congregationis*; id ad ſeculum illud Chriſti quo omnimoda ferme, quæ Judæis permiſſa eſt, poteſtas penes Sacerdotes reperitur, ſpectat, qua de re etiam alibi [o] ſatis diximus. Et an Synedrium aliquod apud Ebræos forenſe ibi intelligendum, inferiùs videbitur.

[n] *Ad Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 2.

[o] *Lib.* 1. *de Succeſſione in Pontificatum Ebr. cap.* 2.

IV. Ut de Scitis ſeu Sententiis, quæ ad Sacerdotes ac Levitas heic apud Ebræos attinent, jam antè diximus (unde ſatis, opinor, liquet prærogativæ jus ejuſmodi illis neutiquam omninò fuiſſe ullum, quo ii ſoli in Synedria ac Judicia admitti deberent) ita etiam de Uſu Moribúſque hac in re Reipublicæ Ebraicæ paucis eſt videndum. Uſus ille ac mores apprime jam dictis conveniunt. Initia ipſa Synedrii Magni, ſatis ex ſuprà oſtenſis manifeſta ſunt, unde conſtat Collegas ejuſdem ex ſingulis Tribubus ſorte parili ſelectos eſſe, ídque tam juſſu Divino, quo nihil de Sacerdotibus continetur, quàm actu, circa eoſdem, Moſaico. Sequentibus in ſeculis quæ exempli illius ſummi obſervantiora ſemper fuere, idem ſervatum eſſe, difficile non eſt etiam perſuaſiſſimum habere ex eo quod legimus tum de Principibus ac omnimodorum judiciorum præfectis ſupremis apud Ebræos, antequam dignitas regia, in Davide Tribus Judæ, qui ad poſteros ſuos ſucceſſione diutina eam tranſmittebat, fixa eſt, tum de cæteris qui in republica variatim inſtaurata præfuere. Proximus Moſi ſucceſſor erat Joſua; cui Iſraelitæ ipſi [p], *Omnia quæ præcepiſti nobis faciemus, & quocunque miſeris ibimus. Sicut obedivimus in cunctis Moſi, ita obediemus & tibi. Tantum ſit dominus Deus tuus tecum ſicut fuit cum Moſe. Qui contradixerit ori tuo & non obedierit cunctis ſermonibus quos præceperis ei, moriatur. Tantum age fortitèr & ſtrenuè*, ſeu ut Vulgata, *tu tantùm confortare & viriliter age*, quæ verba poſtrema Ebraïcè ſonant רק חזק ואמץ. Illis autem (nam obiter id adnotare intempeſtivum non eſt) innui volunt Talmudici temperamentum eximium verbis præcedentibus adjectum, quo ſcilicet intra Legis Sacræ cancellos coerceretur ampliſſima illa poteſtas generatim in Joſua agnita. Rabbi Levi Ben Gerſom ibi; רק חזק ואמץ דרשו רז״ל יכול אפילו לדבר עבירה ת״ל רק אכן ורקין מיעוטין הן *Tantum age fortiter & ſtrenuè. Interpretantur illud, Moriatur, Rabbini noſtri P. M. ad hunc modum. Nonne fieri etiam poteſt ut de re legi adverſa mandatum fiat? ſed adverſandum eſt vocabulum* רק ſeu *tantùm. Tantummodo & dumtaxat, verba ſunt minuentia* ſeu *reſtringentia*, ſententiam nempe præcedentem; velut exceptiones ſeu clauſulæ derogatoriæ. Et diſertè ſic Gemara Babylonia [q], aliíque. Nam ex hoc loco eos, qui juſſa principum Legi ſacræ adverſa detrectabant, ejuſmodi fuiſſe aiunt qui obſervabant, aut in animis inſidentia habebant, verba illa רקין ואכין *Tantummodo & duntaxat*,

[p] *Joſua cap.* 1, 16.

[q] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 6. *fol.* 49. *a. adde Jarchium ad* 2 *Samuel.* 2, 4. *& ad dict. Gemaram & D. Kimchium ad* 1 *Reg.* 2, 31.

taxat, id eſt exceptiones, ut volebant, poteſtati generatim ſive agnitæ ſive conceſſæ adjectas. Certè eadem ipſiſſima vocabula quæ ad Joſuam in fine allatæ periochæ uſurpabat populus, non ſemel à Numine ei antè memorantur[r], *r Deut. 31, 23. & Ioſua 1, 6.* prætermiſſo verbo רק ſeu *tantùm*. Sed de officio juxta legem ſacram præſtando, ſemper accipiuntur à Magiſtris. Manifeſtum autem eſt Joſuam jam Principem factum non aliter atque Moſem, qui ex tribu quidem Levitica. At Joſuam ex Ephraimitica tribu oriundum[ſ] ſcimus. Si autem Synedrii Magni adeóque aliorum *ſ 1 Paralip. 7, 27.* etiam Principes ipſi aliis è Tribubus, ævo ſuccedaneo, ſurrogarentur, non eſt omnino cur de cæteris collegis dubitemus. Sed de Synedriorum Principibus, quâ ad hanc rem genus eorum attineat, plura inferiùs, ubi de Synedriorum Continuatione agimus. Inprimis autem eſt heic obſervandum illud de Jehoſaphato rege. Res notiſſima eſt. Sed animadvertunt Ebræi, illum, dum Legem ſacram, ut rempublicam corruptiſſimam emendaret, totus evolvebat, de Lucis diis gentium ſacratis primariò cogitâſſe eóſque[t] excidiſſe juxta id quod *t 2 Parap. 19. 3. ibi Iarchius.* ſcriptum eſt[u], *Non plantabis lucum & omnem arborem juxta altare domini Dei tui.* Ex lege autem de Judicibus conſtituendis ac Judiciis juſtè purèque exercendis, *u Deut. 16. 21.* ibi proximè[x] antecedente, anſam illum arripuiſſe errores ac corruptelas corrigendi, *x Ibid. Comm. 18.* defectúſque ſupplendi, qui circa tribunalia per urbes regni ſui pullulaverant, atque inde eveniſſe quod teſtatur de eo Scriptura[y]; *y 2 Paralip. 19. 5.* *Conſtituitque Iudices terræ in omnibus civitatibus Iudæ munitis; & in ſingulis urbibus. Et ait ad Iudices; videte quid agatis. Non enim pro homine ſed pro Domino judicia decernitis.* Et is *cum vobis in cauſa judicii* (ſic ex Ebræorum mente[z] locus ille vertitur; *z Iudæi Hiſpanienſes ib. & R. D. Kimchi.* qui in Vulgata eſt *& quodcunque judicaveritis in vos redundabit*, atque apud Græcos, καὶ μεθ' ὑμῶν λόγοι τῆς κρίσεως, *& cum vobis cauſæ judicii*) *Nunc igitur ſit pavor Domini ſuper vos, cavete & agite; quoniam non eſt perverſitas aliqua apud dominum Deum noſtrum; nec perſonarum acceptio nec munerum. Sed & Hieroſolymis conſtituit Jehoſaphat*, מן הלוים והכהנים ומראשי אבות id eſt *ex Levitis & Sacerdotibus & ex principibus familiarum Iſrael* (patriarchæ vocantur hi Græcis & *cabeceras de los padres de Iſrael* Judæis Hiſpanienſibus, quod verbis Ebræis ad amuſſim reſpondet) *ad Iudicium Domini & ad Controverſias.* Et *reverſi ſunt Hieroſolyma* (ſeu Hieroſolyma acceſſerunt, judices ſcilicet illic & per urbes reliquas ſic conſtituti ut monita & mandata regia expreſſiora ibi acciperent; ubi ſenſu continuo puto tum Græci tum Vulgatæ autor legerunt ליושבי ישרם quod reſpondet verſionibus illis quæ habent heic *habitantibus Ieruſalem*, pro eo quod in libris quibus utimur eſt, וישבו ירושלם. quod à præcedentibus diſtinctum, eorum, qui paſſim conſtituti ſunt, Hieroſolymis conventum, juxta id quod vertimus, deſignare videtur; Judæi Hiſpanienſes *y tornaronſe in Yeruſalaim*; Gallica verſio, *car on revenoit en Jeruſalem*; Itala nupera, *e ſi ricorreva en Jeruſalem*; Sed Anglica, **when they returned to Jeruſalem**; uti aliæ aliquot; Syrus והפך ܘܗܦܟ *& reverſus eſt* Hieroſolyma, quaſi de Jehoſaphato revertente tantùm verba fierent, nec aliter Arabs ورجع الي يروسليم وامرهم *& reverſus eſt Hieroſolymam; &*

præcepit eis (ita enim pergit ſacer ſermo) *Præcepit autem eis dicens; ſic facietis in timore Domini, in veritate & corde perfecto. Omnis cauſa quæ venerit ad vos, de fratribus veſtris habitantibus in civitatibus ſuis, inter ſanguinem & ſanguinem, inter legem & præceptum, inter ſtatuta & judicia* (Vulgata, *inter cognationem & cognationem, ubicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de juſtificationibus*) *monebitis eos ut non delinquant contra Dominum, ne veniat ira ſuper vos & ſuper fratres veſtros. Sic ergo agentes non peccabitis. Enimvero Amarias* כהן הראש עליכם *Sacerdos ſupra* aut *Primarius apud vos* (Græci ὁ ἱερεὺς ἡγούμενος ἐφ' ὑμᾶς *Sacerdos Dux ſuper vos*; Judæi Hiſpanienſes, *Amariahu Sacerdote & mayoral ſobra vos*; Lutherus, Amaria der Prieſter iſt oberſt über euch; Et verſio apud nos Epiſcopalis dicta, Amariah the prieſt ſhall be the chief over you, quaſi de Sacerdote ſic ſimpliciter dicto, nec de ſummo ſeu Pontifice maximo capi deberet; quem tamen ibi intelligunt Ebræorum nonnulli[a] pro eodem qui Azariah dictus Pontifex erat ſummus; Atque ita ſanè ſub Reformationis Henricianæ apud nos tempora verſio publica erat, Amariah the hye Prieſt is among you, juxta quod etiam illa ſub Jacobo Rege recognita & correcta, Amariah the chief prieſt is over you; Galli, *Amariah le principal Sacrificateur ſera par deſſus vous*; Et cùm Belgica vetuſtior habeat, Amar Ja de Prieſter is de oberſte over ulieden, quod primò heic allatis eſt conſonum; nupera ſubſtituit, Amaria de Hooftprieſter is over u (ubi in notulis aſſeritur inde, ut indubitatum, Juriſdictio per ſe Spiritualis ut ab ea quæ eſt Civilis planè diſtinguenda; quod Ebræis & Scholæ Talmudicæ inauditum; Italus item nuperus, *il ſummo Sacerdote Amaria ſarà Preſidente fra voi*; Etiam Vulgata, *Sacerdos & Pontifex veſter*; Unde Duacenſes, the prieſt and your Biſhop) לכל דבר יהוה *in omni re* ſeu *negotio Domini, & Zebadiah filius Iſmael, princeps domus Juda* (לכל דבר מלך) *in omni re* ſeu *negotio Regis* (Græci εἰς πάντα λόγον τοῦ βασιλέως, quod τῷ דבר reſpondet, ſed Vulgata *ſuper ea opera erit quæ ad Regis officium pertinent*, unde & Duacenſes, over thoſe works which pertain to the kings office) ושוטרים הלוים לפניכם *Et miniſtri in executionem forenſem præfecti* (Judæi Hiſpanienſes *alguaziles*; ubi Græci, γραμματεῖς, Vulgata *magiſtri*) *ſint Levitæ coram vobis. Confortamini igitur & viriliter agite, & erit Dominus cum eo qui egerit bonum.* Et Joſephus hac de re, Joſaphatum ait[b] conſtituiſſe generatim, δικαστὰς, ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν βασιλευομένων ὑπ' αὐτοῦ, *in civitate ſeu oppido quolibet ditionis ſuæ*; adjecto, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα, *reverſus eſt Hieroſolyma.* Et dein, κατέστησε δὲ ἐν τούτοις κριτὰς, ἐκ τῶν ἱερέων, καὶ ἐκ τῶν Λευιτῶν καὶ τῶν τὰ πρῶτα τοῦ πλήθους φερομένων, παραινέσας ἐπιμελεῖς καὶ δικαίας ποιεῖσθαι πάσας τὰς κρίσεις, *Illic* (Hieroſolymis) *conſtituit Judices, ex Sacerdotibus, & ex Levitis & ex eis qui primas apud populum tenuere, monuitque eos ut accuratè & juſtè in judiciis cunctis ſe gererent.* Et paulò poſt; ἄρχοντας δ' αὐτῶν ἀποδείκνυσιν Ἀμασίαν τὸν ἱερέα καὶ Ζαβαδίαν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἑκατέρους, *Horum autem principes* (Genebrardus, *Præſidens Se-*

ve-

[a] Iarch. ad 1 Paralipom. cap. 6. & videſis lib. noſtr. 1. de Succeſſionibus in Pontificatum cap. 5.

[b] Lib. 9. cap. 1.

verains) *conſtituit Amaſiam* (pro Amarias) *Sacerdotem & Zabadiam ex tribu Juda, qui ex amicis ei ſummis.* Idem alibi [c] de rege eodem, συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς χώρας ἐκέλευσε τὴν γῆν περιελθόντας, ἅπαντα τὸν λαὸν τὸν περὶ αὐτὸν διδάξαι κατὰ πόλεις τοὺς Μωϋσέως νόμους &c. *Convocatis Principibus & Sacerdotibus* (non magis his quam illis) *Regionis illius, præcepit illos perluſtrare Terram & populum univerſum paſſim docere Moſis Legem* &c. quod ad Judicia etiam conſtituenda ſpectare nemo, puto, dubitat. Manifeſtius nihil eſt quàm Regem hunc optimum, mores avitos inſtaurantem, non ſolum è Sacerdotibus ſeu Tribu Levitica ſed ex aliis etiam familiarum principibus ſeu Patriarchis, Judices, etiam & Judices generatim qui in Synedria ut alia, ita & in Hieroſolymitana, adeóque in Magnum cooptandi eſſent, ſelegiſſe. Id quod in ipſis verbis ſacris ſatis apertum eſt, atque ex eis quæ leguntur in Jeremia propheta ſub initiis Jehoiakimi filii Joſiæ, Judææ Regis, haud parum firmatur, ad alia tempora itidem, attinuiſſe; ſaltem ſi quæſtio illa de ultimo ſupplicio prophetæ infligendo ex formula forenſi fiebat, ut & putant viri docti [d] & res ipſa ni fallor exigit. Synedrium haberi videtur, & diſſenſus forenſis, atque velut Senatorum diſceſſio, ubi legitur [e], *audientes principes Iehuda verba, aſcenderunt de domo regis in domum Domini* (ibi locus fermè Synedrii magni monſtratur) *ſederúntque in oſtio portæ domini nova* (portæ Orientalis, ut habet ibi Jonathan paraphraſtes) *dixerúntque Sacerdotes & Propheta* (pſeudoprophetæ Græci, uti & Syrus & Arabs; ספריא ſeu *Scriba* Chaldæus) *ad principes & ad cunctum populum loquentes, Judicium mortis eſt viro huic quoniam Prophetat contra Civitatem iſtam ſicut auribus veſtris audiviſtis*; quo dicto, atque à Jeremia oſtenſo, ſe à Domino, ut propheraret, miſſum, adjectóque ipſum ſe eorum arbitrio omninò permittere, dixerunt principes atque cunctus populus ad Sacerdotes & ac Prophetas, *non eſt viro huic judicium mortis, quoniam locutus eſt nobis in nomine Domini Dei noſtri.* Afferuntur etiam ibi ſtatim à ſenioribus ſeu conventûs collegis, Exempla ac Deciſiones priſtinæ de Prophetis ejuſmodi non ita punitis. Certè & pſeudoprophetæ, qualem hunc voluere eſſe Sacerdotes, judicium ad Synedrium Magnum duntaxat attinuiſſe receptiſſimum eſt apud Talmudicos ut libro oſtenditur tertio. In eo igitur etiam Principes alios ſeu Seniores præter Sacerdotes locum habuiſſe etiam hinc dignoſcendum. Certè & vero proximat, quod de Joſaphato illo tradit Vir Maximus Hugo Grotius [f], *Conſtat tam inter Hebræos, quam inter recentiores interpretes à Ioſaphato Rege reſtituta fuiſſe judicia ad vetus inſtar*, ſeu juxta morem ex diſciplina, qualem diximus, & quam ibi ille pluribus explicat, receptum. Et verborum illorum è Deuteronomio; de Sacerdote & Judice, ſuperiùs allatorum, hæc videtur ei eſſe ſententia; *Cum Sacerdotes opimo fruentes otio Sapientiæ partibus præter cæteros operam darent, æquum erat ex horum numero aliquammultos allegi in ordinem illum, cui jam ſuprema etiam judicia credita fuiſſe diximus: quanquam neminem fuiſſe qui Originis* (Sacerdotalis) *dignitate eum locum ſibi poſſet vendicare ſcripſit Maimonides*, atque adeo ne Pontificem quidem

c *Lib. 8. cap. 9.*

d *Sigonius de Repub. Hebræor. lib. 6. cap. 7. videſis Bertram. de Polit. Iud. cap. 11.*

d *Ieremia cap. 26. 10.*

f *Ad Matth. 5. 22.*

Maximum eo adlectum niſi de Sapientia ipſius probè conſtaret: quam in rem inſtituta erat δοκιμασία, quæ manuum impoſitione (id eſt Ordinatione ſolenni ſuperiùs oſtenſâ) *obſignabatur. Sed ut dixi, florentibus Hebræorum rebus, fieri aliter non poterat, quin in Sacerdotum claſſe plurimi reperirentur digni eo loco. His addebantur alii, qui in aliis tribubus doctrinâ & ſanctimoniâ eminebant. Ita enim vox* ראשי *(Principes præcipui) accipienda videtur II Paralip. XIX*, 8. Unde rectiſſimè etiam quaſi infert, „omnimoda judicia pro Synedriorum diſcrimine, pariter ad alios cooptatos atque ad Sacerdotes ac Levitas attinuiſſe, adeóque nec in Synedriis Ordinariis fuiſſe ullum ex Sacerdotali aut Levitico genere tantùm conſtans, nec cauſas, quæ forenſes ullas, ad ſolos aliquos Sacerdotes aut Levitas ſpectaſſe. Eſdras, inquit, *aut quiſquis Paralipomenon ſcriptor, primùm narrat ab optimo Rege conſtitutos judices civitatum, ſuique officii admonitos. Tum pergens, at Hieroſolymis, inquit (nempe in urbe publicorum conventuum ut lex jubebat) conſtituit Joſaphat è Levitis & Sacerdotibus, quia inter eos, ut diximus, maximam hominum peritorum Copiam erat reperire & ex præcipuis Iſraeliticarum gentium ad Judicia Dei & ad lites, qui redierunt Hieroſolyma. Judicia Dei ex notiſſimo Hebraiſmo, Judicia ſignificant, quæ non humano arbitratu ſed ex legis juſſu peragenda ſunt. Sequitur in hiſtoria. Præcepit autem eis* &c. juxta ſuperiùs è Paralipomenis citata; Et tunc, inquit, *ecce quàm apertè omnes illos quos Hieroſolymis conſtituerat, de omni cauſarum genere vult cognoſcere.* Quod itidem puto de Synedriis planè reliquis, pro eorum diſcrimine, eum intellexiſſe. Adjicit dein, *neque his obſtat quod ſequitur, enimvero Amarias Sacerdos* &c. (ſecundum ſuperiùs inde allata de Amaria & Zabadia) *Nam primum hinc quoque apparet, in eodem ſenatu fuiſſe agitatas res Dei, id eſt Legis, & res Regias: ei autem Senatui interfuiſſe, & Amariam, ſive is Pontifex maximus ſive alius Sacerdos fuerit* (neque enim ea de re ſatis conſtat) *& Sabadiam. Neque poſſe per Dei negotia res ſolis Sacerdotibus mandatas intelligi palam eſt ex altero eius hiſtoriæ loco, ubi Hebronitæ quidam à Davide præfecti partibus Rubenis, Gadis & Manaſſis, impoſitique omni negotio*
[g] 1 Paralip. 26. 32. *tum Dei tum Regis* (ubi [g] ſcilicet dicitur Davidem *conſtituiſſe ſuper Rubenitas, Gaditas & ſuper dimidiam Tribum Manaſſe*, לכל דבר האלהים ודבר המלך pro *omni re, negotio, miniſterio Dei, & re &c. Regis*, eâdem ipſâ locutionis ſacræ utrobique formulâ adhibitâ) *Solebant ergo* (ita pergit Grotius) *utriuſque generis negotia, tum Judiciorum tum Deliberationum politicarum, à Senatu tractari. Sed nimirum hæc eſt dicti loci παράφρασις. Nolite animum deſpondere quaſi pares non ſitis tanto oneri, inopiâ eruditionis quæ ad res tantas deſideretur. Habetis viros egregios qui vobis conſilio prælucere poſſint: qualis eſt Princeps veſtri Senatus Amarias Sacerdos, vir in judiciis verſatiſſimus: quod ſi quid inciderit ad civilem magis Prudentiam quàm ad juris cognitionem pertinens, adeſt vobis Sabadias Iſmaelides, qui in eo deliberandi genere primas obtinet: deinde habetis aſſeſſores Levitas multarum artium peritia excellentes. Tantum bene animati eſte & æquo bonóque operam date. Deus cætera ſecundabit. Videtur* omni-

omninò Sabadias fuiſſe Princeps Senatûs (non ex genere hieratico ſed Tribu Judæ) *Nam vocem* נגיד *Hebrai per* נשיא *exponunt. Ita autem conſtat appellatum Senatus Principem.* Sic ille [b]. Tam Amariam Sacerdotem quàm Sabadiam Principem Senatûs appellat. Sed hunc puto ut reverà נשיא ſic dici ſolitum, illum ut primarium, ob ſingularem juris ſcientiam, Synedrii collegam. Sed alii heic obiter rem aliter intelligunt & diverſimodè. Præterire autem viſum non eſt, comma illud ultimum capitis decimi noni, ſecundi Paralipomenon, in quo mentio Amariæ Sacerdotis, apud Syrum & Arabem haud parùm diſcrepare à codicibus Ebræis, Græcis, Latinis eorúmque ſequacibus. Neque Amarias, nec quidem Zabadias ille Iſmaelides ab eis illic memoratur, ſed generatim Sacerdotes, & Zacharias filius Semaia ídque ita quaſi, non obſtante quod ante, de Judiciorum ratione conſtituta, cuique, opinor, ſatis eſt manifeſtum, Judiciorum ex lege pendentium, ſaltem non ad Regem attinentium, ſumma ad Sacerdotes illos ſolos nec aliquos, reliquarum tribuum, alios ibi ſpectaret. Syri ibi verba ſunt, ܗܐ ܐܩܝܡܬ ܠܟܘܢ ܟܗܢܐ ܕܢܕܘܢܘܢ ܕܝܢܐ ܕܩܘܫܬܐ ܘܕܝܢܐ ܕܗܝܡܢܘܬܐ ܐܝܟ ܦܘܩܕܢܗ ܕܡܪܝܐ ܘܙܟܪܝܐ ܒܪ ܫܡܥܝܐ ܓܠܐ ܠܟܠܗܘܢ ܕܒܝܬ ܝܗܘܕܐ ܟܠܗܘܢ ܦܘܩܕܢܘܗܝ ܕܡܠܟܐ ܘܓܠܐ ܠܣܦܪܐ ܘܠܠܘܝܐ ܟܠܡܕܡ ܩܕܡܝܗܘܢ ܐܠܦ ܘܐܡܪ ܠܗܘܢ ܐܬܚܝܠܘ ܘܥܒܕܘ ܘܢܗܘܐ ܡܪܝܐ ܒܥܘܕܪܢܟܘܢ ܠܥܠܡ id eſt, *Ecce præpoſui vobis Sacerdotes, qui judicent judicium verum & judicium fidele juxta præceptum Domini. Et Zacharias filius Semaiah patefecit* (ſeu *expoſuit*) *omnibus Domus Juda cuncta imperata Regis, patefecit quoque Scribis ac Levitis. Omnia docuit in præſentia eorum, & dixit eis, Fortes eſtote, & facite, & Dominus perpetuò ſit in auxilium veſtrum.* Neque aliter fermè Arabs; وهاانذا قد اقمت عليكم كهنة ليدينوا دينونة الحق بالامانة كما امر الرب وزحريا بن شمعيا اوري ساير الاحبار واللاويين كل شي وقال اشتدوا واعملوا ويكون الله معينكم الي البد *Et ecce conſtitui vobis Sacerdotes, ut judicent judicium verum fideliter, quemadmodum præcepit Dominus. Et Zacharias filius Semaia declaravit reliquis Sacerdotibus* (neque enim heic mentio Judæorum ut in Syro) *ac Levitis, & dixit, Forti animo eſtote & agite, eritque Deus adjutor veſter in perpetuum.* Mira heic ab aliis codicibus & origine ipſa, diſcrepantia; quæ ſanè Genios etiam Orientales in Sacerdotalis, circa judicia, poteſtatis non ſingularis tantùm ſed veluti ſolæ aſſertionem, proniùs inclinantes ſapit. Frequentia autem illa inſignis etiam in Novo federe mentionis Seniorum, Scribarum, Phariſæorum, cum Sacerdotibus; Prin-

[b] *Sed & conſulas Clariſſimum Salmaſium in Apparatu ad part. 1. de Primatu Papæ pag. 302.*

Principibúſque Sacerdotum in Synedriis ac conventibus tunc qualibuſcunque Juridicis, idem quod de Sacerdotibus & Levitis locum illic præ aliis ſæpiùs occupantibus antè dictum eſt, firmat. Etiam Sacerdotum & Numerus & Imperium reliquos, pro rerum tunc ſtatu ac facie, quæ juxta ſeculorum diverſitatem, ut fieri aſſolet, mutabat, haud parùm antecellebat. Alia huc referenda erunt quæ infra occurrent, ubi de Principibus ſeu Præſidibus ac Patribus Synedriorum agitur. Et demùm concludendum eſt tam ex aliis Tribubus quàm ex Levitica ſeligi ſeu cooptari ſolitos eſſe Synedriorum collegas, quod cum pluribus etiam Chriſtiani ſcriptores[l] doctiſſimi ſtudioſorum manibus paſſim triti, úſque nominis celeberrimi, aſſerant, actum ultrà agere ſuperſedemus.

[l] *Bertram. de Polit. Iudaic. cap. 11. Sigon. de Repub. Hebraic. lib. 6. cap 7. Iſac. Caſaubon. Exercit. in Baronium 13. §. 4. Petr. Cunæus de Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. alii.*

Cap. IX.

I. *De cooptandorum in* Synedrium *ſive* Magnum *ſive* Vigintitriumvirale *aliquod* Scientiâ *ſingulari. Prodigioſum quod habent Talmudici de* Linguarum Septuaginta peritia *in eis exigenda.*

II. *De* Linguarum Artiúmque *aliarum, apud* Ebræos ſtudiis *vetitis, admiſſis, uſitatis.*

III. *Sententia eorum qui* Binario *alitérque augent* numerum *illum Linguarum, apud Ebræos,* Septuagenarium.

IV. *De Jure* Liberorum, Eunuchiſmo, Corporis animíque habitu, Ætate, Fortunæ bonis *quorum in* Cooptatione Synedrorum *ſolennis conſideratio.*

V. Vitæ *ſeu* Morum *genera, quibus ſi* aſſuetiores *eſſent, inidonei reddebantur, ut* Aleatores, Fœneratores, Columbas volare docentes, ſeptimi Anni Frugum Mercatores.

VI. *De* cooptandorum *in* Triumvirales Conſeſſus, *ſaltem publicos,* Qualitatibus *neceſſariis.*

VII. *De* Regibus *in* Synedria *non cooptandis. Obitèr de* Pontifice Maximo *nonnihil.*

Quod ad Scientiam in Synedrium ſive Magnum ſive Triumvirale aliquod cooptandorum ſingularem attinet, id eſt eam quam, ut videtur, etiam quà fieri poſſet, nemini in Dignitatem ſeu Presbyteratum facultatis Judiciariæ in Synedrio aliquo publico exercendæ, evehendo carendam voluêre; Præter eam quæ Juris erat Moſaici tam Scripti quam ore Traditi, volebant quidem, ut Artium aliarum, maxime quarum in judiciis rite diſcernendis, uſus poſſet eſſe neceſſarius, callentiores eſſent; imò & Magiæ, Veneficii, artiúmque Præſtigiatricium, quarum nomine in jus vocari poſſent, qui eis per nefas uterentur, imò & Linguarum Septuaginta. Quod itidem, uti & reli-

reliqua de Cooptandorum Qualitatibus inferiùs allata, proculdubio ſpectabant pariter ad Vigintitriumvirales, in Synedriorum Vigintitriumviralium areâ, Ordines illos tres conſidentes, de quibus ſuperiùs. Nam, pro re nata, inde in Synedriorum collegium cooptabantur, quos ideò neceſſarium erat, qualitatibus etiam, cooptandis haud eſſe diſſimiles. Rabbi Jochanan in Gemara Babylonia[a], אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה ובעלי חכמה ובעלי מראה ובעלי זקנה ובעלי כשפים ויודעים בשבעים לשון שלא תהא סנהדרי שומעת מפי התורגמן *Non cooptabant in Synedrium* (Magnum & Vigintitriumviralia intelliguntur) *alios quam qui eſſent ſtaturâ egregiâ ſapientiâ, vultu decoro, Seniores, Magiæ ac præſtigiarum periti, etiam & Linguarum Septuaginta callentes. ne Synedrium audiret per interpretem.* Eadem alibi in eadem leguntur Gemara[b]. Hinc etiam Maimonides[c] heic, אין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים מופלגין בחכמת התורה בעלי דעה מרובה יודעים קצת משאר חכמות כגון רפואות וחשבון ותקופות ומזלות ואצטגנינות ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי עבודת כוכבים ומזלות וכיוצא באלו כדי שיהיו יודעים לדון אותם *Neque in Magnum nec in Minus aliquod Synedrium* (Vigintitriumvirale) *cooptabantur quipiam præter viros Sapientes, mente præſtabiles in Diſciplina legis, ſcientiæ multiplicis, adeo ut haud neſcii prorſus eſſent cæterarum artium, ut Medicinæ, Arithmeticæ, Motuum & Syderum cæleſtium, & Aſtrologiæ, præſtigiarum peritiæ, item Divinationis, ac Magiæ, etiam & affaniarum quæ habentur in cultu ſiderum & ſignorum, id genus rerum aliarum; ut ſcilicet idonei eſſent ad judicium de eis* (utpotè ſubinde in judicium deduci ſolitis) *ferendum.* Tantundem Rabbi Jehuda Levita[d], Moſes Mikotzi[e], alii. Ita tamen ut dum de 70 Linguarum peritia loquuntur, non tam ipſum numerum ſeptuagenarium quàm peritiam qualemcunque Linguarum Judiciis forenſibus idoneam exigant; unde generatim eorum aliqui ajunt, eos eſſe oportuiſſe *Linguarum peritos*, ſeu יודעים הלשונות Exemplum ſatis habetur in titulo, apud nos, *Magiſtri artium*, quod, vulgari locutione & ſenſu, ſignificat Artium Septem Liberalium Magiſtrum. Nam eo nomine, nec ſine eo, ſubinde adſciſcendi aliqui in Collegia aliáſque Dignitates; cùm interim, modò Artium pauciorum ſeu quæ ſufficiant, magiſtri ſolùm fuerint, neutiquam ſint rejiciendi, ſaltem haud rejici ſoleant. Et qualis in judiciis forenſibus uſus eſſe potuerit Linguarum aliarum cognitio, ſatis elici poteſt ex multiplici in Judæam ex aliis gentibus confluentium Linguarum diſcrepantia, de qua S. Lucas[f]. Solenne autem eſt Magiſtris, numero Linguarum Septuagenario omnigenas continere; ídque habent ex Gentium ſeu poſterorum Semi, Chami & Japheti[g], ſub Confuſione Linguarum, diſperſione earúmque inde diviſione. Gentes illas totidem fuiſſe ex capitum eorum enumeratione faciunt. Atque hoc firmant ex illo[h], *Cum ſorte divideret altiſſimus gentes & cum ſepararet filios hominum, conſtituit terminos gentium, juxta numerum filiorum Iſrael.* Numerum illic pro 70 ſumunt, quo denotantur[i] qui in Ægyptum deſcenderunt. Jarchius ibi, למספר בני ישראל בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש

a *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17, 1.
b *Ad tit.* Menahoth *cap.* 6. *fol.* 65, 1.
c *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 1.
d Sepher Cozri *part.* 2. §. 64. *fol.* 113, 2.
e *Præcept. affirm.* 97. *fol.* 186. *col.* 3.
f *Act. Apoſt.* 2, 8.
g *Geneſ.* 10.
h *Deuter.* 32, 8.
i *Geneſ.* 46. 28. & *Exod.* 1, 5.

נפש על בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות העמים שבעים לשון *Juxta numerum filiorum Iſrael; ob numerum filiorum Iſrael qui futuri erant ex poſteris Sem & juxta numerum Septuaginta animarum quæ deſcenderunt in Ægyptum, conſtituit terminos Gentium Septuaginta Linguis.* Hinc mentio Septuaginta Linguarum eis frequens eſt. Quin & præceptum illud[k], *& Scribes ſuper Lapides verba legis hujus* באר היטב *benè explicando* ſeu *planè & lucidè*, intelligitur in Gloſſa illic Ebraica; Targum Hieroſolymitano & paraphraſi Uzielidi tributa, etiam apud obvios alios, de Lege Linguis 70 exſcribenda; idque verbis expreſſiſſimis; quemadmodum in Talmude etiam intelligitur, ad illud ubi, juxta præceptum jam dictum, Joſuah[l] Legem exſcripſit. Certè illa ſuperiùs allata de Loquentibus & Audientibus in numero incolarum urbis, Synedrio Vigintitriumvirali dignis, capiuntur à nonnullis de totidem linguas Loquentibus & Audientibus; unde & eos qui illic ſequuntur, R. Eliezerem, R. Joſuam, R. Aquibam ac Simeonem Themanitem in Jabne, euſque Loquendi peritos fuiſſe aſſerunt. Atqui apud Hieroſolymitanos[m] quatuor illi ſunt Ben Azai, Ben Zoma, Ben Chabinai, & Eliezer Ben Matthia. In Miſna[n] item, ubi recenſio fit præfectorum Templi, legitur, פתחיה על הקנים פתחיה זה מרדכי ולמה נקרא פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון *Pathchia præficiebatur Nidis* (veluti Turturibus pulliſque columbarum ex lege offerendis) *Is ipſe Mordecai fuit. Ideo autem Pathchia vocatus eſt, quia explicavit* (id eſt *Pathach*) *res & expoſuit eas; & peritus erat Linguarum Septuaginta.* Idem habetur in Gemara Babylonia[o] ubi adjicitur, כולהו סנהדרין נמי ידעי שבעים לשון *Synedriorum etiam collegæ periti erant aut eſſe debebant Linguarum Septuaginta.* Hieroſolymitana[p] autem ad allatum è Miſna locum, בא וראה מה גדול הוא כחו של אותו האיש שהוא פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון *veni & vide quantus hic vir fuerit qui ita res explicare & exponere potuit, & Linguarum Septuaginta erat peritus.* Unde etiam nomen illud, ex eis qui cum Zerubabele è captivitate aſcenderunt; בלשן Bilſhan[q], qui proximè poſt Mordecai ſequitur atque ut alius ſumi ſolet, pro velut cognomine ejus capiunt, ideóque ajunt cognomen illud eum ſortitum eſſe[r], והוה בליל לישני ſeu בולל ומערבב *quòd confuſas in ſe haberet*, ſeu *commixtas Linguas.* Quamplurima ſunt alia loca quibus apud Talmudicos Linguæ memorantur univerſæ numero illo rotundo. Sed verò haud adeò credibile videtur aut quemlibet in Synedria cooptandum tot Linguarum neceſſariò peritum eſſe debuiſſe, aut forſan quempiam fuiſſe. Mithridatis ſcientia Linguarum viginti duarum gentium, ſcilicet quibus ipſe imperitabat, velut miraculo habetur, quas ideò edidicit, *ut eas ſine interprete alloqui poſſet*[ſ], quæ ipſa eſt ratio linguarum à Synedris ediſcendarum. Legimus quidem apud Philoſtratum[t], Apollonium Tyaneum, Armenicam, Medicam, Perſicam, Caduſiacam, πάσας demùm ἀνθρώπων φωνὰς *univerſas hominum voces* ſeu *linguas* optimè calluiſſe, nec interim eas didiciſſe. Sed adjicitur ab eodem autore, Apollonium hunc ſatis percepiſſe,

k Deuter. 27. 8.

l Toſiptha ad tit. Sota cap. 7 fol. 35. 2. & Miſna tit. Sota fol. 32, 1.

m Ad tit. Siklim cap. 5 fol. 48. col. 4.

n Tit. Siklim cap. 5.

o Ad tit. Menachoth cap. 6. fol. 65, 2.

p Fol. 48. col. 4.

q Nehem. 7, 7.

r Gemar. Babylon. ad tit. Menachoth cap. 5. fol. 65, 2.

ſ Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7.

t De Vita Apollonii lib. 1. cap. 13. lib. 5. cap. 15.

x 3

καὶ ὅσα σιωπῶσιν ἄνθρωποι, etiam quæ tacebant aut cogitabant homines, imò & avium, aliorúmque brutorum voces omnes intellexiſſe, quod parilis eſt farinæ, paritérque credendum. Certè Marcus Antoninus dicitur Larenſem ſuum, ſeu Livium Laurenſem, ab Ælio Lampridio [u] memoratum, Aſteropœum quendam nuncupâſſe [x], utpote ut rebus ſedulò, prudentèr & ſtrenuè gerundis præ aliis idoneum, ita *ἐπίσης ἀμφοτέρων τῶν φωνῶν, προϊστάμενος, ex æquo utriuſque linguæ* (Græcæ & Latinæ) *callentiſſimum*; quaſi id rariſſimum fuiſſet & admirandum. Neque enim ut in Adagiorum autoribus legitur [y] ſic ibi dictus eſt Marcus Antoninus ipſe, ſed Larenſis ille, ab illo. Sub idem etiam tempus, Galenus in ſophiſtas ſibi coævos qui linguam Græcam Scholáſque vocibus, è Barbaricis, petitis nimiùm depravarant & plurimarum linguarum Scientiam in eo exigere viderentur, profitetur ſe tot linguas ediſcere nequire, ſubjicitque [z], *Διγλωττός τις ἐλέγετο πάλαι, καὶ θαῦμα τοῦτ' ἦν ἄνθρωπος εἷς ἀκριβῶν διαλέκτους δύο, Bilinguis olim quidam dicebatur, & res pro miraculo habebatur, homo unus duas exactè linguas tenens.* Quaſi exacta etiam Binarum peritia, miraculo fuiſſet, tametſi mediocris aut qualiſcunque etiam in pluribus linguis Scientia, neutiquam infrequens eſſet, uti & ſeculis noſtris paſſim habetur. Sed per hyperbolem innumera tradere ſolent Ebræi, ubi aut præſtantiam ſingularem innui volunt, aut graviùs quid reprehendunt, adverſúmve denotant. Quod autem reverà opinor voluere illud erat, adſciſcendos, linguarum utcunque ſcientiâ, præpollere debuiſſe. Certè ſi univerſi Synedri ejuſmodi aut numeroſior eorum pars aliqua tot linguas intellexiſſent, undenam tam inſigni Mordecæus admiratione ob ejuſmodi Scientiam ante alios ſeu quaſi per ſe eſt celebratus? Magno heic judicio, ut plerunque cuncta, Maimonides [a]; צריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן נבוני לחש ושידעו ברוב הלשונות כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן *Opera danda erat & diligenter inquirendum ut univerſi* (adſciſcendi in Synedria jam dicta) *eſſent eloquio ſingulari, & multarum* ſeu *plurium Linguarum periti* (πολύγλωττοι good Lingui ις) *ne ſcilicet Synedrium audiret per interpretem.*

II. At mirum fortè intereà habendum, quod tradere videtur Fl. Joſephus, ipſe Ebræus juríſque Ebraici, ut jactantiùs profitetur ipſe, ſcientiſſimus, de Linguarum aliarum ſtudio apud ſuos etiam interdicto. Καὶ [b] τῶν Ἑλληνικῶν δὲ γραμμάτων ἐσπούδασα μετασχεῖν τὴν γραμματικὴν ἐμπειρίαν ἀναλαβών, τὴν δὲ περὶ τὴν προφορὰν ἀκρίβειαν, πάτριος ἐκώλυσε συνήθεια. Παρ' ἡμῖν γὰρ οὐκ ἐκείνους ἀποδέχονται τοὺς πολλῶν ἐθνῶν διάλεκτον ἐκμαθόντας, διὰ τὸ κοινὸν εἶναι νομίζειν τὸ ἐπιτήδευμα, οὐ μόνον, οὐκ ἐλευθέρων τοῖς τυχοῦσι. ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκετῶν θέλουσι, μόνοις δὲ σοφίαν μαρτυροῦσι, τοῖς τὰ νόμιμα σαφῶς ἐπισταμένοις, καὶ τὴν ἱερῶν γραμμάτων δύναμιν ἑρμηνεῦσαι δυναμένοις. *Etiam* [c] *Græcas ſtudui literas adipiſci. Artis namque Grammaticæ experimentum ſumſi, integritatem verò pronuntiationis verborum poſſidere me, paterna conſuetudo* (mos Patrius ſeu Ebraicus) *prohibuit. Quippe cum apud nos non recipiant eos qui elocutionem*

[u] In Commodo Ant.
[x] Apud Athenæum Dipnoſoph. 1.
[y] In Aſteropœus.
[z] De differentiis Pulſuum lib. 2 cap. 5. videſis Iſ. Caſaubon. Animadverſ. in Athenæum lib. 1. cap. 2.
[a] Halach. Sanhedrin cap. 2.
[b] Lib. 20. cap. 9.
[c] Ruffinus cap. 18.

onem multarum gentium didiciſſe noſcuntur (Genebrardus, *ne ſont pas grand conte de ceux qui ont apprins pluſieurs Langages*; & Gelenius, *qui multas perdidicerunt linguas*) *eo quòd commune putent hoc officium, non liberis tantummodo ſed etiam volentibus ſervis* (Gelenius, *quod ſtudium profanum apud eos habetur & ſervis commune cum ingenuis*; Genebrardus, *qu'ils eſtiment que cela eſt un eſtude profane & commune auſi bien as ſerfs qu'a ceux qui ſont de condition franche*) *Sapientiam vero illos tantummodo teſtantur habere, qui leges ſub integritate cognoſcunt & virtutem ſacrarum literarum interpretari poſſunt.* Talmudici ergo ex vetuſtiſſima traditione de multiplici, etiam omnimoda, Linguarum Scientiâ veluti Synedriorum collegis pernecessaria paſſim, ut oſtenſum eſt, loquuntur, dum Joſephus multarum gentium Dialectorum (ſic enim loquitur ille) ſtudium ab Ebræis aut damnatum eſſe aut ſaltem in pretio habitum nullo aſſerit. Scripſit hæc anno 13 Domitiani ſeu ſub Chriſti nonageſimum tertium, ut ipſe illic teſtatur. Quare tempus adjectum ſit, paulò infrà conſtabit. Si de Chaldaica aut Syriaca dialectis, id quod is ſcripſit intelligeremus, nullo eſſet pacto plane admittendum. Nam qui ſive hanc ſive illam ab Ebræis illo in ſeculo ita neglectam, ut improbaretur ejus ſtudium, exiſtimaverit, eum neceſſe eſt rebus Ebraicis adeo alienum eſſe, ut diſquiſitioni hujuſmodi planè ſit impar. Neque igitur innuere videntur apud Joſephum verba illa πολλῶν ἐθνῶν διάλεκτον *multarum gentium dialectum*, linguas multarum gentium invicem ſive Origine ſive Facie planè diverſâ diſcriminatas, ſed duntaxat linguas ſeu dialectos Græcanicas, quæ, præter quinque illas vulgò nominatiſſimas, certè erant per Europam, Aſiam, Ægyptum multiplices. Quin ſanè parùm cohæſiſſe videtur, ſi ideò vellet ſe ex more patrio adeo inhibitum fuiſſe ut veram pronuntiationem linguæ Græcæ aſſequi nequiret, quoniam multarum gentium linguarum ſeu dialectorum ſtudium intenſius popularibus ſuis eſſet improbatum, per multas Gentes, alias præter ipſas, quas ſcimus fuiſſe admodum numeroſas, Græcas intelligens. Non benè conſequitur; ideò linguæ Græcæ pronuntiationem accuratiorem aſſequi nequibam, quia ex more patrio multarum gentium linguis ſeu dialectis excoli permiſſum non eſt, niſi in multarum illarum gentium linguis ſeu dialectis, ipſa Græcanicarum pronuntiatio ſignantiùs contineatur. Ea ex multarum gentium dialectis erat ediſcenda, quas tamen ediſcere mori patrio diſſonum erat, linguæ utcunque Græcanicæ ſcientiâ contento, quo, ii ſoli ſapientes habiti (ut ille ibidem) qui legi Sacræ accuratiùs & feliciter incumbentes, intenſius dialectorum Græcanicarum illius varietatis ſtudium atque exquiſitiorem quæ inde evenit pronuntiandi rationem prætermittunt. Hic opinor ſenſus eſt Joſephi, qui ſic intellectus Talmudicis neutiquam omninò adverſabitur. Id certiſſimum eſt, non modò Linguam Græcam, verùm etiam Græcorum Theologiam, Philoſophiam, Artes, Ebræos olim dum ſive juris ſui erant ſive ejuſdem tenaciores, illud nondum amiſiſſe ſibi videbantur, in Studiis, licet non omnino Theologiam illam in Cultu divino, æſtimâſſe. De Lingua Græca, teſtes heic ſunt ampliſſimi non ſolùm Græci Veteris Teſtamenti Interpre-

terpretes tum Septuaginta ſic dicti tum alii, verùm etiam Euangeliſtæ & Apoſtoli, ut Philonem, Joſephum, alios prætermittamus. Et quod ad Scientias Græcanicas attinet, quas & Romanas vocant[d] (quæ haud commodè citra linguam illam ediſci quibant) licèt verum ſatis fuerit illud Origenis[e], οὐ πάνυ μὲν οὖν Ἰουδαῖοι τὰ Ἑλλήνων φιλολογοῦσι ſeu, ut lectio eſt alia, φιλοσοφοῦσι, *non admodum curant aut verſantur Judæi circa Græcorum literas*, ſeu *philoſophiam* (quod de vetuſtis etiam ſeu antè obtinentibus apud Judæos moribus dictum) nihilominus ea quæ ex Arato[f], Epimenide[g], Menandro[h], poetis Græcis, citat ipſe Paulus, uti & monitum ejus ad Coloſſenſes[i], qui Judæi erant reformati, id eſt Chriſtiani, ne permitterent ſe συλαγωγεῖσθαι ſpoliari διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, *per philoſophiam & vanam fallaciam, juxta traditionem hominum*, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου *ſecundum elementa mundi*, alia etiam, momenti in Novo Teſtamento graviſſimi, Platonicam diſciplinam verbis ſaltem reſonantia, haud obſcurè oſtendunt, fuiſſe etiam inter Judæos veteres qui Diſciplinis Græcis ſe aſſueſcerent. Unde & Origenes notat Paulum illic agnoviſſe in philoſophia Græcanica fuiſſe οὐκ εὐκαταφρόνητα *non facilè contemnenda*, etiam & ἐμφανόμενον τι μέγεθος, *apparentem majeſtatem.* Talmudicis item memorantur[k] חמש מאות שלמדו חכמה יונית *Quingenti* (etiam in una Schola, Abbæ) *qui Scientiam Græcanicam* ſeu *Romanam diſcebant.* Et quod ad diſciplinas apud eos Mathematicas attinet, earúmque illis pretium; advertendum eſt quod ea de re tradit è veteribus David Kimchius[l]; אמרו רז״ל כל

מי שאינו מחשב בתקופות ומזלות עליו הכתוב אומר ואת פעל ה׳ לא הביטו ומעשה ידיו לא
ראו ואמרו מנין שמצוה לאדם לחשב בתקופות ומזלות שנ׳ ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם
ובינתכם לעיני העמים איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים זהו חשוב תקופות ומזלות

Rabbini noſtri piæ memoriæ dicunt, in univerſos eorum qui non utuntur calculo Aſtronomico (corporum cœleſtium eorúmque revolutionum; qui ſine Arithmetica & Geometria fruſtrà initur) *dici ſcripturam illam*[m], *& opus domini non reſpiciunt, & quæ fecerint manus ejus, non conſiderant. Dicunt etiam Homini præceptum eſſe, calculo ejuſmodi cœleſti uti, juxta illud quod dicitur*[n], *etiam cuſtodietis & facietis* (juſſa mea obſervabitis; in quibus annorum & menſium ratio, ob feſta præſcripta, ex ejuſmodi calculo pendens) *quoniam hæc eſt Sapientia veſtra & intelligentia veſtra coram Gentibus. Quænam eſt Sapientia veſtra & intelligentia veſtra coram Gentibus?* (ſubjicitur ſcilicet, *ut audiant omnia iſta ſtatuta & dicant, utique populus ille ſapiens eſt & intelligens, gens magna eſt*) *Eſt planè calculus periodorum corporum cœleſtium.* Gentes enim aliæ, quibus is notus (utpote quem & Mathematicè & Theologicè profitebantur ipſæ) cum viderent Judæos etiam ejuſdem peritos eſſe, eos, eo nomine inprimis non ob præcepta aliàs Moſaica, ut admirarentur, neceſſe fore, ajunt eſſe exiſtimatum. Sed verò, graviora interdum infortunia paſſi atque inde velut attoniti, quale fieri multoties amat, aut vix ſui compotes, ſtudia ejuſmodi quibus maxime, præter legem Sacram, implicabantur, in cauſa eſſe rerum ſibi adverſarum inclama-

d Gloſſ. ad tit. Menachoth cap. 6. fol. 64, 2.
e In Celſum lib. 2.
f Act. 17, 28.
g Tit. 1, 12.
h 1 Corinth. 15, 33.
i Coloſſ. 2, 8. ubi videſis Hugonem Grotium
k In Gemar. Babylon. ad tit. Menachoth cap. 6. fol. 64, 2 & ad tit. Sota cap. 9. fol. 49, 2. & ad tit. Baba Kama cap. 7. fol. 83, 1.
l Ad Jeſaiæ cap. 40, 26.
m Iſai. 5, 12.
n Deut. 4, 6.

clamabant, unde & diris interdum devovebant [o] publicis ſimul cum שגדל חזיר ומי שילמד לבנו חכמה יונית *qui nutriebat porcum, & eum qui filium ſuum doceret Sapientiam Græcanicam.* Unde etiam acceſſit Decretum publicum tempore quo Titus Auguſtus Urbem invaſit (annis nempè ante illud quod ſuperiùs adducitur ex Joſepho, ſeu decimum tertium Domitiani quo ſcripſit ille, plus minùs viginti quinque quo Græcarum Diſciplinarum inſtitutio vetita eſt. Miſnæ [p] verba ſunt; בפולמוס של טיטוס גזרו שלא ילמד אדם את בנו יונית *In bello Titi, decreverunt ne quis filium ſuum Græcè doceret*; quod tamen de Sapientia ſeu diſciplinis ſive Romanis, veluti eorum Theologia, Philoſophia & quæ hiſce cognatæ ſunt, non de ipſa Lingua Græca ſumunt Magiſtri ibi. Qualis ſenſus eſt moniti illius Rab Joſephi Hyſſopæi,

ומחכמת יונית סוב נשה לך ———

& à Sapientia Græcanica avertere. Scilicet non ſolùm in Judiciis apud Synedros, ut oſtenſum eſt, verum etiam in ritibus aliquot ſacris, tum Græcæ tum aliarum linguarum, ſæpenumerò uſus erat, pro varietate perſonarum, maximè qui Sanctam per diſperſiones non ſatis didicerant, perneceſſarius, idque tam Ebræis originariis quàm Proſelytis inter eos Juſtitiæ. Miſna [q], אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר וקרית שמע ותפילה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפיקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש מקרא ביכורים וחליצה ברכות וקללות וברכת כהנים. וברכת כהן גדול. ופרשת המלך ופרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם *Hæc* (quæ ſunt carmina ſolennia in ſacro Sermone præſcripta ſtatiſque dicenda temporibus) *dicuntur* (ſeu rite dici poſſunt) *in linguis cunctis* (Miſna Hieroſolymitana habet בלשונם *in linguis ſuis*; quacunque linguâ) *examen Uxoris viri Zelotypi* [r], *& id quod anni tertii Decimarum ſolutioni juſtæ proximè ſubjungendum* [ſ], *ſolenne illud Audi Iſrael, Precationes* (ubi adnotant aliqui [u], id de precationibus ſeu liturgiis publicis tantùm eſſe ita intelligendum, ut privatim quiſque Linguâ ſanctâ, ſi imperitus ejuſdem non eſſet, precaretur) *Benedictio Menſæ, Juramentum Teſtimonii, Juramentum Depoſiti. Hæc autem linguâ ſanctâ ſunt proferenda, id* [x] *quod à Primitias offerente eſt pronuntiandum, id quod etiam dicendum in leviri renuntiatione* [y], *Benedictiones & Diræ illæ ſolennes* [z], *Benedictiones Sacerdotales* [a], *Benedictio Pontificia* (in die Expiationum annuo) *periocha de Rege* [b] *conſtituendo, uti & illa de vitula* [c] *decervicanda, atque ea quæ ad Unctum in Bellum attinet* [d], *quando is populum alloquitur.* Et demùm vetuſtæ diſciplinæ tam in affectandis quàm admittendis & Linguis & Scientiis Græcanicis ſeu Gentium aliarum, teſtimonium habetur ſatis luculentum in Judæorum tum priſcorum tum recentiorum, qui literis vacarent, ſtudiis ſcriptiſque. Qui nempè majorum interim inſtitutorum, pro vario temporum locorúmque diſcrimine, fuerint proculdubio obſervantiſſimi, Gentium Linguis ſtudiiſque ſedulò incubuere. In Priſcis, præter Joſephum ipſum & Philonem habentur Ariſtobulus [e], Philoſophus Peripateticus, Juſtus Tiberienſis [f], Ezekiel Tragœdus [g],

o *Tocis anti ettatis* & *Sepher uchaſin fol.* 17, 2.
p *Tit.* Sota *cap.* 9. *Talm. Babylon. fol.* 49, 2.
q *Tit.* Sota *cap.* 7. *Talm. Babylon. fol.* 32, 1.
r *Numer.* 5, 21.
ſ *Deuter.* 26, 13.
t *Ibid.* 6, 3.
u *Obadias Bartenorius ad Miſnam. tit.* Sota *cap.* 7. §. 1.
x *Deut.* 26, 5.
y *Ibid.* 25, 7.
z *Ibid.* 27. & 21.
a *Numer.* 6, 28.
b *Deuter.* 17, 11.
c *Ibid.* 21, 7.
d *Ibid.* 20, 3.
e *Apud Clementem Alexandr. Stromat.* 1. *Euſeb. Præparat. Evangelic. lib.* 7. *cap.* 44. *lib.* 8, 10. 13, 12.
f *Photius in Bibliotheca cod.* 33. *Suidas, alii.*

pœdus [g], etiam & Poeta Verpus apud Martialem [h], alii. In Recentioribus, Mathematici & Philoſophi fuere celebres Rambam ſeu Maimonides ille, R. Mikotzi, R. Abraham Aben Ezra, R. Levi Ben Gerſom, R. Abraham Ben Chaiia, R. Jehuda Levita (autor *Sepher Cozri*) alii, Logicus R. Simeon; Phyſicus R. Aben Tybbon, Hiſtorici tam rerum Gentilium quàm Judaicarum (etiam & aliàs ſtudiis Gentilium haud parùm imbuti) R. Azariah Edomæus, R. Abraham Zacutius, R. Gedaliah Ben Jechai, R. Benjamin Ben Jona, R. David Ganz, quorum opera paſſim leguntur, alii itidem non pauci; ut prætermittamus qui libros veterum Phyſicos, Medicos, Aſtronomicos, tam è Græcis quàm Arabicis in ſuam tranſtulere Linguam; alióſque etiam qui ex eis hoc ſeculo literis Græcis Latinis & Arabicis ſe haud parùm dederint. Dum verò incredibilem illam Septuaginta linguarum peritiam (quam ab eis per hyperbolen memoratam exiſtimo) cogitamus, obſervatu forſan indignum non eſt quod habet Rabbi Jonathan רבית גוברין in Gemara Hieroſolymitana, de Quatuor tantùm velut univerſo generi humano, adeóque Hebræis, inſervientibus, Græca nempe, Romana ſeu Latina, Sorſiana & Sancta. Verba ſunt [i], ארבעה לשונות נאים שישתמש בהן העולם ואילו הן לעז לזמר רומי לקרב סורסי לאילייא עברי לדיבור *Quatuor ſunt Linguæ præſtantiſſimæ, quibus orbis terrarum utitur* (ſeu נאים להשתמש בהן העולם ut alibi [k]) *dignæ quæ orbi terrarum*, ſeu *generi humano inſerviant. Græca ad cantandum, Latina ad Prælium* ſeu *rem militarem, Sorſiana ad Planctum, Ebræa ad Eloquendum*, ſeu *Confabulandum.* Sequitur ſtatim, ויש אומרים אף אשורי לכתב אשורי יש לו כתב ואין לו לשון. עברי יש לו לשון ואין לו כתב. בחרו להם כתב אשורי ולשון עברי ולמה נקרא שמו אשורי שהוא מאושר בכתבו *Sunt etiam qui dicant, Aſſyriaca ad Scribendum. Aſſyriaca autem Scripturam habet, nec tamen lingua eſt* (Certè & apud Thucydidem [l], Athenienſes literas Perſarum Regis cum Artapherne interceptas, *μεταγραψάμενοι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων ἀνέγνωσαν, tranſcribentes ex literis Aſſyriacis legerunt.* Ubi Scholiaſtes *μεταγραψάμενοι, μεθερμηνεύσαντες*; interpres, *ex Aſſyriis literis traductas*) *Ebraica lingua eſt, ſed Scripturâ* (propriâ) *caret. Eligebant autem ſibi Scripturam* ſeu *literas Aſſyriacas & linguam Ebræam. Et quare vocatur Aſſyriaca? quoniam adeò felix in Scriptura* ſeu *literarum formis.* Argutula Ludentis ratio. Etiam & Philo, Moſem ait *τὰ Ἀσσύρια γράμματα, literas Aſſyriacas* didiciſſe. Sed hoc de literis Aſſyriacis ſpectat ad diſputationem quam viri doctiſſimi de priſcis Ebræorum literis pridem inierunt. Et videſis de legitimo apud Ebræos linguarum aliarum uſu etiam Miſnam [m] alibi & Maimonidem [n]. Lingua quam Græcam in jam allatis vertimus, vocatur ibi לעז *Lahaz* quo nomine quidem Barbara ex antiquiſſima ejuſdem notione ſignificatur. Unde per מעם לועז apud Davidem [o] ſubſtituitur tam à Chaldæo מעמי ברבראי *è populo barbaro* quàm à Græcis *ἐκ λαοῦ βαρβάρου* uti etiam in Vulgata, & ab Arabe البربري idem & ſignificans & ſonans. **From a people of ſtrange language** noſtri. Ægyptii autem ibi planè innuuntur. Poſtmodum autem

g *Apud Clem. Alex. Strom.* 1.
h *Lib.* 11. *epigr.* 95.
i *Gemara Hieroſolymit. ad tit.* Megilla *cap.* 1. *fol.* 71. *col.* 2. *halach.* 11.
k *Eadem Gemara ad tit.* Sota *cap.* 7. *fol.* 21. *col.* 3.
l *Lib.* 4.
m *Tit.* Megillah *cap.* 1.
n *Halach.* Megillah *cap.* 2.
o *Pſalm.* 114, 1.

autem quemadmodum Latinis Græci, híque illis invicem Barbari ſunt vocitati, ita Ebræis Græci ea voce interdum, ut heic alibíque [p], denotati ſunt, tametſi interim Magiſtris recentioribus uſitatiſſimum ſit, linguam qualemcunque regionum in quibus ipſi degerint, veluti Italicam, Germanicam, Gallicam Hiſpanicam eodem vocabulo deſignare Græcam. aliàs etiam ſignantiùs vocant לשון יוני ſeu *Linguam Ionicam.* Sed & ſcimus Barbariæ nomen Europæis variatim & generatim ſubinde intellectum, vulgariter nunc Barbariam illam Africæ denotare, unde & poſſet dici Lingua illic Arabica Barbara. Sorſiana lingua in allatis pro Aramæa ſeu Syriaca ſumi [q] ſolet. Gloſſa autem ad Gemaram Babyloniam [r], לשון סורסי קרוב הוא ללשון ארמי ואומר אני שזה לשון תלמוד ירושלמי ואומות העולם קורין אותו לינגוא שוריא או לשון יוני שהם קרובים לארץ יון ולשון יון יפה מזה והיה לו לספר *Lingua Sorſiana vicina eſt Lingua Aramaa. Ego autem dico hanc Linguam eſſe Talmudis Hieroſolymitani. Et populi gentium vocant eam Linguam Syriacam aut Linguam Gracam* ſeu *Ionum qui vicini ſunt Gracia* (qui in Aſia viciniores ſunt Græciæ Europææ) *Sed Lingua Graca, eâ venuſtior eſt, in qua etiam ſcribendi facilitas.*

p Baal Aruch in לעז, de quo vide etiam Eliam in Thisbite & Davidem de Pomis.

q Vide J. Buxtorfium in Lexic. Talmud. col. 1554.

r Tit. Sota cap. 9. fol. 49. 2.

III. Numerus autem ille apud Ebræos Linguarum, ex ipſa Confuſione, Septuagenarius (de quo locis ſuperiùs citatis alibique [s] affatim loquuntur) apud Patres Chriſtianos tam Græcos quam Latinos augeri ſolet, quod quidem evenit ex numeratione capitum Confuſionis ſeu inſanæ illius ſubſtructionis præfectorum aliâ ab ea quam ſibi habent ex Ebræo Ebræi; capitibus nimirum ejuſmodi Binis ultra, ſubinde Trinis, pluribúſque adjectis. Ea de re ampliter actum eſt à Gilberto Genebrardo [t], Auguſtino Torniello [u], Jacobo Saliano [x], Samuele Bocharto [y], ut qui ad locos Pentateuchi ſuprà de Linguis allatos obiter ſcripſerint (maximè Benedictum Pererium) prætermittam. Patrum, vulgò lectorum, quos diximus, hac de re, ſcita apud ſcriptores illos diligenter corrogantur; adeóque nec de eis heic plura. Sed verò & hiſtorici veteres tantundem. Atque tam hi quàm Patres illi omnes fermè Septuaginta duas faciunt & per gentes enumerant Confuſionis, ſeu totius inde orbis, Linguas. Ita Euſebius in Chronico, Chronicon Alexandrinum [z], Georgius Syncellus [a], Michael Glycas [b]. Adde his Eutychium Patriarcham Alexandrinum qui congregatos ait [c] Septuaginta duos, primores & capita Noachidarum, Turrim illam ſeu Urbem condere fuiſſe conatos; Angelum, è cœlo à Numine miſſum qui linguæ antè unicæ Septuaginta unam, Confuſione adjiceret. Unde è Filiis Semi prætereà (in quibus Ebraica retenta) fuiſſe 25, è filiis Chami 32, è filiis Japheti 15, atque ita 72 conflatas eſſe linguas. Alii autem uſque ad 75 numerum illum auxerunt. Ita Ephorus & alii hiſtorici multi ut docet Clemens Alexandrinus [d]. Quod planè ex numero filiorum Iſrael deſcendentium [e] in Ægyptum, qui in verſione Græca habetur, ſumtum eſt (nam etiam ex eorum numero in Ebræo, Ebræis heic ratio elicitur) ut numerus ille alter ex capitum & præfectorum ſubſtructionis illius cenſu. Etenim locis Geneſis & Exodi citatis, pro eo quod eſt, non modò in Origine tam Samaritana quam Judaica

s Gemara Hieroſolym. ad tit. Megillah cap. 1. fol. 71. col. 2 &c.

t Chronolog. A.M. 1758.

u A.M. 1931. §. 15 &c.

x Eod. anno §. 23 &c.

y Geographiæ Sacræ lib. 1. cap. 15.

z Pag. 57. edit. Radericianæ.

a Pag. 46. & 49.

b Annal. part. 2.

c In Annalibus pag. 51.

d Stromat. a.

e Geneſ. 46. 28. & vide Exod. 1. 5. Deuteron. 32, 8.

ſed & in Verſione Syriaca, Arabica utraque, Vulgata, reliquiſque *Septuaginta*, in Pentateucho Græco ἑβδομηκονταπέντε legitur *Septuaginta quinque*, quemadmodum item inde numerat in Defenſione ſua S. Stephanus[f]. Obvia ſunt quæ ad locum hunc Actorum uti ad illos Pentateuchi hac de re habent interpretes. Sed præ aliis, ſi plura velis, vide hac de re diſputationem Abrahami Calovii[g] Profeſſoris Gedanenſis, accuratam ſanè & ingenioſam. Adjicere non pigebit, de Gentium numero, unde pleriſque Linguarum veterum numerus pendet, miram haberi apud Arabas traditionem; Gentes per Terram Mareque diviſis, ac velut à Numine ſub rerum origine creatas ſeu præſtitutas fuiſſe 1020. Hiſtoricus Mahumedanus penes me[h] vetus qui Aben Elchaſen Hali nuncupatur ابو الحسن علي بن الحسين بن علي بن عبد الله الحفدلي المسعودي ad hunc Modum الله تعالي خلق الفا وعشرون امة حدا الكواكب الثابتة منها في البحر ستمايه امه ومنها في البر اربع مايه امه وعشرون *Deus O. M. creavit mille & viginti Gentes ut Stellis (earum numero) Sphæra octava reſponderent. Ex eis in Mari* (per inſulas) *ſexcentæ, & in Arida quadringentæ & viginti.* Numero utitur rotundo ſtellarum quæ ex doctrina Ptolemaica & receptiori ſunt 1022. Sed haud parùm variavit earum apud ſcriptores numerus. Plinius annotatas ait[i] (neſcio ubi) ſtellas 1600 *inſignes videlicet effectu viſûve.* David Kimchi autem[k], הסכימו חכמי התכונה כלם כי מספר הכוכבים הם אלף וצ״ח *Conſentiunt Aſtronomi univerſi ſtellarum numerum eſſe* 1098. Etiam recentioribus, aliquot adjectæ ſunt numero illi Ptolemaico. Sed verò, cùm conſpicuæ & ſatis vulgo viſibiles in conſtellationes tribuantur quadraginta octo, atque ita obſervati ſoleant, commentum eſt vetus apud Ebræos[l], cunctas ſimul tam non ita viſibiles quam viſibiles conficere numerum כט אלף רבוא וקם id eſt, 290000140, eaſque vocari ſignantiùs כוכבי השמים *ſtellas Cælorum*, nec ſimpliciter ſtellas in literis ſacris. Kimchius item[m]; אותם שאינם מאירים על הארץ נבראו למשול על הארץ לא למאור *Quæ Lucem Terris non dant ſtellæ; nihilominus creabantur ut dominium haberent in terris, nec fulgerent*, adeóque cum cæteris deſignantur in illo Creationis[n] *ut dominarentur* in Diem atque in Noctem. Sed, in callem.

f *Act.* 7, 14.

g *In Critica Sacra pag.* 746. &c.

h *Pag.* 275.

i *Lib.* 2. *cap.* 41.

k *Ad Pſalm.* 147. & *ad Jeſaiæ cap.* 40. 26.

l Midraſh *apud R. Abraham Ben Chaiia, in Sphæra Mundi, Porta* 10.

m *Ad Pſal.* 147.

n *Geneſ.* 1, 18.

IV. Jam dictis autem adjicit ex Veteribus Maimonides uti & illi eundem in ſenſum[o] אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מופלג בשנים ולא סריס מפני שיש בהן אכזריות ולא מי שאין לו בנים כדי שיהא רחמן *In nullo Synedriorum* jam dictorum Magni ſeu Vigintitriumviralis *cooptabant quempiam ſenio quaſi confectum* (*ultimæ ſenectutis hominem*) *aut Eunuchum* (eviratum) *quoniam crudeliores eſſe ſolent utrique, aut cui proles deeſſet, unde fieret miſericors.* Certè Claudianus[o] itidem,

o *Lib.* 1. *in Eutropium.*

—— Eunuchus nulla pietate movetur,
Nec generi natisve cavet; Clementia cunctis
In ſimiles, animóſque ligant conſortia damni.

p *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 22. *col.* 2. *halach.* 9. Gemara etiam Hieroſolymitana[p], סריס וכל מי שלא ראה לו בנים כשר לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות *Eunuchus & is qui non vidit ſibi liberos, judiciis pecuniariis idoneus eſt; at verò non Capitalibus.* Quod idem eſt, ac ſi dictum fuiſſet, in Synedrium nec Magnum nec Vigintitriumvirale non ritè cooptatur; nec Ordinationis puto Judiciariæ capax. Babylonia item[q], אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים *Non collocabant in Synedriis virum ætate nimis provectum, eunuchum, aut cui defuere liberi.* Hoc, ſcilicet generatim ſic dictum, exceptionem admittit in Capitali judicio המסית *ſeductoris* [r] in Idololatriam, qui odio præ aliis ſingulari habebatur. Maimonides[ſ], vetuſtioréſque; מושיבין בדינו זקן וסריס ומי שאין לו בנים כדי שלא ירחמו עליו שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחרי ההבל רחמים הוא בעולם שנאמר למען ישוב ה׳ מחרון אפו ונתן לך רחמים *Collocabant in ejus Judicio Senem & Eunuchum & improlem, ne miſericordes erga eum* (communi miſericordium notione) *eſſent. Nam crudelitas in eos qui populum errare faciunt in vanitatem, eſt Miſericordia* (miſericordiam ſupplet) *juxta quod ſcriptum eſt*[t] (in lege ſacra de ſeductoribus lata) *ut avertatur à furore iræ ſuæ & det tibi miſericordias,* nec quales in ſeductoris judicio adhibitæ. In Miſna[u] inſuper, diſtinctionibus ſubtiliſſimis explicatur illud, *ſi totus Iſrael*[x] (ſeu כל העדה) *errore peccaverit, & res ipſa abſcondita fuerit ab oculis congregationis* &c. *adducet congregatio* (ſeu הקהל) *juvencum filium bovis pro peccato* &c. *Et ſeniores* העדה ſeu *Cœtus* aut *Congregationis imponent manus ſuas ſuper caput juvenci* &c. quod ad Synedrium Magnum attinere volunt, ut libro oſtenditur tertio. Legitur, הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו ואמר להן טועין אתם או שלא היה מופלא של בית דין שם או שהיה אחד מהן גר או ממזר או נתין או זקן שלא ראה לו בנים הרי אלו פטורים שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה מה עדה האמורה להלן עדה שיהו כולן ראויים להוראה אף עדה האמורה כאן עדה שיהו כולן ראויים להוראה *Si quid Synedrium* (Magnum) *decreverit* (adeò publicum & omnium civium commune, ut reſpublica univerſa decreto contineretur; nam de judiciis ſive privatarum ſive publicarum quæ perſonarum ſingularitate coercerentur, capiendum non eſt) *& cognoverit quiſquam ex iis quod erraverint & dixerit illis eos erraſſe, ſive quoniam Princeps Synedrii non interecrat, ſive quia unus eorum erat Proſelytus aut Mamzer aut Nethinæus, aut Senex qui liberos ſibi non vidit, ecce ii precepto non tenentur* (ſeu ut in exemplaribus nonnullis, הרי זו פטור *ecce Synedrium hoc lege illa non tenetur.*) *Quippe tam poſteriori in loco quàm in priori legitur* עדה ſeu *Cœtus* aut *Congregatio. Quid priori in loco denotat Cœtus ille ſeu Congregatio? Totum certè cœtum cujus collega nullus rebus decernendis impar. Ideò etiam poſteriori in loco cœtus ejuſmodi tantùm deſignatur cujus collega quilibet rebus decernendis idoneus.* Verba citavimus ad illud quod de jure libero-

q *Ad tit. eundem cap.* 4. *fol.* 36, 6.
r *Deut.* 13. 6.
ſ *Tract.* Sanhedrin *cap.* 11. §. 5.
t *Deut.* 13, 16.
u *Tit.* Horaioth *cap.* 1.
x *Levitic.* 4, 13.

rum aſſertur confirmandum. Quæ ſunt in eis alia, non ita aperta, explicatiora ſuo in loco [y] dabimus. Eunuchum autem, quantum video, heic ita ſecludunt tam illum quæ סריס חמה *Eunuchum Solis* (uti vocitant) ſeu ἐκ κοιλίας μητρὸς [z] *ex ipſis natalibus*, quàm סריס אדם *Eunuchum ab homine factum*, caſtratum. Canonibus autem Apoſtolorum dictis, à ſeipſo eviratus Ordinatione interdicitur [a] uti & antè Ordinatus gradu deponitur. Sed ſi ab aliis caſtratus, aut, ab natalibus, eunuchus quis eſſet, Ordinationi ſatis admittitur; quod etiam in Jus Canonicum eſt admiſſum tam Occidentalis quàm Orientalis Eccleſiæ. Quod ad Ætatem ſpectat; cum Ætas aut Juvenilis ſit aut Senilis; ſuos utraque habuit interdum limites è quibus cooptationis legitimæ temperamenta ſumta. De Senili ætate eorum, qui primo cooptati, aliquid jam dictum eſt. Sequentibus autem in ſeculis, alii vigeſimum præſtituunt interdum annum citra quem collegam neminem in Synedrium ſive Magnum ſive Vigintitriumvirale aliquod, ex moribus receptioribus cooptari ritè potuiſſe volunt. Rabbi Abihu [b], nomine Rabbi Jochanan, ubi de Judiciorum pecuniariorum & capitalium agitur diſcrimine, כבן עשרים, inquit, אף פחות ושלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונות ולא בדיני נפשות *Etiam viginti annis minor aut cui nondum excreverint bini pubertatis [c] pili, rite exercet judicia pecuniaria, neutiquam verò Capitalia.* At verò exacto vigeſimo anno ætatem [d] judiciis capitalibus idoneam ſtatim eſſe cenſitam ab his qui ſunt ſic loquuti definire nequeo. Nec tam quinam eſſent Synedriis Majoribus idonei, quàm juveniles eorum qui judiciis pecuniariis, ut Triumviri, ritè præeſſe per ætatem poterant, annos fortè deſignare volebant. Nam etiam τῷ Rabbi Jochanan expreſſim tribuitur [e] ſententia illa qua nemo cooptandus in Synedria præter בעלי זקנה *ſenes* ſeu *qui juventutem exuerant.* Quin & Gloſſa Talmudica neminem rebus decernendis ante annum quadrageſimum idoneum ait fuiſſe [f]. אינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים שנה *Idoneus non erat rebus decernendis* (de creandis in Presbyteralem Ligandi & Solvendi ſeu Docendi tantùm, non Judicandi, facultatem, juxta ſuperiùs dicta, loquitur) *antequam quadraginta annorum fiebat filius.* Sed quod de annis dictum eſt, ita regulariter tantùm videtur ſervatum, ut ubi juris Scientia inſignior ætatem ſuppleret, etiam minores cooptarentur. Quod non ſolùm elicere fas eſt ex eo quod habet Fl. Joſephus [g] de Pontificibus & primoribus ſui temporis eum quartumdecimum annum agentem de rebus juris difficilioribus conſulere ſolitis, verùm ex eo quod de Eleazare Ben Azaria legitur [h]; eum etiam in Synedrium Magnum (ſi benè capio) annum agens decimum tertium, ut volunt alii, ſed, ut alii, decimum octavum, eſſe cooptatum, de quo etiam plura inferiùs. Quemadmodum autem Juventutis, ſic etiam Senii habita ratio. Scilicet ſenex capularis ſeu per ætatem imbellis minimè cooptabatur. Maimonides & Moſes Cotzenſis de ſene ejuſmodi paulò ſuperiùs loquuntur. Verba ibi afferimus. Cæterum non annorum numero, ſed virium ſive corporis ſive animi defectu, contractum à ſenectute impedimentum definiebant.

y *Libro tertio.*

z *Matth.* 19, 12.

a *Can.* 21 & 22. *Diſt.* 55. c. 4. & 8. *Zonaras*, *Balſamon in Canones*, & *Photius in Nomocanone tit.* 1. *cap.* 14.

b *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 22. *hal.* 9.

c *Videſis lib. noſt. de Succeſſionib. in Bona cap.* 9.

d *De anno vigeſimo, videſis D. Hieronym. in Trad. Hebraic. ad* 1 *Paralip. cap.* 27.

e *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17. & *ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 65, 1.

f *Ad Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 86, 1.

g *In Vita ſua.*

h *R. Gedalia in* Shalshelech *fol.* 27, 1.

Non ubi ætas necdum debilitarat animi vires mutarátve vigorem. Nam celeberrimus ille ac longævus Rabban Jochanan Ben Zacai octogenarius in Synedrorum illorum numerum cooptatus uſque ad vigeſimum ſupra centeſimum ætatis annum judiciis intererat, tandem etiam Synedrii Magni Princeps. Gemara Babylonia [i], כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי קכ׳ שנה. ארבעים שנה עסק בפרקמטיא. מ׳ שנה למד מ׳ שנה לימד *Vixit Rabban Jochanan Ben Zacai annos CXX. Quadraginta exercuit mercaturam, quadraginta didicit* (ſeu ſtudio Legis ſacræ incubuit) *quadraginta docuit*, & judiciis præfuit, ſeu ut explicat Salomon Jarchius, נעשה דין ומורה הוראות *factus eſt & Judex & dogmatum* & *rerum* (Ligando & Solvendo) *decernendarum doctor*. Et Abraham Zacuthius [k]; שלשה חיו קכ׳ שנה כמשה רבינו ע״ה וראו זה את זה הלל ורבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא *Tres fuere qui inſtar Moſis Magiſtri noſtri, in quem ſit pax, vixerunt annos Centum viginti, quorum etiam quiſque alterum vidit. Hillel, & Rabban Jochanan Ben Zacai & Rabbi Aquiba.* De Principatu item Rabbi Jochanan paulò ante mortem, luculentus ille teſtis eſt. Achiam Silonitem Synedrum Davidi Regi (ut volunt aliqui) in ampliſſimo illo tribunali, ætate, juxta Magiſtrorum ſcita, hiſce fermè quadruplâ, prætermittimus. De eo autem obiter alibi inferiùs. Proſpiciendum item erat ut eſſent cooptandi עלי עושר [l] *divites*; ne Fortunæ bona eis deeſſent, ſeu חלק טובה *portio bona* (ut legitur in Gemara Hieroſolymitana [m]) id eſt, opulentia ejuſmodi quæ munerum cupidinem ex inopia naſci ſolitam ſedaret. Quin etiam corporis decor ſpectabatur. Unde in Gemara Babylonia [n], אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה ובעלי מראה *Locum in Synedriis habere non debebant quibus ſtatura decora non erat, aut vultus ſpeciéſque decora.* Et Maimonides [o]; צריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן בעלי שיבה בעלי קומה ובעלי מראה *Oportuit diligentiſſima inquiſitione proſpicere ut eſſent univerſi* (Synedri jam dicti) *ſeſſione decorâ, decorâ ſtaturâ, vultúque ac ſpecie decorâ.*

V. Miſna item, de Vitæ Morúmque generibus aliquot loquitur, quibus, ſi quis aſſuetior, tam teſtimonio quàm Judiciis inidoneus is habebatur, velut infamis. Verba ſunt [p], ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא והמלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית *Inidonei ſunt hi etiam, qui ludere ſolent Alea, Fœneratores, qui Columbas volare docent, quæſtum facientes ex Anni ſeptimi ſeu Remiſſionis Anni frugibus.* Quadriga nempè hæc Infamiæ Talmudicis receptiſſima. Id quod de Aleâ vertimus, intelligitur de omnimodo ludi genere, quo, fortunâ tantùm judice, in lucrum colludebatur. Et exponitur קוביא per פסיפס [q] quo tam latrunculorum, talorum aliorúmque id genus luſus qualiſcunque, in quo ex ſorte eſt victoria, quàm aleæ denotatur. Eodem ferè modo quo, in Jure Cæſareo, emptio aleæ pro emptione ejus de quo incertum eſt qualenam fuerit, veluti jactus retis, venationis, Aucupii, id genus aliorum lucri ſumitur [r]. Ratio autem

quare

i *Ad tit. Sanhedrin cap.* 5. *fol.* 41, 1. & *ad tit* Rosh haſhena *cap.* 4. *fol.* 31, 2. Sepher Juchaſin *fol.* 20, 2. & 22, 1.
k Sepher Juchaſin *fol.* 20.
l *Moſ. Mikotzi Præcept. affir.* 97.
m *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19, *col.* 3.
n *Ad tit.* Menachoth *cap.* 6. *fol.* 65, 1. & *tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 17, 1.
o *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.
p *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3. & *tit.* Roſh haſhana *cap.* 1. § *penult.* & *tit.* Shebuoth *cap* 7. *Gloſſ.* & *Obadias Bartenorius, alii ad locum tituli* Sanhedrin.
q *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 21. *col.* 1. *halach.* 6. *ad tit.* Shebuoth *cap.* 7. *fol.* 37. *col.* 4. *halach.* 4. & *ad tit.* Roſhhaſhena *cap.* 1. *fol.* 57. *c.* 2. *halach.* 9. *Adde, præter Babylonios & commentatores cæteros.* Baal Aruch *verb.* קוביא & *vide Grotium ad Deuteron.* 17, 6.
r *L.* 10. *D. de Contrahend. emptione* & *l.* 7. *de Hæreditate vel actione vendita* &c.

quare luſibus hujuſmodi aſſueti à Teſtimonio & Judiciis, velut infames, arcendi fuerint, in hiſce maximè ponebatur, tum quia de Avaritia eorum inde præſumebatur (etiam & ipſa in luſu victoria lucrúmque inde ſequens velut fermè rapina eſt habitum; quia ex fortuna natum) tum quia ludi artéſque ejuſmodi bono publico nullatenus erant conducibiles. Certè & ex Jure Cæſareo [f], quod Juſtinianeum eſt, ſcimus etiam victum in aleæ luſu non poſſe conveniri, & ſi ſolverit habere repetitionem tam ipſum quàm hæredes ejus adverſus victorem & ejus hæredes; datam item ſuper aleæ luſu cautionem irritam eſſe & condici poſſe, ludiſque cæteris alios præſcribi ſimilitèr modos. Poſteriorem autem rationem ita ex veterum ſcitis compendioſè exhibet R. Obadias Bartenorius [t]. Rejiciendus eſt, inquit, aleator, לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה וגמילות חסדים. או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם *quòniam non aſſueſcit rebus quæ ad firmitudinem ſeculi ſpectant*, ſeu quæ ſunt ſocietati humanæ utiles; *Nam illicitum habetur homini omninò ſe exercere aliis in rebus præter Legem, & beneficiorum retributionem* ſeu Charitatem, ac Humanitatis officia, *aut Mercaturam & artificia atque opera quæ bono publico conducant.* Quod quidem ſic, juxta vetuſtiorum mentem, dictum non ſolùm ad Aleatores, ſed paritèr ad eos qui Columbas volare docent, ſpectat; Fœneratorum nomine, non ſolùm continetur heic המלוה [u] ſeu *qui mutuò dat fœnore*, verùm etiam הלוה *qui mutuò accipit.* Nam ad utrumque interdicta ſacra de fœnore attinere ſcribunt. Ad hunc in Deuteronomio [x]; ad illum in Levitico [y]. Sed de Aleæ luſu, uti & de Fœneratoribus & Columbas volare docentibus, ídque genus aliis, quoniam alibi [z] affatim diximus, plura heic adjicere ſuperſedemus. Frugum anni ſeptimi uſus in Lege ſacra habetur [a]; *Quies terræ erit vobis* לאכלה *in eſcam.* Sed infame exiſtimabant, ſi quis fruges illas nundinari ſoleret. In Miſna [b] autem adjicitur heic ex ſententia Rabbi Jehudæ, quæ & receptior eſt, אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא. אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין *Quando & in quantum hoc obtinet?* (id totum ſcilicet quod de eis qui ob infamias jam dictas tum à judiciis tum à teſtimonio ſunt arcendi) *Tunc obtinet, ubi artem aliam exercere non ſolet eorum quiſquam præter hanc ipſam quâ infamia ejuſmodi contrahitur. Quod ſi aliam exerceat, ſatis eſt idoneus*; tam judex quàm teſtis. Nempe ſi aliam artem ex eis, שיש בהן ישובו של עולם *quæ bono publico conducant*, coleret. Summa eſt, illos fuiſſe tantùm heic rejiciendos, quorum ſtudia in artibus illis ſive vetitis ſive ludicris ſola ac aſſidua, haud alia admittebant; non verò quicunque earum alicui ſe caſu aut obiter interdum implicaverant, ſtudiis ac artibus aliis humanæ ſocietati non inutilibus intereà operam navantes. Quin adnotant Gemariſtæ, quanam ratione de bonæ mentis famæque reditu heic eſſet præſumendum, adeo ut omnimodum ex artibus hiſce infamibus contractum vitium inde deletum haberetur. De aleatore Gemara Hieroſolymitana [c], uti & de Fœneratore, לעולם אין מקבלין אותו עד שישבר פסיפסין או יקרע שטרותיו ויבדק ויחזור בהן חזרה גמורה

f *L. 1. C. de Aleatoribus.*

t *Ad Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 3. §. 3. *juxta Gem. Babylon ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3 *fol.* 24. *&* 25.

u *Gem. Bab. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 25.

x *Cap.* 23, 19.

y *Levit.* 25, 37. *videſis ibid. Jarchium, Moſem Kotzenſ. in Præcept. Negat.* 193. *præter commentarios ad ſuprà à Talmude locos indicatos.*

z *De jure Naturali & Gentium lib.* 4. *cap.* 5. *& lib.* 6. *cap.* 11.

a *Levit.* 25, 6.

b *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3.

c *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 21. *col.* 1. *barlab.* 6.

Nunquam admittebatur Aleator priuſquam confregerat ſupellectilem aleatoriam (penitus rejecerat) *nec fœnerator priuſquam inſtrumenta fœnebria dilaceraverat, idque exploratum & apertum ſatis fecerat, adeóque priſtinum vitæ genus ex animo omninò exuerat.* Sic etiam Babylonii [d]; qui ſimul cum Hieroſolymitanis itidem de Columbarum nutritoribus, אימתי חזרתן משישברו את פגמיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה *Undenam fiebat ut ii vitio hoc cenſerentur immunes? poſtquam caveis* (quibus columbæ cuſtoditæ circumvectæque) *confractis, priſtinum vitæ genus ex animo omninò exuerent.* Scilicet poſtquam nec in hiſce nec in aleatoribus aut fœneratoribus, vitæ anteactæ reliquiarum veſtigium reſtaret ullum. Et tandem de ſeptimi anni ſeu ſabbatici frugum mercatura, אימתי חזרתן משתגיע שביעית אחרת ויבדלו *Undenam fiebat, ut ii hoc vitio cenſerentur liberi? poſtquam accedente anno alio ſabbatico, renuntiatus eſſet ab eis mori priori*; ſeu, ut Hieroſolymitani, אין מקבלין אותן עד שתגיע שביעית אחרת ויבדק ויחזור בו חזרה גמורה *Non admittebantur homines ejuſmodi, antequam accedente anno alio ſabbatico palàm conſtaret eos vitæ priſtinæ genus ex ſponte omnino exuiſſe.* Sic Talmudici. Legitur quidem apud Alciatum (ubi de opiſicibus exiſtimationis vilioris, quales Ariſtoteli [e] dicuntur ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν, Χερνῆται & Βάναυσοι *Manuarii*, in Judiciaria collegia aut munera, ex eodem autore non admittendis loquitur) *Ejuſmodi* [f] *legem apud Hebræos quoque fuiſſe oſtenditur Eccleſiaſtici cap. XXXVIII. ubi de Pigmentariis, Pictoribus, Fuſoribus, Architectis, Fabris & Figulis verba faciens, In eccleſiam, inquit* [g], *non tranſilient & ſuper cathedram judicis non ſedebunt.* Vulgata ibi, *Sine his omnibus non ædificatur civitas. Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in eccleſiam non tranſilient. Super ſellam judicis non ſedebunt, & teſtamentum judicii non intelligent, neque palam facient diſciplinam & judicium.* Quod quidem Græcis Complutenſibus, Regiis, aliis aliquot, conſonum eſt. Ἄνευ αὐτῶν οὐκ οἰκισθήσεται πόλις καὶ οὐ παροικήσουσιν, οὐδὲ περιπατήσουσιν. Καὶ ἐν βουλῇ λαοῦ οὐ ζητηθήσονται, καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ οὐχ ὑπεραλοῦνται. Ἐπὶ δίφρον δικαστῶν οὐ καθοῦνται, καὶ διαθήκην κρίματος οὐ διανοηθήσονται, οὐδὲ μὴ ἐκφανῶσι δικαιοσύνην καὶ κρίμα, aliis in editionibus Græcis, nihilo de δίφρῳ δικαστοῦ *Judicis Sella*, reperto. Textus ibi ſatis incertus. Nec quidem aliud innuere videtur illic Syracides quàm oratoriè ſatis artifices ejuſmodi, ex artificio, Judiciis nequaquam eſſe idoneos, quod etiam ex commate ibi ultimo eliciendum. Sanè judiciis inde arcendos illos fuiſſe, ut vult Alciatus, modò aliàs idonei eſſent (comparantur enim tantum cum Legis ſtudioſis, ut multò præſtantioribus; ipſis interim artificiis ſuis duntaxat dediti) non omninò liquet. Atque Talmudicæ doctrinæ, eo ſenſu, adverſiſſimum eſt. Ex illa enim, nulla omninò ejuſmodi habetur in Synedris adſciſcendis exceptio. Syrus quidem illic, ut cætera Græcæ & Latinæ verſionis, habet ܘܥܠ ܟܘܪܣܝܐ ܕܕܝܢܐ ܠܐ ܢܬܒܘܢ *nec ſuper ſolium Judicum ſedebunt*, uti & Arabs, ولا يجلسون علي كرسي idem ſignificans.

d Ibid. fol. 25. 2.

e Politic. 3. cap. 3.

f Ad D. tit. de Verb. ſignific. l. 207.

g Commate 37 Lat. 43 Græc.

VI. At

VI. At verò, quantum ad Triumvirales conſeſſus, omnia quæ Synedriis Majoribus neceſſaria (quantum fieri potuerit) juxta antè dicta cenſebantur, haud itidem in eis pariter neceſſaria. Eorum, ait Maimonides [h], collegas (quoties ſcilicet non Ordinati ſufficiebant) omnes legitimè ſatis conſtitutos fuiſſe tametſi eſſent deformes, ut monoculi, שאין כן בסנהדרין אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל *quod non dicendum de Synedriorum* (Majorum) *collegis. Sed planè cæcus, ſeu utroque privatus oculo nec in Triumvirale forum, nedum in Synedrium* (Majus) *legitimè cooptabatur.* Unde nec Ordinationis formula Generali, in poteſtatem Judiciariam evehendus erat ſive cæcus ſive monoculus aliiſve membris mutilatus. Hic nempe capitalibus ille etiam judiciis omnibus, impar erat. ואין סומכין אותו לדיני ממונות מפני שאינו ראוי לכל הדברים וכן כל כיוצא בזה quæ verba ſunt Maimonidis [i]; id eſt *manuum impoſitione eum non ordinabant* (monoculum) *ne quidem ut judiciis pecuniariis præficeretur. Quod ideo non factum quia ejuſmodi erat* (ex defectu membri) *ut omnibus rebus judex idoneus eſſe nequiret. Idque in cæteris id genus obſervabatur.* Atque idem illic; poſt cooptandorum in Synedria majora qualitatum enumerationem; בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן. חכמה. וענוה. ויראה. ושנאת ממון. ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב *Tametſi omnia illa quæ* (de Synedriis Majoribus) *dicta ſunt, haud exigenda* aut *expectanda erant in Conſeſſibus Triumviralibus, attamen neceſſariæ etiam* (quà fieri potuerit) *in eorundem* (ſaltem publicè conſtitutorum) *Synedris quibuſlibet res Septem, quæ hæ ſunt; Sapientia, Humilitas, Timor* (Dei) *Opum Contemtus, Veritatis Amor, Hominum Amor etiam erga eos, & Fama bona.* Et fundari ait has Septem lege Sacra ubi [k] de Synedris agitur Jethroneis. Idem paulò poſt, בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר הרי זה פסול עד שתהיה אמו מישראל היה אחד ממזר אפילו שלשתן ממזרים הרי אלו כשרין לדון *Conſeſſus Triumviralis* (publicus) *cui unicus ineſſet Proſelytus* (ſive ipſe in Judaiſmum primò adſcitus ſive è parentibus Proſelytis natus) *planè illegitimus erat, niſi mater ejus fuiſſet Iſraelitis. Si unicus in illo eſſet Mamzer, etiam ſi omnes Mamzeres, ſatis legitimus erat.* Mamzeres, ex damnato coitu, inter Iſraelitas, oriundi.

h *Tract.* Sanhedrin *cap.* 2.

i *Halach.* Sanhedrin *cap.* 4. §. 7.

k *Exod.* 18. 21. *Deuter.* 1. 13.

VII. Eminentia autem Regia adeò ſingularis illis heic habita, ut regulàritèr Regem locum habere in Synedrio ullo legitimum nollent. Maimonides [l], אין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ולמרות את דברו אבל מושיבין כהן גדול אם היה ראוי בחכמה. מלכי בית דוד אף על פי שאין מושבין אותם בסנהדרין יושבין ודנים הם את העם וגו׳ *Non adſciſcitur Rex Iſraelis in Synedrium, quoniam non permittitur ab eo diſſentire aut contradicere verbo ejus. Sed tamen adſciſcunt Pontificem Maximum, ſi modò ſapientia ejus dignitati non ſit impar. Reges ſtirpis Davidicæ* (Judææ) *tametſi nec ipſos in Synedrium adſciſcere ſolerent, tamen ſedebant etiam ipſi & judicabant populum* &c. Et de eorum Judiciis plura inferiùs ubi de Extraordinariis Synedriis & Tribunalibus agimus. Juxta quidem ac Maimonides, Moſes Mikotzi [m], alii.

l *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 4 & 5.

m *Præcept. affirm.* 97 *fol.* 186. *col.* 3.

n *Miſna tit. Sanhedrin cap.* 2.

Etiam hac de re in Corporibus Talmudicis, varia. Gemara Hieroſolymitana, ad illud[n] de Pontifice Maximo Judicando & Judicante (ſed non ut perpetuo ſive Principe ſive adſeſſore Synedrii Magni; licet id etiam de Principatûs ejus illic dignitate ac prærogativa temerè nimis ac moroſiùs à viris alioquin doctiſſimis, nec rarò, aſſeratur, quâ de re inferiùs plura) & de Rege nec Judicante nec Judicando;

o *Fol.* 19. *col.* 4.

נשמעינה ◦כהדא אין מלך יושב בסנהדרין ולא מלך וכהן גדול בעיבור רבי חנינה ורבי מנא חד אמר אין מלך יושב בסנהדרין מפני החשד. ולא בעיבור מפני החשד. ולא מלך וכהן גדול בעיבור שאין כבוד המלך לישב בשבעה תא חמי בשבעה אין כבודו לישב לא כל שכן בשלשה. הרא אמרה דיני ממונות שלו בעשרים ושלשה *Ediſcendum hinc, locum* (regularitèr) *Regi neutiquam fuiſſe in Synedrio, nec ſive Regi ſive Pontifici Maximo in Intercalationis & Phaſium Lunarium negotio* (quod à collegis aliquot Synedrii Magni, veluti Septem, ſeu, ut interdum volunt, Tribus; Synedrii autoritate ſelectis aut permitti ex more ſolitis præſtari ſolebat, quâ de de re alibi[p] diximus) *Rabbi Chanina & Rabbi Mina dixêre, regi locum negari in Synedrio, ſuſpicionis causâ, uti & in negotio Intercalationis & Phaſium, causâ ſuſpicionis* (facilè enim ſuſpicabantur, eminentiâ regiâ confeſſores flexos iri) *ſed verò nec Regi nec Pontifici Maximo locus in negotio Intercalationis, quoniam Dignitati regi non convenit conſidere cum numero Septenario. Sed, quicquid de Septenario ſtatuendum fuerit, multo minùs in Triumvirali conſeſſu. Unde eliciendum etiam Judicia ejus pecuniaria habenda in Vigintitriumvirali conſeſſu.* Gemara item Babylonia[q], אין ◦מושיבין מלך בסנהדרין לא מלך וכהן גדול בעיבור שנה וגו' *Adſciſci non ſolebat Rex in Synedrium, nec Rex nec Pontifex Maximus in negotium Intercalandi anni* &c. De Intercalatione, rationes inde alibi[r] oſtendimus. Sed adjicitur heic etiam alia ratio cur in Synedrium Rex non adſcitus; דכתיב לאתענה על ריב, לא תענה על רב *quoniam ſcriptum eſt*[ſ], *non reſpondebis contra Magiſtrum* ſeu *Dominum* tuum; per alluſionem & variantem lectionem vocis רב, ut in Origine ſine jod ſcriptæ, quæ ita per ſe *Magiſtrum* ſeu *Dominum* ſignificans, inde velut ex cognatione ſoni affertur velut monitum de eo quod veriſimilitèr ſatis eveniret ob eminentiam regiam quæ ſic ſuffragia libera præpediret. Conſonum ſatis eſt ei quod antè ex Hieroſolymitanis affertur de ſuſpicione. Atque hoc inprimis de iis quæ dicta ſunt de Numero Judicum Triumviralium, Vigintitriumviralium, aliiſque aliquot rebus eorum Synedrialibus, adeóque hiſce de Rege, advertendum eſt, eas ex majorum ſcitis ac decretis alitèr atque alitèr pro ſeculorum diſcrimine ſe, ut fieri amat, habentibus pependiſſe, adeóque quicquid ex præcepto Divino neutiquam ſtabilitum eſſet, ut in aliis ſic in hiſce variatim mutâſſe. Adeóque quod de Regibus in Synedria non cooptandis antè dicitur, ita videtur intelligendum, ut nec in Collegæ promiſcui ſive Magni ſive Minorum, nec in Minorum ſive Principis ſive Patris locum, omninò adſciſcendus eſſet Rex; ídque ob dignitatem ejus ſummam; cum interim Synedrio Magno, ut Principem, quandóque eum legitimè præfuiſſe agnoſcant (quod generali cooptandorum nomine commodè non venit) ut videre eſt in eis quæ mox capite tra-

duntur

p *Lib. de Anno Civili cap.* 11.

q *Ad tit. Sanhedrin cap.* 1. *fol.* 18, 2.

r *Lib. de Anno Civili cap.* 11.

ſ *Exod.* 23, 2.

duntur decimo ſexto [t] de ejuſdem Principum ſucceſſione, ubi & Saulis & Davidis ut Principum ejuſdem fit mentio. Et quod habent de Rege Iſraelis, ut à Rege domûs Davidicæ diſcriminato (nam domûs Davidicæ Reges & Judicare [u] ritè potuiſſe agnoſcunt) ſumendum eſt de Regibus illis Haſmonaicis, ſeu ex domu Levitica, non Davidica, qui circa annos 150 ante Chriſtum incepere. Scilicet ſub eis, nec antè, obortum eſt effatum illud Talmudicum de Rege Iſraelis nec Judicante nec Judicando, quod non ad alios ſeu veteres ex ſtirpe Judæ Reges omninò ſpectare volunt Magiſtri. Ideóque cum neminem in poteſtatem Judiciariam legitimè admitti vellent qui ipſe judiciis ſe non profiteretur cum aliis paritèr eſſe obnoxium (qua de re etiam inferiùs [x]) & cum viderent etiam Regem Haſmonaicum Judicio Synedrii Magni ſe imperioſè ſubtrahentem, pronunciatum illud de nec Judicante (legitimè) nec Judicando natum eſt, adeóque ſimul illud de nullo Regi ejuſmodi, juxta eorum ſcita, in Synedrio loco legitimo. Qua de re plura capite decimo quarto [y].

[t] §. 4 & 5.

[u] *Videſis cap.* 10. §. 5.

[x] *Cap.* 10. §. 6.

[y] §. 1.

Cap. X.

I. *De ſingulari* reverentiâ Principi *&* Patri *Synedriorum exhiberi ſolitâ. Aliis item* collegis.

II. *Tempora* Confeſſionis *uſitatiora.* Deliberandi Tempora *&* Loca Dies Feſti, Horæ, Nox, Feriæ. *Conſtitutio* Apoſtolica *dicta, moris Ebraici* imitatrix. Dilatio Sententiæ condemnatoriæ, *in Judiciis* capitalibus, *in* Craſtinum.

III. *De* Vigintitriumvirorum Juriſdictione.

IV. Triumvirorum Juriſdictio.

V. Perſonæ *Iuriſdictionibus jam dictis obnoxiæ; De* Rege. *Tam* Sacra *quàm* Profana *etiam ad* Vigintitriumviros *&* Triumviros *attinuere.*

VI. Pontifex Maximus, Judiciis Ordinariis, *etiam obnoxius.*

VII. Procurator *Litis* Pontificis Maximi *inſtitui, jure ſingulari ſolitus. Et de* Nomine *ejus, in Gemara Hieroſolymitana,* אנטלר Enteler, Entoler. Εντολεύς, *vox* Græcis Juriſconſultis *in uſu, unde in* Rabbiniſmum *recepta.* Gemara Hieroſolymitana *&* Sepher Siphra *emendati. De* Juramento, *nomine Pontificis, per* Procuratorem *præſtando.*

VIII. *Conjectura de* lectione אנטלר *& ejuſdem* ſcriptione אנטלס *id eſt* Εντολεύς. *Fortè etiam ex* Εντολεύρ Doricè *pro* Εντολεύς *pronuntiato, aut potius* Εντολήν, *in eadem dialecto, in* Εντολήρ *mutato.*

DE Principis Synedriorum & Patris Dignitate antè dictum eſt. Ad ſingularem autem eorum honorem majeſtatémque attinet quod habent Talmudici de ſumma eis reverentia publicitùs exhibitâ, qua excipi ſolebant quoties conventus aliquos ſive Juridicos ſive Sacros introirent. Gemara Babylonia[a]; ת״ר כשנשיא נכנס כל העם עומדים ואין יושבין עד שאומר להם שבו כשאב ב״ד נכנס עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן עד שישב בשחכם נכנס אחד יושב ואחד עומד עד שישב במקומו *Traditio eſt Rabbinica, univerſum populum aſſurgere ſolitos quoties ingrediebatur Princeps, nec reſediſſe uſque dum dixerat ille eis, ſedete. Quando Pater Synedrii ingrediebatur faciebant ei ſemitam alterutrinque, uſque dum loco ſuo conſederat. Sapiens cum ingrediebatur* (intelligo de cæteris, ſeu Dignitatis forenſis collegis) *alter ſedebat, & alter ſtabat* (quiſque vice ſua, in tranſitu ejus aſſurgebat) *uſque dum ſuo conſederat loco.* Idem ſed paulò expreſſiùs in Gemara Hieroſolymitana[b], כשנשיא נכנס כל העם עומדים מפניו ואין רשות לאחד מהן לישב עד שיאמר שבו אב ב״ד שנכנס עושין לו שורות רצה נכנס בזו רצה נכנס בזו חכם שנכנס אחד עומד ואחד יושב. אחד עומד ואחד יושב עד שמגיע ויושב לו במקומו *Quoties ingrediebatur Princeps, univerſus aſſurgebat populus, ſimul ac conſpiciebatur, nec reſidere cuiquam licuit antequam dixerat ille ſedete. Pater Synedrii quoties ingrediebatur, faciebant ei ſemitas* (binas) *adeo ut ſive per hanc ſive per illam, pro arbitrio tranſire poſſet. Ingrediente autem Sapiente* (qualem diximus) *alter ſtabat, alter ſedebat, uſque dum pertranſierat & loco ſuo conſederat.*

a Ad tit. Horaioth cap. 3. fol. 13, 2.

b Ad tit. Bicurim cap. 3. fol. 65. col. 3. § 3.

II. Tempora Seſſionum ſolennia fuere, aut in quibus ritè judicabant decernebántque Synedri, ídque in Locis ſibi uſitatioribus & propriis, aut in quibus conveniebant quidem & de rebus emergentibus, ut fieri aſſolet, deliberabant, minime verò Judicia exercebant forenſia aliqua. Poſterioris heic generis Tempora ſunt Sabbata & Dies alii Feſti, quibus conſidere ſolebat Synedrium Magnum, non in Conclavi illo Lapideo, ſeu *Liskath hagazith* (de quo ſuperiùs dictum eſt) ſed בחיל *ad Antemurale* Templi circa introitum montis ſitum. Expreſſim Gemara Babylonia[c]; בשבתות ובימים טובים יושבין בחיל *Sabbatis & diebus feſtis conſident ad Antemurale.* Locum illum explicant Maimonides[d] & Cotzenſis[e] per בית המדרש שבהר הבית *in auditorio* ſeu *ſchola quæ in Monte templi.* Alii eos ſequuntur. Quin & eadem ipſa verba habet de auditorio illo Gemara[f] Hieroſolymitana. Sedendi autem illic ratio erat, quia cum dies illi faſti ſeu juridici non eſſent, in loco ſuo judiciis adeo peculiari tunc conſidere nolebant, nec quidem ad deliberandum pro re nata aut amiciùs confabulandum, ne viderentur ſaltem judicia, contra morem, tempore interdicto[g] exercere. Ideò pro libitu ſepoſitâ omnimodâ judiciorum rerúmque forenſium definitionis ratione, illuc diebus jam dictis convenire ſolebant; dum interea conclave illud *hagazith* judiciis eorum ſingulare manebat quamdiu inde non migrarunt, qua de re inferiùs. Et expreſſim ajunt[h] in Sabbatis & diebus Feſtis.

c Ad tit. Sanhedrin cap. 10. fol. 88. 1.

d Hilc. Sanhedrin cap. 3.

e Præcept. aff. 97. fol. 186. col. 4.

f Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 3.

g Gloſſa ad citatam Gemaram.

h Miſna tit. Bitza ſeu Jom Tob cap. 5. Maimonid. hilc. Sabbath cap. 23.

ſtis לא דנין *judicia forenſia exercenda non erant*, ſeu Dies illi, ex more recepto, juridici neutiquam erant. Idem de aliis aliquot ſtatuebatur; גזירה שמא יכתוב *ita decretum eſt ne ſcriptum* (ſine quo judicia peragi haud commode quirent ulla) diebus illis, opus ſcilicet, *fieret*. Nec dubitandum quin Synedria & Conſeſſus alii Juridici tantundem ſuis in locis obſervarent. Tempora Seſſionis, Prioris generis, aut Horis deſignantur aut Diebus. A tempore matutino uſque ad horam octavam & dimidiam (horis inæqualibus quas Planetarias & Antiquas vocant, Ebræos fuiſſe uſos, adeóque duodecim cuilibet nocti civili, dieíque totidem tribuiſſe palàm eſt) id eſt circa horas ſeptem & dimidiam, ſi recte calculum ineo, Synedrium Magnum conſidebat in Conclavi illo Saxeo ſeu loco uſitatiori atque judiciis proprio. Nimirum utraque in Gemara[i] de eo legitur, הוו יושבים מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים *Conſidebant* (ibi) *à jugi ſacrificio matutino uſque ad juge ſacrificium pomeridianum*, ſeu *veſpertinum*. Si à matutino finito ad incohoatum veſpertinum (quod veriſimillimum videtur) horæ Seſſionis putandæ ſunt, numerus jam dictus recte ſatis ſtatuitur. In ipſo enim crepuſculo matutino inchoabatur juge ſacrificium[k]. Tum ſcilicet mactatum, mox offerebatur. Veſpertinum autem ſacrificium juge, שוחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה *immolari*[l] *ſolitum eſt horâ octavâ & dimidiâ, offerri nonâ & dimidiâ*. Hæc tantùm fere accedit exceptio; in paraſceve Paſchatis, ob ſacrum temporis peculiare, horâ unicâ antevertiſſe ſacrificium hoc, ſi incideret in diem profeſtum aut in Sabbatum. Quod ſi incideret in pridie Sabbati, etiam binis. Circa horam igitur pomeridianam ſecundam & dimidiam juxta vulgarem nobis horarum calculum, è conclavi diſcedere ſolebant; cæteris Synedriis, ſeu Minoribus etiam & Triumviralibus non ultra ſextam[m] ſeu ipſum meridiei momentum, quod duodecima nobis eſt, plerunque conſidentibus. Quæ ſic ſunt omnia intelligenda, ut pro rerum gravitate, diutiùs etiam in noctem interdum[n] conſeſſum protraherent; etiam & noctu in cauſis civilibus Verberum ac Mulctatitiis, poſt cauſam ſatis ventilatam, ſententiam, ſed non omninò noctu in Capitalibus, ferrent. Sed nec quidem Judicia civilia, nedum capitalia, incipienda erant, id eſt eorum actiones diſceptationéſve haud ordiendæ noctu. Maimonides[o], אין מתחילין את הדינין בלילה מפני השמועה למדו שהדינין כנגעים שנאמר כל ריב וכל נגע מה ראיית נגעים ביום בלבד אף הדינין ביום וכן אין מקבלין עדות ואין מקיימין שטרות בלילה. ובדיני ממונות אם התחילו ביום מותר לגמור הדין בלילה הנחלות כדינין שנאמר בהם לחקת משפט. לפיכך אין מפילין נחלות בלילה *Non inchoabant Judicia Civilia Noctu; unde obſervandum Judicia habita eſſe ut Plagas, ſecundum quod ſcriptum eſt*[p], *omnis cauſa atque plaga. Ut inſpectio plagarum interdiù facienda tantùm, ita etiam Judicia in die exercenda. Nec ideò recipiebant Teſtes, nec Contractus inibant noctu. Cæterùm ſi judicia Civilia interdiù inchoarentur, fas erat ea noctu perficere. Hæreditates inſtar Judiciorum ſunt, juxta quod ſcriptum eſt*[q] (de eis) *in decretum Judicii; unde minimè adibant aut partiebantur Hæreditates noctu.* Etiam de tempore Nocturno, circa Juriſdictionis contentioſæ Judicia, ejuſmodi obtinet apud Juriſconſultos Cæſareos ſenten-

[i] *Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 3. *Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 1. *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 3. *Coz.* *venſ. prae. aff.* 97. *fol.* 186. *col.* 3.

[k] *Miſn. tit.* Thamid *cap.* 3. & *Maimonid. halach.* Thamidin Wemoſphin *cap* 1.

[l] *Miſn. tit.* Peſachim *cap.* 5. *Maimonid. loco citato.*

[m] *Præter citata, vide Gemar. Babylon. ad tit.* Sabbath *c.* 1. *fol.* 10.

[n] *Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 4. & *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 3.

[o] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 3. §. 3.

[p] *Deuter.* 21. 5.

[q] *Numer.* 27, 11.

tia, ſed diverſimode interim admiſſa; quâ de re videſis præ aliis Polydorum Ripam [r]. Horæ tandem ſolenniores fuere tam Magno quàm Minoribus, quas jam diximus. Quænam fuerint Feriæ judiciis Synedrii Magni ejúſque Seſſioni præ aliis peculiares neſcio, niſi aſſignandæ ſint ei ipſæ quæ & cæteris Synedriis Foriſque. Ante Ezram ſeu ſub Templo primo indiſcriminatim quolibet die profeſto conſidebant judices. Ab eo ejúſque Synedrio Magno decretum eſt [s] ut in poſterum Secundâ & Quinta feriâ, ſeu die Lunæ & Jovis qualibet in hebdomade (quoties Feſti dies non eſſent) Seſſiones haberentur. Unde illud [t], פעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי *Bis in Hebdomade conſidere ſolent Synedria per Urbes, feria Secunda & feria Quinta.* Non quòd hiſce duntaxat diebus conſiderent, ſed quòd hiſce Seſſio neceſſariò atque ex decreto ſingulari ſub Templo ſecundo eſſet habenda. Adeò ut pro rerum momentis, alio quolibet die profeſto tam poſt Ezram quàm ante eum judicia exerceri poſſent omnimoda quæ capitalia non eſſent; etiam & capitalia in quolibet profeſto qui nec ſabbato nec feſto diei eſſet pridianus. Id quod manifeſtum videtur ex illis Miſnæ [u]; דיני ממונות גומרים בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפיכך אין דנין לא בע״ש ולא בעי״ט *Judicia pecuniaria ſive abſolutoriâ ſive damnatoriâ ſententiâ, eodem finienda erant die* (quod intelligendum, quoties de lite ſatis liqueret; neque tunc ſententiam omninò comperendinandam) *Judicia verò capitalia ſententiâ abſolutoriâ* (ubi res ſatis manifeſta erat) *eodem quidem die finiri poterant, ſed damnatoriâ, in Craſtino erant finienda* (ſcilicet quemadmodum eodem die quo incepta ſunt judicia capitalia, damnatoriâ finiri ex more non debebant, utcunque de crimine liqueret, ita nec ultra craſtinum, quando aut nil præter ſententiarum calculum in foro faciundum reſtaret, aut cuncti in damnatoriam ſatis conſentirent, ſententiæ pronuntiatio erat differenda) *unde evenit ut judicia non exercerent* (capitalia) *pridie Sabbati aut pridie Feſti alicujus.* Ne ſententia damnatoria in biduum differretur, ſeu ultra craſtinum. Nam, ſabbata ac dies feſti, juridici non erant, ut antè oſtenſum eſt. Nec pœnæ in eis infligendæ, quæ ſtatim ſententiam ſequi ſolebant. At interea ex hiſce patet, Seſſiones haberi potuiſſe etiam feriâ ſextâ, tametſi judiciis capitalibus tunc, uti & pridie cujuſlibet diei Feſti, eſſet abſtinendum. Quin expreſſim ajunt de capitalis criminis pridie Sabbati accuſato [x], אוסרין אותו עד אחר השבת ומתחילין דינו *cuſtodia eum tradebant uſque in feriam primam ſequentis hebdomadis, atque tunc de eo cognoſcere incipiebant*, ſeu judicium ejus inchoabant. Ita etiam feriâ primâ Seſſio ac judicium interdum habebatur legitimum. Sed verò in Judiciis eorum qualibuſcunque etiam tam extra Terram, quàm intra, Feriæ illæ, Secunda & Quinta, ut ſtatæ obſervabantur. Atque hinc morem hunc Judaicum veterem ſpectaſſe, haud videtur dubitandum, illud de feriis Judiciorum Chriſtianorum ſeculis in primitivis, dum communio tanta erat & Nominis & Morum Judæorum Chriſtianorúmque, & ex Diſciplina, quam toties diximus, Confœderata, aut indultu principum, exercebant aut ſaltem imitabant-

r *Lib. de Noſturno tempore cap.* 122.

s *Gemar. Babyl. tit.* Baba Kama *cap.* 7. *fol.* 82, 1.

t *Miſn. tit.* Cethuboth *cap.* 1. *& vide Gemaram Babylon. ib. fol.* 3, 1. *& Maimonid. halach.* Ishoth *cap.* 10.

u *Tit.* Sanhedrin *cap.* 4 *&* 5. *& videſis finem capitis* 8. *Moſ. Cotzenſis præcept. aff.* 98. *fol.* 188. *col.* 1.

x *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 11. *& Cotzenſis, loco citato.*

bantur Judicia Forenſia inter ſe Chriſtiani illi. Nempe in Conſtitutionibus Apoſtolicis dictis (quæ ut Apoſtolis ipſis omninò recentiores, ita ſeculis in illis vetuſtis proculdubio natæ ſunt) legitur [y], Τὰ *δικαστήρια ὑμῶν γινέσθω δευτέρᾳ Σαββάτων, ὅπως ἐὰν ἀντιλογία τῇ ἀποφάσει ὑμῶν γένηται, ἕως Σαββάτου ἔχοντες ἄδειαν δυνηθῆτε εὐθῦναι τὴν ἀντιλογίαν καὶ εἰρηνεῦσαι εἰς τὴν Κυριακὴν τοὺς διαφερομένους πρὸς ἀλλήλους*, *Fiant Judicia veſtra in ſecunda Sabbatorum* (id eſt die Lunæ) *ut ſi fortè adverſari quidquam reperiatur ſententia lata, liberè poſſitis rectè de eo* (denuò deliberando) *ſtabilire & litigantes in pace retinere uſque in diem Dominicum.* Ad judiciarium etiam Ebræorum tempus attinet illud [z], quod traditur de nocturna (ſed non in foro) Judicum conſultatione poſtquam ſive reum morte damnandum eſſe cunctis videretur, ſive in foro ſic rem capitalem agitaſſent ut reſtaret duntaxat ſententiarum diverſarum calculus die craſtino ineundus; מזדווגין זוגות זוגות וממעטין במאכל ולא היו שותין יין כל היום ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין לב״ד *Per ſe eorum paria conveniunt ac pauculum ſumentes cibum nec vinum in die illo omninò bibentes, inter ſe de cauſa conferunt tota nocte illa; & conſentientes die craſtino in Synedrium revertunt.* Ad ſententias ſcilicet ritè pronuntiandas; quas ut omni temeritate ita & incommodo epulari ſic carere volebant. Reus intereà cuſtodiæ tradebatur. Quæ autem regulariter heic dicta ſunt de Seſſionis tempore exceptiones admittunt in re Neomeniarum ſive Sanctificandarum ſive abſque ſanctificatione præſtituendarum, quam etiam dies feſtos, Sabbata, etiam & horas ſerotinas ſubinde occupâſſe neceſſum eſt, ut ex ipſa ejuſce natura ſatis eſt manifeſtum.

y *Lib.* 2. *cap.* 47.

z *Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 5. & *Maimonid.* Sanhedrin *cap.* 12.

III. Imperium & Juriſdictio jam oſtenſorum Synedriorum apud Ebræos omnium, uti & ſimilium apud alias paſſim gentes, quemadmodum & ipſa res poſtulat, verſabatur circa Perſonas & Res. Quantum ad Res, circa Judicia Civilia vocitari ſolita, alióſque actus aliquot civiles ſacróſque præſtandos, item circa דיני קנסות *pœnalia judicia* illis conjuncta, & demùm דיני נפשות ſeu *Capitalia.* Civilia autem heic, plerunque דיני ממונות dicta ſeu *Judicia Pecuniaria* (veluti condictiones rei, id genus actiones cæteræ) Juriſdictionis erant Contentioſæ alia; alia item Juriſdictionis, uti vocant, Voluntariæ, veluti Leviri renuntiatio, Ordinatio in Presbyteratum, Excommunicationis Abſolutio, & quæ ſunt id genus reliqua. Perſonæ heic ſunt juxta eorum diſciplinam, etiam Rex, Pontifex Magnus, Sacerdotes, reliqui Levitæ, Iſraelitæ Originarii, Proſelyti Juſtitiæ ſeu Gentiles in Judaiſmum ſive ex ſe ſive per parentum Circumciſionem & Baptiſmum, in Judaiſmum cooptati. Ad Synedrium Magnum [a], veluti gentis Tribunal ampliſſimum, Ordinariorúmque ſummum, Judicia Actúſque alii attinuere, quales paritèr, quoad juriſdictionis naturam, ad Synedria ſive Vigintitriumviralia ſive Triumviralia ſpectarunt. Nihil enim omnino ſive Imperii ſive Juriſdictionis eminentiſſimo huic Conſiſtorio deerat. Ut circulus Maximus Minores omnes, ſic eorum vim intra ſe continuit. Alii

a *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 1, 2. &c.

autem Actus & Judicia, graviſſimi ſcilicet aliquot momenti, ad illud ſpectarunt ut propria, quorum aliquibus cæterorum Synedriorum ſe ullatenus immiſcere nefas erat abſque Magni auſpiciis; aliquibus item ſe omninò immiſcere. Et quoad Perſonas; omnimodæ aliæ huic ut Synedriis reliquis ſuberant. Sed de ſingularibus ad ſolam Synedrii Magni Juriſdictionem & Imperium, ut Caſibus Reſervatis, attinentibus, agitur, juxta inſtitutum, libro Tertio. Synedriorum Vigintitriumviralium fuere Judicia tum Capitalia & Criminalia omnigena quæ haud inter Caſus illos Reſervatos reperta. Fuere ea non modò judicia in homines Capitalia (Magno Synedrio non reſervata) omnimoda, verùm etiam quibus Beſtiis mors, veluti etiam delinquentibus, ex lege inferenda erat. Miſna[b], דיני נפשות בעשרים ושלשה הרובע והנרבע בכ״ג שנ׳ והרגת את האשה ואומר ואת הבהמה תהרגו· שור הנסקל בכג שנ׳ השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת בעליו כך מיתת השור· הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בכג״ רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה רבי עקיבא אומר מיתתן בעשרים ושלשה *Judicia Capitalia ad Synedria attinent Vigintitriumviralia. Judicia de homine & beſtia invicem coeuntibus ad Vigintitriumviralia itidem, juxta id quod ſcriptum eſt*[c], *& occides fœminam & Beſtiam, item, & Beſtiam occidetis, atque* (de Bove cornu petere ſolito qui hominem occiderat) *Bos lapidibus obruendus ad Vigintitriumviros ſpectat, juxta quod ſcriptum eſt*[d], *Bos Lapidibus obruatur, atque Dominus ejus etiam morte afficiatur. Mortis pœna domino ſuo infligendæ eadem eſt ratio quæ Mortis itidem Bovis. Lupus, Leo, Urſus, Pardus, Lethalis vipera* (vertunt aliqui *Baſiliſcus*) *Serpens* (ſi eſſent, ut Bos, in homicidii cauſa, uti & beſtiæ ſimiles aliæ) *morte afficiendi erant à Vigintitriumviris* (ſeu ut gloſſa נידונין בסקילה כשור *judicio lapidandi erant ſic ut Bos*) *Rabbi Eliazer ſentiebat, quicunque animalia illa antè interfecerat, contra jus eum non feciſſe. Sed Rabbi Akiba; morte illa ex judicio Vigintitriumvirali etiam fuiſſe afficienda.* Et neutiquam jus heic parile de Bove & animalibus aliis ſic nocivis admiſere aliqui[e]. De reliquis illis beſtiis Gloſſa Talmudica; מותר לגדלם לפי שאדם יכול ללמדן שלא יזקו הלכך שם בעלים נקרא עליהן ולא הוי כהפקר ואסור להרגן אם לא המיתו אבל אם המיתו סופן מוכיח על תחלתן שלא אלו בני תרבות ואין צריכין לדונן *Fas erat eas nutrire, quoniam homo potuerit eas docere non damnum alicui inferre, unde Dominorum nomen eis habebatur. Nec, ut publici juris erant, nec fas erat eas occidere, ſi homicidii in cauſa non eſſent. Sin verò, ad priſtinam revertebantur naturam, nec pro nutritis habebantur. Nec erat neceſſe ut in Judicium* (ut Bos petulcus) *deducerentur.* De Bove autem ſic petulco, Rabbi Jochanan Ben Zecai ad Diſcipulos ſuos, in Gemara Hieroſolymitana[f], כתיב השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כך מיתת השור· הקיש מיתת בעלים למיתת השור מה מיתת בעלים בדרישה וחקירה תבכ״ג אף מיתת השור בדרישה וחקירה ובכ״ג *Scriptum eſt, Bos lapidetur & dominus ejus moriatur. Eadem ratio mortis dominorum ac Bovis. Compara mortem dominorum cum morte Bovis. Quomodo judicandum de dominorum morte? Inquiſitione & Examinatione apud Vigintitriumviros. Etiam ideò de morte Bovis, Inquiſitione & Exa-*

b *Tit.* Sanhedrin. *cap.* 1.

c *Levit.* 20, 15 & 16.

d *Exod.* 21, 29.

e *Videſis Gemaram Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *f.* 15, 1.

f *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2.

& Examinatione apud Vigintitriumviros. Ita de Bove cujus expreſſa in Lege mentio, conſcenſum eſt. Non itidem de animalibus pariter reliquis nocivis quorum cauſæ rariores, nec in judiciis frequentes. Maimonides[g], אין דנין דיני נפשות בפחות מכ״ג שהן סנהדרי קטנה בין דיני נפשות אדם בין דיני נפשות בהמה לפיכך אין דנין שור הנסקל ולא הבהמה הנרבעת או הרובע אלא בב״ד של כ״ג אפילו ארי ודוב וברדלס שהן בני תרבות ויש להן בעלים שהמיתו בכ״ג אבל נחש שהמית אחד הורג אותו המוציא שם רע אין דנין אותו תחילה אלא בבד של כ״ג מפני שיש בדינו צד דיני נפשות שמא יהיה הדבר אמת ותסקל הנערה. לא נאמנו דברי הבעל ובא האב לתובעו בקנס דנו בשלשה. ומנין שאין דנין דיני נפשות אלא בכ״ג אף על פי שדברי קבלה הן הרי הוא אומר ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת עדה שופטת והן המחייבין ועדה מצלת והן המזכין. ואין עדה פחות מעשרה הרי עשרים. ומוסיפין שלשה כדי שלא יהא בית דין שקול ויהיה בו אחרי רבים להטות *Judicia Capitalia à paucioribus quàm Vigintitriumviris, qui Synedria Minora faciebant, exercenda non erant, ſive capitale eſſet Hominis ſive Beſtiæ judicium. Inde ſcilicet nōn judicabant Bovem Cornupetam, nec beſtiam cum homine turpiter coeunte, alibi quàm apud Vigintitriumviros* (Scilicet neutiquam apud Triumviros; Nam omnimoda erat in Synedrio Magno juriſdictio, quod heic ſemper intelligendum) *Etiam Leo, & Urſus & Vipera lethalis, qui ita nutriti, ut haberent dominos, & in cauſa eſſent homicidii, morte puniebantur judicio Vigintitriumvirali. Sed Serpentem qui homicida eſſet, etiam unus aliquis interimere poſſet. Qui infamiam* (Uxori ut virgini nuptæ, virginitatis prærepta nomine) *intulerat*[h], *de eo actio primò non alibi inſtituenda erat quàm apud Vigintitriumviros, quoniam nempe in judicio ejus pars erat judicii Capitalis. Nam ſi verum eſſet quod uxori imputabatur, illa Lapidanda erat. At verò, ſi mariti verbis fides non haberetur, & Pater* (uxoris accuſatæ) *agere vellet de mulcta* (centum ſiclorum, marito infligenda) *judicium illud etiam Triumvirale erat. Undenam autem evenit ut iudicia Capitalia non exercerentur extra Synedria Vigintitriumviralia? Tametſi id quidem ex Cabala ſeu veterum traditione obtineret, certè etiam in Scriptura dicitur, & Cœtus* ſeu *Congregatio judicabunt, & Congregatio liberabunt. Ita Congregatio Judicii, & Congregatio Liberationis. Congregatio Judicii, eſt qua reum damnat; Congregatio Liberationis eſt qua eum abſolvat. At vero Congregatio non è paucioribus conſtat quàm Decem. Ecce ibi Viginti. Adjecti autem ſunt Tres, ut Synedrium eſſet ſatis alterutrinque ponderatum, atque ibi locus haberetur inclinationis poſt Plures*[i]. Qua de re ſuperiùs ſatis eſt dictum.

g *Tit. Sanhedrin*, *cap.* 5. §. 2. & 3.

h *Deuter.* 22, 14.

i *Exod.* 23. 2.

IV. Ut Vigintitriumvirorum Juriſdictioni tum Capitales & Criminales tum Civiles, juxta antè dicta, Cauſæ ſuberant, ita Triumviris tam Criminales quotquot Capitales non eſſent, quàm Civiles. Ita tamen ut pro Synedriorum Triumviralium diverſa qualitate, àliter alitérque ſe res haberet. Ex antè oſtenſis liquet Triumviros fuiſſe alios publicè per urbes pagóſque conſtitutos, qui omnes ex ritè Ordinatis; alios etiam ex litigantium compromiſſo, velut Arbitros, ſed non ſine Juriſdictione receptos; qui itidem nunc ex ritè Ordinatis erant, nunc ex nondum Ordinatis. Cauſæ quidem mulctatitiæ uti & in quibus Flagellationis[k] pœna, ad

k *Deuter.* 25, 2. & *vide infrà cap.* 13. §. 6.

Prio-

Prioris generis Triumviros, etiam & ad Ordinatos in Poſteriore tantùm attinuere; aliæ ad generis etiam Poſterioris ſeu nondum Ordinatos. Maimonides[l], juxta mentem veterum Talmudicorum, מכות בשלושה ואף על פי שאפשר שימות כשמלקין אותו *Flagellatio infligi potuit etiam à Triumviris, etiamſi fieri potuiſſet ut flagris ita caſus inde interimeretur.* Sed hoc tantùm, ubi Triumviri ritè ordinarentur. Idem[m]; דיני קנסות כגון גזילות וחבלות ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה והאונס והמפתה וכיוצא בהן אין דנין אותם אלא שלשה מומחים והם הסמוכים בארץ ישראל *Judicia mulctaria, ut de Rapina, Pignore, reſtitutione Dupli, Quadrupli, de eo qui virginem ſive vi comprimeret, ſive illecebris pelliceret & ſimilia, non judicabant Triumviri alii quàm publicè conſtituti, qui eſſent etiam ritè Ordinati in Terra Iſraelis.* Subjicit verò, אבל שאר דיני ממונות כגון הודאות והלואות אינן צריכין מומחה אלא אפילו שלשה הדיוטות ואפילו אחד מומחה דן ואתן *Cæterum reliqua Judicia Pecuniaria, ut de verborum ſeu inſtrumento obligationibus & de mutuo, non exigebant publicè ſic conſtitutum aliquem. Sed Triumviri etiam privati* (ex compromiſſo adſciti) *imò etiam unicus ſic publicè conſtitutus* (de quo infra ubi de extraordinariis judiciis agimus) *ea judicabant.*

V. Pro vario Judiciorum atque Actionum Juriſdictioniſque jam dictæ diſcrimine, Perſonæ univerſæ, præter Regem, tam Triumviralibus quàm Vigintitriumviralibus pariter ſubdebantur. Civilia autem judicia ad Regem ſpectantia, tractari, ut videtur, non debebant à Synedrio aliquo Triumvirali, ſed tantùm aut Vigintitriumvirali aliquo aut Magno. Gemara Hieroſolymitana[n] paulò antè, aliam in rem, citata דיני ממונות שלו בעשרים ושלשה *Judicia ejus*, ad eum ſpectantia, *quæ Civilia fuere* (quo nomine Criminalia etiam, nec Capitalia, venire ſolent) *peragenda erant apud Vigintitriumviros.* Etiam illic Regem flagris obnoxium, ut alios (juxta ea quæ de Flagellationis pœna dicentur capite decimotertio) tradunt. Et ſingularibus præceptis[o] Negativis ad Regem ſpectantibus de non multiplicandis, Equis, Uxoribus, Pecuniis, adjiciunt[p], ואם הרבה לוקה *& ſi multiplicaret, verberandus erat.* Certè Gemara[q] jam dicta, נשיא שחטא מלקין אותו בבית דין של שלשה *Si Princeps* (Synedrii) *reus perageretur* (in Cauſa quâ flagelli pœna) *verberabatur à Triumvirali Synedrio.* Et de Flagellatione illis in uſu, ampliter capite citato. In Judiciis autem heic atque actionibus tum Civilibus tum Criminalibus ad Synedria hæc Minora diverſimodè attinentibus, continentur omninò tam Sacra qualiſcunque generis (Synedrio Magno non reſervata) quàm Profana ſeu Sacris non implicata. Sacra, veluti de functionibus Sacris omiſſis, aut non rite peractis, Idololatria, Sabbati & dierum aliorum violatione, Decimis, Primitiis, Sacrificiis, id genus cæteris; Profana, veluti de Hæreditatibus ſeu Succeſſionibus, Donato, Empto, Vendito, Locato, Conducto, Dotibus, Pactis, Uſuris, Furtis, Injuriis & quæ illiuſmodi, ſunt alia, in Civilibus; de Homicidio, Adulterio, Inceſtu, & quæ ſunt ejuſmodi in Capitalibus. Neque enim, quod & alibi aliquoties monitum, Sacerdotale ſeu Pontificium Col-

lè-

l *Tit.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 4.

m *Ibid.* §. 8.

n *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. *col.* 4. *halach.* 1.

o *Deuter.* 17, 16.

p *Maimonid. hal.* Melakim *cap.* 3. §. 4, & *tit.* Sanhedrin *cap.* 19. & *videſis Guil. Schickardum in Jure Regio cap.* 2. *theorem.* 7. *pag.* 60.

q *Ad tit.* Horaiioth *cap.* 3. *fol.* 47. *col.* 1. & *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19, *col.* 4.

legium ſeu Synedrium aliquod erat Ordinarium quod de horum aliquo, quà Sacrum erat, ſeu inſtar judicii Eccleſiaſtici (ut dici apud nos ſolitum) cognoſceret. Neque aliter ferè, ſi rem ſeriò & ex ſui natura ſimplici conſideremus, aut aliuſmodi Juriſdictio ac Imperium circa Sacra alias apud Gentes ſe habuit. Nam etſi apud Romanos Collegium erat Pontificum, penes quod circa Sacra Imperium ac Juriſdictio habebatur ſingularis (qua de re optimè ac præ aliis Jacobus Gutherius libris de vetere Jure Pontificio) uti ferè etiam apud Græcos paſſimque & in Republica Platonica, attamen nihil omninò penes illud alióſve alibi Pontifices erat cognitionis, quod non ſive à Regibus ſive à Senatu Populóque Romano aliiſve legumlatoribus, id eſt ab eis qui ſummæ in Regimine publico rerum præfuere, derivatum eſt impetratúmque. Id eſt Imperium & Juriſdictio ad collegium illud attinuêre, non quà Collegæ ſeu Synedri ejuſdem Pontifices erant ſeu Sacerdotes (quibus, quà tales, functio Sacra duntaxat ſpectavit) ſed quà ab ſummo in Regimine imperio, Regibus illis, Senatu Populóque Romano, poteſtate in Sacra aliáque aliquot donabantur. Atque ita quidem pro eorum qui apud Ebræos ſummæ rerum præerant arbitrio, potuere (ex jure nullatenùs diſſimili) conſtitui Sacerdotalia per ſe Sodalitia ſeu Collegia ac Synedria ordinaria quibus Imperium ac Juriſdictio tam circa Sacra quàm Profana competere ex autoritate ejuſmodi publica ritè quiviſſet. Sed ejuſmodi quid factum apud Talmudicos nondum obſervavimus. Et ſi factum fuiſſet, ex conſtituentium arbitrio, non ex conſtitutorum qualitate Sacerdotali planè pependiſſet. Atque huc ſanè dum de ſummarum, ſine Sacerdotibus, apud alias gentes poteſtatum imperio circa Sacra, verba fiunt, ſpectat illud Athenienſium caduceatoris ad Bœotos apud Thucydidem[t] miſſi, qui, à ſuis proculdubio rectè edoctus eorúmque verbis uſus, ad illud quod Bœotorum dixerat caduceator ad Athenienſes, nimirùm juxta τὰ νόμιμα τῶν Ἑλλήνων *Græcorum Jura*, πᾶσι εἶναι καθεστηκὸς ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλήλων, ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι *omnibus eſſe conſtitutum* (ἔννομον *ex jure receptum*, ut Scholiaſtes) *eos qui alienam terram invaderent* (Scholiaſtes; εἰσβάλλοντας πολεμικῶς κατὰ τῆς ἀλλήλων γῆς, *bellum alienæ terræ inferentes*) *à locis ſacris quæ illic ſunt, abſtinere*, reſpondit. Τὸν νόμον τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης, ἤν τε πλέονος ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ αἰεὶ γίγνεσθαι, τρόποις θεραπευόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς εἰωθόσι καὶ δύνωνται *Jus apud Græcos hujuſmodi eſſe, ut penes quos imperium ſit cujuſcunque ſive magni ſive parvi Territorii* (qualicunque regiminis formulâ imperium ejus indueretur) *penes eoſdem ſint ſemper Templa & loca Sacra ubi eiſdem modis aut ceremoniis fiant ſacra quibus conſuetum eſſet quoad fieri poteſt* (ut Laurentius Valla vertit; ſed rectiùs Henricus Stephanus) *quibus more receptum ſit & præterea etiam quibus quiſque poſſit*, ſeu potiùs *ipſi* (pro re nata) *poſſint* aut velint. Adeóque penes eoſdem ipſos quibus τὸ κράτος *Imperium* ſummum erat, idem erat parile, uti etiam apud Ebræos, tam circa Sacra quàm Profana tum apud Græcos tum Romanos; uti

[t] Lib. 4.

[s] Cæſar de bello Gallico lib. 6.

etiam penes Druidas [s] apud Gallos veteres quale itidem apud alias olim gentes tum Mythicis tum Hiſtoricis ſeculis, paſſim obtinuit.

VI. Adverſari forſan videatur hiſce illud quod à viris alioquin etiam eruditiſſimis aſſeri ſeu potiùs fidentiùs admitti & mordicùs retineri ſolet de Pontificis Maximi in Synedrio Magno Principatu perpetuo, qua de re plura inferiùs. Hallucinatione illâ major nulla habetur. Sed verò non Synedrio ſolùm Magno, verùm etiam Minoribus illis, ſive Vigintitriumviralibus ſive Triumviralibus, ita ſuberat, cum aliis, Pontifex Maximus, ut in jus, pro Imperii in eis ac Juriſdictionis diſcrimine, vocari poſſet judicarique. Miſna [t], כהן גדול דן ודנין אותו *Judicat Pontifex Maximus* (id eſt Judiciariæ facultatis & functionis, ut idonei alii, modò ipſe aliter idoneus, capax; ut antè oſtenſum) *& judicant ipſum*, ubi Gemara Babylonia [u], כהן גדול דן פשטא דנין אותו אצטריכא ליה תא נמי פשטא אי לא דינין ליה אותו היכי דין *Judicat Pontifex maximus. Id quidem certum eſt. Judicant ipſum? Sanè neque hoc minus certum, ſed neceſſarium. Niſi judiciis obnoxius eſſet, cum ratione non potuerat eſſe Judex.* Sequitur ibi, דכתיב התקוששו וקושו ואמר ריש לקיש קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים *Et ſcriptum eſt* [x] *excutite* (probate) *voſipſos, & excutite* (ubi Vulgata ut Græci, *Congregamini, convenite*, uti ferè, Chaldæus, Syrus, Arabs; quemadmodum etiam Lutherus, Angli, Belgica vetuſtior, alii; Sed Judæi Hiſpanienſes, *Eſcudriñad vos y eſcrudiñad*, uti & Munſterus, *diſquirite vos ipſos & quærite*; Tremellius, *excutite vos, iterúmque excutite*; Galli, *Eſpluchez vous eſpluchez vous*; & Belgæ nuperi, **Doorſoeckt u ſelven naeuwe, jae doorſoeckt naeuwe**) & *dixit Riſh Lakiſh*, inde eliciendum, *Orna* ſeu *idoneum redde teipſum, & poſtea orna alios.* Quod quidem in Talmude non ſemel [y] τῷ Riſh Lakiſh, totidem verbis, tribuitur, ut loci illius Zephaniæ interpretatio. Sed Jarchius, ad prophetam, interpretatur, התקוששו per התלקטו והאספו יחד כמו לקושש קש *colligite vos ipſos & ſimul congregamini, ut ſtipula colligitur*, & dein קושו per id quod eſt ſeipſum unumquemque examinare. Atque è locis jam citatis Talmudicis affert illud τοῦ Riſh Lakiſh. ורז״ל, inquit דרשו *& Rabbini noſtri piæ memoriæ* ſic explicant. Et David Kimchius ad verba illa, *Excutite vos ipſos, & excutite*, ענין, ait, חפוש הדברים ולקטתם כמו לקושש קש ובן פי׳ התקוששו התחפשו מומיכם חפשו מומים אחרים אחר כן נבערו אותם *Dictum eſt ut de rebus perſcrutandis eiſque colligendis, ut in eo quod eſt ſcrutari & colligere ſtipulam. Adeoque interpretantur excutite heic, perſcrutamini vitia veſtra, & poſtea perſcrutamini vitia aliorum, & ea amoveatis.* Dein ſubjicit, וכן אז״ל מזה הפסוק קשט עצמך ואחר כן קשט אחרים *Et dixerunt Rabbini noſtri piæ memoriæ ex hoc verſiculo natum eſſe illud; Orna teipſum, & poſtea orna* (idoneos redde) *alios.* Inde etiam addit, ועוד אמרו נקשט גרמין עד לא נקשט אחרנין *& inſuper dicunt* (hinc) *ornemus nos ipſos priuſquam alios ornemus*, quod juxta ſenſum benè vertit Joannes Druſius [z], *Inquiramus in noſmetipſos priuſquam*

[t] Tit. Sanhedrin cap. 2.

[u] Fol. 18, 1.

[x] Zephan. cap. 2, 1.

[y] Gemar. Babylon. ad tit. Baba Bathra cap. 3. fol. 60, 2. ad tit. Baba Metzia cap. 9. fo. 107, 2.

[z] In Adagiis Ebraic. Decuria 6. adag. 4.

in alios inquiramus. Atque illud *&* Rish Lakish à Paulo Fagio [a] itidem benè redditur, *Juſtifica teipſum & dein juſtifica alios.* Senſus autem dicti hujus, quà judicia ſpectat, Rabbinicus eſt, neminem judiciis præficiendum qui non antè judiciis obnoxius ipſe; neminem ad Imperium & Juriſdictionem admittendum qui non antè, ut alii, utrique ſubditus; adeóque Pontificem Maximum, ideo ſecundum ſcita illorum & ſententiam receptiſſimam, judiciis fuiſſe obnoxium, quia ut alii, judiciorum, ritè ordinatus idoneúſque, pariter capax erat. Judiciis Capitalibus in Synedrio Magno (qua de re Libro tertio) Pecuniariis ſeu Civilibus non in Vigintitriumviralibus ſolùm ſed & Triumviralibus. Atque ibi in Gemara Babylonia [b], כהן גדול שהרג אתתנפש במיד נהרג בשוגג גולה עבר על עשה ועל לא תעשה והרי הוא כהדיוט לכל דבריו *Pontifex Maximus homicidii ſpontanei reus morte plectendus erat; caſu* ſeu *ex errore reus, exilio* (juxta legem Sacram de Aſylis in homicidii ejuſmodi cauſis [c]) *Si tranſgrederetur præceptum aliquod ſive Affirmativum ſive Negativum, parile erat ejuſdem cum quovis è vulgo jus, idque in cauſis univerſis ad eum ſpectantibus*, exceptis quod capitalia ejus judicia ad Synedrium Magnum attinuere. Redux autem cum eſſe poſſet ex Aſylo homicida ex caſu qui illuc confugerat, ſed non ante mortem Pontificis [d]; Pontifex ipſe ſic confugiens redux eſſe nequibat omninò, uti nec is qui Pontificem ſic occiderat. Perpetuo tenebatur uterque in Aſylum exilio. Non aliter igitur quàm Sacerdotes alii, Levitæ, reliquíque è populo Synedriis omnibus ſuberat Pontifex Maximus, extra cauſam capitalem, & ſi quæ eſſent aliæ inter Synedrio Magno reſervatas. Unde Maimonides [e], כהן גדול שחטא לוקה בשלשה כשאר כל העם וחוזר לגדולתו *Pontifex Maximus flagellandus erat à Triumviris* (Synedrio Triumvirali) *ut reliqui è populo, & reſtituebatur ad dignitatem ſuam*, id eſt, pœna ejuſmodi non habenda pro exiſtimationis aut dignitatis ſuæ Pontificiæ deminutione, ſeu ut R. Eliæzer [f], אין מעבירין אותו מגדולתו *dignitate* ſeu exiſtimatione *ſua eum non exuebant.* Legitur etiam in Gemara Hieroſolymitana [g]; כהן משיח שחטא מלקין אותו בבית דין של שלשה *Sacerdotem unctum qui reus eſſet* (Pontificem) *verberabant in Synedrio Triumvirali.* Unde ni fallor emendanda eſt, aut cautiùs intelligenda, eadem alibi Gemara; Nam in ea etiam habetur [h], דיני ממונות שלו בכמה בעשרים ושלשה *Judicia ejus Pecuniaria* (non capitalia) *ad quotnam ſpectabant? Ad Viginti tres.* Sanè ſi intelligas tantùm ad Viginti Tres, tunc flagellandus non erat à Triumviris. Aut igitur verba illa de uſu frequentiori ſolùm capienda, aut forſan in בעשרים ושלשה ובשלשה *ad Viginti Tres & ad Tres.* Ob ſingularem autem erga eum reverentiam & ne in jus vocatus functioni ſacræ nimium forte, ut abſens, aliàs deeſſet, voluere ut in Civilibus cauſis Procurator Litis ad agendum nomine ejus excipiendúmque, præ aliis, conſtitueretur. Gemara illic Hieroſolymitana [i], כהן גדול דן ודנין אותו כו ניחא דן. דנין אתו. ומנה ליה אנטלר הגע עצמך שנפלה לו שבועה ואנטלר בשבועה *Pontifex Maximus Judicat, & Judicant ipſum* &c. (quæ verba ſunt Miſnæ) *Dubitari nequit quin ipſe judicare poſſit* (ritè in Synedria cooptatus) *Quod ad illud attinet, Judicant ipſum; Conſtitui ei ſolebat Procurator*

Mm 2 ſeu

[a] In verſione Thisb. Eliæ verb. קשט. adde Jo. Plantavitzium in Florilegio Rabbinico num. 1702.

[b] Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 18, 1.

[c] Numer. 35, 15.

[d] Ibid. comm. 25.

[e] Halach. Sanhedrin cap. 17. § 8.

[f] Gemar. Hieroſ. ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19. col. 4.

[g] Ad tit. Horaiioth cap. 3. fol. 47. col. 1.

[h] Ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19. col. 4.

[i] Fol. 19 col. 4.

ſeu *Mandatarius* (litis agendæ, excipiendæ, exequendæ) *ſi cogitaverit Juramentum ab eo eſſe* (in lite) *forſan præſtandum*, *etiam Procurator* (ſed de verſione hujuſmodi plura mox) *pro eo jurat*. (In Talmude ſuo Rabbi Nathan[k] ibi legiſſe videtur, כהן גדול דן ודנין אותו אבאי ויםנה אנטלר רגע עצמן שנפלה שבועה ואנטלר בשבועה ſed eundem in ſenſum.

k In Aruch, verb. אנטלר.

VII. Pontificis ita Procurator, nuncupabatur Hieroſolymitanè, in loco antè citato, אנטלר, *Enteler* ſeu *Enteler* ſi lectio recta ſit. Judæos, Syros Arabas, alios Orientis, voces non paucas aliunde in linguas ſuas, ut alibi etiam ſemper fieri amavit, admiſiſſe ſciunt docti omnes; nec paucas è Græco & Latino. Lexicographis Ebræis ſignificat illa vox planè, ut reddidimus, Procuratorem ſeu Mandatarium. Rabbi Nathan ex veteribus interpretatur per אפוטרופוס quod planè eſt Ἐπίτροπος, *procurator*. Et gloſſa ad Hieroſolymitanam Cracovienſis, אנטלר פירוש אפוטרופוס *Enteler ſignificat* Ἐπίτροπος. Et in Commentariis Talmudicis & Chaldaicis nunc אפוטרופוס nunc אפיטרופוס ſcribi ſolet vox illa Græca. David de Pomis אנטלר פרקלים *Enteler eſt Paraclit* (vox à παράκλητος *advocatus* in Rabbiniſmum recepta) id eſt, ut & ipſo, *Procurator*. Ad hunc modum Philippus Aquinas. Nec quidem aliam ibi ſignificationem res ipſa ferre videtur. Moſes Mikotzi[l] interpretatur per כמונה לטעון בשבילו *conſtitutus ut, ejus nomine, in foro agat*. Sed David Cohen de Lara[m], אנטלר, inquit, אפוטרופוס ובית דין Gr. οἱ ἐν τέλει, *Lat. Magiſtratus. Hiſp. Magiſtrado, corregidor*. Et Ebraica ibi ſonant Ἐπίτροπος *& Domus Judicii* quaſi utrunque ſignificaret אנטלר, quod nullo pacto admittendum. Unde & inſerit quaſi etymon, plurale illud, οἱ ἐν τέλει, *Qui dignitate* ſeu *magiſtratu conſpicui*, Claſſici, quaſi inde derivatum *Enteler*. Munſterus[n] exponens אַנְטַל per *vas in quo lavantur manus*, adjicit *Antalar* אַנְטַלַר eſt אפוטרופוס *procurator*, *officialis*, *præfectus*. Magnus Buxtorfius[o], אַנְטָלַר *Antelar*, *Præfectus*, *Præpoſitus*, *Curator*, *Procurator*. Et dein, Græcis ἐντέλλω *faciendum injungo, mando, præcipio*. Ἐντελεῖς, *id eſt*, οἱ ἄρχοντες. Verum quidem eſt apud Suidam legi illud, ἐντελεῖς οἱ ἄρχοντες, unde etiam interpretatur πανοπλίας ἐντελεῖς per ἀρχοντικάς. Sed perrarum eſt, puto, vocem illam ea notione reperiri; licet etiam apud Heſychium legatur Ἐντέλεια, τάξις ἀρχοντική, ubi addit Ἐντελεῖ, ἄρχοντες. Et ſatis obvium eſt οἱ ἐν τέλει eodem ſignificatu, ſeu pro eis qui dignitate claſſica ſplendidiores; unde οἱ ἐν τελέεσσιν, apud Homerum[p], pro ἐν τάγμασιν, *in ordinibus*. Atqui haud ita rationi conſonum videtur, Procuratoris nomen derivare à voce quæ ex ſui natura Dignitatem talem ſeu etiam Principatum ſic ſignificat; quamquam interim verum fuerit, Ciceroni[q] Procuratorem rerum pro abſente gerendarum dici *quaſi quendam penè dominum*. Sed id ei nihil aliud eſt quàm *alieni juris Vicarius*, ut Abrahæ ſervus[r] qui זקן ביתו המושל בכל אשר לו *Senior domus, ejus qui præerat omnibus quæ illius erant*, unde & dici quidem poſſet Procurator Litis מושל דינו של רבו *præfectus* ſeu *Dominus Litis Domini ſui*. Jam verò,

l Precept. affirmat 97. fol. 186. col. 3.

m De convenientia voc. Rabbin. cum Græcis pag. 10.

n In Diction. Chaldaico.

o Lexic. Talmudic. col. 137.

p Iliad. 6.

q Orat. pro Cæcinna.

r Geneſ. 24, 2.

verò, cum è Græco vocabulum illud אנטלר ſumtum eſſe ſatis ſit viris doctis in confeſſo, atque itidem Procuratorem apud Talmudicos, qui inde ut ejuſmodi alia non pauca ſumſêre, ſignificare, nomináque illa, ἐπίτροπος, διοικητὴς, σύνδικος, συνήγορος, κηδεμὼν, ἐπιμελητὴς, Græcis pro Procuratore uſitatiora, nihil in ſe habeant cum τοῦ אנטלר ſono commune, ad τοῦ ἐν τέλει ac τοῦ ἐντελεῖς (quod adeò, ſenſu in illo, rarum eſt) juxta jam allata, ob cognationem ibi ſoni aliquam, convolatum eſt. Certè, cùm Procurator fuerit cui quis ut ἐντειλάμενος *Mandator* hoc vel illud, ut ſibi miniſtro, facere injunxit, indéque is ipſe ἐνταλθεὶς *Mandatarius* in Baſilicis alibíque in Juriſconſultorum Græcorum commentariis ſæpenumerò vocitetur, unde paſſim ἡ ἐντολῆς ἐνοχὴ *Mandati obligatio*, & ἡ περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴ, *Mandati actio*; cum item in Græcis Federis utriuſque, id eſt Judæorum Græcis ſeu Helleniſticis, frequentiſſimus ſit τοῦ ἐντολῆς, præ vocibus aliis, uſus pro *Mandato*, quo quidem Procuratoris officium omninò fundatur; Et demùm, ex uſu illo adeò crebro, Εντολὴ ſeu Εντόλινα pro eodem, etiam in Latinis, uſurpatum fuerit, ut in illo Luitprandi[s] in Legatione ad Nicephorum Phocam, Orientis Imperatorem, Εντολὴν (legi volunt potiùs alii[t] Εντόλινα) id eſt, *præceptum conſcripſit* (Occidentis Imperator, Otho magnus) *quod & ſigillo ſignavit ſuo, ne ſecius facerem; Scis domine mi Auguſte, quâ id fiduciâ, dixerim?* Εντολὴν *iſtud in medium proferatur & quicquid juſſerit, juramento à me tibi firmetur*; Cùm, inquam, hæc ſe ita habeant, certè ex hiſce potiùs, aut cognato eis aliquo, ſonum in vocem illam Talmudicam manaſſe, æquum videtur ut exiſtimemus. Illud Ενταλθεὶς pro *Mandatarius* haud ſatis propè accedit. At verò, apud Juriſconſultos Græcos vox eſt jam dictis cognata, pro Mandatario, multò vicinior τῷ אנטלר, & fortè eadem ipſa quæ hæc eſſe debeat, alibi quàm apud illos puto, non lecta. Scilicet ὁ Εντολεύς. Baſilica; O δοθεὶς[u] ἐπὶ πράγματι κινητοῦ διοικητὴς, ἤτοι Εντολεὺς, καλῶς κινεῖ ἐπὶ τῇ φανερώσει τοῦ πράγματος ἀγωγὴν, *Procurator ad rem mobilem petendam datus, id eſt Entoleus, ad exhibendum rectè agit*, quod ex Ulpiani Latinis[x] transfertur. Paulò itidem poſt[y], ὁ διοικητὴς, ἤτοι Εντολεὺς καταδικασθεὶς &c. *Procurator, id eſt Entoleus, damnatus* &c. Ejuſmodi uſus vocis poſtmodum[z] eodem in titulo ſatis frequens. Alibi[a], O Εντολεὺς τὰ τῆς δίκης προδιδοὺς δικαιώματα ἐντελὴς μὲν ὢν μεταλλίζεται &c. *Procurator* ſeu *Mandatarius litis humilior, inſtrumenta litis ſuæ prodens in metallum damnatur.* Quod Pauli eſt in Digeſtis[b]. Alibi etiam[c], O Εντολεὺς, καὶ ἡττηθεὶς τὴν Δίκην, λαμβάνει τὰ καλῇ πίστει γινόμενα δαπανήματα. θεματίζει δὲ ἐν δίκῃ ἐκκλήτου δοθέντα τὸν Εντολέα, *Procurator* ſeu *Mandatarius* (id eſt Entoleus) *quamvis in exequenda cauſa victus ſit, ſumtus quos bonâ fide fecit, repetit. Proponit autem Procuratorem* (*Entolea*) *ad exercendam cauſam appellationis conſtitutum.* Item ὁ Εντολεὺς μὴ αἰτήσας τὴν ἁρμόζουσαν τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων διακατοχὴν, ἐνάγεται τῇ περὶ ἐντολῆς ἀγωγῇ, *Procurator, qui bonorum poſſeſſionem domino competentem non petiit, Mandati actione convenitur*, ubi, ut in Baſilicis alibi ſæpius, ut ἐνταλθεὶς, διοικητὴς. ἐπίτροπος, & ἐντολεὺς, pro *Procuratore & Mandatario*, pro Synonymis, adhibentur, ita etiam Μανδάτωρ,

s *Edit. Hieronymi de la Higuera pag.* 144.
t *Meurſius in Gloſſario Græcobarbaro; verb.* Εντόλιναι.
u *Tom. 2. lib. 8. tit. 2. §. 55.*
x *L. 56. D. tit. de Procuratoribus.*
y *§. 60.*
z *§. 69, 81, 82, 83, 84. &c.*
a *Baſilic. tom. 7. lib. 60. tit. 51. §. 38*
b *L. 38. §. 8. tit. de Pœnis.*
c *Tom. 2. lib. 14. tit. 1. §. 66.*

Προκουράτωρ & Κουράτωρ (ut alia innumera) Græca ſiunt è Latinis ſumta; quemadmodum אנטלר ex Græcis, Talmudicum. Jura autem de Procuratore, è Baſilicorum decimoquarto jam memorata, è Codice Juſtinianeo ſumta ſunt, ubi [d] de Mandato & Procuratore agitur. Alibi item in Baſilicis [e], Ἐντολεύς μου χρήματι ὑποφθαρεὶς καταδικασθῆναι ἀνάσχηται, κέχρημαι τῇ παραγραφῇ, *Si procurator meus* (Entoleus) *pecunia corruptus damnari ſe paſſus ſit, utar exceptione.* Et creberrimus eſt vocis hujus uſus. Locus jam allatus Pauli eſt in Digeſtis [f]. Atque ex hiſce planè corrigendæ Gloſſæ Juris veteres, ubi legitur Μανδάτωρ, ἐντολεύς. Subſtituendum, Μανδατάριος, ἐντολεύς. Nam non ſolùm etiam pro Μανδάτωρ ibi ſubſtituitur ἐντελλόμενος, ſed & Προκουράτωρ ibi poſtea redditur, ut debuit, Ἐντολεύς. Et expreſſim in Gloſſario illo, in calce quorundam Cyrilli operum invento, Ἐντολὴ *Commiſſum, Mandatum*; Ἐντολεύς *Procurator.* Sed & Gloſſæ illæ veteres antè; ἐντολεύς ἐστιν ὁ ξένην ὑπόθεσιν ἀναλαμβανόμενος καὶ χρώμενος. Titulus etiam libri illius Baſilicôn decimi quarti in eorum Ecloga ſeu Synopſi [g] eſt, περὶ Ἐντολῶν καὶ Ἐντολέων, *de Mandatis & Mandatariis* qui Ἐντολεῖς *vocitati*; unde & paulò poſt ſequitur, οὐ δύναται ὁ ἐντολεὺς ὁ ἐνταλθεὶς κινῆσαι περὶ χρέους μέρος λαβεῖν καὶ τοῦ λειποῦ ἀμεριμνίαν ποιῆσαι, *Non poteſt Procurator* (*Entoleus* dictus) *cui mandata eſt exactio debiti partem accipere ac nomine reliqui liberationem facere.* Sumitur ex Codice Juſtinianeo [h]. Et in libro octavo alibique Synopſis eandem itidem habet aliquoties ut receptiſſimam vocem. Conſtantinus item Harmenopulus [i], Ἐν τοῖς ἐγκληματικοῖς δικαστηρίοις, οὔτε κατηγορεῖν οὔτε κατηγορεῖσθαι δι' ἐντολέως δυνατὸν, *In judiciis Criminalibus nec accuſare nec defendere per Procuratorem* (Entolea) *licet*, *quod è Papiniani* Reſponſis [k]. Vox hæc Ἐντολεὺς ſimili analogia facta eſt ab ἐντέλλω & ἐντολὴ, ut ἐπιστολεὺς ab ἐπιστέλλω & ἐπιστολὴ, pro eo qui eſt ab Epiſtolis (ut Xenophonti [l]) uti & pro tabellione [m], atque inſuper pro eo qui eſt ὁ ἐπὶ τοῦ στόλου διάδοχος τοῦ ναυάρχου *in claſſe eſt, Navarcho ſecundarius* ſeu velut *ſucceſſor* deſignatus aut vicarius, ut Julio Polluci [n]; quemadmodum itidem Ἀποστολεὺς pro *claſſis præfecto* apud Demoſthenem [o] & Philochorum; quod Harpocrationi, Heſychio, Suidæ notatur. Cum igitur adeò certum ſit, tum Græcis Juriſconſultis veteribus (qui à vetuſtioribus proculdubio acceperant) vocem Ἐντολεὺς familiariſſimam fuiſſe pro *Procuratore* ſive litis ſive alius cujuſquam negotii (quà & *Mandatarium*, ex vi ſua, magis propriè ſignificat) tum è fonte Græco אנטלר illud Talmudicum eſſe deducendum, à viris doctis agnoſci; mihi quidem videtur potiùs ipſiſſimo τῷ Ἐντολεὺς in Rabbiniſmum recepto, vocis illius Talmudicæ natales deberi. Ita אנטגרפון אנטידיקוס קטיגור קריטס ex Ἀντίγραφον, Ἀντίδικος, Κατήγορος, Κριτὴς id genus innumera alia, Talmudicis facta, quæ plerunque, fateor, & ſcriptiones ſuas & terminationes ſatis Græcorum vocibus aut non ita diſſonas retinere ſolent. At verò finitur vox hæc אנטלר in ר quæ non habetur in Ἐντολεὺς, nec ut קטגר quod per apocopen τοῦ ος ex κατήγορος fit, ſed quaſi aut poſtrema litera aut ſaltem aliqua in voce, unde nata eſt, ρ non ς fuiſſet. Certè exempla ſunt perquam obvia, quibus vocum ejuſmodi ſyllaba poſtrema

d L. 4. & 5. C. tit. Mandati, vel contrà.

e Tom. 6 lib. 11. tit. 4. § 9. Eclog. lib. 8. tit. 1, pag. 106.

f L. 9. D. tit. de Dolo Malo & Metus exceptione.

g Lib. 14. pag. 155.

h L. 4. C. tit. de Novationibus & Delegationibus.

i Prochir. l. 1. tit. 2. περὶ ἐγκλημάτων.

k L. 3. tit. de Publicis Judiciis §. 1.

l Hellenic. 2.

m Suidas in Ἐπιστολεύς.

n Onomastic. 1. cap. 9. & 25.

o Pro Cteſiphonte.

ſtrema in Rabbiniſmo, Talmudiſmo, Chaldaiſmo variatim mutatur. Veluti in voce Græca τῷ ς finita, ac in Rabbiniſmum veterem ſumta, ς illud in ר eſt mutatum, quod longinquiùs, ſaltem ſi rectum originis caſum ſpectes, abeſt à mutatione ς in ר, quæ elementa etiam Græcis & Latinis ſæpiùs inter ſe commutari nemo neſcit. Vox Græca Κεραμὶς, Κεραμίδος, *Tegula* Hieroſolymitanè facta eſt קרמיד *Keramid* eodem ſignificatu. Fateor non ſine elemento in fine, quod in caſibus Græcis obliquis, ſed interim terminatione perquam diſcrepante. Gemara Hieroſolymitana[p]; כמה גשמים ירדו ויהא אדם צריך לברך ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן בתחלה ברי רביעה ובסוף כדי שירוחו פני הקרמיד *Quanta pluviæ deſcendunt ob quas oportet hominem benedictione* (ſolenni; ut ob res alias) *uti? Rabbi Chaiah nomine Rabbi Jochanan ait, in ipſo initio* (pluendi, obligatur) *propter Anni* ſeu *ſtatorum temporum pluviam primam*[q], *& in fine* (רביעה שניה *Pluviam ſecundam* heic intelligunt[r]) *propterea quòd impellant faciem Tegulæ*, aut ita pluit *ut Tegulæ*, per quam aqua pluvialis decidit, *ſtillent*. Idem ipſum legitur in *Bereſith Rabba*[ſ], & totidem verbis in *Baal Aruch*[t] affertur ex capitis הרואה (quod nonum eſt tituli *Beracoth*) Gemara, unde planè eſt emendanda illius editio utraque, tam Cracoviana quàm Veneta illic. In illis enim ibi legitur, ובסוף כדי שירוחו פניה *quoniam impellunt faciem ejus*, ubi quid *ejus* ſignificet non conſtat; & vox קרמיד prætermittitur. Legendum planè, כדי שירוחו פני הקרמיד *quoniam impellunt faciem Tegulæ*, ſeu in ſtillicidia decidunt. Gloſſa Rabbi Iſſacar Ben Nephthali, ad illud in *Bereſith Rabba*, הקרמיד, שירוח וישטוף פני הלבנה שקורין קרמוס *mentio heic Keramid denotat, quando ita deſcendunt pluviæ, ut impellant ac copioſiùs abluant faciem Lateris*, ſeu *Tegulæ* (locorum ex materia ejuſmodi confectorum unde pluvia ſtillat ſeu decidit) quam Keramos Κέραμος vocant, ubi non κεραμὶς *tegula* ſed κέραμος *terra figularis* ſeu tegulæ materia, origo eſt vocis illius in Talmudiſmum receptæ. Ex *Sepher Siphra* etiam affert R. Nathan in *Aruch* uſum vocis pluralem ſeu קרמידים eundem in ſenſum. Ita puto rectè legit ille. Sed libri *Siphra* editi habent, eadem in pagina[u], primo קרמודים & paulò poſt קרומדים, unde etiam proculdubio corrigendi ſunt ex illo Nathanis. Interpretatur David de Pomis *Canali*. R. Nathan ille קלקלי *Canaliculi*. Non ita diſſimili modo vox ὑποπόδιον *ſuppedaneum* è Græco in Rabbiniſmi ſcripta [x]receptum, exarari ſolet אפיפודין quaſi diceres ὑποπίεχον, in quo τὸ ר locum τοῦ ד ſic occupaſſe, haud videtur aliunde natum, quàm ex Librariorum negligentia, qui primi verbum neutiquam ex ſono, nedum ex orthographia ſatis cognoſcentes τοῦ ר pro ד ad poſteros tranſmiſere. Sæpiſſimè item in Hiſtoricis Theologíſque Ebræorum occurrit אפיפיור *Apipior* & פיפיור *Pipior* pro *Papa* ſeu Pontifice Romano, quod manaſſe videtur ab Græcorum (nam Ebraicam originem habere nemo ſuſpicatur) notiſſimis illis ὁ πάππα, ὁ πάππας, ὁ πάππας, & Patrem & Pontificem ſignificantibus, unde videtur etiam in Linguam Scytharum [y]veterum, Παππαῖον pro *Jove Patre* migraſſe. Sed depravatum illud, non tam primò ex ſoni malè intellecti ratione quàm per ſcriptio-

p *Ad tit.* Thainith c. 1. *fol.* 64. *col.* 1. & 2.

q *Videſis Buxtorf. Lexic. Talmudic. col.* 2194.

r *Iſſacar Ben Nephthali ad* Bereſith Rabba *paraſh.* 13. *fol.* 16.

ſ *Paraſh.* 13. *fol.* 16. *col.* 3.

t *Verbo* קרמיד.

u *Fol.* 36. *col.* 142. *ſin ad Levit.* 14, 42.

x *Paraphraſ. Jonathan. Exod.* 14, 10. Bereſith Rabba *paraſh.* 1.

y *Origen. contra Celſum lib.* 5.

ptionem negligentiorem τοῦ ר pro ס ſubſtituentem. Quiſquis vocem ejuſmodi non ita antiquitus apud Ebræos uſitatam in ſcripta ſic depravatè & negligentiùs redegerat, ſatis in cauſa videtur fuiſſe ut poſteri ejuſdem incuriæ, quam emendare neſciebant, eſſent oſcitantiùs ſequaces. Nam teſtimonia ſunt innumera in Talmudibus, *Rabboth*, alibique, Ebræos ſicut in linguam ſuam vocabula Græca ſæpiùs adſumebant, ita etiam nec integra ſervaſſe nec legitima ſed variatim deformata; quale memorat Galenus [a] de ſui temporis ſophiſtis qui vocibus ſic Phœniciis, Syris, Ægyptiacis, Thraciis, linguam Græcam contaminarent. Quomodo λογχη & *Lancea* in Talmudiſmo depravata ſint, ſuperiùs oſtenſum. Atque id genus ſunt alia nec pauca. Sed hæc obitèr. Quod autem attinet ad illud de Juramento τοῦ ἐντολέως heic ſeu τοῦ אנטלר aut Procuratoris (& de juramento *in animam* etiam *Domini* procuratorio, maximè in cauſis Pontificum ac Epiſcoporum, obvia eſt apud Juriſconſultos noſtros mentio, unde etiam Durandus [a] de Epiſcopo litigante, *Si ſit cauſa Eccleſiæ, aut eſt Spiritualis, & tunc jurat, aut Civilis; & tunc jurat non per ſe ſed per Procuratorem*; quaſi voluiſſent Pontifices ac Epiſcopos reverà non fuiſſe adjurandos, velut exemplo Flaminis Dialis cui in Roma vetere jurare per ſe nunquam fas [b], ſed per alium ut procuratorem) vertimus ſuprà illud quidem ex Gemara ut verba ſonare videntur ipſa. Sed Moſes Mikotzi [c] aliter ſanè intelligere videtur, quaſi aut illud in Gemara, ואנטלר בשבועה *& Procurator in Juramento*, ſeu *etiam Procurator pro eo jurat*, interrogativè dictum velut id quod negaret à Procuratore jurandum (certè & Buxtorfius [d] interrogativè vertit, *Et curator per juramentum?*) aut ipſe interrogativè de non jurando locutus, idem affirmaret. Sic enim loquitur, ומתרץ כגון שנפלה לו שבועה ואנטלר אינו יכול לישבע *& ſi eveniret ut ab eo* (Pontifice) *juramentum eſſet præſtandum, etiam non poteſt Procurator jurare* aut *Juramenti Procurator fieri?* Si enim hæc capiantur interrogativè ſatis conſona ſunt verſioni noſtræ. Sin verò, planè negant quod verſio noſtra affirmat. MS. Arundellianus iſque pervetuſtus, Moſis Kotzenſis, non aliter ſe habet atque editi.

a De differentiis Pulſuum lib. 2. cap. 1.

a Speculator lib. 2. Partic. 2. tit. de Juramento Calumniæ &c. §. 4.

b Fabius Piſtor apud Agellium lib. 10. cap. 15. & Livius lib. 31. §. 50.

c Præcept. Affirmat. 97. fol. 126. col. 3.

d Lexic. Talmudic. col. 137.

VIII. Cum verò adeò rarus ſit apud veteres τοῦ אנטלר uſus, ac diverſimodè ſæpiùs exarari ſoleant à typis librariiſque voces ejuſmodi civitate Talmudicâ donatæ; de voce illa אנטלר, ego quidem ſuſpicabundus fui, ipſam primariam ejuſdem ſcriptionem fuiſſe אנטלס quod planè ſatis reſpondet τῷ Juriſconſultorum veterum (ut diximus) ἐντολεὺς. Etenim τοῦ ס curvâ parte dexterâ, ſive obliteratâ ſive in ſcriptione negligentiùs ductâ, facilè quibat fieri ut quod reliquum haberetur pro figura ר ſumeret librarius; unde error (ſi error ejuſmodi admittendus) faciliùs maximè etiam in λέξει μονήρει (in corporibus ſcilicet Talmudicis; nam extra locum illum Gemaræ Hieroſolymitanæ, nullibi puto ſive in Miſna ſive in Gemara aliqua compareret) propagari potuit, ita ut quod אנטלס ἐντολεῦς ſcribi debuerat in אנטלר caſu migraret. Nam licet ס & ר ſimilares literæ, dum integros habet utraque ductus ſuos, non ſint, attamen, pars τοῦ ס inferior haud ſimul cum ſuperiori à dextra per lineolam illam curva ſic clauſa,

etiam

etiam τῶ ר integro adeò ſimilis eſt, ut inde fieri potuerit ob ductûs ſimilitudinem ſive per librarii negligentiam oſcitantiámque, quale in vocibus peregrinis ſæpè nimis fieri amat, ſive per vetuſtatis aut blattarum ac tinearum aliámve injuriam, ut ר pro ם in editis ſubſtitueretur. Parile forſan de אפיפר & פיפור dicendum. Neque omninò heic obſtat, quòd poſtrema ſyllaba vocis ἐνπελδεὺς, unde deducendum velimus אנפלם, ſit δεὺς, quod videre poſſit exigere ut ſcriberetur אנפליוס aut אנפליור. Nam non ſolùm ejuſmodi prætermiſſiones vocalium nemo neſcit fuiſſe in ſcriptis Ebraicis, tam in vocabulis ſuis quàm exteris, frequentiſſimas, ſed itidem in Græca etiam dialecto quæ præ aliis quidem in Græcia Europæa, nec parùm inter Aſiaticos, diffuſa eſt, id eſt Dorica, voces in δεὺς deſinentia, ſæpiùs claudebantur cum τῦ ης ſono ſimpliciori, quemadmodum apud Latinos Græcorum aliquot. Priſcianus [e] verba faciens de in *eus* deſinentibus, ut Tydeus, Peleus, *in hujuſmodi*, inquit, *terminatione quadam inveniuntur mutatione* eus *diphthongi in* es *longum prolata, ut* Ἀχιλλεὺς *Achilles,* Περσεὺς *Perſes,* Ὀδυσσεὺς, *Ulyſſes. In quo Dores ſequimur qui pro* Φιλεὺς Φίλης *&* *pro* Ὀρφεὺς Ὀρφης *&* Ὀρφὴν *dicunt, pro* Τυδεὺς Τύδης. Atque affert, ex Antimachi Thebaide, Τύδης τε Οἰνείδης, & ex Ibyco ὀνομακλυτὸν Ὀρφὴν. Adeóque ob diphthongum *eus* heic non eſt quòd omninò conjecturæ noſtræ aſſenſus non præberetur. Certè etiam non ita fuerit diſſimile veri, ipſam vocem, unde אנפלר factum, fuiſſe Ἐνπελδεὺρ pro Ἐνπελδεὺς. Scimus enim Dialectos Doricam Æolicámque perquam cognatas, maximo in uſu fuiſſe tam in Aſia, unde earum origo, quàm in Europa, apud Græcos, quibuſcum verſabantur Ebræi, maximè Lacedæmonios, Meſſenios, Argivos, Eretrienſes, Cretenſes, Rhodios, Siculos, alióſque [f]. Et certum eſt in more fuiſſe, eorum ſaltem nonnullis, finale in dialectis reliquis ς in ρ quandoque ſibi vertere ac pronuntiare. Exempli cauſâ ἵππορ, ἄνθρωπορ, οὗτορ, pro ἵππος, ἄνθρωπος, οὗτος. Hoc ῥωτακίζειν dictum. Eretrienſium σκληρότηρ pro σκληρότης obſervatur à Platone [g]. Vocabula item Laconum compluria ſic deſinentia notantur ab Heſychio, quæ ſimul congeſſerunt viri docti [h]. Et de Æolibus expreſſim in hanc rem Herodianus [i] Grammaticus priſcus. Quid quòd etiam Severinus Boethius fidenter & generatim affirmat, *Spartiatas* Σ *literam in* P *vertere* [k], quaſi in omnibus vocibus ita ρ uſurpaſſent, adeóque Senatuſconſultum Laconum in Timotheum Mileſium ob Muſicam ab eo innovatam & evulgata myſteria latum exhibet ut ſic ſcriptum, qua de re nos plura in Diſſertatione ad Senatuſconſultum illud ſingulari. Neque ſanè hactenus aſſertionem Boethii illam amplexari quivi neque non perſuaſum habere, ex mala ipſa τῦ ς in Senatuſconſulti ſcriptione hallucinatum Boethium fuiſſe; licèt interim viros Maximos qui aliàs ac variatim emendando tranſcribendóque illud ediderint (excepto unico Lilio Gyraldo [l] qui in dialecto communi deſcripſit) eandem ſcriptionem velut Laconibus propriam ſecuriùs ibi retinuiſſe viderim. Dubitanter meritò & mirando loquitur de ſcriptione illa Joſephus Scaliger [m], atque ita feſtinando præterit. Eam verò planè ego ibi rejiciendam, in Diſſertatione illa, ſi quid omninò video, ex ſcriptorum locutionúmque Laconicarum fragmen-

e *Lib.* 6.

f *Corinthus de Dialectis, alii cum eo conjuncti.*

g *In Cratylo.*

h *Iſ. Caſaubon. Animadverſ. in Athen. lib.* 8. *cap.* 11.

i *Apud Euſtathium ad Iliad.* α. *pag.* 114. *edit. Romanæ. & vide Suidam in ῥωτακίζειν & in χαλκιδίζειν.*

k *De Muſica lib.* 1. *cap.* 1.

l *De Poetis Dialog.* 9. *pag.* 346.

m *Ad Manilii Sphæram Barbaricam pag.* 426.

fragmentis amplitèr demonſtravi, adeóque ſigma locis ſuis ubique illic reſtituendum. Accedat, metaplaſmum illum τοῦ r in s mutuum, ſæpiùs (non omninò ſemper) haberi etiam apud Latinos Æolicæ adeóque Doricæ imitatores, quibus *Arbos* [n], *Robos*, *Clamos*, *Laſes*, pro *Arbor*, *Robor*, *Clamor*, *Laſer*, aliáque ejuſmodi ſcimus uſurpata eſſe; quemadmodum Attici [o] θάῤῥος, θάρσος, ἄῤῥεν, ἄρσεν. Adeóque ut τ & ξ, ita etiam ρ in σ ſæpiùs mutarunt. Et demùm in Rabbiniſmum ſic facilè recipi potuit ſive Ἐντολεὺς aut Ἐντολῆς ſive Ἐντολεὺρ aut Ἐντολήρ, unde אנטלר *Enteler* ſuum facerent Talmudici. Quanti autem præ dialectis cæteris paſſim Dorica haberetur, & quàm diffuſa, ſatis ediſcitur ex ſingulari ejuſdem æſtimatione apud Epicharmum etiam & Pythagoram, qua de re Metrodorus [p], ad Fratrem, fuſiùs.

[n] *Feſtus.* in Arborem, *Quintilian Inſtit.* 1. *cap.* 4. *Lipſius de Pronunciatione Linguæ Lat. cap.* 16.

[o] *Joann. Grammaticus, de Dialectis &c.*

[p] *Apud Iamblichum de Vita Pythagoræ lib.* 1. *cap.* 34.

CAP. XI.

I. *De* Actionum *Forenſium &* Iudiciorum *Diviſione.* Iudicia Animarum, *id eſt Capitalia.*

II. *Iuramentorum* Ius *&* Formulæ, *quà tum Forenſes* Actiones, Exceptionéſve *tum* Expiationes *ac* Vitæ ſanctitatem *ſpectarunt, per* Nomen *aut* Cognomen *aliquod Dei O. M.*

III. *Paganorum veterum*, Græcorum, Africanorum, Romanorum, *aliorum ſolennes* Iurandi, *quaſi conſimiles*, Formulæ publicæ *& uſitatiores.*

IV. *De* Philoſophorum, Theologorum, Aſtrologorum *Diſcipulos ſuos* adjurandi Formulis. *De Perjuriis*, Cleanthis *&* Chryſippi *ſententiæ diſcrepantes.* Quinto *cujuslibet menſis Lunaris* die Perjuros, *juxta Theologiam Græcanicam*, *ad* pœnam *inſectabantur Furiæ.* Amantium Perjuria, *irrita.* Summa *de* Formulis Paganorum *&* Perjurii pœnis. *Monita eorum de* Iuramenti abſtinentia. *De* Chriſtianorum *circa* Iuramenta *diſciplina vetere, nonnihil.*

V. *De* Mahumedanis *ſeu* Alcoranicis *Iuramentis*, *corúmque Formulis.* Perjurii Expiatio.

VI. *De* Chriſtianorum *circa* Iuramenta *ſcitis moribúſque.* Formulæ *quibus adjurare* Iudæos *&* Mahumedanos *illi ſoliti.*

VII. Iudæorum Per res *per ſe* alias, *præter Deum O. M. Iuramenta. De* Deo *in Iuramentis* non nominando, Philonis *diſciplina ſingularis. Quomodo* Perjurus *per Deum à proximo audiente* Excommunicandus. Talmudica, *de Iuramentis* per Res alias, *doctrina. Explicatur* Iura, verpe, per Anchialum, *apud* Martialem. Forenſis *Iurandi* formula.

VIII. *De Iuramentorum apud Ebræos Genere Quadruplice*; Futili *ſeu* Temerario, Vano, Depoſiti, Teſtimonii. *Et de eis* Subtilia *aliquot Talmudicorum.*

IX. Abſolutio *ſolennis*, Iuramenti, *de Futuro*, Futilitèr *aut* Temerè *prolati*, *ejúſque* Ritus, *& circa tam* Forenſes *quàm* Expiatorias pœnas, Effectus. *De* pœnis *item* Iuramenti Depoſiti violati, *tam* Forenſibus *quàm* Expiatoriis.

X. *De* Iuramento Teſtimonii. *Iuramentum* Impoſitionis. *Locus* Chryſoſtomi *de Iuramento in* Ebræorum Synedriis. *De* Pœnis *Iuramentorum violatorum*, *& de* ſervorum *Iuramento.*

SEquitur ut Edendi, Poſtulandi, Actiones intendendi, Excipiendi, Teſtes adhibendi, Cauſas diſcutiendi, Sententias ferendi, Præjudicandi, Formulas ſolennes, aliáque ad illas ſpectantia intueamur. Capitibus in ſuperioribus ſparſim id genus nonnulla, dum aliud agimus, interſerta ſunt. Etiam ejuſmodi aliqua in Uxoris Ebraicæ libro tertio. Fuere etiam agendi formulæ aliquot quibus per Synedria Vigintitriumviralia ad Synedrium Magnum deducebantur Actiones. Sed de eis libro proximo. Cum autem omnigenæ Actiones, ut paſſim alibi, aut Criminales ex lege eſſent, nec Capitales, ſeu ad Mortis pœnam tendentes, דיני קנסות *Judicia multatitia* dictæ, aut etiam Capitales, quas דיני נפשות *Judicia animarum* vocitabant, in quibus ultimum ſupplicium irrogabatur (atque נפש eſt *anima* & *perſona*, & *vita*, unde etiam *amiſſio animæ* pro ultimo ſupplicio uſurpatur Juſtiniano [a], uti & animæ parilis ſignificatio vetuſtioribus aliis) aut demum Tertii generis, ſeu merè Civiles ac Pecuniariæ, דיני ממונות nuncupatæ, & tam Primum harum genus quàm Tertium & Triumvirale eſſet & Vigintitriumvirale, uti & generis Secundi, cunctæ, in Synedrio Magno Reſervatis non cenſitæ, Vigintitriumvirales, ſecundum ſuperiùs oſtenſa; videndum erit primò de Formulis ad Primum & Tertium genus ſpectantibus, & dein de eis quæ ad Secundum attinent, id eſt de דיני נפשות *Judiciis*, ut vocant, *Animarum*, nomine perquam conſono, ut diximus, veterum uſui τῆς ψυχῆς & *animæ* pro vita. Qua de re locus eſt egregius ille Tertulliani [b], ubi Chriſtum de Martyrio loquentem [c] inducit; *Qui pluris fecerit etiam animam ſuam quàm me, non eſt me dignus, id eſt qui maluerit vivere me negando, quàm mori confitendo. Qui animam ſuam invenerit perdet illam, qui verò perdiderit illam mei cauſâ, inveniet illam. Proinde enim invenit eam qui negarit lucrifaciendo vitam. Sed perdet in gehennam, qui ſe putat negando lucrifacere eam. Perdet autem eam ad præſens, qui confeſſus occiditur; ſed inventurus eam in vitam æternam.* Et ſubjicit Præſidum de vocis animæ notione ſenſum. *Ipſi denique Præſides quum cohortantur negationi, ſerva Animam tuam dicunt, & Noli Animam tuam perdere.* Et hujuſmodi vocis ψυχῆς & *Animæ* eſt

a *Inſtit. tit. de Publicis Judiciis. §. ſunt præterea.*

b *In Scorpiaco cap* 11.

c *Luc.* 14, 26. *Matth.* 10, 39. *Ioann.* 12, 25.

eſt alibi ſatis obvia. Priuſquam verò Formulas ipſas Agendi Excipiendíque & quæ inde pendeant, adgredimur; quoniam haud exiguus erat in Actionibus, & Judiciis Juramenti (quod Ariſtoteli [d] rectiſſimè dicitur μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος, *cum Divina ſibi aſſumtione Dictio non demonſtrabilis*; aliis [e], velut proverbio, μαρτυρία θεοῦ περὶ πράγματος ἀμφισβητουμένου, *teſtimonium Dei de re qua de ambigitur*, & τὸ πίστεως βεβαιότατον σύμβολον, *Fidei firmiſſimum ſigillum*; autori ad Ebræos [f], πάσης ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν, *omnis controverſiæ finis*, *in confirmationem* aut ad ſtabiliendam eam, tollendámque, & Gaio [g] *remedium expediendarum litium*) quoniam inquam haud exiguus erat Juramenti, ſcilicet Litigantium & Teſtium, uſus; Ideò viſum eſt, ut reliquis præviam hac de re Ebræorum diſciplinam exhibere; ídque ita, ut Juramentorum Formulas, ac Genera, Perſonarum in Juramentis præſtandis diſcrimen, Abſolutionem Juramenti, ac Perjurii tum Pœnas Forenſes aliáſque tum Expiatorias, uti etiam Paganorum & Mahumedanorum & Chriſtianorum, hanc circa rem, diſciplinam breviter repræſentemus. Neque enim ſine hiſce ſimul cunctis, Diſciplinæ circa Juramentum quà forenſe tantùm erat, magis ferè poteſt reverà dignoſci, quàm Quadrans aliúdve circuli ſegmentum ſine circuli totius ratione habita.

d *Rhetoric. ad Alexandrum cap.* 18.
e *Apud Philonem Jud. de Allegoriis lib.* 2. *& lib. de Sacrificiis Abelis & Caini & lib. de Plantatione Noe, lib. de Decalogo.*
f *Cap.* 6. 16.
g *L.* 1 *D. tit. de Jurejurando.*

II. Juramenta Forenſia, adeóque alia quotquot licita; ritè præſtanda erant per Nomen ſanctiſſimum Domini; quam ad rem, Præceptum habent Affirmativum ex illo [h], את יהוה אלהיך וגו׳ *Dominum Deum tuum timebis & illum coles*, ובשמו תשבע *& in Nomine* aut per *Nomen ejus jurabis.* Titulus eſt in Talmude utroque de שבועות *Juramentis*, cujus præcipua, tum circa Formulas tum circa reliqua heic advertenda, prout illic, ac apud Maimonidem Cotzenſem, alios Magiſtrorum, diligentiùs exhibentur, mox ſuis in locis trademus. Exemplum hùc afferunt illud jurandi vetuſtiſſimum de Abraha adjurante ſervum [i] ad uxorem Iſaaco quærendam iturum; שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ *Pone manum tuam ſubter femur meum, & adjurabo te per Dominum Deum Cæli & Deum Terræ*; ubi Joſephus [k] miſiſſe ait Abrahamum ſervum illum, ἐγκυσάμενον μεγάλαις πίστεσι· γίνονται δ' αὗται τοῦτον τὸν τρόπον. ὑπὸ τοὺς μηροὺς ἀλλήλοις τὰς χεῖρας ἐπαγαγόντες ἐπικαλοῦνται τὸν θεὸν μάρτυρα τῶν ἐσομένων, *magnis fidei Sacramentis eum obſtringentem, quæ hoc modo fiebant. Utrique invicem manum ſub femora mittebant & invocabant Deum Teſtem eorum quæ futura eſſent.* Fedus item quod cum Gibeonitis iniebant Principes Iſrael (de quo dicitur primò generatim, Principes Congregationis eis juráſſe) pro jurandi tam Gentilibus quàm ſuis apud Ebræos more juréque uſitato, firmabatur juramento [l], ביהוה אלהי ישראל *per Dominum Deum Iſrael.* Alia ejuſmodi ſunt obvia. Ajunt igitur [m], מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם *Præceptum eſt affirmativum ut cuicunque præſtandum fuerit in Foro Juramentum, is juret per Nomen Dei.* Item, אסור להשבע בדבר אחר עם שמו. וכל המשתף בדבר אחר שם הקב״ה בשבועה נעקר מן העולם: שאין שם מי שראוי לחלוק לו כבוד שנשבעין בשמו אלא

האחר

h *Deuter.* 6, 13.
i *Geneſ.* 24, 3.
k *Lib.* 1. *cap.* 16. *ſive* 24.
l *Ioſu.* 9, 15. *&* 18.
m *Maimonides tract.* Shebuoth *cap.* 11. §. 1 *&c. Moſ. Kotzenſis Precept. affirmat.* 123.

האחר ברוך הוא & *nefas eſt Jurare per Rem aliam cum Nomine Dei. Scilicet quiſquis aſſociaverit aliquam rem aliam in jurejurando, cum Nomine Sanctiſſimi illius & Benedicti, extirpatur è mundo. Neque enim Nomen præter ſolum illum Benedictum, habetur nomen quod dignum eſt cui communicetur gloria, ſeu honos, per illud jurandi.* Adjiciunt autem [n] etiam de Dei *Cognominibus*, quæ per vocem הכינוי à nomine המיוחד *proprio*, id eſt tetragrammato, diſtinguunt; אחר הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד או באחד מן הכינוין כגון שנשבע במי ששמו חנון ובמי ששמו רחום ובמי ששמו ארך אפים וכיוצא בהן בכל לשון הרי זו שבועה גמורה *Jus parile eſt, ſive quis juret aut ab alio adjuretur per Nomen Proprium, ſive per Cognominum* [o] *aliquod, ut ſi Juramentum fecit, per Nomen ejus qui eſt Gratioſus, per Nomen ejus qui eſt Miſericors, per Nomen ejus qui eſt Longanimis, per ejuſmodi alia, quocunque modo. Atque hoc Juramentum eſt perfectum.* Nec duntaxat verbis expreſſis clariſque declaratum Juramentum pro præſtito habebatur, verùm etiam qualiſcunque, inter jurandum, nominis ſeu verbi, depravata, curta, aliáve ejuſmodi prolatio velut balbutientis, modò de animi ſenſu ſatis conſtaret, pro Juramento habebatur. Inde ajunt לא השבועה בלבד אלא כל כנוי שבועה כשבועה *Nec ſolum Iuramentum ipſum* (clarum, perſpicuum, expreſſius) *verum etiam quicquid ſpeciem Iuramenti præ ſe fert, velut Iuramentum cenſendum;* וכל האומר לאו לאו שני פעמים דרך שבועה או הן הן והזכיר שם או כינוי הרי זה כנשבע *Ita etiam ſi quis dixerit Non Non bis modo* ſeu *animo jurandi, aut Etiam Etiam, & mentionem fecerit Nominis ſeu Cognominis Dei, is cenſendus pro jurante.* Itidem ſi dixerit ſe hoc vel illud facturum & mentionem fecerit Nominis cognominíſve. אמר איסר לה' או למי ששמו חנון שאעשה או שלא אעשה הואיל והוציאו בלשון שבועה הרי היא כשבועה *Si quis dixerit, etiam Domino interdictum ſit ſeu eo cui nomen eſt Gratioſus, ut ego faciam aut non faciam, cum illud protulerit modo Iuramenti, etiam ut juramentum hoc habendum.* Qui alium expreſſim jurantem audiens; dixerit ואני כמותך & *ego ſicut tu*, הואיל ולא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חבירו הרי זה פטור *cum ex ore ſuo nentiquam protulerit Iuramentum ipſe, neque eum adjuraverit alius ille, obligatione Iuramenti liber eſt.* Scilicet וזהו כתפיס בשבועה והוא פטור *hic captat ſolum Iuramentum* alterius, *adeóque eſt liber* ſeu non obligatus, vi nempe Juramenti. Captionem hujuſmodi vocant התפיסה בשבועה *captationem Iuramenti*, quæ itidem, quà ipſum jurantem ſolummodò ſpectaret, locum habuit. Ut ſi quis juraret ſe carnem hanc non comeſturum, & poſteà, ſine expreſſo Juramento dixerit legumen hoc ei fore, ut carnem illam, non tenebatur Juramenti vi, quoad legumen, שהרי לא הוציא שבועה מפיו עליה אלא התפיסה *quoniam non protulit Iuramentum de illo, ſed* tantùm *captationem*; unde tamen nefas erat ei comedere legumen illud, quoniam Voti reus ex ejuſmodi etiam captatione, ſed non Perjurii, ob non prolatum Juramentum, nec Expiationum Perjurii nomine. Generatim etiam addunt de Corde & Ore, אינו חייב עד שיהיו פיו ולבו שוין *non obligatur Iuramento* (ut ſcilicet perjurii pœnæ & expiationes ſequantur) *niſi jurans idem in Corde ac Ore habuerit*, ſeu *niſi Os & Cor*

[n] *Maimonides tit.* Shebuoth *cap. 2.*

[o] *De illis, videſis Maimonid.* More Nebochim *part. 1. cap. 59 & 61.*

ſint æqualia. Parile inſuper jus docent eſſe ſive quis juret עצמו. מפי *ex ore ſuo* aut מפי אחרים *ex ore aliorum* eum adjurantium, quibus reſpondeat *Amen*, idque ſive Minor, ſive Gentilis eum adjuraret; שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו ואחד העונה אמן או האומר דבר שענינו כענין אמן כגון שאמר הן או מחוייב אני הרי זו שבועה *quoniam quiſquis adjuratus ab alio reſponderit Amen, parilis habendus eſt juris cum eo qui Iuramentum ex ore ſuo protulerit. Neque diſcrimen eſt ſive quis Amen dicat ſive aliud aliquod vocabulum tantundem innuens, ut Etiam, ſeu Reus ſum, obligatus ſum hoc Iuramento.* Ita illud, ex quo Juramentum, pro obligante ſumtum, in ſe conſiſtebat, erat uſus, inter jurandum, ſive nominis Proprii (quamdiu nomen illud pronuntiare licuit) ſive Cognominum alicujus Dei O. M. per quod juraret quis ſive expreſſius (ut cùm, verbis conceptis, juraret ipſe) ſive breviuſculè, ſed palàm ſatis intellectus; ut cùm ab alio adjuratus aſſenſum, ut dictum eſt, præberet. Præter Perjurii autem Pœnas Forenſes & Expiationes (de quibus mox) Vindictæ Cœleſtes Pejerantibus expectabantur ut debitæ, idque ſive earum Invocatio inter jurandum aliqua adjiceretur, ſive non; adeóque Execrationes, ſi perjurium admiſſum, velut neceſſariò, atque ex ſui natura, conjunctæ, in juramento, ſive à jurante ipſo ſive ab adjurante, prolato, licet non expreſſæ, continebantur.

III. Atque ita quidem veteres Pagani Deorum ſuorum, pro diſcrimine cultûs vario, generatímque ſæpiùs Deorum & Dearum omnium nomina in Juramentis uſurpabant, adjectis ſolennioribus expreſſim plerunque, ſi veraciter jurarent, bonæ fortunæ ac felicitatis ſibi, ſi verò pejerarent, contrarii atque exitii invocationibus. Quod Juramentis tacitè, ſi non expreſſim, ſemper ineſſe exiſtimatum; unde Plutarchus [p], *πᾶς ὅρκος εἰς κατάραν τελευτᾷ τῆς ἐπιορκίας, Iusjurandum omne in exſecrationem Perjurii terminatur.* Jurabant Pagani & *Deos* ſuos, & *Per eos*, & *coram eis*, & eos teſtabantur, adhibitis in formulis ipſis eorum nominibus. Sæpiùs item publicè, ad Aram, ſuper Exta, & per Sacra aliáſque res, & in familiari vitæ commercio, per Caput, Salutem ſuam, Cæſaris genium, plura, quorum ſpecimina egregia in Regum Juramentis, per Sceptra ſua [q], in Socraticis illis per Canem, per Anſerem, per Platanum, id genus alia, Juramentis, in Zenoniano illo [r] per Kapparim; de quo etiam fortè dicendum, ut Apollonius [ſ] de Socrate, *ὤμνυ ταῦτα, οὐχ ὡς θεοὺς, ἀλλ' ἵνα μὴ θεοὺς ὀμνύῃ, jurabat hæc non ut Deos, ſed ne Deos* (ipſos) *juraret*; qualem diſciplinam circa Juramenta, velut ex Rhadamanthi lege obtinuiſſe ſcripſit Cratinus [t]. Et nunc per Jovem, nunc per Canem in eodem colloquio jurat Socrates [u]. Nec voluit Pythagoras quemquam [x], *ἐν τῷ ὅρκῳ χρῆσθαι προπετῶς τοῖς τῶν θεῶν ὀνόμασι, in juramento temere uti Deorum nominibus.* Atque de ſectariis ejus, Jamblichus [y], *θεῶν ὀνόμασι χρῆσθαι πολλὴν φειδὼ ἐποιοῦντο, Deorum nominibus* (in juramento) *parciſſimè utebantur.* Unde illa de religioſiſſima ſua ſuorúmque Jurisjurandi ut obſervatione ita & abſtinentiâ notatu digniſſima, apud eum, Hieroclem [z], alios. Etiam ex hiſce Paganorum ſcitis edo-

p *Quæſt. Rom. ubi de Flamine Dial.*

q *Ariſtot. Politic. 3. cap. 14.*

r *Athenæus Dipnoſ. 9.*

ſ *Philoſtratus lib. 6. cap. 9.*

t *Apud Suidam in Ῥαδαμάνθυος ὅρκος.*

u *Plato in Hippia majore.*

x *Iulian. Orat. 7. pag. 439.*

y *De vita Pythagoræ cap. 28.*

z *In Carmina Pythagoræ pag. 19.*

edoctus Julianus Auguſtus, impiè exagitans Moſis Decalogum (in quo illud de non ſumendo Dei nomine *ἐπὶ ματαίῳ in vanum*) & pleraque ibi, utpote cuique familiaria & receptiſſima, tanto legiſlatore ac populo peculiari indigna eſſe prætexens, *ποῖον*, inquit [a], ἔθνος ἐστὶ πρὸς τῶν Θεῶν, ἔξω τοῦ οὐ προσκυνήσεις Θεοῖς ἑτέροις, καὶ τοῦ μνήσθητι τῶν Σαββάτων, ὃ μὴ τὰς ἄλλας οἴεται χρῆναι φυλάττειν ἐντολάς, ὡς καὶ τιμωρίας κεῖσθαι τοῖς παραβαίνουσι ἐνιαχοῦ μὲν σφοδροτέρας, ἐνιαχοῦ δὲ παραπλησίας τῆς παρὰ Μωσέως νομοθετηθείσαις, ἐστὶ δὲ ὅπου φιλανθρωποτέρας, *Quanam gens eſt per Deos (modò hæc demſeris, non adorabis Deos alios, & Memento Sabbatorum) quæ mandata cætera* (adeóque de nomine Dei in vanum non ſumendo) *ſervanda non putet, adeo ut illa violantibus pœnæ conſtitutæ ſint alibi quidem graviores, alibi verò ſimiles eis quæ à Moſis lege conſtitutæ ſunt, alicubi etiam humaniores.* Id genus ſunt plura. Sed ita, ut Deorum etiam Nomina & Vindicta ſive Expreſſim ſive Tacitè etiam in Juramentis contineri cunctis admitteretur. Et notiſſima ſunt apud Comicos curtatæ illæ formulæ Ædepol, Mecaſtor, Pol, Perpol, Mehercle, ejuſmodi aliæ, quæ Judiciariæ non erant, ſed vulgaris in confabulationibus uſûs, ſatis Deorum ſuorum Nomina ſic indicantes. Diis etiam ipſis Styx fluvius ſingulare erat & maximum Juramentum [b], adjectis etiam Deorum Inferorum nominibus. Etiam per illum Deos pejerantes pœnis ſubjiciebant Poetarum figmenta. Unde Heſiodo [c] dicitur fluvius ille,

——— μέγα πῆμα θεοῖσιν,

magnum Diis damnum; & Venus apud Apuleium [d], ad Pſychen, *Diis etiam, ipsique Iovi, formidabiles aquas iſtas Stygias, vel fando comperiſti? Quodque vos dejeratis per numina Deorum, Deos per Stygis Majeſtatem ſolere?* Apud Heſiodum etiam quiſquis Deorum per Stygem perjurus deprehenderetur,

Κεῖται νήϋτμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτὸν
Οὐδέ ποτ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
Βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος &c.

Iacet velut Spiritûs expers per annum integrum, nec Ambroſiæ & Nectaris attingens cibum; ſed ſine Spiritu jacet & mutus, lectis ſcilicet, in illam pœnam, à Diis deſtinatis. Accedit ibi etiam poſt annum illum, Dei perjuri è veterno ejuſmodi experrecti, Exilium ſeu plane Excommunicatio.

Εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπομείρεται αἰὲν ἐόντων
Οὐδέ ποτ᾽ εἰς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὐδ᾽ ἐπὶ δαῖτας
Ἐννέα πάντ᾽ ἔτεα· δεκάτῳ δ᾽ ἐπιμίσγεται αὖτις
Εἴρας ἀθανάτων ———

[a] Apud Cyrillum adverſus Iulian. lib. 5.

[b] Homer Iliad. ξ. in Iunonis Iuramento. Odyſſ. ε. Ariſtot. Metaphyſic. lib. 1. cap. 3.

[c] In Theogonia.

[d] Mileſ. 6.

Per

Per novennium tunc relegatur à Diis immortalibus, nec interim Conſilio eorum aut Epulis immiſcendus per totum illud novennium. Anno autem decimo immiſcetur iterum cœtibus immortalium, ut perjurus ſatis ſic purgatus. Item ex Orpheo habet Servius [e], *quòd Dii pejerantes per Stygem paludem novem annorum ſpatio puniuntur in Tartaro*, licet ipſe paulò ante ajat *dici, ſtatuiſſe Iovem, ut ſi quis fefelliſſet ejus* (Stygis) *numen, uno anno & novem diebus ab Ambroſia & Nectare prohiberetur.* Sed res ipſa de tempore, ex illis Orphei & Heſiodi rite intelligenda. Addit Heſiodus, quoties Jupiter mendacii reum eſſe Deorum quenquam ſuſpicaretur, Iridem accerſiiſſe ut poculum aquæ Stygiæ afferrent, quæ juramenti eſſet materies. Et de Stygio juramento Deorum, Poetæ alii tam Latini quàm Græci, Scriptoréſque alii obiter Etiam Vettius Valens Antiochenus [f]; ἔστι δὲ inquit, ἐπὶ Θεοῖς Στύγιος ὅρκος φόβον ἔχων καὶ τιμωρίαν, *eſt & Diis Stygium juramentum nec ſine timore & vindicta.* Quod ſanè videtur ab Empedocle intellectum ubi de Neceſſitate & Juramento apud Deos loquitur [g]. Sed de Styge, ſi plura velis adi Natalem Comitem [h]. Etiam Probatio (ut ex imminente reis Numinis vindicta) Juramentum, apud Paganos, continebat in ſe ſive tacitè ſive expreſſim; qualis illa Uxoris apud Ebræos ſuſpectæ [i], & τῆς λίμνης δοκιμαστηρίας *Lacûs Probationis* uſus apud veteres Indos, de qua Porphyrius [k], qualis item per Maſſam Ferream & Ignem Purgatio apud Sophoclem [l], & per Ignem & Aquam ſeu Ordalia apud veteres Chriſtianos. Paganorum autem Formulæ eminentiores aliquot, unde natura apud eos Juramenti vera ritúſque integer elici poſſint, animadvertendæ. Cernitur Formula vetuſtiſſima Græcorum in celebratiſſimo illo ab Hippocrate Medicis præſcripto Jurejurando. Ὄμνυμι Ἀπόλλωνα ἰητρὸν καὶ Ἀσκληπιὸν καὶ Ὑγείαν καὶ Πανάκειαν καὶ Θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἵστορας ποιούμενος &c. *Juro Apollinem Medicum & Æſculapium & Hygiam & Panaceam & Deos Deaſque omnes teſtes faciens* &c. Et inſertis quæ juranti ex promiſſione Sacra fuerint præſtanda, optat bonam ſibi cum felicitate exiſtimationem uberrimúmque artis fructum, ſi religioſe obſervaverit Juramentum, Παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι τἀναντία τούτων, *violanti verò & pejeranti, hiſce contraria.* Federis autem Juramentum quod præſtitere Hannibal & omnes Senatores Carthaginienſes commilitonéſque ejus, Xenophani legato Philippi Regis Macedoniæ, fieri dicitur [m], ἐναντίον Διὸς καὶ Ἥρας καὶ Ἀπόλλωνος· ἐναντίον δαίμονος Καρχηδονίων καὶ Ἡρακλέους &c. *Et coram Jove & Junone & Apolline & Dæmone Carthaginienſium & Hercule & Iolao; Coram Marte, Tritone, Neptuno; Coram Diis expeditionis Comitibus, & Sole & Luna & Tellure; Coram Fluviis, Pratis, Aquis; Coram omnibus Diis qui Carthaginem imperio tenent; Coram Diis univerſis qui Macedoniam & reliquam Terram Græciam imperio ſuo obtinent; Coram Diis omnibus præſidibus rei bellicæ*, ὅσοι τινὲς ἐφεστήκασιν ἐπὶ τοῦδε τοῦ ὅρκου, *quotquot huic ſanciendo federi præſentes interveniunt.* Fedus item inter Carthaginienſes & Romanos [n], firmatum, ab hiſce διὰ Λίθου κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος *per Lapidem* (Jovem Lapidem) *ſecundum morem antiquum*, ἐπὶ δὲ τοῦτο τὸν Ἄρην καὶ Ἐνυάλιον, *atque inſuper per Martem & Neptunum*, ab illis, per

Deo

e *Ad Æneid.* 6.

f *Floridorum lib. IX. MS.*

g *Apud Simplicium in Ariſtot. Phyſic. lib. 8. comm.* 14.

h *Mytholog. lib.* 3. *cap.* 2.

i *Numer.* 5. 19. & *videſis Uxor. Ebraic. lib.* 3. *cap.* 5.

k *Apud Stobæum Eclog. Phyſic. cap.* 7. & *Andream Schottum Obſervat.* 5. *cap.* 20. & *Lucam Holſtenium in Porphyrianis.*

l *In Antigone.*

m *Polybius Hiſt.* 7.

n *Idem lib.* 3.

Deos Patrios. Sanctiſſimum autem Romanis habitum eſt [o] graviſſimíſque in rebus adhibitum jusjurandum illud per Iovem Lapidem. *Silicem tenebant juraturi* [p] *per Iovem, hæc verba dicentes, ſi ſciens fallo tum me Dieſpiter, ſalva urbe arceque, bonis ejiciat, uti ego hunc Lapidem.* Et ſimul Lapidem manu ejiciebant; de quo Polybius [q] item, Plutarchus [r], alii. Habebatur apud eos etiam Sacramentum militare, quod per Fidem ſuam præſtitum [ſ] & pro obligatione ſumma exiſtimatum à Jurejurando [t] diſtinguebatur. Sed nec minùs in illo Numinis, ut teſtis tacitè invocati, vindicta expectabatur. Et de Romanorum veterum, circa Juramenta, more omnimodo affatim Vir Præſtantiſſimus Barnabas Briſſonius [u]. Sed animadvertenda ſingularia quædam huc de Juramentis Forenſibus ſpectantia in Jure Cæſareo; ut illud Ulpiani [x], *Omne omninò licitum jusjurandum, per quod voluit quis ſibi jurari, idoneum eſt* (Quod de Juramentis forenſibus dictum) *Et ſi ex eo fuerit juratum, prætor id tuebitur*; etiam & illud è Divi Pii reſcripto, *jurijurando quod propriâ ſuperſtitione juratum eſt, ſtandum*, ubi *non ſtandum* olim legebatur. Sed negativâ illâ carent Florentinæ. *At ſi quis*, inquit illic Ulpianus, *illicitum jusjurandum detulerit, ſcilicet improbatæ publicè religionis, videamus an pro eo habeatur atque ſi Juratum non eſſet? quod magis exiſtimo dicendum.* Et [y] *Si quis per ſalutem ſuam jurat, licet per Deum jurare videatur (reſpectu enim Divini numinis jurat) attamen ſi non ita ſpecialitèr ei jusjurandum delatum eſt, juraſſe non videtur. Et ideo de integro ſolenniter Jurandum eſt.* Quod tum in Digeſto Juſtinianeo tum in Baſilicis [b] habetur. Græcorum autem vetuſtiorum occurrunt publica aliquot inſigniora, quorum pauca, præ aliis ſatis innumeris, memoratu non indigna, ſubjicio ut inde Conceptum & Naturam apud eos, non ita, ſi cultum diſparem excipias, ab Ebræorum diſſimilem dignoſcere liceat. Fedus inter Athenienſes eorúmque ſocios & Laconas ictum ita firmandum erat [c], ut quælibet civitas τὸν ἐπιχώριον ὅρκον, *juramentum patrium* ſeu *domeſticum* juraret, idque τὸν μέγιστον ἐξ ἑκάστης πόλεως, *quod maximum erat in unaquaque Civitate*, ſeu ἰσχυρότατον (ut Ulpianus Scholiaſtes interpretatur) *firmiſſimum, fortiſſimum*, nec ſine Sacris. Ipſum Juramenti ſubjectum breviuſculum ſatis erat. Ἐμμενῶ ταῖς συνθήκαις καὶ ταῖς σπονδαῖς ταῖσδε δικαίως καὶ ἀδόλως, *Stabo his pactis & his federibus juſtè & purè.* Cippis item erectis incidi in Olympiis, in Pythiis, in Iſthmo, Athenis intra urbem, & Lacedæmone in Amyclæo, conventum eſt. Athenis ipſis poſt exactos triginta tyrannos, ex pſephiſmate jurandum unicuique erat [d], idque ſuper ſacra Majora, occiſurum ſe, ſua ipſius manu, eum qui tyrannidem affectaret aut rempublicam invaderet, adjunctâ clauſulâ illa inprimis advertendâ, utpote etiam rariſſimâ, quæ pars erat formulæ jurandæ, ὁπόσοι δὲ ὅρκοι ὀμώμοκαν Ἀθήνησιν ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἄλλοθί που ἐναντίοι τῷ Δήμῳ τῷ Ἀθηναίων λύω καὶ ἀφίημι, *Et quotquot Juramenta jurata fuerint Athenis aut in caſtris alibive contra populum Athenienſem ſolvo & dimitto.* Acceſſit invocatio, εὐορκοῦντι μὲν εἶναι πολλὰ καὶ ἀγαθά. ἐπιορκοῦντι δὲ, ἐξώλη αὐτὸν εἶναι καὶ γένος, *rectè, ex animo, juranti Multa & Felicia, pejeranti verò & generi ejus exitium.* Præſtitum hoc περὶ Διονυσίων paulò ante ſeu pri-

o *A. Gellius lib. 1. cap. 11.*

p *Feſtus in* Lapidem.

q *Hiſtor. 3.*

r *In Sylla.*

ſ *Dionyſ. Halicarnaſſ. lib. 9. & 11.*

t *Livius lib. 22. cap. 38.*

u *Formularum lib. 8.*

x *L. 5. D. tit. de Iurejurando & Baſilic. lib. 22. tit. 5. 1*

y *D. Ib. §. 1.*

z *Videſis Stephanum Forcatulum Necyomantia Iuris, Dialog. 12.*

a *L. 33. D. tit. de Iurejurando.*

b *Lib. 22. tit. 5. §. 33.*

c *Thucydides hiſt. 5.*

d *Andocides Orat. 1 ſeu περὶ μυστηρίων, & videſis Samuel. Petit. Leg. Attic. lib. 3. tit. 2. & comment. pag. 252.*

diè *Dionyſiacorum* ſeu *Liberalium vernorum feſtum*, Athenis celeberrimum, quod malè vertit Alphonſus Miniatus, *ante Dionyſii templum*. Heliaſtarum item ſeu ſummi Athenis ordinis Judicum Juramentum erat [e], Ἐπόμνυμι Δία, Ποσειδῶνα, Δήμητρα, *Juro Jovem*, *Neptunum*, *Cererem*, ut alii Judices illic *Apollinem Patrium*, *Cererem & Iovem Regem*. Imprecatio autem Heliaſtarum ſolennis erat, ἐπαρῶμαι ἐξώλειαν ἐμαυτῷ καὶ οἰκίᾳ τῇ ἐμαυτοῦ εἴ τι τούτων παραβαίνοιμι, εὐορκοῦντι δὲ καλὰ πολλὰ κἀγαθὰ εἶναι, *imprecor exitium ipſe & mihi & familiæ meæ ſi quid horum tranſgreſſus fuero*; *rectè verò juranti ut Pulchra multa & Bona eveniant*. Teſtium Juramentum voluit eſſe Plato, [g] *per Jovem*, *Apollinem & Themidem*. Epheborum Athenis Juramentum clauſum eſt cum illo, Ἴστορες Θεοὶ Ἄγραυλος, Ἐνυάλιος, Ἄρης, Ζεὺς, Θαλλὼ, Ἡγεμόνη, *Teſtes ſunt Dii Agrauli*, *Enyalios*, *Mars*, *Iupiter*, *Thalo*, ſeu terra *Nutritia*, *Diana*, ut emendavit Pollucem [k] Petitus[i]. Et à Solone Juramentum præſcriptum eſt [h], Ἱκέσιον, Καθάρσιον, Ἐξακεστῆρα, *Per Supplicem*, *Purgatorem*, *Averruncatorem*. Item in fœdere illo vetuſto Smyrnæorum & Magnetum [l], Magnetes jurabant Διὰ Γῆν, Ἥλιον &c. *Terram Solem*, *Martem*, *Minervam Martiam*, *Dianam*, *Matrem Sipylenem*, *Apollinem in Pandis*, καὶ τοὺς ἄλλους Θεοὺς πάντας καὶ πάσας, καὶ τὴν τοῦ Βασιλέως Σελεύκου τύχην, *& reliquos Deos Deáſque omnes & Seleuci Regis Fortunam*; qua de acceſſione, nos [m] ad dictum fœdus. Smyrnæi verò Διὰ Γῆν, Ἥλιον &c. *Terram*, *Solem*, *Martem*, *Minervam Martiam*, *Venerem Stratonicidem*, *& reliquos Deos Deáſque omnes*. Utriſque dein eadem imprecatio, Εὐορκοῦντι μέν μοι εὖ εἴη, ἐφιορκοῦντι δὲ ἐξώλεια καὶ αὐτῷ καὶ γένει τῷ ἐξ ἐμοῦ, *Rectè Juranti*, *mihi bene ſit*; *pejeranti verò*, *exitium & mihimetipſi & poſteris meis*. Adnumeretur heic Taurus Mons qui Deus & Jusjurandum Cappadocibus, ut Palus Mæotica Tanaíſque Maſſagetis [n]. Alia ejuſmodi apud Scriptores teri ſolitos, etiam de Gentibus veterum aliis. Habetur autem in Cretenſi marmore [o] fragmentum aut appendix, ut videtur, Fœderis vetuſtiſſimi Hierapytniorum & Prianſiorum, Cretæ civitatum (quod ipſum etiam è Marmore Arundelliano V. doctiſſimus Joannes Priſæus [p] typis mandavit) ubi enumeratis à Prianſiis in juramento, Veſta, Junone, compluribus aliis Diis (ut ὀμνύω τὰν Ἑστίαν &c. *Juro Veſtam* &c.) ſubjungitur καὶ Θεοὺς πάντας καὶ πάσας, *& Deos Deáſque omnes*, cum imprecatione ſibi, ſi pejerarent, exitii peſſimi, atque ut nec Tellus nec arbores ſibi fructum ferrent, μήτε γυναῖκας τίκτειν κατὰ φύσιν, τῷ τε πολέμῳ ἐνέχεσθαι, *nec mulieres ſecundum naturam parerent*, *atque ut bello opprimerentur*; rectè autem jurantibus ut propitius eſſet Deus, καὶ γίνεσθαι πάντα ἀγαθά, *& omnia fauſta evenire*. Creticum aliud marmor è Creta à Franciſco Molino inſulæ præſide, ad Dominicum Molinum fratrem, miſſum ac typis quidem, cum aliis ſimul aliquot, Venetiis circa annos abhinc triginta mandatum, ſed rarò nimis proſtans, fœdus exhibet Latiorum & Olontiorum, populorum Cretenſium, maximè de utrorunque finibus, ubi idem utrinque Juramentum, in Doriſmo Cretico (ſed non ſine exſcriptoris planè hallucinationibus) ad hunc ſe habet modum;

e Demoſthenes Orat. in Timocratem.
f Pollux Onomaſt. 8, cap. 10.
g De Legibus lib. 11.
h Onomaſtic. 8. cap. 23.
i Comm. ad leg. Attic. pag. 154.
k Pollux lib. 8. cap. 12. & vide Petit. ad leg. Attic. pag. 319.
l In Marmoribus Arundellianis pag. 27.
m Ibid. pag. 147.
n Maximus Tyrius Diſſert. 38.
o Apud Gruter. Theſ. pag. 505.
p Notis ad Apuleii Apologiam pag. 59.

ΟΜΝΥΩ

ΟΜΝΕΩ ΤΑΝ ΕΣΤΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΖΗΝΑ ΤΟΝ ΚΡΗΤΟΓΕΝΙΑ ΚΑΙ ΤΑΝ ΗΡΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΖΗΝΑ ΤΟΝ ΤΑΛΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΑΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΑΜΦΙΤΡΙΤΑΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΧΑΤΩΝ Κ' ΑΡΤΕΜΙΝ ΚΑΙ ΑΡΕΑ ΚΑΙ ΤΑΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΕΛΕΥΣΙΝΑΝ ΚΑΙ ΤΑΝ ΒΡΙΤΩΜΑΡΤΙΝ * ΚΑΙ ΕΡΜΑΝ ΚΑΙ ΚΩΡΗΤΑΣ ΚΑΙ ΝΥΜΦΑΣ ΚΑΙ ΤΩΣ ΑΛΛΟΣΙΩΣ ΠΑΝΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΑΣ.

* *Lege* ΒΡΙΤΟΜΑΡΤΙΝ.

Juro Veſtam & Jovem in Creta genitum & Junonem & Jovem Tallaum (Jovis τελέιε, non rara mentio; ſed Heſychius, ταλαιὸς, ὁ Ζεὺς ἐν κρήτῃ, *Talaus eſt Jupiter in Creta*; & quod habet ille Ταλαιεδίτης ἀγὼν γυμνικὸς, *Talaedites certamen gymnicum*, de feſto ei eo nomine illic ſacro ſumit Joannes Meurſius [q]) *& Neptunum, & Amphitritem, & Chaton* (legendum ΛΗΤΩΝ *Latonam*) *& Dianam & Martem & Venerem & Eleuſinen & Britomartin & Mercurium, Curetes & Nymphas & Deos alios* (fallor enim niſi ΑΛΛΩΣΙΩΣ ab exſcriptore depravatum fuerit ex ΑΛΛΟΥΣ ΣΕΙΟΥΣ *alios Deos*; nam nemo neſcit Σιὺς pro Θεὺς Laconicè aliáſque Doricè uſurpatum, tametſi interim verum ſit, Θεὺς etiam in eodem fœdere pro Diis adhiberi) *cunctos cunctáſque*. Et dein ΕΠΙΟΡΚΟΥΝΤΙ ΜΕΝΗ ΜΕΝ ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΑΓΑΘΑ ΕΦΟΡΚΟΥΝΤΙ ΤΑ ΕΝΑΝΤΙΑ, *Rectè juranti ſint multa ac Bona. Pejeranti, contraria.* Subſcribitur ΟΡΚΟΣ ΟΛΟΝΤΙΩΝ Ο ΑΥΤΟΣ, *Jusjurandum Olontiorum idem.*

[q] *Græcia Feriata lib.* 6.

IV. Philoſophi item, Theologi, Aſtrologíque, apud Paganos veteres, formulas ſuas habuere quibus in Scholis ſuis diſcipulos adjurabant ne myſtica ſua evulgarent. Julius Firmicus [r] de Orpheo; *Cum ignotis hominibus Orpheus ſacrorum ceremonias aperiret* (MS. Collegii Lincolnienſis Oxoniis non habet *aperiret*) *Jurisjurandi neceſſitatem, & cum terribili quadam* (deeſt in MS. *quadam*) *autoritate religionis exegit, ne profanis auribus, inventa ac compoſita religionis ſecreta* (MS. non habet *ſecreta*) *proderentur* &c. Unde & uſûs ejuſmodi Pythagorei [s] tenaciſſimi fuere. *Unde & ego* (inquit Firmicus ad Mavortium Lollianum Proconſulem) *horum virorum legem ſecutus, convenio te jurejurando, per Fabricatorem Mundi Deum, qui omnia neceſſitate perpetuitatis excoluit, qui Solem firmavit* (MS. *formavit*) *& Lunam, qui omnium Siderum curſus ordinéſque diſpoſuit, qui Maris fluctus intra certos terræ terminos coartavit, qui ignem ad ſempiternam ſibi ſubſtantiam inflammavit, qui Terram in medio collocatam æquatâ moderatione* (MS. *æquatam morationem*) *ſuſpendit, qui Homines, Feras, Alites & omnia animantium genera* (MS. *qui omnes Feras alienantes &*

[r] *Matheſ. lib.* 7. *in præf.*

[s] *Jamblich. de Vita Pythagoræ cap.* 35.

ex omni animantium genere) divina artificii majeſtate compoſuit, qui Terram perennibus Fontibus rigat, qui Ventorum flatus cum quadam facit neceſſitatis moderatione variari, qui ad Fabricationem omnium quatuor Elementorum, diverſitate compoſitâ, ex contrariis & repugnantibus cuncta perfecit, qui Ortum ac occaſum, ac omnium Terræmotuum (MS. *Occaſúmque Terræ motum omnium*) *per Animæ Deſcenſum & Aſcenſum, immortalitate æterna perpetuitatis ordinavit* (MS. *per immortalitatem æternæ perpetuitatis Ordinem*) *ne hæc Veneranda, Communia profanis vel imperitis auribus intimentur, ſed iis tantùm* (in MS. deeſt *tantùm*) *quos animus incorruptus* &c. Nulla quidem adjicitur pejeranti vindictæ divinæ imprecatio. Sed planè illa, ut in juramentis cunctis receptiſſima, innuitur, expreſſiúſque in Vettii Valentis [t] Aſtrologi diſcipulorum ſuorum adjurationibus quas & alibi attulimus; Ἀδελφέ μου τιμιώτατε καὶ σὺ τοῦ μυσταγωγοῦ μου ταύτῃ τῇ συντάξει &c. Ὁρκίζω σε &c. *Adjuro te, honorate mi frater, & eos qui alios ſub me initiant huic Diſciplinæ, Per Stellatum Cœli Fornicem, per Circulum Zodiaci, Solem & Lunam, & Quinque Stellas errantes, per quas vita univerſa gubernatur, Ipſamque Providentiam & Sacram Neceſſitatem* (ſcribitur ἱερὰν ἀνάγκην) *ut in ſecretis hæc conſervetis, nec eorum participes faciatis indoctos, niſi qui ſint digni & poſſint ea conſervare, & juſtè viciſſim compenſare me Valentem, qui eos introduxi, perpetuâ & bonâ famâ* &c. *Hæc obſervantibus, jam dicti Dii omnes propitii erunt, vita ſtrenua, & pro votis res ſuccedent,* Ἐπιορκοῦσι δὲ τὰ ἐναντία, μήτε γῆ βατὴ, μήτε θάλαττα πλωτὴ, μήτε τέκνων σπορά· τυφλός τε νοῦς καὶ πεπαιδευμένος ὑπάρχων ἀσχήμονα βίον καὶ ἀνεπίτευκτον ἀγαθῶν ἐπάγοι· ἐὰν δέ τις καὶ μετὰ θάνατόν ἐστι κακῶν τε καὶ καλῶν ἀμοιβὴ, κἀκεῖ τῶν ὁμοίων μεταλάβοιεν, *Pejerantibus verò contraria; nec greſſus eorum Terra patiatur, nec navigationem Mare, prole careant. Cæcus ſit iis animus, &, etiamſi edocti fuerint, vitam ſordidam & bonis indigentem degant. Et ſi ſit poſt Mortem Malorum & Bonorum compenſatio, etiam ibi ſimilium participes fiant.* Et alibi idem [u]; Τοὺς τὰς παραγγελίας ἡμῶν πειθομένους, ὁρκίζω Ἡλίου μὲν ἱερὸν κύκλον καὶ Σελήνης ἀνωμάλους δρόμους τῶν τε λοιπῶν ἀστέρων δυνάμεις καὶ κύκλον δυοκαίδεκα ζωδίων ἐν ἀποκρύφοις ταῦτα ἔχειν καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις ἢ ἀμυήτοις μὴ μεταδιδόναι, τιμήν τε καὶ μνήμην τῷ εἰσηγησαμένῳ ἀπονέμειν· Εὐορκοῦσι μὲν εὖ εἴη καὶ κατάθυμιοι οἱ προκείμενοι θεοί. Ἐπιορκοῦσι δὲ τὰ ἐναντία, *Qui diſciplinam noſtram edocti ſint eos Adjuro per Sacrum Solis circulum, & inæquales Lunæ motus, viréſque reliquorum Siderum & Circulum Duodecim animalium, ut in ſecretis ea* (quæ didicerint) *habeant nec eorum participes facere rudes aut nondum initiatos, & demum honorem & famam tribuant inſtitutori ſuo. Eis qui rectè juraverint, benè ſit, & Dii jam dicti benevoli & propitii; Pejerantibus verò Contraria.* Et nobiliſſima eſt Formula illa quâ ſe invicem obligare Plato [x] voluit Hermiam, Eraſtum & Coriſcum, atque ut videtur alios ejuſmodi, ſtudiorum ſocios, τὸν τῶν πάντων θεῶν ἡγεμόνα τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου πατέρα κύριον ἐπομνύντας, *Deum omnium, Ducem, ſeu Gubernatorem præſentium & futu-*

[t] *Vettius* MS. *Anthologiarum lib.* 4. *Videſis Prolegom. de Diis Syris cap.* 3. *Notas ad Marmora Arundelliana pag.* 151.

[u] *Lib.* 7.

[x] *Epiſt.* 6.

futurorum, ac Ducis & Cauſæ Patrem dominum jurantes; quem adjicit, *Sive rè Philoſophemur cognoſcemus apertè cuncti, juxta facultatem hominis fœlicis.* Quod Origenes ut expreſſim etiam dictum intelligit [y] περὶ τοῦ Θεοῦ *de Filio Dei.* Locum integrum citat. Sed pro ἡγεμόνος legit ἡγεμονικοῦ. Maximum item erat Pythagoræis Juramentum [z] per Μαὶ & Οὐ,

——Μαὶ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν,

eum qui dederit Animæ noſtræ Quaternionem, id eſt Pythagoram ipſum (ut Pythagoræi Platonici aliique explicant) quem ut Deum colebant & ſic jurabant, uti ſimul etiam ſic ipſam Tetractyn cujus diſciplinam ab eo acceperant. Pejerare vocabant Græci [a] ut ἐπιορκεῖν, ita τὸ τοὺς ὅρκους ſeu τὰ ὅρκια παραβῆναι, δηλήσασθαι, πημᾶναι, καταπατῆσαι, συγχέαι, ψεύσασθαι, *Juramenta tranſgredi, ludere, lædere, decipere, confundere, fallere.* Habebant etiam, ut paſſim, Juramenta σοφιστικὰ & παραλογιστικὰ [b], ſeu ὅρκους σοφισματώδεις, fallacia quidem Juramenta, ſed non tam ex violatione, quàm verborum in ipſo juramento prolatorum homonymiâ. Item adverbia ὀρκωμοτικὰ *Juramentis,* ut ſolennia, *inſervientia* notantur [c] μὰ & μὴ & νὴ & ναὶ ſive Deorum nominibus jurandorum ſive Actibus juratis præfigenda Hoc Affirmativo, Negativo illud juramento proprium. Egregium autem erat ſententiæ diſcrimen inter Scholæ Stoicæ illuſtre illud Philoſophorum Par, Cleanthem & Chryſippum ejus diſcipulum, circa obligationem ex juramento & perjurii naturam; idque cum primis animadvertendum. Cleanthes enim aſſerebat [d], τὸν ὀμνύντα ἤτοι εὐορκεῖν ἢ ἐπιορκεῖν καθ' ὃν ὀμνύει χρόνον· Ἐὰν μὲν γὰρ οὕτως ὀμνύῃ ὡς ἐπιτελέσων τὰ κατὰ τὸν ὅρκον, εὐορκεῖν. ἐὰν δὲ πρόθεσιν ἔχων μὴ ἐπιτελεῖν, ἐπιορκεῖν, *Iurantem eo ipſo quo jurat tempore* (de Juramentis Promiſſoriis dictis loquitur) *verè* ſeu *rectè jurare aut pejerare. Nam ſi ita juret tanquam facturus* (animi ſententiâ faciendi) *quæ in juramento continentur, verè & rectè jurare* (officium εὐορκίας ſeu juramenti ſervandi integrum præſtare) *ſed ſi propoſitum ei* (tunc) *fuerit, non ſe facturum, pejerare.* Adeò quidem ut, juxta Cleanthem, Juramentum quodlibet propriè & ex intima ſui natura Aſſertorium eſſet dicendum & in animi præſentis ſola aſſertione conſiſtere (licet inſuper adjiceretur, pro materiæ ſubjectæ diſcrimine, futuri promiſſio) nec perjurium committi ex eo quod jurans promiſſo poſtmodùm non ſteterit; quaſi non de eventu futuro, ſed de præſenti tantùm quis jurare poſſet. At Chryſippus; διαφέρειν ἔφη τὸ ἀληθορκεῖν τοῦ εὐορκεῖν, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν τοῦ ψευδορκεῖν, *diſcrepare id quod eſt verum jurare, & benè ſeu ſanctè jurare, uti & pejerare & falſum jurare.* Atque adjicit, τὸν μὲν γὰρ ὀμνύοντα καθ' ὃν ὀμνύει καιρὸν, πάντως ἢ ἀληθορκεῖν ἢ ψευδορκεῖν. τὸ γὰρ ὀμνύμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ἀληθὲς εἶναι ἢ ψεῦδος, ἐπεὶ ἀξίωμα τυγχάνει ὄν. τὸν δὲ ὀμνύοντα μὴ πάντως καθ' ὃν ὀμνύει χρόνον, ἢ εὐορκεῖν ἢ ἐπιορκεῖν, ὅτι μὴ πάρεστιν ὁ χρόνος, εἰς ὃ ἡ ἀναφορὰ τῶν ὅρκων ἐγίγνετο. Ὃν τρόπον γὰρ λέγεταί τινα εὐσυνθετεῖν ἢ ἀσυνθετεῖν οὐχ ὅτι συντίθεται ἀλλ' ὅτε οἱ

y In Celſum lib. 6.

z Sixtus Empiricus adverſus Mathematicos lib. 4. & 7. Plutarch. de Placitis Philoſoph. lib. 1. cap. 3. Hierocles in Carm. Pythag. Porphyr. in vita Pythagoræ, Iamblich. De vita Pythag. cap. 28. Macrob. in ſomnium Scipionis lib. 1. videſis lib. 2. Syntag. 2. de Diis Syris cap. 1.

a Euſtath. ad Iliad. δ. pag. 470. edit. Rom.

b Idem ad Odyſſ. ν. pag. 1870.

c Idem & Iliad. α. pag. 91.

d Stobæus, Serm. 28.

χρόνοις ἐνίςανται, τῆ κατὰ τὰς ὁμολογίας. ὕτω καὶ εὐορκεῖν τις καὶ ἐπιορκεῖν ῥηθήσεται ὅταν οἱ καιροὶ παρῆςῶσι, καθ᾽ ὕς ὡμολόγησεν ἐπιτελεῖν τὰ κατὰ ὅρκυς. *Jurantem enim ipſo quo jurat tempore aut verum jurare aut jurare falſum. Quod enim juratur ab eo aut Verum eſt aut Falſum, cum ſit enuntiatio. Jurantem autem tempore quo jurat, non omninò aut benè & ſanctè jurare, aut malè jurare* ſeu *Pejerare; quoniam nondum adeſt tempus ad quod Jusjurandum refertur. Nam ſicut aliquis dicitur bene paciſci vel malè paciſci, non cum pactum ipſum initur, ſed cum præſcriptum conventa præſtandi tempus acceſſit, Ita etiam benè & ſanctè jurare quis dicitur & pejerare, cum adfuerint tempora in quibus ea quæ Juramento continerentur præſtare promiſerit*; ita Chryſippus, cujus ſententia plerunque recepta. Certè qui eadem ipſa ſtatis temporum intervallis denuò eiſdem iterari juramenta voluere, ſententiam Cleanthis hominum animis inhærere exiſtimare viſi ſunt; quaſi, ne opinionem illam, Juramentum in futurum extendi nequire, imbibiſſent illi, timerent. In Fœdere Athenienſium

e Thucydid. hiſt. 5. & Laconum ſuperiùs memorato, conventum eſt, τὸν ὅρκον[e], ἀνανεῶσθαι κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἀμφοτέροις, *Juramentum quotannis renovari ab utriſque*. Quaſi autumâſſent, id quod ex animi ſententia verè ſic juratum eſſet, licet in futurum, juxta Cleanthem, non, ex ſui natura, jurantem obligaret, nihilominus (quantum ad veriſimile ac probabile) per ſtatum aliquod tempus ita in animo jurantis manere, ut juratum ſervaret. Sive autem per Deum Unum, Plures aut Omnes, aliáſve res juraretur, Pœnæ cœlitùs infligendæ perjuris expectabantur; quæ non omninò (juxta illud Ciceronis[f], *Perjurii pœna Divina exitium, humana Dedecus*) aut rariſſimè eo nomine ſeculis vetuſtioribus, ab hominibus irrogatæ. Eumenides, Erinnyes, Furiæ (ſic in Theologia Græcanica creditum) Quintâ die cujuſlibet menſis Lunaris, Perjuros in pœnam quæritabant. Heſiodus, de Diebus infauſtis,

f De legibus lib. 2.

Πέμπτας δ᾽ ἐξαλέασθαι, ἐπεὶ χαλεπαί τε καὶ αἰναί·
Ἐν Πέμπτῃ γάρ φασιν Ἐριννύας ἀμφιπολεύειν
Ὅρκον τιννυμένας τὸν Ἔρις τέκε πῆμ᾽ ἐπιόρκοις·

Quintas verò evitato (maximè in conjugiis) *quia difficiles ſunt graveſque. In Quinta enim ajunt Furias, Erinnyas, circum ambulare ut Iuramentum* (violatum, perjurium) *vindicent, quod Eris* ſeu *Contentio genuit exitium Perjuris*. Moſchopulus ibi interpretatur τιννυμένας per ἀπαιτύσας & ζητύσας *ut ad rationem exigant & inquirant*. Addit Joannes Tzetzes Heſiodum diſciplinam illam è Melampode, poeta vetuſtiſſimo ſumſiſſe, qui etiam ſcripſerat, perjurii die Quinta commiſſi pœnam divinitùs infligendam, fuiſſe intra quinque dies mortem. Et σημειωσάμενός ποτε, inquit Tzetzes, εὗρον τῦτο ἀληθές, *quod ex obſervatione nupera comperi eſſe verum*. Proclus autem ibi juxta diſciplinam Pythagoricam, τὸν Ὅρκον ſumit pro eo quod eſt τὸν Ὅρκον Θεὸν κολαςικὸν ὄντα τῶν ζυγχεόντων τὺς ὅρκυς ἐν τῇ πέμπτῃ γενέσθαι, καὶ τὰς τιμωρὺς δαίμονας τὴν γένεσιν αὐτῦ πενταδικὴν ὗσαν περιέπειν, *Orcum Deum*,

Deum, qui punit perjuros; die quinta natum, adeóque dæmones ultrices natalitia ejus quintana ſic obſervare. Ita quidem ille, quaſi natum ex Eride ſeu diſcordia Orcum die quintâ illic voluiſſet Heſiodus, ideóque die illa ita ad perjurii vindictam circumambulare, ut Orco deo Juramentorum inſervientes, Erinnyes. Certe Virgilius etiam Erinnyes (id eſt Eumenides) tunc natas, velut ex Heſiodo canit[g],

> —— *Quintam fuge: Pallidus Orcus*
> *Eumenidéſque ſata* ————

Et Celſus pro jurisjurandi Deo Orcum ibi capit uti & Servius. Sed de loco illo Virgilii, quà Heſiodum ſpectat videſis doctiſſimum Cl. Salmaſium de Annis Climactericis[h]. Graviſſimas autem utcunque Perjuris debitas eſſe pœnas & divinitùs ab eis exigi ſolitas, receptiſſimum erat. Unde evenit ut Diagoras ille Atheos ideo primùm Deos eſſe negaret, ἀδικηθεὶς[i] ὑπό τινος ἐπιορκήσαντος καὶ μηδὲν ἕνεκα τούτου παθόντος *cum injuriam accepiſſet à quodam pejerante ne quid pœna nomine patiente.* Sed hæc tantùm extra cauſam Amoris. Velut irrita nec pœnis obnoxia Amantium invicem fuiſſe juramenta, ſed Diis ridenda, ut apud poetas obvium eſt, ita etiam à philoſophis ſummis, ut ſententia recepta, traditur. Apud Platonem, ubi de Amantis privilegiis agitur[k], ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοὶ, ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ Θεῶν ἐκβάντι τὸν ὅρκον. Ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον ἔφασιν εἶναι, *Maximum autem eſt id, quod ferunt plerique, ſoli ex perjuris amanti Deos dare veniam. Nam Juramentum Venereum velut pro nullo habitum.* Idem tantundem alibi[l]. Summa demum eſt, apud Gentiles veteres, tam Græcos quàm Romanos tum Numina Communia, tum Propria, tum res alias paritèr & publicè & privatim jurari ſolitas, nec ritè quem juràſſe niſi *ex animi ſui ſententia* ſive expreſſa ſive tacita, nec perjurii quempiam reum habitum, niſi qui ex animi ſui ſententia, ultrò, ſciens, fefelliſſet[m]. Vindicta perjurii divina apud eos expectabatur, nec forenſis aliáve ex jure Cæſareo vetuſtiore irrogata eſt, quoties Deos quis juràſſet. Si verò per Principem ejúſve Genium, Venerationem, Salutem, Caput pejeràſſet, niſi *calore quodam*, nec ex ſedati animi ſententia id feciſſet, *periculum corporis aut majeſtatis crimen inferri placuit.* Sic Alexander Severus[n], idque ex deceſſorum conſtitutionibus. Unde etiam non modò in Codicem Juſtinianeum adeóque in Chriſtianiſmum ſed & in Baſilica[o] ſumtum eſt & in Juriſconſultos[p] recentiores etiam Orientis. Pœna verò ſpontanei neque ex calore, per Principis Salutem &c. juramenti erat Fuſtigatio, quod periculum corporis dicebatur. In verſione autem Michaëlis Attaliatæ inde hac de re agentis malè pro κατὰ βασιλέως per oſcitantiam ſubſtituitur *adverſus Imperatorem* pro *per Imperatorem.* Sed & inolevit tandem ut hiſce adjectum, Perjuriis aliquot forenſibus infamiam irrogari[q]; uti & in Jure Orientis Cæſareo lex illa[r], Teſti ſeu Litigatori, qui in foro ἐφαπτόμενος τῶν ἁγίων Θεοῦ Εὐαγγελίων καὶ ὀμνύμενος, ἐπίορκος δὲ μετὰ ταῦτα ἀποδεικνύμενος, γλωσσοκοπεῖ-

g Georgic. 1.

h Pag. 828.

i Sixtus Empiricus adverſ. Mathematicos lib. 8.

k In Sympoſio, & apud Stobæum Serm. 61.

l In Philebo.

m Videſis L. 26. D. tit. de Jurejurando & Cujacium lib. 1. Obſervat. cap. 24. & Baſilic. 22. tit. 5. §. 26.

n L. 2. C. tit. de Rebus Creditis & Jurejurando & videſis Cujacium lib. 2. Obſervat. cap. 19.

o Lib. 60. tit. 36.

p Harmenopulus in Prochiro lib. 1. tit. 7. Mich. Attaliate in Synopſi, tit. 28. Vide Not. ad Marmora Arundelliana pag. 150.

q L. 41. C. tit. de Tranſactionibus.

r Ecloga Leonis & Conſtantini tit. 18. §. 2. & Harmenopulus Prochir. lib. 1. tit. 7.

κοπτέσθω, *tactis Sacroſanctis Dei Euangeliis Juraverit, & dein perjurus eſſe probatus fuerit, Lingua præciditor.* De Chriſtianorum verò juramentis, plura mox. Hoc autem de Paganis haud prætereundum, monita apud eos eſſe ſingularia de non omninò jurando in vulgaribus collocutionibus, nec quidem, ubi res contrarium impenſè non exigeret, in Foro. Chœrilus poeta [s],

[s] Apud Stobæum ſerm. 37.

Ὅρκον δ' οὔτ' ἄδικον χρεὼν ἔμμεναι, οὔτε δίκαιον,

[t] In Enchiridio.

quod generatim dictum ab Epicteto [t] temperatur; *evitandum Juramentum* εἰ μὲν οἷόν τε εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ ἐκ τῶν ἐνόντων, *ſi quidem fieri poteſt, omninò, ſin verò, ſaltem quoad fieri poſſit.* Qua de re perquam egregia habentur apud Platonem [u] & Hieroclem [x]. Quibus accedat illud è veteri Eſſenorum, inter Judæos, diſciplina [y], τὸ ὀμνύειν αὐτοῖς περιΐσταται. χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνοντες. Ἤδη γὰρ ἤδη κατεγνῶσθαί φασι τὸν ἀπιστούμενον δίχα Θεοῦ, *Ipſum Iusjurandum quaſi perjurio deterius vitant. Iam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Quod de colloquiis aut commercio magis vulgari tantùm dictum. Nam & ipſis conſtitutum erat [z] ne quis in cibi communionem eorum admitteretur antequam ὅρκους φρικώδεις *Iuramenta formidanda* præſtitiſſet, ſe Deum colere & erga homines Juſtitiam ſervare.

[u] Lib. 11. de Legibus.
[x] In Carmin. Pythagoric.
[y] Ioſeph. de Bello Iudaico 2. cap. 7.
[z] Ibidem.

V. Quod ad Mahumedanos; legitur quidem in Latina Roberti Retinenſis Alcorani verſione [a], *Iurans namque falſum confunditur. Utroque verò jurante, verum ſuper Iudæos tranſit.* Sed nihil omninò habetur in Arabicis quod verbis illis reſpondeat. Nec quid pars eorum poſterior ſignificet ariolari poſſum. Sed Codex MS. Retinenſis concors eſt. Quæ etiam habentur poſtmodùm ibi [b], *Nullus niſi per Deum juret. Sin autem, injuriam effecit,* in Arabico non ſunt; nec diſciplinæ Mahumedicæ conſona. Nec quod alibi [c] illic legitur de Jurejurando præſtando. Nec quamplurima alia in verſione illa Arabicè occurrunt. Et juxta Mahumedicam diſciplinam ipſiúſque Mahumedis exemplum, tum per Deum tum per Creaturas variatim jurari ſolitum. Lex habetur in Alcorano [d] de Juramento forenſi, in cauſa Adulterii. Viri accuſantis, qui teſtibus careret, teſtimonio, quatèr invocando ac jurando, بالله انه لمن الصادقين *per Deum ſe verum dicere*, ſeu *ex veracibus ſe eſſe*, quinquies adjectâ imprecatione, ان لعنة الله ان كان من الكذبين *ut maledicat ei*, anathematizet eum, *Deus, ſi mentiretur.* Uxoris accuſatæ; quatèr ſimiliter Deum teſtando Virum ſuum falsò juráſſe, quinquiès itidem imprecando, ان غضب الله عليها ان كان من الصادقين *ut iraſcatur ei Deus ſi is fuerit veridicus*; quo præſtito, illa abſolvenda. Iurat autem Mahumedes ipſe, Per Angelorum Ordines [e], Per Alcoranum [f], Per Ventos, Per Nubes, Per æquoris Naves, Per Cœlum, Per Stel-

[a] Azoar. 2. pag. 14.
[b] Azoar. 11. pag. 31.
[c] Azoar. 26. pag. 29.
[d] Azoar. 34 Lat. 24 Arab.
[e] Azoar. 47 Lat. Arab. 37. De illis Avicenna Metaphyſic. Tract. 10 cap. 1.
[f] Azoar. 48 Lat. 38 Arab.

Stellas [g], item [h] والطور وكتاب مسطور في رق منشور والبيت المعمور والسقف المرفوع والبحر المسجور *Per Montem* (Sinai, ut interpretes) *Librúmque lineariter in chartis ſubtiliſſimis ſcriptum* (ut Retinenſis; Mahumed Ben Achmed paraphraſtes exponit per Legem & Alcoranum) *Per Domum ſupernè ædificatam* (ſic Retinenſis; Gallus, *Par les voutes des cieux*; paraphraſtes ille collocatam eſſe ait in Cœlo ſive tertio ſive ſexto ſive ſeptimo, locúmque eſſe ubi Angeli ſeptuagies mille, per vices, Mecæ felicitatem quotidie procurant) *&* *Tectum excelſum* (Cœlum ipſum) *&* *Mare repletum*, Per Stellam veſpertinam [i], Per occaſum Stellarum [k] (ubi adjicitur, وانه لقسم لو تعلمون عظيم *quod magnum eſt, ſi cognoveritis, Sacramentum*) Per Calamum [l] يوم القيمة per diem reſurrectionis & [m] بالنفس اللوامة *&* per animam ream, Per Angelos juxta miniſteria ſua ſive bonos ſive malos ſimul & Ventos [n], Per Planetas & Lucem & Noctem [o]; والفجر وليال عشر والشفع والوتر والليل اذا يسر *Per* [p] *Auroram* (paraphraſtes فجر كل يوم *Auroram quotidianam*) *per noctem decimam* (paraphraſtes اي عشر ذي الحجة *Decimam Dilchagiathi*; Retinenſis noctéſque x. Gallus, *par la dixieme nuit de mois*; fortè intelligitur decima nox decem dierum Peregrinationis ſolennis ad Mecam) *Per par & impar* (Retinenſis *& per Baſcha, biduúmque præcedens*, Philippus Guadagnolus [q] *per interceſſionem & cordas*) *& Noctis tranſitum*, per quæ & qualia nunc ſe, nunc Deum O. M. impiè inducit quaſi jurantem, ut item & Per Mecham [r], Per Solem [ſ], Lunam, Ignem, Cœlum, Terram, Noctem, Animæ creationem, Per poma Perſica & Olivas [t]. Et de juramentis Alcoranicis videſis plura apud Guadagnolum. Adeò ut والله *per Deum* ita per res alias ex diſciplina hac ſemper licuerit jurare. Inde ad Jacobum Conſiliarium, cum ſe occidiſſe Ulwæum affirmaret, Mahumed Almahadi Chalifa, qui idem juſſerat, احلف inquit [u], برسي واحلف *Jura per caput meum, & ita juravit ille.* Ita Abugiafar Haron Raſiiol Giafarem de ſtatu Jahiæ cuſtodiæ traditi reſpondentem, adjurat بحياتي *an per Vitam meam*, inquit [x], cui Giafar لا بحياتك *Non per Vitam tuam.* Et Avicenna [y], *Juro per Vitam meam, quòd ſi Deus mitteret aliquem prophetam &c.* Sic Achmetes Turcarum Imperator fœdus, inter ſe & Henricum quartum Galliarum Regem, Turcico-Gallicum firmat juramento, *Per Deum* [z] *omnipotentem creatorem Cœli & Terræ, & per Animas Avorum noſtrorum proavorúmque.* Pejerantes non memini eo nomine pœnis forenſibus ex lege Mahumedica obnoxios. At verò præſcribitur in Alcorano [a] Perjurii pœna,

g *Azoar.* 61 *Lat.* 51 *Arab.*
h *Azoar.* 62 *Lat.* 52 *Arab.*
i *Azoar.* 63 *Lat.* 53 *Arab.*
k *Azoar.* 66 *Lat.* 56 *Arab.*
l *Azoar.* 78 *Lat.* 68 *Arab.*
m *Azoar.* 85 *Lat.* 75 *Arab.*
n *Azoar.* 87 *Lat.* 77 *Arab.*
o *Azoar.* 91 *Lat.* 81 *Arab.* *&* *Az.* 96 *Lat. Ara.* 89.
p *Az* 99 *Lat.* 89 *Arab.*
q *Apologia pro Christiana Religione tract.* 2. *cap.* 4.
r *Az.* 100 *Lat.* 90 *Arab.*
ſ *Az.* 101 *&* 104 *Lat. Arab.* 91 *&* 92. *&* 103 *Lat. Arab.* 93.
t *Az.* 105 *Lat. Arab.* 95.
u *Elmac. in Saracenic. Hiſtor. lib.* 2. *cap.* 4.
x *Ibid. cap.* 6.
y *Lib. Almahad cap* 3. *Et videſis poetam Arabem anonymum apud Ed. Pocockium in notis ad Abul Faraijum pag.* 100.
z *Ann.* 1604. *Pariſiis* 1615.
a *Azoar.* 15 *Lat.* 5 *Arab.*

pœna, quoad Deum, Expiatoria ſingularis, quam nuncupat Mahumedes كفارة ايمانكم اذا حلفتم *Expiatio juramentorum veſtrorum cum ea violaveritis.* Ut ſcilicet perjurus aut decem pauperes Muſulmanos benè paſcat او كسوتهم aut veſtiat eos, aut Muſulmanum captivum redimat, aut ſi hæc præſtando non ſit, per triduum jejunet; quam ut expiationem leviculam & ridiculam Mahumedanis exprobrat Joannes Cantacuzenus [b]. Certè qualia Pagani de juramenti abſtinentia, habent etiam Mahumedani, ut videre eſt in Proverbiis eorum Arabicis [c], ubi non modò perjurium omninò interdicitur, ſed juramentum collocutionibus excludi videtur. فلتكن كلمتك نعم او لا لتكون حقاقا عند جميع الناس *Eſto ſermo tuus Etiam vel Non, ut ſis verax apud omnes homines*, nec jurando affirma aut nega. Et quicquid de expiatione perjurii dixerit Mahumedes in ſuprà allatis, poſtmodum in Alcorano [d] multò gravior ejuſdem fit quoad Deum pœna.

b Orat. 2. κατὰ τοῦ Μωάμεθ, §. 7.
c Centuria 2. Prov. 38 & 40.
d Azoar. 58 Arab. 68 Lat.

VI. In Chriſtianiſmo vetuſtiori dubitandum non eſt quin diſciplina Juramentorum maxime fundata eſſet verbis D. N. Jeſu Chriſti, quibus Legem Judæorum veterem de Perjurio, commentis non paucis à Magiſtris antea inquinatam (qua de re, plura mox) ex Judaiſmo genuino ac vero explicavit. *Audiſtis* [e], *dictum eſſe antiquis* οὐκ ἐπιορκήσεις *non pejerabis* [f] (Syrus ܠܐ ܬܕܓܠ ܒܡܘܡܬܟ *quod non mentiaris in juramento tuo*, Arabes لا تحنث يمينك *fidem non falle, perfidus non ſis in juramento tuo*) *reddes autem domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare* ὅλως (Syrus ܟܠܗ, Arabes البتة ullo modo, **not at all**, *ne jures aucunement*) *omninò*, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, *neque per Cælum, quia thronus Dei eſt, neque per Terram, quia ſcabellum pedum ejus eſt*, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα &c. *neque per Hieroſolyma, quia civitas eſt magni Regis; neque per Caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.* Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ, ναὶ, οὒ, οὔ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν, *ſit verò ſermo veſter, Eſt, eſt, Etiam, etiam, Non, non*, (Syrus) ܐܠܐ ܢܗܘܐ ܡܠܬܟܘܢ ܐܝܢ ܐܝܢ ܘܠܐ ܠܐ *ſed ſit ſermo veſter, Ita, ita*, aut *Eſt, eſt, & Non, non*, quod Græcis conſonum, uti & Arabes Romanus & Erpenianus, ولتكن كلمتكم نعم نعم ولا لا *Et ſit verbum veſtrum Etiam, Etiam, & Non, Non*; Jaianus Araba, بل تكون قولك في النعم نعم وفي اللا لا *Sed ſit verbum tuum* ſeu *quod loqueris per Etiam, Etiam,*

e Matth. 5. 33.
f Levit. 19, 12.

Etiam, & per Non, Non) quod autem his abundantius eſt, à Malo eſt. Totidem fermè verbis idem iterat S. Jacobus [g], ubi monet πρὸ πάντων *ante omnia* juramentis abſtinere. Nec per Cœlum, nec per Terram jurari jubet μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον, *nec aliud quodpiam Juramentum.* Certe id quod in Matthæo ſic de Juramentis ab Chriſto interdictis legitur haud exiguam exiſtimo fuiſſe cauſam, cur doctiſſimus ille Thomas Linacer noſtras, circa 130 abhinc annos, medicus celeberrimus, cum ſtudiis morbiſque fractus & jam morti vicinus, novum Teſtamentum tum primò (licet etiam Sacerdos eſſet) in manus cepiſſet, & Matthæi capita quintum (ubi hoc de Juramentis) ſextum & ſeptimum percurriſſet, *abjecto iterum* (ſic Joannes Chekus [h] in literis ad Stephanum Epiſcopum Wintonienſem) *quantum potuit totis viribus, libro, juraſſe, aut hoc non fuiſſe Evangelium, aut nos non eſſe Chriſtianos.* Uſus proculdubio frequentiſſimus temerè adverſum ipſa Chriſti verba jurandi apud Chriſtianos etiam illius temporis, ut noſtri, ita viguit ut, cum interdictum hoc legeret Linacer, abſtinere ſententia & eloquio ejuſmodi nequiret. Jurare per Cœlum, Terram, Caput in more fuiſſe apud Judæos, ex verbis illis Chriſti non elicere nequimus; qua de re etiam plura inferiùs. Sed quiſnam fuerit verborum ſenſus integer, controverſum eſt. Si de non omninò Jurando, ſimpliciter, ut ab aliquibus veterum [i] capiatur, undenam aliquoties Teſtem Deum ejúſque præſentiam (ut planè jurando) invocat S. Paulus [k], ut ſcripta ſua confirmet? Unde Auguſtinus [l]. *Apoſtolus noverat præceptum Domini & juravit tamen?* Atque Autor ad Ebræos [m] de Juramento expreſſim loquitur ut cujus in controverſiis omnibus definiendis uſus ſit maximus, atque omninò legitimus. Ita etiam Chriſtianis primitivis, qui per *Genium* aut *Fortunam* Cæſaris, quoniam pro Dæmonibus ſumebantur voces illæ, jurare renuerent [n]. per *Salutem* ejus libenter jurabant. Perinſigne poſteà eſt exemplum illud Athanaſii de Deo palàm ab eo jurato, ubi [o] ad Conſtantium Cæſarem, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τῆς ἐμαυτοῦ ψυχῆς &c. *Deum teſtem invoco in animam meam* &c. *nunquam in te me malum feciſſe, apud Conſtantem fratrem tuum* &c. Addit aliquoties ibi, μάρτυς ὁ Κύριος καὶ μάρτυς ὁ Χριστὸς αὐτοῦ *Teſtis eſt Dominus, & teſtis Chriſtus eius*, ad formulam illam Samuelis [p]. Etiam, Chriſtianorum morem receptum indicans, ἃ γὰρ ὡς Θεοῦ παρόντος λαλοῦμεν, τοῦτον ὅρκον ἔχομεν ἡμεῖς Χριστιανοί, *In eis qua, ut Deo præſente, loquimur, eodem Juramento utimur nos Chriſtiani* Et Syneſius Ptolemaidis circa annum 400 Epiſcopus ſæpius νὴ τὴν ἱερὰν σοῦ κεφαλὴν, *per Sacrum tuum caput* aliterque ſic in Epiſtolis [q] jurat. Et quamplurima tam apud Patres Orientis Occidentíſque, atque in Conciliis integris [r], quàm in Principum Chriſtianorum Conſtitutionibus, ac adhibito paſſim tum in Foro tum in Federibus uſu; apertiſſimè oſtendunt illud *ne Jurate omninò* non aliter acceptum eſſe quàm ut id quo Jurationis genera omnimoda neutiquam interdicerentur. Et in Oriente, veterum [ſ] Canones ὅρκους quidem Ἑλληνικούς, *per Gentilium numina juramenta* vetabant, alia interim ultrò admit-

g Cap. 5, 12.

h *Diſput. de Pronuntiatione Linguæ Græcæ pag.* 282. & *apud Baleum ad Cent.* 8. *ſcript.* 69.

i *Vide Chryſoſtom. Orat.* 1. *adverſus Judæos* &c.

k *Ad Rom.* 1, 9. 2. *Cor.* 11, 30. *Galat.* 1, 20.

l *In Epiſt. ad Galat. cap.* 1.

m *Cap.* 6, 16.

n *Origen. contra Celſum lib.* 8. *Tertullian. Apologetic. cap* 32. *vide Prudent.* περὶ στεφάνων *hymno* 10. & *Collat. Carthagin. cap.* 5 & *Caſſiodor. Variarum* 8 *formul.* 3.

o *In Apologia ad Conſtantium, Tom.* 1. *p.* 674. & 678.

p 1 *Sam.* 12, 3.

q *Epiſt.* 49, 95. 103 &c.

r *Toletan.* 8. *cap* 2. & *videſis Collat. Carthagine habita, cap.* 5. *Cauſ.* 22. *q.* 1 &c. & *Sentent* 3. *Diſtinct.* 39.

ſ *Baſilius Canone* 81. *Synod. in Trullo Can.* 94. *ubi vide Balſamonem* & *Zonaram.* & *Balſam. ad Photii Nomocanon. tit.* 13. *cap.* 18. & *videſis Samuelem Petitum Variarum lectionum lib.* 1. *cap.* 16.

admittentes, tam per res alias (modò non per Dæmonas aut res pro Dæmonibus habitas) quàm per Deum Opt. Maximum, ut, per Caput, per Vitam. Sed in Occidente, circa annos abhinc 850 non ſemel lege vetitum eſt [t] *per Vitam Regis & filiorum ejus jurare*. Summa demum eſt, verba illa Chriſti ita ſcriptores & Reſpublicas Chriſtianas interpretatas eſſe ut non intelligant velut de interdicto omnimodæ jurationis, ſed ejuſmodi tantùm quæ oſcitantiùs, petulantiùs, leviùs, moroſiùs, temerè in confabulationibus, pollicitationibus, ſeu ſermone familiari vulgarique (nam de λόγῳ ſeu *ſermone* loquitur, veluti ſolo interdicti objecto) malè committi ſoleret; non quæ circa res graviores ſive Publicas, ſive Forenſes, ſive Privatas etiam, pro natura rei varia, adhiberetur. Auguſtinus [u], *intelligitur ita Dominum prohibuiſſe à jurando, ut quantum in ipſo eſt quiſque non juret, quod multi faciunt, in ore habentes Iurationem tanquam Magnum aut Suave aliquod*; &, *prohibemur ergo jurare cupiditate aut delectatione jurandi*. Nam faciles ad jurandum citò perjuri evadunt, quod & veteribus [x] aliquoties dictum manifeſtum eſt. Patres alii conſoni. Adeóque idem illis aſſeritur quod Epicteto qui nollet jurari, niſi ubi res ſeriò exigit; non omninò ex loquacitatis petulantia alióve uſu. Cui ſatis concordes philoſophi ſummi ſuperiùs cum illo memorati, aliique obvii. Atque hac de re præ aliis conſulas Hugonem Grotium in verba Chriſti ſuperiùs allata. Poſtquam autem Chriſto nomen dederant Cæſares, Juramentum inſtituerunt militare *Per Deum & Chriſtum & Spiritum Sanctum & per Majeſtatem Imperatoris* (quod in locum illorum, *per Genium, per Fortunam, per Salutem* ſucceſſit) *quæ ſecundùm Deum generi humano diligenda eſt & colenda*. Ita apud Vegetium [y]. Mittimus heic, Principibus Chriſtianis, ut ex hiſtoriis ſatis obviis liquet, ſolennia fuiſſe & peculiaria juramenta, ut *per Vultum S. Lucæ, per Pedem Chriſti*, per Sanctum hunc vel illum, ejuſmodi alia nimis crebra. Inolevit verò tandem ut quemadmodum Pagani Sacris ac myſteriis aliquot ſuis aut tactis aut præſentibus jurare ſolebant, ita ſolenniora Chriſtianorum Juramenta fierent aut tactis Sacroſanctis Euangeliis, aut inſpectis [z], aut in eorum præſentia manu ad pectus admotâ, ſublatâ aut protenſâ. Atque id corporalitèr [a] ſeu perſonalitèr juramentum præſtare dictum eſt, ut ab juramentis, per Epiſtolam, aut in ſcriptis ſolummodò, præſtitis diſtingueretur. Inde in vulgi paſſim ore upon my Corporall Othe. Juriſconſulti Græci dixere item, eodem in ſenſu, σωματικῶς ϗ τῇ ἀληθείᾳ ὀμνύειν, *corporaliter* [b] *& reapſe* ſeu *veritate jurare*, ita diſcriminantes ab eo quod erat, ubi ἐνεγράφη τῷ συμβολαίῳ μόνον ὁ ὅρκος, *inſcriptum eſt inſtrumento* ſeu *ſcriptis ſolùm juramentum*, ſeu *in inſtrumento* [c] *per Sacramenti religionem eſt adſeveratum*. Ex Jure Cæſareo vetere, ut hodiéque frequentiùs, jurabant in foro alibique, ubi ſolennior juramenti uſus, ἁπτόμενοι [d] τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, *tangentes Sacra Euangelia*. Acceſſit dein clauſula illa, *Ita me Deus adjuvet & hæc ſancta Euangelia*, aut *& ea quæ codice in hoc continentur*, &, pro perſuaſionis diſcrimine, *& omnes Sancti*. Ita quidem tam per Codicem [e] quàm per Deum Jurant. Et obſervandum eſt ſolenne illud procerum in Hiſpaniis de ſocie-

t *Capitul. Caroli & Ludovici lib. 3. tit. 42. & Leg. Longobard. lib. 3. tit. 14.*

u *In Epiſt. ad Galat. cap. 1. & Cauſ. 22. quæſt. 1. c. 2.*

x *Vide Dion. Pruſæum Orat. 68.*

y *De re militari lib. 2. cap. 5.*

z *Extra tit. de Juramento Calumniæ cap. 7. Speculator l. 2. Partic. 2. tit. eodem §. 4.*

a *L. 1. C. tit. Si adverſus venditionem. & l. 3. C. tit. Si Minor ſe majorem dixerit.*

b *Baſilic. lib. 20. tit. 25. §. 3. Harmenopulus Prochir. lib. 1. tit. 12.*

c *L. 3. C. tit. Si minor ſe majorem dixerit.*

d *Juſtinian. Novell. 124. cap. 1. &c.*

e *Vide Cauſ. 22.*

ſocietate ac Συμμαχίᾳ ineunda juramentum, in quo præibat pater patratus, & demùm —*Si prior defecero*, inquit [f] *certo conſilio, illo die vos ſuperi corpus in hoc ſeculo, in futuro animam diris cruciatibus mactate; vires verbáque deficiant facite; in pugna equus, arma, calcaria, ſubditi, cum opus eſſet maximè.* Quo dicto ſocietatem ſic ineuntes dicebant Amen. *Nonnunquam etiam divinam hoſtiam diviſam in duas partes, uterque ſociorum libabat.* Alii item per res Sanctas, ut Sanctum aliquem, Reliquias, Crucem, Altare, Hoſtiam, jurandum ſolùm volunt, alii [g] etiam per res creatas alias, nec juramentum ſic conceptum non obligare; alii nec per Creaturas [h] jurandum. In jurando autem, Manûs Extenſionis, quæ ſæpiùs tum pectori adhiberi tum in aère fieri libero ſolet, exemplum videtur forſàn vetuſtum in Apologia illa Athanaſii [i], quod antè memoravimus, ad Conſtantium Cæſarem. Καὶ τὴν χεῖρα ἐκτείνας, ὃ μεμάθηκα παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι &c. *Et manum extendens, quod didici ab Apoſtolo, Deum teſtem invoco* &c. Sed Apoſtolicum illud non tam ad juramentum reverà attinet quàm ad Apologiam ipſam. Paulus [k] ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα, *apologiam iniit extendens manum*, ubi Syrus ܦܫܛ ܐܝܕܗ ܘܡܦܩ ܗܘܐ ܪܘܚܐ ܘܡܡܠܠ *extendit manum ſuam & depromens Spiritum locutus eſt.* Obitèr in Juris utriuſque ad notiſſimos titulos commentariis & Scholaſticorum diſceptationibus, de recepto apud Chriſtianos adjurandi uſu habentur perplurima. Atque ſe inter ſuos adjurandi ſunt formulæ cuique ſatis familiares. Interdum item per Procuratores juratur, *in* aut *per animam Domini* [l], aliorum etiam. Ita cum Iſabella Henrici Angliæ Regis Tertii ſoror Frederico Cæſari ſecundo deſponſanda erat, Legati, eam heic circa rem, Cæſarei, Weſtmonaſterii *confirmarunt* [m] *matrimonium, in Animam Imperatoris interpoſito Juramento, offerentes ei ex parte ipſius Imperatoris annulum ſponſalem. Quem cum in ejus digito poſuiſſent, pronuntiaverunt eam Imperatricem eſſe Romani Imperii* &c. Primas ſi non ſolas Legationis illius partes egit Petrus de Vineis, Cæſaris Cancellarius, ut liquet ex Henrici literis ad ſororem ſuam Reginam Scotiæ ea de re tunc miſſis. *De conſilio Magnatum* [n] *noſtrorum ipſam ſororem noſtram Imperatori conceſſimus in uxorem & ipſa ſoror noſtra de voluntate noſtra in præſentia eorundem magnatum noſtrorum, per verba de præſenti, conſenſit in ipſum Imperatorem per Petrum de Vinea nuntium ipſius Imperatoris ad hoc ſpecialiter deſtinatum cum poteſtate conſentiendi in ipſam ſororem noſtram, nomine ipſius Imperatoris, qui quidem Petrus in ipſam conſenſit & in Animam Imperatoris juravit quòd idem Imperator eam ducet in uxorem.* Alia ſunt ejuſmodi exempla. Æquiparari etiam ſolet Interpoſitio fidei, *Per Honorem*, *Fidem* [o], Juramento ſolenniori. Alienæ autem perſuaſionis homines per id quod venerantur illi, & juxta modum quo venerantur, adjurari [p] conſueverunt. Prodigioſum eſt ejuſce rei exemplum in Jure Græco-Romano [q] ubi Judæorum quilibet in forenſi negotio, adjurandus, Rubo cingendus fuit &, καβαλλικεύειν τὸν ἀσκὸν καὶ ἐμβαί-

f *Jo. Mariana De rebus Hiſp. lib.* 19. *cap.* 18.

g *Scholaſtici ad Sent.* 3. *diſt.* 39. *& videſis Part. tit. Aſtheſanam lib.* 3. *tit.* 11. *l.* 1.

h *Cauſ.* 22. *q.* 1. *c.* 9. *&* 10.

i *Apolog. ad Conſtantium tom.* 1. *p* 674.

k *Act.* 26, 1.

l *Speculator lib.* 2. *Partic.* 2. *tit. de Juramento Calumniæ.* § 4. *& videſis ſuprà cap.* 10. § 7.

m *Matth. Paris. Ann. D.* 1235.

n *Rot. Clauſ.* 19 *Henrici* 3. *dorſo, membrana* 18. *in Arce Londinenſi.* 23 *Feb.* 1259.

o *Andr. Gaill lib.* 2. *Practic. Obſerv.* 59. *&c.*

p *Videſis DD. ad l.* 5. *D. tit. de Jurejurando* §. *Divus & Stephan. Forcatulum in Necyomantia Juris Dialog.* 12.

q *Tom.* I. *pag.* 119.

νειν

νειν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πτύειν τὴν περιτομὴν αὐτοῦ τρίτον, *Culleo ſeu Utri* [r] *inſidere, & mare ingredi* debuit *ac Circumciſionem ſuam ter conſpuere*, ac dein jurare Μὰ τὸν Βαρασὴ, Βαραα, Αδωναΐ, Ελωι, τὸν διαπεράσαντα τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν τὸν Ισραὴλ ἀβρόχως &c. μὰ τὸν νόμον ὃν δέδωκεν Αδωναΐ, καὶ τὸν ἐμπτυσμὸν τοῦ σώματος τῆς περιτομῆς καὶ τὴν βάτον ἣν τῇ ἐμαυτοῦ ὀσφύϊ περιζώννυμαι. οὐκ ἐπὶ ψεύδους ὀμνύω τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαώθ. Εἰ δὲ ἐπὶ ψεύδους ὀμνύω, ἐπικατάρατα τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας μου. ψηλαφήσω ὡς ὁ τυφλὸς τοῖχον, καὶ ὡς μὴ ὑπάρχων ἔχων ὀφθαλμοὺς, πεσοῦμαι. σὺν τούτοις πᾶσιν ἀνοιξάτω ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ καταπινέτω με, ὡς Δαθὰν καὶ Αβειρών. *Per Baraſe, Baraa* (fortè depravatum ex בורא השמים והארץ *Bora haſchamaim wearetz, Creatorem Cœli & Terræ*) *Adonai, Eloi, qui traduxit ſiccis pedibus Iſraelem per Mare rubrum* &c. (adjectis ſcilicet beneficiis Divinis, Aquæ è Saxo, Mannæ, Coturnicum) *Per eam legem quam Adonai dedit, & actum Conſpuendi Circumciſionem corporis mei, & Rubum quo cinguntur lumbi mei. Non falſo* aut *mentiendo juro nomen Domini Sabaoth. Sed ſi falſo juro, execrandi ſint poſteri ventris mei; more cæci parietem palpando quæram, & inſtar ejus qui oculos non habet, cadam. Cum hiſce omnibus Tellus aperiat os ſuum, méque abſorbeat ut Dathan & Abiron.* Aliud ibi ſequitur ex libro Eparchico ſeu Præfectorio conſimile, ſed brevius. Rubo autem ibi etiam Judæus jurans cingitur, & jurat κρατήσας ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸ μεγαλεῖον, *tenens in manibus ſuis Rem Magnam*, Auguſtam, id eſt, Legis Codicem. Ad tempora hæc attinent Baſilii Junioris & Conſtantini Porphyrogennetæ Imperatorum ſeu annum 980 aut circitèr. Delatum quidem eſt in lite jusjurandum illud Judæis aliquot à neſcio quo Iudæo paulò antè converſo, qui in libello eâ de re ad Imperatorem ſupplice formulam exhibens, καὶ οὗτοι, inquit, τὸν ὅρκον τοῦτον ἀσμένως ἐδέξαντο, *& ipſi hoc juramentum libentèr admiſerunt*, velut Iudæis legitimum & ſolenne, licet in lite illa juramentum præſtare renuerent. Abſque autem ritibus illis Rubi, Cullei, Maris, obtinuit apud Chriſtianos poſteros, ut adjurarentur Iudæi in Chriſtiano foro (in quo, nec apud Seniores ſeu Presbyteros eorum, utcunque variatim permiſſos, dirimendæ [s] inter eos & Chriſtianos controverſiæ) *Secundum legem ſuam, ſuper decem præceptis Moſis*, vel ſic, *Juras ſuper Deum patrem omnipotentem Sabaoth?* vel *per Deum qui apparuit Moſi in rubo?* vel, *per verum Adonai patrem?* vel, *per Deum Elohim*, & hujuſmodi, quibus reſpondendum à Iudæo *Juro*, vel ſic, *Si tu culpabilis es & perjurus, ſis diſperſus inter Gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & ſic te terra abſorbeat, ſicut Dathan & Abiron.* Cui reſpondendum, Amen. Vel ſic, *Te lepra apprehendat ſicut Naaman Syrum*; vel ſic, *veniant ſuper caput tuum omnia peccata tua & parentum tuorum & omnes maledictiones quæ in Lege Moſaica & Prophetarum inſcriptæ ſunt, & ſemper tecum maneant*, reſpondente Judæo *Amen* [t]. Atque ad hunc modum uſus forenſis eſt in Camera Imperiali [u], uti olim in Anglia noſtra, cum ſæpiùs pro Duodecimviris, juxta morem, in forum, ut Facti Iudices, in Chriſtiani alicujus

[r] *Vide inferiùs §. 7.*

[s] *L. 15. C. tit. de Iudæis & C. Theodoſii lib. 16, tit. 8. l. 22.*

[t] *Durandus in Speculo lib. 2. tit. de Iuramento Calumniæ §. 3. num. 17. Bartol. ad L. jurari D. tit. de Iurejurando, Marquardus de Suſanes de Iudæis part. 2. cap. 5. §. 10.*

[u] *Mynſingerus Centur. 6. Obſervat. 10. quem & vide Cent. 5. Obſervat. 6.*

cujus ſimul & Judæi cauſa, evocandis, *Sex* juberi reſcripto Regio ſoleret *probos* & *legales homines & ſex legales Judæos* (is ſtylus Archivorum in Arce Londinenſi forenſis eſt) *adeſſe*. Simplicior item multò ſed in eundem ſenſum, Judæum in Chriſtiano foro adjurandi formula habetur in Alphonſinis [x]. Mauris ſeu Mahumedanis deferri ſolebat in Hiſpaniis à Chriſtianis juramentum in hunc modum ut in Alphonſinis etiam legitur [y]. Tam is qui deferret quàm Maurus adjurandus ſiſtebant ſe coram Meſquita Mahumedana, ſi loci opportunitas ferret, alióve in loco à Judice præſtituto, ubi Maurus, in Meridiem verſus, manu ſublata ſic etiam per Deum & ſacra ſua, adjurabatur, *Iuras me tu Fulan Moro, por aquel Dios, que non ha otro ſi el non, aquel que es demandador, e conocedor, e deſtruydor, e alcançador, de todas las coſas, e crio eſta parte de Alquibla* (القبلة quod pro Auſtro [z] uſurpatur) *contra que tu faces oracion. E otroſi juras me por lo que recibio Iacob de la fe de Dios, para ſi, e para ſus fijos e por el omenaie, que fizo de la guardar. E por le verdad que tu tienes, que puſo Dios en la boca de Mahomat, fijo de Abdalla, quando lo fizo ſu propheta, e ſu mandadero, ſegun que tu crees, que eſto que io digo, non es verdad, o que es aſſi como tu dizes. E ſi mentira juras, que ſeas a partado de todos los bienes de Dios, e de Mahomat, aquel que tu dizes que fue ſu propheta, e ſu mandadero. E non ayas parte con el nin con los otros prophetas in ninguno de los paraýſos. Mas todas las penas que dize en el Alcoran, que dara Dios a los que non creen en la tu ley, vengan ſobre ti.* Reſpondebat Maurus, *Aſſi lo juro*, ipſique juramento primâ perſonâ ab illo repetito, ſubjiciebat, Amen. De Juramenti autem Judæorum fide, ubi per vetus Teſtamentum editionis alicujus Chriſtianæ jurant, conſulas Paulum Fagium in Exodi [a] paraphraſin Chaldaicam. Pœna item Judæo & Mauro Perjuro inflicta eſt, non minùs quàm Chriſtiano, licet pro locorum & ſeculorum diſcrimine diſpar. Sed de Vetuſtiore ac ſimpliciore Judæorum jurandi formula forenſi, plura mox. Atqui mira, quod obitèr adnotare liceat, inoleverat apud Chriſtianos diſciplina de Temporibus etiam amplioribus, quibus in litibus Jurare prohibebatur. Unde legitur è Concilio apud S. Medardum habito [b], *Decrevit Sancta Synodus ut à Septuageſima uſque in Octavam Paſcha, & ab adventu Domini uſque poſt conſecratos dies, nec non & in jejuniis Quatuor temporum & in Letaniâ majori, & in diebus Rogationum, & in diebus Dominicis, in fide, concordia & pacificatione, nullus ſuper ſacra jurare præſumat*, quod item tranſcripſit Gratianus [c], excepto quod habet *ab adventu Domini uſque in Octavam Epiphaniæ, & nullus ſuper ſacra Evangelia juret*. Tantundem habetur è Concilio Erphordienſe ſub Henrico Aucipe Cæſare & Joanne Papa XII, anno 932 celebrato, etiam & de Diebus aliquot aliis; licet nihil de Juramentis illic dictum. Scilicet *Placita ſecularia & Poteſtas Iudiciaria* (quæ ſine Juramento manca eſt) per tempora illis interdicuntur [d]. Gloſſa ad priorem canonem apud Gratianum, *huic tamen canoni & præcedenti* (id eſt Cauſ. 15. quæſt. 4.) *obviat conſuetudo præſcripta*. Et ad præcedentem illam, *hoc tamen hodiè non ſervat Romana*.

x *Partit.* 3. *tit.* 11. *l.* 18.

y *Partit.* 3. *tit.* 11. *l.* 21.

z *Alcoran. Azoar.* 10 *Arab.* 20 *Lat. ubi vertitur* Oriens.

a *Cap.* 23, 1.

b *Apud Burchardum Decret. lib.* 12. *cap.* 20.

c *Cauſ.* 22. *Quæſt.* 5. *can.* 17. & *videſis Ivonem, in Pannormia lib.* 8. *cap.* 120.

d *Burchard. lib.* 3. *cap.* 21. *Ivo Decret. part.* 3. *cap.* 53. *Grat. Cauſ.* 15. *quæſt.* 4. *Can.* 2.

mana eccleſia. Nec quidem ullibi recepti ſunt canones illi de Non Jurando, aliter atque pro loci ſeculíque temperamentis variis. Vetus eſt non ita diſſimilis apud Romanos veteres [e] de Feriis ſolennibus diſciplina, qua de re etiam titulus in Digeſtis & Codice utroque. Et de Sabbatis diebúſque priduanis, aliíſque feſtis hanc circa rem apud Judæos veteres, ſatis elicitur ex eis quæ de diebus illis Juridicis ſuperiùs dictum eſt. Certè & in Chriſtianiſmo olim obtinuit Honorii & Theodoſii Minoris AA. ſancitum (anno Chriſti 409) quo, *die Sabbati ac reliquis ſub tempore quo Judæi cultus ſui reverentiam ſervant, neminem aut facere aliquid aut ulla ex parte conveniri debere præcipitur* [f], *cum Fiſcalibus commodis & litigiis Privatorum conſtat reliquos dies poſſe ſufficere.* Quod generatim ſic dictum ad Judæorum hinc litium adeóque Juramentorum vacationem pertinere vult Aniani gloſſa. Sub vicennium antè, ſeu 389 reſcripto Valentiniani, Theodoſii & Arcadii AAA [g]. vacationis intervalla etiam aliquot eis quæ in canonibus jam memoratis occurrunt ſatis ſimilia, præter Dies Solis ſeu Dominicos (quibus item interdicuntur lites à Conſtantino [h]) & Principum natales ac Imperii ortus. Et explanatio ſeu gloſſa in Theodoſiano ſequitur, quæ in codice Theodoſiano meo MS. ipſius Conſtitutionis locum occupat cum titulo *Idem Auguſtus*, id eſt *Conſtantinus* qui Legis primæ illic autor eſt. Acceſſere aliæ Conſtitutiones Cæſareæ [i] ad intervalla firmanda, uti & Pontificiæ [k]. Etiam habetur in codicibus aliquot Juſtinianeis conſtitutio ſimilis Theodoſio Imperatori tributa. Sed ſuppoſititia potiùs illa, ſaltem non Theodoſii, à nonnullis exiſtimatur. Apud Anglos autem noſtros Leges ſimul & Canones illi de litium adeóque Juramentorum Vacationis intervallis eouſque recepti ſunt, ut illis proculdubiò, dierum Feſtorum, quos *Terminos* dicimus Quatuor, Originis partem maximam æquum fuerit deberi agnoſcere. Intervalla noſtra & Canones & Temperamenta climati noſtro neceſſaria intuenti, id facilè liquebit. Et tum in libris noſtris juridicis editis [l] tum in Archivis [m], obvia ſunt quæ litigiorum juramenta in Quadrageſima aliíſque ejuſmodi intervallis non præſtanda fuiſſe, extra quam ubi autoritate ſive Pontificiâ ſive Regiâ ſive Parlamentariâ expreſſim permitteretur, oſtendant. Sed diu eſt quod mores ejuſmodi prorſus evanuere. Sequitur ut de Juramentis tam in vetuſtiſſima Eccleſia Dei unde Judæi propagati ſunt quàm de ipſorum circa ea, ſcita ſubtiliora, ſed interim vetuſta, porrò videamus.

VII. Licet recepta fuerit diſciplina illa, juxta ſuperiùs [n] tradita, Jurandi per Nomen aut Cognomen aliquod Dei O. M. nec ſimul aliam rem aliquam cum Juramento illo conjungendo (quale quidem Juramentum in Foro pro legitimo & obligante habitum eſt, modo infrà oſtenſo, juxta etiam illud [o] *& jurabis* חי יהוה *vivit Dominus in veritate & in juſtitia & in veritate*) nihilominùs ex uſu majorum vetuſtiſſimo, per Res alias, ſed non cum Dei O. M. nomine aut cognomine conjunctas, jurare in pollicitationibus colloquiiſque ſolebant. Moris illius vetuſtiſſimi exempla cernuntur in illo Joſephi Patriarchæ fratribus ſuis jurantis

e Macrobius Saturnal. 1. cap. 16. &c.

f L. 3. C. Theodoſ. lib. 2. tit. 8. & L. 8. tit. 8.

g L. 7. C. Juſt. tit. de Feriis. L. 2. C. Theodoſ. lib. 2. tit. 8.

h L. 1. ibidem & C. Juſtin. eod. tit. L. 3. & videſis Sozomen. lib. 1 cap. 8.

i L. 6. & 8. Cod. Juſt. eod. tit.

k Extr. tit. de Feriis cap. 5.

l Leg. Henrici 1. cap. 62. Bretton cap. 53. Statut. Weſtmonaſt. 1. 3 Ed. 1. cap. 51.

m Rot. Clauſ. 11 Hen. 3. part. 1. membrana 26. Rot. Pat. part. 1. 11 Hen. 3. membran. 13. Clauſ. 15 Ed. 2. part. 1. in Dorſo 40. Regiſtr. Roberti Winchelſeii Archiepiſcopi Cant. pag. 148. & 273.

n § 1.

o Hierem. cap. 4. 2.

rantis

rantis [a] חי פרעה *vivit Pharao*, *νὴ τὴν ὑγίειαν Φαραὼ*, per *vitam*, *ſalutem Pharaonis*, Gloſſa ibi, אם חי פרעה *ſi vivit Pharao* (quod graviſſimum Ægyptiis juramentum, & capite [q], ſi falſò præſtitum, luendum) uti & in illo Uriæ * Davidi, חיך וחי נפשך *per vitam tuam & vitam animæ tuæ*, quibus accedat illud بدم هبيل בדם הבל *per ſanguinem Abelis*, quod Sethianorum juramentum ſolenne fuiſſe ſcribit, ex Orientalium monimentis Eutychius patriarcha Alexandrinus [r]. Poſtmodùm verò Per Cœlum, Terram, Caput, Hieroſolyma, jurandi morem fuiſſe Ebræis, ſatis elicitur ex Iuramentorum interdictione Dominicâ, de qua ſuprà. Item per Templum, per Aurum Templi, per Altare & per Altaris Aurum [ſ]. Atque in ſcriptis Ebræorum vetuſtiſſimis occurrit, formulæ illæ בחיי המלך *per vitam Regis* [t], velut familiaris; item veluti forenſis quandoque, ex delatione דור לי בחיי ראשך *vove* ſeu *jura mihi per vitam capitis tui* [u], ſeu ut gloſſa ibi, דור לי לשון שבועה *vove mihi ad modum juramenti*, ubi quæſtio fit utrum qui detulerit (etiamſi nec perfectum nec forenſe revera eſſet Iuramentum) perfectum poſtmodùm & ritè forenſe deferre potuiſſet. Etiam *per Templum*. Rabbi Iochanan [w] de familiis aliquot reſtituendis locutus היכלא, inquit, היכלא בידינו הוא *per Templum in manibus* ſeu *poteſtate noſtrâ eſt*, ubi gloſſa היכלא שבועה בהיכלו של מקום *Templi nomen ibi*, *eſt Iuramentum per Templum Dei*; pro quo dicebant item המעון הזה *per Habitaculum hoc*, *ædes haſce* [y]. Ita aliquoties in Miſna [z]. Et in Gemara Babylonia [a] Rabba Simeon Ben Gamaliel, המעון הזה אם אלין הלילה עד וגו׳ *Per Habitaculum hoc*, *ſi dormivero hac nocte donec* &c. ubi etiam Gloſſa de Templo explicat, licet nonnulli [x] de Hieroſolymis ſumſerint. Cum verò, ex diſciplina eorum, nemini non ſatis nota, per Numinis ſanctiſſimi ſive Nomen aliquod ſive Cognomen, juxta ſuperiùs oſtenſa jurandum eſſet, & affirmationis negationiſve profeſſio cum jurandi animo, legitimum juramentum etiam ſine expreſſa, modò ſatis intellecta, Nominis aut Cognominis mentione obligaret, nec juramenta per res alias pro obligatoriis ſumerentur, exempla adjurandi afferunt [b], משביע אני עליכם מצוה אני עליכם אוסרכם אני הרי אלו חייבין בשמים ובארץ הרי אלו פטורין באל״ף דל״ת ביו״ד ה״א בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ורב חסד ובכל הכינוים הרי זה חייב *Adjuro vos ego* (ſi quis nempè ſive in Foro ſive alibi deferret alicui generatim juramentum) *jubeo vos*, *interdico vobis* falſum dicere (dum adjuramini; nam in Gemara Babylonia [d] intelligitur ibi de Adjuratione ſeu Iuramento legitimo & juſſu & Interdictione שבתורה *legitima*) *hinc illi ſic adjurati obligabantur* (aſſentiendo nimirùm; etenim de Iuramento per Numen ipſum ſic verba capiebantur) *ſed ſi adjurarentur*, *per Cœlum & Terram*, *liberi erant nec Iuramento ejuſmodi obligati. Per Aleph Daleth* (Adonai) *per Iod He* (*Tetragrammaton* ſeu *Iah*) *Per Sadai*, *per Zabaoth*, *per Gratioſum*, *per Miſericordem*, *per Tardum ad iram*, *Beneficentiſſimum*, *ſeu per omnia cognomina obſtringebantur.* Scilicet qui legitime juratum quenquam vellet, id eſt non ſine obligatione ad pœnam perjurii ſive forenſem ſive per ſacrificia (idque juxta expreſſam tantùm lege pœnam) expiatoriam (qua de re plura mox) haud juramento ulli

q *Abenezra in Decalogum.*
* 2 *Samuel.* cap. 11, 11.
r *In Annalibus.*
ſ *Matth.* 23. 16.
t *Gemara Babylonia ad tit.* Roſh haſhena *cap.* 1. *fol.* 17, 1.
u *Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *Gem. Babylon. fol.* 24, 1.
x *Gemar. Babylon. tit.* Kideſchin *cap.* 4. *pag.* 71, 1.
y *Matth.* 23, 21.
z *Tit.* Cerithoth *cap.* 1.
Talm. Babylon. fol. 8, 1. & *cap.* 6. *fol.* 25, 1. & *tit.* Kethuboth *cap.* 2. *fol.* 27, 1.
a *Tit.* Baba Bathra *cap.* 10. *fol.* 166, 1.
b *Videſis Joan. Druſ. ad Mat.* 5, 35.
c *Miſn. tit.* Shebuoth *c.* 4. §. 14.
d *Exod. tit. fol.* 35. 2.

ulli ſatis credendum exiſtimavit, quod minimè per ſanctiſſimum Numen aut expreſſim aut tacitè (juxta antè dicta) præſtaretur. Neque enim pœnæ publicæ illæ ad juramenta alia attinebant. Quæ ſanè diſciplina Phariſaica apertè cernitur in verbis Domini [e] de Iuramentis per Templum, per Altare, apud illos pro nihilo habitis, ubi interim Dominus ipſe ait, *ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν*, *Iurantem per Templum, jurare & per illud & per eum qui habitat in Templo*; uti & jurantem per Cœlum jurare, tum per thronum Dei tum per illum qui ſedit ſuper eum [f]. Neque aliunde quàm ex Diſciplina illa Phariſaica rite intelligendum illud Martialis [g] in Verpum, poetam æmulum; Hieroſolymitanum nempe ſeu Iudæum Romæ degentem. Quod detraheret ſcriptis ejus eáque carperet Verpus, non curabat Martialis & Ironicè eum inde ſapere ait. Sed, inquit,

e Matth. 23, 16.
f Videſis Samuel. Petit. Variar. Lection. 1. cap. 16.
g Lib. 11. epigr. 95.

Illud me cruciat, Solymis quòd natus in ipſis
Pedicas puerum, Verpe poeta, meum.
Ecce negas, juráſque mihi, per Templa Tonantis.
Non credo. Iura, Verpe, per Anchialum.

Vix aut ne vix quidem dubitandum, quin Martialis injuriâ ejuſmodi, à Iudæo iſthoc affectus, didiciſſet inter Iudæos reliquos ibi ſatis frequentes, quonam Iuramenti genere Iudæo ipſi legitimo, ſibi religioſiùs ſervando, & pro ſatis obligante habito, illum de puero adjuraret. Iudæum quidem ei juraſſe, ex Epigrammate ſatis liquet, per *Templa Tonantis* in quibus nec nomen Numinis ſanctiſſimi nec cognomen ex eis quæ ſic Ebræis vocantur. Sed *per Templum* etiam *Hieroſolymitanum* facilè, ne dicam neceſſariò, intelligi poſſit in illis *per Templa Tonantis*, quibus tamen ſi Jovem Romanum ſeu Capitolinum Tonantis nomine notiſſimum intellexiſſet Martialis, in idem res recideret. Nam ut illicitum ac plagis luendum, ita & irritum habebatur Juramentum [h] per Gentilium aliquod idolum. Voluit igitur, ut, ſi fieri poſſet, non falleret, eum ita jurare ut, per Numen ipſum ſuum, expreſſiùs juraret, *Jura, Verpe, per Anchialum. Nam dicebant vulgo Romani* (inquit Stephanus Forcatulus [i]) *Anchialum eſſe Iudæorum numen Sanctiſſimum.* Nec malè. Nugacitèr nimis ad Martialem, ſuperioris ſeculi ſcriptores aliquot de Anchialo urbe heic ſomniabant. Sed primus Ioſephus Scaliger [k] ex Iudæorum formulis voluit in Anchialum, per pronuntiationem Romanam, migraſſe חי אלה [l] *Chi allah* aut *per viventem Deum, vivit Deus*, quod & viris doctiſſimis Petro Scriverio, Gerardo Voſſio [m] & Dionyſio Filio [n], uti & Hugoni Grotio [o] placuit. Atque ut receptâ formulâ forenſi utitur Caiphas [p], ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, *adjuro te per Deum viventem.* Alii אם חי אלה *ſi vivit Deus* originem eſſe volunt, alii nuperorum aliter, ſed ex Ebræorum interim uſu variatim deducentes; qua de re etiam nos alibi [q] plura. Sic autem Iurans, ſi perjurii reus, eo nomine apud ſuos puniendus; non item ſi per Templum, Caput, Cœlum; licet etiam Iuramenta ejuſmodi, citra Dei ſive nomina ſive cognomina, Conſcientiam ſatis obligarent, ut ante Legem, ſeu in exemplis illis

h Maimonides Tract. de Idololatria cap. 5. §. 13.
i Necyomantia Iuris, Dialog. 12.
k In Prolegomen. ad libros de Emendat. Temp. edit. 1598.
l Vide Hieronym. cap. 4, 2. & Cauſ. 22. q. 1. c. 7.
m In Hiſtoria Pelagiana lib. 5. part. 2.
n Ad Maimonidem de Idololatria c. 5. §. 13.
o Not. ad Matth. 5, 34.
p Matth. 26, 63.
q In Prolegomen. ad lib. de Succeſſionibus pag. 5.

vetuſtiſſimis ſuperiùs memoratis, & violatis pœne quidem, ſed cœlitùs tantùm infligendæ expectarentur. Et ſingularia huc ſpectantia meritóque advertenda habet Philo [r], ubi de Deo per ſeipſum jurante loquitur. Ad illud [s] ובשמו תשבע *& per nomen ejus jurabis*, Ἀσεβεῖς ἂν νομισθεῖεν οἱ φάσκοντες ὀμνύναι κατὰ θεοῦ, *Impii ſint* (homines) *qui ſe ajunt per Deum Jurare*, quia nemini ſatis cognita ejus natura; ſed bonum eſt, inquit, ſi nominis ejus haud neſcii eſſe poſſimus ὅπερ ἦν τοῦ ἑρμηνέως λόγου, *quod erat interpretantis verbi* (ejus), & dein ſubdit, Οὗτος γὰρ ἡμῶν τῶν ἀτελῶν ἂν εἴη Θεὸς, τῶν δὲ σοφῶν καὶ τελείων, ὁ πρῶτος. καὶ Μωσῆς μέντοι, τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσας τοῦ ἀγεννήτου, φησὶν, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῇ, οὐχὶ αὐτῷ. Ἱκανὸν γὰρ τῷ γενητῷ πιστοῦσθαι καὶ μαρτυρεῖσθαι λόγῳ Θείῳ, *Hoc enim Verbum noſtrum qui imperfecti ſumus, Deus eſt; Sapientum autem & perfectorum, ille Primus. Certè Moſes ſummam ingeniti excellentiam admiratus dicit, & per Nomen ejus jurabis, non per illum ipſum. Satis enim eſt per Genitum fidem adſtrui & teſtimonium haberi à verbo Divino*. Quod quidem inprimis animadvertendum apud Judæum, nec dum Chriſtianum, cui aliàs τοῦ λόγου *Verbi* etiam & *Filii Patris* mentio quaſi Platonica, ſed interim notioni Chriſtianæ perquam conſona. Dum autem alibi [t] de Juramentis agit, Jurandum non eſſe voluit per Dei nomina, nec dubitans quin juramenta per res aliàs ſatis conſcientiam jurantis obligarent etiam & ad pœnas cœlitùs expectandas. A jurandi autem uſu dehortans & ab omni mendacio, quoties, ait, Juramentum fuerit (in ſeria fidei interpoſitione) neceſſarium, πατρὸς ἢ μητρὸς, ζώντων μὲν ὑγείαν καὶ εὐγηρίαν, τετελευτηκότων δὲ τὴν μνήμην, ὅρκον ποιητέον, *præſtandum Juramentum, per Patris ſeu Matris ſanitatem & ſenectutem felicem, ſi ſuperſtites ſint, & ſi mortui fuerint, per eorum memoriam*. Rationem reddit, ἀπεικονίσματα γὰρ οὗτοί γε καὶ μιμήματα Θείας δυνάμεώς εἰσι, τοὺς μὴ ὄντας εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντες, *Sunt enim hi effigies & imitamenta Divinæ poteſtatis, utpote qui eos qui non erant* (liberos ſuos) *in vitam produxerunt*. Adjicit dein, ἀναγέγραπταί τις ἐν τοῖς νόμοις τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἐπὶ σοφίᾳ μάλιστα θαυμασθέντων, ὑπὲρ ὠφελείας οἶμαι τῶν ἔπειτα, καὶ διδαχῆς ἀναγκαίας ἵνα τοὺς γονεῖς ὃν χρὴ τρόπον τιμῶσι, στέργοντες ὡς εὐεργέτας καὶ εὐλαβούμενοι ὡς ἀπὸ Φύσεως καταστάθεντας ἄρχοντας, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἐπιχειρῶσιν ὀνομάζειν Θεόν, *Memoratur in antiquorum & maximè admirandorum legibus quidam qui jurabat, per Timorem* ſeu *religionem Patris, ut poſteris ſic prodeſſet, nec ſine diſciplina neceſſaria cultûs ejuſmodi exhibendi parentibus, qui honorandi ut benefici, & obſervandi ut à natura conſtituti principes, nec temere* (ut in jurandi uſu vulgari) *nominarent Deum*. Religioſum tunc hanc circa rem uſum aliquorum laudat, qui à Juramentis adjurationibúſque qualibuſcunque etiam & in eis à Dei nominatione abſtinentiores, εἰώθασι ἀναφθεγξάμενοι πρῶτον νὴ τὸν, ἢ μὰ τὸν, μηδὲν προσλαμβάνοντες, παρέμφασει τῆς ἀποκοπῆς, τρανοῦν ὅρκον οὐ γινόμενον, ἀλλὰ καὶ προσλαβέτω τις, εἰ βούλοιτο, μὴ μὲν τὸ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον εὐθὺς αἴτιον, ἀλλὰ Γῆν, Ἥλιον, Ἀστέρας, Οὐρανὸν, τὸν Σύμπαντα Κόσμον. Ἀξιολογώτατα γὰρ ταῦτά γε καὶ πρεσβύτερα τῆς ἡμετέρας γενέσεως, καὶ προσέτι ἀγήρω διαιωνισθέντα τῇ τοῦ πεποιηκότος γνώμῃ. Τοσαύτῃ δέ τινες εὐχερείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ χρῶνται, ὥστ' ἐν γένεσει πάνθ' ὑπερβάντες,

[r] Lib. 2. de Allegoriis.
[s] Deut. 6, 13.
[t] Περὶ τῶν ἀναφερομένων ἐν εἴδει νόμων, ſive de 3, 4, 5. præcepto.

βάντες, ἐπὶ τὸν Ποιητὴν καὶ Πατέρα τῶν ὅλων ἀνατρέχειν τολμῶσιν &c. *Solent, ubi hoc ſolùm protulerint, Ita per Illum, aut non per Illum, nihil adjicere, abſciſſionem* (juramenti integri) *obtendentes, nec juramenti expreſſim proferentes formulam integram. Sed verò adjiciat quis, ſi libuerit, non ſtatim ſupremam & antiquiſſimam cauſam* (Rerum Omnium; Deum O. M.) *ſed Terram, Solem, Aſtra, Cœlum, totum Mundum. Sunt enim hæc Præcipua & antiquiſſima Generationis noſtræ & inſuper ſempiterna ex Creatoris decreto. Aliqui verò tam faciles & negligentes, ut quæ generata ſunt* (creaturas omnes) *prætereuntes, ad ipſum Creatorem & Patrem omnium* (ejus nomen aliquod) *recurrere audeant.* Et tunc in frequenquentiam & temeritatem jurandi meritò invectus, οὐ γὰρ, inquit, πίστεως ἡ πολυορκία τεκμήριον ἀλλὰ ἀπιστίας ἐστὶ παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν. *Neque enim Fidei ſignum eſt frequens Juramenti uſus ſed perfidiæ, apud ſapientiores.* Et dein de Mendacitèr jurante à quo invocatur Numinis ſanctiſſimi teſtimonium, ὁ τοῦτο, optimè inquit, ποιῶν μόνον οὐκ ἄντικρυς βοᾷ κἂν ἡσυχάζῃ, σοὶ χρῶμαι τοῦ ἀδικεῖν παρακαλύμματι, αἰδουμένῳ μοι τῷ δοκεῖν ἁμαρτάνειν, συνέργησον, ἀντ' ἐμοῦ πονηρευομένου τὴν αἰτίαν ὑπόστηθι. Μέλλω γάρ μοι πλημμελοῦντι μὴ φαῦλος νομίζεσθαι. Σὺ δὲ τῆς παρὰ τοῖς πιστοῖς δόξης ἀλογεῖς, οὐδὲν εὐφημίας ἐπιστρεφόμενος· ἅπερ καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀσεβέστατον, *qui hoc fecerit, non tantùm Deo occlamat, ſed interim tacitè dicit, Te utor pro tegumentis injuſtitiæ* (mendacii) *meæ, dum peccare quidem me pudet; adjuva me, in te culpam mei peccantis recipe. Eveniet ſic me utcunque tranſgreſſorem, malum non exiſtimari. Tu autem exiſtimationem eorum, qui fidem ſervant, negligis, nec bonam famam commutas. Quæ quidem ſive dicere ſive cogitare perquam eſt nefarium.* Libentiùs ex Philone hæc adduximus, quoniam egregia ſunt ipſa, nec interpreti Latino ſatis quidem reddita. Et Pythagorica planè ſunt & Socratica uti & Platonica, atque, ut antè notatur, Rhadamanthina hæc Philonis de Dei nomine ipſo juramentis neutiquan adhibendo, ſed interim Talmudicis haud parùm ad-

u Serm. 17. & 28. verſa. Conſonam ei diſciplinam heic habes ex veterum plurimis apud Stobæum [u],

x Serm. 85. 86, 87. Antonium, Maximum [x]. Jurandi autem, ſive in colloquiis ſive in pollicitationibus, ubi neceſſarium juramentum non eſt, frequentiam quæ perjurio diſpoſitio eſt prævia ac primaria, tantum abeſt ut magiſtri Talmudici non etiam fugiendam moneant, ut quaſi ipſis Chriſti de Juramento evitando verbis utantur.

y Maimonid. tract. Schebuoth cap. 12. § 12. טובה, inquiunt [y], גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל *Bonum eſſet homini, non omnino jurare*, ubi tamen maximè & ferme ſolùm ſpectant juramenta ex legis ſermone præſtanda, id eſt per Dei ſive Nomina ſive Cognomina, quod Philoni ſatis eſt diſſonum. Adeo grave autem Juramenti ſive Falſi ſive Futilis (de quibus ſtatim plura) peccatum æſtimabant ut, præter pœnas alias ex lege præſcriptas (de quibus mox) Excommunicari protinùs debere tradatur & jurantem, ab eo qui audierit,

z Ibid. §. 9. & videſis Gemaram Babyloniam ad tit. Nidarim cap. 1. fol. 7, 2. eúmque, ſi officio huic defuerit, etiam ipſum Excommunicandum. Maimonides [z], השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שבירך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ה׳ לשוא הרי זה חייב לנדותו ואם לא נדוהו הוא בעצמו, יהא בנידוי *Qui audierit mentionem Nominis* ſeu *Dei, ex ore proximi ſui in vanum,*

num, aut eum falſò jurantem, aut maledictione non neceſſaria utentem ita ut ſic quoque transgrediatur aſſumendo nomen Domini in vanum, obligatur eum excommunicare (Quid illud eſſet fuſiùs oſtenditur libro primo) *Si verò eum non excommunicaverit, ipſe eſt etiam Excommunicationi obnoxius* ſeu *à ſeipſo excommunicandus*. Abſolutio autem ſequi debebat עיד *ſtatim*. Quod interim de Excommunicatione ſic dictum, intelligit ſolummodo de perjuriis ejuſmodi ſcienter non ex Errore aut Ignorantia commiſſis. Per res autem alias, ne quidem ſanctiſſimas, præter Deum ipſum, aut ſimpliciter quod in Pentateucho ſcriptum, Juramenta præſtita credenda aut pro Juramentis civiliter haberi (ut antè etiam tactum eſt) volebant. Idem Maimonides [a], aliíque heic ſatis ſubtiliter מי שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וביוצא בהן אף על פי שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב מכתבי הקדש אע״פ שאין כונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה. ואע״פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהם ומלמדים את העם שלא ינהגו קלות ראש בכך. וכראין בעיניהם שזו שבועה ופותחין להם פתח ומתירין להם: במה דברים אמורים בשאר כתבי הקדש אבל הנשבע בתורה אם נשבע במה שכתוב בה דעתו על האזכרות ואם נשבע בה כתם דעתו על הגויל ואין כאן שבועה נטלה בידו ונשבע בה הו״ כמו שנשבע במה שכתוב בה ואסור *Si quis juraverit Per Cœlum & Terram & Solem & ſimilia, tametſi cogitaverit tantùm de eo qui ea creavit, Juramentum nihilominus* (legitimum) *non eſt. Ita etiam ſi per Prophetam aliquem ex Prophetis, aut Scripturam aliquam ex Sacris Scripturis, tametſi cogitârit tantùm de eo qui prophetam hunc miſit, aut de eo qui per Scripturam hanc quid juſſit, Juramentum nihilominus* (legitimum) *non eſt. Cæterum licet hæc non ſint juramenta quibus fides habenda, monere tamen ſolebant populum ut nec hiſce temerè uteretur, cum etiam ipſis Juramenta eſſe videantur. Et oſtium eis aperiunt, & abſolvunt eos. Quæ dicta ſic tamen temperanda, ut intelligantur de reliquis Sacris Scripturis. Sed ſi quis juraverit per Legem* (ſeu Pentateuchum) *ita ut juret per id quod in ea ſcriptum ſit, in mente habet Nomina in ea Divina. Sed ſi ſimpliciter per eam juraverit adeóque cogitans* (tantùm) *de Volumine* (quà Volumen eſt) *haud ibi Juramentum* (legitimum) *præſtatur. Sed ſi ceperit eam in manus ſuas & per eam juraverit, idem eſt ac ſi juraſſet per id quod ſcriptum eſt in ea* (cogitationis diſcrimine adhibito nullo) *& obligatur*. Atque hæc ex Gemara Babylonia [b]. Adeóque legitimum Juramentum ſeu Perfectum, שבועה גמורה Talmudicis dici ſolitum, non habebatur ſine Dei Nomine aut Cognomine ſive expreſſim, ſive aſſentiendo, juxta antè dicta, tacitè adhibito. Forenſis autem jurandi formula ſeu שבועת הדיינים à Moſe Maimonide [c] & Mikotzi [d] aliiſque, ex uſu & ſcriptis ſuorum vetuſtis, ita deſcribitur, הנשבע אוחז ספר תורה בזרועו והוא עומד ונשבע בשם או בכינוי או בשבועה או באלה מפיו או מפי הדיינים *Qui jurat Librum prehendit brachio ſuo, & ſtans jurat, per Nomen ſanctiſſimum aut Cognomen aut Juramentum aut Execrationem, ex ipſius ore aut ex Judicum* ſeu *Synedrorum ore*. Addiderunt item [e] in Juramentis forenſibus ſolennioribus quandoque Feretrum, Culleum, ſeu utrem inflatum (qualis forſan memoratur ſuprà, in Chriſtiana Judæos adjurandi formula) & Candelas quæ Spiritu cullei emiſſo extinguerentur, non ſine execrationibus in pejerantem horrendis, ſive à Synedris

a *Tract.* Shebuoth *cap.* 12. § 3 & 4. *Moſes Mikotzi Precept. Negat.* 241.

b *Ad tit.* Nidarim *cap.* 2. *fol.* 14, 2.

c *Tract.* Shebuoth *cap.* 11. § 8.

d *Precept. Affirmat.* 123.

e Baal Aruch *in voce* הסת. Migdolez *ad Maimonid. tract.* Shebuoth *cap.* 11. *fol.* 400, 1.

dris ſive à miniſtris Synedrii proferendis, ut terrore ſic, ſi fieri poſſet, perjurium præveniretur. Unde & ad infamiæ timorem augendum, adhibiti, ſæpiùs, ut in Excommunicatione graviſſima & ſolenniori, Buccinarum clangores. Inter Judicum item monita, quibus perjurium amoliri ſic ſtudebant, à circumſtantibus in terroris augmentum, clamari eſt ſolitum [f] illud Moſis ad populum de cœtu Corah, Dathan & Abiram, סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים וגו׳ *recedite* [g], *quæſo, à tabernaculis iſtorum virorum impiorum & nolite tangere quicquam quod eorum eſt, ne fortè conſumamini omni peccato illorum.* Et dein Jurans ex ore ſuo exemplum ſeu formulam affert, הריני נשבע באלהי ישראל במי ששמו רחום במי ששמו חנון שאיני חייב לזה כלום וכן אם אמר הרי הוא ארור לה׳ או ארור למי ששמו רחום אם יש לזה כלום אצלי *Ecce Juro per Deum Iſrael, per eum cui nomen Miſericors, per eum cui nomen Gratioſus, me reum huic non eſſe. Atque ita ſi dicat ſe maledictum eſſe Domino aut maledictum ei cujus nomen Miſericors, ſi quid habeat quod adverſario debeatur.* Delati autem à judicibus juramenti forenſis formula erat hujuſmodi, משביעין אנו אותך בה׳ או במי ששמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן כענין שנאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ואמרה האשה אמן אמן או שאמרו לו הרי פלוני ארור לה׳ אלהי ישראל או למי ששמו חנון אם יש לפלוני אצלו ממון ולא יודה לו והוא עונה אמן *Adjuramus te nos per Dominum, aut per eum cui nomen eſt Gratioſus, quod in manu tua* (poſſeſſione, poteſtate tua) *nihil habes quod adverſarii eſt. Et reſpondeat ille Amen, juxta negotium illud* (de Uxore ſuſpecta [h]) *& adjuret Sacerdos fœminam per Juramentum & Execrationem, & dicat fœmina Amen, Amen. Aut ad hunc modum, Ecce, N. maledictus ſit Domino Deo Iſrael, aut ei cui nomen Gratioſus, ſi ſit apud N. res aliqua τοῦ N. quam non illi agnoſcit, atque is reſpondet Amen* [i]. Morem item ajunt fuiſſe, eos qui in foro adjurarent, monere ſolitos jurantem, ſe illum non juxta conceptum ejus adjurare ſed ſecundum conceptum ipſorum adjurantium & Synedrii. Et ſeculis recentioribus, deſiiſſe in forenſibus Juramentis uſum nominis Sanctiſſimi, atque in locum ejus ſucceſſiſſe Execrationes alias legitimas. Illud autem de adjurandi more, juxta ſententiam (verbis declaratam) Synedrii, nec jurantis (ut pectore celatam) firmant [k] exemplo Moſis populum adjurantis [l] in fedus Divinum. *Non autem vobiſcum ſolùm ego ferio pactum iſtud & Juramentum iſtud,* כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום *Sed & cum omni eo qui hodie apud nos heic ſtat coram Domino Deo noſtro, & cum eo qui hodie non eſt heic nobiſcum,* ut etiam Græci, Onkelos, Arabs Erpenianus, & MSS. apud me veteres bini; recentiores paſſim. Vulgata tantùm, *ſed cunctis præſentibus, & abſentibus.* Targum Hieroſolymitanum, *ſed & omnibus generationibus quæ fuere,* מן יומת עלמא ועד כדון עבן קיימין הכא יומא ובו׳ *à diebus ſeculi uſque hactenus tecum ſtant* (ſeu *ſunt*) *quaſi hodie, coram Deo veſtro & cum omnibus generationibus futuris quæ fuerint poſt nos quaſi conſiſterent hodie nobiſcum;* uti & Uzielides ſic dictus. וית כל דריא דעתידין למיקם עד סוף כל עלמא כולהון הינון קיימין הכא עמן יומא *& omnibus generationibus quæ futuræ ſint uſque ad finem totius mundi*

[f] Gemar. Babylon. tit. Shebuoth cap. 6. fol. 39, 1.
[g] Numer. 16, 26.
[h] Numer. 5. 21, 22.
[i] Videſis Sam. Petit. Variar. Lect. lib. 1. cap. 17.
[k] Gemara Babylonia tit. Shebuoth cap. 3. fol. 29, 1. & cap. 6. fol. 39, 1. & tit. Nidarim cap. 3. fol. 25, 1.
[l] Deuter. 29, 14.

di (quæ quaſi) *ſtant hic nobiſcum hodie.* Arabs autem Jaianus habet, *& cum eo qui eſt heic præſens nobiſcum* اذا نغل اليه *cum ei delatum fuerit hoc Juramentum.* Jam verò, ad hæc Talmudici, de adjurationibus forenſibus, ajunt,
בשמשביעין אותו אומר לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעת המקום
ועל דעת בית דין שכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל אמר להן דעו שלא על
דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנ׳ ולא אתכם לבדכם וגו׳ כי
את אשר ישנו פה׳ אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני. דורות הבאים וגרים העתידין
להתגייר מנין ת״ל ואת אשר איננו ואין לי אלא מצות שקיבלו עליהם מהר סיני מצות העתידות
להתחדש כגון מקרא מגילה וגו׳ *Cum adjurandum adjurabant, dictum eſt, Heus, ſcire oportet nos haud adjurare te juxta conceptum mentis tuum, ſed juxta conceptum Numinis ſanctiſſimi, uti & Synedrii, juxta id quod reperimus in eo quod fecit Moſes magiſter noſter, qui, cùm adjuraret Iſraelitas, dixit eis, ſciendum eſt vobis me neutiquam vos adjurare juxta conceptum veſtrum* (veſtram ſententiam) *ſed juxta ſententiam Numinis ſanctiſſimi & ſententiam Dei ipſius. Secundum quod dicitur, nec vobiſcum ſolùm &c. verum etiam eo qui eſt heic. Non comperio heic alios præter eos qui ſtant in monte Sinai. Generationes futuræ & Proſelyti qui imposterum in Judaiſmum recipientur quid facient? Adjicitur, & qui non eſt heic.* Et compluria alia monita, quæ perjurium amolirentur, inculcare ſolebant. Ex veterum autem uſu, adjurationes Iudicum forenſes linguâ fiebant ſanctâ, ſed ita ut neceſſariò linguâ adjurato cognitâ ſtatim explicarentur. Etiam introductum eſt à *τοῖς* Gaonim (contra quàm voluere Rabbini vetuſtiores) ut rite adjurarent Iudices [m] בכל לשון שהוא מכיר *in quacunque lingua ſatis intellecta.* Et quantum ad Pentateuchum brachio, inter jurandum, tenendum, ritus ille non ita neceſſarius ut Iuramentum neutiquam ſic præſtitum non obligaret. Verba & aſſenſus illud ſatis conficiebant. Ajunt tamen Iudices erraſſe, qui ex Lege adjurarent quempiam בלא נקיטת חפץ *abſque re aliquâ* (puto, ſacrâ) *ſic prehenſâ* aut *manibus* ſive *tentâ* ſive *alligatâ.* Supplebat ſatis, maximè in Presbyterorum ſeu Sapientum Iuramentis forenſibus, Pentateuchum, manûs phylacterium [n] in quo verba Sacra & Domini nomina. Sapientes etiam ſeu Presbyteri rite jurabant ſedentes; qui ex vulgo, ſtantes. Neque verò שבועת הסרת *Juramentum Impoſitionis*, etſi pro graviſſimo habebatur (de quo plura mox) ſuper Pentateuchum præſtabat adjuratus. Sed id, inter jurandum, coram tenebat ſive fori miniſter aliquis, ſive alius ex eis qui adeſſent,

m Maimonid. Tract. Shebuoth cap. 11. §. 8, & 14.

n Deuter. 6, 8.

VIII. Genus autem Iuramentorum, quà ſive ſotum ſive hominum alibi mores & commercium ſpectabant, Talmudici faciunt Quadruplex. Diſtribuunt in [o] שבועת בטוי ושבועת שוא ושבועת הפקדון ושבועת העדות *Iuramentum Futile* ſeu *Temerarium, Iuramentum Vanum, Iuramentum Depoſiti, Iuramentum Teſtimonii.* Genus primum ſeu quod eſt Iuramentum בטוי *Futile* ſeu *Temerarium*; habetur in illo Legis [p], נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה וגו׳ *Anima, Perſona, ſi juraverit inconſideratè pronuntiando labiis ſuis male-*

o Maimonides Tract. Shebuoth cap. 1. Moſ. Mikotzi præcept. Negativ. 239.

p Levit. 5, 4.

male facere aut benefacere, juxta omnia (ſeu aliquod eorum) *quæ temerè proferre ſolet homo cum Juramento* &c. Et non ritè rem cognoverit conſideraveritve, ove femellâ aut turturibus aut columbis, aut ſimilâ, aut caprâ, ut hoſtiâ pro peccato illo, expianda erat. Hoc itidem in partes Quatuor dividunt; שתים להבא ושתים לשעבר *Binas de Futuro & Binas de Præterito.* De Præterito, ut quum non ſine Juramento ejuſmodi quis ſive affirmaverit ſive negaverit ſe comediſſe, aut ſaxum in mare projeciſſe, aut Rubenum cum Simeone colloquium habuiſſe. Ita partes illæ Binæ ſunt Negativa & Affirmativa. Simili modo de Futuro; ſe comeſturum, ſaxum projecturum, aut ſe non comeſturum, non projecturum, ואין שבועת ביטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותן בין להבא בין לשעבר *Nec verſabatur Juramentum hoc temerarium, niſi tantùm in rebus quæ ſive facere ſive non facere in poteſtate Jurantis eſſet.* Si pronuntiatum ſic in hiſce aliquod, falſum de præterito, aut non præſtitum de Futuro, eſſet, הרי זו שבועת שקר *Juramentum Falſum dicebatur.* Nam de ejuſmodi Juramentis ſumitur illud [q], לא תשבעו בשמי לשקר *non jurabitis per nomen meum falſo*; Græci ἐπ᾽ ἀδίκῳ *injuſtè*, Judæi Hiſpanienſis *a falſia.* Ita alii. Et Vulgata *non perjurabis in nomine meo.* ואם נשבע לשקר במזיד לוקה *& ſi in hiſce ſcientèr juraverit falſo, verberibus puniendus erat.* Si ex errore aut ignorantia, præſcripta in Lege [r] Expiatio tantùm adhibenda erat. Iuramentorum Genus Secundum, id eſt שוא *Vanum* quadrifariam item tributum eſt. Species Prima, ubi jurabat quis id quod nemo neſcit ſe non ita habere; ut virum fœminam, aut fœminam virum eſſe, aut columnam marmoream auream eſſe & ſimilia. Secunda, ubi quis jurabat, על דבר שאין בו ספק לאדם שהוא כן *rem ita eſſe vel non eſſe, de qua nemo mortalium dubitat*, ut Cœlum eſſe Cœlum, Saxum eſſe Saxum, Duo eſſe Duo, & ſimilia. Tertia, cum quis jurabat, לבטל את המצוה ἀκυρῶν [s] *irritum facere* (non obſervando) *mandatum* aliquod, ut ſe non uſurum phylacteriis, Paſcha aut Scenopegiam non ritè hoc vel illo modo celebraturum, jejunaturum ſe Sabbatis & diebus feſtis & ſimilia. Quarta denique ſecundi hujus generis ſpecies eſt quando quis jurabat, על דבר שאין כח בו לעשות *ſe facturum rem quæ in poteſtate ſua non eſſet*, ut ſe per Dies Noctéſque Tres continuos non dormiturum, aut per Dies Noctéſque Tres continuos ſe nihil guſtaturum. Speciem harum quamlibet interdicto illo Decalogi [t] contineri ajunt, לא תשא את שם י' אלהיך לשוא *Nomen Domini Dei tui non aſſumes in Vanum*, atque ita Græci, οὐ λήψῃ &c. ἐπὶ ματαίῳ & εἰς εἰκῇ. Onkelos verò, לא תימא בשמא וגו' למגנא *non jurabis per nomen &c. fruſtrà*, ſeu *ſine cauſa*, & Uzielides dictus לא ישתבע חד מנכון בשום מימריה דיי' על מגן ארום לא מזכי י' ביום דינא רבא ית כל מאן דמשתבע בשמיה על מגן *haud quis veſtrum jurabit per Nomen Verbi Domini fruſtrà. Neque enim non reum habebit Dominus in die Judicii magni, qui juraverit per nomen ejus fruſtrà.* Syrus, *non jurabis* &c. ܒܕܓܠܘܬܐ *cum mendacio.* Sed Onkelo poſteriora illa ſunt, דימי בשמה לשיקרא *qui juraverit per nomen ejus falſo.* Atque ita Iudæi Hiſpanienſes, *No jures a nombre de A. tu Dio a vanidad, que non a pardonara*

[q] Levitic. 19, 12.

[r] Levitic. 5, 6.

[s] Vide Matth. 15, 6. Marc. 7, 13.

[t] Exod. 20, 7.

nara A. al que jurare a ſu nombre a falſedad. Arabs Erpenianus, لا تحلف باسم الله ربك باطلا *non jurabis per nomen Dei domini tui fruſtrà.* Nec alitèr Jaianus. Si quis autem Juramenti ejuſmodi vani reus eſſet, ex diſciplina Talmudica Lege illa fundata, ídque ultrò ac ſcienter (במזיד) verberibus plectendus erat. ואם היה שוגג פטור מן הכלום *Si vero ex errore aut ignorantia, omninò liber erat*; nec pœnæ forenſi nec Sacrificio Expiatorio obnoxius. Tertium Genus Juramenti הפקדון *Depoſiti*, circa Depoſita ipſa ſic vulgò dicta, res alienas, mutuò acceptas, caſu repertas, alitérve in cujuſpiam poteſtate, ſed quales dici ſolent fungibiles, verſabatur. Quaſi prævia ac inſerviens ſit Juramenti generi huic Lex illa [u], לא תכחשו *ne mentiamini* (ne *ſitis perfidi*) Quod pro אזהרה לכפירת ממון *præmonitione* (divinâ) *ſumitur, ne quis neget ſibi bona credita aut aliena.* Simplex autem negatio verberibus non puniebatur. Si verò cum Juramento falſò negaſſet, reus erat perjurii ad Tertium hoc genus ſpectantis, ídque ex verbis proximè ſequentibus, ולא תשקרו איש בעמיתו *nec fallaciter agatis veſtrum quis cum proximo ſuo*, ubi ſtatim etiam ſequitur, לא תשבעו בשמי לשקר *nec jurabitis per nomen meum falſò.* Perjurus hujuſmodi ex ſententia forenſi præter rem ipſam, Quintam ejus inſuper partem [x], reſtituebat. Et ſive ſcientèr ſive ex ignorantia juris, de non falſò in cauſa ejuſmodi jurando, pejeraverat, ſacrificio commiſſum expiabat. At verò ſi ignarus eſſet mandati de Sacrificio hoc nomine præſtando, aut ſi reverà poſſideret rem petitam, ſed oblitus id neſciret tempore quo juraret, liber erat tum à Quintæ mulcta tum à Sacrificio Expiatorio. Et in cauſa hac utraque Juramentum ejus veluti pro vi illato ſumebatur, ſeu irrito, quale quodlibet coactum Juramentum. Quale itidem ajunt de Genere heic Quarto quod Juramentum eſt העדות *Teſtimonii.* Lex [y] de eo, *Si peccaverit quis & audierit vocem Juramenti teſtiſque ipſe fuerit, aut viderit aut cognoverit*, אם לא יגיד *Si non indicaverit, portabit iniquitatem ſuam.* Juramenta autem violata, quæ ſive verberibus luenda ſive Sacrificio expianda erant, ea ſola fuere in quibus expreſſim aut tacitè inerat Nomen aut Cognomen Numinis ſanctiſſimi. Qui juraverat, ſe hodiè non comeſturum, ואכל פחות מכזית פטור שאין אכילה פחותה מכזית & *comederat quod olivâ minus eſſet, liber erat, cum quod olivâ minus eſt, in comeſtione, pro nihilo deputetur.* Quale ſexcenties dicunt de cibis comeſtis; uti de potatione, parili in caſu, loquitur Maimonides, Jurantem ſcilicet, ſe non hodie potaturum, non violare Juramentum, עד שישתה רביעית כשאר האסורין *uſque dum potaverit* (Hauſtûs uſitati) *partem quartam. Quale jus obtinet circa reliqua interdicta.* Si quis juraverat ſe hodie non comeſturum, & biberat, liber non erat. Quoniam השתיה בכלל אכילה *potatio includitur in comeſtione.* Si verò, ſe non hodie bibiturum, comedere ei fas erat. Nam אין אכילה בכלל שתייה *comeſtio non includitur in potatione.* Et quamplurima ſubdunt ſubtilia de Juramenti objectis, in quibus & illud ſingulare de re notiſſima jurata, ſeu Juramento vano. Exemplum afferunt [z]. Aſtronomis non dubitari Solem Tellure majorem eſſe centies ſeptuagies; unde jurabat quis è vulgo imperito, Solem Tellure eſſe majo-

u *Lev.* 19, 11.

x *Levit.* 6, 5.

y *Levit.* 5, 1.

z *Maimonides tit. Sanhedrin cap.* 5. §. 22.

majorem. Is אינו לוקה משום שבועת שוא *non vapulabat nomine Juramenti vani.* שאף על פי שהדבר כן הוא אין דבר זה גלוי וידוע לכל העם אלא לגדולי החכמים בלבד *quoniam tametſi res ſe ita habuerit, non adeò manifeſta & aperta eſt toti vulgo, ſed ſapientibus* (Philoſophis, Aſtronomis) *ſummis.* Neque, quantum ad hoc Juramenti genus, pro reo habebatur, aut flagellandus erat uſque dum juraret, על דבר שגלוי וידוע לשלשה בני אדם משאר העם כגון איש שהוא איש ואבן שהוא אבן וכן אם נשבע שהשמש קטנה מן הארץ אינו לוקה ואף על פי שאין הדבר כן מפני שאין זה ידוע לכל אדם ואינו כמי שנשבע על האיש שהוא אשה שהרי לא נשבע אלא על ראית עינו שהרי הוא רואה אותה קטנה וכן כל כיוצא בזה מדבר חשבון תקופות מזלות וגימטריאות וכיוצא בהן מדברי חכמה שאינן נכרין אלא לאנשים אחרים *De re quæ manifeſta eſſet & nota Tribus hominibus* (quibuſque) *ex reliquo vulgo, ut Virum eſſe Virum, Saxum eſſe Saxum. Ita; ſi juraret Solem minorem eſſe Tellure, nec flagellandus erat (tametſi res ipſa ſe neutiquam ita habeat) quoniam hoc non cuique notum, & aliud eſt ab eo quo juratur Virum eſſe fœminam. Neque enim jurabat* (de ſole) *aliunde quàm ex oculi conſpectu, quo viſus eſt ſibi minor. Parile jus de ſimilibus in Arithmetica, Calculo Aſtronomico, Geometria, id genus aliis Philoſophicis, quæ ignota ſunt aliis præter homines aliquot ſingulares.*

IX. Addunt de Juramenti Futilis ſeu Temerarii (per incogitantiam, iram, aut ejuſmodi animi affectum prolatum) in futurum de hoc vel illo præſtando ſeu vitando prolati, Abſolutionis modum; quoties ſcilicet qui ſive ſic temerè, ſive ob aliud quid quod inter jurandum non cognoſceret, juraverat, pœnitentiâ ductus, vinculo Juramenti ſe abſolvi deſideraret. Quod itidem jure parili in Votis ſic conceptis obtinebat. Adeundus Juranti erat aut Sapiens ſeu Presbyter, aut, ubi is deerat, Tres aliquot ex Vulgo, quorum, veluti in Juriſdictionis voluntariæ actu, munus habebatur legitimum, eum pœnitentem & abſolutionem petentem abſolvendi. Maimonides [a], הרי זה נשאל לחכם אחד או לשלשה הדיוטות במקום שאין שם חכם ומתירין לו שבועתו. והזה מותר לעשות דבר שנשבע שלא לעשתו או שלא לעשות דבר שנשבע לעשותו וזה הנקרא היתר שבועות *Is rogare debuit Sapientem Unicum aut, in loco ubi is deerat, Tres ex vulgo, & ab eis ſic nanciſci Abſolutionem. Et tunc Licitum erat rem quamcunque ſibi Juramento ejuſmodi interdictam facere, uti & eam prætermittere quam juraverat ſe facturum. Atque hoc dictum eſt Juramentorum Abſolutio.* Hiſce è veteribus, ut reliqua, ſubdit, ודבר זה אין לו עיקר כלל בתורה שבכתב. אלא כך למדו ממשה רבינו מפי הקבלה שזה הכתוב לא יחל דברו שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש כענין שנ׳ וחללת את שם אלהיך. אבל אם נחם וחזר בו חכם מתיר לו *Diſciplina autem hæc in ipſa non omninò Lege ſcripta fundatur. Cæterùm ita didicimus à Moſe Magiſtro noſtro è Cabala* (traditionibus è Moſis tempore ad nos transmiſſis) *ſcriptum illud* [b], *is non violet* ſeu *non faciat irritum verbum ſuum* (de vovente & Jurante dictum) *ita intelligi, ut is per ſe non violet, idque impudentèr & contemtu animi, juxta interdictum*

[a] *Tract.* Shebuoth *cap.* 6. §. 1 *&c. Sic Talmudici Tit.* Nidarim *cap.* 3. *fol.* 21, 1. *& tit.* Becoroth *cap.* 5. *fol.* 37. 1. *Tit.* Nazir *cap.* 9. *fol.* 62. 1. *Tit.* Chagiga *cap.* 1. *fol.* 10, 1.

[b] *Numer.* 30, 3.

dictum

dictum illud[c] *de non profanando nomine Dei Tui. Sed interim ita ut, ſi eum pœnituerit & ad meliorem mentem circa rem juratam redierit, Sapiens eum legitimè abſolvere poſſet.* Ideóque אין אדם יכול להתיר שבועת עצמו *nemo ſeipſum Iuramento poteſt abſolvere.* Nec quis rite abſolutione ejuſmodi alterius uſus eſt in præſentia Sapientis ſe, eo nomine, eminentioris, aut ubi Magiſter ſuus præſens erat, citra Magiſtri aſſenſum. Neque per nuntium res hæc tranſigenda; ſed omninò coràm. Et adſtanti qui abſolvi petebat, dicendum erat, Juravi hoc vel illo modo, & me pœnitet. Et conſcius mihi ſum me hucuſque doluiſſe hanc ob rem, nec me voluiſſe ſic jurare ſi rem ſatis intellexiſſem. Sapiens tunc aut Triumvirorum primarius interrogabat illum, וכבר נחמת & *jámne te pœnituit?* Illo affirmante, reſpondendum erat שרוי לך או מותר לך או מחול לך וכל כיוצא בענין זה בכל לשון אבל אם אמר לו מופר לך או נעקרה שבועתך וכל כיוצא בענין זה לא אמר כלום שאין מיפר אלא הבעל או האב אבל החכם אינו אומר אלא לשון התר ומחילה *Solutus es, aut liber es, aut remittitur tibi, aut ejuſmodi quid aliud quocunque loquendi modo* idem ſignificante. *Sed ſi dixerat* (ſive Sapiens ille ſive Triumvirorum primarius) *Irritum eſt tibi, aut pro nullo habendum* (quaſi Juramentum ab initio non obligâſſe aſſereret) *pro nihilo dictum cenſebatur. Id enim genus abſolvendi ad Maritum & Patrem tantùm* (ex Lege ſacra ea de re latâ[d]) *attinet. Sed Sapienti heic* (& abſolventibus) *uſurpanda erant tantùm voces quæ Solutionem Obligationis & Remiſſionem denotarent.* Nimirum in cauſis Filiæ & Uxoris, Pater & Maritus planè ab initio irritum reddebant, non pro contracto habitum Juramentum diſſolvebant; ut heic Sapiens ille & Triumviri, qui Ligatum ſolvebant. Actus hujuſmodi, jurisdictionis voluntariæ inſtar, nec tamen pro Forenſi cenſitus, à Proqinquis æquè fiebat atque ab aliis, & tam Noctu quam Die, etiam diebus Feſtis & Sabbatis. Temperamenta autem heic habebantur; ut, Abſolutionem hujuſmodi locum non habuiſſe, ubi quis ab alio in Juramentum ejuſmodi adjuratus, abſolvi deſideraret, niſi etiam qui adjuraverat, præſens fuiſſet. Idem ſi quis על דעת רבים *ex conſenſu Plurium*, veluti Urbis, Oppidi, eis juraverat אין מתירין לו לעולם אלא לדבר מצוה *perpetuò ligatus manebat, nec abſolvebant eum, niſi tantùm in re aliqua, in Iuramento contenta quæ ex præcepto penderet. Veluti* שלא יהנה מבני העיר *ſe nolle ſibi acquirere ex urbis beneficio commodum omnino aliquod.* Si, hac in cauſa, per urbem illam opus eſſet Prælectioni Legis aut Circumciſionis aut Sacrificii ritibus quenquam præficere, nec quis alius præter hujuſmodi duntaxat juratum ibi reperiretur idoneus, זה נשאל לחכם או לג׳ הדיוטות ומתירין לו שבועתו ועושה להם מצות אלו ונוטל שכרו מאותן האנשים שנשבע שלא יהנה מהם *Is impetrare potuit à Sapiente aut Triumviris* (quales dicti ſunt) *ut eum abſolverent à Iuramento ſuo, & tunc præſtare Præceptiva illa, adeóque mercedem accipere ab hominibus illis à quibus ſe commodum percepturum nullum juraverat.* Sed quoad cauſas non ejuſmodi, abſolvendum non omninò erat[e]. Si quis juratus, ad Synedrium ſe contuliſſet לקיים שבועתו *ut firmaret* ſeu *præſtaret Iuramentum ſuum* (animi ſui ſententiam ea in re oſtenderet) & *viſum eſſet Synedrio abſolutionem Iura-*

c Levit. 19. 12.

d Numer. 30. 9 &c.

e Videſis Maimonidem Tract. Shebuoth cap. 12. §. 12.

ramenti ejus pietatis paciſque cauſam fore, præſtationem verò ſeu *obligationem Iuramenti fore in cauſa tranſgreſſionis ac contentionis,* פותחין לו ונושאין ונותנין עמו בדבר ומודיעין לו דברים שגורמת שבועתו עד שיתנחם אם נחם בדבריהם מתירין לו אם לא נחם ועמד במריו הרי זה יקיים שבועתו *Oſtium ei aperiebant, & exhortabantur, argumentis ex eis quorum in cauſa fuerit Iuramentum ejus petitis, ut ſe pœniteret. Et ſi pœniteret ſecundum monita illa, eum abſolvebant. Sin verò perſiſteret, præſtandum ei erat Iuramentum ſuum.* Nec abſolvendus erat. Juramentorum, in hoc de Synedrio caſu, exempla ſunt, ſe uxorem repudiaturum, Iſraelitarum neminem ex bonis ejus commodum aliquod percepturum, Carnem ſe non comeſurum, Vinum non bibiturum per 30 dies, ejuſmodi alia. Qui Juramentum ejuſmodi effuderat, & poſtmodùm etiam juraverat ſe nolle abſolvi, & dein pœnituerat, primò impetrare debuit abſolutionem Juramenti ſecundi, & tunc primi. Se non habiturum cum N. colloquium, & poſtea, ſi impetraverit hujus Iuramenti abſolutionem, ſe nunquam poſtmodum vinum bibiturum. Pœnitenti abſolvendum primò primum, dein ſecundum. שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו *quoniam abſolvendum non erat ſive Votum ſive Iuramentum aliquod* (cujus tempus) *nondum incœptum. Ut ſi quis in menſe Niſan juraverat ſe à carnibus abſtenturum per triginta dies à menſis Jiar novilunio* & pœnituerat, ante initium Jiar abſolutio impetranda non erat. Si idem ipſum juraverat quis Ter, impetrandæ erant totidem Abſolutiones, ita ut Prima, Secunda, Tertia ordine ſuo ſuccederent. Et demùm mirum eſt quod habent de Effectu Abſolutionis, etiam Iuramenti de futuro jam violati[f]; ſive flagellationis pœnas ſive expiatorias ſpectes; מי שנשבע שבועת ביטוי להבא ושקר בשבועתו כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר שאכלה קודם שיביא קרבנו אם היה שוגג או קודם שילקה אם היה מזיד נחם ונשאל לחכם והתירה לו הרי זה פטור מן הקרבן או מן המלקות ולא עוד אלא אפילו כפתוהו ללקות ונשאל והתירו לו קודם שיתחילו להלקותו הרי זה פטור

Cum juraverat quis Iuramentum Futile de futuro & illud violaverat (ut ſi juraverat, ſe non comeſturum buccellam iſtam, & comederat) & poſtquam comederat eam, & antequam obtulerat ſacrificium ſuum, ubi ex errore aut ignorantia rem eſſet, aut priuſquam flagris caſus eſſet, ubi rem ſcientèr, pœnituerat, & à Sapiente Abſolutionem impetraverat, is nec ad Sacrificium hoc nomine obligabatur, nec flagris obnoxius erat. Imo quod plus eſt; ſi jam flagellandus impetraverat Abſolutionem, idque priuſquam flagellare eum cœptum eſt, etiam inde liber erat. Advertendum autem, quæ de Abſolutione ſic impetranda dicta ſunt, ubi Iuramenta per Legem ſimplicitèr aut ſimilitèr (juxta antè memorata) præſtita, nec interim pro ſatis obligantibus habita abſolvenda erant, ad Vulgus, non ad חכמים *Sapientes* ſeu Presbyteros eorúmve diſcipulos neceſſariò ſpectaſſe. Expreſſim Maimonides, הנשבע בתורה סתם אם תלמיד חכם הוא אינו צריך שאלה לחכם ואם עם הארץ הוא צריך שאלה לחכם כדי שלא ינהג קלות ראש בשבועות *Si etiam per Legem ſimpliciter juratum fuiſſet, Sapientis Diſcipulos ſic juranti neceſſe non erat Sapientem de abſolutione conſulere, quod tamen facere debuit quiſque è vulgo ſic jurans, ne frequenter nimis temeraria fierent Iuramenta.* De pœna tum Forenſi tum Expiatoria, uti & Abſolutione Iuramenti & Futilis & Vani dictum

f Maimonid. tract. Shebuoth cap. 6. §. 18.

dictum eſt. De eo quod eſt Depoſiti; flagellationem ad illud non attinuiſſe ajunt,[g] הנשבע שבועת הפקדון במזיד אף על פי שנשבע לשקר והתרו בו ערם בשעת שבועתו אינו לוקה אלא מביא אשמו בלבד שהרי הכתוב מוציאו מכלל חייבי מלקות וחייבו אשם בין בזדון בין בשגגה *Qui juraverat Iuramentum Depoſiti ſcientèr, etiamſi pejeraſſet nec ſine teſtibus eum præmonentibus tempore Iuramenti, flagellandus non erat. Sed Sacrificium tranſgreſſionis ab eo duntaxat offerendum erat. Scriptura enim excipit ejuſmodi jurantem è numero flagellandorum. Et reum eum facit Sacrificii pro tranſgreſſione; idque tam ubi ex errore quàm ſcientia pejeraverat.* Depoſiti nomine nihil continebatur quod erat, פחות מפרוטה או משוה פרוטה *minus nummo minimo aut ejuſdem valore*; unde ſi quis de hoc impetitus cum Iuramento negaret, liber erat à Iuramento Depoſiti, ſed interim (ſi falsò) Iuramenti Futilis reus.

X. Quod ad Teſtimonii Iuramentum violatum aut negatum attinet; lege de ea ſingulari neminem teneri ſcribunt, ubi petebatur Fundus, Servus, Syngrapha, aut quæſtio erat de Natalibus ſive puris ſive inquinatis, ſeu de re aliqua ſive malè ſive benè geſta, aut ſimilibus (extra cauſam zèlotypiæ [h]) ſed tantùm[i], על כפירת עדות ממון שדומה לפקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שפרטן הכתוב בפרשה שהן מטלטלין שגופן ממון *ob negationem* ſeu violationem *teſtimonii circa rem quæ Depoſiti fuerit inſtar, commodati, ſurrepti, deperditi, qualia particulatim enumerantur in Lege* [k], *& in rebus ſunt quæ fungibiles dici ſolent.* Nec locum habuit violati aut negati Iuramenti hujus Lex circa קנס *mulctam*, veluti Dupli, Quadrupli, Quintupli; ſed tantùm circa קרן ſeu actionis aut quæſtionis *rem principalem*. Atque is, cujus intererat, rogabat & adjurabat, etiam extra forum, teſtem ut de re atteſtanda teſtimonium ſuum præberet, ad quod faciendum ex Lege ſacra tenebatur. Nec reus heic quis, niſi adjuraretur in lingua ei nota. Iuramentum hoc extra caſus jam dictos proferens, licet minime teſtimonii Iuramenti violati nomine teneretur, nihilominus Iuramenti Futilis erat obnoxius. Qui verò Iuramenti Teſtimonii ritè reus erat, illo duntaxat nomine is, non Iuramenti Futilis, reus habebatur. Nec alia heic pœna quam per Sacrificium expiatoria; non Flagellatio. Teſtimonio idonei neutiquam fuere quales Iudiciis impares fuiſſe ſuperiùs eſt oſtenſum, nec propinquiores. Iuramenta jam memorata cuncta, quoties eſſent in foro delata, ſolenni nomine vocabantur[l] שבועות הדיינים *Iuramenta Iudicum*, qui itidem alio interdum, juxta Talmudicorum veterum diſciplinam, utebantur quod שבועת הסת *Iuramentum Impoſitionis* dictum & gravius erat & verbis variatim & ſæpiùs repetitis, ſive Reo ſive Teſtibus ſive utriſque delatum; ad extorquendum veritatem; veluti per interrogationum & pœnarum comminationum torturam. Nec tamen hoc, nomine *Iuramenti Iudicum* ſolenni venire volunt. Carmina fuere in adjurationibus illorum forenſibus perquam horrenda, etiam ubi Iuramentum Impoſitionis non adhibitum. Sed præter hæc Iuramento huic acceſſere moleſtiſſimæ[m] & ſæpiùs iteratæ variatæque adjurationis formulæ quibus tandem, ſi fieri poſſet, veritas erui quiret. Nec dubitandum quin generis hujus Iuramenta fuerint illa, de quibus

g *Idem ibid. cap.* 7. §. 8.

h *Numer.* 5, 13.

i *Idem ib. cap* 9 §. 3. & *cap.* 10. §. 3.

k *Levit.* 6, 5. & *vide cap.* 9. 1.

l *Idem ibid. cap.* 11. §. 4. & 7. & *videſis Buxtorf. Lexic. Talmudic. col.* 626. & *Maimonid. tract.* Toaion Wenitsien *cap.* 1.

m *Gemar. Babylon. tit.* Shebuoth *cap.* 6. *fol.* 39. 1. Baal Aruch *in* הסת & *Maimonid. tract.* Sheboeth *cap.* 11.

bus Jo. Chryſoſtomō [n] locutus eſt Chriſtianus ille qui fœminam illuſtrem, etiam Chriſtianam, adegerat, Εἰς τὰ τῶν Ἑβραίων εἰσελθεῖν κἀκεῖ παρασχεῖν ὅρκον περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων αὐτῷ πραγμάτων, *in Ebræorum* (Synedria, veluti quæ, in Palæſtina utraque * ipſo Chryſoſtomi tempore fuere; & τὰ ibi τὰ Συνέδρια denotare palàm eſt ex ſequentibus) *ibique juſjurandum de negotiis ſibi controverſis præſtare.* Hic à Chryſoſtomo rogatus cauſam διὰ τί τὴν ἐκκλησίαν ἀφεὶς ἐπὶ τὰ Ἑβραίων εἷλκε συνέδρια, ob quam, *eccleſiâ relictâ eam in Ebræorum Synedria traxiſſet*, reſpondet πολλοὺς πρὸς αὐτὸν εἰρηκέναι, φοβερωτέρους τοὺς ἐκεῖ γινομένους ὅρκους εἶναι, *multos ei dixiſſe, formidabiliora eſſe juramenta ibi adhibita.* Sed graviſſimè eſt hoc nomine à Chryſoſtomo reprehenſus. Atque ita demùm juramenta illis erant partim של תורה *ex ipſa Lege* partim של דברי סופרים *ex verbis* ſeu *diſciplina Scribarum*, id eſt Sapientum, ſuperinducta, quæ itidem in שבועת דאורייתא *Juramenta Legis* & שבועת דרבנן *Juramenta Rabbinorum noſtrorum* diſcriminantur [o]. Et ſatis reſpondent Juramentis jam dictis, genera illa in Jure Cæſareo [p] Tria, Voluntarium, Judiciale, Neceſſarium, quod Græcis [q] dicitur Ἐπακτὸς ὅρκος *Jusjurandum adactum*, & οὐκ ἐγχώριος ἀλλ' ἀπὸ ξένης ἐπηγμένος, *non vernaculum* (ſeu ex jure ordinario ſeu patrio) *ſed aliunde adactum*, quale quidem *Iuramentum Impoſitionis* Magiſtris dictum. De horum omnium ſimul pœnis, ait Maimonides [r], דבר ברור וגלוי שכל הנשבע שבועת הדיינין או שבועת הפקדון בשקר שהוא חייב משום שבועת הפקדון ואינו לוקה *Iuris eſt exploratiſſimi, quicunque juraverit Iuramentum Iudicum aut Iuramentum Impoſitionis falſo, reum eum eſſe Iuramenti Depoſiti* (violati, juxta varias antè oſtenſas ejus notiones) *nec flagellandum eſſe*, ſed ſacrificio tantùm expiandum. Quantum verò ad forum cœleſte ſeu Numinis ſanctiſſimi tribunal, ajunt perjurium & nominis Divini abuſum ejuſmodi omnimodum peccatorum eſſe graviſſimum, utpote cum Dei profanatione communem. Unde Maimonides [ſ], אע״פ שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין יש בו חילול השם המקודש שהוא גדול מכל העונות *tametſi neque Exciſio* (divinitùs infligenda) *neque mortis forenſis ei præſtituatur, attamen in eo eſt Profanatio Nominis ſanctiſſimi quod peccatorum cunctorum eſt graviſſimum.* Accedit autem de Servis, eos Juramentis ſuis de futuro, non omnino obligatos eſſe, quoniam neutiquam in poteſtate ſua ipſi. Idem [t]; עבד שנשבע אין רבו צריך לכפותו. ותרי הוא אחר שנשבע בקודם שנשבע לפי שאין גופו קנוי לו כדי שתחול עליו שבועתו. ונאמר בשבועת לאסור אסר על נפשו. מי שנפשו ברשותו יצא עבד שהוא ברשות אחרים ונמצא זה כמו שנשבע על נכסי אחר *Si ſervus juraverat* (de futuro quopiam præſtando) *dominus ejus non obligabatur ad cogendum eum. Et ſanè ipſe ejuſdem poſtquam juraverat conditionis habebatur, cujus antè, Quoniam corpus, Perſonam ſuam ipſe non ita poſſidebat ut in ſe Juramentum ſuum præſtandum reciperet. Et dici ſolet de Iuramentorum obligatione, obligationem eſſe ſuper ipſos jurantes* ſeu *animam* [u] *ipſorum, quod intelligendum de eo qui ſua eſt in poteſtate. Excipitur ita ſervus quia in alierum eſt ille poteſtate. Et revera Juramentum illiuſmodi haud aliud erat, quàm ſi quis de bonis juraret alienis.* Sed de Juramentis eorum ut & jurandi uſu forenſi plura Capite proximo.

CAP.

n Orat. 1. adverſus Judæos.
* L. 17. C. tit. de Judæis.
o Gemar. Babylon. tit. Shebuoth cap. 6. fol. 41, 1.
p L. 1. D. tit. de Jurejurando.
q Heſychius, Suidas, Zenobius in Ἐπακτὸς.
r Tract. Shebuoth cap. 11. §. 20.
ſ Ibid. cap. 12. §. 2.
t Ibidem. §. 6.
u Vide Athanaſii Juramentum, ſuprà §. 6.

C A P. XII.

I. Leges, Adjurationis forenſis, *Sacra circa* Res Mobiles. *Uſus in illis* Juramentorum *varius.* Teſtis Unicus. *Qui ab* Juramentis, *perjurii futuri cauſâ, ut* ſuſpecti, arcerentur. *Ex* Lege, *de* rebus Immobilibus *ſeu Fundis*, Servis, rebus ſacris, Chirographis *non jurabatur, quod tamen ex* Sapientum præſcripto *fiebat.*

II. *De* Agendi *&* Excipiendi *in* Cauſis Pecuniariis *ſeu non Capitalibus* Formulis.

III. *De eo quod eſt* Judicare ſeipſum. *Phraſis illius apud S.* Paulum *uſus.* Patres *aliquot* Chriſtiani *ſe judicantes.*

IV. *Si* Synedri Minores *in Cauſis ejuſmodi decidendis* errarent. *Si litigatorum alter ad* Synedrium Magnum *litem deduci cuperet. Suffragiorum* pars *unico* major *in judicio vincebat. De* diſſenſu *inter* Triumviros *vario, & adjectione* plurium judicum, *per paria, uſque ad* Septuaginta unum.

JUramentorum ſingularium diſciplinâ ſimul cum generibus Judiciorum ſeu Actionum forenſium, ſic præmiſſâ, ad Actionum ſpecies ac Iuramentorum in eis uſum devenimus. Judicia Pecuniaria, ſeu דיני ממונות partim circa המטלטלין *res mobiles*, ſurreptas, detentas, partim circa Injurias alias ac damnum illatum, & partim demùm circa הקרקעות *prædia* ſeu *fundos* verſabantur. Primaria circa res mobiles erant Legis illæ [a], De Furto & Quintupli & Quadrupli & Dupli compenſatione; & dein, *Si quis dederit proximo ſuo pecuniam aut vaſa quæ cuſtodiat & ſurrepta fuerint de domo viri illius, ſi inventus fuerit fur, reddat Duplum. Et ſi fur non fuerit inventus*, ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ונו׳ *accerſatur* ſeu *applicabitur dominus domus ad Judices* (ut ſciatur) *utrum ipſe miſit manum ſuam in rem proximi ſui* (Græci ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ϗ ὀμεῖται), *coram Deo, & jurabit*, Vulgata *ad Deos* (ita Iudices Iſraelitici dici ſoliti) *& jurabit*, unde Duacenſes ibi alibique **to the gods**, quemadmodum etiam Henricus Ainſworthus, Arabes & Syrus *ad Judicem*; Chaldæi, Iudæi Hiſpanienſes, Græcobarbari, alii paſſim, *ac Judices*) *Et ſuper omni re iniqua, propter bovem, propter aſinum, propter ovem, propter veſtem, & propter omnem rem perditam*, אשר יאמר כי הוא זה *quam quis dixerit, hoc eſſe* (quibus verbis *quam quis* &c. in Vulgata nihil reſpondet. Quid enim ad illa, *& quicquid Damnum inferre poteſt*, quod ibi injicitur? Sed proſlis varia apud interpretes habentur. Græcorum alii ὅτι οὖν ἂν ᾖ, *quicquid igitur illud ſit*, alii ὅτι ἐὰν ὀμῇ, *quando jurandum fuerit*; Onkelos דיימר ארי הוא דין quod in regiis preſſiùs vertitur *qui dixerit quòd hæc eſt*, à Paulo Fagio, *de qua quis dixerit, quod apud illum ſit*, Uzielides ſic dictus יומי כד יימר

a Exod, 22,7.

ימר ארום הוא דין וכד משתכחא גניבותא בתר כן ביד גנבא *jurabit quando dicet quod hoc ſit, & quando inventum fuerit furtum poſteà in manu Furis;* Arabs Erpenianus, ſeu Iudæi Mauritanienſes, لان يقول لان هو هذا *cum dixerit quòd hoc ſit*, aut *quòd is ſit*; Saadias Gaon, ان يقول هذا هو Codex MS. Arundellianus, فقال ان هذا هو idem ſignificantia, Iaianus يقول هنا هو لي *dixerit, hoc eſſe meum*, Iudæi Hiſpanienſes, *que dixere que el eſte*, Galli, *la quelle quelcun dira eſtre ſiene*, uti & Anglicana noſtra publica; Ainſworthus, **which he ſhall ſay that this is he**) *ad Iudices* (Deum & Deos habent Græci & Vulgata, ut antè & pòſt) *perveniat cauſa utriuſque, & quem damnaverint Iudices, is reddat duplum proximo ſuo. Si quis dederit proximo ſuo aſinum, vel bovem, vel ovem, aut quodcunque jumentum in cuſtodiam et illud mortuum fuerit aut confractum aut captum* (Vulgata, *ab hoſtibus*) *nemine vidente, erit* שבועת יהוה *Iuramentum Domini inter utrunque* (Græci ὅρκος ἔσται ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων. Vulgata, *Iusjurandum erit in medio*) *quòd non extendit manum ſuam in rem proximi ſui, & dominus rei accipiet* (Iuramentum; quod cum Chaldæis expreſſim addit Vulgata) *& ille non reſtituet. Et ſi furto ſurreptum fuerit ab eo, reſtitutionem faciet domino ſuo. Si lacerando lacerata fuerit* (à beſtia) res יבאהו עד הטרפה לא ישלם *adducat is teſtem, laceratum non reſtituet* (ubi Hieroſolymitani, ſi occidatur, ייתי ליה מן איברוי סהיד קטילא לא ישלם *adducat ex membris ejus in teſtimonium occiſionis, nec reſtituet*, Onkelos ייתי סהדין ותבי רלא ישלם Fagius vertit *adducat teſtes, & quod confractum eſt non reſtituit*, Regii, *afferat quod dilaceratum eſt in teſtimonium, & non reſtituet*, Chaldæus alter, *ſi lacerata fuerit* מן חיות ברא מייתי ליה סהדין או יבטיניה עד גופא דתביר לא ישלם *à fera agri, afferat ille teſtes, aut venire faciat eum uſque ad corpus laceratum, nec reſtituet*, Græci in Complutenſi, Regia, Brilingeriana, aliis aliquot, Ἐὰν ἡ θηριάλωτον γένηται, ἄξει αὐτὸν ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ οὐκ ἀποτίσει, *Si à fera captum fuerit, adduces illum ad oſtium, nec reſtituet*; ſed nihil in Origine reſpondet τῷ ἐπὶ τὴν θύραν. In aliis autem legitur ibi ἐπὶ τὴν θήραν, *ad beſtiam*. Senſus mirus! Sed ita Hervagiana, etiam & Romana. Syrus & Arabes de lacerato ipſo in teſtimouium adducto loquuntur, uti & Iudæi Hiſpanienſes, *traera teſtigo la arrabatada*) *Si quis*, ita pergit Lex ſacra, *poſtulaverit à proximo ſuo, & id confractum fuerit vel mortuum, dominùſque non fuerit præſens, reddendo reddet. Sin dominus ejus præſens fuerit, non reddet. Si conductitium fuerit venit pro mercede ſua.* Iam verò ad hæc Maimonides[b], juxta Talmudicos vetuſtos, הטוען את חברו במטלטלין והודה לו במקצת ה״ז משלם את מה שהודה בו ונשבע על השאר מן התורה שנאמר אשר יאמר כי הוא זה *Cum quis actionem inſtituerat in alium de rebus mobilibus* (quales illæ, dignoſcetur ex eis quæ è generali heic nomine hoc mox excipiuntur) *& reus de parte faſſus eſſet, pars ea actori reſtituenda. Sed de reliquo quod non confitebatur reus, ei jurandum erat ex lege, ſecundum illud*[c] *quam quis* aut *cum quis* (reus) *dixerit*

hoc

b Tract. Toaion Wenetaien cap. 1. &c. & videſis Talm. Babylon. tit. Baba Metzia cap. 1. fol. 3. & 4.

c Exod. 22, 9.

hoc eſſe ; veluti, actionem partim benè fundari, ſeu partem jure petitam. Ita etiam, ſi rem petitam omninò negaret, & teſtem haberet actor unicum, jurabat reus ex Lege. Ubi obſervat, שעד אחד לכל עון ולכל חטאת אינו קם אלא קם הוא לשבועה *Teſtem unicum, licet generatim is non admittatur, admitti tamen ita ut ad Juramentum quis adigatur*, illius cauſâ. Et dein ille, אין לך מחויב שבועה מן התורה חוץ מג׳ *Ex lege ipſa nullus juramento* (forenſi, ut reus) *obnoxius erat exceptis Tribus.* מי שהודה במקצת המטלטלין ומי שחייבו ועד אחד והשומר שהרי נאמר בשומר שבועת ה תהיה בין שניהם *Qui de parte rei mobilis petitæ confitebatur, Qui reus fiebat per teſtem unicum, & Cuſtos; nam de eo dicitur*[d], *Juramentum Domini erit inter utrumque.* Atque horum quilibet, re Juramento negatâ, נפטר מלשלם reſtitutione abſolvendus erat. Fuit autem aliorum Juramentorum in foro rem definientium, in actionibus, de rebus mobilibus, aliiſque, veluti in locationis, conductionis, pignoratitia, aliis, uſus, qui non ex Lege ipſa natus eſt, ſed מתקנת חכמים *ex ordinatione Sapientum*, ſeu מדברי סופרים *è verbis* ſeu *præſcriptis Scribarum*, & כעין של תורה *quaſi ex lege*, ſeu ejuſdem imitatione, ortum obtinuit. Et ex jure ſimili in actionibus ejuſmodi reliquis ubi Legis Juramentum, ex ſui natura, juxta antè oſtenſa, Locum non habuit, inolevit ut Juramento ſuperiùs dicto *Impoſitionis* res decideretur. Si jurare recuſaret, juramenti ex lege reus, res petita è bonis ſuis exigebatur. Si ita, qui ex Sapientum ordinatione reus eſſet, excommunicabatur & vapulabat. A reo interdum deferebatur Juramentum actori, ſed haud aliud quam illud quod הסת *Impulſionis* vocatum. Sed verò Temperamenta heic adjicienda. Non omnes pariter ad juramenta ſive Lege Sacrâ ſive Sapientum ſcitis fundata, licet aliàs eis obnoxii, admittebantur. Quiſquis חשוד על השבועה pro *ſuſpecto de Juramento* haberetur, de quo ſcilicet ſuſpicio meritò orta eſſet eum pejeraturum, adjurandus neutiquam erat; nec quidem, etiamſi id efflagitaret actor. Et quodquod antè falſò juraſſet Juramentum ſive Futile ſive Vanum ſive Depoſiti ſive Teſtimonii (modò teſtibus perjurii convictus eſſet) ſuſpectis hujuſmodi connumerabatur, uti & quiſquis פסול לעדות *Teſtimonio ferendo* ob infamiam impar eſſet, juxta ſuperiùs dicta de eis qui judiciis arcebantur. Et qui pro ſuſpecto ſic haberetur, nomen illud non exuebat uſque dum ex ſententia forenſi vapularet & dein pœniteret. Poſteà verò יחזור לכשרותו *in conditionem rediit rectam.* Cauſis autem in ejuſmodi, ſi juraret actor, res petita ei reddebatur. Etiam ſi, poſtquam judicium ſecundùm jurantem latum eſſet, teſtibus quis redderetur ſuſpectus qui juraverat, reſcindebatur judicium. Adeóque ſi, poſtquam juramento quis petitum negaverat, Teſtibus adductis probaretur eum falſò juraſſe, & in ſuſpectis numerabatur & reſtitutioni erat obnoxius. Nec quis pro eo qui de parte tantùm rei petitæ faſſus eſſet ritè ſumebatur, niſi faſſus eſſet בפרוטה או יתר וכפור בשתי מעה כסף או יתר *de Protá* (minutulò nummulo ſic dicto ſeu nummuli pretio) *& negaſſet de duobus obolis argenteis, aut eo quod plus erat.* De nummulorum illorum valore ſcriptores obitèr qui de nummis Ebraicis[e]. Hoc ex ſcitis ſuperinductis inva-

[d] Ibid. comm. 11.

[e] Et videſis Maimonidem Tract. Toen u Wenetaien cap. 3. §. 1 &c.

invaluit, licet adjurandi ex Lege, juxta jam dicta, reliqui etiam de *Prota* negata jurarent & generatim fuerit receptum, שכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית דין נזקקין לו *quod Protâ minus eſſet, illud pro pecunia haud haberi, nec forenſem ejuſdem eſſe rationem ullam.* De more circa hæc judiciario compluria habet ſatis ſubtilia Maimonides. Ex rebus mobilibus quarum in cauſis ſic Juramenti uſus erat excipiebantur aliquot, etiam revera mobiles. Adeóque ad ſic exceptas & fundos ſeu prædia ſeu res immobiles Juramentum ejuſmodi haud ex Lege attinuit. Res illæ fuere [f] Servi, Inſtrumenta ſeu Chirographa והקדשות *& res Sanctæ.* Harum aliquâ petitâ, ex Lege non adhibebatur Juramentum. Scilicet ajunt, id quod dicitur [g], *Si dederit quis proximo ſuo* excludere res Sacras, Pecuniam ſeu Argentum & ibi reliqua excludere fundos uti & ſervos שהוקשו לקרקעות *quoniam parilis eſt eorum cum fundis ratio.* Atque Chirographa excludebantur, שאין גופן ממון *quoniam ex ſui natura neutiquam* pro Pecunia ſeu Bonis habita, ואינן אלא לראיה בהן *nec alius eſt eorum uſus quàm ad Probationem.* Sed interim in Fundorum & Servorum & Chirographorum cauſas Sapientes ſuperinduxere Juramenti Impulſionis uſum, uti etiam, in cauſam Sacrorum, Juramentum inſtar illius à Lege præſcripti à reo præſtandum. Adjurandus non erat Surdus, Fatuus, Minor, ut reus.

f *Maimonides Tract.* Toen *jon cap.* 5.
g *Exod.* 22, 7.

II. Cùm mutui Condictionem, actionem Depoſiti, furtíve aliámque ejuſmodi quis inſtituebat (quod tam ore tenùs quàm ſcripto legitimè fieri potuit) ſi reus exceptione hujuſmodi uteretur, אני חייב כלום *non omninò reus ſum*, ſeu אין לך בידי כלום *in manu mea*, ſeu *apud me nihil omninò tui eſt*, ſeu שקר אתה טוען *mendax es tu actor*, admitti noluere Synedri ejuſmodi exceptiones ut ſatis legitimas, ſed reum adigebant ut reſponderet de Facto ipſo ab actore edito, veluti, Mutuò hoc non accepi, Depoſitum illud non recepi, Id furatus non ſum. Neque generale illud exceptionis genus adhibendum voluere, ne reus cauſam ipſam non ſatis intelligens proniùs in perjurium delaberetur. Eodem modo Actori uſurpanda erat expreſſa actionis cauſa, ut Depoſiti, Mutui, Furti, nec ſufficiebat dicere, Eſt apud N. Bos meus, Ovis mea, pecuniæ meæ Mina. Actionis enim cauſa Synedris erat indicanda. Actionis formulam aliquam mutare pro libitu potuit actor [h] antequam teſtes adducerentur; non pòſt, niſi אמתלא ſeu *probabilem cauſam* ſeu veriſimilem oſtenderet cur ſic aliâ uteretur, nec è foro exiret priuſquam ſecundam exhiberet. Scilicet, שמא אנשים רעים למדוהו טענות של שקר *ne mali homines* (ſi diſcederet) *docerent eum rationem falſas inſtituendi actiones.* Quoties autem Injuriarum actiones, Hereditatum, prædiorum vendicationes, id genus reliquæ lites inſtituerentur, ſimiles adhibebantur Formulæ tam agendi quàm excipiendi, teſtéſque adducendi, juxta antè dicta.

h *Idem ibid. cap.* 7. §. 8.

i *R. Nachman* in Baba Kama *cap.* 6. *in Tam. Babylon. fol.* 27, 2. *Maimonides Tract.* Sanhedrin *cap.* 2. §. 12 *& vide eum ibi cap.* 10. §. 8.

III. Ajunt autem [i], עביד איניש דינא לנפשיה אפילו במקום דליכא פסידא דנכסיה *Ritè homo judicabat ſeipſum (in ſeipſum legitimum ferebat judicium) etiamſi bona ſua non minuerit.* Id eſt, ubi quis ſive actor ſive reus futurus ferret in aut de ſe Senten-

tentiam, quam & adverſario enarraret, ſive in Sententia illa commodum aliquod præſtitueretur in compenſationem adverſario, ſive nullum, properare ei neceſſe non erat ad Forum, ſed, ſi poſtmodum ritè accitus ſe ſiſteret & Sententiam ſuam, ut in aut de ſe latam, Synedris oſtenderet, אין סותרין את דינו *non oppugnabant* aut *reſcindebant ſententiam ejus.* Quod tamen ita temperatum; אם יש בידו כח הואיל וכרת וכהלכה הוא עושה *modò facultas ei eſſet, ita ut juxta Leges & mores receptos faceret.* Forte ex more hoc legitimo judicandi ſeipſum, ortæ ſunt Locutiones aliquot S. Pauli, ſummi inter Judæos Chriſtianóſque ſui temporis, Theologi & Juriſconſulti. Vox illa ſingularis αὐτοκατάκριτος *à ſeipſo damnatus* ei uſurpatur [k], *Et beatus*, inquit [l], ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ — k Ad Tit. 3. 11.
δοκιμάζει, *qui non judicat* (damnat) *ſeipſum in eo quod probat.* Alibi item [m], — l Ad Rom. 14. 22.
ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω, οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, *ſed neque meipſum judico; nihil enim mihi conſcius ſum.* Quaſi ſui ipſius judicium, res fuiſſet notiſſima. — m 1 Corinth. 4. 3.
Cui quidem neceſſariò prævium erat illud [n] δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν, *Probet ſeipſum homo.* Exempla etiam ſunt judicandi ſeipſum, in eis quæ libro ſuperiore de Excommunicando ſeipſum afferuntur. Etiam & ejuſmodi uſus in Chriſtianiſmo reperitur. Nam tametſi plerunque, in Synodis Chriſtianis, hæreticorum damnatorum eorúmque ſequacium pœna eſſet Excommunicatio & anathematiſmus, íſque à pleriſque in alios ſic pronuntiatus & ſubſcriptus, aliqui nihilominùs Patres non in alios ſubſcribendo pœnam illam pronuntiabant, ſed ſeipſos tantùm illorum communione ſententiâ privabant. Exemplum habetur in Concilio Epheſino [o], ubi Acacius Melitenæ Epiſcopus Neſtorium ſubſcriptione damnans, Rejicio, inquit, ut impia, dogmata ejus, ἀλλότριον ἐμαυτὸν τῆς τῶν τοιαῦτα φθεγγομένων κοινωνίας ποιῶν ſeu κρίνων, *méque ipſum ab illorum qui talia proloquuntur, communione alienum eſſe facio* ſeu *judico.* Paulo poſt etiam ibi Euoptius Ptolemaidis Epiſcopus, ἀλλότριον ἐμαυτὸν καὶ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων αὐτῷ καθίστημι, *Alienum meipſum à communione tum illius tum omnium ejus diſciplinam amplexantium conſtituo.* Ejuſmodi ſunt alia, nec tamen adeò obvia. Jure quidem Cæſareo ſcimus expreſſim inhiberi, Ne quis in ſua cauſa judicet vel jus ſibi dicat; qua de re titulus eſt & Lex unica in utroque Codice [p], in Baſilica [q] etiam recepta & obſervari ſolita. In MS. meo Codice Theodoſiano legitur *ad Baſſum ppo* (puto pro *præfectum Pratorio*) pro eo quod eſt in editis, *ad Græcum* & in Juſtinianeo *ad Gracchum.* Item poſterior Legis pars illic, *Cùm enim omnibus in ſe propriam dicendi facultatem jura ſummoverint, iniquum admodum eſt, licentiam ſententiæ dandæ tribuere. Data Kal. Decemb. Valente & Valentiniano Auguſtis Conſulibus.*

o Part. 2. pag. 188. edit. Bin. 1618.

p C. Theodoſ. lib. 2. tit. 2. C. Juſtinian. lib. 3. tit. 5.

q Lib. 7. tit. 3. §. 32.

IV. In cauſis civilibus (non capitalibus) ſi planè erráſſent Synedri, ipſi ſe conſcii corrigebant [r] & ſecundum jus receptum, id eſt, כהלכה, inſtaurabant judicium, &, ubi fieri potuit, rem malè judicatam reſtituebant. Ubi in urbe aliqua alibíve actor & reus eſſet qui נתעצמו בדין *litem ſuam utrinque graviorem validis aſtruerent rationibus*, id eſt, quorum cauſa ſententiæ ferendæ erat idonea, ſed

r Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 6.

difficilis, licet eorum alter poſtularet ut potiùs ad Synedrium Magnum eam in judicium deducerent, ne ſcilicet Synedri illi minores forte errarent, poſtulatio ejuſmodi (extra caſus aliquot ſtatim oſtenſos) nihili habebatur. Sed parendum erat Synedris illis. Etiam poſtulanti litigatori rationem ſententiæ in ſcriptis, ea concedebatur. Sed verò, אם הוצרך לשאול דבר מבית דין הגדול שבירושלים כותבים ושולחין ושואלין ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב בית דין הגדול *Si opus erat ut conſuleretur in re aliqua Synedrium Magnum illud Hieroſolymitanum, per literas & nuntium id faciebant, & ſententiam ferebant in urbibus ſuis juxta id quod in ſcriptis acciperent à Synedrio Magno.* Jam dicta verò ita temperabantur, ut, ſi in condictione ex mutuo actor diceret נלך לבית דין הגדול כופין את הלוה ועולה עמו שנאמר עבד לוה לאיש מלוה *adeamus Synedrium Magnum, cogerent reum ut aſcenderet cum illo, ſecundum illud quod ſcriptum eſt*[s], *qui mutuò accipit ſervus eſt ei qui mutuò dat.* Ita etiam, ubi reus ſibi rem alienam contrectatam vindicaret, actórque vellet ad Synedrium Magnum litem deduci, cogebant Synedri Minores reum illuc etiam aſcendere. Et parile jus in aliis ſimilibus uſitatum. Adeóque Appellatione interlocutoria ad Synedrium Magnum ſic uti illis fas erat. Quæ ſic intelligenda, ut lis tunc tantùm ad Synedrium Magnum ita deducenda eſſet, quando Teſtes aliæve probationes præſtò eſſent. Aliàs enim Juramento tantùm res finiebatur. Atque obtinuit, ut etiam, ex diſciplinæ ſuæ ejuſmodi vetuſtioris imitatione, ubique alienas per terras in condictione ex mutuo apud qualeſcunque ex Ebræis inter ſe judices, אם אמר המלוה נלך למקום פלוני שבארץ פלוני לפלוני ופלוני הגדול ונדון לפניו בדין זה כופין את הלוה והולך עמו וכן הוא מעשים בכל יום בספרד *Si dixerit actor eamus ad locum N. qui in Terra N. ad N. & N. virum magnum* (ex eis qui inter eos judiciis præficiebantur) *& judicemur coram eis in hac lite, cogant reum ut cum illo abeat. Atque ita fieri ſolitum quotidie in Hiſpania.* Sic Maimonides. Quod ad Synedrorum demùm in ſententiis ferendis numerum attinet, ubi diſſidebant[t], בדיני ממונות מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה *in Cauſis pecuniariis* (non capitalibus) *unico pars major præponderabat ſive ad condemnandum ſive ad abſolvendum*; ſeu הולכין אחר הרוב *pars major præponderabat* in judiciis ejuſmodi. Atque hoc ajunt fundari Lege Sacra[u] illa quam, aliquoties ante citatam, interpretantur quaſi ejuſdem verba illa אחרי רבים להטות *de poſt plures inclinando* tantundem in cauſis hujuſmodi præcepiſſent. Unde explicat Maimonides, בד"א בדיני ממונות ובשאר דיני אסור ומותר וטמא וטהור וכיוצא בהן *quod intelligendum de Judiciis Pecuniariis & reliquis Judiciis circa Ligatum & Solutum ſeu Vetitum & Illicitum verſantibus & circa mundum & immundum & ſimilia*; quod aliter obtinuiſſe in judiciis Capitalibus ſuperiùs eſt oſtenſum, in quibus major pars ut binis alteram ſuperaret, opus erat. Et כל אלו הדברים inquit Maimonides, קבלה הם *Et omnia hæc dicta, ſunt Cabaliſtica*, ſeu per Cabalam, à ſeculis vetuſtiſſimis, tradita. In judiciis Triumviralibus, ſi unus abſolveret, alter damnaret, & Tertio non liqueret, aut ſi Bini ſive abſolverent ſive damnarent, & Tertio non liqueret, Bini judices alii adjiciebantur. Et parilis ratio erat inter hoſce quinque, qui ſi ſimilitèr diſſentirent, Bini itidem adjiciendi. At verò ſi horum

s Proverb. 22, 7.

t Miſna tit. Sanhedrin cap. 4. Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 8.

u Exod. 23, 2.

rum quatuor ſive abſolverent ſive condemnarent & Quinto non liqueret, aut ſi Tres abſolverent, unus damnaret, & alteri non liqueret הולכים אחר הרוב *pars major præponderabat*, & juxta eam ſententia erat ferenda. Si Bini abſolverent, totidémque damnarent, & Tertio non liqueret, adſciſcebant ſibi Binos alios, quod etiam, ſi ratio, ejuſmodi ob diſſenſum, poſtularet, iterandum erat uſque ad Septuaginta unum, ſeu numerum Synedrii Magni. Cum illo perventum eſſet, ſi 35 damnarent, totidémque abſolverent, & unico non liqueret, cum hoc illi agebant ut in partem alteram ſe ritè perſuaſus conjiceret; ואם לא חזר לא הוא ולא אחר מהן הרי הדבר ספק ומעמידין את הממון בחזקת בעליו *& ſi non ſententiam mutaret nec ipſe nec alius quiſquam ex alterutra parte, cauſa planè in dubio reſtabat*, & velut interdicto, uti poſſidetis, aut utrubi, res ab illis ſociebatur. Nec quis tenebatur rationem aliquam reddere, cur ſibi non liqueret.

Cap. XIII.

I. *De* Judiciis Capitalibus. *Eorum uſus haud legitimus in* Minoribus *Synedriis, ubi* Magno, *in Templo, locus non eſſet. Horum, in nonnullis &* Civilium *diſcrimina.* Maimonidis *editiones aliquot emendatæ.*

II. *Mirandum, de* Præmonitione *actionibus* Capitalibus *eiſque in quibus* Verberum pœnæ *uſus neceſſaria; ſeu de* Juris *aut* Facti ignorantia *præſumta.*

III. Teſtimonia, Abſolutio, Condemnatio. Confeſſio. Inebriatio. Executio. *Morte plectendum anteibat* Præco *clamitans. Sæpiùs in Synedrium, ad* novum judicium *ſubeundum, reducebatur* damnatus. Fœmina Gravida. *Plectendi* Sacra. *Ad quoſnam potiſſimùm ſpectaret ipſa* executio. *Si damnatus morte fugiens* alio in Synedrio *ſiſteretur.*

IV. Pœnarum Capitalium *genera.* Formulæ *ad eas ſpectantes.*

V. *Quinam* Lapidandi, Comburendi, Gladio feriendi, Strangulandi.

VI. *De pœna* Verberum *forenſi. Modus ejuſdem. De* Famæ Reſtitutione, *poſt Flagellationem.*

VII. *Regulæ juxta quas, tranſgreſſoribus* Verbera, *ex diſciplina recepta, infligi ſolita. De* ſingulari *eorum* pœna *qui* Tertiò, *eodem in genere flagellis plectendo, quod* Exciſioni *obnoxium eſſet, tranſgrederentur.*

VIII. Numerus *eorum qui* flagellis, *juxta Legis ſenſum, puniendi, CCVII. De* aliis *ita* puniendis *ex jure ſuperinducto.*

IX. *De pœna* Flagellationis Fuſtigationíſque *apud alias Gentes*, Romanos *veteres*, Græcos, Mahumedanos, Sinenſes, *frequentia.*

X. *Miſcellanea de* Judiciis Synedrorum, *tum* Capitalibus *tum* Civilibus. Suffragia, *ſententiæ definitivæ*, ſingularia *nec ab ipſis* divulganda, *nec ipſis Litigatoribus* cognoſcenda. Mortis *&* Verberum *pœna, uti & aliæ, ex*

jure ſuperinducto. Miniſtrorum *ſeu* Lictorum *Synedrii* exiſtimatio & fides. *De* Excommunicationis *forenſis ritu*, *nonnulla.* Exilium.

XI. *Genera* Decem *eorum qui in* teſtimonium *à Synedriis neutiquam* recipiendi; Fœminæ, Servi, Minores, Fatui, Surdi quibuſcum copulantur Muti, Impudentiores, Propinqui: Falſi *ſeu* perjurii *ritè convicti. Et de* Teſtium *falſorum* pœna, ſeu Talione. *De Teſtimonio* Pontificis Maximi.

XII. *De* Philonis *libello De* Judice. *Monitum ejus*, *de conſulendis in Judiciis difficilioribus* Pontifice & Sacerdotibus.

QUÆ ad Iudiciorum Capitalium formulas ſpectant, habentur obitèr aliquot in ſuperioribus. Uſum autem horum haud legitimum admittunt[a] fuiſſe in Synedriis Vigintitriumviralibus ullo tempore, niſi in quo Synedrio Magno, aut locus eſſet aut conſidendi libertas in Conclavi illo Lapideo, ſeu *Liskat hagazith*, ei Hieroſolymis, in Templo, proprio; qua de re plura inferiùs, ubi de Continuatione agitur. Sed mirum forſan videatur, quod tradunt[b], סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג *Si Synedrium totum* (ſimul omnes Synedri) *in Capitalis actionis initio*, *ut unanime*, *reum damnaret*, *is liber erat*, ſeu *velut abſolutus*, *uſque dum aliquot eorum eum abſolvendum velle ſaltem viſi oppugnarent eos qui damnarent. Poſtmodum vero* (nec ante) *morte plectendus erat.* Sed ſenſus eſt, in judiciis Capitalibus ita fuiſſe Synedris deliberandum diſcutiendúmque, ut non ſine agitatione in utranque partem cauſæ præviâ, argumentíſque tam de innocentia quàm de facinore allatis, Sententia capitalis ferretur. Quod ſanè ſatis humanum. In amplioribus aliquot ſplendidioribúſque Maimonidis editionibus legitur heic סנהדרין גדולה שפתחו וגו׳ *Si Synedrium Magnum* &c. quaſi periocha illa ad Magnum tantùm attinuiſſet. Et quidem periochæ proximè ſequentis initium eſt סנהדרי קטנה *Synedrium minus.* Unde forſan גדולה *magnum* velut antecedenti proprium perperàm natum eſt. Neque enim in vetuſtiſſima ejus editione illud legitur, neque in illa quæ cum *Ceſeph Miſna* prodiit, neque in codicum MS. quibus utor alterutro גדולה ibi habetur, uti nec in Gemara Babylonia[c] unde illud hauſit Maimonides. Et quod ſequitur de קטנה *Minore* Synedrio, neceſſarium erat ut illud ſic nominaretur, quoniam diſſentientium invicem ſuffragiorum numerus, in judiciis Capitalibus, juxta Vigintriumviralem Conſtitutionem ibi, ſecundum ea quæ ſuperiùs[d] memorantur, ejúſque incrementum ſimul ad Septuaginta unum, ſi res poſtularet, explicatur. Sed incrementi ejuſmodi nullus erat in Synedrio Magno uſus, ut & ibi monet Maimonides[e]. Synedrum qui ideò calculum in judicio capitali tulit quòd in abſolvendo damnandóve ſequax tantùm eſſet alicujus collegarum ſuorum, nec ex ſententia ſui ſibi rem dirimere poſſet, dicebant[f] violare Legem illam ſacram[g], לא תענה על ריב לנטות *non reſpondebis in cauſa ut declines*, ubi Onkelos, לא תתמנע מלאלפא מה דבעינך על דינא, *neque intermittas* ſeu *deſinas*

a *Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 7. *Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 14. §. 12.

b *Maimonides Tract.* Sanhedrin *cap.* 9.

c *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1.

d *Cap.* 5. §. 2.

e §. 3.

f *Maimonid. citat. Tract. cap.* 10, 11, &c.

g *Exod.* 23, 2. *ubi tamen videm* Meciltha.

deſinas docere quod tibi videtur in judicio. Qui, dum cauſa capitalis ventilabatur, abſolvendum reum voluerat, in adverſam partem tranſire nequibat, ante ipſam Sententiam prolatam. Tunc enim licuit. Etiam ſi moreretur aliquis qui abſolvendum, inter ventilandum, vellet, ſuffragii ejus ratio habebatur perinde ac ſi loco ſuo ſederet. Suffragia inibantur מצד à latere ſeu à poſtremis & deinceps, non à Primo ſeu Principe, quod aliter obtinuit in cauſis Civilibus[h]. h Miſna tit. Sanhedrin cap. 4. Maimonides locis citatis.
Si quis מן התלמידים *ex Diſcipulis* (fortè eis qui Ordines illos Vigintitriumvirales conficiebant) profiteretur ſe poſſe oſtendere reum damnandum משתקין אותו *ſilentio eum cohibebant*; ſi verò abſolvendum, מעלין אותו עמהן לסנהדרין אם יש ממש בדבריו שומעין לו ואינו יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אינו יורד משם כל היום כולו *aſcendere faciebant eum ſecum in Synedrium, ubi ſi promiſſum præſtitiſſet, eum ſequebantur, nec inde illi omnino erat diſcedendum; etiam ſi promiſſum non præſtitiſſet, non ei diſcedendum erat toto illo die.* Si ita erraſſent Synedri ut ſatis jam cognoſcerent ſe capitaliter damnatum abſolvere debuiſſe, judicium ſuum reſcindebant ipſi; non itidem, ſi abſolutum reſciſſent fuiſſe damnandum, niſi in cauſis ex ipſa Lege ſacra planè capitalibus, ſeu[i] בדבר שמודין בו הצדוקין *in re aliqua quam etiam agnoſcerent Saducæi*, quibus Lex ſacra recepta, ſed non Traditiones & jura ſuperinducta. Atque ita interpretantur illud ſuum Talmudici, i Gemar. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 33, 2.
In judiciis capitalibus, מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה *redeunt* (priorem reſcindendo ſententiam) *ad abſolvendum, nec tamen ſic redeunt ad condemnandum.* Cauſæ civiles rite terminabantur ſive interdiù ſive nocte, eodémque die qualicunque, excepto tamen ex Majorum inſtitutis, feriâ ſextâ, qui Sabbatum præceſſit. At Capitales tantùm interdiù tractabantur in abſolutionem, ſed non, ante craſtinum ſaltem, in condemnationem, לפיכך אין דנין דיני נפשות לא עש״ ולא ערב יט״ שמא יתחייב ואי אפשר להרגו למחר *Adeóque non judicabant* ſeu *agitabant cauſas capitales pridiè Sabbati & pridiè diei alicujus feſti, ne ſi fortè damnandus foret reus, morte nequiret die craſtino plecti.* Cuſtodiæ igitur reo interim tradito, feriâ primâ ſeu proximâ, poſt feſtum, non ſacrâ, cauſa inchoanda. In Suffragiis circa cauſas pecuniarias & quæ ad Munditiem & Immunditiem attinebant, ineundis, Pater & Filius & Magiſter & Diſcipulus pro Binis generatim habebantur. Atqui in Capitalibus, etiam & ubi Verbera infligenda, & Neomeniæ ſanctificatione & Intercalatione anni, Pater & Filius pro unico numerabatur, uti & Magiſter & Diſcipulus.

II. Non rite quis judicium Capitale, aut illud quo flagellatione reatus luendus eſſet, deducebatur, nec facinori pœnâ aliàs debitâ afficiendus erat, citra התראה *Præmonitionem*[k] quâ innuunt, reum, hoc nomine, in jus vocatum non condemnandum niſi de Lege ipſa in quam peccaverat, ita antè præmonitus fuiſſet, ut ſatis ſciret ſe pro reo habendum fore. Aliter ob præſumtam iuris ignorantiam abſolvendus erat. k Maimonid. tit. Sanhedrin cap. 11. & 12.
Quod quidem in cauſis Capitalibus univerſis obtinuit præter unicam illam, ex Lege Sacra[l], de ſeductore. Maimonides, l Deut. 13,6.
המסית אין דיניו כשאר דיני נפשות מכמנין לו את העדים ואינו צריך התראה כשאר הנהרגים

Se-

Seductoris judicium diſcrepat ab aliis judiciis capitalibus. Plures in eum afferuntur teſtes, neque neceſſe erat ut prævia ei eſſet præmonitio, ut in cauſis cæteris, ubi reo mors immineret. Nec capitaliter accuſatum in jus rapi voluit Synedrium, niſi qui accuſarent ipſi eum rite præmonitum fuiſſe aſſeruiſſent. Et Maimonides, אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שמא שוגג היה *Jus parile eſt Diſcipuli Sapientis & cujuſcunque è vulgo. Utriſque neceſſaria eſt Præmonitio. Quæ non aliam ob cauſam introducta eſt, quàm ut diſcerni poſſet inter ſponte patratum & patratum ex ignorantia* (ſive Juris ſive Facti) *ne ſcilicet ex ignorantia reus, pœnâ plecteretur forenſi.* Formula Præmonitionis hujuſmodi erat. Dicendum erat facinus patraturo, פרוש או אל תעשה שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתת בד״או מלקות *Abſtine, aut minimè fac, quoniam tranſgreſſio eſt hoc cujus nomine Sententiæ Synedrii Capitali obnoxius eris, aut verberum* ſeu *flagellationis pœna*, & אם פירש פטור וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור ואפילו אמר יודע אני פטור עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה ואחר כן יהרג *Si abſtineret* (id eſt, ſi eum abſtinuiſſe ex præmonito dixerant Præmonitionis teſtes) *abſolvendus erat, uti etiam, ſi taceret* [m] *aut ex vultu ejus judicium captarent, imò, etiamſi reſpondiſſet, Scio ego. Liber heic erat uſque dum etiam morti ſeipſum ipſe permitteret & diceret, Ideò faciam. Et tunc morte erat plectendus.* Adjicit, וצריך שיעבור ויעשה תכף להתראה בתוך כדי דבור אבל אחר כדי דבור צריך התראה אחרת *Oportuit etiam ut tranſgrediendo rem patraret ſtatim poſt præmonitionem & dum ea verba fierent. Poſtmodum enim patrato facinori, alia neceſſaria erat Præmonitio.* Sed verò ſi adeo [n] eſſet præfractus, ut præmonitionibus pluribus non omninò obediret, morte tandem multabatur. A tertia ſcilicet præmonitione, juxta morem puniendi eos qui verberibus obnoxii tertio, eadem in cauſa, rei peragerentur; de quibus mox itidem dicetur. Neque ex confeſſione propria [o] quiſquam ſine teſtibus morte multandus.

m *Vide etiam Maimonidem tit.* Sanhedrin *cap.* 18. §. 5.

n §. 7.

o *Maimonid. tit.* Sanhedrin *cap.* 18. §. 6.

III. Teſtes ſeu Accuſatores, qui in idem quaſi apud eos recidebant, graviſſimè hortabantur in actionibus Capitalibus Synedri, ne homicidio ſe agendo temere implicarent. Exhortationis Formulam habent [p] bene prolixam in qua de diſcrimine Judiciorum Civilium & Capitalium monebant, דיני ממונות אדם נותן ממונו ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרעו תלויין בו עד סוף כל העולם *In Judiciis Pecuniariis* ſeu *Civilibus fas eſſe homini res ſuas pro libitu diſponere, idque innocentèr, ſed in Judiciis Capitalibus, Sanguinem ejus* (actoris & teſtis) *poſterorúmque eorum inde pendere uſque ad finem mundi*, & Caini exemplum memorabant. Et dein, לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמד שכל המאבד נפש אחת מן העולם מעלה עליו כאילו אבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת בעולם מעלין עליו כאילו קיים עולם מלא הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון הם נבראים ואין פני כל אחד מהן דומין לפני חברו. לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם וגו׳ *Idcirco etiam creatus eſt Adam ſolus in Mundo, ut inde diſceremus, quemlibet qui Animam unam* (perſonam) *deſtrueret è mundo, cenſendum eſſe, perinde ac ſi deſtruxiſſet mundum plenum, & quemlibet qui ſalvam faceret animam unam, cenſendum eſſe quaſi mundum ple-*

p *Maimonides Tract.* Sanhedrin *cap.* 12. & 13.

plenum ſalvum feciſſet. Ecce univerſi in mundum venientes ſunt inſtar Adæ primi creati, nec inter eos eſt facies qui alterius faciei ſimilis eſt. Unde etiam quilibet poſſit dicere, propter me creatus eſt Mundus &c. Et ſummatim dein monebant ut cautiſſimè interrogatis reſponderent [q]. Si centum adeſſent teſtes, quemlibet per ſe ac ſeorſim examinabant, & juxtà ſive abſolvebant ſive comdemnabant. Sed ita, ut ſi non ſatis liqueret ex ſuffragiorum numero reum eſſe abſolvendum, אוסרין אותו עד למחר ובו ביום מזדווגין הסנהדרין זוגות וגו׳ *cuſtodiæ eum uſque in craſtinum traderent. Illo autem die, in paria ſe tribuentes Synedri*, pauculum tantùm comedebant, nec vinum omninò die illo guſtabant, ſed inter ſe de cauſa etiam in noctem totam conferebant, quâ de re etiam ſuprà [r] dictum eſt. Sic die Craſtino in forum redeuntes ſuffragia ſua quiſque per ſe tulêre, pro libitu ſive abſolvens ſive damnans. Si verò diſſenſus ejuſmodi interveniret, ut, juxta ſuperiùs dicta, ob numeri in ſuffragiis ferendis defectum, res rite definiri nequiret, adſciſtendi erant plures etiam uſque ad 71, ſi res poſtularet, juxta jam antè oſtenſa. Scribæ autem ſuffragia eorúmque rationes colligebant. Sententiâ condemnationis latâ, Synedri in locum procul à Synedrio ſitum duci faciebant reum, ubi pœnam Capitalem ſubiret, quò trahunt illud [ſ] *educ blaſphemum extra caſtra.* Maimonidi videtur, diſtantiam loci fuiſſe, aut eſſe debuiſſe circa milliaria Sex, qualis inter Moſis Synedrium, ad oſtium Tabernaculi ſeu in Levitarum caſtris, & caſtra Iſraelitarum. Hoc tamen in Idololatræ pœna ſic temperabatur, ut is Lapidaretur, ſi commodè fieri poſſet, aut ad Portam Civitatis, ubi reus erat, aut ſi frequentia ibi eſſet Cuthæorum על פתח בית דין *ad oſtium Synedrii.* Neque differenda erat judicii executio, אלא יהרג ביומו *Die ſuo* (quo damnatus eſt) *morte erat plectendus.* Etiam fœmina gravida ita morte plexa; ſic tamen, ut ea vapularet, uſque dum embryo aut necaretur, ולד גופא הוא *cum unum eſſet cum ea corpus*, aut in lucem prodiret, & dein eodem die morte afficeretur. Ita tamen [t] ut, dum ſic ad ſupplicium ducebatur reus, ſi innocentiam ejus, utcúnque in foro antè damnati, ſatis aſſerere potuiſſet quis, liberandus eſſet. Præco etiam hanc in rem qui anteibat clamitans, איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית ופלוני ופלוני עדיו כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו *Homo iſte N. Filius N. prodit Lapidandus* (& parilis opinor in reliquis executionibus Capitalibus) *ob culpam Talem, & Talis & Talis fuere rei Teſtes. Si quis eum inſontem eſſe docere poteſt, accedat & rationes ſuas explicet.* Si adeſſet qui id facere poſſet, redux in Synedrium novum ſubibat judicium. Quod itidem fiebat ſemel ac iterum ſi ipſe utcunque diceret ſe poſſe innocentiam ſuam oſtendere aut ſe abſolvendum fuiſſe. Dein autem, ſi in verbis ejus vis nulla reperiretur, in executionem tertiò educebatur. Sed verò etiam quotieſcunque ita eductus ſic faceret, ſi modò יש בדבריו ממש *in verbis ejus vis aliqua* aut quid ſolidi videretur, pariter in judicium novum redux fiebat. Quod ut commodiùs in via intelligeretur, aſſignabantur ei Bini Diſcipuli Sapientum, quibus verba ejus perpendenda, unde tunc aut in Synedrium reducendus erat aut executioni mandandus. Cum decem cubitis à pœnæ loco reus abeſſet, Deo confeſſio-

q *V. deſis* Miſnam *tit.* Sanhedrin *cap.* 4.

r *Cap.* 10. §. 2.

ſ *Levit.* 24. 14.

t Miſna *tit.* Sanhedrin *cap.* 6.

ſeſſionem eum edere jubebant, שכל, inquit Miſna, דרך כל המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא *quoniam ita omnibus morte plectendis confitendum eſt. Nam confitenti ſors eſt in ſeculo futuro.* Si reus ſe formulam confeſſionis nimiùm neſcire ſe diceret, jubebant eum hâc uti, תהא מיתתי כפרה על כל עונתי *ſit mors mea expiationi pro omnibus peccatis meis*; ídque licet innocentem ſe exiſtimaret. Et poſt Confeſſionem hujuſmodi, משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו וישתכר ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה *ad mortis pœnam præberi ſolitum granum thuris in poculo vini, ut turbaretur mens ejus. Et inebriaretur. Et tunc morte ei debitâ plectebatur.* Si reus ſic morte plectendus tunc ſacrificaverat, noluere eum morti tradendum uſque dum, ubi ex ſacrificii natura fieri poſſet, donaretur ipſi מרם חטאתו ואשמו *pars aliqua Sacrificii ſui pro peccato & transgreſſione.* Etiam, ſi ipſe non ſacrificarat, ejus nomine, antequàm morti traderetur, ſacrificabatur. והעדים הם ההורגין אותו בכל מיתה שיתחייב בה ורוצח שלא המיתוהו עדיו חייבין להמיתו כל אדם *Et Teſtes in cauſa ejus eum morte plectebant, qualicunque mortis generi eſſet obnoxius. Homicidam ſi teſtes non morti traderent, Homines univerſi* (præſentes) *id præſtare tenebantur.* Die quo judicio forenſi quis morte plexus erat, Synedris fas non habebatur quidquam comedere. Ratio autem mira; ה״ו בכלל לא תאכלו על הדם ſcilicet hoc, ut *obſervandum continetur etiam in illo Legis* [n], *non comedetis ſuper ſanguinem.* Propinquis morte plexi (cujus nomine nec Luctus ullus publicus) & Synedri & Teſtes amicè ſalutandi erant, ut ſententiam juxta veritatem latam ſic agnoſcerent. Si morte ſic in Synedrio Vigintitriumvirali damnatus fugeret atque prehenſus coram Synedris aliis ſiſteretur, cauſis in univerſis Capitalibus, excepto Homicidio, denuò res ventilanda erat. At in Homicidæ cauſa ſufficiebat, ſi bini adeſſent qui de Priori ſententia tantùm ſatis teſtarentur, unde morti jam erat tradendus. Si quis extra Terram Iſraeliticam à Synedrio ejuſmodi qualicunque Ebræorum, juxta facultatem ſibi illic permiſſam, morte damnatus in Terræ Iſraeliticæ Synedrium ſe fugâ contulerat, judicium in eum latum omninò reſcindendum erat, niſi iidem eſſent ipſi heic Synedri qui extra Terram judicaſſent.

n Levit. 19, 26.

IV. Pœnæ in Foro Capitales, erant Quadruplices. Lapidatio, Combuſtio, Gladius (quarum obvia in Pentateucho mentio) & Strangulatio. Nam ajunt [x] מפי משה רבינו למדו שכל מיתה האמורה בתורה סתם היא חנק *Ex ore Moſis magiſtri noſtri doceri, omne Mortis infligendæ in Lege genus ſimpliciter* ſeu *generatim ſine adjectione aliquâ dictum, ſignificare Strangulationem.* Gladius ad homicidas ſpectabat, & ad homines Urbis incitantis [y] ad Idololatriam. Tres illæ reliquæ, ad Synedria tantummodo ſive Magnum ſive Minora attinebant, ex legis ſenſu. Neque in judicio Regio (de quo inferiùs) earum ullius uſus legitimus. In judiciis enim Regiis Capitalibus, Gladio ſoli locus erat. Gravior habebatur Lapidatio quàm Combuſtio, atque hæc Gladio, uti & hic Strangulatione. Si harum binis quis damnaretur, graviori plectendus erat. Si ita reſiſteret damnatus ut morti ei debitæ non ſubmitteret, Teſtes tunc eum quocunque

x Maimonid. Tract. Sanhedrin cap. 14.

y Deuter. 13, 15.

mortis genere interficiebant, quod aliis è populo, niſi à teſtibus rogatis, non licuit; extra cauſam homicidæ, quem ſic reſiſtentem cuilibet à populo interficere fas erat. Et ſi teſtes eum cohibere nequirent liber erat. Sepulchris patrum non condebantur morte ſic plexi. Sed ex diſciplina veteri Bina habebantur, quæ à Synedriis præſtituta, ſepulchreta; alterum Lapidandis & Comburendis, alterum Gladio puniendis & Strangulatione. Oſſa tamen licuit propinquis colligere & in Sepulchris patrum condere. A capitalibus pœnis abſtinentiores ſe debere eſſe profitebantur; unde vocare ſolebant, velut convicio, Synedrium quod morti intra Septennium quempiam tradidiſſet, סנהדרין חבלנך *Synedrium Destructorium*[z]. Sed interim pro facinorum frequentiâ, reos morte, quocunque tempore legitimo, damnabant; ita tamen ut eodem in die binos neutiquam judicarent, niſi idem utriuſque facinus eadémque pœna, ut Adulteri & Adulteræ, Lapidabatur[a] reus ad hunc modum. E ſuggeſtu binis hominis ſtaturis alto à Teſtibus pronus in Saxum dejiciebatur, nudus præter verenda. Sed fœmina non alibi nuda, quàm in pectore quod in Saxum illidendum. Si non ita moreretur, jactu Lapidum populus circumſtans eum interficiebant. Blaſphemus & Idololatra lapidatus adeóque mortuus, etiam trabi in terra fixæ alligatus ſuſpendebatur. Sed ante occaſum ſolis ſepulturæ tradendus. Inde Joſephus[b], *μένας δι᾽ ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς θέαν τῶν ἁπάντων θαπτέσθω νυκτός. Οὕτως δὲ καὶ οἱ ὁπωσοῦν ὑπὸ τῶν νόμων ἀναιρεθῆναι καταχριθέντες*, *Toto die in ſpectaculum omnium manens noctu ſepeliendus erat. Quemadmodum etiam Lex obtinuit de cæteris morte punitis.* Quantum nempè ad ſepulturam. Ex Lege ſcilicet Sacra hoc de ſuſpendio ſibi habuere. De Blaſphemo capiunt illud de ſuſpenſo Moſaicum quod generaliùs multò ſonare videtur; *Quando*[c] *fuerit in homine peccatum morte dignum & interfectus fuerit, & ſuſpenderis eum in ligno, non pernox erit cadaver ejus ſuper lignum, ſed ſepelies eum eadem die* כי קללת אלהים תלוי quod quidem ſonat *quia maledictio Dei eſt ſuſpendioſus.* Sed Rabbini intelligunt tantùm de Lapidando mortuo. Et verba illa variatim ab interpretibus verſa reddit Onkelos, על רחב קדם יי אצטלב אר *quoniam pro eo quod peccavit coram domino ſuſpenſus eſt.* Judæi Hiſpanienſes, *que malediction de Dio colgado*; Syrus ibi, ܡܛܠ ܕܡܢ ܕܡܓܕܦ ܠܐܠܗܐ ܢܙܕܩܦ *nam qui blaſphemaverit Deum, ſuſpendendus*; uti & verſio Samaritana. Idem Judæi Mauritanienſes, لان من اجل الذي اخطي الله غلق. Alii tantundem; ان صلب لما افتري علي الله quaſi verba fierent tantùm de Blaſphemo. Et Idololatram parili cum Blaſphemo jure cenſent, eiſdémque verbis contineri, הוא המברך *is*[d] *qui blaſphemus eſt.* Comburendus[e] fimo immergebatur uſque ad genua. Tunc linteum durius; molliori involutum, collo ejus circumdatum à teſtibus hinc inde trahebatur uſque dum os aperiret, in quod ſtannum aut plumbum liquefactum injiciebant, quo viſcera

[z] *Videſis Miſnam tit.* Maccoth *cap.* 1.

[a] *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 6. *&* *Maimonides Tract.* Sanhedrin *cap.* 15.

[b] *Origin.* 4. *cap.* 8.

[c] *Deuter.* 21, 23.

[d] *Numer.* 15, 30.

[e] *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 7. *& Maimonid. loco citato.*

comburerentur. Gladii pœna erat Decollatio. Strangulandus fimo etiam immergebatur uſque ad genua. Tunc Linteo guttur ei conſtrictum, uſque dum animam efflaret. Trabea ſuſpendioſi, ſaxa quibus Lapidandus interiit, Gladius quo quis ſic decollatus, & Linteum jam dictum in Strangulatione, videtur etiam illud in combuſtione adhibitum, נקברין בהפישת הנהרג אבל לא בקבר עצמו *Sepelienda erant propiùs ac morti traditum, ſed non in eodem quo ille ſepulcro.*

V. Specierum Reorum morte forenſi damnandorum, numerum faciunt Triginta ſex. Lapidandos ajunt [f] fuiſſe Octodecim;

f *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 7. & *Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 14.

I. Concumbentem cum Matre,
II. Cum Uxore Patris,
III. Cum nuru ſua,
IV. Cum puella deſponſata,
V. Cum Maſculo,
VI. Cum beſtia,
VII. Mulierem attrahentem in ſe beſtiam,
VIII. Blaſphemum,
IX. Stellarum cultorem [g],
X. Qui dederat de ſemine ſuo Molocho,
XI. Qui conſuluerat Ob,
XII. Qui conſuluerat Iideoni,
XIII. Seductorem in Idololatriam,
XIV. Impulſorem in Idololatriam, privatum,
XV. Veneficum,
XVI. Sabbatum profanantem,
XVII. Patrem aut Matrem execrantem,
XVIII. Filium rebellem ſeu inobedientem.

g *Videſis* Maimonid. *Tract. de Idolatria* & More Nebochim *part.* 3. *cap.* 41.

Comburendos Decem;

I. Filiam Sacerdotis adulteram,
II. Concumbentem cum filia ſua,
III. Cum nepte ex filia,
IV. Cum nepte ex filio,
V. Cum Uxoris filia,
VI. Cum Uxoris nepte ex filia ejus,
VII. Cum nepte ex filio ejus,
VIII. Cum ſocru ſua,
IX. Cum ſocrus ſuæ matre,
X. Cum matre ſoceri ſui.

Quibus ſubjicitur, והוא שבא עליהן בחיי אשתו אבל לאחר מיתת אשתו הרי הן בכרת בלבד בכלל העריות *Obtinebat hoc, quoties quis concubitu ſic peccaret, ſuperſtite*

ſtite uxore ſua. Eâ autem mortuâ, obnoxius erat tantùm Exciſioni (pœnæ divinitùs infligendæ, de qua ampliter libro primo) *in omnibus inceſtûs peccatis.*

Gladio puniendos,

I. Homicidam,
II. Qui publicè ad idololatriam, ut urbis pars, impelleret.

Strangulandos ſex;

I. Concumbentem cum alteri nupta,
II. Percutientem Patrem ſeu Matrem ſuam,
III. Qui ſuratus eſſet Iſraelitam,
IV. Senex ſeu Presbyter rebellis ſeu inobediens,
V. Pſeudo-prophetam,
VI. Qui prophetabat בשם עכו״ם *velut cultor ſtellarum*;

Leges ad facinora hæc ſpectantes, in Moſaicis cuique ſunt obviæ.

VI. Proxima, ex Lege ſacra, Neci erat Pœna Talionis ob membrum corporis aliquod cum injuria minutum [h], & dein Pœna Verberum expreſſim ſic præſcripta [i]. *Si lis fuerit inter homines, accedent ad judicium, & judicent eos juſtificéntque juſtum, impium verò condemnent. Et ſi fuerit* (בן הכות *filius verberationis*) *dignus qui verberandus ſit impius, dejiciat* (inclinari faciat) *eum iudex & cadat eum coram ſe,* כדי רשעתו *juxta impietatem ejus,* במספר *in* aut *ſecundum numerum. Quadraginta* (plagis) *verberet eum & non addat, ne fortè ſi addiderit verberare eum ultra verberationem illam magnam, contemtibilis fiat frater tuus in oculis tuis.* Vulgata, *proſternent eum & coram ſe facient verberari. Pro menſura peccati erit & plagarum modus ita duntaxat ut quadragenarium numerum non excedant; ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.* Ex hac lege verbera reo (violationis Præcepti negativi, cum temperamentis infra oſtendendis; nec itidem Affirmativi; quæ מצות עשה & מצות לא תעשה appellitant) in foro infligebant non ſolùm Synedri Majores ſed etiam Triumvirales [k], ita tamen ut, temporibus recentioribus, non alii Triumviri quàm qui Ordinati eſſent ſeu manuum Impoſitione creati, nec omninò privati ſeu Presbyteri illi è vulgo pœnam hanc ritè irrogarent. Nec verò verberandus quis citra Præmonitionem & teſtes adhibitos, ut in judiciis capitalibus. Manibus verberandi columnæ hinc inde alligatis, Lictor nudum eum pectore tenùs reddebat. Poſt eum lapis poſitus, cui inſiſtebat miniſter habens in manu ſua lorum taurinum quo cædebat inclinantem eum & in ventre & in tergo, ídque ſemper coram Judicibus. Dum cædebat eum Lictor, הגדול שבדיינים *Judicum præcipuus*, ut præco, clamabat quod in Lege [l] habetur, *Si non obſervaveris, ut omnia facias verba Legis hujus* &c. *omninò mirabiles efficiet Dominus plagas tuas & plagas ſeminis tui* &c. addens ex alio loco [m], *Quapropter obſervabitis verba fœderis hujus* &c. Et tandem adjicie-

h *Exod.* 21, 24. *Levitic.* 20, 19. *Deuter.* 19, 21.
i *Deuter.* 25. 1.
k *Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 16. & *Tit. Talmudico* Maccoth.
l *Deuter.* 28, 58.
m *Ibid.* 29, 9.

n Pſalm. 78. 38. jiciebat, *Ipſe* [n] *autem miſericors expiabit iniquitatem.* Quæ & iterabat, ſi finierat ante verberum numerum finitum. Si inter cædendum moreretur, nihili erat. Ne autem Legem de non adjiciendis numero quadragenario plagis forſan transgrederentur, excedi nolebant Triginta novem, licet reus ſive robuſtiſſimus, ſive
o Originum lib. 4. cap. 8. pertinaciſſimus eſſet. Unde etiam Joſephus [o] vocat plagas ex Lege infligendas, μιᾶς λειπούσας τεσσαράκοντα, *unâ minus quadraginta*, & S. Paulus, à Judæis, in-
p 2 ad Corinth. cap. 11, 24. quit [p] πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, *quinquies quadraginta, una minus accepi*. Qua de re etiam optimè doctiſſimus J. Buxtorfius pater in Epiſtola dedicatoria, ad Abbreviaturas Rabbinicas. Et Ebræis ſolenne erat illas vocare ארבעים חסר אחת quod idem ſonat. Sed numerus pro reatûs & perſonæ conditione minor etiam erat & pro Synedrii libitu varius. Atque ita ut ex ſententia ſtatim exequenda præſtitui ſolitus, excedi non deberet, licet debilitate rei inter flagellandum perſpectâ, ritè minui poſſet. Sed verò ſi quis pœnam hanc bis ſimul mereretur, quadraginta interdum excedebant uſque in numerum aliquem intra 79, aut, pro libitu, tempora verberationibus ſingula aſſignabant. Si inter cædendum, conſpurcaret ſe fimo aut urinâ ſuâ, liber erat. Illuc enim trahunt
q Deut. 25, 3. etiam verba ſacra [q], *ne contemtibilis fiat frater tuus in oculis tuis.* Si alligatus ſe ſolveret fugerétque, reducendus non erat. Pœna ſic affectus חוזר לכשרותו *regulariter rectitudini ſuæ*, ſeu ſtatui priori in integrum reſtituebatur; nec crimine commiſſo exprobrandus; quò etiam ſpectare volunt verba ſacra jam dicta, ad quæ ajunt, כיון שלקה הרי הוא אחיך *cum fuerit verberatus, ecce tunc etiam frater tuus eſt.* Addunt etiam de quibuslibet exciſioni (כרת) ſeu pœnæ illi divinitùs infligendæ (de qua libro primo) obnoxiis, indéque verberibus affectis, נפטרו מידי כריתן *ſoluti ſunt inde Exciſione ſua.* Etiam Pontifex Maximus, licet à Trium-
r Gemar. item Hieroſolymitana ad tit. Horaijoth cap. 1. fol. 19. col. 4. & ad cap. 6. fol. 47. col. 1. viris aliiſve Synedris ritè verberatus [r], חוזר לגדולתו *reſtituebatur in majeſtatem ſuam*, nedum Sacerdotes reliqui. Hoc autem in ראש הישיבה ſeu *Conſeſſus* aut *Synedrii principe* ita temperabatur, ut ille ſic verberatus, אינו חוזר לשרותו *haud reſtitueretur ad præfecturam ſuam.*

ſ Maimonides Tract. Sanhedrin cap. 18. Et vide More Nebochim part. 3. cap. 41. VII. Regulas tradunt, juxta quas transgreſſores aut Verberum pœnas luebant, aut eis obnoxii neutiquam erant. Vapulabat [ſ] quiſque;

I. Præceptum tranſgrediens Negativum, quod itidem כרת *Exciſione* puniendum, nec Capitali, ex Forenſi judicio, pœnâ aliquâ; ut comedens Adipem aut Sanguinem, aut Fermentum in Paſchate.

II. Negativum tranſgrediens, cujus nomine quis mortis reus בידי שמים *manibus Dei infligendæ*; ut qui comederet טבל *fructus nondum decimatos*, ſeu uſui communi nondum ritè idoneos, aut Sacerdos immundus comedens oblationem mundam.

III. Tranſgrediens Negativum שיש בו מעשה *in quo actus manifeſtus*, ſeu res actu geſta; ut carnem cum ſanguine comedens, veſtimenta heterogenea induens.

IV. Ubi

IV. Ubi verò in præcepto actus ejuſmodi non erat, nec intentioni ſimplici animi utcunque pravæ; nec verbis pœna hæc debita habebatur, extra cauſam pejerantis, ac alium in nomine Domini execrantis. Quò ſpectare videtur Joſephi[t] illud, ubi Polybium reprehendit quòd ſcripſerat Antiochum regem ideo periiſſe quod voluerat Dianæ Templum ejúſque donaria diripere. Τὸ γὰρ ait *μηκέτι ποιῆσαι τὸ ἔργον βουλευσάμενον οὐκ ἔστι τιμωρίας ἄξιον*, *Voluiſſe enim tantum nec feciſſe, pœnâ dignum non eſt.* Quo nomine ut impius reprehenditur etiam à nonnullis Joſephus. Certè ob conatum & apertam animi in facinoribus aliquot atrocioribus propenſionem, etiam necem jure apud Ebræos irrogari fas fuiſſe expreſſim docent Talmudici[u]; qua de re nos item alibi[x].

V. Si quis capitalitèr in foro accuſatus, reus peragi nequiret, nec tamen ſuſpicione gravi careret, pœnam ideò hanc non obibat.

VI. Nec quis violans Negativum quod reſtitutione & ſolutione damni terminabatur; ut de Rapina, Furto.

VII. Ex כל לאו שניתק לעשה *Negativo aliquo quod tenderet in factum aliquod præſtandum quod in eo affirmativè expreſſum eſſet*, reus non vapulabat niſi Affirmativum prorſus prætermiſiſſet. Ut in Lege de matre à pullis non tollenda[y], ſed dimittenda, & pullis capiendis, & in Lege[z] de angulo agri non metendo &c. ſed pauperi & peregrino relinquendo.

VIII. Nec על לאו שבכללות *ob Negativum* violatum, *cujus objecta eſſent multiplicia*, variatim complexa, ſeu לאו אחד שכולל ענינים הרבה *Negativum quod res in ſe contineret plures.* Exemplum afferunt, *Non*[a] *comedetis ad* vel *ſuper ſanguinem*[b].

IX. Et demùm, שאר כל הלאוין שבתורה לוקין עליהן *Ob Negativum quodcunque aliud in lege occurrens, reus vapulabat.*

Si quis verò ob Negativi, Exciſionem in ſe continentis, violationem, ſemel, iterúmque, in foro vapulâſſet, ac tertiò reus ipſius ejuſdem deprehenderetur, non verberabant eum, אלא כונסין אותו לכיפה והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול לשכב בו ונותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיו ויחלה ואחר מאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת *Sed tradebant*[c] *eum carceri* (quaſi arcæ) *qui locus erat anguſtus, ſtaturâ ejus non altior, nec ejuſmodi ut in eo decumbere poſſet, ubi dabant ei panem & aquam miſeriæ, uſque dum langueſceret, & dein hordeo eum ſatiabant, uſque dum venter ejus rumperetur.* Et quantum ad Præmonitionem adeò neceſſariam habitam, & ſatis miram, ajunt כל אלו שלא קבלו עליהן התראה מכין אותן מכות מרדות הואיל וחטאו מכל מקום אפילו על איסור של דברי סופרים מכין אותן מכות מרדות *Omnes eos qui Præmonitioni inobedientes eſſent, plagas obibant* (pro fori placito) *contumaciæ debitas, quomodocunque peccarent, etiamſi*

inter

t *Antiquitat.* 12. *cap.* 13.

u *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 8. *Maimonid. Tract.* Rozah *cap.* 1. & More Nebochim *part.* 3. *cap.* 40.

x *De Jure Naturali & Gent. lib.* 4. *cap.* 3. &c.

y *Deuter.* 22, 6.

z *Levitic.* 19, 9. & *vid. ſis* Ceſep i Miſna *ad Maimonid. tit.* Sanhedrin *cap.* 16. §. 4.

a *Levit.* 19, 26.

b *Videſis* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 46.

c *Videſis* Miſnam *tit.* Sanhedrin *cap.* 9.

interdictum à Scribis ſuperinductum violarent. Illis enim etiam plagis contumaciæ (quæ eis, quæ ex ipſa Lege ſacra debitæ, acceſſere) *obnoxii erant.* Ex conſtitutione autem veteri inolevit, ut nemo aut neci (qua de re antè monitum) traderetur aut pœnæ verberum ex Confeſſione ſua, ſed tantum ex aliorum Teſtimonio. Ne ſcilicet ipſe ex animi impotentia & malitioſo accuſatorum impetu præſumto temerè perſuaſus, ad id, cujus reus non omninò eſſet, agnoſcendum, ærumnoſi conteſtationis incommodi evitandi gratiâ, perperàm adigeretur. Adjicit Maimonides, וכללו של דבר גזרה של מלך היא *Atque hoc totum ex decreto regio evenit.*

d *Maimonid. Tract.* Sanhedrin *cap.* 19.

VIII. Numeros exhibent eorum qui Flagellis ritè puniendi [d]. Qui Negativum aliquod violarent præceptum, cujus pœna כרת ſeu *Exciſio* divinitus expectanda eſſet, nec debita ei in Synedrio aliquo pœna capitalis haberetur, fuere XXI.

I. Concumbens cum ſorore,
II. Cum Amita,
III. Cum Matertera,
IV. Cum Uxoris ſorore,
V. Cum fratris uxore,
VI. Cum uxore Patrui,
VII. Cum muliere in menſtruis,
VIII. Comedens Adipem,
IX. Sanguinem,
X. Fermentum in Paſchate,
XI. Comedens in Die Expiationum,
XII. Qui opus aliquod faceret eodem die,
XIII. Comedens reſiduum Sacrificii voluntarii, die tertio [e],
XIV. Abominationem Sacrificii pacifici die tertio,
XV. Immundus comedens carnem Sanctam,
XVI. Immundus intrans in Atrium Templi,
XVII. Immolans Sancta extra Templum,
XVIII. Elevans Sancta extra Templum,
XIX. Commiſcens oleum Unctionis,
XX. Fundens oleum Unctionis,
XXI. Commiſcens incenſum.

e *Levitic.* 7. 17.

Qui verò puniendi erant בידי שמים *manibus Dei* (pœna omnino Exciſioni cognata, ſed interim ab ea diſcriminari ſolita) ob negativum aliquod præceptum violatum in quo actus aliquis ſeu affirmativum etiam quid contineretur, adeóque verberandi, fuere XVIII.

I. Extraneus (non ex ordine ſacro) comedens de Oblatione magna, Theruma dicta,

II. Ex-

II. Extraneus comedens de Oblatione Decimæ,

III. Extraneus comedens de primogenitis poſtquam advenerint in Hieroſolyma,

IV. Extraneus comedens, חלה *placentam*[f] ſacram, [f] *Numer.* 15. 20.

V. Quivis comedens טבל, *fructus nondum rite decimatos* ac uſui communi idoneos,

VI. Comedens ex maſſa, antequam placenta ſacra offerretur,

VII. Sacerdos immundus, comedens oblationem mundam,

VIII. Sacerdos intrans in Sanctum Sanctorum cum ibi illi miniſterium nullum,

IX. Sacerdos exiens è Templo, cum miniſterium ejus illic ei incumberet,

X. Levita ſe immiſcens miniſterio Sacerdotali,

XI. Extraneus miniſtrans in Templo,

XII. Inſtar extranei habebatur מחוסר בגדים *Sacerdos non rite veſtitus*, adeóque pariter vapulabat,

XIII. Sacerdos immundus, miniſtrans,

XIV. Vino ebrius, miniſtrans,

XV. טבול יום *lotioni obnoxius*, miniſtrans,

XVI. Non ritè expiatus (Die ſolenni) miniſtrans,

XVII. Nudatus capite, miniſtrans,

XVIII. Qui Laceratis veſtibus, miniſtrat.

Præter hoſce fuere CLXVIII. juxta Legem verberandi, præceptorum Negativorum violationis nomine, quibus nec Exciſio nec Capitalis pœna forenſis contineretur.

I. Imaginem faciens,

II. Etiam ad ornatum tantùm,

III. Ex creaturis aliquam velut Numen obtendens fictitium,

IV. Statuam erigens[g], ad cultum, [g] *Levitic.* 26. 1.

V. Lucum in Templo plantans,

VI. Saxum figuratum, in cultum,

VII. Votum concipiens, nomine idoli,

VIII. Jurans per nomen ejus,

IX. Commodum ſibi ex eo faciens,

X. Urbem ex ſententia forenſi[h] deſtructam ob Idololatriam reædificans, [h] *Deuteron.* 13.

XI. Commodum ſibi inde faciens,

XII. Gentilium placita obſervans,

XIII. Divinus[i], [i] *Deuter.* 18. 10.

XIV. Dies ſuperſtitioſè obſervans,

XV. Augur,

XVI. Incantator,

XVII. Mortuos ſciſcitans,

XVIII. Abradens nomen Dei; cui conjungitur demoliens ex altari ſaxum, lignum aliquod Templi comburens, & ſimiles,

XIX. Extinguens altaris ignem,

XX. Aſcendens in illud per gradus,

XXI. Intrans in Atrium, veſtibus immundis,

XXII. Fluxu ſeminis laborans; & ſimiles, intrantes in Montem Templi,

XXIII. Vectes arcæ amovens [k],

XXIV. Pectorale dimovens ab Ephodo [l],

XXV. Lacerans foramen interulæ [m], Ephodi,

XXVI. Sacrificium offerens ſuper Altare aureum [n],

XXVII. Sacerdos intrans in Templum שלא בשעת עבודה *non tempore miniſterii ſui*,

XXVIII. Corpore vitiatus (בעל מום) illuc intrans,

XXIX. Ebrius illuc intrans,

XXX. Corpore vitiatus, miniſtrans,

XXXI. Incircumciſus miniſtrans,

XXXII. Sacerdos immiſcens ſe miniſterio Levitico,

XXXIII. Sacerdos qui Capite nudo intraret in Templum,

XXXIV. Sacerdos intrans in Templum, veſtibus laceratis,

XXXV. Corpora vitiata (בעלי מומין) inter ſanctificata referens,

XXXVI. Ea immolans,

XXXVII. Sanguinem eorum ſpargens,

XXXVIII. Suffumigans Sacrificia eorum,

XXXIX. Corpora vitiata, pro Gentium Sacrificiis, offerens.

XL. המטיל מום בקדשים בזמן המקדש *Qui vitium admitteret in ſanctificatis, tempore Templi* (Ita Maimonidis typis editi omnes. Sed MSS. & Arundellianus & meus, non habent illud בזמן המקדש)

XLI. העובד בקדשים *operans cum ſanctificatis* [o],

XLII. Tondens ea [p],

XLIII. Suffumigans ſeu incendens cum fermento aut melle [q],

XLIV. Comburens [r] primitiarum Sacrificia,

XLV. Offerens ſine [ſ] Sale.

XLVI. Meretricis mercedem [t] aut pretium Canis offerens,

XLVII. Ponens oleum in oblationem pro peccato,

XLVIII. Ponens ſuper eam Thus,

XLIX. Ponens oleum in ſacrificium Uxoris, à viro Zelotypo, ſuſpectæ,

L. Ponens ſuper illud Thus,

LI. המבדיל בחטאת העוף [u] *diſſecans avem, in ſacrificio pro peccato*,

LII. המיטר

k Exod. 25, 15.
l Ibid. 28, 28. & 29, 21.
m Ibid. 29, 32. & 39. 3.
n Ib. 40, 5 & 26.
o Deuter. 25, 19.
p Ibidem.
q Levitic. 2, 11. & 12.
r Levitic. 2, 12.
ſ Ibid. 13.
t Deuter. 23, 19.
u Levitic. 5, 8.

LII. המימר בקדשי מזבח *moroſius negligens ſancta Altaris*,
LIII. Comedens carnem Sanctificatam, quæ immunda eſſet reddita,
LIV. Comedens ex eis quæ ſanctificationi non idonea,
LV. Sacerdos comedens carnem ſanctiſſimam (è קדשי קדשים) extra atrium,
LVI. Extraneus comedens carnem ſanctiſſimorum אחר מתן דמים, *poſt diffuſum ſanguinem*,
LVII. Extraneus comedens carnem primogeniti,
LVIII. Sacerdotis filia extraneo nupta, comedens Armum & Pectus [x], etiam poſt viri obitum, [x] *Vide Levit.* 10, 14. & 22, 12.
LIX. Profana comedens Therumam, ſeu Oblationem frugum primariam,
LX. Comedens ſancta Leviora extra Hieroſolyma,
LXI. Comedens ſancta Leviora ante Sanguinis ſparſionem,
LXII. Comedens primogenitum extra Hieroſolyma,
LXIII. Comedens Decimam ſecundam, אחר שראה פני הבית *poſtquam viderat faciem Templi*, extra Hieroſolyma,
LXIV. Sacerdos comedens primogenita, poſtquam Hieroſolyma accedederent antequam relinquerentur in atrio,
LXV. Sacerdos comedens primogenita extra Hieroſolyma poſtquam relinquerentur in atrio.
LXVI. Comedens Decimam ſecundam, quæ immunda fieret Hieroſolymis, antequam redimeretur,
LXVII. Immundus comedens Decimam ſecundam, quæ munda eſſet, Hieroſolymis,
LXVIII. Comedens Decimam ſecundam in luctu (quale jus obtinuit in eis quæ de reliquis ſanctis eſſent)
LXIX. Incircumciſus qui comederet ſanctam carnem aut Therumoth,
LXX. Comedens de oblatione frumentacea Sacerdotis, ſeu ex alia re שהוא כליל באשים *quod debuerit eſſe holocauſtum*,
LXXI. Comedens ex carne pro peccato oblata quæ comburenda, & parile jus de cæteris comburendis,
LXXII. Paſcha cum fermento immolans,
LXXIII. Os ejuſdem frangens, ſive in Primo ſive in Secundo Paſchate,
LXXIV. Qui de carne paſchatis efferret extra legitimum comeſtioni ſodalitium,
LXXV. Comedens è carne ejus extra ſodalitium illud,
LXXVI. Comedens illud crudum aut coctum,
LXXVII. הנהנה מן ההקדש במזיד *ſponte ſibi commodum faciens ex ſanctificato*,
LXXVIII Comedens fructus non Decimatos,

LXXIX. Comedens de carne beſtiæ lapidationi damnatæ,
LXXX. Comedens pecus ſeu beſtiam immundam,
LXXXI. Comedens volucre immundum,
LXXXII. Comedens piſcem immundum,
LXXXIII. Comedens Reptile ex volucrium genere,
LXXXIV. Reptile Terreſtre,
LXXXV. Reptile Aquaticum,
LXXXVI. Reptile qualecunque terreſtre, etiamſi nondum creverit,
LXXXVII. Vermes in fructibus decerptis,
LXXXVIII. Morticinium,
LXXXIX. A fera diſcerptum,
XC. Membrum animalis viventis comedens,
XCI. Comedens גיד הנשה nervum femoris in Jacobi lucta [y] contractum.
XCII. Comedens carnem in lacte,
XCIII. Coquens carnem in lacte,
XCIV. Comedens de meſſe nova ante manipulum allatum [z],
XCV. Fructus incircumciſos comedens [a],
XCVI. Heterogenea vineæ comedens,
XCVII. Mixturam fermenti in Paſchate,
XCVIII. Fermentum אחר חצות *poſt mediam noctem*,
XCIX. Retinens Fermentum in poteſtate ſua,
C. Bibens vinum cultui extraneo ſacrum,
CI. Naziræus comedens fructum vitis,
CII. Naziræus raſus,
CIII. Naziræus mortuo inquinatus,
CIV. Locum corroſionis lepræ radens [b],
CV. Signa lepræ incidens aut adurens,
CVI. Colens vallem in qua vitula decollaretur [c],
CVII. Seminans agrum Iſraeliticum, anno ſeptimo,
CVIII. Putans arbores in anno ſeptimo,
CIX. Metens in meſſe ſpontè natum [d], בלא שנוי, *aliter atque præſcriptum eſt*,
CX. Vindemians בלא שנוי,
CXI. Seminans in Jubilæo,
CXII. Metens in eo בלא שנוי,
CXIII. Vindemians in eo בלא שנוי,
CXIV. Qui angulum [e] agri ſui pauperi non dederit,
CXV. Qui ex vindemia non dederit pauperi,
CXVI. Qui ſpicilegium collegerit nec pauperi dederit [f],
CXVII. Qui uvas in vinea relinquendas, pauperi non dederit,

y Geneſ. 32. ult.
z Levit. 23, 10.
a Ibid. 19, 23.
b Levit. 13, 33.
c Deuter. 21, 4. & vide More Nebochim part. 3. cap. 40.
d Levitic. 25, 5.
e Levitic. 19, 9 & 23, 22.
f Levit. 19, 9.

CXVIII. Qui manipulum oblivione in agro relictum ceperit, nec pauperi dederit [g], g *Deut.* 24. 19.

CXIX. Qui ceperit Matrem cum pullis nec dimiſerit Matrem,

CXX. Semina heterogenea in ſatis ſeminans,

CXXI. Heterogenea in vinea ſeminans,

CXXII. Arbores heterogeneas ubicunque inſitione conjungens,

CXXIII. Commiſceri faciens bruta heterogenea,

CXXIV. Uti ſolitus heterogeneis,

CXXV. Os jumenti, dum laborat, obturans,

CXXVI. Immolans hoſtiam & prolem ejus,

CXXVII. Qui à proximo pignus acceperit, nec reddiderit ei,

CXXVIII. Pignus Viduæ non reddens,

CXXIX. In Pignus accipiens utenſilia [h] vitæ quotidianæ neceſſaria, h *Exod.* 22, 26. *Deut.* 24. 6 & 17.

CXXX. Teſtis falſi convictus, qui ſolvendo non eſſet,

CXXXI. Qui percuſſerit proximum הכאה שאין בה שוה פרוטה *impulſione quaſi nihili.*

Nam שוה פרוטה nummulum minimum ſignificabat. Atque ſi pluris quàm ille, aut æqualis, percuſſio cenſeretur, damni reſtitutione, non verberibus luenda [i]. Neque enim de minori lis aliqua rite inſtituebatur.

CXXXII. Filius rebellis בעדות ראשונה *ex teſtimonio primo.*

Quod ut rectè, ſimul cum eo quod antè [k] occurrit de Filii rebellis, patrem aut matrem Execrantis, aut Percutientis pœna capitali, intelligatur, diſciplina de Filio in parentes utcunque reo, obiter explicanda. De Execrante [l] & Percutiente [m], Leges ſacræ ſunt obviæ, uti & illa [n] כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ואמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם ות' *Si habuerit homo filium proterVum & rebellem qui noluerit audire vocem Patris ſui, & vocem Matris ſuæ, & cum caſtigaverint eum, noluerit audire eos, apprehendent eum pater ejus & mater ejus, educéntque eum ad Presbyteros civitatis illius & ad portam loci ejus, dicéntque ad Presbyteros civitatis illius: hic filius noſter proterVus & rebellis eſt, nec vult audire vocem noſtram* (זולל וסובא) *comeſſator eſt & potator* (ubi Græci συμβολοκοπῶν οἰνοφλυγεῖ, *comeſſationibus vacans vino inebriatur*; Vulgata, *comeſſationibus vacat & luxuriæ atque conviviis*; Onkelos זלל בשר וסבי חמר *vorax carnis & potator vini* quemadmodum & Chaldæus alter; tantundem quidem alii veterum, dum rectè vertunt *vorax & ebrioſus*, uti Syrus & Judæi Mauritanienſes, unde Hiſpanienſes Judæi *tragador y borrachs*, a glutton and a drunkard; Sed Saadias Gaon, وهو مصرف فمفرط في الحرام *exercere ſe ſolet & intemperans eſt in illicitis*; Jaiana editio habet مسرف pro مصرف quod in idem ſatis recidit) *Lapidabuntque eum omnes viri civitatis ſuæ ut moriatur, & eliminabis malum de medio tui, ut omnes Iſraelitæ audientes timeant.* Atque lex hæc proculdubiò eadem eſt quam πάτριον νόμον *legem patriam*, etiam in concilio Berytienſi [o],

i *Vide Maimonid. Tract.* Sanhedrin cap. 16. §. ult. & c. 20. §. 11.

k §. 5. pag. 539. num. 18. & pag. 540. num. 2.

l *Exod.* 21, 17.

m *Ibid.* 15. & *Levitic.* 20, 9.

n *Deut.* 21, 18.

o Joſeph. lib. 16. cap. 17. tytienſi [o], nuncupavit Herodes ubi filios ſuos, velut ſibi inſidiatos accuſabat, de quibus legem patriam, ſeu Judaicam ait jubere, *εἰ τοῦ κατηγορηθέντος οἱ γονεῖς ἐπιθοῖεν τῇ κεφαλῇ τὰς χεῖρας, ἐπαναγκὲς εἶναι τοῖς περιεστῶσι βάλλειν καὶ τοῦτον ἀποκτείνειν τὸν τρόπον*, *ut ſi cui* (ſic) *accuſato* (filio) *parentes manus imponant capiti, neceſſe habeant circumſtantes ſaxis eum ferire & in hunc modum interficere.* p Lib. 4. cap. 8. Joſephus autem legem generatim intelligit [p] de cunctis *τῶν νεωτέρων juniorum* qui *περιφρονῶσι τοὺς γονεῖς καὶ τιμὴν αὐτοῖς μὴ νέμωσιν ἢ δι' αἰσχύνην ἢ διὰ ζωὴν ἐξυβρίζοντες εἰς αὐτοὺς*, *parentes ſuos contemſerint & debitum honorem præ pudore aut contumacia reddere eis neglexerint, & inſuper contumaces & protervi in eos fuerint.* Et quantum ad rationem judicii heic adhibendam, *πρῶτον* inquit ille, *λόγοις αὐτοὺς νουθετείτωσαν οἱ πατέρες. Αὐταρκεῖς γὰρ ἐπιφύκασιν οὗτοι δικασταί*, *hos primùm verbis parentes moneant. Nam hos natura fecit idoneos judices.* Ex monitis parentum, ſic ſaltem primis, ſi emendaretur liberorum arrogantia, veniam eis dari debere vult, Nec magis de Filio quàm Filia legem capere videtur. Et dein ſi monita neutiquam proficere viderent parentes, in lapidationis pœnam educendos eſſe ait. Sed verò Magiſtri ſubtilitates habent ut de reverentia liberorum erga parentes, ita de quolibet eorum in eos contumaciæ genere, & q Maimonides Tract. Memarim cap. 5. demùm eos judicandi ratione, ſæpiùs perquam miras [q]. Legem de Lapidatione Patrem vel Matrem execrantis, ſic interpretantur, ut locum haberet non minùs ubi parentes mortui quàm ubi ſuperſtites, nec tamen ſine Præmonitione & Teſtibus, ut in reliquis criminibus capitalibus, nec niſi execraretur per nomen Dei aliquod proprium. Sed verò, אם קללם בכינוי פטור מן הסקילה ולוקה *Si execraretur eos per cognomen aliquod, Lapidandus non erat, ſed verberandus*, ut cum quemquam alium ex Iſraelitis fuiſſet execratus. Nec lege hac volunt contineri avum aut aviam. Percutiens item parentum alterutrum ſtrangulandus non erat, niſi præcederet Præmonitio & Teſtes adeſſent, ut in ejuſmodi reliquis, nec niſi ועשה חבורה *percuſſione intuliſſet vulnus* aut *vibicem.* Etiam abſtinendum erat filio medico ſeu chirurgo à vena parentis ſecanda, aut cute ejus incidenda, ne vibicis aut vulneris ſic ipſe autor fieret, niſi nemo alius præſtò eſſet qui rectè opus facere poſſet. Nec in Patrem qui filiorum ſuorum aliquem occiderat, Vindex ſanguinis legitimus erat filius ejus aliquis ſuperſtes. Certæ Matris ſpurius, eam percutiens, reus heic habebatur; non itidem ſi patrem quem ipſa tantùm affirmaret, percuſſiſſet. Nec Lapidandus nec Strangulandus erat על פיה *ex dicto ejus.* Ancillæ autem aut Cuthææ (aliæ editiones habent כותית, aliæ נכרית *extranea*, non Judææ) filius hoc nomine neutiquam reus erat. Quin Proſelytus qui concipiebatur non בקדושה *in ſanctitate* (id eſt, antequam per baptiſmum mater ejus tranſierat in Judaiſmum) tametſi in ſanctitate natus eſſet, neque Execrationis neque Percuſſionis lege tenebatur. Haud enim illic maternitas ejuſmodi, quæ reum illum faceret; cujus, uti & aliorum ejuſmodi, ratio petenda ex eis quæ de Proſelytis alibi tradidimus. De ſervo heic ajunt, אין לו יחוס אלא הרי אביו כמו שאינו אביו לכל דבר. אע״פ שנשתחררו *ille genus* ſeu *proſapiam non habebat, ſed pater ejus erat, quaſi non omninò pater ejus,*

idque

idque etiamſi manumitteretur. Filius miniſter Synedrii in quo pater aut mater Fla-
gellanda, eos flagellare non debuit; uti nec Excommunicationem in eos aliáve
mandata forenſia quibus ſive vis aliqua ſive execratio inerat exequi, extra cauſas
binas, quæ velut in unicam recidunt. Cum nimirùm ſive ſeductores [r] eſſent ſive r *Deut.* 13, 6.
incitatores [ſ] in Idololatriam. Jus illic ſingulare heic ortum ajunt ex illo [t], neque ſ *Ibid.* 12.
parces ei neque celabis eum. Si pater in foro adjurandus eſſet à filio, uſus obtinuit t *Ibid.* 8.
ut abſtineretur à שבועת האלה שהרי זה בא לקללת אביו אלא משביעו שבועה שאין בה
אלה *Juramento in quo execratio, quoniam res tenderet in Patris execrationem.
Adjurabant autem eum per iuramentum in quo execratio non* (expreſſim) *continere-
tur.* Etiam interdictam obſervant non ſolùm Percuſſionem corporalem. Sed
כל המבזה אביו או אמו אפילו בדברים ואפילו ברמיזה הרי זה א״ור כפי הגבו״ת שנ׳ ארור
מקלה אביו ואמו *Quiſquis percuſſerit patrem aut matrem etiam verbis, etiam
nutu,* (id eſt, contempſerit) *maledictus eſt ex ore Numinis, juxta illud* [u], *Ma-* u *Deut.* 27, 16.
ledictus qui vilipenderit patrem ſuum, & matrem ſuam, quò trahunt illud
Salomonis [x] *oculum qui patrem ſubſannat & vilipendit* ליקהת אם *doctrinam matris*
(vulgata, *partum matris*, unde Duacenſes, **the travail of his mother**/ ubi x *Prov.* 30, 17.
Græci γῆρας *ſenectutem*) *hunc eruent corvi torrentis* &c. Etiam ob parentes ſic
tantùm deſpectos licuit Synedrio, להכות מכת מרדות ולענש כפי מה שיראו *flagel-
latione contumaciæ debita uti, eóſque alitèr pro arbitrio punire.* Dum adjiciunt [y], y *Maimonid.*
præſtandum ut Honorem ſingularem ita & Timorem erga Parentes utroſque, *Tract.* Mema-
idque ex legibus ſacris illis, *Honora* [z] *Patrem tuum & Matrem*, & *unuſquiſque* tim *cap.* 6.
Matrem ſuum & patrem timebitis, obſervant, הקדים אב לאם לכבוד והקדים אם z *Exod.* 20, 12.
לאב למורא ללמר ששניהם שוים בין למורא בין לכבוד *In præcepto de Honore ponitur* a *Levit.* 19, 3.
*pater ante matrem, in eo de Timore, mater ante patrem, ut inde diſcamus utroſ-
que pariles eſſe quoad & Honorem & Timorem.* Timoris heic exempla dant; nec
ſtare nec ſedere in parentum loco, neque verba eorum contradicere aut in ea ca-
villari, nec nomine ſuo eos compellare, ſed dicere, אבא מרי *Abba Domine* &
אמא מרתא *Amma Domina.* Honoris exempla; victum & veſtitum ab eis recipe-
re, & ſi pauperes illi, ea quibus careant, ex ſuo ſuppeditare, quod etiam ex
judicio forenſi, ſi ultrò non fieret, cogebatur. Nec coram patre ſedendum erat,
uti nec coram Magiſtro; ita tamen ut, ſi pater diſcipulus eſſet filii, ei coram filio
ſtandum non eſſet, ſed filio ejuſdem Magiſtro ſtandum. Res paternas diligen-
tiſſimè curare debuit filius. Filiæ paritèr ac filii præceptis de Honore ac Timore
Parentum tenebantur, quæ ſcilicet non in aliena poteſtate, ut uxores. Sed Filia
Vidua aut repudiata non minùs ac filius obligabatur. Injuriæ à parentibus illatæ,
utcunque graviores, à liberis patientèr ferendæ. At ſi pater filium puberem ſeu
majorem percuteret, Excommunicandus erat, velut is qui ſic violarat inter-
dictum illud [b], *coram cæco non pones offendiculum*, quo res inhoneſtæ ac indeco- b *Leviti.* 19, 14.
ræ vetitæ. Si filius videret patrem legem aliquam transgredientem, dicendum ei
non erat, *Pater tranſgrederis verba legis*, ſed *Pater anne ſcriptum eſt in lege hoc
vel illud*, rem in præſenti innuens, ut ita conſulentis non admonentis perſonam
erga patrem indueret. Noverca, patre ſuperſtite, ab filio honoranda, licet ma-
ter

ter non fuerit. Ratio שזה בכלל כבוד אביו *quoniam hoc in eo continetur quod eſt honorare patrem.* Etiam ex ſuperinducta lege adjiciunt, שיהיה אדם חייב בכבוד אחיו הגדול ככבוד אביו *quemlibet etiam obligari ad fratrem majorem honorandum, ut ad patrem.* Jam verò de Filio rebelli illo, crimen in lege de eo ob quod ita inde puniendus erat, ajunt fuiſſe tantùm in illo זולל וסובא *comeſſator eſt & potator,* & quòd [c] זולל הוא האוכל בשר ברעבתנות וסובא השותה יין ברעבתנות *comeſſator eſt qui carnem voracius ederet, & potator qui vinum voracius biberet.* Senſum dein hujus legis mirum habent quem recepiſſe ſe dicunt totum מפי הקבלה *è cabala* ſeu *traditione* vetuſtiſſima. Scilicet, neminem heic lapidandum, niſi qui bonis à patre ſurreptis emeret ſibi Carnem & Vinum, ad guloſè devorandum, eáque in ſodalitio aliquo extra patris poteſtatem voraciùs atque intemperantiſſime ingurgitaret, הוא שיאכל משקל חמשים דינרין מבשר זה במלוגמא אחת וישתה חצי לוג מיין זה בבת אחת *ita ut ex carne illa comederet pondus quinque Denariorum, unicâ liguritione, & ex vino illo Logi* (Sextarii) *dimidium hauſtu unico.* Si tantundem, in loco patriæ poteſtatis, edendo & bibendo præſtitiſſet, aut bonis non à patre, ſed ab aliis, ſurreptis carnem & vinum comparaſſet, Lege hac liber habebatur. Nec carnis heic aliùs quàm boum, pecorum & ejuſmodi, non avium, ratio; niſi ubi quinque denariorum pondus illud è carne avis, ſimul cum beſtiæ, compleretur. Etiam שתה כל משקה ולא שתה יין פטור *ſi alium quemcunque potum biberat, nec vinum, liber erat.* De vino item diluto, nec mero, res intelligitur, & de carne non omninò cruda. Filium heic minorem annis 13 & die unico lege non contineri volunt, שלא בא לכלל המצות *quoniam nondum*, ob ætatem, *Legibus obligabatur;* uti nec perfectè ac plenè majorem [d], ſeu qui ברשות עצמו *in poteſtate ſui*, veluti pleniſſime emancipatus. Adeóque ajunt, שאין דין זה אלא בבן י״ג שנה ויום אחד שהביא שתי שערות עד שיקיף כל הגיד ואחר שיקיף השיער כל הגיד הרי הוא ברשות עצמו ואינו נסקל *Judicium hoc locum non habuiſſe in filio alio quam qui compleverat annos 13 & diem unicum, & cui bini pili* (circa pudendum) *excreverant, idque* (tantùm) *uſque dum circumdatum omnino eſſet pilis pudendum. Poſtea enim poteſtatis ſuæ fit*, & in parentum poteſtate eſſe deſinit. Tempus faciunt Trimeſtre intra quod circumdarentur ſic pili; ita tamen ut, ſi, ante tempus illud exactum, circumdatio haberetur, ſuæ poteſtatis ſeu pubertatis plenæ, adeóque pro emancipato, eſſet cenſendus. Inde illud, כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא ג׳ חדשים מאחר שיביא שתי שערות *Dies cuncti* (tempus totum) *quibus quis pro filio rebelli & contumace* (ex lege hac) *cenſetur tres menſes non ſuperant poſtquam duo pili ei excreverint.* Hiſce promiſſis, pergunt, & forenſem ejus judicandi rationem ad hunc modum exhibent. Primò adducebant Parentes Filium hunc in Synedrium ſive Triumvirale ſive Majorum aliquod ubi ita actionem inſtituebant, בננו זה סורר ומורה *Hic filius noſter eſt comeſſator & potator.* Et ſtatim teſtes afferebant, שגנב משל אביו וקנה בשר ויין במה שגנב ואכל אותה אכילה האמורה אחר ההתראה *Furatum eum eſſe è bonis paternis, indéque comparaſſe carnem & vinum atque comeſſatum eſſe* (*juxta ſuperius dicta*) *idque poſt Præmonitionem.* Atque actio hæc dicebatur עדות ראשונה *Teſtimonium* in eum *primum,*

[c] *Maimonid. Tract.* Memarim *cap.* 7. *Miſn. & Gemar. tit.* Sanhedrin *cap.* 8.

[d] *Vidiſis Lib. de Succeſſionibus in Bona cap.* 9.

mum, unde Verberibus tantùm caſtigandus erat, nec dum Lapidandus; quam in rem afferunt illud in lege antè allata, *& cum caſtigaverint eum, noluerit audire eos* &c. quaſi ſic primò reus. Flagellandus ex lege ipſa eſſet. Reus ſecundò, adducendus erat in Synedrium cui ſuberat Vigintitriumvirale (malè legitur in Maimonidis editis cum *Ceſeph Miſna* לב״ד של ג׳ *in Synedrium Triumvirale*, pro של כ״ג *Vigintitriumvirale*; neque enim Triumviralis juriſdictio heic locum habuit, cum actio jam capitalis eſſet) ibíque totidem verbis iterum accuſandus. Teſtimonium dein itidem proferendum erat quod vocant עדות אחרונה *Teſtimonium ſecundum*. Simulac acceptum eſſet ſic teſtimonium hoc, בודקין אותו שמא הקיף השיער את כל הגיד אם לא הקיף ולא שלמו לו ג׳ חדשים גומרין דינו כדרך כל הרוגי ב״ד וסוקלין אותו *Perſcrutandum erat, ne fortè pili pudendo ejus circumdati eſſent. Si non circumdarentur, nec tempus illud trimeſtre* (ſeu plenam pubertatem) *ipſe compleverat* (nec alitèr) *judicabant eum, ut alium quemcunque capitalitèr in foro puniendum, & lapidabant eum.* Ita tamen ut id fieri non deberet niſi adeſſent Triumviri quorum in foro antè flagellaretur (ut ipſum ibi agnoſcerent) nec niſi parentes ei facinus non remitterent ante Sententiam in eum prolatam, Si fugeret, necdum Sententiâ in eum prolatâ, atque interim plenam nanciſceretur pubertatem, liber erat. Si parentum alteruter nollet eum in judicium deduci, aut deducto facinus remitteret, liber etiam erat nec pro filio rebelli heic ſumtus; quoniam dicitur in Lege *apprehendent eum pater ejus & mater ejus*. Utrique ſcilicet. Nec quis heic pro reo habitus, ſi parentum alteruter manibus truncatus eſſet (quia ab utriſque erat apprehendendus) aut claudus (quia educendus erat) aut mutus (quia Presbyteri ab eis alloquendi) aut cæcus (quia dicendum erat, *hic filius noſter*) aut ſurdus, ex eo quod dicitur in lege, *nec vult audire vocem noſtram.* Subtiliſſima ſane! Nec filiam lege hac contineri volunt, שאין דרכה להמשך באכילה ושתייה כאיש *quoniam fœminæ mos non eſt comeſſatione & compotatione uti, ſicut viri.* De Lapidatione autem Filii ejuſmodi literæ hujuſmodi à Synedrio emittendæ erant in quamlibet tribum, בבית דין פלוני סקלנו פלוני שהיה בן סורר ומורה *In Synedrio N. Lapidamus N. quoniam eſt Filius contumax & rebellis.* Sed ad verberandorum enumerationem redimus.

CXXXIII. Infamiam alicui inſpergens falſam,
CXXXIV. Execrans proximum ſuum, nomine ſanctiſſimo,
CXXXV. Pejerans, falſò jurans,
CXXXVI. Vanè jurans,
CXXXVII. Profanans votum ſuum,
CXXXVIII. Qui extra terminum præſcriptum iter faceret in Sabbato,
CXXXIX. Opus aliquod faciens die feſto,
CXL. Circumtondens angulum capitis [e], *e Levit. 19, 27, &c.*
CXLI. Circumtondens angulum barbæ,
CXLII. Incîdens, ob mortuum,
CXLIII. Glabrans ſe ob mortuum,
CXLIV. Stigmata ſibi indens ob mortuum,

CXLV.	Heterogeneis veſtitus,
CXLVI.	Amputans arbores fructiferas, in earum deſtructionem,
CXLVII.	Vir veſtitus veſtimentis fœminæ,
CXLVIII.	Fœmina veſtita veſtimentis viri,
CXLIX.	Sacerdos qui ſe mortuo contaminaret,
CL.	Sacerdos meretricem conjugio ſibi copulans & cum ea concumbens,
CLI.	Sacerdos divortio ejectam ſibi ſic copulans,
CLII.	Sacerdos ſic ſibi Profanam copulans,
CLIII.	Pontifex maximus concumbens cum Vidua, licet eam ſibi conjugio non copulaſſet,
CLIV.	Qui divortio à ſe ejectam reſumeret, poſtquam deſponſata eſſet,
CLV.	Qui maritaret eam quæ alteri, Leviri nomine, debita,
CLVI.	Concumbens cum Meretrice,
CLVII.	Mamzer qui in uxorem acciperet Iſraelitidem & cum ea concumberet,
CLVIII.	Qui membris exſectis Iſraelitidem duceret in uxorem & cum ea concumberet,
CLIX.	Qui hominem, beſtiam aut volucre caſtraret,
CLX.	Qui virginem compreſſerat cámque divortio ejectam non receperat,
CLXI.	Qui infamiam uxori quaſi divortio ejectæ intulerat, nec eam receperat,
CLXII.	Qui inceſtûs ſuſpicionem incurreret,
CLXIII.	Affinitatem cum Gentilibus contrahens,
CLXIV.	Proſelytus Ammonites qui in uxorem duxerat Iſraelitidem & cum ea concubuerat,
CLXV.	Proſelytus Moabites idem faciens,
CLXVI.	Rex multiplicans ſibi uxores,
CLXVII.	Rex multiplicans ſibi equos,
CLXVIII.	Rex multiplicans ſibi aurum & argentum.

Ita XVIII. & XXI. ſuperiùs oſtenſi, hiſce CLXVIII. adjuncta faciunt verberandos, juxta Legis ſacræ ſenſum, CCVII. Flagellationes etiam aliæ ex ſcitis fuere ſuperinductis, מכת מרדות *ob contumaciam flagellationes* dictæ. Exempli causâ, in pœnam rei contumacis, qui præſcriptum à jure ſuperinducto juramentum in foro ſubire renuens, ideo excommunicaretur, atque dein Excommunicatus [f], Abſolutionem ſibi non ritè procurans, per XXX. dies permaneret. Neque enim flagellationes ejuſmodi Legis ſacræ juſſu aliquo fundabantur (quarum quamplurimæ in uſu) uti nec ipſum Excommunicationis jus; quod adeo ampliter demonſtratum eſt libro primo. Quale de cæteris ſimilibus, uti etiàm de Præmonitionem in ſe non recipientibus, de quibus ſuprà, aliiſque non paucis eſt dicendum. Atque ea de re, ſectione etiam proximâ.

[f] *Maimonides* Toaien Wenitaien *cap.* 1. §. 5.

IX. Ver-

IX. Verberum illa ſeu Flagellationis pœna apud Orientales frequentiſſima. Neque pro ea quæ exiſtimationem minueret, ut ex antè in Ebræorum moribus oſtenſis liquet, ſumi ſolebat. Qua de re Occidentaliores ſeculorum recentiorum alitèr multò ſtatuunt, etiam mortem huic, ignominiæ cauſâ, plerunque præferendo, libentiúſque ſe laturos profitendo. Flagellatio autem aliis erat neci tantùm prævia; aliis, aut modus tantùm per ſe pœnæ, aut in metallum damnationi, aliíve inſuper pœnæ etiam prævia. Illuſtre quidem eſt, primi generis exemplum, in Antigono, Haſmonæorum rege Judææ ultimo, cuſtodiæ tradito ſeu captivo; ab Antonio flagris primùm Antiochiæ in Herodis gratiam cæſo & dein ſecuri percuſſo. Unde primum Antonium Romanorum fuiſſe qui ſecuri percuſſerat Regem aliquem, monet Strabo[g]. Sed Plutarchus[h]. *οὐδενὸς πρότερον ἑτέρου βασιλέως οὕτω κολασθέντος, cum Rex nullus antè alius pœnam ejuſmodi ſubiiſſet.* Neuter quidem horum flagrorum heic pœnæ meminit. Sed Dio[i] Antigonum inquit, *ἐμαστίγωσε, σταυρῷ προσδήσας. ὃ μηδεὶς ἄλλος βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπόνθει. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπέσφαξε, palo alligans (quod nemo regum alius ſub Romanis paſſus eſt) & poſtmodùm etiam occîdit.* Ubi Xiphilinus de occiſione nihil. Hoc autem, licèt in Judæorum Rege, apud ſuos, ex eorum diſciplina flagellis, obnoxio, nihil planè habuit cum diſciplina illa commune. More majorum Romano vetuſtiori fundabatur, quo capitalitèr puniendi, aut virgis ad necem cædebantur, aut primo cæſi percutiebantur[k] ſecuri, gladio, alitérve occiſi, qua de re ampliter & doctiſſimè egit Petrus Faber[l] in Semeſtribus. Sed ita mos majorum demùm mutavit, ut non ſolùm civis Romanus ex legibus Porcia & Valeria nec morti tradi nec cædi omninò adverſus provocationem ad populum deberet, ſed tandem etiam ut nec hoſtis nec alius verberibus[m] ſolùm necaretur. Atqui & Flagellationis & Fuſtigationis caſtigationem etiam in uſu Romanis fuiſſe ſatis ex Digeſtis[n] liquet hiſtoriíſque[o]. Ita tamen ut Servus Flagellis, liber Fuſtibus ſeu Virgis, cædendus eſſet, ut non ſemel docetur in Digeſtis, optiméque explicatur à Barnaba Briſſonio[p] ubi Verbera ſervilia dicta oſtendit fuiſſe flagellationes. Quod tamen, ut fieri in rebus hujuſmodi ſolet, haud perpetuò eodem ſe habuit modo. Ex more, ut videtur, Romano, quo in non cives Romanos animadverti volebant more majorum, id eſt ita ut capitalitèr puniendi primò cæderentur, orta eſt illa D. N. Jeſu Chriſti flagellatio à Pilato[q] præſide Romano eum jam crucifixuro, non à Judæis, ex jure ſuo, illata, licèt Hieroſolymis. Ut pro morte damnato habitus flagellabatur; quod planè contra morem Judaicum, ſed Romano ſatis conſonum. Verum quidem eſt voluiſſe primò Pilatum eum caſtigare[r] (flagellatione ut videtur) nec morti tradere, uti etiam ex more Romano Præſidibus licuit. Sed cum aliter ſatisfieri nequiret Judæis, pœnam utranque, ex more Romano, conjunxit. Sed de Judicio illo ac pœna, ampliùs agitur libro Tertio. Fuſtigationi autem illi ſubjici ſolebant, ídque ex reſcriptis ſæpiùs principalibus, non omnes, ſed liberi homines tantùm qui tenuiores eſſent, non qui honeſtiores[ſ], extra cauſam Majeſtatis, ut etiam in Baſilica[t] ſeu jura Cæſarea Græcanica recipitur. Generalitèr autem

g *Apud Joſephum lib. 15. cap. 1.*
h *In Antonio.*
i *Hiſtor. 49. & videſis Iſ. Caſaubon. Exercit. in Baronii Apparat. §. 7.*
k *Suetonius in Nerone cap. 47.*
l *Lib. 2. cap. 10.*
m *Ulpianus. L. 8. §. 2. D. tit. de Pœnis.*
n *Ibidem L. 10. & L. 4. §. 1. D. tit. de Incendio, Ruina &c.*
o *Valer. Maxim. lib. 2. cap. 7. §. 4. Julius Frontinus Stratagemat. lib. 4. &c.*
p *Select. ex Iure Civili Antiquit. lib. 3. cap. 9.*
q *Matth. 27, 26. Marc. 15, 15.*
r *Luc. 23, 22.*
ſ *Calliſtratus L. 28. §. 2. D. tit. de Pœnis.*
t *Tom. 7. lib. 60. tit. 51. § 28. & ibidem Scholia Græca.*

tem ait Calliſtratus [u], *Omnes qui fuſtibus cædi prohibentur eandem habere honoris reverentiam debere quam Decuriones habent.* Et de fuſtigatione in diſciplina militari ſatis Polybius, & qui [x] ad eum. Sed puto uſum tam Fuſtigationis quàm Flagellorum Forenſem, extra cauſas aliquot atrociſſimas & perſonas tenuiſſimas, diù abhinc, apud Chriſtianos, quaſi evanuiſſe [y]. Certè apud Græcos veteres adeò infamis non habebatur pœna ejuſmodi, quin cæſus, quaſi crimen omninò inde, quantum ad famam, ſatis expiaſſet, exiſtimationi priſtinæ reſtitueretur. Ea de re non dubitabatur inter hoſpitem Athenienſem, Cliniam Cretenſem & Megillum Laconem, dum Reipublicæ ſuæ Magneticæ leges condituri erant. Tam Civibus ac Peregrinis quàm ſervis Verbera, veluti mulctæ aliæ civiles, ſæpius ab illis præſcribuntur [z]. Etiam Lichas Arceſilai filius, Lacon, ob moris certaminis publici apicem violatum, ὑπὸ τῶν [a] ῥαβδούχων πληγὰς ἔλαβεν, *virgis à lictoribus cæſus eſt*; vir qui glorioſiùs illic certaverat, & poſteà in legationem à Lacedæmoniis ad Argivos ſelectus eſt. Et memorat Athenæus [b] coquum in Lyceo, μαστιγωθῆναι ὡς πυρατοφιζόμενον πονηρῶς, *velut impoſtorem ſceleſtum flagris cæſum*, quia ſalſamentum aliud loco alterius præparârat. Quinetiam Lacedæmoniis in more erat ſemel quotannis, Pueros etiam Nobiliores, adſtantibus acritérque hortantibus parentibus, ad aram Dianæ Orthiæ flagris toto die cædi. Quod pro imagine etiam pœnæ nonnullis ſumtum, eorum ſcilicet qui ex ritu caſeum ab ara rapientes deprehenſi eſſent. Hac de re Xenophon [c], Plutarchus [d], Lucianus [e], alii, tam Latinorum quàm Græcorum, quos diligentiùs congeſſit Nicolaus Cragius [f]. Mahumedanis item ſine Servorum & Liberorum diſcrimine aliquo, verberum diſciplina & vetus eſt & hucuſque duravit. Alcoranus [g]; الزنيه والزاني واجلدوا كل واحد منهما ماية جلدة *Scortatrix & ſcortator* (Retinenſis; omnis adulterans) *centum verbera ſuſcipiat*, Quod itidem habetur in Doctrina Mahomedis [h] ſic dicta, ubi *octuaginta ictus deberi* dicitur *inebriato*. Et Raſiidus avus Abulabbas Almamon Chaliphæ vigeſimi octavi, puellam eo quòd cantus ejus Almamoni diſplicuerat, quadraginta plagis cædi juſſit, quod & factum eſt [i]. Ejuſmodi ſunt obvia ſatis alia in rebus Mahumedicis. Etiam apud Sinenſes frequentiſſimo in uſu eſſe refertur forenſem fuſtigationem in Tribunalibus Mandarinorum, ubi perpetuò adſtant Lictores fuſtibus inſtructi, qui ſententiam propediem exequantur. Ita Alvarus Semedus Luſitanus in Hiſtoria Monarchiæ Sinenſis [k]. Sed hæc obiter de Flagellationis Fuſtigationiſque pœnæ tam apud alias gentes quàm Judæos frequentia, utcunque adeò ignominioſæ hominique libero abominandæ, apud recentiores, habitæ.

X. In Capitalibus autem judiciis [l] niſi teſtes de ipſius actus commiſſi viſu, ubi viſûs objectum eſſet crimen, reum morte non damnabant; quò trahunt illud [m], ונקי וצדיק אל תהרג *& innocentem & juſtum non occides.* Etiam ſi alter teſta-

[u] L. 28. §. 4. D. tit. de Pœnis.
[x] Lipſius de Militia Romana lib. 5. cap. 18.
[y] V. de ſis Julium Clarum ſentent. lib. 5. Quæſt. 70. & ibi Dan. Baiardum.
[z] Plato de Legibus lib. 8. 9. & 11.
[a] Thucydid. Hiſt. 5.
[b] Dipnoſoph. 4.
[c] De Rep. Lacedæmoniorum.
[d] In Ariſtide, & Inſtitutis Laconicis.
[e] De Gymnaſiis.
[f] De Repub. Lacedæmoniorum lib. 3. Tabula 9. Inſtituto 8.
[g] Azoar. 24 Arabice, 34 Lat.
[h] Pag. 191. & Dionyſ. Carthuſianus in ſectam Mahomet lib. 3. art. 5.
[i] Elmacin. Hiſtor. Saracenic. lib. 2.
[k] Romæ 1633. Part. 1. cap. 28. Italicè.
[l] Maimonides Tract. Sanhedrin cap. 20, 21, 22, 23, 24.
[m] Exod. 23. 7.

teſtaretur de cultu Solis (exempli cauſa) alter de Lunæ cultu, & uterque viderat ſolùm quod teſtatus eſt, morte damnandus non erat idololatriæ accuſatus. Nec enim Teſtes illi bini de eodem Idololatriæ genere. Et ubi unicus tantùm, abſolvendus erat. Neque confundenda in unum duo hæc crimina à teſtibus ſingularibus tantùm probata. Atque in Capitalibus, aut teſtis uterque [n] idem ipſum pariter teſtabatur, aut abſolvendus reus. Non itidem in Civilibus, ubi conjecturis & teſtimoniorum diverſitati locus. Ubi vi quis ad facinus adigeretur, ob illud morte damnandus non erat. Quod ut legis ſenſu præſcriptum eliciunt ex illo de puella vi compreſſa [o] ubi dicitur ולנערה לא תעשה דבר & *Puellæ haud quicquam facies.* Et זו אזהרה לבית דין שלא יענשו את האנוס *hoc innuit Synedrio, vi adactum neutiquam puniendum.* Quod tamen ita excipiendo temperant, ut vir ſic adactus in inceſtûs genus aliquod morte plectendum, nihilominùs morte eſſet à Synedris damnandus. Rationem reddunt שאין קשוי אלא לדעת *Pudendi erectio ſpontanea eſt.* At verò ſi fœmina ſic adigeretur, etiamſi poſtmodum fateretur rem ſibi gratam fuiſſe, morte libera erat, מפני שיצרה נתגבר עליה *quoniam concupiſcentia ejus eam* (tunc) *ſuperabat.* Compluria habent monita ad illud [p], *Non facietis quidquam perverſum in Judicio, nec reſpicies faciem pauperis, neque honorabis vultum magnifici. Cum juſtitia judicabis proximum tuum.* Singularia hinc, ut juſtitia inter agendum haberetur, tradunt, & ſatis miranda aliqua. Si litigantium alter eſſet pretioſiùs veſtitus, alter ſordidiùs, Synedri ne præceptum hoc de Juſtitia utrinque in foro pariter obſervando violarent, jubebant pretioſiùs veſtitum aut ſe veſtire inſtar alterius, uſque dum lis perageretur, aut alterum inſtar ſui veſtire, עד שתהיו שוין ואחר כך תעמדו בדין *adeo ut ſitis pares & poſteà litem agetis.* Nec Litigantium alterum ſtare, alterum ſedere permittebant. Sed aut ſtabat aut ſedebat uterque. Et ſi ex indultu Synedrii ſedendum eſſet, altero alter non ſedebat ſublimior, ſed à latere. Quod intelligendum de tempore ſententiæ pronuntiationem præcedente. Dum enim ſententia pronuntiabatur, utrique ſtandum erat. Si litigatores complures in Synedrio ſimul adeſſent, præferenda erat Pupilli cauſa, cauſæ Viduæ; Viduæ, Diſcipuli ſapientis; Diſcipuli ſapientis, cujuſque è vulgo; Fœminæ, Viri. Litigantis alterius, ſive agendo ſive excipiendo verba, abſente altero, audire nefas erat. Quò afferunt illud [q], שמוע בין אחיכם *audite* (cauſas) *inter fratres veſtros.* Laudabile habebatur litigantes, ſi fieri poſſet, invicem ſine litis conteſtatione, reconciliare, ut per arbitrium פשרה & ביצוע dictum; ſed neutiquam poſt ſententiam definitivam. Neque fas habitum, Synedro cum è Synedrio exiiſſet, de ſuffragiis collegarum aut ſuo verba facere. Qui autem feciſſet, velut infamis nomine מגלה סוד *divulgantis arcanum* habebatur. Adjiciunt etiam hiſtoriolam de Diſcipulo qui eò quòd quæ dicta eſſent בבית המדרש *in Schola* cujus pars ille, poſt annos XXII. divulgaverat, è Scholâ judicio forenſi ejectus eſt, nec ſine præconio de eo, זה מגלה סוד הוא *hic divulgator eſt arcani.* Si litigantium alteruter cuperet poſt cauſam definitam, ſententiam ſibi habere in ſcriptis, ſcriptum hujuſmodi ei dabant Synedri; *Venit N. ad Synedrium N. cum N. adver-*

n *Maimonid. Tract. Aidoth cap.* 4.

o *Deuter.* 22. 27.

p *Levitic.* 19. 15. & *vide Deuteron.* 1. 16 & c. *Exod.* 23. 6.

q *Deuter.* 1. 16.

ſario ſuo ubi de cauſa hac vel illa N. litigabant, & abſolutus eſt, ſeu *damnatus eſt*. Nec omninò, ſi diſſidium fuiſſet, nomina ſive damnantium ſive abſolventium memorabant, ſed à בית דין של פלוני *Synedrio N. rem peractam eſſe*. Atque, Hieroſolymis maximè, obtinuit, ut Synedri auditis actore & reo, & dein Teſtibus מוציאין כל אדם לחוץ *emitterent è foro univerſos*, atque inter ſe ſoli diſceptarent. Hoc cum feciſſent & ſententiæ cauſa eſſet idonea definitivæ, accerſitis Actore & Reo, Primarius inter judices, alteri dicebat eum reum eſſe, alteri innocentem, כדי שלא ידע אחד מבעלי דינים אי זה דין הוא מי שזכה אותו ולא אי זה דין הוא שחייבו *ut neuter litigatorum ſciret quinam ex judicibus eum damnarent aut abſolverent*. Munera judicibus non omninò admittenda, lex [e] præcipit. Atque adjiciunt, לא שוחד ממון בלבד אלא אפי' שוחד דברים quod intelligendum non modo *de munere pecuniario* (aut quod id genus eſt) *ſed etiam de verbis* quibus affectus concilietur. Et reum eſſe tam donantem munus ejuſmodi quàm accipientem. Quale etiam ajunt de beneficio aliquo Judici, lite pendente, præſtito. Inimici invicem, in judicio ſimul ſedere non debebant. Licet Verberum pœnæ & capitales complures ex lege infligendæ eſſent, aliæ tamen generis utriuſque ex jure ſuperinducto in uſu erant, לא מן התורה אלא לעשות סייג לתורה *non ex lege ſed ex eo quod erat ſepem Legi facere*, ſeu ſanctitatem ejus conſervare. De quibus aliquid in ſuperiùs dictis. Unde etiam in his obtinuere הוראת שעה *decreta temporis*, atque arbitraria adeóque aliter alitérque ſe habentia. Exempla afferunt, de eo qui vapulabat quia ſub arbore concubuit cum uxore, qui בימי יונים *tempore Græcorum* Terram ſanctam infeſtantium in ſabbato equo veheretur, uti & illud Simeonis Ben shatach qui Aſcalonæ uno die ſuſpendebat octoginta fœminas, ſine legitimo ſive Præmonitionis ſive Teſtimonii luculentioris uſu אלא הוראת שעה כפי מה שראוה *ſed ut decreto temporis* (è re nata idoneo) *juxta quod viſum eſſet*. Ita qui inceſtûs infamiâ publicâ laboraret, flagris pro arbitratu cædebant Synedri. Atque ad hoc genus attinuit Bonorum confiſcatio, juxta exemplum Ezræ [f], uti & illud Excommunicationis, quod etiam ibidem, ex more ſuperinducto, uſurpabatur. Cuſtodiæ traditio accedebat, ejuſmodi alia. Miniſtri ſeu Lictoris forenſis exiſtimatio ejuſmodi erat, atque ita fides ei habebatur, ut ſi poſtquam in jus quempiam citaverat, diceret citatum ſive Synedrium contemſiſſe ſive ex citatione haud comparuiſſe משמתין אותו על פיו *excommunicabant eum verbis ejus ſolummodo nixi*. Nec tamen edictum in eum aliquod emittebant uſque dum teſtes bini adeſſent qui contumaciam probarent. Et qui Miniſtrum ejuſmodi ſeu nuncium forenſem contemneret, contumaciæ Flagellatione debita, pro arbitrio Synedrorum puniendus erat. Si quempiam nomine unius Synedrorum citaret de quo ſatis notum eſſet eos conſidere, perinde erat ac ſi plurium id fecerat nomine. Aliter Trium minimùm nomine citatio fieri debuerat. Dies præſtituti, quibus non comparens, ex decreto Synedrii, ut contumax, excommunicandus erat, haud omnes erant ejuſdem juris. Nec enim ullus Menſis Niſan aut menſis Tiſri dies locum habuit, nec pridie ſabbati aut Diei feſti, ob ſacra tunc temporis obeun-

e Exod. 23, 9. & videſis J. Buxtorf. in Lexico Talmudico col. 2361.

f Cap. 10, 8.

obeunda munera. Adeóque in Niſan & Tiſri, dies præſtituebant poſt utrunque finitum. Atque ut non comparentem, ita & non judicium Synedrii ſubeuntem tandem excommunicabant, primò per *Shematha* & dein per *Cherem* quæ pœna erat juris ſuperinducti, nec omninò lege ſacra fundata, juxta libro primo oſtenſa. Nec deerat interdum Exilium (in facinoribus nec capitaliter, nec virgis punitis) in Aſyla ſcilicet alitérve ſive ex Lege ſacra [t] ſive ex jure ſuperinducto [u] præſcriptum. Exemplum habes de jure ſuperinducto in Lictore qui אם הוסיף רצועה אחת על האומד ומת הרי זה גולה *Si adjiceret* (flagello quo quis à foro verberandus erat) *lorum unicum ultra quod à foro præſtitum erat, atque* (flagellatus) *interiret, relegandus erat.* Alia ſunt ejuſmodi.

[t] Numer. 35, 15.
[u] Miſna tit. Maccoth cap. 3. §. 14. Maimonid. tit. Sanhedrin cap. 16. §. 12.

XI. A Teſtimonio in Judiciis arcebantur פסולים ſeu *non idonei*; Quorum decem [x] genera. Fœminæ, Servi, Minores, Fatui, Surdi quibuſcum copulant Mutos, Cæci, Impii, חצופין Impudentiores, Propinqui, falſi ante convicti. Et rationes ex Lege ſacra, pro more ſuo adjiciunt. Fœminæ, quia ubi Teſtes in lege [y] deſignantur שני עדים *Bini teſtes* maſculinè proferuntur, nec fœmininè. Adeóque arcebatur Androgynus & membris obſtructus (quem טומטום nuncupant) quia in dubio erat fœminæ an viri eſſent. Sed Eunuchus teſtimonio ſatis par. Servi arcendi, quia ubi verba fiunt de Teſte falſo, adjicitur [z], *Facietis ei ſicut iniquè cogitavit facere fratri ſuo*; adeóque cum ſervus, utpote non בן ברית *filius federis* (nec originarius, nec proſelytus) fratris nomine non gauderet, nec ut teſtis admittendus erat. Scilicet verba illa *fratri ſuo* innuere ejuſdem debuiſſe utroſque conditionis. Parile jus ad Libertinos attinuit plenam libertatem manumiſſione non ſortientes. Minores (maſculi intra annos tredecim & diem unicum; fœminæ, duodecim) quia dicitur *& ſtabunt bini viri*, aut *vir uterque* &c. ubi de Teſtibus agitur. Inde Viro minores excludunt. Nec tamen majores admitti volebant ſine ætatis integræ ſignis, de quibus alibi actum [a]. Nec inſuper illos, niſi rerum agendarum ſcientiores eſſent, ad teſtimonium de fundo aut prædiis; ſed tantùm in cauſis rerum mobilium. Fatuum juxta Legem excludi ajunt לפי שאינו בן מצות *quoniam non eſt filius Præceptorum.* Nec ſolùm hoc intelligendum, de fatuo qui, ex ſtultitia ſua, nudus ambularet, lapides jaceret, vaſa confringeret & ſimilia faceret, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים *verùm etiam de unoquoque mente diſtractâ quæ perpetuò in rerum conſideratione turbaretur.* Qua de re, ut multiplici, pro arbitratu judicabant Synedri. Surdum Mutúmve velut Fatuum cenſebant; quem nec בן מצות *filium Præceptorum* agnoſcunt. Qui ſcilicet audire non poſſet judices aut eis non poſſet ore ſuo reſpondere, rejiciendus. Cæcos (de utroque oculo intellige) noluere admitti quia in Lege [b] habetur de Teſte, והוא עד או ראה וגו׳ *& teſtis fuerit, aut viderit* &c. Ideo cæcus haud Teſtis idoneus. Impium in Teſtem non admitti ajunt ex eo quod legitur [c], אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס *non pones manum tuam cum Impio ut ſit Teſtis iniquus.* Illo enim ſenſu intelligunt verba, quæ longe aliter verti ſolent. Quaſi dictum fuiſſet אל תשת רשע עד

[x] Maimonides Tract. Aidoth cap. 9, 10, 11. &c.
[y] Numer. 35, 30. Deuter. 17, 6 & 19, 15.
[z] Deuter. 19, 19.
[a] Lib. de Succeſſionibus in Bona Defuncti cap. 9.
[b] Levitic. 5. 1.
[c] Exod. 23, 1.

non

non pones, non facies, *Impium eſſe Teſtem.* Unde nefas fuiſſe ajunt Teſtem ſatis idoneum, Teſtimonium ſuum cum Teſtimonio, utcunque vero, ejus quem ipſe cognoſceret Impium eſſe, miſcere licet impietas ejus Synedris clàm eſſet. Impii nomine venit heic quiſque reus facinoris alicujus ſive Capitalitèr ſive Verberum pœna plectendi, ídque ſive ex Lege ipſa ſive ex jure aliquo apud ipſos ſuperinducto. Ita etiam Raptor & Fur, & Teſtis falſi convictus, Fœnerator, & quiſquis à judiciis, juxta ſuperiùs dicta, arceretur, ſive ex Lege ſive ex Jure ſuperinducto. Hiſce acceſſit quiſquis nec Scripturæ, nec Miſnæ, nec Diſciplinæ morali aſſuetus. De illo enim præſumebatur, שהוא עובר על רוב העבירות שבואו בידו *eum compluria in vita ſua obſervanda* libentiùs *prætermiſiſſe.* Unde inolevit ut עם הארץ *homo è vulgo* pro Teſte non admitteretur, niſi ſatis examine conſtaret illum Præceptis divinis, Charitati, & bonis Moribus aſſuetum fuiſſe. Sed de Diſcipulo Sapientis præſumebatur eum in omnibus hiſce ſemper fuiſſe idoneum. Impudentioris qui ex jure ſuperinducto item arcebatur, exemplum afferunt, comedentis in plateis coram populo, nudi ambulantis in plateis, & ſimilium, שכל האלו חשובין ככלב ואין מקפידין על עדות שקר *quoniam ejuſmodi univerſi reputantur ut Canes. Neque teſtimonium falſum metuebant.* Sed verò Diſtinctio erat inter teſtimonium ex Lege (juxta antè dicta) rejiciendum & illud quod ex jure ſuperinducto. Primum genus, ex ſui natura, nihili erat. Secundum non item, niſi הכריזו עליו בבתי כנסיות ובתי מדרשות *præconio in Synagogis & Scholis* priùs *denuntiaretur* teſtaturi vitium. Prætereà Rex Iſraelis nec teſtabatur nec à quopiam in eum teſtimonium admiſſum, quoniam præſumtum eſt, eum juriſdictioni Synedrii ſe non ſubmiſſurum. Non ita Rex Judæ [d]. De impiis autem arcendis ajunt, neminem eo nomine non idoneum fuiſſe teſtem ex eo quòd ipſe impium in foro ſe profiteretur, niſi etiam adeſſent teſtes bini qui tantundem affirmarent. Propinqui arcebantur ex ratione mira è Lege [e] eruta. Illic legitur *Patres non interficientur* על בנים *pro filiis*, quo non ſolùm contineri volunt hoc, שלא יומתו אבות על פי בנים ולא בנים על פי אבות *non morti tradendos patres ex ore* ſeu *teſtimonio filiorum*, *uti nec hos ex illorum ore*, verùm etiam adjiciunt, והוא הדין לשאר קרובים *& idem jus attinere ad propinquos reliquos.* Ubi tamen Legem ipſam nolunt alios innuere propinquos, præter paterno ſanguine conjunctos. Conjunctos Materno interdici tantùm ex jure ſuperinducto. Adeò autem Maritus & Uxor, in teſtium rejiciendorum jure, velut pro una perſona habebantur, ut ſi alteruter inidoneus eſſet, utrique paritèr eſſent inidonei. Teſtes falſi ritè convicti idem ſubibant [f], quod is debuerat, in quem teſtimonium ediderant, ſi reus peractus fuiſſet, ſive Mortem, ſive Verbera, ſive Reſtitutionem, ut in actionibus Civilibus. Nec Præmonitio Teſti neceſſaria. Sed ubi Teſtes plures, niſi omnes ſimul falſi convicti eſſent, Talionis ejuſmodi locus erat nullus. Singulare autem obtinuit heic Jus Pontificis maximi [g], כהן גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהוא למלך ישראל בלבד הולך לב״ד הגדול ומעיד בה אבל בשאר העדיות פטור *Pontifex Maximus non obligabatur in teſtimonium, niſi tantùm pro cauſa Regis Iſraelis. Accedendum ei erat ad Synedrium Magnum,*

d *Videſis Maimonidem* Tract. Melakim Wemalchemoth *cap.* 3. §. 7. *Et quis heic Rex Iſraelis, videſis cap.* 14. §. 1.

e *Deuter.* 24. 16.

f *Deuter.* 19. 19. *& vide tit.* Maccoth *cap.* 1. *&* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 41.

g *Maimonid.* Tract. Aidoth *cap.* 1. §. 3. *& cap.* 11. §. 9. *ſed & vide Gemar. Babylon ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 18. 2.

Magnum, ubi illud teſtimonium præbendum Teſtimoniis reliquis liber erat. De Rege heic Iſraelis vide caput proximum. Innumeras de Teſtimoniis, ut de forenſibus aliis, habent ſubtilitates, de quarum fundamentis obvia ſatis ſunt alia in titulis Talmudicis *Sanhedrin* & *Maccoth* Latinè olim editis. De pœnis autem atque aliis formulis forenſibus plura dicentur Libro tertio, ubi ſingularia Synedrii Magni oſtenduntur.

XII. Habetur inter Philonis Judæi Alexandrini opera, libellus *τὰ περὶ δικαστοῦ, quæ ad Judicem ſpectant* inſcriptus. Boni judicis officium, ex præceptis Moſaicis exequitur ibi is, quem conſulat lector, unà cum Rolandi Petreii in eum notas editioni Philonis nuperæ[b] adjectas. Libentiùs autem libellum illum heic meminimus, quoniam ex complurium tractatuum Philonicorum, alio quàm habentur in editis ordine & diviſione, codice MS. penes me pervetuſto, legitur quidem titulus τὰ πρὸς δικαστήν; cui ſubjungitur idem ipſum quod in editis habetur, exceptis lectionibus aliquot variis. Scilicet ſub initium poſt ἀμετόχους τοῦ ſequitur heic μᾶλλον ἢ σὺν τοῖς ἄλλοις νόμοις χρωμένους. διαφερόντως γὰρ &c. Dein poſt ἐπιτετραφότων αὐτῷ, habetur literis in majuſculis lemma εἰς τὸ μὴ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν[i], pro primo illic præcepto, ubi ait Philo videri ſibi Græcorum aliquos è Moſaicis inſtitutis accepiſſe μὴ μαρτυρεῖν ἀκοήν, *ne ex auditu feratur teſtimonium*, quod è legibus Atticis ſeu Demoſthene videtur ſumtum. Nam is expreſſim[k], οὐδὲ μαρτυρεῖν ἀκοὴν ἐῶσιν οἱ νόμοι, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς φαύλοις πάνυ ἐγκλήμασι, *ex auditu teſtimonium admitti non ſinunt leges, ne quidem in actionibus utcunque levioribus*. Dein poſt μὴ πάντως βέβαια, ſequitur lemma parile, περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν δῶρα τὸν κριτήν[l]. Δεύτερον παράγγελμα &c. Inde, Poſt τιμὴν τοῦ δικαίου καταπιθέντα, lemma aliud, Εἰς τὸ δικαίως τὸ δίκαιον διώξει[m]. διὸ σφόδρα παιδαγωγικῶς &c. Poſt ἀνδρείσκεται lemma item, περὶ τοῦ μὴ λαμβάνειν πρόσωπον ἐν κρίσει[n]. Τρίτον παράγγελμα &c. Poſt παρὰ τοῦ πάντων ἀρίστου, lemma item Εἰς τὸ οὐκ ἐλεήσεις πτωχὸν[o] ἐν κρίσει. Πρὸς γὰρ τοῖς λεχθεῖσιν &c. Abſoluto tandem tractatu illo, ut in editis, de Judicibus, ſequitur item additamentum illud de Decalogi præcepto ultimo, quod in editis memoratur, quaſi illic Philo commentarios in illud ſtatim ſubjungere voluiſſet. Sed cùm nihil ea de re in editis ſequatur, in MS. poſt verba illa poſtrema, τοῦτο δ' ἐστὶν οὐκ ἐπιθυμήσεις *non Concupiſces*, ſequitur. Πᾶν μὲν πάθος ἐπίληπτον, ἐπεὶ καὶ πᾶσα ἄμετρος καὶ πλεονάζουσα ὁρμή &c. Atque aliam ibi habet præcepti illius explicationem ab ea quæ in edito ejus de Decalogo tractatu reperitur. Et de judicandi ratione à Pontifice & Sacerdotibus in cauſis difficilioribus etiam à Principe petenda, idem Philo[p] alibi, verba faciens de Principis (ἄρχοντα vocat, ſed Regem planè innuit) aliorúmque in Judiciis officio, μηδεὶς, inquit, αἰδείσθω δικαστὴς ὁμολογῶν ἀγνοεῖν ὅπερ ἀγνοεῖ, *non pudeat judicem neſcire quod neſcit*. Et dein, ὅταν οὖν ἀμαυρὰν ποιῆται τὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, ἀσάφειαν καὶ πολὺ σκότος ἀπεργαζομένων παραιτείσθω τὰς κρίσεις, καὶ ἀναπεμπέτω πρὸς ἀκρι-

b *Pariſiis* 1640.

i *Exod.* 23, 1.

k *Orat. adverſus Eubulidem.*

l *Exod.* 23, 8.

m *Levitic.* 19, 15.

n *Ibidem.*

o *Ibid.*

p *Lib.* περὶ καταστάσεως ἀρχόντων.

βεστέρους δικαστάς. Οὗτοι δέ τινες ἂν εἶεν, ἢ ἱερεῖς καὶ ὁ τῶν ἱερέων ἔξαρχος ἡγεμών; *Quoties igitur non ſatis cauſas perſpiciet propter perplexitatem earum & caliginem, recuſet officium Judicis, & Litigatores ad accuratius tribunal ableget* (ita interpres; *potius recuſet judicia ipſa & dimittat, ad accuratiores judices*) *Id verò non aliud fuerit quàm ſacerdotum atque Pontificis.* Potius *hi verò non alii fuerint, quàm Sacerdotes & Sacerdotum Princeps.* Rationem autem reddit; οἱ γὰρ λειτουργοὶ Θεοῦ οἱ γνήσιοι τὴν διάνοιαν ἐπιμελῶς ἠκόνηνται, τὸ παρὰ μικρὸν, οὐ μικρὸν σφάλμα ἡγούμενοι, διὰ τὰς ἐν ἅπασιν ὑπερβολὰς τοῦ θεραπευομένου βασιλέως, *Nam legitimi cultores Dei mente pollent plurimùm, qui ne levia quidem errata negligunt, propter excellentiam ſummi Regis in cujus verſantur obſequiis.* Scimus autem tum ex Joſepho tum ex Philone non modo tunc ſummam fuiſſe Sacerdotalis generis in ſtatu rerum nimiùm inclinante poteſtatem verùm etiam ſemper, juxta ſuperiùs dicta, ex eodem genere & Levitico homines ſtudiis juridicis [q] præ alijs vacâſſe. Unde non tam ad tribunal aliquod Sacerdotum ſingulare (utcunque fortè, ex accidente, ſubinde obtinens) ſpectat illud Philonis, quàm ad ſingularem eorum doctrinam & juris peritiam; perinde ac ſi ſtata nunc Tribunalia, in litibus difficilioribus, Academicos Juris ſtudiis præ aliis vacantes (ut non ità raro fit) conſulerent.

[q] *Deuter.* 33. 10. *Ioſeph. adverſus Apion. lib.* 2. More Nebochim *part.* 3. *cap.* 39.

Cap. XIV.

I. *De* Synedriis *& Præfecturis Iuridicis* Extraordinariis, *& Iudiciis à* Rege *exercendis. Unde ortum illud Talmudicum*, Rex nec Judicat nec Judicatur. Hyrcano Alexandri *F. ut* Regi, Poteſtas Judiciaria *à* Julio Cæſare *conceſſa. De* Salomonis *Regis* Throni *Gradibus Sex.*

II. Judex Unicus *ſubinde ad* Iudicia Civilia *conſtitutus.* Qualitates *&* Temperamenta *ad eum attinentia.*

III. *De* Zelotarum *in atrocioribus aliquot*, citra figuram Iudicii *forenſis, facinoribus puniendis, poteſtate legitima.* Ejuſmodi juris *apud* alios *Veſtigia. In* Utlagatos, *ſeu, uſque ad legis beneficii privationem, capite diminutos, tale olim apud* Anglos. Caput Lupinum. *De eo aliiſque obitèr monitum ex* Coci Fabula *apud* Galfredum Chaucerum *MS. De convictis apud nos olim formulâ forenſi* Præmunire *dicta.* Monomachiæ extrajudicialis *Uſus.*

IV. *Centumviralia* Eſſenorum Iudicia. Familiarum, Tribuum omnium, Phylarcharum *Conventus. Et de eo quod habetur de* Tribuum complurium, *etiam &* Unicæ Conventu *ſeu* Synedrio.

V. Sacerdotum *notio ſingularis circa* Plagam Lepræ. *De illo in Lege,* & ex ore illorum omnis lis & omnis plaga.

De

De Synedriis Ebræorum veterum ſeu Præfecturis eorum Juridicis intra Terram ſanctam Ordinariis, earúmque Juriſdictione & Imperio, atque de Agendi, Excipiendi, Teſtandi, Diſceptandi, Definiendi in eis formulis præcipuis, Reorúmque Condemnatione ac Pœnis, hactenus actum eſt; excepto Imperio ac Juriſdictione Synedrii Magni, quæ Librum occupant Tertium. Sequitur, ut juxta inſtitutum, de Extraordinariis videamus. Extraordinariæ Præfecturæ fuere, Tribunal Regium, atque Unici Judicis publicè conſtituti Munus; quibus accedunt etiam Zelotarum, citra Judicii forenſis figuram, facinora aliquot atrociora puniendi poteſtas legitima, Sodalitiorum ſeu Sectarum aliquot Synedria, uti etiam ſive integrarum Tribuum, ſive partium earundem aliquot, & demùm Sacerdotis notio circa Lepram. De Regibus legitur in Miſna [a]; המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו *Rex non judicabat, nec judicabant* (alii) *ipſum, nec teſtimonium dabat* (forenſe) *nec in ipſum teſtimonium dicebatur.* Quod ita generatim dictum, ex diſciplina explicantes ibi temperant Magiſtri. Hieroſolymitani [b] adducunt illud de Davide Rege [c], *Et regnavit David ſuper omnem Iſrael, faciebátque David judicium & juſtitiam omni populo ſuo*, quaſi non dubitaſſent, quin reverà Regi judicia non eſſent denegan-da. Sed ad Miſnam illam Babylonii [d], אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותן דכתיב בית דוד כה אמר ״ דינו לבקר משפט וגו׳ *Dixit Rab Joſeph; non recipi hoc niſi de Regibus Iſrael* (id eſt Regibus qui non ex ſtirpe Davidica; velut Haſmonæis qui ex tribu Levitica; nec enim de cunctis Regibus Iſrael illud capiendum ſatis oſtendunt alia, quæ è Talmudicis ſequuntur de Judiciis etiam Regum Iſrael) *ſed Reges domûs Judæ & judicabant ipſi & judicabant* (alii) *ipſos, juxta quod ſcriptum eſt* [e], *Domus Judæ, ſic ait Dominus, Judicia exercete manè.* Et diſtinctio hujuſmodi à Magiſtris [f] recipi ſolet. Unde ea ortum habuerit, dignoſcitur ex Gemara Babylonia [g], ubi ſtatim poſt verba illa jam allata, legitur; ואי לא דיינין ליה אנהו היכי דייני הכתיב התקוששו וקשו ואמר ריש לקיש קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים. אלא מלכי ישראל מ״ט לא משום מעשה שהיה דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא אמר להו שמעון בן שטח לחכמים תנו עיניכם בו ונדוננו. שלחו ליה עבדך קטל נפשא. שדריה להו שלחו ליה תא אנת נמי להכא והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו. אתא ויתיב אמר ליה שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם ואתה עומד שנ׳ ועמדו שני האנשים אשר להם הריב וגו׳ אמר לו לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך. נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע. אמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו. באותה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו *Atque, niſi judicari poſſent ipſi, judicari rite nequibant, juxta illud* [h] *excutite vos ipſos & excutite; quod juxta Riſh Lakiſh ſignificat corrige te ipſum primùm & dein corrige alios. Cæterùm quare non Reges Iſrael? Ratio eſt ex eo quod accidit de ſervo Jannæi Regis. Scilicet homicidium ſervus commiſerat. Simon Ben Shatach* (Princeps Synedrii) *monuit collegas ut rem animadverterent atque in judicium vocarent. Mittitur ad eum nuntius; ſervus tuus homicidium patravit. Miſit eum*

a *Tit.* Sanhedrin *cap* 2. §. 3 *&c.*

b *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap* 2. *fol.* 20. *col.* 1.

c 2 *Samuel* 8. 15.

d *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. 1.

e *Jerem.* 21. 12. & 22. 2 & 3.

f *Maimonides H. lach.* Melakim Wemalchemoth *cap.* 3. § 7. *alii paſſim.*

g *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19. 1. *videſis etiam in Guil. Schickarti errata ad finem lib. de Iure Regio & in Io. Cocbii T.t.* Sanhedrin *pag.* 168. Aiin Iſrael *tom.* 2. *fol.* 99. *b. &c.*

h *Zephan. cap.* 2. 1.

Rex. Citarunt ipſum Regem. Veni tu quoque huc. Et teſtimonium ea de re accipias.
i Exod. 21, 29. *De domino ſuo loquitur Lex* [i] *ubi, de bove cornupeta, veniat dominus bovis & conſiſtat juxta bovem ſuum. Venit Rex, aſſedit. Tum Simeon Ben Shatach ad illum; Rex Jannæe; ſurge in pedes tuos, & teſtimonium de te dicetur. Neque*
k Deut. 19, 17. *tam coram nobis ſurges, quam coram illo, quo jubente, mundus extitit. Nam & dicitur* [k], *& ſtabunt duo viri quibus lis eſt. At verò Rex; non ex tuo juſſu, ſed pro eo quod cenſebunt collegæ tui. Converſus* (Princeps Synedrii) *in dextram, vidit omnes oculos in ſolum defixiſſe. Idem, in ſiniſtram converſus, vidit. Unde eis, viri cogitabundi, inquit, veniet is qui cogitationes veſtras ſcit* (ὁ καρδιογνώστης) *atque ſumet de vobis vindictam. Confeſtim Gabriel advenit & eos humi afflixit, adeò ut omnes morerentur. Ea in hora natum eſt illud, Rex nec*
l Juchaſin pag. 67, 1. *judicat nec judicant ipſum, nec teſtimonium dicit, nec dicitur teſtimonium in ipſum.* Summatim rem narrat Abraham Zacuthius [l], in Shatachide, כשהרג עבד המלך לאיש אחד עשה שבא המלך לפניו ושיקום לפני הסנהדרין והם כבשו פניהם ואמר שמעון בן שטח בעל מחשבות יפרע מהם ובא גבריאל וחבטן בקרקע ואז גזרו מלך לא דן ולא דנין אותו *Cum regis ſervus homicidium patraſſet fecit ille* (Princeps nempè Synedrii Magni) *ut ſiſteretur coram ſe Rex & ſtaret coram Synedrio. Illis vero vultus dejicientibus* (ad Regis præſentiam conſternatis) *dixit Simeon Ben Shatach, ὁ καρδιογνώστης ſumet de vobis vindictam, & venit Gabriel & decuſſit eos in terram.*
m Tract. Sanhedrin cap. 2. §. 7. *Et tunc decrevère* (tunc, ab hoc exemplo, natum eſt decretum illud) *Regem nec Judicare nec Judicari.* Inde etiam illud Maimonidis [m], *Reges Iſrael*, id eſt neutiquam Domus Davidicæ ſeu Veteres, אין דנין ואין דנין אותם לפי שאינן נכנעין לדברי תורה שמא תבא מהן תקלה *nec judicabant nec judicabantur, cum ſcilicet verbis Legis ſe non ſubmitterent; ne ſcandalum* (contemtus judiciorum nimius) *inde introduceretur.* Jannæus heic ſeu ינאי Rex pro eodem ſumitur, qui eſt Alexander Jannæus in Haſmonæorum ſerie. Sed intereà manifeſtum eſt, ex ipſis antè allatis verbis, dictum illud de Regiis judiciis, ſive quà ad illum ut judicem, ſive quà velut ad actorem reúmve attinere potuerant, Haſmonæorum, ut oſtenſum eſt tempore, id eſt quo Synedrium magnum, Reges Legem ſacram nimiùm contemſiſſe, meritò exiſtimabant, hinc initia ſumſiſſe. Conjunctum vides illud de teſtimoniis. Atqui citatur in teſtimonium audiendum tunc Rex. Ex jure igitur obtinuit antequam hoc fiebat, ut teſtimonium etiam contra Regem audiretur. At verò ab hoc Jannæi exemplo evanuêre tam quæ anteà ritè in judiciis ferendis ad regem ſpectabant quàm quæ ad teſtimonia attinerent ſive in eum præbenda ſive ab eo accipienda, ob Præſentiæ nempè ejus & Majeſtatis terrorem. Alioquin, tum teſtimonia præbuiſſe, tum ab aliis accepiſſe, etiam & judicaſſe Re-
n Cap. 9. §. 7. ges ſeculis ſuperioribus, quando Legi ſacræ ſcilicet obſequentiores erant, tum ex hiſce tum ex ſuperiùs allatis [n] palàm eſt. Abſolutiſſimam autem in pœnis citra Judicii figuram, corpori infligendis, adeóque vitæ & necis, poteſtatem Regum etiam Iſraelis interim faciunt. Maimonides de eis, כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להרגו אפילו גזר על אחד כשאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא חייב מיתה ואם רצה להרגו יהרג שנ׳ כל איש אשר ימרה את פיך וגו׳ *Si quis in Re-*

Regem Iſraelis contumax eſſet, Regi licuit eum morti tradere. Ut ſi decerneret Rex de quopiam, eundum ei ad locum talem, qui non iret, aut è domo ſua non exeundum, qui tamen exiret, inde mortis reus erat. Et pro arbitratu ſuo morte eum afficiebat Rex, ſecundum illud (quod à populo dictum Jehoſuæ [o]) *Omnis homo qui rebellis fuerit ori tuo & verbis tuis non acquieverit in omnibus quæ ei mandaveris, interficiatur.* Ita Jehoſuæ ut Moſis ſucceſſoris Principatûs jura Regibus etiam Iſraelis illis tribuêre. Adeóque Regii hujus juris ajunt fuiſſe, ut liceret Regi quenquam ſe contemptui habentem aut probris afficientem, neci tradere, אלא בסייף בלבד *ſed tantum gladio.* Exemplum etiam juris hujus Regii in Domo Davidica, afferunt de Shimei filio Geræ [p], qui Davidem regem execratus eſſet, quaſi etiam ad regium illic vetus hoc imperium attinuiſſet. Idem Maimonides ubi de occiſo in campis reperto, ex Lege ſacra [q] agit [r] (qua de re plura libro Tertio) & de homicida quocunque modo, etiam ex præſumtionibus Synedrio Magno, jure ſtrictiori, agenti, haud ſatisfacientibus, tantùm detecto, ſi, inquit, eum morte non plecterent בית דין *Synedrium* (magnum) המלך יהרגהו שיש לו להרוג באמתלאות ובדרכי *morti tradendus erat à Rege* (codex Arabicus habet ibi السلطان) *cui poteſtas ex indiciis & præſumtionibus morte plectere.* Et dubitari nequit quin, pro vario rerum Ebraicarum ſtatu, alia atque alia eſſet, ut alibi aliorum, Regum uti & Pontificum poteſtas judiciaria. Exempli cauſâ, Hyrcanus Alexandri filius cum à Julio Cæſare Ethnarcha ſimul & Pontifex creabatur ſibi ſuíſque, adjectum eſt [s], *Et ſi qua exorta fuerit controverſia de Judaica diſciplina, χρίσιν* Judicium *penes eum decerno fore.* Qui locus integriùs infrà [t] adducitur. Ita pro dominantium arbitratu ac poteſtate res aliter alitérque ſe, ut in aliis, habuit. Atque licet, ut Vitæ & Necis, ita & Cuſtodiæ reos tradendi & verbera infligendi, ei erat poteſtas, nihilominus, pœnæ nomine, לא יפקיר ממון ואם הפקיר הרי זה גזל *confiſcare* ſeu *publicare nequibat* (rei) *bona* (aut ſibi pro libitu aſſumere) *quod ſi faceret, rapinæ habebatur reus ipſe.* Non igitur exemplum publicationis bonorum in decreto Ezræ [u], ex jure illis pendet Regio ſed ſupremâ Synedrii Magni quod ille & collegæ ejus aut tunc agebant aut, prout potuere, imitabantur, poteſtate. Ita interim ut quanquam pœnæ ſingularis nomine publicatio bonorum fieri non potuerit à Rege; tamen כל הרוגי המלך ממונו למלך *ejus qui neci ſic à Rege traderetur, Bona Regi cederent* [x]. Ampliſſima Imperii & Juriſdictionis apud eos Regiæ capita alia tam circa res Pacis quàm Belli exhibet fuſiùs Guilielmus Schickardus in משפט המלך ſeu *Jure Regio* Hebræorum, unde quæ doctiſſimè tradidit ille, nobis compilare religio eſt. Judicia, ut videtur, quæ Regibus quibuſcunque ſuis ritè competiiſſe admittunt fuerunt, לפי שעה *pro re nata* adeóque Extraordinaria, qualia Salomonis illud [y] de puerulo & binis meretricibus. Accedat heic quod habent de Throni ejus Judiciarii Sex Gradibus [z]. Ajunt aliqui, præconem publicum, quoties aſcendebat Rex, ita eum ex ſolito monuiſſe, ut ad ſingulum aſcenſum ſingula ei recitaret Præcepta illa Sex quæ ſimul habentur & continua ſunt in Lege ſacra [a]. Ad aſcenſum primum [b], *Ne pervertito Judicium*, ad

o *Jehoſua cap.* 1, 18.
p 2 *Sam.* 15, 9. 1 *Reg.* 2, 8 & 9.
q *Deuter.* 21, 1.
r More Nebochim *part.* 3. *cap.* 40.
s *Joſeph Originum lib.* 14. *cap.* 17.
t *Cap.* 15. §. 12.
u *Cap.* 10, 8.
x *Maimonid.* *Halach* Melakim *cap.* 4. §. 7.
y 1 *Reg.* 3. 16.
z 1 *Regum* 10, 18.
a *Deuter.* 16, 18. *in cap.* 17, 1.
b Dabarim Rabba *fol.* 296. *col.* 3 & 4. *R. Becai in* Biur ail hathora *fol.* 21[illegible] *col.* 2. & *videſis J. Buxtorf. in Lexic. Talmudico col.* 2361.

Secundum, *ne dignoſcito perſonas*, ad Tertium, *ne accipito munera*, ad Quartum, *ne conſerito Lucum*, ad Quintum, *ne erigito ſtatuam*, ad Sextum, *ne mactato Domino Deo tuo bovem aut ovem in qua macula* &c. Et demùm, ſimulac inſideret Thronum, *Scito coram quo tu ſedeas* &c. Alii verò, ſex iſta monita, ſex Leones, utrinque ad Gradus diſpoſitos, unâ manu oſtendiſſe, & alteram expanſam habuiſſe ad dilacerationem. Ultimum autem monitum de conſeſſu, indicâſſe duos Leones ad ſuſtentacula manuum poſitos. Et ad vicariam Regis in Judiciis poteſtatem attinet illud [e] de Jothamo Regis Azariæ filio. Patre ſcilicet leprâ percuſſo, adeóque in בית החפשית *domum ſolitariam* ſecluſo, filius, על הבית שפט את עם ארץ *præficiebatur Palatio & judicabat populum Terræ.*

e 2 Regum 15, 15.

II. Licet ex jure ordinario, juxta ſuperiùs oſtenſa, Synedri eſſe deberent ſive Tres, ſive Viginti Tres, (Neque hactenùs aſſecutus ſum, cur Vir ſummus [d] de *numero* XXIII. *aut minimum* XXI. heic locutus ſit) ſive Septuaginta unus, adeóque nunquam ex alio quàm impari numero conſtare (cujus exemplum vetuſtiſſimum eſt in Triga illa Judicum, Minois, Radamanthi & Æaci [e], omnium mortalium, apud inferos) atque in imparem etiam ſemper, pro re nata tum Tres illi tum Viginti tres augeri, ut dictum eſt, ne ſcilicet ſi numeri paris paria forent utrinque ſuffragia ſeu calculi judiciarii, nec ſententia legitima ſive Abſolutionis ſive Condemnationis ferri poſſet, adeóque facinoroſi impunè evaderent (nam vetus eſt & rationi perquam conſonum, quod habetur apud Euripidem [f], Ariſtotelem [g], alios, ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐὰν ἴσαι γένωνται ψῆφοι τοῖς ἀντιδίκοις, ὁ φεύγων νικᾷ, *In Judiciis ſi pares ſunt calculi parti adverſæ, victor eſt reus*, quod etiam Juri Cæſareo [h] conſonum, fundatum eſt ſcito illo veteri Athenienſium, nempe, ubi paria utrunque ſuffragia eſſent [i], τὴν τῆς Ἀθηνᾶς ψῆφον ἐπιτιθεμένην τῷ τὴν δίκην ὀφλήσειν μέλλοντι, ἀπολύειν ἀμφοτέρας αἰτίας. τὸν μὲν ἐπάγοντα τὴν κατηγορίαν, τοῦ δοκεῖν εἶναι συκοφάντην, τὸν δὲ, ὡς εἰκὸς τοῦ δοκεῖν ἔνοχον εἶναι τῷ πονηρεύματι, *adjectum Minervæ Suffragium ei qui in judicium deductus eſſet, utrunque ſatis liberare, adeóque tam eum qui crimen intulerat, ab calumniæ ſuſpicione, quàm eum qui accuſatus fuerat ab objecto crimine*) nihilominùs, cum Numeri ratio extra Septuagintauniuſviralem, non omninò lege fundaretur ſacrâ, ſed jure ac more majorum ſuperinducto, inde evenit, ut pro utiliori Perſonarum & Locorum commodo in jure itidem illo ſuperinducto obtineret, ut Unicus (ſed nunquam duo, ob diſſenſûs ejuſmodi incommodum) legitimè judicia, non capitalia, quædam exercere potuiſſet. Hunc מומחה vocitabant. Ob Excellentiam ſcilicet ſingularem, undiquaque judiciis ejuſmodi *per ſe idoneum & probatum*, ſeu מומחה לרבים *publicè conſtitutum*, & שנוטל רשות מבית דין *qui acceperat facultatem* ita judicandi) à Synedrio ſive Vigintitriumvirali aliquo ſive Magno. Maimonides [k] אף על פי שאין בית דין פחות משלשה מותר לאחד לדון מן התורה שנ׳ בצדק תשפוט עמיתך ודברי סופרים עד שיהיו שלשה ושנים שדנו אין דיניהן דין *Quanquam non erat* (ex more receptiori ſeu ordinariè) *Synedrium è paucioribus quàm Tribus, attamen etiam Unico licuit ex Lege judicare, juxta quod ſcriptum eſt* [l] (in præce-

d Hugo Grotius ad Deuteron. 17, 5.

e Plato in Gorgia.

f In Electra.

g Problemat. 29. §. 15.

h L. 38. inter pares D. tit. de re judicata, & videſis Cujacium lib. 12. Obſervat. 16. & Samuel. Petit. ad Legum Atticarum lib. 5. pag. 331.

i Julianus Orat. 3. p. 215.

k Halach. Sanhedrin cap. 2. §. 10. & 11. Gemara utraque ad Miſnæ tit. eundem cap. 1.

l Levitic. 19. 15.

præceptis ad ſingulos attinentibus) *Cum juſtitia judicabis proximum tuum. Sed ex Scribarum diſciplina* (ſeu jure ſuperinducto) *evenit ut Triumviri inducerentur. Duumvirorum autem judicantium, judicium irritum habebatur.* Cæterùm Judicem hujuſmodi unicum ajunt non cenſeri ſolitum pro בית דין *domo Judicii*, licet extra ordinem ei ſic fas eſſet judicare. In Monitis etiam habebant, ut, tametſi poteſtatem ejuſmodi ſortiretur judiciariam ſibi ſolam ſeu ut מותר לו לדון יחיד *fas ei eſſet ſoli judicare*, nihilominus alios ſibi in conſeſſum, ut judicii adſeſſores, adſciret. Dicere enim ſolebant ſelectis ejuſmodi לא תהי דן יחיד שאין דן יחיד אלא אחד *Ne ſis judex ſolus* [m], *quoniam non extat Judex ſolus, præter Unicum*, id eſt Deum O. Maximum. Etiam Judex hujuſmodi unicus conſtituebatur tam ex non Ordinatis quàm Ordinatis, ſed non ſine temperamentis ejuſmodi quæ minoris eum dignitatis faciant quàm Triumviros ſive Ordinatos ſive non Ordinatos. Maimonides [n], יחיד שהוא מומחה לרבים אעפ״י שהוא דן דיני ממונות יחידי אין ההודאה בפניו הודאה בבית דין ואפילו היה סמוך. אבל השלשה אעפ״י שאינן סמוכין והרי הן הדיוטות ואין אני קורא בהם אלהים הרי ההודאה בפניהם הודאה בבית דין *Unicus qui fuerit publicè Probatus* (per excellentiam ad Judicia extra ordinem admiſſus) *tametſi ritè judicaret Judicia civilia ſolus, attamen confeſſio* (Obligationis aut Debiti) *coram eo, non cenſebatur velut ea quæ in Judicii Domo* (ſic vulgò dicta) ſeu *Synedrio haberetur. Neque aliter ſe res habebat licèt Ordinatus eſſet. Sed apud Triumviros, tametſi non eſſent Ordinati, ſed planè Vulgares* ſeu plebeii qui nec Dii vocandi (notione illa qua judices Ebræorum ex ſacra lege Dii dicti) *Confeſſio ejuſmodi confeſſio habebatur plane Forenſis.* Advertendum autem eſt, Cauſis, non aliis legitimum hunc fuiſſe Judicem unicum, quam quæ Triumviris etiam non Ordinatis competerent; id eſt, non τοῖς דיני קנסות *Judiciis multatitiis*, nec, ut puto, in quibus verberum pœna. Sed reliquis inter civiles ſimplicioribus. Et videſis ſupra cap. X. §. 4. ubi המומחה ſic publicè per ſe Ordinatus & Triumviri ex vulgo ſeu הדיוטות ἰδιῶται æquiparantur.

m *Videſis R. Iſmael in* Pirke Aboth *cap.* 4. *Plantavitii Florileg. Rabbinicum* §. 85.

n *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 18.

III. Quod ad Zelotas attinet; fuſius de eis aliiſque juris parilis egimus in libris de Jure Naturali & Gentium [o]. Jus eis erat, pro atrocitate in Numen ſanctiſſimum Populique Sanctiora facinoris, peccantem, citra figuram judicii, nedum in jus vocationem, ſtatim obruere, etiam morte multare. Ibi allatis, adjice ex Philone [p], facinoroſum ejuſmodi, maximè in idololatriam pellicientem, κολαστέον ὡς δήμιον καὶ κοινὸν ἐχθρὸν ὄντα ὀλίγα φροντίζοντας οἰκειότητος, καὶ τὰς παραινέσεις αὐτοῦ διαγγελτέον πᾶσι τοῖς εὐσεβείας ἐρασταῖς οἳ ἀνυπερθέτῳ τάχει τὴν κατ' ἀνδρὸς ἀνοσίου ἐπιδραμοῦνται τιμωρίαις, κρίνοντες εὐαγὲς τὸ καὶ αὐτοῦ φονᾶν, *Necandum eſſe velut hoſtem publicum ſine reſpectu privatæ neceſſitudinis. Et illecebræ ejus emittendæ ſunt ad omnes pietatis amatores, qui abſque mora in ſceleſtum irruant, rati ſanctitatis officium, talem hominem occidere.* Cùm tamen Judæorum ipſorum primates, velut juris ejuſmodi oblivionem ſimulantes, apud Hyrcanum, Herodem Antipatri filium accuſabant, quòd Ezeciam τὸν ἀρχιλῃστὴν *Latro-*

o *Lib.* 4. *cap.* 3, 4. & 5. & *vide lib.* 1. *de Succeſſ. in Pontif. cap.* 8. & *videſis Maimonid.* tit. Sanhedrin *cap.* 18. § 6.

1 *Maccab. cap.* 2, 54. & *ibi interpretes.*

p *Lib.* περὶ θυόντων.

Latronum principem, ejúſque ſocios occidiſſet, adjecêre, παραβὰς τὸν ἡμέτερον νόμον, ὃς κεκώλυκεν ἄνθρωπον ἀναιρεῖν καὶ πονηρὸν ὄντα εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου. μὴ λαβὼν δὲ ἐξουσίαν παρὰ σοῦ τοῦτο ἐτόλμησεν[q], *Tranſgreſſus leges noſtras, quæ hominem quantumvis ſceleſtum non ſinunt tolli niſi prius morte damnatum à Synedrio. Nec à te poteſtate acceptâ, hoc patrare auſus eſt.* Sed Zelotarum illius ſive moris, ſive juris tunc temporis obtinentis veſtigia nec obſcura, ſunt alibi apud Joſephum ipſum. Ejuſmodi quid cernitur etiam apud Athenienſes quorum legibus cautum eſt, ἐάν τις δημοκρατίαν καταλύῃ τὴν Ἀθήνησιν ἢ ἀρχήν τινα ἄρχῃ καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας πολέμιος ἔστω Ἀθηναίων καὶ νηποινεὶ τεθνάτω (ut pſephiſmatis verba ſunt apud Andocidem[r]) *Si quis democratiam Athenienſium everterit, aut everſâ eâ magiſtratum geſſerit, ut hoſtis Athenienſium cenſendus erit, & cuique eum occidere impune ſit.* Etiam quicunque occidiſſet, ὅσιος καὶ εὐαγής, *purus & ſanctus à cæde*, ſine luſtratione ſolenni, habebatur. Quin & jurejurando inter ſacra univerſi obligabantur idem præſtare, ut antè oſtenſum[ſ]. Subinde etiam præconio edictum, quenque, damnatum aliquem occidentem, præmio remunerandum. Hac de re etiam Demoſthenes[t] atque ex eo Harpocration[u], alii. Habet quidem in ſe etiam Juris Cæſarei aliorúmque ſcita aliquid ejuſmodi, dum Publicorum Judiciorum actiones nemini non permittunt. Juſtinianus[x]; Judicia *publica dicta ſunt, quòd cuivis ex populo executio eorum* (criminalis accuſatio) *plerunque datur*. Simile Zelotarum jus exerceri permittitur[y] apud Venetos, in *Bannitos*, quos ſic vocant, quibus olim ſimiles apud nos habiti ſunt qui ob contumaciam in non comparendo cum in jus vocarentur, capitalitèr convicti, adeóque capite deminuti fuerint. *Utlagatos* vocitamus, id eſt extra Legis protectionem poſitos etiam & antiquitus *forbannies*[z]. Henricus Bractonius vetuſtus apud nos Juriſconſultus[a] anno Chriſti 1240 aut circiter, *Item*, inquit, *foris facit Utlagatus omnia quæ Pacis ſunt, quia à tempore quo Utlagatus eſt Caput gerit Lupinum, ita quod ab omnibus interfici poterit, & impunè, maximè ſi ſe defenderit vel fugerit, ita quòd ſit difficilis ejus captio.* Quibus conſonæ ſunt Leges Edwardi Confeſſoris dictæ[b]. *Si repertus fuerit & retineri poſſit, vivus regi reddatur, vel caput ejus, ſi ſe defenderit. Lupinum enim gerit caput quod Anglicè* pulꝼeꞅheoꝼoꝺ *dicitur. Et hæc eſt lex communis & generalis de omnibus utlagatis.* Et nomen illud *Capitis Lupini* etiam in Henrici quarti tempora, in foro pro *Utlagato* duravit, ut eliciendum videtur ex Rogeri Coci Londinenſis fabula apud Galfredum Chaucerum, needum omnino edita, ubi de Gamelino legitur,

Gamelyn come boldeliche into the more halle,
And putt adown his hoode amonge the Lordis alle.
God ſabe you Lordinges that now here bee.
But Brokebak Shereff, ebel mot thou the.
Whi haſt thou done me that ſhame and belanie
For to late endite me and *Wolfes hede* me crie?

& pau-

q Joſeph. Originum lib. 14. cap. 17.

r Orat. 1. ſeu de Myſteriis.

ſ Cap. 11. §. 3.

t In Philippic. 3.

u Verb. ἄτιμος & verb. ἐπικεκηρυγμένος, & Samuel Petitus ad Legg. Attic. lib. 7. pag. 232. & 562. Et vide Plutarchum in Ageſilao & Alexandro ab Alexandro Genial. Dierum lib. 3. cap. 9.

x Inſtit. tit. de publicis Iudiciis in principio.

y Videſis Philip. Mauſſacum in Harpocrationem pag. 179.

z 1 Ed. 3. fol. 19. a.

a Lib. 3. de Corona cap. 13. §. 3.

b Cap. 7.

& paulò antè,

Tho were his bondemen ſorri and nothinge gladde
When *Gamelyn* hur lord *Wolfes hede* was cried and made.

&.

Now is thi Brother Sheriffe, and hath the Baillie,
And hath endited the and *Wolfes hede* doth the crie.

Atque advertere obiter liceat; in Chauceri editis omnibus, repræſentari lepidam Coci de ſervo quodam Londinenſi nequam prodigo narratiunculam, quaſi initium Fabulæ ejus inter itineris comites dicendæ, moneríque ab editoribus partem hanc eſſe Fabulæ ejus, reliquúmque aut periiſſe aut ab autore non fuiſſe abſolutum. Quæ hallucinatio quidem eſt ſumma ac præſtantiſſimo poetæ fraus non toleranda. Etenim ex colloquio ibi Hoſpitis, qui veluti Itineris præſes erat, & Coci, narratiuncula illa, velut præludium aliorſum tendens, oritur ſimulatúrque quaſi foret revera Fabula ejus tunc dicenda. Sed præludium illud integrum eſt in editis, nec ejuſdem quid omninò interiit. Et poſt verſiculos illos quibus finitur,

And had a wiſe that held for countenance
A Shop, and ſwived for her ſuſtenance.

ſtatim ſcripſit Chaucerus,

And there withall he lough and made chear
And ſaid his tale, as ye ſhullen after hear.

Quod perperam nimis in editis, uti etiam in MSS. nonnullis, locum non ſuum ſortitur proximè ante præludium, quaſi illud pro Fabula ipſa plane habendum eſſet. Sed verò in codice penes me pulcherrimo MS. aliiſque, ſtatim poſt verba illa de Fabula Coci dicenda, ſequitur.

Here beginneth the Cokes tale, of *Gamelin.*

Lithen and liſtneth and harkneth aright,
And ye ſhall heren of a doughti knight,
Sire *John* of *Boundis* was his name,
He cowde of nurture and mochel of game.

Filii *Joanni* huic de *Boundis* ei ſiunt Tres, *Joannes*, Anonymus & *Gamelinus*, de quo in allatis. Et de Maximi & Minimi circa patrimonium diſſenſu, hujúſque Virtute ac illius Vafritie ſumma fabula ſatis ampla, nec omninò contemnenda contexitur, quæ illic integra eſt. Deſinit etiam in *Gamelini* ſummæ, quam paſſus eſt, injuriæ ultionem, per mortem ignominioſam fratri *Joanni* ut Judici, & Duode-

decemviris juratis, velut etiam ex Jure zelotarum ſimulato illatam. Nomen autem illud *Capitis Lupini* quaſi zelotarum jus deſignavit, ex origine, uſurpatum pro eo quem non ſolùm cuique licuerit occidere (quod ſeculis abhinc aliquot prorſus evanuit) ſed ob cujus mortem ſic inflictam laus ſaltem, ut præmium publicum, ſingularis debita eo nomine fuerit interfectori. Sic enim antiquitùs mos apud nos ſe habuit circa Lupos[c], quemadmodum poſtea aliquamdiu circa vulpes etiam, catos ſylveſtres, muſtelas, lutras, quadrupedes alios, uti & circa aves aliquot frugibus aut pullis infeſtiores, lex heic obtinuit[d]. Certè & jus ejuſmodi nonnulli olim apud nos opinati ſunt viguiſſe in eos qui *extra Pacem & Protectionem Regis* ideo poſiti (juxta formulam forenſem *Præmunire* dictam Statuto Parlamentario[e] fundatam) quod de re aliqua in foro quocunque ſive Romæ, ſive Avenione ſive intra Angliam agerent, cujus cognitio ad tribunalia ſpectaret regia; id eſt maxime in Eccleſiaſticos Majeſtatem Regiam ſic plane, autoritatis Pontificiæ obtentu, lædentes. Sed ſub *Elizabetha* Regina, ſancito Parlamentario[f] opinio illa abolita eſt. Certè mortem, pœnæ inſtar, inferendi, citra figuram judicii uſus etiam cernitur, ut in morem receptus, ubi famâ alitérve læſus quis in Duellum lædentem provocaverit. Ea de re ſcriptores obvii. Sed, præ aliis quà ad hanc rem ſpectent, Thomas Hurtado in Reſolutionibus Moralibus[g].

IV. Sodalitiorum aliquot ex confederata inter ſe diſciplina Præfecturæ juridicæ cernuntur in Eſſenorum Conſiſtoriis centumviralibus; de quibus Joſephus[h], περὶ τὰς κρίσεις, ἀκριβέστατοι καὶ δίκαιοι· Καὶ δικάζουσι μὲν οὐκ ἐλάττους τῶν ἑκατὸν συνελθόντες. τὸ δὲ ὁρισθὲν ὑπ' αὐτῶν ἀκίνητον, *In Iudiciis ſunt diligentiſſimi atque juſtiſſimi. Diſceptant autem* (ſic Ruffinus; potiùs *dijudicant*) *non minùs quàm Centum in unum coacti. Quod autem his decretum fuerit, immobile manet.* Scilicet ſingularis inter ſe in ſuorum quenque, nec alios, ſic creata juriſdictio, qualiſcunque. Ejuſmodi proculdubio erant præfecturæ ſodalitiis inter ſe aliis, velut Sacerdotali generi, quoad ſuam inter ſe dignitatem réſque alias in tribunalia publica non neceſſariò ſemper deducendas, commodiùs tuendas. Nam circa præſtitutum filiabus Sacerdotalibus Dotibus ſummam, memoratur בית דין של כהנים *Domus Iudicii* ſeu *Synedrium Sacerdotum*[i], quod plane non aliuſmodi erat, nec omninò quod in alios aliquos, nec quidem in ſui generis, ex ordinario aliquo jure, homines Juriſdictionem exerceret. Cum his cenſendi ſunt Phylarcharum aliorúmve ejuſmodi etiam & totîus Iſrael, pro re nata conventus extraordinarii, quorum mentio ſatis obvia[k] ſacris in literis. Et de Conventibus ejuſmodi Magiſtri ſæpius, במקום שיתקבצו כל ישראל או רובם שם שכינה שורה *ubicunque congregati fuerint omnes Iſraelitæ ſeu pars eorum major, ibi Majeſtas Divina ſeu Spiritus ſanctus quieſcere ſolebat.* De Omnibus, ſeu Majori parte civiliter congregata, capiendum eſt. Ita nempe ut qui Conventibus ejuſmodi ſeu Tributis Comitiis adeſſent, abſentum non paucorum, veluti Majores natu, Phylarchi, Patres, Principes familiarum, perſonas ſimul, quemadmodum in Comitiis fieri ſolet, pro more patrio ſuſtinerent.

c *Guil. Malmeſburienſis de Regibus Angliæ lib. 2. cap. 8. Eſcaetria anni 27. Henrici 3.* Leyceſtrix.

d *Stat. 8. Elizabethæ cap. 15.*

e *Stat. 25. Edwardi 3.*

f *Stat. 5. Eliz. cap. 1.*

g *Variar. Reſolution. Tract. ult. Reſolut. 5 &c.*

h *Haloſeos 2. cap. 12. ſeu 7.*

i *Miſn. & Gemara tit.* Cethuboth *cap. 1. Babylon. fol. 12, 1. & videſis Uxorem Ebraicam lib. 2. cap. 9.*

k *Numer. 30, 1. Deuteron. 5, 23. 33, 5. Iudic. 20, 1. Ioſua 18, 1. 22, 12. 1 Samuel. 7, 5. 1 Paralip. 28, 1. 2 Paralip. 5, 2. 15, 19. Ezr. 10. 9.*

nerent. Plurium item Tribuum, veluti Sex Quinque, Septem etiam & Unicæ, Conventum ſeu Domum Judicii habemus ſimili ſenſu apud Talmudicos, quâ de re plura ubi libro Tertio agitur de ſenſu & notione Legis illius [l], אם כל עדת ישראל ישגו וגו' *Si omnis Cœtus Iſrael erraverit &c.* Sed quicquid in Conventibus ejuſmodi decretum eſt, לפי שעה *pro tempore* & re nata in publicam tutelam, neutiquam ex jure Ordinario, fieri cenſebatur.

l Levitic. 4, 13.

V. Ex legibus item Sacris [m], de Sacerdotis (Aharonis, aut, ex ejuſdem filiis, Sacerdotis alicujus) Lepræ ejúſque plagarum Inſpectione adeóque Judicio, & conſequentibus circa tam Leproſum ipſum quàm veſtes & vaſa ejus, munditiem, immunditiem, Singularis quædam Notio & Extraordinaria ad Sacerdotem aliquem, non ſingulariter aut nominis aut muneris ordine aliquo præſtitutum, ſed obvium, ſeu à leproſo ſibi electum, attinens. De lepra ipſa cutíſque & plagarum diſcrimine multiplici, ſubtilia habent non pauca è Cabala ſua Magiſtri, qua de re in corpore Talmudico titulus eſt נגעים *de plagis*, unde illi ſua congerunt [n]. Perſonæ Notioni huic ſubjectæ, id eſt immundi ex lepra, fuere univerſi Iſraelitæ [o], אפילו קטן בן יומו והעבדים *etiam minor* ſeu *infans recèns natus & ſervi.* At לא כותיים *ſed non Cuthæi* (editiones aliæ לא גוים) *non Gentiles*, *nec* ולא גר תושב *Proſelytus Domicilii.* Miſna ea de re [p], הכל מטמאין בנגעים חוץ מן הנכרים וגר תושב *Univerſi immundi fiunt ex lepra* (juxta legem ſacram) *præter exteros & Proſelytum domicilii* ſeu qui Terræ ſanctæ incola in ſe Noachidarum præcepta Septem ſuſcipiens, nondum in Judaiſmum tranſierat. Jam verò, tametſi in verbis ſacris adeò expreſſa habetur Sacerdotis inſpectio, nihilominùs docent quòd הכל כשרים לראות את הנגעים *nemo Iſraelitarum* (aliis utcunque rebus gerundis non inidoneus) *haud idoneus erat inſpectioni plagarum.* Quibus adjiciunt, אע״פ שהכל כשרים לראות נגעים הטומאה והטהרה תלויה בכהן *Licet univerſi ſint idonei inſpectioni plagarum, immunditiem tamen & munditiem pendere ex Sacerdote.* Exemplum afferunt, כיצד כהן שאינו יודע לראות חכם רואהו ואומר לו אמור טמא והכהן אומר טמא אמור טהור והכהן אומר טהור. הסגירו והוא מסגירו שנ' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע *Exempli gratia, ubi Sacerdos erat ignarus artis inſpiciendi, Sapiens* (Legis peritus aliquis) *inſpiciebat, qui ſi pronuntiaret immundum, Sacerdoti etiam pronuntiandus erat immundus, ſi mundum, Sacerdoti itidem mundus, ſi claudendum, claudendus erat, juxta illud* [q] *& ex ore eorum* (Sacerdotum) *omnis lis & omnis plaga.* Quod quidem dictum, ubi Lepræ mentio aliàs nulla eſt, ſed cauſa tantùm Vaccæ Rufæ indicatur, à Chaldæis expreſſim ſumi videtur pro judicio circa Leproſum, nec aliud omninò. Onkelos ibi, ועל מימרהון יהי כל דין וכל מכתש סגירו *& juxta verbum illorum erit omne judicium & omnis plaga incluſionis* ſeu *lepræ.* Et alter, ועל מימר פומהון יהי מיתדן כל דין וכל מכתש צורעא למסגר ולמחלט *Et juxta verbum ipſorum erit ſolutum omne judicium & omnis plaga lepræ ad claudendum & ad lepram præciſe pronuntiandum.* Atque ita quidem loci ſenſus eſt in Gemara Babylonia [r], alibíque. Vulgata ibi, *& ad verbum eorum, omne negotium & quicquid* mun-

m Ibid. 13, 2. & 14, 3.

n Maimonides Tract. Tomaeth Zeraeth & ad tit. Ilum Talmudicum, Mikotzi Præcept. Affirmat. 234 &c.

o Maimonid. & Mikotzi ibidem & Gemar. Babylon. tit. Nidda cap. 5. fol. 40, 1.

p Cap. 3.

q Deut. 21, 5.

r Ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 34, 2. & videſis ad tit. Becoroth cap. 5. fol. 35, 2.

mundum vel immundum eſt judicetur. Aut negotium præſens ſolùm ſic innuitur (de quo libro Tertio) aut ut Chaldæis aliiſque, ſolùm Lepra, veluti parentheſi. Græci illi καὶ ἐπὶ τῷ στόματι αὐτῶν ἔσαι πᾶσα ἀντιλογία καὶ πᾶσα ἁφὴ, *& in ore eorum erit omnis controverſia & omnis tactus.* Sed verſiones nuperæ verba illa transferunt, quaſi omnimoda ſic Sacerdotibus juriſdictio illic agnoſceretur, *& a fin qu'a leur parole toute cauſe & toute playe ſoit definie*, & by their word ſhall every controverſie and every ſtroke be tried. Cum ſanè nil ibi innui videatur præter id quod alibi, eodem in libro[s], dicitur expreſſiùs de Lepra ſola. Addunt[t], אפלו היה הכהן קטן או שוטה החכם אומר לו הוא כחלים או פוטר או כונר *forte Sacerdos* (heic ad inſpiciendum electus) *eſſet Minor aut Fatuus, Sapiens* ſeu *Juriſconſultus indicabat ei* (quid eſſet agendum) *& ille* (juxta ſic ſibi indicata) *aut Leproſum eſſe præciſe pronuntiabat, aut dimittebat* (ut ſatis mundum) *aut includebat.* Ita ſcilicet quoties Sacerdos סומך על דברי החכם *nixus eſſet verbis Sapientis* ſeu Sapientem ſic conſuleret. Quod ſi non faceret, ex ſui ipſius judicio rem terminare fas ei non licuit antequam accuratiùs à Magiſtro aliquo didiciſſet totam de plagis & lepra, tam quoad veſtes ac domos quàm homines, diſciplinam. Si quis reverà mundus eſſet, ex pronuntiatione Sacerdotis non reddebatur immundus. Sed ſi immundus eſſet reverà, tametſi dum incluſus erat alitérve ſanus, quoad lepram ipſam, redderetur, mundus nihilominùs non cenſebatur שאומר לו כהן טהור אתה *uſque dum dixerat ei Sacerdos, tu mundus es.* Huc ſpectat illud in Euangeliis de Leproſo quem D. N. Jeſus Chriſtus ſimul ac mundaſſet ipſe, ad Sacerdotem nihilominùs & Sacrificia ſtatim relegavit[u]. Sacerdos genere חלל *profanus* ritè heic, ut Sacerdos, inſpicere nequibat. Mutilus tamen Sacerdos aut corpore vitiatus rite inſpiciebat, modò oculorum acies minimè læſa eſſet. Dies univerſi inſpectioni idonei erant præter Sabbata & dies feſtos. Nocturnum tempus illegitimum. Horæ autem diei non aliæ legitimæ, præter Quartam, Quintam, Octavam, Nonam. Nam matutinæ, veſpertinæ ac meridianæ, velut inſpectioni haud accommodæ, non ſatis idoneæ habebantur. Quamplurima apud Magiſtros ſunt alia ſubtilia ad Sacerdotalem heic ſpectantia qualemcunque lepræ notionem, quæ, veluti Medici ac Chirurgi, eam in rem divinitùs præſtituta erat, ſed Synedriorum ordinariorum Imperio & Juriſdictioni, ut functiones univerſæ aliæ, ſubjecta. Sacerdotales enim actiones functionéſque omnimodæ cenſuræ Synedriorum ſuberant. Neque id quod tradunt aliqui de Sacerdotibus legalibus, eos nimirum *habuiſſe*[x] *potentiam judicandi de Dignitate & indignitate ingrediendi in templum*, alitèr verum eſt, quam eos ſcientiam, ex accidenti etiam præ aliis, habuiſſe mundorum & immundorum, adeóque ritè atque ex charitate monere debuiſſe leges de Munditie violantes, cum interim & violatores ejuſmodi & Sacerdotes ipſi[y], quoad juriſdictionem forenſem, Synedriali poteſtati paſſim ſubeſſent, juxta ſuperiùs oſtenſa & libro oſtendenda proximo.

s *Deut.* 24, 8.

t *Maimonides* Tract. Tomaeth Zeraeth *cap.* 9. §. 2.

u *Matth.* 8. 3. & 4. (& *vide ibi Hug. Grotium*) *Marc.* 1, 40. *Luc.* 5, 12.

x *Thom. Aquin. in Sent.* 4. *Diſt.* 19. *quæſt. unic. art.* 2. &c.

y *Videſis Hug. Grotium ad Matth.* 5, 22. *pag.* 79.

CAP. XV.

CAP. XV.

I. *De* Continuatione Synedriorum *hactenus oſtenſorum*, *quæ* Ordinaria *erant*, *ante adventum D. N.* Jeſu Chriſti. *Idque ex ſcriptis* non Talmudicis.

II. *Ex ejuſmodi ſcriptis*, *de* Continuatione poſt Adventum Chriſti.

III. *Temperamentum de* Intermiſſionibus, *maximè ſub* Antiocho Epiphane *Rege Syriæ*, *&* Herode Magno.

IV. *De* Loci Synedrii Magni *Continuatione*. *Ejuſdem* Varietas. Liskath Hagazith, *ſeu* Conclave ſaxis quadratis conſtructum (the ſtone Chamber) *Locus*, *ad Templum*, Synedrii Magni *celeberrimus*. Situs *ejus*. Nominis ratio. Exedra. Lithoſtrotos *in Euangelio*, *an* Conclave *illud?* Ruffiniana *verſio* Joſephi *emendata*.

V. *An* Synedrii Magni Samaritici *locus ad Templum* Garizimiticum, *ut* Judaici *ad* Hieroſolymitanum? Præceptum *velut* Undecimum *Decalogo à* Samaritis, *in contextu ſuo ſacro*, *ſubjunctum*.

VI. Synedrii Magni *Loci in* Liskath hagazith *Continuatio ſub Templis primo & ſecundo*, Judiciis capitalibus *tum illic tum in* Minoribus Synedriis *exercendis*, *omninò neceſſaria*.

VII. Migrationes Synedrii Magni *inde*, *aliiſque è locis*.

VIII. *Migrationum* Tempora.

IX. *De* Iabne *ſeu* Iamnia *urbe*, *in quam primò ex* Hieroſolymis *migravit* Synedrium Magnum, *ſub excidium Templi ſecundi*. Ioſephi, *de* Synedrio *illo* Hieroſolymis, *paulo ante tempus illud*, *teſtimonium*, *ejúſque velut effigies ab ipſo in* Galilæa, *cui præficiebatur*, *conſtituta*.

X. *Migrationis Primæ reliquarúmque* cauſæ. Poſtremum *Synedrium Magnum*, Tiberiade *habitum*; *ubi* Iudæi *expectant illud inſtaurandum*, *indéque*, *in* Templum ſuum novum, *transferendum*.

XI. *De ſingulari* Imperii & Iuriſdictionis *Synedrii Magni*, *ſub* annos *ante Excidium Templi ſecundi* Quadraginta, *deminutione*. *An* Capitalium Judiciorum poteſtas, *eis tunc*, *ut à viris etiam doctiſſimis aſſeri ſolet*, adimeretur.

XII. *De* Synedrorum Qualitate, *adeóque* Sacerdotalis generis *in Iudiciis & Synedriis* Prærogativa *ſingulari per annos aliquot & ante & poſt Chriſti adventum*. *Atque*, *unde illa nata?* Fl. Ioſephus *emendatus*. Miræ de ea *apud ſcriptores*, *& veteres & recentiores*, aſſertiones.

XIII. Eliæ Ben Moſch, Karaitæ, *diſciplina de* Pontificis *ſummi & aliorum* Sacerdotum *ac* Prophetæ, *ſtante templo, Iuriſdictione ſinglari, circa ſolennem* Menſium Annique Intercalationem. Imparem *Iudicum, etiam ex* Karaitarum *ſcitis*, numerum *legitimum tantum fuiſſe.*

XIV. Synedria Sacerdotalia, *ex jure ordinario, per ſe fuiſſe juxta Talmudicos*, Nulla, *Nec* Pontificem Maximum, *quà talem, fuiſſe unquam Synedrii Magni Principem.*

XV. *De* Principum *Synedrii M. &* Pontificum *dignitate* Summotorum qualitate, *ac* Sacrificiis, *&* Principum *conſtitutione*, Collegarum, *aliorúmque* Judicum; *&* jure *in Dignitatibus* hæreditario.

ACcedat jam antè dictis, oſtenſorum Synedriorum, eorúmque Imperii & Juriſdictionis, Succeſſio & Continuatio. Et primò de ea quæ Chriſti adventum antevertit; ídque è ſcriptoribus non Talmudicis. Quanquam Synedrium Magnum cujus Princeps Moſes [a] poſt Jethronea Synedria inſtitutum erat, manſit nihilominùs illorum uſus & poteſtas tam in Deſerto quàm etiam, juxta aliquos doctiſſimos [b], poſteà; qua de re etiam ſuperiùs [c] dictum eſt. Sed temporis decurſu, pro regiminis publici ordinatione commodiori, ad Synedria Vigintitriumviralia & Triumviralia paſſim, pro locorum qualitate, conſtituenda admittendáque juxta ſuperiùs oſtenſa, præter Synedrium Magnum, deventum eſt. Atqui non defuere inter Chriſtianos Scriptores, qui, ut antè etiam eſt tactum, ex ingenii ſui adfectûſque circa alienam ſibi Rempublicam, ſed in rem ſuam interim, quomodocunque formandam, commentis, potiùs quàm ex Talmudicis ipſiś, quos nimiùm negligere amant, non ſolùm ipſum Synedrium Magnum velut Pontificis ſummi præfecturam ſingularem faciant, ſed & poſt Moſaica tempora, in quibus à Numine ſic inſtitutum eſt, non libentèr concedant duraſſe. Etiam & nunc è Sacerdotali genere tantùm, nunc è tribu ſola Judæ conſtitiſſe volunt, quæ veritati, ut videre eſt in ſuprà allatis, ſunt alieniſſima. Non concedentium heic Continuationem Synedrii illius aut de ea proniùs dubitantium primarius eſt Benedictus Pererius [d], qui nec ſequacibus caret. Sed de eo, rectè Stephanus Menochius [e], *immeritò de re dubitat quæ paſſim admittitur ab auctoribus.* Sed nec Dionyſius Petavius Synedriorum Judaicorum originem facit [f] aliam quàm ex Gabinii Pompeii legati inſtitutione illa quam memorat Joſephus [g]. Nihil magis Pererium in dubitationem propulit, quàm apud Joſephum ac Philonem Synedrii Magni ſeu Septuagintaviralis mentionem non haberi. Verum quidem eſt, Joſephum, neſcitur unde, Septemviralia, ut antè ex eo narratum, per urbes Judicia conſtituta eſſe tradidiſſe. Sed interim & Γερουσίαν [h] apud ſuos (uti & ſæpiſſimè Hellenistæ) & Συνέδρια [i] & Συνόδους [k], veluti nomina tam Magnum quàm Minora (pro ſubjectæ rei diſcrimine) apud eum deſignantia memorat. Et ubi ait à Rege nihil faciendum citra Pontificem (ut ille, in Pontificum

qui

a *Numer.* 11, 16.
b *Hugo Grotius ad Ioſua* 8, 33. *& videſis Abulenſem ad Numer.* 11. *quæſt.* 25 *&* 33. *Deuteron.* 16. *quæſt.* 6.
c *Cap.* 1. §. 4.
d *Ad Geneſis* 49, 8, *&c.* §. 84.
e *De Republica Hebræorum* 1. *cap.* 6.
f *De doctrina Temporum lib.* 2. *cap.* 26.
g *Lib.* 14. *cap.* 10.
h *Origin. lib.* 4. *cap.* 8. *lib.* 13. *cap.* 9 *&c. & in Vita ſua.*
i *Lib.* 14. *cap.* 10. *&* 17.
k *De bello Iudaico lib.* 1. *cap.* 6.

qui tempore ſuo adeò viguere gratiam) καὶ τῆς Γερουσιαστῶν γνώμης, *Sententiam Senatorum*, intelligitur [l] de Synedrio Magno loqui. Quale itidem de Philone dicendum. Certè & ubi in Apocryphis Latinis [m] legitur, *Joacim autem ſummus Pontifex de Jeruſalem venit in Bethuliam cum univerſis presbyteris ſuis, ut videret Judith*, Græci habent, —— καὶ ἡ Γερουσία τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οἱ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἦλθον τοῦ θεμελιῶσαι τὰ ἀγαθὰ ἃ ἐποίησεν ὁ θεὸς τῷ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ ἰδεῖν Ἰουδὶθ καὶ λαλῆσαι μετ' αὐτῆς εἰρήνην. *Et Senatus* (ſeu Synedrium) *filiorum Iſrael habitans Hieroſolymis, venerunt ut ſibi ſatisfacerent de bonis quæ fecerat Deus Iſraelitis, atque ut viderent Judith eámque ſalutarent.* Quod de Synedrii Magni collegis capiendum. Intermiſſum quandoque per rerum turbas ſive hoſtiles ſive domeſticas judiciorum ordinariorum uſum, adeóque Synedriorum, ſubinde fuiſſe, dubitari nequit. Sed & rebus pacatis & benè diſpoſitis obtinuiſſe ea juxta antè oſtenſa, non minus videtur dubitandum. Ad illud de Jehoſaphati Judicum Conſtitutione [n], vir ſummus Hugo Grotius; *Cum numerus ad paucos recidiſſet, omiſſâ cooptatione metu Regum, quibus ſuſpecta erat Synedrii autoritas (de quo vide dicenda infra XXI, 4) more legitimo impleri numerum juſſit, partim ex Sacerdotibus & Levitis (qui quòd ab aliis laboribus vacarent, Legis ſtudio erant aptiſſimi) partim ex eruditis aliarum tribuum.* Quod ſe refert ad caput XXI; ibi dicitur Jehoramum Regem, Jehoſaphati filium, occidiſſe omnes fratres ſuos gladio, וגם משרי ישראל *& quoſdam de principibus Iſrael*, quod ſumit Grotius pro Synedris illis. *De Synedrio*, inquit, *ut credibile eſt, homines, Legis amantes & eximiæ apud populum auctoritatis.* Et dein idem ad illud Jehoſaphati, Amariam Sacerdotem ibi facit נשיא ſeu *Principem Senatus*, & Zabadiam Ben Iſmael *ſecundum in Senatu quem* אב בית דין *vocant.* Nec de Synedrio Magno verba ibi fieri dubitat. *Principes* item *Juda* apud Jeremiam [o] *Senatores*, ſunt illi, *Magni Synedrii ad quos pertinebat Judicium de Propheta vero aut falſo.* Illud etiam, in Ezekielis viſione [p], *Et Septuaginta viri de Presbyteris domûs Iſrael & Jezanias filius Saphan ſtabat in medio eorum ſtantium ante picturas, & unuſquiſque habebat thuribulum in manu ſua* &c. de Synedrio Magno capitur. Idem ibi Grotius, *Id eſt, illi Septuaginta, qui inter Judices omnes eminebant ſumma cum poteſtate, tum eò acceſſerant quò fas ipſis non erat tum ea videbant quæ tollere eorum erat officii.* Et expreſſim ibi David Kimchius ע׳ סנהדרין. *Septuaginta Synedri.* Etiam Synedros illos intelligi volunt viri docti per ſive שרים τοὺς ἄρχοντας, *Principes*, ſive אילי הארץ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, *Potentes Terræ*, Vulgatæ *Judices*, dictos, quos Nebuchadnezar captivos abduxit [q]. Unde Abulenſis [r], *in hac parte ſatis aſſentiendum eſt Judæis qui dicunt ſemper fuiſſe* (quouſque & quotieſcunque ſui eſſent juris & reipublicæ quies permitteret) *in Iſrael Septuaginta Judices qui regerent domum Judicii, & manabant ab illis Septuaginta Senioribus, quos elegerat Moſes, per ſucceſſiones, & hi erant Maximi Judices, ad quos ſubordinabantur omnes Judices, qui etiam in aliis Locis. Et iſti Septuaginta Judices ducti ſunt in Babylonem tempore Captivitatis, ſicut innuitur 4 Regum cap. 24.* Sic ille. Tantumdem ſatis alii, ad locum illum Numerorum, alibíque [s]. Etiam Hieronymus [t] ad illud

l *H. Grotius ad 2 Paralip. 19, 11.*
m *Judith cap. 15, 8.*
n *2 Paralip. 19, 8 & 11. & vide eum ad Pſalm. 82, 1.*
o *Cap. 26, 10, & 16.*
p *Cap. 8, 11.*
q *2 Reg. 24, 12 & 14.*
r *Ad Deuter. 16. quæſt. 6.*
ſ *Videſis J. Picum Mirand. in Apologia pag. 117. Petr. Tholoſan. Syntagm. Iuris Univerſi lib. 47. cap. 26. §. 1. Aloyſ. Novarin. Schediaſmat. Sacro-prophan. lib. 5. cap. 19. &c.*
t *Quæſt. ſeu Tradit. Hebraic. ad 1 Paralip. 18.*

ritores & Judices. Surgit enim oratio. Sed verò qualeſnam hi Judices? An circa templum ædificandum réſque eò duntaxat ſpectantes, ut Extraordinarii? An Synedri Ordinarii? De Ordinariis ſeu Synedriis Minoribus capit Abulenſis [c], *Et ſic Levitæ*, inquit, *erant Judices ſuper Iſrael & iſti ſex millia virorum Levitarum ſeparati fuerant ut diſtribuerentur per omnia loca Iſrael*, quod firmari autumat ex illo, eodem in libro, ſequente [f], *Iſaaritis verè præerat Chononias & filii ejus ad opera forinſecus ſuper Iſrael ad docendum & judicandum eos*, ut Vulgata. Ebræa ibi ſonant, *ex Iſaaritis, Chenaniam & filios ejus ad opera forinſecus ſuper Iſrael*, לשוטרים ולשופטים *in Præpoſitos & Judices*, τοῦ γραμματεύειν καὶ διακρίνειν. Judæi Hiſpanienſes, *por Alguaziles y por Juezes.* Quod de præpoſituris ac judiciis circa ſtructuram Templi réſque illuc attinentes ſumunt alii [g]. Syrus autem loco priore haud parum ab aliis diſcrepat. Conſtituiſſe nimirùm ait ex eis David præfectos operibus Domini, ܥܣܪܝܢ ܘܐܪܒܥܐ ܓܒܪܝܢ ܥܠ ܐܠܦܐ. ܘܕܝܢܐ ܘܣܦܪܐ ܫܬܐ ܫܬܐ ܥܠ ܡܐܐ *Viginti & quatuor viros ſuper mille* (ſingulis millenis) *& Judices & Scribas ſex atque ſex ſuper centum*, ſeu *ſenos ſingulis centenis.* Injicitque velut textus partem, *ut curam haberent ædificii & inſtarent ac ſatagerent auxilii eorum, poſſeſſionum*, ܘܠܒܢܝܢܗܘܢ *& operum eorum* (neque enim in verſione placet, *agricultura*) *ſupputationum, & opum eorum, necnon eleemoſynarum, ut proſpicerent pauperibus. Creavit enim David ſuper pauperes & inopes, œconomos & præfectos, ut alerent proſpicerentque pauperibus, unum ſuper denos quoſque, & nihil eſſe deeſſe paterentur.* Et dein ſequitur ibi comma ſextum. Officium etiam ſexcentorum Præpoſitorum & Judicum illic ita ferè adjungitur in Arabico, uti & illud de Pauperibus. Et de Judicibus etiam tunc temporis videſis in alloquio Salomonis [h]. Sed prioribus illis in locis haud alii Judices innui videntur quàm qui operi ſacro promovendo, inter tot operarios, ut Judices, rei præſenti tantùm ſelecti, præeſſent. Alia huc è Talmudicis attinentia, capite habentur proximo. Grotius etiam ad Maccabaicorum [i] illa *& ingemuerunt οἱ ἄρχοντες Principes*, notat, *ſic eximiè ſolent dici Magni Synedrii Senatores.* Et ad titulum Jonathanis literarum ad Spartiatas [k], *Jonathan Pontifex*, & ἡ γερουσία τοῦ ἔθνους καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ λοιπὸς δῆμος τῶν Ἰουδαίων &c. *& Senatus* (Vulgata *Seniores*) *gentis & Sacerdotes & reliquus populus Judæorum* &c. Grotius, *Eſt ἡ γερουσία Senatus ille Magni Synedrii qui non Judiciis tantùm ſed & Reipublicæ præſidebat.* Sunt autem qui Continuationi Synedrii Magni (è cujus Majeſtate adeo pependit reliquorum conſtitutio & autoritas) euſque adverſantur, ut certi de ejuſdem numero aut autoritate quidquam perſeveraſſe ſibi non videri ſcribant; unde Henricus Spondanus, Epiſcopus Apamienſis [l], *cum admodum obſcura ſit eorum* (Synedrii illius collegarum) *memoria in ſacra Scriptura ac probatis hiſtoriis à Moſe uſque ad Chriſtum, falſum quoque putamus, eos ſemper eodem numero vel ſuprema autoritate*

c *Ad* 1 *Paralip.* 23. *quæſt.* 13.

f 1 *Paralip.* 26, 29.

g *D. Kimchius ibid. Ignramus.*

h 2 *Paralip.* 1, 2.

i 1 *Macc.* 1, 27.

k *Ibid.* 12, 6.

l *Annal. Sacr. A M.* 3545. §. 28.

perſeveraſſe, quamvis probabile crediderimus, extitiſſe ſemper imaginem quandam ejuſmodi magiſtratûs quem & aliquando reſtituiſſe videtur Joſaphat[m] *Rex Judæ.* At verò viri doctiſſimi, præter antè citatos, alii, quorum nonnulli interim de Numero, Collegarum Qualitate, & Autoritate ejuſdem, aliquantulo diſcrepant, iique tam è Pontificiis quàm Reformatis, de ordinarii juris ejuſdem Synedrii Continuatione à ſeculo Moſaico, quà temporum pacatorum turbidorúmque diſcriminis varii ratio permitteret; neutiquam dubitârunt[n], tam de tempore ante quàm poſt adventum Chriſti verba facientes. Qua de re plura etiam inferiùs.

II. Poſt Chriſti autem adventum, etiam Synedriorum illorum velut in Republica illa notiſſimorum atque ex Lege moribúſque vetuſtis obtinentium mentio admittitur haberi in D. N. Jeſu Chriſti verbis illis[o]; *Audiſtis quod dictum eſt antiquis, Non occides; qui autem occiderit*, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, *reus erit Judicio. Ego autem dico vobis quod omnis qui iraſcitur fratri ſuo* (εἰκῆ *ſine cauſa*, ut in exemplaribus aliquot) *reus erit Judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo. Raca*, ἔνοχος ἔσται τῷ Συνεδρίῳ, *reus erit Synedrio; Qui autem dixerit, Fatue*, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, *reus erit gehennæ ignis.* Aliter quidem alitérque interpretes locum illum explicant, cùm interim τὴν κρίσιν heic & Συνέδριον Synedria quæ diximus, in ipſis Chriſti verbis, ſpectare velint. Unde etiam Chryſoſtomus ſequáxque ejus Theophylactus, Συνέδριον ἐνταῦθα τὸ δικαστήριον τῶν Ἑβραίων, *Synedrium heic tribunal eſt Ebræorum.* In hanc rem, poſt Eraſmum, vide Angelum Caninium[p], Bezam heic, Joannem Rainoldum[q], Abrahamum Sculcetum[r] & demum præ aliis Hugonem Grotium in Annotationibus. Nec prætereundum heic quod apud Talmudicos dicto illi Chriſti, quà poteſtatem reſpicit forenſem, occurrit ſatis cognatum. Sic Gemara Babylonia[ſ]; הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי ממזר סופג אה הארבעים רשע יורד עמו לחייו *Qui vocaverit proximum ſuum ſervum* (id eſt, עבד כנעני *ſervum Cananæum*; ſic capite Iſraelitico minutum) *excommunicandus erat* (etiam à Synedrio, ſeu præfectura juridica, cui ſuberat; שמזלזל בישראל כל כך אף הם יזלזלו בו *quoniam qui ita Iſraelitam vilipendiſſet, ipſe à Synedris ſic erat vilipendendus*) *Qui proximum ſuum vocaret Mamzerem* (coitu damnato ortum) *verberandus erat plagis quadraginta* (gloſſa; קנסא מכת מרדות ונזהא לה הא כנידוי *pœna ſcilicet ſubeunda erat verberum contumaciæ cauſa adhiberi ex lege ſuperinducta, ſolitorum; nec ita excommunicandus*) *Qui vocaverit proximum ſuum Improbum deſcendit* (Synedrium) *cum eo in vitam ejus.* Ubi gloſſa, כלומר לזו אין בית דין נוקקין אבל הוא מותר לשנאותו אף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו *Ac ſic diceres, neceſſe non erat ut à Synedris ſententia ejuſmodi aliqua ei irrogaretur, ſed fas erat eis infamare eum, etiam & victum ejus* (mulctando alitérve) *minuere, & in vivendi ejus genus accuratius*, ut cenſores, *animadvertere.* Mentio Synedriorum itidem & Synagogarum ſeu Conventuum qui cum poteſtate præeſſent, apud S. Marcum[t]; & τοῦ Συνεδρίου ὅλου, *Synedrii totius*, ubi legitur, *Et confeſtim mane* Συμβούλιον ποιήσαντες, *conſilium facientes* (*capientes*) *cum Presbyte*

m 2 Paralip. 19.

n Raymundus Raymundi in Pugione fidei Part. 2. cap. 4. Petrus Galatinus de Arcanis lib. 4. cap. 6. Cornelius Bertram. in Politia Judaica, Io. Bodinus de Republica lib. 6. cap. 8. Ludovic. Carbo de Legibus lib. 16. Baron. Tom. 1. A. Chriſti 31, 10. 32, 11. 33, 19. Lorinus, alii ad Numer. 11, 16. Iſaac Caſaubon. Exercitat. 13. §. 5. Iacob. Capellus Vindiciis pro Iſ. Caſaub. lib. 3. cap. 1. Petrus Cunæus de Rep. Hebræorum, Conſtantin. L' Empereur ad tit. Middoth cap. 5. ſect. 3. pag. 187 alii.

o Matth. 5, 21.

p Loc. Novi Teſtamenti cap. 7.

q Prælect. 167. de Libris Apocryphis.

r Exercit. Evangelic. lib. 2. cap. 2: & 23.

ſ Ad tit. Kidoſchin cap. 1. fol. 28, 1.

t Cap. 13, 9.

byteris & Scribis [u], καὶ ὅλον τὸ Συνέδριον, *& totum Synedrium, Concilium*, totúſque conſeſſus (ubi Vulgata, *& univerſo concilio*, quaſi Græca fuiſſent καὶ ὅλῳ τῷ Συνεδρίῳ *& cum toto Synedrio*, quemadmodum etiam Syrus ܘܥܡ ܟܠܗ̇ ܟܢܘܫܬܐ *& cum tota Synagoga*; Arabes itidem [x] ومع ساير الجموع *& cum reliquis turbis* ſeu *reliquis congregatis*) *vincientes Ieſum, abducebant & tradebant eum Pilato.* Hugo Grotius innui ait rem geſtam, *pleno Senatu, cujus partes jam nominavit.* Partes eæ fuere Sacerdotes, Scribæ, Presbyteri qui apud Matthæum [y] & Lucam [z] Presbyteri τοῦ λαοῦ *populi* nuncupantur. Unde & Lucas eadem de re Συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, *congregatum eſt Presbyterium populi, Sacerdotes primarii & Scribæ & duxerunt illum*, εἰς τὸ Συνέδριον αὐτῶν, *in Synedrium ſuum.* Joannes [a] item; Συνήγαγον *congregarunt Sacerdotes primarii & Phariſæi* Συνέδριον. Et in Actis frequens τοῦ Συνεδρίου mentio [b], etiam & ὅλου τοῦ Συνεδρίου *totius Synedrii*, quod Magnum denotat. Sed de Continuatione ejuſmodi, ut in antè oſtenſis haud pauca occurrunt, ita in ſequentibus plura habentur.

u Cap. 14, 55. & 15, 1.

x Sect. 51.

y Cap. 27, 1.

z Cap. 22, 66.

a Cap. 11, 47.

b Cap. 4, 15. 5, 21 &c.

III. At verò non eſt quòd quis expectet adeò æquabilem fuiſſe Continuationem quam diximus, ut ſemper & per omnia, ab inſtitutione, ſecula, ſui ſimilis ea haberetur. Pro vario Rerum, Perſonarum, Locorum ſtatu, ut illa aliter alitèrque reperiretur, intermitteretúrque neceſſe eſt; quod & antè tactum. Temperamenta igitur circa Continuationem ſeu perpetuam ſui ſimilitudinem Synedrii Magni adeóque reliquorum, ſemper velut inde pendentium, advertenda ſunt maximè Quatuor. Primum eſt de Intermiſſionibus, per exterorum dominatum réſque turbidas alias præter captivitates, quandoque coactis; Secundum de loco ejuſdem in ſacris literis, nomine *Loci quem elegerit Dominus Deus tuus* [c], deſignato, ejúſque varietate; Tertium de ſingulari Imperii & Juriſdictionis tum ejuſdem tum Vigintitriumviralium Deminutione per annos aliquot ante Excidium Templi ſecundi; Quartum de Synedrorum Qualitate, adeóque Sacerdotalis generis in judiciis Prærogativa, per annos aliquot & ante & poſt Chriſti adventum & cauſa ejuſdem. Quod ad Primum attinet; de Intermiſſionibus per Exterorum Dominatum, Captivitates, aliáſque rerum turbas infelices, in ſeculis vetuſtioribus, nemini non ſatis eſt manifeſtum. At Vir ſummus Hugo Grotius de Duratione Synedrii Magni, ut à Moſis tempore perpetua, expreſſiùs loquitur. *Aliqua*, inquit [d] *judicia arbitror Regibus adempta, manſiſſe penes Synedrium* LXX. *virûm, quod divino imperio à Moſe inſtitutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione duravit.* Ubi ſi perpetua cooptatio de facultatis Judicandi in Synedrio illo, per Ordinationem ritè continuata collatione ſumatur, veriſſimum quidem eſt quod aſſeritur At ſi de ipſius ſumatur Synedrii corporis perpetua continuatione, planè temperandum eſt intermiſſionibus quæ pro rerum ſtatûſque diſcrimine, ut diximus, aliæ fuere aliæque. Quibus etiam accedat maximè quod evenit ſub Antiocho Epiphane Syriæ Rege, & Hero-

c Deuteron. 17, 8 & 10.

d De Iure Belli ac Pacis lib. 1 cap. 3 §. 20.

& Herode Magno. Populo ſcilicet ſub Antiocho in factiones Jaſonis & Menelai (qui & Onias dictus) de Pontificatu concertantium ſciſſo, Menelaici opem Antiochi invocant, quam ut ſibi commodiùs conciliarent, profeſſi ſunt[e], ὅτι βούλονται τοὺς πατρίους νόμους καταλιπόντες καὶ τὴν καθ' αὐτοὺς πολιτείαν, ἕπεσθαι τοῖς βασιλικοῖς, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν ἔχειν, *ſe velle, relictis patriis inſtitutis ac legibus imperata regia ſequi & Græcanicam Reipublicæ formulam amplecti.* Annuens Rex dominatum etiam totius populi ſumit, à quo inſuper impetrarunt ut gymnaſium, κατὰ τὰ νόμιμα τῶν ἐθνῶν, *ſecundum leges rituſque Gentium*, Hieroſolymis ſibi extrueretur. Præputia adduxerunt, τά τε ἄλλα πάνθ', ὅσα ἦν αὐτοῖς πάτρια παρέντες ἐμιμοῦντο τὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἔργα, *& contemtis omnibus patriis ritibus imitabantur mores exterarum gentium*, idque ex edicto etiam Regio, qua de re fuſiùs Joſephus & Maccabaica. Intermiſſionem autem tunc variam fuiſſe Synedrii non ſolum Magni ſed & cæterorum ex inſtitutis avitis pendentium ſatis videtur hinc manifeſtum. Revixiſſe autem poſtmodum, ſub Haſmonæis, Synedrium Magnum, liquet ex hiſtoria Talmudica de Jannæi Regis famulo homicidii illic accuſato, etiam & Rege ipſo in Synedrium introeunte, cùm, ad Synedros præſentiâ regiâ in ſilentium conſternatos, Simeon Ben Shatach Synedrii Princeps, בעלי מחשבות, inquit[f], אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד. בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו *Cogitabundi eſtis vos. Veniet qui cogitationum dominus eſt, & vindictam à vobis illicò ſumet. Et venit Gabriel & percuſſit eos in Terram, unde moriebantur*; quod ad intermiſſionem Synedrii Magni attinet, uti & illud de Herode Antipatri filio[g] Synedros Synedrii Magni cunctos, præter Sameam, morte plectente. Scilicet Herodes in jus, ut homicidii reus, ab eis antè vocatus, utcunque in Hyrcani regis gratiam ereptus, poſtquam regnum ipſe adeptus eſt, πάντας ἀπέκτεινε τοὺς ἐν τῷ Συνεδρίῳ, καὶ Ὑρκανὸν αὐτὸν, χωρὶς τοῦ Σαμέου *interfecit cunctos Synedrii collegas (etiam & Hyrcanum ipſum) excepto Samea*, qui ſolus in ipſum, dum ſiſtebatur, liberrimè locutus fuerat. Et quaſi de toto Synedrio tum ſublato locum illum intelligunt viri ſummi[h]. Huc proculdubio ſpectavit illud à Pſeudophilone[i] de *Zanedrim* traditum, *Anno XXX principatus ſui tyrannici, Zanedrim ex domo David delevit & Ananelum quendam atque Zanedrim ex Proſelytis ſuffecit, qui nimirùm in lege videbantur eruditi.* Sic impoſtor ille qui & ridiculè de Synedris domûs Davidicæ, quaſi alii antè non fuiſſent, loquitur, & de Proſelytis ſuffectis; ſed interim de Synedrii Magni ut antè Uſu & Continuatione ita nunc Intermiſſione, uti & Annius ejus, omninò ſecurus. In editionibus Baronii[k] prioribus aſſertur idem velut Philonis. Sed poſtmodùm diſpunxit hoc ipſe[l] totum. Accedat quod de Magiſtris eminentioribus adeóque Synedris illis ab Herode eodem univerſis, excepto unico Baba Ben Bota Sameæ diſcipulo (quem etiam excæcavit) occiſis traditur. Eâ de re Talmudici[m], & partim etiam Joſephus[n] & Euſebius[o]. Atqui non omninò ex hoc ſecutum eſt quod perperàm nimis & temere inde inferunt Guilielmus Poſtellus[p], Petrus Galatinus[q], aliíque aliquot ſcriptores Chriſtiani, ab hoc ſcilicet tempore, quod ad initia Herodis illius refertur, legitimam judicandi poteſtatem omni-

e *Joſeph. lib.* 12. *cap.* 6. & 1 *Maccab.* 1, 12.
f *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19, 2 Juchaſin *fol.* 56, 1.
g *Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 17.
h *Hugo Grotius ad* 2 *Paralip.* 21, 4.
i *Breviar. de Temporibus.*
k *Tom.* 1. *Anno Chriſti* 1. §. *Huc tantùm Antverpiæ* 1589 &c.
l *Tom.* 1. *Anno Chriſti* 1. §. 48 &c. 1601. *Moguntiæ* &c. & *vide Iſaac. Caſaubon. Exercit.* 13. §. 5.
m *Gemar. Babylon. ad tit.* Baba Bathra *cap.* 1. *fol.* 3, 2. Juchaſin *fol.* 52, 2. & *vide Raimundum in Pugione Fidei part.* 2. *cap.* 4. §. 14.
n *Lib.* 15. *cap.* 11.
o *Chron. num.* 2014.
p *De Orbis Concordia lib.* 4. *cap. De reprobatione Iudæorum pag.* 377.
q *De Arcanis lib.* 4. *cap.* 6.

omnimodam apud Judæos ceſſaſſe, quoniam Impoſitio Manuum ſeu Ordinatio ſolennis quâ conferri ſolebat, juxta ſuperiùs oſtenſa, facultas Judiciaria, non ſine Triumviris, ut Galatinus, nec ſine Quinqueviris, ut Poſtellus, iiſque antè ſolenniter Ordinatis, fieri quibat. Id quod ſic haberi quidem non potuit, cum unicus tantùm Ordinatus reſtaret Baba Ben Bota. At verò nonnullis ſumitur etiam illa occiſio Herodiana de Synedris tantùm Synedrii Magni. Ac ita quidem alii quamplurimi ordinati ſuperſtites eſſe quibant. Sed ſi detur univerſos Ordinatos, præter unicum Ben Bota, ſublatos eſſe, certiſſimum eſt, quod & ex ſuperiùs oſtenſis palam ſit, unicum illum Ordinatum accitis ſibi binis aliis, ſive ordinatis ſive è vulgo, alios Ordinare ritè potuiſſe. Triumviri enim ſic, nec neceſſariò Quinqueviri, ordinabant. Et falluntur & fallunt illi qui Talmudicam doctrinam de Tribus paritèr ordinatis Ordinationi ſolenni adhibendis heic loquuntur. Intermiſſionem autem, in hiſce, Synedrii Magni fuiſſe ſatis conſtat; uti &, ex hiſtoria ſacra ſequente ac aliunde, ejuſdem Inſtaurationem, pro vario illic rerum ſtatu, qualemcunque. Atque ea quidem haud parùm pependit ab Cæſarum indultu quo permiſſa eſt eis, ſed non ſine temperamentis variis, politia avita; qua de re conſulas Joſephum[r].

r *Lib.* 14. *cap.* 17. *& lib.* 16. *cap.* 18.

IV. Locum Synedrii Magni, res ipſa oſtendit ab Origine ejus ad reipublicæ Ebraicæ Exitum, varium fuiſſe. Nam à Moſis tempore (quo לפני פתח אהל מועד *ante oſtium Tabernaculi teſtimonii* ſedes habuiſſe dicitur[ſ]) ad Templum ædificatum, ſive pro itineris commodo ante ingreſſum, in Terram ſanctam, ſive pro dominantium libitu, poſt ingreſſum ſedes illud habuiſſe nunc has nunc illas, ubi Tabernaculum erat, manifeſtum eſt; ut in Silo, Mizpah, Gilgal, Nobe, Gibeone, ad domum Obedomi[t], & demum Hieroſolymis. Et per illa tempora tam Synedria Minora quàm Magnum, ut ſtatus rerum varius tulit, ſic viguiſſe credendum eſt. Quod enim dicitur[u], *Non facietis ibi* (in Terra promiſſa) *quæ nos hîc facimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur*, quaſi nec regimen aliquod forenſe tunc fuiſſet per Deſertum in uſu, reverà ad Sacrificiorum loca, quæ ſibi quiſque diverſimodè tunc eligere ſolebat, non ad regiminis ſeu coercitionis judiciariæ formam aliquam ejúſve defectum ſpectat; ut & textus etiam ibi ſacer indicat, præter interpretes. Et de Judicibus Synedrii, mentio habetur in paraphraſi Chaldaica, ubi pro זקנים[x] *Presbyteris* in cauſa Boaz memoratis ſubſtituitur סנהדרין *Synedrium*. Id genus ſunt alia. Ubinam conſideret Synedrium Magnum, Templi primi ævo, non ita habemus exploratum[y]. Sed ſedes ejus Templo etiam tum conjunctas eſſe non dubitant Magiſtri qui totiès *de loco quem elegerit dominus*[z], ipſum Templum ſimul & conjunctas Synedrii ſedes innuentes, loquuntur. Certè & Conclave לשכת הגזית *conclave cæſi lapidis* (de quo plura ſtatim) ſub Templo primo Synedrii hujus locum fuiſſe volunt aliqui. Maimonides[a], בתחלה כשנבנה בית המקדש היו ב״ד הגדול יושבין בלשכת הגזית שהיתה בעזרת ישראל *Cum primò extructum eſt Templum conſidebat Synedrium Magnum in conclavi cæſi lapidis* (ſeu in *Lizkat hagazith*) *quod erat in atrio Iſraelis*. Et forſan ſic cognomi-

ſ *Numer.* 11, 24. *Maimonid. Halach.* Sanhedrin *cap.* 1. §. 3.
t *Lib. de Quæſtionibus Ebraicis.*
u *Deut.* 12, 8.
x *Ruth.* 4, 3.
y *Videſis Hug. Grot. ad Ieremiæ* 26, 10.
z *Deut.* 17, 10.
a *Halach.* Sanhedrin *cap.* 14. *videſis Adrichomium in deſcrip. Ieruſalem* §. 35. *Curia.*

minatus eſt tam ſub primo quàm ſecundo Templo Synedrii locus. Cum autem nemini præter Reges familiæ Davidicæ in atrio ſedere licuiſſe ajant[b], conclave hoc ſic conſtructum eſſe ſcribunt, ut pars tantùm altera קדש *id quod ſanctum erat* ſeu *aream conſecratam*, ſeu Atrium, altera verò חול *profanum*, *religione ſolutum* ſeu aream non ſacratam occuparet, unde fiebat ut in parte ſacra non conſiderent ſed in profana tantùm; הסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחצייה של חול *Synedrium cujus ſedes erant in conclavi ſaxis politis inſigni, conſidebat tantùm in parte ejuſdem profana*, ſeu non ſacrata. Adeo ut figura illa ſedium ejus hemicyclica ſuperiùs oſtenſa aream profanam ſeu non ſacratam integram contineret. Eminentior ſaxorum, quæ pavimentum ornabat, rigor conclavi in hoc, uti in aliis etiam, Sanctum à Profano diſterminabant. Illum[c] ראשי פספסין *capita ſaxorum dolatorum* nuncupabant. Bina etiam oſtia conclavi huic fuiſſe tradunt[d] quorum per alterum in profanam, per alterum in ſacram partem introibatur. Quin verò in Templi ſecundi ævo (id eſt, tam Templi quod extruxerunt è captivitate redeuntes ſeu Zorobabelici quàm Herodiani; nam horum utrunque uno nomine Secundi denotare ſolent, nec tertium faciunt Herodianum, utpote ad priſtini, ideò tantum ut auguſtiùs reædificaretur, diruti formulam conſtructum,) in Templi inquam ſecundi ævo in Talmude collocatur Synedrii Magni ſedes propria in conclavi illo הגזית ſeu *ſaxeo* eóque ad plagam Templi Auſtralem ſito in ea areæ parte quæ juxta primam territoriorum aſſignationem ad tribum Judæ attinebat. Nam partem Templi Occidentaliorem ubi Altare & Sacroſanctiora haberentur in tribus Benjaminiticæ territorio ſedes habuiſſe ajunt. Sic expreſſim Gemara Babylonia[e], סנהדרין בחלקו דיהודה ושכינה בחלקו דבנימין *Sanhedrin in parte ſeu portione Judæ & Divina præſentia* (ſeu Occidentalis Templi pars) *in portione Benjamin*[f]. Quod quidem tam de Synedriis minoribus illis ibi Binis quàm Majori dictum. In Auſtrali autem Templi parte verbis Miſnæ[g] diſertis collocatur. שבדרום לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית *Ad Auſtrum erant conclave ligni*, *conclave ſcaturiginis* ſeu *putei* & *conclave hagazith* ſeu *ſaxi cæſi*, quod de ipſo Synedrii Magni loco ut paulò poſt ibi liquet dicitur. Atqui, in ichnographia Templi Rabbi Jom Tob, Titulo Talmudico *Middoth* ſubjuncta, ad plagam Templi Aquilonarem conclave hoc collocatur. Atqui & verba ejus ſunt, שבצפון סמוכה למזרח לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול ופתחה לחול ולקדש *In parte Aquilonari quæ ad Orientem vergit habebatur Liskat hagazith* ſeu *Conclave ſaxeum; cujus pars altera in area ſacra erat, altera in profana. Oſtium item erat tam in hanc quàm in illam partem.* Sed de Conclavis hujus poſitura vide inprimis quæ fuſiùs diſputat vir doctiſſimus Conſtantinus L'Empereur[h], ubi de Templi ſtructura etiam tota agit. Utrum ἡ Βȣλὴ[i] apud Joſephum & βȣλητήριον[k], ubi de Templi partibus loquitur, huc ſpectent, viderint eruditi. De Herodiano Templo quidem loquitur ille, uti & Talmudici ſolent. Et æquum eſt ut exiſtimemus Conclave hoc aliáque loca pleraque, poſituras tum in hoc tum in priſtino quod ab Herode dirutum eſt ſimiles habuiſſe

eis

b Ibid. & Hanach. Bith abichira cap. 7. & Gemar. Babylonia ad tit. Joma cap. 2. fol. 25. a.

c Gemar. Babylon. ad tit. Joma cap. 1. fol. 15. b.

d Ibid. cap. 2. fol. 25. a.

e Ad tit. Zebachim cap. 5. fol. 54. b.

f Videſis I. Baptiſtam Villalpandum (de tribuum harum heic portionibus) In Apparatu Urbis ac Templi p. 1. lib. 1. cap. 15 & 16.

g Tit. Middoth cap. 5.

h Ad tit. Talm. Middoth cap. 5. ſect. 3.

i Haloſ. lib. 6. cap. 6.

k Lib. 7. cap. 35. Gr. & 13 Lat.

eis quæ in Salomonico fuerant, nec uſum diſſimilem. Nomen autem illud *Liskath bagazith* interpretatur *conclave ſaxis quadratarii opere politis*, ſeu *dolatu inſigne*, unde etiam אבני גזית *lapides dolati*[l] & בתי גזית[m] *domus quadro lapide conſtructa* habetur in lingua prophetarum, & מדות גזית[n] pro *menſuris in dolandis ſaxis adhibitis*. Raymundus Raymundi[o], atque ejuſdem compilator Petrus Galatinus[p] vertit, *Camera dolata* vel polita, & interdum *Conſiſtorium Gazith*. Atque Synedrium ipſum à loco quem diximus non ſemel apud Hieronymum de ſancta fide *Conſiſtorium de Guazit* & *Conſiſtorium Guazit* nuncupatur. Aliis dicitur[q], *Atrii penetrale quadratis ſtructum lapidibus*. Conclavia autem compluria Templo adjecta fuiſſe alia, nomine לשכה notiſſima, palàm eſt. לשכה quidem veteribus interpretatur non ſemel *gazophylacium*, *Paſtophorium* atque *exedra*, ut in Vulgata, Symmachi[r], Theodotionis atque Helleniſtica verſione. Id etiam obſervant de interpretationis ratione diſputantes Franciſcus Ribera[ſ], J. Baptiſta Villalpandus[t], alii. De Exedris autem verba faciens Villalpandus, *Exedrarum uſus*, ait, in Græcorum palæſtris à Vitruvio deſcribitur. *Conſtituuntur autem in tribus porticibus*, inquit[u], *exedræ ſpatioſæ habentes ſedes, in quibus Philoſophi Rhetores, reliquique, qui ſtudiis delectantur, ſedentes diſputare poſſint. Pollux*[x] *exedram dici putat ſeſſionem ubi viri conſidere ſolent. Quamvis Cicero*[y] *locum eſſe indicet quo poſito lectulo meridie requieſcant. Quod verò ad Seſſionem attinet, propterea fortaſſe Hebræi* לשכה *liskahe vocant Exedriam Zanedrim, quod ibi circumſedentes nobiles illi duo & Septuaginta viri* (ſolennis ille error eſt de numero, ut ſuprà monuimus) *jus populo dicerent, ac de difficilioribus negotiis peragendis conſultarent*. Sic ille. Quod autem ad nomen attinet à dolatis ſeu ſaxis quadris deductum; id factum eſt ab apparatus artiſque in hujus ſtructura præ cæteris ſingularis[z] uſu, ſive tam in pavimento quàm in eo toto quod inde exſurgebat, ſurpereminebátque, ſive in pavimento tantum. Nam *pavimenta lapidibus ſtrata* non ſemel memorantur de Templo apud Ezechielem[a], & in Templo Herodiano ſingularis pavimenti λίθοις παντοδαποῖς *lapidibus omnigenis* ſtrati mentio apud Joſephum[b], velut rei cujus ſplendoris ratio apud Ebræos habita eximia. Id dum perpendo non adeò abſonum fortè eſt ſuſpicari, conclave hoc ipſum idem eſſe quod in Euangelio nuncupatur etiam λιθόστρωτος *locus ſaxis ſtratus*. Vocabulum Græcum retinet Vulgata ubi de Pilato pro tribunali ſedente verba fiunt ſacra. *Pilatus*[c] *cum audiſſet hos ſermones* ἤγαγεν ἔξω, ſeu *adducit foras Ieſum, & ſedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithoſtrotos*. *Lithoſtrota* autem Pavimenta ſaxis diſcoloribus artificioſè ſtrata, ut hodiéque paſſim, apud veteres dicta fuiſſe è Plinio[d], aliis, ſcimus; qua de re conſulas τὸ πάνυ Claudium Salmaſium in Plinianis[e]. Rectè vertitur à Syro (quem ſequitur Arabs) τὸ λιθόστρωτος per ܪܨܝܦܐ ܕܟܐܦܐ *pavimentum ſaxorum*; quod & *lapidipavium* Caſtilio vocavit. Quin & ipſum רצפה *Pavimentum* ſine ſaxorum adjectione, Hieronymo[f] in ſacris literis λιθόστρωτον denotat, uti & Helleniſtis[g]. Unde pro *Lectuli*[h] *quoque aurei & argentei*

l 1 Regum 5, 17.
m Amos cap. 5, 11.
n 1 Regum. 7. 11.
o Pugione Fidei Part. 2. cap. 14 § 3. &c.
p De Arcanis lib. 4. cap. 6.
q Paul. Riccius in Epiſt. Doct. Talmudic. cap. 10.
r Hieronym. ad Ezechielem lib. 12. cap 40. & lib. 13. cap. 42.
ſ De Templi Fabrica lib. 1. cap. 17.
t Tom. 2. Explanat. part. 2. lib. 3. cap. 26. in Ezechielem.
u Vitruv. lib. 5. cap. 11.
x Onomaſtic. lib. 1. cap. 4.
y De Oratore 3.
z Vide Baal Aruch in גזה & Conſtant. L'Empereur ad tit. Middoth cap. 5 ſect. 3.
a cap. 40 & 42. in Vulgata.
b Haloſ. lib. 6. cap. 14 Gr. 6 Lat.
c D. Joann. 19, 13.
d Lib. 36. cap. 25.
e Pag. 1214.
f De Nomin. Hebraic. ad lib. 2. Regum, & in Ezech. 42, 3.
g 2 Paralip. 7, 3.

gentei erant על רפת בהט ושש ודר וסחרת, Græci illi, ἐπὶ λιθοστρώτου σμαραγδίνου λίθου, καὶ πινίνου καὶ παρίνου λίθου, *ſuper Lithoſtrotum* ſeu *pavimentum ſaxeum Smaragdini lapidis & Pinini & Parii lapidis*. Et tralatitium eſt conclavia tam publica & forenſia quam privata à coloribus, à columnis, à ſigno aliquo laquearibus adfixo, id genus cæteris denominari. Unde & hoc quadratarii in pavimentandi opere deſignatum. Quod nec parum ab Ebræis ipſis firmari videtur, qui in cauſa D. N. Jeſu Chriſti Synedros, quoniam alibi ab ipſis capitalem ſententiam ritè ferri noluere ipſi, in Conclave *Liskath hagazith* rediiſſe diſertè [i] ſcribunt; qua de re plura libro Tertio. Verba ſunt in editionibus non caſtratis, ה"ל מ"מ כשהיו רואין צורך שעה היו חוזרין ללשכת הגזית כעובדא דישו וכיוצא בו, *& dicendum eſt, eos quoties temporis ratio poſtularet, rediiſſe in Liskath hagazith, ut in cauſa Jeſu & ſimilibus*. Scilicet poſtquam inde migrarant, juxta inferiùs oſtenſa. Certè & in Lithoſtroto latam in eis ſententiam ex Euangelio palam docemur. Unde non obſcurè elici videtur, ſive nominis rationem ſpectemus, ſive Ebræorum illorum heic autoritatem, ipſum Lithoſtroton, ita Græcè dictum, fuiſſe Synedrii Magni locum ſeu Conclave à pavimento ſic nuncupatum. Græca etiam ſunt de Pilato heic, Ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, *ſedit ſuper tribunali in loco Lithoſtroto dicto*, perinde ac ſi notiſſimum fuiſſet eo in loco tribunal ſeu ſedes forenſis, ut in ipſa *Liskath hagazith*. Nonnus verò ibi,

> Ἀρτιδόμῳ δ' ἐκάθητο Λιθοστρώτῳ παρὰ χώρῳ,
> *Recens autem extructo ſedit in loco Lithoſtroto.*

Quod explicat per

> Οἷα λίθοις στρωτοῖσι πετυγμένῳ——

quaſi lapidibus ſtratis elaborato, quod ipſum לשכת הגזית expreſſim ſatis per ſe interpretatur. Certè apud Ezechielem [k], in Templi deſcriptione habetur רצפה אשר לחצר החיצונה quod vertitur in Vulgata & D. Hieronymo *Pavimentum ſtratum lapide atrii exterioris* quod ipſum eſt *Lithoſtroton atrii exterioris*. An & quomodo nomen hoc ad Lithoſtroton in Euangelio pro Synedrii Conclavi ſumtum attinere poſſit, viderint qui accuratiùs Templi partes poſituráſque ſcrutentur. Sed interea, Pavimenta pro porticibus ſuperſtructis ac periſtyliis ut veſtibula pro fornicibus ſuperſtantibus, prophetarum phraſi uſurpari rectè adnotant [l] viri docti. Unde faciliùs Lithoſtroton pro ipſo conclavi rite poſſe ſumi quis forſan admiſerit. Nec infrequens eſt locum aliquem etiam à qualitate alteri pariter communi, ex loquendi uſu hominúmque arbitrio, ſignantiùs & ſolùm denominari. Atqui in Euangelio dicitur, eundem locum Ebraicè (quod pro ævi more Syriace ibi denotat) appellatum *Gabbatha*. Vocabulum illud locum *eminentem* ſeu *excelſum* ſignificat. Sed apud viros ſane, quibus linguæ Orientales plurimum debent, doctiſſimos [m] occurit, Syriacè גבתא ſeu *gabbatha* eſſe *locum editiorem, lapidibus ſtratum*, & גב verbum *lapidibus viam ſternere*. Ita *Lithoſtrotos* & *Gabbatha* non ſolùm locum eundem ſed eâdem nominis etiam ratione idem indicant.

Ara.

i Thoſiphta *Gem. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 37. 6.

k *Cap.* 42, 3. *videſis Villalpand. ad dict. caput & præcedentia.*

l *I. Baptiſta Villalpandus tom.* 2. *explanat. in Ezech. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 27.

m *Guido Fabricius in* [illegible] *& Valent. Schindler. eadem in voce.*

Arabes ibi habent غبتا quod ipſum eſt *Gabbatha.* Syrus autem pro eo quod eſt in Græco Γαββαθᾶ habet גפיפתא *gaphiphata* quod *peribolum* ſeu *clauſuram* denotans forte aliud erat nomen loci hujus forenſis. Fabricius[n]; *ſignificat non collem à* גביעתא *ſed peribolum vel circumpavimentum, quod à Vitruvio dicitur Lorica.* Nomen Lithoſtrotos in Lichoſtratos[o], & Licoſtratos alitérque à barbaris ſeculis corruptum eſt[p], etiam verſionibus eorundem ſic retineri ſolitum[q]. Rhemenſes, Vulgatam ſequentes, ipſum Græcum etiam retinent uti & Belgæ tum nuperi tum vetuſtiores, Sanctius Marmochinus in Italica, Bohemi, Poloni, alii. *Pavimentum* alii ſimplicitèr ſubſtituunt, uti Galli, Angli. Lutherus Hochpflaſter, Itali recentiores *Laſtricato* & *Laſtrico*, Dani Stenlagd. Lyranus ibi, *Ille locus erat ante domum Pilati; ante enim domos magnatorum ſolet eſſe locus de lapidibus præparatus.* Nec melior ei ratio, quare locum faceret ante domum Pilati. Sed & de Platea ſeu loco ejuſmodi in aprico à veteribus ſumtus eſt[r]. Gloſſa interlinearis interpretatur, *id eſt Judicium vel Judiciale*, quoniam judicii erat locus. De eo conjecturæ fuere variæ. Alii[ſ] ſuſpicati ſunt fuiſſe eundem apud Nehemiam[t] denotatum, ubi poſtea extructa fuerat Antonia. Alii fidentèr, ut Lyranus, *Locus erat*[u] *ante domum Pilati editus, & judicio accommodatus, ubi Romani Præſides ſententiam ferre ſolebant, qui Gracè Lithoſtrotos, id eſt lapidibus ſtratus* &c. adeóque faciunt τὸ βῆμα ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ, *tribunal in magno ſtadio*, à Joſepho[x], Pilato tributum, uti & tribunal ejus apud Euſebium[y] hoc in loco fuiſſe. Ubi verò Joſephi Græca ſunt, ὁ Πιλάτος καθίσας ἐπὶ βήματος ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ καὶ συγκαλεσάμενος τὸ πλῆθος ὡς ἀποκρινεῖσθαι ἔνθεν αὐτοῖς θέλων, δίδωσι τοῖς στρατιώταις σημεῖον, *Pilatus ſedens pro tribunali in Magno ſtadio, & convocans multitudinem quaſi eis dare vellet reſponſum, dedit militibus ſignum* &c. depravatè apud Ruffinum legitur, nec à Gelenio correctum, *Pilatus tribunal aſcendens ſtudio magno* (pro *in ſtadio magno*) *convocat multitudinem Judæorum, quaſi* &c. Ubi Genebrardus, *Pilate monta en ſiege judicial & fit appeller au grand Parquet ceſte multitude des Iuifs, comme celuy* &c. Certè & in Verſione perpulchra admodúmque vetuſta Ruffini MS. quæ olim S. Albani bibliothecæ pars nunc ad bibliothecam ad S. Jacobi attinet, expreſſim ut in editis legitur *Magno ſtudio.* Πραιτώριον *Prætorium* Pilati ab Euangeliſtis[z] memoratum, in ædibus ipſius fuiſſe dubitandum non eſt. Atqui extra eas fuiſſe ejus tribunal volunt viri doctiſſimi, ídque ex locis Joſephi & S. Joannis. Summus ille Hugo Grotius[a], *Non erat Tribunal Pilati intra Prætorium, ſed in ſtadio quod erat non longè à Prætorio.* Ioſephus, ὁ Πιλάτος καθίσας ἐπὶ βήματος ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ. *Pars hujus areæ, Lapidibus erat conſtrata ut ex Johanne diſcimus. Ibi erat & conſiſtorii locus & Tribunal.* Atque idem ad citatum S. Iohannis locum de Pilato ſedente pro Tribunali in Lithoſtroto, *In Xyſto*, inquit, *ſive ſtadio tecto* qua de re lectorem relegat ad antè dicta ad S. Matthæum. Et, ad vocem *Gabbatha*, Ἑβραϊστὶ inquit, *intellige ſermones ejus temporis ſignificat* βῆμα *locum excelſum, qualia erant Romanorum tribunalia. Syri ſæpe* ב *mutant in* פ, *ideò hic* גפיפתא. *Mos erat*

n In

o Petrus Comeſtor in Hiſtor. Euangelic. cap. 166.

p Videſis Eraſmum ad Joannis 19, 13.

q Italic. Nicolai Malbermi. Anglic. Wicleſi.

r Videſis Dan. Heinſium Exercitat. in Joann. pag. 238.

ſ Beza.

t Cap 2, 8. aut 3, 7.

u Adrichomius in deſcript. Hieroſolym. 115.

x De bello Judaico lib. 2. cap. 8. ſin 14.

y Hiſt Eccleſ. lib. 2. cap. 6.

z Matth. 27, 27. Marc. 15, 16. Joann. 18, 28 & 33. & 19, 9.

a Matth. 27. 27.

b Paulus l. 11. D. tit. de Justitia & jure. *Romanorum præſidum non pronuntiare niſi pro tribunali qui locus & Jus dicitur*[b]. Sed ita interim incertum habetur de loco; quem ego ſuſpicatus ſum, tum ob nominis in Lithoſtroto vicinitatem, tum ob quaſi immiſtos judicio illo ídque ex Pilati animi ſententia, Synedros, quibus locus judicialis alibi adeò legitimus non haberetur, ipſum fuiſſe *Liskath hagazith* ſeu *Conclave ſaxeum* quod, uti tempora tunc fuere, non videtur dubitandum quin tam Pilato ſuíſque quàm Synedris Judæíſque reliquis pateret. Neque verò obſtat heic quod dicitur *Pilatum eduxiſſe Jeſum foras, & ſediſſe in Lithoſtroto pro tribunali*, quod interpretantur aliqui perinde ác ſi ſub dio neceſſariò ſediſſet. Eduxit eum è Prætorio quidem ſuo, quod τῷ foras ſeu ἔξω ſatis reſpondet. Tunc in conſiſtorium hoc introiiſſe ac ibi ſediſſe videtur, ubi ſimul haberet Seniores & Pontifices Synedros quibus (ut liquet ex Euangeliis) libentiùs ille non ſemel rem illam totam permittere volebat. Et quomodo is ſimul ac Synedri hì aut commiſti fuerint aut partes ſuas ſigillatim egerint agerév e potuerint, pluribus aperiemus ſub finem libri Tertii. Pro
c D. Ioann. 19. 16. tribunali autem ſedens Pilatus tradidit *Pontificibus illum*[c] *ut crucifigeretur. Suſceperunt autem Jeſum & ἀπήγαγον* ſeu *eduxerunt. Et bajulans ſibi crucem* ἐξῆλθε ſeu *exivit in eum qui dicitur Calvariæ locum*, quæ ſunt verba ſacra. Sanè ſi ſub dio ſediſſet tunc Pilatus, aut Lithoſtrotos locus in aprico fuiſſet, non ita commodè forſan *eductum* eum aut *exiiſſe* dici videatur. Nec quidem conſequens eſt ex antè dictis, *βῆμα* ſeu *tribunal* Pilati præſidis fuiſſe Unicum aut ſemper in Stadio illo quodcunque fuerit. Certè poſtquam inde Synedri, ut expulſi, juxta mox dicenda, migrarant, non ita diſſimile eſt etiam Pilatum illuc ſe cum eis ad judicium Chriſti, ut ſpecioſiùs ſaltem etiam Synedri ipſi ejuſdem fierent participes, contuliſſe. Cæterùm ut rem tantum perſpicacioribus diſquirendam propono, aſſenſum ipſe retinens. Sed dum de Loco heic loquimur, prætereundum non eſt quod habent Magiſtri aliqui de ſedentibus ſeu habitantibus in יעבץ *Jabetz*, in Paralipomenis.
d Lib. 1. cap. 2, 55. Legitur ibi[d] in enumeratione familiarum veterum, ומשפחות סופרים ישבי יעבץ & *familiæ Scribarum habitantium Iabets*. Hi autem ſumuntur quaſi Synedrium Magnum ſeculo in illo ſic deſignaretur, ut videre eſt ex *Bereſchith Rabba* & *Ketſira* apud Raimundum Martini[e] & Galatinum[f]. Neque illud apud Salomonem Ben Wirga de *Liskat hagazith* ex veteri diſciplina ſumtum, non advertendum.
e Pugione Fidei part. 2. cap. 4. §. 3. & 4.
f De Arcanis lib. 3. cap. 10. & lib. 4. cap. 5.
Ille inde, בעזרת ישראל היו שמנה בתים כלם לשרת המקדש ולעבודותיו כי רבים היו ושם בית נקרא-לשכת הגזית ומי שלא ראה בניינה אמרו שלא ראה מעולם בנין מפואר וקדוש *In Atrio Iſraelis erant octo ædes quæ ad Templi miniſteria Sacróſque ejus cultus attinuere. Atque ibi erant ædes quas vocabant Liskat hagazith, cujus ædificium ejuſmodi erat, ut, in terrarum orbe, ſimile non haberetur.* Adjicit etiam inde cauſam, cur ibi collocatum illud Conclave, quoad Sacra. והטעם, inquit, שבנאוה שם

g Shebet Jehuda fol. 43, 2.
הוא מפני שעיקרה לדין את הכהנים ואמרו כי כל כהן שנמצא בו פסול ונודע מדין סנהדרין היה לובש שחורים ומוציאין אותו מחברת הכהנים והולך אל ביתו ומתאבל ואם לא נמצא בו פסול יום טוב היה עושה לאוהביו ואמר ברוך שבחר בזרעו של אהרן לשרת בקדש קדשים

Cauſa cur ibi collocaretur Conclave illud, principalis erat quoniam ibi judicium

de

de Sacerdotibus erat ferendum. Atque ajunt, ſi quis Sacerdos (quis ex genere Sacerdotali) *inidoneus* (ad Sacra peragenda) *ex judicio Synedrii deprehenderetur, nigris veſtibus indutum à ſodalitio Sacerdotum eum ejiciebant. Adeoque ad domum ſuum ibat, & lugebat. Ubi verò inidoneus neutiquam reperiretur, feſtâ cœnâ excipiebat amicos, dicens Benedictus ſit qui elegerit ex ſemine Aharon qui ſacra facerent in Sancto Sanctorum.* Quod omninò attinet ad illud de Sacerdotum corporum vitiis juxta Legem ſacram diſcernendis dijudicandíſque, qua de re ſatis alibi[h] è Talmudicis diximus.

V. Obitèr advertere liceat, ut Judæorum Synedrio Magno in Templi Hieroſolymitani Conclavi illo ſaxeo locus erat maximè proprius, ita Samaritis, vero non ita diſſimile eſſe, locum aliquem Synedrio ejuſmodi parilem fuiſſe ad Templum ſuum Sicimis ſeu in monte Garizim à Sanballate & Manaſſe genero ſuo, Alexandri Magni tempore & permiſſu, conditum. Etenim dicitur illud[i], ναὸς ὅμοιος τῷ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, *Templum ſimile illi Hieroſolymis*, uti & ὁ[k] εἰκασθεὶς τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῷ ναὸς *Templum ad ſimilitudinem ejus quod Hieroſolymis erat, factum*, quod ab Joanne Hyrcano, poſtquam per ducentos ſteterat annos exciſum eſt. Sic Flavius Joſephus. Sed & ea de re videſis etiam Joſephum Ben Gorion[l], Davidem Ganz[m], & Guilielmi Vorſtii illic obſervationes, & Abrahamum in Cabala. Quamvis traditiones non ſcriptas ſeu Legem Oralem reſpuerent illic incolæ, utpote, quaſi Sadducæi à defectione prima, nihilominus, cùm Synedrii Magni ſeu Septuagintauniuſviralis inſtitutio verbis haberetur expreſſis in Pentateucho tantùm, inter Scripturas ſacras, eis ſatis admiſſo; probabile videtur, illud apud ſe ritu ſuo ſeorſim, ut Templum, habuiſſe. Accedat quòd, cùm locus Synedrii illius intelligatur per locum *quem[n] elegerit dominus Deus tuus*, adeóque Judæis, locus ille ad Templum ſuum Hieroſolymitanum, habeatúrque mentio ſacra[o] montium Garizim (in quo Benedictiones poſitæ) & Ebal in quo Maledictiones, & Lapidum, in quibus lex inſcripta, in monte Ebal ponendorum, eorúmque etiam & Altaris poſituræ[p]; Samaritæ velut Præceptum Undecimum. ſibi inde, ad Templi ſui Garizimitani Dignitatem evehendam tuendámque ita finxerunt, ut Pentateucho ſuo proxime poſt Decalogi finem & in Exodo[q] & in Deuteronomio[r] indiderint, veluti Sermonis ſacri partem (ſed è jam memoratis conſtructam) auctarium hoc, ࠅࠄࠉࠄ· ࠊࠉ· ࠉࠁࠉࠀࠊ· ࠉࠄࠅࠄ· ࠀࠋࠄࠉࠊ·
ࠀࠋ· ࠀࠓࠑ· ࠄࠊࠍࠏࠍࠉ· ࠀࠔࠓ· ࠀࠕࠄ· ࠁࠀ·
ࠔࠌࠄ· ࠋࠓࠔࠕࠄ· ࠅࠄࠒࠌࠕ· ࠋࠊ· ࠀࠁࠍࠉࠌ·
ࠂࠃࠋࠅࠕ· ࠅࠔࠃࠕ· ࠀࠕࠌ· ࠁࠔࠉࠃ· ࠅࠊࠕࠁࠕ·
ࠏࠋ· ࠄࠀࠁࠍࠉࠌ· ࠀࠕ· ࠊࠋ· ࠃࠁࠓࠉ· ࠄࠕࠅࠓࠄ·
ࠄࠆࠀࠕ·

h De Succeſſione in Pontificatum lib. 1. cap. 10.

i Ioſeph. Origin. lib. 11. cap. 8.

k Idem lib. 13. cap. 17.

l Lib. 1. cap. 5.

m Ad Annum 3448.

n Deuteron. 17, 8 & 10.

o Deuter. 11, 29. 27, 4 &c.

p Ioſue 8.

q Cap. 20. poſt verſ. 17.

r Cap. 5. poſt verſ. 21.

[Samaritan script]

Cum autem introduxerit te Dominus Deus tuus in terram Cananæorum ad quam vadis poſſidendam, eriges tibi Lapides magnos, & oblines eos calce, ſcribéſque ſuper lapides iſtos omnia verba legis hujus. Poſtquam etiam tranſiveris Jordanem, ſtatues lapides iſtos, quos ego præcipio vobis hodie, in monte Garizim, & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, altare lapideum. Non elevabis ſuper eos ferrum. Ex lapidibus informibus ædificabis altare iſtud Domino Deo tuo, & offeres ſuper illud holocauſta Domino Deo tuo, & ſacrificabis pacifica, & comedes ibi & lætaberis coram Domino Deo tuo in monte iſto, ultra Jordanem, poſt viam occaſûs ſolis in terra Cananæi habitantis in planicie è regione Gilgal, juxta quercum Mora verſus Sicem. Ita hæc occupant, ut Præceptum adjectitium, Decalogi calcem apud Samaritanos. Adeóque ſi, ut Moſaicorum aliorum, ita Synedrii Magni inſtituti, ut veriſimile eſt, ſequaces fuerint, æquum ſatis eſt ut exiſtimemus, etiam ad templum ſuum & Montem Garizim & Sicimas Synedrium attinere eos voluiſſe ſuum, ut voluere Judæi ſuum ad Hieroſolymitanum Templum. Præceptum autem adjectitium illud ut in Bibliis habetur Jaianis, ita etiam in optimo Codicis Samaritani exemplari Bibliothecæ Cottonianæ, & puto in reliquis Univerſis. Abraham Ben Dior[f] (qui Ben David malè ſæpius dicitur, quo nomine

[f] *Videſis* Juchaſin *fol.* 131, 2, & 132, 2 &c.

mine etiam editus eſt) in Cabala, ubi de Hyrcaniano Templi Garizimitici excidio loquitur, חקקו חוקים ומשפטים כאשר בדו מלבם *fecerunt leges atque Judicia, prout ex corde ſuo finxerant.* Legitur etiam [t], quòd Manaſſes ille ut tum è Judæis transfugarum & populi circumvicini gratiam commodiùs iniret, Templum ſuum illic conſtructurus, cujus ipſe Pontifex Maximus, שלח כרוז לכל הסביבות שכל מי שבא אל מקדשו לא יתן מן התרומות והמעשרות כי אם מתנות ידו ורצונו כי אין חפץ האל בדברים שהם על צד ההכרח כי אם בנדבה ומשך לב העניים אליו וגו *Miſit præconium, in regiones circùm vicinas, quicunque ad Templum ſuum venirent, neque Primitias, neque Decimas, eos daturos, ſed tantùm ſpontanea donaria. Neque Deo grata eſſe quæ cogerentur, ſed tantùm ſpontanea; unde pauperum animos ſibi conciliavit* &c. Ita in hiſce, jus Templi Garizimitici diverſiſſimum ab eo quod in Hieroſolymitano. An itidem in aliis, adeóque in forenſibus Synedrii Magni negotiis, aut in loco illi ibi aſſignando, ignotum.

[t] *Salomon Ben Virga in* Shebet Jehuda *fol* 11, 1.

VI. Quod autem ad locum illum Synedrii Magni ad Templum Hieroſolymitanum, *Liskath hagazith* ſeu Conclave ſaxeum dictum attinet; ſpectanda eſt cum primis, dum de Continuatione ejus & Intermiſſione agitur, Migratio ejus è Conclavi illo, id eſt ſedis ejuſce judicialis ſeu tribunalis alios in locos translatio. Nimirùm Conclave illud adeò ex ipſa Synedrii origine (quatenus ſcilicet *locus quem dominus elegerit* tam Templo quàm Tabernaculo teſtimonii, cujus in vicem ſucceſſit Templum, conjunctum conclave in quo conſiderent, pariter deſignet) ei proprium habebatur, ut judicia capitalia extra illud ritè exercere, ſeu de re capitali ſententiam ferre Synedris ejuſdem non licuiſſe ſtatuant paſſim Talmudici; neque ita ſolùm, verùm etiam nec poſtquam deſierat Conclave illud eſſe ejuſce ſedes, à Synedriis minoribus potuiſſe judicia capitalia exerceri. המקום גורם לחייב הנידון ואם אינם שם לא ידונו *Etiam*[u] *locus ipſe in cauſa eſt ut ritè quis* (in re capitali) *ab eis damnetur. Si alibi conſidant, judicia ejuſmodi non exercent.* Alii[x], *Nulla exercebantur judicia Capitalia niſi ſi* יהי ברוח הגדול במקומו *Synedrium Magnum ſuum retineret locum*, id eſt nondum aliò migraſſet, conclavi illo deſerto, ſeu quamdiu locus ille ita ejuſce maneret ſolennis ut aliò ſe non transferret. Et quoniam ſupremum hoc tribunal carebat, extra illum locum, Imperio ac Juriſdictione, unde appellatum à Judicibus minoribus juxta Legem ſacram (ut libro oſtenditur Tertio) ritè poſſet in capitalibus cauſis reſpondere, ideo nec Minoribus illis manſiſſe volunt rerum capitalium Juriſdictionem poſt ejuſce migrationem nè, cùm Appellationis legitimæ effectui locus non eſſet, temerè nimis & contra majorum inſtituta quis morte plecteretur.

[u] *Gloſſ. ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8, 1. *ad Gemar. ibid. & ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, 1.

[x] *Maimonid.* *Halach.* Sanhedrin *cap.* 14. *Coizenſis Præcept. affirm.* 102. *& videſis Raymundum Martini in Pugionis Fidei Parte* 2. *cap* 4. § 3. *Part.* 3. *Diſt.* 3. *cap.* 16. § 46. *Galatin. & Poſtellum, ſuperiùs citatos.*

VII. Cum igitur, ex migratione è *Liskath hagazith* ſeu loci conſueti atque antiquitùs conſtituti deſertione, ita minueretur utcunque Synedrii Magni Imperii ac Juriſdictionis facies, nec judicia capitalia extra locum illum eſſent ab eo exer-

exercenda; ut res illa integra commodiùs capiatur, Tria inprimis ſunt de Migrationibus obſervanda. Loca in quæ migravit, Tempora Migrationum, & Cauſæ earum. Loca migrationis ſic in Gemara Babylonia[y] exhibentur, מלשכת הגזית לחנות. ומחנות לירושלם. ומירושלם ליבנה ומיבנה לאושא. ומאושא. לשפרעם. ומשפרעם לבית שערים ומבית שערים לצפרי. ומצפרי לטבריא *E conclavi dolato*, ſaxeo illo, ſeu Liskath hagazith, *in Hanoth* ſeu Chanoth (id eſt *Tabernas* in monte templi poſitas; depravatè editur *Hamith* apud Galatinum, Poſtellum, alios) *à Tabernis in Hieroſolyma* ſeu alia Urbis loca, *ab Hieroſolymis in Jabnen* (quæ & Jamnia & Jabnia dicitur) *à Jabne in Uſham, ab Uſha in Sepharaiim, à Sepharaiim in Beth-ſhairim, inde in Zepphori, atque demùm à Zepphori in Tiberiadem.* Id eſt, per urbes haſce Palæſtinæ ſuæ ſeu Terræ ſanctæ ſub Urbis Templíque excidium & in annis aliquot ſequentibus, ita ſe ex Hieroſolymis contulere. Heic Migrationes octo habentur quarum tamen numerus denarius[z] plerunque fit, quoniam ad loca jam memorata aliquot remigraſſe ajunt ſemel atque iterum Synedrium; quod, puto, pluries quidem fecit.

y *Ad tit.* Rosh hashena *cap.* 4. *fol.* 31, 1.

z *Videſis* Sepher Juchaſin *fol.* 21. 1 *&* 2. 53, 1. *Maimonid. Halach.* Sanhedrin *cap.* 14. *item Jo. Cochium ad Gemar.* Sanhedrin *pag.* 160. *I. Buxtorf. Comm. Maſoretic. cap.* 5.

VIII. Migrationis autem ex conclavi illo ſeu *Liſkath hagazith* in Tabernas, ſeu Primæ, Tempus collocant ſub annum ante excidium Templi Secundi quadrageſimum. Gemara Babylonia[a], ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרי וישבה לה בחנות, *Quadraginta annis ante excidium Templi, migravit Synedrium & ſedes ſibi poſuit in Tabernis.* Alibi idem[b], מ׳ שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה לה בחנות *Quadraginta annis antequam templum exciſum eſt, migravit Synedrium & ſedes ſibi poſuit in Tabernis.* Unde & Moſes Cotzenſis[c], מ׳ שנה קודם חורבן הבית השני גלתה הסנהדרין ממקומה *Quadraginta annis ante excidium Templi ſecundi migravit Synedrium è loco ſuo.* Templi autem excidium illud ad annum attinet Veſpaſiani ſecundum[d], qui Chriſti Septuageſimo reſpondet, & Auguſtum menſem. Sub annum igitur Chriſti trigeſimum, fiebat hæc migratio prima. Qua-de adjecit paraphraſtes Chaldæus titulum Pſalmo ſexageſimo nono, perinde etiam ac ſi de migratione hac futura ceciniſſet David. Pro eo quod eſt in Ebræo למנצח על שושנים לדוד *Vincenti in Soſannim Davidi*, quod Helleniſtis vertitur, εἰς τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τῷ Δαυὶδ, ſeu ut Vulgata, *in finem pro eis qui commutabuntur*, ſubſtituit Chaldæus in fronte Pſalmi, לשבחא על גלות סנהדרין על יד דוד *ad modulandum ſuper migrationem Synedrii, juxta Davidem.* Et pro eo quod eſt in commate tertio, *demerſus ſum in limum profundum & non eſt firma conſiſtentia; intravi in profunditates aquarum, & fluctus demerſit me,* טבעית בגלותא היך במיא דמצולתא ולית אתר למיקם מטית בעמקי תקיף סיעת רשיעא ומלכא רשיעא אגלי *immergor in migrationem* ſeu exilium *ut in aquas profundas. Neque eſt locus conſiſtendi; veni in profunditates. Invaluit turba malorum. Et Rex improbus* ſeu *tyrannus migrare me fecit.* Alia ſequuntur apud Chaldæum ibi de migratione iſta. Vocabulum שושנים *Soſannim*, Lilia denotat, quod & inſtrumentum Muſicum ſeu hexachordum nonnullis ſignificat. Alibi verò in Pſalmorum[e] epigraphis bis adhibetur, utrobique etiam à Chaldæo pro Synedrio intel-

a *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, *a.*

b *Ad tit.* Sabbath *cap.* 1. *fol.* 15, 1. *& ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8. 2.

c *Praecept. affirm.* 102.

d *Joſeph. Haloſ. lib.* 7. *cap.* 26. *videſis Joſ. Scalig. de Emend. Temp. lib.* 5. *pag.* 441.

e *Pſalm.* 45. *&* 80.

intellectum. Salomon Jarchius pro Legis ſtudioſis quos Diſcipulos Sapientum vocitant interdum ibi ſumit[f]. לכבוד תלמידי חכמים יסדו השיר הזה שהם רכים כשושנים ונאים כשושנים· ומרטיבים מעשים טובים כשושנים *In honorem diſcipulorum Sapientum compoſuere carmen hoc* (nempè Pſalmum quadrageſimum quintum) *qui dicti* Soſannim ſeu *Lilia, quia ipſi, ut Lilia, teneri, & ut Lilia pulchri ſunt, etiam effundunt opera bona ut Lilia.* Cæterùm & in ritualibus Lilia florentia ſeu פרחי שושנים pro Synedrio occurrit. In hymno ad Neomeniam ſpectante, verbis priùs de Sole & Luna factis, ſequitur[g], למדים מהם פרחי שושנים זמנים וקצים חדשים גם ישנים *Ex eis docuerunt flores Liliorum tempora & terminos novos veteréſque.* Ubi Scholiaſtes, רל סנהדרין המעברים השנים *Intelligendum eſt de Synedrio annos intercalante.* Interdum etiam pro populo Iſraelitico[h] idem vocabulum ſumitur. Sed verò potiùs de migratione Synedrorum in Captivitate Babylonica, ſumendus in jam dictis paraphraſtes Chaldæus. In Tabernis autem jam memoratis aut alibi Hieroſolymis ſedes habuit Synedrium per annos inſequentes quadraginta ſeu uſque ad Templi excidium, cum in Jabniam urbem, Principe Jochanan Ben Zacai, migravit. Poſtmodum autem in Uſham Principe Rabban Gamaliele primo, & demùm in urbes cæteras temporibus principum qui uſque ad ejuſdem finem juxta eorum ſeriem in Catena Cabalica mox exhibitam ſucceſſerunt. Ita quidem res ſe habuit ſi benè quod de Migrationibus occurrit mihi intellectum. Sed verò in *Zemach* David[i], legitur, סנהדרין גלתה מירושלם ליבנה ארבעים שנה קודם חרבן הבית בשנה תשפ״ה ושם תקן שמואל ברכות המינים לפני רג הזקן כדאיתא בפ״ק דסנהדרין אשר בעת ההיא נפתחו דלתות ההיכל מעצמן וגער בהן יוחנן כו׳ כדאיתא ביומא פרק טרף *Synedrium* (Magnum) *migravit ex Hieroſolymis in Jabnen annis ante excidium Templi* 40, *in anno* (Millenarii quarti) 785; *& ibi ordinavit Samuel* (Hakaton ſeu Minor dici ſolitus) *Precandi formulam adverſus hæreticos coram Rabban Gamaliele Seniore, prout dicitur in tituli Sanhedrin Capite primo, quando ſcilicet ſpontè apertæ ſunt Portæ Templi, quas increpavit Rabban Jochanan &c.* (ita enim ſonat; de Rabban Jochanan ſeu Johanne Ben Zacai dictum, non, ut in verſione Ganzii edita, *atque inter eas periit Rabban Johannes*) *ut dicitur, capite Tereph, tituli Joma*[k]. Ibi quidem legitur, ת״ר ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין ולא היה לשון של זהורית מלבין ולא היה נר מערבי דולק והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי אמר לו היכל היכל מפני מה אתה מבעית עצמך יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדוא פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך אמר רבי יצחק בן טבלאי למה נקרא שמו לבנון שמלבין עוונותיהן של ישראל וגו *Tradunt Rabbini noſtri; Quadraginta annis ante excidium Templi ſors non aſcendebat in dextera* (Segenis ſcilicet ſeu Pontificis Vicarii in ritu illo Sortium binorum Hircorum[l], die Expiationum ſolenni) *nec lingula* ſeu *particula coccini* (ad frontem Hirci apopompæi apponi ſolita, quæ & veluti ſponte ad oſtium templi albeſcere credebatur, velut in ſignum ſingulare remiſſionis peccatorum populi[m]) *albeſcebat, nec candela veſpertina accendebatur, & Portæ templi ſponte*

f *Ad Pſalm.* 45.

g Machzor *Ind. Germ. part.* 1. *fol.* 66. *a.*

h *Jarch. ad Pſalm.* 80. *Scholiaſt. ad* Machzor *Ind. Germ. part.* 1. *fol.* 144. *b.*

i *Part.* 1. *Millenarii* 4, *anno* 785.

k *Tit.* Joma *Cap.* 4. *Talm. Babylon. fol.* 39. 2.

l *Levit.* 16, 8.

m *Tit.* Roſh Haſhenah *cap.* 4. *fol.* 31. 2.

ſunt

n *Hiſtor.* 5. *ſunt apertæ* (expreſſim ea de re Tacitus[n], *Expaſſæ repentè Delubri fores*) *uſque dum increparet eas Rabban Iochanan Ben Zecai, dicens ad Templum; Templum, Templum, cur adeò feſtinas? ego de te ſatis ſcio, finem tuum excidio adventurum.*
o *Cap.* 11, 1. *Et olim de te prophetavit Zacariah, filius Iddo*[o], *Aperi fores tuas, ô Lebanon, ut devoret ignis cedros tuas. Dixit Rabbi Iſaac Ben Tablai, Quare vocatur nomen ejus Lebanon? quoniam albas reddit* (delet) *iniquitates Iſrael &c.* Lebanon quidem illic alibique[p] apud prophetas intelligi ſolet pro Templo etiam & Hieroſolymis ipſis & quandoque pro Terra Iſraelis. Ob excellentiam ſcilicet eminentiámque montis ſic notiſſimi dicti & ſtructurarum Hieroſolymis cedrinarum quæ inde ſunt allatæ, ſic nomen ajunt maximè eſſe tributum. Cæterùm quantum ad Migrationem Synedrii tunc in Jabnen, neque loco memorato nec alibi quicquam mihi hactenus compertum quo ſatis innitatur illud Ganzii. Legitur quidem in capite *Sanhedrin* citato[q], תנו רבנן משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ואף עפ״כ היו משתמשין בבת קול· פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא שוב פעם אחת היו מסובין בעליה ביבנה ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עני ותלמידו של הלל *Tradunt Rabbini noſtri; poſt mortem poſteriorum prophetarum, Haggai, Zachariæ, Malaciæ, ablatum eſſe Spiritum Sanctum ab Iſraele. Attamen, licet ita fuerit, Filiâ Vocis inſtrui ſolebant. Evenit ut accumberent* (ſapientes) *in cænaculo domus Goriæ Hierichunte, cum veniebat ad illos Filia Vocis è cælo hujuſmodi; adeſt hic quidam qui dignus eſt ſuper quem quieſceret Majeſtas divina* (quo nomine etiam Spiritum Sanctum indigetant[r]) *ſicut Moſes Magiſter noſter. Sed ſeculum ſuum eo non eſt dignum. Inde conjecerunt oculos ſuos ſapientes in Hillelem Seniorem, cujus poſt mortem dicebant* (dicere ſolebant) *ſuper eum, ubi pius, ubi manſuetus Diſcipulus Ezra?* (Diſciplinæ ejus ſequax) *Alio quoque tempore, accumbebant in cænaculo Iabniæ, & data eſt eis Filia Vocis è cælo: heic quidam adeſt qui dignus eſt in quem quieſcat Majeſtas divina. Sed ſeculum ejus indignum eſt. Tunc conjecerunt Sapientes oculos ſuos in Samuelem Minorem* (קטן ita ſignificare poteſt; & alibi vocatur idem הפיקולי quaſi *Piccioli*, quod tamen explicatur[ſ] per קושן *Goſſypium*) *poſt cujus mortem dixerunt ſuper eum; ubi pius, ubi manſuetus, Diſcipulus Hillelis?* Hîc quidem Sapientum conventus habetur & Hierichunte & Jabniæ, atque in hoc fuiſſe planè videtur tunc Samuel ille, ubi forſan[t] coram Rabban Gamaliele primo, Synedrii Magni Hieroſolymis tunc Principe (de quo reliquiſque ejuſmodi, capite agitur decimo ſexto) id eſt Gamalielis auſpiciis compoſuit Precationem illam in Hæreticos publicè adhibendam, ברכת המינים dictam, in qua poſcebatur à Numine לאבד המינים *perdere Hæreticos* uti & memorat Maimonides[u], cujus in exemplaribus vetuſtioribus uti & in locis aliquot מינים usurpatur pro Chriſtianis, qui tunc temporis haud parum inter eos vigere cœperunt. Sed tum in loco ejus illo editionis cum

Ceſeph

p *Ezekiel.* 17. 3. *Habacuc* 2, 17. *vide illic Theodoret.* & *Hieronymum* & *D. Kimchium.*

q *Talm. Babylon. fol.* 11, 1.

r *Vide ſis Joannem Cochium in Exceptis è Gemara Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *pag.* 157.

ſ *Gloſſ. ad tit.* Beracoth *Talm. Babylon. cap.* 4. *fol.* 281.

t *Vide Gemar. Babylon. ad tit.* Beracoth *cap.* 4 *fol.* 28, 2.

u *Tract.* Tephila Webaracoth Colicinujcap. 1. §. 1.

Ceſeph Miſna tum in Talmude ipſo Babylonio [x], expuncto מינים ſubſtituitur האפיקורסין *Epicuroſin.* Vocem enim (ut rectè Buxtorfius) המינים *uſurpare recentiores renuunt, quia innotuit abundè, eâ Chriſtianos intelligi?* Voces illæ in idem quaſi recidunt, id eſt, in eos qui Fundamentum Legis ejúſque, quæ faciant Judæi, conſequentia ipſis negant. Illud הפיקורסין in Talmude aliquoties lectum, velut ab Epicuro Græcorum & Latinorum à Judæis receptum plerunque admittitur, uti & אפיקורוס Epicurus ſingulariter, atque & אפיקורוס נכרי *Epicurum extraneum*, pro Chriſtiano, habent [y] & אפיקורוס ישראל *Epicurum Iſrael* pro Judæo, inter ſuos, hæretico. Cæterùm viri inter eos doctiſſimi originem aliam ſequentes derivant à verbo Syro & Talmudico פקר *Pekar* quod & *omnia proſtituere & profana facere, & doctrinam erroneam docere* ſignificat. Maimonides [z], מלת האפיקורוס היא ארמית וענינה כי שמפקר ומבזה את התורה וגו׳ *vox Epicurus eſt Syriaca, & eum ſignificat, qui rejectaneam facit & vilipendit Legem*, ubi rem pluribus explicat. Unde & פקר pro errare, Hæreticum eſſe apud Talmudicos veteres, uti & optimè notavit Joannes Buxtorfius [a]. Jám verò ex antè allatis, loquitur Ganzius quaſi tunc temporis (id eſt ante excidium Templi,) migrâſſet Synedrium Magnum ex Hieroſolymis Jabniam. Cæterum nondum ejuſmodi quid apud veteres legi, licet dubitari puto nequeat quin fuerit tunc Synedrium etiam Jabniæ Urbicum, nec interim Magnum, quod hactenus non ex Hieroſolymis migraverat. Et tempus hoc R. Samuelis & Rabban Gamalielis ſenioris ad annos aliquot ante excidium Templi planè attinet [b]. Atque Sapientes Jabnienſes ſic memoratos in Talmude, pro Synedris Synedrii Urbici ibi aliiſve, nullatenus pro Synedris Magnis, quaſi illuc ſe tunc contuliſſent, opinor ſumendos.

IX. Urbs יבנה *Iabne*, memoratur in Paralipomenis [c], ubi Græci Codices nunc Ιαβνὴρ nunc Ιαβνᾶ & Ιαβνὴ habent & Vulgata *Iabnia*. In Maccabaicis [d], uti & Straboni [e], Joſepho [f], Stephano de Urbibus, aliis, nuncupatur Ιαμνία & Ιαμνεία unde incolæ Ιαμνῖται. Vulgata illic *Iamnia* & *Iamnitæ*. Celebris videtur nominis illius urbs in maritimis Daniticis, quam, ut Ioppe vicinam, finitimis præfuiſſe ſcribit Ioſephus [h], ab Hieroſolymis, ſtadiis 240 [i] diſſita, ſi nempè portus Iamnitarum à Iuda Maccabæo ſuccenſus, pro urbis illius portu, ut nonnullis, ſumendus. Cæterùm Ptolemæo Ιαμνειτῶν λιμὴν *Iamnitarum portus* (in MS. Arundelliano Ιαμνητῶν dictus) collocatur in Longitudinis gradu 65, Latitudinis 32, ipſa autem Iamnia in ξε γο (ut in MS.) λϛ, Longit. 65, 40, Lat. 32, adeo ut portus ſic ab urbe haud parùm diſtaret. Κώμην *vicum* vocat Strabo, πολίχνιον *urbeculam* Palæſtinæ Stephanus. Sed *Iamnes* duas memorat Plinius [k], quarum *alteram vicum* appellat in editionibus vetuſtioribus, pro quo in nuperis ſubſtituitur *altera intus.* Et de יבנאל *Jabneel*, in Ioſua, Andreas Maſius [k], *quin ſit duarum Iamniarum altera nihil dubito. Nam ſolent Græci literam Beth in ſuum Mi ſæpiùs convertere. Sita enim erant ambæ Iamnes, ſive Iamniæ inter Dioſpolim & Azotum &c.*

x Videſis J. Buxtorf. Lexic. Talmudic. col. 4. 194.
y Talm. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 38, 2.
z In Miſnaioth tit. Sanhedrin cap. 10. §. 1.
a Lexico Talmudico col. 1793.
b Scpher Juchaſin fol. 21, 1 &c. & fol. 69, 1.
c Lib. 2. 26, 6.
d Lib. 1. cap. 4, 14. & 5, 58. & 10, 69. & 15, 40. lib. 2. 12, 8. & 40.
e Geograph. 16.
f Hiſtoſ. 2. cap. 9. ſen 4.
g 2 Maccab. 12, 9.
h Hiſtoſ. 3. cap. 4. ſen 2.
i 2 Maccab. 12, 9. videſis Benjamin. Tudelenſem. Lat. pag. 49, Ebraic. pag. 51.
k Hiſt. 5. cap. 13.
l Ad Joſua 15, 1.

Sed noſtram Jabneel eam fuiſſe Jamniam apparet quæ maritima erat; non autem quæ intus, ut Plinius loquitur, exſtabat. Alibi autem Jamniam memorat idem [m], *quam Veneti hodiè Zaniam vocant & Caſtrum Beroaldi.* Eſt etiam Jamnia, inter ſuperioris Galilææ vicos à Joſepho, dum illic præfectus erat, munitos. De ea expreſſim ipſe in Vita ſua [n]. Utra ex Jamniis hiſce eſſet in quam ſic migravit ex Hieroſolymis Synedrium Magnum, nondum ſatis mihi exploratum. Sed videtur, haud aliam fuiſſe quàm illam Galilææ ſuperioris, utpote à reliquis migrationis urbibus haud ita diſſitam, adeóque interiorem. In commentariis autem Magiſtri expreſſiùs de Jabne heic loquuntur, quaſi etiam locus is, non omninò ex natura ſui (utpote extra Hieroſolyma) ſed, ex eo quòd illuc ſe tranſtulerat Synedrium, ſatis, quantum ad Judicia non Capitalia, reſpondiſſet Moſaicis illis [o] de *adeundis Sacerdotibus, Levitis & Iudice*; quæ de Synedrio Magno paſſim ſumuntur. *Sepher Siphri* [p] illic, ובאת לרבות בית דין שביבנה *Et adibis* &c. *dictum eſt, ut comprehendatur etiam Synedrium quod in Iabne.* Quod interim ſic intelligunt, ut ex inſtituto divino Synedrium illud haud alibi quàm Hieroſolymis, in loco quem elegerit ei [q] Deus, Judicia non Capitalia (qualia illic præſcribuntur) ritè exercere potuiſſe velint, non omninò Capitalia. Paulò pòſt *Siphri*,

על הוראת ב״ד הגדול שבירושלם חייבים מיתה ואין חייבים מיתה על הוראת ב״ד שביבנה

ex ſententia Synedrii Hieroſolymitani, ritè infligitur pœna Mortis. Sed non ritè infligitur pœna mortis ex ſententia Synedrii quod in Iabne. Quæ ipſa leguntur verba in *Peſiktha Zotertha* [r]. Uſque autem ad Excidii Templi tempora, Hieroſolymis duraſſe Synedrium etiam Magnum, haud obſcurè elicitur etiam ex Joſephi vita ab ipſo conſcripta. Scilicet ille paulò ante Galilææ præfectus à ſuis conſtitutus, ſcripſiſſe ſe ait [s], τῷ Συνεδρίῳ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, *Synedrio Hieroſolymitarum*, ut mandata ſua ad eum mitteret, quod ipſum ni fallor alibi apud eum illic innuunt Ἱεροσολυμιτῶν οἱ πρῶτοι [t], *Hieroſolymitarum primores*, & Hieroſolymitarum τὸ κοινὸν [u] *Commune* ſeu *Populus.* Adeo enim Populi perſonas & poteſtatem ſuſtinebat Synedrium Magnum (quatenus tunc à Romanis permiſſum eſt) ut ejuſdem nomen rite ſatis ſortiretur, qua de re plura libro Tertio. Sed & forſan non indignum eſt quod heic animadvertatur, Joſephum ipſum, dùm Galilææ præerat, etiam illic velut Synedrium quoddam Magnum ſeu quod Hieroſolymitanum in Judiciis itidem imitaretur, inſtituiſſe, & quaſi Principis in eo locum obtinuiſſe. *Ante omnia* inquit ipſe [x], *curavi in pace continere Galilæam.* Τοὺς τε ἐν τέλει τῶν Γαλιλαίων ὅσον ἑβδομήκοντα πάντας βουλόμενος ἐν προφάσει φιλίας καθάπερ ὅμηρα τῆς πίστεως ἔχειν, φίλους τε καὶ συνεκδήμους ἐποιησάμην, ἐπί τε κρίσεις παρελάμβανον, καὶ μετὰ γνώμης τῆς ἐκείνων τὰς ἀποφάσεις ἐποιούμην, μήτε προπετείᾳ πειρώμενος τοῦ δικαίου διαμαρτάνειν, καθαρεύειν τε παντὸς ἐν αὐταῖς λήμματος, *cumque vellem optimates ejus regionis circa Septuaginta numero, prætextu amicitiæ habere quaſi obſides fidei, aſcitos in amicitiam feci mihi Comites & Iudicandi ſocios; pleraque decernens ex ipſorum ſententia, inprimis curans ne temerè diſcederem à Iuſtitia, útque abſtinerem ab omni corruptela munerum.* Effigies erat planiſſimè apud Galilæos Septuagintauniuſviralis apud Hieroſolymitas Synedrii.

X. Quod

m Ad Ioſua cap. 11.

n Pag. 1013. Genev. 1611. B. & videſis eum lib. 18. cap. 8.

o Deuter. 17. 9.

p Fol. 45. col. 177.

q Deut. 8 & 10.

r Fol. 76. col. 2.

ſ Pag. 1003. B.

t Ibid. pag. 1000. D.

u Ib. pag. 1003. C. & 1025. A.

x Ib. pag. 1024. D.

X. Quod ad Cauſas Migrationum jam dictarum attinet, Primæ erant aliæ, aliæ Inſequentium. Primæ cauſas aſſignant Talmudici ſummæ temporis, maximè in homicidiis, iniquitati. Alii ajunt [y], מפני שרבו הרצחנים *ob frequentiam homicidarum* migravit primò Synedrium, alii [z] in eundem ſenſum, כיון דחזו דנפישי להו רוצחין ולא יכלי למידן אמרו מוטב נגלה ממקום למקום כי היכי דלא ליחייב דכתיב ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא מלמד שהמקום גורם *Poſtquam viderant cædium humanarum frequentiam quam nec ipſi judiciis compeſcere potuere, viſum eis eſt è loco ſuo (Lukath hagazith) migrare, ut ita nec in quempiam ſententiam* (capitalem) *ferrent. Nam ſcriptum eſt* [a], *& tu agere debes juxta verbum illud quod tibi oſtenderint de loco illo. Unde diſcimus etiam locum in cauſa eſſe*, adeò ut extra eum judicia capitalia juxta traditiones avitas exercere nequirent, qua de re non ſemel eſt ante monitum. Scilicet eſt inprimis heic obſervandus rerum Judaicarum eo in ævo ſtatus, quà ſive imminutus eſt ſive priſtinæ ſeu avitæ dignitatis reliquias aliquot hactenus retinuit. Poſt Pompejanam victoriam, gentem Præſidibus ac Regibus à Romanis conſtitutis paruiſſe quidem certum. Præſides item Provinciarum ac Reges ſic conſtitutos imperium habuiſſe [b] in ſuarum provinciarum homines; quod tamen ſic non rarò temperatum erat, ut in urbibus, municipiis, tractibus aliquot, pro vario indultu principum Romanorum, mores priſtini non pauci & priſtina tribunalia gentibus devictis aut in deditionem receptis permitterentur. Quorum tamen vis, pro vario præſidum & legatorum inſolentia ac libidine dominantium nunquam ferè non ita minuebatur, ut etiam debito indultûs principalis effectu nimiùm carerent. Jam verò ſcimus ſub Romanis permiſſum eſſe Judæis Hieroſolymis Synedrium Magnum, eíque ibi licuiſſe in loco conſueto ſeu *Liskath hagazith* judicia etiam capitalia exercere, quod ex ſupra allatis manifeſtum eſt. Cum verò ſub annum ante Templi Excidium quadrageſimum, ob ſicariorum frequentiam qui ſæpiùs, præſidis favore alitérve tuti, etiam Synedrii judicio proculdubiò ſubinde eripiebantur, adeo ut nec homicidia compeſcere illud poſſet nec cædis diutiùs reos morte plectere, quod quidem ex jure avito hactenus ſibi relicto (utcunque ſic violato) in ejuſce munere & officio erat cum Synedriis cæteris fermè communi; viſum eſt, è loco judiciis hujuſmodi adeo proprio, ut alibi exerceri ab ipſis nequirent, migrare locum in alium, ibíque ſedes ponere ubi ex ipſa ſeſſione manifeſtum redderetur, tum homicidas ſe in jus vocare nolle, quia plane fruſtra fieret, tum pudere ſe in loco, judiciis capitalibus ita proprio ſedes habere cum tot homines rei capitalis damnandi ultimóque afficiendi ſupplicio poteſtatem ſuam ac ſententiam quotidie eluderent. In Tabernas igitur primò migrarunt ſeu locum illum *Hanoth* ſeu *Chanoth* dictum; dein in alias urbis ædes, prout Principi placuit, aut commodius eſt viſum. Nam, ut, juxta quod expreſſim ajunt Talmudici, Migrationes in urbes alias poſtmodum variatim factæ ſunt eò quòd ædes ſeu domicilium ſibi Princeps Synedrii, quem honoris cauſa ſequebantur collegæ, Templo exciſo & Hieroſolymis dirutis, ſive Jabnæ ſive Usha ſive alibi [c] elegerat (quæ erat migrationum inſequentium varietatis cauſa præcipua) ita dubitandum non videtur

[y] Cotzenſ. præc. aff. 102.
[z] Gemar. Babylon. ad tit. Aboda Zara cap. 1. fol. 8, 2.
[a] Deut. 17. 10.
[b] D. tit. de Officio præſidis.
[c] Gloſſ. ad Gem. Babylon. tit. Roſh haſhena cap. 4. fol. 31. 2.

detur quin migratio è Tabernis & quæ ſecutæ ſunt aliæ, ſed non extra Hieroſolyma; ante Excidium, pro Principis libitu in hunc vel illum urbis locum fieret. Tametſi igitur dominantium libido & victorum tyrannis in cauſa erat quòd homicidia ſæpè nimis impunè intra Synedrii juriſdictionem ac imperium committerentur, unde evenit ut migraret illud è loco ſibi conſueto, alibique intra urbem diù judicia exerceret; id non accipiendum eſt perinde ac ſi decreto aliquo ſeu juſſu principali ita pulſum eſſet aut judiciorum capitalium poteſtas ei fuiſſet erepta, ſed de migratione tantùm ſpontanea qualem memoravimus, quod etiam ex aliis quæ mox de Capitalium Synedrii judiciorum ceſſatione ſequuntur; manifeſtiùs patebit. Neque aliud forſan voluit paraphraſtes Chaldæus, dum de Synedrio in pſalmo ſuprà citato ait, *& rex improbus migrare me fecit.* Scilicet, dominantis libido in cauſa fuit homicidiorum impunè commiſſorum frequentiæ, cui, cum ſontes puniendo ſeu damnando, obſtare nequirem, quin aliò ob temporis ac dominatûs iniquitatem migrarem, commodè fieri non potuit. Malè igitur nonnulli, *Iudices* Synedrii quadraginta ante Excidium annis fuiſſe *depulſos*[d] ſcribunt, ſaltem ſi aliorum juſſu depulſos velint, ac jure ſedendi ibi exutos. Pejùs alii[e]; *ob falſum judicium in ſanguinem ipſius juſti Chriſti prolatum, de Conſiſtorio Gazith expulſi fuerunt, anno ante ultimi templi Excidium quadrageſimo.* Certè quadrageſimus ante Excidium annus judicium D. N. Jeſu Chriſti triennio aut biennio, juxta calculum ſcilicet vulgarem, antevertit. Id genus ſunt apud ſcriptores alia planè, dum de migratione hac videmus, nullo pacto admittenda. Rectè hac de re Maimonides[f] ad mentem veterum, כשנתקלקלה השורה גלו ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו וסופן לטבריא ·ומשם לא עמד ב״ד גדול עד עתה ·וקבלה היא שבטבריא עתידין לחזור תחלה ומשם נעתקין למקדש *Turbato rerum ordine*, ſeu *ob temporis iniquitatem, migrabant à loco ad locum, idque decies faciebant. Poſtrema migratio fuit ea quæ fiebat Tiberiadem. Atque dein nondum omninò fuit Synedrium Magnum*[g] (Quale pro legitimo, ſed Judiciis duntaxat non Capitalibus, haberetur; utpote intra Terram Sanctam, etiam poſt Excidium Templi Urbiſque. Nam Synedria alia atque extra Terram dicta, non, ex natura ſui, ſed ſimilitudinis qualiſcunque cauſa ſic nuncupabantur, neque eis quæ intra terram, ſive ſtante Templo & jugi Sacrificio, ſive pòſt habebantur, omninò æquiparanda, quod & aliquoties antè monitum) *Quin Traditione accepimus, Tiberiade inſtaurandum poſthac fore, atque inde transferendum ad Templum,* ſeu in Conclave ſuum, cum Templo, ut ſomniant illi, itidem reſtituendum. Sic item Abraham Zacuthius[h], בעבור שרבו הרוצחים שלא רצו לדון דיני נפשות גלו ממקום למקום עד יבנה *Quoniam tanta erat homicidarum frequentia ut ipſis viſum eſſet non exercere judicia capitalia migrarunt à loco in locum uſque in Iabniam,* id eſt varias habuere Hieroſolymis, extra Conclave ſibi proprium, ſedes, & demùm urbe relictâ, Jabniam ſe contulere, juxta ſuperiùs oſtenſa.

d *Guil. Poſtell de Orbis Concordia lib. 4.*

e *Petrus Galatinus lib. 4. cap. 6. & videſis tum ibi cap. 8, ſub finem.*

f Halach. Sanhedrin cap. 14. §. 12.

g *Videſis* Meor Enaiim *Tract. 2. cap. 25. & citata inde in Obſervationibus ad Zemach David pag. 192.*

h Sepher Juchaſin *fol. 21, 1. itatiam fol. 16, 2.*

XI. De Loco Synedrii Magni & Migrationibus ejus, hactenus. Sequitur, ut de ſingulari Imperii & Juriſdictionis ejuſdem aliorúmque per annos aliquot ante Excidium Templi, Deminutione penitiùs, juxta inſtitutum ſuperius, videa-

deamus. Ea *Intermiſſio* erat *ceſſatio* ſeu *deſuetudo Iudiciorum Capitalium* quam בטלה דיני נפשות nuncupant. Qua de re verba fiunt paſſim ferè ubi de Migratione prima in Tabernas loquuntur, locis ſcilicet ſuperiùs de ea citatis. Et ipſi eidem tempori, ſcilicet quadrageſimo ante Excidium aut circiter anno, causâ etiam ſuperiùs indicatâ, ceſſatio hæc intermiſſio ſeu deſuetudo tribuitur. Maimonides[i]; ארבעים שנה קודם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל *Quadraginta annis ante Excidium Templi ſecundi intermiſere*, ſeu *in deſuetudinem abiere* ſeu *ceſſarunt Iudicia Capitalia ab Iſrael.* Et Moſes Cotzenſis[k], eodem, inquit, tempore, בטלו דיני נפשות מישראל מפני שהמקום גורם *ceſſarunt Iudicia capitalia in Iſrael, quoniam extra locum conſuetum exerceri ritè nequibant.* Quod de Synedrii Magni migratione illa dictum. Illuc ſpectat quod non ſemel legitur in Gemara Hieroſolymitana[l], קודם לארבעים שנה עד שלא חרב הבית ניטלו דיני נפשות מישראל *Quadraginta amplius annis ante Templi Excidium ſublata ſunt Iudicia Capitalia ab Iſrael.* Quod uſum eorum ceſſâſſe priſtinum tantùm denotat, ex cauſa ſcilicet jam antè indicatâ. Et ſexcenties ſane tantundem apud Talmudicos occurrit. Jam verò à ſcriptoribus Chriſtianis ſumi paſſim hoc ſolet, pro eo quod eſt, judiciorum capitalium poteſtatem omnimodam à Judæis tunc abſtuliſſe Romanos, adeo ut non ſolùm non exercere ſolerent Capitalia Synedria ſed nec jure diutiùs omninò debuiſſent, etiamſi in *Liskath hagazith* congregati fuiſſent. Ita Galatinus[m], Poſtellus[n]; ita alii ad ſententiam in Jeſum Chriſtum à Pilato latam ejúſque circumſtantias (de quibus plura libro Tertio) ſcriptitantes, iíque nominis maximi; verbis quæ è Talmudicis de ſublatis ſeu ceſſantibus judiciis Capitalibus jam adduximus ſubnixi. Scimus quidem eidem tempori, quadrageſimo ſcilicet aut circiter anno ante Excidium non pauca, quæ velut privilegia ſacra Judæis in Templo ſingularia erant itidem deſiiſſe, quia à Numine eis, velut indignis, erepta ſunt, ſi vel ipſis[o] fides. At verò hallucinatio videtur manifeſta, judicia Capitalia eis ſic tunc ablata aſſerere, ut jus ea exercendi eis remaneret nullum. Aliud eſt jus omninò adimi ſeu judices poteſtate legitima judicandi ita privari ut nec judicare debeant aut jure poſſint, aliud ipſum duntaxat judiciorum exercitium ſic præpediri ſeu ad tempus minui ut judices ipſi, cum tutò officio ſuo fungi nequeant, eo quidem abſtineant ipſi, nec tamen poteſtate legitima ſeu jure priſtino omninò exuantur. Uti & aliud eſt munia actu exequi, aliud jus exequendi ſeu poteſtatem legitimam (ſine actu, ſaltem ad tempus) retinere. Leges inter arma ſilent; nec tamen abolentur, adeò ut in pacis intervalla non redeant ut antè loquentes. At effectus earum (eáque notione, ipſæ) dum ſilent ceſſat. In deſuetudinem ſic abiere, ſeu ceſſarunt, ſeu ad tempus ſublata ſunt circa quadrageſimum ante Excidium annum Judicia Capitalia apud Judæos. Id eſt, Synedrium Magnum è loco conſueto tunc ſponte migrans, id effecit ut nec velle ipſum, quoniam etiam per rerum turbidarum iniquitatem præpediebatur, ea more conſueto exercere, nemini non liqueret; juxta ſuperiùs dicta. Jus nihilominùs exercendi, atque in *Liskath hagazith* ſeu locum judiciis ejuſmodi proprium pro libitu redeundi penes idem

i *Halach.* Sanhedrin *cap.* 14.

k *Præcept. aff.* 102.

l *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. *col.* 1. & *ad cap.* 6. *fol.* 24. *col.* 2. *bal.* 2. & *vide Gem. Babylon.* & *gloſſ. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 5. *fol.* 41, 1. & Juchaſin *fol.* 51, 1. *in R. Eliezer Bar Tzadok.*

m *De Arcanis lib.* 4. *cap.* 6.

n *De Orbis Concordia lib.* 4.

o *Gemar. Babylon. ad tit.* Joma *cap.* 4. *fol.* 39, 2. & *vide Galatin. de Arcanis lib.* 4. *cap.* 6.

 man-

manſit, nec ſtante Templo ſecundo, ni fallor, prorſus deſiit aut eſt aliter ablatum. Id quod tum ex ſenſu Talmudico vocabuli illius בטלו (quemadmodum forſan legendum eſt in Gemara Hieroſolymitana, pro ניטלו, in ſuprà inde citatis, non alitèr intelligendo; licet in editione utraque, tam Cracoviana quàm Veneta, eadem ſit, ſed idem denotans, lectio) quod *intermiſere, in deſuetudinem abiere, ceſſarunt* vertimus, tum ex diſertis teſtimoniis de Capitalibus Judiciis poſtmodum à Synedrio in uſum revocatis. Nemo quidem Ebraicis literis paulò verſatior neſcit verbum בטל tam *impediri, ceſſare, intermittere*, quàm *ſufferre* aut *auferre* denotare. Ita tamen ut ablatio ejuſmodi ſignificare commodè poſſit temporaneam ceſſationem ſolummodò ſeu intermiſſionem aut in deſuetudinem abitionem, non juris omninò ſeu rei ipſius deletionem. In Threnis [p] legitur, זקנים משער שבתו *Presbyteri* ſeu *Seniores defecerunt de portis*, uti Chaldæus, סביא מתרע סנהדרין איתבטלו *Presbyteri ex porta Synedrii ceſſarunt*, ſimili ℥ בטל notione. Id quod etiam in hac quæ præ manibus eſt re fit manifeſtiſſimum ex Gemara Hieroſolymitana. Verbis inde jam antè allatis de Judiciis Capitalibus annis ante excidium quadraginta ab Iſrael ablatis proximè [q] ſubjungitur, ובימי שמעון בן שטח ניטלו דיני ממונות מישראל *Etiam & in diebus Simeonis Shatacidis* (loco Gemaræ illius ſecundo habetur Simeon Ben יוחי *Jochai*) *ablata ſunt Judicia pecuniaria ex Iſraele*. Quis dubitari queat, ſenſum eſſe, quemadmodum ſublata ſunt, quadraginta ante excidium Templi annis Judicia Capitalia, ita & tempore Simeonis Shatachidis Judicia pecuniaria etiam ſeu privata. Shatachides autem Princeps erat Synedrii Magni ſub Alexandro Jannæo Rege ſeu annis ampliùs CL. ante tempus quo judicia Capitalia ſic ſublata dicuntur. At verò nemo, puto, ſomniavit unquam, ipſum jus judiciorum privatorum ſeu pecuniariorum exercendorum tunc temporis penitus ablatum eſſe ab Iſraele, quod nemine diſſentiente, etiam, quamdiù Synedrium ullatenus viguit, ei, pro vario tamen rerum ac dominantium diſcrimine ſubinde præpeditum, permanſit. Senſum citatæ Gemaræ exiſtimo eſſe annis quidem XL. ante excidium ſublata eſſe judicia Capitalia, quin & tempore Shatachidis tam hæc quàm illa eſſe diminuta, id eſt utrorunque exercitium liberum & legitimum ita per temporum iniquitatem præpeditum ſeu intermiſſum, ut ad tempus auferretur. Quod ſanè facilè concedet qui tyrannidem Alexandri Jannæi Regis aliorúmque tunc temporis apud Flavium Joſephum [r] obſervaverit. Nam ad illud ævum attinet quod habent Talmudici de anno CLXXX. ante excidium. Tunc ajunt [ſ], מלכות הרשעה פשטה על ישראל *tyrannis palam diffuſa eſt ſuper Iſraelem*. Ut igitur tunc בטלו ſeu *per intermiſſionem ſublata ſunt* ſeu deminuta judicia tam Capitalia quàm Pecuniaria, ita nec alio modo quadraginta ante excidium annis, ablata ſunt Capitalia. Nam & poſt Shatachidem utraque revixiſſe palam eſt. Adeò ut non de jure deleto, ſed de ipſo exercitio intermiſſo ſeu minuto utrunque ſit paritèr accipiendum. Sic cum Templo exciſo dicitur [t] שבטלה סנהדרי *ablatum eſſe Synedrium* quod planè non de ipſo Synedrio deleto aut eſſe deſinente ſumendum eſt (nam annis poſtea compluribus aliis in locis Terræ Sanctæ

p *Cap.* 5, 14.

q *Gem. Hieroſ. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 18. *col.* 1. *& cap.* 6. *fol.* 24. *col.* 2. *hal.* 2.

r *Lib* 13. *Orig. Jud & lib.* 1. *Haloſeos.*

ſ *Gemar. Babylon. ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8, 2.

t *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 37, 2.

Sanctæ viguit) ſed pro eo quod priſtinam judicia exercendi poteſtatem ejus, ut mox pleniùs liquebit, impeditam eſſe innuat, atque ipſum ex Urbe tantùm eſſe ſublatum ſeu ſummotum, non abolitum. Sic alibi [u], משרבו הרוצחנין בטלה עגלה ערופה *Poſtquam cædes humanæ frequentiores fiebant, ablatus eſt, intermiſſus, ſeu ceſſavit ritus ille* [x] *vitulæ decervicandæ.* Id quod manifeſtò intelligendum eſt de ritu illo à Synedris prætermitti ſolito, non de jure eo utendi eis à victoribus ſublato. Item [y] in Miſna, משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות *Ex quo ablatum eſt, ſeu ceſſavit Synedrium, ceſſavit etiam ſeu ablatum eſt conviviis canticum?* Ubi *ablatum eſt* ſumitur pro intermiſſione ſeu deminutione poteſtatis exercendi, qualem diximus, non de jure conſidendi ſublato quod diu poſt Miſnam conſcriptam duravit. Nec jus ſeu facultatem cantandi in conviviis ablatam eſſe puto quis ibi innui exiſtimabit, ſed ipſam lætitiam ſeu cantica intermiſſa. Alia eodem in loco adjecta ſunt ſimilia, unde ſignificatio verbi בטל Talmudicis uſitatior adeóque & ea quæ in jam dictis de judiciis Capitalibus quadraginta ante excidium annis ſublatis admittenda eſt, juxta ſuperiùs oſtenſa, eſt elicienda. Sed verò id quod volumus, ex eis quæ apud veteres habentur de Capitalibus judiciis poſtmodum à Synedrio ſubinde in uſum revocatis, liquidiùs multò conſtabit. Ea partim apud Talmudicos reperiuntur partim etiam in Novo fœdere Scriptíſque aliis quæ res Chriſtianiſmi naſcentis illuſtrant. Expreſſim legitur in *Thoſiphtha* [z], י״ל דלפעמים לצורך שעה היו חוזרין סנהדרין ללשכת הגזית *Dicendum eſt quandoque tempore opportuno rediiſſe Synedrium in Liſkath hagazith.* Alibi [a] item, וי״ל דמ״מ כשהיו רואין צורך שעה היו חוזרין אל הלשכה ודנין שם *Quin dicendum eſt eos quoties decernerent tempus opportunum eſſe, rediiſſe in Conclave illud ibique judicâſſe.* Id eſt, illuc rediiſſe ut judicia Capitalia, quibus dominantium libidinem non ita obſtare viderent, ipſi, juxta jus avitum moréſque patrios nondum quantum ad hanc rem abolitos, ſed nimium præpediri ſolitos, exercerent. Diſertiùs etiam alio in loco [b] (ut & antè notatum) *quoties decernerent ipſi tempus eſſe opportunum, rediiſſe dicuntur in Liſkath hagazith, quemadmodum ob cauſam Ieſu, & quæ ſimilia ſunt.* Nimirùm dicta ſunt hæc ferè ad verba illa Gemaræ aliquoties repetita, מיום שחרב בית המקדש אע״פ שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו. לא בטלו? והא בטלו. אלא דין ארבע מיתות לא בטל מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו וגו׳ *Exciſo templo, tametſi ſublatum ſit Synedrium, attamen quatuor mortis genera* (pœnæ capitales ex ejuſce ſententia infligi ſolitæ) *ſublata non ſunt*, ſeu *non ceſſarunt. Non ceſſarunt? imò ceſſarunt ipſa. Sed judicium harum pœnarum quatuor capitalium non ceſſavit. Sed interim qui lapidari mereretur is aut è tecto decidebat, aut à beſtia dilaniabatur; qui cremari, aut in ignem decidebat aut à ſerpente ictus periit*; & ſimiliter de cæteris. Senſus manifeſtus ſatis eſt. Poſt templum exciſum, id eſt quadraginta annis poſt primam Synedrii migrationem ſeu tempus quo judicia Capitalia Ebræis ſublata prorſus eſſe vulgò dicitur, ſublatum eſſe ex urbe Synedrium adeóque judicia ejus Capi-

[u] *Miſn. tit.* Sota *cap.* 9. *Gem. Babylon. ad tit.* Cethuboth *cap.* 3. *fol.* 30, 1.

[x] *Deut.* 21, 1.

[y] *Loco jam citato.*

[z] *Ad tit.* Cethuboth *cap.* 3, *fol.* 30, 1.

[a] *Thoſipht. ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 8, 2.

[b] *Thoſipht. ad Gem. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 37, 2.

Capitalia planè deſiiſſe, quoniam Conclave eis proprium ſimul cum Templo deletum eſt. Pœnas autem illas, Lapidationem, Vivicomburium, Strangulationem & Gladii, deinceps ביד שמים ſeu *cælitus* merentibus infligi eſſe ſolitas. Quorſum hæc dicta & ipſo Templi adeóque Conclavis excidio ſignata, ſi quadraginta antè annis ſublatum fuiſſet judiciorum Capitalium jus? Autor Thoſiphtha [c] heic appoſitiſſimè ait, אעפ״י שבטלו ד׳ מיתות לגמרו לא בטלי דיניהם וכ״ש באותם ארבעים שנה קודם חורבן שנהגו דין ד׳ מיתות *Tametſi jam* (Templo & Conclavi ſimul exciſo) *ceſſarunt* ſeu *deſierunt omninò* (nam locus jam reſtabat nullus judiciis eorum Capitalibus) *quatuor ultimorum ſuppliciorum genera, non ceſſavit nihilominus judicium eorum*, ſeu vindicta cœleſtis. *Quod magis eſt dicendum de quadraginta illis qui excidium anteverterunt annis, quibus etiam quatuor pœnæ capitales in uſu.* Summa eſt, לא בטלו לגמרי *non penitùs ſublata ſunt* ſeu *non prorſus deſiere* ante Templi excidium; utcunque, juxta ſuperiùs dicta, ſubinde præpedirentur, atque intermitterent; Sed in uſum, quoties Synedrio videretur opportunum, in Conclave hiſce proprium neque hactenus deletum redire, atque pro ejuſdem arbitrio, ſi jus tantùm etiam ab ipſis victoribus permiſſum ſpectes, revocari ſolita. Hæc autem manifeſtiora etiam fient ex eis quæ è Novo fœdere aliiſque Chriſtianiſmum naſcentem illuſtrantibus ſcriptis, id eſt quæ ad quadraginta annos qui excidium Templi præcedunt attinent ac res Judaicas explicant, adducemus libro Tertio, ubi etiam de Synedrii partibus in D. N. Jeſu Chriſti Judicio & Pœna, fuſiùs agitur. Viguiſſe autem Synedriorum, adeóque Magni poteſtatem in Judiciis Verberum quæ דיני מכות vocant, exercendis, ſeu pœnâ Verberum, juxta ſuperiùs oſtenſa, ex lege Sacra [d] irroganda, etiam diu poſt Chriſti paſſionem & intra illud annorum Quadraginta intervallum excidium Templi antevertens, ſatis liquet ex eo quòd S. Paulus quinquies *quadragenas* [e] *plagas unâ minus acceperit.* Atque intereà obſervandum, ita permiſſum eſſe à Romanis jus avitum Judæis ſuum ac velut hac in re intactum relinqui, ut, cùm lege Portiâ aliiſque Romanis [f], qui Romanus ſimpliciter civis erat, flagris cædi neutiquam deberet, Paulus tamen utpote Judæus etiam ſeu Ebræus ex Ebræis atque etiam civis ſimul Romanus (cujus ob dignitatem nominis, à Centurione Romano [g], cædi nequibat, id eſt juxta Legem Romanam) Quinquiès nihilominùs ex Lege avitâ ſeu Ebræâ popularium ſuorum primoribus id eſt Synedriis ſolennibus permiſſa flagellaretur, neque pœnâ eum eximeret, quia Judæus erat, Civitatis Romanæ jus quod ſic adquiſiverat.

c *Ad tit.* Aboda Zara *cap.* 8. *fol.* 8, 2.

d *Deut.* 25, 2.

e 2 *Ad Corinth.* 11, 4.

f *Valer. Maxim. lib.* 4. *cap.* 1. *Cicero, Orat. pro Rabinio, Sigon. de antiquo Jure Romano lib.* 1. *cap.* 6.

g *Act.* 22, 25.

XII. Sequitur demùm ut de ſingulari Sacerdotalis generis in Judiciis, adeóque Synedriis, ídque ex inſtituto publico, prærogativâ quæ per annos aliquot & ante & poſt Chriſtum obtinuit videamus. Ex eo quòd Sacerdotale & Leviticum genus ſtudiis Legis præ aliis, utpote haud pariter rei familiaris curâ, ut reliqui, qui, diſtrictum, vacaret, ſeculis in vetuſtioribus illud itidem præ aliis, ſi numerum ſpectes, in cooptationibus in Synedria locum, ſed ex accidenti, non ex inſtitu-

ſtituto publico aliquo ac continuo, habuiſſe, ſatis antè monitum eſt. Etenim, ad Tribules Univerſos, Cooptationis jus paritèr ſpectabat, nec magis ad genus Sacerdotale, ut volunt moroſiùs aliqui, aut ad Judæ Tribules, ut non rectè magis alii (niſi quatenus Judæorum nomine univerſa gens, à Juda denominata, veniebat [h]) quàm ad Ebræos quoſcunque ſanguinis ſatis puri alios Iſraelitas, ſecundum ſuperiùs non ſemel tradita. Atqui, ſub Haſmonæis ſeu Maccabæis, qui, circa 170 ante Chriſtum annos, Regnum & Sacerdotium, utpote ex tribu Levi, in ſe conjunxerant (nam etiam ante Ariſtobulum, qui diadema eorum primus induit, ut Principes regebant) invaluiſſe alitèr atque in ſeculis præcedentibus Sacerdotalem in regimine poteſtatem nemo non videt in Maccabaicis, apud Philonem, Joſephum, alibíque. Etiam & ſubinde Pontifices ſummos rebus præfuiſſe, ut pro vario rerum ſtatu fieri amat, in ſeculis Haſmonæis multò vetuſtioribus, dubitari nequit. Joſephus quidem, ubi hiſtoriam inſtaurati poſt Captivitatem templi pertexit [i], incoluiſſe, ait, tunc Judæos reduces Hieroſolyma, *πολιτείᾳ χρωμένους ἀριστοκρατικῇ μετ᾽ ὀλιγαρχίας*, *politia uſos optimatum cum oligarchia mixtam.* Ruffinus ibi, *optimatum gubernatione regebantur.* Et dein Joſephus, *οἱ γὰρ ἀρχιερεῖς προεστήκεσαν τῶν πραγμάτων ἄχρις οὗ τοὺς Ἀσμωναίου συνέβη βασιλεύειν ἐκγόνους*, *Penes Pontifices enim fuit ſumma autoritas* (Ruffinus, *nam Sacerdotes tractabant eorum negotia*) *donec Haſmonæorum genus regnum obtinuit.* Sic de Inſtauratione illa loquuntur. Antè autem Reges, & ante illos Judices, quos etiam *Μονάρχους* nuncupat, rebus apud illos præfuiſſe, ut neceſſe eſt, agnoſcit illic Joſephus. Et Præfecturæ Pontificiæ exemplum eſt egregium in Jaddo Pontifice Maximo ſuis, ut Principe, imperante [k] & Alexandrum Magnum Hieroſolymis excipiente. Quale ſatis cernitur etiam in legatione Arei [l] Lacedæmoniorum Regis ad Oniam Pontificem ut Iudæorum Principem, alibíque. At verò poſtquam ſic inceperant Haſmonæi, tandem Hyrcano Alexandri filio (cui Sacerdotium citra Regnum reſtituerat Pompejus) ejúſque, ex illo genere, poſteris tum Regnum & Sacerdotium ſummum tum Iudiciorum omnimodorum apud Iudæos poteſtatem decreto, *μετὰ συμβουλίου γνώμης* [m], *cum Conſilii ſententia* (Ruffinus, *cum deliberata ſententia*) contulit Iulius Cæſar, ut Imperator ſimul & Pontifex Imperii Romani Maximus, de qua dignitate, quatenus res hujuſmodi, ex recepta Romanorum diſciplina ſpectabat, conſulas quæ libro diximus Primo [n]. Decreti ipſius exemplar oſtendit ille in literis ſuis ad Magiſtratus Senatum populúmque Sidoniorum, cui titulus, *Julius Cæſar Imperator iterùm καὶ Ἀρχιερεὺς & Pontifex Maximus.* Dein, Hyrcani merita recenſens, *διὰ ταύτας τὰς*, inquit, *αἰτίας Ὑρκανὸν Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐθνάρχας Ἰουδαίων εἶναι βούλομαι ἀρχιερωσύνην τε Ἰουδαίων, διὰ παντὸς ἔχειν κατὰ τὰ πάτρια ἔθη, εἶναί τε αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ συμμάχους ἡμῖν, ἔτι τε καὶ τοῖς καθ᾽ ἄνδρα φίλοις ἀριθμεῖσθαι. Ὅσα τε κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους ἐστὶν ἀρχιερατικὸς ἢ φιλάνθρωπος* (ſcribendum rectè manu ſua notavit Vir Maximus, Iſaacus Caſaubonus, in Joſepho ſuo, *ἀρχιερατικὰ ἢ φιλάνθρωπα*) *ταῦτα κελεύω κατέχειν αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Ἂν δὲ μεταξὺ γένηται τις ζήτησις περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀγωγῆς, ἀρέσκει μοι κρίσιν γίνεσθαι*

[h] *Euſeb. Demonſtrationis Evangelicæ* 8. alii ad *Geneſ.* 49, 10.

[i] *Lib.* 11. *cap.* 4.

[k] *Joſeph. lib.* 11. *cap.* 8.

[l] 1 *Maccab.* 12, 20. *Joſephus lib.* 13, *cap.* 8.

[m] *Joſeph. lib.* 14. *cap.* 17.

[n] *Cap.* 10. *pag.* 329. &c.

υἱοὺς παρ' αὐτοῦ, Has ob cauſas Hyrcanum filium Alexandri filióſque ejus Ethnarchas, ſeu *Rectores eſſe Judæorum; eſſe jubeo, & Pontificatum* ſeu *Principatum Sacerdotii Iudæorum perpetuò retinere more patrio; ipſum quoque & filios ejus eſſe noſtros ſocios etiam & inter Amicos noſtros connumerari. Quantacunque etiam, juxta jura illorum, Pontificalia ſunt aut alitèr indulta beneficia, habere ipſum & filios ſuos decerno. Si qua verò interfuerit quæſtio de Iudaica diſciplina, placet mihi Iudicium penes ipſum eſſe.* Certè in paulò pòſt illic ſequente ibi Cæſaris ejuſdem decreto, de jure Hyrcani Joppenſi, uſus ejuſmodi τοῦ *φιλάνθρωπα* cum eis quæ juris eſſent Pontificii. Verba ſunt, *μένειν δὲ τὰ ἀπ' ἀρχῆς δίκαια ὅσα πρὸς ἀλλήλοις Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἦν, τά τε φιλάνθρωπα, ὅσα τοῦ τε δήμου ψηφισαμένου καὶ τῆς συγκλήτου ἔσχον, Manere etiam jura quæ ab initio inter Iudæos & Pontifices erant, uti & Beneficia* (Ruffinus, *Inſtitutiones*) *quæ à Populo & Senatu habuerunt.* Ex indultu illo Cæſareo Hyrcanus ille & ſummus Pontifex illic, & Ethnarcha ſic factus, uti & ſummus in omnibus quæſtionibus *περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀγωγῆς circa Iudaicam diſciplinam* Judex, exemplo ſatis fuit poſtmodum ita ſequendo, ac velut in jus recipiendo continuum, ut, pro Cæſarum, Præſidum, Regúmque illic ſubſtitutorum arbitrio, etiam poſt deletum Haſmonæorum regnum [o], penes Pontifices eſſet tunc ſuorum qualecunque, variatim interim temperatum, imperium, ídque uſque ad Templi Urbíſque excidium. Ampliſſima item Pontificatûs Romanorum Maximi, nec ſine Imperio & Juriſdictione Dignitas, haud parùm in cauſa proculdubiò fuit, ut Dignitati apud Judæos ſic cognomini, Imperium & Juriſdictio, pro temporum tunc diſcrimine, faciliùs permitteretur. Inde fieri vix quibat quin Sacerdotale genus etiam & complures Pontificum ſeu Ἀρχιερέων nomine ſimul ſuperſtites (ſive ob ſingularem in ordine ſuo eminentiam, ſive ob ſummi Pontificis dignitatem quam annuam alitérve geſſerant exuerántque, ut ſub Herode, Archelao, aliis, ſic dicti) cum Scribis & Phariſæis, ut primores etiam in Judiciis Synedriiſque cenſerentur; quemadmodum in Euangeliis paſſim. At nihilominus ex ipſa Reipublicæ ſacræ inſtitutione & uſu vetuſtiori, præter Reges (ut in veteri Teſtamento) Synedria rebus, circa tam Sacra quàm Profana, judiciariis, juxta antè oſtenſa, præfuere eadem, nec diverſa, eáque quæ ex Tribulibus, pro re natâ, qualibuſcunque, modo puris ſatis natalibus eſſent, conflabantur, nec alitèr ritè conflanda erant. Nec omninò Principes eorum alicujus ex ſacerdotibus, quà tales erant, præ aliis creati eſſe videntur, antequam ex regno in Haſmonæos tranſlato, & Romanorum dominantium inſequente arbitrio, fieret cunctis notiſſima illa mutatio etiam & confuſio. Sed perquam mira interim ſunt quæ etiam à veteribus tum Paganis tum Chriſtianis etiam ſcriptoribus, & Joſepho, traduntur de vetuſtiſſimo & continuato Pontificum Imperio, quaſi ipſi, quà tales, undiquaque juxta republicæ ſacræ inſtitutionem, populum diù antè rexiſſent. Certè ſi fides eclogis Diodori Siculi [p] apud Photium, tam ſecundum Davidis Hœſchelii [q] quam Andreæ Schotti editiones, habenda ſatis fuerit, ipſe Hecatæus, íſque hiſtoricorum apud Græcos etiam dictus vetuſtiſſimus, Mileſius, de Moſaica ipſa inſtitutione agens, expreſſim

[o] *Ioſeph. lib.* 14. *cap.* 25. *&c. lib.* 20. *cap.* 8. *Euſeb. Demonſtrationis Euangelicæ lib.* 8. *Et Chronic. Num.* 1983.

[p] *Lib.* 40.
[q] *Bibliothec. Cod.* 244.

expreſſim eam ejuſmodi facit. Moſes perquam idoneos regimini, inquit, ſeligens, τούτους ἱερεῖς ἀπέδειξε, *Hos Sacerdotes conſtituit.* Et ſtatim, τούτους δὲ καὶ δικαστὰς ἀπέδειξε τῶν μεγίστων κρίσεων· καὶ τὴν τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθνῶν φυλακὴν τούτοις ἐπέτρεψε· διὸ καὶ βασιλέα μὲν μηδέποτε τῶν Ἰουδαίων, τὴν δὲ τοῦ πλήθους προστασίαν δίδοσθαι διὰ παντὸς τῷ δοκοῦντι τῶν ἱερέων φρονήσει καὶ ἀρετῇ προέχειν· τοῦτον δὲ προσαγορεύουσιν Ἀρχιερέα καὶ νομίζουσιν αὐτοῖς ἄγγελον γίνεσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων. Τοῦτον δὲ κατὰ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἄλλας συνόδους φησὶν ἐκφέρειν τὰ παραγγελλόμενα. καὶ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος οὕτως, εὐπειθεῖς γίνεσθαι τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε παραχρῆμα πίπτοντας ἐπὶ τὴν γῆν προσκυνεῖν τὸν τούτοις ἑρμηνεύοντα ἀρχιερέα, *Eoſdem verò, maximorum judiciorum Judices conſtituit. Atque eis Legum & Morum cuſtodiam commiſit: adeóque Regem Judæis non conſtituit, ſed imperium populi dari cenſuit ei qui prudentia & virtute inter Sacerdotes aliis præſtare videretur. Hunc ſummum Pontificem appellant, quem velut nuntium ſibi divinorum præceptorum eſſe ducunt. Hunc in populi congregationibus & conciliis* (Eccleſiis & Synodis) *ait edicta proferre, atque hac in parte tam morigeros eſſe Judæos, ut ſtatim Pontificem interpretem agentem cadentes in terram adorent.* Habentur quidem etiam hæc in Diodori Siculi eclogis [s], velut è Photio, editionis Laurentii Rhodomanni (quæ ut Hœſchelii recentior eſt, ita Schotti prior) ſed ſine Hecatæi nomine adhibito, ut in illis. Cæterum ut de Judæis ex Diodoro hæc ipſa ac plura leguntur apud Photium, ita in Hœſcheliana & Schottiana ſubjungitur, ut ex Diodoro ipſo, περὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος ταῦτα ἱστόρηκεν, *De Judæis Hecatæus Mileſius hæc tradidit.* Jam verò floruit Hecatæus ille Mileſius, Olympiade [f] LXV. ſeu annis aliquot inſtaurationem ſeu initia templi ſecundi antevertentibus, ſed interim dum Judæi tunc Hieroſolyma eſſe reduces adeò cupiebant, etiam & publicè ſatis affectabant Sacerdotale illud regimen, de quo loquitur in antè citatis Joſephus. Cùm igitur ſtatum reipublicæ inſtaurandæ, ex eis quæ ſuo tempore ſic publicè affectata ſunt prædicatáque, Moſémque ejuſdem antea fuiſſe autorem didiciſſet, forſan Hecatæum illum admiſerit quis ſcripſiſſe etiam eam ab ipſo Moſe inſtitutam ita fuiſſe, & Pontificium & Sacerdotale omninò regimen, nec aliud, ab ipſis initiis, obtinuiſſe. Verùm de rebus Judaicis alibi Hecatæum Mileſium ſcripſiſſe nondum legi, ſed alterum illum Hecatæum Abderitam Alexandro Magno coævum & Joſepho [t] aliiſque eo nomine citatum, cujus etiam id genus ſcriptum an genuinum ipſius fuerit & à priſcis [u] & noſtri ſeculi viris doctiſſimis [x] eſt dubitatum. Certè forſan in illud eclogæ Diodori, ab ipſo, apud Photium ſic ſubſcriptum, *Mileſius*, ut agnomen frequentius, pro *Abderites* irrepſit. Quod ſi ita fuerit, tunc ſcriptum eſt id planè quod attulimus diù poſt ipſam ſub Ezra inſtauratam Judæorum rempublicam. Quomodocunque autem ſe res hæc habuerit, ut receptiorem de Judæorum reipublicæ inſtitutione & Imperio Sacerdotali diſciplinam, jam dicta, ut ex Hecatæo, Diodorus qui ſub Haſmonæorum ſcripſit exitum, nobis tradidit. Atque inde, ut videtur, etiam Trogus Pompejus Diodoro coævus, hoc ſuum conſonum hauſit, quod diù pòſt, ſeu ſub Antonino Pio, Juſtinus [y] in epitome reliquit; *Poſt*

s *Libri* 40.

f *Suidas in Hecatæo Hegeſandri, & v. Gerar. Voſſium de Hiſtoricis Græcis lib.* 1. *cap.* 1. *& lib.* 4. *cap.* 3.

t *Orig.* 1. *cap.* 4 *&* 8. *& lib.* 1. *in Apionem.*

u *Herennius Philo apud Origen. in Celſum lib.* 1.

x *Joſeph. Scalig. lib.* 2. *epiſt.* 115. *vide Is. Voſſium de Hiſtoricis Græcis lib.* 1. *cap.* 10.

y *Hiſtor.* 36.

 Moſem

Moſem etiam filius ejus Arvas (rectè legit *Arnas* pro Aharone, Hugo Grotius [z]) *Sacerdos ſacris Ægyptiis, mox rex creatur: ſempérque exinde hic mos apud Iudæos fuit ut eoſdem Reges & Sacerdotes haberent; quorum juſtitia religione permixtâ, incredibile quantum coaluere.* Sic ille. Joſephus autem in Pontificum veterum numeri recenſione, etiam ab Aaronis tempore, ſubjungit [a], ἐγένετο δὲ αὐτῶν ἀριστοκρατικὴ μὲν ἡ πρώτη πολιτεία, μετὰ ταύτην δὲ μοναρχία, βασιλέων δὲ τρίτη, *fuit eorum adminiſtratio prima Ariſtocratica, poſtmodum, Monarchica, & demum tertia Regia.* Ita verba ſonare videntur, velut de Pontificum imperio dicta. Unde legimus Anglicè, **Their firſt Government** &c. Gelenius vertit, quaſi ὑπ' αὐτῶν legiſſet, *Sub his* (Pontificibus) *primò penes optimates adminiſtratio fuit Reipublicæ, poſt ad Monarchas, poſtremò ad Reges tranſiit.* Sed Ruffinus αὐτῶν ibi ſumſit pro *Ebræorum* gente, nec planè pro Pontificibus, adeóque vertit, *Fuit autem Hebræorum Reſpublica, primò, quidem ſub populi poteſtate* (quaſi legiſſet δημοκρατική) *poſt hoc autem ſub unius poteſtate ſita, tertio verò ſub Regibus.* Genebrardus autem, quaſi etiam legiſſet ὑπ' αὐτῶν, *Sous ceux-cy primierement noſtre Republique fuit governe per Ariſtocratie, que eſt un government des ancients ou plus grands, apres lequel il y eut des Monarches & finalement des Royes.* Et Joſephus dein alibi [b], dignitati ſuæ Sacerdotali indulgentiſſimus, de Præfectura Pontificia & Sacerdotali loquitur quaſi, ex primaria inſtitutione, regimen illic omne Sacerdotale fuiſſet. Ex eo idem tranſcripſit [c] Euſebius, qui etiam ipſe [d] à Templi ſecundi initio rem ita perpetuò ſe habuiſſe ſcribit. Μέχρι, inquit, Ἡρώδου Χριστοῦ ἡγούμενοι. οὗτοι δὲ εἰσὶν ἀρχιερεῖς οἵτινες προεστήκεισαν τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους &c. *Uſque ad Herodem Chriſti Duces erant. hi autem Pontifices ſunt ſummi qui præerant Judæorum genti, qui nec incipientes à ſexageſima quinta Olympiade & ab inſtauratione Templi ſub Dario deſierunt tempore Hyrcani ſeu Olympiade centeſima octogeſima ſexta.* Idem ex eo alii [e]. Et Hieronymus vertit, *uſque ad Herodem, Chriſti, id eſt, Sacerdotes erant Reges Judæorum, qui imperare cæperunt* &c. Ad illa autem benè Joſephus Scaliger, *Hæc facilè confutari poſſent, ſi Euſebius ſententiæ ſuæ fautores nactus fuiſſet. Sed quia nemo eſt, ne mediocriter quidem doctus, qui non hæc diſſimulatione præterire, quàm confutare melius putet, ideo & nos ab hac velitatione ſtilum abſtinebimus.* Superatur hoc ab illo Epiphanii, ubi Θρόνος, inquit [f], Δαβὶδ καὶ βασιλικὴ ἕδρα ἐστὶν ἡ ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἱερωσύνη. ὅπερ ἀξίωμα βασιλικόν τε καὶ ἀρχιερατικὸν ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάψας ὁ Κύριος δεδώρηται τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, *Thronus David & ſedes regia, eſt, in Eccleſia Sancta, Sacerdotium, quam dignitatem Regiam & Pontificiam in eandem contrahens attribuit Sancta ſuæ Eccleſiæ.* In ejuſmodi ſenſum quidem tendunt alia ſimilia, à non paucis veterum ad poteſtatem imperii ac regiminis qualemcunque Epiſcopis & Presbyteris Euangelicis, poſtquam Sacerdotum nomen induerant, adſtruendam dicta ampliatáque. Syneſius Cyrenenſis Epiſcopus ſanè cautiùs [g] & modeſtiùs; *Ebræi*, inquit, *& Ægyptii*, χρόνον συχνὸν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐβασιλεύθησαν, *longo tempore Sacerdotum imperio uſi ſunt*, quæ verba ipſiſſima poſtea etiam adhibens [h], ſtatim ſubjungit, ἐπεὶ δὲ διῳκίσθησαν οἱ βίοι, καὶ ὁ δὲ ἡγεμονικὸς ἀπεδείχθη, τετάχαται δὲ ἕτεροι μὲν ἐν τοῖς πράγμασι, ἡμεῖς δὲ ἐν

τοῖς

z *Annotat. ad lib. 1. de Veritate religionis Chriſtianæ* §. 17. *pag.* 53.

a *Lib.* 20. *cap.* 8.

b *Adverſus Apionem lib.* 2.

c *Præparat. Euangelic. lib.* 8.

d *Chronic. Num.* 1983. *& videſis eum Demonſtrat. Euangelic. lib.* 8. *& Conſtit. Apoſtolic. lib.* 2. *cap.* 36.

e *Georg. Syncellus Chronograph. pag.* 309.

f *Hæreſi* 29. §. 3.

g *Epiſt.* 57.

h *Epiſt.* 121.

ταῖς εὐχαῖς ἐσμέν. οἷς ὁ νόμος ἀπαγορεύει χεῖρα ὀρέγειν τῇ δίκῃ καὶ ἀποκτιννύναι τὸν πονηρότατον, πῶς ἄν τις αὐτοῖς ἐπιτρέψειεν ἀνδρὶ πανούργῳ χεῖρα ὀρέξαι κατὰ τῆς δίκης; *Sed poſtquam utriuſque vitæ factum eſt divortium, & qui imperaret ſcorſim deſignaretur, aliiſque rebus gerundis* (in regimine) *præficerentur, & Nos* (Epiſcopi, Sacerdotes) *precibus fundendis præpoſiti ſumus; quibus lex vetat manum ad Jura legéſque porrigere & vel ſceleratiſſimum interficere: quonam modo quiſquam eis concesſerit manum homini veteratori contra jura porrigere?* ubi profectò loquitur quaſi, præter diras ſibi, utpote Sacerdoti, pœnam irrogare cuiquam aliam non liceret, tametſi alibi apud eum [i] præter Diras ipſas, graviſſimæ in Andronicum Beronicenſem, circa vitæ commercium, pœnæ, à Ptolemaidis eccleſia detonante, incutiantur. Etiam nomen illud *Dei* & *Deorum* Judicibus Moſaicis in Lege ſacra tributum, velut Sacerdotibus tantùm eo nomine agnoſcendum volunt alii [k], iíque nominis magni. Hiſtoria item ſacra de Manaſſe Jaddi Pontificis fratre, & Sanballati genero, quem à ſe fugâſſe ait Nehemias [l], ob ductam uxorem extraneam nec, ut ex edicto etiam debuit fieri, ejectam (id de Excommunicationis actu etiam ſumitur) & cui Joſephus [m] tantundem innuens, velut à Synedrio tunc Magno factum, ſcribit à τοῖς Ἱεροσολύμων πρεσβυτέροις, *Hieroſolymorum Presbyteris*, interdictum eſſe, μὴ προσιέναι τῷ θυσιαστηρίῳ, *ne accederet ad altare*, quod etiam prohibuit frater ejus; hiſtoria, inquam, illa à Salomone Ben Wirga refertur quaſi interdictum illud fuiſſet Synedrii neſcio cujus ex Sacerdotibus ſolùm congregati. Rem enim narrans, ונאספו, inquit [n], כל הכהנים וגרשוהו מעבודת המקדש & *congregati ſunt omnes Sacerdotes qui eum à miniſterio Templi* arcebant; quod non intelligo; uti nec illud apud Joſephum, de cultu divino omninò ei illic prohibito ſeu ſacrorum participatione interdicta, ſed tantùm de miniſterio Sacerdotali ſeu Ἀρχιερωσύνῃ *Pontificatu*, cujus, cum fratre, μέτοχον *participem* eum fuiſſe ait Joſephus, ut Segenum, Syncellum, vicarium, *Comme ſon compagnon en la dignite du grand Pontificat*, ut rectè Genebrardus. Adjicitur quidem illic in Ruffini verſione, *Principes quoque Sacerdotum cum populo hoc indignè ferebant*, cui nihil in Græcis Joſephi reſpondet. Cæterum rei heic ſumma eſt, ſi Talmudicis credamus, apud Ebræos; ut neminem à Regimine publico, eò quòd Sacerdos eſſet, arceri, ita nec quenquam eo nomine, aut quà talis eſſet, ex ſacra Ebraicæ Reipublicæ inſtitutione, in Synedriis alibíve in Regiminis ratione primò inſtituta, præ aliis, locum habuiſſe. Novatum autem ſubinde jus illud ſub Templo ſecundo & maximè ſub Haſmonæis, & deinceps, juxta ſuperiùs dicta, uſque ad Templi Excidium diverſimodè obtinuit.

XIII. Prætereundum autem non eſt quod de Pontificia & Sacerdotali ac Prophetica circa ſolennem Anni & Menſium intercalationem juriſdictione tradit Elias Ben Moſeh Karaita MS[o]. quem & alibi [p] hanc in rem citavimus. Expreſſim ille (ſed Talmudicis interim, quos בעלי הקבלה *Magiſtros Traditionis*, ſecundum ſectæ ſuæ morem, nuncupare ſolet, planè diſſonus) בזמן בית המקדש היה הדבר מסור לכהן הגדול עם שאר הכהנים או הנביא אשר היה בכל דור ודור

i *Epiſt.* 57.

k *Gregor. lib.* 4. *epiſt.* 31. *Gratian. Cauſ.* 11. *quæſt.* 1. *cap.* 41.

l *Cap.* 13, 28.

m *Lib.* 11. *cap.* 8.

n *In* Shebet Jehuda *fol.* 11, 1.

o *Tit. de Tempore, Anno & Novilunii cap.* 15.

p *Libello de Anno Civili cap.* 11.

Tempore templi, res illa (de phaſibus Lunaribus in menſis initio cujuſlibet decernendis) *tradebatur ſeu commiſſa eſt Pontifici Maximo reliquiſque Sacerdotibus aut Prophetæ qui quolibet ſeculo viguit.* Forenſem autem hanc rem fuiſſe, paſſim occurrit apud Talmudicos, ſed ad Synedrii Magni, quà talis, Imperium & Juriſdictionem ejus attinuiſſe. Atque ampliſſima erat ſanè juriſdictio illa, cùm ex Temporum, Feſtorum, adeóque Sacrorum inde, ut neceſſariò fiebat, præſtitutione, nemo eſſet hominum qui ei non perpetuò ſubeſſet. Adjicit autem Karaita ille, de Captivitatis tempore & ſeculis, quibus haud templum adeóque nec Pontifex ſtetit, alios tunc fuiſſe paſſim ejuſce rei Judices, qui tum ſuas Phaſeon lunarium obſervationes tum aliorum ea de re teſtimonia ritè diſcernere poſſent, indéque Menſem ſanctificare; quod dum memorat, etiam ex ſuorum diſciplina docet, Judices nec illos nec alios ritè cooptari potuiſſe, niſi minimùm Tres ſimul accederent, quod Talmudicæ doctrinæ omnino conſonum. Quales nempè Judices heic admittendi, oſtendens, oportet, inquit, ut ſint הדיינין שלשה לכל הפחות מפני
שאמר הרב רבינו ישועה אצל מטיבי העין לשון רבים ומיעוט רבים שנים וצריך להם נ״כ עוד
אחד כשתתחלפנה הדעות להכריע אחת על האחרת הנה היוצא מזה הוא שדייני הקדוש צריך
להיות שלשה ומזה נקיש ונאמר שבכל דין ודין צריך להיות הדיינים שלשה וכן אמרו בעלי
הקבלה אין דין יחידי *Iudices illi Tres omninò ad minimum. Quoniam, ut ait Rab Rabenu Ieſuaiah* (Karaita, quem aliquoties ſic alibi memorat) *in ritè diſcernendo uſus eſt numeri pluralis, & minoris. Plures ſunt Bini. Et illis adjiciendus inſuper unus, ut ſcilicet ſi illi diſſentiant, res concilietur ab adjecto. Atque huic quidem ſequitur, Iudices Sanctificationis debere eſſe Tres. Unde etiam conſequitur ut amplexandum, in unoquoque judicio oportere eſſe Iudices* (minimum) *Tres. Atque ita etiam dicunt Magiſtri Traditionis*; id eſt Talmudici, de quorum hunc circa numerum Judiciarium ſcitis, ſuperiùs dictum eſt.

XIV. Quod verò à viris aliàs doctiſſimis obtrudi ſæpè nimìs atque ab aliis credi ſolet, Sacerdotum nempe aliorúmve cum eis ſeorſim conjunctorum fuiſſe Synedria ſingularia quæ de rebus Sacris cognoſcerent [q], adeóque à Synedriis aliis ut in Chriſtianiſmo Eccleſiaſtica Tribunalia à Secularibus, ſic dici ſolitis, diſcriminarentur; Talmudicæ doctrinæ reíque ipſi id alieniſſimum eſt, quod & in ſuperiùs adductis [r] aliquoties oſtenditur & libro Tertio ampliùs demonſtrabitur. Neque admittendum omninò illud [ſ], Pontificem Maximum, quà talem, Principem fuiſſe Synedrii Magni; quod & antè [t] tactum, à viris eximiis aliquot velut in deliciis, ad affectatam juriſdictionem Eccleſiaſticam nuncupari ſolitam ſuis aſſerendam, habitum eſt, qua de re etiam plura Capite proximo, ubi è Talmudicis de Principum Synedrii ſucceſſione agitur. Atqui intereà animadvertendum eſt, pro Reipublicæ Ebraicæ formulæ diſcrimine, Pontificem Maximum, non quà talem, ſed quà cum Pontificatu, Principatu ac Regno, ut ſub Templo ſecundo, maximè ſub Haſmonæis & tempore uſque ad Excidium Urbis inſequente, diverſimodè gauderet, ita rebus præfuiſſe, ut ritè

q *Videſis Diſputationem Theologicam Stephani A. Szokolai, Lugd. Batav. 1648. alios de Politia Ebraica, obvios, tam nuperos quàm ſuperioris ſeculi.*

r *Cap. 8.*

ſ *Tho. Aquin. 1, 2. quæſt. 105. art. 2. Abulenſem ad Numer. 11. quæſt. 29. ad Deuteron. 17. quæſt. 4. ad 1 Paralip. 13. quæſt. 13. paſſimque, alii obiter, maximè Pontificii.*

t *Cap. 9. §. 7. & 10. §. 6.*

ritè ſatis potuerit, juxta etiam ac Reges, ſaltem Judæ (de quibus vide plura quantum ad hanc rem, infrà [u]) Principis nomine Synedrio præeſſe, aut fortè alium, eodem nomine, ut Vicarium, ſibi ſurrogare, & pro libitu ſummovere. Quamvis enim Catena ſeu ſeries habeatur, per ſecula illa, apud Magiſtros (quæ capite exhibetur proximo) Principum Synedrii uſque in Urbis excidium, veluti eorum qui dignitate gaviſi eſſent perpetua, nihilominùs tam de Principibus quàm de Pontificibus ita obviam loquuntur, dum ſcita de eis generalia quædam afferunt, ut dubitandum non ſit, quin ut Pontificatûs ita & Principatûs ſeculis illis recentioribus dignitas eſſet nimis deſultoria ac diverſimodè collata, erepta, reſtituta. Miſnæ [x] verba ſunt, כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו. וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו כהן משיח מביא פר והנשיא מביא שעיר כהן משיח שעבר ממשיחותו וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר חטא כהן משיח מביא פר והנשיא כהדיוט. חטאו עד שלא נתמנו ואחר כך נתמנו הרי אלו כהדיוט (dictum ſcilicet eſt ad Leges ſacras de ſacrificiis Expiatoriis Pontificis atque Principis in Levitico [y] præſtitutis, ubi hujus oblatio propria hircus eſt, illius juvencus) *Si Sacerdos unctus*, id eſt, *Pontifex peccaverit & poſteà Pontificatu ſuo dejiciatur, aut ſi Princeps peccaverit & dignitate ſua poſtea exuatur, hircus huic, illi verò juvencus eſt offerendus. At verò ſi dignitate hic exuatur, ille etiam Pontificatu, & poſteà peccaverint utrique, Pontifex juvencum nihilominus offerre debet, ſed Princeps non aliud ſacrificium quàm quod à privato quopiam debetur. Peccant antequam in dignitatem evehuntur. Etiam & tunc ſacrificia eorum ſunt ut privatorum.* Nimirùm periochæ omnia hoc ſubnituntur fundamento; ſacrificium ab utriſque idem offerendum quod juxta eorum, peccandi tempore, qualitatem offerri debuerat [z]. Res manifeſta eſt, extra quam ubi diſcrimen ut vides, ſit inter Pontificem & Principem ſummotum. Diſcriminis autem rationem fuiſſe ajunt, quoniam, כהן משיח אע״פ שאינו עובד בקדושתו הוא עומד שאין בין כהן העובד לכהן שעבר אלא עבודה *Pontifex tametſi ſacro munere non fungatur, dignitatem nihilominus retinet. Neque aliud eſt inter Pontificem qui munere fungitur atque illum cui ſummovetur, diſcrimen, præter ipſam functionem.* Sed de Principe ajunt, אבל הנשיא כיון שהעבירוהו הרי הוא כהדיוט *Cæterum Princeps poſtquam dignitate exutus eſt planè inter privatos eſt cenſendus.*

XV. Principes igitur Synedrii (nam de iis ibi univerſim locutam eſſe eo in loco Miſnam, ſive Reges ipſi eſſent, ſive alii, manifeſtum eſt; tametſi de Rege primariò legem illam ſacram de Principe capere [a] ſoleant) ſummotos interdum fuiſſe perinde ac Pontifices, ídque inprimis, ſeculis illis recentioribus quibus reipublicæ, imperii, juriſdictionis facies, pro dominantium victorúmque arbitratu crebro mutabat, non eſt [b] cur omnino dubitemus. Etiam & conſtitutos ſubinde à Romanis, prout gubernandi ratio exigebat. Et diſertè R. Gedaiia [c], טיטוס עשה ריב״ז נשיא *Titus conſtituit Rabbi Jochanan Ben Zacai Principem.* Succeſſorum nempe Simeoni Gamalielis prioris filio in ipſo urbis excidio peremto.

u *Cap.* 16. §. 4.

x *Tit.* Horaiioth *cap.* 3. & *videſis Maimonid. hal.* Shagagoth *cap.* 15.

y *Levit.* 4. 3. & 23.

z *Obad. Bartenorius ad Miſnam tit.* Horaiioth *cap.* 3.

a *Maimonides hal.* Shagagoth *cap.* 15. *Cotzenſis præc. affirm.* 213. *fol.* 215 & 217. Miſna *tit.* Horaiioth *cap.* 3.

b *Videſis* Sepher Juchaſin *fol.* 18, 2. *de filiis Bethira.*

c Shalsheleth *fol.* 27, 1.

Quod

Quod de tempoıe poſt excidium dictum oſtendit, ad anteriora exempla, etiam tunc, pro dominantium libitu, Principes illic conſtitutos. Et ſanè quod habet idem ſcriptor de conſtituendis quibuſcunque in terra Sancta Judicibus, id tempeſtivè heic itidem eſt obſervandum. De Foris, Synedriiſque locutus ille [d], ורין inquit, כי לא נמצא בתורה מי היה מעמיד ובוחר אלו השופטים כי י״א שהיה מלך בזמנו וי״א הסנהדרין וי״א גדולי הזמן ובפ״ק דכריתות אמרו שכל הממונין שבישראל היו לאדם כל חיו והיו גם כן ירושה לבנו אם ה יוראים *Id ſciendum eſt, nullibi in Lege reperiri, quiſnam conſtituerit ac elegerit Judices illos. Nam & ſunt qui Regis munus id fuiſſe ajunt, dum ſcilicet Reges fuere. Alii Synedrio* (Magno) *hoc tribuunt*, qua de re plura libro Tertio. *Alii Magnatibus populi. Quia in capite primo tituli Talmudici Ceritboth* ſeu *de Excisionibus, ajunt, Quoties quis in Iſrael in dignitatem evectus erat, eam non ſolùm ipſum, dum ſuperſtes erat, verùm etiam filiis nepotibúſque ejus, ſi idonei eſſent, perpetuò remanſiſſe.* Sic ille. De Jure quod tangit heic hæreditario, nos alibi [e] è Magiſtris plura. Atque in Hillelis poſteris jus ejuſmodi in allatâ capite proximo Traditionum catena atque Synedrii Principum ſucceſſione cernimus. Abarbinel [f] autem Regium fuiſſe plerunque munus exiſtimat, quamdiu Reges erant, judices Synedriorum conſtituere ac ſurrogare. Cum verò nulli erant reges, ipſa Synedria ſibi collegas in demortuorum locos adſciviſſe, neque aliter ipſos Synedrii principes conſtitutos. Atque ea de re etiam plura libro Tertio. Cum verò tam diverſa eſſet eligendi, ſurrogandi, ſummovendi ratio, eáque pro variante reipublicæ ſtatu crebrò ſatis mutaret, neque ex Ebræorum moribus ſolùm verùm etiam ex affectu libitúque Romanorum, penes quos rerum ſumma erat, Principes interdum, quod jam oſtendimus, conſtituerentur, aliáque præter receptiorem Catenam ac ſeriem capite proximo exhibendam, nomina etiam apud Magiſtros ipſos occurrant, nec reipſa ſeu de facto, ut ajunt juriſconſulti, tranſmiſſio illa hæreditaria ſemper in uſu reperiatur, utcunque ea ex jure, quo prædicando ſibi placent Magiſtri, obtinere fortè, ſi avita eorum jura non fuiſſent à victoribus minuta, debuiſſet; cum inquam hæc aliáque inde pendentia ita ſe haberent, atque præcipua eſſet Pontificum autoritas dum Chriſtus in terris agebat, faciliùs ſanè ſententia illa quam de Annæ Principatu & Caiphæ Patris Synedrii dignitate alibi [g] dubitantes proponimus, poterit forſan quis amplexari. Qua de re diſputationem heic non iteramus. Sed æquum ſanè eſt ut credamus alios ex jure recepto ſeu diſciplina Ebræis avita fuiſſe ſubinde revera Principes Synedrii aliáſque in dignitates rite evectos, alios ex victorum arbitratu ſubſtitutos, quod & in Pontificibus manifeſtiùs cernitur. Atque ad hanc rem obſervandum eſt, Ananiam Pontificem Principis Synedrii locum tenuiſſe videri in Actis Apoſtolorum [h] quando cauſam ſuam ibi egit D. Paulus. Ad eum Paulus, quoniam os ei percuti juſſerat, *Percutiet te Deus paries dealbate, & tu ſedens judicas* &c. *Et qui adſtabant dixerunt, ſummum Sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus, neſciebam fratres, eum eſſe Pontificem. Scriptum eſt enim, Principi populi tui non maledices.* Pontifex ſimul ac Princeps populi expreſſim appel-

d *Fol.* 26, 2.

e *De ſucceſſ. in Pontific. lib.* 2. *cap.* 1.

f *In* Piruſh Tora *fol.* 365. *col.* 1. & 4.

g *Lib.* 1. *de Succeſſ. in Pontific. cap.* 12.

h *Cap.* 23, 2.

pellatur [i]. Et Lex ſacra quam citat Paulus ut ad Pontificem hunc tunc ſpectantem, eſt [k] נשיא בעמך לא תאר *Principi in populo tuo non maledices.* Ubi idem ipſum vocabulum uſurpatur quo Principes Synedrii Magni denotari ſolent. Et Legem illam diſertè interpretantur Magiſtri [l] de Principe Synedrii Magni & de Rege. At verò tunc temporis aut Rabban Gamaliel ſenior (Pauli, quod dici ſolet, præceptòr) aut Rabban Simeon ejus filius, juxta Magiſtrorum ſcita atque jus Hillelianorum in principatu hæreditarium, Synedrii Magni reverà Princeps erat, ut ex Catena mox oſtenſa liquet. De Sacerdotum autem prærogativâ heic decantari ſolitâ ante [m] etiam haud parùm actum eſt. Et de loco illo Deuteronomii [n] inſigni, quo Sacerdotum etiam per ſe imperium, adeóque Cardinalium Conſiſtorii jus etiam divinum fundari volunt Pontificii [o], plura libro Tertio.

i V. de ibid. Hugonem Grotium ad comm. 5.
k Exod. 22, 28.
l Maimonid. halach. Sanhedrin cap. 26.
m Cap. 8. §. 2.
n Cap. 17, 12.
o C. Per venerabilem 13. extr. tit. Qui filii ſint legitimi, Panormitan. ad c. 2. Ex geſtis, tit. de Clericis non reſidentibus. Petrus de Baiſio, Directorio Electionum cap. 35. part. 2. §. 10. alii obvii.

C A P. XVI.

I. *Diſciplina* Talmudica, *de* Synedrii Magni *aliorúmque* Continuatione. *De Moſis*, Principis *ejuſdem* Primi, Legis *&* Scriptæ *&* Oralis Traditione, *Aharoni filiiſque ejus*, *&* collegis *ſuis* Septuaginta, Joſuæ, *reliquiſque* Iſraelitis.

II. *De* Joſuæ, Principis *Synedrii Magni* Secundi, Traditione Presbyteris, *& quæ ſecuta eſt.*

III. *Traditio* Principibus *aliis*, *ut* Samueli, *& uſque in* Davidem *Regem.*

IV. Principes Populi *&* Synedrii Magni Principes *ſæpiùs* iidem. *Saul* Princeps, *Jonathan* Pater Synedrii.

V. Davidis *&* Synedrii *ſui Traditio* Achiæ *Silonitæ*; *reliquorum*, *adeóque* Synedriorum, *ſucceſſio uſque ad* Ezræ *tempora.* Davidis *Magiſtri. Vocis* כהן *pro* Sacerdote *vulgò ſumta*, *ſignificatio alia.* *De* Synedrio Magno *à Nebuchadnezare* abducto.

VI. *Receptio* Ezræ, *poſt reſtitutionem è Captivitate*, Principis Synagogæ *ſeu* Synedrii *Magni.* *De* collegarum *ejus* Numero *CXX.* *&* Simeone Iuſto, *eorum poſtremo*, *atque* Antigoni Socæi, *Principis Synedrii*, *ab* Simeone *Receptione.*

VII. *De lege* Orali *ab* Ezra *ſcriptis tradita (juxta nonnullos) & nupera* Iacobi Gaffarelli & Recanati *defloratione*, *quaſi ille è libris* Ezræ *fuiſſet.*

VIII. Receptiones *Legis*, Principes, Patres Synedrii Magni *ab* Antigono Socæo *in* Rabban Simeonem (*F. R. Gamalielis* I) *qui in* Excidio Urbis *ſub* Veſpaſiano peremtus *eſt*, *alii per annos aliquot ab Excidio illo in* ipſius gentis *illic* deletionem.

IX. *Commentum Magiſtrorum*, Joſuam Ben Perachiah, *Principem Synedrii Magni*, *fuiſſe* Præceptorem D. N. Jeſu Chriſti.

X. *De eo quod habent*, Synedrium Magnum *diù poſt* Excidium *illud* deſiiſſe.

XI. *Spicilegium*, *de* Synedrorum Principúmque, *maximè* Synedrii Magni, *Qualitate*.

ACcedat demùm Coronis quæ, è Talmudicis, aliqua obſervatu non indigna, de Continuatione Synedrii Magni, reliquorúmque, & de Principum ejuſdem qualicunque Succeſſione exhibeat, unde & de ejuſdem ſtatu continuo dijudicari poſſit, ídque ab ipſa origine primâ; Simùl cùm Legis Oralis Catenata Traditione. In ſeriei autem heic tradendæ veſtibulo, haud abſonum erit adnotare quod habetur inter Magiſtros [a], de nobiliſſimo illo præfecturarum Jethronearum, quæ etiam Synedria fuere, Judicio, quo deciſa eſt ſucceſſionis cauſa filiarum Zelophchadi [b] in jure agentium. Eas ajunt primò Fora Iethronea cui Decani præerant adiiſſe, ac conſuluiſſe, ab hiſce verò litem, ut difficillimam, ad Pentecontarchorum fora delatam, à Pentecontarchis ad Centuriones, atque ab hiſce demum ad Chiliarchas, qui omnes planè Iethronei. Hoſce autem rem ad Moſem (qui tunc Princeps erat Synedrii Magni) difficultatis itidem cauſâ detuliſſe, ipſúmque tandem לשכינה ſeu ad *Majeſtatem divinam*. De vario hujus Iudicii progreſſu, penes eos ſit fides. Neque ea de re diſputo. Sed ſententiam intereà oſtendunt velut ſatis receptam, Iethronea illa fora, etiam poſt leges datas de futura Reipublicæ ſacræ, in Terra promiſſa, conſtitutione, locum retinuiſſe. Tempus ipſum manifeſtiùs dignoſcitur ex iis quæ de Synedrii Magni Inſtitutionis tempore ſuperiùs afferuntur. Et de Præfecturarum illarum & Continuatione & Ceſſatione plura ſuperiùs [c]; quibuſcum confer quæ habent fuſiùs Cornelius Bertramus [d], Alphonſus Abulenſis [e], id genus alii. Traditio illa Catenata (שלשלת הקבלה vocitant) Legis Oralis erat, ſecundum quam & Legem ſcriptam, aliáque ad illam ſepiendam ſeu tuendam, pro re nata, ſuperinducta, in Synedriis jam dictis Iudicia exercenda fuere. Maimonides [f], velut juxta veterum diſciplinam,

כל המצוות שניתנו לו למשה בסני בפירושן ניתנו שנ׳ ואתנה לך את לוחות האבן והתורה
והמצוה. תורה זו תורה שבכתב והמצוה זו פירושה וצונו לעשות את התורה והמצוה. והמצוה
זו היא הנקראת תורה שבע״ל פה *Omnia Præcepta quæ data fuere Moſi in Sinai, data ſunt cum explicationibus ſuis, ſecundum id quod dicitur* [g] *& dabo tibi Tabulas Lapideas, & Legem, & Præceptum. Lex heic eſt Lex ſcripta, & Præceptum denotat explicationem ejus, unde præcipimur facere Legem juxta ſententiam Præcepti. Et præceptum heic eſt quod vocitatur Lex Oralis.* Ita ille aliique. Sed verò textus eſt, *& dabo tibi Tabulas Lapideas, & Legem, & Præceptum,* אשר כתבתי להורתם τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς ἃς ἔγραψα, *quod ſcripſi ut doceantur illi*, ſeu ut Græci, νομοθετῆσαι αὐτοῖς *unde Legem eis ponas*, aut *Lex eis ponatur*, ubi de Scriptione tam Præceptorum quàm Legis mentio eſſe videtur expreſſiſſima.

Atque

a *Apud R. Bechai in* Biur T. rah *pag.* 193. *col.* 2.
b *Numer.* 27.
c *Cap.* 2. §. 4.
d *In Politia Judaic. cap.* 9.
e *Ad Numer.* 11. *quæſt.* 16. *&* 51, *& ad Deut.* 16. *quæſt.* 6.
f *Præfat. ad tit. Talmudic.* Zeraim *& ad* Jad Chazeka.
g *Exod.* 24, 12.

Atque tantundem admittunt verſiones tam vetuſtæ quam nuperæ. Ipſi Judæi etiam Hiſpanienſes, *Y la ley y la entommendança que eſcrivi para a moſtrarlos.* Atqui etiam in corpore Talmudico[h], perquam hyperbolicè heic R. Simeon Ben Lakish, מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה תלמוד מלמד שכלם נתנו למשה מסיני *Quod attinet ad illud quod ſcriptum eſt*[i]; *& dabo tibi Tabulas Lapideas, & Legem, & Præceptum, quod ſcripſi, ut doceantur illi; Tabulæ ſunt Decem verba, Lex eſt Scriptura, & Præceptum eſt Miſna, quod ſcripſi, denotat Prophetas & Hagiographos, ut doceantur, illic innuit Thalmud,* ſeu *Gemaricam ejus partem. Ita obſervandum, hæc cuncta donata fuiſſe Moſi è Sinai.* Cæterùm Diſtinctio illa Legis in Scriptam & Ore traditam paſſim apud Magiſtros eſt obvia. Et utranque ad poſteros paritèr ajunt propagatam. Primam eorum Expoſitionem Aharoni filiiſque ejus ac Senioribus ſeu Presbyteris, adeóque ſui temporis Synedris, etiam & populo factam, è Gemara Babylonia ſuperius[k] obiter retulimus, quam & inde docet Maimonides[l], aliique. Moſes ita Princeps Synedrii Magni primus, cum Legem ſic explicatam reddidiſſet, dicitur[m] Scriptæ Codices ſuâ exaraſſe manu tredecim, quorum duodecim Tribuum ſingulis diſtribuit, Decimum tertium etiam in Arca reponendum, juxta illud ejus[n], *Accipite hunc librum Legis, & reponite eum in latere Arcæ federis domini Dei veſtri, ut ſit ibi contra te in teſtimonium.* Et dein Maimonides, והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל שנ׳ את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות וגו׳ ומפני זה נקראת תורה שבעל פה אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה *Et Præceptum, quod erat explicatio Legis, tradidit* (Moſes) *Presbyteris, & Joſua & reliquis Iſraelitis, ſecundum quod ſcriptum eſt*[o], *Omne verbum quod ego præcepi vobis, obſervabitis ut faciatis &c.* (Samaritanus ibi codex, *Omne verbum quod ego* ࠌࠑࠅࠊ ࠄࠉࠅࠌ *præcepi tibi hodie &c.*) *Atque inde dicta eſt Lex Oralis, Tametſi ſcripto haud mandata fuerit Lex Oralis, nihilominus eam univerſam docuit Moſes Magiſter noſter in Synedrio ſuo Septuaginta Presbyteris* (Synedrii ſui collegis) *& Trias illa, Eliazer & Phineas* (filii Aharonis) *& Joſua acceperunt eam à Moſe. Et Joſua* (præ aliis) *qui erat diſcipulus Moſis Magiſtri noſtri, tradidit is Legem Oralem & de ea ei præcepit.* Inde Traditio Principibus Synedrii aliiſque ſecuta eſt continua, quæ uſque ad, etiam & poſt, Excidium Templi Secundi, reperitur partim in Tractatu Talmudico *Pirke Aboth*, commentario cognomine Rabbi Nathan Babylonii, qui tractatus ejuſdem eſt explicatio, plenius multo in Maimonide, Moſe Mikotzi, Abraha Zacuthio in *Sepher Juchaſin*, R. Gedaliah in *Shalsheleth Hacabala*, Joſuâ Levita in *Hilcoth Olam*, Davide Ganz in *Tzemach David*, aliis ejuſmodi præter commentarios non ita paucos Rabbi-

h *Gemar. Babylonia ad tit.* Beracoth *cap.* 1. *fol.* 5. 1.

i *Exod.* 24. 12.

k *Cap.* 2. §. 4. *pag.* 76.

l *In Præfat. ad Seder Zeraim & ad* Jad Chazeka.

m *Ibidem.*

n *Deuter.* 31, 26.

o *Ibid.* 12, 32.

norum aliorum in Tractatum jam dictum; Jarchium, Abraham Ben David, Abarbinelem, Samuelem de Ozida, Obadiam Bartenorium, alios ſatis obvios, qui tamen in Traditionis Succeſſione unanimes ſemper non ſunt. Utcunque autem, ex hiſce compendium ejuſdem exhibebimus, per Intervalla à Moſe ſequentia, uſque in Templi Excidium, & tempus inſequens, quo Synedrium Magnum, ita propriè dictum & verè veterum Ebræorum, prorſùs, juxta ſuperiùs oſtenſa, deſiit. Atque ita occurrent etiam Principes & Patres Synedrii Magni ſæpius memorati.

p Numer. 27. 18. Deuter. 34. 9. Joſua 1, 1 &c.
q Joſua 23, 2. 24, 31.
ſ Numer. 13, 8. 1 Paralip. 7, 27.
r 1 Sam. 1, 3 &c.
t Ad Pirke Aboth cap. 1.

II. Joſuah Synedrii Magni Princeps ſecundus ſeu Moſis in Synedrio ſucceſſor[p], ex tribu Ephraim[ſ], acceptam à Moſe Legem Oralem tradidit לזקנים *Presbyteris*[q], tam collegis ſuis quàm aliis. Hi verò dicuntur & Phineeſus tradidiſſe Eli[r] prophetæ, velut ſucceſſori proximo. Atqui amplum eſt inter Joſuam & Eli intervallum; annorum circa trecentorum. Sed univerſi qui interceſſerunt Presbyteri ac Judices, patrum ſeu anteceſſorum doctrinam illam ſacram velut hæreditariò ſic excipientes, adeóque judicia variè exercentes, nomine illo הזקנים *Presbyterorum*, ut in collecto, ſic contineri videntur. Et Obadias Bartenorius[t] ad illud de Lege Orali Presbyteris à Joſua tradita; הזקנים לזקנים אחרים ואותם לאחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי *Et Presbyteri hi Presbyteris aliis uſque ad prophetarum initia, ſcilicet Eli Sacerdotem & Samuelem Ramethenſem.* Jarchius item illic, זקנים הללו מסרו לכל הזקנים שהיו בכל דור ודור כמו לעתניאל ועתניאל לאהוד ושאר שופטים שהיו אחריו עד שבאו לאנשי כנסת הגדולה *Presbyteri hi* (quibus Legem Oralem tradidit Joſua) *eam tradiderunt Presbyteris cæteris ævo quolibet inſequente, velut Othonieli; qui tradidit Ehudo, & reliquis Judicibus eum ſecutis, uſque dum venirent ad Viros Synagogæ Magnæ*; de quibus plura mox. Ipſe item Tractatus Talmudici, de Capitulis Patrum, textus, compendioſè, הזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה *Presbyteri Prophetis & Prophetæ tradiderunt eam Viris Synagogæ Magnæ.* Alii heic[u], שופטים קבלו מיהושע שנ׳ ויהי בימי שפוט השופטים *Judices receperunt à Joſua, juxta quod ſcriptum eſt*[x], *in diebus quibus judicabant Judices.* Adjicitur נביאים קבלו משופטים שנ׳ ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים השכם ושלח *Prophetæ receperunt à Judicibus, ſecundum quod ſcriptum eſt*[y], *& miſi ad vos omnes ſervos meos prophetas, manè ſurgendo & mittendo.*

u R. Nathan Babylonius.
x Ruth 1. 1.
y Ierem. 35. 15.

z Sub initium Juchaſin & fol. 158, 1.

III. Alii verò, ut maximè Maimonides & Abraham Zacuthius[z], particulatim multò magis rem explicant, antequam ad viros Synagogæ Magnæ deveniunt. Præfixam quidem inſigni commentario illi ſuo in *Miſnaioth*, ad titulum Talmudicum *Zeraim*, de Legis Traditione, adeóque Principum Synedrii Magni ſucceſſione, enarrationem dedit Maimonides, quæ Ebraicè in Talmudibus optimæ editionis Babyloniis extat, alibíque ſeorſim. Sed jam operâ viri ſummi Edwardi Pocockii, Linguarum Ebraïcæ Arabicæque Oxoniis Profeſſoris digniſſimi, eadem cum aliis aliquot ejuſdem, luculentiùs proditura eſt

eſt ibi Arabicè. Fermè typis jam abſolvitur. Sed verò quantum ad Judices qui in Joſuæ locum ut Principes ſucceſſêre; æquum ſatis eſt exiſtimare eos ad illius Moſiſque exemplum fuiſſe Synedrii Magni Principes, quatenùs nimirùm res tunc turbidiſſimæ Tribunalibus Ordinariis adeóque Synedrio huic omnium ampliſſimo locum permitterent. Habetur quidem in Judicibus, proxima poſt Shamgar Ehudi ſucceſſorem, Deborah [a]. Atque ex communi à majoribus recepto jure ajunt, שאשה פכולה לרין [b] *fœminam judiciis haud idoneam*, quod tamen ita temperant, uti & alia quæ לפי שעה *pro tempore* fierent, ut ex ſancito publico res aliter ſe jure ſatis poſſet habere, adeóque tunc haberet. Eam ritè ſtatuunt præfuiſſe, quoniam populus קבלוה עליהם *eam in ſe ſuſceperunt*, id eſt idoneam Regimini adeóque Judiciis decreverunt. Etiam Abarbinel & David Ganz Deboram & reliquos judices uſque ad Samſonem heic pro Cabalæ Legis Succeſſoribus continuis enumerant. Dein autem de Eli & Samuele paritèr dicendum videtur, ut de Judicibus illis. Expreſſim etiam Maimonides [c], ושמואל קבל מעלי ובית דינו *& Samuel recepit ab Eli & Synedrio ejus.* Pergunt inde ad Davidem, ודוד קבל משמואל ובית דינו *& David recepit à Samuele & Synedrio ejus.* Et expreſſiùs memoratur [d] Diſciplina de exterorum, poſt proſelytiſmum, conjugiis, recepta מבית דינו של שמואל הרמתי *à Synedrio Samuelis Ramathenſis.* Quin, ubi legitur, percuſſos eſſe è Bethſamitibus, tempore Samuelis, eo quòd inſpexiſſent arcam Domini [e], בעם שבעים איש חמשים אלף איש quod verbo tenus ſonat, *in populo Septuaginta viros, quinquaginta millia virorum*, numerus Septuagenarius pro Synedrio Magno à Magiſtris ſumitur. Gemara Hieroſolymitana [f]; דכתיב. ויך באנשי בית שמש וגו׳ ר׳ חנינה ור׳ מנא חד אמר ויך בעם שבעים איש זו סנהדרין· וחמשים אלף שהיו שקולין כנגד חמשים אלף וחד אמר ויך בעם שבעים איש זו סנהדרין· וחמשים אלף מעם הארץ *Ad verba illa, de Bethſamitis percuſſis, Rabbi Chaninah & Rabbi Mana diſſentiunt. Alter vult verbis illis, in populo, Septuaginta, indicari Synedrium, ſeu Sanhedrin, atque adjici quinquaginta millia, quia ejuſmodi numero Synedri ipſi etiam* (Dignitate) *æquiparandi. Alter verò fatetur quidem Sanhedrin* ſeu *Synedrium* (idque Magnum; nam id numerus oſtendit) *ibi innui per numerum ſeptuagenarium, ſed per alterum illum quinquaginta millium plebem denotari.* Atque obvium eſt apud Rabbinos qui commentarios Samueli adjiciunt [g], Septuaginta heic ad ævi illius Synedrium Magnum, ex veterum traditione attinere. Unde etiam Jonathan paraphraſtes Chaldæus ibi, וקטל בסבי עמא שבעין גברא ובקהלא חמשין אלפי גבריא *& occidit, ex Senioribus populi, Septuaginta viros, atque, ex plebe, quinquaginta millia virorum.* Et D. Hieronymus; *Hos*, inquit [h], *Septuaginta viros, judices Septuaginta, Hebræi intelligunt quorum merito & gloria quinquaginta millia virûm comparabantur, ſicut & de David dicitur [i] quia tu unus pro decem millibus computaris.* Vix autem dubitandum eſt quin & Synedrii Magni quod illo tempore ita agnoſcunt fuiſſe Magiſtri, Principem fuiſſe Samuelem innuant, qui etiam populi tunc Princeps.

a *Indic.* 4. 4.
b *R. Gedalia Ben Iechai in* Shalſheleth Cabalæ *fol.* 14. 1.
c *In præfat. ad* ad Chazeka, *videſis Guil. Vorſtium ad* Tzemach David *pag.* 113. *&c.*
d *Gem. Babylon. ad tit. Jebimoth cap.* 8. *fol.* 77. *b.*
e 1 *Samuel* 6, 19.
f *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 20. *col.* 2.
g *Sal. Iarchius & D. Kimchius ad* 1 *Samuel. cap.* 6, 19.
h *In Tradit. Heb. ad* 1 *Regum cap.* 6.
i 2 *Samuel.* 18, 3.

IV. Hactenus ſaltem, quantum ſcimus, ſemper obtinuerat ut idem eſſet Princeps populi ac Synedrii Magni; quod & poſtmodùm ſæpiùs, tametſi non ſemper, obtinuit. Sed Hugo Grotius, de Synedrii hujus ſeu Senatus dignitate & amplitudine ordinariâ agens, *Quoties autem*, inquit[k], *Deus cæleſti judicio aliquem populo præfecerat, qualis fuit Joſua, Gedeon, Jephthes, Samſon, Samuel, eis etiam, citra Senatum, judicandi jus erat, ut apparet Judic.* VIII. (ubi Deus Joſuam tunc Principem populi alloquitur) *vocabantur autem tales reipublicæ liberæ ſummi magiſtratus ac velut interreges* שופטים (Judices) *quod nomen etiam vicinæ gentes uſurparunt.* Et paulò pòſt, *Quibus verò temporibus neminem talem Deus excitaverat, recurrendum omninò erat ad Senatum, in quo fermè eminebat Pontifex Maximus.* Sed de Pontifice heic Maximo, & antè diximus & plura inferiùs adjiciemus. Jam verò ante Davidem etiam, reperitur apud Talmudicos Saul Rex, Synedrii Magni Princeps, & Jonathan ejuſdem Pater, ſeu אב בית דין. Ad illud[l], *Et planxerunt & fleverunt & jejunaverunt uſque ad veſperam ſuper Saul & ſuper Jonathan filium ejus, & ſuper populum domini & ſuper domum Iſrael eo quòd corruiſſent gladio*, in utroque Talmude[m] legitur, על שאול זה הנשיא. על יונתן בנו זה אב בית דין *Super Saul, is Princeps erat; ſuper Ionathan filium ejus, is Pater fuit Synedrii.* Et quamdiu atque quatenus Regnum ſive Judaicum ſive Iſraeliticum, ante captivitatis infortunia, ſuos retinuere mores, Princeps Synedrii ac Rex idem eſſe, ut heic, ni fallor, ſolebat, ad Moſis, qui Princeps primus, exemplum. Unde intelligendum etiam illud Miſnæ, ad Legem[n] de Principis ſeu *Naſi* (quo vocabulo Synedrii Principem denotari ſolenne eſt) peccantis Sacrificio, אשר נשיא יחטא וגו' *quando Princeps* ſeu *Naſi peccaverit & fecerit unum ex omnibus præceptis domini Dei ſui* &c. *offeret hircum de capris immaculatum*, איזהו הנשיא. זה המלך שנאמר ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו נשיא שאין על גביו אלא ה' אלהיו *Quiſnam heic Principis nomine ibi deſignatur? Certè Rex ipſe; juxta quod dicitur, & fecerit unum ex omnibus præceptis domini Dei ſui. Nimirùm Princeps intelligendus, quo, præter dominum Deum ſuum, ſuperior erat nemo.* Sic Rex ipſe etiam Synedrii Princeps. Nec de Principe alio quàm cui ſuberant univerſi locum capi volunt ibi Gemariſtæ[p] qui ad hunc modum; נשיא יכול נשיא שבטים כנחשון ת"ל ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו ולהלן הוא אומר למען ילמד ליראה את ה' אלהיו אלהיו לגזירה שוה מה אלהיו שנ' להלן נשיא שאין על גביו אלא אלהיו אף אלהיו שנאמר כאן נשיא שאין על גביו אלא אלהיו *Vocabulum Princeps putarit forſan quis ibi denotare Principes tribuum quales Nahſon*[q] *& ſui ſimiles. Sed obſervandum eſt dici, & fecerit unum ex omnibus præceptis domini Dei ſui. Alibi*[r] *ſcilicet dicitur etiam, ut diſcat timere dominum Deum ſuum. Deus ſuus utroque in loco tantundem ſignificat. Quid verò denotat illic? planè Principem quo ſuperior non eſt præter Deum ſuum* (Nam periochæ legis de Rege conſtituendo pars ſunt verba illa) *Igitur etiam heic Principem denotat, quo ſuperior non eſt præter Deum ſuum.* Idem veterum alii[ſ]. Et Abraham Zacuthius[t] verba faciens de ipſis Principibus Synedrii Magni, locum Miſnæ jam memoratum de eis pariter ac Regibus, utpote qui iidem eſſent, expreſſim.

capere

k *Ad Matth. cap.* 5, 22. *pag.* 79. *Et videſis Frideric. Spanheimium part.* 2. *Dub. Evangelic.* 139 § 3.

l 2 *Sam.* 1, 12.

m *Gem. Hieroſolymitan. ad tit.* Moed katon *cap.* 3. *fol.* 83. *col.* 2. & *Babylon. ibid. fol.* 26, 1.

n *Levit.* 4, 22.

o Miſn. *tit.* Horaioth *cap.* 3.

p *Hieroſolym. ibid. fol.* 47. *col.* 3.

q *Numer.* 10, 14. *vide item Numer.* 7, 12.

r *Deut.* 17, 19.

ſ Sepher Siphra *fol.* 18. *col.* 4.

t Sepher Juchaſin *fol.* 17, 2. & 16, 1.

capere videtur. Idémque paulo antè; ואב בית דין היה כמו משנה למלך שהוא הנשיא רוצה לומר המלך *& Pater Synedrii erat ſic ut ſecundus Regi, qui ſcilicet Princeps erat, id eſt ipſe Rex.* Unde alii itidem de Rege & אב בד *Patre Synedrii Magni*, veluti de Principe & Vicario ejus obitèr [u] loquuntur, dum de Oraculo Numinis ſanctiſſimo illo conſulendo verba faciunt. Inde etiam Judex ſignantiùs nominatus in Deuteronomio [x], ubi Synedrium hoc etiam innui conſentiunt magiſtri, pro Rege à nonnullis ſumitur, ſeu, ut Abenezra, pro מלך שכתב משנה התורה מיד הכהנים *Rege qui ſcripſerit Deuteronomium à manu Sacerdotum*, juxta illud ſcilicet quod ibi ſequitur [y] de ejuſmodi ſcriptione. Legem item illam de Principis Sacrificio [z], ad Principes itidem Synedrii Magni poſtmodùm attinuiſſe, quamvis Regum nomine non fruerentur, ſtatuiſſe Magiſtros ex eis quæ de hujuſmodi principibus inferiùs adferemus, haud difficilè elicitur. Unde & ſcimus ampliſſimam & veluti nullâ inferiorem minorémve habitam Principis Synedrii Magni dignitatem non ſolùm quando ea ſimul etiam Regia erat, verùm etiam quoties, pro variante rerum ſtatu, alii quiquam, ut mox liquebit, in eam ſunt evecti. In Magiſtrorum autem Catena, ideò maximè inſtitutâ, ut ii per quos, velut per autores primarios, ad poſteros transmiſſæ ſunt Traditiones illæ Moſaicæ ac Sinaicæ, Principes omnes Synedrii M. non memorantur, unde nec Saulus Rex. Sed ii tantùm Principes mandantur memoriæ, qui tam Principes quàm primarii ejuſmodi Traditionum autores fuerant; cæteris prætermiſſis, quia, tametſi Synedrii Principes, nihilominùs, ad dictam inſtitutæ Catenæ rationem, locum in ea habere quibant nullum. Nec ſcilicet exiſtimandum eſt, quoſlibet, per quorum manus Transmiſſio illa facta eſt, in Catena memorari; ſed eos tantùm qui primas tenuere. Nam & plures alii fuere qui id muneris præſtiterunt, velut eorum, qui primas ſic tenuere, ea in re ſocii. Unde ut toties ajunt accepiſſe quempiam ab N. ובית דינו *& Synedrio ejus.*

u *Abarbinel* in Pirush Tora *fol.* 414. 1.
x Cap. 17, 12.
y *Comm.* 18.
z *Levit.* 4, 22.

V. Sequitur etiam in Catena, de Davide Rege; ſcilicet Achiam Silonitem accepiſſe [a], מדוד ובית דינו והראב"ד ז"ל כתב שהיה הוא מבית דינו של דוד *à Davide & Synedrio ejus. Quin adjicit R. Abraham Ben Dior, beatæ memoriæ, Achiam fuiſſe ex ipſius Davidis Synedrii collegis.* Alii verò [b] Achiam Samueli ita conjungunt, ut tum Davidem tum Achiam ab ipſo ſcribant accepiſſe. Et Achiam hunc perquàm longævum faciunt Magiſtri. Nam unum ex eis qui ex Ægypto exierant eum fuiſſe [c] ajunt. Quòd ſi ita res ſe habuerit, fieri nequit quin ætas ejus quingentos aut circitèr ſuperarit annos. Ita non ſolùm à Davide & Samuele verum etiam à ſuperioris ſeculi magiſtris eum Legem accepiſſe facilè eſſet concedendum. Annorum ejus calculus ſine difficultate dignoſcitur ex comparato exitûs tempore cum Jeroboami regno quando floruit hic propheta, ut ex ſacris [d] literis ſcimus. Illud autem de Davide & Synedrio ejus ſic memoratum innuit & ipſum tunc, utpote ſimul & Regem, Synedrii Principem fuiſſe aut Synedrium ſaltem habuiſſe. Et expreſſim Maimonides [e], דוד ע"ה מכלל סנהדרי גדולה *David,*

a Sepher Juchaſin *fol.* 15. 6.
b *Gadalia Ben Jechai in* Shalſhe'eth *fol.* 15, 1.
c *Maimonid. in Præfat. ad* Jad, Sepher Juchaſin *fol.* 11, 1.
d 1 *Reg.* 11, 29.
e *In* Pirush Miſnaioth *tit.* Sanhedrin *fol.* 115. *ad cap.* 1.

vid ſuper quem ſit pax, erat pars corporis Synedrii Magni. Accedat quod habent Magiſtrorum nonnulli ad illud [f], *Benaias filius Ioiadæ erat ſuper Pelethi & Cerethi*, de viro aliquo Principe, ſub Davide, plane dictum. Sunt quidem qui ſanctiſſimum illud Oraculum *Urim & Thummim* per *Pelethi & Cerethi* ibi denotatum velint. Alii de ſatellitibus regiis, ſagittariis & fundibulariis (quemadmodum Chaldæus paraphraſtes aliique) capiunt. At verò, inquit Levi Ben Gerſom [g], רבותינו פירשו שהם סנהדרין ואמרו כרתי שכורתין דבריהם פלתי שמופלאים במעשיהם *Rabbini noſtri de Synedris* (ſeu Synedrio Magno) *interpretantur; eóſque ajunt dictos Cerethi, quia verba ſua præſcindebant* ſeu *breviter juſſa pronuntiabant, Pelethi autem, quia excellebant in factis ſuis.* Et diſertè in Gemara Babylonia [h], בניהו בן יהוידע זו סנהדרי *Benaias filius Ioiadæ ipſum Synedrium denotabat*, ubi etiam cætera ſequuntur quæ habet heic Gerſomides. Accedat heic quod habent Talmudici Ducentis Principibus Synedriorum (in quibus, maximè videtur etiam fuiſſe Principis Magni; ſi alius tunc fuerit quam David Rex ipſe, quem, uti & Reges alios, vicarios ſibi in Principatu illo ſubinde ex re nata ſuffeciſſe, credibile eſt; ſed interim adverte quod legitur [i] de *Cerethi* tunc & *Pelethi*, pro Synedrio Magno tunc ſumtis, velut Davidem comitantibus) in Abſalomis partes pellectis, unde de Synedriorum tunc temporis Principatûſque eorum continuatione, placita Magiſtrorum elici poſſint. Legitur [k] de Abſalome, Et cum Abſalome iverunt Ducenti viri ex Hieroſolymis, קרואים והולכים לתמם ולא ידעו כל דבר *qui vocati erant & profecti ſunt in ſimplicitate ſua, nec quid omnino ſciebant* eorum ſcilicet quæ tunc tentando ambiverat Abſalom, aut conſilii Achitophelis. Ad hoc Talmudici; Abſalomem impetraſſe à Davide patre, literas ejus quibus facultas ſibi daretur evocandi, in comitatum ſuum, Binos, ex Iſraelitis, Viros non aliter, atque nomine illo generali, diſtinctos. Inde per Juga ſibi adſciviſſe Binos Binóſque, uſque dum numerus eorum excreverat in Ducentos. Hos univerſos fuiſſe [l], ראשי סנהדריות *Capita* ſeu *Principes Synedriorum*, quorum *Cor furatum* eum eſſe ajunt, ut Patris itidem & Populi, unde, pariter uti ex aliis ab eo geſtis, armorum etiam quibus peremtus eſt; quemadmodum & juvenum, qui peremerint, numeri rationem afferunt miram. Miſna citata ipſa ait, eò quod tanti capillum ſuum æſtimaret, capillis ſuſpenſum eſſe [m], ולפי שבא על עשר פלגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לונכיות שנ׳ ויסבו עשרה נערים נושאי כלי זאב ולפי שגנב שלש גנבות לב אביו ולב בית דין ולב ישראל שנ׳ ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל ולפיכך נתקעו בו ג׳ שבטים שנ׳ ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום *Et quoniam concubuit cum patris ſui concubinis Decem* [n], *ideo indebantur ei Decem lanceæ, juxta id quod dicitur* [o] *& venerunt Decem Iuvenes, qui Ioabo armigeri erant. Et quoniam triplicis Furti erat reus; Cordis nimirum Patris ſui & Cordis Synedrii* (Magni adeóque cæterorum, quorum Capita ſeu Principes ſibi ſic adſciverat) *& Cordis Iſraelis, ſecundum quod dicitur* [p], *Etiam Cor hominum Iſraelis furatus eſt Abſalom, Ideo transfixa ei ſunt tria Iacula, ſecundum quod dicitur* [q] (de Joabo) *Et manu ſuâ cepit tria Iacula quibus transfixit Cor Abſalomis.* Gemara Hiero-

f 1 Samuel. 8, 18. & 1 Paralip. 18, 17.

g Ad 2 Sam. 8. & vide Munſt... ibid. & Obad. Bartenor. ad tit. Sanhedrin cap. 1. §. 5. & Gloſſ. Talm. ib. fol. 16, 2.

h Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 16, 2. & tit. Baracoth cap. 1. fol. 4, 1.

i 2 Sam. 15, 18.

k Ibidem 15, 11.

l Gemar. Hieroſolym. ad tit. Sota cap. 1. fol. 17. col. 2. halach. 8. D. Kimchius ad 2 Samuel 18, 14. Gloſſa ad Miſn. Babylon. tit. Sota cap. 1. fol. 9, 2. Bartenor. ad d. ℞. Miſnam §. 8.

m 2 Sam. 18, 9.

n Ibid. cap. 15, 16 & 16, 21.

o Ibid. 15.

p 2 Sam. 15, 6.

q 2 Sam. 18, 14.

Hierosolymitana[r], ולב בית דין דאמר אבשלום מי ישמני שופט הארץ וגו׳ רעש אבשלום בדבר הזה *Et Cordis Synedrii, juxta dictum illud Abſalomis*[ſ]. *Quis conſtituet me Judicem ſuper terram* &c. Affectum Synedrorum ſibi *dicto hoc commovit Abſalom.* Fiunt dein ſucceſſores Achiæ Silonitæ heic in Receptione Legis Oralis Elias, Eliſha, Jehoiada Sacerdos, Zacharias, Hoſeas, Amoſus, Iſaias, Micah, Joel, aliíque Prophetarum uſque ad Baruchum, adeóque Ezram quem à Barucho ובית דינו *& Synedrio ejus* accepiſſe ajunt Legem illam Oralem, uti & reliquos cunctos, ab anteceſſore proximo. Et paritèr unicuique tribuitur illud *accepit ab eo* ובד׳ *& Synedrio ejus*, quaſi etiam Synedrii Principes fuiſſent. Etiam quod apud Jeremiam[t] habetur de שרים *Principibus* quibus, velut ſolis Prophetæ judicibus legitimis, à Zedekia rege res relinquitur, pro Synedrio ſumitur[u], tunc Magno, quod ita in ſucceſſione jam dicta locum habet. Illud autem de Davidis acceptione ante memoratum dum recitat Zacuthius[x], והוא, inquit, המקבל הששי כיצד משה יהושע פנחס עלי שמואל דוד *Atque is erat eorum qui recepere, Sextus. Quomodo? Moſes, Ioſuah, Phinees, Eli, Samuel, David*, nullâ in enumerationis illius compendio hoc Presbyterorum aut Judicum habitâ ratione. Addit ille ex veteribus, Mephiboſhethum uti & Achitophelum fuiſſe Davidis Magiſtros, ſed interim ſingularem ei fuiſſe magiſtrum. Iram Jairitem de quo legitur[y], *Etiam Ira Iairites erat* כהן לדוד ubi ἱερεὺς habent Græci ut Vulgata *Sacerdos Davidi.* Et uſitatiſſimam eſſe pro Sacerdote vocem כהן nemo neſcit. Atque Syrus eandem uſurpat, quæ etiam pauculis antè ſyllabis, pro Sacerdote planè adhibetur. Arabs etiam ibi صار حبرا *factus eſt Sacerdos*, Lutherus, **Davids Prieſter**, uti & Angli vetuſtiores. Sed Chaldæus ibi רב לדוד *Magiſter Davidi.* Judæi Hiſpanienſes, *era mayoral a David.* Alii, *Præſes pro Davide, le principal officier de David*, Belgæ **Davids opper officier.** Et Angeli recentiores, **chief about David, & a chief ruler about David**, quaſi in ſenſu vox illa antè eodem in libro[z], ſumitur; ubi *filii Davidis* vocantur כהנים quod rectè à Græcis vertitur *αὐλάρχαι, aulæ principes*, Comites Conſiſtoriani uti & Chaldæis רברבין *Magnates*, Judæis Hiſpanienſibus *Principales*, juxta quòd etiam recentiores & Rabbini illic ipſi, ac Syrus Arábſque. Atqui heic etiam Vulgata habet, *Filii David Sacerdotes erant*, ubi rectiſſimè Hugo Grotius. *Fieri id non potuit per legem. Sed error eſt in voce. Verbum* כהן, *unde id nomen venit, ſignificat* λειτουργεῖν: *inde Participium in Verbalis ſignificationem tranſiens ſi ad Deum expreſſè vel tacitè referatur, ſignificat* λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ, *Sacerdotem: ſi ad Regem, ejus miniſtrum, puta* αὐλαρχίαν, *ut heic poſuere Septuaginta, quomodo & Chaldæi heic ſumunt & Hebræi qui addunt indignatum Abſalomum, quòd non ipſi talis* αὐλαρχία *obtigiſſet. Nec aliter nomen* כהן *ſumi videtur infrà XX. 26. Et in Paralipomenis explicatur per Primos ad manum Regis* 1. *XVIII*, 17. Hebræa illic ſunt הראשונים ליד המלך *Primores Principes ad manum Regis.* Atque id ipſum innui in Paralipomenis quod in Samuele ibi dubitari nequit[a]. Sed in loco de Ira *Sacerdote* capiunt כהן Rabbini pro Sacerdote, ideóque ajunt Iram dici Sacerdotem Davidi, quia tanti eum habuit,

r *Ad tit. Sota cap.* 1. *fol.* 17. *col.* 2. *halach.* 8.

ſ 2 *Sam.* 15. 4.

t *Cap.* 38. 5.

u *Hugo Grotius ad Matth.* 5. 22. *pag.* 81.

x *Fol.* 11, 1.

y 2. *Sam.* 20, 26.

z 2 *Sam.* 8. 19.

a *Videſis Abulenſem ad* 1. *Paralip. cap.* 18. *quæſt.* 15.

habuit ut כל מתנות כהונה *omnia*[b] *dona Sacerdotalia* (ab ipſo Sacerdotibus aliàs præſtanda) *ei daret*, atque, ut Zacuthius, נתן לו מעשרותיו ולא לכהן אחר ואמרו שבעבור זה בא רעב שמיד סמוך ויהי רעב בימי דוד *dedit ei Decimas ſuas nec alicui alii Sacerdotum; & dicunt inde eveniſſe Famem quæ ſtatim ſequitur; & erat*[c] *Fames in diebus Davidis.* Jarchius autem, פשוטו של מקרא שעשאו שר ושופט *ſenſus Scripturæ apertus eſt, factum eſſe unum è primoribus & Iudicem.* Ad Captivitatem, Synedrium Magnum, adeóque reliqua, duràſſe ſatis conſentiunt, qui à Nebuzardane Synedros captos ajunt ad Nebuchadnezarem deductos eſſe; atque ab eo occiſos. Ratio quidem Numeri eorum ſic admiſſa, ſatis mira. Legitur[d], *Et tulit magiſter militum Seraiam Sacerdotem Præcipuum & Zephaniam* כהן משנה *Sacerdotem ſecundum* (ubi Græci codices aliqui habent, ἱερέα τῆς δευτερώσεως, ſed Complutenſis τὸν δεύτερον, uti & Chaldæus, (כהן תנינא) atque שלשה שומרי הסף *tres cuſtodes Vaſum* (alii *Sacrorum*, alii *janitores*, Græci, φυλάσσοντας τὸν σταθμόν, Judæi Hiſpanienſes, *guardantes la baxilla*, Chaldæus, אמרכליא *Camerarios, theſauri cuſtodes*, Jarchius & David Kimchius ibi, שומרי כלי בית המקדש *cuſtodes vaſium Templi*) *De civitate verò tulit*, סריס אחד *Eunuchum unum* (ſeu præfectum ſeu aulicum; Hiſpanienſes *privado uno*) *qui erat conſtitutus ſuper viros bellatores, & Quinque viros qui aſpexerant faciem regis* (interioris admiſſionis aulicos) *qui inventi ſunt in civitate, ſed & eum qui erat ſcriba Principis militiæ, educentis populum terræ ad pugnam* (Græci ibi, καὶ γραμματέα τοῦ ἄρχοντος τῆς δυνάμεως τὸν ἐκτάσσοντα τὸν λαὸν τῆς γῆς) *atque ſexaginta viros de populo terræ. Et tulit eos Nebuzardan Princeps militum & duxit eos ad Regem Babylonis in Ribla. Percuſſitque eos Rex Babylonis & occidit eos in Ribla* &c. Alibi item tantundem legitur[e], excepto quòd pro *Quinque viros* ſubſtituitur *Septem*. Iam verò Magiſtri heic Synedrii Magni Collegas deſignari volunt. Rabbi Iochanan[f] ad illud, *Et tulit magiſter militum Seraiam Sacerdotem Primarium & Zephaniam Sacerdotem*, הרי שנים *ecce ibi Duo ſunt. Et Septem viros* &c. הרי תשעה *ecce Novem.* Et Sexaginta &c. הרי שבעים חסר אחד *ecce Septuaginta, uno minus. Et ex civitate præfectum unum, ecce Septuaginta.* Et dein, את תני שבעים ואחד ויקח רב טבחים את שלשת שומרי הסף ושבעה מרואי פני המלך וששים איש מעם הארץ ומן העיר לקח סריס אחד הרי שבעים ואחד ולמה קורין אותו סריס שסירס הלכה *Sed & dicitur Septuaginta unum ibi* (numerum Synedrii Magni integrum) *haberi. Et tulit Princeps militum tres cuſtodes theſauri, & Septem aulicos admiſſionis interioris, & Sexaginta viros è populo terræ & ex urbe Præfectum unum, ecce Septuaginta unus. Et quare dicitur ille* סריס? *quoniam perverterat diſciplinam veram.* Sequitur demùm, וכתוב אחד אומר חמשה וכתוב אחר אומר שבעה להביא שני סופרי הדיינים *Scriptura altera habet Quinque* (ut in libro Regum) *altera autem Septem* (ut in Ieremiâ) *ut ſcilicet ita continerentur bini Judicum* (ſeu Synedrii) *Scribæ*; quod ut Magiſtris receptum etiam citat David Kimchius[g]. Atque ita pro arbitrio, ut Septuaginta aut Septuaginta unus conſlentur illic, hos includunt, illos rejiciunt. Et de Synedris illis Babylonem tunc abductis, vide plura apud Iarchium in Threnos[h] & Raymun-

b Apud Iarchium ad 2 Samuel. 20, 26. & inde ibi David Kimchium.
c 2 Sam. 21, 1.
d 2 Regum c. 25, 18.
e Ierem. 52, 26.
f Gemar. Hieroſolymit. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 18. halach. 2.
g Ad 2 Regum 25, 19.
h Cap. 2, 10.

Raymundum Raymundi [l]. Quicquid de Numero ſic elicito nugantur Magiſtri, etiam ſub Captivitatis tempora ita Synedrium Magnum extitiſſe citra controverſiam admittunt.

VI. Magiſtrorum præcipui, juxta ſuperiùs allata. Licet interim eorum aliqui in Catenæ continuatione diſcrepent; unde etiam, atque ex conjunctione ac Succeſſione aliquorum haud ſatis intuenti commodâ, eam velut fictitiam reſpuunt ſcriptores aliquot Chriſtiani [k]. Etiam in Ezekielis [l] viſione Jezonias Ben Saphan cenſetur à viris doctiſſimis Princeps Septuaginta virorum ibi memoratorum ſeu Synedrii Magni. *Eum credibile eſt* (inquit Hugo Grotius) *fuiſſe Senatûs Principem*; aliis [m] eum cæteróſque Sacerdotes fuiſſe omnes, ídque generis Levitici, autumantibus, quaſi nemo, præter Sacerdotes, ejuſmodi Sacra illîc idolorum memorata peragere quiret. Et de Traditione continuâ Legis, adeóque inde haud parùm pendente Principum & Patrum Synedrii Magni Succeſſione, Magiſtrorúmque heic diſſenſu vario, operæ erit pretium, conſulere, præ aliis, quæ diligenter nuper congeſſit Joſephus de Voiſin * ubi etiam diſſenſûs ejuſmodi R. Davidis Ganzii conciliationem quandam exhibet. Jam verò ad Ezram ſeu tempora reſtitutionis è Captivitate deventum eſt. Ipſo autem Captivitatis in tempore, qualiſcunque eſſet diſciplinæ inter Captivos Traditio [n], Synedrii Magni reliquorúmque legitimorum ſcilicet, atque ita propriè juxta antè oſtenſa, dictorum, adeóque Principum aliorum, præter Æchmalotarchas, qui hùc neutiquam ſpectant, uſus eſſe quibat nullus. De Ezra autem, qui Barucho ſic ſucceſſor fit, ajunt, ועזרא ובית דינו קבלו מברוך בן נריה ובית דינו *Et Ezra & Synedrium ejus receperunt à Baruko Filio Neria & Synedrio ejus.* Quale fuerit Synedrium Ezræ, qualia item tempore reſtitutionis, ſeu ab initio ſecundi Templi, alia, elicere haud adeò difficile videtur ex illis diplomatis Artaxerxiani [o]; *Et tu Ezra ſecundum Sapientiam Dei tui qua eſt in manu tua, conſtitue Judices & præſides* ſeu *moderatores, qui judicent univerſum populum, qui eſt ultra fluvium, omnes eos qui ſciunt leges Dei tui. Qui autem neſciunt, eos docebitis. Et quicunque noluerit facere Legem Dei tui atque Legem Regis, abſque mora fiat judicium de eo, ſive in mortem, ſive in eradicationem, ſive in mulctationem facultatum, vel in Vincula.* Juxta eum feciſſe ambigendum non eſt. Cum autem non ſemel occurrat apud Talmudicos, Ezram tunc & *viros Synagogæ magnæ* ſeu *concilii magni* (אנשי כנסת הגדולה passim vocitantur, quod utrunque ſignificat) reſtituiſſe את הגדולה ליושנה *magnificentiam* [p] (Iſraelis) *in ſtatum priſtinum*, & עטרה ליושנה *Coronam* [q] (Legis) *in ſtatum priſtinum*, atque hinc etiam Magni nomen eſſe ſortitum *Concilium* illud, *Synagogam*, ſeu *Synedrium*; cum item ipſum Ezram habeant Ebræi paſſim velut Moſem aut Joſuam alterum, morúmque vetuſtorum reſtitutorem ſummum célebrent, unde & D. Hieronymus [r], *poſt Babylonicam*, inquit, *captivitatem ſub Zorobabel & Ezdra & Neemia, Iſrael reverſus eſt in Judæam & antiquum recepit ſtatum*, idémque ad illud Eſaiæ [ſ], *Reſtituam Judices tuos ut fuerunt priùs* &c. *reſtituet ergo Judicum ſimilitudinem poſt captivitatem Babylonicam, ut Iudæi volunt, Zorobabel Eſdram & Neemiam &*

l *Pugione Fidei part.* 3. *diſt.* 3. *cap.* 21.

k *Videſis Guil. Vorſtium ad* Tzemach David *pag.* 215.

l *Cap.* 8, 11.

m *Villalpandus ibi &c.*

* *Lib. de Lege Divina cap.* 9. Pariſiis 1650.

n *Adi, ſi placet, Ezr.* 4 *&c. & Ioſephum lib.* 11. *cap.* 4.

o *Ezra* 7, 9.

p *Gem. Hieroſolymit. ad tit.* Megilla *cap.* 3. *fol.* 74. *col.* 3.

q *Gem. Babylon. ad tit.* Joma *cap.* 7. *fol.* 69, 2. Sepher Juchaſin *fol.* 13, 1.

r *In Eſaiam lib.* 1. *cap.* 1.

ſ *Ibid.*

cæteros principes [s] *qui uſque ad Hyrcanum populo præfuerunt:* Cum, inquam, hæc aliáque hujuſmodi de reditu illo apud veteres dicta ſint, certè perquam eſt veriſimile Ezram, juris patrii utpote callentiſſimum, ſic Judices ac Præſides, ex indultu illo regio, Hieroſolymis alibíque in terra Sancta, prout res ipſa in renaſcente republica ferre potuit, conſtituiſſe, ut tum Synedria minora tum ampliſſimum illud Magnum ſeu Septuagintauniuſvirale ibidem juxta mores patrios inde reviviſcerent. Neque ſanè illud in edicto, quo convocatus eſt populus ut uxores extraneas ejicerent, *omnis* [t] *qui non venerit intra triduum,* כעצת השרים והזקנים *juxta conſilium Principum & Presbyterorum, auferetur univerſa ſubſtantia ejus & ipſe abjicietur de cætu transmigrationis*, aliunde manaſſe ſentiendum eſt quàm ex autoritate Ezræ ſimul ac Synedrii Magni, ſi rem ad Talmudicorum placita quibus hujuſmodi conſtitutiones plerunque Synedrio illi tribuuntur exigamus. Principem ita Synedrii Magni in republica ſic inſtaurata primum, ni fallor, habemus Ezram. At verò obvia eſt objectio, Synagogæ Magnæ ſeu Concilii Magni cui præfuit Ezra numerum omninò alium dici ſolere ab eo qui fuit Synedrii Magni. Minimè ſcilicet LXXI, ſed CXX. Et paſſim quidem occurrit is numerus. Maimonides [u]; בית דינו של עזרא הם הנקראים אנשי כנסת הגדולה והם חגי זכריה ומלאכי דניאל חנניה ומישאל ועזריה ונחמיה בן חכליה ומרדכי בלשן וזרובבל והרבה חכמים עמהם תשלום מאה ועשרים זקנים ואחרון מהם הוא שמעון הצדיק והוא היה בכלל המאה ועשרים וקבל תורה שבעל פה מכולם *Synedrium Ezræ fuerunt illi qui vocantur viri Synagogæ* ſeu *Concilii Magni, nimirum Haggæus, Zacharias, Malachias, Daniel, Chananias, Miſael, Azarias, Nehemias filius Chacaliæ & Mordecai Bilshan* [x] *& Zerubabel præter plurimos alios Sapientes qui complebant numerum centum viginti ſeniorum. Poſtremus eorum fuit Simeon Juſtus. Atque is, cum ex illo numero eſſet, ab omnibus accepit legem oralem.* Tantundem alii, non pauci. Quomodo igitur Septuagintauniuſviralis Synedrii is Princeps appellandus fuerit? Certè mihi nondum eſt perſuaſum, numerum illum omninò heic refragari, neque ſic intelligendum, ut tempore aliquo, ordinatâ ſaltem republicâ, Synedrium haberetur, cui præeſſet Ezra, ex CXX. Senioribus ſimul conflatum. Nam numerus is apud Magiſtros ubi de Judiciis Synedriíſve loquuntur, eſt aliàs planè inauditus. Et, cum ex pari etiam conſtet numero, juxta receptiſſima quæ ſuperiùs oſtendimus gentis inſtituta, in Synedrio aliquo legitimo ac ordinario locum ſortiri nequibat, nedum in primario illo ac ampliſſimo cui cætera univerſa, quotquot item ordinaria fuere, parebant. Id quod vim fateor tantùm habet, ſi Ezra ſimul cum Synedrio ſuo numerum illum confecerit. Perit autem à numeri paritate argumentum hoc, ut nemo non videt, ſi ut Septuaginta Moſi juncti memorari ſolent, ſic & heic CXX Ezræ. Neque mihi ſatis eſt hactenus exploratum, utrum is ex numero illo fuerit, an ei adjectus tantùm, ut princeps. Utut autem ſe res ea habuerit, exiſtimandum potiùs videtur, Septuagintauniuſviralis Synedrii Principem ita fuiſſe Ezram, ut cùm, demortuis collegis, alii, ipſo ſuperſtite, ſuccederent, univerſi ſimul, id eſt tam LXXI qui Synedrium magnum

t *Ezra* 10, 8.

u *In præfat. ad* Jad. *vide item Gedaliam in* Shalsheleth *fol.* 21, 22. *&c. Abraham Ben David in Cabala,* Iuchaſin *fol.* 131, 1 *&c. Adde I. Buxtorfii Tiberiadis cap.* 10.

x *Vide ſis Ezram* 2, 2.

magnum primò ſic & deinceps conficerent quàm ſive Quinquaginta ſive Quadraginta Novem ut ſuccedanei, ſuo quilibet tempore ſubinde adjecti, integrum centum viginti numerum complerent, Synedrium ejus vocarentur. Adeò ut nunquam, ordinatâ ſaltem ritè republicâ, plures quàm LXXI Synedrii ſimul eſſent collegæ; omnes tamen Collegæ, ſive primò adſciti ſive poſteà ſuccedanei, nomine pariter honeſtarentur. Neque ſanè temporis intervallum à Zerubabele (qui ex eis, juxta Magiſtros, fuit) aliiſque ei coætaneis ad Simeonem Juſtum, patitur commodè ut potuerit aliter fieri. Senes admodum alii, alii juvenes, utcunque ob morum ac ſcientiæ præſtantiam non minus ac provectiores inter ſenes idoneos habiti, facilè efficere quibant tum ut à tempore quo primo adſcitorum natu maximi ante cooptationem florebant ad poſtrema juniorum tempora, ſecula aliquot diffuſiora, ut heic, intervenirent, tum etiam ut nulla difficultate ſive Quadraginta novem ſive Quinquaginta in Synedrorum Septuagintauniuſviralium demortuorum loca, pro re nata ſurrogarentur. Horum autem poſtremus fit Simeon ille Juſtus, Pontifex maximus, qui etiam dici ſolet[y], משירי כנסת הגדולה & משיר׳ אנשי כנסת גדולה *ex reſiduis concilii, Synagogæ* ſeu *Synedrii hujus magni* ſeu *reliquiis*, ut Fagius. Et doctiſſimus Joannes Buxtorfius[z], *ex reſiduis*, inquit, *id eſt, ultimus in quo concilium* (illud) *deſiit.* Cæteris ita ſuperſtes Simeon ille erat, ut, eo demortuo, nemo reſtaret, qui Ezrâ Principe in Synedrium Magnum cooptatus fuerat. Sic numerum illum intelligendum etiam ſuadent Magiſtri dum alii[a] de Simeone Juſto ajunt, cum ex reſiduis nuncupari, אלא היה עמהם בתחלת הבית כמו עזרא *quoniam non fuit in numerum eorum cooptatus in initio Templi* (ſecundi) *ſicut Ezra*, alii ipſum numerum ut indefinitum prætermittunt, Sapientum qui, ſeculis illis, præ aliis claruere Congeriem[b], Synagogam ſeu Concilium vocantes. De Simeone hoc Alexandro Magno coætaneo vide quæ alibi[c] conteximus, ſi de ejus dignitate plura velis. A Simeone Juſto & ב׳ד *Synedrio ejus* accepit Legem oralem Antigonus Socæus, ſeu ut Maimonides[d], *Antigonus Socæus* (וב״ד) *& Synedrium ejus acceperunt à Simeone Juſto &* (ומב״ד) *Synedrio ejus.* Atque ut Ezra, ſic etiam Simeon Juſtus, item & Antigonus, Princeps Synedrii Magni habetur. In ſequentibus tam Pater Synedrii Magni quàm Princeps ſemper in Receptione, ut ſtatim liquebit. De hiſce verò ait Abraham Salmanticenſis[e], אעפ׳ שבשמעון ובאנטיגנוס לא מצאנו אב בית דין לעולם היה אב בית דין אלא שלא הוו רשומים כמו אלה לזכור שמותם וזה היה מנהג בישראל שכן אמרו בסוף מועד קטן על שאול זה נשיא ועל יונתן זה אב בית דין *Tametſi conjunctos non reperimus Patres Synedrii Simeoni Juſto ac Antigono, ſemper tamen fuit Synedrii pater. Verum quidem eſt nomina eorum, velut in his* (mox ſequentes heic, innuit) *neutiquam indicari. Sed mos Iſraeliticus ejuſmodi erat, quemadmodum ajunt, ſub extremum tractatus Talmudici Moed katon, de Saule, eum fuiſſe Synedrii Principem, ac de Jonathane, eum fuiſſe Patrem Synedrii.* Quod & antè memoratur.

y Pirke Aboth *cap.* 1. Sepher Juchaſin *fol.* 11. 2. & 66.

z R. Gedalia *in* Shalsheleth *fol.* 22, 2. *alii.*

z *In Tiberiade cap.* 10.

a *Sal. Jarch. in gloſſ. ad* Pirke Aboth *cap.* 1.

b Sepher Cozri *part.* 3. §. 65.

c *Lib.* 1. *de ſucc. in Pontificat. cap.* 7. & 8.

d *In præfat. ad* Jad Chazeka.

e Sepher Juchaſin *fol.* 17. 2.

VII. Dum de Traditione ad Ezram & Receptione ab eo ac Synagoga ſeu

Synedrio ejus cogitamus, fieri nequit, quin ſimul in mentem redeat quod traditur in Eſdræ Apocryphis viriſque recipitur doctis, de Lege Orali ſub eo etiam ſcriptis, idque tunc primùm velut ex Numinis juſſu, à ſcribis per dies quadraginta continuos operi incumbentibus, mandata. Libros quidem omnes fuiſſe ajunt 204. de quibus, in Apocryphis illis[f], *Scripti ſunt autem per quadraginta dies libri ducenti quatuor. Et factum eſt, cum complevisſent quadraginta dies, locutus eſt Altiſſimus, dicens, priora quæ ſcripſiſti, in palàm pone, & legant digni & indigni. Noviſſimos autem Septuaginta conſervabis, ut tradas eos Sapientibus de populo tuo. In his enim eſt vena intellectûs & Sapientiæ fons, & ſcientiæ flumen. Et ſic feci.* Ad hæc Joannes Picus Comes Mirandulanus[g], de Cabala Ebræorum verba faciens, *Poſtquam*, inquit, *Hebræi à Babylonica captivitate reſtituti, per Cyrum, ſub Zorobabel inſtaurato templo, ad reparandam Legem, animum appulerunt; Eſdras tunc Eccleſiæ præfectus, poſt emendatum Moſeos librum, cum planè cognoſceret, per exilia, cædes, fugas, captivitatem gentis Iſraeliticæ, inſtitutum à majoribus morem tradendæ per manus doctrinæ ſervari non poſſe, futurúmque ut ſibi divinitus indulta cœleſtis doctrinæ arcana perirent, quorum commentariis non intercedentibus, durare diù memoria non poterat, conſtituit ut convocatis, qui tunc ſupererant Sapientibus, afferret unusquiſque in medium, quæ de myſteriis Legis memoritèr tenebat, adhibitiſque notariis, in Septuaginta volumina, tot enim ferè in Synhedrio ſapientes, redigerentur.* Adeóque, & Synedrium Septuagintauniuſvirale tunc agnoſcit, & Theologiam myſticam ſeu Cabalam reconditiorem in libris illis 70, numerum ſibi velut à Synedrii ſui Magni collegarum numero mutuantibus, contineri. Dein de libris illis 70 ipſis, *Hi ſunt*, inquit, *libri ſcientiæ Cabalæ, in quibus meritò Eſdras venam intellectus, id eſt ineffabilem de ſuperſubſtantiali Deitate theologiam, ſapientiæ fontem, id eſt, de intelligibilibus angeliciſque formis, exactam metaphyſicam & ſcientiæ flumen, id eſt, de rebus naturalibus firmiſſimam philoſophiam eſſe, clara in primis voce pronuntiavit.* De eorum etiam verſione, à Sixto Quarto Pontifice Maximo, procurata; *Hi libri, Sixtus Quartus Pontifex Maximus qui hunc, ſub quo vivimus felicitèr, Innocentium octavum proximè anteceſſit, maxima curâ ſtudióque curavit, ut in publicam fidei noſtræ utilitatem, Latinis literis mandarentur, jámque cum ille deceſſit, tres ex illis pervenerant ad Latinos. Hi libri apud Ebræos hac tempeſtate, tanta religione coluntur, ut neminem liceat niſi annos quadraginta natum, illos attingere.* Et dein, *Hos ego libros, non mediocri impenſa mihi cum comparaſſem, ſummâ diligentia, indefeſſis laboribus cum perlegiſſem, vidi in illis (teſtis eſt Deus) religionem non tam Moſaicam quàm Chriſtianam* quod compluribus Chriſtianæ religionis capitibus enumeratis aſſerit. Poſtmodum etiam[h] fidentèr Picus, *ad imitationem numeri illorum 70 Seniorum, fuerunt redacta myſteria Cabalæ in 70 libros principales tempore Eſdræ.* Etiam ſucceſſionem ait ille perpetuam fuiſſe à Moſe Cabalæ illius ſeu Legis Oralis, per diſciplinam Septuaginta Senioribus illis ſeu Synedrii Magni collegis ſemper receptam ac ſucceſſoribus ſuis traditam, qua de re plura ipſe in Apologia ex Hilario, Origene, etiam S. Paulo. Alii aliquot tantundem. Sed, puto, libros illos non ſolum Septuaginta cæteróſque, ſed

[f] *Eſdras lib. 4. cap. 14. 44*

[g] *In Apologia pag. 82. & lib. de Hominis dignitate pag. 218. Baſil. 1601. videſis Sixtum Senenſem in Bibliotheca lib. 2. lit. E. & Petrum Crinitum de Honeſta diſciplina lib. 25. cap. 3.*

[h] *Ibid. pag. 217.*

ſed & Tres, quos ait Sixti Quarti curâ Latinè verſos, nimis reconditos, forſan jam nullibi, manere. Notiſſimum enim eſt, per Italiam libros id genus non paucos, id eſt Cabaliſticos dictos, juſſu Pontificio aliorúmque Principum ſub ſeculum Pici proxſus periiſſe. Atqui nuperrimè auſus eſt Jacobus Gaffarellus Trium illorum velut jam à ſe repertorum Deflorationes edere; in libello ſcilicet cui titulus *Codicum Cabaliſticorum Manuſcriptorum quibus eſt uſus Joannes Picus Comes Mirandulanus* [i], adeóque Eſdrianorum, quos jam diximus. *Et Primus*, inquit, *verſatur circa priores Scripturæ ſacræ libros, quos Pentateuchum appellant, quorum myſteria Cabaliſtica pandit & explicat, collectore Rabbi Levi de Recineto, vulgo Recanati, Italo. Incipit, ex ſententia Doctorum noſtrorum: Finit, Ædificans Ieruſalem Dominus diſperſiones Iſrael congregabit. Secundus eſt, De Scientia Animæ rationalis divina, mere ſpeculativa, inſtauratore Rab. Eleazar Katon, id eſt Juniore Germano. Incipit, decimo ſeptimo. Finit, ſubjuncta ſunt ſemper in ſeculum ſeculi facta. Tertius eſt, de variis hominum Gradibus, exſcriptore Rab. Scem Tob Ben Joſeph, Ben Phalbachera, Hiſpano. Incipit, Liber Graduum Rabi Scem Tob; Finit Corporat in Sapientiam meam.* Expreſſiùs autem de Libris illis Ebraicis ab Ezra ſcriptis ac à ſe magno comparatis pretio loquitur J. Picus quaſi ipſos habuiſſet, nec Rabbini alicujus Itali, Germani aut Hiſpani, id eſt nuperi tantùm, collectiones. Majoris quidem multò Primum facit quàm reliquos binos. Sed, niſi nimium fallor ego, Primus ille haud omninò alius eſt quàm Recanatenſis ille (id eſt Ricinenſis) quem annis abhinc 130 Venetiis mandavit typis Daniel Bombergus, id eſt בשנת רפ״ג לפ״ק *in anno* 283 (Judæorum) *juxta computum minorem*, id eſt 1523 Chriſti. Verum quidem eſt; impreſſum illum non illic vocari *Levi de Recanati*, ut Gaffarello Recanatenſis ille nominatur, ſed חכם הקדוש ר׳ מנחם דרקנאטי זצ׳׳ל *Sapiens Sanctus R. Menahem de Recanati, memoria benedicta.* Titulus autem eſt, פירוש על התורה על דרך האמת *Expoſitio ſuper Legem, juxta viam veritatis.* Adeóque commentarius eſt in Pentateuchum, ut Levi illius opus ſit, arcana Legis & doctrinam Cabaliſticam maximè tradens, quod & præfatur Jacob Bar Chaiim Ben Adoniah Ebræus qui per Bombergum edidit. Et revera, eadem ſatis quidem ipſiſſima exhibet quæ pauculis è ſuo MS. dedit Gaffarellus, modo cautiùs temperes aliquot quæ de Chriſtiana religione velut illic ſæpiùs reperta injecit ille. Idem heic habetur Paraſcharum ordo, commentarius de eiſdem rebus idem, citatis ſæpiſſime libris illis de re Cabaliſtica celeberrimis vetuſtiſſimíſque *Sepher Zohar*, & *Sepher Bahir* (cujus autor dicitur R. Nehonia Ben Hakkana, ſcriptor ante Chriſtum) præter *Rabboth* Pentateuchi. Notat item Gaffarellus ad finem Deflorationis ſuæ è commentario Recanatenſis ſui in Deuteronomium, qui terminatur parashâ libri nona ſeu penultima, *decimam particulam* (ſeu parasham) *autorem morte præventum inexplicatam reliquiſſe*, quod itidem ipſiſſimum ab editore ſubjungitur. Monitum etiam Gaffarelli de Initio & Fine, edito omninò conſonum eſt. Ita enim incipit, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ לפי דעת רז׳ל וגו׳ *In principio creavit Deus Cœlum & Terram. Ex ſententia Rabbinorum noſtrorum, pia memoria &c.* Eiſdem etiam ſyllabis fini-

[i] Pariſiis 1651. in 8.

finitur quibus codex ille Gaffarellianus, ובנה ירושלם ״ נדחי ישראל יכנס *Ædificans Ieruſalem dominus congregabit diſperſiones Iſrael*, quod è Pſalmis citatur[k]. Non igitur videtur dubitandum quin *Levi* pro *Menahem* caſu aliquo in libro illo ſubſtitueretur, nec alius fuerit ab edito. Certe memorat libros illos Cabaliſticos Joannes Picus, nec ſemel, quaſi ipſos Eſdræ ſeculi commentarios, quos ſibi pretio ſummo comparaſſet, nec alios, innui vellet. Atqui Liber ille Ricinenſis circa ducentos ante Pici obitum annos conſcriptus eſt. Tunc enim floruit Rabbi Menahem ille, דרקנאטי *de Recanati*, librúmque illum ſuum alióſque compoſuit, ut teſtantur R. Gedaliah Ben Jechia[l], David Ganz[m], alii ex illis obvii. Et R. Gedaliah expreſſim etiam adjicit eum morte præventum poſtremam Deuteronomii paraſcham inexplicatam reliquiſſe. Citatum memini aliquoties, Munſtero in Notis ad Pentateuchum, Joanni Druſio, in Præteritis, alibique. In Bibliothecæ Buxtorfii patris, editione utraque, legitur, רקנאט *Rakanat. Author R. Menachem Rakanatenſis, qui ſcripſit librum Rakanat, & eſt Perush ſuper Secreta legis, quæ ſcripſit Rambam, Venetiis anno 283, Chriſti 1523 in 4.* qui planè idem eſt cum edito, quem diximus. Et Plantavitzius ejuſdem ſequax[n] רקנאט או ספר רקנאטי *Rekanat, ſeu liber R. Menachen* (pro Menachem) *Rechanatenſis. Complectitur liber iſte ſecreta legis quæ ſcripſit R. Moſes Ægyptius excuſus Venetiis.* Undenam verò adjectum heic fuerit, R. Moſis nomen, aut in illo Buxtorfii Rambam, nondum ſatis didici. Iam an ex Eſdræ fuerint libris 70, hic cæterive ibi bini à Gaffarello ſic deflorati, viderint perſpicaciores. Liber autem ille *Recanati* aliquoties à Conrado etiam Geſnero, centum amplius abhinc annis, ut impreſſus, memoratur. *Menahem*[o] *Iudæus ſcripſit in legem Moſis;* & [p] *Recanati (videtur ſcriptum eſſe Rabi Manahem à Ricanato in Pentateuchum)* adjecto pretio, quo venalis erat Venetiis, 4 *libris*; & [q] *R. Menahem à Ricanato dogmata Cabaliſtica* & [r] *Cabaliſtica dogmata R. Menahem à Ricanato.*

k *Pſalm.* 147, 2.

l *In* Shalsheleth Hacabala *fol.* 61 & 62.

m *In* Tzemach David, *Millen.* 6. *anno* 50.

n Bibliotheca Rabbinica §. 645.

o *Bibliothec. pag.* 510.

p *Pandectarum lib.* 1. *tit.* 21. *fol.* 42. *col.* 1.

q *Fol.* 41. *col.* 2.

r *Lib.* 20. *tit.* 2. *fol.* 15. *col.* 4.

VIII. In Catena Talmudica Traditionis Receptioníſque inſequentis, uſque in Gentis Synedriorúmque in Terra ſancta ſatis legitimorum Excidium, in hujuſmodi exhibetur nominum Principum & Patrum Synedrii Magni facie.

I.	*Joſe Ben Joazar Tzeradites.*	—	*Joſeph Ben Jochanan, Hieroſolymitanus.*
II.	*Iehoſuah Ben Perachiah*	—	*Nithaus Arbelites.*
III.	*Iehuda Ben Tabai*	—	*Simeon Ben Shatach.*
IV.	*Shemaiah*	—	*Abtalion.*
V.	*Hillel*	—	*Shammai.*
VI.	*Rabban Iochanan Ben Zacai*	—	*Rabbi Simeon Ben Hillel.*

VII. *Rabban*

VII. *Rabban Gamaliel Simeonis filius.*

VIII. *Rabban Simeon R. Gamalielis filius*, in ipſo excidio Urbis ſub Veſpaſiano peremtus.

IX. *Rabban Gamaliel Simeonis filius.*

X. *Rabban Simeon Gamalielis filius*, quocum fuit *Rabbi Nathan Babylonius* [s] אב בית דין *Pater Synedrii.* s Juchaſin *fol.* 43, 2.

XI. *Rabban Jehuda Haccados*, *Simeonis filius*, quem etiam Patrem Synedrii Gamalieli fuiſſe exiſtimatum eſt [t]. t *Ibidem.*

XII. *Gamaliel Jehudæ F.*

XIII. *Jehuda Gamalielis filius.*

XIV. *Hillel Jehudæ F.*

XV. *Gamaliel Hillelis F.*

De primo heic jugo ajunt, *Joſe Ben Joazar & Joſeph Ben Jochanan* ובד״ *& Synedrium acceperunt* ab Antigono ובד״ *& Synedrio*, ſeu, ut in Miſna interdum [u], u Pirke Aboth *cap.* 1. קבלו מהם *acceperunt ab eis*, id eſt, ut nonnulli [x] interpretantur, à Simeone Juſto & Antigono Socæo, aliis pluralem illam locutionem de Antigono & Synedrio ejus tantum capientibus. In idem verò ſatis res ea recidit. Certè exemplaria Miſnæ alia ibi habent non מהם *ab illis* ſed [y] ממנו *ab illo*; alia etiam ſtatim adjiciunt [z] illud מהם, ita ut contextus ſit, *acceperunt ab illo; ex eis verò, Joſe Ben Joazar dixit* &c. In hiſce, ſic incipiunt Catenæ ſucceſſores jugati ſeu paria הזוגות dici Magiſtris ſolita. Jugum heic ſecundum ובד״ *& Synedrium ipſorum* dicitur receпiſſe à Joſe Ben Joazar & Joſeph Ben Jochanan ובד״ *& Synedrio.* Ita Jugum tertium ובד״ *& Synedrium*, à ſecundo, & à Synedrio. Quartum (in quo Abtalion vocatur גרי הצדק *Proſelytus juſtitiæ*; inclinante enim, paulò ante excidium, imperio & diſciplinâ priſtinâ Judaicâ, Proſelyti etiam in Synedria, contra mores priſcos admiſſi ſunt) & Synedrium, à Jehuda & Simeone ובית דין *& Synedrio.* De nominibus heic Hillel & Samai, conſulas Ioannem Druſium [a]. Quintum, ſeu Hillel & Shammai ובית דין *& Synedrium* à Shemaiah & Abtalione, ſeu Iugo Quarto, & à Synedrio. Sextum & Synedrium, à Quinto ובד״ *& Synedrio.* Horum priorum quinque, quilibet aut Princeps erat aut *Pater* Synedrii Magni. Quin exceptis qui numero heic tertio ſic conjugantur, id eſt, Iehuda Ben Tabai & Simeone Ben Shatach, de cunctis unanimes magiſtri pronuntiant reliquis [b], eum, qui priùs nominatur, fuiſſe Principem Synedrii Magni, qui poſteriùs, Patrem. Quod ad Iehudam autem illum & Simeonem Shatachidem attinet; alii hunc Principem, illum verò Patrem, quod & receptius eſt, atque è Gemara Babylonia [c] confirmatur; alii [d] nullum inter hoſce, in recenſione, cæteróſque diſcrimen fuiſſe volunt. Floruit Ben Shatach ſub initia Haſmonæorum & diù poſt. De proximè jugatis ſeu Simeone Ben Hillel & Iochanan Ben Zacai, ſimile non dicitur. Id verum eſt, Iocha-

x *Zacuth. in* Iuchaſin *fol.* 16, 1. *Et R. Meir Teleſenus in* Pirush Pirke Aboth. *vide item R. Samuel Ozidenſ. ibidem.*

y *Edit. Menaſſ. Ben Iſrael, alia.*

z *Edit. Obadiæ Bartenoris.*

a *Obſervat.* 11. *cap.* 23.

b Sepher Juchaſin *fol.* 16, 1. *Obad. Bartenor. ad* Pirke Aboth *cap.* 1. §. 4.

c *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 19, 1. *& vide cap.* 14. §. 1.

d *R. Meir in* Juchaſin *ibid. & vide fol.* 17, 1. *&* 60, 1. *&* 67, 1.

Ben Zacai Principem Synedrii fuiſſe; ſed non ante excidium Urbis Templique ſub Veſpaſiano. Succeſſor ſcilicet erat (in Synedrio Jamniæ qualicunque) Simeoni Gamalielis Ī ſeu Senioris filio in ipſo excidio peremto [e], qui numerum heic tenet octavum. Is verò qui jugatus eſt Jochanani huic, ſeu Simeon Ben Hillel juxta nonnullos [f] etiam Princeps erat, patríque Hilleli ſucceſſor proximus. Sed verò (ut ordinem perpetuum Principum, qui receptior eſt, hucuſque texamus) Hilleli principi plerunque ſucceſſor proximus fit [g] Rabban Gamaliel ejus ex Simeone F. nepos, Senior dici ſolitus, etiam D. Pauli [h], ut putatur, præceptor. Patrem item Synedrii, dum hic Princeps [i] erat, adjiciunt, Joſuam Ben Chanania ex diſcipulis Jochananis Ben Zacai. Nam etſi ſerò Jochanan ille Principatum eſt ſortitus, nihilominus non ſolùm Pater hic Synedrii ſed & viri aliquot perquam illuſtres alii ex ejus ſchola prodiere. Atque ingens erat illius eorúmque in Lege docenda traditionibúſque avitis propagandis opera, eáque feliciſſima. Gamalieli Principi illi Synedrii ſucceſſit ejuſdem filius Rabban Simeon qui in Catena illa numerum habet octavum. Hunc ſecutus eſt R. Jochanan Ben Zacai, non hoc ordine in Catena poſitus, quæ nempè ad primarios eorum qui ad poſteros legis ſcientiam tranſmiſere (ipſi ſimul cum collegis diſcipuliſque ſuis innumeris; quod ſemper intelligendum) deſignandos, nec tam ad Principes Synedrii, quà Principes, enarrandos apud Magiſtros fieri reperitur. Quatuor demum qui ſuccedunt, Rabban Gamaliel Simeonis filius, ſeu Gamaliel II, Jafnenſis item dici ſolitus, Simeon hujus filius, Jehuda Haccados filius Simeonis, & Hillel hujus filius cum hujus filio Gamaliele ut in Catena, ſic in Principatu Synedrii ſucceſſores fiunt. Niſi interſeramus R. Eliæzer Ben Azaria qui dicitur [k], ראש ישיבה בחברת ר״ג *Princeps Conſeſſûs in Societate*, ſeu *Collegio*, ſeu *Conſortio Rabban Gamalielis* primi [l], נשיא ישראל *Princeps Iſraelis* [m]. Adeo ut ab Hillele Principe (excepto tantùm Jochanan Ben Zacai, & ratione dubii de Eleazare hoc rite habitâ) dignitas illa velut jure hæreditario ad filios nepotéſque, juxta Magiſtros tranſmitteretur. Summa igitur eſt, Moſem, Joſuam, Iudices inſequutos, Eli, Samuelem, Saulem, Davidem, Reges cæteros, Principes fuiſſe Synedrii Magni, niſi, ut interdum, alii ab eis, mandatam fortè juriſdictionem ac imperium cum dignitatis nomine item, acceperint. Poſt reditum autem è captivitate Babylonica, uſque ad Joſe Ben Joazar & Ioſeph Ben Jochanan, ſeu ætatem initia Haſmonæorum antevertentem, Ezram, Simeonem juſtum, alios fortè quorum nomina neſcimus, eandem tenuiſſe dignitatem. Dein Quinque parium ſeu Iugorum, quæ inſequuntur in Catena, priorem Principem Synedrii fuiſſe ac poſteriorem Patrem [n]. Et de Succeſſione hactenus è Talmudicis oſtenſa, recolas quæ capite ſuperiore de Principibus quandoque ſummotis variatimque conſtitutis monentur. Unde palàm eveniſſe videtur, ut nunc Pontifices ſummi, gratiâ dominantium pollentes, nunc Reges ipſi Principum Synedrii Magni locum occuparent, idque eorum ipſorum qui Catenam jam oſtenſam faciunt. Ut enim illud in Euangeliis de Anna & Caipha Pontificibus, in judicio D. N. Ieſu Chriſti

e *Vide* Tzemach David *Miller*. 4. *ann*. 810.

f *Juchaſin fol*. 66, 2. *ex cap*. 1. *Gemar*. *Babylon*. *ad tit*. Sabbath.

g Juchaſin *fol*. 20, 2. & 21, 1, & 2. 66, 2. 53, 2. 67, 1. 60. 1. *vide item Petrum Crinitum de Honeſta Diſciplina lib*. 10. *cap*. 1. & *Buxtorf*. *Bibliotb*. *Rabbinic*. *in* ר.

h *Act*. *Apoſt*. 22, 3. *vide lib*. 4. *de Nuptiis c*. 18.

i Juchaſin *fol*. 33, 1. 59, 1.

k *Thoſpoth apud R*. *Gedalia in* Shalsheleth *fol*. 27, 2.

l Juchaſin *fol*. 51, 1.

m *Vide* Juchaſin *fol*. 38, 2. 51. 1. & Shalsheleth hacabala *fol*. 27, 2.

n *Sed & videſis de Succeſſione hac Samuel*. *Petit*. *Obſervationum lib*. 3. *cap*. 3.

Chriſti aliiſque alibi ſedere in Novo, veluti Principis & Patris Synedrii partes agentibus (qua de re plura libro Tertio) prætercam, in judicio capitali illo Jacobi Juſti, fratris Domini dicti ac Epiſcopi Hieroſolymitani primi, circa ſexageſimum [o] à Chriſto annum ſeu Neronis ſeptimo in Synedrio habito, Principatum Synedrii invaſiſſe videtur Ananus, Junior dictus, Pontifex Maximus; quo tempore juxta Catenam Talmudicam ſuperiorem, aut Rabban Jochanan Ben Zacai aut Rabban Gamaliel illum jure obtinebant. Nam ubi Joſephus judicium illud narrat, ait [p] quod Ananus ille homo crudelis, utpote ex ſecta Sadducæorum, *οἵπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους*, *qui in judiciis reliquos Judaos cunctos ſeveritate ſuperant*; mortuo Feſto Præſide, atque in itinere detento adhuc ſucceſſore ejus Albino, Hieroſolymis, *καθίζει συνέδριον κριτῶν*, *congregari fecit, convocari, Synedrium Judicum* (Ruffinus, *Concilium fecit judicum*; Genebrardus, *il fit aſſembler les Iuges*) *καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ*, *introducens*, aut *introduci faciens in illud* Jacobum illum alióſque aliquot (ubi malè Ruffinus, *& quoſdam deducens ad ſemetipſum*) *ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος παρέδωκε λευσθησομένους*, *ut in legis violatores accuſationem inſtituens* (Ruffinus, *quaſi contra legem agentes accuſans*) *tradidit lapidandos*. Ubi explicatius in verſione Genebrardus, *les accuſa d'avoir commis quelque crime & blaſpheme contre Dieu, & donnant ſentence de mort les fit lapider*. Blaſphemi enim pœna forenſis Lapidatio. Et Chriſtianum tunc ſe illic profiteri, erat velut Blaſphemum eſſe. Ita hiſtoria illa de Judicio Jacobi illius Juſti ſimpliciùs narratur à Joſepho; ſed ab aliis illo recentioribus, adeò incruſtata eſt, ut nec forenſe judicium illud, ſeu pœna forenſis aut Synedrialis videatur, ſed neſcio quod è pinna Templi præcipitium, qua de re conſulas quæ habent Euſebius [q] in Hiſtoria Eccleſiaſtica & Hieronymus [r] ex Hegeſippo, Georgius Syncellus [s], Cedrenus in Nerone, Freculfus [t], alii, præter Martyrologia, Romanum, Hrabani ac alia [u]. Sed demùm adeas Joſephum Scaligerum [x] ad Euſebii Chronicon Latinum, ubi tantùm legitur, *à Iudais lapidibus opprimitur* (Græca ibi tantùm *Ἰουδαῖοι κτείνουσι Iudai interficiunt*) cui conſonus Eutychius Patriarcha Alexandrinus. Ille [y] ورجموه بالحجارة حتى مات *Lapidibus donec moreretur impetitum interfecerunt*. Certe qui *pracipitatum* eum ſimpliciter ajunt [z] non inde à forenſi pœnæ recedunt modo, quo neutiquam omninò è pinnis templi, ſed ex loco ſolo editiori præcipitabantur lapidandi, ut ſuperiùs eſt etiam oſtenſum. Illud autem, Anani & Synedrii ſui; adeò omnibus in urbe bonis & legis ſtudioſioribus diſplicuit, ut miſſis ad Agrippam Regem clam nunciis rogaverint, mandarent Anano ne quid tale poſthac ageret. Nam ne nunc quidem rectè egiſſe. Etiam eorum nonnulli Albino Præſidi ab Alexandria adventanti occurrentes, *διδάσκουσιν ὡς οὐκ ἐξὸν ἦν Ἀνάνῳ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης καθίσαι συνέδριον*, *docuerunt non licuiſſe Anano ſine ipſius conſenſu* (malè legitur, in hoc apud Georgium Syncellum [a] excerpto, *χωρὶς τῆς αὐτῶν γνώμης*, *abſque eorum conſenſu*, Ruffinus, *præter illius*, utpote Præſidis, *voluntatem*; & Genebrardus, *ſans ſon conſentement*) *facere Synedrium*. Unde etiam Albinus, in itinere verſus

[o] *Videſis Baronium tom. 1. ann. 63. §. 3.*
[p] *Lib. 20. cap. 8.*
[q] *Lib. 2. cap. 23.*
[r] *De ſcriptoribus Eccleſiaſticis in Iacobo.*
[s] *Pag. 337.*
[t] *Tom. 2. lib. 2. cap. 18.*
[u] *Ad Cal. Maji, & Græc. Men. ad Octobris 23.*
[x] *Num. 2077. vide item Chronic. Alexandrin. pag. 581 & 585.*
[y] *Pag. 336.*
[z] *Notkerus in Martyrologio ad Cal. Maji.*
[a] *Pag. 339.*

ſus Hieroſolyma, ex eorum dictis perſuaſus, iracundè ad Ananum ſcripſit, λήψεσθαι παρ' αὐτοῦ δίκας ἀπειλῶν, *daturum eum ſibi pœnas minitans.* Etiam Pontificatu, quem obtinuerat tribus menſibus, privavit eum Agrippa, ſuffecto Jeſu Damnæi filio, aliiſque poſteà, quorum, in Catena, nullus. Hinc non ita obſcurum eſt, Romanorum Præſides & Reges illic à Romanis tunc ſubſtitutos, in Synedrium illud ſummam exercuiſſe poteſtatem, etiam & Principem ejuſdem pro eorum arbitratu, ſuffectum, mutatum. Vix enim eſt ut non credamus, jure qualicunque illic tunc temporis admiſſo, Ananum illum, ut Principem Synedrii, illud convocaſſe; utcunque, non citra Præſidis Regíſque aut alterutrius conſenſum, celebrandum. Et de Regia tunc heic poteſtate, veſtigium eſt inſigne, in hiſtoria quæ apud Joſephum ibi ſequitur de Leviticæ tribus hymnodis, qui πείθουσι τὸν Βασιλέα καθίσαντα Συνέδριον, φορεῖν αὐτοὺς ἐπίσης τοῖς ἱερεῦσι ἐπιτρέψαι λινῆν στολήν, *perſuaſerunt Regi* (Agrippæ) *ut, facto Synedrio, eis concederet uſum ſtolæ lineæ, perinde atque Sacerdotibus eſſet.* Et dein, ὁ βασιλεὺς μετὰ γνώμης τῶν εἰς τὸ Συνέδριον ἐπιχειμένων συνεχώρησε τοῖς ὑμνῳδοῖς ἀποθεμένους τὴν πρότερον ἐσθῆτα, φορεῖν λινῆν οἵαν ἠθέλησαν, *Rex cum conſenſu eorum qui in Synedrium venerant* (Ruffinus, *cum voluntate eorum qui Concilio præſidebant*, Genebrardus, *le Roy ſelon l'arreſt du conſeil*) *hymnodis conceſſit ut depoſitâ veſte, antè eis uſitatâ, lineâ, ut voluerant, uterentur.* Convocat heic Synedrium Agrippa, atque aut ut Princeps adeſt, aut ſuffragia eorum, pro jure tunc Regio, ita moderatur.

IX. Atqui & id interim verum eſt, Magiſtros veteres haud dicere vereri, ſecundum, in ordine proximè allato, Principem, ſeu Joſuam Ben Serachiah, fuiſſe Magiſtrum ſeu Præceptorem D. N. Jeſu Chriſti, ejúſque in Ægyptum fuiſſe comitem[b]. Ita etiam Abraham Ben Dior in libro Cabalæ & Zacuthius. Undecunque figmentum hujuſmodi hauſerint illi, id certum eſt, Ioſuam hunc, tempore Simeonis Ben Schatach Diſcipuli & Succeſſoris ejus, id eſt ſub Ioanne Hyrcano, Haſmonæo, floruiſſe, ſeu circa annos ante Chriſti natales centum quinquaginta. Et dum illuc ineptè Chriſtum noſtrum retrahunt, Chronologóſque etiam noſtros qui aliter eum collocant, ex ſuorum autoritate, ſatis refellere ſe exiſtimare[d] audent, ridiculè ſimul Ioſuam hunc, qui tunc floruit, præceptorem & comitem in Ægyptum Ieſu Chriſto faciunt.

b *Vide ſis Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 107, 2. & *ad tit.* Sota *cap* 9. *fol.* 47. 1.
c Iuchaſin *fol.* 16, 1 & 159, 1.
d *Vide Abraham Ben Dior in Cabala.*

X. Habentur quidem in Catena Traditionis Legis oralis nomina alia, velut Synedrii Magni alicubi in Terra ſancta Principum, qui & Patriarchæ Iudæorum dicti, uſque in Hillelem Iehudæ poſtremi filium ejúſque filium Gamalielem adeóque in annum quaſi 430 à natalibus Chriſti, ſeu Valentiniani tertii imperium. Et de ſeculis eorum, quos nominavimus præcipuorum accuratiùs egit, è Rabbinis, Samuel Petitus in Obſervationibus[e]. Ab excidio autem Urbis ſub Veſpaſiano, anni ſunt 360. Cùm autem poſt Urbis illud Templíque excidium, nullibi Iudiciis Capitalibus locus in Republica Ebræorum illa qualicunque,

e *Lib.* 3. *cap.* 3.

non-

nondùm pro penitùs exciſâ ſumtâ, maneret, eò quòd locus Synedrio Magno, ad templum, proprius (juxta ſuperiùs oſtenſa) eſſe deſierat, cùm etiam, ut antè in Migrationibus liquet, poſt excidium illud Urbis, alibi in Palæſtina, Synedrii Magni, atque ut veriſimile eſt aliorum illic, prout dominantium arbitrium variatìm permitteret, facies ejuſmodi haberentur ut, exceptis capitalibus, cauſas omnimodas, ſecundùm leges ſuas definirent; cùm item annis ab excidio illo ampliùs Qinquaginta, ſeu ſub Adriano Auguſto, tum *reliquiæ illæ Civitatis quæ manſerant* [f], deletæ ſint, tum *Judæorum gens catervatim cæſa, ita ut Iudææ finibus pellerentur* [g] (qua de re conſulas etiam quæ ſuperiùs attulimus [h]) adeò ut Synedriorum eorum illic Intermiſſiones Ceſſationéſque neceſſariò & tunc temporis & poſteà, pro Romanorum libitu ſatis vario, conſequerentur; certè utcunque Continuatio ejuſmodi Synedrii Magni ejúſque Principum Succeſſio antè tradatur, intelligenda nihilominùs ita eſt ſolùm, ut tum deminutionis ejuſdem, etiam ex ipſâ Ebræorum diſciplinâ, Imperii & Juriſdictionis eminentioris circa Capitalia verſantis, tum Ceſſationum intermiſſionúmque ſubinde intervenientium ratio omninò habeatur. Obſervatum eſſe (quod obitèr memorare heic liceat) à nonnullis, Synedrii Magni initia, Areopagi apud Athenienſes inſtitutioni, ſeu Judiciis illic primis, quaſi æqualia fuiſſe; ſuperiùs monitum eſt. De Origine illa ibi plura. Sed verò ſi id omninò dignum ſit quod advertatur, non indignum fuerit, Areopagi etiam finem cum ſplendoris & priſtinæ amplitudinis illius Synedrii Magni ſingulari occaſu illo, qui, per excidium Urbis Templíque, adeóque capitalium Judiciorum omnimodam illic ceſſationem, evenit, conferre. Ceſſatio illa ad Veſpaſiani tempora attinet. Is autem ùt aliis Græciæ regionibus ita Achaiæ (in qua Athenæ cum Areopago ſuo quem uſque in Apoſtolorum tempora cum Juriſdictione duraſſe illic ex Actis [i] ſcimus) *libertate adempta, in Provinciarum formam redegit*, ut ait Suetonius [k], unde etiam tantundem notat Joannes Meurſius [l]. Quanquam verò patriâ ſic pulſi erant, & planè tam Gens illic, Civitas, ac Reſpublica eorum qualiſcunque quàm Urbs jam diruta erat, attamen ex accepto cœlitùs Terræ ſanctæ dono promiſſiſque divinis ac reſtitutionis ſpe, quoties, per annos quos diximus, patriam quomodocunque inſidendi facultatem undecunque redipiſcerentur, Synedria ſua, quà potuere inſtaurabant, quaſi Genti illi, quà ex Originariis, quà è Proſelytis Juſtitiæ conflatæ, licet devictæ, ac funditùs dirutæ, atque in univerſalem Victoris acquiſitionem abſorptæ, ejúſve parti illuc redeunti, jus interim nunquam non remanſiſſet ſuos ibi, more ſuo, regendi, adeóque Synedria habendi, judiciáque, nec capitalia, nec à Romanis illis interdicta exercendi (ídque velut ex primæva & Moſaica diſciplina) etiam & Decreta, quibus ſui obligarentur, illic ferendi. Exempli gratia, exciſo ſub Veſpaſiano, Templo, adeo ut functionum illic ſacrarum uſus reſtaret nullus; Decrevere nec Levitis nec Sacerdotibus dein perſolvendas eſſe pecorum Decimas. R. Abraham Zacuthius, ubi [m] loquitur de R. Eleazar Ben Azariah Sacerdote (de quo paulò antè) quem ditiſſimum fuiſſe ait, adjicit, שהיה נותן למלך י״ג אלפים עגלים כמעשר בכל שנה ואינו זה

f *Hieronym. Epiſt.* 129 *ad Dardanum.*
g *Idem in Danielis cap.* 9.
h *Cap.* 7. §. 6.
i *Cap.* 17, 19.
k *In Veſpaſiano cap.* 8.
l *In Areopago cap.* 3.
m *Juchaſin fol.* 53, 2.

מעשר בהמה כי אחר החרבן גזרו שלא יוציאו מעשר בהמה שלא יבא לידי תקלה וכשהית בן יח׳ שנים לפחות הירה ה׳ שנים אחר החרבן *Quotannis illum donaſſe Regi* 1300 *vitulos è Decima, qua neutiquam erat Decima pecorum. Nam poſt excidium decrevere ne quis ſolveret Decimam Pecorum, ne ſcilicet inde* (tunc) *oriretur offendiculum. Et quando is annum agebat circa octodecimum, tranſierat annus ab excidio quintus.* Sic ille. Alia ejuſmodi, è re nata, decernebant Synedria illa tunc temporis Magna, quæ velut illorum, quæ diù ante excidium obtinuerant, Umbræ. Illic etiam Ritus ſuos ſuorúmque ac diſciplinam ſacram quanta qualiſque cum Templo non evanuerat, ordinabant, atque ad Noviluniorum, feſtorúmque, aliorum item, obſervationem legitimam, illic ex more veteri (de quo nos alibi [n]) fiebat Intercalatio annorum ac menſium, quæ è phaſi lunari varia, ſub initia cujuſlibet menſis præſtituebatur, atque ob ſummam erga Synedrium ibi ejuſmodi qualécunque Magnum reverentiam, à gente paſſim, quà fieri potuit, etiam tunc dicitur fuiſſe obſervata. Sed verò tandem, Rabban Hillel qui tertius erat Principum illius nominis & Jehudæ filius, qui locum ſuperiùs occupat decimumquartum ac collegæ ſui, cùm non immeritò dubitaretur, ne Synedrium ejuſmodi qualecunque, intra Terram ſanctam, per dominantium libidinem impeditum, prorſus tandem funditùs periret, neque extra Terram ritè eam in rem haberi omninò quiret, calculum Annorum & Menſium Aſtronomicum ex cyclo illo decemnovennali compoſuit certiorem, quo poſtmodum uſi ſunt Ebræi; adeo ut dein phaſi lunari ſeu Synedrio alio, ad temporum ac feſtorum rationem exhibendam, opus non reſtaret; cùm nimirùm id quod ſic ab Hillele illo collegiſque ſuis præſtitum eſt, incertioris antè calculi uſum faciliùs multò, idque ex autoritate tunc Synedrii illius qualiſcunque, paſſim suppleret. Neque, ut videtur, aliam ob cauſam ſub id tempus, præter calculi rationem, è qua ſacra pleraque ritè ordinabantur, uſum Synedrii illius adeò fuiſſe neceſſarium exiſtimabant ipſi. Jam verò dum quod diximus enarrant, adjiciunt [o], ואחריו לא היה בית דין עוד *& poſt eum* (Hillelem illum) *Domus Iudicii* ſeu *Synedrium ampliùs non erat.* Sic illic Abraham Zacuthius, & R. Azariah [p], David Ganz [q] alii, quod dum pronuntiatur ad hunc modum intelligendum eſt. Non, quòd uſque ad tempora illa duràſſent Synedria alicubi ex lege & moribus avitis ſatis undiquaque integra ac legitima; ſed quòd, cùm hactenùs Umbra illa Synedrii ad Intercalandi munus (quod quidem ampliſſimum erat) uſque in Hillelis illius tempora, nec ſine intermiſſionibus duràſſet etiam illam jam ita evanuiſſe ut diutiùs ne quidem ejuſmodi ulla dein haberetur. Scimus quidem Synedria qualiacunque poſtea etiam habuiſſe Judæos [r], in Palæſtina, ex indulto Cæſareo ſibi permiſſa, uti & in regionibus [s] aliis [t] (ut Suræ, Pombodithæ, Nehardæ, alibíque) ex aliorum principum indultu. Sed horum nulla habita ne quidem qualia illa ſub Hillelis tempore & antè, nedum qualia diù ante Excidium, quæ reverà ſola fuere legitima. Atque extra Terram, dominantium libitu Imperium & Juriſdictio eorum diverſimodè coercita, peranguſta erat ac incerta, & Scholarum illuſtriorum potius faciem ac poteſtatem quàm Curiarum induebat.

n *Lib. de Anno Civili vet. Ebræorum. videſis Joſeph. Scalig. Canon. lib.* 3 *pag.* 277.

o Juchaſin *fol.* 90, 1.

p *In* Menor Enaiim *Tract.* 2. *cap.* 25 *&* 40. *& vide Guil. Vorſtium Obſervat. ad* Tzemach David, *pag.* 392. *lib. not. de Anno Civili Ebræorum cap.* 17.

q *Cap.* 15. § 10.

r *C. tit. de Judæis l.* 17.

s *Videſis notas Conſtantini L'Empereur ad Benjamini Tudelenſis Itinerar. p.* 190 *&c.*

t Seder Olam Zota, *propè finem.*

ebat. Longævi videntur Principes illi. Patriarcharum etiam nomine inſignes. Nec quidem videtur dubitandum quin Hillel ille qui numerum ſuprà occupat decimum quartum, ſeu enneadecaeteridis Iudaicæ autor, is ipſe fuerit quem Iulianus Auguſtus appellat[u], τὸν ἀδελφὸν Ἴȣλον τὸν αἰδεσιμώτατον Πατριάρχην, *Fratrem Iulum* (in quam vocem ut molliorem ac Græcis notam degeneraſſe puto, ut ſit, Hillelem) *Patriarcham illum veneratione digniſſimum*; ubi Ἰȣδαίων τῷ Κοινῷ, *Iudæorum Communi*, univerſis eorum, interdicit, ut alii poſtmodum[x] Imperatores, Coronarii auri, quod exigere ſoliti ſunt Patriarchæ illi ſeu Principes, ſolutione. Poſtremum autem in Catena, ſeu Gamalielem Hillelis filium eundem fuiſſe exiſtimo, cum Gamalielo, cui ab Honorio & Theodoſio juniore Auguſtis, anno Chriſti 415, demti ſunt *codicilli*[y] *honorariæ præfecturæ: ita ut in eo ſit honore, in quo ante præfecturam fuerat; ac deinceps nullas condi faciat Synagogas.* Neque alius, puto, is cujus meminit Marcellus Empiricus[z]; *Ad ſplenem remedium ſingulare quod de experimentis probatis, Gamalielus Patriarcha proximè oſtendit ſic, Lapidis Aſii unciam unam, ſemis viſci quercini &c.* Neque diverſos Gamalielos hoſce fuiſſe rectè cenſet Claudius Salmaſius[a] ad Vopiſcum, ubi vir ſummus qui antè ad eundem ſcripſit ne quidem pro Iudæo, ſed Pagano, illum Marcelli fidentiùs ſumſerat. De Synedriis autem illis per tot annos poſt Excidium Urbis Templíque, etiam Civitatis Ebræorum ſeu Reipublicæ, quaſi omnimodam extinctionem, intra Terram utcunque habitis, advertendum eſt, ipſos neutiquam admiſiſſe, ſicut Gentes alias[b], jus illorum à quibus devicti ſunt ejuſmodi unquam fuiſſe, ut univerſa illic aut aliqua Territorii pars, utpote à Numine ipſis donata, ita concederet victoribus, ut ipſorum jus reverà inde minueretur. Perpetuum ſibi utcunque exciſis, quaſi deletis, jus illic priſtinum, ut divinitùs ſibi debitum, vendicarunt, ſpretóque victorum juriſque armorum prætextu, reſtitutionem tum Gentis illic tum Synedrii ſui Magni Tiberiade, ubi ultimum, juxta ante dicta, ſedes ſuas habuit, hactenus fruſtrà expectârunt. Spémque illam nunc è Scripturis ſuo modo eliciunt, nunc etiam ex Aſtris, dum & Infortunia & Calamitates ſuas & Redemtiones, haſce maximè ex Conjunctionibus Iovis & Saturni redeuntibus Magnis in Aquarium, illas ex eiſdem in Piſces revertentibus pendere volunt; qua de re ampliter egit Aben-Ezra in *Redemtione Iſrael*; ut citatur Petro de Alliaco (neque enim ipſum vidi) in Elucidario Aſtronomicæ concordiæ cum Hiſtorica & Theologica veritate. Tale ſanè fecit de ſecta ſua aliiſque Albumaſar Mahumedanus[c], uti etiam Rogerus noſter Bachonus[d] Minorita, aliique. Scilicet Territorium illud, à quibuſcunque jure armorum ac victoriæ inſeſſum, & Gentem Iſraeliticam & ejus ſtatum atque Leges Moſaicas avitáſque ita perpetuò ſimul illic copulari debere ſemper exiſtimarunt, ut nullo pacto, nullo jure humano, eorum diſcidium legitimum illic fieri poſſe, ſibi certi fuerint. Unde ſanè etiam oborta illa apud veteres, de eis *victis victoribus* interim *leges dantibus*[e]; paſſim nempè leges tam circa Sacra quàm Profana (quâ potuerint) avitas retinentibus, Hieroſolymorúmque urbem & Palæſtinam jure utcunque armorum captam, ſibi nihilominùs, velut titulo nunquam

extin-

u Epiſt. 25.

x L. 14, 17 & 29. Tit. 8. lib. 16. C. Theodoſ. & l. 17. tit. eod. C. Juſtinianea.

y C. Theodoſ. ibid. l. 22.

z De Medicamentis c. 23.

a Pag. 454, 5.

b Videſis Fr. Hotoman. Quæſt. Illuſtr. 5. Alberic. Gentil. de Iure Belli lib. 3. cap. 5 Hugon. Grotium de Iure Belli lib. 3. cap. 6. &c.

c Tract. 1. de Magnis Conjunctionibus. Different. 4.

d In Epiſt. 4 ad Clement. 5 MS.

e Seneca apud Auguſtinum de Civitate Dei lib. 6. cap. 11.

f *Itinerarii lib.* 1. extinguendo, aut qui perire non poſſit, ut ſuam arrogando. Cui conſonum illud Rutilii[f],

Victoréſque ſuos Natio victa premit.

contrà quam faciunt aliæ per Orbem Terrarum Gentes, quibus in Jus Belli, fermè ut in Hæreditarium, conſenſum eſt. Illi autem, belli jure omninò nullo obſtante, & Palæſtinam illam ut ſibi vendicant debitam, & omnia illic à majoribus ſuis exercita jura ut illic jure renovanda, decernunt, adeóque Reipublicæ veteris faciem (cujus Synedria jam oſtenſa pars magna) tam circa Sacra quam Profana illic denuò exhibendam. Sed & de perpetuo ſuo quod ibi obtendunt jure plura ad finem libri Tertii, ubi initur Diſquiſitio de eo quod eſt, Si Chriſtianiſmum tempore Chriſti aut Apoſtolorum amplexata fuiſſet Gens illa ſeu Reſpublica Ebraica Palæſtinam inſidens, adeo ut qui rebus præeſſent, atque ita Synedria ipſa Chriſtiana facta fuiſſent, & ſui ſaltem interim juris, Utrum eadem ipſa Reipublicæ ſacræ facies adeóque Synedriorum, tam circa Sacra Chriſtiana (quæ jam, ex ritualibus Judaiſmi veteris à Chriſto perimpletis, in eorum locum ibi ſic ſucceſſiſſent) quàm Profana, retinenda, ídque neceſſariò, fuiſſet. Illud quidem penitiùs & cordatiùs perſpectum, forſan momenti fuerit graviſſimi. Quanquam enim, per annos aliquot, ſtatum ſuum veterem quadamtenus & variatim illic retinuerint & tandem funditùs deletus fuerit populus illic Judaicus ejúſque Civitas ſeu Societas civilis, non aliter atque Urbs ipſa penitùs deſtructa (quod ſi non à Romanis factum fuiſſet, exiſtimat Flavius Joſephus[g], ipſe Judæus, & è primoribus, immanem Hieroſolymitanorum ſuorum reliquorum gentis impietatem omninò tunc exacturam fuiſſe, ut aut terræ hiatu abſorpti fuiſſent, aut diluvio periiſſent, aut incendio, inſtar Sodomæ) nihilominùs, ut in aliis ejuſmodi fieri aſſolet, Diſquiſitioni locus ſatis tempeſtivus & idoneus, ex ſuppoſiti quod diximus ratione, relinquitur.

g *Lib.* 6. *Haloſeos cap.* 16.

XI. In ſuperiùs allatis & Principum & Collegarum Synedriorum adeóque eorum qui Judiciis quomodocunque apud Ebræos præeſſent, Qualitas legitima particulatim ſatis oſtenſa eſt. Unde etiam de Sceptro apud Judæos, de quo diſputationes ſunt obviæ, continuato, eſt facilius dijudicare. Scripſerat quidem Vir ſummus[h], *Apud Judæos manſit ſceptrum in Synedrio* (Magno) *uſque ad confiſcationem*[i] *Archelai*, quæ Chriſti natales paulò antevertit. Ita in editionibus Pariſienſi 1625 & Amſteldamenſi 1631. Sed in recognita annotatíſque aucta ab auctore Amſteldamenſi 1642, corriguntur verba illa *uſque ad* in *etiam poſt*, ut quidem poſtulat res ipſa. Cum verò ſint aliqua alia non ita contemnenda, nec ſatis antè adverſa, quæ jam oſtenſis aut refragentur aut refragari ſaltem nimis videantur, ídque tam apud Ebræos quam Chriſtianos ſcriptores, etiam celebres; de eis veluti in Spicilegio monere heic viſum eſt. Rabbi Eliezer Ben Jacob ad legem illam[k] de urbium intervallis metiendis ac vitula decervicanda ubi homicida ignorabatur (de qua plura libro Tertio) *egredientur Senio-*

h *Hugo Grotius de Jure Belli lib.* 3. *cap.* 15. §. 9.
i *Joſeph. lib.* 18. *cap.* 3.
k *Deuter.* 21. 2.

egredientur Seniores tui & Judices tui, וזקניך וגו, inquit [l], זו בד הגדול ושופטך זה מלך וכהן גדול *Seniores tui innuunt ibi Synedrium Magnum, & Iudices tui Regem & Pontificem.* Neque Rex igitur ei ſic Synedrii pars aut Princeps videtur, neque Pontifex. Quorum utrique, pro vario rerum ſtatu, Principatus ejuſdem in ſuperioribus agnoſcitur. Etiam ſic Judicum nomine, velut Ordinariorum, venit tam Pontifex quàm Rex, ídque ut à Synedrio expreſſiùs diſcriminatus. Quin nec illud Joſephi prætereundum. De tribunalibus minorum urbium ob difficultates exortas Synedrium Magnum conſulentibus appellantibúſque locutus [m], Συνελθόντες, inquit, ὅ τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ προφήτης, καὶ ἡ γερουσία καὶ τὸ δοκοῦν ἀποφαινέσθωσαν, *& convenientes Pontifex & Propheta & Senatus id quod ſibi viſum fuerit decernant.* Senatus heic pro Synedrio Magno proculdubio ſumitur. Nam & res ipſa ad legem de eo ſacram ſpectat, quod etiam ad Synedriorum Minorum Appellationes reſpondiſſe liquet ex eis quæ fuſiùs ea de re afferimus libro Tertio; quemadmodum & heic aït Ioſephus. At verò cum eo conjungitur heic Pontifex & Propheta, perinde ac ſi bini illi Synedrii numero, ſaltem in ejuſmodi Appellationibus cognoſcendis, neceſſariò ſemper accedere debuiſſent. Quod planè aut Septuaginta quatuor cum Principe Synedros conficit aut Pontificem & Prophetam Septuagintauniuſvirali Synedrio, ſeorſim in decernendo, velut aliud aut conjunctum tribunal duumvirale, opem tuliſſe aſſerit. Quorum utrunque jam oſtenſis nimiùm refragatur. Quod ad Chriſtianos ſcriptores attinet; Carolus Sigonius, enumeratis è ſacris literis aliíſque aliquot ſcriptoribus quibuſdam de Synedrio ſeu Concilio quod tractamus teſtimoniis, *Inivere ergo hoc Concilium,* inquit [o], *ut ex his apparet, Rex cum Principibus populi ac* LXX *Senioribus populi & Pontifex cum Principibus Sacerdotum & Scribis id eſt legis doctoribus, ut perſpicere liquet ex Euangeliis ubi agitur de Iudicio Chriſti. Voco autem Principes populi duodecim principes tribuum, qui Regi aſſidebant. Seniores verò ipſos quos dixi* LXX *populi Senatores.* Sacerdotum autem Principes eos heic vocat qui claſſibus Sacerdotum viginti quatuor præerant. At verò ita vult, ni fallor, præter LXX qui è tribubus promiſcuè electi, ex Moſaico inſtituto, cum Principe integrum conficerent Synedrium Magnum, neceſſariò ſemper acceſſiſſe Pontificem, Tribuum principes duodecim & Sacerdotalium etiam claſſium principes viginti quatuor. Id quod immane quantum à ſuperiùs oſtenſis diſtat; uti etiam ejuſmodi alia non ex Ebræorum commentariis moribúſque deſumta ſed ſcriptorum Chriſtianorum ingenio excogitata. Unde & illud Thomæ Aquinatis [p], *Ad dubium etiam apud peritos tollendum conſtituit lex, ut omnes recurrerent ad locum principalem à Deo electum in quo & ſummus Sacerdos eſſet, qui determinaret dubia circa cæremonias divini cultus, & ſummus judex populi qui determinaret quæ pertinent ad judicia hominum, ſicut etiam nunc per appellationem vel per Conſultationem cauſæ ab inferioribus judicibus ad ſuperiores deferuntur. Unde dicitur Deuteron. 17. ſi difficile & ambiguum apud te judicium proſpexeris & judicium intra portas tuas videris verba variari, aſcende ad locum quem elegerit dominus, veniéſque ad Sacerdotes Levitici generis & ad Judicem qui*

l Gemar. Hieroſolym. ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19. 1. & Babylon. ib. fol. 14. 2. item Hieroſolymit. ad tit. Sota cap 9. fol. 23. col. 3.

m Archæolog. lib. 4. cap. ult.

n Deut. 17, 8.

o De Republic. Hebræor. lib. 6. cap. 7.

p 1a 2æ quæſt. 105. art. 2. ad 7.

fuerit in illo tempore. Hujuſmodi autem ambigua judicia non frequenter emergebant unde ex hoc populus non gravabatur. Sic ille; cujus & ſequaces [q] ſunt non pauci dum inde Pontifici Romano ſupremam adſtruere juriſdictionem enixè laborant. Scilicet Pontificem Ebræorum Principem ſemper Synedrii Magni fuiſſe aſſerunt. Etiam Baronius, *Quod jus natura cunctos populos docuit, ac jus gentium ratum habuit, apud Hebræos lex divinitùs lata ampliùs perfectiùſque monſtravit; nimirùm ut penes Sacerdotes ſumma rerum eſſet. Et licèt aliquando Reges habere cæperint, tamen iidem Reges ſubjecti erant ſummo Pontifici, qui ſuo arbitrio moderabatur Magnum illud concilium Septuaginta duorum Seniorum quod Sanedrin dicebatur.* Id genus ille alia, aliique generis ejuſdem habent. Nec minùs fidentèr ipſe alibi, *Non tantùm ſummum Pontificem intereſſe*, ſcribit, *conſueviſſe primúmque locum ſibi vindicaſſe poſt Septuaginta illos du:s* (ita ſemper in numero impingit) *ſed & ſummum Magiſtratum illum qui præeſſet Concilio dictum Principem Sacerdotum & ipſum tenuiſſe Principem locum. ſicque hos duos ſummum Sacerdotem & Principem Sacerdotum ſe habuiſſe eo conſeſſu ut olim in prima inſtitutione ipſius Moyſes & Aaron; non ſic tamen ut ante ſummum Sacerdotem Princeps Sacerdotum aſſideret ſed duobus conſeſſibus diſpoſitis in utriſque lateribus, quiſque horum primo loco ſederet.* Sic ille. Cæterum hæc atque ejuſmodi reliqua ſuperiùs è Magiſtrorum Commentariis, de Principibus Synedrii Magni ejuſdémque corpore allatis reluctantia, partim planè figmenta ſunt atque ex reipublicæ Ebraicæ imperitia temerè orta, partim vera; ſed, ritè intellecta, neutiquam omninò adverſantur. Etiam Vir ſummus, Hugo Grotius, de Synedrio Magno locutus, *in quo fermè*, inquit [r], *eminebat Pontifex Maximus.* Quod quidem, prout tempora recentiora & jura, ex accidenti ſub Haſmonæis, ſuperinducta ſpectat, verum eſt. Alitèr ſanè nec ipſe, ritè utpote è Talmudicis edoctus, agnoſcit illic prærogativam legitimam aliquam generi Sacerdotali, nedum Pontifici, ut ex aliis ejuſdem ſuperiùs allatis luculentiùs conſtat. Fridericus Spanheimius cautiùs [s], *In Senatu iſto Pontifici ſummo locus erat, ſed quem Sapientia deberet, non Dignitati*, אם הוא ראוי בחכמה *ſi Sapientia conſpicuus eſſet*; quod è Maimonide mox citato ſumſit. Atque eo ſolùm nomine in Principatum Synedriorum evecti reliqui. Jam verò, quod ait in antè memoratis Rabbi Eliæzer de Rege & Pontifice, perinde ac ſi in urbium intervallis dimetiendis ipſi à Synedrio Magno ſemper, veluti ſingulari per ſe illic juriſdictione gaudentes, disjuncti fuiſſent, receptiſſimæ ea de re Talmudicorum ſententiæ quam Libro proximo oſtendimus, planè adverſatur, ideóque rejiciendum. Quod verò habet Joſephus de Pontifice, Propheta & Synedrio ſeu Senatu in Appellationum cauſa conjungi ſolitis, adverſiſſimum eſt (ut non pauca alia apud ſcriptorem illum) Talmudicorum ſententiis, quemadmodum ex eis etiam quæ oſtenduntur Libro ſequenti facilè edificitur. Alibi ipſe eodem in capite Eleazarum Pontificem ac Joſuam & ἡ γερουσίαν *Senatum* (id eſt Synedrium Magnum) ſimùl nec malè memorat, ubi Joſua & Senatus Synedrium ejúſque Principem indicant. Quamobrem verò Pontificem Synedrio ſic adjunxerit hariolari non eſt difficile. Ipſe ſcilicet Sacerdos

[q] Baronius Annal. tom. 1. ann. Christi 31. §. 10. ann. 34. §. 125. ann. 57. §. 26. ann. 58. § 150. alibi, aliique perquam obvii. item Bellarm. lib. 3. de Verbo Dei cap. 4. & lib. 4. de Romano Pontifice cap. 1.

[r] Ad Matth. cap. 5, 22. pag. 80.

[s] Par. 2. Dubio Evangelico 139. §. 3.

cerdos ac generi ſuo, ut nimiùm fieri amat, indulgentiſſimus vocabula illa *Sacerdotes Levitici generis* [t], & *Sacerdoti qui ſteterit coram domino*, in lege ſacra, pro Pontifice proculdubio ſumſit. Qua de re vide tum quæ ſuprà habemus ubi de genere & Natalibus Synedrorum agitur, tum quæ libro in Tertio eam in rem accedunt. Cur autem Prophetam inſuper adjecerit, nondum conjicere quivi. Nec quod habet ille, tantæ autoritatis eſt ut Talmudicorum heic fidei deroget. Id quod pariter dicendum de eis quæ adverſa jam oſtenſis habent Scriptores Chriſtiani. Portentum eſt quod vult Sigonius, dum Regem, Pontificem, phylarchos, neſcio quos alios præter LXX viros, Synedrio in magno locum habuiſſe ſcribit. Nec reſponſione indiget. Et quod ex Thoma affertur (cui non pauci libentiſſimè hac in re, tam Reformati quàm Pontificii, aſſentiunt) error eſt manifeſtò ingens, ſi Talmudicis omninò credendum. In eo ſcilicet quòd Pontificem perpetuò velut Judicem primarium rerum ſacrarum, aliúmque ſummum judicem rerum civilium facit ex lege illa ſacra [u] quæ ad Synedrii Magni Imperium & Juriſdictionem, maximè in Appellationibus, ſpectat. Reclamant paſſim Magiſtri; nullo pacto Pontificem aut Synedrii Principem ſeu primarium ſemper aut è Synedrii collegis unum ſemper fuiſſe, nec res Sacras ad aliud Judicum genus, Civiles autem ad aliud, ex jure ordinario ſeu generali, ſpectaſſe admittentes; uti nec viri ex Reformatis doctiſſimi [x] celeberrimique. Et de Principatu ejus, ex Principum ſucceſſione ſuperiùs allatâ, judicari licet. Ad eum nempè non alitèr atque ad alios hunc attinuiſſe; extra quàm, ubi aut conjuncto Principatu populi ſeu Regnò cum Pontificatu (ut poſt Ezræ reditum & ſub Haſmonæis potiſſimùm) Principis Synedrii locum ſive occupare pro libitu ſive conferre jus factum eſt Pontificibus ex accidente peculiare, aut ex indultu ac arbitrio dominantium, veluti Romanorum, contra jus patrium, Principes Synedrii fierent, dum ad alios ut pro ritè conſtitutis habitos (ſecundum quod in Catena ſuperiùs oſtenſa continetur) munus illud reverà attineret. Qua de re etiam plura, ex re nata, ſub finem libri Tertii, ubi de Juriſdictione & Imperio Synedrii Magni circa Chriſtum ipſum alióſque in Federe Novo agemus. Quod autem ad locum ejus inter Synedros attinet; verum quidem eſt quod habetur in Miſna [y], כג״ דן ודנין אותו *Pontifex judicat, & judicatur.* De eo quod dicitur, eum judicari, plura etiam libro ſequenti. Judiciis verò exercendis regulariter adeò idoneus habitus eſt, ut locus ei in Synedrio Magno permitteretur, ínque illud rite cooptari poſſet, ſi ei ſcientia muneri ferendo non impar adeſſet aliáſque talis eſſet ipſe qualem juxta mores patrios neminem rite cooptandum oportuit non eſſe. Aliter non illi magis quam alteri cuiquam è plebe (quà ſolus Pontifex erat, nec ſimul populi Princeps) locus in Synedrio debitus. Maimonidis illud ad mentem veterum, dictum, advertendum; inquit [z], מושיבין כהן גרול אם היה ראוי בחכמה *collocabant* (in Synedrio) *Pontificem maximum, ſi eſſet ei Scientia* ſeu *Sapientia muneri ferendo non impar.* Id eſt ſi ejuſmodi fuerit, ut juxta mores patrios, etiamſi Pontifex non eſſet, rite poſſet cooptari. Totidem ea de re uſus eſt etiam verbis Moſes Cotzenſis [a]. Neque veſtigia ulla mihi comperta ſunt apud Talmudi-

[t] *Deuteron.* 17. 9 & 12.

[u] *Ibidem.*

[x] *Iſ. Caſaubon. Exercit. in Baronium* 13. §. 4. &c.

[y] *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2.

[z] *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.

[a] *Precept. aff.* 97. *fol.* 186. *col.* 3. *videſis Petr. Cunæum lib.* 1. *de Repub Hebræorum cap.* 12.

dicos unde Pontificem ſemper in Synedrio aliquo aut Præfecturâ Juridicâ fuiſſe poſſit quis conjectari. Quod æquè profectò eſt dicendum de Cauſarum illa Diſtinctione, quaſi alii Sacris alii Civilibus cauſis ſeorſim præfuiſſent in Synedriis ullis. Id quod viri quidem docti, alioquin etiam perſuaſionis ſatis diverſæ, temerè interdum ſcriptis pronuntiant, ut antè monuimus. Sed ea de re etiam apertiùs libro agetur Proximo, quo Imperii & Juriſdictionis Synedrii Magni Amplitudo fuſiùs oſtenditur.

Libri Secundi Finis.

Deo Servatori Gloria & Gratia.

CA-

CAPITUM LEMMATA.

Cap. I.

L*ibri hujus* Inſtitutum *&* Materies. p. 7.

II. *Continuatæ in* Moſe Poteſtatis *Summæ*, *tam circa* Sacra *quàm* Profana, Forenſis, *poſt legis in Sinai dationem & Sacerdotium Aharonicum inſtitutum*, *Teſtimonia expreſſiora.* Judicium *ejus* Primum de Blaſphemo. p. 9

III. Secundum, *de* Immundorum Paſchate, *menſe ſecundo*, *celebrando. Singularia ea de re in diſciplina* Talmudicorum *qui legem de illis latam ad* Privatos, *non ad* Populum *ſeu* Eccleſiam *integram ejúſve* partem Majorem *aut* Dimidiam *aut* Sacerdotum cœtum *attinuiſſe volunt.* p. 12.

IV. *De* Paſchate, *juxta eos*, *menſis ſecundi*, *ſub* Ezechia *Rege.* p. 18

V. *De* Caſtris, *ſeu locis*, *quibus* interdicti Immundi. p. 20

VI. *Ad* Excommunicationis Forenſis Jus, *quod obtendi ſolet*, Divinum *adſtruendum*, *haud omnino facere leges Sacras de* Interdictione Immundorum. *Obiter de* Paſchate *Patrifamiliæ* Interdicto *ob* Circumciſionis *domeſtici alicujus in ſua poteſtate*, *uti &* Baptiſmi *Ancillarum*, omiſſione. *Et de* Pœnis *Legum de* Immundis. *ibid.*

VII. Karæorum *de* Immundorum Paſchate, *& de illo* Ezechiæ, *diſciplina.* p. 15

VIII. Judicium *Moſis* Tertium *de* Sabbatum *in Deſerto* profanante. p. 30

IX. *De* Præmonitione *Judicio illi prævia. Scita* Talmudicorum *ſingularia de* Tempore *Judicii illius & de* Rei Perſona. p. 31

X. Quartum *Moſis* Judicium *de initiatis Beelphegori ſuſpendendis.* p. 33

XI. Quintum *de filiarum* Zelophcadi (Salphaad *vulgo dicti*) *in Bona paterna ſucceſſione.* p. 36

XII. *De* Primo, Secundo, Tertio *&* Quinto *Moſis jam dictis* judiciis, *Paraphraſium*, Hieroſolymitanæ *&* Uzielidis *dici ſolita*, *Scita.* *ibid.*

Cap. II.

I. Generaliora *Poteſtatis* circa Sacra *Judiciaria in* Moſe veſtigia. p. 38

II. Regem *reverà fuiſſe* Moſem. p. 41

III. Imperium *ac* Juriſdictionem *tam circa* Sacra *quàm* Profana *exercuiſſe* Moſem *ut* Regem *ſeu Populi* Principem Summum. *De* Sacerdotio *ejus ac munere* Prophetico. Mahumedanorum *ſcita de* Prophetico *in Regiminis ratione* munere. p. 43

IV. *De* Præfecturis Iethroneis *poſt legem datam. Et utrum earum* inſtitutio *eam reverà anteceſſerit.* Modus, *juxta Talmudicos*, expoſitionis Legis, *primò velut in* Schola *ſeu* Auditorio *adhibitus.* p. 47

CAP. III.

I. Præfecturæ Iuridicæ *in territoriis Iſraeliticis per ſe conſtitutæ, ad forenſe regimen* Peregrinorum *ſeu* Proſelytorum Domicilii. p. 50

II. *Illarum Iuriſdictio & Imperium. Locus, in* amplioribus Maimonidis editionibus, *de* Proſelytiſmo Iuſtitiæ *ab puella annis minore in Iudaiſmum recepta, poſtmodum* renuntiato, *emendatus* p. 52

III. Græcis *&* Romanis *Priſcis, parilis tribunalium Singularium in* Peregrinorum *regimen uſus.* Prætor Peregrinus. *Quando uſus ejus* Romæ deſierit. *Obiter de Conſtitutionis, de* Civitate cunctis in Orbe Romano donatis, *ab Ulpiano in Digeſtis memoratæ, Autore ac Tempore.* p. 53

IV. Peregrinorum *ſeu Exterarum aliquot gentium ad* Circumciſionem *&* Iudaiſmum *recipiendum Obligatio. De Poſteris* Abrahæ *ex* Iſmaele, Ketura, Eſau. *Res iſta ex ſententia, ut videtur,* Præfecturæ peregrinæ, *in* territorio Iſraelitico, *dum ſui id juris erat, pependit.* p. 64

V. *Inter Objecta* Præfecturæ *ejuſmodi* peregrinæ *erat* ſtatus exterorum, *de quibus dubium an ex ſemine* Abrahæ *eſſent.* Lacedæmonios *inde prognatos publicè olim agnoſcebant tum ipſi tum* Iudæi. *Alia ad Iuriſdictionem ejuſmodi ſpectantia tam* Sacra *quàm* Profana. Ioſephi *locus ex* Ruffini *verſione ſibi reſtitutus.* p. 68

VI. *Commentum Græculi cujuſdam veteris de* Romanorum *origine è tribu* Benjaminitica *deducenda pridem editum; de quo judicare ad* Peregrinam *attinuit itidem* præfecturam; *ſi controverſum in territorio Iſraelitico fuiſſet.* p. 71

CAP. IV.

I. *De vocibus* Sanhedrin, Sanedrin, *&* Sanedrioth, *è Græcorum* Συνέδροι, Συνεδρία, *&* Συνέδριον *pro Iudicibus conſidentibus &* Synedriis *Iuridicis apud Ebræos deſumtis.* p. 74

II. Synedrii Magni Inſtitutio, *ejúſque* Occaſio, *ex ſacris literis. De* Pro-

Prophetico *primò* Conſcriptorum munere. *Emendatus ea de re locus* Gloſſæ Iarchianæ *editionis* Garianæ. *Alius item animadverſus in* Maimonidis *Præfatione ad* More Nebochim. p. 76

III. Eldad & Medad, *in* Conſcriptis *nominatim ſolùm memorati, quinam fuerint. Singulare eorum* munus Propheticum. p. 82

IV. Spiritûs *Conſcriptis communicati, quà* Sanctus *Magiſtris dicitur,* Notio *illis recepta.* p. 84

V. *De* Perſonarum *in Synedrium Magnum* primò Conſcriptarum *Qualitate.* p. 97

VI. *De* Modo *Talmudicis recepto, primò* Conſcriptos *in Synedrium illud*, per ſortes ſeligendi. p. 101.

VII. *An* Eldad & Medad *collegæ fuerint Synedrii tunc inſtituti, ſeu inter* Septuaginta *adſciſcendos connumerandi?* p. 102

VIII. *De vero* Synedrii Magni *in prima inſtitutione Collegarum* Numero, *ideſt* Septuaginta *Moſi, ut* Principi, *adſcitis. Viros aliquot Magnos,* 72, *ex hallucinatione, maluiſſe, De lectione apud D. Lucam de* Septuaginta *ſeu ut codices aliqui*, Septuaginta duobus, *à Domino miſſis.* Cardinales *in Eccleſia* Romana *cum* Septuaginta *illis comparari ſoliti.* p. 108

IX. *Teſtimonium adjicitur è* Canonibus *Concilii primi Nicæni ex* Arabico *verſis & ab Alphonſo Piſano & Franciſco Turriano editis, de Numero heic* Septuagenario. *Obiter de* Numero *Canonum illorum aliiſque aliquot in eis non ſpernendis, è Codice MS. Arabico Oxonienſi.* p. 117

X. *De* Septuaginta duobus *Presbyteris non ſemel in* Miſnaioth *memoratis, qui R.* Eliæzer Ben Azariah *in cathedra collocarunt.* p. 122

XI. Singularis Tribuum *omnium in Synedrio illo Septuagintauniuſviral i* Unio. p. 125

XII. *De* Loco *Inſtitutionis ejuſdem &* Tempore. p. 172

Cap. V.

I. *Iuſſa Divina de* Iudicibus & Miniſtris *adeóque* Tribunalibus *ſeu* Synedriis Minoribus *conſtituendis in Terra Sancta, &* Magiſtrorum *celebriorum de eis ſenſus generalior.* Extra Terram *etiam Tribunalia, habebant Ebræi.* Maimonides *non ſemel emendatus.* p. 140

II. *Synedria* Vigintitriumviralia & Triumviralia. Impatis *Iudicum* Numeri *uſus, ut neceſſarii, receptiſſimus. Quomodo Magiſtris illud deductum. In capitali cauſâ nemo condemnatus, niſi ſententia* condemnatoriæ

toriæ Binis *ſuperarent* Abſolutorias. p. 144

III. Triumviralium *Uſus*, *Diſpoſitio*, *Sedes*. Synedrii Magni & Binorum Vigintitriumviralium *Hieroſolymis*, *ad Templum*, *collocatio*. p. 148

IV. Vigintitriumviralium *Diſpoſitio*, *per alias* Urbes. *Qualeſnam* Urbes Synedriis *ejuſmodi idoneæ haberentur*; & *qualeſnam Urbes*, *Oppida*, *Pagi* Triumviralibus *idonei*. p. 150.

Cap. VI.

I. *Synedrii Magni* Princeps & Pater. Vigintitriumviralium *item*. *Conſidendi* Figura & Formula Synedrii Magni, *cujus* numerus, Vigintitribus *in conſeſſu ſolenni minor*, *neutiquam legitimus*. p. 156

II. *De* Scribis *adſtantibus*, & Tribus *Dignitatis Presbyteralis candidatorum ſeu* Diſcipulorum Sapientum Ordinibus *coram Synedriis* Vigintitriumviralibus *paſsim collocatis*. *Conſidendi* Figura & Formula Vigintitriumviralium. p. 161

III. *Modus* Cooptandi ſurrogandíve *collegas in* Synedrium Magnum, *ex jam dictorum Sodalitiis*. 163

IV. *De* Septemviralibus *apud* Flavium Joſephum *per urbes Ebraicas* Synedriis, *velut à* Moſe *inſtitutis*, *quæ diſciplinæ Talmudicæ planè adverſiſsima*. *De nomine* Elohim *ſeu* Deorum *Iudicibus tributo*. p. 164

V. *Sententiæ* Chriſtianorum *aliquot ſcriptorum*, *Inſtitutioni* Synedriorum *antè allatæ*, *nimis diſſonæ*. p. 168

Cap. VII.

I. Cooptandis *in Synedria* Iuriſdictionis Contentioſæ, *intra Terram Sanctam publicè conſtituta omnimoda*, Dignitas Presbyteralis *neceſſariò prævia*. *Quomodo & à quibus collata*, Præſentibus, Abſentibus; *Ante* Hillelem *Seniorem*, *Poſt*. Manuum Impoſitio. Gemara Hieroſolymitana *emendata*. *Titulus* Rabbi. *Magiſtrorum ſententia*, *de* Presbyterorum *numero ampliſsimo à* Davide *Rege Ordinato*. p. 170

II. Presbyteri *in facultatem* Particularem *variatim* Ordinati. *Et de* Ligando & Solvendo, *ſeu* Licitum & Illicitum *pronuntiando*. Ligati & Soluti Arcanum. p. 175

III. Presbyteri *nomen etiam & Dignitas qualiſcunque itidem tributa* Privatis *aliquot* è vulgo, *nec ſolenniter Ordinatis*; *qui tamen actibus aliquot forenſibus* juriſdictionis *non modo* Voluntariæ *ſed &*, *in Triumviralibus*

bus ex compromiſſo Iudiciis, Contentioſæ *ſatis idonei.* Presbyteri Plateæ, *Idiotæ*, Privati; *ut* Laici. p. 181

IV. *Non ex* Jure Divino, *ſed moribus receptis ſuperinductiſque, ſcilicet* Jure *planè* Humano, *pependit apud Ebræos* Presbyterorum *omnigenorum* Ordinatio, *adeóque* Manuum Impoſitio. p. 182

V. Ordinationes Iudiciariæ *actus* extra Terram *ſanctam ritè peragi nequibat. Et de* Conſtitutione & Iuriſdictione Iudicum *Ebraicorum, in ſuos*, extra Terram, *nec tamen, ritu ſolenni* Ordinatorum *facultate præditorum.* Æchmalotarcharum *jus.* p. 183

VI. Rabbi Iehuda Ben Baba *ſub* Adriano *miſerè cæſus, eò quòd* intra Terram Sanctam, *contra edictum de* Ordinatione *Cæſareum*, Presbyteros *aliquot, ne* legitima *impoſterum aliàs periret* Ordinatio Iudiciaria, *ordinaſſet. De* Decem *Rabbinis à Romanis occiſis, eóque* nomine & numero *celebrari, præ aliis, ſolitis. Tota* Terra *Sancta Ebræis* interdicta. Longiùs *ab ea omnes* ſemoti. *Scriptorum aliquot veterum ea de re, hallucinatio. Monitum de* Iudæis τῇ [illegible], *id eſt* Cypro *inſula, à* Trajano *Cæſare interdictis.* Presbyteri *ſeu* Primates *in Synedriis Palæſtinæ, in Codice Theodoſiano* Nominati; *& de lectione illa.* p. 185

VII. *Ut* intra Terram *tantùm Ordinatio in* facultatem Iudiciariam *ritè peragi potuit, ita,* tam intrà quàm extrà, *illa quæ erat in* facultatem Ligandi, Solvendi, Docendi, *qualis ab* Apoſtolis extra Terram, *tunc data; nec* Iudiciaria *ſeu* Forenſis *aliqua.* p. 195

VIII. *Haudquaquam obſtare quod habetur in epiſtola ad* Corinthios, *de* judicando *eos qui intus ſunt.* Iudicia Secularia. Contemtibiles *in Eccleſia* Corinthiaca *judiciis præficiendi. An tunc illic* Presbyterium *aliquod* forenſe? p. 203

IX. *De* Presbyteris *eorúmque cœtibus ſeu* Presbyteriis *inter* Chriſtianos, *tempore* Apoſtolorum. p. 211

X. *Ad Interdictum D. N.* Ieſu Chriſti, *de Nominibus* Rabbi & Patris & Principis. p. 213

XI. *De* Presbyterorum & Inunctionis *infirmorum mentione apud S. Iacobum, ac* Extremæ Unctionis *uſu inde tum in* Occidente *tum in* Oriente. p. 232

XII. *Monitum de* Morientium Inunctione *apud veteres* Ebræos, *unde forſan manavit illud* S. Iacobi. p. 225

XIII. *De* Loci *illius* ſenſu, *Conſideratio nova.* p. 230

Lib. II. *I i i* CAP.

Cap. VIII.

I. *De* Natalibus *eorum qui ritè in Synedrium ſive* Magnum, *ſive* Vigintitriumvirale *cooptarentur.* p. 233

II. *Afferuntur nonnulla quæ ſuadere videantur*, tantùm Sacerdotali *&* Levitico generi *in* Synedriis *Locum fuiſſe legitimum.* p. 235

III. *Expenduntur illa & ad* Talmudicorum *mentem explicantur.* p. 238

IV. Uſus *&* Mores *Ebraici illam circa rem. De* Judicibus *à* Joſaphato *conſtitutis, & mira* Syri *&* Arabis *ab Origine reliquiſque verſionibus illic* diſcrepantia. p. 242

Cap. IX.

I. *De cooptandorum in* Synedrium *ſive* Magnum *ſive* Vigintitriumvirale *aliquod* Scientiâ *ſingulari. Prodigioſum quod habent Talmudici de* Linguarum Septuaginta peritia *in eis exigenda.* p. 248

II. *De* Linguarum Artiúmque *aliarum, apud* Ebræos, ſtudiis *vetitis, admiſſis, uſitatis.* p. 251

III. *Sententia eorum qui* Binario *alitérque augent* numerum *illum Linguarum, apud Ebræos*, Septuagenarium. p. 256

IV. *De Iure* Liberorum, Eunuchiſmo, Corporis animíque habitu, Ætate, Fortunæ bonis, *quorum in* Cooptatione Synedrorum *ſolennis conſideratio.* p. 257

V. Vitæ *ſeu* Morum *genera, quibus ſi* aſſuetiores *eſſent, inidonei reddebantur, ut* Aleatores, Fœneratores. Columbas volare docentes, ſeptimi Anni Frugum Mercatores. p. 260

VI. *De* cooptandorum *in* Triumvirales Conſeſſus, *ſaltem publicos,* Qualitatibus *neceſſariis.* p. 263

VII. *De* Regibus *in* Synedria *non cooptandis. Obitèr de* Pontifice Maximo *nonnihil.* *ibid.*

Cap. X.

I. *De ſingulari* reverentiâ Principi *&* Patri *Synedriorum exhiberi ſolitâ. Aliis item* collegis. p. 265

II. *Tem-*

II. *Tempora* Conſeſſionis *uſitatoria*. Deliberandi Tempora *&* Loca. Dies Feſti, Horæ, Nox, Feriæ. *Conſtitutio* Apoſtolica *dicta*, *moris Ebraici* imitatrix. Dilatio Sententiæ condemnatoriæ, *in Iudiciis* capitalibus, *in* Craſtinum. p. 266

III. *De* Vigintitriumvirorum Juriſdictione. p. 269

IV. Triumvirorum Juriſdictio. p. 271

V. Perſonæ *Iuriſdictionibus jam dictis obnoxiæ*; *De* Rege. *Tam* Sacra *quam* Profana *etiam ad* Vigintitriumviros *&* Triumviros *attinuere*. p. 272

VI. Pontifex Maximus, Judiciis Ordinariis, *etiam obnoxius*. p. 274

VII. Procurator *Litis* Pontificis Maximi *inſtituti*, *jure ſingulari ſolitus*. *Et de* Nomine *ejus*, *in Gemara Hieroſolymitana*, אנטלר Enteler, Entoler. Ἐντολεὺς, *vox* Græcis Juriſconſultis *in uſu*; *unde in* Rabbiniſmum *recepta*. Gemara Hieroſolymitana *&* Sepher Siphra *emendati*. *De* Juramento, *nomine Pontificis*, *per* Procuratorem *præſtando*. p. 276

VIII. *Conjectura de* lectione אנטלר *& ejuſdem* ſcriptione אנטלס *id eſt* Ἐντολεὺς. *Fortè enim ex* Ἐντολεὺρ Doricè *pro* Ἐντολεὺς *pronuntiatio*, *aut potius* Ἐντολῆς, *in eadem dialecto*, *in* Ἐντολῆρ *mutato*. p. 280

Cap. XI.

I. *De* Actionum *Forenſium &* Judiciorum *Diviſione*. Judicia Animarum, *id eſt Capitalia*. p. 283

II. *Iuramentorum* Jus *&* Formulæ, *quà tum Forenſes* Actiones, Exceptionéſve, *tum* Expiationes *ac* Vitæ ſanctitatem *ſpectarunt*, *per* Nomen *aut* Cognomen *aliquod Dei O. M.* p. 284

III. *Paganorum veterum*, Græcorum, Africanorum, Romanorum, *aliorum ſolennes* Jurandi, *quaſi conſimiles*, Formulæ publicæ *& uſitatiores*. p. 286

IV. *De* Philoſophorum, Theologorum, Aſtrologorum *Diſcipulos ſuos* adjurandi Formulis. *De Perjuriis*, Cleanthis *&* Chryſippi *ſententiæ diſcrepantes*. Quinto *cujuſlibet menſis Lunaris* die Perjuros, *juxta Theologiam Græcanicam*, *ad* pœnam *inſectabantur Furiæ*. Amantium Perjuria, *irrita*. Summa *de* Formulis Paganorum *&* Perjurii pœnis. *Monita eorum de* Juramenti abſtinentia. *De* Chriſtianorum *circa* Juramenta *diſciplina vetere*, *nonnihil*. p. 291

V. *De* Mahumedanis *ſeu* Alcoranicis *Iuramentis*, *corúmque Formulis*. Perjurii Expiatio. p. 296

VI. *De* Chriſtianorum, *circa* Juramenta, *ſcitis moribúſque.* Formulæ *quibus adjurare* Judæos *&* Mahumedanos *illi ſoliti.* p. 298

VII. Judæorum Per res *per ſe* alias, *præter Deum O. M. Iuramenta. De* Deo *in Iuramentis* non nominando. Philonis *diſciplina ſingularis. Quomodo* Perjurus *per Deum à proximo audiente* Excommunicandus. Talmudica, *de Iuramentis* per Res alias, *doctrina. Explicatur* Jura, verpe, per Anchialum, apud Martialem. Forenſis *Iurandi* formula. p. 304

VIII. *De Iuramentorum apud Ebræos Genere Quadruplice*; Futili *ſeu* Temerario, Vano, Depoſiti, Teſtimonii. *Et de eis* Subtilia *aliquot Talmudicorum.* p. 311

IX. Abſolutio *ſolennis*, Juramenti, *de Futuro*, Futilitèr *aut* Temerè *prolati*, *ejúſque* Ritus, *&*, *circa tam* Forenſes *quàm* Expiatorias pœnas, Effectus. *De* pœnis *item* Juramenti Depoſiti violati, *tam* Forenſibus *quàm* Expiatoriis. p. 314

X. *De* Juramento Teſtimonii. *Iuramentum* Impoſitionis. *Locus* Chryſoſtomi *de Iuramento in* Ebræorum Synedriis. *De* Pœnis *Iuramentorum violatorum*, *& de* ſervorum *Iuramento.* p. 317

Cap. XII.

I. Leges Adjurationis forenſis, *Sacra circa* Res Mobiles. *Uſus in illis* Juramentorum *varius.* Teſtis Unicus. *Qui ab* Juramentis, *perjurii futuri cauſâ*, *ut* ſuſpecti, arcerentur. *Ex* Lege, *de* rebus Immobilibus *ſeu Fundis*, Servis, rebus Sacris, Chirographis *non jurabatur*, *quod tamen ex* Sapientum præſcripto *fiebat.* p. 319

II. *De* Agendi *&* Excipiendi *in* Cauſis Pecuniariis *ſeu non Capitalibus* Formulis. p. 322

III. *De eo quod eſt* Judicare ſeipſum. *Phraſis illius apud S.* Paulum *uſus.* Patres *aliquot* Chriſtiani *ſe judicantes.* ibid.

IV. *Si* Synedri Minores *in Cauſis ejuſmodi decidendis* errarent. *Si litigatorum alter ad* Synedrium Magnum *litem deduci cuperet. Suffragiorum* pars *unico* major *in judicio vincebat.* *De* diſſenſu *inter* Triumviros *vario*, *& adjectione* plurium Judicum, *per paria*, *uſque ad* Septuaginta unum. p. 323

Cap. XIII.

I. *De* Judiciis Capitalibus. *Eorum uſus haud legitimus in* Minoribus *Synedriis*, *ubi* Magno, *in Templo*, *locus non eſſet. Horum, in nonnullis* & Ci-

& Civilium *diſcrimina.* Maimonidis *editiones aliquot emendatæ.* p. 326

II. *Mirandum, de* Præmonitione *actionibus* Capitalibus *eiſque in quibus* Verberum pœnæ *uſus neceſſaria; ſeu de* Juris *aut* Facti ignorantia *præſumta.* p. 327

III. Teſtimonia, Abſolutio, Condemnatio. Confeſſio. Inebriatio. Executio. *Morte plectendum anteibat* Præco *clamitans. Sæpiùs in Synedrium, ad* novum judicium *ſubeundum, reducebatur* damnatus. Fœmina Gravida. *Plectendi* Sacra. *Ad quoſnam potiſſimùm ſpectaret ipſa* executio. *Si damnatus morte fugiens* alio in Synedrio *ſiſteretur.* p. 328

IV. Pœnarum Capitalium *genera.* Formulæ *ad eas ſpectantes.* p. 330

V. *Quinam* Lapidandi, Comburendi, Gladio feriendi, Strangulandi. p. 332

VI. *De pœna* Verberum *forenſi. Modus ejuſdem. De* Famæ Reſtitutione, *poſt Flagellationem.* p. 333

VII. *Regulæ juxta quas, tranſgreſſoribus* Verbera, *ex diſciplina recepta, infligi ſolita. De* ſingulari *eorum* pœna *qui* Tertiò, *eodem in genere flagellis plectendo, quod* Exciſioni *obnoxium eſſet, tranſgrederentur.* p. 334

VIII. Numerus *eorum qui* flagellis, *juxta Legis ſenſum puniendi,* CCVII, *De* aliis *ita* puniendis *ex jure ſuperinducto.* p. 336

IX. *De pœnæ* Flagellationis Fuſtigationiſque *apud alias Gentes,* Romanos *veteres,* Græcos, Mahumedanos, Sinenſes, *frequentia.* p. 347

X. *Miſcellanea de* Judiciis Synedrorum, *tum* Capitalibus *tum* Civilibus. Suffragia, *ſententiæ definitivæ,* ſingularia *nec ab ipſis* divulganda, *nec ipſis Litigatoribus* cognoſcenda. Mortis & Verberum *pœnæ, uti & aliæ, ex* jure ſuperinducto. Miniſtrorum *ſeu* Lictorum *Synedrii* exiſtimatio & fides. *De* Excommunicationis *forenſis ritu, nonnulla.* Exilium. p. 348

XI. *Genera* Decem *eorum qui in* teſtimonium *à Synedriis neutiquam* recipiendi; Fœminæ, Servi, Minores, Fatui, Surdi quibuſcum copulantur Muti, Impudentiores, Propinqui: Falſi *ſeu* perjurii *ritè convicti. Et de* Teſtium *falſorum* pœna, ſeu Talione. *De Teſtimonio* Pontificis Maximi. p. 351

XII. *De* Philonis *libello* De Judice. *Monitum ejus, de conſulendis in Iudiciis difficilioribus* Pontifice & Sacerdotibus. p. 353.

Cap. XIV.

I. *De* Synedriis & *Præfecturis Iuridicis* Extraordinariis, & *Iudiciis à*

Rege *exercendis. Unde ortum illud Talmudicum*, Rex nec Judicat nec Judicatur. Hyrcano Alexandri *F. ut* Regi, Poteſtas Judiciaria *à* Julio Cæſare *conceſſa. De* Salomonis *Regis* Throni *Gradibus Sex.* p. 354

II. Judex Unicus *ſubinde ad* Judicia Civilia *conſtitutus.* Qualitates *&* Temperamenta *ad eum attinentia.* p. 358

III. *De* Zelotarum *in atrocioribus aliquot*, citra figuram Judicii *forenſis*, *facinoribus puniendis*, *poteſtate legitima.* Ejuſmodi juris *apud* alios *Veſtigia. In* Utlagatos, *ſeu*, *uſque ad legis beneficii privationem*, *capite diminutos*, *tale olim apud* Anglos. Caput Lupinum. *De eo aliiſque obitèr monitum ex* Coci Fabula *apud* Galfredum Chaucerum *MS. De convictis apud nos olim formulâ forenſi* Præmunire *dicta.* Monomachiæ extrajudicialis *Uſus.* p. 359

IV. *Centumviralia* Eſſenorum Judicia. Familiarum, Tribuum omnium, Phylarcharum *Conventus. Et de eo quod habetur de* Tribuum complurium, etiam *&* Unicæ Conventu *ſeu* Synedrio. p. 362

V. Sacerdotum *notio ſingularis circa* Plagam Lepræ. *De illo in Lege*, & ex ore illorum omnis lis & omnis plaga. p. 363

CAP. XV.

I. *De* Continuatione Synedriorum *hactenus Oſtenſorum*, *quæ* Ordinaria *erant*, *ante adventum D. N.* Jeſu Chriſti. *Idque ex ſcriptis* non Talmudicis. p. 366

II. *Ex ejuſmodi ſcriptis*, *de* Continuatione poſt Adventum Chriſti. p. 370

III. *Temperamentum de* Intermiſſionibus, *maximè ſub* Antiocho Epiphane *Rege Syriæ*, *&* Herode Magno. p. 371

IV. *De* Loci Synedrii Magni *Continuatione. Ejuſdem* Varietas. Liskath Hagazith, *ſeu* Conclave ſaxis quadratis conſtructum (the ſtone Chamber) *Locus*, *ad Templum*, Synedrii Magni *celeberrimus.* Situs *ejus.* Nominis ratio. Exedra. Lithoſtrotos *in Euangelio*, *an* Conclave *illud?* Ruffinana *verſio* Joſephi *emendata.* p. 373

V. *An* Synedrii Magni Samaritici *locus ad Templum* Garizimiticum, *ut* Judaici *ad* Hieroſolymitanum? Præceptum *velut* Undecimum *Decalogo à* Samaritis, *in contextu ſuo ſacro*, *ſubjunctum.* p. 379

VI. Synedrii Magni *Loci in* Liskath hagazith *Continuatio ſub Templis primo & ſecundo*, Judiciis capitalibus *tum illic tum in* Minoribus Synedriis *exercendis*, *omninò neceſſaria.* p. 381

VII. Mi-

VII. Migrationes Synedrii Magni *inde, aliiſque è locis.* *ibid.*
VIII. *Migrationum* Tempora. p. 382
IX. *De* Jabne *ſeu* Jamnia *urbe, in quam primò ex* Hieroſolymis *migravit* Synedrium Magnum, *ſub excidium Templi ſecundi.* Joſephi, *de* Synedrio *illo* Hieroſolymis, *paulo ante tempus illud, teſtimonium, ejúſque velut effigies ab ipſo in* Galilæa, *cui præficiebatur, conſtituta.* p. 385
X. *Migrationis Prima reliquarúmque* cauſæ. Poſtremum *Synedrium Magnum*, Tiberiade *habitum; ubi* Judæi *expectant illud inſtaurandum, indéque, in* Templum ſuum novum, *transferendum.* p. 387
XI. *De ſingulari* Imperii & Juriſdictionis *Synedrii Magni, ſub* annos *ante Excidium Templi ſecundi* Quadraginta, *deminutione. An* Capitalium Judiciorum poteſtas, *eis tunc, ut à viris etiam doctiſſimis aſſeri ſolet,* adimeretur. p. 388
XII. *De* Synedrorum Qualitate, *adeóque* Sacerdotalis generis *in Iuridicis & Synedriis* Prærogativa *ſingulari per annos aliquot & ante & poſt Chriſti adventum. Atque, unde illa nata?* Fl. Joſephus *emendatus.* Miræ de ea *apud ſcriptores, & veteres & retentiores,* aſſertiones. p. 302
XIII. Eliæ Ben Moſeh, Karaitæ, *diſciplina de* Pontificis *ſummi & aliorum* Sacerdotum *ac* Prophetæ, *ſtante templo, Iuriſdictione ſingulari, circa ſolennem* Menſium Annique Intercalationem. Imparem *Iudicum, etiam ex* Karaitarum *ſcitis,* numerum *legitimum tantum fuiſſe.* p. 397
XIV. Synedria Sacerdotalia, *ex jure ordinario, per ſe fuiſſe juxta Talmudicos,* Nulla, *Nec* Pontificem Maximum, *quà talem, fuiſſe unquam Synedrii Magni Principem.* p. 398
XV. *De* Principum *Synedrii M. &* Pontificum *dignitate* Summotorum qualitate, *ac* Sacrificiis, *&* Principum *conſtitutione,* Collegarum, *aliorúmque* Judicum; *&* jure *in Dignitatibus* hæreditario. p. 399

Cap. XVI.

I. *Diſciplina* Talmudica, *de* Synedrii Magni *aliorúmque* Continuatione. *De Moſis,* Principis *ejuſdem* Primi, Legis *&* Scriptæ *&* Oralis Traditione, *Aharoni filiiſque ejus, &* collegis *ſuis* Septuaginta, Joſuæ, *reliquiſque* Iſraelitis. p. 401
II. *De* Joſuæ, Principis *Synedrii Magni* Secundi, Traditione Presbyteris, *& quæ ſecuta eſt.* p. 404

III. *Tra-*

III. *Traditio* Principibus *aliis*, *ut* Samueli, *& uſque in* Davidem *Regem.* p. 404

IV. Principes Populi & Synedrii Magni Principes *ſæpiùs* iidem. *Saul* Princeps, *Ionathan* Pater Synedrii. p. 406

V. Davidis & Synedrii *ſui Traditio* Achiæ *Silonitæ*; *reliquorum*, *adeóque* Synedriorum, *ſucceſſio uſque ad* Ezræ *tempora.* Davidis *Magiſtri. Vocis* כהן, *pro* Sacerdote *vulgò ſumtæ*, *ſignificatio alia. De* Synedrio Magno *à Nebuchadnezare* abducto. p. 407

VI. *Receptio* Ezræ, *poſt reſtitutionem è Captivitate*, Principis Synagogæ *ſeu* Synedrii *Magni. De* collegarum *ejus* Numero *CXX. &* Simeone Juſto, *eorum poſtremo*, *atque* Antigoni Socæi, *Principis Synedrii*, *ab* Simeone *Receptione.* 411

VII. *De lege* Orali *ab* Ezra *ſcriptis tradita (juxta nonnullos) & nupera* Jacobi Gaffarelli & Recanati *defloratione, quaſi ille è libris* Ezræ *fuiſſet.* p. 413

VIII. Receptiones *Legis*, Principes, Patres Synedrii Magni *ab* Antigono Socæo *in* Rabban Simeonem (*F. R. Gamalielis* 1) *qui in* Excidio Urbis *ſub* Veſpaſiano peremtus *eſt*, *alii per annos aliquot ab Excidio illo in* ipſius gentis *illic* deletionem. p. 416

IX. *Commentum Magiſtrorum*, Joſuam Ben Perachiah, *Principem Synedrii Magni*, *fuiſſe* Præceptorem D. N. Jeſu Chriſti. p. 420

X. *De eo quod habent*, Synedrium Magnum *diù poſt* Excidium *illud* deſiiſſe. *ibid.*

XI. *Spicilegium*, *de* Synedrorum Principúmque, *maximè* Synedrii Magni, *Qualitate.* p. 424

DE
SYNEDRIIS
Veterum Ebræorum

Liber Tertius & Ultimus.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

PRidie Cal. Decemb. diem obiit V. Cl. Johannes Seldenus; maximo Literariæ Reip. detrimento: quod ſanè ex ultimo hoc ingenii fœtu ſatis conſtat. Abſolverat Vir ſummus libris duobus accuratam Synedriorum Ebraicorum hiſtoriam, deſtinatâ in hunc Tertium *Synedrii Magni Iuriſdictione*: quam cum duplicem ſtatuiſſet, *Iudiciariam* & *Deliberativam*; alteram cap. hujus libri XI exequutus eſt. Alterius vero generis quatuor cùm eſſent partes, illarum duæ tractantur cap. XII & XIII; duæ deſiderantur: neque perventum eſt ad illa, quæ de *Conſtitutione Minorum Synedriorum*, quæ de *Novarum Legum ſuperinductione*, quæ inſuper in *Levitici* c. 4. v. 13. dicenda fuerant. Cum enim de Encæniorum apud Ebræos celebratione res eſſet, amplúſque ad differendum de Dedicationum ſacrarum uſu pateret campus: Græcorum Romanorúmque Gentilium ritibus ſolerter explicatis, cùm dedicandorum apud Chriſtianos templorum Originem liberrimâ, quâ uti ſolet, ſagacitate inveſtigaſſet; obiter duo quantivis precii *Calendaria* Arabica, alterum *Calcaſendii* Mahumedani, alterum *Coptitarum* Chriſtanorum, reconditioris literaturæ amatoribus exhibet. Non eſt infrequens Vir præſtantiſſimus, pro uberrimâ ſuâ eruditione,

Cap. 1. | Pag. 4. | Cap. 14. | Cap. 15.

Cap. 16. ne, in Digreſſionibus. Sed, Deus bone, quales illæ! quàm doctæ, quàm utiles, quantâ diligentiâ conquiſitæ, quanto judicio limatæ! Quippe qui rerum divinarum, humanarum, antiquarum, nuperarum, domeſticarum, extranearum, Occidentalium, Orientalium ſcientiſſimus fuit. Cæterùm varios Dedicationum Chriſtianarum ritus dictaturo ne primum quidem, qui de Templorum verſus Orientalem plagam poſitione, tranſgredi conceſſum eſt. Optandum eſt hanc pulcherrimam Diatribam ad umbilicum fuiſſe perductam: cùm verò Mors nobis illam invideat, hæc quæ nos, tam veſtro, Lector, conſulentes emolumento, quàm noſtro, jam publica facimus, omnibus boni conſulenda ſunt: cordatioribus certè viris & doctioribus gratiſſima erunt, etiam & jucundiſſima.

DE
SYNEDRIIS
ET
PRÆFECTURIS JURIDICIS
Veterum Ebræorum.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

I. Synedrii Magni Poteſtatis, Imperii, Juriſdictionis, & Dignitatis *tum cum Synedriis reliquis Communis tum eminentiſſimæ illius quæ ſibi Singularis erat, Deſignatio breviuſcula & generalior.*

II. *De* Actionibus *ibi inſtituendis, quæ itidem in* Synedriis Minoribus *inſtitui perficique quibant, Conſideratio. Earum ibi uſus qualis fermè Actionum ejuſmodi in* priſcis, apud Anglos, Regis *&* Ordinum *Comitiis.*

III. *De* Poteſtate *&* Imperio Synedrii Magni, *aſſertiones generaliores compendioſioréſque Scriptorum aliquot inſigniorum, non* Talmudicorum; *quorum in locis ſuis, ſeorſim teſtimonia adferuntur.*

IV. Alphonſi Abulenſis, *de Imperii & Iuriſdictionis collegarum* Synedrii Magni Primi, *ſub Moſe, ab ea quæ in Synedriis obtinuit ſequentibus,* Sententia ſingularis *& ſatis* mira, *quam & amplexari videtur* Iacobus Salianus.

OStenſa ſunt in Libris ſuperioribus, Synedriorum & Præfecturarum apud Ebræos veteres omnimodarum, ex ipſorum diſciplina, Origo, Inſtitutio, Imperium, Juriſdictio, Conſidendi, Agendi, Excipiendi, in eis Formulæ, Continuatio, Intermiſſiones, id genus alia; exceptis interim Synedrii Magni Poteſtatis, Imperii, Juriſdictionis ac Dignitatis, Amplitudine, Caſibúſque ei ſoli Reſervatis, qui libro huic Tertio, ex inſtituto, deſtinati ſunt. Quod ad Poteſtatem cum Imperio & Juriſdictionem ejus attinet; eæ erant aut Judiciariæ aut Deliberativæ aut, ut fieri amat, Mixtæ. Judiciariæ erant aut ve-

luti cum Synedriis cæteris ſeu Minoribus Communes, utcunque Amplitudine ac Dignitate diſcrepantes, aut Singulares ſibíque Propriæ. Communes huic cum reliquis cernuntur in cauſis tam Criminalibus quàm Civilibus, circa tam Sacra quàm Profana, in Pœnis jure ordinario irrogandis, Interdictis atque Actionibus Judiciiſque in Vigintitriumviralibus Synedriis Triumviralibúſque ſeu apud Judicem illum Unicum מומחה dictum, haberi, inſtitui ac exerceri ſolitis; de quibus ampliter dictum eſt libro Secundo. Genus autem Judiciariæ Poteſtatis alterum, quod ſibi ſingulare habuit Synedrium hoc, partim viſitur in Appellationibus recipiendis, partim in Actionibus aliquot, pro actorum libitu, quacunque in Tribu ſeu Urbe degentium illic ſive primò Inſtituendis ſive Inſtaurandis, & demùm partim in Judiciis quæ, ex natura ſui, alio in Synedrio foróve aut inchoari aut perfici ritè nequibant. De Appellationibus atque Actionibus illis mox fuſiùs. Judicia autem alia quæ ex natura ſui alio in Synedrio ritè inchoari perficíve nequirent, ſed ſive ob Dignitatem ſive ob Difficultatem in Synedrio Magno aut omninò definienda fuere aut effectu atque executione donanda, in Rerum ſimùl atque Perſonarum genere, apud Talmudicos; cernuntur ferè Duodecemplici. Eæ ſunt,

a Deut. 17. 12. I. זקן ממרא *Senior*[a] ſeu *Presbyter contumax*, & Judex Synedrii cujuſcunque Minoris, qui à Synedrio Magno ritè per Appellationem, ex Lege ſacra, edoctus ejuſce placitis reluctaretur.

II. Integra Tribus ſeu pars ejus major inſignísve, atque res Tribuariæ, quatenùs Tribuariæ.

b Ibid. 13, 13. III. Urbs, ſeu pars ejus major ſeu inſignis, Apoſtaſiæ rea[b].

c Ibid. 1. IV. Pſeudopropheta[c].

d Numer. 5, 12. V. Uxor à viro Zelotypo[d] adulterii ſuſpecta; quà ſcilicet ſubeundum ei erat per Aquas amaras Examen; ſacerdote juxta Legem ſacram ritus præſtante.

e Levitic. 21, 16. VI. Sacerdotes, de quorum vitiis[e] ſive Natalium ſive Corporis ſive aliis adeóque, an functioni ſacræ eſſent idonei, dubitabatur.

f Deuter. 21, 2. VII. Cadaveris in agro occiſi, ubi homicida[f] ignorabatur, à circumjacentibus urbibus diſtantiæ menſuratio.

VIII. Pontifex Maximus, quoties de re capitali in jus eſſet vocandus, aut novus eſſet conſtituendus.

IX. Rex, juxta quoſdam.

X. Siclorum ſeu Penſitationum annuarum, ad ſacrificia publica inprimis ſuſtentanda, juſtæ præſtationis cura, earúmque atque rerum aliarum ſacrarum aliquot inſumendarum ratio; id genus alia.

XI. Temporum calculus, ut Neomeniarum deſignatio, Menſium & Annorum intercalatio, Sabbaticorum & Jubilæorum ratio.

g Levit. 16. XII. Diſciplinæ ſacræ traditio quotannis Pontifici Maximo paulò ante Feſtum Expiationum[g] ſeu diem decimum menſis Tiſri.

Atque hæc quidem ad Poteſtatem Judiciariam quæ Synedrio Magno ſingularis erat

erat referuntur. Alterum autem illud Poteſtatis genus ſeu Deliberativum, vocamus quod non tam Judiciis, juxta leges avitas moréſque receptos, forenſibus ferendis occupabatur (quemadmodum in Judiciariæ quæ indicavimus capitibus) quam in rebus ſive novis planè ſive rarioribus, pro libitu atque juxta deliberandi rationem, ſive admittendis, decernendis præſtituendíſque, ſive rejiciendis, verſabatur. Hujuſmodi ſunt,

I. מלחמת הרשות *Bellum ultroneum* ſeu *arbitrarium*.

II. Sive Urbis ſive Atriorum Templi Ampliatio ſeu Novatio.

III. Synedriorum Minorum per provincias, urbes ac pagos Tribuum conſtitutio ſeu collocatio.

IV. Novarum legum ſuperinductio. Sacrarum item pro re nata interdum moderamen.

Hæc ſigillatim in ſequentibus exequemur; exceptis tamen Tribus Capitibus quæ alibi in noſtris jam locum obtinuere. Eo nimirùm quod eſt de Uxoris adulterii Suſpectæ, per aquas amaras, Probatione, atque, in Judiciariæ poteſtatis capitum recenſione, illi proximo de Sacerdotibus ſive admittendis ad functionem ſacram ſive arcendis, & demum quod habetur de Neomeniarum aliorúmque Temporum & Feſtorum deſignatione. De horum enim Primo, ſatis diximus in Uxore Ebraica[h]; de Secundo in libris de Succeſſione in Pontificatum[i]; de Tertio in Libello de Anno Civili, cujus ratio adeóque omnimodorum, feſtorum, annorum cunctorúmque inde pendentium, quoniam ex Synedrii pendebat definitione ac Judicio, placuit ut libellus ille, velut hujus aſſecla, recognitus ſubjungeretur. Hiſce velut ex Judiciario & Deliberativo genere aut mixtum aut utrique cognatum, accedat munus Synedrii in Sacrificiis Expiatoriis offerendis quoties עדת ישראל *totus Iſraelitarum cœtus*, juxta ſacræ legis[k] mentem erraret; quod tandem etiam libro hoc explicabimus.

h Lib. 3. cap. 11.

i Lib. 2. cap. 10.

k Levitic. 4. 13.

II. Licèt verò ex Poteſtate illa Judiciariâ diffuſiſſima quæ Synedrio Magno competiit (ut maximus enim Circulus minores reliquos omnes, ſeu ut Numerus maximus partes minores & Unitates intra ſe cunctas, ita Poteſtatis ejus Judiciariæ Amplitudo univerſam quæ reliqua erat, in ſe continebat) nulla omninò Actio eſſet ſive gravior ſive levior quæ, ex natura ſui, non potuiſſet ibi inſtitui perficíque, nihilominùs pauca tantùm Actionum genera, ex præſtituto ſibi jure, pro actorum ubicunque degentium libitu, inchoari ibi voluere, de quibus mox[l] plura. Neque ſanè æſtimandum eſt, omnimodas à quibuſcunque Locis & Perſonis illuc deductas, in Deciſionem admiſſas unquam fuiſſe. Sed pro Synedrii hujus arbitrio, ſive rejectas ac Synedriis aliis, etiam Hieroſolymis (ubi bina erant Minora) aliíſve in urbibus pagíſque quæ viciniis ſuis circumſcripta ſunt, relictas, aut, pro eodem itidem arbitrio admiſſas. Niſi enim cauſæ quamplurimæ, nec graviores nec difficiliores, ſive Hieroſolymis ſive alibi per Terram ſanctam ortæ, ad Synedros ſive Vigintitriumvirales, ſive Triumvirales, aut ad Judicem illum Unicum, in Conclavi ſaxeo forſan inceptæ, illinc, ut ad locos commodiores, ſæpiùs relegatæ fuiſſent, imò ſi leviores

l §. 6.

facileſque qualeſcunque illic, ut Vendicationes, Condictiones, Actiones ex Maleficio è trivio proditæ indiſcriminatim fuiſſent admiſſæ, certè nec cum Perſonarum, Temporis Locive commodo, nec cum ampliſſimi Synedrii eminentia conſiſtere id quiviſſet. Ita tamen ſemper, ut, pro arbitratu Synedrorum, aliter alitérque admiſſio ejuſmodi rejectióve fieret. Quod ſanè legibus ſacris de Synedrio tam hoc quàm aliis inſtituendis, haud omninò diſſonum eſt. Quale indubitantèr dici poteſt de Græcorum, Romanorum, aliorum Senatibus Conſiſtoriiſque ſupremis. Ubi enim undiquaque ſupremæ nec omninò circumſcriptæ Autoritatis Imperiique ſedes eſt, ibi planè, ut reverà poteſtas habetur omnimodas Cauſas Actioneſque recipiendi, ita & Præfecturis ordinariis minoribus eas quæ ab illis terminari queant pro arbitrio relinquendi, atque à ſe rejiciendi. Simile planè in comitiis Angliæ Parlamentariis priſcis cernimus. Rex atque Ordines Procerum, Prælatorum Populique, ut Comitiorum Caput & Membra univerſa, adſeſſoribus Judicibus regni inſignioribus aliiſque à Conſiliis dictis, ritè tam circa Actiones Judiciariam exercebant quàm in legibus ferendis Deliberativam poteſtatem; nec interim ſine hoc, pro arbitratu maximè Procerum aliorúmque, quibus ipſa Actionum illic inſtitutarum tum & Admiſſio tum Rejectio delegari ſolebat, Temperamento, ut nimirùm prout delegatis ejuſmodi ſeriò rem perpendentibus videretur, ſive admitterentur illæ ſive ut Senatui ampliſſimo non ſatis, pro temporis aliarúmve circumſtantiarum ratione varia, idoneæ rejicerentur, aut ut inutiles omninò, aut Tribunalibus magis propriæ ordinariis aliis haberentur. Scilicet in more erat perpetuo, ut ipſis Comitiorum initiis, apud Proceres conſtituerentur aliquot minoris Nobilitatis viri, Tres aut circitèr, Receptores Petitionum **Receivors of Petitions** Angliæ, Hiberniæ, Walliæ, & Scotiæ per ſe, uti & Aquitaniæ, aliarúmque regionum exterarum per ſe alii (Petitionum nempe nomine, ut Actionum formulæ pleræque, ita & libelli etiam in Leges ferendas porrecti **Bills** vulgò, tunc nuncupari ſoliti) uti etiam, Probatores **Triors** ex ipſis Proceribus plurimi (adjectis Judicibus aliquot) quorum omnium, ſic Probatorum, admittendi rejiciendíve jam dictum munus erat. Adeóque, pro Perſonarum, Locorum, Temporis, Cauſæ natura, Actiones illic ſic inchoatæ aut illuc quomodocunque deductæ perquam diverſimodè, nec certo omninò more, admiſſæ, definitæque aut aliorſum rejectæ. Hæ interdum partim Appellationes fuere, quæ *Brevia* dicuntur *de Errore*, interdum Relationes [m] ab Judicibus inferiorum, ſed quæ dignitate proximiora tantùm eſſent, Tribunalium quoties difficultas ſcilicet exoriretur in eis adeo ipſis inextricabilis ut nec alibi terminari quiret. Frequentiùs autem habentur aliæ illic prorſùs inchoatæ; quæ, ſi ibi eas perficere non viſum eſſet, rejiciebantur. Reſponſo nunc actori dato, *Sequatur ad communem legem*, id eſt Tribunalium ordinariorum, ſeu minorum opem imploret, nunc *perquiret breve in Cancellaria*, ſeu actionem ex Curia illa, quæ Juris Ordinarii Officina nobis habita; conceptis verbis nunc, *Fiat Breve Juſtitiariis de Banco, ut inquirant & procedant &c.* uti & *Theſau-*

m 5 *Edwardi* 2. *Fitzherb. tit.* Error 143. 1 *Edwardi* 3. *fol.* 9. 2. *Placito* 12. 3. *Ed.* 3. *tit.* Aſſiſe 170. 13. *Ed.* 3. *tit.* Error 119 & *Rot. Clauſ.* 14. *Ed.* 3. *part.* 1. *membrana* 13. *Dorſo.* 17. *Ed.* 3. *fol* 49. *plac.* 18 & *Ed.* 4. 40, *b. alibi obiter.*

rar-

rario & Baronibus Scaccarii, *Vicecomiti* Comitatus ubi notior res eſſe poſſet, aliis, alitérque; nunc, in ſenſum ſatis parilem ſed expreſſiorem, *Non eſt petitio Parlamenti* [n], cum ſcilicet de rebus leviculis atque tantæ amplitudinis foro planè indignis, utcunque intra amplitudinem etiam illam, quemadmodum aliis etiam univerſis, contentis. Summa eſt, pro libitu heic, ut in Synedrio Magno, receptas, deciſas, rejectas, aliò mandatas Actiones; quale dicendum de ampliſſimis illis, apud Græcos, Amphictyonico ac Areopagitico conventibus, de Mileſiorum Curia illa ab Hippodamo inſtituta, ut δικαςηρίῳ τῷ κυρίῳ [o] *Prætorio præcipuo* (quod itidem ἐκ τινῶν γερόντων αἱρετῶν *è quibuſdam Senioribus*, ſeu Presbyteris, *ſelectioribus* conflabatur) uti & de Comitiis & Senatu Romano, reliquíſque ejuſmodi. Et rectiſſimè ſanè de Synedrio hoc Chriſtianus Adrichomius [p], *Reipublicæ negotia curabant, jura dabant, ambigua & graviora etiam aliarum Civitatum judicia definiebant, lites & Controverſias dirimebant, & capitalia judicia ferebant.* Hactenùs inquam rectiſſimè ille, ſed exceptio quam adjicit, ab aliis non paucis etiam aſſeri ſolita, *Exceptis duntaxat difficultatibus, quæſtionibus & cauſis divinæ legis Judaicæque Religionis quas ſummus Pontifex & Sacerdotes determinabant*, adeò Talmudicorum hac de re doctrinæ refragatur, ut nil omninò magìs. Id quod ex accuratiore ſingulorum juxta Magiſtros, explicatione quæ inſequetur, fiet manifeſtiſſimum.

III. Scripturæ ſacræ & Talmudicorum de jam dicendis, Teſtimonia & Diſciplina, ſuis in locis, ordinéque ſuo inferiùs occurrunt. Quoniam autem apud Scriptores etiam non Talmudicos, ſed graves quidem atque in Chriſtianiſmo plurimi habitos, Amplitudinis Synedrii hujus Poteſtatis ac Imperii Deſignationes occurrunt Generaliores quædam Succinctioréſque, operæ quidem viſum eſt pretium eas heic potiùs ſeorſim præmittere, quàm ubi de ſingulis capitibus antè indicatis agitur, ſimùl cum ſcitis Talmudicis commiſcere. Quæ iſtius generis ſunt, obvia ſubinde nonnulla, ſparſim in ſuperioribus, aliorſum è re nata afferuntur. Particularium in capitibus ſuperiùs indicatis præcipua, ſed è Talmudicis quidem, memorant Raimundus Martini [q], Victoria Porchetus, Petrus Galatinus [r], Carolus Sigonius [ſ], Bonaventura Bertramus [t], Angelus Caninius [u], ejuſmodi ſuperioris ævi, alii. Et quidem plurimis antè ſeculis, S. Hilarius [x], fortè de vero Tribunalis illius ſeu Curiæ ſtatu non ſatis edoctus, *Erat à Moſe*, inquit, *inſtitutum in Synagoga omni Septuaginta eſſe doctores* (quod niſi de Septuagintauniuſvirali Curia capiatur unica, adeo ut *in Synagoga omni* denotet in toto Iſrael aut quid ejuſmodi, admittendum non eſt) *Nam idem Moſes quamvis veteris Teſtamenti verba in literis condidiſſet, tamen ſeparatim quædam ex occultis Legis ſecretiora myſteria Septuaginta Senioribus qui doctores deinceps manerent, intimaverat* (quod conſonum eſt quæ libro Secundo [y] è Talmudicis ea de re traduntur) *Cujus doctrinæ etiam Dominus in Euangeliis meminit dicens*; *Super Cathedram Moſi*, inquit [z], *ſedent Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis ſervate & facite. Secundum verò facta eorum nolite facere.*

n *Faſcicul. Petitionum Parlamenti ann. 8 Regis Ed. 3. in arce Londinenſi.*

o *Ariſtot. Politic. lib. 2. cap. 6.*

p *In Deſcript. Jeruſalem. verb. Curia.*

q *Pugione Fidei part. 2. cap. 4. §. 4.*

r *Contra Hebræos part. 1. cap. 2.*

ſ *De Repub. Hebræorum lib. 6. cap. 7.*

t *Polit. Judaic. cap. 13.*

u *Loc. N. T. cap. 7.*

x *De Arcanis lib. 4. cap. 5. & 6.*

y *Enarratio in Pſalm. 2. cap.*

z *c. 16. §. 1.*

Doctrina ergo horum in poſterum, quæ ab ipſo ſcriptore Legis accepta, in hoc Seniorum numero & officio conſervata eſt. Quod ſanè generalior eſt Dignitatis illius Curiæ indicatio, non ſine hallucinatione, quâ Septuaginta illi fiunt Septuaginta interpretes à Ptolemæo Rege accerſiti. Chriſtianus Adrichomius [a], *Septuaginta Senatores & Judices Ordinarii, qui à Judæis Sanhedrin, Græcè Synedrium, Latinè autem Concilium Seniorum & Seniores populi vocantur, Reipublicæ negotia curabant, jura dabant. ambigua & graviora, etiam aliarum civitatum, judicia definiebant, lites & controverſias dirimebant; & Capitalia Judicia ferebant, exceptis duntaxat difficultatibus, quæſtionibus & cauſis Divinæ legis Judaicæque religionis quas ſummus Pontifex & Sacerdotes determinabant* (quæ quidem exceptio Talmudicæ doctrinæ planè alieniſſima eſt adverſiſſimáque [b]; & certè omnimoda cauſa in republica illâ, divinitùs ſic inſtitutâ, lege Divina & religione Judaica nitebantur) *In hoc Conſiſtorio* [c] (ſic pergit Adrichomius) *Apoſtoli examinati, flagris cæſi, & prædicare prohibiti, ibant gaudentes à conſpectu concilii, quòd digni habiti eſſent pro nomine Jeſu contumeliam pati. Ibidem S. Stephanus coram concilio ſtans, faciéque Angelica fulgens, intentis in cælum oculis, vidit cælos apertos ac gloriam Dei, & Jeſum ſtantem à dextris Dei, unde impetu ejectus extra Civitatem, lapidatus eſt.* Sic ille. Et de Imperio Synedrii hujus Tempore Chriſti & Apoſtolorum, plura ſub libri hujus calcem. Baronius item [c], *Erat horum ſumma autoritas, ut qui de lege cognoſcerent, & de Propheta ac ſimul de Regibus* [d] *judicarent.* Anno item proximo [e] ille, ubi Triumviralium & Vigintitriumviralium Synedriorum, hujúſque Magni meminit, ad illud de Judicio & Synedrio in Euangelio [f], *Tertium*, inquit, *erat Septuaginta duorum virorum* (ſic in numero impingere ei cum aliis eſt ſolenne) *quod* Συνέδριον *Magnum dicebatur, in quo graviſſimæ agebantur cauſæ, illæ nimirùm quæ ad ſummam Reipublicæ pertinerent, ut de Tribu, Lege, Rege, Propheta, ac ſummo denique Sacerdote.* Lorinus etiam [g], *pertinebat ad illos de Lege cognoſcere, de Propheta, de Rege, de ſummo Sacerdote, de Pace, de Bello, de rebus graviſſimis, maximéque publicis, ut tanto poſt factum legimus, cum legatio ad Joannem miſſa eſt* [h] (illic legitur Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων &c. *Judæos ex Hieroſolymis miſiſſe Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum, Tu quis es?* quod de legatione Synedrii Magni Hieroſolymis conſidentis ſumitur, unde etiam Hugo Grotius ibi, Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων, *id eſt Synedrium Magnum, cujus conſeſſus erat Hieroſolymis quorúmque notio erat de vero ac falſo Propheta. Simili modo ad Barcochebam miſiſſe Synedrium narratur, percunctatum quem ſe diceret*; & ad illud de Sacerdotibus & Levitis, *miſerant doctiſſimos ſui cætûs. Nam hi quibus è publico victus erat, liberiùs ſtudiis vacabant*) dein pergit Lorinus; *& quando Herodes judicio poſtulatus* [i], *Chriſtúſque quoſdam affirmavit reos eſſe judicio* [k]. *Addunt aliqui apud ſe iſtos tenuiſſe ſublimiorem Scripturæ intelligentiam, vulgò vocatam Cabalam, id eſt Traditionem.* Atque inde ſe refert ad ſua in Actus Apoſtolicos [l] dicta. Ejuſmodi alia huc ſpectant apud Abulenſem in Numerorum caput undecimum alióſque ibi, uti & ad quintum S. Matthæi obvios. Tantundem occurrit de Synedrio

a In Itinera- tem num. 33.
b Vid. ſis Iſaac. Caſaubon. exercitat. 13. §. 11.
c Tom. 1. Ann. Chr. 31. §. 10.
d Vid. ſis Iſaac. Caſaubon. Exercit. 13. §. 5.
e Tom. 1. ann. 32. §. 11.
f Matth. 5. 22.
g Ad Numer. 11. 16.
h Ioann. 1. 19.
i Ioſephus lib. 14. cap. 12.
k Matth. 5. 22.
l Ad Act. cap. 4, 5.

drio hoc Magno apud Petrum Cunæum[m] & Hugonem Grotium paſſim in Annotatis. Et J. Stephanus Menochius[n], ex Joanne Quinquarboreo in paraphraſin Chaldæam, *Illi tantiſper dum ſine Rege fuerunt Hebræi Sceptrum repræſentabant, & ab illis Sceptrum pendebat. Semper apud illos ſanciendi Leges, & omnis judicandi poteſtas fuit, etiam ſub Regibus & ſub Ducibus; eiſque deletis, adhuc durabat eorum auctoritas, ita ut nihil unquam niſi ipſorum Conſilio fieret.* Et paulò poſt, *In Tribum aut Sceptrum aut Pſeudoprophetam aut Sacerdotem Magnum, ſententia ferri non poterat, niſi à Septuaginta duntaxat Senioribus Magni Collegii. Ad illos à cæteris Judææ ſubſelliis provocare, & illos tanquam ſupremum Senatum appellare licebat.*

m *De Republic. Hebræorum lib.* 1. *cap* 12.

n *De Republic. Hebræorum lib.* 1. *cap.* 1. §. 6.

IV. Singulare autem habet Abulenſis de Moſis collegarum, ſive Synedrorum heic primorum ſingulorum Imperio & Poteſtate (de quorum prophetico munere & facultate adeò expreſſim ſacra Scriptura) velut plurimùm ab ea quæ collegarum ſequentium fuere diſcrepante; ſcilicet æqualem omnes (quemque ſolum) cum Moſe juriſdictionem ſortitos eſſe. Subordinationémque ad Moſem habuiſſe illos nullam. *Ex litera*, inquit[o], *non apparet aliqua ſubordinatio, ſed magis quòd iſti fungerentur eadem Juriſdictione qua Moyſes fungebatur, quia dati ſunt ſibi in coadjutores; nec eſt de iſtis ſicut de aliis Judicibus quos ordinavit Jethro, quia de illis dicitur quæ eſſet poteſtas eorum ut patet Exod.* 18. *cap. Et ibi habetur quomodo ſubordinentur Moyſi. Hic autem nihil dicitur de iſtorum Juriſdictione, ſed ſolùm quod erant coadjutores Moyſi ne ipſe nimis gravaretur: non tamen tollerent ejus gravamen ſi fortè maneret aliqua ſpecies juriſdictionis Moyſi quæ non pertinet ad iſtos Judices Seniores, vel ſi eſſet ſubordinatio ad Moyſem, quia tunc devolutis cauſis ab iſtis ad Moyſem, maneret idem gravamen in Moyſe quod prius erat cum devolvebantur cauſæ à Judicibus Ordinariis per Jethro ad ipſum. Jam patet quòd habebant totalitèr eandem juriſdictionem quam Moyſes, quia dixit Deus, auferam de Spiritu tuo, & dabo illis. Cum ergo per eundem Spiritum judicarent, per quem Moyſes; de eiſdem judicarent de quibus Moyſes. Ideo dicendum eſt, quòd non erat aliqua ſubordinatio iſtorum ad Moyſen; ita quòd Moyſes eſſet major ſive in aliqua ſpecie juriſdictionis, quam haberet ipſe, & non Seniores, quia tam ſpiritualia quàm temporalia eis commiſſa erant, cum datus eis eſſet ſpiritus propheticus, per quem de omnibus difficilibus judicare poterant, nec etiam erat major Moyſes, quantum ad excellentiam Juriſdictionis in ſubordinatione, quia non erant ei ſubordinati iſti Seniores quantum ad aliquid. Nam cum aliqua cauſa devolvebatur à Judicibus Minoribus, quos Jetro conſtituerat; non erat aliquis ordo an ad Moyſen illa devolveretur vel ad aliquem de Senioribus. Item ab ipſis Senioribus nunquam appellabatur ad Moyſen, quia ita erat juriſdictio eorum excellens, ſicut juriſdictio Moyſi, & judicium eorum ita erat certum ſicut judicium Moyſi, quia ipſi ſpiritu prophetico judicabant, cum dicantur accepiſſe de ſpiritu Moyſi. Non erat igitur aliquid Cauſæ quare ab eis ad Moyſen appellaretur: fieret tamen ſi non accepiſſent ipſi ſpiritum propheticum, quia eſſent eorum judicia adhuc incerta. Nec debet hoc videri cuiquam irrationabile,*

o *Ad Numeros cap.* 11. *quæſt.* 31. & 32.

nabile, quòd iſti efficerentur æquales Moyſi. Nam non erat iſta Juriſdictio contentioſa, ita quod Moyſes contenderet ſe habere juriſdictionem majorem, & alii dicerent ſe habere Juriſdictionem æqualem ei, quia tunc non fuiſſet datum aliquid de Juriſdictione Senioribus: nec æqualitèr nec inæqualitèr, ſi eam Moyſes in ſolidum voluiſſet, ſed data eſt Juriſdictio illis ad petitionem Moyſi ne ipſe gravaretur. Et tamen ſi non conſtituerentur ei æquales in Juriſdictione reſervata Moyſi aliqua ſpecie Juriſdictionis, quæ non eſſet penes Seniores, vel aliquâ ſubordinatione in devolutione cauſarum, ſemper maneret Moyſes in gravamine, quia in illo in quo excederet alios judices ipſe ſolus poſſet judicare, & ibi pluralitate cauſarum turbaretur. Non ergo fuit injuſtè factum contra Moyſen, quod alii judices fuerint ſibi æquales facti; ſed magis in hoc gratiam ſuſcepiſſe dicitur. Nec erat inconveniens, fieri hic plures Judices æquales, quia non eſſet æqualitas occaſio contendendi, cum nullus invideret alteri, quia erant omnes prophetæ, & quilibet ſatis gauderet, quod quilibet aliorum ſibi totam Juriſdictionem acciperet. Item non erat periculum quia quilibet habebat ſpiritum propheticum, & poterat judicare de cauſis quantumcunque difficilibus. Conſiderandum autem, ubi de Inſtitutione illa ſub Moſe loquitur, *quòd non erat de iſtis Septuaginta Senioribus, ſicut fuit poſteà de eis in terra Chanaan, cum erant in Domo Conſilii, ſcilicet in congregatione Judicum cum Sacerdote Magno* (quaſi poſteà ſemper Sacerdos Magnus Princeps fuiſſet Synedrii; qua de re ſatis libro Secundo dictum) *quia nunc poterant per ſe judicare ſine Moyſe* (id eſt quiſque ſolus) *poſteà verò in terra Chanaan nequibant. Et cauſa eſt quia iſti fuerunt dati in ſubſidium Moyſi ut relevaretur à laboribus. Si tamen non poſſent judicare ſine Moyſe, intereſſet Moyſes omni judicio, & tunc nihil tolleretur de gravamine, quia ipſe ibi poſſet per ſe judicare. Nec enim dati ſunt ſibi Seniores illi tanquam Conſulentes, quia non indigebat, cum haberet ſpiritum propheticum, ſed tanquam Adjutores, ut ipſi quoque in cauſis judicarent, & tamen non poſſet hoc fieri, niſi ipſi per ſe judicare poſſent. Etiam ex parte ipſorum non erat aliquod periculum, quod quilibet ipſorum per ſe judicare poſſet, quia quilibet habebat ſpiritum propheticum, & poſſet dicere verum in quacunque cauſa quantumcunque ardua. In terra autem promiſſionis, non debuit eſſe ſic, quia apud ſummum Sacerdotem reſidebat maxima auctoritas judicandi, Deut. 16. cap.* (innuitur caput 17. unde novum non eſt, Pontifici Maximo auctoritatem ejuſmodi à Pontificiis, non ſine errore apertiſſimo, adſtructum iri) *Ipſe tamen non erat Propheta. Ideò indigebat Conſiliariis ad proferendas ſententias. Dati ſunt autem ſibi* (quaſi is princeps ſemper fuiſſet Synedrii, qua de re ſatis libro Secundo dictum) *ſeptuaginta Seniores qui aſſiſterent ei. Et illi omnes ſimul vocabantur Domus Iudicii. Senioribus autem non debuit licere per ſe judicare, quia tunc non erant ipſi prophetæ, ſicut fuerant Tempore Moyſi, ut ſuprà declaratum eſt. Ideo aſſiſtebant Sacerdoti Magno & cum eo dicebantur ſententiare, ut patet Marci cap. 14. ubi dicitur, quòd Sacerdos magnus & Seniores condemnaverunt Chriſtum; & hoc, in quantum Sacerdos Magnus, ſententiam quam proferre debebat, de eorum conſilio, & autoritate habebat*

bebat prius formatam. Solus tamen ſummus Sacerdos proferebat. ſententiam & dicebatur Iudex tempore ſuo. Et poſtea haud diſſimilibus rationibus uſus, idem Abulenſis [p], *Dicendum igitur quod non judicabant omnes iſti Septuaginta ſimul, nec multi eorum ſimul, ſed quilibet per ſe, quia cum cuilibet occurreret aliqua cauſa, judicabat in illa, &, ſi aliquod dubium ei eſſet, conſulebat Dominum qui ſtatim reſpondebat. Et ſic non poterat dubitari, an verum vel juſtum eſſet id, quod per iſtum unum definiebatur ac ſi per mille viros definiretur, cum à Deo dictum eſſet, quòd iſte judicabat. Sed hoc verum eſt tempore Moyſi, quando ipſe accepit iſtos in ſocios ad relevandum laborem, & quilibet iſtorum erat propheta quia per ſe poterat quilibet conſulere dominum. Secus autem fuit poſt mortem Moyſi tempore ſummorum Sacerdotum, quando etiam manſit Conſiſtorium ſeptuaginta Seniorum, quia tunc non judicabat quilibet iſtorum per ſe ſed omnes ſimul cum ſummo Sacerdote, quia illi non erant Prophetæ neque ſummus Sacerdos erat Propheta; ideo cum humano judicio agendum eſſet, oportebat omnes concurrere, ad hoc quòd firmius eſſet judicium, ſicut jura humana dicunt, quòd firmum eſt judicium quod plurimorum ſententiis confirmatur.* Ita velut Moſem ipſum per 70 hos multiplicatum facit, & præter ſolennem illum de Pontifice Magno, veluti perpetuo Synedrii Magni Principe errorem, haud aliam judicandi rationem in Poſterorum Synedriis admittit præter eam quâ univerſi ſimul collegæ cum ipſo Principe rem pro tribunali deciderent. Quod quidem diſciplinæ Talmudicæ, receptiſſimæque eſt adverſiſſimum. Capitalia enim in Synedrio Magno Judicia à Vigintitribus ſolùm, Synedrii Magni collegis, conſidentibus, Pecuniaria, à Tribus, Intercalationes & Neomeniarum Sanctificationes à Septem & Quinque decernebantur, adeo ut neceſſe non omninò eſſet ut cuncti ſimul in omnibus judiciis congregarentur, qua de re etiam ſatis libro in Secundo dictum. Certè amplexari videtur Abulenſis ſententiam hanc de Moſe Jacobus Salianus [q], & *manebat tamen*, inquit, *ipſe populi princeps & omnium prophetarum maximus, Deóque familiariſſimus. Eodémque modo in lege nova, etſi Petrus Apoſtolorum Princeps fuit, totique Eccleſiæ præpoſitus, in Paulum nihilominùs & cæteros eodem modo Apoſtolos, ſollicitudo omnium Eccleſiarum incumbebat, qui primitias Spiritus acceperant & eminentem gratiam Apoſtolatus, præ ſucceſſoribus ſuis.* Sic ille. Sed de hiſce porrò viderint, qui velint.

[p] *Ad Numer. 11. Quæſt. 66. & videſis tum ad Deuteron. 17. quæſt. 4.*

[q] *Annal. Vet. Teſt. A. M.* 2545. §. 151.

C A P. II.

I. *De Cauſis per* Appellationes *ad* Synedrium Magnum *variatìm deductis, &* Lege ſacra *quâ* jus *illud nitebatur.*

II. Progreſſus Appellationum *legitimus à Iudicibus Minoribus* ad Synedrium Magnum.

III. *Quomodo in* Synedrio *illo, res per* Appellationem intermedia *in illud deductæ agitandæ eſſent decernendæque.*

IV. *De* Appellationibus primò *ad Synedrium hoc factis.*

V. *De* Synedrio Magno conſulendo *quaſi* Appellando, *circa* Proſelytorum Juſtitiæ *ſuſpectorum*, Immundorum *aliquot* dubiorum *Iure*, *adeóque id genus*, *è re nata*, *aliis.*

VI. *De* Actionibus aliquot Singularibus, *pro Actorum*, *ubicunque in Terra Sancta degentium*, *libitu*, *illic ſive* inchoandis *ſive* inſtaurandis.

INter Capita præcipua & ſingularia Imperii & Juriſdictionis Synedrii Magni ſuperiùs breviter indicata, Primum eſt de Presbytero Contumace ſimul & cauſis per Appellationes illuc deductis. Presbyteri Contumacis cauſa commodiùs dignoſcetur, illâ de Appellationibus priùs inſpectâ. Appellationes heic vocamus, quibus ſcilicet ſive per Synedria Inferiora ſeu Minora, primò adita ſeu appellata, ſive aliter, citra Appellationes intermedias à judicibus inferioribus, res difficiliores ad ampliſſimi hujus Synedrii judicium, cui univerſis erat acquieſcendum, poſtremò deferebantur. Quæ per Synedria minora fiebant, tunc locum obtinuere cum apud Judices inferiores, dum cauſa agitabatur, difficultas exorta, neutro litigantium ad Synedrium Magnum provocante[a], illuc interdum ab Synedris ablegabatur. Quæ verò, citra ejuſmodi intermedias fiebant appellationes, locum duntaxat tunc habuere quando interdum apud Judices inferiores ſive actor ſive reus inſtantiùs, utpote difficultatibus forenſibus implicatus, rogabat, ut tum ipſi ſimul tum cauſa integra Hieroſolyma in Synedrium Magnum mitterentur, ne ſive per errorem ſive per ignorantiam ab eo quod juſtum eſſet, judices hi forte deviarent. Subnititur jus hujuſmodi lege illa Sacra[b], כי יפלא ממך דבר למשפט וגו׳ *Si res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit* (ſeu ut vulgata, *Si difficile & ambiguum judicium apud te eſſe perſpexeris*, ubi Helleniſtæ, ἐὰν ἀδυνατήσῃ ἀπὸ σοῦ ῥῆμα ἐν κρίσει, *nequeat à te verbum* ſeu *res aliqua in judicio* terminari) *inter ſanguinem & ſanguinem*, *inter cauſam & cauſam*, *inter plagam & plagam*, *adeo ut rerum diſcordia ſit in portis tuis*, *ſurges & aſcendes ad locum quem elegerit dominus Deus tuus*, *veniéſque ad Sacerdotes Levitici generis & ad Judicem qui erit in diebus illis & inquires*, *illique indicabunt tibi judicii veritatem & tu agere debes juxta verbum illud quod annunciaverint tibi de loco illo*) Vulgata; *& facies quodcunque dixerint qui præſunt loco*) *quem elegerit dominus*, *obſervabiſque ut facias juxta omnia quæ te docuerint. Juxta verbum legis quam te docuerint & juxta judicium quod tibi dixerint ages*, *nec declinabis à verbo quod annunciaverint tibi ad dextram*, *vel ad ſiniſtram. Vir autem ille qui egerit procaciter*, לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל־השפט ומת האיש ההוא וגו׳ id eſt, *nolueritque audire Sacerdotem qui ſtat coram Domino Deo tuo ut ibi miniſtret*, *aut Iudicem* (Codex Samaritanus editus ࠅࠀࠋ ࠄࠔࠐࠈ *& Iudici*; ſed MS. Cottonianus, ut Ebræus, ࠀࠅ ࠀࠋ ࠄࠔࠐࠈ

aut

a *Vide Lib.* 2. *cap.* 12. *& Spanheim. Part.* 3 *Dub. Evangelic.* 139. §. 3.

b *Deuter.* 17, 8.

aut Iudici, atque ita Græci ἢ τοῦ κριτοῦ aliíque) *etiam morietur vir ille & eliminabis malum de Iſrael & omnes de populo audient & timebunt & amplius procaciter non agent.* De Sacerdotum ac Judicis nomine ſic in lege uſurpato, aliquoties ſuperiore in libro actum eſt. Et rejicienda planè eſt lectio illa depravatiſſima quæ viris magnis etiam Ebraicè ſatis ſcientibus libentiùs [d], ex aliquot Vulgatæ tum MS. tum malè editis, admiſſa eſt pro Ebræis illis, ſcilicet *nolens obedire Sacerdotis imperio qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur.* Quaſi ex Sacerdotis Imperio, velut Executoris munus tantum inde præſtaret Judex qualiſcunque illic memoratus ſeu ut miniſtrum ei ſe gereret. Sed nihil in origine ſic de Sacerdotis imperio, nec quid de decreto judicis habetur, nedum quod τῷ *ex decreto Iudicis* reſpondeat. Unde Vulgata etiam à Clemente VIII. approbata ex optimis codicibus ſic corrigitur, ut legendum ſit illic *& decreto Iudicis*, quod ſatis quidem ſenſui ſacro conſonum eſt, *nolens obedire ſive Sacerdotibus ſive aliquibus Iudicibus illic aliis, morietur &c.* Sixtus Quintus in Vulgata ſua retineri voluit *ex decreto*, quod ſenſum haud parum mutat [e]. Prodigioſa ſimul ac ridicula, ex lectione illa peſſimâ pernicioſiſſimâque, etiam antiquitus orta ſunt; Veluti, *Veteri quidem lege haberi, quicunque Sacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio cervice ſubjecta, contemptum expiabat cruore*; quod velut ex Anteri circa annos abhinc MCC Papæ Epiſtolis [e] in Jus Pontificium [f] libentiùs receptum eſt, ut etiam inde Jus Excommunicationis, ſeu Gladii quem vocant Spiritualis, adſtrueretur. Item apud Innocentium tertium (qui *decreto Iudicis* & reliqui de Sacerdotis imperio prævio illic legit [g]) alióſque, veluti parilis aut analoga è textu illo elicitur Petro ac Pontifici Romano poteſtas ac Imperium, quaſi locus quem deus in Deuteronomio elegerit, Romam Hieroſolymis tranſlatus fuiſſet, & Synedrium Magnum in Cardinalium Conſiſtorium; quod jure Divino etiam fundatum ſic voluere aliqui ex eo quod legunt ipſi [h], *Domini ſunt Cardinales terræ, & poſuit ſuper eos orbem*, pro *Domini ſunt Cardines terræ &c.* Argutiola interim bellula. Sed hac de re compluria & obvia ſunt apud eos qui obtenſam Pontificis Romani inde poteſtatem, tam ante Reformationem initam quàm poſteà cordatiùs impugnarunt. Illud autem in Lege illa, *inter ſanguinem & ſanguinem*, interpretantur inter Sanguinem menſtruum & Sanguinem virginitatis, profluvii, ſeu qui morbum aliquem comitatur; inter *cauſam & cauſam* [i], ſeu *judicium & judicium*, inter judicia Capitalia & judicia Pecuniaria, etiam inter pœnarum genera, ubi quæſtio exorta eſt utrum Lapidationis, Strangulationis, Combuſtionis, Gladii ſupplicio reus eſſet afficiendus. *Inter plagam & plagam*, inter lepram occluſam & lepram corrodentem [k], & de plaga quà ſive hominem reſpicit ipſum, ſive veſtes ſive domum. Nam de plagis hiſce ſi Sacerdos [l] ob difficultatem ambigens, juxta præſcriptum legis, judicare nequiret, conſulendum ei ſeu appellandum erat aut Synedrium urbis ſuæ, dein etiam vicinæ, ut plerunque volunt (à quo tandem ſi aliter interea non ſolveretur difficultas, per intermedias ejuſmodi ad Synedri-

[d] Bellarmin de Verbo Dei lib. 3. cap. 4. & de Pontifice Romano lib. 4. cap. 16. vide etiam Abulenſem ad Deuteron. 17. Quæſt. 5, 6 & 7. alios obvios. & lib. noſtr. 1. cap. 8. §. 3. Videſis Colloq. Harti & Rainoldi, & Staninum ab Amama in Antibarbaro lib. 2. pag. 588.

[e] Epiſt. 1.

[f] Cauſ. 11. quæſt. 3. c. 14. Abſit. & videſis Thom. Aq. 1. 2. quæſt. 105. art. 2.

[g] c. Venerabilem Extr. tit. Qui filii ſint legitim. & vide Panormitan. in c. ex geſtis, extr. tit de Clericis non reſidentibus.

[h] Samuel. cap. 2. 8. videſis Hoſtienſem & Jo. Andream in c. ex geſtis extr tit. de Clericis non reſidentibus, & Petrum de Baiſio in Directorio Electionum part. 2. cap. 35. §. 10.

[i] Gemar. Hieroſolymit. ad tit. Sanhedrin cap. 18. fol. 30. col. 1. hal. 4. Targum Pſeudo-Jonathan & Hieroſolymit. Sepher Siphra fol. 45. col. 177. Gem. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 10. fol. 87. 1. Moſ. Mikotzi præcept. affirm. 111.

[k] Ad Leges ſacras, in Levitic. 13. & 14.

[l] Videſis lib. 2. cap. 14. §. 5.

edrium Hieroſolymis ad montem Templi poſitum & dein ad illud quod ad atrii introitum ſedes habuit appellationes, ad Magnum tranſmittebatur) aut per hæc duo ultimò memorata Synedria, ſine aliqua antecedente appellatione ſeu conſultatione, ut interdum aiunt, cauſa illuc delata eſt. Quod itidem de quæſtionibus aliis quibuſcunque ſive ad fora Triumviralia ſiue ad Synedria Minora per urbes ac tributim diſpoſita attinentibus in univerſum eſt dicendum; quoties nimirum in eis ubi nulla anteceſſerat qualem diximus, ſive actoris ſive rei, de experiundo in Synedrio Magno rogatio, judices difficultate implicarentur. Niſi forſan excipienda putes Synedria illa XXIIIviralia bina Hieroſolymis poſita, quæ ob difficultatem in eis primò exortam, intermediâ tantum unicâ appellatione, ſcilicet alterius ad alterum, uti potuere; quod ex eis quæ de ſolenni velut itinere appellationum jam dicentur facile elicietur. Neque aliter capiunt illud, *Si res aliqua difficilis &c. ſurges & aſcendes ad locum quem elegerit Dominus &c.* utpote è traditionibus avitis ſic explicandum. Appellationis autem vocabulum heic uſurpamus pro eo quod eſt qualiſcunque ab alio ad alium, velut ſuperiorem ſeu dignitatis amplioris, ad controverſias ac difficultates ſolvendas, arbitrum provocatio. Quod monemus, ne ob Sententiæ Iniquitatem aut Gravaminis interventum Appellationes de quibus loquimur (quemadmodum in uſitatiori forenſium formula) ſemper factas qui exiſtimet. Cum autem non ſolum ob ſententiæ iniquitatem ab actore ſeu reo (hos בעלי דינין *Magiſtros litium* vocant) verùm etiam ob exortam juris difficultatem tantùm Judicem quempiam appellari poſſe, velut oraculum in dubiis conſulendum, facilè intelligatur; ſanè an utroque modo ad ampliſſimum hoc tribunal provocare licuerit adeo ut, modo priori, ſententiæ contra jus latæ reſcinderentur reſtitutionéſque in integrum fierent; nondum ſatis didici. Nam in Magiſtrorum commentariis non tam provocationis ob Sententiæ Iniquitatem quam ob exortam Difficultatem, mentionem expreſſiorem comperio. Id eſt Judicum ipſorum ad Judices alios provocationis, quoties ipſi ita de re dubitarent, ut ſine ejuſmodi appellatione rem definire nollent. Scilicet ex jure ordinario, ubi diſſidebat Synedrium minus forúmve Triumvirale in quibus majoris numeri cum diſtinctionibus aliquot ratio habenda erat (juxta ea quæ libro Secundo ea de re oſtenduntur) ſecundum eam rationem Sententia ſive Condemnationis ſive Abſolutionis ſive pro reo ſive pro actore regulariter erat ferenda. Ita tamen ut, ſi Synedri inter ſe, ex collegarum aliquot objectionibus, rem non ſatis liquere exiſtimarent, nec à ſe poſſe ritè terminari, avitáſque de ea traditiones ſibi non ſatis perſpectas eſſe, ad alia primò Synedria Minora (ubi neuter litigantium, ſub ipſam ſive actionis ſive exceptionis inchoationem, profeſſione qualem diximus uſus fuerat) & tandem ad Supremum, ſi aliter res per intermedias appellationes ex receptiſſima traditione ſibi inde indicata, finem non ſortiretur, provocarent. Solennis autem ejuſmodi provocatio prioris generis, ſeu ubi neutrius litigantium ejuſmodi anteceſſerat rogatio ad hunc modum progredi ſolebat.

II. Exortâ difficultate, qualem diximus, ſive apud Triumviros ſive apud Judicem unicum Triumvirorum poteſtatem, ut Libro ſuperiore docetur, habentem, ſive apud Sacerdotem, ubi ad eum Lepræ, verbi gratia, notio ſpectabat, conſulebatur primò Synedrium urbis ſeu loci cui ſuberant dubitantes, atque ab eo diligentiùs agitabatur cauſa. Si verò à Synedrio illo, ob collegatum diſſenſum ſatis definiri res nequiret, aut adeundum erat Synedrium Vigintitriumvirale urbis proximæ (quod etiam, opinor, primò adibant judices inferiores quoties ſua in urbe, ſeu ſedium loco, Synedrium Minus, ſeu Vigintitriumvirale neutiquam haberent; Quâ de re & cæteris heic de Synedriis Minoribus dictis recole quæ Libro antecedente enarrantur) aut Synedrium Vigintitriumvirale Hieroſolymitanum quod juxta introitum montis Templi ſedes habuit. Nam non rarò prætermittitur Synedrium illud urbi ſeu loco, ubi exorta eſt difficultas, vicinius, ut in infra citatis manifeſtiùs liquebit. Sed ſive illuc fieret appellatio prima, ſive non; neceſſarium habetur apud Magiſtros paſſim ut Synedrium hoc Hieroſolymitanum ad montem Templi ab eis appellaretur qui, poſt appellatum ſeu conſultum Synedrium urbis ſuæ, juris hanc formulam omninò ultrà adhiberent. Si in hoc itidem difficultas pariter reſtaret, modo non diſpari Synedrium item Vigintitriumvirale vicinum, ad introitum Atrii ſitum, erat adeundum. Si nec ibi demùm terminari poſſet, tunc ad Synedrium Magnum poſtremò erat provocandum. Atque in eo quod ibi decernebatur erat acquieſcendum. Sed diſſenſus reperitur nonnullus inter Talmudicos de eis qui ſic alia Synedria, poſt urbanum ſuum diligentiùs conſultum, formulâ jam indicatâ, adirent. Nam interdum dicitur ומופלא שלהן *ille & primarius* ſeu *princeps eorum* adibant, interdum generatim *adibant*, interdum etiam הוא והחולקין עמו *ille atque ii qui ab eo diſſentirent.* Quin & nonnulli aiunt, re in Synedrium ad Montem templi deductâ, nec ibi terminatâ באין כלן *adibant omnes* Synedrium, ad Atrii oſtium, ſimili itidem locutione utentes de adeundo proximè ipſo Synedrio Magno, aliis interea locutione illa, *ille & primarius eorum* uſque dum Synedrium Magnum adeundum erat, retinentibus. Tunc verò inquiunt alii, אלו ואלו *tam hi quam illi*, alii itidem כלן באין *cuncti adibant* Synedrium Magnum. Certè ſenſus videtur eſſe non ita diverſus. Voluére opinor omnes, tum ipſos judices apud quem primò orta eſt quæſtio, tum aut Synedrium urbis eorum ipſum aut collegas aliquot, maximè Principem, ejuſdem nomine, velut delegatos, intermedia Synedria modo jam dicto adiiſſe & tandem, niſi res priùs definiretur, ſimul, cum utroque Synedrio Hieroſolymitano Minore, adiiſſe Magnum. Teſtimonia quæ huc attinent tum ex utraque habentur Gemara, tum ex ipſa Miſna alibíque non rarò. In Gemara Hieroſolymitana[m] legitur; ובתי דינין של שלשה ועשרים היו יושבין בכל עיירות ארץ ישראל היה צריך אחד מהן לשאול דבר הלכה היה בא ושואלה בב״ד שבעירו אם שמעו אמרו לו ואם לאו היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין הסמוך לעירו אם שמעו אמרו להן ואם לאו היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בב״ד שבהר הבית אם שמעו אמרו להן ואם לאו היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בב״ד שבחיל אם שמעו אמרו להן

[m] *Addit.* Sanhedrin *cap.* 8. *fol.* 19. *col.* 3. *&* *videſis Raymundum Martini, in Pugione Fidei, Diſt.* 3. *cap.* 22. §. 2.

ואם לאו הן ואלו ואלו מתכנסין לב״ד הגדול שבלשכת הגזית ששם תורה יוצאה ורווחת לכל ישראל שנ׳ מן המקום ההוא אשר יבחר יי׳ וגו׳ *Synedria Viginitriumviralia ſedes habuere in qualibet* ferè *urbe Terræ Iſraelitica. Si quiſquam ex eis* (ſcilicet ſi urbium illarum judicum quiſquam) *difficiliori juris aviti quæſtione implicaretur, conſulendum erat Synedrium urbis ſuæ. Hoc ſi Traditione rem acceperat, ſententiam ei pronuntiabat. Sin verò, tum ipſe tum Princeps* ſeu *Præſes eorum de eadem re conſulebant Synedrium quod urbi ſuæ vicinius erat. Id ſi traditione rem acceperat, ſententiam eis pronuntiabat. Sin verò, tum is & eorum Princeps* ſeu *Præſes eodem modo adibant Synedrium ad Montem templi poſitum* (Hieroſolymis) *quod, ſi traditione rem acceperat, ſententiam eis pronuntiabat. Sin verò, adibant itidem tum ipſe tum princeps etiam* ſeu *præſes eorum Synedrium ad antemurale ſitum* (Ita quidem ſonant verba in Gemara hac, quæ opinor emendanda ſunt; legendúmque potiùs ſcilicet pro שבחיל *quod ad antemurale,* שבפתח העזרה *quod ad introitum atrii*, ut non ſolùm locorum circa templum ſitus verum etiam ſequentia hac de re teſtimonia ſatis videntur evincere) *Id autem Synedrium ſi traditione rem acceperat ſententiam pronuntiabat. Sin verò, tam hi quàm illi* ſeu *omnes conjunctim introibant Synedrium Magnum quod in conclavi ſaxeo,* ſeu *quadratarii opere inſigni locum habebat. Quoniam nempe illinc lex egreditur & transfunditur in univerſum Iſrael juxta id quod dicitur*[n], *ex loco illo quem elegerit Dominus &c.* Gemara item Babylonia[o], הוצרך הדבר לשאול שואל בב״ד שבעירו אם שמעו אמרו להן ואם לאו באין לזה שסמוך לעירו אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה ואומר כך דרשו חבירי כך למדתי וכך למדו חבירי אם שמעו אמרו להם ואם לאו אלו ואלו באין ללשכת הגזית *Exorta quæſtione juris, conſulendum erat primò Synedrium urbis in qua exoriebatur. Hoc ſi traditione rem acceperat, ſententiam pronuntiabat eis* (qui conſulebant.) *Sin verò, Synedrium quod urbi vicinius erat adibant, quod ſi traditione rem acceperat, ſententiam ferebat eis. Sin verò, adibant Synedrium ad introitum montis Templi ſitum. Hoc, ſi rem traditione acceperat, ferebat eis ſententiam. Sin vero, adibant Synedrium ad quod introitum atrii. Atque ait* (is ſive qui primo dubitabat ſive qui plurium in appellationis hac formula perſonam velut delegatus gerebat; & variatur, ut vides, numerus, quod apud Talmudicos rarum non eſt) *ad hunc modum explicavi* ſeu *interpretatus ſum ego, ſed ad hunc modum collegæ mei* ſeu *ſocii* ſeu *illi quibuſcum velut judicibus aliis rem communicavi. Si hujus Synedrii judices rem traditione acceperant, ſententiam eis ferebant; Sin vero, tam hi quam illi adibant Conclave ſaxis quadratis* ſeu *politis inſigne.* Adeo ut Gemara utraque faciat Synedrium urbis vicinioris in appellatione intermedium, quod in Miſna[p] non habetur. Ibi enim, res primò ex urbe ſeu Synedrio aliquo urbium minorum ad illud quod ſedes habuit ad introitum montis defertur; & dein eadem ferè ſequuntur verba quæ in Gemara Babylonia. Miſnæ etiam concors eſt, præter Moſem[q] Cotzenſem, *Sepher Siphri*[r]; alii item Magiſtrorum commentarii, etiam qui Mi-

n *Deut.* 17, 8.
o *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88. 2. *Idem in* Aiin Iſrael. *tom.* 2. *fol.* 116. *col.* 3.
p *Tit.* Sanhedrin *cap.* 10.
q *Præcept. affirm.* 111.
r *Fol.* 48. *col.* 177.

Miſnæ verbis non loquuntur, ejuſdem interdum ſenſum ſic explicant [s]; בעם. שיפלא דבר וזהו בו חכם המגיע להוראה בין בדבר שיראה בעיניו בין בדבר שקבל מרבותיו הרי הוא והולכין עמו שלין לירושלם ובאין לבית דין שעל פתח הר הבית אומר להן בר׳ כך הוא הדין אם שמע וקבל מהן מוטב ואם לאו באין כולן לב״ד שעל פתח העזרה ואומרים להם גם הם כך הוא הדין אם קבלו ילכו להן ואם לאו כולן באין לב״ד הגדול ללשכת הגזית שמשם תורה יוצאה לכל ישראל שנ׳ מן המקום ההוא אשר יבחר ה׳ ובית דין אומר להם כך הוא הדין ויוצאין כולן *Quando difficultas oboriebatur, de qua ſententiam ferenti, è ſapientibus cuiquam ſententiis ferendis juxta ritum patrium neutiquam impari, alii reluctarentur* (*ſive de re quod ipſe viderat ſive de ea qua à Magiſtris ſuis acceperat*) *tam ii quàm ipſe aſcendebant Hieroſolymam atque Synedrium ad introitum montis adibant. Synedrium illud quomodo judicandum eſſet docebant* (ſi nempè rem ſatis decernere pôterant; nam ſic expreſſiùs voluit Maimonides [t]; ut non liceret eis להורות מלבם אלא מה שקיבלו ושמעו יאמרו ולא וולת *decernere, rem ita ſibi allatam, ex ingenii commentis, ſed juxta ea tantummodò quæ acceperant*, ídque ſive à Majoribus ſive à Synedrio aliquo ritè antè conſulto) *& ſi audiebat & recipiebat eorum diſciplinam, res bene ſe habuit; Sin verò, cuncti ſimul adibant Synedrium ad introitum atrii, quod ubi tantundem praſtandum. Sin verò, cuncti ſimul adibant Synedrium Magnum quod in Conclavi ſaxis politis inſigni ſedes habuit, quoniam inde lex egreſſa eſt* (ſcilicet ſumma & à nemine poſtmodum diſputanda juris oracula) *univerſo Iſraeli juxta id quod ſcriptum eſt* [u], *ex loco illo quem elegerit ſibi dominus. Ibi autem quid juris eſſet oſtenſo, cuncti ſimul diſcedebant.* Accedat heic Judiciorum & Appellationum, ad Synedrium Magnum, ordo ab Jehoſaphato Rege præſtitutus in Paralipomenis [x] & apud Flavium Joſephum [y], ubi planè quod heic pluribus, juxtà diſciplinam Talmudicam traditur, compendioſiùs, ſed ſatis apertè traditur.

[s] *Maimonid. halach.* Memarim cap. 3. *vide etiam inſuper in præfat. ad* Jad Chazeka.
[t] *Apud R. Iom Tob in Thoſp. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11.
[u] *Deuter.* 17, 8.
[x] *Lib.* 2. *cap.* 19. 10.
[y] *Lib.* 9. *cap.* 1.

III. Jam verò, ad modum antè indicatum, re in Synedrium Magnum delatâ, videndum ibi primò erat utrum ex certa traditione veterúmque diſciplina ſingulis recepta eam poſſent definire. Si ſic nequibant, recurrendum erat ad ſuffragia Synedrorum, quorum pars major præponderabat. Gemara Babylonia [z]; נשאלה שאלה בפניהם אם שמעו אמר להם ואם לאו עומדים למנין רבו המטמאים טמאו רבו המטהרין טהרו *Quæſtione inter eos propoſitâ, ſi traditione acceperant quid definiendum, ita ſententiam ferebant; Sin verò, ſuffragia inibant. Si major pars rem immundam eſſe* (ubi ſcilicet, exempli gratià, de munditie cujus leges plurimæ in ſacri juris corpore difficultas erat) *decernebant, immundam eſſe pronuntiabant, ſin mundam, itidem mundam.* Gemara ſimilitèr Hieroſolymitana [a]; נשאלה הלכה אם שמעו אמרו להן ואם לאו עומדין על המנין רבו המזכין זכו רבו מחייבין חייבו רבו המטהרין טיהרו רבו המטמאין טימאו שמשם תורה יוצאה ורווחת לכל ישראל *Ubi conſulebantur, ſi traditione acceperant, ſecundum id pronuntiabant. Sin verò, ſuffragia inibant. Si numerus eorum major abſolvebat, abſolvebant eum; ſi condemnabat,*

[z] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88. 2.
[a] *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 3.

itidem condemnabant. Pariter etiam dicendum ſi de munditie ac immunditie quæſtio erat exorta. Quoniam inde lex egrediebatur efflabatúrque in totum populum Iſraeliticum. Adeò ut tum traditionis tum ſuffragiorum partis majoris ratio haberetur in jam narrata formula Conſulendi Appellandique, quando in Synedrium Magnum res deferebatur. Tametſi autem priùs ſemper adibatur Synedrium Vigintitriumvirale ad Montem templi quàm illud ad Atrii introitum, non dignitatis alterius eorum præ altero cauſâ aiunt hoc factum, ſed morem illum inde duntaxat natum quòd בו פוגעים תחלה:[b] *in illud priùs incidebant quàm in hoc.* Scilicet in itinere hujuſmodi ad Synedrium Magnum, primò Hieroſolymis obvium erat Synedrium ad Montis introitum. Et de Appellationibus, ob difficultatem tantùm inter cauſam agitandam exortam, neutrius litigantium, de Synedrio Magno adeundo, interveniente voto, hactenus.

b *Obadias Bartenorius ad Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 11. § 2. *Lašchius, alii.*

IV. Genus illud alterum quo, circa intermediam aliquam appellationem, primò ipſum Synedrium Magnum adibatur, hujuſmodi erat. Si litigantium alteruter inſtantiùs rogaret, ut res ad Synedrium Magnum ablegaretur definienda, ibíque experiretur ipſe, ne Judices minores quorum in foro aliàs agendum erat, à juſto judicio fortè aberrarent, id quidem (exceptis duntaxat cauſis tribus, de quibus capite proximo) concedendum non erat. Sed in urbe ſua ſeu loco cujus juriſdictioni ratione domicilii ſuberat, judicium erat nihilominus peragendum. At verò, quoniam ita[c] rogaverat ſive actor ſive reus, exorta difficultate inter agitandum, non appellabatur Synedrium aliquod minus, ſed אם הוצרך לשאול דבר מב״ד הגדול שבירושלם כותבין ושואלין ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב ב״ד הגדול *Si quid ob difficultatem eſſet interrogandum à Synedrio Magno Hieroſolymis, miſſis illic literis illud conſulebant, & demum judicabant ſecundum id quod ex Synedrii Magni reſcripto eſſet decernendum.* Atque, ut adjiciunt nonnulli[d], שני בעלי דינין יפרעו שכר השליח *actor & reus ſimul nuntiis mercedem ſolvebant.* Hac de re ſic Talmudici. Flavius etiam Joſephus, ubi de Judicibus & Synedriis ex primario inſtituto per urbes collocatas loquitur (ſed nimiùm diſcrepans à ſcitis Talmudicorum, ut Libro ſuperiore animadverſum eſt) ἂν δὲ, inquit[e], οἱ δικασταὶ μὴ νοῶσι περὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς προστεταγμένων ἀποφήνασθαι, συμβαίνει δὲ πολλὰ τοιαῦτα τοῖς ἀνθρώποις, ἀκέραιον ἀναπεμπέτωσαν τὴν δίκην εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, καὶ συνελθόντες ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ προφήτης καὶ ἡ γερουσία, καὶ τὸ δοκοῦν ἀποφαινέσθωσαν, *Si verò Judices neſciant de negotio ad ſe delato judicare (quemadmodum non rarò ejuſmodi quid hominibus accidit) integram cauſam in urbem ſacram remittant. Et convenientes Pontifex, Propheta & Senatus id quod ſibi fuerit viſum decernant.* De poſteriori periochæ parte ſatis dictum eſt Libro ſuperiore, ubi nec Prophetam nec Pontificem Maximum ex Talmudicorum ſcitis locum, illis ſolùm nominibus, in Synedrio Magno aut in Judiciis exercendis cum eo habuiſſe oſtenſum eſt. Sed & de ſuprema in rebus Synedriorum Minorum decernendis, indéque Appellationibus, Magni autoritate[f] alibi etiam loquitur ille, ubi Syne-

c *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31. 2. *Moſes Mikotzi præcept. aff.* 97. *fol.* 187. *col.* 2. *Maimonid. hal.* Sanhedrin *cap.* 6.

d *Schulcan Aruch tit.* Choſchen hamiſpat *cap.* 14.

e *Archæolog. lib.* 4. *cap. ult.*

f *Lib.* 9. *cap.* 1.

Synedria Magnum & Minora à Jehoſaphato Rege Hieroſolymis alibíque conſtituta, ut diximus, memorat, uti & per ſe Hieroſolymis conſtituta; de quibus, monuit, inquit, ut juſtè judicarent, atque, *Ἂν περὶ μειζόνων διαφορὰν ἔχοντες τῶν ὁμοφύλων τινὲς ἐκ τῶν ἄλλων πέμψωσι πρὸς αὐτοὺς πόλεων, τούτων ἡ μετὰ πλείονος σπουδῆς ἀποφαίνεσθαι δικαίως περὶ τῶν πραγμάτων, Si de rebus majoribus, quidam contribulium* (ſic bene Ruffinus) *ex aliis civitatibus eos conſulerent, cum maximo ſtudio eis & juſtiſſimè reſponderent.* Quod de Appellationibus planè dictum. Rationem adjicit, *Μάλιστα γὰρ τὰς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει κρίσεις, ἐν ᾗ τόν τε ναὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ συμβέβηκε, καὶ δίαιταν ὁ βασιλεὺς ἔχει, προσήκει σπουδαίας εἶναι καὶ δικαιοτάτας, quandoquidem rectum deberet eſſe judicium in ea civitate conſtitutum, ubi & Templum Dei & habitaculum erat Imperatoris*, ſeu *Regis*. Sic ille.

V. Satis commodè quidem cenſendum eſt, cum diſciplina Appellationum ad Synedrium Magnum attinente, velut aliorum ſimilium non paucorum, exemplum illuſtre Proſelytorum Juſtitiæ (de quorum admiſſione & natura, fuſiùs egimus alibi[g].) Jus, non ita legitimè, quoad legis Sacræ obſervationis in ſe ſuſceptionem, admiſſorum, nec tamen actu planè irrito. Scilicet Sacramentorum Baptiſmi, Circumciſionis, Oblationiſque rituum, utcunque factorum, Probatio ſeu Improbatio ad Curiæ hujus, præ cæteris, amplitudinem ita, cum gravioribus in Republica illa Sacra dubiis aliis, velut ex officio atque citra actiones illic ab aliquo inſtitutas, ſpectavit, ut, ubi ambigeretur utrum Proſelyti ſic, utcunque, velut ex Opere Operato, facti, adeóque ex Gentilium ſic utcunque univerſitate in Iſraelitarum cœtum recepti, ob Legis Sacræ amorem reverà, an Lucri, Honoris, Timoris gratiâ Judaiſmo nomen dediſſent, Synedrium Magnum, etiam poſt judicia aliorum ea de re Synedriorum, ut Magiſtratus ſummus (cujus ex ore totius Reipublicæ ſacræ ordinatio rerúmque Probatio & Improbatio, tam circa Sacra quàm Profana pendebat) eos penitiùs circa dubium illud obſervarent velut univerſales Ephori; nec interim Iſraelitarum univerſitatis, ut ſatis ſocios, admittentes, uſque dum de ſyncera eorum Legis ſacræ profeſſione omninò conſtaret. Neque tamen intereà eos, velut non admittendos, omninò rejicere volebant, nec quidem, ſi in Paganiſmum rediiſſent, aliter eos habentes atque Iſraelitas Apoſtatas. Scilicet, indelebilis cenſebatur character ille per Sacramenta illa in Proſelytiſmum qualiſcunque admiſſio, ſed interim non alia quàm quæ, ob profeſſionis ſimulatæ ſuſpicionem apud Synedros hoſce pendentem, velut Regenerationis (ita enim Proſelytiſmum nuncupabant) dubiæ infamiam & gravem exiſtimationis deminutionem in ſe contineret. Hanc rem tetigimus quidem in libris de Jure Naturali & Gentium[h]. Sed ut res explicatior reddatur, Maimonidis locum de ea integrum, utpote non uno nomine obſervatu dignum, adjicere heic viſum eſt. Ubi de Proſelytis utriuſque ſexûs faciendis atque exterarum apud Iſraelitas conjugiis agit, אל יעלה, inquit[i], על דעתך ששמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך

[g] De Iure Nat. & Gent. lib. 2. cap. 2. & ſupra lib. 1.

[h] Lib. 1. cap. 2. & lib. 5. cap. 15.

[i] Tract. Iſſuri Bia cap. 13. § 14, 15. & 16, 17 & 18.

מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשא נשים נכריות בגיותן אלא סוד הדבר כך הוא שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת. ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות. כדי שיפרושו אם קבלו ולא פרשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן. שנ' ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו

Nollem exiſtimes (ita rem heic, ad Synedrii hujus notionem, attinentem, incipit) *quòd Samſon qui Iſraeli ſalutis in cauſa erat, aut Salomon Rex Iſrael, qui vocatur dilectus Domino, uxores duxerint exteras* [k], *dum ſcilicet planè Gentiles erant. Myſterium autem* ſeu *arcanum rei hujuſmodi erat. Juxta ritum Proſelyti proſelytave admittendæ, diligentiùs inquiri ſolebant de admittendo, utrum Opum, quas expectaret, gratiâ, an Honoris nanciſcendi an Timoris cauſâ, admitti deſideraret. Et de viro, an non ob amorem mulieris alicujus Judaicæ, & de Fœmina an non ob juvenis Iſraelitici amorem. Si hujuſmodi nihil obſtaret, oſtendebat eis gravitatem jugi legis, & quàm difficile eſſet eam obſervari à Gentibus aliis; ut ſcilicet ita deterrerentur* (aiunt enim [l] hoc fieri, ne facile nimis fierent proſelyti; Atque adjiciunt, קשים גרים לישראל כספחת דכתיב ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב *Moleſti fuere Proſelyti Iſraelitis, etiam ut apoſtema* ſeu *ſcabies juxta quod ſcriptum eſt* [m] *& adjungatur illis advena, & ſociabitur, ut apoſtema,* ſeu *ſcabies domui Iacob*; ut quod non ſyncerè ſatis mundum [n]; Atque alibi [o]; תנו רבנן הגרים והמשחקים בתינוקות מעכבים את המשיח *Tradunt Rabbini, Proſelytos & ludentes cum puellis, impedire adventum Meſſiæ*; adeóque ex diſciplina recepta cautiſſimè recipiendi fuere proſelyti, licet eſſent ex Scribis & Phariſæis [p] *qui circumirent mare & aridam ut facerent unum proſelytum*, utcunque peſſimum.) *Si verò reciperent*, ſic pergit Maimonides, *jugum legis libenter, nec deterrerentur, conſtaretque eos ex amore Legis gentiliſmum exuere velle, recipiebant eos, inſtar illius quod ſcriptum eſt* [q] (de Rutha Moabitide & Naomi ſocru ejus Iſraelitide, velut de proſelytiſmo altercantibus) *videns ergo* Naomi, *quod animo conſtanti decreviſſet* Rutha *ſecum pergere* (è gentiliſmo in Judaiſmum tranſire) *deſiit porro ad eam loqui*, (ubi Vulgata, *adverſari noluit nec ad ſuos ultra reditum perſuadere. Ideòque non recepit* (ut ſatis perfectos non agnovit) *Synedrium Proſelytos toto tempore Davidis & Salomonis) Davidis tempore, ne timoris cauſâ gentiliſmum exuiſſent. Tempore Salomonis, ne regni ejuſque opulentiæ & gloriæ cauſâ, etiam Iſraelitæ tantundem facerent.* Pergit dein, שכל החוזר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק *Quoniam quiſquis in Iudaiſmum tranſibat ex Gentibus* (ubi exemplaria aliquot habent מהכותים *è Cuthæis*, quod in idem, ut alibi non rarò, recidit) *ob rem aliquam quæ è vanitatibus eſſet mundi, is non erat ex Proſelytis juſtitiæ* (id eſt, haud accenſendus erat veris Synceris & in Foro, ut dicitur, interiori ſibi proſelytis) ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות. והיו בית דין הגדול

חוששין

k Iudic. cap. 14. 1 Regum cap. 11. 1.

l R. Chelbo in Gemar. Babylonia tit. Jabimoth cap. 4. fol. 47. 2. & tit. Kidoſchin cap. 4. fol. 70. 2. & tit. Nidda cap. 2. fol. 13. 2.

m Ieſaiæ cap. 14. 1.

n Videſis gloſſ. ad Gemar. Babylon. tit. Nidda cap. 2. fol. 13, 2.

o Dict. Gemara, ibi.

p Matth. 23, 15.

q Ruth 1, 18.

ומושכין להם. לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום ולא מקריבין אותן עד שתראה אחריתם.
ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן וכן שמשון גייר ונשא. והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל
דבר ולא על פי בית דין גיירום חשבן הכתוב כאלו הן גויות ובאסורן עומדין. ועוד שהוכיח
סופן על תחלתן שהן עובדות עבודה זרה שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאלו
הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה. גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות
והעונשין ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות הרי זה גר. אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר
הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגוים וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו ואפילו חזר ועבד עבודת
זרה הרי הוא כישראל משומד שקידושין קידושין ומצוה להחזיר אבדתו כאחר שטבל נעשה
כישראל. ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע״פ שנגלה סודן. ומפני זה אמרו חכמים
קשים להם גרים לישראל כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל דבר ומטעין את ישראל וקשה
הדבר לפרוש מהם אחר שנתגיירו צא ולמד מה אירע במדבר במעשה העגל ובקברות התאוה

וכן רוב הנסיונות האספסוף הם היו בהן תחלה. *Et nihilominus erant Proſelyti quàm pluri-mi admiſſi tempore Davidis & Salomonis, à Privatis* (ſcilicet Triumviris in cauſa ejuſmodi uſitatis aliiſve. Et ſanè legitur, tempore Davidis, Proſelytos Juſtitiæ utcunque tunc factos fuiſſe numeroſiſſimos, nempe מאה וחמשים אלף *Centies & Quinquageſies Mille* [r], quò trahunt illud [s], de operariis circa Templum, *fuerunt Salomoni Septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte*, quod non ſemel memoratur, præter 3600 operum inſpectores ſeu præfectos. Hos autem Iſraelitas originarios volunt fuiſſe, uti illos 150000, Proſelytos qualeſcunque Juſtitiæ ſub Davide factos, juxta illud [t] *& numeravit Salomon* כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל אחרי הספר אשר ספרם דויד אביו וגו׳ *cunctos viros proſelytos qui eſſent in terra Iſraelis, ſecundum numerum quo numeraverat eos David pater ejus, repertique ſunt centum & quinquaginta millia.* Numerum autem illum opificum aiunt Iſraelitarum neutiquam eſſe potuiſſe, eo quòd ſcriptum ſit [u], *de Filiis Iſraelis non Salomon poſuit ſervos pro opere ſuo.* Et de Salomonis tempore, ſatis liquet in hiſtoria ſacra de Uxoribus ejus quæ proſelytæ qualeſcunque fuere, nec paucæ) *Jam verò ſollicitiùs advertebant Proſelytos ejuſmodi* (utriuſque ſexus; ita pergit Maimonides) *Synedrii Magni; quos tamen non depellebant, quoniam utcunque Baptizati fuiſſent, nec ſuadebant aut ultrò invitabant ad ſacrificia, antequam vitæ ſeu diſciplinæ eorum ſic mutatæ ratio ſatis haberetur explorata. Et cùm Salomon proſelytas fecit, eáſque matrimonio ſibi copulavit, uti & Samſon proſelytam duxit, haud obſcurum erat, eos è gentiliſmo non tranſiiſſe aliam ob rem quàm quæ eis tunc utilior eſſet. Nec juxta ſententiam Synedrii Proſelytos eos faciebant. Unde in Scriptura cenſentur quaſi Gentiles, & pro interdictis habentur. Præterea in ſtatum reverſi ſunt priſtinum. Nam in idololatriam reciderunt & ædificarunt ſibi Excelſa, quod quidem refert Scriptura quaſi is* (qui adeo in cauſa eſſet) *ea ædificaſſet, ſecundum quod dicitur* [x], *tunc ædificavit Salomon excelſum* (quale Moabiticis, Ægyptiacis, id genus aliis uxoribus ſuis præſtitit [y].) *Verum quidem eſt, Proſelytum, de quo adeo ſollicitè* (in admiſſione prima) *non eſt quæſitum, & eum cui Legis & Praeceptorum gravitas haud fuerit ſic explicata, poſtquam Circumciſus eſſet & Baptizatus, coram Tribus privatis, planè fuiſſe Proſelytum, tametſi*

r Gemara Babylonia ad tit. Jabimoth fol. 79, 1.

s 1 Regum 5, 16.

t 2 Paralip. 2, 17. & hic comma 2.

u 2 Paralip. 8, 9.

x 1 Regum 11, 7.

y Ibid. comm. 8.

tametſi etiam utilitatis & commodi ſui causâ eum Proſelytiſmum ambiiſſe eſſet notiſſimum. Nam ſimulac Circumciſus eſſet ac Baptizatus, exibat è univerſitate Gentilium (ex opere operato) ſeu *deſinebat eſſe Gentilis. Sed tunc animadvertebatur* (ut dictum eſt) *uſque dum de Juſtitia ejus ſatis conſtaret. Etiam ſi in Idololatriam recidiſſet, habendus erat, ut Iſraelita apoſtata, quoniam ſancti, ſancti ſunt. Et oportuit ut damnum ejus* (nam ex diſciplina proſelytiſmi, exue-
a Hiſtor. 5. bat patriam; & parentes, liberos, fratres, vilia habuit, quod & ait Tacitus [a]) *reſarciretur, adeóque ut poſtquam eſſet baptizatus, fieret* ſeu *haberetur ut Iſraelita. Atque ideo retinuere Salomon & Samſon Uxores ſuas, etiamſi revelaretur ſic earum arcanum. Hinc aiunt Sapientes moleſtos* ſeu *graves eis viſos eſſe Proſelytos Iſraelitis, vel ut plagam lepræ, quoniam plerique eorum è gentiliſmo utilitatis tantùm causâ in Judaiſmum tranſibant & in errorem ducebant Iſraelitas. Et gravius quidem erat conſortium eorum exuere poſtquam Proſelyti facti eſſent. Ito &*
a Exod. 32. *diſce quid acciderit in negotio illo Vituli aurei* [a], *& in Sepulchris Concupiſcentiæ* [b],
b Numer. 11. 34. *aliiſque compluribus* (majorum) *infortuniis, quorum primò in causâ fuere illi.* Summa eſt, penes judicium Synedrii Magni fuiſſe, ita Proſelytos juſtitiæ agnoſcere, ſecernere, pro ſuſpectis cenſere, ut, quantum tam ad Sacra eorum quàm Profana attineret, univerſum ex eo, neque ex Sacerdotum Juriſdictione, quà talium, judicio omninò penderet. Ejuſdem eſt commatis quod ha-
c Levitic. 15. 19. bent de mulieris menſtruatæ [c], profluvio laborantis [d], puerperæ jure ab eodem
d Ibid. 25 &c. Synedrio maximè decidendo. Maimonides poſtquam accuratiùs, ut ſolet, de
e Tract. Iſuri Bia cap. 11. §. 1. eorum immunditie, ac ſacris, egerat, ſubjungit [e], כל שאמרנו בנדה וזבה ויולדת הוא
דין תורה וכמשפטים אלו עושין כשהיו ב״ד הגדול מצוין והיו שם חכמים גדולים שמכירים
הדמים ואם נולד להם ספק בראיות או בימי נדה וזבה עלו לב״ד ושאלו כמו שהבטיחה תורה
עליהן שנ׳ כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין בין דם נדה לדם זיבה

Omnia quæ diximus de Menſtruatâ, profluvio laborante, & puerperâ; ſunt ex præſcripto Legis. Et ſecundum hæc jura mores obtinuere quando vigebat Synedrium Magnum, atque in eo erant Sapientes magni quibus peritia eſſet Sanguines diſcernendi. Nam ſi fortè dubium emergeret de inſpectione fluxûs aut de diebus menſtruatæ aut profluvio laborantis, aſcendebant ad Synedrium, ut illud ea de re
f Deuter. 17. 8. *conſulerent, ſicut fiduciam de eis illic collocandam docuit Lex ubi ait* [f], *ſi res aliqua difficilis apud te in judicio nata fuerit inter Sanguinem & Sanguinem, inter Cauſam & Cauſam &c. ſcilicet inter Sanguinem menſtruum & Sanguinem profluvii.* Et juxta Synedrii hujus judicium Sacra hiſce in cauſis præſcripta, aut offerenda erant aut differenda. Nec ambigendum eſt quin in quamplurimis quæ exorirentur dubiis aliis gravioribus, ejuſmodi mos illic forenſis, ſeu velut Appellandi jus obtineret.

VI. Regularitèr quidem, Synedria in Altera Tribu ſeu Urbe ſedes habentia, alterius Tribus incolarum ſeu Civium actiones ſeu judicia apud ſe non admittebant. Quod interim cum exceptione de Appellationum ratione jam oſtenſa, atque Actionibus aliquot ſingularibus nihilominùs, pro Actorum quacun-

que

que in Tribu ſeu Urbe degentium libitu, in Synedrio Magno ſive inſtituendis ſive inſtaurandis, de quibus locuturi jam ſumus, aliiſque inferiùs occurrentibus, eſt temperandum. Videtur quidem ſententias, in foris ac Synedriis inferioribus, nec contra Synedrii Magni appellati decretum, latas, eatenus vim obtinuiſſe, ut, ex jure ordinario, litigantibus eſſet in eis omninò acquieſcendum [g]; uſque quo ipſi qui judicarant, cauſâ redintegratâ eas reſcinderent. Quod quidem interdum fieri licuit [h], uti & libro oſtenditur ſuperiori. Unde etiam exiſtimandum eſt, Appellationi ob judiciorum hujuſmodi iniquitatem, locum fuiſſe ex jure ordinario nullum. Quod etiam ſuperiùs tactum. Cùm autem inter judicia illa quæ ad fora ſeu Synedria Minora ex ejuſmodi jure attinebant, Tria fuerint quorum quidem paſſim frequentior uſus; ſcilicet de Mutuò accepto ſeu Credito, de Rapina ſeu Furto, ac de Damno illato; hiſce exceptis, univerſa quæ eorum reliqua fuere in foris ac Synedriis inferioribus inchoanda erant ibique ſolùm, ex jure ordinario, peragenda, niſi judices ipſi aut ob juris difficultatem Synedria primò minora ut oſtenſum eſt, aut, ex litigantium alterutrius voto, citra intermediam appellationem, juxta illud etiam quod jam antè aperuimus, Synedrium Magnum conſulendo appellâſſent. Neque quoties ſive Actor ſive Reus in judiciis, præter illa tria, reliquis rogaſſet ut in Synedrio ſolùm Magno (ne Judices inferiores per errorem ſeu ignorantiam deviarent) res definiretur ipſéque ibi experiretur, aliud, quantum didici, ad hanc rem inſequutum eſt, præterquam quòd citra Appellationem aliquam intermediam difficultas fortè oborta ad Synedrium hoc ſcripta deferretur ac juxta ejus reſcriptum eſſet decernenda, ut ſuperiùs explicatum. Neque illuc ablegandus erat litigantium alteruter. At verò in judiciis jam dictis Tribus, pro Actoris libitu (modò teſtes aut probationes ei non deeſſent, nec alitèr) ſive in foro cui ratione domicilii ſuberat reus, ſive in Synedrio Magno, quacunque in Tribu ſedes haberet ſive hic ſive ille, erat agendum. Adeóque reo, in hiſce, actoris libitum ſequendum erat, ut judicibus Synedrii Magni illuc eum evocandi poteſtas ſemper eſſet ac inferioribus cum illuc ad experiendum mittendi, quoties tantundem ab actore peteretur. Unde & ſive inſtitutâ ſive inſtauratâ ibi actione res erat finienda. Maimonides ad veterum mentem [i]; אבל אם אמר המלוה נלך לבית דין הגדול כופין את הלוה ויעלה עמו שנ׳ עבד לוה לאיש מלוה וכן אם טען זה שהזיקו או גזלו הטוען לעלות כופין בר שבעירו את הנטען לעלות עמו וכן כל כיוצא בזה *At verò ſi dixerat creditor, adeamus Synedrium Magnum, cogebant debitorem ut cum eo illuc iret, juxta etiam illud quod habetur in ſacris literis. Qui* [k] *mutuum accipit ſervus eſt ejus qui dat mutuo:* (neque enim de fœneratore ſolùm locus ille capiendus, ut volunt nonnullæ verſiones; ſed de mutuo citra fœnus etiam, quemadmodum optimè Symmachus & Theodotion, δοῦλος δανειζόμενος ἀνδρὶ δανείζοντι, id eſt, *ſervus eſt is qui mutuum accipit ei qui mutuo dat* ſive cum fœnore ſive citra; nam ejuſmodi eſt verbi δανείζειν ſignificatio.) *Idem jus obtinuit quoties, cùm lis eſſet de damno illato ſeu Rapina, voluit actor ad Synedrium Magnum aſcendere. Nam & tunc etiam cogebant reum*

g *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap. 4. fol.* 33. 1. *Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap. 6. Moſes Mikotzi praecept. aff.* 97. *fol.* 187. *col.* 1. Shulcan Aruch, *tit.* Choſchen hamiſpat *cap.* 25.

h *Vide Maimonid. halach.* Sanhedrin *cap.* 7. §. 10. & 11.

i *Halach.* Sanhedrin *cap.* 6. *atque ita Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31. *Moſes Mikotzi praecept. affirm.* 97. *fol.* 187. Shulcan Aruch. *tit.* Choſchen hamiſpat, *cap.* 14.

k *Proverb.* 22. 7.

cum illo aſcendere, quod itidem in cæteris quæ actionum harum induebant naturam pariter locum habuit. Adjicit dein idem Magiſter eximius exceptionem quam memoravimus de Teſtium ſeu Probationum defectu; ſcilicet niſi conſtaret, Crediti, Rapinæ, Damni illati, Teſtes eſſe aut Probationes, rem ex illo, cui ſuberant Actor & Reus ratione domicilii, foro neutiquam in Synedrium Magnum ritè potuiſſe hoc modo ablegari. Verba ſunt, בד״א כשיש שם עדים או ראיה לגזול לניזק או למלוה אבל שטענו דקניה אין מחייבין את הנטען לצאת כלל אלא נשבע במקומו ונפטר וכן הדין בזמן הזה שאין שם בית דין גדול אבל יש מקומות שיש בהן חכמים גדולים מומחין לרבים ומקומות שיש בהן תלמידים שאינן כמותן אם אמר המלוה נלך למקום פלוני שבארץ פלוני לפלוני ופלוני הגדול ונדון לפניו בדין זה כופין את הלוה והולך עמו וכן הוא מעשים בכל יום בספרד *Quæ ſuperiùs dicta ſunt ſic intelligas oportet ut adeſſent ſive creditori, ſive ei cui damnum inferebatur, ſive ei à quo quid erat injuria ablatum, Teſtes aut Probationes. Nam ſi nihil aliud in actionis inſtitutione prima haberetur præter nudam ejus aſſertionem, non erat reus omnino cogendus Synedrium Magnum adire. Sed in loco cui ratione domicilii ſuberat ſive ad juramentum adigendus erat, ſive dimittendus. Idem etiam hodiéque jus obtinet, quando ſcilicet Synedrium Magnum non omninò reperitur, ſed ſunt loca alia in quibus habentur viri graviſſimi judicandi poteſtate publica præditi, aliaque in quibus florent diſcipuli iſtis impares. Nimirum ſi dicat creditor, adeamus locum N. in Terra N, ad N. & N. virum ſummum & judicio ibi hac de re experiamur, cogendus eſt debitor ut cum illo vadat. Atque hic uſus eſt in foris Hiſpanienſibus* (Judæorum) *quotidianus.* Scilicet Moſes Maimonides Cordubæ natus, circa quadringentos octoginta abhinc annos in Hiſpania floruit, ubi Judæorum ſuorum juris, etiam quod ibi in uſu, erat ſcientiſſimus. Tantundem alii [l]. Scimus quidem interdum locum illum ſeu Synedrium in quod à creditore ſeu actore alio, juxta jam dicta, citabatur ſic reus, nuncupari [m] tantùm מקום הוועד *locum virorum frequentia celebriorem*, unde etiam, poſtquam eſſe deſiit Synedrium Magnum, alia loca celebriora quæ, per auguſtiorem judicum amplitudinem, reum ſive à perjurio ſive à negatione deterrerent, ex hoc more vetuſto vigebant (quemadmodum de uſu Hiſpanienſi dixit Maimonides) pro libitu actoris adeunda. Sed, quantum video, dum ſtetit reſpublica Ebraica ipſúmque in ea Synedrium Magnum, Tribuúmque ac Synedriorum Minorum per territoria diſtinctio, Jus illud quale jam diximus Synedrio huic erat planè ſingulare.

l Shulchan Aruch. *tit.* Choſchen hamiſpat, *cap.* 14. §. 2. *&c.*
m *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3. *fol.* 31, 2. *&c. vide ibi gloſſam.*

Cap. III.

I. *De* Presbyteri *ſeu* Judicis *rite* Ordinati, *in Decretum Deciſionémve Synedrii* Magni contumacis, *Pœnâ Capitali.*

II. Modus *ſecundum quem* Decretum *ejuſmodi fieri debuit. Et* Locus *in quo.*

III. *De* Rebus *Præceptis ac Iuribus circa quæ* Decretum *ejuſmodi verſari deberet.*

IV. *De*

IV. *De* Contumaciæ *heic* Actu *ipſo.*

V. *De* Pœnæ *capitalis*, Contumaciæ *nomine ſic* irrogandæ, Genere & Circumſtantiis.

VI. Locus, *in quo morte* plectendus *erat ejuſmodi Contumax*, Hieroſolyma.

VII. Tempus, *quo* capitalis *illa* Pœna *Contumaci Preſbytero irroganda.*

VIII. Promulgatio *ſolennis* Pœnæ *in* Contumacem *ejuſmodi infligendæ.*

IX. *De* Judicibus *ſeu* Presbyteris *inferioribus*, *nec* Ordinatis, *non*, *juxta mores receptos*, Contumaciæ *utcunque heic reis.*

DE Appellationibus, ad Synedrium Magnum, Capite actum eſt in Superiore; quod ut prævium eſt diſciplinæ de Cauſa illa Presbyteri ſeu Judicis Contumacis qui à Synedrio Magno rite edoctus ejuſce placitis n hilominùs adverſaretur; quæ in diſtributione noſtra ſuperiore occupat, cum Appellationibus, Primum. De Presbytero dico, ſeu Judice, qui Fori ſeu Synedrii Minoris aut Collega aut Præfectus erat juxta fororum ac tribunalium ſuperiori in libro diſtinctionem. Nam cum, ut nemo non videt, Contumacia in Synedrium Magnum duplici conſtaret in genere; aut in eo quo ſententiæ illîc, ex actione ſeu judicio ibi primùm inchoato, latæ non parebat ſive actor ſive reus ſive miniſter, aut in eo quo Judices inferiores inde velut ab oraculo edocti (ſecundum jus ei competens ſingulare quod capite aperuimus ſuperiori) ſuam retinentes aut novam comminiſcentes ſententiam, ejuſce decretum nolebant ſequi; Prioris Contumaciæ hujuſmodi genus ejuſdem erat planè naturæ cum eo quo in alia ſive Fora ſive Synedria itidem commiſſum eſt, & ſive Excommunicatione ſive Verberibus, tam ex horum quàm illius autoritate, puniendum. Et quæ Synedrio Magno cum cæteris communia fuere prætermittimus. Genus autem Poſterius, quod alibi quàm in Synedrio Magno habere, ex jure ordinario, locum non potuit, cernitur aut in Judice manuum Impoſitione ritè, ut libro etiam ſuperiori fuſiùs docetur, generatim Ordinato in Dignitatem Judicandi decernendíque, aut in Triumviralis fori ex nondum ordinatis Collega, Sacerdote de rebus ſibi peculiaribus ex Lege aliquot decernente, id genus cæteris. Judex autem, ſive Triumviralis, ſive ſolus ſic ordinatus, ſive Vigintitriumviralis, qui nunquam non erat ſic ordinatus, contumaciæ ejuſmodi reus, ſupplicio ultimo erat, eo nomine, plectendus. Ita ſcilicet interpretantur Legem illam è Deuteronomio ſuperiùs[a] citatam de Synedrio Magno appellando ſeu conſulendo quoties difficultas eximia exoriebatur. Verba ſunt[b], *Vir autem ille* אשר יעשה בזדון *qui fecerit procaciter*, *ſuperbè*, id eſt, *ſponte contrà fecerit*, *nolueritque audire Sacerdotem qui ſtat coram Domino Deo ſuo*, *ut ibi miniſtret*, *aut Judicem*, *morietur vir ille.* Hoc verò ut juxta Talmudicorum mentem rite capiatur, utpote regularitèr dictum, Explicationibus aliquot atque Exceptionibus quas afferre ſolent eſt temperandum.

a *Cap.* 2.

b *Deut.* 17. 12.

II. Exceptiones illæ habentur aut in Modo quo ejuſmodi fieret Synedrii Magni Decretum, ut Contumacia refragantis qualem diximus morte puniretur, aut in Loco ſingulari ubi ejuſmodi decretum fieri deberet, aut in Rebus de quibus ſic decernebat Synedrium, aut in ipſo Presbyteri, ſeu judicis inferioris Actu refragandi, ſeu non parendi, aut demùm in ultimi ſupplicii ejus genere & circumſtantiis. Modus[c] quo fiebat ejuſmodi Synedrii Magni Decretum, non alius erat ab eo qui capite Superiore exhibetur. Quoties ſcilicet, ut ibi oſtenſum eſt, conſultum appellatúmque, ſive per intermedias appellationes ſive citra eas, Synedrium hoc quid decernebat, nec cætera quæ dicentur deerant, Presbyteri ſeu Judicis Contumaciam pœna jam dicta ſequebatur. Neque aliter. Nam & lex hac de re ſacra ipſa loquitur tantùm de Synedrio Magno, exortá difficultate, adeundo, atque inde nato ibi Decreto, non de quolibet ejuſdem Synedrii decreto. Sic volunt Magiſtri. Loco autem non alio, quando ejuſmodi fiebat Decretum ut Contumaciæ qualem diximus pœna mors eſſet, conſidere debebant Synedri, quam in uſitatiori illo Templóque Hieroſolymitano conjuncto. Is erat conclave illud politis ſaxis inſigne, ſeu *Liſkat hagazith*, de quo ſuperiùs dictum. Nimirùm, ſi extra locum illum conſultum appellatúmque à Judicibus inferioribus quid decreviſſet, pœnâ hâc liber erat quicunque contrà ſententiam procaciùs tulerat. Id quod ex verbis legis jam dictæ ſacræ etiam eliciunt, *Surges*[d] *& aſcendes ad locum quem elegerit dominus &c.* מלמד שהמקום גורם לו מיתה *unde*, inquiunt[e], *& obſervandum eſt ipſius loci rationem habendam in ultimo contumaci ſupplicio infligendo.*

c *Miſna & Gem. cit.* Sanhedrin. *cap.* 10. *Maimonides hal.* Memarim. *cap.* 3. *&* 4. *Moſes Mikotzi præcept. Negat.* 217. Sepher Siphri *fol.* 45. *col.* 178. Peſiktha Zotertha *fol.* 76, 1.

d *Deut.* 17, 8.

e *Maimonid. loco citato.*

III. Quod autem attinet ad Res de quibus ſic decernebat Synedrium Magnum ut ob ſententiam ab inferiore judice, qui ad illud velut ad oraculum provocaverat, contrà latam, pœna mortis ſequeretur; de eis diſſenſum comperio apud Magiſtros inſignem. Alii de rebus omnimodis quæ ſunt דברי תורה id eſt *verba, res,* ſeu *præcepta in lege expreſſa*, alii de rebus etiam quæ ſunt דברי סופרים *verba, res,* ſeu *præcepta à Scribis* ſuperinducta; alii de re duntaxat quacunque שעיקרו מדברי תורה *cujus principale* ſeu *fundamentum pendet ex lege ſacra*, atque alii demùm ſolummodo de דברים שזדונן כרת ושגגתן חטאת או בדברים המביאין לכך או בתפלין *rebus quæ ſponte commiſſa Exciſionem, Errore autem ſeu ignorantiâ patrata, Sacrificio Expiatorio erant ex lege Sacra luenda aut de rebus quæ illuc quempiam deducere poſſent, aut de Phylacteriis*, Legem jam antè dictam ac pœnam illam mortis intelligunt[f]. Receptior videtur ſententia heic poſtrema; quâ ita temperatum eſt id quod de difficultate apud judicem inferiorem exortâ ac de mortis ob contumaciam in Synedrii Magni ſic, ut ante dictum eſt, appellati decretum, pœnâ generatim in lege Sacra legitur, ut mors non eſſet ex illa lege judici contumaci infligenda, niſi ubi res ipſa circa quam difficultas verſabatur adeóque id quod à Synedrio decretum erat aut ad Phylacteria, aut ad leges ſacras quæ reatus ſpontaneos Exciſione ac errore commiſſos Sacrificio expiatorio præſcribunt luendos, aut ad ea quibus ſive actor ſive quis alius, pro ſen-

f *Gemar. Babylon. ad cit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 88, 1. *Moſes Maimonid. Mikotzi, alii locis citatis. & videſis J. h. Cochium in ſua Sanhedrin pag.* 81.

ſententiæ varietate, in crimina Exciſione luenda fortè impelleretur, ſpectabant. Nam ſi de Sponſaliis aut Matrimonio difficultas exorta eſſet, aut de anni Intercalati ratione, tametſi harum neutra ad legem aliquam quâ Exciſio ſponte delinquentibus præſtituta eſt, per ſe attinuerit, nihilominus quoniam, ex altera non rite decreto explicata, Paſchatis & temporibus azymorum, ex altera conjugii violatio (quarum utraque [g] exciſione punitur) facillimè ſequi poſſet, ideo parem rerum hujuſmodi rationem eis quæ ad ipſarum de Exciſione legum explicationem ſpectarent haberi hoc in judicio volebant. Quin & Judicia ſeu difficultates ab Exciſionis legibus haud parùm diſſitas non paucas, ſi contumacia Judicis Inferioris ſeu Presbyteri aut collegæ Synedrii alicujus Minoris heic interveniſſet, in cauſa fuiſſe mortis pœnæ ei infligendæ ſcribunt etiam hujus ſententiæ autores. Maimonides [h], צריכין לבדוק ולחקור אם היתה המחלוקת זו מביאה לידי דבר זה ודבר זה מביאה לידי דבר שני אפילו אחר מאה דברים אם יבא בסוף לדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בין שהורה הזקן מיקל והן מחמירין בין שהיה הוא מחמיר והן מקלין חייב ואם לא תביא המחלוקת לידי כן הרי זה פטור חוץ ממצות תפלין בלבד *Diligentiſſimè perſcrutandum perpendendùmque erat, utrum difficultas* ſeu *diſſenſus exortus pertineret ad rem aliquam quæ per rem aliam itidem aliámque, etiamſi poſt centena rerum quæ evenire poſſent intervalla, tandem ad rem aliquam devenire quiret Exciſione, ubi ſponte parata eſt, & expiatorio ſacrificio, ubi errore eſt commiſſa, puniendam. Nam ubi circa rem hujuſmodi verſaretur difficultas* ſeu *diſſenſus, Presbyter* ſeu *Judex contumax, ſive leviori ille ſive graviori, quàm Synedrium Magnum, uſus eſſet ſententia, mortis erat reus; alioquin planè liber* (mortis pœnâ ſcilicet) *excepta duntaxat difficultate* ſeu *diſſenſu ad præceptum de Phylacteriis ſpectante.* Et quod de Phylacteriis ſic adjicitur, ajunt fuiſſe הלכה מפי הקבלה *Traditionem ſingularem ab omni ævo receptam.* Exempla autem afferunt de rebus hujuſmodi adeò à ſacris de Exciſione legibus per ſe diſſitis; quæ nihilominùs illuc ſive actorem ſive reum aliúmve cujus in judicio intererat, per aliquot rerum aliarum intervalla facilè deducerent; eáque maximè ex jure ſponſalitio ſumunt. Nam cùm ſponſalia, apud eos quædam aut vim ſortirentur aut irrita plane eſſent, juxta diverſam bonorum quæ eorum nomine velut arrha ſeu pretium à ſponſo ſponſæ dabantur, atque ea (quæ ſic data, planè irrita redderent ſponſalia) fermè eſſent aut bona quæ uſibus humanis apud Ebræos ſive ex lege Sacra ſive ex ſcribarum ſcitis ſunt interdicta, veluti ſanguis, adeps, arborum præputium, fermentum in Paſchate, id genus non pauca, aut Sacerdotalis generis ſancta quibus veſci Sacerdotibus licuit ſed alio modo non uti (id quod ad illud genus hominum eorúmque ſponſalia heic tantùm attinet) aut demùm quæ non revera in ſponſi ſponſæve bonis ſed ex alieno rapta; cæteris fermè rebus, in contrahendis ſponſaliis, vim ſatis legitimam obtinentibus juxta ea quæ ſuo in loco [i] expreſſiùs ad Magiſtrorum mentem aperuimus; cùm, inquam, hæc ita ſe haberent, nemo non videt, ſecundum id quod (poſt Synedrii Ma-

[g] Numeri 19. 13. Levit. 18.

[h] Halach. Mamrim cap. 4. § 3. & vide cap. 3. § 5. &c.

[i] In Uxore Ebraica lib. 2. cap. 2.

gni ex appellatione decretum, quo, velut juris oraculo, acquieſcendum erat univerſis, nec aliunde rerum ſive natura ſive dominium decidendum) judex quiſquam qui ſic appellârat ob exortam de triplicis hujus bonorum generis aliquo difficultatem, pronuntiaret, potuiſſe ſequi ut inde ſponſalia bonis illis, velut pretio, intervenientibus contracta, aut planè irrita haberentur aut firma, quatenus nimirùm ex ejus ſententia ſeu ſuffragio qui ſic pronuntiaret, in eorum ſive natura ſive dominio quis hallucinaretur. Quoniam igitur quoties in actione debiti, depoſiti, commodati, pignoris, furti, cæteriſque ſimilibus judex, qualem diximus, à Synedrio Magno edoctus, fundos, animalia, utenſilia aliáve bona aliter atque illud decreto, modo jam indicato, præſtituerat, ſive actori ſive reo addicebat, id, quantum in ſe erat (tametſi ſocii ſeu collegæ ejus Synedrio Magno parerent juſtámque ſic ſententiam ferrent) ut contumax faciebat, unde tandem ſponſalia aliqua, contra jus receptum, aut firma aut irrita, utpote bonis illis ſolenni ritu datis contracta, haberi poſſent, adeóque conjugii per adulterium violatio Exciſione ſi ſponte, & ſacrificio Expiatorio ſi errore ſeu ignorantia patraretur, luenda quiret ſequi; ideo etiam in judiciis hujuſmodi pecuniariis ob contumaciam in bonis contra illud Synedrii Magni decretum addicendis pœna mortis erat infligenda. Quod itidem dicendum, idque ſimili ratione, ubi difficultas ſeu diſſenſus fuerat ejuſmodi ut utrum fermentum ſeu præputium arborum ſeu adeps ſeu quid id genus à contractibus ſponſalitiis ſemper arcendum, hoc vel illud eſſet, diſputaretur ac tandem Synedrii Magni ex Appellatione ſopiretur decreto. Nam qui contrà quàm ſic debebat, à Synedrio Magno ritè edoctus, ſententiam ferebat, id decernebat quo, ſponſalia ſive irrita ſive firma contra jus haberi quibant, adeóque & ii quorum intererat pœnâ ſive Exciſionis ſive Expiatorii Sacrificii forſân implicari. De cæteris autem præceptis rebúſque illis innitentibus aſſerunt hujus ſententiæ ſequaces, Judicis inferioris in Synedrii Magni circa ea, ex Appellatione, Decretum Contumaciam neutiquam morte fuiſſe plectendam. Maimonides [z], ad veterum etiam mentem;

[z] Hilach. Memarim cap. 4. § 3.

אבל אם נחלקו בשאר מצות כגון שחלק בדבר מדברי לולב או ציצית או שופר זה אומר פסול וזה אומר כשר זה אומר יצא ידי חובתו וזה אומר לא יצא זה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה הרי זה פטור מן המיתה וכן כל כיוצא בזה *At verò ſi diſſenſus ortus eſſet de præceptis cæteris, veluti de palmarum ramis, fimbriis, de Buccina, altérque hoc vel illud aſſereret illegitimum alter autem legitimum, alter officium ſatis præſtitiſſe quempiam, alter nequaquam, alter Mundum quid, alter Immundum idem pronuntiaret, mortis pœna liber erat* (judex poſt appellatum Synedrium Magnum contumax) *atque ſimiliter ſe res habuit in id genus cæteris.* Pœna illâ capitali liber. Aliis minoribus, etſi illâ liber, pro arbitrio Synedrii obnoxius. Idem illic; וכל אלו וכיוצא בהן שהן פטורין מן המיתה יש לב״ד הגדול לנדותן ולהפרישן ולהכותן ולמנען מללמד כפי מה שיראה להן שהדבר צריך לכך *Sed verò omnes illi qui ſic liberi erant morte, Synedri Magni Excommunicabant, ſegregabant, verberabant, à docendi facultate ſummovebant, quemadmodum illis videbatur. Ita enim res ipſa poſtulabat.*

IV. Actus

IV. Actus autem Contumaciæ ſeu refragandi non quilibet tanti ſupplicii in cauſa fuit. Nam licèt adverſam ſuam eſſe nihilominùs ſententiam publicè aliis profiteretur judex inferior ſic à Synedrio Magno edoctus, is tamen, niſi etiam aut ſententiam in Foro ſeu Synedrio ſuo expreſſim ferret, idque בזרון *procacitèr* ſeu *ſponte* לעשות *ut quid fieret* ſeu *executioni ab aliis mandaretur* contra quod ſic decreverat Synedrium Magnum, aut ipſe tantundem per ſe faceret, hujuſmodi pœnâ atque hac lege Sacrâ liber erat. Ad verba illa legis, *Vir ille qui fecerit procaciter*, obſervant, לא שיאמר בזרון אלא יורה לעשות או יעשה בעצמו *non ſufficiebat ut loqueretur procacitèr, ſed ut decerneret fieri* (contrarium) *aut ſaltem per ſe ipſe faceret.* Sic Maimonides, alii.

V. Quod demùm ad Ultimi Supplicii ex hac lege irrogandi Genus & Circumſtantias attinet; Genus erat Strangulatio, quam innui aiunt paſſim, quoties quâ in ſacro legis ſermone, ut ubi hac de re verba fiunt, ſimplicitèr pœnæ mortis habetur mentio. כתם מיתה האמורה בתורה בחנק *Mortis*[z] *pœna ſimpliciter in lege memorata ſtrangulationem denotat.* Circumſtantiæ cernuntur aut in Ratione in judicium deducendus erat Judex ejuſmodi Contumax, ac judicandus, aut in Loco quo lata in eum mortis ſententia effectum ſortiretur, aut in Tempore quo id fieret, aut in Promulgatione, tum judicii, tum Executionis, urbis ſeu loci, cujus juriſdictioni ſuberat contumax. Prolatis teſtibus qui eum, ut jam diximus, in Synedrii Magni decretum contumaciæ reum aſſererent, morte damnandus erat. Pronuntiabant[a] quidem eum mortis reum ſocii ſui ipſi, in Synedrio aliquo Vigintitriumvirali, ſed ut in Magnum deducendum. Nec profuit ei Rationis Contumaciæ ſuæ obtentus qualiſcunque; ne quidem tametſi ſententiam ſuam apud Majores anteà palàm obtinuiſſe oſtenderet. Semper enim præponendum erat ſequendúmque decretum qualecunque ſic in Synedrio Magno latum. Maimonides[b], אפילו נתן טעם לדבריו אין שומעין לו אלא כיון שבאו עדים שעשה כהוראתו או שהורה אחרים לעשות גומרין דינו למיתה *Etiamſi rationem afferret quare ſic fecerat, audiendus non erat. Sed à teſtibus probato, eum ſive feciſſe quid juxta ſuiipſius ſententiam* (contra quàm decreverat Synedrium Magnum) *ſive ut alii facerent decreviſſe, ultimo ſupplicio erat damnandus.* Idem etiam; אעפ שהוא דן והם דנים הוא קבל והם קבלו הרי התורה חלקה להם כבוד ואם רצו ב'ד למחול על כבודן ולהניחו אינם יכולים כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל *Tametſi is judiciis præeſſet, uti & ipſi, etiam & is traditiones ſeu diſciplinam veterum, non minùs ac ipſi, accepiſſet, lex nihilominùs eis prærogativam tribuit. Quin ſi vellet Synedrium prærogativam ſuam remittere, id facere non potuit, ne ſcilicet multiplicaretur ſententiarum diverſitas in Iſrael.* Contumacia igitur hæc forenſis ejuſmodi erat, ut nec condonari poſſet à Synedrio Magno, è cujus Reſponſis ac Decretis ſic habitis pendebat ipſa Veritas Civilis.

z Sepher Siphri *fol.* 48. *col.* 178. *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *alii paſſim.*

a *Moſes Mikotzi præcept. negat.* 217. R. Jom Tob *ad Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 10, 11. *alii.*

b *Halach.* Memarim. *cap.* 3. § 8.

VI. Locus autem, in quo ad effectum ſeu executionem perduceretur hujuſmodi judicium, erat ipſa Hieroſolyma, idque ex autoritate Synedrii Magni ibidem.

dem. Nimirùm, ut decretum Synedrii, extra locum ſuum uſitatiorem, habitum, quod ſupra monitum eſt, in cauſa eſſe nequibat ultimi ſupplicii judici contumaci infligendi, ita nec eo affici ritè is potuit extra Hieroſolyma, utpote locum ſedibus Synedrii proprium, nec ad effectum Sententia in eum Vigintitriumviralis perduci aliter quibat quàm ſi Synedrium hoc ampliſſimum fundus factus eſſet. Scilicet [c], נגמר קטליה בסנהדרי גדולה *Executioni mandabatur ſententia ejus capitalis in Synedrio Magno.* Et Miſna [d]; אין ממיתין אותו לא בב״ד שבעירו ולא בב״ד שביבנה אלא מעלין אותו לב״ד הגדול שבירושלם *Morte afficiendus erat nec in urbis ſuæ Synedrio nec in Synedrio Iabnienſi* (in Synedrio ſcilicet Magno extra locum ſibi ad capitalia judicia ſatis legitimum, juxta libro oſtenſa ſuperiore) *Deducendus autem erat in Synedrium Magnum, quod Hieroſolymis.* Tantundem paſſim in Talmudicorum commentariis. Atque Obadias Bartenorius ad illud *nec in Synedrio Iabnienſi* (de Jabnia, Jaſne, & Jamnia ſuperiore etiam dictum eſt libro) שאלו, inquit [e], לב״ד שבלשכת הגזית ואמרו לו וחזר לעירו ושהה שם ימים רבים עד שגלתה סנהדרי גדולה ליבנה ואחר הורה כבתחלה אין ממיתין אותו ביבנה אעפ שסנהדרי גדולה שם ואעפ שעדין הבית קיים כיון שסנהדרי גדולה אינה יושבת במקומה בלשכת הגזית *Detur, conſultum appellatúmque fuiſſe Synedrium in Conclavi illo ſaxis politis inſigni, decretúmque ibi latum, & judicem quempiam ex appellantibus rediiſſe in urbem ſuam ibique diu manſiſſe etiam uſque dum migraret Synedrium Iabniam, & poſtmodum juxta ſuiipſius, non Synedrii Magni ſententiam decreviſſe; Iabniæ morte non erat plectendus, tametſi ibi ſedes ſuas haberet Synedrium Magnum; quod itidem dicendum tametſi Templum hactenus ſtaret. Ratio eſt, quoniam non conſidebant Synedri in loco ſuo, id eſt, in Conclavi illo Saxeo.* Sic Jarchius [f], alii.

c Talmud. Babylon. tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 16, 1.
d Tit. Sanhedrin cap. 10.
e Ad Miſn. tit. Sanhedrin cap. 11.
f Gloſſ. ad Talm. Babylon. tit. Sanhedrin fol. 89, 1.

VII. De Tempore autem quo ultimum hoc ſupplicium illi erat infligendum, diſſenſus quidem reperitur. Tradit R. Aquiba [g] ſic damnatum atque ad Synedrium Magnum deductum, cuſtodiâ ſervandum עד הרגל *uſque ad feſtum* (ſive Paſchatis, ſive Pentecoſtes, ſive Tabernaculorum) quo ſtrangulandus eſſet. Ut ſcilicet *omnes de populo* [h] (feſtis illis Hieroſolymam ſe conferre ſoliti) *audirent* (ſententiam Synedrii Magni qua ad effectum atque executionem perduceretur illa Vigintitriumviralis) *& timerent ne amplius procaciter agerent*, quotquot nempè judicum officio ſic fungerentur. Verba Miſnæ juxta Aquibam ſunt, ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנ׳ וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד *& cuſtodiendus erat uſque ad feſtum, &, in feſto ultimo ſupplicio afficiendus, juxta illud, & totus populus audiet & timebit nec amplius procacitèr aget.* At verò R. Jehuda ibidem; אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד quod vertitur, *non reddunt acerbum ejus judicium dilatione longa ſed quamprimum eum occidunt.* Receptior [i] autem eſt traditio, ante feſtum eum non fuiſſe plectendum.

g Miſna tit. Sanhedrin cap. 10.
h Deuter. 17, 13.
i Maimonides hal. Mamarim cap. 3. Moſes Mikkotzi in præcept. Negat. 217. Abarbinel in Pirush Tora fol. 366. col. 3. Jarchius ad Deut. 17, 13.

VIII. Promulgatio demùm Judicii atque Executionis hujus, ſolenni ritu, ſic

ſic acceſſit, ut à Synedrio Magno literæ per urbes & provincias paſſim Iſraeliticas mitterentur quibus Rubenem ſeu Simeonem, qui ſic Contumaciæ reus eſſet, morte affici univerſis innoteſceret. Formula literarum fuit, איש פלוני בן איש פלוני נתחיב מיתה בית דין *Vir*[k] *ille N. filius viri illius N. ex ſententia Synedrii plexus eſt ultimo ſupplicio*, ſeu *ſupplicio ultimo damnatus*. Quod ex verbis illis Legis ſacræ evenit, *& totus populus audiet & timebit*, quod ſine ejuſmodi promulgatione ſeu edicto commodè fieri poſſe non exiſtimabant. Ex eadem ſcilicet ratione id genus promulgationis, quam הכרזה vocitant, ídque etiam in urbibus minoribus, adhibendum erat, quoties ſive Filius in parentes rebellis ſive perſuaſor in idololatriam, ſive Teſtis mendax ex lege morte plectebatur. Nimirum de prioribus binis[l] dicitur *& omnis Iſrael audiet & timebit*, & de tertio[m], *& audientes cæteri timebunt*. Adeóque Judicem contumacem, filium rebellem, Perſuaſorem in idololatriam, & Teſtem mendacem velut quadrigam faciunt[n] & ארבעה צריכין הכרזה *quatuor quibus promulgatio* ſeu *edictum ejuſmodi debetur* ſolent nuncupare. Sed & de tribus illis etiam uſque ad feſtum celebrius proximè inſequens cuſtodiendis, ac tunc morte plectendis ex autoritate Synedriorum juniorum, ad quæ attinuere, loquuntur[o] interdum Magiſtri. Et de Presbytero ſeu Judice ritè Ordinato ita in Synedrii Magni decretum, juxta ea quæ dicta ſunt, contumace, ut ultimum illius ſupplicium inde ſequeretur, hactenus. Neque enim ad alios jam allata ſpectant.

k *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *Talm. Bab. ibid. fol.* 89. 1. *alii, locis citatis.*

l *Deuter.* 21 *&* 20, *&* 13, 11.

m *Deuter.* 19, 20.

n *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 41, 1. *alii, locis citatis.*

o *Videſis* Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 2. Peſiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2. *alios ad leges de eis factas.*

IX. Cæteri qui Ordinati non erant, uti etiam Ordinati qui in Synedrii Magni appellati decretum qualitercunque contumaces quidem ſed non ejuſmodi Contumaciæ, quæ mortem mereretur, rei fuere (quales ii eſſent ex jam oſtenſis facilè ediſcitur) Pœnis ad obedientiam à Synedrio ſolùm eodem adigebantur, ſed levioribus; veluti Excommunicatione, Anathemate, temporaria functionis civilis inhibitione, ſeu, ut Pontificii apud Chriſtianos juris vocabulo etiam heic utamur, Suſpenſione, Verberibus, alitérve, ut tandem ei audientes eſſent dicto ac pœnæ formidine decretis ejuſmodi non refragarentur; quemadmodum ſuperiùs[p] è Maimonide monitum eſt, ubi ille de eis loquitur qui licet nihil facerent ipſi aliíſve faciendum contra Synedrii decretum decreviſſent, contrarium tamen in ſcholis alibíve docerent, aut aliter, quacunque in re, juxta ſuperiùs memorata, Synedrio refragantes, ultimum ſupplicium non mererentur. Et notandum ejuſdem[q] item illud, אין זקן ממרה חייב מיתה עד שיהא חכם שהגיע להוראה סמוך בסנהדרין *Presbyter Contumax heic mortis reus non cenſebatur, niſi fuerit is qui decernendi facultate donatus Ordinatus eſſet, atque inter Synedros*, ſeu Synedrii alicujus collega. Immane quantum, ut vides, diſcrepant Magiſtrorum interpetationes, quæ etiam receptiſſimæ fuere, celeberrimæ illius legis de Contumacia in Sacerdotem ſeu Judicem, ab eo quod Chriſtiani Scriptores aliquot illuſtriſſimi inde afferunt. Dum enim ipſam legem non ſolùm ab Ebraica veritate ſed ab aliis omnibus veterum (extra unicam vulgatam) tranſlationibus diſtorquentes reddunt *qui autem ſuperbierit nolens obedire Sacer-*

p §. 1.

q *Halach.* Mematim *cap.* 3. §. 5.

dotis imperio qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, & decreto Judicis, ſeu *ex decreto Iudicis morietur vir ille* (qua de re capite dictum ſecundo) Sacerdoti aiunt tribui ſententiam definitivam, Judici autem, quem pro politico, ut ſcribere amant, Principe ſumunt, Exequutionem in Contumaces. Cum interea certiſſimum ſit, in Ebraicis aliiſque verſionibus vetuſtis nuperiſque haberi tantùm parilem ſive Sacerdotis ſive Judicis qualiſcunque illic mentionem; quæ ex veterum ſcitis apud Talmudicos, juxta ea quæ dicta ſunt explicatur, nullâ in eo Pontificis aut aliorum Judicum habita ratione præter Synedrii Magni Principem & Collegas, qui rem hanc Exequutioni ſemper mandarent, & Vigintitriumvirale Synedrium à quo, ut oſtenſum eſt, mortis ſententia, ſed citra illic exequutionem, erat damnandus Contumax.

Cap. IV.

I. *De* Tribu integrâ *reâ à* Synedrio Magno *ſolùm judicanda. Et primò de* Tribulium *notione eorúmque diſcrimine.*

II. *Ea de re textus* Talmudicus.

III. *Textûs illius ſenſûs, apud Magiſtros, varius. Et de* Tribu integrâ, *ſeu* majore *ejus* parte, Apoſtaſiæ *reâ.*

IV. *De* Tribuario *hoc* jure *Conſideratio.*

QUod ad integram Tribum & res Tribuarias, quatenus Tribuarias, ſpectat (nam illuc ordo inſtituti deducit) advertendum eſt; Tribûs nomine intelligi aut cunctos unico ex Sanguine invicem Tribules, veluti Simeonitas vel Rubenitas à Simeone & Rubene, ſingularum Tribuum autoribus, genus trahentes, id eſt tota Rubenitarum vel Simeonitarum ſtemmata quà tum à cæteris tum invicem ipſa ſunt diſcriminata, aut Tribules unico ex Territorio quod incolerent, ſeu ex agris primò tributim aſſignatis denominatos. Scilicet, tametſi ex lege ſacra[a] ſub initium diſtributionis Terræ ſanctæ, *non migrabat poſſeſſio filiorum Iſrael à tribu ad tribum, quoniam quiſque de filiis Iſrael hærebit in hæreditate tribus patrum ſuorum*, poſtmodum tamen per conjugia, venditiones, aliáſque ceſſiones à tribulibus ex ſanguine aliis, ad alios ſæpè tranſlati ſunt agri ſub ipſum introitum aſſignati, *& migrabat poſſeſſio à tribu ad tribum.* Nam & receptiſſimum eſt Magiſtris, præceptum illud de non transferendis hæreditatibus à tribule aliquo in eum qui ſuæ ex ſanguine tribus non erat, vim obtinuiſſe באותו דור בלבד *eo duntaxat in ſeculo quo natum eſt*, ut nimirùm in aſſignatione prima tribulium ex ſanguine portiones invicem diſtinguerentur, qua de re alibi[b] fuſiùs diximus. Hinc igitur variatim paſsímque tribulibus ex ſanguine demùm ita commiſtis, ut nullius forſan in tribûs territorio primò aſſignato non eſſent qui ex alia tribu aut illuc migraſſent aut illic orti eſſent complures, reſtabat nihilominùs Territoriorum à primis Tribuum

[a] Numer. 36, 7.

[b] Lib. de ſucceſſ. in Bona cap. 18.

buum autoribus primáque aſſignatione denominatorum diſtinctio ejuſmodi ut, tametſi tribules ex ſanguine tabulis genealogicis accuratiùs deſignati invicem dignoſcerentur atque inde, verbi gratia, tribus Judæ & Rubeniticæ nomina, qua majorum ſanguinem ſpectabant, ſatis diſcernerentur (quemadmodum etiam de cæteris eſt dicendum) attamen eam Tribûs notionem, quæ ſic ex ſanguine ſeu ſtemmate pendebat gentilitio, nemo non videt plurimùm diſcrepaſſe ab iſta quæ, ratione Territorii aſſignati, pariter indita, à Tribulibus diverſi ſimul generis, pro rerum ac ſeculorum varietate, agrarias ſive Judæ ſive Rubenis aliarúmve tribuum portiones, ſimul cum proſelytis Juſtitiæ, occupantibus retinebatur. Adeo ut Rubenitici, Gaditici, Aſheritici aliíve tribules in Judæ, exempli cauſâ, territorio ſedes habentes ratione territorii, licet non ex ſanguine, pars eſſent tribus Judæ, atque hac notione itidem Levitæ quibus urbes aſſignatæ ſunt in uniuſcujuſque Tribus territoriis [c] cum eadem in qua collocarentur tribu eſſent, domicilii ſeu territorii ratione, diverſimodè cenſendi, cum interea ex ſanguine unicam conficerent univerſi tribum. Simili ratione hodièque paſſim Nationes earúmve partes aliò migrantes tum territorii in quod ſe conferunt nomen induunt, tum ſanguinis inſuper non rarò retinent. Tribus igitur nuncupare liceat, alias Perſonales, id eſt qui ex ſanguine pendunt, alias Territoriales.

c *Numer.* 35.

II. Duplici Tribulium notione ita præmiſſâ, facilius capietur quid ſibi velle quiverit Traditio de Tribu judicanda. Ea ſic ſe habet [d], אין דנין את השבט אלא בב״ד של ע״א *Non judicabant Tribum alibi atque in Synedrio Septuagintauniuſvirali.* Sunt quidem viri docti qui dubitanter locum hunc vertunt, *non erant judicantes Tribum vel ſceptrum niſi domus judicii LXXI judicum*, perinde ac ſi planè neſcirent utrum Tribus an Sceptrum in Traditione illa intelligeretur. Sciunt quidem pueri שבט non ſolùm *Tribum* ſed etiam *Sceptrum*, *Scipionem* ſeu *Virgam* denotare uti etiam pariter מטה; unde ob homonymiam orta eſt dubia illa verſio, idque apud Petrum Galatinum [e]; cùm interìm manifeſtum ſit ex utroque Talmude, Tribum duntaxat, non omninò Sceptrum, ibi innui. Nec quidem Raymundus Martini, cujus plagiarius paſſim Galatinus, etiam ex eo heic verſionem ſuam compilavit, aliud præter, *Non Iudicabant Tribum*, ut oportuit, heic ſubſtituit [f]. Carolus Sigonius, nec interim heic compilando ſatis fidus, habet [g], *Nemo judicabat Tribum, Sceptrum &c. niſi domus Iudicii LXXI Iudicum.* Prima Galatini editio [h] legit, *Non judicabant Tribum, neque Sceptrum &c. niſi domus Iudicii LXXI. Iudicum*, quod poſteà tranſit in *Non erant Iudicantes Tribum vel Sceptrum &c.* Sed apage omninò *Sceptrum*, quod meritò fecere etiam viri docti qui rem hanc tetigerint.

d *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 1. §. 5. *& Talm. Babylon. tit. eod. fol.* 15, 2.

e *De Arcanis Catholicæ veritatis lib.* 4. *cap.* 5.

f *Pugione Fidei part.* 2. *cap.* 4. § 4.

g *De Rep. Hebræorum lib.* 6. *cap.* 7.

h *Ann.* 1518.

III. Quænam verò Traditionis iſtius mens eſſet, non ſatis convenit inter ſe Talmudicis [i]. Fuere qui de נשיאין שבטים *Phylarchis* ſeu *Tribuum Principibus* rei capitalis reis voluerunt intelligi, ut Rabbi Mathaniah; alii, בחודש שבין שני שבטים de

i *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2. *Babylon. ibid. fol.* 15. *&* 16.

de controverſia inter binas tribus exorta. Veluti de finibus regundis, id genus aliis. Unde & agrorum aſſignationi illi, Joſuæ tempore [k], Tribuariæ ampliſſimi hujus Synedrii acceſſiſſe aiunt autoritatem. Receptior autem eſt ſententia [l] Tribum ſumendam eſſe heic potiſſimùm pro השבט שהודח *Tribu apoſtaſia rea*, ſeu quæ, relicto veri Numinis cultu, idololatriam במזיד ſeu *ſponte* amplexa eſſet. Cum enim binæ leges ſint inſigniores quibus idololatræ generatim erat puniendi; altera quâ privatus quiſque [m], altera quâ civitas [n] rea, atque horum nominum alterutro univerſos, quantum ad hanc rem, ſatis comprehendi vellent, exceptis tantùm eis qui Tribûs, juxta ea quæ dicentur, nomine veniebant, cúmque privati in Synedriis Minoribus judicium ſubirent, civitas verò non alibi atque in Synedrio Magno, ut mox oſtendetur; inde evenit ut Tribum, utpote civitate multo digniorem, neque Synedrii aliicujus minoris ditioni, ex ſui natura, ſubditam, in Magno judicandam ſtatuerent. R. Obadias Bartenorius ad Miſnam jam antè de Tribu citatam, רובו של שבט שעברו ע״ז במזיד אין דנין אלא בב״ד של ע״א דכתיב והוצאת את, inquit, האיש ההוא או את האשה ההיא אל שעריך איש ואשה אתה מוציא אל שעריך ואין אתה מוציא את השבט אל שעריך אלא בבית דין הגדול *Intelligendum eſt de Multitudine ſeu parte majori Tribus Idololatriæ, ſeu cultus extranei, ſponte rea. Scilicet eam non alibi judicabant quàm in Synedrio Septuagintauniuſvirali. Nam ſcriptum eſt* (de privato ſic reo [o]) *& educes virum illum aut fœminam illam ad portas* (ſeu ut habet Chaldæus לתרע בית דינך ad portam Synedrii tui, quod de Synedriis Minoribus capitur) *virum aut fœminam educes ad portas tuas* (nempè privatos reos) *ſed ad Synedrium Magnum.* Ita tam de majori parte quàm de Tribu integra interpretatur ille. Maimonides autem ad eandem Miſnam, דין שבט הוא כשיורה כולו אין דנין אותו אלא בב״ד הגדול לפי שאמר הכתוב והוצאתם את האיש ההוא וגו׳ והיחידים בלבד כגון איש ואשה הם שנהרגים בשעריך בב״ד של שלשה ועשרים אבל כל השבט לא אלא בב״ד הגדול *Judicium Tribûs heic intelligendum, ſi apoſtaſia rea fuerit ea tota. Tunc alibi quàm in Synedrio Magno judicanda non erat. Quoniam in Scriptura dicitur* [p], *& educes virum illum aut fœminam illam &c. Unde elicitum eſt, privatos tantùm morte plectendos in portis tuis, ſeu in Synedriis Vigintitriumviralibus. Totam autem Tribum non alibi atque in Synedrio Magno.* Alii [q] item de שבט שלם ſeu *Tribu integra* loquuntur.

IV. Sed quoniam in judiciis non rarò totius ſeu omnium & majoris partis ſimilis eſt ratio, ideò indiſcriminatim, puto, totam & majorem partem hac in re ſic memorari. Et Paulus Riccius [r] ſenſum Miſnæ reddere volens, vertit *judicantur per magnum Hieroſolymæ unius & Septuaginta Senatorum conſilium ea quæ ad unius tribus multitudinem ſpectant.* Quin & inſignem Tribus partem quæ vires Vigintitriumvirales ſeu Synedriorum Minorum imperium excederet, æquè veriſimile eſt ad Synedrii Magni juriſdictionem attinuiſſe; quod ex eis quæ capite ſequuntur proximo ſatis eſt eliciendum. Jam verò illud de apoſtaſia non tam pro eo quod integram de Tribu mentem Miſnæ explicat capio, quàm pro illuſtriori exemplo

k *Vide Joſua* 21, 51.
l *Gem. Babylon. jam cit. Maimonid. halach. Sanhedrin cap.* 5. *Moſes Mikotzi præcept. affirm.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.
m *Deuter.* 17, 2.
n *Ibid.* 13, 12.
o *Deut.* 17, 5.
p *Ibid.*
q *Gloſſ. ad tit. Sanhedrin cap.* 1. *fol.* 15. 2.
r *In Epit. Talm. doctrinæ.*

exemplo quo, ante alia, res ad Tribum aliquam ſive unicam ſive plures ſpectantes denotarentur itidem ad Synedrium Magnum attinere. Neque opinor dubitandum eſt, quin Tribus quælibet, quoties de rebus tribuariis, quà tribuariis, diſceptandum decernendúmque eſſet, non Minori alicui ſed huic Synedrio duntaxat ſubeſſet. Nam quod habent aliqui de Synedriis Ordinariis ſeu Vigintitriumviralibus quæ Tribubus ſingulis, eiſque integris, præficerentur (qualia, in Platonis republica Magnetica[s], τὰ κατὰ φυλὰς δικαστήρια) planè rejiciendum, ut & ſuperiùs[t] monitum. Neque ſanè, quanquam ejuſmodi fuiſſent Synedria, controverſiæ inter Tribus invicem exortæ, ab eorum aliquo rite definiri quibant. Non enim erant omninò res alterius Tribûs ab alterius judicibus decidendæ extra Hieroſolyma, ut etiam è Magiſtris eſt oſtenſum. Atque ut plurimi veteris Græciæ populi, unico Amphictyonum Synedrio in litibus inter eos invicem ſubortis tantùm ſuberant, hodiéque paſſim provinciæ complures integræ earúmque tribunalia qualiacunque moderatores habent ſummos in unico aliquo tribunali omnium ſupremo, ita, ni fallor, Tribus ſingulæ, quatenùs provinciæ erant ſingulares paríſque invicem juris, huic unico utpote Synedriorum Ordinariorum omnium ſupremo jure parebant. Idque tum quà Perſonales, tum quà Territoriales fuere. Quà Perſonales; veluti ſi tota Tribus majórve ejus pars, ubicunque ſedes habens, à vero cultu ad idololatriam defecerat, ſeu quid aliud patrârat vindice dignum. Tantæ enim univerſitatis flagitia ac delicta Vigintitriumviralium Synedriorum juriſdictionem, quà ſcilicet in tanti corporis membra diffunderentur, nimiùm ſuperabant. Simile forſân dicendum, quoties, inſtauratâ poſt calamitates republicâ, intermiſſus Tribus Leviticæ decimarum proventus ex ejuſdem actione eſſet inſtaurandus. Nam quà inſtaurandus erat, ob ſingulare Tribus hujus jus, generatim proventus hic, judicium planè de Tribu integra, qua ſingularis erat Tribus, ferebatur. Quà Territoriales; veluti, quoties agros huic vel illi Tribui primò aſſignatos occupantes, ſive ſanguine inter ſe puri ſive, ut dictum eſt, commiſti, aut à vero cultu defeciſſent, aut de Territorii ſui limitibus ſeu confiniis, aut de Levitarum in eo Urbium numero aut de ipſarum ſuburbiorúmve amplitudine &, ſi quæ ſunt, id genus aliis controverſiam moviſſent. Hæc enim cuncta juris erant Tribuarii & ad Tribus attinuere, quà integræ ſunt adinvicem diſtinctæ diſterminatæque. Qua autem ratione major de qua loquuntur Tribus pars ſive Perſonalis ſive Territorialis dignoſcenda eſſet ex eis quæ mox de Civitate deficiente ejúſve majore parte dicemus, intelligendum eſt. Uti etiam forſan alia quæ ad ordinem heic in actione apoſtaſiæ judiciarium atque pœnæ genus attinent. Nam tametſi, velut ex lege ſacra, de privato quopiam, à vero cultu deficiente, ſimilem Tribûs apoſtaſiam puniri etiam quoquo modo à Synedrio Magno, ut oſtenſum eſt, ſtatuant, attamen quoniam, ratione univerſitatis ſeu multitudinis, Tribus ad Civitatem ex civium aliquot perſuaſione ſeu impulſu (cujus expreſſa in lege ſacra de Civitate mentio in cauſa eſt cur ipſam criminis naturam ex illa quæ ad privati apoſtaſiam qualemcunque, etiam abſque aliorum impulſu, attinet, deſumerent) apoſtaſiæ ream propiùs multò quàm ad privatum accedit, ideo ordinem

[s] De legibus lib. 11.
[t] Lib. 2. cap. 14.

judicii ac pœnam potiùs qualis ex lege quâ civitas deficiens tenebatur, adhibenda eſt, in Tribu judicanda voluere nonnulli [t] uſurpari, aliis [u] intereà pœnam Tribus non aliam fuiſſe atque hominum privatorum, id eſt Lapidum non Gladii, aſſerentibus; quorum quidem ſententia receptior videtur. Ejuſce autem ratio ex eis quæ capite proximo exhibentur ſatis erit manifeſta.

t *Gloſſ. Talmud. Babylon. tit.* Sanhedrin *fol.* 15, 2.
u *Maimonid. halach* Aboda Zara cap. 4.

Cap. V.

I. *Leges Sacræ de* Urbe Apoſtaſiæ *rea. Senſus inde* Talmudicorum *generalis, quà ad* Juriſdictionem *tantùm* Synedrii Magni *attinuit.*

II. *De* Civium *ſeductorum* Numero *ac* Qualitate. *Varians de* Majore parte *lectio apud* Maimonidem.

III. Qualeſnam Civitates, *Legibus illis, de Apoſtaſia reatu, continerentur. Nec* Refugii Civitates, *nec* Hieroſolyma.

IV. *Urbem* Maritimam *aut* Limitaneam *legibus illis non teneri.*

V. *Neque ullam niſi in Perſuaſionis formula adhiberetur* numerus pluralis, *atque etiam* cives *perſuaſi* Idolum *aliquod inde* palàm coluiſſent.

VI. *Modus & Ordo* Judicii *&* Executionis. Perſonarum, *in Urbe* diſcrimen, Reorum, Innocentium, Advenarum, Hoſpitum, Vicinorum.

VII. *De* Bonis *Urbis ſeductæ*, Civium, Aliorum, Sacris.

VIII. *De* Urbe *ipſa* non inſtauranda. *Univerſitatis populi Iudicium in* Ezræ *Synedrio Magno.*

Lex ſacra eſt [a]; *Si audieris in una urbium tuarum quas dominus deus dat tibi ut habites in eis, dicentem* (ſeu *dicentes aliquos*) *Egreſſi ſunt viri filii Belial* ſeu *impii de medio tui* וידיחו id eſt *& averterunt*, ſeu *impulerunt, habitatores urbis ſuæ dicentes, eamus & ſerviamus diis alienis quos ignoratis*, ſeu *non noviſtis; debes inquirere, inveſtigare & interrogare diligentèr, & ecce ſi verum eſt verbum iſtud & certum, quòd facta ſit abominatio iſta in medio tui; percutiendo percuties habitatores civitatis illius in ore gladii, & delebis* ſeu *veluti anathema perdes* (Septuaginta, *ἀναθέματι ἀναθεματιεῖτε anathemate anathematizabitis*) *eam, etiam jumenta* ſeu *pecora ejus in ore gladii. Univerſam autem prædam ejus* (vulgata; *quicquid ſupellectilis fuerit*) *congregabis in plateam ejus, & combures civitatem illam igne & univerſam prædam ejus per totum, ut ſit tumulus ſempiternus* (Chaldæus, תל חרוב *tumulus devaſtationis*, LXX. *καὶ ἔσται ἀοίκητος εἰς τὸν αἰῶνα, & erit inhabitabilis in perpetuum*) *nec readificetur amplius. Nec harebit in manu tua quicquam de anathemate illo, ut avertatur dominus ab ira furoris ſui, & det tibi miſericordias, miſereatúrque*

a Deut. 13. 12.

tui

tui & multiplicet te ſicut juravit patribus tuis. Tum qui incitaverint ſeu perſuaſionibus impulerint ad idololatriam, tum qui ſic impulſi ſint hac vides lege memorari. Binæ autem ſunt prætereà leges cognatæ, quarum alterâ [b] ſeductor, perſuaſor ſeu impulſor in idololatriam qualiſcunque, alterâ [c] idololatra quilibet ſingularis nec civitatis nomine eâ implicatus lapidandus erat, idque regulariter ex ſententia Vigintitriumvirali; unde evenit ut etiam qui in jam allata lege impulſores eſſent idque tametſi ipſi à vero cultu non defecerint) itidem lapidandi [d] fuerint. At verò Idololatrarum multitudo qualiſcunque quoties aut civitatis corpus ſeu univerſitatem aut majorem ejus partem aut partem tam inſignem ut vires Vigintitriumvirales ſeu Synedriorum Minorum imperium ſuperaret, conficiebat, à Synedrio Magno tantùm ſed diverſimodè coercebatur. Interdum nempè, ſententiâ ex ejus autoritate (ſed formulâ ſingulari ordinéque judicii hiſce proprio) latâ quâ pœna ex jam dictis, in privatos, legibus, ſeu Lapidatione tantùm infligebatur, interdum autem quâ horrendum illud in lege de Civitate à vero cultu deficiente ſupplicium erat exequendum. Diverſitatem hanc ejúſque rationem, ac rem integram manifeſtam faciemus dum Magiſtrorum ad legem hanc, de Civitate ſic deficiente, Traditiones accuratiùs exhibemus. Verba Miſnæ [e] ſunt; אין עושין עיר הנדחת אלא בב״ד של ע״א quod rectè quidem vertit Joannes Cochius, *In nullam urbem ſententia univerſalis apoſtaſia fertur niſi ab hoc Judicum collegio*, id eſt Septuagintauniuſvirali. Nimirùm verba ipſa ſonant, *Non faciunt urbem impulſam* ſeu *averſam* (à vero cultu) *alibi quàm in Synedrio Septuagintauniuſvirali*, id eſt non alibi ejuſmodi apoſtaſiæ eam damnant, ut inde pro urbe revera impulſa habeatur deleaturque. Maimonides [f] item; אין דנין עיר הנדחת אלא בב״ד של ע״א שנ׳ והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך יחידים נהרגין בב״ד של כל שער ושער ואין המרובין נהרגין אלא בב״ד הגדול *Sententia de Civitate apoſtaſia rea non alibi ferenda erat quàm in Synedrio Septuagintauniuſvirali. Nam & ſcriptum eſt; & educes illos* (in lege [g] de privatis à vero cultu deficientibus) *virum ſcilicet illum ſeu fœminam illam malum hoc perpetrantem ad portas tuas. Privati, ſeu homines ſinguli morte plectendi fuére à Synedriis quarumcunque portarum. Atqui univerſitates, non ex alia atque Synedrii Magni ſententia.* Tantundem alii [h].

II. Complures autem fuére conditiones ac Temperamenta partim ex ipſa ſacri ſermonis ejúſque ſyllabarum obſervatione ſtrictiſſimâ nata, partim ex majorum ſcitis introducta, ſine quibus ſententia in loci alicujus incolas ex hac lege non erat [i] ferenda. Tametſi defecerat civitas, nec tamen conſtiterat, impulſores ſeu perſuaſores, quos מדיחי nuncupant, eam habuiſſe minimùm binos, eóſque viros, nec fœminas nec minores, & tum concives tum contribules, hac lege non tenebatur. Nimirùm illud אנשים *Viri impii de medio tui & habitatores urbis ſuæ* hoc poſtulaſſe aiunt. Pluralem impulſorum ſeu ſeductorum numerum & ſexum ſic indicari & alienæ urbis aliúſve tribus cives ita ſecludi.

b *Ibid. comm.* 6.
c *Ibid.* 17, 2.
d *Gem. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 4. *fol.* 5?, 1. *Maimonid. hal.* Aboda Zara, *cap.* 4.
e *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.
f *Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 3.
g *Deut.* 17, 5.
h *Coczenſis precept. affirm.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.
i *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 4. Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 162. Peſiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2. *Inprimis autem in Miſna & Gemara Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 111 & 112.

cludi. Atque tunc reum, quatenus ſeductor aut impulſor in judicium erat deducendus, ad legem illam de ſeductore unico attinuiſſe; quatenus verò civitas ſeducta defecerat, ad alteram de privatorum defectu. Quod autem de concivibus ſimul etiam ac contribulibus dicitur, intelligendum tantùm eſt de civitate unica à tribulibus binarum tribuum territorialium, eo quòd in earum confinio ſedes haberet civitas, habitata. Nempe voluere ut ſi in ejuſmodi civitate alterius tribûs cives impellerentur ad apoſtaſiam ab alterius tantùm aliquot civibus, rem ad hanc legem non [k] attinuiſſe. Sed & ubi unius alicujus tribûs territorialis civitas erat, idem fuit ipſum concivis & contribulis. Maimonides [l] hac de re; אין העיר נעשית עיר הנדחת עד שיהיו מדיחיה מתוכה ומאותו השבט שנ׳ מקרבך וידיחו את יושבי עירם ועד שיהיו מדיחיה שנים או יותר על׳ שנים שנ׳ יצאו אנשים בני בליעל וידיחו עד שידיחו רובה. וה״ה המודחין ממאה ועד רובו של שבט אבל אם לא הודחו רובו של שבט דנין אותם כיחידים שנ׳ יושבי העיר ולא כפר קטן ולא כרך גדול וכן אם הדיחוה נשים או קטנים או שהדיחה יחיד או שהודחה מעוטה או שהודחו מאליהן או שהיו מדיחיה מחוצה לה אין דנין בה דין עיר הנדחת אלא הרי הן כיחידים שעבדו עכו״ם סוקלין כל מי שעבד וממונן ליורשיו כשאר הרוגי בית דין *Non fit, neutiquam in judicio ſumenda erat Urbs pro ſeducta* (ex lege de urbe ita ſeducta ſuperiùs memorata) *niſi ſeductores ejus ex ea eſſent & ex eadem tribu. Scribitur enim in lege, è medio tui & impulerunt habitatores civitatis ſuæ; nec niſi ſeductores bini pluréſve binis eſſent, juxta quod ſcriptum eſt* (in lege) *exierunt homines nequam & impulerunt habitantes civitatem ſuam. Nec niſi ſeduxiſſent majorem ejus partem, & ſeducti à centum & inde* [m] *major pars Tribûs* (illic) *eſſet. Sed ſi non defecerit major pars tribus* (Urbanæ illius, ſive Perſonalis illic unicæ Tribûs partis ſive Territorialis) *judicandi erant hi tanquam privati* ſeu *ſingulares, ſecundum quod dicitur* (in lege) *Habitatores civitatis; Non villa* (dicitur) *parvulæ, nec urbis magnæ* (integræ.) *Ubi enim pauciores erant Centenis velut villa parvula erat; ubi autem major Tribûs* (habitantis) *illic pars, ibi etiam urbs* ſeu *civitas magna* ſeu *integra* (juxta civilem paſſim ferè majoris partis notionem.) *Ita etiam ſi ſeducta eſſet civitas à Fœminis, aut Minoribus, aut ſingulari quopiam, aut pars minor ultrò defeciſſet, aut ſi ſeductio ab exteris fieret, non judicanda erat ut urbs ſeducta. Sed ut ſingulares habebantur* ſeu *privati qui ſic idololatriæ rei eſſent. Idololatra autem omnis Lapidibus obruendus* [n] *erat, & bona ejus cedebant hæredibus ſuis, uti & aliorum alias à Synedrio morte plexorum.* Senſus horum habetur in Miſna [o], etiam & in Gemara Babylonia. Hieroſolymitana [p] autem, אנשי עיר הנדחת וכו׳ עיר ולא כפר. עיר ולא כרך. והיא שתהא מחמשה ועד עשרה דברי ר׳ מאיר. רבי יהודה אומר ממאה ועד רובו של שבט *Viri civitatis ſeducta &c. Civitatis, non Villa; Civitatis, non Pagi. Atque ita intelligendum ut fuerint à Quinque & excreverunt ad Decem, juxta Rabbi Meir. Sed juxta Rabbi Jehuda, à Centum uſque ad majorem Civitatis partem.* Adjicitur, גרים ותושבין *Proſelytos & inquilinos*, minimè partem majorem complere potuiſſe. Sed verò in loco è Maimonide

k *Gloſſ. ad citat. Gemaram.*

l *Halach.* Aboda Zara *cap. 4. §. 2.*

m *Videſis Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap. 11. fol. 111, 2. Moſis Mikotzi Præcept. Affirmat. 15.*

n *Tit.* Sanhedrin *cap. 11.*

o *Fol. 111. 2.*

p *Tit.* Sanhedrin *cap. 17. fol. 29. col. 3. halach. 7.*

nide allato, lectio varians eſt, non prætermittenda. Scilicet in illo, אבל אם לא חסרה רובו של שבט וג׳ *Sed ſi non defecerit major pars Tribus* (urbanæ illius) *&c.* Ita quidem legitur in prima, quæ pervetuſta eſt, ejuſdem editione quæ ſine Commentariis ullis notiſve prodiit. Ita etiam in amplioribus, cum commentariis, editionibus, quas & ſequutus eſt doctiſſimus Vir, Dionyſius Voſſius, in tractatus illius Maimonidis editione ſua. Sed verò in editionibus Maimonidis ornatioribus adnotatur in ora libri, בספר ישן נמצא כתוב אם חסרה רובו של שבט *in Codice veteri reperitur ſcriptum, ſi defecerit major pars Tribûs*, prætermiſſo לא ſeu negatione. Atque ita quidem in perpulchro & vetuſto codice ejus penes me MS. Quin & editio Joſephi Karo non modò negationem rejicit, ſed etiam, in *Ceſeph Miſna*, expreſſim monet lectionem alteram illam cum negatione erratum eſſe; quod ſanè nondum ſatis concoxi niſi Tribus heic juxta Maimonidem, ut in capite ſuperiore, ſumatur non de Tribulibus civitatis, ſed de integra, ex duodecim, Tribu, cujus, juxta eum, pars major (ſcilicet univerſitate totâ minor) pro privatis illic ſumuntur, adeóque pro judicandis ex jure ad privatos, non Tribum ſpectante. Certè de Univerſitatis heic integræ & Majoris diſcrimine alia ſunt mihi fateor nondum ſatis extricata in Ordine & modo Judicii heic & Executionis quem mox [q] verbis ejuſdem dabimus. Cæterùm in Septuaginta legitur, *Si audiveris &c. exierunt viri iniqui ex vobis*, καὶ ἀπέστησαν πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν πόλιν αὐτῶν, *& averterunt univerſos incolas urbis ſuæ*; cum interim in Ebræo aliíſve verſionibus nihil habebatur quod τῷ *univerſos* reſpondeat, aut majorem numerum, juxta Magiſtros in lege contineri neget.

III. Urbem autem ſeu Civitatem quamlibet ex hac lege judicandam noluere. Nimirum non aliquam מערי מקלט *ex urbibus Aſyli jure donatis*; ſex illis [r] in Sacra lege (ut aliqui volunt novem) præſtitutis. Ratio adjicitur quia legis [s] verba ſunt באחת עריך *in una* ſeu *aliqua urbium tuarum.* Urbes ad fugitivorum refugia deſtinatas ſeu jure Aſyli donatas eo nomine generali venire nolebant, nec Hieroſolyma hac lege teneri. Legis ſacræ verba ſunt [t], *in una urbium tuarum quas Dominus deus dat tibi ut habites in eis* ſeu *ad habitandum ibi.* Ad hæc Magiſtri [u], פרט לירושלם שלא ניתנה לבית דירה *excipiuntur ſic Hieroſolyma quæ non data ſunt ut habitationis ſedes fieret*, promiſcuæ ſcilicet; ſed ut ibi Templum ædificaretur, peragerentur ab univerſis ſacrificia, Terræ ſanctæ metropolis eſſet, habitatio autem hiſce tantum fieret acceſſoria. Quin & Maimonides [x]; ולא ירושלם נעשית עיר הנדחת לפי שלא נחלקה לשבטים *ſed in Hieroſolyma ſententia, ex lege illa, ferenda non erat quoniam urbs ea Tribubus non eſt diſtributa.* Non eo modo nec ad finem eundem quo urbes cæteræ Tribubus ſparſim aſſignatæ; quod & aliis in rebus [y] aiunt. Alioquin Tribubus Juda & Benjamin diſtributa eſſe ſcimus. Sed prærogativam ejuſmodi, aliáſque id genus, aut Conſtitutionibus Ezraianis maximè deberi aut ejuſdem morum veterum inſtaurationi, in Talmude legitur [z] Babylònio,

q §. 6.
r *Numer.* 35, 13. *vide Deut.* 19, 9. *& ibidem Jarch. & Lyranum & Jo Druſ. ad Deut. cap.* 79.
s *Deut.* 13, 12.
t *Ibid.*
u Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 162. Pesiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 2.
x *Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 4. *& Halach.* Bith habechira *cap.* 7. §. 14.
y Peſiktha Zotertha *fol.* 78. *col.* 2. *Gem. Hieroſolymitan. ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 23. *col.* 3. *Maimonid. halach.* Rotzach *cap.* 9. *& vide infrà cap.* 8.
z *Ad tit.* Baba Kama *cap.* 7. *fol.* 82, 2,

IV. Neque urbem in Terræ ſanctæ ac Territorii gentium vicinarum confinio, aut Maritimam, legibus hiſce damnari volebant. Miſna[a]; בספר אין עושין עיר הנדחת *Lege apoſtaſia generali damnanda non erat urbs in limitibus poſita*, ſeu urbs Terræ ſanctæ limitanea aut maritima, aut כרך המבדיל בין ישראל לכותים *urbis limitanea inter Iſraelitas & Cuthæos* ſeu *Gentiles*. Rationes adducuntur ex illo *è medio tui*[b], adeóque non ex agris limitaneis aut maritimis; item[c], כדי שלא יכנסו גוים ויחריבו את ארץ ישראל *ne inde eveniret ut facilius irrumperent Gentiles & terram Iſraeliticam devaſtarent*.

b Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1 fol. 16, 2.

c Maimonid. halach. Aboda Zara cap. 4. § 4. Ceſeph Miſna ibidem.

V. Locum item negabant legibus illis, niſi perſuaſores, impulſores, ſeductores, in ipſa perſuadendi formula ſeu phraſi, numerum pluralem uſurpaſſent[d] veluti *eamus & ſerviamus diis alienis* (quæ ipſa ſunt ſacræ Legis verba) aut id genus aliud pluralitèr nec niſi ex ejuſmodi perſuaſione, vero relicto cultu, deficientes cives aut idolum in cujus cultum eos perſuaſerant concives illi קבלו באלוה *pro ipſo numine accepiſſent* cultúve aut Numini ſanctiſſimo aut ipſi Idolo proprio או באחת מארבע עבודות *aut aliquo cultus quadruplicis genere*, id eſt aut Adoratione, aut Immolatione, aut Suffumigatione, aut Libamine, coluiſſent. Nimirùm ut alibi[e] fuſiùs monemus, extra hæc Idololatriæ genera, non ultimum ſupplicium ſed alia pœnarum genera ſubibant Iſraelitæ. Prætereà, Trinæ urbes invicem vicinæ ex hac lege non erant delendæ; non ſcilicet ſupra binas ſic vicinas. Nec plures בב״ד אחד *ex autoritate Synedrii unius*, quod puto intelligendum unius Synedrii Magni principis tempore. Urbs igitur apoſtaſiæ rea abſque Temperamentorum ſeu Conditionum jam dictorum ratione, non omninò erat ex legibus illis de Urbe ſeu civium Univerſitatis parte ſaltem majori judicanda, ſed ex illa quæ ad privatos hominéſque ſingulos attinet, adeóque nec Gladio ſed Lapidatione plectendi cives, nec urbs delenda.

d Maimonides Halach. Aboda Zara cap. 4. §. 5.

e Lib. 2. de Jure Naturali & Gent. cap. 1.

VI. Quoniam tamen qualiſcunque apoſtaſia generalis, ſeu quæ hominum multitudinem invaſerat, provincialium ſeu Synedriorum Minorum vires, quod aliter fieri nequibat, excedere potuiſſet, ideo ſive ex hac lege de Civium univerſitate illa civili ſive altera illa de privatis ac ſingulis hominibus res eſſet definienda, ordo Judicii atque Executionis ex autoritate Synedrii Magni pendebat atque inde ritu ſolenni emanavit. Is erat ejuſmodi, ut, cognitâ rei veritate temperamentiſque jam dictis accuratè perpenſis, aut ex hac aut illa legum ſuperiùs allatarum, prout res ipſa ferebat, dijudicarent. Judicium autem hoc aut ad Perſonas attinuit, aut ad Res. De Perſonis, rem integram ſic ad veterum mentem enarrat optimè Maimonides[f]; והאך דין עיר הנדחת בזמן שתהיה ראויה להעשות עיר הנדחת בד הגדול שולחין ודורשן וחוקרין עד שידעו בראיה ברורה שהודחה כל העיר או רובה וחזרו לעז אחר כך שולחין להם שני תלמידי חכמים להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה מוטב ואם עמדו באולתם בד מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא והן צרין עליהן ועורכין עמהם מלחמה עד שתבקע העיר כשתבקע מיד מרבין להן בתי דינין ודנין אותם כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד עז אחר שהתרו אותו מפרישין אותו נמצאו כל העובדים מיעוטה סוקלין אותן ושאר העיר ניצול נמצאו רובה

f Hal. Aboda Zara cap. 4. §. 6.

רובה מַגְלִין אותן לְבֵּד הגדול וגומרים דינם והורגין כל אלו שעברו בסייף ומכין את כל נפש אדם אשר בה לפי חרב טף ונשים אם הודחה כולה ואם נמצאו העובדים רובה מכין את כל הטף והנשים של עובדים לפי חרב ובין שהודחה כולה בין שהודחה רובה מקלין את מדיחיה *Ordo Judicii quod ad urbem apoſtaſiæ ream attinuit, hujuſmodi erat. Si quando viſum erat de ejuſmodi urbe cognoſcere* quoties nempe fama apoſtaſiæ generalis percrebuit) *Synedrium Magnum, miſſis primò qui, diligentiſſimâ habitâ perveſtigatione, ex evidentia rei, certius facerent, ſive univerſitatem ſive majorem partem urbis defeciſſe ad idololatriam. Dein ad eam mittebat binos Sapientiæ ſtudioſos* ſeu *judiciariæ dignitatis ſaltem candidatos, qui & monitorum officium præſtarent & ad bonam mentem ſi fieri poſſet reducerent. Si urbs ad verum cultum redux reſipiſceret, res ſe bene habuit. At verò ſi ſtultitiæ ſuæ tenax perſeveraret, Synedrium jubebat populum Iſraeliticum vi militari eam adgredi qui eam obſidione copiiſque bellicis* (ſi aliter res peragi nequibat) *adortus tandem irrumpebat. Quo facto confeſtim Synedria compluria ibi ab eo conſtituebantur qui eos in jus vocarent. In cauſa hac cognoſcenda, quotquot bini teſtes Idololatriæ reos aſſererent fuiſſe poſtquam monerentur, ſeorſim collocabantur. Hi, ſi minorem duntaxat partem civitatis conficerent, lapidandi erant* (ex lege nempè de ſingulis apoſtatis, non ex ea quæ ad univerſitatem civium ſpectabat) *cæteris pœnâ omninò liberis. Quod ſi pars ii major eſſent, ablegandi erant ad Synedrium Magnum in quo peragendum erat eorum judicium. Nimirum Gladio interficiendi erant univerſi ſic apoſtaſiæ rei. Quin ſi urbs univerſa ſic rea eſſet, gladio ſimiliter percutiendus erat quilibet in ea homo, etiam parvuli & fœminæ. Sin verò pars tantùm major, gladio percutiendi erant parvuli & fœminæ* (uxores) *cunctæ eorum qui defecerant. Sive verò urbs univerſa ſive pars major defeciſſet, perſuaſores ſeu impulſores ipſi lapidandi fuere.* Sic ille. Adjicit dein[g], שיירה העוברת ממקום למקום אם עברה בעיר הנדחת והודחה עמה אם שהתה שם ל׳ יום נהרגין בסייף וממונם אבד ואם לאו הן בסקלה וממונן ליורשיהן vertit Dionyſius Voſſius, *Peregrinantes ſi dum per urbem ſeductam tranſeunt, pariter ſeducantur, poſt moram eorum triginta dierum, Gladio necantur & facultates amittunt. Sin tantam in ea moram non traxerint, ipſi quidem lapidibus obruuntur; Bona verò hæredibus cedunt.* Quod Maimonidi eſt שיירה, *turmam tranſeuntium* ſignificans, in Miſna eſt הגבלת והחמרת העוברת ממקום למקום *Camelarii & Aſinarii tranſeuntes à loco ad locum.* Res quæ in hoc venêre judicium aut Bona fuere quæ in urbe ſeu civium erant, aut Urbs ipſa.

g *Halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 9. & *Miſn.* tit. Sanhedrin *cap.* 11. §. 9.

VII. Tam Bona quàm Urbs ipſa comburenda fuit, ex legis ſermone; gladio primò percuſſis etiam Jumentis brutíſque omnimodis; temperamentorum aliquot quæ ſtatim inſequuntur ratione ſemper habitâ. Bona autem (quæ שלל id eſt tam *præda* quàm *ſupellex* nuncupantur) non alibi atque in platea ejus, ſeu loco ampliori qui eorum capax, ſeu in foro. Quin ſi fortè deeſſet urbi platea ejuſmodi, ne à legis verbis diſcederent, ante combuſtionem, locum ita capacem intra urbem aptabant. Si in ſuburbiis forum ſeu platea eſſet idonea, ea ita muro incingenda erat, ut intra urbem inde ejuſque pars haberetur. Nec

 ſolum

h *Maimonides halach.* Aboda Zara *cap.* 4. §. 10. *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 11.

ſolùm eorum qui gladio puniti, ſeu deficientium Bona, ſed *Juſtorum*[h] etiam (uti appellant) id eſt eorum qui cum majore parte non defecerant, ibi reperta, igne ſic conſumenda erant. Non tamen Depoſita, Pignora, aliáve id genus quæ eorum erant qui non iſtius urbis cives. Quoniam ſcilicet dicitur in lege, שללה ולא שלל חבירתה *ſupellex ejus non alterius cujuſpiam.* Licuit autem deficientium Bona, quacunque in civitate alia reperta, in rogum congerere. Quod tamen ſi non fieret, ea ad hæredes eorum tranſibant; nec anathematis heic nomine ſeu rerum humanis apud eos uſibus exemtarum continebantur. Excipiebantur etiam, præter jam dicta, Arbores, in urbe creſcentes earúmque fructus nondum decerpti, ſimilíque ratione capilli nondum detonſi, etiam & res ſacræ; diſtinctione tamen de hiſce adhibitâ. Si quæ animalia ibi reperirentur ad altare ex voto immolanda, aut bona templi fabricæ devota, hæc primò redemta in rogum erant conjicienda, illa cum cæteris gladio percutienda comburendáque. Oblationes, id genus cætera, quæ jam in Sacerdotis alicujus bonis, in putredinem ſeponebantur, nec combuſta, ſed humanis uſibus, ut anathemata, interdicta. Quæ tamen ſi nondum in Sacerdotis ſed Iſraelitæ ſeu Laici, à quo Sacerdos nondum acceperat, bonis cenſerentur, יתנו לכהן של מדינה אחרת מפני שהן נכסי שמים וקדושתן קדושת הגוף *dabant eis Sacerdoti alicujus alîus urbis, quoniam erant ſic bona ipſius Numinis & ſuam in ſeipſis retinebant ſanctitatem.* Nam obſervant, שללה ולא שלל שמים *ſupellectilem ejus, non ſupellectilem Numinis* contineri in lege ſacra. Decimam autem ſecundam & Scripta ſacra in urbe ejuſmodi reperta itidem recondebant humaníſque uſibus eximebant, nec comburi volebant.

VIII. Urbs ipſa ſic deleta nunquam inſtauranda erat, ex ipſa lege ſacra. Qui inſtauratum iret, uti etiam qui rebus ſic interdictis, ſeu anathemate, ut bonis aliis uteretur, verberibus erat puniendus. Cæterùm tametſi Urbs ibi nova extrui non debebat fas fuit nihilominùs ejuſdem locum omnigeno arborum, fruticum, herbarum genere conſerere hortóſque ibi plantare, quod expreſſim complures dicunt. Forſan etiam ædificia adjicere, modo in urbem non excreſcerent. Nam ſignantiùs ſcribunt[i], לא תבנה עוד לכמו שהיתה *non amplius ædificetur in priſtinum ſtatum.* Neque aliter interpretantur illi ſacrum de tumulo ſempiterno in quem redigenda erat ſermonem. Cum intereà alii[k] adeò tumulum fore ſempiternum velint, ut nec columbarium ſeu quid ejuſmodi aliud, nec hortos aut pomaria ſtatuant ibi unquam permittenda. Eis quæ hactenus dicta ſunt de Tribu & Urbe ad Imperium & Juriſdictionem Synedrii Magni ſolùm attinentibus adjungantur quæ apud Ezram occurrunt de populo convocando & uxoribus exteris quibus ſe conjunxerat ejiciendis. Univerſitas ibi judicatur & (ſi rectè libro ſuperiori conjecimus) in ipſo Synedrio tunc temporis Magno. Neque in foris ſeu Synedriis ordinariis fieri potuit, ut eorum aliquod præter hoc, quod omnia ſupereminebat, populi Univerſitatem ſeu inſigniorem ejuſce partem judicaret.

i *Miſna tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *Maimonid. hal.* Aboda Zara *cap.* 4. Peſiktha Zotertha *fol.* 73. *col.* 3.
k Sepher Siphri *fol.* 41. *col.* 163. &, *vide Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 11. *fol.* 113, 1.

C A P.

C a p. VI.

I. Pſeudopropheta *qualiſnam eſſet, cujus Iudicium* Synedrio Magno *proprium.*

II. *De* Prophetis fide *habenda, maximè, de* rebus Præſentibus.

III. *De* Futuris *quomodo* Prophetæ *habenda* Fides. *Pſeudoprophetæ* Pœna.

IV. *Teſtimonia aliquot Scripturæ de* Judicio Pſeudoprophetæ, *quo nomine volunt aliqui D. N.* Jeſum Chriſtum *in* Synedrium Magnum *deductum.*

ILlud etiam in ſcitis habent receptiſſimum; אין דנין נביא השקר אלא בב״ד של ע״א *Judicandus*[a] *non erat Propheta mendax* ſeu *Pſeudopropheta alibi atque in Synedrio Septuagintaunivirali.* Quod ut rite capiatur, monendum eſt, de diverſa Prophetæ notione; non Pſeudoprophetam heic intelligi quicunque in novam hæreſin ſeu alienum cultum ſive populum ſive ſingulos Iſraelitas incitaret, humanum duntaxat obtendens ingenium ac doctrinam ſimul cum interpretatione ſibi ſectariiſve peculiari, aut tantùm qui Futura aut qui Futura ſemper falſò prædiceret, ſed Pſeudoprophetam tantummodò qui aut veri Numinis aut Idoli ſibi dictata ſimulans, ſive in alienum cultum ſive in hæreſim quempiam inde incitaret ſive inde futura etiam prædiceret. Etiam quicquid ex idoli autoritate præmoneret, tametſi res ipſa licita aliàs eſſet nec à vero cultu diſſona, pro Pſeudopropheta nihilominùs habebatur. Adeo ut Prophetæ hujuſmodi falſitas non tam ex re de qua locutus eſt, quàm ſive ex falſo Numinis veri ſive ex vero falſóve Numinis falſi obtentu eſſet decernenda. Etenim ſi quis, etiam aliàs Propheta, quempiam abſque hujuſmodi obtentu in Idololatriam ſeu extraneum cultum perſuaſerat, lege illa[b] ſolummodo tenebatur qua quilibet alius è vulgo ſeductor. Quin & lapidationis pœna is erat puniendus, ídque ex ſententia Synedrii cui ſuberat Vigintitriumviralis. At ſi accederet obtentus ejuſmodi, judicium in eum extra Synedrium Magnum neutiquam erat ferendum, nec aliâ præter Strangulationem pœnâ ipſe afficiendus. Lex ait[c], *Propheta qui præſumſerit loqui* (ſeu ut vulgata, *arrogantia depravatus voluerit loqui*) *verbum in nomine meo quod ego illi non præcepi ut loqueretur, & qui loquitur in nomine deorum alienorum, morietur propheta ille.* Alibíque[d], proximè ante legem de ſeductore qualicunque è vulgo, Propheta & Somniator, qui pellexerit in idololatriam, morte plectendus eſt, quod ſimpliciter dictum perpetuò (ut non ſemel eſt monitum) de Strangulatione accipitur. Adeóque legem illam de Propheta ac Somniatore, utpotè manifeſtò ab ea quæ de ſeductore è vulgo fertur, diſtinctam, ex jam citata de Propheta ſic interpretantur ut de eo qui loqueretur aut falſò in nomine Dei veri aut omninò in nomine idoli utranque capiant.

a *Miſn. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *Maimonid. halach.* Aboda Zara *cap.* 5. *Moſes Mikotzi Præcept. Affirmat.* 97.

b *Deut.* 13. 6.

c *Deuter.* 18. 20.

d *Deut.* 13. 1.

ant. Unde eſt quod habetur in Gemara Babylonia [e], Miſnæ etiam omninò concordi; ת"ר שלשה מיתתן בידי אדם ושלשה מיתתן בידי שמים המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו והמתנבא בשם ע"ז מיתתו בידי אדם הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים *Traditio eſt Rabbinica; in re prophetali triplex eſſe hominum genus quod judicio humano puniendum eſt, & triplex itidem quod divino ſeu cœlitùs punitur. Qui prophetat id quod non audivit* (exemplum ejúſmodi pſeudoprophetæ afferunt ex illo [f] de Zedekia Ben Chenana) *& qui quod non illi, ſed alteri cuipiam, tantùm dictum eſt* (hujus exemplum ex illo de Chanania [g] Ben Azut) *& qui nomine Idoli prophetat,* (veluti prophetæ Baal) *judicio is puniendus eſt humano. Qui autem Prophetiam ſuam ſupprimit* (veluti Jonás [h]) *& qui Prophetæ verba ſpernit, aut ſuiipſius verba non obſervat, cœlitùs puniendus eſt.* Idem ferè in Gemara altera [i], alibique apud Magiſtros. Priora igitur genera Tria Pſeudoprophetarum in Synedrio Magno judicanda erant.

II. Quod autem legi adjicitur, *Si [k] dixeris in corde tuo, quomodo ſcire poterimus verbum quod non loquutus eſt Dominus? quando ſcilicet Propheta loquitur in nomine Domini, & non fuerit verbum ſeu res illa nec evenerit, verbum illud eſt quod Dominus non eſt loquutus. Sed ex præſumtione loquutus eſt propheta. Non timebis ab illo*; illud interpretantur de re à quoquam; velut à Propheta, qualem diximus, pronuntiata, ſive quæ Moſaicis inſtitutis, quæ ſcilicet jam antea erant, eſſet adverſa aut diſcors, ſive quæ ſimpliciter eſſet futura, neque illis omnino adverſa; hoc adjecto interim temperamento, Prophetam pietate aliàs ac juſtitiâ celebrem etiam in rebus quæ Moſaicis inſtitutis pro re nata tantùm ſeu לפי שעה pro *ſingulari temporis neceſſitate* adverſarentur nec in legem perpetuam tranſirent, credendum. Jarchius ibi, ut ex Numinis dictatis; ídque ad veterum mentem, אני אומר כבר נצטוו שאם בא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמע לו אלא אם כן מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל הכל לפי צורך שעה וסייג הפרצה לכן נאמר אליו תשמעון *Dico ego; jam in præceptis habetur, ſi advenerit* (propheta) *ut te in defectionem ab aliquo præceptorum impellat, non audias eum, niſi ſcilicet ſpectatiſſimus tibi ſit ipſe & juſtitiâ vir integræ; quemadmodum Elias in monte Carmeli qui obtulit [l] in excelſo, etiam quando excelſa interdicta fuere, ut nimirum temporis neceſſitate ductus labantes res Iſraelis inſtaurando tueretur, unde etiam is erit [m] audiendus.* Cum autem Prophetæ verba fierent aut de præſentibus aut futuris, ipſúmque Prophetæ munus ac qualitas aut in Moſe cernatur aut in cæteris qui eum ſunt ſequuti; aiunt [n] Moſem planè à cæteris inprimis ex hoc eſſe diſcriminandum, quòd ei loqueretur Numen ſanctiſſimum פה אל פה [o] *ore ad os*, nec videret ipſo בחידה או במשל *in ænigmate aut parabola* ſed כל דבר על בוריו *rem unamquamque manifeſtò ac aperte*, cæteris verò per Angelos Deum eſſe loquutum ipſóſque vidiſſe in ænigmate & parabola, Animáſque eorum, poſtquam moribus ſanctiſſimis ac mente defæcatiſſima ſe dignos, prophetiæ munere, reddentes Spiritum ſanctum acceperant, evectas eſſe in dignitatem Angelorum qui ignei dicuntur, atque eorum mini-

e *Ad tit.* Sanhedrin *c.* 10. *fol.* 89, 1.
f *Regum* 22, 11. & 2 *Paralip.* 18, 10.
g *Hierem.* 28, 11
h *Jonas* 1. 3.
i *Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 18. *fol.* 30. *col.* 2. *Maimonides halach.* Jeſudi Thora *cap.* 9. &c. Aboda Zara *cap.* 5. *Cotzenſis præcept. negat.* 52, 33. &c. *Jarch. ad Deuter.* 18.
k *Deuter.* 18, 21.
l 1 *Regum* 18.
m *Deut.* 18, 15.
n *Maimonid. halach.* Jeſudi Tora *cap.* 7, 8, 9, 10. & *ſuprà citat. è Gemaris & de natura prophetiæ conſulas* More Nebochim *par.* 2. *cap.* 36 &c.
o *Num.* 12, 8.

miniſterio res illis à Deo patefactas. Quod autem ad Præſentia, in fide prophetis habenda, attinet; illud in univerſum pronuntiant, Pſeudoprophetam eſſe cenſendum quicunque prophetiâ obtenderet id quod legem Moſaicam ſolveret, quam ſempiternam fore ídque ex primario inſtituto cœlitùs accepto credunt. Idem itidem de eo qui aut non ſempiternam eſſe eam, ut propheta, doceret, aut ejuſdem caput aliquod non diutiùs obligare, novúmque eſſe ex autoritate Numinis adjiciendum. At verò jam è Jarchio allatæ exceptioni conſentiunt, de re nata ſeu temporis neceſſitate, diſtinctione tamen adhibitâ. Nimirùm prophetæ aliàs probatiſſimo etiam credendum, & quod dixerit ſequendum fuiſſe, tametſi legem violari ex autoritate Numinis juſſiſſet, modò nec in cultum omninò extraneum (qui ſemper excipiendus erat) quempiam adigeret, nec abolitionem ſeu ſolutionem legis ſeu ejuſdem capitis alicujus introduceret, ſed tantùm לפי שעה *pro temporis neceſſitate*, ut Elias, in Carmelo, id faciendum vellet cui nec cultus aliquis extraneus ſeu idololatria, nec autoritatis alicujus legis Moſaicæ abolitio ineſſet. לפי שעה שומעין לו בכל *quoties pro temporis neceſſitate*, aut *pro re nata* tantùm *loquebatur* ejuſmodi propheta, *in omnibus* erat audiendus; nec Pſeudopropheta eo nomine habendus. Atque ſic intelligunt id quod in lege ſacra [p] de fide Prophetæ habenda continetur; quantum ad Præſentia attineret.

[p] *Deuter.* 18, 15 & 18.

III. Futurorum Prophetæ Fides, ex eventu pendebat, ſed cum hiſce temperamentis. Si complura prædixerat Bona, quorum pars tantùm aliqua eveniſſet, nec omnia, in Pſeudoprophetis habebatur, quod de Tempore & Loco etiam in Prophetia aſſignato eſt intelligendum. Si famem, peſtem, bellum, id genus alias calamitates ſeu Mala prædixerat, tametſi non evenirent, pſeudopropheta nihilominùs neutiquam cenſebatur. Rationem afferunt diverſitatis. Ubi bona prædicta non evenirent, בידוע שהוא נביא השקר *inde manifeſtum fiebat quòd eſſet Pſeudopropheta*, quoniam regulariter כל דבר טובה שיגזר האל אפילו על תנאי אינו חוזר *quodcunque decreverit Deus de Bono eventuro id aliter ſe habere nequit*, ſeu ſententiam ipſe non reſcindit. At verò aliter ſe rem in Malis ſeu calamitatibus prædictis habuiſſe volunt. Quoniam tardus ad vindictam & miſericors eſt Deus; & fortè pœnitentiâ ducti ii in quos prædixerat ad bonam mentem redierant, ideò אין בזה הכחשה לנבואתו ואין אומרין הנה דבר ולא בא *non inde mendacii erat Prophetia ejuſmodi damnanda, neque eum velut hallucinatum ſuggillabant.* Unde habent & illud בדברי הטובה בלבד יבחן הנביא *ex bono tantummodo prædicto Propheta dijudicabatur*, in futuris ſcilicet prædicendis, exemplúmque afferunt illud heic etiam Chananiæ [q] Ben Azur. Addunt item, נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא הרי הוא בחזקת נביא *Propheta qui teſtem ſibi habet prophetam alterum* (jam probatum) *præſumitur eſſe propheta* verax. Univerſi autem, juxta ea quæ dicta ſunt, in pſeudoprophetis habiti, ex ſententia duntaxat Synedrii Magni, Strangulatione plectendi fuere.

[q] *Jerem.* 28, 11.

IV. Ad judicium Synedrii Magni, in Pſeudoprophetam ferendum, attinet illud

illud quod habetur apud Jeremiam [r] de ſe in jus vocato & in lacum conjecto; ubi Hugo Grotius [s] verba illa, *ecce ipſe in manibus veſtris eſt*, explicat *in manibus Synedrii cujus eſt judicare de Propheta vero aut falſo.* Item huc referendum illud quod de eodem propheta velut pro falſo apud Judæos ſuos habito, præcedit [t], *Factúmque eſt cum conſummaſſet Jeremias, loquens quæ præceperat Dominus loqui ad cunctum populum, apprehenderunt eum Sacerdotes & Prophetæ atque cunctus populus* (ubi Hugo Grotius; *nempè ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ cui prehendendi in Templo jus erat, aſſentientibus Sacerdotibus qui aderant & prophetis, plebe autem obſecundante*) *dicentes, morte morieris. Et quare prophetaſti in nomine Domini, dicens, ſicut Silo erit domus iſta, & civitas iſta devaſtabitur, eritque abſque habitatore? Et congregatus eſt univerſus populus ad Jeremiam in domo Domini. Et audientes Principes* (שרים) *Juda* (Grotius, *Senatores Magni Synedrii ad quos pertinebat judicium de propheta vero aut falſo*) *verba iſta, aſcenderunt de domo Regis in domum Domini, ſederúntque in oſtio portæ Domini novæ.* (Grotius, *ædificatæ à Jothamo II Reg. XV. 35. II Paralip. XXVII. 3. Eam fuiſſe ad Orientem ait hic Chaldæus. At Maimonides curiam hujus Synedrii ad Occidentem locat. Verum nihil mirum, eum conventûs locum in Templo ſecundo fuiſſe tranſlatum;* & de loco Synedrii Magni diximus libro Secundo) *Duxerunt autem Sacerdotes & Prophetæ ad Principes & ad cunctum populum, loquentes; Judicium mortis eſt viro huic, quoniam Prophetat contra civitatem iſtam, ſicut auribus veſtris audiviſtis &c.* Etiam *Principes* (שרים) poſtmodum ibi pro majore parte Synedrii ſumit Grotius, uti & אנשים מזקני הארץ viros *è Presbyteris Terræ* pro Synedris ejuſdem. Aliud ibi [u] de Michea propheta, velut Synedrii, nomine totius Judæ ſeu populi cujus vices ſuſtinebant (ut inferiùs oſtendetur) Juriſdictioni obnoxio, huc etiam attinet. Quin & Juriſdictionem Synedrii hanc ſingularem nonnulli [x] exiſtimarunt ſpectaſſe D. N. Jeſum Chriſtum, ubi [y] ait, οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ, *non capit*, ſeu *fieri non poteſt Prophetam perire* (morte plecti) *extra Hieroſolyma*, ubi Synedrii illius ſedes. Atque alia id genus ex Euangeliis ſtatim memorata illuc itidem trahunt. Cum autem apud Hieronymum [z] habeatur, *Conſtituti erant in populo Judæorum Sacerdotales gradus, qui Prophetas Pſeudoprophetáſque diſcernerent, hoc eſt intelligerent qui de Dei ſpiritu loquerentur, qui de contrario. Legamus Hieremiam;* Sacerdotalium ad hanc rem graduum apud Magiſtros, ne veſtigium quidem alibíve comperio. Etiam Prophetiæ nomine in Synedrium hoc deductum volunt ſcriptores, aliqui D. N. Jeſum Chriſtum. Baronius [e]; *Cum ad Caiapham ſummum Pontificem perductus eſt, quo magnum illud Septuaginta duorum ſeniorum* (ſic ille ſæpius in numero impingit, ut antè [a] monuimus) *ſummo mane cogendum Concilium erat, atque hoc expectaretur, viri qui tenebant Jeſum illudebant ei; & quoniam quæſtio de eo habenda erat, an eſſet Propheta, id priùs illi experturi, velantes eum percutiebant faciem ejus, & interrogabant eum dicentes* [b], *prophetiza quis eſt qui te percuſſit.* Alibique ante [c], Chriſtum ait ad Synedrium hoc perductum quoniam ſubinde de veritate Prophetiæ ejus quæſtio agitabatur; alii tantundem. Etiam Judæi [d] eo interdum nomine

ut

r Cap. 38. 4. &c.
s Et videſis eum De Jure Pacis & Belli lib. 1. cap. 3. § 20. & ad Matthæi cap. 5. pag. 81.
t Jerem. 26, 8.
u Comm. 19.
x J. Druſius Præterit. ad Matt. 23, 37. & ad Luc. 13, 33. & Frederic. Spanheim. Dubiorum Euangelic. part. 3. Dub. 139. pag. 801.
y Luc. 13, 33.
z Lib. 2. in Eſaiam cap. 3.
e Annal. ann. Chriſti 34.
a Lib. 2.
b D. Matth. 26. &c.
c Ann. Chriſti 31.
d Videſis Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 6. fol. 43. 1. R. Lipman Mulhuſinum in Sepher Nizaſſon, Paulum Fag. in Chald. paraphr. Deut. 18. Munſter. ibid. & in Euangel. Ebraic. D. Matthæi pag. 365. & ad Deut. 13.

ut ſeductorem fuiſſe ipſum morte damnatum aiunt. Quum ab eo veluti à Propheta ſignum petiiſſe [f] Judæos conſtet. Et ſingularem ſigni (quod *σημεῖον* & אות vocant) in Prophetis dijudicandis rationem haberi tum è ſacris literis [g] tum è Magiſtrorum doctrina diſcimus. Etiam ad hanc Synedrii Magni jurisdictionem atque hujuſmodi judicia attinet illud in Euangeliis [h]; *Hieruſalem, Hieruſalem, qua occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt.* Hieroſolymis tantùm, ex ſingulari Synedrii Magni, ibi ſedes habentis, jam dicto jure, occidendos, id eſt ſtrangulandos Pſeudoprophetas videmus. Et Prophetas reverà veros, ſi ita morte plexi, pro Pſeudoprophetis ſeu eorum nomine plexos nemo dubitabit. Quod verò adjicitur de Lapidatis qui miſſi ſunt, juxta Magiſtrorum traditiones hac in re receptiſſimas intelligi poteſt de Prophetis aliiſve qui dum non ut Prophetæ (notione ſuperiùs indicatâ) ſed ut perſuaſores tantùm pii ſeu impulſores impiorum ad bonam mentem miſſi, velut pro iis qui ad extraneum aut non admittendum cultum perſuaderent impellerèntve ſumti, Lapidatione, juxta Legem [i] in ſeductores, punirentur. Nam ex prophetis [k] ſcimus, Hieroſolymis interdum Judices *abominatos eſſe judicium & omnia recta pervertiſſe.* Niſi velis lapidationem in Euangeliis heic pro plebis furore, ut nonnunquam, non pro pœna forenſi accipiendam. Etenim forenſis pœna pſeudoprophetæ non lapidatio fuit ſed ſtrangulatio, quam ſimplici pœnæ mortis, ſeu occiſionis mentione innui ſemper in Lege volunt Magiſtri. Sed de Judicio illic in D. N. Jeſum Chriſtum plura inferiùs.

f *D. Matth.* 12, 38. & 16. 1.

g *D. Luc.* 11, 29. 1 *ad Corinth.* 1. 22. & *vide Luc.* 23. 8.

g *Moſes Maimonid. halach.* Jeſodi Tora *cap.* 10. *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 10. *fol.* 89, 2. & *videſis Jo. Cocchium in Excerpt. Gemar. tit.* Sanhedrin *pag.* 301.

h *D. Matth.* 23, 37. *D. Luc.* 13. 34.

i *Deut.* 13, 10.

k *Mich.* 3. 9. *Habac.* 1. &c.

C A P. VII.

I. *De* Cadaveris occiſi, *jacentis in agro, ubi homicida ignorabatur, à circumjacentibus urbibus*, Diſtantiæ menſuratione & Vitula *ſeu* Juvenca decervicanda, *Lex ſacra.*

II. *Qualianam* Cadavera *lege illa continerentur*, & *quomodo* Menſurandi *heic munus incubuerit* Synedris Magnis.

III. *Qualium heic* Urbium *in diſtantia menſuranda, ratio habenda.* Terminus à quo, *in Menſurâ Diſtantiæ.*

IV. Vitulæ, *ſeu Juvencæ, decervicandæ, velut in* cædis expiationem, Ritus *à Synedriis Minoribus præſtandi.*

V. Sacerdotum *heic officium*, & Carminis Expiatorii *Pronuntiatio.*

VI. *Si* Urbes Binæ *in diſtantia pari. Ritus* interdiù, *non* nocte *præſtandus.* Juvenca humanda, *nec omnino uſibus humanis adhibenda. Quid hac de lege*, Fl. Ioſephus.

VII. *Mos* Græcorum *priſcus de* Cædis, *maximè dolo vel clàm patratæ Sacris publicis* expiatione, *per* extremas *etiam occiſi* partes *abſciſſas &*

collo appenſas. Cædis *humanæ apud* Romanos , *præ aliis ſceleribus* Expiatio ſolennis *frequenſque.*

VIII. *Obiter de jure , apud Anglos veteres , ad clàm* occiſi Cadaver *ſpectante ſingulari, ſeu de* Engliſheria, *quæ ſub* Edwardo tertio *abolita eſt.*

QUÆ proximè in diſtributione ſuperiore, de Uxore Adulterii ſuſpecta, per aquas amaras, examinanda, & de Sacerdotum natalibus vitiiſque ſive corporis ſive aliis dijudicandis ſequuntur, juxta inſtitutum, prætermittimus, quoniam alibi [a], ſuiſque in locis de eis ſatis egimus. Hiſce proximum eſt, de Cadaveris in agro reperti, ubi homicida ignorabatur, à circumjacentibus urbibus diſtantiæ menſuratione. Lex eſt [b], *Si inventum fuerit hominis cadaver occiſi in terra quam dominus Deus tuus dat tibi poſſidendam, jacens in agro, & ignoratus fuerit homicida, egredientur Seniores ſeu Presbyteri tui & Iudices tui & metientur à loco cadaveris ſingularum per circuitum diſtantias civitatum. Et quæ cæteris eſt vicinior* (notetur) *tollantque Seniores illius civitatis vitulam* ſeu *juvencam de armento, quâ non eſt ſervitium ullum factum & quæ non traxit jugum. Et deducant Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem aſperam ac ſaxoſam incultam nec ſatam, & decervicabunt ibi vitulam in valle. Accedéntque Sacerdotes filii Levi quos elegit dominus Deus tuus ut miniſtrent ſibi & benedicant in nomine Domini; & juxta verbum eorum* ſeu *in ore eorum erit omnis cauſa atque omnis plaga. Et omnes Seniores civitatis illius, qui propinquiores cadaveri, lavabant manus ſuas ſuper vitulam in valle decervicatam, & reſpondebunt & dicent, manus noſtræ non fuderunt ſanguinem iſtum, nec oculi noſtri viderunt. Propitius eſto populo tuo Iſrael quem redemiſti Domine, nec reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael. Et auferetur ab eis reatus ſanguinis. Tu itaque alienus eris ab innocentis cruore qui fuſus eſt ſi feceris quod rectum eſt in oculis Domini.* Id quidem verum eſt, legem hanc non ſolum, ad Synedrii Magni juriſdictionem ſeu imperium, verùm etiam ad Synedria Minora & Sacerdotes etiam, Presbyteróſque Minorum urbium ſpectaſſe. Quoniam verò ordo ſolennis, quo omnia in ea contenta peragerentur, inchoandus ſemper erat à Synedrio Magno atque ex eo, quod illi heic erat præſtandum, cætera quæ ſequebantur omninò pendebant, ideo tam quod ad cætera quàm quod ad Magnum attinuit, ſecundum Magiſtrorum placita, heic explicabimus.

a *In Uxore Ebraica lib. 1. cap. 13. & lib. 2. de Succeſſ. in Pontificat. cap. ult.*

b *Deuter.* 21, 1.

II. Cum autem Homicidii genus, aliud eſſet manifeſtum ſeu ex teſtium fide cognitum, aliud nec manifeſtum ſed in occulto patratum, adeo ut homicida planè ignoraretur, atque, in hoc genere, variæ eſſent cædis ſpecies, loca item varia in quibus cadaver reperiretur; prioris generis Homicidia univerſa ex jure ordinario, uti & ſecundi ea quæ, juxta jam dicenda hac in lege non continerentur, ad Vigintitriumviralia Synedria quorum intra ditionem erat Homici-

micidii locus tantummodò attinebant; ſive pœnam ſpectes, ſive inquiſitionem, ſive actum aliquem inquiſitioni prævium. At verò quoties in campeſtribus aut ruſticis locis, juxta ſtatim oſtendenda, cadaver occiſi in terra jacens repertum eſt, prout ſunt legis verba (quibus ſic pro more ſuo inhærent, ut nec cadavere in aere ſuſpenſo, aut arenæ ſeu pulveris cumulo abſcondito aut terra obruto, aut in aquis fluitante legem capi velint [c]) neque ſciebatur undenam cædes illa eveniſſet, Synedriis ſive omnibus ſive aliquot, ex autoritate omnium, Synedrii [d] Magni exeundum erat ad loci cadaveris atque urbium circumjacentium inde diſtantias metiendum, tum ut ita urbem cadaveri proximantem tum ut an ejuſdem ut proximantis, ex lege, ratio habenda eſſet, ipſi dignoſcerent. Neque enim univerſæ urbes ejuſmodi erant ut pro proximantibus aut eis ad quas erat Menſurandum heic ſumerentur. Hoc à Synedrii Magni collegis ſic facto, cætera in lege ſequebantur. Nimirùm verba illa, *Egredientur Seniores tui ac Iudices tui* de Synedris Synedrii Magni intelligunt. Unde & Maimonides, לא מוציאין למדידת החלל אלא על פי ב״ד הגדול *non exibant [e] quiquam ad intervalla inter cadaver occiſi & circumjacentes urbes menſuranda citra decretum Synedrii Magni.* Neque ſanè res ad complures urbes ſimul attinens commodè ab aliis peragi quibat. Fuere qui verba illa aliter interpretarentur, uti libro occurrit in ſuperiore. Sed receptiſſimum eſt, de Synedrio Magno ejúſve Synedris, eam in rem delegatis tantum, ea ſumenda, unde & in Paraphraſi Uzielidi tributa, pro eo quod eſt *& egredientur Seniores tui* ſeu *Presbyteri tui & Iudices tui*, legitur ויפקון מבי דינא רבא תרי מן חכימיך ותלת מן דיינך *& egredientur è Synedrio Magno bini ex Sapientibus tuis & tres ex judicibus tuis.* Quod verò habet de numero, ex eo eſt, quòd, apud Talmudicos [f], receptior ſit ſententia quinque nimirum Synedrii Magni collegas menſurationi illi adeſſe oportuiſſe. Nec aliter diſtinguit inter Sapientes ac Judices quàm ipſe ſermo ſacer inter Seniores ſeu Presbyteros ac Judices, qui utrique ſic memorati pro Synedris hujus Synedrii indiſcriminatim ſolent capi. Fuere etiam qui ternarium Synedrorum heic numerum admitterent. Pro arbitrio autem Synedrii Magni, Numerus ille variatim præſtituebatur, uti & in Phaſium Lunarium & Intercalationum negotio. Adeoque ſic delegati illic fuere inſtar Septemviralium aliorumque numerorum Judicum à Centumviris [g] in Roma veteri delegatis. Sed mirè adverſatur heic Talmudicis ſuis, ut non rarò alibi, R. Abenezra. Diſertè enim ad verba illa *Seniores tui* habet זקני הערים הקרובות *Seniores Civitatum viciniorum*, reclamante Magiſtrorum turbâ quæ Synedrii Magni collegas ibi intelligit. Nec prætermittenda erat ejuſmodi Menſuratio, tametſi manifeſtiſſimum eſſet ex cadaveris, in agro aliquo ſuburbano, loco, proximam eſſe hanc vel illam urbem. Quia ex præcepto, Menſuratio erat adhibenda, ideò etiam planè inutilitèr ſic adhiberi debuit.

c Sepher Siphri *fol.* 47. *col.* 183. Peſiktha Zotertha *fol.* 18. *col.* 3. *Pſeudo-uzielides in paraphr. Deut.* 21, 1. *ſtatim citati.*

d *Miſna & Gemara utraque tit.* Sota *cap.* 9. *Maimonid. halach.* Rotzach *cap.* 9. *Iarch. ad Deut.* 21. *Moſes Mikotzi Præcept. Affirmat.* 78. *Abarbinel in* Pituſh Tora *fol.* 366. *col.* 2. *&* 3.

e *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5.

f *Maimonid.* (*præter citata*) *halach.* Sanhedrin *cap.* 5.

g *Vid. ſi:* Cujacium *lib.* 3. *Obſervat.* 32.

III. Temperamenta autem de Urbibus aliquot ad quas actus hic dimetiendi non omninò attinuit, ſunt advertenda. Scilicet, à Cadavere non menſurabant

bant intervallum aliquod præter ea quæ, inter illud & Urbem aliquam cui inerat Synedrium Vigintitriumvirale, interciperentur. Aliis minoris notæ, ut huic rei imparibus nec in lege ſacra intellectis, prorſus prætermiſſis. Nec ſi in circumjacentibus urbibus ipſa eſſent Hieroſolyma, diſtantiam eorum metiebantur. Nam neque voluere cætera quæ de Vitula Decervicanda in lege ſequuntur, ad eam ſpectaſſe; ipſâ eadem adjecta ratione quam afferunt de ſententia urbis apoſtaſiæ reæ in eam non ferenda. Nec hac, nec illa de apoſtaſia lege (ut & antè memoravimus) hanc teneri[h]. Nam ut in lege de apoſtaſiæ Urbe rea dicitur *In una urbium tuarum quam dominus Deus tuus dat tibi ad habitandum*, ita & heic terræ mentio eſt expreſſa *quam dominus Deus dat tibi poſſidendam*, aut *ad poſſidendum*, qualem locutionis formulam excipere aiunt Hieroſolyma quæ, utcunque poſſiderentur & habitarentur, nihilominus dabantur non tam ut ſic perinde atque aliarum urbium domini fierent tribules, ſed ut illuc univerſi ſolennibus feſtis ſe conferrent, ſacrificarent ibi, atque ut metropolim ſuſpicerent. Nec Urbis alicujus diſtantia menſuranda erat, nec legis hujus uſus aliquis, quoties Cadaver propè confinium ſeu in vicinia Gentilium reperiretur. Nam cum ideo menſuram ritúſque inſequentes adhibitos fuiſſe liqueat, quoniam ignorabatur Homicida, in dicta ſpecie, ſic ignoratum eum eſſe, aut dubium de cædis autore fieri, ut innocentiam ſuam ex lege profiteri inde deberent vicinioris urbis incolæ, non omnino admittebant. Rationem afferunt, שהורגזו גוים שהרי זה בחזקת *quoniam præſumendum eſt à gentilibus cædem patratam*, adeóque Homicidas non ignorari. Terminus à quo dimetiebantur, nonnullis eſt Umbilicus occiſi, aliis Naſus, aliis Areolæ quam jacens occupabat extremitas. Sed, puto, Naſus receptior eſt[i]. Et qui de Naſo opinionem amplexantur, aiunt, ſi caput detruncatum reperiretur à trunco diſſitum, hic ad illud deportandus erat atque ita jungendus ut à naſo, veluti cadaveris integri, menſura poſſet inchoari.

h *Videſis Maimonid. Halach.* Bith habechira *cap.* 7.

i *Maimonid. hal.* Rotzach *cap.* 9. *vide Gemar. Hieroſo.ymit. ad tit.* Sota *cap.* 9. *fol.* 23. *col.* 3. *hal.* 3. Peſiktha Zotertha *fol.* 78. *col.* 3. Sepher Siphri *fol.* 47. *col.* 188. Miſna *tit.* Sota *cap.* 9.

IV. Menſurâ ſic rite à Synedris Synedrii Magni peractâ, ſepeliendum erat cadaver, & dein Hieroſolyma redibant ipſi, ſi de Homicida intereà nihil conſtaret, nec aliter. Tunc vicinioris cadaveri Urbis Synedrium Vigintitriumvirale (modò ſcilicet urbs ipſa, pariter ac remotiores, populoſa eſſet; aliter enim etiam remotior eo nomine pro viciniori interdum heic ſumebatur) Juvencam Bimulam aut ætatis minoris, ſed non omninò majoris, in vallem qualis in lege deſcripta eſt ducebant ibíque decervicabant, nec ſolùm ipſi verùm etiam univerſi Seniores ſeu Presbyteri alii ejuſdem urbis, quotcunque eſſent, aquâ ibi lavabant manus ſuas, carmen in lege præſcriptum lingua Sanctâ nec alia, pronuntiantes, *manus noſtra non fuderunt ſanguinem iſtum nec oculi noſtri viderunt*. Id quod non ſumi volunt pro eo quod eſt ſuſpicionis alicujus de ipſo eorum Homicidio amolitio, aut quaſi de Synedrii Minoris collegis cæteríſque Presbyteris ſuſpicio ejuſmodi habita fuiſſet, ſed hoc tantùm denotaſſe aiunt,

לא

לא בא לידנו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לויה *In noſtram poteſtatem non venit occiſus hic & dimiſſus à nobis eſt impaſtus, nec eum vidimus & dimiſimus eum incomitatum.* In cauſa nimirum non fuimus nos, ſive hoſpitio eum non excipiendo, ſive cibum aut itineris comitatum, aliáve humanitatis officia ei non præſtando, petenti non præbendo, ut inde hujuſmodi cædis infortunium extra urbem vaganti eveniret; qua de re vide plura apud Maimonidem in *More Nebochim*[k], ubi, ut Præceptorum reliquorum, etiam hujus uſum eximium aſſerit.

k *Part.* 3. *cap.* 40.

V. Sequebatur dein Sacerdotum carmen expiatorium, linguâ itidem ſanctâ perpetuo pronuntiandum; *Propitius eſto*[l] *populo tuo Iſrael quem redemiſti Domine, nec reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael.* Ea enim verba utcunque cum eis quæ à Presbyteris erant dicenda ſine expreſſa perſonæ mutatione in ſacra conjungantur lege, à Sacerdotibus paulò ante ibi memoratis ſemper erant proferenda. Adjiciunt etiam[m], לא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם אלא רוח הקודש מבשרתן אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר לכם *neque oportuit* (neceſſariò Sacerdotes) *dicere, & auferetur ab eis reatus ſanguinis* aut *expiabitur illis ſanguis* (quæ ſunt verba legis proximè ſequentia) *ſed Spiritus ſanctus eis annuntiabat ex eo quod ſic feciſſent, ſanguinem eſſe eis expiatum.*

l *Deut*, 21. 8.

m Miſna *tit.* Sota *cap.* 9. § 6. *Talm. Babylon. ibid. fol.* 46, 1.

VI. Si Binarum Urbium adeò videretur par omnimodò à cadavere diſtantia, ut, quænam vicinior, ſatis dignoſci nequiret, Unicam utræque, ut ſociæ, Juvencam afferebant, atque altera alteri invicem partem juvencæ ſuam (conditione adjectâ, ſi revera vicinior eſſet) donabat; unde fieret ut juvencæ integræ domina, ut vicinior ex eis, eam decervicaret, cum utræque ſimul id facerent. Neque Binæ omninò juvencæ Unius loco erant decervicandæ. Neque Noctu ſed tantùm Interdiu ritus hic peragendus erat. Humanda autem juvenca fuit nec omninò caro ejus aut pollucenda aut deguſtanda, aut pars ejus ulla uſui alicui retinenda. Vallis item ipſa in æternum inculta nec ſata remanere debuit, quod ex ipſis de ea, ſacris verbis eliciunt. Univerſam nempe ejus culturam quæ בגופה של קרקע *in ipſo fundi corpore fit*, veluti plantatio, aratio, ſeminatio, nec aliuſmodi, interdictam volunt. Flavius Joſephus, ubi hac de lege agit, à Talmudicorum ſcitis receptiſſimis nimium diſcedit. Primò, ait, reperto cadavere occiſi in agro, ſi nil de homicida conſtaret, ζητείτωσαν μὲν αὐτὸν μετὰ πολλῆς σπουδῆς μήνυτρα προθέμενοι, *Summâ inquirant eum diligentiâ, indicibus præmia proponentes*, ſeu *bon ſalaire & guerdon a celuy que revelira le fact*, ut Genebrardus, ubi Ruffinus, *quinetiam de eo nuntiando proponantur edicta*; ſed codex ibi MS. *de eóque nuncianda proponantur edicta.* Dein nullo comparente indice, αἱ, inquit[n], ἀρχαὶ τῶν πόλεων τῶν πλησίον τῇ χώρᾳ ἐν ᾗ ὁ φόνος ἐπράχθη καὶ ἡ γερουσία συνελθόντες μετρείτωσαν ἀπὸ τοῦ τόπου ὅπου κεῖται ὁ νεκρὸς τὴν χώραν, *Magiſtratus* (Ruffinus *Principes*, Genebrardus *les Magiſtrats*) *urbium vicinarum agro in quo cædes eſt facta & Senatus* (Ruffinus *Seniores*, Genebrardus *les gens de juſtice du lieu*)

n *Orig. Iudaic. lib.* 4. *cap.* 8.

convenientes regionem à loco in quo jacet cadaver circumquaquè metiantur. An per Senatum heic Synedrium intellexerit Magnum non ſatis liquet. Utcunque verò, ipſe menſurandi actus juxta Talmudicos ad urbium vicinarum magiſtratus neutiquam omnino ſpectabat, ſed ad Synedrium tantummodo magnum eórumve delegatos. Addit Joſephus, ἣ δ' ἂν ᾖ πλησιέστατος (πλησιεστάτη) πόλις, οἱ ἐν αὐτῇ δημόσιοι πριάμενοι δάμαλιν καὶ κομίσαντες εἰς φάραγγα ἀνεπιτήδειον ἀρότρῳ καὶ φυτοῖς χωρίον ἐπὶ τένοντας κοψάτωσαν τοῦ βοός. *Quæ verò fuerit proxima urbs* (Ruffinus uti & MS. *& pars quæ fuerit vicinior civitati*) *ejus cives emant juvencam & adducant in teſqua nec ſementi nec plantationibus idonea, ejúſque cervicis nervos ſcindant.* Et demum, χέρνιβας ἑλόμενοι ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ βοὸς οἱ Λευῖται καὶ ἡ γερουσία τῆς πόλεως ἐκείνης καθαρὰς ἀναβοησάτωσαν τὰς χεῖρας ἔχειν ἀπὸ τοῦ φόνου. καὶ μήτε δρᾶσαι μήτε δρωμένων παρατυχεῖν. ἐπικαλεῖσθαι δὲ ἵλεω τὸν Θεὸν καὶ μηκέτι τοιοῦτον δεινὸν συμβῆσαι τῇ γῇ πάθος, *Sumentes aquam lavent manus ſuas ſuper caput juvencæ Sacerdotes & Levitæ & Senatus illius urbis & proclament ſe manus puras ab ea cæde habere, eámque nec feciſſe ſe neque interfuiſſe. Atque invocent Deum ſibi propitium fore, atque ut nunquam poſthac ea in regione malum quid ejuſmodi eveniat.* Juxta Joſephum igitur non Sacerdotes ſolùm ſed & Levitæ & Senatus urbis proximantis carmine utebantur ſimul expiatorio, quod juxta Talmudicos ad Sacerdotes tantùm attinuit. Lavant etiam manus Sacerdotes heic ac Levitæ puráſque ſe manus à cæde habere ſimul cum Senatu proclamant. Id quod duntaxat à Senatu ſeu Synedrio urbis Vigintitriumvirali cæteriſque quotquot fuere Presbyteris in urbe illa, erat, ut vides ex Magiſtrorum ſcitis, faciendum.

VII. Cædis dolo & clàm ita patratæ Luſtratio & Expiatio videtur fuiſſe publica apud Athenienſes, ut reipublicæ ſaluti accommoda & neceſſaria. Tantundem arbitror contineri in lege illa apud Demoſthenem[a]. Τοὺς δ' ἀπογιγνομένους ἐν τοῖς δήμοις οὓς ἂν μηδεὶς ἀναιρῆται ἐπαγγελλέτω ὁ Δήμαρχος τοῖς προσήκουσι ἀναιρεῖν καὶ θάπτειν καὶ καθαίρειν τὸν δῆμον τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ ἂν ἀπογίνηται ἕκαστος αὐτῶν. Ἐπαγγέλλειν δὲ περὶ μὲν τῶν δούλων τῷ δεσπότῃ, περὶ δὲ τῶν ἐλευθέρων τοῖς τὰ χρήματα ἔχουσιν. Ἐὰν δὲ μὴ ᾖ χρήματα τῷ ἀποθανόντι τοῖς προσήκουσι τοῦ ἀποθανόντος ἐπαγγέλλειν. Ἐὰν δὲ τοῦ Δημάρχου ἐπαγγείλαντος μὴ ἀναιρῶνται οἱ προσήκοντες, ὁ μὲν Δήμαρχος ἀπομισθωσάτω ἀνελεῖν καὶ καταθάψαι καὶ καθᾶραι τὸν δῆμον αὐθημερὸν ὅπως ἂν δύνωνται ὀλιγίστου. Ἐὰν δὲ μὴ ἀπομισθώσῃ ὀφειλέτω χιλίας δραχμὰς τῷ δημοσίῳ· ὅ, τι δ' ἂν ἀναλώσῃ, διπλάσιον πραξάσθω παρὰ τῶν ὀφειλόντων. Ἐὰν δὲ μὴ πράξῃ, αὐτὸς ὀφειλέτω τοῖς δημόταις. *Si qui in municipiis* (in populis ſeu tribubus Atticis) *demortui fuerint neque eos ſuſtulerit quiſquam* (quod tam de clàm occiſis quàm aliis dici videtur) *denuntiet Demarchus* (Tribunus populi intra quem ejuſmodi mortuus) *cognatis ut tollant & ſepeliant. Et populus ille* ſeu Tribus, *luſtretur eo die quo quis ita demortuus. Denuntietur autem de Servis domino; de Ingenuis, eis qui in eorum bona*

a *Oratione adverſus Macartatum.*

bona ſuccedunt. Sin verò nulla fuerint demortuo bona, denuntietur utcunque cognatis ejus. Quòd ſi poſt Demarchi denuntiationem, cognati non ſuſtulerint, Demarchus ipſe tollendum cadaver locet, & Sepeliendum & Luſtrandum eo die populum, quàm minimo poterit. Sin non locarit, debeto mille drachmas ærario. Quicquid autem impenderit, duplum à debentibus exigito. Quod niſi fecerit, ipſe debeto Popularibus ſeu *Tribulibus.* Hic ſolennis etiam cædis, ſi inde demortuus eſſet ille ita ſepeliendus, luſtratio habetur. Neque apud Græcos veteres, ſceleris alicujus, tam ſolennis frequénſque ac varia καθάρσις *luſtratio* ſeu expiatio adhibebatur, quàm Homicidii, etiam nec illiciti, unde ſolum mutantes ſæpiùs Homicidæ ad Principes exteros qui eos ritè luſtrarent adeóque ſcelus expiarent, ſe conferebant, qua de re obvia ſunt in hiſtoriis teſtimonia. Etiam obſervatur mos vetus & ſatis mirus luſtrationis quam οἱ δολοφονοῦντες *qui ſponte dolóque quemquam interfecerant* adhibere ſolebant. Nempe ἐξάργματα ſeu ἀκρωτηριάσματα, μασχαλίσματα item dicta, id eſt corporis occiſi extremitates (veluti naſi, aurium, digitorum, alias) abſcindentes, collo ſibi ita catenata, ſacrarum inſtar reliquiarum, ſuſpendebant, ut διὰ τῶν μασχάλων *per axillas* etiam trajicerentur, ſanguinem interim occiſi delingentes & in os ejus deſpuentes. Quale memoratur apud Apollonium Rhodium[p], ubi de Jaſone Abſyrti extremitatibus ſic abſcindente. Et Scholiaſtes ibi, τοῦτο δὲ ἐποίουν πρὸς τὸ ἐξιλάσασθαι τὴν δολοφονίαν, *Hoc autem faciebant, ut cædem doloſam ſic expiarent.* Similem in ſenſum habetur apud Sophoclem[q] de Agamemnone & Clytemneſtra,

p *Argonautic.* 4, 478.

q *In Electra.*

ὑφ' ἧς θανὼν ἄτιμος ὥστε δυσμενὴς
ἐμασχαλίσθη ——————

A qua ipſe morte affectus indigna, velut hoſtis extremitatibus corporis mutilatus eſt. Hac de re videſis etiam Scholiaſtem illic Sophoclis, præter Heſychium in Μασχαλίσματα & Suidam in Μασχαλισθῆναι, uti & in Ἐμμαπέως, ubi τῶν μορίων ὁρμαθὸν, *partium illarum catenam memorat* ſub axillis trajectam. Ritûs illius uſus etiam bello civili cæſis, velut & numinis & occiſorum iram aut placans aut minuens. Cætera quidem ſcelera expiare ſe exiſtimabant veteres ſacrificiis ſolennibus. Sed nihil adeò ſollicitè, publicè, frequenter curabant atque homicidii qualiſcunque extra pœnæ legitimæ rationem, ab ipſis ſuiſve commiſſi. Unde etiam populus Romanus qui P. Horatium à cæde ſororis abſolverant, admiratione magis virtutis quàm jure cauſæ, imperarunt[r] patri, filium expiaret pecuniâ publicâ; quod ab eo præſtitum in gentis Horatianæ ſacris manſit. Atque ad toties iterata (ſcilicet quolibet luſtro) Suovetaurilium ex Tullii Hoſtilii[s] inſtituto, ſacra; uti & alia aliquot inſigniora, attinet ejuſmodi cædis quomodocunque patratæ expiatio, præ aliis, pro exoptatiſſima ſemper habita. Quum enim reliqua inter homines ſcelera & invicem injuriæ compenſatione, ſpontaneáque invicem ſolutione aut acceptilatione, inter ipſos ſatis dilui poſſent, ob cædis humanæ (de qua tantundem pariter dici nequit) ſolutionem expiatoriam impetran-

r *Livius lib.* 1.

s *Ibidem & Dionyſ. Halicarnaſſ. lib.* 4.

petrandam ad ſacros ritus; Deóſque ipſos enixius erat & variatim ita erat neceſſariò convolandum.

VIII. Dum de Cadaveris apud Ebræos occiſi ſic repertique jure, ut antè, cogitamus, fieri nequibat ut non in animum ſubiret vetus apud Anglos noſtros, *jus* abhiberi ſolitum circa clàm quocunque in loco occiſi cadaver repertum; ídque ſatis mirum; ſcilicet quoties cadaver ejuſmodi reperiretur, nec interfector cognitus eſſet, nec occiſus ipſe, poſt vulnera eatenus ſuperſtes fuiſſet, ut eloqui potuiſſet tum interfectorem tum genus ſuum, nec ſatis probaretur, ídque & agnatorum & cognatorum ſeu parentum utriuſque generis propaginis teſtimonio, occiſum fuiſſe Anglicum, aut non caſu ſeu infortunio, occiſum, pro alienigena habebatur, atque inde Pagus ſeu Comitatus in quo repertus eſt, *Murdri* nomine mulctabatur. Adeo ut etiamſi vulgò ſatis notum eſſet, eum Anglicum fuiſſe, tamen niſi teſtimonium ejuſmodi ſolenni & accuratiori, pro vario Pagorum ſeu Comitatuum moris diſcrimine, modo in foro afferretur, alienigenam fuiſſe eum præſumendum eſſet. Neque enim ſi, ex ſolenni ejuſmodi teſtimonio, Anglicum eum fuiſſe adſereretur, mulcta aliqua ejuſmodi (neque enim de aliis ob fugam homicidæ permiſſam, aut itinera non ſatis cuſtodita loquor) ſubeunda erat. Quale itidem puto de Urbibus per ſe, Oppidis, Centuriis, aliis id genus territoriis dicendum. Seculorum illorum vetuſtorum linguâ, *Murdrum* tum illam ſignificabat mulctam, tum & occiſionem ipſam; unde & pro quolibet homicidio, ex malitia prævia patrato, poſtmodùm atque etiamnum, ut vox forenſis ſingularis, ſumtum eſt; licèt olim cædem dolo & clàm commiſſam duntaxat ſignificaret. Henricus de Bractona[t], *Murdrum eſt occulta extraneorum & notorum hominum exciſio —Et dicitur Murdrum extraneorum occiſio & notorum, quia ſive notus ſit vel extraneus ille qui interfectus eſt ſemper reputabitur Francigena* (vox illa pro alienigena qualicunque uſurpatur heic, ut etiam è Fleta[u] & Andrea Hornio[x] ubi eadem de re agunt, liquet) *niſi Engleſcheria* (id eſt quod Anglus fuiſſet, ut antè oſtenſum; *Angleſheria* Fletæ dicta) *rite fuerit coram Juſtitiariis præſentata, per hoc quod ſciri poſſit quòd Anglicus exſtiterit.* Addit item Bractonius moris hujus originem Canuto Regi tribuens, non minùs ipſo jure miram. *Cauſa verò*, inquit, *inventionis Murdrorum talis fuit, quòd in diebus Canuti* (in MS. aliquot perpulchris, legitur *Kynici*) *Regis Danorum qui poſt Angliam acquiſitam & pacificatam, rogatu Baronum Anglorum remiſit ad Daciam* (Daniam) *exercitum ſuum, & ipſi Barones Angliæ erga ipſum regem Canutum fidejuſſores extiterunt, quòd quotquot Rex in Anglia ſecum retineret firmam pacem per omnia haberent, ita quòd ſi quis Anglorum aliquem hominum quos Rex ſecum adduxit interficeret, ſi ſe ſuper hoc defendere non poſſet judicio Dei?* ſcilicet *Aqua vel Ferro* (Ordaliorum tunc purgatione ſolenni) *fieret de eo juſtitia, ſi autem aufugeret & capi non poſſet, ſolverentur pro eo Sexaginta Sex Marcæ, & colligerentur in villa, ubi quis eſſet interfectus, & ideò, quia interfectorem non habuerunt, & ſi in tali villa, pro paupertate colligi non poſſent colligerentur in Hundreda*

[t] *Lib. 3. de Corona cap. 15. §. 2 & 4. Glanvill. lib. 14. cap. 3.*

[u] *Lib. 1. cap. 30.*

[x] *En le Mirrour des Iuſtices cap. 1. ſect. 13. pag. 104. Adde Britton. cap. 6.*

dredo (Centuria intra quam Villa ſita) *in theſauro Regis deponendæ.* Sic ille. Item Andreas Hornius ſtatutum citat [y] *le Roy le Canut quant il feu a la Denmearch que ordeina pur le ſalvation de ſes Danes queux il leſſa en Angliterre que per la ou home diſconue fuit occiſe que tout le Hundred deveneroit en la mercy le Roy per le Judgement de Murdre.* Certam habet Bractonius ſic mulctæ ſummam. Sed reliqui illi de mulcta generatim loguuntur, incolis, intra quorum territorium cadaver repertum eſt, irroganda, eo quòd homicidam ejuſmodi aufugere permiſiſſent. Memini in Archivo Arcis Londinenſis, inter *Placita Coronæ*, ſeu Judicia publica, per Comitatus antiquitùs habita, ſæpiùs breviter occurrere *Villata N. Occiſus repertus eſt N.* (ſeu ut interdum *Ignotus*) *Nulla Engleſheria præſentata* (nam quæ non exactiſſimè *præſentata* erat, pro nulla habebatur) *ideò Murdrum ſuper villatam* aut *Villata in Miſericordia.* De tempore ſcilicet Joannis Regis, etiam & aliorum. In veteri jure etiam Cambro-Britannorum ſeu Wallorum ſimile habebatur, *Walleſheria* dictum, quod explicatur [z] per *parentelam interfecti.* Sed verò, tandem in Comitiis Edwardi tertii Parlamentariis [a], abolitum eſt *Engleſheriæ* jus illud vetus, adeóque in deſuetudinem prorſus tum illa abiit tum *Walleſheria.* Conſulas quæ hac de re habent alii [b]. Certè nondum mihi compertum unde illud ſuum de Canuto (Magno) habuerit Bractonius, Nihil ejuſmodi in Hiſtoriis mihi occurrit ſive Anglicis ſive Danicis. Ipſæ etiam Canuti, de Anglorum Regimine, leges Saxonicè & Latinè proſtant, in quibus nec quid ejuſmodi. Sed extra metas nimis vagamur.

y *Ibidem.*

z *Stat.* Rothe-lan 12 *Edwardi* 1.

a *Anno ejus* 14. *cap.* 4. *Chr.* 1339.

b *Guil. Stamford. in Placit. Coronæ lib.* 1. *cap.* 10. *Henric. Spelman. in Gloſſario, verb.* Engleſheria.

Cap. VIII.

I. Pontificis Maximi *Cauſas* Capitales *ad Synedrium Magnum tantùm attinuiſſe.* Magiſtrorum *ejuſdem* Ratio.

II. Singularia *aliquot ad Iudicia in* Pontificem M. *ſpectantia. Ratio, quare prærogativâ gauderet,* Procuratorem *in litibus, præ aliis conſtituendi.* Flagellatio *eidem reo non ſolùm in* Synedrio Magno *irroganda. Locus inſignis, ea de re,* Maimonidis *ſibi reſtitutus.*

III. *De* Aſylorum *Iure, quà ad Pontificem M. heic attinuerit. Non ei, nedum minoribus Sacerdotibus aliiſve ſpontaneæ cædis reis,* Refugii *locus* Altare.

IV. *De* Dignitate *ejus &* Sanctitate *ſingulari, Talmudicorum teſtimonia aliquot alia. Ratio de* ex Aſylo reditu *tuto* poſt Pontificis M. mortem, *ex eis & è* Philone. *Ad* teſtimonium *forenſe præbendum adeóque Iuramentum, eum haud, niſi in cauſa Regis, apud* Synedros Magnos, *teneri.*

V. *De* Pontifice Magno *ex Iudicio* Synedrii Magni *conſtituendo. In* Dignitates Succeſſionis *Ratio.*

VI. *Singularia aliquot alia de ſummo conſtituti* Pontificis Honore.

GEneratim legitur in Miſna[a], אין דנין את כהן גדול אלא על פי ב״ד של ע״א *Non judicabant Pontificem Maximum extra Synedrium Septuagintauniusvirale.* Quod etiam à Magiſtris aliquot recentioribus[b], dum Synedrii Magni aliorúmque Imperium ac Juriſdictionem enarrant, ſimiliter efſertur. Sed qui accuratiùs veterum mentem explicant inter Cauſas diſtinguunt heic Pecuniarias cæteráſque quotquot Capitales non fuere, atque Capitales. In hiſce nimirùm duntaxat, à Synedrio tantùm Magno judicandum Pontificem, neque earum nomine à Synedrio aliquo Vigintitriumvirali in jus rite potuiſſe eum vocari. In illis autem, etiam Triumvirali (ſeu ut volunt aliqui[c] Vigintitriumvirali) foro, ut privatum quemlibet, ſed non ſine Temperamentis aliquot infra oſtenſis, ſubfuiſſe, qua de re etiam vide quæ libro adnotantur Secundo[d]. Maimonides[e]; אין דנין את כהן גדול בדיני נפשות אלא בב״ד הגדול אבל דיני ממונות בשלשה *non judicabant Pontificem maximum in cauſis capitalibus alibi atque in Synedrio Magno, ſed in cauſis pecuniariis etiam in foro triumvirali.* Item Abraham Jom Tob[f]; כל שאר דינין חוץ מדיני נפשות דנין אותו בהדיוט בשלשה והא דתנן לעיל ולא את כ״ג אלא בב״ד של ע״א בדיני נפשות הוא דמי כתיב דבר הגדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול כמש *In cauſis univerſis, præter Capitales, judicabant Pontificem Maximum non aliter ac quempiam è vulgo, in foro Triumvirali; quod ipſum intelligendum ubi ſuprà* (in Miſna) *dicitur, nec Pontificem M. judicandum alibi atque in foro Septuagintauniuſvirali, non ſcilicet in cauſis capitalibus. Quod & conſonum eſt ſacro ſermoni ubi verba fiunt de rebus Magnis* ſeu *Magnatis. Nam Res magna ſumitur ibi pro re ad virum magnum ipſum* (ipſius perſonam vitámque) *attinente.* Id quod habet de re magna ſumitur ex conſilio Jethroneo. Monuit ille Moſem generum ſuum[g], ut conſtitutis judicibus inferioribus, Res Minores ad eos, Majores ad illum, ut omnium ſupremum, deferrentur. Quod tametſi ad tempus inſtitutionem Synedrii Magni ſacram aliquantulum præcedens attinet, nihilominùs huc à Magiſtris non raró trahitur, quia, quemadmodum res omnes majoris momenti ad Moſem ipſiúſque qualecunque tunc temporis Synedrium afferebantur, ſic etiam poſt Synedrii Magni inſtitutionem, ſimilem manſiſſe Moſis ejuſdémque Synedrii prærogativam volunt. Unde verba illa *rem majorem*[h] ſeu *magnam* per דבריו של גדול *res Magnatis* ſeu *viri ſummi*, adeóque ſummi Pontificis, interpretantur; ita tamen ut eæ duntaxat hoc nomine heic contineantur quæ Cauſarum Capitalium habeantur numero. Et in gloſſa Talmudica[i] expreſſim nominantur pro exemplis ſimul כ״ג ונשיא *Pontifex & Princeps.* Princeps nimirùm, opinor, Synedrii Magni.

II. Ordo in eum aliàs judicii idem fere univerſim fuit qui in alios; niſi excipiendum velis id quod ob ſingularem ejuſce dignitatem atque perpetuum circa ſacra miniſterium, ei, in cauſis civilibus indulgendum erat. Ut ſcilicet pro libitu procuratorem (quem אנטלר vocabant; vocabulo procuratori ejus peculiari)

a *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1.
b *Moſes Mikotzi Præcept. Affirmat.* 97. *fol.* 187. *col.* 1.
c *Vide ſis Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2 *fol.* 19. *col.* 4. *& ad tit.* Horaiioth *cap.* 3. *fol.* 47. *col.* 1.
d *Cap.* 10. § 6.
e *Halach.* Sanhedrin *cap.* 5. *& halach.* Celi hamikdash *cap.* 5.
f *In Comment. ad Miſnam tit.* Sanhedrin *cap* 2. § 1. *& Jarch. in Gloſſ. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 18, 2.
g *Exod.* 18, 22.
h *Gemar. Babylon. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1. *& cap.* 2. *fol.* 18, 2. *Maimonid. halach.* Celi hamikdash *cap.* 5.
i *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1.

liari) conſtitueret nec ipſe in jus vocatus ſe ſiſtere cogeretur. Atque hoc de Procuratore ſic conſtituendo ſingulare eſt heic temperamentum quo in cauſis non capitalibus, Pontifex à cæteris diſcriminabatur. Sed ea de re plura diximus libro ſuperiori[k]. Quibus adde quæ velut rationem oſtendunt quare Procuratorem, præ aliis Pontifici conſtituere licuerit, Scilicet Conclave erat ei in Templo peculiari. ותפארתו (ſic Maimonides[l]) וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום לא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתים ביום ויהיה ביתו בירושלם ואינו זז משם *& gloria ei erat atque honor quotidiè manere in templo, nequè inde exire omninò præterquam tantùm noctu aut ad horam unam ſeu alteram interdiu. Ædes autem habere debuit Hieroſolymis, neque inde ei diſcedendum erat.* Sic ratio manifeſta eſt, quare procuratorem litium civilium ei ſemper conſtituere fas eſſet. Quod verò ad Pontificis Maximi flagellationem forenſem ibi memoratam; legitur quidem apud Maimonidem, in editionibus amplioribus[m] puto cunctis, כהן גדול שעבר עבירה שחייב עלי׳ מלקות מלקין אותו בבית דין של שבעים ואחד כשאר מחוייבי מלקות וחוזר לגדולתו *Si Pontifex Maximus tranſgreſſus fuerit in re aliqua flagellatione punienda, flagellandus erat in Synedrio Septuagintauniuſvirali ut reliqui flagello puniendi, atque Dignitas ſeu Exiſtimatio ejus integra illæſa manſit.* Quaſi pœna illa ei extra Synedrium Magnum irroganda neutiquam fuiſſet. Sed idem alibi (ut loco citato oſtendimus) de foro heic Triumvirali, ex Ordinatis ſcilicet conflato, & rectè loquitur. Neque heic aliter edi debuerat. Prima typorum editio habet in hac periocha, בבית דין של שבעי׳ ואחד וג׳ *in Synedrio Septuagintauniuſvirali, ubi alia exemplâria habent*, בב״ד של שלשה כשאר וגו׳ *in Synedrio Triumvirali, ut reliqui &c.* Codices quibus utor binis MSS. opem non ferunt, utpote quorum neutro liber ineſt ille cujus Titulus *Celi hammikdaſh.* Cæterum in editione cum *Ceſeph Miſna*, expreſſim legitur, מלקין אותו בבית דין של שלשה כשאר וגו *flagellandus erat in Foro Triumvirali*, ubi benè adnotat Joſeph Karo, ומה שכתוב בקצת ספרי רבינו בב״ד של ע״א הוא שיבוש *& quod ſcriptum eſt in codicibus aliquot Magiſtri heic noſtri in Synedrio Septuagintauniuſvirali, erroneum eſt.*

k Cap. 10. §. 6. & 7.

l Halach. Celi hamikdash cap. 5. §. 7.

m Tract Celi hammikdash cap. 4. §. 22.

III. Sunt etiam non contemnenda quædam, de rebus capitalibus, ſeu homicidii quæſtione quà ad Pontificem, velut ſingularia, attinere potuerint. Ea maximè in Juris ſive Aſylorum ſive Altaris, quà pro Aſylo fortè obtenderetur, explicatione cernuntur. Aſyla habuiſſe nemo neſcit Ebræos ſeu urbes aliquot refugii, quò qui cædem per errorem ſeu fortuitò patrâſſent ſe ex inſtituto ſacro tutelæ cauſâ reciperent. Legis[n] ſacræ verba ſunt, *Et judicabit cœtus ſeu congregatio* (id eſt עדה quam, ut ſæpius alibi, pro Synedrio, ſed heic etiam Vigintitriumvirali quoties ad reos è vulgo ſpectabat, intelligũnt) *inter percuſſorem & propinquum ſanguinis ſuper cauſis hujuſmodi, liberabitque congregatio occiſorem de manu vindicis ſanguinis, & faciat redire eum congregatio ad civitatem refugii ſui ad quam confugerat, manebitque ibi uſque ad mortem ſummi* Sacer-

n Numer. 35, 11. Exod. 21, 13.

Sacerdotis qui oleo eſt unctus Sancto. Quod ſi non fecerat, fas fuit ſanguinis vindici eum obvium interficere. Sed minimè poſt Pontificis mortem. Jam verò ſi caſu cædem patrârat Pontifex maximus, aut Pontificem quis caſu occiderat, unde ſive hic ſive ille ex hac lege ad Aſyla hæc confugerat, neutri aiunt redire fas unquam omninò fuiſſe, nec Pontificis ſequentis mortem alterutrum liberâſſe.

* *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 2. *fol.* 18, 2. In Gemara Babylonia legitur*; כהן גדול שהרג את הנפש במזיד נהרג בשוגג גולה ועבר על עשה ועל לא תעשה הרי הוא כהדיוט לכל דבריו *Pontifex homicidii ſpontanei reus morte plectendus erat, fortuiti exulabat* (in urbem aliquam Refugii ſeu Aſylum) *& ſive in præcepta affirmativa ſive in Negativa commiſerat, habebatur velut unus è plebe*, quantum ſcilicet ad pœnam ſeu judicium ipſum, non quantum ad Synedrium quo ſiſtendus erat. At verò ſubjicitur, ההורג כהן גדול או כהן גדול שהרג את הנפש אינו יוצא משם לעולם *Si quis occiderat Pontificem aut ſi quempiam occiderat* (caſu) *Pontifex, ex Aſylo nunquam ei erat tutò egrediendum.* Rationem afferunt, quia neutrâ in ſpecie, ipſo cædis fortuitæ tempore, legitimè habebatur Pontifex. Idem ipſum in

o *Tit.* Maccoth *cap.* 2. *& Gem. Babylon. ibid. fol.* 11, 2. Miſna[o] alibi legitur; adjecto inſuper nullam ob cauſam, non teſtimonii dicendi, ואפילו ישראל צרכים לו ואפילו שר צבא ישראל אינו יוצא משם לעולם שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו *non ſi indigeat reſpublica Iſraelitica ope ejus, non ſi fuerit exercitus imperator, ab Aſylo eſſe ei unquam decedendum, ſed ibi commorandum, ibi moriendum; ibique ipſum ſepeliendum eſſe.* Quod nihilominus ita

p *Ibid. Maimon d. halach.* Rotzach *cap.* 7. temperant[p], ut ſi quis Pontifex alius, functione ſcilicet antea ſummotus, tempore cædis eſſet in vivis, poſt ejus mortem tutò ſive Pontificis percuſſorem ſive Pontificem homicidam ejuſmodi potuiſſe ex Aſylo egredi ſtatuant. Nam

q *Miſn. & Gem. tit.* Horaioth *cap* 3. dignitatem Pontificiam, etiam functione ſummoto, manere cenſebant[q]. Atque hoc eſt quod habent ſingulare tum de Pontifice homicidii fortuiti reo tum

r *Exod.* 21, 14. *Vide ſis* More Nebochim *part.* 3. *cap.* 39. de alio qui caſu Pontificem occiderat ad Urbem, cui jus erat Aſyli, confugiente. Quod ad altare attinet, lex habetur ſacra[r], *Si quis ſuperbè, per induſtriam* ſeu *ſponte agat contra proximum ſuum, aut machinetur contra proximum ſuum, ut dolo occidat* (id eſt, *& dolo occidat*) *eum, ab altari meo tolles eum*, ſeu ut vulgata, *evelles illum, ut moriatur*, ſeu *morte plectatur*. Ubi LXX. in exemplaribus aliquot interſertum habent, καὶ καταφύγῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον, *& confugiat ad altare.* Heic Nicolaus Lyranus, *Etiamſi*, inquit, *fuerit Sacerdos, ut dicit Rabbi Salomon, niſi inceperit officium miniſtrandi in altari, in quo caſu erat expectandum complementum miniſterii.* Sic ille. Sed aliud omninò ab eo quod habetur apud R. Salomonem affert. Is enim expreſſim etiam Sacerdotem ad altare ſacrificaturum, ſi ex inſidiis ſeu dolo homicida eſſet, inde dicit ex ea lege rapiendum ut mortis Judicium ſubiret. Ita ſcilicet loquitur; *Ab altari meo*, אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה משם תקחנו למות *Etiam ſi fuerit Sacerdos & voluerit ſacrificare, rapies eum ad mortem.* Abenezra item; וקדמונינו אמרו אפילו כהן ורצה לעבוד עבודת מזבחי יומת *& vetuſti apud nos autores aiunt, etiam Sacerdos.*

dos ſacrificaturus ad altare meum, morte ſic plectendus. Ut nempe nullum reſtaret, ne locus quidem ſanctiſſimus, homicidæ ejuſmodi qui dolo ſeu per inſidias quempiam interfecerat, perfugium. Quod autem ſic de Sacerdote ad eam legem, etiam de Pontifice Maximo in Targum Hieroſolymitano diſertè memoratur; אפילו הוא כהנא רבא דקאי ומשמש קדמי מן תמן תסבון יתיה ותקטלון יתיה *tametſi Pontifex erat maximus qui functionem obiret coram me, inde rapient eum ultimóque plectant ſupplicio*; quod & olim oſervavit J. Druſius[s]. Adnotat ad legem memoratam Hugo Grotius, *Ex contrario intelligunt Hebrai Altare pro perfugio fuiſſe iis qui φόνον ἀκύσιον commiſiſſent, ut fermè apud omnes gentes: Verum apud Hebræos ibi morari non poterant ſed deducendi erant ad Urbem perfugii.* Ea de re videſis quæ è Talmudicis nos alibi fuſiùs[t]. Quæ dicta ſunt heic de Aſyli jure, compara ſi vis cum titulo Codicis *de his qui ad Eccleſiam confugiunt*, & Doctores ibidem, cum eis etiam quæ de *Immunitate Eccleſiaſtica* & *Jure Aſylorum* ſcripſêre Petri Gambacurta & Sarpius aliíque, quibus fortè operæpretium etiam adjicere notas noſtras in Fœdus Smyrnæorum & Magnetum in Marmoribus Arundellianis.

IV. Dum verò hæc de Pontifice Maximo intuemur, prætermittenda non ſunt quæ habent Ebræi de ſingulari etiam ejus Dignitate, Amplitudine atque Sanctitate quam adeo eximiam haberi atque inviolatam ſervari voluere, ut ab actionibus quibuſcunque in eum inſtituendis judiciíſque ferendis quemlibet abſtinentiorem eſſe debuiſſe ſimul monere videantur. Etiam nonnulli univerſi juris moderatorem eum unicum facere. Ubi in Gemara Hieroſolymitana agitur de Pontifice in cauſis pecuniariis ſeu civilibus in jus vocando à Synedriis Vigintitriumviralibus, Rabbi Eliæzer[u]; כהן גדול שחטא כלקן אותו ואין מעבירין אותו מגדולתו אמר ר׳ מנא כתיב כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ה׳ כב יכיל כה אני בקדושתי אף אהרן בקדושתו *Pontificem Maximum qui peccat verberibus plectunt, nec dignitate ſua eum ſummovent. At Rabbi Mina ad hac, ſcriptum eſt*[x]*, Corona olei unctionis Dei ſui ſuper eum, ego Dominus; ac ſi fere dixiſſet Deus, ſicut ego in ſanctitate mea, ſic etiam Aaron in ejus ſanctitate.* Noluit ſcilicet ſanctitatem ejuſmodi temere violari. Quin & Maimonides legis jam dictæ ſacræ de licito homicidæ poſt mortem Pontificis reditu rationem, uti & cæterarum, ſuo more aſſerens, eam latam eſſe, ait[y], ad placandam animam vindicis ſanguinis, ne dum in ultionem inferveſceret, obvium haberet homicidam. Arabica ejus ſunt, واما كون فلك لسكون רוצח בשגגה גולה نفس גואל הדם حتي لا يرا ذلك الذي حدته هذه المعثره علي ايديه *Etiam homicida ex caſu ſeu errore exulabat* (in Aſylum ſcilicet) *& hoc factum eſt ut placaretur anima Vindicis Sanguinis, nec videret eum per cujus manum offenſio ejuſmodi eveniret.* De reditu autem ejus ait, وعلق رجوعه بموت الشخص

[s] *Ad difficil. loca Vet. Teſt. lib. 2. cap. 33.*

[t] *De Jure Naturali & Gent. lib. 4. cap. 2.*

[u] *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap. 2. fol. 9 col. 4. & tit.* Horaioth *cap. 3. fol. 47. col. 1.*

[x] *Levitic. 21. 12.*

[y] More Nebochim *part. 3. cap. 40. Arab. 42.*

الذي هو اعزيز الناس واحبهم الي جميع يسرال *& pendet reditus ejus ex morte Perſonæ ſingularis inter homines qui chariſſimi ſunt Cœtui Iſrael*, ubi Ebræus interpres במות האיש אשר הוא הנכבד שבבני אדם והאהוב לכל ישראל *à morte hominis filiorum hominis præſtantiſſimi & toti Iſrael chariſſimi.* Vetus interpres ibi, *dependet de Morte Pontificis ſummi*, nec aliud addit, quod nec Arabicis nec Ebraicis illic reſpondet. Sed de Pontifice dictum eſſe ſatis liquet. Subjungit enim, quoniam hominibus naturâ inſitum eſt ut ſolatium accipiant ſive à doloribus ſociis ſive à majoribus quàm ipſi patiuntur, ideò præſumendum fuiſſe, Pontifice demortuo, iram ac dolorem Vindicis Sanguinis deferbuiſſe. غلي ما صابه في מן מות כהן גדול صابه في مصايب موت الاشخاص عندنا اعزوم, ubi Hebræus, ואין במקרה מות בני אדם אצלינו יתר גדול ממיתת כהן גדול *nulla autem*, inquit, *triſtior mors nobis evenire poteſt, quàm mors Sacerdotis Magni.* Ubi vetus Latina, *In omnibus autem Mortibus apud nos non eſt tanta occaſio quanta in morte ſummi Pontificis.* Hac de re Philo verba faciens[a], reditum uſque ad Mortem Pontificis negari, itidem (ſed juxta recentiores tantùm aliquot, nam è veteribus aliam de puritate ejus ac ſanctitate affert ipſe interpretationem) perinde ac ſi fuiſſet dictum, ἕως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὁ πάντων κοινὸς ἀγχιστεὺς ὢν, ᾧ μόνῳ καὶ τὰ τῶν ζώντων καὶ τὰ τῶν τετελευτηκότων ἐφεῖται βραβεύειν, *donec moriatur Pontifex maximus, omnium cognatus publicus cui ſoli permittitur res tum vivorum tum mortuorum moderari.* Verſio Græcis conjuncta habet, *qui ſolus habet jus in vivos paritèr & mortuos.* Id quid ſibi vellet planè ignoro, ſi ad Talmudicorum ſcita aut literas ſacras ſit exigendum. Nam jus ejuſmodi nullibi, quantum ſcio, Pontifici tribuunt ſive hæ ſive illi. Accedant hiſce, quæ de Pontificis Maximi teſtimonio, ſeu juramento forenſi etiam habent Talmudici. Maimonides[a], de eo היה יודע עדות אינו חייב להעיד ואפילו בבית דין הגדול שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות למלך ישראל הרי זה הולך בבית דין הגדול ומעיד לו *Si teſtimonium ſciret neutiquam* (ut vulgus) *tenebatur ad teſtimonium* (in foro) *præbendum, ne quidem in Synedrio Magno. Neque enim Dignitati ejus conſonum erat, ut ad teſtimonium præbendum illuc iret. Attamen ſi haberet quod Regi Iſrael* (Regi, in jus vocato) *teſtimonium prodeſſe poſſet, eundum ei erat in Synedrium Magnum ubi teſtimonium ei ab eo præſtandum.* Scimus etiam Flaminem, apud Romanos, Dialem ad juramenta forenſia aliáve neutiquam adigi debuiſſe[b]. Cæterùm hæc atque alia ſimilia, de ſumma[c] Pontificis ſanctitate dignitatéque eximia, quam ita ſupereminere volunt, apud Ebræos occurrentia, uti & alia ſtatim dicenda, quæ animadvertantur digna ſunt, dum de Juriſdictione ſeu Imperio forenſi cui eum, ut antè oſtenſum eſt, ſubjiciunt placita eorum conſideramus; ut ſcilicet qualenam Juriſdictionis ac Imperii objectum reverà eſſet Pontifex M. commodiùs & faciliùs perſpiciatur.

a. *De ſpecial. legib. de Adulterio & Homicidio.*

a *Halach.* Celi hammikdaſh *cap.* 5. §. 8.

b *Fabius Pictor apud A. Gellium lib.* 10. *cap.* 15.

c *Videſis Maimonid. Halach* Celi hammikdaſh *cap.* 5.

V. Ad-

V. Adjiciunt de Pontifice novo conſtituendo [d]; אין ממנין כ״ג אלא ב״ד של אחד ושבעים *non conſtituere ſolebant Pontificem alii præter Synedrium Septuagintauniuſvirale*. An functioni ſacræ quis idoneus eſſet aut altari arcendus, ex lege definiiſſe Synedrium hoc alibi [e] oſtendimus. Atque quoties de Succeſſione in Pontificatum quæſtio oriretur, etiam rem eam, ut ſemper præviam excutiendam nemo non videt. Et rationi quidem perquam eſt conſonum, eos qui de Sacerdotali functione ſic cognoſcerent, itidem Pontificiæ Succeſſionis judices fuiſſe. Adeo ut velle eos putem, quoties de Succeſſione Pontificia [f] quæſtio eſſet, eam à Synedrio hoc tantummodò eſſe ſolvendam, nec alitèr in Pontificiam dignitatem quempiam evehendum. Par ratio in judiciis Synedrii hujus de Pontifice Novo conſtituendo, atque in eis quæ ad aliarum Dignitatum, quotquot perpetuæ eſſent, ſucceſſiones attinuere. Nimirùm [g], מעמידין בנו תחתיו הראוי ליורשו וכל הקודם לנחלה קודם לשררות הכהנה והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה או ביראה אף על פי שאינו כמותו בחכמה *conſtituebant loco ejus*, ſeu, *ei ſucceſſorem*, *Filium ejus aut qui jure hæreditario eſſet ei proximus. Nam quiſquis defuncti bonis eſſet hæres proximus* (de maribus ſemper intellige) *is in Dignitatem ejus ſuccedebat, modo ejus inſtar eſſet Sapientiâ aut Timore*, ſeu *Reverentiâ par, etiamſi Sapientiâ diſpar*. Qua de re plura etiam ſtatim. De jure autem ſucceſſionis Pontificiæ & Sacerdotalis cognoſcebat ita tantùm Synedrium Magnum, ut de aliis exceptâ Regiâ, Synedria ſuis in ditionibus reliqua.

d *Maimonid. halach.* Celi hammikdaſh *cap.* 4. §. 15. & Thoſiphtha *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 3.

e *Lib.* 2. *de Succeſſ. in Pontif. cap.* 10.

f *Videſis ibid. cap.* 6. *juxta finem.*

g *Maimonides halach.* Celi hammikdaſh *cap.* 4. §. 20.

VI. Perquàm ſunt autem ſingularia alia ad conſtitutionem ſeu ſucceſſionem hanc Septuagintauniuſviralem ſpectantia. Aiunt [h] Pontificem M. qui ritè ita eſſet conſtituendus eſſe debuiſſe, גדול מכל אחיו הכהנים בנוי בכח בעשר בחכמה ובמראה *præſtantiorem* (ſi res ita ſe commodè ferret) *cunctis fratribus ſuis Sacerdotibus in Decore, in Viribus, in Divitiis, in Sapientia, & in Vultu.* Sed quantum ad Divitias; licet pauperior, nondum conſtitutus eſſet, eouſque jam erat ditandus à Sacerdotum collegio, ut eorum omnium ditiſſimum opibus inde ſuperaret. Verba ſunt, אין לו ממון כל הכהנים נותנין לו משלהן. כל אחד לפי עשרו עד שיעשיר יותר מעשיר שבכולן *Si pauperior eſſet, univerſorum Sacerdotum erat officium ex ſuo ei contribuere, juxta opulentiæ ſuæ modum, uſquequo fieret ſic ditior quovis inter eos omnes divite.* Conſtituebant item, ex Sacerdotibus ei Vicarium סגן *Segen* vocitatum [i]. וכל הכהנים תחת יד הסגן *& Sacerdotes univerſi reliqui erant ſub Segenis poteſtate*, quantum ad functiones præſtandas. Segeni item binos aut plures conſtituebant קתיקולין *Cathicolos* qui ei ſuberant ut Vicarii quemadmodum Segenus Pontifici Maximo. Etiam ſimul creabant אמרכלין *Amarcalos* minimùm ſeptem, id eſt Oſtiarios Atrii Templi; quod nec aperire fas erat niſi cuncti ſimul adeſſent. Atque his ſuberant tunc etiam creati Tres minimùm rerum ſacrarum Quæſtores גזברין dicti. Ita ex judicio Synedrii Magni tum Pontifex ipſe tum Vicarius ejus & Templi rerúmque ſacrarum Procuratores

h *Ibidem cap.* 5. §. 1.

i *Ibid. cap.* 4. §. 16. & *Gem. tit.* Horaiioth *cap.* 3. *Mikotzi Præcept. Affirmat.* 172. & *videſis Petr. Cunæum de Repub. Hebræorum lib.* 2. *cap.* 6. *Lib.* 2. *de Succeſſ. in Pontificat. cap.* 1.

k *Maimonid. hal.* Celi hammikdaſh *cap.* 5. §. 4.

res reliqui ex genere Sacerdotali ordinandi. Convitiis [k] publicis, ob dignitatem, ei abſtinendum erat. Et ſumma cum reverentia & comitatu Sacerdotali prodeundum. Ejuſmodi alia, in conſtituti honorem, compluria tradunt.

Cap. IX.

I. *De* Judiciis *adeò Synedrio Magno* propriis *ut nec à* Regibus *aut impediri aut ad Tribunal ſuum vocari jure potuerint.* Hyrcanus *Rex in* Herodis *judicio Synedrium eludens. De* Regis *ipſius* poteſtate Judiciaria, *nonnihil.*

II. *De ſententia eorum qui* Regem, *apud Ebræos*, Synedrii Magni *judicio* ſubfuiſſe *velint.*

III. Adverſa; *apud Talmudicos*, ſententia.

IV. Chriſtianorum Patrum *heic ſcita.*

V. Hugonis Grotii *aliorúmque de* verberibus Regi, *ob peccata, infligendis, ſententia; & Clarorum virorum, è recentioribus aliquot, de* Judicio *& autoritate qualicunque* Synedriali in Regem.

VI. *De* Rege *à* Synedrio Magno *conſtituendo, ejúſque* Natalibus *ſatis* puris. *Et de* Nobilitate *ſeu* Natalibus puris *ex* Sanguine *tantùm* Materno. *Egregium* Juliani *Auguſti ea de re commentum.*

a *Maimonid. hal.* Melakim *cap.* 3. *&* More Nebochim *part* 3. *cap* 40. *prope finem.*
b *Lib.* 1. *de Jure Belli ac Pacis cap.* 3. §. 20. *& vide eum ad Matth. cap.* 5. *pag.* 81.
c *Halach.* Sanhedrin *cap.* 2.
d *Jerem.* 38. 5.

ANtequam ad Titulum diſtributionis noſtræ ſuperioris proximum, quæ de Rege Judicando eſt, devenimus, obſervare liceat quæ de nonnullis jam memoratis, ut de Tribu, Pontifice, ac Propheta, cognitionum generibus veluti eis quæ adeo Synedrio Magno propria eſſent ac ſingularia ut ne Regi quidem ipſi (qui extra ordinem etiam de rebus capitalibus cognoſcere [a] ſolebat) permitterentur, notat Vir præſtantiſſimus Hugo Grotius [b]. *Alia Judicia*, inquit ille, *arbitror Regibus ademta manſiſſe penes Synedrium LXX virûm quod divino imperio à Moſe inſtitutum ad Herodis tempora perpetua cooptatione duravit.* Et paulò pòſt; *Non nego regem Judæorum capitalia quædam judicia per ſe exercuiſſe, quâ in re ipſum regi decem tribuum Iſraeliticarum præfert Maimonides* [c]*: quod & exempla non pauca tum in ſacris literis tum in ſcriptis Hebræorum evincunt. Sed quædam cognitionum genera Regi videntur non permiſſa, ut de Tribu, Pontifice & Propheta. Ejúſque rei argumentum eſt in Jeremiæ prophetæ hiſtoria* [d]*, quem cum proceres ad mortem depoſcerent, reſpondit Rex, ecce in poteſtate veſtra eſt, nam contra vos rex nihil poteſt; in hoc negotiorum genere ſcilicet.* Exemplum ita affert de Propheta velut id cui cætera cognitionum hujuſmodi genera conſona. Locus ille è Jeremia eſt de Zedekia rege à quo Proceres ſeu Synedrii collegæ illum veluti Pſeudoprophetam ad mortem depoſcentes hujuſmodi tulere reſponſum. Ebræa ſunt, ויאמר המלך צדקיהו הנה הוא בידכם כי אין המלך יכל אתכם דבר *& re-*

& reſpondit Rex Zedekias; ecce is in manu veſtra, quia non rex in vos poteſt quicquam, ſeu ut Græci, ὅτι οὐκ ἐδύνατο ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτοὺς, *quia non potuerit rex adverſus eos*; ubi Jonathan Chaldæus, ארי לית מלכא יכול לאתכא יתכון פתגם Syrus ܡܛܠ ܕܡܠܟܐ ܠܐ ܡܫܟܚ ܠܡܐܡܪ ܠܟܘܢ ܡܕܡ Arabs لان الملك لم يقدر لهم eundem cum Græcis in ſenſum. Judæi Hiſpanienſes, *que no el Rey podra con vos algo.* Vulgata; *nec enim fas eſt Regem vobis quidquam negare.* Unde Duacenſes, **For it is not lawfull for the King to denie you any thing.** Verſiones Anglicæ vetuſtiores editæ, **For the King may deny you nothing**, & **The King can deny you nothing.** Nupera, **For the King is not he that can do any thing againſt you**, planè ex Tremellio qui vertit, *Nam minimè is eſt Rex qui poſſit contra vos quicquam.* Lutherus, **denn der König kan nichts wider euch.** Belgæ nuperi, **want de Coninck en ſoude geen dinck tegens u vermogen.** Et quæ ſequuntur ibi ſunt obſervanda. Quin & adjicit Grotius, *Imò & qui alia quavis de cauſa apud Synedrium reus factus eſſet, eum rex judicio eximere non poterat. Ideo Hyrcanus judicium de Herode cum impedire non poſſet, arte eluſit.* Hyrcani & Herodis exemplum illud à Joſepho [e] narratum certè inprimis heic animadvertendum. Herodes ille Antipatri filius, poſtea rex, ſed tunc Galilææ præſes, ſub Hyrcano Judæorum Rege Alexandri Jannæi filio, ſimul cum patre ac fratribus ingentem creverant, ex indultu ac gratia regia, in poteſtatem; adeo ut proceribus non immeritò haberentur rerum novarum ſuſpecti. Patriæ igitur ii proſpicientes deſidioſum regem irritare conantur, & ad eum, jam *non procuratores tuos*, inquiunt, *amplius agunt; ſed palam dominationem exercent. Nam & Herodes Ezeciam ejúſque comites interfecit, contemtis legibus noſtris quá hominem quantumvis ſceleſtum non ſinunt affici ſupplicio, niſi priùs à Synedrio* id eſt, ſive Magno ſive Minori, ſaltem ex Jure ordinario [f] ac citra cognitionem Regiam; verba Græca ſunt, εἰ μὴ πρότερον κατακριθείη τοῦτο παθεῖν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου, quod vertitur à Ruffino, *niſi priùs in Concilio condemnatus ſit*, à recentiori interprete, *niſi priùs damnatum ex ſententia judicum.) Hoc autem auſus eſt etiam iſte poteſtate à te priùs non acceptâ.* Ezecias ille Latro erat primarius, qui viatores inſignitèr tunc infeſtarat. Hyrcanus tum hiſce ſic auditis, tum precibus Matrum eorum qui occiſi fuerant indeſinentèr fuſis, ut in Synedrio ſcilicet facti ſui Herodes rationem redderet, tandem permotus, eum ἐκάλει δικασόμενον ὑπὲρ ὧν διεβάλλετο, *vocavit ſatisfacturum de criminibus ſibi illatis.* Venit ille, ſed non ſine comitatu ad ſe tuendum idoneo, ita nimirùm temperato, ut nec tam eſſet numeroſus aut armatus ut inde terreretur Hyrcanus. nec adeo tenuis quin è judicii periculo eum potis eſſet eripere. Quin & Sextus Cæſar præſes Syriæ ſcripſerat ad Hyrcanum, παρακαλῶν ἀπολῦσαι τὸν Ἡρώδην ἐκ τῆς δίκης, καὶ προσαπειλῶν παρακούσαντι, *hortatus ut judicio eum liberaret; minis, ſi ſecus feccrit, adjectis.* Id quod ab eo facilè impetratum eſt. Quippe ut filium Herodem is

e Archæolog. lib. 14. cap. 17.

f Videſis lib. noſt. 3. de Jure Nat. & Gent. cap. 2.

amavit, ideóque libentiſſimè contendit eum, *μηδὲν ἐκ τοῦ συνεδρίου παθόντα ἀπολῦσαι*, *ita liberare ut à Synedrio graviori aliqua ſententia non feriretur*. Siſtit igitur ſe Herodes in Synedrio, non ſine Regis etiam præſentia & comitatu armato, qui adeò omnes terruit, ut nec qui ad accuſandum venerant, hiſcere auderent, altúmque eſſet in Synedrio ſilentium atque inopia conſilii. Rebus ſic ſe ibi habentibus Sameas quidam nomine, vir juſtus atque terroribus invictus (ſive Princeps Synedrii ſive collega) *Equidem Synedri* ſeu *Judices*, inquit, *túque Rex, nec ipſe unquam vidi quenquam qui ad cauſam apud nos dicendam vocatus ad hunc modum comparuerit, nec vos puto poſſe proferre hujuſmodi quempiam. Sed quiſquis hactenùs in hoc Synedrium judicandum ſe præbuerit, humilis venit ac timentis habitu ac captantis miſericordiam, capillis promiſſis, veſtéque indutus atrâ. At bonus iſte Herodes cædis reus & tam gravi obnoxius criminī adſtat heic purpuratus & crine bellè compoſito, cum ſtipatoribus armatis; ut nempe ſi juxta legem eum condemnemus, nos ipſos trucidet, ipſeque, vi legibus illata, evadat. At verò Herodem neutiquam tam incuſo quòd incolumitatis ſuæ majorem quàm legum hăbuerit rationem, quàm vos & Regem qui tantam ei indulſiſtis licentiam. Scitote tamen potentem eſſe Deum, & quòd iſte quem nunc in Hyrcani gratiam legibus eripitis, & vos aliquando & ipſum etiam Regem puniet.* Nec vanus fuit vates. Nam Herodes regnum adeptus univerſos Synedros unico excepto Sameâ, etiam & Hyrcanum ipſum (ut ait Joſephus) ſuſtulit, qua de re etiam libro Secundo. Habita hac à Sameâ oratione, propenſiores fiebant judices ad Herodem damnandum, quo viſo, Hyrcanus, *τὴν δίκην εἰς ἄλλην ἡμέραν ἀνεβάλλετο καὶ πέμψας κρύφα πρὸς Ἡρώδην συνεβούλευσεν αὐτῷ φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως· οὕτω γὰρ τὸν κίνδυνον διαφεύξεσθαι. καὶ ὁ μὲν ἀνεχώρησεν εἰς Δαμασκὸν ὡς φεύγων τὸν βασιλέα*, *in aliam diem judicium diſtulit* (interpretes; *in ſequentem diem diſtulit*, ſeu *in craſtinum*, quemadmodum etiam Joſippus[g] qui habet heic, וכאשר ראה המלך הורקנוס כי הסנהדרין כמעט הז גומרין את הדין לכיתה חמל עליו ואמר לא נגמר הדין היום עד לכחר למען הציל אותו מידם & *cum vidiſſet Hyrcanus rex quòd Synedrium ferè judicium capitale in eum tulerant, miſertus eſt illius dixitque, non feramus ſententiam hodie ſed cras, ut ſic eriperet eum ex eorum poteſtate*) & *clàm eum admonuit ut fugâ ſibi conſuleret. Sic enim periculum fore evadendum* (pro quo interpres recentior, *non enim eſſe remedium aliud*) *atque ille ſeceſſit Damaſcum quaſi Regem fugiens*. Ibi cum res ſuas in tuto collocaſſet, palam præ ſe tulit, quòd *εἰ καλοῖτο πάλιν εἰς τὸ συνέδριον*, *ſi denuo citaretur ad Synedrium*, non eſſet comparíturus. Hiſce ſubjicit Joſephus; *ἠγανάκτουν οἱ δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ τὸν Ὑρκανὸν ἐπειρῶντο διδάσκειν ὅτι πάντα ταῦτ᾽ εἴη κατ᾽ αὐτοῦ. τὸν δ᾽ οὐκ ἐλάνθανε μέν, πράττειν δ᾽ οὐδὲν εἶχεν ὑπὸ ἀνανδρίας καὶ ἀνοίας*, *Synedri verò indignabantur & docere contendebant Hyrcanum, omnia hæc in ipſius perniciem tendere. Sed neque ille tantundem ignorabat. Facere autem aliquid non potuit propter ignaviam & vecordiam.* De Synedrio, quod tractamus, Magno, rem totam narrari, à viris magnis[h] habetur in confeſſo. Nec ſanè in Minorum quæ Hieroſolymis erant alterutro, ejuſ-

[g] Ed. 1. Munſt. in 8o pag. 201.

[h] Baron. Annal. tom. 1. ad Ann. Chriſti 31. Iſ. Caſaubon. Exercit. 13. §. 5. H. Grotius, alii.

ejuſmodi Judicium inchoari omnino cuiquam puto eſt veriſimile. Sameas autem heic memoratus, apud Joſippum alióſque Ebræos, שמאי *Sammai* nominatur atque is ipſe habetur[i] qui in catena Cabalica libro ſuperiori allata, Pater eſt Synedrii Magni, Hillele Principe. Ex illius autem oratione, Hyrcani Regis præſentia, judicii procraſtinatione, ejuſce erga Herodem amore atquę hujus demùm fuga ſimul perpenſis, prudens lector facilè eliciet id quod voluit ſummus ille vir, dum Hyrcanum arte ait eluſiſſe judicium de Herode, cum impedire non poſſet. Scribit verò vir doctiſſimus alter[k] ídque velut ex Hyrcani exemplo illo, de Rege judicante, *jus dicebat in iis quæ ſuæ erant cognitionis, non ſolus ſed unà cum Senatoribus* (Synedris Magnis) *ut ex Joſephi hac hiſtoria conſtat*, quam in rem etiam adfert illud velut à Moſe dictum apud Joſephum[l] de Rege fortè apud eos futuro, *Is quiſquis fuerit, plus legibus & Deo quàm ſuæ Sapientiæ tribuat;* πρασσέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης. *Nihil verò agat citra Pontificem Maximum & collegarum Synedrii* (Magni) *ſententiam.* Sed non omninò ejuſmodi quid ex Hyrcani illo exemplo aut aliunde puto, ſatis eſt eliciendum. Nec quidem illud Joſephi ſic generatim dictum, aut hiſtoriæ ſacræ aut Talmudicæ diſciplinæ eſt ullatenùs conſonum. De Judiciaria autem Regis ipſius poteſtate præter ea quæ ſuperiore libro, de eo occurrunt, conſulas quæ de Imperio ejus & Juriſdictione tam circa Sacra quàm Profana agnoſcit & adſtruere conatur Alphonſus Abulenſis[m], alia etiam apud Scriptores ea de re paſſim obvios. Adde de Zedekia Rege & Micha propheta illud à Synedris aliquot magnis dictum[n], *Nunquid morte condemnavit eum Ezekias rex Juda* וכל יהודה *& omnis Juda?* ubi Grotius ad illud de Rege, *jure Regio, tanquam ſeditioſum*; & ad illud *& omnis Juda; id eſt Synedrium gerens totius populi vices & cognitionem habens de eis qui Prophetas ſe dicerent.* De quibus ſuprà capite ſexto.

i Sepher Juchaſin *fol.* 19. 2.
k *Samuel Petitus in Diatriba de Jure, Principum edictis, Eccleſiæ quæſito cap.* 2. *pag.* 16.
l *Archæolog.* 4. *cap.* 8.
m *Ad* 4 *Regum cap.* 12. *quæſt.* 8.
n *Jerem* 26, 19.

II. Quod ad Regem ipſum Judicandum attinet; non ſemel habetur in Miſna[o]; המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו *Rex nec judicat, nec ipſe judicatur, nec teſtimonium præbet, nec in ipſum teſtimonium præbetur.* Unde certè viri aliquot doctiſſimi negarunt Synedrium Magnum jus habuiſſe omninò in Reges ſuos, ut Iſaacus Caſaubonus[p] in Cæſarem Baronium. Baronius enim expreſſim[q]; *Erat horum* (Synedrorum Synedrii Magni) *ſumma auctoritas, ut qui de Lege cognoſcerent, & de Propheta, ac ſimul de Regibus judicarent*; qua de re etiam ſupra[r]. Adjungit ibi Baronius, *Horum namque judicio Herodes Rex poſtulatus eſt, in quos poſteà crudeliter ſævit, ut teſtatur Joſephus.* In exemplo autem nimiùm hallucinatur. Nam non Herodes, quando Rex erat, ſed diu antè, ſub Hyrcano Rege (ut fuſè è Joſepho oſtenditur ſectione ſuperiore) ſiſtebatur in Synedrio, nec aliter ibi poſtulatus. Alii etiam heic obiter de Regibus illic Synedrii Magni judicio obnoxiis, fidentiùs & ſecuri agunt[ſ]. Maximè Pontificii, qua rem velut indubitatam, etiam haud parum in rem ſuam, admittunt dum Pontificem Summum, quà talem Principem Synedrii Moderatorémque ſummum volunt,

o *Tit.* Sanhedrin *cap.* 2. & *tit.* Horaiith *cap.* 2.
p *Exercit.* 13. *num.* 5.
q *Tom.* 1. *ann. Chr.* 31. §. 20. & *ann.* 32. §. 11. & *ann.* 57. §. 36.
r *Cap.* 1. §. 3.
ſ *Lorinus ad Numer.* 11, 16 &c.

ſunt, unde etiam Pontifici Summo ſuo parilem in Reges alióſque Principes & Reſpublicas Chriſtianas poteſtatem arrogare enixiùs conantur. Adeóque Regem Ebræorum Septuagintauniuſvirali Synedrio, ita à ſe formato & capite ſic
t Lib. 6. cap. 22. falſò donato, ſubdunt; ut fere apud Tapobranenſes (ſi Plinio[t] fides) quorum Judices erant *Septuaginta* (Jacobus Pintianus legi vult, ſed contra omnia exemplaria *Sexaginta*) qui *Regem* (quem ſcilicet eligebant improlem nec hæreditarium volebant fore) *ſi quid delinqueret*, *morte multabant*, *nullo interimente* ſed *adverſantibus cunctis & commercia etiam ſermonis negantibus*, quod ſic apud eos admodum erat inſtar ejus quod innuitur in Anathematiſmis. Sed verò illa de re adverſantes invicem etiam apud Magiſtros comperio ſententias, quarum genus utrunque exhibebimus. A Baronio qui Synedrium de Regibus judicaſſe ait (non illibenter puto oblitus Pontificis, qui ut oſtenſum eſt, *ejuſdem juriſdictioni* palàm ſuberat; licèt Cardinalis ille, uti id genus alii, ut aliquoties antè monitum, Pontificem Synedrio præfuiſſe velint, adeóque Pontifici &
u Ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 19, 1. Synedrio ſubditum fuiſſe Regem) ſtat ſatis Gemara Babylonia[u] adallata è Miſna. Diſtinguit illa inter Reges Iſrael & Reges Juda; nec de hiſce illud dictum eſſe, ſed de illis tantummodò, ídque ea notione regum Iſrael quam memoravimus libro ſuperiore, ubi dum de Regis loco in Synedrio agimus, etiam diſtinctionis eiuſmodi rationem, quæ heic recolenda eſt, afferimus, non ſine exemplo quod huc inprimis etiam ſpectat. Et ſi omnino judicandus eſſet Rex ipſe (Perſonam dico; nam de rebus ejuſce ſeu bonis veriſimilimum eſt, in Synedriis etiam foríſque minoribus, pro re nata, uti & pro vario rerumpublicarum inſtituto alibi non raró videmus, cognitiones fuiſſe habitas) dubitari nequit quin tantummodò in Synedrio Magno id eſſet faciendum. Quod non ſolùm ex re ipſa ſeu ſuprema ejuſdem dignitate ſed ex Magiſtrorum, de re Magna ſeu Summi viri rebus, illic judicandis ſuprà, ubi de Pontifice agitur, oſtenſis, haud difficilè evincitur. Neque aliter volunt viri doctiſſimi qui hanc rem
x Maimonid. halach. Melacim cap. 3. & Sanhedrin cap. 2. & Miſſis Meſim Mitzvi præcepto. affirm. 97. fol. 186. col. 3. & præc. affirm. 215. diſputant. Juxta Gemaram igitur jam dictam Magiſtri[x]; מלכי בית דוד דנין ודנין אותן ומעידין עליהם אבל מלכי ישראל גזרו חכמים שלא דנין ולא דנין אותו ולא מעיד ולא מעידין עליו מפני שלבן גס בהן ויבא מן הדבר תקלה והפסד על הדת *Reges familiæ Davidicæ & judicabant & judicabantur, etiam teſtimonium adverſus eos præbere licuit. At vero de Regibus Iſrael decrevere Sapientes, eos nec judicare nec judicari, nec teſtimonium præbere nec in ipſos præberi teſtimonium, quoniam corda eorum ſuperba fuere, nec aliud inde manaret præter ſcandalum atque abolitionem inſtitutorum legis.* Item alibi[y] ad illud jam è Miſna citatum,
y Hieroſ. Miſn. fol. 115, 2. זה במלכי ישראל בלבד לפי שהיו עבריינין במלכותם לא היו משובחין בשפלות ולא היו נכנעין לדברי תורה אבל מלכי בית דוד דנין ודנין אותם לפי שהם יודעים התורה ולא היה רע בעיניהם השפלות וההכנעה לדברי תורה אבל *Hoc ſumendum eſt duntaxat de Regibus Iſrael, quia tranſgreſſores erant in regno ſuo nec placuit eis humilitas, nec Legi ſe ſubjiciebant. Cæterum Reges familiæ Davidicæ & judicabant & judicabantur ipſi quia noverunt legem, nec turpis erat in oculis eorum humiliatio hæc & ſubmiſſio legalis.* Quin adeò, ex

jure,

jure, judiciis Synedrialibus ſubfuiſſe Regem oſtendit ille, ut etiam Flagrorum pœnæ ſubeſſet, ſicut delinquentium vulgus etiam & Pontifex; qua de re vide eorum qui Flagris punirentur recenſionem, libro in ſuperiore.

III. Hactenus de ſententia Magiſtrorum qui Regem Synedrii Magni Juriſdictioni ita ſubjiciebant. Contrariam itidem oſtendimus; id eſt eorum qui Regem ſuum, nullâ adhibitâ Regum diſtinctione, ſolius Numinis ſanctiſſimi ſubfuiſſe judicio voluere, idque non ex nupero aliquo decreto, ſed ex ipſa Iſraeliticæ reipublicæ ratione atque inſtitutis receptis manâſſe. Sunt quidem ex eis qui totum id quod in Samuelis libro primo de More apud Orientales (quibus παμβασιλεία ſeu Regnum plenum frequens erat) Regio habetur, ad Reges etiam ſuos [z] velint attinuiſſe. Sed illud prætermittimus, etiam à ſcriptoribus Chriſtianis paſſim diſputatum. De eo autem quod in Miſna occurrit ſuperiùs allatâ ולא דנין אותו *& nec ipſe* (Rex) *judicatur* ſeu *non judicant eum*, ad hunc modum Gemara Hieroſolymitana [a], לא דנין אותו על שם מלפניך משפטי יצא רבי יצחק בשם רבי אומר המלך וציבור נידונין לפניו בכל יום שנאמר לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו *Rex ipſe judicandus non erat*, ſeu *non judicabant ipſum, ob id* ſeu *ſenſum ejus*, quod in Davide habetur [b], *De vultu tuo* ſeu *ex ore tuo* ſeu *ex ante te, judicium meum prodeat* ſeu *exeat* (qui tamen locus à Magiſtris aliis [c] ſumitur pro eo quod eſt, עבירות שבידי שאני ראוי להשפט עליהם ביסורין יצאו מלפניך ולא יבאו לפניך בדין *peccata mea quorum nomine ego judicio obnoxius ſum, per caſtigationes exeant è conſpectu tuo nec veniant coram te in judicio*) *dixit verò Rabbi Iſaac nomine Rabbi, Rex & populi univerſitas judicantur coram Numine unoquoque die, juxta id quod dicitur* (à Salomone in oratione [d]) *ut faciat Judicium ſervo ſuo & Judicium populo ſuo Iſrael, rem diei in die ſuo.* Quin etiam in *Dabarim Rabba* [e], הלכה מלך מישראל שהיה לו עסק מהו שהוא מותר לו לדון לפני בית דין כך שנו חכמים מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו לימדונו רבותינו למה אין דנין אותו אמר ר' ירמיה שכתוב בדוד המלך מלפניך משפטי יצא הוי אין בריה דן את המלך אלא הקב"ה *Quantum ad Regem Iſraelis qui litigium aliquod habuerit quod in Synedrio, ex jure judicandum videatur, Docemur à Rabbinis noſtris quare Regem non judicarent, ſeu judicandus is non eſſet. Dixit nempe Rabbi Jeremias, ſcriptum eſſe* [f] *de Davide Rege, ex ore tuo prodeat judicium meum; adeo ut nemini mortalium judicii in Regem exercendi jus competeret, ſed tantummodo Numini ſanctiſſimo.*

[z] Jehuda in Gem. Babylonia ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 20, 2. videſis Io. Cocchium in Excerpt. Sanhedrin cap. 2. pag. 176. & Moſ. Mikotzi præcept. affir. 115.
[a] Ad tit. Sanhedrin cap. 2. fol. 20. col. 1. hal. 3.
[b] Pſalm. 17. 2.
[c] Jarchius ad Pſalm. 17.
[d] 1 Reg. 8. 59.
[e] Fol. 295. col. 4.
[f] Pſalm. 17. 2.

IV. Tantundem etiam Patres Chriſtiani ad illud itidem Davidis Numen alloquentis; *Tibi ſoli peccavi* [g], *Rex utique erat*, inquit ibi D. Ambroſius, *nullis ipſe legibus tenebatur, quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum, neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperii poteſtate. Homini ergo non peccavit cui non tenebatur obnoxius.* Et Iſidorus Peluſiota [h] de Rege verba faciens, τῇ θείᾳ δίκῃ μόνος, inquit, ὁ πιστὸς ὑπεύθυνος. διὸ καὶ ὁ μελῳδὸς

[g] Pſalm. 50. 6. ſiu 51. 4.
[h] Lib. 5. epiſt. 383.

ἔλεξε, Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, *Divino ſolum judicio ſubditus eſt qui Rex eſt*, unde *& pſalmographus ait, Tibi ſoli peccavi.* Sic etiam alii.

V. Diverſæ autem Ebræorum ſententiæ heic adeò conciliandæ videntur Hugoni Grotio, ut Verbera, de quibus loquuntur, velut Regi delinquenti infligendis, non tam in pœnam aut ex Synedrii alicujus autoritate, quàm in peccatorum erga Deum ſatisfactionem ac pœnitentiæ ſignum ſubeunda velit. Ita enim hac de re ille [i]; *Video conſentire Hebraos, Regi, in eas leges, qua de officio Regis ſcripta exſtabant* [k], *peccanti, inflicta verbera. Sed apud illos infamiâ carebant, & à Rege in ſignum pœnitentia ſponte ſuſcipiebantur, ideoque non à lictore ſed ab eo quem legiſſet ipſe cadebatar & ſuo arbitrio verberibus ſtatuebat modum. A pœnis autem coactivus adeò liberi erant reges, ut etiam excalceationis lex, quippe cum ignominia conjuncta, in ipſis ceſſaret. Hebrai Barnachmoni ſententia exſtat in dictis Rabbinorum, titulo de Judicibus, Nulla creatura judicat regem, ſed Deus Benedictus.* Quod ipſum eſt etiam R. Jeremiæ dictum ſuperius citatum. Infamiâ quidem verberum etiam pœnam caruiſſe antè oſtenſum eſt. Hoc item amplectitur Claudius Salmaſius [l] aliique. Jam verò planiſſimè, pace virorum præſtantiſſimorum, Maimonides ubi verberum pœnas enumerat, Regémque eis obnoxium facit (quod libro oſtenditur ſuperiore) non caſtigationes ſponte ſuſcipiendas, ſed à Synedriis ob delicta infligendas, omninò innuit. Neque enumerantur delicta Regia illa, quaſi ob ea ſolùm ſic pœna illa forenſis ei ſubeunda fuiſſet, ſed ut ſingularia ad eum, nec ad quenquam alium, attinentia. Samuel autem Petitus [m] è Talmudicis jus in Reges illud Synedriale enarrans, *Atque hac*, inquit, *jus dici ſolitum Regi ſi quid deliquiſſet, à nobis dicta ſunto è Judaorum ſententia, non ex vero. Judai enim iſtam πολιτείαν animo tantùm conceperunt, nulli Principes eo jure regnarunt. Vide qua in ſacris Bibliis habentur, qua apud Joſephum vernaculum rerum Judaicarum ſcriptorem leguntur, dabo pignus in omnes meas fortunas, ſi vel verbo jus iſtud aſſeratur; ſed contrarium planè illis quaſitum eſt, Deo auctore, in Saulis inauguratione apud Samuelem. Et conſtat ex hiſtoria legibus ſolutum fuiſſe Principem, ἄγειν ἁμαρτήσαντα ὐ κολάζεσθαι, quamvis deliquiſſet pœna non fuiſſe obnoxium: ut illud Æſchyli de Jove τραχὺς μόναρχος οὐδ᾽ ὑπεύθυνος κρατεῖ, Durus Monarcha & nemini ſubditus imperat. Non igitur in jus vocabatur, nec item armis oppugnabatur, utcunque à Judaïcis inſtitutis deſciviſſet & in pios perſecutionem feciſſet. In eo namque judicium Dei ſuſpiciebant qui prafeciſſet. Id in eo ſciebant eſſe quod Deus voluiſſet. Itaque nunquam in Regem ſuum religionis obtentu arma moviſſe in ſacra legitur hiſtoria.* Sic ille. Recole heic quæ ſuprà [n] ex Iſaaco Caſaubono adnotantur. Atque de Rege & Synedrio, nec ſine temporum Regúmque diſcrimine advertendo, Claudius Salmaſius [o]; *Poſt migrationem è Babylone per Pontifices, qui duces & principes populi erant, gubernati ſunt, uſque ad Ariſtobulum Jonatha filium, qui Rex pariter & Pontifex fuit primuſque apud Judaos diadematis ſumpſit inſigne, τὴν ἀρχὴν, ut ait Joſephus, εἰς βασιλείαν μετα-*

i De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 3. §. 20.

k Deut. 17. 17.

l In Defenſione Regia cap. 2.

m Diatriba De Iure, Principum edictis, Eccleſia quaſito cap. 2. pag. 16.

n §. 2.

o In Defenſione Regia cap. 2.

μεταθεῖναι δόξας. Sub illo & ſequentibus Regibus uſque ad Herodem Magnum, quo regnante natus eſt Chriſtus, plurimum potuit Synedrium; nec ſine ejus conſilio & conſenſu quicquam Regi majoris quod eſſet momenti agere licuit. Et de his planè regibus verum eſt quod dixit Joſephus lib. IV. Antiquitatum ubi jura regis commemorat ſicut habentur Deuteronomii XVII. Πρασσέτω δ' μηδὲν δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, *nihil præter Pontificis & Seniorum ſententiam faciat* (de quo loco paulò antè diximus) *Quod de regibus qui paulò ante Joſephi tempora imperarunt fortaſſe dici debet, ab Ariſtobuli regno, non de primis illis qui ante captivitatem fuere. Sed nec verba illa quæ ex Joſepho citavimus, in illo Deuteronomii loco leguntur, quo Regibus Iſraelis Moſes leges dat ſecundum quas eos regnare oporteret. Nihil inquam ibi extat, quod nihil agere debeant ſine conſenſu & conſilio Pontificis & Synedrii, Joſephus ad ſuæ ætatis Reges reſpiciebat, cum illa ſcriberet. Qui tamen & Synedrio majorem habuere poteſtatem. Nam & ipſos Pontifices maximos pro libitu creabant & dejiciebant* (Quod tamen Talmudici indefinitè Synedrio Magno tribuunt ut capite oſtenditur ſuperiore) *Ex tota autem priorum Regum hiſtoria ſatis compertum eſt, pleraque eos egiſſe non conſultis Synedrii Senioribus nec Pontifice, cum & multa contra legem Dei ſtatuerint & fecerint, præcipuè circa idolorum cultum. Ob quem tamen, cum crimen eſſet omnium graviſſimum, nec accuſatos unquam aut judicatos à Synedrio conſtat. Illud verò quod ait Maimonides de Regibus ex familia Davidis qui Judicabant & Judicabantur* (quod & ſuperiùs allatum) *ne de illis etiam id intelligendum qui poſt Ariſtobulum regnarunt, multo minùs de illis quos diximus, quorum primus fuit Saul, ultimus Joachimus. In Gemaræ tractatu de Synedrio cap. II. hæc Talmudis traditio* (antè etiam memorata) *quod Rex nec Judicat nec Judicatur, non pertinere dicitur niſi ad Regem Iſraelis. Nam, inquit, qui ex familia Davidis ſunt, Iudicant & Iudicantur. Qui ſunt illi reges Iſraelis? Nempè qui in terra Iſraelis, hoc eſt, in Iudæa, regnarunt, non primi illi quos diximus à Saule uſque ad Ioachimum imperaſſe, ſed hi qui poſt Ariſtobulum uſque ad Herodem imperium nomine regio tenuerunt. Quod ex illo capite Gemaræ clarum eſt. Nam ibi narratur quæ ex cauſa factum ſit hoc decretum de Rege, quod nec Iudicaret nec Iudicaretur* (interjectáque dein hiſtoriola illâ de Jannæi Regis ſervo in jus à Synedrio vocato tempore Simeonis Ben Schatach, juxta antè à nobis ex Talmude Babylonio oſtenſa) *Inde aiunt, factum eſſe decretum, ut Rex nec judicaretur. Sed hæ nugæ ſunt & fabulæ Rabbinicæ. Jannæus iſte ſucceſſit Ariſtobulo qui primus diadema ſumpſit & Regem ſe fecit, cum prædeceſſores ejus omnes* (è gente Haſomonaica) *Principes & Duces populi tantùm eſſent iidémque Pontifices, regio verò nomine abſtinerent ac jure. Judicabant quippe & Judicabantur, & maxima tum poteſtas & adminiſtrandi ratio penes Synedrium erat. Ariſtobulus primus hunc ſtatum in regium commutavit, ſumpto regni inſigni. Ut verò omnia ſunt initia, non ſatis perfecta nec abſoluta, nondum jus regium habuit cum Regis inſigne geſtaret, ſucceſſor ejus ulteriùs progreſſus eſt. Nam vocatus in jus à Senioribus conſeſſus*

pare-

parere noluit. Ab eo firmatum id jus, & ſequentibus traditum. Sed quia ſupremam non habebant poteſtatem, jus non reddebant, hoc ex regali jure retinentes tantùm ut non poſſent judicari. Nec exemplum ullius in his poſterioribus Judaæ & Iſraelis regibus afferri poteſt qui Judicium capitis ſubierit aut in jus vocatus ſit ex ulla criminis cauſa. Nam quod de Herode afferunt Hildebrandina & Enthuſiaſticæ doctrinæ autores, nihil eos juvat, quia rex non erat ſed præfectus Galilææ cum ad Synedrium citatus eſt, vivente adhuc patre Rege, ut ex Joſepho clarum eſt (quod & paulò antè ſatis obſervatum) *Et parùm prudentèr urget hanc hiſtoriam Sichardus* (Guilielmus Schickardus [p]) *ut probet Synedrium etiam judicaſſe de Regibus. Quod falſiſſimum eſt nec probari poteſt. Reges è poſteris Davidis Judicium in ſe accipiebant & in alios exercebant. Quinam illi fuere? nempe Duces Captivitatis qui Babylone agebant* Αἰχμαλωτάρχαι *Græce dicti. Hi ad Davidem genus ſuum per mares referebant. De his habetur in Gemara Talmudica cap. I. de Synedrio, traditione qua fertur non receſſurum Sceptrum à Juda ad eos pertinere; nam eos eſſe Æchmolatarchas Babylonicos qui Sceptrum Iſraelis tenebant. Sed cur hi Iudicabantur cum id proprium eſſet regii juris non judicari? Non erant veri Reges, ſed vice tantùm regiâ regnabant. Suberant enim Regibus Perſidis à quibus poteſtatem ſuam accipiebant. Ex his liquet qui Reges eſſent re & nomine, non potuiſſe judicari, impunè ergo ipſis fuiſſe quicquid feciſſent.* Aliis dein in Rabbinorum heic ſcita alia ſuperiùs allata, ſubjunctis, *unde certum eſt*, inquit, *Regem non vocari in jus ſolitum ad Tribunal Septuaginta Seniorum, non coram his accuſatum, nec ab his judicatum.* Certè & Joannes Bodinus de Synedriis Magnis loquutus & Herodis ac Hircani exemplum è Joſepho memorans, *Et perſpicuum*, inquit [q], *fit ſummum Reipublicæ imperium, in eo Senatu non fuiſſe, tametſi Ioſephus* [r] *patres adducit conquerentes, quod Hircanus & Ariſtobulus, principes Aſmonai, formam civitatis Ariſtocraticam in regnum mutaſſent.* Obvia ſunt alia apud Scriptores hoſce alióſque jura Regia tractantes, nec paucos, qui Synedrio aliive conventui, apud Ebræos, Regem ἀνυπεύθυνον nec omninò obnoxium aſſerunt ex juris, quod apud Orientales alios eſſet Regium, exemplis velut cognatis apud Hiſtoricos, Poetas, alios veterum repertis, quibus hic locus non eſt, Ebræorum duntaxat Regibus, ex inſtituto proprius. Suum eſto circa hoc, de Rege Ebræorum à Synedris Magnis judicando cuilibet heic judicium. Nos, quæ habent diverſarum ſententiarum hac in re autores, fideliter oſtenſis, nihil omninò definimus.

VI. Aiunt etiam Talmudici [ſ], אין מעמידין מלך אלא על פי ב״ד של ע״א *non conſtituebant*, ſeu *ſolebant conſtituere Regem niſi de ſententia Synedrii Septuagintauniuſviralis.* Hoc ita generatim dictum aliquantulùm alibi [t] temperatur. אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי ב״ד של ע׳ זקנים ועל פי נביא כיהושע שמינהו משה רבינו וב״ת דינו וכשאול ודוד שמינם שמואל הרמתי וב״ת דינו *Non conſtituebant reges initio*

p In Iure Regio Hebræorum cap. 2. Theorem. 7. quem & vide in Erratis.

q De Republica lib. 6. cap. 4.

r Lib. 14. cap. 5.

ſ Maimonides halach. Sanhedrin cap. 5. §. 1.

t Idem halach. Melakim cap. 1.

tio (id eſt, ut explicat Guil. Schickardus [u], antequam res ad ſucceſſionem deveniret) *niſi de ſententia Synedrii Septuagintaviralis & de ſententia Prophetæ. Exemplum habetur in Joſua quem conſtituit Moſes magiſter noſter & Synedrium ejus, atque in Saul & Davide quos ordinarunt Samuel Ramathæus & Synedrium ejus.* Sequentibus autem in ſeculis, ubi quæſtio ſive de legitimæ ſucceſſionis ſive electionis tempore aut eligendi qualitate, idve genus aliis (ut ſub templo ſecundo ſeu in Haſmonæis & Herodiana familia) orta eſt, penes Synedrium cognitionem, puto, ex jure, volunt fuiſſe. Nec quidem in Talmude ipſo aliud huc ſpectans me comperiſſe memini præter illud ורנין אותו variatim, ut antè oſtenditur, explicatum. Certè ſi in Regem exercere potuiſſet Synedrorum collegium illud juriſdictionem tam amplam quàm à nonnullis obtenditur, ſatis conſonum eſt fateri etiam, inde ejuſdem conſtitutionem ad idem attinuiſſe. Maximè de Succeſſionis jure & Natalibus; ne ſcilicet Ebræorum frater non eſſet juxta illud Legis [x], *Ex fratribus tuis conſtitues Regem ſuper te. Nec conſtitues extraneum qui non fuerit de fratribus tuis*, id eſt, non puris ſatis, ad ſucceſſionem, natalibus. Qua in re generis Iſraelitici Materni ratio maximè habenda erat. Inde enim puri ſatis Natales (quantum ad Nobilitatem Iſraeliticam & Dignitates omnimodas præter Pontificalem adeóque Sacerdotalem; ut alibi [y] explicavimus) tametſi Patre, quis genitus eſſet, Sanguinis non Iſraelitici; quod fuſiùs aperitur in libris de Jure Gentium & Naturali, ubi [z] de Proſelytis, Herode Rege, aliiſque huc ſpectantibus agitur. Et optimè quidem Petrus Cunæus, Juriſconſultus planè ſcientiſſimus, ubi verba faciens de collegis Synedrorum, qui juxta libro ſuperiore oſtenſa, ex jure ordinario, parili natalium undiquaque puritate eſſe debuere cum Regibus, *Nec Peregrini*, inquit [a], *Exterive recepti in hunc ordinem niſi matre ſaltem Judæâ eſſent. Hos enim excipit Maimonides*, quod & antè illic notavimus. Atque appoſitè adjicit Cunæus, *Et ſanè æquum erat. Neque ſecus conſtitutum jure Quiritum eſt. Ait Ulpianus JC. in l. 1. §. 2. ff. ad Municipalem, ſi quis ex patre Campano, matre Puteolanâ natus ſit, eum municipem Campanum eſſe, niſi fortè privilegio aliquo materna origo cenſeatur. Tunc enim filium maternam originem ſequi. Quare Ilienſibus conceſſum eſſe, ut qui matre Ilienſi eſt, ſit eorum municeps. Et Ponticis ex beneficio Pompeii Magni competere, ut, qui Ponticâ matre natus eſſet, Ponticus eſſet. Atque etiam Delphis hoc idem tributum, & conſervatum fuiſſe.* Ut Ilienſibus, quorum civitatis inclyta nobilitas dicta [b], Ponticis, Delphis hoc jus de ſanguine Materno competiit ſingulare (nam ex jure communiori aut quod ut plurimùm obtinuit, Materni ſanguinis aut ſolùm aut maximè ratio haberi ſolita) ita & ſimile Antiochenis. Julianus Auguſtus [c] Juliano Comiti Orientis; *eos indulſerunt veteres Principes ex Materno genere curialibus Antiochenis adſcribi, quos patris dignitas* (ſeu *conditio*) *nullius vindicaret juri civitatis.* Parile jus Xanthiis [d], uti &, ut videtur, Lyciis [e] cunctis quorum pars Xanthii. Et conſonum eſt illud Virgilii [f] de Drance,

u *De Jure Regio Hebr. cap. 1. theor. 2. & videſis Petrum Cunæum de Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. pag. 109.*

x *Deuter. 17. 15.*

y *Lib. 2. de Succeſſione in Pontificatum.*

z *Lib. 2.*

a *De Repub. Hebræorum lib. 1. cap. 12. pag. 106.*

b *L. 17. D. tit. de Excuſationibus §. 1.*

c *C. Theodoſ. lib. 10. tit. 1. l. 51. C. Juſt. tit. de Decurionibus l. 22.*

d *Plutarch. de Claris mulieribus cap. 9.*

e *Herodot. lib. 1.*

f *Æneid. 11.*

——— Genus huic Materna ſuperbum
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.

Et de Nobilitate à matre ſola præſtita recentiora habentur exempla in Campanis, Trecenſibus, Senonenſibus Clarimontanis Galliæ[g]. Ex jure autem Cæſareo, *exemplo*[h] *Senatorii ordinis, Patris originem municeps unuſquiſque ſequatur*, nec valuit contrà reſcriptum Principale, quo privatus quis ex Materno ſanguine ſibi privilegium vendicaret, licet jus ejuſmodi civitatibus aut provinciis integris ritè ſatis, ut in antè oſtenſis, concederetur. Et hac de re plura ſimul congeſſit Andreas Tiraquellus[i]. Certè ad Materni ſanguinis ſolius, inter homines, dignitatem, ſpectat haud parùm egregium Juliani Auguſti commentum illud ubi[k] de Diis, veluti Jove, Apolline, aliis loco patrum nonnullis habitis loquens, καὶ οὐ, inquit, πιστὸν τοῖς λέγουσι ὡς ἄρα ἐκεῖνοι ὑπὸ ἀμαθίας ἐξαπατώμενοι, ταῦτα τῶν θεῶν κατεψεύδοντο, *Nec fides eis habenda, qui dicunt illos per inſcitiam deceptos hæc de Diis mendacia finxiſſe.* Et paulò poſt, ὥσπερ δὲ ἔφην, χρὴ περὶ αὐτῶν πειθομένους ἡμᾶς ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ὑπὲρ τῆς εὐγενείας ἐξέτασιν· καὶ ὅτῳ μὲν ἂν ὦσιν ἀγαθοὶ πατέρες καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἐμφερὴς, τοῦτον ὀνομάζειν θαῤῥοῦντας εὐγενῆ. Ὅτῳ δὲ τὰ μὲν τῶν πατέρων ὑπῆρξεν ἀρετῆς ἐνδεᾶ, αὐτὸς μετεποιήθη τοῦ κτήματος. τούτου δὲ νομιστέον πατέρα τὸν Δία καὶ φυτουργὸν καὶ οὐδὲ μεῖον αὐτῷ δοτέον ἐκείνων. Οἱ γεγονότες πατέρων ἀγαθῶν τοὺς σφῶν τοκέας ἐζήλωσαν· ὅστις δὲ ἐξ ἀγαθῶν γέγονε μοχθηρὸς τοῦτον τοῖς νόθοις ἐγγράφειν ἄξιον· τοὺς δὲ ἐκ μοχθηρῶν φύντας, καὶ προσομοίους τοῖς τοκεῦσι οὔποτε εὐγενεῖς φατέον· οὐδὲ εἰ πλουτοῖεν ταλάντοις μυρίοις· οὐδὲ εἰ ἀπαριθμοῖντο προγόνους δυναστὰς ἢ καὶ μὰ Δία τυράννους εἴκοσι· οὐδὲ εἰ νίκας Ὀλυμπικὰς, ἢ Πυθικὰς &c. *Sed quemadmodum dixi, nos ita de iis perſuaſos oportet in illorum Nobilitatem inquirere. Adeóque quicunque præclaros parentes ſortitus fuerit, & horum ipſe ſimilis fuerit, hunc audacter Nobilem eſſe pronunciemus. Quiſquis verò parentes habuit, virtute minimè præditos, cujus ipſe poſſeſſionem ſibi vindicaverit, ejus Parentem & Autorem generis eſſe Iovem* (ſeu quem deum alium) *exiſtimandum eſt; nec ei minùs quàm iis deferendum qui, cùm parentibus bonis nati eſſent, illorum virtutem imitati ſunt. Sed qui malus & depravatus à bonis ortum accepit, hic inter illegitimos ſeu ſpurios habendus eſt. Nec qui, ex pravis orti, illorum ſimiles ſunt eos unquam Nobiles apellare debemus, tametſi decem millia talenta in bonis habeant, aut majorum ſuorum quamplurimos principes percenſeant, aut certè Tyrannos viginti, aut Olympiacas aut Pythicas victorias, &c.* Ita, dum de Nobilitate philoſophica potiſſimum diſſerit euſque ſanguinis apud homines Materni ſolius (Patribus humanis ſpretis) rationem vult haberi, ut quoties cuiquam viro præclaro ac virtute eminentiùs prædito deſuerit ejuſmodi Pater Humanus, eidem Divinus ſeu è Deorum cœtu aliquis fuerit pro patre aſſignandus, à quo ut à Matris amaſio divino, adeóque per Matrem, apud homines, ſolùm Nobilitatus fuerit. Ingens adſciſcendi, in partûs Nobilitatem, Patres, ſexûs ſequioris ſic privilegium! Sed de his hactenùs.

g Dionyſ. Gothofred. ad l. 1. D. Ad Municipalem.

h C. Theodoſ. lib. 12. tit. 1. l. 101. C. Juſtin. tit. de Decurionibus l. 36.

i Lib. de Nobilitate cap. 12. §. 20. &c.

k Orat. 2. de Conſtantii Imp. rebus geſtis.

CAP.

Cap. X.

I. *De* Sumtibus jure Divino *alitérve in* Sacrificia Publica *præſtitutis.*
II. *Annuæ* Sicli, *eam in rem*, *penſitationis* Tempus Modúſque.
III. *De* Synedrii Magni *circa* Penſitationem *illam aliaſque id genus* Juriſdictione.
IV. *De* Reſiduis *ad anni exitum* penſitationum *ejuſmodi.*
V. *Firmatur Poteſtas circa* penſitationes *ejuſmodi* ſacras *Synedrii Magni. Teſtimonium* è Paraphraſi Chaldaica, *eam in rem*, *ſingulare.*

SEquitur, ut, juxta inſtitutum, de Synedrii Magni poteſtate judiciaria, circa annuam Siclorum præſtationem earúmque atque rerum aliarum aliquot ſacrarum inſumendarum rationem, videamus. Publicorum Sacrificiorum quæ קרבנות של ציבור *Oblationes* ſeu *Sacrificia Univerſitatis* ſeu *Populi* nuncupant, quantum ad rem quam tractamus attinet, Genera fuere Bina. Alterum eorum quæ ſive Jugiter ſive Sabbatis ſive Neomeniis ſive Quotannis, ex legis ſacræ præſcripto[a], in Templo erant veluti Univerſitatis non privati cujuſpiam nomine offerenda. Alterum eorum quæ Totius Populi, ex diſertis etiam ſacræ legis[b] verbis, quoties ipſe quà Univerſitas deliquerat tantùm, nomine erant facienda. Secundum genus ad illud diſtributionis noſtræ caput attinet quod eſt de Univerſitatis Perſona quam in Sacrificii ejuſmodi tum cauſa tum ritu induebat Synedrium Magnum; qua de re inferiùs. Prioris autem ſumtus ſubminiſtrandi erant ex lege illa[c] de dimidio ſiclo ſanctuarii, id eſt integro ex vulgaribus, didrachmæ Atticæ æquiparari ſolito, à quolibet viginti annorum præſtando, *in cultum Tabernaculi teſtimonii ut ſit filiis Iſrael in memoriale* ſeu *monimentum coram Domino*, לכפר על נפשותיכם id eſt, *ut propitius fiat ſuper animabus veſtris*, ſeu propitietur animabus veſtris; unde etiam כסף הכפורים *pecunia expiatoria* ſeu *expiationum* eadem in lege appellatur. Tributum hoc ſacrum annuum erat & perpetuum, ſtante Ebræorum republica, ac Templo poſtmodùm, ut Tabernaculo primò, ſolutum; ídque[d] inprimis ad coemenda Sacrificia illa Publica, Diurna, Sabbatica, Menſtrua, Annua, quæ Populo erant Expiatoria; aliis nihilominùs ex eo pecuniarum ſummis, quotannis (ut mox oſtenditur) præſtari etiam ſolitis. Tertia pars ſicli ſub initio Templi ſecundi, ob graviores tunc ſacrorum operúmque impenſas, edicto temporario[e] adjecta eſt. Dimidii autem ſicli Tributum ipſum idem erat quod à Tito in oratione ad Judæos habita innuitur, ubi de ampliſſima Romanorum indulgentia verba faciens, τὸ δὲ μέγιστον, inquit[f], δασμολογεῖν τε ὑμῖν ἐπὶ τῷ θεῷ καὶ ἀναθήματα συλλέγειν ἐπετρέψαμεν. καὶ τοὺς ταῦτα φέροντας οὔτε ἐνουθετήσαμεν οὔτε ἐκωλύσαμεν, ἵν' ἡμῖν γένησθε πλουσιώτεροι καὶ τῷ παρασκευάσησθε τοῖς ἡμετέροις χρήμασι καθ' ἡμῶν, *Quodque maximum eſt, Tributum capere Dei nomine ac donaria*

a Num. 28. 2. &c.

b Levit. 4, 13.

c Exod. 30, 12. videſis Ioſeph. lib. 3. Origin. cap. 9.

d Gloſſ. Iarch. ad Exod. 30, 15.

e Nehem. 10, 32. & ibi R. Aben Ezra.

f Haleſeos lib. 6. cap. 34. in Græcis: in Ruffino lib. 7. cap. 13.

naria

naria colligere vobis permiſimus. Eáque offerentes neque monuimus neque prohibuimus, ut hoſtes nobis efficeremini ditiores, noſtráque pecuniâ vos contra nos inſtrueretis. Sic Ruffinus. Genebrardus ibi, *Et qui plus eſt avons ottroyé de lever tributs au nom de Dieu & recuellier dons & offrandes: & n'avons ny admoneſté ne empeſché ceux qui les offroient: & cela a eſté fait a fin que vous que nous eſtiez enemis* (ſed hoſtium voci in Græco nihil reſpondet) *fuſſiez plus riches que nous, & que vous fuſſiez armez contre nous de noſtre propre argent.* Poſt Templi excidium, deſinente ſacrificiorum uſu, idem tributum ex Veſpaſiani ſancito in Capitolium Romæ à Judæis erat deferendum. Joſephi[g] verba ſunt, φόρον δὲ τοῖς ὅπου δήποτ' οὖσιν Ἰουδαίοις, δύο δραχμὰς ἕκαστον κελεύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ Καπετώλιον φέρειν, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼν συνετέλουν, *Tributum Iudæis ubicunque degerent impoſuit, jubens eos quotannis ſingulos didrachmas in Capitolium deferre quemadmodum antè pendebant Templo Hieroſolymitano.* De hoc etiam Tacitus[h], res Judaicas tractans, *Tributa & ſtipes illuc* (Hieroſolyma) *congerebant.* Cicero item[i]; *cum aurum Iudæorum nomine quotannis ex Italia & ex omnibus provinciis Hieroſolyma exportari ſoleret, Flaccus ſanxit edicto, ne Aſiâ exportari liceret.* Nam Judæi ubicunque locorum, in orbe Romano, degerent, hoc perſolvebant.

g *Haloſ. lib. 7. ſeu vet. cap. 27. & vide Philonem in Legatione ad Caium.*

h *Hiſtor. 5.*

i *Orat. pro Flacco.*

II. Quoniam igitur res ipſa poſtulavit ut ante anni cujuſlibet initium ſolveretur in Sacros illos uſus Tributum ejuſmodi, id eſt ante initium Niſan Menſis, qui fere Martio Juliano reſpondet, ideo quotannis primo die Adar menſis, qui proximè antevertit, edicto publico per Tribus univerſas in urbibus tractibúſque monitum eſt, ut quiſque Siclum ſuum in annum futurum appararet ſolverétque poſt dies quatuordecim. Decimo quinto ejuſdem die, ישבו השולחנין בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא יתן אין כופין אותו ליתן quæ verba ſunt Maimonidis[k], juxta mentem veterum, id eſt, *trapezitæ paſſim, per urbes & provincias commorabantur ac caniſtro ſeu vaſculo aliquo ſiclos poſcebant. Qui dederit, ab eo accipiebant. Qui verò non dederit, eum* (tunc) *non cogebant dare.* Die dein vigeſimo quinto Adar menſis, ישבו השולחנין במקדש לגבות ומכאן ואילך כופין את מי שלא יתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו *Trapezitæ commorabantur in Templo ad exigendum tributum illud; atque ab illo tempore quicunque non daret, eum id facere cogebant. Scilicet qui non daret eum prehendebant pignúſque ab eo capiebant, etiam amictum ejus.* Nemo enim præter Fœminas, Servos & Minores excuſandus erat, nec paupertate extremâ; hoc tamen adjecto temperamento; Sacerdotes quanquam hoc paritèr atque alii Tributum deberent & inſtantiùs uſque dum ſolverent crebrò rogarentur, nihilominus prehenſione neutiquam eſſe ad id præſtandum coactos, ídque מפני דרכי שלום *propter vias pacis*, id eſt publicæ honeſtatis cauſâ. Sic Magiſtri. De eis quæ habentur apud ſcriptores hac de re Chriſtianos, nec etiam ſatis Ebræis conſona,

k *Halach. Siklim cap. 1. ſ. 9. & ſic Miſn. & Gem. Hieroſolym. ad tit. Siklim cap. 1 &c.*

con-

conſule, ſi placet maximè diſputationes Joannis Baptiſtæ Villalpandi [l], ut magis obvias prætercam.

[l] *Tom. 2. Explanat. in Ezech. part. 2. lib. 5. diſp. 3. cap. 56. item in Apparatu Urbis & Templi part. 2. ſeu de Ponderibus & Menſuris, lib. 2. diſp. 4. cap. 31.*

III. Id verum quidem eſt, non expreſſam occurrere Synedrii Magni mentionem ubi de exigendo tributo hoc in libris Talmudicis agitur. Sed rem ipſam ejuſmodi fuiſſe ſatis liquet, ut cum ratione fingi quidem nequeat alius alicujus Synedrii ſeu fori ordinarii juriſdictionem locum habere potuiſſe in prehenſione pignoréque, quo non ſolventes ad præſtandum cogerentur capiendo. Sine juriſdictionis Synedrii alicujus ope, trapezitas, qui corrogarent, ſive prehenſione ſive pignoriſcapione uti potuiſſe, credere abſonum nimis eſt. Et cum prehenſione non cogerent heic debitores antequam in Templo Hieroſolymis, idque vigeſimo quinto die menſis Adar, Siclos cujuſlibet, qui, dum per urbes ac tribuum tractus poſtularant, non ſolviſſet, expectare inciperent, non omninò videtur exiſtimandum quin ex autoritate hujus ibi Synedrii tum non ſolventium prehenſio ac pignoriſcapio penderet, tum, ſi fortè ea de re lis moveretur, ejuſce ad illud cognitio ſolum ſpectaret. Nam aliarum tribuum tribulium res (niſi appellationis cauſâ, ut ſuperiùs oſtenditur) in Synedriis Hieroſolymitanis minoribus agitari fas non erat. Et trapezitas ſive ipſos ſive per procuratores, poſtquam jam fere acceſſerat anni initium adeóque quotidianus proventus hujus ſacri uſus, in Synedriis per tribuum urbes & tractus diſpoſitis ſive in contumaces ſive in negligentes egiſſe, veri nemo non videt diſſimillimum. Perquam igitur conſonum eſt, ad Synedrii Magni duntaxat Imperium & Juriſdictionem rem hanc attinuiſſe. Quod libentiùs forſan credas, ſi etiam obſervaveris Synedrii hujus in Siclorum ita quotannis præſtitorum diſtributione ſacriſque inde faciendis poteſtatem. Nimirùm ex ampliſſima horum oblationis congerie, ſeu ærario hoc ſacro, non ſolum ſacrificia illa Quotidiana, Menſtrua, Annua, Sabbatica ſuppeditabantur atque veſtes Sacerdotales Pontificiæque, alia item, ad cultum ſpectantia, verùm etiam Cenſorum ſeu Curatorum urbis, eorum qui Sacerdotes ritus immolandi atque id genus alios docerent, libros Hieroſolymis deſcriptos corrigerent, judicia exercerent, aliorum etiam ejuſmodi reipublicæ miniſtrorum operarúmque ſtipendia, ac mercedes in muros, arces, aquæductus, id genus cætera reficienda, alióſque non diſſimiles ſumtus, ſolvebantur, idque juxta Synedrii Magni ſemper [m] taxationem. Quin &, ad illius judicium, ſi fortè publicis ſacrificiis aliiſque ſic impendendis non ſufficeret hoc ærarium, ex aliis ſpontè oblatorum quæ deerant ſupplebantur.

[m] *Gemar. Babylon. ad tit.* Cethuboth *cap. 13. fol. 105, 1. Maimonid. halach. Siklim cap. 4. Moſes Mikotzi præc. aff. 45. fol. 122. col. 3 & 4. & Gem. tit. Siklim cap. 1. & 2. ubi etiam Bartenorius.*

IV. Quod item ſupererat ſub anni exitum, holocauſtis adjectitiis, quæ המזבח קיץ *Sacrificia altaris ſecunda* nuncupabantur, inſumendum pro arbitrio decernebat. Quamprimum autem advenerat dies Niſan menſis primus, id eſt ipſum anni initium, Sacrificia publica tantummodo coemenda erant בתרומה חדשה id eſt, *oblatione nova* ſeu *ſiclis in novum annum ſolutis*; non omninò iis qui in

anni præteriti ærario ſuperflui manebant, ni forte nondum in annum novum quæ ſufficerent præſtarentur. Adeo etiam, ut tametſi in Sacrificia quotidiana tunc animalia priſtini anni ſiclis (quos תרומה ישנה *oblationem veterem* appellabant) coemta haberent, ſive ad priſtinos dominos redhibitione ea tranſirent ſive venderentur ויצאן לחולין atque *planè haberentur inter res profanas*, ſeu prorſus reſecratas, pretio in veteris oblationis ærarium conjecto, quod ſimilitèr dicendum quoties Victimarum in ſacra quotidiana coemtarum aliquot uſus non eſſet; שתנאי ב"ד הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין שאם לא יהיו צריכין להן יצאו לחולין *quoniam ita voluit Synedrium de omnibus pecoribus in Sacrificia quotidiana comparatis; quoties nempe eorum uſus non eſſet, ut in rerum profanarum numerum redirent.* Quod de Synedrio alio quàm Magno intelligi nequit.

V. Hiſce ſanè ritè perpenſis, vix dubitari poteſt quin ab Synedrii Magni Imperio atque Juriſdictione penderet tam ipſa ſive contumacium ſive ex negligentia non ſolventium Siclos jam dicta prehenſio & pignoriſcapio, quàm proventûs hujus ſacri in Sacrificia publica aliáque jam oſtenſa inſumendi etiam ratio. Unde quidem & cætera quæ hiſce ita ſimilia fuere, ut, ſive ob amplitudinem ſingularem ſive ob diffuſam per tribus univerſas naturam & poteſtatem, in Synedriis minoribus locum commodè habere nequire videantur (veluti urbis totius Cura, Panegyres Hieroſolymitanæ ex inſtituto divino celebrandæ & ſi quæ ſunt ejuſmodi reliqua) ad Synedrium hoc itidem attinuiſſe par eſt ut exiſtimemus. Accedat heic, è paraphraſi Chaldaica teſtimonium de Synedrii Magni etiam apud Judæos Babylonienſes ſimulacro ſeu, quà in terris exteris eſſe potuerit, figura imitatrice (illic enim ſeu extra Terram ſanctam legitimum Moſaicè eſſe nequibat) poſtmodùm, ſcilicet Ezrâ, Zorobabele, eorúmque collegis in Terram ſanctam ac Hieroſolyma è captivitate reducibus, ſtatum priſtinum & figuram ejuſdem genuinam, juxta quæ de Synagoga Magna libro ſe-
[n] Cap. 6, 1. cundo dicta ſunt, induente. Ad illud Cantici Canticorum [n], *Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatum ut ibi paſcatur in hortis & lilia colligat*, Paraphraſtes, *Dominator ſeculi ſuſcipit voluntariè orationem eorum & deſcendit in Babylonem* (לסנהדרין דחכימיא *ad Synedrium Sapientum & dedit populo ſuo requiem & eduxit eos de Captivitate ipſorum per manum Cyri & Eſdræ & Nehemiæ & Zorobabel filii Sealthiel* (וסבי יהודאי) *& Presbyterorum Judæorum, & ædificaverunt domum Sanctuarii & conſtituerunt Sacerdotes ſuper oblationes & Levitas ſuper cuſtodiam Verbi Sanctitatis, & miſit ignem de cælis & ſuſcepit voluntariè oblationem & incenſum aromatum: & ſicut vir qui nutrit filium ſuum dilectum in delitiis, ita delicatè nutrivit eos; & ſicut vir qui colligit roſas de convallibus, ita congregavit eos de Babylonia*; ubi inſtar Æchmalotarcharum alienis in terris antè gubernârant, & tandem reduces Synedrium reverà Magnum, in loco quem elegerat Dominus inter ſuos, inſtaura-
[o] Cantic. 7, 1. bant ipſi. Et capite proximo, ad illud [o] *quam pulchri ſunt greſſus tui* &c. Paraphraſtes, *Dixit Salomon in Spiritu prophetiæ ſuæ à facie Domini, Quàm pul-*

chri

chri ſunt pedes Iſrael, quando aſcenderint ut appareant coram Domino tribus vicibus in anno &c. adeóque rempublicam ſacram, in Terra ſancta è captivitate reduces inſtauraverint, וריש מתיבתך די בזכותך מתפרנסין כל עלמא וגו׳ *Et Princeps Conſeſſus* ſeu *Synedrii tui indultum eſt ut gubernet omnia ſecula, ſicut fœtus enutritur per umbilicum in utero matris ſuæ. Splendidus eſt in lege ſicut circulus Lunæ, quando venit ad mundandum & ad contaminandum, & ad juſtificandum & ad condemnandum* (id eſt ad dubia de Munditie, Immunditie, innocentia, reatu ſolvenda) *& non deficiunt verba legis unquam ab ore ejus ſicut non deficiunt aquæ fluminis magni, quando egreditur de paradiſo* ושבעין חכימין מסחרין יתה כאדר של גלגל *& Septuaginta Sapientes circundant eum inſtar areæ circularis* (ſemicircularis, ut libro oſtenditur Secundo) ואוצריהון מלין מן מעשר וגו׳ *& cellaria* ſeu *Theſauri eorum pleni ſunt Decimis ſanctificatis & votivis, & ſpontaneis, quæ conſtituerunt eis Ezra Sacerdos & Zorobabel, & Joſue, & Nehemias; & Mardochæus & Bilſan* (אנשי כנשתא רבתא) *Viri Synagogæ Magnæ, qui comparantur Roſis, ut ſit eis virtus ut laborent in lege die ac nocte.* Deſignantur planè Synedri Magni, nomine Septuagintauniusvirorum, ſimul cum officio eorum ſeu procuratione judiciaria ſuprema, circa proventus & res ſacras quæ Hieroſolymis ſeu in Templi cellariis, exercenda.

Cap. XI.

I. *De Sacra Diſciplina à* Synedrii Magni delegatis *aliquot* Pontifici Maximo *paulò ante* feſtum Expiationum *illud generale, in Menſe* Tiſri, *Tradenda.*

II. Juramentum, *eam in rem, ab eo præſtandum. Alia ad* Procurationem *hanc attinentia.*

III. *Ex re nata, de* Veſtibus Sacris extra Templum *nullis, nec in* Templo *extra ipſum* Miniſterii Tempus *aut ejuſdem* confinia proxima, *à Sacerdote geſtandis. Maxime è* Talmudicis. *Et num ego meritò reprehenſus ſim à Tituli Talmudici interprete nupero, quòd, ex Juriſconſultis Ebræorum, adfirmâſſem,* fas non fuiſſe Sacerdoti gregario ſacris indui veſtibus alio in tempore quàm dum ſacris operabatur.

IV. *Singularis, eam in rem, traditio* Talmudica, *de* miniſteriorum *diurnorum* ſortium *ritu ſolenni.*

V. Numerandi *ratio Singularis. Nec alia* Iſraelitis, *ut legitima, ſeu recepta.*

VI. *De* veſtium Sacerdotalium *uſu, ex* Sermone ſacro *&* Scriptoribus Chriſtianis, *heic advertenda.*

VII. *Enar-*

VII. *Enarratio apud* Salomonem Ben Wirga, *de Pontificis Maximi, comitante* Synedrio Magno, *aliiſque in* Templum, *è domo ſua, paulò ante Feſtum* Expiationum, *pompa ſplendidiſſima.*

ORdo Inſtituti deducit ad illud de Temporum, ut Neomeniarum, Intercalationis reliquorúmque inde pendentium, calculo. Sed quoniam rejicitur quicquid id genus fuerit ad Librum de Anno Ebræorum Civili, qui Tertio huic adeo utpote cognatus ſubjungitur, ideò tranſimus ad Diſciplinam ſacram, ex judicio Synedrii Magni, quotannis Pontifici Maximo tradendam paulò ante feſtum Expiationum ſeu diem decimum menſis Tiſri. Stante Templo primo, qui in Pontificatum ſucceſſere viri erant adeo doctrina ac pietate præditi (ſic ipſi Ebræi) ut ſuum ſatis abſque Synedrorum ope plerunque munus præſtare edocti eſſent. Sub Templo autem Secundo, cum Septiduo ante feſtum [a] Expiationum (quod diem decimum Tiſri menſis occupabat) ex more vetuſtiſſimo [b] Pontifex, ut tanto Sacrificio in Univerſi populi Expiationem peragendo, quotidiana ſacrorum conſuetudine, magis idoneus redderetur, ſe in Templi Conclave פלהדרין dictum receperat (quoniam ſæpe eveniebat ſacrorum imperitos nimiùm, pro dominantium nutu, in dignitatem illam eſſe evectos) mos erat, ut Synedri aliquot à Synedrio Magno delegati, dierum illorum quolibet ei prælegerent totum munus ejus in die illo Magno præſtandum quemadmodum in Levitico præſcriptum eſt. Ne ſcilicet aut nondum didiciſſet ipſe, aut fortè oblitus eſſet. Etiam & imperabant ei ut lectioni aſſueſceret ipſe iterarétque, ne quid rituum inſciens fortè prætermitteret; rituúmque formulas eum docebant. Nam & eo die omnigena Sacrificia ab ipſo ſolo [c] offerenda erant. Miſna [d], מסרו לו זקנים מזקני ב״ד וקורין לפניו בסדר היום ואומרים לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת. ערב יום הכיפורים שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואלים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה *Tradebantur ei* ſeu *ad eum mittebantur Seniores è Senioribus Synedrii qui legerent coram eo in officio* [e] *diei, admonitione etiam hujuſmodi utentes; Domine Pontifex Maxime, lege & tu ore tuo, ne forte oblitus fueris aut non ſatis didiceris. Mane autem diei paraſceves feſti Expiationum conſtituebant eum in porta* (Templi) *Orientali, & tranſire faciebant coram eo juvencos, arietes, agnos, ut ſcilicet rituum fieret ſatis ſciens & peritus.* Nam inde firmatam aiunt indicatarum mactandi formularum memoriam. Et expreſſim Maimonides [f] de Senioribus illis; ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה *& docebant eum cultum ritúſque diei ejúſque officium.* Adjicitur in Miſna; כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה ערב יום הכפורים עם חשכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה מפני שהמאכל מביא את השינה *Per totos ſeptem dies non impeditur à cibo potúque. At vero ſub crepuſculi finem pridie feſti Expiationum non ſinunt eum multum comedere, ne ſomnus inde ſequeretur.* Dormire enim cum nocte illa nolebant, ne ſeminis effuſione forſan pollueretur, unde nec ſinebant eum comedere, דברים המרגילין לשכבת זרע כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן

[a] Levitic. 16.
[b] Maimonid. halach. Abodeth jom hacippurim cap. 1.
[c] Idem ibidem.
[d] Tit. Joma cap 1.
[e] Levitic. 16
[f] Halach. Abodeth jom hacippurim cap. 1. & Moſe Kotzenſi præcept. affirmat. 209.

ea quæ

ea quæ ſeminis effuſionis in cauſa eſſe ſolent, veluti Lac calidum & Ova & quæ ſunt id genus cætera.

II. Pridie etiam feſti tradebatur Senioribus aliquot è Sacerdotibus qui thymiamatis ritum eum edocerent. Sed non ſine juramento de thymiamate in Sancto ſanctorum ritè offerendo ab eo præſtito Senioribus à Synedrio delegatis. Jam dicta Miſna, אמרו לו אישי כהן גדול אנו שלוחי ב״ד ואתה שלוחינו ושליח ב״ד משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין *Et dicunt illi, Domine Pontifex Maxime, Nos miniſtri ſumus Synedrii, tu verò & Synedrii & noſtrum miniſter es* (ſeu à Synedrio & nobis miſſus) *adjuramus te per nomen ejus qui habitat in hiſce adibus, ut non mutaveris rem quampiam* ſeu *aliter feceris quàm juxta ea quæ tibi præſcripſimus. Et tunc diſcedit ille flens. Etiam & illi flentes diſcedunt.* Quæ explicatiora reddenda. Ad id *tu & Synedrii & noſtrum legatus es* adnotant[g], id non omninò ſic intelligendum quaſi innuerent Pontificem ſuum eſſe legatum לענין עבודה *in ipſa Sacrificii Ratione*, quoniam כהני שלוחי דרחמנא *Sacerdotes miniſtri ſunt ſanctiſſimi Numinis* tantùm, quà Sacerdotes. Ideò verò ea vocabula adhibita, ut hoc ſonent משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת ב״ד *Adjuramus te ex ſententia & noſtra & Synedrii.* Scilicet, quantum ad Juramentum hujuſmodi præſtandum, velut miniſter es & nobis & Synedrio. Quantumvis autem verba illa de non mutanda re quapiam ſeu aliter facienda, generatim in juramenti formula uſurparentur, nihilominus monent hoc inprimis ad innovationem Sacrorum illius diei, quam introducere conati ſunt Sadducæi, ſpectaſſe. Nimirum ubi legitur in lege ſacra[h], qua ritus diei illius præſtituuntur; *Sumet* (Aharon) *thuribulum plenum ignitis carbonibus de altari à conſpectu domini, & implebit pugillum ſuum thymiamate aromatico confuſo & inferet intra velum. Ponétque thymiama ſuper ignem coram domino ut nebula thymiamatis operiat propitiatorium quod eſt ſuper teſtimonium &c.* recepta eſt ſententia apud eos qui majorum traditiones amplexi ſunt (quorum in numero eſſe nolebant Sadducæi) thymiama non alibi quàm intra velum ſeu in Loco ſanctiſſimo adolendum fuiſſe. Apud Sadducæos verò, adoleri ſolitum extra velum fumúmque aſcendentem ritè ſatis intromitti exiſtimari. Jam verò, cum quid faceret Pontifex ſolus intra velum, nemo hominum ſatis poſſet reſcire, nec Sacrificium diei, juxta legem, perageretur, ſi aut intra non adoleret aliúdve quid novaret Pontifex Hæreticorum, id eſt Sadducæorum, qui ſub poſteriora Templi ſecundi tempora numeroſi florebant, fortè ſequax, ideo adjurandus erat ne à traditionibus majorum ritibúſque ei jam oſtenſis recederet. Id demùm quod ſubjicitur tam hunc quàm illos diſceſſiſſe ac fleviſſe, hoc tantùm innuit, hunc quia adeò ſuſpectus eſt, illos etiam quia in hoc adjurandi munere eum ſuſpicari ſe profeſſi ſunt, doluiſſe, ſeu ſigna præbuiſſe doloris. Adjicitur in Miſna citata, אם היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשין לפניו ואם

g Gemar. Babylon. ad tit. Joma cap. 1. fol. 19, 1.

h Levit. 16, 12.

היה רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל *Si Sapiens eſſet* (id eſt, ſi ſacræ doctrinæ callentior) *ſcripturas explicabat* (nocte ſcilicet feſtum præcedente.) *Sin verò, explicabant coram eo ſapientum diſcipuli*, ſeu *ſacra philoſophiæ candidati aliquot. Quin ſi legere ipſe conſueverat, legebat; ſin verò, legebant illi; nimirùm in libro Job, & Ezra, & Paralipomenis. Ait Zacharias Ben Cabitol* (floruit ille[c], Sacerdos, paulo ante Templi Excidium) *ſæpius ſe legiſſe coram eo in Daniele.* Expreſſiſſima certè ſunt in antè dicti Synedrii Magni circa Sacra curæ veſtigia, adeo ut ſi quid in his aut ſimilibus, quæ ad Synedria Minora non attinerent, commiſſum eſſet, ipſum duntaxat ex jure ordinario cognoviſſe atque animadvertiſſe omninò videatur; qua de re etiam plura inferiùs.

[c] Sepher Juchaſin *fol.* 56, 1.

III. Sunt quidem alia aliquot ad Procurationem ſeu Judicium Synedrii Magni ejúſque, ut ſummo in Sacris imperio gaudentis, poteſtatem attinentia, in Codice Talmudico *Ioma* dicto quem pridem V. Cl. Robertus Sheringhamus Cantabrigienſis Latinè tranſtulit; commentariis ſanè eruditis illum illuſtrans. Operæpretium erit, hac etiam de re eum conſulere. Sed verò obiter heic prætermittere nequeo monitum quo ut lapſum me[k] ſatis fidenter ibi reprehendit ille, circa Veſtes apud Ebræos ſacras, *alibi aut alio tempore Sacerdoti non gerendas, præterquàm dum, vicem ſacram obſervans, altaris miniſterio aſſiduus adeſſet.* Quibus etiam addidi, *peractâ vice, in apothecis reponebantur, adeo ut, extra Templum, veſtitûs cultu nec à plebe ceterâ differret Sacerdos.* Ex jure ſcilicet ordinario Magiſtris recepto & ad Sacerdotes gregarios attinente; unde etiam ibi dixi; *Juriſconſulti Ebræi;* אסור לכהן הדיוט ללובשן אלא בשעת עבודה *fas non erat Sacerdoti gregario ſacris indui veſtibus alio tempore quam dum ſacris operabatur.* Sed lapſum me hac in re aſſerit ille. Forſan! Si ita; lapſus ſum cum Ebræorum Magiſtris ſimul & Scriptoribus Chriſtianis etiam ſcientiſſimis. Ad Lectorem provocandi (qui mos mihi, maximè in rebus hujuſmodi aliis, placuit) locus heic non eſt, Neque enim quæ litem, ut ſatis conteſtatam, ſtatuminent, adeóque Lectorem in judicium inſtruant, à parte alterutra producta ſunt plenè hactenus Teſtimonia Ebræorum; quæ rem puto facient exploratiſſimam. Adverſarii qualiſcunque perſonam, inter ſcribendum, inducere mihi nunquam non admodum diſplicuit. Ceterùm utcunque, Veri Diſquiſitionis ſolùm cauſâ, nonnulla heic ſatis adverſantia ingerere, viſum eſt omninò neceſſarium. Adjicit ille, *Si Juriſconſultos Hebræos nominâſſem, ſibi aliquid certi proferre licuiſſe.* Certè poſt lineas pauculas, loco citato, expreſſiùs deſigno ubinam Juriſconſultorum, quos innueram, ea in re ſcita reperiantur. Eorum primarius eſt Maimonides, cujus verba ſunt[l], בגדי כהונה מותר ליהנות בהן לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז *Veſtes Sacerdotales ejuſmodi ſunt ut ex eis commodum utendo capere liceat, unde eas induebat Sacerdos* (eis veſtitus erat) *Die Miniſterii ſui, idque etiam extra tempus ipſum* ſeu *horam Miniſterii, excepto Cingulo, quoniam illud erat ex hetero-*

[k] *Lib.* 2. *de Succeſſione in Pontificatum cap.* 7.

[l] *Tit* Celi hammikdash *cap.* 8. §. 1 & 12.

terogeneis ſeu *ex lana & lino*; adeóque non induendum extra ipſum Miniſterii Tempus ſeu Horam; id eſt, extra tempus quo Sacrorum actui operabatur. Etenim, ex lege generali [m], de veſtibus, heterogeneæ ejuſmodi locus non erat. Joſephus [n], de legibus quæ huc attinent, Μηδεὶς ἐξ ὑμῶν κάλως τῆς ἐξ ἐρίου καὶ λινοῦ στολὴν φορείτω· τοῖς γὰρ ἱερεῦσι μόνοις ταύτην ἀποδεδεῖχθαι, *Nullus veſtrum* (Sic Ruffinus) *textâ ex lana & lino tunicâ veſtiatur. Hæc enim ſolummodo Sacerdotibus eſt conceſſa*; ubi Gelenius, *Nemo veſte è lino & lana contextâ utatur. Eſt enim ſolorum ſacerdotum.* Genebrardus; *nul ne ſe doit veſtir de robbe tiſſue de line & de laine, car cela appertient aux ſeuls ſacrificateurs.* Quod quidem ſic dictum innuere videtur, Tunicas, Stolas & indumenta Sacerdotalia fuiſſe etiam ex lino & lana confecta reliqua. Nec fortè ex ipſo ſermone ſacro [o] aliud ritè eliciendum. Sed Talmudici reliqua aiunt fuiſſe ex Lino puro [p], והאבנט לבדו רקום בצמר *Cingulum autem ſolum acupictum eſſe Lanâ* coloratâ. Sed & vide Joſephum alibi [q] de Cingulo reliquiſque. Verba autem quæ de Die Miniſterii Sacerdotalis ex Maimonide jam antè attuli, ſtatim ſequitur apud eum quod citabam ego velut ex Juriſconſultis Ebræorum, אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה *Haud licuit Sacerdoti gregario veſtibus Sacris indui niſi tantum in ipſo tempore*, ſeu *horâ Miniſterii*; id eſt reliquis Veſtibus ſimul cum Cingulo (unde integrè ſic veſtiretur) fas non erat veſtiri extra tempus illud. Sine Cingulo, quod ſingulare erat & ſacrum reliquarum retinaculum, miniſterii ſui die toto, veſtibus indui reliquis licuit. Scilicet nemo neſcit Matutina, Pomeridiana, Veſpertina fuiſſe [r] Sacrificia, unde horæ ac momenta temporis miniſterii dignoſcebantur indicebantúrque quotidie per præconium הממונה על הזמנים *Præfecti Temporum* ipſius [ſ] aut alicujus eorum qui ei eo nomine ſubeſſent. Jam dictis conſonus apertiſſimè eſt Maimonidis ſenſus; quod & pluribus agnoſcit R. Joſeph Karo [t], ubi adjectam habet, quæ pariter occurrit in aliis aliquot editionibus Maimonidis, animadverſionem R. Abrahæ Ben David (cui Maimonidem reprehendere in deliciis erat) in hunc modum, השגת הראב״ד אסור לכהן הדיוט א״א לא מחוור מן הגמרא הכי אלא כל היום מותר במקדש commentum R. Abrahæ Ben David; *Haud licuit Sacerdoti gregario &c. Ego verò dico non conſtare ex Gemara* (unde deducit illud Maimonides) *quin fas fuerit toto die* (miniſterii) *in Templo* ſeu *Sanctuario*. Non quidem loquitur illic Maimonides expreſſim de Templo, ſed tantùm de die Miniſterii, cujus vel partem tranſigere extra templum nefas. Adeo ut & ipſe tacitè ſatis Templum innueret intelligendum, atque ita tam Locum quam Tempus Veſtes illas geſtandi eſſe ſatis deſignatum. Gemara autem quam innuit illic Davidides ille, citatur etiam Scriptori qui me ſic impetit. Sed aliter omninò ei vertitur quam aut diſciplina Talmudica, ſacris literis etiam fundata aut pronius reprehendendi in Davidide ſtudium patitur. Neque enim dubitabat Maimonides quin extra Sanctuarium veſtibus illis indui Sacerdoti non licuerit. Intra Sanctuarium licitas fuiſſe volunt omnes citra Cingulum, toto miniſterii die. Et rectiſſimè obſervat ibi R. Joſeph Karo, Davididem cavillo uſum eſſe circa illud de Cin-

m *Levit.* 19. 19.
n *Lib.* 4. *cap.* 8.
o *Vide Exod.* 28. 5. *&c.* & 40. & *cap.* 39. 2. *&c.*
p *Maimonides halach.* Celi hammikdash *cap.* 8. §. 1. *Mikotzi Præcept. Affirmat.* 173. *alii.*
q *Archæolog.* 3. *cap.* 8.
r *Exod.* 29. 38. *Num.* 28, 4.
ſ *Maimonid. Halach.* Celi hammikdash *cap.* 7. §. 2.
t *In* Ceſeph Miſna, *ad tit. jam dictum cap.* 8. §. 12.

gulo à reliquis (quæ interdum nomine בגדי כהונה *veſtium Sacerdotalium* per ſe veniunt) diſtinguendo, adeóque voluiſſe omnes ſimul potuiſſe geſtari tam במקום עבודה *in loco miniſterii* (ſed non alibi) quam בעידן עבודה *in ejuſdem tempore.* Atque מפני, inquit, שראה הרב רבי אברהם בן דוד חולשת דברים אלו לא כתב דבריו כגוזר אומר להשיב *quoniam vidit Rabbi Abraham Ben David argumenta ſua eſſe ea in re imbellia, non ſcripſit animadverſionem illam decernendo ſed velut cavillando* aut *commentando.* Aliquot in editionibus non adjicitur illud Davididis. Ejuſmodi autem alibi habet ille ad Maimonidem, tantundem docentem, hac de re animadverſionem quæ in *Ceſeph Miſna* ſatis refutatur. Scilicet ad locum ubi Maimonides; totam de Heterogeneis, tum Seminibus Arborúmque ac fruticum conjunctionibus tum Veſtibus, diſciplinam Moſaicam ſimul tradens, & de Judæo altero veſte aliquâ, lege ipſâ de Heterogeneis contentâ, indutum alterum reperiente aut obviam habente loquens, הרואה, inquit [u], כלאים של תורה על חברו אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד. ואפילו היה רבו שלמדו חכמה *Qui viderat quis veſtem heterogeneam* (ex Lana & Lino) *ipſâ lege interdictam ſuper proximum ſuum, etiamſi in plateâ* (publicè) *incederet, inſiliebat in eum, ipſamque dilacerabat illicò ſuper eum* (niſi exueret ipſe) *idque etiamſi eſſet Magiſter ſuus qui Sapientiam eum doceret.* Quæ enim ex ſcitis Scribarum ſeu lege moréve, præter legem ipſam ſacram, ſuperinducto pro heterogeneis habebantur, ſic ab obvio dilacerandæ non erant, nec quidem neceſſariò exuendæ antequam qui geſtaret in domum ſuam rediret. Reus autem veſtis ejuſmodi geſtandæ verberibus puniendus erat. Hiſce verò paulò pòſt ſubjungit [x], כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית *Sacerdotes ſi qui veſtiebant ſe veſtibus Sacerdotalibus* (cunctis Miniſterii) *extra tempus* ſeu *ipſam operationis ſacra horam*) *Etiamſi id fieret in Templo, verberibus erant plectendi, idque Cinguli gratiâ, quod ex Heterogeneis erat. Neque permittebant extra tempus Miniſterii, quod nempe Præcepto nitebantur Affirmativo, ſicut & Fimbriæ* [y]; in quibus itidem permiſſa aiunt [z], etiam ex Legis ſacræ mente, Heterogenea velut eorum uſui neceſſaria. Hic planiſſimè מקדש ſimpliciter pro *Templo* ipſo uſurpatur, qua de re plura inferiùs. Nec quidem Locum alium admittit ipſum Miniſterium. Extra veſtes ejuſmodi neutiquam geſtandæ erant, juxta quod heic ac in antè ex Maimonide citatis apertè occurrit. Priore in loco, de interdicto extra miniſterium, ſeu ejuſdem diem, ſacrarum veſtium Sacerdotibus uſu agit; poſteriore de Sacerdote Heterogeneæ veſtis ſe geſtatæ nomine verberando. Ibi autem R. Joſeph Karo eum explicans, Talmudicum [a] affert quo expreſſim de Sacerdotalis veſtis heterogeneæ uſu definitur, דאשתרי בעידן עבודה בלא עידן עבודה לא אשתרי *Licitum ea* (id eſt, Balteo) *eſſe uti tempore* (Horâ) *Miniſterii; neutiquam omninò extra tempus Miniſterii.* Cæteræ autem intra Templum miniſterii die geſtari ritè potuerant. Et ſenſus quidem in jam allatis Maimonidis adeóque vetuſtiorum, aliorúmque heic obiter conſonorum,

u *Halach. Kelaim cap.* 10. §. 29.

x *Ibid.* §. 32.

y *Numer.* 15, 38. *Deuter.* 22, 12.

z *Idem ibid.* §. 4. & *tit.* Tzitzith *cap.* 1. &c.

a *Gemar. tit.* Erakin *cap.* 1. *fol.* 3, 2.

rum, de veſtibus illis non omninò geſtandis extra Templum, apertior ſit ex eis quæ verba ejus de Miniſterii Sacerdotalis die antè memorata antecedunt, & perquam heis animadvertenda exhibent de Veſtibus illis Sacerdotibus לכבוד ולתפארת *in gloriam* ſeu *Honorem & Decorem*, generi Sacerdotali[b] divinitùs aſſignatis. Scilicet ibi[c] docet, quòd ſi veſtes illæ נעשו צואין *ſordidiores fierent* aut *inquinarentur*, אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן אלא מניחן לפתילות ולובש חדשים *neutiquam mundabant eas nec lavabant, ſed reponebant eas ad conficienda ellychnia* (& id genus alia) *& Sacerdos erat novis induendus.* Veſtem autem Pontificis vetuſtate attritam in gazophylacio ſeponebant. Nec in veſtibus albis, in quibus operabatur Die jejunii, אינו עובד בהם פעם שניה לעולם *unquam iterùm utebatur* אלא גונזין אותן במקום שיפשוט אותם שם *ſed recondendæ erant in loco ubi exuebat eas*, ex lege illa[d] de Pontificis miniſterio in Expiatione annua, *Et veniet Aharon ad tabernaculum teſtimonii & exuet veſtes lineas, quibus indutus fuit, cum ingrederetur Sanctuarium, & relinquet eas ibi.* De quibus adjicit Maimonides, והם אסורין בהנאה *atque nefas erat illis uſibus communibus adhiberi.* Item כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל צבור ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מסרו לציבור ומותר *Veſtes Sacerdotales omnes non aliunde proveniebant quàm ex eo quod Populi, Univerſitatis, Publicum erat. Et cum Privatus offerebat veſtem ex eis aliquam, tradebat eam Populo* (Publicis illic præfectis, quibus Synedrium præerat Magnum) *unde ritè fuit ea recipienda.* Quale item de aliis miniſterii Sacri inſtrumentis ac Sacrificiis adjungit. Et dein, בגדי כהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות רבות וששה ותשעים חלונות היו במקדש להניח בהן הבגדים ארבעה חלונות לכל משמר· ושם כל משמר כתוב על חלונותיו וכולן סתומות וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים וכשיצאו מחזירין הבגדים לחלונותיהם וסותמין ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר לפי שלא יהיו הכלים מעורבין אלא כל המכנסים בחלון אחד וכתוב עליו מכנסים וכן האבנטים בחלון אחד וכתוב עליו אבנט וכן המצנפות כולן בחלון אחד והכתנות כולן בחלון אחד כהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו בלילה או בעת שיצא מן המקדש בגדי כהונה מותר להנות בהם וגו׳ *Sacerdotibus vulgaribus* ſeu *Minoribus, faciebant veſtes mutatorias complures. Et Nonaginta ſex Arcæ erant in Templo, ut in illis relinquerentur* ſeu *reponerentur Veſtes illæ. Quatuor ſcilicet cuique Cuſtodiæ* ſeu *Ephemeriæ. Et nomen cujuſque Ephemeriæ inſcriptum erat Arcis ſuis, quæ cunctæ clauſæ. Et quando Ephemeriæ miniſtri introibant ad operandum in hebdomadibus ſuis, recludebant Arcas ſuas, ſingulis hebdomadum ſuarum diebus, inſtrumenta illa veſtiaria ſibi tollentes. Et cum egrederentur* (è templo) *reponebant veſtes illas in Arcis ſuis eáſque claudebant* ſeu *obſerabant. Ratio autem cur fierent Quatuor Arcæ cuilibet Ephemeriæ, erat, ne inſtrumenta illa* ſeu *veſtes* (inter ſe) *confunderentur* (nimirum ut in Arcis ſibi propriis ſingulæ faciliùs & promtiùs ſe exhiberent) *adeoque ut Femoralia omnia Arcâ in unicâ continerentur, inſcriptâ nomine Femoralium, uti etiam Cingula cuncta, Arcâ in unicâ inſcriptâ nomine Cinguli, & Pilei omnes Arca in Unica & demum Tunicæ Arcâ itidem in Unicâ. Pontifex autem ſummus relinquebat veſtimenta ſua aurea in Conclavi ſuo*

b Exod. 28, 2. & 40.

c Halach. Celi hammikdaſch cap. 8, §. 5, 6. &c.

d Levit. 16, 24.

nocte ac tempore quo egrediebatur è Templo. Veſtes Sacerdotales fas erat in communes (ſcilicet non ſacras; ſed nec communes omnes) *uſus adhibere &c.* Dein ſtatim ſequuntur quæ paulò ſuperiùs ex Maimonide primò citavimus. Anne quidquam apertiùs dici poſſit, ad aſſerendum, extra Templum ſacras geſtare veſtes ſuas Sacerdoti, ex jure ordinario, non omninò licuiſſe? Et de Arcis illis videſis plura in Titulo Talmudico *Tamid* [e], unde hæc Maimonides, cui toties heic, ut locis innumeris aliis, aliiſque ſcriptoribus מקדש pro *Templo* ſolo palàm uſurpatur, qua de re mox plura. Admodum conſonus eſt ſententiæ velut indubitatiſſimæ, de non gerendis, ex jure ordinario, extra Templum veſtibus illis, textus ſacer. In prima earum inſtitutione divina, de eis legitur [f], והיו על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקדש *Et utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredientur Tabernaculum teſtimonii vel quando appropinquant ad Altare, ut miniſtrent in Sanctuario.* Id eſt, ingreſſis & appropinquantibus. Unde etiam ſignantiùs nuncupantur [g] בגדי שרד לשרת בקדש *Indumenta Miniſterii ad miniſtrandum*, ſeu quæ inſervirent, *in Sanctuario*, ſeu, ut rectè ſatis Vulgata *quibus indueretur Aaron quando miniſtrabat in ſanctis.* De aliis, iiſque viris clariſſimis, qui eandem, velut de qua non ambigendum fuerit, cum Talmudicis (quantum ad veſtes ſacras extra Templum non omninò geſtandas) ſententiam amplexantur, mox dicetur. Gemara autem illa quâ etiam niti videtur illud Maimonidis, ita ſe habet [h], תא שמע בגדי כהונה היוצא בהן למדינה אסור ובמקדש בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר מפני שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שׂמ ובמדינה לא Quam ita verto, *Veni & audi; Veſtibus Sacerdotalibus induto in Urbem* ſeu *foras prodire nefas. Eis autem in Sanctuario* ſeu *Templo veſtiri Sacerdoti licuit ſive horâ miniſterii ſive extra horam illam* (intra miniſterii ſcilicet diem) *quoniam veſtes Sacerdotales datæ ſunt ut earum uſus eſſet humanus* (in Sanctuario ſcilicet; etiam extra ipſum miniſterii actum) *nec tamen in Urbe* ſeu *foras.* Quod de omnibus, præter Cingulum, dictum; juxta ſenſum Maimonidis aliorúmque qui eum expoſuerint, ut oſtenſum eſt. Vertit autem qui me heic ita lapſûs incuſavit, *Prohibitum eſt quemvis veſtibus ſacris indui cum abeat in Provinciam, ſed hoc in Sanctuario & in urbe Hieroſolyma licitum eſt tum eo tempore quo altari miniſtrant tum eo tempore quo non miniſtrant, quia veſtes Sacerdotales datæ ſunt ut ex iis utilitas caperetur.* Subjungit dein, *Ex his apertum eſt, ſi ex Juriſpandectis Hebræorum res ſit decernenda, uſum veſtium Sacerdotalium gregariis Sacerdotibus conceſſum eſſe eo tempore quo miniſterium altaris non obierint, & hoc quidem non ſolùm in Sanctuario, ſed etiam cum è Sanctuario in Urbem prodirent. Cum enim* מקדש *&* מדינה, *ut in loco citato, opponuntur, per* מקדש *Sanctuarium Hieroſolymitanum cum tota urbe ſive* ירושלים כולה *intelligitur, ut rectè notavit Buxtorfius in ſuo Lexico Magno ad dictionem* מדינה. Ingenuè agnoſcit, in Gemara citata nihil haberi quod expreſſim denotet Hieroſolyma ſeu locum aliquem extra Sanctuarium ſeu Templum veſtibus illis gerendis idoneum. Sed nomine מקדש ibi Hieroſolyma tota contineri exiſtimat, ex eo quod habetur apud doctiſſimum

e *Cap.* 4.

f *Exod.* 28, 43.

g *Ibid.* 39, 1.

h *Ad tit.* Joma *cap.* 7. *fol.* 69, 1. & *videſis* Aiin Iſrael *part.* 1. *fol.* 107. *col.* 4.

ctiſſimum Buxtorfium[i] de ſignificatione qualem facit ille, quando מקדש & מדינה ſibi opponuntur. Oppoſita quidem heic ſunt. Et verum ſatis eſt, ea notione ſumi poſſe etiam & ſumtum eſſe, ob Urbis illius Sanctitatem ſingularem[k], המקדש, quod interim ex natura ſui & generali ſenſu ipſum *Templum* ſeu *Sanctuarium* denotat (ut videre eſt etiam apud Maimonidem[l]) quemadmodum מדינה *urbem* ſeu *Provinciam* qualemcunque, adeóque ipſa Hieroſolyma. Certe & Urbs ipſa interdum vocatur Mons Sion, ut à Templo diſtincta, uti etiam ex collatione Joſephi & Maccabaicorum advertit Hugo Grotius[m]. Nimirum Gradus ejuſmodi קדושה *ſanctitatis* erant in Templo per ſe (nec ſine diſtinctione etiam illic locorum, quà alter altero ſanctior) in Hieroſolymis item per ſe, ac demùm per Terram Iſraelis totam, ut ſingularis haberetur Hieroſolymorum Sanctitas & proxima ei quæ Templi erat. Ac utroque Sanctitatem maximè pependiſſe aiunt ab Sanctificatione prima & Dedicatione Salomonis (de qua plura inferiùs) quam adeò Perpetuam donaſſe ipſi Solo Lociſque Sanctitatem (ſed interim ut diximus inæqualem) ut nec Tempore nec Devaſtatione obliterari minuíve quiret, tametſi poſt excidium Babylonicum uti & Antiochi profanationem Encænia in novam quandam fierent Dedicationem; quod etiam fuſiùs in ſequentibus exhibebitur. Maimonides[n] de קדושה ראשונה *ſanctitate prima* ab Salomone datâ, הוא קדש העזרה וירושלם לשעתן וקדשה לעתיד לבוא. לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אעפ״י שאין שם בית בנוי. ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אעפ״י שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלם אעפ״י שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא *Ille ſanctificavit tum Atrium tum Hieroſolyma temporibus ſuis* (cum extruxiſſet circuitúſque deſignaſſet) *& in tempus futurum. Adeòque offerre licuit ſacrificia omnimoda, etiamſi non maneret Templum extructum, uti & comedere ſancta ſanctiora in toto Atrio, etiamſi ipſum eſſet ita deſtructum, ut partim eſſe deſineret, & ſancta leviora comedere & Decimam ſecundam pro libitu, quocunque Hieroſolymorum loco, tametſi Muris carerent, quoniam Primaria ſanctitas ſanctificabat ea non tempore ſuo ſolùm ſed & in tempus futurum.* Sic ille; licèt Gemarici de primariæ hujus ſanctificationis effectu ejuſmodi, inter ſe diſcrepent. Sed receptiorem ſententiam amplectitur Maimonides; qua de re conſulas Joſephum Karo in *Ceſeph Miſna*, ad locum illius citatum. Templum autem ex ſumma ſui partiúmque ejus ſanctitate, variatim nominatum eſt in ſermone Sacro alibíque, ut בית יהוה *Domus Domini*[o] (בית enim ſeu *Domus*, quà Numinis habitationis locus eſt habitus, vox recepta eſt pro *Templo*; ut ſanè etiam in בית אל *Bethel*, *Domus Dei*, qua voce locum Luz antè dictum vocari voluit[p] Jacobus patriarcha, item בית דגון[q] *Templum* ſeu *Domus Dagonis*, בית שמש *Templum Solis*[r] aliíſque urbes ipſas in quibus extructa ſunt denominantibus, qua de re etiam inferiùs plura) היכל & היכל יהוה *Templum*, & *Templum Domini* & בית המקדש *Domus Sanctuarii.* Ita *Ædes* Latinè, maxime ſingulariter[ſ], & Ædes Jovis, Ædes Veneris & *Ædis ſacra* Varroni[t]; quomodo etiam uſurpant Arabes بيت *Domum*

[i] *Lexic. Talmudic. col.* 516.

[k] *Videſis Maimonid. tit.* Bith habechira *cap.* 6. §. 14, 15. *&c. & cap.* 7. §. 14. *&c.*

[l] *Tit.* Bith habechira *cap.* 1. §. 5. *& locis apud eum etiam innumeris, alíſque.*

[m] *Ad* 1 *Maccab. cap.* 4, 60.

[n] *Halach.* Bith habechira *cap.* 6. §. 14 *&* 15.

[o] 1 *Regum* 8. 10, 63 & 64. *cap.* 9, 1. *&c.*

[p] *Geneſ.* 28. 19.

[q] 1. *Samuel.* 5, 5.

[r] *Joſua* 15, 10.

[ſ] *Servius ad Æneid.* 2 *&* 9.

[t] *De Ling. Lat.* 5.

mum & بيت المقدس *Domum ſanctam* & بيت القدس *Domum Sanctuarii* pro Templo, qua de re item plura mox. Latinis item Domûs ſimpliciter uſus ejuſmodi,

Oſtia[u] *jámque Domûs patuere ingentia centum*
Sponte ſuâ ———————

Etiam בית הבחירה *Domus Electa* & ſimpliciter הבית per excellentiam & מקדש item ſimpliciter ex ratione parili alitérque[x] Templum appellatum eſt. Atque nomina quidem *Domus Templi* aut *Templi Domini* ſimiliter tributa ſunt[y] locis ubi, ante Salomonicum extructum, reſedit Arca Federis ut in Tabernaculo mobili. Etiam, ob Tabernaculi teſtimonii ſeu Federis (cujus in locum mobilem ſucceſſit Templum Salomonicum fixum) ſanctitatem, transfertur בשקל הקודש[z] *juxta ſiclum* ἅγιον *ſanctum* ſeu *ſanctuarii* (ut Judæi Hiſpanienſes, *en peſo de la ſantidad*. & Græci κατὰ τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον, uti & alii) in Vulgata, *juxta menſuram Templi*, compluribus annis ante Templi fixi ſeu vulgò dicti conditum. Aliis in locis[a], *ſiclo Sanctuarii*, &[b] ad *menſuram Sanctuarii*, ibi ſubſtitutis. Similiter Sanctuarium illud primum expreſſim à ſanctitate ſua aliquoties nuncupatur in ſermone Sacro[c] מקדש, id eſt planè τὸ ἱερὸν ut Templum, & Ἁγίασμα (ut Græcis) ob ſanctitatem. Igitur illud[d] ועשו לי מקדש וגו *& faciant mihi ſanctuarium ut habitem inter eos*, pariter de בית המקדש Templo ipſo atque de Tabernaculo ſumitur[e]. Unde Philoni[f] Tabernaculum illud Φορητὸν Ἱερόν *portabile Templum* nuncupatur. Atque hinc ſatis manifeſtum eſt; vocem illam *Sanctuarium* ſeu מקדש Tabernaculo, ob ſanctitatem, antè tributam, communicatam eſſe fixámque Templo condito quod Tabernaculo ſucceſſit. Nec tamen ita Templo, quod fatendum eſt, propria inde facta eſt, quin locis aliis (utpote in uſus ſingulares excellentioréſque aliquot deſtinatis) alitérque ex analogia ſeu tranſlatione aliqua, tribueretur. Inde ad illud Jeſaiæ[g] de Deo O. M. והיה למקדש *& erit in Sanctuarium*, David Kimchius; הוא ארמון ומקום מסגב שישגב אדם בו כמו כי מקדש מלך הוא *Ille erit* (ut) *Palatium & locus editior in quo homo exaltari ſolet; inſtar illius*[h], *quoniam Palatium Regis eſt*, quod apud Amos ita ſe habet, *In Bethel ne adjeceris prophetare* כי מקדש מלך הוא ובית ממלכה הוא *quoniam Sanctuarium Regis eſt* (Kimchius ille[i] וכן ארמון *& ſic palatium* Regis לפי שהוא כמקדש שלא יכנסו שם אלא הדיוטים נקרא כך *quoniam erat ſicut Sanctuarium* ſeu *Templum, in quod nulli introeunt præter notiores, ſic vocatur*) *& Domus Regni*; ubi Judæi Hiſpanienſes *que Santuario de Rey el y caſa de Reyno el*. De Rege Tyri item dicitur[k] חללת מקדשיך *Prophanaſti Sanctuaria tua*, ubi R. Kimchius interpretatur ארמונך *palatium tuum*, ſic, quia Sanctuarii inſtar erat, nuncupatum; Græci ἐβεβήλωσας τὰ ἱερά σου, Jarchius קדושתך ut Vulgata *ſanctificationem tuam*. Alibi[l] de Moab ובא אל מקדשו להתפלל *& ibit in Sanctuarium ſuum ut oret*; ubi vox eadem pro Templo quod Idolium eſt, ſumitur, unde Græci εἰς τὰ χειροποίητα αὐτῆς, quemadmodum & Arabs; Vulgata *ad ſancta ſua*, Chaldæus לבית טעותה in

u *Æneid.* 6.
x *Arias Montanus in Ariel, alii obiter.*
y 1 *Samuel.* 1. 7 & 9 &c.
z *Exod.* 30, 13.
a *Levitic.* 27, 25.
b *Numer.* 3, 47. 15, 17.
c *Exod.* 25, 8. *Levitic.* 19, 30. & 26, 2.
d *Exod.* 25, 8.
e *David. Kimchi in* קדש.
f *De vita Moſis lib.* 3.
g *Cap.* 8, 14. & *vide Ezekiel.* 11, 16.
h *Amos* 7, 13.
i *In Radic.* קדש.
k *Ezekiel* 28, 18.
l *Ieſai.* 16, 12.

מעתיה *in domum Idololatriæ ſuæ.* Ita ob ſanctitatem in voce denotatam, aliter aliterque per tranſlationem ea uſurpata eſt; unde etiam pro Hieroſolymis adeo ſanctis (quæ *Civitas Sancta*, *Civitas Domini* appellata, verè erat *Hierapolis*) ſubinde quidem adhibetur. Etiam ſive ex alluſione nimis petulante ſive ex ſono fallente, patribus aliquot priſcis [m], urbis nomen fuiſſe primum aſſeritur ἱερὸν Σολομῶνος *Sanctuarium* ſeu *Templum Salomonis* atque hoc degeneraſſe in Ἱερωσαλὴμ, & demum in Ἱεροσόλυμα migraſſe. Doctè non magis atque illud Lyſimachi [n] qui Judæos aliorum illic Templa & Sacra invadentes, ex ἱεροσυλία *ſacrilegio*, urbem primò ἱερόσυλα denominaſſe & poſtea, ut aboleretur è nomine criminis adeò atrocis memoria, in Ἱεροσόλυμα mutaſſe. Sed & Templum ipſum *Hierapolin* dicendum fuiſſe voluit Philo [o]. Neque mirum eſt, tam Palatium Regium, Idolium, urbem adeò inſignem & Sacram quam ipſum Templum, מקדש ita nuncupari (quà vox illa *ſacrum* & *Sanctitatem* innuit) cum itidem τὸ ἱερὸν quod *Templum* quà ſacrum eſt, & *Sacrum* quodcunque denotat, ad alia ſciamus veteribus uſitatiùs ita, velut per participationem, tranſlatum eſſe, ut quod eminentius in genere ſuo, Magnúmve eſſet τοῦ Ἱεροῦ *ſacri* voce inſigniretur. Inde Epilepſia ſeu comitialis morbus dictus eſt, ἡ νόσος ἱερὴ *Morbus ſacer* non aliter quidem ac Herculeus [p] nominatus eſt, id eſt ob admirandam ſui & ſævam acceſſionem Magnus ac Eminentiſſimus. Sic enim Medicorum principes [q], quibus omne Magnum Ἱερὸν ac *ſacrum* dici conſuevit. Ut nemo neſcit, in Oſſis ſacri nomine. Voluere quidem qui Hippocratem anteceſſère aliqui [r], tum dictum morbum illum ſacrum, neſcio quid in ſe Divinum, præ aliis, habere, adeóque Expiationibus potiùs quam Medicamentis curandum, indéque Sacrum dictum, quod tam Hippocrates quàm Galenus refutat. Alii [ſ] à cerebro, quod & Sacrum eſt, affecto nominatum volunt. A Syderum effectu ſingulari, alii. Sed ſententia prior, quæ de magnitudine ac ſævitia ſingulari eſt, recipitur. Sicut morbo huic, Medicorum linguâ τὸ ἱερὸν, etiam & aliorum, parilem ob rationem, gravioribus cæteris, uti membris aliquot corporis humani aſſignatum eſt [t], ita pariter propter excellentiam ſingularem Medicamenta aliquot ejuſmodi ſortita ſunt nomen. Sic emplaſtrum illud ex dictamno quod Heras medicus vetuſtus celebríſque, velut ex Vulcani Memphitici Templo præſcriptum memorat [u], ἱερὰ ἔμπλαςρος non tam à Vulcano aut Templo quàm ob excellentiam denominatum. Sic Ἱερὸν καθαρτήριον, *medicamentum purgatorium ſacrum* [x]. Sic Hieræ quamplurimæ, ut Ruffi, Galeni, Antiochi, Archigenis, aliorum, ἱερὰ ἀντίδοτα etiam dicta [y]. Fecerunt Arabes ſibi vocem الايارج *Alhierach* pro *Hiera*, & pluraliter الايارجات. Atque Avicenna [z] dum ait الايارج هو اسم المسهل المصلح *Hiera eſt nomen ſolutivi rectificantis*, adjicit هذا تاويله *Hoc præſtantiſſimam ejus qualitatem indicat.* Et tunc Græcorum reſpiciens vocis uſum, وتفسيره inquit, الدوا الالهي واول مسهل من المعروفات ايارج روس *Expoſitio*

m Euſeb. Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 34.

n Apud Joſephum in Apionem lib. 1.

o De Vita Moſis lib. 3.

p Ariſtot. Probl. ſect. 30 quæſt. 1.

q Galen. ad lib. 6. Hippocratis de morbis Epidemicis cap. 7. Aretæus de cauſis & notis diuturnorum affectuum lib. 1. cap. 4. &c. Et videſis Iſ. Caſaubon. in Athenæum lib. 7. cap. 10.

r Apud Hippocratem lib. περὶ ἱερῆς νόσου.

ſ Apud Trallianum lib. 1. cap. 15.

t Athenæus lib. 7.

u Apud Galenum lib 5. de Compoſit. Medicamentorum κατὰ γένη cap. 2.

x Aretæus lib. 1. de curatione acutorum cap. 4.

y Paulus Ægineta lib. 7. cap. 8.

z Canon. lib. 5. ſumm. 1. tract. 2.

autem ejus eſt habens in ſe divinitatem (interpres, *medicina Divina*) *&* *primum ſolutivum de cognitis fuit Hiera Ruffi* (Epheſii, qui ſub Trajano floruit) apud Medicos notiſſima. Et dein : وكان في القديم انما يوقع اسم الايارج علي هذا ثم يسمي بها غيره وانما يقول المسهل دوا الهي لان عمل المسهل امر الهي مسلم من قوي طبيعته *Et antiquitus quidem attributum eſt huic nomen Hiera, quod & poſtmodum aliis datum. Et dicitur ſanè ſolutivum habens in ſe divinum* (ſacrum) *quia actio ſolutivi eſt res divina, ſalvum reddens ex poteſtate naturæ ſuæ.* Sic ille. Ex ſimili uſu, aliis ſacra indiderunt veteres medicinis, ob excellentiam ſingularem, nomina, unde صنعة دوا يسمي عطية الله *Confectio* (malè, ut ſimul alia, redditur [a] in Latinis, *Ars medicinæ*) *cui nomen eſt Donum Dei.* Accenſeri hiſce meritò poteſt Unguentum, de quo ait Avicenna [b], ليس شي مثله *non eſt aliquid ei ſimile*, adeóque nomine ſacro donatum eſt. مرهم الرسل *Unguentum Apoſtolorum* nuncupatur in capituli, de eo, titulo. Et dein وهو دشليخا اي مرهم الحواريين وتعرف بمرهم الزهرة وبمرهم منديا : *& eſt Apoſtolicon* (ſic Gerardus Cremonenſis) *& nominatur unguentum Veneris* ; ubi nihil de منديا (quod nec me ſatis intelligere fateor) aut الحواريين. Sonat autem, *Et eſt Apoſtolicum, id eſt, Virorum dealbatorum* (quo nomine duodecim Chriſti Apoſtoli paſſim tam apud Chriſtianos in Arabiſmo quam Mahumedanos denotari ſolent) *Et noſcitur nomine Vnguenti Veneris* ſeu *Splendoris, & Vnguenti Mindia.* Paulò item poſt يقال انه اثنا عشر دوا الاثني عشر الحواريا *Et dicitur τῶν duodecem cum ſcilicet fuerint duodecem Apoſtoli.* Cremonenſis, *& dicitur quod eſt Medicina XII. Apoſtolorum.* In editionibus aliquot verſionis Cremonenſis ab Alpago Bellunenſi correctis, legitur [c], *Unguentum Apoſtolorum & Apoſtolicon & nominatur Unguentum Alhavarin* (id eſt الحواريين expuncto *Veneris* quod τῷ الزهرة reſpondebat. Aliis autem tum anterioribus [d] tum recentioribus [e], *& nominatur unguentum* { *Veneris* } adjectâ in margine notâ *B. Alhavarin* ; illud ſcilicet ab Alpago illic ſubſtitutum eſſe ; quod ut Cremonenſi ita & Avicennæ ſic nimis diſſonum. Exiſtimatum eſt (juxta quod etiam ſatis innuunt Avicennæ jam allata verba de XII. Apoſtolis) inde nomen eſſe ſortitum, quod ex Duodecem ſpeciebus permiſceatur ; quæ tamen dum Acetum eis ſemper admiſcendum eſt & Oleum, in Quatuordecem creſcunt. Cæterum & à ſpecierum numero ſolum denominata ſunt aliàs medicamenta, ut *Enneapharmacum Hori Mendeſii* [f] *Emplaſtrum Manus* (quia quinque in eo ſpecies) *Pentatheton*, id genus alia. Sed interim

a *Idem lib. 5. ſumm. 1. tract. 1.*
b *Ibid. tract. 11.*
c *Venetiis 1581.*
d *Venetiis 1564.*
e *Ibi 1608.*
f *Ætius Tetra bibl. 4. ſerm. 3. cap. 22, 23, 26 & 35.*

rim perquam mirum eſt, non defuiſſe qui adeo temere heic pronuntiarint[g] ut non modò per interpretis vitium irrepſiſſe in Avicennam Apoſtolorum nomen, ſed neque Avicennam *Apoſtolorum numerum eum reſciviſſe unquam* ſcribant. Quaſi verò ſummus ille Philoſophus Theologúſque (ut ex aliis ejuſdem ſcriptis ſcimus) Apoſtolorum eorúmve numeri ignarus eſſe potuiſſet! id eſt rei, in Mahumedanorum commentariis, non rarò memoratæ. Etiam in Alcorano[h] non ſemel occurrit الحواريون (quod idem eſt cum *Alhavarin*) pro *Apoſtolis*, ubi reddit Retinenſis *viri albis induti veſtibus*, qui in commentariis ad Alcoranum obviis pro Duodecem expreſſim Apoſtolis ſumuntur, *Albicantes*, ut Mahumedani volunt, ſic dicti, ſive ob Veſtium candorem ac puritatem ſive ob Vultus decorem. Jam verò Avicennam Alcorani (in quo etiam Jeſu & Evangelii mentio, cum honore non exiguo, non infrequens) lectorem fuiſſe diligentiorem adeóque Theologum Mahumedanum inſignem, ſciunt quotquot libros ejus Metaphyſicæ, de Anima, Almahad, deguſtarunt, adeóque proculdubio *Deum coluiſſe* (quod itidem à Renodæo jam citato negatur) more, inquam, ſuo ſeu Mahumedano. Imò in Canone ejus Medicinæ perplura ita diſertè occurrunt de الالله تعلي *ſupremo Deo*, pro rerum conditore actionúmque humanarum diſpoſitore colendo, ab eo palam & ſæpiùs agnito, ut forſan in Medicorum qualiumcunque commentariis tam frequens ejuſdem recognitio nullibi reperiatur. Habetur quidem ad calcem libri primi Canonis in verſione Cremonenſis; *Deinceps autem laboremus ut de ſimplicibus medicinis librum componamus ſi Deus voluerit. Et ipſe quidem nos juvabit: cui ſint grates ſecundum ſui innumerabiles miſericordias.* Deſunt quidem editioni Romanæ, uti & perpulchro & vetuſto penes me libri hujus primi exemplari, Arabica hiſce reſpondentia. Sed non defuiſſe ea in codice unde Cremonenſis vertit, credendum. Nam in Arabicis, ut Avicennæ ipſius, non pauca habentur quæ neutiquam in Latinis, uti etiam in Latinis Cremonenſis quæ non in Arabicis. Et frons Arabica libri cujuſlibet ejus, ut ipſius autoris, illud ſolenne apud Mahumedanos pietatis cultúſque indicium exhibet بسم الله الرحمن الرحيم *In nomine Dei miſericordis, miſerantis*, quod & capiti cuique Alcorani præfigitur. Sed in Latinis Avicennæ neutiquam comperitur. Inter cætera autem cultûs divini ac affectûs religioſi in eo teſtimonia, eminet quidem illud, ubi de admirando Dei in fœtûs formatione, nutritione, in lucem editione opere agens, وهذا inquit[i], من ستر الله وتعلي الله الملك الحق المبين وتبارك الله الحسن الخالقين *Sit ergo Deus exaltatus, qui eſt Rex verus, laudabilis, Benedictus, Benefactor creaturis.* Malè ibi Latinus codex & *melior omnium factorum.* Sunt id genus apud eum alia. Sed demùm, jam antè dicta non majore ſcientiâ aut minori temeritate ridiculâ, deputantur

[g] *Joan. Renodæus Inſtitut. Pharmaceuticarum lib. 3. ſect. 1. cap. 20. Antidotarium Meſſanenſe pag. 251.*

[h] *Azoar. 3. 5. &c. Arab. 5. & 13. Lat. &c.*

[i] *Canon. lib. 3. Fen. 2. tract. 1. in Arabicis pag. 570. & 571. & videſis eum ad calcem tum tractatus 1. libri 2. tum libri de Medicinis cordialibus tum Procemii libri de Removendis nocumentis & vide Edvardum Pocockium in Cat. Authorum.*

Avicennæ quàm Epiſtolæ amoibææ inter eum & S. Auguſtinum, quod memoratum & ſatis ſuggillatum à Franciſco Calphurnio [k] Vindocinenſi. Cum nemo literis non nimiùm inaſſuetus neſciat, Auguſtinum ſub Centuriæ tertiæ finem & initia aliquot Quartæ tantùm floruiſſe, Avicennam verò natum anno Hegiræ 370 [l] qui Chriſti eſt 980, & in Hegiræ 428, obiiſſe ideóque circa annos ſexcentos Auguſtino fuiſſe recentiorem. Calculum de tempore Avicennæ aliter inire ſolent Medicorum Vitarum ſcriptores Chriſtiani [m], etiam & Natales ejus centum amplius annis poſt obitum ejus verum collocantes. Sed verò etiam nomen Unguenti illius Apoſtolorum & permixtio ejuſdem ex Avicenna recipitur in Pharmacopœis Medicorum, uti etiam *Electuarium* الاسقف *Eleſcoph*, quod Cremonenſi dicitur *Epiſcopi*, ſeu ſacri alicujus capitis. Pro eodem Joannis Meſve [n] interpres retinet *Eleſcoph*. Habetur item, ex ejuſmodi origine, *Emplaſtrum Apoſtolicon* apud Nicolaum [o] medicum inſignem qui Anglus erat cognomento **Poſtersham**. Floruit ſub annum 1440 [p]. Idem habet *Potionem S. Pauli* velut ab Apoſtolo ipſo, ob excellentiam, compoſitam, uti & *Sal Sacerdotale quo utebantur Sacerdotes in diebus Heliæ prophetæ*. Accedat dum hiſce ita, animi atque Avicennæ cauſâ, obiter divertendo immoramur, illud de *Divini* & *Sacri* nominibus Terræ ſeu Luto in Latinis ejus Lemnio ſeu Sigillato tributis. Amplius quidem de eo etiam Galenus [q] è cujus Arabicis, ſua plerunque hauſit compendioſiúſque, more ſuo, tradidit Avicenna. Verba Cremonenſis ſunt [r]. *Hoc autem dicitur Lutum Divinum. Et illud ideo, quoniam primus qui ipſum accepit fuit mulier Divina, in diebus ſcilicet præteritis, & ipſum quidem dicitur Magra Divina, quoniam ipſum verè eſt Magra, quam Divina, quæ nominabatur Bartamiſe, accipiebat & ad Civitatem deferebat &c.* Galenus differentiam Luti Lemnii faciens triplicem, poſtquàm de Dianæ Sigillo ſacro ei tunc imprimendo (in cujus vicem poſtmodum alia ſucceſſêre ſigilla) locutus eſt, μία μὲν, inquit, ἡ προειρημένη τῆς ἱερᾶς γῆς ἧς οὐδεὶς ἄλλος ἅπτεται πλὴν τῆς ἱερείας, *Una antedicta illa Terræ ſacræ, quam nemo alius præter Sacerdotem fœminam tangebat*, id eſt, Ἀρτέμιδος ἱέρειαν *Dianæ Sacerdotem*. Sacram autem Galeno dictam volunt aliqui, quoniam de ea teſtatur Dioſcorides [s] quòd nonnulli [t] etiam εἰς τελετὰς *ſacrorum initiamentis* eam adhibuere. Certè ob Divæ ſigillum (quod Capram fuiſſe ait Dioſcorides; & Galeno dicitur σφραγὶς τῆς Ἀρτέμιδος ἱερά, *ſigillum Dianæ ſacrum*) Sacerdotiſque ejus tam ſingularem heic prærogativam, *Sacræ* nomen ſortitam eſſe, etiam apud Galenum, videtur. Jam verò Avicennæ heic Arabica, unde jam dicta Cremonenſis Latina facta ſunt, videamus; in capite [u] ſcilicet de طين مختوم *Luto Sigillato*, ويقال لهذا الطين الطين الكاهني وذلك انه لم يكن تاخذها الا امراة كاهنة اعني في سالف الايام ويقال له المغرة الكهانية لانه بالحقيقة مغرة تاخذه الكاهنة المسماة بارطمس وتاتي بها المدينة كانت quæ ſic vertenda, *Et dicitur hoc*

Lutum

k In Avicennæ vita, editioni primæ Canonis præfixa.
l Ben Chaſem apud Maronitas de Moribus Arabum, Edward. Pocockius in Catalog. Aut.
m Paſchalis Gallus, Joannes Neander, &c.
n Compendio Medicamentorum ſecretorum lib. 1. diſt. 3.
o In Antidotario.
p Balæus Cent. 8. Script. 8.
q De Simplicium Medicamentorum facultatibus lib. 9. cap. de Differentiis nominatæ paſſim terræ.
r Canonis lib. 2 cap. 411.
s Claud. Salmaſ. Plinian. Exercit. pag. 1156.
t Lib. 5. cap. 887.
u Lib. 2. pagina 184.

Lutum Lutum Sacerdotale, atque hoc ideo evenit, quia illud accepit nemo præter fœminam qua Sacerdos erat fœmina, antiquis nimirùm ſeculis. Et vocatur etiam μίλτος *(rubrica) Sacerdotalis, quoniam reverà Rubrica eſt. Accipiebat eam Sacerdos quæ cognominata ab Artemide* (ſeu forſan *Artemis* ſeu *Diana nominata*; impingente ſic interprete Galeni Arabico ut Sacerdotem pro ipſa Dea perperam ſumeret) *& afferebat illud in urbem &c.* id eſt in Hephæſtiada Urbium Lemni tunc binarum nobiliorem. Atque ita, *Artemis* ſeu *Diana* exuitur Larvâ quam in nomine *Bartamiſe* à Cremonenſi ignorante quid ارطمس eſſet, nec advertente uſum ibi با inſervientis, deprivato, tam diu in Avicenna ejus infelicitèr geſſit. Quod verò ait neminem, præter Sacerdotem, accepiſſe, idem eſt quod Galenus habet de illo à nemine alio præter Sacerdotem illam tangendo. Licèt intereà apud Dioſcoridem [x] de ſeculis Galeno vetuſtioribus legamus quod οἱ ἐκεῖ ἄνθρωποι ἀναπλάσσοντες *viri illic illud formantes* ſigillum imprimebant. Apud Juriſconſultos item & Politicos, *Conſtitutiones Sacræ, Sacra Moneta, Sacræ largitiones, Sacer Comitatus, Sacrum Stabulum*, id genus alia, quà Principem ſpectant, tam in Chriſtianiſmo quàm Paganiſmo, obvia ſunt, ad dignitatem eminentiſſimam deſignandam. Sed verò ut Ebræis plerunque & perquam obitèr המקדש *Sanctuarium*, uti & בית המקדש & בית ſimplex, pro *Templo* per ſe uſurpatur, ita Arabibus (quibus, ut aliis Orientalium, ipſa retinentur paulò, ut fit, deformata in hiſce ut in reliquis Ebraica vocabula, Templum ſignificantia) البيت المقدس *Domus Sanctuarii* ſeu *ſanctificata*, nunc Templum ipſum ſolùm, nunc etiam urbem Hieroſolymitanam totam ſignificat. Etiam eodem in loco, ab aliis pro Templo, pro Urbe tota ab aliis, ſumitur. Ubi in Alcorano [y] legitur, de divino Mahumedis tranſitu, من المسجد الحرام الي المسجد الاقصي (quod Retinenſis vertit *à Templo Haram* (quo ſæpè nomine vocatur illic Templum Meccanum, id eſt Templum Sacratiſſimum) *ad Templum longinquum*, ut Arrivabenius *al Tempio lontano*; vir doctiſſimus, in verſione non edita, *uſque ad Templum ultimum*; Ryerius, juxta interpretes Mahumedanos, *du Temple de la Meque au temple de Jeruſalem*) Mahumed Ben Achmed, perpetuus Alcorani ſed compendioſior paraphraſtes, المسجد الحرام اي مكة الي مسجد الاقصي ببيت المقدس لبعده منه *Templum* (*Meſchita*, Locus Adorationis) *Haram, id eſt Mecca, ad Templum poſterius* ſeu *Domum Sanctuarii quæ poſterior fuerit*. Heic pro Templo uſurpari ab eo videtur وببيت المقدس; niſi fortè intelligi velis Chriſtianorum illic Templum; quod non admittendum ſi recipiamus quæ habet Aladriſius Geographus [z] de Templo illic tam Chriſtianorum quàm Judæorum ſeculi recentioris. Licet etiam capi poſſit, ſicut totum pro parte, pro ipſa Urbe ſancta ubi olim ſteterat Templum. Scilicet ex figmento illo, Abraham patriarcham fundaſſe Templum Meccanum, ait Mahu-

[x] Lib. 5. cap. 88.

[y] Suratâ 17. Arabice, 27. Lat.

[z] Climate 3. part. 5.

medes [a], illud fuiſſe per Orbem Terrarum اول *Primum*, adeóque Hieroſolymitanum, inde puto, poſterius, unde etiam المسجد ſimplex toties in Alcorano pro *Meſchita Meccana*. Jacobus Golius [b] illud مسجد الاقصي vertit item *Templum Hieroſolymitanum*. Certè apud Mahumedanos ſupponitur, Templum Salomonis ipſum, ſeu aliud loco ejus poſitum, ſeculis recentioribus, adeóque & poſt excidium ſub Veſpaſiano & Adriano, atque in Mahumedis ævo, ita ibi ſubinde extitiſſe, ut de eo (quemadmodum etiam Judæi [c] aliqui, veluti de ipſius Salomonis) loquantur; idque nomine مسجد الاقصي Alcoranico illo, velut notiſſimo. Inde Aladriſius ille [d] qui quingentis ab hinc paulò minùs annis ſcripſit, de Moſlemannorum Hieroſolymitanæ regionis, adeóque Templi illius, acquiſitione loquutus, وكان inquit معظما في مدة ملك المسلمين وهو المسجد العظم المسمي بالاقصي عندهم *Et ſub regno Moſlemannorum admodum erat magnificens, atque eſt Miſchita* ſeu *Templum illud quod nominatur apud eos Poſterius* ſeu *Ultimum*; unde loco illi Alcorani lux. Maronitæ vertunt *Ulterius* ſeu *Remotum*, & *Alacſa* pro الاقصي nuncupant. De eo in hiſtoria Saracenica, Elmacini dicta, legitur [e] quòd Chalifa duodecimus ſeu Abdumelic Ben Merwan miſit الي بيت المقدس قراء في المسجد الاقصي الي ان ادخل الصخرة في حرم المسجد واخذ الناس بالحج الي بيت المقدس *miſit Hieroſolyma, & auxit Templum Poſterius* (extructum illic velut Salomonis ſuccedaneum à Moſlemannis ipſis) *ita ut petram inferret in Templi adytum. Cœperúntque homines peregrinari Hieroſolyma.* Nam vetuerat peregrinationem Meccanam propter Abdalla Ben Zaber. Alter autem penes me in Alcoranum commentarius amplior illic; الي مسجد الاقصي بيت المقدس لانه لم يكن حينئذ وراه مسجد *ad Templum Poſterius id eſt urbem Hieroſolymitanam* (ſeu locum ejus & reliquias) *quoniam tunc nullibi comparuit Templum ipſum.* Adeóque البيت المقدس pro urbe ſumitur, ideo quòd in ea Templum Hieroſolymitanum, ſeu ejuſdem locus, ad quem è Meccano tranſlatus fingitur Mahumedes. Gregorius etiam Abul Faraius [f] de Mahumede paulò poſt Hegiram, صرفت القبلة عن جهة البيت المقدس الي جهة الكعبة *Converſa eſt Kebla ab ea cœli parte quæ Templum Hieroſolymitanum ſpectat, ad eam quæ Caabæ imminet*; id eſt Hieroſolyma, quæ planè paulò pòſt [g] ita بيت المقدس vocantur, ut pro Tem-

a *Surat.* 3, 2. 22.

b *Arab. Lexic. pag.* 1142.

c *Benjamin Tudelenſis in Itinerario pag.* 41. *ubi vide Conſtantinum L'Empereur pag.* 171.

d *Climat.* 3. *part.* 5.

e *Lib.* 1. *cap.* 12.

f *In Specimine Hiſtoriæ Arabum pag.* 11. & *vide ibi Edwardi Pocockii notas p.* 175.

g *Abul Faraius pag.* 15.

Templo per ſe vox ſumi nequeat. Ita ſæpius apud Aldriſium [h] pro ipſa urbe, ut ex notiſſimo uſu, adhibetur. In Alfragani item verſione veteri, Joannis Hiſpalenſis, vertitur [i] بيت المقدس per *Hieroſolymorum regiones.* Illa autem quæ ex Ebræo facta eſt, habet [k] *Beit almacdis, hoc eſt Domus ſanctificationis, ſive Jeruſalem.* Planè inter Urbes Climatis Tertii بيت المقدس poſitum, de Urbe, non Templo, ex origine Alfragani ſumendum. Iſmael item Abulfeda MS. in enumeratione ſua Geographica [l] Provinciarum, Inſularum, Urbium (non omnino Templorum) habet, inter urbes illius plagæ, بيت المقدس pro *Hieroſolymis,* quibus tribuit, uti apud eum alii, Longitudinis Gradus 56, adjectis, pro autorum varietate, Minutis invicem diſcrepantibus, retento interim cunctis illic Graduum eodem numero. Ratio autem cur Decem heic Gradibus longitudinis ſic diſtet Abulfeda à Ptolemæo [m] (qui Gradus, præter Minuta ſua, Hieroſolymitanæ longitudini ſexaginta ſex aſſignat) non aliâ nititur in calculo cauſâ, quàm quod, ut Ptolemæus ejúſque ſequaces vulgúſque Geographorum Occidentale ab Inſulis ipſis Fortunatis originem ſumunt Longitudinum, ita ille & Arabum plerique ab occidentaliori Africæ continentis littore, ubi, eam in rem, Meridianum collocant. Gradibus Decem Inſulis illis Orientaliorem. Tum Abulfeda ipſe tum Arabum alii obvii id monent, uti & rectè Jacobus Chriſtmannus [n], aliíque. Interdum autem Mathematici Orientales ſummi & Perſæ & Tartari, terminum primum Longitudinis, ut Ptolemæus ejúſque ſequaces, faciunt etiam ipſas Inſulas fortunatas. Sic eximio illi Philoſopho & Mathematico Naſſir Eddino Perſæ [o] بيت المقدس *Domus Sanctuarii,* pro ipſis Hieroſolymis, collocatur gradu Longitudinis سح ſeu 68 cum ſemiſſe paulò amplius, qualis diſtantiæ planè rationem inivit ab Inſulis, tametſi receptiorem à littore Africano gradibus auxerit binis. Ita Ulug Beig Tartarus Parthiæ & Indiæ Rex magníque Tamerlani nepos, ubi habet [p] بيت المقدس از فلسطين pro *Hieroſolymis in Palæſtina,* in Gradu Longitudinis سو ل 66, 30. Abulfeda autem loco in citato, وبيت المقدس بناه سليمون بن داوود وبقي حتي خربه نبكدنصر ثم بناه بعض ملوك الفرس وبقي حتي خربه طيطوس ملك الروم *Quantum ad urbem Hieroſolymitanam; eam extruxit Salomon Filius Davidis. Ac ſuperſtes erat, uſque dum devaſtavit eam Nebuchadnezar. Poſtmodum eam extruxere Perſarum quidam Reges* (extruere ſcilicet, Ebræis è Captivitate reducibus, permittebant) *& ſuperſtes manſit uſque dum exciſa eſt à Tito Imperatore Romano &c.* Planè pro Urbe ſumit, id quod ſic etiam Templum denotat, ſed non alitèr atque in Urbe Templum contineretur. Eutychius etiam Patriarcha Alexandrinus, hiſce, excepto Alcorano, cunctis multò antiquior, in Annalibus Hieroſolyma, ſub florentiore Judæorum

h Clim. 3. part. 5.
i Different. 2.
k Cap. 11.
l Num. قسب ſeu 162, aliàs 164.
m Geograph. 5. cap. 16.
n Ad Alfraganum cap. 12.
o In Tab. Geograph. à Joanne Gravio editis Londini 1650.
p Ibidem.

rum ſtatu, اورشليم, ut Arabes alii, frequentiùs & مدينة اورسليم vocitat. Sed poſtmodum بيت المقدس & مدينة بيت المقدس unde [q] مدبر بيت المقدس pro *præfecto Hieroſolymorum* uſurpat. Et dum ſæpius in rebus quas narrat politicis ac militaribus eâdem utitur locutione, in Epiſcoporum itidem Hieroſolymitanorum ſucceſſione, quemque eorum appellat اسقف بيت المقدس pro *Epiſcopo Hieroſolymitano*. Atque perpetuò poſt Excidium, præfici علي بيت المقدس *Hieroſolymis*, de Epiſcopis aliiſque adhibet. E Maccabaicorum autem Arabicis, à Græcis & Latinis haud parùm diſcrepantibus, non ſemel vertitur [r], مدينة بيت المقدس *civitas Domus Sanctuarii* ſeu *Sancta*, quod potiùs dicendum *urbs Hieroſolymitana*. Item بيت المقدس *Domus ſancta*; ubi planè juxta Arabum locutionem, *Hieroſolyma* ſubſtituendum, quemadmodum etiam interpres ipſe quandoque ibi [s] ſubſtituit. Pro Hieroſolymis ipſis item cùm uſurpatum habeamus, in libello ſecuritatis Omar Ben Alchittabi, apud autorem hiſtoriæ Saracenicæ antè citatæ [t], مدينة ايليا *Urbem Æliam*, notiſſimum ab Hadriano nomen (etiam in Concilio Nicæno primo [u]) pro Hieroſolymis adhibitum, nihilominùs بيت المقدس autori ipſi Urbem Hieroſolymitanam indicat, ut & القدس *Sanctum* ſimpliciter [x] (quemadmodum item apud alios) licèt & hoc & بيت المقدس apud eundem, ut ſynonyma receptiſſima, eodem occurrant in capite [y]. Verſio Arabica [z] Concilii Nicæni ibi habet اورسليم *Jeruſalem*. Et dum παράδοσιν ἀρχαίαν *traditionem antiquam* in Græcis memoratam quâ obtinuiſſe, generatim dicitur, Epiſcopum Æliæ τιμᾶσθαι *honorari*, ut paraphraſtes, pro more ſuo, explicat illic interpres, etiam & Patriarchæ & Exarchi (الاكسرخس) dignitatem ait ei competere, ob ſingularem ſedis vetuſtatis Prærogativam, adjicitque, واكرم بهذا الاسم ايضا من اجل شرف المواضع المقدسة التي هي تحت يديه وليعلم ذلك *& honoratur his nominibus etiam propter nobilitatem ſeu dignitatem loci Sanctitate* (præ aliis) *clari qui ei ſubeſt, atque ut inde tantundem agnoſcatur.* Quaſi in animo habuiſſet nomen بيت المقدس *Domus Sanctuarii* pro ipſa urbe, ut oſtenſum eſt, uſurpari ſolitum. Etiam in *Gieuhari*, Lexico Arabico celeberrimo ſic dicto (cujus autor العالم ابو نصر اسمعيل بن حماد الجوهري *Doctor* ſeu *antiſtes Abu Natzar Iſmael, Ben Hamad, Algieuhari*, ut principium libri loquitur [a]) per *Hieroſolyma* exponitur, uti & ad-

q Tom. 1. pag. 347 &c.

r Lib. 2. cap. 35, 36, 37, 38, 52 & 59.

s Cap. 39.

t Lib. 1. cap. 3. &c.

u Can. 7.

x Lib. 5. cap. 8.

y Ibi cap. 9.

z MS. in Bibliotheca Oxoniensi fol. 96, 1. & videſis Turriani Canon. Nican. 33. ex Arabico & dict. M. fol. 106, 2. & Alfonſ. Piſanum lib. 3. Can. 10.

a MS. In Bibliotheca Arundelliana.

adnotavit vir ſummus, Jacobus Golius [b], & مقدسي per *Hieroſolymitanus.* Raphalengius item doctè & cautè بيت المقدس *ſæpè*, inquit, *pro Hieroſolymis*; ubi [c] item, Avicennam autorem (quonam è loco nondum me fateor obſervaſſe) affert, مقدسي ſignificare *Jeroſolymitanum.* Perquam obvia eſt ejuſmodi apud Arabas alios ſignificatio ejuſmodi, qualis itidem (ut non paucæ aliæ) apud Perſas, ut & antè notatur, recepta; unde in Euangelio Matthæi Perſico [d] aliquoties occurrit بيت المقدس pro *Hieroſolymis*; ubi vir doctiſſimus Abrahamus Whillocus in verſione inſerit, *Perſicè & Arabicè ad domum ſanctam, ſcilicet Hieroſolyma*; aliàs interim ſæpiùs in Perſico τῷ اورسليم retento. Ita in Hiſtoria Chriſti Perſicè ab Hieronymo Xaverio [e] conſcripta, ſæpiùs pro Hieroſolymis occurrit بيت المقدس uti Perſicum, ſeu civitate Perſica ex Arabico donatum. Certè dum Arabes adeóque Perſæ ita Urbem, planè ex ipſo in Urbe Templo, nominabant, haud aliud faciebant quam in compluribus aliis Ebræi ipſi vetuſtiſſimi, apud quos tantundem obtinuiſſe palam eſt. Quid enim aliud eſt apud illos, בית דגון בית בעל מעון בית פעור *Beth Dagon*, *Beth Baal Meon*, *Beth Peor*, ejuſmodi alia, maxime apud Joſuam [f] alibique, uti & בית־אל *Bethel*, pro urbibus ſic dictis toties uſurpata? quorum illa priora nomina, Deorum in urbibus ipſis cultorum Fana tantùm in ſe ſignificantia, uti &, ex origine, poſterius cultum Numinis veri, adeo eminebant, ut tantum propter Sacræ partis excellentiam, Urbes ipſas totas nominibus illis, ſermone vulgari, voluerint familiariſſimè intelligi; ipſis nihilominus nominibus, pro diverſo dicendi uſu, Fana etiam tantum ipſa, nec ampliùs pariter innuentibus. Nec inuſitatum erat priſcis à Numinum in urbibus cultu, cultûſque locis, ipſas urbes integras ut ab auguſtiore parte denominare. Inde Heliopolis, Heraclea, Dianium, Artemiſium, id genus reliqua; uti &, apud Chriſtianos, urbes ac oppida à Sanctis, qui eis præfuerint, dicta; quemadmodum à SS. Germano, Audomaro, Edmundo, Petro, Maildulpho, Andrea, ejuſmodi ſexcentis. Ipſam etiam urbem Hieroſolymitanam nomine בית, *οἶκος Domûs* (quaſi המקדש *Sanctuarii* ſubaudiretur) ut voce receptâ intellectûque facili, exiſtimant viri doctiſſimi indicari à D. N. Jeſu Chriſto in Sermone illo [g] ad Hieroſolymitas, ubi ait *Jeruſalem, Jeruſalem*, ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, *Ecce relinquitur vobis Domus veſtra deſerta.* Hugo Grotius ibi, *Locus iſte in quo vos ô Hieroſolymita habitatis in ſolitudinem vertetur. Urbem enim malim intelligi quàm Templum ſolum &c.* Eandem in mentem Conſtantinus L'Empereur [h], de Excidio Urbis loquutus, *Tum demum*, inquit, *impleta omnino illa ſervatoris noſtri prophetia Matth.* 23, 38. *cum urbis primates alloquens concludit, relinquetur* (quod per tempus præſens ibi innuitur) *vobis Domus veſtra deſerta &c. Nam antecedentia, qui-*

b *Lexic. Arab. col.* 1865.

c *Lexic. pag.* 338, 2.

d *Cap.* 2, 1, & 3.

e *Pag.* 16. 107, 116, 144, 320, 372 &c.

f *Cap.* 7. *cap.* 13 &c.

g *Matth.* 23, 37 & 38.

h *Notis ad Benjamini Itinerarium pag.* 171.

bus urbis Præfectos & Eccleſiaſticos alloquitur, Domum hic totam Urbis ſtructuram ſignificare edocent. Ita בית *Domus* pro Urbe ipſâ, adeóque בית המקדש pro urbe illa in qua ſola Sanctuarium, pro vario locutionis genere etiam ex naturra ſui rectè ſatis ſumi potuit; licet apud Ebræos ipſos rarius, ſi unquam, pro Urbe occurrat uti in ſequentibus fuſius ſtatim oſtenditur. Quod verò attinet ad allatum in me à Reprehenſore meo ex Magno Buxtorſio teſtimonium, velut perpetuo Rabbinicum; Verba quidem ejus ſunt[i], *Apud Rabbinos quando* מקדש & מדינה *ſibi opponuntur, tunc per* מקדש *intelligitur Sanctuarium Hieroſolymitanum cum tota urbe ſive* ירושלים וכולה & *per* מדינה *intelliguntur* שאר העירות שבכל ארץ ישראל *reliquæ urbes quæ ſunt in tota terra Iſraelis.* Et ſtatim ſubjicit ad tantundem adſtruendum, *Maimoni in Taanis cap. 4. in initio; Die feriato Novi anni, qui incidit in Sabbatum, in Sanctuario clangebant buccinâ, ſed non in Provincia id eſt extra urbem Hieroſolymarum.* Neque aliud illic affertur ad laxiorem illam vocis ſignificationem firmandam. Palàm eſt apud virum ſummum, dum, ut ex Maimonide hoc affertur, ejuſdem expoſitionem in caput quartum Tituli τ *Miſnaioth Taanis*, ſeu *de Jejuniis*, neſcio unde (ſed leviculi ejuſmodi errores, in omnium ſcriptis ſunt non infrequentes) ſe ingeſſiſſe pro eo quod eſſe proculdubio debuerat in *Roſh haſhena cap.* 4. ſeu Titulum *de Initio Anni* qui proxime illum *de Jejuniis* antecedit. Neque enim res illa ad titulum *de Jejuniis* attinet, nec in commentariis Maimonidis ad eum reperitur allata. In capitis autem illius tituli alterius quarti initio legitur, יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה *Die feriato Novi anni qui inciderit in Sabbatum, in Sanctuario clangebant buccinâ* (juxta Legem ea de re Sacram[k]) *ſed non in Urbe*, ſeu, ut vox etiam ſignificat, *Provincia*, quaſi diceres, *extra Sanctuarium.* An מקדש *Sanctuarium* heic denotet ipſum Templum ſolummodò; an itidem Hieroſolyma, adeóque מדינה *reliquas urbes & provincias*, quæritur. Maimonides illic, כבר ביארנו פעמים כי מקדש תקרא ירושלים כולה ומדינה שאר העירות שבכל ארץ ישראל *Dudum oſtendimus aliquoties Sanctuarium vocari etiam Hieroſolyma tota, & Provinciam reliquas urbes terræ Iſraeliticæ.* Adeóque hoc loco tam ipſa Hieroſolyma quàm Templum eo nomine contineri velle Maimonides planè videtur; uti etiam alibi non ſemel dum Talmudica explicat de Buccinarum ac Tubarum uſu in Jejuniis, in Anni initio ac Jubilæis, Palmarum feſti celebratione, Decimæ ſecundæ comeſtione, Siclorum exactione annuâ. Nec ſequacibus[l] caret. Et expreſſim ubi occurrunt in Miſna[m] Nomina Hieroſolymorum & מדינה ut invicem diſtincta (quantum ad fructuum comedendorum & pecuniæ ſive heic ſive illic uſum) Maimonides[n], ארץ ישראל מלבד מירושלם מדינה נקרא כל מדינה ומדינה במדינות *Medina* ſeu *Provincia vocatur quælibet Provincia ex Provinciis* (urbibúſve) *per Terram Iſraeliticam exceptis Hieroſolymis.* Scilicet ibi, alibíque pro ſubjecti diſcrimine ſic vocari vult. Et quidem cùm Medina ſic opponitur Hieroſolymis, facile fit ut illiuſmodi ſit ejus ſignificatio. At verò Gloſſa Talmudica[o] utraque cum titulo illo *Roſh haſhena* edita (ubi *Sanctuarium* ſic Medinæ opponitur) אבל לא במדינה, interpretatur per

i *Lexic. Talmudic. col.* 536.

k *Levit.* 23. 24. *Numer.* 29. 1.

l *M'kotzi Præcept. Affirmat.* 32 &c.

m *Tit.* Maigſher ſheni *cap.* 3. §. 4.

n *In* Pitush *ibidem.*

o *Babylon. tit.* Rosh haſhena *cap.* 4. *fol.* 29. 2.

per לא בירושלם ולא בגבולים *Nec Hieroſolymis* (id eſt in urbe extra Templum) *nec in provinciis* vicinis terræ Sanctæ reliquis. Idem diſertè amplectitur ibi R. Obadias Bartenorius. אבל inquit, לא במדינה לא בירושלם ולא בגבולין והמבם מפרש שירושלים כולה קרויה מקדש ושאר ארץ ישראל קרויה מדינה *Verba illa, non in Provincia, ſignificant, nec Hieroſolymis nec in reliquis Terræ ſanctæ Provinciis. Sed R. Moſes Ben Maimon ita interpretatur ut Hieroſolyma* (illic) *tota vocata fuerint Sanctuarium* (ſeu nomine eo quo Templum appellari ſolet) *& quod reliquum eſt Terræ ſanctæ, Medina* ſeu *Provincia.* Alii item conſonii Maimonidis ſententiam heic ut controverti ſolitam animadvertunt. Recitat quidem, velut à Maimonide maximè ortam, Rabbi Jom Tob Bar Abraham in *Magid Miſna* illic (ſi is ejuſdem autor fuerit, & non Don Vidalus de Toloſa cui ab Abrahâ Zacuthio[p] tribui videtur) uti etiam in *Migdol Oz*, & ויש, inquit, בזה שטה אחרת ומדינה כולל אפילו ירושלים עצמה *Etiam obtinet hac de re alia ſententia; Medinam nempe continere pariter Hieroſolyma ipſa.* Sequitur autem ſtatim in Miſna illa, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין וגו׳ *Poſtquam Domus Sanctuarii exciſa eſt, conſtituit Rabban Jochanan Ben Zecai* (Princeps Synedrii Magni) *ut clangerent quolibet in loco*[q] (per Terram ſanctam, in anni initio ejuſmodi) *modò in eo eſſet Domus Judicii &c.* id eſt planè Synedrium Magnum[r], ad quod Sanctificatio initii Menſium adeóque initii Anni attinebat. Et de migrationibus, poſt Excidium Templi, ſatis diximus libro Secundo. Atque ejuſmodi verba, de conſtitutionibus ejus parilibus, adjiciuntur in *Miſnaioth* de Clangoris ſive Tubæ ſive Buccinæ uſu in Jejuniis, feſto palmarum, Jubilæis. Ubi ſemper במקדש uſurpatur pro in *Sanctuario* (ſeu ſtante Templo) & המקדש pro *Domo Sanctuarii.* Quæ ſanè in idem recidere videntur. Sed de amplitudine etiam nominis המקדש pro eo quod eſt pluſquam *Sanctuarium* ipſum ſeu *Templum*, videſis Conſtantinum L'Empereur in Commentariis ad titulum Talmudicum *Middoth*[s]. Utut autem ſe res habuerit, circa ſingularia illa de quibus ſic aſſerit ſententiam ſuam Maimonides, contradictoribus ſatis interim impugnatus, certo certius eſt tam ex Diſciplina ab ipſo de Veſtibus Sacris tradita, quàm ex aliis ſtatim animadvertendis, τὸ מדינה, quà Veſtium illarum à Sacerdotibus gerendarum jus reſpicit, utcunque τῷ מקדש oppoſitum, tota Hieroſolyma ſine Templo reliquámque Terram ſanctam, comprehendere, uti & τὸ מקדש ipſum Templum ſolùm ejúſque ſanctiora interioráque loca. Hiſce de nominis vario uſu præmiſſis, accedat jam dictis de illicito extra ipſum Templum veſtium Sacerdotalium uſu, ex *Thoſiphtha* ad titulum *Joma*[t], illud בגדים היוצא בהן למדינה אסור וכן משמע בפרק האיש מקדש ואפילו בעזרה אסור לכתחילה ללובשן שלא לצורך עבודה *Veſtibus* (ſacris) *induto exire in Urbem nefas. Atque ita ſe habet diſciplina in Capite*[u] (*Vir qui deſponſaverit*) *etiam in ipſo Atrio veſtiri eis omnino nefas, extra neceſſitatem Miniſterii* ſeu *non in ordine ad illud.* Tantundem in citati capitis Gemara, ubi gloſſa utraque expreſſim, ad illud Gemaræ de indumentis ſacris locutæ, לא ניתנה תורה למלאכי השרת *non data eſt lex Angelis miniſterii* (quod videtur maximè

p In Juchaſin fol. 133, 2.

q Videſis Maimonid. halach. Shophet cap. 2. §. 8 & 9.

r Gloſſ. ad tit. Roſh haſhena cap. 4. fol. 29, 2.

s Cap. 1. ſect. 1. pag. 3.

t Cap. 7. fol. 69, 1.

u Miſna tit. Kidoſchim cap. 2. fol. 24, 1.

ximè dictum de Cingulo heterogeneo, quo Sacerdotes cincti erant, licet lex in contrarium cunctis generalis præſtitueretur) לא נתנה תורה למלאכי השרת שהיו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר העבודה ולא ישהום עליהם אחר העבודה כהרף עין *Non data eſt lex Angelis Miniſterii. Quoniam fuere Sacerdotes cincti ut Angeli; itaut exuere deberent veſtes ſacras ſimulac perfeciſſent miniſterium, nec eas ſuper ſe retinere, ne quidem oculi ictûs tempore,* ſeu *momento aliquo.* Senſus eſt, ut reliquorum ſuprà allatorum, Cingulum ſaltem exuendum, cauſâ jam dictâ, ſimulac (verbi gratia) miniſterium matutinum perficeretur; neque verò illud neque indumenta reliqua induenda, ne quidem in Templo, prætorquam in miniſterii apparatum, qui, citra Cingulum utpote tantùm in miniſterii hora adhibendum, ut continuus retineri potuit toto miniſterii die. Hic ipſe eſt Gemararum, Gloſſarum, Maimonidis ejúſque ſequacium heic ſenſus. Hiſce conſonum eſt illud Miſnæ [x] de Sacerdotibus in conclavibus ſuis humi dormientibus, id eſt peracto miniſterio, in excubiis, ſomnum utcunque captantibus; templi interim cuſtodiam curantibus [y]; לא היו ישנים בבגדי קדש אלא היו פושטין ומניחין אותן תחת ראשיהם ומתכסין בכסות עצמן *Non dormiebant in Veſtibus Sacris, ſed exuebant illas* (Gemara, ומקפלין *& complicabant*) *ponebántque ſubter capita ſua, veſtibus ſuis* (plebeiis) *tunc induendis.* Ne quidem in Templo poſt miniſterium diei abſolutum, eas indutas retinere ſic licuit; nedum in Urbe uti. Eandem in mentem Maimonides [z], לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן ולובשין בגדי עצמן וישנים על הארץ *Sacerdotibus excubantibus non erat dormiendum in veſtibus Sacerdotalibus. Sed complicatas eas juxta capita ponebant, veſtéſque ſuas* (vulgares) *induebant, & humi dormiebant.* Peracto enim miniſterio, nec alio, ut ejuſdem diei, expectato, tam Veſtes reliquæ Sacræ, quàm Balteus, exuendæ erant. Tantundem planè in ratione data, cur Præfectus Ægrotorum (ממונה על החולים vocant) inter Præfecturas viginti quinque Templi conſtitueretur. Nimirùm [a], הכהנים מפני שהם עומדין על הרצפה תמיד ואוכלין בשר הרבה ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד הם חולים במעיהן לפיכך מעמידין ממונה אחד שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן ועוסק כהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו *Sacerdotes, quoniam in pavimento jugitèr ſtabant, & carnibus pluribus veſcebantur nec in hora Miniſterii veſtem quæ corpus ſcilicet, ut tunica, tegeret aliam præter unicam, eámque ſimpliciorem, ægrotari ſolebant in viſceribus,* ſeu *dolore colico; unde conſtituebatur Præfectus unicus cujus officium erat eos ſcrutari mederique eorum morbis quibuſcunque. Atque hanc in rem aſſiduus erat ipſe cum aliis qui ei ſuberant.* Collegium planè Medicorum Sacrum erant. Hinc etiam ſatis eliciendum eſt Sacerdotes ſacris veſtibus indutos è Templo neutiquam exiviſſe quod ſemper, ut antè dicta, intelligendum ex Jure Ordinario. Nam ſi ob ſalutem publicam exeundum eis ſimul neceſſariò eſſet; etiam veſtibus indutis ſacris prodibant, uti & in loco heic controverſo è Talmudicis & Joſepho adnotabamus. De Simone ſcilicet Juſto ſeu Jaddo Pontifice Maximo qui, uti & Sacerdotes gregarii univerſi, in Alexandri Magni occurſum ſic exibant.

x Tit. Thamid cap. 1. fol. 25, 2. & Gemara fol. 27, 1.

y Conſulas Maimonidem tit. Bith habechira cap. 8. & Petrum Cunæum de Rep. Hebræorum lib. 2. cap. 14.

z Tit. Bith habechira cap. 8. § 6.

a Maimonid. hal. Celi hammikdaſh cap. 7. § 14. & ad Miſn. tit. Siklim cap. 5. § 1.

bant. Mikotzius[b] Sacerdotium ait adeò ex veſtium ſanctitate pependiſſe, ut eis non indutis quaſi Sacerdotium deeſſet. Verba ſunt, והיתה להם כהונה לחקת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והרי הם כזרים *Perpetuum erat eis ex inſtituto Sacerdotum. Sed ita ut, quamdiu veſtibus ſacris erant induti, Sacerdotium eis eſſet, ſi illis induti neutiquam eſſent, nec Sacerdotium eis erat. Sed inſtar extraneorum ſeu* laicorum *habebantur.* Id eſt, officium Sacerdotis non magis præſtabant ſine veſtibus illis, quàm extraneus quiſquam eorum officio ſacro ſe temerè immiſcens. Nimirùm העבודה פסולה *miniſterium ipſum*, in Sacrificiis, pro *irrito nullóque* ſic habebatur. Idem antè Maimonides[c] והיתה להם כהונה בזמן שבגדיהן עליהן כהונתן עליהן אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת *Et erit illis Sacerdotium* (verba ſacra[d]; quæ ita intelligunt, ut ex veſtibus è præcepto divino illic induendis, Sacerdotium ipſum pependiſſe velint) *Tempore ſcilicet quo* ſeu *quam diù veſtes ſuæ fuerint ſuper illos, etiam Sacerdotium ſuper illos. Si verò neutiquam eſſent ſuper illos, nec erat ſuper illos Sacerdotium. Imò erant velut extranei. Et dicitur*[e], *Et extraneus qui acceſſerit morietur*, ſcilicet בידי שמים pœnâ cœlitùs immiſſâ, cui ſubdunt & Pontificem Maximum & Sacerdotem quemlibet gregarium; ſive non omnibus ſimul in ipſo miniſterii actu indutum, aut pluribus quàm in præſcripto habentur. Adeo nec Tunicis binis, nec binis Femoralibus aut Cingulis uti licuit. Mikotzius autem jam ex eo adductis ſubjungit, תניא ביומא בפרק בא לו בגדי כהונה. יוצא בהן למדינה אסור אלא לצורך גדול כגון. שמעון הצדיק כשיצא לקראת אלכסנדרוס מוקדון ובמקדש מותר בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה: *In titulo Talmudico Joma, capite Ibat, antè citato, traditur, veſtibus Sacerdotalibus induto nefas fuiſſe prodire in Urbem* (ſeu locum extra Templum aliquem) *niſi magna eveniret neceſſitas* (ob qualem ſæpius Jus temperabatur Ordinarium) *ut cum Simeon Juſtus occurrebat Alexandro Macedoni. Sed intra Sanctuarium* ſeu *Templum fas fuit eis indui non ſolùm miniſterii hora, ſed & extra eam*; adjectâ ratione illâ ſæpius in Talmudicis repetitâ, שבגדי כהונה נתנו ליהנות בהם *quoniam veſtes Sacerdotales dabantur ut ex eis communis aliquis uſus ritè ſatis fieri poſſet*; intra templi ſepta, ſcilicet, excepto ſemper, ut antè oſtenditur, cingulo. Neque aliud omninò innuit illud Levi Barcinonenſis[f] ab Cenſore meo allatum, quod planè ex Maimonidis ſuperiùs citatis ſumſit ille Levi, qui commentarium ſuum in legem, velut Catechiſmum utiliſſimum, nomine *Sepher hachinuch*, ex eo aliiſque aliquot conſcripſit. Uſûs autem ſeu Juris Extraordinarii de geſtanda Sacerdoti veſte aliqua Sacra, aut quæ ejus eſſet inſtar, extra miniſterii tempus, habetur fortè etiam in illo Joſephi de ſtolis Sacerdotalibus Sacerdotibus mille ab Herode[g] coëmtis Templum ſuum magnificum extructuro; qui ſcilicèt inter operas inſervirent. *Decem millia*, inquit, *peritiſſimos ſelegit*, καὶ ἱερεῦσι τὸν ἀριθμὸν χιλίοις ἱερατικὰς ὠνησάμενος στολάς, καὶ τοὺς μὲν διδάξας οἰκοδόμους, ἑτέρους δὲ τέκτονας ἤρξατο τῆς κατασκευῆς, quod vertit Ruffinus, *& mille numero Sacerdotes, quibus ſtolas ſecundum eorum honorem ha-*

[b] *Præcept. affirmat.* 173. *fol.* 212. *col.* 3.

[c] *Halach.* Celi hammikdaſh *cap.* 10. §. 4.

[d] *Exod.* 29, 9.

[e] *Num* 3, 13. & 38.

[f] *Ad paraſh.* תצוה *præcept.* 99. *fol.* 43. *ſeu ad Exodi* 28.

[g] *Joſeph lib.* 15, *cap.* 14.

bitúmque paravit. Sed & quoſdam cæmentarios, alios autem fabros lignarios eruditos ad templi fabricam hortabatur; Gelenius, *& inſuper mille Sacerdotes ſtolis Sacerdotalibus ſuo ſumtu veſtitos, partim cæmentariæ, partim lignariæ fabricæ non imperitos, hóſque omnes adhibuit operi.* Genebrardus, *& avec ce mille Sacrificateurs veſtus à ſes deſpens d'accouſtremens Sacerdotaux, les uns experts en maſſonnerie, les autres en charpenterie, & les employa tous à ceſt œuure.* Curnam heic ſtolarum Sacerdotalium mentio fiat, nondum video, niſi etiam Sacerdotes, operi inter cæteros, etiam inter aptandas extra Templum ſtructuras, adhibiti ſtolas illas, ad dignitatis excellentiam denotandam, geſtarent. Etiam in Templo, ex uſu extraordinario, evenit, ſi hiſtoriæ Judithæ[h] fides, ut Sacco præcincti & Cinere inſperſi ſacra ad altare miniſteria præſtarent & Pontifex Maximus & reliqui Sacerdotes, in ſummo nimirùm *Salutis publicæ* & Sacrorum diſcrimine poſiti; cum interim ex Jure Ordinario receptiſſimóque, nec amictum, præter ſacrum, aliquem alium inter ſic miniſtrandum geſtare, nec pulviſculum idve genus rem aliam aliquam ullibi in corpore tunc permittere ut non ablutum, nedum cineribus inſpergi licuerit. Sed ad jus Ordinarium, hujuſmodi exempla non attinent. Et fortè quantum ſtolis tot Sacerdotes veſtiret, idque in miniſteriis ſuis ſacris, ærario Publici ſacro obtulit (quod ſatis reſpondet illi τῷ coemit) Herodes. Ex ſuperius antè allatis ritè puto intelligenda ſunt verba Joſephi[i] illa, de Sacerdotum in Templo conventu ſolenni; τῇ ᾗ ἀπὸ γένους ἱερέων ὅσοι διὰ πήρωσιν οὐκ ἐλειτούργουν παρῆσάν τε ἅμα τοῖς ὁλοκλήροις ἐνδοτέρω τοῦ γεισίου. καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ γένους ἐλάμβανον μερίδας· τῇ γε μὴν ἐσθῆσιν ἰδιωτικαῖς ἐχρῶντο. τὴν γὰρ ἱερατικὴν ὁ λειτουργῶν ἠμφιέννυτο μόνος. Ita interpungo, & verto, *Generis Sacerdotalis quotquot per defectum aliquem miniſterio arcerentur ſacro, ſimul cum eis qui omninò integri eſſent intra limitem* (ſeptum quo populus arcebatur à Sacerdotibus) *aderant*, ſeu *adeſſe ſolebant. Etiam partes generis* Sacerdotalis; qui illic manerent) *ſimul omnes capiebant. Atque veſtibus utebantur* (ſimul omnes illi) *plebeiis. Nam Sacerdotali ſolus qui adminiſtrabat induebatur*, quod Cenſor noſter non de Sacerdote actu miniſterii occupato, ſed pro eo qui munere ſacro ob defectum aliquem non arceretur. Fateor me ſatis capere nequire ſenſum illic illum. Λειτουργῶντος (Joſepho etiam alibi adhiberi ſolitum) non modò qui actûs ſacri momento operabantur, denotat, ſed paritèr qui aſſidui per diem totum in Templo, ſtatis horis, redeuntes miniſterii ſui vices expectabant. Ruffinus ibi, *veſtibus tantùm utebantur plebeiis* per ſe vertit, quaſi ad omnes non miniſtrantes attineret. Genebrardus, velut de omnibus itidem ſimul ſic ritè congregatis, *Ils avoient autant de portion que les autres de la race Levitique. Seulement ils eſtoient habiles come les Laiz pour la difference: d'autant que nul n'eſtoit veſtu de robbe Sacerdotale ſinon ceux qui faiſoient le ſervice divin.* Atque ejuſmodi fuiſſe Joſephi mentem, firmat alibi ipſe ubi de induendarum veſtium ſingularum ritu agens, ὅταν ᾗ, inquit[k], προσίῃ τῇ ἱερουργίαις ὁ ἱερεὺς ἡγνευκὼς ἣν ὁ νόμος ἁγνείαν προσαγορεύει, πρῶτον μὲν περιτίθεται τὸν μαναχάσην, *Sacerdos quando ad ſacra miniſteria*

acce-

h *Cap. 4, 14. De hiſtoria illa vide, præ aliis, Hug. Grotium in præfat. ad eam.*

i *Haloſeos lib. 5. ſeu 6. cap. 15. græcè.*

k *Archæolog. lib. 3. cap. 8*

accedis (nec aliàs) *atque purus factus eſt juxta præſcriptam in lege puritatem, primò induendus erat Manachaſe*, quæ vox ibi planè corrupta eſt ex מכנסים pro *femoralibus* quæ primò etiam juxta doctrinam Talmudicam [l] induebantur. Nonne heic Joſephus apertè innuit in Templo, & cum operaturus erat Sacerdos, nec alibi, eum fuiſſe veſtiendum? Certè ſenſu jam dicto etiam capit Joſephum expreſſiùs Joſephus Scaliger, ubi [m] hac de re pluribus in Hegeſippum agit. Malè à me adductum ait cenſor meus, locum illum in rem quam aſſerueram. Sed tandem de Lapſibus meis circa veſtes Sacerdotales & Cenſura illa, judicet Lector neutiquam impar atque hiſce inſtructus.

[l] *Maimonides tit. halach.* Keli hammikdash *cap.* 10. §. 1.
[m] *Animadverſ. in Euſeb. num.* 2077. *pag.* 276.

IV. Diſciplinæ jam dictæ de veſtium Sacerdotalium uſu, intra Templum, juxta antè oſtenſa, ſolo, neque aliter atque aut in ipſo miniſterii actu aut in ejuſdem aſſiduam expectationem, apprime conſonum eſt, quod alibi habet Maimonides [n] ex Miſna & Gemara Babylonia [o]. Sacerdotum miniſteriis in Templo multiplicibus à ſe primò traditis ſubjungit, כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפייס היו עושין אותן *miniſteria univerſa jam dicta quotidiana, ex ſortitione peragi ſolebant.* Scilicet, juxta Ephemeriarum vices, quolibet ſummo mane, conveniebant in *Liskat hagazith* (loco, ad Templum, Synedrii Magni; ante ejuſdem ſeſſionis horam) ומלובשין הן בבגדי כהונה *& induebant ibi veſtes ſacras* Sacerdotes illi omnes qui Ephemeriæ præſentis eſſent. Jam verò ne miniſteria ſacra turbarentur, ſi ſuum cujuſque officium quiſque non ſatis dignoſceret, collocabantur illic in gyro univerſi illi, quos facilè ſic intuens הממונה על הפייס *Præfectus Sortium* (munus in templo celeberrimum & hanc in rem conſtitutum [p]) pro arbitratu ſuo, unum eorum aliquem ſeligebat cujus Pileum exuens ſtatim induebat. Quod in ſignum dabatur ut in ſortiendo is velut terminus à quo reliquis fieret. Dein conſentiebant in numerum aliquem tum Miniſteriis diurnis integris tum ſortitioni idoneum, velut ſexaginta, octoginta, centum, mille, plures, pauciorésve. Sortes iniebantur Quatuor. Prima de altari cineribus aliterque purgando eóque apparando, ignéque ſtruendo, Secunda de Immolationibus, aliiſque Sacrificiorum ſolennibus pleriſque, Tertia de Suffimentis, Quarta de levandis membris Sacrificii in altare. Tunc dicebat eis Præfectus הצביעו *Digitos extendite.* Tunc, per gyrum, extendebat quiſque Digitum ſive Unum ſive Duos ſive etiam, ut vult ille, tres (ſed pollicis extenſio heic nihili habita; aliis [q] etiam digiti Tertii extenſi rationem in numero habendam negantibus) & dum δακτυλοτονία ejuſmodi fiebat, præfectus מתחיל למנות מן האיש הזה שהסיר מצנפתו תחלה *incipiebat numerare ab eo cujus pileum primò ſic exuerat.* Numeratis inde Digitis extenſis uſque dum compleretur numerus in quem conſenſerant, is qui numerum illum, Digitorum geſtu, compleverat, Primus erat, ex Sorte, in miniſterium futurum. Simili modo Sortitiones aliæ, quæ fuere, in diei miniſteria reliquæ; novâ ſemper δακτυλοτονίᾳ & numerandi ſimili ratione adhibitâ. Et ubi unicus ſufficiebat, ut pro libitu, in ſorte Prima, Tertia, & Quarta, is in cujus Digitis complebatur numerus,

[n] *Tit.* Thamidin Wemoſphin *cap.* 4. §. 1.
[o] *Tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 24, 2. *&* *Maimon. tit.* Keli hammikdash *cap.* 7. §. 8.
[p] *Maimonid. tit.* Keli hammikdash *cap.* 7. §. 8.
[q] *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Joma *cap.* 2. *fol.* 39. *cap.* 4.

merus, miniſterium diei obibat. In Secunda àutem ſorte (quæ de Immolationibus aliiſque Sacrificiorum ſolennibus pleriſque erat, adeòque actus complures generiſque diverſi in ea præſtandi fuere) miniſteria continebantur Tredecim quæ ſic diſtribuebantur, ut Primus ille in cujus digitis ſic complebatur numerus, Primum, ſcilicet Immolationem, obiret; Secundus ſeu ei proximus, Sanguinem reciperet ſpargerétque, atque officia reliqua Tertius, Quartus, cæterique in ordine illo uſque ad Tredecim præſtarent. Atque hoc aiunt introductum eſſe per ordinationem [r] בית דין *Synedrii Magni*, quoniam compertum erat, quòd, cum miniſtri diurni ita certò non diſtinguebantur, alter alterum nimiùm turbaret, cunctique, ex miniſterii affectu, non ſine periculo quotidiano, altari adeſſent. In editione Hieroſolymitani Talmudis Veneta, male ibi legitur בן דין pro בית דין ut rectè, ac juxta editiones alias, Cracoviana. Sortibus ita ritè peractis, יצאין לעבודה אנשים שעובדין בו ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש לא היו מניחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים לחלונות *prodibant inde* (ſacris induti veſtibus) *ad munera obeunda ſic ſorte deſignati. Cæteri autem Sacerdotes ſe dedebant Æditu͡is qui exuerent eos veſtibus ſacris. Ii verò non relinquebant ſuper eos earum aliquam præter femoralia tantùm, ídque uſque dum veſtes profanas* ſeu *plebeias induti eſſent. Tum etiam femoralia ſacra eis exuebant & veſtes cunctas Arcis ſuis reſtituebant.* Heic apertiſſimè, omnes Ephemeriæ Sacerdotes in Conclavi Saxeo, quod Templi pars erat, ſacris induebantur veſtibus cunctis (puto, excepto Cingulo) ubi Sortes illas in miniſterium futurum ſimul omnes obibant, adeóque ſteterunt illic, velut in Ordine ad Altare. Simulac autem Sortes peragerentur, ita ut jam ſacris miniſteriis admiſſi tunc alii, alii per Sortes excluſi, hiſce ſtatim exuendæ erant veſtes Sacræ, & Profanæ ſeu Plebeiæ cuilibet induendæ, ídque ex procuratione aſſidua Ædituorum qui huic rei præeſſent. Unde etiam lavabant ſe ſemper Sacerdotes in Templo antequam ſacris induebantur [ſ].

V. Numerandi antè dicta ratio, qua non Perſonæ ipſæ ſed Digitorum Extenſiones numerabantur, adhibita eſt ex eo quod receptum erat, Iſraelitas, veluti Capite Cenſos aut per ſe, numerari fas non fuiſſe. Unde heic ex Digitorum Extenſionibus conflabatur Numerus quo Perſonarum etiam dignoſcebatur quidem Numerus, ſed ut ex Re Alia quàm ipſorum Perſonis. Maimonides [t], ולמה מונין המנין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר ויפקדם בטלאים *Et undenam ſit, ut numerarent numerum in quem conſenſerant per digitos ſic extenſos & non per homines ipſos?* (dicendo, Unus, Duo, Tres, unde ſors exiret) *Quoniam illicitum erat numerare Iſraelitas aliter atque per rem* (à perſonis) *aliam, juxta quod dicitur* [u] (de Saule) *& numeravit eos per Agnos, ducentos pedites &c.* Ubi Salomon Jarchi, אמר לכל אחד ואחד שיקח טלה מצאנו של כלן ואחר כך מנה את הטלאים

לפי

r *Miſna tit.* Joma *cap.* 2.

ſ *Maimonid. tit.* Thamidin Wemo'phin *cap.* 6. §. 1.

t *Tit. eod. cap.* 4. §. 4.

u 1 *Samuel.* 15. 4.

לפי שאסור למנות את ישראל שנ׳ בם לא יספר מרוב *Præcepit* (Rex) *ut quilibet Agnum caperet ex gregibus regiis, & poſtmodum ut Agnos numerarent* (ad numerum ſuum inde dignoſcendum) *Quoniam illicitum eſt numerare Iſraelitas ipſos, ex eo quod legitur* [x], *nec numerabitur* (populus Iſraelis) *multitudine* [y]. Paraphraſtes Chaldæus in loco Samuelis citato habet, & numeravit eos באמרי פסחיא *per agnos Paſchatis*; quaſi tempore Paſchatis res facta fuiſſet; qua de re videſis ibi David Kimchium. Propè accedit Rabbinicis heic, in Samuelis illo, Vulgata quæ habet, *& recenſuit eos quaſi agnos*, unde Duacenſes, **and numbred them as it were lambes.** Ita alii Vulgatam ſequentes. Judæi etiam Hiſpanienſes, *y contodos con los corderos*. Vocem טלאים ita hi ſumſere illic pro Agnis, quorum numeri in populo recenſendo ratio ſic habita. Sententiam illam ut pluribus receptam, ibi memorat R. Jeſaiah. Alii potiùs de loco *Telaim* dicto capiunt, quaſi *in Telaim* vertendum eſſet, idque pro טלם *Telem* [z] loco tribus Judæ. Neque enim in ſacris literis habetur locus aut טלאים dictus aut huic adeò propinquus. De loco capit David Kimchius, aliíque ut adnotat ibi R. Jeſaiah. Neque alitèr Græci qui ἐν Γαλγάλοις ſubſtituunt, pro loco, eodem in capite [a] poſt memorato. Syrus item ܒܛܠܝܐ *in Telia*. Arabs expreſſiùs, موضع يقول له طويلا *in loco dicto Tawilla*. Et verſiones nuperæ Lutheri, Gallica, Anglica, Belgica, pro loco capiunt nec alio quam *Telem* jam dicto. Parile, juxta Talmudicos aliquos, habetur antè in Samuele, ubi [b] de Saule dicitur, *& numeravit eos* בבזק. *Bezek* ibi pro loco capitur quidem tum Talmudicorum nonnullis tum in verſionibus priſcis recentioribúſque. At verò Talmudicis aliis [c] בזק ibi ſumitur pro fragmine teſtaceo, quaſi Fragminibus ejuſmodi tunc numeratum fuiſſet ut poſteà Agnis. Receptior [d] eſt hæc ſententia. Et Salomon Jarchi ibi, רבותינו אמרו בשברי חריסים *Rabbini noſtri dicunt per fragmina teſtacea.* Adjicit verò is, לשון אחר בבזק באבנים שנטל מכל אחר אבן ומנאם כמי שיפקדם בטלאים *Alia ſententia eſt, lapillos ibi intelligi; ab unoquoque ſcilicet accepto lapillo, numeraſſe eos* (Saulum) *juxta illud de numerando per agnos.* Ex hiſce R. Iſaac, doctor Gemaricus, אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה *illicitum eſt numerare Iſraelitas* (ipſos) *etiam in re ex præcepto agenda.* Id genus habent alia. Quò quidem ſpectare videtur id quod habet Joſephus [e] de populo Hieroſolymitano numerato, rogatu Ceſtii, ſub Nerone. Is ut numero illo Neroni gratificaretur, παρεκάλεσε τοὺς ἀρχιερεῖς εἴπως δυνατὸν εἴη τὸ πλῆθος ἐξαριθμήσασθαι, *à Pontificibus petiit, ut, ſi quo modo poſſent, multitudinem numerarent.* Id quod præſtitêre illi quidem. Sed eâdem ipſa ratione quæ apud vetuſtiores, juxta antè dicta, in uſu. Non perſonas ipſas aut Capita, ſed Agnos Paſchales (nam Paſcha tunc agebatur) & comedentium contubernia numerando, unde conflatus eſt numerus quaſi 2070000, præter Immundos nec Paſchati idoneos. Libentiùs commentum hoc Talmudicum de numerandi Iſraelitas ratione heic adjecimus,

[x] 1 Regum cap. 3, 8. vide Hoſeæ cap. 1, 10.
[y] Vide Jarchium in gloſſa ad tit. Joma cap. 2. fol. 22, 2.
[z] Ioſuæ cap. 15, 24.
[a] Comm. 12.
[b] 1 Samuel. 11, 8.
[c] D. Kimchi & R. Ieſaiah ibi.
[d] Gemar. Babylon. tit. Joma cap. 2. fol. 22, 2.
[e] Halofeot lib. 7. cap. 45. ſeu 17. in parte libri priore.

quoniam, proculdubiò, quoties, ex Synedrorum diſſenſu, Numerus Abſolventium Condemnantiúmque, juxtà libro Secundo oſtenſa, quæreretur atque hæc ratio obſervaretur numerandi, non neceſſum eſſe nequibat, ut per res alias, veluti Scribarum adſtantium Suffragiorum adnotationem aliúmve id genus modum, non per Capita, ut in Diſceſſione fieri ſolet, numerarentur.

VI. Quod verò attinet ad uſum veſtium Sacerdotalium qualem antè diximus, tantùm intra templum; certè in Sacra Scriptura, præter antè memorata, illuc ſpectare etiam nonnulla videntur expreſſiora; velut illud de Cineribus
f Levitic. 6. 10 & 11. holocauſti à Sacerdote juxta altare poſitis & inde efferendis. *Et*[f] (Sacerdos) *exuens veſtes ſuas* (ſacras ibi etiam præſcriptas) *induet veſtes alias efferétque cineres extra caſtra ad locum mundum.* Sacris illis induto veſtibus, ad cineres efferendos, exeundum non erat; ut non è Tabernaculò ita nec è Templo;
g Chiſkuni fol. 143, 2. unde etiam adnotant nonnulli[g], ipſis qui ex genere Sacerdotali nati, à ſacris tam veſtibus quàm miniſteriis ob defectum aliquem arcerentur, fas fuiſſe cineres efferre. Quaſi ſacri miniſterii pars actus ille haud ita haberetur. Alii autem quibus actus ille habetur עבדה מעבודות כהונה *miniſterium ex miniſteriis*
h Maimonid. tit. Thamidin Wemo'phin cap. 2. & Talmud. locis antè citatis; Levi Barcinonenſis ad Levit. 6. precept. 131. alii. *Sacerdotii*, adjiciunt[h], אינו אומר אחרים שיהו בגדי חול אלא שיהו פחותין מן הראשונים *non dictum eſt, veſtes alias, quaſi illa eſſe deberent profana* aut *plebeia*, *ſed quoniam eſſe debuere Minoris dignitatis quàm priores.* An medias neſcio quas heic velint inter Sacras & Profanas, an ex ipſo actu efferendi, Profanas ac Plebeias, pro tempore, ſanctitatem ſibi ſingularem, etſi minorem, adquirere, mihi incertum. Sed exeunti interim veſtes aliæ planè uſurpandæ. R. Menahem Recanati ſeu Ricinenſis, ibi הוצאת הדשן למחנה אינה ראויה לעשות בבגדי לבן רק בבגדים אחרים *Elatio cineris in caſtra, indigna erat qua veſtibus albis fieret, ſed veſtibus aliis.* Huc etiam referendum illud Ezechielis, ubi de Sacerdo-
i Cap. 42, 14. tum procurationibus agitur, & cameris eorum ſanctis, *Et*[i] *quando Sacerdotes ipſi ingrediuntur, non egredientur de ſancto in atrium exterius, ſed ibi reponant veſtes ſuas in quibus miniſtraverunt, ſunt enim ſancta, atque*
k Videſis ibi Iarchium & Kimchium & Ioannem Villalpandum Explanat. part. 2. lib. 4. cap. 69. *aliis veſtibus ſeſe induant, & accedant ubi eſt populus*[k]. Et paulò pòſt[l], *Et quando egrediuntur ad atrium exterius, ad atrium inquam exterius, ad populum, exuant veſtimenta ſua* (אשר המה משרתים בם) *in quibus miniſtrabant, & reponant eam* בלשכת הקודש *in Conclavi Sanctuarii* (Græci, ἐν ταῖς ἐξέδραις τῶν ἁγίων, *in Exedris* ſeu *repoſitoriis ſanctorum*; vulgata, *in Gazophylacio San-*
l Cap. 44, 19. *ctuarii*) *induántque veſtimenta alia. Non autem ſanctificabunt populum in veſtimentis ſuis*, ſeu ſacris. Targum Jonathanis ibi, ולא יתערבון עם עמא בלבושיהון *nec miſcebuntur cum populo in Veſtimentis ſuis*; ut itidem loco in priori, וילבשון לבושין אוחרנין ויתערבון עם עמא *& veſtimentis aliis ſe induent, & populo commiſceantur.*
m Sal. Iarchi & David Kimchi ibidem. Intelligunt Magiſtri[m] heic Atrium Iſraelis; quod etiamſi intra Templum eſſet, nihilominus quoniam illuc exibant non in Ordine ad Sacrum quid, ad altare, miniſterium, ideò ſacras retinere ſuper ſe veſtes tunc haud licuit. Nec ſanè parùm jam oſtenſa hac de re firmantur ex aliis ad Sacerdotes veſtiendos ſpectan-

ſpectantibus. Scilicet, perpetuò Sacerdotum ablutiones intra Templum ſemper veſtibus ſacris induendis prævias fuiſſe eſt notiſſimum. Mutatoriæ item earum complures fuere quæ in Templi ſolùm Repoſitoriis ſeu Veſtiariis ſervabantur. Quale dicendum [n] de reliqua ſupellectile Sacra; ut ſcilicet ſi fortè pollueretur altera, altera locum ejus ſtatim ſuppleret. Singularem item lavati in miniſterium Sacerdotis cutis munditіes ibi exigitur, adeo ut ſi Sordium quidquam aut pulvis ullus inter veſtem intimam & cutem relinqueretur, miniſterium ipſum inde vitium ſibi contraheret. Præfectus etiam è Quindecem illuſtrioribus in Templo qui dictus [o] eſt, הממנה על מעשה בגדי כהונה *Qui præerat Veſtibus Sacerdotalibus illic conficiendis* (ut הממונה על הפרכות *præfectus velorum* quorum nullus extra Templum uſus) cujus officium ac opera verſabatur nempe בחכמת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל ולשכה היתה לו במקדש *in ordinandis conficiendiſque Veſtibus tum Sacerdotum Minorum tum Pontificis Maximi, & in textura earum. Atque ſub manu ejus fiebat omne* (illuc attinens: Nam etiam induendis exuendiſque ibi præerat) *Et Conclave ſuum in Templo ſibi habuit*, velut Protoveſtiarius ſeu **Maſter of the Wardrobe**, in Miſna [p] dictus הממונה על המלבוש *rei Veſtiariæ* (illic) *præfectus*; ubi R. Obadias Bartenorius expreſſim, המלביש היה ממונה להלביש הכהנים בשעת עבודה ולהפשיטם אחר עבודה ולשמור בגדי כהונה בלשכות העשויות לכך *Veſtiarii officium erat induere Sacerdotes tempore Miniſterii eoſque exuere poſt miniſterium & cuſtodire veſtes Sacerdotales in repoſitoriis eam in rem deſtinatis.* Tantundem ille ad alium Miſnaioth locum ubi præfectus ille nuncupatur tantùm המלביש *Veſtitor* ſeu *Veſtiarius.* Origenes [q] item; *obſervandum eſt quod aliis indumentis Sacerdos utitur dum eſt in ſacrificiorum miniſterio, & aliis cum procedit ad populum.* Atque alibi [r], *Veſtimenta quæ Sancta nominantur, non jubentur intra domum uſui deſervire Pontificis, ſed in templo eſſe, & inde omnino nunquam efferri. Sed ad hoc tantum conſecrata eſſe, ut eis Deo miniſtrans Pontifex induatur, & ſint ſemper in Templo. Ad cæteras vero uſus communes, utatur communibus indumentis.* Hieronymus item [ſ], de Sacerdote Judaico, *Quando foras egreditur & miſcet ſe populo, Sacerdotalia veſtimenta deponit in gazophylacio, in quo Dominicæ divitiæ conſervantur: & aliis utuntur veſtibus Sacerdotes aliâque doctrina ad vulgus ignobile, ne ſanctificetur populus in ſtolis eorum.* Tantundem Theologi alii [t] Chriſtiani ad Levitici & Ezechielis loca indicata alibique. Lyranus [u]; *Habebant Sacerdotes proprias veſtes, quibus utebantur in miniſterio tabernaculi & non alibi, de quibus veſtibus dictum fuit Exodi XXVIII.* Abulenſis [x], *Introibat ſummus Sacerdos in Tabernaculum ad deponendum veſtes Sacerdotales: quia ibi locus erat, in quo conſervabantur veſtes; atque ibidem Sacerdotes induebantur & exuebantur. Relinquebat autem ibi Sacerdos veſtes ſuas, ut, poſtquam lotus fuiſſet, reſumeret eas.* Joſephus Scaliger [y] etiam, *Sacerdotes ſemper Laneas geſtabant καὶ ἰδιωτικὰς extra ſepta Templi. Lineas verò* (Sacras illas) *ne in ipſis quidem ſeptis Templi, niſi quum miniſtrarent.* Quò & trahit illud Flavii Joſephi ſuperiùs adductum. Quin & Petrus Cunæus [z] Maimonidem heic intel-

n *Maimonid. hal. Cele hammikdaſh cap. 7. §. 19.*

o *Ibid. §. 14. & 20.*

p *Tit. Siklim cap. 5. §. 1.*

q *Homil. 4. in Leviticum.*

r *Homil. 11. ibid.*

ſ *Lib. 13. in Ezekielem ſeu cap. 44.*

t *Ad Levitic. 6.*

u *Ad Levitic. 16. Quæſt. 30. & videſis eum ad Exod. cap. 28. quæſt. 6. & 7. & 17.*

x *Animadverſ. in Euſeb. num. 2077. pag. 178.*

y *Lib. 2. de Repub. Hebræorum cap. 14.*

ligit ut docentem, *Exuere toties & ſumere neceſſe habuiſſe quoties aut operationem intermittebant aut redibant ad eam.* Adjungas heic Chriſtianum Adrichomium [a], cui ne dubitatum fuit quod aſſeruimus; viro, citra Talmudicam opem, Græcè Latinéque circa Terram ſanctam, Urbem, Templum, diligentiſſimo, atque Scripturis ſacris & Joſepho nitenti. *Exedræ*, inquit de Templo locutus, *quæ aliàs Gazophylacia & Paſtophoria vocantur, domus erant laterales, inſtar turrium Longæ, Latæ & Celſæ, in quibus Sacerdotes Sanctuarium ingreſſuri, profana ſua veſtimenta Lanea exuebant, & ſanctificatas Lineas veſtes induebant, eaſque dein ſacris peractis reponebant.* Sic Franciſcus Ribera [a], *Sacerdotes veſtes ſacras habebant, quibus utebantur eo duntaxat tempore, quo miniſtrabant, & ſoli qui miniſtrabant.* Et teſtem quidem ſibi facit Joſephi ea de re locum ex libro Haloſeos ſexto ſuperiùs memoratum. Accedat heic, quòd, ubi in Salomonis Ben Wirga [b] farragine, occurrit Templi Hieroſolymitani deſcriptio, velut à Marco neſcio quo Conſule olim, dum etiam ſtetit Templum, Romano, & ſi credere velis etiam Chriſtiano, tradita, inter alia, ut ab oculato teſte, memoratur Pontificis maximi domus ſeu conclave in Templo, dein ſubjicitur,

גם שם בית לכהן המלביש אשר היה מלביש כל הכהנים לשעת עבודה ונותן לכל אחד ואחד ארבעה מיני לבוש אשר נצטוה והוא היה מוציא מחלונות הבית ההוא הלבושין ובכל חלון וחלון מחלונות שבכתלי הבית ההוא כתוב עליו ר״ל למעלה מן החלון שם הלבוש ההוא כדי שלא ישגה או שלא יתבלבל בעת המתן *Heic quoque Domus erat Sacerdoti cujus munus erat veſtire Sacerdotes in tempus Miniſterii. Dedit unicuique Quatuor veſtium ſpecies, juxta legis præſcriptum. Et porrigebat ille eas ex Arcis ſeu Repoſitoriis domûs hujus ita ad veſtiendum attinentis. Et in unoquoque Repoſitorio, quod erat ad Parietes domus hujus, id eſt ſupra quamlibet, ſcribebatur nomen veſtis, ne forte error aut confuſio fieret in porrigendo accipiendóque.* Epiſtolam Marci illius, velut ad Senatum populúmque Romanum, paulo poſt excidium ſub Veſpaſiano ſimile Templum molientes, conſcriptam, nactum ſe fuiſſe, illic ait neſcio quis ורסוריאש *Verſorius.* Alfonſo Hiſpaniarum Regi IX. chariſſimus & ob Sapientiam doctrinámque in admiratione habitus & הגדול *vir Magnus* Salomoni illi dictus. Ille ad Regem eam tranſmiſiſſe per epiſtolam narratur, cum rex eam per literas conſuluerat de Titi Auguſti literis neſcio quibus Templum deſcribentibus. Et licet figmentum proculdubio fuerit, nihilominùs quum quamplurima in Deſcriptione illa Marci habeantur, res ipſas Templi Cultûſque adeò explicantia, æquum ſanè eſt ut hoc etiam ita illic interjectum, pro teſtimonio, de Sacerdotibus non extra Templum veſtibus ſacris induendis, in ſe ſatis vero apertóque accipiamus. Epiſtolam illam ait Salomon Ben Wirga, uti & Alphonſi ad Verſorium literas ſe tranſtuliſſe מלשון לאטין אל לשוננו הקדוש *è lingua Latina* (quâ videntur primò conſcripta) *in linguam noſtram ſanctam.* Sed & Scriptores Chriſtiani, ut oſtenſum eſt, de Paſtophoriis Veſtium Sacrarum affatim; quibus adjiciatur vir ſummus Hugo Grotius ubi de eis loquens [c], הלשכות inquit, *id eſt conclavia illa ad templi latera in quibus* ſerva-

[a] *In deſcriptione Templi, num. 92.*

[a] *De Templo lib. 5. cap. 5.*

[b] Sepher Shebet Jehuda *fol. 43, 2. Adrianopoli. In verſione Georgii Gentii pag. 364.*

[c] *Ad 1 Maccab. cap. 4. 49.*

ſervabantur veſtes Sacerdotales, inſtrumenta Templi, copia aromatum & ſimilia. Ex diſciplina illa Judaica, ſimilis planè introducta eſt in Chriſtianiſmum (ut videre eſt in Jure Pontificio [d]) de veſtibus ejuſdem ſacris. Et Judaicam expreſſiùs agnoſcunt, dum ſuam conſtituunt. Sed de his ſatis ſupérque.

VII. Nec víſum eſt enarrationem quæ advertatur forſan dignam, omittere quam velut ab jam dicto Marco conſule Romano, teſte oculato, adeóque, dum ſtetit Templum (nam poſt Excidium res geri nequibat) præſente, de ſplendidiſſimo (& quaſi annuus ſolenníſque fuiſſet) Pontificis Maximi paulo ante feſtum Expiationum, comitante Synedrio Magno, ſimul cum Rege, & Sacerdotum choro, in Templum è domo ſua ingreſſu, tradidit Salomon ille Ben Wirga [e]. Enarratio quidem fit, tum de ingreſſu hoc tum de Paſchatis apparatu, in quem במאמר המלך והשופטים *juſſu Regio & Judicum* (quod de Synedrio Magno planè intelligendum) in Neomeniâ Niſan, per Terram Sanctam, ex Hieroſolymis, mittebantur curſores qui proclamarent, לכל מי שיש לו מקנה צאן וקצת בקר ימהר להביא המקנה כדי שימצאו עולי רגלים די זבחים וגם למאכלם כי העם רב מאד וכל מי שלא היה בא לזמן הקצוב היו מחרימים כל ממונו לקדשי הבית *ut quiſquis poſſideret oves & boves, confeſtim eos adduceret ut haberentur quæ ſufficerent & victimis ſolennibus & victui populi qui illic perquam frequens. Et quicunque ſic adducere eos detrectaret, bona ejus omnia in Sacros templi uſus converterentur.* Ubi, circa Sacra illa, Regis & Synedrii cernitur autoritas ſumma. Et peracta juxtà omnia ibi memorantur. De Pontificis autem ingreſſu, ait idem, Septem diebus ante dictum Expiationum feſtum, apparari ſolere, in domo Pontificis Maximi urbana, ſellas, לאב בית דין ולנשיא ולכהן גדול וסגן הכהנים ולמלך ולבד אלה שבעים כסאות של כסף לשבעים סנהדרין והזקן מן הכהנים היה קם על רגליו ואומר לפניו וגו *Patri Synedrii, & Principi, & Pontifici Maximo, & Segeni* ſeu *ex Sacerdotibus Pontificis Vicario, & Regi, & præter has Septuaginta argenteas Septuaginta Synedris. Et qui natu major ex Sacerdotibus erat aſſurgens ſermocinabatur coram eo &c.* ſaluberrima ei monita & ſevera indens de inſtante officio, quà Deum, quà homines expiandos ſpectaret. Promittente Pontifice ſe cuncta ritè præſtiturum, Rex eum ſermone demulcebat mitiore, nec ſine beneficiorum ei promiſſis poſtquam è Templo redux eſſet. Hoc peracto proclamabatur, הכהן יצא והולך ללשכה שלו אשר במקדש *Pontifex Maximus jam ad Conclave ſuum in Templo.* Primò הולכים לפניו כל שהוא מזרע מלכי ישראל כי מקרב הקרב אל הכהן יותר חשוב ואחריהם כל שהם ממלכי בית דוד וכלם בסדר, נכון זה אחר זה *ibant ante eum ex Regibus Iſraelis oriundi, quoniam quiſque, ut Pontifici proximior erat, loco incedebat honoratiore. Et poſt eos, omnes ex regibus domûs Davidicæ* (de regiis illis nominibus binis, non ſemel in ſuperioribus diximus) *qui decenti ordine incedebant*, Præcone acclamante ante eos, תנו כבוד לבית דוד *Honorem tribuite Domui Davidicæ.* Et poſt eos, familia Levi, nec ſine præconio parili Domui Leviticæ, וכל סגנתם היו לובשין באותה שעה בגד משי תכלת והכהנים

[d] *Diſt.* 1. *de Conſecratione c.* 42. *Durandus Rational. lib.* 1. *cap.* 3. § 48. & *lib.* 3. *cap.* 1. §. 1. *Fortunat. Amalarius de Eccleſ. Officiis lib.* 2. *cap.* 16. *Joann. Durantus de ritibus Eccleſiæ lib.* 2. *cap.* 9. §. 1.

[e] *In* Sepher Shebat Jehuda *fol.* 45, 1. & 2. *in verſione Georgii Gentii, pag.* 382. *Ibid. fol.* 45, 1. *in verſione pag.* 376 & 382.

והכהנים מִשֵׁי לבן & *primores eorum* ſeu *eminentiores cuncti veſtibus induebantur hyacinthinis ex Serico*, & *Sacerdotes* (reliqui eorum) *candidis etiam ex Serico* (id eſt veſtibus ſplendidioribus, ſed non Sacris quorum uſus, extra templum, ne in pompa ejuſmodi Sacra, permiſſus) ואחריהם & *poſt eos* Cantores, & *poſt eos*, inſtrumenta Muſica pulſantes, & *poſt eos* tibicines. & *poſt eos* janitores, & *poſt eos* ſuffituum curatores, eodémque ordine aulæorum textores, Cuſtodes templi, האמרכלים ſeu *Quæſtores*, & *poſt eos*, כת אחרת נקרא קאאטופילוש (vertit interpres) *certus hominum ordo*, *qui bibliothecis præfectus earum curam gerebat* (fortè קארטופילוש pro *Chartophylaces*) & *poſt eos* כל אנשי המלאכה ממלאכת הקדש ואחריהם הע׳ סנהדרין ואחריהם מאה כהנים ובידי כסף בידם לעשות דרך ואחריהם הכהן גדול ואחריו כל זקני הכהונה שנים שנים *omnes artifices Sacri*, & *poſt eos Septuaginta Synedri*, & *poſt eos centum Sacerdotes*, *manibus habentes virgas argenteas*, *ut viam faciliorem redderent*, & *poſt eos Pontifex Maximus*, & *poſt eum*, *omnes Presbyteri generis Sacerdotalis*, *bini*, *bini*. Ordinem incedendi fateor me non ſatis capere, nec quid לפניו *coram eo*, & אחריו *poſt eum*, & אחריהם *poſt eos* in pompa deſignet. Veniſſe eum ibi dictum eſt in Templum, rediiſſéque. Sed nihil interjectum illic de diſciplina hac de re Talmudica ſuperiùs oſtenſa.

Cap. XII.

I. *De duplici* Belli *genere*; *altero* ex Præcepto Divino, *altero* Ultroneo *ſeu* Arbitario.

II. *Poteſtas* Arbitrarii Belli *legitima ſummáque in* Synedrio Magno. *Non itidem ejus quod ex Præcepto gerendum eſſet. Scilicet* Principum Regúmque, *in* Septem populos & Amalekitas.

III. *Quæ apud* Fl. Joſephum *hac de re occurrunt.*

IV. *Alia*, *maximè è* Vulgata, *quæ* Pontifici Maximo *Poteſtatem etiam heic tribuant. De* Joſephi & Magiſtrorum, *hanc circa rem*, *ſenſu*, & *de conſulendo oraculo* Urim & Thummim. *Diſcurſus nuperus Ioannis* Friſchmuth *Germani*, *de jure Ebræorum regio.*

IN iis quæ juxta diſtributionem ſub initium hujus libri habitam, ad Poteſtatem Synedrii Magni Deliberativam attinuere, locum habet primum מלחמת הרשות *Bellum ultroneum* ſeu *arbitrarium*. Legitur in Miſna[a], אין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי ב״ד של ע״א quod à Petro Galatino[b], uti & antè à Raymundo Martini[c], cujus pleraque compilavit Galatinus, malè nimis vertitur, *Nec erant egredientes ad licitum bellum niſi ſecundum os domus Judicii Septuaginta unius Judicum*. Quaſi omnimodum bellum illic illicitum fuiſſet citra decretum Synedrii hujus. Certè & Carolus Sigonius literis Ebraicis nimiùm alienus, utcunque vir aliàs

a Tit. Sanhedrin cap. 1.
b De Arcanis Catholic. verit. lib. 4. cap. 5.
c Pugione Fidei Part. 2. cap. 4. §. 4.

aliàs doctiſſimus, plurima Galatini verba, velut è Talmudiſtis, tacito ejus nomine, in ſua ſimul deſcribens phraſinque paulò immutans, *nemo*, inquit[d], *egrediebatur ad bellum* (*licitum* omittens) *niſi ſecundum os domus judicii Septuaginta unius Judicum.* Sed pervertitur omnino Talmudicorum ſenſus & quod ipſi ne ſomniarunt quidem, hallucinatione craſſiſſimâ introducitur. Nimirum Bellum apud Ebræos erat Duplex. Aliud מלחמת מצוה *bellum ex præcepto divino gerendum*, quod item מלחמת א׳ *Bellum Terræ Iſraelis* vocabatur, aliud מלחמת הרשות *Bellum licentiæ*, ſeu *arbitrii liberi*, id eſt ultronei ſeu arbitrarii, quod nec ſuſcipere nec omittere habebatur in præcepto. Genus Prius erat ex præcepto cum Septem populis illis[e] notiſſimis & Amalekitis gerendum; Secundum, adverſus finitimos, qui ex eis non erant, ac, pro re nata, alios quoſcunque. Scilicet adverſus hoſtes finitimos ejuſmodi incurſantes, publicæ ſalutis causâ[f] ſuſcipiendum. De genere utroque Guilielmus Schickardus doctè[g]. Etiam alibi[h] nos fuſiùs de utroque diximus. Miſnæ autem allatæ verba de Secundo genere tantummodò intelligenda; unde rectè Joannes Cochius vertit, *Bellum arbitrarium non niſi ex Septuaginta unius Judicum autoritate ſuſcipitur.* Obadias Bartenorius[i], כל מלחמה חוץ ממלחמת ז׳ עממים. ומלחמת עמלק קרויה מלחמת הרשות *Omnimodum bellum præter id quod gerebatur in Septem populos & Amalekitas rectè nuncupandum eſt bellum arbitrarium* ſeu *ultroneum.* Qua in re ſatis conſentiunt Magiſtri. Dicitur[k] item bellum geſtum, על שום העם כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדולתו ושמעו *cum cæteris gentibus ad ampliandos fines Iſraelis, & ad augendam ejus dignitatem & gloriam.* Unde à viris doctis *Bellum Majeſtatis* etiam interdum nuncupatur. Et quod legitur in Gloſſa[l] Talmudica, omnimodum bellum vocari hoc nomine, לבר ממלחמת יהושע שהיתה לכבוש את ארץ ישראל *præter bellum Joſuæ quod ideo ſuſceptum, ut ſubjiceretur terra Iſraelis*, ita capio ut afferatur ibi bellum Joſuæ pro exemplo tantùm, quia in Septem populos gerebatur ac Amalekitas. Neque omninò intelligi poteſt pro eo quod bellum ex Præcepto ad perſonam illius ejúſve ævum reſtringat.

II. De utroque autem genere (quantum ad hanc rem) Maimonides ad veterum mentem, ubi bellica Regis Ebræorum officia docet[m], מלחמת מצוה אינו צריך ליטול רשות ב״ד אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם לצאת אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי ב״ד של ע״א *Quando bellum ex Præcepto erat gerendum non opus erat Regi ut ejuſce gerendi fundus fieret Synedrium, ſed ipſe quoties placeret exibat quovis tempore, etiam & populum exire cogebat. At verò in bellum arbitrarium non exibat citra decretum Synedrii Septuagintauniuſviralis.* Certè in Roma veteri, etiam ſub Cæſaribus inclinante imperio, ejuſmodi Senatui in omnimodo bello decernendo renovari viſa eſt poteſtas. Claudianus[n] de Honorii tempore,

d *De Repub. Hebræorum lib.* 6. *cap.* 7.

e *Deut.* 7. 1. & 20. 17.

f *Ob. Bartenor. ad tit.* Sota *cap.* 8.

g *De Jure Regis Hebræor. cap.* 5. *theor.* 16 & 17.

h *Lib.* 6. *de Jure Nat. & Gent. cap.* 12.

i *Ad cujus Miſn. tit.* Sota *cap.* 8. *juxta finem.*

k *Maimonides hal.* Melakim *cap.* 5. *Mikotzi præc. aff.* 118.

l *Ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 2, 1.

m *Halach.* Melakim *cap.* 5. §. 2.

n *De laudib. Stiliconis lib.* 1.

Negle-

Neglectum Stilico tot jam per ſecula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ felix legionibus iret
Teſſera. Romuleas leges rediiſſe fatemur
Cum procerum juſſis famulantia cernimus arma.

Et poſtea,

——— *Et ſpectant Aquilæ decreta Senatûs.*

o Pithanon. 1. cap. 7. Qua de re plura apud virum doctiſſimum Petrum Berterium [o].

III. Sed mirum interea eſt illud quod de Rege Ebræorum habet Flavius Joſephus [p], etiam veluti à Moſe ipſo inter leges Regias traditum, atque antè aliorſum itidem memoratum, παραχωρείτω δ' οὗτος τοῖς τε νόμοις καὶ τῷ θεῷ τὰ πλείονα τοῦ φρονεῖν· πρασσέτω δὲ μηδὲν δίχα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς τῶν γερουσιαστῶν γνώμης, Rex qui vobis fuerit, *plus legibus & Deo quàm ſua Sapientiæ tribuat. Nec quidquam citra Pontificis & Senatorum ſententiam faciat.* Et dein ſequuntur leges de Uxoribus, Equis, Auri & Argenti vi, Regiæ in Deuteronomio ſcriptæ. Cur autem Pontificem heic adjecerit Joſephus aut adeo ex Synedrii Magni (nam de Senatoribus illis quin loquatur ambigere nequeo) autoritate omnia pendere velit quæ Regi facienda, ne ariolari quidem poſſum, niſi fortè id omne intelligat tantummodò quod ad Bellum arbitrarium atque Oraculi Sanctiſſimi in eo ſuſcipiendo uſum ſpectet. Certè & ipſe inferiùs Moſem ait eos docuiſſe, ὅπως ἂν στρατεύοντες ἐξίοιεν τεκμηρίῳ χρώμενοι τοῖς λίθοις ὡς καὶ πρότερον δεδήλωκα *quomodo in militiam exirent, ſigno capto ex lapillis, de quibus jam diximus*; id eſt ſigno capto ex ſanctiſſimo illo oraculo Urim & Thummim dicto quod ſuperiùs deſcripſerat.

p Archæol. lib. 4. cap. 8.

IV. Jam verò etiam in Vulgata legitur de Joſua, Moſi ſuccedaneo, ídque ex ipſius Numinis præſcripto, coram Eleazaro Pontifice M. & populo collocato, *Pro hoc, ſi quid* [q] *agendum erit, Eleazar Sacerdos* (is Pontifex erat) *conſulet dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipſe & omnes filii Iſrael cum eo & cætera multitudo.* Quod dictum planè de conſulendo oraculo illo. Nam in Ebraicis habetur, ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני יהוה *& coram Eleazare Sacerdote ſtabit qui conſulet pro eo oraculum Urim* ſeu *rogabit pro eo per judicium Urim* ſeu *Manifeſtationis* aut *Veritatis*, coram domino, quemadmodum item Græci. Cæterùm illa, *Pro hoc, ſi quid agendum erit* alibi atque in Vulgata non habetur. Quæ tamen non malè reſpondent Joſephi verbis jam allatis quibus Regi ſine Pontifice & Senatoribus nil agendum aſſeritur. Ebræi verò rem totam non ad aliud *quid agendum* præterterquam quod rerum bellicarum nomine veniebat attinere volunt. Quæ ſequuntur, in origine ita ſe habent, על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה

q Numer. 27, 21. ubi conſulas Abulenſem Quæſt. 40. &c. alios ebræos.

Jux-

Juxta verbum ejus egredientur, & juxta verbum ejus ingredientur tam ipſe quam univerſi filii Iſrael cum eo & tota Congregatio, ſeu *Synogoga*. Ex hiſce dignoſci volunt quid eo in loco innuatur dum de oraculo hoc conſulendo réque juxta ejus decretum gerenda verba fiunt. Nec aliud quid præter res Belli, quæ egrediendi & ingrediendi ſeu redeundi vocabulis deſignari ſolent, intelligi. Et ſanè ſi quæ habent heic Magiſtri cætera intueamur & Joſephi de Rege verba priora cum ipſius poſterioribus de oraculo conſulendo comparata de bello arbitrario tantummodò capiamus, ſatis ad amuſſim cum ipſis illi conveniet. Scilicet aiunt heic Magiſtri, Joſuam, principem Iſraelis, cæteróſque ei in principatu ſeu Regno Ebræorum ſucceſſores, non ritè bellum ſuſcepiſſe, ſaltem arbitrarium, niſi etiam conſuleretur apud Pontificem Oraculum illud. Adeò ut tametſi bellum ejuſmodi ſine Synedrii decreto rite non ſuſcipiebatur, nihilominùs nudo ejuſdem decreto, ac inconſulto oraculo, nec ritè poſſet ſuſcipi. Ipſum item docent Synedrium M. in verbis illis ſacris contineri. Nam כל העדה quod *totam Congregationem* ſeu *Synagogam* vertimus pro eo quod eſt à *filiis Iſrael*, quo univerſi Iſraelitæ ſatis continentur, diverſum ſumunt, & ipſum aiunt eſſe Synedrium. Perinde puto ac ſi dictum fuiſſet, nec Princeps ſeu Rex, de Bello ex Præcepto, nec Synedrium de eo quod Arbitrarium eſt ſuſcipiendo decernet citra Oraculi autoritatem. Et de Synedrio Magno eo vocabulo in ſacris literis denotato plura inferiùs. Gemara Babylonia[r] ad Miſnam ſuprà citatam, מנהני מילי אמר ר' אבהו דא' קרא ולפני אלעזר הכהן יעמד הוא זה מלך וכל ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זה סנהדרין. *Id quod de bello arbitrario citra Synedrii Magni decretum non ſuſcipiendo dicitur, inde, juxta Rabbi Abibu, manavit quòd ſcriptum ſit*[s], *& coram Eleazar Sacerdote ſtabit, quibus verbis Rex innuitur; illis autem, & omnes Iſraelitæ, Sacerdos qui* (velut populi totius nomine) *unctus erat*[t] *in bellum, atque demum illis, omnis congregatio* ſeu *Synagoga, ipſum Synedrium*. Quod itidem alibi in eadem legitur Gemara[u]. Unde & gloſſa Jarchii ad verba illa ſacra, ושאל לו כשיצטרך לצאת למלחמה על פיו של אלעזר וכל העדה אלו סנהדרין *& conſulet*[x] *pro eo, quando ſcilicet in bellum ei erat proficiſcendum, juxta verbum ejus, ſcilicet Eleazaris; & omnis congregatio ipſum Synedrium denotat*. Quin ad illud in Miſna[y] de conſulendo hoc oraculo; nemini ſcilicet id licuiſſe privato, אלא למלך ולב"ד ולמי שהציבור צריך לו *Sed Regi & Synedrio & ei qui reipublicæ*, id eſt, qui Populi ac Univerſitatis nomine atque autoritate, ut legatus, conſulebat. Obadias Bartenorius, אלא למלך וכו' דכתיב. ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו זה משוח מלחמה ומי שצורך הציבור בו וכל העדה אלו סנהדרי גדולה *Sed Regi &c. nam ſcriptum eſt*[z] *& coram Eleazare Sacerdote ſtabit &c. Scilicet ipſe Rex. Verba autem illa & omnes filii Iſrael cum eo, denotant eum quocum, velut duce, in bellum proficiſcendum erat omnibus Iſraelitis, id eſt Sacerdotem in bellum unctum & qui totius populi neceſſarius erat in hanc rem miniſter ſeu legatus. Tota autem congregatio eſt ibi ipſum Synedrium Magnum.*

r *Ad tit.* Sanhedrin *cap. 1. fol.* 16, 1.
s *Numer.* 27, 21.
t *Deut.* 20, 2.
u *Ad tit.* Joma *cap.* 7. *fol.* 73, 2.
x *De conſulendo heic videſis Abulenſem ad Numer.* 27. *quæſt.* 47.
y *Tit.* Joma *cap.* 7. *alibi.*
z *Num.* 27, 21.

Quæ eadem ſunt fermè verba etiam Maimonidis [a]. Neque aliud vult Abarbinel [b] ubi ait oportuiſſe ut, qui conſuleret, eſſet מלך או אב ב״ד הגדול או מי שצבור צריך לו *Rex aut Pater Synedrii Magni aut qui à populi univerſitate huic rei præficeretur.* Nam per Patrem Synedrii, ipſum proculdubio Synedrium intelligit, quemadmodum etiam alii [c] qui eum heic memorant. Plura habent Talmudici [d] quibus id ipſum aſſerunt. Quod neque heic erat prætermittendum, quia niſi ſingularis Oraculi uſus jam indicatus ſimul animadvertatur, non ſatis liquet quid ſibi velint dum bellum arbitrarium adeo ex Synedrii autoritate pependiſſe tradunt. Nam & oraculi ab eo conſulendi ſimul autoritas adhibenda erat. Oraculum autem hoc ad Tabernaculi ac Templi primi ætatem duntaxat, ut volunt Magiſtri, attinuit. Nam ſub ſecundo [e] compertum non eſſe aiunt genuinum, qua de re alibi etiam [f] monuimus. Atque legitur in libello qui Epiphanio adſcribitur, de Vitis Prophetarum, poſt cædem Zachariæ Patris Joannis Baptiſtæ [g] non amplius per oraculum hoc reſponſa data eſſe, perinde ac ſi uſque ad id tempus ſeu ſub templo ſecundo fuiſſet pariter ac ſub primo in uſu. Nam & expreſſim dicitur non reſpondiſſe ὥσπερ τὸ πρίν, *quemadmodum antea conſueverat.* Verùm & id ipſum in Auguſtano codice habetur de Zachariæ Prophetæ cæde de qua in Paralipomenis [i]. Adeò ut altero in loco deſiiſſe ante Templi primi excidium oraculum hoc, altero non ante Chriſti natales velit libelli illius autor, cujus de nugis locus hic non eſt amplius diſſerendi. Joſephus [k] autem disertè ſcribit deſiiſſe oraculum hoc ducentis ante tempus quo antiquitates ſuas congeſſit annis, id eſt ſub Maccabæorum initia. Ita diu etiam in Templo ſecundo manſit. Vide quæ hac de re diſputat *J. Baptiſta Villalpandus* [l], alii. Qualenam fuerit oraculum illud, modus item conſulendi, juxta Ebræos, oſtenditur à V. Cl. Guilielmo Schickardo in libello de Jure Ebræorum Regio [m]; nec rarò apud Magiſtros [n] de eo agitur. Alia quæ ſine Oraculi ejuſdem autoritate à Synedrio decerni ritè nequibant, capite etiam habes proximo. Prodit, dum noſtra hæc ſub prælo calent, de *Rege Eligendo & Deponendo Diſcurſus*, Ebraicæ Reipublicæ quomodocunque aptatus, autore Joanne Fuſchmuth Profeſſore Ienæ Germano [o], qui ſententiis Talmudicorum receptioribus, tam de Bello, à Rege, qualicunque, pro libitu ſuo, gerendo, quàm de aliis ad Jus Ebræorum Regium (de quo ſuprà) attinentibus, ſuiipſius commenta (illorum ſcriptis Juridicis minimè ſatis inſtructus, ut ex ipſo liquet Diſcurſu, nimiſque inaſſuetus) anteferre libentiſſimè amat. Qui volet eum conſulat. Et qui poterit, de eo judicium ferat.

a *Halach.* Celi hammikdash *cap.* 10.
b Pirush Tora *fol.* 414. *col.* 1.
c Peſiktha Zotertha *fol.* 60. *col.* 4.
d *In Gemar. Babylon. tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 16, 1. *Bartenor. ad Miſn. ibi* §. 5.
e *Maimonid. hal.* Celi hammikdash *cap.* 10.
f *Lib.* 2. *de Succeſſ. in Pontif. cap.* 8. *& heic capite proximo* §. 7.
g *Vita* 23.
h *Vita* 21. *edit. Petavi-ana.*
i *Lib.* 2. *cap.* 20.
k *Archæolog.* 3 *cap.* 9.
l *Tom.* 2. *Explanat. in Ezechiel. part.* 2. *lib.* 5. *diſp.* 4. *cap.* 70.
m *Cap.* 2. *theor.* 2.
n *Maimonid. halach. ceras. Mikotzi præc. aff.* 173. *Gemara ad finem Miſn. tit.* Joma *cap.* 7. Peſiktha Zotertha *fol.* 60. *col.* 4. Sepher Siphri *fol.* 24. *col.* 9[?].
o *Ienæ* 165[?] *in* 4[?].

Cap. XIII.

I. *Neque* Urbs, *neque* Atrium *aliquod* Templi *ampliandum, citra* Synedrii Magni *decretum.*

II. Regis *item*, Prophetæ *ac* Oraculi Sanctiſſimi, *autoritas acceſſit. Unde illud à Magiſtris deductum.*

III. *In*

III. *In* Templi Primi conditu, *parilis adhibita autoritas. De Prima* Areæ *ejus ſub* Davide *Rege* Dedicatione, *&* *Pſalmo* 30, *cui titulus* Dedicatio Domus David; *qui variatim* Dedicationibus *apud* Ebræos *adhibitus. Uſus ejuſdem in* Templo *ſolennis cum* Primitiæ, *juxta Legem, ex Terra Sancta agris, illuc afferebantur. Obiter de* Ritu *eas ſic* afferendi *Legitimo meritóque advertendo.* Salomonica *Templi* Dedicatio.

IV. Urbis Hieroſolymitanæ *amplianda Ritus.*

V. *Ampliandi* Atrii *alicujus Sacri, Ritus.*

VI. *De* Encæniis Ezræ *ſeu* Zorobabelianis *Magiſtrorum ſenſus.*

VII. Encænia Maccabaica (*in Euangelio S.* Joannis *memorata*) *menſis* Caſleu *die* 25 *per* Octiduum *inde quotannis celebrata.* Patrum *veterum, etiam & è doctiſſimis recentiorum aliquot,* hallucinatio *circa* Encænia *illa in Euangelio. Expreſſiſſima illorum* Cauſa *&* Origo *è* Ritualibus Ebræorum *aliundéque. Mendum aut ex calamo autoris nimis feſtinante aut ex librarii incuria, in Præteritis* Joannis Druſii, *ubi ut è Ritualibus illis, vertuntur aliqua huc ſpectantia. De* Urim *&* Thummim *etiam* Templi Secundi.

VIII. Zorobabelianum *Templum verè* Secundum, *uſque ad excidium poſtremum. Nec* Tertii *nomen in* Herodiano *reperiri.*

IX. *De* Feſto Luminum Encæniis *illis* Maccabaicis *conjuncto.* Ratio *&* Origo *varia &* Continuatio *ejuſdem.*

X. *De eo quod habent aliqui, tam* Ebræi *quàm* Chriſtiani *Scriptores, Victoriam* Judithæ *contra* Aſſyrios *ſeu* Olophernem, *in Encæniis illis celebrari. De* Philone Anniano *Ebraicè verſo.*

XI. *Alii* Judithæ Haſmonaicæ, *quam confingunt,* Nicanoris *decollationem, in eis, obſervatam eſſe quotannis volunt.*

XII. *Ex re nata, è Codice vetuſto, &, licèt typis impreſſo, nimiùm raro,* Megillath Thainith *dicto, Dies feſti percurruntur complures, quorum pauci tantùm in Calendariis Ebræorum Vulgaribus, quoniam multis abhinc ſeculis* aboliti ſunt *aut in* deſuetudinem abiêre. *De* Turino, Lolliano, Pipo, *aliis, ex hiſtoriis Talmudicis, in codicem illum receptis.*

XIII. *Codicem illum reverà videri eſſe* Midrash *ſeu* Expoſitionem, *etiam* Rationarium, *vetuſtiſſimi codicis ſic dicti, nec jam reperti, ſed in* Talmude Utroque *memorati, cujus autor Rabbi* Eliezer Ben Chanina.

a *Tit.* Sanhedrin *cap.* 1. Maimonid. *hal.* Sanhedrin *cap.* 5. §. 1.
b *In Pugione Fidei part.* 2. *cap.* 4. §. 4.
c *Lib.* 4. *de Arcanis Catholic. ver. cap.* 5.
d *De Rep. Hebr. lib.* 6. *cap.* 7.
e *Vide sis Maimonid. halach.* Bith habbechira *cap.* 6. §. 13. *&c. &* Hugonem Grotium in Matth. 24, 15.

MIſnæ[a] verba ſunt, אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא עפ״י ב״ד של ע״א
*non amplificanda erat Urbs aut Atria niſi ex decreto Synedrii Septua-
gintaunivſviralis*. Urbis nomine, ut aliàs Roma, ſic Hieroſolyma
tantùm heic intelligitur. Vertit Raymundus Martini[b], *nec addebant Civitati
ac Solariis*, id eſt locis peribolis cinctis ſed in aprico & ſubdialibus, *Templi
niſi per os domus Judicii LXXI Judicum*. Quod dum, ut alia, ex eo compila-
vit Petrus Galatinus[c], ipſiſſimum retinet, excepto quòd, ut in editis *Salariis*
perperam legitur. Certè Sigonius[d] etiam *Salariis* heic habet, ubi, tacito Ga-
latini nomine, plurima ex eo exſcribit. Atria autem heic ſunt Atria Templi,
veluti, Sacerdotum, Iſraelitarum, Fœminarum, Proſelytorum, Gentium.
Mœnia item Urbis proferendo eam augere quidem licuit. Sed ob ſingularem
tam Urbis quàm Templi, licet diverſi generis, ſanctitatem, & quia nova ſic
erat ſuperinducenda locis adjectis ſanctitas (nam ut Templum Urbe[e], ſic Ur-
bem ſuburbiis ac reliquâ Terrâ ſanctâ multò ſanctiorem habebant) ideo neque
Urbis Termini neque Atriorum Templi promovendi erant citra decretum Syn-
edrii Magni. Ita tamen interim ut ex ejuſce ſolo decreto neutrum ritè fieri
deberet.

f *Ibidem cap.* 6. §. 10.

II. Etenim neceſſariò accedebat Regis, Prophetæ ac Oraculi ſanctiſſimi
pariter autoritas. Maimonides[f], ב״ד שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה
מוסיפין ויש להם למשוך עד העזרה המקום שירצו מהר הבית ולמשוך חומות ירושלם עד מקום שירצו
Si Synedrium vellet adjicere quid ſive Hieroſolymis ipſis ſive Atrio (Templi)
licuit quidem id facere, & locum quemcunque Montis Templi adjicere ſeu *pro-
trahere ad Atrium & Mœnia etiam urbis quocunque vellet proferre*. At verò,

g *Ib.* §. 11. *&* in Piruſh Miſnaioth *tit.* Sanhedrin *fol.* 115, 2.
h *Tit.* Shebuoth *cap.* 2.
i *Gem. Babylon. ad dict. Miſn. fol.* 14. *&* 15. *& Hieroſolymit. ad tit.* Sanhedrin *cap.* 1. *fol.* 19. *col.* 2. Bartenor. *ad tit.* Shebuoth, *alii paſſim.*
k *Exod.* 25. 9.

inquit[g], אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא עפ המלך ועפ הנביא ובאורים ותומים ועל פי
סנהדרין של ע״א וזקנים *Neque Urbis neque Atriorum termini promovendi erant niſi
& Regis & Prophetæ & Pontificis Oraculi & Septuagintaunivſviralis Synedrii
autoritas ſimul accederet*, quæ ferè verba ſunt ipſiſſima Miſnæ[h]. Ratio peti-
tur[i] ex illo[k], quod de tabernaculo à Numine dicitur, *Faciant mihi Sanctua-
rium ut habitem inter eos. Juxta omnia quæ ego oſtendo tibi, tum juxta exem-
plar* ſeu *ſtructuram tabernaculi quàm juxta exemplar* ſeu *ſtructuram cunctorum
vaſorum ejus, ſic facietis*. Hoc itidem ad Templum, quod in Tabernaculi lo-
cum ſucceſſit ejúſque partes, etiam, ex avita traditione, ad Urbem, quæ ſan-
ctitate Templo proxima erat, ejúſque pomœria proferenda trahebant cum hu-
juſmodi interpretamento; ut nimirùm intelligatur perinde ac ſi Deus Moſem
& Aaronem ibi alloquendo, Regem, Prophetam, Pontificem Maximum (cu-
jus in pectore Oraculum eminebat) & Synedrium Magnum eodem monitu
ſimul compellâſſet, atque ut omnium ſimul eorum autoritate, loca ejuſmodi
ſancta futuris item ſeculis Dedicarentur, Ampliarentur, etiam &, ne ſimpli-
citèr inſtaurando fortè fieret ampliatio ſeu acceſſio nova, inſtaurarentur, juſſiſſet.
Mo-

Moſem pro Propheta ſumunt heic ſimul ac Rege & pro ipſo Synedrio Magno, quod tametſi non eſſet, ut libro ſuperiori[l] oſtenditur, ante annum inſequentem inſtitutum, nihilominùs heic, ut aliàs non raro, ex eo quod Moſi ſoli tribuitur, rem ipſam ſeculis in ſuccedentibus ad Synedrium Magnum, cui integro is dignitate par erat, attinere volunt. Atque ex hoc ſive Exemplo ſive Præcepto, veterum traditione explicato, manaſſe aiunt, id quod ſic habetur de Rege, Oraculo, Propheta, & Synedrio in hiſce, quæ jam tractamus, conjungendis.

l Cap. 4. §. 1.

III. Hinc etiam conditum Templum primum non ſine jam dictis cunctis aiunt. Gemara Hieroſymitana[m], "ויעל דוד כדברי גד זה מלך ונביא ויחל שלמה לבנות את בית אלהי ישראל בהר המוריה אשר נראה לו אלו אורים ותומים לדוד אביהו זה סנהדרין" *Ubi dicitur & aſcendit David juxta ſermonem Gad*[n] *&c.* (nempe aream Araunæ Regis, in qua altare poſuit David, ut ibi narratur, ipſum locum fuiſſe volunt[o] in monte Moriah in quo & Abraham ſacrificaturus erat Iſaacum filium aliique antè velut Abel & Noachus ſacra feciſſent, & Salomon Rex poſteà templum condidit ut condere voluerat David) *Rex & Propheta ſimul palam indicantur; Et dein ubi dicitur*[p], *& cœpit Salomon ædificare Templum Dei Iſraelis in monte Moriah qui demonſtratus fuerat Davidi patri ejus; ex eo quod locum demonſtrari dicitur, Oraculum ſanctiſſimum innuitur, atque ex eo quod Davidi patri ejus ſic demonſtratum eſſe adjicitur, Synedrium intelligitur.* Adeo ut etiam ſanctificatum, ex recepto Jure velint, locum ſeu aream Templi poſt à Salomone conditi, non ſine auſpiciis Davidis Regis, Gad prophetæ, Synedrii Magni, atque autoritate etiam Oraculi. Illuc ſpectare volunt Pſalmum trigeſimum Davidis cui titulus[q], מזמור שיר חנכת הבית לדוד *Pſalmus quod Canticum eſt Dedicationis Domus Davidis*, quæ etiam Templi dedicationem plerunque Talmudicis deſignat. Etiam *pro dedicatione* aut *in dedicatione domus David*, aut *ipſi David*, aliis ſumitur. Græci, Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ. Apollinarius inde, dum titulum Pſalmi iſtius (illi, ut in Græcâ, Vulgatâ Syriacâ Jäianâ & Arabicâ, pro notiſſimo numerorum illic diſcrimine, vigeſimi noni) carmine complecti vult,

m Ad tit. Sanhedrin cap. 1. fol. 19. col. 2. & ad tit. Shebuoth cap. 2. fol. 33. col. 4. hal. 3.
n 2 Sam. 24, 19.
o Levi Ben Gerſom, David Kimchi ibidem, Bereſith Rabba paraſh. 34. Arias Montanus in Ariel, Pineda de Rebus Salomonis lib. 5. cap. 5. ſect. 2. §. 9. Scriptores item Chriſtiani paſſim.
p 2. Paralip. 3, 1.
q Videſis Iarchium & D. Kimchium ibidem.

Ἐννεάδι, inquit, κελάδησε καὶ εὔαδον ἱερὸν ᾆσμα
Δαβίδης πινυτὸς δωμησάμενος νέον οἶκον,

qualem domum, ſive ſacram ſive ſuam, non indicans. Initium eſt, *exaltabo te Domine quoniam exaltaſti me.* Chaldæus ibi, שבח שירתא על חנוכת בית מקדשא תשבחתא לדוד *Laudatio Cantici, pro dedicatione Domûs Sanctuarii; Hymnus Davidi*, ut in Regiis ſeu תושבחת שירתא על חנוכת בית מקדשא לדוד *Laudatorium Canticum ſuper Dedicationem Domus Sanctuarii*, ut in Bombergianis & Buxtorfianis. In editione Nebienſi, dum Ebraica ſic redduntur, Chaldæa, quæ ibi ſe ita habent, כד תושבחתא שירתא שיר חנוכת הבית לדוד, vertunt interpunguntúrque, *Dum laudes dicerentur Canticum Dedicationis Domûs Davidis.* Syrus

 nihil

nihil in titulo habet de Domo, aut Templo, nedum de ejuſdem Dedicatione. Nec quid Arabs Nebienſis aut editionis Maronitarum Romanæ. Atqui in Jaianæ titulo legitur المزمور التسع وعشرون قاله علي تجديد الهيكل *Pſalmus vigeſimus nonus. Dixit eum de Renovatione* (planè *Dedicatione*) *Templi.* Theodoretus[s] autem ibi, nec Davidem, ait, ædificaſſe templum, ὅτι τῷ δειμαμένῳ ἁρμόττειν τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥητὰ, *nec verba Pſalmi convenire ei qui ædificaverit.* Ille igitur ἐγκαινισμὸν τοῦ οἴκου *dedicationem domus*, ibi intelligit eſſe, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀνακαίνισιν, *Humanæ naturæ per Chriſtum inſtaurationem.* Etiam ad Ezechiæ victorias refert. Ita etiam alii, alitérque. Et de dedicatione Palatii Davidis cedrini ſumitur[t]. Grotius, *Id eſt, cum David Domum ſuam ab Abſalomo fœdatam repurgavit.* Sed Lyranus ex Judæus ibi, *Sciendum quod iſta dedicatio non fuit Domus David in qua habitavit (licet aliqui hoc dicant & malè, quia non legitur aliqua illius domus dedicatio) ſed Templi ædificati per Salomonem, quod heic dicitur Domus David, quia voluit templum ædificare ut habetur II Regum VII. Sed de mandato Domini ædificium fuit retardatum, uſque ad tempus Salomonis filii ſui. David tamen tradidit ei deſcriptionem Templi & ædificiorum in circumitu & utenſilium: & præparavit impenſas, ſaltem pro magna parte, ut habetur I Paralipom. XXVIII, propter quod heic dicitur, Domus David.* Adjicit item, quod ex Judaica diſciplina heic advertendum, *Dicunt autem Hebræi & ſatis veriſimiliter, prout plenius declaratum fuit III Regum VIII. & II Paralipom. VI, quod in dedicatione Templi, cum Sacerdotes portantes arcam, vellent eam transferre de tabernaculo David in quo fuerat & introducere intra Sancta Sanctorum, porta templi clauſerunt ſe, nec fuerunt reſerata donec Levitæ, cantantes Pſalmum CXXXI, venirent ad locum illum, Propter David ſervum tuum ne avertas faciem Chriſti tui, id eſt Salomonis in regem inuncti. Et tunc portæ fuerunt reſeratæ. Quòd videntes omnes populi, cognoverunt quòd peccatum David de adulterio Bethſabeæ & homicidio Uriæ erat totaliter à Deo remiſſum & uſque ad tempus illud plures de populo tenebant contrarium. Igitur David hoc prævidens in ſpiritu fecit hunc Pſalmum in quo deſcribit prædicti peccati commiſſionem ex ſua fragilitate & ejuſdem remiſſionem ex Dei miſericordia & benignitate.* Sic ex Judæis ſuis ille. Pſalmus autem ille trigeſimus, veluti, ex Ebræorum ſententia, Conſecrationibus Dedicationibúſque aliis etiam natus, adhibendus erat; ut nempè in Feſto Dedicationis anniverſario (de quo plura inſeriùs) ita & in ſolenni illa Primitiarum, ad Templum, Dedicatione ipſa, ex lege[t] inſtituta. Quoties ſcilicet Primitiæ ex agris paſſim ſic afferendæ erant (Tempus afferendi legitimum erat[u] ad feſtum æſtivale Septimanarum, id eſt Pentecoſtes, ſeu Meſſis[x] nec omninò antè; & poſt illud feſtum uſque ad Encæniorum feſtivitatem hyemalem, quâ de mox. Decerpendæ autem ita à colono erant ut fructuum quotannis matureſcentium partem minimùm facerent ipſæ Sexageſimam, quod ut è Traditione receptum, ita more ſuo ex Gematria ſua ſeu numerorum literalium ratione, ſibi firmatum habent

s Ad Pſalm. 29.

t Videſis Aben Ezra ibid. & Simeonem de Muys.

t Deuter. 26, 2.

u Miſna tit Biccurim cap. 1. § 3. Maimonid. hal. Biccurim cap. 2. § 6

x Videſis Exod. 23, 16.

habent ex eo quod vocis טנא *caniſtrum* ſeu *cophinus* in quo ex lege ponendæ eſſent, literæ faciunt[z] Sexaginta, unde in Bibliis ibi Garianis, טנא בגימט' ששים מששים לבכורים אחד, *Vox* Tena (cophinus) *in Gematria, cum faciat* 60, *indicat Primitias conſtare debere ex parte una è Sexaginta.*) Quoties dico ſic afferendæ erant, כל העיירות[a] שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד ולנים ברחובות של עיר ולא היו נכנסין לבתים וגו' *Omnes urbes* (incolæ omnes Terræ ſanctæ qui afferre deberent primitias ac vellent) *ſtationis* (unicæ; Stationes erant cœtus, ſeu collegia juxta Sacerdotum Ephemeriarum numerum 24, quorum collegæ dicti אנשי מעמד *Viri*[b] *ſtationis*, qui, per urbes, oppida ac agros, ut collegarum corpora, tributa, miniſteria Sacra aliáque, ſuorum nomine, ut procuratores obibant) *primitias onuſti congregabantur in Urbe ſtationis illius* (urbe, in qua degebat eorum primarius ſeu princeps) *& pernoctabant in plateis* (aut Synagogis) *nec domos* (privatorum) *intrabant*, ne ſcilicet immunditiem aliquam forte ſibi inde contraherent. Hinc manè diſcedebant, verſus Hieroſolyma, quò hac in ſpecie aſcendendum non erat per ſe ſingulis, ſed in multitudine ejuſmodi ex ſtationibus ſingulis conjuncta, juxta quod dictum eſt[c], *in multitudine populi eſt Regis honor.* Sic illi. והשור הולך לפניהם וקרניו מצופין זהב ועטרה של זית בראשו להודיע שהבכורים משבעת המינין והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעין קרוב לירושלם *& Juvencus ibat ante eos, cujus cornua aurata erant & caput coronâ Oleaginâ ornatum, ut innueretur, Primitias conſtare ex Septem ſpeciebus* (החטים[d] והשעורים והענבים והתאנים והרמונים הזתים והתמרים *Tritico, Hordeo, Uvis, Ficubus, Malis Punicis, Olivis, Dactylis*) *& Tibicen inde anteibat eos uſque dum Hieroſolymis appropinquarent.* Juvencus ille in Oblationem Pacificam illuc adigebatur. Afferunt etiam rationem Coronæ Oleaginæ, ob arboris, præ cæteris, excellentiam. Sed numerus Septenarius Primitiarum ſpecierum ſic innuendus, ex ז, initiali זית literâ, quæ ſeptem denotat, pendere videtur, quod pariter & ז in זהב ſupplere poteſt. In Via autem utebantur Pſalmi 122 verſu primo, *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi; in domum Domini ibimus &c.* ולא היו מהלכין ביום אלא שתי ידות בלבד *Nec ibant die unico pluſquam per ſpatia tantùm bina.* Duabus plures ſtationes itineris ſibi non faciebant. Appropinquantes Hieróſolymis mittebant illuc nuntios qui adventum ſuum indicarent. Tunc עטרו בכוריהן *Coronabant Primitias ſuas*, id eſt, ex optimis viridioribúſque, nec areſcentibus, velut Coronam, in Caniſtris, quibus geſtarentur, parti aptabant ſupremæ; ut pulchriores ſic viderentur. Exibant dein Hieroſolymis in eorum occurſum aliquot ex Segenis (ſeu eminentioribus) Sacerdotibus & è Quæſtoribus, ſive plures ſive pauciores pro advenientium numero. Simulac autem portas intrabant Urbis, inchoabant verſum Pſalmi jam dicti ſecundum, *ſtabunt pedes noſtri in portis tuis, ô Hieroſolyma.* Tum כל בעלי אומניות *omnes Opifices* Urbis occurrentes, eos ſalutabant, dicentes אחינו אנשי מקום פלוני באתם בשלום *Fratres noſtri, loci N. adeſtis in Pace.* Dein præeunte tibicine, ibant in Urbem uſque ad Montem Templi, ubi unuſquiſque eorum Cani-

z א נ ט 1.50. 9.

a Miſna tit. Biccurim cap. 3. § 2. Maimonid. eod. cap. 4. § 16. & vide Gemaram Hieroſolymitanam, ad dictam Miſnam.

b De eis videſis Miſnam, tit. Thaanith cap. 4. Maimonid. ib. & ad tit. Biccurim cap. 2. § 2. & Bartenorium ibidem.

c Prov. 14, 28.

d Maimonides halach. Biccurim cap. 2. § 2. & Miſna citata.

niſtrum ſuum (Ditior in Aureo aut Argenteo, Pauperior in Vimineo) manu ſuâ prehendens, Pſalmum canebat 150 integrum, *Hallelujah* ſeu *Laudate Dominum, laudate Deum in Sanctuario ſuo &c.* uſque dum accederent ad Atrium, ubi Levitæ canebant Pſalmum item illum trigeſimum ut Conſecrationi maximè proprium. Illic verò Caniſtrum (*Cartallum* vocat Vulgata, à Græco Καρτάλλον; quod & κάρταλλον in editionibus nonnullis inde legitur) & Primitias dabant Sacerdotibus; uti & Turtures & Columbas, Caniſtris in holocauſta, pro libitu, appenſas. Manibus ſuſtentans Caniſtrum unuſquiſque ſuum incepit periocham illam in lege[e] Oblationibus hiſce expreſſim præſcriptam, in qua ſimulac deveniret ad[f] *Syrus* (potiùs *Syrienſis*) *miſer* ſeu quaſi *perditus pater meus*, Caniſtri tantùm anſas ſeu labra illo tenente, הכהן מניח את ידו תחתיו ומניפו עד שקורא את כל הפרשה *Sacerdos ponebat manum ſuam ſub eo & ventilabat illud uſque dum legerat iſte periocham totam.* Ritus autem integer, cum precibus & Sacrificiis ampliſſimis Dedicationis Salomonicæ refertur in ſacra hiſtoria[g], ubi dicitur[h] Salomonem, & totum populum, *obtuliſſe in templo ædificato Sacrificia Domino*, ויחנכו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל *& dedicarunt domum Domini Rex & omnes filii Iſrael.* Græci utrobique habent, καὶ ἐνεκαίνισε &c. ὁ βασιλεὺς &c. **Weiheten**, *dedicarunt*, **Dedicated**. Judæi Hiſpanienſes, *y eſtrenáron a caſa del A.* **and they gave hanzell to the houſe of the Lord**, Syrus ܘܚܕܬܘ *& innovârunt.* Poſtquam extructa eſſet, ut Sacris antè deſtinata, nunc, qualibus ibi eſſet utendum, exemplo primo oſtendebant, quod ipſiſſima Dedicatio ſimplex & propriè ſumta; unde & Arabs وجدد الملك ſenſum in eundem. Ita quod Dedicatio ſeu חנוכה erat ipſa, initiamentis in Sacris, ſeu primo, in loco apparato, Sacrorum uſui reſpondit uti & *dedicare* τῷ *initiare.* Scilicet quiſquis primò initiatus eſt, novus eſt factus, adeóque innovatus. Eraſmus ad vocem *Encænia* in Euangelio, *id eſt*, inquit[i], *Initialia, ut verbum verbo reddam*, alii per *Innovationes* explicant. In Maccabaicis[k] vocatur etiam Καθαρισμὸς τοῦ ἱεροῦ *Purificatio templi.* Syrus reddidit in Maccabaicis[l], ܚܘܕܬܐ & in Euangelio ܚܘܕܬܐ *Renovatio* ſeu *Innovatio.* Arabs in Maccabaicis[m], ايام الحنكه *dies dedicationis* vocem quaſi Ebraicam uſurpans; Dedicationis nomine in Vulgatæ Teſtamento veteri plerunque adhibitâ, ut in nuperis verſionibus utriuſque. In Euangelio Arabes, eundem in ſenſum التجديد, Anglo-Saxo templ halȝunȝa, *Templi Sanctificatio.* Rectè quidem in locis Regum & Paralipomenon citatis **So** (id eſt Sacrificii ritu adhibendo) **the King and all the children of Iſrael Dedicated the houſe of the Lord.** Auguſtinus[n], *Encænia feſtivitas erat Dedicationis Templi. Græcè enim canon dicitur novum. Quandocunque novum aliquod fuerit Dedicatum, Encænia vocantur. Jam & uſus habet hoc ver-*

e Deuter. 26, 3.
f Ibid. 5.
g 1 Regum cap. 8. & 2 Paral. 7.
h Ibid. comm. 62. & 41.
i Ad Joan. 10, 22.
k Lib. 2. cap. 1, 18.
l Lib. 1. cap. 4. 59.
m Lib. 2. cap. 9.
n Tractat. 48. ad Joannem.

verbum. Si quis novâ tunicâ induatur, Encaniare dicitur. Sic ille. In Salomonica autem hac Dedicatione, cui intererant זקני ישראל *Majores natu* ſeu *Presbyteri Iſrael*, qui primarium in Conventu illo [n] locum per ſe præ aliis principibus ibi memoratis obtinebant, ſumuntur etiam à Scriptoribus Chriſtianis [o] pro *Septuaginta illis Senioribus delectis &c.* id eſt planè pro rotundo numero Septuagintauniuſvirali. Statim autem ſequitur illic quòd Salomon קדש *Sanctificavit medium Atrium &c.* Atque hæc prima loci, in Templum, Dedicatio Ebraica ſimul & Sanctificatio, non minùs Ἐγκαίνια dicta quàm meræ profanati poſtmodum Templi Reſtaurationes, ſeu in Sanctificationem priſtinam Reſtitutiones, de quibus mox. Dedicationem illam perperam nimis ſumſere veterum aliquot pro Encæniis in Euangelio [p] celebratis. Quæ planè celebrabantur quando χειμὼν ἦν *Hiems erat*, nec ad Primi aut Secundi Templi conditum, ſed ad Encænia, poſt Antiochi profanationem Secundi, Hieroſolymis in Menſe *Caſleu*, quaſi Decembri, habita, qua de re plura ſtatim. Salomonica autem Dedicatio ad menſem atinet *Ethanin* [q], id eſt Tiſri ſeu ſeptimum à Niſan, quaſi Septembrem atque tempora Scenopegiæ feſto proximantia, quod ex ſacro Sermone liquet & in commentariis ut Ebræorum ita & Chriſtianorum Annalibúſque affatim explicatur. Atque ea de re plura mox [r].

[n] 2 Regum 8, 1. 2 Paralip. 7, 2.
[o] 1 Pineda ad 3 Reg. cap. 8., & de rebus Salomonis lib. 5. cap. 5. sect. 1. §. 24. alii.
[p] Joan. 10, 22.
[q] 1 Regum 8, 2.
[r] §. 7.

IV. Ritus autem Urbis Ampliandæ ejuſmodi erat. Lex ſacra eſt de Sacrificio Euchariſtico quod תודה [s] nuncupant, ex placentis azymis & oleo confectis conſiſtente, præter panem adjectum etiam fermentatum. Quando termini urbis promovendi eſſent. עושין, inquit Maimonides [t], ב״ד שתי תודות ולוקחים
לחם חמץ שבהם והולכים ב״ד אחר שתי התודות · ושתי התודות זו אחר זו ועומדין בכנורות
ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה ועל כל אבן ואבן שבירושלים ואומר ארוממך יי׳ כי דליתני
וגו׳ עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו ועומדין שם. ואוכלים שם לחם תודה
אחת משתי התודות והשניה נשרפת ועל פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו
Faciebant Synedrium (Magnum) *bina Sacrificia Euchariſtica, & accipiebant Panem fermentatum ad ea ſpectantem aut progrediebantur Synedrium poſt Sacrificia Euchariſtica utraque & horum alterum poſt alterum, & in qualibet, inter eundum, Hieroſolymorum ſtatione canebant Cytharis, Nabliis, aliis inſtrumentis muſicis, Pſalmum illum, Exaltabo [u] te Domine quoniam ſubvexiſti me &c. uſque dum advenirent ad terminum loci quem Sanctificare deſtinarent, ibique ſtabant. Ibi etiam comedebant panem Euchariſtici Sacrificii unius ex duobus illis. Alterum verò comburendum erat. Atque ex decreto* ſeu *indicatione Prophetæ, alterum comedendum erat, alterum comburendum.* Tantundem in Miſna [x], alibíque [y]. Atque ritu ſic peracto, locus deſignatus parem cum Urbe ſanctitatem omniáque jura Urbi Singularia obtinebat.

[s] Levit. 7, 12.
[t] Halach. Bith habechira cap. 6. § 10, 11 & 12.
[u] Pſalm. 30.
[x] Tit. Schebuoth cap. 2.
[y] Moſes Mikotzi Præcept. affirm. 163 & 210. Gemara Babylonia ad dict. Miſn. fol. 15, 1.

V. Similis fermè erat ſolennium ratio, quando Templi Atrio quid eſſet adjiciendum, excepto quod heic non Euchariſtici illius, ſed alterius Sacrificii non admodum diſſimilis, reſidui [z], ſeu ejus quod ex eo non comburebatur, uſus

[z] Levitic. 2, 3.

uſus erat. Ejus ſcilicet quod, מנחה dictum, erat frumentaceum, Maimonides poſt ritum Urbis ampliandæ traditum, וכן, inquit[a], אם הוסיפו על העזרה מקדשין אותה בשירי המנחה. מה ירושלם התודה שנאכלת בה מקדשתה אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה כהן ואוכלין אותן בסוף המקום. שקדשו *Atque ita ſi quando ampliaverint Atrium aliquod ſanctificabant illud reſiduo Sacrificii frumentacei. Ut Hieroſolyma* (pomœrium ei ſic adjectum) *ſanctificabat Sacrificium Euchariſticum, ita ſanctificabat Atrium Reſidua ſacrificii frumentacei, quæ alibi comedenda non erat. Comedebant autem in termino loci ſanctificandi.*

[a] *Halach. Bith habechira cap.* 6. §. 13 & 14 *Mekotzi, alii, locis ante citatis.*

VI. Sub Ezra, Nehemia, cæteríſque (id eſt Synedris Synagogæ ſeu Synedrii Magni) qui Urbem, Muros Templumque inſtaurabant[b], rituum horum habemus exempla fermè expreſſa[c]. ובחנוכת חומת ירושלם *Et in dedicatione Muri Hieroſolymorum* (Græci ἐν ἐγκαινίοις, uti & Vulgata *in Dedicatione*, ubi Syrus & Arabs nihil omninò de Dedicatione habent, ſed tantùm Abſolutionem Muri & Celebrationem ſacram inde ſecutam memorant) *quæſiverunt Levitas de omnibus locis ſuis, ut adducerent eos in Hieroſolyma & facerent* החנוכה *Dedicationem & Lætitiam cum gratiarum actione, & cum ſacris Euchariſticis* ובשיר *& in Cantico in Cymbalis &c.* Et obſervatur[d]. *Canticum* numero ſingulari ſic expreſſim denotare fortè *Canticum Dedicationis*, etiam tunc ut ſacris illiuſmodi adhiberi ſolitum. Sed verò, pronuntiant Magiſtri, quoniam deerat tunc Rex & Oraculum, ideò novam ſanctitatem non omninò loco alicui tunc acceſſiſſe, ſed tantummodo priſtinam ſeu veterem, velut deſignando ſolùm eſſe inſtauratam. Unde aiunt, כל מקום שלא נעשה בכל אלו ובסדר הזה אין קדוש גמור וזה שעשה עזרא שתי תודות זכר לא במעשה נתקדש המקום שלא היה מלך ולא אורים ותומים *Quoties omnes hi ritus atque hic ordo non obſervaretur, neutiquam acceſſit loco* (ſive Urbe ſive Templi) *adjiciendo ſanctitas perfecta. Atque id quod fecit Ezra cum obtulit bina Sacrificia Euchariſtica Sanctitatem locum alicui non adjecit, quoniam nec Rex tunc erat nec Oraculum Urim.* Nam poſt Templi primi Excidium non extitiſſe perpetuò conſentiunt Rabbini Oraculum illud, ut antè monitum eſt. De Dedicatione autem illa ſub Ezra, ſeu Zorobabeliana, conſule ſi placet J. Baptiſtam Villalpandum, loco citato, præter Commentarios magis obvios & Annalium conditores. Legitur apud Maccabaicorum autorem[e], in epiſtola Judæorum Hieroſolymitanorum ad Ægyptienſes Judæos, de Encæniis Maccabaicis, de quibus plura mox, diligenter ſervandis, *Facturi igitur quinta & vigeſima die menſis Caſleu* καθαρισμὸν τοῦ ἱεροῦ, *Purificationem Templi, neceſſarium duximus ſignificare vobis,* ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε τῆς Σκηνοπηγίας (ut in editione Complutenſi, Regiâ, aliiſque harum ſequacibus, adeóque in Jaianis; aliis editionibus vetuſtis nuperíſque habentibus ὡς σκηνοπηγίας; ſed Sixti V. Romana, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἄγητε τῆς Σκηνοπηγίας, ſubaudito ſive τὴν ἑορτὴν ſive τὰς ἡμέρας) καὶ τοῦ πυρὸς ὅτε Νεεμίας οἰκοδομήσας

[b] *Ezra cap.* 6, 16. *Nehemias cap.* 12 *&c.*
[c] *Nehem.* 12, 28.
[d] *Joannes Baptiſta Villalpandus in Apparatu Urbis & Templi part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 27 & 28.
[e] *Lib.* 2. *cap* 1, 9. & 18.

τότε ἱερὸν ϗ τὸ θυσιαστήριον, ἀνήνεγκε θυσίας: ut etiam vos quoque agatis feſtum quaſi aut *inſtar Scenopegiæ* (undenam nomen illud heic alibique in Maccabaicis ex infrà allatis liquebit) *& ignis* (vulgata *Diem Scenopegiæ & Diem Ignis, qui datus eſt*) *quando Neemias, ædificato Templo & Altari, obtulit Sacrificium.* Qui in Apocryphos diſputant, aliique[f] obiter, Secundum Maccabaicum velut non genuinum rejiciunt. In Græca editione nulla habetur quod illi Vulgatæ, *qui datus eſt*, reſpondet. Sequitur ibi hiſtoria de Sacrificiis ex aqua in loco ubi ignis ſacer reconditus fuerat, tempore Neemiæ, accenſis, alibi non ita occurrens. Jam verò Dies ſeu feſtum τοῦ *πυρὸς Ignis*, illic memoratum ſumunt viri docti pro Die illo, etiam quotannis revolvente, quo Nehemias Sacrificiis Urbem inſtaurans Ignem ſacrum ita repertum Altari adhibuit. Inde Franciſcus Ribera[g] refert ad Dedicationem Murorum[h] adeóque Urbis denuò extructæ; ubi[i] legitur, *Et adduxi Principes Jehuda & conſtitui*, שתי תודות גדולות (Græci, *δύο περὶ αἰνέσεως μεγάλους Duos pro laudatione magnos*; Vulgata, *& ſtatui duos choros magnos laudantium*, quem ſenſum verſiones nuperæ recipiunt, quod ut videtur verti potiùs debuit) *Duo Sacrificia Euchariſtica*, Altari apparata, quæ rei geſtæ nempè propria; Judæi Hiſpanienſes, *dos proceſſiones grandes*, *Euntes ad dextram verſus murum ſterquilinii.* Abiítque poſt eos Hoſaiah, חצי שרי יהודה *καὶ ἥμισυ ἀρχόντων Ἰούδα*, *& dimidia pars principum Juda, & Azariah, Ezra &c.* Et paulò poſt[k], והתודה השנית (*ϗ περὶ αἰνέσεως ἡ δευτέρα*) *ibat in adverſum illius, quem ego ſequebar & dimidia pars populi ſuper murum &c.* Et dein[l], *ſteterúntque duo Euchariſtica in domo Dei* & ego & עמי חצי הסגנים *& dimidia pars Magiſtratuum*, ſeu *principum mecum.*

VII. Certè in Encæniorum feſto quod, ex inſtituto, quotannis celebrarunt vigeſimo quinto die menſis *Caſleu* ſeu Noni (ut in Maccabaicis[m] & apud Joſephum[n]) in novæ Templi Dedicationis ſeu Reconciliationis (ut vocant) aut Inſtaurationis ſacræ memoriam, ſingularis hodiéque in Ritualibus Judæorum Germanienſibus[o], aliiſque[p] habetur etiam Pſalmi iſtius Trigeſimi uſus. Etiam olim pariter in Ampliandæ Urbis ritu, ut ſtatim liquebit. Feſtum illud, ex more patrio octo dies celebrationis habuit, Sacrificiis etiam, ſtante templo, hymníſque adhibitis, idemque erat cum eo quod, Encæniorum nomine, habitum eſſe Hieroſolymis memoratur in Euangelio Joannis[q], ubi Dominus noſter Jeſus Chriſtus, veluti ſimul celebrans, ambulabat in Templo in porticu Salomonis[r]. *Καὶ χειμὼν ἦν, Et tempus erat hyemale.* Nimium autem hallucinati heic patres aliquot Magni, quorum alii Encænia illic intelligebant pro feſto redeunte Dedicationis Templi Secundi ſeu Zorobabeliani; alii etiam pro Dedicationis Templi Primi ſeu Salomonici, alii demum pro Urbis totius Hieroſolymitanæ inſtauratione. Prioris generis eſt, Chryſoſtomus[s] qui fidenter ait, *τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς μακρᾶς αἰχμαλωσίας τῶν ἐν τῇ Περσίδι, ταύτην ἦγον μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς, Diem*

f *Videſis Jo. Buxtorf. in Inſtit. Epiſtolar. Hebraic. cap.* 3. *pag.* 12.
g *De Templo lib.* 5. *cap.* 17.
h Nehemias 12, 27.
i *Ibi* 31.
k *Comm.* 37.
l *Comm.* 40.
m *Lib.* 1. *cap.* 4. 52.
n *Lib.* 12. *cap.* 11.
o Machzor Jud. German. *part.* 1. *fol.* 105, 2.
p Seder Tephiloth Laſuccoth *&c. pag.* 101, 1. *&c.*
q *Cap.* 10, 22.
r *Videſis Joannem Druſium & Bezam, & Hug. Grotium, alios ad Ioannis* 10, 22. *Hoſpinianum de origine Feſtorum lib.* 1. *cap.* 13. *Daniel Heinſium in Ariſtarch. ſacro cap.* 9. *pag.* 908. *præter. Tho. Aquin. in* 1 *Mac. cap.* 4 *Petrum Comeſtorem &c.*
s *Homil.* 61. *in Ioannem.*

illum quo ædificatum eſt Templum, cum reduces fierent ex diutina in Perſide captivitate, ſumma cum diligentia celebrabant. Atque opinionem hanc velut apud aliquos ſuo tempore obtinentem narrat Theophylactus [t], ubi etiam alios ait Encænia Templi Salomonici ibi intelligenda velle. Atque ita ſecuriùs illic vult Nonnus Panopolita, Joannis paraphraſtes metricus. Sic enim ille,

t *Ad Ioan.* 10, 22.

> Καὶ πάλιν ἦμαρ ἔην πανδήμιον, ᾧ ἐνὶ λαοὶ
> Μνημοσύνην τελέεσκον ἐτήσιον, ἐξ ὅτε νηοῦ
> Ἔδεθλα δωμήσας Σολομὼν εὐκίονι τέχνῃ
> Θεσπεσίης ἀρχαῖον ἐκαίνισε θεσμὸν ἑορτῆς.

Et reverſus eſt dies publicus, in quo populus memoriam celebrabat anniverſariam ex quo Templi fulcimenta ædificans Solomon, pulchras columnas faciente arte, Divini veterem innovavit legem feſti. Sed etiam indubitantèr de Zorobabelianis Encæniis revertentibus cum Chryſoſtomo ſumit Euthymius Zygabenus [u], uti etiam Eraſmus, aliíque. In Tertio heic genere, quod Urbis inſtaurationem ſpectat, habetur Theodorus Mopſueſtiæ Epiſcopus, ad S. Joannem [x]. Atqui manifeſtius videtur nihil eſſe, quàm ſolummodò Inſtaurationem illam ſub Haſmonæis in Euangelio ejúſque feſtum anniverſarium ibi innui. Neque enim Tempus Dedicationis Salomonicæ, quod incidit in *Tiſri*, id eſt menſem ſeptimum [y] ſeu autumnum, aut Zorobabelianæ, quod ad menſem *Adar* [z] attinet ſeu ultimum qui æquinoctium paulò præcedit vernum, hyemis partem in Euangelio memoratæ aliquam ſortiri potuit. Utrum ante Haſmonaicam illam Dedicationem, celebratio anniverſaria aliqua eſſet ſive Salomonicæ ſive Zorobabelianæ Dedicationis nondum ſatis didici. Fuere etiam Templi primi variatim polluti & diſrupti inſtaurationes amplæ ſub Joaſo [a] & Joſia [b] Regibus, ad quas, celebrationes anniverſarias attinuiſſe aliquas nullibi liquet. Atqui de Salomonica & Zorobabeliana Dedicationibus loquitur Thomas Aquinas ſeu quis alius commentariorum in Maccabaica autor nomen ejus gerens, quaſi etiam illæ anteà quotannis obſervatæ fuiſſent. *Iſta*, inquit, *fuerunt abolita propter iſtam tertiam quæ facta eſt in hyeme.* Et Petrus Comeſtor præierat. *Quæ Dedicatio*, inquit ille, *ſtetit in poſterum, aliis duabus habitis in deſuetudinem.* Addeſis heic Carolum Sigonium [c]. Sed palàm intereà eſt, Ebræos ipſos, in commentariis Ritualibúſque ſuis, dum feſtum חנוכה *Encaniorum* ex ritu veterrimo tractant hodiéque etiam diligentius quotannis 25 die menſis *Caſleu* & deinceps per octiduum celebrant, illam ſolam, quæ Haſmonaica eſt, Dedicationem intelligere & expreſſiſſimè denotare. Solennis eſt ejuſdem commemorario illa Sacra vetúſque in Ritualibus, ut formula peculiaris nunc prævia nunc interſperſa, quâ diſertè Feſti illius cauſa deſignatur [d], על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יון על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת

u *Ad locum citatum.*

x *Videſis Stephanum Menochium de Repub. Ebræorum lib.* 3. *cap.* 9.

y 1 *Regum* 8, 2.

z *Ezra* 6, 15.

a 2 *Regum* 12, 4 *&c.*

b *Ibid.* 22, 5.

c *De Rep. Hebræorum lib.* 3. *cap.* 17 *&* 18.

d Machzor *Jud. Germ. part.* 1. *fol.* 100, 1. Sepher Tephiloth Laſuccoth *fol.* 101. 1.

דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתיך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונה ימי חנוכה אלו להודות להלל לשמך הגדול סלה:

Ob Miracula, & ob Redemptionem, & ob Poteſtates, & ob Salutes, & ob Bella quæ (ô Deus) *feciſti patribus noſtris, in diebus illis, ſub hoc tempus; In diebus Mattathiæ filii Joannis, Pontificis Maximi, Haſmonæi & filiorum ejus; quando inſiſtebat Regnum Græcorum in populum tuum Iſraël, ut eos à lege tua diverteret & faceret eos tranſgredi ſtatuta voluntatis tuæ, & Tu in miſericordiis tuis multiplicibus ſtabas pro eis in tempore ærumnarum eorum, & cauſam eorum ſuſcipiebas, & judicium eorum judicabas, & vindicabas vindictam eorum, & Tradebas Potentes in manum Debilium, & multitudinem in manum Paucorum, & Immundos in manum Mundorum, & Impios in manum Juſtorum, & Superbos in manum eorum qui incumbebant Legi tuæ; Et magnum tibi faciebas nomen & Sanctum in æternitate tua; Et Populo tuo Iſraël faciebas ſalutem magnam uti & Redemtionem ſicut hodièque; Et poſtmodùm venerunt Filii tui in Adytum Domûs tuæ, purgarunt Templum tuum & mundarunt Sacrarium tuum & accenderunt lucernas* (quâ de re plura mox) *in Atriis ſancti tui & conſtituerunt octo Dies Encæniorum* ſeu *Dedicationis illos, ut in eis celebraretur & laudaretur Nomen tuum Magnum. Selah.* Ita feſtum illud planiſſimè ex veteri inſtituto eſt Maccabaicorum Encænia. Seu potiùs ipſius Judæ Maccabæi, Mattathiæ filii; unde Rabbi Nahaſſon inter feſta[e], *Dedicatio Templi ex inſtitutione Judæ Maccabæi celebratur die 25 Caſleu.* Etiam in Cantico quod יצר לשבת שני דחניכה *Poema* ſeu *hymnum Sabbati ſecundi Dedicationis* vocant, in Synagogis cantari ſolito Ritualibúſque occurrente legitur[f],

e Pag. 151.

f Machzor Jud. Germanenſium part. 1. fol. 105, 2.

מצבא המלחמה באו בעשרים וחמשה בכסלו
והלכו לאהליהם שמחים וטובי לב:
כל אבני מזבח אשר כפתום יונים:
וגנזום במורחית צפנית לשכת חונים:
ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים:
יחד לויים נאספו לשיר ולשבח.
ישרים משרתים באו להקריב ולזבח:
את קרבנם לחנכת המזבח וגו׳

E Pugna reverſi ſunt 25 die Caſleu, & ivere in tentoria ſua læti & alacres. Saxa omnia Altaris quæ illicita (prophanando) *reddiderant Græci, repoſuere*[g] *ad Euroaquilonem in conclavi rei illi deſignato. Alia dein pro eis attulere Saxa, accedentibus Levitis ſimul ad cantica & laudes. Quorum munus erat miniſtrandi accedebant ut offerrent Sacrificaréntque Oblationes in Encænia Altaris.* Et paulò poſt eodem in Cantico,

g Vide 1 Maccab. 4. 42 &c.

חרצים יצאו לבשר בגבולים ישועה צמחה:
להביאם לירושלם לעשות חנוכה בשמחה:
וחנכו וכברו את היכל להעלות נרות כאומן:

בחפשו ומצאו בשתים פך שיש נטמן להטכן:
כי אם אסוך שמן:
וזהרו מצאו לימים שמונה קבע לשקדונו:
קבע לכן הימים הגלה לדורות עניני:
להזכיר גבורות ולהודות ולהלל לי״:

Curſores exibant in regiones circumjacentes (per Terram ſanctam) *qui nunciarent, Salutem, atque ut Hieroſolyma advenirent ad facienda Encænia in lætitia. Et Dedicabant & glorioſum reddebant Templum, luminaria artificioſè erigendo. Scrutabantur & reperiebant, dum occulta recludebant, lenticulam datâ operâ abſconditam. Sed erat illa Lecythus* ſeu *Vaſculum Olei. Ex illo accendebant reperiebántque ſuffeciſſe in Octiduum. Inde conſtituebant Dies illos ut per eos commemorarentur Magnalia, & Gratiæ laudéſque darentur Domino.* In Benedictionibus etiam Ritualium, *Benedictus*[h] *ſis Domine qui ſanctificaſti nos præceptis tuis*, וצונו להדליק נר שלחנוכה & *præcepiſti nobis accendere luminare Encæniorum* & בימים ההם בזמן הזה *in diebus illis, hac* anni *tempeſtate.* Atque obſervandum eſt, eodem in loco inter ſolennes feſti hujus lectiones recipi paraſham à Numerorum capite 6, 22. uſque in 8, 4. integram, utpote in qua Dedicatio, ſeu Encænia, Tabernaculi teſtimonii habetur & Altaris diſertè memoratur[i] ſimul cum Candelabro & Luminum tunc accenſione. Quid quod etiam tunc Temporis deſignari etiam à Numine voluerint aliqui veluti futuram hanc feſtivitatem Encæniorum Haſmonaicam? R. Moſes Miteranius[k]; ונרות חנוכה גם יש להן רמז בתורה בפרשת בהעלותך כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי חלשה דעתו של אהרן אמר לו הקבה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שהיא קרויה על שמם והיא חנוכת בני חשמונאי & *quod ad lumina Encæniorum attinet, eſt etiam idem de illis indicium in Lege; in Paraſcha, cum accenderis*[l]; *cum offerrent* (in Dedicatione Tabernaculi) *duodecim Tribus, ſed non offerret Tribus Levi, quod Aharoni diſplicuit, dixit Deus O. M. Moſi, loquere Aharoni & dic ei, Eſt Dedicatio alia in qua fiet luminum accenſio. Atque ego faciam in ea Iſraelitis per manus poſterorum tuorum Miracula & Salutem, & Dedicationem ex eorum nomine vocandam. Atque hæc eſt Dedicatio Filiorum Haſmonæi.* Sic ille. Quod verò attinet ad Mattathiæ heic tempora, certè Chronicum Templi Secundi[m] de eo loquitur quaſi, victoriâ in Græcos, poſt Templi profanationem, partâ, ipſe illud ſibi mundando reſtituiſſet; ובא inquit, מתתיה הכהן אל ירושלם וטהר את המקדש והחזיר את העבודה *Et venit Mattathias Hieroſolyma & purgavit templum & cultum reſtituit.* Joſepho[n] quidem de eo dicitur τοὺς βωμοὺς καθεῖλε *altaria* (quæ invexerant Græci) ſuſtulit. Sed illa ejus qualiacunque Encænia in feſtivitatem iterandam neutiquam abiere. Paulò poſt[o] autem Chronicon illud, ubi Judam Maccabæum (quem & Regem facit unctum eóque nomine appellat) holocauſta in Encæniis offerentem & ignis veluti cœlitus dati miraculum memorat, adjicit, וביום כה באלול נעשה זה & *in die*

h Seder Tephiloth Laſuccoth *fol.* 101 & 102 &c.

i *Numer.* 7, 84 & 88.

k *In* Kiriath Sepher *halach.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 37. *col.* 2.

l *Numer.* 8, 1.

m *Fol.* 85 & 86. *in* 8.

n *Lib.* 12. *cap.* 8.

o *Ibid. fol.* 87, 1.

die 25 Elul, factum eſt miraculum hoc; quo Encænia hæc, ad hyemis initia aut circitèr ut dictum eſt, ſpectantia, in finem Æſtatis perperàm rejiciuntur. Legendum proculdubio כ״ה לכסליו 25 *Caſleu*, quod & rectè monuit Joannes Druſius[p]. Prætereundum autem heic non erat, hujus ipſius quod citavimus, è Rituali aliquo Judæorum, partes aliquot ab eodem[q], ſive per Adverſaria ſua ei fortè nimiùm feſtinanti malè ſuggerentia, ſive per Librarii incuriam, perperàm nimis confundi, totidémque verbis ab viro erudito[r] dudum ſecurè recipi in Commentarios ſuos in Novum Teſtamentum, ex aliis Scriptoribus compilatum. Sic enim Druſius ex libro aliquo precum (quales ſunt, pro gentium diſcrimine inter quas degunt Judæi, multiplices) *In diebus Mattathiæ filii Johannis magni Sacerdotis, venerunt filii tui in oraculum domûs tuæ & purgarunt Templum.* Et ſequuntur dein cætera citatorum. Sed verò in diebus Mattathiæ non erat purgatio illa, utpote qui circa biennium[ſ] ante Encænia mortuus eſt; quæ facta ſub Juda Maccabæo filio Mattathiæ, unde illud ואחר כן וגו׳ & *poſtmodùm &c.* in formula ſuperiùs adducta. Forſàn vertendo ſcripſerat J. Druſius, *In diebus Mattathiæ filii Johannis Magni Sacerdotis &c.* & tunc, ultrò illic prætermiſſis quæ interveniunt, tranſiit in illud *Venerunt filii tui &c.* Utraque Præteritorum ejus editio[t] idem habet incorrectum. Nec quid eam in rem in Annotationum in N. T. ejus parte altera; licet ad idem Euangelii comma aliud quid adjectum illic fuerit. Atque ut ex antè dictis, ii, penes quos ſumma autoritas Dedicandi, Ampliandíque erat, dignoſcuntur, ita ex hiſtoria illa Encæniorum haud ita diſpar, quà ſub calamitatis bellicæ remiſſionem res permittere potuerit, elicitur quænam autoritas publica obtineret, in illo, de feſto Encæniorum Sacris tunc peracto quotanníſque die 25 menſis Caſleu (qui in menſibus hyemalibus Decembri partim & Novembri reſpondebat) celebrando. Dicitur ſcilicet Judam Maccabæum & fratres ejus, καὶ πᾶσαν ἐκκλησίαν, *totam Eccleſiam*, populum, כל העדה *totum cætum*, conſtituiſſe perpetuam illam obſervationem velut actûs denuò ſic dedicandi appendicem. Certè nomine עדה ſæpiùs pro ipſo *Synedrio Magno* uſurpatum in Libro oſtenditur ſuperiori, alibíque inferiùs, uti etiam *Seniores populi*[u], etiam & τὸ κοινὸν *Commune* Iſrael. Quod autem ſcriptor habet nuperus ſtatutum hinc fuiſſe, non ut perpetuò quotannis recurreret feſtum illud, ſed tantùm, *ut*[x] *dies iſte annuatim 8 diebus celebraretur ipſorum tempore, vel ipſis viventibus, ſicuti verſus 39*[y] (pro 59) *indicat. Non itaque univerſale aut perpetuum hoc decretum cenſendum eſt, ut omnes Judæorum poſteros, ad ejus obſervationem conſtringeret &c.* haud opinor omninò recipiendum. Verſus illius verba ſunt, ſtatutum fuiſſe, ἵνα ἄγωνται αἱ ἡμέραι ἐγκαινισμοῦ τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν ἐνιαυτὸν ἡμέρας ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πέμπτης καὶ εἰκάδος τοῦ μηνὸς Κασλεῦ &c. *Ut celebrarentur Dies Encæniorum Altaris* (nam ut Templi ita & Altaris Encænia dicta ſunt) *in ſuis temporibus* (id eſt quoties tempeſtas eorum annua recurreret; Duacenſes benè in the times thereof, & Angli in their ſeaſon,

ita

p *Ad lib. Haſmonæorum cap. 4, 52.*

q *Præterit. lib. 4. ad Ioan. 10, 22.*

r *Balduinus Walæus ad Ioan. 22, 10.*

ſ 1 *Maccab.* 2, 69 & 70. & 4, 52.

t *Franekeræ* 1612. *Amſtelodami* 1632.

u *Videſis* 1 *Maccab.* 7, 33 & *Hug. Grotium ibidem.*

x *Guilielmus Vorſtius in Obſervat. ad Tzemach David pag.* 273.

y 1 *Maccab. cap.* 4.

ita rectè quidem non tempora conſtituentium ſeu tum viventium verbis illis omninò intelligentes, ſed annua quibus redirent tempora) *quotannis per Octo dies à 25 menſis Caſleu &c.* Et ex Decreto tunc perpetuam fuiſſe inſtitutionem, apertè comprobant alia è Talmudicis mox oſtenſa. Memoratur autem ſuprà uſus *τῶν Urim* & *Thummim* in Dedicationibus, quod ad Templum Primum ſpectare tantùm potuit. Nam in Secundo Oraculum illud reverà non extitiſſe, adeóque nec illius in conſulendo rationem habitam docent; tametſi, ne Pontifex Maximus indumenti alicujus ſibi proprii ſpecie careret, eâ quæ ſaltem Oraculum illud imitaretur, illum, cum veſtimentis cæteris, indui volebant. Maimonides [a] עשו בבית שני אורים ותומים כדי להשלים שמנה בגדים ואע״פ שלא נשאלין בהן ומפני מה לא היו נשאלין בהן. מפני שלא היתה שם רוח הקודש וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו *Fecerunt, ſub Templo Secundo, Urim & Thummim* (loco veteris Oraculi per Excidium & captivitatem Babylonicam deperditi) *ut complerentur* (Pontificis) *veſtes Octo, idque etiamſi non* (ut Oraculum) *conſulerentur. Et quare non conſulebant eos? Quoniam ibi neutiquam erat Spiritus Sanctus. Et Sacerdos nullus niſi loqueretur ex Spiritu Sancto ac haberet majeſtatem divinam quieſcentem ſuper eo, erat conſulendus.*

[a] *Halach.* Celi Hammikdaſh *cap.* 10. §. 10. *ubi videſis* Ceſeph Miſna.

VIII. Advertendum autem בית שני *Templum Secundum* perpetuò ita vocari Zorobabelianum, ut non minùs id quod ante Antiochi profanationem ſtetit & quod exinde à Maccabaicis inſtauratum eſt, quàm quod poſteà ſub Herode innovatum legimus, contineret denotarétque, ídque uſque ad Excidium Urbis Templíque. Neque enim Templum habebatur aliquod Tertium, nedum Quartum, ſed Primum tantùm & Secundum; licèt Zorobabelianum hoc ita denuò dedicatum fuerit etiam & inſtauratum ſub Haſmonæis, atque dein reædificatum ab Herode qui (ſi Joſepho fides) ἀνελὼν τοὺς ἀρχαίους θεμελίους καὶ καταβαλόμενος ἑτέρους ἐπ᾽ αὐτῶν τὸν ναὸν ἤγειρε, *Sublatis fundamentis priſcis, & aliis actis, ſuper ea templum extruxit.* Scilicet ampliavit paſſim, celſiúſque reddidit [a]; quo abſoluto, feſtivitatem quidem celebratam magnam teſtatur etiam Joſephus, nec tamen ut anniverſariam eam rediiſſe. Non defuere quidem, qui de Templo Secundo apud Aggæum prophetam memorata conſiderantes, ſcilicet [b], גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון *Major erit gloria Templi hujus Poſterioris* ſeu *noviſſimi, quàm Primi* (quaſi inde eliciendum eſſet, ipſum ut tunc extructum, atque integrum, ſine fundamentis ſublatis, duraſſe uſque in Excidium ſub Veſpaſiano) Joſephi de Herodiana illa ſuper fundamenta nova extructione [c] hiſtoriam velint quaſi omninò rejiciendam, velut fictam. Sed temere nimis, ut alii [d] ſatis refutantes oſtendunt. Summa eſt, Herodem nihil molitum eſſe quo Templum fieret jam Tertium, ſed ut Secundum, *terminis* undiquaque ampliatis, & nomine & re ſic maneret pro eodémque haberetur, ut non omninò Tertii nomen indueret. Unde etiam ipſe, ut populum placaret dubitantem, ne demoliretur illud, nec reædificando ſatis par eſſet, profeſſus eſt [e],

[a] *Ioſephus lib.* 15. *cap.* 14. *Haloſeos lib.* 1. *cap.* 16.
[b] *Cap.* 2, 10. *ubi videſis Munſterum &c.*
[c] *Io. B. Villalpandus Explan. in Ezechielem Tom,* 2. *part.* 2. *lib.* 5. *diſp.* 4. *cap.* 68. *Iacobus Salianus Annal. tom.* 6. *Anno* 4035. § 1 *&c. & videſis Henricum Spondan. Ann. M.* 4032. §. 1 *&c.*
[d] *Auguſtin. Torniellus Annal. A. ab orbe condito* 4032. §. 1. *alii.*
[e] *Ioſephus lib.* 15. *cap.* 14.

οὐ πρότερον καθαιρήσειν τὸν νεὼν ἢ πάντων αὐτῷ τῶν εἰς τὴν συντέλειαν παρεσκευασμένων. Καὶ ταῦτα προειπὼν οὐκ ἐψεύσατο, Se non priùs deponere Templum niſi omnia præpararentur quæ ad perfectionem ejus pertinerent. Nam neque mentitus eſt ex hoc quod promiſerat, ut Ruffinus; ubi de Templo demoliendo veluti, notione ſua, eodem cum reædificando locutus eſt. Nec omninò ex demolitione illa jugis Sacrificii aliorúmve Sacrorum illic intermiſſio ulla. Adeóque Tertium non condidit; uti nec inſtauratio illa Haſomonaica Tertii nomen invexit. Scimus quidem ex Maccabaicis & Joſepho, admodùm profanatum ſub Antiocho fuiſſe Templum, etiam deſolatum, fores exuſtas, alias ejuſdem partes deſtructas, nec, per annos aliquot, Ebræorum Sacrificia in eo omninò permiſſa. Unde Joſephus[f], *καὶ γὰρ καθημερινὰς θυσίας ἃς προσέφερον τῷ Θεῷ κατὰ νόμον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς προσφέρειν, Nam etiam quotidiana Sacrificia quæ offerre ſolebant ex lege, eos offerre prohibuit.* Non modò autem Repurgatum dein eſt Templum, ſed etiam novis ædificiis inſtauratum, ejúſque vaſa novata, Sacrificia reſtituta, & Dedicatio. Sed Templum inde Tertium non magis fiebat quam ex Herodiana inſtauratione illa Quartum. Joſephus Scaliger diſputans in aliquos qui Domum Tertiam fuiſſe, nec Zorobabelianam, inferant, ſi modò ſic ab Herode extructum fuerit (quod credi nolunt) atqui interim Secundam dici objiciant, *Acutum*, inquit[g], *Συμπέρασμα. Etiam ſi Decies inſtauratum fuiſſet Templum à ſolutione captivitatis, tamen non Decem ſed Unum Templum diceretur: quia ἐνδελεχισμὸς & continuatio Sacrificii facit ut Unum Idémque habeatur. Nam duplicitèr* בית שני *id eſt domus Secunda intelligitur, & ratione ſtructuræ & ratione ἐνδελεχισμοῦ. Ubi eſt ἐνδελεχισμὸς, ibi nulla eſt interruptio. Quæro potuitne Joſephus ignorare, quod in actis Herodis extabat, quod ſæculo ſuo recens erat, quod ipſe ſuis oculis uſurpavit. Neſcias, major futurus fuerit ſtupor hæc ignorare, an impudentia fingere.* Sic ille. Dum verò continuationem Sacrificii cauſam heic facit, etiam & ſolam, cur Idem Templum fuerit dicendum, adeóque ſemper Secundum, inde meritò quæſierit quis, quâ ratione poſt inſtaurationem Maccabaicam maneret Secundi (quod nemini non agnoſcitur) nomen. Etenim Sacrificium juge uſúſque Altaris omnimodus per triennium aut circitèr, ante inſtaurationem ex profanatione Antiochi, intermiſſum eſt, quod ex hiſtoria illa cuique palàm fit. Reverà autem Herodianum, licèt ſuper fundamenta prorſus nova ſed locum priſtinum & antiquitus in Templum Sanctificatum circùm ambientia, extructum, Idem cum eo quod antè ſteterat adeóque Secundum dicendum habendúmque; quemadmodum poſt Atria quomodocunque aliàs extenſa, idem prorſùs manebat Templum Primum Secundúmque. Quale paſſim & ſemper dictum de Judæorum Synagogis, de Templis Chriſtianis, aliiſque Ædibus inſtauratis ampliatiſve, uti & de Theſei nave. Neque enim alio animo aut cauſâ fundamenta vetera ſuſtulit Herodes, quàm ut Templum ipſum ampliaret ac Sacrificia cæteróſque illic ritus interim continuari faceret, non omninò ut deſtrueretur reſecraretúrve. Adeóque priſtinum ſatis continuavit. Juriſconſulti etiam[h], *Nihil additum tale facit deſinere*

f *Lib. 12. cap. 7.*

g *De Emendatione Temporum lib. 6. pag. 500.*

h *Albertus Brunus Aſtenſis, de Augmento rebúſque additis Concluſ. 4. & videſis Innocent. alióſque DD. ad cap. 1. extr. tit. de Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris.*

rem eſſe talem, quod identitas rei & forma facit ut quid ſit idem in ſubſtantia, licèt ſecundum Philoſophum additum tale faciat eſſe magis tale. Et de his patet exemplum in naturalibus incrementis, ut in Homine qui ab infantia augetur & creſcit & ſemper remanet idem homo licet fiat major. L. proponebatur in F. De Judiciis. Idem in populo, grege &c. Adeóque Uniformitèr auctæ ampliatæque ædes pro eiſdem habendæ, ſecùs interdum ubi Difformiter. Ita pro eâdem ipſâ Numero Urbs cenſetur, pomeriis areiſve circumjacentibus adjectis; ſic flumen, alveo ampliato. Sic Monarchia Prima, Secunda, Tertia, Quarta dicta, quarum interim quæque per ſe acceſſiones perquam varias ampláſque ſortitæ, nomen priſtinum neutiquam mutârunt.

IX. In Feſto autem Encæniorum Maccabaicorum ſuperiùs dicto, habebatur הדלקת נרות λυχνοκαΐα, *Luminum accenſio.* Quaſi *πυρσῶν facularum* Feſtum quod erat Argivis [i] anniverſarium; ſeu Λαμπάδος cujus nominis triplex erat Athenienſibus feſtum ſeu certamen; in Panathenæis, Hephæſtiis & Promethiis [k]. Uti etiam, in Chriſtianiſmo, quùm Feſto, quod Ὑπαντῇ & Ὑπαπαντῇ in Eccleſia utraque antiquitus, pro Simeonis & Domini noſtri Jeſu Chriſti in Templo *occurſu*, poſtridie Kalendarum Februarii, ex inſtitutione Pelagii primi Papæ ac Juſtiniani primi [l], celebrato, conjunctus tandem fuerit καθαρισμὸς, qui tunc temporis evenit [m], Beatæ Mariæ Virginis, ſeu *Purificatio*, Syris dicta ܡܥܠܠܗ ܕܡܪܢ ܠܗܝܟܠܐ *Introitus Domini N. in Templum*; huic adjeciſſe dicitur Sergius Papa, circa annum Chriſti 690 ſeu ſub Juſtiniano ſecundo, Cereorum quotannis numeroſiſſimorum [n] uſum ſolennem (quem etiam Sergio vetuſtiorem fuiſſe volunt aliqui [o]) velut ex ritu Luminum in Lupercalibus & Februis, eodem in menſe pro Luſtrationibus aut Purificationibus adhibitorum paganico, Chriſtianiſmi feſtivitati aptatum, unde nomina habuit à cereis illis ſeu Candelis, *Chandeleur*, *la Chandeleuſe*, & ſimilia in linguis Provincialibus, uti in Germanica & Belgica **Lichtmeſſe** ut & apud nos **Candlemaſſe**. Perperam acceptum eſt illud à nonnullis [p], velut hoc nomine celebratum tempore Gregorii Nazianzeni, ex eo quod ille in Oratione [q], εἰς τὰ ἅγια Φῶτα τῶν Ἐπιφανίων, *in Sancta Lumina Epiphaniorum*, habet τὴν ἁγίαν τῶν Φώτων ἡμέραν, *Sanctum Luminum Diem.* Atque eo nomine aliis ſic dictus eſt Epiphaniorum dies quà Baptiſmatis ejus, quo illuminavit homines, feſtum in illo celebratur. Sed haud omninò quid illic de Candelarum aut Facium lumine. Maccabaica autem Luminum accenſio, ſive ut Pars Encæniorum ſeu Appendix ſingularis, ſive ut Feſtum per ſe cum Encæniis (ut volunt, nec forſan immeritò aliqui) habendum. Joſephus *Φῶτα lumina* vocat, & ubi ſummam Ebræorum in Encæniis ipſis lætitiam ac felicitatem anniverſariámque, apud poſteros, ejuſdem obſervationem enarrat [r], τὴν ἑορτὴν, inquit, ἄγομεν καλοῦντες αὐτὴν Φῶτα, ἐκ τοῦ παρ' ἐλπίδας οἶμαι ταύτην ἡμῖν φανῆναι τὴν ἐξουσίαν τὴν προσηγορίαν θέμενοι τῇ ἑορτῇ, *Feſtum cele-*

i *Pauſanias in Corinthiacis.*
k *Polemon apud Harpocrat. in* Λαμπάς, *Scholiaſt. in Ariſtophanis Ranas, Suidas in* Λαμπάδος.
l *Sigebertus anno* 542.
m *Luc.* 2, 22.
n *Ordo Romanus, Durandus in Rationali lib.* 7. *cap.* 7. §. 15.
o *Baronius ad Martyrolog. Februarii* 2.
p *Pamelius in Cyprian. epiſt.* 34. *not.* 13.
q *Orat.* 39. & 40.
r *Lib.* 12. *cap* 11.

celebramus, vocantes illud Lumina; opinor ideò quòd ex inſperato nobis illuxerit illa felicitas ſeu *poteſtas.* Ruffinus, quaſi alia illic Græca aliqua legiſſet, *eo quòd, præter ſpem, hoc nobis ſplendidum Lumen colendæ religionis apparuit.* Genebrardus, pro *Φῶτα* illic habet *la feſte des lumiers* & vertit, *& la raiſon ſelon mon advis eſt que un tel bonheur nous eſt eſclairé come un lumiere contre toute opinion & eſperance.* Chriſtiani ſubinde Joſepho heic ſuppares, ut Genebrardus [s], qui inſtitutum vult, *ob Lumen religionis à Macedonibus extinctæ recuperatum.* Ad Græca illa animadvertens Joſephus Scaliger [t], *Atqui nos ſcimus*, inquit, *per illos dies octo, tantum Lucernarum ab illis accendi ut nuſquam aliàs plus. Itaque inde appellatio, τῶν Φώτων καὶ λυχνοκαΐας.* Id quidem verum eſt, in Luminum adeo ſolenni, per feſti illius octiduum, in Synagogis ſingulíſque demùm ædibus, accenſione, ſatis conſpici videri nominis illius rationem. Sed origo omninò heic alia, cum Accenſionis ejuſmodi alia cauſa, qua, ut Miraculum, eveniebat, in ipſa Templi Sacrorúmque inſtauratione Maccabaica, à Talmudicis expreſſiùs aſſignatur. Nimirùm ſcimus, ex Sermone ſacro [u], in Tabernaculo teſtimonii Lucernas ſeptem Candelabri ſacri Ramis & Haſtili impoſitas, quæ perpetuò ardentes Oleo puro [x] è publico ſupplendo alerentur. In Templo autem poſtmodum Primo, Decem [y] fuiſſe, ad illuminationem illic jugem, Candelabra, quibus Olei puri copia non impar. Similia in Templo Secundo; quod cùm profanabat Antiochus, adeò etiam aiunt Talmudici eum ut Sacram ſupellectilem reliquam, ita & Oleum, quantum nactus eſt, ſacrum aut abſtuliſſe, deſtruxiſſe aut polluiſſe, ut, cum repurgaretur jam templum ſupellectiliſque illius pars quælibet diligentiùs excuteretur, unicum tantùm Olei ſacri Vaſculum ſeu Lenticula (quæ etiam ex Ritualibus ſuperiùs memoratur) ſigillo munita Pontificis Maximi, intacta reperta fuerit. Illam autem adeo exiguam fuiſſe, ut nec diei unici Lucernis per ſe ſufficeret. Atqui nihilominùs, ne Oleum deeſſet Lucernis purum, adeò per octo illos Encæniorum dies, jugiter ita, ex Miraculo, creviſſe Oleum illud ac continentèr repletum eſſe, ut ſatis inſerviret Lucernis in Templo Dierum illorum cunctis ſeu octo; circa quorum finem (nam ob loci, unde ſive Olivas ſive Oleum ejuſmodi afferri oportuit, diſtantiam [z], itineris ſcilicet, eundo & redeundo, quatriduani, citiùs Oleum ſibi comparare nequibant) nec ante, Oleum huic rei purum eſſe ab eis confectum; atque in Miraculi illius memoriam in feſto Encæniorum tot Lumina perpetuò dein fuiſſe in Templo dum ſtabat, & poſtmodum in Synagogis Domibúſque accendi ſolita. Gemara Babylonia [a], ubi feſti hujus, ut die 25 *Caſleu* celebrato mentio fit, כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמנאי נצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחתמו של כג ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו ח ימים *Cum introibant Græci in Templum, polluebant quicquid erat ibi Olei* (ipſis repertum) *& invaleſcens dein Regnum Domus Haſmonaicà eos devicit, quæ dum ſcrutabatur, non inveniebat pluſquam Lenticulam unicam quæ maneret ſub ſigillo Pontificis Maximi intacta. In ea autem cum neutiquam haberetur plus Olei quàm quod accenſioni*

[s] *In Calend. Hebræorum Commentariis ejus in Pſalmos præfixis.*

[t] *De Emendatione Temporum lib.* 5. *pag.* 409.

[u] *Exod.* 25, 31. *Numer.* 8, 2.

[x] *Levitic.* 24, 1. *& videſis Joſephum Archæolog.* 3. *cap.* 3.

[y] 1 *Regum* 7, 49.

[z] *Vide R. Niſſim in R. Alphesium part.* 1. *fol.* 106, 1. *Ioann. Baxtorf. in Synagog. Judaica cap.* 21.

[a] *Ad tit. Sabbath cap.* 2. *fol.* 21, 2.

ſioni diei unici ſufficeret. Miraculum in eo factum eſt, & inde accendebant per Octiduum. Et juxtà Maimonides[b], de Haſmonaica in Antiochum ſuóſque victoria loquutus, בשגברו ישראל על אויביהם בכה״ בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה ח ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור *Quando invaluére Iſraelitæ adverſus hoſtes ſuos & diſperdidere eos die 25 menſis Caſleu, introibant in Templum, ubi non reperiebant plus Olei puri quàm Lenticulam unicam, Nec in ea erat plus quàm accenſioni tantùm unius diei ſufficeret. At nihilominus accendebant ex eo per totos Octo dies, uſque dum ſcilicet contuſis Olivis ex eis Oleum conficerent purum.* Dein ſubjungit; מפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהו שמנה ימים האלו שתחלתן כה״ בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמנת הלילות להראות ולגלות הנס וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגלה *Et jam dictam ob cauſam conſtituére Sapientes ſeculi illius, ut Dies illi Octo* (anniverſarii) *quorum initium Dies 25 Caſleu, Dies eſſent Lætitiæ & Laudationis. Et accendere mos eſt in eis Lumina tempore veſpertino, ad oſtia domorum, nocte qualibet noctium illarum octo, ut Miraculum inde agnoſcatur palámque reddatur. Dies hi nuncupantur Encænia* ſeu *Dedicatio. Atque interdicitur in eis Luctus & Jejunium, ſicuti in Feſto Purim* ſeu *Sortium. Accenſio etiam hujuſmodi Præceptum ex Scribarum* (eorum qui rebus præeſſent; qualis locutio paſſim denotat autoritatem apud eos Humanam, nec jus omninò aliquod Divinum) *pendet uti etiam lectio Megillah* ſeu libri Heſter in feſto Purim, & quamplurima alia. Benedictionibus, Precibus Laudationibúſque feſti dein oſtenſis, addit[c], Accenſionem fieri debere ſolennem, ut ad oſtium Domûs cujuſque, ita, ubi bina fuerint oſtia adverſas ſpectantia plagas mundi, in utriſque accendendum ſemper fuiſſe. Etiam ubi plures in domo habitarent, ſecundum eorum (tam fœminarum quàm virorum) numerum, Lumina accendenda; & incolæ etiam unico, ſuum. Quinetiam nocte primâ pro quolibet unicum Lumen, ſecundâ pro quolibet duo, adeóque deinceps, ut tandem octo pro unoquoque ex familiis ſeu domibus ſingulis, nocte octava ſeu ultima lucerent; licet hac de re mos varius ſubinde eſſet. Gemaræ ſuperiùs allatæ, Ritualium, & Maimonidis, ſequaces ſunt in diſciplinâ jam de Encæniorum feſto oſtenſa *Megillath Thainith*[d] RR. Moſes Cotzenſis[e], Jacob Ben Aſer[f], Joſeph Karo[g], R. Alphes[h], ad eum R. Niſſim[i], David Ganz[k], præter Ludovicum Mutinenſem[l], Manaſſeh Ben Iſrael[m], alios Rabbinorum. Scriptores autem aliqui Chriſtiani de ratione nominis, *Et accenderunt Luminaria multa & dixerunt Feſtum Luminum: vel propter multitudinem Luminarium vel quia tunc illuminaverat eos Deus ſedentes in tenebris.* Sic Hiſtoria Eccleſiaſtica, quam & ſecuti ſunt Commentarii Thomæ Aquinatis dicti, & Hugo Carrenſis, adjicientes etiam illud de Igne ad Sacrificia cœlitus tunc denuò dato[n], quaſi & inde nomen feſti Luminum ortum habuerit. Et demùm, cum nec apud Joſephum nec in Macca-

b *Halach. Megilla Wechanocha cap.* 3. § 2.

c *Ibid. cap.* 4.

d *In Caſleu ſeu cap.* 9.

e *Præcep. affirmat. ex ſancitis Scribarum* 5. *fol.* 250. *col.* 3.

f *In Arba Turim tit.* Orach Chiim §. 670.

g *In Shulcan Aruch eodem tit. & numero.*

h *Part.* 1. *fol.* 105, 2.

i *Ibid. fol.* 106, 1.

k *In Tzemach David part.* 1. *Mill.* 4. *anno* 622.

l *De gli Riti Hebraici part.* 3. *cap.* 9.

m *En Theſouro dos preceitos cap.* 111.

n *Videſis Ioſephum Ben Gorion lib.* 4. *cap.* 20.

Maccabaicis mentio aliqua fuerit Lenticulæ illius Olei ſed tantùm accenſionis ſolennis adhibitæ [o], ſunt etiam apud Ebræos qui miraculo illi locum heic tribui nolint, ut R. Azarias Edomæus [p], quem hac de re conſulas.

X. Obtinuit autem apud aliquos opinio, Feſtum illud Encænia ſic dictum, ob victoriam Judithæ celebrari ſolere; ſaltem victoriæ ejuſdem commemorationem in eo contineri. Sed cujuſnam Judithæ, & an filiæ Merari [q] ob victoriam in Decollatione Olophernis, an Judithæ filiæ Haſmonaicæ ob ſimile in Nicanorem facinus, controverſum eſt. In calce quidem hiſtoriæ Judithæ, à Græcis Latiniſque receptæ, Latinus codex, verſionis Hieronymianæ ex Chaldæo, habet [r], *Dies autem victoriæ hujus feſtivitatis ab Hebræis in numero Sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judæis, ab illo tempore uſque in præſentem diem*; quaſi anniverſarium dein fuiſſet feſtum quod tunc temporis Hieroſolymis eandem ob cauſam celebratum eſſe ibi dicitur. Sed ejuſmodi nihil omninò legitur in codicibus Græcis. Unde, in verſionibus recentioribus è Græco factis, planè deeſt, velut in Anglicanâ Epiſcopali dicta & quæ ſecuta eſt ſub Jacobo Rege (nam in bibliis anterioribus reperitur, ut è vulgata) in Gallica, Belgica, ejuſmodi aliis. Atqui Lutherus verſioni ſuæ Germanicæ illud adjecit. Excidiſſe autem verba illa Græcis ait Serrarius [s] aliique vulgatam tuentes. Hinc in Pſeudo-Philone Anniano de Jeſu Joakimi patre Pontifice Maximo in Hiſtoria Judithæ memorato legitur [t], *Is & Judith geſta conſcripſit & anniverſariam liberationis memoriam quotannis agendam inſtituit.* Idem habetur in Ebraicis ejuſdem libri qui ספר ידידיה האלכסנדרי *liber Philonis Alexandrini* dicitur R. Edomæo [u], נעתק מיוני לרומי וממנו עתה ללשון הקדש *tranſlatus è Græco in linguam Romanam, atque inde nunc in linguam ſanctam*, id eſt ab ipſo tranſlatus atque in commentarium ejus מאור עינים *Meor Enaiim* inſertus. Verſio hæc, de Jeſu illo; והוא כתב את פעולות יהודית וגזר להעשות זכרון ההצלה בכל שנה Quæ planè Philonis Anniani verbis jam citatis reſpondent, uti & cætera illic Ebraica. Neque enim alius omninò eſt liber ille [x] ab Azaria verſus, quam Pſeudophilo ille cordatioribus planè, cum reliquis Annii ſuppoſititiis, rejici ſolitus. Occurrunt etiam in Commentariis Thomæ Aquinati in Maccabaica [y] tributis, *Feſtum Eſther, & Judith*, veluti uſu apud Ebræos parili nixum. Atqui in hiſce hactenus nil omninò habetur quod magis ad Encæniorum noſtrorum quàm ad alicujus alîus feſti celebrationem aut tempus attineat. Eſt quidem in Computo Æthiopico [z], Feſti Jodid ſeu Judid mentio, quæ pro Judith hac ſumitur, ſeu pro lectione libri Judith *ea die*, ut notat Joſephus Scaliger, *qua eſt quarta Elul Niceni ſive Dionyſiaci.* Sed ita celebratur ſub Æſtatis exitum, non tempore Hyemali, ut Encænia de quibus loquimur. Diem autem illum Æthiopicum pro feſto Judithæ in hiſtoria ejus memoratum accipit Nicolaus Serrarius [a], ubi etiam fumos vendere dicit Scholaſticam hiſtoriam, dum feſtum Judithæ vocatam fuiſſe *Cambyſam ait, quaſi Cambyſæ temporibus hiſtoria hæc evenerit*; ſed temerè nimis. Comeſtoris verba ſunt, *Et dein hanc*

o 1 *Maccab.* 4, 50.
p Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 51. *fol.* 163, 1.
q *Judith. cap.* 8, 1.
r *Cap.* 16, 31.
s *Ad Judithæ cap.* 16. *quæſt.* 9.
t *Lib.* 2.
u Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 32. *fol.* 105, 2.
x *Videſis Guilielmum Vorſtium ad Chronologiam David Ganz. pag.* 308.
y *Cap.* 10, 34.
z *Joſeph. Scaliger lib.* 7. *de Emendatione Temporum pag.* 633. & 652.
a *In Judithæ cap.* 16. *quæſt.* 9.

in numero ſanctorum dierum receperunt, vocantes Cambyſem ſecundum Nabuchonoſor. Hunc ait Cambyſem ſecundum Nabuchodonoſor dictum, non feſtum Judithæ *Cambyſam.* Et Tempus hiſtoriæ Judithæ adeo incertum ab omnibus agnoſcitur[b], ut nihil ſuprà. Cæterùm Scriptores ſunt Eccleſiæ Occidentalis Chriſtiani, iique eximii, quibus velut ſatis exploratum recipitur, tempus Encæniorum Maccabaicorum idem eſſe cum feſto Judithæ, ſeu hoc in illo contineri, ídque ob victoriam in Olophernem; etiam & in Calendariis Ebræorum die 25 *Caſleu* affigi. Ita Carolus Sigonius[c] de die Victoriæ Judithæ locutus, *Is*, inquit, *à Judæis celebratur die xxv. menſis Caſleu.* Sic Iacobus Salianus[d]; *In Calendario Hebræorum ponitur ille feſtus dies 25 menſis noni, qui Caſleu dictus eſt.* Henricus item Spondanus[e] de feſtis, præter Moſaica, inſtitutis agens, *Succedentibus*, inquit, *temporibus introducta & alia ſunt ob alios diverſos rerum Eventus, puta, Victoriæ Judith, Dati ignis, Encæniorum, Judæ Maccabæi, quod & dicebatur Scenopegia; quæ Tria ſimul agebantur die vigeſima quinta menſis noni qui dicebatur Caſleu.* Imò apud Sigonium[f], uti etiam Auguſtinum Torniellum[g], occurrit quod vocant ipſi *vetus Kalendarium Hebræorum*, cujus in menſis Caſleu die 25 collocant Feſtum hoc Iudithæ, velut ex ipſis autographis Hebræorum ſibi illuc tranſlatum. Et fidenter inde Cornelius à Lapide[h], *Judith in Calendario Hebræorum aſſignatur 25 menſis noni qui Caſleu dicitur.* Cæterum, Ebræorum in Calendariis quæ exhibentur etiam in Ritualibus, nihil omninò opinor repertum de feſto ejuſmodi ſive ut per ſe ſive cum Encæniis Maccabaicis celebrando; ut videre eſt in Ritualibus illis proſtantibus, quæ ſatis varia ſunt, ſed hac de re interim conſona, & in Calendario Palæſtino & Rabbi Ori Ben Simeon à Iacobo Chriſtmanno edito[i], in Canonibus computi Rabbi Naheſſon, Calendario Ebraico à Munſtero publicato[k], id genus aliis; unde & noſtrum Ebræorum Calendarium in libello de Civili inferiùs ſubjuncto contextum. Quibus accedat Calendarium Judaicum Joſephi Scaligeri[l], & Dionyſii Petavii[m] etiam & Gilberti Genebrardi Pſalmis præfixum, & demùm monitum concors Viri ſummi Joannis Rainoldi noſtratis, ad eos qui editionem Latinam Judithæ propugnant, ubi[n] ait, *Atqui dies ille nunquam eſt habitus pro feſto à Judæis, neque agnoſcunt talem aliquem diem, aut quicquam tale eſſe geſtum. Nemo veterum Judæorum mentionem facit alicujus hujuſmodi feſti.* Et Scriptores tunc hanc in rem percurrit Singulares. *Sed verò* etiam Ludovicus Mutinenſis, Archiſynagogus Venetus, in Ritibus Ebraicis[o] ſuis Italicè dudum conſcriptis, feſti inſtitutionis, quà ſive Dedicationis dicitur ſive Luminum (nam titulus capitis ei eſt *Della feſta de Hanuca o delle Candele*) ex Talmudico illo de Miraculo Olei afferens, adjungit, ſententiam non deeſſe, quà Judithæ in Olophernem & Aſſyrios Victoria in eodem celebrari aſſeritur. Verba ejus ſunt, *Anco per l' impreſa di Giuditt contro di Oloferne, ben che non fù nell iſteſſo tempo, come molti credono, ma per eſſer de Maccabei, la raccordono all' hora.* Recentiorum etiam Judæorum aliqui librum Judithæ, licèt utcunque Apocryphum, nec Ebraicè extantem, agnoſcen-

b *Videſis Bellarmin. De Verbo Dei lib. 1. cap. 12. id genus alios præter Annalium V. T. conditores.*
c *De Republic. Hebræorum lib. 3. cap. 17.*
d *Annal. Tom. 3. A. M. 3418. § 4.*
e *Annal. V. T. anno 2545. § 18.*
f *De Rep. Hebræor. lib. 3. cap. 18.*
g *Anno M. 2545. §. 35.*
h *Ad Iudith 16, 31.*
i *Francofurti 1593.*
k *Baſileæ 1527. pag. 130.*
l *In Canonibus Iſagogic. lib. 1. pag. 41.*
m *De Doctrina Temporum lib. 7. cap. 12.*
n *In Cenſura librorum Apocryphorum, prælect. 73.*
o *Part. 3. cap. 9.*

ſcentes & velut feſtum illius nomine, neſcio quare ad Encæniorum Tempus attinere volentes, tum Judithæ Victoriam illam ſimul & Maccabaicam ita confundunt ut utranque in hymnis Encæniorum expreſſim commemorari voluerint, etiam quaſi in origine cum Maccabaicis coævam. Unde in hymno in Ritualia feſti recepto & cantari ſolito, & Olophernis & Judithæ res geſtæ ſimul cum Iudæ Maccabæi Victoria & Dedicatione contexuntur. Atque hinc, ſub Iudæ illius tempora, R. David Ganz, יהודית, inquit[p], אשת חיל מן העבריות הרגה את שר צבא אלפירנא בשכבה אצלו על מטתו והתכרת את ראשו ונרמה תשועה גדולה ופורקן ליהודים ככתוב בספר יהודית: זמן זה המעשה לא ידענו כי לא מצאתי מזו בספר הזסיפון דכר׳ ולפי דברי הפייטן המיסר יוצר של חנוכה היה זה המעשה גם בימי חשמנאים *Judith fœmina fortis ex Eleæis interfecit imperatorem exercitus Olophernem, cùm apud illum juxta lectum accumbebat, & caput ejus amputavit, inſignem ſalutem & redemtionem præſtans ſic Judæis, ut ſcriptum eſt in libro Judith. Tempus hujus hiſtoriæ haud ſcimus, quoniam nec quidquam ejuſdem reperi apud Joſephum. Sed juxta verba Poëtæ qui formavit hymnum ſuum* ſeu *Ordinem Dedicationis, etiam Hiſtoria hæc ad dies Haſmonæorum ſpectat.* Et pauculis de incerto illo adjectis, lectorem ablegat ad R. Azariam[q] cui ſententia illa, de Victoria Judithæ cum Haſmonaicæ hoc die conjuncta apud Ebræos aliquos recepta, omninò diſplicet, nec pro recipienda, habetur ipſa ejus hiſtoria. Atque idem ad verba illa Pſeudophilonis ſuperiùs ex verſione apud eum Ebraica de Jeſu perpetuam Judithæ nomine feſti celebrationem inſtituente, quaſi libentiùs, quacunque datâ anſâ, præripiendam voluerit opinionem, etiam tam ſuorum aliquot quàm aliorum, de celebratione illa ut ad Encænia noſtra ſpectante, adnotat[r], אין ספק כי זכרון חנוכה על דבר אנטיוכוס שהיה לאחר כמה שנים בימי החשמונאים הוא זכרון אחר׳ וכמו שכתוב פנ״א *Dubitandum non eſt quin commemoratio Encæniorum ob devictum Antiochum* (geſta ſcilicet Maccabaica) *quod evenit quamplurimis poſteà annis in diebus Haſmonæorum, fuerit Commemoratio alia, prout etiam ſcripſi capite* 51. Jam dicta autem illam in Olophernem & Aſſyrios ſuos Judithæ victoriam reſpiciunt, confuſis interim, ut ſæpè nimìs fieri aſſolet, ſeculis invicem admodum diſtantibus. Quid enim Olophernis ſive Nabuchodonoſoris ſive Cambyſis tempori aut geſtis, cum Maccabaicis?

XI. Alii autem ut Judithæ heic qualiſcunque victoriam Feſto Encæniorum ſive ut partem ſive ut cognatam adeóque commodiùs aptandam eſſe, ſatis aſſerére videantur, Juditham aut finxerunt aut ſomniarunt aliam à Bethulienſi quæ Olophernem decollavit ſeu filia Merari; id eſt Juditham Hieroſolymitanam, filiam Mattathiæ, adeóque Judæ Maccabæi ſororem, ſeu ut alii, Joannis Haſmonæi filiam Judæ ſororem, quam Nicanori[s] ſub Demetrio Rege Imperatori adamatam caput ei, aiunt, ſub triennium poſt victoriam illam Maccabaicam ab ipſa trucidato, amputaſſe, ídque dum Judas Maccabæus illum acriter impugnavit. Unde R. Gedaliah Ben Jechai, de Maccabaicis geſtis verba faciens,

[p] Tzemach David, *Millenar.* 4. *anno* 622.

[q] Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 32. & 34. & 51. & *vide eum pag.* 106, 2. & 163, 1.

[r] *Ibid. fol.* 106, 2.

[s] 1 *Maccab.* 7, 26 &c.

וואת

וזאת inquit', הישועה בקבלה על פה יש לנו שנהרג ניקנור באמצעות יהודית בת מתתיה שניקנור אהבה מאד והיא הלכה אליו ונתנה לו מאכלים של גבינה תותנים צמא ותשכרהו ותמיתהו והביאה ראשו לאחיו ואז היהודים הלכו על היונים ומיתום כנ"ל וגרשום מא"י ראוי שתדע כי לא יש זכר מזאת האשה אלא המדרש שהביאו הר"ן פ"ב דשבת *Etiam ſalus nunc parta hæc habetur in Cabala orali noſtra; occiſum ſcilicet eſſe Nicanorem interventu Juditha filia Mattathia, cum Nicanor eam deperiret, eáque ad eum accederet eique daret dapes ex caſeo ſitim contrahentes adeóque inebriaret eum & occideret eum atque caput ejus abſciſſum afferret ad fratrem ſuum* (Judam Maccabæum) *Et tunc Judai adgreſſi Gracos eos interfecerunt, ut ſuperiùs memoratur, atque è Terra Iſraelis ſancta pepulerunt. Sed ſcire oportet hoc de fœmina illa* (Juditha jam dicta) *non memorari alibi atque in Midraſh prout ab R. Niſſim in caput tituli Sabbato ſecundum affertur.* Certè R. Niſſim ibi [u], prætermiſſo nomine Judithæ, de filia, non Mattathiæ ſed Joannis Haſmonæi filii ejus pro ipſa Judithæ puto ſumta, loquens decreviſſe ait Græcos, על כל הבתולות הנשאות שיבעלו להגמון תחלה וע"י אשה נעשה נס דאמרין במדרש רבתי של יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרות וחתכה את ראשו וברחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה *In omnes virgines qui nuptui collocarentur ut illa primò à præfecto aliquo* (Caſtrenſi) *vitiarentur; unde per fœminam miraculum factum eſſe dicitur in Midraſh* (ſc. *Megillath Thainith*, de qua plura ſtatim) *Filiam nempe Joannis quæ in cibum præbuit hoſtium Imperatori Caſeum ut inebriaretur, capútque ejus* (quod de Nicanore intelligendum) *amputavit, unde fugêre univerſi. Atque hanc ob cauſam ſolennior eſt Caſei comeſtio in Encæniis.* Hinc R. Gedaliah, גובל לומר שבבטול מגלת תענית הסכימו חכמי הדור לכלול יחד בשמחת חנכה דבר יהודית מתי שהיה והיא היתה בת חשמונאי *Ut probabile eſt dicendum, poſtquam in deſuetudinem abierat* Megillath Thainith, *conſenſerunt ſapientes ſeculi illius ut conjungeretur lætitiæ Encæniorum res à Juditha geſta; cum nimirum eſſet Juditha altera* (ab illa quæ Olophernem decollavit) *filia Haſmonaica.* Tantundem R. Azarias [x] quem hac de re præ aliis conſulas. Atqui commentum perquam videtur intereà mirum, Nicanoris cædis ac decollationis feſtum Encæniis Maccabaicis ſic omninò conjungi, eámque in rem Juditham neſcio quam Maccabaicam, juxta jam oſtenſa, fingere; cum certiſſimus ſit Feſtus dies alius & in Calendariis Ebræorum obvius ac nomine יום נקנור *Diei Nicanoris* ſuorúmque tunc cæſorum, notiſſimus, qui ex decreto expreſſo, tempore Judæ Maccabæi, lato [y] quotannis obſervatus eſt, die 13 menſis Adar, qui tantum non vernus eſt, nec in hyeme ut Encænia; qua de re etiam plura inferiùs. Neque à fœmina aliqua, ſed à Juda ipſo copiíſque ejus cæſum decollatúmque Nicanorem eſſe hiſtoria Maccabaica [z] planiſſimè docet.

u *Ad Alpheſium part. 1. tit. de Sabbato cap. 2. fol.* 106, 1.

x *In* Meor Enaiim *part. 3. cap. 51. fol.* 163, 2.

y 1 *Maccab.* 7. 43 & 49. 2 *Maccab.* 15, 36. *Ioſephus lib.* 12. *cap.* 17.

z *Lib.* 1. *cap.* 7, 47. & *lib.* 2. *cap* 15, 30.

XII. Feſtivitates autem, quales diximus, dum Judæos vetuſtiores reſpicimus, non ita diſcendæ ſunt ex Calendariis quibus, ſeculis in recentioribus, uſi ſunt; quale eſt argumentum primarium doctiſſimi Joannis Rainoldi ſuperiùs

riùs allatum. Etenim fuere aliæ non paucæ, ex jure ſuperinducto, eis receptæ quæ in deſuetudinem prorſus abiere (quantum ad obſervationem aliquam publicam) quod maximè liquet ex codice illo *Megillath Thainith* dicto, id eſt *volumine Afflictionis*, ut Jejunii & Luctûs, quo deſignantur dies cum lætitiâ omninò ob beneficia cœlitùs recepta, ſervandi, nec jejunia aut luctum admittentes; quorum in Calendariis quidem extant pauci; complures verò prætermittuntur, velut ſeculis aboliti vetuſtis. Et ſanè, quoniam codex ille videtur nimìs rarus, utpote qui nec à doctiſſimo diligentiſſimóque Joanne Buxtorfio patre in Bibliotheca ſua Rabbinica, nec à filio non impari, in Recognitione ejuſdem, memoratur (tametſi interim eo uſum fuiſſe filium ſatis liqueat [a]) nec in Antonii Legeri appendice, nec demùm Genebrardo [b], aut Geſnero [c]; nec Plantavitzio [d], qui ſummo conamine & libros Ebraicos ſibi affatim, adjuvante præceptore ſuo Ludovico Mutinenſi, comparavit, uti & nomina enixiùs collegit, aliter notus fuit quàm ex teſtimonio Joannis Morini, cui dicitur [e], *Judæorum judicio admodum antiquus*; & cùm in feſtivitatibus ibi deſignatis non paucæ ſint Haſmonaicæ, etiam & fœmina Haſmonaica anonyma occurrat quæ pro Juditha illius temporis à nonnullis ſumitur, & demùm quia compluria in eo ſunt hiſtorica alibi forte non reperta, ſed ad feſtivitates Ebraicas attinentia, ideò viſum eſt ſingulos dies feſtos illic narratos nec in Calendariis obviis lectos, heic exhibere. Codex meus editus eſt cum *Seder Olam Zota*, Cabala Rabbi Abrahæ, & Chronico Templi Secundi in 4to. Horum primum ſequitur. Nec alium habet præter ſimplicem ſui titulum, nec reliquis titulus aliuſmodi eſt, adeo ut nec ubi nec quando impreſſus fuerit dignoſcere poſſim. Cæterum illic in *Niſan* ſeu menſe primo (quaſi Martio) ejuſmodi quales diximus habetur dies feſtus nullus.

[a] *Lexic. Talmudic.* col. 1046.
[b] *Bibliotheca Rabbinica* num. 319.
[c] *Pandect. ſeu Partit.* lib. 1. tit. 21.
[d] *Ad finem Iſagoges Rabbinicæ.*
[e] *Lib.* 1. *Exercit. Biblic.* 8. *cap.* 3. §. 2.

In *Jiar*, ſeu menſe ſecundo [f]; quaſi Aprili.

[f] Megillath Thainith *cap.* 2.

Dies 7. חנכת ירושלם *Dedicatio Hieroſolymorum*, כשפרצוה מלכי יון גדרוה בית חשמונאי *quando diſrupta ea à Regibus Græciæ, inſtaurabant Domus Haſmonaica.*

Dies 14. נכיסת פסחא זעירא *immolatio Paſchatis Minoris*, ſeu *Secundi* [g]. In eo luctus non magis admiſſus atque in XIV Niſan ſeu Paſchate primo.

[g] *Numer.* 9: 11.

Dies 23; In eo נפקו בני חקרא מירושלם *egreſſi ſunt filii Scripturarii* ſeu *Karaitæ ex Hieroſolymis.* Scilicet, moleſtiſſimi erant graviſſimíque Hieroſolymitanis. וכשגברה בית חשמונאי ותלו אותם משם ואותו היום שעקרו עשאוהו יום טוב *Et quando invaluit poteſtas Haſmonæorum, ejecerunt eos inde. Atque diem hunc quo extirpabant eos, faciebant diem Feſtum.*

Dies 27. In eo איתנטילו כלילאי מיהודה ומירושלם *Sublati ſunt Celilæi*, id eſt *Coronarii*, ſic dicti, *è Judæa & ex Hieroſolymis.* Invaleſcentibus enim Græcis fuere qui paſſim illic Coronas Roſaceas & delubrorum ſuorum illic extructorum & Tabernarum & Atriorum oſtiis appendebant & hymnos ſacros Ido-

lis ſuis canebant, וכותבין על מצחו של שור ועל מצחו של חמור שאין לבעליהן חלק באלהי ישראל כמו שהיו פלשתים עושין כמו שנ' וחרש לא ימצא וגו' והיתה הפצירה פים וגו' וכשגברה יד בני חשמונאי בטלום ויום שבטלום עשאוהו יום טוב *& ſcribebant in fronte bovium & in fronte Aſinorum, neutiquam eſſe partem aliquam dominis eorum in Deo Iſraelis, quemadmodum faciebant Palaſtini, juxta quod dicitur* [h], *Et non erat faber ferrarius in Iſrael &c. & erant acies retuſæ* [i] *&c.* (quod variatim vertitur) *ſed cum invaluit manus filiorum Haſmonai, eos expellebant, & diem* (hunc) *quo expellebant eos fecere diem feſtum.*

In *Sivan* ſeu menſe tertio [k];
quaſi Maio.

Dies 17. Graviſſimè infeſtabant Judæos, ישבי קסרי *Cæſareæ incolæ*, כשגברה יד בני חשמנאי כבשוה והוציאוה משם והושיבו ישראל בתוכה ואותו היום שכבשוה עשאוהו יום טוב *Et cum prævaluit manus filiorum Haſmonai, ſubegerunt eam, & incolis ejectis collocarunt ibi Iſraelitas. Atque diem illum quo ſubigebant eam diem fecere feſtum.*

Dies 15 & 16. Hujuſmodi habetur ordo in *Megilla*. Ob fugatos itidem ab Haſmonæis Urbis Bethſan [l] confiniorúmque ejus incolas qui, Chananæorum pars, haud ſub Joſua [m] Regúmve dein quopiam, quemadmodum nec id genus alii aliquot, ante pulſi, Judæis infeſtiſſimi erant.

Dies 25. Memoratur, ut feſtum, pro tempore quo Alexander Magnus illuſtrem illam ferebat ſententiam pro Judæis in Actionibus adverſus eos inſtitutis ab Iſmaelitis ut primogenituræ jure Terram Sanctam ſibi vendicantibus, ab Cananæis item ut eam, velut jure avito ſibi debitam petentibus, atque ab Ægyptiis bona ſua ab Ebræis in Exitu aſportata poſtulantibus; Gibeah Ben Peſiſa Judæis in foro patrocinante; qua de re in Gemara Babylonia [n] ampliter agitur, unde & nos alibi [o] traduximus. Atqui in Gemara illa expreſſim aſſignatur Judicii illius dies vigeſimo quarto menſis *Niſan*.

In *Thamuz* ſeu menſe Quarto [p];
quaſi Junio.

Dies 14. Ob Sadducæorum & Bathuſiorum diſciplinam à Sapientibus damnatam abolitámque; quâ nempè Legem Oralem & *halacoth* univerſas rejicientes, ac nudis Sacri Sermonis verbis tantùm innitentes, Codicem eam in rem ſibi conſcripſerant. ואותו היום שבטלוהו עשאוהו יום טוב *Et eundem diem quo abolebant illum, diem fecerunt feſtum.*

In *Ab* ſeu menſe Quinto [q];
quaſi Julio.

Dies 5. Quia זמן אעי כהנים *tempus Lignorum Sacerdotum*; id eſt, ut ibi explicatur, memoriæ ſingularis בני זתואל בן יהודה *filiorum Zethuel filii Jehuda* [r] pietatis ac munificentiæ in ſupplendis, poſt reditum è Captivitate Babylonica, Lignis, etiam & Sacrificiis.

h 1 Samuel. 13, 19
i Ibid. 21.
k Megillath Thainith cap. 3.
l Vide ſis 1 Maccab. 5, 52. & 12, 40 & 41.
m Ieſua 17, 11. 16, 12. Iudic. 1, 27.
n Ad tit. Sanhedrin cap. 11. fol. 91, 1.
o De Iure Naturali & Gentium lib. 7. cap. 8.
p Megill. cap. 4.
q Cap. 5.
r Vide ſis Miſnam tit. Thainith cap. 3. §. 6.

Dies

Dies 24. Ab Haſmonæis inſtitutus ob abolitam ab ipſis Sadducæorum diſciplinam morum Gentium imitatricem atque in judicia forenſia introductam; circa Succeſſiones in Bona Parentum, quâ hæreditas pariter inter Filias & Filios fieret erciſcunda. Talmudica enim & veterum Ebræorum ea de re doctrina, ſacro etiam ſermone [s] ſubnitens, contraria eſt, ut fuſiùs in libello de Succeſſionibus oſtendimus. [s] *Numer.* 27.

In *Elul* ſeu menſe Sexto [t]; quaſi Auguſto. [t] *Megill. cap.* 6. & *cap.* 3.

Dies 7. חנכת שור ירושלם *Dedicatio* ſeu *Encania Muri Hieroſolymorum* [u]. Sub Zorobabele è captivitate Babylonica reduce. Finitus autem eſt Murus tunc 25 *Elul* [x]. Sed nondum ita eſſe tunc aptatas portas, ait *Megilla*, utcunque pænè abſolutas [y], nec ſolennia (in quibus neceſſaria illa omnia docet fuiſſe, quæ ſuperiùs è Talmudicis, ut Dedicationibus adhibenda, explicavimus) ſive res ipſas ſive perſonas ſive pompam reſpicias, ita apparari potuiſſe, ut ante anni proximi menſem *Elul*, adeòque diem ejuſdem ſeptimum Dedicatio Muri fieri quiverit. וכשגמרו לבנות אותו היום עשאוהו יום טוב *Et cùm abſolviſſent extructionem ejus, diem illum fecerunt diem Feſtum.*

[u] *Nehem.* 12, 27.
[x] *Ibid.* 6, 15.
[y] *Ibid. cap.* 3.

Dies 17. אתנטלו רומאי מיהודה ומירושלם *Pulſi ſunt è Judæa & Hieroſolymis Romani*, qui ſcilicet tempore Regum Græciæ acerrimè Iudæos infeſtarant. Atque dum ſic faciebant illi, Reges Græciæ, יושבין קסטריאות בעיירות להיות מענים את הכלות ואחר כך היו נשואות לבעליהן ומנעו את ישראל שלא לשמוח עם נשותיהם *conſtituebant per urbes Quæſitores qui conſiderarent ſponſas* (& deſpondendas) *quæ poſtmodum viris ſuis nuberent, adeòque Iſraelitas à conjugii ſolatio & lætitia cohiberent.* Addit verò, בת אחת היתה למתתיה בן יוחנן הכהן הגדול ובשהגיע זמנה להנשא בא הקסטרין לטמאה ולא הניחו אותו וקנאו מתתיה ובניו וגברה ידם על מלכות יון ונמסרו בידן והרגום ואותו היום שנצחום עשאוהו יום טוב *Et filia Mattathiæ filii Joannis erat unica, quam cum nuptura eſſet, adgreſſus eſt Quæſitor vitiare. Sed neutiquam permiſere eum. Zelo inde affecti ſunt Mattathias & filii ejus, atque invaluit manus eorum in eos qui Regni erant Græciæ. Atque in ejus manum traditi ſunt illi cæſique. Diem hunc in quo ſubegerunt eos fecere diem feſtum.* Iudithæ nomen heic non habetur. Sed alii ſic dictam Mattathiæ hanc filiam volunt ut oſtenſum eſt; cum interim Feſtum ejus rejiciant in 25 *Caſleu* juxta ſuperiùs etiam dicta.

Dies 22. בעשרין ותרין ביה תבו לקטלא משמדיא מפני שהיו גוים שרוין בארץ ולא היו ישראל יכולין לשלוח יד ברשעים שבהם וגו' שיצאו משם המתינו להם שלשה ימים אם יעשו תשובה וכיון שראו שלא עשו תשובה נמנו עליהם והרגום ואותו היום שהרגום עשאוהו יום טוב *In ea conſilium initum eſt de morte plectendis* (neſcio quos) *deperditi generis hominibus. Quoniam ſcilicet Gentes fuere terram Iſraelis inhabitantes, nec po-*

tuerunt Iſraelitæ cohibere malitiam eorum antequam inde ejicerentur, dederunt eis Triduum intra quod ſe pœniterent; quod cùm eos non facere viderent, conſtituêre adverſus eos Judices ſeu Actionem forenſem) *& morte eos affecêre. Et diem illum quo morte eos plectebant, fecêre diem feſtum.* Statim ſequuntur dicta R. Eliæzeris Ben Jacob & R. Simeonis Levitæ de eo quod eſt, in uſu forenſi & Mortis & Verberum & Mulctarum pœnas infligi ſolere שלא מן התורה *quæ non in lege deſignantur*, quod inde tamen pendere & juris naturam ſatis induere aiunt ex eo quod toties [z] iteratur in lege ובערת הרע מקרבך *& auferes malum è medio tui.* Et exempla aliquot forenſia velut extraordinaria illic adducuntur, unde de hominibus illis ex ſententia forenſi, eáque Synedrii Magni, morte affectos eſſe ſumſimus. Nam Minorum poteſtas locum ejuſmodi neutiquam habuit.

z Deut. 13, 5. 19, 19. 17, 17, &c.

In *Tiſri* ſeu menſe Septimo [a];
quaſi Septembri.

a Megill. cap. 7.

Dies 3. איתנטלת אדכרתא מן שטריא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמדה על ישראל ואמרו להם אין לכם חלק באלהי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפיהם וכשגברו בית חשמונאי ונצחום התקינו שיהו כותבין שם שמים ואפילו בשטרות וכך היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא משמש לאל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם שמים בשטרות למחר פורע זה את חובו וקורע את שטרו ונמצא שם שמים מוטל באשפה ובטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב *Abolitio juris agendi ex contractuum inſtrumentis. Quodam ſcilicet tempore principes impii ex decreto perſequentes Iſraelitas, dixêre eis, Vobis haud pars eſt in Deo Iſrael, nec memorabant Nomen Dei in ore ſuo. Cum verò invaleſcebat Domus Haſmonaica & vincebat eos, ordinarunt ut ſcriberent Nomen Dei in contractuum ſuorum inſtrumentis. Atque ad hunc modum ſcribebant. In Anno tali & tali Joannis Pontificis Maximi, qui miniſter eſt Dei ſupremi; quod cum audierant Sapientes* (qui rebus actionibuſque forenſibus, ut maximè Synedrium Magnum, præerant) *pronuntiabant, quoniam memorabant nomen Cæli in contractuum inſtrumentis, Die Craſtino ſeu in poſterum exigat debitum ſuum* (creditor) *& dilaceret inſtrumentum ſeu ſyngrapham ſuam. Et repertum eſt nomen Dei ſublatum eſſe è membrana. Et irrita reddiderunt ea. Atque illum diem fecere diem hunc feſtum.*

In *Marcheſhvan* ſeu menſe octavo [b];
quaſi Octobri.

b Ibid. cap. 8.

Dies 23. איטתר סוריגה מן עזרתא *Abſconſio materiæ ſaxeæ ex Atrio.* Saxorum ſcilicet quæ reperta in ſtructura gentium in Atrio, abſcondebantur, uſque dum à Numine doceretur, quidnam cum eis aliàs faciundum [c]. וכאותו היום שגנזו עשאוהו יו״ט *Et diem quo ea abſcondebant*, ſeu *in loco reponebant abdito, diem fec feſtum.*

c Videſis 1 Maccab. 4, 46.

Dies 25. Ob loca aliquot à Cuthæis poſſeſſa, ab Iſraelitis in eorum reditu è Captivitate Babylonica, occupata.

Dies

Dies 27. In eo diſputatum eſt, nec ſine victoria, à R. Jochanan Ben Zacai in Sadducæos qui *Mincha* ſeu ſacrum illud frumentaceum[d] nollent ſuper altare offerri, ſed comedere per ſe calidum. d Levit. 23, 18.

In *Caſleu* ſeu menſe Nono[e]; e Megill. cap. 9.
quaſi Novembri.

Dies 3. In eo איתנטלו סימואתא מן דרתא מפני שבנו הגוים סימואות סימואות בעזרה *Sublata ſunt ſigna* (Imagines) *ex Atrio. Scilicet Gentes ibi variatim ſigna erexerant:* וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום והוציאום משם ובאותו היום שבטלום עשאוהו יו״ט *Cum autem invaluerat domus Haſmonaica, deſtruebant ea indéque ejiciebant. Et diem illum quo hoc fecere, inſtituebant pro feſto celebrari.*

Dies 7. Ob Herodis Antipatri. F. mortem[f], מפני שהורדוס שונא את החכמים *quoniam ita adverſabatur Sapientibus*, adeóque diſciplinæ eorum Judaicæ; ובאותו היום שמת הורודוס עשאוהו יו״ט *Et diem quo mortuus eſt Herodes fecerunt diem feſtum.* Ratio ibi redditur, ששמחה היא לפני המקום כשהרשעים מסתלקין מן העולם *quia lætitia eſt coram Domino, quando homines mali è mundo removentur.* Quo trahunt textus aliquot ſacros, in quibus illud de Adoniâ à Salomone[g] morti tradito. f Et ib. cap. 11. g 1 Regum 2, 25.

Die 21. יום הר גריזים *Dies Montis Garizim.* Scilicet adjicitur, tempore quo Simeon Juſtus, Pontifex Maximus pompâ perquam glorioſâ Hieroſolyma in occurſum Alexandri Magni exibat (qua de re etiam Joſephus; cui Jaddus idem dici creditur, nec omninò hiſtoriola hæc de monte Garizim memoratur) acceſſiſſe etiam Cuthæos ſeu Samaritas, ad petendum ab Alexandro את בית אלהינו להחריבו *Domum Dei noſtri, ad eam deſtruendam.* Nam ut Templum ſibi habebant Garizimiticum, ita nec aliud extare in Terra ſancta volebant. Unde primò impetrabant ab Rege ut venderet illis partem aliquam fundi in Monte Moria. Summo autem Pontificis Maximi ſplendore & præſtantiâ captus Alexander dicitur illic rogaſſe eum ſuóſque, quam ob cauſam in occurſum ejus exiiſſent, ac, reſpondentibus illis, ad impetrandum ne Templum ſuum deſtrueretur à Cuthæis qui ſic adeſſent, regem indulgentiſſimè repoſuiſſe, הרי הם מסורים בידכם *Ecce illi in manum veſtram traduntur.* מה עשו להם נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררים אותם על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו *Quid igitur faciebant* (Iudæi *Hieroſolymitani?*) *Perforabant calcaneos eorum & ad equorum ſuorum caudas eos ſuſpendebant, & lacerabant eos tribulibus ac ſpinis, uſque dum venirent ad montem Garizim quem arabant ſeminabántque Viciis, ſecundum quod petierant* (Cuthæi) *ut facerent Domui Dei noſtri.* Quibus ſtatim ſubjungitur, ובאותו היום שעשו לו כן עשאוהו יום טוב. *Et diem iſtum quo ſic faciebant, fecere Diem feſtum.* Sed hac de hiſtoria conſulas Davidem Ganzium in *Themach David*[h], & ibi citata. h Part. 1 Millen. 4. anni 4481

Dies 25. Dedicationis Altaris, Templi, Luminum feſtum. De eo ſuperiùs ſatis. Et rationes eædem è Talmudicis afferuntur. Sed nihil illic de Iuditha alterutra.

In *Tebeth* ſeu menſe decimo[i];
quaſi Decembri.

i Megill. cap. 10.

Dies 28. יתיבא כנישתא על דינא *Conſeſſus Synedrii* (Magni) *circa Judicia*, reformatus. Nimirùm מפני שבשהיו צדוקין יושבין בסנהדרין שלהם ינאי המלך ושלמינון המלכה יושבת אצלו ולא אחד מהם יושב עמהם חוץ משמעון בן שטח וע׳ *Quoniam, quando Sadducæi ſedebant in Synedrio eorum* (Iſraelitarum) *Jannæus Rex* (cui Sadducæi, Phariſæis uſque ad mortem ſibi inſtantem velut rejectis, in pretio habiti) *& Salaminum Regina* (de quibus vide diem ſecundum Menſis proximi) *ibi juxta eum ſedebat, nec Iſraelitarum* (rite inſtitutorum) *ullus* (nemo non è Sadducæorum ſecta) *præter Simeonem Ben Shatach* (Principem Synedrii) *&c.* inter altercandum, planè impares erant illi opinionum ſuarum probationibus ex lege afferendis. Inde monente eos Principe Synedrii, illi qui ſic impar eſſet locum in Synedrio nullum deberi, ſed tantùm illis qui eſſent probationibus ex lege afferendis pares, &, emergente inter eos cauſâ diſceptatione dignâ, לא היו יודעין להביא ראיה מן התורה חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו אמר לו תן לי זמן הלך וישב לו בינו לבין עצמו וכיון שראה שלא היה יודע להביא ראיה מן התורה למחר נתבייש מלבוא ולישב בסנהדרי גדולה והעמיד שמעון בן שטח אחד מן התלמידים והושיבו במקומו אמר להם אין פוחתין בסנהדרין של שבעים ואחד כך היה עושה בכל יום ויום עד שנסתלקו כולם וישבה סנהדרין של ישראל על דעתן *Rationem ex Lege afferre minimè ſciebant* (nec ſcire quiſquam eorum præ ſe ferebant) *præter Presbyterum unicum qui petulantiùs obloquendo in eum, da mihi, inquit, tempus, & cras tibi reſpondebo. Abiit & ſecum ſolus ſedens conſuluit. Quum verò videret, ſe neutiquam ſcire quomodo rationem ex lege deduceret, die craſtino eum puduit in Synedrium Magnum ingredi, nedum illic ſedere. Tunc conſtituit Simeon Ben Shatach unum ex Diſcipulis* (dignitatis Synedrialis canditatis in ordinibus tribus conſidentibus juxta libro Secundo oſtenſa) *& collocavit eum in loco ejus. Dixit enim eis, haud minuendum eſſe in Synedrio numerum Septuaginta & Unius. Atque ad eundem modum fecit quotidie, uſque dum ſemoverentur univerſi Sad*[l]*ducæi, & fieret Synedrii conſeſſus ex Iſraelitis juxta diſciplinam ad illud atti*[l]*nentem.* Et dein, ובאותו היום שנסתלקה סנהדרין של צדוקין וישבה סנהדרין של ישראל עשאוהו יום טוב *Et diem illum quo ſemovebantur è Synedrio Sadducæi & conſeſſus ejuſdem fiebat ex Iſraelitis* (ritè inſtitutis, id eſt Phariſæis) *fecêre diem feſtum.* Vide diem ſecundum menſis proximi.

† Megill. cap. 11.

k Vide Ioſeph. lib. 13. cap. 23 & 24. Chronicon Templi Secundi &c. Autorem Cabalicæ Hiſtoriæ, J. Buxtorfium Lexic. Talmudic. col. 211; Joſeph. Ben Gorion lib. 4 cap. 12.

In *Sebat* ſeu menſe undecimo †;
quaſi Ianuario.

Dies 2. Quoniam מת ינאי המלך *obiit Jannæus Rex*, Alexander itidem dictus. Idem qui in 28 *Tebeth* memoratur. Atque ut Herodis diem celebrarunt emortualem, ita ſimilem ob cauſam obitum Jannæi Regis. Etenim ille Sapientibus Phariſæorum qui rectæ diſciplinæ patroni primarii, ſi non ſoli, haberentur, infenſiſſimus[k], כשחלה שלח ותפש שבעים זקנים מזקני ישראל נמלן וחבשן בבית האסורין אמר

אמר לו לשר בית האסורין אם מתי הרוג את הזקנים הל *quando ægrotabat juſſit ut prehenderentur Septuaginta Presbyteri ex Presbyteris Iſraelis* (quo nomine aliquoties diſcriminantur in *Megilla* Phariſæi à Sadducæis quibus Jannæus adhæſit; atque, ut videtur, Septuaginta illos è Synedrio Magno ſemovit. ut totidem ex Sadducæis, juxta oſtenſa in Die 28 *Tebeth*, ſubſtitueret) *adeóque prehendit eos & in Carcerem conjecit. Et dein Carceris præfecto in mandatis dedit, ut, ſi moreretur, is Presbyteros illos trucidaret.* Dein verò, אשה טובה היתה לו לינאי המלך ושלמונין שמה וכשמת סלקה טבעתו מעל ידו ושלחה לשר בית האסורין אמרה לו רבך בחלום התיר אותם הזקנים והתירן והלכו להם לבתיהם ואחר כן אמרה מת ינאי המלך *Bona Uxor erat Jannæo Regi Salominun dicta* (eadem quæ Alexandra apud Joſephum & in Ebræorum Annalibus nuncupatur) *quæ, ſimulac mortuus eſt ille, Annulum è digito ejus cepit & miſit ad Carceris præfectum cum hoc nuntio, Dominus tuus per inſomnium ſolvit Presbyteros illos, unde ſolvebat eos & abiere illi ad ædes ſuas. Et poſteà propalavit, mortuum eſſe Jannæum Regem.* Et celatam ejus mortem ſcimus ex Joſepho, atque Alexandram uxorem ejus regnum adminiſtraſſe. ואותו היום שמת ינאי המלך עשאוהו יום טוב *Et diem illum quo mortuus eſt Jannæus Rex, Diem fecere feſtum.*

Dies 22. Ob decreta de imaginibus in Templum inferendis ab mihi ignoto, qui נסקלנס *Niſkalenus* hic dicitur, lata &, per cædem ejus & Judæorum in Numine opem impetratam, irrita reddita, גזרותיו מיד בטלו את הצלמים תררו אותם: אותו היום עשאוהו יום טוב *vim perdidere Decreta ejus, & ſtatim deſtruebant imagines & diſcindebant eas. Atque diem illum fecere diem feſtum.* Eveniſſe hoc, quicquid fuerit, ex *Megillah* liquet, tempore Simeonis Juſti. Sanè haud videtur dubitandum quin idem ipſe qui typis heic נסקלנס (quod forſan ex literarum, in ſcriptione Rabbinica, cognatione corruptum, fuiſſe debuit נסקלנס) idem fuerit qui in Talmude Hieroſolymitano nuncupatur גיים גוליקס *Giis* (forſan *Gaius*) *Gulikus*. Legitur ibi[l], מעשה ששמע שמעון הצדיק בת קול יוצאת מבית קדשי הקדשים ואומר נהרג גיים גוליקס ובטלו גזרותיו *Hiſtoria eſt Simeonem Juſtum audiviſſe Filiam Vocis ex domo Sancti Sanctorum quæ dixit, cæſus eſt Giis Gulikus, atque decreta ejus evanuiſſe*; Quod ipſum in *Megilla* etiam de *Niskaleno* occurrit.

Dies 29. ob mortem Antiochi[m].

In *Adar* ſeu menſe duodecimo[n]; quaſi Februario.

Dies 8 & 9. יום תרועת מיטרא *Dies clangoris Pluviæ*; ob illam puto gratias agendo eámque in futurum obſecrando. Ait enim ראשון משנה זו ושני משנה אחרת *Prior ad annum præſentem, poſterior ad alium ſeu inſequentem attinebat.*

Dies 12. יום טוריינוס שתפס את לוליינוס ואת פפוס אחיו בלודקיא *Dies Tyrini* ſeu *Turiani qui prehenſos Lolianum & Pipum fratrem ejus* (ſive Judæos ex origine ſive Proſelytos) *in Laodicea* adigere voluit ad Legem ſuam violandam, ſed fruſtrà. Nec quid ultrà faceret, ibi narratur. Apud Talmudicos autem habetur diſciplina (quam fuſiùs etiam oſtendimus nos in libris de Jure Naturali & Gen-

l Gemar. Hieroſolymit. ad tit. Sota cap. 9. fol. 24. halach. 13.

m 1 Maccab. 6, 7.

n Megill. cap. 12.

Gentium, ubi Profanando & Blaſphemando Nomine Dei agitur) Judæum qui in publico ſeu coram Decem aut pluribus; Legem qualemcunque etiam leviſſimam Sacram, in Gentium perſecutione, metûs cauſâ, violârat mortem בידי שמים *cœlitùs* merêri. Lolianum autem & Pipum pro exemplo ſingulari afferunt, utpote שנתנו להם מים בכלי זכוכית צבועה ולא קיבלו מהן *qui cùm dabant eis* (Gentiles) *Aquam in vaſe Picto* ſeu *colorato* (fortè cultûs extranei imaginibus aliquot aut Sacrificiis fœdato) *non receperunt ab eis*. Ita Gemara Hieroſolymitana [o]. Alibi idem dies vocatus eſt etiam יום טורין *Dies Tirion*, ubi [p] R. Jacob Bar Acha, בטל יום טורין יום שנהרג לוליינוס ופפוס *In deſuetudinem abiit Dies Tirion, dies nimirùm quo cæſi ſunt Lolianus & Pupus*. Scribitur ibi & פפוס uti & alibi. Idem ipſum de eis & Die Tirionis, duodecimo *Adar* collocato, legitur alibi in Talmudis ejuſdem Gemara [q]. Refertur eadem Turiani & Loliani & Pipi hiſtoriola, cum diei feſti inſtitutione eadem, in Gemara Babylonia [r]. Habentur in titulo *Semacoth* [s] qui inter Extravagantes Talmudi Babylonio adjectos locum obtinet, eadem ipſa ferè verba de Loliani לוליאנוס illic nuncupati, & Pipi cæde, quæ, velut eorum Martyrium, ob Nominis dei Sanctificationem ejuſmodi ſub titulo *Diei Turiani & Tirionis* celebraretur. Sed cædis autor vocatur ibi טרגיאנוס quo nihil expreſſiùs *Traianum* deſignat. Utrum טורנוס רופוס הרשע *Turnus Rufus improbus*, ſeu *deteſtandus* (qui etiam in Talmude ſubinde ſcribi ſolet, ut vox unica, טורנוסרופוס *Turnusrufus* cum Turiano aut Tirione jam dicto quid habeat commune nondum didici. Illum dico qui, in Excidio Urbis, Aratrum Solo ejus in devaſtationis irrecuperabilis ſignum (juxta morem) induxiſſe dicitur [t], alióſque Sapientes ſeu Philoſophos, id eſt Theologos & Juriſconſultos Ebræorum, haud parùm infeſtaſſe. Gloſſa Talmudica [u], טורנוס רופוס הגמון אחד ששמו רופוס *Turnus Rufus; Imperator* ſeu *Præfectus quidam, dictus Rufus*.

Dies 13. יום נקנור *Dies Nicanoris* (qui etiam in Calendariis vulgaribus) ob cædem ejus quæ ibi narratur uti etiam in Maccabaicis [x], ubi idem etiam dies memoratur. Tantundem in Gemara Hieroſolymitana, ubi יצא, inquit [y], אליו אחד משל בית חשמנאי והיה הורג בחילותיו עד שהגיע לקרובין שלו וכיון שהגיע לקרובין שלו קטע את ידיו וחתך את ראשו וגו׳ *Contra eum egreſſus eſt unus è domo Haſmonaica* (unus non una, ut ſomniarunt aliqui, Juditham tunc temporis Haſmonaicam eum decollaſſe, ut antè memoratur, fingentes; aliis heic, uti & *Megilla* ipſa & Maccabaicis, non de perſona unica ſed de Juda & exercitu ejus loquentibus) *&, cæde per copias ejus peractâ uſque dum eum accederet, ſimulac ad eum acceſſit Manus ejus abſcidit & caput ejus amputavit &c*. Idem dies feſtus ſic memoratur in Gemara Babylonia [z].

Dies 14 & 15. Feſtum *Purim* ſeu Sortium [a]; quod in Calendariis etiam Vulgaribus.

o *Ad tit.* Shebiith *cap.* 3. *fol.* 35. *col.* 1. *hal.* 2.

p *Gemar. Hieroſolymit. ad tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 66. *col.* 1. *halach.* 13. *& ad tit.* Megillah *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3. *halach.* 6.

q *Ad tit* Megillah *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3. *halach.* 6. *& tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 66. *hal.* 13.

r *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18, 2.

s *Cap.* 8.

t *Gemar. Babylon. ad tit.* Thainith *cap.* 4. *fol.* 29, 1. *ad tit.* Nidarim *cap.* 6. *fol.* 50, 2. *ad tit.* Sanhedrin *cap.* 7. *fol.* 65, 2. *ad tit.* Aboda Zara *cap.* 1. *fol.* 20, 1. Bereſith Rabba *paraſh.* 11. *fol.* 11. *col.* 3. *Maimon. tit.* Thainioth *cap.* 5. §. 2. Sepher Tanchuma *fol.* 4. *col.* 3. *& vide Joſ. Scalig. ad lib.* 6 *Can. Iſag.* 3. *pag.* 304. *& Joan. Buxtorf. in Lexic. Talmudico col.* 916.

u *Ad tit.* Nidarim *cap.* 6. *fol.* 50, 2.

x 1 *Maccab.* 7; 43; *&c.*

y *Ad tit.* Thainioth *cap.* 2. *fol.* 66. *col.* 1. §. 13. *& ad tit.* Megillah *cap.* 1. *fol.* 70. *col.* 3. *hal.* 6.

z *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18, 2.

a *Eſther* 9, 21.

Dies

Dies 17. Jannæus Rex qui & Alexander dictus Sapientibus Iſraelis, id eſt ſectæ Phariſaicæ, infeliſſimus & Sadducæis adhærens, morti eos tradere ſibi (ut non ſemel aliàs) conſtituit, unde fugerunt לכוריא ושרו בכרינת קיסליקוס *in Suriam*, ſeu *Syriam* (quo nomine Talmudicis[b] veniunt regiones Judææ Orientales ampliſſimæ & quæ à Davide Rege imperio Iſraelitico adjectæ ſunt) *& habitarunt in Urbe quæ Koſlikus dicta.* Inde cum Gentiles eos trucidare volebant, noctu clàm effugerunt. ובאיתו היום שברחו משם עשאוהו יום טוב *Et diem jam dictum quo effugêre illinc, faciebant diem feſtum.*

Dies 20. Ob Pluviam, poſt diutinam aeris ſiccitatem, à Numine, ſingulari חוני המעגל *Choni*[c], ſeu *Onia hamaigel* id eſt *Plauſtrarii* interventu, impetratam[d]. ואותו היום עשאוהו יום טוב שאין הגשמים יורדין אלא בזכותן של ישראל שנאמר יפתח ה׳ לך את אצרו הטוב לך בזכותך *Et diem illum fecere feſtum diem; cùm pluvia non deſcendant niſi ob meritum Iſraelis. Unde dicitur*[e] (inter Benedictiones veteres) *Aperiet Dominus Tibi theſaurum ſuum bonum. Tibi denotat, ob meritum tuum.* Spectat ad Simeonis Ben Shatach ævum ut ibi liquet & in Gemara citata Babylonia, id eſt, ad tempora Jannæi Regis ſeu Alexandri.

Dies 28. Decreverant Reges Græciæ, ne Judæi filios Circumciderent, nec Legi incumberent, nec Sabbatum ſervarent, nec à Cultu abſtinerent Extraneo. Jehuda tunc Ben Shemuai & ſocii ſui, ut ſervitute hujuſmodi gens ſolveretur, ſe contulere ad מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצוין אצלה ונטלו עצה ממנה *illuſtrem quandam fœminam, apud quam Romani Magnates verſantes conſilium ab ea capiebant.* Admiſſi לאו, inquiunt, בני אב אחד אנחנו לא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו גזרות קשות ולא זזו משם עד שהתירו להם שלש מצוות *Nonne filii ejuſdem Patris ſumus nos? Nonne ejuſdem Matris filii? Undenam fit ut, præ aliis gentibus cunctis Linguiſque, in nos decreviſtis adeo gravia Decreta? Nec diſcedebant inde uſque dum permittebant eis* (ſervare liberè) *Tria præcepta illa* (de Circumciſione, Legis ſtudio, & Sabbati obſervatione, nec ad cultum extraneum eos porrò adigebant) & dein ſequitur, אותו היום שהתירו שלש מצות הללו עשאוהו יום טוב *Et diem illam quo permittebant illis Tria illa præcepta, fecerunt Diem feſtum.* Idem habetur in Gemara Babylonia[f].

b *Maimonid. halach.* Thruma *cap.* 1. *& videſis J. Buxtorf. in Lexic. Talmudic. col.* 1453.

c *De eo videſis* Sepher Juchaſin *fol.* 17, 1 *&* 2. *&* 56, 2.

d *Vide Miſnam & Gemar. Babylon. ad tit.* Thainith *cap.* 3. *fol.* 19, 1. *&* 21, 1.

e *Deuter.* 28, 12.

f *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 18, 1.

XIII. E codice illo *Megillath Thainith* dicto, diebus feſtis ſic ordinatis, ſubjunguntur complures Jejunii Dies, ut in Calendariis vulgaribus. Eo quidem nomine obitèr citari ſolet Rabbinis codex ille. Atque ut titulus impreſſus haud alius eſt, ita ad calcem adjicitur, סליקא לה מגלת תענית *explicit Megillath Thainith.* Sed, ni fallor, ille potiùs reverà eſt *Midraſh* ſeu expoſitio codicis vetuſtioris ejuſdem tituli. Etenim aliquoties in eo citatur nomen illud ſimplex ut alterius libri, quem hujus autor ſequitur, titulus, ut וכתוב במגלת תענית *& ſcriptum habetur in Megillath Thainith*, ubi[g] de die 14 *Jiar* ſeu Paſchate ſecundo agitur; &[h] כל הכתוב במגילה *omne quod ſcriptum eſt in Megillah*;

g *Cap.* 2.

h *Cap.* 11.

circa luctum & jejunium, ad hunc vel illum modum intelligendum eſt, quod planè ad *Megillath Thainith* referendum. Atque ad calcem menſium & dierum eorum feſtorum adjicitur à quibus, ut autoribus, Megilla illa conſcripta fuerit. ומי, inquit, כתב מגלת תענית סיעתו של ר׳ אליעזר בן חנינא בן הזקיה בן גרון כתבו מגלת תענית *Et quiſnam ſcripſit Megillath? Cœtus* ſeu *Schola R. Eliezeris Ben Chanina, Ben Ezechiah, Ben Garon ſcripſere Megillath Thainith.* Hæc ſanè ex ipſo codice ſatis indicare videntur, opuſculum ipſum confectum fuiſſe ex libro alio ſic dicto, in quo Dies illi denotarentur feſti, & ita hoc origines eorum fuſiùs è Talmudicis explicaret atque τῆς *Megillath* velut Rationarii locum ſuppleret. Quò quidem, ut argumentum minimè leve, ſpectant quæ in Gemara Hieroſolymitana occurrunt, de ceſſatione ſeu in deſuetudinem abitione τῆς *Megillath Thainith*, quam tangunt, ut ſuprà notatum eſt, R. Gedaliah Ben Jechia & R. Azarias Edomæus. Sed verò etiam ante tempus Talmudis Hieroſolymitani liquet notiſſimum fuiſſe, eam etiam in deſuetudinem (ſcilicet, feſtorum ejuſmodi omnium ſeu ullorum, quà illic ſimul ita congererentur, obſervationem) ex auctoritate publica evanuiſſe. Ubi enim in Gemara illa dies aliquot feſti[i] jure ſuperinducto tantùm nixi tractantur, nec interim obſervari tunc dicuntur, adjicitur, diſciplinam de eis amplexandam fuiſſe atque obtinuiſſe, עד שלא בטלה מגלת תענית אבל משבטלה מגלת תענית בטלו כל איל, *quamdiu nondum evanuerat* aut *abolita eſt Megillath* Thainith; *ſed à tempore quo abolita eſt Megillath Thainith* (autoritas ſcilicet ejus omnimoda, licèt ob reverentiam legi ſoleret & feſtos dies aliquot ut Dedicationis, Nicanoris, Sortium aliunde vim per ſe retinentes exhiberet) *evanuere omnes illi.* Ubi Rabbi Ba, ואפילו תימר בטלה מגלת תענית חנוכה ופורים לא בטלו *Tametſi abolita fuerit* (ſit) *Megillath Thainith, nihilominùs Dedicationis feſtum & illud Sortium perpetua* manſerunt. Tantundem illic alibíque in eadem Gemara[k] ſæpiùs ex Gemaricorum ore ut indubitatum pronuntiatur. Unde illud Rabbi Jacob Bar Acha, בטל יום טוריין *Tiriani dies abolitus eſt*, de quo ſuprà. Babyloniæ item Gemaræ ἡ מגילת תענית, ubi Feſta vetera[l] recenſet, non ſemel citatur. Inoleverat enim antiquitùs, ut in Hieroſolymitana occurrit, *Dies Ebræos* frequentiſſimè inſtituiſſe feſtos ob beneficia præcellentia & *miranda* à Numine accepta; quos poſtmodùm parili autoritate in numerum multo contractiorem, ut in Calendariis, redegerunt. In Chriſtianorum feſtis idem cernitur. Pro temporum ac locorum diſcrimine alia aliáque ſervantur, retinentur, evaneſcunt. Sed & Sententiæ interim apud Ebræos ortæ ſunt variæ de ſervandis prætermittendiſve feſtorum illorum quæ ex jure ſuperinducto, nec ex Lege Sacra, ſtabilirentur obſervatione, ut videre eſt maximè in Gemaris Hieroſolymitanis ſuperiùs memoratis. Ex jam dictis, codicem illum quo impreſſo utimur non ipſam eſſe *Megillam* ſed ejuſdem explicationem exiſtimavi. Citatur quidem τῷ Rabbi Niſſim[m] המדרש *Hamidraſh, expoſitio*; ubi inde ait Caſeum à filia Joannis Haſmonæi ad Imperatorem ſeu Præfectum (ut ſuprà etiam dicitur) allatam, eum inebriaſſe. Atque verba ejus à R. Azaria[n] citantur. Sed qualiſnam fuerit

i *Ad tit.* Thaniotk *cap.* 2. *fol.* 66. *col.* 1. *hal.* 13.

k. *Ad tit* Megillath *cap* 1. *fol.* 70. *col.* 3. & 4. *halach.* 6.

l *Ad tit.* Thainith *cap.* 2. *fol.* 17. & 18, 1.

m *Ad Alpheſ. tit.* Sabbath *cap.* 2. *fol.* 10, 1.

n Meor Enaiim *part.* 3. *cap.* 51. *pag.* 163.

fuerit *Midraſh* ille non conſtat. Nec quidem illud de Caſeo habetur in codice jam dicto de filia Joannis ſed filia Mattathiæ F. Joannis. Nec prætereundum, ſcriptorem luculentum Mahumedanum, Abulaibſan Achmed Calcaſendium (dum Hiſtorica, Geographica, Aſtronomica, alia congerit, inſerítque etiam Feſta Ægyptiorum, Perſarum, & demùm Judæorum velut ex eorum diſciplina de eis ſatis inſtructus, & Judaica rectè, in ea quæ Lege ſacrâ nituntur & quæ aliunde Superinducta ſunt, tribuit) ſecundi generis haud alia afferre ° præter bina illa, quæ *Purim* ſeu *Sortium* & Dedicationis & Luminum ſunt, quaſi ab eis qui eum edocuerant, didiciſſet, reliqua generis ſecundi in deſuetudinem, quantum ad obligationem ſaltem univerſalem attinet, abiiſſe. Sed de Encæniis eorumque apud Ebræos celebratione ſolenni, hactenùs. ° *Part. 1. MS. penes me pag. 530 & 551.*

Cap. XIV.

I. Notiones *&* חנוכה Dedicationis, Encæniorum, *apud* Ebræos *perpenduntur* Binæ; *quarum altera* Conſecrationem *aliquam non omnino complectitur.* Dedicare domum *ex Lege, in Moſaicis, militari.* Latinis *ejuſdem vocis notionis uſus.*

II. *Singularis* Dedicationis, *ex Lege illa,* Domûs *interpretatio in Targum* Jonathanis *dicto. Et de* Mazuzis *ſeu Schedis quæ periochis è Deuteronomio binis inſcriptæ,* Poſtibus *erant ex Lege affigendæ. Quænam* ædium *ſeu ſtructurarum* genera *lege illa continerentur.*

III. Dedicationum Ararum, Fanorum, *id genus aliorum quæ figerentur* Sacrorum, *uſus in* Græcorum *veterum Paganiſmo, veluti* Ebræorum *morem antè indicatum imitabundo.* Ollarum *Frugibus & Leguminibus omnigenis elixis plenarum in eiſdem uſus ſimplicior tenuiorque;* Sacrificiis *itidem* ſumptuoſioribus, *pro Dedicantium libitu, adhibitis. De* Pluti *&* Pacis *Dedicatione apud* Ariſtophanem. Χύτροι *ſeu Feſti* Antheſteriorum *dies tertia* Euchariſtica *ob primum hominum, poſt Cataclyſmum* Deucalioneum, *victum ex* Leguminibus Frugibúſque; *unde etiam, in* Dedicationibus, Ollæ *illæ. Non ſine* Auctoritate Publica *apud* Græcos Dedicationes, *Novave Numina permiſſa.*

IV. Perſis *Veteribus, aliiſque in* Oriente *&* Africa Dedicationes *nullæ; utpote nec* Aræ, Imagines *aut* Templa. *De* Serum *gente, apud* Celſum *eandem diſciplinam amplexante. Nec* Simulachra *diu ab Urbe condita apud* Romanos, *qui tandem ſuperſtitioſiſſimis tam illorum quàm* Templorum, Dedicationibus *uſi ſunt.*

V. Plebis Senatûs, Principum autoritate *fiebant illæ. De* Ritibus, Verborum Formulis, Perſonis *quæ præeſſent.* Poſtis *Oſtii*, *inter Dedicandum Ædem Sacram*, *manu* tenendus. Focus accenſus. Concepta Augurum in Finibus *deſignandis* verba.

VI. Pulvinaria, Ludi, Epulæ, Largitiones publicæ *tandem* Dedicationibus *acceſſere; etiam* Vota, *ut plurimùm, prævia.* Κατακλίσεις *apud* Origenem *in* Celſum *pro* Pulvinaribus *ſumendæ videntur. Quales plerunque in* Marmoribus Dedicationum Formulæ *repertæ.*

VII. Anniverſaria *Dedicationum* Feſta Ludíque *apud* Romanos. *Aſſeritur* Livii lectio *recepta, quam vir doctus pridem temerè immutandam voluit.*

VIII. *Singularis* Deûm Magnorum, Matris Deûm *&* Attidis *ſeu* Attinis *& Sacrificiorum quæ* Tauroboliuin *&* Krioboliuin *dicta, præ cæteris, in Dedicationum formulis marmoreis, mentio.* Tauroboliari *&* Tauroboliatus. Taurobolini. *Vicennalis Sacrorum illorum periodus. Ut* Renati, *ac* Puri *redditi; per vicennium illud* Tauroboliati *manſere.* Magnæ Deæ Lavatio *Romæ.*

XI. Tauropolium *pro* Taurobolio. *Sacra* Taurica. Taurus *quibuſnam Diis ritè immolandus. In* Tauricis (*quà* Dianam Scythicam *ſeu* Tauricam *ſive illa ſive* Tauropolia *quod feſtum, alia in notione, erat* Dianæ *illi proprium, ſpectant*) *locum non omninò habuiſſe* Tauri *immolationem. Unde illa* Tauropolos *dicta. Ludi* Taurii. Ταυροκαθάψια, *Ludus ſeu certamen, in codicibus antè non lectum, ejúſque ex veteri marmore* Figura. *De* Capitibus Bubalinis *in* ædis Londini Paulinæ *cæmeterio olim effoßis*, Cervi cervæque *oblatione annuâ capitúmque eorum circumgeſtatione illic ſolenni, unde* Dianæ *fuiſſe olim eam* Templum, *rituſque ibi olim præſtitos illos*, Tauropolia *Paganorum redolere, exiſtimatum eſt.* Cervorum *ibi* Oblationis circumgeſtationíſque Origo *planè* Chriſtiana, *nec trecentis abhinc ſupra octoginta annis vetuſtior.*

X. Templorum, Ararum, Regionúmque *circumjacentium effandarum Formulæ aliquot* Romanorum *ampliores.* Leges Dedicationis *Tabulis in Marmoreis affixæ.* Legum *ejuſmodi in* Solo non Romano, *ratio apud* Romanos *non habebatur. Mendum craßißimum in editionibus pleriſque* Dedicationibus *Marmoreæ perinſignis, ſub* Adriano *Auguſto*, Cneii *ſcilicet* Domitii Valentis, *corrigitur.*

Quùm

QUùm autem apud Ebræos חנך & הנכה ἐγκαινίζειν & ἐγκαίνια & ἐγκαινισμὸς ſeu *Initiare* ac *Initia* ſeu *Initiamenta* ac *Dedicare* & *Dedicationem* ſignificent; advertendum eſt interim, verba illa cuncta, pro rei, circa quam verſantur, diſcrimine, nunc Conſecrationem ſeu uſibus Sacris cultuíque divino Addictionem ſive Primam ſive denuò Inſtauratam, adeóque ἀφιερῶσαι, ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ & ſimilia, nunc etiam *inchoare*, *incipere*, primò *frui* ſine Conſecratione aliqua, denotare. Sed & *inchoare*, ut *verbum Sacrorum* eſt, quod ſcribit Servius[a], *perficere* denotat ſeu conſummare ſacra. Et ſignificatio ẽ חנך prior perquam obvia eſt in Sacris literis[b], paſsímque uſitatior. Altera occurrit in Lege illa Militari, quâ ubi in Bellum Arbitrarium (nam ad Bellum ex Præcepto gerendum, hoc non attinuit[c]) exeundum eſſet, & משוח מלחמה Sacerdos *unctus in bellum* & delectûs copiarum miniſtri שוטרים dicti, omnibus qui in procinctu eſſent, reliquíſque proclamabant[d], *vir ille qui ædificavit domum novam* ולא חנכו καὶ οὐκ ἐνεκαίνισεν αὐτὴν, *& nondum dedicavit eam* (Iudæi Hiſpanienſes, *y no la eſtreno*, **Hath not taken hanſell of it**, Galli, *& ne l'a point dediée*, Angli, **and hath not dedicated it**, ut & alii & veterum, ut Syrus & Arabs, & recentiorum, exceptâ Pſeudo-Uzielidis, ſingulari ibi expoſitione, de qua ſtatim) *Vadat & redeat in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & vir alter* יחנכו ἐγκαινιεῖ αὐτὴν, *dedicet illam.* Judæi illi, *y varon otro la eſtrenara.* Adjungitur ibi Sponſus novus, & qui Novam plantaſſet Vineam; ut bello immunes. Et quoniam de Sponſo novo alibi[e] legitur lex itidem militaris, velut huc ſpectans, *Cum acceperit quiſquam uxorem novam, non egredietur ad militiam, nec quicquam aliud tranſibit ſuper eum. Sed immunis erit domi, anno uno, lætabitúrque cum uxore quam accepit,* nec de reliquis binis tempus immunitatis aliquod præſcribitur, ideò, ut מפי הקבלה *ex avita* ſeu *Moſaica traditione*, receptum eſt apud Talmudicos[f], idem ipſum Tempus Triplici illi hominum generi pariter eſſe tribuendum, adeóque illum tandem, hoc ſenſu, Dedicaſſe domum ſuam novam qui ſive per annum integrum à tempore ædificationis alîuſve, ſive ex empto, ſive ex donatione, aut hæreditaria ſucceſſione, acquiſitionis legitimæ (neque enim de ædificatione ſola legem capiunt) eam inhabitarat, ſive alteri, ob pretium annuum incontinenti ſolutum, locaverat. Ita enim quaſi per annum unicum domo ſuâ fruitus eſt. Ioſephus[g] item de tempore illo annuo expreſſim loquitur ubi, inter eos qui immunes eſſent à militia, recenſet τοὺς νεωστὶ δειμαμένους οἰκίας οἷς οὔπω χρόνος ἀπολαύσεως ἐνιαύσιος, *novas domus ædificantes quibus nondum fuit tempus fruendi annuum.* De domo autem ſic conſtructo aut acquiſito novo, nolunt intelligi aut Porticum aut Atrium aut Domum aliquam cujus quadratum non fuerit Cubitorum quatuor, aut eam quam ſibi quis viab alio ſibi comparaverat, aut demum extra Terram ſanctam ædificaverat. *Dedicare* ſic, pro uti fruique velut primitiis Domûs aut uſum ejuſdem auſpicari, Talmudicis ſumitur, quemadmodum etiam apud Latinos in Suetonii illo de Nerone[h], *Ejuſmodi domum cum abſolutam Dedicaret, hactenus comprobavit, ut ſe diceret,*

a *Ad Æneid.* 6.--noctúrnas inchoat aras,

b *Numer.* 7, 10. *&* 11. 84, 88. 1 *Reg.* 8, 64. *&c.* *Levitic.* 27. 14 *&c.*

c *Maimonides hal.* Melakim *cap.* 7, § 4 *&c.*

d *Deuter.* 20, 6.

e *Ibid. cap.* 24, 5.

f *Maimonid. halach.* Melakim *cap.* 7. §. 10 *&c.*

g *Archæolog.* 4. *cap.* 8.

h *Cap.* 31.

quaſi hominem tandem habitare cœpiſſe. Qui & alibi habet *dedicationem patinæ*[i] pro uſu primo. Et bene quidem vim illam vocabuli refert ad legem illam militarem vir ſummus Iſaacus Caſaubonus, ut ſupparem. Simili ſenſu Paulus[k] dixit, pater putans filii demortui togam ſuam eſſe, *dedicavit eam in funus.* Scilicet uſibus funeris qualibuſcunque ſolennibus deſtinavit. Item Adrianus Auguſtus in epiſtola ad Servianum Conſulem[l]; *Calices tibi alaſſontes verſicolores tranſmiſi, quos mihi Sacerdos templi obtulit, tibi & Sorori meæ ſpecialiter Dedicatos, quos tu velim, feſtis diebus, conviviis adhibeas.* Ita pariter, quoad Perſonam, tum intranſitivè tum tranſitivè verbum uſurpatum eſt. Ejuſmodi itidem uſus verbi *dicare* & *dicatio*. Aliter autem accepere viri aliqui docti[m] Neronis dedicationem illam; pro ea nempè quæ fieret *profano cultu & execrando,* quaſi ἀφιέρωσις illic fuiſſet aliqua. Etiam & illud Deuteronomii, ſumunt, quaſi, *Sanctiore ritu, populi ſui habitacula voluit Deus eſſe conſecrata,* quaſi quid illic de Conſecratione innueretur. Adjecto, *laudatiſſimo itaque cultu Eccleſia utraque domos novas benedicit & dedicat.* Benedictiones quidem domorum novarum fundamentorúmque earum ſimul & inhabitantium, cum precibus, adhibitas, ſcimus ex Euchologio, & Ritualibus Romanis. *Sed in eis nihil de Dedicatione, alio in ſenſu;* quàm juxta poſteriorem heic vocis notionem; niſi etiam dapes, quas non ſine benedictionibus præviis comedimus, priori in vocabuli ſenſu, Dedicatas quis perperàm autumaret.

i In Vitellio, cap. 13.
k L. 19. D. tit. de in rem verſo.
l Ex libris Phlegontis apud Vopiſcum in Saturnino.
m Jacobus Goar in Euchologium pag. 606.

II. In Targum autem Uzielidi tribui ſolito lex illa militaris de Dedicatione domûs novæ ſic extructæ[n], ita concipitur, מאן גברא די בנא ביתא חדתא ולא קבע ביה מזוזא לשכללותה יהך ויתוב לביתה דלמא יגרום ליה חובה דיתקטל בקרבא וגבר חורן ישכללינֵיהּ quod vertit Cevalerius[o], *Quis eſt vir qui ædificavit domum novam & non fixit in ea poſtes ad fundandum ipſam? eat & revertatur rurſus in domum ſuam ne occaſionem præbeat illi peccatum ut interficiatur in bello & vir alter fundet eam.* Quod de Poſtibus figendis atque ita domo fundanda ſic dicitur, non ſatis capio. Qui ædificaverit, fixit, puto, Poſtes. Sed alia omnino, ſi quid video, Paraphraſtæ illi mens. Poſtem quidem Chaldaicè מזוזא ſive, ab Ebræo מזוזה, denotare certum eſt. Atque ita uſurpatur in præcepto[p] de verbis Legis aliquot Poſtibus Portíſque inſcribendis. וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך *Et ſcribes ea ſuper Poſtes domûs tuæ & in portis tuis.* Jam verò & Chaldaicè & Rabbinicè voces illæ à Poſte & Portis ipſis tranſlatæ ſunt ad ſignificandum itidem Membranas ſeu Schedas ipſas artificioſè ex lege inſcribendas, Poſtibúſque & Portis, ex ſcriptionis illic mandato, affigendas. Adeóque לקבוע מזוזה בפתחי השערים *affigere Mezuza* (ſeu membranam ejuſmodi) *in foribus portarum*, obvium habetur apud Talmudicos[q], alibíque in paraphraſtis *Chaldaicis*, præceptum illud explicantibus. Unde Onkelos loco utroque *Deuteronomii* jam citato, ותכתבינון ותקבעינון בסיפי ביתך ובתרעיך *& ſcribes ea ſuper Poſtes & affiges ea in liminibus domûs tuæ & in portis tuis.* Et Maimonides, ubi accuratam *Mezuzæ* ſcribendæ convolvendæque rationem tradit[r], addit, tum aptan-

n Deut. 10. 6.
o MS.
p Deuter. 6, 9. & 11, 20.
q Maimonid. halach. Tephillin cap. 5 &c. alii obſcri.
r Ibid. cap. 5. §. 6 & 7.

aptandam cam eſſe Poſtibus oſtiorum adeò ut בשפופרת של קנה או של עץ או של כל דבר *cava fiſtulæ ex Canna aut Ligno aut aliâ quacunque materie*, impoſita, poſſit clavo aliâve ejuſmodi re Poſtibus adjungi, & demùm, וקודם, inquit, שיקבענה במזוזת הפתח מברך תחלה ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה ואינו מברך בשעת כתיבתה שקביעתה היא המצוה *Et priuſquam eam affigebat* (qui præparârat) *in Poſte oſtii, adhibenda erat tunc primum Benedictio hæc, Benedictus ſis tu Domine Deus noſter, Rex Mundi, qui ſanctificat nos mandatis ſuis & præcepit nobis affigere Mezuzam* (ſeu ſchedam jam dictam) *Nec Benedictio adhibenda erat in ejuſdem ſcriptione. Nam Affixio ejus erat ipſum Præceptum*, ſeu *Præcepti ſenſus*. Et circa hanc rem compluria derivant ſibi ut à Moſe ex Sinai tradita. Ejuſmodi ſunt non pauca, de uſu heic verbi Figendi aut Affigendi & מזוזות קבע quà Schedas jam dictas denotant. Hinc etiam illud[s] יהוה שמרך יהוה צלך על יד ימינך *Dominus cuſtos tui, Dominus umbra ſuper manum tuam dexteram* (quod in Chaldaica paraphraſi Regia, Buxtorfiana, Jaiana quaſi idem ipſum eſt) in Bombergiana redditur, יי׳ נטרינך יי׳ יטליל עלך מן בגלל מזותא דקביעא על סטר ימינך במיעלך *Dominus cuſtodiat te, Dominus obumbrabit tibi propter Mezuztha* (Schedam illam) *quæ affixa eſt ſuper latus dexteræ tuæ in introitu tuo.* Alibi etiam paraphraſis illa in editionibus cunctis, pro eo quod eſt *læva ejus ſub capite meo & dextera illius amplexabitur me*[t], ſubſtituit, אמרת כנישתא דישראל אנא בחירתא מכל עממיא די אנא קטרא תפילין ביד שמאלי וברישי וקביעא מזותא בסטר ימינא רדשי תולתא לקביל תקי דלית רשו למזיקא לחבלא בי Quod in Regiis vertitur, *Dixit Synagoga Iſrael. Ego electa ſum ſupra omnes populos, quia ego alligo frontalia manui Siniſtræ meæ & capiti meo, Cartulá-que* (*Mazuztha* ſeu Scheda jam dicta) *affixa eſt lateri dextero portæ meæ, Cujus tertia pars reſpicit thalamum meum, ut non habeant licentiam dæmones ad me nocendum.* Unde etiam *Targum* Uzielidis dictum, locum illum de poſtibus ex præcepto inſcribendis, ותכתובינון על מזוזין ותקבעינון בתולתא לקבל תקי על ספי ביתך ובתרעך מימינא במיעלך quod vertit Cevallerius[u], *Et ſcribes ea ſuper Poſtes & affiges ea in tribus locis in ſuperliminari poſtium domûs tuæ & in porta tua à dextra ingreſſus tui.* Lectionem illam בתולתא, quod *in tribus* locis eſt Cevallerio, vertit Buxtorfius filius[x], *Et affiges eas tertia parte ante thalamum ad limina domûs tuæ.* Sed inquit, *pro* בתולתא, *quod eſt à* תלת *ſignificationis* שלש, *quidam legunt* בחילתא (id eſt) *in calamo cavo*, aut fiſtula; quod jam dictis juxta veteres, è Maimonide, eſt conſonum. Nec quidquam ſive *τῷ tribus in locis* ſive *tertiæ parti* heic apud Talmudicos reſpondens, hactenus didici. Utcunque autem ſe lectio hæc habeat, ſatis manifeſtum fore ex uſu, opinor, ⁊ לקבוע *affigere* Mazuzas tam frequenti, mentem autoris paraphraſis illius, de dedicatione domûs in bellum aliàs profecturi fuiſſe, adeóque verſionem debere fieri, *Quis eſt vir qui ædificavit domum novam & nondum affixit in ea Mezuzam* ſeu *Schedam illam ad perficiendum eam?* (ſeu habitationi, juxta Legem, idoneæ nondum aptavit) *eat & revertatur rurſus in domum ſuam, ne* occa-

[s] Pſal. 121, 5.

[t] Cantic. 8, 3.

[u] MS.

[x] Lexic. Talmud. col. 2387. & 2501.

occaſionem præbeat illi peccatum ut interficiatur in bello & vir alter ſic perficiat eam. Nec mihi locus videtur ullus τῷ שלכל in notione *fundandi*, cum neceſſariò in ipſa extructione fundaretur domus, ante allocutionem illam in procinctu. In *Mezuzis* autem illis accuratiùs ſcriptæ fuere Periochæ binæ ſacræ [y]. Altera è Deuteronomii capitis Sexti verſibus 4, 5, 6, 7, 8 & 9. ubi præceptum habetur de Scriptura Poſtibus affigenda. Altera ex ejuſdem capitis undecimi verſibus 13, 14 &c. uſque in 21 ubi tantundem occurrit. Schedulæ illæ ſic Poſtibus affixæ ædibus ita ſeu Poſtibus ipſis cedebant, ut conductor ſive qui illas ibi reperiſſet ſive qui ipſe affixiſſet, cum diſcederet, auferre jure nequiret [z]. Regularitèr ajunt alia ædificia, præter domos דירה *habitationi* aptatas, eáſque cubitorum quatuor minimùm ſpatio quadratas, præcepto de *Mezuzis* neutiquam teneri, adeóque nec ſtructuras Templi, aut Synagogas in quibus habitatio nulla; exceptis tamen in Templo Portâ Nicanoris ejuſque interioribus, & Conclavi פרהדרין dicto quod erat, בשבעת ימי הפרשה בית דירה לכהן גדול *domus habitationis Pontificis Maximi per Septiduum ſeparationis ſuæ*, ante feſtum nempe Expiationum; atque exceptis itidem portis Atriorum, Introituum (in ædes ex diſtantia ducentium) Urbium ac Oppidorum, quoniam receptum erat, אם הן בתים החייבין למזוזה פתחין למקומות אלו חייבין למזוזה *Si fuerint domus præcepto Mezuzarum obligatæ, Introitus ad loca ejuſmodi ſimilitèr eſſe obligatos.* Affixæ autem erant ad latus dexterum [a] introeunti. Si plura eſſent domui oſtia, uniuſcujuſque poſtibus pariter affigendæ erant [b]. Temperamenta ac ſubtilitates perquam numeroſæ ex veteribus habentur hac de re, in Maimonidis tractatu *Tephilin Wemazuza*; quò, qui Talmudica heic velit plura, ſe conferat. Quicquid autem ſtatuendum fuerit de ſententia illa paraphraſis Jonathanis dictæ, quâ ipſam dedicationem in *Mazuzis* affigendis (quarum præcepto ædificia in habitationem univerſa obligabantur) nulla temporis annui ratione habitâ, conſiſtere vult; id certum eſt, non ſine Benedictione ſolenni antè oſtenſa, ac Scheda illa Sacra poſtibus affigenda, Dedicationem ipſam ritè perfici potuiſſe; quia ſcilicet ſimulac ædes extruebantur, affigendæ erant. Sed in Dedicatione illiuſmodi, aut Benedictione *Mezuzave* uſu, nulla habebatur Conſecratio ſeu in Sacros uſus addictio.

y *Maimonides halach.* Tephilin *cap.* 1. §. 2. & *cap.* 5. §. 1.

z *Ibid.* §. 11. Pſiktha Zotertha *fol.* 69. *col.* 1.

a Sepher Siphri *fol.* 34. *col.* 133.

b *Maimonid. hal.* Tephilin *cap.* 6. §. 10.

III. Ab Judæorum exemplis ſicut & alia compluria, Dedicandi ac in Sacros uſus Conſecrandi, inolevit [c] manavitque mos, apud Gentiles, ut Ædes eorum Sacræ, Aræ, Deorum Statutæ, Ambitúſque circumjacentes, per ſolennia Sacra quæ tum Euchariſtica eſſent tum Propitiatoria ac velut התודות ſeu Sacrificia illa Ebræorum in Dedicationibus ſuperiùs memorata, Dedicarentur, uti & interdum Transferrentur, Ampliarentur, Reficerentúrque. Græci veteres πολυτελεςέροις ἱερείοις *Sacrificiis ſumptuoſioribus*, ut Victimis, *pro arbitrio*, Aras, Templa, Statuas Deorum Dedicare quidem ſolebant [d]. Sed verò qui manu etiam tenaciore in Dedicationem offerebant, nec victimas hoſtiáſve ſumptuoſiores, Χύτρας *Ollas* adhibebant more ſolenni à mulieribus (uti etiam legi-

c *Guil. Stuckius de Sacrificiis pag.* 58 & 59. *alii.*

d *Scholiaſt. in Ariſtophanis Irenen, Scen. Chori & Trygai*, & *apud Suidam. in* Χύτροις.

e *Act.* 5. *Scen.* 3.

legitur) ſuper capita circumferendas, in quibus Πανόσπερμα ſeu Leguminum omnigenûm elixorum mixtio, unde libatio fieret ἀφιδρυμένοις Diis *dedicatis* Euchariſtica & Propitiatoria. Apud Ariſtophanem ejúſque Scholiaſten, indéque penes Suidam, luculenta hac de re habentur teſtimonia. In lepida illa Pluti[e] in Deum Dedicatione deſtinatâ, Anus, in adoleſcentuli, quem deperibat, gratiam amictu verſicolori ornata & circa Dedicationem illam haud parùm ſatagens Carionem Chremyli ſervum rogat quid faceret ipſa, ſeu quomomo in ſolennitate ſe gereret, cui ille,

e *Act.* 5. *Scen.* 3.

————————Τὰς χύτρας αἷς τὸν Θεὸν
Ἱδρυσόμεθα, λαβοῦσ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρε
Σεμνῶς. ἔχουσα δ' ἦλθες αὐτὴ ποικίλα,

Ollas quibus Deum conſecraverimus accipias & ſuper caput deferas graviter ſeu *gradu honeſto. Adveniſti verò ipſa verſicolores habens* veſtes; quaſi dixiſſet, jam ornaſti te eam in rem decentèr, id eſt coloribus variis. Ubi Friſchlinus, *nam alioqui verſicoloribus ades veſtibus*, quaſi eam reprehendiſſet Cario aut ludificaſſet, ob habitum illum velut ſacris ejuſmodi haud ſatis decentem nec gravitati & venerationi in Dedicatione adhibendæ, idoneam. Sed Scholiaſtes vetus ibi expreſſim; ἔθος γὰρ ἦν ἐν τῇ ἱδρύσει τῶν ἀγαλμάτων, ὀσπρίων ἑψημένων χύτρας περιπέμπεσθαι ὑπὸ γυναικῶν ποικίλως ἠμφιεσμένων· καὶ τούτων ἀπήρχοντο χαριστήρια τοῖς θεοῖς, *Mos enim erat in Dedicationibus Statuarum* (Diis ſacratarum) *Leguminum elixorum Ollas circumgeſtari à Mulieribus verſicoloribus veſtitis. Atque ex hiſce Sacra in Gratiarum actiones Diis libabant.* Ita igitur veſtes verſicolores ipſæ ſolennitatis pars erant neceſſaria. Et dein idem ibi, ὁπότε μέλλοιεν βωμοὺς ἀφιδρύειν ἢ ἄγαλμα θεῶν, ἕψοντες ὄσπρια ἀπήρχοντο τούτων τοῖς ἀφιδρυμένοις εὐχαριστήρια (legitur etiam χαριστήρια ibi) ἀπονέμοντες τῆς πρώτης διαίτης, *Cum vellent Aras dedicare aut Statuam Deorum, elixabant legumina è quibus libabant Diis conſecratis, Euchariſtica dantes primi victûs nomine.* Quam in rem ex Ariſtophanis ipſius Danaidibus quæ periere, diſtichon affert,

Μαρτύρομαι δὲ Ζηνὸς Ἑρκίου χύτρας,
Παρ' αἷς ὁ βωμὸς οὗτος ἱδρύθη ποτὲ,

Teſtor autem Jovis Hercii Ollas quibus Ara hac olim dedicata eſt. Etiam de veſtium verſicolorum heic uſu, ad ποικίλα, λείπει, inquit, τὰ ἱμάτια. ἵν' ᾖ ποικίλα ἱμάτια ἔχουσα σεμνῶς ἦλθες, *Subauditur veſtis, cum ſenſus fuerit habens veſtes verſicolores adveniſti ipſa, ut aptè in rem ornata.* Atque juxtà intelligunt poetam de verſicoloribus ibi Carolus Gerardus, Alexander ab Alexandro[f], alii. Sed hoc de veſtibus ejuſmodi, pace Scholiaſtis, forſan Carionis tantùm Scomma fuerit in Anum ridiculam ſic veſtitam quam planè in his

f *Genial. Dierum lib.* 6. *cap.* 14.

his cæteriſque ludibrio habet. Neque enim alio in loco (ut ſtatim liquebit) Poetæ Scholiaſtiſque ipſius, ubi, pro dramatis ratione, ſeriò magis de Dedicandi hoc ritu pariter agitur, quidquam occurrit de Mulieribus ipſis, ut quæ Solæ ſic dedicarent, nedum de Veſtitu ejuſmodi adhibendo. Jocando etiam, nec aliud omninò faciundo, Cario ibi, cùm Anus ridicula ſe Ollas allaturam ait, quaſi Ollas qualeſcunque ſatis idoneas Dedicationi exiſtimaſſet,

Καὶ μὴν, inquit, πολὺ τῶν ἄλλων Χύτρων τἀναντία
Αὗται ποιοῦσι. ταῖς μὲν ἄλλαις γὰρ Χύτραις
Ἡ γραῦς ἔπεστ᾽ ἀνωτάτω. ταύτης δὲ νῦν
Τῆς γραὸς ἐπιπολῆς ἔπεισιν αἱ Χύτραι.

Certè longè diverſum hæ Ollæ (Dedicationi adhibendæ) *ab aliis faciunt* Ollis. *In aliis ſpuma* (quæ, inter jocandum γραὸς heic quod *vetulam* ſignificat, agnominatione ridiculâ ſed ei non impari, dicitur; nam ſpuma elixorum γραῦς, licet rarò, veteribus, ob canitiem nuncupatur) *in ſummo eſſe ſolet. Hujus autem ſpumæ* (ſeu Vetulæ) *Ollæ ipſæ ſummum tenent.* Nam juxta diſciplinam illic Carionis, ſuper caput anûs geſtandæ erant. Alibi autem apud eundem Poetam[g], poſtquam Trygæus agricola Cantharo in Cœlum vectus, Mercurii ope Pacem Deam è Barathro, ubi recondita fuerat, in Græciæ ſuæ commodum, ut omnium ſervator, redemerat, Chorus, populi nomine,

[g] *In Irene*, *Scen.* Chorus, Trygæus.

ΧΟΡ. Ἄγε δὴ, inquit illi, τί νῷν ἐντευθενὶ ποιητέον;
Age verò. Quid jam nobis hac in re faciendum eſt?

Et dein ita interloquuntur,

ΤΡΥΓ. Τί δ᾽ ἄλλο γ᾽ ἢ ταύτην χύτραις ἱδρυτέον;
ΧΟΡ. Χύτραισιν, ὥσπερ μεμφόμενον Ἑρμίδιον;
ΤΡΥΓ. Τί δαὶ δοκεῖ, βούλεσθε λαρινῷ βοΐ;
ΧΟΡ. Βοΐ; μηδαμῶς, ἵνα μὴ βοηθεῖν ποι δέῃ.
ΤΡΥΓ. Ἀλλ᾽ ὗι παχείᾳ καὶ μεγάλῃ· ΧΟΡ. μὴ μή; ΤΡΥΓ. τιή;
ΧΟΡ. Ἵνα μὴ γένηται Θεαγένους ὑηνία.
ΤΡΥΓ. Τῷ δαὶ δοκεῖ σοι δῆτα τῶν λοιπῶν; ΧΟΡ. Ὀΐ.
ΤΡΥΓ. Ὀΐ; ΧΟΡ. Ναὶ μὰ Δία———

TRYG. Quid aliud quam eam (Deam ſcilicet Pacem) *Ollis dedicare?* (ſumtus enim in his parciſſimus, ſed, ut videtur inde, uſitatiſſimus) *CHOR. Ollis, ut Hermulam,* ſeu *Mercuriolum conqueri ſolitum?* ſeu de quo queri ſolent

lent alii ob vilius ejuſmodi ſacrificium ei factum) *TRYG. Quid tum videtur? an juvenco Larino? CHOR. Juvenco? non omninò, ne fortè hoſtes reperiamus* (quod Paci non conſonum. Sed luſus eſt ex vocabulis βοῒ & βοηθεῖν. Q. Septimius Florens vertit, *Abſit juvenco ne juventur prælia.* Βοηθεῖν autem, cum ſignificet etiam *hoſtibus occurrere*, quod Paci ita alienum, Scholiaſtes ibi interpretatur ἐπὶ μάχην δραμεῖν *in pugnam irruere*) *TRYG. An verò Sue Pingui & Magna? CHOR. Non, Non. TRYG. Cur nam ita? CHOR. Ne committatur Theagenis* (hominis nimis ſordidi & odorem ſuillum ſpirantis) *ſuilitas. TRYG. Reliquorum igitur* (Sacrificiorum) *Quidnam tibi tandem adhibere placet? CHOR. Ovem. TRYG. Ovem? CHOR. Ita per Jovem.* Atque ita adhibita eſt, ut Sacrificium Ollis iſtis lautius, Ovis in dedicatione illa; qua de re plura ibi poſteà ſequuntur. Trygæus item,

Ἴθι νῦν ἄγ' ὡς τάχιστα τὸ πρόβατον λαβών.
Ἐγὼ δὲ πορίῶ βωμὸν ἐφ' ὅτου θύσομεν.

I nunc Ovémque duc prehenſam. Ego interim Aram præparabo ſuper quam Sacrificabimus. Aderat dein Ignis & Caniſtrum in quo Seceſpita ſub Molis Salſis & Corona occultus; uti & Tibicen. Tunc inquit Trygæus Miniſtro ſuo;

Ἄγε δὴ τὸ κανοῦν λαβὼν σὺ καὶ χέρνιβα
Περίιθι τὸν βωμὸν ταχέως ἐπὶ δεξιά.

Age! cum Caniſtro ſume Aqualem trullam; & circumito (luſtrans) *Aram dextrorſum.* Aquæ intincta fax, ad illam purificandam, Hordea Sparſa. Preces tandem & vota Numini concepta;

Δέξαι θυσίαν τὴν ἡμετέραν,

Accipe Sacrificium hoc noſtrum &c. Cùm autem ſuper Aram Pacis ſic dedicatæ immolaturus erat Miniſter, Trygæus ex diſciplina Sacra prohibuit, atque extrà ferri juſſit, ibíque immolari & τὰ μηρία *clunes*, *coxas*, ſeu *femora*, tunc inferri, ut inde ſed ſine ſanguine ſparſo, Deæ libaretur [h]. Etenim haud cruentanda ejus ara. Et cùm feſtum ei quotannis celebrari ſoleret, in ipſo Synœceſion [i] feſtivitate, ἀναιμακτὶ *ſine ſanguine* ad aram ei ſacrificabant, licèt verè interim dicat illic jocando Trygæus Hierocli,

[h] *Videſis Lilium Gyraldum Hiſt. Deorum Syntag.* 17. *pag.* 528.
[i] *Scholiaſt. ibid.*

Εἰρήνην εἵλοντο καὶ ἱδρύσαντ' ἱερείῳ,

Pacem accepere & dedicarunt eam Sacrificio, ſumptuoſiori ſcilicet Ollis illis. Et quæ ad Plutum, heic habet ad Pacem itidem Scholiaſtes excepto illo de Mulieribus verſicoloribus. Ita Sacrificiis nunc minoribus nunc majoribus, ab Ollis leguminum ad Victimas pretioſiores, pro libitu & Devotionis diſcrimine, Deos ſuos eorúmque aras, ſtatuas, etiam & Templa ac appendices, Dedicabant; hoc in primis temperamento adhibito, ut Sacrificii ſive Genere ſive Modo Deo ipſi Dedicando (ut heic cruoris erat ſparſio ſeu effuſio) neutiquam

idoneo, non omninò uterentur. Advertendum autem illud apud Scholiaſten, *εὐχαριστήρια ἀπονέμοντας τῆς πρώτης διαίτης*, quod tranſtulimus, *Euchariſtica dantes primi victûs nomine.* Hieronymus Wolfius vertit, *ob memoriam grati animi de primo victu.* Æmilius Portus, *pro primo victu gratias illis agentes.* Alexander ab Alexandro[k], *Ollas leguminum circumferunt, illáſque, gratias agentes, erectoribus dividunt*; ubi Græcorum mens mirè pervertitur. Hoc, opinor, de *χύτραις* ſeu *Ollis* illis ſignantèr dictum, velut originem, ſpectat id quod receptum erat de ejuſmodi Sacrificio in *χύτροις*, quod feſtum erat, *χύτρα*[l] item dictum, die 13 Antheſterionis menſis quotannis celebratum[m], id eſt tertio Antheſteriorum poſt Pithœgia & Choas quibuſcum malè confunduntur etiam apud veteres interdum *χύτροι*. Retulit enim Theopompius[n] *διασωθέντας ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἑψῆσαι χύτρας πανσπερμίας, ὅθεν οὕτω κληθῆναι τὴν ἑορτὴν*, *Servatos è Diluvio* (Deucalionæo) *elixaſſe Ollas omni ſeminum genere refertas, unde feſti* (ſeu Chytrorum) *nomen illud ſortitum eſt*, & Sacrificaſſe Mercurio Terreſtri. Suidas autem, in feſto illo *πᾶν σπέρμα εἰς χύτραν ἑψήσαντες, ἔθυον Διονύσῳ καὶ Ἑρμῇ*, *omnigena ſemina elixantes in Olla Baccho & Mercurio ſacrificabant*; ſcilicet Athenienſes. Atque ipſe interpretatur alibi *πανσπερμίαν omnium ſeminum mixtionem* per *παγκαρπίαν omnigenos fructus*, in quibus legumina haud pars exigua. Scilicet, ut, ob legumina atque fructus omnimodos primæ poſt cataclyſmum rationi victûs ſeu *πρώτῃ* hominum qui tunc non perierant *διαίτῃ* inſervientes, Euchariſtica quotannis in feſto illo Chytrorum ſeu *τῶν χυτρῶν Ollarum* Baccho, adeóque Diis aliis, peragebantur, ita etiam, in libationibus ex Ollis leguminibus plenis & Dedicationibus ſic adhibitis, Gratias, ob primum illum ex frugibus ejuſmodi victum qui tam antè quàm poſt Cataclyſmum primus quidem habebatur, agi ſolennitèr, par ſatis eſt ut exiſtimemus. Sacrificium enim ſimplicius illud & incruentum, ut & Far pium & ſaliens mica, Numini nulli Dedicando non ſatis, inter alia quæ fuerint, niſi ſumtus excipias, idoneum. Et ſcimus ex Xenocrate aliíſque apud Porphyrium[o], vetuſtiſſimis Athenienſium legibus, Deos generatim *τοῖς καρποῖς Frugibus*, Libis, Primitiis, venerandos, adeóque pariter Dedicandos, ubi *hoſtiæ* aberant lautiores. Cum autem Sacrificiorum genera tam multiplicia ferè eſſent[p] quàm ipſa Numina, videtur ſanè, in ipſa Dedicatione, ſaltem plerunque, idem adhibitum quod poſtmodum ſingulis in uſu, utcunque, pro Sacrificantis liberalitate ultronea ſubinde auctum. Hùc ſpectat Dedicatio Philoctetis Aræ Templíque in Caſſandræ vaticinio apud Lycophronem,

Ἐν δ' αὖ Μακέλλοις σηκὸν ἔγχωροι μέγαν
Ὑπὲρ τάφων δείμαντες, αἰανῆ θεὸν
Λοιβαῖσι κυδανοῦσι καὶ θυθλαῖς βοῶν,

In Macellis (Italiæ urbe[q]) *tandem Templum indigenæ magnum ſuper ſepulchrum extruentes, æternum Deum libationibus honorabunt & Boum Sacrificiis.* Ἐν Μακελ-

k Genial. Dierum lib. 6. cap. 14.
l Scholiaſt. ibid. Scen. 3.
m Philochorus de Feſtis, apud Harpocrationem in χύτροι, & Scholiaſtes ad Ariſtoph. Acharnenſes act. 4. Scen. 7.
n Scholiaſtes ille ibidem & ad Ranas act. 1. ſcen. 5. & Suidas & Phavorinus in χύτροι.
o περὶ ἀποχῆς lib. 4.
p Lactantius lib. de Falſa Religione cap. 21.
q Stephanus de Urbibus, in Μάκελλα.

Μακέλλοις ſcribitur in editis; oræ libri ſubinde, pro lectione varia, Μακάλλοις adjecto. Etiam in editione, cum Iſaaci Tzetzæ commentariis, Μακέλλοις habetur, licet in commentariis legat Tzetzes ipſe indubitantèr Μακάλλοις. Atqui in MS. codice Lycophronis cum Tzetzæ commentariis Arundelliano, certè antiquo, tam poeta ipſe quàm commentarius habet Ἐν Μακάλλοις. Simile occurrit etiam apud Lycophronem de Parthenopes Templo extructo & libationibus Sacrificiiſque annuis honorato, id eſt, eiſdem Dedicationi adhibitis & poſtmodum quotannis iteratis. Atque ita quidem Salomon, Zorobabel, Judas Maccabæus, Herodes, Sacrificiis, juxta antè indicata, quæ Deo O. M. ex ſe idonea fuere, Dedicationibus pro libitu & variatim utebantur. Quibuſnam verò ex auſpiciis, & quorum autoritate publicâ, an Pontificis, an Magiſtratûs alicujus, pendêrent Dedicationes ejuſmodi apud Græcos (quemadmodum apud Ebræos, atque, ut ſtatim oſtendetur, Romanos) ex comicis apud Ariſtophanem exemplis illis non quidem liquet. Nec ſcenam adeò levem voluit poeta gravioribus ejuſmodi rebus interturbare. Cæterùm niſi Areopagitæ aliíve, quibus permiſſa poteſtas publica, adprobarent, ἐπιθέτου ſeu *novi numinis*, etiam & veteris ſeu jam ἐγχωρίου & publici, qualemcunque Dedicationem in uſum publicum (quicquid de Laribus, Penatibus, ídque genus cæteris fuerit dicendum) puto nullam pro legitima Athenis habitam; quod elicere non difficile eſt, ex eis quæ de Feſtis adnotat Harpocration[r] ex Iſocratis Areopagitica & Lyſiæ apologia ad Mixidemum, unde idem habet Suidas[ſ]. Tantundem etiam ex Socratis judicio, ob illata nova, pro numinibus, Dæmonia, quæ Civitas ſeu autoritas publica improbabat. Unde etiam D. Paulus accuſabatur ut ξένων δαιμονίων καταγγελεὺς, *Novorum dæmoniorum annuntiator*[t], cum Jeſum ibi ut in Deum recipiendum prædicaſſet; adeóque in Areopagiticum judicium eſt ductus. Quid quod etiam cum Plato, in Ægypto, de Deo vero & Moſe edoctus, diſciplinam illam inter ſuos diſſeminare ac propagare volebat, μνημονεῦσαι παρ' Ἀθηναίοις οὐκ ἀσφαλὲς ἡγεῖτο, δεδιὼς τὸν Ἄρειον πάγον, *mentionem ejuſdem facere apud Athenienſes ſuos, tutum haud exiſtimavit, metuens ſcilicet Areopagum*, & ne Melitus quiſpiam aut Anytus adverſus ſe eo nomine excitaretur. Ita nempe Juſtinus Martyr[u], nec ſemel. Tandem etiam, cùm Imperatores Cæſarei eorúmque interdum Deliciæ, ut Antinous, in Deos referendi erant apud Græcos, Romanis parentes, id non ſine publica Provinciarum Urbiúmque autoritate, permiſſu Principis populique Romani nixâ, factum eſt; quod ex hiſtoria Auguſta ſatis obvium. Et Tacitus[x], *Templum ut in colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto, petentibus Hiſpanis permiſſum; datúmque in omnes provincias* (tam Græcas quam alias) *exemplum*. Quod ſine permiſſu injuſſúve Principis & Senatûs adhuc populique ritè ſatis fieri nequibat. Idem etiam[y], *Decrevere Aſiæ Urbes Templum Tiberio, matrique ejus ac Senatui. Et Permiſſum ſtatuere*. Atque, ex autoritate ejuſmodi, Epheſus, Smyrna, urbes aliæ totiès τῶν Σεβαστῶν *Auguſtorum* aliorumque Νεωκόροι Numinum erant. Nec quidem Græcorum aliorúmque Orientis Ritus heic (licet

r *In* Ἐπιθέτους ἑορτάς.

ſ *In eiſdem vocibus.*

t *Act. Apoſt. cap.* 17, 18. *videſis Joann. Meurſium in Areopago cap.* 9. *& Samuel. Petit. ad Leges Atticas cap.* 9.

u *In Parænetico ad Græcos.*

x *Annal.* 1.

y *Annal.* 4.

ii haud adeò expreſſim in eorum monimentis ſint comperti) non fuiſſe ſatis Romanorum ritibus, de quibus ſtatim, analogos, eſt autumandum. Certè in ſcriptis Græcorum & marmoribus editis, paucæ ſunt illorum Dedicationes. Et quæ ſunt, ſimpliciùs plerunque concipiuntur, cum *ἀνέθηκε* interdum *ἱδρύσατο* & ſimilibus. Sed vetuſtiſſima Dedicationum vox Græca eſt *ἀνέθηκε*, ut in
z Lib. 5. Terpſichore. Tripodum epigraphis tribus, in literis Ionicis, apud Herodotum [z]. Nunc metro (ſed rariùs) fiebant, plerunque proſâ. Interdum etiam interſertis quæ à Numine, eo nomine deſiderabantur. Ut in Dedicatione fundi haud procul ab urbe, in Triopio, facta ab Herode ſive Rege ſive Rhetore, in quam Iſaacus Caſaubonus & Claudius Salmaſius notas ediderunt. Inter eas enim quæ Græcanico more conceptæ ſunt cenſenda illa, licèt in ſolo Italico facta fuerit. Cauſa item acceſſit in turris Phari, velut Aræ, Soſtrati Cnidii Dedicatione [a],
a Strabo lib. 17.

ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ

ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ

ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ

ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ.

Soſtratus Cnidius Dexiphanis F. Diis Servatoribus, Pro Navigantibus. Frequentiùs autem, ΑΠΟΛΛΩΝΙ, ΑΡΤΕΜΙΔΙ, aliis inſcriptæ ſunt Aræ, citra Dedicandi verbi aliuſve tantundem innuentis Cauſæve adjectionem. De Ritibus autem aliter, Dedicationibus ejuſmodi adhibitis, non inter illas liquet.
b Cap. 3. § 3. ſeu in Addendis pag. 707 &c. Exempla habentur aliqua in libro ſuperiore [b]. Etiam in pagis Atticis olim reperiebantur *βωμοὶ ἀνώνυμοι*, *Aræ ſine nomine Dei alicujus.* Ad luſtrandum nempe Urbem & lue graſſante ſic liberandum, accerſitus è Creta Epimenides, Oves & nigros & candidos in Areopagum duxit atque inde quò vellent abire permiſit, his, qui illas ſequebantur, dans in mandatis, ubicunque de-
c Lib. 1. in Epimenide. cumberent illorum ſinguli, *θύειν τῷ προσήκοντι Θεῷ*, uti inquit Laertius [c], *Sacrificare* illos *peculiari cuipiam Deo*, ut vertit Frater Ambroſius; ſed Thomas Aldobrandinus, *Deo proprio* quod loci ſenſus poſtulat. Nimirùm Nigros Diis Inferis, Candidos Superis, utriſque ſcilicet paritèr generatim ſic placan-
d Ad Act. Apoſt. cap. 17, 23, dis. Hugo Grotius [d], *τῷ προσήκοντι Θεῷ*, *id eſt, ei Deo ad quem ea res pertineret, non addito nomine. Sic Romani, ſi Deus, ſi Dea es. Macrob. III. 9.* Adjicitur à Laertio, de ſuo tempore ſeu ſeculis aliquot poſt Chriſtum, *καὶ νῦν ἔστιν εὑρεῖν κατὰ τοὺς δήμους τῶν Ἀθηναίων βωμοὺς ἀνωνύμους, ὑπόμνημα τῆς τότε γενομένης ἐξιλάσεως*, ubi Ambroſius, *Ex eo jam hodiéque per Athenienſium pagos, Aras ſine nomine inveniri certum eſt, in ejus quæ tunc facta eſt expiationis memoriam*; Aldobrandinus, *Quacirca etiam nunc in oppidis Athenienſium, ejus placationis monimentum, Aras ſine nomine licet invenire.* Atque in Anno-
e Ad Laertii lib. 1, 173. tationibus [e], *Id autem propterea opinor quia cum Oves Proprio Deo mactarentur, non explicabatur nomen Dei, cui Sacrificium fieret, ideóque ara etiam ſine nomine erant. Credibile autem eſt, poſt purgatam urbem, homines peſtilentiâ libera-*

[l]*liberatos illius expiationis monimentum, in ſuis quiſque oppidis, has Aras ædificaſſe.* Hùc benè referunt Th. Beza[f], Iſaacus Caſaubonus ad Laertium, aliíque, Aram ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ, *Ignoto Deo*, Athenis Sacram, de qua S. Paulus, *præteriens & videns Simulachra veſtra* (ſeu *culturas veſtras*[g], (σεβάσματα ὑμῶν) *inveni & Aram in qua ſcriptum erat* Αγνώστῳ Θεῷ. Ibi, Syrus *& videns* ܒܝܬ *Domum* (ſeu *Templum*) *religionum veſtrarum, inveni* ܐܓܘܪܐ ܚܕ *Aram unam, cui inſcriptum erat* ܕܐܠܗܐ ܟܣܝܐ *Dei Reconditi* ſeu *Apocryphi.* Arabs Erpenianus, *& videns* بيوت *Domos cultuum veſtrorum, inveni Aram cui inſcriptum,* الاله المكنون *Deus Abſconditus.* Lucianus non ſemel Θεοῦ Athenis ἀγνώστου meminit[h], uti & Pauſanias[i], Θεῶν ἀγνώστων illic Ararum, quem interpretans Hugo Grotius, *hoc vult*, inquit, *multas fuiſſe Aras tali inſcriptione* Θεῷ ἀγνώστῳ, *quanquam potuere & aliæ eſſe pluraliter inſcriptæ, aliæ ſingulariter.* Theophylactus autem, *Erat tota inſcriptio Aræ,*

ΘΕΟΙΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥ
ΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΛΙΒΥΗΣ·
ΘΕΩ ΑΓΝΩΣΤΩ
ΚΑΙ ΞΕΝΩ.

Diis Aſiæ, Europæ & Africæ. Deo Ignoto & Peregrino ſeu *Hoſpiti.* Quod itidem habetur in Commentariis Hieronymi[k], excepto quod ibi legitur *Diis Ignotis* (ut apud Pauſaniam) *& Peregrinis.* Ubi additur, *Verùm quia Paulus non pluribus Diis indigebat Ignotis, ſed uno tantùm Ignoto Deo, ſingulari verbo uſus eſt.* Adeóque partem tantùm ad rem pertinentem eis objecit. Dubitari autem interim, opinor, nequit quin tum Sacrorum, quæ poſtmodùm Diis, qui Dedicarentur, ſive Superi ſive Inferi, ex natura ſui, continuanda eſſent, tum rituum aliorum, Solennitas (plerunque ſaltem) annua, etiam Dedicationis nomine, celebraretur.

IV. His quæ de more in Dedicationibus Græcanico dicta ſunt, analoga obtinuere pariter apud Gentes alias; quotquot nimirùm Templa Ædéſque Sacras aris ſtatuíſque ornatas admiſêre. Nam fuerunt quæ, utcunque Numina colentes varia, aut Solem ſaltem ſub variis nominibus, neque Aras nec Statuas imaginéſve ullas eorum habuere, nec Templis eos circumſcribebant; hoſtias interim pro placito, loco in quocunque, immolantes, atque orbem Terrarum Cœlo tectum Mundúmque ipſum tantùm eſſe Deorum ſuorum Templum exiſtimantes. Sic, ex Magorum diſciplina, Perſæ[l], Scythæ, Afrorum Nomades ſeu Numidæ aliíque. Celſus apud Origenem[m], (οὐκ ἀνέχονται) νεὼς ὁρῶντες καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα. οὐδὲ γὰρ Σκύθαι τοῦτο, οὐδὲ Λιβύων οἱ Νομάδες, οὐδὲ Σῆρες οἱ ἄθεοι, οὐδὲ ἄλλα ἔθνη δυσσεβέστατα καὶ ἀνομώτατα. ὅτι δὲ καὶ Πέρσαι οὕτως ὀνομάζουσι

(po-

f *Ad Act. Apoſt.* 17, 23.
g *Videſis Ludovic. de Dieu ad Act.* 17, 23.
h *In Philopatride.*
i *In Atticis.*
k *Ad Epiſt. ad Titum cap.* 1.
l *Herodotus lib.* 1. *Strabo lib* 15. *Cicero in Verrem Orat.* 2. *alii.*
m *In eum lib.* 7. *pag.* 389.

(potiùs νομίζει) Ἡρόδοτος ἐν τοῖσδε ἱστορεῖ. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσιδε χρεωμένους ἀγάλματα μὲν καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι. *Non ferunt* (gentes aliquæ) *Templa, Aras, Statuas* (Deorum) *aſpicere. Ita enim, nec Scythæ, nec in Afris Nomades, nec Seres illi athei, uti & aliæ gentes maximè profanæ & legibus deſtitutæ. Etiam & Perſæ idem ſibi ſtatuêre, ut narrat in his Herodotus. Perſarum ritus hoſce novi. Statuas, Aras, Templa, nec ipſi Dedicant & alios pro ſtultis habent, qui hoc faciunt*; quæ ſunt Herodoti verba in loco citato. Græca quidem quæ Davidi Hœſchelio debemus, illic ſic habent, οὐδὲ Σῆρες οἱ ἄθεοι *Non Seres illi Athei.* Atque *Seres* etiam legitur in verſione cum Hœſchelii editione conjunctâ Gelenianâ (quæ itidem in Baſileenſi & Pariſienſi recentiori) tum illic tum paulò poſt, ubi iteratò de eiſdem Celſi verbis loquitur Origenes. *Ita etiam* illîc Græca illa. Cæterùm verſio antiquior, Pariſiis etiam edita à Jacobo Merlino, anno 1512, quæ Chriſtophori Perſonæ eſt ſub annum 1480 demortui, habet *nec qui ſine Deo ſunt Syri.* Interpres igitur legerat, οὐδὲ Σύροι οἱ ἄθεοι, tum in Celſi verbis tum in Origenis ſequentibus. Certè, cùm Seres illi, Orientis populi celeberrimi (nam de Seribus illis, non de obſcurioribus in Auſtro ſeu apud Æthiopas, de quibus Lucanus[n] & Heliodorus[o], videtur intelligendum) ἔθνη quidem βάρβαρα dicta Dionyſio Alexandrino, vocentur Melæ[p] *genus plenum juſtitiæ*; Plinio[q], Solino[r], aliis, *mites & inter ſe quietiſſimi, & reliquorum mortalium cœtus fugientes*, adeò ut mos eorum ritúſque ſive cultûs ſive impietatis, qualiſcunque ille eſſet, haud ita facilè ſcriptoribus dignoſci quiret; ægrè nimis concoquitur undenam ſignantiùs & præ cæteris deteſtandum heic Atheorum nomen fuerit. Si de Syris caperetur, *Judæi*, ut Syri, Celſo Athei, per ſcomma potuerint innui. Tam enim illorum nomen quàm Chriſtianorum erat ei odioſiſſimum. Et Syros, Judæos continere, nemo neſcit; quibus tunc temporis, nec Templum, nec Ara aliqua, nedum ſtatua fuit. Sed interim manifeſtum eſt, Origenem ipſum Judæos aut Chriſtianos in gentibus illic ſic memoratis, non omninò contineri agnoſcere, utpote qui horum utrorumque diſciplinæ rationem diverſiſſimam expreſſiùs ibi facit ab iſtorum. Σῆρες igitur videtur legendum; juxta editionem è MSS. optimis quibus uſus eſt Hœſchelius. Sed verò etiam nec Romani ipſi ſtatuis ſeu ſimulachris Deorum pluſquam annos centum & ſeptuaginta in cultu uſos eſſe, teſtis eſt Varro[s], id eſt, ab Romuli initiis uſque ad Tarquinii Priſci ferme exitum qui Hieroſolymorum excidio primo coævus erat. Nec quidem diſſimile eſt veri, ex fama, quæ proculdubio etiam tam per Occidentem quàm Orientem paſſim increbuerat, de clade illa Hieroſolymorum Templique adeò inſigni, déque Templo illo ac inſtitutis gentis, Numinis imagines non admittentibus, Romanos, qui Ebræos ea in re hactenus imitati fuerant, velut in tutiorem ſibi partem, ut cladis exemplo monitos, tranſeuntes (quà Numina, quà Homines, etiam ob religionem, ejúſve prætextu, invicem acriùs dimicare ſolitos ſpectarent) etiam imaginum Deorum uſum, in Templa, ſibi poſteriſque ſuis cautiùs conſulentes, adſciviſſe.

n *Lib.* 1.
o *Hiſt. Æthiopica lib.* 9.
p *De ſitu Orbis lib.* 3. *cap.* 6.
q *Lib.* 6. *cap.* 17 & 22.
r *Polyhiſt. cap.* 53. *Euſtath. ad Dionyſium, Ammian. Marcellinus lib.* 23.
s *Apud Auguſtin. de Civitate Dei lib.* 4. *cap.* 31.

ſe. Imò Tertullianus[t], diù ſine Templis etiam cultum apud eos fuiſſe omnimodum. *Etſi*, inquit, *à Numa concepta eſt curioſitas ſuperſtitioſa, nondum tamen, aut ſimulachris aut Templis res divina apud Romanos conſtabat, frugi religio & pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia cœlo, ſed temeraria de ceſpite altaria.* De ſimulachris quidem & tot annorum ſpatio conſentiunt alii; ut Clearchus[u], Plutarchus[x], Halicarnaſſenſis[y]; ſed Templa interim (*ναοὺς καὶ τεμένη*) tunc à Romanis, ſine illis extructa adjiciunt. Et nihil magis ſub Regum tempora obvium, quam ab ipſis Templa Dedicata, ſed ſine Simulachris quæ poſteà inolevere. Unde quidem facilè ſatis intelligitur cur Numæ Pompilii libros circa annum ab U. C. 570, ſub Janiculo effoſſos comburendos decerneret Senatus[z], utpote Pythagoricos & qui pleraque haberent diſſolvendarum religionum, ſub Numa ſcilicet ſcripti, cum Simulachra & Pulvinaria Numinum non modo non in uſu eſſent, ſed neque ex religione ac doctrina Pythagorica permiſſa. Et demùm non eſt quod dubitemus quin libris in illis continerentur quæ adeò pompoſum illum Simulachrorum & Pulvinarium uſum, qui ita poſtmodum in uſu, impugnarent, vulgóque tunc credita diſſolvere potuiſſent. Quod ad Templorum autem ac Delubrorum, adeóque Dedicationum illorum, initia apud Gentiles attinet; perquam varia traduntur. Fertur quidem celeberrimus ille & longævus Epimenides Cretenſis (de quo ſuprà) Philoſophus & Theologus, inſignis (cui etiam ut Deo Cretenſes ſacrificare ſolitos eſſe tradidere nonnulli) *πρῶτος*[a] *οἰκίας καὶ ἀγροὺς καθῆραι καὶ ἱερὰ ἱδρύσασθαι*, *Primus Domos & Agros luſtrâſſe & Templa dedicaſſe.* Unde etiam *ἱδρύσατο* Athenis *dedicavit*, à ſe extructum *τὸ*[b] *ἱερὸν τῶν Σεμνῶν Θεῶν*, *Templum Deorum Verendorum.* Et cum Nympharum Templum extructurus erat, Theopompus ait[c], *ῥαγῆναι φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ*, *vocem è cœlo lapſam*, Epimenides, *μὴ Νυμφῶν ἀλλὰ Διός*, *Non Nympharum, ſed Jovis.* Si hoc de extruendis Dedicandíſque Templis apud Græcos Primis, verum eſſet, fortè non indignum itidem fuerit quod advertatur, diſciplinam Epimenidis in Græciam introductam illam planè coævam fuiſſe Hieroſolymorum Templíque Excidio illi Primo ſub quod ipſum, ſimulachra in Templa ſua receperunt, ut diximus, primò Romani; quibus ita Templa, antequam Græcis in uſu. Floruit enim Epimenides Olympiade 47, Tarquinio Priſco coævus. Et veri eſt non diſſimile, ex vagante de clade Hieroſolymitana paſſim famâ cultûſque ibi antè Numinis ratione perpenſa, varias in Græcorum Romanorúmque mentes ingeſtas, circa Cultum ſuum, Aras, Templa, perſuaſiones. Alii autem Ægyptiis (ſed cujuſnam interim ſeculi, non indicatur) tribuunt non ſolùm Deorum Duodecim nominum Græcis communicationem, ſed &[d] *βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς Θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους*, *Aras & Simulachra & Templa Diis ſtatuiſſe ipſos primos* aiunt, quaſi inde illa Græci, ut alia, didiciſſent. Quicquid autem ſive ex Epimenidis aliorúmve diſciplina hanc circa rem imbiberant Græci, adeóque in uſum receperant, invaluit apud illorum aliorúmque non paucos, aut potiùs continuatum eſt diúque permanſit poſtmodum dogma vetus

t *In Apologetico cap.* 25.
u *Apud Clem. Alexandrin. Stromat.* 5. & *Euſeb. Præparat. Evangelic. lib.* 8. *cap.* 6.
x *In Numa.*
y *Lib.* 2.
z *Livius Decad.* 4. *lib.* 10. *cap.* 29.
a *Laertius lib.* 7.
b *Lobon Argivus, ibidem.*
c *Ibidem.*
d *Herodot. in Euterpe.*

illud de Templis Ariſque non adhibendis. Unde etiam circa trecentos ab Epimenide annos, Magnus ille Stoicorum Coryphæus, Zeno Cittieus, in commentariis de Republica, ejúſque ſequaces numeroſiſſimi, Templa omnimoda adeóque eorum & appendicum Conſecrationes ex profeſſo improbabant; tametſi, ſibi ipſis adverſi, ſic Dedicata laudarent interim eíſque uti frui nihilominùs conſueſcerent, quod de eis notat Plutarchus[e]. Δόγμα, inquit, Ζήνωνος ἐςὶ ἱερὰ θεῶν μὴ οἰκοδομεῖν, *Decretum* (Diſciplina) *Zenonis eſt, Templa Deorum non ædificanda*, ratione argutulâ adjunctâ; Ἱερὸν γὰρ μὴ πολλοῦ ἄξιον καὶ ἅγιον οὐκ ἔςιν. Οἰκοδόμων δὲ ἔργον καὶ βαναύσων οὐδέν ἐςι πολλοῦ ἄξιον, *quod enim non ſit magni precii, id ne Sacrum quidem eſſe. Fabrorum autem & ſordidas artes exercentium opera, non eſſe magni precii.* Atque poſtmodum, maximè apud diſcipulos ejus ſectámque illam, quæ planè in Philoſophia ac Theologia ſeculorum illorum præpotens erat, viguit Opinio iſta; unde Plutarchus benè illis exprobrat quod ipſi Sacrificarent ἐπὶ τῶν βωμῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἃ μήτ' εἶναι μήτ' οἰκοδομεῖσθαι δεῖν ἀξιοῦσι, *in Altaribus & Templis, quæ interim nec eſſe nec ædificari debere dijudicant.* Breviuſculè hac de re Laertius[f]; μήτε ἱερὰ, μήτε δικαςήρια, μήτε γυμνάσια ἐπὶ τῶν πόλεων οἰκοδομεῖσθαι, *Nec Templa, nec Tribunalia, nec Gymnaſia per urbes ædificanda.* Quod verò ad Epimenidem Cretenſem illum, velut Templorum autorem quomodolibetcunque primum ſpectat; receptum quidem eſt apud veteres, Templa apud Græcos etiam in uſu fuiſſe, eóque forſan à plurimis antè ſeculis tunc deductum, tempore Pythagoræ qui de eis non ſemel in Symbolis loquitur (ut ex Porphyrio ſcimus & Iamblicho) & in Templo Carmeli montis fertur plerunque μονάζειν *monachi inſtar vixiſſe*[g]. Sic Abaris Hyperboreus in Græciam veniens dicitur[h] καταλύειν ἐν τοῖς ἱεροῖς, *hoſpitari ſolere in Templis*, velut locis tunc ſatis obviis. Quo tempore floruerit ſive Pythagoras ſive Abaris, nimis incertum quidem eſt. Sed Epimenidem utrique[i] diù antevertebant juxta veterum aliquos, quorum alii Abaridem Olympiade 3 floruiſſe aiunt ut Hippoſtratus[k], alii in vigeſimâ prima, quæ plurimis annis Epimenidem antecedit. Imò traditur[l] quidem annos circa 1400 ante Epimenidem in Creta ſua ipſa, à Crete primo illic Rege & Curetibus cæteris conditum Cybeles Matris Templum; uti etiam in Delo, Apollinis Templum ab Eryſichthone filio Cecropis fabricatum eſſe[m]. Cecrops autem Epimenidem annos circa 1000 antevertit. Alia ſunt in Græcia ejuſmodi, de ſeculis illo immane quantum vetuſtioribus. De Ægyptiorum autem Templis (quoad tempora, quibus antiquitùs illa habuerint) legitur apud ſcriptores priſcos, Ebræos ibi καὶ τὸ ἐν Ἄθως καὶ τὸ ἐν Ἡλιουπόλει ἱερὸν κατασκευάσαι τοὺς Ἑρμιουθ ὀνομαζομένους, *& Templum quod in Atho, & quod Heliopoli, condidiſſe, Ermiouth dictos.* Sic, in libro de Judæis, Artapanus[n], qui eos ſic nominatos alibi[o] ſcribit; velut nomine Ægyptiaco ſic Judæorum nomen vertente. Moſis item tempore Dioſpolis ναὸς ibi ab eodem memoratur[p]; uti & de Adipe, Chenephren Regem illic, Moſi coævum, κελεῦσαι τὸ ἱερὸν αὐτοῦ τὸν ὄχλον καθιδρύσασθαι, *juſſiſſe Templum ejus à Plebe fundatum dedicari*; etiam &, ex

eo

e *Lib. de Stoicorum repugnantiis.*

f *Lib.* 7. *in Zenone.*

g *Iamblich. de Vita Pythagoræ cap.* 3.

h *Idem ibid. cap.* 28.

i *Videſis Euſeb. in Chron. poſter. Num.* 1454 & 1568. *atque ibi Joſephum Scaligerum.*

k *Apud Harpocrationem in* Ἄβαρις.

l *Euſeb. Chron. lib. poſter. num* 5.

m *Idem ib. num.* 497. & *Cedrenus pag.* 67, 21 *edit. Xylandri Georgius Syncellus in Chron. pag.* 153. *Iſidor. in Chronic. ætate* 3.

n *Apud Euſebium de Præparat. Evangelica lib.* 9. *cap* 23.

o *Ibid. cap.* 18.

p *Ibid. cap.* 27.

eo quod Moſes Virgâ adeo miraculoſâ uſus fuiſſet, ideo Ægyptios τὴν ῥάβδον *ἀναθεῖναι εἰς πᾶν ἱερὸν, Virgam conſecraſſe in quolibet Templo*; imò &, cùm grandine & terræ quaſſationibus prodigioſis, à Moſe exitum poſtulante, affligerentur, *Συμπεσεῖν τὰς μὲν οἰκίας πάσας τῶν τε ναῶν τοὺς πλείστους, corruiſſe domos quidem univerſas & Templorum pleraque.* Unde palàm ſatis liquet etiam ſeculo in illo Moſaico Ægyptiis ſuum fuiſſe, nec tunc novum, Templorum uſum, non dubitaſſe Artapanum, quem & ſecutus eſt Alexander Polyhiſtor aliique. Tantundem, ut Græcis ſuis receptum, de Templis Ariſque tunc temporis frequentibus indubitantèr admittit Lyſimachus, hoſtis ille nominis Judaici acerrimus, cùm Moſem comitéſque ejus calumniatus eſt, eos in Exitu & in Cananæam Itinere, ubique [q] *θεῶν τε ναοὺς καὶ βωμοὺς οἷς ἂν περιτύχωσιν ἀνατρέπειν, Deorum & Templa & Aras in quas nempe inciderent evertiſſe*, & ab *ἱεροσυλίᾳ Sacrilegio* ſeu *Templorum* direptione quâ ſic utebantur, poſteros illorum urbem poſteà extruentes eam Ἱερόσυλα nuncupâſſe, idémque poſteà, pudoris cauſâ, in Hieroſolyma commutâſſe. Etiam de Templis tunc Temporis in Ægypto, ad illud Moſis de ipſo Exitu [r], ובאלהיהם עשה יהוה שפטים *Et in Diis eorum fecit Dominus judicia*, ſeu, ut Græci, τὴν *ἐκδίκησιν ultionem*, Ebræi ipſi *autumant*, inquit Hieronymus [s], *quod nocte quâ egreſſus eſt populus omnia in Ægypto Templa deſtructa ſunt, ſive Motu Terræ, ſive ictu fulminum.* Quod quidem de Idolis ſeu Simulachris uti & locum Moſis id genus alterum [t] capere ſolent interpretes. Accedat hiſce receptum etiam videri apud Græcos Moſis tempore ſua habuiſſe Templa & Simulachra. Comites nempe ejus in Cananæam, fingebantur, apud Græcos, fuiſſe Ægyptios, illúmque eos docuiſſe Numinis Simulachrum non omninò formare *τέμενος ἀφορίσαντας καὶ σηκὸν ἀξιόλογον τιμᾶν εἴδους χωρὶς, Sed Templum ei aſſignare & Habitationem* (illam Sacram) *honorare citra Simulachrum.* Sic Strabo [u]. Etiam in Palæſtina, citra ſecula illa adeò vetuſta, Templa in uſu fuiſſe, ſatis cernitur in Aſdodorum בית דגון *οἴκῳ Δαγὼν Domo*, ſeu ut in Vulgata, *Templo Dagonis* [x], unde urbs ipſa ſic denominata [y], ſicuti & aliæ Urbes à Templis tunc ſuis, ut *Beth-Phegor* [z], *Beth-Shemeſh* [a], à Templo *Phegorii*, *Solis*, dictæ, quemadmodum item complures. Imò Templorum initia Phalegi ævo tribuuntur. Iſidorus Hiſpalenſis; *His temporibus primum Templa conſtructa ſunt.* Sed Origo heic incertiſſima eſt, ut ex aliis eam in rem à Lilio Gyraldo [c] & Rodulpho Hoſpiniano [d] congeſtis videre eſt.

V. In ſcriptis tum Chartaceis tum Marmoreis Romanorum, habentur Dedicationes Templorum ſolennes frequentiſſimæ, quarum etiam, illis in uſu, Jura Ritúſque expreſſiùs occurrunt. Injuſſu Populi aut ſine Plebis ſcito aut Senatuſconſulto, quod Plebiſcitum ſæpiùs ſupplebat, aut demùm Principis indultu (uti, apud Ebræos, injuſſu Synedrii Magni aut ſine reliquis, ut oſtenſum eſt, eam in rem accedentibus) Ædes, Terra, Ager ritè Dedicari nequibant, aut pro religione tenendis haberi. Id de Ædibus ac Templis maximè liquet ex Livio [e],

q *Apud Ioſephum in Apionem lib. 1. prope finem.*

r *Numer.* 33, 4.

ſ *Epiſt.* 127. *ad Fabiolam Manſ.* 1.

t *Exod.* 12, 12.

u *Lib.* 16.

x 1 *Samuel.* 5, 2.

y *Ioſue* 15, 41. & 19 & 28.

z *Idem* 13, 20.

a *Id.* 15, 10.

b *In Chronico ætate* 2.

c *Syntagmate de Diis* 17. *pag.* 491.

d *De Origine Templorum lib.* 1. *cap.* 5.

vio[e], ubi Cornelium Barbatum Pontificem maximum ait, *negaſſe niſi Conſulem aut Imperatorem poſſe Templum Dedicare, atque, ex autoritate Senatûs, latum ad Populum fuiſſe, ne quis Templum Arámve injuſſu Senatûs, aut Tribunorum plebis partis majoris dedicaret.* Scilicet anno ab U.C. 450. Poſtmodùm verò, ex autoritate Pontificibus permiſſâ, atque lege Papiria, nec Ædium, nec Terræ, nec Agri *ſine Populi juſſu aut Plebis ſcitu* legitima fiebat Dedicatio, ut videre eſt apud Ciceronem[f], Jus Dedicationum ſui ævi copioſiùs, nec ſemel, explicantem. Sed & de Senatuſconſulti heic autoritate impetrata, non ſemel Livius[g]. Et demum ex Lege Regia & Pontificatu Cæſarum Maximo, penes eos erat, ut rerum aliarum, ita Dedicationum poteſtas & permiſſio. Ante verò legem illam, quæ Veſpaſiani tempori tribui ſolet, haud Cæſares quidem ipſi, licet Pontifices Maximi, nedum alii, Senatu Populóve contradicente, novum Dedicandum colendúmve numen admittere quibant aut Numinis jam antè Recepti Dedicationis jus ritè cuiquam concedere. Quod ſatis etiam eliciendum ex eo quod habet Tertullianus aliíque ex eo & de Deo Alburno & de Jeſu Chriſto, quem amplecti voluerat Tiberius, reſpuente Senatu[h], unde receptus non eſt. *Vetus*, ait ille, *decretum ne qui Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi à Senatu probatus. Scit M. Æmilius de Deo ſuo Alburno.* Et *utique impiiſſimum*, inquit, *imò contumelioſiſſimum admiſſum eſt, in arbitrio & libidine Sententiæ humanæ locare honorem Divinitatis, ut Deus non ſit, niſi cui eſſe permiſerit Senatus. Sæpè Cenſores, inconſulto populo adſolaverunt* (ad ſolum dejecerunt Templa ſine autoritate illa publicâ dedicata) *certè Liberum Patrem cum ſocru ſua* (ex Apologetici[i] lectione *cum myſteriis ſuis* legit doctiſſimus Jacobus Gothofredus, *cum Sacro ſuo*) *Conſules, Senatûs autoritate, non Urbe ſolummodo verum tota Italia, eliminaverunt.* Atque ita rectè legitur in editione Rigaltiana. Alia habentur illic alibíque ejuſdem generis de Diis non Dedicandis citra autoritatem, quà obtinuit, publicam. Legimus quidem de Tiberio[k], *Dedicavit Concordiæ ædem, item Pollucis & Caſtoris, ſuo fratriſque nomine, de manubiis.* Quod, ante Legem Regiam latam factum, intelligendum videtur aut de Juris apicum, qui neceſſarii eſſent, acceſſione præviâ, aut de obtentu qualicunque imperatorio eos ſupplere viſo; ídque tametſi Pontificatum Maximum gereret ipſe, uti & ſucceſſores ejus. Imò poſt Legem illam Regiam à Dedicationibus ædium in Sacros cultus à ſe extructarum abſtinendum quandoque voluere Imperatores ipſi, ſi Pontifices aliíve ritè conſulentes Sacra, velut Augures & Aruſpices, monerent pernicioſas eas fore Imperio Romano Numinúmque ejuſdem cultui. Scilicet de Alexandro Severo legitur apud Lampridium, *Chriſto templum facere voluit eúmque inter Deos recipere* (ſed nec fecit, ita ut videtur præpeditus) *Quod & Adrianus cogitaſſe fertur qui Templa in omnibus civitatibus ſine ſimulachris juſſerat fieri, quæ hodie* (floruit Lampridius ſub Diocletiano, ſeu circa annos poſt Adriani exitum 160) *idcircò quia non habent Numina, dicuntur Adriani, quæ ille ad hoc paráſſe dicebatur. Sed prohibitus eſt* (monitu Augurum Aruſpicúmque) *ab iis qui conſulentes Sacra*

rece-

[e] *Lib. 9. ſub finem.*

[f] *Orat. pro Domo ſua, & ad Atticum lib. 4. epiſt. 1.*

[g] *Decad. 4. lib. 10. cap. 34, 44, 52. alibi.*

[h] *Apologetic. cap. 5. & Adverſus Nationes lib. 1. cap. 10.*

[i] *Cap. 6.*

[k] *Sueton. in eo cap. 20.*

receperant omnes Chriſtianos futuros, ſi id optatò eveniſſet, & templa reliqua deſerenda. Atqui vir ſummus Iſaacus Caſaubonus[l] fidem huic de Adriano rei haud exiſtimat præbendam, ſed Templa illa conſtituta fuiſſe ab eo, non ut Chriſtus in eis, ſed ipſe, aris ac ſimulachris tandem poſitis, coleretur. Utut autem ea ſe res habuerit, ſatis manifeſtum eſt Imperatores, Pontifices interim Maximos ipſos, in cauſis Sacris, adeóque Dedicationibus, plurimùm autoritatis ſæpiùs Pontificibus minoribus eorúmque collegio, Quindecemviris Sacris faciundis, & Auguribus, etiam ubi ipſi antè rem definierant, permiſiſſe tribuiſſéque. Inde Alexander Severus[m], *Pontificibus tantùm detulit & Quindecimviris & Auguribus, ut quaſdam cauſas Sacrorum à ſe finitas, iterari & alitèr diſtingui pateretur.* Ut vox uſitatior in & de Dedicationibus, Romanis eſt *Dedicare*, ita ſubinde pro eodem ſubſtituitur *Dicare*[n], *Ponere*, *Sacrare*, *Conſecrare*. Atque ut Dedicationes fiebant ſic recèns extructarum Ædium Sacrarum (Fanorum, Templorum, aliorum nomine venientium) ita & Reſtitutarum, quemadmodum in Encæniis Zorobabelianis, Maccabaicis & Herodianis. Et Templi veteris, ideò tantum diruti ut denuò extrueretur, ſpatium ſeu area, tametſi non amplitata alitérve mutata, denuò, interdum etiam ante quàm reædificaretur, dedicabatur. Egregium & Singulare eſt ejuſdem exemplum in Capitolio ſub Veſpaſiano reſtituendo; cujus cura ab eo in L. Veſtinum collata. *Ab eo*, inquit Tacitus[o], *contracti Haruſpices monuere ut reliquiæ prioris Delubri in paludes aveherentur, templum iiſdem veſtigiis ſiſteretur* (eiſdem finibus, eâdem areâ contineretur) *Nolle Deos mutari veterem formam. Undecimo Kalendas Julias Serenâ luce, ſpatium omne quod Templo dicabatur evinctum vittis coroniſque ingreſſi milites quibus fauſta nomina, felicibus ramis.* Dein Veſtales cum pueris puelliſque patrimis matrimiſque, aream aquâ vivâ perluebant, *Tum Helvidius Priſcus prætor, præeunte Plauto Eliano Pontifice, Luſtratâ Bove tauriſque* (legit Lipſius *Suovetaurilibus*) *areâ & ſuper ceſpitem redditis extis, Jovem, Junonem, Minervam præſidéſque imperii Deos precatus*, Saxo ingente cum cæteris magiſtratibus, Sacerdotibus, Senatu, equeſtri ordine & magna parte populi, jecit fundamenta. Heic Prætor dedicat, præeunte verba Pontifice, & Aruſpices ſiſtunt & effantur ſpatium. Nec legitimum Templum quod non per Augures[p] & Aruſpices conſecraretur. Ita Magiſtratus ſummi, Pontifices, Augures, Aruſpices Dedicationibus apud eos, ſimul cum Dedicante, præerant, ut apud Ebræos, Rex, Pontificis Oraculum, Propheta, juxta antè oſtenſa. Et ubi ædes in uſum publicum à Magiſtratibus, quibus jus ſatis parile, Dedicandæ eſſent, ſortiri ſolebant illi uter dedicaret. Sic Valerius Publicola & Horatius Pulvillus Conſules[q]. Sic alii. Et pro dignitate eximia habebatur munus illud. Ritus ac Formulæ Dedicationis uti & Perſonæ quæ ei præeſſent, apud eos multiplices fuere, & quaſi Ebræorum Ritibus ac Perſonis analogæ. Verbis de Ædibus, Arearúmque Finibus & Legibus juxta quas ſacrarentur, conceptis præibat Pontifex, quem ſequebatur Magiſtratus ſeu alius qui Dedicaret. Varro[r], *Ædis Sacra à Magiſtratu, Pontifice præeunte, dicendo* dedi-

l *In Auguſt. Hiſtoriam pag. 26. C. & pag. 170. H.*

m Lampridius in eo.

n De Dicatione videſis Cl. Salmaſium ad Auguſt. hiſt. pag. 289. E.

o Hiſtor. 4.

p Varro apud A. Gellium lib. 14. cap. 7.

q Livius Dec. 1. lib. 2.

r De Lingua Lat. 4.

dedicatur, & *Effata dicuntur*, *quòd Augures finem auſpiciorum cœleſtium extra urbem agris ſunt effati. Hinc Effari Templa dicuntur ab Auguribus: Adfatus, qui in heis fines ſunt.* Compluria hac de re Alexander ab Alexandro[s], & ad eum Tiraquellus, Stuckius de Sacrificiis[t], Lilius Gyraldus[u], Roſſinus[x] & ad illum Demſterus, Briſſonius[y], Joannes Catanæus[z], Jacobus Gutherius[a] accuratiùs congeſſerunt; quibus adjungantur Claudii Salmaſii explicatio Herodianæ in Triopio Dedicationis, etiam & Joannis Baptiſtæ Belli diatriba de Templo Augurali[b]. Ritibus autem in illis, præter Precationes, Auguralis Siſtendi ſeu Effandi munus, & Sacrificia, Singularis erat ille, Dedicaturum, dum verba præibat, Poſtem oſtii Templi manu tenuiſſe illique eam ſic impoſuiſſe ut tum certò indicaret ædem ſic uſibus Sacris addicendas, tum in eoſdem, ex autoritate publicâ, dedicaret. Sic in Jovis ædibus, in Capitolio, dedicandis *Poſtem tenuit*[c] Horatius Pulvillus Conſul, *inter precationem* ut Livius, ſeu *inter nuncupationem ſolennium verborum*, ut Valerius Maximus, qui dum Horatii filii mortis nuntium (uti habetur etiam apud Livium) narrat Dedicationem interrumpere inde voluiſſe; *neque vultum*, inquit, *à publica religione ad privatum dolorem deflexit* (Horatius) *ne patris magis quàm Pontificis partes egiſſe videretur.* Adeoque magiſtratum ex ore Pontificis dedicantem, partes Pontificis agere dixit. Luculentus ejuſdem Ritûs teſtis eſt itidem Cicero[d], aliique. Dum verò de Poſte ſic tento cogitamus, fieri nequit quin ædium novarum, utcunque habitationi omnium idonearum nec in ſacros omninò uſus apud Ebræos dedicatarum, Poſtes *Mezuzoth*, de quibus ſuprà, ex Lege ornandos recolamus. Certè illum Poſtium ornatum pro ipſa Dedicatione in lege illa militari ſumſit Chaldæus paraphraſtes Jonathan dictus. Et quiſquis paraphraſtes ille fuerit, vix dubitandum, quin illud hauſerit ex ſententia aliqua de Novis domibus, ex Lege illa, dedicandis vetuſtiore. Atque forte evenerit, ut ſententia illa perperàm, ut fieri amat, ab adeò diſſitis intellecta, in Poſtium inter Dedicandum tenendorum uſum ſolennem tranſiret. Ea de re viderit qui voluerit. Benè, ex veteribus Alexander ab Alexandro[e]; *Templi Conſecratio fiebat, ut qui Templum ædémve dedicaturus erat, Poſtem tenens, accenſo foculo* (qui Sacrorum perficiendorum cauſâ, in ipſa dedicatione præſtò eſſet. Nec Sacra fuiſſe ulla ſine foco accenſo docet Varro apud Servium in Virgilii illud[f],

——— & latam cognomine gentem
Hortor amare focos ———)

& advocato numine, cui Templum adéſve ſacrantur, ſe, ex prophano uſu & humano jure, Templum, Cellam, Menſes, Arulas, quæque eò pertinent, eximere, eáque conceptis verbis ipſi Numini (*nominat Numen*) *Divina Humanáque omnia conſecrare dicaréque affirmet, Sabinâ herbâ ad Sacrum adhibitâ, ſine qua Templum Ædémve, Phana aut Sacella minimè dicari putarunt poſſe.* Varro[g]; *In terris dictum Templum* (antè locutus eſt de Cœli & Orci Templis) *locus Augurii aut Auſpicii cauſâ quibuſdam concepteis verbeis finitus. Concipitur verbeis*

s *Genial. Dierum lib.* 6. *cap.* 14.
t *Pag.* 61. *&c.*
u *Hiſtor. Deorum Syntagm.* 17.
x *Antiq. Rom. lib.* 2. *cap.* 1 *&c.*
y *Formularum lib.* 1.
z *Ad Plin. lib.* 4. *epiſt.* 4.
a *De vetere Jure Pontificio lib.* 3. *cap.* 11. *&c.*
b *Toloſæ* 1637.
c *Livius Dec.* 1. *lib.* 2. *Valer. Maximus lib.* 5. *cap.* 10, 1.
d *Orat. pro domo ſua.*
e *Genial. Dierum lib.* 6, *cap.* 14.
f *Æneid.* 3.
g *De L. L. lib.* 6.

beis non iiſdem uſquequaque. Sequitur dein Formula verborum, ab Auguribus & qui, eorum auſpiciis, deſignarent Templum futurum, adhibendorum de Finibus quibus illud circumſcriberetur; ſcilicet cum in arce inauguratio fieret. Codices Varronis illic corruptiſſimi. Verba ſibi reſtituere tentârunt Adrianus Turnebus[h] & Joſephus Scaliger[i], alii. Scaliger autem ſatis etiam dubitantèr, ſed doctiſſimè, ad hunc modum, *Teſca Dumecta* (pro *Dumeta*) *ſunto, quoad ego caſtè linguâ nuncupavero, olla veter arbor, quiſquis eſt, quam me ſentio dixiſſe, Templum Tectúmque eſto in ſiniſtrum, olla veter arbor, quiſquis eſt, quicquid eſt, quod me ſentio dixiſſe, Templum Tectúmque eſto in dextrum intra ea, Conrecione, Conſpitione* (potiùs *Conſpicione*) *Cortumione, utique ea rectiſſime ſenſi.* Vocibus illis tribus Fines ſeu Limites, Conſpectu oculorum, & Cordis viſu ſeu animi ſententiâ deſignati ſignificantur. *Teſca* ſic dicta *loca augurio deſignata, quo termino finis in terra auguri.* Sic Verrius[k]. Opilius autem Aurelius[l], *loca conſecrata ad augurandum ſcripſit, ſed ſancta loca undique capta* (caepta in Schedis) *docent Pontificis libri in quibus ſcriptum eſt Templúmque, Sedémque, Teſcúmque ſive Deo ſive Dea dedicaverit ubi eos accipias volentes propitióſque.* Et qui Dedicationem ſeu ἀνιέρωσιν hujuſmodi, etiam & Ἐπιγραφὴν ſeu *Inſcriptionem*, ad eam pertinentem, paritèr procurabat[m]; qua de re plura mox[n].

h *Adverſar.* 22. *cap.* 25.
i *In Conjectaneis.*
k. *Apud Feſtum in* Teſca.
l *Ibidem.*
m *Dionyſ. Halicarnaſſ. lib.* 5. *A. ab U. C.* 247.
n §. 9.

VI. Haud parùm gliſcente tandem in Dedicationibus magnificentiâ eâque ſtudioſiſſimè affectatâ, acceſſere eis, præter Sacrificia, Pulvinaria, Ludi, Epulæ, Largitiones publicæ, alia. Cicero[o], *Aram & Ædiculam & Pulvinar ſub Saxo Sacro dedicavit.* Atque pro Templo ipſo Numinéve nomen illud uſurpatum. Livius[p] non ſemel pro *Supplicatio ad omnia delubra* habet *Diem unum ſupplicatum ad omnia Pulvinaria fuit*, uti & *Diem alterum.* Tantundem apud Ciceronem[q]. Nimirùm Numini ſic æde excepto Pulvinar aſſignatum eſt, velut Lectus in quo diſcumberet, aut Tabulatum ſuper quod ſe commodiùs reponeret, aut velut ſatis utrunque. Servius[r]; *Pulvinaria pro templis ponimus* (fatetur, abuſivè) *quum ſint propriè Lectuli qui ſterni in Templis, ſupervenientibus pleriſque ſolent.* Acron autem ad illud Horatii[ſ],

> ———nunc Saliaribus
> Ornare Pulvinar Deorum
> Tempus erit dapibus ſodales.

o *Orat. pro Domo ſua.*
p *Dec.* 5. *lib.* 1. *cap.* 9. & *lib.* 5. *cap.* 16.
q *In Catilinar.* 3.
r *Ad Georgic.* 3.
ſ *Lib.* 1. *Carmin.* 35.

Pulvinaria, inquit, *dicebantur aut Lecti Deorum aut Tabulata in quibus ſtabant Numina ut Eminentiora viderentur.* Eadem vocant Græci τὰς Κλίνας[t] & τὰ ἕδη Θεῶν[u] *Lectos*, *Seliquaſtra* ſeu *Sellas Deorum.* Adeò ut, præſentiam ſuam Templis præſtando, crederentur (nam non dubitabatur quin in Dedicatione invocati illuc ſe conferrent ſupervenirentque) ſive decumbere ſive ſtare ſive reclinare ſive ſedere Pulvinaribus illis; unde fiebant etiam in ſupplicationibus publicis Lectiſternia illa ſolennia. Hinc *Fana Siſtere* ſignificabat, *Lectiſternia certis Locis & Diis habere*[x]. Acceſſère Pulvinaribus *faſciculi de Verbenis facti*

t *Pauſanias in Arcadicis & Phocicis.*
u *Halicarnaſſ. lib.* 5. *Julius Pollux lib.* 1. § 3.
x *Labeo apud Feſtum in* Siſtere Fa*na.*

Si qui pro Deorum capitibus ponebantur, ut Feſtus, cui *Struppi* dicuntur, quæ vox exiſtimatur antiquitùs corrupta eſſe à *Strophiis* Coronas ſignificans nec tamen primò omnimodas, ſed eas quarum *inter Sacra tantùm & bellicos honores uſus eſſet*, ut Plinius [y]. Huc ſpectat locus Origenis in Celſum ab interpretibus non ſatis feliciter intellectus. Ille in δαιμονίων, nomine deorum, θεραπείαν apud Gentiles meritiſſimò invectus, Πάντες γὰρ, inquit, οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο, ἐκ τοῦ εἰς τὰ δοκοῦντα ἐνεργέστερα τῶν νομιζομένων ἱερῶν κατακλίσεις περιέργους γεγονέναι, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱδρύσεως τῶν τοιῶνδε ξοάνων καὶ νεῶν. ἅς τινας κατακλίσεις οἱ τῇ τῶν δαιμόνων διὰ μαγγανειῶν θεραπείᾳ σχολάζοντες ποιοῦσι, quod vertitur in Geleniana in Baſilienſem, Hœſchelianam, ac Pariſienſem recentiorem editiones recepta, *Omnes enim Dii Gentium Dæmonia: id quod liquet ex Templis, quæ ut Sacratiora putantur à præſente incoli numine, quod ab initio Dedicationis receperunt in Delubra tales Dæmonas per invocationes curioſas & magicas.* Vetuſtior autem, ſeu Chriſtophori Perſonæ verſio cum reliquis Origenis operibus Pariſiis anno 1512 edita, illic; *Nam & gentium Dii univerſi dæmones ſunt. Et ex eo planè id liquet quòd cum primùm legitimis hi extruendis Delubris & Pulvinaribus jecerint fundamenta, quæ ſibi ad id efficaciora videntur, variè moliuntur nec ſecùs cùm locare ubi* [z] *& ſtatuas cœperint; quæ utique peragunt qui Dæmonum veneficiis vacant & his obſequuntur.* Neutra, puto, Origenis omninò reddit mentem. Certè fallor nimiùm, niſi pro κατακλίσεις legerit illic Gelenius κατακλήσεις indéque ſubſtituerit *Invocationes*. Mihi ſanè videtur κατακλίσεις ibi ſignificare ipſa *Pulvinaria*, adeóque vertendum; *Omnes enim Dii Gentium ſunt Dæmonia. Hoc verò manifeſtum fit, ex eo quod, ut efficaciora* & magis conſpicua *videantur ea quæ pro Sacris accipiuntur* (quemadmodum *ut eminentiora viderentur Numina*, dixit Acron [a], in Pulvinaribus collocatis) *fieri ſolent curioſa nimis Pulvinaria* (Decubitoria qualia diximus, quibus apprimè reſpondet κατακλίσεις) *idque ſub initia Dedicationis Simulachrorum ejuſmodi Templorúmque; quæ quidem Pulvinaria, Dæmonum cultui vacántes per præſtigias faciunt.* Quod fecere planè ut in illis Numina ſe reponerent quibus Dedicatio fieret, ibíque ſeu Templo habitarent, quæ locutio etiam apud Ebræos veteres notiſſima eſt, de Veri Numinis in Templo ſuo [c] præſentia & habitatione, unde ſimilis in Gentiles propagata eſt circa Dæmonia ſua notio. Et apppſitè dixit Origenes κατακλίσεις περιέργους *Pulvinaria curioſa nimis*, quæ tum artificioſiſſimè facta ſunt, tum Coronis illis, Struppis dictis, ornata. Et de præſentia ac habitatione Deorum in Templis ex ipſa natura ſui, non dubitâſſe veteres palàm ſatis eſt ex eo quod Superorum Deûm Cœlum, Inferorum Orcus Templum fuerit etiam dictus [d]. Sanè τὸ κατακλιθέντες *reclinato corpore decumbentes*, eodem in Origenis libro, de Diis Gentium uſurpatum, ad Pulvinaria etiam forſàn ſpectat. Perſarum, Nomadum, aliarum illic memoratarum gentium Templum Aráſque adeóque harum appendices abhorrentium, neminem ait [e], id facere, διὰ τὸ διειληφέναι περὶ δαιμόνων, ὅτι τοιοῖσδε παρακαθίζονται σχήμασι καὶ χωρίοις, ἤτοι ὑπό τινων

y Hiſt. Nat. 21. cap. 2. & videſis Turneb. Adverſar. lib. 29. 1.

z Lege, ibi.

a Ad Horat. lib. 1. Carm. 35.

b Lib. 7. pag. 389.

c 2 Sam. 7. 5. 1 Reg. 8. 30. Matth. 23. 21 &c.

d Varro L. L. lib. 6.

e Pag. 385.

τινων μαγ[γ]ανείων κα[τα]λιθέντες, ἢ καὶ ἄλλως δυνηθέντες προκα[τα]λαβεῖν ἑαυτοῖς τούτους, quod vertit Chriſtophorus Perſona, *Sive quia de Dæmonibus illud acceperit, quòd in his imaginibus & locis iſti inſideant & veneficiis quibuſdam ad hac evocentur* (ubi videtur ille legiſſe κα[τα]κληθέντες uti in loco illo altero Gelenius κατακλήσεις) *ſive aliàs utcunque præripere ea loca potuerint*; Gelenius verò, *nec quod intelligat Dæmonas devinctos hærere certis locis & ſtatuis, ſive incantatos quibuſdam magicis carminibus, ſive aliàs incubantes locis ſemel præoccupatis*. Mallem ſanè ego ὑπὸ τινων μαγγανείων κατακλιθέντες vertere, *incantationibus* (præſtigiis) *quibuſdam in Pulvinaribus reclinati.* Μαγγανείων nomine veniunt propriè Invocationes illæ ſeu appropinquationes Dæmonum quas Κλήσεις & προσεγγίσεις vocabant; de quibus Michael Pſellus[f]. Nec ſolùm apud Romanos ſed & Græcos, Pulvinaria ſeu κλίναι Deorum, id eſt, *Lectiſternia*, in uſu; ſic dicta, à Deorum, ut in lectis, illic reclinatione illa credita; quod optimè olim, & quantum ſcio, primus obſervavit Iſaacus Caſaubonus[g], ex Pauſaniæ Arcadicis ac Phocicis, ubi & Minervæ & Æſculapio in Templis ſuis Κλίνη tribuitur, atque ex Pindari Scholiaſte[h] Æmilio Probo[i], & Valerio Maximo[k], qui de Attico & Rhodio Pulvinarium Sacrorum uſu, ut ſatis apud Græcos veteres obvio, expreſſiùs loquuntur. De Ludis autem Dedicationibus adhibitis, Livius[l]; *Per idem fere tempus Ædes Matris Magnæ Idææ Dedicata eſt: quam Deam is P. Cornelius advectam ex Aſia, P. Cornelio Scipione, cui poſt Africano fuit cognomen, P. Licinio Conſulibus, in palatium à mari detulerat. Locaverant Ædem faciendam ex S. C. M. Livius C. Claudius Cenſores, M. Cornelio, P. Sempronio Conſulibus: Tredecim annis poſtquam Locata eſt, Dedicavit eam Junius Brutus: Ludique ob Dedicationem ejus facti; quos primos*[m] *Scenicos fuiſſe Valerius Antias eſt autor, Megaleſia appellatos. Item Juventutis Ædem in Circo maximo C. Licinius Lucullus Duûmvir Dedicavit* (quam dum Cenſor erat, faciendam locaverat) *Hujus quoque dedicandæ cauſa Ludi facti.* Ejuſmodi ſunt alia compluria de ludis *ob Dedicationem & ad Dedicationem factis.* Acceſſit etiam Ludis hiſce eorúmque ſumtibus Senatûs autoritas, quâ item coerciti ſunt effuſiores in eos ſumtus, & pecunia eroganda finita[n]. Horum mentio maximè in Saxis vetuſtis apud Inſcriptionum collectores. Additæ etiam Epulæ lautiſſimæ & Largitiones munificentiſſimæ. Cordatiores & qui quod neceſſariò deceret ſervare affectabant, Epulo carere nolebant. Plinius ad Fabatum proſocerum ſuum de Dedicatione Templi quod in oppido ſibi vicino, Tiferno Tiberino, pecuniâ ſuâ extruxerat, *Ejus*, inquit[o], *Dedicationem, cùm ſit paratum, differre longiùs irreligioſum eſt. Erimus ergo ibi Dedicationis die quem Epulo celebrare conſtitui.* Formulæ autem illæ Saxeis Aris, Baſibus, Antepagmentis; aliáſve in memoriam perpetuam, hanc in rem inſcriptæ, rariùs quid habent de Sacrificiis Dedicationem comitantibus. Crebrò autem Tempus conſignant; ſubjuncto illo ſolenni, V.S.L.M. pro *Votum Solvens Lubens Merito*; Interjicitur etiam interdum autoritas quâ fiebat, ut EX S.C. ſeu *Senatuſconſulto & ex Senatus Sententia*[p]; uti etiam id quod à Numine, ob Dedicationem, impetrari vellent; ut in illa in Agro Patavino inſcriptione Templi Priapi[q].

f *Lib.* περὶ ἐνεργείας τῶν δαιμόνων.

g *Ad Suetonium lib.* 1. *cap.* 76.

h *Ad Olympionic. od.* 1.

i *In Timotheo.*

k *Lib.* 2.

l *Decad.* 4. *lib.* 6. *cap.* 36.

m *Videſis Feſtum in verbo* Romani.

n *Liv. Decad.* 4. *lib.* 10. *cap.* 44.

o *Lib.* 4. *epiſt.* 1.

p *Gruter. pag.* 43. 5. *Octavius Roſſus* nelle Memorie Breſciane *pag* 77.

q *Apud Bernardin. Scardeonium De Antiquit. Urbis Patavis lib* 1. *pag.* 62. & *Gruter pag.* 97. 3.

VILLICUS. AERARI. QUONDAM. NUNC.
CULTOR. AGELLI.
HAEC. TIBI. PERSPECTUS. TEMPLA.
PRIAPE. DICO.
PRO. QUIBUS. OFFICIIS. SI FAS. EST.
SANCTE. PACISCOR.
ADSIDUUS. CUSTOS. RURIS. UT.
ESSE. VELIS.
IMPROBUS. UT. SI. QUIS. NOSTRUM.
VIOLABIT. AGELLUM.
HUNC. TU. SED. TENTO. SCIS. PUTO.
QUOD. SEQUTUR.

Sæpiùs item adjicitur, *ob Salutem Auguſtorum*, aliorum.

VII. Feſta inſuper Dedicationis Anniverſaria, celebrabantur. Ovidius[r] de Junonis Soſpitæ Dedicationis feſto ejuſmodi, Kal. Februarii ſervari ſolito,

Principio menſis, Phrygiæ contermina Matri
Soſpita delubris dicitur aucta novis.

Tunc Dedicabatur ſcilicet Templum ejus unde dies quotannis recurrens feſtus erat. Neſcio quare Carolus Neapolis ad Ovidium ibi, feſtum idem Kalendis Januariis tribuit. Atque ut Numinis hujus, ita parili modo, haud pauci Aliorum Dedicationum Dies in Anniverſarios tranſibant perpetuò celebrandos uti & Ludi ſolennes in earum honorem conjuncti. Megaleſia jam dicta, quæ, in Calendario vetuſtiori Romano, *Ludi Matris Magnæ* dicti & in Conſtantiniano, *Ludi Megaleſiaci* celebrari quotannis cum ipſo feſto ſolebant à Pridie Nonas Aprilis (quod initium Ludorum & Feſtum erat ipſum, quo primæ ædis Numinis illius Dedicatio celebrata) ad 4. Nonas ejuſdem, ſeu per dies ſex ut Calendaria illa teſtantur. Carolus autem ille Neapolis[ſ], incogitantia planè *nimis* temerariâ, hinc emendandum vult Livium, ubi de Dea Matre in ædem Victoriæ perlata, ſic loquitur[t]; *Pertulère Deam pridie idus Aprilis, iſque dies feſtus fuit. Populus frequens dona Deæ in Palatium tulit; Lectiſterniumque & Ludi fuere*

r Faſtorum lib. 2.

ſ Carolus Neapolis ad Faſt. 2.

t Decad. 3. lib. 9. cap. 14.

fuere Megaleſia appellata. Ad hæc ille; *Auſim dicere ſcribendum, pro Idus, Nonas.* Quaſi ibi aliter falſo deſignaretur dies Dedicationis Deæ Matri. Sed planè locus ille non ad Dedicationem ejus omninò attinet. Receptio ejus, à Seſſinunte Romam advectæ, prima & deductio, ut res & tempus tulere, in alterius Numinis ædem ibi tantùm narrantur, nec tamen ſine Lectiſternio & Ludis, unde etiam eo nomine dies ille Nonarum Aprilium pridianus, qui ſecundus erat à Megaleſiorum Nonarum feſtus dictus & fortè anniverſarius itidem fuit, ſed non omninò ut Dedicationis ædis ejus ſolennitas. Illud ſcilicet de Dea ſic primò recepta contigiſſe ſcribit Livius M. Cornelio, P. Sempronio conſulibus, id eſt annis tredecim ante Ædis ejus Dedicationem. Atque ob eam ſimul Megaleſiorum, qui Valerio Antiate autore ſic primi Scenici fuere, fuit inſtitutio, quæ ad annum ſpectat quo Conſules P. Cornelius Scipio & Manius Acilius Glabrio, ſeu à Dea primò recepta decimum tertium. Quod apertè liquet ex ſuperiùs è Livio allatis. Simile, quantum ad recurrentes Dedicationum dies; videtur haberi in aliis Calendarii Feſtis *Ludiſque* non paucis. De Concordiæ item ædis à Camillo extructæ dedicatione 17 Kal. Januarii celebrari quotannis ſolita, Ovidius [u], u *Faſtorum* 1.

Nunc te Sacratæ conſtituere manus.

Dies hic eſt Dedicationis tuæ feſtus anniverſarius. Idem [x] de Jovis Victoris Templo, idibus Aprilis dedicato, indéque feſto recurrente, uti & de Atriis Libertatis, x *Ibid. lib.* 4.

Occupat Apriles Idus, cognomine Victor
Jupiter: hac illi ſunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo digniſſima noſtro
Atria Libertas cœpit habere die.

Et poſtmodùm [y] de idibus Juniis, y *Ibid. lib.* 6.

Nulla nota eſt veniente die, quam dicere poſſis;
Idibus Invicto ſunt data Templa Deo.

Ex ſimili ratione Palladis Aventinæ Feſtum ob cultûs ejus ſolennis initia ſeu Dedicationem 13 Kalend. Junii.

Sol [z] *abit è Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt,*
Cœpit Aventina Pallas in arce coli. z *Ibidem.*

De Fortunæ item Publicæ feſto 8. Id. Aprilis, idem [a], a *Lib.* 4.

Qui dicet, quondam Sacrata eſt colle Quirini
Hac Fortuna die Publica, verus erit.

Parile de Junonis Monetæ Templi dedicationis feſto Kal. Juniis recurrente[b];

Arce quoque in ſumma Junoni Templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.

Unde & Macrobius[c], *Nam & ædes Junonis Monetæ Kalend. Juniis Dedicata eſt.* De Fortis Fortunæ itidem Templi prima, 8 Kalend. Junias, Poſitione, id eſt, per Sacra à Servio Tullio Rege peracta, dedicatione[d],

Plebs colit hanc; quia qui poſuit de plebe fuiſſe
Fertur & ex humili ſceptra tuliſſe loco.

Ideò feſtum erat quià eo die Templum dedicatum fuerat. Feſtus item[e]; *Servorum dies Feſtus vulgo exiſtimatur Idibus Auguſti, quòd eo die Servius Tullius natus ſervus Ædem Dianæ dedicaverit in Aventino.* Item[f] *Ruſtica Vinalia, menſe Auguſto, ut eſt in Faſtis, Veneri fiebant quod eodem illo die Ædis & Deæ conſecrata eſt.* Alia ſunt ejuſmodi quæ celebrationes anniverſarias cum ſuis appendicibus ex Dedicatione, ut origine ſolà, pependiſſe, apertiſſimè demonſtrant. Scilicet, ut Urbium, Principum, Privatorum Natalitia redeuntia, Feſta agebantur annua, ita & Templorum Dedicationes. Etiam mos ille, ut videtur, Romanis antiquiſſimus & cum ipſa condita quaſi natus. Licet verò didiciſſe videantur illi ab Ebræis Dedicationes ſolennes ipſas (nam Templum Salomonicum circa annos 270 ante Romam conditam, magnificentiſſimè Dedicatum eſt & proculdubio etiam inde per Orientem Occidentémque celeberrimum habebatur; ut Dedicationes alias prætermittamus) attamen, recurrens earum quotannis Hieroſolymis celebratio non reperitur ante Encænia Maccabaica. Tametſi non defuerint, ut antè oſtenſum eſt, recentiorum nonnulli qui pariter Salomonicam & Zorobabelianam quotannis celebratam eſſe aſſeruerint. Et rectiùs puto Rodulphus Hoſpinianus[g], de Maccabaica, *Atque hæc Dedicatio prima Anniverſaria facta eſt.* Atque antiquiores multò ſunt complures, apud Romanos, anniverſarii, nomine Dedicationis, dies Feſti. Ea de re viderint porro, qui operæ duxerint pretium.

VIII. Sed verò in Marmoribus ſunt aliquot Deûm Magnorum, Matris Deûm & Attidis, Dedicationes, in quibus Sacrificia, ut Diis eiſdem propria, memorantur; quæ alibi quàm in ſaxis apud veteres perraró occurrunt; ut *Taurobolium*, & *Kriobolium.* Et benè quidem Janus Gruterus ad Lampridium notat, abſque Saxis illis fuiſſet, Sacra illa quaſi ignorabilia planè fuiſſe, utpote quorum vix omnino apud Scriptores chartaceos veteres mentio, eaque nimis depravata. Neque aliunde ea memorat Turnebus[h]. Apud Julium Firmicum[i] diu legebatur, *Miſeri ſunt qui profuſione Sacrilegi ſanguinis* (id eſt Taurini & Arietini) *cruentantur, Tauribolum vel Orobolium* (pro *Taurobolium* & *Criobolium*) *ſceleratâ te Sanguinis labe perfundit.* Ita ſcilicet Sacerdos perfuſus, inqui-

b *Lib.* 6.

c *Saturnal.* 1. *cap.* 12.

d *Ibidem*, & *Varro de L. L. lib.* 5.

e *In* Servorum.

f *In* Ruſticalibus.

g *De Origine Feſtorum lib.* 1. *cap.* 13.

h *Adverſar. lib.* 27. *cap.* 11.

i *Lib. de errore profanarum religionum.*

inquinare etiam, ut videtur, ſolebat Sacrificii auctores. De Dedicatione autem, poſt illa ut prævia peracta, Romæ extat hæc, in marmore grandi[k], inſcriptio,

k Smetius fol. 101. Gruter. pag. 28, 2.

DIS
MAGNIS
MATRI. DEVM. ET. ATTIDI. SE
XTILIVS. AGESILAVS. ÆDISIVS
V. C. CAVSARVM. NON. IGNOBI
LIS. AFRICANI. TRIBVNALIS. ORA
TOR. ET. IN. CONSISTORIO
PRINCIPVM. ITEM. MAGISTE
R. LIBELLORVM. ET. COGNITION
SACRARVM. MAGISTER. EPISTV
LAR. MAGISTER. MEMORIÆ
VICARIVS. PRÆFECTORVM. PER
HISPANIAS. VICE. S. IC. PA
TER. PATRVM. DEI. SOLIS. INVI
CTI. MITHRÆ. HIEROPHANTA
HECATÆ. DEI. LIBERI. ARCHI
BVCOLVS. TAVROBOLIO
CRIOBOLIOQ. IN. ÆTER
NVM. RENATVS. ARAM. SACRA
VIT. DD. NN. VALEN
TE. V. ET. VALENTINIANO
JVN. AVGG. CONSS. IDIBVS
AVGVSTIS.

Sub annum nempe Chriſti 376. Necdum enim publicus Paganicarum ſuperſtitionum uſus Romæ, nedum per Italiam, evanuerat. Ejuſdem ipſius anni

dicique aut Dedicatio ejuſmodi, aut Sacrificiorum eorundem Diis Magnis per-agendorum Votum habetur [l] Ulpii Egnatii Faventini. Etiam Sexennio antè ſeu Valentiniano & Valente Conſulibus tertiùm, Petronius Apollodorus, Pontifex Major [m],

TAVROBOLIO.CRIOBOLIOQ.PERCEPTO
VNA. CUM. RVF. VOLVSIANA C. F. CON
IVGE. XVI KAL. IVLIAS. D̄D̄. N̄N̄.
VALENTINIANO. ET. VALENTE. III. COSS
ARAM. DICAVIT.

In qua, etiam Numinum figuræ & Sacrificiorum illorum ſymbola. Et, Valentiniano & Neoterico Conſulibus, ſeu ſub annum Chriſti 390, Kal. Jun. Ceionius Rufius Voluſianus [n],

ITERATO. VIGINTI. ANNIS. EX. PERCEP
TIS.TAVROBOLIIS.VI.ARAM.CONSTITVIT

ubi malè irrepſiſſe videtur VI. [o] Supernè autem illic Arietes quinque, & unus mactatus, ad Kriobolii conjuncti quod Attidi, ut Matri Deûm Taurobolium, perfici ſolebat, deſignationem. Hinc *Taurobolium & Kriobolium facere* in Saxis obvium, pro initiatione cujuſpiam Diis illis Magnis, adeóque pro Sacrificiis eiſdem propriis, atque, in Dedicationibus aut proximè antè, perficiendis. Unde etiam *Tauroboliatus* [p] dictus qui Sacra illa perficeret. Vocabulum, cujus, in Lampridii editionibus ante Gruterianam, locum perperam occupabat *adeo debacchatus*. Sed reſtitutum eſt demùm ex codice Palatino *Tauroboliatus*, quod de Heliogabalo dictum. Ita etiam *Taurobolini* [q] & *Tauroboliti*. Renovari ſolebat, à Tauroboliatis Crioboliatiſque, Sacrificium illud, ut forſan & Dedicatio quolibet Vicennio [r], intra quod tempus Renatus (ut Sextilius Ageſilaus in marmore ante allato) per Sacrum illud, velut per Initiamentum, mundúſque habetur uſque in Vicennii proximi initia. Sed ut hoc vicennale erat, ita alia Sacra Matris Deûm (præter antè memorata) annua. Julius Firmicus [ſ], *in Sacris Phrygiis, quæ Matris Deûm dicunt, per annos ſingulos, arbor pinea caditur & in media arbore ſimulachrum juvenis ſubligatur.* Alii de pompis Annalibus loquuntur [t], in quibus Ablutio Deæ in Almone fluvio, *juxta* Urbem, VI Kal. Aprilis; unde in Kalendario Conſtantini dicto, ad diem illum, notatur *Lavatio.* Sacra autem Bina illa in Aris aliíſque Saxis à Tauroboliatis Diis Magnis dedicatis ſic ſæpius memorantur. Nec in ejuſmodi ſive Aris

l *Smetius fol.* 19, 11.

m *Idem ibid.* 13. *Gruter. pag.* 28, 1.

n *Idem ibid.* 5.

o *Vide Cl. Salmaſ. in Notis ad Hiſtoriam Auguſtam pag.* 180. F.

p *Lampridius in Heliogabalo, & Ian. Gruter. ad eum. & Inſcrip. vet. Romæ apud Salmaſium in Notis pag.* 179.

q *Smetius fol.* 20, 4. *Gruter. pag.* 28, 6.

r *Smetius fol.* 19, 11.

ſ *Lib. de Errore Profanarum religionum.*

t *Ovid. Faſtor.* 4. *Ammian. Marcellinus lib.* 23. *Vibius Sequeſter, in Regionibus Urbis, Herodianus in Commodo.*

Aris ſive Saxis aliis, Sacrificia ipſa Dedicationi adhibita aut prævia ſolent occurrere. Sunt verò Dedicationes etiam illic [u], Diis illis breviuſcule, & ſine Sacrorum illorum mentione, conceptæ.

IX. Nec raró etiam ſine Dedicatione expreſſâ, perfectum aut celebratum à quopiam Taurobolium eſſe inſcribitur [x]. Etiam, pro Salute Auguſtorum aut Civitatis, à Civium ordinibus & Provinciis. Lapis hujuſmodi Narbone [y], miræ pulchritudinis, cum multis capitibus bubalinis;

IMPERIO. D. M.
TAVROPOLIVM. PROVINCIÆ.
NARBONENSIS
FACTVM. PER. C. BATONIVM. PRIMVM
FLAMINEM. AVGG. PRO. SALVTE. DOMI
NORVM. IMPP. L. SEPTIMII. SEVERI. &c.

Id genus complures ſunt alii [z]. *Tauropolium* heic alibíque [a] ſæpius à quadratariis ſcribitur, ut interdum *Tauripolium* [b], & *Tauribolium* [c] quæ pro eodem planè ſumitur, nempè *Taurobolio*, quod nomen eſt genuinum. Et *Tauripolium accipere* [d] locutio ſolennis pro *Taurobolium perficere*, *facere*, *celebrare*. Et tam Fœminæ [e] quam Viri, Urbes ac Provinciæ faciebant. Horrendum à Prudentio [f] deſcriptum Sacrum in quo Sacerdos ſummus in Scrobem defoſſus, Tauri ſuper tabulata perforata mactati ſanguinem in Oculos, Aures, Os, Nares avidè conbibebat, Taurobolium fuiſſe ipſum exiſtimat Claudius Salmaſius [g] qui de Sacro illo antè nimis ignorata compluria docuit. Sed alii [h] alitèr. Petrus autem Aringhius de templis aliquot, veluti Martis & Apollinis in Vaticano veteri, agens [i], *Nec interim deſunt*, inquit, *qui antiquum Cybeles, quam Deorum omnium Matrem inſana olim antiquitas pronuntiavit, Templum eodem in loco ſtatuant, hac una ad id aſſerendum ratione permoti, quod quamplurima Crioboliorum & Tauroboliorum Simulachra, quæ in ejuſdem Deæ honorem celebrabantur, cum nova Vaticanæ Baſilicæ fundamenta hoc noſtro ſeculo aperirentur, ibidem inter effodiendum reperiri contigerit; ex quo pariter alio deducto argumento aream illam, ingentémque Pineam, quæ jam in medio Vaticanæ Baſilicæ atrio extabat, & modo in proximis ſummorum Pontificum hortis reſervatur, uſui quondam & ornamenti ejuſdem Deæ Cybeles Templo extitiſſe conjiciunt; cui arborem videlicet Pinum gratam ſummopere acceptámque Poetarum plerique, & Ovidius & Virgilius præ cæteris, pro more fabulantur. Verùm aſſertionem hanc nullâ, quod noverimus, ſcriptorum veterum auctoritate ſuffultam, nobis interim* *ſatis*

u *Gruter. pag.* 29, 1, 2, 3, 6.
x *Idem ibid.* 10, 11, 13, 14.
y *Idem ib.* 12.
z *Ibid.* 14. & *pag.* 30. 1, 2.
a *Ib.* 13 & 14. & *pag.* 30. 1, 3, 4, 5. *pag.* 31. 3, 4, 5. &c.
b *Pag.* 29, 10.
c *Ibid.* 8.
d *Ibid.* 13.
e *Ibid.* & *pag.* 30, 4 & 31, 3, 4 &c.
f *In Periſtephanon.*
g *Ad Lampridium pag.* 180. C.
h *Videſis Georgium Fabricium ad Prudentis locum citatum.*
i *In Roma Subterranea lib.* 2. *cap.* 3. §. 15.

ſatis ſit indicaſſe. Et lectorem qui de Simulachris illis plura voluerit ablegat ad Joannis Severani librum de Sacris ſeptem Eccleſiarum memoriis, ubi illum ait copioſè de Simulachris illis diſſeruiſſe. Utinam explicatiùs illa tradidiſſet Aringhius ipſe. Nam Severani librum ejuſdem nominis haud alium comperio præter Partem primam[k] in qua de Simulachris illis mihi haud quicquam occurrit. Quod ad Prudentii autem illud attinet, ego ſanè non illibenter forſan admiſerim apud eum *Taurica ſacra* in illo[l],

In caſſum arguere jam Taurica ſacra ſolemus,

Taurobolia innuere aut ſaltem complecti; licèt à viris doctis[m] ſumantur illic pro Tauris Plutoni immolari ſolitis. Et Pluto quidem ibi memoratur, ut hoſtiis humanis placari ſolitus, cui alia etiam pariter Sacrificia; ſed interim etiam Taurorum; ut ex Horatio[n] ſcimus aliiſque. Et Sacra quidem Taurorum, præ aliis, fiebant itidem tam Neptuno (idque interdum ex oraculo[o]) uti & Apollini quàm Diis Magnis ſic dictis. Virgilius[p],

——— Meritos aris mactavit honores,
Taurum Neptuno; Taurum tibi, pulcher Apollo.

Mari item & Fluviis; ut ex Homero[q] liquet. Inde Neptunus Taurius[r] dictus, uti Ταύρεια[ſ] feſtum ejus. Etiam triumphantes Diis ſimul Capitolinis Tauros Sacrificabant. Uti & Sabini[t] Marti. Hinc

————— maxima Taurus
Victima,

Virgilio[u]. Sed ita ſanè evenit, ut etiam apud veteres recentioréſque tum Taurica, quorum genera etiam alia ſunt Sacra, tum nomina alia à *Tauro* aut *Tauris* quomodocunque ſumta in obſcuro nimis & incerto, ſi quæ alia, latuerint. Labeo[x] Neptuno tantùm, Apollini, & Marti Taurum ritè immolari voluit; nec omnino Jovi, quod tamen ſine temperamento (utcunque etiam Jovi Taurum immolare non licuiſſe, in libris de jure Sacrificiorum ſcripſerit) haud verum eſt. Nam ut ex Diis Capitolinis erat, ſeu Jupiter Capitolinus, à triumphantibus ritè ei cum reliquis Tauro litabatur[y], ſed nec aliter. Quod diſciplinæ Homericæ conſonum,

Ἔνθα Διὶ ῥέξαντες ὑπερμενεῖ ἱερὰ καλά,
Ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι &c.

Ibi Jovi prepotenti facientes Sacra pulchra (ei idonea) *ſed Tauro Alphæo* (fluvio) *& Tauro Neptuno* &c. ubi quaſi expreſſim ſatis Jovi negatur Taurus. Quemadmo-

k *Romæ* 1630, *in* 8.
l *Contra Symmachum lib.* 1. *tit. In ſpectaculis, quos ſunt venerati.*
m *Jo. Weitzius ibidem.*
n *Carm.* 2. *od.* 14.
o *Pauſanias in Phocicis.*
p *Æneid.* 3.
q *Iliad.* λ. *Et Euſtath. ad Iliad.* φ *&* ψ. *& Odyſſ.* λ. *videſis A. Gellium lib.* 13. *cap.* 25.
r *Suidas in* Ταυρεῖδιον.
ſ *Heſychius in* Ταύρεια.
t *Strabo lib.* 5.
u *Georgic.* 2.
x *Apud Macrob. Saturn.* 3. *cap.* 10.
y *Servius ad Æneid.* 9.

admodum autem quid Taurobolium ipſum eſſet adeò in obſcuro apud recentiores manſit, ita etiam alia præter jam memorata, Sacra Taurica; quorum unicum, Dianæ dictum, etiam *Tauropolion* (quo nomine itidem in Saxis indigitari Taurobolium jam oſtendimus) & *Tauropolia* appellatum. Heſychius Ταυροπόλια, ἃ τις ἑορτὴν ἄγουσιν Ἀρτέμιδι, *Tauropolia quæ, ut feſtum, celebrant Dianæ.* Qualenam fuerit feſtum illud, parùm conſtat. Ταυροπολικὰ memorat Athenæus [a], ut ſatis deteſtanda. Etiam Iſaacus Caſaubonus eum explicans, *Qualia*, inquit [a], *fuiſſe legimus Sacra Cotytûs omnis turpitudinis & obſcœnitatis plena, talia erant & Tauropolia, quemadmodum colligas rectè ex hoc loco.* Sed originis horum ſe neſcium plane fatetur. Certè Diana ipſa Taurica à Scythiæ cognomine regione, Ταυροπόλα [c] (quod nomen etiam Minervæ tributum, uti etiam Ταυροβόλος, & Ταυρὼ & Ταυρωπὴ & Ταυροπόλος [d] atque Dea Ταυρική. Et templum narrat fuiſſe in Icaria Maris Ægæi inſula Strabo [e], *Tauropolium* nuncupatum, quod dum ex eo, eam in rem citato, citat Stephanus, in Samo inſula perquam vicina collocat. Dum verò nominibus hiſce Dea ipſa Templúmque ejus ſic celebratur, nihil omninò de Tauri Sacrificiis apud veteres, quantum video, admittitur in nominum illorum ratione haberi; ſed vocamina à Gente Scytharum Taurica tantùm deducta eſſe (quaſi diceres *Diana in Tauris* ut *Iphigenia in Tauris*) adeò ut Diana Ταυροπόλος aliud non fuerit quàm quæ verſabatur, colebatur, apud Tauricam gentem) aut ab eo quòd præfuerit illa armentis in quibus Taurus adeò princeps; aut quòd, cum Luna fuerit, Tauris ſit vectus [f]. Sacra autem ei, hoc nomine, fuiſſe peculiaria, ſcimus è Diodori loco citato, uti ſatis ex templo Tauropolio dicto & Feſto cognomine apud Heſychium. Atque illa Humano ſeu Hoſpitum immolatorum [b] Sanguine, non Taurino omninò in Tauris peragi ſolebant. Nec poſtquam Oreſtes [g] Simulachrum ejus inde ſurripuerat & in Græciam detulerat dedicarátque, Sacra ejus illic quicquam omninò habuit Taurini Sanguinis. Sed humani interim, non ex immolatione ut in Tauris ſed ex flagellatione [i]. Neque enim Græci alitèr priſtinorum Sacrorum memoriam aut reliquias inter ſe admittendas voluere. Verum quidem eſt obtinuiſſe opinionem, Tauricæ ipſius gentis nomen ſortitum, ἀπὸ τοῦ ζώου Ταύρου διὰ τὸ ἐκεῖ τὸν Ὄσιριν ζεύξαντα βοῦν ἀρόσαι γῆν, ut narrat Euſtathius [k], id eſt, *à Tauro animali, quoniam ibi bovem junxit Oſiris ad tellurem arandam*; atque ex eo quòd oriunda ſit ab Ægyptiis Apin bovem colentibus. Sed hoc nihil ad animalis Sacrificium. Etiam ipſi Euſtathio ibi videtur, Ταυροπόλου Dianæ nominis originem cauſámque eſſe tantùm à Gente in qua verſata eſt & hoſpitibus cæſis coli ſolebat. Veteres illi Apollodorus & Iſtrus nominis Ταυροπόλης & Ταυροβόλου non omninò ab Sacrificio Taurino deduci voluere [l]. Nec puto ullibi animali illud immolatum ei apud veteres legi, præterquam ubi nonnulli voluere in Iphigeniæ, cùm in Aulide ei immolanda eſſet, ab ea abreptæ locum, non Urſam aut Anum (ut aliqui [m]) nec Cervam, ut Euripides [n], ſed Taurum fuiſſe ſubſtitutum adeóque ei immolatum. Nihilominus fidentiùs ab nonnullis [o] neſcio unde aſſeritur *Tauripolion* fuiſſe ſacrum

a *Dipnoſoph. lib.* 6.
a *Animadverſ.* 6. *cap.* 6.
b *Sophocles in Ajace, Heſychius; Suidas in* Ταυρικῶς.
c *Euripid. in Iphigenia in Tauris. Diodor. Sicul. lib.* 2. *Strabo lib.* 12. *Liv. Decad.* 5. *lib.* 4. *Euſtath. ad Dionyſ. Periegeten.*
d *Euripid. ibidem & Pauſan in Atticis & Laconicis.*
e *Lib.* 14.
f *Scholiaſtes in Sophoclis Aiacem, Suidas in* Ταυροπόλον.
g *Herodotus in Melpomene, alii.*
h *Euripides in Iphigenia in Tauris.*
i *Philoſtratus de Vita Apollonii lib.* 8. *cap.* 10.
k *In Dionyſ. Periegeten.*
l *Apud Suidam in* Ταυροπόλα.
m *Apud Iſaac. Tzetz. in Lycophronem.*
n *In Iphigenia in Aulide.*
o *Carolus Stephanus, in Dictionar. Poetico.*

crum

crum *in quo Marti & Dianæ non Humano ſed Taurino ſanguine Sacrificabatur; Et Tauripoliam Dianam dictam, quod illi Taurino ſanguine Sacrificaretur.* Sed nec facit, ad ſolennem Tauri ei immolationem, id quod de ſuccedaneo Iphigeniæ Sacrificio ſic habetur, quod nec pro recepto admittitur nec in morem omninò poſteà tranſit. Adeóque haud in Dianæ ſacris Tauripoliis dictis, Taurus locum ſortitus eſt ullum, magis quàm in ejuſdem, apud Phocenſes [p] Elaphoboliis *Cervus.* Illic enim Placentæ tantùm Sacrificabantur ex Adipe, Melle & Seſamo confectæ, ut legitur apud Athenæum [q]. Sed illæ Elaphi ſeu *Cervi* dicti. Diana verò ipſa *Elaphebolos* à venationibus & *Elaphæa* itidem nuncupata eſt, eiſque nominibus culta [r]. Sunt autem Viri docti qui neſcio quid commune habuiſſe Tauropolia Dianæ cum Deorum Magnorum Tauroboliis, Tauropoliis etiam dictis; quos [s] ſi placet conſulas. Fuere item Ludi Taurici, Taurii, ſeu Taurilia, dicti (quibus cum Tauroboliis aut Tauropoliis nihil commune) Romæ celebrari ſoliti in circo Flaminio, in quibus *circum metas currebant*, ut Varro [t]. Et de eis vide Feſtum & ad eum Joſephum Scaligerum. Diis inferis inſtituebantur, ſub Tarquinio Superbo. Occurrunt etiam apud Heſychium Ταυροχόλια, pro feſto Cyzicenorum, alitèr puto ignorata. Etiam apud Græcos Ludus erat ſeu certamen Ταυροκαθάψια dicta, quorum mentio puto in veterum libris non omninò habetur. Reperio in Marmore è Græcia Aſiatica pridem allato quod in hortulo Muſæi mei Carmelitici habeo Figuris hiſce & Inſcriptione inſignitum,

[p] Plutarch. lib. de Virtutibus Mulierum.
[q] Dipnoſoph 14.
[r] Pauſanias in Eliacis.
[s] Thomas Dempſter. in Paralipomenis ad Roſinum lib. 2. cap. 4. & Joannes à Wouwer ad Julium Firmicum, de Errore Profanarum religionum.
[t] Lib. 4. de Lingua Lat.

Longitudo eſt pedum quinque. Latitudo Seſquipedalis. Qualiſnam fuerit ſive Ludus ſive Certamen, ex ipſis Figuris haud ægrè elicitur. Non animadvertere demum heic nequibam doctiſſimi & optimi Viri Guilielmi Camdeni obſervationem ſeu monitum de Tauropoliis, velut quæ curioſioribus meritò reſpicienda eſſent ex Sacrorum, ut exiſtimatum eſt, neſcio quorum, veſtigiis, in bubalinis capitibus ſub annos abhinc 350; circa ædem Londini Paulinam effoſſis complùribus. Nimirùm Dianæ Templum ædem illam ævo Paganico fuiſſe

fuiſſe ait conjectaſſe aliquos [u], atque *eſſe qua fidem eorum conjecturæ adjungunt.* Etiam quoniam *Antiquæ ſcilicet ædes adjacentes in Eccleſiæ Archivis Dianæ Cameræ,* inquit, *vocantur, & in cœmiterio, regnante Edwardo primo, incredibilis vis Bubalinorum capitum effoſſa fuit, ut eſt in noſtris Annalibus, quæ tunc cum admiratione tanquam Gentilium Sacrificia ſuſpexit multitudo. Et Tauropolia in Dianæ honorem fuiſſe celebrata nôrunt Eruditi.* Quaſi capita Bubalina in Tauropoliis vetuſtis partem egiſſent, quod nuſquam puto repertum. Suâ manu poſteà in codice ſuo [x] adnotavit illic ipſe, ut conjecturam de Sacrificiis heic bubalinis firmaret, *Ubi Pagani (inquit Gregorius M.) Boves multas immolare conſueverunt, Chriſtiani religioſis conviviis debitas ſolemnitates celebrent*, cujus ſenſus expreſſim habetur apud Gregorium [y] frequentiam Sacrorum Bubalinorum apud majores noſtros paganos apertè indicans. Cæterùm ut ad Tauropolia nihil omninò attinebant Boves aut capita Bubalina, eorúmve partes aliquæ, ita nec reverà ad Sacra Dianæ ulla, exceptis illis quæ Dianæ Aventinæ fiebant, in quibus, dum aliis in Artemiſiis ſeu Dianæ Romæ Templis quæ non pauca fuere, Cervorum Cornua (velut primitiæ [z] à Venatoribus allatæ) affigi ſolebant, Cornua, ex jure ſingulari, Boum affigebantur, quod memorat Plutarchus [a]. Adeóque Dianæ illic cultum capita effoſſa Bubalina non omninò adſtruunt. Adjicit autem præſtantiſſimus Camdenus, velut ad Dianæ Symbola Sacráque propiùs accedens, *Nos etiam ipſi pueri Cervi caput pilo præfixum, quod Dianæ Sacrificiis convenire videbatur, magna cum pompa, & Cornicinum boatu in ipſo templo circumgeſtatum vidimus. Cervúmque illum quem illi* de Baude *in Eſſexia pro terris quibuſdam præſtabant, ut accepimus, hujus Eccleſiæ Sacerdotes Sacris veſtibus induti, & capita corollis è floribus redimiti ad gradus Chori recipere ſoliti. An hoc in uſu fuerit antequam* Baudi *cervum præſtare tenerentur, neſcio; certè Dianæ cultum & gentilium errorum magis quàm Chriſtianam religionem hic ritus redolere videatur.* Et Dianam Venatricem & Ἐλαφοκτόνον [b] *Cervorum interfectricem* dictam nemo neſcit. Sed verò certiſſimum eſt ſolennitatem illam, quæ compluribus ab hinc annis evanuit, originem non habuiſſe vetuſtiorem quàm annum Edwardi Regis primi tertium ſeu Chriſti 1274 cùm, ut ex Archivis [c] quæ fuere illius Eccleſiæ liquet, Guilielmus *Baud*, vir equeſtris dignitatis, in compenſationem prædii ei, ab Harvæo de *Borham* Decano illic & Canonicis, ut intra vivarium ſuum Coringhamiæ in Eſſexia clauderetur, conceſſi, ſe poſteróſque ſuos obligavit ad præſtandum quotannis illis ad Altare magnum, [d] die Converſionis S. Pauli (quæ eſt Januarii 25) Cervam, uti etiam die Commemorationis ejuſdem Cervum, quorum capita, cum pompâ jam dictâ, per Eccleſiam circumgeſtarentur; aliis itidem tunc inſtitutis eam circa rem ritibus; quæ omnia uſque in tempora Elizabethæ Reginæ durârunt. Conſule, ſi placet, ea de re etiam Joannem Stowæum [e] & Archiva [f]. Adeóque in ritu illo nihil ex origine paganica. Alii autem capita illa effoſſa Sacrorum Jovis reliquias fuiſſe exiſtimarunt [f], adeóque templum ipſum Jovis olim fuiſſe. Sed hæc obitèr.

X. Adjiciebantur etiam in Marmoreis aliiſque Dedicationibus, præter jam

u *In Britannia, pag.* 306.

x *In Bibliotheca Cottoniana.*

y *Lib.* 9. *Ep.* 71.

z *Arrianus, de Venatione cap.* 3.

a *In Quæſtionibus Romanis.*

b *Euripides in Iphigenia in Tauris, &c.*

c *Regiſt. Ecclеſ. Paul. ſignatum lit.* G.

d *In Notitia Londini. pag.* 640. *in.* 4o. 1618.

e *Eſchaet, & Inquiſit. Anni* 2 *Edwardi* 3 *numero* 72 *in arce Londinenſi.*

f *Franciſcus Godwinus in Epiſcoporum Catalogo, ſeu Londinenſi.* 51.

oſtenſas, Leges ad Aras Locóſque ritè in Templa effatos ſpectantes, etiam & Cauſæ interdum præviæ Dedicandi, cum ampliori ac variâ Rituum mentione. Ejuſmodi autem paucæ ſuperſunt. Singulares autem ex eis aliquas ut pleniùs Dedicandi & Mos & Vis perſpecta habeatur, adponere viſum eſt. Vetuſtiſſimam
g *Lib. 1. cap. 10.* formulam habet Livius [g] in illo de Romulo, qui cùm Acronem Cœninenſium Regem bello ſpoliaſſet, Jovi Feretrio Templum terminis, quos ipſe animo metatus fuerat, deſignavit. *Spolia*, inquit iſte, *fabricato ad id aptè ferculo, gerens, in Capitolium aſcendit; ibique ea, cum ad quercum paſtoribus Sacram depoſuiſſet, ſimul cum dono, deſignavit Templo Jovis Fines, Cognomentúmque addidit Deo;* id eſt Feretrium eum vocavit ut Opima illi Spolia Ferrentur. Et dein, *Jupiter Feretri, inquit* (Romulus) *Hæc tibi Victor Romulus Rex regia arma fero, Templúmque eis regionibus quas modò animo metatus ſum, Dedico, Sedem Opimis Spoliis, quæ Regibúſque Ducibúſque Hoſtium caſis, me auctorem ſequentes, poſteri ferent,*
h *In voce Opima. vide & Scaliger. in eum.* Feſtus ubi [h] hoc de Templo ſeu Æde Jovis Feretrii loquitur, adjicit, *Hujus Ædis lex nulla extat, neque Templum habeat necne, ſcitur.* Quaſi ex vita Romuli Dedicatio illa haud ita ſatis dignoſceretur, ut utrum reverà Templum fuiſſet, annon, inſpicienti ſatis conſtaret. Impenſè mirum quidem videtur, hiſtoriam de Dedicatione illa non ſuffeciſſe dubio illi planè tollendo. Halicarnaſſenſis
i *Lib. 4. eleg. penultima.* etiam, Propertius [i], Plutarchus [k] de æde Jovis Feretrii illâ ut de Templo undi-
k *In Romulo & Marcello.* quaque legitimo loquuntur. Feſti autem illud fortè inde manavit, quòd nullibi in Templi parietibus reperiretur Dedicatio ipſa, nedum lex ejus aut Templi nomen. Unde ad ejus verba illa Joſephus Scaliger; *Olim Leges ædium in ædibus ipſis in poſtico earum ponebantur*, quod ut aſſerat, Varronis locum ſubjungit, ubi is
l *De L. L. Lib. 4.* rupem Tarpeiam, montem Saturnium olim dictum ait [l], *& antiquum oppidum in hoc fuiſſe Saturniam. Ejus veſtigia etiam nunc manent tria; quod Saturni fanum in faucibus: quod Saturnina porta quam Junius ſcribit, quam nunc vocant Pandanam: quod poſt ædem Saturni, in ædificiorum Legibus parietes Poſtici Muri ſunt ſcripti.* Tunc Scaliger, *Continebant autem Leges Ædium inter alia, utrum ædes illa eſſet Templum, necne. Et hoc eſt quod ait Feſtus.* Et paulò poſt, *apponebantur & Leges Dedicationis, quibus Ædes ipſa Sacra fiebant, neque ſine exau-*
m *Plin. 10. Epiſt. 58. & 59.* *guratione transferri poterant.* Atque illuc affert quod Plinius [m] habet de æde Matris Deûm, vetuſtiſſima, cui nulla lex dicta eſt apud Nicomedenſes. Ad Trajanum Auguſtum inquit Plinius, *Ego cum quærerem num eſſet aliqua Lex dicata Templo* (Codices aliqui habent *dicta Templo*; ſed lectio prior Catanæo placet quæ etiam Trajani reſcripto ſatis conſona) *cognovi alium hic, alium apud nos* (Romanos) *eſſe morem Dedicationis. Diſpice ergo Domine, an putes Ædem, cui nulla Lex data eſt, Salvâ Religione, poſſe transferri, alioqui commodiſſimum eſt* (ut transferatur) *ſi Religio non impedit.* Reſpondet Trajanus, *Potes ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur hoc deſiderare, ædem Matris Deûm transferre in eam quæ eſt accommodatior; Ne te moveat, quòd Lex Dedicationis nulla reperitur, cum ſolum peregrinæ Civitatis capax non ſit Dedicationis quæ fit jure noſtro,* ſeu Romano. Conſulit eum Plinius, an Templum, cui Lex nulla adjecta,

transferri, ut ædes haud pro Templo cenſenda, ſalva religione, id eſt, jure potuerit. Definit Trajanus, Legis adjiciendæ rationem apud Nicomedenſes, quæ Peregrina Civitas eſſet, habendam nullam. Haud capacem ſcilicet eſſe Civitatem Peregrinam Dedicationis quæ, juxta antè dicta, jure fieret Romano. Sacra nempè Romana eorumquè rationem ad Peregrinos non attinere; ſed jure tantùm Quiritium Sacro niti. Non quòd exiſtimarunt Romani haud legitimas in ſe omninò fuiſſe apud peregrinos, Templorum Dedicationes (ut manifeſtum etiam fit ex eorum, in obſidionibus, Deorum evocationibus perquàm ſolennibus) ſed non quales ex jure Romano definiendæ eſſent, extra ſcilicet agrum Romani nomine cognitum ſeu velut civitate donatum. Etiam ſcimus Octavio Auguſto Templum Hieroſolymitanum cujus Dedicatio Romanis prorſùs ritûs peregrini, tanti eo nomine æſtimatum, ut Sacrificia [n] quotidiana ſui gratiâ illic præſtari, ídque ſumtibus ſuis ampliſſimis, voluerit. Quod verò attinet ad Leges in Poſtico Templi, velut ex more inſcribendas, id quod videtur viro maximo ex Varronis loco illo eliciendum; certè opinor ego, uſitatius fuiſſe, in Antico ſupra aut circa Valvas aut Poſtem tenendum, tum Dedicationis ipſius Tabulam ſeu Formulam quæ marmorea erat, tum cauſas prævias & Leges inſcribi ex more ſolitas; pro vario nimirùm formularum inſcribendarum diſcrimine. Pluſquam tantundem innuitur expreſſim à Livio ubi Æmilium narrat [o] ædem Larium Permarinorum (Διαποντίων) dedicaſſe quam voverat quadraginta antè annis L. Æmylius, in navali prælio adverſus Antiochum Regem Syriæ, *& ſupra valvas Templi Tabulam cum Titulo fixam eſſe*, in quo, Victoriâ, ut vovendi causâ, memoratâ, ſubjicitur, *Ejus rei ergò, Ædem Laribus Permarinis vovit.* Etiam, *eodem exemplo Tabula in æde Jovis in Capitolio ſupra Valvas fixa eſt.* Neque ſanè locus aliquis alius æquè Tabulæ figendæ, tam Dedicationis ipſius ejúſque Legum quàm Voti antè nuncupati ſolutique, idoneus. Nam ut benè ſimul uno in textu conjungi potuerunt, ita, quantum video, conjungi in Marmoribus ſolebant. Jacobus autem Gutherius [p], *Lex Aræ ſive inſtrumentum Aræ vel Templi à Tabula differebat, quæ in Dedicatione cum Titulo ſupra Valvas Templi figebatur.* Quod quidem non ſatis capio, niſi intelligat, eodem in marmore Tabulam interdum Votum ſuſceptum ejúſque cauſas, Sacrificiorúmque generum ex eo futurorum enumerationem, etiam & Aram Templúmve poſitum per ſe continuiſſe Alteram, Alteram verò ipſam Dedicationem ſimul atque ad Numen Allocutionem Legéſque; quemadmodum quidem res cernitur in Tabula quâ Narbonenſes [q] velut Aram Octavii Auguſti Numini Dedicaturi, votum à ſe ſuſceptum ejúſque & Sacrificia futura annua in Altera Marmoris ſeu priore ejuſdem parte deſignant, in Altera verò, verbis ſolennibus Dedicant regionéſque circumſcribunt ac Leges adjiciunt quales Aræ Dianæ in Aventino. Sed exemplum eſt illud rariſſimum. Perquam verò egregium eſt illud Cneii Domitii Valentis, Duumviri juri ſacro, in Dedicatione, dicundo (ut mos erat) conſtituti, qui ſub Adriano Auguſto ſeu circa annum Chriſti 137, Salonæ Dalmaticæ, Coloniæ Martiæ, Juliæ dictæ, Aram hujuſmodi Tem-

n *Philo de Legatione.*

o *Decad. 4. lib. 10. cap. 52.*

p *De veteri Jure Pontificio lib. 3. cap. 11.*

q *Apud Gruterum in Theſauro fol. 229. Briſſonium de Formulis lib. 1. Joſ. Scaligerum in Schediaſ. Feſti, pag. 44.*

Templique circumjacentem Aream, C. Julio Severo Pontifice præeunte, Jovi conſecrabat. Apud Gruterum [r] ita ſe habet.

r Theſaur. fol. 23, 12.

L. ÆLIO. CÆSARE. IMP. ET. P. COELIO. P. F. BALBINO. VIBULLIO. COSS. VII IDUS. OCTOBRES

CN. DOMITIUS. VALENS II. VIR. I. D. PRÆEUNTE C. JULIO. SEVERO. PONTIFIC

LEGEM. DIXIT. IN. EA. VERBA. QVAE. INFRA. SCRIPTA. SVNT

JVPPITER. OPTIME. MAXIME. QVANDOQVE TIBI. HODIE. HANC. ARAM. DABO. DEDICABOQVE. OLLIS. LEGIBVS

OLLISQVE. REGIONIBUS. DABO. DEDICABOQVE. QVAS. HIC. HODIE. PALAM. DIXERO. UT. INFIMVM SOLVM. HVIVS. ARAE. EST

SI. QVIS. HIC. HOSTIA. SACRVM. FAXIT. QVOD. MAGMENTVM. NEC. PROTOLIAT. ITCIRCO. TAMEN. PRO BE. FACTVM. ESTO. CETERAE

LEGES. HVIC. ARAE. EAEDEM. SVNTO. QVAE. ARAE. DIANAE. SVNT. IN. AVEN TINO. MONTE. DICTAE HISCE. LEGIB. HISCE. REGIONIB

SICVTI. DIXI. HANC. TIBI. ARAM.

JVPPI-

JVPPITER. OPT. MAX. DICO
BEDICOQVE. UTI. SIS. VOLENS.
PROPITIVS. MIHI. COLLEGISQVE
MEIS. DECVRIONIB. COLONIS. INCOLIS.
COLONIAE. MARTIAE. JVLIAE.
SALONAE. CONJVGIBVS.
LIBERISQVE. NOSTRIS.

Quælibet heic linearum diſtinctio, unicam in Marmore à Grutero exhibito facit. Ad Jovem vides allocutionem; qualis proculdubiò in aliis Numinum dedicationibus. Leges heic Dedicandi referuntur ad eas quæ fuere Aræ Dianæ in Aventino, uti etiam in Narbonenſi jam dicto Marmore. Saxum in quo incisa eſt hæc Dedicatio, Salonæ olim viſebatur, ſed mutilum. Inde Joannes Baptiſta Rhamnuſius dono accepit ac aliquandiu in ædibus ſuis Patavii tenuit. Poſtmodùm ipſe, cum portam Patavinam, unam ex eis qui eorum murorum ſunt, qui vetuſtiorem Civitatis partem introrſus circumeunt, propè Pontem D. Benedicti, æreis Andreæ Naugerii & Hieronymi Fracaſtorii capitibus exornabat, ſaxum hoc etiam, antiquitatis venerandæ conſervandæ cauſâ, ſub eis collocavit; ſed inſtauratum atque ex conjecturis ſuppletum, nec ſine pervetuſti codicis, in quo deſcripta eſt, ope, ut videtur adjutus. Quæ omnia narrat Aldus Minutius [s], ubi etiam ipſum ſaxum, velut inde verè deſcriptum exhibet; nec, quantum ad rem ipſam, à ſuperiore ita diſcrepans. Clauditur autem illic ad hunc modum—VTI. SIS. VOLENS. PROPITIVS. MIHI. COLLEGISQVE. JVLIAE. SALONAE. CONJVGIBVS. LIBERISQVE. NOSTRIS. Vocibus ſic MEIS. DECVRIONIBVS. COLONIS. INCOLIS. COLONIAE. MARTIAE. haudquaquam inſertis. Sed lectionem illam, de Colonia Martia Julia Salona, agnovit etiam Jacobus Mazochius [t], ut ex illo notat Ortelius [u]. Atque, ut apud Gruterum habetur, ita ſuis interſeruerunt ſaxum integrum Bernardinus Scardeonius [x] ipſe Patavinus, Barnabas Briſſonius [y] & Jacobus Gutherius [z]. Apud Joannem Roſſinum [a] lineâ primâ caret, aliiſque differt. In fronte autem ſeu lineâ illa primâ, diſcrepantia eſt non prætereunda. Aldus habet—BALBINO. VIRBULLIO. PIO. COSS. Atque, ut Gruterus, ÆLIO. CÆSARE. IMP. ita eandem retinent lectionem Briſſonius & Gutherius; in quo ſequaces quidem ſunt Aldinæ & Scardeonianæ quæ habent item ibi IMP. Sed proculdubio non ſine errore craſſiſſimo. Anne enim Ælius ille Verus unquam Imperator? Neſcio quomodo Saxum ſita mutilum, variaſum deſcribentibus impoſuit. Smetius [b] ante Gruterum, rectè habet AELIO. CAE-

s In Orthographiæ ratione pag. 37.

t In Inſcriptionibus pag. 28.

u In Theſauro, in Salo.

x De Antiquitate Urbis Patavii pag. 81.

y Formularum lib. 1.

z De vetere Jure Pontificio lib. 3. cap. 11.

a Antiq. Roman. lib. 4. cap 2.

b Pag. 18. num. 18.

CAESARE II. P. COELIO [&c.] COSS. Nam certiſſimum eſt anno qui præcedit hunc quo Dedicatio hæc facta eſt, Ælium, qui ante adoptionem Adrianeam Ceionius Commodus Verus dictus eſt, Conſulem, eo nomine cum Pompeiano, fuiſſe, & anno ſequente Commodum Secundùm; unde pro IMP. legendum II. Bis autem illum Conſulem ſic deſignatum eſſe manifeſtò liquet ex Spartiano [c]; Faſtiſque obviis, atque ex Nummis apud Goltzium, Occonem, alios, quamplurimis & Græcis & Latinis qui habent Λ. ΑΙΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ &c. ΥΠΑΤ. Β. & L. AELIVS CAESAR TR. P. COS. II. Quod habetur heic de Magmento non protollendo idem ipſiſſimum eſt in Narbonenſi dedicatione antè memoratâ, excepto quòd illic *Qui*, non *Quod*, *Magmentum*, eundem ſatis in ſenſum ſignificat, opinor, ſi quis hoſtiam ibi immolaret, nec adjecerit Magmenti, nomine jecinoris, aliáve inſuper ejuſmodi deſecta, nihilominus ritè Sacrificatum fore. Legebat heic Turnebus [d], QVOD. MAGNENTVM. NE. PROTOLLET. De Magmentis videſis illum ibi & Joſephum Scaligerum in Conjectaneis; ſed maximè Claudium Salmaſium in Plinianis [e], ubi Varronis [f] locus depravatus ea de re è codice vetuſto ſibi reſtituitur. Accedat heic de Dedicatione Vulcano, ut videtur, præſtita legibúſque ei conjunctis, monimentum, Romanum eximium [g],

HAEC. AREA. INTRA. HANC
DEFINITIONEM. CIPPORVM
CLAVSA. VERVBVS. ET. ARA. QVAE. EST
INFERIVS
DEDICATA. EST. EX. VOTO. SVSCEPTO
QVOD. DIV–
ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM
INCENDIORVM
ARCENDORVM. CAVSA. QVANDO. VRBS
PER. NOVEM
DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS
ET. HAC
LEGE. DEDICATA. EST. NE CVI. LICEAT
INTRA. HOS

TER-

c In Adrian, & in Ælio Vero.

d Adverſar. lib. 22. cap. 6.

e Pag. 129.

f Lib. 4. de LL.

g E Mazochio Gruterus pag. 61, 3.

TERMINOS. ÆDIFICIVM. EXSTRVERE MANERE
NEGOTIARI. ARBOREM. PONERE ALIVDVE. QVID
SERERE. ET. VT. PRAETOR. CVI. HAEC REGIO. SORTI
OBVENERIT. LITATVRVM. SE. SCIAT ALIVSVE. QVIS
MAGISTRATVS. VOLCANALIBVS. X. KAL SEPT. OMNIBVS
ANNIS. VITVLO. ROBIO. ET. VERRE

Hanc affert Briſſonius [b] quaſi inciperet ab EX VOTO SVSCEPTO, atque ita Romæ conſpici ait. Sed in duas partes ab artificibus aliquot circa Baſilicam S. Petri, ubi habetur, diverſa eſſe dicitur apud Gruterum. Adeóque Partem alteram tantùm habet Briſſonius. Ita præter circumſcriptionem Areæ dedicatæ ac Leges adjectas Sacrificiíque genus, celebritas Anniverſaria Vulcanalibus ſeu 10 Kal. Septembris tribuitur; unde, juxta antè, de recurrente ejuſmodi feſtorum celebratione, allata, videtur, Feſto in illo, Vulcano, qui Igni adeóque incendiis averruncandis præfuit, Aram hanc Areámque Dedicatam eſſe.

[b] *Formularum lib.* 1.

Cap. XV.

I. Ebræorum, *in* Dedicando, *morem*, *etiam &* Gentium, *pro diſciplinæ ſuæ diſcrimine*, *imitatos eſſe* Chriſtianos. *Id à* Reformatis nonnullis *prorſus improbatum.* *Et de* Origine Dedicationum *Chriſtianarum à* Centuriatoribus *eorúmque ſequacibus ex* Athanaſio *petitâ.*

II. *De* Eccleſiis *qualibuſcunque* (*quæ*, *Sacrorum gratiâ*, *Conveniendi loca voce illâ deſignata ſunt*) Chriſtianorum *in ſeculis Primitivis* Conſtantinum Magnum *ſeu* Imperii ſummi & Chriſtianiſmi conjunctionem primam *antevertentibus.*

III. *Quod in* Dedicationibus *tum* Judaicis *tum* Gentium, *primarium locum obtinuit*, *id eſt* Summum Imperium (*ut ſuperiùs oſtenſum*) *defuit* Chriſtianis *illis* primitivis, *tametſi*, *ex* confœderata inter ſe diſciplina, *nomine tenus*, *etiam* Synedrium *habuerint.*

IV. Teſtimonia *præcipua quæ ſeculis in illis* Dedicationum *apud* Chri-

ſtianos uſum *ſatis aſſerere videantur.* Memoria, Titulus. Scriptores *ſententiam illam amplexantes.* Euſtathiani & Maſſaliani Templa *eorúmque* Dedicationem *averſabantur.*

V. *Expenduntur* Teſtimonia *illa.* *Et quid videatur de* Seculorum *illorum* Primitivorum, *circa* Dedicationes *Sacras*, *diſciplina*, *ſtatuendum*, *ex* Origene, Clemente Alexandrino, Minutio Felice, Arnobio, & Lactantio.

VI. *Sententia quæ revera & tunc temporis & ſub* Conſtantino *obtinuit de* Templorum Chriſtianorum Dedicationibus Deo, Angelis, Sanctis; *quarum* Feſta *ab Imperatore illo aliiſque celebrabantur frequentiùs & ſpendidiſſimè*, *tum* Prima, *tum* Anniverſaria; *ídque* Encæniorum *nomine.*

VII. *Dein ſtatìm receptum eſſe*, *nec* Synaxes, *in Eccleſiis* nondum Dedicatis, *regulariter ritè fieri*, *neque*, *citra* autoritatem Cæſaream, Dedicationes *Epiſcopis*, *nedum aliis*, licitas *fuiſſe.*

VIII. *De* Eccleſia Magna & Cæſarea *dicta*, *apud* Alexandrinos; *quam* & S. Michaelis *Archangeli Eccleſiam è Templo* Idoli Michaelis *dicti*, *à* Cleopatra *extructo*, *confectam eſſe ſcribit* Eutychius *Patriarcha Alexandrinus.* *De* Feſto *ejuſdem anniverſario*, *in die duodecimo* Hathuri *ſeu* Novembris 8, *apud* Ægyptios & *per* Eccleſiam Orientalem; *quod in* Occidente *ad* Septembris 29 *attinet.*

IX. *Teſtimonium de* S. Michaelis *Feſto ſic in* Ægypto *celebrato*, *è* Calendario Ægyptiaco *ſeu* Coptitarum Chriſtiano, *autore* Abulaibſan Achmed Calcaſendio, *Mahumedano*, *unà cum toto* Calendario, *ex eodem ipſo.* *De* Feſto Palmarum (*quod &* Olivarum *illic vocatur*) Nativitatis Chriſti, Immerſionis *ſeu* Baptiſmi, Circumciſionis, Aſcenſionis, Moſis natalibus, Noachi egreſſûs *ex Arca*, *uti &* Ingreſſûs ejus. *Commemoratio* Patrum 318 Nicænorum; *alia id genus quamplurima.*

AB Dedicationum Sacrorum, non ſine ritibus ſingularibus propriiſque ac ſolennibus, exemplo Ebraico, eóque notiſſimo (quod, juxta analoga ſua, utcunque depravata, inſtituta, ſecuti ſunt Gentiles) inolevit etiam tandem Dedicandi Templa, Eccleſias, Altaria, mos Chriſtianorum, cum utriſque miſtorum, receptiſſimus & diſciplinæ ipſorum accommodatus. Id de quo, Reformatorum aliqui [a], veluti & Judaiſmi & Gentiliſmi imitamento, graviter ſunt conqueſti; Romanenſibus ex adverſo ſummopere ad-

[a] Magdeburg. Centur. 4. cap. 6. Hoſpinian. lib. 1. cap. 6. & lib. 4. cap. 1 & 2.

adprobantibus [b] propugnantibúſque. Magdeburgenſes [c], de ſeculi Chriſtianiſmi Quarti initiis; *Uſitata omninò magis quàm ſuperioribus ſeculis, Templorum fuerunt Dedicationes ſeu Conſecrationes & quidem feſtivæ. Nam Athanaſius in libro de Paſſione imaginis Domini ſcribit, Judæos Beryti converſos Synagogam maximam Chriſto Salvatori, per antiſtitem ejus loci conſecrari curaſſe; atque ex eo tempore morem hunc, per diverſas orbis provincias inoleviſſe, ut Baſilicas plurimas, Chriſtianæ religionis Pontifices in honorem Salvatoris mundi condiderint & dedicarint.* Quibus adjiciunt, *videntur autem hæc quâdam prava æmulatione Gentiliſmi eſſe facta, præſertim ubi non indiguerunt tot ædificiis, ad conventus ſuos, Chriſtiani.* Sed paulò poſt, *Cæterum ut Templorum Dedicatio ex κακοζηλίᾳ Judaiſmi originem ſumſit, ita ſuperſtitionibus & humanis traditionibus anſam & campum mox præbuit.* Hoſpinianus [d] etiam de Templis Chriſtianorum ſeculis illis vetuſtis magnificè extructis & Dedicatis, verba faciens, vult *omnia* (circa ea) *partim Judaiſmi, partim Gentiliſmi, ſuperſtitioſâ κακοζηλίᾳ inventa & excogitata eſſe.* Tantundem Reformatorum alii. Et ſanè palàm eſt ex Felicis Papæ quarti (qui ad Centuriam attinet ſextam) ſcripto ad Epiſcopos miſſo [e] ac in jus Pontificium receptis, ex Ebraico more Conſecrationes Ædium Sacrarum apud Chriſtianos maximè deductas fuiſſe, velut majorem ob rationem cauſámque ab eis præſtandas. Etiam Græci Ebræorum uſum in Dedicationibus paritèr reſpiciunt. Verbi gratiâ, celebrant quotannis [f], *τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως Dedicationem Templi Sanctæ Chriſti Deique noſtri Reſurrectionis* (quæ in Meniæo & Anthologiis Μνήμη τῶν ἐγκαινίων τῆς ἁγίας &c. *Memoria Dedicationis Sanctæ* &c. dicitur nullâ inſertâ Templi mentione quæ proculdubio interim innuitur. Diei autem *ἰδιόμελον* ſeu *canticum illi proprium*, in Meniæo [g] ita ſe habet Ἐγκαίνια τιμᾶσθαι παλαιὸς νόμος, καὶ καλῶς ἔχων· μᾶλλον δὲ τὰ νέα τιμᾶσθαι δι' ἐγκαινίων. Ἐγκαινίζονται γὰρ Νῆσοι πρὸς Θεὸν ὡς φησὶν Ἡσαΐας, ἃς τινας ὑποληπτέον τὰς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας ἄρτι καθισταμένας καὶ πῆξιν λαμβανούσας βάσιμον τῷ Θεῷ. διὸ καὶ ἡμεῖς τὰ παρόντα ἐγκαίνια, πνευματικῶς πανηγυρίζωμεν, *Encania* (Dedicationes) *honoranda eſſe, lex vetus expreſſim docet. Sed & potius Nova, per Encania eſſe honoranda. Dedicantur enim Inſulæ ad Deum, ut dicit Eſaias* [h], *quæ quidem ſumendæ pro Gentium Eccleſiis nuper conſtitutis & fixionem firmam ſortientibus Deo. Ideo etiam nos præſentia Encania ſpiritualitèr celebremus.* Hinc metricè ad eundem diem legitur in Anthologii editionibus aliquot [i] (nam in pleriſque deeſt)

Νόμον παλαιὸν Ἰσραὴλ πληρῶν νέος
Ἐγκαινίοις σοὶ τὸν τάφον τιμᾷ, Λόγε.

Legem Veterem Iſraelitarum implens nova, Encaniis tibi Sepulchrum tuum *honorat, ô Verbum.* Pro indubitato in his apud Græcos ſumitur, veteri Ebræorum Lege Dedicationes Chriſtianas, velut origine, fundari. Templum au-

b *Bellarmin. de Cultu Sanctorum lib. 3. cap. 5. Alphonſus à Caſtro de Hæreſibus, lib. 14. tit.* Templum, *alii.*

c *Cent. 4. cap. 6. tit. Ritus publicorum Congreſſuum.*

d *De Origine Templorum lib. 1. cap. 6. & lib. 4. cap. 1 & 2.*

e *Epiſt. 1 Grat. Diſt. de Conſecratione can. 1 & 2. Burchard. lib. 3. cap. 57. Ivo Decret. part. 3. cap. 69. & in Pannormia lib. 2. cap. 33. & videſis Diſt. de Conſecratione cap. 17. Durand. Rational. lib. 1. cap. 1 & 6. & lib. 7. cap. 48.*

f Ὡρολογ. *Sept. 1.*

g *Sept. 3.*

h *Cap. 41. 1. & 45. 16. in LXX.*

i *Venetiis 1603 Matthæi Hieromonachi Cyprii.*

tem Reſurrectionis à Græcis ſic memoratum honoratúmque, pro magnificentiſſimo illo Hieroſolymis à Conſtantino [k], eodem nomine extructo Dedicatóque, ſumendum videtur. Quod verò attinet ad illud de Origine Dedicationum Chriſtianarum uſûs ex Athanaſio à Centuriatoribus, in ſuprà allatis citatum; habetur quidem Latinè in libello ei tributo [l] cui titulus *De Paſſione Imaginis Domini N. Jeſu Chriſti, qualiter Crucifixa eſt in Beryto Syriæ civitate*, hiſtoriola de Judæis ibi omnibus ſimul converſis ac ab loci antiſtite baptizatis, & de Synagoga illic, eorum rogatu, majore ab eodem in Eccleſiam Chriſtianam dedicata. Quibus ſtatim ſubjungitur [m], *Ex tunc itaque per diverſas Orbis terræ nationes & provincias mos inolevit ut baſilicas plurimas vel Oratoria, Pontifices Chriſtianæ legis in honore ſancti Salvatoris mundi* (ut Synagoga illa ſacrabatur) *condere & dedicare non deſinant. Nam anteà antiquiores noſtri vel majores hoc peragere minimè præſumſerunt.* Alias item adjicitur Synagogas in honorem Martyrum tunc illic conſecratas eſſe. Atqui intereà cùm bina exemplaria Græcè, è Bibliotheca Palatina, præfigantur ejuſdem libelli, inter ſe ſatis diſcrepantia; eorum neutrum quicquam habet de Origine ejuſmodi, licet de Synagogarum *ἀφιερώσεσι* ſeu Dedicationibus pariter loquatur utrunque. Produxit libellum illum ad Imaginum cultum firmandum, in Synodo ſeptima ſeu Nicæna ſecunda [n] Petrus Nicomedienſis Epiſcopus, ubi perlectus à patribus pro Athanaſii genuino agnoſcebatur. Sed nec in eodem, Dedicationis Chriſtianæ Originis veſtigium aliquod ejuſmodi comparet.

k *Euſeb. de Vita Conſtantini lib. 3. cap. 27 &c.*

l *Tom. 2. pag. 633. edit. Pariſ. 1628.*

m *Ibidem pag. 626. cap. 5.*

n *Actione 4. Tom. 3. Conciliorum part. 1. ſect. 1. pag. 548. edit. Colon. 1618.*

II. Ut autem res hæc ritè ſtatuatur intelligatúrque, altiùs repetenda eſt. Dubitari nequit (utpote quòd aliter ſe habere, ex ſui natura, nequaquam potuit) quín, etiam Tempore Apoſtolorum & deinceps, per ſecula primitiva Imperii ſummi & Chriſtianiſmi in Conſtantino M. conjunctionem primam antevertentia, Conveniendi, ad Sacra exercenda, Locos, Cœnacula, Cryptas, Eremos, Domus, Oratoria habuerint Chriſtianorum cœtus; ex Diſciplina ſcilicet tantùm inter ſe Confederata, quâ tunc prout quivêre nitebantur, uti & Philoſophorum Sodalitia imperio penitùs carentia, conveniendi id genus modum (quemadmodum Pythagorica, Platonica, alia, etiam Eſſenica) inter ſe ſibi præſtitutum itidem habuere. Id ſatis liquet tum ex Actis Apoſtolorum ubi [o] memoratur *τὸ ὑπερῷον Cœnaculum* in quod Apoſtoli & Diſcipuli, Sacrorum ſuorum gratiâ, aſcendebant, velut in locum Conventûs Sacri ſatis notum, tum ex S. Paulo [p] ubi ſingulorum Domos expreſſim ut habitationis locos diſtinguit ab Eccleſia, quo nomine illic Conventus Locus, ad ſacra celebranda, Deſtinatus, ut aliàs itidem qui convenirent, pro ſubjecti diſcrimine, planè innui videtur. Hugo Grotius, ad verba illa, *ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε; an deſpicitis* (negligitis, evitatis) *Eccleſiam Dei? reſpicitur*, inquit, *Locus qui eſt Levitic. XIX, 30. Sanctuarium meum veremini.* Et Eccleſia ibi planè Locum ſolennis Conventûs denotat; uti à Patribus aliquot & recentioribus doctis eſt adnotatum. Atque huc ſpectat illud ſive Luciani [q], ſive alîus ejuſdem ſeculi, ubi Cri-

o *Cap. 1, 3.*

p *Ad 1 Corinth. cap. 11, 20.*

q *In Philopatride.*

Critias acceſſum ſuum ad Chriſtianorum (ſub Trajano Auguſto) cœtum quendam enarrans, *multis*, inquit, *ſuperatis ſcalis* (εἰς χρυσόφορον οἶκον) *in domum auratam aſcendimus, qualem Homerus Menelai fingit eſſe.* Adeóque etiam ſplendidiora habuere Chriſtiani tunc temporis Cœnacula in Locis quæ Sacris ſuis commodiora fuere. Tantundem paritèr innuitur in illo Lampridii de Alexandro Severo Auguſto; *Quùm Chriſtiani quendam locum qui publicus fuerat occupaſſent, contrà Popinarii dicerent, ſibi eum deberi, reſcripſit, melius eſſe ut quomodocumque illic Deus colatur quàm Popinariis dedatur.* Etiam de προσευκτηρίοις *Oratoriis* & προσευκτηρίων οἴκοις ac Eccleſiis, eiſque diverſi generis & numeroſiſſimis à Chriſtianis extructis ante Diocletianum expreſſiùs Euſebius[r]; ubi Ruffinus, *Jam verò multitudines coeuntium intra Eccleſias populorum & præcipuè in diebus feſtis innumeras catervas per loca ſingula confluentes, quis dignè poterit explicare? Cum ne ipſa quidem antiqua Receptacula ſufficerent, ſed quotidiè Orationum domus dilatarentur; ita ut amplitudo earum concludere inſtar Urbium videretur.* Euſebius ipſe ibi tantùm erectas, ait, fuiſſe, cùm veteres, ob anguſtiam, non ſufficerent, εὐρείας εἰς πλάτος, ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις, ἐκκλησίας, *Latiores latioréſque, per ſingulas urbes, Eccleſias.* Utcunque, palàm ſatis ex hiſce fit, ſolennes, ad Sacra exercenda, Chriſtianorum in locis certis, veluti Templis, conventus fuiſſe tunc frequentes, uti & Judæorum antiquitùs in Synagogis Proſeuchiſque. Et demùm, de Locis tunc conveniendi, Eccleſiarum nomine, res adeò certa eſt, ut nihil certius. Atque afferri poſſent alia perquam luculentiſſima teſtimonia quæ à viris doctis jandudùm congeſta ſunt; veluti à Baronio[ſ], Bellarmino[t], Polydoro Virgilio[u], Alphonſo Caſtrenſi[x], Duranto[y], quibus accedat Joannes Quintinus[z], Paganinus Gaudentius[a], Alexander Donatus[b], Paulus Aringhius[c], Joſephus Iſæus[d], etiam & Magdeburgenſes[e], aliíque horum ſequaces. Eam etiam in rem nuper edidit diatribam utilem Joſephus Medus[f] noſtras.

III. Quùm autem Dedicationi Ædis Sacræ legitimæ, ſeu ex uſu Communi in Sacrum exemtioni Templóque & Atriis adjectioni, ritè accedere apud Ebræos (quorum Chriſtiani fuere propagines) Synedrii Magni aliorúmque ſummæ rerum participum qualiumcunque autoritas deberet, quale etiam de jure Romano pariter dicendum; nullibi inter Chriſtianos tunc habebantur qui ex jure ſive Ebraico ſive ſuo ſive Romano, ſive alio, eam legitimè præſtare, ut imperio gaudentes, potuiſſent. Tametſi Conventum ſuum quemlibet ampliorem, Synedrium, Tribunal ſuum ſummum, & τὴν βουλὴν ſeu *Senatum*, vocitarent, quaſi ſummi inter ſe imperii ſic titulos ſibi etiam tunc adſciſcentes. Inde in Ignatii Epiſtola ad Magneſios mentio, προκαθημένου τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τόπον Θεοῦ, καὶ τῶν Πρεσβυτέρων εἰς τόπον Συνεδρίου τῶν Ἀποστόλων, *Epiſcopo præſidente in Dei loco, & Presbyteris in loco Synedrii Apoſtolorum.* Et habetur in Epiſtola Pio primo tributa[g], ad Juſtum Viennenſem Epiſcopum, *Salutat te Senatus pauper Chriſti apud Romanos conſtitutus.* Etiam in Conſtitutionibus Apoſtolorum

r *Hiſt. Eccleſ. lib.* 8. *cap.* 1 & 2. *adde lib.* 9. *cap.* 9. & *lib.* 10. *cap.* 2. & *lib.* 2. *de Vita Conſtantini cap.* 2. & 44 & 45.

ſ *Tom.* 1. *ann.* 57. § 99, 100 &c. *Tom.* 2. *ann.* 211. §. 4. & 5. & *ann.* 224. §. 4.

t *De Cultu Sanctorum lib.* 3. *cap.* 4. & c.

u *De Inventis Rerum lib.* 5. *cap.* 6.

x *De Hæreſibus lib.* 14. *tit.* Templum.

y *De Ritibus Eccleſiæ lib.* 1. *cap.* 2.

z *In Synod. Gangrenſ. can.* 5.

a *De Vita Chriſtianorum ante Conſtant. cap.* 25.

b *De Urbe Roma lib.* 4. *cap.* 1.

c *In Roma ſubterranea lib.* 1. *cap.* 2.

d *In notis ad Lactantii lib.* 2. *cap.* 2.

e *Cent.* 3. *cap.* 6.

f *Anglicè, Londini* 1638 *in* 4.

g *Epiſt.* 4.

lorum dictis [h], ubi de Presbyterorum ac Epiſcopi dignitate agitur; *εἰσὶ γὰρ Συνέδριον καὶ βουλὴ τῆς Ἐκκλησίας Sunt enim Synedrium & Senatus Eccleſiæ.* Nominibus enim illis Conventus ſupremi ad res regundas tam Græcis & Romanis quàm Ebræis dicti, uti & aliis; unde & Hydaſpes Rex, apud Heliodorum [i], ſcribit, *τῷ Θειοτάτῳ Συνεδρίῳ Diviniſſimo Synedrio* cujus Siſimithres princeps erat. Recolendum autem eſt quod capite ſuperiore memoratur, de diverſa vocis *Dedicare* notione. Scilicet eam tum primùm Domo qualicunque, ſive Numinis cultûſve Sacri alicujus ſeu ex uſibus communibus exemtionis ratione habita, uti frui, tum ipſam, verbis actibúſque ſolennibus, Conſecrationem ſignificare; idque tam Ebræis quàm Gentilibus. Atque exinde, juxta priorem heic notionem, de Dedicatione in ſeculis Primitivis dubitare, idem eſſet quod an domibus illis, cœnaculis, aliiſve conveniendi locis omninò tunc uterentur, ambigere; cùm ſcilicet primus, in locis ejuſmodi extructis aliáſve quæſitis, cultûs Sacri uſus ſimplex Dedicationem ejuſmodi ipſam omnimodò præſtaret. De Ritibus autem & Formulis Sacris, primo Cœnaculorum ædiúmve ejuſmodi uſui, nomine Dedicationis, in notione poſteriore tantùm prævüs ſingularibúſque Quæritur, & , ſi qui fuerint, qualeſnam eſſent.

IV. Sunt viri docti celebréſque qui illiuſmodi qualeſcunque fuiſſe aſſerant; ut illi quos jam citavimus de conveniendi ædibus, Eccleſiis inde dictis. Occurrit quidem in monimentis Pontificiis, pro vetuſtis, habitis, ſeu Clementis Papæ I, ad Jacobum fratrem Domini, epiſtola ſecunda [k], *Eccleſias per congrua & utilia facite loca quæ Divinis Precibus ſacrare oportet.* Etiam velut non ambigendum narratur [l], ubi martyrium paſſus eſt Clemens, *ναὸν ἐκεῖ θείᾳ δυνάμει, Templum ibi divinitùs* excitatum. Imò etiam diù ante Clementem, Jacobum Apoſtolum in Hiſpaniis, *Templum vel Oratorium Beatæ Virgini ex ejus juſſu præſentiáque ſuper Columnam, Cæſarauguſtæ erexiſſe.* Sic traditum habemus à Flavio Dextro [m], quod & Franciſcus Bivarius in Commentariis ad eum firmare pluribus nititur. Mentio item *Titulorum*, in ſeculis illis primitivis, *Eccleſiarum*; unde de Euariſto Papa ſub annum 112 [n], ſeu Trajani tempora, *Hic Titulos in Urbe Roma diviſit Presbyteris*, id eſt, ædes ſynaxibus Sacris & cultui pietatíque deſtinatos Tituliſque inſignitos, quibus indicaretur quamnam potiſſimum in rem & cujuſnam in honorem extruerentur. Hinc in Epiſtola Pii primi ſubdititia [o], *Euprepia Titulum Domûs ſuæ pauperibus aſſignavit.* Illud autem de Euariſto apud Alphonſum Ciaconium [p] ita ſe habet, *Titulos in urbe Presbyteris diviſit, ut unuſquiſque ſuæ parœciæ terminis cæteriſque limitibus diſtingueretur.* Adjungit etiam, *mandavit &c. ut Oratoria prædicandi cauſâ ædificata, à Sacerdotibus conſecrarentur.* Quaſi Dedicandi ſeu conſecrandi Ritus tunc fuiſſent in uſu familiari Sacerdotales. Unde *Tituli* nominis tunc fuerit uſus ejuſmodi, quæſitum eſt. Baronius in Annalibus [q], ab Titulis trahit Fiſcalibus. Sed notiſſimum eſt, *Tituli* voce, præter alia (ut acquiſitionis Titulum ſeu Cauſam) venire Inſcriptionem etiam qualemcunque quâ res cui affixa inciſáve fuerit meliùs prætereuntibus innote-

h *Lib. 2. cap. 28.*
i *Hiſt. Æthiopic. 9.*
k *Cauſ. 16. quæſt. 7. Can. 28. & Diſt. 1. de Conſecratione, can. 7.*
l *Nicephorus Calliſtus hiſt. Eccl. lib. 3. cap. 18.*
m *In Chronici anno Chriſti 36.*
n *Damaſus in Pontificali, Anaſtaſius Biblioth. in Euariſto. Platina ibidem; & videſis Baron. tom. 2. Ann. 112. §. 4.*
o *Epiſt. 3.*
p *In Pontifice 6.*
q *Tom. 2. ann. 112. §. 5.*

innoteſcat. Ejuſdem uſus apud Livium, ubi de Templi Larium Permarinorum M. Æmylii dedicatione agens [r], *Supra valvam Templi*, inquit, *Titulus, cum Tabula, fixa eſt*, quæ inſcriptio eſt de Dedicationis cauſa ibi allata ſeu στηλογραφία [s] *Tituli inſcriptio*. Ita utitur Titulo Plinius [t], alii ſæpiùs, præter Juriſconſultos veteres [u] recentioréſque quorum librorum uti & aliorum Argumenta *Tituli* vocantur. Unde etiam è Latino, in Græcum recepta eſt vox in Euangelio Joannis [x], ubi mentio Τίτλου Crucis, qui Marco [y], & Lucæ [z], vocatur Ἐπιγραφὴ *inſcriptio*. Atque ex hac origine demùm, etiam hodiéque, Eccleſias ipſas prædiáque illis aſſignata in jure Pontificio ejúſque formulis paſſim denotant *Tituli*; ut in Cardinalium Presbyterorum Titulis nominibus ſuis adjici ſolitis, aliiſque id genus quamplurimis, licèt Inſcriptionum in Eccleſiis uſus vetus deſierit aut rarò adhibeatur. Hinc apud Prudentium [a] *Titulum figere Martyrii*, & [b]

Parte aliâ, Titulum Pauli, via ſervat Oſtienſis.

Idem autem Titulus, inquit Baronius [c], *quod Memoria ſeu Eccleſia*. Et dein, *Roma obtinuit vetus Loquendi uſus, ut non omnis Eccleſia Martyrumve Memoria Titulus diceretur, ſed tantùm inſigniores Eccleſiæ quibus præficerentur Cardinales Presbyteri*. Sed inolevit plerunque ut Ordinatus etiam quilibet ἀπολελυμένως ſeu ἀπολύτως *abſolutè* (id eſt citra ſpecialem Eccleſiæ, Monaſterii, Martyrii, cui manciparetur, deſignationem; qualis etiam Ordinationis χειροθεσίαν *manuum impoſitionem* ἄκυρον *irritam* Synodus generalis Chalcedonenſis [d] decrevit; licèt diù fuerit quod tam in Oriente [e] quàm Occidente Canonis illius vis evanuerit genuina) Ordinatus diceretur *ſine Titulo*, ſeu *non attitulatus* [f]; unde *Titulari* verbum. Et in formulis Ordinationis Presbyterorum, in *Titulum S. Petri*, [g] in *Titulum S. Albani*, id genus alia frequentiſſimè occurrunt, atque etiam hodiéque ſunt in uſu ex veteri more, quem interim locutiones ejuſmodi non tam ſequuntur quàm planè deludunt; tametſi idem quod decreverant Patres Chalcedonenſes inſtauratum ſit in Concilio Placentino [h] ſub Urbano II, & quadantenus itidem apud nos in Canonibus [i] ſub Jacobo Rege Eccleſiaſticis editis. Quinetiam Euariſto Papæ tribuitur Decretum, quo *Omnes Baſilicæ cum miſſa debent conſecrari ſemper*. Ubi ritum Miſſæ quaſi etiam tunc temporis Dedicationi deſignatum habes. Sic Burchardus [k] & Ivo, neque hic ſemel [l], aliique veterum. Idem ipſum alii Hygino Papæ circa vicennium poſteà ſedenti aſſignant; ut Gratianus [m]. Legitur etiam circa annum Chriſti 166 [n], illud è Pii primi epiſtolis [o], *Presbyter Paſtor Titulum condidit*, cujus mentio etiam in Martyrologio [p] Romano. Expreſſiùs hanc in rem, Anaſtaſius de eodem Pio, *Ex rogatu Beatæ Praxedis Dedicavit Eccleſiam Thermas Novati, in vico Patritii, in honorem Sororis ſuæ ſanctæ Potentianæ*. Platina; *Rogatu primò Praxedis* &c. Luitprandus addit, *Hic firmiter decrevit, ut omnis qui prædia divinis uſibus tradita Deo ſubtrahere & ſuis uſibus applicare præſumſerit, Sacrilegus habeatur & ut Sacrilegus proculdubiò judicetur*. Qui Canon etiam in Juris Pontificii collectiones ex epiſtola

r *Decad.* 4. *lib.* 10.
s *Videtis Pſalm.* 59. *Græcè & in Vulgata.*
t *Lib.* 7. *epiſt.* 29.
u *C. tit. ut nemo privatus Titulos; & his qui potentiorum nomine Titulos prædiis ſuis &c.*
x *Cap.* 19, 19. *&* 20.
y *Cap.* 15, 26.
z *Cap.* 23, 38.
a *Periſtephanon, hymn.* 2.
b *Ibid. hymno* 6.
c *Ad Martyrolog.* 26. *Julii, ſ. addeſis Bellarmin. de Clericis lib.* 1. *cap.* 16.
d *Can.* 6. *& Diſt.* 70. *c.* 1.
e *Zonaras ad Can. citatum.*
f *Ivo Decret. part.* 6. *cap.* 26.
g *Diſt.* 70. *c.* 2.
h *Cap.* 33.
i *Lib.* 3. *cap.* 27.
k *Decret. Part.* 3. *cap.* 32. *& Panormia lib.* 2. *cap.* 13.
l *Vide Binium concil. tom.* 1. *pag.* 30. *edit.* 1618.
m *De Conſecratione Diſt.* 1. *c.* 3. *Binius ibidem pag.* 67.
n *Baronius tom.* 2. *ann.* 162. 1. *&* 166. §. 3.
o *Epiſt.* 34.
p *Jul.* 26.

ſtola Pii ſecunda ad fratres Italicos ſcripta receptis[q]. Dedicationes, quæ rem Dedicatam humanis uſibus tunc exemerint, apertè ſupponunt. In epiſtola illa, qualiſcunque fuerit ipſa, *prædia uſibus ſecretorum cœleſtium dicata* memorantur, quæ phraſis quidem eſt Honorii & Theodoſii AA. in Codice Theodoſiano[r]. Apud Ivonem autem eandem epiſtolam citantem legitur, *ne prædia ſub ſecretis cœleſtibus vendicata, à quibuſdam irruentibus vexentur*, quod apud Hincmarum[ſ] tranſcribitur, *ne prædia ſecretorum cœleſtium judicata à quibuſdam irruentibus vexentur.* Apud Damaſum item alioſque Pontificum biographos, Calixtus I, circa annum 224[t] Eccleſiam, etiam Baſilicam recentioribus ſcriptoribus nuncupatam, fecit; nec ſine *Titulo Deiparæ Virginis.* Sic Felix dicitur circa annum 272 *feciſſe*[u] *Baſilicam in via Aurelia, & Miſſas celebrari ſupra Memorias* ſeu *Sepulchra Martyrum* quæ Altaria tunc fuiſſe volunt plurimi[x] adeóque, puto, Dedicata. Inſtauratorem etiam eum faciunt Dedicandi rituum veluti antè uſitatorum. Platina, *ſi de Conſecratione Templi ignoratum fuerit, utpote vetuſtate & abolitione monumentorum, conſecrari denuò mandat.* Quæ in Canonibus, etiam Apoſtolorum dictis Dedicationes tunc redolentia ultrò, ut cum aliis ibi nimis ſuppoſititia, prætermus; cujus quidem generis heic ſunt ſuperiùs allatorum non pauca, uti & quod habetur de Dedicatione Honori Beatæ Virginis facta ab Joſepho Arimathienſi Glaſtoniæ[y] in agro apud nos Somerſetenſi. Non dubitare autem videtur Chriſtophorſonus, de Dedicationum in ſeculis illis uſu ſingulari, ubi Euſebii[z] verba, de Oratoriis ſub Diocletiano funditus everſis, τῶν προσευκτηρίων τοὺς οἴκους vertit *Ædes ſacras precibus dicatas.* Subſtituente Ruffino, *Domus Orationis & Eccleſias Dei vivi.* Quinetiam receptus eſt in Juris Pontificii corpus, nec ſemel, canon, velut *Nicæni Concilii* primi, Dedicandi Eccleſias ante Conſtantinum (ſub quo illud celebratum) morem indubitanter agnoſcens. Inde enim obtenditur canon hic apud Gratianum[a], *Eccleſiis ſemel conſecratis Deo, non iterum debet conſecratio adhiberi, niſi* &c. quaſi pro conceſſo ſatis tunc haberetur, notiſſimas ante Conſtantini tempora fuiſſe Dedicationes. In canonibus Nicænis, ex Arabico[b], Franciſci Turriani, veſtigia quidem videntur aperta Eccleſiarum & Monaſteriorum velut tempore præcedente ita Dedicatorum, ut communibus prorſus uſibus eximerentur, & Templa ſeu هياكل nominari ſolerent. Verbi gratiâ, in Arabicis[c] Canonum illorum وانيد قوم الاسقف في الصلاة بي صدر الهيكل في جوف المذبح *Et ſedem habeat Epiſcopus inter precandum in ſummo loco Templi intra Altare*; ubi pariter ſedes Archidiacono, Chorepiſcopo, Protopapæ ſeu Archipresbytero aſſignantur ſingulæ. Atque huc ſpectat Gangrenſis Synodi[d] illud, *Si quis docet* τ͂ οἶκον τοῦ Θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθεμα ἔστω. *Domum Dei* (id eſt Eccleſiam, ut in canone illic proximo) *contemtibilem eſſe, & conventus qui in ea celebrantur, Anathema ſit.* Quale itidem de Agapis, quibus, in Eccleſiis celebratis intereſſe quis abnueret, à Gangrenſibus[e] decretum eſt; uti etiam de abhorrentibus

q Cauſ. 12. quæſt. 2. Can. 5. Ivo Decreti part. 13. cap. 39.
r Lib. 16. tit. 2. de Epiſcopis & Clericis l. 40.
ſ In Dialogo de ſtatu Eccleſiæ pag. 957. Pariſiis 1615. in 4°.
t Vide Baron. tom. 2. eod. ann. §. 5. & Platinam & Ciacconium, in Calixto I.
u Anaſtaſius in eo, & Luitprandus.
x Videſis Baron. tom. 2. ann. 275. §. 2. & Ciacconium in Felice I.
y Apud Jacobum Armachan. De Britannicarum Eccleſiarum Primordiis, cap. 2. & Henr. Spelman. in Conciliis Orbis Britannici pag. 9.
z Hiſt. Eccleſ. lib. 8. cap. 2.
a Diſt. 68. c. 3. & Diſt. 1. de Conſecratione cap. 20.
b Can. 54, 55, 57, &c. 62, 63.
c MS. in Bibliotheca Oxonienſi, Can. 63. pag. 111, 2. Reſpondet Canonii 57. in Latinis.
d Can. 5. & vide 6. & in cod. Eccleſ. Univerſ. 64 & 65. Gratian. Diſt. 30. cap. 10. & Synod. Laodicen. can. 6. Cod. Eccleſ. Univerſ. 110.
e Can. 11. cod. Eccleſ. Univerſ. can. 70. Diſt. 42. can. 1.

tentibus [f] τὰς Συνάξεις τῶν Μαρτύρων, καὶ τὰς Μνήμας αὐτῶν, *Conventus Martyrum & Memorias eorum*, ubi Dionyſius Exiguus, *Conventus ad Confeſſiones Martyrum & eorum Memorias*. Sed verſio altera quæ in Conciliorum & Juris Pontificii corpora recipiuntur, *Conventus qui per loca & Baſilicas ſanctorum Martyrum fiunt & Sanctorum Memorias*, quaſi ambigendum non fuerit quin Baſilicæ Martyrum tunc haberentur (quo nomine Sacræ Ædes majorum gentium & ſolennius dedicatæ venire ſolent) tempore & Synodum hanc & Conſtantini Chriſtianiſmum antevertente, Domus ejuſmodi fuiſſent Deo dicatæ, ſed interim à ſectariis aliquot, heic anathemate plexis, contemtui habitæ. Videſis ibi Joannem Quintinum. Vetuſtam quidem fuiſſe hæreſim ejuſmodi liquet ex eo quod traditur de Maſſalianis, qui ſingulares ſibi Oratoria conſtruentes [g], aliorum Conventus Sacros contemnebant [h] fugiebántque; quale etiam apud Euſtathianos [i], ex diſciplina ſibi veteri in uſu, quâ ἰδίας συνάξεις ποιούμενοι [k], *privatim* ſeu *ſeorſim conventicula ſibi facientes* Dei Domos reſpuebant. Sed de Maſſalianis illis Joannes Damaſcenus ait [l] eos hæreſi ſuæ adjeciſſe, *Templorum & Ararum contemtum, quòd non deceat monachos Eccleſiaſticos* (quales illi) *cœtus & ſacrificium celebrare; eos contentos eſſe oportere precibus quas in ſacellis & Oratoriis expleant*; quaſi de Templis Aríſque, ſeculis in illis eum longè præcedentibus, Dedicatis neutiquam dubitaſſet. Alphonſus item Caſtrenſis [m] de Euſtathio, *hic Baſilicas Martyrum & Templa ſub nomine Divorum Deo dedicata contemnebat, & omnes qui ad illa conveniebant ibidem aut Sacrificaturi aut oraturi, reprehendebat.* Et Nicephorus quidem Calliſtus indiſcriminatim Oratoria illius temporis ναοὺς [n] vocat & τεμένη & ἱεροὺς οἴκους, *Templa, Delubra, Sacras ædes*, velut de Dedicatione tunc temporis uſitata ſecurus. Ita demùm, juxta ſuperiùs congeſta, non ſolùm Pontificii antè memorati aliíque Dedicationum Sacrarum tunc uſum enixiùs aſſerunt, verùm etiam & Reformati nonnulli, qui licèt magnopere illum improbârint, nihilominùs Primitivis etiam illis in ſeculis obtinuiſſe non illibentèr agnoſcunt.

[f] Can. 20 cod. Eccleſ. Univerſ. 70. Diſt. 30. c. 9.
[g] Epiphan. hæreſ. 80. 1 & 2.
[h] Damaſcen. De Hæreſibus hæreſ. 80.
[i] Zonaras ad Gangr. Synod. can. 5.
[k] Præfat. ad Synodum Gangrenſem.
[l] Hæreſ. 80.
[m] De Hæreſib. lib. 14. tit. Templum. Addeſis Binium in Synodi Gangrenſis Can. 5.
[n] Hiſt. Eccleſ. lib. 7. capi 3. 46. alibi.

V. Sed verò habentur etiam in Reformatis qui Dedicationes ejuſmodi, ſeculis in primitivis illis, maximè per centurias binas priores, adhibitas eſſe negent, adeóque, nec Templa tunc nec Ædes Sacras Chriſtianis, ſic uſibus communibus per Dedicationis vim aliquam exemtas, adſtructum velint [o]; quæ afferuntur ſuprà in adverſum, veluti plerunque ſuppoſititia, aut aliter planè intelligenda ſentientes. Etiam ob Perſecutiones ita graſſantes, ægrè illis concoquitur quod habetur de Baſilicis atque Eccleſiis ſeu Oratoriis adeò tunc ſplendidis ac frequentibus. Et hac de re plura ſtatim. Advertendum eſt interim, in exemplis Ebraicis Numini ſupremo Vero ac Unico, &, apud Gentiles, Diis ſuis Minoribus Dedicationes eſſe, ut oſtenſum eſt, ita factas, ut Numen ipſum, velut ex Dedicationis formula, Donatarium Ædis Dedicatæ ac ſimul etiam atriorum ambituúmque paritèr adjectorum Incolam eſſe etiam perpetuum non dubitaretur [p], adeóque ut locus ſic dedicatus, pro eo qui uſibus commu-

[o] Nicolaus Vedelius in Ignatii Epiſt. ad Magneſios cap. 4. alii.
[p] Videſis Barnaba epiſt. edit. Hugonis Menardi § 11. Pariſiis 1645.

nibus, in Cultum tantùm atque incolatum Divinum exemptus eſſet & optimo jure Dedicatus, ſumeretur. Unde apud Minutium Felicem, *Intendo Templis ac Delubris Deorum, quibus Romana civitas & protegitur & ornatur; magis ſunt auguſta Numinibus Incolis, Præſentibus, Inquilinis, quàm Cultûs inſignibus & muneribus opulenta.* Jam verò qui fidei prodigus non fuerit, haud puto crediderit teſtimoniis, autoritatis nimis tenuis, antè oſtenſis illis, de ædibus B. Mariæ Sanctiſve aliquibus aliis tunc dicatis, ut earum Donatariis, maximè in prioribus centuriis binis. Detur autem (quod negari quidem non debet [q]) *Titulos* & *Memorias* Martyrum ſic in Conveniendi ſive Ædibus ſive Cœmeteriis tunc celebratas fuiſſe uti etiam *precibus dicatas eſſe eccleſias*, atque id genus alia tunc obtinuiſſe; anne interim *Tituli* illi & *Memoriæ* Dedicationem aut Donationem Martyri aut Sancto, inſtar Numinis minorum gentium ibi æde in Sacra excipiendi (aliter atque Reliquiæ Martyris aut Sancti ibi reconderentur) neceſſariò in ſe continebant? Ea de re non ſatis conſtat. *Precibus* autem *dicata eccleſia* nihil omninò præter ipſa εὐκτήρια *Oratoria* quæ pro dominorum à quibus locarentur p rmitterentúrve libitu, in alios converti, ſi nil aliud obſtaret, potuerint uſus, [c]ſignificant. Etiam ſi Precum formula aliqua Dedicationi ejuſmodi ſingularis aut Miſſa (ne de nomine illo aut re, veluti tunc temporis, heic diſputetur) intelligatur, ne quidem ita ſanè quidquam inde elici poterit præter ipſum primum in illis Precandi ſeu Miſſam celebrandi uſum; qui, ut habitatio prima domus alicujus, ſive ædificatæ ſive conductæ emptæve, etiam cum Benedictionibus, Dedicatio tantum eſt altera in illa, non in Conſecrandi notione aliqua, nec omninò aliuſmodi. Atque aliud palàm eſt, ut in primò utendis fruendis rebus quibuſcunque, uti frui incipere, quæ notio eſt Dedicandi altera & ſimplicior illa; Aliud omninò, rem velut Numini vero (ut faciebant Ebræi Dedicentes ampliantéſque Templum) aut Diis adſcititiis (ut apud Gentiles in Dedicationibus ſuis) per Conſecrationem ſimul, in quantum ab conſecrantibus fieri potuerit, adeóque in cultûs Sacri ſolummodò uſum alienare. Alienatio ejuſmodi planè apud Ebræos, ut in Dedicationibus primis, ita in Templi ampliatione ac inſtauratione. Nimirùm locos adjectos, & novas ſtructuras, eâdem Lege, Cauſâ, Titulo, id eſt ut Numini vero in habitationem ſingularem ejúſque cultum cederent addicerentúrque, obligabant. Unde uſibus non Sacris omnimodis eximebantur. Quale etiam pro Theologiæ, Cultûs & Perſuaſionis diſcrimine feciſſe Gentiles ex antè allatis conſtat. Diſtinctione hac cum antè congeſtis teſtimoniis rite perpenſâ, penitiùs videndum, utrum Temporibus illis Primitivis, ita Deo, Martyribus, Sanctis, Dedicationes ejuſmodi fuerint in uſu, ſeu ex profeſſo velut in eorum alicujus patrimonium Alienationes; ita ut ſive Ebræorum ſive Gentilium Conſecrationes, pro diſciplinæ diſcrimine, ſaltem aliquatenus imitarentur aut ſimularent. Incertiſſima ſunt quæcunque eam in rem ab aſſerentibus heic obtenduntur; idque ſive autores obtenſos (ut Pontifices Romanos quibus Decreta illa & epiſtolæ tribuuntur) ſive locutionum eorum formulas, quaſi ad ſecula illa attinentes, ſpectaveris.

[q] *Vide Synod. Gangrenſ. can. 20. cod. Eccleſ. Univerſ. 79.*

Mihi

Mihi ſanè, pace virorum aliquot doctiſſimorum, res ipſa ex Origene, Clemente Alexandrino, Minutio Felice, Arnobio & Lactantio (ſcriptoribus temporum illorum genuinis ac nemini non heic adprobatis) omninò definienda videtur. Origenes circa initium Centuriæ tertiæ ſeu ſub Alexandro Severo, id eſt, floruit, ante Conſtantinum quaſi centum annis. Is autem, in Celſum [r] ſcribens, uti id quod nemini tunc ignotum eſſet, fatetur νεὼς καὶ βωμοὺς καὶ ἀγάλματα, *Templa, Aras & Simulachra* non omninò ſibi admittere Chriſtianos magis atque Judæos; extra Templum ſcilicet Hieroſolymitanum dum ſtabat; neque, poſt excidium, ullibi. Et dein [s], μετὰ ταῦτα δὲ, inquit, ὁ Κέλσος φησὶν ἡμᾶς βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ νεὼς ἱδρύεσθαι φεύγειν, ἐπεὶ τὸ πιστὸν ἡμῖν, ἀφανοῦς καὶ ἀπορρήτου κοινωνίας οἴεται εἶναι σύνθημα, quod vertit Chriſtophorus Perſona, *Poſt hac Celſus & Aras, & Simulachra, & Delubra nos* (Chriſtianos illos primitivos) *ait defugere, quo minùs fundentur: quandoquidem inviſibilis noſtra hujus & inexplicabilis communionis fidem, & charitatis factionem eſſe exiſtimat*; Gelenius autem, *Poſt hæc, Celſus ait nos Ararum, Statuarum, Templorúmque Dedicationes fugere, ut occulti federis fidem ſanciamus, hâc ceu Teſſerâ.* Illud *Aras, Statuas & Templa* ἱδρύεσθαι φεύγειν, ut Celſus in Chriſtianos univerſim objecit, velut diſciplinam inter eos paſſim notiſſimam, ita planè iterùm agnoſcit Origenes ut veriſſimum. Scilicet eos tunc non ſolùm non Dedicaſſe (ita enim ἱδρύεσθαι ſonat) Aras, Simulachra, Templa, ſed ipſam Dedicationem abhorruiſſe, nec Judaiſmi veteris nec Gentiliſmi ſic ea in re ſequaces. Conveniendi locos qualeſcunque ad Preces, Agapas, Sacramenta eis non negat Celſus (qui etiam ſub initio libri primi [t] ſatis eos videtur agnoſcere) nedum Origenes, ſed Dedicationes ait eos fugiſſe. Sumi volunt nonnulli heic, Dedicationis uſum tunc negatum, pro eo tantùm quod eſt, aut Chriſtianos Dedicare, Gentiliſmi ritu, templa noluiſſe, aut ſic dedicata abhorruiſſe. Quod ſanè nimis abſonum videtur. Diſputârat nempe, antè in compluria diſciplinæ Chriſtianæ capita alia Celſus, ut Gentiliſmi Diis ritibúſque adverſiſſima. Quorſum poſt illa, ſatis, ut exiſtimavit ille, refutata, querelam ejuſmodi in eos ſeorſim nunc inſtituiſſet, de non dedicandis Templis juxta ritus Gentiliſmi quem adeò deteſtabantur illíſque undiquaque odioſiſſimum fuiſſe non dubitabat ipſe? Templorum Dedicationes, qualeſcunque Dii & qualicunque cultu colerentur, adeò neceſſarias cenſuit ille, juxta ac ſui generis reliqui, ut nihil ſuprà. Ideóque objecit Chriſtianis velut irreligioſiſſimum, eos Dedicationes illorum fugere, id eſt inſtar Templi ſeu Ædis conſecratæ inter ſe nihil habere; licet aliàs ſodalitiorum conventuúmque locis, prout tempora ferebant, neutiquam carerent. Quaſi dixiſſet, more ſuo, religionem neſcio quam amplectimini, cùm interim id quod gentes univerſæ ſeu pleræque amplecti ſolent, nimirùm Templorum, Ararum, Simulachrorum Dedicationes, abhorreatis. Senſum hunc ampliter firmare videtur Origenes ipſe, qui non ſolùm id, quod ſic à Celſo Chriſtianis deputatur, palàm agnoſcit, ſed de Aris interim, hoc objicere ait Celſus οὐχ ὁρῶν, ὅτι βωμοὶ μέν εἰσιν ἡμῖν τὸ ἑκά-

r *Lib. 7. pag. 384 & 385 Ed. Hœschelianæ.*

s *Ibid. lib. 8. pag. 400.*

t *Pag. 5.*

ςου τῶν δικαίων ἡγεμονικὸν ἀφ᾽ οὗ ἀναπέμπεται ἀληθῶς καὶ νοητῶς εὐώδη θυμιάματα, προσευχαὶ ἀπὸ συνειδήσεως καθαρᾶς; *Cum nihil interea videat* (ſic Chriſtophorus Perſona) *nobis quidem pro Aris & Delubris, Juſtorum eſſe mentem: à qua haud dubiè emittuntur ſuaviſſimi incenſi Odores, Vota, inquam, & Preces ex conſcientia puriore.* Et Gelenius, *non videns, pro Aris nobis eſſe mentem ſuam cuique, ex qua ſurſum feruntur verè ac intelligenter Suaveolentes ſuf-*

u Apocalypſ. 5, 8. Pſalm. 141, 2. *fitus; Orationes ex Conſcientia pura*[u]. Alia habet id genus, Aras, Chriſtianorum diſciplinæ, aliis nec accommodas nec utiles nec tolerandas fore docentia. De Simulachris dedicandis itidem, non admittere, inquit, Chriſtianos ἀγάλματα πρέποντα Θεῷ ἀναθήματα ὑπὸ βαναύσων τεχνιτῶν κατεσκευασμένα, ἀλλὰ ὑπὸ λόγου Θεοῦ τετυπωμένα καὶ μορφούμενα ἐν ἡμῖν, τὰς ἀρετὰς μιμήματα τυγχανούσας τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως &c. *ea quæ fabrorum operâ præparantur ut Deo dedicanda ſed quæ à Verbo Dei dedolata formatáque fuerint in Nobis; Scilicet Virtutes, ſeu imitamenta Primogeniti totius Creaturæ* &c. Neque Aras tunc extra Piorum mentes vult, quod pluribus exequitur. Et dein de Templis; Εἰ δὲ ναοὺς ναοῖς δεῖ παραβάλλειν, ἵνα παραστήσωμεν τοῖς ἀποδεχομένοις τὰ Κέλσου, ὅτι νεὼς μὲν ἱδρύεσθαι τοὺς πρέποντας τοῖς εἰρημένοις ἀγάλμασι καὶ βωμοῖς οὐ φεύγομεν ἐκτρεπόμεθα δὲ τῷ πάσης ζωῆς χορηγῷ ἀψύχους καὶ νεκροὺς οἰκοδομεῖν νεώς, *Quod ſi etiam Templa Templis conferenda ſunt* (quaſi expreſſim dixiſſet, quòd ſi templa veſtra eorúmque ratio cum noſtris, quæ pro nullis omninò vobis habentur, ſint omninò conferenda) *diſcant Celſi ſequaces nos minimè fugere Dedicationes Templorum quæ conveniant* (id genus fuerint) *cum Simulachris & Aris jam dictis; Cavere tamen ne omnis vitæ largitori Templa*

x Ad Corinth. 1. cap. 3, 16. & cap. 6, 19. 2. ad Corinth. 6, 16. Ad Epheſ. 2, 21. *ſtruamus inanimata & mortua.* Quo affert illud ut ex S. Paulo, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν τοῦ Θεοῦ ναός ἐστι, *Quoniam corpora veſtra ſunt Templum Domini.* Unde Tertullianus[y] de Paulo, *primus omnium Templum Dei dedicavit, Non ſcitis vos Templum Dei eſſe & in vobis Dominum* (Paulus ipſe, *Spiritum* Dei)

y De Pudicitia cap. 16. *habitare, qui & Templo ſanciendo purificandóque æditualem legem ſcripſit. Si quis Templum Dei vitiaverit &c. Templum Dei Sanctum eſt quod eſtis vos.* Ita ſanè apertiſſimè videtur Origenes nihil, ex Diſciplina tunc Chriſtiana, pro Ara, Simulachro, Templo (ut Dedicato) extra credentium mentes omninò agnoſcere, nec quidem Tertullianus dum ſic de Templo primò à S. Paulo, in Origenis etiam ſenſum, loquitur. Certè & tantundem habet Clemens Alexan-

z Stromat. 7. drinus[z] ſatis Origeni coævus, ubi in Templorum ſtructuras qualeſcunque invehitur, neque inter Chriſtianos aliud eſſe inculcat Templum εἰς παραδοχὴν μεγέθους ἀξίας τοῦ Θεοῦ, *ad accipiendam Dei dignitatis majeſtatem* præter τὸ ἄθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν *Electorum Congregationem*, quam Chriſtianorum Eccleſiam vocat, quà Eccleſia non Locum ſed Perſonas tantùm ſignificat. Suppar

a In Octavio. eſt heic, apud Minutium Felicem[a], hiſce ſatis etiam coævum, Cæcilius Ethnicus, qui compluria in Chriſtianos ut impia & ridicula, congerens, *Cur*, inquit, *occultare & abſcondere quicquid illud colunt, magnopere nituntur? cum honeſta ſemper publico gaudeant, ſcelera ſecreta ſint? Cur nullas Aras habent*

Tem-

Templa nulla, nulla nota ſimulachra? nunquam palam loqui, nunquam liberè congregari, niſi illud quod colunt & interprimunt, aut puniendum eſt aut pudendum? Et paulò poſt, *Judæorum ſola & miſera gentilitas, unum & ipſi Deum, ſed palàm, ſed Templis, Aris, Victimis caremoniiſque coluerunt.* Manifeſtius heic nihil videtur, quàm verba non omninò fieri de Gentilium Aris, Statuis, Templis Chriſtianis non admiſſis, aut inſtar eorum ſeu ritu Gentilitio Dedicatis. Vitio Chriſtianis vertit Cæcilius, quòd ſibi nulla haberent Templa, ne quidem qualia Judæis ait fuiſſe, id eſt Simulachris carentia. Quod ita de Templis ab Chriſtianis nullis tunc Dedicatis capiendum, uti & locus Origenis ante allatus. Luculenter idem firmatur ex Octavio illic Chriſtiano, Cæcilium redarguente; *Putatis*, inquit, *nos occultare quod colimus, ſi Delubra & Aras non habemus? Quod enim Simulachrum Deo fingam, cùm ſi rectè exiſtimes ſit Dei homo ipſe Simulachrum? Templum quod ei extruam, cùm totus hic mundus ejus opere fabricatus, eum capere non poſſit? & cùm homo latiùs maneam, intra unam ædiculam vim tantæ majeſtatis includam? Nonne meliùs in noſtra dedicanda eſt mente? in noſtro imo conſecrandus eſt pectore?* Joannes ab Wower ibi, *Chriſtiani non habebant Templa dedicata & conſecrata ritu Ethnico; ſuas tamen Baſilicas, ſeu ut ipſi appellabant, κυριακὰς habuiſſe ſatis conſtat, eaſque frequentaſſe, niſi quatenus perſecutione impedirentur. Tunc enim ad domus privatas confugiebant.* Hujus ſequax eſt Geverhartus Elmenhorſtius. Quaſi, licèt, ritu non ethnico, nihilominùs Chriſtiano aliquo Dedicationi ſacræ tunc proprio conſecrata habuiſſent Templa. Cujusmodi ſenſus neque ex Origene nec Minutio videtur omninò eliciendus. Hæc autem velut ad initia Centuriæ attinent Tertiæ. Intermiſſiones fuiſſe dein aliquas Perſecutionum ſcimus ex hiſtoria Eccleſiaſtica; in eiſque liberiùs conſtructas fuiſſe à Chriſtianis Προσευκτήρια *Oratoria*, & Conveniendi, quæ Sacris accommodiores tunc eſſe poſſent, Ædes; quas tamen tunc Dedicatas, in notione de qua jam quæritur, neutiquam omnino fuiſſe, æquum eſt ut credamus. Luculentus eſt teſtis Arnobius qui ſub ipſum Centuriæ tertiæ exitum ſeu paulò ante Conſtantini Chriſtianiſmum floruit. Adverſus Gentes ſcribens[b], *Conſueſtis*, inquit, *crimen nobis maximum affigere, quòd neque Ædes Sacras Venerationis ad officia conſtruamus, non Deorum alicujus* (ſive noſtri, ſive veſtrûm) *Simulachrum conſtituamus, aut formam, non altaria fabricemus* &c. Expreſſim reſpondet ille, *Hæc quidem nos ceſſamus non ideo vel exædificare vel facere tanquam impias geramus & ſceleroſas mentes, aut aliquem ſumſerimus temerâ in Deos deſperatione contemptum, ſed quòd eos arbitramur & credimus, ſi modò Dii certi ſunt & nominis hujus eminentiâ præditi, Honorum hæc genera aut riſui habere, ſi videant; aut indignè perpeti, ſi motibus exaſperentur irarum.* Qualiſcunque è Diis fuerit, ſive Verus ſive è Dæmonibus adſcititius, Templum ei conſtructum dedicare, Chriſtianæ tunc diſciplinæ adverſiſſimum facit, ſaltem in uſum nondum inoleviſſe oſtendit. Et paulò pôſt, *Nunquid enim Delubris aut Templorum eum* (Numen unicum & ſummum) *conſtructionibus honoramus?* Et dein, *Etenim plena dementia*

[b] Lib. 6.

tia eſt, neceſſitatibus tuis potentiora metiri, & quæ tibi ſint uſui, datoribus Diis dare, & honorem iſtum, non contumeliam ducere. Etiam inferiùs, *Satis igitur, ut opinor, oſtendimus Templa Diis immortalibus, aut inanitèr iis conſtructa, aut contra decus & potentiam creditam contumelioſis opinationibus fabricata.* Ullam ſic ædium Numini alicui ſive Vero ſive Adſcititio conſtructionem Dedicationémque à Chriſtianis admittendam adprobandámve denegat. Accedant hiſce Lactantii (qui ad ipſum Centuriæ etiam quartæ initium attinet) loci complures. *Virtus colenda eſt*, inquit[c], *non imago Virtutis* &c. *Quid igitur opus eſt ſupervacuis extructionibus? loca occupare quæ poſſint humanis uſibus cedere?* Et dein, *Firmius & incorruptius Templum eſt pectus humanum; hoc potiùs ornetur, hoc veris illis Numinibus* (Virtute, Pietate, Fide) *impleatur. Has ergo falſas Conſecrationes* (Gentilium adeóque omnimodarum extra Pectus humanum) *eſſe ſequitur: quod neceſſe eſt.* Poſteà etiam[d], *Quid ſibi Templa? Quid Aræ volunt?* &c. velut in univerſum non magis has quàm illa qualiacunque ibi ſic damnans ridénſque. Eidem[e] placet illud quod Senecæ exciderat, in libro ſuo, ut videtur, de Superſtitionibus, Tertulliano & Auguſtino citato ſed deperdito, *Non Templa illi* (Numini ſummo) *congeſtis in celſitudinem ſaxis extruenda ſunt; in ſuo cuique conſecrandus eſt pectore.* Cui conſonus admodum eſt idem in editis[f], *Totum mundum Deorum eſſe immortalium Templum, ſolum quidem amplitudine eorum & magnificentia dignum.* Alia pro libitu tantùm ſive extrui ſive prætermitti jùre potuiſſe. Alibi etiam Lactantius[g], *Sit in nobis Deus, non in Templis, ſed in corde noſtro conſecratus* &c. Locus autem apud Lactantium alius occurrit, Templum, ut Chriſtianorum, memorans, qui à viris aliquot doctis affertur ad probandum Conveniendi Ædes, tunc in uſu, Templorum nomine deſignatas eſſe. *Ego*, inquit[h], *cum in Bithynia oratorias literas accitus docerem, contigiſſétque eodem tempore ut Templum Dei everteretur, duo extiterunt ibidem, qui jacenti atque abjectæ veritati neſcio utrum ſuperbius, an importunius inſultarent.* Reſpicit hoc quidem edicta Diocletiani & Maxentii contra Chriſtianos ipſos eorúmque & libros & Conveniendi Ædes ſeu Proſeucteria ac Oratoria. Sed planè Templum Dei heic haud aliud ſignificat præter Chriſtianorum Sodalitium ſeu Perſonas ſimul ac Doctrinam Diſciplinámque ſeu *Veritatem*, in eis tunc ex edicto illò, *jacentem ac abjectam*, cujus participes pii Templa Dei meritò dicti. Unde bene illic adnotat Xyſtus Betuleius, *Dei Templum vivis conſtructum lapidibus, ut Petrus inquit*[i]. Accedat, velut diſciplinæ ejuſmodi Dedicationem univerſim Templorum tunc impugnantis fundamentum, illud S. Pauli ad Athenienſes[k], *Deus, cum ſit Cœli & Terræ Dominus*, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐχ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ πάντα, *non in manufactis Templis habitat* (quod ſanè primarius Dedicationis qualiſcunque Numini alicui effectus habebatur) *nec manibus humanis colitur, ut indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam & inſpirationem, & omnia,* quibus conſona paulò antè, de primo Templo Chriſtiano, à S. Paulo[l] dedicato,

c *Lib. 1. ſeu de Falſa religione cap. 20.*
d *De Origine Erroris ſeu lib. 2. cap. 2.*
e *Lib. 6. ſeu de Juſtitia cap. 25.*
f *De Beneficiis lib. 7. cap. 7.*
g *lib. de Ira Dei cap. 24.*
h *Lib. 5. ſeu de Juſtitia cap. 2.*
i *Epiſt. 1. cap. 2, 5.*
k *Act. Apoſt. 17, 24.*
l *1 Corinth. cap. 3, 6.*

cato, citata. Sanè ſi Origenes, Clemens Alexandrinus, Minutius, Arnobius, Lactantius, aliter atque oſtenſum eſt, de Templis omnimodis, quæ tunc in uſu eſſe potuiſſent, cogitârant, atque, ut volunt heic Dedicationum ſeculorum illorum aſſertores, Chriſtianis ſua interim fuiſſe, ritu ſuo, Numini Vero, Martyribus, Sanctis aliquibus dedicata, perquam mirum eſſet, curnam Gentilium calumniam illam crebrò circa Templa ingeſtam, minimè eluiſſent, reſpondendo, Templa quidem ædéſque Numini Vero, Martyribus, Sanctis, ſed ritu noſtro, Dedicata habemus ſicuti vos, ritibus veſtris idololatricis (qui inter ſe, pro vario gentium locorúmque diſcrimine, aliter aliterque paſſim diſcrepant) Jovi, Apollini, Marti, Minervæ reliquiſque in cœtum Deorum à vobis admiſſis. Nihil ejuſmodi omninò ab eorum quoquam regeritur. Sed tantùm, Chriſtianos Templa eo nomine aut notione illâ (id eſt Ædes Dedicatas; nam ædium aliarum, necdum Dedicatarum in Conventus, Agapas, Orationes, Sacramenta, uſum eis tunc fuiſſe tam Gentiles quàm ipſi ſatis ſciebant) ſibi aliqua, ob rationes ex eis jam antè exhibitas (& puto alias ut ſtatim dicetur) *ἱδρύειν φιλάζειν Dedicare noluiſſe*, nec alia conſecrationis nomine admittere præter ipſorum Mentes; juxta quod ita unanimitèr, velut ea in re Apoſtolicæ doctrinæ etiam ſequaces, rem definiunt; nullîus Chriſtianorum Templorum ſeu ædium dedicatarum uſûs alicujus exceptionem omninò interponentes, nec aliud intexentes quod in adverſum trahere videatur. Liberum ſit, ut in cunctis, ſuum cuique heic judicium, Mihi meum. Et, ſi fallor, humanum eſt.

VI. Quanquam verò ex antè oſtenſis haud iniquum eſt ut exiſtimemus, Templa ſeu Eccleſias reverà Dedicatas, ſeculis in illis Primitivis, fuiſſe Chriſtianis nullas (quo nomine eos ita ſuggillabant Gentiles atque opprobrium inde ſummum eis ingerebant) attamen haud indè eliciendum eſt, Dedicationes, ſimplicitate Chriſtianâ ſingularique Dedicandi ritu adhibitas, qui nec Judaicis nec Gentilitiis ſuperſtitionibus inquinaretur, eos minimè ſatis autumâſſe in ſe licitas fuiſſe ac ſaltem in adiaphoris recenſendas. Nimirùm exiſtimandum videtur, eos Dedicationibus hactenùs abſtinuiſſe utpote ſummarum in rebus ejuſmodi obſervantiſſimos poteſtatum, ſeu Cæſarum, ut Pontificatu Maximo gaudentium, & Senatûs Populique, quorum nullus, ante Conſtantinum, Chriſtianiſmum ita in ſe receperat, ut Ædes Chriſto aliiſve Chriſtianiſmi nominibus Sacris Dedicari permitteret. Et ſine ejuſmodi indultu, ſcimus, ex antè allatis, nefas planè ex Jure Romano & Cæſareo habitum fuiſſe, Novum aliquem Deum ſive majorum ſive minorum Gentium conſecrando in orbem Romanum introduxiſſe. Verum quidem eſt, Arnobium paulò ante Conſtantinum ſeu ſummi imperii & Chriſtianiſmi conjunctionem ſcripſiſſe, ſed Lactantium ſub ipſum. Nimirùm Divinas ſuas Inſtitutiones, unde ſuperiùs ex eo dicta afferuntur, *ejus nominis auſpicio tunc*, ait [m], *ſe inchoare* quem & *primum* appellat *Romanorum Principum, qui repudiatis erroribus, majeſtatem Dei ſingularis ac Veri & cognoverit & honoraverit.* Jam verò, euſque Imperio & Chriſtianiſmo primùm

[m] In Præfatione.

con-

conjunctò, uti & poſtmodùm, tum Permiſſæ ſunt ex Autoritate Publicâ & Summâ (uti debuit ex jure fieri) ſcilicet Imperatoriâ tum juſſæ. Dedicationes quamplurimæ Chriſtianæ; unde manifeſtò ſequitur haud omnimodâ Dedicatione Sacrâ abſtinuiſſe antè Chriſtianos velut ab eo quod tutò ac impunè in imperio nondum Chriſtiano fieri nequiret. Neque omninò admittendum videtur, diſciplinam ſeu dogmata de Conſecrationibus Templorum Chriſtianiſmo, cùm Tempus ferret, accommodandis jam apud eos primùm incepiſſe, ſed eadem ipſa antè eis fuiſſe, tametſi antehàc, ob rationem jam dictam, nihil eo nomine ab eis perageretur. Quamdiù nec auſi fuerint nec ex jure Cæſareo debuerint Templum dedicare, id, quod Gentibus totiès regerebant, de Templis Numinis in Pectoribus ſuis, ſufficiebat; quo nullatenus negabatur quin ritu aliquo Chriſtiano (nec Ebraico nec Gentilitio) quando Loca, Tempora rerúmque Status ferrent, Dedicationes piè ſatis præſtari poſſent. Earum autem quæ jam in Chriſtiana ejuſmodi, ſub imperio Chriſtiano, libertate inoleverint, Ritus uti & Effectus tunc crediti, ex ipſarum hiſtoriis eliciendi ſunt. Conſtantinus Chriſtianis ſuis indulgentiſſimus, inhibitis, quà potuerit, Gentiliſmi tum ſacris tum delubrorum extructionibus, legem tulit [p] quo juſſum eſt τὰς τῶν εὐκτηρίων οἴκων τὰς οἰκοδομὰς ὑψοῦν, αὔξειν τε καὶ εἰς πλάτος καὶ μῆκος τὰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, *Oratoriorum domuum ſtructuras* (magiſtratuum paſſim procuratione) *fieri ſublimiores & Eccleſias Dei tum Longitudine tum Latitudine ampliores*. Ipſe etiam mandavit in Sacro Reſurrectionis Servatoris noſtri loco ναὸν [q] προσευκτήριον *Templum in Orationem* Hieroſolymis extrui ſplendidiſſimum ditiſſimúmque & quod cætera, per urbes alias, univerſa ſuperaret. Alia in Terra ſancta alibíque non pauca conſtrui juſſit [r]. Quorum nonnulla [s] τῷ προσκυνηθέντι Θεῷ ἀφιέρου, *Deo qui adoratur*, *Conſecravit* ſeu *Dedicavit*; alia & Angelis [r], Apoſtolis, Martyribus, Sanctis. Nam etiam de Apoſtolorum Martyriis ac Memoriis, harúmque Atriis & Porticibus, inquit Euſebius [s], πρὸς τὰ πάντα ἀφιέρου βασιλεύς, *omnia hæc Dedicavit Imperator*, quale dicendum de Templo Michaël Archangelo ab eo Dedicato [t] cui & tunc aliàs Dedicationes factæ [u]. Et Patroni ſcilicet Templis adſciſcebantur ii, quibus dedicatum ſic fuerit. Ac velut in eorum dominium, ad Sacrum tantùm in illis Cultum exercendum, per ultroneam Alienationem ea transferebantur. Inde & τὰ ἐξοχώτατα βασιλέως ἀφιερώματα *auguſtiſſima Imperatoris Ædes* ſeu *Templa Conſecrata* vocabantur [x]. Sed plerunque Euſebio etiam οἶκοι εὐκτήριοι *Ædes Oratoriæ* dicuntur; quod nomen quidem in Chriſtianiſmum pro Templis ſuis invaluit ex eo quod Dominus ipſe Templum Hieroſolymitanum בית תפלתי *Domum Orationis meam*, & בית תפלה *Domum Orationis* οἶκον προσευχῆς vocandum eſſe pronuntiavit [y]. Jam verò dicta Dedicatio ipſa ἀφιέρωσις [z]. Ἐγκαίνια *Encania* de Dedicationibus illis uſurpata [a]. Atque eorum nomine, Hieroſolymis ab ingenti Epiſcoporum conventu, juſſu Imperatorio celebratum eſt Feſtum magnificentiſſimum [b]. Unde Theodoretus; Synodi Tyriæ patribus Hieroſolyma, eam in rem, allegatis, συνελθεῖν ἦ καὶ, inquit [c], τοὺς ἄλλους ἁπανταχόθεν ἐκέλευσε καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ

n Euſeb. de Vita Conſtantini lib. 2. cap. 44.
o Idem lib. 3. de Vita Conſtantini cap. 24. 29, 30. &c.
p Ibid. cap. 40 & 41 &c. Socrat. lib. 1 cap. 16, 17, & 18. Niceph. Calliſt. lib. 7. cap. 34. & 49.
q Euſeb. Ibid. cap. 42.
r Vide Sozomen. lib. 2. cap. 2. & Baron. ad Martyrolog. Rom. Maii 8.
ſ Ib. lib. 4. cap. 59.
t Sozomen. lib. 2. cap. 2.
u Eutych. in Annal. Tom. 1. pag. 435.
x Euſeb. lib. 3. de Vita Conſtantini cap. 50.
y Iſaiæ cap. 56, 7.
z Euſeb. lib. 4. de Vita Conſtant. cap. 40.
a Ibid. cap. 43 & 47. in Lemmatis.
b Ibidem.
c Hiſt. Eccleſ. lib. 1. cap. 29. ſeu 31.

αὐτοῦ δομηθέντας καθιερῶσαι νεὼς, convenire etiam (illuc) *alios omnes* (Epiſcopos) *undiquaque & Templa ab eo* (illic) *conſtructa conſecrare*, ſumtus Feſti lautiſſimos & publicas largitiones, proceribus aliquot ab Imperatore illuc miſſis, ſuppeditantibus, atque Altari aulæis regalibus vaſiſque aureis omni genere gemmarum collucentibus ornato. Quod factum, tricesimo Imperii ejus anno [d], circa Chriſti 335, ſeu decennio poſt Synodum Nicænam. Hac de re, Socrates [e]; Encænia faciebant & *πάνδημον ἑορτὴν, ἐπὶ τῇ καθιερώσει τῶν τόπων Feſtum publicum* ſeu *univerſale ob locorum illorum Dedicationem.* Tantundem de Templo illo in Calvaria extructo ac Dedicato Sozomenus [f], qui *καθιερεῖσαι ἀφιερῶσιν* adhibet, atque Epiſcopos ait tum *τὸν ναὸν καθιερώσειν Templum ipſum Dedicâſſe*, tum theſauros & monimenta ab Imperatore illuc miſſa. De Templis ſic Hieroſolymis extructis, Eutychius Patriarcha Alexandrinus [g]; احب الملك ان يقدسها *voluit Imperator ut Sanctificarentur*, id eſt *Dedicarentur*, ويجمع جماعه مــــــن الاساقفه حتي يحضروا تقذيس المواضع *Et congregavit Synodum Epiſcoporum ut locorum Dedicationi intereſſet.* Et de Templis ab Conſtantino Chriſtianis ſic extructis renovatiſve univerſis, Chronicon Alexandrinum [h] *πλεσθέντων ἐγκαίνια ἐγένοντο*, *abſolutorum Encænia facta ſunt.* Scribit etiam Sozomenus [i], Anniverſarium inde Dedicationis Feſtum Hieroſolymis celebrari ſolitum, idque per octiduum, quaſi Encænia tunc ab exemplo Maccabaico ſumta fuiſſent. Ἐξ ἐκείνου δὲ, inquit, *ἐτήσιον ταύτην ἑορτὴν λαμπρῶς μάλα ἄγει ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησία, ὡς καὶ μυήσεις ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι καὶ ὀκτὼ ἡμέραις ἐφεξῆς ἐκκλησιάζειν, συνιέναι τε πολλοὺς σχεδὸν ἐκ πάσης τῆς ὑφ᾽ ἡλίου &c. Ab eo tempore* ſeu *ex illa cauſa, Eccleſia Hieroſolymitana quotannis diem feſtum ſplendidè celebrat, adeò ut eo initiationes Sacræ peragantur, & per Dies octo conventus* (eam in rem) *fiant, compluréſque ex omnibus terræ quæ ſub ſole eſt regionibus* &c. Ita etiam Nicephojus Calliſtus [k], alii. Atque inde etiam Encæniorum celebrationis annuæ uſus tunc per Eccleſias alias. Sic Encænia Prima, quotanniſque per Feſtum Iterata, jam per Orbem vigebant Chriſtianum.

d *De Vita Conſtantini lib. 4. cap. 47.*

e *Lib. 1. cap. 33.*

f *Hiſt. Eccleſ. lib. 2. cap. 25.*

g *In Annal. tom. 1. pag. 457. quem vide etiam pag. 465.*

h *Pag. 658. edit. Raderian. Monachii 1615.*

i *Hiſt. Eccleſ. 2. cap. 25.*

k *Hiſt. Eccleſ. lib. 8. cap. 30.*

VII. Sed ita hæc interìm capienda, ut ſtatim ſaltem poſt Conſtantinum, nefas regularitèr haberetur tum in ædibus utcunque in ſacros uſus conſtructis, ſed nondum ſic Dedicatis, Synaxes facere eiſve illic intereſſe (niſi ſcilicet urgentibus aliarum ædium anguſtiis aut ob illarum defectum, cauſámve aliquam ejuſmodi inevitabilem) tum Templum aliquod ſeu Eccleſiam Dedicare citra Mandatum, Autoritatem ſeu Permiſſum Cæſareum. Id quidem publicè agnoſcebatur ab ejuſdem temporis Patribus, tam Orthodoxis quàm Arianis. Et quod animadvertatur hoc digniſſimum eſt, dum Autoritatem publicam in Dedicationibus legitimis ſemper, tam ex Ebraica quàm Paganica etiam diſciplina, adhibendam, juxta ſuperiùs allata, conſideramus. Nimirùm cum intra pauculos à Conſtantino annos, Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus, ſub Con-

ſtantio, in Eccleſia Alexandriæ Magna, quæ, eo nomine, aliis illic Eccleſiis, ob amplitudinem Chriſtianorum, tempore Paſchali, conventui admodùm commodior eſſet, Synaxin prudenter ac tempeſtiviùs celebrârat, ab Arianis accuſatus eſt[l] apud Imperatorem, eò quòd aut in Eccleſia nondum Dedicata (πρὶν αὐτὴν τελειωθῆναι, *antequam dedicatione perficeretur*; interpres ibi, *priuſquam abſoluta eſſet*, quod planè de Dedicatione ſumendum eſſe ex ejuſdem Apologia liquet. Atque ita à viris doctis[m] ſumitur etiam & vertitur) Synaxin habuiſſet, aut ipſe injuſſu Cæſaris Dedicare fuiſſet auſus. Ibi quidem Synaxin celebraſſe ſe fatetur Athanaſius, quia, ut tempora ac loca ſe habebant, Eccleſia nulla Dedicata Alexandriæ erat multitudini ſatis idonea. Dedicâſſe autem ſe Eccleſiam illam pernegat. Atque, inquit, οὐκ Ἐγκαινίων ἡμέραν ἐπετελέσαμεν, θεοσεβέστατε Αὔγουστε, τοῦτο γὰρ ἀθέμιτον ἦν ἀληθῶς πρὸ τῆς σῆς προστάξεως ποιῆσαι. οὐδὲ ἐκ παρασκευῆς εἰς τοῦτο παρήλθομεν &c. *Nec celebravimus nos Encaniorum diem* ſeu *feſtum* (quo dedicaretur) *Religioſiſſime Auguſte*; *Hoc enim reverà, nefas fuiſſet, ante mandatum tuum facere. Neque illud facere omninò conati ſumus* &c. Et paulò pòſt, καὶ γέγονεν οὐκ Ἐγκαίνια ἀλλὰ Σύναξις εὐχῆς, *Nec fiebant Encania, ſed Precum Synaxis* tantùm. Eccleſiam illam Magnam, Κυριακὸν *Dominicum*, etiam ante Dedicationem, omnibus illic dictam ait, eámque τὸ ἐπώνυμόν σου τόπον, *tuum* (Imperatoris) *nomen præ ſe ferentem locum* appellat. Unde Eccleſiam ibi nuncupatam *Cæſaream*, cujus meminit Epiphanius[n], intelligi admittunt viri docti[o]. Quam, inſuper, pater ille ait, primò fuiſſe Andrianum & poſtea Licinnianum gymnaſium εἴτουν Βασιλεῖον *ſeu Baſilicam*, & poſtmodum ſub Conſtantio Eccleſiam factam. Nempè ab Gregorio Meletiano & Ariano inchoatam, τελειώσαντος Ἀθανασίου, *perficiente* ſeu *dedicante* tandem *Athanaſio*, quod haud injuſſu Cæſareo juxta jam oſtenſa, factum intelligas.

l *Athanaſ. in Apologia ad Conſtantium Tom. 1 pag. 682. Pariſiis. 1627*

m *Baron. Tom. 3. Ann. 350. §. 31. Dionyſ. Petavius ad Epiphan. Hæreſ. 69. §. 2.*

n *Hæreſ. 69. §. 2.*

o *Baronius, Dionyſius Petavius, locis antè citatis.*

VIII. Sed interim perquam mirum eſt nec alibi puto omninò lectum, quod habet, de Eccleſia *Cæſarea* ibi dicta, Eutychius Patriarcha ipſe Alexandrinus atque ex eccleſiæ ejuſdem monimentis (& planè admodùm ſedulus erat indagator) edoctus. Is nec Conſtantio, nec Gregorio illi, nedum Athanaſio, ſed tantùm Alexandro proximo Athanaſii deceſſori Eccleſiæ illius initia tribuit[p], ut Michaeli Archangelo ab eo dedicatæ. Etiam anteà idolum magnum æreum, ait, ميكاييل *Michaelem* neſcio quem dictum à Gentibus illic cultum, Templúmque ipſum fuiſſe primò à Cleopatra Regina extructum علي اسم زحل *Nomini Saturni* id eſt *ei dedicatum.* Adjicit وكانوا اهل الاسكندريه ومصر في اثني عشر يوم من شهر هتور وهو تشرين الثاني يعبدون لذلك الصنم عيدا عظيما ويذبحون له الذبايح الكثيرة *Et Alexandriæ & Ægypti incolæ die duodecimo menſis Haturi, qui Tisbrin poſterior eſt, feſtum magnum huic idolo celebrabant & ſacrificabant ei Sacrificia multa.*

p *Annal. Tom 1. pag. 431.*

multa. Et dein, quòd Alexander, ſimulac Patriarcha illic factus eſt, Chriſtianiſmi, qui aliquatenùs ibi vigebat, gratiâ, اراد ان يكسر الصنم ويبطل الذبايح *voluit confringi Idolum & aboleri Sacrificia*, cúmque ei obſiſterent Alexandrini (qui, ut Ægyptii reliqui, Gentiliſmi ſui præ cæteris gentibus erant tenaciores propugnatoréſque acriores) فاحتال لهم ان قال هذا صنم لا منفعة فيه ولا فايدة فلو صبرتم هذا العيد لميكاييل الملاك وجعلتم هذه الذبايح له كان يتشفع لكم عند الله وكان اخير لكم من هذا الصنم *aſtutiâ ipſos aggreſſus, Idolum, inquit, iſtud nulli omnino rei utile eſt. Quòd ſi feſtum illud Michaeli Archangelo celebraveritis & Sacrificia hæc ei feceritis, ipſe pro vobis apud Deum intercedet, majoriſque vobis boni cauſa quàm Idolum iſtud, futurus eſt.* Illis annuentibus, Alexander كسر الصنم واصلح منه صليبا وسما الهيكل كنيسة ميكاييل وهي الكنيسة التي تسما القيسارية واحرقت بالنار في وقت دخول المغربة الي الاسكندرية واخربوها وصبر العيد والذبايح لميكاييل الملاك والي اليوم القبط بمصر والاسكندرية يعيدون بهذا اليوم لميكاييل الملاك ويذبحون فيه الذبايح الكثيرة *Idolum confregit & Crucem ex eo confecit, & nuncupavit Templum, Eccleſiam Michaelis, quæ ipſa Eccleſia eſt quæ Caſarea dicta, igne periit, cùm Occidentales Alexandriam ingreſſi eam devaſtarunt. Et cedebant Feſtum & Sacrificia Michaeli Angelo. Etiam & adhuc Coptitæ in Mitzar* (ſeu *Babylonia Ægyptiaca*; Cairo, Metropoli Ægypti) *& in Alexandria Feſtum illo die celebrant Michaeli Angelo, & ſacrificant in eo Sacrificia quamplurima.* Dies ille in anno Ægyptiaco Auguſtorum ſeu fixo (qui, captâ ab Octavio Cæſare Alexandriâ & Antonio & Cleopatrâ devictis, ita incepit ut prima dies Thoth menſis ſeu initium anni in Auguſti Juliani 29 inciderit) reſpondet Novembris Juliani Octavo. Sed ſi inſtitutum fuerit aut celebratum hoc feſtum, ut Idolo illi Michaeli dicto Sacrum, cùm Templum illud extruxit Cleopatra aut dum floruit illa, quæ demortua eſt ſub ipſum tempus quo Annus Ægyptiorum Actiacus ſeu Auguſtorum, antè vagus, initia, poſt devictum cum ea Antonium, ſua habuerit [q], tunc nemo non videt ex origine ſua non omninò ad octavum Novembris aliter atque ad diem revolventis anni quemlibet alium, feſtum illud ſpectâſſe, ſed ad 12 menſis *Hathuri* nondum fixi, qui ut menſes reliqui Ægyptiaci, per Julianos tunc circùm vagabatur. Idem ipſe dies in Menologiis aliiſque Ritualibus [r] Eccleſiæ Orientalis, etiam nuncupatur ἡ Σύναξις τῶν παμμεγίστων ταξιάρχων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ πασῶν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, *Synaxis omninò maximorum ordinum ductorum Michaelis & Gabrielis & univerſarum ſupercæleſtium Poteſtatum.* Et in Menologio Græcorum, Cardinalis Sirleti [ſ], diei huic aſſignatur, *Celebritas Princi-*

q *Joſ. Scalig. de Emendatione Temporum* lib. 4. pag. 221. *Dionyſ. Petavius de Doctr. Temporum* lib. 7. cap. 16. & lib. 10. cap. 71.

r *Men. & Anthologio* Novemb. 8.

ſ *Apud Caniſium Antiq. Lect.* Tom. 2. pag. 905.

pis militiæ cœleſtis Michaelis & reliquarum virtutum incorporearum. Eadem ipſa tribuitur, in Eccleſiæ Occidentalis Ritualibus, vigeſimo nono Septembris, quod feſtum eſt non modò S. Michaelis ſed etiam omnium Angelorum, uţ tam ex titulis Liturgicis quàm precibus diei aſſignatis liquet; tametſi in Martyrologio Romano alibique ad diem illum legatur tantùm, *In monte (Gargano* Apuliæ juxta mare Adriaticum, *monte di S. Angelo* dicto) *venerabilis memoria Beati Michaelis Archangeli, quando ipſius nomine ibi conſecrata fuit eccleſia* &c. unde manavit [t] & ejuſdem & reliquorum Angelorum feſtivitas, olim & nunc quotannis celebrari ſolita. Neque in Martyrologiis Occidentalis Eccleſiæ nec apud eos qui illa ſive ex plicant ſive prætermiſſos Martyres eorúmque dies ſuppletum eunt alia S. Michaelis Feſta occurrunt præter Apparitionem ejus in Monte Gargano 8 Maii, & Dedicationem ejus 29 Septembris. Atque hoc quidem ſimpliciter dictum eſt antiquitus *Dedicatio S. Michaelis* [u] & *Feſtum S. Michaelis* [x], ut nunc vulgò. Sed verò nec in Orientis nec Occidentis ſcriptis, puto, alibi Michaelis Idoli Templum in S. Michaelis Archangeli Eccleſiam Alexandriæ mutatum eſſe occurrit. Alias autem alibi à Conſtantino Magno antè ei dedicatas legimus [y]. Adeóque haud novum tunc Chriſtianis, Tituli ſeu Dedicationis iilius ſub Conſtantio illic erat Nomen.

[t] *Videſis Baron. ad Martyrolog. Rom. 29. Septembris.*

[u] *Anſegiſus in Capitulis Caroli & Ludovici lib. 2. cap. 35. & Extr. tit. de Feriis c. 5.*

[x] *Simon Archiepiſc. Cant. apud Lindwood tit. de Feriis c. ex Scripturis.*

[y] *Sozomen. lib. 2. cap. 2. Nicephor. Calliſt. lib. 7. cap 50.*

IX. Memoratur idem dies, ut Feſtum apud Ægyptios Michaelis Archangeli, ſcriptori perinſigni Mahumedano Abulaibſan Achmed Calcaſendio [z] dum Feſta Ægyptiorum Chriſtiana enumerat, à Chriſtiano aliquo illic proculdubio edoctus. Quoniam autem compluria ſunt Feſta in ejuſdem Enumeratione, Calendarium ſic Ægyptiacum ſeu *Elcupti* [a] ſupplente, quæ, *ut ad Ægyptios* ſpectantia, Occidentali Eccleſiæ puto necdum audita fuerint, cùm alia item in ea occurrant quæ ſtudioſioribus forſan non fuerint ingrata (utcunque mihi ſæpè nimis obſcura, incerta, & planè hactenus ignorabilia, uti etiam iterari ſubinde viſa) ideò non intempeſtivum duxi, etiam cuncta ſimul, cum eo quod habet heic de S. Michaele exhibere. Sed non aliâ quàm autoris methodo; fideliter ſatis exhibitis exemplaris punctis, diacriticis ſæpiùs carentis, literarum ductibus. Lemma habet [b], في اعياد القبط *De Feſtis Coptitarum* ſeu *Ægyptiorum*, quæ in كبار وصغار *Majora & Minora* tribuit. Majora facit Septem.

[z] *Penes me MS pag. 523.*

[a] *Videſis Ioſ. Scaliger. de emendat. Temporum lib. 7. pag. 661. & Athanaſ. Kircherum in Supplemento Prodromi Copti cap. 4. pag. 553.*

[b] *Part. 1. pag. 523.*

I. البشارة *Annunciatio*; ويعنون به بشارة عريا وهو جبريل علـــي زعمهم لمريم عليها السلام بميلاد عيسي صلوات الله عليه *Innuunt per eam, Annunciationem Conſolatoris* (lego ſcilicet عزيا) *qui ipſe eſt juxta eorum* (Chriſtianorum [c]) *diſciplinam, Gabriel, Maria ſuper quam ſit Pax, de Nativitate Jeſu, ſuper quem ſit Miſericordia Dei.* Dies ejus idem illic eſt qui in Oriente & Occidente receptus; ſcilicet 29 Menſis Ægyptiaci *Barmahath* cui Martii Juliani 25 reſpondet.

[c] *Luc. 1, 26.*

II. الزيتونة

II. الزيتونة *Oliva* ſeu *Olivarum*, unde & aliàs [d] عيد الزيتون, idem denotans, vocatur. Addit Calcaſendius, وهو عيد الشعانين *Atquè hoc eſt feſtum Alſhaianin.* Raphalengius habet الشعانين عيد *Feſtum*; nec aliter explicat [e]. Golius ex Camuſo [f] سعانين *Feſtum Palmarum.* Addit Calcaſendius وتفسيره بالعربية التسبيح *& interpretatio ejus Arabicè eſt Laudatio.* Et tunc, celebrant illud في سابع احد من اخر صومهم *in die Solis poſtremo jejunii illorum*, ſeu Quadrageſimæ. Planè *Dominica in Ramis Palmarum* [g] ſeu *in Palmis* innuitur. Quæ celebratur, in Eccleſia utraque, Dominicâ Paſcha proximè præcedente. Interim non ſuſpicari nequeo, vocem illam الشعانين *Alſhaianin* corruptam eſſe ab הושענא *Hoſhannah*, ὡσαννά, ܐܘܫܥܢܐ ܗܘܫܥܢܐ, quod clamabant, ramos geſtantes, unde etiam feſtum ipſum eo nomine appellatum. Syro titulus lectionis, ex Euangelio, dici propriæ eſt ܚܕ ܒܫܒܐ ܕܐܘܫܥܢܐ *Dominica* τῆς *Hoſanna.* Et quidem Calcaſendius pro Arabico illic non agnoſcit الشعانين dum Arabicam vocis affert expoſitionem per التسبيح *Laudationem* quam in Ægypto pro *Hoſhanna* uſurpatam videmus apud Nonnum Panopolitam ſeu Ægyptium qui loco in illo Joannis ſubſtituit,

Εὐλογίησιν ἄναξ Ἰσραὴλ αἰνετὸς ἔσω,

Celebrationibus Rex Iſrael laudatus ſit. Arabes autem feſtum illud etiam البايية ἀπὸ τῶν βαΐων nuncupant [h], & السباسن à Chaldaico שבישן (ut putat vir præſtantiſſimus Jacobus Golius [i]) quod Ramos & Frondes notat. In Græcanica Eccleſia vocatur [k] ἡ Κυριακὴ τῶν βαΐων, *Dominica Ramorum*, & βαϊοφόρος [l] *dies in quo Rami geſtantur.* Joannes Euangeliſta habet τὰ βάϊα τῶν φοινίκων *ramos Palmarum.* Matthæus [m] autem generatim κλάδους τῶν δένδρων *ramos Arborum*, ſive Palmarum, Olivarum, aliarúmve. Unde etiam in precatione ſolenni, ad hunc diem attinente, Græci populum qui tunc Chriſtum Hieroſolyma adventantem exciperet deducerétque σὺν κλάδους τῶν δένδρων καὶ βάϊα τῶν φοινίκων *Germina Arborum ramoſque Palmarum* adhibuiſſe aiunt. De Hoshanna & τοῖς βαΐοις ſi plura velis, vide Angelium Caninium [n] & Iſaacum Caſaubonum [o]. Et in Liturgiis Romanis [p], nunc *Palmæ* ſolùm hoc de feſto inde memorantur, nunc *Palmæ* ſimul & *Olivarum, rami*, nunc tantùm *Oliva*, nunc *Rami Palmæ & Olivarum*, nunc

d *Jac. Golius in Lexico col.* 2778

e *Lexic. Arab. pag.* 211.

f *Ibid. col.* 1177.

g *S. Joan. cap.* 12, 13.

h *Iacob. Golius in Lexic. col.* 2778.

i *Ibid col.* 1131.

k *Eucholog. fol.* 241, 1.

l *Edit. Iacobi Goar pag.* 744.

m *Cap.* 21, 8.

n *In loc. N.T. cap.* 4.

o *Exercit.* 16. §. 2.

p *Miſſal. Roman. in Dominica in Palmis.*

& Chriſtus cum illis. Sed illi haud noverunt eum, & loci ejus ſeu *ubi eſſet inter eos ignorabant. Sed apparuit illis eodem die & impoſuit manum ejus ſuper capita eorum ſingulatim, qui tunc fuere Undecim, & benedixit eis & conſtituit eos in loco* ſeu *vice Sacerdotum ex filiis Iſrael, qui rejecti ſunt*; juxta prophetiam Malachiæ[y]. [y] Cap. 2 & 3

V. عيد الخميس *Feſtum Quinque.* Dierum decadum. Pentecoſte. Potius عيد الخمسين. Sic autem explicat; وهو عيد العنصرة يعملونه بعد الخمسين يوما من القيام وهو في السدس والعشرين من بشنس يقولون ان روح القدس حلت في التلاميذ ويفرقت عليهم السنة الناس فتكلموا بجميع الالسنة وذهب كل واحد منهم الي بلاد لسانه الذي تكلم به يدعوهم الي دين المسيح *Atque hoc eſt Feſtum Aitzereth* (עצרת [z]) *& celebrant illud poſt dies Quinquaginta à Reſurrectione. Incidit autem in diem 26 Baſchunes* (id eſt 21 Maii Juliani; quaſi, in Anni recurrentis diebus, fixa fuiſſet Pentecoſte uti & Dies Reſurrectionis adeóque Paſchatis quod ita quotannis incideret in diem 6 *Barmuda* ſeu Aprilis Juliani primum) *atque aiunt quòd Spiritus Sanctus ſuperveniebat Diſcipulis & diſtribuit eis Linguas Hominum* (Gentium omnium) *adeo ut loquerentur linguas univerſas, & quòd abibant unuſquiſque eorum in Provinciam* ſeu *Regionem linguæ ſuæ, ut ita docerent propagaréntque Religionem Chriſtianam.*

[z] Vide Onkeli Paraph. Chald. Numer. 28, 26.

VI. *Nativitas* Domini. ويعملونه في التاسع والعشرين من كيهك من سهور القبط *& celebrant feſtum hoc, die 29 Chiak in menſibus Coptitarum* qui dies eſt 25 Decembris Juliani. Eundem diem ut apud Ægyptios ſuos receptum pro Domini Natalibus memorat Eutychius Alexandrinus[a] Patriarcha qui circa annum 900 ſcripſit, uti & Conſtitutiones Apoſtolicæ[b]. Etiam Chriſtiani Græci per annos Mille ducentos & quinquaginta aut circiter diem illum obſervarunt; ut ex Ritualibus eorum ſcriptíſque aliis obviis ſcimus. Ita Syri, velut pariter Apoſtolicam ipſam de eo doctrinam ſecuti; ut Joannes Widmanſtadius[c], monimentis illorum edoctus, qui in Mahumedis illud ſcribens, *Vigeſimo tertio die Ramadan* (id eſt tempore Verno) *natus eſt Chriſtus filius Mariæ; Orationes Dei ſuper eum*[d]. *Quod XXIII*, inquit, *diem Ramadan menſis, natalem ſcripſerit Mahometes, à veritate eſt prorſus alienum. Et ipſe in codice Græco bibliothecæ D. Marci Florentiæ Honorii I. Pontificis Maximi tempore* (circa annum Chriſti 620 cum floruit Mahumedes) *ſcripto legi, Apoſtolos memoriæ prodidiſſe, Chriſtum ex Virgine natum Bethlehemæ, xxv. Decembris, hora diei ſexta. baptizatum anno ætatis ſuæ XXX, die Januarii XI, hora noctis decima &c.*

[a] Tom. 1. pag. 310.
[b] Lib. 5. cap. 12.
[c] Epiſt. ſubnexa Teſtamento Syriaco.
[d] Mahometis Dialogus, ſiu Theologia §. 12. edit. 1543. in 4.

Ad-

Adjicit; *Heſychius ſcribit*[e] *in anno XLII Auguſti XXV Decembris, hora diei ſeptima partu Virginis editum in hanc lucem fuiſſe.* Occidentalis autem Eccleſia, diù antequam agnoſceretur hic in Oriente Dies, illum pro vero Natali acceperunt, obſervarúntque. Æthiopes etiam in celebratione hac conſoni[f]. Seculis in primitivis illis, per Orientem, variæ atque ab obſervatione hac diſſonæ opiniones obtinuere, cùm nondum dies ille Nativitati illic aſſignatus eſt. Apud Clementem Alexandrinum[g] (qui floruit ſub annum 190) memorantur qui diem ἐν πέμπτῃ Παχὼν καὶ εἰκάδι fidenter collocabant, *die vigeſima quinta Menſis Ægyptiaci Pachon*, ſeu Maii Juliani 20. Et quidem ille velut de re planè in Oriente ignorata loquitur. Epiphanius[h] etiam qui diu poſt ſeu ſub centuriæ quartæ finem ſcripſit, Epiphaniorum diem ſeu ſextum Januarii Natalem facit, quemadmodum & alii. At ſub idem tempus Chryſoſtomus, apud Occidentaliores vetuſtiſſimam fuiſſe agnitionem illius, hoc nomine, diei, etiam à Thracia uſque in Gadira[i] ſeu extremum Occidentis, ait, unde Orientales eam didicerunt; ut Orationem Latinam, ea de re, immeritò ei tributam nec Græcè extantem[k] prætereamus. Nempè creditum eſt[l], Titi tempore Romam allatas tabulas aliquas publicas è quibus in Occidente tantundem ediſceretur, licet Orientalibus nondum receptum; ídque etiam ab ipſo Epiphanio traditum eſſe. Sed de vero die variatim jam pridem inter Chronologos dubitatum eſt, aliis interim poſt ſeculum Conſtantini Romæ obſervationem inſtitutum eſſe aſſerentibus, & tempore Chryſoſtomi Conſtantinopolim derivatam eſſe, Natalémque in alium Diem Menſémque incidiſſe. Ita Joſephus Scaliger[m], Sethus Calviſius[n], *Joannes Keplerus*[o], alii, qui & contradictores ſuos[p] habent ſatis acres. Utut autem ſe res habuerit alibi, ſcimus tam ſub Eutychio Alexandrino qui annis amplius 750 abhinc floruit, in Ægypto obſervatum pro Natali vigeſimum quintum Decembris, ídque velut receptum diù ante Calcaſendii tempus, quod recentius, eſt, ſed mihi incertum. Vetuſtiores autem Ægyptii, iíque Chryſoſtomo coævi, diem 6 Januarii qui Epiphania dicitur, & Baptiſmum & Natalem faciebant; ut è Caſſiano[q] aliiſque liquet.

VII. الغطاس *Immerſio*, id eſt *Baptiſmus* Domini. Aſſignatur diei undecimo menſis *Tuba* Coptitarum, qui eſt ipſe Januarii Juliani dies ſextus. Scilicet Chriſti in Jordane Baptiſmum[r] hoc die peractum eſſe, frequentiùs receptum eſt tam in Oriente quàm Occidente; etiam apud Ægyptios Æthiopáſque. Quin & Natalem eodem die Januarii non pauci celebrare ſoliti; unde etiam Epiphania pro ipſo Natali non infrequens apud veteres. Ob creditum autem eo in die Chriſti baptiſmum, mos invaluit vetus, non ſolùm die illo, veluti in quo, præ cæteris anniverſaria fieret Aquarum Sanctificatio *ſingularis*, baptizare catechumenos, verùm etiam tum cunctos ſe quotannis fluviis immergere adeóque baptiſmum eatenus ſibi iterare, tum aquas ex illis in annum ſequentem ſervandas domum afferre, quas etiam incorruptas illic, ait Chryſoſtomus[s],

e *Serm. de Natali Domini*
f *Scalig. de Emendat. Temporum lib.* 7. *pag.* 650. *A.*
g *Stromat.* a.
h *Hæreſ.* 51. *N.* 16.
i *Orat.* 71. *Tom.* 5. *pag.* 512. *edit. Saviliana.*
k *Vide Iſaac. Cauſabon. exercit.* 2. §. 4.
l *Catholicus Armeniorum in legatione ad Armenios, ubi malè legitur in editionibus nonnullis xx Decembris, quod Græcè eſſe debuit xx Decemb. ut videre eſt apud Joſephum Scaligerum in Canon. Iſagog. lib.* 3. *pag.* 302.
m *De Emendat. Temp. lib.* 6. *pag.* 510.
n *Iſagog. Chronolog. cap.* 48.
o *De anno Natali cap.* 15.
p *Dionyſ. Petav. de Doctrina Temporum lib.* 12. *cap.* 7. *Richard. Montacut. ad Origines Eccleſiaſtic. Apparat.* 11. §. 40.
q *Collat.* 10. *cap.* 2. *Baron. in Martyrolog. Decemb.* 21. *& Jan.* 6.
r *Matth.* 3, 16. *&c.*

ſtomus [s], per biennium trienniúmque ſæpius manſiſſe. Noſter heic النصاري يغمسون ولادهم فيه في المـــــا, *Chriſtianis mos eſt immergere liberos ſuos in Aqua, illo in die.* Atque hinc dictus eſt in Ægypto الحميع *Balneatio.* In Occidente autem obtinuit ejuſmodi etiam uſus, quaſi prærogativa ſingularis Baptiſmi ad diem illum attinuiſſet, etiam cum Paſchatis & Pentecoſtes tempora ſolùm Baptiſmo, extra mortis periculi cauſam, aſſignarentur; unde etiam ad amoliendam ſuperſtitionem, quæ circa Diem illum gliſcere nimis cœpit, decretum eſt, ne quis illo in die, niſi in articulo neceſſitatis, baptizaretur [t]. Tributus eſt etiam Baptiſmus Domini diei 12 *Athyr* [u], id eſt, Novembris Juliani octavo.

Atque hactenus de Feſtis Septem Majoribus. Totidem habet Minora.

I. الختان *Circumciſio* Domini. ويعملونه في سدس بونه من شهور القبط ويقولون ان المسيح ختن في هذا اليوم وهو الثامن من الميـــلاد *& celebrant hoc feſtum die Sexto Beuna in menſibus Coptitarum; & dicunt quod Chriſtus Circumciſus eſt die in illo; qui ſcilicet octavus erat à Nativitate* [x]. Sed octavus à Nativitate eſt Januarii Juliani primus. Sextus autem dies *Beuna* eſt Maii Juliani 31. Ergo pro بونه *Beuna* heic legendum طوبه *Tuba.*

II. الاربعون *Quadrageſima.* Celebratum ait octavo die *Muſre* menſis Ægyptiaci, qui Auguſti Juliani reſpondet primo. ويقولون ان سمعون الكاهن دخل بعيسي عليه السلام مع امه بعد اربعين يوما من ميلاده لهيكـــل وبارك عليـــه *Atque dicunt quòd Simeon Sacerdos introduxit* ſeu *excepit Ieſum, ſuper quem ſit pax, & matrem ejus, poſtquam dies Quadraginta præterierant* [y] *à Nativitate Ejus, in Templum* [z], *& benedixit ei.*

III. خميس العهد *Feria quinta (Dies Iovis) confederationis* ſeu *teſtimonii* mutui Diſcipulorum [a] invicem dati, quando Dominus pedes eorum lavabat. يعملونه قبل الفصح ثلاثه ايـــام *celebrant eam triduo ante Paſcha.* Et Patriarcha, inquit, يغسل ارجل جميع النصاري الحضريـــن *lavat in eo homines cunctos* Chriſtianos, *quotquot ſint præſentes* ab exemplo Chriſti. Quale eodem die pauperibus præſtare ſoliti Reges Angliæ, aliíque [b]. Adjicit, ويزعمون ان المسيح عليه السلام فعل هذا بتلاميذه في هذا اليوم يعلمهم التواضع واخذ عليهم العهد ان لا يتفرقوا وان يتواضع بعضهم لبعض والعامة من النصاري يسمون هذا الخميس خميس العهد وهم يطحون فيه

[s] *Orat. 74. Tom. 5. edit. Savil. pag. 524. & de biſcit vidsíſs Gregor. Turonenſ. de Miraculis lib. 1. cap. 81. Caſſian. Collation. lib. 10. cap. 2. Joſeph. Scaliger. de Emendat. Temporum lib. 7. pag. 641. & 661. Iſaac. Caſaubon. exercit. 2. §. 11. Gratian. de Conſecratione diſt. 4. c. 11. &c.*

[t] *Vide Leonem Mag. Epiſt. 4. cap. 1. De Conſecrat. diſt. 4. c. 14. Durand. Rational. lib. 6. cap. 16. §. 6. Ant. Auguſtin. epiſt. Juris Pontificii lib. 22. tit. 19.*

[u] *Epiphanius Hæreſ. 51. N. 16.*

[x] *Luc. 2, 21.*

[y] *Levitic. 12, 2 &c.*

[z] *Luc. 2, 25.*

[a] *Joan. 13, 12.*

[b] *Videſis Durand. Rational. lib. 6. cap. 75. §. 6.*

Thoth. Septembris.

5 عيد ماما *Feſtum Mamantis* martyris; quod itidem in Ritualibus Græcis. 2

6 عيد شعيا *Feſtum Iſaiæ*[g] Prophetæ. 3

7 عيد ساويرس *Feſtum Severi.* 4

8 عيد موسي النبي عليه السلم *Feſtum Moſis prophetæ, ſuper quem ſit pax.* Utraque in Eccleſia ſervatur hoc Feſtum die pridiano, ut Natalis ejus[h]. Mahumedani collocant[i] in 24 menſis eorum *Ramadan* qui vernus eſt. 5

9 عيد توما التلميذ *Feſtum Thomæ Diſcipuli* ſeu Apoſtoli. 6

10 [k]خروج نوح عليه السلام من السفينة ومولد مريم عليها السلام *Egreſſus Noachi, ſuper quem ſit pax, ex Nave* ſeu *Arca, & nativitas Miriam.* Atque Eutychius, Ægyptius ipſe & Patriarcha Alexandrinus, Egreſſum ait[l] Noachum بعد سنة وشهرين في سبعة عشر يوما من الشهر الثاني وهو نيسان وهو برموده *poſt annum & duos menſes* (ab initio Diluvii) *decimoſeptimo nempe menſis ſecundi qui eſt Niſan cui reſpondet* (in menſibus Ægyptiis) *Barmuda.* Ita ſub Tempus vernum, diem Egreſſus Noachi ponit ille, ut ſub Autumnum Calendarium hoc Calcaſendii. Notiſſimum eſt apud Ebræos fuiſſe Initium Anni duplex, Vernum ſeu in *Niſan*, quaſi Martio; Autumnale ſeu in *Tiſri*; quaſi Septembri. Et juxta diſcrimen illud, alii in *Jiar*, quaſi Aprili, qui ſequitur Niſan & eſt menſis ſic ſecundus, initium ponunt Diluvii[m] adeóque in ejuſdem menſis die 27 Noachi egreſſum, ſic interpretantes illud[n] de fine diluvii; *In menſe ſecundo & die 27 ejuſdem menſis arefacta eſt terra* quando Dominus præcepit Noachum exire ex Arca. Sic ſe res habet ex calculo R. R. Joſue. Alii locum illum menſémque de *Marcheſwan* quaſi Octobri ſeu ſecundo à *Tiſri* ſumunt juxta diſciplinam heic de Anni Diluvii initio Verno[o]. Atque ita indubitanter Paraphraſtes Jonathan dictus, uti etiam Flavius Joſephus[p]. Et pro diſcrimine illo aliáſque hanc circa rem Chronologi diſſenſere, qui Egreſſum Noachi aliter alitérque collocant[q]. 7

11 عيد باسيليوس *Feſtum Baſilii.* 8

13 عيد منحابيل وصوم جدليا *Feſtum Menahelis & Jejunium* (fortè) *Godoliæ* quod Calendarium Judaicum habet in 3 *Tiſri.* De utroque ἐπέχω. 10

g *Jacob. Golius in Lexico col.* 1291.

h *Menologium Græc. & Martyrolog. Rom. Sept.* 4.

i *Mahometis Theologia edit. ab Widmanſtadio* 1543.

k *Male exaratur.*

l *Annal. tom.* 1. *pag.* 41.

m *Ioſeph. Origin. lib.* 1. *cap.* 4. *alii paſſim.*

n *Geneſ.* 7, 11.

o *Geneſ.* 8. 14, 15 & 16.

p Seder Olam Rabba *cap.* 4. & *Sal. Jarchius ad Geneſ.* 7, 11.

q *Origin. lib.* 1. *cap.* 4.

r *Joſephus Scaliger de Emend. Temp. lib.* 5. *pag.* 349. *Sethus Calviſius in anno M.*1656. *Torniellus eod. anno.* §. 1. *Dionyſ. Petavius de Doctrina Temporum lib.* 13. *pag.* 518.

Thoth. Septembris.

14 عبد سمعان الحبيس وعبد بارس الشهيد *Feſtum Simeonis Stylitæ.* alterius ſeu junioris [ſ], *& Feſtum Baris,* ſeu *Paridis.* 14

16 عبد اسفايوس.......... 13

20 صوم كورى *Jejunium.* 17

22 نياحة ابي حرج *Planctus Abi Harech.* 19

23 عبد اولاد الغرس *Feſtum Prolis Paridis.* 20

26 عبد البصابات *Feſtum........* 23

27 عبد اسطاتوا وانتقال يوحنا *Feſtum Euſtathiæ & tranſlationis Ioannis.* 24

[ſ] *Vide Baron. ad Martyrolog. Rom. 5. Jan. & 3. Septembris.*

Baba. Septembris.

1 عبد اجروبعون *Feſtum* ..... fortè pro Charitone cujus dies hic in Ritualibus Græcorum. 28

2 عبد سوسنان *Feſtum........* 29

Octobris.

5 عبد يعقوب بن حلفا *Feſtum Iacobi filii Cleopæ.* 2

7 عبد ابوبولا *Feſtum Abubulæ.* 4

8 عبد توما *Feſtum Thomæ.* 5

10 عبد ابي مسرجه *Feſtum Abi Miſracha.* 7

11 عبد يعقوب *Feſtum Iacobi.* 8

12 شهادة متى *Martyrium Matthæi.* 9

13 عبد الغرات *Feſtum......* 10

20 شهادة يوحنا *Martyrium Ioannis.* 17

21 بذكار السيدة *Commemoratio Dominæ.* 18

22 عبد لوقا *Feſtum Lucæ*, quod in Eccleſia utraque pridiè celebratur. 19

23 عبد ابي جرج *Feſtum Abi Charech.* 20

21 * دخول السيدة الهيكل *Ingreſſus Dominæ in Templum.* 18

* *Ita methodus hîc Calcaſendii.*

عبد 26

Baba. Octobris.

26 عيد يعقب ويوسف *Feſtum Iacobi & Ioſephi.* 23
27 عيد ابي مقار *Feſtum Abi Macarii.* 24
30 عيد مرقص *Feſtum Marci.* 27

Hathur. Octobris.

1 عيد بطرس البطرك *Feſtum Petri Patriarchæ.* 28
4 عيد زكريا *Feſtum Zachariæ.* 31

Novembris.

6 اجتماع التلاميذ *Synodus Apoſtolorum.* 2
7 تكريز ابي جرج *Iteratio Abi Charech.* 3
8 عيد الاربع حيوانات *Feſtum Quatuor Animalium.* 4
9 تذكار الثلثمايه وثمانية عشر *Commemoratio Trecentorum & octodecim*, Synodi ſcilicet primæ Nicenæ, numero illo (de quo conſulas commentarium noſtrum in Eutychii Origines Alexandrinas) ſignantiùs denotari ſolitæ. 5
10 نياحة اسحق *Planctus Iſaac.* 6
12 عيد ميكايل *Feſtum Michaëlis*, de quo ſuprà. 8
15 شهادة ابي مينا *Martyrium Patris Menæ*, cui idem dies in Græcorum Menologiis. 11
17 عيد قلبس الرسول (legendum فلبس) *Feſtum Philippi Apoſtoli*, quod diem occupat poſterum in Ritualibus Græcorum. 13
20 عيد اساسياس *Feſtum Aſaſii*, & عيد سمعون *Feſtum Simeonis* & تذكار الشهدا *Commemoratio Martyrum.* 16
24 عيد مركوريوس *Feſtum Mercurii.* 20
25 عيد ابي مقوره *Feſtum Patris Macore.* 21
26 عيد ادفيانيوس *Feſtum Adphianii.* 22
27 عيد يعقوب المقطع *Feſtum Iacobi diſſecti.* 23

Chiac. Novembris.

2 عيد باهور *Feſtum Bahuris*, ſi fortè legendum باهور. 28
4 عيد اندراس *Feſtum Andreæ*, eodem in Eccleſiæ utriuſ- 30
que Ritualibus celebratum.

Decembris.

5 عيد سبورس *Feſtum Severi.* 1
7 عيد بربارة *Feſtum Barbaræ* quod die habetur poſtero in 3
Ritualibus Græcis & Romanis.
8 عيد ايامين *Feſtum Aiminii.* 4
10 عيد ماري نقولا. *Feſtum Domini Nicolai*, ut etiam in 6
utriuſque Eccleſiæ Faſtis.
14 عيد سمعون *Feſtum Simeonis.* 10
16 نياحه يوحنا *Planctus Ioannis.* 12
23 صوم الميلاد *Iejunium Nativitatis.* 19

Tuba. Decembris.

3 قتل الاطفال *cædes parvulorum*, Innocentium; uti pa- 29
riter in Eccleſia utraque.
4 عيد يوحنا الانجيلي *Feſtum Ioannis Evangeliſtæ.* 30

Januarii.

7 عيد توما *Feſtum Thomæ.* 2
8 عيد الحنان *Feſtum Hanan.* 3
9 عيد ابرهيم *Feſtum Abrahæ.*
10 صوه الغطاس واوله *Præceptum Immerſionis* (Baptiſmi) *&* 5
initium ejus.
13 صوم العذاري *Iejunium Virginum.* 8
14 عيد ملسوس *Feſtum Meletii* ſeu *Mileſii.* 9

عيد 15

Tuba. Januarii.

15 عيد غاريوس *Feſtum Gharii.* 10

16 عيد قيلانوس *Feſtum Kilani.* 11

19 عيد يوحنس *Feſtum Iochis.* 14

20 نزول الانجيل وتذكار السيده *Deſcenſus Euangelii & commemoratio Dominæ.* 15

21 صوم نينوي *Iejunium Ninive.* 16

24 معبل بحي 19

25 عيد ابي بشاره *Feſtum Patris Baſaræ.* 20

26 عيد الشهدا *Feſtum Martyrum.* 21

27 عيد طيماتاوس الرسول pro طيموتيوس *Feſtum Timothei Apoſtoli.* Idem dies ei tribuitur à Græcis, uti 24 Januarii ab Eccleſia Occidentali. 22

30 احرنياحه تغولا ...... forte *Planctus alter Paulæ.* 25

Amſchir. Januarii.

1 عيد العذاري وعيد يهودا *Feſtum Virginum & feſtum Iudæ.* 26

2 عيد مقار *Feſtum Macarii.* 27

6 نياحة تيادر *Planctus Theodori.* 31

Februarii.

9 نياحة برصوما *Planctus Barzumæ.* 3

10 عيد نبطن وسهادة يعقوب *Feſtum ...... & Martyrium Iacobi.* 4

14 ابي مسرجة *Pater Meſracha.* 8

16 عيد قيلانوس *Feſtum Kilani.* 10

17 عيد يعقوب الرسول *Feſtum Iacobi Apoſtoli.* 11

19 عيد بطرس الشهيد *Feſtum Petri Martyris.* 13

21 نزول السيده من الجبل *Deſcenſus Dominæ è monte.* 15

26 شهاده

Amſchir. Februarii.

26 شهادة سدرس *Martyrium Sedaris.* 20

30 وجون راس يوحنا *Inventio capitis Ioannis*, Præcurſoris Domini; quo die celebratur etiam in utraque Eccleſia. 24

Barmahath. Februarii.

3 عيد الجلبانه *Feſtum ....* 27

Martii.

7 عيد ارمانوس *Feſtum Armeni.* 3

9 عيد المعموده *Feſtum Baptiſmi.* 5

10 ظهور الصليب *Apparitio Crucis.* 6

11 عيد ابي مينا *Feſtum Patris Menæ.* 7

12 عيد ميلاجي *Feſtum Melachii.* 8

17 عيد لباس الشهيد *Feſtum Labaſii Martyris.* 13

22 نياحة بولوص *Planctus Pauli.* 18

23 عيد العازر *Feſtum......* 19

24 عيد الشعانين *Feſtum Palmarum.* 20

25 عيد المرسونه *Feſtum ....* 21

28 غسل الارجل *Ablutio Pedum.* 24

29 جمعه الصلبوت *Crucifixionis conventus.* 25

30 عيد مرقص الانجيلي *Feſtum Marci Euangeliſtæ.* 26

Barmuda. Martii.

2 عيد توما البطرك *Feſtum Thomæ Patriarchæ.* 28

5 عيد هرقال النجيب forte *Feſtum Herculis Heraclii Generoſi.* 31

عيد 7

Barmuda. Aprilis.

7 عيد مرقص *Feſtum Marci.* 2

8 الأخذ بالجديد 3

11 عيد يوحنا الاسقف *Feſtum Ioannis Epiſcopi.* 6

13 عيد جرجس *Feſtum Georgii.* 8

16 عيد ابي متي *Feſtum Patris Matthæi.* 11

عيد يعقوب *Feſtum Iacobi.*

19 عيد سانوطه *Feſtum Sanutæ.* 14

21 تذكار الشهدا *Commemoratio Martyrum.* 16

26 عيد سايرس *Feſtum Severi.* 21

27 عيد ابي نيطس *Feſtum Patris Niti.* 22

29 عيد اصحب الكهوف *Feſtum ſociorum.......* 18

30 عيد مرقص الانجيلي *Feſtum Marci Euangeliſtæ.* 25

Baſchnes. Aprilis.

2 عيد تادرس *Feſtum Theodori.* Græci Theodoræ virginis martyrium ei tribuunt. 27

3 عيد سمعون *Feſtum Simeonis.* 28

4 عيد الخندس *Feſtum........* 29

Maii.

5 نياحة يعقوب *Planctus Iacobi.* 2

6 عيد حفري سوه *Feſtum........* 1

7 اساسباس *Feſtum Aſaſii.* 2

8 صعود المسيح عندهم *Aſcenſio Chriſti, juxta illos,* id eſt Chriſtianos. 3

21 عيد نرا القصير *Feſtum.......* 16

24 نزول السيد الي مصر *Deſcenſio Domini in Ægyptum.* 19

25 عيد سوس *Feſtum.......* 20

26 عيد توما التلميذ *Feſtum Thomæ Diſcipuli.* 21

Baſchnes.		Maji.
27	عيد سمعون البعجس *Feſtum Simeonis.*	22
29	عيد طيمارس *Feſtum Temaris.*	24
30	عيد الورد بالشيا *Feſtum*	25

Beuna.		Maji.
2	عيد ابي مقار *Feſtum Patris Macarii.*	27
3	وجود عظام لوقا *Inventio oſſium Lucæ.*	28
4	عيد توما *Feſtum Thomæ.*	29
4	عيد مامور *Feſtum Mamurii.*	29
		Junii.
9	عيد يوحنا ونزول صحف ابرهيم عليه السلام *Feſtum Ioannis & Deſcenſus libri Abrahæ ſuper quem ſit pax.*	3
15	عيد ابي مينا *Feſtum Patris Menæ.*	9
16	عيد ابي مقر *Feſtum Patris Macarii.*	10
21	عيد السيدة *Feſtum Dominæ.*	15
23	عيد اترـب *Feſtum*	17
2..	عيد ابي منا *Feſtum Patris Menæ.*	1..

Abib.		Junii.
1	تدكار تيدارس *Commemoratio Theodori.*	25
2 & 3	نياحه بواص *Planctus Pauli.*	26 & 27
5	عيد المعينة وعيد القصرية *Feſtum Mainæ & Feſtum Cæſareæ.*	26
		Julii.
7	عيد ابي سنونه *Feſtum Patris.*	1
8	عيد اسباط *Feſtum*	2
9	شهدة هرون وعيد سمعون *Martyrium Aharonis & Feſtum Simeonis.*	3

عيد

Abib.		Julii.
10	عبد تانرس نطس *Feſtum Theodori*	4
12	عبد ابا هور *Feſtum Patris Hori.*	6
14	عبد ابي مقار *Feſtum Patris Macarii.*	8
15	عبد اقدام السربني *Feſtum*	9
16	عبد يوحنا وزكريا *Feſtum Ioannis & Zachariæ.*	10
17	عبد يعقب التلميد *Feſtum Iacobi Diſcipuli.*	11
19	عبد بولاق *Feſtum*	13
20	غبد درس الشهيد *Feſtum Daretis Martyris.*	14
21	عبد السيدة وعبد منحايل *Feſtum Dominæ, & Feſtum Menhaelis.*	15
23	عبد سمعون البطرك وعبد سنودة *Feſtum Simeonis Patriarchæ & Feſtum Sanudæ.*	17
24	عبد سمنود *Feſtum*.....	18
25	عبد مرقوليوص *Feſtum Merculiis.*	19
27	عبد حرقيل النبي عليه السلام (lege حزقيل) *Feſtum Ezechielis Prophetæ ſuper quem ſit pax.*	21
28	رفعه ادريس عليه السلام وعبد مريم *Exaltatio* (Aſcenſus) *Adriſii* (Henochi) *& Feſtum Miriam* ſeu *Mariæ.*	22
30	حرم السيد *Interdictum Domini.*	24

Muſre.		Julii.
1	عبد الخندق *Feſtum* fortè *Candaces.*	25
2	عبد امينا *Feſtum Aminæ.*	26
3	عبد سمعون العمودي *Feſtum Simeonis Stylitæ.*	27
		Auguſti.
8	دخول نوح السفينة *Ingreſſus Noachi in Arcam**.	1
9	عبد طورسينا وعبد السيدة *Feſtum Turſinæ & Feſtum Dominæ.*	2

* *Geneſ.* 7, 7. & *vide Torniell. Tom.* 1. *A.* 1656. §. 18. & *Salianum eodem anno* §. 27.

Muſre. Auguſti.

10 عيد اللباس *Feſtum*........

15 شهادة انطونيوس *Martyrium Antonii.* 8

وعيد العدوية *& Feſtum*........

14 عيد يعقوب الشهيد *Feſtum Iacobi Martyris.* 7

18 عيد ابي مقار *Feſtum Patris Macarii.* 11

19 عيد اليسع *Feſtum Eliſhæ.* 12

20 عيد اصحاب الكهف *Feſtum*....... 13

21 صوم الاربعين *Iejunium Quadraginta.* 14

23 عيد الجوزة بدمشق *Feſtum..... in Damaſco.* 16

26 عيد صوفنل *Feſtum*....... 19

28 عيد ابرهيم واسحق *Feſtum Abrahæ & Iſaaci.* 21

30 عيد موسي الشهيد وشهادة يوحنا *Feſtum Moſis Martyris & Martyrium Ioannis.* 23

Digreſſioni, quæ ſic nata eſt ex Eccleſiæ S. Michaelis apud Alexandrinos Dedicatione vetuſtâ, veniam, à ſtudioſo quolibet non intempeſtiviùs moroſiori, aut nimis indiligente, datum iri ſpero, uti etiam ſi, poſt recenſionem hanc Mahumedanam, luculentiorem multò adjecerimus è *Copitarum monimentis* Chriſtianis. Ad calcem Euangeliorum exemplaris penes me Arabicè antiquitùs in Ægypto perpulchrè conſcripti (abſoluti nempè 8. die *Muſre*, menſis Coptici, id eſt, 1 Auguſti Juliani, anno Æræ Martyrum 1002 ſeu Chriſti 1286) reperitur Menſium, Dierum Feſtorum, Lectionum Veſpertinarum ac Matutinarum Calendarium in quo ſunt quidem aliquot hactenùs me fugientia. Sed Dies & Feſta ipſis ejuſdem verbis ac methodo, quà potui, exhibere itidem viſum eſt, velut quod lectori ingenuo minimè ingratum fuerit. Incipit & procedit Dierum & feſtorum recenſio illa ad modum ſequentem qui nec parùm diverſus eſt à Mahumedano ſeu Calcaſendiano illo antè allato. Quæ in ea minùs intellexerimus, eruditiorum indagationi relicta ſunt. Numeralium Figurarum formas juxta MS. repræſentavimus. Eæ ſunt generis, apud Arabas, vetuſtiſſimi, atque, ut vides, ab Indicis (quæ tum ab ipſis tum ab Europæis adhiberi ſolent) uti etiam à literali, juxta Ebræos, numerandi more, Arabibus itidem, Alphabetum ſuum eam in rem Ebraico conformantibus, uſitatiſſimo, diverſiſſimi. Tales ex Evangeliis ſuis, anno Chriſti 1272 exaratis & vetuſtiſſimo Chronico, exhibuit olim vir præſtantiſſimus Thomas Erpenius *. Eædem in codice meo uſurpantur in Euangeliorum Canonibus aliiſque illic deſignandis. Arabica hic ita etiam ſe habent in Origine.

* *Grammatic. Arab. lib. 1. cap 1. Leidæ 1615. in 4.*

توت

			Auguſti.
توت وهو الشهر الاول		*Thoth qui menſis eſt primus.*	
لايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
النيروز وبرتلموس واليشا النبي	ā	I. *Neuruz; & Bartholomai & Eliſhæ prophetæ.*	XXIX.
يوحنا المعمدان	β̄	II. *Ioannis Baptiſtæ.*	XXX.
ديسقرس وساويرس وانباغتو	ζ̄	VII. *Dioſcuri & Severi & Anbaiatho.*	Septembris IV.
موسي النبي وارميا النبي وزكاريا الكاهن	η̄	VIII. *Moſis prophetæ & Ieremiæ prophetæ & Zachariæ Sacerdotis.*	V.
ميلاد السيده مرتمريم	ῑ	X. *Nativitas Dominæ, Dominæ Mariæ.*	VII.
القدس باسيلوس وتاسرس اسقف نسي	ια	XI. *Sancti Baſilii & Theodori Epiſcopi Niſſæ.*	VIII.
توما التلميذ	ιβ	XII. *Thomæ diſcipuli.*	IX.
شهاده استفانوس	ιε	XV. *Martyrii Stephani.*	XII.
عيد الصليب الحميد	ιζ	XVII. *Feſtum Crucis Glorioſæ.*	XIV.
ثاني عيد الصليب الحميد	ιη	XVIII. *Secundum feſtum crucis Glorioſæ.*	XV.
ثالث عيد الصليب الحميد	ιθ	XIX. *Tertium feſtum crucis Glorioſæ.*	XVI.
طيباريوس التلميذ	κα	XXI. *Tiberii Diſcipuli.*	XVIII.

Thoth.

Thoth.			Septembris.
كوتلاس واكسوا اخه وبولوس كالشهدا	ⲕⲃ	XXII. *Cythela & Acſuæ fratris ejus & Pauli ſicut Martyris.*	XIX.
اسطثيوس وولده وزوجه	ⲕⲍ	XXVII. *Euſtathii & filii ejus & uxoris ejus.*	XXIV.
اسل يوحنا الانجيلي واربسما ومن معهما من العذري	ⲕⲑ	XXIX. *Prehenſionis Ioannis Euangeliſtæ & Arbaſmæ & eorum qui cum eis erant ex Virginibus.*	XXVI.

Sequitur dein repetitus Dierum & Feſtorum Ordo, ſive ut Suppletorius ſive ut uſûs Extraordinarii aut alicujus diverſi, ad hunc modum, qui per menſes tantùm non ſingulos itidem variatim continuatur. Nec cæteris rectà ſubjungitur Ordo is, ſed columellas ſibi ſeorſim aſſignatas occupant ejuſdem Dies ſic diſtinctæ. Etiam titulum habet hic Ordo تتمة توت *Complementum menſis Thoth.* Atque ita in menſibus qui ſequuntur.

Thoth.			Auguſti.
ديسقرس البطيرك	ⲅ	III. *Dioſcuri Patriarchæ.*	XXXI.
اسعيا للنبي	ⲅ	III. *Iſaiæ Prophetæ.*	XXXI.
سمعان الحبيس ويوسع بن نون	ⲇ	IV. *Simeonis detenti & Ioſuæ Ben Nun.*	Septemb. I.
النديسماما الشهيد	ⲉ	V. *Al.. dishmamæ Martyris.*	II.
اتناسيوس البطريرك الثاني	ⲑ	IX. *Athanaſii Patriarchæ ſecundi.*	VI.

Thoth. Septembris.

اسحف البـدسـي الحبيس	ⲓⲅ	XIII. *Iſcaph* (fortè اسحق pro *Iſaac*) *detenti.*	X.
ماري ماما الشهيد	ⲓⲇ	XIV. *Mari Mama Martyris.*	XI.
حديد .... قيامه وهلانه وارقله	ⲓⲋ	XVI. ..... *& Helenæ & Herculeæ* aut *Heracleæ.*	XII.
العديسه العزرا ملبد ما الشهده	ⲕ	XX. ..... *Eleazaris filii Maæ Martyris.*	XVII.
تكله الشهيده	ⲕⲃ	XXII. *Theclæ Martyris.*	XIX.
حبل البصات يوحنا	ⲕⲅ	XXIII. *Conceptûs Ioannis.*	XX.
اغريغوريوس المنظبقي	ⲕⲇ	XXIV. *Gregorii Incluſi.*	XXI.
ابا دير وايراي اخه الشهدا	ⲕⲏ	XXVIII. *Abba Dir & Airai fratris ejus martyrum.*	XXV.
اغريغريوس الارمني وابو	ⲗ	XXX. *Gregorii Armenii & familiæ ejus.*	XXVII.
بوله الشهيده		*Paulæ Martyris.*	

بابه وهو الشهر الثاني		*Baba qui menſis eſt ſecundus.*	Septembris.
للايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
دخول سويرس مصر	ⲃ	II. *Ingreſſûs Severi in Ægyptum.*	XXIX.

Baba.

Baba.			Octobris.
ابنا بولا من طماو	ⲍ̄	VII. *Patris noſtri Pola de Temao.*	IV.
بلافيه ووحاس الشهدا	ⲏ̄	VIII. *Belaphiæ & Vacaſii Martyrum.*	V.
فلبس من السبعه الشماسه وديمتريوس البطريرك	ⲓ̄ⲇ̄	XIV. *Philippi ex ſeptem diaconis & Demetrii Patriarchæ.*	XI.
ابنا اغاثوا القس القديس	ⲓ̄ⲋ̄	XVI. *Patris noſtri Aghathii Presbyteri Sancti.*	XIII.
اغريغوريوس اسقف توس	ⲓ̄ⲍ̄	XVII. *Gregorii Epiſcopi Tuſæ.*	XIV.
ارقلس البطريرك	ⲓ̄ⲏ̄	XVIII. *Herculis ſeu Heraclii Patriarchæ.*	XV.
برثلموس الشهيد	ⲓ̄ⲑ̄	XIX. *Bartholomai Martyris.*	XVI.
القديس ابو يوحنس نشهات	ⲕ̄	XX. *Sancti patris Ioannis ....*	XVII.
يويل النبي وديونيسيوس	ⲕ̄ⲅ̄	XXIII. *Ioelis Prophetæ & Dionyſii.*	XX.
مريه القديسه الشهيدة	ⲕ̄ⲇ̄	XXIV. *Mariæ Sanctæ, Martyris.*	XXI.
يعقوب اخي الرب ووارس الشهيد	ⲕ̄ⲋ̄	XXVI. *Iacobi fratris domini & Vareſii Martyris.*	XXIII.
الميلاد بكل شهر ووضع راس يوحنا	ⲕ̄ⲑ̄	XXIX. *Nativitatis in unoquoque menſe, & Poſitionis Capitis Ioannis.*	XXVI.

هتور وهو الشهر الثالث		*Hathur qui menſis eſt tertius.*	Novembris.
الأيام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
تجديد بيعه القدس بوجرج بله	ⲍ	VII.	III.
الاربع حيوانات الملايكه	ⲏ	VIII. *Quatuor animalium Angelicorum.*	IV.
الثمانيه وتسعه عشر المجتمعين بنقيه	ⲑ	IX. Ita exaratur ; planiſſimè pro Patrum 318, in Synodo Nicæna prima, ſolennitate ; uti etiam antè in Calcaſendianis.	V.
ميخايل رييس الملايكه	ⲓⲃ	XII. *Michaelis Principis Angelorum.*	VIII.
ثاني عيد ميكايل	ⲓⲅ	XIII. *Feſti ſecundi Michaelis.*	IX.
شهادة ابو مينا	ⲓⲉ	XV. *Martyrii Abu Mena.*	XI.
متي الانجيلي واتناسيوس البطريرك وتادرس	ⲕ	XX. *Matthæi Euangeliſtæ & Athanaſii Patriarchæ & Theodori.*	XVI.
قرمان ودميان واخوتها وامها	ⲕⲃ	XXII. *Fermanæ Damianæ & ſororum & matris earum.*	XVIII.
الاربعه وعشرين قسيس الملايكه	ⲕⲇ	XXIV. *Viginti quatuor Presbyterorum*	XX.
الشهيد القديس مرقوريوس	ⲕⲉ	XXV. *Martyris ſancti Mercurii.*	XXI.

Hathur.

Hathur.			Novembris.
فيلمون الرسول ويعقوب المقطع	ⲕ̅ⲍ̅	XXVII. *Philemonis Apoſtoli & Iacobi diſſecti.*	XXIII.
سرابيون اسقف ابساده	ⲕ̅ⲏ̅	XXVIII. *Serapionis Epiſcopi Abaſedæ.*	XXIV.
بطرس بطريرك الاسكندريه وهدلف الشهدا واقليمس الرسول	ⲕ̅ⲑ̅	XXIX. *Petri Patriarchæ Alexandrini ; & Hedalephi Martyris & Clementis Apoſtoli.*	XXV.

Ordo alter.

Hathur.			Octobris.
اكلاوبا الملك	ⲁ̅	I. *Aclauba Regis.*	XXVIII.
بطرس البطريرك	ⲃ̅	II. *Petri Patriarchæ.*	XXIX.
انتيمخس الشهيد القديس	ⲅ̅	III. *Antimachi Martyris Sancti.*	XXX.
مجي جسد تاودرس الي شطب	ⲉ̅	V. .... *Theodori*	Novembris. I.
لعماح التلميذ مع الخلص	ⲋ̅	VI. *Laimah Diſcipuli cum*	II.
اسحق بطريرك الاسكندريه	ⲓ̅	X. *Iſaaci Patriarchæ Alexandrini.*	VI.
اخومبس القديس	ⲓ̅ⲁ̅	XI. *Achumiſii ſancti.*	VII.
تالتها عيد ميكاييل	ⲓ̅ⲇ̅	XIV. *Feſti tertii Michaelis.*	X.

Hathur. Novembris.

برسمنت فنه كبلسه لنونهر بمصر	ſ	XVI. .... in Ægypto.	XII.
يوحنا فم الذهب	ſ	XVII. Ioannis Chryſoſtomi.	XIII.
فيلبس الرسول	ſ	XVIII. Philippi Apoſtoli.	XIV.
برتلموس الرسول	ſ	XIX. Bartholomæi Apoſtoli.	XV.
اغرغوريوس العجانى ſubſcribitur ibi extra lineas نومقار السهيد & dein		XXI. Gregorii Aiganenſis.	XVII.
يويل النبي والاحد واربعين السهيد		XXIII. Ioelis prophetæ & quadrageſimi primi Martyris.	XIX.
اغرغوريوس اسقف نوس		XXVI. Gregorii Epiſcopi Nyſſeni.	XXII.

كيهك وهو الشهر الرابع		Chiach qui menſis eſt quartus.	
الايام والاعياد		Dies & Feſta.	
بطرس الحبديل اسقف بهواش		I. Petri Alhabdil Epiſcopi.	XXVII.
بربارة وتكله والعريس صمويل		VIII. Barbaræ & Theclæ & Sponſi Tzemuelis.	Decembris. IV.
الراهب سمعان استشهد في ايام المسلمين		XIV. Monachi Simeonis martyrio coronati in diebus Muſulmanorum.	X.

Chiach.			Decembris.
اغرغوريوس الارمني	ⲓⲉ	xv. *Gregorii Armenii.*	xi.
غبريال الملوك البشري	ⲕⲃ	xxii. *Gabrielis Angeli, Annunciatoris.*	xviii.
سراح الميلاد المقدس ضوم الي العروس	ⲕⲏ	xxviii. *Publicationis Nativitatis ſanctæ.* *Iejunii pridiani.*	xxiv.
ميلاد ربنا يسوع المسيح	ⲕⲑ	xxix. *Nativitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti.*	xx[illegible]
تاني الميلاد داود النبي ويعقوب لسقف يارشلنم	ⲗ	xxx. *Secundi* (feſti) *Nativitatis & Davidis prophetæ & Iacobi Epiſcopi Hieroſolymorum.*	xxvi.

Ordo alter.

Chiach.			Novembris.
ابينا ناهوم الراهب الجديد	ⲃ	ii. *Patris noſtri .... monachi ....*	xxviii.
دخول السيده الهيكل	ⲅ	iii. *Ingreſſus Dominæ in Templum.*	xxix.
اندراوس الرسول	ⲇ	iv. *Andreæ Apoſtoli.*	xxx.
ايسيدورس الشهيد وناحوم النبي	ⲉ	v. *Iſidori Martyris & Nahum prophetæ.*	Decembris. i.

Chiach.		Decembris.	
بطلماوس القس الشهيد بمدايل راس المخلحي	ⲋ̅	VI. Ptolemæi Martyris.	II.
ماتوس الغفير بانومنا بانومبا المحمبا	ⲍ̅	VII.	III.
نمنن الراهب المحسب من الشهدا	ⲑ̅	IX. ..... Monachi inter Martyres recenſiti.	V.
مار نقولا الاسقف وعبره	ⲓ̅	X. Mar Nicolai Epiſcopi & ſociorum ejus.	VI.
ابينا بخيمه وبرتلموس الاسقف	ⲓ̅ⲁ̅	XI. Patris noſtri Bechimæ & Bartholomæi Epiſcopi.	VII.
القديس بولص وابا سبان	ⲓ̅ⲃ̅	XII. Sancti Pauli......	VIII.
حلجنه ناالسيده مرتهرنمي	ⲓ̅ⲅ̅	XIII.	IX.
ابو هرواج الشهيد	ⲓ̅ⲋ̅	XVI. Patris Haruach Martyris.	XII.
ابينا سر نامن وعبره	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. Patris noſtri..... & ſociorum ejus.	XIII.
امرقلا الشهيد وعبره	ⲓ̅ⲏ̅	XVIII. Herculis aut Heraclii martyris & ſociorum ejus.	XIV.
اغناطيوس القديس الشهيد	ⲕ̅ⲇ̅	XXIV. Ignatii ſancti martyris.	XX.
يوحنس كمابوادي	ⲕ̅ⲉ̅	XXV. Ioannis	XXI.
انسطاسيه الشهيده القديسه	ⲕ̅ⲋ̅	XXVI. Anaſtaſiæ martyris ſanctæ.	XXII.
ابينا ابشاده الشهيد	ⲕ̅ⲍ̅	XXVII. Patris noſtri Abishade martyris.	XXIII.

طوبه

طوبه وهو الشهر الخماس		*Tuba, quæ menſis eſt Quintus.*	Decembris.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
وجود عظام استفانوس	ⲁ̅	I. .... *Stephani.*	XXVII.
الاطفال	ⲅ̅	III. *Innocentium.*	XXIX.
يوحنا الرسول الانجيلي	ⲇ̅	IV. *Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ.*	XXX.
الختان وبسيلوس وذليا	ⲋ̅	VI. .....*& Baſilii*.....	Januarii. I.
بنامين البطريرك وتلبرنن لنفسه دومقار	ⲏ̅	VIII. ......*Patriarchæ*	III.
افرهام وجرجه مشهات	ⲑ̅	IX. *Ephraim*	IV.
صوم الغطاس الي العرب	ⲓ̅	X. *Iejunium Baptiſmi in veſpertino tempore præcedente.*	V.
يوم الغطاس المقدس	ⲓ̅ⲁ	XI. *Dies Baptiſmi Sanctificati.*	VI.
ثاني الغطاس وتاودرس المشرقي	ⲓ̅ⲃ	XII. *Feſti ſecundi Baptiſmi, & Theodori*......	VII.
ثالث الغطاس وعرس قانا	ⲓ̅ⲅ	XIII. *Tertii* Feſti, *Baptiſmi & Nuptiarum in Cana.*	VIII.
فيلاتارس الشهيد	ⲓ̅ⲋ	XVI. *Philetari Martyris.*	XI.
دوماديوس اخو ملسيموس	ⲓ̅ⲍ	XVII. *Dumadii* (fortè *Diomedis*) *fratris Mileſimi.*	XIII.

Tuba.

Tuba.			Januarii.
نياحه السيده مرتمريم	[illegible]	XXI. *Planctûs Dominæ, Dominæ Mariæ.*	XVI.
القديس العظيم انطونيوس	[illegible]	XXII. *Sancti Magni Antonii.*	XVII.
ابنا اسكل الشهيد	[illegible]	XXV. *Patris noſtri Æſchyli Martyris.*	XX.
السبعه واربعين بوادي	[illegible]	XXVI. *Quadraginta ſeptem Martyrum in....*	XXI.
اقليمنطس الاسقف الشهيد	[illegible]	XXVIII. *Clementis Epiſcopi, & Martyris.*	XXII.
لميلاد في كل شهر	[illegible]	XXIX. *Nativitatis in quolibet menſe.*	XXIII.

Ordo alter.

Tuba.			Decembris.
لانثيس البطريرك وفيه رسمت كنيسه السيده يوسنوده	[illegible]	II. *Lanthii Patriarchæ, & eodem die..................*	XXVIII.
اوسفنوس الشهيد	[illegible]	V. .... *Martyris.*	XXXI.
			Januarii.
القديس مار افرام	[illegible]	VII. *Sancti Mar Ephremi.*	II.
ملسيمس وارشليدس وفهراسل الشهيد	[illegible]	VIII. *Mileſimi & Arſhalidis & .... Martyris.*	III.
مرتا ومريم اخت العازر	[illegible]	XVIII. *Marthæ & Mariæ ſororum Lazari.*	XIII.

Tuba			Januarii.
بهتوا الشهيده		xx. *Behethua Martyris.*	xv.
تاودسيوس الملك		xxIII. ....*Regis*	xvIII.
القديس ابو بشاده القس		xxIV. *Sancti Patris Baſhida Presbyteri.*	XIX.
طيماتاوس الرسول وسرافيون		*Timothæi Apoſtoli &*	
اغريغوريوس المناوغس والعذاري القديسات بستس		*Gregorii* .... &	
بوتوام دمبوا الشهيد		xxvII. .... *Martyris.*	xxII.
فهد..س واغباني وصوفيا امهن		xxx. .... & *Sophiæ matris earum.*	xxv.

شهر امشير وهو السادس		*Menſis Amſchir qui eſt Sextus.*	Januarii.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
ابو بولا الكبير فانبايحنس اعوس دير الزجاج		II. *Abu Pola*..........	xxvII.
ابو قير ويوحنا السيدا		VI. *Abu Kir & Ioannis Martyrum.*	xxxI.
القديس تيذس		VII. *Sancti Theodoſii.*	Februarii I.

Amſchir.			Februarii.
سمعان الكهن وحمله السيد وهو دخول السيد للهيكل	ⲏ̅	VIII. *Simeonis Sacerdotis & Geſtationis Domini; & idem eſt introitûs Domini in Templum.*	II.
القديس القليد يسطس	ⲓ̅	X. *Sancti Præſidis, Iuſti.*	IV.
سوبرس بطريرك انطاكيه وكرنا	ⲓ̅ⲇ̅	XIV. *Severi Patriarchæ Antiocheni & ...... Prophetæ.*	VIII.
بولبقريوس الاسقف وفي نسخه البطريرك	ⲓ̅ⲑ̅	XIX. *Pulcherii Epiſcopi, aliàs Patriarchæ.*	XIII.

Ordo alter.

Amſchir.			Januarii.
يهودا الرسول وابو بولا الشهيد	ⲁ̅	I. *Iudæ Apoſtoli & Abu Bolæ Martyris.*	XXVI.
ماري افرام الشهيد	ⲅ̅	III. *Domini Ephraim Martyris.*	XXVIII.
			Februarii
القديس ابو بلا	ⲍ̅	VII. *Sancti Patris Benla.*	I.
يسطس الاسقف وبرصوما ابيا رهبان الرهبان	ⲑ̅	IX. *Iuſti Epiſcopi & Barzumæ Patris ....*	III.
سرجه وابو هفس وطيماناوس البطريرك	ⲓ̅ⲅ̅	XIII. .... & *Timothei Patriarchæ.*	VII.
القديس ابنا ابنوده	ⲓ̅ⲉ̅	XV. *Sancti patris noſtri Abnodæ.*	IX.
ابنا ابرهام القديس	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. *Patris noſtri Abrahæ ſancti.*	XI.

يعقوب

Amſchir. Februarii.

يعقوب الرسول	ιη̄	XVIII. *Iacobi Apoſtoli.*	XII.
بطرس البطريرك	κ̄	XX. *Petri Patriarchæ.*	XIV.
بطرس مطران دمسق	κᾱ	XXI. *Petri metropolitæ Damaſci.*	XV.
دلمديس مع غره	κε̄	XXV. *Dalmatii cum ſociis ſuis.*	XIX.
القديس ابنا تادرس الرومي	κη̄	XXVIII. *Sanctipatris noſtri Theodori Romani.*	XX.

شهر برمهات وهو السابع		*Menſis Barmahatb qui eſt Septimus.*	Februarii
الايام والغباد		*Dies & Feſta.*	
ابنا مكاره السهيد الاسقف	β̄	II. *Patris noſtri Macaræ martyris & Epiſcopi.*	XXVI.
وجود الصليب المقدس	ῑ	X. *Inventio ſanctæ Crucis.*	Martii. VI.
القديس ملاحي الشهيد	ιβ̄	XII. *Sancti Malachiæ Martyris.*	VIII.
الاربعين شهيد بسبسطيه	ιγ̄	XIII. *Quadraginta Martyrum in Sebaſtia.*	IX.
السيدة العدرا	κᾱ	XXI. *Dominæ Virginis.*	XVII.
ابو مقار القديس الكبير بشبهات	κζ̄	XXVII. *Patris Macarii ſancti Domini in Shiath.*	XXIII.

Ordo alter.

Barmahath.			Februarii.
مغريبنوس وتحله الشهيده	ⲁ̄	I. Macrini & Theclæ Martyris.	XXV.
			Martii.
تاوداسياس الملك	ⲍ̄	VII. Theodoſii Imperatoris.	III.
هلياس الشهيد من اهناس	ⲓ̄ⲋ̄	XVI. Eliæ Martyris (fortè) cum Enoſho.	XII.
ايسيدرس السهيد واخته	ⲓ̄ⲏ̄	XVIII. Iſidori Martyris & ſororis ejus.	XIV.
فيه اعطي المخلص الحل والربط للتلاميذ	ⲓ̄ⲑ̄	XIX. In eo celebratur Feſtum Donationis ſanctæ, Solvendi & Ligandi, Apoſtolis.	XV.
طيطس تلميذ الرسول بولس	ⲕ̄ⲃ̄	XXII. Titi diſcipuli Apoſtoli Pauli.	XVIII.
فرفيوس القديس	ⲕ̄ⲅ̄	XXIII. Parphii ſancti.	XIX.
بشارة الملاك غبريال للسيده	ⲕ̄ⲑ̄	XXIX. Euangeliſmus Angeli Gabrielis, Dominæ.	XXV.
ارخانيوس الشهيد	ⲗ̄	XXX. Erganii Martyris.	XXVI.

شهر

شهر برموده وهو الثامن		*Menſis Barmuda qui octavus eſt.*	Martii.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
هرون الكاهن	[illegible]	I. *Aaronis Sacerdotis.*	XXVII.
يوحنا البطريرك	[illegible]	VI. *Ioannis Patriarchæ.*	Aprilis. I.
اسحق الاخرمنس	[illegible]	XIV. *Iſaaci.*	IX.
حزيبال النبي	[illegible]	XV. *Ezekielis Prophetæ.*	X.
مرقس اخو يوحنا	[illegible]	XVI. *Marci*	XI.
يوحنا الاسقف تحته	[illegible]	XI. *Ioannis Epiſcopi*	VI.
انطونيوس اسقف طمويه	[illegible]	XII. *Antonii Epiſcopi Tamaenſis.*	VII.
يعقوب بن زبدي الرسول	[illegible]	XVII. *Iacobi filii Zebedai Apoſtoli.*	XII.
قرقس الجديد البطريرك	[illegible]	XXII. *Cerceſii* .... *Patriarchæ.*	XVII.
ابو خرج كبير الشهدا	[illegible]	XXIV. *Patris Karech Domini Martyrum.*	XIX.
القتيه بافسس	[illegible]	XV.	X.
سوسنيوس الشهيد	[illegible]	XXVI. *Suſanii Martyris.*	XXI.
ابو نقبطر الشهيد	[illegible]	*Patris* ..... *Martyris.*	

 شهر

شهر بشنس وهو التاسع		*Menſis Baſchnes qui eſt Nonus.*	Aprilis.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
ميلاد السيدة العذرا	ⲁ̄	I. *Nativitatis Dominæ Virginis.*	XXVI.
			Maii.
اسحق بدفري وبسمي عهن شحن وابو مقار القس وارميا النبي	ⲋ̄	VI. *Iſaaci............ .... & patris Macarii Presbyteri & Ieremiæ Prophetæ.*	I.
القديس اثناسيوس الرسول	ⲍ̄	VII. *Sancti Athanaſii Apoſtoli.*	II.
يوحنس السنهرتي بسبرا	ⲏ̄	VIII. *Ioannis ....*	III.
تادرس الشماح في ايام المسلمين	ⲑ̄	IX. *Theodori........ in diebus Mulſulmanorum.*	IV.
لبلده قنبه القديسين وندله	ⲓ̄	X. *.................. Sanctorum.......*	V.
ابو نحوم اب الشركه	ⲓⲇ̄	XIV. *Patris Nachumi, Patris Communicationis* ſeu *Conſortii.*	IX.
يوحنا الانجيلي	ⲓⲋ̄	XVI. *Ioannis Evangeliſtæ.*	XI.
استفانوس القديس	ⲓⲍ̄	XVII. *Stephani Sancti.*	XII.
القديس امرنيوس المتوحد	ⲕ̄	XX. *Sancti Amarnii..... ....*	XV.
السيده العذرا	ⲕⲁ̄	XXI. *Dominæ Virginis.*	XVI.

دخول

دخول السيدة ارض مصر	ⲕⲇ	XXIV. *Introitus Dominæ in Ægyptum.*	XIX.
توما الرسول التلميذ	ⲕⲋ	XXVI. *Thomæ Apoſtoli & Diſcipuli.*	XXI.

Ordo alter.

Baſchnes.			Aprilis.
تادرس ابن بخوميوس وايوب	ⲃ	II. *Theodori filii Pachomii, & Iobi.*	XXVII.
سيمون الشهيد القديس	ⲅ	III. *Simeonis Martyris Sancti.*	XXVIII.
يوحنا البطريرك	ⲇ	IV. *Ioannis Patriarchæ.*	XXIX.
يعقوب بن زبدي	....	.... *Iacobi filii Zebedæi.*	....
يوحنا فم الذهب	ⲓⲃ	XII. *Ioannis Chryſoſtomi.*	Maii. VII.
ارساني معلم الملوك على راي الروم	ⲓⲅ	XIII. *Arſenii qui docuit Imperatorem ſuper inſtitutis Romanis.*	VIII.
يهودا التلميذ الرسول	ⲓⲉ	XV. *Iudæ diſcipuli & Apoſtoli.*	X.
ابنا حرجه الراهب وشنوده	ⲓⲏ	XVIII. *Patris noſtri Harachæ monachi ......*	XIII.
موت لعازر الثاني القديس	ⲕⲍ	XXVII. *Obitûs Lazari ſecundi & ſancti.*	XXII.
القديس سمعون الكبير	ⲕⲑ	XXIX. *Sancti Simeonis Magni.*	XXIV.
دماديوس الشهيد سمعون الصغير	ⲗ	XXX. *Damadii Martyris & Simeonis Minoris.*	XXV.

شهر

شهر بوونه وهو العاشر		*Menſis Bewna, qui eſt Decimus.*	Maii.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
الشهيد ابو بافام ولاندسين الشهيد نالتام في الايام المسلمين	ⲁ	I. *Martyris Abu Bapha-mi & Alandeſhini Martyris .... in diebus Muſulmanorum.*	XXVI.
وجود عظام يوحنا المعمد الله	ⲃ	II. *Inventio Oſſium Io-hannis Baptiſtæ Dei.*	XXVII.
اكلونيس الشهيد	ⲓⲁ	XI. *Claudii Martyris.*	Junii. V.
ميخايل رييس الملايكه	ⲓⲃ	XII. *Michaelis Principis Angelorum.*	VI.
ثاني عيد ميخايل	ⲓⲅ	XIII. *Feſti ſecundi Mi-chaelis.*	VII.
ثالث عيد ميخايل	ⲓⲇ	XIV. *Feſti tertii Michae-lis.*	VIII.
القديس انانوس المعترف	ⲕⲅ	XXIII. *Sancti........*	XVII.
ابنا موسي الاكسون	ⲕⲇ	XXIV. *Patris noſtri Mo-ſis Pauperis.*	XVIII.
ميلاد يوحنا المعمد لز وغبهم ومرتا الشهدين	ⲗ	XXX. *Nativitatis Ioannis Baptiſtæ .... & Ci-hemæ & Marthæ mar-tyrum.*	XXIV.

Ordo

Ordo alter.

Maii.

Beuna.

بامون الشهيد	δ	IV. *Bamonis Martyris.*	XXIX.
ابو نخ الشهيد وغيره من الشهدا	ε	V. *Abu Nachi Martyris & reliquorum cum eo martyrum.*	XXX.
تادرس الشهيد	ς	VI. *Theodori Martyris.*	XXXI. Junii.
اسخرون الشهيد	ζ	VII. *Aſcharonis martyris.*	I.
تامدة واولادها الشهدا	η	VIII. *Thameda & prolis ejuſdem martyrum.*	II.
كليمس الشهيد ابن الملك	ι	X. *Climini Martyris filii Regis.*	IV.
تكريز كنيسة الشهيد ابو مينا	ιε	XV. *Repetitionis .... Martyris Abu Menæ.*	IX.
تكريز كنيسة ابو نفر بمصر ونياحته	ις	XVI. *Repetitionis ... Abu Nephrii in Ægypto & planctûs ejus.*	X.
ابنا بطسان وبريس وبرتلموس الرسول	ιζ	XVII. *Patris noſtri Bateſani & Briſii & Bartholomæi Apoſtoli.*	XI.
نوجرج من لعم	ιθ	XIX.	XIII.
هجوع اليسع النبي	κ	XX. *Famis Eliſhæ prophetæ.*	XIV.
تكريز كنيسة السيدة بانتريب	κ	XX. *Repetitionis .... Dominæ ....*	XIV.
قرمان واخوته ولعهم	κβ	XXII. *Carmani & ſororum ejus & ......*	XVI.
بطرس البطريرك	κε	XXV. *Petri Patriarchæ.*	XIX.

Beuna. Junii.

وقوف الشمس ليوسع بن نون	ⲕⲋ	XXVI. *Stationis Solis pro Ioſua filio Nun.*	XX.
انانيا التلميذ وعبره من القديسي	ⲕⲍ	XXVII. *Ananiæ diſcipuli & reliquorum cum eo ſanctorum.*	XXI.
تاوذوسيوس بطريرك الاسكندريه	ⲕⲏ	XXVIII. *Theodoſii patriarchæ Alexandrini.*	XXII.

شهر ابيب وهو الحادي عشر		*Menſis Abib qui eſt Undecimus.*	Junii.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
القديسه افرانيه العذرا	ⲁ	I. *Sancta Aphraniæ Virginis.*	XXV.
القديس المحكيم كيرلس ريس لنافه لناسه بطريركيه العدلنس لمند	ⲃ	II. *Sancti & Iudicis Kirleſii, Principis ....Patriarchatus, Sancti..... ......*	XXVI.
وجود عظام ابو قير ويرخا	ⲇ	IV. *Inventio Oſsium Abu Kir & ....*	XXVIII.
شهاده بطرس وبولس	ⲉ	V. *Martyrii Petri & Pauli.*	XXIX.
ابا هور الشهيد	ⲓⲃ	XII. *Abbæ Hur martyris.*	Julii. VI.
تادرس الشهيد القايد	ⲕ	XX. *Theodori Martyris, & Iudicis ſeu Præfecti.*	XIV.
السيده العذرا	ⲕⲇ	XXIV. *Dominæ Virginis.*	XVIII.
تراوس التلميذ الرسول	ⲕⲑ	XXIX. *Taruſii diſcipuli & Apoſtoli.*	XXIII.

Ordo

Ordo alter.

Abib.			Junii.
كبرلص وكلعتنيس	ⲋ̅	VI.	XXX.
برتلموس الشهيد في راشله	ⲋ̅	VI. *Bartholomæi Apoſtoli in*	XXX.
			Julii.
ابو سنوده الاب الكبير	ⲍ̅	VII. *Abu Sanudæ Patris & Domini.*	I.
نونسلي بوادي هبيب	ⲏ̅	VIII.	II.
هرون الشهيد	ⲑ̅	IX. *Aharonis martyris.*	III.
ملري بطره الشهيدين وطريركه	ⲓ̅	X. *Domini Batræ martyris &*	IV.
ابوبسيده اسقف فغط	ⲓ̅ⲅ̅	XIII. *Abu Baſidæ Epiſcopi*	VII.
ابو مقلر الكبير وامونيوس الشهيد	ⲓ̅ⲇ̅	XIV. *Abu Macarii Domini, & Ammonii Martyris.*	VIII.
ابنا افرام السرياني	ⲓ̅ⲉ̅	XV. *Patris noſtri Ephrem Syri.*	IX.
يوحنا صاحب الانجيل الرهب	ⲓ̅ⲋ̅	XVI. *Ioannis Promotoris Euangelii, Monachi.*	X.
يسيدرس الشهيد بعين شمس	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. *Iſidori martyris in Heliopoli.* Ægypti ſcilicet.	XI.

Hh 2 Signi-

Significat عين شمس ſive *Oculum* ſive *Fontem Solis*. Et apud Avicennam
a Lib. 2. cap. 81. expreſſim عين الشمس redditur[a] *Oculus Solis*, ubi Ægypti locum in quo
b Lib. 1. cap. 28. Balſamum naſcitur indicat; quem Dioſcorides[b] ſolùm τινὰ αὐλῶνα *quandam*
c Lib. 5. cap. 9. *convallem* nuncupat. *Oppidum Solis* vocatur Plinio[c]. *Sed Fontem* non *Oculum*
d Lib. περὶ τροφῶν δυνάμεων, in Βαλσαμίνου. *Solis*, reddi debere firmat Simeon Sethi[d] qui de Balſamo illic (ut Avicenna, atque ex eo; nam paulò recentior erat) naſcente, verba faciens, γίνε(ται), inquit, πλησίον Αἰγύπτου ἐν χώρᾳ παρ' Αἰγυπτίοις μὲν Ηλίου Πηγὴ ὀνομαζομένη, ὑπὸ δὲ τῶν παλαιοτέρων Ηλίου πόλις, *Naſcitur propè Ægyptum in regione Ægyptiis Solis Fonte dicta, ſed ab vetuſtioribus Solis Urbe*. Pro eodem ſumitur און *On* in
e Genes. 41, 45 & 50. cap. 46, 20. Ezechielis 30. 17. & Joſeph. in Origin. lib. 2. cap. 3. ſacris literis[e]; urbs, tempore Ægyptiacæ captivitatis, Regia, cujus Præfecti ſeu Sacerdotis (כהן) nempe Potipheræ, filiam, Aſenath dictam, Pharaoh collocavit in uxorem Joſepho Patriarchæ. Sed ſubſtituit ibi paraphraſtes, Jonathan dictus, ויהב ליה ית אסנת דילידת דינה לשכם ורביתה איתת פוטיפרע רבא דטניס לאינתו *& dedit Aſenath, quam peperit Dina ipſi Sichem quæ ubi crevit* (ita vertit vir doctus, nondum editus) *facta eſt uxor Potipheræ Principis Taneos in uxorem*. Reddendum autem *quam educavit uxor Potipheræ &c.* Quaſi inde filia ejus
f MS. Num. 67. Aſenath nuncupata fuiſſet. De عين شمس autem Abulfeda[f] ويقول انها كانت مدينة فرعون *& dicitur fuiſſe Urbem Pharaonis*. Illud verò Avi-
g MS. in Bibliotheca Bodlejana. cennæ de عين شمس reddit R. Nathan[g], qui eum Ebraicè vertit,
h Genes. 47, 11. בארץ רעמסס ובערב עין אלשמס *in terra Rameſes*,[h] *quod Arabicè eſt*, *Ajin al Shemes* ſeu *Fons Solis*.

Abib.			*Julii.*
اوفيمية الشهيدة	ιη	XVIII. *Euphemiæ Martyris.*	XII.
ابطونيوس الاسقف	ιθ	XIX. *Aphthonii Epiſcopi.*	XIII.
سنودة الشهيد	κγ	XXIII. *Sanudæ martyris.*	XVII.
سمعان البطريرك	κδ	XXIV. *Simeonis Patriarchæ.*	XVIII.
عروج الخنوخ الي السما والخمس والعشرين الف الدين استشهد وابا تريب ودبسارة وتلا وكمريس	κε	XXV. *Aſcenſionis Henochi in cælum, & 25000 qui martyrium ſubierunt & Abba Theribæ & Dabaſhira & Thela & Cameririi.*	XIX.

Abib.

Abib.			Julii.
كد بورقمبه يمصر		*Converſio . . . . in Ægypto.*	
يوسف النجار وصغود لطبا الي السما ويوسف الصديق	κϛ	XXVI. *Ioſephi Fabri lignarii & aſcenſus . . . . in cœlum & Ioſephi Iuſti.*	XX.
حزقيال النبي حزقيال والقديس ليميون وكمربيع يوحنا الانجيلي الاسلي	κζ	XXVII. *Ezechielis*, ut puto, *propheta & Sancti Aimonis . . . . . & Ioannis Euangeliſta . . .*	XXI.
مريم المجدلينه وقرفا الشهيد	κη	XXVIII. *Maria Magdalenæ & Cerpha Martyris.*	XXII.
طيماتاوس البطريرك	λ	XXX. *Timothei patriarchæ.*	XXIV.

شهر مسري وهو الثاني عشر		*Menſis Muſre qui eſt Duodecimus.*	Julii.
الايام والاعياد		*Dies & Feſta.*	
سمعان العمودي	γ	III. *Simeonis Stylitis.*	XXVII.
تدكار رييس الملايكه	ιβ	XII. *Commemorationis Principis Angelorum.*	Auguſti. V.
تحلي الرب بطور تابور	ιγ	XIII. *Transfigurationis Domini in monte Thabor.*	VI.
صعود جسد السيده	ιϛ	XVI. *Aſcenſus corporis Dominæ.*	IX.
الابا ابرهيم واسحق ويعقوب	ιη	XVIII. *Patrum Abrahæ, Iſaaci & Iacobi.*	XI.
تدكار لميلاد المجيد	κθ	XXIX. *Commemorationis Nativitatis.*	XXII.

Ordo alter.

Muſre.			Julii.
ابالي الشهيد وجسد مالخيصدق وهجوع حنا ام الشيده	ⲁ̅	I. *Abalii martyris & Corporis* (puto) *Melchiſedec, & Inediæ Annæ matris Dominæ.*	XXV.
مينا الشهيد	ⲃ̅	II. *Menæ Martyris.*	XXVI.
ابنا داود السخاوي	ⲉ̅	V. *Patris noſtri Davidis*	XXIX.
ابنا ويصا تلميذ ابنا شنوده	ⲋ̅	VI. *Patris noſtri Vitzæ diſcipuli patris noſtri Shanudæ.*	XXX.
طيماتاوس البطريرك	ⲍ̅	VII. *Timothei Patriarchæ.*	XXXI.
السبعه الفتيه بانطاكيه	ⲏ̅	VIII. *Septem adoleſcentum in Antiochia.*	Auguſti. I.
ابنا باره بسطنوف	ⲑ̅	IX. *Patris noſtri Baræ in Satanuph.*	II.
ابطلماوس الشهيد بمنوفت العليا	ⲓ̅ⲁ̅	XI. *Ptolemæi martyris in Menopheth ſuperiori.*	IV.
يعقوب الشهيد	ⲓ̅ⲍ̅	XVII. *Iacobi Martyris.*	X.
حمل جسد ابو مقار الي الدير	ⲓ̅ⲑ̅	XIX. *Geſtationis corporis Abu Macarii in Cœnobium.*	XII.
السبعه الفتيه بافسوس	ⲕ̅	XX. *Septem juvenum in Epheſo.* Septem Dormientium.	XIII.

Muſre.

Muſre.			Auguſti.
مبخا النبي والقديسه اهرالي الشهذه يعبد فيه لصعون جسد السيده علي راي السريانين والفرح والروم وهو عندهم نباحتها ايضا	ⲕⲁ	XXI. *Michea propheta & ſancta Abaralia Martyris; & in eodem celebratur aſcenſus* (Aſſumptio) *corporis Dominæ juxta diſciplinam Syrorum &* (puto) *Francorum* (quo nomine Europæi deſignari Orientalibus ſolent) *& Armeniorum & Romanorum, quibus eſt ejuſdem etiam Planctus.* Poſtridunm Aſſumptioni ejus tribuitur in Eccleſia Romana[a] quæ in Græca tunc celebratur nomine πανσεβασμίου κοιμήσεως τῆς δεσποίνης, ſeu *Dormitionis.*	XIV.
صموبل النبي	ⲕⲋ	XXVI. *Samuelis Propheta.*	XIX.
موسي اسقف الفرمن	ⲗ	XXX. *Moſis Epiſcopi Fermenſis.*	XXIII.

[a] *Videſis Baronium in Martyrolog. Rom. Auguſti 15.*

Alia ſequuntur ibi de Lectionibus ſacris Menſis quem vocitant النسي خمس
Quinque Niſi & الشهر الصغير *Menſem minorem*, id eſt, dies illas Quinque
quas anno eorum, uti & Perſarum & Æthiopum, dierum 360, rotundo ad-
jectas, ἐπαγομένας appellitant Græci; de quibus obitèr Chronologi. Cum
hiſce & Calcaſendianis antè allatis, ſi plura è Mahumedanis ejuſmodi de Chri-
ſtianorum feſtis apud Coptitas viſere cupias, compara quæ habet Ulug Beigus
Perſa in Epochis[b] quas dudùm publicavit Vir doctiſſimos Joannes Gra-
vius. Habetur etiam penes me MS. codex vetus cui titulus كتلب الزيج
الجديد تحرير الشيح الامام علاي الزين ابن الشاطر رحمه الله غلبه
Liber Tabularum ſeu *Computi compoſitus ab Seniore & Doctore ſummo ac Præfecto, Ibn Shatar, ſuper quem ſit Dei miſericordia.* Exemplar in Oriente ſcriptum eſt die Veneris qui fuit 29 menſis Giumadi prioris, anno Hegiræ ٧٩٩
id

[b] Cap. 7

id eſt 702 ſeu Chriſti 1302. Feſta autem exhibet Mahumedanus ille & anni rationem motúſque cœleſtes pulcherrimè diſpoſitos. Atque tam Chriſtiana, apud Syros, Feſta quam Judaica & Mahumedica ſua. Et Chriſtianorum alia من اول الصوم *à primo die* ſeu *initio Jejunii* (Quadrageſimæ) alia من الفطر ſeu *Jejunii ſolutione*, alia aliter ordinantur illi dum Tabellam eorum exhibet. Adnotat autem quōd قبط مصر تصوم الاثنين الذي قبل صوم النصاري واذا عرفته صومهم فاعلم ان فطرهم ابدا يكون يوم التاسع والاربعون من صومهم *Coptitæ Ægypti Jejunium auſpicantur à ſecundo die Jejunium Nazarenorum præcedente* (Nam ita eos à Coptitis heic diſtinguit; Et de Nazareni Jejunii initio, juxta eum plura ſtatim) *Atque inde intelligitur Jejunium eorum. Et ſcire oportet, Solutionem eorum, perpetuò incidere in feriam primam, diebus 49 ab ipſorum Jejunio.* Adeóque hebdomade integrâ, tum in ejuſdem initio tum in Solutione anticipanda, ab aliis Orientalibus eos vult diſcrepare. Cum hiſce, de variis Jejunii Magni initiis & Solutione, confer quæ ea de re tradit Euſebius [c], Socrates [d], Sozomenus, & quæ de primitivis ante Victorem Papam ſeculis habet Eutychius [e] Patriarcha Alexandrinus, præter ea quæ in Canonibus & Conſtitutionibus Apoſtolorum [f], ſic dictis, Conciliis vetuſtis [g], Juriſconſultorum, ad illa & de Divinis Officiis, Commentariis, alibi ſatis obvia occurrunt. Volunt quidem è Pontificiis viri [h] Magni ídque fidentius, inſtitutum illud de diebus 49 ſeu ſeptem hebdomadibus quæ τεσσαρακοστῆς & *Quadrageſimæ* nomine, uti & alia jejunia Paſchalia, paſſim apud veteres memorari ſolent, inſtitutum fuiſſe Apoſtolicum, ſed à Teleſphoro Papa, ut in Biographis Paparum habetur, renovatum, qua de re etiam in Epiſtola ejus pſeudodecretali. Certè, & de Initio & de Solutione Jejunii illius magni, adeóque de Dierum Numero, apud Orientales tum inter ſe tum ab Occidentalibus, Diſcrepantia habita eſt non exigua. Sed ipſius tandem Tabellæ jam dictæ faciem ſubjungimus.

c *Hiſt. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 24.

d *Hiſt. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 21.

e *Annal. Tom.* 1. *pag.* 364.

f *Canon.* 69. *& Conſtit. lib.* 5. *cap.* 12 *&c.*

g *Laodicen. Can.* 50, 6. *in Trullo Can.* 89 *& vide Baron. Tom.* 1. *ann.* 57. § 197 *&* 198.

h *Bellarmin. de Verbo Dei lib.* 4. *cap.* 2 *&* 7. *Baron. Tom.* 2. *ann.* 154. §. 2. *Binius in notis ad Teleſphori Epiſtolam; Nota ad Alphonſi Ciacconii Teleſphorum, alii. videſis Gratian. Diſt.* 4. *cap.* 4. *&* 5. *Clement. Pap. Epiſt.* 1. *& Durandum in Rationali lib.* 6. *cap.* 28. *Anton. Auguſtin. Epit. Juris Pont. lib.* 22. *tit.* 9 *&c.*

جدول

اي الكبير

جدول اعياد النصاري وايامهم المشهــوره

اعيـــاد النصاري	ايام الاسبوع	العدد	من الصوم من الفطر	اعيـــاد النصاري	الايـــام	العـــدد	من الفطر
اول الصوم	ب	ا	من الصوم	صوم ايليـا	ب	قد	من الفطر
الغروقه	د	كد	من الصوم	فطر ايليـا	ا	قصز	من الفطر
الشعانيـــن	ا	مب	من الصوم	صوم مر موسي	ب	قصح	من الفطر
غسل الارجـــل	د	مه	من الصوم	فطر مر موسي	ا	ومه	من الفطر
الفصـــح	ه	مو	من الصوم الخميس الكبير	اعياد النصاري	العدد		شهور الروم
الصلبوت	و	مز	من الصوم	الميلاد	كه	الصوم	كانون الاول

Tabellæ jam dictæ reſiduum.

ليله القيامة	ا	مط	من الصوم	القلنداس	ا	ايام	كانون الثاني
فطر النصاري	ا	مط	من الصوم	الدنح	و	عدد	كانون الثاني
سكوان الشهدا	و	و	من الفطر	عيد الشمع	ب		شباط
اخر الجديد	ا	ح	من الفطر	ميلاد يحنا	كه		حزيران
السلاق	ه	م	من الفطر	مر توما			تموز
بنطيقسي	ا	ن	من الفطر	اول الباحور	يط		تموز
صوم السلتجين	ب	نا	من الفطر	اخر الباحور	كو		تموز
جمعة الذهب	و	نه	من الفطر	صوم مارت مريم	ا	يد	اب
فطر السلتجين	و	صز	من الفطر	اول التجلي التجلي	و ز	ل	اب
عيد السلتجين	ا	صط	من الفطر	مقتل نجين	كط		اب

Tabellæ jam oſtenſæ verſio.

Tabella Feſtorum & dierum eorum per Menſes.							
Feſta Chriſtianorum.	*Dies Septimanæ*	*Numerus*	*A Iejunio aut A Solutione.*	*Feſta Chriſtianorum.*	*Dies*	*Numerus*	*A Solutione Iejunii.*
Initium Iejunii.	2	0	*A Iejunio.*	*Iejunium Eliæ.*	2	109	*A Solutione.*
Media Quadrageſima.	4	24	*A Iejunio.*	*Solutio Eliæ.*	1	197	*A Solutione.*
Feſtum Hoſanna.	1	42	*A Iejunio.*	*Iejunium Domini Moſis.*	2	198	*A Solutione.*
Ablutio pedum.	4	45	*A Iejunio.*	*Solutio Domini Moſis.*	1	245	*A Solutione.*
Paſcha.	5	46	*A Iejunio Quintanus Magnus dictus.*	*Feſta Chriſtianorum.*	*Numerus*		*Menſes Romani.*
Crucifixio.	6	47	*A Iejunio.*	*Nativitas.*	25	*Numerus*	*Canun prioris.*

Nox Reſurrectionis.	1	49	A Iejunio	Calendæ.	1	Dierum Iejunii	Canun ſecundi.
Solutio Iejunii Chriſtianis.	1	49	A Iejunio.	Epiphania.	6		Canun ſecundi.
Commemoratio Martyrum[i].	6	6	A Solutione.	Feſtum Cereorum.	2		Shebat.
Altera Novatio[k].	1	8	A Solutione.	Nativitas Ioannis.	25		Charizan.
Aſcenſio.	5	40	A Solutione.	Dominus Thomas.	8		Thamuz.
Pentecoſte.	1	50	A Solutione.	Primus Incenſi.	19		Thamuz.
Iejunium[l] Apoſtolicum.	2	51	A Solutione.	Alter, Incenſi.	26		Thamuz.
Paraſceve ſeu Feria Auri[m].	6	55	A Solutione.	Domina Maria.	1	14	Ab.
Solutio Iejunii Apoſtolicum.	6	97	A Solutione.	Primus Transfigurationis.	6 7	30	Ab.
Feſtum Apoſtolicum[n].	1	99	A Solutione.	Cædes (fortè) Macchabæorum*.	29		Ab.

i *Videſis Tit. Capitis Marci 5. 21. & Actorum 4 in Teſtam. Syriaco.* k *Tit. ibi, Capitis 20, 19. Joannis & 2 Corinth. 5, 11. & Epheſ. 4, 17.* l *Ibidem Actor. 5, 12. & 10, 9.* m *Ibid. Act. 3, 1. & 10, 9.* n *Videſis ibid. tit. Matth. 29, 36. Luc. 9, 18. Act. 5, 12. 1 Cor. 12, 28. Menæum Græc. Jun. 30.* * *Vide Græc. Menolog. & Martyrolog. Rom. Auguſt. 1.*

الفروقه pro media Quadrageſimæ, id eſt *Diviſio*, reſpondet Syrorum [o] ܦܠܓܗ ܕܨܘܡܐ *Diviſio Jejunii*, pro eodem die, ut Græci, ἡ μεσότης τῆς νηστείας & μεσονήστιμον, **Midlent**. Hoſanna eſt Dominica in Palmis. De feſto قيامه *Reſurrectionis* agens, Maledictionem ſimul & Benedictionem in Judæos, ex diſciplina ſua Mahumedica fundit, eò quòd Jejunio Chriſtum ſe crucifixiſſe obtenderent. Verba ſunt, والنصاري inquit, تزعم ان االقيامه تقوم في هذا

الاحد المذكور ومنهم من يقول فيه قام عيسي عليه السلام بعد الدفن
وصعد الي السما وهو اليوم الذي قام فيه عيسي من قبره علي زعمهم
والسبت الذي قبل فطرهم يسمي سبت النور والجمعه الذي قبل الفطر
تسمي جمعه الصلبوت وهي التي صلب فيها المسيح علي زعمهم الله فان
القران نطق بانهم ما قتلوه ولا صلبوه ولكن شبه لهم اصلحهم اللـه

Et juxta ſententiam Chriſtianorum, Reſurrectio attinet ad diem (hebdomadæ) *Primum antè memoratum. Atque ex eis ſunt qui dicant quòd reſurrexit Jeſus, ſuper quem ſit pax, poſt ſepulturam ſuam & aſcendit in Cœlum & quòd hic dies erat in quo reſurrexit è ſepulchro ſuo, juxta eorum ſcilicet ſententiam; & Sabbatum, ſolutionem jejunii præcedens, nuncupatur Sabbatum Luminis; Et Feria Sexta ante Solutionem, dicitur Feria Sexta* ſeu *Conventus Crucifixionis, quæ eadem eſt in qua Crucifixus eſt Chriſtus juxta dogma illorum. Maledicat illis Deus. Nam impugnat illos Alcoranus* (ubi dicitur de Judæis) *Non occiderunt eum nec crucifixerunt, ſed alius ei ſimilis eis ſubſtitutus eſt. Deus ſit eis propitius.* Sic ille. Locus Alcorani eſt in Surata 4, Arabicè, in Azoara 11 apud Retinenſem; qui vertit *nequaquam eum, imò ſui ſimilem ſuſpendentes interfecerunt, profitentes etiam ſe ſuæ cædis autores.* Hinc Joannes Cantacuzenus [p]; Φησὶν ὁ Μωαμὲθ, μὴ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεθῆναι μήτε σταυρωθῆναι ἀλλά τινα ἕτερον ὅμοιον, καὶ κατὰ φαντασίαν ἐδόκει τὸν Χριστὸν ἐσταυρῶσθαι, Μανιχαίοις ἀκολουθῶν, *Ait Mohamet, non (Chriſtum) à Judæis occiſum & Crucifixum eſſe, ſed alium quendam illi ſimilem; & quòd per imaginationem videretur eſſe Crucifixus; Manichæorum heic ſequax.* صوم ايليا *Jejunium*, eſt Eliæ prophetæ [q] de cujus Jejunio D. Ambroſius libellum conſcripſit. De initio Jejunii, quæ ita Epochæ heic cum Solutione locum obtinet, uti & aliis aliquot Chriſtianorum in Oriente, & per ſe Neſtorianorum, Feſtis fixis, caput idem ſcriptor ſubjicit cui titulus في معرفه صوم النصاري الكبير *De inveſtigatione Jejunii Chriſtianorum Magni* (id eſt initio ejus) وهو يوم الاثني الاقرب الي اليوم الذي تجتمع

o Teſt.um Syr. Marc. 6. & Act. 15, 23.

p Contra Mohamet Orat. 3

q Vide Comput. Æthiopicum apud Joſ. Scaligerum, de Emendatione Temporum lib. 7. pag. 635 & 659.

فيه الشمس والقمر الواقع فيما بين اليوم الثاني من اشبط والثامن من
اذر وله وجه اخر يوم الاثنين الذي بعد سادس عشرين العربي الذي
يدخل فيه اشباط *Illud autem in diem* (feriam) *incidit ſecundam quæ proximat Diei Conjunctionis Solis & Lunæ per interſtitium quod habetur inter diem 2 Aſhebat & 8 diem Adar. Alitèr Dies eſt* (feria) *2 qui fuerit poſt 26 menſis Arabici in quem inciderit Aſhbat.* Menſes in Tabella nominati reſpondent, Decembri, Januario, Februario, Martio, Junio, Julio, Auguſto Julianis. Delicatioribus forſan & Pauca, pro more, Oſcitantiùs Moroſiùſve reſpicientibus, aut nihil, præter tædium, ſolennium Chriſtianorum injecti heic indices afferent, aut pro leviculis contemnendíſque habebuntur; Diligentioribus interim, ita ſpero, & accuratiùs cordatiúſque diſquirentibus, euſque Grati etiam & Jucundi, ut nec Digreſſioni tam Prolixæ ultrò ignoſcere fuerint dedignati. Sed demùm in callem, id eſt rem, ex analoga qualicunque tum Ebræorum tum Gentilium Imitatione Chriſtiana Dedicatoriam, regredimur.

Cap. XVI.

I. Dedicationem *ædiumque à Chriſtianis* Dedicatarum *uſum Impugnarunt aliqui Recentiores, ut, ſeculis primitivis,* Euſtathiani & Maſſaliani. Chriſtiana *in* Extructionibus Dedicationibúſque *analoga* imitatio *partim* Ebræorum, *partim* Gentilium. Ebræorum Tabernaculi Federis, Templi Hieroſolymitani, *& Synagogarum Poſitio ſeu ſitus* Orienti *pateſcens.* Precantium *apud eos* extra Templum Poſitio, *in Plagas mundi, varia;* & verſus Templum. *Ejuſmodi* ritûs Origo. *De poſitione eorum verſus* Auſtrum, *etiam &* Orientem *apud Autorem libri Quæſtionum ad Antiochum Principem S.* Athanaſio *à nonnullis tributi. Sanctitas quam tribuunt* Ebræi Synagogis & Scholis publicis, *ſingularis. Etiam ex* Abrahæ *in monte* Moriah *ritu ſacro, Introitum Templi ac Synagogarum ab Oriente firmant. Locus ea de re inſignis è* Maimonide.

II. Gentilium inter odorandum, *adeóque* Templorum *illorum varius erga* Plagas mundi Situs, *& diſcrepantes de eo, apud veteres, ſententiæ.*

III. Chriſtianorum *veterum itidem, inter* precandum, *faciei* verſus Orientem *poſitio in* poſteros *propagata. Ea de re &* Teſtimonia & Rationes *variæ.* Poſituras *in Cultu ejuſmodi ſponte ſelectas, increpat* Mahumedes *in* Alcorano, *ut nimis ſuperſtitioſas.*

IV. Qualiſnam Plaga Orientalis *fuerit illa, in quam* adorantium facies verti *voluere veteres. An ſemper* Ortus Æquinoctialis.

V. *Vene-*

V. Venerationem in Ortum, Originem aliquam etiam ex Gentilium ſcitis Philoſophicis & Aſtrologicis, in Chriſtianorum mores receptis, ſumſiſſe videri. De Ariſtotelis, de Primi Motoris in Oriente Sede, ſententia. Singularis apud Gentes Siderum, in plaga Orientali, Ortûs exiſtimatio.

VI. Caniculæ (quæ Σῶθις Siriúſque dicta) Ortus Quanti in Ægypto habitus, etiam & apud Græcos. In Ortu ejus matutino Heliaco uti & diebus aliquot antè & pòſt, ut Deo, ei ſacrificabatur. Σήθ, ſeu ipſo Sethi Patriarchæ nomine, Sidus illud Nechepſoni apud Ægyptios Regi vetuſtiſſimo, & Aſtronomo ſummo dictum. De eo & Petoſiride Philoſopho, qui ſubinde, à viris ſummis, in locum ejus perperam ſubſtituitur. Siderum Aſcendentium ſeu Orientium efficacia, apud veteres, ingens. Sirii, à Græcis & Latinis, & τοῦ Alshairi ab Arabibus nomina Cani tributa; etiam in Alcorano. Idem Alhabor dicitur; quod viri doctiſſimi perperàm rejici voluere ut depravatum. In Algomeſa Procyonis nomine eorum etiam hallucinatio. In eis quæ de Sethi Patriarchæ Faciei ſplendore ſimul & Sanctitate à veteribus traduntur, forſan haberi cauſam unde nomen ejus Sirio fuerit apud Ægyptios tributum.

VII. Orientium Siderum, maximè apud Ægyptios, etiam & Græcos, veneratio. Diſciplinarum ex Alexandria in Græcos Barbaróſque inſtauratio ſub Ptolemæo Euergete ſecundo. Marmor vetuſtum, in quo ejuſdem & Cleopatræ ſuæ mentio. Vox πέδιος pro Campeſtris, à viris doctis apud Plutarchum expuncta, ſibi reſtituitur.

VIII. De Decanis ſeu Faciebus ſignorum cœleſtium, adeóque de Figuris Inviſibilibus & impenſiſſimè prodigioſis in eis, ex Aſtrotheologiæ veteris diſciplina, collocatis. Numina ſaltem Tria unicuique ita ſigno, per Decanos, diſpoſita. Partes eorum Plenæ & Vacuæ. Albumaſar & Abenezra ex Indorum, Perſarum, Chaldæorum, Ægyptiorum ſententiis receptis, Figuras illas tradidere. Eorum verſiones Latinæ. Aliorum, qui & vetuſtiores, Traditiones eadem de re, ſed generaliores. Quid in libro Dargenem apud Haly in Ptolemæi Centiloquium, ſignificet. Figurarum illarum Inviſibilium & Numinum ratio primaria, ſi non ſola, habita, quà ex Orientis Horizonte aſcendebant ſeu παρανατέλλοντα coorientia Sideribus viſibilibus fuere. Hinc etiam anſa ſingularis verſus Orientem adorandi apud Gentes quibus diſciplina illa admiſſa. Adoratio Saturni, Veneris, Solis apud Orientales Gentes complures & illuſtres

illuſtres, manu ad Pectus *non ad* Os *admotâ.* Planetarum *Adorationis apud* Orientales, Orientem *verſus*; *Apud* Occidentales *verſus* Occaſum. Aſcendentium, *ſeu* Horoſcoporum, *id eſt* Orientium Signorum *Regionibus & Civitatibus ſingulis, in* Religione *illa* Aſtrica, *propriorum, ratio habita ingens.*

IX. *Commentum* Orientalium *vetuſtiſſimum de* Virginis, *velut in* Ebræorum *terra cibantis* Puerum *cui nomen* Jeſu, *Imagine Inviſibili in* Primo *Signi* Virginis Decano *ſemper* aſcendente. Albumaſaris Mahumedanii, *& R.* Abenezræ Judæi *ea de re, è Perſarum aliorúmque ſcitis antiquiſſimis, Traditiones.* Numina Tria *in* Sphæra Barbarica *cum ſigno illo* coorientia. *Etiam in* Chriſtianiſmo *veteri, perſuaſio habita de* Virgine Deipara, *in ſigno Virginis, denotato.*

X. *De Codice ſub titulo* de Vetula, P. Ovidio Naſoni, *per ridiculam*, Chriſtiani alicujus, *ante ſecula aliquot, ſive ignorantiam ſive impoſturam tributo, in quo* paraphraſis *metrica, ſed miſerrima*, diſciplinæ *illius* Albumaſarianæ, *de Primo* Virginis *Decano exoriente.*

XI. *Viri ſummi, inter* Chriſtianos Occidentis, *qui eandem diſciplinam ſeu perſuaſionem admittentes, etiam Opus illud* Pſeudo-Ovidianum *pro genuino, &* diſciplinam *illam in eo* Aſtricam *pro vera amplexati ſunt.*

XII. *De* Stella *in* Oriente Magis comparente. *De* horum numero. *Liber* Sethin. Virginis *&* Pueri *in cælo imagini* Auguſto Cæſari *à Sibylla Tyburtina oſtenſæ Fabella.* Stella Maris Tranſmontana, Matutina, Diana *etiam*, *dicta Beata* Virgo. Arietis Signum *nonnullis, ex veterum Theologia Aſtrica*, Chriſtum *denotans.* Edvicon *in Summa Aſtrologiæ Anglicana ſæpiùs citatus, eſt* Odyntonus, *ſeu* Gualterus Odyntonus *monachus* Evelhamienſis.

POſtquàm Dedicationum Chriſtianarum Eccleſiarum ſeu Templorum uſus publicus ſub Conſtantino ac tempore ei proximante in Oriente ſic, ut ſuperiùs traditur, inoleverat, frequens itidem earum in Occidente ſecutus eſt uſus qui planiſſimè pependit itidem, partim ex Ebræorum veterum partim ex Gentilium, juxta antè[a] allata, hac in re Imitatione Analoga prudentiùs temperatâ; quatenùs nempè Diſciplina Chriſtiana ritus tum horum tum illorum ritibus heic analogos, ſine detrimento ſui, admittere quiret. Neque id quod ſub Athanaſii receptum eſt tempora, de quibus antè etiam dictum eſt, Sacra ſcilicet ritè ac reguläriter peragi extra Locum ſolenniter Dedicatum non debere, aliter in ſeculis ſe habuit inſequentibus[b], ut ſatis teſtantur Canones Pontificii. Dum Imitationem autem illiuſmodi (quæ ut ſub Conſtantino incepit, ita per tempora ſequentia propagata eſt) conſideramus, advertenda ſunt potiſſimùm Quinque.

[a] *Cap. 15. §. 1.*

[b] *De Conſecratione Diſt. 1. c. 14 & 15 &c.*

I. Ædium

I. Ædium ipſarum in Extructione, Poſitio Sitúſque.
II. Nominum quibus Extructio ipſa & Dedicatio fieret, unà cum Templorum Gentilium, in Chriſtiana, per Dedicationem, Converſione.
III. Poteſtas ſumma è cujus autoritate, per ſecula ſequentia, Dedicatio pendebat, & ad cujus attinebat munus.
IV. Dedicandi Jus, Uſus. Ritus Singulares.
V. Encæniorum ſolennitates Anniverſariæ.

Horum omnium Obſervationis inde Chriſtianus Orbis generatim tenaciſſimus fuit, tametſi, ut in ſeculis primitivis Euſtathiani & Maſſaliani in Oriente, de quibus antè [c] diximus, ita alii recentiores in Occidente eam acriùs ut non admittendam impugnarint. Etiam & Templa ipſa ſic dedicata meritò diruenda aſſeruerint. Sic Petrobruſiani apud Toloſates alibíque in Gallia ſub annum 1130 & deinceps, prædicarunt [d], *Templorum vel Eccleſiarum Fabricam fieri non debere, factas inſuper ſubrui oportere, nec eſſe neceſſaria Chriſtianis Sacra loca ad orandum, quoniam aquè in Taberna & in Eccleſia, in Foro & in Templo, ante altare vel ante ſtabulum invocatus Deus audit, & eos qui merentur exaudit.* In horum anteſignanos, igne, ut in Hæreticos (nam & alia receptis Chriſtianiſmi ſententiis Dogmata adverſiſſima diſſeminabant) animadverſum eſt. Nihilominùs propagines horum variatim [e], uſque etiam in tempora noſtra, quà potuerint, duravére. Quod ad Ædium in Extructione Poſitionem ſpectat; verum quidem eſt, Chriſtianos nec Templi Hieroſolymitani, quod tamdiù ante Conſtantini tempora prorſùs evanuerat, nec Judæorum Synagogarum Situm imitatos eſſe, ſed ut plurimùm, licèt non ſemper, planè Gentilitium, qualis, ut videtur, in Occidente ſub tempora illa primitiva maximè erat Paganis in uſu. Sed hoc interim, ob rationem quam ipſi de Plaga mundi verſùs quam precarentur, ſeculis aliquot anterioribus imbiberant; qua de re ſtatim plura. Templi Poſitio Hieroſolymitani ejuſmodi erat ut introitus ejus à parte haberetur Orientali, nullâ, in Occidentali, portâ admiſſâ. Ejuſmodi ſitus erat introitûs Tabernaculi Fœderis [f]; parilémque fuiſſe Templi teſtatur etiam Joſephus [g] & Ariſtæas [h], Patres Chriſtiani [i], Titulus Talmudicus *Middoth* & ad illum Magiſtri præter Scriptores ex profeſſo illud delineantes, ut Adrichomios, Riberas, Villalpandos etiam & Scripturam ipſam [k]. Adeo ut ingredientes in Occidentem ſic verſi Preces ac Sacra peragerent. Et perperàm nimìs, in Clementinis Apoſtolorum Conſtitutionibus [l], uſus in Orientem precandi Chriſtianis etiam ex Ebraico exemplo derivatur; ex eo nempè quod habetur [m] de poſitione Levitarum chorique cantantium, in Templi Salomonici Encæniis. Eos autem Sacra ſua peragentes, ſtetiſſe ibi legitur κατ᾽ ἀνατολὰς *ad Orientem.* Id verò non neceſſariò indicat facies ſuas verſus Orientem eſſe poſitas. Nec quidem textus ſacer quid ejuſmodi innuit dum ait eos ſtetiſſe מזרח למזבח *in Oriente ad altare* ſeu *ad Orientalem* (ut Vulgata) *plagam Altaris*, atque ut Judæi Mauritanienſes *a Oriente de-*

c *Cap.* 15. §. 4.
d *Petrus Cluniacenſis Tract. adverſus Petrobruſianos, in bibliotheca Cluniacenſi, pag.* 1119. *Baron. tom.* 12. *ann.* 1126, 15. *Adverte hanc S. Barnabæ Epiſtolam* §. 12.
e *Alphonſus Caſtrenſis de Hæreſibus lib.* 14 *verb. Templum, Henric. Spondanus in Epitome Baronii Ann.* 1176. §. 2, *alii.*
f *Numer.* 3, 38.
g *Archæolog. lib.* 8. *cap.* 2.
h *Libello de* 72 *interpretibus.*
i *Hieronym. ad Ezechiel. cap.* 8.
k *Ezechiel. ibid.* 16. & *cap.* 11, 1.
l *Conſtit. Apoſtolic. lib.* 7. *cap.* 46.
m 2 *Paralip. cap.* 5, 12.

la ara. Syrus & Arabs omninò prætermittunt heic comma illud uti & proximè ſequens. Lutherus ibi benè **gegen morgen des Altars**, uti & Belgæ **tegen het oosten des Altaers**, juxta quod itidem Galli *vers l'orient de l'autel*, & Anglicana ſub Reformationis initia verſio, puto Guilielmi Tindalli, **eaſt from the Altar**. Nec ita malè alia quæ Milonis Coverdalii erat **toward the eaſt parte of the Altare.** Sed non ita verſio tunc publicè recepta, nec Epiſcopalis dicta (cui non diſſonat qua etiamnum utimur) quæ habet, **at the eaſt end of the Altar**, *ad finem* ſeu *latus Orientale Altaris*. Græci ibi ἑστηκότες κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου, *ſtantes obverſi Altari* ſeu *coram eo*; prætermiſſâ voce מזרח *Oriente*. Innui autem nil aliud videtur quàm coram altari eos ſtetiſſe, tergiſque obverſis Orienti miniſterium peregiſſe, quod planiſſimè poſitionem verſus Orientem ibi denegat, contrarium aſſerens. Adeòque argumentum ab exemplo illo in nihilum evaneſcit, quod & rectè monet Baronius [n]. Nec meliùs nuperorum nonnulli ex eo quod Pontifici M. in maximo illo diei expiationum Sacrificio [o] ſpargendus erat juvenci ſanguis coram propitiatorio קדמה κατ' ἀνατολὰς *ad Orientem*, eliciendum eſſe exiſtimant exemplum ſingulare Sacra verſus Orientem tunc peragendi; cum haud aliud inde ſit deducendum quàm quod Pontifex ad Orientem propitiatorii, facie in Occidentem ut reliqui, verſâ, munus illud ſpargendi præſtaret. Ob Templi autem Hieroſolymitani poſitionem ejuſmodi tam ante ejuſdem Excidium quàm poſt, Synagogæ & Proſeuchæ Judæorum eam ſunt imitatæ. Tradit Maimonides [p] ex jure ſuis avito, uti & Magiſtrorum alii, ubicunque fuerit Iſraelitarum (de inhabitantibus capio) numerus denarius, eos oportere Proſeucham ſibi qualemcunque ad orandum ædificare quæ nuncupatur בית הכנסת *Domus Synagogæ*. Etiam & in urbe qualibet, quoties ſui eſſent juris, invitos, reliquorum juſſu, cogendos eſſe ad ædificandam ſibi Synagogam, & Librum Legis, Prophetarum, & Hagiographorum comparandum, & Synagogæ ſtructuram eſſe debere in loco urbis editiore atque ædificiis reliquis altiorem. Dein ſubdit, אין פותחין פתחי הכנסת אלא במזרח שנ׳ והחונים לפני המשכן קדמה וגו׳ *Neque fieri debent Oſtia Synagogæ alibi atque in Orientem; juxta quod dicitur* [q], *& qui caſtrametantur ante Tabernaculum, Orientem verſus, ante Tabernaculum Federis ad Ortum.* Scilicet ex illo Tabernaculi, ſitum hunc in Templum propagatum, etiam in Synagogas ubicunque locorum derivandum, voluere veteres. Adjicit, בונין היכל שמניחין בו ספר תורה ובונין היכל זה כדי שמתפללין כנגדו באותה העיר *Et conſtruendum eſt Sacellum in quo ponant* (in arcâ) *Librum Legis. Sacellum autem hoc ſic extrui debet ut ſitum habeat ad plagam illam, in quam Precari mos eſt Urbis illius.* Nimirum Plagam in quam Orandum, aliam fuiſſe atque aliam, ex avita traditione, docent. Unde dum octo inter orandum obſervationes neceſſarias tradunt, unicam interjiciunt quæ נכח המקדש *reſpectus Templi* dicitur, juxta quam, extra Terram Sanctam, orantis facies ponenda verſus illud; ut apud Mahumedanos verſus Meccam ſeu Templum ibi. Expreſſim enim ſub initia Imperii ſui vetuit [r] ſuos qui ritus retinerent Judaicos, adorare verſus Templum Hieroſolymitanum. Judæi autem intra Terram, adorabant verſus Hieroſolyma

n *Tom.* 1. *Ann.* 58. §. 105.

o *Levit.* 19, 14.

p *Halach.* Thephilah *ſeu de* Oratione *cap.* 11. §. 1 & 2 &c. & *cap.* 5. §. 1. *Moſes Mikotzi Præcept. affirm.* 19. Arba Turim & Shulcan Aruch *in* Orach Chiim *ſect.* 50.

q *Num.* 3, 38.

r *Gregorius Abulfaraius de Arabum moribus pag.* 10.

ſolyma (& adorationem verſus Hieroſolyma, quocunque in loco quis extrà eſ-ſet diſcipulos ſuos docebat pſeudopropheta ille Elxai[f] ſub Trajani tempora) in Hieroſolymis verſus Templum; in Templo verſus Sanctum Sanctorum; quod ſic temperatur, ut סומא ומי שלא יכול לכוין את הרוחות והמהלך בספינה יכוין את לבו כנגד השכינה ויתפלל *Cæcus & quiſquis ſibi non ſatis habet cognitas plagas, & in nave vectus, dirigat cor verſus Dominum, &* (citra obſervationem illam) *oret.* Sic illi. Ad hæc autem ſpectat velut jam dictorum origo, Salomonis Regis, in Templi ſui Dedicatione, Orationis pars[t], ubi de ejuſdem uſu ſacro verba faciens & de precationibus à Judæis ſive illic ſive ubicunque captivis ſeu extra Terram Sanctam, effundendis, de precantibus extra Terram loquitur, ut qui orarent, אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך *ad te, verſus* ſeu *in via Telluris eorum quam dediſti patribus eorum, civitatem ſcilicet quam elegiſti & Ædes* ſeu *Templum quod ego Nomini tuo extruxi.* Ubi Levi Gerſonides, ואף על פי שאינם מתפללים תוך הבית הזה אחר שהם מתפללים לנכח, לפי מה שאפשר להם *& quanquam non precantur intra Templum, dum tamen precantur ut obvertant ſe illi, quoad fieri poſſit.* Atque inde quod habetur[u] de Danielis ter quotidie precantis Feneſtris apertis נגד *verſus* Hieroſolyma adeóque locum Templi (ubi ſcilicet ante Nabuchadnezaris Excidium ſteterat) intelligitur. Nam eadem poſt Excidium quæ ante loci illius habita inter precandum ratio. Sic RRR. Saadias Gaon, Aben Ezra, & Salomon Jarchi ad Danielem aliique. Sed perquam mirum intereà videtur quod occurrit in libro S. Athanaſii dicto, Quæſtionum nempe ad Antiochum Principem[x], de præſcripta à Prophetis precandi adorandique Lege verſus Auſtrum. Id quidem verum eſt, ſi quis in regione aliqua Hieroſolymis boreali aut quæ Boream in plagis mundi participaret, oraverat, eum juxta diſciplinam jam dictam, verſus Auſtrum ipſum aut plagas ſimiliter ſive ex Oriente ſive ex occaſu Auſtrum participantibus, adorare debuiſſe. Haud tamen omninò nomine Auſtri. Sed quia in Auſtro ejuſmodi, collocabantur ſic oranti Hieroſolyma. Atque libro in illo pro indubitatiſſimo ſumitur, quòd quemadmodum Chriſtiani κατ' ἀνατολὰς *verſus Orientem* (qua de re plura mox) ita Judæi κατὰ νότον *verſus Auſtrum* adorare ſolebant. Rationes afferuntur etiam de Chriſtiani uſu, quas inferiùs dabimus, uti & ejuſdem ſcriptoris, ſibi incertiſſimi, commentum de Judæorum itidem adoratione verſus Orientem. Atqui de eo ad quod illi ex lege prophetica obligabantur velut omninò ſibi certus autor ille, quiſquis fuerit, εἰς νότον δὲ, inquit, προσέχειν Ἰουδαίοις οἱ προφῆται ἐνομοθέτησαν διὰ τὸ ἐκ νότου τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤγουν ἐκ Βεθλεὲμ μέλλοντα τίκτεσθαι Κύριον. διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμὰν ἥξει, τουτέστιν ἐκ νότου, *Ad Auſtrum verò intendere Judæis Prophetæ præceperunt, quòd ex Auſtro, quoad Jeruſalem, ſcilicet ex Bethlehem* (milliariis ſex verſus Auſtrum ab Hieroſolyma diſtante) *naſciturus erat Dominus, unde dixit Propheta*[y], *Deus à Theman veniet, hoc eſt à Noto* ſeu *Auſtro.* Legitur quidem in Origine prophetæ citati, אלוה מתימן יבוא *Deus ab Auſtro venit*, ubi Septuaginta pro futuro ſumunt,

[f] *Epiphanius Hæreſ.* 19. §. 3.

[t] 1 *Regum* 8, 48. *& vide comm.* 30, 35 *&* 38, 40.

[u] *Dan.* 6, 10. *ubi vide Hugonem Grotium.*

[x] *Quæſt.* 37. *Tom.* 2. *pag.* 344. *Pariſiis* 1627.

[y] *Habacuc. cap.* 3, 3.

& vocem Ebraicam *Theman* retinent, quæ *Auſtrum* ſignificat. Verſiones item nuperæ aliquot *Theman* retineri volunt, & cum vetuſtioribus etiam pro יבוא *venit*, in præterito, ſubſtituunt. Vulgata illic ut 70, *ab Auſtro veniet*. Theodotion item ἀπὸ νότου. Intelligi autem ſolet de Legis datione in Sinai qui Judææ eſt Auſtralis, dictúmque hoc Prophetæ reſpicere quod ea de re in Deuteronomio[z] legitur. Et Chaldæus optimè, במתן אוריתא לעמה אלהא מדרום איתגלי *In Legis datione Deus revelatus eſt ab Auſtro.* Arabs penes me MS. habet من تيمان *è Theman.* Sed Jaianus الله من المشرق ياتي *Deus veniet ex Oriente.* Et dum Bethlehem heic Locus eſt, quo Auſter deſignatur, utpote Hieroſolymis Auſtrali, loqui videtur autor ille quiſquis fuerit, de adoratione ex lege illa prophetica in ipſis Hieroſolymis, atque ita planè receptiſſimæ Judæorum hanc circa rem diſciplinæ eſt adverſiſſimus. Sed interim ſimpliciter tradit, Judæorum fuiſſe, Hieroſolymis ipſis orare verſus Orientem, quod pariter doctrinæ Judaicæ eſt prorſus alienum, niſi intelligatur de eis qui in urbis regione Templo occidentaliori orarent. Ratio illic allata inferiùs[a] traditur. Viri autem doctiſſimi librum illum Athanaſii neutiquam omninò eſſe, ſed multò recentiorem, rectè monuerunt, iíque tam ex Pontificiis[b] quam Reformatis[c], qui veterum cenſuram inierunt. Judæi verò Synagogis ſuis jam dictis (quod obiter advertere liceat) & τοῖς בתי מדרש *ædibus Scholæ* legi prælegendæ primariò deſtinatis, קדושה *ſanctitatem* ſuam, ob ſacrorum ſuorum illic uſum, tribuunt, ita interim ut ajunt[d] etiam, מותר לעשות בית הכנסת בית המדרש אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת שקדושת בית המדרש יתירה על קדושה בית הכנסת ומעלין בקדש ולא מורידין *fas eſſe facere Domum Synagogæ Domum Scholæ, ſed nefas eſſe facere Domum Scholæ Domum Synagogæ, quoniam ſanctitas Domus Scholæ præcellit ſanctitati Domûs Synagogæ, & augeri rite poteſt ſanctitas non minui.* De locis autem in quibus Precum ex accidente tantùm uſus (qualis erat, in Jejunii ob pluviam ſolennitate, urbis Platea in quam etiam Synagogæ arcam, in qua Liber Legis, tunc efferebant, uti & Habitationis Ædibus & Atriis in quæ ad orandum contingentèr, nullâ Dedicationis ſacræ formulâ præcedente, congregabatur populus) ajunt[e], אין בהן קדושה מפני שלא קבעו אותם לתפלה בלבד אלא עראי מתפללין בהן כאדם שמתפלל בתוך ביתו *non eſſe in eis Sanctitatem* (qualis in Synagoga, nedum in Schola) *eò quòd non conſtituebantur ad orandum ſolùm, ſed in eis contingenter orabatur, ſicuti cum quiſquam oraverit, in domo ſuâ.* Atque ex hiſce difficile non eſt elicere Synagogas Judæorum etiam quandam ſortitas eſſe Dedicationem in קביעות ἀφιδρύσει ſeu *conſtitutione ſua* לתפלה בלבד *ad Preces* (earúmque appendices publicas) *tantummodo*, quâ ut uſibus communibus, inter ipſos, eximerentur, Sacris ſolùm inſervirent, quale dicendum de Scholis, ad Legis prælectionem deſtinatis. Sed verò nec Poſitionis Templi ac Synagogarum in Orientem, aut precandi regulariter in Occidentem originem Tabernaculi Teſtimonii ſitui ita tribuunt, ut non multò vetuſtiorem eam faciant.

z Cap. 33, 2.

a §. 3.

b Bellarmin. de Scriptoribus Eccleſiaſticis Ann. 340. alii.

c Andr. Rivet. in Critico Sacro lib. 3. cap. 6. alii.

d Maimonid. halach. Thephila cap. 11. §. 14.

e Ibid. §. 21.

faciant. Deſignatam eandem ipſam, ajunt ex illis Viri magni, ab Domino ipſo cum Abrahamum in terram Moriah [f] ut Iſaacum filium illic in Monte, quem ipſe ei monſtraret ablegabat. Abrahamúmque ipſum tunc, ex diſciplina recepta, verſus Occidentem in monte precatum eſſe, id eſt verſus locum qui poſteà in Templo ibi Sanctum Sanctorum erat ibíque Sanctuarium etiam tunc, quatenus plagam illam mundi ſpectabat, Dedicaſſe. Nam non dubitant quin eodem in monte extructum fuerit à Salomone Templum, quod & ſatis Chriſtianis eſt receptum, nec Scripturæ Sacræ [g] fundamento caret. Unde etiam ארץ המוריה *Terra Moriah* (quam LXX, τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν *Terram excelſam* vocant, Symmachus terram ὀπτασίας *viſionis*, uti & habet Vulgata, Aquila Terram καταφανῆ *lucidam*) Syro eſt terra ܕܐܡܘܪܝܐ *Amorrhaeorum*, Chaldæis ארץ פולחנא *terra Cultûs*, quod videtur *Cultûs Divini*, Saadiæ بلد العبادة *regio Cultûs*, & Judæis Mauritanienſibus, ارض العبادة *terra Cultûs* (ſed, in verſione penes me veteri MS. ارض المرتفعه ارض الموابيين *Terra Excelſa, Terra Moabitarum*) & ſignantiùs, à futura ſanctitate in Targumim, verbis Abrahæ, deſcribitur. Nimirùm citati capitis Geneſeos commatis 14 locus, in illis Orationem Abrahæ habet, in qua is propheticè locutus de futuro Iſraelitarum illic cultu, precatur etiam ut poſteri dicant, ut in Hieroſolymitano, בטור בית מקדשה דיי קרב אברהם ית יצחק בריה ובטורא הדין הוא בית מקדשא איתגלית עלוי יקר שכנתא דיי *In monte Domus Sanctuarii* (Templi) *Domini obtulit Abraham Iſaacum filium ſuum, & in hoc monte, qui eſt Domus Sanctuarii, revelata eſt ei gloria præſentia Divinæ.* Conſonum eſt Targum Ionathæ illic tributum. Hinc etiam in Chaldaicis Pſalmorum [h], Mons Moriah dicitur אתר די פלחו אבהת עלמא קדם יי אתבחר לבנין בית מקדשא *Locus eſt Cultûs divini patrum veterum, & electus eſt ad Templum in eo ædificandum*, quod ideo potius adnoto quia, cùm in Bombergianis & Buxtorfianis hoc, cum aliis de montibus Sinai, Thabor, aliiſque, inſerantur, in Regiis & Jajanis nihil ejuſmodi habeatur. Noachum etiam & Adamum eodem maximè in monte, ut divinitùs edoctos Sacra peregiſſe volunt. D. Abrahæ autem Sacrificantis poſitura verſus Occidentem in monte Moriah, locus eſt egregius apud Maimonidem [i] è traditionibus avitis extractus. Rem notiſſimam eſſe ait Idololatras ſeu Gentiles Templa ſua locis in editioribus conſtruxiſſe, ولذلك امر אברהם אבינו هر همورية الكونه اعلى جبل هناك واعلن فيه بالتوحيد وبصص القبلة وحدها لعين الغرب لان קדש הקדשים في الغرب وهو معني قول שכינה במערב وكريبينو ز״ل في גמ׳ יומא ان אברה אבינו حدد القبلة عني קדש קדשים

Ita ille in origine ſua Arabica MS. literis Ebraicis exaratâ, quâ ex viri præcel-

[f] Geneſ. 22, 2.
[g] 2 Paralip. 3, 1.
[h] Pſalm. 68, 16.
[i] More Nebochim part. 3. cap. 46.

cellentiſſimi Edwardi Pocockii Ebraicarum & Arabicarum Oxoniis literarum prælectoris longè digniſſimi beneficio utor. Mihi ſonant illa, *Et ſecundum hoc uſus eſt Abraham Monte Moriah, utpote præ cæteris illic montibus eminentiore. Et revelatâ ibi Dedicationis ratione, & manifeſtâ plagâ verſus quam orandum eſt dedicavit eam, id eſt Occidentem, quoniam Sanctum Sanctorum eſt in Occidente, quod innuit effatum illud, Majeſtatem Divinam eſſe in Occidente, uti & Rabbini noſtri piæ memoriæ tradunt in Gemara Joma, Abrahamum ſcilicet Dedicaſſe locum quem verſus eſt orandum, nimirum Sanctum Sanctorum, etiam tunc in monte illo.* Paulò diſcrepat verſio Ebraica, etiam & Latina utraque. Sed, ni nimiùm fallor, mentem Maimonidis genuinam ex origine reddidi. Cauſa autem cur ſic Abrahæ faciundum eſſet, juxta eundem ſtatim oſtenditur. Certè quantum ad Cœli plagas, fortè etiam heic, quod meritò ſimul advertatur, dignum eſt; ex vetuſtiſſima Ebræorum diſciplina, ritum ad Orientem Sacrum nullum in templo peragi ſolitum, ſed interim ad Occidentem, ut neceſſe erat, ſanctificationem Neomeniarum menſtruam. Illic enim ſemper Lunæ phaſis (juxta quam Neomenias ſanctificabant) de quâ fuſiùs in libello de Anno eorum Civili.

II. Gentilium item ratio in Templorum ſitu diſponendo, maximè pendebat (quemadmodum itidem Ebræorum in Templo ac Synagogis ſuis extruendis, juxta jam dicta, & Chriſtianorum in Eccleſiis ſuis, ut mox dicetur) ex plaga illa verſus quam generatim Precandum erat; qua in re adeóque in plaga mundi deſignanda in quam pateſceret Templum ſuiſque aris ac ſimulachris rectâ introeuntibus obverſi cultum præſtarent ſeculorum apud eos uſus fuit varius nec parùm difformis. Admittitur autem plerunque, Gentiles generatim Orientem, inter precandum, adeóque fores Templorum eorum eandem in plagam à vetuſtiſſimis etiam ſeculis ſpectaſſe. Jam allatis è Maimonide, ſubdens ille conjecturam ſuam cur Occidentalis ab Abraha ita Dedicata fuerit, de Orientali ita tradit,

وعلة ذلك עדי انه لما كان الراي المشهر في العالم حينئذ عبادة
الشمس وانه الله فلا شك ان كان الناس كلهم يستقبلون الشرق
ولذلك אברהם אבינו استقبل الغرب في הר המוריה اعني في المقدس حتي
يستدبر الشمس *Et cauſa, juxta ſententiam meam, eſt, quòd, cùm dogma tunc receptiſſimum eſſet per orbem terrarum Solem colendum eúmque Deum eſſe, nec dubitandum fuerit quin omnes homines facies ſuas Orienti* (in cultu) *obverterent, ideò Abraham Pater noſter faciem ſuam obvertit Occidenti in Monte Moriah, ſcilicet in Sanctuario, ut tergum ſuum Soli obverteret.* Et dein affert illud Ezechielis [k], *Ecce juxta oſtium Templi Domini inter veſtibulum & inter altare erant quaſi 25 viri, quorum Terga erant ad Templum Domini & facies eorum ad Orientem, adorabantque* קדמה לשמש *Solem ad Orientem,* ſeu ut LXX. ϗ οὗτοι προσεκύνουν κατ᾽ ἀνατολὰς τῷ Ἡλίῳ, *& adorabant illi, Orientem verſus, Solem* [l]; id eſt Gentilium more, de quo etiam intelligitur illud Jobi, ad tempora ſpectantis multò anti-

k Cap. 8, 16.

l De loco illo Ezechielis conſule illic Abarbinelem.

antiquiora, ubi peccata enumerat compluria quorum ſe reum fuiſſe denegat; אם אראה אור כי יהל וגו׳ *Si adſpexi Solem cùm ſplendeſceret, aut Lunam clarè incedentem* (nam Luna, ut Soli vicaria, pro Dea tunc habita) *& ſeductum eſt in abſcondito cor meum & applicata eſt manus mea ori meo*, גם הוא עון פלילי כי כחשתי לאל ממעל *etiam hoc iniquitas magna* (pœnâ digniſſima) *quia ſic negâſſem Deum qui eſt deſuper.* Quaſi Idololatria ſeu adoratio ejuſmodi verſus Solem ſcilicet, maximè ſaltem, cùm oriretur, &, ejuſdem gratiâ, verſus Lunam, apud eos qui Deum verum non agnoſcerent, ſummo fuiſſet in uſu. Verſio LXX ſe aliter ibi habet. Etiam Catena Arabica [m] in Geneſim, من ادم الي ابرهيم وهي مده ثلاثة الاف وثلاثمايه وثمانيه وعشرين سنه كانو يسجدي نحو المشرق *Ab Ada ad Abrahamum, ſcilicet per annos* 3328 *adorare ſolebant verſus Orientem*; quam in plagam traditur apud Magiſtros, in ipſo creationis momento primo ſpectaſſe Adamum. Unde dum ajunt quòd [n] Ebræis ſuis tria ſunt Orientis nomina, מזרח *Ortus* (eo quòd ibi Solis זורחת *ortus*) קדם *anterior* ſeu *præcedens* (eo quòd מאתו רוח קדם לזורח *ex illa plaga præceſſio eſt Ortui*) & demum פנים *faciei obverſus*, ſeu *quod coràm eſt*, hoc nomine donatum ajunt, על שם יצירתו של אדם שנברא פניו למזרח *propter creationem Adæ, qui creatus eſt facie ad Orientem obverſâ*: unde cultûs vetuſtioris eam verſus plagam originem deductam forſan voluere. Etiam Vitruvius [o], qui ſub Auguſto floruit, veluti pro notiſſima ſui temporis & vetuſta, de ædibus Sacris conſtituendis ſecundum regiones & mundi plagas, diſciplina tradit, eas ita conſtituendas eſſe, uti ſi nulla ratio impediret, liberáque fuerit poteſtas, ædis ſignum ſeu Numinis ſimulachrum quod erat in cella collocatum, ſpectaret ad veſpertinam cœli regionem, ut qui adirent ad aram immolantes, aut Sacrificia facientes ſpectarent ad partem cœli Orientis, ipſáque ſimulachra viderentur exorientia contueri ſupplicantes & ſacrificantes; quòd aras omnes Deorum neceſſe eſſe videatur ad Orientem ſpectare. *Sin autem*, inquit, *loci natura interpellaverit, tunc convertendæ ſunt earum ædium conſtitutiones, uti quamplurima pars mœnium è Templis Deorum conſpiciatur. Ita ſi ſecundum Flumina ædes Sacræ fient, ita uti Ægypto circa Nilum, ad fluminis ripas videntur ſpectare debere. Similiter ſi circum vias publicas erunt ædificia Deorum, ita conſtituantur uti prætereuntes poſſint reſpicere & in conſpectu ſalutationes facere.* Ita regulariter ait, uti ex veterum diſciplina, introitum cultúmque eſſe debere ab Occidente, in Orientem, ſi loci natura non impediret, quæ ſi obſtaret, tunc pro commodiori prætereuntium aliorúmque uſu, aliter alitérque. Sed verò quicquid de Abrahæ tempore, juxta Maimonidis circa Gentiſium morem illum quem ſic facit vetuſtiſſimum, ſit admittendum, & utcunque Vitruvii illud ſit intelligendum; Teſtimonia ſunt alia nunc conſona, nunc variatim adverſa; In quibus maximè advertendum eſt illud Hygeni [p] Auguſti liberti, *Secundum antiquam conſtitutionem limites diriguntur: quare non omnis agrorum menſura in Orientem potiùs quàm in Occidentem ſpectat. In Orientem ſicut Ædes Sacræ. Nam antiqui*

Archi-

m *MS. in Bibliothec. Oxonienſi.*

n *R. Bechai in* Firush hatorah *fol.* 203. *col.* 2.

o *Architect. lib.* 4. *cap.* 5.

p *Lib. de Limitibus conſtituendis, pag.* 163. *edit. Regalt.* 1614. *Pariſ.*

Architecti in Occidentem templa ſpectare rectè ſcripſerunt. Poſtea placuit, omnem religionem eò convertere ex qua parte Cœli Terra inluminatur. Sic & limites in Orientem conſtituuntur. Quaſi mos adorandi verſus Occidentem adeóque Templorum introitus ad Orientem ponendi haud minori fuiſſet apud tunc illos antiquos in uſu, quàm poſtmodum poſituram illam inverſam. Quomodo autem Orientem ſibi reperirent, capite traditur proximo; ubi de Chriſtianæ fabricæ poſitura agitur. Fuere quidem Paganis Templa ſine tecto aut parietibus, quorum latera aut circuitus nullibi clauſus ſed columnarum interſtitiis tantùm ita diſtincta, ut pro Introitu ſeu oſtio intercolumnium circumquaque quodlibet pariter haberetur; maximè in Syſtolis & Diaſtolis. Unde meminit Pauſanias [q] ejuſmodi Junonis Templi οὐ θύρας ἔχοντος, *foribus carentis*, in via à Phalero Athenas ducente, uti & Templi in Eleorum foro ſine parietibus [r]. Id genus fuere alia; Aliis etiam aditus Valvarum ex utraque parte in Pronao & Poſtico habentibus, teſte Vitruvio [ſ], ut Jovis Olympii ædis Athenis, cujus exemplum ait ille Romæ non habitum. Accedat ex Hermetis Triſmegiſti, ſic dicti, Adlocutis ad Aſclepium, inter Apulejana verſis, quæ proculdubiò ſeculo Vitruviano recentiòra ſunt, *De adyto egreſſi, cùm Deum orare cœpiſſent in Auſtrum reſpicientes erant. Sole enim occidente, cùm quis Deum rogare voluerit, illuc debet intendere, ſicut & Sole oriente in eum qui ſubſolanus dicitur.* Hic, pro diſcrimine temporis diei, Precantis ſitus etiam diſcriminandus. At de Latino Turnóque Regibus, Ænea & Aſcanio ſacrificantibus & precaturis, Virgilius [t],

q In Atticis.
r In Eliac. 2.
ſ Lib. 3. cap. 2.
t Æneid. 12.

Illi ad ſurgentem converſi lumina Solem
Dant fruges manibus ſalſas & tempora ferro
Summa notant pecudum, pateríſque altaria libant.

Ubi Servius; *non utique nunc Solem ſurgentem dixit. Jamdudum enim dies erat. Sed diſciplinam ceremoniarum ſecutus eſt ut Orientem ſpectare diceret eum qui eſſet precaturus.* Ita etiam Æneas precaturus antè [u],

u Æneid. 8.

Surgit & ætherii ſpectans orientia Solis
Lumina, ritè cavis undam de flumine palmis
Suſtulit, ac tales effudit ad æthera voces;
Nymphæ, Laurentes Nymphæ ———

Clemens item Alexandrinus, rituum Gentilium ſcientiſſimus, de Chriſtianis precationibus in Orientem fieri ſolitis, veluti more hominum antiquiſſimo ritè fundatis, ὅθεν, inquit, καὶ τὰ παλαιότατα τῶν ἱερῶν πρὸς δύσιν ἔβλεπεν, ἵνα οἱ ἀπαντιπρόσωποι τῶν ἀγαλμάτων ἱστάμενοι, πρὸς ἀνατολὴν τρέπεσθαι διδάσκωνται, *Unde etiam Templorum antiquiſſima reſpiciebant ad Occidentem, ut qui vultu ſtant ad ſimulachra converſo, doceantur verti ad Orientem.* Unde Scholiaſtes Pindari [x] morem fuiſſe ait, κατὰ τὰς ἀνατολὰς ἱερουργεῖν τοῖς Θεοῖς, *verſus*

x Ad Iſthmi. od. 4.

verſus Orientem ſacra facere Diis, ſed πρὸς δυσμὰς τοῖς Ἥρωσι, *verſus Occidentem, Heroibus*, quod elicitur ex illo Pindari de ſacrificio Herculis filiis præſtito,

τοῖσιν ἐν δυσμαῖς αὐγᾶν
φλὸξ ἀνατελλομένα συνεχὲς
παννυχίζει ———

Quibus in occaſu radiorum, flamma emergens aſſiduè pernoctat. Atqui Lucianus [7] Syrus, de ædibus Orientem proſpicientibus locutus, καθ᾽ ἃ, inquit, καὶ τὰ ἱερὰ βλέποντα ἐποίευν οἱ παλαιοί, *juxta quod etiam Templa aſpicere fecere veteres.* Floruit ille ſub initia Centuriæ primæ, qui & Templorum haud paucorum origines ac poſituras ſe ex inſpectione didiciſſe fuſiùs tradit in libello de Dea Syra. Ubi interim Templum Priapi accuratiùs deſcribens, τὰ δὲ προπύλαια, ait, τοῦ ἱεροῦ εἰς ἄνεμον Βορέην ἀποκέεται, *Veſtibula Templi verſus ventum Borealem directa ſunt*, areæ, puto, incluſæ per quas fores ipſæ ſeu Pronaon non rectà adibatur. Sed ex Aquilone, *Paulò poſt enim ſubdit.* ὁ νηὸς ὁρέει εἰς Ἥλιον ἀνιόντα, *Templum ipſum proſpexit Solem Orientem.* Sic Lucianus de eis qui ipſi veteres cenſiti. Porphyrius etiam de temporis ſui Templis idem, quod de veterum, Lucianus generatim docet. Etenim in libello de Antro, tractat illud, velut Templum earum quod Homerus [z] allegoricè aliâſve ita deſcripſit, ut Oſtia ſeu deſcenſus haberet binos, alterum ab Auſtro Diis tributum, atque ad Boream alterum hominibus inſervientem, miratur quod ſic fecerit. ἀλλ᾽ οὐκ ἀνατολῆς καὶ δύσεως πρὸς τοῦτο μᾶλλον κέχρηται, ὡς ἂν σχεδὸν πάντων τῶν ἱερῶν τὰ μὲν ἀγάλματα καὶ τὰς εἰσόδους ἐχόντων πρὸς ἀνατολὰς τετραμμένας, τῶν δὲ εἰσιόντων πρὸς δύσιν ἀφορώντων, ὅταν ἀντιπρόσωποι τῶν ἀγαλμάτων ἑστῶτες τοῖς Θεοῖς τιμὰς καὶ θεραπείας προσάγωσι, *& quare non potiùs Oriente & Occidente fuerit ad hoc uſus; cum omnia fermè Templa ſtatuas* (Deorum) *atque introitus verſus Ortum habeant, introeuntes autem Occaſum aſpiciant, ut facie ſtatuis obverſâ conſiſtentes Diis honorem cultúmque exhibeant*, quaſi tunc temporis (nam de præſenti ibi loquitur) id eſt paulò ante Conſtantinum Templorum Gentilium plerorumque introitus ad Orientem fuiſſet, cultúſque ad Occidentem præſtitus. Erat Porphyrius è Tyro Phœniciæ, unde & Italiam, ipſamque Romam & Siciliam [a] petens aliâſque pro Philoſophorum tunc more Templorum illic eorúmve poſituræ neſcius eſſe nequibat. Neque indiligens ille rerum ejuſmodi inſpector. Recentiores aliqui hac de re obiter agunt. Iſidorus [b] autem de poſitura loquitur Ortum Æquinoctialem ſpectante, veluti in perpetuo apud veteres uſu. Et conſulas, ſi placet, ſeculorum nuperorum ſcriptores [c].

[7] *Libello de domo.*
[z] *Odyſſ.* N.
[a] *Eunapius in vita ejus.*
[b] *Origin. lib.* 15. *cap.* 4.
[c] *Cœlium Rhodiginum Ant. lect. lib.* 12. *cap.* 1 & 2. *Baronium Tom.* 1. *Ann.* 58. §. 105. *Villalpand. ad Ezechiel.* 8, 16. *Annotationes in Clem. Alexandrinum pag.* 77.

III. Hiſce de Ebræorum Gentiliúmque in Sacris & ædium Sacrarum ſuarum poſitione, præmiſſis, de Chriſtiano ritu ſive horum ſive illorum utcunque poſitioni analogo videndum. Imbibiſſe Chriſtianos à temporibus maximè primitivis morem ad Orientem adorandi, qui Eccleſiarum poſitioni illam

ſpectanti plagam prævius eſt, adeóque Judaicum prorſus, ſive Templum Hieroſolymitanum, Sanctum Sanctorum urbémve ipſam, juxta ſuperiùs dicta, reſpicias prorſus rejeciſſe, palàm fit ex Patrum ſcriptis fidei indubitatiſſimæ ipſis Conſtantinum longè antevertentibus; ut Conſtitutionibus Clementinis illis & Apoſtolicis nuncupatis, minimè ſubnitamur, quæ paſſim cum titulo illo ſplendido ſed parùm credito proſtantes idem ipſum non ſemel ſupponunt præcipiúntque[d]. Illis autem adjicere heic liceat Canonem Arabicum etiam inter Clementinas compendioſè manuſcriptas [e] lectum eundem in ſenſum. Nec ſine ratione ex ſermone Domini ipſius deſumta ſingulari. Titulum tunc هــــذه السنن التي علموهم الرسل القديسـبــن *Hæ ſunt Conſtitutiones quas docuere Apoſtoli Sancti*, proximè ſequitur ut primas tenens, فمن ذلك ان تكون صلاتهم نحو المشرق وقبالتة واستشهل وافي ذلك بـقـول سيدنا الماشيح ان الله مجية من السما في اخر الايم كالـبـرق الذي يطلع في المشرق استدلينا علي ق

Atque ex illis eſt ut preces fundantur verſus Orientem, cujus rei traditio ac probatio plena habetur in Sermone Domini noſtri Chriſti, nempe Deum venturum è cælo in poſterioribus diebus, ſicut fulgur quod micat in Oriente & ſplendet in Occidentem. Unde docemur circa adventum ejus, illam fore ex Oriente. Accedat, velut Arabicis hiſce cognatum, & Orientalium Chriſtianorum & Uſûs heic & Rationis etiam aliunde è Sacris literis petitæ judicium, id quod legitur in Commentario in Pentateuchum Arabico MS. eos precari verſus Orientem, quoniam Chriſtus illuc aſcendit & ibi ſedet, juxta illud Davidis, *Pſallite Deo qui equitat ſuper cælum cælorum*, جهة المسـرق *verſus* ſeu *ad Orientem*, nec dubitare eos quin ibi ſedeat, facie in Mundum inferiorem obverſa, adeóque nec quin adorare verſus Orientem ſit adorare عرشـه *thronum ejus*. Idem quidem textus ſacer in Clementinis Græcis adhibetur ex illo Davidis, juxta LXX. *Pſallite Domino qui aſcenderit ſuper cælum cæli κατ' ἀνατολὰς ad Orientem*, quemadmodum habet etiam Vulgata, & Gallica & Romana. Et Auguſtinus Nebienſis in editione Pſalterii *κατὰ τὰς ἀνατολάς*. Quibus conſonat Pagninus. Syrus item ibi ܡܢ ܡܕܢܚܐ *ab Oriente*, quod, in verſione, voci Domini ibi edendæ tributum ſatis in idem recidit Arabs Nebienſis & Jaianus ....

d *Conſtit. Apoſtolic. lib. 2. cap. 57. & lib. 7. cap. 46.*

e *In Canon. MS. in bibliotheca Oxonienſi publica fol. 49, 1.*

Hæc hactenùs;
ab ultimâ Seldeni manu reliqua deſiderantur.

C A-

CAPITUM
LEMMATA.

Cap. I.

SYnedrii Magni Poteſtatis, Imperii, Juriſdictionis, & Dignitatis *tum cum Synedriis reliquis Communis, tum eminentiſſimæ illius quæ ſibi Singularis erat, Deſignatio breviuſcula & generalior.* Pag. 5

II. *De* Actionibus *ibi inſtituendis, quæ itidem in* Synedriis Minoribus *inſtitui perficique quibant, Conſideratio. Earum ibi uſus qualis fermè Actionum ejuſmodi in* priſcis, apud Anglos, Regis *&* Ordinum *Comitiis.* p. 7

III. *De* Poteſtate *&* Imperio Synedrii Magni, *aſſertationes generaliores compendioſioréſque Scriptorum aliquot inſigniorum, non* Talmudicorum; *quorum in locis ſuis, ſeorſim teſtimonia adferuntur.* p. 9

IV. Alphonſi Abulenſis, *de Imperio & Iuriſdictione collegarum* Synedrii Magni Primi, *ſub Moſe, ab ea quæ in Synedriis obtinuit ſequentibus,* Sententia ſingularis *& ſatis* mira, *quam & amplexari videtur* Jacobus Salianus. p. 11

Cap. II.

I. *De Cauſis per* Appellationes *ad* Synedrium Magnum *variatim deductis, &* Lege ſacra *quâ* jus *illud nitebatur.* p. 14

II. Progreſſus Appellationum *legitimus à Iudicibus Minoribus* ad Synedrium Magnum. p. 17

III. *Quomodo in* Synedrio *illo, res per* Appellationem intermedia *in illud deductæ agitandæ eſſent decernendæque.* p. 19

IV. *De* Appellationibus primò *ad Synedrium hoc factis.* p. 20

V. *De* Synedrio Magno conſulendo, *quaſi* Appellando, *circa* Proſelytorum Juſtitiæ *ſuſpectorum,* Immundorum *aliquot* dubiorum *Iure, adeóque id genus; è re nata, aliis.* p. 21

VI. *De* Actionibus aliquot Singularibus, *pro Actorum, ubicunque in Terra Sancta degentium, libitu, illic ſive* inchoandis *ſive* inſtaurandis. p. 24

Cap. III.

I. *De* Presbyteri *ſeu* Judicis *rite* Ordinati, *in Decretum Deciſionémve* Synedrii Magni contumacis, *Pœnâ Capitali.* p. 27

II. Modus *ſecundum quem* Decretum *ejuſmodi fieri debuit. Et* Locus *in quo.* p. 28

III. *De* Rebus *Præceptis ac Iuribus circa quæ* Decretum *ejuſmodi verſari deberet.* p. 28

IV. *De* Contumaciæ *heic* Actu *ipſo.* p. 31

V. *De* Pœnæ *capitalis*, Contumaciæ *nomine ſic* irrogandæ, Genere & Circumſtantiis. p. 31

VI. Locus *in quo*, *morte* plectendus *erat ejuſmodi Contumax*, Hieroſolyma. p. 31

VII. Tempus, *quo* capitalis *illa* Pœna *Contumaci Presbytero irroganda.* p. 32

VIII. Promulgatio *ſolennis* Pœnæ *in* Contumacem *ejuſmodi infligenda.* p. 32

IX. *De* Judicibus *ſeu* Presbyteris *inferioribus*, *nec* Ordinatis, *non, juxta mores receptos*, Contumaciæ *utcunque heic reis.* p. 33

Cap. IV.

I. *De* Tribu integrâ *reâ à* Synedrio Magno *ſolùm judicanda. Et primò de* Tribuſium *notione eorúmque diſcriminie.* p. 34

II. *Ea de re textus* Talmudicus. p. 35

III. *Textûs illius ſenſus, apud Magiſtros, varius. Et de* Tribu integrâ, *ſeu* majore *ejus* parte, Apoſtaſiæ *reâ.* p. 36

IV. *De* Tribuario *hoc* jure *Conſideratio.* p. 36

Cap. V.

I. *Leges Sacræ de* Urbe Apoſtaſiæ *rea. Senſus inde* Talmudicorum *generalis, quà ad* Juriſdictionem *tantùm* Synedrii Magni *attinuit.* p. 38

II. *De* Civium *ſeductorum* Numero *ac* Qualitate. *Varians de* Majore parte *lectio apud* Maimonidem. p. 39

III. Qualeſnam Civitates, *Legibus illis*, *de Apoſtaſiæ reatu*, *continerentur*. *Nec* Refugii Civitates, *nec* Hieroſolyma. p. 41

IV. *Urbem* Maritimam *aut* Limitaneam *legibus illis non teneri.* p. 42

V. *Neque ullam niſi in Perſuaſionis formula adhiberetur* numerus pluralis, *atque etiam* cives *perſuaſi* Idolum *aliquod inde* palàm coluiſſent. *ibid.*

VI. *Modus & Ordo* Judicii & Executionis. Perſonarum, *in Urbe* diſcrimen, Reorum, Innocentium, Advenarum, Hoſpitum, Vicinorum. *ibid.*

VIII. *De* Bonis *Urbis ſeductæ*, Civium, Aliorum, Sacris. p. 43

VIII. *De* Urbe *ipſa* non inſtauranda. *Univerſitatis populi Judicium in* Ezræ *Synedrio Magno.* p. 44

C A P. VI.

I. Pſeudopropheta *qualiſnam eſſet*, *cujus Iudicium* Synedrio Magno *proprium.* p. 45

II. *De* Prophetis fide *habenda*, *maximè*, *de* rebus Præſentibus. p. 46

III. *De* Futuris *quomodo* Prophetæ *habenda* Fides. *Pſeudoprophetæ* Pœna. p. 74

IV. *Teſtimonia aliquot Scripturæ de* Judicio Pſeudoprophetæ, *quo nomine volunt aliqui D. N.* Jeſum Chriſtum *in* Synedrium Magnum *deductum.* *ibid.*

C A P. VII.

I. *De* Cadaveris occiſi, *jacentis in agro*, *ubi homicida ignorabatur*, *à circumjacentibus urbibus*, Diſtantiæ menſuratione & Vitula *ſeu* Juvenca decervicanda, *Lex ſacra.* p. 49

II. *Qualianam* Cadavera *lege illa continerentur*, & *quomodo* Menſurandi *heic munus incubuerit* Synedris Magnis. p. 50

III. *Qualium heic* Urbium *in diſtantia menſuranda*, *ratio habenda.* Terminus à quo *in Menſurâ Diſtantiæ.* p. 51

IV. Vitulæ, *ſeu Iuvencæ*, *decervicandæ*, *velut in* cædis expiationem, Ritus *à Synedriis Minoribus præſtandi.* 53

V. Sacerdotum *heic officium*, & Carminis Expiatorii *Pronuntiatio.* p. 53

VI. *Si* Urbes Binæ *in diſtantia pari.* *Ritus* interdiu, *non* nocte *præſtandus.* Juvenca humanda, *nec omnino uſibus humanis adhibenda.* *Quid hac de lege*, Fl. Joſephus. *ibid.*

VII. *Mos* Græcorum *priſcus de* Cædis, *maximè dolo vel clam patratæ*, *Sa-*

cris publicis expiatione, *per* extremas *etiam occiſi* partes *abſciſſas & collo appenſas.* Cædis *humanæ apud* Romanos, *præ aliis ſceleribus* Expiatio ſolennis *frequénſque.* p. 54

VIII. *Obiter de jure, apud Anglos veteres, ad clàm* occiſi Cadaver *ſpectante ſingulari, ſeu de* Engliſheria, *quæ ſub* Edwardo tertio *abolita eſt.* p. 56

C a p. VIII.

I. Pontificis Maximi *Cauſas* Capitales *ad Synedrium Magnum tantùm attinuiſſe.* Magiſtrorum *ejuſdem* Ratio. p. 57

II. Singularia *aliquot ad Iudicia in* Pontificem M. *ſpectantia. Ratio, quare prærogativâ gauderet,* Procuratorem *in litibus, præ aliis conſtituendi.* Flagellatio *eidem reo non ſolùm in* Synedrio Magno *irroganda. Locus inſignis, ea de re,* Maimonidis *ſibi reſtitutus.* p. 58

III. *De* Aſylorum *Iure, quà ad Pontificem M. heic attinuerit. Non ei, nedum minoribus Sacerdotibus aliiſve ſpontaneæ cædis reis,* Refugii *locus* Altare. p. 59

IV. *De* Dignitate *ejus &* Sanctitate *ſingulari, Talmudicorum teſtimonia aliquot alia. Ratio de* ex Aſylo reditu *tuto* poſt Pontificis M. mortem, *ex eis & è* Philone. *Ad* teſtimonium *forenſe præbendum adeóque Iuramentum, cum haud, niſi in cauſa Regis, apud* Synedros Magnos, *teneri.* p. 61

V. *De* Pontifice Magno *ex Iudicio* Synedrii Magni *conſtituendo. In* Dignitates Succeſſionis *Ratio.* p. 62

VI. *Singularia aliquot alia de ſummo conſtituti* Pontificis Honore. *ibid.*

C a p. IX.

I. *De* Judiciis *adeò Synedrio Magno* propriis *ut nec à* Regibus *aut impediri aut ad Tribunal ſuum vocari jure potuerint.* Hyrcanus *Rex in* Herodis *judicio Synedrium eludens. De* Regis *ipſius* poteſtate Judiciaria, *nonnihil.* p. 64

II. *De ſententia eorum qui* Regem, *apud Ebræos,* Synedrii Magni judicio ſubfuiſſe *velint.* p. 67

III. Adverſa, *apud Talmudicos,* ſententia. p. 69

IV. Chriſtianorum Patrum *heic ſcita.* *ibid.*

V. Hugonis Grotii *aliorúmque de* verberibus Regi, *ob peccata, infligendis,*

gendis, *ſententia*; *& Clarorum virorum*, *è recentioribus aliquot*, *de* Judicio *& autoritate qualicunque* Synedriali in Regem. p. 70

VI. *De* Rege *à* Synedrio Magno *conſtituendo*, *ejúſque* Natalibus *ſatis* puris. *Et de* Nobilitate *ſeu* Natalibus puris *ex* Sanguine *tantùm* Materno. *Egregium* Juliani *Auguſti ea de re commentum.* p. 72

CAP. X.

I. *De* Sumtibus jure Divino *alitérve in* Sacrificia Publica *præſtitutis.* p. 75

II. *Annuæ* Sicli, *eam in rem*, *penſitationis* Tempus Modúſque. p. 76

III. *De* Synedrii Magni *circa* Penſitationem *illam aliáſque id genus* Juriſdictione. p. 77

IV. *De* Reſiduis *ad anni exitum* penſitationum *ejuſmodi.* *ibid.*

V. *Firmatur Poteſtas circa* penſitationes *ejuſmodi* ſacras *Synedrii Magni.* *Teſtimonium* è Paraphraſi Chaldaica, *eam in rem*, *ſingulare.* p. 78

CAP. XI.

I. *De Sacra Diſciplina à* Synedrii Magni delegatis *aliquot* Pontifici Maximo *paulò ante* feſtum Expiationum *illud generale*, *in Menſe* Tiſri, *Tradenda.* p. 79

II. Juramentum, *eam in rem*, *ab eo præſtandum.* *Alia ad* Procurationem *hanc attinentia.* p. 81

III. *Ex re nata, de* Veſtibus Sacris extra Templum *nullis*, *nec in* Templo *extra ipſum* Miniſterii Tempus *aut ejuſdem* confinia proxima, *à Sacerdote geſtandis.* *Maximè è* Talmudicis. *Et num ego meritò reprehenſus ſim à Tituli Talmudici interprete nupero*, *quòd*, *ex Iuriſconſultis Ebræorum*, *adfirmâſſem*, fas non fuiſſe Sacerdoti gregario ſacris indui veſtibus alio in tempore quàm dum ſacris operabatur. p. 82

IV. *Singularis*, *eam in rem*, *traditio* Talmudica, *de* miniſteriorum *diurnorum* ſortium *ritu ſolenni.* p. 103

V. Numerandi *ratio Singularis.* *Nec alia* Iſraelitis, *ut legitima*, *ſeu recepta.* p. 104

VI. *De* veſtium Sacerdotalium *uſu*, *ex* Sermone ſacro *&* Scriptoribus Chriſtianis, *heic advertenda.* p. 106

VII. *Enar-*

VII. *Enarratio apud* Salomem Ben Wirga, *de Pontificis Maximi, comitante* Synedrio Magno, *aliiſque in* Templum, *è domo ſua, paulò ante Feſtum* Expiationum; *pompa ſplendidiſſima.* p. 109

CAP. XII.

I. *De duplici* Belli *genere; altero* ex Præcepto Divino, *altero* Ultroneo *ſeu* Arbitrario. p. 110

II. *Poteſtas* Arbitrarii Belli *legitima ſummáque in* Synedrio Magno. *Non itidem ejus quod ex Præcepto gerendum eſſet. Scilicet* Principum Regúmque, *in* Septem populos *&* Amalekitas. p. 111

III. *Quæ apud* Fl. Joſephum *hac de re occurrunt.* p. 112

IV. *Alia, maximè è* Vulgata, *quæ* Pontifici Maximo *Poteſtatem etiam heic tribuunt.* De Joſephi *&* Magiſtrorum, *hanc circa rem, ſenſu, & de conſulendo oraculo* Urim *&* Thummim. *Diſcurſus nuperus Ioannis* Friſchmuth *Germani, de jure Ebræorum regio.* ibid.

CAP. XIII.

I. *Neque* Urbs, *neque* Atrium *aliquod* Templi *ampliandum, citra* Synedrii Magni *decretum.* p. 115

II. Regis *item*, Prophetæ *ac* Oraculi Sanctiſſimi, *autoritas acceſſit. Unde illud à Magiſtris deductum.* p. 116

III. *In* Templi Primi conditu, *paribus adhibita autoritas. De prima* Areæ *ejus ſub* Davide *Rege* Dedicatione, *& Pſalmo 30, cui titulus* Dedicatio Domus David; *qui variatim* Dedicationibus *apud* Ebræos *adhibitus. Uſus ejuſdem in* Templo *ſolennis, cum* Primitiæ, *juxta Legem, ex Terræ Sanctæ agris, illuc afferebantur. Obiter de* Ritu *eas ſic* afferendi *Legitimo meritóque advertendo.* Salomonica *Templi* Dedicatio. p. 117

IV. Urbis Hieroſolymitanæ *ampliandæ Ritus.* p. 121

V. *Ampliandi* Atrii *alicujus Sacri, Ritus.* ibid.

VI. *De* Encæniis Ezræ *ſeu* Zorobabelianis *Magiſtrorum ſenſus.* p. 122

VII. Encænia Maccabaica *(in Euangelio S.* Johannis *memorata) menſis* Caſleu *die 25 per* Octiduum *inde quotannis celebrata.* Patrum *veterum, etiam & è doctiſſimis recentiorum aliquot,* hallucinatio *circa* Encænia *illa in Euangelio. Expreſſiſſima illorum* Cauſa *&* Origo *è* Ritualibus Ebræo-

rum

orum aliundeque. Mendum aut ex calmo Autoris nimis feſtinante, aut ex librarii incuria, in Præteritis Joannis Druſii, ubi ut è Ritualibus illis, vertuntur aliqua huc ſpectantia. De Urim & Thummim etiam Templi Secundi. p. 123

VIII. Zorobabelianum Templum verè Secundum, uſque ad excidium poſtremum. Nec Tertii nomen in Herodiano reperiri. p. 128

IX. De Feſto Luminum Encæniis illis Maccabaicis conjuncto. Ratio & Origo varia & Continuatio ejuſdem. p. 130

X. De eo quod habent aliqui, tam Ebræi quàm Chriſtiani Scriptores, Victoriam Judithæ contra Aſſyrios ſeu Olophernem, in Encæniis illis celebrari. De Philone Anniano Ebraicè verſo. p. 133

XI. Alii Judithæ Haſmonaicæ, quam confingunt, Nicanoris decollationem, in eis, obſervatam eſſe quotannis volunt. p. 135

XII. Ex re nata, è Codice vetuſto, & licèt typis impreſſo, nimium raro, Megillath Thainith dicto, Dies feſti percurruntur complures, quorum pauci tantùm in Calendariis Ebræorum Vulgaribus, quoniam multis abhinc ſeculis aboliti ſunt aut in deſuetudinem abiêre. De Turino, Lolliano, Pipo, aliis, ex hiſtoriis Talmudicis, in codicem illum receptis. p. 136

XIII. Codicem illum reverà videri eſſe Midrash ſeu Expoſitionem, etiam Rationarium, vetuſtiſſimi codicis ſic dicti, nec jam reperti, ſed in Talmude Utroque memorati, cujus autor Rabbi Eliæzer Ben Chanina. p. 145

Cap. XIV.

I. Notiones חנוכה Dedicationis, Encæniorum, apud Ebræos perpenduntur Binæ; quarum altera Conſecrationem aliquam non omnino complectitur. Dedicare domum ex Lege, in Moſaicis, militari. Latinis ejuſdem vocis notionis uſus. p. 148

II. Singularis Dedicationis, ex Lege illa, Domus interpretatio in Targum Jonathanis dicto. Et de Mazuzis ſeu Schedis quæ periochis è Deuteronomio binis inſcriptæ, Poſtibus erant ex Lege affigendæ. Quænam ædium ſeu ſtructurarum genera lege illa continerentur. p. 150

III. Dedicationum Ararum, Fanorum, id genus aliorum quæ figerentur Sacrorum, uſus in Græcorum veterum Paganiſmo, veluti Ebræorum morem antè indicatum imitabundo. Ollarum Frugibus & Leguminibus omnigenis elixis plenarum in eiſdem uſus ſimplicior tenuiorque; Sacrificiis itidem ſumptuoſioribus, pro Dedicantium libitu, adhibitis. De Pluti & Pacis De-

dicatione apud Ariſtophanem. Χύτροι *ſeu Feſti* Antheſteriorum *dies tertia* Euchariſtica *ob primum hominum* , *poſt Cataclyſmum* Deucalioneum, *victum ex* Leguminibus Frugibúſque; *unde etiam*, *in* Dedicationibus, Ollæ *illæ*. *Non ſine* Auctoritate Publica *apud* Græcos Dedicationes, *Nová ve Numina permiſſa.* p. 152

IV. Perſis *Veteribus*, *aliíſque in* Oriente & Africa Dedicationes *nullæ*; *utpote nec* Aræ, Imagines *aut* Templa. *De* Serum *gente*, *apud* Celſum *eandem diſciplinam amplexante*. *Nec* Simulachra *diu ab Urbe condita apud* Romanos, *qui tandem ſuperſtitioſiſsimis tam illorum quàm* Templorum, Dedicationibus *uſi ſunt.* p. 159

V. Plebis, Senatus, Principum autoritate *fiebant illæ*. *De* Ritibus, Verborum, Formulis, Perſonis *quæ præeſſent*. Poſtis *Oſtii*, *inter Dedicandum Ædem Sacram*, *manu* tenendus. Focus accenſus. Concepta Augurum in Finibus *deſignandis* verba. p. 163

VI. Pulvinaria, Ludi, Epulæ, Largitiones publicæ *tandem* Dedicationibus *acceſſere*; *etiam* Vota, *ut plurimùm, prævia.* Κάλαικλίσεις *apud* Origenem *in* Celſum *pro* Pulvinaribus *ſumendæ videntur*. *Quales plerunque in* Marmoribus Dedicationum Formulæ *repertæ*. p. 167

VII. Anniverſaria *Dedicationum* Feſta Ludique *apud* Romanos. *Aſſeritur* Livii lectio *recepta quam vir doctus pridem temere immutandam voluit.* p. 170

VIII. *Singularis* Deum Magnorum, Matris Deum & Attidis *ſeu* Attinis & *Sacrificiorum quæ* Taurobolium & Kriobolium *dicta*, *præ cæteris*, *in Dedicationum formulis marmoreis*, *mentio*. Tauroboliari & Tauroboliatus. Taurobolini. *Vicennalis Sacrorum illorum periodus*. *Ut* Renati, *ac* Puri *redditi*, *per vicennium illud* Tauroboliati *manſere*. Magnæ Deæ Levatio *Romæ*. p. 172

IX. Tauropolium *pro* Taurobolio. *Sacra* Taurica. Taurus *quibuſnam Diis ritè immolandus*. *In* Tauricis (*quà* Dianam Scythicam *ſeu* Tauricam *ſive illa ſive* Tauropolia *quod feſtum, alia in notione, erat* Dianæ *illi proprium*, *ſpectant*) *locum non omninò habuiſſe* Tauri *immolationem*. *Unde illa* Tauropolis *dicta*. *Ludi* Taurii. Ταυροκαθάψια, *Ludus ſeu certamen, in codicibus antè non lectum, ejúſque ex veteri marmore* Figura. *De* Capitibus Bubalinis *in* ædis Londini Paulinæ *cæmeterio olim effoſsis*, Cervi cervæque *oblatione annuâ capitúmque eorum circumgeſtatione illic ſolenni, unde* Dianæ *fuiſſe olim eam* Templum, *ritúſque ibi olim præſtitos illos*, Tauropolia *Paganorum redolere*, *exiſtimatum*

matum eſt. Cervorum *ibi* Oblationis circumgeſtationiſque Origo *planè* Chriſtiana, *nec trecentis abhinc ſupra octoginta annis vetuſtior.* p. 175

X. Templorum, Ararum, Regionúmque *circumjacentium effandarum Formulæ aliquot* Romanorum *ampliores.* Leges Dedicationis *Tabulis in Marmoreis affixæ.* Legum *ejuſmodi, in* Solo non Romano, *ratio apud* Romanos *non habebatur. Mendum craſſiſſimum in editionibus pleriſque* Dedicationis *Marmoreæ perinſignis, ſub* Adriano *Auguſto,* Cneii *ſcilicet* Domitii Valentis, *corrigitur.* p. 179

Cap. XV.

I. Ebræorum, *in* Dedicando, *morem, etiam &* Gentium, *pro diſciplinæ ſuæ diſcrimine, imitatos eſſe* Chriſtianos. *Id à* Reformatis nonnullis *prorſus improbatum. Et de* Origine Dedicationum *Chriſtianarum à* Centuriatoribus *eorúmque ſequacibus ex* Athanaſio *petita.* p. 186

II. *De* Eccleſiis *qualibuſcunque (quà, Sacrorum gratiâ, Conveniendi loca voce illâ deſignata ſunt)* Chriſtianorum *in ſeculis Primitivis* Conſtantinum Magnum *ſeu* Imperii ſummi & Chriſtianiſmi Conjunctionem primam *antevertentibus.* p. 188

III. *Quod in* Dedicationibus *tum* Judaicis *tum* Gentium, *primarium locum obtinuit, id eſt* Summum Imperium *(ut ſuperiùs oſtenſum) defuit* Chriſtianis *illis* primitivis, *tametſi, ex* confederata inter ſe diſciplina, *nomine tenus, etiam* Synedrium *habuerint.* p. 189

IV. Teſtimonia *præcipua quæ ſeculis in illis* Dedicationum *apud* Chriſtianos uſum *ſatis aſſerere videantur.* Memoria Titulus. Scriptores *ſententiam illam amplexantes.* Euſtathiani *&* Maſſaliani Templa *eorúmque* Dedicationem *averſabantur.* p. 190

V. *Expenduntur* Teſtimonia *illa. Et quid videatur de* Seculorum *illorum* Primitivorum, *circa* Dedicationes *Sacras, diſciplina, ſtatuendum, ex* Origene, Clemente Alexandrino, Minutio Felice, Arnobio, *&* Lactantio. p. 193

VI. *Sententia quæ revera & tunc temporis & ſub* Conſtantino *obtinuit de* Templorum Chriſtianorum Dedicationibus Deo, Angelis, Sanctis; *quarum* Feſta *ab Imperatore illo aliiſque celebrabantur frequentiùs & ſplendidiſſimè, tum* Prima, *tum* Anniverſaria, *idque* Encæniorum *nomine.* p. 199

VII. *Dein ſtatim receptum eſſe, nec* Synaxes, *in Eccleſiis* Nondum Dedicatis, *regulariter ritè fieri, neque, citra* autoritatem Cæſaream, Dedicationes *Epiſcopis, nedum aliis,* licitas *fuiſſe.* p. 201

VIII. *De* Eccleſia Magna *&* Cæſarea *dicta, apud* Alexandrinos; *quam & Michaelis Archangeli Eccleſiam è Templo* Idoli Michaelis *dicti, à* Cleopatra *extructo, confectam eſſe ſcribit* Eutychius *Patriarcha Alexandrinus. De* Feſto *ejuſdem anniverſario, in die duodecimo* Hathuri *ſeu* Novembris 8, *apud* Ægyptios *& per* Eccleſiam Orientalem; *quod in* Occidente *ad* Septembris 29 *attinet.* p. 202

IX. *Teſtimonium de* S. Michaelis *Feſto ſic in* Ægypto *celebrato, è* Calendario Ægyptiaco *ſeu* Coptitarum Chriſtiano, *autore* Abulaibſan Achmed Calcaſendio, *Mahumedano, unà cum toto* Calendario, *ex eodem, ipſo. De* Feſto Palmarum (*quod &* Olivarum *illic vocatur*) Nativitatis Chriſti, Immerſionis *ſeu* Baptiſmi, Circumciſionis, Aſcenſionis, Moſis natalibus, Noachi egreſſus *ex Arca, uti &* Ingreſſus ejus. *Commemoratio* Patrum 318 Nicænorum, *alia id genus quamplurima.* p. 204

Cap. XVI.

I. Dedicationem *ædiumque à Chriſtianis* Dedicatarum *uſum Impugnarunt aliqui Recentiores, ut, ſeculis primitivis,* Euſtathiani *&* Maſſaliani. Chriſtiana *in* Extructionibus Dedicationibúſque *analoga* imitatio *partim* Ebræorum, *partim* Gentilium. Ebræorum Tabernaculi Federis, Templi Hieroſolymitani, *&* Synagogarum *Poſitio ſeu ſitus* Orienti *pateſcens.* Precantium *apud eos* extra Templum Poſitio, *in Plagas mundi, varia; &* verſus Templum. *Ejuſmodi* ritûs Origo. *De poſitione eorum verſus* Auſtrum, *etiam &* Orientem *apud Autorem libri Quæſtionum ad Antiochum Principem S.* Athanaſio *à nonnullis tributi. Sanctitas quam tribuunt* Ebræi Synagogis *&* Scholis publicis, *ſingularis. Etiam ex* Abrahæ *in monte* Moriah *ritu ſacro, Introitum Templi ac Synagogarum ab Oriente firmant. Locus ea de re inſignis è* Maimonide. p. 254

II. Gentilium inter adorandum, *adeóque* Templorum *illorum varius erga* Plagas mundi Situs, *& diſcrepantes de eo, apud veteres, ſententiæ.* p. 262

III. Chriſtianorum *veterum itidem, inter* precandum, *faciei* verſus Orientem *poſitio in* poſteros *propagata. Ea de re &* Teſtimonia *&* Rationes *variæ.* Poſituras *in Cultu ejuſmodi ſponte ſelectas, increpat* Mahumedes *in* Alcorano, *ut nimis ſuperſtitioſas.* p. 265

IV. Qualiſnam Plaga Orientalis *fuerit illa, in quam* adorantium facies verti *voluere veteres. An ſemper* Ortus Æquinoctialis.

V. *Venerationem* in Ortum, *Originem aliquam etiam ex Gentilium ſcitis* Philoſophicis *&* Aſtrologicis, *in* Chriſtianorum mores *receptis, ſumſiſſe videri. De* Ariſtotelis, *de* Primi Motoris *in* Oriente *Sede, ſententia. Singularis apud Gentes Siderum*, *in* plaga Orientali, Ortûs *exiſtimatio.*

VI. Caniculæ (*quæ* Σῶθις Siriúſque *dicta*) Ortus. *Quanti in Ægypto habitus, etiam & apud* Græcos. *In* Ortu *ejus* matutino Heliaco *uti & diebus aliquot antè & pòſt*, ut Deo, *ei ſacrificabatur.* Σῆθις *ſeu ipſa* Sethi *Patriarchæ nomine, Sidus illud* Nechepſoni *apud* Ægyptios *Regi vetuſtiſſimo, & Aſtronomo ſummo dictum. De eo &* Petoſiride *Philoſopho, qui ſubinde, à viris ſummis, in locum ejus perperam ſubſtituitur.* Siderum *Aſcendentium ſeu* Orientium *efficacia, apud veteres, ingens.* Sirii, *à Græcis & Latinis, &* Alshairi *ab* Arabibus *nomina* Cani *tributa; etiam in* Alcorano. *Idem* Alhabor *dicitur; quod viri doctiſſimi perperam rejici voluere ut depravatum. In* Algomeſa Procyonis *nomine eorum etiam hallucinatio. In eis quæ de* Sethi *Patriarchæ* Faciei ſplendore *ſimul &* Sanctitate *à veteribus traduntur, forſan haberi cauſam unde nomen ejus* Sirio *fuerit apud* Ægyptios *tributum.*

VII. Orientium Siderum, *maximè apud* Ægyptios, *etiam &* Græcos, *veneratio.* Diſciplinarum *ex* Alexandria *in* Græcos Barbaróſque *inſtauratio ſub* Ptolemæo Euergete *ſecundo.* Marmor *vetuſtum, in quo ejuſdem &* Cleopatræ *ſuæ mentio. Vox* πεδι@ *pro* Campeſtris, *à viris doctis apud* Plutarchum *expuncta, ſibi reſtituitur.*

VIII. *De* Decanis *ſeu* Faciebus *ſignorum cœleſtium, adeóque de* Figuris Inviſibilibus *& impenſiſſimè prodigioſis in eis, ex* Aſtrotheologiæ *veteris diſciplina, collocatis.* Numina *ſaltem* Tria *unicuique ita ſigno, per* Decanos, *diſpoſita.* Partes *eorum* Plenæ *&* Vacuæ. Albumaſar *&* Abenezra *ex* Indorum, Perſarum, Chaldæorum, Ægyptiorum *ſententiis receptis,* Figuras *illas tradidere. Eorum* verſiones *Latinæ. Aliorum, qui & vetuſtiores,* Traditiones *eadem de re, ſed* generaliores. *Quid* in libro Dargenem *apud* Haly *in* Ptolemæi *Centiloquium, ſignificet.* Figurarum *illarum* Inviſibilium *&* Numinum *ratio primaria, ſi non ſola, habita, quà ex* Orientis Horizonte aſcendebant *ſeu* παρανατέλλοντα coorientia Sideribus *viſibilibus fuere. Hinc etiam anſa ſingularis* verſus Orientem adorandi *apud Gentes quibus diſciplina illa admiſſa. Adoratio* Saturni, Veneris, Solis *apud* Orientales *Gentes complures & illuſtres, manu ad* Pectus *non ad* Os *admotâ.* Planetarum *Adorationis apud* Orientales, Orientem *verſus; apud*

Occidentales verſus Occa[illegible]
eſt Orientium Signorum R[illegible]
illa Aſtrica, propriorum, [illegible]
IX. Commentum Orient[illegible]
rum terra cibantis Puerun[illegible]
Signi Virginis Decano ſem[illegible]
& R. Abenezræ Judæi ea[illegible]
Traditiones. Numina Tr[illegible]
tia. Etiam in Chriſtiani[illegible]
in ſigno Virginis, denotato.
X. De Codice ſub titul[illegible]
Chriſtiani alicujus, ante[illegible]
tributo, in quo paraphraſ[illegible]
maſarianæ, de Primo Vir[illegible]
XI. Viri ſummi, inter[illegible]
ſeu per ſuaſionem admitten[illegible]
mumo, & diſciplinam illa[illegible]
XII. De Stella in Orie[illegible]
ber Sethin. Virginis &[illegible]
barrana oſtenſa Fabella.
etiam, dicta Beata Virgo, [illegible]
Aſtrica, Chriſtum dena[illegible]
prius citatum, eſt Odynto[illegible]
mienſis.

[illegible] ſum Lemmata. [illegible]
[illegible] Noviodunum, ſeu Noviodunum [illegible] in Religione [illegible]
[illegible] ſub Orientis [illegible] loquia [illegible] Ebræ[illegible]
[illegible] in Primo [illegible]
[illegible] Virginis Decano [illegible]
[illegible] Sphæra [illegible] Virgine Deipara.
[illegible] Vetula, P. Ovidio Naſoni, per videlicet [illegible]
[illegible] aliquos, ſive ignorantiam ſive compulſuram [illegible]
[illegible] Decano exercente, diſciplinæ aliorum [illegible]
[illegible] ſtianos Occidentis, qui eandem diſciplinam [illegible]
[illegible] o Aſtricam Opus illud Pſeudo-Ovidianum pro ge[illegible]
[illegible] Magis comparente, pro vera amplexati ſunt. [illegible]
[illegible] numero. Li[illegible]
[illegible] in cœlo imagini Auguſto Cæſari à Sibylla Ty[illegible]
[illegible] Stella Maris Tranſmontana, Matutina. Diana
[illegible] Arietis Signum nonnullis, ex veterum Theologia
[illegible] Edvicon in Summa Aſtrologia Anglicana ſa[illegible]
[illegible] ſeu Gualterus Odyntonus monachus Evesha[illegible]

FINIS

Digitized

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google